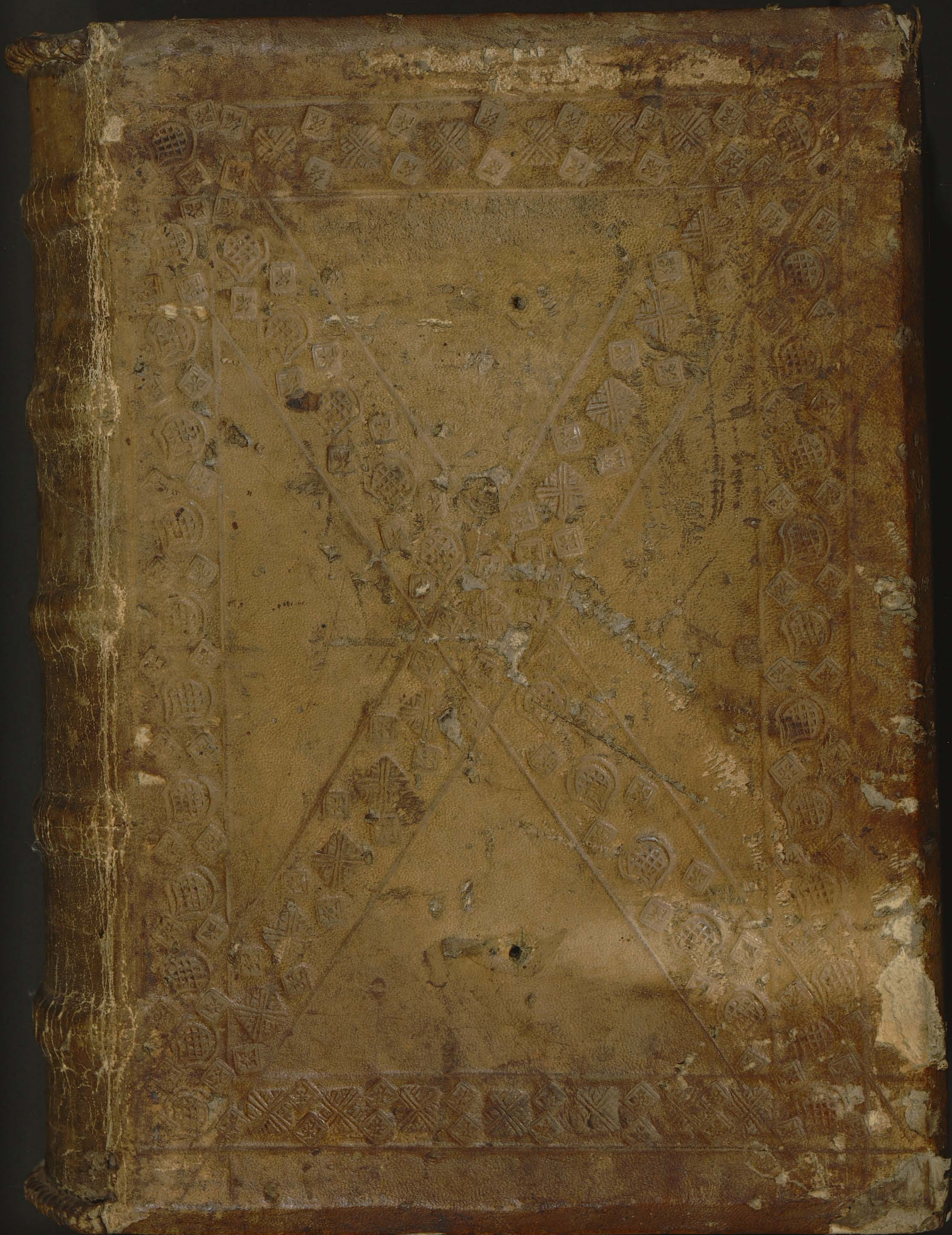

Dictionariū, seu Registrū Mgri Ristonr Thol doctoris.

Quoniam sibi soli prodesse student malivoli et inhumani censentur. cum privatorum commodorum est omnia agere propter se ipsos et sine corum privata utilitate ut refert philosophus ix° ethicorum. Et ob hoc non iniuste homines accusant illum qui omnia sua propter suam utilitatem privatam. velut eum qui nichil agit extra se ipsum. ut dicitur ibidem. Et tales nedum aliis sed sibi ipsis inutiles existunt. Sic enim omnes homines secundum naturam coniuncti ut solus sibi nemo subsistat sed alter alterius rerum officiorumque fomentis communes opportunitates. Quare cum diu dum philosophie studiis deditus aliquid quantum scilicet ingenioli mei paupertas domino altissimo suffragante capax esset adeptus. quod eciam debere michi in usu fuit. et aliis esse impertiri nec aliquid in proficuit studium profuit et illis. cum inquiete venerabili boecio de con. philosophie libro primo. nullius boni quod non pulchrius elucescat si multorum noticia comprobetur. ut bonum de quanto communius de tanto est divinius secundum philosophum i° ethicorum et ix° cop. quatenus igitur quolibet moralibus summa philosophie aristotelis putaui ethicorum polliticorum rethoricorum. yconomicorum et aliorum quo ad aliquid moralis philosophie subministrati et despuenti Et vers-

Boecii de philosophico consolatu et aliis cum alias non paucos legendo. consuevi studio accurato collegerim. hoc in volumine redigere debitum michi arbitratus sum. Et que michi diu dum abdita primatum sollicite inventa. in suis sunt eadem quibus fideliter apponere. Lectores autem instantissime rogito ut si mea pro meo modulo scripta et collecta non sue suspicionem decipient quam modicos perlegerint. deprehensa ruditatem meam. non tamen odio prosequantur sed studeo meo benivole faveant. Non enim ut quantum in eo profecerim arrogantis illis ostentare me velim qui ruditate potius mea ostensurum me satis scio sed ut que eo apud potui apta sine labore comparant et per ea possint quod de auctoribus sunt in commune ad altiora si deus concesserit facilius penetrare.

Abolastica rationabilis est odio habenda quantum quod multum acquisito fit ad denarios vel pol

Absolute tamen verum absolute sumptum est obiectum intellectus speculativi concordans se habens ad appetitum est obiectum intellectus practici vi° ethicorum. Que absolute dicuntur sunt eadem in omnibus vi° ethicorum. et philosophus per eadem ethicus et hominem permittentem absolute principali qua preceptum coniunctum appetitui sensitivo iii° polliticorum speculativa et vita absoluta et peregrina vii° polliticorum requirunt amicos magis

Absque iustus et iniustum preter absque iustificacione et iustificatum

v° ethi. Contingit fieri iniustificacio absque
iniusticia et malicia operantis. v°
ethi probatur. Require iniustificari. Con-
tingit fieri iniustificacio absque hoc quod
operans sit malus vel iniustus. v°
ethi probatur. Vide iniustificacio

Abstinencia. entis. Abstine-
ncia et reliquas virtutes universaliter confert
salubritati [illegible] ethi. Abstinens
dicitur qui licet patiatur a passione tamen
non vincitur a tali passione [illegible]

Accidens. tale. taliter.
Omne quod est per accidens
per se ethi. Accidentia dicuntur
encia ad aliquid. glosa. quia non habent
esse nisi in comparacione ad aliud a
substanciam. ut quantitas prout est me-
sura substancie. qualitas prout est dispo-
sicio substancie. ad aliquid prout est
habitudo substancie. Accidens primo ethi. Accidencia
assimilantur propaginibus quia sicut propago
non est arbor sed aliquid arboris a qua
derivatur sic accidencia non sunt encia
nisi quia sunt entis scilicet substancie a qua propagantur
et originantur. Vel sicut propago de-
ducitur a stipite et non est stipes
nisi per respectum ad illum. sic nec dif-
finitur nisi per illa. primo ethi. Accidencia
non sunt encia sed entis. primo ethi. Ex
quibus operatur aliquis invitus et co-
actus et per se loquendo nec facit ius-
tum nec iniustum. nisi secundum accidens v° ethi.
Glosa. Vide iustum. Iniustus etiam et
iniustus recipit aliquid per se. et aliquis
per accidens. Vide iniustum. Illa de quibus
leges precipiunt secundum se et in voluntate co-
siderati non sunt iusta simpliciter et per se

sed solum secundum accidens v° ethi. Iniustum
contingit pati de per accidens et per se
quia iniustum fact. v° ethi. De eo
quod est per accidens non est cura arti-
ficio contra totum quia quod est per accidens
est infinitum ex parte determinari
non potest. v° ethi. Aliquid de per se aliquando
est peius alio quod tamen de per accidens
est melius probatur. Ars medicine
dicit pleuresim quod est apostema
sub costis mortale et periculosum
esse maiorem egritudinem quam sit
offensio pedis. Contingens offensio per
accidens posset esse peior. puta cum
aliquis quia habet pedem lesum
cadit et accidit quod capiatur ab ad
versariis et moriatur v° ethi. Accidit
dicitur eligi per accidens I° ethi. Vide eligo
Contingit dici delectabilia secundum accidens
Vide delectabilia. Homines deside-
rant honorem non secundum se sed secundum accidens
viii° ethi. Amicos esse iustos et
per se eligendum. Inimicos autem iustos
et per accidens [illegible]. Eligibilibus
et quod per se est eligendum quam quod per accidens
[illegible]. Magis fugiendum est quod est
causa per se mali quam quod est causa
mali per accidens ut vicium et fortuna
[illegible]. Vide tyrannus et assiguluis entis
per accidens

Accio. Forme et complementum
accionis perfectarum est in accipiendo
secundum tempus singulare [illegible] fit f ethi.
Accio et faccio non continentur sub
invicem propter unum non dicitur de alio
operacio non est faccio vi° ethi. Accio
non est faccio nec econverso vi° ethi

Nature simpliciter rei dictantis erit
semper una et eadem actio delecta-
bilissima vii ethicorum. qt. hec simp°
Omnis recipit et laudat qui
studet circa bonas actiones ix ethicorum.
Virtuosus magis eligit unam
actionem bonam et magnam quam multas
bonas et parvas ix ethicorum. Virtuosus
concedit amico virtuosas actiones
etiam in omnibus huius retinens sibi ipsi
id quod melius ix ethicorum. Melius
est quod virtuosus sit causa faciendi
amico virtuosas actiones quam si fa-
ciat solum operetur ipse ipsum ix ethicorum.
Magis congnoscimus actiones aliorum
quam nostras ix ethicorum. Virtuosus semper
querit et eligit speculari actiones
studiosas et sibi appropriatas ix ethicorum.
Actiones boni amici sunt studiose
et appropriate virtuoso ix ethicorum. Studi-
osus inquantum studiosus gaudet
in actionibus que sunt secundum virtutem, sed
tristatur in operationibus contrariis que a
malo procedunt ix ethicorum. In actionibus
humanis minus creditur sermonibus quam
operibus x ethicorum. De ipsis actionibus
et passionibus humanis sermones minus
sunt credibiles quam ipsa opera x ethicorum.
Operis et memorie bonarum actionum
sunt delectabiles ix ethicorum. Actiones secundum
virtutes sunt secundum se eligibiles x ethicorum.
Actio et factio differunt specifice
i politicorum. Ambe operationes tam actio
quam factio indigent instrumentis i politicorum.
Vita id est conversatio domestica non
est factio sed actio i politicorum. Possessio

est quam actio et consistit in actione i
politicorum. Actiones secundum habitum iustitie et
temperantie habent finem et ordinem magis
multorum bonorum vii politicorum. Actiones
principantis non sunt bone nisi principans
differat ab aliis in bonitate naturali et
acquisita in tantum quantum differt vir
a muliere et dominus a servo vii politicorum.
Non est necesse omnem hominem esse
ad alterum sicut nec omnes meditati-
ones sunt ad alterum sed que sunt absolute
et propter se in actione speculativa et theoria
consistentes vii politicorum. Actio intellectiva
et speculativa est ratio et directio
omnium aliarum actionum inferiorum et pro-
pter hoc architectonica vii politicorum.
Vita speculativa est cum actione sed non ad
alterum vii politicorum. Actiones iuste et
sententie supplicia condempnatorum
necessarie sunt in civitate sed non eligibiles
secundum se sed ut civitas vii politicorum. Ac-
tiones que sunt circa divicias et honores
sunt que disponunt ad bonum et ge-
nerationes bonorum vii politicorum. Omnia
alia animalia ab homine solo naturali in-
clinatione agunt actiones suas vii
politicorum. Quedam animalia parva agunt
actiones suas propter consuetudinem i politicorum.
Homo inter omnia animalia dirigit
actiones suas ratione vii politicorum. Actiones
secundum se accepte non dicuntur honeste
et inhoneste sed maxime fine gratia
cuius fiunt vii politicorum. Actio est duplex
speculativa et practica vii politicorum. Idem est
ultimus finis omnium actionum optimi
viri et optime politie vii politicorum.
Cum in virtutibus politicis et actionibus

rtam futuram pro dispositioni et a simile esset
viii° pol. Operari actiones optimas
accidit cum labore et fatigatione 8 pol.
Ex actibus fiunt habitus. 1 Reth

Accomodare Non semper re
accomodatam inde est. probatur quoniam
contingit quod aliquis malus accomo-
dat virtuoso / conficiens pro hoc
aliquid lucrum sed virtuosus non sperat
per mutuum lucrari a malo. Sic in
tali casu non debet sibi re accomodare
quia tales facit cum depositione 9 eth.
Accomodantes in festum tales non sed
amorem ad illos quibus accomodat
sed volunt eos conservare in esse solu-
tione lucri 9 eth.

Acquisitiva Pecunia acquisita
tibi acquiritur re et esse diuicie
1° pol. Acquisitio diuiciarum per
quas in mente acquiritur sufficiencia
uite non est infinita probatur Nullius
artifex utilis instrumenta infinite
multitudine et et magnitudine sed diuicie
sunt instrumenta yconomi. 1 pol.
Quamvis putetur quod ars acquisitiva
diuiciarum sit una et eadem cum ac-
quisitiva cibi tamen verumtamen est ls
cum ipsa 1 pol. Acquisitio pecunie
et cibi differunt quia acquisitio cibi
est naturalis sed pecunie est per quamdam
arte et experiencia inventa 1 pol.

Actinus Modus in rebus
modicis est utilis et .i. modus
consuetus rerum sine perititate sed
in copia quia sic sibi contrahebitur
nomine paternitatis 1° yco. De ydem
yconomus / yconomus debet habere

actiua dispositionem .i. ypo. et re yco-
nomus. Actiua dispositio est utilis
yconomo. Ergo requirit yconomus

Actus Tamen civilia
cum actus humanos uera deinde de
credit simpliciter et cognoscitur rei iustus
tu sed solum secundum legis positorum 1 eth.
Actus et operaciones animales potius
cum animam et .i. pertinet ad operaciones
aie 1 eth. Non omnes actus et
operaciones sunt fines 1 eth. et re
affines. Omnis virtus moralis
dicitur et cum actus et operaciones et
passiones ii° eth. Habitus virtu-
osus et viciosus sunt cum eamdem
materiam et non sunt exercere de ac-
tibus quo modo facere ii° eth.
Ad actum moralem bonum requi-
runtur octo circumstancie ii eth. Actus
humani habent speciem a fine vel ab ob-
iecto ii eth. Audere sustine-
tinere que est et sic optima et quo
est eius actus fortitudinis x eth.
Actus fortitudinis est finis habitus
fortitudinis x eth. probatur re fortitudo
Precipuus actus liberalis est dan-
dum pecuniam x eth. Magna-
nimitas circa actum cuiuslibet virtutis operatur
x° eth. Bonum illius actus pertinet
ad habitum a quibus operans delectatur
propter se ipsum et non propter aliud x eth.
Illorum precipit singulorum actus virtu-
tum v eth. Re lex est circa est dili-
gitur in actibus humanis et volun-
tariis in quibus consistit iusticia
que est principalium complexio in quibus
fundatur famitas v eth. Tercia

videntur esse principia actuum humanorum hominis
ut sensus intellectus appetitus vi eth.
¶ Sensus non est principium actus libe-
ri vi eth. quia bestie sensus ¶ Intellectus
et appetitus sunt ad diversos actus
corporales quia habet natura intellectus
in dicendo duos sunt actus scilicet affir-
macio qua assentit vero et negacio
qua dissentit falso / quibus correspondent
scilicet prosecutio qua appetitus utitur
ad bonum et fuga qua recedit a
malo vi eth. ¶ Intellectus practici
duplex est actus vi eth. [illegible]
Bestie non communicant aliquo actu huma-
no ut vi eth. ¶ Intellectus appetitivi
duplex est actus vi eth. [illegible] intellectus
¶ Ad virtutem moralem requiritur actus
intellectus et appetitus vi eth.
¶ Actus intellectus et appetitus in mo-
ralibus virtutibus sunt ad invicem
concordes vi eth. ¶ Sciencie practice est
principium actus effectivum vi eth. [illegible]
[illegible] practicum perfectissimum esse quo
nos sumus consistit in quodam actu
scilicet in vivere et operari ix eth. quia [illegible]
Esse et faciens in actu est quodammodo
opus faciens quia faciens quodammodo
est opus et faciens esse est in operando
ix eth. ¶ Quod enim aliquid est potencia hoc
actu opus nunciat ix eth. ¶ Bene-
factor consistit in actu suo ix eth.
¶ Inter omnia que delectant primum actu est
delectabilissimum ix eth. ¶ Quod delectat
actualiter est magis amabile quam sit
spes futuri vel memoria preteriti ix eth.
Felicitas est finis omnium actuum huma-
norum x eth. ¶ Sicut dicitur de actibus

humanis universaliter tamen decipiunt
se ipsos quia ratio non potest plene vinci
ad veritatem i post. ¶ Actus sunt par-
ticularium et circa particularia ii° pol.
Optima bona hominis magis consistunt
in actu et consuetudine quam in habitu i
pol. Septem sunt cause humanorum
actuum scilicet fortuna violencia natura [illegible]
[illegible] rhet. per causam habitus
divisi non sunt sufficientes cause
actuum humanorum ibi primo rhet. huius
¶ Acquisitus habitum statuum et essen-
tia non sunt cause directe et immediate
actuum humanorum ibidem quia per hoc
ultra septem causas actuum humanorum
scilicet fortunam violenciam et cetera non oportet
ponere alias causas scilicet divinas vincu-
tive [illegible] habitus habitum sta-
tuum [illegible] ibidem probatur per [illegible]
¶ Actus oportet considerari quia ratio est
determinativa horum actorum si sunt
credibilia sunt ipsa acta quia ratio
[illegible] aliquis sicut causa ad pro-
bandum [illegible] acta [illegible] et
operum suppositorum laudat aliquis
[illegible] agentem [illegible] et [illegible]
[illegible] rhet. ¶ Actuum humanorum effec-
tus in quibus consistit duo sunt scilicet
voluntas et potestas / hoc de con-
sol. philosophie libro iiii prosa 2 Omnis potencia
et potestas et potencialis et effectum
ordinatur ad actum x theol.

Actiuum [illegible] In actis
bona actio est finis ultimus Et si
placet ab agente intentus vi eth.
In actu appetitus est ipse finis
ultimati intenti scilicet bone actionis
vi eth. ¶ Actio et passio manent [illegible]

in eadem dispositione manet idem
effectus 10 ethi. Viri activi put-
pro nomine ad faciendum iustum 1 reth.

Accusatio se. pr. Quoniam
in distributione boni homines illi
qui sunt equales in labore rei pu-
blice non habent equalia stipendia
tunc ex hoc contingunt pugne et
accusationes inuicem v. ethi. ¶ Quando
dum utrique contendit i. simul intendit
ad hoc quod bonum faciat alteri non consur-
gunt accusationes nec pugne inter
ipsos viii ethi. pro ... ¶ Bonum facientes
non inquirentes accusant eos qui
acceperunt et non recompensant. Quare
illos mercedem acceperunt quod facere non
fecerunt nec sophiste qui multum pro-
mittunt docere cupientes argentum
et pro eo nichil faciunt ymo plus
cupiunt de argento quam valeat totum
quod faciunt 9 ethi. ¶ Isti quemeter
veniunt in accusationem eorum quorum
mercedem accipiebant. non enim facie-
bant aliquid eorum que promiserunt
9 ethi. ¶ Iuste autem quis accusabit
illum qui cum sit amans propter bonum
utile et delectabile simulat se amare
propter moralem virtutem 9 ethi.
¶ Cum aliquis decipit alium palliens
simulationem tunc iustum est nos accu-
sare ipsum decipientem et multo
magis quam eos qui violant et corrum-
punt numisma 9 ethi. ¶ Violatores
et corruptores monete iuste sunt
accusandi 9 ethi. ¶ Homines accu-
sant secundum quod omnia faciunt propter suam
utilitatem privatam velut eum qui
nichil agit contra seipsum 9 ethi.

civitate Demones accusaverunt bauza-
ma regem quia honorem regalem habens
apud eos et possessiones et divitias
volebat esse civitati eorum principium
solus v. polit.

Accusans tus | Officium ac-
cusantis est ostendere causas iniu-
riarum in esse adversario 1 reth. ¶ Ad
accusatorem pertinet considerare
et ostendere quod adversarius iniuri-
atus est. Ad adversarium pertinet con-
siderare et ostendere quod non iniuri-
atus est ibidem. Accusans debet
esse melior accusato ii reth.
¶ Eundem accusati quem debemus
facere meliorem. ergo quod secundum partem
accusati debemus inter partes inmeli-
orem partem quam secundum debemus esse pro-
modeste ad miserendum quam ad contemp-
nandum ibidem. Homines iusti moleste
ferebant dominum pythagore et monitum
quod dicebat magis faciendum esse parte
accusantis quam accusati ibidem. Item de
hoc accusato. Ille qui accusat ali-
quem ondit perpetrata ii reth. ¶ Ad
accusantem pertinet enumerationes facere quem
ad inaccusatum et defendentem pertinet
enumerationem factam solvere iii reth.
Nota quam accusatus debet enumera-
tores solvere accusantis quod defenderes
et accusatus debet se ipsum introducere
et ostendere quod sit iustum agendi nam
est quod pro aufert prohibentes et hic fit
per ~~enumerationem~~ solutores enumerationis
ibidem. ¶ Defenderes contra accusatorem
debet se ostendere quod sit iustitiam
et hic fit quando aufert prohibentia

sz soluendo ī matoes factas
ab adv'sario iiii° Retth Elausa-
tor oratiois magna vis est in
iudicio bo. de. con. p. li° 1. p̄sa
Rf dechr amicicia amicq rid-
culo amas

Adaltm ł justicia legalis
¶ est quedā ūtus pfca no
simpl' s̄ in p̄paco ad altm v°
eth ¶ Justicia ē pfca p̄ v̄tus non
solu ad se s̄ ad altm v. eth ¶ Illa
possut uti v̄tute in s̄iis q̄ ptinet
ad se ipos et in p̄ p̄iis et ti i his
que sut ad altm sz tui pricipat'
et cui actus disponit et ordiat
v eth ¶ Justicia z ad altm v eth
pessim' ē qui no solu vtitur
malicia ad se s̄ ad altm v eth.
Optim' ē ille q̄ no s̄olu vtitur
v̄tute ad se s̄ ad altm v eth ¶ No
est mīe oem aiatem ee ad alter
sicut n° om's meditacoes s̄t ad
altm. s̄ aque sut absolute et p̄se
totalit' i aiatoe speculatia et h̄
theoria q̄sistetes vij° pol. Sui
ta speculatia ē cu aiatoe licet no
ad altm vij° pol. Omnis s̄ba n°
r̄latiua z ad altm vi° top

Adepcio Cu' no ē adep-
cio hoc ē triste et cui' ē adep-
cio hoc est delectabile 1° Retth.
Adepcōne iusticie hō fit iusta
et sapie sapiens et diuinitat'
deus Bo. iii° de con. p. li° iii°
p. p.ª ve plene de hoc de lra b.

Adiectiuu ł p̄adiectiua
augmētat' laus et uitupiu
q° in p̄mi dicēdo pat's de fe sa
q° in 2° violator mat's sic symo-
nides mulos s̄uos vocauit se-
mi asinos i vitupiu et filias esse
pedibz ex peditor in laude iij°
Retth ¶ In poesi decet q̄ ponā'
adiectiua i portuna in retth. no
iij° Retth ¶ Adiectiua i ptuna
si ponant' i oroe s̄tati argumē-
et manifestu fiunt ep i° orato
no z retthoica s̄ poes. ibidem
¶ No spectat ad retthorem vti ad-
iectiuis i portunis p̄bat' q̄ adp°
trāsuertit more retthoicu no
spectat ad r̄thorem uti adiectiuis
i portunis ē huiusdi i ¶ Verbi
gracia illa locucio que ē repon
qua locuco cauallis et fortuita
no ē retthoica s̄ talis locucio est
huiusdi ¶ Eciā racio ad retthorem
spectat uti cibo ut cibo et p̄dime-
to ut condimeto s̄ hic no sit locu-
cio q̄ tales adiectia importua igr'.
ibid ¶ Uti adiectiuis importunis tras-
uertit more r̄thoicu ibid. Illa
quee p̄adiectia inptuna manife
malu facit q̄ ille qui loquit'
fortuite p̄bat' loquee fortuite
no de nati'e male loquit' s̄ las-
s̄edo nō ēē male loquit' ibid
¶ Adiectia noua in locucoe hnt
se ut condimentu no ut edulium 3°
Retth q̄. R. locuco allocuco q
fit p̄adiectiua s̄ p̄issare abusiua
ibid q̄. R. locuco Oro complet
adiectiis spissis no z retthoica s̄
poetica ibid 1° rettho ica abocā°

abusiva prologa adiectiva est uti-
lis tyrraboni ibidem. g. re locucio
allocucio loqua pro adiectiva est utilis
oratori poetice et eloquium elecci e
verbis et lucracio ibidem

Adiunctum per appositionem
boni fit superhabundancius bonitus
1o eth. afforcius in suo actu forti-
tudinis est tristicia adiuncta iiio
eth. afforcius in suo actu habet
tristiciam adiunctam xo eth. Virtus
moralis est coniuncta cum prudencia
vi eth. ¶ Omne bonum coniunctum alteri
fit ipsum eligibilius quam si esset
solitarium. g. dum bonum cui additur
non fit in bonum infinitum 10 eth.
Secundum platonem vita delectabilis
adiuncta prudentie est eligibilior
quam si sola xo eth. ¶ Omne bonum
quo non est communicamus adiunctum alteri
fit acquisitu melius xo eth.
Contra delectacio est coniuncta operacioni
et apud multos dubitatur utrum de-
lectacio sit idem operacione 10 eth.
¶ Conveniunt omnes estimantes quod fe-
licitati oportet esse delectacionem
adiunctam xo eth.

Admiracio lector ame
Esse in admiracione est delectabile
1o rethorice. Aliqui virtutes quas
habent in admiracione ii rethorice.
¶ Ad discere et mirari sunt delecta-
bilia 1 rethorice. ¶ Circumvoluciones
i. partes et modus circumvolucionis
ut per modo domus ille modulle
et palacium salvat a prelis sunt
mirabilia ibidem ¶ Auditores at-
tendunt magis et mirabilibus
et delectabilibus iiio rethorice ¶ homines
diligunt eos qui sunt amatores
ipsorum iio rethorice. illorum homines
sunt estimatores scilicet amancium
et eorum quos admirantur et quos
volunt in admiracione habere et eorum
ad quos sunt in amore honoris
et quorum opinionem non despiciunt
iio rethorice ¶ homines volunt esse in
admiracione apud hos et mirantur
hos qui habent aliquod bonum de numero
bonorum priorum et bona in quibus
illi prevalent quos mirantur. aut
dicunt esse preciosa simpliciter
aut comparacione aliquorum eorum quibus
contingit indigentes valde et ipsi
velut amatores talia ibidem
¶ homines qui nichil aliquid mala fece-
runt in alios disponuntur ad
eos velut admirabiles ibidem
g. re malum zelatores sunt ad-
miratores iio rethorice zelabiles
sunt quos multi mirantur propter eorum
excellenciam etc. ii rethorice re zelabile
¶ Lucis communi sensu per dissue-
tudinem redduntur contemptibiles
iiio rethorice ¶ Commune eloquium
est admirabile ibidem ¶ Admira-
bile est delectabile est ibidem Sin-
guli sunt admiratores adventicii
et contemptores ibidem ¶ Nemo di-
ligit nec miratur unumquemque preponere
se non prodest g. re diligo ¶ Dileccio
et admiracio solum contingunt me-
lioribus ad invicem ibidem g. re
dileccio

Advena Advene sorum sunt non civitatis viii° pol

Adversarius Officium adversarii est ostendere causam iniuriate sibi inesse i retho. ¶ Ad adversarium pertinet considerare et ostendere quod non iniuriatus est ibidem.

Carsi epilogus est demonstrare vel persuasio ad adversarium pertinet iii° retho. quia per epylogum ¶ debemus ordinare sermonem ut auditores sint nobis benivoli et adversariis malivoli iii° retho.

¶ Respondendo contra adversarium adversarius debet clementer respondere arguendo quod adversarium instanciis vel sylogismo iii retho. ¶ Ad diminuendum negacionem adversarii oportet accta confiteri sed debemus contra aliter dicere iii° retho. Persuasiones factas ab adversario vel debemus solvere instanciis vel sylogismo iii° retho.

Adversitas plus habet racionem adversarii quam prospera prodesse fortunam Bo. de con. li. ii° pr. viii

¶ Mulier sciens se bene in adversitatibus tenuisse plus laudatur et plus reputabitur fame et glorie quam que semper bene vivisset in prosperitatibus iii° yconomicorum.

¶ In multis iniuriis et adversitatibus et doloribus esse et non turpe pacientur fortis animi est ibidem.

Mulier debet orare deum ut non contingat vir venire in adversitate ibidem.

tempore prosperitatis socialem et convenientem societatem et participacionem hominis ad visitaciones ibidem. Per plene virtutis.

Adulacio Multi sunt adulacionis amatores viii° ethi.

Homines in dignitate constituti sunt maxime amatores adulacionis secundum Alb. su. viii° ethi. Adulacionem recipere est quid delectabile i° retho. ¶ Ut in pluribus homines sunt amatores adulacionum ibidem. Ro. retho.

¶ Erubescunt sunt qui sunt ab adulacione vel laudare presentes ii retho. Laudare presentem est signum adulacionis ibidem. Adulatores pertinet bona alicuius sic laudare preciosa et lime et polire et conturbare et sic super dolere cum dolere ut faciunt homines planctum et mulieres ibidem.

Bona alicuius sic laudare preciosa aut delimire vel pollire et conturbare et super dolere cum dolere sunt signa adulacionis ii° retho.

Adulator dicitur qui concessive se habet circa affabilitatem gratia lucri et utilitatis ii° ethi. ¶ Adulator vel in rei veritate est amicus superexcessus vel solum per adulatorem fingit se magis amare quam amat. quia hoc sunt adulatores superiori concedentes. hoc est philosophi dicit esse stultum promocionis considerare quod magis diligatur superior quam ab eo diligatur viii° ethi. ¶ Amicus et adulator differunt quoniam per se sinonimi

et amicus virtuoso colloquitur secundum id bonum virtutis, sed adulator colloquitur ad delectationem audientis x ethicorum. Nota differentiam adulatoris quia colloquitur propter delectationem audientis x ethicorum. ¶ Adulator iuste vituperatur et amicus recte laudatur x ethicorum. Adulator non est amicus sed quedam alterum genus ab amico x ethicorum. ¶ Adulator quod dicitur apud tyrannum demagogus apud plebem v politicorum. Tyranni maxime diligunt adulatores v politicorum. Similiter laus est opus adulatoris v politicorum. Nullus liberalis virtuosus est qui secundum inclinationem adulationis diligit adulatores v politicorum. ¶ Vitiosus solum diligit vitiosos qui ei adulantur quia sunt se boni contrarie oportunitate quedam querunt ad reprimendam malignitatem adulatoris v politicorum. Vide de hoc materia. ¶ Adulator est delectabilis in x ethicorum. Vide de delectabili. ¶ Adulator se assignat admiratorem et amicus ibidem. ¶ Georgius notavit pauperem sapientem adulatorem 3o rethoricorum.

Adulter

Vide Adulterium. Furtum etc. declinans viciis in voluntate qualiscumque fuerit, hic peccat. Sed iio rethoricorum. ¶ Adulteri propter concupiscentias venereorum quibus detinentur multa audacia et terribilia operantur iiio ethicorum. Adulteri sustinentes pericula propter concupiscentias venereorum non sunt vere fortes x ethicorum.

Aer

Ad politicum pertinet civium maxime pertinet curare de dispositione aeris et aque vii politicorum. De aere et aqua politicus non debet considerare nisi accessorie sed principaliter vii politicorum. Aere et aqua homines maxime utuntur ad vitam sustentandam i politicorum. Aqua et aer plurimum confert ad sanitatem viio politicorum.

Affabilis

Nec acceptat nec reprobat dicta vel facta aliorum propter amorem vel odium sed ex eo quod sic dispositus est secundum inclinationem sui habitus 4 ethicorum. ¶ Affabilis non approbat nec reprobat dicta vel facta aliorum indifferenter propter amorem vel odium notorum seu ignotorum solum, sed indifferenter ad omnes observat tam ad notos quam ad ignotos, consuetos et inconsuetos 4 ethicorum. ¶ Affabilis similiter se habet ad notos et ignotos et quod ad delectabiliter convivere 4 ethicorum. Item affabilis est qui omnia dicta sua et facta refert ad bonum honestum et utile quod sibi vel ei cum quo convivit, vel quod in convivalibus tendit convivere non contristari sed potius cum conatu delectari iiiio ethicorum. ¶ Affabilis tendit delectationem tamquam finem et intendit convivere delectari 4 ethicorum. ¶ Affabilis aspernatur condelectari convivere in hiis que pertinent ad convictum humanum que sunt sibi inhonesta vel nociva, sed potius ibi eliget contristari, et ea talibus et nocivis esse gratum et turpe et virtuti contrarium iiiio ethicorum. ¶ Affabilis aspernatur condelectari convivere sed convivere dicitur vel facit aliquid quod

inspicat magna difformitate et in
homine status ipi inest facien[d]i Et si
i magnificencie nocumentu reddat
relucent qua talibus dicit ul fat
conueniat p[ro]pter ista inferunt
iiij° eth. ¶ Affabilis aut[em] intendit
delectare aut contristare s[ecundu]m q[uod] ille
cui conuiuit bn ul male loquit[ur]
ul operat[ur] iiij eth. ¶ Affabilis alit[er]
eualiter conuersat[ur] et colloquit[ur] i[n]
magnis et mi[n]imis notis et i dignitatib[us]
positis. et s[ecundu]m alias d[iffer]encias hominu[m]
attribuens singulis id q[uo]d eis c[on]g[ru]it
et q[uo]d eos decet et q[uo]d e[st] c[on]ueniens
sibi ipi iiij eth. ¶ Affabilis intendit
p[er] se delectari et no[n] c[on]tristari. tu[m]
si uidet maius bonu[m] sequi ex hoc
q[uo]d tris contristet. tunc contristabit et no[n]
delectab[it]. s[ecundu]m illa bona p[er]tinet ad
honestatem ul utilitatem. et si si fiat
maior delectacio causata i f[u]tu-
ru[m]. tunc gra p[ar]ua contristabit eo
uinctum iiij eth. ¶ Affabilis i sin-
gulis d[iffer]enciis hominu[m] c[on]uiuit uni-
cuiq[ue] p[ro]ut c[on]gruit iiij eth. Affab[ilis]
eligit no[n] contristari. g[ra]t[i]a nullo mo[do]
contristari si p[otes]t c[on]sequi bonu[m] fine[m]
c[on]ueniendo eis. et tunc potius eli-
git delectare q[ua]m tristari. s[ed] si no[n] p[otes]t
c[on]sequi tunc sol[um] eos contristare iiij
eth.

Affabilitas est u[ir]tus s[ecundu]m
qua[m] quis se h[abe]t in c[on]uersacione uite
s[ecundu]m ostendendo se delectabilem alteri
siu[e] in ludis u[er]bis et op[er]ib[us] ut o[portet].

2 eth
ut oportet // Habitus affabilitatis
fit sine passione s[ed] amore. quia amor e[st]
passio appetitus sensitiui et est
sine affectu diligendi ad eos cu[m] q[ui]b[us]
colloquitur et c[on]uiuit. p[ro]ba[tur] quia
no[n] approbat ea q[ue] aliis dicu[n]tur
et fiunt p[ro]pter amore[m]. s[ed] adu[er]-
sos h[abe]t n[on] reprobat ea q[ue] dicu[n]tur et
fiunt ut no[n] op[ort]et i[n]imicando s[ed]
hec fiunt i[n] eo q[uo]d e[st] sic dispositus
s[ecundu]m habitum. cuius signu[m] e[st] q[uo]d hoc
modo h[ab]et ad o[mn]es p[ar]iter. ad notos
et ignotos. c[on]suetos et i[n]suete-
tos iiij eth. ¶ habens habitum
affabilitatis colloquit[ur] ho[m]i[n]ibus
et c[on]uiuit ut oportet iiij eth.
¶ Affabilitas e[st] circa delectaciones
et tristicias factas i[n] colloquiis
iiij eth. Affabilitas similit[er] se h[abe]t
ad notos et ignotos g[ra]t[i]a quantu[m]
ad delectabilit[er] c[on]uiuere iiij eth.
decent c[on]uiue[re] e[st] p[ro]prius actus af-
fabilitatis iiij eth. ¶ Vitium opposita
iactantie e[st] s[ecundu]m circa eande[m] materiam
cu[m] affabilitate iiij eth. Ret g. uti
¶ Affabilitas et u[er]itas d[iffer]unt p[er] eth
Ret d[iffer]unt ¶ Affabilitas u[er]itas
et eutrapolia c[on]ueniunt iiij eth. q[ui]a ret
eutrapolia placiditas e[st] u[ir]tus
sup[er]fluitudinis. et discolia u[ir]tus
defectiua. ut affabilitas p[er] eth. ret
placiditas ¶ Affabilitas d[iffer]t
ab amicicia q[ui]a fit sine passione s[ed]
amicicia cu[m] passione. s[ecundu]m tempus d[ic]tu[m] aut[em]
a[m]i[cicia] e[st] p[ro]ut e[st] mutua beniuolencia

no latens inq̄ passi non aut in-
piendo qui p̄sonaliter x eth

Affectus ·r̄o· que sit i affu
et in recordatione illa fuit 2° rh̄ti
racio s̄t fieri Affectiones dicunt̄
cithene bo· de con· p· li° i° p̄a
metro iiij° Affectionibus his trahit
ad iusticia et dolorem ibid Af
fectus dicit̄ i fructuose spine q̄
q̄ suffocat segetes romie que
e sua et utilis / bo· de con· p·
li° i° p̄ ij° Affectiones are faut
hominem distractu· bo de con· li° i°
p̄ vij° Affectiones terenor dicit
esse vincla· bo· de con· p· li° iij°
metro viij°

Affirmacio est i mente
i intellectu practico e affirmacio
et negatio· hoc in appetitu z p
secucio et fuga vi° eth

Afflictio dolorosa et tristi-
tiua fuit sicut mortes afflictionis
ij° reth· de doloroso

Agens ·r̄o· Iratus uel
ebrius non agit p̄ ignorantiam
agit sz ignoranter ut ebrietate
iij° reth· Agentes Viliter i
periculis p̄ timorem principii sunt
deteriores istis q̄ viriliter agunt
p̄p̄t obprobrium fugiendum x eth
Secundum aliquos aliquis bn̄ pt
agere contra opinionem non aut̄ contra
sciam vij eth de incontinente talis
tu refert dicere aliquem agere q̄ non
oportet habentem quidem habitum sz
actu non speculantem sm̄ q̄ vij eth

Non est durum et insipiens si aliquis
agat id q̄d habitualiter scit sz ac-
tu non considerat vij eth Pravus virtuo-
sorum prohibet aliquem prave agere viij
eth Iuvenum conditio est omnia agere
propter se ipsos et propter eorum privatam
utilitatem ix° eth Quanto aliquis
fuit deterior de tanto plus privat
quod omnia agit propter sua utilitate
privatam ix° eth Homines accusant
illum qui omnia agit propter sua uti-
litatem privatam velut eum qui nihil
agit extra se ipsum ij eth Homines
virtuosi et epiikeikes agunt propter
bonum honestum et non propter privatam uti-
litatem ij eth Quanto aliquis fuit
melior de tanto magis agit propter
bonum virtutis et gratia amici et propter
que sepe pretermittit utilitatem propriam
ij eth Possibile est aliquos agere
bona et virtuosa licet non sint prin-
cipes terre et maris· i· non superhu-
dant in bonis exterioribus x eth
Habens bona exteriora mediocriter
pt agere virtuose et sm̄ virtutem
x° eth· p̄ 2· de bonis exterius Moderate
ditati non minus agunt bona
sz potentes ymo etiam magis x eth
Videntur non minus videntur agere
virtuose quam ipsi potentes ymo
magis x eth Qui moderate sunt
ditati i bonis exterioribus sunt agere
tes et pnt agere optima et virtuosa
x eth Moderata possidentes sa-
lubre pnt agere q̄ oportet sm̄ rationem
virtutis· sz qui i talibus superhu-

bundant 3° eth q. re bonu ptin
¶ Inpossi est qd eu q nichil agit
age bene vn pot. Omia aialia
alia ab hoie sola nali inclinacoe
agut accoes suas vn pot Non
opz prava age 1 reth ¶ hoies
eligut age hoc i qbus putant
alios desice. sz sicut st bona ho-
noabilia. dato q q̄ stia sint ino-
dica 1° reth Deniq agentu
queda agut ꝑ se. q no agut
ꝑ se 1° reth Deniq q hoies
no agut ꝑ se. q̄da st a fortuna
q̄da a natura / queda a violentia
ibid Deniq eoz que hoies ꝑ
se agut / et quoz ipi st causa. q
sut ꝑ 9suetudine / q ꝑ appe-
titu et h° dupl. vl ꝑ appetitu
roalem ul irroalem ibid Omia
que agimg ꝑ se ꝑte agim. s. ta
q no agimg ꝑ nos ipos ut ꝑ
fortunam. ꝑ violenciam. et ꝑ natz
et que quez que agimg ꝑ nos ipos
ut ꝑ 9suetudine. ꝑ racionacoes
ꝑ appetitu et ꝑ 9cupiam ibid
¶ Primus appetitus roalis e agere
bonu ꝑ bonu 1° reth ¶ Intpati
agut 9ferencia bona no tn ꝑ bon
s ꝑ delcacoem ibid ¶ Nobili agut
bonu no tn ꝑ bonu ibid q. re
bonu Que ꝑ se hoies agut q
sut bona. aut appncia bona. aut
delcabilia. aut appencia delcabi. q
1° reth ¶ Quecuqz hoies fiut ꝑ
se ipos illa agut voluntarie s q no
agut ꝑ se ipos ea agut no volunta-
rie ibid Omia que agut hoies
voluntarie sut bona. ul appncia bo
aut delcabilia ul appencia delca-
bilia ibid 4° re voluntarie alge
sepe aliq est delcabile 1° reth
ro re delcabile ¶ Volu possibi-
lia sut acta et agent et agut 1° reth
Juvenes mag eligut age ho-
nesta. i. gloriosa q 9ferencia i utilia
2° reth Raco re Juvenis Juves
omia agut i magis ibid Juves
oia ut ibde agut / amat. n. valde q
ibid Quiusq ciuis potuit et
voluit hoc egit 2° reth Oes
potestes ni volut agut re ide
Si ciuis poterat et affectabat
illud. illud egit ibid Raco q
ut i plurib9. hoies si pnt q appe-
tut faciut illa ibid Harmodio 2
aristogitoni nichil pius 9sistit ge-
neo sa magz q̄ ingenio su aliquid egisse
2° reth

Agger

Cuiuslibet fertilitas ciuitatis
adaugmentu z appetitu vestigia domu
.i. fieri respectu e 9tinua visi-
tacio s. prorz Agger fius est
expandus. p̄ gea seminandus bo-
decon. p. libro meo j. Aggrorz
pulchritudo e pulchra pomo mudi
bo. decon. p. libro ii p. v. re seme
¶ Agibile 9tingit alit se habe
vi eth Actus similis h9 terminu
de agibilibus vi eth Senes
rectitudine accipiut et dyfiniut
pria agibiliu vi eth Racio i
agibilibg e illa q fit p m p9 de z
vi eth Agibilia ab hoie sut di-
uisa in medio q in bona unitia

et utilia ad finem et in bona finis
ipa vii pol Ceterum agibilium unum
est melius et nobilius alio et eligi
bilius altero vii pol

Agoniso De quibus agoni
zat homo non timere est lau-
dabilia j° ethi tertio de laudabile
Omne de quo homo agonizat
intrepide sunt honesta et lau
dabilia ibidem tertio de laudabile
homines solent pacienter et agoni
zant pellis que sunt de numero bonorum
que sunt ad gloriam et honorem et lau
dem ibidem

Agonisticum Nota de certa-
cie que sequuntur ad agonisticam
primam quia necesse est eadem repetere plu-
ries tamquam medio et vincendo ipsum
quasi ut si dicimus iste de predicto
est nobis ille seduxit nobis / 2°
de certa si locucio agonistica sunt
involuta ut doctores inimici pervene-
runt offecerunt ab eis de predictis
sum iii° ethi

Agrestis Sunt qui ab omnibus
humanis delectacionibus contrarium
abstinet ii° ethi ¶ Agrestis fugit
omnes voluptates ii ethi / Agri
cola agricultura ex duobus
medicis non fit communicatio sed ex
medico et agricola quia de eisdem
tus v ethi ¶ Divites et agricole
sunt partes civitatis 7 pol / per
agriculturam divitie acquiruntur
1° pol ¶ Sunt omnes species democratie
prima species in qua principantur agricole
est optima et antiquorum vi° pol

¶ Sunt partes multitudinis scilicet plures agri-
cultura et optima vi pol ¶ Optimus
populus est qui bene cultivat et vi pol
¶ Optima de mocratia est que constituitur
agricultiva vi pol Multitudo agri-
cultiva est magis manifestativa quam alia
vi pol Multitudo agricultiva non est
multum concupiscitiva alieni vi pol
¶ Agricole qui non habent multam curam operari
in morari et aliena non concupiscunt
vi pol ¶ Agricole magis appetunt
lucrum quam honorem et ideo delectabiliter
est eis laborare quam principari vi pol
Agricolis delectabilius est laborare
quam principari et politizare vi pol
Multi agricolarum aliquando ty-
rannides crudeles sustinuerunt et
oligarchias potestates cum non
prohibentur ab operacionibus propriis
et non multum auferuntur de suis corporibus
vi pol ¶ Banausi forenses
agricole non sunt cives nec partes
proprie civitatis optime vii° pol / probatur
de civitas / ¶ Banausi agricole
negociatores sunt vitam male ducentes
non congruentes secundum virtutem nec connaturalia
virtutis sed magis contraria virtuti vii°
pol ¶ Cives non solent tales agri-
nare sed per agricolas solent trahere et
aliunde vivere et nutriri ideo
vii pol ¶ Neque agricole neque ba-
nausi sunt instituendi sacerdotes
vii pol ¶ Agricole et artifices et
mercenarii necessarii sunt civitati vii
pol ¶ Bellici consilium sunt divisum ut
ab agricolis mercenariis secundum omne
tempus vii pol ¶ Agricole dicuntur ex

robusti de sinistris intellectu et non
sicut ceteri tribus ergo sic serui magis
utiles ad labores et non in solo sicut
contra dicunt Et si illi non possunt sua
sciencia in malicia sua nati et nutriti
in domo ipsa ibidem ¶ Agricolas maxi-
me diligimus ergo tales sunt iusti non
viventes ab aliis sed a propriis fructibus omnes
enim homines diligunt tales ii° rethorice Agri-
cola per terram colendam vellet magis
intendere de substancia ii° yconomicorum
¶ Labore agricole per terra colenda magis
honorari ibidem yconomicus curando
de possessionibus ergo dominus inquirere
curare debet de possessione que est secundum naturam
i. de agricultura in yconomicis possessio
agricolture est prior i. necessaria inter alias
possessiones ibidem ¶ Labor agri-
culture est secundum naturam ergo i. proveniens
a natura sed a forma rei vel quia est
conveniens rei naturali vel ergo sibi servit
ad conservacionem nature ibidem ¶ Yconoma
cura yconomi debet esse de ipsa terra cor-
porali vel de ipsa agricultura ibidem
Possessio agriculture est maxime naturalis
et iusta quoniam ipsa non fit inhumaniter
et violente i. bestialiter vel in parte
quo ad inhumaniter et non fit quo-
tum offensione proximi quo ad violen-
te ¶ Bellicosi reddit agricultura sunt
in inimicos tamquam a matre et in me-
tu a matre est naturale secundum hoc agricul-
tura confert ad fortitudinem i. ad firmi-
tatem ergo superfluitates corporis excitat secundum hoc
per agriculturam quibus redditur potens
ad resistendum hostibus ibidem

Agriopynus dicitur qui habet vicium
agriopope ii ethicorum Agriopynus est
vicinus quod in honestis collacionibus
est inutilis et abhominatur illas quod
tristicia necessaria in vita humana iiii ethicorum
Aleator est illiberalis et
turpis lucrator ergo vel male-
ator moralis potest dici ab aleatoria
morali i. per aleatoriam est habitus
inclinans ad acquirendum utilia
illudendo a quibuscumque vel contra
modo indebitum et non potest dici abar-
te ludendi in alea ethicorum hic ut
si non abutitur sciencia sua iiii ethicorum
Alleviacio presencia amici
tristiciam contristati alleviat ix ethicorum
¶ Omnes contristati alleviatorem
quero quod aliqui tristantur per eo quod
in se ipsos ix ethicorum
Alienum difficilius est dare
proprium quam non accipere alienum iiii
ethicorum in re difficili Sola iusticia in-
ter virtutes videtur esse alienum
bonum v ethicorum re plene de electo
¶ Vel esse dicere magnalia et promitte-
re mirabilia et talia sunt narracione que
aliena usurpando per laudes aliorum
illa per excusabilia est pertinet ad iac-
tanciam iiii° rethorice ¶ Vel esse dicere
magnalia et vt ex hoc sunt auctorita-
ria ibidem Virtute aliena non videtur
aliquis dici virtuosus Bo. de Con-
solacione ii et v.
Alimentum Omnia naturalia
animata sensibilia quecumque sunt
indigencia alimento propter sui restauracionem

tur generatur convertit alimentu(m) vel sitim
vel humidum x ethi. potius dicit(ur)
alimentu(m) x ethi ¶ Alimentu(m) mag-
na(m) facit differentiam ad potentia(m) cor-
poris et dispositione(m) s(e)c(un)d(u)m diversitatem qualit(atis)
sue vii phis(icorum) Lactis natura ha-
bundans est alimentu(m) et fami-
liare corporibus humanis vii pol(iticorum)
Vegitabilia trahu(n)t alimentu(m)
s(e)c(un)d(u)m contrarios locos ut sursu(m) et
deorsu(m) et ut utraq(ue) similiter ii de
anima ¶ Alimenta dicu(n)tur esse effec-
tiva sanitatis i rethi(corum) ¶ Doloro-
sa et corruptiva sunt sicut mortes
indigentia alimenti ii rethi re(gula)
dolorosum. Arbores et herbe
trahunt alimenta a radicibus quos
habent et diffundunt se per me-
dulla(m) et corticem Bo(ecius) de con(solatione) p(hilosophie)
lib(ro) iiii pro(sa) iii

Aliter

sunt operationes in pri-
te n(ost)ra q(uam) habitus et nos sumus
domini operationum a principio usq(ue) ad fi-
nem s(ed) non habituum nisi a principio
iii ethi ¶ Aliter fortis in periculis de-
se l(ibe)rata morte et aliter mari-
naus x ethi q(ui) re(gula) fortit(udo) ¶ Af-
fabilis aliter et aliter qui sunt
et colloquitur in magnis et in mi-
noribus et in dignitatibus positis iiii
ethi re(gula) affabilis Apud se(m)per s(e)-
ruitas id quod est iustum nequaquam
est aliter se habens v ethi quod sunt
non contingit se aliter habere vi ethi q(ui)
re(gula) continentia ¶ Scientia est de
habens que se non possunt aliter habere
vi ethi ¶ Sinesis et prudentia

aliter et aliter negotiantem circa ead(em)
vi ethi. Aliter pravi agunt quod vo-
lunt et possunt et aliter iusti et epieyi-
kes. pravi agunt quod volunt et quod pos-
sunt incontinentia. Epieykes et iusti
talia agunt que desiderant epieyi-
kes i(d est) iusti ix ethi

Aliud

ve. Individuis actibus
et operationibus est aliud et aliud bo-
num intentum ut in militari est victoria in
medicinali sanitas i ethi ¶ Aliud
est volens et aliud est non volens
iii ethi ¶ Aliud est involuntarium
et non voluntarium quod in non volu-
tario post factum consequitur non cadit tri-
sticia, involuntario autem est tristicia
et penitudo iii ethi ¶ Aliud est
per ignorantiam precedat actores et
sit causa eius ab eo quod aliquis
operetur ignorans concomitetur
actionem et non sit causa eius iii ethi
Iustum mariti ad uxorem est aliud
a iusto politico v pol(iticorum) i iustum
legale est aliud a iusto naturali
v ethi ¶ Epieykes non est aliud
simpliciter a genere iusti v ethi q(ui) re(gula)
epieykes ¶ Dupliciter aliquid habet se ad
aliud vel quod est illud vel quod habet
se propinque ad illud v ethi Con-
tingentis aliter non se habere aliud est
agibile et aliud factibile vi ethi
¶ Aliud est factio et aliud actio q(uia)
actio dicitur operatio manens in agente
sicut videre intelligere velle, factio
vero operatio transiens in exteriorem
materiam vi ethi ¶ Aliud est agibile

et aliud factibile vi eth ¶ Aliud
est genus artis et aliud facultatis
vi eth ¶ Patris et filii et econtra
est alia virtus et alia operacio viii eth
Alia debent parentibus et fratribus
et amicis et benefactoribus similiter
et aliis sunt attribuenda que conveniunt
secundum dignitatem ix eth ¶ Alius honor
competit iuveni alius sapienti et
virtuoso alius constituto in officio
ix eth Potencie alia concupiscunt secundum
appetitum sensibilem et alia volunt secundum
appetitum racionalem ix eth ¶ Alia est
delectacio hominis equi alia canis et
alia hominis x eth re delectacio
¶ Sicut pueri et viri perfecti alia
et alia reputant preciosa sic et pravus
et epieykes id est virtuosus x eth
aliud est ordinatum et aliud secundum opus
x eth re studium ¶ Speculacio
veritatis solum eligitur propter se et non
propter aliud x eth quere ubi speculacio
Ab operacione scilicet practica nichil aliud no-
bis provenit preter ipsam speculacionem
x eth Non est idem delectabile omnium
secundum naturam sed aliud et aliud i pol
et x eth Aliud est timidus et aliud
est militaris ad sinistram pugnandum iii pol
Alia est disciplina principancium et
alia subditorum iii pol ¶ Viri et mulieris
est alia temperancia et fortitudo iii pol
re vir Principatus sacerdotum est
aliud genus principatuum a politicis prin-
cipatibus v pol ¶ Virtus cogitativa
est alia a racione et sensitiva in eth

re cogitativa
Alter .iii. .iiii. ¶ Sicut operaci-
ones que fiunt secundum virtutem et maliciam
sunt altere secundum speciem ita et differre
specie secundum racionem bonitatis et malicie
ii eth Felicitas politica est
altera a felicitate speculativa x eth
¶ Eustrachia altera est a sollercia
vi eth Etate iuvenili tamen senectute
tremente altera fiunt ipsis delectabilia
viii eth Sicut alius est actus cu-
ius est alter et diversus ab illo cu-
ius est cuius est factum vi eth ¶ Ba-
nausum et bonum alterum est in hominibus
et alterum in piscibus vi eth ¶ In
partibus temporis omnes particulares defi-
niciones sunt imperfecte et sunt altere
secundum speciem a tota edificacione ultimo
completa et etiam ab invicem x eth
Delectaciones et motus et generaciones sunt
altere ab invicem x eth Alterare
yconomia vi et mulieris iii pol

Aliquid Pravus vult operari
aliquid turpe vel secundum veritatem vel
secundum opinionem x eth

Altare ¶ Eadem architectura
idem sunt arbitrium et altare 3
x eth quere re ibidem ¶ Iniuriam passi
ambo refugiunt quandoque ita ad altare
sicut ad arbitrium quia ad altare id est ad
deum ad arbitrium id est regem propter quod
arbitrium regis civitatis coactam iniu-
riam passi conquerunt deo et princi-
pibus ibidem

Amabile id est dignum dileccione
est ut aliquis diligatur amatur et
conservatur est bonum unicuique soli i eth

Rursus licet sit amabile per se
est tamen utile ad alia i° eth. g. re
utile. Dives non disponitur ama-
bilis ad se ipsum. i. dignum amari
ix° eth. Pravus nichil habet in se ipso
quod sit amabile. i. dignum amari
et amicicia dignum ix° eth.
Solum bonum est amabile viii eth.
Amabile est triplex scilicet honestum
delectabile utile viii eth. Bonum
honestum et delectabile sunt ama-
bilia tamquam finis / sed bonum utile
tamquam ordinabile consequens ad finem
8 eth. Simpliciter bonum est virtuo-
so illud est amabile quod est simpliciter
bonum viii eth. Unicuique id est ama-
bile quod sibi est bonum vere vel appa-
renter viii° eth. Bona honesta
sunt maxime amabilia viii eth.
Nichil est amabile nisi quod est bonum vere
vel apparenter viii eth. Bonum hones-
tum comprehendit in se omne genus
amabilium viii eth. Mali nichil
amabile habent ad se ipsos ix
eth. g. re malos. Mali nichil
habent in se ipsis quod sit amabile ix
eth. Bonum utile consumitur actu
nunquam delectabile et amabile sicut bonum
honestum ix eth. Quod delectat actu-
aliter est magis amabile quam sit presens
futurum vel memoria preteriti ix eth.
Plura amabilia sunt meliora uno
i° reth.

Amatio. Inequalis species ama-
tionum scilicet boni utilis delectabilis
honesti salvatur ratio amicicie
viii eth. p² re Amicicia. Sim-
iliter inequalis species scilicet boni utilis et
delectabilis et honesti sicut et terminatio
non latens viii eth. Amatio
non fit ad inanimata sed ad animata
g. sicut vinum dicitur amari et pulme-
tum viii eth. Benivolencia non est
amatio ix eth. g. re benivolencia
Amationem consequitur dissensio animi
et appetitus passio ix eth. Amatio
generatur cum quadam consuetudine secundum
Albertum. Amatio importat impetu-
osam inclinationem amoris in ipsum
appetitum que inclinatio consuetudine
sumit incrementum ix eth. Delectatio
que est per visum est principium amationis
ix eth. Amatio similis amacioni est affectantis
facere g. et ad amatum perlium qui
operatur bonum ei et ad deum quem amat
ix eth. Amatio hominis ad se est cum
tuisque amatorum. g. loquitur de ama-
tore alterius hominis et non similiter
ix eth.

Amator. Tortiones / Invidiosi
sunt se amator rei x eth. Hesita
i. vermutes magis amatores
quam dilectores x eth. Amator honorum
dupliciter dicitur x eth. Amatores se ipsos
delectabiles non sunt meius de delectabiles
sed quamquam unus recipit delectationem
a pulcherrime ut amator amans
pulchritudinem amati delectatur in vide-
do alium quem amat / quamquam recipit a
famulatum ut amatus viii eth.
Multi sunt adulatores amatores 8
eth. g. re multi. Plures indigentes
consuetudine maxime sunt amatores adu-
latoris secundum Albertum viii eth. Inter
amatorem et amatum quamquam est contrarietas
viii eth. Illi amatores videntur et

deridendi. qui se dignos reputant
tantum debere amari quantum ipsi amant viii
ethicorum ¶ Amatores si nichil habent tale
quo sunt digni tantum amari sed deside-
rant tunc ridiculum est si tantum amari quantum
viii ethicorum ¶ Nullus concupiscit se amare
et se bene facientem sed potius si est concupiscens
studet ut ei retribuatur simile bene facienti
et circa ipsum bene operatur viii ethicorum ¶ Mul-
totiens ille qui amatur accusat amatorem
quoniam cum prius amaret recepit fructum
repromissi per omnia sed ad ultimum nichil
persolvit nec persolvit ix ethicorum ¶ Sepe
accidunt accusationes inter amatorem
et amatum cum amator amat amatum
propter delectationem sed eius amatus amat
amatorem propter utile ix ethicorum ¶ Non est
decens nec expediens virtuoso esse
amatorem mali neque etiam assimilari
pravo viro ix ethicorum ¶ Qui tribuit sibi
superhabundantiam bonorum secundum rationem
et intellectum magis est amator sui quam
qui tribuit sibi superhabundantiam bonorum
exteriorum probatur. Iste tribuit sibi ipsi
maximum bonum scilicet bonum honestum igitur
quia tunc de tanto aliquis magis amat
se de quanto maiora bona sibi tribuit
secundario quia iste tribuit illi bonum quod
est principalissimum in ipso scilicet intellec-
tui sed de tanto aliquis magis se amat
quanto magis amat illud quod est principalius
in ipso ix ethicorum ¶ Virtuosus est amator
sui secundum speciem alteram ab ea que convenit
amatori qui exprobratur ix ethicorum. Ille non
est amator sui qui sequitur suas concu-
piscentias ut tamen multi senciunt ix ethicorum
¶ Libidinosis se amantibus delecta-
bilissimum est se videre ix ethicorum Libidino-

si se amantes magis eligunt hunc
sensum visus quam alios sensus poti-
ores id est magis eligunt hunc propter
quod est per se videre quam per se audire
vel tangere ix ethicorum ¶ Homines
sunt amatores sui reputantur quasi
infames et obprobriosi ix ethicorum
Amatores sui sunt dupliciter quidam
secundum partem irrationalem quidam secundum partem
rationalem ix ethicorum ¶ Vulgus in obprobrium
referunt eos quos esse amatores sui
vocant illos amatores sui qui plus
tribuunt sibi ipsis de honoribus et
aliis delectationibus corporalibus
ix ethicorum. Ille dicitur amator sui vitu-
perabiliter qui bona que pertinent ad
partem anime irrationalem tribuit sibi ipsi su-
perhabundanter ix ethicorum ¶ Sunt homines ho
felix quia deo amantissimus x ethicorum
quare est felix ¶ Aristophanes
dixit quod duo amantes se bene
vellent naturaliter fieri unum sed
hoc non possent fieri sine corruptione
vel amborum vel unius ii politicorum
Aliquem quem iuste vituperant quod
amator sui ipsius quod non fuit
nimis excessivus amor ii politicorum
¶ Amatores pecunie excessive
sunt vituperabiles ii politicorum Prin-
cipatus debet esse amativum no-
torum vii politicorum Violentia que
facit homines amativos ad invicem
vii politicorum Nullus est amator
vini nisi qui gaudet et delectatur
vino i rhetoricorum ¶ Omnes homines
sunt amatores sui ipsorum aut secundum
magis aut minus i rhetoricorum quod et cetera

ho. ¶ Rex in pluribus homines sunt ama-
tores amicitiarum et adulationum et
honoris et filiorum ibidem tractatu de rethorica
¶ Infirmi effecti amatores sunt
effecti et universaliter affectantes
aliquid et non assequentes illud
de facili irascuntur ii rethorice Quando-
cumque amans non molestatur in re
amata tunc inquietatur alio quocumque
eum molestet irascitur ei passio-
natus quoniam ibidem ¶ Juvenes
sunt amatores honoris ii rethorice
Juvenes magis sunt amatores
victorie ibidem ¶ Juvenes magis sunt
amatores excellentie et honoris
quam pecuniarum ibidem ¶ Juvenes mi-
nime sunt amatores pecuniarum ibidem
Juvenes sunt amici et amato-
res amicitie ii rethorice Juvenes
sunt magis amatores sodalium id est
eorum qui sunt eiusdem secum quam ali-
orum statu ibidem tractatu de juvenibus
¶ Juvenes sunt amatores risus ibidem
Senes magis sunt amatores sui
quam oportet ii rethorice Nullus est amator
qui non semper amat id est qui non sit
compositus amare ii rethorice Amantes
conferunt civitatibus ii rethorice quia ... re-
civitates

Ambitiosus

Amatoribus
victorie victoria est quoddam bonum
et ambitiosis honor et amatoribus
pecunie pecunia i rethorice ¶ Ambitiosus
autem honorem iniuste sicut i rethorice
Ambitiosus est qui appetit ho-
norem qualis non competit ei vitiose

Amabile

Non potest esse quic-
tus amicabilis nisi aliquis delectetur

gaudeat et existimetur ix ethicorum ¶ Ama-
bilia que sunt ad alterum venerunt ex
amicabilibus que sunt ad se ipso ad se ip-
sum sunt hoc ita se habet ad alterum sicut
ad se ipsum ix ethicorum Amicabilia id est
amicitie opera que convenerunt fieri
ad amicos et ex quibus amicitie ma-
nifestantur et cognoscuntur videntur
originaliter processisse ex his que
sunt homini ad se ipsum quia per hec diffinire
tur ex hiis ut dicamus aliquem esse
alterius amicum si eadem operatur et velit
providere illi quod operatur et vult provi-
dere sibiipsi ix ethicorum pravus non
disponitur amicabiliter ad se ipsum quia hic
quod nichil habet in se amicabile id est quod sit
dignum amicitia ix ethicorum ¶ Concor-
dia videtur esse amicabile id est ami-
citie propinqua ix ethicorum ¶ Habere
concordia sententie de speculabilibus
non est amicabile nec pertinet ad rationem ami-
citie ix ethicorum ¶ Omnia amicabilia que
sunt ad alios pervenerunt ex amicabilibus
que sunt ab ipso et que homo patitur ad
se ipsum ix ethicorum ¶ Est quedam mensura
in latitudine amicabilis sicut est quedam
mensura constitutiva de civitatibus ix ethicorum
Non expedit civitatem destrui
appellatores amicabiles ii politicorum
Cognatio et similitudo et amicabilitas
excellenter et maxime conveniunt ad
se ipsum i rethorice

Amicitia

Non debet quis re-
trahere ab missione virtutis i ethicorum
Relinquens ad omnes homines pertinet
quod veritas amicis preferant veritatem hic
speciali ratione oportet hoc facere philosophos i

eth. g. 1° Affabilitas Habitus me-
dius circa dicta et facta secundum magnam
convenienciam cum amicicia 4° eth. ¶ Affa-
bilitas dicitur amicicia 2 eth. ¶ Ubi
dicitur amicicia i. affabilitas est virtus
secundum quam aliquis reddit se secundum in conversacione
vite scilicet ostendendo se delectabilem
alteri sive in ludis verbis et operibus
ut patet quarto eth. Habitus medius
circa dicta et facta magis assimilatur
amicicie 4 eth. g. 1° habitus
¶ Ad philosophum moralem pertinet conside-
rare de amicicia. primo consideracio
virtutis maxime pertinet ad eum sed ami-
cicia est quedam virtus vel saltem cum vir-
tute / 2° quia amicicia est quoddam bonum
necessarium ad vitam bonam igitur de ea debet
determinare philosophus moralis antecedens patet
quia nullus bene dispositus eligeret vi-
vere et esse sine amicicia posito quod haberet
omnia bona exteriora / 3° quia illa que
sunt naturaliter bona debent considerari
a philosopho morali. amicicia est talis etc.
4° quia illud ad quod principaliter studet leg-
islatores pertinet ad consideracionem mo-
ralis sed circa amiciciam maxime stu-
det eo quod magis studet ad amiciciam
conservandam inter cives quam ad iusticiam
/ 5° quia consideracio iusti pertinet ad mo-
ralem. sed omnium iustorum maxime videtur
esse iustum illud quod est amicabile i. quod
pertinet ad amicos / 6° quia tractatus
de bono honesto pertinet / ad moralem
cum sit bonum humanum / amicicia non est
solum quod necessarium ad vitam sed eciam bonum
honestum viii eth. ¶ Amicicia est quedam
virtus vel saltem cum virtute viii eth.
Amicicia est maxime necessaria ad vitam

sed eciam bonum honestum viii eth. Al-
micicia est quedam virtus
humanam vita. Nullus bene dispo-
situs eligeret vivere sine amicis habens
omnia alia bona exteriora viii eth.
¶ Amicicia videtur inesse naturaliter
ipsi generanti ad genitum et hoc
tam in hominibus quam volatilibus
et pluribus animalibus. g. i
quibus appetitur locutio cum consimilibus
ad educacionem suorum fetuum viii eth.
Naturalis amicicia maxime apparet
in hiis qui sunt unius gentis. g. quia maxime
ad invicem conveniunt in omnibus et quieta
viii eth. Naturalis amicicia ad bonum
hominis pertinet huius signum est quod lau-
damus philantropos i. homines amatores
g. qui implent illud quod est homi-
nale viii eth. / Legislatores magis
student ad amiciciam conservandam quam
cives quam ad iusticiam. g. quia concordia
[illegible] mittunt rigorem iusticie in pecie
offendi ne in civitatem dissensio
oriatur viii eth. / Legislatores max-
ime student et sollicitantur ad con-
servacionem amicicie. patet quia probatum ab-
solute concordia que est non perfecta ami-
cicia sed aliquod simile amicicie est
maxime intenta a politico viii
eth. ¶ Concordia est aliquid simile
amicicie g. in qua est consensus
in bonum commune ¶ Amicicia est magis
necessaria bono civitatis quam iusticia
quia civibus existentibus amicis non
indigent iusticia sed si omnes ci-
ves essent iusti adhuc indigent
amicicia ad invicem viii eth.

Et omnes cives essent iusti adhuc
indigerent amicitia ad invicem
ergo etiam si nec ea non tute nec iocunde
possunt ad invicem conversari. Uel quia
preferetur amicitia iusticie non legali
et communi iusticie secundum v eius speciei scilicet
iusticie virtutes. Etiam ibi loquitur
de civili amicitia que consistit in so-
la concordia civium et idcirco
non prefertur iusticie simpliciter sed in vita
scilicet quantum ad magis cives convincit
non oportet ad ipsos esse meliores
viii ethicorum. Amicicia non solum est
bonum necessarium ad vitam sed etiam bonum
honestum probatur quia laudatur philo-
sophos i. amatores amicorum
ethicorum. Et quod aliquos non paucos
dubitabant de amicitia quidam
dixerunt amicitiam esse quandam
similitudinem et ideo illos qui sunt
sibi invicem similes secundum quemcumque mo-
dum dixerunt esse amicos ad invi-
cem. Quidam dixerunt quod qui sunt
sibi invicem similes sunt sibi invicem
inimici et ideo figulus odit figulum
viii ethicorum. Nota opinionem de amicitia
Tullii dicit quod sit ratione similitu-
dinis et sit quedam similitudo unde
illud proverbium simile vadit ad
suum simile et colloquium ad colloquium
Quidam quod sit ratione dissimilitudinis
iuxta illud proverbium et figulus odit
figulum. Et ideo videtur quod similitudo
magis sit causa inimicitie quam
amicitie viii ethicorum. Nota quidam
dicebant amicitiam esse ratione dissi-
militudinis secundum Euripidem qui
arguit sic est in naturalibus quod sp...

terra desiccata desiderat pluviam
quia amat sibi contrarium, et celum quod est
venerabile scilicet suum excellentia cum fuerit
in repletum pluvium desiderat cadere
in terram et mutuare ipsam et causas
et contrarius cum alterum et enim sic
contrariatur plenitudini. Et Eracli-
tus dixit quod contrarius sibi conferet
suo contrario ut valde calefacto co-
fiunt frigida secundum Eustracium. Et
ex differentibus fit in tonis et contrarie
videmus fieri optimam melodiam
et omnia optima fiunt secundum litem
i. quantum excellenciam contrariorum pal-
[illegible] virtutes in medio viii
ethicorum. Nos omissimus dicentes esse
amicitiam ex ratione similitudinis quia
secundum Empedoclem simile appetit
simile viii ethicorum. Nota motivum
illorum dicentium esse tantum unam speciem
amicitie quia amicitia dicitur secundum ma-
gis et minus que non diversificant speciem
viii ethicorum. Amicitia secundum suas species
recipit magis et minus ergo maior est
amicitia boni honesti quam utilis
viii ethicorum. Non est tantum una species ami-
citie vel videtur de qualibet amicitia
plurimi. et qui hoc dixerunt non
crediderunt sufficienti signo scilicet quod secundum
que sunt eiusdem speciei recipiunt magis
et minus. et que magis et minus non diversi-
ficant speciem. contra hoc est falsum quia
etiam diverse species recipiunt magis et
minus viii ethicorum. Multas amicitias in
appellatio dissolvit. Amicitia
benivolentia prius quia non dicitur
esse amicitia animati ad animatum

quia ibi non est benivolencia viii ethicorum
¶ In amacione inanimatorum qua
amatur vinum vel aurum non est ami-
cicia quia in tali amacione non potest
esse redamacio que requiritur ad ami-
ciciam Item 2o quia nec sic amamus
inanimata quod optemus velle eis bonum per
affectum benivolencie viii ethicorum
¶ Ad inanimata non est amicicia quia ut
dicitur ibidem ¶ Ad amiciciam requiritur re-
amacio et eius signum est quod concordancia
non est amicicia viii ethicorum ¶ Ad amiciciam
requiritur benivolencia mutua igitur in contra-
passis id est qui mutuo se diligunt quia
si tantum est benivolencia ex parte unius
et non ex parte alterius nullus dicit
quod sint amici sed bene unus est benivolus
viii ethicorum ¶ Amicicia plus consistit in be-
nivolencia mutua viii ethicorum ¶ Ami-
cicia est benivolencia non latens
in contrapassis quia si aliquis diligit
aliquem et hoc lateat alterum tunc nullus
dicit eos esse amicos viii ethicorum
¶ Benivolencia benivolencia bene
potest esse inter ignotos et quorum
neuter alterum vidit sed non amici-
cia cum lateat qualiter se habent
invicem tunc irracionale est quod aliquis
dicat illos esse amicos viii ethicorum
¶ Nota diffinicionem amicicie ¶ Ami-
cicia est mutua benivolencia non
latens qua amici sibi bene et bona
volunt adinvicem et alter alteri optant
sicut hoc sit bonum utile honestum
delectabile ¶ Vel sic ¶ Amicicia est
mutua benivolencia non latens in
contrapassis viii ethicorum ¶ Tres sunt amici-

ciarum species quia tres sunt species amici-
cie quia debent esse equales numero speciebus
amabilium sed species amabilium sunt tres
igitur tot debent esse species amicicie scilicet
amicicia propter honestum propter utile et
propter delectabile ¶ Et tales species dicuntur
species igitur ille quia secundum eam dicuntur
obiectorum diversificantur habitus viii
ethicorum ¶ Inequalis specierum amacionum
scilicet boni utilis delectabilis honesti
salvatur racio amicicie quia probatur per unam
quarum illarum specierum potest esse redamacio
non latens in qua consistit racio ami-
cicie viii ethicorum ¶ Amicicie que sunt
propter bonum utile et delectabile sunt secundum
accidens probatur quia ille amicus qui
non propter se absolute sed propter alterum bonum
qui amat propter utile amat propter bonum
quod recipit ¶ Similiter qui amat propter
bonum delectabile amat propter ipsum
propter delectacionem quam ab eo
recipit viii ethicorum ¶ Amicicie que
sunt propter bonum utile et delectabile
sunt de facili solubiles quia earum
cause constitutive sunt valde varia-
biles quia quod est utile in uno
tempore non est utile in alio tempore Similiter
quod est delectabile in uno tempore non est
delectabile in alio tempore viii ethicorum
¶ Amicicia propter utile maxime invenitur
in senibus quia tales non querunt delecta-
ciones viii ethicorum ¶ Omnis amicicia est
propter bonum quia vel utile delectabile vel ho-
nestum viii ethicorum ¶ Absolutus amicicie
est melior et firmior in hominibus sed non ami-
cicia vera et perfecta viii ethicorum ¶ Ami-
cicie fundate super morum conformitate
sunt permansive viii ethicorum ¶ Conformitas
morum est causa diuturnitatis viii ethicorum

¶ In amiciciis imperfectis nichil
prohibet quod unus credat malum de
alio et iniuriam faciat alteri viii ethicorum
¶ Plures sunt species amicicie viii
ethicorum ¶ Duo sunt actus amicicie
scilicet convivere et amico bona at-
tribuere viii ethicorum ¶ Amicicia sequitur
convictum ibidem ¶ Amicicia est
duplex scilicet actualis scilicet qua aliqui
actualiter conviunt gaudent et
delectantur ad invicem et sibi invicem
bona attribuunt / et habitualis
ut quando quis actualiter non operatur
opera amicicie / sed tamen est dispositus
secundum habitum quod statim amicabiliter operaretur
ut de amicis qui sunt dormientes
vel ab invicem localiter separati viii ethicorum
¶ Loci i. localis distancia non dis-
solvit simpliciter amiciciam sed solum tol-
lit operacionem amicicie quia tollit
optimam et amabilissimam eius
partem operacionem que est convivere
delectabiliter secundum Eustracium viii ethicorum
¶ Loci distancia non separat ami-
ciciam sed operacionem viii ethicorum ¶ Si
amicorum absencia fuerit diuturna
tunc non solum tollit actum amicicie
et operacionem sed etiam videtur facere oblivionem
ipsius habitus precedentis viii ethicorum
¶ Proverbialiter dicitur quod non appellatio
amiciciam dissolvit i. quod homo
amicum non nominat nec convivit
nec colloquitur hec dissolvit mul-
tas amicicias et multorum amicicias
viii ethicorum Amicicia enim corrumpitur
propter defectum actus amicicie scilicet
convivere et bene facere patet hoc in tribus
generibus hominum scilicet in dictis absentibus

ab invicem i. senibus et austeris senectis (?)
¶ Senes et austeri i. qui sunt duri
in verbis et convictu non sunt amati-
vi i. apti ad amiciciam quia tales
non sunt habiles ad actum amicicie
qui est delectabiliter convivere viii ethicorum
¶ Proverbium quod diuturna absencia dis-
solvit amiciciam est hoc quod illi qui
delectabiliter recipiunt se ad invi-
cem quod viri acceptant mores et conver-
saciones alterius non tamen conveniunt ad
invicem magis assimilantur benivolis
quam amicis / racio quia convictum quod maxime
requiritur convictum viii ethicorum ¶ Inter
omnia que ad amiciciam pertinent
nichil est ita proprium amicorum sicut convivere
viii ethicorum ¶ Amicicia commilitiva
i. socialis que est inter eos qui se sibi
commiserunt (?) sunt tamen delectacionem
mutuam et ideo delectabiles i. tales ami-
ci sunt sibi invicem mutuo delectabiles
et gaudent in eis ipsis viii ethicorum ¶ Con-
vivere amico est proprius actus
et principalis amicicie / probatur hoc
appetitur omne amici viii ethicorum
¶ Amicicia est habitus quia amicicia
fit cum eleccione et eleccio est cum habitus
elecciones sunt habitus viii ethicorum
¶ Amacio assimilatur passioni ami-
cicia habitui quia amacio non minus
fit ad inanimata sicut ad animata
sed reamacio que pertinet ad amiciciam
necessaria est cum eleccione sed talis eleccio
solum procedit ex habitu rectifica-
te appetitum / 2° racio quia quicumque volunt
bona amicis gracia ipsorum volun-
tes bona non ex passione sed ex habitu

sed propter amicum amici volunt bona
amicis eorum gratia. i. viii° ethicorum.
¶ Amicitia dicitur quaedam qualitas
qua in quantum amici mutuo affectu
eadem bona sibi invicem retribuunt
viii ethicorum ¶ Senes et severi non cito
fiunt amici quia parum delectantur nec convi-
vunt nec gaudent in colloquiis
hominum quae videntur esse causativa
amicitiae viii ethicorum ¶ Concordia quie-
tis et dulce convivium videntur
esse maxime amicabilia opera et
factiva amicitiae viii° ethicorum ¶ Gau-
dere in colloquiis aliorum est causativa
amicitiae quia signum est quod iuvenes
in colloquiis gaudent et sic ideo
cito fiunt amici viii ethicorum ¶ Gau-
dere in colloquiis et quibusdam talibus
sunt maxime amicitiae amicabilia
et amicitiae causativa viii ethicorum ¶ In
amicitiis imperfectis vivunt propter placere
invicem viii ethicorum ¶ Ad amicitiam delectabilem imperfectam
non requiritur longa experientia sed
sufficit ad eam quod ministratores et
compositores utiles et delectabiles
fiunt in parvo tempore viii ethicorum ¶ Tres
species amicitiae constituuntur aequales
de amicitia propter bonum honestum propter
se, de delectabili et utili propter
quod secundum tres amicitias amici vel
eadem volunt sibi adimplere et eadem
retribuere sibi ambobus recom-
pensantes delectationes delectationi
vel utilitates utilitati vel commutant
saltem alterum alteri scilicet delectationem
pro utilitate vel econtra viii ethicorum
¶ Superexcedentis ad superexcessum et

econtrario sunt diversae amicitiae diversae
speciei sicut amicitia patris ad filium
viri ad uxorem imperantis ad im-
peratum quia superexcedentis et super-
excessi operationes sunt distincti spe-
ciei et amicitiae etiam quia alia requiritur
operatio in domino in ordine ad servum
et alia in servo in ordine ad dominum
¶ Sic similiter non est de viro et uxore
quia rationes amationis illorum diversi-
ficae igitur et amicitiae etiam quia alia
qua pater amat filium est et alia
qua ipsi alia amicitia qua filius amat
patrem viii ethicorum ¶ Non est eadem
amicitia parentum ad filios et im-
perantium ad subditos quibus principantur
viii ethicorum ¶ Non est eadem
amicitia patris ad filium et filii ad
patrem quia pater operatur amore conve-
nienti de filio filius operatur amore
convenienti quae confert ad patrem viii ethicorum
¶ Non est eadem amicitia viri ad uxorem
et econtra quia vir imperat ut
domini secundum dignitatem sed uxor respondet
viro ut inferior viii ethicorum ¶ Amicitiae
superexcedentis et excessi et ceterae
conservantur per hoc quod unusquisque a-
micorum amatur secundum dignitatem. Simpliciter
omnes amicitiae conservantur per aequalitatem
sed per hoc quod unusquisque amicorum
amatur secundum dignitatem conservatur
aequalitas i. viii ethicorum ¶ Si in amici-
tiis secundum excessum non sunt eadem
opera utriusque amicorum ambo utique secundum
decentiam alterius eorum eadem requirere ab
amico quae sibi impedit quia si si-
lius eandem convenientiam requirit a patre
qua ei exhibet dissolvetur

patris ad filium et principis amicicia
viii eth. ¶ Eum filii exhibent et re-
tribuunt parentibus ea que oportet exhi-
bere suis generantibus et equis
parentes faciunt consimile dum talium ami-
cicia est permansiva et per virtutes
vel similes et iusta et virtuosa viii eth.
¶ Exhibicio in amiciciis secundum excel-
lenciam fit secundum equalitatem analogie
et proporcionis viii eth. ¶ in amiciciis
que sunt secundum superhabundanciam viii proporcio-
nalia oportet fieri et amaciones secundum
proporcionem analogie scilicet quod oportet me-
liorem et digniorem magis amare
quam amat alterum minus dignus eth.
¶ Equalitas proporcionis est de racione
amicicie viii eth. ¶ Proporcio secundum dig-
nitatem non eodem ordine se habet in iusticia
et amicicia quia habet in iusticia primo
consideratur proporcio enim personis
debet fieri distribucio rerum secundum equali-
tatem vel proporcionem ¶ deinde consideratur
tamen proporcio inter personas secundum dig-
nitatem quibus debet fieri distribucio sed
amicicia fit econverso quia ibi primo considera-
tur equalitas et proporcio perso-
narum amancium deinde proporcio
convenienciarum et operum eis exhibe-
dorum viii eth. ¶ In amicicia primo
considerantur proporcio personarum amancium
deinde proporcio convenienciarum et
operum exhibendorum viii eth. ¶ Equa-
litas primo requiritur in amicicia quod patet
in signo quia propter defectum equalitatis
inter aliquos deficit amicicia
quod patet de deo et regibus et de defec-

tuosis hominibus quia propter magnam in e-
qualitatem inter deum et hominem non
contingit esse amiciciam dei ad homines
viii eth. ¶ Propter defectum inequa-
litatis inter aliquos deficit amicicia
patet quia propter magnam inequalitatem inter
deum et hominem non contingit esse
amicicia dei ad homines viii eth.
¶ Magna distancia inter aliquos
vel virtutis vel malicie vel alicuius
consimilis impedit amiciciam quia
aliquis non potest esse amicus ad in-
vicem viii eth. ¶ Dei ad homines non
est amicicia viii eth. ¶ Non potest
dari certa determinacio usque quo et
usque ad quantam distanciam remanent
amici vel dissolvantur viii eth.
Multis bonis ablatis inter amicos
vel deficientibus alterius adhuc manet
amicicia sed dum proporcio bonorum
manet que se nosciat viii eth.
¶ Non quecumque inequalitas tollit a-
miciciam si scilicet inequalitas non
est magna viii eth. ¶ Magna
distancia proporcionis tollit ami-
ciciam sicut patet de deo et hominibus
viii eth. Amicicia secundum se ipsam
est eligibilior honore viii eth.
¶ Virtus amicicie magis consistit in
amare quam in amari patet per signum
nam matres magis amant filios
quam amentur ab eis que nec multum
curant si non multum reamentur 2a
ro quia illo actu scilicet amare amici
magis laudantur quam per amari
quod non esset nisi amicicia magis con-
sisteret in amare quam amari

ideo secundum eius contrarium quia habitus potentie consistit in eius operatione amati. sed velle bonum quod est idem cum amare est potius opus amantis quam amati est igitur patri viii ethicorum ¶ Amicitia magis consistit in amare quam in amari probatur quia matres amicorum laudantur eo quod amant et non eo quod amantur viii ethicorum ¶ In quibus autem amicitiis amici amant amicos secundum dignitatem et proportionem illi amici sunt magis mansivi et eorum amicitia magis perseverat probatur quia sic inequales in virtutibus possunt esse amici magis perfecte equabuntur si uterque amat secundum proportionem sue dignitatis viii ethicorum ¶ Similitudo et equalitas est causa factiva et conservativa amicitie viii ethicorum ¶ Amicitia inter malos est minime mansiva probatur quia mali non habent aliquod firmum aut stabile in se ipsis quod sit amabile ¶ Non inveniunt in se ipsis in quo voluntas possit requiescere ¶ Et hoc propter malicia eorum et propterea non diu permanet sed variatur equaliter et similiter et propterea nec amici viii ethicorum ¶ Omnis amicitia consistit in quadam communicatione probatur quia circa eadem est iustitia et amicitia sed iustitia consistit in quadam communicatione scilicet ad alterum et 2° ratio probatur secundum modum loquendi quia tales vocantur amici qui adinvicem sicut navigatores et commilitones 3° ratio probatur quia propter hoc quod proverbialiter dicitur bona amicorum sunt eis communia viii ethicorum ¶ Amicitia et iustitia sunt circa eadem et in eisdem rebus probatur quia quorum differentia sunt eadem oportet esse circa eadem sed secundum diversas communicationes diversificantur amicitie et iustitie et amicitie et iustitie sunt circa eadem 2° ratio illa que recipiunt augmentationem et diminutionem similiter recipiunt. Sed cum circa eadem amicitia et iustitia sunt huiusmodi bonorum probatur quia iusta et iniusta recipiunt augmentationem propter hoc quod sunt ad magis amicos viii ethicorum ¶ Amicitie differunt secundum diversas communicationes probatur quia nos videmus quod fratribus et personis communiter multa sunt communia sicut omnes bonas et quorum amicitie differunt ab aliis qui magis sunt remoti ab invicem in consanguinitate vel nutricione quibus pauciora sunt communia viii ethicorum. Ergo secundum diversas communicationes diversificantur et amicitie viii ethicorum ¶ Ubi plures habent plura vel pauciora communia amicitie eorum diversificantur viii ethicorum ¶ Demum amicitia autem que sunt in eodem quedam imitantes quia secundum proportionem sunt maiori et minori communicatione viii ethicorum ¶ Ratio rationem quia iustum aptum est augeri cum amicitia quia consistunt in eisdem et per longum in eandem equaliter communicationes viii ethicorum ¶ Amicitie conservant conformes ad communicationes quia secundum ¶ Iustitiam in cognationibus omnes conservantur recipiunt viii ethicorum ¶ Ubi unaquaque urbanitas id est policia ordine videtur esse quedam species amicitie accipienda probatur quia in unaquaque policia in regimine civili quod iustum iusticia autem et amicitia propter amicitiam sunt circa eadem ¶ sicut in equalitate

bus videtur esse de amicitia in quantum et
ibi attingit aliquid iustum. quia scilicet cum
in qualibet urbanitate amicitia conformatur
iusto quod est in ipsa. viii eth.
¶ In qualibet policia iustitia conformatur
iusto. viii eth. g. ve. b. in me.
¶ In qualibet policia tantum est ibi de
amicitia in quantum est ibi attingit aliquid
iustum. viii eth. g. ve. b. in me.
¶ Regis ad subditos est amicitia
superhabundantie sicut beneficiantis
ad beneficiatum. quia ad regem pertinet
benefacere subditis et hanc curam
perficiat eos virtuosos et dirigat eos
ad virtutes sicut pastor oves ad pascua. viii eth.
¶ Amicitia regis ad
subditos consistit in superhabundantia
beneficii quod prestat subditis. ¶ Ideo si-
cut rex tunc benefaciet subditis
viii eth. Amicitia regis ad subdi-
tos est a quo similis amicitie patris
ad filium. quia utrobique est superexceden-
tis ad excessum et beneficiantis ad
beneficiatum. viii eth. ¶ Amicitia paterna
est talis ad filios qualis est amicitia
regis ad subditos. quia utrobique est su-
perexcedentis ad excessum et beneficia-
ntis ad beneficiatum. viii eth. ¶ Amicitia
paterna est maior quam amicitia regalis.
quia secundum hanc amicitiam amicus plura
bona recipit ab amante. scilicet esse
quod non recipit a rege et eductionem
filii et disciplinam. viii eth. ¶ Ami-
citia paterna et regalis differunt
secundum magnitudinem beneficiorum. quia
beneficium patris est maius regali.
quia pater est causa essendi filii et eius

nutritionis et causa discipline. viii
eth. ¶ Amicitia paterna est filiis regalis
probatur sicut pater principatur naturaliter
filiis et progenitores nepotibus
sic rex naturaliter principatur subditis.
viii eth. ¶ Amicitia paterna et regalis
conveniunt in duobus. primo quia ambe amicitie
consistunt in superexcessu unius ad al-
terum. ¶ Secundo in hiis amicitiis
non est iustum equalitatis secundum mutuo
rependere quia non eodem est iustum preser-
vari subditos sicut subditum regi.
viii eth. ¶ Secundum amicitia paterna et
regalis consistunt in quodam superex-
cessu unius ad alium. viii eth. ¶ In
amicitia patris ad filium ut regis ad
subditum non est idem iustum correspon-
dere sibi mutuo rependere. quia non
enim est iustum ut rex honoret subditos
sicut subditus regi vel quod pater
honoret filium sicut filius patrem. viii
eth. ¶ In amicitia patris ad filium vel
regis ad subditum utrobique iustum
attenditur secundum dignitatem quia scilicet
quilibet utrobique exhibeat alteri quod sue dig-
nitati competit. viii eth. ¶ In aristo-
cratia est amicitia talis qualis est
inter virum et uxorem quia secundum aristo-
cratiam quilibet honorat et amat
alium secundum sui dignitatem. ¶ Vir a-
mat mulierem secundum dignitatem sui et eius
cui benefecerit ad mulierem. viii eth.
¶ Amicitia que est viri ad uxorem est simili-
s ei que est in aristocratia in qua unus-
quisque secundum dignitatem virtutis perficitur
et amatur viii eth. ¶ In thymocratia

est amicicia talis qualis est inter filios
et coniunctos quia. ita sicut in tymo-
cratia cives volunt esse equales virtu-
osi et equaliter honorandi et equaliter
principantes ita et filii et coniuncti
viii ethicorum ¶ Amicicia fratrum et coniunctorum
est consilium morum et consimilis de similiter
erunt. similis est amicicie que est in poli-
tia thymocratica viii ethicorum ¶ Amicicia que
est sponsorum similiter ad invicem assimilatur
aristocratice. i. rectarum viii ethicorum
¶ Amicicie similitudine assimilantur amicicie que
est secundum thymocratiam quia cives qui prin-
cipantur in tali policia volunt esse equa-
les dignitatibus et equaliter boni et virtuosi
ad principandum viii ethicorum ¶ In thymocra-
cia tamen amicicia conservatur quia ubi cives
principantur secundum eorum dignitatem viii ethicorum
¶ In policiis corruptis sicut parum
et modicum est de iusticia et de eo quod
est iustum ita parum est et de amicicia
quia amicicia conformatur iusto in qualibet
policia viii ethicorum ¶ In tyrannide est
minimum de amicicia ad subditos quia
amicicia consistit in communicacione sed in tyra-
nide nichil est commune imperanti et impera-
to cum imperans ibi solum intendit
bonum proprium et sibi soli usurpat
viii ethicorum ¶ In tyrannide nichil vel parum
est de amicicia quia ubi nichil vel
parum est de iusto et quia amicicia confor-
matur iusto in qualibet policia viii ethicorum
¶ In tyrannide nichil est de amicicia
inter imperantem et imperatum propter quod inter
quoscumque est amicicia sunt aliqua commu-
nia amicorum omnia debent esse communia sed
tyrannus et subditus nichil habent commune quia

eo quod tyrannus omnia sibi usurpat
[illegible] sicut artifex scilicet edificator
habet se ad organum scilicet securim et
anima ad corpus et dominus ad servum
ita tyrannus se habet ad subditum sed
edificatoris ad securim nec anime
ad corpus nec domini ad servum est
amicicia et nec tyranni ad subditum
viii ethicorum ¶ Tyranni ad subditum non
est amicicia quia cum amicicia consistit
in communicacione sed in tyrannide nichil
est commune imperanti et imperato cum im-
perans solum intendit in bonum proprium
et sibi soli totum usurpat viii ethicorum
¶ In quibus nichil est commune in hiis nec est
amicicia nec iusticia viii ethicorum ¶ In
policiis in quibus nichil est commune imperan-
ti et imperato ibi non potest esse
aliqua amicicia quia cum amicicia fundatur
super communicacione cum alteri omnia
sunt communia viii ethicorum ¶ Artifex ad
instrumentum et anima ad corpus et dominus
ad servum non est amicicia. Iusticia est t. quia
si prodest in moderancia illis ab eis
modo in aliquo possunt hoc totum re-
fertur ad utilitatem principalem et non ad
bonum eorum quibus utuntur viii ethicorum
¶ Ad inanimata neque est amicicia neque
iustum iusticia est quia non communicant in
aliqua operacione humana viii ethicorum
¶ Sicut neque ad bovem neque ad
equum potest esse amicicia ita neque
domini ad servum viii ethicorum ¶ Domini ad
servum non potest esse amicicia secundum quod servus
est secundum quod servus. iusticia quia nichil est eis commune
sed totum bonum servi refertur ad dominum
sicut totum bonum instrumenti ad suum
artificem. Servi debent habere aliquid

que viii ethicorum. ¶ Domini ad servum secundum
quod homo est nulla est amicitia, sed inquantum
homo est aliquod, quae sunt lege ut aliquid
huiusmodi. Unde iustum quod videtur esse ad
ipsum esse iustitia et amicitia, quia videtur
homini posse esse aliquod iustum ad omne
nem hominem qui potest communicare in
aliqua lege et conventione et per
pacto. viii ethicorum. ¶ In tyrannidibus
modicum vel nihil est amicitiae vel
iusti. viii ethicorum. ¶ Inter politias cor-
ruptas democratia est plurimum de
amicitia, quia in tali politia sunt multa
communia, quia ubi principatus consistit
in personis aequalibus, sicut in civibus et
aliis qui principantur, consequenter plurimum ten-
dunt ad commune bonum ipsi. viii ethicorum.
¶ Omnis amicitia consistit in quadam
communicatione. viii ethicorum. ¶ Secundum diversi-
ficationes communicationum distinguuntur amicitiae:
cognata ab ethayrica, quia illa consan-
guineorum communicat in naturali origine.
viii ethicorum. ¶ Secundum diversitatem civita-
tum consistunt amicitiae politicae. viii
ethicorum. ¶ Amicitiae politicae quae sunt inter
cives et tribulium, id est hominum eiusdem
tribus, et connavigantium, id est qui simul
navigant, tendentes ad aliquem
finem, et tales magis assimilantur
amicitiis conventionis, id est secundum aliquam co-
municationem civilem fundantur; sed cognata
et ethayrica. Item omnes aliae autem
videntur esse species secundum quandam con-
fessionem, id est pactionem et conventionem
humanam, secundum quod homines sunt inclinati
sunt ad invicem communicare. viii ethicorum.
¶ Amicitia peregrinorum, id est eorum qui simul
peregrinantur, ordinatur in aliam

politicas vel contribulium ... ro
ponitur eos esse aliquo modo communicantes.
viii ethicorum. ¶ Amicitia cognata, id est consis-
tens in communicatione naturali, est multiplex,
quia alia est paterna, alia filialis,
quaedam fraterna, quaedam consanguineorum, quaedam
nutritorum, quaedam coniugalis. viii
ethicorum. ¶ Amicitia cognata, id est consanguineorum,
videtur esse multiplex, id est in multas
species divisa, quia sunt diversi gradus
consanguinitatis. viii ethicorum. ¶ Omnis autem
consanguineorum dependet ex paterna,
id est ex ea quae est patris ad filium, quia ex
patre omnes aliae originaliter de-
pendent. viii ethicorum. ¶ Paterna, id est paterna, est
maior quam filialis, quia primo quia pa-
rentes magis noscunt melius quod filii
sunt ex ipsis quam econverso, quia habent certam
cognitionem filiorum cum nascebantur;
secundo filius est propinquior patri quam pater
filio; igitur pater plus diligit filium
quam econverso, quia ex eo parte amicitiae naturalis
procedit, propinquius amatum ad amans
enim plus filius est sicut pars patris et
pater sicut totum, non sic pars est proportionaliter toti
quam econverso, quia pars includitur in toto
secundum se et quodlibet sui, sed totum non includitur
in parte secundum se et quodlibet sui. Tertio amicitia
parentum ad filios diuturnior durabilior
quam filiorum ad parentes, id est maior,
quia licet amicitia secundum processum temporis
capiat incrementum, tamen in principio
nativitatis filiorum parentes dilexerunt
filios et cognoverunt, sed filii non habebant
cognitionem perfectam, nec dilexerunt paren-
tes sicut cum habebant cognitionem perfectam.
viii ethicorum. ¶ Nota tamen amicitiae quaedam

fratres amant se invicem eo quod
ex eisdem reperiuntur sicut ex ... et ab eisdem
parentibus nascuntur viii ethicorum ¶ Causa
conservationis est inter se amicitie fra-
terne quod quia sunt propinqui secundum etatem
et connutriti ... / cum enim simul co-
nutriuntur efficiuntur similium morum / simi-
litudo autem morum multum facit ad conser-
vationem et mutuorum amicitie viii ethicorum
¶ Magnum augmentum confert ad fraternam
amiciciam quod fratres sunt connutriti et quod
qui secundum etatem est coetaneus naturaliter
diligit coetaneum et illi qui sunt si-
(con)nutriti viii ethicorum ¶ Magnum augmen-
tum confert ad amicitiam quod aliqui sunt co-
nutriti et propinqui secundum etatem viii ethicorum
¶ Amicicia fraterna assimilatur ethayrice
id est connutritive quia ex quanto inter socios
connutritos est amor naturalis dilectio
sicut inter ipsos fratres viii ethicorum ¶ Qualis
est causa amicicie viii ethicorum ¶ Amicicia
filiorum ad parentes est sicut superexcessi
ad superexcellens quod est amicicia filiis
et amicicie hominum ad deos quia est superex-
cessi ad superexcellens viii ethicorum / Amicicia
que est inter filios et parentes habet in se bonum
utile et delectabile et tanto magis quam
amicicia extraneorum quanto vita
et conversatio est communior viii ethicorum ¶ Amicicia
filiorum ad parentes similis est amicicie
hominum ad deos quia ... est amicicia
superexcessi ad superexcellens viii ethicorum
¶ Amicicia que est inter filium et patrem
... que est inter extraneos quanto plus
plura sunt communia ... inter eos est
maior amicicia quia plura sunt communia ...

et filio quam extraneis viii ethicorum ¶ Ami-
cicia fraterna est similis amicicie con-
nutritorum quia ... fratres ut plurimum
connutriuntur ¶ Secundo ... quia fraterna
amicicia conveniunt eadem bona que
conveniunt ethayrice id est connutritorum
viii ethicorum ¶ fraterna amicicia conveniunt
eadem bona que conveniunt ethay-
rice id est connutritorum viii ethicorum ¶ Quanto
fratres et coetaneos qui sunt virtuosi
et totaliter consimiles in moribus tanto
maior et fortior est amicicia quanto
sibi invicem sunt proximiores et talis
proximitas attenditur in tribus primo
secundum diuturnitatem temporis quia simul conversa-
ti in vita diligunt ¶ Secundo secundum
assimilationem quia magis videntur esse
unius moris qui sunt gemini ex eisdem
parentibus et sunt simul nutriti et
eadem disciplina instructi ¶ Tercio
secundum experientiam amicicie quia inter
istos est plurima probatio viii ethicorum
¶ Amicicia connutritorum est inter se quia
primo quia sunt similium morum / secundo quia unus
diu probavit alium cum quo diu con-
vixerunt viii ethicorum ¶ Amicicia fraterna
est intensior quam connutritorum primo quia
licet illud idem sicut connutritorum scilicet quod
sunt similium morum et unus diu pro-
bavit alium etiam hec habet amplius
scilicet proximitatem et affinitatem ad eandem
radicem sue nature viii ethicorum ¶ In
amicitiis consanguineorum etiam accipe
attribilia et rationem amicicie secundum a-
nalogiam et proportionem ad amiciciam
fraternam quia descendendo enim nepotes
sunt magis vel minus distantes a ra-
dice ... est inter eos maior
vel minor amicicia secundum ... viii ethicorum

¶ Amicitia consanguineorum assimilatur
amicitiae fraternae, fratres enim magis aut
minus sunt amici quanto sunt magis aut minus propinqui.
viii ethicorum. ¶ Amicitia quae est inter virum
et uxorem est naturalis, prius enim quam civile
homo magis est animal coniugale, mos hic
est homini naturalis. ¶ Secundo, sicut homo
naturaliter est animal politicum, sed multo
magis est naturale homini quod sit animal natu-
rale quam politicum. viii ethicorum. ¶ Amicitia
coniugalis est naturalis. ibidem.
¶ Amicitia coniugalis non solum est propter
procreationem filiorum, sed etiam propter alia
quae sunt necessaria ad vitam. propterea ¶ Distincta
sunt opera, praeeminentia ad virum tantum quaedam
ad mulierem tantum quaedam, et sic quibus utraque
tum indiget, tamen vir et mulier propter
nullus eorum sibi solus est sufficiens
quare natura sollicita circa naturalia
dedit viro naturalem inclinationem ad
commanendum mulieri coniugaliter
et econverso ut sibi invicem sufficiant. viii
ethicorum. ¶ In amicitia coniugali concurrunt
omnes tres amicitiae species, quia ibi causa
est bonum utile et delectabile propter ea quod fit suf-
ficientia vitae domesticae. ¶ Est etiam ibi causa
bonum delectabile propter actum generationis
in quo est maxima delectatio. Et
si vir et mulier sunt virtuosi, tunc
amicitia eorum erit propter virtutem. viii
ethicorum. ¶ In amicitia coniugali concurrit
bonum honestum, bonum utile, bonum
delectabile. viii ethicorum. ¶ Amicitia con-
iugalis scilicet maris et feminae propter prolem
est et esse conservanda, propterea quod primo per eius
carentiam dissolvitur, sicut antiquitus
steriles dissolvebantur ab invicem
¶ Secundo quia tunc habent prolem fiunt plus
quam ante et defectio a quibus plura
sunt quia de tali inter eos causa
amicitiae. viii ethicorum. ¶ Causa finitur
in nobis amicitiae coniugalis videntur
esse filii, quia sunt quoddam ligamentum
coniugis et conservantis propter coniugis
viii ethicorum. ¶ Steriles qui carent prole
citius ab invicem separantur a bono amicitia
coniugali. viii ethicorum. ¶ Homo finaliter
est natus et generatus ad amicitiam. ¶ Tres sunt
species amicitiae scilicet propter bonum utile
delectabile et honestum. viii ethicorum. ¶ Secundum
unamquamque specierum amicitiarum possunt
accipi amici vel ut comparati in quadam
aequalitate vel secundum superexcellentiam. viii ethicorum.
¶ Declaratur hic inductive. ¶ In amicitia
virtuosa potest fieri amici illi qui
sunt aequaliter boni. ¶ Et etiam melior
fit amicus deteriori. viii ethicorum. ¶ In
quolibet genere amicitiae potest esse aequali-
tas et inaequalitas personarum ut in
amicitia propter virtutem possunt esse
aequales scilicet aequaliter virtuosi, et
similiter inaequales quia unus potest esse
virtuosior altero; et proportionaliter in aliis
duabus speciebus amicitiae. viii ethicorum.
¶ Advertendum quod quaelibet inaequalitas
specie amicitiae quae attenditur secundum excellentiam
alterius amici qui ponitur aequalis
in hoc aequatur; quod est amare, scilicet quod utrumque
ab utroque aequaliter diligatur et etiam
in reliquis amabilibus quae amicus
exhibet vel rependit amico. viii ethicorum.
¶ Sic autem vel amici possunt inaequales
fieri ad aequalitatem quaedam oportet
eis assignare analogiam quod sit proportio-
nalis suae excellentiae scilicet ut quilibet
amicorum alteri retribuat et ab eo recipiat.

sm̃ sua dignitatem viii eth ¶ Querele
et accusationes sunt quando vnus amicus alterum
accusat vel conqueritur de altero vt sunt
in spiritu amicicia propter bonum utile vel
maxime in ea viii eth ¶ Benefacere
et bene operari sunt propria actus virtutis
et amicicie viii eth ¶ Inutilis amicitie
modus si ille cui aliquis dedit
non similiter commutare ut scilicet recompenset
datum secundum proportionem vel maius tunc
erit dissolutio amicitiarum et ei qui dedit
accusabit rescipientem et conqueretur
de ipso viii eth ¶ In amicitiis que
sunt secundum excellentiam scilicet quando oritur
discordia inter amicos dum vterque
amicorum scilicet maior et minor dignum
reputat quod ipse plus debeat habere et
cum hoc non fit dissolvitur amicicia
viii eth ¶ Quantum vnicuique debetur secundum
suam dignitatem hoc solvatur et adesse
accidit quorum viii eth ¶ Amicicia
solum requirit id quod est possibile amico
et non semper requirit id quod est equale
secundum dignitatem propterea quod non est possibile in
omnibus beneficiis condignum honorem
et premium retribuere ut patet in diis et
parentibus qui exhibentur diis et
parentibus viii eth ¶ In amicitiis non
semper potest fieri retributio ad dignum
propter quod oportet quod est honor ad deum et parentes
adpertinens non potest fieri equalis con-
dignitati sed in talibus sufficit secundum suam
potentiam vel esse epieikes et virtuo-
sus viii eth ¶ Amicicia personarum dis-
similium conservatur per exhibitionem analogi-
e. propter quod vtrumque exhibet proportionale

ad quod per quod iusticia politica conservatur
et hoc quod vnicuique proportionale datur
sic et amicicia personarum dissimilium
conservatur per proportionale retributionem
viii eth ¶ Duo impedimenta ami-
cicia conturbant primum est ex eo quod vnus
amicus alteri non rependit secundum est quod non
rependat id quod appetebat viii eth
¶ In amicitia quandoque contingit quod amator
accusat amatum quod cum ipse superhabundanter
amet et non redamatur ab eo quem
amat ix eth ¶ Propter defectum re-
tributionis secundum proportionale fiunt querele
et accusationes inter amicos
et amicicia dissolvitur propter talis
proportionis conservatur propter eius
dispositionem amicicia dissolvitur sed
propter retributionem proportionalem amicicia
conservatur et propter eius defectum amicicia
dissolvitur ix eth Accidit potest con-
tingere defectus retributionis proportionalis
¶ Uno modo non fit retributio iuniorum affectus
scilicet auctor in eo amicicie scilicet amare
¶ Alio modo non fit recompensatio secundum dignitatem
in bonis exterioribus ¶ Tertio modo non fit
retributio in bonis exterioribus que
querebantur scilicet bona in maliis ix eth ¶ Quando
fit dissolutio amicitie puta quando contingit
cum aliqui non rependunt sed talia ad
invicem quorum gratia se amabant ix
eth ¶ Multi tamen quamvis amicitie in-
terius deficiunt quia quamvis amantur
sicut pulchritudo et pecunia non
sunt stabilia et permanentia ¶ Ergo propter
eorum defectum et tales amicitie defi-
ciunt ¶ Difficilem est quando aliquis amicus
dissolvi ab eo qui sit amicus propter
utile vel delectabile dum adhuc

hic apparet quod se amabat. 9 ethicorum. Quia
res amicis delectabilis deficit quod
non permanet in eadem conditione sub
qua erat, amicitia dissolvitur. Amicitia
propter causam cessantem cum amicitie scilicet uti-
litas vel delectatio, virtus cessat
effectus scilicet amicitia. 9 ethicorum. Solutis
causantibus quare bonum utile vel delecta-
bile cessantibus hiis cessat et
amicitia. ix ethicorum. Plures sunt divi-
siones amicitie. 9 ethicorum. Virtuosus
non potest conservare amicitiam adeo qui
est malus. Secundum alios qui assimila-
bitur pravo cum amicitia sit quedam assimilatio
et similis simili et amicum. 9 ethicorum. Si
unus amicorum fiat malus et insa-
nabilis et statim dissolvenda
est amicitia. Si autem fiat malus
sit sanabilis amicitia non statim
dissolvenda quia amicitia secundum tamen est
ducere et dirigere in virtute magis
quam convenire sibi in divitiis quoniam
virtutes sunt meliores divitiis
9o ethicorum. Cum aliquis incipit esse
malus non statim amicitia ad ipsum est
dissolvenda sed solum ad illum qui fit
per excellentem malitiam et insana-
bilis ita quod non potest faciliter redu-
ci ad virtutis rectitudinem. 9 ethicorum.
Ad puerum amicitia est dissolvenda
9 ethicorum. Virtus est aliquid melius pe-
cunia et magis propria amicitie. 9 ethicorum.
Modo quo licet debet se habere ad eu-
tem post dissolutionem amicitie respe-
amicum. Principio operum amicitie est fa-
cere alteri quod sibi velle fieri. 9 ethicorum.
Amicabilia et amicorum opera que con-
venerunt fieri ad amicos et quibus

amicitie manifestantur et que sunt vi-
dentur esse contraria processisse debitorum
sit homini ad seipsum et econverso. Hec
videntur quedam esse alteri amicum si cum
operatur et velit convenientia illi quod operatur
et vult convenientia sibi. 9 ethicorum. Tria
sunt opera amicitie. primum benefacere
quod consistit in faciendo amico bonum quantum possum
2m est benevolentia quod consistit in bonum
velle amico quantum sui. 3m est concor-
dia quod consistit in quod unum et eadem
eligere et in eisdem gaudere et dolere
9 ethicorum. Tres sunt actus pertinentes
ad amicitiam scilicet bene velle, bonum facere
et concordie. Plures autem per sapientes
convenit debeant amicitia a quo illorum
tria. 9 ethicorum. Unusquisque actum per-
tinentem ad amicitiam convenit bono et vir-
tuoso in ordine ad seipsum sed in aliis
convenire potest, sed quod estiment se esse bo-
nos et virtuosos. 9 ethicorum. Unumquemque
hominem convenit velle sibi opera amicitie sibi
ipsius primum quod se estimat virtuosum propter
quod ... virtuosus quia primum amabile est
mensura amabilium in tota specie homines
per ... primum est ... virtus et virtuo-
sus videtur esse mensura unicuique homini
9 ethicorum. Omnia opera amicitie conveniunt vir-
tuoso respectu sui ipsius quia virtuosus sibi
ipsi bonum facit, et est sibi beneficiens
respectu sui ipsius. Et sibi ipsi bonum vult
et sibi inest benevolentia respectu sui ipsius
Et eligit eandem tamen per partem principalem
quia intellectivam et sibi inest concordia
respectu sui ipsius. 9 ethicorum. Opera amicitie
conveniunt esse virtuoso respectu sibi
amico propter virtuositatem scilicet ad amicum ...

ad se ipsum cum est talis qualis [illegible] 9 ethicorum
¶ Opera amicicie videntur consistere in actibus
amici scilicet bene facere et bene velle et
concordare vivere 9 ethicorum ¶ Principatum ad
rem nomine talis et hec est amicicia
hominis ad se ipsum quia amicicia videtur esse
inter aliquos plures quam inter eos scilicet inter
duos vel plura concordabiliter amicicie vera
dicitur est scilicet omnes illi actus conveniunt
homini in ordine ad se ipsum videlicet in
virtuoso ¶ Secundo superabundancia
amicicie que quandoque est inter amicos as-
similatur illi dilectioni que est hominis ad se
ipsum 9 ethicorum ¶ Ad aliquos esse amicos
non requiruntur omnes actus predicti amici-
cie sed sufficiunt quandoque duo 9 ethicorum ¶ Super-
habundancia amicicie que quandoque est inter ami-
cos assimilatur illi dilectioni que est hominis
ad se ipsum quod huius signum probatur ex com-
muni loquendi ¶ Cum enim volumus ostendere
superhabundanciam amoris alicuius ad aliquem
dicimus quod amet eum ut se ipsum 9 ethicorum
¶ Opera amicicie videntur convenire maxime
virtuosis sit proprium quia illi estimant
se esse bonos et virtuosos solum secundum hec
que placent sibi ipsis et volentes se esse
et vivere et sibi ipsis convivere et con-
delectari sic videntur philosophi pro-
dicti operibus amicicie in ordine ad
se ipsos sed nulli eorum que sunt valde pra-
vi predicta opera amicicie in veritate
inexistunt nec eciam secundum apparenciam vi-
dentur eis convenire nec eciam pravis qui
non sunt omnino nephande pravitatis
predicta opera conveniunt in virtute 9 ethicorum
¶ Valde pravis opera amicicie in ve-
ritate non consistunt nec eciam secundum
apparenciam videntur eis convenire ¶ Sed
nec pravis qui non sunt omnino nephan-
de pravitatis predicta opera conveniunt
in virtute 9 ethicorum ¶ Pravis in vita
non conveniunt opera amicicie 9 ethicorum
¶ Benivolencia non est amicicia quia ami-
cicia fit et est ad homines notos sed
benivolencia potest esse ad homines ig-
notos / 2° benivolencia potest esse la-
tens sed amicicia non est latens 9 ethicorum
¶ Benivolencia videtur esse amicicia
non tamen est quia de parte amicicia non
est sine benivolencia 9 ethicorum ¶ Be-
nivolencia sepe fit ad homines igno-
tos amicicia non 9 ethicorum ¶ Beni-
volencia potest esse latens amicicia
non 9 ethicorum ¶ Benivolencia est principium
amicicie quia effectivum et promotivum
quasi insiti sicut delectacio in aspectu
pulchri in mulieris est causa amandi
ita benivolencia est causa amicicie
sed non delectacio in aspectu est principium
amicicie 9 ethicorum ¶ Dispositio hominis qua ad se
et esse sine amicicia quo ad se ipsum
est valde miser 9 ethicorum ¶ Illo-
rum benivolencia est principium amicicie quando non
est possibile aliquos esse amicos nisi
prius sint facti benivoli 9 ethicorum
¶ Benivolencia dicitur esse amicicia ocio-
sa quia ex ea fiat ab opere amicicia
9 ethicorum ¶ Ex benivolencia diuturna
fit amicicia ibidem ¶ Benivolencia
producitur in tempore et consuetudine fit
amicicia ibidem ¶ Licet benivolencia
producitur in tempore ad consuetudinem

possibile fieri amicitias tamen non perveniunt
ad illam speciem amicitie que est propter
utile vel delectabile propter nichil
tristitie in eo in quo non salvatur ratio
ipsius sed benivolentia non salvatur
in ipsis [illegible] et benivolentia non perducit
ad amicitias utilis vel delectabilis
9 ethicorum ¶ Concordia ad amicitiam pertinet
9 ethicorum ¶ Non habet concordia similes de
speculabilibus non enim amicitie nec pertinet
ad eandem amicitiam pertinet et / et illi
dicuntur concordare qui idem eligunt
sed iudicium de speculabilibus non de-
pendet ex voluntate humana sed ex
natura rei ibidem ¶ Amicitia politica
videtur esse idem quod concordia probatur
primo ex communi modo loquendi quia homines so-
lent dicere quod cives vel civitates
qui sunt concordes habent amicitiam adinvi-
cem / secundo quia haec videntur esse circa idem scilicet circa
utilia et convenientia ad vitam huma-
nam 9 ethicorum ¶ Amicitia politica est circa utilia
et circa ea que pertinet ad vitam huma-
nam ibidem ¶ Concordia et amicitia ha-
bet se circa idem obiectum scilicet circa utilia
et convenientia ad vitam humanam ibidem
¶ Amicitia est quasi [illegible] 9 ethicorum hic
maxime proprie amicitie convivere
quiete et [illegible] ibidem ¶ [illegible]
[illegible] amicitie perfecte consistit in quadam
superhabundantia sed perfecta amicitia
tantum est ad unum vel si sit ad plures
unus homo erit ad valde paucos
9 ethicorum ¶ perfecta amicitia consistit in quadam
superhabundantia amoris ibidem ¶ Ami-
citiam [illegible] et [illegible]
[illegible] consistit ut plurimum in duobus

idem ¶ Secundum amicitiam politicam contingit
virtuosum plurimos esse amicos 9 ethicorum super
perfectus amicus ¶ Amicitia vera magis consis-
tit in delectando [illegible] [illegible] in delectando
[illegible] alterius [illegible]
convictio [illegible] magis delectantur et
magis conveniunt [illegible] [illegible]
aliud ¶ [illegible] [illegible] ad
se ipsum sic ad amicum sed ad se ipsum
se sic habet quod [illegible] maxime [illegible] eligibilis
et delectabilis [illegible] se ipse esse
et vivere ¶ [illegible] sic se habeat ad amicum [illegible]
sit ei [illegible] ¶ [illegible] homines
volunt cum amicis suis [illegible]
secundum illa in qua principaliter delec-
tantur et quod singuli reputant esse
suum [illegible] eligunt vi-
vere quod quidam simul [illegible] quidam
simul [illegible] quidam simul philosophantur
simul in illa operatione volunt [illegible]
vivere cum amicis quam maxime diligunt
inter omnia opera humane vite sed quod nec
delectabiliter [illegible] alter nec [illegible]
alius [illegible] 9 ethicorum ¶ Amicitia
malorum est mala [illegible] [illegible]
in vicem in pravis operibus 9 ethicorum
[illegible] malicia augetur propter
amicitiam [illegible] [illegible] amicitia
[illegible] malicias [illegible]
[illegible] [illegible] malis [illegible]
¶ Bonorum virtus augetur propter eorum
amicitiam [illegible] [illegible] bonorum
boni [illegible] in vicem [illegible]
in vicem bonas et virtuosas opera-
tiones et [illegible] [illegible]
virtuosi operibus ab aliis 9 ethicorum Non
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

iii° pol. ¶ Amicitia est maximum bonum
civitatum ibidem ¶ Optima est civitas
que sit una secundum amicitiam 2° pol. ¶ Felicitas
ad multas est remissa sed modicum
melius pretium in aqua iii° pol. Non
est bonum quod homo habeat amicitiam ad se ip-
sum unde dicitur quod est secundum partem anime ir-
rationalis iii° pol. ¶ Naturale est quod unus-
quisque habet amicitiam ad se ipsum ibidem
Non est vanum quod homo habeat amicitiam
ad se ipsum idem ¶ Non auctores
dare et mutue quinque usus
sunt necessaria ad amicitiam iii° pol. ¶ Poli-
ticia est necessaria in civitate 3° et x pol.
simile et viii eth. ¶ Amicitia eligitur
propter quinque 3° pol. ¶ Communicatio est que
amicitia x pol. ¶ Invidia et contemp-
tus sunt contraria eidem amicitie x pol.
¶ Regnum salvatur per amicos et
curia v pol. Partes felicitatis sunt
nobilitas multitudo bonorum amicorum
amicitia divicie etc. i° reth. ¶ Felicitas
et amicitia sunt bona quia amicitia est per se
eligibilis et est factiva multorum bo-
norum simile et amicitia i° reth. ¶ So-
dalitas domesticitas cognatio
sunt species amicitie in sunt ea in quibus specia-
li modo amici repunt i° reth. ¶
Certa sunt signa amicitie secundum gratiam unum
hoc sit gratiosus alteri secundum non requi-
situs facere secundum cum fecit non manifes-
tare i. non apparere quod sic faciendo
videtur fecisse propter ipsum gratia et non propter
aliud i° eth. ¶ Divicie amicitia multorum
et principatus sunt bona que sunt digna

preciosis viris 2 reth. quia sunt bonum
¶ Divicie amicitia multorum principa-
tus dicuntur bona que sunt digna
preciosis viris ibidem ¶ Iuvenes
sunt amici et amatores amicorum
2 reth. ¶ Bonum est amicum aliquem
prius 3 reth. Amicus est meli-
or et eligibilior divitiis 3 top.
¶ Amicitia per se videtur honestum
et laudabilium ibidem ¶ Amicitia
honorum [illegible] si nichil aliud
aliena delectamus [illegible] ¶ [illegible]
eligenda est super habundantiam
amicorum quam pecunie 3 top.

Amicitia iuvenum est de-
facili solubilis. Prima ratio propter
delectabilium quorum in senectute etate
sunt eis alia delectabilia quorum non in
eis delectamur iuvenes et senes
¶ Secundo propter amacitiam quia
iuvenes amant cum passione non cum
ratione et cum desinente passione a-
cito desinit / desinit esse amicitia
¶ Et propter hoc iuvenes plures amant
in die et plures dimittunt viii eth.
¶ Iuvenum amicitia est multum ama-
tiva et secundum [illegible] amoris propter delectationem
quam vehementer appetunt viii eth.
¶ Iuvenes quamdiu durant in eis ami-
citia delectabilis volunt totam diem
commanere sibi in vita et quamvis bo-
[illegible] incipiunt delectabile
[illegible] quietem assequantur viii eth.
Amicitia iuvenum propter hoc bonum delecta-
bile viii eth.

Amicitia utilis Amicitia que

sunt propter bonum utile et delectabile sunt
de facile solubiles viii ethicorum ¶ Ami-
citie que sunt propter bonum utile et
delectabile sunt amicicie per accidens viii ethicorum
quarto per accidens ¶ Amicicia propter utile
maxime in provectis et senibus. plures
tales non curant delectationes viii ethicorum
¶ Amicicia propter bonum utile quandoque reperitur
in iuvenibus adolescentibus ut in illis
qui per consuetudinem tantum [illegible]
prosequuntur utile viii ethicorum ¶ Amicicia
propter bonum utile est reperta in peregrinis
quia propter tales amatur propter utilitatem quam unus
ab altero [illegible] imperegrinatione quibus ¶ Ami-
cicia personarum seniorum reducitur ad amiciciam
utilis et delectabilis quia tales non se
amant ut unus percipiat ab alio
consolacionem aut utilitatem recipiant
ethicorum ¶ Amicicie propter utile et delectabi-
le amicicie que est propter honestum ali-
quo modo conveniunt quia tales amicicie sunt
utiles et delectabiles sicut est amicicia
que est propter honestum secundo quia sicut
amicicia perfecta est permanens sic et alie
due amicicie dum tamen per eas idem et
equale rependatur scilicet delectacio pro de-
lectacione utilitas pro utilitate tertio quia
sicut amicicia perfecta amicorum diligunt
se propter morum similitudines sic amici
propter utile et delectabile diliguntur se
propter similitudinem morum viii ethicorum ¶ Secundo
dupliciter modum quo amicicie propter bonum
utile et delectabile sunt permansiue
primo cum sit equalis repensio ad
invicem secundo cum sit conformitas morum
viii ethicorum ¶ Quales permanent amicicie
utilis et delectabilis si prolongata

consuetudinem est quod sunt mores eorum
mutuo diligunt viii ethicorum ¶ Ratio
modo quo amicicie utilis et delectabilis
ad permanentiam deficiunt scilicet si non
repensatur delectabile pro delectabili sed
utile pro delectabili et ratio est quia tunc
minor est similitudo quam amicorum in eo quod
minus permanet in amicicia viii ethicorum
¶ Amicicia que propter delectabile est magis
permanens quam que propter utile quia utili-
tas citius cessat quam delectacio et sic
et talis amicicia permansiva ¶ Amicus
qui propter utile non amat amicum propter se ipsum
sed rem ipsius viii ethicorum ¶ Amicicia propter bonum
utile et delectabile durat inter malos
in duobus propter amiciciam honestam ¶ Que-
amicicia propter bonum utile et delectabile non
sunt amicicie que dicuntur simpliciter
secundum quid quia homines communiter eos dicunt
amicos qui amant propter bonum utile ut ci-
vitates videntur fieri amice civitatibus
gratia confederationis et propter utilitatem et propter pug-
naciones ¶ Et eos qui propter delectationem
se invicem diligunt ut in pueris viii
ethicorum ¶ Amicicia que propter bonum utile et
delectabile non omnino et semper ad invi-
cem complentur [illegible] nec semper con-
iungunt amicos ad invicem ¶ Ratio quia
isti non fuerunt amici propter se ipsos
sed solum propter utile et delectabile que
sunt amicicie secundum accidens viii ethicorum ¶ In
amicicia propter utile et delectabile unus
potest esse amicus multis viii ethicorum quarto per
amicicia ¶ Amicicia propter delectabile est po-
cior quam amicicia propter utile viii ethicorum quarto per
amicicia delectabilis ¶ Amicicia propter bonum
utile et delectabile deficiunt a perfecta

racione amicicie primo quia sunt inequa-
licie et racionem perfecte amicicie imperfecte
attingunt, secundo quia minus permanent et
citius transmutantur 8 ethicorum. Amicicia
propter bonum utile et delectabile videntur
esse amicicie et non esse propter similitudinem
et dissimilitudinem perfecte amicicie. propter simili-
tudinem quia ambo amabilia que di-
ximus inveniuntur in amicicia scilicet utili et
delectabili in quantum sunt perfecte amicicie
que est simul utilis et delectabilis
propter dissimilitudinem non videntur esse
amicicie quia illa est permansiva et non
8 ethicorum. Amicicia propter utile et de-
lectabile potest esse inter contraria ut
inter pauperem et divitem indisciplina-
tum et scientem quia pauper potest amare
divitem propter pecuniam habendam et dives
pauperem propter servicium 8 ethicorum
¶ Querele et accusaciones sunt quando vel
amicus accusat alterum aut conqueritur
vel sunt in sola amicicia propter bonum utile
vel maxime in ea 8 ethicorum ¶ In sola
amicicia que est propter bonum utile fiunt ro-
nabiles accusaciones et querele 8
ethicorum quia per delectacionem delectabiles ¶ Amicicia
que est propter utile est maxime accusa-
tiva quia ibi maxime locum habent
accusaciones 8 ethicorum ¶ Amicicia propter utile
quedam moralis id est consuetudinalis que in
iniciacione inter aliquos sola consuetudine
formatur, quedam legalis quia pacta et
convenciones aliquorum scriptis mediantibus for-
mantur instrumenta super hoc confecto
quod utrorumque contrahencium reservatur ad mo-
dum legis 8 ethicorum ¶ Non eandem quare in amicicie

propter utile sunt querele scilicet quia unus
alteri exhibet utilitatem legalem id est
secundum quod lege statutum est ¶ Alterum sequi-
tur moralem id est secundum quod consuetudo bonorum
morum fuit permissa conqueritur de alio
8 ethicorum ¶ Nota modum quo querele
fiunt vitande in amicicia propter utile quia
qui recipit beneficium debet retribuere
sponte equale et ulterius debet sibi re-
tribuere eo modo quo fuit in dictis id est
in convencionibus que fuerunt sic condicta
¶ Debet accipiens attendere utrum
recipit ab amico gratis dante vel
ab alio sperante recompensacionem. si
sperante recompensacionem debet videre
utrum possit equalem restituere vel
non ¶ Et si non posset non debet beneficium
accipere quia si recipit non potest carere
quin fiant accusaciones et querele 8
ethicorum ¶ In amicicia propter utile mensuranda
est beneficio secundum utilitatem recipientis
et non dantis quia ille est indigens
et pertinet ad ipsum ut retribuat e-
quale beneficium ei a quo recepit
8 ethicorum ¶ In amicicia propter utile et
delectabile magis est recompensacio facien-
da secundum estimacionem illius qui primo
recipit beneficium quam secundum estimacionem
illius qui fecit quia pro primo ¶ Aliquantulum
quia ille qui primo recepit beneficium
magis novit quantitatem beneficii secundum e-
sse consonum iusticie quia secundum quantitatem
aliquis adiuvatur per beneficium secun-
dum in amicicia utilis vel secundum quantitatem delec-
tatur delectatur in amicicia delectabilis
tam ipse recipiens recompenset secundum quantitatem

a quo est adiutus beneficiatus
recipiat vel secundum delectationem re-
cipiat hoc maxime potest fieri
qui utilitatem et delectationem recipit
iniustum est et naturam quod pro eo fiat
determinata recompensatio ¶ Vel propter
predicta quare dicitur viii in
aliquibus civitatibus lex est quod si ali-
quis contrahentium reputat se decep-
tum tradendo rem suam voluntarie
alteri expectans recompensationem de-
bitam recompensatio et solucio secundum estima-
tionem accipientis et non dantis viii
ethicorum ¶ Amicicia que est propter utile non est op-
[illegible] amicitie viii ethicorum [illegible] sicut
¶ In sola amicicia que est propter bonum
utile fiunt irrationabiles accusationes
et querele [illegible] in aliqua autem fiunt
accusationes sed non in amicicia que est propter
virtutem nec que est delectabilis ¶ Secun-
do [illegible] que est virtute et que est propter
delectationem [illegible] amicos reci-
pit ab alio secundum quod dignum ¶ In so-
la autem amicicia que est utile contingit
quod unus recipit minus ab alio quam
dignum iudicat [illegible] qui
[illegible] se invicem ad utilitatem
plus [illegible] indigent [illegible] dato
et [illegible] constituat quod
unus recipiat ab alio quam ei conveni-
at ¶ Et [illegible] sit dignus
et [illegible] de alio [illegible]
viii ethicorum

Amicicia delectabilis

Amicicia que est propter bonum delectabile est
amicitia [illegible] viii ethicorum [illegible]
amicicia ¶ [illegible] est bonum delectabile
est de facili solubilis viii ethicorum [illegible]
[illegible] utilis ¶ Amicicia que est propter de-
lectabile maxime est in iuvenibus
quia iuvenes vivunt secundum passi-
ones et delectationes viii ethicorum
¶ Amicicia que est propter delectabile [illegible]
[illegible] delectabiles simpliciter vel
delectabiles amanti [illegible] bonum
amatur [illegible] delectabile [illegible]
similitudine et conformitate [illegible]
[illegible] viii ethicorum ¶ Amicicia que est propter uti-
le et delectabile cum amicicia que est
honestum a quo [illegible] viii ethicorum
[illegible] utilis ¶ Ad permane-
ntiam autem delectabilis non sufficit
[illegible] equali gradu [illegible]
delectationem [illegible]
[illegible] delectabili [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] alterutro mu-
tuo delectantur viii ethicorum ¶ Ad perma-
nentiam amicicie delectabilis non
sufficit [illegible]
[illegible] et [illegible] non
semper delectantur [illegible] viii ethicorum
¶ Non duplice modo quo amicicia que est bonum
utile et delectabile [illegible]
amicicia utilis ¶ Multi permanent
in amicicia utili et delectabili [illegible]
[illegible] mores
suos mutuo diligunt viii ethicorum
¶ [illegible] quo amicicia utilis et
delectabilis [illegible] de similitu-
dine amicicie ¶ Amicicia que est bonum utile
et delectabile [illegible] amicicia
[illegible] honesti ¶ Secundum amicicia
que est bonum utile et delectabile non fuit
aliqua [illegible] amici [illegible] secundum [illegible]

q vii ethi. c° x° Amicicia utilis
in amico est utile et delectabile vnde
pt esse amicus multorum viii ethi c° 2°
amicus. Amicicia est delectabile est po-
tior quam est utile quia ipsa est magis
liberalis et qui amat aliquem propter de-
lectacionem magis liberaliter amat eum
quam qui amat eum propter utilitatem
Senectutis raro fit non conducit de utilitate
aliorum sed bene delectacionem viii ethi
Amicicia est delectabile est liberalior quam
propter bonum utile viii ethi Amicicia est
bonum delectabile et utile deficiunt
perfecta racione amici viii ethi pro tercio
amicus utilis Amicicia est bonum
delectabile et utile videntur esse
amici et non esse est similitudinem et
dissimilitudinem per amicis viii ethi pro
predicta utilitate Amicicia est utile
et delectabile potest esse inter contraria utpo-
te pauperes et divites discipula-
tum et scientiam viii ethi pro predicta
utile Amicicia est delectabile etiam potest
esse inter contraria pauperes potest esse inter
pulchrum et turpe quia turpis amat
amasiam ut fruatur eius pulchritudine
et quidem ipsa amat turpem est eius mo-
limentum viii ethi Amicicia est delecta-
bile non racionabilis fit causa ratio
vel querela quando amicus est delectacio eorum
pro amici commorantur. aliter non possunt
utentes ab alio recipere delectacionem
quando amici tali amicicia gaudent commorari
vel non si gaudet et utentes recipit
ab alio quod appetitur non est quia nec
de uno nec de alio nec causa sic

non gaudet in commorando et tamen
non fit racionabilis querela tradictam
eum et quod illi qui non gaudet in co-
morando cum uno accusat alium
quod non commoretur sibi et sic exhibe-
do dilectatorum viii ethi Amicicia
propter delectacionem non est opus plibus
amicis ix ethi pro predicta et plene
de hoc bene vide ibi.

Amicicia honesti et virtuosa

Amicicia honesta solum est bo-
norum et secundum virtutem similium in virtute simi-
lium viii ethi Amicicia est bonum
honestum dicitur amicicia perfecta viii ethi
Amicicia que est propter bonum virtutis
est perfecta amicicia quia tali amicicia
amatur amicus est secundum ipsum aliquid Ami-
cicia virtuosa et virtuosorum est maxime
amicicia et plurimum talis perfecte est magis
tale quam tale per amicis sibi Ami-
cicia est bonum virtutis seu honestum
est permanens quia eius causa scilicet
virtus est permanens ibidem Amicicia
virtuosorum permanet quousque sunt
boni secundum virtutem viii ethi Amicicia
est amici est bonum honestum est sit
diuturna et permanens ibidem Amicicia
est bonorum virtutis est perfecta quia sibi de
tee amici nihil deficiat quia qui
sunt boni sunt ad invicem utiles
et etiam delectabiles viii ethi Ami-
cicia virtuosa est perfecta quia complectitur
omnem amicabilem ibidem Amicicia
virtuosa utentes amicus est bonus
secundum se ipsum et etiam respectu ad
suum amicum viii ethi Amicicia

virtuosa comprehendit in se omnia ea
que inveniuntur in aliis amicitiis scilicet v-
tilitatem et delectationem quia qui sunt boni
etiam sunt ad invicem utiles. Boni
sunt invicem delectabiles viii ethicorum
Amicitia que propter bonum honestum est perfecta
et optima amicitia quia per utrumque amicorum
in tali amicitia est sibi bonus et talis
amico. Item etiam quia includit omnia que
requiruntur ad amicitiam scilicet utilitatem
delectationem et honestatem. Bene-
volentia propter bona honesta comprehen-
dit in se omnes rationes amabilium
in talibus bonis est maxime amicitia
et in talibus contingit maxime amare
et optima amicitia est in bonis esse
maxima et perfecta. Rara autem [illegible]
talis amicitia est raro habetur signum
perfectionis [illegible] in quolibet genere
perfectum est rarum invenire viii ethicorum
Amicitia virtuosa copulat in se omnia
illa bona que ad quaslibet amicitias
requiruntur viii ethicorum. Amici virtuo-
si omnia bona [illegible] tam
bonum utile quam delectabile propter se
ipsos quia sunt similes secundum hanc amicitiam
sunt et reliqua bona [illegible]
et simpliciter bonum habet quod est delectabile
et utile viii ethicorum. Qui sunt similes
secundum amicitiam virtuosam sunt re-
liqua bona scilicet utile et delecta-
bile bonum [illegible] est simpliciter
bonum habet quod est delectabile et
utile viii ethicorum. Talis amicitia
amicitia virtuosa [illegible] diu per-
manet et durat quia in hac amicitia
omnia bona comprehendit ibidem

Amicitia honesta est rara propter quod pauci
sunt virtuosi pauci autem sunt tales
Secunda ratio amicitia que propter bonum honestum
indiget longo tempore ad hoc ut generetur
et est difficilis et per consequens rara viii
ethicorum. Amicitia que propter bonum honestum
indiget longo tempore et multa
consuetudine adhuc quod aliqui mutuo
acceptant se esse virtuosos et amicos
quia secundum proverbium non contingit
aliquos se perfecte cognoscere ad in-
vicem antequam consumant et comedant
mensuram salis viii ethicorum. Amicitia
perfecta perficitur per tempus ibidem. Ami-
citia perficitur per modum illa amicitia
que in malis amicitiis prohibentur [illegible]
Sed in amicitia perfecta utrumque amicorum sat-
[illegible] hoc quod optant amici [illegible]
[illegible] vult
alteri vere bona et ad hoc operatur
et quod [illegible] viii ethicorum. Resolutas amicitiae
est velox et fit cito in homine sed non
amicitia perfecta et vera ibidem. Amicitia
que propter bonum utile et delectabile durat
alia amicitia in duobus [illegible] amicitia
solum bonorum sed alie possunt convenire
cuilibet sive bonis sive malis. Hec
sola amicitia perfecta est intransmutabilis
viii ethicorum. Amicitia perfecta vera solum
est inter bonos quia hanc solam amicitiam
aliqui amant propter se ipsos et
hanc solam contingit esse inter virtuosos
viii ethicorum. Sola amicitia bonorum
ut perfecta est intransmutabilis probatur
amicitia autem maxime transmutabilis

propter hoc quod amici difficiles. Amicus
repletus a bonis quandoque deficit eidem
per accidens aliquando iniuria, non neu-
trum tamen secundum totum in amicitia bonorum. 8
ethicorum. ¶ In amicitia perfecta amicus non
credit malum de alio et quod unus
iniuriam faciat alteri. viii ethicorum. ¶ Amicitia
quidem bonorum permanet quamdiu sunt boni et vir-
tuosi primo et principaliter. Sed amicitia
secundum reliquas durat per similitudinem. Quia
ex quo aliqui durant amici secundum alias
amicitias corrumpuntur quando bonum et simile
recedit. viii ethicorum. Amicitia bonorum
est maxime eligibilis, quia talis secundum omnes
causas eligibilis, scilicet non eligibile
simpliciter et eligibile alicui. viii ethicorum.
¶ Amicitia bonorum est maxima, quia illud
quod est amabile et eligibile simpliciter est per
se quod scilicet bonum et delectabile sibi ipsi
secundum hoc virtuosus est amabilis amico propter
ambo haec. ibidem. Amicitia bonorum
maxime debet esse quia voluntas (?) idem
¶ Secundum amicitiam perfectam non contingit
amicum esse amicum multis, quia talis amicitia scilicet
ratione superhabundantiae, talis autem uni
soli convenit. Secunda ratio quia tales amici
amici sibi invicem multum placent
sed non est facile quod simul eidem mul-
ti placeant valde. viii ethicorum. Ami-
citia perfecta assimilatur superhabundantiae
quae soli uni convenit. ibidem. ¶ In amicitia
perfecta oportet magnam experientiam
sumere de amico et in longa consue-
tudine fieri amicitiam. ibidem
¶ Difficile est habere experientiam de amicis

perfecta est multum difficile. ibidem
¶ Amicitia quae est inter plures et
maxime maxima propter hoc diu-
tissime manet similes et aequales
ad invicem et propter aequalitatem et similitudinem
fiat amicitia. ¶ Secunda ratio quod ex toto
talis amicitia in se ipsa est maxime
et in eadem conservatur propter quod non de-
facili de uno in aliud transmutatur
talis. Ideo invicem magis permanet
in amicitia. viii ethicorum. ¶ Amicitia bonorum
est perseverans propter firmitatem volun-
tatis in bono. idem. ¶ In amicitia
propter virtutem non fit accusatio nec que-
rela, quia qui sunt amici propter virtutem
prompti sunt ad hoc quod sibi invicem
bene faciant et bono operentur. Cum
talis sit proprius actus virtutis et amicitiae
secundum quod diu uterque simul intendit
ad hoc quod sibi benefaciat amico non
consurgunt accusationes neque
pugnae inter eos. viii ethicorum.
¶ In amicitiis propter virtutem non sunt (?)
accusationes fidei (?) Contumelias in amici-
tiis propter virtutem non sunt accusa-
tiones, nihilominus tamen in eis oportet
quod fiat gratia retributio. ibidem. ¶ In
amicitiis quae propter virtutem mensurae
retributionis assimilantur electioni
vel voluntati operantis, id est benefacientis
consensu. viii ethicorum. ¶ In amicitia
est principium virtutis electio consensus
et mensura restitutionis faciende. Quia
mensura in his non quae continue et idem
est pretium. Similis in illo continue secundum congruentiam
morum vel virtutum electio consensus
est principalissima. viii ethicorum.
¶ In amicitia virtuosa mensura retributionis

est voluntas eius qui contulit
beneficium. q. tamen estimandum est
beneficium quantitate est effectu liberali-
tatis per que impenditur. viii. ethicorum
¶ Amicicia virtuosa que est bonorum mo-
ratum semper manet. q. ethicorum ¶ In amicicia
propter virtutem non est facienda recompen-
satio propter confessionem vel promissionem
aut facta non remanent data. sed
facienda recompensacio respiciendo
ad delectationem et affectionem amantis
¶ Iudex secundum amiciciam propter virtutem non
queritur dominum per unum alterum
tali enim non amat alium nisi
propter virtutem. Iudex enim electio et
affectus magis pertinet ad ami-
ciciam propter virtutem. q. ethicorum ¶ In amicicia
propter virtutem non fit collatio be-
neficiorum propter confessionem vel pro-
missionem sed mensuratur in
recompensacione retributionis. ibidem ¶ In amicicia
propter virtutem amici sunt beneficia
mutuo erogantes propter se ipsos
et non intuitu retributionis. q. ethicorum
¶ Electio qua amicus prompte
et liberaliter eligit beneficere
alios propter se magis pertinet ad
virtutem amicicie honeste. ibidem
¶ In commutatione amicicie virtuose
mensura retributionis est electio
operantis. ibidem ¶ In amicicia propter
virtutem non queritur recompensacio
secundum possibilitatem recompensantis. q.
ethicorum ¶ Benivolencia est principium
amicicie que fit propter bonum honestum
ibidem. Et est benivolencia ¶ In ami-
cicia studiosorum non est opus

pluribus amicis. q. ethicorum ¶ In amicicia
que est propter virtutem et in qua amici
amant propter se ipsos non contingit accusationes
fieri adinvicem. ix. ethicorum
Amicicia virtuosorum est bona quo fre-
quentius autem fit. fit convictu bonorum
colloquiis que ad invicem habent. Et
tales amici semper proficiunt fiunt melio-
res in hoc quod sunt operantes sunt
et in se meliores fiunt. quod se ad
invicem dirigunt. q. ethicorum ¶ Amicicia bo-
norum coniungitur bonis colloquiis
et operibus quibus ipsi utuntur.
q. ethicorum.

Amicus. Homo non sufficit
sibi ipsi per prudenciam. sed est amicus
... secundum naturam simile. ix. ethicorum
¶ Nemo felix est cui sunt pessimi
amici. i. ethicorum. ... Infelix dicitur
magna actio sive bona sive ma-
la redundat ad proximos. sed quia
non faciunt ad felicitatem vel infelicitatem
i. ethicorum ¶ Eventus fortuiti amicorum
defunctorum redundant in amicos eorum
viventes et laude eorum mortuos
sed nunquam defunctis redundat mala vel
bona actualiter commissa et in ...
scripturis posteros. sed bona vel mala
in vivos et mortuos. sed si illa
defuncti redundant in eos in quos re-
dundant igitur et illa eorum. sed quia
bona vel mala actualiter commissa
et in ... scripta redundant re-
aliter in viventes, quamvis non est de
illis quod redundat in mortuos. i.
ethicorum ¶ Amicus est quod est delectabile

ut oportet 2 ethicorum. ¶ Que per amicos fiunt aliqualiter per nos fiunt. 3 (?) ethicorum. Que fiunt per amicos fiunt per nos affirmative et effective vel que fiunt per amicos affective fiunt per nos et consentimus eis fieri in nobis non autem effective et per vnum amicorum fit vnum opus quod alter non fit. iii ethicorum. ¶ Possibilium factorum quod fit per amicos est in nobis 3 ethicorum. ¶ Amicis oportet dare et non ab ipsis accipere cum consueuerimus. x ethicorum. ¶ Ab amicis lucrari non oportet. idem. ¶ Deceptores aleatores per modicum lucrati et spoliatores mortuorum sunt illiberales. x ethicorum. ¶ Nullus eligeret viuere sine amicis etiam si haberet omnia alia potiora quia nullus quamuis alia bona habens eligeret viuere sine amicis. Magis enim cum diuitibus et potentibus sunt necessarii tam diuitibus quam potentibus. diuitibus enim ad vsum et conseruationem bonorum et sic diuites et potentes non haberent amicos quibus benefacerent deficiunt bonis. ¶ Et potentes si non haberent amicos quomodo ipsos ad custodiam diuitias et potentatus quibus bene fuerint pro nullo [illegible]. viii ethicorum. ¶ Amici sunt necessarii tam diuitibus quam potentibus. et videtur in me[illegible] sup[ra]. ¶ Qui habundant in diuitiis et possident principatus et potentatus illis maxime amici sunt necessarii scilicet quo ad vsum et conseruationem illorum bonorum. et si diuites et potentes sunt [illegible] viii ethicorum. ¶ Beneficium laudabilissime fit ad amicos quia eorum beneficiare amicis in prosperitate magis est decorum

viii ethicorum. ¶ Amici sunt necessarii tam quo ad vsum bone fortune quam quo ad conseruationem bone fortune ibidem. Non enim sit principem conseruare in bono esse et seruari ipso statu sine amicis quia quanto fortuna est maior tanto est magis periculosa viii ethicorum. ¶ Amici sunt necessarii in bona fortuna ibidem. ¶ Amici non solum sunt necessarii in bona fortuna sed etiam in mala quia in paupertate et in aliis infortuniis omnes existimant amicos esse solum singulare refugium viii ethicorum. ¶ Sunt in infortuniis refugium est ad amicos ibidem. ¶ Iuuenibus amici sunt necessarii ad impeccabilitatem quia cum ipsi sint multum faciles et capaces passionis indigent quorum dulcedine et persuasione a peccato retrahantur viii ethicorum. ¶ Senibus amici sunt necessarii primo ad exhibendum famulatum 2o quia propter debilitatem in actionibus propriis deficiunt ideo indigent amicis ad adiutorium viii ethicorum. ¶ Eis qui sunt in adolescentia amici sunt necessarii ad bonas et virtuosas actiones tam [illegible] quam [illegible] quia si aliqui sint aliqui operantes vt sit opus practicum siue speculatiuum redduntur potentiores ad eam actionem complendam viii ethicorum. ¶ Amici sunt necessarii tam potentibus quam diuitibus et etiam senibus iuuenibus et perfectis ibidem. ¶ Omnis homo sit amicus omni homini. hoc apparet in erroribus viarum ibi enim reuocat quilibet alium ignotum et [illegible] ab errore viii ethicorum ¶

Omnis homo naturaliter est omni homini familiaris et amicus 8 eth. ¶ Existentibus amicis nullo indiget iustitia dicit Albertus quia iustitia legalis maiore intendit cavere ne aliquis inferat iniuriam sed inter amicos nullam iniuriam permittit inferre alicui 8 eth. ¶ Si omnes essent amici non indigeret iustitia 8 quia ad actus eius compulsi non sunt sed virtuosi quod suum est 8 eth. ¶ Antiqui qui sunt sibi invicem similes secundum eorum morem dixerunt esse amicos 8 eth. ¶ Amico competit velle bonum gratia illius non gratia amantis 8 eth. ¶ Eos qui volunt hominibus bona affectu benivolentie et gratia ipsorum illos dicimus benivolos sed non amicos si non idem fiat ab illo scilicet ut amatus etiam aequaliter velit bonum amanti gratia sui 8 eth. Antonomasice est quod aliquis dicatur esse amicus cum lateat eos qualiter se habeant ad invicem ibidem ¶ Non oportet aliquos se acceptare amicos antequam per multa experimenta appareat quod uterque alteri sit amabilis secundum bonum virtutis et hec firmius servantur ab eis que composita per habitum 8 eth. ¶ Qui vero aliquid ad invicem cito exhibent aliqua signa amicitie illi bonam habent voluntatem quod cupiunt esse amici sed tamen non sunt nisi cum hoc sunt amabiles

sint et per multa experimenta hoc sciant et cognoscant 8 eth. ¶ Senes in amabilibus non conveniunt sed neque amici ut qui non sunt personae delectabiles delectabili secundum utile et delectabili quia est et morum similitudo convenientia eorum 8 eth. ¶ Non facile est credere aliquid de amico suo quod multo tempore probatum est ab ipso et numquam sibi iniustum fecit 8 eth. ¶ In amicitia perfecta amicus non credit malum de alio et quod unus iniuriam faciat alteri idem ¶ In amicitiis imperfectis nichil prohibet quod unus credat malum de alio et iniuriam faciat alteri 8 eth. ¶ Secundum amicitiam propter utile et delectabile non sunt aliqui proprie amici dicendi sed solum secundum quid ideo dicit propter delectabile ¶ Homines quandoque dicunt amicos qui eis aliquid utile fecerunt 8 eth. ¶ Civitates sunt amici civitatibus gratia consensus et propter utilitates compugnatorie ibidem ¶ Pueri illos dicunt amicos qui propter delectationem se ad invicem diligunt ibidem ¶ Multi se invicem amicos confitentur non mensuram faciunt simul conveniunt 8 eth. ¶ Amici sunt duplices scilicet actualiter et habitualiter 8 eth. ¶ Senes indelectabiles se recipiunt ad invicem utique raro acceptant mores eorum nisi sicut alterius non bene conveniunt ad invicem magis assimilantur benivolis quam amicis ... amici sequitur convictus 8 eth. ¶ Sunt omnia que ad amicitiam pertinent nichil est ita proprium amicorum sicut

comune est ibidem ¶ Vtilitate soli
amici indigentes appetunt ho
norati similiter et quiuis pro dicere i
plogu quis cum amicis appetunt
esse beati i felices et bonis sibi
h... amantes viii ethi ¶ Comunicati
o est principium actus et principalis
amici quia hoc appetunt omnes
amici viii ethi Alteri volunt bona
suis amicis gratia illorum ibidem ¶ Ama
tes amicum amant etiam illud quod est
sibi ipsis bonum quia illi ille qui est
bonus ipse factus est amicus alicuius
fit ei bonus amicus suo et e bon
ei cui factus est amicus viii ethi
¶ Vtique amicorum retribuunt esse
suo amico tantum quo ad voluntatem
i quantum vult ei bonum et secundum ad
speciem et modum volendi quia vult ei
bonum non gratia sui sed gratia illius
ibidem ¶ Seueri non fiunt cito
amici aliorum quia non multum
gaudent in colloquiis et mutuo
conuictu viii ethi ¶ Senes et se
ueri sunt beniuoli quia tantum amicis
volunt bona in affectu et esse in effectu
sibi veniunt alius in necessitatibus sed vere a
mici non sunt eo quod non conueniunt ad
inuicem nec gaudent in colloquiis
aliorum viii ethi ¶ Secundum amicitiam
perfectam non contingit ... que esse amicum
multis quia tamen amicus ... superha
bundancie ... aut soli viii ...
ibidem ¶ Non ... multos bonum
esse amicum quia si assueuerit
...gi in multos ... ...

remitti ad quolibet eorum ibidem ¶ In
amicicia propter vtile et delectabile vnus
potest esse amicus multis quia in talibus
amicitiis vnus potest placere multis
in delectabilibus vt in hystrionibus in
vtili vt patet in diuitiis ¶ Secunda co
ad huiusmodi amicitiam non requiritur
longa experiencia viii ethi ¶ In
amicicia perfecta oportet magnam ex
periencia sumere de amico et in
longa consuetudine fieri amicum opera
ibidem ¶ Virtuosi maxime querunt
amicos qui sunt in vita delecta
biles et sunt boni ipse et etiam
mutuo sibi ipsis ibidem ¶ Homines
in potestate constituti querunt virtutis di
uisis amicis ad vtilitatem et delectacionem
quia alios propter delectacionem faciendam
querunt eutrapulos et hystriones
propter vtilitatem aut querunt deuinos in
... ad aliquem finem non non est ibidem
vitiosus et ... viii ethi
¶ Potentes in potestatibus constituti
non querunt amicos qui sunt delectabiles
propter virtutem nec vtiles qui sunt vtiles
ad bona honesta viii ethi ¶ Po
tentibus non sunt ... delectabiles
et vtiles ibidem ¶ Virtuosus non fit
amicus homini superexcellenti in potentiis
et diuiciis nisi sit virtuosus quia sicut
a potente in virtute superexcelles
... potest esse ad equitatem proportiona
no loqui viii ethi ¶ Talis amicus
vnusquisque aliquando sit per dignitatem
tunc fit ... amicus ... inter amicos
... tunc ... malus et

et recipit ab eo quod est conveniens sue
dignitati viii eth. ¶ Homines non
dignum reputant ut sint amici illius
qui superexcedit ab eis distantia
viii eth. ¶ Non est dignum ut ho-
mo appellet deum amicum sed magis
colendum dominum et adorandum propter eminen-
tiam viii eth. ¶ Reges non dignum
reputant ut fiant amici illius qui multum
ab eis deficiunt viii eth. ¶ Neque
nullo bono virtute et sapientia digni
sunt non fiunt amici optimis et sa-
pientissimis idem ¶ Amicus debet
velle amico maxima bona dum
tamen per illorum bonorum adeptionem non
tollitur amicitia. Ergo ut non debeo
velle amico meo quod esset deus vel
quod esset talis quod amicitia cum me tol-
leretur equalitas. ¶ Et viii quod debet
sibi velle maxime bona que possunt
inesse homini et amico remanente homine
et non translato in naturam dei vel
intelligentie viii eth. ¶ Amicus vult
bona amico illius gratia idem
¶ Amicus amico debet velle max-
ima bona que possunt inesse homini
et amico remanente homine et non trans-
lato in naturam dei vel intelligentie
viii eth. ¶ Amicus licet debet
velle amico maxima bona non
tamen omnibus. Ergo sibi ipsi
tenetur velle maiora viii eth.
¶ Adulator in amicitia est
amicus superexcessus vel solum per
adulationem fingit se magis amare
quam amari viii eth. ¶ In quibus-
cumque amicitiis amici amant amicos

secundum dignitatem et proportionem illi amici
sunt magis amici et illorum amicitia
magis perseverat idem ... recta
¶ Homines appellant illos amicos
qui secundum aliqua communicationem adinvicem
conveniunt sicut navigatores co-
milites viii eth. ¶ Amicorum
omnia sunt communia ibidem. ¶ Et post
... confratribus et personis
ab infancia conutritis sunt omnia
communia scilicet domus mensa et ... sed
aliis amicis non sic quia cetera sunt
distincta viii eth. ¶ Fratribus autem
sunt plura communia aliis vero pau-
ciora ibidem ¶ Si amici ponuntur
inequales tunc ad unitatem (?) amici-
tie oportet eis assignari analo-
giam quod sit secundum proportionem ex-
cessus excellentie scilicet ut quilibet
amicorum alteri retribuat et ab
eo recipiat secundum suam dignitatem
viii eth. ¶ Quando unus virtute amicorum
contendit et simul intendit ad hoc
quod benefaciat alteri non insurgunt
accusationes nec pugne inter
ipsos ... nullus ... molestus
... se amantem et se bene-
facientem viii eth. ¶ Quamvis ...
amicus sit superexcellens amicum
in beneficiis utrique non recipit tamen
... repentit (?) sed tamen eo ipso quod
consequitur illud quod appetit non
accusabit amicum. ¶ Quo... utrumque
amicorum appetit ab amico quod est
bonum et ... et hoc est
... exhibere ibidem

¶ Utrum amicorum appetitus ab amico
quod est bonum conveniens et honestum
sit ab alio quam sibi bene ¶ Ibidem
¶ Utrum amicus sit propter excel-
lentiam amici in beneficiis. tamen in illis lu-
cratus de alio querendi pro-
pter eos ipse conveniens consequitur illud
quod appetit tunc unus non accu-
sabit alium utrum est. ¶ Utrum modo
qualiter debeat cessare querele
inter amicos. et utrum inter eos
moveatur iste qui dat propter iste
qui recipit ut si potens est debet retri-
buere secundum dignitatem et valorem eorum
que passus est et hoc propter vo-
luntatem dantis. Racio nullus debet
conqueri in amicum qui non vult nec
intendit liberaliter dare ut amicus
sed ipse suo toto intendit retributorem
maioris utrum est. ¶ Nolentem
esse amicum non est faciendum amicum
vel nullus debet cum habere pro amico
qui non vult nec intendit liberaliter
dare tamquam amicus sed potius suo
toto intendit retribuere maioris
utrum est. ¶ Utrum sit certe ambi-
cio qui non vult nec intendit
liberaliter dare tamquam amicus sed po-
tius suo toto intendit retri-
butorem. Alius beneficium recipit
a principio. Preterea qui non recipit
beneficium ab amico ut et liberaliter
dante nec ab homine tale beneficium
conferente propter ipsum tamen datum utrum
est. ¶ In amicitiis que sunt secundum ex-
cellentiam et quedam differentia et discor-
dia in inter amicos dum uterque
amicorum scilicet maior et bonus dig-
num reputat quod ipse plus debeat
habere et cum hoc non sit dissol-
vitur amicitia utrum est. ¶ Racio discor-
die inter amicos excedentes
et specialiter propter quod maior quia re
maior reputat dignum quod ipse
plus debeat habere quam minor scilicet
eo meliori secundum virtutem plus
debet tribui ¶ Secundo utiliori in ami-
citia propter utile plus debet tribui
debet tribui de utilitate sicut est inter
mercatores. qui plus posuit de pecu-
nia plus debet habere de lucro sic
sibi qui plura posuit ad amicitiam
plura debet sibi tribui de amicitia
equaliter de se propter excellentiam utrum
est. ¶ Racio rei superexcessi
amici et minoris ad amicum excel-
lentem in bono potius quod ipse plus
debeat sufficiens amicus in digentibus
tamen nulla videtur esse utilitas que sit
qui inferior esset amicus eius virtuosi
vel potenti si nichil ab eo
recipere debeat utrum est. ¶ Nulla
videtur esse utilitas quod aliquis
inferior sit amicus virtuosi vel po-
tenti si nichil ab eo recipere debeat
utrum est. ¶ Amatum facere inter amicos
tunc est iniusta quia ad hoc quod
amator accusat amatum propter
se superhabundanter amet et non re-
amatur. Aliquando contingit quod ipse a-
matus nichil habeat in se quod sit
amabile et non sit dignus amari
utrum est. Apparet de secundum retributorem

scilicet corporalem fuit quale et aquisitores nisi amicos et tunc ista dissolvitur. 9 ethicorum. ¶ Contrarietas amici sepius contendunt cum eis aliquid fuit id est dum unus non recompensat illud quod alter appetebat sed aliud. Ideo quando cum aliquis non patitur eo quod appetit, iudicat sibi et quod est nichil fieri id est proinde ac si nichil reciperet. 9 ethicorum. ¶ Amicos parentes in naturalibus magis est reverendum quam benefactores et potentiam retribuendi. ibidem. ¶ Magis est exhibendum beneficium virtuoso quam amico non virtuoso, quia exhibens beneficium virtuoso virtuosus efficitur melior, sed exhibentem beneficium amico vicioso ipse efficitur peior. 9 ethicorum. ¶ Omnis sciens quod aliquando benefactor sit et amicus indigens virtuosus, si non sit scit sed in existat qui recipit beneficium et adhuc eam dignum est quod aliquis debitum retribuat beneficium malo et ingratus donat amicus vicioso. ibidem ethicorum. ¶ Alia debentur parentibus et fratribus et civibus et benefactoribus singulis et cunctis sunt attribuenda que conveniunt sue dignitati. ibidem ethicorum. ¶ Parentibus et fratribus tenemur honorem etiam et omnem honorem competentem. ibidem. ¶ Aliqui sunt amici vel existimantur esse et tamen non sunt quia multa sunt amici propter utilitatem et non fingunt se amare propter virtutem, ita tamen ex parte a quo amatur nichil tale operatur ex quo sit estimare quod eum amet propter virtutem ille non debet accu-

sare amicum sed magis inculpet se ipsum. 9 ethicorum. ¶ Qui fingit se amicum et non est est peior eo qui facit falsam monetam. Ideo quod decipere et tantum honorabilius fuit malo ubi verum deceptio mala operatio eius quod decipit et tantum id quod est honorabilius detrimento et peior moneta est honoraria numismate. 9 ethicorum.

¶ Postquam autem factus fuit malus non est amandus a permanente in virtute. 9 ethicorum. secundum Aristotelem nullus est amandus ab existente in virtute nisi bonus quod amicitia propter virtutem non est nisi inter similes sed isti facti sunt dissimiles. 9 ethicorum. ¶ Si unus autem factus malus et insanabilis tunc statim dissolvenda est amicitia

¶ Si autem factus malus sit sanabilis amico non statim dissolvenda est amicitia et statim et diuturnitatem digni debet in virtute magis quam subvenire sibi in divitiis eo quod virtutes sunt meliores divitiis. 9 ethicorum.

¶ Si qui amici fratres sunt mali et apti nati sunt recipere disciplinam quia possunt reduci ad rectitudinem virtutis tales magis sunt iuvandi ad recuperandum bonos mores quam ad recuperandam substantiam vel divicias de quanto virtus est aliquid melius pecunia et magis propria amicicie. 9 ethicorum.

¶ Magis iuvandi sunt amici ad recuperandum bonos mores quam ad recuperandum pecuniam. ibidem.

¶ Amicus factus malus et alterius ad pessima dispositione sed virtutes et alter amicus non potest ipsum resalvare id est

ad virtutem reducere convenientius
post ipsum est adiutorium de re-
dimcione reddit a beneficiis amicicia 9
ethicorum ¶ Cum unus amicorum remanebat
puer alius autem in melius proficiat
in virtute ita quod fiat vir optimus
non potest remanere amicicia quia non
potest delectabilia quia neque eadem que
facta unius non placent alteri 9 ethicorum
¶ Amici in gradu virtutis multum
distantes amici remanere non possunt ibidem
¶ Equalis illi erit amicus qui necesse
sibi complaceat in eisdem necnon etiam
gaudet et contristatur de eisdem
9 ethicorum ¶ Amicis in gradu virtutis
multum distantibus non possunt eadem
ipsis esse que amici adinvicem
gaudent et contristantur 9 ethicorum
¶ Nota quo homo debet se habere ad
amicum ¶ Omne quod tu amicabile
non est possibile per amicum fit amici
ibidem ¶ Nota quo homo debet se
habere ad amicum post dissolutionem
amicicie quia si erat amicicia dis-
soluta propter excedentem maliciam tunc
nullam debet secum habere familia-
ritatem specialiter tamen aliqualem ad eum
plus debet habere familiaritatem quam ad
alium cui numquam fuit non erat amicus
9 ethicorum ¶ Unde hiis qui fuerunt amici
in preterito est aliquid familiaritatis attri-
buendum propter ante factam amiciciam
et hoc maxime cum non sit dissolucio
amicicie propter superhabundantem mali-
ciam 9 ethicorum ¶ Homo debet se fa-
miliarius exhibere ei ad quem amicicia

dissoluta fuit quam si numquam factus
fuisset amicus 9 ethicorum / Et magis be-
nemerentur amici largiri bona quam
extraneis ibidem ¶ Amicabilia id est actus
opera que conveniunt fieri ad ami-
cos et quibus amicicie manifestantur
et cognoscuntur videntur originaliter
processisse ex hiis que sunt hominis
ad se ipsum 9 ethicorum ¶ Homines enim
ponunt illum esse amicum qui vult
et operatur ad amicum vera bona et ap-
parencia 2e condiciones amici ibidem
¶ Illum dicimus amicum qui vult suum ami-
cum esse et vivere gracia ipsius amici
et si ex hoc ipse nullum commodum
consequatur 9 ethicorum ¶ Quidam defi-
niunt ipsum esse amicum qui alteri
concordat vivit quam tu vivit ad
ipsum et qui amico condolet in ad-
versis et congaudet in prosperis
9 ethicorum ¶ Amici compaciuntur amico con-
dolent in adversis et congaudent in prospe-
ris ibidem ¶ Unusquisque sibi ipsi
maxime est amicus 9 ethicorum ¶ Virtuosus
habet se ad amicum ut ad se ipsum 9 ethicorum
pro quia amicus est alius ipse ibidem
¶ Virtuosus debet se habere ad amicum
ut ad se ipsum | pro quia amicus est alter
ipse ibidem ¶ Amicus est quasi aliquis ipse
quia non per essentiam sed per amorem con-
sentiens est eadem. Et sic quia ea
bona que homo vult sibi ipsi similiter
vult quia illa eciam velit amico
vel quia amicus per amicabilem delectat
reputat amicum tanquam alterum se
quia homo condolet amico in adversis /

et gaudet de prosperitate sicut sibi
ipsi, 9 ethicorum. ¶ Isti sunt veri amici
quibus karitatem insunt, scilicet bene-
ficientiam benivolentiam et concordiam
vel aliqua illorum, 9 ethicorum. ¶ Ad ali-
quos esse amicos non requiruntur
actus omnes tres, immo suffi-
ciunt quandoque duo vel idem. ¶ Superhabun-
dantie amicitie que quandoque est inter
amicos appellatur illa dilectioni
que est homini ad se ipsum, 9 ethicorum.
¶ Non est possibile aliquos esse amicos
nisi prius sint facti benivoli, non
potest dici quod sint amici propter hoc
mutuo magis se amant, ut vere amici
quia ex hoc sunt benivoli, volunt bona
illis quibus sunt benivoli, tamen nichil
cooperabuntur ad hoc, scilicet quod talia
perficiantur neque habebunt propterea
se talia circa non plerumque cum quibus
zelum accidit et cetera, 9 ethicorum. Ille
non est verus amicus alterius qui procu-
rat bona alterius propter propriam
utilitatem quam habendo expectat, ibidem.
¶ De quanto aliquis fuerit melior
tanto magis agit propter bonum virtutis
et gratia amici et propter que sepe per-
mittit utilitatem propriam, 9 ethicorum.
¶ Omne philozophantes de mo-
ribus dicunt quod maxime oportet
amicum, 9 ethicorum. ¶ Ille maxime
dicitur amicus alterius qui vult sibi maxima
bona gratia illius et cetera si ille consi-
stitit, ibidem. ¶ Amici mali si ma-
nent amici tamen manent permodi-
cum tempus, scilicet quamdiu gaudet in eo

in qua concordant, 9 ethicorum. ¶ Una est
amicitia amicorum duorum quia ex unione
affectuum quia in uno bono honesto
delectantur, 9 ethicorum. ¶ Alius debet se
habere ad amicum ut quemadmodum ad se ipsum,
ibidem. ¶ Studiosus multa agit pro
salute amicorum et pro bono patrie,
ibidem. ¶ Virtuosus intense delectatur intel-
lectum quod si est oportet eum mori pro
amico et bono patrie ipse non desis-
tit a facere opera amicorum et patrie,
9 ethicorum. ¶ Virtuosus propter amicum proiicit
et contempnit pecunias et honores
et omnia sua, et omnia bona optima. Tamen
quorum adepti sunt honorem et pug-
nant, procurans sibi ipsi bonum optimum,
scilicet bonum honestum, 9 ethicorum. Virtu-
osus sustinet mortem pro amico,
9 ethicorum, quia tamen virtuosus. ¶ Exponenti-
bus se pro bono rei publice et amicorum
magnum opus virtutis operantur et
propter hoc magna bona sibi ipsis acquirunt,
ibidem. ¶ Virtuosi contempnunt pecunias
propter amicum, 9 ethicorum. Quia tamen virtuosi
virtuosi contempnunt honores et
dignitates propter amicum, 9 ethicorum, quia tamen virtuosi.
¶ Virtuosus concedit amico virtuosas
actiones et in omnibus hiis tamen
sibi ipsi id quod melius est, 9 ethicorum.
¶ Melius est quod virtuosus sit causa
faciendi amico virtuosas actiones
quam talia si solum operetur per se ipsum, 9
ethicorum, quia tamen virtuosus. ¶ Concedit quod
felix non indiget amicis et qui in-
diget non est felix. ¶ Amicus est

maxime honorem debemus potiori-
bus. 9 ethi. ¶ Ad amicum magis
pertinet benefacere quam bene pati
ibidem. Felicius est benefacere amicis
quam extraneis quia teste philosopho
ro. q. s. v. [illegible] est amico promp-
tior et delectabilior. 9. ethi.
Felix indiget amicis ut eis
benefaciat ibidem ¶ Homo indiget amicis
in utraque fortuna quia fortunatus
indiget amicis benefactis id est qui
ei bene faciant / sed infortunatus
indiget amicis quibus ipse bene
faciat 9 ethi ¶ Felicius est cum amicis
et per tempus cum bonis quam cum extra-
neis quibuscumque indifferenter commo-
rari quia [illegible] sibi similes de-
lectat et in delectabilibus colloquium (?)
9 ethi ¶ Multi sunt consuetam (?) illos
amicos qui sunt eis placentes in suspi-
cione [illegible] corporalium 9 ethi ¶ Non
quis vera est opinio quod felix non
indiget amicis. 9 ethi. Felix
¶ est omnis hominibus operatione
studiosorum et amicorum sunt delecta-
biles [illegible] operationes
tu amicis felices sunt ea que
naturaliter delectabilia. 9 ethi.
¶ Enim operationes amici quam felices
sunt ea quae naturaliter sunt delectabilia 9
¶ [illegible] boni amici sunt studi-
ose et conformiter virtuosis [illegible]
¶ Si [illegible] virtuosus cum amicis [illegible]
cum opera quae delectantur [illegible]

ipsum eius magis continua 9 ethi
Felix indiget amicis ut possit
sua de operatione delectabili conti-
nuari ibidem ¶ Delectabile est virtuo-
so sentire suum amicum esse et vivere
quia amicus virtuoso est alter ille
cum quia amicus sic virtuoso est delecta-
bile sentire se ipsum esse et vivere
ita ei est delectabile sentire suum amicum
esse et vivere 9 ethi ¶ Virtuosus habet
se ad amicum ut ad se ipsum eo quod ami-
cus est quasi alter ipse 9 ethi ¶
Amicus est alter ipse ibidem ¶ Sicut
vivere in virtuoso est delectabile
et eligibile quod amicus sit ut similiter
ut proprium (?) [illegible] simpliciter sic suum proprium
esse [illegible] eo quod [illegible] amici
proxima et similia sunt sic [illegible] ipse
vite vel [illegible] maior est vitas
qua virtuosus habet ad se ipsum et
unitas affectus qua habet ad amicum
sed unitas amicorum sed affectum unita-
te minori quam quo habet ad se ipsum
[illegible] proxima est et similima 9
ethi ¶ Felix hoc quod est diligere
amicos [illegible] cum hoc sentire quod
ipse habeat esse et vivere sic amicus
fiat per hoc quod convivit et conviviat
sibi in sermonibus honestis et
utilibus affectionibus mentis
ibidem ¶ Non modum [illegible] virtuo-
sus sentit suum amicum esse et vivere
ut quod convivit et convivit sibi in
sermonibus honestis et utilibus
affectionibus mentis 9 ethi ¶ Virtuo-
so amicus est sic eligibilis sicut [illegible]

virtuoso suum esse est eligibile secundum
se ipsum eo quod est naturaliter bonum et de-
lectabile secundum ipsum et amici esse proximum
et simillimum suo proprio esse in amico
sibi eligitur. 9 ethicorum. ¶ Esse amici
est proximum esse ipsius virtuosi
idem. ¶ Notandum est vituperabile secundum quod
aliquis nulli sit amicus et quod velit
esse amicus multis secundum superhabundantiam
9 ethicorum. ¶ Multitudo amicorum ad quos
potest possibile est probum nominum de
peregrinacione quod dicit neque vocetur
multum peregrinus neque non peregrinus
id est non dicatur de me quod nimis dis-
tantibus partibus in utilitate neque ad quod
unum sed quoniam circa quod circa quos domum
tamen peregrinatur vel solatium propter utrumque
est vituperabile 9 ethicorum. ¶ Similiter amicorum quod propter
utile non est opus multis amicis
quia in utilitate quod utile non indiget his
talibus quibus non est sufficientibus ad re-
ministrandum ea ad que homo tenetur in
amicitia utili sed homo non est sufficiens
ad remunerandum pluribus. ¶ Secundum
quod homo non indiget illis quae hic
redduntur in bene vivendo propter
eum incidere in multis negociis a-
morum 9 ethicorum. ¶ Si sint plures amici
quam sint necessarii ad propriam vitam talis
erunt superfluitates et impeditivi
ad optimum ad bene vivendum idem.
¶ Similiter amicitia quod delectabile non est opus
pluribus amicis sed sed paucis sufficit
amicis propter potiorem delectationem quam plures
amicos adquirere sicut etiam in vita huma-
na quod condimentum salis scilicet in
cibo modicum potest quod sal sunt mode-

rate appositum reddit cibum delecta-
bile sed si nimium reddit cibum ab-
hominabile 9 ethicorum. ¶ Sicut ad delectationem
corporalem pauci amici sufficiunt quod
ad delectationem cibi modicum condimen-
ti salis sufficit idem. ¶ Sponsorum amorum
est quedam multitudo de talium 9 ethicorum.
¶ Similiter amicitia studiosorum non est opus
pluribus amicis quia quod non posset aliquis
conviveri quod est maxime proprium amicitie.
¶ Non est in amicitia virtuosa oportet
illos qui sunt amici unius ad multa
amicos esse. et si debet esse amicus
quod omnes ad invicem commorari sed hoc
est valde propositum et difficile in
multis observare. quod causa quod contingit
unum amicorum velle exercitium in
campo alium laborare in domo
¶ Etiam non est amici unum pluribus quod
gaudeat et condoleat amico sed
difficile est. ¶ Quia familiaritas et
fiducio non amicitie contingit multis congau-
dere et condolere. non propter sic similiter est
sic coincidere oportet cum uni a-
morum condelectari et alteri contristari
quod condelectari putant nuptias sue
filie celebrari alteri contristari pu-
tatur primogenitum filium sepelie-
ri. 9 ethicorum. ¶ Certa non potest propter propinque-
tia humana quod in rebus humanis
propinquitas ut est in eis et non
sunt multi amici unius secundum amicitiam
ethicam. ¶ Utile est et bonum scilicet
quod aliquis non curat esse amicissimus
in superexcellentia multis amicus sed
totaliter sufficiunt ad quomodo bene

q. ethi. Non videtur posse contingere quod
unus homo sit amicus multorum valde. idem
¶ Non videmus unum esse amicum multorum
secundum amicitiam ethycam i. consumatam multorum
propter hoc quod contingit in comediis
ubi laudes et cantores de civitate
solum consuetum est fieri per duos. idem
¶ Polifili i. amatores multorum
omnibus se familiariter exhiben-
tes nulli videntur esse amici quod autem
pro et eo quod hec non convenit amicitie
dicitur sed solum adulatores superfi-
cialiter se exhibent, tales sunt blan-
des. idem ¶ Omnibus se familiariter
exhibentes et qui sunt amici multorum
politice loquendo dicuntur amici sed
vere ipsi non sunt quod est modo quo
consuetum est in civitatibus illos
vocari amicos qui aliqua familia-
ritate sibi mutuo applaudunt. 9 ethi.
¶ Qui familiariter se exhibet
omnibus et qui sunt amici multorum
hos communiter homines vocant placidos
ibidem ¶ Secundum amicitiam politicam
contingit virtuosum esse plurimis amicum
quia amicitia politica videtur esse idem
quod concordia sed virtuosus multis
potest esse concors in hiis que pertinent
ad vitam politicam. 9 ethi. ¶ Virtuo-
sus potest esse amicus multorum poli-
tice quia amicitia politica est idem
quod concordia sed virtuosum contingit
cum multis concordare in actibus perti-
nentibus ad vitam politicam. ibidem
¶ Amicitia que est propter virtutem
et qua amici se amant propter se ip-
sos non contingit cum multis ad multos

sed potius homini dicitur esse amabile
invenire et acquirere paucos tales
quibus se totum possit committere et
in quos totum suum affectum possit
transfundere. 9 ethi. ¶ Similiter homo forte
posset habere plures familiares
et benivolos, tamen tot perfectos amicos
sunt tales homines cum quibus possit
convivere et quiete quiescere quia
hoc multum rarum est et magis fit ad amicos.
ibidem ¶ Opus est amicis in omni statu
sive fortunato sive infortunato quia
homo infortunatus indiget amicis
amicis de se fortunatis vel equalibus sed
in prosperitate indiget amicis cum quibus
conviviat et quibus benefaciat. 9 ethi.
¶ Virtuosi amici volunt benefacere
in alios amicos quam et magis quam
ab aliis bene pati. ibidem ¶ In in-
fortuniis magis necessarium est habere
amicos quam in fortunis. ratio est quia tunc
homo magis indiget auxilio quod potest
impendi per amicos. ibidem ¶ In in-
fortuniis magis necessarium est habere
amicos quam in fortunis. ratio est quia tunc
homo indiget auxilio quod potest
impendi per amicos. idem ¶ In infortu-
niis magis est opus amicis utilibus
quam qui prebent auxilia hominibus qui est
in fortuna. 9 ethi. ¶ In bonis fortu-
nis est melius i. magis honestum
et delectabile habere amicos quam in infor-
tuniis. idem ¶ Indigentiam quamvis in felici
fortuna est opus amicis propter presentiam
amicorum sed delectabilis tamen in bonis
fortunis et in infortuniis. idem ¶
Presentia amicorum est delectabilis

tam in bonis fortunis quam in infor-
tuniis. Prima pars patet per dictum 2a
patet sic quia presencia amicorum alleviat
dolentes in tristiciis sicut quando pondus
alleviatur ex fortitudine alterius
illud pondus secum ferentis. Sic homo
in infortuniis positus videns amicum
sibi condolere aliquantulum eius dolor
et tristicia remittitur, quod est. ¶ Ho-
mines constituti in tristiciis allevi-
antur ex suis amicis eis presentibus
condolentibus. Idem ¶ Presencia amici
tristiciam contristati alleviat, quod est.
¶ Et ideo dubitatur tamen quare amicus
contristatus relevetur ex amico
condolente. ¶ Prima est ipsa presencia ami-
ci que est delectabilis amicorum. Se-
¶ cunda quia per hoc quod sibi condolet
intelligit eum esse amicum suum et
in eius amicicia delectatur propter quod
minus eius tristicia minoratur, quod est.
¶ Presencia amici condolentis est de-
lectabilis. Ibidem ¶ Presencia amicorum
sic condolencium est mixta et habet
quandam mixtionem cum delectabili
et contristabili. Prima quia ipsa visio
amicorum est quoddam summe delectabile
et specialiter infortunato cum presens
prestatur auxilium in adversis ut non
tristetur quia ipse amicus est quoddam co-
solativum alterius amici. Sed tristicia
sed ex hoc quod amicus contristatur compas-
tiendo, quod est. ¶ Visio amicorum
ipsis amicis delectabilis. Idem ¶ Visio
amicorum est infortunato delectabilis
quia presens prestatur auxilium ad hoc ut
non tristetur quia amicus est quoddam consolativum

alterius amici, quod est. ¶ Sicut est quoddam
consolativum alterius amici. Idem. Amicus
est consolativus amici visione et sermone
Idem ¶ Vnusquisque scit amicum esse ca-
sue delectationis sive animi, quod est.
¶ Amicus consolatur amicum ex vi-
sione et sermone si sit per epydex-
ius id est aptus ad consolandum. Ibidem
¶ Videns amicum contristari amicum sen-
tiens in suis infortuniis contristatur
Ideo homo bene dispositus naturaliter
fugit ne sit causa tristicie alteri
Ibidem ¶ Homines viriles et vilem animum
habentes naturaliter timent ne amici
eorum contristentur propter ipsos. Ideo et hic
quia de natura amici est quod amicus
velit bene facere amico non autem quod sit
causa alicuius mali, quod est. ¶ Homines
viriles nec patiuntur sustinere amicos
suos contristari propter ipsos si auxilium
quod habuerunt eis exhibetur, quod est. Tristicia
non sit talis et tamen quod superexcedit
tristicia amicorum quam ipsi sustinet
quia per modicam amicorum tristiciam sua
magna tristicia relevetur, quod est.
¶ Effeminati et mulierbiles dispo-
siti gaudent et condolentibus. [illegible]
quod secum habent [illegible] et
illos qui hos condolent amant quasi
amicos. Idem ¶ In bonis fortunis
est presencia amicorum delectabilis. Prima
patet quia delectabile est amicus conversari. 2o
quia habent delectabilem intelligenciam amicus
quia ipse bene fortunatus intelligit
quod sui amici delectantur in bonis ipsius
multum gaudent, quod est. ¶ Amicitias

delectabi[le] ꝫ cu[m] amicis conuiuere i[n] ꝗ
¶ Amicit[ia] i[n] fortunis est delectabile
intelligentiaꝫ amicorum in p[ro]speritate q[ui]a
q[uia] ip[s]e bn fortunatus intelligens q[uod]
sui amici delectantur in bonis ip[s]ius
multu[m] gaudet ix eth. delectabile e[st]
homini q[uod] intelligat suos amicos i[n]
eius bonis s[ed] ip[s]e delectantur ibid[em]
¶ Homo debet p[ro]mpte vocare suos
amicos ad bona sua fortuna[m] q[ui]a bo-
n[um] est ut amici videant sua[m] gl[ori]am i[n]
hoc delectent[ur] 2o ut i[n] talib[us] bonis
participent i[de]m ¶ Homo debet tarde
amicu[m] suu[m] vocare ad sua[m] i[n]fortu-
nia q[ui]a oportet ut homo de
suis malis tradere et communicare q[uan]to
minus p[otes]t ix eth. ¶ Maxime amici
advocandi sunt ad infortunia q[ua]n-
do paucis sui p[er]turbando p[oss]u[n]t
multa iuvare et p[ro]ficere q[uam] i[n]for-
tunatu[m] ibid ¶ Ad amicu[m] existentem
in infortunio homo debet ire p[ro]mpte
et no[n] vocatus ¶ … amici
bn facere amicis et maxime his q[ui]
sunt in necessitate et q[ui] no[n] sua hoc p[et]en-
tem hoc no[n] dignu[m] ducit re-
quirere ab amico ix eth ¶ Amicu[m]
e[st] bn facere amicis et maxime his
q[ui] sunt i[n] necessitate et q[ui] no[n] sua hoc p[et]e[n]te
hoc no[n] dignu[m] significat i[d est] dignum
ducit requirere ab amico ibidem
¶ Prestare auxiliu[m] amico no[n] re-
quirenti tam presta[n]ti q[ua]m recipienti
e[st] melius et delectabilius i[d est] me-
lius q[uia] ille q[ui] dat sit magis
operis virtuosi eo q[uod] magis sponte
dare vi[detur] no[n] p[ro]p[ter] aliqua[m] i[m]portu[n]e

petentis. et q[ui] recipit magis
virtuose agit nolendo p[er] p[rae]scien-
tiam aliqua amicu[m] gravare. delecta-
bilius q[uia] recipiens p[re]servat a
verecundia qua incurreret petendo
amicu[m] et i[d est] qui dat magis delectat[ur]
q[uia] fuit opus virtutis ex se ipso no[n]
i[m]pulsus ix eth. ¶ Amicus p[ro]mpte
debet se offerre ad cooperandu[m] ami-
co s[ed] ad bonas fortunas consequen-
das et conservandas ¶ Quo q[uia] ad hoc
requiritur … amicorum ut homi
… tam in bonis fortunis
q[uam] … in malis ix eth. ¶ Debet q[uod] homo
bona recipiat ab amico et bene
faciat ab eo debet homo tarde accepte
et … ¶ Quo q[uia] no[n] e[st] bonu[m] cede-
re … q[uod] homo exhibeat se p[ro]mp-
tu[m] in recipiendo iuvame[n] ab amico
s[ed] homo magis debet vereri et cavere
opi[ni]ones i[n]delectaco[nis] i[d est] ne opi[ni]ones
accipiat q[uod] … p[ro]mpta
recepcione ipse fiat amico i[n]delecta-
bilis ibid ¶ Non e[st] bonu[m] et decens
q[uod] homo exhibeat se p[ro]mptu[m] in re-
cipiendo iuvame[n] ab amico s[ed] magis
debet vereri et cavere opi[ni]one[m] indelectac[i]o[n]is
i[d est] ne opi[ni]one[m] acciperet q[uod] … sua p[ro]-
tervitatem et p[ro]mpta recepcione ipse fiat
amico indelectabilis ix eth. Amicus
debet vereri et cavere opi[ni]one[m] inde-
lectacio[n]is i[n] morte[m] i[d est] ne amicus
eius … b[e]n[e]ficia conferenda
ibid ¶ … nimis inferre se ad
recipiendu[m] ab amicis … amicos
indelectabiles ibid ¶ … eli-
gibilissime … ix eth. ¶ Ho-
mines volunt cu[m] amicis suis

conuersari per maiorem partem illa in qua
plurimum delectantur et quod singuli reputant
esse suum velle cum quo gratia eligunt
viuere ut quidam simul compotant quidam
simul ludunt quidam simul philosophantur
Singuli in illa operatione volunt
commorari cum amicis quam maxime di-
ligunt inter omnia opera huius vite
secundum quod nullus delectabitur quiuit alteri
nisi ei proportionaliter qui scit 9 ethicorum ¶ Sin-
guli in illa operatione volunt commora-
ri cum amicis quam maxime diligunt
inter omnia opera huius vite secundum quod viuunt
cum eis idem ¶ Volentes viuere
cum amicis tales operationes faciunt et
in hiis maxime amicis communicant in quibus
estimant se magis delectabiliter co-
viuere ipsis 9 ethicorum ¶ Dii sunt curam
de illis qui vacant bonis intellectualibus
et qui bene et recte operantur tamquam de amicis
suis 10 ethicorum ¶ Amicorum omnia sunt
communia 2 politicorum ¶ Contingit amicos propter
contemptum ex confidentia et nimia fami-
liaritate insurgit quod amicos credentes
propter quod amicitiam et familiaritatem obliuis-
cuntur 5 politicorum ¶ Secundum Archilam ho-
mines non sustinent vindictam a
liberis secundum Abacus 7 politicorum ¶ Oportet
patres non debent esse duri ad cognatos
nec ad inuicem et maxime si fuerint a-
mici sicut apparet ibidem ¶ Magnanimi
magis se gerunt ad notos et amicos
si putant se iniuste pati ab eis quam
si irrationabiliter 7 politicorum ¶ Achillis mo-
ri pro amico erat pulcrius quam viuere
vitam 1 rethoricorum ¶ Bonitas generis
amici et pecunie et honor computantur
inter bona exteriora 1 rethoricorum
¶ Amicus est qui est operatiuus eorum que

putat esse bona amico et hoc gratia
eius ibidem ¶ Volentibus autem quod est amicus
plurimum vniuersorum 1 rethoricorum ¶ Amicus propter
se eligibilis est et amicitia 1 rethoricorum
Amicus est factiuus multorum bonorum
sibi et amicorum idem ¶ Nichil prohibet
eisdem esse amicum et inimicum idem
2 rethoricorum ¶ Omnes eligunt amicis
bona et inimicis mala 1 rethoricorum Amici-
tiam volumus nobis cum amicis
magis hec est maius bonum ibidem
¶ Bona sunt que donantur amicis cum sunt
auferuntur ab inimicis idem Amicus est
delectabilis quod diligere est delectabile
1 rethoricorum ¶ Amicus est dominus delecta-
bilium quod diligere est propter delectabile idem
¶ Adulator est apparens admirator
et amicus idem ¶ Habentes multos
amicos sunt proni ad iniustificandum
1 rethoricorum ¶ Homines putant illos eua-
dere sine dampno et iniustificantes
si eis sunt multi amici et potentissime
si sunt diuites idem Hec iniustifi-
cantur Amici iudicium sunt proni
ad iniustificandum idem ¶ Nulla causa qua-
liter iniuriantes amicos non consueuerunt
pena puniri quod amici sunt sub tutela
ad parcendi iniuriam et non credunt cau-
telose quod pacifici et mitigati
tamen diuulgant ibidem ¶ Notorum quod
amici videntur non consueuerunt pena
ibidem rethoricorum ¶ Homines iniustifi-
cant inimicos et amicos 1 rethoricorum
¶ Iniustificare amicos est simile
et iniustificare inimicos est de-
lectabile idem ¶ Homines iniustifi-
cant illos qui sunt sine amicis et

no sut industriosi dicere et agere
idem in 2 rethoricorum ¶ Isti sunt sine
amicitia non acceptant grati idem
¶ Iustum est esse amabilem aut
rethoricorum ¶ homines magis irascuntur de
spernentibus aut eos quam in minoribus idem
in 2 rethoricorum ¶ homines arbitrantur
esse convenientes magis bene pati ab aliquo
quam non bene pati vel despici ibidem
homines irascuntur amicis si eis non
benedicunt vel benefaciunt in 2
rethoricorum ¶ homines maxime
irascuntur hiis contemptibus
in infortuniis eorum et gaudentibus
de malis eorum quae videbatur homini
amici in prosperitatibus idem
¶ Amici condolent audiendo vel in-
spiciendo mala suorum amicorum
ibidem ¶ Amicus est qui amat et est
amatus 2 rethoricorum ¶ Illi putantur
esse amici qui sic se habent quod unusquisque
diligit alium et econverso idem ¶ Amicus
gaudet de bonis et condolet de
tristabilibus sui amici ¶ Ideo quod sic habet
quod volunt omnes gaudere facere
ut contrarie contristantur idem ¶ Illi sunt
amici quibus sunt eadem bona et
mala quia uterque unus vult alteri
bonum et facit si potest idem ¶ Illi
sunt amici inter se qui sunt amici
unius et eiusdem quibus idem illi sunt amici
qui eisdem sunt inimici eodem modo propter eorum
eorum et idem velle idem ¶ Amici
eisdem sunt amici inter se eodem modo propter au-
torum et idem velle idem ¶ Inimicos
inimicis contrariis velle idem homines

diligunt omnes eos quos putant bene-
factores eis vel amicis suis et eos
diligunt amicos amicorum suorum rethoricorum
¶ Amici vel dilectores eorum
sunt amici et dilectores idem ¶ Di-
ligimus eos quibus volumus esse amici
si videntur valentes amici inimicis
rethoricorum diligo ¶ Ipse a quibus
homines celari volunt aut amat
aut volunt amici esse in rethoricorum
homines diligunt eos qui sunt valde
amatores amicorum et non sunt derelin-
quentes amicos suos idem ¶ Efficiuntur
amici ad se ipsos dicuntur illi qui di-
cunt mala sua idem ¶ Amici sunt
illi qui non verecundantur dicere ea
que sunt ad gloriam ibidem ¶ Verecun-
dantur dicere ea que sunt ad gloriam
non dicendo ea que contraria illi non
amat in rethoricorum ¶ Felici passorum
iusta et amici inimicorum vel ad
usurarios revelleriu non sunt tenendi
quia sunt autem ire et manifesti propter iram
quia si sunt mites et ironicatores
simulatores in rethoricorum ¶ Proverbio e amico
¶ Divitie robur multitudo amicorum et
que pertinent ad eum fortunam faciunt
homines contumeliosos et superbiores
et audaciores in rethoricorum ¶ Amicia
in principio nescitur vota adiuvare i vo-
luntates sed processu temporis cum proceditur
ad fructus amicos in qua dixit quod
aliquo a principio nichil erant
consistit votorum quod qualiter amicus nesciunt
vota i voluntates alterius a principio
in 2 rethoricorum ¶ Illa sunt mala quorum for-
tuna est causa sed esse sive aut post pau-
cos habitatores in rethoricorum ¶ Illa sunt

¶ Separari ab amicis et consuetis est
insolubile et confusio et turbacio
... q confusio quia magna verecundia
est tunc amicis. debilitas quia unus
amicus sustentat alium ¶ Turbacio
quia unus amicus est qui edificat alium
ibidem ¶ Plorans super amico est insolubile
i. opus misericordie sed non plorare
super filium et ... et dolere i dez
¶ Circa principes et potestates et q
habent ... amicos et mittere bonos
filios et construunt ... bonorum sp
cies ... hoc fiat a quo bonum et
de novo presentes ... inveniens
2 Reth ¶ Bz . labiles sunt quibus
multi volunt esse fideles et multi
amici & ii Reth ¶ Juvenes sunt
amici et amatores cito 2 Reth
¶ Sum amicum oportet amare tamquam
amaturum et non credere ei q
dicit multum valde 2 Reth ¶ Bonus
vir benefacit omnibus amicis ii Reth
¶ Bonum est esse benivolum et a
... auditoribus. et de malivo
lum est insolubile iii Reth ¶ Amici
dicuntur anchore Bo de Con li
p v Amicum non dimittam vmm
... sine solamine idem
¶ Amici dant solacium tam de presenti quam
de futuro idem ¶ Plures amicos a quibus
... omnia ingruencium ibidem
Amicos habere est preciosissimum genus
diviciarum Bo de Con p. li ii
p viii ¶ ... amicos ... et
non infortunia ... Bo de Con p
li iii p ... Amicos habere est
sanctissimum genus idem ¶ Amici

non sunt quo ... ... quos nos
virtus et fortuna quesivit Bo de Con
p li iii p v Amicum quem fortuna
facit infortunium facit inimicum idem
¶ Ille non cadit in numerum genus
infortunii qui habet amicos Bo de Con
p li iii p ... ¶ Amicos et iustos
est preesse eligendos ¶ Inimicos esse iniustos
et esse ... Eligibi
lioa sunt in quibus amici ... participant
... ¶ Eligibiliora sunt que volumus
agere ad amicos quam ad ... q
... eligibilius idem ¶ ... bene
facere et iuste agere magis volunt
... ... quam videri benefacere
... ... et ... ibidem ¶ ...
ab aliis magis volunt ... videri
benefacere quam per ... benefacere ibidem

Amici boni

diligunt se ad
invicem 9 ethi ¶ Boni amici
recipiunt ad invicem exempla virtu
osi operis in quibus complacent et
delectantur ibidem

Amici virtuosi

perfecta amant
se ipsos ... se sunt boni viri ethi
¶ ... perfecta ... amicorum ...
... hoc ... oportet amicus ... gloria ... unius amicorum ...
alter vero bona et ad hoc ...
... idem ¶ Solus bonus ... tantum
esse amicus ... illa amiciciam
... se amat ... se ipsos
viri ethi ¶ ... perfecta amicus
non credit malum de alio et
... unius iniuriam facit alteri idem

¶ Boni sunt amici propter se ipsos et
sunt amici simpliciter quia boni sunt et sunt boni
per se ipsos viii. ibidem. Boni sunt simpliciter
amici. alii solum per accidens et in hoc
quod assimilantur ipsis bonis idem ¶
Amici virtuosi inter ipsos sunt maxime
et incredibili constantia propositi nec de
facili de uno in aliud transmutantur
viii eth. ¶ Amici virtuosi non indi-
gent pravis neque sinunt invicem ministrare
prava sed magis prohibent idem ¶ Bo-
norum amicorum proprium est quod neque ipsi
peccent neque sustineant peccare amicos com-
peccare idem ¶ Veri sunt amici propter
virtutem prompti sunt ad hoc quod sibi
invicem benefaciant et bene operentur
¶ Virtuosi proprium sunt actus virtutis
et amici scilicet benefacere et bene operari
ad amicum viii eth. ¶ Felix indi-
get amicis studiosis ix eth. quia est
felix ¶ Ex convictu bonorum amicitie
fiet assuefactio quedam virtutis id est exercitatio
quedam ad virtutem secundum Theognim po-
etam et sic vere amicorum operationes
sua exercent alter ad bonum operan-
dum idem ¶ Studioso et felici
amicus studiosus videtur esse naturaliter
eligibilis ibidem ¶ Delectabile est virtu-
oso suum amicum sentire esse et
vivere quia amicus virtuosus est alter
ille ergo etc. amicum suum virtuoso
delectabile est sentire se ipsum esse
et vivere et ei est delectabile suum
amicum esse et vivere ix eth. ¶ Ami-
ci studiosi sunt naturaliter felici probati
eligibiles et eligibiles felici homini

naturaliter felici aliter felix remanet
in indigentia ex quo felicitas
requirit per se sufficientiam sed amici sunt
eligibiles felici cum sint ei de-
lectabiles ix eth. ¶ Virtuosi amici va-
lent bene operari ad alios amicos quam
et magis quam ab aliis bene pati
idem ¶ In bona fortuna omnes
homines querunt amicos et precipue
et virtuosos propter quod propter se eligibi-
les sunt et delectabiles talibus
conversari ix eth.

Amici delectabiles dicuntur

sunt amici propter pulchritudinem fa-
miliaritatem et similitudinem et fruitionem
eorum viii eth. ¶ Cuiuscumque conditionis
sunt homines sive boni sive mali con-
tingit ipsos esse amicos propter delecta-
tionem et utilitatem quia mali malis
possunt amari propter utilitatem et delectationem
sibi bonis bonum idem ¶ Propter
delectationem et utile contingit
pravos ad invicem esse amicos et bo-
nos pravis et illos qui neutrum sunt
id est qui nec sunt virtuosi nec viciosi sed
boni et malicia cum ali viii eth.
¶ Homines beati id est bonis operibus
superhabundantes utilibus amicis non indigent
sed bene delectabilibus propter quod tales
volunt delectabilibus quam aliis
ibidem ¶ Amici utiles et delectabiles
sibi invicem magis permanent causa
quod mali propter aliquid habi-
tuales habent scilicet utilitatem vel delecta-
tionem et tamdiu durant tamdiu
quamdiu mutuo sibi exhibent de-
lectationes et utilitates viii eth.

¶ Facilem est inconveniens amicitias
dissolvi ad eos qui sunt amici
propter utile vel delectabile dummodo
adhuc non sunt hoc propter quod se amabant
quia cessante causa amicitie scilicet
utilitate vel delectatione cessat ef-
fectus scilicet amicitia viii ethicorum ¶ Talibus
cessantibus propter bonum utile et de-
lectabile cessantibus hiis cessat
et amicitia ibidem ¶ Felix non in-
diget amicis propter delectabile cor-
porale vel parum ix ethicorum quia per se fe-
lix ¶ Nota contra quia felix
parum indiget amicis delectabilibus
ix ethicorum quia per se felix

Amici utiles

¶ Quicumque sunt amici
propter bonum utile in amicitia et so-
cietate tales non delectantur in soci-
etate et quietu [illegible] propter hoc ha-
bet aliquam spem boni utilis quod
proveniens posset ex illa societate viii
ethicorum ¶ Cum sunt amici propter utile
statim dum cessat ipsum conveniens dis-
solvuntur ab amicis ¶ Pro quo erant
amici gratia ipsorum sed gratia utilis
viii ethicorum Propter delectacionem et utile
contingit pravos ad invicem esse amicos
et bonos pravis et illos qui neutrum
sunt id est qui nec sunt virtuosi nec viciosi
sed bonitate et malicia civili idem
¶ Cum sunt sibi invicem amici
propter bonum utile vel delectabile pro quo
sunt in quo similes sunt idem ¶ Homo
beatus in bonis operibus sufficientia
tenens utilibus amicis minus indiget
sed bene delectabilibus viii ethicorum

¶ Amici utiles et delectabiles sibi
invicem magis permanent in iuventute quam
mali viii ethicorum propter quod non alter delectabilis
¶ Facilem est inconveniens amicitias dissol-
vi ad eos qui sunt amici propter utile
vel delectabile dummodo adhuc non
habent hoc propter quod se amabant quia
ethicorum per se amicus delectabilis
¶ Amicis contingit propter bonum utile
et delectabile cessantibus hiis ces-
sat et amicitia ibidem ¶ Felix non
indiget amicis utilibus quia ethicorum
quia per se felix ¶ Felici non est opus
pluribus amicis utilibus idem
¶ In infortuniis magis est opus
amicis utilibus quam in prosperitatibus [illegible]
ilia homini gratia in fortuna [illegible]

Amici iuvenes

¶ Quicumque sunt amici
propter bonum utile sed in amicitia non
sunt amici omnino et bene non tales con-
tinue dum ad invicem ¶ Et quia
tales non sunt semper simul et delecta-
biles non reputant se indigere illa
societate mutua si non sunt sibi in-
vicem utiles viii ethicorum ¶ Iuvenes
velociter fiunt amici et cito cessant
propter quod transmutato delectabili cessat
transmutatur amicitia talis a tali de-
lectabili idem ¶ Iuvenes cito
fiunt amici quia multum gaudent in
colloquiis et mutuo convictu
viii ethicorum

Amici senes

¶ Non fiunt ci-
to amici quia non multum gau-
dent in colloquiis et mutuo con-
victu viii ethicorum ¶ Amicitiam propter
senectutem vi dimittit si aliquis

vir divinus apparet in admiratione
viii ethicorum ¶ Raritas facit ex individuali
admirationem idem Contrarium causa
ignorantie animalitas homines facit esse
bestias primo ethicorum

Amor Amicicia est delectatio
eius quod ipse amat primo ethicorum ¶ Quilibet
delectatur in eo quod ipse amat idem
¶ Non omne indifferenter amari videtur
sed malum inquantum huiusmodi non
amatur viii ethicorum ¶ Plurimi magis amant
honorem quam multi et vulgares sunt
laudati x ethicorum ¶ Plures magis amant
honorem quam oportet et magis vituperantur
idem ¶ Solum id amatur quod est
amabile viii ethicorum ¶ Plurimi amant quod
sibi videtur esse bonum quia quelibet
potentia movetur in obiectum quod est
sibi proportionatum et potentia ama-
di solum movetur in id quod sibi apparet
bonum idem ¶ Unusquisque videtur
amare quod est sibi bonum vel vel
apparenter viii ethicorum quia quilibet ponitur
verum Tria sunt bona amabilia
propter que homines amant in actu ama-
tionis existentes scilicet honestum delecta-
bile et utile viii ethicorum ¶ Nullus
amat vinum non est benivolus
vino idem ¶ Amare est velle ali-
cui bonum in se vel propter se viii ethicorum
¶ Amantes volunt sibi bona ad
invicem secundum id bonum secundum quod
amant quia si amant se propter honestum
volunt sibi invicem bonum virtutis
¶ Si propter utile volunt sibi delecta-
bilia viii ethicorum ¶ Plurimi amant

se ad invicem propter bonum utile non
amant se secundum id quod sunt in se ipsis
sed secundum quod bonum aliquod provenit ipsis
scilicet utilitatem unius consequitur aliquod bonum
ab altero ibidem ¶ Plurimi amant se propter
bonum delectabile bonum sibi ipsis
id est quod unus ab altero accipit viii ethicorum
¶ Amantes propter bonum utile vel de-
lectabile amicum non amant amicum secundum
quod est amicus et amatus et amatur
in se sed secundum quod est utilis et delectabilis
amanti ibidem ¶ Iuvenes sunt amativi
viii ethicorum ¶ Iuvenes amant propter passionem
ibidem ¶ Iuvenes cito amare incipi-
unt et cito ab amore quiescunt
viii ethicorum ¶ Amici virtuosi amant se
ipsos propter hoc quod sunt boni ibidem
¶ Sub omnibus hominibus magis congregata
manere idem ¶ Amare alios gratia
illorum non est secundum passionem sed secundum habitum
viii ethicorum quia secundum habitum amare secundum
amorem venereum non est possibile
aliquem homines simul multos multiplices
vehementer viii ethicorum ¶ Oportet
eum utiliorem et meliorem et quali-
cumque excellat magis amari quam
amare quia cum amatio unius cuiuslibet
fit secundum dignitatem tunc fit per amo-
rem equalitas in amicitia viii ethicorum ¶
Multi appetunt magis amari quam
amare quia multi appetunt honorari
ut persone excellentes sed adulatores
plus petunt ut ametur quam quod amet
viii ethicorum ¶ Propter amorem honoris
homines magis volunt amari quam

amatur ibidem. ¶ Non causa quare
appetunt amorem honoris homines magis
affectant amari quam amare viii ethicorum
ratio est honor. ¶ Amari videtur
esse proximum ei quod est honorari
ibidem. ¶ Homines gaudent amari
etiam secundum se ipsum ratio est quia per
hoc quod aliquis amatur per hoc habet
alios et esse bonum quod utrumque
est per se eligibile ibidem. ¶ Amari
est melius quam honorari ratio est
¶ Illud quod per se est eligibilius
est quam id quod per accidens viii ethicorum
Virtus amicitie magis consistit in ama-
re quam in amari ibidem ratio per causam
¶ Matres magis gaudent et de-
lectantur in eo quod ament filios quam quod
amentur ab eis viii ethicorum per totum
¶ Amicitia magis consistit in amare
quam in amari ibidem per rationem
¶ Nepotes et ceteri consanguinei
et cognati secundum quod sunt magis vel minus
propinqui per unam radicem secundum hoc
magis vel minus amant ibidem. ¶ Con-
cordes sunt qui amant se et qui
et in ... non existunt ambobus
viii ethicorum. ¶ Postquam autem factus
fuit malus non est amandus a perma-
nere incipiunt viii ethicorum. ¶ Non est possibile
quod aliquis malus malus ametur
a virtuoso sed solum bonum hoc est
idem ratio est impossibile. ¶ Non eodem
quantum bonum vel malum amatur non ...
sed simile solum simili est amicum ibidem
¶ Nullus amat aliquam rem nisi prius
delectatus ipse in illa re viii ethicorum
¶ Gaudens ipse autem nichil

magis apparet hoc est per se amat
ibidem. ¶ Ille qui cupit excellere in
bonis honestis maxime amat
se ipsum ix ethicorum ¶ Ille qui amat prin-
cipalissimum in ipso maxime
amat se ipsum ... Sicut est in-
tem de civitate bene disposita
et ordinata et de uno homine
bene disposito sicut civitas et omnis
alia congregatio maxime videtur
esse id quod est principalissimum in
eo. ¶ Dicitur ille qui continet
per intellectum se tenere quam concupiscen-
tias nec ab eis deducitur et est in-
continens qui non tenet se per intellectum
¶ Sicut ab intellectu unusquisque de-
nominatur quia unusquisque sit suus in-
tellectus ideo ille homo maxime se
amat qui amat intellectum et eius
bona procurat ¶ Etiam ideo illud
maxime principaliter est homo unde se
reputat et unusquisque ... sicut illa
que homines cum ratione faciunt alia que
maxime videntur egisse volun-
tarie sicut illa que non fiunt cum
ratione non dicuntur facere voluntarie
et propter quod homo proprie est id
quod est secundum intellectum et propter hoc
tunc homo se maxime amat cum
amat intellectum ix ethicorum ¶ Virtuosus
amat se secundum alium modum quam amat
se quam pravus idem ratio est virtuosus
¶ Ille qui amat se ipsum secundum bo-
na honesta sunt laudandi ...
propter omnes laudant eos qui studet

ita bonas actiones 9 ethi ¶ Malus
no amat se ipm ibidem ro q
malus ¶ Nullo modo ire virtuosus
amat se ipm laudabiliter ro q virtu-
osus ¶ Benefactores plus amant
beneficiatos q amet ab eis 9
ethi ¶ Nullo modo et quare qui bene
passi sunt ab aliis no multu a-
mant eos q sic i mutuis debi-
tores vellent no ee illos qbus
tenent ut solvent ac reddant e
mutui sic q beneficia receperunt no
curant reddere qui sunt actores ad
quas tenent q magis vellent
huc debito no teneri 9 ethi
¶ No amat illos a qbus beneficia
recipim q assimilat huane possit
idem ¶ Amant factori assimilat q
quia ad amatem pertinet q optet
bonu ei q amat idem ¶ Amari
assimilat ei qd est pati idem ¶ No
e possibile vnu hoiem pmaiorez
amare carnale quod excellenter amatur plus
amasias 9 ethi ¶ Unusquisq
naturaliter amat seipm 2 pol ¶ Sol-
mat se vituperabiliter no e amare
seipm sed e amare seipm plus
q oportz ibid ¶ No amat pri-
ncipes civitatis q e nocivum civitati
8 pol ¶ Hoies plus amant eq-
le q excessu v pol ¶ Omnia
amantur pma magis v pol
¶ Amare e velle alicui bona q tua
i ipius q no sui et sm posse

actum e hoiez q ille ipse ama-
aliu qui vult ei bona ipse et
sm suu posse pcurat sibi ea
bona 2 rethorice ¶ Amicus e q amat
et e qui amat ibidem ¶ Hoies
amat eos qui benefecerunt aut
ipsis aut eis qs hnt cordi i
quos amant et hoc si huiusdi
benefactores fuerunt magni a
pmpte a mltibus tpibus in
qbus mltu idigerent et ceteri si
sunt ipoz gratia 2 rethorice ¶ Hoies
a qbus hoies celari volunt a
amant aut volunt amici esse
2 rethorice ¶ Bonorum e amare bo-
nos idem ¶ Qui no verecundat
dicere que sunt ad gloriam sed no ad do-
cendum sed contraria illeno amat idem
¶ Tristes illu amant q timent
ibid ro q timeo ¶ Qui ve-
cundatur que sunt ad gloriam no ad do-
cendum sed contraria i eo no amat idem
¶ Opinati sapientes amant ho-
norari i sapientia 2 rethorice ¶ Se-
nes sunt increduli i sed amant
ut oditi et odiunt ut amati
2 rethorice ¶ Senes no odiunt
valde nec amant valde ro q senes
¶ Nobiles sunt amatiui honoris
2 rethorice ro q honorabiles ¶ Ami-
cum oportet amare tanq semper
amatum et no credere ei q de
michil valde ii° rethorice ¶ Si dicit
amicos oz valde amare sic
inimicos oz valde odire ibid
¶ Qui amat videre indiget ii rethorice

¶ Amare sine mensura et continuo
dicitur super amantibus 8° topicorum Amare su-
perfluus michil est contrarium ibidem
¶ Magis amamus ea que non sunt faci-
le sumere cum habere ¶ Ideo est et ar-
duum bonum quanto difficilius est
magis super potestatem nostram igitur
magis ipsum appetimus 3° topicorum
¶ Qui amat bonum et odiunt
malum de facili optimum et per-
fectum desiderant viii° topicorum

Amor

¶ Qui circa amicum fi-
liorum et amorem parentum studere
sicut oportet non vituperantur viii
ethicorum ¶ Immo amor parentum et filiorum
est quedam superhabundancia viciosa
viii ethicorum ¶ Delectacio in aspectu
est principium amoris 9 ethicorum quare et principium
¶ Agmodantes equantur tales
non habent amorem circa illos quos
agmodant sed volunt eis quodam
modo solum gratulari 9 ethicorum
¶ Non est posse unum hominem propter amo-
rem carnale amare plures a-
masias 9 ethicorum ¶ Secundum sensum
visus amor libidinosus maxime
causatur et fit 9 ethicorum ¶ Principantes
debent habere amorem potestatem et
virtutem v politicorum ¶ Potencia et
amor non sufficiunt ad bene princi-
pandum sine virtute v politicorum principantes
habent potestatem et honorem sine
virtute est precipue in gentibus Lex ¶ Amor
fortior est melior quam amor pecu-
niarum 1° rethoricorum Amicicia est
principium amoris i rethoricorum quod et memoria

¶ Amor non fuit medice quod quis sicut est
vim quod loquendo de amore sensuali
non regulato per racionem iste vero
sermo de amore intellectuali secundum
rethoricorum ¶ Amor divino sublato
omnia dissoluuntur boecius de consolacione phi-
losophie iii° metro viii° ¶ Nota multa
de amoris efficacia ibidem Amo-
rem lex legem boecius de consolacione philosophie libro
iii° metro xii quia de eius lege
dat amantibus

Anima

¶ Inter omnia
bona bona anime sunt principali-
ssima i° ethicorum Et felicitas
est circa bona anime principaliter
ibidem ¶ Actus et operaciones ani-
males ponimus circa animam id est per-
tinet ad operaciones anime ibidem
¶ Est opinio antiqua et confessa
ab omnibus philosophis quod principalissima
bonorum sunt ea que pertinent ad
animam i ethicorum ¶ Et felicitas est
actus dominus bonorum que sunt circa
animam et non bonorum exteriorum
ibidem ¶ Politicum oportet scire ali-
qualiter ea que sunt circa animam i°
ethicorum qui vero politicus ¶ Et eciam
magis oportet politicum quod sicut est
pertes anime sed medicum partes cor-
poris quanto honorabilior et melior est
politica sciencia medicinali primo
ethicorum ¶ Pars anime quedam est
racionalis et irracionalis primo et vi ethicorum
¶ Pars anime irracionalis appellatur quin
plantativus id est anime plantarum

quia que e comunis omnibus viventibus
sic iuvat vita vegetativa sic sensi-
tiva .i. ethi. ¶ Potentia anime intellectualis
e duplex vegetativa et sensitiva
idem ¶ Pars anime irrationalis dicitur pla-
tativa ibidem. Pars anime irrationa-
lis dicitur comunis ibidem ¶ Pars anime
irrationalis dicitur plantativa quia
est causa et principium nutritionis et aug-
menti idem ¶ Pars anime intellectualis
e principium nutritionis et augmenti idem
¶ Potentia anime rationalis dicitur comunis quia
ponitur in omnibus que nutriuntur/ quan-
tum in plantis quam in animalibus
natis et nondum natis .i. ethi. ¶ Potentia
anime intellectualis etiam reperitur in em-
brionibus [illegible] nutriuntur et crescunt
ibidem Potentia anime irrationalis etiam
ponitur in animalibus imperfectis que [illegible]
vivunt ibidem ¶ Anima vegetativa
non e humana quia humanum est quod est
proprium homini. anima vegetativa non est
propria homini sed e comunis homini bruto et
plante secunda ratio secundum operationes
illius quod dicitur humanum homo dicitur bonus
vel malus. felix vel infelix/ sed
secundum operationes anime vegetative homo
non dicitur bonus vel malus [illegible] quia
tunc homo maxime dicitur esse in sopno
non [illegible] eo quod potentia vegetativa [illegible]
[illegible] maxime exercet suas o-
perationes in sopno sed in sopno homo
non est felix .i. ethi. ¶ Anima vegetativa
et nutritiva non e nata esse parti-
ceps humane virtutis ibidem ¶ Preter
vegitativam e alia pars irrationalis
anime participans rationi secundum appetitum

sensitivus ibidem ¶ Rationem in continente
et incontinente laudamus/ illa pars
anime que est huiusmodi eadem quia recte et
deprecatur ad optima idem
¶ Sensitiva vero est pars irrationalis concupisci-
bilis secundum quod apta nata obedire ra-
tioni. quia ut appetitus sensitivus
.i. concupiscibilis et irascibilis ratio-
ni appetit delectabile secundum sensum quod
frequenter contrariatur ei quod ratio indicat
simpliciter esse bonum secundum eum. .i. ethi.
¶ In anima est aliquid preter rationem
quod est contrarium et obviat rationi idem
¶ Potentia anime e duplex quia rationalis
[illegible] per participationem
.i. ethi. et vii pol. ¶ Tria sunt in
anima. passiones potentie habitus
[illegible] .i. tamen tria sunt in anima appetitiva ut
sic tamen primo actus moralis
intrinseci distincti realiter ab eadem
et que sunt permanentia dicitur appetitiva
quia in anima est sunt opposito diuturnus (?)
[illegible] que tamen non comprehen-
dunt sub illis dicuntur tamen in intellectu (?)
sic volitiones et nolitiones que
etsi sunt in anima sed non tamen primo
actus moralis intrinseci/ dicitur
distincta realiter ab eodem sic elationes (?)
que non e distincta ab actu mo-
rali/ dicitur permanentia sic operationes
que etsi sunt in anima [illegible] non perma-
nentes/ et [illegible] esse in [illegible]
[illegible] anime e in anima eo
[illegible] superius e [illegible] inferiori
[illegible] in se ii ethi. ¶ Ad omnes
passiones anime sequuntur delectatio
et tristitia ibidem ¶ Pars anime

rationalis distat ab irrationali per totum
dominium vel dispensatorem quod ratio
habet se ut domina et regitiva appetitus
sensitivi vel sensibilitatis et subiectus
v ethicorum ¶ In partibus anime rationalis et
irrationalis contingit hominem pati propter
suum proprium appetitum est enim incon-
tinens ubi ratio patitur et vincitur a
sensualitate ibidem ¶ Sicut inter
imperantem et imperatum est aliquod
iustum sic inter partes anime scilicet rationalem
et irrationalem ibidem ¶ Inter partes
anime scilicet rationalem et irrationalem est
quoddam iustum quod metaphoricum
non politicum v ethicorum ¶ Una pars
anime habet se sicut imperans et alia
sicut imperatum vel cui imperatur ibidem
¶ Concupiscentia si sit vehemens
potest movere virtutem particularem anime
[illegible] vii ethicorum ¶ Propter intellectualem
delectationem quam appetit homo
corpore anime dicitur medio [illegible] ad quod
delectabiliter [illegible] conveniat secundum naturam
irrationalem quia habet corpus vii ethicorum
¶ Si homo agat aliqua operationes
que sibi delectabiles secundum animam tamen
operatio est preter naturam et sicut
alterius partis hominis idem ibidem
¶ Anime rationalis una est per quam
speculamur necessaria quorum principia non
possunt se aliter habere alia per quam
speculamur contingentia vi ethicorum ¶
Partes anime rationalis quibus necessaria
et contingentia distinguuntur
ab invicem propter obiecta que
differunt genere necesse est differre genere quia
pars anime adaptatur secundum contingens

et naturam differunt genere et oportet unam
esse genus anime rationalis quo consideramus
necessaria et aliud quo cognoscuntur
contingentia anima ibidem ¶ Alia requiritur
potentia ad cognoscendum colores et alia
ad cognoscendum sonos vi ethicorum ¶ 2a
ratio ipsi anime consistit actualis
cognitio secundum quamdam similitudinem
et perfectionem proportionis et convenientie
ad ipsas res cognitas secundum illas
que sunt similia et proportionata ad
invicem vi [illegible] modus
distinctionis ¶ Igitur sicut cognita genere
differunt ita et particule anime rationalis
idem ¶ Pars anime rationalis qua specu-
lamur necessaria vocatur scientificum
genus anime secundum quam speculamur
contingentia dicitur ratiocinativa vel con-
siliativa vi ethicorum ¶ Tria sunt in
anima que videntur principaliter et do-
minium habentia scilicet sensus intel-
lectus appetitus ibidem ¶ Illi
habitus sunt virtutes intellectuales
quibus anima dicit verum idem ¶ Quinque
sunt habitus quibus anima affirmando
vel negando dicit verum vi ethicorum
¶ Due sunt partes anime rationalis
scientia scilicet scientifica et rationa-
tiva vi ethicorum ¶ Sapientia et pru-
dentia sunt virtutes intellectuales
perficientes virtutem particularem anime
scilicet scientifica et opinativa vi ethicorum
¶ Anime nutritive non est aliqua virtus
que requiratur ad operationem humanam
ibidem [illegible] virtus moralis

¶ In dominio et potestate anime nul-
lus nec est operari vel non operari
nisi ipsa nec consilium vel electio
que requiritur ad operationem virtutis humane
idem ¶ Sapientia est melior
potentia anime quia per scientiam primo est
quam per prudentiam ¶ Cum indul-
get sibi quis concupiscentiis et passio-
nibus suis servit ignobili par-
ti anime 9 ethicorum ¶ Virtuosus consentit
sibi ipsi et eam eligit secundum omnem
animam idem ¶ Presumptuosus ¶ Virtu-
osus maxime vult salvari illa
pars anime cui inest sapientia idem
¶ Animalis superior pars trahit autem
ad unam partem inferior ad aliam partem
contraria 9 ethicorum ¶ Anima malorum contendit
et pugnat contra se ipsam idem ¶ Ita
quod malus ¶ Una est anima autem
duorum idem ¶ Philautus i.
amator sui qui concupiscit et passi-
ones malas et qui bona que
pertinent ad partem anime irratio-
nale tribuit sibi ipsi set reprehendant
iuste vituperant ¶ Multitudo
vulgaris consuevit illos dicere
philautos i. amatores sui qui
bona que pertinent ad partem irrationale
anime tribuunt sibi ipsis set reprehendunt
idem ¶ Operatio que est melior
virtutis anime et que est propria hominis
opus est studiosior et meli-
or 10 ethicorum ¶ Et animal constitutum ex
corpore et anima in quo anima est prin-
ceps et corpus item 1 politicorum
¶ Prima compositio animalis est ex anima

et corpore quorum prima i. principalis non
secundum ordinem generationis sed prin-
cipaliter quia est ex partibus princi-
palissimis ibidem ¶ In homine
bene disposito tam secundum corpus
quam secundum animam anima dominatur cor-
pori sed in pestilentibus et que male
se habent sepe corpus dominatur
anime quia sunt male dispositi secundum
naturam 2 politicorum ¶ Anima dominatur cor-
pori principatu despotico quia in quo
servus in nullo potest resistere domino
eo quod servus id quod est simpliciter est
domini ideo quia corpus non potest moveri
nisi ab anima ideo totaliter subicitur ei
5 politicorum ¶ Naturale et expediens
est quod corpus regatur ab anima
idem ¶ Anima naturaliter dominatur corpo-
ri sicud dominus servoribus ¶ Utile est
corpori regi ab anima idem ¶ No-
civum esset corpori si non deberet
regi ab anima quia corrumperetur 5
politicorum ¶ Anima distat a corpore idem
¶ Secundum quod anima dicitur quanto quam nobi-
lior anima hoc corpus sui regimen
anima sui corporis nobilius idem
¶ Si quis perfecte corpore aliquem indi-
gentem pro principali hoc et hoc ser-
vi multo fortius hoc dicitur si circa
perfectionem anime ibidem ¶ Pulchritudinem
anime non est ita facile cognoscere
sicut corporis ibidem ¶ Corpus
et anima sunt dissimilia 3 politicorum
¶ Eadem expediunt anime et corpori quia
ut scilicet corpus regatur ab anima
1 politicorum ¶ Anima ex dissimilibus est

sed concordet appetitui vii pol
intellectus que sunt de consensibus
anime sunt meliora quam que sunt de
consensibus ad corpus 3 pol
¶ Anima prior est corpore et
passionum operatio quam intellectus
per corporis materiam corpoream et non
totum compositum vel primum ¶ Et quidem
dicitur sic ponimus animam prior-
em corpore et omni passione in nobis
que sunt actiones anime et corporis vii
pol ¶ Bonum anime prius est
omnibus bonis idem ¶ Bonum anime
est bonum optimum et eligibilissimum
vii pol ¶ Bene dispositi per corpus
sunt bene dispositi per naturam quam
ut in pluribus vii pol ¶ Due
sunt partes anime rationalis distincte
ab invicem scilicet rationalis per essentiam
et rationalis participatione vii pol
¶ Anima rationalis per participationem
dicitur que apta nata est obedire
rationi ibidem ¶ Pars anime rationalis per
essentiam habet aliquas virtutes scilicet
sapientiam scientiam et alias virtu-
tes intellectuales idem ¶ Pars
anime rationalis participatione habet
aliquas virtutes scilicet ut temperantiam
et fortitudinem et alias virtutes mora-
les vii pol ¶ Virtutes intellectua-
les sunt subiective in parte anime rationalis
per essentiam idem ¶ Virtutes morales
sunt subiective in parte anime rationalis par-
ticipatione vii pol et vii eth
¶ Pars anime rationalis per essentiam est meli-
or quam participatione vii pol

¶ Pars anime rationalis est duplex scilicet
practica et speculativa ibidem ¶ Pars
speculativa est operativa melior et intelli-
gibilior ut patet idem ¶ Ille
legislator ad faciendum cives
bonos debet ordinare suas leges
quo ad partes anime et operationes earum
quo bene disponi ad virtutes vii
pol ¶ Primo vero cura oportet
legislatorem curare de dispositione
corporis et appetitus quam de dispositione
anime et intellectus vii pol ¶ Anima
est duplex rationalis ut intellectus
et irrationalis ut appetitus vii pol
et i ethicorum ¶ Corpus et anima differunt
vii pol ¶ Anime rationalis et irrationalis
sunt due virtutes numero differentes
quarum scilicet virtus moralis et intellectualis
ibidem ¶ Corporis vero cura est prius
quam anime ibidem ¶ Appetitus sensitivus
dicitur pars anime irrationalis idem ¶ Ille legis-
lator prius debet habere curam corporis
quam anime idem ¶ Corpus est prius anima
appetitus est prius intellectu vii pol
¶ Iracundia dispersit aliquando ecce anno-
minam ad quod habeat rationem vii
pol ¶ Status anime est a iuventute
annis usque ad quinquaginta ii rhet
¶ Sicut hominem debilitatum et stupe-
diatum anima non recipit nec reddit
sic quod bona dicuntur de ipso sic
eodem modo anima non recipit nec reddit
ordinem equalem sed quia oculos vi-
deatur esse benedicta 3 rhet
Anima est immortalis et incorrupti-
bilis de consolatione p. libro iii metro vi
¶ Anime virtutes et prolatorum dicuntur

inmortalem spiritum bo. de con. p. li. 3o
metro ix ¶ Animas deus stellis
comparat et apte bo. de con. p. li.
iiio metro 9o ¶ Est anima quam deus rationi
et intellectui aptat idem
Anime creature dicuntur ratio et intellectus
idem ¶ Anima habet cognitionem celestium
et terrestrium idem ¶ Anime alique
sunt male alique iniuste idem
¶ Anime attribuitur ratio et intellectus
et ille dicitur qui creature anime comparatur
ut homines ad cognitionem rerum idem
¶ Anime visus sunt ratio et intel
lectus idem ¶ Animal non moritur
dum cum anima dissolvitur a corpore
ut equus bo. de con. p. li. iiio
pr. xi ¶ Anime potencie consolatur et
misericordie dicitur thesaurum anime bo.
de con. p. li. iiio metro xi ¶ Anime
languore et inopia sunt morbus
corporis bo. de con. p. li. iiii
pr. i ¶ Anime languor et dolor
sunt morbus anime idem ¶ Anima [illegible] fa
lsus est pluralitas et gratitudo viam
bo. de con. p. li. vo pr. ii ¶ Anima
cernit omnia tam corporalia quam in
corporalia bo. de con. p. li. vo
me. [illegible] ¶ Anima diversas operationes
habet secundum cognitionem dividitur diversa
recolligit et redegit [illegible] pr
[illegible] ibidem ¶ In anima est passio [illegible]
[illegible] patitur [illegible]
ibidem ¶ Eligibilius est quam sint
etiam bona corporis iii top.

Animal delectari est proprium
animalium x eth. Delectatio est communis
omnibus animalibus ii eth. [illegible]

delectacio ¶ Circa delectaciones
gustus et tactus omnia animalia
communicant x eth. Comparando
genus animalium ad aliud vii [illegible]
alia est continencia vel luxuria ut tur
turem dicimus castam [illegible] passer
alia [illegible] aliorum dicuntur capacia et
nocua ut leones [illegible] alia
omnino [illegible] sicut supra in vii
eth. ¶ Degenere angelum quando [illegible]
alia vel in luxuria vel in rapa
citate vel voracitate [illegible]
animal vigilans laborat quia in aliqua
operatione vii eth. Homo naturaliter
est animal coniugale quam politicum viii
eth. Procreacio filiorum est communis
omnibus animalibus ibidem ¶ In aliis
animalibus ab hominibus est tantum communicatio
inter marem et feminam procreacionis
idem ¶ Homo naturaliter est animal
politicum viii eth. et i pol. Est in
animalibus determinatus et diffinitus
[illegible] potencia sensus
in hominibus [illegible] sensus ut [illegible]
x eth. ¶ Animalium differencium specie
sunt delectaciones differentes specie x eth.
¶ Unicuique animali est propria delectacio
sicut et propria operatio x eth. ¶ Unicuique
animali est propria operatio ibidem ¶ Animalium
non differencium specie sunt delectaciones
indifferentes specie ¶ [illegible] est [illegible]
bus animalibus eiusdem speciei sicut et
delectatio [illegible] ibidem ¶ Nullum
aliorum animalium ab homine communicat spe
culacione x eth. ¶ Nullum animalium
[illegible] homo i pol. ¶ Homo
sine lege et virtute est scelestissimum
et silvestrissimum animalium et pessimum
quo ad venerem et voracitatem
ciborum i pol. ¶ Animal constituitur

ex corpore et anima sicut quod anima
est rector corporis primo pol
¶ Animalia mansueta digniora sunt
secundum naturam silvestribus quia certum
percipiunt equalitatis regimen corporis
j pol ¶ Bonum est animalibus regi
ab homine j pol Masculus est inter
animalia quod divisim sunt ibi animalia
et talis divisionis fuit divisionem
animalium j pol ¶ Differentie ciborum
fecerunt vitas diversas animalium
idem ¶ Animalium quedam sunt grega-
lia quedam sparsa congregatione communi
in multitudine dispersa sola j pol ¶ Na-
tura distinxit vitas animalium secundum
cibos quos eligunt naturaliter et se-
cundum quos vivunt in delectatione et pugnant
ibidem ¶ Cibus qui fit a domesticis
animalibus absque labore fit hominibus
prioribus otiosa idem ¶ Sicut ac-
quisitio cibi est naturalis animalibus
sic et natura est sollicita ad provi-
dendum de cibo animalibus cum primo
generantur unde sicut quando aliquis acqui-
rit illud per quod cum natura fecit talis
acquisitio est naturalis sed natura fe-
cit cibum propter animalia j pol ¶ Anima-
lium forti natura competit cibum donec
possit sibi ipsi providere ut ex aqua
animalia sibi possunt tamen de nutrimento
quantum sufficere possunt et super animal
generatum promeruit ut possit sibi ipsi
acquirere cibum j pol ¶ Natura non minus
est sollicita circa animal perfectum quam
imperfectum j pol ¶ Natura providet
animalibus de cibo plantas et fructus
ibidem ¶ Natura fecit omnia animalia
propter hominem domestica propter usus

silvestria si non omnia tamen plurima
eorum cedunt in cibum et in alia in-
strumenta hominum ut ad vestitum et
ad alia instrumenta ibidem Animal
est ex dissimilibus ut ex anima et cor-
pore 3 pol ¶ Omne animal necessario
habet partem susceptivam et partem receptivam
alimenti et partem digestivam 4
pol ¶ Plures sunt partes aliis multe
sed per se susceptiva receptiva alimenti di-
gestiva motiva idem ¶ Policia
sunt genera plurium animalium animalis
differentia per partem idem ¶ Differentia
specierum animalium recipitur ex differentia specierum
suarum partium idem Animalia dis-
tinguuntur secundum genera et species per
distinctionem partium essentialium idem
¶ Non est possibile quod idem animal secundum speciem
habeat plures ventres differentes
secundum speciem et plures aures idem
¶ Ad salvationem animalium requiritur con-
mensuratio partium 5 pol ¶ Sicut
est de partibus corporis alicuius et eius
partibus ita est de policia et civitate
et eius partibus quarum utraque permanere
requirit medium 5 pol ¶ Ad complementum
membrorum animalis et corporis requiritur
debita commensuratio et mensura et
proportio idem ¶ Sicut non omne
animal venale est quod vendatur
vel in sacrificia offeratur sed solum animal
silvestre et sensibile sic non omnis
homo est dispositus ad sanctificationem sed secundum
suum animum 7 pol Omnia
alia animalia ab homine solum naturali
inclinatione agunt actiones suas

vij pol ¶ Cruenta pira sr̄ q̄stitute
augmt cacoces aquas ꝑ ꝯsuetu-
dinē vij pol ¶ In omibus aīalibus
partus pueroꝝ siu femelle siu
masculi sunt ībicilles ꝛ imꝑfecti
vij pol ¶ In omibꝰ aīalibꝰ gn̄-
ueā femellarꝫ sr̄ minori q̄
viroꝝ ibid ¶ Redditi tpus deria-
tu estrinuiamēti ꝗꝺ aīalia nata
sūt augi ibid ¶ Tpus defiaoꝫ
augmētaoꝫ aīaliu nō mltu ꝑ
corredit a tpē deputato ad
gn̄acoem ibid ¶ Alia bruta
et ꝗelte fetus ſuos nutriūt lacte
vij pol ¶ Omia aīalia nāl̄r
appetūt delectacoēs i reth et
nō merē dici tu aia dyssolu
a corpe vt cō bo de con li
3º p 1º ¶ Aial omē desiderat
i esse ꝑmanē ibē ¶ Aialiu
bestialiu for despicio bo de
con p lo v me v

Animatum ꝑt eē ꝑ eius
inanimato et ecōe vij eth
¶ In domo e dupx istitutu aīa-
tu et inanimatu i pol ¶ Inst-
mēta q̄stitūtūata q̄dā ꝛ aīata
ibē ¶ In aīalis est aliqd pnci-
pāle ad aliqd ꝑbēm i pol ast-
ra aīata sūt ꝑ pp̄io altius
vij pol

Animositas facit nō ti-
mē ij reth ꝑo ꝑ̄ eimeo

Animosus eis hītant
in loc̄ frigidis sꝫ ī sūt septē-
trioꝝ sūt aīosi ꝑ intellcū et ar-
te carētes et ipi nesciūt bn̄
politisare vij pol ꝑo ꝑ̄ ꝑ poli-
tizo ¶ Habitantes aūt azyam sr̄
intellectī ꝛ artificiosi mltu sed
aūm ꝑ sūt ſn̄ aīositē ꝑ deo
sbditi ꝛ suicites ꝑseuerāt
ibid ¶ Greci sūt aīosi et in
tellati et aīosi ibid ¶ Aug-
tiā q̄ mltu declinat ad euro-
piam sūt mag aīosi et defi-
cientes i tellcu qui mag ꝑ ad
aīum sr̄ mag aptum nō aīo-
si ꝑ ēt sūt mediū hūt media
dispoīcoem ibid ¶ Optet bn̄
pncipātes eē ītellatiuos ꝛ aīo-
sos ibid ¶ Iuuenes sr̄ aīosi
ij reth ¶ Ꝑ̄o idem q̄re iuuenes
sūt aīosi idem ꝑ̄ ¶ Iuuenis
aīmosus nō tīme ¶ Ꝑ̄o aīos
h̄z ꝑ̄ ut latus ꝑ latus nltm
timet 2 reth

Animus est ꝑ m̄ ꝑ pnci-
pam̄ et liber ꝑ sūmꝰ vij pol
¶ Resolutus et aīꝰ ꝑ pncipa-
tiuu et i ꝑmāle idem ¶ Animꝰ
hoīs ꝑ liber bo de con p
liº ij ꝑ vi ꝑ ibē ꝑ exemplu
eiꝰ de aplyn ¶ Radix bitulis
pncipꝰ ꝑ tranquillitatis aī geme-
deratione et sedatoe passiōm
ꝑ habitu vtutis ꝑ bo deo ibē
¶ Ꝑ tranquillitē aīmi hoc effic
siu ꝗ ꝑ ēt ut nō deiciatur pas-
sionibus bo de con p li ij ꝑ ea

Antiquus /tus/ Ꝺomꝰ
regitur ab antiquo antiquissio
ꝑ ut filiū a pri familias i pol
¶ Olym tota vicinia ꝛ vicꝰ
q̄stituta ex ꝯsanguineis rege-
bat ab antiquissio dōꝰ ꝯgncōe

idem ¶ Antiquus est proficuus
in minori [?] i pol ¶ Antique leges
fuerunt valde simplices et barbarice
i. insolentes 2 pol ¶ leges anti-
quorum fuerunt omnino stulte idem
¶ Inventa ab antiquis non sunt
ita distincte posita sicut inventa
a modernis ii pol ¶ Banausi
antiquitus non participabant princi-
patu 3 pol ¶ Antiquitus in qui-
busdam politiis banausi et pere-
grini erant servi 3 pol. g. pro-
fuit ¶ Antiqui politiam oligar-
chiam democratiam diffinierunt
pervisa [?] 3 pol ¶ Antiqui oligar-
chiam et democratiam solum diffi-
nierunt pervisa [?] secundum quid non
simpliciter ibidem ¶ Apud antiquos
principatum eligebant ex militi-
bus et ex hiis qui utebantur
armis 4 pol ¶ Antiqui non
noverunt quantum robur et excel-
lentia esset in equestribus idem ¶ Prefe-
cti plurimi antiquorum tyrannorum ex de-
magogis fiebant v pol ¶ Anti-
quitus plures erant tyrannides
quam modo quia antiquitus principatus
committebantur viri [?] ibidem ¶ Anti-
quitus magni principatus commit-
tebantur viri [?] idem ¶ Antiquitus illi
assuefiebant in reges qui fecerant
aliquod beneficium civitati ut regionem
defenderunt vel qui fuerint pote-
rant facere bene v pol ¶ Egyp-
tii sunt antiquissimi philosopha-
tes lege et ordine politicam in-
venientes vii pol ¶ Antiqui
philosophi inceperunt vacare studiis

propter studentiam [?] nationum ad vitam et
magnalia res gentes ad virtutem
pertinentes. potentia in operationibus facti
plurimi [?] erant sequebantur doctrine
eruditionem quamcumque non discer-
nentes et idem ibidem plures ¶ An-
tiqui qui reprobaverunt erudi-
tionem et usum fistule a iuvenibus
et liberis viii pol ¶ Antiqui re-
probaverunt alia instrumenta scilicet pec-
tides barbitum septigonia
trigonia iambi v pol ¶ Antiq-
uis primo fuerunt simplices et
tractu temporis facti sunt sapien-
tiores viii pol ¶ Antiqui solum
disputaverunt de negotio iudici-
ali et non conditionali i reth ¶ Ne-
mesia est plus circa eos qui nunc
preeminent quam qui ab antiquo 2
reth ¶ Magis nunc ditati con-
tristant quam ditati ab antiquo et
qui fuerunt ditati prefecti idem
¶ Magis sunt nemesiati circa ex-
altatos nunc quam circa exaltatos
ab antiquo idem ¶ Magis contristant
homines nunc divites et principa-
tes per divitias de novo adep-
tas quam qui fuerunt divites
ab antiquo idem ¶ Magis sunt
nemesiati circa ditatos de novo
quam ab antiquo ibidem

Apparens

¶ Omnia que
homines sponte agunt aut sunt
bona aut apparentia bona aut
delectabilia aut apparentia delecta-
bilia i reth ¶ Omnia que sponte
sunt facta agunt homines sunt bona

aut apparentia bona aut delectabilia
aut apparentia delectabilia primo rhetoricorum
¶ Omnia que aguntur propter voluntatem
sunt bona aut apparentia bona
et delectabilia aut apparentia delecta-
bilia idem ¶ Omne delectabile est bo-
num aut apparens idem

Appetibile

¶ Nichil est appe-
tibile per demonstrationem nisi ratione boni
primo 3 ethicorum ¶ Omnia appetibilia natura-
liter et naturaliter sunt in se ipsis ¶ Quodam
modo secundum naturalem inclinationem
ad bonum que est eius mediata ad
bonum vel forma que est primum huius
inclinationis vii ethicorum ¶ Omnia ap-
petibilia naturaliter sunt in se quoddam di-
uinum quia in quantum sunt in se quoddam ves-
tigium vel quandam similitudinem primi
appetibilis vel ratione cuius similitudinis
participatione omnia entia naturalia di-
cuntur appetere primum appetibile vii ethicorum
¶ Delectationes corporales naturaliter
sunt quibus dicuntur appetibiles
[illegible] vii ethicorum et delectatio
¶ Illa dicuntur appetibilia per naturam
et secundum se que sunt actiui et operatores
alicuius nature ibidem quia [illegible] natura

Appetitus sensitiuus

aliqualiter participat rationem secundum quod po-
test ei obedire ut patet in virtutibus laudatis
illa potentia que est sine ratione
ex quo [illegible] rationi deliberanti
et ad opposita deprecanti 2° ratione
incontinentibus [illegible] vult mouere
ad unam partem et ratio ad contrarium
vult mouere ad aliam partem viii ethicorum

¶ In anima humana est appetitus irrationa-
lis ibi est aliquid quod contrariatur rationi
sicut in incontinentibus secundum quod contraria
rationi est irrationalis primo ethicorum ¶ Appe-
titus irrationalis vel pars anime irrationalis
in natura est obediens rationi secundum quod consistit
in compositione in nobis quod ratio dictat
non fornicandum et appetitus sensitiuus
oppositum et tamen illo non obstante di-
mittit iudicium sensus et sequitur
iudicium rationis et appetitus sensitiuus
obedit rationi primo ethicorum ¶ Appetitus
sensitiuus inclinat ad contrarium illius ad
quod inclinat ratio patet in incontinentibus
ibidem ¶ Appetitus sensitiuus contrariatur
rationi quia licet sit una et eadem potentia
in homine que est sensitiua tamen potentia
secundum quod est diuisibilis operationes ut di-
uersas [illegible] actus appetendi quia una
competit sibi secundum quod est intellectiua alia
secundum quod est sensitiua inclinat ad di-
uersa et contrariatur obiecta et contrariatur
intellectui dicuntur rebellare ut
ad [illegible] patet hoc [illegible]
tinentia ubi [illegible]
rationi primo ethicorum ¶ Appetitus irrationalis in
continente obedit rationi idem
¶ Appetitus sensitiuus irrationalis plus obe-
dit rationi in sobrio et forti et vir-
tuoso quam in ebrio et incontinenti
[illegible] virtuoso omnia consonant
rationi 2° patet per experientiam primo ethicorum
¶ Appetitus sensitiuus est virtus anime
irrationalis quia [illegible] in se rationem
formaliter idem ¶ Appetitus sensitiuus
est ratione persuasibilis ibidem ¶ Appetitus
sensitiuus dicitur pars anime irrationalis
ibidem Nota [illegible] quo in anima

est aliquid quod contradicit et adversatur rationi
sicut appetitus sensitivus ¶ Sicut videmus
in corporibus paraliticis quorum particulae corporis
sunt dissolute contrarie vel in
firmitate in hominibus per electis
una partem particula moveri ad dex-
tram ipse feruntur ad sinistram
ibidem ¶ Appetitus irrationalis est
aliquo modo rationis particeps quia in continen-
tibus et continentibus particula obedit
rationi cum ipse continens vincit mo-
tum eius. 2a ratio in sobrio et
in forti est persuasibilior particula quam secundum ratio-
nem quam in continenti eo quod omnes mo-
tus fortis et sobrii consonant et
obediunt rationi 1 ethicorum ¶ Appetitus
sensitivus dicitur concupiscibilis et irascibilis
ibidem ¶ Appetitus sensitivus obedit
rationi quantum ad modificationem
actus et quantum ad actum elicitum secundum modum
et formam rationis non vult progredi-
endo nec citra sistendo idem
¶ Quod appetitus sensitivus aliquo modo parti-
cipat rationi patet ex signo sermo
suasione et persuasio fit homini
requirenti consilium increpatio
quae fit homini delinquenti deprecatio
quae fit homini petenti haec autem
non fieret nisi appetitus noster posset
flecti et duci per rationem idem
¶ Appetitus irrationalis subiectus est
in sobrio vel temperato quam in continente
quia et voluntas est ratio hominis
temperati persuasibilior imperanti appe-
titui homines vero continentes pug-
nant continue et vincunt et vincuntur

vincuntur ibidem ¶ Alio modo quo
appetitus irrationalis est secundum rationem quam non
est secundum rationem sicut mathematicus de-
monstrans triangulum habere tres angulos
est sicut puer vel filius habet
rationem patris vel domini ut vir sapiens
est rationem amici sui 1 ethicorum ¶ Appetitus
irrationalis est secundum rationem sicut obediens
et comprehendens secundum rationem participat
vel consulens non sicut rationes vel
demonstrans idem ¶ Appetitus sensitivus
non est secundum se rationem formaliter sed dicitur
rationalis per participationem natus est comprehendere
quod ratio dictat idem ¶ Virtutes mo-
rales sunt in appetitu sensitivo quia sicut
virtutes intellectuales sunt in intellectu
sic et virtutes morales in appetitu
1o pol et 1 ethicorum ¶ Omnis appetitus
irrationalis et concupiscibilis participat
aliqualiter ratione per participationem comprehensibile
et obedibile nam in quantum paret et facit
rationem talis dicitur participare ut persuadenti
et imperanti 1 ethicorum ¶ Appetitus
irascibilis et concupiscibilis secundum se
ad rationem ut comprehensibile et obedibile
vel accessit ei tamquam deferenti
et suadenti et imperanti ibidem
¶ Quod appetitus sensitivus suadet tali
qualiter a ratione designatur et ma-
nifestatur suasio et deprecatio et
omnis increpatio quae fit homini ad
malum evitandum et bonum consequen-
dum et reprehensio frustra homini appo-
nentur praeter rationem si ipse non esset per-
suasibilis a ratione 1 ethicorum ¶ Appetitus
sensitivus duplici causa innatus est

trahere voluntatem quam idem / primo
per tristitiam et laborem sensus
interiori operatione. Et ideo dissimile
est sciendum / 2° per delectationem
sensus in oppositam operationem. 2°
eth. ¶ Appetitus naturalis delectationis
naturalis inest nobis. Ergo quod appetitu
naturali delectamur / nullus potest assue-
fieri in appetitum contrarium contra id quod est
naturaliter inclinatus. Tamen possumus
assuescere in appetitu intellectivo
contra naturalem inclinationem appetitus contrarium
¶ Ut dicit philosophus delectationes in cibis et po-
tibus sunt appetitui naturales sicut
appetitus est destinatus ad delectan-
dum in cibo bono et potu bono et
non potest magis tamen ad illum quod delecta-
tiones prosequendo [illegible] superflue a di-
minute idem ¶ Puer licet turpe age-
re optet punitur et maxime si
eius malus appetitus multum au-
geatur x° eth. ¶ Appetitus pueri et
concupiscentie magis et multum aug-
mentatur ibidem ¶ Appetitus debet casti-
gari sicut puer a pedagogo et si in satiatur
et quanto plus exercitatur tanto plus
concupiscit nisi per penas modeletur 2°
sicut in superiori pueros vindicat [illegible]
in superiori [illegible] concupiscentie ipsa
operatio augetur conatus / 3° sicut de-
lectationes sunt magne et vehementer
afficiunt etiam appetitum ita ipsum vehe-
mentia cogitationes perturbantur [illegible]
nisi per penas auferatur [illegible] eth.
¶ Appetitus delectationum est insatiabilis
quod delectat quanto plus exercitatur plus concu-
piscit idem ¶ Non potest esse
bona fortune et estimantes se ipsos
circa divitias aliorum excellere con-
temnunt eos qui carent divitiis et
solum tales operantur [illegible] consequentes
eos delectabile per appetitum et desiderium
[illegible] eth ¶ Superioribus anime voluntatis et
intellectus continuit homines pati propter
suum appetitum v eth. [illegible]
¶ Intellectus et appetitus habent ad
invicem actus proportionales vi eth.
quia [illegible] ¶ Quod in mente est
in intellectu practico affirmatio et negatio
hoc in appetitu est prosecutio et fuga
ibidem actus intellectus et appetitus
in moralibus [illegible] sunt [illegible]
[illegible] ibidem ¶ Electio est appetitus
consiliativus ibidem ¶ Solus studio-
sus appetitus ad ipsum appetitur
[illegible] bonum appetitur
vi eth. ¶ Prima electio [illegible] ratio
et appetitus qui ordinatur ad aliquid
ordinatur [illegible] ad finem idem ¶ In actis
appetitus est ipsius finis ultimi in-
tentum sed bone actionis. Ergo omnes
alios fines subordinatos appetitus
desiderat propter illum ibidem ¶ Appetibi-
libus magis naturalibus facilius [illegible]
[illegible] appetitibus [illegible]
continentie vii eth. [illegible] ¶ Multi
appetitum [illegible] non per-
sequuntur [illegible]
appetitu naturali appetentem vii eth.
[illegible] appetitus ¶ Melancolici sunt
in vehementi appetitu corporalium de-
lectationum idem [illegible]
per appetitum [illegible] voluntatem per
appetitum naturalem [illegible] plus

¶ Amatorum sequitur distensio ac
et appetitus passionis idem ¶
homines sunt inordinatorum sui appe-
tus frequenter eligunt sua appe-
tibilia. et si sunt mala et fugiunt
contraria etiam si sunt mala 3o ethicorum
¶ Nocivum est appetitui passio
si non regitur ab intellectu. quia procet
ordinatus sit. pol ¶ Appetitus
divitiarum procedit in infinitum 1 pol
hominibus inest inclinatio naturalis et
appetitus ad divitias cumulandas in
consummate quibus et naturalibus pre-
cibus in infinitate 3 pol ¶ Plu-
ribus hominum accidit principaliter propter communi-
tatem appetitum proprium imponit ad pro-
prium suo capitali bonis 3 pol
¶ Melius est hominem per intellectum absolute
principari quam per intellectum coniunctum appe-
titui proprio idem ¶ Principare per
appetitum sensitivum male principatur
idem ¶ Appetitus bonorum exteriorum
quibus finem sequuntur a sunt causa non
7 pol ¶ Propter unum generationem
legislatorem curare de dispositione
corporis et appetitus quam de dispositione
animi et intellectus 7 pol ¶ Pueri
prius disponendi sunt circa appetitum
et corpus quam secundum intellectum 8 pol
¶ Melior est meliorem appetitum
1o rethoricorum ¶ Plenius contra homines
sunt sequentes et quia ipsi sunt causa
sunt sunt consuetudines qui sunt appetitu
vel rationale vel irrationalem 1 rethoricorum
¶ Appetitus est duplex rationalis
et irrationalis 1 voluntas et appetitus
cum ratione ibidem ¶ Appetitus irrationalis

se habent et concupiscentia ibidem
¶ Omnia que agimus agimus sunt se-
cundum septem fortunam sunt consue-
tudinem sunt rationem sunt iram
propter concupiscentiam ibidem ¶ Sep-
tem sunt cause humanorum actuum scilicet
fortuna violentia natura consue-
tudo ratiocinatio appetitus ira
ibidem ¶ Omne iniustum fit sunt propter concupi-
scientiam vel sunt fortunam sunt vio-
lentiam propter naturam sunt consuetudinem
sunt ratiocinationem propter appetitum et
propter iram 1 rethoricorum ¶ Diversitas
etatum et statuum et statuum non sunt
cause directe et immediate actuum hu-
manorum sed concupiscentia et appetitus idem
¶ Primus appetitus rationalis est agere
bonum propter bonum ibidem ¶ Odium non
est in appetitu irascibili et timor si-
mor non est in appetitu irascibili sed
concupiscibile ibidem ¶ Ignorantia
et scientia non sunt in appetitu idem
¶ Omnes fere vulgariter [illegible] secundum appetitum
rethoricorum ¶ Secundum appetitum bonum
dicimus bonum idem et per dispo-
sitionem appetitus per dispositionem
ne ad bonum si [illegible] quam bonum
vel per appetitum bonum conformatum
recta ratione et debite executum dicitur
bonum vel in se sed non dicitur causaliter
efficientem et suppletive disponentem
et moventem ut intelligitur de appetitu
secundum rationem rectam

Appeto Omnia bonum appe-
tunt 1o ethicorum et 1o pol ¶ Non omnes
naturam finem equaliter appetunt sed
secundum magis et minus ibidem ¶ Nocivis

simus z e contra appetibilis et desiderabilis
idem. Pecunia appetitur propter aliud
i ethicorum. Pecuniam magis appetunt habere
multi quam amici esse avari quorum
velut z inequalitas v ethicorum. Voluntas
studiosi est appetitus adipiscendi appetitus
quod consiliatus conclusit z ideo bonum
affirmavit vi ethicorum. Omnis appe-
titus delectationem vii ethicorum. Non tamen
quia non omnes eandem delectationem
appetunt idem. Multi appetitu
naturali delectationis non persequuntur et
querunt alias quas tamen appetitu naturali
appeterent. Patet de delectatione venerea
quam multi appetitu naturali non querunt
quia estimant eandem nequam dicentes
esse simpliciter meliorem delectationem quam
multi persequuntur. Tamen appetitu naturali
omnes videntur eam appetere quia
quilibet appetit sibi bene esse et eo
naturaliter delectatur vii ethicorum. Non tamen
quia delectationes corporales valde
querunt et appetunt omnes ab om-
nibus ibidem propter delectationem. Politici
concordiam inter cives maxime appetunt
viii ethicorum propter politicam. Utilitatem
soli amici indigentes appetunt
ibidem. Felices potentes appe-
tunt ipsos histriones et ludos propter
bonum delectabile de moribus propter utilitatem
viii ethicorum. Multi appetunt magis
amari quam amare viii ethicorum propter amorem
propter amorem honoris multi plus
appetunt amare quam amari idem
honorari multi appetunt idem quia propter
honorem. Homines appetunt honorem
non propter se sed propter amicos ibidem

Multi appetunt honorari a virtuosis
et scientibus ibidem. Quod quilibet
enim indigens hoc appetit ab alio et
donatur ei aliquid in recompensationem
idem. Unum contrariorum non appetit
aliud per se sed per accidens idem.
Unum quodque contrariorum per se solum appetit
suum medium idem. Ut plurimum omnes
[illegible] plura volunt et propter eadem
appetunt bona honesta sed in nihil [illegible]
[illegible] eligunt ea que sunt eis uti-
lia viii ethicorum. Si aliquis non patitur
eo quod appetit indicat sibi esse quasi
enim nichil fiat et propter hoc si nihil re-
cipit declarant de citharedo cui
quidam repromisit quod quanto dulcius
caneret in cythara tanto plus retribu-
tores acciperet et cum cytharedus
de mane repeteret sicut repromissi-
ones sibi adimpleri respondit ei iam
se promissum adimplesse z delectationem
et pro delectatione reddidisse ix ethicorum
Homines virtuosi volunt in prima
existentia et plurimum permanere magis
appetunt ix ethicorum. Multi magis
appetunt et bene pati et recipere a bonis
quam bene facere ix ethicorum. Multi appe-
tunt divicias z honores et delecta-
tiones corporales et student circa ista
ac si essent optima ix ethicorum. Virtuosi
semper appetunt id quod est bonum simpliciter
sed prius illud quod videtur esse conveniens
illi nunc idem. Omnis appetit esse
vivere idem. Boni et virtuosi maxime
appetunt ipsum vivere idem. Omnes
appetunt delectationem tam rationalia
quam irrationalia x ethicorum. Dicentes quod

no oportet esse bonum quod omnia
appetunt nichil dicunt, quia est
bonum ¶ Dicetur quod non oportet
esse bonum quod omnia appetunt di
tur simpliciter idem ¶ Non solum homines
pravi et qui sine intellectu vivunt
appetunt et prosequuntur delecta
tiones sed et qui sapiunt et qui
agunt eorum iudicio rationis idem
¶ In ipsis pravis est aliquod naturale
bonum simplex virtuosum quod appetit
et inclinatur in ipsum bonum ibidem
¶ Non tamen quale omnes homines
appetunt delectationes 10 ethicorum propter
hoc delectatio ¶ Omnes appetunt
vivere ibidem ¶ Operationes politice
et bellice non sunt ipse propter se vacan
tes sed appetunt alique fine propter
ordinantur 10 ethicorum ¶ Pravus et
qui appetit corporales delectationes est
plurimum tristis et dolet quod animal est
iugale scilicet bos vel asinus qui ducitur
stimulis et flagellis 3 ethicorum ¶ Pra
vus et qui appetit corporales delecta
tiones oportet adhiberi tales tristicias
que maxime contrariantur illis delectationi
bus quas amat idem quarto huius
¶ Omnia appetunt bonum, tamen
operationes humane sunt propter bonum pro
pter Omnibus naturaliter appetere
ut delinquat prius se alium que le
gem est idem ¶ Pecunia que acquiritur
aut pervenitur tamen soli appetitur
propter alterum finem artifices appetunt
in finem ut sanitas a medico
¶ Omnes homines appetunt bene vivere
et felicitatem sed non inest omnibus
equalis abilitas ad adipiscendum

hoc quia quidam sunt bene dispositi ad
hoc quidam male dispositi vij politicorum
¶ Natura humana secundum intellectum
non solum appetit novitatem sed per
se bene variatur viij ethicorum quare transit uno
¶ Omnia bonum appetunt x ethicorum
¶ Omnia animalia naturaliter appe
tunt delectationem idem ¶ Nam ad
bonum quod omnia appetunt idem
¶ Omnia prosequuntur delectationem et opera
tionibus delectantur omnia appetunt
x ethicorum ¶ Si homines sunt divitiis fortu
natus diversa appetunt, ut qui
sunt divites vel pauperes hic non
appetunt divitias aut paupertatem
sed sunt quasi perfectas vel pauperibus
accidit, sicut in diversa comparative
pecunias et divitibus accidit quia
potentia qui comparative pecunias quia
non timent et divites agunt quasi
divitias vel paupertatem sed sunt quasi pauperibus
x ethicorum ¶ Non tamen quale sunt idem
appeti quia natura et dispositiones
nostre non sunt manent eodem x ethicorum
¶ Omnes homines appetunt ea sicut
quia homines comparativi et similes et
ideo idem Delectabile est estimari
adipisci ea quia sibi apparent propter ea
ibidem appetunt ij rethoricorum ¶ Nullus
appetit ea que sibi apparent impossibilia
ibidem ¶ Iratus appetit sentiri 2o
rethoricorum proprie iratus ¶ Homines videntur
appetentibus que ipsi appetunt et ago
nizant vel habeant ia ij rethoricorum
¶ Iuvenes sunt quales scilicet similes ad
assequendum que appetunt ij rethoricorum
¶ Et in pluribus omnes si possunt
que appetunt faciunt illa ibidem

re facio. Illud appetitur quod sine
fine delectat. bo. de con. p. li. iii. me.
2a. Appetitur illud magis cuius
causa aliquid appetitur. bo. de con. p.
li. 3o pro. 3a. Appetitur omnium causa
boni ibidem. Sciencie aliquis non appe-
tit quod scit. bo. de con. p. li. 2o me. 3a
pro. 5a. Nullus dubitat utrum
beatitudo vel dignitas sit magis appetenda
[illegible] dubito. Summa boni appetitur
ibidem. Omnes appetunt honorem
[illegible]

Aptitudo

Aptitudines ad
bona acquisita sunt bone quod sunt memo-
rie facile disciplinatus et solercia
1o reth. [illegible] bonum. Aptitudines
memorie et solercie sunt bone idem
[illegible] bonum

Area

Omnia que po-
dicuntur sunt notitie et pueri
vi eth. Cum aqua sufficit
ad hoc opus bibere 1o eth.
Ad politicum pertinet civium cu-
ra dispositionem et situm ad sanitatem vel ad
sanitatem [illegible] aquarum 1o eth.
Decet et aqua politicus non [illegible]
[illegible] [illegible] idem
[illegible] et aqua [illegible] ad vitam
sustentandam idem. Plures [illegible]
[illegible] ad [illegible] idem. Ordi-
nandum est quod [illegible] aqua ad quod [illegible] optime
[illegible] sicut una [illegible] ad
[illegible] alia ad aliud idem

Arbitrium

ter. Arbitrium
respicit ad epieikes, iudex
ad legem 1o reth. Arbiter [illegible]

contra [illegible] est quod epieikes
[illegible] ibidem. Omnibus [illegible]
[illegible] libertas arbitrii. bo.
de con. p. li. v. pro. ii. Liberum arbitrium
et providencia non sunt [illegible]
bo. de con. p. li. v. pro. 2a. Arbitrium
si negetur [illegible] ex illa
sequentur. bo. de con. p. li. v. pro. 3a

Architectorica ter.

[illegible]
[illegible] architectorica [illegible]
[illegible] prudencia. Illius [illegible]
est [illegible] tota una [illegible]
[illegible] [illegible] architectorica ibidem

Arduum

Multa sunt ardua [illegible]
non ardua [illegible] et simpliciter, que tamen sunt
ardua [illegible] et respective
[illegible] loci aut temporis [illegible] reth. Ar-
dua sunt bona 2o reth. Ardua
dicuntur bona que nullus [illegible] pauci
vel nulli habent ardua idem. [illegible] bona
que nullus [illegible] idem. Arduum aliquod
dicitur [illegible] reth. [illegible]
Amatoribus victorie victoria
est arduum bonum, ambitiosis honor,
avaris pecunia ibidem

Arguo

Omnes usque ad aliquid
arguere et respondere conantur et omnes
conantur defendere et accusare 1o
reth. Virtus arguit bonitatem operis
ibidem [illegible] opus. Bonitas operis
arguit [illegible] bonitatem virtutis 1o reth.
Ex virtute et bonitate [illegible]
bonitas operis et [illegible]
opus. Laus [illegible] arguunt
laude et [illegible] 3o reth.
Opera arguunt laudem ibidem

Armatura

Beatissima e

in iusticia habent arma quibus sunt adiu
uamentum ad male faciendum uel
sciam uel potestatem 5 pol. Non sem
oportet vti armis adherentem esse
regionis sed etiam aduenientibus eorum ibi
pol. Apud multas policias cum
consuetis qui fuerunt ad arma et usi
fuerunt 7 pol. Apud aliquos
principatum elegerunt ex communitatibus
et consuetis qui iam vtebantur armis
idem. Quando policie iniusticia fuerit
eo pluribus et uehementibus armis
post principatus regales 5 pol. Ar-
mati sunt inutiles sine concordia 6
5 pol. Pulchritudo armorum non
conuenit religiosis sed fortitudini 2° rethorice

Armonia. Rithmorum et ar-
moniarum est similitudo naturalis viii
ethicorum. Quidam dixerunt animam ar-
moniam esse quia sicut armonia
ibidem. Omnibus armoniis musicis
vtendum est ad remissiones laborum
et ad distensiones requiei idem.
Ad disciplinam magis est vtendum
est armoniis dispositis quia ad mo-
res viii° ethicorum. Ad audiendum corpus
qui manu laborat ut corpore
aliam [illegible] quae passio utendum
est armoniis practicis uel raptiuis
ibidem. Rursum est armonia puri
ficatiua a passionibus non timendis
ibidem. Armonie quedam sunt factiue
passionum ut timoris et raptus
ibidem. Ad disciplinam liberalem vtendum
est moralibus melodiis et armoniis
et adiungendum est alias quemcumque
quas approbauerunt communicantes in
philosophia et disciplina musicali ibidem.
Perfrigescit inter armonias
et fistula inter organa sunt [illegible]
natiuam [illegible] ab his est [illegible] voluntatis
et illatiue passionum viii ethicorum. Ly-
disti [illegible] armonia est quia prodam
ornatiua et dispositiua ad disci-
plinam idem. Etiam fistulam qua
frigescit armonia est prohibenda
ad mores et disciplinam ibidem. Senes
non facile possunt cantare armo-
nias musicas rigidas et acu-
tas sed magis remissas [illegible]
Socrates reprobauit omnes ar-
monias remissas tamquam inuti-
les ad mores et disciplinam dicens
eas esse tamquam ebrietatis [illegible] de
clinatur a medio et non facientes
impetuosum ibidem.

Ars. In omnibus artibus
[illegible] sunt operata preter operantes
ibi operata sunt meliora operato-
ribus 1 ethicorum. Multe sunt artes
et operationes et doctrine similiter ibidem.
Diuersarum artium diuersi sunt fines
ut artis medicinalis finis est
sanitas, artis nauifactiue na-
uigatio, artis militaris victoria,
artis yconomice diuitie ibidem.
Summa artium est melior aliis
que ordinat talia secundum unam solo
quam illa que sub ordinatur 1 ethicorum.
Summa ars est melior alia ibidem.
[illegible] melius ars equestris
est melior frenifactiua quia illa est
architectonica et principalis respectu
illius 1 ethicorum. Omnes artes que
sunt instrumentorum necessaria ad equitandum
sunt sub arte equestri et militari
sicut ars faciendi sellas [illegible]

armigera lanificativa sagittativa
i ethi(corum). ¶ Sub arte (con)siderativa artium
finis (con)tinetur ars que est (con)siderativa
illarum que ordinatur in illum finem ut
sub equestri continetur ars frenifactiva
ibidem. ¶ Sub arte equestri et mili-
tari (con)tinetur ars frenifactiva idem. ¶ In
artibus est ordo s(ecundu)m ordinationem (con)-
s(ecundu)m principalitatem et minus principale idem.
¶ In artibus est ordo principalitatis
quia una est principalior alia ut sit archi-
tectonica idem. ¶ Nota quod artes
quarum fines sunt operationes sunt meli-
ores artibus quarum fines sunt operationes
ibidem. ¶ Omnis ars et omnis doctrina desi-
derant aliquod bonum primo ethi(corum). ¶ Nulla
ars utitur (con)sideratione separati boni
bonum et de te lege (con)sequentur (con)venit
ibidem. ¶ In diversis artibus et opera-
tionibus est aliud bonum intentum ut
in militari est victoria in medicinali
sanitas primo ethi(corum). ¶ In omnibus quidem
est opus cuiusque artificis acceptum in
genere et opus eius si sit bonus et
studiosus dummodo ad potentiam
operatur sed oppositum accidentia per virtu-
tem ad opus i ethi(corum) quia est opus.
¶ In qualibet arte operatio dicitur bona
et fit bene quando fit per propriam virtutem
operativae quia virtus cuiuslibet est propria
perfectio eius quoad effectum dicitur arti-
fex perfectus et studiosus idem.
¶ In operationibus artificis virtus dicitur
virtus et eius quod est bene quia per eum
bene operatur et dicitur speculatorum in actu virtutis
ibidem. ¶ Per experimentum experientia peritiam artium
addiscimus et faciemus fieri sicut quidem dicitur

tempus. ¶ Non oportet in omnibus artibus
certitudinem inquirere sed in singulis secundum con-
gruentiam subiecte materie et inquantum est
proprium illi arti et doctrine sicut patet
de textore et geometria quia utique
consideravit aliud rectum sed differunt. ¶ Com-
petatio sicut est sibi utilis ad
suum opus geometria secundum passio-
nes et proprietates secundo ethi(corum). ¶ Que sunt a
natura et arte optime fiunt per quod
possibile est sicut ethi(corum). Artes
operative generantur in nobis ex operibus
ut edificantes edificatores fiunt
et cytharizantes cytharedi fiunt ii
ethi(corum). ¶ Omnino moralium impli(cationem)
nec cadit sub arte nec sub aliqua nar-
ratione etiam ex doctrina 2o ethi(corum).
¶ Circa difficiliora semper est ars et virtus
quia in illis expedit etiam circa quas sunt dif-
ficilia non habent artem et virtutem 2o
ethi(corum). ¶ Non oportet quod ut fiunt opera
artis non quia habet artem operatur sed per-
ficit operationes circa eam ii ethi(corum).
¶ Opera que fiunt ab arte fiunt
ab ipsis que sunt bene idest perficiunt
ad ipsum artificem. ¶ Nota quod ars est circa fa-
ctibilium et finis est operatio extrin-
secus in exteriorem materiam quia est perfecta
fit oportet quod in talibus actionibus
bonum consistit in ipso facto et non in
faciente idem. ¶ Ad bonum artis suf-
ficit artificiata talia fieri quod habent
talem formam qualis nata est in forma
ab ipsa arte idem. ¶ Opera que fiunt
ab arte non requiruntur bonitate a
faciente sed habent a se ipsis bonitatem
idem. ¶ Nota differentiam inter opera que
fiunt ab arte et que fiunt a virtute

quia que fiunt ab arte non requirunt
bonitatem a faciente sed habent in se ipsis
sed opera que fiunt a virtute requirunt
bonitatem in ipso faciente et non in se
ipsis ut que fiunt ut sint operata
iuste vel temperate requiritur ut ipse o-
perans se qualiter se habens id est sit dis
positus perfectum iusti et vel temperantie
vel quia actio virtutis non transit
in exteriorem materiam sed sit perfectio agen-
tis et ideo bonum talium actionum con
sistat in ipso agente 2° ethicorum ¶ Ad
operari secundum artem requiritur quod arti-
fex sit sciens operari per artem idem
¶ Ars et virtus differunt quia ad quam
requiruntur ad operari virtuose que
non requiruntur ad opus artificiose
scilicet bonitas ad quam requiritur sic operari
secundum artem / ad quem non idem
virtus est certior et melior omni arte
in ethicorum quia per virtus ¶ Aliam est certior
et melior arte idem ¶ Omnis ars
destruitur si faciens aliquid artificialiter
non respicit proprio tamen et qualitercumque
et quale est opus quod facit v ethicorum
¶ Omnes artes deficiunt si facien-
ens non patitur tamen et tale quale
ipse facit quia intelligendo de pas
sione salutata et intellectu sicut
artes destruuntur si non respicit
tamen de precio ad quod tamen extenditur se
labor et intelligitur si faciens
non patitur tamen in valore et non in
magnitudo quia si unus edificat do-
mum ipse respicit precium secundum exigentiam
et ille non sit ita magne sicut
domus idem ¶ Non fit quomodo

ad invicem secundum opera cuius sunt tamen
artis sed bene diversa v ethicorum
¶ De eo quod est passionis non est tunc
arti ii ethicorum quia ibi propter passiones
¶ Ars solum inducitur ad quod est ipse
ibidem ¶ Ars est habitus cum vera
ratione factivus quod inducitur ars
edificativa est scientia cum suum
obiectum cum vera ratione vi ethicorum
¶ Omnis ars est circa generationem id est
circa contingentem et scientiam
variationem prout est artificiale id est secundum
artificiati quod ponitur in textu aliud
et qua speculatur qualiter partem
fiat aliquid quod de numero contingentium
et quod potest esse et potest non esse et
cuius principium est in faciente solo
et non in illo quod fit per arte vi
ethicorum ¶ Sed sic omnis ars est circa
generationem id est circa complementum et consti-
tutionem ipsius operis ¶ Omnis ars
est circa artificiale idem ¶ Omnis
ars est circa speculativum secundum qualiter
aliquid fit per artem idem ¶ Circa
de numero contingentium per arte fiunt
possunt esse et possunt non esse ibidem
¶ Ars differt a scientia quia scientia est
necessariorum ars contingentium idem
¶ Ars solum est contingentium idem ¶ Ars
non est de hiis que sunt ex natura
quia sicut sphere celestes ita fiunt
ex natura sicut sunt motus sperarum idem
¶ Ars dicitur a natura plura arti-
ficialia dicuntur a naturalibus idem
¶ Ars non est de hiis que sunt ex naturam
quia que sunt per naturam habent in se ipsis

principium motus quod non convenit parti secundum partem vi ethicorum ¶ Ars dicit aprudencia quia factio differt ab accione i. operacione quod est actus est factionis prudencie agere ibidem ¶ Ars est similis in eis fortuna quod pro algaton quia ambo sunt circa contingencia et ars diligit fortunam et fortuna arte ibidem ¶ Secundum agathon poeta ars diligit fortunam et econtra ibidem quod ideo convenit quia hec et ille ambo sunt circa contingencia et ¶ Ars indiget virtute et sufficit virtuosus prudentia autem non vi ethicorum quod pro prudencia ¶ Ars differt a prudencia in duobus quod vi ethicorum pro prudencia ¶ Ars est virtus humane dignitatis convenit arti et prudencie ibidem ¶ Si aliquis peccat in arte operando voluntate eligibilior est quam si operando invito potest hoc de prudencia quod si aliquis peccat manifeste voluntate minus est bonus artifex quam si peccat operando invitus sufficit esse quod non erit ita bonus artifex et per hoc si aliquis peccat operando invitus et pena dignus si voluntate inspiciendo vi ethicorum ¶ Ars et prudencia non possunt habere precium propter hoc quod ars et prudencia consistit circa contingencia aliter se habere quam principia demonstracionis oportet esse necessaria vi ethicorum ¶ Ars non est factiva alicuius operacionis quod bonum aut non possit quod per se diffinitionem vi ethicorum ¶ Inferius est quod nulla ars est

factiva de hiis que fiunt ex arte ppugnantia de hoc delectatio ¶ Simmusica et in qualibet contrarietate et in arte rudimenti artium mechanicarum non dicit an doctrina fiunt in scripto vel in non scripto iii ethicorum ¶ In medicinali et in arte quando est aliqua causa et prudencia de rebus humanis ex quibus indicare de rebus subiectis illis artibus non est cuiuslibet hominis quia hec ars et sciencia x ethicorum ¶ Inquantum ex aliqua arte videtur satis amabile i. indiget sufficere si eos non lateat quod proprium operatum sit bonum vel non bonum et cuius modus operandi eos lateat x ethicorum prope in principio ¶ Ars possessiva est pars quedam yconomice i politicorum ¶ Unicuique arti necessarium est habere convenientia instrumenta si debet perficere opus suum i politicorum ¶ Ministri in artibus sunt vocata instrumenta ideo quod pro instrumentum ¶ Nulla alia ars est acquisitiva quam pecuniativa ubi habetur quod sunt politica domui i politicorum ¶ Ars acquisitiva cibi est naturalis ideo ¶ Ars bellica et predativa est iusta et est naturalis ad bestias et ad homines belligerantes ibidem ¶ Ars acquisitiva cibi est naturalis ars yconomice et tamen ministrant in sui cibi principio ibidem ¶ Desiderium finis in hac arte est in infinitum i politicorum ¶ Servus putat partem acquisitiva diviciarum sit una et eadem cum acquisitiva cibi propter vicinitatem quam habet cum ipsa i politicorum ¶ Ars acquisitiva pecunie non est eadem cum acquisitiva cibi vel tamen non distinguitur ibidem ¶ Cum propter delicias vivunt multi utuntur diversis artibus contra eorum

namque medicus medicina propter
capitulos vivere et miles mili-
tat propter pecuniam idem ¶ In populis
tria artes et politicam ordine omnia
diligenter et perfecta scripta esse ii pol
¶ Non equiparantur leges et artes ibidem
¶ Artes roborantur ex iudicio
rationis et consuetudine idem
¶ Ars legis vigorem ex ratione et consue-
tudine ibidem ¶ Cuiuslibet artis et scientie
finis est aliquod bonum 3 pol ¶ Quemadmodum
considerant et philosophi circa
unamquamque artem non solum debet
respicere ad effectus et opera sed ad
causas illorum et ad cognitionem ve-
ritatis declarando ipsam 3 pol
¶ In qualibet arte faciens aliquid bene iu-
dicat de facto suo ut medicus
de sanitate sic sunt 3 pol ¶ Non
est malum est sequi leges et operari
per arte 3 pol ¶ In legis politi-
cis sunt principii [illegible] et de principalibus
ribus qua leges operantur [illegible] artium
ibidem ¶ In omni arte [illegible] consi-
stit [illegible] est iudicium [illegible] ipso
3 pol ¶ Secundum artem [illegible]
[illegible] iudicare 3 pol ¶ Qui habi-
tant in locis frigidis sicut iuxta sep-
tentrionem [illegible] intellectu et
arte carentes et nesciunt bene po-
liticare vii pol [illegible] politica
¶ [illegible] non est magis [illegible]
[illegible] ibidem ¶ In qualibet arte
et scientia speculativa hoc est optimum
propter optimum finem optimum et ea que sunt
ad finem idem ¶ Ars supplet de-
fectum nature vii pol ¶ In omni arte

optimum magis [illegible] disciplina [illegible]
introducenda ars [illegible] dispo-
sitionem et assuefaciendum bona [illegible]
[illegible] vii pol ¶ Iuvenes a fine
quarti anni usque ad finem septimi anni
debent esse inspectores disciplinarum et
artium in quibus instruendi sunt [illegible]
[illegible] vii pol ¶ Iuvenes non debent
erudiri in artibus et disciplinis que
corpus maculant sicut banausiae
et animum et intellectum male dispon-
endo per actiones virtutis moralium viii
pol ¶ Omnes artes que corpus de-
terius disponunt ad virtutes et in
quibus intellectus [illegible] absorbetur di-
cuntur banausi idem ¶ Artes banausi
sunt que tam corpus quam mentem indis-
ponunt idem ¶ In artibus liberalibus
aliquibus usque ad aliquid participare
non est illiberale assiduare autem
valde est obnoxium ad [illegible]
[illegible] assidua in eis [illegible] habitu-
ant simpliciter [illegible] apte obtine-
bunt idem ¶ Ars liberalis ad vir-
tutem [illegible] ad [illegible] et ad ma-
le [illegible] pol ¶ Artes [illegible]
tive sunt utiles ad vitam humanam
et sunt valde bone idem ¶ Ars
practica est utilis ad [illegible] medi-
cando [illegible] ibidem
¶ Non solum puer [illegible] debet in
arte utili et necessaria sed in artibus
liberalibus et honestis [illegible]
[illegible] et in artibus delectabilibus
idem ¶ Nam [illegible] qui sunt [illegible]
in operationibus per magna arte et
[illegible] meliores fiunt operatores [illegible]

artem sz qui aquato tpe la-
borauerit in ea qstu ad dispe-
ndiu rez ppu et delicioz alioz
ibid. Ars lucratiua z utilis
ad sanitate et robor x pol
Eius de artis e vide vin reve-
sie g ut de silomo et enthrre-
mate so reth. Nlla ars spe-
cialis z ata vniuslis g sz ter
sbsm sz ata ppu pz iductiue ut
medicinalis z ata sema & s
reth. Demiis arau aque sz
visitere et sile apud nos
alie nodu apphese s reth
Ars a qua est causa sanitat
s reth. 2 fortuna e ca illoz q
sut apta nata esse absente ia
Et sic et artes et vive tasz m
defuit ad scias sut bone s reth
3 re bonu. Viue et sic et
artes p m se sut eligi lu sin m
aliud sequat ibid. Illa sut
possibilia q sz artes t sic sut
posses ii reth g r3 posse
Si posse e aliq sz sz n arte z
nia posse z hoc fieri cu arte
et cia id reppgle. Vt in p-
ssem no oz principi electos
sorte i fortun sz arte z reth
Pmitte principes electos
sorte et no arte sile e si qs
istituat ad letas ut milites
qui no pnt debellare sz q cuz
cuemat i fortuitu z q ltruz
qmisat ibid. Ars principor
Ars fabrilis redditt corpa
i vtilia z m dispota et

debilia s pto. Et hab
r sic arte q in ducim 2 ad ppo tu
omia illa q r ss pcipiut s le
xthe sic sine qstiimit a tentu
su no s top

Ars mechanica. Vt m-
nausia qsistit circa artes mecha-
nicas x pol. Arau mecha-
ncaz q e sz nia in utilitate et
quedu no ibid

Artifex. Cuiuslz artifex
de ssbete sui artificiatu s ppu
ut ea q qtinet de ssp eoz i au-
rei possit pducere de i ppio ma-
fecit i ptictum dispone de
sebenda g q sz ptes qsiderando
et articulatim i vestigando an
qste nalie diffiniti s eth
Omnes artifices e ppone t sup-
addere id q deficiat sue arti ad
qsideratoz pdecessoz. Ro al-
dire e collo principioz ad eisd
fine opacois tendetu et q
opacoe i pticlaribus sz oz
ppnu ut p p q p q scia colli-
gantur sz expuse 1 so acqri-
tur p plixitate z maxime i
moralibus s eth. Vnlz arti-
fex sz opat optim opus q pt
fieri sm datu opus z data in-
strum s eth. Iudiciu de pticla-
ribus relinquit p dere cuilz
artificis ut qsiderando ad pti-
clares circustancias ii eth. Bo-
ni artifices opando respiciut
ad mediu pfectitudie opando
et bonitate sui opis ii eth
Nullus arti fex qsiliat de fine

3° eth. Ex duobus artifi-
cibus non fit communitas. 5° eth.
Omnis commutatio civilis fit
ex alteris et diversis artificibus
et non equalibus secundum opera operati-
bus. Ad hoc quod mensure artifices
et opera eorum fiant iusta commutatio
oportet ipsos artifices et opera propor-
tionari capitulo ibidem. Perfectos ar-
tifices vocamus quandoque sapientes
in illa arte. 6° eth. Quilibet arti-
fex plus diligit opus suum quam
diligatur ab eo. 9 eth. vel
dilecto. Omnis artifex diligit
opus suum. idem. Scientes artificum
eo ipso quod consuetudinem et delectantur
in sua operatione magis augmen-
tum perfectionis adiciunt ad suum opus
declarans de geometria 10 eth.
vel dilector. Unusquisque ar-
tifex videbitur civilis agere cir-
ca unum proprie in operatione sui
actus sciens et ad hoc ibi utique precipua
circa unumquodque considerandum qualiter
unumquodque circa quod operatur quod
hoc modo unusquisque artifex magis
poterit finem sui operationis conve-
nientem 10 eth. Non quilibet artifex
magis potest finem sue operationis
convenientem ut ipse sit ut habet
bene quam circa unumquodque
considerando que tamen unumquodque
circa quod operatur idem. Sicut me-
dicus optime curabit ita et
artifex si cognoscit perfecte sciat
similiter quod omnibus conveniat quod
vel medicus. Si quis fieri
vult artifex operativum et etiam

speculativus ille debet cognoscere se
perfecte quantum potest. Ratio quare philo-
sophus dicit sicut opus eius scientie
est primo cognita. Artifex autem
circa collectas politica traduntur
arte operativa et oportet quod sit
legis positiva. Nullus ar-
tifex utitur instrumentis infinitis
multitudine et etiam magnitudine 1° pol.
Nullius artificis appetitus in
infinitum ut sanitatis in medico
1° pol. Civilis et artifex dicunt
1 pol. 3° vel primus. Artifex et
quantum est remote se habet a con-
versatione humana idem. Multi-
tum inveniuntur debilitate in sua
operatione et similiter quod habet defectum
ad conversationem humanam idem. Artifex
et quantum est non oportet esse virtu-
osus idem. Non est conveniens
quod omnes artifices sint convenientes
civitati sicut omnia opera arti-
ficum sunt communia hominibus quare si
artifices essent secundum civitatis
2° civitas fieret valde parva. 2°
pol. Omnis civitas indiget
artificibus 2° pol. In qualibet
arte artifex principaliter intendit bonum
aliorum et secundum accidens bonum suum
3 pol. Cuiuslibet artificis est cor-
rigere et iudicare de suo artifi-
ciato 3 pol. Cuiuslibet artis est
triplex artifex scilicet factivus architec-
tectonicus eruditus idem.
Ex artificibus non potest institui
civitas 7 pol. Accidit artifi-
cem facere sua opera non aliena
7 pol. Quilibet artifex ad

operandi et supponit materiam quam recte
et postea exquisite operatur vii pol
¶ Agricole artifices mercenarii
nautici sunt includende vii pol

Artificium ars / opus /
Principium artificialium operum est in
solo faciente et non in facto vi eth
¶ Artificialia non habent in se principium
motus vi eth ¶ Hypostasis est duplex
naturalis et artificialis 2o phisicorum
¶ Naturalis perfectio unius movet quam
artificialis perfectio magis debet
sine precessione naturalium quam arti-
ficialium 1o priorum

Asilla Sicut arbusti non sunt
primi ... non sunt plures ... eth
quam requirit phisicus

Asinus Asini non sunt
fortes x eth ¶ Asini esu-
rientes allecti a cibo etiam per-
cussi a pascuis non desistunt
ibidem ¶ Asini esurientes susti-
nent percussiones propter pascua ibidem
¶ Secundum Eraclitum asini potius
eligerent ... quam aurum quia her-
ba ... est ... et ... propter ...
delectabilius nutrimentum pre-
stat asinis quam aurum x eth

Assimulacio Or dicit quod
nullus fit malus assimilatur demo-
niaco iii eth propterea malus
¶ Dicit quod ... nobiles et boni
assimilantur deo ... ibidem ¶ Assorti-
tudo politica maxime assimilatur
fortitudini vere ... intemperan-
cia assimilatur bestiis x eth
¶ Intemperancia magis assimilatur

volutario quam timiditas ibidem
¶ Magnificus assimilatur sapienti arti-
fici x eth propter hoc magnifica ¶ Magni-
ficus assimilatur sciencie ibidem ¶ Habitus
medius ad extrema et extrema maxime as-
similatur amicicie x eth quia habitus
¶ Qui fingit se esse mentitor quam sunt
illa que consistunt in ipso nichil aliud
contra ... placet ... et hoc
delectatur illis assimilatur pio x eth
¶ Verecundia magis assimilatur passioni
quam habitui x eth Iustum uxorium
magis assimilatur iusto politico quam
iustum primum ad dominium x eth propter
hoc iustum ¶ Intemperancia assimilatur
ydropisi et thisi vii eth quia hec
intemperancia ¶ Incontinencia assimilatur
epilepsie vii eth propter incontinencia
¶ Incontinens assimilatur civitati omnia
necessaria calculanti et dispensanti vii
eth ¶ Intemperatus assimilatur civitati utenti
legibus sed pravis ibidem propter hoc separatur
¶ Consuetudo assimilatur nature ut eve-
nus poeta dicit vii eth ¶ Qui delectatur
se ... ad invicem ... attem-
tant mores et ... alterius non
... ad invicem magis assimilantur
benivolis quam amicis viii eth pro-
pter amicicia ¶ Plura assimilantur passioni et
amicicia habitui ibidem propter hoc amicicia
¶ Amicicia perfecta assimilatur perseverancie
ibidem ¶ Amicicia que est corporum ad in-
vicem assimilatur ... et extra-
neorum ¶ Amicicie fratrum assimilantur amicicie
que est secundum thymocratiam ibidem ¶ Amicicie
politice et contribulium et connaviga-
rum magis assimilantur amicicie communitatis
que ... viii eth
¶ Amicicia consanguineorum assimilatur

amicos statim idem ¶ Non amare
illos a quibus beneficia recipimus
assimilatur hyeme per versum 9 ethicorum
¶ Amatio sive amor assimilatur fictio-
ni ibidem quere amor ¶ Amari assimila-
tur quod est pati ibidem ¶ Adulatio assi-
milatur requiei 8 ethicorum ¶ Leges
assimilantur politicis operationibus 10
ethicorum quere lex ¶ Principatus poli-
ticus magis principatur multe divitum
similiter seductorum assimilatur vero 3 politicorum
¶ Policia vera assimilatur pronomos
non vera despotice ibidem ¶ Regnum
assimilatur aristocratie 4 politicorum
Rethorica assimilatur dyalectice 1 rethoricorum
quere rethorica ¶ Qui non verecundantur
dicere quod sunt adgustam assimilatur ama-
ti 2o rethoricorum ¶ Efficere loqui assimilatur
fraudulentis et vinus mixtus 3 rethoricorum
quere loquela ¶ Assimilatio est quedam
methaphora tamen modicum differt ab
alia 3o rethoricorum quere methaphora ¶ Assi-
milatio est utilis in oratione rethorica
non tamen est frequentanda in multis
afferentie assimilatio non est quia
rethorica sed poetica idem ¶ Assi-
milationes sunt promittende sicut me-
thaphore idem ¶ Assimilationes dicunt-
ur methaphore ibidem ¶ Qui mortuos
spoliat assimilantur canibus qui
lapides mordent idem ¶ Plato in
sua politica assimilabat expo-
liatores mortuorum canibus 3o
rethoricorum quere mortuus ¶ Metra
poetarum assimilantur formosis sine pul-
chritudine quere poeta ¶ Periclus
dixit Samios istos gentes assimilari
ad ipsos pueros qui cum acceperunt

cibum plorant quere sic forte illi ho-
mines de suis benefactoribus mur-
murabant idem ¶ Demostenes prin-
cipes et gubernatores civitatum
assimilavit nutricibus quia nutrices
cum pueros nutriunt maiorem partem
cibi deglutiunt et de residuo
cibos quod est cum saliva pueros lini-
unt et mitigant sic principes cum
tyrannisant possessiones per tributum
accipiunt et verbis eos mitigant
ibidem ¶ Methaphore et assimilationes
dicuntur esse ex proporcionalibus 3 ho-
meris ¶ Assimilatio videtur esse ypoboli
hasteginiu 3 rethoricorum quere hasteginiu
¶ Assimilatio dicitur a methaphora
ibidem 3o quere methaphora ¶ Omnis assimilatio
est delectabilis et continet quandam
convenientiam et facit nos addiscere
ibidem ¶ Anima magis quiescit assimila-
tione quam methaphora idem
¶ Assimilationes sunt methaphore sed pla-
tentes ratione assimilatio est methapho-
fora proporcionabilis ex quibus duobus
sicut Homerus statuit sed fisolomochet
archiue ythia 3 rethoricorum ¶ Methaphorica
assimilata possumus uti in poetica
materia idem ¶ Poete autem peccant
contra methaphoram assimilatam idem
Proverbia supra sunt apte methaphore
ibidem 3o quere proverbium ¶ Tyrannum
assimilamus symee fistulate et
licet ne disputante in plaga idem
quere tyrannus ¶ Concionalis lo-
cutio assimilatur pertractive vilis
3o rethoricorum quere concionale

Astucia

Astucia est intentio ad aliquod
finem comparandum est mala tunc in-

dispicia ad eius consecucionem dicitur
dr astucia vi eth. It astucia sa-
nat in malum

Assuefactio Refert z ana
non est assuesci in contrarium ii eth
nullum enim naturalium contrarium aliter
assuescit idem Ro quod lapis ingenim
clinacio in re naturali stat per formam na-
turalem in posse per statutum illa forma
tollitur inclinacio atque non paratur
sed multum ad acquisicionem virtutis assi-
aminiscitur sic ut sit assuescenti id
g per frequentes Ad Rue i sit ana
nullus assuescit in oppositum quod ap-
test ana duplicit primo quia consequitur
nam de per se in talibus non consequitur
assuefactio in oppositum 2o per accionis
ut assentire ro in talibus fit assue-
factio in oppositum vel dic quod inest ana
a presuppositis et presupponitur ana
hominis sicut esse vivum vel esse sensitiuum
et talia non potest abesse Alia co-
sequuntur insunt a natura et ista sunt
duplicia quia per se ut esse risibile et in ta-
libus homo non assuescit in oppositum Alia
per accidens et in talibus homo potest assuesci
in oppositum vel dic quod e quod nam de
per se i n assuescit ad oppositum
sicut de per accidens bn ii eth. Virtu-
tes morales per sicut in nobis
per assuefactionem idem. Ex assuescere
bene operari fit aliquis bonus et ex
assuescere male operari fit aliquis malus
idem. Non parum differt primo multum a
iuuentute assuescere bene et male operari
Sed non parum differt primo multum quia
fiat bonus et malus si si aliquis
assuescat bene operari fit malus bonus

si male fit malus i ibid. Iniusti
tractus ad unum quem potest ad medium
per assuefactionem redde pro tortuosi
lignorum dirigentes faciunt ii eth. Refert
non modicum quod ut assuescat aliquis
in operacionibus bonis et contrarium in mal-
libus. Assuefactio et assuescere bene o-
perari amica que est temperant p eth
Sed per temperancia assuefactio est
delectacionibus tanto quod est temperancia fit
sine periculo ro et sine magno
periculo potest quis ab huiusmodi delectacioni-
bus abstinere p eth. Terribilia
tanta que et timiditas racio contingit
et assuefactio in talibus et periculosa
ibid. Addiscere aliquis assuescat
bene operari secundum inuencionem virtutis
honestatem ad bonum operari indiget
legibus x eth. Pueri pro etate
dicunt assuesci ad duos motus ma-
nuum et pedum vii pol ro repperi
Pueri in pro etate dicunt assuesci
operationibus fingoribus et moderatius
ferentem et opera bellica idem
Iuuenes a iuuentute bona assuescere
possibile e ad bonum habitum faciunt
statim a primo melius assuescunt
idem. In etate infra septenum pu-
eri omnia in quibus assuescunt secundum motum
operacionis ludi per mores et sunt quod
per magistros eorum in quibus postmodum
qui fuerint dicunt vii pol repperi
In omni arte oportet materiam predisponi
et ad hoc quod introducatur ars oportet
aliquam dispositionem et assuefactionem
bonam preexistere viii pol. Nichil
oportet ita addiscere et assuescere ad
generacionem habituum moralium virtutum
et accionem sicut iudicare recte de-

motibus corporis et passionum et de
lectari secundum rationem eorum in eis viii
ethicorum ¶ Assuescere et recte iudicare
de actionibus moralibus et recte
gaudere et delectari in eis est effi
cacissimum ad mores idem ¶ Assuesce
re recte iudicare de actionibus armo
nie musicalibus et delectari secundum
eorum in eis est assuescere recte iudi
care de actionibus moralibus et de
lectari in eis recte ibidem ¶ Assuesce
gaudere tristari in eis que sunt similia
delectationibus et tristiciis moralibus
est proximum ei quod est delectari in eis
quod quidem est simile alicui eodem mo
do videre se habere ad veritatem quam id
cui est simile viii ethicorum ¶ Assuesce
in eis que sunt similia est proximum de
assuescere in eo idem ¶ Assuetum
et consuetum sunt computanda inter
delectabilia i rethoricorum ¶ Multa
naturaliter non sunt delectabilia tamen cum
assuefacti sunt delectabilia fiunt
ibidem ¶ Consuetudines studia
et necessitates sunt necessaria et violenta
si non assuefiunt i rethoricorum

Attentus

Attentus prohemium
debet facere auditores benivo
los et attentos 3o rethoricorum ¶ Non
semper expedit auditorem facere at
tentum et ideo multi accipiunt au
ditores provocare ad risum et redu
cunt omnia in eminentiam ...
doctrina bona et iocosam ...
causa et negocium ... in locum ...
homines non adveniant ut cum quibus
mala causa est non vult videri idem
¶ Cum homo est in epykeya et
iustitiam tunc bonum est videri et

reddere hominem auditorem attentum
ibidem ¶ Auditores attendunt mag
nis et mirabilibus et delectabilibus idem
¶ Reddere auditorem attentum vel
non attentum non est proprium prohemio
3o rethoricorum sed ubique prohemium ¶ Reddere
auditorem attentum vel non attentum
sunt quod orationem rethoricam secundum ...
... dicere ... i statuatur in
formis nostris ... singularibus ... et
statuere in eis quibus non ... studio ...
in negotio philosophie ... debemus
attendere magis ... quia
in bona policia debet ...
... negotium ibidem
¶ Reddere auditorem attentum est
... et non ... auditorum
... sed ... idem ¶ Prohemium
facit attentum vel non attentum
sunt inducta propter ... auditorem
... si auditor non est ... non
necesse opus prohemio 3 rethoricorum
¶ Ea que sumuntur propter auditorem
in prohemio sunt facere ipsum auditorem
benivolum et attentum et aliquando con
trarium scilicet non attentum 3o rethoricorum
¶ Reddere auditores attentos non
est proprium prohemio ... omni
bus partibus orationis si indigeat ...
attentos i rethoricorum ¶ Magis vero
oportet reddere auditores attentos
in alia parte sermonis quam in prohemio
ibidem ... prohemium ¶ Tradicium
est in principio ... quod homines sunt at
tenti ... magis homines atte
te audiunt idem ¶ In principio ...
magis homines attente audiunt

illos auditor reddendis attentus scilicet primo est ille propter quem ut dicamus vobis non licet in illam... dominacionem et in hic male facit quia hoc predico non est magis meum quam vestrum et quia negocium spectat ad vos ideo debetis esse attenti. 2o ut dicamus eis dicimus vobis dicere et ...cu quia nunquam audivistis audita in male... quale nunquam est visu. 3o quia debemus eis quinimmo precatur sicut fecit perditus quiuis auditores dormitabant et non attenderent solvat dragma ... idem. Talium negocium ... auditores non attentos potest quia qui habent malum negocium quod videntur habere malum negocium nunquam vellent quod auditores attenderent ymo mo... ubique et in quo loco est eis melius quam morari in negocio ... et ideo nunquam ... dicunt nec respondent secundum quod ... contra ... sicut ... adversaria ... idem. Talis habent malum negocium quod videntur habere nunquam vellet quod auditores attenderent ut supra.

Attributio. Designeum et attribulibus ... et ... tribuere et attemptare singulis ea que eis competunt secundum proprietatem sui status et secundum virtutem sue potencie et dignitatis et secundum usum sui officii quod habent aliquis in parte

quod ethicorum. Tempus attemptandi attribuere ... ipsum unicuique et attemptare singulis ea que eis competunt per ... statum et virtutem et ... offici... idem. Intellectus attribuit felicitatem homini bestiali ... ethicorum. Nullus attribuit optimam vitam homini bestiali idem. Felicitas speculativa ... deo et substancie separate ... felicitatem practicam que est secundum virtutes morales et actiones virtutum moralium removemus a deo ... ethicorum ... felicitas. Substancie separate non possunt attribui actiones virtutum moralium idem ... Substanciis separatis non possunt attribui operationes iuste vel iniustitie nec opera fortitudinis nec liberalitatis nec temperancie idem.

Atrociter. Dicuntur qui sunt ... non ... et vehemencius ... ethicorum.

Avaricia. Avaricia ... inproba cupiditas boni ... ethicorum. Omnis avarus est iniustus quia plus cupit habere quam debet. Avarus iniustus circa bona fortune que sunt simpliciter bona idem ... bona fortune. Avarus non est circa omnia bona sed solum circa illa circa que est fortuna ... idem. ... appetit habere de malis ... avaricie ... in equalis ... ethicorum. ... victorie victoria ... bonum et ambiciosi ... et avari ...

p° Rethor. ¶ Non est auarus dig-
nus qui iuste respiciat vel restringat ad
retinere eos quando non est dignus erit qui
auari quod retinet argentum non sunt
digni argento 3° Rethor. ¶ Aua-
ricia non contentatur in aquibus sed
alios modos cupiditatis querit
continue. bo. de con. p. li° ii° me-
tro ¶ Item facit homines papitiue
ibidem Auaricia facit homines odi-
osos largitas claros. bo. de
con. p. li° ii° p° v°. ¶ Diuicie
nesciunt restringere auariciam
bo. de con. p. li ii° p° vi° ¶ Aua-
ricia dicitur insaciabilis ibidem
Amor habendi sicut auaricia sed fecior
est monte ethne qui continue
ardet bo. de con. p. l. ii° me. v°
¶ Auari designatur per signum sui
motis bo. de con. p. l. i° me. 3°
¶ Auarus est qui appetit diuicias
indebitate scilicet contra distribucione
debita vi° top.

Augmentacio

Augmentacio (tum) virtus
intellectualis ut plurimum habet
augmentum 2° eth. ¶ Ribus et po-
tus quando sunt contra mensuratis nature
secundum debitam quantitatem saluant et au-
gent sanitatem 2° eth. ¶ Forti-
tudo ipsius fortis in sustinendo
tristia et mortem in bello non dimi-
nuitur sed magis augmentatur 3° eth.
¶ Quilibet turpe affectans oportet
puniri et maxime si eius malus
appetitus multum augeatur 3° eth.
¶ Appetitus pueri et concupiscens
maxime et multum augmentatur

ibidem per ablacionem concupiscencie
aufertur conatum ibidem ¶ Iusticia et
iniusticia augmentantur et di-
minuuntur per comparacionem ad magis
et minus amicum viii eth. ¶ Iu-
sticia parentum augetur malicia
peccatorum malicia 5° eth. ¶ Bonorum
virtus augetur per eorum amicitiam ix° ibidem
¶ Amicicia bonorum augetur bonis
colloquiis et operibus quibus
recipitur ibidem ¶ Delectacio est
augmentatiua operacionis x° eth.
¶ Delectaciones aduenient augent operacionis
operaciones ibidem Coytus nimium
impedit augmentum et nutrimentum
vii° pol. ¶ Predictis tempus deficiatur
est augmenti in quo malicia natura
sit augeri ibidem ¶ Tempus determinatum
ad augmentacionem aialium non mul-
tum procedit a tempore deputato
ad generacionem ibidem ¶ Augmentacio
rei cadit in laudes et similiter
ad laudes 5° Rethor. quod in laude
¶ Augmentacio est in excellencia
vel consistit in excellentiis ibidem ¶ Aug-
mentacio est conueniens omnibus oracionibus
quod ad communia negocia rethoris
adaptantur per idem ¶ Augmenta-
cio est conuenientissima exclamatis
3° Rethor. ¶ Predicta augmen-
tantur laus et vituperium 3° Rethor.
ad uim ¶ Medietatem tenebis tamen
ipsi in augmento et diminucione boni
et mali fuerimus moderamen quod
quia non debemus nimis augere bona
ut mala nec minuere ibidem ¶ Aug-
mentacio est ex opposito ex parte
additamentum et sic audacia

Aud

Audacia est similior et vicinior fortitudini quam timiditas
3 eth. ¶ Audacia in iuventute admixta
cum arte non est fortior utilis esse potest
non ad bellum non potest. ¶ Audacia militum ad bella non valet. ¶ Audacia est
fiducia cum spe salutari ultra
experientiam quia non aliquis audet cum fiducia
sine spe propinqua 2o rethoricorum. ¶ Manifestatum sunt qui sunt sine ulla passione
concitate ut quando non est initium audacia
iio rethoricorum pro confirmatione. ¶ Exaudacia tempore optimo consurgit agendum
sicut videtur esse v in quo dicit quoniam
non latet scriptorem quod dicit quoniam audacter loquuntur iudicium est partis prout
ista loquimur et potentissime in dictione ibi non consumuntur et non latet nos
3o rethoricorum. ¶ Audacia dicitur quod de se facundie vim facit sed cum impetu passionis vi topicorum

Audacter Optimum est uti eloquio i. optime i. audacter quia tempore
optimo debemus audacter et importune loqui 3o rethoricorum. ¶ Communis est omnis
species detractio locutionis quia tempore optimo debemus loqui importune i. audacter i. id est non per locutionem. ¶ Incon-
gruum est enim aliquis audacter loquitur
licet esse cum convenientia pro omnibus hominibus
se quoniam conformare se audacter
loquendo sicut videtur esse v in quo dicit
non latet loquentem quod dicit idem

Audax audeo Audax homo
nihil timet sed ad omnia pericula
vadit intrepidus audax efficitur
iii eth. ¶ Audax dicitur qui super-
habundat in audere iii eth.
¶ Audax dicitur qui habundat in audendo quia sic praeaudiens et praecipitans aggreditur terribilia nihil
videns sed veritate dictante 3 eth.
¶ Superbus dicitur audax et fictor
fortitudinis quia fingit se
esse fortem et audacem quoniam equus
est vere audax et fortis se habet circa
terribilia sic ille vult apparere
ibidem. ¶ Sicut et qui est vere fortis
et audax se habet circa terribilia
sic superbus vult videri ibidem. ¶ Superbus iii bustius qui imitatur
opera fortis et audacis quia in
periculo ibidem. ¶ Multi superbi qui
videntur audaces sunt vere timidi
ibidem 3 eth. ¶ Superbi multa
quaerunt sunt in loco audaces in
parvis periculis tamen si superveniunt
magna terribilia non sustinent ibidem.
¶ Timidus est deterior quam audax
quia audax idem quod timidus.
¶ Timidus est magis in superabundantia
quam audax quod timidus.
¶ Defectus timidi magis patet quam
audacis ibidem et fortis audax timidus dicitur secundum processum 3 eth.
¶ Timidus et audax superhabundat
et deficit in audiendo et timendo sed fortis se habet medio modo in
praedictis ibidem fortis timidus et audax sunt circa eadem obiecta ibidem quod per
obiectum. ¶ Audax et fortis dicitur
ibidem per rationem fortis. ¶ Adulteri quamquam
iuvenes videntur detinent multa audacia et terribilia operantur
3o eth. ¶ Audax habet aliquid simile

forti vij eth ¶ Illi maxime in-
surgunt quod naturaliter sunt audaces
et sui sunt durius coactus a mo-
narchis v° pol ¶ Audax est
maxime in prosilit primum omnes auc-
ne v pol ¶ homines audent
apud eos quos non iniusta fecerunt
quia non credunt dampnificari
2° reth ¶ homines audent contra
eos qui aut omnino sunt adver-
sarii aut si sunt adversantes non habent
potentiam aut si habent potentiam
huiusmodi adversantes sunt amici quibus
bene fecerunt et a quibus bene passi fu-
erunt et maxime si eius fuerunt
plures amici quam adversarii quibus
amici tales contulerunt et melio-
res vel ambo scilicet plures et melio-
res quia homines non timent de adver-
sariis si habent plures et meliores
amicos quam ipsi ibidem ¶ Sicut
accidit in periculis que sunt per mare
propter ventos et tempestates
audent futura pericula et marina
non sunt experti [illegible] consimilia
quam talia pericula audet ea ibidem
¶ homines audent si putant se esse
[illegible] plura auxilia et acta quibus
[illegible] alios sunt timidi ab
eis ut sunt in [illegible] pecunia et robore
corporum robur amicorum robur re-
gionis [illegible] ad bellum ibidem
¶ Excedentes alios audacia
sunt [illegible] bellicosi [illegible]
2° reth ¶ Robusti audaces
sunt ibidem ¶ homines audent si non
fecerunt iniusta quia nulli quod non

iniuste aut non talibus de quibus timet
ibidem ¶ homo carens deo audax
est quia credit quod deus sit defensor
eorum ibidem Nos diligimus a quibus
audemus 2° reth quia [illegible] diligo
¶ Divitie robur in [illegible] amicorum et
que pertinent ad eufortunia faciunt
homines confidentiores et presumptuosos
et audaces ii° reth ¶ Irati et
audaces quasi sunt [illegible] et auda-
cia tunc sunt sine meditatione
2° reth ¶ Bona spes facit au-
dere ii reth [illegible] spes
¶ Qui sunt in statu non sunt valde
audaces ii° reth

Auditor ¶ In negotio retho-
rico auditor habet se ut iudex po-
tens [illegible] 2 reth
¶ In declamatione auditor habet
se ut iudex quia [illegible] declamatur
[illegible] et in negotio concia-
tivo auditor habet se ut iudex
quia [illegible] negotium ¶ homines [illegible]
[illegible] aut audiunt aut inspiciunt
mala ipsorum si audiendo vel in-
spiciendo non [illegible]
2° reth homines [illegible] aut
inspiciunt mala ipsorum et non [illegible]
[illegible] similes aut [illegible] pende-
tibus aut inimici ibidem ¶ Amici
condolent audiendo vel inspiciendo
mala suorum amicorum ¶ Audito-
res attendunt magnis et mirabilibus
3 reth ¶ In omni alio loco magis
remittitur [illegible] in medita-
tione ibidem ¶ Bonum est esse be-

inuolu et inimicu auditoribus
et esse iniuriu et misere f reth
¶ Auditor debz fieri beniuolz
p dixi attentus beniuolus a q
duoz opz concurrere p ut dic
dice bona ulz grata sint utera
q sint tha auditoribus g omis
credulitas ul sint z cop bri
simpl ul cop bu lib aud audi i
et omis bon potator ul e bu
nus sim ul e bon auditorib
3o reth

Aurum est mag in usu qua
ferru 3o reth ¶ Int metalla
auru z inodorabile

Ausibile. lib. Co lin fici
pam aut ausibilia et ipsi aliquis
audet q no opter z ins ciusta
nis xo eth ¶ Fortitudo mag
e circa terribilia z tristia q circa au
sibilia xo eth ¶ Fortis plus lau
dat circa terribilia z tristia qua
circa ausibilia id ¶ Fortitudo
no equalr z circa tri bia et ausibia
z principaliter circa ausibilia pus
tmeda xo eth ¶ Ausibile z co
trarium timido 2o reth pucla
loge z ppe concia p ausibilia
si directores et auxiliatores in bra
et magna ul simul mlta z mag
q quib; audz quib; gna pucloz
si directores et auxiliatores sint
mltores et maiores i de ¶ Ioke
sint ausibiles apud eos a qbus no
iniusta passi q qr passi abhinc
ul passioez q sueuerit magis
time p co pise noctua idem

Ausum sunt q obtinuerint
i mltis z no passi sint q io icp
pti ctime noctua audet 2o reth
¶ Ausum sunt qui sepe incederunt
in pericula et excepti sunt pericula
z euaserunt idem Ausum sunt
omno i expti a omo expti id
¶ Ausum sunt hoies si i pomt
i penitentibus diis se bn hnt p
tha sunt signa et responsiones
ut sacrificia et edificatores te
ploz sui ausi facere in tuit ut
iiiitudo coros 2o reth ¶ Itm
e quid ausum q r ngt qst q
no mo z pnam illi sunt ausum
ibid ¶ Pro quare illi sunt ausum
q no i iusta fecerunt qria no
e adi iustia facere z iniustum pa
ti z factum ire ceciuque no i
iustificantur nq mo pim q eos
ide ¶ Ausum sunt qui i videres
alios mult aliud putant se pari
ibeis aut passiones ee z pu
tant se obtine z vince

Auxilium. lib. ¶ Ho imme
fine et auxiliu sbiale sit
i natis z i iustius q e phibe
q amicos viii eth ¶ Infortunati
indiget auxilio fortunati q
q viuat et qbus bn faciant q eth
¶ No z bonu z decens p ho cohi
beat se pmptu in recipiendo
auxiliu et iuuame ab aliis qo
eth ¶ Rem mimis miseris se ad
recipiendu auxilium ab amicis
sit sinus aut indelectabilis id

¶ Iniustum est esse auxiliatum aut
f(acere) reth. ¶ Turpe est pueros non auxi-
liari parentibus vel uxores maritis
et fratres dicto et dominis. ii. reth. Illa
timenda sunt maxime terribilia quorum
auxilia non sunt aut non sunt faci-
lia adhibendi 2o reth. ¶ Homines au-
dent si putant comperire plura auxi-
lia et maiora quibus excedentes
alios sunt timendi ab eis ut sunt
milites per actum robor corporum
2o reth. ubi supra. ¶ Erubescibile
est quando potens in pecuniis non
auxiliari impotentes aut minus
auxiliari eos quam deceat ii reth.
¶ Potentes in pecuniis non auxi-
liari impotentem vel nolle auxili-
ari a pauperibus quod omnia illa sunt
signa illiberalitatis ibidem. ¶ Dicimus
eos esse reprehensibiles et vitu-
perabiles qui sunt advocati super
publicum et non promoverunt in
non obtulerunt se ad auxiliandum
publicatibus 2o reth. reprehensibiles et

Babilonia

Babilonia fuit tante latitudinis ut capta
esset una
pars civitatis 3a die nescivit altera
civio per 3o pol. ¶ Circa regionem
babilonie fuit murus circumposi-
tus ibidem

Banausia

Banausia parvificentia
non multum inferunt obprobriationes
quibus imponuntur 4o eth. ¶ Banausia
et parvificentia non sunt malicie mali
propter quod non sunt nociva nec ad proximum
ibidem ¶ Banausus dicitur qui superha-
bundat in consumendo facultates
magnas preter rationem ... in
rebus respectibus parvum sumptu
multum consumit et mittit superplende-
scere dominos magnos sumptus preter de-
bitum honorum et expendit superfluos fa-
ciendo hystrionibus et adulatori-
bus convivia 4o eth. ¶ Banausi
omnia que faciunt in sumptibus superfluis
non faciunt propter finem bonum sed ut ostendant
suas divicias estimantes se propter hoc
admirari ibidem ¶ Banausi
in expendendo deficiunt ut ubi
multa debent consumere pauca consumunt
et e contrario ubi pauca sufficiunt in
multa expendunt ... et non
movent ex bono racionis sed intuitu vo-
luptatis et admirationis ibidem
¶ Nota conditiones banausi primo in parvis
sumptibus multa consumunt et resplen-
dent 2a omnia que faciunt non faciunt
propter bonum finem 3a ea que faciunt
faciunt sibi estimantes quod homines appe-
tent de eo per ubi oportet multa
consumere ibi consumunt pauca et contra
ibidem ¶ Banausi et parvifici non sunt
nocivi proximo quia banausus per
superflui donationem multis providet
parvificus sua retinens nulli fa-
ciens iniuriam ¶ Banausus et pro-
digus non sunt valde turpes ...
in magnis sumptibus difficile
est modum custodire ... banausus
applaudit magnifico sicut
parvificus excusatur per naturale
desiderium retinendi ... multa

secundum qmetatorem ¶ Banausi
dicuntur manuales servi 3° pol. Ba-
nausi antiquitus non participabant
principatu idem ¶ Antiquitus in
quibusdam politiis banausi erant ser-
vi in erant servi idem q li° similiter
¶ Optima civitas non faciet ban-
nausum civem quia ubi principatus
et honores distribuuntur secundum virtutes
idem ¶ Operarii necessaria civitati qui ad
ministrant uni sunt servi operarii servi
qui pluribus sicut sunt operarii banausi
idem ¶ In policia ubi principatus
et honores distribuuntur per virtutes
sicut in aristocratia ¶ Banausi
non sunt cives secundum veritatem ¶ Non
possibile est eum qui vivit vitam banausi
et mercennariam operari virtutes
idem ¶ In oligarchia mercennarii
non sunt cives sed banausi idem
¶ Banausia consistit circa artes
mechanicas 8° pol. ¶ Banausi
forenses agricole non sunt cives nec
partes civitatis optime vii pol.
¶ Banausi agricole negociatores
sunt vitam vilem ducentes non conve-
nientem virtuti nec generativam virtutis
sed magis contrariam virtuti idem ¶ Ba-
nausi et non facti operatores virtutis
non participant civilitate idem Neque
agricole neque banausi sunt insti-
tuendi sacerdotes idem ¶ Artes
banause sunt que circa corpus quam
mentem disponunt viii pol. Ille
que melodye et organica male
disponunt iuvenes secundum apostolum et
banause sicut dicitur viii idem Ceu-
nus banausi non operantur sed
honesta per ... eth

Barbarus ¶ Apud barbaros
femina et servus habent eundem
ordinem 1° eth ¶ Apud barbaros non sunt
principantes principantes ut nunc per
videtur idem ¶ Apud barbaros
magis virtutes inesse et servo idem
homines nolunt dicere nobiles
homines qui capiuntur in bello quia sunt
servi sed solum barbaros 1° pol. ho-
mines dicunt quod homines nobiles sunt
ingenui non solum cum sunt extra
domum et patriam sed ubique circa
sed barbaros solum domum sunt liberi
per de sua natura idem ¶ Bar-
bari natura sunt magis serviles quam greci
3 pol. ¶ Barbarum sub tyrannis sustinent
principatum dispoticum idem ¶ Multi
barbari pueros natos statim
balneant in aquis frigidis et volunt
primus frigidus sed hec debent fieri gra-
datim vii pol.

Beate vivere non consistit in
non faciendo vii pol.

Beatitudo debetur in
bonis actionibus sed non
bilitate ... pulchritudine et compa-
nat beatitudinem 1° eth quod ... felicitas
¶ Ratio non habilitat plus pul-
chritudine et comparat beatitudinem
idem ¶ Operatio dei beatificat sed
anima beatificatur 1° eth q ... deus
¶ Ad beatitudinem requiruntur omnia
bona circa corpus quam anime et ex-
trinseca 1mo pol. ¶ Beatitudine

Dignitas auferunt fortuitas bo. de
con. p. li. ii° & p. 4 ¶ Beatitudo for-
tuita apud parietes non specie-
dinat ide. Beatitudo mortalium
misera est idem. Beatitudo fortui-
ta non delectat similiter misera est id.
¶ Imperfecta beatitudo non consistit i
rebus corruptibilibus id. ¶ Beatitudo
est esse in anima ibid. ¶ Beatitudinem
imperfectam scilicet o precor bone uiuens
amittere non potes cum finis tui
ipsius per tranquillitatem animi tui corporis
ide. ¶ Beatitudo est summum bonum nature
nature rationalis idem. ¶ Beatitudinem
multi per mortem consecuti sunt id.
Beatitudinem multi per dolores et sup-
plicia consecuti sunt ibid. ¶ Beatitudo
requirit confirmacionem in bono. bo. de
con. p. iiii. p. 3 ¶ In rebus fortuitis
non est beatitudo quia omnia fortuita possunt
auferri puta quod beatitudo est bonum stabile
bo. de c. p. li. 2° ¶ Radix beatitudinis
primus est tranquillitatis et commo-
deracione et sedacione passionum
per habitum virtutis bo. de con. p. li. ii°
& p. 4 ¶ Multi sunt qui quesierunt statum
beatitudinis non solum morte sed et
doloribus et suppliciis idem
¶ Perfecta opum beatitudo in ore sui
statu adeptus finis securus ac
despectus idem ¶ Beatitudo in se
continet omnia bona idem ¶ Suffi-
ciencia reuerencia potencia celebritas
leticia sunt condiciones beatitudinis
¶ Nota diffinicionem beatitudinis. Beatitudo
est status omnium bonorum congregacione
perfectus. bo. de con. p. li. 3° p. 2a
¶ Beatitudinem diuersi in diuersis consis-
tere putant alii in diuiciis alii

in honoribus alii in potencia alii in
voluptate id. ¶ Beatitudinem multi esse
perficiunt quod est omnium bonorum copiosus
status et non alicuius egens sed sibi
esse sufficiens id. ¶ Beatitudo
non est anxia tristis nec subiecta doloribus
et molestiis ibid. ¶ Beatitudinem
non seruat quod promittitur aliquid non putat
prestare etiam quod non possit prestare congregacione
omnium bonorum etiam quod non beatos fe-
ciunt bo. de con. p. li. 3° p. 3a
¶ Beatitudo non est querenda in diuiciis
potencia et ceterum huius non diuiciis
sunt. bo. de con. p. li. 3° & p. 9 ¶ Beatitudo
perfecta que reddit sufficientes potentes
reuerendos id. Beatitudinis statum non potest
consistere aliquid mundanorum id. ¶ Beatitudinem
summam nature esse esse summa dignitas
bo. de con. p. li. iii p. x. ¶ Beatitudine
adepcione homo sit beatus id.
¶ Beatitudo est ipsa vera diuinitas id.
¶ Beatitudo non constituitur partibus
membris ibid. ¶ Bonum et beatitudinis
eadem est substancia idem ¶ Copiosus
status omnium bonorum est in quo se
gaudet et in se omnia bona habet immo
perficiunt beatitudinem bo. de con. p. li.
iiii° p. iii. ¶ Praui vero sunt vacui et
discordantes sine homines de summo
bono, cum homines concordent et diligent
appetendo beatitudinem id. ¶ De beatitudine
in presenti statu non habet perfecte
determinare congruendo secundum quam homo est in presen-
ti consistit li. iiii° & p. vi & ...
tria ¶ In bonis temporalibus esse beat-
itudo id. ¶ Gloria mundana non est
summum bonum nec prestat ad beatitudinem
bo. de con. p. li. iii° & vi ...

bonu ¶ Nulla medi acq̄sita no
ꝯstituit ad beatitudi͞e deq͞ n͞q ꝫ cuia
sapieti ꝯficie e de gl͞a 1ª ctor̄ ꝓꝫ cu
sapiens maxime cuiat btitudine
eu maxie sit felix bo de con p
li iiijᵒ ꝓ vi ¶ ꝯsideo e v͞a btitudo
q͞ in deo ꝫ ꝑfim bo͞m et ide e v͞a
btido bez ꝓꝫ cõꝫ q͞ ꝯsi ideo no
eꝯꝫ ꝑfim bo͞m tr deus no possꝫ ee
p͞m om̄ n͞a m ipo e ꝑfim h͞c ait
ꝑfatiue et pue cu oia ꝑfa poa
sut imꝑfca bo de con p li 3ᵒ ꝓ x
¶ Beatitudo e i deo no cau̇ꝫ aḋꝫ
dyfinitu ab eo ꝫ ide cu ipo ꝯ ł ꝓ
q͞ ꝑ deus ¶ Beatitudo ꝫ sum
suffiᵃ et suma potecia et suma
reuerēcia et claritas et voluptas
ide ¶ Illa q̄tu ꝫ suffi reuenᵃ cla
ritas potecia voluptas no ꝯsti
tuut beatitudi͞e ꝓ d͞nt sic mebra vn͞m
corpus idem ¶ Bonu et btitudo ꝯ
ide ꝯbus ¶ Nullus dubitat v͞tꝫ be
atitudo et diuicia e magꝰ appete
da 3ᵒ top

Beatus

Beatus ¶ Beati maxime ꝯti
vuunt et opant in opie v͞tutibus
pᵃ eth ¶ Multa mala et magꝰ bn
tribulat et ꝯt hat btm et ꝯtinaꝯ
i ferat q͞ Al̄ ꝫ ct̄u i fortuna ꝯe
sui ꝯfcia i ferat et q̄mo tingut et
ꝯturbat roez no tn totalit a bono ciuit
et rois a bonuat ide ¶ Nullꝰ btor
efficit miser ꝯꝫ i fortuna aīa ꝓo
ꝑ no opabit a ꝯp odibilia et mala
ꝯfeliat ꝯtet ꝯ eth ¶ Rebus ꝯsit
tendit bonor actior ꝫ m opaꝯ
v͞tuꝫ ꝑfe p ill de dum ꝯ btor ꝫ
hoies q͞ Al̄ q͞ b ꝯ ꝯ mutabiles nt
ptes no pt ꝯcte btitudo supre
lestiu et diuinu ꝑ ꝯm ¶ Sm tlis
e alia ꝑs btitudine ꝫ habu
dacia q͞ nllum ꝯsistit bnsmu
ide ¶ Dicit q͞ nullus uolens fit
btus aꝯfitat dictu ꝓ 3ᵒ eth
¶ Nullus e btus vole eoꝫ ꝓ
litas aug͞ꝫ tbe v͞tiue tq̄ua
ipm motu nalit inclinat
ide ¶ Ꝯsiti q͞dor dixerut aꝫ
esse btm a q͞lia et delcam
vij eth ¶ Homines beati i bois oib
ꝯtitudinibus v͞talibus i nde
m elis ꝫ i doiꝫ ꝫ bn delectari
bus viij eth q͞ ꝓ ꝯ uitae ¶ Btꝰ
ꝯtinues ꝫ opari et delectari ꝯ eth
¶ Bti et uiuosi maxie appe
tut ipm plue q͞ eth ¶ Opacio
ꝯpecitiua ꝫ omnia q͞rū ꝑ ꝯ let att
bui bto ꝓ eth ¶ Sedm opacs
ꝯpecuᵃ oia i ꝯsistit hoi q͞ꝫ
solꝫ attribui bto ide ꝓꝑm
¶ Sbe ꝯpaut et hoies d͞ut d͞
ꝯsid bti x eth ꝯ ꝯ d͞m ꝯꝫ
¶ Nō modu quo hoies d͞ut bti
sꝫ i q̄ntu ꝯ sitti do opacois
speculatiue ieis ꝯsistit idem
¶ Dn hūt ꝯtuor v͞talibus ꝫ for
titudine tpancia iusticia et ꝓdencia
nemo d btus vij eth pol
¶ Sme bonitate n͞q d btus ide
¶ Deus e btus ꝑse ipm ꝯ naꝫ
idem ¶ Btus omnes e deus bo de
con p li iijᵒ ꝓ x ¶ Btus q͞s fit
ad ꝯp roe d͞ m̄ ide ¶ Ꝯte btor
q͞ no sit eis aliqd a malu i ꝓ
putat eis no posse euenire aliqd
malu iijᵒ reth

Bellum · mis · ꝯsilus · timere

Bellum dspit ualde liberales i decoe

pecuniaz qui tn̄ sᵗ timidi i bel-
lice piculis. po ethi ¶ Bella du-
esse optia picula g̃ ꝑ bellū
¶ Aristo. q̄ in bello ē est i maior
et optimo piclo. g̃. maxima
ꝗ i hō de faclli morte / optio
ꝗ ibi moriᵉ iustiniet / morte sᵗ
honuique ꝗ ē dimius et qui
cū ē virtus est vltie potestam
maximū z optim̄ i de ¶ Expo-
nētibus se piculis morte in bel-
lo impediuntᶻ magni honores
tā in ciuitatibȝ vbi ꝑmitus
dnatᶻ et apud monarchias p
sm̄ vnꝯ dnatᶻ idem ¶ Picula
q̄ fiūt ꝑm bellū sᵗ impulsa et
ꝯ bona morte ꝑ tmēda idē
¶ Dyomedes et hector / sᵗ accep
tionem honoris et ōmē euasioz
vituprij i bello troyano strenu-
issime bellauerūt. ꝯ° ethi ¶ In
bello troyano hector ꝗbusdā
ꝯhortantibus ut a bello re̾c̾ed
ret dixit ħer va polidamas ēis
sup troyanos iņ redarguentes
reponet si a bello recessero et
no fortis ego ibid ¶ In bello
troyano dyomides sociis ꝯhor-
tatus ad viriliter bellandū dicebat
ñ forte me habuit hector cō-
cionas et loquens in troyanos
q̄ sup̄ dicet ad laudē sui et mei vi-
tuprium dyomides a me victus
est. ꝯ° ethi ¶ Hector i bello tro-
yano cōmabat troyanis ad
viliter pugnandū dicens q̄ ego
si actu bellico timere illigo
talis ꝑmittanti vos q̄ no eīt s̄
sufficiens fuge canes. i. fuga-

tem in̄ esfurā et cadaū canibus
tradā i ibid ¶ Pax est idē finis
ꝗ belli x° ethi ¶ Principales o-
pacoēs virtutū pitiaz vel ꝯsist-
ūt i rebus politicis ul i rebus bellicis
idē g̃ ꝑ virtute pitica ¶ Neuti
o pacoibus moalibȝ virtutum
pitiaz sᵗ politice z bellicis
ꝯpetit vacatio id ¶ Nullus eligit
bellare ul bellū ꝯparare ꝑpter
ꝑm bellandi q̄ sique finē
suū ꝯstituet in actū belladi
vi̾ esse violentus o aiaꝯ / ꝯꝯta
ēius q̄ ē omē bellare velit ad
vltim̄ est ipse cūtate ab pug
toes facere / ꝑ hec ut peru pug
ne et occisioes fiēnt idē
¶ Nō opacoe bellica no ē vacaᵒ
ide ꝑhi ꝯpatico ¶ Opacoes
politice z bellice ōmalias
opacoes virtutū moalū pcel
lūt tam pulchritudine tā magnitudine
x° ethi g̃ ꝑ politica ¶ Opacio-
nes politice z bellice no sᵗ ꝑ
se eligibiles sᵗ ppter aliq̄
finē ꝗ ordinatᶻ idē ¶ Opacoes
politice z bellice no sᵗ ꝑ se
eligibiles idē ¶ Sufficere
in bello sᵗ videtᶻ esse i ꝯpetētia
alicuiꝯ boni ꝑ pot ¶ Laudat q
ꝯfereut leges in thessoria et
alii dicunt q̄ iustū ꝑ dictis leges
est de nuo iniquoz z no z iustū
ꝑmo ualde durū q̄ supari in
bello dicit esse sua q̄ a quis
sᵗ potentia ꝑ violentia ipse
no eqꝯ sᵗ ħdeꝯ ꝑ sit melior
Alii sᵗ sapientes dicunt ꝯ sit

possit iniustum simpliciter. Sed non simpliciter. ibidem

¶ Lex quedam dicit quod hec illius legis quod superati in bello dicuntur esse servi supervi-olencia .i. convenciones victorum in intro-ductum est ut liberi homines ad fortiter pugnandum incitarentur. ¶ Aliqui quod lex ista eodem iustum est et si huius racionis opinionem moveantur dicunt imperiosum tamen asserit quod ex eodem quod dicunt propter principari et dominari alium quod est melior secundum virtutem qui victor existit non hec racio possit efficaciter admoueri eodem ut hec racio probabiliter [illegible] a quibusdam hominibus videtur. ibidem. ¶ Non est iustum simpliciter quod superantes in bello do-minentur et principentur superatis. Nam si contingit bellum esse iniustum con-tingit ex iniusto principio. ideo non est quod quod superantes dominentur. ¶ Secundum Theodectem fecit ut simplices et de optimo genere sicut filius imperatoris fieret servus capitur sepe a malis vincitur. Et nobilissimi essent servi si contingit venderentur filii eorum essent servi primo politicorum. ¶ Bellum est iniustum propter malum principium et causam. ibidem ¶ Homines nolunt dicere quod nobiles homines qui capiuntur in bello quod fiant servi sed solum barbaros. unde intelligitur de naturali ser-vitute que est in barbaris non in nobili-bus. ¶ Ars bellica et predativa est naturalis et est iusta ad bestias et ad barbaros. primo politicorum ¶ Romani bellicosi et militares multum fuerunt luxuriosi ibidem ¶ Audacia [illegible] ad nichil

[illegible] necessariorum utilis esse potest nisi ad bellum. ibidem ¶ Audacia in milicie ad bellum non valet [illegible]

¶ Virtus bellica valet ad dominandum aliis

¶ Consilium regum et principum debent instruere in bellicis et equestribus. tertio politicorum ¶ Regna magna principatum impossibile vel [illegible] plures provenerunt ad summum secundum unam parte virtute sed virtute apti bellica [illegible] et potestati in milicia. ibidem

¶ Omnes iusti et virtute bellica non consistunt [illegible] civitates civitate tertio politicorum

¶ Ex nobilibus et virtute bellica potest esse civitas sed non bene ¶ In bello [illegible] et [illegible] destruitur exercitum [illegible] quarto politicorum

¶ [illegible] fuit parte optime [illegible] ad bellum [illegible] nauti-cum [illegible] sexto politicorum ¶ Principatus bellicus et custodie civitatis [illegible] in excellencia [illegible] dignitatis constituuntur. Sed principatus de tributis de agris de censibus civitatis sexto politicorum

¶ Omnes cives et separatores eorum qui ad bellum [illegible] molestias ut ad impugnandum alios secundum [illegible] eodem bonum sunt et religiosus septimo politicorum

¶ Finis belli est pax. ibidem ¶ Lace-demonii fuerunt bellicosi. ibidem ¶ Bellici consiliarii sunt parte civitatis septimo politicorum ¶ Bellica consiliativa debet ab agricolis [illegible] secundum omne tempus. ibidem ¶ Bellicantem indiget potencia. ibidem ¶ Bellum gerens esse pacem. septimo politicorum

¶ Tota questio et vita humana dividitur

in separata eadem et non variatam secundum
operationem belli et pacis ibidem ¶ Ideo
legislatorem magis attendere ad
pacem quam ad bellum idem ¶ Plurime
civitates quamdiu sunt in exercitio belli
quod adversarios salvantur civitates si
vincerint quod eos et veniunt in pace
corrumpuntur et policia eorum destruitur
ibidem ¶ Bellum disponit ad pacem
et iustitiam idem ¶ Magis est pene non
posse bene uti bonis in vacatione
a bellicis operationibus idem ¶ Bellica
dones optimates operantur bonum hominis
in actu fortitudinis solum bellice
consistere ¶ Optimum bonum hominis non con-
sistit solum in actu fortitudinis bellice
ibidem ¶ Bona que sunt per bellum non
sunt optima bona hominis sunt quam
maiora idem ¶ Pueri imperfecte etatis
debent assuescere caloribus frigoribus et
moderatis eciam ut sint fortes et opera
bellica venire possint ¶ Bene ipse pueri
ut ad agones non exhibuerunt
in tignaris argumentis et laboribus
et gravitatibus corporis ad motum liberi
in moderato non contravenerint se in-
mobilibus et superfluis operibus
vim pot ¶ Potes feliciter sit robor
magnitudo nobilitas fortitudo po-
tencia agonistica et bellandi in
ethicorum ¶ Acquisicio virtutis bellica
componitur ex magnitudine roboris feli-
citer idem ¶ Dicunt in bellicis per tempus volu-
mus vincere sed reth ¶ Quod poeta co-
solans athenienses quam veniret de
bellari aut operam augere simus
methaodis quod et fortem et ser sina
melaphodi et perdentes operire de
deperdentes in adiuvabat in consolacionem
athenienseum ut non curarent sed erat
debellati quam sin qui debellaret
3º retha ¶ Delicato bellorum quod ordi-
prus quod per delicato belli ordi-
natus ad futuram pacem 3º retha
pulcherius quod habere trophea
super ea quam per bellum idem quod propter vic-
toriam ¶ Victoria et pacta quam primo
dico periculo quam victoria per bello
et per magno periculo idem ¶ Tem-
pactum quam bellum sunt signa victorie
idem ¶ Virtus bellica fit coactivum
et violentis sed quod non bellum opere
rone se minue non quam iusta causa
adhuc bo dicit per ph li po in
po ¶ Bellandi difficultas facit
et causa glorie magnitudine bo go
dicit p. e. x c p. vii ¶ Bello non
utamur ut vacemus et bellamus
ut pace fruamur quam ethicorum x go
et pace ¶ Nullus eligit bellare
nec bellum preparat solum gratia bel-
landi idem per re bellum ¶ Optima
virtus non consistit in bellis cum alius
septimo pol

Bene vivere et bene operari quod
diffinimus felicitatem primo ethicorum ¶ Non
parum ymo multum refert ad opera-
ciones humanas per consuetudines assuescunt
vel expectant bene vel male idem per im-
tum eorum vel eis 2º ethicorum de
delectacione et tristicia bonum utilis
est bonum qui male malum idem
omne bonum fructum cuius est finis
bene se habere et opus eius reddit
bene se habentem 2º ethicorum per

bius ¶ Circa adolescentem fictum 2° eth
involutus nichil non est causa bene
vel non bene [illegible] quis faciat illorum
eorum que oportet et quo oportet ibidem
¶ Adulterium nunquam potest bene fieri ibidem
¶ Opinio illa est falsa dicentes quod hos qui
se ipsos puniunt et dicunt mala delectationes
quod bene agere non [illegible] actionem
delectabilium contrario modo [illegible] medicine
proveniant 3° eth ¶ Alicui fortius [?]
alias mortes sicut est mergi in
mari vel egritudine et se bene habent
et impaviditer [illegible] fortis
qui non timet mortem in bello 3°
eth ¶ Intemperantia et [illegible] bene
se habere est signum boni et perfecti
habitus secundum philosophum 3° eth ¶ Ad
bene vivere homines oportet concupiscentias et
delectationes suas esse mensuratas
3° eth [illegible] ¶ Divi-
tiis utuntur male et bene uti 4° eth
[illegible] ¶ [illegible]
utilia sunt quibus utuntur male et bene uti
ibidem ¶ Principalis actus liberalis
est bene uti pecuniis ibidem ¶ Magis
proprium est virtutis bene facere quam bene pati
ibidem 4° [illegible] ¶ Ad [illegible] est
bene facere et bene operari ibidem 4° [illegible]
dare magnanimitas est potest bene
facere 4° eth [illegible] ¶ Magnanimus [?] Solum
[illegible] qui habent se bene et bonis exterioribus
[illegible] aliis [illegible] secundum [illegible]
vel [illegible] 4° eth ¶ Bene consiliari
[illegible] opus prudentis 6° eth
¶ Carnes leves sunt bene digestibiles
ibidem carnes volatilium sunt bene di-
gestibiles ibidem ¶ Servi bene consi-
liatur [illegible] consiliator 6° eth
¶ Ad hoc quod aliquis [illegible] bene
sillogizet et recte operetur [illegible]
singularium oportet habere sensum
[illegible] 6° eth ¶ Si sint plures amici
[illegible] ad [illegible] vita [illegible]
[illegible] et impediunt
et distrahunt ad bene vivere 9° eth
¶ Unusquisque opus suum diligit [illegible]
ad bene vivendum secundum optimum [illegible]
[illegible] 9° eth [illegible]
illos diligunt [illegible] et bene
operantur 9° eth ¶ Reges habent curam
de illis qui vacant bonis intel-
lectualibus et qui bene et recte operan-
tur de amicis suis ibidem ¶ Ad hoc
quod aliquis assuescat bene operari
secundum rectam rationem [illegible] honestatem
ad bene operandum indiget legi-
bus 10° eth [illegible] lex [illegible] habet
potentiam coactivam ad bene vivere
et secundum quod oportet ibidem ¶ Ille laudatur
qui potest bene principari et bene subici
3° pol ¶ Posse bene principari et
subici virtute est contra vivere et bene
vivere honestas communicat 3° pol
¶ Bene vivere in politica est operari
secundum optimam virtutem practicam 3° pol
¶ Unusquisque princeps indicat
bene eruditos a lege 3° pol
¶ Corpus bene dispositum ad salutem
et naturas bene complexionatas bo-
nas naturas habentes multa pericula
possunt sustinere sicut et politia bene

disposita seu ordinata vi pol
impossibile est eu qui nichil agit age
vii pol Excellentem multitudinem
hominum bene regi est opus difficile valde
vii pol Civitates grecorum bene
politizant idem Genus grecorum
natum est bene politizare et principari
ibidem Omnis homo appetit bene
vivere et felicitatem sed non omnibus est
equalis habilitas ad adipiscendum
hoc vii pol Felicitas bene
disposita secundum corpus et bene disposita
secundum animam est ut in pluribus ibidem
Studiosos et bonos et bene poli-
tizantes oportet esse bene ductos a le-
gislatoribus ibidem Expediens est
contra bene habendi corpus · i · ethicorum
Bene pati est adipisci ea que homines
concupiscunt · quod scilicet habere ea que sunt
· i · ethicorum homines arbitrantur esse
mees magis bene pati ab ipsis amicis
quam inimicis · 2º ethicorum Sepe bene pati
ab aliis et bona recipere et modicum
bene facere et efferatur est erubescibile
idem 4º et erubescibile Sepe bene pati
ab aliis et bona recipere et modicum
bene facere et superbire sunt signa pu-
sillanimitatis et humilitatis idem quod
et pusillanimitas Bene vel male pati
est naturaliter iudicare bene et ordinate
vel iniusta · 2º ethicorum Premium vel suppli-
cium assequentur soli hi qui operantur bene
vel male · bo · de con · phie · li · iiiiº
prosa · iiiª

Benefacere tor · racione Super
beneficiens non
facile beneficiari vel beneficium ab
aliis recipere · 4º ethicorum Benefacere
alicui non est in intencione ut ipse faci-

faciat vel recipiat recompensacionem
beneficium est bonum honestum · viii ethicorum
Qui sunt amici propter virtutem prom-
pti sunt adhoc quod sibi invicem bene faciant
et bene operentur ibidem Similiter
Benefacere et bene operari sunt proprii
actus virtutis et amicitie · viii ethicorum
Qua dum utrique contendit vel similiter
intendit adhoc quod bene faciat alteri
non est querimonia de recompensacione neque pug-
na propter intercipere quod erit non conveniens
met certat se amatorem et benefa-
cientem idem Multi sunt qui quod bene
pati volunt ab aliis bene facere autem
alteri fugiunt tamquam inutile · 8º ethicorum
Quilibet beneficiatus debet intendere aprin-
cipium receptorum beneficiorum a quo
beneficium recepit scilicet utrum ab aliquo
gratis recepit vel ab alio propter inde
recompensacionem et debet intendere in quo
re beneficium recipiat videndo an
sit recompensare vel non · et si non convenit
se potentem ad retribuendum in hiis
que recepit sustinentes se beneficia-
ri vel alias non recipiat benefi-
cium viii ethicorum Beneficiato sufficit
quod retribuat equale beneficium ei
qui recepit idem Item beneficiator
intorum beneficiato quantum ipse
beneficiatus diminuatur per acceptum bene-
ficium et ideo tenetur reddere quantum re-
cepit de adiutorio vel etiam plus
quam hic est melius et maioris gratitu-
dinis idem Beneficiatus bene
tenetur reddere benefactori quantum re-
cepit de adiutorio vel etiam plus quam
hic est melius et maioris gratitu-
dinis idem Nota operum bene fi-

ciates inequant retribucionem vide-
dum equalitatem recipientis sed beneficiati
inequitat et a quo beneficio dantis vim
etc. ¶ Reddere beneficio ipsius quod be-
neficiatus accepit hic emolimentum qua
solutum contractum recepit quod pertinet
actus gratitudinis idem ¶ Multi appe-
tunt magis beneficiari et recipere ab
aliis quam benefacere quod est ¶ Be-
nefacere est superexcellentis et beneficiari
superexcelli idem ¶ Benefacere est
difficile et oppositum benepati illa-
boriosum idem ¶ Actum magis proprium
benefacere quam benepati idem ¶ Propri-
um virtutis est et boni et virtuosi benefacere
idem ¶ Liberalius est benefacere amicis
quam egenis ibidem ¶ Religiosius est
benefacere hominibus virtuosis et libe-
ralibus quam aliis non virtuosis etc.
¶ Secundum proportionem merito debetur be-
neficio et non recompensatum quod est
quanto magis preciabilis est sed magis premium
iudicium recipientis etc. ¶ Recipienti-
bus homo magis debet retribuere bene-
factori quam amico quamvis proprie
amicus ¶ Illud absolute est similiter
proposito homo magis debet retribuere
benefactori quam amico quamvis dicitur in
in casu non est observandum ut si amicus
esset captus et non haberet unde se
liberaret idem ¶ Amico existenti in necessitate
magis est subveniendum quam benefactori
etc. possent retribucionem ¶ Retribuere
debitum benefactori malum et quantum
dicere alicui virtuoso in neutro vir-
tus conveniens facere benefacere idem
¶ Benefactori malo aut retribuere debitum

aliud et alia datur similiter
benefactoribus quibus aut similiter sunt attri-
buenda que congruunt sed digniores
idem ¶ Non amare illos quibus
beneficia recepimus sed a beneficio-
ribus appellatur humane promissionem
etc. ¶ Benefactor opus manet
sed utilitas beneficiati transit
et preterit idem ¶ Benefactor de-
lectatur in beneficiato tamquam in
suo proprio bono sed beneficiatus
delectatur in benefactori sed in eo non
proprio idem ¶ Bonum quod provenit be-
neficiato ab benefactori est bonum
utile sed bonum quod benefactor facit
beneficiato est bonum honestum idem
¶ Benefactores excellunt beneficia-
tos in amore quia amare proprium hoc
quod est amabile idem ¶ Benefactor
plus amat beneficiatos quam ametur
ab eis primo ratio apparens quia benefactor
accommodat beneficium beneficiato
nisi accommodantes appetunt bonum
illis quibus accommodaverunt ut
possit rehabere sua sed ille cui acco-
modatum est vellet accommoda-
tor non esse ad finem quod amplius
non esset obligatus secunda ratio est quia
quilibet diligit suum opus ut patet
de poetis qui superhabundanter diligunt
eorum poemata nunc beneficiati sunt
ut opus benefactorum tertia ratio est quia
unusquisque diligit illud quod est
bonum suum nunc bonum benefactoris
consistit in actu suo quod per actum be-
neficia tribuit et benefactor gau-
det in beneficiato sicut in eo in quo
remittitur eius bonum perfectissime

sed bonum honestum secundum beneficiatus
nullum bonum honestum habet in bene-
factori vel secundum Burley opus
benefactoris est dictum beneficium
opus beneficiati, et ipse benefi-
cium secundum magis delectabile et dum
beneficiati quam actus est. ¶ Benefactor
magis delectatur in beneficiato
cui tribuebat beneficium quam benefi-
ciatus, probatio quantum actus bonum
est magis delectabile et magis
diuturnum tanto amplius amatur
sed bonum benefactoris in beneficiato
est magis delectabile et magis diutur-
num quam bonum beneficiati in bene-
factorem, patet quia beneficiatus
amatur a benefactore tamquam delecta-
bile presens sed benefactor a beneficia-
to tamquam delectabile preteritum quod est per
memoriam delectabile sed bonum presens
est magis delectabile quam preteritum
¶ Item memoria honestorum est
magis delectabilis quam memoria
utilium sed benefactor in beneficiato
habet memoriam honesti boni, sed
beneficiatus in benefactori habet memo-
riam utilis, ergo beneficiatus est de-
lectabilior et amabilior benefac-
tori quam econtra / Item ea que magis
laboriose fiunt magis diligunt
homines naturaliter sed magis laboriosum
est benefacere quam benepati, igitur
benefactores qui beneficium dant
magis diligunt beneficiatos quam
econtra, nam benefacere est laboriosius
quam benepati / Item ideo benefactores
assimilantur matribus
beneficiati filiis sed matres plus
diligunt filios quam econtra, ergo etc.
¶ Non ergo per rationem dicetur benefactores
sunt sicut comparabiles ad benefici-
atos sicut accommodantes ad eos quibus
accommodaverunt ¶ Unde sicut in mutuo
debitores vellent non esse illos
quibus tenentur ut solverent, accre-
ditores enim optant mutuum sed accommo-
dantes in tantum curam habent de salute
debitorum ne perdant mutuum quod
dederunt sic benefactores aliis
videntur esse et volunt illos benepa-
tientes a beneficiis ut habeant a beneficiis
gratiam accipere sed qui beneficia accepe-
runt non curant reddere gratiam
retributionem ad quam tenentur sed magis vellent
huic debito non teneri idem ¶ Bene-
factores non sunt proportionati ad bene-
ficiatos sicut accommodantes ad
illos quibus accommodaverunt quia
accommodantes iustum etiam non sunt
amorem circa illos quibus accommodant
sed volunt eos conservare esse sicut
contribuenti quod ab eis expectant
sed benefactores diligunt eos quibus be-
nefecerunt a beneficiis ibidem ¶ Benefacto-
res diligunt eos quibus benefecerunt
a beneficiis etiam si ad nichil sint utiles
eis in presenti neque fient utiles
in futuro idem ¶ Quilibet artifex diligit
in artificiatum suum et contribuendum est circa de
benefactoribus, nam artifex magis
diligit opus suum quam diligitur
ab eo sic benefactor magis diligit
beneficium quam econtra idem ¶ Beneficiatum
est quasi opus benefactoris ibidem
¶ Bonum factoris consistit in actu suo
per quem beneficium tribuit, quam etc.

Benefactoris opus manet sed utili-
tas beneficiati transit et perit
ibidem. Honestas enim operis manet
imponenti ipsi benefactori ratio quia bonum
honestum est diuturnum et non cito tran-
sit. ibidem. Benefactor plus delectatur
quam beneficiatus quia de meliori bo-
no quod fecit habet memoriam quam benefi-
ciatus de eo quod recepit quia benefactor
habet memoriam de bono honesto quod
fecit, beneficiatus autem de bono uti-
li quod recepit. ibidem. Benefactor se
habet sicut superexcellens, beneficiati
tamquam superexcessum. Benefactores
magis amant beneficiatos quam econverso
ratio prima sumitur quia circa eos magis
laboraverunt. ratio secunda quia benefactor benefactum
desiderat esse et quasi de suo opere bene-
ficiatus autem quam beneficiatus propter
suspectum quod de suo cum non bene-
ficiet sed de alieno. ibidem. Oportet
propter ille qui est bonus sit benefactor
4 ethicorum. Non est opinio quod bene-
ficiatus beneficiatorem si sit iusta
opinio. ibidem. secundum morem et opinionem
retribuit benivolentiam pro beneficio
quod ab aliquo recepit 4 ethicorum. Bene-
ficiati post ipsam receptionem beneficii
constituuntur benefactores ipsorum a quibus
beneficia receperunt 4 ethicorum. Bene-
ficiatus minus bonum honestum habet
in benefactione ratio quia bene-
ficia recipere cum sit indigentie et
[illegible] non videtur esse actus virtutis
ibidem. Beneficiatus sibi habet aliquid
bonum in beneficio habet bonum utile

ibidem. Nomen amici [illegible] est benefacere
ibidem. Benefacere aliis est opus boni
et virtuosi 4 politicorum. Sepe homines
eligunt magis beneficiari et bona sua
[illegible] quam benefacere si delec-
tatur [illegible]. Benefacere et bene
pati sunt delectabilia ratio quia delectabile
Benefacere est [illegible] homines
[illegible] et habundare in talibus
ibidem. Iustum est benefacere ei qui benefecit
[illegible]. Refficere gratiam ei qui gratiam
fecit et benefacere ei qui benefecit
et esse auxiliativum amicis [illegible] sunt
iusta [illegible] et [illegible]
talia [illegible] in malicia ibidem
homines [illegible] benefaciunt
neque equalem retribuciones [illegible] 2
rethoricorum. Homines [illegible] amicos si
eis non benedicunt vel benefaciunt
[illegible]. Qui benefactoribus
[illegible] retribuunt vel minus retribuunt
quam receperunt videntur despicere [illegible]
reputat [illegible] in more [illegible] vi-
detur estimare quod homines [illegible]
debito [illegible] reputat [illegible]
operationem bonam ibidem. Homines [illegible]
[illegible] qui sunt benefacti ab hiis et non
benefaciunt ipsis [illegible] rethoricorum. Hic
videtur esse qui [illegible] non [illegible]
aliquem et non benefacere [illegible]
omnes alios beneficiat ibidem. Bona
[illegible] et benefacta sunt
zelabilia 2 rethoricorum ratio [illegible] zelabilia
Homines honorant benefactores et bo-
nos [illegible] et honor [illegible]
ibidem. Bonus vir benefacit omnibus [illegible]
ibidem. Homines amant eos qui benefecerunt

aut ipsos aut eos quos habent cordi
i. quos amant. 2º reth. ad alex.
¶ Homines diligunt omnes eos quos
putant velle benefacere eis vel alicui
suis. idem ¶ Homines diligunt omnes
benefactores in pecuniis et in salute
et eos honorant et diligunt libe-
rales. ibidem

Beneficiatio et felicitatio
a quo est eadem virtutibus et aliquo
modo non. 3º reth. ad populum ¶ Sicut
felicitatis gloria virtute sic bene-
ficiatio felicitatis ad populum

Beneficium ¶ Beneficiari ac-
cipere est ipsius superexcessi. 4º eth.
¶ Magnanimus recipere beneficia ab
aliis erubescit et studet ut retribuat ma-
iora. ibidem ¶ Recipiens beneficium ab
alio est debitor illius. idem ¶ Magna-
nimi plus habent memoriam eorum quibus
benefecerunt quam a quibus beneficia re-
ceperunt. idem ibidem ¶ Magnanimus ¶ Ille
cui bene patitur recipiendo beneficium
est minor eo qui impendit be-
neficium. ibidem ¶ Impendere aliis
beneficium hoc est magnanimo delecta-
bile recipere vero triste. idem ¶ Mag-
nanimus audit delectabiliter que aliis
beneficia impendit, que vero ab aliis
recipit audit indelectabiliter. idem
¶ Ad magnanimum pertinet propter aliquos
in statu et ipsis beneficia impen-
dere. idem ¶ Et ille qui beneficium passus
est ab aliis non quod faciat eis compar-
tiabiliter beneficia consimilia rependendo
tunc non fit debitum retributio.
4º eth. ¶ Ad suadendum quod incolarum
civile oportet eos qui ab aliis

beneficia receperunt, oportet
beneficia rependere. idem ¶ Multa
est utilitas in bonis fortune ablato
beneficio. viiiº eth. circa principium bonum
fortune ¶ Beneficium laudabilissime
fit ad amicos. idem ¶ Esse bene-
factum et ab aliis beneficium recipere
est bonum utile. viii eth. ¶ Nota
modum quo quidam puniunt bene-
ficia recepta, ut reputari dicunt se re-
cepisse beneficia quando erant parva illis
dantibus et quando erant illis similia ab
aliis recipere. ibidem ¶ Nota modum quo
benefactores sua beneficia magnificant,
ut reputari dicunt se contulisse maiora
eorum quam accipientes potuerant et quod non
erat possibile in similia illos ab aliis
recipere et quod contulerunt eis in peri-
culis et necessitatibus non in temporibus quod non acce-
pisset alius magnitudinem dampni incur-
risset. pater tria beneficia dat fi-
lio. viii eth. circa principium ¶ Non est possibile
in omnibus beneficiis condignum honorem
et premium retribuere. viii eth. circa principium
honoris ¶ Ille qui primo impendit beneficium
videtur concedere iudicium dignis retribuere
ille qui accipit ut de pythagora
ix eth. ¶ In amicitia que propter virtutem non fit
collatio beneficiorum propter confessorum
promissionem aliquam in servitio vel re-
tributione. idem ¶ In amicitia que propter vir-
tutem amici sunt beneficia mutuo ero-
gantes propter se ipsos et non intuitu
retributionis. ibidem ¶ Magis est exhi-
bendum beneficium virtuoso quam amico
non virtuoso. ibidem propter exhibitum beneficium
virtuoso virtuosi efficiuntur

melior / sed prohibitores beneficii
animo vitiosi ipse efficiatur peior
quarto ethicorum. ¶ Prodigi carent beneficio ad
se ipsos quarto ethicorum prope finem. ¶ Ille qui
primo impendit beneficium videtur quasi
iudicavit digne retributorem illi qui
accepit utpote de pictagora qui credi-
tur debere discipulos et illius perce-
ptibus preztio eos docere vellet ius-
sit quod det secundum tantum retribu-
tiones et honores sibi impendere
quantum dignum estimabat scientiam illam
quam ipse discipulos acceperat quarto ethicorum.
¶ Quia in quibus obsequiis impensis sic
suffiat et prosufficienti mittere ha-
bet quod danti retribuat / prime sententie
eius qui beneficium recipit patet per plura
respondi quod dicebat quod mereces de-
bitos beneficio non recompensabit quarto
ethicorum. ¶ Beneficiati respectu recipientium
beneficium constituuntur debitores eorum
a quibus beneficia receperunt quarto ethicorum.
¶ Multi sunt immemores beneficiorum
acceptorum ibidem. ¶ In beneficia tri-
buere naturaliter gaudet virtuosus ibidem.
¶ Aliqui sunt quasi creatores et beneficia
recepta quae produxerunt sunt magis
diligentes eos a quibus beneficia
receperunt et facilius naturaliter eti-
bus obediunt decimo ethicorum. ¶ Olim prin-
cipatus conferebantur pro beneficiis tertio
politicorum. ¶ Antiquus illi asserebantur
reges qui fecerunt aliquod beneficium
civitati vel regioni vel genti vel quod
potentes fuerunt beneficere quinto politicorum
homines instituere hunc qui fuerunt re-

tributores pro beneficiis sed numquam qua
receperunt. ¶ Homines diligunt non
comprobratores peccatorum nec beneficiorum
secundo rethoricorum. ¶ Diligimus qui iam
comprobraverunt peccatorum sed opposito
beneficiorum arguunt et reprehendunt
ibidem. ¶ Secundum sententiam dilectorum statuit
contumeliam putant esse non posse re-
vincere repassio quod vel reputant se
comparatione non reddere paratos co-
ferentibus eis beneficia secundo rethoricorum.
¶ Principes multos pro beneficiis
secundo rethoricorum. ¶ Omne beneficium est impu-
te respectu voluntatis primo rethoricorum.

Benivolentia.
¶ Amicitia
est benivolentia viii ethicorum prope principium.
¶ Ad amicitiam requiritur benivolentia ibidem.
¶ Amicitia consistit in benivolentia
mutua ibidem. ¶ Benivolentia potest esse
inter aliquos ignotos et quod neuter
alterum videt sed non amicitia ibidem. ¶ Non
est amicitia. ¶ Ignis non competit beni-
volentia ad se ipsos quarto ethicorum prope
finem. ¶ Benivolentia non est amicitia
ibidem prope principium. ¶ Benivolentia
videtur esse amicitia non tamen est amicitia
quarto ethicorum. ¶ Benivolentia non est a-
mare primo. Benivolentia potest esse sine
passione et appetitu. Alia autem sed
amare cum amor sit passio vel prin-
cipium in passione / Secundo quia amor fit
si in esse ex consuetudine / benivolentia
autem fit repente patet hoc de pugna
et duello ibidem. ¶ Benivolentia non
est dispositionum vel impetuosa media-
torum neque appetitum vel passionum in
appetitu sensitivo quae ipse descendit
et cum quodam impetu spetuoso recedit
et benivolentia consistit in simplici

motu precedit 9 ethicorum ¶ Benivole-
ntia generatur ex repentino huius
signum est quod sicut accidit videnti-
bus pugnatores agonizantium qui re-
pente fiunt benivoli ad alterum
et magis placet quod unus vincat quam
alius licet tamen nullus eorum conferret
subsidium ideo et quia [illegible] simplici
motu voluntatis idem ¶ Benivo-
lentia est principium amicitie illorum quia non est
possibile aliquos esse amicos nisi fuerint
facti prius benivoli idem ¶ Licet be-
nivolentia per diuturnitatem et consue-
tudinem possit fieri amicitia tamen non
provenit ad illam speciem amicitie que
est propter delectabile ut predictum ¶ Beni-
volentia non perducitur ad amicitiam
utilis vel delectabilis 9 ethicorum ¶ Beni-
volentia non est principium amicitie que
est propter utile vel delectabile propter primum [illegible] quia
qui est benivolus alteri vult illi bonum propter
se sed qui amat aliquem propter utile vel
delectabile solum vult sibi ipsi bonum
vel delectabile ab illo quem amat 2a
¶ [illegible] benivolentia propter eius continuitatem et
diuturnitatem pervenire potest ad amicitiam
[illegible] est principium sed benivolentia propter
eius continuitatem et diuturnitatem non venit
ad amicitiam propter utile vel delectabile et
illius amicitie non est principium idem
¶ De ratione benivolentie est quod aliquis
velit bonum alteri gratia sui ibidem
¶ Benivolentia est principium amicitie que est propter
bonum honestum [illegible] principalis que est principium
amicitie et non propter bonum utile et de-
lectabile sed honestum 2o [illegible] probatione
ex placentia quando videt aliquem decorum
quod sit bonus vel fortis vel huiusmodi tunc
fit ei benivolus sicut fit de videnti-
bus pugnatores agonizantium idem
¶ Benivolentia fit ad aliquem propter [illegible]
eius virtute ut dum aliquem aspexit
quod sit bonus secundum morem et sit fortis
vel tale fit sibi benivolus idem
¶ Celeres sunt eius fructus [illegible]
credibile sit prudentia virtus be-
nivolentie 2o rethoricorum [illegible]
¶ [illegible] de hiis que [illegible]
et [illegible] aut propter imprudentiam
aut maliciam erunt in benivolentia
ibidem [illegible] malicia ¶ Delectatio
et tristicia sunt signa voluntatis bone
id est benivolentie [illegible] ut quando
gaudet et delectatur de bonis
alicuius et contristatur et condolet
de tristibus eius 2o rethoricorum

Benivolus ¶ Si aliquis
amat vinum non est benivolus sed
sibi ipsi vult 8 ethicorum ¶ [illegible] volunt
hominibus bona absque [illegible] benivolentie
et gratia [illegible] illos dicti benivo-
les sed non amicos si non idem fiat
ab illo sed ut amati [illegible] ipse
velit bonum amati gratia sui ibidem
¶ Multi sunt benivoli [illegible] quibus
[illegible] non videtur [illegible] existimant
[illegible] vel excellentes
virtuosos vel utiles idem ¶ [illegible]
[illegible] esse benivoli
sed vera amicitia non est viii ethicorum
[illegible] repente fiunt benivoli 9 ethicorum
¶ Benivoli solum diligunt superfi-
cialiter id est remisse et secundum debilem
motum voluntatis quia non [propinqui?]
[illegible] ibidem ¶ Non est possibile aliquos
esse amicos nisi prius sint benivo-
li ibidem ¶ [illegible] quod aliquis sit benivoli

non potest dici quod sunt amici quia cito homo
mutatur magis se amat uel uerius amici
quantum ad suas beniuolentias uoluit illi quod benefecit
beniuolus tamen nichil cooperabitur ad
hoc quod illa perficiatur viiij ethicorum habuerit
propriis si illa eius non peruenit cuius
[illegible] viiij ethicorum ¶ Si quis
uult bene operari amicis quos sperat
ut pessimum cum quod bona operatur se
maiora bona refundat talis non
uidetur esse beniuolus illi cui quod
alia operatur sed uidetur magis sibi
ipsi quantum assimilatur sicut nec ille uidetur
esse bonus amicus qui seruat bonum
alterum propter quam utilitatem habere
expectat ibidem ¶ Ad firmandum et
firmandum politiam oportet cives
beniuolos esse vj politicorum Cum
aliquis esse ... et ...
non tamen optima consulere quia non sunt
beniuoli ... ij rethoricorum
¶ Bonum est esse beniuolum etiam
auditoribus et esse maliuolum et
contrariis iij rethoricorum ¶ Sic debemus
ordinare sermonem ut auditores
sint nobis beniuoli et aduersarii
maliuoli ibidem ¶ Auditor debet
reddi beniuolus ibidem

Bestia Bestie cum magno
impetu feruntur et saliunt in eos
qui vulnerant eas iij ethicorum ¶ Bestie
aggrediuntur homines propter penam quorum
malorum que actu patiuntur uel propter
timorem vulnerandi ... ibidem
¶ Bestie existentes in silua uel in palu-
de ubi non timent aliquas pati actu
nec in futurum non reueniunt ad homines
ibidem ¶ Bestie non possunt fortes
dici quia sunt fortes ¶ Bestie ultimum
periculorum fugiunt ibidem propter dolorem
in presentia quando ab aliis assiliantur bestie iij
ethicorum ¶ Bestie habent sensum vi ethicorum
¶ Bestie non communicant aliquam actu
humanam non operantur ... cum ... sunt
... et deliberationem ...
... bruta statim et ad
primam inclinationem ex instinctu nature ...
¶ Secundum quosdam similiter bestias
dicimus esse prudentes vj ethicorum quod
... ¶ Bruta bestie uidentur
habere quandam potentiam prouisiuam que
... ex instinctu nature aliquid
simile prouisione ibidem ¶ Potentes
naturales reperiuntur tamen in pueris quam in
bestiis vj ethicorum ¶ Virtus et malitia
non attribuuntur bestie nec deo vij
ethicorum ¶ Bestias non dicimus age ... ...
et ... ... quia non habent ...
... ... mouens ...
... ... fantasia et memoria
singularium vij ethicorum ¶ Bestie non sunt
uniuersale ... ... solum fantasia
et memoria ... ibidem ¶ Bestie me-
thaphorice possunt dici temperate uel in
temperate simpliciter non vij ethicorum ... temperatis
¶ Bestie neque sunt electiue neque ra-
tiue ¶ Homo iniustus et malus ...
peius quam bestia ... ¶ Homo
malus potest decies milies plures
mala facere quam bestia ibidem ¶ Bestie
et pueri ... ... delectationes que
non sunt simpliciter bone vij ethicorum ¶ [illegible]
[illegible] bestie ...
operationes ... ... vij ethicorum

¶ homo solitarius vel est deus vel
bestia i pol ¶ homo naturaliter dominatur
bestiis ibidem ¶ homo distat a bestiis
secundum quod racionem ibidem ¶ bestie nichil
participant de vita prouincia 2°
pol ¶ Nullus erubescit pueros
neque bestias 2° reth quere eru-
besco

Bestialis

Qui ponunt
suum ultimum finem in voluptatibus
videntur omnino esse bestiales
1° eth quia non minima sunt delectaciones
¶ delectaciones gustus sunt serviles
et bestiales 1° eth ¶ gaudere
de delectacionibus gustus et tactus
et diligere eas quasi summe est maxime
bestiale ibidem ¶ bestiales sunt
castri margini replentes ventrem suum
preter indigenciam 1° eth ¶ homines
bestiales et feralles si non puniuntur
ad iram aliis non inferunt
lesionem ibidem ¶ Sunt bestiales raro
invenire in hominibus vii eth ¶ Sed
tres modos secundum commentatorem aliqui sunt
bestiales primo propter corrupcionem
iudicii racionis ut maxime contingit
in barbaris qui nec civitate nec
consuetudine nec racionabilibus legibus
utuntur seu reguntur // 2° propter egritudines
et amissiones et tarditatem 3° propter
augmentum malicie sicut sunt
excedentes secundum homines mala qui fortitudine
comprehendi tunc pessima
vii eth ¶ Quasdam excellenter ma-
lus in fama dicentes eos esse
bestiales idem ¶ Qui se bestia-
libus delectacionibus et in delectantur
¶ Qui delectantur in delectacionibus
bestialibus dicuntur bestiales vii eth

¶ Siquis super satietate se replet
cibis non est humana delectatio sed bes-
tialis vii eth ¶ Bestialis non habet, solum
secundum intellectum corruptum sed impaciens
sed non habet intellectum vii eth ¶ Anima
non habet intellectum sed usum sed bonum per se habet
¶ In homine bestiali racio que est optimum
non est corrupta sicut in continenti in quo
remanet racio in victu et racio universa-
lis in particulari propter passiones corrupte
corrumpitur vii eth ¶ In homine bestiali
bonum hominis est corruptum totaliter ita
quod in sensu suo nichil habet de racione que
secundum quod est morum ordinatiua secundum quod
vel melius habet de racione secundum usum licet
bonum secundum sensus ibidem ¶ Bestialis magis
habet culpam quam homo malus sed est terribi-
lior idem ¶ Nullus attribuit felicitatem
homini bestiali 1° eth ¶ Nullus at-
tribuit contingit vita hominis bestiali
ibidem ¶ Multo bestialium hominum modo
de principio sed in alterado quod est virtute
2° pol ipsa iniusticia est crudelior que
est bestialis 1° eth

Bestialitas

Bestialitatem op-
ponit virtus eroyca vii eth ¶ Bes-
tialitas excedit maliciam humanam
vii eth ¶ Bestialitas est minus ma-
la quam malicia humana quia malicia
humana est cum racione et intellectu et est
magis mala quia tunc est per prudenciam
mens plures mala nocet cum malicia
bestiaiem vii eth ¶ Bestialitas
minus habet de culpabili malicia quam
incontinencia humana quia si consideretur racio
dicitur homo bestialis idem ¶ Bestia-
litas est terribilior quam malicia
humana propter excessum quo bestialis non

bestiam p(ro)pt(er) q(uod) possit aliquo(s) suam
malicia(m) resistere q(uam) sit b(estia) malus
h(om)i(n)e ut io(annes) i(n) malicia p(re)cipi-
tat s(ecundu)m eu(m) ¶ Co(m)paratio bestialit(atis)
o(mn)i malicia hu(m)ana e(st) Co(m)paratio
i(n)a(n)i(m)ati ad a(n)i(m)atu(m) s(ecundu)m p(er)peius (et) me-
lius q(uod) (et) i(n)a(n)i(m)ata no(n) (est) ita peyus
e(st) i(n)a(n)i(m)atu(m) malo q(uia) plus p(otes)t (et) l(edere)
sicut cu(m) i(n)i(us)t(us) q(uod) malu(m) p(ot)est f(acere) h(om)i(n)es
b(estie) de malo culpe. vij eth(icorum)

Blanditias dicit. Est ex-
imiu(m) amicicie h(ab)u(n)d(ant)is q(uia) sit
alicuius facere g(rati)a 2° eth(icorum). Blan-
dicies et placibilitas exponit ad
multum. x° eth(icorum)

Blanditor d(icitu)r qui exp(re)sse
se(cundu)m d(e)a(m) affabilit(er) 2° eth(icorum). Om(n)es
blanditores sunt s(er)uiles et obse-
quiosi .i. ad s(er)uiendum parati. x° eth(icorum)
¶ Om(n)es s(er)uiles .i. viles et electi
a(n)i(m)i sunt blanditores i(bide)m. Qui
s(e) ... sustinet in delectam ... si h(abe)t s(e)c(un)d(u)m
... et sic d(icitu)r blanditor. x° eth(icorum)

Bolomolochus eth(icorum)
Bolomolochus d(icitu)r qui h(abe)t
vitiu(m) bomolochye 4° eth(icorum). Qui
sup(er)h(ab)u(n)dant in derisione su(n)t d(ic)i
su(n)t bomolochi .i. similes rap(t)ori-
bus templi. x° eth(icorum) ¶ Bomolochi
e(st) n(omen) mali .i. derisor q(uia) derisor
i(n)tendit (com)plexior ille delectatio(n)e
h(om)i(nu)m b(e)n(e) s(ecundu)m p(ro)p(ter)e(m) q(uia) no(n) curat
an hor fiat ex bulla hoc(un)ta ul(tra) no
i(bide)m ¶ Bomolochus aliq(ui)s a qua
g(ra)t(ia) in ludo q(uo)n(iam) n(on) virtuosus dicet p(ro)-
mo nec audiet q(uod) ut su(n)t v(er)ba
in deceria ¶ Bomolochi dicu(n)t(ur)

qui sup(er)h(ab)u(n)dant in risu in ludo
ibi(dem). Bomolochi circa populu(m) ap-
pellant(ur) x° eth(icorum) q(uia) h(ab)e(n)t c(ir)ca populu(m)
¶ Bomolochi d(icu)ntur a bene hoc pu-
lis ibi(dem) y(ro)nia (et) ex liberali
q(uam) bomolochya 3° eth(icorum) (et) y-
ronia

Boni·tas. Bonu(m) e(st) q(uod)
o(mn)ia appetu(n)t i° eth(icorum). Nichil est
appetibile s(ecundu)m dictu(m) (n)ec(essa)rio (n)is(i) in
bonu(m) f(acie)t 3° eth(icorum) ¶ Idem e(st) bonu(m)
vni s(cilicet) homi(ni) et toti ciuitati q(uod)
e(st) (con)stitutiu(m) (con)siliu(m) x° eth(icorum) ¶ Ultimate
i(d est) d(i)c(itu)r s(ecundu)m delect(ationem) (et) ut aliquis d(i)c(itu)r
q(ui)cq(ui)d (et) q(uo)d f(acie)t bo(nu)m e(ti)a(m) vni
soli i(bide)m ¶ Melius e(st) p(ri)uat(ur) bo(no)
b(ono) q(uo)d e(st) bonu(m) (com)mu(ne) i(bide)m ¶ Bo(nu)m
de quali(tat)e q(uan)t(itat)e in r(elatio)ne de tali d(ic)i-
mus i° eth(icorum) ¶ Bo(nu)m i(n) (om)nib(us) q(uod) su(n)t
eius d(ic)it(ur) (con)ti(n)e(n)s (et) q(ua)n(tu)m i(n)
bonu(m) i(n)cludit(ur) (et) a(d)di bono vt
vni de bono (com)i(n) morali no(n) ali
p(er) nu(tri)t(i)o(n)e(m) et i(n)tellect(u)m q(uia) in-
tellect(u)s e(st) bonu(m) q(uod) na(tur)ale q(uam) i(n)tel-
lectu(s) et t(ame)n no(n) e(st) melior ¶ Vn(de) vni
q(u)a(n)do ibi vnu(m) bo(nu)m q(uod) e(st) ad
aliud bo(nu)m q(uod) e(st) (com)p(ara)tu(m) plus ill(ud)
bonu(m) q(uod) s(cilicet) cu(m) p(lus) no(n) i(m)pe-
dit p(er)petualit(er) tale bo(nu)m q(uod) e(st)
melius q(uia) x° eu(m) i(us)t(us) i(m)pedit
p(er)petualit(er) ¶ Vn(de) vni d(icitu)r q(uan)titate
rei no(n) r(ati)o(n)e ul(tra) p(re)dicatio(n)is. Vn(de)
vni m(odu)s q(uo)d q(ua)n(tu)m ut puta i(n) ordi(n)e
sp(irit)ualiu(m) et i(n)tellectualiu(m) ul(tra) i(n) ordi(n)e
corporaliu(m) q(u)a(n)do corporalia ad
corporalia ul(tra) sp(irit)ualia ad sp(irit)ualia
e(ti)a(m) p(otes)t i(n)telligi de bono q(uod)
(con)venie(n)s p° eth(icorum) ¶ O(mn)is (con)tinuo

et electo desideant aliquod bonum .i.
ordinatur in aliquod bonum primo ethicorum
Bonum quod intenditur scientia civilis
est summum omnium operatorum .i. inter omnia
ad que potest pertingere operatio humana
ibidem Bonum reperitur in diversis generibus
predicamentorum quia sicut sua secundum equivalentiam
et loquitur de bono entitatis et non
morali propter hoc solum in equalitate primo ethicorum
Bonum equaliter dicitur enti .i. convertitur
cum ente ibidem Bonum reperitur in omnibus
predicamentis ibidem Bonum transcendit omnia
predicamenta quia loquitur de bono entitatis
non morali propter hoc solum in equalitate primo ethicorum
Bonum et ens convertuntur unum enim
bonum transcendet propter sic bonum non est
ultra ens appetitum sciens bonum
proprium est appetibile et omne ens est
appetibile et omne ens est bonum primo ethicorum
Virtus dicitur bonum ibidem quia reddit virtus
Consuetudinem bonum quia tamen
est bonum quod solum dicitur in consuetudine et in
mensuratio est malum ibidem primo buthinomie
idem Utile dicitur bonum quia est regu-
lans in debitum finem ibidem Opus
dicitur bonum propter optimum et congruens ne-
cessarium ibidem Tempus dicitur bonum quia
in statu exercitio ambulandi ibidem
Bonum separatum non dicitur perfecte bonum primo
bonum separatum propter bonum in alteriori gra-
du bonum ita est ideo apud nos quod
tale bonum separatum non potest poni in al-
teriori gradu quod alia bona participata
ipsum non dicitur perfecte bonum bonorum quia
sicut sed homo ad ipsum hominem ita se
habet bonum ad ipsum bonum si una et
eadem est ratio hominis apud nos et hominis
separati et eadem est ratio boni et boni
ipsius bonorum quod homo apud nos et homo

separatus non differunt secundum se sed per modum quo
ut ille est homo mortalis ille immor-
talis primo ethicorum Bonum bonorum quoddam
est bonum per se et ipsum est desiderabile
propter se aliud est bonum quod est desi-
derabile propter aliud et quoddam per
quod sicut sanitas in corpore virtus
in anima et est ut potentia animi
idem Diverse sunt species et ratione
bonorum quoddam est bonum per se quoddam
desiderabile propter se aliud quod
desiderabile propter aliud ibidem Bonum
desiderabile propter alium alium est simpliciter
quod est bonum factum propter se quoddam
est conservativum propter bonum quoddam est bonum
prohibitivum contrariorum ut intrinsece me-
dicine et exercitia ibidem Secundum
sunt bona diversa que magis proximo sunt
adiunctio cum finem videlicet omni
utilitate operis consequente sicut scire
.i. sapere secundum prudentiam videre
voluptatis primo ethicorum Sicut videre
voluptate quedam et honores et
virtus que magis querunt propter se utilitatem
operis preveniente tamen si nullas
utilitates operis proveniret secundum se
essent desiderabilia et bona
Res secundum aliam partem sunt partes hac esse
quod diligitur propter se ibidem Bonum
non dicitur per unam rationem de omnibus
bonis idem Bonum dicitur de omni-
bus bonis non secundum ratione omnino di-
versas ut accidit in his que sunt equi-
voca a casu sed dicitur de eis secundum attri-
butionem ad unum ibidem Bonum sequitur
quod possit per se non est ultimum finis
hominis primo bonum hominis potest adquisiri
ab homine sed illud non potest acquisiri

bonorum principio/ nichil separatum potest homo acqui-
rere sua operatione quantum idem
¶ Omnes artes et scientie desiderant aliquod
bonum idem Nulla ars perficitur cognitione
boni separati homines delinquunt
cognitionem ipsius idem ¶ Cognitio
boni separati quod posuit plato esse pro-
dest omni bonorum non enim namque ad
bene operandum per se proficit et ideo quelibet ars
quod bonum inquirit [illegible] ars in quantum
illud bonum / 2a ratio quia sutor ex
contemplatione summi et separati boni
aliquis artifex nullum iuvatur in arte
sua sed ex contemplatione illius boni se-
parati non iuvatur in arte bene quia non
adiuvatur quantum [illegible] ad artificiorum
facta / 3a ratio sicut se habet bonum inten-
tum a civili ad operationem civilem
sic bonum intentum a medico ad o-
perationem medici sed medicus non vi-
detur intendere [illegible] sanitatem et separatam
sed [illegible] sortis idem
¶ In diversis artibus et operationibus
est aliud et aliud bonum intentum ut in
militari sed victoria ¶ In medicinali
sanitas [illegible] primo ethicorum ¶ In omni operatione
et electione est aliquod bonum intentum
quod habet rationem finis ibidem ¶ Felici-
tas est quoddam per se sufficiens primo et [illegible]
ethicorum Perfectum bonum est bonum per se
sufficiens primo ethicorum [illegible] per se
Per appositionem boni fit [illegible]
bonitatis id est augmentum boni idem
¶ Maius bonum semper est eligibilius
primo ethicorum ¶ Finale bonum [illegible] rei
[illegible] operatione consistit primo ethicorum
¶ Triplicia sunt bona scilicet exteriora

ut honores divitie bona fortune
corporis et pulchritudo sanitas se-
cundum virtutes anime ut scientia vir-
tus [illegible] primo ethicorum ¶ Sunt omnia bona bo-
ne sunt principalissima bona quo
alia ordinantur ut instrumenta ut res ex-
teriores sunt [illegible] corporis indigentiam
et corporis [illegible] ut ma-
teria formam et instrumentum [illegible]
instrumentalis idem ¶ Est antiqua
opinio et confessa ab omnibus philosophis
quod principalissima bonorum sunt ea que
pertinent ad animam idem Bona
anime vere non aliud sunt quam bona opera
idem ¶ Impossibile est vel non facile in-
digentem operari bona idem ¶ Om-
nium bonorum que conferunt ad felicitatem
[illegible] virtutes quedam instrumentaliter
et organice [illegible] utiliter [illegible]
ad electionem primo ethicorum ¶ Politica scientia
plurimum studium impendit ut faciat
cives bonos et operatores bonorum
idem [illegible] politica ¶ Bonum quod in-
tendit scientia politica est summum omnium
operatorum idem [illegible] politica
¶ [illegible] bona et ma-
la [illegible] non sentiat primo ethicorum [illegible]
sensus ¶ In infortuniis refulget bo-
num primo ethicorum ¶ Bone operationes [illegible]
et infortunia [illegible] mor-
tuus [illegible] idem [illegible] mortuus
¶ Bone operationes et infortunia re-
dundant in mortuos idem ¶ Bona
vel mala [illegible] non transmutant fe-
licem vel miseriam mortui idem
¶ Bonum est multiplex laudabile
et honorabile primo ethicorum ¶ Felicitas est bonum
laudabile et honorabile idem [illegible]

felicitas. Bonum est duplex scilicet
in actu et in potentia idem. Maius
bonum comparatum ad magis bonum est idem
considerando malum unum considerando
minus bonum respectu maioris boni quam in
possibilibus non autem considerando per se
boni absolute vel tamen eo non minus
boni presupponit eodem boni cum ratio
comparativi presupponit totum positi vel
minus bonum sed eodem mali contrarii
considerando ipsum respectu quod ad minus
minus bonum sed non sed eodem mali in
trinsici idem. Aliquis inducitur ad
bonum tribus modis primo per persuasiones 2o
per inclinationem 3o per despectiones per
[illegible] 3 ethicorum. Bonum est univoca
rium et malum multiplex [illegible] bonum
fit tantum unus scilicet convenientibus omnibus
debitis circumstantiis sed malum fit
multis modis scilicet quacumque circumstantia
obmissa 2o ethicorum. Homines tristantur
sepe recedendo a bonis 3o ethicorum quia
tristitia. Recta disciplina iuvenum
est ut assuescant delectari et contristari
de bonis et tristari de malis
idem. Bonum quod tendit [illegible] delectatio
est triplex scilicet delectabile utile et
honestum ibidem. Vitiosus autem
simul bona et mala operatur ut
[illegible] malus autem singula bona
et mala patitur 2o ethicorum. Non solum
apparens bonum est voluntatis 3 ethicorum
sed per se voluntatis. Absolutum nostrum
est apparens bonum ibidem. Secundum unum
quemque habitum videtur bona et de
lectabilia [illegible] habitum et
[illegible] idem. Per bona opera
[illegible] esse bonum et per mala
malus 3o ethicorum allegislatores

honorant bona facientes idem.
Aliquis est bonum mori 3 ethicorum. Bonum
gratia cuius operatur forte operari est silli
tudo [illegible] habitus [illegible] relinquit [illegible]
actu 3 ethicorum. Quia [illegible] fortis [illegible] desi
nere honoris et desiderare bonum
3 ethicorum. Bonum finale cuius gratia sus
tinet fortes [illegible] horri
bilia et nociva que sustinet sunt
multa 3 ethicorum. Operatores ipsius libe
ralis sunt gratia boni et propter rectum
dum 3 ethicorum. Melior [illegible] est dignior
meliori bono idem. Omnis sufficiens
tollens in bono est magis honorabile
idem. Magnanimus qui vult excellere
in bono ibidem. Excellere magis
videtur in bono est difficile et honorabile
venerabile sed mediocres [illegible]
[illegible] est bonum et laudabile 4 ethicorum
Avarus non est circa omnia bona sed
solum circa illa circa que est fortuna
et infortunium 5 ethicorum. [illegible]
dicit [illegible] scilicet pro bonis circa que est
fortuna et infortunium idem. Iniustus
non semper ille dicitur qui plus eligit de
bonis sed qui minus eligit simpliciter
malis 5o ethicorum. Minus malum vi
detur [illegible] bonum [illegible] mali
ibidem. Pleonexia est simplex cupidi
tas boni idem. Inequalis [illegible]
aliud qui plus cupit habere de bo
nis et ad illud quod minus vult habere de
malo idem. Omnes leges tendunt
ad bonum sed diversimode 5o ethicorum. Minus
malum comparatum ad maius malum
habet rationem boni [illegible] bonum vel
malum respective non simpliciter vel unum

intelligendo proximam conditionem
ut sit simplicius secundum rationem boni id est conditionem
rationem boni, non autem capiendo perfectionem
fectionem vel videndo minus malum in
comparatione ad maius bonum non comparatione ad peius minus
malum presupposito malum ut est remis-
sius alio 5o ethicorum secundum Aristotelem per comparationem
¶ Solum bonum est eligibile idem
Magis bonum est magis eligibile idem
¶ plus et minus secundum [illegible] ad rationem lucri
ut dampni comparantur se [illegible] in bonis
et malis 5o ethicorum [illegible] plus
¶ Iniustum pati consistit in habere minus
de bonis et magis de malis 5o ethicorum
¶ Iniustum facere consistit in habere magis
de bonis et minus de malis idem ¶ In-
iustum facere consistit in sibi ipsi tribuere
plus de bono et minus de malo et alteri
contrarium idem ¶ Princeps iustus non attri-
buit sibi ipsi plus de bonis [illegible] alteri
nisi fiat hoc secundum debitam proportionem ius-
titie distributive idem ¶ Nullus vult id
quod sibi non estimat esse studiosum
id est utile et bonum idem ¶ Voluntas
solummodo fertur in bonum 3o ethicorum
¶ Omne bonum in intellectu 6 ethicorum Cum
operationes sint bone vel male non potest
esse sine intellectu et habitu morali idem
¶ Regnum et bonum aliorum est in hominibus
et aliud in [illegible] 5 ethicorum ¶ Bonum
proprium non est sine vera
dispensatione domus neque sine vera gu-
bernatione civitatis idem ¶ Politi-
cus vel yconomicus non potest operari
bona nisi [illegible] operetur bonum sibi idem
¶ Bonum partis dependet a bono to-
tius idem Prudens est operativum [illegible]

actuum bonorum 6o ethicorum [illegible] pru-
dens ¶ Delectatio [illegible]
delectabilium que sunt eligibilia per su-
am [illegible] desiderio consequente sunt bonorum et eli-
gibilium id est secundum se ipsa sunt bone et
laudabiles sicut delectatio virtutis et
philosophie [illegible] 7 ethicorum ¶ Bonum
bonorum quoddam dicitur bonum simpliciter et verum
et per se sicut virtus et eius operatio. Aliud
est bonum alicui quod non secundum veritatem [illegible]
[illegible] vel bonum [illegible] pretiosum [illegible]
[illegible] habitum acquisitum [illegible]
7 ethicorum ¶ Natura et habitus con-
sequitur [illegible] bonum simpliciter [illegible]
[illegible] ordinatur ad bonum simpliciter [illegible]
bonum apparens idem ¶ Bonus bonorum
[illegible] est [illegible] operatio [illegible]
aliud habitus sicut [illegible] idem Bonum
est contrarium malo ibidem ¶ Modo
quo aliquid potest dici bonum [illegible]
est malum [illegible] sui [illegible] et ad
aliud malum repellendum [illegible] delectatio
dicitur bona [illegible] ad [illegible] repellendum
idem ¶ [illegible] habitum et motuum
et operationum non potest esse [illegible]
[illegible] bonum et optimum [illegible] de-
lectatio [illegible] potest esse [illegible]
a bono [illegible] delectatio [illegible] delectationes
corporales [illegible] sunt bone idem
[illegible] delectatio ¶ Philosophia quod
est amicitia ad minus [illegible] omnibus esse
aliquid de numero bonorum 8 ethicorum
¶ Solum bonum est amabile 8 ethicorum ¶ Uni-
cuique idem est amabile quod est sibi bonum vel
ut apparenter idem ¶ [illegible]
[illegible] volunt sibi [illegible] bonum [illegible]
[illegible] bona [illegible] ¶ Virtuosi sunt boni
secundum se ipsos idem [illegible] virtuosus

Virtuosi volunt sibi bona secundum se
ipsos idem. Omnis amicus est
bonum ibidem. Non est bonum multis cpla-
ce ibidem ix eth. Ro R. plato. Non
est bonum ad multos esse amicos ibidem
Ro R. amicicia. Parentes sunt causa
filiis trium bonorum idem. Cause
essendi nutriendi et eius quod est disci-
plinatum fieri secundum scientiam et virtutem
divinum bona super excellencia idem.
Amicis et fratribus tenetur homo confide-
ciam et omnium bonorum communicacionem 8 eth.
Virtuosus operatur et vult sibi ipsi
bona tam vera quam apparencia 9 eth.
Boni hominis est illius gratia et operari
ad obsequendum bonum quod sibi perficiatur
ipse ipso quod est bonum virtutis idem.
Non quod est velle bonum gratia ipsius
id est velle bonum gratia partis intellective quod
eth. Nullus eligit bona sibi ipsi [illegible]
Deus enim ipse nunc perfectum bonum quod
sicut et semper habuit idem. Deus est
id bonum sibi et ens quod habet non fuit
idem. Virtuosorum voluntates manent
fixe in bono et non transfluunt de uno
in aliud sicut euripus in flumine quod
9 eth. Ille dicitur esse amator sui vi-
tuperacione qui bona que pertinent ad pre-
eminentiam tribuit sibi ipsi ibidem.
Omnes recipiunt et laudant eos qui
student circa bonas actiones idem.
Si omnes certatim studerent ad agen-
dum bona et omnes intenderent agere
bonum virtutum que sunt optima tunc [illegible]
communiter provenirent quibus indiget
in vita ibidem quod est studio. Virtuosus
in omnibus operibus laudabilibus qui sunt
[illegible] plus de bono tribuit sibi ipsi

idem. Ille eligit omnia bona et
tunc hoc vivere solitarie 9 eth. Quis tamen
solitarius. Felix enim est qui sunt
naturaliter bona homini idem. Esse et
vivere est naturaliter bonum ibidem. Quibus
vivere est vivere est naturaliter bonum et
delectabile ibidem. Id quod est determinatum
pertinet ad naturam boni quia sicut in-
determinatum pertinet ad naturam mali ut
[illegible] pitagorici
quod est naturaliter bonum est et bonum vir-
tuoso idem. Vita mala et corrup-
ta [illegible] cum tristiciis et voluptati-
bus non est naturaliter bona idem. Ro
R. vita mala. Homo virtuosus et
felix nequaquam pro delectationibus
[illegible] eligere mala et
[illegible] fugere
bona [illegible] eth. Quod apud omnes
est eligibile id vel maxime est [illegible]
et bonum et potissimum in bonis
idem. Unumquodque enim quod in-
venire id quod est bonum sibi ipsi [illegible]
[illegible] bonum [illegible]
et delectabile ibidem. Omne bonum
[illegible] ipsum eligibilius
quam si esset solitarium quod dum bonum
[illegible] non sit in bonum in summum
[illegible] eth. Omne bonum quod nos communi-
[illegible] melius idem. [illegible]
[illegible] id esse bonum quod omnia
appetunt [illegible]
dicit [illegible] impossibile [illegible]
non ens et [illegible] ens idem. [illegible]
[illegible] aliud bonum quod omnia
appetunt dicit [illegible] illud [illegible]

videtur omnibus hoc dictum esse
et ita se habet secundum omnes ut quod ap-
petat bonum quod quamvis appetitus in nichil
tendit non videtur esse bonum secundum quod in-
termittit hoc unum quod sed ab omnibus
constat quod nulla credibilis quam predicet
sed incredibilia et pugne fallacia idem
Principes forcius et aliquid naturaliter
bonum secundum principium quod est appetere et
intimat ipsum bonum ibidem Vic-
iudentes fugere tristitiam et malum et
delectacionem appetere ut bonum idem
Ypolomici dicunt quod est bonum esse
determinatum .10. ethicorum Spes et me-
morie bone delectacionem faciunt delectabiles
idem Deus semper simplex delectacionem sa-
piencia studiosa et bona 4o ethicorum
Delectacio que est studiose opera-
cione et operacione est et bona et
que est prava prava est similiter idem
Moderate dictam non magna agunt
bona sed potentes prime esse magis
7o ethicorum Iuvenes secundum passiones
non libenter audit sermonem persua-
dentem ad bonum nec eciam intelligunt
ipsum unum 7o ethicorum quod passio
illorum dirigit ad bonum et cogit ad
bonum idem Omne quod in talis constitu-
tur propter aliquod bonum 1o politicorum Omnia
appetunt bonum et omnes operaciones
humane fiunt propter bonum ibidem
Omnia gratia boni operantur ibidem
Civitates et quelibet communitates intendit prin-
cipalissimi boni et boni veri et
appetere ibidem Bonum est a Deo
regi ab homine 1o politicorum homines
reputat dignum quod bonis sit bonum
vel quod ex homine homines et quod bestia
bestia ibidem Impolicia tamquam invenit
plures qui pervenerunt ad summum
secundum virtutem quia virtute bonum princi-
palissime est bonum pugnacium 3o
politicorum Civitatis et sicut finis est
aliquod bonum idem Ad politicam pertinet
determinare quod illud bonum sit vel
sit equalitas vel inequalitas dis-
tribucionis principatus idem Non secundum
cuiuslibet boni excessum debent distribui
principatus ibidem Non omne bonum
cuilibet bono est equale secundum magis et
minus ibidem Minimum est cuius equales
inequales principatus bonus 3o politicorum
Ex malo quandoque fit bonum 5o politicorum
Triplex est bonum anime et corporis
et exterius adveniens 7o politicorum
Ad beatitudinem requiruntur omnia bona
tam anime quam corporis quam exterius idem
Homini beato insistunt omnia bona
tam anime quam corporis et exteriora idem
Excessus bonum aliquorum bonorum
mensuratur secundum excessum eorum secundum quod sunt
bona idem Bonitas dispensatoris
aliquarum rerum debet attendi per comparacionem
ad bonum illarum rerum quarum est
dispensator idem Nullum bonum o-
pus est nisi virtute secundum virtutem
moralem et prudenciam intellectualem
Omnes autem et preparaciones eorum
que ad bellum et ad repellendum vi-
olencias vel ad repugnandum ad ob-
secundum naturam racionem bone sunt eligibiles
7o politicorum Racionem secundum habitum iu-
sticie et temperancie sunt fine meliorum

bonorum ibid ¶ Actiones principat
non sint bone nisi principales dicit ab
alius in bonis naturalibus et acquisitis i bm
i ethicis dicit vir amabilis pro a filio s
dico a filio ibid ¶ Bonum est duplex sz
consuppositorie quod sz racionem boni consine
et non per se sicut pocio amara et simpliciter
quod sz racionem boni per se et non i ordine
ad finem sicut pocio dulcis vi ethicorum
¶ Bona operacio est duplex consuppositorie
et simpliciter consuppositorie que sz racionem
boni consine et non per se simpliciter que sz
racionem boni per se et non i ordine ad finem
ibid ¶ Actiones que sunt circa divicias
et honores sunt que dispositiones ad
bonum et efficatores bonorum ibid
¶ Virtuosus utitur bonis simpliciter
et bonis consuppositorie bene et sic oz
ibid ¶ Virtuosis consuppositorie bonis sunt
meliores operaciones et melius utitur
qua bonis consuppositorie ibid
¶ Quamvis bonum sit unicuique esse vir-
tuosum tamen est melius et eligibilius esse
omnes esse virtuosos vii pol ¶ Bona
que sunt sm bella non sunt optima
bona hominis sz sunt quedam maiora ibid
ista bona sunt meliora que illa sine q
virtutibus sz que sunt alia ibid ¶ Co-
mune est omnibus bonis quod possunt
bene et male eis uti preter virtuti-
bus i ethicorum quod bene utitur ¶ Bonis
maxime utilibus et necessariis possunt
malenti pro raro hoc fit divitiis
in luxuria ibid ¶ Probus sciens di-
vitias malicia dicit bona optu-
missima i summa et utilissima ibid
¶ Sunt quidam quod generalia bonorum hominis ut

bona corporis consintrinseca ut divitie
nobilitatis et intrinseca ut pulchri-
tudo robur et cetera et bona anime extrin-
seca ut gloria honor / bona fortuna
i extrinseca ut prudencia temperancia et sic
rethoricorum ¶ Ista sunt genera bonorum homi-
nis sz bona corporis extrinseca intrinseca
que pertinet ad felicitatem ibid per
felicitas ¶ Nota de speciebus boni
ad finem / bonum ad finem est bonum
quod est factivum conservativum finium aut
bonum finis aut adeptivum finis secun-
dum quod sunt contraria et prohibitiva finis
in magis fortiorum vel pr prohibet et con-
sunt ea que fini contrariantur ibid
¶ Omnia bonum appetunt ibid ¶ Nota que
sunt de racione boni sz primo quod omnia appe-
tat / 2o quod omnia habencia sensum et intellectum
appetat ipsum / 3o quod omnia que appe-
tunt sicut intellectum habentes et accipient
quod unicuique dedit intellectus unicuique
hoc est unicuique bonum ibid ¶ Nunc
suppositores bonorum et bonas et
obicatores malorum esse malas quod
unde et ea esse bona quibus possunt
sequitur nos bonum habere ibid ¶ Unicuique
contrarium malum dicit esse bonum ibid
¶ Possibilitas malorum non sunt statim
non habere malum sz pro suppositiones
bonorum sicut bonum et si non statim
tamen postmodum ibid ¶ Maior malus
bonum parvi et pro minori utilitate malum
et pro minoribus bonum quod maius bonum est
quam minus malum sicut autem bonum sicut
rethoricorum ¶ Pulchritudo et delectabilia sunt
bona sicut propter se delectabile ¶ De numero
bonorum habere sunt delectabilia habere primo se

eligibilia quartum primum ut facta de
liberatione quintum et ut ipse delectationes
idem. Virtutes et ipsa bona quia causa
felicitatis ibidem quia ipsa felicitas. Vir-
tutes morales ut fortitudo temperantia
magnificentia sunt bona idem. Propter
morale. Partes felicitatis sunt bone
scilicet iustitia fortitudo ibidem. Virtutes
sunt intrinsece corporis sunt bona ut sani-
tas pulchritudo idem. Sanitas
pulchritudo sunt factiva bonorum multorum
ut ipsius delectationis et ipsius vivere
idem. Sanitas non solum videtur esse
quoddam bonum sed optimum unde duorum scilicet sani-
tatis prosperitatis scilicet delectationis et
vivere idem. Honor gloria bona sunt
probatur talia sunt delectabilia et factiva
multorum bonorum et plurimis accidentia
servientibus bona quia ut frequenter se-
quitur qui honorantur consistunt in
bona in quibus honorantur. Potentie
bonorum sunt bone scilicet potentia agen-
di dicendi quia omnes tales potentie
sunt factive bonorum idem. Aptitudines
ad bona acquisita scilicet bonitates sunt
bone scilicet memorie facilis discipli-
natus qui de facili fit disci-
plinatus et solercia idest quia sunt factive
bonorum idem. Potentie factive sunt
bone sicut sunt scientie et artes unde quod
si nullum aliud sequeretur bonum per se
esset eligibile idem. Scientie artes
et vivere [illegible] despiciuntur ad [illegible]
sunt bone probatur si non aliud sequi-
retur bonum per se esset eligibile
ibidem. Vivere est bonum quia si nullum

aliud sequatur adhuc per se est eligibile
idem. Iustitia est quoddam bonum quia est utile
communiter ibidem. Virtutes delectabiles habitus
morales divitie amicitia honor gloria
potentia bonorum et aptitudines ad bona
acquisita et scientie et artes et vivere et
iustitia sunt bona manifesta et non dubia
ibidem. Illud est bonum cuius contrarium ex-
pedit inimicis ut si expedit inimicis
nos esse timidos tunc fortitudo
est bona probatur. Quod inimici volunt
et in quo gaudent eius contrarium est bonum quia etc.
Hoc proverbium fuit apud grecos quia
sapientes grecorum voluerunt dissuadere
contra troianos malum dicebat si idem fuis-
set priamus qui erat inimicus grecorum gaude-
ret contrarium videbatur esse bonum ibidem.
Illud est bonum quod inimici nolunt
esse sed quod nolumus et inimici habeant
hoc quod bonum est quia ut in pluribus idem.
In destructione inimici non gaudet contrarium
est nobis bonum quod accidit ut si nos dis-
cordaremus et inimici gauderent in
contrarium est nobis bonum quia ut in pluribus idem.
Illud est bonum cuius non est superhabundantia
ut patet [illegible] quia hic mala [illegible]
minimis [illegible] ibidem. Illud est bonum
quod est quod multa elaborata sunt et expe-
sa [illegible] quia tale bonum scilicet ut
finis illorum que expensa sunt et ipse
finis est bonum etc. ibidem. Illud est bonum
quod est quod diu sufferetur idem. Illud est
bonum quod habendo appetunt plures
pugnare debent idem. Omne laudabile
est bonum ibidem. Illud est bonum quod etiam
et inimici laudant quia etc. quia inimici
sunt odiunt adversarios et sua diligunt

pra ibidem ¶ Illud est bonum quod a malis
passis sunt laudatur vel male disposi-
tis intellectum et inpetum laudatur Pro-
pter si etiam confitentur id bonum esse hoc
est propter euidenciam scilicet quod ipsum manifeste
bonum quia secundum proportionem similem quod illi sunt quos
amici vituperant et bonum quod inimici
laudant ita id est bonum quod inimici et
peruersi laudant ibidem ¶ Illud est bonum
quod aliquis prudentum aut bonorum virorum
aut mulierum preiudicauit vel prelatis
iudicauerunt laudando ipsum ut dicitur
vlixem bonum quem laudauit pallas et
elena quam laudauit theseus et achil-
lem quem laudauit omerus in rethorica
Id est bonum quod prudens iudicauit esse
bonum ibidem ¶ Omnes eligunt amicos bonos
et inimicos malos ibidem ¶ Possibilia
sunt bona quia homines concupiscunt delectabilia et
sine tristicia ut faciliter putant bene ibidem
¶ Quod homines volunt est bonum ibidem et e contra
homines volunt non malum ibidem ¶ Su-
perflua vel nobilia sunt bona quia sicut
bona honorabilia ibidem ¶ Bona no-
bilia et digna sunt bona superflua
quia de proprio aliquis est magis et iterum
delectabile est nimis nobile et propter talia
bona sed honorabilia non pertinent ad natu-
ram bona sunt quod donatur amicis a
quo aufertur ab inimicis ibidem ¶ Illa sunt
bona que alii preeligunt agere quod homines
mirantur quia sicut sunt homines magni
quos honorant (...) ibidem ¶ Illa sunt
bona nobis que ad que sumus nati sum-
pta vel ad illa ad que defacimus et bene
nati ad illud facilius putant di-
cere illud maius bonum (...)
et amplius honoret ¶ Alterum bonum

quod magis sunt magnum et in quantum ibidem
¶ Ex diffinicione boni prima bonum
est quod est suum eligibile. Secunda quod
omnia appetunt. Tercia quod eligunt ha-
bentes prudenciam et intellectum vel
eligerent si haberent. Quarta propterea ad
bonum finem. Quinta quod est factiuum et
conseruatiuum bonorum et ad que consequuntur
talia que bona quia consequuntur ad bonum
quod est ad finem ibidem ¶ Quod est bonum
ad finem propter finem sed solum finis
est bonum ibidem ¶ Plura bona
sunt meliora paucioribus quia omne
bonum continens magis bonum est melius
(...) ibidem ¶ Plura sunt ma-
gis bona vno et paucioribus quia
vnum reseruatur in pluribus et plura
excedunt pauciora ibidem ¶ Que
sunt factiua maioris boni sunt maiora
bona ibidem ¶ Salubre est eligi-
bilius et maius bonum delectabili
ibidem ¶ Bonum finale est melius
quam bonum non finale ibidem ¶ Quod non
indiget alio est maius bonum quam
quod indiget eo quia tale bonum est
magis sufficiens ibidem ¶ Omne bonum
principium est maius bonum quam bonum non prin-
cipium ibidem ¶ Datis duobus bonis
quorum vnum potest esse sine alio et alterum non
(...) illud quod sine altero potest esse id
est melius (...) ut scolaris
et magister (...) magis est sufficiens
quod non indiget alio et est melius bonum
ibidem ¶ Omne bonum commune causis est
melius quam bonum non commune causis (...)
(...) potest esse (...) est melius quam
(...) sine causa non potest esse (...)
(...) rethorica ¶ Positis duobus bonis

bonum quod perdit a meliori privatur
est melius quam quod perdit a bonis
ibidem. ¶ Principium est maius bonum quam non
principium per se patet. Ut Leodamas
accusans Callistratum quia consuluit
quendam alium facere iniuriam dice-
bat eundem Callistratum esse co-
pulatum (?) fuit de malo consilium magis
fore fecisse, quia faciens iniuriam quod
iniuste non fecisset nisi ille
consuluisset ibidem. ¶ Quod bonum est melius
quod est difficilius quia est rarius ibidem.
¶ Quod praesentes aut multi aut optimi
iudicabant esse bona aut meliora necesse
sit esse sicut ipsi dicunt a simpliciter vel si
iudicaverunt prudenter secundum prudentiam ibidem.
Delectabilius est magis bonum quam minus
delectabile quia est magis finis [illegible]
ibidem. ¶ Omnia divitiosiora bona et
famosiora sunt meliora cum oppositum [illegible]
[illegible] ¶ Bona po-
tentum sunt magis bona quam impotentium,
ratio quia bonum quod habent potentes
est bonum quod omnes dicunt esse bonum
quia bonum simpliciter et quod bonum est ab
omnibus appetitur et maius bonum [illegible]
[illegible] ¶ Aliquando est maius bonum quod homi-
nes participant, aliquando est maius bonum
quod nullus participat, sicut quod principaliter
[illegible] ibidem. Illa sunt
magna quae omnibus bonis apparent et ab
omnibus bona existimantur [illegible] et
fama numquam totaliter deperditur ibidem.
¶ Ubi bona vel mala videntur
maiora dividere, componere et coaccumulare
propositio sunt multum excessu et
videtur principium et causa magnorum etc.

quod alia magnum sunt apparere ibidem.
¶ Divisa in partes videntur maiora bona
vel mala quam coniuncta, ratio quia sic di-
visum videtur excedere. ¶ Bonum in fine
vitae est melius quam aliud idem.
¶ Bonum ad mentem est melius quam bonum
ad opinionem, ratio quia est melius. Sanitas
etiam videtur esse magis bonum
quia valet ad multa, scilicet ad vivere et
ad bene vivere et ad delectationem
et ad agendum bona ibidem. ¶ Manifesta
bona sunt meliora quam occulta et
quae latent, et ideo divitiae videntur maius
bonum quam sanitas et optima quia talia bona
praedicunt magis ad utilitatem ibidem.
¶ Divitiae videntur esse maius bonum quam opera-
tio et sanitas, ratio quia divitiae tendunt
magis ad utilitatem cum divitiae sunt magis
simpliciter bona quam scientia ibidem. ¶ Bona am-
plificata sunt magis bona aliis, ideo bo-
na quae sunt bona gratia desiderantis
[illegible] simpliciter sunt bona, sed natura bona
[illegible] sunt laudabiliora et meliora
[illegible] ¶ Bona quae sunt sui gratia et
non bona simpliciter magis habent quam mor-
tui, ratio quia talia sunt in terra
et [illegible] appetitus sunt magis
bona eius quam non sunt bona simpliciter ibidem.
¶ De bono [illegible] bono loquendo [illegible]
et [illegible] clamando ratio et [illegible]
non est verecundia ibidem. Bonae actio-
nes quae sunt circa alios et propter alios
sunt magis laudabiles quam quae sunt circa
se ipsos ibidem. ¶ Verecundia est de [illegible]
bonorum et sunt laudabile ibidem.
Bona memorabilia quae assequuntur non
viventes sunt laudabiliora ibidem.

¶ De aliquo aliquid e maius bonum de tanto
illi asseq(ui)tur cor honori ibid. ¶ Bona
superflua sunt laudabiliora quam alia
ut bona ꝑter necessitatem ulte ibid.
Illa sunt propter vacationem quae sunt propter
bonum sine hoc bonum et simus sunt ad
fine p(rimo) rheth. ¶ Ipsius affectus voluntatis
e aliquod bonum propter bonum ibid. ¶ Inte-
poranti agitur (con)sentia et bona non
tamen propter bonum sed propter delectacionem ibidem
Malus agit bonum non tamen propter bonum
sed ut intelligitur agit bonum sed non propter
bonum sed propter delectacionem cum propter bonum in-
tencionem peruersam ibidem ¶ Similia et bo-
na tenderia et procedencia sunt secundum
(con)similitudinem et bonum putamus esse digni-
ssio 2º rheth. ¶ Sicut bonum opera-
tum si fiat secundum voluntatem delectat
magis sic multum malum coperatum si
non est volitum contristat magis 2º rheth.
¶ Violentia valencie diligi non debet
dicere malum proximorum nec sua sed propter
bona 2º rheth. quia propter malum ¶ Bonum
ipsum est nec dicere mala proximorum nec
sua sed propter bona ibidem quia propter malum
sepe diligunt tamen quibus exigunt
bona sunt ibid. ¶ Adulacionem propter
bona aliorum propter laudare et puta de-
finire 1 polie et excusare 3º rheth.
¶ Bona aliorum propter laudare puta at-
demum sunt signa adulacionis ibidem
¶ Honore esse i admiracione apud hos
et minus apud hos quod sunt aliquid
bonum de multo bonorum preciosorum et bona
i quibus illi prevalent quos mirantur
aut dicunt esse preciosa simpliciter a 1 ipso
roe a quorum corum quorum (con)sistunt in
dispectus valde et sed velut amates
tilia bona ibidem ¶ Qui putat
cias adesse omnia bona non putat
(con)tingere aliquid malum 2º rheth. ideo propter
malum ¶ Misericordiale e inde peve-
nisse aliquod malum unde quemi-
bat agere expectabat eueniet ali-
quod bonum et potuisse si se pe-
tale (con)tigerit 2º rheth. ¶ Misericordiale
e spoliam passo t ea mortuo ad
esse aliquod bonum ibidem ¶ Misericordiale
¶ Miserabile e non assumpsisse dari
aliquod bonum a non esse ꝑfruicionem
eorum bonorum quae affluerunt illi ibidem
¶ Ille sunt zelatiui quibus (con)sistunt
alia bona quae sunt digna preciosorum
virorum ibid. ¶ Diuicie amicorum multorum
et principatus sunt bona quae sunt digna
preciosorum virorum quia non sit talia sunt
animalis non tamen e dignum eos habere
nisi preciosos preciosos ibidem ¶ Bona
aliis p(ro)fecta et bene facta sunt
zelabilia ibid. Diuicie et bona
p(ro)ficua sunt bona honorabilia in
quantum de eis adest quaedam fruicio
ꝑximis ibidem ¶ Omnes laudatores
eos a bonis (con)tinentibus in eis
aut putantur (con)sistere ibid. ¶ Non iustum
e bonum ut iuste mori 1º rheth. quia
propter iustum ¶ Iuste mori non est bonum
nec eligibile ibidem ¶ Bonum e sanctius
altius vivere 3º rheth. ¶ Cum bonis
bonum non sit et melioribus melius
nec prima bonitas et malicie tum
peiores sunt p(rimo) ꝑteorum ¶ Bonum
omne e preciosius eo cuius e bonum
bo. de con. p. li(br)o 2º. ꝑ v(ers)u ¶ Bonum
non e quod nocet habenti ibid. ¶ Bonum
non est (con)natura sui quod patitur

comparatur malis. bo. de co. p. l. 10
pro vii° homines fiunt boni
ad appetentiam bonorum. ibidem pro priv. vi.
Bonum est quod tm diuersi studijs
homines petunt. bo. de co. p. l. 3° pr°
Bonum ipsum pro ee in re & na. idem
Bonum que ee dubitat quo me-
lius nichil est. bo. de co. p. li. 3°
pro x°. Bona que discordant unum
non est quod est alterum. ibidem. Bonum
ee iudicatur quod sufficientiam potenciam
& reverentiam appetunt. ibidem. Bonum
est causa omnium expetendorum. idem
Bonum quod nec re nec in similitudine
tenetur desiderari non potest. ibidem
Bonum et beatitudinem eandem est substantia.
ibidem. Bona non sunt que discordant
bo. de co. l. iii° pro xi°. Bonum est quod par-
ticipatione bonum continetur. ibidem. Bonum
et unum idem sunt. idem. Boni sunt
potentes mali impotentes. bo. de
co. p. l. 4° pro 2°. Bonum est quod ab om-
nibus desideratur. idem. Bonum
premium intuentur omnes homines siue
boni siue mali in diuisa intencione
bo. de co. p. l. 3° pro 2°. Bonum est quod ap-
petit. idem pro vii°. Actu bonum inter-
minatum est non malum impunitum
bo. de co. p. li. 4° vii de meritis
non condignis. et non habens utilitatem
nisi sibi prodest de condigno. Est igitur
bonum et bonum factum. Bonum et decens
ut honorare est simpliciter bonum 2° top.
Omnia bonum appetunt 3° top. Ma-
lum est de bonis vim malum pene
non culpe. 3° top. Eligibilius est
plura bona idem. Eligibilius est
bonum cum voluntate quam sine voluntate.
idem. Eligibilius est bonum contrariis
quam bonum natum .i. simpliciter vel sine contraria
3° top. Bonorum contraria bona sunt in
comparationibus naturalis alia bona
honesta opponuntur ad augmentum com-
parationis natura. idem. Propositis duobus
bonis quorum neque est unum nobis inesse
ad finem quod reliquum videtur nobis inesse
eligibilius est id quod volumus et adoptamus
nobis videri inesse quam reliquum. ibidem.
Eligibilius est si proposita nobis 2 bus
bonis quorum utraque sunt bona illi cui ad-
venit quod fuit maius bonum quam quod non
fuit. ibidem. Propositis duobus bonis quorum
utrumque aliud 3m in bonitate quod magis
accedit est eligibilius. idem. Eligibilius
est quod est magis bonum a quo maiori
bono quam aliud bonum quod est maius bonum
minori bono. idem. Omne naturale bonum est
eligendum 3° top. Multa sunt que presencia
sunt bona sed mixta cum aliis et e contra
que per se sunt bona permixta cum aliis non
vii° top. Queda medicamentorum
utraque per se est bonum permixtum cum aliis
est malum. ibidem. Omne iustum est bonum idem.
Idem quorum bonum maius et malum oppositum
vim sive unum in specie aliud viii° top.
Qui amat bonum et odit malum de
facili optime et perfecte diffinit

Boni anime Bona anime
requirantur ad felicitatem vii pol. et
i° ethi. Felicitas est circa bona anime
principalius pro° ethi. Beatitudine
requiruntur omnia bona tam anime quam corporis
tam extrinseca vii pol. Homini beato
inexistunt omnia bona tam corporis quam anime

et potiora ibid. Bonum anime est bonum
optimum et eligibilissimum vii pol.
Sine bonis anime nullus dicitur beatus
idem. Bona anime magis requiruntur
ad felicitatem quam corporis quia bona poti
ora non acquirunt nec conservant virtutes
sed e contra. Secundo appetitus bonorum
potiorum habet finem sicut eorum que sunt circa
animam non. Tercio quia felicitas est optimum
in adeo potius reperitur in melioribus
bonis quam in bonis sicut illa sunt bona
anime ibid. Bona anime sunt meliora
quam bona corporis quia prius possidetur quam
dispositio que est in meliori subiecto
seu meliorum est melior. Secundo probatur ex
eligibilitate quia bona potiora eliguntur propter
bona anime idem. Appetitus bonorum
potiorum habet finem sicut eorum que sunt circa animam
non vii pol. Bona anime in quantum sunt
intensiora de tanto sunt meliora idem.
In bonis anime non est superfluitas et
excessus vituperabilis ibid. Bona
anime non solum sunt bona sed etiam utilia idem.
Bonum anime preciosius est omnibus bonis
idem. Bona corporis et potiora sunt
eligibilia propter bona anime idem. Virtus
temperancia fortitudo sunt bonitates anime
primo rethorice. Bona anime plus estimanda
sunt quam corporis bona ... primo libro 3° primo ...

Bonum arduum

dicitur quod difficile non possidetur primo rethorice. Bonum
arduum est duplex aut simpliciter aut respectu aliorum
sed loci aut temporis ibid.

Bonum civile

Illud quo utens
est idem bonum civilis quia est utilis in
communicatione humana 3° ethicorum.

Bonum commune

Iusticia legalis
est ad alterum quod

est bonum 5° ethicorum. Iudex in dando distribuere
bonum commune illis qui sunt
equales in labore rei publice
non debet equalia stipendia alioquin
non equaliter laborantes susciperent
equalia stipendia et propter hoc contin
gunt pugne et accusaciones idem.
Iustum distributivum est distributivum
bonorum communium secundum proportionem geome
tricam ibid. per iustum. Princeps po
liticus iustus non intendit bonum proprium
sed commune 5° ethicorum. Non est vera opinio
quod politicus intendens bono communi sit
superfluus et inutilis sibi ipsi 5°
ethicorum et 3° politicorum. Tyrannus non
intendit bonum commune sed bonum proprium 8°
ethicorum et 3° politicorum. Tyrannus affligit quod commune
bonum ambobus ... idem et 3° po
liticorum. Principatibus illi dant
commune bonum qui aliquod beneficium commu
nitati tribuunt idem. Honor est quoddam bonum
commune 8° ethicorum. Principi qui in se non
procurat bonum commune est equalitas
iusticie ... inter eos ... discordia
5° ethicorum. Principibus pro bono communi rei
publice et auctorum maximum operibus utun
tur ... et per hoc magna sibi ipsis
acquirunt 5° ethicorum. Principatus in civi
tate non intendentes bonum nec sunt civiles
3° pol. Rex intendit bonum commune et non
bonum proprium 5° pol. Bonum communitatis
est melius quam bonum unius. Unum bonum
communitatis ... quam melius est quam bonum unius
... de virtute sermonis ... non
est ... sicut bonum communitatis includit
bonum unius primo ethicorum. Felicius est perfec
tius bonum commune quam bonum proprium ibid.
Bonum communitatis non est eligibilius quam

bonum unius unum bonum quod cuius
civitatis diversificat hunc ipsum non
est eligibilius quo vel eligibilius
est bonum quod civitatis quam vel sunt eius-
dem speciei speciei vel intelligit-
dus bonum quod et unius non est p-
iudicio civitatis vel sic bonum quod
est magis eligendum quam bonum civitatis
cuius hoc non est pro ut cuius hoc per-
potius est eligere bonum quod quia
altius civitatis 3° top' ¶ Bonum
potius est quod impedit commune bonum
unius top'

Bonum corporale Circa cor-
poralia bona potest esse superhabundantia
viii eth' propter presentem ¶ Utile
in bonis corporalibus non dicitur maius
bonum non quod unum et idem utile sed
secundum diversum statum variatur viii eth'
¶ Bona corporis et exteriora sunt e-
ligibilia quia bona anime et non eciam
viii pol' ¶ Magnitudo pulchritudo ro-
bur potentia agonistica sunt bonitates
corporis pº reth' ¶ Bonum plures et
studiose in bonis primis corporis putant habere
sanitatem et pulchritudinem et potentiam ad
fortunam 2º reth' ¶ Bona voluptuosa
estimanda sunt que corporis bona de-
cem phi' i si 3º p viii

Bona divina et mirabilia
sunt obiectum sapientie vi° eth'

Bonum externum Bona exte-
riora sunt variabilia et media pº
eth' quia sunt variabilia ¶ Multi propter bona
exteriora contingunt detrimenta plures
quidem propter divicias perierunt quam vel
plurimum insidias vel per tyrannorum

in felicitas seu eius in predicatorum Alii
obviose fortitudinis corporalis eius
fiducia in tanto se periculis exposu-
erunt in eodem ¶ Bona exteriora dicun-
tur bona maxima id ¶ Bona exteriora ad
felicitatem pertinet in ¶ Quedam bonorum
exteriorum felicitati instrumentaliter desi-
uunt ibidem propter felicitatem ¶ Actus
quedam virtutum exterioribus indigemus
bonis exterioribus quia multa o-
pera virtuosa sunt que operantur per amicos
et divicias tanquam per organa et
instrumenta ibidem ¶ Bona exteriora et
amicos multa opera virtuosa operantur id'
¶ Bona exteriora felicitati organice
deserviunt ibidem ¶ Bona exteriora dicun-
tur organica et instrumenta felicitatis id'
¶ Quedam bonorum exteriorum deserviunt feli-
citati ad eius virtutem et decorem
ut nobilitas pulchritudo et quod quidem
aut carencia coinquinat beatitudinem
illius indiget felix carencia nobi-
litatis est huius quam talia non sunt es-
sentialiter ad operacionem felicitatis vel p-
mos humus vel consistentes sed
solum ut ipsius beatitudinis non coinqui-
nat propter quod reddunt hominem gratum
et placidum moralis decorem quod
ad decorem felicitatis pº eth' ¶ Quidam
ti quibusdam bonis exterioribus sicut no-
bilitate prole pulchritudine et coinquinat
pulchritudine beatitudinem ibidem quam propter fe-
licitatis ¶ Bona exteriora et decorant
felicitatem pº eth' ¶ Bonorum exteriorum
bus in eum bonum et studiosorum quod
in eum sunt instrumentum felicitatis
¶ Bona exteriora sunt consentiencia ad opera-
tiones morales 2º eth' ¶ Bona ex

teriora nichil firmitatis habent in se
ipsis quia per modum necessitatis sunt contra vari-
abilitatem ibidem. ¶ Non omnia que quis
operatur propter bona exteriora operatur
violenter 3° ethicorum prope principium. Bona
exteriora et delectabilia non sunt viol-
enta quia extrinsecus cum homines co-
gunt idem. ¶ Bona exteriora non sunt
culpanda propter que compellimur non enim ad
turpes delectationes ut dicit philosophus quia
ridiculum est inculpare ea que homo dicitur
ipsum inculpare eo quod reddit se facile
capabilem talibus delectationibus ibidem.
¶ Ridiculum est inculpare bona ex-
teriora que sunt causa mali et non seipsum
ibidem. ¶ Dignitates quia magnanimus
se ipsum dignificat respectu eorum bona
exteriora 4° ethicorum. ¶ Honor est maximum
bonorum exteriorum prope principium honor. ¶ Mag-
nanimus in rebus exterioribus et bonis
nichil est magnum ibidem. ¶ Magnanimus
reputat omnia bona exteriora quasi
parva 4° ethicorum. ¶ Magnanimi videntur
esse despectores bonorum exteriorum
ideo quia magnanimus. ¶ Habentes bona
exteriora et bona fortune sine virtute
efficiuntur mali despectores et in ma-
iores alios idem [illegible] fortune
¶ Bona exteriora simpliciter et absolute
et per se sunt bona sed alicui non sunt
bona quia propter abusionem eorum quia non
virtutes talibus ad felicitatem non organi-
ce deserviunt sed ad felicitatem 4°
ethicorum. ¶ Ista bona exteriora simpliciter
sunt bona huius signum est quod homines
forsan hic dimittunt sibi dum et cum
magno desiderio que perierunt et quae-
runt quod non sciunt [illegible] desidera-

ta et petita propter se esset bona
ibidem. ¶ Bona exteriora ista sunt
bona secundum rationem ad sunt bonum
[illegible] quod secundum se non est malum non
[illegible] quod omnibus modis quod contingit
uti hic et bonus usus eius per
se solum virtus dicitur simpliciter bona 4°
ethicorum. ¶ Bonorum exteriorum quibusdam
hominibus numquam inest superhabundantia
et numquam defectus. ¶ Quibusdam numquam
inest superhabundantia quia sunt boni vir-
tuosi eis, quibusdam sunt nocet et
numquam prosunt sicut insanabilibus
in malicia, quibusdam prosunt usque
ad certum terminum et non ultra et hoc est
humanum idem. ¶ Homines ad bona
exteriora habent se in triplici differentia
¶ Habundancie sunt bona virtutis. Quod sunt
male quidam ad certum terminum idem
¶ Quibusdam bona exteriora ad [illegible]
sufficiunt quod [illegible] corrupcibilitatem et iniu-
riam alteri exponunt idem. ¶ Quod [illegible]
et iniuste alteri eximunt in bonis
exterioribus et bonum humanum qui-
buscumque contingit in bonis exterio-
ribus habundancie et defectus in
hiis est iusticia et iniusticia
ibidem. ¶ Bonum illi qui habent se
in bonis exterioribus prout alius co-
venit secundum iusticiam et iniusticia
et qui [illegible] superhabundant quibus defi-
ciunt ibidem. ¶ Qui tribuit sibi super-
habundantiam bonorum secundum rationem et
intellectum magis est amator sui quam
qui tribuit sibi superhabundantiam
bonorum 9 ethicorum prope principium amator
¶ Virtuosus prout omnibus exterioribus

bonis eligit bonum virtutis
Amicus est maximum bonorum de
bonis exterioribus idem. Spe-
culativum autem vite nostre nulla
est necessitas et indigencia ami-
corum et instrumentorum bonorum
exteriorum ad suam operacionem exercendam
10 ethicorum. Si loquamur de superhabun-
dancia bonorum exteriorum prebent
quasi impedimenta homini ad speculandum
idem quod hoc speculum. Licet homo specu-
lativus bonis exterioribus indigeat
hic est in quantum est homo indigens
necessariis ad vite sustentacionem et in
quantum convivit pluribus et quantum in
vivat eorum ... eligit quod agere
secundum virtutem moralem et sic erit in-
digens talibus bonis exterioribus
ad hoc quod possit humaniter conversari
sed multum exhibendo ea que secundum decent
idem. Non modicum quod spe-
culativus indiget bonis exterioribus
sed in quantum homo est ut dictum est in mediis
felix indiget bonis exterioribus
10 ethicorum propterea felix. In bonis
exterioribus non contingit aliquem
in presenti vita esse beatum idem. Neces-
sarium ... de agibilibus contra
omnia alia necessaria propria actio hominis
contra sed ad speculabilia sufficit de
superhabundancia bonorum exteriorum
idem. Neque operacio speculativa
neque operacio virtuosa perficitur per
superhabundanciam bonorum exteriorum
idem. Operacio virtuosa non perficitur
per superhabundanciam bonorum operum
exteriorum ibidem et possibile est

aliquos agere bona et virtuosa licet
non sint principes terre et maris idest licet
non superhabundant in bonis exterioribus
idem. Habens bona exteriora me-
diocriter potest agere virtuose et secundum virtu-
tem patet per experienciam quod videmus
quod homines private idest simplices et po-
pulares nullo potentatu predicti non minus
videntur agere studiosa et virtuosa quam
hii in potestate immo magis idem. Ad fe-
licitatem humanam sufficiunt felici-
tata bona exteriora quod possit virtuose
operari idem. Superhabundancia bonorum
exteriorum non requiritur ad felicitatem
speculativam idem per hoc felicitas. Solon
enunciavit et estimavit illos esse fe-
lices qui moderate sunt ditati in bonis
exterioribus ibidem quod felicitas non con-
sistit in superhabundancia bonorum exte-
riorum neque ex abhiis aliquem vidimus
esse felicem sed potius ab operacione vir-
tutis 10 ethicorum. Qui moderate sunt
ditati in bonis exterioribus sic agere
tenet et possunt agere optima et virtuosa
et magis possunt premium ... quam illi
qui possident immoderatas et mag-
nas divicias et facilius possunt a-
gere que oportet secundum rectam racionem virtutis
quam qui in talibus superhabundant idem.
Moderate possidentes bona exteri-
ora facilius possunt agere que oportet secundum
rectam racionem virtutis quam qui in talibus
superhabundant quia ipsi impediuntur
per sollicitudinem nimiam et per divici-
arum custodiam ulteriam quam ille qui in
talibus omnino defecit quia tunc nimia
incumbit sollicitudo de acquirendis
necessariis 10 ethicorum. Populares secundum

Anaxagoras solum iudicat felicitatem consistere in hiis que sunt contraria bonis exterioribus idem. ¶ Propter felicitatem populares solum sentiunt et cognoscunt bona exteriora ibidem. ¶ Opinio autem sapientum videtur adhuc sonare quod felicitas non consistit in superhabundancia bonorum exteriorum neque absque hiis oportet iudicare aliquem esse perfectum felicem idem. ¶ Bona exteriora non acquirunt nec conservant virtutes sed econverso vii pol. Appetitus bonorum exteriorum gratia eorum que sunt circa animam non. ¶ Bona exteriora habent se sicut instrumentum organum quod secundum organi ordinatur. Talis est ad operacionem sic bona exteriora ad vitam ibidem. ¶ Excessus bonorum exteriorum aut nichil est aut nocere aut nichil prodesse idem. Bona corporis exteriora sunt eligibilia propter bona anime et non econverso idem. ¶ Teste deo in omnibus bonis exterioribus nulla est felicitas sed ipse felix cum nullo bonorum exteriorum vii pol. ¶ De bonis felicitati indiget aliquo successu in exterioribus bonis et inclinacione naturali ibidem. ¶ Quibus sunt disposicioni secundum naturam in morem indiget successu bonorum exteriorum felicitatem. ¶ mali amplior idem. ¶ Aliqui credunt quod bona exteriora quorum usus est studiosus in virtute sunt causa felicitatis idem. ¶ Bona exteriora requiruntur ad felicitatem sicut lira ad cytharizandum debite ibidem. ¶ Si civitas debet esse felix oportet preponere bona exteriora quorum fortuna est domina idem. Et fortuna est domina bonorum exteriorum ibidem. Studiosus usus bonorum exteriorum non est a fortuna sed a virtute et electione virtuosa ibidem. ¶ Perfruentibus pace et bonis exterioribus necessaria est temperancia et iusticia et tanto magis quanto magis perfruerint in habundancia talium bonorum vii pol. Turpe est hominem non posse uti secundum eandem bonis exterioribus et interioribus in non vacacione idem.

Bonum fortune

¶ Ad magnanimum pertinet se exhibere honorabilem et magnum ad illos qui excellunt in bonis fortune iiii ethicorum magnanimus. ¶ Bonum fortune et divicie conferunt ad potiorem decorem magnanimitatis idem. ¶ Bona fortune faciunt quod magnanimiores ibidem. Bona fortune sine virtute non faciunt hominem magnanimum ibidem. ¶ Qui habet bona fortune sine virtute iniuste honores dignificant idest dignos reputant magnis honoribus nec dicuntur recte magnanimi idem. ¶ Habentes bona fortune et excellenciam propter hoc efficiuntur mali despectores et iniuriatores aliorum quia ipsi propter excessum diviciarum alios contempnunt et per violenciam opprimunt ibidem. ¶ Habentes bona fortune sine virtute non sunt simpliciter magnanimi sed bene eos imitantur ibidem. ¶ Avarus iniustus est circa bona fortune que sunt simpliciter bona non simpliciter bona idest semper secundum se considerata sunt bona et non semper vel alicui et omnibus

contentibus eis essent bona 4 ethi.
¶ A bonis fortune quis non debet
omne id quod propter ea. ¶ Talis est
utilitas in bonis fortune ablato
beneficio .i. non agunt virtuti ta-
libus .i. benefaciendo aliis viii.o
ethi. ¶ Fructus bonorum fortune et
impatientie uariatio dispositio ad in-
iurias et elationes [illegible] pol. [illegible]
de hoc plene amico et amo

Bonum honestum

¶ Bonum est delectabile quod per se est continens
idem 3o ethi. ¶ Bonum honestum
dicitur simpliciter bonum ibidem ¶ Fortitudo sus-
tinet periculum contra bonum honestum
4o ethi ¶ Bonum honestum est finis
virtutis ibidem ¶ Multi per dicto-
rum [illegible] sua non ordinant ad bonum
honestum ibidem ¶ Magnificus circa
que sunt magna et magnum [illegible] consu-
mit et expendit propter bonum honestum
et quod bonum 4o ethi ¶ Magnanimus
ex dispositione sui virtutis potens
est magis scilicet velle possidere bona et
honesta et infructuosa quam utilia
et fructuosa 4o ethi. ¶ Affabilis
est [illegible] delectatione sua et [illegible] refert
ad bonum honestum et utile 4o ethi
¶ Quelibet virtus simpliciter et non ex
suppositione contingit bonum et omnis
est [illegible] magnitudine boni honesti 4o
ethi. ¶ Animus non est [illegible] bonum
[illegible] vita [illegible] bonum honestum
viii ethi ¶ Bonum honestum est de-
lectabile et amabile [illegible] simpliciter
[illegible] bonum utile et amabile [illegible] ordi-
nabile [illegible] ad finem ibidem

¶ Bonum honestum comprehendit in se
rationem amabilium scilicet utilis delecta-
bilis idem ¶ Bona honesta sunt
maxime amabilia ibidem ¶ In bonis
honestis maxime contingit amare idem
¶ Et plurimi homines vel saltem plures
volunt et secundum rationem appetunt bona
honesta sed nichilominus in effectu
eligunt ea que sunt eis utilia 8o
ethi. ¶ Benefacere alteri non ea inten-
tione ut quis patiatur vel recipiat
recompensationem beneficii est bonum
honestum ibidem ¶ Beneficiatus ultimum
bonum honestum scilicet in beneficiente 9o
ethi ¶ Bonum utile continuatur scilicet minus
delectabile et amabile quam bonum
honestum idem ¶ Bonum honestum est diu-
turnum et non de cito transit idem ¶ Me-
moria bonorum honestorum que quis
fecit in preterito est per se delectabilis sed
bonorum utilium nullo modo non est delecta-
bilis vel minus delectabilis idem
¶ Expectatio vel spes utilium futurorum
est magis delectabilis quam expectatio
bonorum honestorum idem [illegible] per se
delectabile ¶ Cuius studium [illegible] in
bono honesto [illegible] operatur
et quod est principaliter [illegible] in-
tellectivi et rationis 9o ethi ¶ Alius
non [illegible] ad alia nisi ad honesta
9 ethi ¶ Multi plus obediunt iac-
ture quam bono honesto [illegible]
¶ Agere ea que sunt per se bona et ho-
nesta est [illegible] eorum que sunt eligi-
bilia secundum se ipsa idem ¶ Omne
de quo homines [illegible] inter
[illegible] illa sunt honesta et laudabilia

dis quia homines soli paruit et agonisat pro illis qui sunt dominis honorum qui sunt ad gloriam laudem et honorem in rethorica

Opera et uirtutes magis studiosorum nature id est meliorum naturaliter sunt laudabiliores et magis honeste sicut opera uirorum sunt meliora mulierum ibidem

Victoria et honor sunt de genere honestorum et laudabilium ibidem propter hoc victoria

Que soli contingunt sunt magis honesta bona talia sunt similiter memorabilia ibidem

Que apud singulos sunt propria sunt honesta ibidem

In Lacedemonia comam ferre est honestum et nobile laudabile ibidem in hoc libro coma

Signa honestatis sunt honesta ut in Lacedemonia comam ferre est honestum quia est signum liberalitatis ibidem

Senes non tam amant sibi conferens et honestum 2o rethorice

Ratiocinacio et consilium sunt utiles magis uirtutis et honesti ibidem

Iuuenes sunt in statu non inuenit ad honestum solum uel ad conferens sed ad ambo ibidem

Bona honorabilia sunt zelabilia bona et uirtutes sunt zelabiles 2o rethorice

Bonum honorabile

Diuicie et bona conferencia sunt honorabilia in statu de eis ad est qui structo paratus 2o rethorice

Zelabiles sunt illi qui possident bona honorabilia et qui aliis conferencia ibidem contrario zelabiles sunt ... consequendo sapiencia diuicie bona honorabilia et que sunt aliis conferencia idem

Bonum humanum

Iusticia est bonum humanum 1o ethicorum 2a propositio

Amor bilis et iuste aliter se conuiuere in bonis actionibus est bonum humanum idem

Prudencia est circa bona humana et utilia 6o ethicorum 2a circa eadem sunt prudencia et uirtus moralis

Omnis uirtus moralis est circa bona humana id est bona proprie quia principia prudencie accipiunt secundum uirtutes morales 6o ethicorum

Philosophia moralis est circa bona humana idem

Ressimus ciuitatis est optimum circa bona humana primo politicorum

Bonum maximum summum

Honor est maximum bonorum exteriorum 4o ethicorum

Magnanimitas est circa maximum bonum idem

Homo ad se ipsum maxime uult sibi maxima bona quia ipsius esse si illius alius fieret 9o ethicorum

Felicitas est maximum bonum de bonis actionibus idem

Que ualet ad uiuere et ad bene uiuere et ad delectacionem et agendum bona uidentur ualde bona ut sunt diuicie sanitas 1o rethorice ... Bonum summum non est corporale sed bonum de

Bonum per se in primo

Bonum summum est formale et primum omnium idem quia primum ... 20 ... Non possunt esse duo bona summa que sunt diuersa ibidem

Bonum summum non est quod non est perfectum ibidem

Que sunt summa bona non possunt esse diuersa idem

Non in ... summi boni quia est requies laborum et prius placida quiete manens bo de q. l. 3 mea

Bonum perfectum

Non solum per se bonum est politicus 2o ethicorum in propositio

Bonum separatum non dicitur per se bonum idem

Illud est per se bonum quod uidetur studioso esse bonum et bene disposito secundum apparens bonum est quod est nobile prius et male disposito idem

Si inter ... addita alteri fiat totum melius est per se

et maximi bonoz tūc n.m bo^m quo nos ꝯmunicamus ē ꝑse bonū ꝑꝫ omne bo^m ¶ quo non os ꝯmunicamus alti aduentu facit agregatū melius. jo ethi ¶ platonici ponebant ꝑse bo^m ee q̄dd ꝑfcm. jo ethi

Bonū optimum

lacedemones opinant optimū bonū hois ī actu fortitudinis sc^m bellice ꝯsiste. 1° pol ¶ Bona q̄ sūt ꝑm bellū nō sūt bona optima hois sꝫ sūt q̄ maiora idem Optia bona hois mag^s eo sistūt in actu et ī fruicōe qꝫ ī bello

Bonū proprium

Melius ē procurare bonū cōe quā bo^m ꝓpriū. 1° ethi ¶ principes policie iniusti nō itendūt bo^m ꝓpriū sꝫ cōe. 4° ethi ¶ Anglicus usq̄ sua bona alijs dat sit digna mīo ꝑrio 4 ethi ¶ In principatu dispotico dn̄s pn̄r et ꝑse intendit bo^m ꝓpriū et ꝯsequēter et per accidēs bonū serui 3° pol ¶ Rex intendit bo^m cōe et nō ꝓpriū 4° pol ¶ Eligibilius ē bo^m ꝓpriū quā cōe 3° top ꝯtra bonū cōe

Bonum commune

Quelibet uirtus simpliciter et nō ꝯsupposicōe attinget bo^m cōe et ꝫ inquantū bonū hoc ꝑtinet ꝑ^o ethi ¶ Bi quibus studiꝫ superhabundāt ī bonis cōibus ut agēe opa iusta ultra alia ꝫ^a illū n̄llus ue ꝯpribuit q ethi ¶ Ui retribuūt ꝑ superhabundanciam bonoz ꝑm rōem ꝫ ī ꝑnciptu magis ꝫ amatores sui quia q̄ ē bum sibi superhabundancia bonoz actioꝫ ibid ¶ Uni maxime honorat illos qui uacant bonis ī tellectualibus

et ꝓpis maxime bn̄ faciūt. ꝯ ethi ¶ Dicit hūt̄ tūc inūm deilliis q̄ uacant ī tellectualib^s et qui bn̄ et rēe operant tamꝫ de aīs suis id ¶ Et ursū ē hoiem nō posse uti ꝑm rōem bonis ī tenorib^s et ꝯtemporib^s et nō pacatū vij pol. bo^e dehic bo^m ꝑtut

Bonū simpliciter

Iusticia ꝑm uirtutē sūt in hijs rebus et ꝑsonis ī qbus adesse sūt ea q̄ sūt bona simplr et absolute sꝫ sūt honor diuicie ꝫ 4° ethi ¶ Dñs bonoz q̄dd dr̄ bo^m simplr uē et ꝑse sicut uirtus et eius operacō ꝑm eā. aliud ē bo^m accū q̄ nō ꝑm uitalitem sꝫ ꝑ sibi ut ē bo^m ibid ¶ Pleriꝑubusq; ꝑsonis nō ꝫ ā q̄ sꝫ habundācia bonoz simplr et absolute q̄ uirtuosis ꝑ magna uirtut ꝑfcōis ī eis ꝯuenientem et talib^s bois semꝑ bn̄ et uirtuose uiuit ide ¶ Hominb^s ī stabilibus a sua malicia et ī ualitate malis nūlla ꝑtinet bonoꝫ simplr ꝫ utilis sꝫ omia eis nocent ibid ¶ Quaestiones ē simplr bo^m hoc ē etiā bo^m utile et delectable vijj ethi ¶ Bonū ee simpliciter bonū esse aīu ī illū ab inicio dissonat. l. dicit q̄ licꝫ ꝑhanī sit bo^m simplr tn̄ nō ē bonū febricitanti et indigenti uictus ide ¶ Uirtuosus ꝫ appetit illud q̄ ē bo^m simplr ꝫ uiuit ī q̄d ut ē esse ꝯferens ut ime. q. ethi ¶ Aliq̄ ꝫ bonū simplr et n̄o nō ē bo^m ꝑfecto mō ut ditari simplr ē bo^m ꝫ ditari ꝑ ꝓposi nō. 4° ethi ¶ Uirtuosus uiuit bonis simplr et bonis ꝯsuppone bn̄ et sicut ē vij pol. ¶ Uirtuosus

co bonis simpliciter meliores facit operationes et melius vitam quam bonis consuppositam idem ¶ Simpliciter bona et bona per se sunt bona studiosa et virtuosa que virtute idem ¶ Omnia bona utilia sunt gratia bonorum simpliciter et per se unius pol ¶ Bonum honestum est bonum simpliciter sed utile per accidens 2o eth ¶ Eligibilius est quod est simpliciter bonum quam bonum alicui 3o top et plene bonum natura habitus quare delectatio delectabile

Bonum virtutis Fortes operantur opera fortitudinis quod bonum ipsius virtutis et non cum impetu furoris primarie 3o eth ¶ Si homines civitatum studerent ad agendum bona et homines intenderent agere bona virtutum que sunt optima tunc omnibus communiter convenirent quibus indigent maxime 9 eth ¶ Bona virtutis sunt optima bona idem ¶ Virtuosus pre omnibus aliis bonis corporalibus eligit bonum virtutis idem Fortis sustinet terribilia et dolorosa propter bonum virtutis assequendum 3o eth ¶ Virtuosus ad quod est bona virtutis maxime operatur et de vita gratia sua 9 eth ¶ Prodigi non amicabiles sunt de bonis communis in dando 4o eth vero prodigus

Bonum utile ¶ Pecunia est bonum utile 1o et 4o eth ¶ Omne bonum utile est delectabile 2o eth quod propter speciem assequendi finem proprium ¶ Divicie sunt de numero bonorum utilium 1o et 4o eth Iste affabilis est quomodo [illegible] sua et sua refert ad bonum honestum et utile 4o eth ¶ Bonum utile est propter quod deveniatur ad aliquod bonum honestum vel delectabile 8o eth ¶ Bonum utile est amabile tanquam ordinabile consequentis ad finem idem ¶ Senes non multum prosequuntur bonum delectabile sed utile ibidem ¶ Sunt plurimi homines vel saltem plures volunt et secundum eandem appetunt bona honesta sed nichilominus in effectu eligunt bona utilia 8o eth ¶ Esse beneficum et abilius beneficia recipere est bonum utile idem ¶ Omnes homines volunt superhabundare in bonis utilibus et deficere in malis et laboribus 9 eth ¶ Beneficiatus sic se habet ad bonum in benefactore hic sed bonum utile 9 eth ¶ Bonum utile communiter sua est minus delectabile et amabile quam honestum bonum idem ¶ Homo magis delectatur in specie utilium quam honestorum idem vero delectabile ¶ Delectabilior est spes bonorum utilium in futuro quam eorum memoria in preterito idem ¶ Multa bona utilia corrumpunt nocent aut minus prodesse [illegible] pol ¶ Omnia bona utilia sunt gratia bonorum simpliciter et per se unius pol

Bonus ¶ Ille est bonus qui ab alio recipit doctrinam [illegible] 1o eth ¶ Deus dicitur bonus 3o eth vero [illegible] in ipsum non cadit malicia ¶ Bonum hominis est bene operari secundum virtutem 1o eth ¶ Politica scientia plurimum studium impendit ut faciat cives bonos et operatores omnium 1o pol. Vero politica ille bonus

est qui benedicenti obedit. ¶
obediens cum effectu benedicenti
moratur. ¶ Pe[r]mo bene persuadendi
sufficienti pro statu suo et si dicit
obedire cum effectu est sicut facien-
da et dimittit dimittenda. ¶ Vel
sic ille est bonus qui obedit benedicenti
cum effectu sicut illa sunt que ille di-
cere dicit esse bona quum bene dicit.
¶ Vel sic ille est bonus qui ad presentiam
obedit benedicenti vel qui audit
diligenter benedicentem. ¶ Bonus
simpliciter non est bonus primo ethicorum. ¶ In i-
fortuniis refulget bonum primo ethicorum.
¶ Ex assuescere bene operari fit ali-
quis bonus et ex assuescere male fit
aliquis malus 2° ethicorum. ¶ Nullus
est bonus vel virtuosus qui non gaudet
et delectatur in bonis operationibus
primo ethicorum contra [illegible] delectatur. ¶ Qui delecta-
tione et tristicia bene utitur erit bo-
nus qui male malus 2° ethicorum.
¶ Non efficimur boni vel mali a natura
2° ethicorum. ¶ Legislatores cives student
facere bonos assuescentes eos
ad opera virtutum 2° ethicorum. ¶ Homines
sunt secundum unum modum boni et multis
modis mali 2° ethicorum. ¶ Non ex bonitate
operis exterioris homo dicitur bonus sed ex bo-
nitate electionis interius voluntatis
idem propter opus. ¶ Existimantes se
philosophari et bonos fieri sine operibus sunt
similes infirmis audientibus et non facien-
tibus precepta medicorum 2° ethicorum.
¶ Ex opinione bona vel mala non
dicimur boni vel mali 3° ethicorum [illegible]
opinionis. ¶ Ex electione bona dicimur

boni vel mali idem. ¶ Per bona opera
contingit quod aliquis sit bonus et per mala
malus 3° ethicorum. ¶ Non enim quia le-
gislatores honorant bonos [illegible] legis-
latores. ¶ Magnanimum oportet esse vere bonum
4° ethicorum. ¶ Honorem solum attribuunt bonis
idem. ¶ Secundum veritatem solus bonus est
honorandus 4° ethicorum. ¶ Non quis dicitur simpliciter
bonus consiliator [illegible] consiliatus non
est idem [illegible] esse virum bonum et bonum
civem 5° ethicorum. ¶ Ad quem virum bonum pertinet
operari iusta honesta et utilia 6°
ethicorum. ¶ Secundum virtutes morales aliquis
dicitur bonus simpliciter ibidem. ¶ Secundum virtutes
naturales aliquis per modum dicitur bonus secundum quid
idem. ¶ Stoyci estimabant se [illegible]
vide bonos et amicos 7° ethicorum
¶ Amicitia honesti solum est bonorum et
propter [illegible] sibi [illegible] idem. ¶ Virtuosi
sunt boni secundum se ipsos idem [illegible] vir-
tuosus. ¶ Amici virtuosi amant se ipsos
[illegible] sunt boni ibidem. ¶ [illegible] boni
[illegible] sunt adinvicem utiles idem. ¶ Boni
boni et virtuosi sunt adinvicem delecta-
biles idem. ¶ Amicitia perfecta et vera
solum est inter bonos 8° ethicorum. ¶ Solos
bonos contingit [illegible] secundum illa
[illegible] homines se amant [illegible] se
ipsos [illegible]. ¶ [illegible] amicitia bonorum
est [illegible]. ¶ Non [illegible]
bonus malum amare non potest [illegible] simile
soli sibi [illegible] amicum 9° ethicorum. ¶ Phyla-
tia i. proprii amatores sui qui lauda-
bilis amat se oportet esse bonum 9 ethicorum.
[illegible] virtutis est et boni et virtuosi
benefacere 9 ethicorum. ¶ Operatio boni viri
est studiosa et bona et delectabilis
secundum se ipsam idem. ¶ Bonis hominibus
operationes studiosorum et amicorum

sunt delectabiles idem ¶ Item felix
¶ Si felix cum bonis commoretur po-
terit vel in suis vel aliorum virtuosis
operibus continue delectari quod non
contingit si esset solitarius idem
¶ Ex convivere bonis amicis fiet quasi
exercitio virtutis i. consuetudo quedam ad
virtutem secundum Theognidem poetam idem 9°
de amicitia ¶ Bonis maxime eli-
gibile vivere quia per se ipsum est
ipsis simpliciter bonum et simpliciter delectabile
idem ¶ Bonis percipere se sentire
et intelligere est eis maxime delecta-
bile 9 ethicorum ¶ Oportet quod ille qui est bonus
quod sit benefactivus 10 ethicorum ¶ Bonorum
virtus augetur per eorum amicitiam
quoniam ipsa amicitia bonorum bonum coniungit
adinvicem quoniam recipiendo sibi invicem bo-
nas et virtuosas operationes et per hoc
uterque redditur virtuosior operibus
ab aliis 9 ethicorum ¶ Secundum proverbium bonorum
sunt bona a bonis idem ¶ A bonis
bona fiunt ibidem ¶ Ad hoc quod homines
fiant boni tamen non sufficit sermo
persuasivus 10 ethicorum quia per se sermo
¶ Ad hoc quod homines fiant boni per
sermonem persuasivum requiritur quod sint
ad prosequendum honesta et fugiendum
turpe idem ¶ Ratio triplex est opinio-
nem fieri hominem bonum et virtuosum 10 ethicorum
virtuosi ¶ Quod aliquis sit bonus
ex natura hoc non contingit in nostra po-
testate sed provenit hominibus per quamdam
divinam causam quod secundum per impressionem
corporum celestium quantum ad naturales
inclinationes corporis vel ab intellectu
quantum ad naturalem instinctum mentis
in bonum vel in illis qui vere dicuntur
bene fortunati que quod bona

fortuna nichil aliud est quam naturalis
inclinatio cum aptitudine in bonum
idem ¶ Oportet bonos provenire
ad virtutes contraria malorum operatione
secundum singulos totaliter et firmiter
ibidem ¶ Ex hoc necessario requiritur ad hoc
ut homo fiat bonus idem per se ipso
¶ Illum qui est futurus bonus oportet
primum bene nutriri et assuefieri in
bonis moribus. Deinde oportet
eum vivere cottidie in adinventioni-
bus studiosis i. secundum rectas direc-
tiones ipsum hortantes ad bonum
quod numquam sinant ipsum agere neque
prava neque volentem sed contingit
illi qui patitur coactione neque
volentem sed qui patitur contingen-
ter vel passione idem ¶ Ad hoc quod
aliquis fiat bonus oportet quod diligat
aliquid in quo habens potentia coactiva ad
bene vivendum sive sit volens bonus et
volens bene vivere sive sit nolens
vivere bene et per hoc oportet idem
Ad hoc quod homo fiat bonus oportet
quod diligat leges ibidem ¶ Legislatio
sunt necessaria ad hoc quod homines fiant
boni idem ¶ Ad hoc quod homo fiat
bonus oportet quod bene nutriatur et as-
suescat ad bonum et vivat ad bo-
num secundum adinventiones rectas in
quibus numquam sinant ipsum agere prava
neque volentem neque nolentem idem
¶ Bonus vir est simpliciter virtute per-
fectam secundum prudentiam 3° politicorum ¶ Non
est eadem virtus boni civis et boni
viri idem ¶ Principem civitatis
oportet esse bonum et prudentem idem
¶ Naturales inclinationes ad hoc quod

homines parentibus sunt bonos fi-
lios et aliquando non propter hoc impeditur
1° pol. Dispositiones bonorum di-
uitum et uirtuosorum illate a pau-
pibus sunt iniuste et uiolente
2° pol. Benefacere aliis est opus
boni et uirtuosi ibidem. Sapientes
et boni diligunt bonos ut propter
reprimant maliciam malorum 4° pol.
Oportet principem bonos hono-
rare et eis bene meritis honores distri-
buere, supplicia autem eis non debet
distribuere idem. Plato dixit
nichil quod constituit bonos quam
malos. Ad disciplinam 4° pol.
Natura quandoque produxit peiores quam
meliores. Ad Nicomachum idem. Tria
sunt per que homines fiunt esse boni scilicet
natura consuetudo ratio vii pol. Duo
sunt per que contingit omnes homines esse
bonos scilicet ratio finis operacionum
et intencionum finis inuencionis actio-
num et organorum ordinatorum ad fi-
nem idem. Gloria uel bona opi-
nio est estimari ab omnibus studi-
osum uel bonum uel habere aliquid tale
quod omnes appetunt aut in [illegible] boni
aut prudentes 1° rethorice. Illi sunt boni
quos inimici laudant et illi sunt peiores
quos amici uituperant. 1° rethorice
Boni proprium est nec dicere mala pro-
ximorum nec sua sed tantum bona 2° rethorice
et non mala. Honorare amare
bonos ibidem. Boni et studiosi
naturaliter sunt uenerari super indig-
ne prosperantes 2° rethorice. Boni et
studiosi naturaliter indicant bene

et odiunt iniusta idem. Bonus in-
uidet [illegible] omnibus amicis 2° rethorice
Uerecundie sunt a probis bonos et
sapientes 3° rethorice. Ad laudandum
aliquem debemus sapere et cogitare
[illegible] fuisse magnum et bonum non for-
tuitu sed per seipsum operatum esse opera
bona idem. Prudentis est consequi
proficuum boni aut honestum idem.
Boni sunt potentes mali impotentes
bo. de c. p. li. 4° p. 1. Bonis contingit
felicitas mali infortunia idem. Boni
non possunt facere malum correlacione
racionis bo. de c. p. li. 4° p. 2. Bonis
nunquam desunt premia malis nunquam
supplicia. de c. p. l. 4° p. 3. Bonis
aliis detractis proprium alienam maliciam
non accipit ibidem. Boni deriuare non
dicunt quia tamen bono idem. Si bonus
est potens liquet debilitas mali et
si malus est debilis firmitas boni
nota est bo. de c. p. l. 4° p. 3 et 2
Boni adepcione [illegible] fiunt boni
idem. Boni adipiscuntur bonum quod
appetunt mali non idem. Bonis
quasi non contingunt mala. Racio
[illegible] si forsitan mala eis
euenerint. bo. de c. l. 4° me. 5°
Nullus odit bonos nisi stultus. bo.
de c. p. li. 4° p. iiii^ta

Bos. Armentum domo et proprium nu-
trimentum [illegible] illa que ualet
ad laborem domus [illegible]
[illegible] ut sunt seruu ancille [illegible]

Breue. Bona i. membra bo-
ni sermonis non debent esse nimis
longa nec nimis breuia 3° rethorice

ro ex scola ¶ Ad enim e[st] p[er]iod[us] i
breu[is] sepe fuit offend[er]e audi
torem i[bidem] q[uod] loq[ui]t[ur] enim ibi de clau
sulis nimis breuib[us] in locuc[i]o[n]e
¶ Clausula locuc[i]o[n]is no[n] d[ebet] e[ss]e nimis
breuis nec nimis longa s[ed] p[ro]porc[i]o[n]alis
idem ¶ Narracio in negacio[n]e iudici
ali no[n] d[ebet] e[ss]e p[ro]lixa nec breuis
s[ed] mediocriter q[uia] n[on] e[st] p[er]suasio
nis 3° reth[orice]

Brutum

¶ Commixtio carnal[is] humana et brutor[um] d[iffer]unt
¶ Bruta agu[n]t volu[n]tarie 3° eth[icorum] · vn[de]
ca[pi]t[ul]o de volu[n]tate c[on]mit[tun]t q[ui]a s[e] exte
dit ad appetitu[m] p[ro]p[ri]um vel ta[n]tu[m] vo
lu[n]tariu[m] no[n] p[er]fecte p[ro]ut ad q[uo]d vo
lu[n]tas te[r]minat[ur] s[ed] p[r]o i volu[n]tario
¶ Bruta et pueri s[unt] volitiui no[n]
electiui i[bide]m q[uia] p[ro]pelac[i]o ¶ Commix
tio carnalis humana e[t] brutor[um]
d[iffer]unt p[ro] vt[r]o ¶ Amicicia p[at]ris filiis
brutor[um] anim[a]liu[m] e[st] o[per]acio laudab[i]lis
q[uo]d q[ui]a e[st] p[er]petualis ibid[em] ¶ Con
mixtio carnalis humana e[st] o[per]e
magis laudab[i]lis q[uam] brutal[is] idem
q[uod] h[ic] co[m]mixtio ¶ Commixtio mar[is]
et femine ro[n]aliu[m] e[st] magis [nat]uralis
q[uam] brutorum

Calidus

¶ Sicut iuue
nes s[unt] mole
ti et animosi
ita s[unt] p[er] calidi
a natura 2°
reth[orice] ¶ Iuuenes
sunt p[er]calidi
i[d est] valde calidi a na[tur]a ibid[em] Iuuenes
sunt calidi 2° reth[orice]

Campsoria

¶ No[n] e[st] a natura
q[uia] i[d est] no[n] e[st] [nat]urale q[uod] denarius denar[iu]m
generat p[rim]° pol[itice] ¶ Alt[er]a acq[ui]rendi pe
cuniam p[re]ter yconomica[m] s[ed] p[re]ter
naturales e[st] laudabilior q[uam] p[er] cam
psoriam vbi denarius acquirit
denariu[m] idem ¶ Campsoria e[st]
vitup[er]abilis q[uia] duplici[ter] c[ontr]a f[or]ma
q[uia] e[st] q[ua]si na[tura]m s[ed] q[uod] denarius
generat denariu[m] 2° q[uia] campsor
ordinat denariu[m] ad aliu[m] fine[m]
q[uam] e[st] ordinatus q[uia] denarius
e[st] i[n]ventus g[rati]a q[ui]n co[m]mutac[i]o[n]is
et camp[s]or ordinat eu[m] ad dena
rii acquisic[i]o[n]e[m] p[rim]° pol[itice] ¶ In vero
numismate inventa fuit cam
psoria ibid[em] ¶ Campsoria fuit simp[liciter]
inventa simp[liciter] et q[ua]si a casu 2°
p[er] exp[er]ienciam et p[er] arte[m]
humana idem ¶ Campsoria i[n]venta
e[st] p[ro]p[ter] duo s[cilicet] p[ro]p[ter] nat[ura]m et lucr[um]
q[ui]a p[ro]p[ter] n[e]c[ess]itate[m] q[uia] h[om]o no[n] h[ab]ebat
denarios quor[um] vsus no[n] fuit
i[n] t[er]ra i[n] qua eu[m] t[ra]ns portabat p[ro]p[ter]
lucr[um] q[uia] p[ost]q[uam] videbat q[uod] denari[us]
plus i[n] vna valet i[n] diu[er]sis regio
nibus co[m]mutabat et i[n]p[er]ta[n]ter lu
cr[um] p[rim]° pol[itice] ¶ Campsoria i[n]stituta
pecunias no[n] o[mn]ib[us] modis s[ed] solu[m]
p[er] denarios p[er]mutac[i]o[n]e[m] i[bi]d[em] ¶ Cam
psoria tota co[n]sistit c[irc]a denarios
ibid[em] ¶ Denarius e[st] p[r]i[ncipiu]m e[st] finis
co[m]mutac[i]o[n]is campsorie i[bide]m ¶ Yco
nomia et campsoria h[ab]e[n]t magna[m]
vicinitate[m] p[ro]p[ter] yconomia

Canes

¶ No[n] gaudent i[n] odori
bus leporu[m] r[ati]o[n]e odoris p[er] se s[ed]
r[ati]o[n]e cibac[i]o[n]is s[ed] odor[em] s[enti]t et s[ed]
appetu[n]t p[rim]° eth[icorum] ¶ Canes no[n] mor
dent eos qui sedent vel iacent
2° reth[orice] ¶ Cui mortuos spoliat

assimilantur canibus q lapides
mordent 3o reth. Item plato in sua
politica assimilabat ex politico
res mortuorum canibus q. de mortu

Carcer Ille inlitu i iustificat
qr ex carcer fuit edificatus
po reth. q. de iustificio et de
dehor pena

Carencia · reo · Carencia quo
da bonorum exteriorum scz nobilitatis
plis pulchritudinis et consummat bti
tudine po eth. q. de felicitas
Item carencia nobilitatis plis pulch
tudinis coinquinat btitudinem ib
Item qui habitant in locis frigidis scz ver
sus septentriorem sunt animosi pm
itellum ante ceteras vijo pol
Item Sufficiens ponitur pte no z q alicui
rei carens bo. de q. p. b 3o. c 3a

Castigacio et punicio dicit
qr castigacio z qui paciet scz ut
melior efficiatur scz punicio e qua
faciens ut faciet qr vindictam
iusta po reth

Castrimargia dicit q replet
naturam suam prer indigenciam
po eth. Item bestiales sunt castrimar
gi replentes naturam suam prer indi
genciam ibid

Casus Item de seperatis casus pm
antiquos bo. de q. p. b 4o c p. Item
ionice p casus nichil est idem
Item de septorem casus pm arle
et ostensio q sunt casus bez causas
ibid. Item ostensio p casus bez causo p
anne et non esse ibidem. Item de sep
tem casus p bo. ibid. Item causa
contra certum sit ex ordine di
uine puidencie ibid

Causa Item est mobilis eorum
causa accidendi scz i quibusdam
suffi q bin demnant z i. certifi
cent qrta est po eth. Item
i producendo non inquirendo ut actu
sunt cause habituum producendo non
inquirendo 2o eth. Item Actus sunt ce
hituum idem q. de habitus Item ridi
culu z inculpare bona exteriora
i pesset causa mali z non se ipm
3o eth. Item Predictum e q aliquis se
dicit causa vitiosum opacom
idem. Item aliud z q ignorancia pre
dat actoz et sit causa eius abeo q
aliquis opus ignorans et q ignorancia
committ actione non sit
ei eius 3o eth. Item ignorancia q est i
eleccione p qua aliquis estimat hor
turpe esse faciend non z ca invo
luntarii scz p cam q consistit formaliter
i elecc turpis idem. Item ignorancia
vlis non z ca involuntarii ibid q.
de ignorancia. Item Ruina e ca om in
hoc q agunt p se ipm sive sunt bona sive
mala ibid. Item Cause rerum operabilium
sunt 4or scz na necitas fortuna et pter
hec omnia q na e causa eorum q fiunt ut
i pluribus eodem. Item Natura z causa
entium necessarium et immobilium z for
tuna e ca raciis 3o eth. Aliquis
e causa sue ignorancie 3o eth. Item Mo
lesta ex ignorancia punita a le
gislatoribus dicit esse tlia cum qr
non sit causa ide. Item Homines sunt ne
gligentes ad actus bonos operandi qui
met sunt causa sibi huius ymuncies

venisse .i. absque conatu et diligen-
cia ad bonum operandum 3o eth ¶ Ha-
bituum qui est inclinat ad mala operan-
dum homines sibi ipsis sunt cause sed esse
iniustus vel incontinentes quia primi ma-
lefaciunt aliis 2o quia sunt vitam con-
ducentes in potacionibus et aliis
voluptatibus idem ¶ Habituum si
aliquem principium innasci nobis nos sumus
causa idem ¶ Secula que non preduxit
ab homine sunt et quorum non est causa non
sunt timenda tercio ethicorum fortitudinis
3o eth vel tercio pusillanimitas ¶ Pi-
gricia est causa pusillanimitatis idem
3o vel pusillanimitas ¶ Natura non
est tantum habitum amicorum providentie
vio eth 3o vel providencia ¶ Virtus ra-
cionalis qua acquisita est in eius
est recte opinari et tantum estimacionem
habere circa principium agibilium vio eth
¶ Non solum oportet verum dicere sed et causam
falsi assignare viio eth ¶ Rationes
quare non solum oportet verum dicere sed et causam
falsi assignare quia hoc multum confert ad
fidem dictorum idem ¶ Dicere verum et causam
falsi assignare multum confert ad fidem
dictorum propter quod cum aliquid apparet quasi
racionale si ostenditur causa propter quam id
videtur esse verum quod non est verum hoc facit
magis credere vero viio eth ¶ Assignare
causam alicuius hoc inducit credulitatem
propter ut si aliquid apparet quasi racionale si
ostenditur causa propter quod videtur esse verum quod
non est verum hoc facit magis credere
verum ibidem ¶ Conformitas morum quan-
tum dulcem mittitur amicicie viii eth ¶ Con-
formitas morum est causa dilectionis
ibidem ut virtuosus voluptuosus diligit
mores alterius quia sunt consimiles consuetudinis

sunt morum ¶ Concordes quietus et
dulce convivium videntur esse maxime
amicabilia opera et causativa ami-
cicie viiio eth ¶ Gaudere in colla-
cione aliorum et convivere ad invicem
sunt maxime amicabilia et amicicie
causativa idem ¶ Similitudo et e-
qualitas sunt causativa et conservativa
amicicie viii eth ¶ Pater est causa es-
sendi et nutriendi et discipline
filii idem ¶ Parentes sunt causa
filiis trium bonorum scilicet essendi nutri-
endi et discipline idem ¶ Unus-
quisque sibi ipsi videtur esse causa dilec-
tionis suis actibus ix eth ¶ Omnes
homines fugiunt ne sint causa tristicie alii
ibidem ¶ Homo est causa virtutis in suo
5o pol ¶ Querela fit causa nocumenti
et munerum mortis 2o pol ¶ Plura-
litas principum est causa sedicionis
ibidem ¶ Primum volentem considerare et phy-
losophari circa unamquamque artem
non solum debet respicere ad effectus
et opera sed ad causas illorum et ad
consimilia veritatem declarando ipsam
3o pol ¶ Educacio delicata nu-
triti est causa inobediencie 4o pol
¶ Principalis causa transmutacionis poli-
cie est ista existimacio de equali quod
est iustum et inequali scilicet excellencia
in nobilitate generis 4o pol ¶ No-
bilitas generis et divicie sunt principia
et fontes .i. cause sedicionum 4o pol
¶ Superexcellens natura principum
considerant est causa invidie et gravi sub-
ditorum idem ¶ Diversitas morum et
consuetudinis est causa sedicionis 4o
pol ¶ Omnis diversitas et dissimilitudo
est causa sedicionis idem ¶ Dissimilitudo

Virtutis et malicie maxime est causa
sedicionis et precipue diuicie et paupe-
rtas quia ecce sunt cause corrupcionis
monarchiarum et aliarum policiarum
4o pol ¶ Contumelia facta in persona
alterius est causa insurreccionis contra personam
monarchie idem ¶ Afflictio in corpore ...
est causa insurreccionis contra monarcham
idem ¶ Non videtur causas insur-
reccionis contra monarchias idem. Re
monarchica ¶ Indigencia est causa
prauitatis et ignauie multitudinis vo pol
¶ Aliqui credunt quod bona exteriora sunt
usus et studiosi a virtute sunt cause
felicitatis vii pol ¶ Cithara non est
magis causa citharizandi quam ars idem
¶ Impotencia generandi viri et mulieris
ad actum est causa dissensionis et di-
uersitatis vii pol ¶ Considerandum tamen
[illegible] et opus artis et sic patet
rethorice ¶ Idem est causa oppositorum
idem ¶ Altera aqua est causa similitudinis
1o rethorice ¶ Infortunia est causa illorum
bonorum que sunt apta nata esse ab
arte et a natura ibidem ¶ Nam est causa
pulchritudinis et magnitudinis [illegible]
plethora et delectabilia sunt causa delecta-
cionis 1o rethorice ¶ Sanitas pulchritudo
sunt cause multorum bonorum ut ipsius
delectacionis et ipsius vite idem ¶ Diuicie
sunt cause multorum bonorum ibidem ¶ Ami-
cus est causa multorum bonorum sibi et
amicis idem ¶ Omne bonum omnis causa
est melius quam bonum non existens causa 1o
rethorice Re[illegible] bonum ¶ Omne causa
et principium impossibile est aliquid esse vel fieri
idem ¶ Bonum quod est a meliori causa
est melius idem ¶ Causa concessionis

maxime recipit fidem quam evidencia
id est ad hoc quod appareat evidens 1 rethorice
¶ Septem modis fiunt cause iniusti-
cie scilicet fortuna violencia 1o rethorice Re
in iusticia ¶ Septem sunt cause huma-
norum actuum scilicet fortuna violencia
natura consuetudo racionacio appetitus
racionalis irracionalis idem ¶ Habitus di-
uisi non sunt sufficientes esse actuum huma-
norum idem 1o rethorice ¶ Diuisiones
habituum et etatum et statuum non sunt
cause diuerse et immediate actuum huma-
norum sed concupiscencia et appetitus idem
9o rethorice ¶ Preter septem causas
actuum humanorum scilicet fortuna et non oportet
ponere alias causas scilicet diuicias in
iuuentutes et diuersitates habituum statuum
et etatum quia preter illas septem cause per se
actuum humanorum sed diuicie iuuentus et
sunt cause per accidens [illegible] diuites per se
non [illegible] aliqua actionem bonam vel malam
idem ¶ Facultas est modus iniusti-
ficandi sicut locus et disposicio fa-
cilis sunt esse in iniustificacionem 1o rethorice
¶ Spe remissio est causa quare aliquis
est promptus ad iniustificandum ¶ Non ho-
noracio fit ad contumeliam et est causa [illegible]
ire 2o rethorice ¶ Magis sunt irascibilia
in quibus est causa [illegible] quam in non est
causa ut quando quis est causa ignorancie
sue 2o rethorice ¶ Memoria preteritorum
ipsis senibus est causa [illegible] di-
uinacionis idem ¶ Causa et [illegible]
simul sunt ¶ Nichil est sine causa idem
¶ Non in hoc est [illegible] et [illegible]
causa ut bonum est videri et reddere
auditorem [illegible] 3o rethorice ¶ Si
[illegible] est incredibile [illegible]
est causa ibidem quod [illegible] incredibile ¶ Si

dem verum est inire debile dem q
sponde et offerre nos ad hoc q
sumus pati statim dicitur causa dei
ibidem ib. intendere e alligare de
ignorancia non est una cum malignita-
tis sicut a quo litigament de iusto
vel iniusto 3o eth. Scia et igno-
rancia sciunt ad malignitatem vel non
malignitatem negocii et causa d
q. ib. negocium. Appetitus omnis
enim causa causa aliquid appetit
bo. de q. p. li. 3o p. x. Extrans
rerum casu hoc fit ex ordine p
uidencie bo. de q. p. l. 4o p. 1a
Tpale nullus est ni et causa idem
est 3a. Efficacie difficultas re-
sistende est causa virtus est maxime
bo. de q. p. l. po p. 1ma Appetitus non
est presset aliquod inmobile
cum tamen ignorat idem p. 4a. Ca
gnitum cessat admiracio idem C
de nullis causis oritur de nichilo
ipse orta bo. de q. p. l. 4o p. 1a
Sapiens est causa causabilia
tenetur vera de q. p. li. po p. 6ta

Causa Ignorancia concomitans
accidens per se a quibus est operatur ig-
norantis non causat involuntarium
3o eth. Ignorancia eius quod con-
fert .i. quod quilibet tenetur scire et quod
utile est ad bonum operandum non causat
involuntarium idem. ib. ignorancia
Ignorancia circumstancias
causat involuntarium idem Ista
enim ignorancia principalissima
circumstanciarum causat involuntarium
idem Felicitas causa est opera-
tiones voluntarias 3o eth. Pas-
sio ire amicitie et dentibus eius

causatur 2o eth. Caritas tamen
causa ex dispositione et situ ad
celum vel ad celum et causa altera
vii pol. Inopia seniorum et princi-
pum deturpisio causatur ut et audia
vera et timor ferbilis idem

Cautela Respectu aliquis
est peius de tanto maior indiget
cautela vio pol. Politice pessime
plurimis indigent cautelis idem

Celare Homines diligunt
eos a quibus volunt celari
et non invidia pati 2o reth.
Hos a quibus homines celari volunt
aut amant aut volunt amari ex idem

Celum dicitur civitas nostra
bo. de q. p. l. s. p. 4a In celo si
quis sede locatur non querit cu-
ulare idem Celum spetum est
idem me. 4o Constrictosi veni-
unt ad celos bo. de q. li. 2o p. 1a
Celi inhabitores gaudent quod sunt ex-
empti terrenis negociis et sepnunt
terrenum negocium ibidem Celestis
orbis dicitur esse stabilis et q. que perfe-
ctus non movetur sed semper stet bo. de q.
p. li. po me. 2o Celum videtur stare
cum auditur symbolis plurimis idem
astro 3o. Serena acupita separata
ad regni celorum tunc debemus bo.
de q. p. l. po me. 1mo

Cena In qua sunt plura fercula
pulchrior est quam cena simplex 3o pol

Certum . tius . ce . tudo Non
est similis certitudo requirenda in
omnibus sermonibus quibus de aliqua
re ratiocinamur po eth. Materie

morali non convenit perfecta certitudo
idem Summa morali non est commoda
certitudo inquirenda propter duas rationes
quia materiam moralem videntur pertinere ut operationes humane et bona
exteriora quantum ad operationes humanas
est varietas et incertitudo quia quod opus
reputatur in quibusdam honestum et iustum
reputatur ab aliis inhonestum secundum
diversitatem temporis locorum et personarum idem
Modo omnibus artibus certitudinem
inquirere sed in singulis secundum convenientiam subiecte
materie et in quantum competit illi arti et
doctrine primo ethicorum quasi per partes Modo est
idem modus certitudinis inquirendo in
omnibus sermonibus idem Sermo de operationibus humanis non habet certitudinem mathematicam
sed figuraliter ostendendo 2 ethicorum quasi
per sermo Sed que in operationibus moralibus
consistunt et que sunt conferentia ad hoc sed
bona exteriora nichil firmitatis et certitudinis habent in se ipsis propter multam varietatem
que est eorum variabilitatem idem Sermo
moralium est multum est incertus et variabilis idem Sermo moralium multum
magis est incertus et minor habet certitudinem
cum applicatur ad singularia idem quasi per
moralia Sermo moralium in particulari
non cadit sub arte neque sub aliqua certa
variatione et determinata idem Virtus
est certior et melior omni arte 2 ethicorum
Natura est melior et certior arte idem
Electio requirit certitudinem
cognitionis quia illa eligimus que scimus bona
10 ethicorum Opinio non requirit certitudinem
cognitionis quia nos opinamur ea que non
intelligimus esse vera idem Actiones

que sunt actiones et passiones
humanas non possunt habere aliquid certum
et determinatum et in hoc similes se
habent ipsis [illegible] ethicorum
Summus [illegible] artifex vel arte
[illegible] in operatione sua artis sue
et adhibita [illegible] cura [illegible]
[illegible] 10 ethicorum quasi per artifex Sermo
habent [illegible] et [illegible] pol
[illegible] et [illegible] agunt politica
quam illi qui habent sermonem de politicis
[illegible] et [illegible]
plus [illegible] non [illegible]
idem Non [illegible] certitudine [illegible]
[illegible] et [illegible] que sunt
[illegible] pol

Cibus potus et cibi a plus
et minus [illegible]
[illegible] sanitatem 2 ethicorum Ci-
bus et potus qui sunt [illegible]
secundum debitam quantitatem faciunt sa-
nitatem et salvant et augent idem
Multe sunt species ciborum primo pol
Impossibile est vivere sine cibo idem Diver-
sitates ciborum fecerunt vitas diversas
animalium idem Natura distinxit
[illegible] animalium secundum [illegible] eligunt
naturaliter et [illegible] in desidia et
pugna idem Secundum diversitatem ciborum in
[illegible] differt vita hominum idem
Cibus qui fit a domesticis animalibus
absque labore [illegible] vivunt
[illegible] idem Homines naturaliter pug-
nant pro cibo idem [illegible]
[illegible] est naturalis [illegible] natura est [illegible]
ad providendum de cibo animalibus [illegible]
[illegible] vel sic [illegible] ab [illegible]

id quod compositum cum natura fecerit, talis acqui-
sitio est naturalis secundum naturam fecit cibum
quod et animalia id est similiter in prostra
natura comparat cibum donec possit sibi
ipsi providere ut patet quia alia sil-
varent tam dentibus mota quantum
sufficere posset, quamvis aliquantum
provideat ut sibi ipsi possit acquirere
cibum idem Natura providet animalibus
cibo plantis et fructus idem
Ars acquisitiva cibi est naturalis pars
yconomice quia ministrat instrumenta
yconomice secundum alios quia ministrat instrumenta
differentes illius cui ministrat idem
Modo acquisitiva cibi acquirit quae
et vere divicie idem Quidam putant
quod ars acquisitiva diviciarum sit
una et eadem cum acquisitiva abesse
propinquitate qua habent cum ipsa secundum politicam
Ars acquisitiva pecunie non est
eadem cum acquisitiva cibi nec longe
distat idem Acquisitiva cibi
et pecunie differunt quia acquisitiva ci-
bi est naturalis secundum pecunie est per quamdam
artem et experienciam in veteri
idem yconomica non facit cibum secundum
naturam idem conficere et acquirere
cibum non secundum opus ipsius poli-
tice et yconomice secundum disponere
ista in domo civitatis Natura opus
est dare cibum ei quod generatur primitus
idem libro natura Cibus purus et
mixtus in puro plus proficit co-
medenti quam cibus purus plus
3o pol
Circa Omnis virtus moralis
est circa delectaciones et tristicias 2o
ethicorum Omnis virtus moralis aut
est circa actus aut operaciones aut pas-
siones idem Virtus virtuosus
et viciosus sunt circa eandem materiam
et nascuntur a consimilibus actibus contrario
modo factis idem Virtus moralis
quanto alicuius extensioris et remissioris
secundum esse circa delectaciones et tristicias
quare primo virtus intenditur ex tanto
et delectacionem facit et tristicia
remittit tantum eodem remittit 2o posteriorum
parte hominis cum nescit delectari propter
quod virtus et vicium habent fieri circa bonum
et malum humanum sicut secundum hoc delectabile
est, patet quia triplex omni bono humano
delectabili bono honesto delectabile
est communis Consequentia delectacio sequitur
ad omnia que sub electione cadunt, secundum bonum
utile et honestum sub electione cadunt
et 2o idem Delectacio inest nobis a pueri-
cia difficilius est eam refrenare ideo
indigemus virtute ad ipsam refrenan-
dam igitur virtus est circa delectacionem
et tristicia virtutibus pro delectaciones et tristicias
homines mali sunt sicut operantur
ideo indigemus virtutibus circa illa
ne nimis delectabilia prosequamur
nec nimis tristabilia fugiamus //
virtus est regula accionum nostrarum secundum
nos homines regulamus acciones nostras
delectacione et tristicia et 4o eodem circa
difficile est ars et virtus secundum difficile
est resistere delectacionem quia difficilius
est pugnare contra voluntatem et ideo
indigemus virtutibus quibus regu-
lemus 2o ethicorum Virtus moralis circa
voluptates et tristicias est optima
optima et optime operatur idem
Habitum virtutis optime habemus nos

circa delectationes et tristicias ibidem
Virtuosus sive circa singula bona et mala
operatur ut oportet idem. Malus circa
singula bona peccat idem. Malus
maxime est peccans circa delectationes
idem. Totum negotium moralis virtutis
est circa delectationem et tristiciam idem.
Totum negotium virtutis politice et
civilis quia sanctionis est circa delectationes
et tristicias idem. Omnis virtus mo-
ralis est circa passiones et operationes
idem. Operationes sunt circa singularia
idem. Temperantia est medietas circa de-
lectationes et tristicias. Temperantia non
est circa omnes delectationes et tristicias
idem quod ergo temperantia. Temperantia
est maxime circa delectationes et tristicias
idem. Deficientes circa delectationes
non multum invenimus idem. Libera-
lis est medietas circa dationem et ac-
ceptionem ~~pecunie~~ pecuniarum idem.
Magnificentia est medietas circa pe-
cunias idem. Ille tres virtutes eu-
tropolia amicitia veritas sunt circa co-
municationem verborum et operationum idem.
Nemesis et invidia sunt circa delecta-
tiones et tristicias in hiis que proximis
accidunt quibus convivimus idem. Iusta
operatio est circa simplices circumstantias 3o
ethicorum. Electio est circa ea que sunt in nobis
et in nostra potestate 3o ethicorum. Opinio
est circa omnia scilicet perpetua impossibilia
contingentia idem. Virtus moralis est
circa delectationes et tristicias amorem
et odium et circa alias huiusmodi
passiones sicut circa [illegible] vini
potum. Illiberalitas sit circa pecunias
sili et illiberalis 4o ethicorum. Intemperan-
tia est circa delectationes corporis scilicet

intemperatus idem. Mollis est circa de-
sidiosa idem quod ergo mollis et for-
midolosus sive circa pericula idem.

Circumstancia

Circumstancia. Cuiuslibet perfecti
artificis est intendere ad circumstantias
2o ethicorum. Homines pravi sunt quo-
niam sequuntur voluptates et fugi-
unt tristicias non secundum circumstantias
debitas sed secundum rationem idem 2o ethicorum.
Efficere aliquid simpliciter hoc est facile
sed facere hoc secundum debitas circumstan-
tias est difficile 2o ethicorum. Ignorantia
alicuius circumstantie in voluntario non causat
involuntarium 3o ethicorum quod ergo igno-
rantia. Ignorantia est quando in singularibus
circumstantiis causat involuntarium idem.
Sola ignorantia singularium circumstan-
tiarum causat involuntarium idem.
Ignorantia alicuius circumstantie causat
involuntarium idem quod ergo ignorantia.
In particularibus circumstantiis conceditur
venia et misericordia idem. Ignorans
alicuius circumstantie in particulari conceditur
venia et misericordia idem. [illegible]
opera sunt circa simplices circumstantias idem.
Nos tot sunt circumstantie quarum ig-
norantia causat involuntarium scilicet
quis quid ubi quibus cuius gratia quo-
modo quando idem. Non quamlibet aliquis
sanum omnes circumstantias ignorans
operatur idem. Operans scienter [illegible]
non per ignorantiam persona quis sit
operans secundum alias circumstantias
bene per ignorantiam quod ergo ignorantia.
Ignorantia cuiuslibet circumstantie
causat involuntarium idem. Maxi-
me ignorantia principalissimarum
circumstantiarum causat involuntarium
idem. Circumstantie sunt duplices

principales inter principales idem. Principales circumstancie sunt ille que sunt circa opus sicut circa materiam et obiectum et tamen quam aliquis fit. idem. In actu morali bono requiruntur octo circumstancie 2o ethicorum. Homines operantes ad tempus et alias circumstancias attendere debent. Omnis operacio est bona vel mala ex circumstanciis 2o ethicorum quod omnis operacio considerata secundum suam essenciam est bona vel bona ex suis circumstanciis alias non. Sed considerata secundum suam racionem formalem est sic secundum se sunt male et non secundum circumstancias ut furtum adulterium. Iste principales circumstancie sunt in quibus est actus 3o ethicorum quod in quibus est actus in forma et fine quod est maior 2 quod superhabundancia ire sit fieri secundum omnes circumstancias dimittendo et secundum tamen ire 4o ethicorum de ira. Eligibilius est bonum cum circumstanciis quam bonum simpliciter vel sine circumstancia 3o thopicorum. Ad que sunt bona ex circumstancia idem. Roberti(?)

Circumvolucio

Circumvoluciones sunt quod delectabile 3o ethicorum de delectacione. Circumvoluciones id est quando retro et inde circumvolant ut quando ducitur ille et ille et paulatim salvari(?) circumvoluciones sunt mirabilia idem.

Civis

Legislatores cives student facere bonos assuefaciendo eos ad opera virtutum quod propter honores et premia 2o ethicorum. Voluntas legislatoris intencio ad hoc debet fieri ut fiant cives boni et virtuosi ibidem. Quicumque legislatores ad hoc non intendunt quod faciant cives bonos peccant in legislacionem quod per civilitate corrumpit ut idem. Legislator qui non intendit ad hoc quod fiant cives bonos dicitur corruptor civilitatis. civilitate autem sicut dicuntur bona civilitas et mala quod bona civilitas est constituta et fortuna civium in bona et mala et corrupta contrariis. Cives autem sustinent pericula pro civitate in recuperacione et obprobria que ex legibus et secundum statuta legum civilium timendis inferuntur. Ubi autem apparet honores qui secundum eas leges fortibus exhibentur 3o ethicorum. Non est idem quod esse virum bonum et bonum civem 4o ethicorum. Ad salvandam gratam constitucionem civium et eius consistenciam amicicia civilis oportet refamiliari ei quem beneficit 4o ethicorum quod respice familior. Ad concordiam amiciciam(?) nocet civium amicicia idem. Legislatores magis student ad amiciciam quam ad iusticiam quod ad iusticiam viii ethicorum. Politica concordia inter cives maxime appetitur et contenciones inter civibus maxime expellitur tamquam que inimica bono civili contrahunt viii ethicorum. Civibus existentibus amicis non indigent iusticia quod respice amicicia. Si omnes cives essent iusti adhuc indigent amicicia dicunt idem. Cum unusquisque civium se ipsum vult principari tunc contendunt ut impediunt de quibus tractatur in forma id est tribus vocabulis 9 ethicorum. Civis sit secundum unitatem civitatis 2o politicorum. Discordia civium metuitur et periculosa tamen

hostium invadentia civitatem 2° pol
¶ Cives in civitate debent esse sine sedi-
tione non propter fortunam sed propter scientiam
legislatoris 2° pol ¶ Cives in civitate
debent esse sine seditione idem ¶ Prius
definiendum est de cive quam de civitate
3° pol quia totum est et de toto prius
¶ Civitas est quedam multitudo
civium 3° pol ¶ Non in omni policia
idem civis qui dicitur de cive
idem ¶ Civis simpliciter quid est sed servus
advena puer senex inhabitantes
civitatem recipientes iusticiam in civi-
tate 3° pol ¶ Civis est qui in potes-
tate communicandi principatu consiliativo
et iudicativo, id est qui potest attingere ad
iudicia que fiunt in civitate et ad prin-
cipatum idem ¶ Non solum est sed civis
¶ Civis proprie dictus dicitur de omni
civi idem ¶ Omnes cives participant
principatu in democratia idem Non
solum ille est civis qui descendit a paren-
tibus civibus idem ¶ Extranei et servi
introducti ad civitatem possunt quod
sunt introducentes sunt cives in illa
civitate idem ¶ Qui iniustus civis in-
iuste assumptus ad civitatem est
civis sed non iuste 3° pol ¶ Civitas
primo dicitur locus in quo habitant cives
2° dicitur communitas hominum idem ¶ Virtus
boni civis est propria dirigit operaciones
ipsorum ad bonum communitatis sicut virtus est de bo-
no nauta sic de bono cive idem
¶ Sicut nauta est pars in navi sic civis
in civitate quia sicut nauta est communis plu-
ribus sic civis in civitate idem
¶ Communis operacio civium est salus ci-
vitatis idem ¶ Non est eadem virtus

boni civis et boni viri idem
¶ Impossibile est omnes cives esse vir-
tuosos idem ¶ Oportet quidem civem
bene facere et sustinere opus suum idem
¶ Si debet esse optima policia oportet
virtute cives virtuosos esse omnibus
idem ¶ Non omnium civium est una virtus
sicud nec corisancium idem ¶ Non contingit
civis studiosi et viri boni sed eadem
virtus sed civis quidem scilicet de principe ci-
vitatis bene regentis idem ¶ Civem
studiosum et politicum necessarium est esse
prudentem idem ¶ Non in quibusdam po-
liciis est eadem virtus principis et stu-
diosi civis ut ubi principans est tyran-
nus idem ¶ In principatu despotico
non oportet bonum virum simpliciter nec politicum
nec civem studiosum opera scire dictorum
discere nisi ad aliquid propter seipsum ut ad
opus suum idem ¶ In principatu secundum
quod aliquis principatus similibus secundum genus
et liberis oportet civem scire utramque vir-
tutem et principari et subiecti idem
¶ Solum liberi tamen non sunt cives idem
Non omnes illi sunt cives sine quibus non
esset civitas idem ¶ Non eodem mo-
do sunt cives pueri et viri perfecti quia viri
sunt cives simpliciter sed pueri ex suppo-
sitione quia imperfecti idem ¶ Optima civi-
tas non facit banausum civem quia in po-
licia ubi principatus et honores
dispensantur secundum virtutem ibidem
¶ Nullus est absolutus ab operibus publicis
attingunt ad virtutem civis idem
¶ Secundum diversitatem policiarum diversifi-
cantur species civium idem ¶ In policia
ubi principatus et honores dispen-
santur secundum virtutem sicut in aristocratia
banausi non sunt cives quia tales non

perficiunt in virtute idem. ¶ Ille po-
tissime et maxime est civis qui principatuum
honoribus attingens ad principatum
idem. ¶ Post deceptionem omnes ho-
mines habitantes in civitate dicuntur ci-
ves idem. ¶ Civitatis bene ordinate
i. virtutis bonus et civis studiosus in-
ordinate non ibidem. ¶ Non omnis civis
studiosus est bonus vir sed est qui est
studiose dominans vel potens dominari
vel qui plures dominetur vel cum aliis ha-
bentium curam de quorum bono idem.
¶ In bene instituta mercennarii non sunt
cives sed banausi idem. ¶ Principa-
tes in civitate non intendentes bonum
commune non sunt cives qui perfecti et feli-
ces vivunt in civitate magis et con-
sequenter sunt cives et posterioribus
dignitate idem. ¶ Civis est qui vir-
tutem habet per quam recte potest subici et
principari in diversis temporibus 3 pol.
¶ Expedit esse omnes alios in virtute
sibi comparare non est pars civitatis
nec civis unius sed est super civitatem
idem. ¶ In sola aristocratia idem
est bonus vir et civis optimus simpliciter,
in aliis secundum quid 4 pol. ¶ Cives non
debent assuefieri in [illegible] gau-
dere sed debent inducia ad vivendum secundum
leges 5 pol. ¶ Ad salvandam et
firmandam politiam oportet omnes cives
benivolos esse 5 pol. ¶ Impossibile
est cives admixtos communicare sine
delinquentia circa eam discordantes
absque scissionem 6 pol. ¶ Vita optima
et felicitas uniuscuiusque civis et
totius civitatis est secundum operationes redun-
dantes virtutis i. perfecte 7 pol.
¶ Ut iuste fiat distributio principatuum
necesse est principantem cognoscere cives
quales sint 7 pol. Banausi

forenses agricole non sunt cives nec par-
tes civitatis 7 pol. [illegible] civitatis
¶ Banausi agricole negotiatores
sunt vitam vilem ducentes non conve-
nientem virtutem nec convenientia virtuti sed
magis contraria virtuti idem. ¶ Civis bo-
nus est vacans ab operibus inhonestis
et vilibus et intendere circa placita
et opibus liberalibus et dignitatem virtu-
tis et actiones suas ibidem. ¶ In civi-
tate optima cives debent esse stu-
dantes idem. ¶ Inditium est si liberi
bellicosi sunt cives sunt ibidem. ¶ Ad
hoc quod civitas sit felix oportet quod
cives qui partes sunt partes civitatis
sint felices idem. ¶ Cives non
colunt terras sed necesse est per agricolas
colunt terras et alendos iuniores
et nutriri in domo idem. ¶ Decet de-
cet honorari actionibus ibidem. ¶ Cives
in ultima etate cum non sunt necessarii
felices nec cum senes nec medici sunt con-
stituendi sunt sacerdotes idem. ¶ Re-
quirit aliquos cum esse [illegible] et quod
indigent alimenta 7 pol. ¶ Opor-
tet cives optime civitatis esse studio-
sos idem. ¶ In optima civitate esse
cives participare politice idem. ¶ Eadem
est disciplina et virtus civis opti-
mi et principantis et principantis in op-
tima policia et viri boni 7 pol.
Legislator ad faciendum cives bo-
nos debet ordinare tamen leges quoad
partes anime et operationes earum quod bene
disponentur ad virtutes idem. ¶ Expe-
dit civibus habere potentiam operandi
operationes virtutum potius quam et bel-
lice et ultimis [illegible] et tranquil-
litate vivere est magis hoc quam quod
est melius idem. ¶ Expedit civibus

posse agere utilia que sunt ad finem et magis
que sunt secundum se bona idem ¶ Plegisla
torem studiosum oportet fieri ordinacie iu-
dices sic se habent ad cives et ad adu
satores ut non sinant alios plurium
qui non sunt naturaliter servi idem ¶ Cives
et legislatores leges ordinantes
ad rem publicam respiciant idem ¶ Cives
sunt divites duobus modis peccant
et ablacionem ut si quis superfluus sit auferre
tenetur primo rethorice ¶ Consortes maxime
sunt cum civibus primo rethorice ¶ Magis vi-
cinis et vicinos et qui sunt civitatem
quo et notas et cives et proditores et
imitatores sunt fortiores illis oppositis sed
non vicinis primo rethorice ¶ Cives commune
dissuetudine sunt nobis admirabiles sed
cives ipsi consuetudine reddunt contempti-
biles 3o rethorice ¶ Contrarium est vivere ci-
ves preter legem civitatis 2o rethorice
¶ Timor civium virtuosior et honestior
ad timores benignus civis est cum verecun-
dia et dilectione 2o pro.

Civilis. tab. ter. Adsalva
dam concordiam civilem oportet eos qui
ab aliis beneficia receperunt proporcio-
nabiliter beneficia rependendo 4o ethicorum
¶ Ad salvandum consistenciam communicationis
civilis oportet retribuere ei qui beneficerit
idem ¶ Omnis computacio civilis sit equal-
iter et diversis artificibus et non equali-
bus secundum opera comparari idem ¶ Com-
civilis statutum oportet quod qui recepit
minimum quod accipiat illud pro eo
quod indiguerit idem ¶ Honores politici
qui optimi sunt secundum leges ponunt dicunt
civilis quidem et quidem optime et

civilibus sicut therotengen ad
manuales operantes et artificiales
vel ethicorum ¶ Domesticae domesticae
magis necessaria quam civilis idem ¶ Pre
dominus ¶ Communicacio civilis conservatur
per hoc quod vicinitas datur proporcionale
quod ethicorum quod proporcionalis ¶ Non enim quae
iusta civilis communicacio non recipit in
pedimentum sed communicacio recipit idem
convenienter ¶ Communicacio civilis quod sit
per congeriam quod non sufficit ad ducendum
vitam politicam civilis non pro se consistit
ad eam 10 ethicorum ¶ Qui civiles quidem
nec faciunt politicos suos filios
nec aliquos amicorum suorum idem 10 ethicorum
et quidem qui civiles quidem faci-
ent filios suos politicos vel aliquos
amicorum suorum si hoc facere possent
¶ Ratio est quia nichil melius posset prestare
suis civibus quam quod facerent bonos
politicos quos eis relinquerent secun-
do quia civiles quidem non melius
possunt eligere magis et quod ipsis est hec
potentia per alios possunt facere politi-
cos ¶ Tercia ratio quia civiles quidem sentiunt
suis amantissimis non possunt prestare
aliquid melius quam quod facerent eos politi-
cos bonos idem ¶ Civiles quidem
suis amantissimis non possunt facere
aliquid melius quam quod facerent eos politicos
bonos idem ¶ Homo est naturaliter animal
civile primo politicorum ¶ Alia communitas
civilis vita per fortunam et ipsam minima
prava et ipsam minima bonitate primo politicorum
Homo non communis civilis aut naturam vel est
sive bestia aut deus ut est vero 2o nec
equanimis vel est melior quam homo quod in communitate
homo naturam prestat alterius hominibus ita quod
per se possit sufficere absque societate hominum

Nisi sic homo in civitate vel est pessimus
vel est melior quam homo sicut deus constitu-
tus natura [illegible] aliis hominibus
ita quod ipse possit sufficere absque soci-
etate hominum. Idem. Homerus male-
dixit quendam qui non fuit civi-
tatis propter pravitatem. Idem. [illegible] specialiter
ille qui talis [illegible] et quasi est talis
[illegible] nam ille est affectator belli et
sine iugo [illegible] sicut videmus in
volatilibus quae non sunt socialia sunt
rapacia. Idem. Homo est magis ani-
mal civile et sociale quam [illegible] grega-
le et [illegible] animalium quia natura
plus dedit homini de proprietatibus
quae pertinent ad societatem quam aliis [illegible]
dedit hominibus sermonem per quem potest
explicare conferentia et nociva. Idem.
Homo reducitur ad iustitiam per virtutem
civilem quia iustum et civile eodem
nomine censentur apud graecos. Idem.
Iustitia ordo civilis et iudicium
[illegible] eodem modo secundum hoc
nomine dicitur. Ibidem. Homo [illegible]
est animal civile dato quod nihil indigeret
in civitate adhuc appetit politice
vivere. 3o pol. Hominibus inest natu-
ralis appetitus ad vivendum civili-
ter [illegible] gravibus et debilibus
passionibus [illegible]. Idem. Civilitas
[illegible] unum locum [illegible]
et multum distare. 3o pol. Non omnes
homines eligunt vivere civiliter. 7o pol.
Banausi et non facti [illegible]
virtutis non participant civilitate. 7o
pol. [illegible] civitatem [illegible] est deus
aut bestia et [illegible]. Idem.
Distinctio civilis multitudinis pro-

[illegible] constituta est. Idem. [illegible]
omnia civilia [illegible] fuerunt in
praeterito et [illegible]
[illegible] fuisse [illegible] in similibus. [illegible]
instituta sunt illa quae fuerunt necessaria
ad vivere. Deinde [illegible] in [illegible]
fuerunt quae erant necessaria ad bene vivere.
Idem. Regnum est optima civilitas.
8o ethicorum. Recepta optima civilitate
secundum regnum omnes aliae civilitates
corrumpuntur remisse et intense [illegible]
et [illegible] aut ad similitudinem et simi-
les non [illegible] remisse corrumpuntur et
medium [illegible] valde
[illegible]
disponunt nasum ut neque nasus
videatur. Idem. Gesta scripta historia-
rum valet ad civilia consilia [illegible]
valet ad consulendum civibus [illegible]
se [illegible]. Idem. Cognoscere
civilitates valet ad [illegible] persuadendum
civitatibus. 1o rethoricorum. [illegible]
Divisa [illegible] civitatum sunt diverse [illegible]
Idem. [illegible] partes civilitates [illegible] de-
mocratia. oligarchia. aristocratia.
monarchia [illegible] de civitatibus
[illegible] alibi [illegible] in politicis [illegible]
Idem. Distinctio principatuum [illegible]
distinctionis principatuum est quae [illegible]
noscendum civilitates [illegible]
[illegible] potissima et tota [illegible] civilitas
est [illegible] distinctio principatuum. Idem. [illegible]
civiles [illegible] in ali-
qua civilitatum [illegible] 3o rethoricorum. [illegible]
[illegible]
Mulier nihil debet agere de negotiis
magnis et civilibus. Idem. Mulier
non debet [illegible] civilium facere. Ibidem [illegible]

vel mulier /
Civitas ipso communi facit comportacione
quelibet civitas gratia amicitie id est communicacionis civilis
salvatur et retribuit illis qui male passi sunt
a civitate contraria [illegible] per eius mala in-
rogantes quod paciantur ut qui beneficia
ab aliis receperunt contra ipsi bene-
ficia eius [illegible] bene quod [illegible]
[illegible] v ethicorum ¶ [illegible] civitas
et salvatur [illegible] retribucionem debitum
idem [illegible] retribucio ¶ Ad salvandum
communicacionem civilem oportet eos qui ab aliis
beneficia receperunt [illegible]
beneficia rependere [illegible]
[illegible] sunt [illegible] in civitatibus
[illegible] ut statim unicuique
retribucio fiat [illegible] sibi impensa
ibidem ¶ Ad salvandum [illegible] tolle-
[illegible] ulterius [illegible]
[illegible] civilis [illegible] ei
qui bene fecit ibidem ¶ Interficiens
se ipsum facit iniusta civitati [illegible]
[illegible] v ethicorum [illegible] ¶ Amicicia
conservat civitates viii° ethicorum et
[illegible] magis [illegible] a plurimo civitatis
quam iusticia idem ¶ Civitates
sunt amici civitatibus gracia conferen-
tium et propter utilitatem compugnantes
viii° ethicorum ¶ Sicut domus est ante civi-
tatem sic hoc est magis [illegible] coniugale
naturale quam civile viii° ethicorum ¶ Non
enim honorant in civitatibus [illegible] dispo-
sitis qui nullum bonum tribuit communi
aut reipublice viii° ethicorum ¶ In civita-
tibus illi datur bonum commune qui aliquod
[illegible] beneficium commune tribuit ibidem
¶ Civitates eius qui ministrat pecunias

tribuit honores [illegible] qui [illegible] in ser-
vicio communi impenso [illegible]
dona tribuunt pecunias et idem
¶ [illegible] civitas [illegible] alia
congregacio videtur esse principalissima
sui [illegible] ethicorum ¶ Civitas et
[illegible] alia congregacio maior videtur
esse [illegible] principalissima est in ea
[illegible] civitatis [illegible]
[illegible] et princi-
[illegible] ¶ Est quedam men-
sura [illegible] de civitate / civitas
[illegible] sit
[illegible] ¶ Civitas [illegible] sit
[illegible]
[illegible] idem
¶ [illegible] sit [illegible] ad
statum civitatis [illegible] non est
determinatum [illegible] aqua
civitas [illegible] esse [illegible]
non sit determinatum [illegible] quanta
multitudo sit [illegible] ad statum eorum
civitatis [illegible] duo [illegible]
in [illegible] omne [illegible] medium [illegible] de-
terminare [illegible] civitati
construentem idem ¶ In sola civitate
lacedemoniorum cum paucis aliis
legislator videtur fecisse curam de
nutricione puerorum et de [illegible]
eorum [illegible] x
ethicorum ¶ In pluribus civitatibus negle-
cta est cura de nutricione puerorum
et de [illegible] eorum et unus-
quisque vivit ut vult disponentes
puerorum et uxorum secundum propriam volun-
tatem ut sunt naciones barbare [illegible]
[illegible] idem ¶ Sicut in domibus
[illegible] sermones et
mores [illegible] civitatibus

sequuntur leges et mores qui competunt
et efficacia sunt legis sunt introducti
secundum primum sermones sunt eciam de ceteris
actibus domesticis et leges politice
politicam dant hic quidem circa
de omnibus actibus politicis et humanis
idem ¶ Finis civitatis est optimum
bonum humanum primo politicorum ¶ Civitas ordi-
natur ad aliquod bonum finem qui finis
est quidem principalissimum bonum et op-
timum inter bona humana quia suprema
pre nam omnis communitas alicuius boni
gratia est instituta primo politicorum parte ergo
civitas est principalissima communitas
et optimissima cum complectitur omnes alias
communitates sicut vicos domos et eius
finis est principalissimus idem ¶ Civitas
est principalissima communitatum quia inter
communitates humanas secundum eandem rationem
constitutas idem ¶ Civitas constituitur
ex suis partibus scilicet vico domo idem
¶ Civitas est communitas complectens omnes
alias communitates gratia cuius omnia bona
appetuntur ibidem ¶ Communitas politica
et civitas idem sunt ibidem ¶ Civi-
tas est contractus et intentio principa-
lissimi boni quod vel bonum vel apparen-
ter et includendo regnum primo in civitate
idem ¶ Civitas est communitas facta
quia coordinatur ad hoc quod quis habeat
sufficienciam vite ibidem ¶ Civitas
constituitur ex pluribus vicis ibidem
¶ Civitas facta est gratia vivendi et bene
vivendi quia gratia vivendi ut homines
convenientes in unum vivere possent et ad
bene vivere inquantum per leges ordi-
nantur ad virtutes ibidem ¶ Civitas
est finis vici et domus ibidem ¶ Civi-
tas est corpus constitutum secundum naturam ibidem
¶ Communitas civitatis est naturalis

prima ideo quod componitur ex naturalibus ut commu-
nitatibus scilicet ex domo et vico et quia
finis civitatis est naturalis idem ¶ Co-
mmunicacio hominis civilis est civilis in iusto
et in iniusto facit civitatem et domum
idem ¶ Civitas naturaliter est prior
quam domus quia via generacionis non genera-
cionis vel conservacionis idem ¶ Unus ho-
mo est per se sibi sufficiens ad domum nec
separatus a civitate idem ¶ Ex hoc potest
communitas societatis civilis quia nulli in-
genere per se habens sufficienciam nisi
est pars civitatis ¶ In omnibus hominibus
est quidam naturalis impetus ad commu-
nitatem civitatis ille autem qui primo constituit
civitatem fuit causa maximorum
bonorum quia per eam ordinatur hominibus
optimum statum secundum quod vivunt per leges
et virtutes idem ¶ Ordinacio civitatis
debet esse iusta idem Omnes civi-
tates componuntur ex domibus tamquam ex parti-
bus suis primo politicorum ¶ Illi qui gentes
et civitates habent reges et si non sunt
habent quia a principio civitates constituuntur
sub hiis qui sunt subditi regi primo politicorum
¶ Antiquitus homines habitabant dispersim
per vicos non congregati in una civitate
ibidem ¶ Regimen civitatis et civitatis pos-
sit a regimine alterius in domo vel infe-
vico idem ¶ Civitas est communitas perfecta
que ordinatur ad hoc quod quis habeat suffi-
ciencia vite idem ¶ Ad dispensacionem
domus et ad principatum civitatis primum con-
siderandum est de familia sive aliorum non
regendum considerandum quibus rebus civitas
conservatur et restituatur primo poli-
¶ Multis civitatibus non est ... pr-
ivatas sicut domibus et adhuc

magis idem ¶ Prudentia qui studet circa
regimina civitatum adhuc principantium
videntur intendere ut multiplicent
pecuniam mercationis in publico idem
denique est pro civitatibus 2o pol. ¶ Insti-
tutiones mulierum et puerorum civi-
tatum faciunt differentiam circa bonitatem
civitatis idem ¶ Civitas est communitas
civium idem ¶ Primus civitatis [illegible] unius
locus quem 2o pol. ¶ Cives sunt socii
unius civitatis idem ¶ Maxima
unitas non proficit civitati corruptio
est idem ¶ Civitas non solum est ex
pluribus hominibus sed totaliter est plures
idem Aliud est civitas et aliud est
multitudo congregata ad finem pug-
nandi idem ¶ Commune passum esse
salvat civitatem scilicet secundum quod retribuitur
aliquid proportionabiliter [illegible] iusta unitate
sua idem ¶ Melius est civitati si
est possibile quod idem semper principetur idem
¶ Domus est magis sufficiens quam civita-
tas unus homo et civitas domo idem
¶ Non expedit civitati quod uxores
et filie sint communes omnibus civibus
ibidem ¶ Non expedit civitati de se tales
appellationes communitates ibidem ¶ Ideo
non expedit civitati quibus sint
voluntates male scilicet discordia idem
¶ Non expedit civitati dissolucio
amicitie idem ¶ Amicitia est maximum
bonum civitatis ibidem ¶ Magis expedit
civitati quod communes possessiones secundum proprie-
tatem omnes sint communes 2o pol. ¶ Posses-
siones civitatis ab aliquo debent esse communes
et aliquo modo proprie quod [illegible] quo ad
usum proprias quo ad proprietates domini
idem ¶ Civitas fit bona per bonas

leges et consuetudines et physicam idem
¶ Legislator leges condere debet expedientes
ad statuta que pretendunt fieri ut
sint rationabilia et civitati congruentia
ibidem ¶ Oportet legislatorem
maxime debet intendere ad hoc ut civi-
tas sit felix idem ¶ Felicitas civi-
tatis non est secundum unam partem idem ¶ Ne-
cessarium est ad pacem civitatis quod filii
divitum qui possunt in posterum esse sufficien-
tes ne non sint pauperes 2o pol. ¶ Non
sufficit civitati quod possessiones civium
sint equales quia statim equaliter possunt
esse nimis magne ad delicate vivendum
et nimis parve ad miserie vivendum idem
¶ Possessiones civitatis non debent
esse nimis magne ne potentes al-
liciant adversarios et invadant civi-
tatem ¶ Non ita parve quod cives tempore
belli non possunt resistere suis exsulibus
ibidem ¶ Oportet in civitate aliquos
publicos operarios esse qui operentur
communia opera civitatis ¶ Non expedit
civitati quod possessiones civium sint equa-
les quia datur occasio seditionibus
et indignationibus inter nobiles et ig-
nobiles 2o pol. ¶ Non convenit quod
omnes artifices sint communes civitati
sicut omnia opera civitatis artificialia sint
communia omnibus quia sic artifices essent
servi civitatis et propter hoc non per civitatem
esse civitas esset valde parva idem
¶ Non principantes bona civitatis quo
possibile est scilicet amicabiliter habere ad civitatem
2o pol. ¶ Omnis civitas indiget artifi-
cibus idem ¶ Non expedit civitati
quod multi cives et quod utile esset civita-
ti [illegible] honorem idem ¶ Non expedit

ciuitati quod leges patrie et antique
de facili immoueantur idem
¶ Oportet in ciuitate quod viuere politice
possint id est a disciplina puerorum
vel aliorum quod sit natum ad ministrandum
2o pol. ¶ Remissio legum quod leges
mutentur ad duo est nociua destruit
eodem ciuitatem et ad felicitatem
policie idem ¶ Ciuitas diuiditur
in duo in multitudine virorum et mulie-
rum idem ¶ In ciuitate in qua non com-
ordinate mulieres medietas ciuitatis
censetur esse inordinata idem
¶ Mulieres sunt medietas ciuitatis
idem ¶ Ciuitas non bene regitur a muli-
eribus ibidem Conformiter est ciui-
tati semper semper principantes ymo
si sint virtuosi idem ¶ Non expedit
ciuitati ut virtuosi semper principentur
idem Periculosum est ciuitati non esse
regem non esse potestatem [illegible] sua pri-
cipal ibidem Maior pars insufficientis
quod in ciuitate accidit ex voluntate
hominum fuit [illegible] hominis
et pecunie idem ¶ Pax ciuitatis
non est sufficiens [illegible] quod policia sit
bene ordinata 2o pol. ¶ Discordia
ciuium in ciuitate est periculosa [illegible]
hostium inuadentium ciuitatem idem
¶ Magnorum dominorum constituti si viles
sunt vel ledunt maiores ciuitate
ibidem ¶ In ciuitate in qua non maiores
honorantur virtuosi sed ut politici virtuti
honor principatus deferatur [illegible]
est quod [illegible] secundum virtutem infallibi-
liter principentur idem ¶ Ciuitas
melius regitur secundum virtutem quam secundum diui-
tias idem ¶ Ciues in ciuitate debent

esse sine sedicione non prestituat sed
prudentiam legislatoris idem ¶ Nobiles
considerant de policia sed plus
considerant de ciuitate 3o pol. Omne
negocium legislatoris et politici ver-
satur circa ciuitatem ibidem ¶ Policia
est ordo habitancium in ciuitate idem
¶ Primum determinandum est de ciue quia
ciuitas est pars est totum et de toto plus
ibidem ¶ Ciuitas est quoddam totum ex com-
positum ex multis partibus ibidem
¶ Ciuitas est quedam multitudo ciuium
idem ¶ Ciuis est cui in est potestas com-
municandi principatum consiliatiuo et iudi-
catiuo id est qui potest attingere ad iudicandum
sive in ciuitate et ad principatum
idem ¶ Ciuitas est multitudo [illegible]
[illegible] principum et iudicum [illegible]
sufficientia vite [illegible] est possibile
idem ¶ Extranei et serui introducti
ad ciuitatem [illegible] qui possunt [illegible]
sunt ciues in illa ciuitate idem ¶ Si
vna policia mutatur in aliam id est
sit ab vna ad aliam [illegible]
[illegible] esse [illegible] in ciuitate ibidem
¶ Ciuitas primo dicitur locus in quo
habitant ciues 2o dicitur communitas hominum
idem ¶ Ciuitas dicitur vna simpliciter
secundum materiam vel secundum formam idem ¶ Ciui-
tas est vnitate ab vnitate policie
ibidem ¶ Ciuitas non dicitur vna per vnita-
tem [illegible] secundum successionem naturalem
[illegible] Sicut flumina vel fontes di-
cuntur [illegible] ita et ciuitates [illegible]
[illegible] non manent idem ibidem
¶ Sicut nauta se habet in naui sic ciuis
in ciuitate 3o pol. [illegible] ¶ Com-
munis operatio ciuium est salus ciuitatis

idem. Civitas est ex dissimilibus
sicut ex anima et corpore idem
principem in civitatibus ex bonis et
prudente idem. Opus nationum in
civitate quod ad ministrat vincit
illa sunt opera servi quam pluribus et illa
sunt opera bannausi idem. Peregrinus non
participat honoribus in civitate
non sunt pro civitate sed advena idem
Civitatis bene ordinate idem est
vir bonus et civis studiosus in or-
dinate non idem. Principatus in
policia est politeuma civitatis id est
impositor ordinis civitatis idem.
Homo magna utilitate consequitur ex
eo quod est pars civitatis vel societatis
scilicet vivere et bene vivere idem. Civi-
tas est communitas liberorum id est policia
civilis intendit commune bonum libe-
rorum et subditorum et secundum principa-
tus idem 3o pol. Politeuma vero
idem est quod dominans et principans in ci-
vitate 3o pol. Principantes in civi-
tate non intendentes bonum commune non
sunt cives idem. Civitas non est
constituta propter divitias et posses-
siones quia tunc primo obligati-
orum esset rerum quia tunc propter divitias
et possessiones. Homines convenissent
et convenissent in civitate sicut tantum
participarent civitate secundum divitias
ibidem. Civitas non solum instituta
est propter vivere absolute sed propter bene
vivere idem. Servi et alia bruta
non attingunt ad finem civitatis
idem. Civitas non est instituta propter
expugnationem quam inimicus [illegible]

ad invicem vel commutationes alias
civitates plures essent una idem.
Divise civitates sunt diverse
principatus ibidem. Oportet bonam
civitatem de virtute sollicitam esse
idem. Ad unitatem civitatis requiritur
unitas principatus non unitas do-
morum vel murorum constructum et le-
gum ibidem. Communicare est aliqui ci-
vitatibus ibidem. In civitate necesse
sunt commutationes conventiones et
commutationes ibidem. Civitas est
communitas bene vivendi quoad domibus
et vicis et diversis generibus princi-
pantium et communicantium propter vitam
perfectam et per se sufficientem idem.
Civitas est instituta propter bene
et feliciter vivere ibidem. Civitas
et que ordinantur ad civitatem
sunt propter finem civitatis ibidem. Finis
civitatis est secundum virtutem vivere et operari
secundum prudentiam et non convivere idem.
Vita secundum vitam virtute politica
est finis civitatis ibidem. Qui perfe-
ctius et felicius vivunt in civi-
tate magis et essentialius sunt ci-
ves et posterioribus digniores
ibidem. Secundum veritatem civitas
debet habere dominantem unum 3o pol
principatus est virtus civitatis idem
principans debet salvare civitatem
idem. Multitudinem non attingere prin-
cipatum est valde terribile in civi-
tate quia reputant se inhonoratos
moventes seditiones idem. Plura
requiruntur ad civitatem scilicet divites
virtuosi nobiles liberi 3o pol
Et liberos oportet in civitate honorari

ibidem. Civitas non est ex quibuslibet
ex genere idem. Civitas non est ex
omnibus similibus ibidem. Ex iustitia
et virtute bellica non constituitur civitas
bene civitate idem. Ex divitiis
et virtutibus impossibile est esse civitatem
idem. Ex nobilibus et virtute bel-
lica potest esse civitas sed non bene idem.
Studiosi debent principari in ci-
vitate ut possint providentia sua
constituere civitatem idem. Per leges rec-
tas fiendas cognoscuntur convenientia toti ci-
vitati ibidem. Excedens omnes
in virtute sine operatione non est pars civi-
tatis nec civis quia [illegible] est supra civitatem
idem. Supplicans non recte ordinatus
et transgressivus tamen ex [illegible]
decem omnes alios relegare a
civitate [illegible] sed solum iustum simpliciter quod
non simpliciter idem. Principantem in
civitate oportet ponere secundum leges et po-
nere causas 3o pol. Civitas composita
est pulcherrima ex paucis ibidem.
Civitas prius regebantur uno rege
[illegible] quia difficile fuit plures in-
venire praeeminentes in virtute idem.
Imperio civitates fuerunt parvae
idem. Civitates iam sunt maiores quam
prius ibidem. Melius est civitatem
regi ab optimo rege quam ab optima
lege idem. In civitatibus debet
constitui politia per leges a bonis ob-
servari et faciliores et communes o-
mnibus 4o pol. Cuiuslibet civitatis sunt
plures partes diversae secundum speciem 4o
pol. Omnis civitas componitur ex
domibus idem. In civitate quaedam
sunt divites quaedam pauperes quaedam

medii idem. Principatus secundum speciem
et species secundum differentiam partium essentialium
civitatis in quantum species differunt quia
eodem distinguuntur principatus secundum
speciem et species quo alia differunt secundum
speciem et species sed aliqualiter distinguuntur
illo modo idem. Omnis civitas componitur
ex multis partibus idem. Ex artificibus
non potest inhabitari civitas idem. Ser-
vi mechanici [illegible] necessarii civi-
tati quaedam non sed ad delectationem idem.
Pars propugnativa est necessaria civitati
idem. Civitas non debet esse serva idem.
Civitas sed per se sufficientissima idem. Plu-
ries videntur posse esse partes non tamen valde
civitati [illegible] agricola [illegible] bel-
latores [illegible] et divites non natura
[illegible] et pastores idem. Iudi-
cativa [illegible] civitati [illegible]
[illegible] civitate sicut anima [illegible] in quo
[illegible] nobilior pars est et magis naturalis
idem. Pars iudicativa et propugnativa
sunt magis naturales civitatis quam aliae partes
de quibus [illegible] idem. Di-
vites et agricultura sunt partes civitatis
ibidem. Simpliciter [illegible] sunt principales
partibus idem. Nunc est aliquos videri
politicos principari in civitate quorum
consilia et iudicia possunt bene et male
fieri idem. Divites et pauperes
sunt maxime principales partes communis ci-
vitatis idem. Partes essentiales ci-
vitatis sunt decem prima alimentum
ministrans ex agricolis composita
2a instituendo artificium quorum quaedam sunt
ad necessitatem quaedam ad bonitatem
[illegible] forensis circa emere
et vendere 4a mercenaria
[illegible] propugnativa

bᵉ moderatam. Amicitia consiliativa quia
divitum honorum secundum dicatur quia
scilicet in fortuna et instructiva secundum alia prin-
cipatum administrativam secundum multitudo
principum ibidem. Non idem civitatis
et convenientes civitate esse nata sua
idem. Plebs dividit ne eo causa eadem
et ipsi idem esse complementum finem
civitatis idem. Eadem est politie
bone et civitatis bone et civitatis
male et politie male 3º pol. Po-
litia est vita civitatis idem. In omni
civitate sunt 3 partes scilicet divites
pauperes medii idem. Excedentes in ci-
vitate sunt optimi ibidem. Excedentes in
virtute facillime obediunt rationi idem
Non amant principes civitatis et nomi-
ne civitatum idem. Nimis excelle-
ntes in malitia non amant principes ci-
vitatis ibidem. Civitas non debet esse
constituta ex servis sed ex liberis idem
Amicitia nata est in civitate idem
Optima civitas est que ex mediis
idem. Civitas est ex equalibus
idem. Eminentia superhabundantium secundum ci-
vitatis fit facilius principatus obli-
garchicus vel democraticus vel ty-
rannicus ibidem. Magne civitates
sunt magis sine seditionibus quam parve
ibidem. In pluribus civitatibus fit
democratia vel oligarchica ibidem
Ipsa civitas que est inequalis in statu
5º pol. Omnis civitas est composita
ex quali vel ex libertate et divitiis
dissimilium in genere civitate et ex equato
vel excessus multitudinis idem. Ex-
cessus divitum magis corrumpit civitatem
quam excessus pauperum idem. In
magnis civitatibus expedit unum

habere non unum principatum 5º pol.
In parvis civitatibus unus debet habere plures
principatus idem. In civitate oportet esse
aliquod consilium quod dicitur conciliativum
ut populus non faciat et insolescat idem
Virtuose iustissime possent movere
seditiones in civitate sed non movent
5º politicorum. Ad sal-
vationem civitatis requiritur omne suum pro-
prium ibidem. Omnis civitas componitur
ex partibus ibidem. Partes civitatis corpus
Sicut civitas non fit ex quibuslibet
personis ex similibus ita non fit in tempore
sed quam invenerit cives secundum clima
et climata ad corporis mores ibidem. Civi-
tates que in dicti consimiles susceperunt
pluries passe sunt seditiones et di-
visiones ibidem. Diversitas loci facit
fit seditionem in civitate idem. Re pura
dissensio inter potentes in civitate tur-
bat et consensus inter divites disse-
siones dissolvit et trahit ad concor-
diam ibidem. Aliquando policie transmu-
tantur parva causa aliquando una pars civitatis
vel principatus augetur vel consiliativa idem
Ordinandum est in civitate per leges
ut nullus ibidem excedat nimis nec
in amicis nec in divitiis et si aliquis
talis sit ordinandus quod alibi a civitate
habitet 5º pol. In civitate debet
esse aliquis qui corrigat cives lasciviter vi-
ventes et bona sua male exponentes
idem. Aliudque et lascivius singulatim
est observandum ut non qualitercumque fiat
sed ponendum est imponere semper in civitate
partes oppositas scilicet virtuosos cum malis
egenos cum divitibus vel medios ut pars
una per velle in potestate aliam repri-
met ibidem. Regionem civitatis magis co-
mittendum est virtuoso quod est habere pauperum

militarem sine virtute 7° pol
Ad regimen civitatis requiritur virtus
idem Ad durationem civitatis et bo-
nam civitatis requiritur potentia ibidem
Civitas habens bonas leges secundum
quas cives non sunt assueti vivere sic se
habet sicut legitimas idem Sicut est
de corpore animalis et eius partibus ita
de policia et civitate est et eius
partibus quia utrisque proportionata mensura re-
quiritur idem Omnis civitas
est constituta ex duobus scilicet pauperibus
et divitibus 4° pol Non facile
est civitatem permanere sine legibus et
consuetudinibus quam tamen 6° pol Sine
principibus impossibile est esse civitatem
6° pol Sine principatibus ne-
cessariis quibus stante bono ordine
et ornatu non est possibile civitatem
inhabitari idem In parvis ci-
vitatibus expedit esse paucos
principatus quam in magnis idem
Necesse est in omni civitate aliquid
vendi et aliquid emi ibidem Principa-
tus bellicus et custodie civitatis
est in excellentiori gradu dignitatis
constitutus quam principatus qui dep-
natorum destructionibus suis de agre-
dere sibi civitatis ibidem Princi-
patus bellicus et custodie civitatis
indiget experientia et fidelitate
ibidem Ad felicitatem civitatis requiritur
custodiens terram quasi particeps belli
idem Custodes portarum civitatis
et murorum et in consiliorum et providentiarum
et ordinationes civium prudentes
indigent experientia et prudentia
et fidelitate ibidem Homines convene-
runt in una civitate ut habeant sufficientiam

habitus idem Platonice iustitie sunt se-
ntentie supplicia qui de puniendorum
unde sunt in civitate sed non eligibiles
secundum se sed ut civitas salvetur 7° pol
Felicitas civitatis consistit in opera-
tione virtutis et prudentie 7° pol
Nullum bonum opus est neque viri
neque civitatis sine virtute morali et
prudentia ibidem Eadem est virtus
et felicitas totius civitatis et unius
hominis ibidem Fortitudo civitatis
et iustitia et prudentia et cetere virtutes
eandem habent potentiam et formam
ibidem Vita optima et felicitas
uniuscuiusque civis et totius civitatis
est secundum operationem et reductionem
virtutis in effectum ibidem Illa poli-
tia et ordo civitatis est optimus secundum
quem quilibet ut plurimum optime et fe-
liciter vivit 7° pol Necesse est unum
prudentem et optimum virum et civi-
tatem optimam adinvicem unam inten-
tionem dicere ibidem Non est possibile
policiam et civitatem sine mediocri
habundantia esse optimam idem Poli-
ticus et legislator ad ordinationem
civium et civitatis convenientem debet pre-
existere materiam et organa ydo-
nea ibidem Multitudo hominum et qua-
litas naturalis et situs regionis
debent supponi tamquam materia civitatis apud poli-
ticum ibidem Magnitudo civitatis non
est mensuranda secundum magnitudinem et
multitudinem civium 7° pol Nec
ne servi non sunt partes civitatis idem
Nulla civitas bene politizata per-
mittitur ad capiendam quantamcumque
multitudinem idem Lex civitatis
est quidam ordo civitatis ibidem

¶ Bona legyslacio z bona ordinacio ciuitatis ibidem ¶ Magnitudo ciuitatis mensuratur secundum comparacionem ad operacionem que est finis eius et precipue per eos qui principantur et per eos qui legibus recti z regibiles idem

¶ Omnis ciuitas est per se sufficiens ibidem

¶ Nimis magna multitudo hominum non facit ciuitatem sed regnum ibidem ¶ Ad bonam ciuitatem requiritur quod sit bona et talis multitudo que sit per se sufficiens ad viuendum bene secundum policiam conuenientem ibidem ¶ Magnitudo ciuitatis mensuranda est secundum virtutem principantis in regendo et principando ibidem ¶ Duo enim sunt opera ciuitatis quia existencium principancium et subditorum ibidem ¶ Opus principantis imperare z iudicare et precipere iura et distribuere iura principatus idem ¶ Optimus terminus ciuitatis est excessus sue multitudinis maximus que sit per se ad sufficienciam vite et facile conspicabilis et ordinabilis secundum rectam racionem idem

¶ Tanta oportet esse regionem ciuitatis ut sufficiat bene possidentibus necessaria ad bene viuere ciues ut ciues possint vacare liberaliter non impediri temperanter et operari et non exponi ad delicias idem ¶ Ciuitas debet esse situata commode ad auxilia ut facile conuehi hinc inde propter apportaciones victualium et lignorum et aliorum necessariorum ibidem

¶ Ciuitas situata circa mare est magis secura et melius potest acquirere necessaria idem

¶ Ciuitas debet habere potenciam nauticam que ordinatur ut non solum [illegible] sed et [illegible] ibidem ¶ Potencia nauigalis ciuitatis debet habere aliquem terminum in specie ad finem per se intentum a ciuitate idem ¶ Nautas non oportet esse partes ciuitatis quia sunt suppositi ministeriis et volunt omnino esse liberi idem

¶ Multitudo nauigalis necessaria est ciuitati sicut multitudo peditum et agricolarum ibidem ¶ Ciuitas [illegible] bene policizat idem ¶ Non omnia que requiruntur ad consistenciam ciuitatis sunt partes per se ciuitatis probatur quia ita est in naturalibus quod ibi requiritur caliditas et nutrimentum quorum neutrum est pars animalis ita est in ciuitate quia pars ciuitatis est animal 2o non omnia que requiruntur ad ciuitatem possunt attingere finem ciuitatis scilicet felicitatem ut de irracionalibus seruis 7o pol. ¶ Possessiones non sunt partes ciuitatis ibidem ¶ Ciuitas est communitas similium gratia vite optime secundum felicitatem ibidem ¶ Seruus enim non potest attingere finem ciuitatis non est pars ciuitatis ibidem. Felicitas est quoddam optimum quod intenditur in ciuitate idem ¶ Sex sunt opera necessaria ciuitati primum opus pertinens ad alimentum / 2m opus artificum / 3m opus bellatorum / quartum opus diuiciarum / 5m opus diuinum quod est sacerdotum / 6m opus iudicium ibidem ¶ Cura de cultu diuino est principalissimum quod debet haberi in ciuitate idem ¶ Necessarium in ciuitate est iudicium idem ¶ Agricole artifices bellatores diuites sacerdotes iudices sunt partes necessarie requisite ad ciuitatem ibidem ¶ In ciuitate bene ordinata non expedit omnia opera necessaria ciuitatis esse communia omnibus sed quedam quibusdam 7o pol.

¶ Mercenarii forenses agricole non sunt ciues sed partes per se ciuitatis

optime, scilicet quorum opera non sunt secundum
virtutem nec operativa virtutis non
sunt partes civitatis ibidem. ¶ Impossibile est civitatem subsistere sine virtute ibidem. ¶ Bellicum consiliativum
de expedientibus et iudicativum de iustis
et iniustis sunt partes ipsius civitatis
optime idem. ¶ Partes ipsius optime
civitatis attribuende sunt quodammodo
eisdem et quodammodo diversis ibidem. ¶ Ipsas
partes civitatis optime debent habere
possessiones et ipsos debent esse dominos
possessionum ibidem idem. ¶ In civitate
optima cives debent esse habundantes
idem. ¶ Civitatem optimam dicimus
esse felicem simpliciter non quantum ad aliquam
partem et ad aliam partem non idem.
¶ Ad hoc quod civitas sit felix oportet
quod omnes cives qui ipsius sunt partes
civitatis quod sint felices idem.
¶ Artifices et agricole et mercenarii necessarii sunt in civitate idem. ¶ Bellicum consiliativum sunt ipsius partes civitatis
idem. ¶ Partes ipsius civitatis distribuuntur
secundum partem temporis ut bellica tenet
iuventutem consiliativum iudicativum
senectutem ibidem. ¶ Opera ipsius optime civitatis quodammodo sunt committenda
eisdem et quodammodo diversis. Primo quod debentur
primo opera bellica sunt committenda
iuvenibus quia isti sunt robusti
et fortes, sed opera consiliativa et iudicativa committenda sunt senioribus
quia ista requirunt prudentiam que
in senibus, sed iuvenes et senes sunt
quodammodo unum ut secundum speciem et formam
et sunt quodammodo diversi per etatem. Ratio
ratio predicta opera sunt distribu-
enda secundum dignitatem sed dignum
est quod senes sint in consilio quam iuvenes. Ratio: ratio in optima policia
debent distribui opera bellica et politica secundum civium aptitudinem sed hoc
fit secundum viam predictam quia iuvenes
potentes sunt corporaliter, ideo eis debetur dari bellicum et senes prudentes
ideo eis debetur iudicativum. ¶ Alia ratio:
principatus civiles debent distribui secundum dignitatem; dignum autem
est ut senes propter etatem reverentiam
et prudentiam regant, idem est
bellicum consiliando. Tercia ratio: intolerabile et iniustum videtur quod illi qui
sunt violentiam inferre et propter potentiam armorum reprimere timeos
civitatis et insuper in manibus eorum
policie et quod primo recipiunt dignitatem civitatis et propterea sunt senes
quod prius sint fortes et quia ita sunt bellatiui convenientius quod in senio sint
iudicativi et consiliativi ibidem.
¶ Non est novum neque recens invenitum quod in civitate genus bellicorum
et consiliatorum est distinctum ab agricolis et artificibus ibidem. ¶ Non expedit in civitate bene ordinata
omnes possessiones esse quedam et
nullas proprias sed possessiones debent esse
quedam quantum ad usum et proprie
¶ In civitate optima expedit quod sit
convivia communia et illis conviviis
omnes tam divites quam pauperes debent participare et pauperes nichil
debent dare de proprio idem. ¶ Opera
sequentia circa cultum divinum debet esse communes toti civitati idem.

Expedit civitati bene disposite
quod aliqua possessiones sint communes · alie
et communes dividuntur in partes pertinentes
cultui divino et parte conviviorum
Alia propria dividatur in duas in parte
pertinentem ad propriam necessitatem et ad
communia negocia civitatis idem. Civi-
tas sicut debet esse bene situata secundum situatio-
nem maris et terre dicta 1o pol. Ad situm
civitatis quatuor sunt supponenda. prima
ut civitas ad orientem situetur 2a ut
civitas declinat ad borea 3a ut
civitas sit facilis exitus quantum
ad cives et difficilis introitus quantum
ad inimicos 4a ut civitas habeat
habundanciam aquarum idem. Opor-
tet politicum multum esse sollicitum de sani-
tate habitancium in civitate idem.
Civitas que ad munitionem debet esse sic
disposita quod non sit facilis penetra-
bilis ab adversariis secundum partes et lo-
ca ibidem. Optime civitates habentes
cives virtuosos indigent muris
idem. Civitati habenti valentes viros
non competit multum salvari per inimicorum
murorum ad similibus secundum virtutem et
non multum distantibus secundum multitudinem
idem. Amicos muri valent ad salva-
ndam civitatem et non pati nocumentum
et iniurias et ad emittendum ictus sa-
gittarum et machinarum idem. Sicut
ut dicere muros non esse imponendos
civitatibus et dicere quod montuosa loca in-
inimicorum sint tollenda ab adversa-
riis et facere regionem de facili pene-
trabilem ab hostibus idem. Non solum
muri circumponendi sunt civitati sed et
multum curandum de eis ut bene sint

disposita ad ornatum civitatis et
decorem et ad repellendum oportu-
nitates bellicas ad insultorum que
nunc inventa sunt ut potuit inveniri
idem. Convivia civitatis debent esse
distincta per observatoria et turres
posita in locis optimis ad defen-
sionem et ad ornatum idem. Expe-
dit quod in talem civile et civitatem
fore quinta quia excepit esse
distincta eo quod in illo mercatores sunt
operabiles adhuc quia nunquam excelle-
tes idem. Illa civitas optime
politizare attingit optimam feli-
citatem 1o pol. Si civitas debet esse
felix oportet per consequens quod teneat bo-
na quorum fortuna est domina 2o oportet
legislatores per eum per disciplinas
et bonas consuetudines esse studio-
sum idem. Studiositas civitatis
non est opus fortune sed scientie et elec-
tionis idem. Ad optimam civita-
tem requiruntur scilicet habundancia bo-
norum exteriorum 2o bonus usus eorum
3o quod cives sint boni ibidem. Debet
cives optime civitatis esse studiosos
ibidem quia in optima civitate omnes ci-
ves participant policia ibidem. Si in
civitate invenirentur aliqui qui tantum differrent
ab aliis quantum credimus heroes di-
vos et deos differre ab aliis
hominibus et qui haberent excellenciam
secundum corpus et secundum animam et quod excellentia
illorum quoad alios sit manifesta
illos oporteret principari aliis sem-
per idem. In civitate bene ordinata
aliquos eadem disciplina principari
oportet et aliquo modo non ibidem.
Plurime civitates quando diu sunt in

exercitio belli quia ad ius suos sal-
vaverunt et obtinuerunt cum autem
et vivunt in pace corrumpuntur et po-
licia eorum destruitur 1o pol. Idem
est finis unius hominis et sigillatim et
totius civitatis idem. Civitatem
felicem et unumquemque ... felicem
nature est ... idem
Civitatem felicem oportet esse temperatam
fortem et perseverantem idem. Pro
omnibus pueris oportet esse quamdam curam
viiio pol. Omnium communium in civitate
est una disciplina. Omnium communium in
civitate est unus finis politice idem
Tota civitas habet unam actionem quamdam
que est ad bonum commune civitatis idem
De hiis que conveniunt civitatibus et
politicis rethoricus non debet videre
ex operibus civitatum aliquarum et ex
dispositionibus ipsorum hominum sed magis
ex hiis que nunc sunt ibidem. Rethores de-
bent consiliari de proventibus civi-
tatis oportet eum scire redditus civitatis
que sunt quanti ad numerum civitatis
et quanti et ad magnitudinem si aliquis
redditus deficiat apponi et si bonum
est augeatur primo rethoricorum. Proventus ci-
vitatis duobus modis augmentatur scilicet
per additionem quando additur proventus
super proventum et per substractionem ut si
superflua sunt auferantur et si aliqua
maior ... mora fiat idem. Civi-
tates fiunt ditiores duobus modis
scilicet per additionem multiplicando et substrahendo
expensas. Per hoc sic illo modo ... inspe-
ctores est ad expensas ... in
... ideo debemus videre ad alias
civitates augmentatas in divitiis
multiplicasse redditus et expen-
sas substraxisse sic debemus facere

in civitate ipsa ibidem. Si volumus
consiliari de bello et pace civitatis
oportet nos scire quanta sit
nunc et quanta sit esse et videndum est
qualis sit illa potentia utrum sit
hominum cordatorum vel timidorum
et que compositio utrum sit militum
vel peditum et que sit ad veniendum per
amicos idem. Ad consulendum an
sit bellandum vel non civitati per
experientiam bellorum que acciderunt
civibus oportet nos scire bella
civium que fuerint et qualiter
cives preliati sunt non solum ipsius
civitatis sed oportet scire quomodo aliorum con-
liter pugnati sunt quia contingit quandoque
cives pugnantes inter se cordati
et animosi videbantur et tamen alios
non fuerunt animosi et ideo considerandum quod
quos pugnacior est civitas dubius
et ad meliores debet pacem habere
et ad deteriores potest pugnare
si expediat ibidem. Ad dandum
consilia de bello civitatis valet
exemplum consilia videlicet quod debemus
scire potentias aliarum civitatum que
bellaverunt et videbimus an
potentie ille similes aut dissimiles
potentie civitatis ipsius sic per compara-
tionem probabiliter que est inter cives olim
bellantes et civitatem ipsam cum
civitate alia debemus dare consilia
de bello ibidem. Ad dandum consilia
civitati de bello necessarium est conside-
rare non solum prelia ipsius civitatis
sed aliorum que evenerunt et evenerunt
ex similibus causis nata sunt fieri
sic debemus de similibus consilia

indicarentur ibidem. ¶ Qui vult dare consilia
de alimento civitatis debet primo investigare quot sunt sumptus sufficientes civitati, 2o quantum alimentum civitas
potest habere de se, 3o quantum alimentum est
adducibile per alios, 4o quibus indigent
per alimentum induci, 5o debet facere
consiliatores ut ad hoc fiant statuta
que expedit civitati primo rethorice. Omnino
necesse est considerare ad securitatem civitatis
quod habeat pacem cum potentioribus et cum
hiis qui eis portant alimenta idem.
¶ In legibus est salus civitatis et
idem. ¶ Scire tradere et determinare quales
sunt leges civitatis est opus politice
et rethorice ibidem. ¶ Bonitas plus civitatis consistit in iuventute masculina
et bona tam secundum corpus quam secundum animam
quia tunc civitas fulget bona ple-
na in ea sunt iuvenes boni et iuste
itaque sint boni secundum animam et corpus
primo rethorice. ¶ Femina mulierum sunt
ad infelicitatem civitatis idem et propter
mulieres mala hominibus appropinquant
quorum civitas recipit idem. ¶ Si iuventus a civitate ablata esset esset ac si
ver tolleretur ab anno primo rethorice. ¶ Iuventus ¶ Omnium principiorum ipsius
est maximum principium ad posse persuadere et bene consulere civitatibus atque
civilitates omnes et distinguere consuetudines uniuscuiusque et leges
et ea que conferunt legibus et consuetudinibus primo rethorice. ¶ Cognoscere civilitates valet ad bene persuadendum
civitatibus quia omnes civitates persuadentur conferre cum hoc eligit conferentia
secundum illud confert quod civitatem salvat et si volumus persuadere oportet

nos scire distinguere civilitates
ut sciamus que salvat civitatem
et que civilitatem conservat. ¶ 2o quia
consumatio finis est principalis ad
persuadendum sed ipsi fines sunt diversi
secundum diversas civilitates igitur
consumatio civilitatis est principium ad bene
posse persuadere idem. ¶ Apud
thebas quamdiu philosophi erant
presides felix erat civitas ubi
philosophi erant presides idem. ¶ Similiter
tres conferunt civitatibus ut Lacedemonii et aristodomus quod philosophi
sunt et quod habebant ad civitatem
venit tyrannum ypercu 2o rethorice.
¶ Demostenes principes et gubernatores civitatum assimilavit nauclericis 3o rethorice de proposito. ¶ Ille
qui vult in corruptionem alicuius civitatem et laudare cum non morantur
et laudant opera 3o rethorice. ¶ Civitates dant meritas viri decus cum
utuntur bonum idem. ¶ Civitates
multum distantes sunt inequales quo
ad iustitiam et equalitatem quales
secundum proportionem et ibi equalitates quod
civitas potens multum in civitate et
civitati impotenti si non unius domino
subsunt et potentes debilibus
solum secundum proportionem et secundum iustitiam appropriatam iustitiam exhibent 3o rethorice.

Cito Iuvenes cito fiunt amici
8o ethicorum. Senes non cito fiunt
amici ibidem. Seneci non cito fiunt
amici ibidem.

Corvus Comunicatio in corpore
est ipse utile quod sit causa
satisfaciendi 8o ethicorum.

Clausula est quedam colu

i. quedam membra est alterum per huius
oppositis quod est plures 3o retho. ¶ Clau-
sula longitudine non debet esse nimis
longa nec nimis brevis sed proportio-
nabilis ibidem. ¶ Clausule longe
sunt incomparabiles et similiter suspen-
sioni ibidem. ¶ Rethor non debet uti
clausulis suspensivis ne fiat sibi
derisio ibidem

Clavus secundum proverbium clavus
clavo retunditur 1o pol.

Coactio Nullus privatus per-
sonis preter quam non est rex nec prin-
ceps habet virtute coactivam 10 ethi.
¶ Soli persone publice habet virtute
coactivam idem. Alios habet potestas
coactiva quia philosophus 3 principalitatem a
principe suum preceptum exequitur idem.
¶ Cum quis operatur aliquid invitus
et coactus tunc per se loquendo nec
facit iustum nec iniustum 4o ethi.
¶ Paterna preceptio non habet fortitudinem
et vim coactivam quia a malis dictis
et discolos possit revocare animi
ho et inclinare ad bonum idem
¶ Agentes ubiliter propter actualem co-
actionem non sunt vere fortes 3o ethi.
¶ Oportet ipsum virtuosum esse fortem
non propter necessitate alicuius coactionis
sed libere propter bonum virtutis ibidem

Coetaneus naturaliter dili-
git coetaneum viii ethi. ¶ Inter
coetaneos qui sunt virtuosi et to-
taliter sibi similes in moribus tan-
to maior est firmior est amicitia quanto
sibi invicem sunt proximiores idem
¶ Secundum proverbium coetaneus coetha-
neum delectat et ideo sibi similes vo-
luit 8o secundum proverbium

Cognatio et similitudo et amu-
tabilitas excellenter et maxime
consistunt inter ipsam 1o rethorice. ¶ Omnia
cognata et similia sunt delectabilia
ut in pluribus ¶ Sodalitas do-
mesticitas cognatio sunt species
amicitie 2o rethorice.

Cognitio ultimi finis et
natura que dirigitur vita humana
1o ethi. per ultimi finis ¶ Cognitio ul-
timi finis habet magnum incrementum
ad vitam humanam i. magnam utili-
tatem et auxilium confert idem
¶ Cognitio finis utilis est maxime
ibidem ¶ Omnis cognitio et dilectio
desiderant aliquod bonum i. ordi-
nantur in aliquod bonum 1o ethi.
¶ Processus a causatis ad causas
est propter cognitionem prius est idem ¶ Omnis in-
tellectualis cognitio aut accipitur
per inductionem aut per sillogismum
vi ethi. ¶ Cognitio singularium magis
pertinet ad prudentiam quam universalium vi
ethi. vel propter prudentiam ¶ Pruden-
tia perfecta debet habere ambas cognitiones
concrete scilicet tamen cognitionem universalium quam
particularium singularium ¶ Prudentia magis
debet habere cognitionem singularium quam
universalium ubi vero respondentia ¶ Cog-
nitio habitus dependet ab eius ob-
iecto viii ethi. ¶ Cognitio totius
habetur ex cognitione partium 1o pol.
¶ Cognitio non est secundum facultatem
rei cognite sed secundum facultatem po-
tentie cognoscentis bo. de consolatione phi. 5o
prosa 4a ¶ Cognoscentibus diversis
conveniunt diverse cognitiones bo. de

q p. li° 4° d. 4°. Nō ō o primoꝝ
stoycoꝝ qui cognicō intellectiua solum
fiat ex hoc quod corpora exterio
ra suas similitudines imprimat
mente et replicō illius et in
gueniencia. bo. de cons. li. 4° me. 2°

Congnosco Vnusquisque
bn iudicat que cognoscit 5° eth
Quilibet habitus moralis cognoscitur
et distinguitur per operaciones 2° eth
Sepe habitus vnus sit cognitus ex
cognicōe habitus sibi contrarii diffini
tiue 5° eth q. vlti Habitus Omnia quorum
cognoscitur per aliud ipsa eth Habitus
m[illegible] cognoscitur ex [illegible] ide
q vlti habitus Per dimarium tamen per
medium directum cognoscimus superhu
dantem et deficientem cuiuslibet rei conmu
tabilis 4° eth Per eos autem quibus cog
noscitur natura et contingencia conuertuntur
ad inuicem vi eth Vbi se[illegible] se ipse
cognoscit in mensuram falsus sibi consimat
viii eth Singuli per se totum natum et di
uidere ad minima 5° pol Ciuitas cog
noscitur ex suis partibus sicut vnio et do
mo idem pulchritudine vero non est ita
facile cognoscere sicut corporis 5° pol
Non ad quecumque plura cognoscere malum
impn° set ad politicum 4° pol Cognosce
te ipsum et nichil valde .i. de nullo de
facere valde et vltra modum 2° reth
Per capit corpus cognoscitur ide contra
ria cognoscuntur per se inuicem 2° reth

Cogo Aliqua sunt ita turpia quod
homo nullo modo cogi ad faciendum ea
3° eth Circa coactus quod se cogi per
mittat nec oportet turpia per se facere

que sufferunt sint laudes et vituperia
idem q. vlti Laus Aliquando duces cogunt
suos subditos ad fortiter pugnandum
ut hector quando minuebat troyanos
deviliter pugnandum 3° eth
Prodigi cogunt aliquando aliunde accipere
et acquirere Vnum non contra adhuc per ha
beat vnde superflue sint dare 4° eth
Per dominacionem intellectus cogitur quis
ad assenciendum 1° eth Per dominacio
aliqua cogitur ad bonum 10 eth

Corpus plus Non expedit corpe
cum pinguis 7° pol Corpus iuue
nū e puerum ad generandum puerorum
1° pol In corpore iuuenum parentes
multum patitur et fetus sepe moritur
ibidem Corpus iuuenum sunt eos max
ime imperfectos ibidem Iuuenculi quam
magis consueti sunt corpore in iuuentute
et paciente sunt ibidem Corpus iuue
num impedit augmentum et nutri
mentum ibidem Vide re vir

Coleia dicitur aututi 1° eth

Colloquium Senes non gaudent in
colloquiis hominum viii° eth Gaude
in colloquiis aliorum est causatiuum ami
cicie vlti amicicia Amicicia bonorum co
augetur bonis colloquiis et operibus
quibus ipsi vtuntur 9° eth

Color effigies et colores non sunt
ipse similitudines morum et ipso esse signa
memorie viii pol vlti armonie

Combinacio viri et femine suo
que non sunt nominata sed tamen dicitur nuptialis
5° pol Combinacio patris et filiorum dicitur
re non facta et non habebat proprium nomen
ibidem

Congnomale Confabule sunt generales
et vtiles ut adducunt quod supplicia 2° reth

pena sacerdos non dimittebat fi-
lium concionari dicebat enim quod si concio-
naretur iusta displiceret divitibus si
si iniusta displiceret diis idem ¶ Concio-
nalis locucio assimilatur pictorie um-
bre quod sufficit quod est locutio in suffi-
cientibus aliqua apparentiam et quod concionatur
coram pluribus et multis et quanto plures
fuerint auditores tanto intellectus est remo-
cior 3° reth. per dictionem negocium
¶ Exempla sunt concionalia et enthime-
mata iudicialia 3° reth. ¶ Concio-
nalia sunt circa futura idem ¶ Concionale
negocium dicitur utiliori idem ¶ Concio-
nari per enthimemata multo est diffi-
cilius quam contendere per enthimemata in
iudicio idem quere supra enthimema

Conclusio principia sunt magis
nota quam conclusio 1° ethi. ¶ Eum qui scit de-
monstrative oportet magis credere premissis quam
conclusioni idem ¶ Conclusa necessaria
sunt si ex premissis necessariis sed conclusa
contingentia ex contingentibus 1° post.
¶ Aliquando conclusiones assimilantur premis-
sis quia si conclusio est necessaria sic et premisse
debent esse necessarie et si conclusio est contingens
sic et premisse

Concordia actus intellectus
et appetitus in moralibus virtutibus
sunt ad idem concordes vi° ethi. ¶ Con-
cordia est aliquid simile amicicie viii
ethi. ¶ Concordia est maxime intenta a
politico patet quia concordia inter cives
maxime appetitur ibidem politica
concordia inter cives maxime appetitur
et sedicionem civibus maxime repel-
lunt idem ¶ Concordia non convenit malis
ad se ipsos 9° ethi. quere supra malus
Mali non possunt concordes vivere sicut ipse
et non sunt requies in se ipsis idem
¶ Concordie videtur amicabile. i. amicicie

propinqua 9 ethi.
¶ Concordia non homodoxia i. uni-
tas vel similitudo opinionis quia homo-
doxia consistit quamquam inter illos qui se
ignorant ad invicem sed inter istos non
est concordia idem ¶ Concordia ad
amiciciam pertinet idem ¶ Inter ig-
notantes se ad invicem non potest esse con-
cordia idem ¶ Non est concordia in
quantum inter homines consentiunt quare aliqui
possunt consentire in pluribus conclusionibus
de celo forte absque hoc quod dicuntur concor-
des et sic concordia sententie de istis
speculabilibus non est amicabile non potest
ad rationem amicicie ibidem quere supra amicicia
¶ Concordia quasi pertinet ad rationem amicicie
non potest esse circa speculabilia idem
¶ Concordia est circa operabilia quare cum aliqua
cives aut civitates sibi invicem
consenciunt dicuntur concordes esse idem
¶ Homines dicunt concordare civitatem
quando consentiunt sibi invicem de aliquibus
utilibus et consentientibus ad invicem utraque
causa eligere et communiter operantur ea que
opinantur utilia idem ¶ Concordia est
circa operabilia etiam que possunt utrumque con-
tendentium convenire quare dicitur quod tunc
in civitatibus dicitur esse concordia quando
omnibus civibus videtur unum et idem
quantum quelibet illorum tangit scilicet quod principes
eligantur per electionem et non per successionem
vel cum alternatione sibi videtur quod debet
pugnare contra lacedemones vel
dum omnibus civibus videtur quod pictacus
debet principari idem ¶ Concordia
est circa illa operabilia que sunt circa que po-
dere in magnitudine ibidem ¶ Dissensio
aliquorum circa minima non tollit con-
cordiam idem ¶ Illa circa que est concor-
dia dicuntur esse talia que sunt possibilia

¶ Utrique concordantium convenire ulterius
omnibus concordantibus sunt nata co-
venire idem ¶ Hoc non est causa con-
cordie quod uterque vult bonum sibi ipsi quia
hoc potius est occasio discordie
idem ¶ De hoc quod concordia pertinet ali-
quos quorum consenciunt in uno et eodem
et quod omnes adeius consentiunt operentur ut
tunc plures et virtuosi concordes volunt
optimos principari ibidem ¶ Amicicia politi-
ca videtur esse idem quod concordia ibidem textus
¶ Concordia et amicicia videntur esse circa id
obiectum scilicet circa utilia et consequencia ad vitam
humanam ¶ Concordia que pertinet ad ami-
ciciam est in virtuosis idem pro virtuosis
¶ Homines virtuosi concordant sibi ipsis et ad
invicem immobiliter existunt in eisdem
operibus ut est dictum ibidem ¶ Concordia
que pertinet ad amiciciam non inest pravis nisi
parum idem pro malis ¶ Homines pra-
vos non est possibile concordare nisi forte
in parum in adeo modicum sicut et tales
parvo tempore possunt esse amici ibidem ¶ Eos-
dem quidem similiter concordare non possunt
idem idem pro malis ¶ Pravi
quia in se non servant bonum inter quos est
equalitas iusticie in omnibus eos cessat
concordia idem ¶ Concordia non est
inter bonos et malos Bo. de c. p. li. 2o
pro xj ¶ Concordare non possunt in se
mali idem

Concupiscencia

Que sunt
secundum concupiscenciam sunt delectabilia
3o ethicorum ¶ Concupiscencia est passio
irrationalis idem pro passione ¶ Con-
cupiscencia est passio humana idem
pro passione ¶ Operaciones hominis que
veniunt ab ira et concupiscencia sunt hu-
mane idem ¶ Electio non est concupiscencia
nec ira 3o ethicorum Concupiscencia est omnis
tam brutis quam hominibus idem ¶ Inconti-
nentes operantur secundum concupiscenciam non secundum electionem
ibidem ¶ Continentes operantur per electionem
non concupiscenciam idem ¶ Item in continente
quam in incontinente concupiscencia non contrariatur
concupiscencie ibidem ¶ Concupiscencia non contrariatur
concupiscencie quia simul de eodem et tristicia eius de idem
¶ Concupiscencia semper est cum delectacione vel
tristicia quia sub obiecti presencia rei
delectabilis vel propter absenciam eius de
idem ¶ Ira est magis difficilis electioni
quam concupiscencia idem pro electione
¶ Sustinentes pericula propter concupiscenciam non
sunt vere fortes 3o ethicorum pro fortibus
Adulteri propter concupiscenciam veneriorum quam
detinentur multa audacia et terribilia
operantur idem ¶ Multi sustinentes
pericula propter concupiscenciam veneriorum non sunt
vere fortes idem Concupiscenciarum quedam
sunt communes in naturales quedam proprie
¶ Concupiscencie proprie videntur secundum quasdam prop-
rietates quia in illis contingit peccare in multis
consuetudinibus et in quibus apponuntur
idem ¶ Concupiscenciarum alia communis et
alia propria et acquisita quia communes dicuntur non eo
quod est plura esse eius distincta secundum se ubi
vel potius secundum rationem communem sunt in pluribus
quevis ipsa vel sic similis propria et apposita
dicitur quia restricta ut delectacio vini gal-
lici sibi ideo ~~in pluribus~~ cibi delectat
vel dicuntur opposite quia dicitur secundum ap-
positam ad quem que ut quidam ho
appetit potu et sic hic appetit potu
vel aliter idem ¶ Concupiscencia dicitur
naturalis quia consequitur totam naturam generis
et speciei idem ¶ Communes concupiscencie sunt
in potu et cibo pro idem ¶ In naturalibus
concupiscenciis pauci peccant unius scilicet
in plus sumendo quam natura requirit
¶ Pro quanto parare nimis ab appetitu
naturalis indigencie homines prohibentur

idem ¶ Concupia nalis no z nisi
replecõ indigencie q̄ ideo raye
vltª indigenciam ē excedē men
surā natue ibid ¶ Circa qcupias
ptas patunt multi et in plꝫ q̄
ar qtingit patie i tal ꝯib9 circa
omnis intencias idem ¶ Intēpatus
i electõe delectabilium no regulatr
rōe ſꝫ ducit qcupia idem q̄ 12º
intēpatus ¶ Concupia imperat ꝑ ſ
cu ſcīa idē q̄ 7º i ꝯpatus ꝓd
q̄ ſꝫm dant qcupiscencia dīnd
7º eth ¶ Appetitus pueri et qcupie
maxie et multu augmentatr idez
Pueri et incontinentes viuūt ſm qcu
piscenciaz et hijs qcupiſe appetitus
ē maxie delectabilis id pueri z
qcupia ſi no erit bn ꝑſuaſibilis
abyp a rōe augmentabit multu et
sup rōem debet dominari ibid
¶ Concupia ꝯſſit inſinitu n̄ refre
net ibid ¶ Concupiae aque ſr qmes
et nales aq̄ nº qmes nec nales
alie nec qmes ſꝫ nales id ¶ Concupia
ꝓpa h̄ꝫ aquod nale q̄ no nale ſ
quec nalitz ſpeciaꝫ ſꝫ nale ſeps
qplexiõem ꝯsti i diuiduo ul ꝯsti
inatam idem ¶ Habē eq̄ de qcu
piscencias no ſꝫ omnes homines q̄ ꝑ
alia qcupiscit ꝯpatus ꝙ ꝯpatus
idem ¶ In qcupiscencijs naturalib9
hoies pauci peccant i vno q̄ ſꝫ in
excessu idem ¶ Sicut i inſipienti
pueo videtꝫ ꝯſit inſipiencia ita
et qcupie ꝓpa opacõ auget ꝯa
natu q̄ d. ſi puer i ſipiens libē
ſm ſua inſipiam operatr tūc i ſua
ſapia magis ꝯo ꝯfortat. pe ſi
his qcupie ſatis ſeceriꝫ tūc appetit
i eo magis dñabitr idem ꝓpa
opacõ qcupie augetꝫ ꝯnatū id.

¶ Ad bn viuē optꝫ hoies optere
qcupias et delectacões ſuas eſſe
moderatas idem ¶ Si qcupia ceſſ
q̄ ſortr̄ impellit ad delectacoꝫ ꝯſue
tudo rō in vli dictat hoc delectabile
eſſe ſugiedu qcupia aūt ꝯt̄raīu
mouēs ducit ad hoc ꝓſequedu
vo qr qcupia ſi ſit uehemēs ꝑt
moue vtraqꝫ ꝑtem aīe 1º eth
¶ Concupia ſi ſit uehemēs ꝑt mo
uē vtraqꝫ ꝑticlam aīe q̄ cerbroꝫ
ſi ſolicite no reſiſtit idem ꝙ
punit ꝯ pua qcupia ꝙ ſaceret
ſi adeſſet ei uehemēs et magna
idem ¶ Juuenibꝫ ineſt magis et
uehemēs qcupia id ꝯtra q̄ quam
ſequitr rōem qcupiscentia no 1º eth
q̄ ꝑ ira ¶ Concupiscencia ſm aliq
motu rōnis ꝓſequit delectabile no
aūt iram idē ira mouet ꝑ roꝫ
ſylogizatem qcupia no idez
¶ Concupiſe a ſut qmes oibus ſꝫ
cibi et potus et ueſtes 2º id q̄
rep uenia ¶ Concupie qd ſt qmes
et nāle q̄ ſicut ueſtis cib9 potꝫ
ſut appetibilia qmīa et nalit oibus
nāia idem ¶ Ira ē paſſio nalior
q̄ qcupia q̄ aquo ꝯto mō ueco
cupia magnē naturalior ē qua
ira et ꝯ qcupiſcencia ſupſtā i ſrigida
cia ē i nalior q̄ ira idem ¶ Inco
tinēs ire aqualitr arõe vincitr ꝙ
incōtinēs qcupiaꝫ no idē Concu
pia magis h̄ꝫ de ꝓpetate et ꝓſe i
iuſticie qua ira ibid ¶ Paciens
cu qcupia et delectacõe magis
peccat q̄ paciens cu triſticia idem
q̄ ceteris pibus ¶ Difficilius re
ſiſtitꝫ ire q̄ qcupiſe ſuperhūdātibus idem ¶ Verecūda qcupiſcencie

dicitur superhabundancie quia quedam
que dicit superflua concupiscit que
non sunt necessaria homini sicut cibus in nimis
delicate preparatus vel in superflua
quantitate sumptus idem ¶ Tres attri-
buta concupiscentie videlicet quod est insaciabilis
et est corrigia vallam et furatur in-
tellectum prout supra patet idem ¶ Virtuo-
sus perfecte non sequitur passiones et concupis-
centias pravas sed contrarie vim virtuo-
sam non sequitur ut in pluribus sed contra sed
inquinentes sepe sequitur 1° ethicorum ¶ Concupis-
centia per intractu est invalidior quia
ira idem capitulo ira ¶ Delectaciones cor-
porales sunt cum concupiscentia et passione
idem ¶ Continentes sequuntur pravas concu-
piscencias idem ¶ Cives autem divitias
honores delectationes corporales plus
studiant magis largiuntur et indul-
gent suis concupiscentiis et utuntur aliis
passionibus pravis 9° ethicorum ¶ Qui indul-
gent suis concupiscentiis pravis et passi-
onibus pravis sunt insolenti parti
hominum que ad quam pertinet regere
passiones ¶ Multi sunt qui sequuntur con-
cupiscentias et passiones pravas quia con-
suetudo vulgi magis se quam per
intellectum idem ¶ Phylancius
vel amator sui secundum concupiscentias et pas-
siones malas et que bona quam pertinet
ad partem intellectivam anime tribuit sibi
ipsi superhabundanter iuste exprobratur
et vituperatur idem ¶ Ille non est ama-
tor sui qui sequitur suas concupiscentias
ut tamen multi senciunt ¶ Concupiscentie
que sunt aliquorum bonorum sunt laudabiles quia
ut concupiscentia furti vel mechie 10°
ethicorum ¶ Delectaciones quibus delectantur

impiis operacionibus sunt proprie in moribus o-
peracionibus et concupiscentie quibus coniugatur
tempus propter delectacio idem ¶ Con-
cupiscentie sunt discrete et separate ab opera-
cionibus tempore et natura quia tempore quia
prius tempus cognoscimus concupiscimus
ad operam qua illud operimur et
natura quia est dispositio concupiscentie et
alia operacionis operacio est actus
perfectus concupiscentia actus imperfectus idem
¶ Debe separate non sunt pravas concupis-
centias 10° ethicorum et legislator magis
debet curare meditare concupiscentias hominum
secundum possessiones 2° politicorum ¶ Voluntas
hominum secundum ad maliciam et concupiscentias
inordinatas repleri non potest idem
¶ Natura concupiscentie est infinita idem
¶ Multi homines vivunt ad explecionem
concupiscentie idest multa ad hoc tendunt ut
suam concupiscentiam repleat et legislator
ad resistendum concupiscentias viciosas
naturaliter debet eos instruere ut non velint
agere avare et tollere aliena sed virtuose
sic debet tenere quod si velint tollere aliena
quod non possint idem ¶ Si attendit in-
ventibus iracundos esse que desiderationes
hoc non est perfecte et adequate propter
iuventute et talia agunt sed propter concu-
piscentiam 5° rethoricorum ¶ Si homines propter di-
versos status diversa appetunt ut
quod sunt divites aut pauperes hoc non est
propter divitias que paupertate sed propter con-
cupiscencias idem quia propter appetitum ¶ Consue-
tas habitum et statum et statum et non
sunt causa dicte et tamen actum hu-
manorum per concupiscentia et appetitum idem
quia propter habitus ¶ Violencia dicitur
facta que sunt preter concupiscentiam et racionem
idem ¶ Ille concupiscentia illa dicitur sunt

que sunt per se delectabilia 5o ethicorum
¶ Omne illud est delectabile cui inest
concupiscentia idem racio per se delectabile
¶ Concupiscentia est delectabilis appetitus
idem ¶ Concupiscentia est duplex racionalis
et irracionalis idem ¶ Concupiscencie
racionales dicuntur quascumque homines con-
cupiscunt non propter hoc quod estimant a-
liquid id est que sunt absque premeditacione
et tales concupiscentie sunt que cumque dicuntur esse
naturalia sicut ille que veniunt per corpus
ut concupiscentia alimenti et que circa gusta-
bilia et que circa venerea et totaliter
circa tangibilia et circa olfactu bonum
odoris et circa auditum et circa visum
idem ¶ Concupiscencie racionales dicuntur
quascumque concupiscunt homines quod per-
suasis esse id est propter rem idem ¶ Multas
concupiscentias sequuntur varie delectaciones
et rememorantes que adipiscebantur
in preterito aut sperantes que adipiscentur
in futuro gaudent quia sunt delectaciones
5o rethoricorum ¶ Respectu concupiscentiarum sumuntur
indigencie ut amor eius quod non habetur
idem ¶ Juvenes sunt maxime sequitivi
concupiscentiarum que sunt circa corpus et venerea
2o rethoricorum Juvenes sunt cito permutabiles
et satiabiles a concupiscentia idem ¶ In seni-
bus multe concupiscentie defecerunt et alie
si non defecerunt sunt debiles tamen idem
¶ Senes neque sunt activi neque desiderativi
nisi secundum concupiscentias idem ¶ Unumquodque
in statu se habet se similiter id est convenienter
ad iram et ad concupiscentiam idem ¶ Illa
sunt possibilia quorum est amor et concupiscentia
naturalis idem ¶ Res possibile ter-
rena concupiscentia separata a regno celorum
devenientes bo. de c. p. li. 3o m.
1o ¶ Juvenes magis molestantur concu-
piscentiis quam senes 3o topicorum ¶ Omnis

concupiscentia est 5o delectabilis 6o topicorum
¶ Concupiscentia est appetitus appetentis concu-
piscibilis idem

Concupiscibile tamen

¶ Concu-
piscibile et irascibile obediunt racioni
1o ethicorum ¶ Non omnia omnibus sunt concu-
piscibilia et desiderabilia 3o ethicorum
¶ Inclinacio ad illa concupiscibilia vel
ad illa est in natura per se et non est no-
bis innata idem ¶ Naturalis inclinacio
ad illa vel ad alia concupiscibilia sunt i-
nata consuetudine et per naturam. Sed tamen aliquid
naturale quod dependet ut plurimum
ex complexione individui sed non pre-
mat connaturalia communis vel specialis 3o ethicorum
¶ Sicut oportet puerum secundum preceptum
pedagogi vivere ita concupiscibile oportet
consonare racioni idem ¶ Concupiscibile
in homine temperato concupiscit quod oportet et
sicut oportet et quando oportet et sicut or-
dinat recta racio idem ¶ Irascibile et
concupiscibile statim naturaliter insunt
pueris sed intellectus non statim sed procedente
tempore 1o politicorum Juvenes sunt valde
concupiscitivi racione iuventutis

Concupiscencia

Secundum racionem
oportet esse aliqua concupiscere sicut
sanitatem et disciplinam 3o ethicorum
¶ Omnis natura animata sensibilis animalis
indigens sunt alimento propter sui re-
stauracionem concupiscit alimentum vel
siccum vel humidum 2o ethicorum ¶ Secundum
omnem etatem sive sit iuvenis sive ad-
ultus concupiscit lectum in quo post
fatigacionem requiescit idem ¶ Intem-
peratus concupiscit omnia delectabilia
vel que sunt maxima delectabilia idem
¶ Temperatus non concupiscit delectabilia

inordinate et immensurate cum nec
sura racionis idem ¶ Cupidus concu-
piscit delectabilia que sunt ad sanitatem
vel ad bonam habitudinem idem ¶ Repletur
concupiscencia delectabilia que non sunt necessaria
ad sanitatem vel ad bonam habitudinem idem
Nullus concupiscit impossibile impraticabile
sed preter sentencia 2° ethicorum ¶ Multa enim videre
et concupiscere possidere concupiscunt
homines que audierint et que preciosa fuerint
8° ethicorum ¶ Bene pati et adipisci cum
homines concupiscunt et habere racionem idem
¶ Iuvenes vehementer concupiscunt et sce-
leriter desistunt 2° rethoricorum ¶ Iuvenes in
concupiscere non sunt amatores voluntatis
sed non magnas idem ¶ Iuvenibus in
concupiscendo sicut laborantibus febre
ad sitim et famem idem ¶ Senes nullam
magnam concupiscunt nec superfluum idem
¶ Per senes nullus affectus concu-
piscit impossibilia vel plurimus idem

Condempnandus

¶ Accones
iusticie sicut sunt supplicia condemp-
nandorum necessaria sunt in civitate sed non eli-
gibiles per se sunt civitatis salutem
1° politicorum

Condignum

¶ In amicicijs non
est potens semper retribuo
ad condignum virtuosus 8° ethicorum ¶ Nos et pyle
in omnibus beneficijs condignus honore
et premium retribuere idem ¶ Deus et
parentibus non potest condignus honor et
premium tribui idem

Condicio

¶ Timidus est deter-
rioris condicionis quam audax 3° ethicorum
¶ Per timidus ¶ Bonorum condicio
communia agere propter seipsos apparet corru-
ptatam condicionem 9° ethicorum

Condoleo

¶ Mali non gaudent
nec dolent de se sibi ipsis 9 ethicorum ¶ Alii
differunt amico condolenti in adversis et con-
gaudenti in prosperis idem ¶ Potentes do-
lent in adversis filiis et congaudent
in prosperis idem ¶ Effeminati illos qui
cis condolent amant quasi amicos 9 ethicorum
¶ Homines constituti in infortunijs alleviantur
de suis amicis eis prestantibus condolen-
bus idem ¶ Presencia amici condolentis
est delectabilis presencia amicorum condolen-
cium et mixta et lugubris et dolorem mixtura
ex delectabili et contristabili idem ¶ Alii
condolent mali dicendo amici infortunios
mala suorum amicorum 2° rethoricorum ¶ Homines
condolent infortunatis mala passa idem
¶ Amici congaudent de bonis et condolent de
tristibus suis amicis 2° rethoricorum

Confero

¶ Divicie et talia bona
fortune conferunt ad maiorem delectorum
magnitudinem 9° ethicorum ¶ Dicere unicuique
causam falsi assignare multum confert
ad fidem dictorum 7° ethicorum ¶ Propter ea
magnum augmentum confert ad fraternam
amiciciam quod fratres sunt connutriti et coeta-
nei sunt in etate 8° ethicorum ¶ Magnum
augmentum confert ad amiciciam quia
sunt nutriti simul in etate idem
¶ Propinquitas civilis generacionis non
parum valet conferre ad hoc quod homo fiat
politicus 5° ethicorum ¶ Aqua et aer plurimum
conferunt ad sanitatem 7° politicorum

Confidencia

¶ Deo similes et
diis similibus tenetur homo confidencia et omnium
bonorum communicacionem 9° ethicorum ¶ Homines
qui sunt putantes et confidentes de se
ipsis non putant se passuros 2°
rethoricorum ¶ Homines confidentes de se ipsis
non timent ~~idem~~ ¶ Propter timeo

¶ homines confidentes de se ipsis sunt
contumeliosi ibidem. ¶ Ro. pro contumelia

Confiteor Sepe homines confi-
tentur facto et negant impositionem eo
a quibus confitetur se aliquid cepisse sed
non confitetur eos hoc cum furatu fuisse
cum ipsum sibi furtum d[ederi]t. Alias confitetur
se aliquem percussisse et non iniuria fecisse
¶ Et aliquis confitetur se simul fuisse cum
aliqua sed non fuisse adulteratum po.
rethorice. Aliquis quis confitetur iniuriam
sed non confitetur tantam quantam ei imponitur
ut confitetur se fuisse furatum sed non spo-
liasse sacra ut quia non accepit de-
cimam diuinam. Etiam quis confitetur deseru-
isse seu locutum fuisse cum aduer-
sariis et inimicis sed non prodidisse idem
¶ Homines sunt inmites hinc qui confitentur
et penitet 2o rethorice. ¶ Nec hiis satisfactionibus
magis irascimur et confitentibus penitemus
idem. ¶ Nullus confitetur aliquid indigne
malis idem

Coniugale · liter Amicicia
coniugalis non solum est propter procreacionem
filiorum sed propter alia que sunt necessaria
ad uitam viii° ethicorum pro. pro amicicia
¶ Homines non solum cohabitant con-
iugaliter gratia procreacionis filiorum sed
gratia eorum que sunt necessaria in totam
uitam humanam idem. ¶ Neutrum con-
iugum in operibus diuisis est sibi sufficiens
sed sibi sufficiant ad inuicem cum
uterque propria opera ponit et infert ad
commune eorum utilitatem idem. Cum
amicicia coniugali congregantur eo
tempore amicicie communis idem pro pro
amicicia. ¶ Amicicia coniugalis scilicet
maris et femine propter prolem in esse con-
seruatur propter pro amicicia. Filii enim sunt
commune bonum ambobus coniugibus idem

¶ Copula coniugalis que ordinatur ad
generacionem debet fieri tempore et etate de-
terminata 1o pol. Mulieres coniugatum
congruit circa etatem post annorum viginti
aut triginta septem aut plus aut
parum minus idem. ¶ Ad copulam con-
iugalem faciendam oportet uti certis temporibus
et disposicione aeris idem pro copula
¶ Ad bonam disposicionem generandorum
futuram coniugens debet habere
partem exerciciorum laboris sed non debet
exercitari in aliquo uno solo labo-
re sed in multis operibus pertinentibus ad ciues
et liberos ibidem. ¶ Hominibus pro-
nominibus persona cuiuslibet debet esse de coniuge
po. pro. pro pronomine

Corona in prelaciis dignitatis corona
ferre honestum est et multum laudabile
po. rethorice pro pro honestum

Communico per communicationem precipue
ciuitatis communicet 1o ethicorum. ¶ Ruch
ciuitatis et urbanitatis communicatio et
saluatur per debitam retribucionem idem

Comedo est fortis qui mediocre
facit forti conterere 2o ethicorum. Come-
de ea que apponuntur et indigentibus bibe
quousque sit repletus per multitudinem cibariorum
et potum est superhabundancie in
indigentibus que est secundum naturam 3o ethicorum

Comendacio · de · lib · Come-
dacio et laus est operum 1o ethicorum
Laus dicitur a comendacione idem pro
pro laus. ¶ Comendacio et laus est
ipsorum operum et pro opera 3o ethicorum. ¶ Alio-
nes laboriose acquirunt laudem et
comendacionem idem. ¶ Res simile est
hominem sic nutritum esse laudabile
et comendabile idem. Lau-
damus et comendamus eos qui fecerunt
opera bona idem

Commixtio ¶ Commixtio carnalis requiritur ad similitudinem animos. post viri non enim quiescit in quatuor etate sed solum in etate decliviata. anima ad generationem idem ¶ Commixtio carnalis animalibus animali naturalis affectatur. probatur quod est naturale sine quo natura affectu animali impossibile est, persequi sed sine commixtione maris et femine naturaliter non potest fieri ergo / Ratio illius est naturale, prout masculus et femina non semper cooperantur ¶ Debet autem ab esse sed hoc fit per talem commixtionem primo propter contractum peccato originali / 2o ratione instrumentorum ad hoc deputatorum a natura / 3o propter assimilationem speciei entis / 4o propter appetitum, appetitus gratia requiritur in quolibet / 4o ratione appetitus appetentis ob formam de talibus ¶ Generari sibi simile non potest fieri sine commixtione viri et mulieris collecte semine viri et mulieris naturaliter idem ¶ Commixtio carnalis humana et brutorum differt, quia in brutis est solum causa prolis procreande, in hominibus vero est etiam gratia alterius utilitatis ¶ Liberi ¶ Commixtio carnalis humana est operatio magis laudabilis quam brutalis quia plura sunt perfectionalia in eius idem 4o propter. In metafisica ¶ Commixtio carnalis hominum in qua non sunt vir et mulier est sua vituperabilis et preter naturam idem ¶ Commixtio naturalis viri et mulieris differt, non fit propter generare sibi simile est operatio viciosa idem ¶ Commixtio maris et femine rationalium est magis naturalis quam brutorum ¶ Commixtio naturalis femine et viri est natura filiorum idem quinto rhetorice ¶ Commixtio carnalis est vel ministerium nature vel ministerium nature quia tamen instrumentalis, quia est causa administrandi esse et bene esse et per generationem idem ¶ Ad commixtionem carnalem viri et mulieris acquiruntur effectum primi de perpetuitate per successionem idem ¶ Commixtionem carnalem esse naturalem hoc ostenditur, propter duas rationes, primo in commixtione est efficacia, quia commixtio naturalis iuvat homines pertingere tempus per quod firmat fructum hominum / 2o ad commixtionem carnalem generare generatio sibi similis ¶ Et generatio prolis iuvat ad perfectam personam idem ¶ Omnia animalia apta ad commixtionem carnalem sunt utilitates quia eis plus prestatur commixtionem quam sine commixtione mutua perficere debent figura sua

Committo ¶ Unusquisque principatus est magis committendus isti qui potest sine aliis attingere quam alteri qui non potest vel potest ¶ Ducatus exercitus magis est committendus potentia militari quam non habenti idem ¶ Preter civitates magis committendus est utriusque quam habenti potentiam militarem sine virtute idem ¶ Unumquodque officium est magis committendum illi qui magis et melius potest attingere ad finem officii idem

Communicacio · co · ¶ Non potest consistere communicatio rerum non est civili communicatio vel extra ¶ Iustum politicum dicitur communicatio vite et sufficiens

humane que ordinat ad hoc quod sit
per se sufficiens omni eorum que pertinent ad
vitam humanam. Idem. ¶ Omnis amicicia
consistit in quadam communicatione. viii°
ethicorum. Justicia consistit in aliqua communica-
tione. Idem. ¶ Justicia diversificatur secundum
diversas communicationes. Idem patet per ius-
ticiam. ¶ Omnes communicationes omnes
reducuntur ad communicationem politi-
cam. patet quia illud quod habet convenientiam et
similitudinem cum partibus politice debet
reduci ad communicationem politicam sed
omnes communicationes habent convenientiam
et similitudinem cum partibus communicationis
politice vel bonorum ¶ quia sicut communicatio
politica est propter utile sic et alie. 2ª
to ad quod continentur sub politica debent
reduci ad politicam communicationem sed
omnes alie continentur sub politica
bonorum patet inductive. Idem. ¶ Omnis
communicatio alia a politica est propter
utile. patet quia omnes conveniunt in aliquo
consortio vel utile humane vite contri-
buunt aliquod eorum que sunt ad communem
naturam civitatum. Idem. ¶ Communicatio
est propter utile et gratia conferentis sed propter ali-
utilitatem communem patet quia legislatores
hoc maxime pretendunt secundum quod pro-
curent communem utilitatem secundo quia hoc
homines dicunt esse iustum quod est commune
conferens ad utilitatem civium. Idem.
¶ Omnis communicatio est propter utile ¶ Com-
municatio politica cum aliis com-
municationibus habet similitudinem et etiam
dissimilitudinem ¶ quia sicut communicatio
politica est propter utile ita quelibet alia
communicatio particularis. dissimilitudine quia
communicatio politica est propter utile com-
mune. alie propter utile singularis persone
et non toti communitati sed est communicatio

navigatorum et aliorum ad illud ¶ Com-
municationes particulares que sunt alie a po-
litica intendunt solum conferens particulare
ut navigatores intendunt illud
quod secundum navigium est conferens ad mul-
tiplicationem pecuniarum vel aliud
huiusmodi ¶ Et commilitones appetunt
id quod est conferens secundum bellum sive hoc
sit pecunia sive victoria vel civitas et
qui sunt unius tribus intendunt id
quod confert ipsi tribui et plebes quod
confert plebi. viii ethicorum ¶ Communio
consanguineum et in chorea et in choro
est propter utile quia ut fiat cum sacrificiis
vel causa nuptiarum. Idem ¶ Singulis com-
municationibus que sunt propter delectabile
attenduntur utilitates ut eorum que sunt
simul in chorea et eorum qui utuntur etiam
instrumentis in celebratione nuptiarum
etiam delectationes musicalium
instrumentorum sunt gratia sacrificii et ut
per hoc homines delectabilius et de-
vocius in sacrificiis detinerentur etiam
sunt gratia nuptiarum et ut sponsus
magis amaret sponsam ex eo quod in talibus
eorum dilectio convenit. viii ethicorum
¶ Quedam communicationes sunt propter delecta-
tionem ut eorum que sunt simul in chorea
et eorum qui utuntur simul etiam instru-
mentis musicalibus in celebratione
nuptiarum et conviviorum. Idem ¶ Com-
municationum que sunt propter bonum utile
et etiam delectabile ut convivantes
instrumentis musicalibus. Idem ¶ Signi-
ficatione politica alie omnes communi-
cationes continentur patet quia secundum alias que sunt sub
bonum particulare reducuntur ad bonum commune
ita communicatio bonum particulare intenden-
tes debet reduci ad communicationem
politicam que intendit bonum commune

idem ¶ In communicationibus que fiunt in
sacrificiis offerendis a qua utilitas
principaliter intenditur patet quod homines
tempore divinis exhibitionis per congregationes
sacrificia homines intendunt sibi ipsis
impetrare a qua requiem et pacem
multam primo et cum aequali delecta-
tione que cum talibus inmiscetur idem
¶ Omnes communicationes aliae a politica
sunt partes eius eo quod quaelibet earum ordi-
natur ad aliquam convenientem partem secundum po-
liticam ad communem utilitatem ibidem
¶ Tres sunt species communicationis politicae bo-
nae scilicet regnum aristocratia tymocratia
viii ethicorum ¶ Transgressiones specierum
communicationis politicae sunt aequales speciebus
communicationis politicae quia non tantum ...
... sed quod totidem sunt in numero idem
¶ Tymocratia est species communicationis
politicae que fit a pretiis et anu-
mismatibus idem ¶ Communicatio que
est patris ad filium habet similitudinem regi-
minis patet quia sicut rex habet curam de
subditis ita pater de filiis idem
¶ Secundum diversitatem communicationis amicitia
cognata ab ethica ... idem ...
amicitia ¶ Secundum diversitatem communicationis
est distinguitur amicitia politica
idem ¶ Illa communicatio est liberalior
et magis amicabilis in qua commoratio
gratuita sine dilatione solutionis
sed si super tali contractu instrumentum
et cautela deponitur viii ethicorum
¶ Communicatio civilis conservatur per hoc
quod unicuique datur proportionale v ethicorum
quod inquirit proportio in communicationibus
politicis inventa est que mensurat
omnes ut numisma et ad hoc fuit
ad quam dum mensurantur omnia communi-

cativa conservantur et per hoc cives per ea
mensurantur idem ¶ Amicus est frater
tenens homo confidentiam et omnibus bo-
nis communicatione idem ¶ Mali nunquam
fiunt mali admiscentes per eorum communicationes
idem ¶ Communicatio maris et feminae
gratia plus non est tantum propter delectationem sed etiam
propter appetitum naturalem unde sic non est propter de-
lectationem sed propter ... in individua sed
quoniam masculus cum femina conjungitur
idem ¶ Sicut sic non est propter electionem in aliis ani-
malibus in non competit hominibus in quantum
idem eligentem propter ... ab
aliis animalibus et virtutibus sed propter
primum naturale et propter idem commune sibi et
aliis animalibus idem ¶ Communicatio maris
et feminae est gratia generationis filiorum in
specie idem ¶ Communicatio inutilis et in-
utili in justo et injusto facit
domum et civitatem idem ¶ Communicatio
politica consistit in communicatione bonarum
actionum et non in eo quod vivunt absolute
idem iii politicorum ¶ Communicatio est quaedam amicitia
primo politicorum ¶ Bestie non communicant aliquem
actum humanum vi ethicorum ¶ Inter homines com-
municantes videtur esse aliquod justum viii ethicorum
quod ... justitia ¶ Nullum aliorum animalium
ab homine communicat specialiter primo ethicorum
Gratia vivendi et gratia bene vivendi homines
communicant iii politicorum

Commune taliter bonum
quanto communius tanto divinius
primo ethicorum primo politicorum iii topicorum ¶ Non est quod
... omnium bonorum quod illos non est
communis ... in quibus est natura prius
et posterius sicut in bonis ... patet
platonicos ... bonum re-
periri in ... inaequalitate ...
... bonum ... est prius aliis bonis
aliorum ... | ... ratione ...

quod dicat rationem et essentiam omnium corporum
videamus participat in quorum non est una
ratio communis non potest esse una idea / Sed
divisorum predicatorum non potest esse una
ratio communis sed nichil predicatur de eis uni-
voce / Vel sic secundum alium / Illorum que sunt
in diversis predicamentis non est idea communis
sed sic est de bonis etc. patet consequentia
met bonorum patet quia bonum dicitur equaliter entis sed
ens sequitur in quolibet predicamento ergo et
bonum est bonorum patet inductive in ista decem
dicitur bonum in suo habitu et cetera / Item ho-
norum omnium bonorum est una scientia et nec
una idea communis quia consequentia
antecedens patet quia unius boni sunt plures
scientie et multo magis plurium bonorum
sunt plures scientie antecedens patet de tempore est scien-
tia respectu unius predicamenti etiam de eo sunt plures
considerationes et sicut ars militaris
considerat tempus in bello medicinalis
in egritudine et in laboribus primo
ethicorum / Homines et plante et celum nec
vivunt idem / Bonum est quod bonum et bo-
num idem / Operari secundum rationem est quod
operatio causativa virtute ethicorum
Delectatio est qua omnibus animalibus
2° ethicorum quia per delectationem / Concupiscentia
et ira sunt que tamen brutis quam hominibus
3° ethicorum / Electio non est quia irrationabilis
idem / Desius tactus est sensus communis
primo ethicorum / Concupiscentia que sunt quoque
esse idem / Concupiscentia quia est quietis
sibi idem / Communes concupiscentie sunt
que sunt in potu cibo et venere idem
In delectationibus quibus pauci
participant idem / Operari secundum bonum finem
est quod omnibus virtutibus primo ethicorum
Inequale est quod tantum videtur quod plus
cupit habere de bonis et cetera quam minus
vult habere de malis 4° ethicorum / Illegali-
tatis quoniam omnem iniustitiam violare

que genus sunt omnis iniustitie idem
Circa distributiones communium in hiis
qui participant communicatione civili est
iustitia particularis idem / Princeps pa-
latie iustus non intendit bonum proprium
sed commune 5° ethicorum / Iustitia legalis sunt
que communia et propter usum omnium insti-
tuuntur idem / Elementorum omnia sunt
communia 8° et 9° ethicorum et 1° politicorum / Ergo
non omnia sunt communia quia quoniam omnia
sunt et et cetera secundum se et contra 2° modos
sunt esse communes 2° politicorum / Vel sic omnia
sunt communia in naturalibus / Quia videlicet omnia utilia
et capacia divisibilia omnia divisibilia ut sit
sibi utile est quod ille quod est in
communitate naturalis portionis sue propter hoc dicitur
propter sibi hoc prohibere et intelligendo
de utili victuali et etiam sic idem quoniam
ad eum sufficiam non ad aliquam certam in
usu secundum quod homines habent plura vel
pauciora communia ad eorum diversifi-
cationem 8° ethicorum / Fratribus et personis
ab infantia communicantes sunt omnia
communia sicut domus mensa et sic de aliis
amicis non sic quia sunt quoque distincta
idem / Quibusdam aliis sunt plura
communia a quibusdam pauciora idem
2° legis latores magis intendunt
ut provideant communi utilitati idem
In quibus nichil est commune in hiis
nec est amicitia nec iustitia 8°
ethicorum / In tyrannide nichil est commune in-
peranti et imperato idem / In poli-
ciis quibus nichil est commune imperanti
et imperato ibi non potest esse a-
liqua amicitia idem / Tyrannus
et subditus nichil habent commune idem
quia iste tyrannus / Tyrannus non
intendit bonum commune sed proprium idem
In democratia sunt multa communia

idem ¶ Parentum ad filios uita
et quies sacro est tres amor et aliorum
viii° ethicorum et filii sunt quoddam bonum a-
bobus coniugibus idem ¶ Optimum
est operari nutritionem puerorum et doctri-
nam actuum humanorum fiat communi-
ter et recte et contingat unumquemque
posse ita operari primo ethicorum ¶ Omnis ciui-
tas est quedam communitas primo politicorum omnis
communitas constituta est propter aliquod bonum
idem ¶ Ciuitas est principalissima
communitatum idem ¶ Communitas politica
est ciuitas idem secundum idem domus et
uicus dicuntur finem communitates idem
¶ Non expedit ciuitati quod uxores
et filie sint communes omnibus ciuibus
2° politicorum ¶ Communitas possessionum causa
est discordie idem ¶ Res plurimorum
est que minime cura fauetur idem
Defectus maxime curant homines de
omnibus minimos idem ¶ Possessiones
ciuitatis debent aliquo esse communes et proprie
quod communes quo ad usum et quo ad proprie-
tatem dominii 2° politicorum ¶ Dissensiones
contractibus in iudicia de falsis
testimoniis et adulatores pauperum
et diuitum fiunt propter maliciam hominum
et non ideo quod possessiones non sunt communes
idem Qui possidet aliqua communiter
multum magis dissidet quam qui habent pos-
sessiones proprias idem ¶ Non est quod
omnes artifices sint communes ciuitati
sicut omnia opera artificum sint gra-
tiis hominibus 2° politicorum Non sunt artifices
Plato instituit quod mulieres et pos-
sessiones sint communes idem ¶ Situs bo-
ni ciuis propter quam diligunt communem operati-
onem ad bonum communitatis 3° politicorum

¶ Multe sunt species et partes nautarum
ad unum finem communiter tendentium ut ad
salutem nauigationis idem ¶ Com-
paratio ciuium est salus ciuitatis
idem ¶ Tyrannus non intendit uti-
litatem communem sed suam propriam 3° politicorum
¶ Rex intendit bonum commune et non
proprium idem ¶ Omnium partium prestat actiua
totius est aliquod unum quod partes
determinantur et secundum rationem formam
totius sicut sunt partes constitutiue
totius per transsumptionem sicut sunt constitutiue
totius 1° politicorum ¶ Rex unius et alterius
alterius secundum quod homines non est aliquis que
uti de domo et edificatione idem
¶ In ciuitate bene ordinati non expedit
quod omnia. necessaria ciuitati communia
4° politicorum ¶ Non expedit in ciuitate
bene ordinati omnes possessiones
esse communes et nullas proprias idem ¶ In ci-
uitate optima expedit quod sint con-
uiuia communia idem ¶ Expense que
fiunt circa diuinum cultum debent esse communes
toti ciuitati idem De omnibus pueris
ciuitatis oportet esse communem curam viii°
politicorum ¶ Conuiuium commune debet esse studium
idem ¶ Tota ciuitas habet unam curam
communem que est ad bonum commune idem et lace-
demones laudantur de hoc quod structuram
curam et disciplinam communem de pueris et
scolas idem ¶ Tam rethorica quam dia-
letica sunt de his quibus primo rethoricorum
Rethorica est scientia communis idem et per
rethoricam ¶ Aliqua sunt opera que sunt communia
tam viris quam feminis alia que sunt propria
et aliis uel illis primo rethoricorum Commune est
magis speciale et diligentius re-
quiritur quam commune 3° rethoricorum et illius et

et consilium habent quidam inquirentes secundum rationem
idem li. 3 post consilium ¶ Dicta communia
et nota sunt magis ... prosequentia secundum ...
quam ignota 3o rethoricorum ¶ In disputatione
dialetica quod impedit quin bonum ...
est ... sumptis probabilibus secundum ... videtur
viii topicorum

Commutabile ¶ Omnia commutabilia sunt
comparabilia in aliquo uno quia omnia
commutabilia sunt comparabilia numis-
mate et ad hoc est inventum numis-
ma quod sit commutabilium ad invicem
mensura vo ethicorum per denarium tamquam
per medium ditatum ... supe-
rhabundancia et defectum cuiuslibet rei
commutabilis id est in quantum una res ex-
cedit aliam vel vice versa quantum ad
ea deficit idem ¶ Numisma commensurat valorem cuiuslibet rei commu-
tabilis idem ¶ Nisi prius fiat de-
bita commensuracio rerum commutabilium
ad invicem non potest esse iusta ad invicem
commutacio idem ¶ Illud unum quod commen-
surat omnia commutabilia secundum rei veritatem
est indigencia humana idem pro assig-
no quia si homines a nullo indigerent
nulla esset commutacio vel si non similiter
indigerent non enim daret quis magis
indigeret pro illo quod minus libet
¶ Numisma est mensura commutabilium
secundum legis positionem idem ¶ Omnia
commutabilia mensurantur per indige-
ciam et per denarium secundum condictum hominum
idem ¶ Duplex est mensura commutabilium
naturalis scilicet indigencia alia inventa
idem ¶ Indigencia humana est men-
sura commutabilium patet a signo quando
homines sic se habent quod neuter indiget
reliquo alter licet non fiunt commutaciones

rerum ad invicem ... aut indiget
tur fiunt idem ¶ Omnia commutabilia
oportet appreciari propter numisma idem
¶ Numisma res commutabiles ad-
equat sicut mensura adequat men-
surata idem pro ... numisma
¶ Ad hoc inventum est numisma quod
sit mensura commutabilium ad invicem
... numisma

Commutacio ¶ Alia non est
in omnibus debita diversitas modis
commutandi ... multa sunt quibus
... commutari ut ... et ...
positum vo ethicorum ¶ Non sit commutacio
ad invicem secundum opera equaliter artificum
diversorum idem ¶ Ex duobus medicis
non fit commutacio sed ex medico et
agricola idem ¶ Ex duobus arti-
ficibus similibus non fit commutacio
idem ¶ Omnis commutacio cum libet
sit quod alter sit diversus artifex
et non equalium secundum opera operantium
idem ¶ Ad hoc quod inter artifices et
opera eorum fiat iusta commutacio
oportet quod artifices et opera prius
fiant equalia ibidem ¶ Omnium quorum est
commutacio sunt ad invicem equaliter
comparata vel appreciata secundum iustitiam
secundum valorem qui attenditur penes
rerum utilitatem et indigenciam idem
¶ Numisma fuit est propter necessitatem
commutacionis idem ... numis-
ma ¶ In commutacionibus ut iuste
fiant patet quod omnia sunt adequata
et mensurata scilicet res et artifices
idem ... agricola cuiuslibet
cibus ... excedit coriarium
secundum numerum operum coriarii opus agricole

idem ¶ Numisma inuentum omnia que
in commutacionem veniunt magis sunt
manent idem per numisma ¶ Con-
mutacionum alia est voluntaria alia invo-
luntaria; voluntaria dicitur quando utrique
commutancium placet illa commutacio
simpliciter et secundum modum commutandi vel distri-
buendi et quod non latent alterutrum inten-
dit iniusticia aut fraude v° ethicorum ¶ Co-
mutacio voluntaria dicitur cuius principium
est voluntarium quia principium patitur hoc
dicit philosophus qui est principium utriusque
commutacionis idem ¶ Comutacionum
involuntarium alie sunt occulte alie
violente idem quia post divisionem
in singulari et in speciali commutacionem
commutacio proposicione vel translacione rei
de persona in personam non est pure
rei aliquam unio partim mutacio
hoc dicit philosophus furtum ¶ Adulterium est
mutacio involuntaria quia fit vel illius
pro commutans vel sit vi cuius est vel ipsorum
idem ¶ Motorum commutacio involun-
taria et violenta quia unum est violenta
sed in paciente secundum respectum agenciu
naturalium a natura est naturalis v° ethicorum
¶ In commutacione rerum dicitur esse equalis
valoris quia in commutacione iusticia-
li non ~~actuali~~ actuabili et aliquis
quis dicit tenetur pluribus et tamen
plus habet idem ¶ Non omnes res
commutacione non est eiusdem commutacio
idem ¶ Non capiunt quantitates secundum quantitatem
in commutacionibus idem per motus
prima commutacio capit a rebus naturalibus
primo politicorum ¶ In prima quantitate scilicet domo
non opus erat illi commutacione quoniam
omnia naturalia vite erant sufficientem-
tias a quibus habebat de rebus secundum

fuerunt et commutantes scilicet ut eius ci-
vitatis et fuit inventa quod aliqui
indigebat de ipsis et habundabat aliis
et e contrario alii sicut quod habundabat aliqui-
bus scilicet vino et defecerunt etiam
frumentum commutacionem idem primo politicorum
¶ Commutacio naturalis non est eterna
tamen idem quod est de rebus quas
natura admisit idem ¶ Commutacio
naturalis est quod supplet id quod indiget
ad vitam idem ¶ In commutacione natura-
li orta habuit commutacio pecuniativa
non fecerunt et secundum naturam sed propter ex-
periencia humana idem ¶ Considerata
difficultate portacionis rerum que sunt
ad vitam fuit data possibilitas commu-
tacio idem ¶ Commutacio est in civita-
tibus 3° politicorum principium vel non est fuit
quoniam et commutacionis idem

Conmutricio provare extraneum
et eius familiare et conmutricium
sive pecuniis e diversis que pri-
vate sive unum ethicorum ¶ Amicicia fra-
terna est sicut conmutricorum idem ¶ Et pro
amicicia ¶ Amici conmutricorum est
vite sua idem ¶ Amicicia firma est in
tensior conmutricorum idem

Conparacior - cio Rex et sic
comparatur se in principatu 3° politicorum
Delinquens cum quibus indigne agitur
optime comparati et misereri sed de indig-
ne prosperantibus ornemezare 20
rethoricorum ¶ Sed hic comparacio pro plene
in misericordia

Comparacio - ro - bile tamquam
¶ Equale quod est medium inter magnum
et parvum est magis in comparacione ad
parvum et est parvum in comparacione ad
magnum 2° ethicorum ¶ Virtus medium
tamen in passionibus et in operacionibus

si comparantur ad defectos vel si superha-
bundant. si ad superhabundanciam comparan-
tur deficiunt. idem. Item Iste habitus
medii ubi habitus in comparacione ad
unum extremorum est idem alterius
extremi idem. Item Item de comparacione in
ipse dicta 7o ethicorum ubi dicitur quod prodi-
gus est melior illiberali et minus
malus. Item 4o ethicorum ubi dicitur minus
malum comparatum ad maius malum est
idem bonum quia minus malum est magis
eligibile maiori malo. Item Item 1o ethicorum
ubi incontinentes perseverantes sunt me-
liores quam debiles et minus malum
Item Omnia communicabilia sunt comparabilia
4o ethicorum. Item Comparacio bestialitatis ad
maliciam humanam est sicut comparacio in-
animati ad animatum secundum peius et melius
7o ethicorum. Item Si autem comparetur bestialem
ad maliciam ad humanam est comparari in-
iusticiam quia est turpe in animato ad ho-
minem iniustum quia est turpis animatus
idem. Item Concupiscencias comparatur ad contine-
tem sicut novimus ad eos qui vincuntur
et vincunt 1o ethicorum. Item Item de comparacione
femine ad masculum in malicia quia est
(?) per molliciem complexionis respectu
libidinem continent sufferre possunt sed
non est sic de (?) 1o ethicorum. Item Vita speculativa
que est secundum intellectum comparatur ad vitam acti-
vam sicut vita divina ad vitam humanam
10 ethicorum. Item Eadem est comparacio rei posses-
se ad possessorem et partis ad totum primo
politicorum. quod (?) eas Item Omne bonum cuiuslibet
bono est comparabile secundum magis et minus 3o politicorum

Complacencia

Complacencia
et honor sunt potentibus delectabilia
7o ethicorum. Item delectabile

Complexio

n. (?) [illegible]

sunt indisposita ad felicitatem propter
naturalem complexionem et fortunam
1o politicorum. Item Servi sunt bene complexio-
nati possunt bene eligere vinum (?) et fugere
[illegible]

Compono

Omnis civitas
componitur ex domibus tamquam ex par-
tibus suis politicorum. Item Sic animal componitur ex cor-
pore et anima inquantum anima est regens
corpus ut in textu idem. Item Homines
perfecta componitur ex suis et liberis
idem. Item Optima policia non componitur
ex tyrannide et democratia 2o politicorum
Item Omnis civitas componitur ex domi-
bus 3o politicorum. Item Omnis civitas que
ex multis partibus idem. Item Omne totum
componitur ex partibus 4o politicorum. Item Totum
componitur ex suis partibus et non est sua
pars idem. Item Rhetorica dicitur componi ex dy-
alectica et politica primo rhetoricorum. Item Si-
cut in sciencia virtus corporis ut belli-
ca componitur ex magnitudine robore
et velocitate primo rhetoricorum

Composicio

Prima composicio
animalis est ex anima et corpore primo
politicorum. vide compositum

Compositum

Naturale compositum
ex diversis non est unum (?) est de-
lectabile 10 ethicorum. Item Tamen virtus mo-
ralis et prudencia sunt circa compos-
tum 10 ethicorum (?)
Item Omne compositum est unum a suo for-
mali 3o politicorum.

Conqueror

Amici sunt sine
amicis non attemptant conqueri
primo rhetoricorum. Item Servi non sunt industri-
i ad (?) [illegible]
[illegible]

obtinet · idem

Consanguineus Consanguinei et
nepotes et ceteri cognati sm q sunt
mag vel mi approximati pductioni a ra
dici sm hoc magis vel min se amant
viiio eth ¶ Nepotes et reliqui con-
sanguinei et cognati approximant
sibi invicem sm originem et amicicia
parentum idem ibi patres ¶ Unio
consanguineorum quedam est sibi invicem
approximatos et q sunt approximatiores
stipiti vel radici vel pductori · amantur
se magis approximati vel qui sunt magis eo-
gniti amicitie idem ibi de hec amica

Consciencia Consciencie liber-
tas est nullum timere ptuenda iustum
bo · de q · p · lio po · x · x · ¶ Ille maxim n-
pamo pbante conscientie secretum conscies
quis recipit ostentando fermei p-
tiu · bo · de · p · lo po · x · x · ¶ Sapi-
ens bonum suum metit non rumore
populari sed virtute conscientie · bo · de ·
p · lio po · cosa ·viii·

Considero A consciatiam poli-
ticam pertinet considerare que est op-
tima policia et omnes ceteri et scie
considerantes aliquod genus sui subm
tent considerare optimum eius generis
iio pol ¶ Scia medicinalis habet
considerare que est optima sanitas idem
¶ In omni arte et scia considerans optimum
sui obiecti idem legislator vero
debet considerare ibi legislator ¶ Poli-
ticus eciam considerare debet policiam
idem ibi de policia politici est
considerare de correctione policiarum
et vinculis policiarum conservatur idem
politici est considerare de legibus
idem ¶ Politicus debet considerare leges
et drias policiarum legum et numerum earum
idem de actione et aqua politicus
non eciam considerare ac consensione sed pri ... ...
iio pol ¶ Legislator debet considerare
qualiter cives optime disponuntur sm corpus
et de coniugio nupciali io pol

Conservo Delectacio conservat
operantem in ope io eth ibi de hoc
policia Amicicia psonarum dissilium
conservatur per exhibicionem analogie · ixo eth
Comunicacio civilis conservatur per reciprocum
virtutum debent proportionale idem ibi de
hoc conveniens

Consiliabile Consiliabile
et eligibile est
idem quod sm materiam et obiectum et utrumque
obiectum est bonum et appetibile iiio eth
¶ Consiliabilia et eligibilia sunt ea
que sunt ad finem iiio eth ¶ Illud non dicitur
consiliabile de quo consiliatur fatuus
quod qui est male habitu sed preciso usu
racionis idem ¶ Illud dicitur vere consiliabile
de quo consiliantur homines prudentes
et habentes intellectum sanum et recte dis-
positum idem ibi et ideo non consiliatur
nisi de rebus que contingunt consilium sm
sui naturam et per naturam consiliabilia sunt
¶ Stultus et insipiens frequencius consilia
tur de hiis que nec vere per naturam sua
consiliabilia sunt nec consilium requirunt idem
¶ Singularia non sunt consiliabilia iiio
eth · quod ibi sm ¶ Ad duas dicciones con-
siliabilis prima consiliabile debet reduci i
nos per se sed quod non debet esse a fortuna
2o quod debet esse tale quod nostra potestate sit fieri
vel non fieri sed quod non a natura idem
¶ Ad diffinicionem consiliabilis consiliabile
est contingens nec a fortuna nec a natura
set per se est contingens reductum in nos

rum generationis primum et in nobis ibidem
Ad veritatem non possumus deliberare re-
quirere de consiliabilibus sed est alterius ar-
tis scilicet policie

Consilians rivus tuus tor

Consiliatores de aliquo si invenerint
illud impossibile derelinquunt totum
negotium super quo consiliari fuit 3° ethicorum
Nos assumimus nobis consiliatores
in magnis rebus in quibus non credimus
nos met ipsos tamquam non sumus suffi-
cientes cognoscere que in talibus credendis
sunt nobis agendi 3° ethicorum Ille est simpliciter
bonus consiliator qui secundum rationem attinet
in possibilitate et coniecturaliter optimi bo-
ni inter ea que sunt operabilia homini 6°
ethicorum Omnis consilians querit et ratiocinatur
idem Boni consiliatores consiliantur
multo tempore ut diligenter ponderant
et inveniant que congruunt negotio
de quo agitur ibidem Consilians sive bene
vel male consilietur semper aliquid inquirit
et ratiocinatur ibidem Duplex est rectitudo
consilii scilicet eubolia que bene con-
siliativa et proficit in ordine ad bonum
finem et contra bolia opposita que est
male consiliativa et ad malum finem con-
stituitur ibidem Melancolici a natura
non est consiliativus 1° ethicorum propter melan-
colicus Incontinentes secundum communem
non consiliantur idem Incontinentes debiles
est consiliativus sed non immanent hiis
de quibus consiliantur idem Intuitive
optimum esse aliquid consiliatum quod dignum
et cuiat ut ipsius non tacet nec im-
plescit 2° politicorum Consiliativum et
iudicativum indiget prudentia 1° politicorum
Bellici consiliarii sunt ipse partes
civitatis idem Bellici consiliarii

sunt derivati ab agricolis mercennariis
secundum omne tempus idem Timor facit
homines consiliativos 2° rethoricorum Secundum
aristotelem illi sunt boni consiliatores
qui neque placent neque plani sunt
quia licet enim consiliator non consulit vana
sed placentia malus est ibidem sicut est planus
vel manifestus et consiliabilis manifestum
consilium est est malus 3° rethoricorum
Consiliator bonus secundum aristotelem
non debet esse placens neque planus
sed debet esse verus et occultus ibidem

Consilium

Nullus artifex consiliatur de fine 3° ethicorum Nullus con-
siliatur de eternis et de hiis que sunt
necessario essendi sed de contingentia secundum
mutabilitatem essendi sicut de solis uti de
mundo et de stellis separatis sunt sunt
necessaria secundum doctrinam eius uti in ma-
thematicis ut nullus consiliatur utrum
dyameter est incommensurabilis coste et
per demonstrationem est probatum quod sunt in-
commensurabiles idem Omnis con-
silians videtur inquirere et in quod resol-
vere ordine ut modo sicut resolvit dy-
agramma id est descriptionis geometrice
idem Nota de quatuor conditionibus modi con-
siliandi prima est volens consiliari debet
ponere finem quia debet presuppone finem
non quo ad esse sed quo ad posse
2ª quod debet considerare quare et per que
media sit attingendus finis 3ª
quod debet considerare an media sint possibilia
vel impossibilia hoc debet intelligi
de medio quod est estimatione inventus vel
secundum ymaginationem quia sunt sensibilia an
illa sunt media estimativa vel y-
maginativa idem Nota quod consilia-
dum de hiis que sunt plurimum eius et

fiunt ut per similitudines estiuales et ym-
bres yemis 3° eth. ¶ De perpetuis
naturalibus non potest esse consilium idem
¶ Non est consiliandum de hiis que fiunt a
fortuna sicut de inventione thesau-
ri quia talia veniunt preter nostram inten-
tionem et premeditationem idem
¶ Non de omnibus operationibus est consili-
andum puta lacedemones non consi-
liantur qualiter illi qui valde remoti
a bellis debeant optime conversari ¶ Nos
et hoc non est in nostra potestate idem
¶ Singuli hominum solum consiliantur de
illis operationibus que fiunt per ipsos et
non que fiunt a natura necessitate vel
fortuna vel per alios homines idem
¶ Circa quibus est magis consiliandum et
de artibus magis ibidem ¶ De illis que
determinata sunt et quarum actio de
pluribus circumstantiis consiliari oportet
et magis consiliandum ut hiis que fiunt secundum
artem medicinalem quam secundum luctato-
riam quia ista magis habet 3a principia
apprehendi vincere et colluctatorem
idem Amplius est consiliandum circa ar-
tes speculativas quam operativas pro-
pter obiecta artium speculativarum
cum mora dubitamus idem ¶ Consiliandum
est de hiis in quibus non est determinatum
quo oportet agere ut videlicet non oportet
consiliari quo scribere debet sed in hiis
que sunt lege determinata sed bene consi-
liatur de hiis que non sunt lege
determinata idem ¶ Pro minimis est consili-
ari idem sunt 6° operabilium 6° eth
Nullus consiliatur de necessario idem
¶ Bene consiliari maxime dicitur opus
prudentis vi° eth ¶ Nullus consili-
atur de impossibilibus aliter se habere
idem ¶ Inconsiliando diutius contingit
peccare secundum actum vel re et similiter idem
querere et consiliari differunt quia omne
consiliare est querere et non econverso etc.
differunt sicut genus et species idem
¶ Consiliare est quoddam querere quia
est quedam inquisitio in agibilibus idem
¶ Oportet tarde consiliari et velociter
exequi determinata per consilium 6° eth
¶ Qui male consiliatur dicitur peccare
in consiliando qui bene consiliatur dici-
tur consiliari idem ¶ Pueris non licet
consiliari de suis actibus 1° pol
¶ Consiliari est opus maxime politici
viri 2° pol ¶ Nullus consiliatur de
dispensatis 2° reth ¶ Consiliamur de
hiis que videntur contingere et utroque modo
se habere et non de impossibilibus aliter se habere
aut aliter fieri esse aut fore 1° reth
¶ Nullus sane mentis consiliatur de im-
possibilibus aliter se habere aut aliter fieri esse
aut fore vel estimans quod possum con-
silium tale contingens quod nichil plus
vel minus quam necesse consilium est si se habent
idem ¶ Non consiliari debemus usque ad
hoc quousque donec inveniamus
quid possibile sit agere idem ¶ De quibus
consiliantes consiliantur maxime sunt
quinque scilicet de proventibus de pace de
bello de custodia civitatis et de hiis
que inveniuntur inducunt per legisla-
torem affinis consiliatur est conferens
et nocivum 1° reth. g. t. p. de delibe-
rans

Consilium tuum

¶ Decernis et impossibilibus non est consilium quia talia
non sunt in potestate nostra ut an ? ut
sibi separate dyametro esse mensurabile

vel in quantitatem continualem. commentum 3° ethicorum ¶ De his
fortuitis non est consilium secundum commentatorem
Ratio: consilium est in bonis per quae generatur et
eligitur; sed fortuitum est huius quod in fortuitu
est, quod evenit, neque est in nobis per generationem
neque per electionem; ergo de eis consilium non fit
nisi in hiis quae sunt in nobis idem ¶ Con-
silium non est de hiis quae sunt circa artes et
sufficienter determinata sed quia illa non sunt
dubia, modo consilium debet esse de dubiis
idem ¶ Consilium semper est de hiis quae
sunt per nos, id est de quibus oportet determina-
ri per nos quo fiant idem ¶ Quod sup-
ponitur in consilio est finis, quia sicut supponuntur
in scientiis speculativis sua principia, igitur
quod supponitur in consilio est finis, quia
sicut se habent principia in scientiis speculati-
vis ita se habet finis in consilio. Unde
in scientia speculativa non est de principiis
est prima, ita in consilio finis 2° physicorum
... ut medicus non consiliatur si
sanabit sed quo sanabit idem ¶ Con-
silium non est de fine sed de hiis quae sunt
ad finem ¶ Consilium procedit ab eo quod
est primum in intentione quia consilium procedit
a fine sed finis est id quod est primum in intentione
scilicet per processum quo volumus opera-
ri. 2a ratio: consilium est inquisitio reso-
lutiva quae procedit usque ad ultimum in re-
solutione sicut patet in resolutione demons-
trationum usque ad prima principia. Sed ultimum
in resolutione est primum in intentione idem
¶ Quod est ultimum in inventione consilii debet
esse primum in intentione idem ¶ Consilium
secundum Strodum quadruplici parte ... ex
parte principii efficientis huius operationis
ubi homo est principium 2° ex parte obiecti quia
consiliativum est de operabilibus ab
homine ... non progreditur 3°
ex parte principii determinativi unde

incipit processus consilii ... finis non
est consiliabilis 2° ex parte terminationis
consilii quia consilium de terminabilibus ... finis
... non sunt consiliabiles
idem ¶ Conclusiones ... non sunt
consiliabiles patet si hoc quod tibi ad
comedendum apponitur est panis vel si
est coctum vel digestum vel si est factum
vel paratum ut oportet, de hiis non est
consilium sed sensus est id quo talia diffi-
niuntur idem ¶ Omne consilium est quaestio
id est quaedam inquisitio idem ¶ Non omnis
quaestio id est inquisitio est consilium ut quaestio
mathematicalis vel naturalis quia eo quod
non sunt de operationibus a nobis per in-
quisitionem consilii ... devenitur ad id
quo debet incipere operari idem ¶ In reso-
lutione consilii debet veniri in aliquod quod
est ultimum in inventione et primum in operatione
idem ¶ Consilium est quaestio resolutoria 3° ethicorum
Consilium est quaestio resolutoria in materia
per nos operabilem idem ¶ Operationes aliquae
non sunt consiliabiles quia ... operationes
... sufficientia non sunt consili-
abiles ... scientibus ... 3°
ethicorum ¶ Consilium quandoque frustratur a suo
subiecto quia ... ultimum in inven-
tione consilii oportet esse primum in operatione
et tamen illud a quo debet incipere operatio
oportet esse in facultate operantis, quandoque
autem non est in facultate operantis tunc con-
silium frustratur suo fine idem ¶ Con-
silium frustratur a suo effectu per impos-
sibilitatem ipsius operantis quia quando factum
consilium sit impossibile est id facere propter con-
sultum est vel ... materie quae deficiunt
ad consilium idem ¶ Ad consilium requi-
ritur instructio quandoque opportunitatis con-
idem ¶ Effectus consilii frustratur a
duobus vel ... impossibilitate ...

ut usus eius idem Consilium est
finis i. non vadit in infinitum est ho(m)o e(st)
principium futurorum operacionum sed consilium vinc-
cuiusque consiliantis est de operabilibus
ab ipso igitur oportet quod terminetur consilium
cum homo per manifestum pervenit ad id quod
est in potestate sua facere vel non facere 2a
ro operaciones sunt gracia finium sed consilium
est operacio igitur est gracia finis 3a ro consilium
est de dubiis et non manifestis sed sentencia
de finibus et consilium sunt manifesta co-
gnoscentibus sufficienter hoc diffinitum est in
dicunt ut videtur an iste panis sit bene
digestus vel non 4a ro si consilium non
haberet terminum esset processus in infinitum in con-
siliando sed tunc patet quod infinitum non cadit
sub consilio idem 2 finis non est consili-
abilis ea quae sunt ad finem idem Electio
est posterior consilio probatur ut est eligibile
non sit prius prejudicatum consilio idem
Consilium precedit electionem quia in
quisitione consilii scilicet judicium racionis
de inventis per consilium sed electio secundum
consilium cum id est solum eligibile quod
prejudicatum est a consilio Electio pre-
supponit determinacionem consilii idem
quia unusquisque inquirens consilium desi-
dat operari desistit a consiliando quando
inquisicionem suam reducat ad id quod
est operari et quando principium illius reducatur
in ipsum id est in id quod primo occurrit ad
operandum etc. 2a ro hoc patet ex antiquis
urbanitatibus quas Omerus scribit
in suis dictis etc. ex antiquitate reges
non habentes plena potestatem dominativa
super populum ut possent facere omnia pre-
cibus videbantur exponi illa quae in consiliis
suis determinabant annunciabant populo
et plebi quasi si eis placeret eligerent

hec est signum quod consilium precedit elec-
cionem Consilium est deliberans quae putat
se aliter habere vi ethicorum Consilium
solum est futurorum contingencium non preteritorum
quia preteritum quod est factum infectum non potest non ex-
stitisse etiam quandam naturam consistit
sed de rebus naturalibus non est consilium idem
Consilium dirigit electionem idem Electio
est effectus consilii directi per consilium idem
Omnia non sunt consiliabilia quia in-
telligendo principia illa quae sunt manifesta
per se idem Eubulia est rectitudo con-
silii idem vi ethicorum Rectitudo consilii dici-
tur uno modo ex eo quod efficaciter ordinatur
ad consecucionem boni finis sicut dicitur quis
adulterare consiliatur 2o quod efficaciter
ordinatur ad consecucionem mali finis per-
ditur quia adulterare consiliatur et effi-
caciter invenit medium in adulterio Non
omnis rectitudo consilii est eubulia idem
quia per eubulia Consilium intelligere
invalidum et principium consilium secundo politicorum Juve-
nes sunt audiendi et non dicere bonum
consilium secundo politicorum Natura est policia se
habere bene. bene se habentibus consili-
ativus principatus et iudicativus idem
secundo politicorum Secundum diversum principativum et
consiliativum nature est policias differre
idem Consiliativum principativum est
ipse anima policie idem Inimici
consiliabiles non assumantur ad consilia
ut homo est morderi ad bellum consi-
deret consiliatorem alicuius tamen inimicus vel
amorem non possit consiliari 1o politicorum
Consilium est deliberans quae putat aliter se
habere aut non de impossibilibus aliter se
habere quae aliter finita esse aut fore per ethicorum
Consilium solum est de contingentibus non
de naturis aut impossibilibus idem Nemo
consiliatur de contingentibus ibidem Non de omni-
bus contingentibus est consilium quia quaedam

gtingencia sunt a natura ut contingit
hominem canescere et non canescere et
deponere barbam vel non de illis non
est consilium. Secunda sunt a fortuna ut con
tingit aliquem invenire thesaurum
et non invenire. de illis etiam non est
consilium

Consisto principale i. ultimum
et finale ipsius potencie consistit in
operacione 9 ethicorum. Vivere tamen in anima
quam in homine consistit in ipso sentire et
intelligere idem. Felicitas consistit
in quadam operacione 10 ethicorum. Felicitas
non consistit in ludo idem. Virtutes mo
ralis et intellectualis non consistit in honore
quod est esse potentem idem quia propter potens.
Felicitas non consistit in delectacione
corporali idem 1o propter felicitatis. Fe
licitas non consistit in delectacionibus [illegible]
usitatoribus corporalium idem. Feli
citas consistit in operacionibus que sunt
secundum virtutem. Felicitas hominis consistit
in optima operacione optime potencie
respectu optimi sui obiecti idem. In opera
cione sapiencie maxime consistit felici
tas 10 ethicorum. Felicitas perfecta consistit
in speculacione veritatis idem. Felicitas
vite consistit in quadam vacacione [illegible]
propter felicitas secunda operacio virtutis
practice consistit in vacacione idem quia
propter vacatio. Principales operaciones
virtutum practicarum vel consistit in
rebus politicis et rebus bellicis idem
quia propter virtus practica. In contem
placione veritatis consistit perfecta feli
citas hominis 10 ethicorum. Virtus moralis
consistit tam in electione quam in operacione
exteriori idem quia propter virtus moralis.
Iustitia simpliciter consistit in quadam
equalitate tamen secundum proportionem re
spectu quam personarum 3o politicorum. Re
gimen politicum consistit in prin
cipacione bonarum accionum et non in
ipso vivere absolute idem. Equa
litas arismetica consistit in equalitate
numeri et magnitudinis sed geometrica
consistit in proportionum equalitate 4o
politicorum. Forma politica consistit in prin
cipacione civili [illegible] politizando
idem. In operacione principatus
tyrannici non consistit felicitas
nec beata vita idem propter felicitas.
Optima vita non consi
stit in bellando cum aliis idem.
Felicitas est quedam accio et con
sistit in accione idem. Optima vita
non consistit in principatu dominativo
plurimum ibidem. Felicitas speculativa
[illegible] consistit in accione idem. Felicitas
consistit in operacione intellectus
[illegible] idem quia propter felicitas. Fi
nis ultimus humane vite consistit
in operacione intellectus speculativi
7o politicorum. Lacedemones optimum
optimum bonum hominis in actu forti
tudinis scilicet bellice consistere
idem. Optimum bonum hominis
non consistit solum in actu fortitudinis
bellice idem. Felicitas consistit
in operacione intellectus speculativi
quia propter finis. Optima bona hominis
magis consistit in actu et intuicione
quam in habitu idem. Beate vivere
non consistit in non paciendo sed ma
gis in vacando [illegible] 7o politicorum. For
titudo non consistit in silvestriter
et crudeliter idem. Divicie

magis constituit multitudo quam pos
sidendo 5o ethicorum ¶ Beatitudo constituit
in eo quod est consonum nature et non vi
olentum ibidem

Sue supra prox

Consonantia consonantie perfe
ctionis forma respicit principium et fine
et ideo quia aliquando contrarie disfilte in
primo forma longa et tres sequentes
breves ut in illa locutione filii magi
nes et aurei capilli acue appollo
puer iouis ¶ 2a species cum tres breves
precedunt et sequitur longa et ea
congruit finis ut hic post tria assu
etianum disparuit 2o ethicorum ¶ Raro
sunt fit consonantia a stella deo pater
et sustinens videndo ociosum dicitur
virum 3o ethicorum. Ideo delictum modum propor
tione illa quod est demum consonantia
bene retinuatis facile 3o rethoricorum ¶ Consonantia
proportionata est venerabilis locucio et in
digestis armonia glo et equaliter
venerabilis ipse digna et proporcionata armoni
ate et eligantie proferentur 3o rethoricorum
¶ Consonantia dicitur quantitas non esse pro
portio ¶ Omnis consonantia est ex consonis
idem ¶ Separata dicitur consonantia vide supra

Consona verum Omne verum
vero consonat primo ethicorum ¶ Optimo de
felicitate consistere in delectacionibus consonat
optime apostolus quod in qualibet delecta
tione virtuosa est delectatio idem
¶ In virtuosis omnia consonant rationi quia est
virtuosa ¶ Sicut oportet quod puer vi
uat secundum preceptum pedagogi ita con
cupiscibile oportet consonare rationi 3o ethicorum
¶ Assimilis et ordinata in fine aliquando
quamvis sint recta et mala et aliquando
dissonat quod unum est malum et aliud non
idem

1o polliticorum post dictum hoc plene sermo

Constancia Nulla est sta
tica in rebus humanis bo. decem q. p.
li. n o et prima ¶ Homo non est constans et
durabilis idem

Consuetudo consuetam
inquirimus secundum consuetudinem per
sanabiliores quam incontinentes secundum
naturam 1o ethicorum effacilius est transmu
tare consuetudinem quam naturam propter
hoc quod consuetudo est difficilis
ad transmutandum quia assimilatur nature ut
euenus poeta dicit idem ¶ Consue
tudo est difficilis ad transmutandum quia
assimilatur nature ¶ Ratio dicitur ene
ni poete de efficacia consuetudinis
ipso in dicto diuturna meditacione
consuetudinem firmatam in mente aut
animatur et ea utitur habet consue
tudinem permiciosam. Sicut consistit
omnibus hominibus esse ut sanam et
animo in naturam idem ¶ Ratio de effi
cacia consuetudinis quia propter consue
tudinem non percipimus consonancias que
proveniunt circa usum sensuum sicut quando
dicitur unde cursu aque conveniunt tis gnie
pa 1o celi ¶ Ex consuetudine non fit
passio idem Non facile est hominem
aliqua aliqua consuetudine transmu
tare per sermones 10 ethicorum ¶ Ad hoc quod
homines fiunt boni fieri per mores et
suasum requiritur consuetudo ad
conseruandum honestum et fugiendum
turpe idem ¶ Ad hoc quod sermo persua
dentis habet efficaciam oportet preexistere con
suetudinem et morem ceteram virtutis vel
aptitudinem ad virtutem quod delicti
gitur vero bonum et aspernetur ipsum
malum idem ¶ Ad bona consuetudinem

p[er] qua l[ecti]o debz fieri studiosius re
quirit[ur] legispositio idem Opera co
sueta no[n] erunt t[ri]stia id[em] q[uod] i. opa
longa [con]suetudine firmata Ciuitas
fit p[er] bonas [con]suetudines z p[er]ficitur
2o pol[iticorum] Artes roborant[ur] ex usu doc
trine z [con]suetudine idem Ex co
suetudine inducta [con]tra q[ui]etum in lau[da]do
ip[s]is p[ro]ficientibus s[ecundu]m leges pa
ternas et [con]suetudines e[st] seruus
3o pol[iticorum] Illegis politicaz [con]firmate
sunt p[er] [con]suetudine idem Diuersitas
morum et [con]suetudinis e[st] causa seditio[n]is
4o pol[iticorum] Maximu[m] z efficacissi[mu]m
docume[n]tu[m] ad saluanda[m] policia[m]
e[st] erudiri in legibus et i[n] h[is] q[ue]
ordinant[ur] ad policia[m] et assuescere fieri
in illis 5o pol[iticorum] Ex legibus bonis
et glosis nulla est utilitas ciuibus
si i[lli] no[n] fuerint assueti et eruditi id[em]
Ciuitas h[abe]ns bonas leges p[ro]ut q[ui]b[us]
ciues no[n] sunt assueti l[icet] se sicut i[n]
[con]tinentes idem Ro[m]a[n]ale e[st] ciuitate
p[er]manere sine legib[us] et [con]suetudini
bus [con]tra v[er]o pol[iticorum] Tria s[un]t p[er] q[ue] ho[m]i[n]es
fiunt ex bo[n]i s[cilicet] natura [con]suetudo
z ratio Et vi[de] natura nati su[m]us
assueti ad bonu[m] ut ad opus virtu
tis s[ed] p[er] [con]suetudine[m] t[ra]nsimur idem
Ho[m]i[n]es qui ex natura h[abe]nt se inducunt ad
virtute[m] e[r]g[o] [con]tra indiget [con]suetudi[n]e in
bonis op[er]ibus ad h[oc] q[uod] fiat boni
idem Est aut[em] eade[m] [con]suetudo z ordo
societatis et possesionis idem Multa
s[un]t q[ue] agunt ho[m]i[n]es p[ro]p[ter] [con]suetudine[m]
et natura[m] p[ro]p[ter] ea[n]de[m] s[ecundu]m ... i[n] q[uo]d
intendit[ur] a[n]i[m]a et [con]suetudine p[er]fu[n]
datur a ratione esse melius id[em] Illi
qui addiscu[n]t aliqua p[er] [con]suetud[in]em

audie[n]tes ac[cipiun]t [con]similiter idem
Consuetudo melior e[st] p[ri]ncipiu[m] mo
ralis policie i[n]stituta z [con]se
ruata viii pol[iticorum] Naz eq[ui]
sunt [con]sueti in op[er]ibus s[ecundu]m aliq[ua]m
arte[m] z in illis assueuerunt h[abe]nt
illa[m] arte[m] melius facere opa
ta[m] s[ecundu]m illa[m] arte[m] q[ua]m q[ui] aliq[ua]n
to t[em]p[o]re laborauerunt in eaq[ue] s[ecundu]m
addiscere ad lucrum [pro]p[ri]u[m] z delecta[tionem]
alio[rum] viii pol[iticorum] Ad p[er]suade[n]
du[m] in ciuitatibus ac no[n] e[st] ...
diuisites firmu[m] inter ciuilitates
et diuisitate [con]suetudinu[m] ...
q[uo]r[um] s[ecundu]m pol[iticorum] rethorice Consuetudo
ciuitatum in p[ro]p[ri]e valet ad posse
bene p[er]suadere id[em] pro ciuitatis
Demum e[st] eor[um] que p[ro]p[ter] se agunt
et quor[um] ip[s]i sunt causa q[uid]a[m]
sunt p[ro]p[ter] [con]suetudine q[uo]d p[ro]p[ter] appetitu[m]
al rationalem uel irrat[iona]lem idem
Illa dicunt[ur] fieri a [con]suetudine
q[ue] ideo fiunt q[ui]a sepe z multotiens acta
fuerunt idem Consueta sunt de
lectabilia q[ui]a [con]suetu[m] q[uo]d s[imi]l[e] innatu[m]
p[rim]o rethorice Consuetu[m] e[st] q[ua]si innatu[m]
q[ui]a [con]suetudo e[st] similis nature
id[em] Consuetudo fit delectabile
q[ui]a p[lu]s fiunt coacta id[em] Na[m]
e[st] enim q[uo]d e[st] s[ecundu]m [con]suetudine[m]
cu[m] q[uo]d e[st] sepe id[em] Ex[ci]pit me [con]suetu
delectabile p[ri]mo rethorice Om[ne]s obs[er]uat
[con]sueta id[em] q[uo]d re obs[er]uat
Om[ne]s solu[m] obs[er]uat ... [con]
suetus idem 1o 2o p[ro] obs[er]uus ...
...es [con]uenienci p[ro]p[ter] dis[con]suetudine[m] s[un]t
nob[is] admirabiles s[ed] ciues p[ro]p[ter]
[con]suetudine[m] regulant[ur] [con]tra p[ro]p[ri]les
3o rethoricorum

Consilio Contigit aliquos
esse prudentes et
eubulitas non tamen optima consu-
lere quia non sunt benivoli quod propter
¶ Thaces primum de hiis et dicunt et
consulunt aliquo loco propter inscientiam aut
maliciam aut benivolenciam propter
maliciam

Contemplacio · lex · Contem-
placione et bona vita separantur su-
bsistit superiori et inimici bo. decreto p.
l. p° me. 3° ¶ Sicut figit interna
oculos tuos et intellectus est contem-
placione bo. dec. p. l. 3° me. m.
2°

Contemptibilis · cum
multum oscioni pretendit inimi-
cicia specialiter sunt contemptibiles p° ethicorum
¶ Qui in rebus utilibus et humilibus
propter astuciam assimilationis suas divi-
cias quas acquirunt ostentant facti
sunt contemptibiles ibidem ¶ Non potentes
ferre bona fortune et existimantes
se propter eorum divicias excellere
contempnunt eos qui carent divitiis et ipsi
tales operantur quecumque contingunt secundum
appetitum et desiderium 4° ethicorum ¶ Mag-
nanimus iuste contempnit alios ibidem
quia est magnanimus Viciosus propter avari-
ciam contempnit pecunias et ho-
nores quia ethicorum propter virtuosus ¶ Cum
sermones dissonant ab operibus que
experimur secundum sensum tunc tales sermones
sunt contemptibiles 10 ethicorum ¶ Insur-
reccio fit quia monarchia propter contemp-
tum ... potest quia propter insurreccio ¶ Fe-
licem se putantes faciunt se contemptibiles
idem ¶ Ex contemptu multe fiunt lites
idem ¶ De facili contempnitur qui non timetur

idem ¶ Non de facili potest inimicari
esse contemptibilis quam sobrius est idem
¶ Ebrius de facili est invasibilis
et contemptibilis idem ¶ Rhetores sunt
multi non convenientibus nisi ab
sanantibus et contempnentibus 2° rethoricorum
¶ Contempnendum non est quod omni mor-
talium imperio adipisci non licet bo.
de c. p. l. 3° p. 2°

Contingens · g · Potencie ... rationales
que sunt contrariorum et contingencium
de singularibus ab invicem 6 ethicorum ¶ Con-
tingens et necessario dicitur genere idem
rerum preteritum est eligibile secundum suum
contingens idem ¶ Consilium secundum est futu-
rorum contingencium et non preteritorum idem
3° propter consilium ¶ Res secundum est non contingit
non fieri idem Contingencia cum desi-
nunt actu videri vel sentiri latent
an sint vel non idem
¶ Contingens dividitur in duo scilicet
agibile et factibile idem ¶ Duo sunt
habitus circa contingencia scilicet habitus
dispositivus ... secundum contingens di-
viditur in duo scilicet in agibile et factibile
idem ¶ Ars secundum est contingencium idem
¶ Agibile contingit aliter se habere
idem ¶ Opinio et prudencia sunt ad
contingens aliter se habere idem ¶ Non
contingit eundem simul de bonis quibus
honorum excellens et divitiarum ...
ethicorum ¶ Deliberacio solum est de continge-
ntibus non necessariis et impossibilibus p° rethoricorum
deliberans secundum consultatorum contin-
gencia que contingit fieri et non fieri idem
¶ Consilium secundum est de contingentibus non
necessariis et impossibilibus idem ¶ Genus
consiliabilis est contingens idem ¶ Non de

omnibus continentibus et consilium
Vide consilium

Continencia et incontinencia
non sunt idem habitus virtuti nec vicio genere
diversi 7o ethicorum c. 1o et incontinencia
Continencia et perseverancia vi-
dentur esse de numero virtuosorum et lau
dabilium habituum idem Continencia
et incontinencia non sunt circa idem
nisi moralem sed solum circa delecta
ciones gustus et tactus idem Con
tinencia et incontinencia non dicuntur ab
aliis habitibus solum per materiam propter hoc
sequitur quod continencia est circa eadem cum
temperancia et incontinencia cum intemperancia
quia ambo sunt circa eandem materiam similiter
sed temperatus et intemperatus operantur
ex electione continens et incontinens
non idem Continencia et incontinencia
non dicuntur esse sicut temperancia et in
temperancia ex hoc quod sunt circa aliud et
aliud materiam distinctam et determinatam
sed solum in hoc quod diversimode eandem
materiam respiciunt idem Obiectum
generale continencie et incontinencie sunt
delectaciones et tristicie 1o ethicorum Conti
nencia et incontinencia communicant propter
temperancia et intemperancia quia propter
conveniunt et dicuntur idem per totum capitulum
Continencia et incontinencia fiunt sine
electione temperancia et intemperancia cum
electione idem idem per totum capitulum de incon
tinencia Circa delectabilia que de
lectabilia sunt naturaliter eligibilia non
est continencia et incontinencia simpli
citer sed secundum quid scilicet in quantum est in
eis superhabundancia intemperabilis
idem Circa delectabilia que naturaliter
non est continencia nec incontinencia simpliciter

sed quod in continente et in incontinente
esse velis oppositos contendere tales non
est in bestialibus delectacionibus quia in eis
excessu in diversis rationis quia totaliter est
extinctum 2o continencia et incontinencia
sunt circa delectabilia humana sed delecta
bilia que naturaliter non sunt humana 1o ethicorum
Circa delectabilia que naturaliter est contine
ncia et incontinencia secundum quid et similitudinem
dicitur si philolaus tyrannus teneret pueros
et concupisceret comedere vel carnes comede
re et tamen non posset illa concupiscenciam tunc
diceretur continens secundum quandam similitudinem propterea
assimilatur continenti quia non consequitur con
cupiscentiam forte non tamen dicitur continens
et vera continencia consistit in resistendo
concupiscentiis humanis idem Continencia
et incontinencia simpliciter solum sunt circa illa
circa que est temperancia et intemperancia sed
circa illa delectabilia est quedam alia species
continencie que dicitur secundum metaphoram et
non simpliciter sed cum additione ibidem Conti
nencia et incontinencia differunt temperancia et in
temperancia perseverancia et mollicies
aliquo conveniunt et aliquo differunt
primo quia hoc sunt circa eandem
materiam scilicet circa delectaciones et tristicias
corporales 2o omnes isti habitus consistunt
in vincere vel vinci passiones vel vinci
ab eis 3o quia sunt continens et perseverans
qui vincunt delectacionibus corporalibus
quas homines communiter superant Continens
et superat communiter concupiscentias corporales
a quibus multi vincuntur 1o ethicorum Sunt
habitus continentie et incontinentie temperancie
et intemperancie perfectiores sunt continens et incontinens
dicitur quia sicut quidam multi vincuntur ab istis
quibus perseverantes et meliores
et superant tristicias a quibus mollis

vincatur et vincit sequitur delectationes qui
incontinens vincitur. Et vincunt delecta-
tionibus quibus continens melior est.
idem. Continentia est ratio qua aliquis
sequitur passiones. idem. Continens est
melior quam temperatus. idem. Continentia
est habitus bonus et studiosus. 1o ethicorum
Continentia est in medietate laudabilis quia
tamen cum excepte hucusque et incon-
tinentia est defectus. idem. Habitus contra-
continentie sunt pravi quia continentia est
bona sed bono non contrariatur bonum sed
malum. idem. Ratio eadem quae est sola
incontinentia dicitur opponi continentie et non
in sensibilibus quia multiplicatas in paucis in-
veniuntur et in nobis idcirco quae solum habet
unum contrarium. idem. Similitudinarie
... continentia dicitur temperantia. idem.
Continentia et incontinentia a quo modo
contineri et a quo dicitur. quia ... perse-
sicut perseverantia quae opponitur ... et
eadem ... secundum ... sicut
continentia ... perseverantie quia ... cum
continentia sit ... concupiscentie prave et ... -
tes vehementes cum temperancia non
... temperancia et habitus continentie ...
idem. Continentie et incontinentie ... sed
... tollit ... in libro ...
continens ... magis
quam ... vincit concupiscentias
... quibus ... separantur. incontinens aut-
em ... sed ... pariter
... concupiscentias quas ... vincunt. 1o ethicorum

Continens. Tam incontinente
quam in continente laudamus illa
partem ... quae ... et ... se
... optima. 7o ethicorum In
continentibus et non continentibus est
naturaliter ... et ... preter

rationem quod adversatur et obviat rationi
... 7o ethicorum. Et ... denarii ... cum esse mole-
... non contendit ... et ...
ponit ... incontinente obedit rationi
... ethicorum ... provide ... propter
... voluntate vincitur ... contra-
... insurgunt passiones que re-
pugnant rationi. Continens dicitur eo quod
continet et firmat affectum ne ... iudi-
cium rationis concupiscentias ... sequatur ...
... idem. Continens moralis in con-
tinente obedit rationi. idem. Continens
... excellentie et non concupiscentia.
7o ethicorum. Tam incontinente quam incontinen-
te electio ... concupiscentie. idem. ...
... electio. Continens et incontinens ...
... 1o ethicorum. Conti-
nens scit esse prava que concupiscit pu-
tus et non sequitur ... propter ... do-
minantem et ... refrenatum motu
... passionis. idem. Temperatus et ...
tus ... prosequuntur delecta-
tiones ... continens et incontinens ...
idem. Continens opponitur incontinenti
... continens ... affectu
sensitivo ... iudicium rationis ... -
... concupiscentiam. Sed incontinens ...
... ab irrationali affectu
... ab eadem. Continens et me-
lior quam perseverans ... -
... perseverans ... ad incontinen-
tem sicut non vinci ad id quod est
vincere. idem. Molles quae ex natura
sui generis non possunt resistere passioni-
bus ... se ad continentes
... ad masculos. idem. Con-
tinens in hoc ... incontinentia ...
... passionem non ...

rone sed potius per magisterium intra
rone 1o eth. ¶ Continens perseve
rans est qui in manet in rone pe
et recte electioni ¶ Non continens opi
nioni recte est seipsam et vera est et non
manet ipse alter idem ¶ Contine
ntia ab immasiuus (?) sui rationem et con
tinens non egreditur a sua rone propter
passionem et concupiscentiam quod oppugnat
sed est quasi facile persuasibilis non
continens inducere fortiore rone idem
¶ Continens est melior intemperato
et aliud vicio oppositum quia continens
non manet recte racioni quia aliquod
malius quam oportet et in sensibilibus propter
aliquod minus quam oportet idem ¶ Conti
nens sed suas concupiscentias idem ¶ Malignum
et continens duriter quia temperatus est talis
dispositus talis tuus (?) patientie quod non delectatur
in aliqua concupiscentia preter racionem sed continens
in talibus delectatur preter rationem sed tamen non
ducitur passionibus idem ¶ Continens manet
in recte rone magis quam multi possunt
quia vincit illas concupiscentias a quibus
multi separantur 1o eth. ¶ Continens et inconti
nens dicuntur a tenendo quia ille dicitur continens
qui per intellectum se continet quod concupiscentias
ne abeat se ducat ¶ Et ille incontinens
qui non tenet se per intellectum 7o eth.
¶ Continentes et prudentes sunt qui eligunt
tum triste aut dampnum propter delectabile
aut presens futurum dimittimus

Contrarium ¶ Illegalitas continet
omnem iniusticiam parcialem et est quasi generalis
omnis iniusticie 5o eth. ¶ Iustum
commutativum consistit in se contrapassum
non per equalitatem sed per proporcionabilitatem
eiusdem valoris idem ¶ Subcontrariae
politica omnis que commutativa est continet

viii eth. quare est continentia ¶ Indi
gencia humana et necessitas continet
omnia commutabilia per quod omnes quasi
mensuram quorumdam reciprocitatem
9o eth. ¶ Actus continue demonstrari
et delectari 9 eth.

Continuum ¶ Nullus homo potest
continue delectari quia nullus homo pot
est continue operari et delectacio non fit sine
operacionibus 10 eth. ¶ Omnia que
sunt corpora passibilia non possunt
continue operari quia ex ipsa operacione
fit consumpcio et exalacio spirituum
primum ¶ Et ex parte organorum fatigantur
idem ¶ Delectatio non potest
continua esse ¶ Et racionem quare nullus
homo delectatur continua de se operacione
quia opus est delectacio idem
quia est delectacio

Contra ¶ Iustum commutativum
consistit in se contrapassum non per equalitatem
sed per proporcionabilitatem eiusdem valoris
5o eth. per quam fit proporcionali
qualitas civitatis commanet idem quia sunt
civitatis ¶ Si ille qui manet non
retribuit non malum quod faciat
tunc est servitus illius qui male passus
sit per ibi ¶ Si ille qui bene passus
est ab aliquo non commutat eius proporcionabiliter
beneficia consilia recipiendo
do tunc non fit debita retribucio
idem ¶ In commutacionibus tunc iuste
te fit contrapassum quando omnia sunt ad
equata et commensurata secundum rem et
artifices idem ¶ Per commutacio
¶ Quia aliquos a quibus bene sunt aliter quam
opinionem non curat quod serui ix eth.

per incontinentes Ideo contrarie et preveniens
si aliquibus agit contra illud quod habituatus
sit, sed actu non consideravit. Idem.
Prima malorum contendit et pugnat
contra se ipsam 9° ethicorum
Contrarium delectationi est tristi-
cia sunt sibi invicem contrarie 7° ethicorum
Delectationes sensibiles sunt contrarie eo
quod non sunt secundum naturam et totius hominis sed
magis secundum corporeum appetitum a quo
deficiunt. Idem. Delectatio est contra
delectationem ibidem. Contraria per remo-
tionem et contraria removentur secundum aptitudinem naturalem
obedientem 1° ethicorum Quod propter illa
pars anime spiritualis adversatur et contra-
riatur rationi. Quoniam ratio. Sensus adversatur
et contrariatur rationi: Quod propter affectum
sicut in incontinentibus tunc cum volunt mo-
vere ad unam partem tunc pars anime
irrationalis vult movere ad aliam partem
ibidem. Appetitus spiritualis inclinat ad
contrarium illius ad quod inclinat ra-
tio, patet in incontinentibus. Idem. Incon-
tinentia est sunt ad contraria ibidem
Quod propter incontinentes. Motus contrarii poli-
tici sunt nobis magis manifesti quam
motus corporis in via. Ibidem. Contraria
ex quo se per rationem quod est contrarium
et obviat rationi. Idem. Revera quod
contraria hoc modo sunt assumpta in
contrarium 2° ethicorum Medietas sunt per
contraria 2° ethicorum Communia contrariantur
tur ibidem. Habitus virtuosus et
viciosus sunt circa eandem materiam
et nascuntur ex ipsis actibus contrario
factis. Idem. Extrema tamen mediis
virtutis contrariantur ad invicem et

tu hec ambo contrariantur virtuti que
est medium inter ista vicia. Idem. Virtus
contrariatur utrisque extremorum 2° ethicorum
Contraria maxime distant ab invicem
Idem. Virtus magis contrariatur uni extre-
morum quam alteri ut timiditas magis
contrariatur fortitudini quam audacia
et illiberalitas magis contrariatur li-
beralitati quam prodigalitas per
unum extremorum quod est dissimilius
virtuti quam aliud. Secundo ratione aliquid
et vicium ad quod magis sumus inclinati
quam ad reliquum secundum hoc magis contrarium
est virtuti et magis impedit consequi
virtutem quia difficilius continetur ab eo
recedere ut magis sumus inclinati
ad intemperantiam quam ad temperantiam. Idem.
Vicia ad que inclinamur sumus magis
sunt et magis contraria virtuti quam illa
ad que non sumus magis inclinati. Ibidem.
Quod propter vicia. Semper unum extremorum
id quod est magis contrarium virtuti est
magis peccatum. Idem. Perseverantia continentie
quia in incontinente electio contrariatur
concupiscentie 3° ethicorum. In incontinente
sed in incontinente concupiscentia non contrariatur
concupiscentie ibidem. Quod propter concupiscentia affec-
tus et timor sunt sibi contrario tam
rem 1° ethicorum. Ad et sciam contrari-
orum habitus non sic solum ad unum 1°
ethicorum. Quoniam potentia et sciencia sepe
unius habitus sic contrarius sed diffinite
cognoscitur habitus per contrarium. Idem.
Unum contrariorum cognoscitur per aliud. Idem.
Plures enim contrariorum ad eorum sunt
et dantur in contrarie sunt bonis
et malis 4° ethicorum. ... 21

¶ Contrarium malicie dr̄ virtus ¶ Co
trarium incontinēcie dr̄ continencia viiᵒ
ethi ¶ Malo et fugibili contrarium
bonum vel aliquod ē fugibile et malum
ut sicut timiditi q̄ ē mala contra
fortitudo tamq̄ bonum et audacia
tamq̄ malum ut sicut timiditati
q̄ ē mala contrat̄ fortitudo q̄ est
bonum et audacia tamq̄ malum ide
¶ Sed in eius ypu sit unum contrarioꝝ ē
malum oportz reliquum ēe bonum hoc
solum tz in contrariis inmediatis ide
¶ Bonum ē contrarium malo viiᵒ ethi ¶ Stu
diosus contrarius se hz ad audacem et des
ticia et delectacōem idem ut supra ¶ Volu
ntuosus ¶ Ros fem superhndus tēptu
ē contrarium superhabundanti delectacōi sz
est puerili idem ut supra delectacō delecta
cōnes possunt inq̄ sunt contrarium magis
apparent delectabiles ide ¶ Amicicia
utile et delectabile pt esse inter contraria
et inter pauperes et divites . sicut
et ydiotam viiiᵒ ethi ¶ Tyrannus
et regnum sunt contraria ibidem p tyrann
¶ Inter amarum et amarum contrarie contrar
ties idem ¶ Bonum contrarioꝝ ipse solum
appetit suum media et hoc est bonum
et saluativum proporciāle sz non offi
ciat partes contrarioꝝ uti ipsa ut cor
pi correlleretur sicut non est bonum sed
sed cudu in excellentia sz solum petit
admen ¶ Tyrannus contrariat regi viiiᵒ
ethi ut supra tyrannus pessimum ē contrarium
optimo idem ¶ Velocitas et eqs contrarie
riorumq̄ se hnt sunt operacōis idem
democracia et oligarchia sunt poli
tie maxime contrarie vᵒ pol ¶ Tria con
trarior sunt facta vᵒ pol ¶ Corrupcio

et saluacio sunt contraria idem ¶ Com
ostvs cōposizu q̄ tyranni democ
racia ē contraria pacatis sed singulus
singulo vᵒ pol ¶ Regnum et tyra
nides ipse sunt contrarie idem ¶ Singu
lus ē singulo contrarius sed actus
idem ¶ Monarchie salvat per
contrariis quibus corrumpunt idem ¶ Spes
oligarchie contrarie contrariant spe
bus democratie viᵒ pol ¶ Phy
bito usum et tempus ē contrarium mori
bus et disciplme viiᵒ pol

Contumelya · olius · sto

¶ Conpicium ē que dam contumelia
vᵒ ethi ut supra conpicium ¶ Legu po
sitores phibet dicere q̄ contumeli
osa . ut volentes prius ē contradia
cum et que sunt tamen fauita eto
dum gravant irrogando idem
¶ Insurrectiones in monarchiis q̄
fiunt per contumelia fiat contra corporis
ibidem ¶ Quelibet contumelia ē in due
tuia vᵒ ibidem ¶ Contumeliari i
surgunt contra corpora monarchie eo
q̄ quelibet contumelia ē causa ire
idem ¶ Contumelia fit inter ipsorum
ipsam ē causa insurrectionis contra
personam monarchie idem ¶ Omnis co
tumeliosus pupendit ii rethe
¶ Contumeliacio ē voluntas nocē
di et contempnendi in hiis in quibus est
confusio pacienti ut ppe contumeli
zat qui dicto ut facto alicui infert
nocumentum iiᵒ rethe ¶ Contumeliās
sōm hz volutate nocendi et confun
di in hiis in quibus ē confusio et delecta

non autem propter vindictam vel quatenus
aliud sibi fiat. Ergo contumelia-
tor qui non propter aliquid aliud fit preter quod de-
lectetur in contumeliis ibidem. Non hono-
rare facit ad contumeliam et contumelia est
... 2o rethoricorum. Non tamen quamcunque
aliqui delectantur in contumeliis et
contumelizationes parant. Causa huius
magis excedant alios et assumunt
inde quandam excellentiam et honorem
ibidem. Juvenes et divites sunt contume-
liosi ibidem. Non propter iniurias inferunt
contumelias aliis putant alios exce-
llere ibidem. Quod in sorte in delecta-
tionis contumeliam putant esse non
posse vincere bonum passo quia in se putat
sibi ad verecundiam non reddere vices
consentibus eius beneficia 2o rethoricorum.
Non omne verberare est contumelia sed
ubi cum manibus tangitur ibidem. Deri-
siones subsannationes convitia te-
nent contumelia ibidem. Homines iustu-
stius qui non esse intellectibus quod sunt signa
contumelie subsannationes derisiones subsan-
nationes et iniuria ibidem. Ista dicuntur
esse signa contumelie quia nec parvi quo
imputati aliquid vindictam fiunt nec sunt plu-
ra facientibus. Quod contumeliosus
est qui non propter aliquod aliud preter
delectationem utique ostendit alios ibidem
homines sunt mites non contumelia-
tibus neque dementia ... 2o rethoricorum.
Epicuriasmus et contumelia pro contume-
liando sunt causa ... ibidem. Contu-
melia. Iniustus potens quando est pas-
sus contumelia eligit omnia que nocere
et pungens ... contra ira ibidem.
Homines contenti in magnis eufor-
tuniis et prosperitatibus et confidentes
de seipsis sunt contumeliosi. Non quod
divicie robur multitudo amicorum et
huiusmodi. Eufortunia faciunt homi-
nes contumeliosos propter superabundantiam
audacie 2o rethoricorum. Qui putat se
esse super felices sunt contumeliatores
in contumeliam faciunt et non sunt misera-
tivi ibidem. Misericordia sunt qui non sunt
in contumeliativa dispositione ibidem.
Quod propter misericordiam. Benefacientes
in iusticias non reddendo alicui non in contu-
melia sed in negligentiam 2o rethoricorum. Quod
propter senes.

Continencia. Continentia. In-
voluntarium et non voluntarium in quo
convenit continens sit per ignorantiam
3o ethicorum. Temperancia et fortitudo con-
veniunt in subiecto 3o ethicorum. Quere per temperan-
tia. In temperancia cum vino et lecto
... magna habet continentia
ibidem. Et virtus medium inter duo et sunt
... magna continentia cum amicitia
ibidem. Quere per dictum. Affabilitas vir-
tutis eutrapelia convenit 4o ethicorum.
Quere per eutrapelia. Iusticia legalis et
particularis conveniunt in diffinitione ibidem. Quere per
iusticia. Iustum est digne in commuta-
tionibus convenit cum iusto in distribu-
tionibus et dicitur sicut 4o ethicorum. Intel-
lectus et prudentia conveniunt 6 ethicorum.
Quere per intellectus. Synesis et pru-
dentia conveniunt. Quere per prudentia. Om-
nes habitus anime prudencie conveniunt
ibidem. Continentia et incontinentia quan-
tum ad temperancia et intemperancia equalia
conveniunt et dicuntur 7o ethicorum. Quere per
incontinentia. Continentia et incontinentia

ignorancia et intemperancia preuenien-
cia et molliaces aliquos conte-
mnunt et aliquo modo declinant .1o. ethicorum
¶ Incontinentes et perdentes aliquo
conueniunt idem post incontinentes
Amicie sunt bonum vtile et delecta-
bile amicicia que est propter bonum hoc solum
conuenit .viiio. ethicorum ¶ Tyrannis et regi
non insignite conueniunt ibidem ¶ Amicicia
paterna et regalis conueniunt in
duobus ibidem et post amicicia ¶ Ab
stantis separatis non conuenit dor-
mire .10. ethicorum ¶ Substancias separatis non
nichil conuenit quod michil operentur sed
sunt dormientes ibidem ¶ Actio
speculacio virtutis moralis substancias se-
paratis et deo conueniunt nec operacio
actiuis ibidem ¶ Substancias separatis et
deo nulla alia operacio conuenit preter
speculari ibidem ¶ Quibus magis conuenit
speculari illis magis competit et
felicitas non per accidens idem ¶ Astro-
nomia et cosmographia habent mag-
nam conuenienciam et vnitatem primo posteriorum
¶ Principatus principalis et naturalis
conueniunt idem post principatum

Conuenit eius ¶ A moribus

non conuenit pullum pendere maiores 2o
rethoricorum ¶ parua impressio est preter que le-
mies ibidem ¶ pulcritudo armorum
non conuenit religioso sed forti ibidem
¶ Aliqua parte sollennes non conueniunt
impotentibus sed generosis ibidem
diuisis diuisim conueniunt ibidem 3o rethoricorum
quam post diuisum ¶ Ornatus vestis
conuenit iuuenem et senem idem sed
alterum est conueniens hec vnaquaque

conseruat sed que sunt contra cor-
rumpunt ba. dec. p. l. mo. de vi.

Conuersari. Locacio. Homines

solum istos qui operantur secundum leges
positiuas diuinas et ciuiles conuersari
vi ethicorum et post lex ¶ Homines non possunt
diu inuicem conuersari si non sunt sibi
mutuo delectabiles et non gaudent
in eisdem viiio ethicorum ¶ Illegibilius est
benefacere hominibus virtuosis et
talibus conuersari quam aliis non virtuosis
ibidem ethicorum ¶ Amicicia delectabile est cum
amicis conuersari idem ¶ Homines no-
lunt cum amicis semper conuersari ibidem
¶ Senes insensati illis non est principium
conuersacionis habende primo posteriorum ¶ Natura fere
in quantum tales remote se habent a conuer-
sacione humana idem ¶ Magis veri-
simile est vicinos et qui conuersan-
tur aliquo et notus et amicos et
prudentes et multos esse veraces
de illis oppositis sed non vicinis
primo rethoricorum ¶ Diligimus eos qui sunt de-
lectabiles ad conuersandum et commo-
randum cum eis predicti sunt complures
2o rethoricorum ¶ Illi sunt delectabiles ad
conuersandum ut homines tractabiles
non augmentum peccatorum nec litigiosi
nec criminosi nec seditiosi 2o rethoricorum
¶ Illa sunt delectabiles ad conuersandum qui
sunt ydonei deridere sicut faceres come-
dia et placabiliter illudere et qui
sunt ydonei ad supportandum ludos
idem ¶ Illi sunt magis erubescibiles
qui sunt in manifesto et conuersatiui

cu alius 2° reth(oricorum) q(uod) p(ro)p(ter) erubescitia(m)
¶ Nos erubescimus eos q(ui) nu(n)q(uam) (con)tingit
nobis de(m)ci(a)m (con)uersari et n(on) ... s(un)t nos
iniuriati idem p(ro)p(ter) erubesco

Comitis Eneca ho(m)i(nu)m qui tu(n)c
fe(cit) eth(icorum) Electio n(on) e(st) de quibus
q(uo)d voluntariu(m) 3 eth(icorum) c(apitulo) 2 p(ro)p(ter) dilecto

Conuiciu(m) cu(m) (con)uiciator(ibus) Cu(m)
bn sciat dice(re) (con)uicia (con)solato(r) no(n)
p(otes)t p(ro)p(ter) plior(e)s de se ubiq(ue) in loq(ue)ndo (con)ficit
audiete u(e)l ubi ille q(ui) l(oqui)t(ur) de loq(ui) audi
ente c(apitulo) 2 p(ro)p(ter) (con)solaciu(m) ¶ Eutrapolus
p(otes)t dice(re) (con)uicia et in(con)gru(en)ie (con)
uiciu(m) (con)solacio n(on) e(st) eu(m) i(dem)
¶ Eutrapolus n(on) d(icit) in(con)grue(nt)e (con)tu(m)
(con)uiciu(m) ad (con)solacio(n)e(m) faciend(um) q(ui)a
co(n)uiciu(m) e(st) q(ue)d(am) (con)tumelia ¶ Co(n)
uiciu(m) e(st) q(ue)d(am) (con)tum(e)lia g(ener)a(li)t(er) q(ui) l(oqui)t(ur)
de honestat(e) i(n)firma et l(oqui)t(ur) no(n)
idem ¶ Illudo al(iquem) i(n)iurio(sum) (con)t(r)a (con)uici
ari et optimu(m) e(st) q(uod) p(ro)p(ter) ludus
¶ Hoi(m)es invisan(tur) de ridentib(us) sub
sanantibus (et) (con)uiciatib(us) 2° reth(oricorum)
ubi p(ro)p(ter) irascor ¶ Derisiones subsa
naciones (con)uicia s(un)t p(er)t(inen)ti(a) (con)tumelie

Conuiuiu(m) Ipsu(m) e(st) magnanimi
no(n) posse c(on)uersa(r)i (con)uiue(re) ad ... in
de(m)i(n)cer(e) 4° eth(icorum) ¶ Singere se(m)p(er) in trin
augliz et (con)uiue(re) e(st) pui(er) idem
¶ Euphi u(e)l delites in trin mag(is) s(un)t
difficiles ad (con)uiue(re) du(m) ... desiae(n)t
iniri ¶ Senu(m) s(un)t deteriores i(n) (con)uiue(n)do
s(un)t detiores al(ia)s n(on) (con)uiuentibus
difficiles idem ¶ Affabiliu(m) similes
ho(m)i(nu)m derisus (con)uiuet uicinius (con)st(ituit)
(con)g(ru)u(m) idem ¶ Decens (con)uiue(re) e(st)
ip(s)i actus affabilit(er) ibidem

¶ Hinc hi(n)c affabilit(er) colloquunt(ur)
ho(m)i(ni)bus et (con)uiuunt ut op(or)t(et) ibid(em)
¶ Affabilis ass(imi)lat(ur) (con)t(r)a (con)uiuere
tem(per)at(e) (et) hi(n)c q(ue) p(er)tinet ad (con)uictu(m)
hu(m)a(nu)m q(ue) s(un)t sibi (et) honestu(m) id(em)
¶ Eubulia bona (con)siliatrix ad hoc (con)
ficit (con)temporacio(n)e(m) et iuste aut
alteri fallaci (con)uiciat 1° eth(icorum) ¶ Iuuenis
e(st) d(e)l(ec)tat(ur) iuc(un)dis a(n)i(m)a delectabil(ibus) nolt
totu(m) die (con)uiua(n)t simul et (con)uiue(re)
u(num) 8° eth(icorum) c(apitulo) p(ro)p(ter) iuuenis ... om(n)ia q(ue)
ad c(on)uictu(m) p(er)tinet n(on) e(st) ita sp(eci)a(li)t(er)
tor sicut (con)uiue(re) ibid(em) ¶ Similit(er) felices
amici indigentes appetunt d(e)z (con)mo
rari simul et (con)uiue(re) p(ro)p(ter) ... pl(ur)i
p(ro)p(ter) ius cu(m) amicis appetunt etia(m) bti
idem ¶ Dtores q(ui)etus et dulce
(con)uiuiu(m) videt(ur) esse maxime amicabilia
bilia op(er)a et causatiua amic(itie) i(dem)
¶ Gaude(n)s in colloquiis et (con)uiue(re) ad
inuice(m) s(un)t maxime am(ica)bilia et amic(itie)
causatiua ibid(em) ¶ Nos p(otes)t esse q(ue)cu(n)q(ue)
amicabiles n(on) aliqui de ipsis (con)gaud(e)nt
et (con)stituunt 9° eth(icorum) ¶ Virtuosus maxi
me h(abe)t (con)uiue(re) sibi ipsi id(e)m ¶ Ho(mo)
naturaliter e(st) a(n)i(m)al politicu(m) aptu(m) natu(m)
(con)uiue(re) 9° eth(icorum) ¶ Ideo felix h(abe)z ea
que s(un)t naturalit(er) ho(m)i(n)i bona op(or)t(et) q(uod) ha
beat aliquos cu(m) q(ui)bus (con)uiuat id(em)
¶ Ergo (con)uiue(re) bonis bonis amicis sciat
q(uo)d est ... q(uod) p(ro)p(ter) amicus
hoc ip(s)u(m) e(st) (con)uiue(re) in ho(m)i(ni)bus s(e)c(un)d(u)m q(uod)
(con)municat s(ibi) ad inuice(m) i(n) s(er)monibus
et affect(i)o(n)ibus m(en)t(is) (con)uiue(n)do
ad inuice(m) n(on) aut(em) p(ro)p(ter) hoc q(uod) simul
pascant(ur) et epulen(tur) ut accidit i(n) pe
coribus q(ui) d(ic)i(tu)r (con)uiue(re) p(ro)p(ter) hoc q(uod)
pascant(ur) in eod(em) loco u(e)l q(ui)a pascant(ur)
in eodem pabulo idem ¶ Si(mi)lit(er) esse

consistit convictus humanus quod homines convenient in actibus et collationibus sed in suis moribus et honestis conversationibus inter se habitis ibidem. ¶ Non est possibile multis hominibus in leticia convivere 9° ethicorum. ¶ Amicicia magis consistit in delectatione convivendi quam in aliquibus aliis quibuscumque ibidem. ¶ Amicis delectabilissimum est convivere ibidem. ¶ Sicut bibere convivere cum amicis quidam operantur simul et in hiis maxime amicitias communicant in quibus existimant se magis delectari ipsis convivere 9° ethicorum. ¶ Hominibus inest inclinatio naturalis et appetitus ad convivendum civiliter non quod primatur indigentibus et debilibus passionibus in civitate 3° ethicorum. ¶ Multi sustinent multa mala et multas persecutiones antequam volunt dimittere convivere aliis quia esset quieti seu convivere ipso convivendo. ¶ Sicut ipso quod vivere est quoddam solacium et dulcedo naturalis ibidem. ¶ Amicicia eligitur propter convivere 3° politicorum. ¶ Communicatio politica consistit cum intentione bonarum actionum et non in ipso vivere absolute. Ideo consimiles civitatis est propter virtute vivere et operari quam propter solum vivere et non convivere ibidem. ¶ Iuvenes gaudent in convivendo 2° rethoricorum.

Convivium ¶ In congregatione populi vulgariter ad convivia aqua utilitatis vite presentis intendit quod ut multiplicatio amicitie 8° ethicorum. Philosophus consulit quod fiant convivia multitudinis et vicorum in civitatibus 2° politicorum. ¶ Institutio conviviorum communium fuit facta a Minoe cretensibus ab ipso Minoe in Ytalia fuerunt aliquando pro... 1° politicorum. ¶ Convivia communia primo instituta sunt ab Ytalo in Ytalia ibidem. ¶ In civitate optima expedit quod sint convivia communia et illis convivent homines tam divites quam pauperes dent et pauperes nihil dent ... de propriis 7° politicorum. ¶ Expedit communitatem civilem et civitatem facere convivia communia et querere ea de ... eo quod multitudine quod sit excellentiores quam ut in... excellentes 7° politicorum.

Copula ¶ Ad copulam coniugalem faciendam oportet uti certis temporibus et dispositione aeris secundum tempus si ut fiat copula in yeme. ¶ Et expedit considerare ea que dicuntur a medicis de dispositione corporum in ordine ad partus et a phisicis de dispositione ventorum. Quia magis laudant ventos boreales ad generationem quam australes 7° politicorum. ¶ Copulandi non debent esse nimis magni iuvenes nec nimis senes sed mediocres ut plene declaratur ibidem.

Corea ¶ Communicatio in coreis et in cantu et in choro est utile quia ut fit causa sacrificii ut communicatio 8° ethicorum. ¶ Corea inventa fuit propter delectationem sicut instinctu ibidem. ¶ Euripedes et alii plures dimiserunt sompnum ebrietatem et communicationem ad tollendam sollicitudinem 8° politicorum.

Corpus ¶ Plura corpora sunt distincte loco et subiecto 5° ethicorum. ¶ Magnitudo solum est in corpore magno et pulchritudo 4° ethicorum. ¶ Corpus iudicatur ex motibus et actionibus quod ut...

per exteriores modos hominum et operationes distinguntur dispositiones interiores 2° ethicorum. Corpora indurantur ex motibus et sunt firma vel debilia idem. Item et gravitatem pendens maiestate transmutatur propter corporis 4° ethicorum sed transmutatio. Corpus aliquando melioratur et iuvatur ab operationibus que mensurantur anima circa ea que dicta sunt vii° ethicorum. Omnia que sunt corpora possibilia non possunt continue operari 10 ethicorum quia non possunt continue. Animal constituitur ex corpore et anima primo politicorum. In illis que bene disposita sunt tam secundum corpus quam secundum animam anima dominatur corpori sed in pestilentibus et qui male se habent anima sepe dominatur propter quod male disposita sunt secundum animam idem. Anima dominatur corpori principatu despotico idem. Ratio autem et corpori si non debet regi ab anima quod corrumpetur ibidem. Corpus differt a corpore secundum quod nobilis anima habet corpus suum et ecclesia contra sic corpus nobile quo aptius et non admittitur ibidem. Natura est dans corporum ut secundum eminentiam corporis alii ab aliis permaneant ut liberos eligamus corporum habentes. Dicimus quod in magistratibus decorem et dicimus quod habentes sunt digni principari hi indigni subici idem. Exemplo corporum aliqui iudicant hos esse dignos principari hos subici multo fortius debet fieri exemplo anime ibidem. Pulchritudo anime non est ita facile sicut anime idem. Item dispositio corporis et anime quod ut sic corporis regitur ab anima ibidem. Corpus et anima sunt dissimilia 3° politicorum. Leges que sunt de quantitatibus anime ad corpus sunt meliores quam que sunt de quantitatibus ad corpus idem. Omne corpus componitur ex partibus 4° politicorum. Corpora bene disposita ad salutem et naues bene compaginate habentes nautas et politica bene ordinata multa pericula possunt sustinere 5° ethicorum. Bene dispositum secundum corpus est bene dispositum secundum animam quod ut in pluribus vii° politicorum. Prius via generationis oportet legislatorem curare de dispositione corporis et appetitus quam de dispositione anime et intellectus vii° politicorum. Corporis ordinatur ad intellectum et eciam tamen ad finem idem. Corpus in via generationis est prius quam anima idem. Legislator prius debet habere curam corporis quam anime idem. Legislator debet considerare qualiter cives optime disponuntur secundum corpus et de coniugio nupciali idem. Magnitudo ad leticiam etiam si magni corporis non est optima ad politicam communem nec ad bonam dispositionem corporis nec ad sanitatem et procreationem prolis idem. Effectus seniorum imperfecti sunt in corporibus et intellectibus sicut et iuniorum idem. Effectus decrepitorum ultra tempus debitum ... anima sunt debiles in corpore et sic in statu secundum intellectum. Plurimum magna fuit dicta ad potentiam corporum dispositionem secundum dictam sive qualitatem vii° politicorum. Proprie ... prius dispone...dum sunt secundum corpus quam secundum appetitum et intellectum vii° ethicorum.

Coronati quando nobis in preclaris non coronabantur fortissimi et optimi sed habitu quia erat agonizantes in operacione et in actu primo ethicorum.

Corrigo · rectio · ¶ Ro(...) pro cor-
reccione millesies non est stulti p(er) ro(...)
sed operantem simillia ... qui est stulti
viii° ethicorum. ¶ Ro(...) p(ro) correccione civitatum
dictum anaxcindridis poete qui
... fuit civitati sue preter
verba civitatis ... considerare
de observancia legum et tamen nolebant
... bonis legibus idem. ¶ Non minus
laborandum est policiam corrigere quam
a principio instituere iiii° pol. ¶ Poli-
tice sed considerare de correccione poli-
ciarum ... policiarum ... idem. ¶ Impossibile est cives ad invicem
... sine delinquencium correccione
et discordias absque ... v° pol.
In civitate debent esse aliqui corrigen-
tes cives lascive viventes et bona
sua male exponentes v° pol. ¶
Illi homines sunt terribiles si peccaverint
non ... corrigi sed ibi flagella in
tribus ... sunt impossibilia cor-
recti ... timeo

Corrupcio · pluri · Omnis virtus
moralis corrumpitur per malas operaciones
ii° ethicorum. ¶ Omnis ars ex eisdem generatur
et corrumpitur idem. ¶ Operaciones virtu-
tes generantes sunt nate corrumpi ab
superhabundancia et defectu ibidem.
¶ Superhabundancia exercicia corporis et
defectus corrumpit fortitudinem
... potus et cibus am-
plius et minus sufficienti quam natura in-
diget corrumpit sanitatem ibidem. Omnis
virtus in extremitatibus corrumpitur et in
medietate salvatur ibidem. ¶ Intemperan-
cia corrumpit omnem virtutem estimatorem

que non speculativa sed solum illa que
est circa operabile vi° ethicorum. ¶ Corrupcio
vero iniquitatis ... non ap-
parebit homini verus finis ibidem.
Malicia corrumpit principium operabilium
vi° ethicorum. ¶ Una delectacio corrumpit
aliam x° ethicorum. Proprie extranee corrumpunt
operaciones totaliter ibidem. ¶ Delectaciones
aliene ... corrumpunt operaciones
sicut tristicie proprie ibidem. Ex-
cessus divitum magis corrumpit
civitatem quam pauperum v° pol.
¶ Corrupcio et salvacio sunt contraria v°
pol. Policia tyrannica perse corrumpitur
a regno et aristocracia ...
a democracia v° pol. Prima poli-
cia inter omnes policias maxime
et pessime corrumpitur ibidem. Propter
hoc cura de bona disposicione et
disciplina iuvenum maxime legislatori
et corrumpuntur policie viii° pol.
¶ Corrupta optima civitate ig-
navia omnibus aliis civitatibus corrumpi-
tur ... idem. ¶ Dolorosa
et corruptiva sunt ... mortes
... corporum x° ethicorum ...
dolorosa. ¶ Miseria est quando sunt de
... tristia et dolorosa ... omnia
corruptiva et interceptiva ibidem ...
miserabile. ¶ Convenientes ...
... [illegible] ... contraria cor-
rumpit bo. de ... x · m ...

Corrupcio Multe sunt corrup-
ciones hominum et varia sunt nocu-
menta ... x° ethicorum. ¶ Corrupcio et
salvacio sunt contraria v° pol. ¶ Om-
nia timet quando sunt ... corruptiva

et magnas corruptores 2° rethorice. Rate est talia esse timenda que causam videntur habere magnam potentiam corrumpendi aut nocendi sive inferendi nocumenta tendentia ad magnam tristitiam. Omnia corruptiva sunt timenda ibidem. Signa corruptorum sunt timenda sicut pericula, quia terribilis et appropinquatio eius 2° rethorice. Rerum corruptiones sunt bone ipsa sunt mala 2° topicorum. Quorum corruptiones sunt male ipsa sunt bona ibidem. Quorum corruptiva sunt bona ipsa sunt mala ibidem. Unde de corruptione dependere bona vel non sequitur, causa corruptio est bona ipsum est malum sed corruptio virginitatis est bona cum sit actus matrimonialis quo corrumpitur virginitas et virginitas non dependet esse bona quia stat in casu mala et malum bona cum ceteris circumstantiis.

Creditivus. Juvenes sunt astuales creditivi ij° rethorice. Senes nichil credunt nisi credulitate ... eis que cogitantur ad credendum ibidem. Deus sunt in statu non sunt omnibus credentes ibidem. Prosperitatis. Diversi sunt secundum formam passionibus credit ut homines credunt 3° rethorice. Propter suasio et laudat ... qui non agit opera ... sicut ... credimus cui esse illum quem elegit bene operari et si contingeret ei fragilitas fugit bene operatus 3° rethorice.

Credulitas. Ad hominem ... oportet magis credere promissio ... conclusioni vi ethicorum. In practicis oportet credere et credere hominibus qui opinantur et coniecturant circa operabilia ut sunt homines experti senes et prudentes ibidem. Assignatur etiam aliam incredulitatis causam 6° ethicorum ... Ratio finalis e...

credere alicui de amico suo quem multo tempore probavit et ab ipso vidit ethicorum. In actionibus humanis magis credit sermonibus quam operibus 10 ethicorum. Sermones eorum magis credere debemus qui per virtutem moralem quod cavit in ipso quasi ... se ipsos ... efficacia quam sermones 10 ethicorum. Boni mores et bona opera faciunt ut credatur. Nota fit fide credulitatis 4° politicorum. Fuerit magis credi ... propositum ostensum est primo rethorice. Per mores sicut sit credulitas ex parte dicentis commoratio dicit ut faciat dicentem dignum fide nam si quis per suos gestus et mores sic se ostendit modestum ... dignum fide dignus primo ethicorum. Modestis credimus magis et celerius in omnibus simpliciter quam aliis primo in rebus dubiis ubi non est certitudo sed utraque opinantur ibidem. Credulitas non ... propter ... opinantur ... dicentes esse ... suos modestos ... aliquem ... passionato ... non magis credimus non passionato quam passionato ibidem. Credulitas et fides ex parte dicentis sunt per mores ut scilicet dicens habeat bonos mores et gestus ibidem. Credulitas ex parte rei sic est ... ... ordinis ... similis ibidem. Mores magis deserviunt ad credulitatem nam credimus dicenti si nobis apparet bonus et benivolus et amicus 1° rethorice. Tres sunt cause facientes dicentem credibilem scilicet prudentia virtus benivolentia ibidem. Quod supra dico.

Primatio· or· ol·. Nota quo debemus plus ... primo ...

q ostendam(us) oppositu(m) q(uam) adv(er)sariu(s)
qui d(icit) nos esse reos et nichil refert
an hoc fiat sub p(er)sona aliquo vel no(n)
i(d est) nichil refert ostendendo q(uod) ibi
sit parum in forte vel materia ¶ Secundus mo(dus)
q(uod) i(n)stim(us) ad obiectum ostendendo q(uod)
vel p(re)teriit simpl(iciter) in materia q(uae) no(n) s(unt)
veri quae a(rgumen)t(a) ut si no(n) simpl(iciter) s(un)t falsa
sunt t(ame)n aliquo(modo) falsa vel q(uod) no(n) sunt
nociva ut adver(sarius) falsus dicebat aut
no(n) t(antu)m q(uo)d no(n) iniustu(m) aut no(n) turpe q(uo)d
no(n) h(ab)ens magnitudine(m) turpitudinis et illos
defendit r(e)spondentes q(uo)d navi sie te
¶ Aut n(on) se fecisse q(uo)d dicebat(ur) z non aut
se s(ed) no(n) fecisse iniuste ut ipse impone-
bat ¶ Tertius mo(dus) e(st) ostendendo sibi
parum importunu(m) no(n) fuisse voluntariu(m)
scandalisse i(n)fortunio q(uo)d nat(ur)e vel suf-
ficie(n)s aut se crimen no(n) ut criminans
n(on) ... parum s(ed) videbat(ur) sen(s)u(s) ¶ Quartus
mo(dus) e(st) p(er)mutando finem cui(us) gr(ati)a (con)-
stat ostendendo q(uod) nolebam(us) noce-
re i(n)tendebam(us) no(n) attinetu(m) s(ed) si
q(uo)d i(n)venit no(n) attinetu(m) hoc vel p(er)
intentione(m) ¶ Quintus mo(dus) si criminans
de p(re)hensus est in tali crimine q(uo)d nu(n)c
aut p(ri)us q(ua)d ipse aut aliquis p(ro)p(inquus) e(ius)
¶ Sextus mo(dus) si in i(st)o crimine m(u)l(t)i i(n)cul-
pat(ur) de p(re)hensi sunt quos no(n) (con)fite(tur)
esse reos p(er) criminatorem ut puta si de
adulterio est i(n)cusatus et accusans
(con)fitet(ur) q(uo)d quidam adulteru(m) esse bonu(m)
vel aliq(uis) adulterum esse bona(m) deb(et)
dici i(n)cusatus et ego sum bonus
¶ Septimus mo(dus) e(st) si criminans criminat(ur)
alios q(uo)d alii criminant ipsu(m) z m(a)g(is) etiam
si criminant(ur) eos qui credebat(ur) s(ed)
criminatore(m) (et) p(ro)pt(er) quod deb(et) dicere ipse
i(n)cusatus q(uo)d sicut ipse criminans

criminabat(ur) eos qui asserebat(ur) z erat
no(n) rei ita nu(n)c criminat(ur) me q(uam)vis
s(it) apparens et no(n) sum reus ¶ Octavus
mo(dus) e(st) criminat(ur) criminantem et dic(er)e
eu(m) incusatu(m) i(n) p(ro)p(ri)is z si ipse no(n)
e(st) credendus et n(on) p(ro)p(ri)is moribus i(n)cusatus
s(ed) credendu(m) Nonus sic fu(er)it iudicium
p(ro) nobis et aliquis vellet nos de
illo crimine criminari debe(mus) i(n)cludere
esse iniustu(m) q(uo)d sit q(uo)d iudicium iudi-
catum ¶ Decimus sub aliquo iudicio iudi-
catu(m) q(uo)d p(ro) nobis debe(mus) dicere ad-
versario (con)s(ider)ati iudicare ut s(unt) d(e)
o(mn)ib(us) vel aliq(ui)s alio de d(ic)tis p(ro)p(ter)
hui(us) negocii et p(re)terit esse q(uam) de-
liberat d(e) si quis nos vellz i(n)cusare
z(?) ¶ Undecimus debe(mus) accusare cri-
minante(m) de ipsa actu facere q(uo)d i(n)iusti-
tia alia sunt p(ro)babiles q(uo)d plurimis
de magnis dicit(ur) q(uo)d no(n) credit ut iu-
dicat q(uod) sic credat (et) o(mn)ibus (et)
iudicare alius ¶ Solutio crimi-
tiones debe(mus) q(uo)d i(n)veniat (con)cedendo
et negando iniustu(m) ut dicimus
si nocuim(us) fecim(us) t(ame)n honestu(m)
et si (con)tristavim(us) fecim(us) t(ame)n p(ro)ficuu(m)
aut aliq(ui)d tale q(uo)d utraque (con)tristavim(us)
ut corrigere(tur) et efficere(tur) bonus
ibi ¶ Criminans d(ebe)t laudare p(ar)v(u)m
et vituperare fortiter et multu(m) d(ebe)t
(com)ponere multa bona et i(de)o q(uo)d non
fuit ad finem et i(de)o q(uo)d e(st) ad p(ro)p(ositu)m
d(ebe)t ip(su)m vituperare ibi ¶ Alio(rum) ipsi
s(ed) quo criminans d(ebe)t laudare p(ar)v(u)m
et vituperare multu(m) et multa (com)ponere
bona sunt artificiosissimi z iniu-
stissimi q(uo)d multu(m) enim ut ostendit

ad dicendum esse iniustos. Et iterum
laudes premissas magis corrigit
nocua et inproportu ibidem. Facete eri
mulatorem et soluere eminatorem diuersi
rerum ad philosophiam 3o rethorice. Et philosophi
¶ Si orator vult eminare debet
timorem quod se statuat et quod assilat eri
mulatu alterius. Et ipsum inducere per
personam alterius et ex se ipsum. Dum in-
ducere per metaphoram alterius quod ut
si metaphoram audientes magis atten-
dunt eius sermonem et illo ofensiores
sunt. Et philippo quod loquebatur de eo per
metaphoram 3o rethorice.

Cauteri participantes intimi
sunt non adultum dies cum quibus conceperunt
nunt. Sed non participes non sunt adultum
et non pariunt dies. Sed ponunt dies ca-
rnigat. ¶ Et quod aque quas faciunt non
diuictale, et prohibere quas per reminiscentiam
quod non sit illi stomachat eorum ablu-
mate 1o rethorice.

Cupiditas hominum insaciabilis
est. vs. de questione p. li. 2o me 11o

Cura Non enim possibile est aque
habere precium quas quorum non in-
pendit cura quod habeat 2o ethicorum. ¶ Non
est possibile habere aque quod habeat ipse
qui non impendit curam ad hoc quod habeat ibidem
¶ Nullus eo fit bene ad quod non impen-
dit curam ibidem. Liberalis est mag-
na curam de rebus bonis 2o ethicorum
¶ Dignitatis habet curam de bono no-
mine in dumdo ibidem. Magnanimi non
curant ut ipse laudetur neque ut alii
uituperentur 2o ethicorum. ¶ Patri est cura
de filiis viii ethicorum. ¶ Si dominus sit cura

quedam et prudentia humanorum operum
sicut in omnibus virtutibus est recte secundum
7o ethicorum. ¶ Deus habet curam illius qui vo-
cavit bonum intellectualibus et quod
bene et recte operantur, tamquam de amicis
suis ibidem. ¶ Non sufficit quod homines
sortiantur iuuenes fortem et recti
am et bonam nutritionem, sed leges sint
etiam illa quam est vir optime in recur-
vitas honestas adoperando et oportet
quod fit consuetus ineis 10 ethicorum. ¶ In
sola autem lacedemoniorum civitate cum pau-
cis aliis legislator videtur fecisse
curam de nutritione puerorum et de
venatione eorum quod recte contuitur dicere
optimum ibidem. In pluribus autem civita-
tibus neglecta est cura puerorum et de
adinventione eorum et ibi unusquisque
vivit ut vult disponens inconueniens
puerorum et more propriorum volu-
tatem ut faciunt insipientes barbari
ciclope ibidem. ¶ Tamen esse aque
legislatorum communem curam et dirigere
hominum ibidem. ¶ Primum quod urbanitates
puerorum et dirigere actum humanorum
fiat communis cura et recta et conferendi
unicuique quanti possunt recte operari
ibidem. ¶ Ubi communis cura vero est neglec-
ta a presidentibus ibi unusquisque privatam
privatam personam bene vi conveniente ut
suis filiis et amicis aliquis procurat et
quod possit attingere plenitudinem vel si hoc
non possit per se ipsum tunc eligit aliquem
qui hoc possit sed maxime videtur aliquis
posse cum factus est legislator ibidem.
¶ Cura quam communis est in iniusticia et efficaciter
dirigitur ad bonum optime fiunt per
leges ibidem. ¶ Communicans autem fiunt per

leges ibidem ¶ Ille civitates sunt virtuose et
prospere que sunt per leges studio-
sas et bonas ibidem ¶ Yconomus ma-
gis debet habere curam circa homines quam
circa possessiones inanimatas primo pol.
de yconomia ¶ Legispositor maxime
curat homines de omnibus magis 2° pol.
¶ Ubi divicie litigia non fiunt ibidem
¶ Curare dicitur magis augere et multipli-
care possessiones ibidem ubi de possessio-
ne ¶ Legislator prius debet habere curam cor-
poris quam anime 7 pol. ¶ Omnes curare oportet
corpus eorum quod ad bellum ad expellendas
violencias et ad impugnandum alios
per eamdem eodem bene sint religiosi
ibidem ¶ Cura de cultu divino est princi-
palissima quod debet haberi in civitate ibidem
¶ De tali in bello pugnancium legis-
lator debet ordinare duo vii pol. ¶
Legislator debet habere curam de prolibus
puerorum a quo sensu primo tamen per docen-
tes ibidem ¶ Prima habere curam de bona
et bona disposicione et disciplina iu-
venum per hoc magis ledunt et corrum-
puntur policie viii° pol. ¶ De omnibus
pueris cunctis oportet esse communem curam
ibidem ¶ Lacedemones laudandi dicuntur
quia sunt curam et disciplina de pueris
per scolas ibidem ¶ Lacedemones mag-
nam curam habuerunt fientes ex
feralibus quam velacedemones ¶ Secundum le-
gem theodicti quod male curam habue-
runt de alienis que non tradunt
custodibus equos et qui curterunt alie-
nas naves non tradunt opportunas etiam
male custodiunt alienam rem nec
utendum ad propriam salutem opportet rei
2° rethorice ¶ Yconomus debet sepe habere

curam de magnis et et ut minus de
parvis et maior ut frequenter de parvis
et nunquam de magnis primo yco.

Curare ¶ Ad magnitudinem magis
pertinet curare de iusticia quam opiniones
hominum 4° ethicorum ¶ Non est proprium convenit
consuetos comunes curare vel consi-
derare ibidem quam de salute ¶ Duo sunt
de quibus multum curatur scilicet proprium et
multum dilectum 2° pol. ¶ Legislator
magis debet curare moderare acquisitionem
hominum quam possessiones ibidem ¶ Ab-
solutum pertinet civium magis
pertinet curare de disposicione aeris
et aque vii° pol. ¶ Sicut in nave
tes curat diligenter quibus modis
possunt superinducere in vasis utentes
instrumentis invenerunt et in veniens
sic curam debet esse in vasis quo possunt
custodire utendo in vere et in vi-
endo ibidem ¶ Sic in vadentes sunt
invadendo bene esse munitos et
potentes resistere non multum curant
eos invadere a prima ibidem ¶ Legisla-
tor maxime oportet curam et negociacionem circa
disciplinam et bonam disposicionem
iuvenum viii° pol. ¶ Ipso non curat
de honore illos quos per vilescere dicit
aut de opinionibus ipsorum ut puerorum
vel bestiarum 2° rethorice ¶ Eo quod curam
et non parvipendimus non licet nobis
sed fuimus intenti circa illa ii° rethorice
homines irascuntur hiis qui non curant
si ipsos contempnerent ibidem ¶ Homines diligunt
eos qui habent curam de eis ibidem
¶ Nullus curat de gloria nisi glorifican-
tes ii° rethorice ¶ Homines curant de sapi-
entibus tamquam de vero dicentibus

sicut presentes et erudiri ibidem
¶ Senes non tantum curant sibi conferens
honestum quantum conferens ibidem ¶ Remo propria et
aliena similiter curat quantum scilicet [illegible] ad
[illegible]

Custodia ure [illegible] partes

de suo officio est custos iusti quod
[illegible] ¶ Et salvator civitatis [illegible]
custodes tam tempore pacis quam belli [illegible]
[illegible] ¶ Principatus dicitur aliorum custo-
des [illegible] ¶ [illegible] non committere
[illegible] regiones que loca sunt [illegible]
[illegible] et que indiget maiori custo-
dia et que non [illegible] loca magis
idonea ad custodiendum et loca
[illegible] magis custodiantur ibidem

Damnum
In malis dam-
pnificatur iniu-
stus minus quam de
dampno et in
iusti pacies
plus quam de dampno [illegible]
iniustum [illegible] iniustum minus quam
de dampno quam [illegible] plus
habet de dampno ibidem ¶ [illegible] nomina
dampni et lucri [illegible] accepta [illegible]
locum [illegible] possessiones quam [illegible]
[illegible] personalia [illegible] lucri
¶ [illegible] ut plus dampni [illegible]
minus ibidem [illegible] et [illegible]
[illegible] dampni et lucri [illegible] iustum
¶ [illegible] nomina lucri et dampni [illegible]
[illegible] commutacionibus voluntarie
[illegible] fuit usus [illegible] nominum [illegible]
quis plus habet quam prius habuit
dicebatur lucrari [illegible] minus dicebatur

dampnificari sicut contingit in corpori-
bus venditionibus quam [illegible] quibus [illegible]
plus neque minus habebat quam ante
habuerat dicebatur nichil lucrari
nec amittere [illegible] ut eos [illegible]
talia que sunt ipsorum ibidem ¶ [illegible]
sustinet plus de metu pati in
omnibus [illegible] divicias et
honores [illegible] ¶ [illegible] dampnum
infert si quis excecavit mono-
culum et habentes duos oculos [illegible]
[illegible] in oculo ablatum [illegible]
[illegible] sicut collatum [illegible] maius
dampnum [illegible] ¶ [illegible] putant [illegible]
[illegible] dampno et iustificare
[illegible] amici potissimum si
sunt divites ibidem ¶ [illegible] putant
[illegible] iustificari [illegible]
[illegible] et sine dampno ut [illegible] forte [illegible]
[illegible] societatem divitum [illegible] qui
divitibus attinet ibidem ¶ [illegible] sunt
ad iustificandum [illegible]
[illegible] esse in dampnum delecta-
[illegible] et [illegible] sunt eis
[illegible] ¶ [illegible] de-
[illegible] qui eligunt [illegible] esse aut dap-
[illegible] delectabile aut [illegible] futu-
ru [illegible]

Dare pecuniam et consumere [illegible]
facile quam dare cui oportet et quantum oportet
et ubi est difficile [illegible] ¶ Virtus li-
beralitatis magis consistit in dando quam in
accipiendo [illegible] ¶ [illegible] liberalis
magis est dare quibus oportet quam
accipere ubi oportet et non accipere ubi
non oportet ibidem [illegible] liberalis ¶ [illegible]
liberale est dare quam accipere ibidem

¶ Addicionem sit bene facto et bene
operari quod dicitur quia quis dat fecit
qui benefacit et bene operatur ibidem
¶ Liberalis laudatur et gratiarum actio debetur
danti et non accipienti ibidem ¶ Diffi-
cilius est dare quam non accipe-
re ibidem propter hoc difficilius ¶ Commu-
niter homines qui dant dicuntur liberales
et liberalitate laudantur de liberalitate qui acci-
piunt non ibidem ¶ Liberalis dat propter
bonum finem et rectam racionis 4° eth.
¶ Dacio liberalis est delectabilis vel
saltem sine tristicia ibidem ¶ Liberalis dat
delectabiliter et sine tristicia ibidem ¶ Qui
dat illis quibus non oportet vel dat
gratia non boni finis non dicitur liberalis
ibidem ¶ Liberalis non dat cuilibet et simi-
liter ¶ Liberalis est ita vehemens in
dando quod derelinquit sibi pauciora et
minora ibidem ¶ Liberalis dat et distri-
buit secundum qualitatem sue substancie ibidem
¶ Dacio liberalis non pensatur ex multi-
tudine datorum sed secundum dantis habitum
ibidem ¶ Ad decentem dacionem sequitur
decens accepcio 4° eth. ¶ Ita decens
dacio quam decens accepcio sunt ab ipso
liberali ibidem ¶ Secundum Symonidem poetam
bene tristandum est homini si dedisset quod
est dans optime quod hoc fecit quia
sunt ematores pecunie et avari ibidem
¶ Superba et possessio procedit de longin-
quo ipsos dantes prodigos i. indiscre-
te et inordinabiliter dantes ibidem ¶ Non est
mali i. nocivi et iniuriosi sed vilis
animi et eius qui leviter circa divicias ad
temporalia pauperitatem passus quod superat
in dando et non accipiendo sed potius
insipiens ibidem ¶ Prodigi nullatenus curant
habent bonum de bono racionis in dando
ibidem ¶ Prodigi solum dant ex quo accipiunt

dando et non accipiendo ecce ibidem ¶ Prodigi
non dant sicut liberales ibidem ¶ Dacio-
nes prodigorum non sunt liberales ibidem
¶ Daciones prodigorum non sunt bone ibidem
¶ Daciones prodigorum non sunt ut oportet
ibidem ¶ Prodigi multi dant adulatori-
bus et aliis sumentibus hominibus sed faciunt
alia voluntate eos delectantibus ibidem
¶ Amicis oportet dari et non alias ac-
cipienti 4° eth. ¶ Qui volens dat alicui
ea que sunt ipsius non patitur iniustum
secundum legislatorem 5° eth. ¶ Qui dat alicui
aliquid et per sua intencione recompensa-
cionem de qua non sit mencio in dacione
vel ut dignum reputat quod fecit sibi
aliquid equale vel plus hic non est libe-
ralis dans sed potius accommodans
8° eth. ¶ Invalidatur amicicia moralis si
alicui aliquis dedit non est sibi quasi
tamquam ut sibi recompensatum datum sibi sim-
pliciter vel magis tunc erit dissolucio
amicicie et ille qui dedit accusabit
recipientem et querulabitur de ipso ibidem
¶ Racio rei quare aliqui dant sine ne-
cessitate et tale de quibus et sim-
pliciter se gratis dare et nichil quod retri-
bucionem expectant recompensacionem
quia omnes vel plures volunt et sim-
pliciter appetunt bona honesta sed in
tholomia in effectu eligunt ea que
sunt eis utilia sed benefacere alteri
non cum intencione ut gratis recipiat re-
compensacionem beneficii sed bonum ho-
nestum sed ab aliis beneficium recipere
est bonum utile ¶ Inde est quod homines
eligunt illud licet aliud preten[dant]
ibidem ¶ Taliter et liberaliter faciendum
est quod magis sit reddendum debitum

est gratis dandum sed sic gratitudo quod gratuita donatio accedit in bono
viro quia ut honestius est in istis multum virtuoso sed non vitioso ut
accedat in natura sicut magis natura est
liberalis ipsis. Est aliud tamen adhuc et
declinandum. ¶ Pro quo gratitudo quod retribuo
quod sit pro beneficio quod pro tanti non potest
esse pro aliqua gratuite donationem ut si
quis impetret aliquis alicui beneficium et
pendat ei quod sit studio suo quod
potest fiat retribuo ei quod sit esse ma
lis ibidem Michel dicit quod non solum vir
quod non solum actualiter vel habitualiter vel
potentialiter ut lapis qui in se habet
ignem quod ad eo accutitur ignis scelen-

Debellator

Iste est debella-
¶ tor animus fidelis qui ne alt-
erius priores et est primus ad primos
plenum in animo 2o rethorica

Debet

Cui debetur per esse aliqui
secundum opus quod suus di-
dicit 3o politicorum ¶ Cum primus debet esse
princeps plus dispensat principalis iste
¶ Cum vir esse suus debet subesse
ille ¶ Vir studiosus principalis debet
quod dignior ~~rem~~ policiare 3o

Debilis

Homo non imperat multum
debilibus nec multum potentibus vel saltem
minus quam alius 5o rethorica ¶ Debiles sunt
misericordia 2o rethorica licet non misericordes
debiles sunt magis formidolosi animus
ideo senes sunt debiles 2o rethorica

Debitor

Recipiens beneficium ab
aliquo est debitor illius 9o ethicorum Ille
quibus aliquod debetur habent potestatem ut li-
bere possunt dimittere suum debitorem
viii ethicorum Beneficiati quod ipsi recep-

tum beneficii constituuntur debitores eorum
a quibus beneficia receperunt 9o ethicorum
¶ Immutuantes debitores vellet non esse
illos quibus tenentur ut solverent et
reddere mutuum ideo et accomo-
dantes multum curam habent de salute
debitorum ne perdant mutuum quod dede-
runt ibidem

Debitum

Magis reddendum est
debitum quam gratis dandum 9o ethicorum Retri-
buere debitum beneficiatori malo et gratis
donare alicui virtuoso inconveniens videtur
in quo venit facere beneficiatori malo
eam retribui debet debitum ibidem

Deceptio

Multis fit deceptio
in discretione boni et mali propter delectationes
3o ethicorum Socrates volebat nullum
posse decipi contra propriam scientiam 1o ethicorum
Cum dicunt de actibus humanis vel-
tum decipiunt seipsos 1o politicorum Homines se-
pius falluntur in argumentis quia ut in pluribus
etiam tunc quod videtur bonum quamvis non
sit est bonum 2o rethorica Iuvenes non du-
rum in multis sunt decepti ibidem Imperfectis
pueris convenit quod continuat deceptio bonorum
vel fictorum quia contingit aliquid derivat ita
pulchre esse fictum et compositum quod pueris
decipitur circa illud 2o politicorum Sic etiam
contingit deceptio quod ut cum videtur
sic posita sunt quod non desistunt 3o rethorica

Decor

Est debitum commensuratio
membrorum corporis 3o topicorum

Deductio

Secundum plurimum est optima
deductio quam homines sedentes super
terram et gaudentes ubi est audiunt
philomenam in aliquo loco proximo
et resonantes suaviter viiio politicorum
deductio est quedam opinio intellectus

hns f se rōem bom et eligi līs
et de lēacōem ɔseqūtem

Defectus Explicatē gnāt
vtutū stt medie int̄ sup̄hūdāciā
et defectū 2° eth̄ ¶ Jn omnibus
passionibꝫ ⁊ opacōibus ī venit̄
sup̄hūdancia defectus ⁊ mediū
ibid ¶ Jn oibus opacōibꝫ ⁊ passi
onibꝫ sup̄hūdancia ē uicōsa et
defectus vitupatur ibid ¶ Sup̄hū
dancia ⁊ defectus ptinet ad mali
ciā medietas ad vtutē v̄ tamq̄
malicia sꝫ tamq̄ sup̄hūdācia ꝗ
defectꝫ sꝫ rōem sup̄ ext̄mi tꝫ in
deficit ul̄ hūdat in me° ibid
¶ Deficientes circa delectacōnes non
mltū ī pemunt 2° eth̄ ¶ Deficientes
circa delectacōes illus nō ē nome
impositū tn̄ pōt dici ī sēsibiles ibid
g° 3° dele° ¶ Aliq circa delectacōes
gustus ⁊ tactus deficiunt ut quia
gaudet et delectant delectacōibus
mimis q̄z optꝫ 3° eth̄ ¶ Jn aucte pecc
et dacōe pecuniaꝫ pluꝫ ē q̄dā
medietas sup̄hūdancia ⁊ defēs
ibid defectus uc ē in nocatꝫ ibid
¶ Defectus a medio in ipa ira dr̄
ī irascibilitas ibid ¶ Defectꝫ uc
ē vitupabilis ibid ꝗ 3° iii ¶ Jn
denacōn tr̄iū p mediū deffectū
ɔgnoscim⁹ sup̄hūdanciā et defectū
cuiꝫ tꝫ ira ɔmutat̄līs 4° eth̄ ¶ Jn
iusticia dr̄ sup̄hūdancia ⁊ defēs
ibid pro pōi iusticia et hus iuiꝫ
ɔtin⁹ in bonis actionibꝫ sup̄hūdarē
et deficē in hns est iusticia et in
iusticia 4° eth̄ ¶ Bolu illa q̄ hnt
se sm̄ in bonis actionibꝫ puta
hns ɔvenie° sm̄ iusticiam ⁊ iusticiꝫ

et qui q̄nq̄ sup̄hūdaut ⁊ q̄nq̄ de
ficiunt ibidē ¶ Res pōtina q̄nq̄
pcat et deficit 4° eth̄ ɔ in vtu
tibus moralibꝫ oꝫ eligē mediū
et nō declinarē ad sup̄hūdanciꝫ
et defectu vi° eth̄ ɔ Jn elecōne
delectabiliū a qꝫ eligi debēt pt ipa
ɔtingit fi sup̄hūdanciā ⁊ defec
tū 1° eth̄

Defendo dens Excuti ī
ɔvenienc et turpis ē aliq̄ nō
posse se defendē corpe mlto
mag⁹ inɔvenienc et turpe ē se
nō posse defendē sermōe p° eth̄
¶ Sup̄ hꝫ defendas ꝑ̄ pro accusato

Degenero Ra° ē ꝑsēc
ita nobilis q̄ nō degnet a nā
3° reth̄ ho ꝑ nobilis ¶ Aliqn
filii degnant a pn̄tibꝫ bonis
aliqn̄ c° sꝫ ingnosi et stabilēs ibid

Dehonesto Hoies pane
tes aut passi talia q̄ inferūt
dehonestacōeꝫ et obpbriū eru
bescūt 2° reth̄ q̄m hōcōibus

Deierare Malus in iuris
fitilis pt deierarē p° reth̄
¶ Deierare ē iniustū facē ibid
¶ Deierare ē mete nō ore ibid

Delectabile Simaniꝫ ē id
delectabile sm̄ quē ē amicus ut
equus ē delectabilis amati equum
et spectaculū amati spectaculū
g° 2° ois amicꝫ malꝫ solitꝫ
fudat nichil n appetit sm̄ ꝗ
n ꝑsilitu dīcte ꝗ sꝫ ad ꝗ dēo

omne amatum optat convenientes esse
amanti et propter quod delectabile. 9o ethicorum
¶ Virtuosus est delectabile ideo quod amat
ibidem ¶ Omnis virtuosus operantes
secundum virtutem est delectabilis operanti
propter virtuosus est delectabile ideo quod ipse
amat sed quilibet viciosus amat o-
perationes suas propter virtutes alias ipse
non amaret ibidem ¶ Ita viciosi
operandi est virtuosis delectabilis ibidem
¶ Operaciones virtutum sunt delectabiles
simpliciter ibidem propter operationes ¶ O-
perationes virtutum secundum se ipsas sunt delecta-
biles nec requirunt delectationem ex-
trinsecam ibidem ¶ Bonum honestum est de-
lectabile 2o ethicorum [illegible]
¶ Omne bonum utile est delectabile ibidem
[illegible] bonum ¶ Omnes homines gratia de-
lectabilium omnia operantur 3o ethicorum
¶ Que sunt secundum temperantiam sunt delectabilia
ibidem ¶ Bonum unicuique habitui videtur bo-
na et delectabilia circa que sunt conforma
tali habitui et que ei conveniunt ibidem
¶ Amabile delectabile desiderabile tamquam
bonum et contraria tamquam malum ibidem
¶ Amatoribus boni sunt delectabilia que
natura delectabilia sunt bonis habentibus
appetitum rectum ratione regulatum [illegible] ethicorum
¶ Delectabile carius impetu fortius
movet appetitum quam utile ibidem 3o ethicorum
¶ Difficilius est tristia sustinere quam a
delectabilibus abstinere ibidem 3o ethicorum
¶ Pugnantibus finis gratia cuius pugnant
est delectabilis sicut corona et honores
quos inde recipiunt ibidem ¶ [illegible]
pugnantibus finis propter quem pug-
nat est delectabilis tamen sustinere vulnera
et percussiones est eis dolorosum ibidem
¶ Operaciones omnium virtutum sunt delectabiles

[illegible] attingit suum finem ibidem ¶ Vo-
luntas fortitudinis operationes non sunt de-
lectabiles nisi in quantum attingunt finem ibidem
¶ Diversis diversa sunt delectabilia et
secundum diversam eorum complexionem 9o ethicorum
et 10o [illegible] homini unum est delectabile
et necesse distincte aliorum ab aliis est
longe abesse homines i. [illegible] ibidem
¶ Temperatus non delectatur in aliquo delectabili
vehementius quam oportet ibidem ¶ Temperatus
non tristatur superflue propter absentiam
delectabilium ibidem ¶ Temperatus non concu-
piscit delectabilia inordinate sed
mensurate cum mensura rationis ibidem
¶ Temperatus concupiscit delectabilia que
sunt necessaria ad sanitatem vel ad bonam
habitudinem sub illis conditionibus in [illegible]
temperatus et temperatus circa delectabilia observan-
da recta conditiones sed similiter ibidem ¶ De-
liberalis est delectabilia vel salte
sine tristicia ibidem 4o ethicorum ¶ Opus quod
fit secundum virtutem debet esse delectabile vel sal-
tem non triste ibidem ¶ Impendere alicui
beneficium hoc est magnifico delectabile
et ipse non triste ibidem ¶ In genere non
est circa omne delectabile sed solum circa gustus
et tactus 1o ethicorum ¶ Delectabilium quedam
sunt necessaria ad vitam humanam quedam non
[illegible] corporalia delectamenta pertinentia
ut que sunt circa cibum et usum venereorum
quedam ut que sunt eligibilia secundum se ipsa et
[illegible] se [illegible] sed victoria
honor divicie 10o ethicorum ¶ Delectabilium
que sunt necessaria ad vitam humanam quedam
consistentia in individuum vel ad conservacionem
speciei ibidem ¶ [illegible] delectabilium quedam
non sunt necessaria ad vitam humanam tamen sunt
eligibilia secundum se ipsa ut honor victoria et
ibidem ¶ In celitate delectabilium que sunt

eligibilia per se ipsa contingit fieri superhabundantia et defectu ibidem. Delectabilia necessaria sunt omnia delectamenta corporalia per tactum ut que sunt circa cibum et usum veneriorum et universaliter illa corporalia circa que posuimus temperantiam et intemperantiam ibidem. Usus veneriorum est delectabile naturam ad vitam humanam per quibusdam infinitis. Delectabilia non necessaria ad vitam sunt que virtute coadiuvant et instrumentaliter felicitati deserviunt sicut victoria honor divicie ibidem. Delectabilium quedam sunt naturalia eligibilia ut ea que naturaliter conveniunt ut comedere panem bibere vinum. Alia sunt delectabilia illis opposita ut illa que sunt contra naturam communiter ut delectacionum victorum et bestialium comedere carnes crudas et mortuorum. Alia sunt delectabilia intermedia sicut illa que sunt appetitum et potestatem racionis ordinatam homo non parent ut gloria victoria ibidem. Circa sunt quia delectacionum et concupiscenciarum non delectabilium naturaliter que sunt eligibilia per se naturam ut est intemperancia ibidem. Circa delectabilia intermedia non vituperantur homines quia talia amant et concupiscunt sed vituperantur quomodo concupiscentes que sunt in superfluo concupiscunt ibidem. Circa delectabilia que sunt naturaliter eligibilia non est intemperancia et continencia simpliciter dicta sed secundum quid scilicet quantum excessus est superhabundancia vituperabiles utique secundum quod ibidem. Amor et concupiscencia delectabilium que sunt naturaliter eligibilia non est vituperabilis secundum se sed illi vituperantur qui circa talia immoderate se habent et preter racionem operantur

aliquid intemperancia idem. Circa delectabilia que sunt naturaliter eligibilia non est malicia quia unumquodque eorum naturaliter est eligibile propter se ipsum sed nimium eorum est in se aliquid propter quod fugiendum sit ibidem. Circa delectabilia que sunt naturaliter eligibilia non est incontinencia simpliciter dicta de quo preterea incontinencia. Delectabilium que sunt naturaliter eligibilia secundum superhabundanciam ipsorum sunt prava et fugienda ibidem. Delectabilium quedam sunt delectabilia per naturam quedam non sed secundum delectabilium per naturam quedam sunt delectabilia per naturam simpliciter et universaliter omnibus sicut cibo et potu per eum est delectabile omnibus animalibus. Alia sunt delectabilia secundum aliqua secundum formam determinata genera et species animalium et hominum ut quibusdam animalibus convenit comedere herbas quibusdam carnes ibidem. Delectabilium per naturam quedam que delectant homines propter orbitates vel propter aliquas consuetudines corporales aut tristicias aliquas ex quibus natura transmutantur ad aliam disposicionem sicut in mulieribus novum impregnatis ista sunt delectabilia propter mala consuetudinem que propter principales naturales vel complexiones ibidem. Secundum diversa delectabilia inveniuntur in hominibus habitus talibus consimiles talibus delectacionibus qui reducuntur scilicet quod sunt quidam habitus naturales quidam non naturales sed bestiales ibidem. Delectabilia propter consuetudines sunt sicut propter instinctum mentis vel aliquam corruptam furia sicut legitur de rege bersidis

qui factus ipsum facilitat operatur
interdum et dividens eum frustatim
comedit sicut et talia sumens cuius
sui generi extra comedit idem. Delec-
tabilia que natura consueta consue-
tudine ut puta propter intiorem egritudinem
ut quidam delectantur sibi evellere pilos
et corrodere sibi ungues et qui come-
dunt carbones et terram et veri coy-
tu cum masculis idem. Omnia delecta-
bilia que natura reducuntur ad duo scilicet
quibus accidit operari naturam que corrupta
id est prava seu mala quos quibusdam
consuetudine longa opportet assue-
facti asotia et fucicia idem. Con-
pia sine aliquo motu racionis propter
delectabile non curant ita 1° ethicorum. Opera-
ciones constituentes habitum sunt delecta-
biles patentes quod enim operantes
parantes perducit ipsum habitum qui est per-
fectio sicut ius non licet certas bene et de-
lectabiles secundum perfectum ad habitum que
constituunt idem. Aliquae sunt operaciones
delectabiles per se ibidem et per accidens.
Operacio que est in quantum perficitur natura id est
que appetitus nutrimentum et qui est
natura indiget et que quibus modo ad
replecionem naturae indigentis non est
delectabilis per se secundum se sed per accidens quod
magis tamen terminatur ad saturitatem et reple-
cionem naturae sicut ibi idem. Operaciones
que sunt constituentes habitum et naturam
non sunt delectabiles per se cuius sig-
num est alias sic tunc omni homini
esset delectabiles per se similis patet quando
eodem delectabili gaudet natura reple-
ta et non repleta idem. Operacionum quod
procedit conatur et sectamus unum

constituitur e habitibus iam perfectis
delectabiles per se idem. Non eodem de-
lectabili gaudet natura secundum cibo mi-
nimum suppleta et natura bene dispo-
sita quia natura bene disposita gaudet
his delectabilibus que sunt simpliciter delecta-
bilia eo quod sunt consonancia secundum naturam non ex eadem consonancia
superimpleta gaudet delectabilibus
contrariis ut accidit amaris pro
taliter appetitum quorum nichil
simpliciter est delectabile 1° ethicorum. Sicut
se habent delectabilia ad invicem
que sunt constituencia delectacionem sic se
habent delectaciones que ex hiis provene-
runt idem. Ex quo operacio non impe-
dita quedam dicitur felicitas propter hoc est
eligibilissima quod causat summam delec-
tacionem ideo homines reputant vitam
felicem esse delectabilem idem. Vita
felix est delectabilis ibidem. Delec-
taciones pocius magis sunt eorum qui magis
apparent delectabiles. 1° ethicorum quod. De
delectacione. Delectaciones intellectuales
sunt circa ea que sunt delectabilia secundum
suam naturam et non secundum accidens ibidem. Illa
sunt delectabilia secundum accidens que non
delectant nisi in quantum sunt medicativa id est
tristiciam aliquam defectum mediativa patet
per hoc quod talia medicativa non videntur
esse delectabilia ipsi sano nisi
quando accidit eum sensibiliter aliquid
corroporante id est nisi quando tristatur et labo-
rat in operacionibus secundum alium idem. Nichil
idem est semper delectabile homini quia
natura hominis non est simplex sed ex multis
composita scilicet ex anima et corpore. Unde
propter delectacionem intellectualem que
competit homini in eo esse aliquid delectabile
quod sibi convenit secundum naturam corporalem

que est corpus ¶ Ideo si hō secundū
aliquam sui dispositionem agat aliquam
delectationem sibi delectabilem est ¶ Iter de
lectatio est preter naturali homini secundum aliquam
eius dispositionem ut licet contemp
lare est naturale homini secundum intellectus
non tamen secundum organorum langwescit
in contemplando ibidem ¶ Preter intel
lectuale delectationem quem appetit hō
ex parte anime oportet in eo esse aliquam delectabilem
quod sibi conveniat secundum naturam corruptibilem
que est corpus ibidem ¶ Non hō semper de
ab una dispositione compugnatis adeo
temperatur tunc id quod agitur neque videtur
triste neque delectabile ibidem x° ethicorum
¶ Voluptates opposite ex diversis non sunt vere
et idem est delectabile ¶ Transmutatio
est maxime delectabilis hominibus ibidem
propter consuetudinem transmutatio ¶ Aliquid est de
lectabile simpliciter quod non est delec
tabile homini ut ¶ Dulce est de
lectabile et tamen non est delectabile infecto
vel colericam est viij ethicorum ¶ Etate
iuvenili tussiente in senium alia
sunt ipsis delectabilia ibidem ¶ Omnes
boni et virtuosi sunt adinvicem delec
tabiles ibidem vel ex virtuosus ¶ Vn
tumque simpliciter sue delectationes sunt delec
tabiles et etiam tales que sunt
ipsis similes ibidem ¶ Actiones virtuo
sorum sunt delectabiles secundum eo quod sunt
similes ibidem ut ex virtuosus ¶ De
lectabile videtur esse quedam bonum
amatoribus delectatio 8° ethicorum
¶ Homines non possunt diu conversari si
non sunt mutuo delectabiles et non gau
dent in eisdem ibidem ¶ Vita simpliciter delec
tabile est potior quam propter utile ibidem
¶ Communicatio quedam sunt simpliciter de

lectabile ut quantitates in instrumentis
musicalibus ibidem ¶ Felix non indi
get aliquibus preter delectabile corporale
vel parum x° ethicorum ¶ Vita felicis
secundum se ipsam est delectabilis ibidem ¶ Operatio
virtuosa est delectabilis secundum se ipsam ibidem
¶ Operatio boni viri studiosi et est
virtuosa et delectabilis secundum se ipsam ibidem
¶ Operatio bona et studiosa inter omnia
delectabilia est nugis prima delectabile
ipsius felicis ibidem ¶ Tam operationes
alia quam felicis sunt ea que naturaliter
sunt delectabilia ibidem ¶ Operatio virtuo
sa secundum se ipsam est delectabilis ibidem
ut cum sit bona et virtuosa ¶ Esse
et vivere est naturaliter delectabile fe
lici ibidem propter ex felix ¶ Unumquodque vivere
et vivere est naturaliter bonum et delec
tabile ibidem ¶ Vivere omnibus videtur
esse delectabile ibidem ¶ Si vivere est
bonum naturale et secundum se ipsum tunc etiam
secundum se ipsum est delectabile ibidem ¶ Se
tire et proprie bonum quod est impe
est unicuique delectabile ibidem ¶ Esse
ipsius bonis est sine bonum et si
ne delectabile ibidem ¶ Bonis se ip
sum sentire est eis maxime
delectabile ¶ Ratio est quia sentiendo
sentiendo se sentire sic tunc scilicet hoc sen
tiunt id quod est ipsis bonum et in se
ipsum esse et vivere et in hoc delec
tantur ibidem ¶ Sentire se et intelli
gere se intelligere est delectabile virtuo
so propter ex virtuosus ibidem ¶ Delecta
bile est virtuoso sentire sui amici
esse et vivere ibidem ¶ Dicitur unicuique
virtuoso est delectabile et eligibile quod

ipe est sic sibi est delecta le et eligi
bile qd amatus sit vel simpr vel
pipique ibidem Et virtuosus ¶ Sensus
quo as sentit sibi in ee bonu est
delecta le s. se ipm ibidem ¶ Pntia ami
cor est delecta l tam in bonis fortun
is qz infortunijs ibidem ¶ Pntia amico
condolentiu est mixt et hz quada mix
tura ex delect li et trista li ibidem ¶ Visio
amicor est ipis delecta l ibidem ¶ Visio
amicor infortunato delecta l ibidem
¶ In bonis fortunijs pntia amicor e
delecta l ibidem ¶ Vnumqz delectable
est cu amicis conversari ibidem ¶ Delec le
est homi qz intelligat suos amicos
in eis bonis opibus delectari ibidem ¶ Bonu
vtile exna sua est mi delecta le
et amabile qm bonu honestu x°
eth ¶ Delecta l pntis i delecta le qd
max in pntia est ipe actus quo actu
fruam delecta li ibidem ¶ Delecta le
ca pns est opato pntis ibidem ¶ Futum
delecta l est ipa spes ibidem ¶ Ptita
sola meoria est delecta l ibidem ¶ Me
moria bonor honestor que quis
fecit in ptito est pse delecta l sz me
moria bonor vtilium vel oio non
est delecta l vel mi delecta l ibidem
¶ Expectacio vel spes vtiliu futuror
est magis delecta l qm expectacio
bonor honestor ¶ Racio est t quia
bonu ignotu no delectat sz solu notu
sz qz bona honesta no cognoscit
nisi qui hz ea et ipa cognoscit si
sint ptita no el si sola sint futura
ibidem ¶ Vita felicis s. se ipam est
delecta l ibidem ¶ Hoies propter mor
dinatoz sui appetitus frequnt eligunt
aliqua delecta lia etiaz si sint mala

et fugiunt tristia etiaz si sint bona
x° eth ¶ Spes et meoria bonaru
actionu sunt delectabiles ibidem ¶ Delca°
inquitu est pfecta est delctabil ibidem
¶ Visiones amicor sunt delctabiles ibidem
¶ Cur opaciones et m sensu sunt mle
delectabiles tu ipe sensus sit po
tentissimus et opat ad tale obiectu
qd est quientissi m sensui ibidem
¶ Illa sunt vera delecta lia quibus
gaudz ipe virtuosus ibidem ¶ Et aliqua
que videtur tristia virtuoso apparet
delca lia quibusdam alijs hoc magis
est admirable ibidem Racio Et v
tuosi ¶ Que detesta virtuosi non
sunt simpr delecta lia sz solu viden
talia ipis pravis et male dispoitis ibidem
¶ Opaciones delctables que sunt in ludo
viden esse delctabiles propter se ibidem
Et ludus ¶ Illa sunt vere delca lia
et preciosa que iudicat esse talia ab
ipo studioso ibidem Racio Et virtuosus
¶ Non e ibidem delca le vnumqz s. naz
sz aliud et aliud primo pol ¶ Vocari
per se ad nuptias est delecta le mlt
pse 8° pol ¶ Sedm omeru musica
delctans oms est valde delctabilis
ibidem ¶ Sompnus et ebrietas sunt delca lia
8° pol ¶ Reges nate e delctabilis
ibidem Racio Et de Reges ¶ Venetiqz
sine nocumento opant vel aliquid no
solu que sunt ad fine sz etiaz ad
requiez ibidem ¶ Raciones que sunt s m
musica sunt de mio delctabiliu et m
se ibidem ¶ Respiciens similitudine aliq
forme for e et delctatur in ipa s m qz
ymago e forma illius ¶ Visio formo
illius et m se ipaz erit sibi delctabil
ibidem ¶ Etiam sunt dena delctabiliu

ibid ¶ Omnibus delectabile qd conveniens
est eis s[ecundu]m naturalem inclinatiōz cor-
p[or]is pol. ¶ Pulchra & delectabilia
sunt bona q[ui]a talia sunt sana bon[i] s[e]n[sus]
delectationis p[ri]mo reth. ¶ Demu[m] bo-
nor[um] hec sunt delectabilia hec s[unt] se
eligibilia ex v[erbo] boni ibid ¶ Honor
et gl[ori]a sunt delectabilia & factiua
multor[um] bonor[um] et ulti[ma] ad talia se-
quu[n]t[ur] bona p[rim]o reth. v[erbo] honor ¶ Om-
ni[bu]s delectabile e[st] melius min[us] de-
lectabili ibid vor[um] v[erbo] meli[us] ¶ Vir-
tus est q[uod]da[m] boni & delectabile id[est]
p[ro]pter q[uo]d cupiat illa dici fieri que sunt
ut p[ro]pter delectabile ¶ Assuetu[m] & con-
suetu[m] sunt co[m]putanda inter delectabilia
ibid ¶ Multa q[ue] naturalit[er] no[n] sunt delecta-
bilia ta[men] cu[m] assueta fuerint delecta-
bilia sunt ibid ¶ Ea que p[ro]pt[er] se
homines agunt q[ue] sunt bona q[ue] apparentia
bona q[ue] delectabilia q[ue] apparentia delec-
tabilia id[est] ¶ Mala sunt demu[m] eligi-
bilium & delectabiliu[m] vi[delicet] p[er] q[uo]da[m] co-
mutatio[n]e ul tra[n]ssu[m]ptio[n]e p[ri]mo reth. v[erbo]
malu[m] ¶ Comutatio q[ue] tra[n]ssu[m]ptio tris-
tiu[m] sunt demu[m] delectabiliu[m] & eligibi-
liu[m] si sit tra[n]ssu[m]ptio q[ue] comutatio
minor[um] p[ro] a[mi]cib[us] id[est] q[uo]d v[erbo] triste
¶ Omne factu[m] delectationis est delectabile
p[ri]m[o] e[thicorum] t[extus] ¶ Omne efficiens delectatio[n]e[m]
i[n] sensu[m] e[st] delectabile s[ecundum] p[rim]o reth. ¶ O-
mne eciu[s] ana[m] est delectabile ut in
plurib[us] q[uia] q[ue] a[n]q[uis] ea que sunt contra
natura[m] ut studia & conatu[s] assueta
sunt delectabilia ibid ¶ Natu[r]ale est
delectabile in initi[o] i[n] inferri in id q[uo]d
est s[ecundu]m natura[m] ut in plurib[us] q[uia] q[ue] a[n]q[uis]
ea que sunt contra natura[m] ut sup[ra] ibid
¶ Magne est a[li]q[ui]s delectabile aliam

cu[m] assu[m]psit s[ecundu]m ip[s]i[us] natura[m] que sit s[ecundu]m
ip[s]a[m] q[uia] capit[ul]o natura[le] qd conveniens
nobis s[ecundu]m aq[ui]situ[m] habitu[m] ita q[uo]d
q[ui]d dicat[ur] natura[le] s[ecundu]m form[a]m acq[ui]sita[m]
ex op[er]ib[us] n[ost]ris & i[ta] q[uod] o[mn]is habitus
inclinat in aliquod p[er] modu[m] nat[ur]e
sic q[uod] p[ro]pter habitu[m] acq[ui]situ[m] quoda[m]-
mo[do] ead[em] na[tura] acc[id]ent et ip[s]or[um] op[er]a
que sunt ab habente ibid ¶ Con-
sueta sunt delectabilia ibid vor[um] v[erbo]
co[n]suetudo ¶ Consuetudo facit de-
lectabile qd p[ri]us sunt coacta ibid
¶ Contraria sollicitudi[ni]s studia et
& i[n]tentio[n]e sunt delectabilia ideo o[mn]es
desidie et ocia & negligencia & ludi
& requies & sopnos sunt demu[m] de-
lectabiliu[m] ibid ¶ Omnes desidie
s[ed] q[uod] aliquis malet i[n] moli[tione] q[ua]da[m]
ocia negligencia ludi & requies sunt
demu[m] delectabiliu[m] p[ro]p[ter]ea q[uia] nichil hos
pe[r] ad aliqua[m] i[n]tentio[n]e ul coactio[n]e[m]
cu[m] in talib[us] no[n] molentam [con]n[a]tu[m]
natura[m] ibid ¶ Omne illud est delec-
tabile cui[us] in e[st] co[n]cupia p[ro]p[ter]ea q[uia] co-
ncupia est delectabilis appetitu[s] ibid
¶ Omnia delectabilia reducu[n]t[ur] ad tri-
plicia q[uia] n[ecess]e est omnia delectabilia
q[ue] esse in sentiendo p[rese]ncia q[ue] i[n] memo-
rando p[re]terita q[ue] in sp[er]ando futura
ibid ¶ Proverbia[li]t[er] d[icitu]r q[uod] delectabile
est saluata[m] e[xi]stens laborum & post
angustias delectat[ur] ubi meminit
q[uoni]am multa passus fuerit & multa
gesserit ibid vor[um] v[erbo] p[ro]verbium ¶ De-
lectabile e[st] non h[ab]ere malu[m] ibid
¶ Irasci est delectabile ibid vor[um] v[erbo]
irascor ¶ Primire est delectabile
ibid p[ri]m[o] v[erbo] primio ¶ Cui[us] no[n] est
adeptio hoc est triste & ta[men] est

adeptio illud est delectabile et ideo na
ci tristantur vehementer non pervenientes
et sperantes pervenire gaudent ibidem ¶ Non
solum pervenire et vincere est delectabile sed
etiam videre talia est delectabile ¶ Ideo quia
in talibus fit quedam apparitio excellentie
et ideo talium visorum sunt omnes concupis
centes ibidem ¶ Omnes ludi pugnatiui
ut cum histriones addiscunt fistulando et
cantando et litigatiui id est disputatiui sunt de
lectabiles probatur in talibus sepe fit
vincere et victoria est delectabilis ibidem
¶ Proiectiones ossium id est vincere in pro
iciendo ossa et sphisationes ut ludere
ad tales pilas alea et petrisatio et
ludus in proiciendo lapides et ludus
circa studiosos ut quilibet ludi libe
les sunt delectabilia primo rethorice ¶ Ludi
quidam semper et statim sunt delecta
biles ut venatio quedam cum quis fu
erit consuetus ad illos ibidem ¶ Omnis
venatio semper est delectabilis ratio quia
ibi est contentio et per quas victoria et
omnis victoria est delectabilis ibidem
¶ Altercatio et ligatio est delectabilis
ipsis consuetis quia ad talia secundum quod al
tercatio sit in causis alia in colla
tionibus et disputationibus ibidem ¶ Ho
nor et complacentia sunt delectabilia ratio
quia fit fantasia ¶ Unicuique qui ho
noratur et sibi applauditur quod sit talis
qualis dicitur et quod sit studiosus tamen
debetur honor primo rethorice ¶ Honor et
applausio eorum venerantium magis de
lectabilis quam non venerantium Et va
tes sunt qui non sunt prope et non largi
et quam sunt sibi consueta et noti et
cantes existentes et non futuri et ad
ventito et prudentes et non insensati

et multa et non pauca ibidem ¶ Amicus
est delectabilis quia diligere est quod de
lectabile idem ¶ Diligere autem quod concupis
cimus est quid delectabile ratio quia nullus
est amator vini nisi qui gaudet et qui
delectatur vino ibidem ¶ Diligere est de
lectabile quia nullus diligit aliud quam
delectatur in eo ibidem ¶ Diligi est delectabile
idem ratio re diligo ¶ Esse in admiratione
est delectabile ratio propter ipsum honorari est
persone honorabiles et dicit sunt bone et
excellentes in admiratione habentur idem
¶ Adulator vere est quid delectabile
idem ¶ Adulator est delectabilis ratio quia
adulator est apparens amicus idem ¶ Agere
sepe est aliquid delectabile ratio quia omne
consuetum est delectabile ibidem ¶ Homines
et res que sunt delectabilia ad tempus idem
¶ Non tamen omnis transmutatio est delecta
bilis idem ratio transmutatio ¶ Omne rarum
est delectabile idem ¶ Omne novum de
lectabile ibidem ¶ Addiscere et mirari
sunt delectabilia ¶ Non tamen omne ad
discere est delectabile quia addiscere con
sistat in quodam mirari et quedam mira
bile sed mirabile est concupiscibile et
delectabile igitur et addiscere ¶ Secunda causa
est quia cum addiscimus magis inducimur quod est
contra naturam autem nam quia magis a bona
ad perfectam complementum nature ibidem
¶ Benefacere et beneficiari sunt delectabilia
ratio primi quia in benefacere homines attingunt
nova et desiderata et habundant in ta
libus sed attingere nova et desiderata et
habundare in talibus est delectabile ¶ Ratio
secundi quia si beneficiati homines adipiscuntur
ea que concupiscunt sed quia attingunt
ea que non habent que sunt eis nova
idem ¶ Omnia que inducunt ad addiscere

et admirari sunt delectabilia ut imita-
tiua ut protractiua que ad representa-
pictura et statuificatio que sit sta-
tua et ymago ad aliquid imitandum uel re-
presentandum. ¶ Et poetica que aliquid
representat per gesta et omne representatiuum
primo rethorice. ¶ Corrigere propinquos est
delectabile et supplere indigentiam ibidem.
¶ Circumvolutiones sunt quandoque delectabiles
id est per res et mundus circumvoluitur
ut quomodo dicitur isto modo iste et cetera
quia hoc est admirabile. ¶ Paulatim
saluari a periculo est delectabile. Ratio quia
hoc est admirabile et omne mirabile delecta-
bile ibidem. ¶ Kinod secundum naturam et ideo con-
uenientes necesse est delectabile ibidem. ¶ Dia
cognata et similia sunt delectabilia ut in
pluribus ut homo homini equus equo ibidem.
¶ Unusquisque maxime est sibi delectabilis
propter quia unusquisque est maxime sibi similis
et cognatus. Sed omnia cognata et similia
sunt delectabilia ibidem. ¶ Omnia que sunt
hominum sunt delectabilia ut homo diligit
opera sua et sermones suos ibidem. ¶ Per-
ficere deficientia est delectabile ideo quia propter
complementum quod addunt iam totum opus
sit representatiuum ipsorum et quia quilibet diligit
sua et delectatur in eis ibidem. ¶ Videri sa-
pientem esse est delectabile primo rethorice.
¶ Honoribus delectabile est maxime quia via
nos consubicere eos propter homines ut in
pluribus sunt amatores honoris igitur
hoc facientes in hoc videntur honorari
ibidem. ¶ Ludus est de numero delectabilium et
omnis remissio uel quietatio et risus
ibidem. ¶ Ridiculosa est risibilia delecta-
bilia esse sed talia sunt homines siue ver-
ba uel opera ideo quia tendere ad talia non
videtur nobis molestia ibidem. ¶ Inuesti-

gare inimicos et facere inimicos
sustinere inimicos est delectabile ibidem.
¶ Delectabile est estimare adipisci ea
que appetuntur ibidem. ¶ Cogitatio de-
lectabilium infert delectationem sed fanta-
sia sompniorum et sed in sompno delecta-
mur cum de delectabilibus et de hiis que
appetimus cogitamus ibidem. ¶ Iuuenes
respiciunt ad delectabile non ad conferens
secundo rethorice. ¶ Omnis mirabile est delectabile
est secundo rethorice. ¶ Infinitum est indelectabile
ibidem. ¶ Kinod est inter mirabile est in-
delectabile eo quod ibi nichil potest prouidere
auditor cum nihil ibi apparet tertio rethorice. ¶ Fa-
ciliter addiscere est delectabile ibidem. ¶ Dis
methafora est delectabilis ibidem probatur
de methafora. ¶ Methafora est
magis delectabilis quam assimilatio ibidem.
¶ Similitudines representationes sunt
delectabilia ibidem. ¶ Dysticio facit
locutionem esse delectabilem tertio rethorice.
Vide locutio. Vide delectabilior uel

Delectabilior uel

¶ Operatio
secundum virtutem est delectabilior quam
sit aliqua operatio alia hominis primo ethicorum
per totum operatio. ¶ Ambusdam quedam
sunt delectabiliora quam contrarium alia in-
ueniuntur decimo ethicorum. ¶ Delectabilior est
species bonorum utilium quam honestorum
decimo ethicorum. Vide delectabile. ¶ Semper
delectatio delectabilior expellit minus
delectabilem ibidem. ¶ Operatio delectabilior
minus delectabilem expellit ibidem. ¶ Historie
operatio est delectabilior que iam sciunt
veritatem et sunt intellectum perfectum per
virtutem sapientie quam illi qui inquirunt
cognitionem veritatis ibidem. ¶ Agricola de-
lectabilius est laborare quam principari
sexto politicorum. ¶ Multis minus delectabilius est

vi̇ne inordinate qm̄ ꝑpate ibidem ¶ De
delectabili9 est meli9 qm̄ ei9 oppo
tu p° ethi⁹ Ro̅ v̅ meli9 ¶ Delec
tabili9 est maius bonum qm̄ min9
delectabile Ro̅ qr̄ ē maius ꝑ̄ tristi
cia ibidem Vel² Delectabilissi̅m sic

Delectabilissimu Secundum
poetaz mutatio est quod delectabilis
simum vij° ethi⁹ ¶ Transmutatio non est
quod delectabilissi̅m respectu omniu̅ naturaru̅
sed solu respectu nature defane ibidem g̅ de
transmutatio ¶ Inter omnia que delec
tant quod delectat secundum actu est delec
tabilissi̅m ix° ethi⁹ ¶ Vnusquisque sentit
se vivere hoc est delectabilissi̅m secundum
se ipsum Ro̅ qr̄ vivere et vita ē naturale
bonum ix° ethi⁹ ¶ Libidinose se ama
tibus delectabilissi̅m est se videre ibidem
Delectatio autem est quod pfectissimu
et delectabilissi̅m x° ethi⁹ ¶ Operatio
pfectissima est delectabilissima ibidem
Inter omnes operationes virtutum de
lectabilissima est contemplatio virtutis que
sit secundum virtute et habitu sapientie sicut
ab omnibus est confessum x° ethi⁹ ¶ Vnus
aliam est ꝑ̄ ⁊ oportunum hoc erat
est delectabilissi̅m ibidem g̅ de ꝑ̄
Amici auxiliare et largiri vel ex
neis delectabilissi̅m ē ii° pol ¶ Agri
stae secundum se delectabilissima non tñ
alia melodia 8° pol ¶ Secundum
musicam musica ē delectabilissi̅m
homini ⁊ ideo homines in congregationi
bus ⁊ quietibus omnibus vtuntur ipsa ibidem
Vita que est secundum intellectum ē homi
delectabilissima ⁊ sibi maxime ꝑ̄ x°
ethi⁹ ¶ Principari est delectabilissi̅m primo
rethor⁹ Ro̅ v̅ principiorum ¶ Memoria ⁊ elo
quia q̄ faciunt nos facilius addiscere

sunt delectabilissima 3° ethi⁹ v̅ nomen

Delectatio Felicitas humana
non consistit in delectationibus sensus
primo ethi⁹ probatur de felicitate ¶ De
lectationes humane sunt sibi inuicem co
trarie p° ethi⁹ ¶ Delectationes sensibiles
sunt contrarie ibidem g̅ de ꝯrm ¶ Delectatio
est totalis delectationum ibidem ¶ Operatio
secundum virtute habet delectationem in se ipsa ibidem
g̅ de virtutibus ¶ Signum inclinationis
ad aliquam rem est delectatio sequens
ad eius adeptionem primo ethi⁹ ¶ Signum
generati habitus oportet ē delectatio
operationum superuenientes 2° ethi⁹ ¶ Vir
virtus moralis est circa delectationes et
tristicias ibidem g̅ de virtutibus ꝑ delecta
tionem ⁊ tristiciam contingit peccare 2°
ethi⁹ ¶ Propter delectationem ⁊ volupta
tem sepe operamur mala ibidem ¶ Ad
omnem operationem vel passionem sequitur delectatio
vel tristicia ibidem ¶ Virtus moralis
quantum ad eius interiorem ⁊ remissionem habet
esse circa delectationes ⁊ tristicias ibidem
g̅ de virtutibus ¶ Per habitum virtutis
optime habemus nos circa delectationes
⁊ tristicias ibidem ¶ Malus maxime
est peccans circa delectationem ibidem Ro̅
de malus ¶ Delectatio est generis
omnibus aliis ibidem ¶ Ro̅ qr̄ non solum
contingit delectari secundum apprehensionem
intellectiuam sed etiam sensitiuam que
est generis omnibus aliis ¶ Vel vni
cuique habet alia dicitur alia alia non alia
aliquis ⁊ c° delectatio intelligentie dicitur
alia ⁊ dei ¶ Delectatio consequitur ad
omnia que sub electione cadunt ibidem
Difficilimum est subiugare delectationem
ibidem ¶ Delectatio est contemporanea
vite ⁊ incipiens cum vita hominis

ibidem ¶ Delectacio nobis omnibus
conuigit abipa puericia. g. qr puer
mox natus delectat in latte ibid
¶ Nos oms regulamus operaciones nras
delectacione et tristicia r m mg r b9
id ¶ Totum negocium moral virtut
est circa delectacion et tristicia ibid ¶ To-
tum negocium virtutis politice et ciui-
lis consideracionis est circa delectaciones et
tristicias ibid ¶ Utens delectacione et
tristicia bn vtens erit bonus q male
malus ibid ¶ Ad oms passiones
aie sequitur delectacio et tristicia r°
ethi ¶ Desiderantes circa delectaciones no
multum inveniuntur 2° ethi ¶ Delectacio
est maxime fugienda in inveniendo
virtut vm delectacio extremi viciosi
non autem qualiscumque ibid ¶ Delectacio e
fugienda vm delectacio sensualis
non intellectual ibid ¶ Desiderantes circa
delectaciones illis non est nomen impositu
cum sunt dicta insensibiles qui non sen-
sibiles et non habentes sensum delectacio-
num enim huius delectaciones sensu per-
cipiat quem sensus naturaliter ad eam
inclinat quicumque igitur fugit has de-
lectaciones preter racionem bn dicitur insensi-
bilis r° ethi ¶ Nemesis et invidia
et epichareca sunt circa delectaciones et
tristicias in hiis que accidunt proxi-
mis quibus conuenimus id ¶ Mali inclina-
cione magis inclinamur ad prosequendum
delectaciones quam ad fugiendum eas id
¶ Tendenti ad virtute inter omnia maxime
est cauendus a delectabili et delectacione ibid
¶ Non de facili possumus cognoscere de-
lectacionem et acceptare et inclinati circa
eas in dicendum ita quod appetitus non accep-
tat ea quasi sibi inclinaciones conuicia id

Ut delectaciones inordinatas repel-
lamus a nobis oportet nos pati a de-
lectacione illud quod senes plebis
troianorum patiebantur ad elenam indi-
cantes eam esse abiciendam ibidem
¶ Ad repellendum a nobis delectacionem inor-
dinatam oportet nos dicere vocem senum
plebis troianorum qua usi fuerunt
ad elenam dicendo abiciamus eam ibid
¶ Nec operantur propter aliquod bonum delecta-
bilium consequendum operantur cum delecta-
cione 3° ethi ¶ Bona exteriora non
sunt multiplicanda propter hoc quod conpellunt
nos ad turpes delectaciones ut dicit
philosophus ibid vide bona exteriora
¶ Concupiscencia semper est cum delectacione et tristicia
3° ethi g. vide concupiscencia ¶ Eleccio non est
cum delectacione et tristicia id vide g.
eleccio ¶ Multis fit decepcio in discre-
cione boni et mali propter delectacionem g.
ut quod id quod est delectabile sensui de-
siderat tamquam bonum et tristicia fugi-
unt tamquam malum ibid ¶ Delectacio
multis est causa decepcionis fortis in sus-
tinendo tristicias licet aliquam delectacionem
licet modicam 3° ethi ¶ Fortes mag-
nitudinis fortitudinis nullam delectacionem vi-
dentur sentire eo quod nocumenta et tristicie
que sustinent sunt multa ibid g. vide
fortis ¶ Fortis sustinendo tristicias licet
modicam delectacionem et quasi nullam
id ¶ Temperancia magis est circa tristi-
cias quam delectaciones 3° ethi post
vide temperancia ¶ Delectacionum quedam
sunt animales et anime quedam cor-
porales id ¶ Amor honoris et amor
disciplinarum sunt delectaciones animales
et anime propter solum concurrendo apprehen-
sione perficiuntur quia tam amator hon-

qm displicet gaudet ergo quod id est
cum est amatiuus corpore in hoc gaudio
nichil patiente ibidem ¶ Circa delectationes
et tristicias anime non est temperantia ibidem
3° ethicorum temperantia ¶ Circa delectationes anime
homines non dicuntur temperate ibidem 3° ethicorum temperati
¶ In delectationibus que innascuntur primis
contingit aliquem delectari ut oportet et me-
dio modo et tamen superhabundantiam
et defectum ibidem ¶ Temperantia et intemperantia
solum sunt circa delectationes gustus et tac-
tus communiter principaliter sed circa delectationem
aliorum sensuum minus principaliter ibidem
¶ Circa delectationes gustus et tactus
omnia alia communicant ¶ Delectationes
gustus et tactus sunt similes et bestia-
les ¶ Similes quia naturaliter subiacent
¶ Bestiales quia id est tamen quod nobis per dictas
delectationes conuenit est in nobis besti-
ale quia in ipso cum bestijs communicamus
¶ Omnis delectatio temperatorum et intemperatorum
consistit in quodam usu rerum delectabilium
quod fit per tactum illius ¶ Gaudet delecta-
tionibus tactus et gustus et diligit eos
propter se est maxime bestiale ibidem
¶ Delectationes maxime liberales hominibus
apparere et tamen circa eas forte non sunt de-
lectationes circa quas est temperantia et intem-
perantia 3° tales delectationes sunt
per totum corpus sed delectationes circa quas est
temperantia et intemperantia sunt circa speciales
partes corporis ut genitalia guttur
ibidem ¶ Delectationes liberalissime dicte
sicud que sunt in ludis et exercitijs per
contactum corporum et calefactionem membrorum
sunt ablate a temperancia 3° delectationes
quas prosequitur intemperatus non sunt
circa totum corpus sed solum circa quasdam partes
corporis ibidem ¶ Delectationes tactus quas

prosequitur intemperatus non sunt circa totum corpus
sed solum circa quasdam partes corporis ibidem
¶ In delectationibus quibus pauci peccant 3°
ethicorum ¶ Secundum proprias delectationes et
concupiscentias multi peccant 3° ethicorum peccato ¶ Mul-
ti errant et peccant et intemperate vi-
vunt circa delectationes speciales ibidem 3°
ethicorum intemperatus ¶ Multi gaudent in delecta-
tionibus quibus non oportet gaudere ibidem
ethicorum multi ¶ Intemperatus in delectationibus
peccat et semper habundat 3° ethicorum peccato
¶ Intemperatus tristatur propter absenciam delecta-
tionum ibidem ethicorum intemperatus ¶ Intemperatus tristatur
quia non adipiscitur delectationem concupitam
ibidem ¶ Nullum est inueniens quod
aliquis propter delectationem tristetur ibidem ¶ Aliqui
circa delectationes gustus et tactus defi-
ciunt ut quod delectantur et gaudent delecta-
tionibus minus quam oportet ibidem ¶ Insensi-
bilitas in delectacionibus non est humana
et non conuenit humane nature ibidem ¶ Defi-
cientibus in delectationibus non est nomen
impositum ibidem ¶ Insensibilitas in
delectationibus raro contingit ibidem ¶ Tem-
peratus medio modo se habet ad delecta-
tiones et tristicias ibidem ¶ Appetens de-
lectationes impeditiuas sanitatis et
bone habitudinis et contrario bono virtu-
tis et excedens suas facultates
tes ille magis diligit tales delecta-
tiones quam dignum est ibidem ¶ Temperatus
non magis diligit delectationes quam
dignum est sed ut recta dictat ibidem ¶ In-
temperatus agit propter delectationem 3° ethicorum
¶ Delectatio est quedam desiderium licet tristicia
quedam fuga licet per suam naturam ibidem
¶ Delectatio naturam non corrumpit sed pocius
saluat 3° quia cor dilatat et membra
et cerebrum spiritum et calorem fortificat

ibid. ¶ Assuefactiones in delectabilibus
circa que est temperancia sunt sine periculo
ibidem. Vide et assuefactio ¶ Appetitus de-
lectationibus est insaciabilis ibidem. Quere
appetitus ¶ Si delectationes sunt mag-
ne et vehementes et vehementer affli-
gentes appetitum tunc secundum vehementiam
cogitationem perimunt ibid. ¶ Ista de-
lectationes naturales ab aliquibus esse incon-
tinentes simpliciter vii° ethicorum ¶ Molles sunt
solum circa delectationes naturales ibid.
¶ Circa delectationes non naturales nullus
dicitur mollis ibidem ¶ Tria sunt genera
delectationum non naturalium que sunt eli-
gibilia secundum suum genus etc. Quere delectabile
¶ Delectationes que sunt respectu delec-
tabilium que sunt eligibilia secundum suum
genus de se non que sunt bonorum et lau-
dabilium ibidem ¶ Delectationum innaturalium
quedam dicuntur bestiales scilicet que nas-
cuntur ex natura et complexione viciata quedam
dicuntur egritudinales scilicet que nascuntur
ex egritudine vii ethicorum ¶ Nullus di-
minuitur id est inebriatur cum tristicia sed
cum delectatione. Quere tristicia vii° ethicorum
¶ Animalis semper operatur cum delectatione
quia eorum voluntarie nocumentum infert
ibidem ¶ Delectationum quedam sunt humane
et naturales id est communes nobis et bestiis quedam
sunt naturales genere id est secundum suum genus
quod accipitur secundum delectabilia que appe-
tuntur quedam sunt naturales magnitudine id est
secundum magnitudinem que attenditur ex
modo appetendi talia scilicet ut moderata
te et secundum indigenciam nature appetatur
ibidem ¶ Demum delectationum quedam sunt
humane et naturales secundum principia sed que
descenderunt ex consuetudine et ex electio-
ne ¶ Dicimus aliquos per consuetudinem

per ordinatos et per electionem perimpatius
vocantur humanas ¶ Alie sunt naturales quia
quia natura inclinat genus humanum ad huiusmodi
delectationes tamquam ad necessarias
¶ Alie magnitudine quia in tantum posset
augeri quod non essent naturales nec
natura inclinaret ad eas ¶ Alie sunt
bestiales. Quere ibid. ¶ Si quis supra
saturitatem se replet cibo et poti-
one humana delectatio sed potius bes-
tialis ibidem ¶ Delectationum quedam sunt
bestiales et quedam contrarie contra natu-
ram propter passiones male nature
et quedam propter consuetudinem et consue-
tudine ibid. ¶ Temperancia et
intemperancia solum sunt circa delectationes
naturales et humanas ibid. ¶ Delecta-
tionum quedam sunt naturales sicut delectatio
cibi et potus quedam non naturales scilicet
delectari in honoribus et diviciis x°
ethicorum ¶ Delectationes naturales usque ad
aliquem terminum sunt naturales quia scilicet delectatio
cibi et potus sunt homini naturalia ad
certam quantitatem ibidem ¶ Superhabun-
dancie delectationum naturalium et etiam
defectus non sunt naturales ibid. ¶ Tem-
peratus medio modo consequitur delecta-
tiones ibidem ¶ Victus a fortibus de-
lectationibus vel deiectus a fortissimis
tristitiis non est incontinens nec mol-
lis ibidem primo. Quere incontinens ¶ Non omnis
qui sequitur delectationem est intemperatus vel
continens vel incontinens sed qui sequitur
turpem delectationem vii° ethicorum. Quere
intemperatus ¶ Temperatus non habet pravas de-
lectationes ibidem. Quere temperatus ¶ Ad
scienciam moralem pertinet considerare de de-
lectatione et tristicia primo. Quere moral-

In moralibus ex delectatione indicatus
aliquid esse malum et aliquid simpliciter quia illud
dicitur bonum quod in bonis delectatur et quod
sit ex bona delectatione indicatus bonum sed
illud dicitur malum quod in malis delectatur
et hoc indicatus malum quod sit ex mala de-
lectatione ibidem ¶ Omnis virtus et malitia
negociatur circa delectationes et tristitias ibidem
¶ Multi dicunt felicitatem esse operationem
cum delectatione ibidem ¶ Nota tres opini-
ones de delectatione ¶ Prima quod nulla
delectatio est bona ¶ Secunda quod quedam sunt
bone et multe prave ¶ Tertia posito quod
omnis delectatio sit bona tamen nulla est
optima ¶ Nota motiva opinionis quod nulla
delectatio sit bona ¶ Primum omnis delectatio est
motus et generatio sensibilis in naturam nulla
autem generatio est congenere finium sed potius
est via in finem sicud edificatio non
est domus sed via in domum et per quas
nulla bona ¶ Secundum virtuosus sive temperatus
fugit delectationes et hoc non essent nisi
essent prave ¶ Tertius sive prudens querit
non tristari sic non delectari quod non fa-
ceret si delectatio esset bona ¶ Quarto in nullo
bono impeditur imprudentia sed prudentia
impeditur in delectatione delectatio magis
quanto maior est ¶ Quinto delectatio non
est opus alicuius artis igitur non est bona
sexto delectatio prosequitur a pueris et besti-
is ibidem ¶ Delectatio venerea tanta est
quod nullus in tali delectatione actuali
potest presentem habere rationis indicium ibidem
¶ Nota motiva opinionis quod multe delecta-
tiones sunt prave quia quedam delectationes
sunt turpes et inhoneste ¶ Secundum quia
sunt nocive et inducentes egritudines
ibidem ¶ Nota motivum quod delectatio non est
quid optimum sed solum finis est quod optimum
sed delectatio non est finis sed est generatio

generatio ibidem ¶ Delectatio est generatio sen-
sibilis in naturam ibidem ¶ Delectationes sunt
in quadruplici differentia quedam sunt bone
simpliciter ut delectationes in operibus virtutum
quedam sunt prave ut que tendunt in
bonum apparens et illud membrum distingu-
itur in tria quedam licet sint in se prave
tamen respectu hominis non sunt simpliciter pravae
sed eligibiles sed tamen conveniunt propter aliquem
habitum corruptum in eo existentem ¶ Quedam
sunt neque hominibus simpliciter eligibiles sed
alicui ut comedere ultra mensuram
¶ Quedam sunt que neque sunt vere delecta-
tiones sed solum videntur delectabilia
propter malam dispositionem in eo existentem
sicud delectationes que cum dolore et
tristitia assumuntur in quantum sunt in re-
medium magne tristitie vel doloris utpote
de hiis qui se occidunt propter tristitiam et mortem evi-
tant. Et de aliis que sunt contra medicinae
utpote de delectatione infirmantium quia aliquis
habens pruritum ex acutis humoribus
videtur delectabile quod intrat aquam cali-
dissimam quod tamen est sibi nocivum et morta-
ferum secundum Eustratium primo ethicorum ¶ Quedam sunt de-
lectationes sine tristitia et sine concupiscentia atque
indigentie ut delectatio que consistit in
ipso speculari ibidem ¶ Delectatio que
consistit in ipso speculari est sine tristitia
ibidem ¶ Sicud se habent delectabilia ad in-
vicem que sunt consummativa delectationum
sic se habent delectationes que ex hiis
proveniunt ibidem ¶ Nota solutionem rationis
adducte illius opinionis quod nulla de-
lectatio est quid optimum quia erat omnis
delectatio est generatio et via in naturam igitur nulla
est optimum negatur antecedens quia in statua
est de delectatione consistente in operatione
consequente habitum vel naturam ibidem ¶ Non con-

omnes delectationes sunt generationes uel

cum generatione sed quedam sunt ipse opera

tiones et tales non consistunt in motu

et generatione factorum sed potius utentium

quia consistunt in usu naturarum et habituum iam

factorum ibidem ¶ Non omnium delectationum

aliquid alterum est finis sed solum eorum est

de delectationibus illarum operationum que

ducunt imperfectorum naturam ibidem ¶ Nota diffi

nitionem delectationis ¶ Delectatio est operatio

non impedita proprie et connaturalis habitus

ibidem ¶ Nota motiuum quare aliquibus

uidebatur quod delectatio esset quedam ge

neratio quia delectatio est uel operatio que

est principaliter finale bonum ipsius o

perantis ibidem ¶ Nota solutionem rationis

pro illa opinione scilicet quod aliquae delecta

tiones non sunt bone quia arguebatur

aliquae delectationes sunt nociue uel non

sunt bone naturaliter quia aliqua quedam

sanata essent prima et nociua quia

nocent impetentia que pro certis expen

diuntur etiam tunc speculari esset pro uno.

quia aliquando nocet idem ¶ Nota solutionem

illius rationis delectationes impediunt

prudentiam uel non sunt bone Responsio cuius

est uerum de aliquibus delectationibus

ut de venereis non tamen de omnibus

quia propria operatio prudentis consistit

in operatione prudentis secundum prudentiam

que non impedit eam idem ¶ Delectatio

que est procedens ab uno quod habitu

non est impedita prudentie neque alicui

tamen alterius habitus quod sicut delectari in

congrua inuentione eorum que ducunt

ad finem non impedit habitum prudentie

sed delectari in operationibus contrarium

non impedit habitum contrarie ymmo

tales delectationes magis habitum

magis augent et intendunt ibidem

¶ Delectatio procedens ab uno quorum

habitu non est impedita illius habitus

sed magis habitum auget et intendit

ut delectatio que quis delectatur in spe

culando et addiscendo facit hominem

magis et perfectius speculari et discere

ibidem ¶ Delectatio auget et intendit

habitum ibidem ¶ Nota omnis delectatio

impedit prudentiam quia delectatio pro

cedens a proprio habitu non sed delectatio

aliena sicut metaphorice dicitur que

dicuntur ideo aliene quia non procedunt

ab habitu prudentie ¶ Nota solu

tionem illius rationis quod argumentum delectatio

non est opus alicuius artis uel non est bona

negatur consequentia quia non de bono est

bonum ars Responsio ¶ Et licet non sit in

mediate opus artis tamen consequitur

operationem habitus acquisiti per artem

¶ Ratio dicitur negando antecedens quia ars pig

mentaria est propter delectationem ibidem

¶ Rationabiliter accidit quod nulla de

lectatio sit opus artis ¶ Ideo quia delecta

tio uel est propria operatio uel consequitur

propriam operationem sed ars non est factiua

alicuius operationis sed alicuius potentie

ex qua procedit operatio idem ¶ Falsum

sed est quod nulla ars est factiua delecta

tionis quia ars pigmentaria est factiua

delectationis quia licet non faciat eam

immediate tamen mediatibus delectabi

libus que facit et constituit idem ¶ Nota

solutionem alterius rationis quia conceditur quod pru

dens fugit delectationes non simpliciter

bonas sicut corporales que sunt cum

concupiscentia et tristicia naturaliter indigentibus

solute et in superhabundantia earum

et concupiscentias bestiarum et puerorum tamen

alias non fugit ibidem ¶ Bestie et pueri
solum prosequuntur delectationes que non
sunt simpliciter bone ibidem ¶ Sunt quedam
delectationes contrarie temperate quas temperatus non
fugit s. g. sed potius consequitur eas quia secundum mo
deratam rationis ibidem ¶ Quedam delectatio
est bona quedam delectatio contraria malo
scilicet tristicie l. quia licet tamen contrarium est
malum ipsum est bonum ibidem ¶ Delectatio
corrumpit estimationem virtutis si preveniat
rationem et tamen invalescat quod obnubilat
iudicium rationis ¶ Beatus si se tenet tamen tanquam
imperata aliquando quia sit utique principium
vel vnde delectatio inordinata et de se
prava vel si non est de se prava tamen re
cipitur ad extollentia ibidem ¶ Secundum eusippum
non oportet sequi delectationem contraria tristicie
et tristicia mala l. delectatio bona quia
dicit quod solum est in his in contrariis in immedi
atis modo delectatio et tristicia non oppo
nuntur ut contraria immediata quia habent
medium quod notabat non triste ¶ Unde
dicebat sicut maius est contrarium minori et
equale sic delectatio non contraria non tristicie
et tristicie et sicut ipsa extrema scilicet maius
et minus sunt mala sed medium equale est
bonum sic delectatio et tristicia que sunt
extrema sunt mala sed medium inter tristiciam
vel non tristicia est bonum ibidem ¶ Nullus
dicit delectationem esse simpliciter malam g. quia
platonici opinabantur quod delectatio non
sit bonum non asserebat delectationem esse
simpliciter malam sed ideo negabat ipsam
esse aliquod bonum quia est quoddam imperfectum
ad modum generationis et motus vel est quedam
impeditum virtutis ibidem ¶ Delectationi
non contrariatur aliquod malum tanquam extremo post
sic oportet delectationem esse vel defectum
vel superhabundantiam et per quos oportet eam
esse per se malum quod est falsum ibidem

Licet aliquae delectationes sunt prave tamen
nichil prohibet aliquam delectationem esse op
timam patet a simili licet aliquae scientie sunt
prave tamen nichil prohibet quin aliqua scientia sit
optima scilicet sapientia ibidem ¶ Aliqua delectatio
est quid optimum probatur omnis operatio
virtutis est quid optimum non impedita
¶ Aliqua delectatio est operatio virtutis non
impedita igitur bona patet de operatione vir
tutis que est felicitas et est quedam
delectatio ¶ Secunda ex quo videmus be
stias et homines et universaliter omnia sen
sum habentia querere delectationem signum
est quod delectatio est quid optimum quia
hoc est quod fama omnium et famam
quam multi famant non omnino deperditur ibidem
¶ Delectatio in quo consistit felicitas est
quid optimum unde antiqui delectationem feli
citati adiungunt dicentes felicitatem
esse operationem delectabilissimam ibidem
g. X felicitas ¶ Tam bestie quam
homines et universaliter omnia sensum habentia prosequuntur
et querunt delectationem ibidem ¶ Ex quo fa
ma colligitur quod appetitus tam bestiarum
quam hominum et universaliter omnium habentium sensum
inclinatur ad delectationem ibidem ¶ Delectatio
est quedam desideratum ab omnibus
ibidem ¶ Non tamen eque non omnes ea
dem delectationem appetant quia unicuique
est hoc delectabile quod est sibi con
veniens vel secundum naturam vel secundum proprium ha
bitum sed quia non est eadem natura nec
habitus optimus omnium nec secundum veritatem
nec secundum apparentiam l. secunda ex naturali
appetitu quilibet appetit bonum quod est
sibi conveniens sed delectatio surgit ex
coniunctione convenientis cum convenienti
igitur ¶ Licet appetitu omnes delectationem non

non omnes appetant eandem delecta-
tionem tamen sub naturali appetitu ibidem ¶ Non
vero tripliciter quare aliqui opinati sunt
delectationem non esse bonum nec quid
optimum quia corporales delectationes vere
perunt sibi hereditatem huius nominis ut
generaliter delectationes vocantur cum tamen sint
alie eo quod plures inclinantur in ipsas
¶ Prima omnes enim participant ipsas delec-
tationes corporales ¶ 2a delectationes
sensibiles sole sunt cognite ab omnibus
igitur solas has estimant esse delecta-
biles et quia delectationes sensibiles
non sunt optime ideo opinabantur quod de-
lectatio non sit optimum ibidem ¶ Delectatio-
nes sensibiles sole sunt note quasi
ab omnibus vii° ethicorum ¶ Delectatio est
quoddam bonum probatur si non tunc vita fe-
licis non erit delectabilis quod probatur cum
vita felicis sit per se bona tamen qua solum
indiget delectatione si non essent quoddam
bonum ¶ Alia vero si delectatio non esset
bonum non solum sequeretur quod felix non viveret
delectabiliter sed etiam triste et cum tristitia quarta
probatur si delectatio non est bonum neque mala
pari ratione sequitur quod tristitia neque sit bonum
neque malum et cum non sit sic assignare
causam quare felix fugeret dolorem quod neque est
bonum neque malum tunc oportet felicem
triste vivere quod est impossibile ¶ 3a vero si opera-
tiones virtuosi non sunt delectabiles tunc
nec vita eius esset delectabilis 1° ethicorum
¶ Delectationes quedam sunt valde eligibiles
sicut quedam sunt naturaliter bone ibidem ¶ De-
lectationes que sunt naturaliter bone sunt
valde eligibiles ibidem ¶ Quorundam
habituum et motuum et operationum non potest
esse superexcessus ob eo quod est bonum
et optimum neque delectationibus quarum potest
esse excessus a bono quod sicut contingit
in habitibus speculativis quia in eis
superhabundantia contemplativi est bonum
et laudabile ideo delectatio quorum est
bonorum simpliciter et absolute nec in ea est exces-
sus in bono secundum eum ibidem ¶ Quorun-
cumque habituum et operationum est excessus
melioris ibi etiam est excessus delecta-
tionis quarum ibidem ¶ Non omnes sunt
pravi qui prosequuntur delectationes
alias omnes essent pravi quia omnes
gaudent in bono etc ¶ Sed solum ideo
quia gaudent in talibus non ut oportet
id est in quamque mensuratione et ultra debitam
mensuram ibidem ¶ Virtuosi contrario mo-
do se habent ad tristitiam et delectationem ibidem quod
contra virtuosus ¶ Virtuosi non habent
delectationes sensuales vel sensua-
les inordinatas ibidem ¶ Non solum
superhabundans tristitia est contraria su-
perhabundantie delectationis sed etiam
prava quod secundum eum ut ipsi impetuose pro-
sequuntur superhabundantiam delectationum
super bene tristitia etiam ex modico
defectu delectabilium ibidem ¶ Delecta-
tio expellit tristitiam ibidem ¶ Ideo de-
lectatio expellit tristitiam huius signum
est quod illi qui prosequuntur et querunt
superhabundantes delectationes et etiam
totaliter quascumque delectationes corporales
querunt eas tamquam medicinam super-
habundantis tristitie ut superhabun-
dantia delectationis medio quietatur propter
superhabundantem famis tristitiam
precedentem ibidem ¶ Delectationes po-
tentes sunt contrario magis apparent de-
lectabiles quod sicut potus apparet
magis delectabilis si adest tristitia
sitis ibidem ¶ Non vero quare vehementes

indigent nalr aliqua delectacione pt
corpo continuaz augmetacoz · g · Rs ju-
uenes ¶ No vacoz que melancolia
sp indigent nalr aliqua delectacione
ibid · g · Rs melancolicos ¶ No com
et mo qualr trista p delectatoz ex
pelli pt qr delectatio no solu exp-
ellit tristiciaz que e sibi contra · sz
delectatio poty tristiciaz sitis sz eciaz
si sit fortis expellit eaz q est contin-
gens i · quamlibz aliaz tristiciam
ibid Juuenes z melancolici qr ve-
hementer querut suphabundanciaz de-
lectacom ideo plerumqz fiut intpati
ex sim · g · in fremo com vetrah
aut ibid ¶ Delectacio no solu ex-
pellit tristiciaz que est sibi contra ·
sz eciaz si fortis e expellit eaz que
est contingens i · quamlibz aliaz trista-
ciaz ¶ No e · t · qr delectacio contra z in
contrarius omnibus tristicijs z in qr delecta-
cio vehemens trahit ad se totaz in-
tencoz aie ut tristicias q contingunt
ex alijs defectibz non aduertat id
¶ No solucoz rois adducte ad pbadu
q tristicia sit bo si delectacio e non
mala · z fuit illa bonu e contrm ma-
lo si igr delectaciones corporales sut
male tuc tristicia eis opposita esst
bo Rs pmo q delectaciones corpora-
les no sut simplr male sz aliqualiter
bone ¶ 2a solucio delectaciones cor-
porales sut bone usqz adquid · i · usqz
ad certu ctm sz suphabundancia in
hijs est vituperabil id ¶ No coz
que vituperatur dici esse pmus inp-
sequendo delectaciones id Rs vitu-
patur ¶ Vnde delectacio consistat in
motu quedam no excrm pmu delectacio
corporalis est z i · delectacio intellectual
id ¶ Delectacio que est in quiete e ma-
gis pfecta · i · maior z excellencior quaz illa
que e in motu qr qz diu intellectus
mo z discurrit ad aliquid intellige-
dum non delectat sz magis fluctuat
z contristat sz qn cum sim z pfecte
intelligit tunc delectat ibid // Maior
est delectacio in quiete qz in motu id
¶ Scdm poetaz delectacio est qd delec-
tabilissim id ¶ No coz que juue-
nes psequuntur delectaciones viij eth
Rs juuenis ¶ Delectacionis iuuen-
lis est velox tumutacio ibid Rs
juuenis ¶ Delectacio que e in senibz
z senex e valde breuis z modica
viijo eth · g · Rs senex contra coree
z inst metoz sit pper delectacionez
viijo eth ¶ Delectacio in aspectu est
pncipium amois ixo eth p Rs pn-
cipium ¶ Delectacio que e per visu
est pncipium amacois id ¶ Conuersos
qz sp inti esse ca delectacionis su-
is aiais ixo eth ¶ Ad phm mora-
lez ptz determinare de delectacione
z tristicia p p delectacoz z tristiciam
vita huana gubnatur pz ex hoc tm
pueros volum contracte ad bonu z
declinare a malo tu bii agunt facti
eis aliquaz delectacoz ipos lauden-
do z bnfactis vel alia munuscula
eis dando cu aut male faciut
ipos vituperando contristamr vl ver-
beribz corrigimus de illo a ptz ad phz
moralez declarare p quod humana
vita regitur ¶ 2a ro ad phm mora-
lez spectat declarare de hijs que mar-
ie ptinet ad virtute moralez sz de-
lectacio z tristicia sut hmoi bo p

ad moralez virtute maxime patz qd ho
gaudz de quibus oz z triste de quibz
oz ¶ Circa vero de delectatione z tristicia
sunt multe dubitationes in morali phi
losophia li de hm 9mor deviare patz
ad phm in moralez x° cap ¶ Delectatio
maxime videtur appari gnri humano huius
signum est q eptalisantes i familiarum
gubernatores erudiunt pueros
p delectacionz z tristiciaz ibidem ¶ Eptaliy
santes i familiarum gubernatores eru
diunt pueros ut virtuosi fiat delectatione
et tristicia ibidem ¶ Delectatio z tristicia
protenditur per omnez vitaz ibidem ¶ Delecta
tio z tristicia habent magnaz inclinatioz
z potenciaz ad hoc q aliquis sit virtuosus
et q ducat felicez vitaz ibidem ¶ Secun
antiquorum habent multaz dubitationem
circa delectacionz z hoc ex diversitate opinionum
quia quidam dicunt delectacionz esse quoddam
bonum alij valde pravam ibidem ¶ De de
lectatione sunt diverse opiniones quidam
dicunt delectacionz esse quoddaz bonum quidam
dicunt esse q valde pravum et tales dun
sistant quia quidam dicunt ergo q per
quasdam rationes verisimiles sunt persuasi
se habere ut dicunt z ita credunt se verum
dicere ¶ Alij dicunt et si non credunt
delectacionz esse aliquid pravorum tamen existi
mat melius esse z utilius ad vitaz
nostraz dirigendam dicere q delectatio
sit aliquid pravum z si ita non sit audient
enim q multi homines sensualiter viventes
serviunt delectationibus et inclinantur ad
ipsas sicud ad bonum prosequendum propter q oportet
tales in contrarium ducere dicendo delectationes
esse malas ut eas sit magis abor
reant ibidem ¶ Homines credentes delecta
tiones esse bonas non debent eas
enunciare esse pravas ad hoc q homines
retrahantur ab eis propter quia homines ere
dentes delectationes esse bonas sequuntur
eas licet ¶ Ideo dicent alijs q non
debeant sequi eas z per quas p
dicant verum z faciunt aliud z repugnantes
tandem talibus non creditur z finaliter
contempnabuntur ab hominibus cum ex
actiones humanas magis creditur sermo
nibus quam operibus sed ho non debet facere
talia per que redditur contemptibilis
alijs ibidem ¶ Rationes eudoxij quod
delectatio est quoddaz per se bonum prima
omnia bonum appetunt sed omnia delectationem
appetunt igitur delectatio est quoddam
bonum ¶ Secunda vero tristicia opposita de
lectationi ab omnibus fugitur tamquam
malum igitur delectatio ab omnibus
prosequitur tamquam bonum quod non esset
nisi delectatio esset bona ¶ Tertia ratio
tale additum tali facit ipsum magis
tale modo delectatio apposita cuilibet bo
norum sicut ei quod est iuste agere
vel temperatum esse facit id esse eligi
bilius et auget bonitatem in ipso igitur
sequitur q delectatio que auget boni
tatez cuiuslibet actionis sit quid optimum
¶ Omnia appetunt delectacionz tam ra
tionalia quam irrationalia ibidem ¶ Eudoxius
dixit delectacionz esse quid optimum
eo q omnia feruntur z inclinantur ad
delectacionz ibidem ¶ Ideo q omnia appetunt
delectacionz quia unumquodque enim convenit
invenire id quod est bonum sibi ipsi
sicud cibus et bonum omnibus aliis
a quibus appetitur ibidem ¶ Eudoxius cui
dixit delectacionz esse quid optimum
non videbatur hoc dicere tamquam amicus
delectationis z quasi serviens delectationi
sed quia sic se habet secundum veritatem ibidem

Delectatio ab omnibus est eligibilis
pz nullu videt9 ab alio interrogare
gra cu delectat' q̄ delectatio . f . se ipsaz
sit eligibilis . f . se ipsaz ibid ¶ N̄ro
motiu eudoxij quare diu dixt delecta
tionem 2m se esse eligibilez q2 nullu vi
demus rc ut sup ¶ Non eudoxij ar
guens delectao augz bonitate cuilz
igr est quod optim solu 9cludit q
delectatio est de genere bonoz z quodlibz
bonu z no 9cludit q sit magis bonu
quolz alio vo q2 de omni vificat
hoc q ipm 9iunctu cu alio facit ip
eligibili9 q2 si essz solitariu . f . se ip
2n no seqm q sit aliquid optim ibidem
¶ Ratio platonis probans q delectatio no
est p se bonu ibidem q est p se bonu no
sit eligibili9 per appositoz alti9 boni
sz delectatio est melior adiuncta pru
dentie qm sine ea ibidem ¶ Non solu
homines pue et q sine intellctu agut
appetut z psequut delectationes sz eat
qm sapiut et qm agut ambo indi
co rois ibidem ¶ Tristitia no oppoit
delectationi sicud malu malo sz sicud
bonu mala p2 si ambo essent ma
la oporteret q abo essent fugiedu
si ambo ecent neutra . i . nec bona
nec mala . nec etiaz istoz e neutr
tuc simlr nec psequemur ipm sz
nec fugerem9 sz omnes videm9 tristicia
fuge sicud malu z delectatoz appete sicud
bonu ibidem ¶ Ad delectatoz non esse q
litate non seqm delectatoz esse bo
naz p2 in simili de felicitate que no
est qualitas z tn est bona . ibidem
¶ Rationes probates q delectatio no
est bona . Omne bonu est de genere
qualitat sz nulla delectatio est de genere
qualitat ¶ 2a ro omne est atp

determinatu delectatio non e talis q2
suscipit magis et minus ¶ 3a ro p se
bonu est pfectu sz delectatio est quod
daz impfectu q2 est motio z generatio
et motus est actus impfectus Vel sic ex
t . Nulla motio vel generatio est bo
num delectatio vel est motio vl ge
neratio i nulla est bo a2 . p2 q2 bonum
et finis 9uertuntur sz nulla delectatio
vel motio est finis sz via in finem
ibid ¶ Platonici dicut delectationez
esse indeterminataz q2 recipit magis et
minus ibidem ¶ Platonici dixerunt delectatioz
esse motoz z generatoz ibidem ¶ Delecta
tio no est motio ibidem p2 omnis motio
est velox aut tarda delectatio no ibidem
¶ Delectationi nec 9uenit tarditas
nec velocitas ibidem ¶ Aliquis bn velocit
z tarde 9u possit i producat in delectatoz
sz no 9tingit aliquem velocit opari
2m eaz ibidem ¶ Nota quid sit opari
f . delectatoz q2 nichil e n ipm delecta
ri qd est actus delectantis sicud lucere
est actus lucentis ibidem ¶ Delectatio no
est generatio proba delectatio no est
motio i generatio ut a superiori negatio ut
¶ 2a ro si delectatio essz generatio
tuc tristicia essz corruptio plocu
aliqz ijs qualitas p2 2m . al . q q tri
stare hoc corrumpe ibidem ¶ Delectatio
f . platonicos est repletio eius quod e
2m naz ibid ¶ Delectatio non est
repletio p2 f . al . repletio z defectus
sunt passiones corporales qualibus non
est delectatio sz est passio aie licz
aliqm seqna eaz ibid ¶ Delectatio no
est generatio repletionis ibidem ¶ Delectatio
non e simplr repletio sz est quedaz
quas ad hoc q2 sita repletione aliquis

delectatur sed facta mansione ab dolore et tristicia ibidem ¶ Non motiva opinionis ponentis delectationem esse repletionem et tristiciam defectum quia hoc videtur provenisse ex delectatione et tristicia que sunt circa cibum Unde qui primo tristatur propter indigenciam cibi post sumpcionem cibi delectantur sed tamen non est propter hoc dicendum quod omnis delectatio est repletio et omnis tristicia defectus ibidem ¶ Delectationes circa cibum sunt ad repletionem alicuius defectus preexistentis tristicie quia videmus illos qui prius facti sunt tristes ex indigencia cibi postea delectari facta repletione ibidem ¶ Quamvis delectatio que est circa cibum est repletio vel fit ad repletionem alicuius defectus preexistentis tristicie tamen non omnibus probatur de delectationibus consistentibus in consideratione mathematica que est sine omni tristicia causam delectationes illarum opinionum que sunt secundum omnes sensus causam multe species et memorie bonarum actionum sunt delectationes et non precedit assignari complectionis sunt ille delectationes cum nullus defectus precessit prius sicut tamen per huiusmodi delectationes fiat repletio ibidem ¶ Delectationes consistentes in consideratione mathematica sunt sine omni tristicia ibidem
¶ Delectationes operacionum que sunt secundum omnes sensus scilicet per olfactum auditum visum etc sunt sine tristicia ibidem ¶ Non aliam rationem ponimus quod non omnis delectatio est bona quia si omnis delectatio esset bona sequeretur quod delectationes obprobriose ut adulteriorum et ebrietatum essent bone x° ethicorum ¶ Non solucionem huius tamen dicitur delectatio sit

bona quamvis delectationes turpes non sunt simpliciter delectabiles ¶ Secunda delectationes sunt bone et eligibiles secundum se non tamen quibuscumque et a quibuscumque ¶ Tercia quamvis quedam delectationes sunt male et fugiende tamen non omnes quia non est eadem ratio de omnibus tamen ipse delectationes differunt specie ibidem post x° in fine statim ¶ Delectationes non sunt simpliciter delectabilia probatur quia non secundum illa sunt delectabilia male disponitis igitur sunt delectabilia simpliciter sicud non secundum illa sunt simpliciter sana et dulcia et amara que infirmis videntur esse sana et dulcia et amara nec illa sunt alba simpliciter que videntur alba hiis qui paciuntur obtalmiam ibidem ¶ Delectationes sunt bone et eligibiles secundum se non tamen quibuscumque et a quibuscumque Exemplum ditari est bonum sed ditari per tradicionem non est bonum ¶ Simile sanum esse secundum se est bonum et eligibile sed non est bonum et eligibile sanari aqua cum comestione quia aut comestione opertum non vel humorum corrosorum ibidem ¶ Quamvis quedam delectationes sunt male et fugiende tamen non omnes quia non est eadem ratio de omnibus cum ipse delectationes differunt specie ibidem ¶ Delectationes differunt specie sed delectabilia a quibus causantur quia alie sunt species delectationis que causantur ab operibus bonis et alie que causantur a turpibus ibidem ¶ Quoniam non est iniustus non delectatur delectatione iniusta ibidem ¶ Philosophus v° ponit quod omnis delectatio non est bona quia delectatio adulatoris non est bona ex quo

adulator est malus respectu amici idem
¶ Delectaciones quas appetit adula-
tor et quas amicus sunt differentes specie patet
ex diuersitate finium quia amicus virtuoso
colloquitur propter bonum virtutis sed adula-
tor colloquitur propter delectacionem audientis
ibidem ¶ Delectacio non est bonum per se
probatur secundum alium quia delectacio est prava ut
delectacio animalis ¶ Secunda racio si delectacio
esset per se bonum tunc semper quocumque alio
posito vel remoto delectacio vehemens
esset eligenda falsitas patet primo delectacio
pueri est valde vehemens et tamen nullus
eligeret per totam vitam suam habere mentem
pueri ita quod semper delectaretur in hiis quibus pu-
eri delectantur cum nullus vellet semper esse
puer ad hoc quod semper haberet delectaciones
corporales / Secundo patet idem nullus eligeret semper
gaudere vel delectari faciendo turpis-
sima in tota vita sua et si numquam deberet
tristari / Tercia racio sicut illo quod est per se bonum
nichil est eligibile sed homines multa
prosequuntur et eligunt si nulla delectacio
ex hiis sequeretur minor probatur quia homines
eligunt videre recordari scire virtutes
habere etiam si ex hiis nulla delectacio seque-
retur idem ¶ Delectacio non est tantum quare
alia eligatur probatur quia tam multa ho-
mines student etiam si nullam eis
inferrent delectacionem sicut est videre
recordari scire et habere virtutes idem
¶ Delectacio secundum se ut visio quia sicut
visio est perfecta in quolibet instanti
temporis in quo res videtur ita quod tota
visio perfecta secundum se totam est in quolibet
instanti et non est una pars visionis
in una parte temporis et alia in alia sic
est de delectacione quod ipsa est tota et
perfecta in quolibet instanti temporis in quo

delectacio habet esse x° ethicorum ¶ Delectacio
est tota simul et perfecta quia quia in primo instanti
quo recipit esse tota simul adest ibidem
¶ Aliquis non potest delectari accipere secundum aliquod
tempus ad hoc quod eius perficiatur ibidem
Mensura facionis delectacionis
non est tempus sed instans idem ¶ Delecta-
cio fit in instanti idem ¶ Delectacio non
est motus probatur quia omnis motus fit in tempore
determinato nunc qualibet parte motus
quam fit est imperfectus sed species delecta-
cionis in quocumque tempore est perfectum igitur
vel sic secundum alium motus fit per partem
post partem sic non est de delectacione
¶ Secunda racio in non tempore non contingit mo-
ueri sed delectari contingit in tempo-
re idem ¶ Delectacio et motus et generacio
sunt altera ad inuicem et differunt patet de-
lectacio est aliquid de numero totorum et per-
fectorum que habent suum complementum
in simultate in quocumque durante tempore
quod non potest dici de motu et de generacione
ibidem ¶ Species delectacionis in quo-
cumque tempore et parte temporis est perfecta
ibidem ¶ Delectacio non fit in tempore idem
¶ Delectacio est quoddam totum quod suum
complementum habet in simultate et non
in successione idem ¶ Platonici non
bene dicunt dicentes delectacionem esse mo-
tum vel generacionem ¶ Racio motus et genera-
cio non dicuntur esse omnium nec possunt
omnibus attribui videtur sed solum
attribuuntur partibus partibilibus non
autem totis que suum complementum
accipiunt in instanti quale est delectacio
idem ¶ Delectacionis non potest esse mo-
tus tota quia est quoddam totum quod
secundum suam perfectionem consistat in indivisibili

ibidem. ¶ Delectacio est quoddam totum quia
quod secundum suam perfectionem consistit in indi-
visibili vel secundum burley quoad omnes par-
tes simul ibidem. ¶ Delectacio est perfectio
operationis probatur ibidem quod in qua operatio
secundum quod est perfectio est enim perfectio sic
est de delectacione x° ethicorum. ¶ Delecta-
tio est aliquid perfectissimum et delectabilis-
simum. quia quod est potencie perfecte et in su-
premo contentu respectu nobilissimi obiec-
ti ibidem. ¶ Delectacio reperitur secundum omnem
sensum in quantum non impedite operatur
operacionem sibi convenientem ibidem. ¶ Delecta-
cio etiam reperitur circa intellectum et enim
speculacionem. quia qua scilicet aliquis videorum
per certitudinem speculatur ibidem. ¶ Secundum vnum-
quemque sensum non impedite operantem
sit aliqua delectacio ibidem. ¶ Delectacio
in quantum est perfecta est delectabilis ibidem.
¶ Delectacio est vigor et perfectio opera-
cionis que elicitur a potencia disposita:
et perfectissimo et respectu nobilissimi ob-
iecti. ¶ Delectacio perficit operacionem ibidem.
¶ Non secundum eundem modum delectacio perficit
operacionem sicut sensibile perficit sensacionem
et sensus. quia sensibile perficit sen-
sacionem primo agentis educendo sensum
de potencia in actum sensus autem perficit eam
per formam sensibilem sed delectacio perficit
ipsam sicut agens et firmans et magis
amabile reddens ibidem. ¶ Sensus se-
sibile delectacio sunt entia studiosa
et bona ibidem. ¶ Medium non semper perficit
operacionem sanam et delectacio operacionem ibidem.
¶ Delectacio perficit operacionem sicut forma
ibidem. ¶ Non secundum vnumquodque proprium sit
delectacio propter sit quod dicimus visiones
et audiciones esse delectabiles ibidem.

¶ Tamdiu inerit delectacio in opera-
cione sensus quamdiu sensibile et sen-
sativum manet in convenienti disposicione
ibidem. ¶ Delectacio perficit operacionem non
sicut habitus qui inest sed sicut quidam
finis. quia id est non sicut forma intrans
essentiam rei sed ut quedam perfectio
accidentalis superveniens operacionem
inesse constitutam ibidem. ¶ Delectacio per-
ficit operacionem sicut pulchritudo su-
perveniens convenientibus membris. quia sicut illa
perficit iuventutem attamen sic et illa
sicut pulchritudo superveniens convenien-
tibus sic et delectacio superveniens delecta-
cionem. quia sicut pulchritudo non est
de essencia iuventutis sed superveniens
iuventuti sic delectacio non est de es-
sencia operacionis ibidem. ¶ Tamdiu durat
delectacio quamdiu obiectum virtutis
cognitive et ipsa virtus cognitiva
remanent in eadem disposicione probatur
actio et passio remanentibus in eadem
disposicione maneat ibidem effectus sed obiectum
et virtus cognitiva se habent sicut activum
et passivum ibidem. ¶ Delectacio non potest
esse continua ibidem. ¶ Videtur ratio quare
delectacio vlterius continue continuando
se in operacione quia consequitur delectacio quia
natura laborat in operando igitur oportet
quod desistat ab opere et per consequens minui-
tur delectacio que consequitur operacionem ibidem.
¶ Delectacio consequitur operacionem ibidem.
¶ Videtur ratio quare omnes homines appetant
delectacionem quia omnes homines appetunt vivere
vivere autem est quedam operacio quam
perficit delectacio ibidem. ¶ Delectacio
perficit ipsum vivere ibidem. ¶ Homines racionabiliter
appetunt delectacionem sicut et ipsum vivere
ibidem. ¶ Delectacio et operacio sic sunt

omitte ad imbicez qꝫ nullo° put rcipe
sepatoz qꝛ delectacio non sit sine o/
patoe nec equsd opi sm delatacoe
ibidez ¶ Opacionu dentes spe sit
delatacones deutes spe proba² p
ficitabilium differencium spe sunt p fec/
tones dentes spe sꝫ opationes sunt
pfectibiles ꝓpter delatacones / sꝫa to
delatacones q̄ aufert ꝓpas opatoes
et qꝛ coaniuncta sunt ꝓpa ysis que
coaniuncti sꝫ sequit² qꝫ opatonu di/
uisarum spe sunt delatacones ss̄ dent/
tes x° eth̄ ¶ Secundum deaz opationum
delatacones deut spe in esse natuē
id ¶ Delectatio est ꝓpa pfectio opatio/
nis pba² illa pfectio opationis que
coaniungent opatoz est pfectio ꝓpa
opatonis ¶ Delectatio est talis b oꝛ
pba² illi qui opant quodcuiqꝫ opꝫ
cum delatacone magis diiudicat sin/
gula pricipia ꝛ modos illi᷒ opatio/
nis sꝫ talia certa᷒ exquirunt qm̄
sꝫ sm delatacone opantur² / sꝫa to id
qꝫ in vna opatone impedit aliaz
est ꝓpa illi opatonu sꝫ delatacio
vna impedit aliaz a°ꝛ pba² quia
per id qꝫ est que amboby neutrꝫ
illorꝫ impedit² nec minuit² Boꝛ pꝫ
qꝛ qui sunt amatores fistularꝫ cum
audiunt fistulas non possunt attende
ad ea que eis dicunt² eo qꝫ magis gau/
dent audiendo fistulas qm̄ audiendo
smoes id ¶ Delatacio ꝛ tristicia
non opponunt² ut duo mala contraria
fugienda sꝫ sicud appetend ꝛ fugi/
endum sicud tn̄ dixit com endoxum
qꝛ dixit qꝫ non sequit² delatacio est
ꝓpdaz bonum si tristicia ei contraria est
ꝓpdaz malum eo qꝫ delatacio ꝛ tristicia
sꝫ eis opponunt² ut duo mala contraria

x° eth̄ ¶ Licamus delectacio non sit
demum qualitatum non tn̄ vnm̄ est dico
qꝫ non sit demum bonorum id ¶ Delata/
cio non est qualitas q̄ 1 illa res que
est qualitas delatacio sꝫ contraz tom
non est demum qualitatum ut qꝛ aqua
talis e acto ibid ¶ Delatacio non
est motus vnm̄ ta mo motum pmutatoe
successiua de non esse ad esse que
non sit pmodum sequeli in ordine
ad tm̄ motum non aut ta mo qualiter
pmutatoe de non ee ad esse quia
qui bo est tristis postea incipit de/
lectari id ¶ Transitus ad delatacionez
bum est tardus vel velox non tn̄ ipa
delatacio id ¶ Delatacio non est ge/
neracio vnm̄ ta mo generaciꝫ pmuta/
tione successiua de non esse ad esse
ut sup̄ immediate ¶ Delatacio non
est corporalis passio vnm̄ adequate
qꝛ cum etiaz est delatacio aie idem
¶ Non omne eligibile est ꝓpter delatacoz
eligibile pꝫ de mide ꝛ recordacie x°
eth̄ ¶ Ita multa hoies studet etiaz
sꝫ nullaz eis inferat delatacoz ut
vide et id ¶ Vna delatacio impe/
dit aliaz p² qꝛ delatacio auget ꝓpaz
opatoz ꝛ impedit contrariaz ut vide᷒
qui sunt amatores cantus ꝛ sonitus fistu/
larum non possunt intende smonibus
qui eis dicunt si interim audiunt a/
que cantare x° eth̄ ¶ Vna delata/
cio corrumpit aliaz pꝫ ut delatacio
que fit sꝫ opatoz fistulatiua cor/
rumpit illaz opatoz que est circa au/
ditoz smonis id ¶ Semp delatacio
delata boꝛ expellit magis delatabilem
id ¶ Si delatacio maior inlata dicit
a delatacone minori ita qꝫ multum

excedit eaz in delectacione tunc in tantum expellit eaz ut nullo^o permittit operari s. eam ibidem ¶ Nota modum quo delectacio operacionem perficit primo quia ipsam confirmat et vigorat in quantum agens propter delectacionem magis intense operatur / 2° facit eam meliorem i. perfectius fine attingere 3° facit eam diutiniorem quia homo in delectabili operacione magis perseverat ibidem

¶ Delectaciones aliene proprias delectaciones afficiunt et impediunt ibidem ¶ Delectaciones operacionum differentium specie sunt effectus contrarios patet quia delectaciones proprias operacionum confirmant et intendunt et diutiniorem et meliorem faciunt sed aliam differentem ab illa remittit aut destruit totaliter ibidem ¶ Delectaciones aliene fere hoc idem faciunt circa aliquam operacionem quod faciunt tristitie proprie probatur sicut enim tristicie proprie corrumpunt aliquam operacionem ita delectaciones aliene que causantur ex aliqua alia operacione ab illa cui homo insistat et que homini secundum sensum esse non conveniunt ibidem ¶ Contrarium accidit circa operaciones a delectacionibus propriis et tristitiis propriis. Quia delectaciones proprie augent ipsam operacionem sed tristitie corrumpunt eam sed augere et corrumpere sunt contraria ibidem ¶ Delectaciones proprie dicuntur que sunt in operacione secundum se ipsam i. que conveniunt operacioni secundum se et que non ratione proprii habitus sunt conformitate cum operante ibidem ¶ Delectaciones aliene dicuntur que sunt ab aliis operacionibus i. que non conveniunt secundum habitum ibidem ¶ Delectaciones aliene faciunt aliquid proximum i. simile tristitie proprie non tamen omnino simile et equale. Quia operaciones magis corrumpuntur per tristicias proprias quam per delectaciones extraneas ibidem ¶ Delectacio et tristicia contrario modo se habent respectu operacionis. Quia operaciones magis corrumpuntur per tristicias quam per delectaciones ibidem ¶ Delectaciones aliene non eodem modo corrumpunt operaciones sicud tristicie proprie. Quia operaciones magis corrumpuntur per tristicias proprias quam per delectaciones extraneas ibidem

¶ Delectacionum quedam sunt eligibiles et bone quedam fugiende et male secundum bonitatem et maliciam operacionum propter quam unam quamque delectacio est operacio propria sed operacionum quedam sunt bone quedam male i. delectacio que est propria studiose operacioni erit virtuosa et per quas eligenda sed que est propria operacioni prave illa est vel erit prava et fugienda ibidem ¶ Delectaciones sortiuntur bonitatem vel maliciam secundum ipsas operaciones. Quia ut quia operacio est bona vel mala sic et delectacio que est propria studiose operacioni erit virtuosa et que est propria operacioni prave illa erit prava ibidem ¶ Delectacio que est propria studiose operacioni est epyeikes et bona sed que est propria prave est prava x^o ethicorum ¶ Delectaciones quibus delectamur in operibus operacionibus sunt propinquiores operacionibus quam concupiscencie quibus eas concupiscimus patet quia concupiscencie sunt distincte et separate ab operacionibus tempore et natura delectaciones non ibidem ¶ Delectaciones sunt indistincte et inseparabiles ab operacionibus secundum tempus. Quia non prius existit operacio et postea in alio tempore supervenit ei delectacio sed in eodem instanti quo incipit perfecta operacio delectacio ei coexistit ibidem ¶ Secundum unamquamque delectacio

semp est opatio ppa id ¶ Quin delti°
est quitti opatom quod apud mltos
dubita vtru delectatio sit idez opaton
ibid ¶ Licz maius delectatio sit quitta
et propinq opatom non tn pptet 1 ad
ppinqtatez sd ibid proba licz de
lectatio non pt esse nisi in opatione
sensus et intellectus tn delectatio no
est id qp mes 1 opatio intellectus nec
est id qp opatio sensus id ¶ Delta°
no est id qp mes vl sensus 1 opatio
intellectus vel sensus q qz delectatio
non pe ptz absdutu apphensiuam
sz ad appetitiua id ¶ Sicud opatoes
que sut ß vtute z malitiaz simt
alte ß spem ita delctatoes eas con
sequtes oz differe spe z m toz bo
tatis z malitie ibid ¶ Delctatom
quedaz sut puriores quedn minq
pure ps sic est de opatomb 1
id ¶ Opacones qsequetes opatio
nes intellectiuas z sensitiuas dsut
spe pt qz opacones intellectiue et
sensitiue dsut inter se spe 1 z ille
ibid ¶ Qualiu differencia spe simt
delctatones dsutes spe pba talui
sut opacones dsutes spe 1 delta
tones qua tz qz delectatio appetitur
opatom z dimsaru delectatom dif
fentes spe sut ppe opacones dsu
tes sp ibid ¶ Vnicuiqz ali e ppa
delectatio sicud z ppa opatio pz qz
alia e delctatio equi alia canis alia
hois qre ß exrcitu az1 9 mag
eligit fenu qm auru qz est sibi
delctabili 9 nutrimentu ibid ¶ Alliu
non dsutau spe sut delectatones
indsutes sp q sicud videmq qp
omnibus canibq e delecta le corro
dere ossa s omnibus equis delta
bilis est comestio veni z auem ß

cto id ¶ Rōnale est qp in omnibus
alibus eiusdem spei sit eadem de
lectatio ß spem ibid ¶ In hoimbq
non parum ymo multu dsut delta
tones eo ß al qz alia alia ab ho
mine suas opacones z delctationes
eas qsequetes agut and que est
eadem in omnibus eiusdem spei sz in ipis
hoimbus opacones huac consta
ctoe s fantasia que non sut det
minata ad vnu ibid ¶ Inter delta
tones huas delectatio virtuosi est
potissima proba illa delectatio
inter delctatones huas est potissa
que est mensura om huanaru
delectatom sz deltatio e mensura
om delctatom huanaz id ¶ Vir
tuosus est mensura om huanaz
deltationu et opatom id ¶ Ille
sut vere deltatones que videntur
ipi virtuoso ibid ¶ Virtuosu debe
hre pro tela in delctatombq q sd
sano credendu est in dulcia sic vir
tuoso in bona delctatione id ¶ De
lctationes que ab hoimbq qfesse sut
esse turpes non sut de delctationes
nisi hoibus q quibz ppter corrup
toz sin hitus talia appaet quedā
et delecta lia cu tn ß rei vitatem
sut tristi id ¶ Inter delctationes
virtuosi illa est potissima que co
sequit optima opatoz virtuosi sy
sic vna talis deltatio dsut sme
plures id ¶ Delctationes qsequtes
optimaz opatoz virtuosi dnt de
lctationes homis pncipal sz omes
alie dnt delectationes scdario et
z m quid ibid ¶ Deltaciones scdarie
que sut sub pncipalibq deltacio
bus dnt in laplr sicud z opatoes
ß quas qseqt ibid ¶ Coniunter

omnes estimamus quod felicitati oportet
esse delectationem admixtam x° ethicorum ¶ Philosophia
habet delectationes admirabiles puritate
et firmitate ibidem et xii° phisica ¶ Item de-
lectabiliter operantes magis opus magis
perficiunt singula diiudicantes et percerti-ne
inquirunt quam si sine delectatione operentur
ut geometrici qui delectantur in consideratio-
nibus geometricis magis perficiunt intelligere
singula huiusmodi considerationis ¶ Simi-
liter amatores musice et edificative
et ceteris x° ethicorum ¶ Operatio secundum virtutem
est cum gaudio et delectatione ibidem ¶ Opera-
tio speculativa habet propriam delectationem a se ipsa
procedentem quae eam auget et firmat
ibidem ¶ Contemplari aliquid ipsum menarra-
bile est ad delectationem 2° politicorum ¶ Operati-
ones speculabiles habent secundum se ipsum de-
lectationem et felicitatem et vitam beatam viii°
politicorum ¶ Felicitas habet rationem finis quae non
est cum tristicia sed delectatione ibidem ¶ Finis
humane vite habet in se delectationem magnam
viii° politicorum ¶ Finis ultimus humane vite
et delectatio eius non queruntur gratia
alicuius alterius sed omnia que videntur propter
ipsum ibidem ¶ Delectatio que est in fine
ultimo et que est in ludo et musica habet
quandam similitudinem quia ambe non sunt
gratia alicuius futuri ibidem ¶ Musica habet
in se quandam delectationem quam omnes homines
sentiunt ibidem ¶ Musica habet in se delecta-
tionem naturalem propter quod ab omnibus etati-
bus et in omnibus hominibus quosdam
honores diligitur ibidem ¶ Delectatio est
quoddam bonum quia omnia animalia naturaliter ap-
petunt eam id est quia est bonum in quo omnia
appetunt primo ethicorum ¶ Pulcherrima et
delectabilia sunt cum delectationibus ibidem
¶ Sanitas est causa efficiens delectationis
et vite ibidem ¶ Apud multos delecta-
tio et vite dicuntur preciosissima ibidem

¶ Sanitas est maior delectatione primo
rethoricorum ¶ Nunc valent ad vivere et bene
vivere et ad delectationem et ad agendum ad
bona videntur esse valde bona ut
sunt divitie sanitas etc. ibidem ¶ Bonum
quod habetur cum delectatione videtur magis
bonum quam aliud ibidem ¶ Bonum
¶ Unquam acquirit experientia et bonos non
propter bonum sed propter delectationem ibidem
¶ Delectatio est quidam motus anime et con-
stitutio simul tota et sensibilis in exis-
tens in naturam primo rethoricorum ¶ Omne
corruptivum delectationis est triste ibidem
¶ Varias complexiones sequuntur varie de-
lectationes ibidem ¶ Delectatio diversifi-
catur secundum diversitatem spei et memorie
ut memorantes que adipiscebantur
in preterito gaudent quadam delectatione
et sperantes que adipiscentur in futuro
gaudent delectatione ibidem ¶ Diversas
memorias et expectationes sequuntur
alie et alie delectationes patet exem-
plariter ut laborantes in febribus
et habentes sitim et memorantes quod bi-
bebant et sperantes bibere gaudent
similiter amantes disputare vel scribere
habentes solum spem vel memoriam
disputationis et scribere et delectantur ¶ Ideo
huiusmodi quia in omnibus talibus memorantes
vel sperantes amatum quasi putant
sentire id quod amat ibidem ¶ Rememo-
rando et videndo aliqualiter et prima
proxima illum quem quis diligit consur-
git quedam delectatio quia ut quia recor-
datur qualia egit cum eo et qualis
ille erat ibidem ¶ Secundum humores fle-
tus assumitur id est gaudium et delectationem
excitat ibidem ¶ Non solum amatoribus
victorie adest delectatio qui vincunt
alios sed omnibus circumstantibus ibidem
Ideo ludo vinco ¶ Delectabilium infert

delectacio sicut fantazia sompnorum
2° rethorice. vide ibi sompnium ¶ ffantasia
sompniorum infert delectacionem ibidem vide
sompnium ¶ Delectaciones et tristicie sunt
signa voluntatis bone i. benivolencie
2° rethorice. vide benivolencia ¶ Ad omnem
passionem sequitur delectacio et tristicia
ibidem ¶ Ad omnem iram sequitur delectacio
ibidem ¶ ffantazia irati dum cogitat
de punicione infert delectacionem sicut fan-
tazia sompniorum 2° rethorice ¶ Delectaciones
sunt quedam pondera quia ponderant
operacionem et intellectum in motu in racione
b. d. g. li. p° me. g° ¶ Omnis con-
cupia est respectu actus delectacionis
vi° top. Et ad hoc in parte concupiscenciis
mollis contra. Sequitur etc.

Delectacio corporalis

Incontinentes proprie dicuntur qui vincuntur a de-
lectacionibus corporalibus quas homines
communiter superant vii° ethicorum ¶ Circa de-
lectaciones et tristicias corporales ab-
dicantur incontinentes simpliciter ibidem probatur et
incontinentes ¶ Solum ille dicitur simpliciter incon-
tinens qui male se habet circa delectaciones
corporales ibidem ¶ Mollis dicitur qui superatur
a tristiciis que proveniunt a delecta-
cionibus corporalibus quas multi vincunt ibidem
¶ Intemperatus ex electione querit delecta-
ciones corporales tristicias autem non ibidem
¶ Prudencia fugit superhabundancias
delectacionum corporalium x° ethicorum ¶ Sed in
superhabundancias delectacionum cor-
poralium quis dicitur esse intemperatus ibidem ¶ Tem-
peratus fugit superhabundancias delecta-
cionum corporalium ibidem ¶ Plures et
frequencius inclinantur in delectaciones
corporales quam in alias eo quod contra-
[...] eo quod admiscentur necessariis vite ibidem
¶ Omnes communiter participant delectaciones
corporales eo quod . . . communiter naturaliter
sunt complantate ibidem ¶ Vulgares estimant
solas delectaciones corporales esse de-
lectaciones ibidem ¶ Delectaciones cor-
porales non sunt valde eligibiles ibidem
¶ Intemperatus solum persequitur circa delectaciones
corporales ibidem ¶ Delectaciones corporales
non sunt simpliciter male sed aliqua vel bone
sed in quantum sunt necessarie ad expellendas
contrarias tristicias ibidem ¶ Delectaciones
corporales secundum se non sunt simpliciter bone
quia eo quod circa eas superhabundancias
incontinencio sunt male ibidem ¶ Non modum
quod delectaciones corporales sunt bone
sed in quantum sunt necessarie ad alias tristi-
cias expellendas ibidem ¶ Delectaciones
corporales solum sunt bone usque ad
certum terminum sed corporalis indigentie
et tristicie quam depellunt ibidem ¶ Nota
causam quare delectaciones corporales sunt
quia videntur appetibiles quam intellec-
tuales quia delectacio expellit tristiciam
tunc videtur esse medicina contra tristiciam
et quia sunt medicine contra tristiciam ideo
maxime queruntur ¶ Secunda quia tales sunt
multum vehementes id est sunt communiter pro-
secute i. quesite ab aliis qui non possunt
gaudere aliis delectacionibus eo quod solum
tales sensibilibus inherentes delecta-
ciones intellectuales que sunt meo-
res non percipiunt et id est sibi ipsis pro-
munt quasdam sitim talium delectacionum
invitantes se ipsos ad eas concupiscendum
ibidem ¶ Delectaciones corporales in tantum
sunt appetibiles in quantum sunt medicine
contra tristiciam quam expellunt ibidem
¶ Nota causam quare delectaciones valde que-
runtur et appetuntur communiter ab omnibus quia
sunt medicine contra tristiciam propter hoc

quia magis apparet delectationes in re-
sum contrarii et sitiendo potus magis appa-
ret delectabilis si ad est contraria sitis
quia tunc scilicet duplicem capit delectationem unam
ex sua natura aliam ex contrario illi quia eius expul-
sio quiete ibidem ¶ Remedium delectationum
corporalium sunt naturaliter prave ut que con-
stituntur operationes pravas ut que con-
sistunt in superhabundantia ibidem ¶ Delecta-
tiones corporales naturaliter prave quibusdam
sunt appetibiles contrarium sunt ut que con-
stituunt naturam provectam et bestialem
quibusdam per consuetudinem ut delecta-
tiones pravorum hominum et qui propter pravam
et longam consuetudinem quasi talibus fecerunt
in naturam secundum ethicorum ibidem ¶ Remedium delectationum
corporalium sunt medicine contrarium aque de-
sunt probatur non sunt nisi nature indigentis
quia nullus delectatur in eo quo non indi-
get vel credit se indigere ibidem ¶ De-
lectationes corporales solum patitur sicut
hoc scilicet inquantum sunt necessarie ad supple-
mentum naturalis indigentie ibidem ¶ Remedium
sibi ipsis preparant quandam sitim de-
lectationum corporalium incitantes se ipsos
ad eorum concupiscentiam ibidem ¶ Non est mira-
bile si aliquem delectationes corporales
querunt propter sua contrarietates si contra
eas innocuas id est commensuratas et virtuti
non nocivas scilicet quia possunt nocivas id est
incommensuratas et virtuti nocivas hoc
est prauum et intemperale ibidem ¶ Prosequi
delectationes corporales nocivas id est inco-
mmensuratas et virtuti nocivas hoc
est pravum et intemperale sicut sitiendo potus
de delectatione medicine vel cibi immo-
derate sumpti ibidem ¶ Omnes homines in-
digent aliqua delectatione corporali
probatur quia omnibus hominibus supervenit tri-
stitia propter motum et operationes naturales

ideo indigent curari per aliquam de-
lectationem tristitiam mitigantem ibidem ¶ Me-
lancolia semper sunt in vehementi appeti-
tu corporalium delectationum id est quare superh-
abundante delectationem corporalium
induunt vituperantiam et pravitatem
ibidem ¶ Ille qui vult se esse et vivere
principaliter propter delectationes corporales
non vult se vere esse et vivere tanquam
homo sed tanquam bestia x° ethicorum ¶ Mul-
ti appetunt divitias et honores et
delectationes corporales et student
circa talia ac si essent optima ibidem
¶ Pro divitiis honoribus delectatio-
nibus corporalibus undique sunt
pugne et contentiones ibidem vide
de divitie ¶ Ad delectationem corpa-
lem pauca cura sufficiunt x° ethicorum
¶ Delectationes intellectus excedunt de-
lectationibus sensitivis x° ethicorum quere
de delectatio intellectuali ¶ Nota
propter hoc delectationes corporales sunt
eligibiliores intellectualibus quia ad
eas refugiunt illi scilicet potentes qui
non perceperunt in seipsis gustum sani-
tatem delectationis sincere et liberalis
¶ Ratio persuasio quia videmus quod pueri
quedam puerilia que apud ipsos sunt
estimant preciosa et optima que tamen
nec secundum se sunt optima x° ethicorum ¶ Fe-
licitas non consistit in delectatione cor-
porali probatur delectationibus corporalibus
quilibet homo potest gaudere et ille qui est
bestialis non minus illo qui est
optimus sed felicitate nullus attribuit
homini bestiali nec vitam optimam
ibidem ¶ Non propter hoc delectationes
corporales sunt eligibiliores intel-
lectualibus quia ad eas refugiunt
potentes qui non perceperunt in se
gustum sinceritatem delectationis

sincere et lib

sincere et liberales ¶ ca p̄suasio q̄r
videmus q̄ pueri quedaȝ puerilia
rc̄ ut sup̄ in me te x° eth̄ ¶ Ma ab
puerit tate fugiendo delectationes
corporales et q̄ hoc faciat p̄severat
ita q̄ a bono totius etiaȝ p̄pt labo
res ꝛ tristicias non recedat hoc
virtutis no est delectabile id ¶ Omnis
et qui appetit corporales tristitio
nes debz puniri tristitia ꝛ dolore
sicut al subiugale i. bos ꝛ azinus
qui ducitur stimulis ꝛ flagellis
id ¶ Omnis ꝛ qui appetit corporales
delectationes oz adhibere tales tris
ticias que maxime contrariatur illis
delectationibus quas amat q̄ ut si
aliquis libenter inebriatur rc̄ dz pu
niri vino ꝛ cogi dz bibere aquaȝ
scdm eo id ¶ Quandaȝ non solum
concupiscunt sperime sz cu delectatio
bus ꝛ servitutibus corporalibus ideo
convenit penitentiaȝ iniungi q̄r me te
huius penitentia reddunt se adipisci
talia primo pol ¶ Intemperantia e
cā delectationes corporis primo reth

Delectatio intellectual

Quedā sunt delectationes sine tri
stitia et sine concupiscentia alicuius indige
ncie ut delectatio que consistit in ipso
speculari vij° eth ¶ Delectatio
que consistit in ipso speculari est sine
tristitia id ¶ Delectationes intellec
tuales scdm veritatem sunt meliores
et eligibiliores corporalibus p̄r quia
non hz aliquaȝ tristitiaȝ eis ad
mixtaȝ sicut corporales q̄ delectationi
que consistit in potando e quedaȝ
tristitia mixta sz sitis ꝛ delectationi
in comedendo fames ¶ Ca delecta
tiones intellectuales sequuntur ea que
sunt delectabilia scdm suam naturaȝ delecta-

tiones corporales que sunt delecta lia
scdm accidens vij° eth ¶ Delectationes in
tellectuales sunt sine tristitia contraria ꝛ
non habent tristitiaȝ admixtaȝ id
¶ Delectationes non habent superhabun
dantiaȝ vituperabilem que possit esse vi
tiose q̄ quanto enim magis ꝛ subtilius
veritatem intelligit tanto laudabilius
operatur id ¶ Non tamen quare delectationes
non habent superhabundantiaȝ quia
sunt circa ea que sunt delectabilia scdm suam
naturaȝ ꝛ non scdm accidens id ¶ Preter intel
lectuales delectationes que operant hoi
excepte animi oz in eo esse aliquid delecta
bile quod sibi conveniat scdm naturaȝ corrup
tibilem que est corporis id ¶ Delecta
tiones intellectus dicuntur a delectationi
bus sensitivis q̄ba ille sunt priores
res ille in priores x° eth ¶ De
lectationes intellectuales dicuntur sincere
et liberales dr sincere q̄r sunt impermixte
tristitia delectationes q̄r conveniunt
scdm rationem ꝛ voluntatem et que sunt
libere in operando ul q̄r operationes
tales animi liberant a servitute ma
licie x° eth ¶ Requiritur dilectio

Dilectio. ¶ Delectari est proprium
alicuius q̄ i. delectari est sermo coro que
spectatur ad animaȝ ꝛ ad bona extrinseca
te do q̄ hic aliud est quod hominis q̄ est
anima p° eth ¶ Unusquisque delectatur in
eo q̄ ipse amat id ¶ Nullus est
bonus ꝛ studiosus qui no gaudz et
delectatur in bonis operationibus ¶ Cum
unusquisque virtuosus est quoniens operatio v
tutis scdm proprium habitum et per quod de
lectabilis cui apprehensio est delectabilis
appetenti id ¶ Cum in sustinendo pericu
la delectari sumimus e q̄ est in eo virtus

fortitudinis ij° eth ¶ Homines apud
debent doceri in quibus gaudere et tristari
oportet ibidem ¶ Recta disciplina inmediate est ut
assuescant delectari in operacionibus
bonis et tristari de malis ibidem ¶ Recta
disciplina est hominem a iuventute in-
duci ad gaudendum et delectari et tristari
in quibus oportet ibidem ¶ Fortis licet in suo
actu tristetur tamen delectatur in quantum atti-
ngit finem suum iij° eth ¶ Unusquisque
delectatur in adepcione eius quod amat
ibidem ¶ In delectacionibus que nascuntur
per visum contingit aliquem delectari ut
oportet et medio modo et eciam secundum superha-
bundanciam et defectum ibidem ¶ Alia bruta
non delectantur in sensibilibus illorum
trium sensuum auditus visus gustus
per se sed per accidens ibidem Vide brutum.
¶ Temperatus non delectatur in turpibus sicut
intemperatus iij° eth ¶ Temperatus non delectatur
magno delectabili vehemencius quam oportet
ibidem ¶ Magnanimus in magnis et studi-
osis honoribus delectatur moderate ibidem
¶ Non potentes ferre bona fortune et
estimantes propter eorum divicias alios
excellere contempnunt eos quibus caret divi-
ciis et solum tales operantur quecumque con-
tingit eos delectari secundum appetitum et de-
siderium ibidem ¶ Affabilis affirmatur
condelectare conveniens in hiis que pertinent
ad convictum eligit nunquam que sunt sibi inho-
nesta iiij° eth Vide affabilis ¶ Qui superh-
abundat in delectando si hoc non fa-
cit propter aliquod lucrum dicitur placidus
ibidem Vide placidus ¶ Quando delectat aut
contristat audientem indeterminatum est
pro aliquid est odibile uni et aliud est
delectabile alteri viij° eth ¶ Multi quidem
eorum ducuntur aliquam vitam a gaudere
et delectare vij° eth ¶ Virtuosi oportet
delectare non solum in actionibus propriis

sed eciam in operacionibus aliorum virtuosorum
in quantum sunt similes propriis viij° eth
¶ Impossibile est aliquem simul in actu
secundum eadem delectari et tristari ix° ethicorum
Vide impossibile ¶ Unusquisque secundum actum delectatur
futurum secundum spem preteritum et in memoriam
ibidem ¶ Tripliciter aliquis delectatur secundum m
presens preteritum et futurum ibidem ¶ Inter
omnia que delectant quod delectat secundum
actum est delectabilissimum ibidem ¶ Quando
delectat actualiter est magis amabile
quam sit spes futuri et memoria preteriti
ibidem ¶ Homo magis delectatur in spe v-
talium quam honestorum ibidem Vide
delectabile ¶ Virtuosi magis eligunt
per paucum tempus multum delectari in
magno opere virtutis quam per multum
tempus quiete et remisse in minoribus
operibus virtutis ix° eth ¶ Delec-
tari in operacione virtutis et in spe-
culacione eius est proprium felicis ibidem
¶ Virtus convenit dicitur operari et delectari
ibidem ¶ Musicus delectatur in bonis me-
lodiis ibidem ¶ Facta replecione aliquis
delectatur sicut facta inanicione aliquis
dolet et tristatur x° eth ¶ Qui non est
musicus non operatur in delectacione propria
musici sicut qui non est musicus non
delectatur delectacione musica ibidem
¶ Unusquisque delectatur in operacione que est
suo habitui et in alia non ibidem ¶ Aliqua
sunt que quamdiu sunt nova multum
delectant sed postea non similiter ibidem
Vide nova ¶ Nova magis delec-
tant quam consueta ibidem ¶ Similiter
artifices eo ipso quod gaudent et delec-
tantur in sua operacione magnum augu-
mentum perfeccionis adiciunt ad propriu opus
ibidem ¶ Delectatur geometer in suo ordi-
nacione ut quia geometer considerat verba

geometrias magis puit intellige
singula hm9 ɔsideracois silr
amates musicā ɔc x° eth ¶ Et nō
vehementer delectam in quotuq
delectabili tūc nichil aliud ɔnodis
cernim9 ibid ¶ Iadē quosdā hoies
delectant ɔ quosdā tristant ibid
Cum delectari velit sine tristicia ad
plura curat ɔ° pol ¶ Scdm ho
meru musica nō est vtilis s; con
tigit delectari per se in ea sicud vo
cari per se ad epulas est delectabile
mltis pise viij° pol ¶ Scdm homer
musica ē valde delectabilis delec
tans hoies ibid ¶ Nichil oz ita ad
disce ɔ assuescere ad iudicatorē btm
moralium vtutū et actionū cuiᵘˢ sᵈ
¶ Iudicare recte de moribꝫ ipaꝝ pas
sionū et delectari s̄ vtutē com in
cis viij° pol ¶ Assuesc ɔ recte in
dicare de actionibꝫ moralibꝫ et
recte gaude ɔ delectari in eis ē ossi
cia ssim ad mores id ¶ Assuesc
recte iudicare de actionibꝫ ɔ mo
rib ɔ delectarī s̄ vtutē in eis ē assue
sc rte iudicare de actionibus mora
libus et delectarī in eis id ¶ Ass
uesci gaude in eis que sut silia
delectationibꝫ ɔ tristitijs moralibꝫ
est ppinquū ei qd est delectarī in
eis id ɔ° ꝑ assuefacta ¶ In
musica tm delectant alia bruta
pnt similes hoies viij° eth ¶ De
lectari est ex eo qd sensus patit
respectu alicuiꝯ passi pmo eth ¶ Ois
ho diligit sua et delectat in eis
ibid pᵃ ꝑ diligo ¶ Marie de
lectam in potissīo ope nō vo ɔr
in ɔ matrie alit bonitas nostra

et s̄ xpm marie sim nobis ipis ut
optam cerutes ibid ¶ Sicud boni
inopinatū si fiat s̄ volutate delec
tat magis sic mltū malū inopina
tū si nōn est volitū ɔtristat mḡ
ɔ° reth ¶ Senes dū recitant sua
coꝝ pᵗᵃ tūc delectant ij° rethor
¶ Pene em plurim magis volut de
lectari i exercere delectacō actualr
quā ɔ memisse delectari ɔ° topic

Deliberatio vc ¶ Dm deli
bera ɔ cito fiat vij° eth ¶ Sine si
ut ex ira et ex impetu passionis
non fait9 esse deliberatione ronis s;
ex impetu passiois v° eth ¶ Que
fiut ex ira non iudicant s; ex pru
dencia ɔ deliberatione id cc

Delicatus ¶ Delicatꝰ ē id
qꝰ mollis vij° eth g qr delicia q̄
aquis sucubit quibuscuq; labori
bus est quedā mollicies ppter de
licate viue mlti vtuntur dimisis ce
tibus coꝝ coꝝ nāz medicū medi
cina ppter crapulose viue mlcs ppᵗ
petuntur pmo pol ¶ A pueicia de
licate nutriri est ca inobediencie
ɔ° pol ꝑ de hoc delicia cc

Delicie deliciosus ¶ De
liciose viuētes faciliter sut ɔtepti
biles v° pol ¶ Deliciose viuētes
mltas dant occasiones insiliendi
contra eos ibid ¶ Viuētes vitā qme
tē ɔ delicata qi rubiginē ɔ ɔsue
tudine ɔtrahūt si d̄ ferrū ɔquietū
de facili rubiginē ɔtrahit v° pol
¶ Et brutale est nō sufferre labo
res quos sustinet senes ꝑ delicati
ꝑ indigētie v° eth ¶ Non suffre
labores quos sustinet senes aut
delicati ꝑ indigētie est sigⁿᵐ mollicie

ibidem ¶ Diuites sunt delicati 2° rethoric(e)
ibidem &c diues recte

Deliberacio vanus tm

Deliberanti quer(itur) que sunt finem et que
de futuro libat qui exhortatur et dehor-
tatur primo reth(orice) ¶ Finis deliberantis est
conferens et nocivum quia contra atque
deliberatis sunt hortari et dehortari / hor-
tanti est finis conferens nam qui ex-
hortatur consulit tamquam aliquid melius
dehortans autem finis est fugere nociva
quia qui dehortatur sp dissuadet aliquid
tamquam deterius primo reth(orice) ¶ Signum
quod finis deliberat(ionis) sit proficuum et no-
cuum est quia sepe deliberantes fatentur
quod consuluerunt iniusta et alia co-
similia. sed quod consuluerunt inutilia
et dissuaserunt proficuis non con-
fitebuntur et ideo consulentes sepe nunc
tacent ad inquirendum causas et dicunt eis
qui non sit in iustum sed iustum et bonum
reddere vicinos iniustum iniuste et vicinos
qui nichil iniuriabantur ibidem ¶ De-
liberacio solum est de contingentibus non
de necessario et impossibilibus primo reth(orice) ¶ Deli-
berantes solum consulunt de contingentia
que contingunt sic et non ibidem ¶ Exem-
pla potissime valent deliberantibus
primo reth(orice) &c Exemplum ¶ Maxime instrumentum
deliberationis est exemplum ibidem &c

Demagogus (Propter impetum
dentiam demagogorum transmutata sunt
democratica in oligarchia v° pol(iticorum)
fferre plurimi antiquorum tyrannorum ex
demagogis facti sunt ibidem ¶ Prius exer-
citibus et rethorice et ornate loquen-
tibus fiebant demagogi ibidem ¶ De-
mogagia est dux quedam inter pau-
cos quam inter multos v° pol(iticorum) &c

Demonstratio (Omnis de-
monstratio procedit ex prioribus et noto-
ribus probatur tum principia sunt etiam
cognita et credita per inductionem tunc
statim scit ea i. eis assentit 6°
eth(icorum) ¶ Scientia est cum demonstratione 6°
eth(icorum) ¶ Illorum non est demonstratio quorum
principia contingit aliter se habere ibidem
¶ Sapiens de quibusdam habet demon-
strationem ibidem quia &c sapiens ¶ Inopera-
tiuis demonstrationes procedunt ex fini-
bus et causam dant definitionibus 6° eth(icorum) ¶ Dicta
seniorum non minus oportet attendere quam
si sit nobis demonstratum demonstratione po-
tissima ibidem ¶ Per demonstrationem intel-
lectus cogitur ad assentiendum 1° eth(icorum)
¶ Tamen epilogus cum demonstratio ad
adversarium patet quia i. demonstratio vel
persuasio 3° eth(icorum) quia &c epilogus
¶ Demonstratio nec habet mores nec elec-
tionem ibidem ¶ Habente proprietatem facile
est invenire demonstrationem ibidem &c

Demus (Prudentes et astutos
dicimus esse demos i. ingeniosos et in-
dustrios vi° eth(icorum) ¶ Demus i. ingeni-
osus et industriosus nichil prohibet
esse iniquum 1° eth(icorum) &c

Demotica (Principium operandi
quo homo per debitas vias ad acti-
tandum finis dirigitur ad hoc quod ho-
mo sit virtuosus dicitur demotica i. inge-
niositas vel industria 6° eth(icorum) ¶ Po-
tentia demotica est ut homo per eam possit
operari ea que sunt directa ad suppo-
situm intentionis finis ibidem ¶ Prudentia
non est ibidem cum potentia demotica ibidem
&c prudentia ¶ Habitus prudentie non
inest demotice sine virtute morali
ibidem ¶ Prudentia non inest anime sine
virtute morali et demotica ibidem ¶ In
parte appetitiva est quedam virtus naturalis
que similis se habet ad virtutem moralem

sicud demotica se habet ad prudentiam
vj° ethicorum p² ꝯ prudentia Demoti
ca ꝛ prudentia non sunt penitus eadem
sed habent quandam similitudinem adinvicem
ibidem p² ꝯ prudentia ꝛc

Denarius Est mensura omni(um) i(d est)
determinat ꝛ specificat valorem ꝛ dignita
tem omnium commutabilium rerum v^to ethicorum
Denarius tamquam per medium dicitur
cognoscitur superhabundantia ꝛ defectu
talis rei commutabilis i(d est) inquantum una res
superexcedit aliam in valore vel quantum
ab ea deficit ibidem Omnia commutabilia
mensurantur per indigentiam et per de
narium ꝛ in contractu hominum ibidem Dena
rius est nobis fideiussor in omnibus
quia promittit cuilibet homini ex vi civilis sta
tuti quod erit in supplementum alicuius neces
sitatis si indigere contingat ibidem
Denarij non sunt causa primo politicorum Dc
narij sunt inventi propter commutationes rerum
necessariarum primo politicorum ꝛ v^to ethicorum Camp
soria multiplicat pecunias non ovi
bus sed solum pro denarijs mutatis
p° politicorum Campsoria totaliter consistit
circa denarios ibidem Denarius est prin
cipium permutationis campsorie ibidem
Denarius est factus gratia permutationis
rerum necessariarum ad vitam ibidem ꝛc

Deprecativus Magnanimus
non est deprecativus sed quod ab alio
modo dicit x^to ethicorum ꝯ Comitus humilis

Derisor · sio · bilis Bomo
lochus est minus malus quam deri
sor x^to ethicorum Derisibilis esset mag
nanimus non existente bono x^to ethicorum
Attribuens dijs et substantijs se
paratis actiones virtutum moralium sunt
deridendi x° ethicorum p² ꝯ sba hoies
irascuntur deridentibus ꝛ subsannanti
bus ꝛ contristantibus ꝯ ꝯ Irascitur

Deridentes subsannantes contristantes
inferunt contumeliam ibidem Derisiones
subsannationes contristia sunt signa contume
lie ibidem Sequitur ꝛc

Desiderabile rium Desideri
um naturale non est vanum ꝛ inane
quia per naturale desiderium est inclinatio
inherens rebus providens ex or
dinatione primi moventis quod frustrari
non potest primo ethicorum Desiderium huma
num naturale non potest esse frustra quia deside
rium factum secundum dictamen recte rationis alias
secus ut dum desiderat impossibile ꝛ tamen
non est frustra ꝛ tamen totam spem ponimus
ꝛ tamen in dominum ut aliquis qui desiderat
tat sibi iustitiam ꝛ sibi non potest
fieri ut quia iudex est protervus ꝛ tamen
capitur frustra contra sed quod finem in
quem ordinatur non consequitur non proprie putat
illud dicitur frustra quod non consequitur
finem quod nullum tale est ibidem In naturalibus
desiderijs pauci peccant x^to ethicorum
Potentes ꝛ divites sunt quodammodo desi
derabilia propter honorem x^to ethicorum quia
ꝯ honor Illa sunt meliora quorum
desideria sunt meliora ꝛ pulchriora
primo ethicorum Pulchriorum ꝛ meliorum
desideria sunt meliora ꝛc ibidem

Desidero Omnis cognitio ꝛ elec
tio considerant aliquod bonum i(d est) ordinatur
ad aliquod bonum primo ethicorum Omnes artes
ꝛ scientie desiderant quoddam bonum primo
ethicorum Desiderare honorem est deside
rare bonum x^to ethicorum Homines sunt in dignitate
tate constituti maxime desiderant hono
rem x^to ethicorum Insipientes cupientes am
antes placentes ꝛ volentes desiderantes aliquid
et non assequentes illud desfatali
tas statuit primo ethicorum ibidem ꝯ Irasci
tor Homines desiderantes diligunt

eadem que ipi ꝯsiderat 2º rethor
¶ Magis desideratur illud quod abest
2º reth. ¶ Nullus quod ignorat et
desiderat illud non pt desiderari
s. d. qp. li. vto m 3º Vo ignoto
¶ Anima desiderat suos ꝓpos motu
extetre s. d. ꝯ li. 3º m 2º

Despector terre tm ¶ Magna
nimi videntur esse despectores bonorum
exteriorum iiijº reth. Et magna ing
enim despicit per inpendit 2º reth.
¶ Homines ea despiciunt que nullo reputat
esse digna ibid. ¶ Despicere est pm
pendere ibid. ¶ Unum quisque videtur
despicere quod quod impedit voluntate al
terius et ex tali impedimento nullum pro
fectum et nullum nocumentum credit inde
prouenire sibi sed solum intendit ut ille
non ꝯsequitur intentum deuitare ppen
dit et non reputat eum Vo plene
in astor ¶ Hoc videtur esse quod despec
tiuum non dignum facere aliquem et non
bene facere sibi iniurijs in quo omnes ali
os benefaciat 2º reth. ¶ Verecundia
est pmpensio et despectus quod quos
multum despiciamus non tenemur ibid. ¶ Ad
studiosos videtur quilibet habere inpu
tacio et non despicere abeis ibid. homines
sunt mites non ꝯtumeliatiuis et non
subsannatiuis nec despiciatiuis ibid.
Vo mitis ¶ Despectio est ꝯtraria zelo
ibid. ¶ Zelari seu emulari est ꝯtrarium
ei quod est despicere ibid. ¶ Illi sunt
despectiui aliorum qui ita se habent
ut zelentur ppter magnitudinem bonorum
existentem in ipsis ibid. ¶ Sepe ho
mines zelabiles despiciunt diuites
et bene fortunatos si assit eis bona
fortuna sine bono a bonis ibid.
¶ Nobiles despiciunt eos qui sunt

similes progenitoribus ipsorum 2º reth.
¶ Allexander magnus despiciebat
societatem multorum et mouebatur solus
2º reth. ¶ Pugnatori est quando aliis bonis mul
tos pugnatores sumetes ei quo
et moribus ut decet et tamen ipse despi
ciat eos 3º reth. etc.

Desperatus ¶ Homines obdu
rati et qui desperant ad futurum despe
salutis non timet sicud qui decapi
tantur iiijº eth. Vo timor ¶ Ex
desperatis nullus ꝯsiliatur ibid. etc.

Determinio ¶ libertatis et
seruitutis nobilitatis ignobilitatis de
terminatur virtute morum primo eth. quod
Vo nobilitas ¶ Virtus et malicia
determinat sibi suos liberos et no
biles et ignobiles ibid. etc.

Determinatum ¶ Eulogia
non importat aliud indeterminatum
vjº eth. ¶ In animalibus determinatur et diffi
nitur bene quod secundum potentiam sensus
¶ In hominibus secundum potentiam sensus uel in
tellectus ix eth. ¶ Omnis potentia de
terminatur ad operationem ibid. ¶ Viuere est
quiddam determinatum ibid. quod Vo viuere
¶ Id quod est determinatum pertinet ad naturam
boni ibid. quod Vo bonum ¶ Ex ploma
dicitur quod bonum bonum esse determina
tum xº eth. ¶ Ex sustipiunt magis et
minus secundum speciem determinatam ibidem
¶ Omnes res naturales et artificiales
exigunt determinatam quantitatem vijº
pol. ¶ Unde determinatum tempus determinatum
est augmenti in quo alia nata sunt
augeri ibid. ¶ Tempus determinatum
ad augmentationem aliud non multum
extendi atque deputato ad quantum ibid.

Detractor ¶ Dicitur qui tempus la
tenter furatur et minuit famam

p appetitu 10 topicorum ¶ Detractor
est qui appetit per maliciam similiter
et potest per fraudem sue artis ut alios
cadat a laudabili sua fama ibidem

Deus ponitur in puncto sibe 1o ethicorum
Deus dicitur bonus quia qui in ipso non cadit
malicia idem ¶ Aliquod bonum datur nobis
a deo quia est enim evidens quod ipsum esse
et vivere et operare est ipsis hominibus
ex deo primo ethicorum ¶ Operatio virtutis perfecte
potentiam vitam quamcumque nobis ad
veniat non deum habere possumus preciam tradit
intorem indisciplis sed aliis creaturis
virtutibus virtuosis secundum eum ¶ Deus non potest
laudari primo ethicorum quia vero laudo ¶ Deus
est per se bonum melius et eligibilius
secundum eudoxium ¶ Omnia referuntur ad deum
quia fraud ad eam efficacem idem ¶ Non
idem congruit in suis partibus et operationibus
exhibere diis et hominibus 8o ethicorum ¶ Ho
norem attribuimus diis ibidem quia vero ho
nor ¶ Naturale est omnibus hominibus
colere deum 5to ethicorum ¶ Sbe separate
dicuntur dii 5to ethicorum ¶ Hoc solo privatur
deus secundum agathon poetam scilicet quod quod
facta sunt possit facere esse ingeni
ta et non facta 6o ethicorum ¶ Homines
dicuntur dii propter virtutis excellentiam
7o ethicorum ¶ Virtus et malicia non attri
buuntur bestie neque deo idem ¶ Deus
est una et simplici delectatione quia que
consistit in contemplatione sui ipsius 7o
ethicorum ¶ Deus est omnino simplex ibidem
Dii plurimum excellunt homines in omni
bus bonis 8o ethicorum ¶ Dei ad homines
non est amicicia ibidem ¶ Non enim
est dignum ut homo appellat deum ami
cum sed magis colendum dominum et adoran
dum secundum commentatorem idem ¶ Deus et homo
sine proportione distant idem ¶ Diis et
parentibus non potest condignus honor r(eddi)

primum tribuere 8o ethicorum ¶ Diis et pa
rentibus non potest reddere equalens secundum
dignitatem sed quibus famulatur deo et pa
rentibus secundum suam potenciam videtur esse
epyeikes id est virtuosus idem ¶ Hominibus
ad deos et filiis ad parentes sufficit re
compensatio secundum possibilitatem recompen
santis 9o ethicorum ¶ Diis exhibendus
est honor ibidem ¶ Deus licet in se nunc
perfectum bonum quia fraud et sic habuit
9o ethicorum ¶ Deus est illud bonum et
eius quod ab eterno fuit idem ¶ Omnes
communiter suspicamur ipsos deos et substantias
separatas esse maxime beatos et maxime
felices 10o ethicorum ¶ Deus et substantia separata
idem ¶ Felicitatem speculativam et specu
lacionem attribuimus deo et substantiis separatis
secundum felicitatem practicam quod est secundum virtutes
morales et actiones virtutum mora
lium removemus a deo idem prima 10 feli
citatis ¶ Diis et substantiis separatis non
possumus attribuere actiones virtutum mora
lium ibidem probatur 10 substantia ¶ Attribuen
tes diis et substantiis separatis actiones vir
tutum moralium sunt deridendi idem prima
10 substantia ¶ Dicere substantias separatas et deos
esse contractos licet laus est deo magis
onerosa et probrosa quam grata idem
Alio 10 substantia ¶ Omnes sapientes suspi
cantur deos et substantias separatas vivere idem
¶ Nulla operatio virtutis moralis substantiis
separatis et deo convenit nec operatio artis
idem quia 10 virtus moralis ¶ Substantiis se
paratis et deo nulla operatio eis convenit
preter speculativam idem ¶ Operatio dei beati
fica est speculativa idem ¶ Ipsa operatio
dei est speculativa idem ¶ Soli dii et
homines dicuntur beati quia inter eis solum convenit
operatio speculativa idem ¶ Operatio dei
beatifica dicitur causa beatitudine quia secundum
eam pulchritudine et honorabilitate ibidem

Inter omēs opationes humanas
opatio speculatiua est cognatissia
opatiōi dei bustite id ¶ Inter omēs
opationes humanas opatio specula
tiua et felicitas sensitiua est simlima
et cognatissima speculatori diuine id
¶ Inter hoies ho felix est deo amatis
simus x° eth' c' de felix ¶ Homo p
intellcam opans optime dispositus est
et deo est amantissim⁹ id ¶ Si dijs
sit quedam cura et prudentia huanor
sicud omnibus visu est rite scientibus
id ¶ Si ita est q adijs sit quedam
cura et prudentia humanor opm cu
ro lē est ipos gaudere et delectari
ī hoies deco q est optim in ipis
et de eo q est simili sibi ipis ibid
¶ Cognatissim et simlimu deo est
ipe intellcus id ¶ Dij marie vide
diligē intellcam p' q' q' talis est
simlim⁹ deo ibid ¶ Dij marie i. os
diligut qui rite et bn opant ibid
¶ Dij marie honorat illos qui vacat
bonis intellectualibus et ipis marie
benfaciut id ¶ Dij hut curam de ill
qui vacat bonis intellcua bz et qui
bn et rite opant tanqm de amicis suis
id ¶ Sapiens ē deo amatissim⁹
p' ipe rite et bn opat et mariam cu
ram hz de bonis intellectualibz sz
talem dij marie diligut tanqm amici
eor tanqm eis siles ibid ¶ Sicud
hoies assimulat formas et spes
sic assimulat sibi vitas deor pmo
pol c' de p' ¶ Gentes dixerut
deos eor regi a Jone id ¶ Homo
solitari⁹ vel est deus vel bestia id
¶ Homer⁹ appellat Jone prem viror
deor q regem pmo pol ¶ Ho excε
dens alios in bvirtute sine cpatoe
est sicud deus 3° pol ¶ Item in bz
intellcam pricipari in deo in bē prin
pare deu et leges 3° pol ¶ Teste
deo in omnibus bonis exterioribus
ulla est felicitas q' ipe est felix
cui ullo bonor exterior vidua ? 1°
pol ¶ Deus est bonus pter se ipm
et 2m nam ibid ¶ Deus hz multa
tum admire opaina et non ad ex
1° pol ¶ Deos decz honorare an
inibus 1° pol ¶ Decet cultu exhi
bere dijs et requiē et contemplacōē
here ā ipos ibid ¶ Benevolo prin
cipor est causata a deo 1° pol
¶ Pium est velle deos attestare pmo
eth' ¶ Assim sut hoies simbriutijs
impendentibus dijs se bn habent
sine talia sut signa sine affecto
nes intrinsece 2° reth' c' de asimo
¶ Homo carus deo audax ē id
¶ Rmlz arbitrar in insta patientibz
deu auxiliari i. q deus sit auxili
ator eor ibid ¶ Dijs attribuimu⁹
nemesare 2° reth' c' de nemezo
effortunati sut amatores dei id
c' de fortunat⁹ ¶ Contra illos no
est honestu gerrare inditiae sic
con deos aut pres ac doctores et
ideo zepho illa dicat q mori ma
lu erat q' dij ita indicauerit
2° reth' ¶ Scdm zenophane sili
impii agut qui si aiut deos sicd
qui mori dicut 2° reth' ¶ Daymon
i. deus dat magna enfortuna
multis no pter benivolenciam et
q eos diligat sz ut illi spoliati
illa fortuna cupiat euidenciores
calamitates id ¶ Mulier ē co
mcta deo afortuna et deo 2° pro
blem dubitat ¶ Deo qui se obtpat
marie est liber. b. d. g. p. li. p°
p. v.ta ¶ Deus de depulsione suor
amici non letat id ¶ Deo smed
est et non dijs id ppa. e.ta ¶ Deo

omnia certo ordine regit Bo. de c.
p. li. primo metro v^to ¶ Deus dicitur
celi conditor ibidem ¶ Deus regit side-
ra leges suas tenens ibidem ¶ Deus omne
opus suo peste regendo Bo. de c. p.
libro primo p. sexta ¶ Deus auctor sa-
nitatis est ibidem ¶ Deus dicitur prodigus
B. de c. p. libro ii° m. ii° ¶ Deus e-
dimes multi auri ibidem ¶ Deus libenter
audit preces hominum ibidem ¶ Deus or-
nat avaros claris honoribus ibidem
¶ Divinus amor regit terras pelagos
et imperat celo et facit ut luna presit
noctibus et ne mare suos fluctus ni-
mium extendat super terram et ne ele-
menta contraria unum corrumpat aliud
¶ Iste ut sol provehit clarum diem Bo.
de c. p. li. 2° m. viii° ¶ Deum homines
qui sapientando cognoscunt in imperfecte
B. de c. p. li. iii° p. 3a ¶ Deus unus
tamen est et unum natura sed participatione
plures Bo. de c. li. 3° p. decima ¶ Ad-
eptos divinitate necesse est fieri deos ibidem
¶ Deus est pater omnium rerum et cuncta mi-
trat et dedit phebo radios et dedit
lune cornua et dedit homines habitare
in terris et dedit sydera celo et clau-
sit animas corporeis membris
rex primordium et auctor et dicitur exordium
Bo. de c. li. 3° me° 9° ¶ Deus in om-
nibus dicitur in bonitate quia eo pater misso n^m
vite fundatur exordium ibidem prosa xa //
¶ Dei providencia et sapiencia est perpetua
¶ Iste eadem providencia dei regit ip-
sum mundum ¶ Iste est creator celi et terre
et omnium elementorum que pro celo et terra
intelliguntur ¶ Iste iubet tempus procedere
ab eterno ¶ Iste est immutabilis ¶ Iste
dat cuncta moveri ¶ Iste ex eius bonita-
te et non eius natura te caruit tractatus ¶ Iste
caret invidia ¶ Iste omnia ab excelso
exemplo producit ¶ Iste est pulcher-
rimus ¶ Iste format mundum sibi ymagine
similem conpedit mente Bo. de c. li. 3°
metro ix° ¶ Deus animas hominum et bes-
tiarum paribus causis produxit scilicet
potentia clementia et sapientia ibidem ¶ Deus
animas facit redire ad eum pardore cari-
tatis ibidem ¶ Deus est fons boni
ibidem ¶ Deus est requies serenum et est pa-
cifica requies suis et est principium vec-
tor dux semita terminus ibidem ¶ Deum
cernere est finis omnium suorum ibidem ¶ Deum
esse principem omnium rerum communis conceptio
humanorum animorum probat Bo. de c. li. 3°
p. decima ¶ Deum esse probatur in creatu-
ra ibidem ¶ Cognitio dei est nobis naturaliter
inserta unde cognitio dei communis est
nobis ibidem ¶ Deo nichil melius excogi-
tari potest ibidem ¶ Deum esse bonum
ratio demonstrat ibidem ¶ In deo situm esse
perfectum bonum ratio demonstrat ¶ Deus si
non esset perfectum bonum rerum omnium princeps
non esset ibidem ¶ In deo necesse veram
beatitudinem est esse sitam ibidem ¶ Deus
summam beatitudinem non habet ab aliquo
extrinseco sed est eadem cum eo ibidem
¶ Beatitudo est in deo non tanquam aliquid dis-
tinctum ab eo sed est idem cum ipso probatur:
summum bonum quod est in deo vel id
est acceptum ab extrinseco vel inest
sibi naturaliter si ab extrinseco erit aliquid
prestantius quia deus summum bonum presta-
tius recipiente ipsum si inest deo naturaliter
vel tanquam idem sibi vel tanquam divisum
ab ipso si tanquam idem habetur propositum
si divisum ab ipso erit aliquid prius quia
divisa coniungit tale autem fingere est dif-
ficile ¶ Secundo id quod est divisum ab
alio non est illud a quo est divisum
si tunc summum bonum esset divisum a deo
deus non esset summum bonum quod nephas

est dicere ibid. ¶ In deo est pfecta bti
tudo qr in eo est pfectu bonu ibid.
¶ In deo est summu bonu proba' qr si
non esset deus non posset esse principiu
effectivu om qr illud in quo e sum
bonu erit deo pstantius et sic ulra
omnia pfecta priora sunt impfectis ibid.
¶ Deus est pfectu bonu p' alias no
esset princeps om et aliquid esset nobi
lius eo que pfecta priora sunt impfectis
ibid. ¶ Deus est quod plenissimu
summi et perfecti boni id. ¶ Deu co
gitem' esse precellentissim om
rerum ibid. ¶ Deo nichil constat esse
preciosius id. ¶ Deo sua beatitudo non
inest sibi naturale ita qr in deo a sba
sua id. ¶ Deus et sum bonu sunt
idem f. sbaz ibid. ¶ Unus btus
est deus ibid. ¶ Unus e deus natur
et essentiale sz participatiue plures
id. ¶ Deus et bonu sunt idem f. sbaz
ibid. ¶ Deus no pati' ipa misceri
que distinxerit bo. de c. li. 3o metro
vto. ¶ Deus aptat ipa officiis ppriis
ibid. ¶ A deo cuncta procedunt id.
p 6a ¶ Deus d' esse splendor q'
ab eo regi' et vigz celu id. met°
decio ¶ Deus spernit et mutat obscuras
tenebras q' ut qualia reddentia
bonu obscuru id. ¶ Deus ad regend
mundu nulli q est indigens ex trinsi
cum auli. b. de c. libro iij p xij ¶ Cu
dus a deo regi' p' diversa et contraria
no vinnunt' in vicem pse sz mundus
est unicus ex partibus contrariis sz ex ele
mentis oz qr sit aliqd unies eas et hoc
est deus ¶ Ra ro diversa et contraria co
operatate sue ne dissocian' ab invi
cem n' ab aliquo contineretur partes mu
di sunt sibi contrarie ¶ 3a ro nichil cti
dina' et regulariter mo' f disponere
loca tal efficacie spatie et qlitatis
nisi sit unu certi stans et regulans
f. motus eorum que sunt i mundo sunt
regulariter f predicta quinqz ergo natre
est ponere regulatorem et unitatem
quod est deus id. ¶ Deus pse regit
omnia et ad mundu regendu nullis
extrinsecis auxiliis indiget p' in bti
tudine est sua sufficientia. sz deus est
btitudo ergo in deo est sua sufficientia
tal aut non indiget extrinsecis gub
naculis igit' deus pse regit omnia
ibid. ¶ Deus per suaz bonitate
que no distinguitur ab eo regit oia
proba' deus pse regit oia ut dcm
e sz deus est ipsu bonu ergo p bonu
regit oia ibid. ¶ Deus pse solu
cuncta disponit id. ¶ Deus est sicut
quidam clavus et gubernaculu quo
machina mundi sua' stabilis et in
corrupta id. ¶ Deus facit qr cuncta
creata manet et movetur ibid.
¶ Deus regit oia sua m' id. ¶ Oia
voluntarie regunt' et sponte convertunt
se ad nutu disponentis dei tamquam
convenientia et contemperata rectori ibid.
¶ Deo nl contrarie laborat qd natura
est suavis id. ¶ Nichil suavis
naturaz repugnat deo ibid. ¶ Deo si
sibi aliquis resistere laborat no pro
ficiet id. ¶ Oia obediunt regimi
dei id. ¶ Deus regit oia fortiter
et disponit suaviter id. ¶ Non e
aliquis nel velit aut possit resistere
deo id. ¶ Deus e summu bonu
qd cuncta regit fortiter suaviterqz
disponit id. ¶ Gygantes diis re
sistere volebant sz deus impediuit
ut dicitur' fabulis id. ¶ Nemo sa
ne mentis dubitat deu esse om
potentem id. ¶ Deus non pt facere
mala id. ¶ Unice sbe forma est

ut neqz in extelora dilabi^r neqz in
se extramen aliquid sust^t ¶ Deum p
menedem diuina sba rez orbem mo
bilem rotat dum se in mobilez ꝯsuat
ibid ¶ Deus facit oia ꝛ pt oia bo
de 9 li 3° p pma ¶ Deus tantu
vult bonum ibi ¶ Deus est bonus auc
tor ꝛ rector rez ibi ¶ Deus d^r pr fa
milias quo adminis ibi ¶ Deus
dicit^r summa vertex ibi p 2^a ¶ Deus
dedit creatis rebus hanc naturaz
manendi tam ut nat^r^a manere desi
derant qd dum pnt bo de 9 l 3° p
xij ¶ Dei vitas dicit^r media qz
q natz sicud puncti medium circuli
dicit^r a quo linee oms ducunt^r ꝛc
medium voitatis deus e a quo vitas
ois procedit ibid ¶ Deus tenet
imperium ultra ultimum polum ꝛ mode
rat regimina orbis ꝛ regit circulaz
motum corporum celestium manens in se
stabil ꝛc bo de 9 p li 4to metro
pmo ¶ Deus est splendidus index
ꝛ splendidus sidus ibi ¶ In dei co
templacione est patria nra ibid
¶ A deo est ortus nr in cuius ꝯtempla
tione demum sistere gradum nem ibi
¶ Deus ꝯsuat mundum sua bonitate ibid
p v^ta ¶ Deus aliqn bonis tribuit
aspa malis bona ꝛ econ ibi ¶ A deo
omnia mobilia mouent^r ꝛ omnez formam
et ordine hns ex deo hz b li 4to p
6^a ¶ Deus sciendis multitudinez
et modum ꝯstituit ibid ¶ Deus d^r
summus princeps omni rez ibi ¶ Deus
dicit^r cardo uel centrum seu circuli
q tz sicud centrum est indiuisibile
et ab ipso pnt plures circuli ptrahi
ita creator omnius ꝛ indiuisibilis
existens infinita creat ꝛ gubnat
ibid ¶ Deo de quanto entia magis
sunt ꝓpinqua de tanto magis st inmuta

bilia ꝛ quanto remociora tanto magis
mutabilia ibid ¶ Deus pt videre
interiorez qualitate aiarum an sit bona
uel mala ibi ¶ Deus est scrutator
cordium bonorum ꝯsuator maloz de
pulsor ꝛ rector ꝛ meditator medium ibi
¶ Deus scit quid vnicuiqz ꝯueniat ꝛ
qd nouit ꝯuenire accomodat ibid
¶ Deus aliqn bonis tribuit bona aliqn
mala ꝓpter diuersas racones ibi ¶ Deus
aduersa aliqn tribuit incognitoz alicuius
sz illis quem plus equo mittit quod
ferre pnt ꝛ plus equo despiciunt qd
ferre non pnt ibi ¶ Deus aliqn ex ma
lo eliciat effectum bonum ut si aliqs e malum
ad maiz deus effectum bonum eliciat qm
ad iusticiaz ibi ¶ In regno deo nl
est inordinatum ibi ¶ Ordo diuine pro
uidencie cuncta ꝓplectit^r ꝛ aliquid rece
dit a bono primo tamen sit tamen ad aliud
bonum ꝛc ut si aliqs malum quo ad
maiz ipm est bonum quo ad iusticiaz
ibid ¶ Deus fortissimus in mundo
omnia recipit ibid ¶ Deus est conditor
omnium rez ꝛ cuncta disponit ad bonum
ꝛ que creat^r in sua similitudine retinere
laborat ꝛ excludit malum de omnibus
terminis mundi ibi ¶ Dei amor ex pro
uidencia bemens facit alternos c^a
sub stellarum ꝛc bellum discors expel
litur a regionibus que gerunt astra
ibid ¶ Deus in se inmobilis manz
ꝛ regit omnia ꝛ seria imponit oibus
ꝛ facit encia ad tempus pmanere ꝛ p
seruat ea ante esse a deo ꝛ fugat ꝛ f
mat ꝛ recipit encia p ꝯquandaz circu
lacoz ꝛ est omnibus amor ois ꝛc b de
9 li° 4° metro 6° ¶ Deus dicit^r rex
dns fons origo ꝛ sapiens index ibi
¶ Deus tolerat cuncta in ordine pmissi
bo de 9 li v^to p pma ¶ In diuinis
sba est perspicatur in diuina ꝛ inflex

ibilis volutas ad malu et efficax
ptas optator ibid p. 2a. ¶ Deus
oia vidit z audit id. ¶ Deus oma
vidit z nichil sibi resistit qd non pt
videre id. b. de 9 li vto metro 2o
¶ Deus vno ictu ocul' que sut que
fuerut z que venint cernit ibid
¶ Deus solus respiat oia id. ¶ De9
est verus sol id. ¶ Deus ab eterno
cognoscit facta z consilia hom
b. de 9. li vto p. 3a ¶ Deus falli
non pt id. ¶ Ex diua prescia non
infert neci^tas euenien. reb; futur
et id. ¶ Deu falli non tm est ne
phas de eo sentiri s; etia; voce pro
ferre id. ¶ Diua prouiden. huma opi
nione no psutenit si incerta iudicat
ut hoies id. ¶ Ex adden referetur
vicia nichil scelerat9 excogitari
pt id. ¶ Ex diua prouiden. ois ordi
nato diui ¶ Exhortato ut dirigat9
nos ad cotem diue intelligencie
b. de 9 li vto p vta ¶ Dei scia est
infinita z nulli tmis inclusa id. ¶ Deu
esse eternu oms rone viuetes 9ced
ut id. p ser. ¶ Deus 9diac rebus
non est pror qua^te tpis s; pprietate
sim^te nate id. ¶ Deus de sute d'
etern9 id. ¶ Scia dei excellit oe;
scia; tpalem id. ¶ Scia dei e con
plectens spacia futuri pti z 9side
rat oia cu ia; generentur id. ¶ De9
vidit oia tamqm pnta sid nos
quedaz videm9 pnti tpe id. ¶ Diua
puidencia non mutat pprietatem
rei quo ad neci^tte; z 9tingencia; 2o q2
non ponit neci^tte; rei id. ¶ Deus
apud se talia pncia vidit qualia
infutur9 prouenerat id. ¶ Deus
vno ictu mentu tua necia qm no
demostrat euenture id. ¶ Diua scia
ex sua vnitate no mutabi^r ibid
¶ Diua visio oe futur; ptur rit

ibid et vno ictu mutatoes 9plec
titur id. ¶ Diua prouiden. rebus
generandis neccitate non impo
q2 si omia euenirent ex neccitate p
mia bonoz z pena maloz peri
ret bo. de 9. li. vto pro 3a. ¶ Ome
futuru diuina pturat intuitu id.
¶ Dei scia ius est s; 9plectens oia
p'sencia notione z tp omnibz modis
instituit ibid. ¶ Non video frustra
sut spes z preces que in re sut
inefficaces essend. pur ibidem

Dyaletica

Omnis dya^ta
s. tp ronalis est de sy^mo q. cu
silo^te sit actus rois p^o ethi. ¶ Ho
mines s. tp ronales puapant
dya^ta z retho^ca id. p^o ethi.
¶ Vtile est in phis inis dyaletice
9tria sylogisizare non ut ado
agam9 tu prauia no sut facienda
s; ut non lateat nos id. ¶ Nulla
alia ars ad yale^ca z rethoica si
logizat 9tria id. ¶ Retho^ca z dya
letica inter 9ueniut id. z^o ethi.
¶ Rethoica est assecutiua dyaletice
i. assimulatiua z imitatiua id. q.
z^o ethi. ¶ Tam rethoica qm dya^ca
st de talibz qnibusdaz qnibz que
nulla scia determiate s; cognosce
vel nulla scia spalis id. ¶ Sic ut
qre dyale^ca in eo tp ronal 9side
rat de sy^mo z entthimete q2 eius
sue est videre veru z verisile s; sy
lo^mo s; se ut veri entthime ut veri
sile p^mo ethi. ¶ Induccio in dyale^ca
est exemlaris z veri silibz id. ¶ Dy
aletica no silogizat de omnibus
q omnibz videntur q2 no sut stultis
z fatuis s; assunt pbabilia opin
tuna ro^m vel 9petecia s^mo in id.

Dicens

Donec tabz
vltam finez in voluptatibz dure

bestiales primo ethi. ¶ Aliquis dicitur de
multis multipliciter ¶ Primo quod diminutas voces
ut evotum agentur ¶ Secundo quia illa conferunt
ad idem principium ut res dicitur medicina
lis ut quia motum habet ab ipsa arte medi
cina et liber dicitur medicinales quia inbe
ti a medicina et potaciones quia instituere
per eam et operere quia regulate per eam et
clistere quia instrumentum eius ¶ Sic sanum
dicitur de multis ut medicina est sana quia
est factiva sanitatis et urina dicitur sa
na quia signat sanitatem et cibus et potus
quia conservant ¶ Tercio quia diminutas propor
tiones ad idem ut qualitas dicitur ens
quia est affectio substancie et quantitas dicitur ens
quia est mensura eius ¶ Quarto quia candi
proporcionem ad diversa subiecta ut sicut proporcio
habet visus ad corpus et intellectus
ad animam primo ethi. ¶ Secundum virtutem dicimur
virtuosi secundum maliciam viciosi 2o ethi.
¶ Secundum passiones nec dicimur virtuosi
nec maliciosi ibidem ¶ Propter potencias na
turales non dicimur moraliter boni vel mali
ibidem ¶ Despiciones et delectaciones non
est nobis inportunum tamen puer dicitur insen
sibiles ibidem ¶ Non congruunt dicere quod
eligentes non esse felices 3o ethi.
¶ Ex opinione bona vel mala non dici
mur boni vel mali ibidem quia opinio
¶ Ex electione bona vel mala dicimur
boni vel mali ibidem ¶ Aliquando autem
infamiam aliquibus dicitur fortis secundum
methaphoricam 3o ethi. quod ibi fortis
¶ Si aliquis audax est ad sustinendum
flagellas non ideo dicitur fortis ibidem
¶ Aliquando nulla pecunia concupiscencia adu
tur dicitur insanus et sine sensu doloris
3o ethi. ¶ Nimium incontinencie hic dicitur
bestialis ibidem ¶ Quidam parte propter non dicuntur
prodigi ibidem ¶ Puer dicitur formosi
non autem pulchri 4o ethi. ¶ Aliquando
superhabundat in delectando sicut hic non

facit propter lucrum dicitur placidus
si propter lucrum dicitur blanditor 4o ethi.
¶ Item omnibus contristat dicitur discolus et
litigiosus ibidem ¶ Veritatem spectat virtus
ibidem ¶ In ludis multum decet aliqua di
cere et audire 4o ethi. quod ibi ludus
¶ Item per se propter non dicunt atque ridi
culum et cum hoc sunt molesta aliis ludi
cra et iocosi dicentes dicuntur agrestes
ibidem ¶ Item in bene sanis dicere quoniam apposola
cio non potest pluribus describi quod in loquendo
non contristat auditorem vel quod in lo
quendo delectat audientem quod ibi solacium
¶ Intellectus in aliquibus ponitur virtus di
cere in 6li 6o ethi. quod ibi universale
¶ Aliquibus dicitur non est possibile quod aliquis
in vita dicatur quod sapiens et felix ibidem ¶ Di
cere virtutem vel secundum est opus omnis intel
lectus principii sive sit speculativus vel
practicus 6o ethi. ¶ Illi habitus sunt virtutes
intellectuales quibus anima dicit verum
ibidem ¶ Opinio et suspicio sunt habitus
quibus contingit secundum dicere 6o ethi. ¶ Ali
quis dicitur esse tale dicitur dupliciter vel simpliciter
vel secundum quid ut aliquis dicitur esse malus
medicus vel malus ypocrita non
simpliciter malus quod quia defectus virtutis contrarie
corporis seu ypocrite non est malicia simpliciter
sed habet quandam similitudinem analogiam ad ma
liciam simpliciter ut quia medicus malus
deficit circa meditacione et malus
ypocrita circa reputacione secundum circa 7 ethi.
Aliqui genitores dicunt aliquem esse
bonum agendo et delectare ibidem ¶ Id
quod videtur omnibus hoc dicimus ita esse
et ita se habere 10o ethi. ¶ Ex dicere et au
dire aliquid turpium de facili sit facere
aliquid turpe 1o pol ¶ Apparere dicitur
equalem quendam sed ut ondat se tamen
vel prendentem ¶ Multum decet ad
fidem et matrie in consiliis deinde in
litigiis 2o ethi. ¶ Equalitas dicitur

ad audientez marie nalat indictiu
et fid. id. q. ex indictiui. ¶ Qualitas
dicentis potissime vz ad consilia id. ko
ex consiliu. ¶ Tres sunt cause facientes
dicentez credibilez scz prudentia v
tus beniuolencia quia natz opposita i oz
faciunt dicentez incredibilez id. ¶ Vo
lentes ab alijs diligi nec debent
dicere mala priorum nec sua sz semp
bona 2o eth. ¶ Boni proprium est nec
dicere mala priorum nec sua sz semp
bona id. q. ex malu. ¶ Homines di
ligunt eos qui non verecundantur dicere ea
que sunt ad gloriam eorum et non sunt
despicientes talia sz approbantes id.
¶ Circa ad sepos dicit qui dicunt
mala ibid. ¶ De se dicere magna
lia et promittere mo lia et aliena facta
narrare cum approbo sipando sibi lau
des aliorum illa sunt erubescibilia a
que sunt circa tan 2o eth. ¶ Qua non
debent dici molli noti et molli facere
alias sermo dicendi non generabit
fidem 3o eth. ¶ Dile mollia rigide
et dura suauiter dicit nipsia le sit
i no generabit fidem id. ¶ Indulgere
vino mai te malum plurimum et dicere
in mensa i extendere aliquo mloqndo
id. ¶ Aliqui duorum oz qualitate qua
vel debem dicere bona et turpia sunt
vel ea que sunt talia audientibus 2o
eth. q. ex auditor. Re

Dictum ¶ Magnanimis est libe
ralis cor fidorum dictorum et factorum 4o
eth. ¶ Magnanimis mor dicto suo est
veridicus id. ex magni 9. ¶ Medius ha
bitus circa facta et dicta hominis est lauda
bilis 4o eth. ¶ Habitus medius circa dicta
et facta hominis est in nominatus q. ab
antiquis ¶ Habitus medius circa dicta et facta
hz magna quidem tu ai ad p2 hus
caz videtur se hre sicud moderacio circa
sz quo ad hoc q. principaliter intendit

hoc q. est diligere q. ille assunt di
ligere qui in factis et dictis suis se student
alijs amabilez exhibere et qui or
torde dilectoz capit et talis ipse dz
amicus moderatus sz quietatoz id.
¶ Habitus medius circa dicta et facta in
gerere assimulatur amicicie q. quo ad
actu exteriorez sz qui est delecta
cionis quomodo ibid. ¶ Et in dispon
per habitum medium circa dicta et facta
taliter se hz in conuictu ad alios sicud
amicus moderatus principaliter q. est diligere
id. ¶ Habitus medius circa dicta et facta
dicitur amicicia id. 9 ¶ Habitus
¶ Affabilitas nec acceptat nec re
probat dicta vel facta aliorum ex amore
vel odio id. ¶ Affabilis nec approbat
nec reprobat dicta vel facta aliorum in
ducenter ex amore vel odio notorum so
lum vel ignotorum solum sz indeuter
ad omnes obseruat ibid.

Dyeta ¶ Esse in bono loco co
gruo pro exercitio ad ambulandum
est esse in dyeta q. quia sicut quis in lo
co bn complexionato et temperato et sano
qui scitur esse in bona dyeta constitutus p o eth.

Differencia ¶ Ea que circa
sunt ex fortuna sunt multum commodabi
lia dicitur p o eth. q. ex fortuna. ¶ Bonum
dicitur operacio secundum dicta habitum
2o eth. ¶ Multe sunt dicte in singularo
bus 3o eth. ¶ De primo dicuntur hijs
dicitis falso vero electo bono et malo
id. ¶ Dignitas et condicio personarum
quantum ad actum recompensacionis rei
ablate nullam facit differenciam vo eth.
¶ Iudex in recompensatione i me solu
dz respicere ad differenciam nocumenti non
ad condicionem persone id. ¶ Prudencia
que est sui ipsius gubernatiua habet
multam differenciam ad yconomicam et po
liticam 6o eth. ¶ Yconomica politica
cu alijs quantitatis hz scilicet et differenciam

viij° ethi. c° de q̄nta ¶ Nō differentia
inter generationem templi et fundamentum
quia constructio templi est perfectio ge
nerationis c° quia terminatur ad formam
perfectam templi que est perfectio pr̄ quia nullo
indiget altero ad veniente ad propo
situm edificationis explementum sed generatio
fundamenti est generatio imperfecta .i.
columpnarum sculpturarum subtripliti or
dine dispositarum similiter fundamentum est im
perfecta rō quia utrec̄ sunt generationes
partis que per respectum totius licet non imperfecta
x° ethi. ¶ Nō differentia inter operationem spec
ulativam et operationem ad extra quia per primam
ho nichil aliud acquirit preter ipsam
speculationem et operationem per 2as aliquid
acquirit preter ipsam actionem x° ethi. ¶ Dominum
aliquos nulla differentia est inter filios femi
nam et liberos primo pol ¶ Natura licet
quedam impetum et inclinationem quod fa
cit differentiam inter corpora liberorum et filiorum
ibidem de similibus ¶ Instructiones mu
lierum et puerorum facit differentiam quantum bonum ci
vitatis primo pol ¶ Plura sunt gra
pertinentia malum alias differentia secundum speciem
x° pol ¶ Differentia spetiu alium tempus
et differentia spe ta sparum pertinentia ibidem
maxime sensui est quod principales et sub
diti orum hec aliquam differentiam 1° pol
¶ Aliquotiens magnam facit differentiam ad pote
ntias corporis et dispositionem 2m differentiam
qualitatum suarum 1° pol ¶ Magna differentia
est in scientiis propter hoc sine aliquibus ad
stabit aut certitudinem inveniens 8° pol

Differt | veris | Nichil differt
juvenem esse secundum etatem et juvenem in
moribus primo ethi. de juvenis ¶ Ipse
homo et homo non differt p° ethi. ¶ Ipse
bonum et bonum non differt ibidem ¶ Non
parum ymo multum differt a juventute
assuesci bene vel male operari 2° ...
ethi. ¶ Avis et plus differt ibidem ¶ Magni
ficus differt a liberali ibidem c° de ...

magnificus ¶ Prudentem et cognoscentem unum
in singulis operabilibus ut plurimum differt
studiosus a prudente quia est quasi regula
et mensura ipsorum operabilium 3° ethi.
¶ Fortis audax timidus differt 2m spem
p³ timidus quia omnia desperat audax
quia omnia sperat fortis sperat ubi est
spes habenda et qui ratione actus sta
tis x° ethi. ¶ Fortitudo propter igno
rantiam differt a fortitudine propter spem
p° de fortitudine ¶ Fortes ex ignoran
tia non multum differt ab hiis qui sunt
fortes ex spe ibidem ¶ Magnificentia
et liberalitas differt quantum ad quantitatem
materialem et obiecti x° ethi. ¶ Magnum
inope differt ab illo quod est magnum
in sumptu ibidem p³ de magnificencia ¶ Affa
bilitas et veritas differt p³ affabi
litas respicit differentia et facta quietis huma
ni subventione delectabilis veritas res
picit predicta subventione veritatis et ....
et ma subventione ... et fictionibus ibidem
¶ In ludis multum differt aliquis dicere et au
dire x° ethi. c° de ludus ¶ Bomo
lochus differt ab eutrapolis ibidem
¶ Turpia loqui vel inhonesta non
parum differt ab hominis honestate quia
per turpem locutionem homo de honestate
per detectionem honestate ibidem ¶ Iusticia
legalis et particularis in aliquo co
veniunt et magno differt v° ethi.
¶ Iustum quod dirigit in commutationibus quo
ad iusto in distributionibus et differt specie
v° ethi. ¶ Res differentes impossibile
est commensurari secundum veritatem ibidem ¶ Reta
recompensatio vindicte multum differt
utrum nocumentum illatum fuit voluntarium
vel involuntarium .i. per vim metum vel
ignorantiam secundum ibidem c° de recompen
satione ¶ Iniustum et in iniusticia differt
ibidem ¶ Contingens et natum differt c°
vi° ethi. ¶ Ars differt a scientia ibidem p³
de arte ¶ Ars differt a natura ibidem

Ars dicitur a prudentia ibidem p[rimo]. Ars
Factio dicitur ab actione ibidem. ¶ Pruden
tia dicitur ab arte in dominibus vi[o] ethicorum p[rimo]
contra prudentiam. ¶ Sensus interiores dicitur
ab exterioribus idem probatur contra sensus
¶ Prudentia et intellectus differunt ibidem
p[rimo] contra prudentiam. ¶ Invenire et consiliari
differunt idem p[rimo] contra consiliari. ¶ Eubolus et
prudens differunt idem p[rimo] contra prudentiam.
¶ Habens virtutem naturalem accipiat in
tellectum in operari scilicet ut addicione pru
dentie operatur multum dicitur vi[o] ethicorum
g[loss] contra virtus naturalis. ¶ Continentia et
incontinentia non differunt essentialiter a tem
perantia et intemperantia et hoc quod sint circa
aliam et aliam materiam distinctam et deter
minatam vii ethicorum contra continentia. ¶ Recte
opinatis non dicitur opinio contraria multum
quod est firmiter et debiliter inherere idem
p[rimo] contra opinio. ¶ Multum refert dicere aliquem
agere que non oportet habentem quidem
scientiam sed actu non speculantem et ipsum
et quod uti habitum et tamen habet actu
speculetur sed ipsum idem. ¶ Incontinens
secundum quid dicitur a continente simpliciter ibidem.
¶ Dicendo iste homo est qui vicit in
olympiis in isto termino quis et universalis pars
dicitur appropriata g[loss] quia termino quis homines de
isto pro[ferre] tamen aliquo est alius et diversa
in quantum ille homo signatus est sensibi
lis sed homo quis est universalis ibidem. ¶ Con
tinentia et incontinentia temperantia et in
temperantia ex alia parte conveniunt et differunt
ibidem contra g[loss] incontinentia. ¶ Continentia
et incontinentia temperantia et intemperantia
perseverantia mollities aliquo modo
conveniunt aliquo modo differunt vii[o] ethicorum.
¶ Incontinens mollis temperatus ambitiose
differunt idem. ¶ Incontinentia et intemperantia
in dominibus differunt ibidem. ¶ Continens dicitur
ab in maximis contrariorum ibidem g[loss] contra
continens. ¶ Incontinens et prudens differunt
secundum electionem ibidem p[rimo] contra incontinens.
¶ Bonum esse simpliciter et bonum esse alicui
multum ambitiose dissonant .i. differunt
viii[o] ethicorum g[loss] contra simpliciter. ¶ Illa tria bona
amabilia scilicet bonum honestum utile
delectabile differunt inter se esse idem.
¶ Amatio secundum bonum honestum et bonum
utile et delectabile differunt specie probatur
amabilia differunt specie scilicet amabile
honestum utile delectabile igitur et a
mationes que sunt secundum dictam obiectorum
diversificationem actus ibidem. ¶ Super
excellentias ad superexcessum et contra se
diverse amicitie differentes specie viii ethicorum.
¶ Amicitie differunt secundum diversitates quantitates
viii[o] ethicorum. ¶ Personarum differentiam oportet
esse principatus differentes g[loss] ut pre
et dominium ibidem. ¶ Amicitia propria et re
galis differunt secundum magnitudinem beneficiorum
ibidem g[loss] contra amicitia idem. ¶ Delecta
tiones differunt specie secundum delectabilia
a quibus causantur x[o] ethicorum. ¶ Amicus
et adulator differunt ex parte sermonis
ibidem. ¶ Generatio totius et partibus differunt
specie x[o] ethicorum. ¶ Partes motus differunt
specie inter se ibidem. ¶ Terminus a quo
et terminus ad quem motus quo quis
perambulat stadium et partem stadii
differunt et non sunt idem ibidem. ¶ Motus
quo pertransitur tota linea et motus
quo pertransitur pars linee differunt specie
ibidem. ¶ Tam in toto tempore in partibus motus
specie terminus a quo dicitur atque ad quem
ibidem. ¶ Totus motus localis dicitur
a motu singularium partium eorum idem.
¶ Ideo est quod perfectus motus in qualibet
parte temporis sed in divisibilibus partibus temporis
sunt multa motus imperfecti et differentes specie
ibidem. ¶ Delectatio et motus et generatio
sunt alterius ambitiose et differunt ibidem.
¶ Operationes intellectus differunt specie
ab operationibus sensus idem. ¶ Opera
tiones diversorum sensuum differunt secundum speciem
ibidem. ¶ Operationes differunt secundum corpus
lepram et sanitatem .i. secundum virtutem

et malitiaz id. q. 3 opacio ¶ Bi
tus opaciones que sunt s bonitatem
et malitiaz sut alte s^m spem ita
et delectaciones eas cntes oz differ
re spe sm vom bonitatis z malitie
ibid 10 ¶ Sequm ¶ Opacio visus
dct atactu pm^te ibid ¶ Opacio
auditus z olefactus dcut agustu
pm^te qz est multo inpmdor eis id
¶ Opaciones intellcus dcut abopa
cionibz sensitiuis puritate id ¶ Ope
racio mentis speculatiua dct apt
tata id. q. 3 opacio ¶ Delecta
ciones intellcus dcut abopacioni
bz sensitiuis ibid ¶ Delectaciones
csequentes opaciones sensitiuas z
intellectuales dcut spe ibid ¶ Opa^o
intellcus speculatiui dcut ab opa
cionibz pticie studio. i. eth. q. 3
intellcus ¶ Uiuitu ipe intellcus
in sua pm^te csideracio dct ag^o
extra z corpe tm distat opacio
sensitiua ab ea que fit s. aliaz vir
tute moralez x^o eth ¶ Politicus
z speculatiuus quo ad vite ucciam
paru dcut sz quo ad opaciones
ppas multu ibid. q. 3 speculatiuus
¶ Iusticia z inqlibz arte ccatiua
et in alijs indigent artibus mecha
nicis non dct an doctri^u fiat in
scripto vel non in scripto ¶ Ro est quia
scriptura no sit nisi ut sciatur^z incio
rie sz n^l facit ad efficaciaz direc
tois. 10 eth ¶ Legislator an ferat
leges scriptas vel non scriptas n^l
ad h^c qz p leges sit directio hom
q. qz scriptura non fit n^i ut sciatur
ista^z in coric sz nichil facit ad effi
caciam directois id ¶ Re^y poli
ticu z regale ycononomicu z dispo
situ dcut spe pmo pol ¶ Uicsam
factum z sim dcut spe ibid ¶ S^m
diuersitate tibor^z i multis differunt

vite hom ibid ¶ Acquisitiua pecunie
et ubi differunt ibid ¶ Pecunie et
diuicie dcut ibid ¶ Rex dz differre
a subditis s nat^a id ¶ Principatus
et subiectum dcut specie vni quo
ad hoc que for^r latet hec noia sunt
ibid ¶ Uirtutes morales pricipa
tis subiecti dcut spe s^m pmo pol
¶ Ex quibz oz vnm prostim fi dcut
spe 3° pol ¶ Ciuitas est cparacio
perceptia quedz subiectia z illa dcut
specie id ¶ Policie dcut s diuersi
tatem principatu id ¶ Ciues dcut
s. diuersas policias id ¶ Cum 9 sz ciui
tatis sunt plures ptes dcutes s^m
spem 4° pol ¶ Potencia ducatus ex
citus z potencia que est dna con
tractum q^ta fort est dcut spe
ibid ¶ M parum est q nichil dct
abeo qz non est v^o pol ¶ Principa
tus liberorum et seruorum dcut ab
inuicez non tm qu n alr sna
et libertas nalr vij^o pol ¶ Racio
nes principalis non sut bone insi
principatus dct ab alijs bonitate
nali et acquisita tm inquatum
dct vir aum lie pe aslio dus
asno ibid ¶ Bellica csiliarij sp
dcut ab agricolis in termarijs
s. ome tpus vij^o pol ¶ Ptes psi
ciuitatis dcut. s. parte tpis ff
qz bellicaz tz iuuentutez csilia
tiua iudicatiua senectute ibid
¶ Raro et difficile inueniunt^z reges
et principes qui sic excellunt multi
tudinez et ita dcutes a subditis
qntu dij dcut ab hominibz sicud
dicit philar esse inter yndos vij^o
pol ¶ Subditi in principatibz poli
ticis z dispoticis non dcut. s opa
ciones honestas sz in ordine ad
finez. q. 3 subditus ¶ Corpus z
aia dcut vij^o pol ¶ Uirtus mora

les et intellectuales sunt in medio dicuntur
ibidem ¶ Virtus racionalis et irracionalis scilicet
duo habitus in medio dicuntur quia scilicet virtus
moralis et intellectualis ibidem ¶ Opera
mala que sonant ad vituperantiam
dicuntur a bilibus que sonant ad mole
stiam 2o ethicorum ¶ Comparacio talis bona
et brutorum dicitur primo vero ¶ Intel
lectus et voluntas dicitur .6. li. 2o de q.
questio secta rerum ¶ Felicitas est quod

Difficile dat bonum quod de
ficile aufert 2 p.o ethicorum ¶ Simpliciter est
vel non facile indigetem operari bonum
ibidem ¶ Difficilium est subiugare de
lectacionem 2o ethicorum ¶ Similiter eraclitu diffi
cilius est pugnare cum voluptate
quam cum ira 2o ethicorum ¶ Circa diffi
cilia fit est ars et virtus ibidem ¶ Pec
care est facile recte agere difficile
ibidem ¶ Difficile est contingere centrum
et punctum medium alium assignatum
quod hoc contingit nisi uno ibidem
¶ Difficile est recte agere in opere ibidem
¶ Difficile est aliquem esse studiosum
ibidem ideo rarus studiosus ¶ Invenire
medium atque est difficile ibidem
¶ Irasci quantum est facile et dare
argentum et consumere possessiones
scilicet dare tamen cui et quantum cui est diffi
cile similiter irasci illo est difficile ibidem
ibidem ¶ Dare pecuniam et consumere
eam est facile scilicet dare tamen cui et quantum
et cuius est difficile et rarum laudabile
et bonum ibidem facere aliquid simpliciter hoc est
facile scilicet facere hoc secundum debitas cir
cumstancias hoc est difficile ibidem
¶ Difficile est homini attingere ad virtu
tem quia virtus est quedam medium scilicet
in omnibus medium attingere est diffi
cile ibidem ¶ Medium attingere est sum
me difficile ibidem ¶ Non de facili
possumus cognoscere delectacionem et acceptacionem
et in moralium et in medium eius ita quod

appetitus non acceptet eam et quod
prosilit in eius concupiscientiam 2o ethicorum
¶ Invenire medium est sic difficile
quod primo vere difficile est considerare
singulas circumstancias et rursum illas fa
cere operabilia ut non est facile vide
re quomodo aliquid est faciendum et respectu quorum
et in quibus rebus et ad quantum tempus
¶ Sic quod quandoque illos qui deficiunt
in irascendo laudamus et dicimus eos
mansuetos ibidem ¶ Non est facile
sermone determinare tamen usque quo et
in quantum ab recedens a medio vi
tuperatur ibidem ¶ Difficile est indica
re quale pro quali id est quale turpe est
eligendum pro mali evasione et quod
malum est sustinendum pro aliquo
bono conservando 3o ethicorum ¶ Diffici
lius est aliquem firmiter immorari
malis et tristibus per appetitum quam
recte indicare de ipsis quali turpe
est eligendum pro mali evasione
eo quod contingit in pluribus que timentur insisti
gendum sunt afflicta scilicet quod affectus
hominis per talia afflicta non mo
veatur a rectitudine racionis est valde dif
ficile 3o ethicorum ¶ Difficile est diu in
morari contingentibus id est difficile est quod
homo diu sustineat tristiciam et tur
pia ¶ Ideo quod propter tristiciam multa
insistentia racionis ibidem ¶ Difficile est
tradere qualia sunt eligibilia pro quibus
eo quod multe sunt differencie in singularibus
propter quod iudicium de eis non potest sub
certa regula comprehendi scilicet relinquitur
estimacione prudentis propter eorum
varietatem ibidem ¶ Difficile est libe
ralem ditari quia ideo liberalis ibidem
¶ Difficile est aliquem ditari non ex
istentem custoditivum et acceptivum ibidem
¶ Difficile est aliquem esse magna
nimum quia ibidem ideo magnanimi ¶ Re
colle magnos viros et preclaros

in bono est difficile et venerabile
s[ed] mediocres est facile 2° eth[icorum] //
¶ Superhabundantes in vita magis
sunt difficiles ad convivendum quam de
ficientes in vita 2° eth[icorum] ¶ Qui sunt
difficiles in convivendo sunt deteriores
aliis non exentes difficiles ibidem
licet sit facile et in potestate hominis ut
faciat iniusta tamen non est facile
q[uod] quis habituabitur esse iniustum nec
est in potestate ipsius aliquem esse habi
tuatum iniustum quia hoc indiget tempore
diuturna et diutina consuetudine
et in eo v° eth[icorum] ¶ Facile iniusta non est
facile et in potestate nostra sed facere ea ex
habitu prompte et delectabiliter est
difficile et non est in potestate nostra ibidem
¶ Tardiva alicui quomodo iniuste appli
centur est difficile cognoscere probatur
ex hoc quia licet facile cognoscere sit
virtute mellis et vini et effectum ustionis
et masionis tamen distribuere illa ad
sanandum est difficile ibidem ¶ Operari
ea que iniustus operatur facile sed opera
ri quomodo quo iniustus operatur scilicet delec
tabiliter et prompte est difficile non
habenti iniustitiam ibidem ¶ Scire et cog
noscere quod ea que sunt alicui propor
ta sunt accommodata diversis ne
gotiis et personis est magis diffi
cile et oppositum quam scire et cognoscere
sana vel sanativa aut que non sanatur
medicativa ¶ Ideo quia maior est diversi
tas in actibus humanis et voluntariis
in quibus consistit iustitia quam corpora
lium complexionum in quibus fundatur
sanitas ibidem ¶ Licet in sanativis facile
est scire que sit natura cuiuslibet
sanativi et in se videlicet scire tamen
virtutis sic vinum vel mel etc. et scire
effectum ustionis et masionis est facile
sed scire qualiter ista distribuere et propor
tionare ad sanitatem recuperandam

vel servandam et quantum sunt ista exhi
benda ad hoc requiritur tanta di
ligentia et tantum studium quantum ad
esse perfectum medicum ibidem ¶ Difficile
est esse medicum quia perfectum hoc quod
oportet eum scire qualiter sanativa distri
buantur et proportionantur ad sanitatem
recuperandam vel servandam et tamen et
quantum sunt illa exhibenda et hoc est dif
ficile ibidem ¶ Facere iniustum per se et
formaliter est iniusto difficile pro iniustus
non faceret tale delectabiliter ex habitu
igitur difficulter ibidem ¶ Consuetudo
difficilis est ad transmutandum patet quia
assimulantur nature vij° eth[icorum] ¶ Non
est facile quod eidem simul multa pla
ceant similiter quia propter multos defectus
hominum et contrarios mores et affectus
hominum ad invicem viij° eth[icorum] ¶ In hiis
que sunt unius quibus non est diffi
cile videre quid est debitum unicuique
sed in hiis que sunt dissimilium quoniam
ibi est difficile videre ix° eth[icorum] //
¶ Operari est illaboriosum sed bene facere
difficile est operosum ibidem ¶ Quilibet
solitarius sua vita est difficilis ix° eth[icorum]
¶ Non est facile hominem solitarie ex
istentem continue operari sed hoc est fa
cile si existat cum altero ibidem ¶ Soli
taria vita est difficilis ibidem quia ex
solitariis ¶ Multis commiscere est
valde laboriosum et difficile ix° eth[icorum]
¶ Omnes amicos contristari hoc est val
de difficile et oppositum in multis observa
re ibidem ¶ Difficile est quod ab adolesc
entute ducatur ad virtutem et ad bonas
consuetudines nisi nutriatur sub bonis
legibus x° eth[icorum] ¶ Difficile est quod aliquis
ab iuventute sortiatur rectam manuduc
tionem ad opera virtutis nisi nutriatur sub
talibus legibus per quas quodammodo
necessitetur ad bonum ibidem probatur etc.

ler ¶ Valde difficile est quod multi ho
mines sic ducant vitam .i. quod quilibet
in quibuscumque habeat bonus pater
in domicilio 2o pol ¶ Opposita difficile
est scrutari sermonem quo oportet eos col
loqui vel eis consiliari 2o pol ¶ Diffici
le est invenire virum virtuosum diffe
rentem ab aliis secundum virtutem vel paucos
virtuosos sed invenire plures qui ve
niunt ad summum gradum virtutis magnanimitatis vir
tutem est difficile 2o pol ¶ Non
minus laboriosum est politiam corrigere
quam eam a principio instituere 4o pol
¶ Naturales et mutationes equorum et ali
orum aliud non difficile est si dimittes
ibidem ¶ Quod est magis pulchrum in
gis forte minus magis minus di
nes cito generatur huius sed minus studium
minus debile minus igitur facile minus
exeundum difficile vero sequitur 4o pol
¶ Non est facile determinare quam debet
esse principatum et quod ibidem ¶ Difficile
est punire omnem furiosum vo pol ¶ Non
est difficile politiam quamcumque sal
vare aliquo tempore sed difficile politiam
salvare multo tempore vio pol ¶ Difficile
aut impossibile est magnam multitudinem
hominum legem regi viio pol ¶ Difficile
et raro invenimus reges et principes
qui excellunt multitudine et tantum dif
ferentes a subditis quantum deus ab
hominibus sicud dixit philosophus esse in
indos viio pol ¶ Difficile est bu
indicare in primo tempore quod iustum et quod
expediens viio ethicorum ¶ Difficile est
quod sit cum tristitia et multitudine temporis
ibidem ¶ Secundum socratem non est diffi
cile athenienses inter athenienses lau
dare ibidem ¶ Difficile est possidis
se et facile est abutere humanis
bonis 2o ethicorum ¶ Negotia et gesta in
venire similia proposito hoc est difficile
le ibidem ¶ Socrates in suo poesi

dixit non est difficile laudare at
thenienses inter athenienses sed inter
lacedemonenses 3o rethoricorum ¶ Bellan
di difficultas fortis est causa glo
rie propagande .8. de q.p. li 2o to
p. septima ¶ Fortune difficultas
resistendi est tamquam virtutis exercitium de
Difficilius mu ¶ Diffici
lius est dare propter quod non accipe
re cum probatur quod homines magis e
mittunt et distribuunt quod est in eis
propter quod quod non accipiunt alienum
ethicorum 4o ¶ Indando propter quod quibus
aufert a se quod est sibi connaturale et
incorporatum 4o ethicorum ¶ Difficilius
resistitur ire quam concupiscentie super habi
dantibus viio ethicorum ¶ Alte induciales
decurrentis intellectibus et contemplantibus
principium est maxime et difficilium
xo ethicorum ¶ Res est difficilius hoc
magis possidetur primo ethicorum ¶ Secundum
est melius quod est difficilius ibidem
primus et melius ¶ Maiora difficili
ora sunt meliora suis oppositis ibidem
¶ Per se est difficilius quam per alius
ibidem ¶ Per se natum est difficilius
quam adventicium ibidem ¶ Per se ¶ Si
difficilius est possibile possibile est
quod est facilius 2o rethoricorum etc.
Diffinio ¶ Omnes per diffi
niunt per suam operationem et virtutem quam opera
primo pol ¶ Antiqui oligarchiam et
democratiam solum diffinierunt pe
nes iustum secundum quid et non simpliciter
3o pol etc. ¶ Dignificatus
Dignifico semper magis
honoribus quibus est magnus dignus
magnanimus 4o ethicorum ¶ Non est dig
nus parvis et huius se dignificat
ut dicitur quarto ibidem ¶ Dignificatus
se primus honoribus quibus se dignus
credit quando est non magnanimus

ibid ¶ Item se dignificat minoribus
qui est dignus dicitur pusillanimus a
pusillo animo dictus ibid ¶ Qui autem
est dignus magnis sine primis et me-
dioribus si tamen ad hoc minoribus semper
dignificat adhuc dicitur pusillanimus
ibid ¶ Ille maxime et ipse dicitur pusilla-
nimus qui se dignificat primis dum tamen
sit dignus magnis ibid ¶ Digni-
tas quam magnanimus semper dignifi-
cat refertur ad bona exteriora id est
Magnanimus maxime dignificat se
honoribus ibid ¶ Pusillanimus dicitur
qui non dignificat se honoribus tamen
adequatus ad magna dignitatem
ibid ¶ Chaymus dicitur qui superhabun-
dat per respectum ad seipsum inquantum
a oribus se dignificat quam est dignus
non tamen superhabundat per respectum
ad magnanimum id ¶ Nobiles po-
tentes divites dignificantur honore
quarto ethicorum ¶ Item a quibus bona fortune
sine virtute in iuste homines dignifi-
cant id est quod est bona fortune
¶ Hoc videtur esse quod respectum
non dignificabile atque et non bene
facere sibi in hiis in quo omnes alios
benefaciat 2o rethoricorum ¶ Homines irascuntur
non dignificantibus id ¶ Nullus
dignificat se hic ea que videtur
esse ipsius libri ibid ¶ Illi sunt zela-
tivi quos condignificat 2o rethoricorum
¶ Iuvenis dignificat seipsum dignus
et magnus 2o rethoricorum ¶ Magnanimi-
tas dignificat seipsam dignus et
magnus ibid etc ¶ Viros in dig-

Dignitas nitate constitu-
tos habentes magnas divitias
decet facere sumptus magnificos quarto ethicorum
¶ Persone nobiles divites et gloriose
et in dignitatibus constitute habent in
se quandam magnitudinem glorie et dig-
nitate excellencie ibid ¶ Item se in-
dignificat magnus non secundum dignita-
tem sui multum est insipiens quarto ethicorum
¶ Item sunt in dignitate constituti maxime
desiderant honorem ibid ¶ Ad mag-
nanimum pertinet se exhibere honorabilem
et magnum ad illos qui sunt constituti
in dignitate et qui excellunt in bonis
fortune quarto ethicorum ¶ Iusticia distribu-
tiva fit secundum dignitatem personarum quibus
fit distributio quinto ethicorum ps lex iusticia
¶ Dignitatem distributionis secundum iusticiam
distributivam non omnes penes id at-
tendunt ibid lex iusticia ¶ Digni-
tas et conditio persone quantum ad actum
recompensationis vel ablationem ullam
facit dictam ibid ¶ Item distribuit
preter dignitatem facit iniustum et est
iniustus et ille qui plus accipit ho-
spes facit iniustum secundum quosque ibid ¶ Dis-
tribuens aliquid preter dignitatem facit
iniustum et non recipiens id ¶ Homines
in dignitate constituti maxime sunt ama-
tores adulatoris secundum al. viii ethicorum
¶ Utrumque unum datur secundum suam digni-
tatem hoc salvat et adequat amiciciam
quibuscumque ibid ¶ Similiter attribuenda
sunt illa que congruunt sue dignitati
ix ethicorum ¶ Virtuosus contempnit honores
et dignitates propter amicum id ¶ Iusti
et ignari dignitates et potestates ade-
quat telo bo de consolatione li 2o p 6a ¶ Dig-
nitates non sunt appetende magno ope-
re quia illa non sunt multum appetenda
que tum adveniunt malis faciunt ipos
deteriores et bonos non efficiunt me-
liores secundum dignitates sunt huiusmodi ¶ Item quod
illa dignitas non est multum appetenda
per quam non potest facere ¶ Malus non pos-
sit impium quod ipse potest malum secundum dig-
nitas talis est huiusmodi patet duobus
exemplis primum de ... fuit de quo mac-
tavit hospites suos et ipse similiter
fuit mactatus ab Hercule ¶ Secundum est
de regulo qui plures captivavit

et ipse postremo etiam captus est id.
¶ Mali potestatibus et dignitatibus preditj
plus nocent quam ignis vel diluvium
aquarum ibid. ¶ Dignitates si in im-
probissimum quemque ceciderint que flamme
ethne eructuantis quod diluvium
tantas strages dederit id. ¶ Digni-
tas et potestas malos facit eos pepo-
res et ideo Romani ut libertate vitam
ducerent dignitatem consulare dimi-
nuere curaverunt ut scilicet tu hoc dimi-
nueretur eorum malicia et ob eandem
superbiam regium romani prius regum
non de roma abstulerant ibidem
¶ Dignitates et potestates raro bonis con-
feruntur id. ¶ In dignitatibus nichil
aliud placet quam probitas utentium
quia quod dictat laudatur dignus quia hu-
natur dignitate non autem quia dignitas
est bona id. ¶ Non ex dignitate
virtutibus honor accidit sed ex vir-
tutibus dignitatibus honor accidit id.
¶ Per dignitatem temporalem et potestatem
homo non potest super animam sed tantum super cor-
pus et super ea que corporis sunt id.
¶ Dignitates temporales non habent aliquod
naturale bonum et per consequens non sunt appe-
tende patet illud quod in se naturale est bonum
non potest adiungi pessimis sed digni-
tates pessimis adveniunt id. ¶ In digni-
tatibus non est aliquod possibile bonum probatur
ut supra id. ¶ Dignitas improborum osten-
tat improbos et non facit eos bonos
ibid. ¶ Dignitatem habere malos non
est dubium ibid. ¶ Dignitates ut fre-
quenter copiose veniunt ad malos
id. ¶ Dignitas collata malis non
solum efficit eos indignos sed etiam
manifestat eos indignos id. ¶ Dig-
nitates potestates divitie non nominan-
tur illis nominibus id. ¶ Dignitates venien-
tes malis non faciunt eos bonos
sed peiores patet de Nerone Bo. de c.

S

li. 2o me vjo ¶ Dignitates non fa-
ciunt hominem tamen proveniunt honora-
bile et reverendum patet illud quod est
adveniens alicui non confert et ad-
veniens non aufert honorem
¶ Illud non facit vere honorabilem
dignitates sunt huiusmodi Bo. patet quia vicio-
sum nullo honore dignum reputamus
inquantumcumque dignitate fuerit sed solum
virtuosum et non fuerit in dignitate
¶ Ita vero quia vicia improborum manifestantur
eo quod dignitas facit ipsos improbos
despectiores Bo. de c. li. 3o prosa 4a
¶ Dignitates temporales non faciunt ali-
quem honorabilem id. ¶ Dignitati-
bus non inest talis vis ut utentium
mentibus virtutes inserant et vicia de-
pellant ibid. ¶ Dignitates temporales
non fugant nequitiam sed illustrant
patet per signum quia indignemur eas se-
pe nequissimis hominibus contigisse
¶ Unde Catulus vir sapiens licet
in curuli tali sede Nonium illu-
hominem vitiosum sedentem viderit
strumam tamen appellat id. ¶ Sepe
dignamur dignitates nequissimis
hominibus contigisse id. ¶ Dignitates tem-
porales magnum dedecus adiciunt
malis quia magis eorum patet malicia
si nullis dignitatibus et honoribus decla-
rescerent ¶ Virtuti inest dignitas
propria quam protinus in eos transfundit quibus
adiuncta fuit id. ¶ Dignitas tem-
poralis non facit malos reverendos
sed despectiores id. ¶ Dignitas
quod ostendat pluribus ibid. ¶ Mali
per dignitates efficiuntur despectiores
et hoc non est inpune quia reddunt
improbi parem dignitatibus vicem quas
sua contagione viciant id. ¶ Nota
rum quod dignitates non faciunt aliquem
reverendum ex natura quia alias ubique
hoc facerent sicut ignis ubique ca-

na non desinit talesieri ibid. ¶ Dignita
tes et nature p[ro]pria non faciunt digne re
verendos sed fallax opinio hominum at
tribuit eis hoc ibid. ¶ Dignitates
dicuntur umbratiles quia admodum
umbre recedunt ibid. ¶ Dignitati
bus usus in patria in partibus alie
nis dignitas non facit eum reverendum
ibid. ¶ Dignitates cito evanescunt
cum ad alienos homines perveniunt ¶ Dig
nitates non perpetue durant et quidem
orta sunt ibid. ¶ Dignitas opinione
hominis nec splendorem recipit nec
amittit ibid. ¶ Dignitates reveren
dos facere nequeunt et improborum
contagione sordescunt et temporum
mutatione splendere cessant et esti
matione gentium vilescunt ibid. ¶ Dig
nitates non sunt bone quas improbi
dant bo. de c. li. 2o metro 4to
¶ Dignitatem cupiens ut ipsi supplica
bis danti ~~ut ipsum~~ bo. de c. li. 3o
prosa viija ¶ Ex divitiis sufficientia
ex dignitatibus reverentia ex gloria cele
britas ex voluptatibus letitia non
potest contingere ibid. prosa ixa ¶ Erubescibile
est non sufferre labores quos sus
tinent senes aut delicati et indig
ne 1o reth. ¶ Non sufferre labores
quos sustinent senes et delicati et in
dignitate est signum mollicii ibid.
¶ Cum mali prosperentur est in iustum
et preter dignitatem factum ibid. ¶ Nimbo
et in istis sunt gaudere de bene agen
tibus secundum dignitatem et tristari de indig
nis bene agentibus 2o reth. ¶ Gau
dere de bene agentibus secundum dignitatem
et tristari de indignis bene agenti
bus faciunt gaudere eum qui est ex
pertus lex ibid. ¶ Dignitas facit
homines reverentiores et graviores
2o reth. Et de hoc aristocratia
timocratia aucia philosophia

Dignus | -ni | -nus | ¶ Qui se
dignificat minoribus quam est dignus
dicitur pusillanimus 4o eth. ¶ Melior
semper est dignus meliori bono ibidem
¶ Qui est dignus maiorum ille optimus
ibid. ¶ Optimus non est honore dig
nus ibid. ¶ Cum tamen divitie et potentie
et virtutes insunt erit dignus magnis
honoribus 4o eth. ¶ Virtuoso maxime
dignum est vivere ibid. ¶ Ea que sunt
magnificus oportet esse digna ibid. ut de
magnificentia ¶ Ad magnam regimen
quod sit magnus ibid. ¶ Dignificat
se primus honoribus quibus se dig
num credit et parvus est non magnanimus
ibid. ¶ Homines reputant dignum ex
bonis fieri bonum sicut ex homine hominem
et ex bestia bestiam primo pol. ¶ Ma
la et bona et tendentia et procedentia
seu sequentia ex bonis et malis putamus
esse digna studio 2o reth. ¶ Que
nichil vel modicum estimamus digna
nullo studio ibid. ¶ Circa ea que
nullo studio digna sunt vilipensio
esse non potest ibid. ¶ Despectus est pu
tatio de aliquo quod nullo dignum est
ibid. ¶ Homines quos despiciunt que
nullo reputant esse digna ibidem
¶ Ille est dehonoratus qui nullum habet
honorem qui reputatur nullo dig
num neque mali neque boni ibid. ¶
¶ Contumelia sibi ipsi est dignus torqueri
magna pena primo reth. ¶ Non
quilibet est dignus quolibet honore
sed est quedam proportio inter honoratum
et honores 2o reth. ¶ Omnia animalium
meliorum sunt bona que sunt digna
preciosioribus 2o reth. ut de bonum
¶ Divites putant se dignos principari
ibid. ¶ Non possumus ad honores
incitare homines dignos reverentia
quos meditamur esse indignos ipsis

honoribus ho de 9 li 3o p ga ¶ Dis
sapiens est dignus reuerentia ibi

Dilectio ¶ Incertitudo dimi
nuit dilectionem 2o pol ¶ Volutas est
principium dilectionis viij pol ¶ Timor
autem virtuosorum et honestorum ad rec
tores benignos timitatis est cum ve
recundia et dilectione 2o rhet ¶ Home
rus nec amiciciam nec timore absque
pudore et dilectione nequaquam hono
rauit sed vbique precepit ancie cum mo
destia et timore ibi ¶ Propter hoc
vlixes ad nausicam dixit ego val
de miror et timeo te .i. diligo te cum
verecundia ibid ¶ Dilectio et ad
miratio solum contingit melioribus
ad inuicem vnum melioribus 2m vtrusque
opinionem 2o rhet sc

Diligo ¶ Qui in voluptate esti
mant summum bonum maxime diligunt
vitam voluptuosam primo eth ¶ Na
turaliter homines diligunt sua opera ut pa
rentes diligunt suos filios poete sua
poemata x° eth ¶ Sicut agathon
poeta artes dilexit fortunam et econtra
vj° eth q de arte ¶ In maiori mul
timo tempore parentes diligunt filios quam e
contra viij° eth ¶ Matres plus diligunt
filios quam patres cos ibid p3 de me
¶ Coetaneus naturaliter diligit coetaneum
ibid ¶ Citharedus .i. comitty naturaliter
diligit citharedum ibid ¶ Beniuoli
solum diligunt superficiale ix° eth //
¶ Benefactores diligunt eos quibus bene pa
tiuntur ab eis etiam si ad nunc sunt viles
eis in presenti neque sunt vtiles in futuro
ibid ¶ Omnis artifex plus diligit
opus suum quam quod diligatur ab eo etiam
si esset possibile quod illud opus fieret
animatum et posset reamare ibid ¶ Ois
artifex diligit opus suum ibid ¶ Po
ete superhabundanter diligunt propria
poemata sicut parentes diligunt fili
os ibid ¶ Ideo tamen que cum acquirunt diligit

opus suum quia diligit suum esse quod e
vivere et vivere non est sine omni opera
tione vite et continue est amabile
operari opera vite ibid ¶ Naturale est
quod quilibet diligit esse suum ibid ¶ Si
cut naturale est quod quilibet diligit esse
suum ita naturale est quod quilibet diligit
opus suum ibid ¶ Que cum magno labo
re acquiruntur magis diliguntur ut in hominibus
que recentibus pecuniam pro labore ibid
¶ Homines magis diligunt ea que sunt
cum labore ut de illis qui pro labo
re possident diuitias magis diligunt
eas quam si possident alieno labore
ibid ¶ Matres magis diligunt fili
os quam patres primo quia cum maiori labo
re acquirunt eos 2o quia magis certe
sunt quod sunt filij earum quam patres viij°
et ix° eth ¶ Homines increpant eos
qui maxime diligunt seipsos ix° eth
¶ Dices quod homo maxime debet seipsum
diligere ¶ Prima est illud maxime
diligere qui in e maxime amicus sed
homo sibiipsi est maxime amicus eo quod
maxime vult sibiipsi bonum ¶ 2a quia
illa amicitia est maxima que est
mensura aliarum amicitiarum sed ita e
de amicitia que homo habet ad seipsum
¶ 3a quia omnia amicabilia que sunt
ad alios proueniunt ex amicabilibus
que sunt sibiipsi et que homo patitur
ad seipsum ibid ¶ Homo non debet
seipsum maxime diligere philantia
pertinente ad partem animae irrationalem
primo quia tales ab hominibus vituperantur
ibid ¶ Homo debet se maxime dili
gere philantia pertinente ad parte
anime rationalem primo quia tales non vi
tuperantur sed laudantur nimis ¶ Qui
diligit hoc quod est principale in eo
et largitur ei bonum maxime videtur
esse philantus .i. amator sui ibid
¶ Virtuosus maxime diligit intellectum

q / eo q pomnibus sibi bona p
curat ibid // No que vtilitas p
uenit ex illo si ho diligit se philan
cia ptinete ad partez aie rronalez
qz tuc omnibus quix puenirent
quibus indiget in vita q tuc vnus
indigentijs alius subueniret etiaz
cu hoc vnicuiqz fuit gra illa que
sut marie bonorum ibid ¶ Homines
increpant eos qui marie diligut
seipos vini philancia ptinete ad
ptez aie irronale ibid ¶ Vnusquisqz
cu hoc marie opatur et in hijs
opabilibz plurimu se exercz q marie
diligit ut musicus marie cu hoc
intendit ut capiat melodias
audiens x° eth ¶ Speculato virtu
tis solu diligitur pter se et non
pter aliud ibid ¶ Speculatio ¶ Pri
marie videntur diligere intellectum ibid
q° de deus ¶ Aliqui pter cogna
tionem et bursia recepta que per ex
sterunt sunt magis dilites eos a
quibz bursiaa receperunt et faciliter
naliter talibz obediunt x° eth ¶ Op
pinio q pater plus diligat fili
u qui econuerso 3° polit ¶ Tyranni
marie diligunt adulatores.
¶ Nullus virtuosus et qui hz inclinatoz
ad virtutes diligit adulatores ibid
¶ Virtuosus solu diligit virtuosos
qui no adulan qui sunt se boni ex
sistentes oportunitate quadaz cum
dicere p medium malitiate adulato
ris ibid ¶ Sapientes et boni dili
gunt bonos ut per eos extimat ma
liciaz malorum ibid ¶ Sensus di
ligunt a nobis ibid vo de sensus
¶ Diligere est delectabile et diligi
primo reth ¶ Diligi est amari ipsum
pter se ibid ¶ Vnusquisqz hoc
diligit facere frequenter in quo videt
optimus esse et illi insistat pmax
ima pte diei ibid ¶ Concordando

et videndo aliqualiter et pgmaliter
illu quez quis diligit consurgit quedam
delectacio primo reth q de delectacio
¶ Diligere est delectabile qz nullus
diligit aliu qui delectatur in eo ibid
¶ Diligi est delectabile vo qz in eo
q quis ab alio diligitur fit fantasia
et apparicio eius q ipe in sit boni
q omnes cognoscentes concupiscunt
ibid ¶ Omnis ho diligit opa sua
et smones suos pz omnes homines sunt
amatores sui ipsorum igitur omnia
que sunt ipsorum diligunt ibid ¶ Ois
ho diligit sua et delectatur in eis pz
omnes homines sunt amatores sui ipsorum
igitur oia que sunt ipsorum diligunt ibid
¶ Vnusquisqz diligit frequentare id in quo
ipe videtur sibi optimus sicut dicit eurupe
des ait et ad hoc insistit vnusquisqz
dans unicuiqz diei plurimaz ptem
primo reth ¶ Illi putantur esse amici
qui sic se habent q vnus diligit
aliu et econuerso 2° reth ¶ Homines dili
gunt omnes eos quos putat velle bn
facere eis vel amicis suis et etiam
diligunt amicos amicorum et amantes eos
quos ipi diligunt et dilectos a dilectis
sibi ibid ¶ Amici vel dilectores
eorumdem sunt amici et dilectores inter
se ibid ¶ Homines diligunt inimicos
eisdem quibus ipi inimicantur et etiaz
diligunt odientes illos quos ipi
odiunt et eos qui habentur odio ab
eis si odiuntur a se eo qz omnibz
hijs videntur eadem esse bona
et sibi ipis 2° reth ¶ Homines diligunt
homines beneficos in pecunias in sa / 2
lute et ideo honorat et diligunt libera
les ibid ¶ Homines diligunt iustos
qui no sunt viuentes ab alijs id est qui
non viuunt de rapina et de furto
alios sicut sunt illi qui viuunt ab o
perando et ibid de iusto ¶ Agri
colas marie diligunt qz tales

sunt iniusti non contumeliantes ab aliis
et improperando eos ibidem ¶ Diligimus
temperatos quia tales non videntur iniusti
ibidem ¶ Diligimus eos qui sunt sine
negotiis id est qui non intromittunt se
defectibus nostris imputando nobis quia
tales non videntur iniusti ibidem
¶ Diligimus eos quibus volumus esse ami-
ci si videamur volentes amiciciam eorum
quia tales sunt boni secundum virtutem et bene pro-
bati ut in omnibus vel hoc est in hiis
que admirantur a propriis vel in hiis
in quibus alii admirantur ipsos ut
talia sunt optima et excellentia sicut
virtutes 2o rethoricorum ¶ Virtuosi sunt eli-
gibiles ideo quia iusti sunt diligibiles
sed in iusticia quodammodo continetur
omnis virtus igitur ibidem ¶ Diligimus eos
qui sunt delectabiles ad conversandum
et commorandum cum eis per diem sine
per tempus ideo quia tales sunt tractabiles
et diligimus eos qui non sunt argumenti
peccatorum et non sunt litigiosi nec se-
ditiosi 2o rethoricorum ¶ Argumenti peccatorum et li-
tigiosi et contenciosi non sunt eligibiles
¶ Ideo tales videntur esse pugnantes
sed pugnantes videntur velle contradici-
cere per quos non sunt amabiles ibidem
¶ Homines diligunt laudantes bona
que in eis sunt in eis et maxime si illa
bona sunt de numero illorum bonorum que
timent sibi non inesse quia propter ta-
lem laudem accipiunt fiduciam quod ha-
beant predicta bona ibidem ¶ Homines diligunt
mundos circa visum et mentum et vestitum
et circa totam vitam ibidem ¶ Homines non
diligunt exprobratores peccatorum nec
beneficiorum ¶ Ideo quia utrique tam exprobrator
beneficiorum et imperator beneficiorum arguntur
et deprehenduntur et non est delectabile
ad convivendum ibidem ¶ Homines diligunt non
memoratiuos malorum nec observa-
tores improperiorum quia ut eos qui non
observant in corde mala eis in-

portata 2o rethoricorum ¶ Homines diligunt
facile placabiles ideo quia si sumpserint
experimentum de aliquibus quod sunt pla-
cabiles ad alios diligunt eos quia
quales existimaverint eos esse
ad alios tales eos putant esse ad
seipsos ibidem ¶ Homines diligunt non
maliloquos id est non male loquentes
et non scientes mala id est non scruta-
tores mala neque proximorum ibidem
¶ Volentes ab aliis diligi nec de-
bent dicere mala proximorum nec sua
sed semper bona ibidem ¶ Omnes diligunt
eos non contradicentes iratis nec
contradicentes studiosis circa aliquid quia
delectabile est quando sciunt cum eis qui
sciunt supportare iratos et non con-
tradicunt hominibus in rebus illis erga
quas habent curam et studium 2o rethoricorum
¶ Homines diligunt eos qui sunt admi-
ratores ipsos et diligunt eos qui habent
curam de eis et student circa eos et di-
ligunt gaudentes et maxime gauden-
tes circa ea que ipsi volunt esse in
admiratione cum illis aut volunt vi-
deri esse studiosi et circa illa aut vo-
lunt videri delectabiles ibidem ¶ Homines
diligunt suos similes et exercentes eadem
que ipsi exercent ita quod propter hoc quod exercentes
tes non molestent eos neque ab
eodem lucro sit vita ipsorum ut in
figulus comparatur ad figulum ibidem
¶ Homines diligunt desiderantes eadem
que ipsi desiderant si illa eadem
contingat participare simul ita quod unus
non molestat alium ibidem ¶ Omnes
diligunt eos qui non verecundantur
dicere ea que sunt ad gloriam eorum
et non sunt despicientes talia sed appro-
bantes 2o rethoricorum ¶ Homines diligunt
eos quos verecundantur ea que admi-
rationem sunt id est diligunt contra eos cur
prium et fenderum suorum ideo et cetera quia
talia non manifestassent eis nisi
essent ibidem quod ipsi ibidem ibidem ¶ Homines

diligunt eos ad quos sunt in amore
honoris .i. aliis amant honorari
ibidem. ¶ Homines diligunt eos a quibus
nolunt celari et non invidiam pati
¶ Homines diligunt eos cum quibus conge-
runt bona sibi si non debeant fore
ipsis maiora mala quam aliquem propter
malum quod incurrit aliquem occasione
aliorum habent eos odio etiam si
multa bona et multas consolaciones
habuerunt cum illis ibidem. ¶ Homines
diligunt eos qui diligunt mortuos
tales videntur diligere amicos propter
seipsos si postquam mortui sunt non de-
sinunt eos diligere cum sciant eos non
amplius. sed vitam politicam pro-
ficuos ibidem. ¶ Homines diligunt homines
non fictos ad seipsos quod .i. eos qui
non sunt ad se ipsos ficti amici ut
sunt illi qui dicunt mala sua cum
ergo talis qui de se mala dicat
suam gloriam non diligat sibi ipsi
non est amicus sed qui verecundatur
dicere mala sua et ad se ipsum non est
fictus est amatus et diligitur ab ali-
is Item ex .t. quia qui fictus est sibi
signum est quod sit fictus alteri 2° rethorice
¶ Nos diligimus non timendos et ad
quos audemus .i. diligimus eos cum
quibus habemus securitatem et audaci-
am Item nullus eum amat quem timet
ibidem. ¶ Nec diligit nec mutuatur nec
petiore se vim de dilectione que est
cum admiracione et timore diligere 2° pro.

Diligencia ¶ Homines sunt mi-
tes hiis qui habent studium et di-
ligenciam ad eos 2° rethorice ¶ Item re-
mit. ¶ Et pusillanimitatis est habere
maiorem diligenciam de rebus quam
oporteat ibidem. ¶ Negocium litigatum
diligencius est quam consiliale 3°
rethorice ¶ Opus non est magis conspicabile
et diligencius inspicitur qui omne ibidem.

¶ Et natura quibus diligencius obsequimur
tanto maiora gaudium obtinebit ¶ Pro

Dimitto ¶ Unio oportet dimitti prin-
cipi 3° pol. et prin. ¶ In accionibus
politicis illa de quibus lex non potest
determinari debent dimitti iudicio prin-
cipantis ibidem. ¶ Requiem.

Dirigo ¶ Amici boni dirigunt
se ad invicem ix° ethicorum ¶ Unusquisque
opera sua dirigere debet ad bene vivendum
secundum optimum cor quod est in ipso x° ethicorum
lex dirigit et cogit ad bonum ibidem. ¶ Adhuc
quod homo fiat bonus oportet quod dirigatur per
legem ibidem. ¶ Instrumenta non possunt se
ipsa movere et dirigere primo pol. ¶ Sed in-
sunt dirigere et movere instrumenta inani-
mata ibidem. ¶ Natura est intus pruden-
tis et optimum civitatem optima ad me-
liorem intencionem dirigere 4° polit.

Dirum et crudele sunt aliud a
miserabili et sunt expulsiva miseri-
cordie 2° rethorice ¶ Dirum et crudelitas
est expulsivum misericordie ibidem. ¶ Dirum
et crudelitas aliquando sunt inductiva et ex-
pulsiva misericordie 2° rethorice ¶ Ta...
[illegible] est prope ipsi diro ibidem. quod .i. misericordia

Dispositione ¶ In principatu dispo-
sito non oportet bonum virum simpliciter non polit-
cum nec iure studiosum operari subditorum
dispositione non aliquem propter seipsum vel ad
opus suum 3° pol. ¶ In principatu filium
et in genere et liberorum oportet principem sub-
iacendo ad dispositione virtute per quam princi-
patur ibidem. ¶ Item debet prius esse aliquem ordi-
nem et policie oportet quod prius didicerit ibidem.
¶ Item debet esse principes prius dispositione
principatus ¶ Aliquem ad disponere aliquid
per assuefactionem aliquem audiens aliud
consuetudinem vii° pol. ¶ Magna diffe-
rencia est in senibus propter que sine aliquibus ad
disponat aut creatura in eis viii° polit.
¶ Ad dispositionem sciat propter actum virtutis
excellencioris sunt ipsius aut propter

amicos non est illiberale s3 vero
pter comodu sm et utiliter s3 ppt
bona accidentia hoc est simile z in
temaciu ibid ¶ Addiscere est cu tris
ticia ibid ¶ Dare sequm potens z
consequenter addiscere primo ethi ¶ Ad
discere z mirari sunt delectabilia ibid
¶ Id cur q̄re addiscere est delecta
bile ibid ¶ Cu addiscimus im q̄ in id
qd est q̄fatum sm naturam qz ymg ab
impsto ad pfectu opetente nem ibid
¶ Addiscere atq est delectabile ibid
¶ Via que inducit ad addiscere z ad
mirari sunt delectabilia ibid Et de
lectabile ¶ Et aliter addiscere est
delectabile z° ethi ¶ Omnis metha
fora qdz quedam cognicitate z fac
nos addiscere ibid ¶ Rotundo pter
oppositum facit nos addiscere z°
ethi etc ¶ Require disciplina

Discipulus ¶ Require inqre

Disciplina ¶ Disciplinatiue
inquirat scia tantam claudine inqre
re z in vnu quoq genus subiectu in
quitu natura illius recipit patitur g disci
plinatiuus .i. viri bn instructi z in al
nel multu expuscenciam in suis moribus
et rebus habentem p° ethi
¶ Disciplina valet ad bonam vitam
z° pol ¶ Opz in ma te que de vite
politice q sunt in ea disciplinae s
nor vel alior qui sunt natj ad ministrandum
z° pol ¶ Oportet principem
bonam habere disciplinam bone sub
iectionis z° pol ¶ Divitijs assecuntur
nobilitas z disciplina ḡ° pol //
¶ Bona disciplina indiget bona in
clinatione naturali z bono successu nem
ḡ° pol ¶ Et naturalitas z bona dispositio
tio p disciplinam vel mores multu
addit ad bonitatem politie ibid
¶ Plato dixit naturam quoq generale

bonos quoq malos ad disciplinam
v.to pol ¶ Natura quoq producit p
nos quoq meliores ad disciplinam
ibid ¶ Contingit aliquos esse qs
disciplinam z seri studiosos impossibile
est .i. difficile ibid ¶ In ciuitate
bn ordinata est aliquo eadem
disciplina principantis z subiecti q
qz in potencia z actu z aliquo mo
non vij° pol ¶ In principatu po
litico principantis z subiecti est
aliquo eadem disciplina aliquo diuer
sa ibid ¶ Eadem est disciplina
z virtus ciuis optimi z principantis
in optima policia z viri boni vij°
pol ¶ Natos iam z incipientes dis
ciplinari ad bonum intellectus
qd est speculatio non oz multu
laborare s3 prius disponi cor
pora ad laborem ibid ¶ Pueri
infra septennium non sunt apti ad
disciplinam z ad magnos labo
res vij° pol ¶ Iuvenes debent
esse occupati circa aliquam honestam
disciplinam per quam retrahuntur
ab inhonestis z malis ibid ¶ Legis
latorem oz curare z negociari
circa disciplinam z bonam dispositionem
iuvenum viij° pol ¶ Omnem rem civitatis
de bona dispositione z disciplina iuvenum
maxime leduntur z corrumpuntur ibid
¶ Lacedemones laudantur de hoc q
statuunt curam z disciplinam quoq
de pueris q scolas ibid ¶ Iuvenes
futuri cives sunt erudiendo in
disciplinis vtilibus z liberalibus
ibid ¶ Iuvenes no debent eru
diri in artibus z disciplinis que cor
pus maculant s3 bannausum sit
z aiam z intellectum male disponunt

ad opacones virtutu moraliu
ibid ¶ Prohibicio vsus vois est
toxicarum moribus et disciplinis
viij° pol ¶ Ad disciplinaz max^e
vtendu est armonijs disponenti
bus ad mores id ¶ Ad disciplinaz
libero vtendu est moralibz ar
monijs et melodijs ic id de mu
sica ¶ Tam fistula qm fcigista
armonia sut prohibenda ad mo
res et disciplinaz id ¶ Ingenui
tas et disciplina faciut ad fide fa
ciendaz de aliquo laudando p°
reth' q de laudo ¶ Habe senec
tutem et calamu i studiu facit
disciplinaz 3° reth' q de senectu
¶ Methaphora eloquia dur disci
plinata i qms disciplinatiu

Dyscolus et litigiosus dicit
qui sibi conuictores pturbat 2° eth
Discoli et litigiosi dur qui oia
facta et res hom vitupat et qui
contrariatur omibz ad omia dta et
facta ipoz et sut citatim alios co
tristai nec curat qntuqz illud sit
et quod put alios contristai iiij eth
Qui in hoies contristat dicit discolus
nel litigiosus ibid ¶ Senes sut
discoli i proteruj suo sensui ptina
citer inherentes viij° eth

Dispono ¶ Singulaz disposicoe
et opacoe sut tres dispones 2°
eth de Tria ¶ Dispones ext^e
me et medie sut ad inuice contrie
Dispones extreme sut ad inui
cem contrarie id ¶ Motus quibz aliqui
faciut risu superhabundan^t ul di
minute ul moderate sut quedam
disposicoes interiores p' sic^d corpa
ex motibus exterioribus indicatur
sana nel egra debilia ul robusta

ita per exteriores mores hom et
opacones discernut^r disposicones
interiores x° eth ¶ Tam diu mane
bit delectacio in opacone sensus
qm diu sensibile et sensatiu manz
in eone ti disposicoe x° eth ¶ Quaz
diu est eadem disposicio facientis
et pacientis taz diu manz idem
effectus id ¶ Tam diu durat de
lectacio qm diu obiectu sentit cog
nitiue et ipa virtus cognitiua remanet
in eadem disposicone ibid ¶ Actio
et passio manentibus in eade dispo
sicione manz id effectus id ¶ Ad hoc
q doctrina habeat efficaciaz in
auditoribus oz aiaz auditoris ee
disposita et preparata sicut terra que
nutrit semen x° eth ¶ Illa dispo
sicio in unoquoqz est optia que co
sequitur naz optima vij° pol ¶ Boni
tas disposicois aliquaz rez dz
attendi pporcionalr ad bonitate
illaz rez quaz sut disposicoes
ibid ¶ Ad politicaz prosperitate
tiam in marie ptz curare de dispoi^{ne}
aeris et aque id ¶ Sanitas tiam in
causatur ex disposicoe et situ ad ta
lem ul ad talem locu et ex usu aquaz
ibid ¶ Bellu disponit ad tpan
ciaz et iusticiaz vij° pol ¶ Fruicio
bonoz fortune et in pace vacacio
disponit ad iniurias et elacoes id
¶ Magnitudo athletaz et qm sut mag
corpis non est optia ad politicaz
cioz nec ad bona disposicoz corpis
nec ad sanitate et pueroz procrea
coz ibid ¶ Alimentu magna fac
dicaz ad potenciaa corporu et dispoi
co^{m} sz dicaz qualitatis sue id ¶ Regis
lator oz curare et negociari ut dis

tiplinaz z bonaz dispoitoz innemi
8o pol ¶ Surgere denocte vz pro
bona dispositione pmo yco ꝛc

Discordia · Do ¶ Copulares hoies
discordat ppter ineqlitate possessio
generosi z ppter ineqlitate honois
2o pol ¶ Discordia tantu in ciuitate
est piculosu ibidem ¶ Studiosos inpq
est admbire dissentiri 3o pol ¶ Sec

Dispotica · us ¶ Dispotica est
scia vsma per qm quis scit bn vti s
uis z ppe ea que seruus dz facere
pmo pol ¶ Scia dispotica non est
magne estimatois ul veneratois
ideo qui pnt expediunt se ab occupa
conibz z vacent ad liberalia amlia
uel philozophata z curaz suoru
comittunt procuratori ibidem ¶ Dispo
tica scia non gsistit macqrendo s
uus ibidem ¶ Quidam dixerunt dispo
ticaz esse sciaz qua quis dnat suis
ibidem ¶ Quidam dixerunt qz dispotica
est ibidem qz yconomia politica z reg
natia ¶ Alij qz pncipatus dispoticus
est contra naz s a sola lege institutus
ibidem ¶ Dispotes non dicit ex posses
sione suoz .i. macqrendo suos
s ex vsu eoz pmo pol ꝛc

Dissimile · tudo ¶ Ita est
magis dissimilis electoi qm co
cupia 2o eth ¶ Ciuitas e ex dissi
milibz sicud al ex aia z corpe ibidem
¶ Nil est ex dissimilibz ut ex aia z
corpe ibidem ¶ Corpus z aia sunt
dissimilia ibidem ¶ Aia est ex dissim
libus sz ex roe z appetitu ibidem
¶ Communicatio yconoica est ex dissi
libz ibidem ¶ Omis diuisitas z dissi
militudo est causa seditois vto
pol ¶ Dissilitudo virtutis z malicie
marie est ca seditois z prohor di

uitie z paupertas ibidem sequitur

Distinguibo ¶ Partes corpis
sut distincte loco z subiecto pmo
eth ¶ Curuitas convexa circuli gsistu
z totaliter non distinguntur subiecto
s solu roe ibidem ¶ Omne diuisibile
hz partes distinctas loco z situ ibidem
¶ Partes aie roualis quibz cog
noscitur uera z gtingentia distinguntur
ab inuicem vio eth ¶ Sm diuisitate
gmitatois distinguntur amicicia cog
nata a betayrica viijo eth ¶ Et
amicicia ¶ Sm diuisitate gmica
tois etiaz distinguntur amicicie poli
tice ibidem ¶ Confestim z inpmptu
apparet qz opa maris z femne ne
cessaria huane vite sut diuisa z
distincta ita qz alia sut opa viri
et alia vxoris ibidem ¶ Concupie
sut distincte z sepate ab opacom
bus qe z na xo eth ¶ Pncipatus
s gnia z spes zm distinctoz ptiu
essentialium ciuitatis integra z
spes distinguntur qz eode mo distig
uuntur pncipatus zm gnia z spes
quo aialia distinguntur s gnia
z spes s alia distinguntur 4o pol
¶ Non est nouu neqz recent inuen
tu qz oz in ciuitate genus bellicoz
et consiliarioz esse distinctu ab
agricolis z artificibz 7o pol ¶ No
oms etates distinguntur psepte
ibidem ¶ Etates distinguntur sm
nalem dispoitoz z mensurantur
tpe ibidem ¶ Possibilitas z deten
distinguntur s diuisitate etatum
viijo pol ¶ Genera oraconu rethor
trice distinguntur penes actus
z tpa z fines pmo eth ¶ Fortitu
do z robur distinguntur ibidem sequitur

Disto distancia | Deus et ho
mo proportione distant viij° eth. ¶
Anima distat a corpore p° pol. ¶ Ho
distat a bestia spe pter ro. ibi.

Ditor | Difficile est liberale
ditari iiij° eth. ¶ Difficile e atque
ditari non accipie. custodiu. et ac
ceptatum iiij° eth. ¶ Non tot mihi
eudem sit de bonis quibus honu
excellenter et ditat viij° eth. ¶ Ho
derate ditati no minus agunt bo
quam potentes p'mo etiam magis x°
eth. ¶ Mediocre et moderate ditati
magis agunt virtuose et studiose quam
potentes ibi. g. ¶ ydiota ¶ Salon
enunciavit et estimavit illos esse fe
lices qui moderate sunt ditati in
bonis exterioribus ibi. ¶ felix
¶ Qui moderate sunt ditati in bonis
exterioribus sunt agentes et possunt age
optima et virtuosa et magis possunt
v'm'e potentes quam illi qui possident
immoderatas et magnas divicias
et facili9 possunt agere que opz s'm ratio
nem virtutis quam qui in talibus super ha
bundant ibid. ¶ Facile est phisico
ditari si volunt p'mo pol. ¶ Ditari
videtur esse magis bonum quam opi
nari et scire p'mo eth. ¶ bo. ¶ bo
¶ Magis contristat imp ditati quam
ditati ab antiquo et tamen fuerunt
ditati pro quo 9 2° reth. ¶ Magis su
mus nemesim ad ditatos de novo
quam ab antiq° ibi. ¶ Philozophari
simpl' melius est quam ditari 3° top.
¶ Melius est non habenti ditari
quam philozophari g. ¶ philozo
phor ibidem ¶ c. ¶ Divinitas

imersifico | non diversificat
spem p'mo eth. g. ¶ spez ¶ Oz.
prudencia s'no° diversificatur respectu

conferencium sicud medicacio respectu
sanabilium 6° eth. g. ¶ prudencia
¶ 8° m ex q homines habent plura vel pau
ciora quia amicicie eorum diversificatur
viij° eth. ¶ Iusticia diversificatur et in
diversis civitatibus ibi. ¶ Mag' et min'
non diversificant spez p'mo pol. ¶ De
lectacio diversificatur et in diversitatem
spe' et in operac'e p'mo eth. ¶ delectatio

Diversimode | Bee separate et
homines sunt diversimode bti. ¶ Bee
separate ideo quia tota eorum vita e bta
s3 homines in tm sunt bti inquantum quedam
similitudo talis operacionis speculative
meis existat 10 eth. ¶ Enim sic sic
est considerare diversa diversimode p°
reth. ¶ scia ¶ Diversi eodem modo diver
simode indigent ibi. p° ¶ indigeo
¶ Poeta et rethor diversimode determinant
de locutione 3° reth. ¶ c. sequitur.

Diversitas | Morum et consuetu
dinis est causa dissensionis v^to pol.
¶ Dinis diversitas et dissimilitudo
est causa sedicionis ibid. ¶ Diversi
tas loci quandoque facit sediciones in ci
vitate ibid. ¶ Diversitas tenden
di ad finem policie diversificat poli
tias vij° pol. ¶ c. ¶ Regim' diversu.

Diversum | Diversorum in na
non potest esse forma una que sit
ta bonitatis moribus p'mo eth.
¶ Diversis diversa sunt delectabilia
x° eth. ¶ Non fit comutacio ad in
vicem s'm opa eiusdem artis s3 di
versorum v^to eth. ¶ Habitus attingens
et sacting sic sunt diversi quod unus no
continetur sub alio vj° eth. ¶ Super
credentis et super excessi opus et vita
sunt distincte et diverse viij° eth. ¶ Ore
aborum sentiunt vitas diversas aliud
p° pol. ¶ Individuis principalibus

et diuersis subiectis naturaliter diuerse sunt vir-
tutes morales secundum speciem primo polit.
p.ª q.ª principantis ¶ Principantis et
subiecti eciam quod simpliciter non est vna
virtus moralis sed diuerse 3.º polit.
¶ Diuerse ciuitates habent diuersos
principatus ibidem ¶ Diuersis politijs di-
uerse sunt leges instituende 4.º pol.
Legalia pluribus sunt diuersa 1.º pol.
¶ Diuersitas finis politie vel eiusdem
alio modo venatis facit diuersas vitas
et per que diuersas politicas ibidem
¶ In principatu politico principans et
subiectum sunt aliquo modo idem et aliquo modo
diuersa vij.º pol. ¶ Diuersas incori-
as et exspectaciones sequuntur alie et
alie delectaciones primo ethicorum p.ª q.ª
delectacio ¶ Diuersis diuersa que con-
ueniunt conueniunt ut palme i. victorie
et acciones secundum que mores et non eadem vesti-
menta conueniunt iuuenem et senem 3.º reth. ¶ Di-
uersis gentibus et diuersis moribus
competunt diuersa signa ibidem q. de
signum ¶ Diuersis gentibus et habitibus
competunt diuersi mores ibidem ¶ Cognos-
centibus diuersis conueniunt diuerse
cognitiones bo. de q. li. v.to p. v.ta
¶ Diuersum quod est ab alio illud non est
illud aliquo dicatur esse diuersum bo. de
q. li. 5.º prosa decima etc. ¶ Require

Diues.

¶ Persone nobiles et diui-
tes et gloriose possunt facere opus mag-
nificentie 4.º ethicorum p.ª q.ª magnificencia
¶ Persone nobiles et diuites et glori-
ose et indignitatibus constituti habent
ipse quandam magnitudinem glorie et digni-
tatem excellentie ibidem ¶ Nobiles di-
uites et potentes dignificantur honore
ibidem ¶ Anaxagoras dixit quod ille es-
set felix qui non esset diues nec eciam
multum potens x.º ethicorum ¶ Similiter anaxa-
goram nullus debet admirari si non ad-
mirati similias apparet innuens
quod solum talis est felix qui non est
diues et potens quia populares
meditant felicitatem consistere in bonis
exterioribus solum eo quod solum hec
cognoscunt et senciunt sed bona animi
etiam que est aliquis vere felix ignorat
x.º ethicorum ¶ Nota duo documenta ad hoc
quod aliquis fiat diues primum quod debet scire
scripta que scripserunt sapientes super
hijs scilicet de agricultura et plan-
tatione arborum ¶ 2.º quod debet scire facta
particularia plurimum gesta primo pol.
¶ Pauci sunt diuites et multi pau-
peres 3.º pol. ¶ Propter diuicias
et libertate altantur diuites et
pauperes de principatu ibidem q. de di-
uicie ¶ Tam diuites quam pauperes
sunt liberi ibidem ¶ Direcciones bo-
norum diuitum et virtuosorum illate
a pauperibus sunt iniuste quia viole-
te ibidem ¶ Mercantes autem mercatores
equorum et aliorum aliud non est dif-
ficile fieri diuites 4.º pol. ¶ Diues
et agricola sunt partes ciuitatis
ibidem ¶ Impossibile est eundem
simul esse pauperem et diuitem ibidem
¶ Diuites et pauperes sunt maxime prin-
cipales partes ciuitatis ibidem
¶ Ut in pluribus diuites sunt pauci
pauperes vero multi ibidem ¶ Multe
sunt species diuitum sicut nobiles vir-
tuosi et disciplinati 4.º pol. ¶ Di-
uites habent diuicias propter quod de-
fectum multi faciunt in natura ibidem
¶ Nimis sunt nimis diuites et potentes
nec sciunt nec nolunt subici 4.º pol.
¶ Nimis diuites sunt contemptores ali-
orum ¶ Diuites et egeni propter ad

inbitem pugnant et habent sedi
tiones ibid. ¶ Divites nolunt sub
esse pauperibus nec econverso ibidem. ¶ Excessus
sive divitiarum inopie corrupit civitatem
quam excessus pauperum ibidem. ¶ Sedi
tiones divitum multum inbalescunt v°
pol. ¶ Pauperes semper querunt quod iusticiam
exigebile sed divites de istis non curant
vi° pol. ¶ Nullus credit se egentem
et non est dives vel pauper. bo. de
c. p. li. 2° metro ij°. ¶ Divites sunt
prompti ad faciendum malum primo reth.
¶ Homines putant illos evadere sine dam
pno et iniustificare si eis sunt multi
amici et potissime si sunt divites ibidem.
¶ Homines ideo putant aliquos iniusti
ficando evadere inpunis et sine
dampno ut quia forte sciat habens
societatem divitum vel eorum qui di
vitibus attinet vel quia sunt amici hiis
qui iniusta patiuntur vel quia sunt
amici iudicibus ibid. ¶ Iuvenes et
divites sunt contumeliosi 2° reth.
Ratio quia iuvenis. ¶ Magis contristant
homines nuper divites et principantes
propter divitias de novo acceptas
quam qui fuerunt divites ab antiquo
2° reth. ¶ Magna agentes et bene
fortunates id est divites invidiosi sunt
et credunt quod omnia que sunt aliorum
sunt sua id est quod debent attribui eis
ibidem. ¶ Divites sunt contumeliosi et ela
ti ratio quia patiuntur aliquid ab ipsa passi
one divitiarum quia ex eo quod sunt divi
tes sic disponuntur in corde ac si essent
habentes omnia bona et ideo volunt omnes
excellere 2° reth. ¶ Divites possi
dendo divitias credunt omnia habere
et possidere ratio quia divitie sunt quasi
quoddam precium et dignitas aliorum
videtur enim bonitatibus omnia

esse appreciabilia precio ipsarum divitia
rum ac si omnia mensurentur in nummis
mate 2° divites possidendo divi
tias credunt omnia possidere ibid.
¶ Divites sunt deliciati ratio propter de
licias et insignia atque felicitatis que
semper fuerunt in deliciis et ideo videntur
eis esse felices ibid. ¶ Divites
sunt iactitatores et inhonestatores aliorum
ratio quia semper consueverunt demorari
et insistere circa id quod amant et admirantur
et quia putant alios emulari et amare
ea que et ipsi amant. ¶ Videndo alios
non consequi talia amata et admira
ta ut ipsi consecuntur iactitant se et hoc
et inhonestant alios 2° reth. ¶ Divi
tes semper consueverunt demorari
et insistere id quod amant et admirantur
ibid. ¶ Divites multo iactitant se
ratio quia multi etiam sapientes et philosophi
indigent ut recitat symonides philosopha
de sapientibus et divitibus. ¶ Unde reci
tat quendam interrogantem et dicentem
dionisie uxori ieronis utrum melius esset
fieri divitem vel sapientem unde
bat videlicet quod melius esset fieri divitem
dicebat enim contingit videre sapien
tes frequentantes ad ianuas divitum
ibid. ¶ Divites putant se dignos
principari ratio putant ea habere quorum
gratia dignum est principari ita multi
sunt qui indigent habentibus id est divitibus
ibid. ¶ Divites sunt inhonestati mo
ribus. ¶ Divites qui sunt nuper ditati
sunt peioris moris et faciunt peccata
iniusta et mala sed qui sunt diu ditati
illi sunt immo peioris moris ratio
nuper ditatum esse est quedam ineru
ditio divitiarum ibid. ¶ Nuper ditatum

esse est quedam ineruditio diuiciarum
q. qui imperditati sunt magis insipi
entes et nunquam in erudicii et nesciunt se
ita regere in diuiciis sicud diuites ab
antiquis ideo proverbium inoleuit tanquam
est ad domo rusticorum ibidem. Diui
tes faciunt in iusticias non necessa
rias i. non odiosas q. quia hoc non fa
ciunt ut noceant sed magis ut ex
cellant et ut delectentur ibidem. Diui
tes gnasb in iusticias faciunt contu
meliosas quidem incontinentiales ut
in iusticiat per passione quantum ad
in iusticias contumeliosas et ut excel
lant et mechia quantum ad in iustici
as incontinentiales et ut delectentur
2° ethicorum. Sepe honores et delabiles
despiciunt diuites et bene fortunatos
si assit eis bona fortuna sine hono
rabilibus hominis ibidem q. contra delabile
Mali tamen diuites reputant esse dig
nos bo. de q. li ij° p v^ta. Diues
qui ut gladium tantum soliciti pti
mescit vite huius talle vatus
viator inanes coram latrone se
curus tanta res. Diues indiget pre
sidio alterius ut suarum peciniarum tueatur
bo. de q. li 3° p 3^a. Diuites non
esurire nec sitire nec frigus habere non
est verum ibidem. Diuites fame sitim
frigus repellere putant ibidem. Nunquam
homo est tam diues quod in nullo desicie
ret et non turbare ab aliquo. Diuitia. Multi perierunt propter
diuitias et fortitudines primo ethicorum.
In diuiciis non consistit felicitas ibidem
p^a contra felicitas. Diuitie solum
eliguntur propter aliud q. propter utilitatem
nituntur in hac vita vel inquantum sunt
felicitatis instrumenta ibidem. Finis
diuiciarum fistularum organalium
est imperfectus ibidem. Pp diuitias ex
tat vitae cultus ibidem ethicorum. Diuitie ali
quando dicuntur sibe hominis inquantum per corum
usum aliquis vita et sua conservatur ibidem.
Diuiciis contingit bene et male uti.
p^a diuitie sunt bonum utile tali a
contingit bene et male uti ibidem.
Diuitie sunt de numero bonorum utilium
ibidem. Ille optime utitur diuiciis
qui habet virtute directinam circa pecuni
nias ibidem. Liberalis habet virtutem
directinam circa pecunias et optime
utitur diuiciis ibidem. Opus usus
diuiciarum est consumptio et dacio ibidem
liberalis non honorat i. appreciatur
diuiciis propter se sed solum gratia do
nacionis ibidem ethicorum. Nobiles et vi
ros in dignitate constitutos habentes
magnas diuicias decet facere
sumptus magnificos ibidem p^a contra mag
nificus. Magnanimus moderate se
habet circa diuicias et potestates et omnem
bonarum et malarum fortunarum ibidem ethicorum.
Magnanimus si erit bene fortunatus
in diuiciis et potentatibus non erit
nimium gaudiosus ibidem. Diui
tie et alia bona fortune conferunt
ad exteriorem decorem magnanim
itatis ibidem. Multi honorant aliquibus
propter eorum diuicias et potestatus
ibidem. Secundum tamen diuitie quam potencia
et virtus insunt erit dignus magnis
honoribus contra honor. Honor victoria
diuitie dicuntur eligibilia et in se vij°
ethicorum. Multi appetunt diuicias et
honores et delectationes corporales et
studet circa talia ac si esset optima

x° eth. ¶ Pro divitiis honoribus de-
lectationibus corporalibus vel dignitates
sunt pugne et contentiones. Ideo ex-
t quia multi querunt superhabundantiam
talium et tunc unus impedit desiderium
alterius tunc pro talibus sunt contentiones
ibidem. ¶ Nam circa divitias honores
delectationes corporales plus ha-
bundant inimici largiuntur et indul-
gent suis concupiscentiis et vle aliis
passionibus primis ibidem. ¶ Adhuc quod ho-
mo fiat felix non indiget magnis et mul-
tis rebus vel divitiis x° eth. g. Ex
¶ Felix politicus potest esse felix cum
moderatis divitiis ibidem. Cum felix
sit per se sufficiens non consistat in
superhabundantia divitiarum ibidem.
¶ Per agriculturam divitie acquiruntur
primo pol. ¶ Acquisitia divitiarum per
quas immediate acquiruntur sufficientia
vite non est infinita ibidem. Ex
infinitum. ¶ Salon in suo poemate dix-
it quod nullus terminus divitiarum potest
finiri hominibus ibidem. ¶ Divitie sunt
instrumenta yconomice et politice
ibidem. ¶ Appetitus divitiarum crescit in
infinitum primo pol. ¶ Tamen multi putant
quod ars acquisitiva divitiarum sit
yma et eadem cum acquisitiva tibi propter
vicinitatem quam habet cum ipsa ibidem.
¶ Pecunie non sunt vere divitie. primo. Pro-
pecunie secundum se non sunt naturales sed vere
divitie sunt naturales. 2° quia eorum ha-
bundantes cum quibus moriuntur propter
defectum necessariorum ad vitam. ¶ Vel
sicut patet divitie sunt et in natura pecu-
nie non ibidem. ¶ Divitie sunt duplices
ut scilicet naturales et artificiales
ut pecunie ibidem. ¶ Pecunie et divitie
dicuntur propter Ex pecunia primo polit.

Studium philosophi non est ad divitias
ibidem. ¶ Homines dissident et homines
non solum propter inequalitatem divi-
tiarum sed honoris 2° pol. ¶ Homines
maxime iniuriantur propter excellen-
tias divitiarum et honorum acquire-
das non propter necessarias acquir-
renda ibidem. ¶ In politia in qua mulie-
res vivunt voluptuose necesse est honorare
divitias ibidem. ¶ In electione principum
magis debet legislator attendere ad
virtutem quam ad divitias ibidem. Ci-
vitas melius regitur secundum virtutem quam
secundum divitias ibidem. ¶ Propter divitias
et libertatem alternatur divites et
pauperes de principatu. g. Divites no-
lunt principari qui habent excessum divi-
tiarum pauperes qui attingunt ad liber-
tatem 3° pol. ¶ Sine divitiis et
virtutibus impossibile est esse civitatem
ibidem. ¶ Divitiis assequitur nobili-
tas et disciplina 4° pol. ¶ Divi-
tes habent divitias propter quarum
defensionem multi faciunt iniuriam ibidem.
¶ Nobilitas genus et divitie sunt prin-
cipia et fontes seditionum v. to pol.
¶ Dissimilitudo virtutis et malitie
maxime est causa seditionis et post hoc
divitie et paupertas ibidem. ¶ Rex desi-
derat magnitudinem honoris tyrannus
divitiarum v. to pol. ¶ Actiones que
sunt circa divitias et honores sunt simpliciter
eligibiles et maxime secundum se tamen boni sunt
vij° pol. ¶ Actiones que sunt circa divi-
tias et honores sunt quedam disposi-
tiones ad bonum et generationes bonorum
ibidem. ¶ Usus divitiarum et scientia
respectu virtuosi oportet esse studiosos
ibidem. ¶ Bonis maxime utilibus et ne-
cessariis possumus male uti sub

robore sanitate diuicijs multa
pmo rethe. Robor sanitas diuitie
multa dur bona oportunissima
i necessaria z vtilissima ibd. Dū
gor sz robore sanitate diuicijs mul,
ta quibus bn vtitur materie p̄deut
z si abvti eis materie nocebit ibid.
Partes felicitatis sc̄ multitudo bono,
ru amicoru amicitia diuitie zc ibd.
Vna or sut quia bonoru hois ut bo
corpis extrinsica ut diuitie nobilitas
zc p̄o reth. Partes diuiciaru sut
multitudo inmunismatis z possessio
terre z villaru differencium multi ne
z magnitudine z pulchritudine silr
possessio suppellectilium z possessio
pnoru z pecodu differencium multi ne
z pulchritudine q. si ab dobz excel
lere alios in possessioe dz habere
tinos z villas plures qm alij z
maiores z pulchriores ibd. Intu
gratia diuiciaru z ptes diuiciaru
non debent esse fallibilia .i. dut
esse firma z debent esse liberalia
z vtilia reth h' m' qz vtilia sut mg
fructifera z liberalia sut mg frui,
bilia ibd reto z pfto diuiciaru mg
est inuitu ea vti possidere ibidem
Spacio et vsus talium reru que
possidentur sut ipe diuitie ibid
Diuitie mg consistut in vtendo
qm in possidendo pmo reth. Diui,
tie sut boni p' qz sut inco posses,
sionis z sut ca factiui multorum
bonoru sicud actus z auaricia ibid
Diuitie z sanitas videntur esse
materia bona qz valent ad multa
sz ad vinu z ad bn vivere z ad delta
tor z ad agendu bona ibd. Diui
tie robor multitudo amicoru que p

tinent ad enfortunia faciut hoies
contumeliosos z impensores z au
dates 2o reth. Diuitie amicicia
multorum et pncipatus sc̄ bo que sut
digna pciosis viris ibid. q. de bo m
Diuitie z bona proficua sut bo
honorabilia inquantu de eis adest
quedam sermo primis ibd. Diui,
tie z pulchritudo sut mg delecta,
bilia quam sanitas ibd. Ingenue
tas .i. quibus sit nobilis ingenere
z diuitie z potentia ptinet ad for
tunam bonam z gratiam hijs adm
fortunium 2o reth. Diuitie sacrario
le z pondera dnt bo. de 9 li. p'o
q. 3a Diuitie congregate ad com
tentatis opas faciut bo. de 9 li 2o
ppa v'ta. Diuitie totaliter imples
transire nequeunt sz bn comminute
ibid. Diuitie no veniunt ad quelibet
sine aliorum paupertate ibd. Diuitie
non sut multu appetende q illa
no sut multu appetenda que nec
gr na vtentis sut pciose diuitie
sut huiusmodi a or pz nichil appeti' nisi
bonu z pciosu bor p' q no sut
bo m cetim na qz non faciut bonu
eu cui adueniunt nec expte vtentis
qz no inquantu consumunt qz sic fa
ciut hoiem auaru nec inquantu de
stribuunt qz sic relinqunt hoiem
Ra ro illius dz magno opere
illud appete qd non pt esse sine
et qd in se consideratu e mle sz
oia bona fortuita sut huiusmodi qz
sut mutabilia igr non possunt
esse pria hois z in se considerata
vilescunt 3a ro illa non sut mlt
tu appetenda que a plinibz no
possunt possideri z non tu sunt

ad aliu sine paupertate alio(rum) sed
diuicie sunt bona moi id(em) ¶ Diuicie
non sunt bone per na(tura)z hom(inis) s(ed) (con)tra
(con)tra naturaz p(atet) q(uia) diuicie sunt bone
q(uoniam) vsu largiendi desinent possi
deri i(deo) sunt bone per natura (contra)
et non p(er) na(tura)z possessoris q(uia) dando
eas desinit possideri 3o essent
non q(uo)d (con)tra est id(em) ¶ In diuicijs
no(n) (con)sistit felicitas proba(tur) nemo
po(test) felicitate(m) in bote i(bidem) nec in di
uicijs q(uia) t(ame)n vox est melior q(uam) di
uicie p(atet) illud est melius q(uo)d s(im)il
pt esse apud m(u)ltos q(uam) q(uo)d no(n) pt
esse s(ed) sic est de voce (et) no(n) de diuicijs
i(bidem) id(em) ¶ Diuicie no(n) sunt appetende
nig(ro) ope id(em) ¶ Diuicie sunt arte et
inopes id(em) (et)c ¶ Dignitate ut indi

Diuicie generaa vmoneatur
ibidem ¶ Diuicie dicu(n)t vilissime
res ¶ Diuicie reddunt in securitu et
timidu ibid(em) ¶ Per diuicias q(ui)b(us)
non (con)tempn(untur) fugaz indigentie ibid(em)
¶ Diuicie possidentib(us) per se nocuerunt
ibid(em) ¶ Diuicie faciunt possi(den)tes de
se falsa existimare id(em) ¶ Diuicie
p(ro)prietates (et)c de iure no(n) noia(n)tur
illis noi(bus) bo(etius) de (con)s(olatione) li(bro) 2o p(rosa) 6a
¶ Diuicie no(n) restringunt auariciaz id(em)
¶ Diuicie non conferent suffici(enci)a
p(ro)p(ter) meis no(n) (con)sistit felicitas i(bidem) id(em)
¶ Diuicie no(n) sunt su(m)mu(m) bonu(m) ibid(em)
¶ Diuicie nequ(eu)nt facere in(con)tibile in
digente (et) sibi sufficientem ibidem
¶ Diuicie promittunt sufficientiaz
non aut efficiunt ibid(em) ¶ Diuicie
non p(ro)ut vmone(m) indigentiaz sed
faciunt indigentiaz ibid(em) ¶ Diuicie
non faciunt cupiditate (et) no(n) inuita(n)t
desiri ~~bo de (con)s p li 2o~~ metro 3o
¶ Diuicie dicu(n)t leues q(uia) cit(o) leuiter

transiunt ibid(em) (et)c ¶ Incognoste

Diuicie Ad totu(m) necesse e(st) diui
dere usq(ue) ad di(ui)na p(ri)mo pol(iticorum) ¶ Pau
pertas (et) in latitudo non diuidit specie
(et) essencial(ite)r oligarciaz (et) democra
ciaz s(ed) solu(m) per actus s(ed) diuicie (et)
paupertas 3o pol(iticorum) ¶ Tota (con)uersacio
(et) vita hu(m)a(n)a diuidit(ur) in bacacioz et
non vacacioz (et) in exercitu(m) belli (et) pac(is)
xo pol(iticorum) ¶ Agibilia ab hoie sunt
diuisa in duo s(cilicet) in bona utilia et
vtilia ad finem (et) in bo(na) s(ecundu)m se ip(s)a id(em)

Diuinum ¶ Que exponuntur
(contra) di(ui)na non debent esse per infita
xo eth(icorum) ¶ Res di(ui)ne dicu(n)t maxime
honorabilia id(em) ¶ Circa ea que
p(er)tinet ad di(ui)na (et) ad bonu(m) que mag(is)
fictus se h(ab)z p(ro)clare ibid(em) ¶ Que
sunt pro diuinis inter oi(m)a hu(m)a(n)a op(er)a
sunt maxi(m)a (et) honorabilissima id(em)
¶ Varia est atq(ue)z esse diuinu(m) viru(m)
vij.o eth(icorum) (con)tra (et)c (con)tra Varia ¶ Propter
excellentiam viri diuinu(m) si ab viri di
uin(u)s appareat i(deo) admirat(i)o est ibid(em)
¶ Rationes q(uas) admirabantur atq(ue)
in virtute valde excellente con
sueuerunt eu(m) appellare diuinu(m) id(em)
¶ Di(ui)na appetibilia na(tura)l(ite)r habent
in se quoddaz diuinu(m) ibid(em) (con)tra (et)c
appetibile ¶ Bn fortunatis p(er)ue(n)it
bo(na) fortuna c(ir)ca di(ui)na xo eth(icorum) (con)tra (et)c
fortunatus ¶ Excellente in latitu(di)ne
hom(inis) bene regi est opus di(ui)ne
v(ir)tutis vij.o pol(iticorum) ¶ Virtus di(ui)na to(tu)m
vniu(er)su(m) conti(nent) (et) gubernat ibidem
¶ Cura de cultu di(ui)no est principali(ter)
si(cu)t q(uo)d d(ebe)z haberi in ciuitate ibid(em)
¶ Expense que sunt (contra) cultu(m) diuinu(m)
debent esse (com)m(un)es toti ciuitati vij.o
pol(iticorum) ¶ Habitaciones ad cultu(m) diuinu(m)

debent esse que tes sz qz habeant
dispositionem apparenter se habente
ad virtute et qz sit convenientior inter ptes
civitatis ibidem. Locus deputatus ad cul
tum divinum dz esse liber et dz esse cas
tratus a tumultu venalium et banausi
et agricole nec alie ptes viles non
debent accedere istum locum nisi vocate
a principibz ibidem. Locus que liber et gro
sus tumultu divino dz esse distinctus
s. divisos gradus ita qz aliqua pars
ordinetur ad gymnasia ad actus iuve
num et qz sint convenientia illius ad is
tud in dispositione et ornatu s. conveni
enciam seniorum et iuvenes tpe presen
tiales sint inter principales con
vinati et matrone inter principes re
sideant ut verecundentur a malo et re
trahantur ab eodem ibidem. Et plene de hiis

Dominator. Multi consentiunt
dominatoribus cum non dictant in
dubia 3º rethorice. Dominantes divi
vile et non determinate Et qz nisi ho
decipi et deprehendi mendacio per
sermonem vlem quam particulare ibidem.

Divisibile. Omne divisibile
hz partes distinctas loco et situ p'o
ethicorum. In omni divisibile et continuo
dare maius et minus et equale 2º ethicorum.
Divisa in partes videntur magis bo
et mala quam coniuncta primo rethorice. Et
qz bo. Composita videntur a. ma
divisib. qz quo ad bonitatem et etiam
maliciam ibidem. Et non divisibili

Diuturnitas. Auget spem primo
ethicorum. Diuturnius est melius non diut
no qz in hiis que sunt eiusdem spei
qz non semper virtus est diuturnior
quam operatio eius sz melior qz non
sunt eiusdem spei virtus et eius operatio
et qz contraria sunt patria primo ethicorum.

Bonum honestum est diuturnum et non
cito transit ix° ethicorum. Diuturnitas
perfecta vite requiritur ad esse feli
citatis hominis x° ethicorum. Et felici
tas. Diuturnitas vite et temporis re
quiritur ad beatitudinem ibidem. Diut
nius delectabile est melius minus
delectabili primo rethorice. Et melius.
Dia diuturnioria bona et fir
miora sunt meliora oppositis ibidem.
Visus diuturnior excedit visus ali
orum tpe ibidem. Et prudens. Diu
turnius est eligibilius magis diut
no 3º topicorum. Et Iuvenes am

Doceo. Debent doceri in hiis
gaudere et tristari 2º ethicorum. Multi
il. prohibz doceri pueros esse
dominos eorum qui sunt civitatia 2º
pol. Alios docere est ipse facultat
industria ibidem. Et Omnis doc

Doctrina. Omnis fit ex aliquibus
precognitis vi° ethicorum. Sermo p
suasivus et doctrina non pt in oibz
advenire prosit x° ethicorum. Ad hoc
qz doctrina habeat efficaciam in
auditoribz oz animam auditoris esse
dispositam et preparatam sicut terra que
nutrit semen ibidem. Conferunt
yconomo ut sim curatore nut
at scientiam adminiculetur doctrinis primo
yco. Doctrine faciunt quosdam
iuvenes equales docenti ut docen
tibz ibidem. Sermones quibz committen
da sunt opera liberalia initio doc
trine est notitia ibidem.

Doleo. Irati dolent de in
iuriis illatis et cum actu sunt punie
tes tunc delectantur ex vindicta
adepta quam desiderant 2º ethicorum.
Insistere dolores et percussiones
et non dolere est aliquid necessarium

esse car nalem z sensibilez ibidem
Dolorosum Certantibus pugna
tibz finis circa q pugnat est delec
tabilis tn sustine vulnera z percussi
ones est eis dolorosum 3° eth ¶ Pa
tiri ab alio est dolorosum i sustine
percussiones ibid ¶ Dolorosa z cor
ruptiua sunt sicud mortes z vlne
rationes corporum z afflictiones senec
tus egritudines indigen alimenti
2° reth ¶ Miserabilia sunt que sunt
dampno tristium z dolorosorum etc ibid
¶ Doloribus subiectus ho est ena
tura a speculacionibus bo de q
li p° metro 2° ¶ Dolore fugato ho
venit ad cognicionem ibid metro 3°
Meror i dolor mediocriter ebetat
id p 6a ¶ Potentissimo sufficie
tissimo etc excogitari non pt vnde
tali a quibus meror accidat bo de
q li 3° p 10a ¶ Inmesticia nullus
decitur nisi propter nouam vel ad
uersitatem contingens bo de q li p°
prosa prima etc ¶ In hoie bene
Dominor disposito racio z ratione
corpus qui h aiam aia dnatur
corpi h impestilentibus z qui male
se hnt sepe corpus aie dnatur p°mo
pol ¶ Aia dnatur corpi principa
tu disposito ibid g Ex aia Aia
naliter dnatur corpi id ¶ Ho naliter
dnatur bestijs id ¶ Qui propter
prudenciam z virtute tantum distat
ab alijs deficientibz pruden z vir
tute quantum distat aia a corpe z ho
a bestia naliter dnantur h qui sunt
robusti corpe deficientes menti sunt
naliter servi id ¶ Multi qui impo
licia debent dnari subditi dnt
eis adursari vij° pol ¶ Qui tuetur
de iusto inse ipis vincentes in iuste
et pter eos et z m passiones ad a
lios quo pnt dicere iustum esse
qd dnantur alijs incertum est quomodo
verecundantur de seipis sic dicit vij°
pol ¶ Optima vita non consistat
in principatu dnacio plurium id etc
Dominus Ebrius est dns eius
q est non ebriari 3° eth ¶ Homines
sunt dni eius q est diligentes esse z no
negligentes id ¶ Nos sumus dni
nrarum operacionum a principio usque ad
finem p° nos sumus dni habituum
nrorum quia tn ex habitibz pueniunt
operaciones 3° eth ¶ Nos sumus dni
nrarum operacionum a principio usque ad
finem dummodo sciamus singulares
circumstancias g errorum ignorancia
operacio redditur inuoluntaria id ¶ Nos
¶ Nos sumus dni nrorum habituum a
principio id g Ex nos ¶ Aliqui dni
cogunt suos subditos ad fortiter
pugnandum 8° eth ¶ Servus est
quedam possessio dni v° eth ¶ Pri
cipatus dni ad suos est tyranni
cus Ro Ex principatus ¶ Dni non
intendunt in principatu eorum ad suos
id q est utile sibi h magis q est
utile ipis id ¶ Certamus dns vtitur
suo ad sui utilitate z principatus
dni ad servos est tyrannicus nichilo
tn est recto g eo q est conformi rec
8° eth ¶ Dni ad suum non pt esse
amicicia z m q sunt id Ro Ex
amicicia ¶ Dni ad suum h q ho bone
est amicicia ibid p° Ex amicicia
¶ Homines roe z intellectu sigentes na
liter sunt aliorum dni z rectores p°
pol ¶ Confirmacio dni cum suo vix
conuenit id g Ex sumus ¶ Benigno

solu est seruo dn̄i sꝫ est simplr̄ illi9
ibid ¶ Dns non est simplr̄ s̄m sed
solu est dns eius ibid p̄ toꝫ quis e
dns ibid ¶ Tam dno qm̄ s̄uo nāli
expedit q̄ dns regat seruu ꝛ s̄ug
s̄mat dno cui idem expedit toti et
parti id ¶ Si dns male dnetur
toti aptitudineꝫ nālem ꝛ seruus s̄
mat male inutile est ambobus
quidem expedit toti ꝛ pti id ¶ Vir
tus s̄m est in ordine ad dnm̄ s̄uo
pol ¶ Indiuisis principatibꝫ nālr̄
ꝛ diuisis subiectis nālr̄ diuse sut
virtutes morales ꝛ m̄ spem ꝓꝫ
aliter principa vir vxori alit' pr
filio ꝛ dns s̄uo id ¶ Dns non solm̄
dꝫ pape s̄uo sꝫ etiaꝫ eu monere
ad virtutes id ¶ Ad dnm̄ ptꝫ pape
ꝛ uti s̄uo 3º pol ¶ Ad s̄um ptinet
s̄uire ꝛ exequi que pcipiut sibi
a dno id ¶ In principatu dns dispo
tiuo dns ptui ꝛ ꝑ se intendit bom̄
pprium ꝛ ꝯsecutiue ꝛ per accns bom
s̄ui id ¶ Sm̄ naꝫ idem ꝯpetit dno
et s̄uo q̄ dno ꝯpetit rege ꝛ ordi
nare s̄um s̄uo ꝯpetit regi a dno.
ibid ¶ In principatu ꝯdepnandoꝝ
insecuritu ꝑuos ꝯstitue dnos vi
pol ¶ Puos no est securu facere
dnos id co ꝯ p̄uus ¶ Turpe e
pueros no auxiliari aptatibꝫ ul
vxores a maritis ꝛ subditos dnis
2º reth ¶ Pater est dns filie quo
contradictoꝝ viri 2º reth q̄ ꝯ pr
¶ N lo' toti dnos qui neqꝫ nolut suos
opatios quinestere quato pater
ꝛ sustines inde ociosi diuu viru
3º reth ¶ Impossibile est neglige
tibus dnis s̄uos solicitos esse p
cto ¶ Timor s̄m ad dnm̄ est tu

in amicicia ꝛ odio 2º pco ¶ Vita
dni est in manu s̄uientum bo. de
q li 3º pco. v ... ¶ Domi qd

Domus est s̄m ꝑpig non est
sine recta dispensacone do9 neqꝫ
sine recta gubernacoe tenet vi
eth ¶ In domo contingit repiri pri
cipatu silem regno ꝛ eius oppo
viij eth ꝑ ꝯ principatus ¶ In do
mo contingit repiri principatu op
positu regno sꝫ tyrannicu cu pro
homo9 vtitur filijs tamqm̄ s̄uis
ibid ¶ In domo contingit repiri
principatu silem aristocracie et
eius opposito id ꝑ ꝯ principatus
¶ Societas domestica est prior qm̄
ciuilis q̄ secunda prius est prior suo tow
viij eth ¶ Societas domestica
est magis nccia qm̄ ciuilis qr tal
ordinatur ad actu9 vite magis neces
sarios scila ad generacoꝫ ul nut
ricom ibid ¶ Sicud domus est an
tiquitate ita bo est magis al quia
le nālr̄ qm̄ ciuile id ¶ Due sut
partes domus ul ꝯiunctiones ul
ꝯmunicaciones p̄ma scꝫ maris ꝛ femi
ne 2a principantis ꝛ subiecti ul dni
et serui p̄mo pol ¶ Domus p̄mo
ꝯstituit' ex ꝯbinacoe viri ꝛ femine
ꝛ dni ꝛ s̄ui ibid ¶ Sm̄ esiodum
domus est hec terra dnm̄ q̄ ꝑ ueniet
mulieꝝ ꝛ boue adarand id
¶ In paupe domo bos est pro s̄uo
ibid ¶ Domus est ꝯmunitas s̄m naꝫ
ꝯstituta in omeꝫ diem ꝛ ad actu9
qui occurrut cottidie habendi
ibid ¶ Domus ordinatur ad actus
cottidie occurrentes id ¶ Karundes
ꝑ ...us uocat eos qui ꝯmitunt in
domo omoꝫ ꝛ ... a q vm9 pul

menti q͛ q̄micant in abo s; ex ꝓmi
des natione obites ho carnes . q
vm 9 ignis q̄ sedent ad eundem ig
nem ī ꝑma q̄municatio q̄ est ex plib;
domꝰ ditur vicꝰ ibid ¶ Vicꝰ est q̄m
tas 2ᵐ naturā; ex plib; domꝰ non
gra vsus diuernalis q̄stituta ibid
¶ Ex domo n̄aliter procedit vicꝰ q̄
filij ⁊ nepotes multiplicati in domo
instituerunt diuisas domꝰ in q̄ se
habitantes et q̄ talis multiplicatio
ꝑlis est n̄alis ē ꝑ vicꝰ ibid ¶ Fi
los q̄m habent domꝰ vicinas q̄m
dā vocant collectaneas filias ne
potis ibid ¶ Vicus processit ex
multiplicatione filiorum ⁊ nepotum in
stituentium diuisas domꝰ in q̄ se
habitantium ibid ¶ Tⁿ gubernatio
doꝰ que est principalis ⁊ subiecti vel
dm ⁊ sm est etiā; ana ꝓpter salute
q̄ q̄ na non solū intendit gene
ratoꝝ s; etiā; q̄ q̄ata saluantur
ib ¶ Domꝰ regitur ab aliquo anti
quissimo ut filij apte familias ib
¶ Regimē sup ciuitate processit a
regie antiquorum in domo vel in bito
ibid ¶ Domꝰ ⁊ vicus dicuntur ꝑme
q̄mitates ibid ¶ Ciuitas est finis
vici ⁊ domꝰ ibid ¶ Comunicatio in vtili
et in vtili ī iusto ⁊ in iniusto fac
domū ⁊ ciuitatem ibid ¶ Ciuitas
est n̄alr ꝑor q̄m domꝰ ib ¶ Ciui
tas q̄ponitur ex domib; tanq̄ ex
ptib; sui s ꝑmo pol ¶ Partes doꝰ
ex q̄ib; doꝰ q̄ponitur ib ¶ Domꝰ
ꝑfecta q̄stat ex s̄uis ⁊ liberis q̄
ī familia ib ¶ Partes ꝑme ⁊
ime domꝰ sunt tres gubernatores
s; dm ⁊ sm mariti ⁊ vxoris p̄r
⁊ filij ibid ¶ In domo sunt tres

principatus dispotic9 nuptialis
paternalis ibid ¶ Possessio que
est in domo est pars domꝰ ib ¶ In
domo est dupl͛ instrumentū aiatū ut
inst͛ inaiatū ut possessiones domꝰ
ut vestes ⁊c ib ¶ Multitudo instru
mentorum ta; aiatorum q̄m inaiatorum
in domo est eō possessio domꝰ ib
¶ Seruꝰ in domo est instrumentū s͛
alia instrumenta q̄ q̄ vtitur alijs
instrumentis ibid ¶ Pecunias o;
ꝑexistere ad hoc q̄ domꝰ regatur
q̄ in domo ⁊ ciuitate o; esse hoies
⁊ ea que sunt n̄ccia hoibus ꝑᵒ pol
¶ Ad dispensator domꝰ ⁊ ad principe
ciuitatis ptz quodamō q̄siderare
de sanitate s; vtendo q̄silio medi
corum ⁊ ad sanitate subiectorum ¶ Alioᵒ
sic q̄siderando ex quib; reb; sani
tas conseruetur ⁊ constituatur ibide;
¶ Ad dispensatores domꝰ q̄odāmo
ptz q̄siderare de pecuniatia s; vte
do ea ia; acq̄sita ⁊ vtendo ministerio
corum que acq̄runt alioᵒ non s; con
siderando ex quib; rebus pecunia
poss; acq̄ri s; hoc spectat ad arte
subministrante s; pecuniatiuā ibide;
¶ Domꝰ est ps ciuitat ꝑᵒ polit
¶ Domꝰ est mag͛ sufficiens ad vita;
q̄m vnꝰ ho ⁊ ciuitas domo 2ᵒ pol
¶ Partes domꝰ sunt vir ⁊ mlr ib
¶ Yconomia domꝰ est sicut quoddā;
regimē 2ᵒ pol ¶ Duplices s͛ partes
domꝰ s; ho ⁊ possessio q̄ ī ps
aiata ⁊ inaiata vel principalis
⁊ minꝰ principal ut partes vles doꝰ
vel vir mlr ⁊ possessio n̄alis ac
artificialis ꝑmo yco ¶ Sicud e
in singulis entib; sic o; esse de
domo s; in singulis entib; sic est

q na sine essencia corp recipit in
partibz principalibz sit domus non
hz essenciaz sine partibz principa
libus vni extensaz ib. ¶ Sz in c
spodium tres sut partes principa
les domus sz dns vxor z bos q. i.
yconomus ul vir et que valent ad
laborem domus ut servi ancille
ibid. ¶ Bone a domini i. quitati do
mestica quedaz sut victualia q d
vestimentalia vel indumenta p° yco.
¶ Partu domus i. quitatis domesti
te quedaz sut perse ut intrancei
quedaz per accns ut exnei p° yco.
¶ Partes domus p se sut duplices
aiate z maiate ibid. ¶ Ptes do9
p se aiate sut quedz semitutes q
libere ib. ¶ Ptes do9 p se quedz
est acta quedz passiua ib. ¶ Undo
mo debent esse diuisa loca. ibidem
¶ Domus ita dz gstatim q in estate
sit frigida z in yeme calida q qr
in estate est qlitas pdnans sz ca
liditas z in yeme frigiditas ut
tres put cparari ib. ¶ Domus dz ee
situata versus septetrione a qua
pte flat ventus borialis qr tlis
ventus in estate est frigidus tpate
z in yeme calidus z non excessiue
pmo yco. zc. ¶ Est dacio re pos
Domum sesse pmo ethi. ¶ Do
mi est signu honoris pz ex eo q a
matores honoris appetut dona ib.
¶ Tam amatores honoris qm pecuni
arum appetut dona qr vtriusqz potest
domi satisfacere in illis in qbz indi
gent qr inquatu domi est pecunia
est pecunia ul q pt pecuniaz men
surari tut est res qua indigent
amatores pecuniarum z qr in se vide

habere quedz honorem cui sit sig
nu honoris tur vider habere in se
id quo indigent amatores honris
ibid. ¶ Dona ptinet ad honorem
et sut signa honoris pz qr amatores
honoris appetut ea ibid. ¶ Domi
est dacio irreddibil i. sine spe
retribucois 4° top 3° de hor ple
ne principaty zc. ¶ Pt esse vir
Dormiens tuosus habitua
pmo ethi. ¶ Dormi° non est felix
ibid. q 3° felix ¶ Felicitas non pt
in esse dormienti 1° ethi. ¶ Dormies
solu hz opacoes vite que requirut
aie negatie que implatis inbei
ib. ¶ Dormies non diuit a vita
plante ib. ¶ Dubijs sepatis non
gvenit dormire x° ethi. p. 3° sba
¶ Non defacili inbadi qm violat
sz qm dormit v° pol. ¶ Dos me
Dos lius est q mulieribus
nulla dos datur ul q modica ul
moderata 2° pol. zc. ¶ Consilium
Dubi tacio to le solu dz
esse de dubijs 3° ethi. ¶ Non du
bita9 qr scribend. q qr certus
modus scribendi est traditus ex
certo modo z ordine elemetorz z in
que scribi oz. ib. ¶ Mag9 dubita9
in artes opatiuas qm speculati
tiuas ib. ¶ Circa meliores ho
mines ex inoiatoe medij dicir
esse media dubia noiato exmorz
2° ethi. ¶ Nm faciut aliq noiamdu
piraz non dubitat deficei ul non
si sz solu de iusto v° ethi. q 3°
ita. ¶ Solucio dubitacois est in
uentio vitatis que qritur vij°
ethi. ¶ In illis in qbus pt lex de
terminare nullus dubitat vtru bn

ordinata sint nec intromittit se ad
admiscendum deis 3° pol. Item in
dubitat utrum oportet deos fereri aut pa
rentes honorare non indiget rac(ione) sed pena
Item vero dubitat an nix sit alba
vel non non indiget rac(ione) sed sensu p°
top. Nullus dubitat utrum beatitu
do vel divitie est mag(is) appetenda
quia apud eos qui dicunt beatitudinem
consistere in divitijs 2° topicorum etc.

Duco Item duce vi° ethicorum oportet
plus duci 3° polit. etc. Ex duobus

Duo mediis non fit commu
tatio sed ex medico et agricola v^to
eth. Ex duobus artificibus similibus
non fit commutatio ibidem. Duo simul
venientes et convenientes magis opi
tione tam practica quam speculativa
redduntur potentiores ad illarum operatio(nem)
extendam viij° eth. Duo bona
coniuncta sunt meliora quam unum 3°
pol. Duobus venientibus societas
erit melior ibidem. Duo sunt venti prin
cipales boreas et auster 4° pol.
Due sunt species armonie principa
les dorista frigista ibidem etc.

Duplex dupliciter Intellectus practicus duplex est actus
vi° eth. Intellectus appetitivus duplex
est actus scilicet prosecutio et fuga ibidem
quia prosecutio et fuga. Intellectus est duplex
speculativus et practicus ibidem. Liberalis et
nobilis est dupliciter ex parte virtutis
et ex parte generis primo pol. Ingenuu(m)
is est duplex simpliciter et simpliciter ibidem.
Aliquid habet se ad aliud dupliciter
vel quia est illud vel quia habet se pro
pinque ad illud v^to eth. Aliquis e
pe(?) alio dupliciter 2m se et simpli
citer ibidem. In consiliando
dupliciter contingit peccare scilicet circa vle

et singulare vi° eth. Omnis pre
cepti duplex collectivum et divisivum 2°
pol. etc. Sequitur. Innato rex pan(?)

Durabilis corpus erit dux tanto
durabilior erit eius principatus v^to
pol. de rex. De tanto principa
tus est durabilior de quanto cuius
subditus est magis benivolus ibidem.
Inter omnes policias pauciores diu
tibilitatis sunt oligarchia et tyran
nides ibidem de tirannides etc.

Durus durities Principa
tes non debent esse duri ad ignotos
nisi ad iniustos et maxime si plus
fuerit amico vij° pol. Magistri
non sunt duri et graves ad ignotos
nisi sunt in iusti et per ibidem.

Dux Nemo eligit iuvenes
in duces quia non constat eos esse pru
dentes 3° top. etc. Iusticia e

Eadem eadem virtuti secundum
rem et subiectum et materiam tamen
quod est virtutibus non secundum tamen formalem aquis
situr spectat ad habitum et virtus
v^to eth. de iusticia. Iusta legalia
non sunt ubique eadem ibidem. Non
ubique est eadem policia ibidem. So
la est una policia que est optima
et illa est ubique apud bene se habe
tes et in natura ibidem. Iusta naturalia
sunt eadem ubique ut in pluribus ibidem.
Eadem est res de facere et pati tam
iusta quam iniusta patet sed est aliquid
iniustum facere formaliter. Simili aliquid in
iustum facere formaliter sic simili est aliquid in
iustum pati materialiter et aliud iniustum
pati formaliter patet ex eo quod non contingit
aliquid pati iniustum per se et formaliter iniu
stum aliquis iniustum patiens per
litus et materialiter ex eo quod non tom(?)

tingit aliquem pati inmistu per se et
forliter nisi sit aliquis faticus inmistu
per se et forliter nec contingit alique
pati per actus et malr inmistu nisi
sit aliquis faticus in inistu p actus
et maliter vº eth. ¶ Nocivu quod con
sistit in habitacione et porcione ad
alterum non potest esse eadem in omni
bus p. qr sanum et bonum alterum est in hoi
bz et alterum in piscibz vjº eth. ¶ Nec
albedines sunt eadem in oibus qb a
album semper est idem in omnibus colora
tis et rectum est idem in omnibus figura
tis ibid. ¶ Eadem sapia est respectu
omn ibid. ¶ Non est apud omnes
eadem pruden pz ex t. id qd est
factum prudenter in una regione
si esset factum in alia ubi hoies no
sunt eiusdem moris non esset factum
prudent id. ¶ Non est eadem na
nec habitum optimum omn. g. alia est
optia dispositio hois alia leonis
alia ¶ iuuenis alia senis viiº eth.
¶ Na simplicitas rei delectantis erit
semper una et eadem actio delectabilissima
ibid. g. ex sim. ¶ Non est eadem
amicitia parentum ad filios et imperantium
ad subditos quibz preponuntur viijº eth.
¶ Non est eadem amicitia patris
ad filium et filij ad patrem id. ¶ Non
est eadem amicitia viri ad uxorem
et econ ibid. ¶ Amicitia et iusticia
sunt circa eadem in eisdem rebus ibid.
Nec viri et eadem idem sunt eadem
inter se sunt eadem viijº eth. ¶ Eadem
non sunt omnibus reddenda ixº
eth. ex reddo ¶ Non est eadem con
mensuracio morum in omnibz hoibz
xº eth. ¶ Non est eadem ambulacio
qua quis pertransit lineam que est

in teatro et qua pertransit illam
que est in foro id ex t. qr licet
omnes linee in quantum hm qi sunt
eiusdem speciei tamen secundum quod determinantur
ad certum situm et ad locum certum ma
gnitudinis sunt specie differentes secundum diver
sitatem situm et locorum ibid. ¶ Tam
diu durat delectacio quam diu ob
iectum virtutis cognitive et ipsa virtus
cognitiva remanent in eadem dis
posicione xº eth. ¶ Actio et passio ma
nentibus in eadem disposicione manet
idem effectus id. ¶ Racionabile est
quod in omnibus animalibz eiusdem speciei sit
eadem delectacio et in speciem ibid.
¶ Eadem quosdam hoies delectant
et alios contristant et aliqui quibusdam
sunt tristia et odibilia et alijs
sunt amicabilia et delectabilia.
quod ex t. qr hoc contingit qr aliter
sunt dispositi secundum corpus et fantasiam
ibid. ¶ Non eadem videntur
esse dulcia febricitanti et sano q
qr quod videtur dulce sano quia habet
gustum bene dispositum hoc videtur
febricitanti amarum quia habet gustum
infectum per humores adustos et co
lericos id. ¶ Eandem potenciam vi
dentur habere sermones prout conveniunt
ad mores quos habent ipsa legata
lia. id. ¶ Pugil non cuicumque
omnibus eandem pugnam .i. non
dat omnibus eundem pugnandi mo
dum sed unumquemque tangit congredi
vel que inferunt xº eth. ¶ Po
liticia non eadem rethoricae nec
peyor id. ¶ Eadem est comparacio
rei possesse ad possessorem et partis
ad totum qr pars non solum dicitur pars

totu9 s3 simplr̃ totqut dictu9 manu9
hois 2 non solu q sit pars homis
sil̃r res possessa non solu possio
hois dicit s3 simplr̃ q sit tm9 hois
pmo pol. Pecunia non e ead
yconomice id. Ars que sitna pe
time non est eadem cu actsitiua
ubi nec longe distat id. Non est
eadem temptantia mulieris 2 viri nec
fortitudo 2 iusticia sicud putauit
socrates pmo pol. Non ead est
virtu bom ciuis 2 bom viri 3o pol
Non tn3 ciuis studiosi 2 viri bom
est eadem virtus s3 eius sicud p3
septitipe ciuitatis bn regentis
ibid. Non in ql3 policia e ead
virtu pricipalis 2 studiosi ciuis id.
Eadem est disciplina 2 eedem
consuetudines que faciunt viru stu-
diosu 2 tane politicu 2 regales
viros id. Eadem est ratio politie
bone 2 ciuitatis bone 2 politie ma-
le et ciuitatis male 8o pol. Non
est eadem iusticia s'm vna q'q3
policia 3 vto pol. Ex nasi eedem
sut corruptiones monarchiaru
et aliarum policiarum id. Eadem
est virtus 2 felicitas totius ciuitat-
et vni9 hois vij o pol. Fortitudo
ciuitatis 2 iusticia 2 prudencia et
alie virtutes hut eandem poten-
ciam 2 formam ibid. Non eand
certitudine oz hre per roes 2 ea
que sut per sensu id. In ciuitate
bn ordinata est aliquo o eadem
disciplina pricipalis 2 subiecti a-
quomo non id. Non omes
ponunt eandem felicitate s3 diu-
si diuisam 2 vniusq3 s'm sum
habitu viij o pol. Effigista in

armonias 2 fistala inter organa
habent eandem organam q ita am-
be sunt provocatiue ire 2 illatiue
passionum viij o pol. Nichil pro-
h3 aliqu eadem proveniene amicis
2 inimicis q. e. t. est ciuib3 expedit
iusticia 2 hoc idem expedit etiam
inimicis cum ne eis obsint pmo
reth. Nichil proh3 aliquid eadem
convenire contrarijs ibid. Non eadem
videntur diusimode passionatis
ut amatibus 2 odientib3 ut 2o reth.
Ex passionatu vo2 c. g. Amicicie
mte est eadem velle id. Hoies
diligunt extentes 2 desiderantes ead
que ipi desiderant 2 extent ibid.
Ex diligo. Eadem est potencia
contrariorum ibidem. Non eadem u-
sit dicat qui est rusticu genere
sicud qui e eruditu 2 nobilis 3o reth.
Bemsitaco 2 felicitatco aliquomo
est eadem virtutib3 aliquomo non
3o reth. g. ex virtus. Suba corum
eadem est quorum non est diusus
effectus bo do g la 3o p xij. ic.
Ebrietas | Juvenes vectab
endi sut ab ebrie te vij o pol. Sop-
nus 2 ebrietas p. se non est virtuo-
sa viij o pol. Sopnus 2 ebrietas
sut delectabilia id. Sopnus et
ebrietas s'm euripedem faciunt
cessare sollicitudine id. Euripe-
des 2 alij phi ordinaverut sopnu
ebrietate vinu musica corisatom
ad tollendum sollicitudine ibidem
Ebrietas facit hoiem impetuosu
ibid. Ebrietas in hoie duo sut
s3 motu impetuositate 2 declinatoz
a sobrietate 2 dispoitoe nali ibid
Ebrius | Ebriatus ul ebrius

non agit propter ignorantiam sed propter
iram vel ebrietatem quia i. ebrius
non operatur propter ignorantiam sic
quod ignorantia est causa passiva sed
ignorans operatur quod est causa efficiens
3° ethicorum ¶ Ebrius et iratus videtur cor-
rupte operari non sciens sed ignorans igno-
rantia concomitante ibidem ¶ Ebrii
dupliciter increpationes debentur glo-
riosa debetur sibi voce inebriatoribus
alta voce illius quod in ebrietate commit-
tit ut si occiderit vel cecidit quod per
suffusionem et inguergitationem vinum
vires suffocantur ¶ 2° quod ex tali suffu-
sione mala operantur 3° ethicorum ¶ Ebri-
us est dominus quod est non ebriari ibidem
¶ Ebrii sub bone spei exultatione
efficiuntur propter vinum potatum 8°
ethicorum ¶ Ebrii qui eis non veniunt
talia que spectabat tunc fugiunt ibidem
¶ Pitacus instituit quod ebrii si per-
cuterent plus punirentur quam sobrii
2° politicorum ¶ Circa ebrios omnes habere ve-
niam quia non sunt sui compotes ibidem
¶ Ebrius de se tali est insaciabilis et in-
temptabilis 5° politicorum ¶ Socrates re-
probavit omnes armonias rimissas tam-
quam inutiles ad mores et disciplinam
dicens eas tamquam inebriantes homines
8° politicorum ¶ Inebriatus demum dare
veniam quia peccat ignoranter 3° ethicorum
¶ Pitacus laudabilis et famosus
per legem magis sapiens statuit
si quis inebriatus peccaverit quam non
inebriatus ibidem etc. ¶ Forum non debet

Ecclesia esse et etiam 7°
politicorum ¶ Sacerdotes debent morari
circa ecclesias ibidem ¶ Etiam indiget vaca-
tione ibidem etc. ¶ Omne inequale

Econtra est illegale et non
equum 5° ethicorum ¶ Omne plus est in-
equale et non equum ibidem ¶ Inquam
huiusmodi reperiuntur in sanitate in hiis
reperiuntur in iustum facere et non equum
ibidem ¶ Inequalium est status in maius
vel in minus ibidem etc. ¶ In partibus

Edificatio in ... temporibus edificata
toris omnes partiales edificationes
sunt imperfecte et sunt altere secundum speciem
a tota edificatione vel a templo completa
et etiam ad invicem probatur si aliquod
templum edificatur in aliquo determinato
tempore compositio lapidum in fun-
damento est altera specie a bene riatione
columpne in modum virge et ipa ...
rectio columpnarum est altera specie
a templi perfectione 10° ethicorum
¶ In omnibus policiis non debent
edificia equaliter fieri sed in oligarchia
et regno tyrannidi superior pars for-
tissima in democratia debent esse
equalia in aristocratia potest esse
multa fortia 7° politicorum ¶ Edificare
volens debet vitare cacumina montis
ne ventus illud vergat Bo. de c. li.
2° metro 4° ¶ Edificare volens
debet vitare vibilas arenas ne
dissolutis arenis ruat ibidem etc.

Effectus ¶ Manente eadem est
eadem dispositio facientis et pati-
entis tamen manet idem effectus 10°
ethicorum ¶ Actio et passio manentibus
in eadem dispositione manet idem effectus
ibidem ¶ Delectationes operationum
differentium specie habent effectus
contrarios ibidem ¶ Delectationes proprie
et tristitie proprie sunt contrarium effectum
et imperantur operationem ibidem Expleve ta

Effeminati ¶ muliebriter

dispositi gaudent et delectantur magis
quam secum habent contristatos et
illos qui eis condolent et amant quasi
amicos ix° eth. ¶ Effeminati illos
qui eis condolent amant quasi amicos ibidem
Efficacia ¶ Ad hoc quod doctrina
habeat efficaciam in auditoribus oportet animam
auditoris esse dispositam et preparatam
sicud terra antequam nutriat semen
x° eth. de fine. et c. ¶ Distinctio
Egiptus similis in latitudine
primo in egipto instituta est vii° pol.
Egiptij sunt antiquissimi philosophi
hantes et politice leges et ordines
politicam inbeientes et observantes ibidem
¶ Mathematice sicut primo inventa fuerunt circa
egiptum ibidem et c. ¶ Ego ille illius
Egeo rei quam desiderat bona de
quo p. libro 3° capitulo 3° ¶ Presidio alicuius
egens nature est quod magna re indi-
gentioris valentie est ibidem ¶ Deus
potentissimus et honore dignissimus
quod est et nullius egere est gloriosissimum
ibidem ¶ Beatissimum est quod nullius aliquis
egeat ibidem et c. ¶ Evidenter efficitur
Egritudo fiunt irrationales propter
aliquam egritudinem sicut epilen-
tiam et fesaniam vii° eth. et irratio-
nalis ¶ Dolorosa et corruptiva
sicud sunt mortes egritudines et c.
2° reth. de doloroso ¶ Egritudo
impedit studium et voluptas 3° top.
Eydem ¶ Eydem non omnia
sunt eisdem exhibenda sed quedam
istis et quedam istis quia indigentia non
sub remedium est in parentibus et dimitti
et semen non sunt exhibendi hono-
res et reverentie secundum ... ix° ethic.

Epiiachizantes i. famili-
arum gubernatores erudiunt pue-
ros ut virtuosi fiant delectatione
et tristitia ix° eth. et c. ¶ Omnis cog-
Electio tio et electio deside-
rant aliquod bonum i. ordine ad aliquod
bonum primo eth. ¶ In omni operatione
et electione est aliquod bonum intentum
quod habet rationem finis ibidem ¶ Non ex boni-
tate operis exterioris homo dicitur bonus
sed ex bonitate electionis voluntatis
2° eth. de operibus ¶ Bonum honestum
consequitur ad omnia que sub electione
cadunt 2° eth. ¶ Passiones sunt
sine electione ibidem ¶ Virtutes mo-
rales vel sunt delectationes quedam
vel non sunt sine electione ibidem
¶ Ad propositum moralem pertinet intentio determina-
re de electione 3° eth. ¶ Electio
est maxime propria virtuti morali ibidem
¶ Electio non est idem quod voluntarium quod volu-
tarium plus. omnis electio est voluntaria
sed non omne voluntarium est ex elec-
tione patet de voluntario brutorum et
puerorum qui multa operantur volun-
tarie et non ex electione quia non ex
deliberatione que requiritur ad electionem
ibidem ¶ Voluntarium est proprium genus
electionis p. de voluntario ¶ Volun-
tarium convenit pueris et brutis non
electio quia non conveniunt eis electio
capiendo proprie prout est unius pre alio
acceptio cum deliberatione non convenit
eis prout est unius pre alio acceptio
sed tamen quod convenit eis voluntarium ibidem
¶ Omnis electio est quoddam voluntarium
ibidem ¶ Voluntarium est in plus quam e-
lectio ibidem ¶ Que repentine operantur
non dicuntur fieri per electionem ibidem

¶ Electio non est concupia nec ira p[ro]
concupia et ira comuniter conueniunt cu[m] b[ru]
tis quam hominibus electio non ¶ 2a r[ati]o
si electio esset concupia tunc incontinens o
pare[tur] s[ecundu]m electionem ille operare[tur] s[ecundu]m
concupiam et econ[tra]rio s[e]c[undu]m [con]trarietas p[atet] [quia] incontinens
operatur s[ecundu]m concupiam non aut[em] s[ecundu]m
electionem q[ui]a non in motu[m] sine ip[s]e e
lectionem propter passionem aduenientem
3a r[ati]o concupia s[em]p[er] est cu[m] delectatione et
electio et tristitia electio non id[em] ¶ In
continens operatur s[ecundu]m concupiam et no[n]
s[ecundu]m electionem id[em] ¶ Continens operatur
ex electione et non ex concupia ibid[em]
¶ Tam incontinente quam in continente
electio contraria[tur] concupie p[atet] q[ui]a vtrumq[ue] s[ecundu]m
electionem eligit contrarium eo q[uod] concupis
cit s[ecundu]m ph[ilosoph]m ibid[em] ¶ Electio non e[st]
cu[m] delectatione et tristitia g[ene]r[aliter] s[ed] op[er]a[n]t[ur]
ro[rum] s[ed] pocius est de hijs que expediunt
sicut dicit comentator ad intentu[m] vel
non expediunt sic nec ex p[ar]te eligen
tis eo q[uod] p[otes]t esse absq[ue] omni passione
ex solo iudicio ra[ti]o[n]is ibid[em] ¶ Electio
non est ira p[ro]b[atur] electio nunq[uam] videt[ur]
esse ira quam concupia s[ed] non e[st] con
cupia 1a aut[em] p[ro]b[atur] que fiunt propter ira
fiunt repente s[ed] que fiunt propter co
cupiam non 1a id[em] ¶ Que fiunt facta
propter iram neq[ua]q[uam] fiunt facta propter
electionem id[em] ¶ Electio non e[st] volu
tas l[ice]t sit p[ro]pinq[ua] voluntati ¶ Et comen
tatoris q[ui]a vtroq[ue] p[er]ti[n]e[n]t ad vnam po
tenciam que dici[tur] appetitus ra[ti]onalis
vel voluntas s[ed] voluntas actu illius
potencie nominat p[ro]ut tendit in bonum
ab[solu]te s[ed] electio nominat actum eiusdem
potencie s[ecundu]m q[uod] ex iudicio ra[ti]o[n]is
in aliq[uo]d p[ar]ticulare bonum inclina[tur]
q[uo]d est a nobis operabile ¶ Alia r[ati]o
q[ui]a voluntas est impossibilium electio[n]
ibid[em] ¶ Electio solu[m] est possibilium
g[ene]r[aliter] vel s[ecundu]m rem vel s[ecundu]m estimationem
eligentis r[ati]o q[ui]a est appetitus p[re]con[si]
liati s[ed] consilium est de possibilib[us]
nobis q[ui]a cu[m] consiliam[ur] de hijs que
sunt ad finem si occurrit aliq[uo]d impossi
bilium statim desistimus consiliari
ibid[em] ¶ Eligens impossibile vide[tur]
esse stultus et insipiens ibidem
¶ Electio non est illorum que fiunt
per alios ibid[em] ¶ Voluntas est re
spectu illorum que sunt ex nobis elec
tio non ibid[em] ¶ Electio non e[st] finis
s[ed] r[ati]o q[ui]a finis vt plurimum ex na[tura]
prestitum ibid[em] ¶ Electio est circa
ea que sunt in bonis et in potestate
nostra ibid[em] ¶ Electio non est opinio
accipiendo opinionem g[e]n[er]aliter p[ro]ba[tur]
opinio est circa omnia q[ui]a circa possibilia
et impossibilia eterna et non eter
na s[ed] electio solu[m] est possibilium
et eorum que sunt in nobis etiam elec
tio est solu[m] singularium opinio
singularium et vlium s[ecundu]m Eu ¶ 2a
r[ati]o opinio diuiditur hijs de ijs vero
falso electio non 3a r[ati]o q[ui]a que diuers[is]
dijs diuiduntur non sunt idem id[em]
¶ Electio solu[m] est possibilium et eorum
que sunt in nob[is] id[em] ¶ Electionum
quedam bo[na] quedam mala ibidem
¶ Electio non est opinio quantum ad
istud q[uod] sunt p[ro]prietate nostra p[ro]b[atur] p[ri]mo
ex hoc q[uod] eligi[mus] bona vel mala
efficim[ur] boni vel mali s[ed] ex hoc
q[uod] opinam[ur] bo[na] vel mala non dici
m[ur] boni vel mali ¶ 2a r[ati]o electio
respiciat operationes nostras s[ed] q[uod]

Boni pro seu

bonum prosequimur et quod malum
fugiamus sed opinio respicit res
non ut hoc prosequimur vel hoc fugi-
amus sed ut cognoscamus quid sit vel
cui conferat et de aliis circumstanti-
is. ¶ Secunda vero electio laudatur in quantum est
recta opinio in quantum est vera. ¶ Secunda
vero electio est cum quadam certitudine
opinio non ibidem. ¶ Electio non est
proprie finis sed eorum que sunt ad finem
quod eligibile et electio dupliciter accipitur
quandoque proprie videlicet tantum sicud appetibile
¶ Secundo proprie tunc est bonum per hominem
operabile cum aliquo bono in conpos-
sibili opposito et preconsiliatum et illo modo
non est finis et maxime ultimus finis
finium scilicet dei quia talis non est per nos
operabilis sed bonum primo modo ibidem. ¶ Electio
laudatur in eo quod est eius quod oportet vel
quod recte aliquid in fine ordinat 3o ethicorum.
¶ Ex electione bona vel mala dicimur
boni vel mali ibidem. ¶ Perfectio
electionis consistit in quadam rectitudine
ibidem. ¶ Electio laudatur in quantum est
recta ibidem. ¶ Electio requirit quandam
certitudinem cognitionis quia illa eligimus
que scimus maxime bona ibidem. ¶ Electio
est actus voluntarius preconsiliatus, probatur
quia omnis electio est cum deliberatione rationis
omnis enim deliberatio est per consilium
ibidem. ¶ Omnis electio est cum delibe-
ratione rationis, probatur quia hoc videtur nomen so-
nare. Unde electio est duobus ex
oppositis unius per alio acceptio sed
quod unum alteri profertur in dignitate
et nobilitate oportet quod sit ex iudicio rationis
ponderantis et estimantis bonitatem
eius. ¶ Non electio formatur in tantum quod
eius pre aliis eligibile ibidem.
¶ Electio est posterior consilio, probatur

nichil est eligibile nisi prius sit pre-
meditatum consilio 3o ethicorum. ¶ Electio
presupponit determinationem consilii ibidem.
¶ Electio est desiderium eorum que sunt
in nostra potestate ex consilio provenientes
probatur quia eligibile est illud quod consilio
primo vel primo de hiis que sunt in nostra
potestate desideratur et eligitur ibidem.
¶ Electio est desiderium consiliabile
eorum que sunt in potestate nostra ibidem.
¶ Operationes que sunt circa finem et que
sunt ad finem sunt secundum nostram electionem
3o ethicorum. ¶ Et ne sunt secundum electionem sunt
voluntarie ibidem. ¶ Iusticia est habitus
in medio existens operativus iusti secundum elec-
tionem 5to ethicorum. Contra iniusticia. ¶ Iniustus
secundum electionem operatur iniustum et inequa-
le ibidem. Probatur contra iustum. ¶ Iustus secundum
electionem operatur iustum et equale ibidem.
¶ Iustus est electivus eo quod est equale
secundum proportionalitatem et operativus equale
non solum inter se et alium sed etiam
alii ad alterum ibidem. ¶ Iniusticia
est habitus secundum electionem operativus in-
iusti ibidem. ¶ Propter tunc solum aliquis
est iniustus et malus quando aliquis
ex electione infert alteri nocumentum
5to ethicorum. Contra malus. ¶ Et cum per insidi-
as iniustum operatur et per electionem
non ignorat se iniuste agere quia
insidiosus existimat se iniuste
pati illi tamen nocet ibidem. ¶ Et ne sunt
ex electione propter sunt iniusta ibidem.
Probatur contra iniustum. ¶ Si aliquis ex electione
alteri nocet tunc prosequitur et propter hoc fit in-
iustus quod eo quod voluntarie agit ibidem.
¶ Iniustus est qui secundum in iusticia
actiones que sunt ex electione sunt
iniuste ibidem. ¶ Iniustus est qui ex

electione in situ operatur ibidem ¶ Iusti
tu facere est quoddam voluntarium et
ex electione sed m vto eth' ¶ Iniustus p
tuit voluntarie non ex electione ma
licie sed ex impetu passionis ibidem
¶ Electio est appetitus consiliatiuus quia
inquantum appetitus per electionem tendit
in id quod est preconsiliatum a roe vj° eth'
¶ Si electio debet esse studiosa et bo
oportet ipsam racionem esse veram et appetitum re
ctum et hoc contingit quando ea que racio age
do determinat ipse appetitus prosequitur
ibidem ¶ Electio est principium sufficiens
actus sed per modum efficientis non tamen
finalis ibidem ¶ Electio est principium
efficiens actus ibidem ¶ Principia elec
tionis sunt racio et appetitus que ordinatur
ad aliquid operabile sicud ad finem ibidem
¶ Electio bona non est sine intellectu
et sine habitu morali quia effectus
electionis bone est bona et virtuosa
operatio et male sed quod operatio sit bona
vel mala non potest esse sine intellectu
et habitu morali ibidem ¶ Non est
electio recta sine pruden et virtu
te quod hoc non debet intelligi de impossi
bili sed de difficili quia ex libertate ar
bitrij nos possimus etiam si primo non
habituati fuerimus recte meditari et recte
eligere licet hoc sit valde difficile
vj° eth' ¶ Electio vel est intellectus
appetitus id est essentialiter actus sed quod ordi
dinat et regulat appetitum vel est appe
titus intellectiuus id est essentialiter actus
appetitus sed quem dirigitur et regulatur
ab intellectu ibidem ¶ Inter omnia entia
solus homo est tale quod per electionem
est principium suorum actuum ibidem ¶ Electio
non est recta sine pruden nec sine

virtute morali ibidem ¶ Tempan
cia et intemperancia sunt ex electione con
tinencia et incontinencia sine electione
vij° eth' ¶ Temperatus et intemperatus ex
electione prosequuntur delectationes
continentes et incontinentes sine electione
ibidem ¶ Intemperatus ex electione querit
delectationes corporales tristicias
autem non ergo intemperatus ¶ Incontinens
peccat preter electionem ibidem ¶ Intem
perancia peccat secundum electionem ibidem
¶ Incontinentes electio est bona vij°
eth' ¶ Vicianus est cum electione
viij° eth' ¶ Recta electio producitur
ex habitu ibidem ¶ Principale
in genere virtutis et morum consistit in
electione viij° eth' ¶ In communicatione
amicicie virtuose mensura racio retri
bucionis est electio operantis ix° eth'
¶ Modus eligendi principes per
sortem est valde puerilis 2° pol
¶ Si eligantur reges differentes
ab alijs in bonitate meritorum tunc
melius est quod eligantur per electionem
quam secundum etatem ibidem ¶ In electione
principum magis debet legislator atten
dere aptitudines quam ad divicias
ibidem ¶ Sermo non agunt secundum elec
tionem 3° pol ¶ Melius est habere
reges per electionem quam per successionem
vim per se ibidem ¶ Principatus sa
cerdotum non debet fieri per sorte sed
solum per electionem 6° pol ¶ Plu
ralitas in electione preferatur pau
citati vj° pol ¶ Studiositas ci
uitatis non est opus fortune sed
scientie et electionis vij° pol ¶ Studi
osorum vsus bonorum exteriorum non
est a fortuna sed a racione et electione

virtuosa ibid. ¶ Mores aliqui sunt
manifesti secundum electionem primo rethorice.
¶ Electio refertur ad finem idem. ¶ Lau-
dator dz respicere electionem laudandi
primo rethorice. ¶ Proprium est studiosi secundum
electionem agere ibid. ¶ Ad ostendendum
aliquem aliquid fecisse secundum elec-
tionem utile est ostendere hoc sepe
fecisse ibid. ¶ Cum quis facit sepe hoc
censetur fecisse ex electione et proter-
viam et non a fortuna idem. ¶ Volun-
tarium presupponit electionem ibidem.
¶ Electio presupponit scientiam ibid. ¶ Quod
nequicia et iniustitia facere est in e-
lectione ibid. ¶ Illa non in iniuria
fecisse et furtum fecisse significant
electionem idem. Vide furtum ¶ Illa iniusti-
cia est maior que procedit ex
maiori providentia et electione primo
rethorice. ¶ Litigare de ignorancia vel
non iocunditate vel litigare utrum des
egerit ex electione vel non indi-
cialibus inclinatur videlicet 3° rethorice. Vide li-
tigio ¶ In exclamatis electio inclinatur
videlicet et facit idem. Vide exclamatio
¶ Que fiunt ex electione sunt propria
ad laudandum et per oppositum ad vituperandum in-
tatio exclamationem negocii ibidem
demutatio vel secundum morem vel
electionem 2° rethorice. Vide loquela ¶ Ordinem sortis

Electus tem non oportet principari
electos sorte vel fortuna sed electos
arte 2° rethorice. ¶ Committere principari
electos sorte et non arte simile est
si quis instituat athletas vel mi-
lites qui non possunt debellare sed
quicumque eveniat vel fortuitu et que
cumque contingat 2° rethorice. Vide principari

Eligibile Quod est secundum
se eligibile est prestans eo quod est appe-
tibile propter aliud primo ethicorum. Vide unum
de eligente et appetente prima inte-
ntione non 2ª et secundum tamen appetitum
et non viciosum ¶ Eligibile est volun-
tarium preconsiliatum vel preconsilium dif-
finitum 3° ethicorum. ¶ Non omne voluntarium
est eligibile sed solum voluntarium pre-
consiliatum vel ex consilio diffinitum
ibid. ¶ Solum illud est eligibile
quod premeditatum est ex consilio ibid.
¶ Eligibile est quoddam consiliabile
et desiderabile eorum que sunt in nostra
potestate vel id quod consilio iudicamus et de hiis
que sunt in nostra potestate desideratur
religiose idem. ¶ Consiliabilia et eligi-
bilia sunt eorum que sunt ad finem
3° ethicorum. ¶ Solum bonum est eligibile
v° ethicorum. ¶ Magis bonum est magis
eligibile ibid. ¶ Nullum preteritum
est eligibile sed solum futurum con-
tingens vi° ethicorum. Probatur electio est appetitus
preconsiliati ideo est solum eorum
quorum est consilium sed consilium non
est preteritorum cum sint irrevocabilia idem.
¶ Sapientia et prudentia essent
utiles et eligibiles posito quod nullam
haberet operationem vi° ethicorum. Probatur Vide pru-
dentia ¶ Sapientia et prudentia secundum
se sunt eligibiles probatur quia sunt
quedam virtutes intellectuales pro-
ficientes utriusque particularum anime ibid.
¶ Aliquid est eligibile ex se posito quod
ad nichil esset utile ibid. ¶ Honor
virtus divitie dicuntur eligibilia
secundum se x° ethicorum. ¶ Delectationes
quedam sunt valde eligibiles sicut
quedam naturaliter bone idem. ¶ Delec-
tationes que sunt naturaliter bone sunt

valde eligibiles ibidem ¶ Delec-
tationes corporales non sunt valde
eligibiles ibidem ¶ Omnibus hominibus
est eligibile sm esse x° eth. Ideo
et esse ¶ Studioso et felici amico
studiosus videtur esse naturaliter eligibilis
ibidem ¶ Omnibus est eligibile ibidem
¶ Bonum naturaliter est eligibile unicuique
ibidem Ideo et bonus ¶ Virtuoso est
delectabile et eligibile sm esse et vi-
vere ibidem Ideo virtuosus ¶ Vir-
tuoso sm esse est eligibile sm se
ipsum eo quod naturaliter bonum est et delecta-
bile ibidem ¶ Quod apud omnes
est eligibile id videtur maxime
simpliciter et bonum et potissime in bo-
nitate x° eth. ¶ Illud est maxime
eligibile quod non est eligibile propter
alterum nec gratia alterius sed simpliciter propter
se ipsum ibidem ¶ Delectatio ab omni-
bus est eligibilis ibidem ¶ Delecta-
tionum quedam sunt eligibiles et bo-
ne quedam fugiende et male ibidem
¶ Felicitas est de numero operationum que
sm se sunt eligibiles et non propter
aliud ibidem ¶ Operationum quedam
sunt eligibiles propter aliud quedam
propter se et non propter aliud x° eth.
¶ Operationes sm se eligibiles dicuntur
a quibus nichil aliud queritur preter
ipsam operationem propter quam eligitur
ibidem ¶ Operationum per se eligibilium
quedam sunt sm virtutem quedam
sm ludum ibidem ¶ Operationes sm vir-
tutem sunt sm se eligibiles quia
agere ea que sunt per se bona et
honesta est de numero eorum que sunt
eligibilia sm se ipsa ibidem ¶ Virtuo-
sa operatio studiosa que fit sm
virtutem est maxime eligibilis ibidem

¶ A bellicosioribus operationibus semper
abstinemus preter ipsam actionem quod est
magis vel minus eligibile sed propor-
tionem ad ipsam operationem virtutis ibidem
igitur et operatio ¶ Operationes politi-
ce et bellice non sunt propter se ipsas
eligibiles ibidem ¶ Bona corporis
et exteriora sunt eligibilia propter bo-
na anime et non econverso primo pol. ¶ Con-
siderare de eligibili vito tamen non
spectat ad politicum sed de eligibi-
libus omnibus aut pluribus vij°
pol. ¶ Omnes tamen et propter actiones
eorum que ad bellum et repellendum
violentias et ad propugnandum ali-
os sm totam tamen bonum sunt eligi-
biles ibidem ¶ Actiones iniustie sunt
sine suppliciis condempnandorum
iniustie sunt intimitate sed non eligi-
biles sm se sed ut civitas salvatur
ibidem ¶ Actiones que sunt circa divi-
tias et honores sunt simpliciter eligibiles
et sm se totum bonum sunt ibidem ¶ Uni-
cuique illud est magis eligibile
quo potest attingere ad summum et perfec-
tissimum ibidem ¶ Tam vacare quam
non vacare sunt eligibilia viij° pol.
¶ Vacare magis licet esse eligibilem
quam non vacare ibidem ¶ Felicitas
sm se est eligibilis primo rethor.
¶ Amicus sm se est eligibilis similiter
et amicitia ibidem ¶ Omne et scientie
et artes sm se sunt eligibilia si
nullum aliud sequatur ibidem ¶ Robur
est eligibilis sm se salubre gratia
alterius ibidem ¶ Omnia eligibilia aut
bona ibidem ¶ Mala sunt de numero
eligibilium et delectabilium primo
rethor. exemplum vindicare malum ¶ Co-
municatio aut transsumptio tristium

sunt demo delectabilium aut eli
gibilium ibidem requirere tristem ¶ Iuste
mori nec est bonum nec eligibile
2° ethi ¶ Omne bonum eligibile aut
est bonum utile aut delectabile aut
honestum primo top. ¶ Omne naturale
bonum est eligendum tertio top. etc.

Eligibilior ¶ Felicitas si co
innumeretur alicui alteri etiam
minimo bonorum tunc sit eligibilior
primo ethi ¶ Bonum si connumeretur
cum aliis bonis erit eligibilius cum
cum minimo bonorum ibidem ¶ Maius
bonum semper est eligibilius ibidem
¶ Delectationes intellectuales secundum
veritatem sunt meliores et eligibi
liores corporalibus vii ethi. post rectum
delectatio intellectualis ¶ Amicitia
secundum se eligibilior honore 8° ethi
¶ Eligibilius est bene facere hominibus
virtuosis et talibus conversari quam
aliis non virtuosis ix° ethi ¶ Omne
bonum communicatum alteri facit ipsum eli
gibilius quam si esset solitarium x°
ethi contra regulam bonum ¶ Secundum platonem
non vita delectabilis admixta
prudentie est eligibilior quam
se sola ibidem ¶ Non propter hoc
delectationes corporales sunt eligi
biliores intellectualibus quia ad eas
refugiunt illi potentes ibidem de
lectatio corporalis ¶ Non movetur
dubitare que illarum duarum scilicet spe
culativa et practica sit eligibilior
vii° pol ¶ Eligibilius esset ut ci
vitas vel vir non indigeret suis
suppliciis et punitionibus quam quod in
digerant quamvis bonum sit punire quia
esse virtuosum tamen melius et eligi
bilius est omnes esse virtuosos ibidem

¶ Vite speculative operatio melior
et eligibilior est quam practice vii°
pol ¶ Demum agibilium unum est melius
alio et eligibilius altero ibidem ¶ Omne
maius est magis eligendum eo quod est
minus dumtaxat 3° top. ¶ Omne prius est
magis eligendum posteriori ibidem
¶ Omne certius est magis eligendum in
certo ibidem ¶ Id vir prudens preeligit
est magis eligendum ibidem ¶ Omne
quod bonus vir preeligit est eligendum
ibidem ¶ Omne quod lex recta preeligit
est magis eligendum ibidem ¶ Illud
est magis eligendum quod eligunt stu
diosi circa singula ibidem ¶ Id in uno
quoque genere sapientes pre eligunt
illud est magis eligendum ibidem
¶ Illud quod plures aut omnes sapientes
pre eligunt hoc est magis preeligendum
ibidem ¶ Illud est magis eligendum
quod simpliciter est melius et secundum melio
rem disciplinam ibidem ¶ Secundum meli
us dicitur quod secundum meliorem disci
plinam est eligibilius ibidem ¶ Eli
gendum propter se est magis eligen
dum quam eligendum propter aliud ibidem
¶ Eligendum propter se est magis eligendum
quam eligendum propter accidens ibidem ¶ Per se
causa boni est magis eligenda quam
per accidens causa boni ibidem ¶ Eligi
bilius est quod est per se causa boni
quam quod per accidens ut virtus est causa
per se operationis bone fortuna per accidens
ibidem ¶ Omne quod in est meliori est
magis eligendum ibidem ¶ Per se
melius laudabilius et honorabilius est
magis eligendum quam per se quam non
per se ibidem ¶ Finis est eligibilior

ordinatis in finem 3° top. ¶ Simr
bonu est eligibilius bono aliter
ibidem ¶ Eligibilius est q e simr
bonu qm q est bonu aliem ut sa[n]
[n]ari et secari ibid ¶ Eligibilius est
qd per suaz naz est bonu qm q
est bonu per sd acquisitu ut iusticia
et iustu ibidem ¶ Eligibili9 e qd
est gnu maioris boni qm gnu per
oris ut dei qm hois ibid ¶ Eligi
bilius est qd in est melioribz pori
bus et honorabilioibz ut sanitas
robore decore vini dispositate imp
fectione ut i sm se considerata et
sm q talia sunt eligibiliora sunt
posterioribz impfecte ut r illis sm
se consideratis ibid ¶ Eligibilius
est q in est sm meliores formas
ul imporibz materijs ul subiectis
vel honorabilioibz effia bz ibid
¶ Senor eligibilius qd est gpinqius
fine vite est mag eligendu ibid
¶ Eligibilius est qd ordina in finez
vite scz in feliciatate qm aliud ibid
¶ Eligibilius e per qd pt attingi finis
qm per qd difficile est attingere
ibid ¶ Eligibili9 est cq effectus
finis est melior ibid ¶ Medm pq le
ad adtingendu aliquem fine est eli
gibili9 medio impossibili ad adtin
gendu eundem finez ibid ¶ Possi
bile est eligibili9 impossibili id
¶ Cuiuscumqz effectus finis est melior
ipsm est meli9 et eligibili9 ibid
¶ Amicicia e melior et eligibilior
diuicijs ibid ¶ Si sut dua mala
cq quis est mi9 malu hor e mg
eligendu vni si sut aliq dua ma
la et si altm consequeretur malorz

debz eligi mi9 malu est eligend
ibid ¶ Eligibilius ad qd sequit
mai9 bonu et mi9 malu ibidez
¶ Plura bona sunt eligibiliora
paucioribz ibid ¶ Sanitas est
eligibilior qm sanitas et sanu ee
ibid ¶ Eligibili9 est bonu cu vo
luptate qm sine voluptate ibid
¶ Bona sine tristicia sunt eligibi
liora bonis cu tristicia ibid ¶ Vni
cpqz est mag eligendu in tpe in
quo mg vz ibidem ¶ Intristicia
et leticia est magis eligenda in
senectute qm in iuuentute ro er
t q senes cmnter sut melancolici
cu in eis deficiat calor i tristes
et leticia psuaret eos ab illo ad
leticia reuertat spus id ¶ Pruden
cia est eligibilior in senectute q
in iuuentute id ¶ Fortitudo in iu
uentute est mgis eligenda qm
in senio id ¶ Temperancia in iuuentute
est magis eligenda qm in senec
tute id ¶ Eligibilius e quo hito
non indige9 alio qm quo hito
indige9 ut iusticia fortitudine id
¶ Eligibili9 est qd est melius omi
tempore ul in pluribus ibid ¶ Eligi
biliores sunt quoru abiectiones
sut mag fugiende qm ipm ut
expte abiectois et intelligendo
p abiectoz remotoz ab vno loco
ad aliu ibid ¶ Vno contrariu e
mag fugiendu illud est magis
eligendu ibid ¶ Eligibiliora
sunt cq contraria sunt mag fu
gienda ibid ¶ Eligibili9 e cq
generacio est mg eligenda id
¶ Eligibiliora sut quorz superores

sunt magis eligende vim ceteris
pibus ibid ¶ Id est propinquius
bono et filius est eligibilius ibidem
¶ Eligibilius est qd est similius me
liori in bonis quam qd est similius p
eiori in mal ibidem ¶ Difficilius
est eligibilius minus difficili ibid
¶ Nobilius est eligibilius minus nobili
ibid ¶ Eligibilius e cuius acquisitio
est difficilior ibid ¶ Bonum commune
est eligibilius bono quam ibid ¶ Eli
gibilius est qd est magis incommunica
bilius i qd minus communicat cum aliis ut
prudentia est incommunicabilior malis
quam scientia ibid ¶ Eligibiliores sunt
que nolumus agere ad amicos quam ad
extraneos ibid ¶ Eligibilius est
qd non sinit suum posse ab alio
g intelli de inio certorum entium qz
simplr quibz sunt posse actio et intel
ligitur de posse acto propter mam
respectu forme et intelli de posse
acto principali et directo non inst
metali propter caliditatem respectu
ignis qz caliditas habz posse se tale
faciendi actum qz pt talefacere sy
igne ut in stuba calida tu est in
strumentale actum ibid ¶ Ineligi
bilibz est protinus absentia dolo
res sunt magis inrecuperande ut pro
amissione vini marcie quam vini
grossi ibid ¶ Propositis duobus
bonis existibz in eadem spe magis e
eligendum id qd habz propriam virtute
eius speci quam qd non habz ibidem
¶ Si duo individua eiusdem speciei
ambo habent virtute propriam tunc id est
melius qd habz magis quam qd habz
minus ibid ¶ Si duo sunt quorum

vnum sciat bonum aliud non id qd
facit bonum magis est eligendum ibid
¶ Si duo sunt bona quorum vtrumqz fa
cit bonum id qd facit melius vel prin
cipalius bonum est eligibilius ibid
¶ Eligibilius est si propositis duobus
bonis quorum vtrumqz facit bonum illi
cui advenit qd facit magis bonum
quam qd non facit vnum qd facit bonum
pse propter infirmitatem respectu sa
nitatis et ceteris paribz ibid ¶ Eligi
bilius est qd additum meliori et
principaliori facit ipsum melius qz ut
scientia dector id ¶ Eligibilius est qd fac
animam bonam quam qd corpus id ¶ Animus
operatio est eligibilior hoc est eligi
bilius ibid ¶ Eligibilius cuius ca
congregata actus vsus et opa sunt
meliora ibidem ¶ Illa gsecuntur
se iuste agere e magis eligendum
quam fortiter age igitur iustitia est
melior fortitudine et eqo vim in z
adiacente non in 3o qz no sequitur
iuste age est magis eligendum
quam fortiter age i iustitia e me
lior fortitudine qz stat extrema
gutis pro nullo suppone et aus esse
vni vel dica qd dz argum tu ostan
tijs gsequentium ibid ¶ Inter duo
maiora alijs duobz qd est magis
a ore bono est eligibilius ibidem
¶ Si duo bona opposita alicui red
dunt ipsum bonum id qd magis bonum
facit est eligibilius id ¶ Oppositis
duobz bonis que excedunt alterum
bono id qd minus exceditur est eligi
bilius ibid ¶ Eligibilius est qd est
magis bonum aliquo maiori bono
quam aliud bonum qd est magis bonum

inodi bono vni de maioritate bo
nitatis moralis vel vtilitatis ul
honestatis ibid ¶ Eligibilius e
cu sup habundan est magis eli
genda vni de superhabundantia
intitat non decentie z qneien e
ibid ¶ Magis eligenda est habu
dantia amicicie qm petine ibid
¶ Eligibilius e cuius causa aliquis
magis eligit se esse qz aliquem ali
u ibid ¶ Eligibilius est qd alteri
oppositu facit totu magis eliged
vni du vnm bonoru non sit inst
mentu illi9 cui addi ibid ¶ Ab
latu ab aliquo qd facit residuu
mag eligendu est mag eligen
du qz illud qd ablatu ab aliquo
facit ipm non ing eligend vni
de ablatis quor est instrnetum
cui aufertur ibid ¶ Duor qz
vnu est eligendu pter se aliud
pter gla pm est eligibili9 ibid
¶ Eligibili9 est qd est pter se et
pter gla qz qd est pter se tm
vel pter gla tantu utz de scia
z de decore ibid ¶ Eligibili9 qd
est pter finem meliorem ut la
bores pter vtutes qm ocia pter
delectaciones ibid ¶ Illud est
melius qd est eligibili9 p se qz
qd est eligibili9 pm ad ut robur
salubri qz salubre non e eligi le
im gra p gra sanitat pmo reth
¶ Fortiter vnie est melius z eligi
bilius qm pate vnie ibidem

Eligibilissimu ¶ Amicis
eligibilissi est gome xo eth
¶ Vnicuiqz illa opacio vide esse eli
gibilissima que sibi gneit pm
ppu habitu xo eth ¶ Bonu aie
est bonu optimu z eligibilissim
vijo pol ec ¶ Ponetibz vlam

Eligo finem in voluptatibz
eligit vita pecud pmo eth q
Xo voluptas ¶ Diuicie solum
eliguntur pter ad ibid q Xo
diuicie ¶ Fistule solu eligutur
pter aliud q i omnia genera
instror que eligutur eligut
pter amm consolator id ¶ Dia
organa z instrumenta solum
eliguntur pter alia q sz pter
vsu ibid ¶ Honor voluptas in
tellectus z pruden vtus sunt
eligibilia pter se q het in fin
na sinceritz bonitatez hnt ibid
¶ Honore voluptate intellectu
vtute eligere etiaz si nichil a d
ex eis nobis proueniret ibidem
¶ Honore voluptatez intellcm
virtute eligi9 felicitatis gra
suspicantes p hoc nos felices ee
ibid ¶ Nullus eligit felicitate
pter ad ibid q Xo felicitas
¶ Non togemut dice qd eligamq
nos esse felices 3o eth ¶ Non
fuit idem opinari optima z elige
optima ibid ¶ Propter maliciam
aliqui eligut ea que non opt
eligi pm reta roz ibid ¶ Olim
eaque reges per determinator con
silij eligenda disternebat anc
nabant plebi ut plebs sit elige
ret qd per regale gsiliu detriatu
erat id ¶ Iniustus non solum
ille dici qui pp plus eligit de
bonis sz qui ming eligit in sim
mal vijo eth ¶ Nullus eligit

nocē scrip̄ ibidem ¶ In virtutibus mo-
ralibus oportet eligere medium et non decli-
nare ad superhabundantiam et defectum
¶ Nullus eligit ple .i. troyam captam
fuisse ibidem ¶ Tunc eligis aliquis
quando quis eligit et querit hoc quod hominis
quare est quando in sibi est ei quod quis eli-
git quod sicud si aliquis querit propter se
tur primo et propter se dulce querit
vij° ethicorum ¶ Secundum actus dicitur hoc
eligi quod eligitur propter aliud ut
vinum eligitur dulce quod tali subiecto
coniungitur ibidem ¶ Nullus eligeret
vivere sine amicis etiam si haberet
omnia alia bona exteriora viij° ethicorum
¶ Incontinentes pro eis quod sibi ipsis
secundum rationem videntur esse bona eligunt
contrarium delectabilia que sunt eis
nociua 9° ethicorum ¶ Omnis intellectus
eligit quod est optimum sibi ibidem
¶ Virtuosus magis eligit excelle-
ter bene vivere per unum annum quam
per multos annos vivat qualitercumque
in mediocriter et remisse ibidem ¶ Virtu-
osus pro omnibus bonis exteriori-
bus eligit bonum virtutis ibidem ¶ Vir-
tuosus semper eligit et querit specula-
ciones studiosas et sibi appropria-
tas ibidem ¶ Libidinose se amantes
magis eligunt habere sensum visus quam
alios sensus exteriores ibidem
¶ Homines propter inordinatam secundum ap-
petitus frequenter eligunt aliqua
delectabilia etiam si sint mala et
fugiunt tristia etiam si sint bona x°
ethicorum ¶ Homo virtuosus et felix nec
quamquam pro delectationibus assequen-
dis eligeret mala et pro tristitiis vi-
tandis deberet fugere bona ibidem

¶ Homines frequenter eligunt mala que
sunt delectabilia et fugiunt bona
que sunt tristia ibidem ¶ Nullus eligeret
gaudere tamen semper faceret aliquid tur-
pissima et si numquam deberet tristari
ibidem ¶ Nullus eligeret mentem
pueri habere per totam vitam suam ut
delectaretur in quibus puer delectatur ibidem
¶ Videre recordari scire et habere vir-
tutes eligimus etiam si nulla delectatio
ab aliis nobis fieret ibidem ¶ Omnia
eligimus gratia alterius preter felicitatem
ibidem ¶ Speculatio veritatis sola
eligitur propter se et non propter aliud
ibidem quere speculatio ¶ Nullus
eligit bellare nec bellum preparare
solum gratia bellandi quere bellum
¶ Inquirens esset si aliquis non eligeret
vivere secundum vitam propriam sed ipsius sed
secundum vitam alterius ibidem ¶ Homo debet
eligere vivere secundum operationem specula-
tivam intellectus ibidem q. Beg. intel-
lectus ¶ Magis periculosum est quod pau-
ci dicto multitudine eligunt principes
quam quod tota multitudo eligat principes
2° politicorum ¶ Non expedit reges e-
ligere de uno determinato genere et
si debeant eligi ex uno genere tamen
melius est quod accipiatur ex uno
genere electio ex quo ut in pluribus
existat bonum quam ex utroque genere
ibidem ¶ Si eligantur reges differen-
tes ab aliis in bonum tunc in certo genere
melius est quod eligantur per electionem
quam secundum etatem ibidem ¶ Recte eligere
et iudicare est opus sapientis 3°
politicorum ¶ Apud antiquos principem
eligebant ex militibus et ex hiis

vteban' armis 8° pol ¶ Non omis
hoies eligut vine tini vij° pol
Vitaz speculatiaz z practitaz omis
excellentes z honoratiss ppter v
tutem qm ut sut z nos pcesserit
videntur p elige sicud p excellen
ibid ¶ Oms eligut animis bona
p'mo reth ¶ Hoies eligut agere
hec in quibus putat alios desice
sut sicud bona honorabilia dato ca
q talia sut modica ibid ¶ Kinis
quid non eligere si demq latere
non est tm bonu sicud id quod qs
eligeret latens sic melius e bn
pati qm bnfacere si bnface esset
latens ibid ¶ Si bnfacere esset
latens id ¶ Sepe hoies eligut
magis bnpati z bona suscipe sciat
qz bnface si debeat latere id ¶ Ho
mines sapni esse potius eligunt
qm videri esse sapni ibid ¶ Kinis
q hoies eligut eligut in ordine
ad finez ibidem ¶ Nullus illud
eligit q ignorat ibid ¶ Iniustitia
est ppter qm aliquis eligit nocere
volenter nocz z eligit pna face
pter legem id ¶ Quecuq faciut
hoies voletes talia faciut elige
tes z quecuq eligentes talia fa
ciut scietes id ¶ Voluntaria sunt
quecuq et eligentes faciut ibid
¶ Potens z dives eligens in iusti
ciam est in iusticia potenciaz hns
2° reth ¶ Ineligendo est quis in
iustus id ¶ In iustus potes quido
est passus 9tumeliaz eligit omi
tpe nocere z per quos est timenda
ira eorum ibid ¶ Potencia a potenti
bus eligut in iusta face e timenda id

[V]iuvenes magis eligut hone
sta .i. gloriosa qm conferen .i. vtilia
vt dz Juvenis 2° reth ¶ Nullus
cognoscens pena voluntarius ea eli
git ibid ¶ Laudamus eu qm non
egit opa exteriora si tm credimus
eu esse talem q eligeret bn opari
et si occurrisset ei facultas sinisset
bn opatus 3° reth ¶ Nulla po
testas est eligenda sine pruden
cia vm de ptate acquisita z indi
cata principii z vm quo ad vsum
aliquorum quo ad nos ut nullus
eligeret eq'm quo ad vsu sine pru
dencia sit q vellz equo maniali
vti quo ad eius ptatem sectus
quo ad rem in se 3° reth ¶ Pru
dencia sine ptate est eligenda
ibid ¶ Eligendorum aliud gracia
ex p'ce aliud gra bonitatis a'a
gra delectabilis ibid ¶ Sani
tas ppter se est eligenda labor
ppter sanitate 3° top ¶ Omis
ptas est de numero eorum que sunt
eligenda 8° top ¶ Precianorum pta
tes sut eligende eo q den z stu
diosi eas hre dicu9 ibid ¶ Justi9
enim est qui eligit equm 9 distri
buere qm qm pt vj° top ¶ Illud
qd est per se eligendu melius e
qm illud qd est ppter aliud eli
gendu ibid ¶ Vita beata z studi
osa sm socratem inter omis vitas
est magis eligenda vij° top ut

Elucutio

Elucutio est ydoneorum
verborum z sentenciarum adinbentoz
accomodacio 3° reth ¶ Elucucio
tres res dz in se hre sz eligantiaz
9positoz dignitatem ibidem

¶ Elucucio est dupl[ex] con suspensa et decisionalis ibid. ¶ Con suspensa
elucucio est que sum se ullu habz
finez ipsi id qd dicit timetur per
negotium et talis est indelectabilis ideo
qui est infinita sed omnes volunt compre
hendere finem ibid. ¶ Elocucio decisio
nalis est delectabilis patet quia homines
providentes in ea statim finem et
terminum non laborant plus ibidem
Require Eloquium et audacter

E mo emcio ¶ Necesse est enim ci
vitate aliquid vendi et aliquid
emi vj° pol. ¶ Emptio et vendicio
est propter habere per se sufficiencia
vite ibidem etc. ¶ Diuicie bona

E mica dispositio corporis secundum
varietas caritas v[ir]tus v° ethicorum

E usinesia ¶ Eusinesia et
synesis idem est vj° eth. quia sy
nesis ¶ Eusynecti et synecti idem
sunt ibid. et synesis ¶ Eusyneti
i. bene indicatiues et sensati dicuntur
a synesis ibidem etc. ¶ Euthime

E nthimemata entia sunt corpus
i. essenciale persuasionis etc. et en
thimemata sunt corpus fidei quia quod fides
quam rethor intendit consistit essen
cialiter in enthimematibus p° reth.
¶ Per persuasiones quas potest fieri enthi
mematibus quia per persuasiones rethori
ce enthimemata sunt ibid. ¶ Loquendo
de specie enthimematum diuisa sunt
genera enthimematum quia quedam
sunt quando enthimemata et rethoricarum
alia et alias artes ibid. ¶ Enthime
tum quedam sunt per propositiones quas que
specialis quia proprie i. artium aliarum sunt

nalis ethice ibid. ¶ Maximum instru
mentum indicacionis est enthimema
ibid. ¶ Iudiciale negotium plurimum
est de enthimematibus 3° reth. ¶ Iudi
ciale negotium debet vti enthimematibus
non continue sed quod interserantur narra
tiones enthimematibus alias si non
tunc unum impedit persuasionem
alterius etiam ibi debet seruari quantitas
enthimematum quod fiant tot enthi
memata quot debent esse et ille tu
debet esse circa sum negocii i. quod debet
esse talia enthimemata qualia requi
rit negotium iudiciale 3° reth.
¶ In negotio iudiciali enthimemata de
bemus dicere ordinate et tot quot de
mus alias sumus increpandi sicud
increpatus fuit quidam quia dixerat
tot quot sapiens ubi dixisset ibid.
¶ Non debemus de omnibus querere
enthimemata in negotio iudiciali ali
as si volumus omnia probare faciemus
sicud faciunt quidam qui syllogizant
nota omnia et credibiliora que sunt
premisse ex quibus arguunt ibid.
¶ Quando volumus persuadere per
passiones non debemus dicere per enthi
memata ideo quia enthimema expellit
passionem aut frustra erit dictum
enthimema ibid. ¶ Enthimema aut
expellit passionem aut si simul
proferatur tunc enthimema frustra
erit dictum quia dicta enim tunc et enthi
mema opponuntur quod ei quod est dicta
passione et quia motus contrarii simul
facti vel simul expellunt se vel debili
tant se 3° reth. ¶ Moralem persuasor
non debet vti enthimemate ideo quia
demonstracio et enthimema non sunt

moratam nec electiom ibid ¶ Ru
quibus vult facere sermonem moralem
non solum oportet enthimematizare Quod quia
demonstracio et enthimemata non habent
morem nec electionem Quod enim videtur
cogere mores aut electio indicat
ibid ¶ Colonari per enthimemata
multo est difficilius quam contendere
per enthimemata in iudicio probatur
concionatio est in futuro sed in iudicio
est contentio circa certam statim quia iam
est sabile ¶ Tercio quod in iudicialibus
lex est quedam suppositio et principium
sed habentem principium facile est de
invenire demonstrationem igitur facilius
est enthimematisare in iudicio ubi
presupponuntur leges que principia
enthimematum quam in concione ubi non pre-
supponuntur talia principia ¶ Tercio quod
concionatum negotium non habet multas
determinationes quas habet iudiciale
determinatur enim iudiciale quantum ad
adversarium et quantum ad ipsum negotium
et quantum ad facere passionale de
quibus omnibus quibus potest facere en-
thimemata sed exclamativum negotium
inter omnia minimum habet tales deter-
minationes nisi disgrediatur 3o
rethoricorum ¶ Qui habet enthimemata ad
loquendum est moraliter et enthimema-
tice sed si non habet tunc loquendum
est moraliter tantum ibid ¶ Magis
debemus uti enthimematibus elenticis
quam ostensivis eo quod elentica magis
placent probatur hoc quia ut patet elenchus
est sylogismus contradictionis in elen-
cho enim concluditur utraque pars contra-
dictionis vel aliquid concluditur cum ad
necessarium contradicit et propter contradictionem

adversarii quando aliquis elenti-
zat est magis posita sylogisatio quia
est eo quod contraria iuxta se posita magis
elucescunt 3o rethoricorum ¶ Enthimemata
elentica magis placent ostensi-
vis patet quia elenchus etc ut supra ibid
¶ Si auditores materie habundant
intellectu utendum est enthimemate si
non habundant utendum est probatio
3o rethoricorum ¶ Aliquando oportet dissimulare
enthimemata et facere sententias
quia quidam non capiunt enthimemata
qui capere possunt sententias et proverbia
ibid ¶ Propter grossiciem auditorum
oratorem rethoricum debemus quandoque multa
enthimemata convertere quia secundum
inde sententias et proverbia quia talia
sunt applicabilia mentibus grossorum
3o rethoricorum ¶ Illa enthimemata sunt
delectabilia et placent que simul
cum dicuntur sunt nota et si prius non
nota extiterint tamen statim parum
post intelliguntur circa et sunt talia
que non sunt nimis superficialia
nec nimis occulta secundum intellectum ibid
Eodem Non eodem modo est
in scientiis et potentiis et habitibus
probatur quia potentia est contrariorum ut
rethorica est potens ad persuadendum
iuste secundum iustam loycam ad concludendum
verum vel falsum ¶ Sile scientia in medicina
egri et sanum geometria tamen et cetera
sed habitus licet sit contrariis habitum non
tamen est operativus contrariorum sed determinate
operatur unum ut a sanitate non possunt
debent nisi ea que sunt consona sani-
tati sed quod quibus sane ambulat et cetera
5to ethicorum ¶ Non eodem delectabili
gaudet natura per tantum in mundo semper
impletata et natura bene disposita virtuo

ethi. g. ca. delectabile ¶ Natura
omno simr sp gaudz de eodem p
gaudere indiuisis est ppter diuisi
tatem nalem opponetiu id qd ta
le delecta ut in bno ut in malo z
ideo vbi non est talis diuisitas nae
non est etiam diuisitas delectationis
zq deus omno simpr z in mutabil
gaudz vna simplici delectatione id
¶ Industriositas z iocositas non bio
sunt in eodem qr videm9 q ho streni
uui z industriosi magis quiter
sunt ferosi qm iocosi viij° ethic
¶ pportio sm dignitate non eodem
ordine se hz in iusticia z amicicia
ibidem ¶ Medicus z sanitas non eo
dem mo sunt ca eius q e sanari
x° eth. g. ca. medicus ¶ Delecta
tones aliene no eodem mo corrupunt
opationes sicut tristicie ppe ibidem
¶ Apud barbaros femina z seruus
habitur pro eadem pmo pol ¶ Non
eodem mo sunt ciues pueri z viri
pfecti 3° pol ¶ Eodem mo z p eandem
dem vtute per quam e aliquis vir
studiosus instituet has politias
regim z aristocraciam 3° politic
¶ Magnum z paruum multum z paucum
opponunt se eodem mo g. qr dia ista
sunt respectiua multorum pmo eth. ca.
multum ¶ Non eodem mo uec mensura
dem oms erubescamq 2° rethi ic

Eodem ¶ Inseparatum est eosdem
principare etiam ce pnos hoies
z inseruos multo fortius ut ca aios fos
z bellicosos 2° pol ¶ Expedit eosdem
principare z subici vno o z alterius
vij° pol ca. principari ic ¶ pprium

Epidoxy est talia ludicra
dicere z audire qualia congruunt
viro modesto z liberali .i. ei qui
hz aium liberum non subiectum simili
bus passionibz x° eth. ¶ Eutrapo
lie congruit id qd est proprium epidoxij
g. ca. eutrapolya ¶ Est laudan

Eppyekes dub v° eth. ¶ Epy
ikes non est aliud simr a gne iusti
g. qr continet sub gene iusti nalis
tu iustu in genere contz in se iustu le
gale z iustu nale ibidem ¶ Eppyekes
sumitur du° Vno° p hoc habente
eppykeyam 2° promisso particulari
excepto ppter casum insolitum v° eth.
¶ Eppyekes est quoddam iustum g. qr
est quedam sima vte iovis id ¶ Epy
ekes no est iustu legale ibidem
¶ Epyekes est directio iusti legalis
ibidem ¶ Epyekes z aliqd iustum sunt
idem qr nale iustum ibidem ¶ Natura
iusti epyekij est q est quedam
directio legis vbi lex deficit ppter
aliquem casum particularem ibidem
¶ Epyekes est qui ex inclinatione
sm habitum est electiuus z opatiuus
eorum quibz defectus legis optime
suppletur sm ¶ Ew. nol. sm alber
tu dicit ille dicit qui hz epyekiam
me te qua e interpretatiuus legum
ibidem ¶ Eppyekes non est a verbo
dyta pos .i. austere uel tenere in
tiam exsequens ad deterius .i. ad
puniendum ibidem ¶ Epyekes e in
nouatiuus leges penarum eius quando
qz legem hz admittante ad puni
endum Ideo qr pene non sunt pse in
tente a legislatore sz magis inducte

ut quedam medicine et antidota
contra peccata secundum Eustratium ¶ Unde est quod epy
keyckes intencione legislatoris perfecte
considerans non plus apponit de pena
quam vult sufferre quamvis admittenda
pena ibidem ¶ Epyeikes est melius quodam
iusto legale quia est iusti legalis
directiuum et defectus contingentis circa
ipsum suppletiuum et vniuersaliter quod directiuum in
quantum huiusmodi est melius quam quod per ipsum
dirigitur ibidem ¶ Epyeikes est melius
quodam iusto sed non simpliciter est melius
iusto legali sed non naturali v° ethicorum
¶ Epyeikes est directio legis vbi
deficit propter particulare ibidem ¶ Iustum epy
eikes comparatur ad quinque primo epyei
kes non est simpliciter idem cum iusto le
gali 2° quod non est genere alterum ab eo
3° quod est laudabilius eo quia nos quamvis
laudamus virum epieykem et iustum
epyeikes et in tali iusto transferimus
epyeikes ipsum esse melius ostenden
tes 4° quod iustum epyeikes est simpliciter
iustum v° ethicorum ¶ Epyeikes non est
melius illo iusto quod simpliciter est iustum
ibidem ¶ Epyeikes est melius illo
iusto quod peccatum recipit per logos simpliciter
id est vniuersaliter ibidem ¶ Iustum epyeikes est
per permissionem legis primo rethoricorum ¶ Epyei
kes est iustum preter legem scriptam
ibidem ¶ Epyeikes est indulgere humana
mens id est super iustum est quod dicatur epyei
kes quasi super iustum vel super iusticiam
sicut parentem humanius appellatur
super iustum quia clemencia est extollenda
super iusticiam et seueritatem ibidem
¶ Ad epyeikem magis spectat declarare
ad indulgentiam quam ad puniendum
propter humanam fragilitatem ibidem
¶ Arbitrum respicit ad epyeikes iudex
ad legem primo rethoricorum Extra de hoc
epykeya etc. ¶ Epykeia est virtus
Epykeya moralis v° ethicorum
¶ Epykeia est iusticia legalis ibidem
¶ Epykeia est directio iuris legalis
quod iuris legalis quod contingit deficere
uel male fieri sed quod non contingit
illo modo fieri circa id non est ut circa
illud non fuerat ibidem ¶ Epikeya est
directio humanis naturalis capiendo ius
naturale pro illo quod consonat operi quod
nature sed operi illi in quo natura
non fuit impedita uel quod consonat
omni operi nature generaliter uel ut in
pluribus sicud natura ut in pluribus non
errat ¶ Defectuositas legis est
causa quare oportet iustum legale dirigi
per epykeyam v° ethicorum ¶ Epykeya
est quoddam iustum ibidem ¶ Epikeya
est quedam iusticia id est species iusticie
quia et non est habitus alter a genere
iusticie legali cum est directiua ibidem
Epikeya est habitus secundum quem
quis est interpretatiuus legis et secundum
quem quis promptior est ad diri
gendum legem et promittendo
quod promittendo ibidem ¶ Ipsam epykey
am dicimus habere quandam preeminentiam
veniendo circa aliquem causam quam lex
generaliter promulgare nititur vj° ethicorum
¶ Dum bonorum humanorum que diri
guntur per prudenciam ipsa epikeya
est indicata eo quod fiunt ad alium
quia sic habent rationem iusti circa quod
negociatur epykeia ibidem ¶ Epy

kepa est directio moris legalis vni
capitulo in legale ponitur pro lege scrip
ta que si non esset scripta non habe
ret vigorem vel non esset ratio
quare deberet teneri posset quoniam sunt oppositum
non conuenienter accipiendo ibidem ¶ Epi
pikeia contingit dupliciter ¶ Vno modo no
lentibus legislatoribus ut cum lateat
legislatores particulares casus in quo
lex non est obseruanda ¶ Secundo nolen
tibus ut quod propter infinitatem parti
cularium casuum non possunt omnia declara
re et ideo necesse est legem dicere vniuersaliter
quod non sit vniuersaliter sed ut in pluribus primo
rethoricorum ¶ Videbitur homini contra exaltatus
est quis epyeikes habeat robor
ibidem ¶ Epyeikes sunt iustiores legi
bus ibidem ¶ Epyeikes id est iustus secundo
rethoricorum ubi dicitur miseratiui sunt qui
putant aliquos esse epyeikes
id est iustos et ibidem qui nullum putat
epyeikem id est iustum non miseretur
ibidem ¶ Aliter peccatum agunt que no
lunt et puniunt et aliter iusti et epyeikes
secundo rethoricorum ¶ Quando homo est in epy
keia et habet iusticiam tunc bonum est
videri et reddere auditorem attentum
tertio rethoricorum ¶ Homini epyeiko id est iusto
bono magis competit quod videatur loqui
orationem bonam quam orationem examinatam
quia magis enim ei adhibebitur fides
si loquitur humiliter et modo conveniente quam
si loqueretur enthymematice et vellet
examinare et probare quod dicit tertio rethoricorum

Epikerkethatus / dicitur
qui non desistit attristando ut con
gaudens tamen mali in sua prosperita
tem prosperetur 2o ethicorum etc.

Epylogus / Tam epylogus
quam demeratio ad adversarium pertinet
quia demeratio vel persuasio pertinet
ad eum de necessitate ¶ Epilogus magis
ex contrarietate 3o rethoricorum ¶ Epilogus
facit quod illa que dicuntur magis inco
rentur ibidem ¶ Epilogus ex quatuor
constat ¶ Vna pars epilogi est quod
disponat auditorem ad se ipsum
bene ostendendo se veracem et adver
sarium male ostendendo illum men
dacem ¶ Secunda pars eius est stare mi
nuere et augere tamen dicta sua quam
adversarii ¶ Tertia pars eius est ducere
auditores in passiones congruas
negocio suo ¶ Quarta pars eius est quod
ad eum pertinet facere incorare et compendi
ose dicere que dicta sunt 3o rethoricorum
¶ In epilogis dicenda sunt talia
per que oratio sit bene incorabilis
¶ Et sicud prohemium debet facere bene
orationem discibilem ibidem ¶ In epilogo
illa sunt incoranda sicud composita
quo ad narrationem et qualiter sunt
persuasa ibidem ¶ Illud quod in epi
logo dicitur primatim hoc debet esse ad
vnari et recolligi per comparationem illorum
ut debemus comparare ambo negocia
tamen opponentis quam respondentis
sed dico ille fecit vel dixit hoc de
hoc quod erat laudabile adversarius
autem non hoc fecit vel dicit hoc quod
erat vituperabile et illam recollectionem
debemus facere per promacionem
te loquendo ille adversarius fecit
hoc et ego hoc ¶ Etiam illa sunt re
colligenda per interrogationem
ut in epilogo debemus loqui…

cogitatione dd° quid non demittitur
meloquiis meis aut quid obdit
adversarius sicud ego ¶ Est illud qd
sic dtm e potest sm sm natz osten-
dendo ea que dicta sunt sua esse
naliter melius ita psuasa · z osten-
sa · qz q̄ adversarij z si · toc pt sepa-
tim dicere oia sua z dicta adusa-
rij que sunt contrarie ordes ut magis
appareant dicta sua · bona · z adusa-
rij mala 3° reth ¶ Epilogus qui
est dicitur finis oronis huic ordine
debz hre qd dz esse inqnietus qd no
appareat oro ibidem etc

Epicreazizare Est despice-
re 2° reth ¶ Item epicrizat videtur
despicere ibid etc ¶ Sequitur Jaz

Epicreasmus Est impedimen-
tum voluntatis non qd sibi impediat
sz qd alteri confert nocumentum q̄ · i · qui
impedit voluntatem alicuius z certali
impedimento nullum profectum z nullum
nocumentum credit inde sibi provenire
sz solum intendit ut ille non consequatur
intentum de nullo te parvipendit z no
reputat eum 2° reth ¶ Epicreasmus
z contumeliatio sunt causa inimicitie
2° rethor · ¶ Vide Sequitur inimicitia

Equale In omni divisibili
z continuo e dare maius z minus z equa-
le 2° reth ¶ Equale qd e medium
inter magnum z parvum e magnum
in comparatione ad parvum z est parvum in
comparatione ad magnum 2° eth ¶ Equale
opponitur magno sm · rationem parvum z
equaliter opponitur parvo sm · rationem magni i ·
¶ Iustum dicitur legale z equale v^{to} eth
¶ Ubi reperitur magis z minus ibi reperitur
medium z equale vnum in rebus.

eiusdem speciei z in magnitudinibus
et in unis et si intensionibz debz
hre locum tunc dz intelligi in ead
qualitate simplici ut ubi e dare
caliditatem maiorem z caliditatem
minorem etiaz est dare caliditas
equalis sz in aliis non oz ibid
¶ Sicud iniustum est inequale sic
iustum est equale ibid ¶ Inequa-
tiqz operatione est plus z minus ibi
est equale q̄ · qz magis z minus sm
excessum z deficientiam existimantur
per equale ibid ¶ Equale dicitur
respectu alicuius sz respectu extremorum
inter que consideratur equalitas id
¶ Equale est medium inter plus
et minus ibid ¶ Equalitas admin
est inter duo sz extrema inter
que consideratur equalitas ideo equale
est relatum igitur dicitur ad aliquid id
¶ Idem dicitur esse medium iustum et
equale ibid ¶ In indistribuere
bona omnibus illi qui sunt equales in la-
bore rei publice non habent equa-
lia stipendia vel qui non equaliter
laborantes suscipiunt equalia
stipendia tunc ex hoc contingunt
pugne z accusationes in civitate
ibid ¶ Sm in sanciaz commutativaz
attenditur equale sm proportionem aris-
metricaz v^{to} eth ¶ Iudex inter
in iuriante z in iuriatum dz tempe-
rare sanare equalitatem id ¶ Equale
est medium inter plus z minus · i · lu-
crum z dampnum ibid ¶ Equale dz
esse in sto · q̄ inequitum statuit equa-
litate recompensationis ad equali-
tatem inure illate id ¶ Medium

equalitatem mensurantis inter
aliqua est sicud que dam dicta .i. in duo
equaliter divisa ibidem ¶ Iudex de-
terminat equale et iustum inter eum qui
habet plus quam debitum et eum qui habet
minus ibidem ¶ Sicud linea divisa in
partes inequales in equalitate ad equa-
litatem reducta valet ita secundum iusticiam
commutativam inequalitate ad equalitatem
reducta ibidem ¶ Iustum est equale
et medium inter iniustum facientem
et iniustum patientem ibidem ¶ Iustum
commutativum consistit in illo habere
equale ante commutacionem et post commuta-
tionem eciam quodque preter voluntatem ibidem
¶ Iustum commutativum non est simpliciter contrapas-
sum non secundum equalitatem sed secundum propor-
cionalitatem eiusdem valoris v^to ethicorum
¶ Equalitas non potest esse sine commensu-
racione ibidem ¶ Iustus secundum electionem
operatur iustum et equale ibidem
¶ Iustum est electivum eius quod est equale
secundum proporcionalitatem et hoc servat e-
qualiter non solum inter se ad a-
lium sed eciam alii ad alium ibidem
¶ Iustum politicum consistit in paribus
equalibus ibidem de iusto ¶ Princi-
pes ex quo non est conservator iusti oportet
quod sit conservator equalitatis ibidem
¶ Mensure rerum venalium sicud vini
et frumenti non sunt ubique equales
v^to politicorum ¶ Omnes species amicicie
consistunt in equalitate viii^o ethicorum ¶ Equa-
litas proporcionis est de racione amicicie
ibidem ¶ Equalitas proporcionis non
eodem ordine se habet in iusticia et
amicicia ibidem ¶ Precioribus non
omnibus secundum sint equales sed singu-

preferatur scilicet non sicud dicitur decimo
primo politicorum ¶ Contrapassum equale
salvat civitatem 2° politicorum ¶ Necesse
quod in liberis et equalibus servetur
equale contrapassum ibidem ¶ Non suffi-
cit civitati quod possessiones civium
sint equales ibidem de civitate
¶ Non expedit civitati quod possessiones
civium sint equales ibidem prius de civitate
¶ Virtuosi et nobiles dedignantur
recipere equale cum ignobilibus
et viciosis ibidem ¶ Propter equalita-
tem remuneracionis virtuosi et nobi-
les in ordine ad ignobiles ut fre-
quenter molesti sunt aliis et movent
sediciones ibidem ¶ Impossibile est
omnes cives esse equaliter virtuosos
2° politicorum ¶ Iustum simpliciter consistit in quadam
equalitate tamen secundum proporcionem vero
quam personarum ibidem ¶ Iustum est equa-
les secundum virtutem et disposicionem naturalem
habere equales honores dignitatis ibidem
¶ Iniustum est cives equales inequale
percipere bonis ibidem ¶ Iniustum est
inequales secundum virtutem equale recipere
ibidem ¶ Non expedit inequales
habere equale emolimentum ibidem
¶ Non est iustum unum preparari ali-
quibus similibus et equalibus secundum
virtutem et naturalem disposicionem sed iustum
est eos vicissim et secundum ordinem
principari ibidem ¶ Omnes policie in-
tendunt aliquod iustum et equale v^to
politicorum quod de policia ¶ Equalitas aris-
metrica consistit in quantitate numero
et magnitudine sed geometrica consistit
in proporcionum equalitate ¶ Sola ista

policia est bene mansiua in qua
obserua^r equale secundum dignitatem et red
ditur vnicuique quod suum est ibidem
¶ Pauperes semper querunt quod iustum et
equale sed diuites de istis nichil v^o
pol ¶ Iustum est eos qui sunt simil
es et equales secundum naturam et virtute
omnes principari vna simul sed secundum parte
temporis 2° pol ¶ Siles habere non simile
et equales non equale est preter naturam
ibidem ¶ Non equale dapnum infert
si quis excecauit de vno oculo mo
noculo et habentem duos oculos 5° ethicorum

Equestris. Policia prima in
grecia fuit ex equestribus et principatus
elegerunt de equestribus 4° pol ¶ An
tiqui non nouerunt qualiter robur et ex
cellentia esset in equestribus ibidem

Equinocte. Clauus dicitur esse
noctes ut de instrumento cum quo clau
ditur hostia et de quodam capitulo quod
est in collo animalium v^to ethicorum ¶ Interem
empto toto homine non remanet pes nec
manus nisi equiuoce eodem modo quo
lapidea manus possit dici manus primo
pol ¶ Pars separata a toto non manet
nisi equiuoce ibidem ¶ Rex non excellens
virtute et bonitate non dicitur rex
nisi equiuoce 4° pol ¶ Non spectat
ad rethoricam vti nominibus equiuocis et
synonimis 3° rethoricorum ¶ Proprium est sophis
tarum vti nominibus equiuocis et poetarum
vti nominibus synonimis ibidem ¶ Sophis
te oppinione operantur cum equiuocatione nominum
et penes tales equiuocationes malig
nantur ibidem ¶ Cuius ...

Equus. Impinguat equum ocu
lus domini i. solicita visitatio equi

ab ipso domino primo yconomicorum ...

Erro error. Multi errant
et peccant et intemperate viuunt circa
delectationes sensibiles 3° ethicorum
capitulo de intemperatis ¶ Mutinatio
facit errorem 3° ethicorum ¶ Error et
ignorantia confundit hominem bo de
cons. phil. li. 2° pro. 3^a ¶ Separat se
quanto error quod est in diuinis et
a vero sicud flumen bonum ibidem

Erubescencia. Est tristicia
et turbatio que videntur ferre in
gloriacionem malorum aut presentium aut pre
teritorum aut futurorum 2° rethoricorum ¶ In
erubescentia est quedam passio
sio et quedam impassibilitas circa
illa que videntur ferre in gloriati
onem malorum aut presentium aut preteritorum
aut futurorum ibidem ¶ Amollitiatur
tatur erubescentia patet quia non
sufferre labores quos sustinet
senes aut delicati aut indignitate
est signum mollitiei ibidem ¶ Erubescen
tia est fantasia de confusione
sive ipsius gratia quod homo erubescit quia
fantasiatur et videtur sibi quod sit
confundi 2° rethoricorum ipsius gratia quia erubes
cit propter ipsam confusionem ibidem
¶ Confusio faciens erubescentiam
non est euenientium i. indecenter
omnium quia non erubescimus de quibus
nec coram quibuscumque ut quia
nullus curat de gloria nisi propter
gloriosi status igitur de hijs qui glori
ficare non possunt sicud sunt pueri
et bestie homo non erubescit ibidem
¶ Erubescentia non est euenientium
et ignorantium i. indecenter omnium sed

nāe est hōies hos solū erubescere
quorū habent estimatoꝝ .i. quos
estimāt ⁊ reputant esse aliq̄s et
posse gloificare q̄ȥ nullus curat
de glōia nisi ꝑ ꝑtor glorificantes
igitur de hijs qui glorificare non
pūt sicud sunt pueri ⁊ bestie hō
non erubescit ibidem ⸢et —

Erubescere ¶ Necesse est
hōiēȥ erubescere in illis malis
que sunt turpia aut ꝑᵉ aut hijs
de quibus ipse curat 2ᵒ reth ¶ Illa
inquibȝ erubescim⁹ sunt que cūq̄ȝ
opāta sunt amalicia ut abicere
clipeū ꝰ fuge ꝛᵒ q̄ȥ talia opāta
sunt amalicia q̄ȥ atimiditate ibᵈ
¶ Homo dȥ erubescere pete amutu
ante q̄nto repetit si mutuū .ꝗ. q̄ȥ
vile est in illo tēpore pete ab alio
q̄n ipe a nobis repetit q̄d nobis
mutuaᵗ ibidꝫ ¶ Erubescencia q̄nȥ
pluriū fit ab illiberalitate ut eru
bescibile ē q̄ȥ est potens in pecu
nijs non auxiliari inpotentes ꝰ
nūq̄ auxiliari eos ꝗ̄ȥ doceat uel
nelle mutari apaupibȝ ibᵈ ¶ Hōies
pacientes ꝰ passi talia que infe
runt dehonestatēȝ ⁊ obꝑbriū erū
bescūt ut sunt illa que ꝑtinent
ad serūtutem corpis aut ad aliud
genꝰ opm turpiū de quibȝ ē con
tumeliaȝ inferre .ꝗ. duʳ ex illa
verēdiam³ uel q̄ȥ subiciam³ insini
tutem ⁊ debellam³ ⁊ illa verēn
dia nūq̄ infertur viris ⁊ rone
turpiū opm ⁊ intēpanciaȝ hec
verēdia consueuerūt inferri mu
lieribus ibidꝫ ¶ Hōies erubescūt
in talibȝ que sunt manifest ⁊ in

manifesto ⁊ ideo ꝑhibitū est in oculis
est verecundia ibidꝫ ¶ Hōies magis
erubescūt eos qui semper adhe
rent .i. consocios ⁊ conuictos scd̄
et eos qui attendūt ad ipos q̄ia
vtrūq̄ȝ eoꝝ est in oculis .i. in mani
festo ibidꝫ ¶ Homines erubescūt
eos que se non habent ita circa
aliq̄ turpia sicud ipi ꝛᵒ q̄ȥ ta
les sunt contrarij opibus eoꝝ et
non sunt indulcim ipis q̄ȥ .t. q̄ȥ
in ꝑpāti magis erubescunt ꝑpatos
q̄m alios q̄ȥ tēpati sunt contrarij
opibus eoꝝ et non ꝑūt eis ibidꝫ
¶ Hōies magis erubescūt eos qui
sunt ꝑpalatiui q̄ȥ nichil dicit non
putati et non ꝑpalare .ꝗ. nullus
enim verēdatur de turpi q̄ȥ putaᵗ
talis si ergo non ꝑpalatur non
erubescit ibidꝫ ¶ Hōies erubescūt
eos inter quos in nullo defecerūt
et inter quos nulla mala gesserūt
ꝛᵒ q̄ȥ disponuntur ad eos velud
admirabiles .ꝗ. q̄ȥ q̄nlȝ videtur
mirabilis ad eos inter q̄nos nulla
mala gessit ibidꝫ ¶ Hōies erubes
cūt eos qui ꝑsistūt in ꝑtis ꝑxioꝝ
sepe comemorando ea ut irrisores
⁊ hystriones ⁊ factoꝝ comediaꝝ ibᵈ
¶ Hōies magᵉ erubescūt eos aq̄bȝ
¶ ꝑmo aliquid postulauerūt q̄ia
inter ipos se habent taliq̄ inq̄ dig
nitati ibidꝫ ¶ Hōies non solum
agentes venerea erubescūt sed
etiaȝ erubescūt signa venereorū
⁊ etiaȝ acetes ibᵈ ¶ Hōies non e
rubescūt eos q̄noꝝ opiniōneȝ
⁊ vim dicendi in ulta despiciūt .cp.

nullo erubescit pueros et bestias
q. talia vel non putant alijs vendica/
re que vident ut bestie vel si vene/
rabitur non creditur quod sit verum vel
vilipenditur eorum opinio ibidem ¶ Non
eodem modo nec meis omnes erubes/
cimus quia notos erubescimus in hijs
que sunt secundum veritatem quia tales
sic nos cognoscunt sed ignotos et
qui sunt a remotis in hijs que sunt
secundum famam q. quia ignoti solum
respectu ad famam et estimacionem nos cog/
noscunt ibidem ¶ Homines erubescunt
eos ad quos sunt indigentes et si
petant aliquid ab eis quod non ob/
tinent quia per hoc apparent inglo/
rii 2o rethorice ¶ Homo erubescit de
hoc quod appareat ingloriosus ibidem
¶ Homo magis erubescit quod videatur
esse in gloria quam quod audiatur ideo thi/
dyas dazamen de sortilegio talis
homo de illo loco vel populo volens
in ciare atthemenses quod natus
est inter eos dux quod dignificabit
a cupiebat atthemienses existimare
alunas a grecos astare in circuitu
eorum tamquam videntes et non solum
audituros que suspicabantur a quibus
poterant scire per suspicionem et famam
q. hec dicebat ut atthemienses magis
verecundarentur si non habebant se gloriose
esse estimatos quod greci viderent eos
ibidem ¶ Homines erubescunt cum habent
opera erubescibilia et negocia aut
suorum a progenitorum aut ad quos
habent curam ut sunt illi quorum
fuerunt doctores aut consiliarii et
qui sunt similes illis ut sunt cives
et noti eorum et ad eos qui amant

in honore esse propter tales eru/
bescentes multa faciunt et non fa/
ciunt ibidem ¶ Illi sunt magis eru/
bescibiles qui sunt in manifesto quam
facimus cum alijs q. paruum a nichil
erubescimus de istis cum quibus
non debemus conversari et numquam
ulterius sunt nobis visuri ibidem
¶ Non erubescimus eos cum quibus
non debemus conversare et numquam ulterius
sunt nobis visuri ut antiphon
poeta debenti decapitari adpre/
hensio videns alios commoritu/
ros secum qui exiebant per portas
esse velatos quasi erubescentes
dixit eis quid in quo velamini si cras
aliquis horum non videbit quia di
non debetis verecundari de hijs
qui nos vident quam decetero
nos non videbunt ibidem ¶ Item

Erubescibile est abicere
clippeum et fugere quia fit a malicia
ut a timiditate 2o rethorice ¶ Erubes/
cibile est expoliasse depositum
quia hoc est ab iniusticia ibidem ¶ Eru/
bescibile est quod fit ab iniusticia sicut
expoliasse depositorum ibidem
Erubescibile est fuisse cum certa
quibus non oportet aut ubi non oportet
aut cum non oportet quia hoc est ab
intemperancia ibidem ¶ Erubescibile
est lucrari a modicis ut expoli/
are pauperes aut a turpibus aut
expoliare mortuos aut ab im/
potentibus ut expoliare infirm/
os ibidem ¶ Lucrari a pauperibus et impo/
tentibus et mortuis est erubesci/
bile ibidem ¶ Lucrari a mortuis est

erubescibile pz per phm 4o
qd dicitur saliorum aufferre amor
tuo est turpi lucratione et abilli-
beralitate ibidem ¶ Erubescibile e
nolle inniti amicis habentibus
vel capacibus ibidem ¶ Erubescibile
est recipe mutuum ab alio quando
ille videbitur petere quod valde illi-
berale est in illo qui eciam quibus ano-
bis petit auxilium recipere ab eo si-
quid ei mutuaverimus ibidem ¶ Eru-
bescibile est laudare vel delaudare
ut videatur petere per modum si tales pa-
ciuntur repulsam et nichil magis faci-
unt quam sicut hystriones faciunt qui
propter laudes et vituperia quam dehijs
curiant lucrari ibidem ¶ Erubescibilia
sunt que sunt ab adulacione ut
laudare putemus ¶ Erubescibile est
non sufferre labores quos sustinent
senes etc ibidem ¶ Sepe benefacti ab
alio et bona recipere et modicum be-
facere et improperare est erubescibile
pz quia omnia talia sunt signa pusilla-
nimitatis et humilitatis et similitatis
quod est enim quid simile et proximus ad
pusillanimitatem qui vero velit bona
recipe et si modicum benefaciat im-
properat ibidem ¶ Que sunt a pusilla-
nimitate sunt erubescibilia ut
sepe benefacti ab alio et bona re-
cipere etc ut supra ibidem ¶ De se dicere
magnalia et promittere mirabilia
et aliena facta narrare quam propria
et usurpando sibi laudes aliorum
illa sunt erubescibilia quia sunt a
iactancia ibidem ¶ Malicie mora-
les et opera et signum moralium malicie

arum vel que videntur opera vel sig-
moralium maliciarum sunt turpia et
erubescibilia ibidem ¶ Erubescibile e
non participare bonis quibus participant
omnes similiter aut omnes similes scilicet que
sunt eiusdem gentis sicud cives et
tocianij etc et que habent equalitatem
admitte ut turpe est non participa-
re erudicione vel stare ea que omnes
contingit stare ibidem ¶ Magis sunt
erubescibilia quibus est causa
turpium quam quibus non est causa ut
quibus est causa ignorancie sue
ibidem ¶ Erubescibilia que possunt esse
coacta ut homines patientes aut pas-
si etc ut supra ¶ Erubescere ibidem ¶ Vene-
ria sunt erubescibilia ibidem etc

Erubescitivus ¶ Iuvenes sunt
erubescitivi 2o rethoricorum Ido Et ¶ Iuvenis
Senes magis sunt inerubescitivi
quam erubescitivi ibidem etc ¶ Maxime

Erudio et efficacissimum dicitur
ad salvandum policiam est erudiri
in legibus et in eius que ordinantur
ad policiam et assuefieri in hijs 5o
polit ¶ Ex legibus bonis et gloriosis
nulla erit utilitas civibus si non
fuerint assueti et eruditi ibidem ¶ Iuve-
nes futuri cives sunt erudiendi in
disciplinis utilibus et liberalibus 8o polit
¶ Iuvenes non debent erudiri mecha-
nicis et disciplinis que corpus macu-
lant banausicas et animam et intellectum
male disponunt ad operaciones vir-
tutum moralium ibidem ¶ Iuvenes non
sunt erudiendi assidue in scientijs
liberalibus sed in quantum sunt utiles ad
finem et non amplius contra assidue

exercere in eis usque ad quatuordecim per
fectam valde notum est ibidem
¶ Musica est erudienda propter tria
scilicet propter ludum disciplinam et deduc
tionem 8° pol. ¶ Expedit iuvenibus
erudiri et exercitari in musica ibid.
¶ Antiqui plurima inceperunt primo va
care studio propter habundantiam ne
cessariorum divitiarum et magnaliores ex
ercentes ad virtutem prius post ea in opera
tionibus facti prudentiores sequebantur
doctrine eruditionem quamcumque non discer
nentes que essent utiles et que non
et inbeneruit propter deductionem fistula
rum ad erudiendum in ea. post dum po
terant melius iudicare propter experi
entiam quid esset utile ad virtutem
reprobaverunt eam viij° pol. ¶ Antiqui
reprobaverunt eruditionem et usum fistule
ibid. ¶ Eruditionem consequitur hec ma
lum scilicet invidiam pati. et est bonum scilicet
esse sapientem 2° rethoricorum etc.

Eruditio Est nobilitas per
suadens laudem 3° ethicorum vide et laus

Eruditus Placentes perfecti
indicant quam eruditi 3° pol. ¶ Iu
dicare parum magis eruditus attribui
mus quam sapientibus ibid. ¶ Erudita et
senes dicuntur sapientes 2° rethoricorum ¶ Eru
diti .i. docti sapientes per experientiam
quid sit malum scilicet in statim ibid.
vide et instatim ¶ Non eadem nec
similiter dicit qui est rusticus que sicud
qui est eruditus et nobilis 3° ethicorum
¶ Omnis eruditus est acceptus et eligen
dus primo top. ¶ Vide etiam de inio

Esse contingentium per accidens
sunt possunt esse et non

non esse vj° ethicorum ¶ Mali aliquibus
multa mala et dura et contraria perpe
trati sunt et qui propter eorum ma
liciam ab omnibus odiuntur non
volunt se esse nec vivere ix° ethicorum
post. vide et malus ¶ Omnibus hominibus
est eligibile sibi esse quia totalis
perfectio et bonitas rei consistat in ipso
esse ix° ethicorum ¶ Perfectissimum esse
quo nos sumus consistat in quodam
actu scilicet in vivere et operari. quia vita
enim nichil potest esse absque vivere
et operari ibid. ¶ Esse et vivere est operantis
perfectius .i. effectus facientis ibid.
¶ Tale est quod quilibet diligat esse
suum ibid. ¶ Intellectus est principa
lissimum esse in homine ix° ethicorum ¶ Esse
et vivere est naturaliter delectabile
felici ibid. post. vide et felix ¶ Esse et
vivere est bonum et delectabile vir
tuoso secundum se ibid. ¶ Propterea se
esse et vivere est naturaliter delec
tabile virtuoso ibid. ¶ Esse ipsius
boni est sine bonum et sine delec
tabile ibid. ¶ Virtuoso est delec
tabile et eligibile sibi esse et vivere
propter hoc quod sentit sibi inesse ipsum
bonum ibid. ¶ Ad hoc quod aliquis delec
tetur maxime oportet similiter cum hoc sentire
quod ipse habeat esse et vivere ix° ethicorum
¶ Secundo modum per que virtuosus sen
tit sibi amici esse et vivere ut quia
convivit et communicat sibi in sermonibus
honestis et in similibus affectionibus
mentis ibid. ¶ Esse amici est primum
esse ipsius virtuosi ibid. ¶ Ad quod

videtur omnibus hoc dicamus ita
esse et ita se habere x° ethi ¶ Com-
mitas perfecta vite requiritur ad ce
felicitat hominis ibidem ¶ Unumquodque
videtur esse illud quod est in ipso
principalissimum et excellens ibidem
¶ Que volunt homines magis esse que
videri sunt meliora et magis eligi-
bilia primo rethorice ¶ Vide melius
¶ Uxor et vir sunt ad invicem coopera-
tores non solum gratia essendi primo
yco. g. vide vir ¶ Commixtio car-
nalis est propter amicitiam esse et
bene esse vel naturam vel propter bonum
utile ibidem ¶ Esse est duplex scilicet
singulare et universale ibidem ¶ Esse specie
tue et esse secundum singulare essenti-
aliter sunt pro ordinata ad invicem quod
cognitas masculi et femine sit ad
esse singulare et ad esse speciem
prosequendum ¶ Vel sic esse singu-
lare et specium sunt et sunt pro ordina-
ta conformata et naturaliter ad commixtione
carnalem masculi et femine ibidem
¶ Unumquodque desiderat in esse permanere
bo. de. g. li. 3° p. undecima ¶ Esse
omnino desistit quod quidem omnino quoniam sunt
fine relinquunt bo. de. g. li. 2° prosa
2a ¶ Cum desistat ab ordine esse
desistat ibidem ¶ Illud est quod ordinem
tenet et servat naturam et quod desistat ab illo
esse derelinquit ibidem ¶ Esse desis-
tit quod ab uno desistat et omne quod
est hoc videtur esse bonum bo. de. g.
li. 2° prosa 3a ¶ Propter esse in
ciata desiderat ea que quoniam sunt
carum naturalis ibidem etc. ¶ Ypotasis

Essenciale. liter et gestam

non sunt essencialia rethorice
secundum extranea 3° rethorice ¶ Gestus locu-
tionis et ypoctasis non sunt essencia-
lia doctrine ibidem ¶ Sermones indu-
centes ad passiones sunt preter
negocium rethoricum et non essencialiter
pertinet ad ipsum ibidem vide rethorica

Esuries. ens. Azimi esurien-
tes allecti cibo etiam percussi appos-
tius non desistunt 3° ethi. ¶ Azimi
esurientes sustinent percussiones
propter pastum ibidem ¶ Esurien-
tes multi gaudent modoribus
cibor 3° ethi etc. ¶ Illorum homines

Estimatio habent estima-
tores secundum admiracionem et eorum quos ad-
mirantur et inquibus nolunt in ad-
miratione haberi et eorum ad quos sunt
in amore honoris et quorum opini-
one non despiciunt 2° rethorice ¶ Nature
est homines hos solum erubescere
quorum habent estimatorem ibidem
quod vide erubescio etc. ¶ Verecundia

Etas non convenit omni etati
secundum tamen iuvenili 4° ethi. p. vide vere-
cundia ¶ Civibus augeri prudentie
consequitur etates quod est et tales 6° ethi
p. vide prudencia ¶ Etas senilis habet iam
iudicium de agibilibus quod dicitur in esse
homini per intellectum ibidem ¶ Generare
filias in etate magis senili et
magis iuvenili non expedit pu-
eris nec filiis vii° pol vide generacio
¶ Secundum copulam nuptialem sunt tempore et
etate in quo corpora puerorum nasci-
turi contingit melius disponi ad vir-
tute secundum intencionem et voluntatem

legislatoris ibid. ¶ Mulieres con-
iugari congruit circa etatem decem
et octo annorum ibid. ¶ Vir non debet
coniungi in quacumque etate sed solum
etate determinata circa ad generationem
ibid. ¶ Pueri in prima etate usque
ad tertium annum sunt nutriendi cum
lacte vij° pol. ¶ Pueris in prima
etate non debet dari vinum propter egri-
tudines ex ipso procedentes id. ¶ Pu-
eri in prima etate debent assuefieri
ad parvos motus manuum et pedum
ut superfluitates consumantur et membra
propter fluxibilitatem huiusmodi habun-
danter non effluant a figura de-
bita ibid. ¶ In etate infra septimum
annum pueri omnia in quibus assuescunt
sed motus operationes ludi sermones
et ijs sunt quedam ymagines eorum
in quibus commissari debent et qui
via ad ea in quibus post studere
debent ibid. ¶ Non omnes etates
distinguuntur per septennium ibid.
¶ Etates distinguuntur secundum naturalem
dispositionem et mensuram tempore ibidem
¶ A tempore ab etate a loco a potentia potest
aliquid probari esse melius primo
rethorice quod est melius. ¶ Propter etates
loca atque potentie faciunt aliqua
magis videri ibidem. Rethorice tempus
¶ Homines invident propinquis tempore loco
et etate 2° rethorice. ¶ Etates sunt 3
iuventus senectus et consistentia
i. status inter medius inter iuve-
tutem et senectutem id. ¶ Prior etas
sunt felix bo. de conso. li. 2° metro v^to^

Ethayricus. Naturale diligit
ethairicus viij° ethicorum. ¶ Amicicia
fraterna assilatur ethairice i.
coniunctione ibid. ¶ Ethairica i. sil-
nitur ut plurimum secundum unius more id.
¶ In amicicia fraterna inveniuntur
eadem bona que inveniuntur in
ethairica i. commilitonum id. ¶ Non
idem iustum videtur esse observandum
ad ethairicum et condiscipulum id.

Eternitas mundi. Omnia en-
tia que sunt ex necessitate simpliciter sunt
eterna phisice. Primi ¶ Ex eo quod necessarium simpliciter
contingit non esse quod autem non con-
tingit non esse semper est et per consequens
est eternum vj° ethicorum. ¶ Omnia eter-
na sunt ingenita et incorrupti-
bilia. Omne eternum est super tempus et
quod est super tempus est super generationem
et corruptionem id. ¶ Eternitas de-
ondit naturam et scientiam divinam bo. de
con. li. v^to^ prosa sexta etc. Et

Eufortunium. Homines
existentes in magnis enfortu-
nijs et prosperitatibus et considerantes
de se ipsis sunt totum meliores 2°
rethorice. ¶ Divitie robur multitudo
amicorum et cetera que pertinet ad en-
fortunia faciunt homines contumeli-
osos et presumptores id. ¶ Dar-
mon i. deus dat magna enfor-
tunia multis non propter benivole-
ntiam et quia eos diligat sed quia illi spo-
liati illa fortuna recipiant em-
dentiores calamitates 2° rethorice
¶ Enfortunij gravissimum pondus
dummodo est meminisse aliquando in prosperis fuit
quod meminisse credi bo. de con. li. p^o^ prosa 4^a^

Ex. Importat causam efficientem

salz insbme n[...]

sub instrumentalem 2° eth ¶ Vir
tus intellectualis ut plurimum habz
augmentum et generacionem ex doctrina
ibidem ¶ Omnis doctrina fit ex aliq
bus precognitis vj° eth p° post pre
cognitum ¶ Illud quod est ex aliquo
est ei a quo est ut filius qui
est ex patre proximus est patri 8° eth
¶ Ex consuetudine bonis actibus fit as
sequens virtus ij° eth ¶ Non
quidlibet potest fieri ex quolibet x° eth ¶ Ex
quibus res generatur in hec
resolvuntur id ¶ Cognicio totius
habetur ex cognicione parcium p° pol
¶ Origo subiectionis hominum habuit
ortum ex sectatoribus qui dixerunt deos
eorum regi a Iove sic homines volu
erunt se conformari diis ibid ¶ Ser
vitus ex quadam violencia provenit
secundum antiquos ibid ¶ Animal componitur
ex corpore et anima inter que anima est
regens et corpus rectum ibidem
¶ Homines reputant dignum ex bonis
fieri bonum sicud ex homine hominem
et ex bestia bestiam ibid ¶ Natura
habz inclinacionem ad hoc quod ex bonis
parentibus faciat bonos filios sed
aliquando non potest propter impedimentum
ibid ¶ Ex pueris fiunt dispensa
tores policie primo pol ¶ Optima
policia componitur ex tirannide et de
mocracia 2° pol ¶ Civitas est
ex dissimilibus sicut ex anima et cor
pore 3° pol ¶ Animal est ex dissimilibus
ut ex anima et corpore ibid ¶ Anima est
ex dissimilibus ut ex racione et appe
titu ibid ¶ Communicacio yconomi
ca est ex dissimilibus ibid ¶ Ora

speculativa i. alia capitur ex diversa spe
ciarum parcium ibidem ¶ Ex aia
superhabundancia parcium civitatis fit
faciliter principatus oligarticus
democraticus vel tyrannicus 8°
pol ¶ Omnis civitas est composita ex
quali et quanto ibid ¶ Ex falso consilio
quandoque contrahitur verum et bonum consilium ibid
¶ Cuiusque ex falso in incognito bonis evenit
malum quia est si illud falsum esset in con
siliis detectum facilius possz illud ma
lum evitari ibid ¶ Ex malo quandoque
sequitur bonum ibidem ¶ Apud ma
licos policia erat ex hiis que ad
arma usi fuerunt ibid ¶ Apud an
tiquos principes elegerunt ex mili
tibus et ex hiis qui iam utebantur
armis ibid ¶ Ex minus potentibus
in policia mutatur in monarchiam
vel potentatum v° pol ¶ Omne cor
pus componitur ex partibus ibid ¶ Omnis
civitas componitur ex partibus ibidem
¶ Ex parvis negligentiis et transgressi
onibus multis fit sepe magna transgres
sio ibidem ¶ Fere plurimi antiquorum
tyrannorum ex demagogis facti sunt
ibid ¶ Prius ex militibus et rethori
ce et ornate loquentibus fiebant
demagoge ibid ¶ Ex dicere et au
dire aliquid turpium de facile fit aliquid
turpe facere vij° pol ¶ Ex tribus
causis virtuti quis potest laudari
ut ex genitura et ex disciplina p°
reth ¶ Ex virtute et bonitate hominis
oritur bonitas operis et actionum ibidem
¶ Ex preteritis factis indicantes divinantes
futura id ¶ Omnia fiunt ex principio
2° reth ¶ Verisile est ex bonis
bonos esse exortos 3° reth etc.
¶ Sequitur hic textus Excellens

Excellens dicta. Omne si excellens in bono est magis honorabile x° eth. g. eo q[uod] reverentia honoris debetur excellenti bono
¶ Beneficia accipe est sup[er] excessi id.
¶ Beneficia facere est sup[er] excellentis ibid. // Magnificen[ti]a hoc nomen importat excessu x° eth. g. ¶ de magnificentia. ¶ Magnanimus sp[ec]ialit[er] excellere in bono ibid. ¶ Ad magnanimu[m] p[er]tinet se exhibere honorabilem et magnu[m] ad eos q[ui] excellunt in bonis fortune id. ¶ Excellere magnos viros et p[re]c[l]aros in bono est difficile et veneracio ve[ro] s[ed] mediocres est facile id. ¶ Habere et concupiscere concupiscencias delectabiliu[m] co[n]tra na[tur]az excedit t[er]minos malicie h[uma]nae .i. non est malu[m] humanu[m] s[ed] p[e]cc[at]u[m] s[ed] bestiale vij° eth. ¶ Bestialitas excedit maliciaz humanaz id. ¶ Nec libz malicia co[n]cupi[scenti]e et passio[n]is in n[atur]alib[us] excedit t[er]minos humane malicie p[atet] p[er] inductione. O[mn]is malicia sup[er]habundans siue sit insipiencia siue timiditas etc. sunt quedaz dispositiones bestiales et per q[ua]s q[ua]elibz earu[m] excedit t[er]minos humane malicie ibidem
¶ Possibile est esse excessu[m] malicie cu[m] o[mn]ia vicia virtutibz opposita ibid. p[ate]t q[ui]a malicia. ¶ Nonnullusque habitum et motum et operacione[m] non p[otes]t esse sup[er]excessu[m] a bono q[uo]d est bonu[m] et optimu[m] nec[ess]e delectacionis q[ui]t[us] possz esse excessio a bono v[ii]° eth. g. de delectacio[ne]
¶ Unicuique habitui et operacioni est excessus melioris et est eciam aliquis delectacionis excessus q[ui]t[us] ibid. ¶ Potentes non in bono inveniuntur tales q[uia] sicud alios excedunt potencia q[uo]d sic excellant in virtute viij° eth. ¶ Superexcedencias et sup[er]excessi opus et virtus sunt dissimiles et diverse ibid. ¶ Ut plurimu[m] excellunt hoies in omnibus bonis id.
¶ Tam amicicia paterna q[ua]m regalis consistunt in quodaz sup[er]excessu vnius ad aliu[m] viij° eth. ¶ Superexcellenti est plus tribuendu[m] de honore et superexcesso plus de lucro ibid. proba[tu]r q[ui]a honor.
¶ Honor debz tribui p[er]sone sup[er]excellenti ibid. ¶ In urbanitatibus .i. in civitatis disposicione civitatu[m] excellentibz q[ui] aliquid fecerunt pro co[m]unitate tribui[tu]r honor et in digentibus pecunia ibid. ¶ Nam honor debz attribui excellenti p[er]sone p[atet] hoc s[ed] q[ui]a honor. ¶ Persone excellenti non co[n]venit ad lucru[m] recipe s[e]c[undu]m co[n]mutatore viij° eth.
¶ Effaciens in p[er]fecciones sup[er]excellit ip[s]um paciens x° eth. ¶ Benefactores habent se ad sicud sup[er]excellens beneficiati tamq[ua]m sup[er]excessu ibid. ¶ Benefactores excellunt beneficiatos in hoc q[uo]d est amare et in hoc q[uo]d est amicabile ibidez
¶ Nam studz se excedere in opibz virtutis ille tribuit sibi ip[s]i optime et ea que sunt maxime bona .g. s[ecundu]m bona honesta x° eth. ¶ Nam studz excedere in bono honesto largi[tu]r optima ei q[uo]d est principalissimu[m] in eo s[ed] intellectum et co[n]i ibid. ¶ Nam studz excedere in bono honesto facit q[uo]d o[mn]ia alia .i.

omnes partes a se obediunt intellectui
ibidem ¶ Cum incipit excellere in hominis
honestis maxime amat se ipsum idem
¶ Virtuosus magis eligit excellenter
vivere per unum annum quam per
multos annos vivat qualiter
cumque i. mediocriter et remisse idem
¶ Non est possibile unum hominem
secundum amorem carnalem excelle[n]ter
amare plures amasias ibidem
¶ Operationes politice et bellice omnes
alias operationes virtutum moralium
precellunt tam pulchritudine quam
magnitudine x° ethicorum g[lossa] ex- politica
¶ Intellectus licet sit parvus mole tamen
potentia vigoris et preciositate nobi-
litatis multum super excellit omnia ali-
a que sunt in homine idem ¶ Intellectus
super excellit omnia alia que sunt
in homine potentia vigoris et preciosi-
tate nobilitatis ibidem ¶ Amato-
res pecunie excessive sunt vitu-
perabiles 2° pol ¶ Non secundum ex-
cessum bonum excessum debent distri-
bui principatus 3° pol ¶ In aggre-
gatibus civitatis secundum excessum
voluntatis est distributio hono-
ris ibidem g[lossa] ex honor ¶ Excedens
omnes alios in virtute sine comparatione
non est pars civitatis nec
civis sed est super civitatem ibidem
¶ Homo excedens alios in virtu-
te est sicud deus ibidem ¶ Excedentes
alios in virtute sine comparatione
ad illos non est lex sed sunt sibi
ipsis lex ibidem ¶ In optima poli-
cia sine comparatione excedens ali-
os in virtute non debet expelli
vel relegari idem ¶ Excellens omnes
alios in virtute non debet umquam

et quasi non principari quia sic princi-
pari sibi esset acsi vellemus princi-
pari Iove aliquando aliquando non ibidem
¶ Excellens omnes alios in virtute
dignum est quod sit semper rex et quod
sibi omnes alii letanter obediunt idem
¶ Unum genus excedens alia in virtute
iustum est esse regale etiam exce-
dens omnes alios in virtute iustum est
eum esse regem et dominum omnium 3° pol
¶ Cum excedit omnes alios in virtute
non debet occidi nec expelli nec rele-
gari nec ad tempus principari sed semper
ibidem ¶ Pars non est apta nata
excellere secundum totum ibidem ¶ Demum
mediorum in civitate quidam excedunt
alios secundum genus et nobilitatem
quidam secundum virtutem 2° pol ¶ Val-
de excellentes defacili inimantur
aliis et in magnis sunt valde necessarii
2° pol ¶ Excellentes pauperes de-
facili astucias inveniunt et in pravis
sunt valde necessarii idem ¶ Nimis ex-
cellentes in civitate non amant
principes civitatis ibidem ¶ Excessus
divitum magis corrumpit civitatem
quam excessus pauperum 2° pol
¶ Excellencia in nobilitate civibus est
causa corruptionis policiarum v^to^
pol ¶ Ordinandum est in policia
per leges quod nullus in policia nimis
excedat nec in amicis nec in divitiis
et si talis est ordinandum est quod talis
ex civitate habitet v^to^ pol ¶ Ex-
cessus in super accipiendo pecuniam
ab tyrannia sunt sed super gressiones
bonorum regales v^to^ pol ¶ Necesse
est quod ille habeat aliquos exces-
sos omnibus qui non habuerit potentiam
in principando limitatam vi° pol

¶ Omnis organi vtilis excessus accio
ne aut nocet aut prodest vii° pol
¶ In bonis autem non est superfluitas et
excessus vituperabilis ibid ¶ Excess
sus bonorum exterioru accione aut
nocet aut nichil prodest ib ¶ Simi
liter bonum vtilis excessus nocet aut
nichil prodest. quod intendo de vtili proprie
dicto scilicet quod solum est bonitate sed ad
quod ordinatur ¶ Excessus bonitatis a
quorumdam bonorum mensuratur secundum excessum
illorum quorum sunt bona ib ¶ Excel
lens multitudo hominum non potest particis
pare ordine vii° pol ¶ Excellentem
multitudinem hominum bene regi est opus
diuini virtutis ib ¶ Nullus dux
exercitus potest principari multitudini excedenti
ibid ¶ Si in ciuitate inuenitur
aliquis qui tantum differunt ab aliis quan
tum credimus homines diuos et heroycos
differre ab aliis hominibus et quod habeat
excellenciam secundum corpus et animam et
quod excellencia illorum qua ad alios
sit manifesta illos semper oportet principari
et alios vii° pol ¶ Excedentibus quere
tur et amplius primo reth ¶ Excessiu
dicitur quod in existit et respicitur in ma
iori ibid ¶ Si maximum in aliquo
genere excedit maximum in alio gene
re contenta illius generis excedunt con
tenta alterius generis et conuertitur exemplum si
maximus vir est maior maxima mu
liere tunc vniuersaliter viri sunt maiores
mulieribus ib ¶ Proporcionaliter habent
se excessus generum et excessus maxi
morum que in ipsis generibus sunt ib
¶ Si aliqua bona excellenciora operantur vna
ib primum bonum quod excedit ib primum
in alio in quantitate illa sunt maiora
bona ib ¶ Id quod est multociens ex

cedit id quod est pauciens ibidem
¶ Meliorum sunt excellencie melio
res et pulchriorum sunt excellencie
meliores ib ¶ Usus fortiorum id est
magis forcium excedit vsus aliorum
voluntate ibid ¶ Excellentes vsus ¶ Ex
cedentes in virtutibus sunt lau
dandi ibid ¶ Augmentacio est
in excellencia id est consistit in ex
cellencia ibid ¶ Excellencia est
de genere bonorum ib ¶ Excellen
cia insinuat virtute ibidem
¶ Inferentes contumelias aliis pu
tant alios excellere 2° reth etc
¶ Homines prudentes et excellentes
credunt quod plus sit conueniens magis
pendi et habere in magno pon
dere a minoribus secundum genus secundum po
tenciam et secundum virtutem et vniuersaliter in quo
excedit alios multum et si in quo non
honoratur irascitur exemplum ut di
ues excedit pauperem in pecuniis
et rethor idyotam 2° rethoricorum
¶ Ira est de excellencie ibidem
quere ira ¶ Vilipensio habet esse
in excellentibus vide vilipensio
¶ Potentes indignantur et irascuntur
propter excellenciam ib ¶ Excellen
tes alios audaces ibid exemplum vide
audax ¶ Propositis duobus que ex
ceduntur ab eo id quod magis exceditur
est eligibilius 3° top etc

Eubolia ¶ Non solum non omnis
opinio est eubolia sed eciam nulla
vi° eth ¶ Eubolia non est sine rone
inquirere ibid ¶ Eubolia differt
ab opinione quia talis importat
aliquid determinatum illa non videlicet
eubolia quia non est enunciatio aliqua
veri sed pocius inquisicio ¶ Et econtra

opinio non est inquisitio sed est que-
dam determinata enunciacio opina-
ti ibidem ¶ Non omnis rectitudo
consilij est eubolia probatur per quatuor
condiciones eubolie ut quia aliqua
est rectitudo consilij ad finem ma-
lum sed eubolia est consiliatio ad fi-
nem bonum et hijs condicionibus utitur
in descripcione eubolie ¶ Nota quatuor
condiciones eubolie prima quod sit
rectitudo consilij in ordine ad bonum
finem / secunda quod sit consiliatio ad in-
veniendum medium bonum ad finem
bonum / tercia quod sit rectitudo consilij in
tempore conveniente / quarta quod debet esse ad
attingendum finem bonum simpliciter
ibidem ¶ Eubolia solum est rectitudo
talis consilij que ordinatur ad con-
secucionem boni finis etc. Sequitur

Eudoxia / Sermones eudoxij
magis credebantur propter virtutem mora-
lem que erat in ipso quam propter se
ipsos id est propter efficaciam quam essent in ipsis
x° ethicorum ¶ Eudoxius videbatur esse
temperatus differenter ab alijs quia quia
excellenter et quasi extraneo modo fuit tem-
peratus ibidem ¶ Eudoxius dum dixit
delectacionem esse quid optimum non vide-
batur hoc dicere tamquam amicus delec-
tacionis et quasi fugiens delectacionem
sed quia sic se habet ibidem ¶ Sentencia eu-
doxij tercia est ab omnibus fugi-
enda ibidem / Et sequitur item

Eugolia / Non est sciencia quia
sciencia non querit sed eugolia que-
rit et est cum quadam inquisicione
vj° ethicorum ¶ Eugolia est quedam con-
silium id est inquisitio consiliata ibidem
¶ Eugolia non est eustochia probatur
eustochia sit valde velociter eu-
golia cum deliberacione / secunda quia

sit cum esse solercia cum eustochia
est solercia ibidem ¶ Eugolia sit
cum inquisitione rationis eo quod est consi-
liativa ibidem ¶ Eugolia non est
velox in coniecturando probatur quia boni
consiliatores multo tempore consiliantur
ut diligenter ponderent et inveniant
que circumstant negocio de quo agitur
ibidem ¶ Eugolia non est opinio
probatur licet opinans non sit certus tamen
iam determinavit se ad unam partem
contradictionis quod non contingit con-
silianti et invenienti eugoliam ibidem ¶ Eugo-
lia est quedam rectitudo probatur nullus
recte consiliatur sine rectitudine
sed per eugoliam quis recte consiliatur
ibidem ¶ Eugolia non est rectitudo
sciencie probatur opposita nata sunt fieri
circa idem sed rectitudo et peccatum sunt opposita
igitur cum conveniunt uni et reliquum sed
sciencie non convenit peccatum ibidem ¶ Eugo-
lia non est rectitudo opinionis probatur
rectitudo opinionis est veritas sed rectitu-
do eugolie dicitur bonitas quia ille dicitur
recte consiliare qui bene consiliatur
¶ secunda ratio illud de quo est opinio iam
determinatum est quantum ad opinantem
licet non ad veritatem rei sed eugolia
non importat aliquod determinatum quantum
ad eubolum sed ad hoc de eo inquiritur
per euboliam ibidem ¶ Eugolia non
importat aliquod determinatum quia non est
sine ratione inquirente modo dicto ibidem
¶ Eugolia non est enunciacio alicuius
rei sed potius inquisitio ibidem ¶ Non
est eugolia vera id est recta consiliatio
secundum quam aliquis adipiscitur quod oportet
non tamen per medium optimum per quod
oporteat adipisci ibidem ¶ Vera
eugolia est rectitudo consilij que
attenditur secundum id quod est utile ad

finem et quod est de fine bono tamquam oportet
et commodo quo oportet et in eo tempore quo oportet
ibidem ¶ Secundo diffinitionem eubolie est
rectitudo consilij ad finem bonum simpliciter
per media congrua que complentur tempore
congruenti ¶ Vel sic est rectitudo consilij
que attenditur secundum aliquod utile et con-
ferens ad bonum finem cuius estimator
habet ipsa prudentia ibidem ¶ Eubolia
est duplex · simpliciter dicta que dirigit
ad finem simpliciter scilicet qui est finis communis
totius humane vite / Alia est particularis
que dirigit ad finem particularem ibidem

Eundem Impossibile est eun-
dem simul et semel esse divitem et pauperem
2° pol ¶ Eundem oportet prius esse subdi-
tum et postea principatum vij° pol etc.

Eustochia Eubolia non est
eustochia vj° ethicorum quia est eubolia
¶ Eustochia fit sine deliberatione
rationis et inquisitione ibidem ¶ Eustochia
est velox in coniecturando quod scilicet inue-
niendo quod sit bonum et utile ibidem
¶ Eustochia aliud est a solertia ibidem
¶ Eustochia extendit se ad specula-
bilia et agibilia solertia solum ad
agibilia ibidem etc. Eucrasia Eu-

Eutrapolia Est virtus secundum quam
se quis habet bene in ludo et ex nimio ha-
bundans dicitur bomolocholia · bomo lo-
chia · deficiens agroikia 2° ethicorum
¶ Eutrapolia non solum consistit in
sermonibus seu collocutionibus sed etiam
in operationibus exterioribus 4° ethicorum
¶ Proprius actus eutrapolie est audi-
re et dicere ea que sunt in ludo de-
lectabiliter et decenter quia utrumque est
invenire differentiam quod decenter fit prout hic
patet ad virtutem sed in ludis contingit di-
cere et audire quedam convenientia et
decentia videlicet pro statu ludi liberalis

et similis disciplinati et indisciplina-
ti / 2° eodem quarto 4° ethicorum
¶ Eutrapolie congruit id quod est
proprium eudoxye quia est bene aptus
et dispositus ut delectabiliter
alijs commisceatur ibidem ¶ Affabili-
tas veritas eutrapolia que ut
probatur omnes sunt circa communicationem
sermonum et operum similium · sicut veritas
consistit circa veritatem in dictis et factis
eutrapolia circa delectabile in
ludis · affabilitas circa delectationem
in serijs etc. ¶ Moderate

Eutropolus sic dicuntur in lu-
dis dicitur eutropoli i. bene sententes
4° ethicorum ¶ Proprium eutrapoli est
audire et dicere iocosa et honesta
quia tales motus quibus aliquis fi-
unt tristi superhabundanter vel di-
minute vel moderate videntur esse
quedam dispositiones moralis dis-
positionis interioris ibidem ¶ Bomol-
chi dicuntur ab eutrapolis ibidem ¶ Eu-
trapolus scilicet talia sustinet ab a-
lio audiendo qualia dicere vel au-
dire convenit Secundo quia illa que pa-
tienter aliquis sustinet audiens ab
alio hoc secundum bonum more videtur
facere alijs ibidem ¶ Eutrapoli
utuntur convitio et derisione vim capi-
endo illos terminos in ipse prout con-
vitium est improperatio alicuius quod apparet
esse vitium et licet non sit et derisio
pro insultatione iocosa et non
capiendo ipse prout convitium est im-
properatio vitij et derisio insultatio
in contemptu facta alicuius ibidem
¶ Eutropolus et liberalis quia habet
mentem liberalem ab immoderatis
passionibus in convitijs irrogan-
tia solatij dicit sibi esse lex quod con-
siderando apud se actionibus con-

vitijs est cauendu et in quibus est
insistendum ibid ¶ Bomolochi
eutrapoli appellantur a malis
non aut a virtuosis ibid ¶ Eutr
apolia est quedam erudita contum
elia 2o reth' g. Requirere contumelia
¶ Iuuenes sunt eutrapoli .i. bn se
uertentes ad ludum ibid ¶ Senes
non sunt eutrapoli .i. iocosi 2o reth'

Exclamatio tiua ¶ Exclama
tiua 2 exclamatio e ex pus p'o reth'
¶ Principalissimum q in exclamatiua
attendi' est pus q' sm existencia
oms exclamates laudant uel
vitupant id ¶ Oms exclamates
sm existencia laudant uel vitu
perant id ¶ Maximum exclamato
ris instrumentu est augmentacio
p'o reth' ¶ Sepe exclamates co
uertut se ad preterita rememorates ea
2 ad futura pronunciantes 2 pconia
cntes de hijs q'mus principalissim
in tali negocio e tpus pns ibid
¶ Finis est exclamatis e pulchr
turpe ut laudando ondat nego
cia aliq est pulchr vitupando
turpe ibid ¶ Signum q finis in
exclamatione sit assequi pulc
2 uitare turpe est q' laudantes
2 vitupantes solu attendut pul
chru 2 turpe 2 nichil attendut
uera illi quos laudare intendut
egerunt conferenda ul nociua s
sepius ponut in laude q aliquis
pmpedens qd erat ei pficium et
conferens egit qd erat pulcr ut
laudant achillez q vicit patro
tulu amicu suu sciens q si inca
ret eu oporteret eu mori cu ta
posset viue si non auxiliaretur id
¶ Nate est exclamati 2 delibera

habere ppocs de possibili 2 inposs
bili tanqm accti sm rethoica 2
negocijs eisdem id ¶ Possibile 2
inpossibile sunt accti sm 2 nego
cijs rethoicis s exclamato deli
beratio 2c sile magnu 2 paruu
ibid. q rethoica ¶ Augmentatio
est conuenientissima exclamatis q'
exclamates accipiut acciones con
fessas .i. maifestas circa nichil
restat supponere magnitudine
2 pulchritudine opacois dicendo
illas acciones gfessas esse magis
2 ex hoc excludere magnitudines lau
dis p'mo reth' ¶ In exclamatiuis
auditor h s se ut index g' q' in ex
clamatiuis du collaudamq aliqn
auditores se habent ut inditees
attendentes virtu tre laudamq
2o reth' ¶ Ad exclamatiuam orom
si sit scripta duo requirut' p'mo
q legi .i. ppom populo 2o debz
indicari .i. debz expom circa requir'
q dz diuidi .i. distingui s q puccta
cim 2 distictum dz proferri eo q or
talem elucucoz esse delectabilez
et non esse delectabilis nisi distic
tim pferre 3o requitur q debet
esse temporata 2 liberalis .i. me
dia 2 non magnifica nec deiecta g
liberale cui est mediu inter pro
digu 2 auaru ul magnificu 2 de
iectu 3o ibi requir' omis virtus
moris .i. omis alia condicio que e
illi9 virtutis q pt face apparere
locucoz esse moralem 3o reth'
¶ Prohemium in negocio exclama
dz inape a laude ul vitupio id
¶ Ea que sunt fistulatoru sunt
silia exclamatis g sicud fistula
tores intendut laud ul vitupiu

ideo sequitur te et propter te et propter tua
vel predictas laudant te fistulatores
ut te depredentur et dampnificant ibidem
¶ Narratio in exclamatis non debet
afferri continuam sed secundum partem et dis-
tinctam ibidem de narratione ¶ In excla-
matis electio multum valet et facit quod
talia que sunt ex electione sunt ho-
nesta et laudabilia quia nullus em
laudatur in hijs que sunt a fortuna
sed in hijs que agit per se ipsum et ex
electione sunt conferentia ad laudan-
dum et per hoc erit augmentatio excla-
matiui negotij ibidem ¶ Sic utendum
est persuasione in negotio excla-
matiuo quod ibi orator interponat
laudibus aliorum quia quod per aliorum
acta possumus consurgere in laudem
persone commendande sicud ysocra-
tes facit qui semper inducit alium per
cuius acta commendat personam quam comme-
dare intendit ibidem etc.

Exercitium ¶ Exercitium congruum
conseruat sanitatem 2° ethicorum ¶ Exerci-
cia commensurata saluat virtutem tam
moralem quam corporalem ibidem ¶ Sup-
habundantia exercicii et deficientia cor-
rumpunt virtutem moralem et corpora-
lem ibidem ¶ Superhabundantia exercitii
a corporis corrumpunt fortitudinem quia quod
per nimium laborem debilitantur virtutes natura-
les corporis et ex defectu exercitij membra
remanent mollia et debilia ad la-
borandum ibidem ¶ Bene policizate
non expedit exercitari tantum ad unam
virtutem sed ad omnes viij° pol ¶ Lace-
demones quamdiu exercitabant se in
arte luctatoria et in alijs labori-
bus agonisticis preualuerunt vi-
tim ... sibi vincentes eos sed quando non
fuerunt exercitati in talibus vincebantur

a vicinis ibidem ¶ Exercitium ut in
pluribus efficit sanitatem 8° ethicorum
quia exercitium sanitas ¶ Exercitatio est
causa bene habendi ibidem ¶ Homines
diligunt suos filios et exercentes ea
que ipsi exercent 2° rethoricorum

Exercitus ¶ Non dicitur exercitus
exercitati oportet plures duas 3° pol ¶ De
ductatu exercitus magis potest conside-
rare ad legislatorem quam ad politicum
ibidem ¶ Ductatus exercitus magis
debet committi habenti potentiam mili-
tarem quam virtuoso non habenti
v° pol ¶ Ad ducem exercitus et
rectorem ciuitatis requiritur scientia
ibidem ¶ Principatus exercitus indi-
get experientia vj° pol etc.

Exhibeo ¶ Non omnia sunt
exhibenda eidem sed quedam ista et
quedam ista quia indigenti est magis
subueniendum in pecunijs et domi-
nis et senis magis sunt exhibendi
honores et reuerentia ix° ethicorum ¶ Ma-
gis est exhibendum beneficium vir-
tuoso quam amico non virtuoso ibidem
de virtute ¶ Non omnia sunt exhibe-
nda patri ibidem de patre ¶ Filij debent
parentibus exhibere honorem ibidem
de filius ¶ Dijs exhibendus
est honor ibidem ¶ Filij non debent
parentibus exhibere omnem honorem et
omnia que spectant ad honorem ibidem
¶ Filius non tenetur patri exhibere illum
honorem quem exigunt sapientes vel
duces exercitus ibidem ¶ Patri exhibe-
ndus est honor paternus matri
maternus ibidem ¶ In hijs que sunt
unius generis non est difficile
videre quibus honor est exhibendus
unicuique ibidem ¶ Homo debet se fami-
liaris exhibere ei ad quem amicus

dyssolvit q2 si neqi factus fuisset a
micus ix° eth. etc. ¶ Tam duo
Expedit ens qui suo nali
expedit q dns regat seruu et suus
seruiat dno tn idem expedit toti
et parti primo pol. ¶ Idem expedit
toti et parti g sz q pars continca
a toto ibidem ¶ Idem expedit cor
pi et aie ut sz corpus regat a baia
¶ Non expedit ciuitati q uxores
et filij sint cives omnibus 2° pol
¶ Non expedit ciuitati destruere
appellationes amicabiles ibid.
¶ Hoc no expedit ciuitati ex qbus
sunt voluptuose mala sz homicidia
ibidem ¶ Non expedit ciuitati
dyssolutio ciuitatis ibid. ¶ Non
expedit cogere cu ppinqs id. ¶ Ma
gis expedit ciuitati q possessio
nes cives sint pprie q2 omibus cives
ibid. ¶ Non expedit ciuitati q
possessiones cium sint equales
q2 dant occasione seditionibus
et indignationibus inter nobiles
et ignobiles ibid. ¶ Non expedit
ciuitati q ymbz inbemes vale
ciuitati reputter horez ibidez
¶ Non expedit ciuitati q leges
paterne antiq amoneat id.
¶ Expedit ciuitati q virtuosi princi
pentur id. ¶ Non expedit reges
eligere de vno determinato gene
2° pol ¶ Non expedit in eqles
habere eqle alimitu 3° pol
¶ Non expedit vnis principatus in lt
silibus ibid. ¶ Expedit ad sa
lute politie ut omnes leges atti
gant ad conservationem politie v^to
pol ¶ Non expedit in ciuitate
bn ordinata omes possessiones

esse cives et nullas pprias 1° pol
¶ In ciuitate optima expedit q sint
continua conia ibid. ¶ Expedit eos
dem principari vno et alias vno
sz fm suppositu alias fm aliu
modu sz fm iuuenes et senes id.
¶ Legislatori expedit ferre leges
circa conversacoz hom et circa dimsio
nes agibilium sz circa utilia et fm se
bona ad dirigendu in eis vij° pol
¶ Expedit ciuibus habere potenciaz
operandi operationes virtutu pertinentes
et debellare et ultius speculari et in
tranquillitate viuere et magis hoc qu
to hoc est melius id. ¶ Expedit ci
uibus posse agere utilia que sunt
ad finem et magis que sunt fm
se bona ibid. ¶ Per legislatore
studiosu expedit considerare ut ciues
sic se habeant et ad ciues et ad ad
uersarios ut no subiciunt illos
iniuste qui no sunt naliter serui
et qui non sunt digni ibid. ¶ Dif
ficile est bn iudicare in pno qui de
iustu et quid expediens primo reth.
¶ Dementia est diminutio expedi
entiu vi° top. ¶ Ome expediens
est iustu ibid. etc. ¶ Sequitur
Expello ¶ Semper delectatio
delectabilior expellit minus delec
tabilez x° eth. ¶ Operatio delecta
bilior minus delectabilez expellit id.
Expense ¶ Magnificencia non
extendit se circa omes operationes que
sunt in pecunijs que recipiunt ex
pensas sz solu circa operationes sump
tuosas 4° eth. ¶ Magnificencia
in ipis expensis et sumptibus sup
excedit liberalitate in magnitudine
sumptuu et expensarum sicud ipm no
per ibid. ¶ Non eodem mo est

faciendā magnitudo expensaꝝ
cū quosdʒ hoīes pʳ magnificas dʒ
alias expensas facere cū pncipe
ꝛ alias cū architectore ibidē ¶ Ex
pense que sunt cū cultu diuū de
bent esse que⁹ tociū tamᵗᵃ ſᵒ pol.

Experiencia Cum hʒ expige
ciaʒ in rebus huamis uel per se
ipm habʒ pncipia operabilium qu̅
potens ea considerare p̄ se ul fa
aliter suscipit ea ab alio docente
et suadente pmo eth̄ ¶ Per expi
genciaʒ tpis artiū adiumenta
facta sunt ibidem .q. ꝯ tepus
¶ Virtus intellectual. ad sui aug
mentū ꝛ perfectoꝝ et generacōm
indiget experimeto ꝛ longe tpe ꝛᵒ
eth̄ ¶ Prudencia non solū per
experimentū colligiʳ sʒ p motū astroꝝ
qm expigencia longi tpis non p̄si
tuit ibid ¶ Milites pp̄ter coꝝ ex
pienciaʒ videntur esse fortes in
rebus bellicis ꝫᵒ eth̄ ¶ Propter
expigenciaʒ diuisi in diuisis rebus
et accoibus dicu̅r esse fortes .q.
ut naute pp̄ter coꝝ expigenciam
sunt fortes in picculo maris ꝛ me
dia in certitudinibus ibid ¶ Multa
sunt gesta ignig belli ꝛ in bello
que milites pp̄ter expigenciaʒ co
gnoverunt esse mania .q. ꝯ mi
lites ¶ Milites in bello pp̄ter ex
pigenciaʒ marie pnt facꝭ et
aggrauare adu̅sarios sʒ non
aggrauari ab eis ibid ꝯ miles
Milites in bello ideo pnt se bene
custodire ab ictibus ꝛ pcute ali
os qꝛ pp̄ter expigenciaʒ potentes
sᵗ faciliter uti armis ibid ¶ Mili
tes pp̄ter expigenciaʒ ꝛ arte bel
landi bellant cū alijs inexptis

sicud armati cū inermis ibidem
¶ Milites in bello pp̄ter expigenciaʒ
bn̄ agunt sʒ non pnt sustinere di
uersima pd per expigenciam
sunt cognita ipa singularia opa
vjᵒ eth̄ ¶ Multitudo tpis facit ex
pigenciaʒ ibid ¶ Senes pp̄ter
multaʒ expigenciaʒ habent cau
diciam de opacoibʒ ibid ¶ Iuuen
cuta pfecta oꝛ magnaʒ expige
ciaʒ accipe de aīco ꝛ in longa con
suetudine fieri aīm ᵃ opā viijᵒ
eth̄ ¶ Simulus habere expige
ciaʒ de pfecta amicicia ē mlcū
difficile ibid ¶ Ad amiᵃᵇ inpstas
non requiritur longa expigencia ibid
¶ Nichil prohibʒ aliquem pp̄ter
expigenciaʒ qm hʒ bene curare
aliquaʒ infirmitatē eciaʒ nesciᵗᵉ
pncipia qnia dū tn̄ diligenter
consideravit acciden̄ in vno quoqʒ
et ex hijs procedit ad opus ꝛᵇ
eth̄ ¶ Nundaʒ videntur esse op
timi media respctu sui ipoꝝ pp̄ᵗ
expigenciaʒ qꝫ de actibus pp̄ijs
cū tn̄ in nullo pnt aliū profiteᵣe
ibid ¶ Aliquis pt per solaʒ ex
pienciaʒ bn̄ opari circa aliq pti
cularē sine cognicōe pncipiū
qm in illius artis ibid ¶ Expi
genciaʒ ciuilis consuetudinis non
parū videtur conferre ad hoc ut
homo fiat politicus pbaʳ qnia
aliter aliqui non fierent mag
politici per expigenciaʒ vite po
litice qꝫ aliqui alij qꝫ est fl̄m
.q. qꝛ illi qui habent expigencia
et actoꝝ poli͛ pncipia ꝛ cciuis
agunt politica qꝫ illi qui habēt
solaʒ roꝫ de politicis sine expigeᵃ
xᵒ eth̄ ¶ Homines sunt mag poli

tia per experientiam vite politice
quam aliquam aliam ibidem ¶ Item hui
atoz et experientiam politicam pmp
tius et citius acquirit politicam quam
illi qui habent solum vocem de poli
ticis sine experientia et in minori ope
plus proficiunt non expertis secundum eum
ibidem ¶ Hijs qui desiderant acq
sire de politica videtur esse opus
ipsa experientia vite politice ibidem
¶ Iudicium in operabilibus non ha
betur sine experientia patet in hijs
operibus que fiunt secundum musicam
quia illi qui sunt experti circa singula recte
iudicant musicalia et intelligunt
quibus vijs et qualiter perficiuntur
huiusmodi operationes similiter et perfecti me
dici optime intelligunt que oportet
attendere ad sanitatem recuperan
dam et qualia antidota et potio
nes quibuslibet personis respondere
ant et concordant ibidem ¶ Dia
que pertinet ad operatorem humanam
habent liberam contemplatorem tamen
necesse est quod habeatur experientia circa
ea primo pol ¶ Ex ordinatione et ex
perientia acquiritur robur et excelle
tia in magistris 2o pol ¶ Principa
tus bellicus et custodie civitatis
experientia indiget et fidelitate vijo
pol ¶ Custodes portarum civita
tum et murorum et inquisitores insidi
arum et ordinationes circa id facien
tes indigent experientia et prudentia
ibidem ¶ Lacedemones olim princi
pabantur in illius propter experientiam
armorum et exercitacio principatum
vijo pol ¶ Longa experientia facit
rectum iudicium viijo pol ¶ Senes
habent experientiam de malo 2o
rethorice ¶ Senes cognoscunt et sapi
unt quid sit parum et malum propter ex
perientiam ibidem etc. ¶ Sequitur

Expertus

¶ Auditor scientie
moralis debet esse expertus et eru
ditus primo ethicorum circa moralia ¶ Ex
perti et actiui plus proficiunt in opera
tionibus quam scientes sine experientia quia scien
tes et experti quod leves carnes sunt
faciliter digestabiles tamen non indu
cunt quia non experti liceret etiam scie
tes a... patet ad experientiam vjo ethicorum
¶ In practicis oportet attendere et credere
hijs qui opinantur et enunciant circa
operabilia ut sunt homines experti se
nes et prudentes ibidem ¶ In practic
entia bene et operationibus qui habent
experti senes et prudentes de operabili
bus non minus attendere quam demonstrationibus
que nate sunt fieri in tali materia
ibidem 6o ethicorum practica ¶ Item sunt
experti circa singula operabilia recte
iudicant patet ut qui sunt experti in
musicis recte iudicant et intelli
gunt quibus vijs et qualiter perfici
antur tales operationes ¶ Similiter et
perfecti medici et optimi intelligunt
que oportet intendere ad sanitatem
recuperandam et qualia antidota
et potiones quibuslibet personis corres
pondeant 10o ethicorum ¶ Experti in mu
sicis recte ibi iudicant et experti in
medicina recte iudicant ibidem ¶ Similiter
expertus in sua facultate recte iu
dicant ibidem ¶ Remedia medi
cinalia scripta solum expertis viden
tur esse utilia sed ipsis nescientibus
vel experientiam singularium non
habentibus sunt quasi inutilia ibidem
¶ Experti ad aliquid et bene noti ad illud
faciliter homines putant dirigere et
efficere illud primo rethorice

Dupliciter homines non patiuntur timores quando non fuerint experti nociva et terribilia quando propter experientiam habent auxilia per que putant evadere 3o ethicorum. Extra timor. Assimilantur omnino inexperti aut omnino experti 3o ethicorum.

Iuvenes non diu sunt experti indifferentia ibidem. Extra iuvenis. Illas sententias loqui seniorem credite et expertum de rebus ibidem. Non est tamen indecens expertum loqui sententias sicud est indecens ipsum mithologizare id est loqui fabulas vel fabulare ibidem.

Externum tertia. Divitie et alia bona fortune conferunt ad exteriorem decorem magnitudinis 4o ethicorum.

Proprium magnanimi est quod nullo sit admirativus eorum que exteriora sunt ibidem. Extra magnanimitas. Sicud corpora iudicatur ex motibus exterioribus ita per exteriores mores hominum et operationes discernuntur dispositiones interiores 4o ethicorum. Ab exterioribus operationibus semper aliquid accipitur quod propter ipsam actionem quod est magis vel minus eligibile secundum proportionem ad ipsam actionem operationem virtutis 10o ethicorum. Extra operatio. Voluntates hominum non sunt manifeste sine operationibus exterioribus 6o ethicorum. Extra voluntas. Virtutes morales consistunt in communicatione humana indigent exteriori actione quam sine propriis instrumentis agere non possunt ibidem. Ad hoc quod sit manifestum de aliquo an sit fortis vel iustus vel temperatus indiget aliquo exteriori circa quod operatur sive virtus appareat ibidem 10o. Extra indiget. Nec temperatus nec fortis nec equus potest esse manifestus et cum quo communicent in operatione sua exteriori ibidem. Virtus moralis consistit tam in electione quam in operatione exteriori ibidem. Extra virtus moralis. Ad operationes exteriores opus est homini multis amicis et instrumentis ibidem. Felix cum sit homo indiget exteriori prosperitate 10o ethicorum. Opera exteriora sunt signa interioris actionis virtuosi 3o rethoricorum etc. Non enim.

Extraneus. Similiter convenit consiliatos et extraneos curare 8o ethicorum.

Non innatum fratrem et auxilium subtrahere fratri in necessitate est magis indecens quam exhibere extraneo 8o ethicorum.

Amicitia que est inter filium et patrem est maior quam que est inter extraneos ibidem. Non idem iustum videtur esse ad quoscumque et ad extraneum ibidem. Magis tenemur ad largire bona quam extraneis 9o ethicorum. Melius est cum amicis et propinquis cum bonis quam cum extraneis quibuscumque indiget commorari ibidem. Tyranni a suis subditis non custodiuntur sed ab extraneis 3o politicorum. Civitates que receperunt plures passe sunt sediciones et divisiones 5o politicorum.

Bone actiones que fiunt circa alios et extraneos sunt magis laudabiles quam que fiunt circa seipsos 1o rethoricorum. Homines extranei propter dissuetudinem sunt nobis admirabiles sed cives propter consuetudinem redduntur contemptibiles 3o rethoricorum. Extraneum eloquium est admirabile ibidem. Omnes illi sunt admiratores extraneorum ibidem. Et cetera.

Extremitas. Omnis virtus in extremitatibus corrumpitur et in medietate salvatur quia medietas

non est attendenda s(ecundu)m delecta/
tione(m) q(ua)ntitatis s(ed) s(ecundu)m r(ati)o(ne)m recta(m) 2° eth(icorum)
¶ Utraq(ue) malitia s(cilicet) tam sup(er)habun/
dan(tia) q(ua)m defectus h(abe)t r(ati)o(ne)m ext(re)mi in/
q(ua)ntu(m) desistit vel habundat a me/
dio ib(ide)m ¶ Vitiu(m) h(abe)t r(ati)o(ne)m extremi ib(ide)m
¶ Virtus in q(ua)ntu(m) est quedam rectitu/
do et (con)formitas r(ati)o(n)is h(abe)t r(ati)o(ne)m alicui(us)
extremi q(uo)d est bonu(m) ibid(em) ¶ In
extremis non est querendu(m) medi/
u(m) ibid(em) q(uestio) 2 p(ro)batio(n)e(m) (contra) mediu(m)
¶ Extremu(m) superhabundans circa
honores dicitur philotomia et
extremu(m) deficiens aphilotomia
3° eth(icorum) ¶ Illi q(ui) sunt in extremo circa
virtute(m) honoris contendunt de
media regione ibid(em) q(uestio) (contra) ho/
nor(em) ¶ Extrema virtutu(m) nec sunt
recta nec laudabilia s(ed) vitupera/
bilia ibid(em) ¶ Iactantia et yronia
sunt extrema veritatis ib(ide)m ¶ Extre/
ma circa eandem virtute(m) (con)trariantur
ad inuice(m) et e(ti)a(m) ambo contrariant(ur)
virtuti que tenet mediu(m) inter
illa vitia p(ri)ma p(ar)s p(atet) q(uia) de se q(uia) m(axi)ma
magis distant 2(d)a p(ar)s p(ro)batur
defectus et sup(er)habundantia sunt con/
traria virtuti respectu vni(us) extremi
est defectus et respectu alteri(us) est s(ecun)d(u)m
sup(er)habundantia(m) p(atet) q(uia) fortis in (com)para/
tione ad timidu(m) dicitur audax
in (com)paratione ad audace(m) dicit(ur) timi/
dus si(mi)l(ite)r temperatus respectu vitup(er)ati
dicitur insensibilis et respectu insen/
sibilis dicitur vitup(er)atus et libera/
lis respectu illiberalis dicit(ur) pro/
digus respectu prodigi illibera/
lis ibid(em) ¶ Medius habitus in co(m)/
paratione ad vnu(m) extremu(m) habet
r(ati)o(ne)m alteri(us) extremi ibid(em) ¶ Extremi
(com)putant mediu(m) alter ad alteru(m) q(uia)
q(ui) vterq(ue) in extremitate existens
reputat mediu(m) q(ua)si alteru(m) extremoru(m)
ut timidus fortem vocat audace(m)
et audax eu(n)dem timidu(m) ibid(em) ¶ Vitia
extrema magis opponuntur ad inui/
cem q(ua)m ad virtutem et ad mediu(m) ib(ide)m
p(ro)ba(tur) (contra) oppo(siti)o(nem) ¶ Vni(us) vitii extre/
mi ad mediu(m) est quedam si(mi)litudo
s(ed) extremoru(m) non s(ed) dissimilitudo
ibid(em) ¶ Virtus magis contrariatur
vni extremoru(m) q(ua)m alt(er)i ibid(em) p(ro)ba(tur)
(contra) contrariu(m) ¶ Vnu(m) extremoru(m) est
similius medio q(ua)m aliud ibidem
¶ Vnu(m) extremoru(m) est p(ro)pinquius medio
q(ua)m aliud ibid(em) ¶ Multa extrema
sunt innominata 2° eth(icorum) ¶ Circa me/
diocres ho(m)i(n)es mediu(m) est lauda/le
et extrema vitupabilia ibid(em) ¶ Ex/
trema circa mediocres ho(m)i(n)es oppo(n)u(n)t(ur)
ad se inuicem non aut(em) ad mediu(m)
q(uestio) (contra) honor(em) ¶ Mediu(m) circa mediocres
ho(m)i(n)es opponitur vtriq(ue) extremoru(m)
p(atet) (contra) honor(em) ¶ In omnibus virtutib(us)
mediu(m) ad vnu(m) extremoru(m) (com)paratu(m)
videtur esse alteru(m) extremoru(m) q(uia) s(ecun)d(u)m
liberalis p(ro) respectu ad prodigu(m)
vide(tur) esse illiberalis ibidem ¶ Se(m)/
p(er) vnu(m) extremoru(m) ideo q(uo)d est
magis contrariu(m) virtuti e(st) mag(is)
p(ro)priu(m) et q(uo)d est virtuti similius e(st)
mi(n)us p(ro)priu(m) ibid(em) ¶ Circa mediocres
ho(m)i(n)es ex i(n)no(m)i(n)atio(n)e medii dicit(ur)
esse dubia no(m)i(n)atio ext(re)moru(m) 2° eth(icorum)
¶ Circa mediocres ho(m)i(n)es et p(ar)uos e(st)
accipe(re) mediu(m) et extremu(m) ib(ide)m p(ro)ba(tur)
(contra) honor(em) ¶ Circa obiectu(m) ire est
virtus et extremu(m) ibid(em) ¶ Veritas
si declinet a medio magis eligit
declinare ad extremu(m) mi(n)us q(ua)m
ad mai(us) ib(ide)m p(ro)ba(tur) (contra) veritat(em) //
¶ Iniustitia est vtriusq(ue) extremoru(m)
s(cilicet) plur(is) et minoris 5° eth(icorum) q(uestio) (contra)

in iustitia ¶ Sententia et dictamen
rationis practice est alicuius operabilis tanquam
extremum et singularis vi° eth. quia est
practica ¶ Politica que alio nomine
dicitur policia est activa et consiliativa
et est extremi i. singularis ibidem
¶ Intellectus est quorundam extremorum
quorum est ratio scilicet principiorum indemonstra-
bilium ibidem ¶ Intellectus tam specula-
tivus quam practicus est extremorum quia pra-
cticus est de singularibus sed illa sunt ex-
trema sic speculativus est primorum prin-
cipiorum et ultimorum que eciam sunt extrema
vi° eth. ¶ Intellectus est solum primorum
terminorum et non extremorum et non racio-
nis contra intellectus ¶ Princeps debet
tenere statum mediocrem non extre-
morum v° pol. etc. Sequitur fa

Factio. Actio et factio non
continentur sub invicem partes
quia neutrum continetur de alio quia
actio non est factio vi° eth. ¶ Actio
non est factio nec econverso ibidem ¶ Factio
differt ab actione ibidem ¶ Finis factionis
semper est alter ab ipsa factione quia
sicud finis edificative est domus con-
structa ibidem ¶ Actio et factio differunt
specie primo pol. ¶ Ambe operaciones tam
tam actio quam factio indigent in-
strumentis ibidem ¶ Vita i. conver-
satio domestica non est factio sed actio

Facile. Peccare est facile
recte agere difficile 2° eth. ¶ Faci-
le est per sagittare non tangere punctum
medium alicuius signati quia quam
a tali puncto contingit divertere infinitis
modis ibidem ¶ Irasci qualitercunque est
facile et dare argentum et consumere ar-
gentum et consumere possessiones ¶ Sed
dare cui oportet est difficile sic irasci
illo modo est difficile ibidem ¶ Fatere
alicui similiter hoc est facile sed fatere
hoc secundum debitas circumstancias
est difficile ibidem ¶ Facile est as-
suescere bene operari tamen ea tamen que
est operancia x° eth. contra operancia
¶ Ipsius bursiciatis non est facile bur-
siciare i. bursica ab aliis recipere
ibidem ¶ Non est facile bona illius
crescere qui vult omnibus dare et
ex nulla parte aliquid recipere ibidem
¶ Prodigus facilius venit ad me-
dium virtutis quam illiberalis ibidem
¶ Multi prodigorum ad voluptates
facillime non declinant ibidem ¶ Vide
contra prodigus ¶ Non est facile quem
carorum humanorum aliquem accipere ea
que sunt aliorum et tamen alios non acci-
pere ea que sunt eius x° eth. ¶ Si-
ne virtute modificante appetitum
hominis non est facile ferre bonas
fortunas ibidem ¶ Excellere mag-
nos viros et preclaros in bono est
difficile et venerabile sed medio-
cre facile ibidem ¶ Non est facile
determinare qualiter sit determinandum
de virtute et in quibus et in qualibet rebus
et quanto tempore et usque ad quem terminum
quia illum qui parum recedit a medio
vocamus mansuetum et eum laudamus
et qui parum recedit a medio vo-
camus virilem et potentem et aptum ad
principandum propter propinquitatem ad
vindictam que competit principibus
sed per quantum et qualem recessum a me-
dio quis vituperetur vel non hoc
non propter facile ratione determinare ii°
eth. ¶ Quantum et qualiter aliquis
transgrediens a medio iuste sit
vituperabilis non est facile ratione de-
terminare et rationem reddere ibidem ¶ Contra
transgrediens ¶ Licet sit facile
et in potestate hominis ut faciat in iusta

ty non est facile aliquē habitu
aliter esse in iustu nec impotate
ipsius aliquem esse habitualē
in iustu v^to ethi ¶ Facere in iusta
maliter est facile ꝛ in potate nra
ſʒ facere ea ex habitu ꝛ ꝓmpter ꝛ
delectabiliter est difficile ꝛ non
in potate ē nra ibid ¶ Aliter facile
sit facere in iustu maliter ē tn̄ dif
ficile facere in iustu fortiter p^3
ad facere in iustu fortiter requir^r
habitus ꝛ longu tpus progene
rande habitus ibid ¶ Facile ē
cognoscere ei que ē vror vicini sui
et percutere proximu ꝛ dilapidare
argentu ꝛ quatuorꝙ ſb̄az ibidem
¶ Licet facile sit intelligere tradi
ta a lege tn̄ q illa iuste applicer^r
est difficile ibid licet in sanatis
facile est scire que sit natā cōlz
sanatiui sim se vʒ scire tn̄ vtru
sit vinu uel mel ꝛc ꝛ scire effu
sionis ꝛ incisionis est facile
ſʒ scire qualiter oʒ illa distribu
ere ꝛ proporcionare ad sanitatē
recuperandaʒ ul ꝯseruandaʒ ꝛ cui
ꝛ qn̄ sint illa exhibenda ad hᶜ
requirur tanta diligencia ꝛ tantu
studiu quantu ad esse pfc̄m mediu
ibid ¶ Appetentibʒ magis nāli
bus facilius datur veniaʒ si circa
talia appetibilia peccare ꝯtingit
vij^o ethi ¶ Incontinens est facile
transgredibilis ibid ¶ Incontinens
non ē facile transgredibilis id
¶ Homo malus de facili ē transmu
tabilis a ꝓposito bono ibid q̄ ꝯ
transmutatio ¶ Natura que in
diget transmutacōe de facili ē trāſ
mutabil ibid q̄ ꝯ transmutatio
¶ Non facile est credē alicui de
amico suo qui multo tpe ꝓbatus ē

ab ipso ꝛ nichil sibi in iustu fecit viij^o
ethi ¶ In hijs que sunt vnius generis
non ē difficile videre quid ē de
bitu vnicuiqʒ et quis honor ē exhi
bendus vnicuiqʒ ſʒ in hijs que sūt
dissimilium generum ibi est diffici
le videre ix^o ethi ¶ Bn̄ pati ē il
laboriosum ſʒ benefacere difficile
et oppositu ibidem ¶ Non facile
est homines ex aliqua antiqua ꝯsue
tudine transmutare ꝑ sermones x^o
ethi ¶ Illa que ex antiquo tempore
sunt ab homine comprehensa ul in eo inse
ꝯsuetudinibʒ radicata non ē possibi^le
ul saltem nō est facile sole ꝑ moe
persuasiuo in oppositu transmutare
ibid ¶ Non facile ē eligere que
leges sunt optime x^o ethi ¶ Multitu
dinē ciuie nō est ita facile cognosce
re sicud corporis p^mo pol ¶ Facile ē
phys dictam si volunt ibidem ¶ Fa
cile ē inuenire in ciuitate vnu vir
tuosum differentē ab alijs sim virtute
uel paucos virtuosos ſʒ inuenire
plures qui ꝑuenerint ad sūmu
sim vna quaqʒ virtute est diffi
cile 3° pol ¶ Non ē facile vnu
solu plura prospicere id ¶ Mediū
in ciuitate facilime obediunt rōni
4° pol ¶ Valde excellentes de faci
li in iuriantur alijs ꝛ in magnis
sunt valde nequam ibid ¶ Excelle
tes pauperes de facili astucias in
ueniunt ꝛ in paruis sunt valde
nequa ibid ¶ Ex nimia superhabun
dancia ꝑba ciuitatis fit faciliter
principatus oligarticus ul demo
craticus ul tyrannicus ibid ¶ Non
similiter facile ē maliquare
pauco tpe principes ꝛ multo v^to pol
¶ Propter potenciaʒ facile ē fieri
tyrannu ibid ¶ De facili ꝯtempnit^r

qui non timet ibidem. ¶ Non de facili
potest inbadi et esse contemptus qui
sobrius est ibidem. ¶ Ebrius de fa-
cili est inbasibilis et contemptibilis
ibidem. ¶ Non de facili inbaditur
qui vigilat sed qui dormit ibidem.
¶ In illa civitate est facile bonum demo-
cratica facere ubi terra cultiva
in latum et in longum est a civitate vj pol.
ad regimen democraticum. ¶ Non est faci-
le civitatem permanere sine legibus
et consuetudinibus convenientibus ibidem. ¶ Ex
dicere et audire aliquid turpium
de facili fit facere aliquod turpe vij°
pol. ¶ Speculatio veritatis est aliquo
modo facilis aliquo modo difficilis
ibidem. ¶ Facilia sunt que cum
sine tristicia et in modico tempore fiunt
primo rethoricorum. ¶ Bene sunt facilia sed
bona ibidem. ¶ Iuvenes sunt faci-
le seductibiles 2° rethoricorum ubi de
iuvenibus. ¶ Iuvenes de facili spe-
rant ibidem. ¶ Difficile est posse-
disse et facile est abicere que quis
habet ibidem. ¶ Tempore prosperitatis
facile est invenire societatem et par-
ticipatorem bonum adversitatis non
2° yconomicorum. ¶ Tempore prosperitatis faci-
le est invenire mulieres esse par-
ticipatores et societatem cum viris in
adversitate vero non nisi sint op-
time mulieres ibidem etc. Beg.

F **Facilius**(Moderata possiden-
tes facilius possunt agere que oportet sim-
plicitatem vero virtutis quam hii in talibus
superhabundat x° ethicorum. G. de bono
creditur. ¶ Facilius convenient adventu
petentiam quam ad temperanciam 2°
ethicorum. ¶ Facilius est transmutare consue-
tudinem quam naturam vij° ethicorum. De con-
suetudine. ¶ Facilius est unum vel pau-
cos habere id est bonum sapientes quam
multos primo rethoricorum. ¶ Facilius est bre-
vium vel paucos bonum sapientes le-
ges facere et meditare quam multos ibidem.
¶ Sed difficilius est possibile possibile
est quod est facilius 2° rethoricorum. Reterete

Factio(Prudens facit certa-
minatiam agibilium quod melius potuit
sive primo ethicorum. ¶ Aliquas operaciones sunt
ita male quod aliquis illas hoc faceret
deberet pati quodcumque malum pena-
le primo mori prius aliquis faceret
3° ethicorum. ¶ Aliqua sunt ita turpia
quod homo nullo modo debet cogi ad faciend-
um ea ibidem. ¶ Ille dicitur aliquid facere
se nolens quod tormento illo quod per-
ipsum contrariam fecit est in tristicia
deo quod fecit ut qui tradidit se ca-
pere aurum et accipet turpem ibidem.
¶ Cum faciat iniustum iniquus est de-
dampno sed qui iniustum patitur iniquus
est de dampno v° ethicorum. ¶ Non
quilibet faciens iniustum est iniustus
ibidem. Iusta vero iniustus. ¶ Eadem est
racio de facere et pati tam iusta
quam iniusta patet. De eadem. ¶ Non
est idem facere iniustum malum
et facere iniustum fortiter ibidem.
¶ Non sunt idem iniustum facere
et iniustum pati ibidem. ¶ Facere dicitur
multipliciter ibidem. ¶ In omnibus
studiis humanis in quibus homines
per sciam practicam operantur neque
plura neque pauciora oportet facere
aut negligere sed que medio modo se
habent et hec accidencia sunt
sicut recta racio determinabit vj° ethicorum.
¶ Faciens in actu est quodammodo ipsum
opus faciens. G. quia faciens quo-
dammodo est opus id est faciens per se est
in operando ix° ethicorum. ¶ Faciens quo-
dammodo est opus id est faciens per se
est in operando sicut quodammodo

est opus qr utrq est sine operatore
sm buley uel sic faciens e quo
dam opus .i. causa operatoris ibi
sm buley ¶ Faciens imperfecione
superexcellit ipm paciens ibi ibi
¶ Illa que hoies cu roe faciunt talia
ppt materie videntur exisse volunta
rie x° eth ¶ Homo dz inquantu pt
tendere ad hoc ut faciat se im
mortalem ꝛ viuat sm intellectu ibi
qua ꝗo intellectus ¶ Natura no facit
instrumentu nisi ad vnu opus p°
pol ¶ Comitato in bali ꝛ in in vtili
et in iusto ꝛ in in iusto facit domu
ꝛ ciuitate ibid ¶ Yconomica no
facit ſed natura ibi ¶ Politica no
facit hoies ſz natura ibid ¶ Parti
pantes in politijs multa faciat ad
conplacenciam ꝛ gratiam hom 3° pol
¶ Turpe e non vacando a bextei
oribus ꝛ facere bo opera vacando
a ꝛ virtu ducendo quietam ꝛ du
ce vitam simlem est pter roz vij° pol
¶ Nullus conatur ad aliqd faciend
nisi p hoc q estimat se venturu
ad aliqd sicud ad vltimu tum ibid
¶ Ira est factiua inimiciae 2° re
th ¶ Iniusta pati est factu ire
ibid ¶ Ea que ab facit non dicit
vetare prohibe ꝗ ꝑ oimis ſz que
non facit stomachari ꝛ abhominari
ibid ¶ Ut in pluribus oms que punt
faciunt illa ſz aliter sm aliter nisi
prium agunt que nolunt ꝛ possunt
pter incontinenciam epyleptes et
insti talia agunt q desiderant
epyepsa .i. insta 2° reth ꝛc
actum ¶ Affabilitas e circa
delectaciones ꝛ tristicias factas in
colloquio x° eth ¶ Minimisina fcm
est pter naturale comutacionis
v° eth ꝗo minimisma ¶ Ad fcm

est non contingit non fieri .i. non
pt non esse factu vj° eth ¶ Hoc so
lo priuatur deus sm agathon pretera
ſz q que facta sunt possz facere
esse ingenita .i. non facta ibidem
¶ Causaz ꝛ ostensioz materie recipit
factu pter euidenciam .i. ad hoc q
appareat euidens primo reth ¶ Si
factu est id qd est magis aptu natu
est fieri 2° reth ¶ Si id posterius
consueuit fieri factu est ꝛ q prius fcm
non est erit ut si oblitus e aliqs
didicit illud. q non possumus obli
uisci nisi ea que prius sciuimus ibi
¶ Si aliqd e possibile ꝛ ordinabat
ut fieret illud est factu ibid ¶ Si
aliquis poterat ꝛ affectabat illud
illud egit ꝛ est factu ꝗo q ut
in pluribus hoies si punt que appetunt
faciunt illa Si factus e finis fcm
est illud qd est pter fine 2° reth
¶ Prioribus factis posteriora sunt ibi
¶ Id factu est bz naturale 2° reth
¶ Si medium ad fine factu e verisile
est q finis futurus fiat ut si factu
e fundamentu verisile e q fiat dom9

Falsum ¶ Falso cito dissonat
vm primo eth ¶ Dicere vm uel
fcm est opus omis intellectiui parti
ph sine sit speculatiuu ul practicu
vj° eth ¶ Utriusqz intellectus virtu
ſz tam speculatiui qm practici sic
habitus quibz contingit dicere veru
ꝛ no falsu ibid ¶ Opinio ꝛ suspi
cio sunt habitus quibz contingit fcm
dicere ibid ¶ Nunqz ex falso in
cognito bonis euenit malu x°
pol ¶ Falsu non e verisile simr
ꝛ qntu est de se ꝛ ex pte ipius rei
ſz pt esse verisimile sm condicioz
aliquaz 2° reth ¶ Falsu cpibus non

est vm est tn apparens verisimile
ibid. z cet. Eccl. ¶ Omnes tamen q
Fama malam famam 2° eth.
¶ Famam quam multa famat .i. multi omnes
vel plures consentiunt non omnino
perdit .i. non potest esse in toto falsa unde
de fama sapientum qui loquitur ex
intencione 2 secundum veram sententiam
x° eth. ¶ Fama alicuius non potest pro
mulgari ad omnes gentes neque ci
vitates aliquas ex defectu vie aliquas
ex diversitate loquendi bo. de c. li.
2° prosa vij. ¶ Fama romanorum no
fuit nota ultra quam non transcende
rat caucasum montem ibid. ¶ Fama ro
manorum fuit formidabilis ibid.
¶ Fama si aliquem delectat in homines
plures ducere tangat ibid. ¶ Ho
mines dum stare gaudent in fama ti
mens 2 in ea timor unius perdomat
ibid. ¶ Fama diu protelata in morta
litas erepta ibid. ¶ Fama quoque
deletur ex defectu scriptorum 2 si scrip
ture tamen consumatur ex vetustate ibid.
¶ Fama unius hominis ad omnes homines
non potest pervenire bo. de c. p. li. 2°
p. ser. ¶ Fama non est digna commen
datione nec firma perdurat ibid.
¶ Fama popularis non pervenit co
niunctio cuius ibid. ¶ Fama est frequens
laus optimorum multorum inter publi
cam bo. de c. li. 2° p. vij. ¶ Vir
tuosos nichil spectat de fama
nec impuri nec infructuo ibidem.
¶ Amatores fame sunt invidiosi quia
hoc inquo volunt esse in fama sunt
invidus ¶ Invidia est circa talia bona
inquibus homines amant esse in opini
one .i. in fama. Rethorica ¶ In amicitia
Familiaris sustinere et
familiare de spiritu simile est 8° eth.

¶ Omnis homo naturaliter est omni homini
familiaris 2 amicus viij° eth. ¶ Fa
miliaritas aliquis sonat in melius ibid.
¶ Comparare exercitum .i. hominem famili
arem 2 committi suis pecuniis est
ducis quia quam fundere tanc ibid. ¶ Vi
dens se familiariter exhibentes
et qui sunt amici multorum politice
loquendo dicitur amici omnibus proprie
non sunt ix° eth. ¶ Qui in famili
ariter se exhiberet omnibus 2 qui
sunt amici multorum hos communiter
homines vocant placidos ibid. ¶ Multi
amici propter contemptum ex confidentia et
nimia familiaritate insurgunt contra
amicos credentes quod propter amiciciam
2 familiaritatem obliviscantur
v° pol. ¶ Homines inferiores superi
ores qui non sunt valde prope in
familiaritate 2° reth. etc.
Fatum Fatis dicere est celum
2 stellas movere elementa comparare
2 cetera bo. de c. li. 3° p. 6a. ¶ Fatum
quid sit bo. de c. li. 4° p. 6a. 2 pri.
Felicitas Bonum humanum
confessum est a pluribus in homine quod nominatur
felicitas omnibus excellentibus
primo eth. ¶ Omnes operationes que
sunt de felicitate maior est perscru
tari ibid. ¶ Tam sapientes quam
vulgares conveniunt in duobus
de felicitate scilicet in homine quod homines
felicitatem nominant summum bonum
2° omnes vel saltem plures an
tiquorum dixerunt felicitatem con
sistere in bone vivere ibidem. ¶ Po
pulares 2 sapientes diversimode
de sentiunt de felicitate popula
res posuerunt felicitatem consistere
in quodam bono manifesto ut bo
num exteriorum scilicet voluptates di
micie etc. ¶ Populares diversimode

inter se senciunt de felicitate quidam
dixerunt consistere in diviciis quidam
in dignitatibus / 2a est dicta quo ad
seipsum ut eger reputat sanitatem
esse felicitatem ibidem 1a c. ¶ Plurimi
loquentes de bono humano scilicet de feli-
citate discordant inter se ex qua
triplici dicta discordia prima est
inter populares et sapientes / 2a
est inter populares ad invicem / 3a
hominem unum et seipsum in diversis statibus
positum / 4ta est inter sapientes
humana et sapientes divina quia sapi-
entes humana felicitatem existimant
in bonis humanis sed sapientes di-
vina felicitatem putant in bonis di-
vinis ut platonici qui existimaverunt
preter hec multa bona humana aliquod
bonum divinum esse secundum seipsum quod ce-
teris omnibus bonis causa est quod sint
bona ibidem ¶ Sapientes platonici
posuerunt felicitatem consistere in quo-
dam bono per se alio a bono maiori
quod est causa omnibus essendi bonum
ibidem ¶ Felicitas est aliquid de numero
bonorum pertinencium ad vitam humanam
quia est enim finis omnium operacionum
humane vite ad quem omnes operaciones
humane referuntur et quia ea que sunt
ad finem debent esse proporcionata fini
in primo ethicorum ¶ Probabile est feli-
citatem hominis esse in bonis humanis vi-
te ibidem ¶ Multi et grossissimi ex-
istimant voluptatem esse felici-
tatem et ideo vitam diligunt volup-
tuosam ¶ In sola virtute non
consistit felicitas quia felicitas non
est habitus vigilanti et dormienti
operanti et non operanti sed virtus est
huiusmodi ergo felicitas consistit in
actu et operacione virtutis / 2a racio

nullus felix mala patitur nec in
fortunatus sed virtuosum contingit mala
pati et infortunari ibidem ¶ Felicitas
non est communis vigilanti et dormienti
et operanti et non operanti ibidem ¶ Bo-
na felicitatem non potest auferri vel
deperdi per violenciam ibidem ¶ Feli-
citas non inest dormienti verum
perfecta felicitas est secundum actum licet tamen
secundum aptitudinem ibidem ¶ Tenendam
eligunt voluptatem pro felicitate
ut multi et grossissimi id est popula-
res et plebei qui fere omnes ad volup-
tatem inclinantur grossissimi id est delec-
tacionibus corporalibus tamen gravati
et allecti quia non solum per exhorta-
cionem virtutum per exprobracionem evelli non
possunt secundum Ethicorum vel grossissimi propter
aviditatem sciencie vel doctrine vel
maturitatem vel propter honestatem vite
ut epicurei qui colebant virtutes
primo ethicorum ¶ In voluptatibus non
consistit felicitas quia in voluptatibus
communicamus cum bestiis et in tali non con-
sistit felicitas ibidem ¶ Felicitas huma-
na non consistit in delectacionibus
sensus probatur sequeretur quod bestie essent
felices quia eciam fruuntur talibus
delectacionibus felicitas quia felicitas
est proprium bonum hominis ibidem ¶ Qui po-
nunt suam felicitatem in voluptatibus
videntur omnino bestiales quia non nisi
secundum electionem secundum Ethicorum ibidem ¶ Ponen-
tes felicitatem in voluptatibus dicuntur
bestiales quia ad modum bestiarum
huiusmodi passionibus secundum quas subduntur et
earum impulsu et dominio aguntur ibidem
¶ Qui posuerunt felicitatem consistere in
honore illud quod in vita civili red-
ditur bene operantibus qui summum putaverunt
est finis vite civilis sed honor est honor

Felicitas non consistit in honoribus
quia si sic tunc qui honoraretur esset
felix. felicitas patet felicitas debet esse in fe-
licite sed honor non est in honorato
sed magis in honorante / 2a ratio feli-
citas est quid optimum quod non queritur
propter aliud nec appetitur sed honor
appetitur ab homine propter aliud scilicet
in testificationem virtutis ut firma de
eis habeatur opinio quod sit bonus et
virtuosus / 3a ratio felicitas magis
videtur consistere in virtute quam
in honore eo quod honor videtur esse
imperfectior virtute eo quod honor non
queritur nisi quod sit testificationem virtutis
et tamen felicitas non consistit in virtu-
te igitur nec a fortiori in honore
ibidem. Felicitas est quoddam bonum quod
est proprium felici quia quod est in ipso existens
tamquam eius naturalis perfectio et operatio
secundum Eustratium ibidem. Felicitas est quoddam
bonum quod difficile aufertur ibidem.

Virtus non est felicitas quia felicitas
est quoddam bonum perfectissimum cum sit opera-
cio que est quedam perfectio sed talis
non est virtus habitus patet cum talis quando-
que inveniatur sine operatione utputa in dor-
mientibus qui licet habent virtutis
habitum nichil tamen operantur similiter de
eis patet qui habent habitum virtutis
et nunquam habent felicitatem operandi secundum
illum habitum ut pauperes / 2a ratio con-
tingit aliquem habentem habitum vir-
tutis multa mala pati et infortuna-
tum esse et per quos infortunium sed nullus
dicat talem esse felicem eo quod felici-
tas et miseria non compatiuntur se in eodem
ibidem. felicitas consistit in operatione ibidem

Indivitijs non consistit felicitas quia
felicitas appetitur appetitu naturali
et violento sed pecunias ponens
in divitijs finem appetit eas ap-
petitu innaturali et violento vel po-
tius quia per violenciam acquiritur
et per violenciam perditur sed felici-
tas nec acquiritur nec amittitur
nisi operatione voluntaria / 2a ratio
felicitas est quoddam bonum quod non
appetitur propter aliud igitur ibidem.

Felicitas est bonum quod non appetitur
propter aliud ibidem. Bonum vel
per essenciam sicut ydea quomodo vel
felicitati per modum possessi et operati
nec per modum exempli nec per modum
adiutorij primo ethicorum. Felicitas
non consistit in bono separato vim
capiendo bonum separatum pro bono
in malis per se existente quod est causa
omnibus alijs ut sint bona ut
dixit plato quia tale non est. Alio
capitur bonum separatum pro bono fi-
nali quod causa cetera sunt et optimum
sicud est deus et in illo etiam
non consistit formaliter et subiective
quamvis obiective ibidem. Felicitas
est bonum hominis finale quia omnium operum
humanorum vel est unum optimum huma-
norum vel plura. si unum id est feli-
citas si plura illa plura simul
sumpta sunt felicitas igitur hoc mo-
do vel illo habetur quod felicitas est
bonum finale vel simul bona fina-
lia ibidem. Felicitas est quoddam
simpliciter perfectum quia quod secundum se et semper
et nunquam propter aliud est eligibile est
simpliciter perfectum felicitas est tale ibidem.

Honorem voluptatem intellectum
virtutem eligimus felicitatis gratia
suspicantes per hoc nos felices esse
ibidem. Nullus eligit felicitatem
propter aliud ratio secundum Eustratium quia est ultimus
finis igitur non eligitur propter aliud

alias vltimum non esset vltimum ibidem
Felicitas est finis vltimus omnium opa
tionum humanarum probatur omnes operationes
humane vel ordinatur in vltimum
finem et non econtra igitur ibidem Feli
citas est quoddam per se sufficiens
probatur quia est quoddam perfectum bonum
igitur quod et illa duo consequitur
se ibidem Felicitas dicitur quoddam
sufficiens per se non quia sufficiat
vni soli homini viuenti secundum vitam
solitariam sed etiam parentibus filiis
vxori et amicis et ciuibus idem Fe
licitas est per se sufficiens idem Maxime
inter omnia alia hoc dicta conuenit
felicitati quod non connumerata aliud alteri
adhuc ipsa est eligibilis quia Ex
quo adiunctum essentialiter non pertine
at ibidem Felicitas etiam non con
numerata aliis eligitur sed si tamen connume
aliud alteri etiam minimo bonorum tunc
fit eligibilior ibidem Nota diffini
tionem felicitatis felicitas est perfectum
et per se sufficiens bonum finis opa
tionum probatur quia est finis vltimus omnium
operationum ab homine tale dicitur esse quod
bonum perfectum per se sufficiens aliter
non esset vltimus finis ibidem Feli
citatem esse quid optimum videtur ab
omnibus esse confessum primo ethicorum Fe
licitas est per se sufficientissimum Quia
loquendo de felicitate formaliter illo mo
primo quia ipsa dum sit cum omnia bona
humana tunc est omnium illorum sufficien
tissima quia est omnibus aliis me
lior sufficientior et appetibilior Secundo
quantum ad id quod ipsa est prima inten
tione quia cum sit vltimus finis non
est prima in intentione nisi propter
se Tertio quo ad reddendum hominem
bonum et optimum ibidem Felicitas est
propria operatio hominis probatur cuilibet habentis
propriam operationem bonum et perfectio illius est
illa operatio sed hominis est aliqua operatio
igitur eius bonum et perfectio propria est
illa operatio sed felicitas est bonum et
perfectio propria hominis igitur felicitas est
propria operatio hominis idem Felicitas est
quoddam bonum per se sufficiens probatur
bonum solitarie acceptum reddens
vitam eligibilem est bonum per se suffi
ciens sed felicitas est bonum solitarie
acceptum reddens vitam eligibilem
igitur maior patet nullus eligeret
vitam insufficientem bonorum patet quia
quilibet petit felicem vitam primo ethicorum
Felicitas inter omnia appetibilia
maxime est appetibilis idem Felici
tas per se accepta facit vitam eligi
bilem nullo exteriori indigentem ibidem
Felicitas non est appetibilis propter aliud
vnum propter aliud eiusdem speciei quia
non est appetibilis propter operationem
aliam vel propter habitum vel propter
aliquod aliud natum inherere homini tamen
est appetibilis propter aliud alterius
speciei vel generis vt propter felicita
tem premiatoriam idem Felicitas non
est quoddam connumeratum inter appetibilia
quia sed comprehendens simul omnia ibidem
Felicitas est bonum maxime appetibile
probatur bonum non connumeratum inter appe
tibilia sed comprehendens omnia et eorum ap
petibiles est maxime appetibile sed
felicitas non est connumerata inter appe
tibilia sed omnia comprehendit et appeti
bilitates omnium aliorum igitur est maxime
appetibilis idem Felicitas recipit
augmentum bonitatis probatur nullum est
bonum si adiungitur alteri redditur

eligibilius ibid. ¶ ffelicitas facit vitam
eligibilem nullo indigente .g. quo
ad natura vite licet multis alijs ca
rere possit ibid. ¶ ffelicitas e opatio
humana p(ro)p(te)r q(uo)d cuilibet entis e opatio p(ro)pria
igitur et hominis et in tali consistit fe
licitas ibid. ¶ ffelicitas e p(ro)pria opa(ti)o
hominis p(ro)p(te)r q(uo)d cuilibet entis est p(ro)pria opatio
igitur et hominis ibid. ¶ ffelicitas e
opatio ptis roz humanis ibid. ¶ ffelici
tas humana e opatio hominis s(ecundu)m p
tem ronale s(ecundu)m essentia ibid. pba(tur)
q(uia) homo ¶ ffelicitas no consistit
in vita nutritiua augmentiua sen
sitiua ibid. ¶ ffelicitas non consistit
in aliqua sensibili delectatione p(ro)p(te)r
q(uia) in vita sensitiua non consistit feli
citas 1(o) ibid. ¶ ffelicitas hominis e
opatio eius s(ecundu)m virtutem pba(tur) bo(na)
opatio hominis est opatio hominis s(ecundu)m
virtutem s(ed) felicitas e bona opatio
hominis (ergo) est opatio hominis s(ecundu)m virtu
tem ibid. ¶ ffelicitas hominis s(ecundu)m op
tima virtute pbatur felicitas est
summum hominis bonum et est opatio hominis
s(ecundu)m virtutem igitur est hominis opatio
s(ecundu)m optimam virtutem ibid. ¶ ffelici
tas e opatio aie s(ecundu)m virtute p(er)fectam
.g. que virtus s(ecundu)m eu(m) est pruden(cia)
que p(er)fectiua et forma bonum in acti
bus aliarum virtutum in statuit et si plu
res sunt tunc s(ecundu)m p(er)fectissima et
optima ibid. ¶ Nota diffinitione
felicitatis ffelicitas e p(ro)pria hominis opa
cio s(ecundu)m virtute p(er)fectissima in vita
p(er)fectam pba(tur) a(ri)sto(tiles) sicud nec yrundo
veniens no demittat ver. nec
vna dies tepata ita nec semel et
bis opari facit hominem felicem s(ed)
q(uando) homo continuat p(er) tota vitam

suam vel maiore parte bonam
opationem ibid. ¶ Opatio p(er)fecta et
virtuosa in qua consistit felicitas
d(ebet) esse in vita p(er)fecta et d(ebet) ondi
p(er) totam vitam hominis ibid. ¶ ffelici
tas e opatio p(er)fectissime virtutis
p(ro)p(te)r opatio hominis studiosi e bonum
humanum s(ed) opatio s(ecundu)m virtutem
est opatio hominis studiosi et bonum
igitur opatio s(ecundu)m virtute humanam
est bonum hominis ibid. ¶ ffelicitas
est bonum per se sufficiens ma(xim)e
appetibile et opatio hominis ut ho(mo)
s(ecundu)m parte principa(lem) roz humanis et
s(ecundu)m inclinationem p(er)fectissime vir
tutis p(er)manens in vita p(er)fecta ibid.
¶ ffelicitas est opatio hominis in vi
ta p(er)fecta no vnica tantum s(ed) multi
plicata pba(tur) p(er) simile de yrundi
ne ibid. ¶ Non parum differt
dicere felicitatem consistere in pos
sessione virtutis vel in vsu vel
in habitu virtutis vel in opatione
ibid. ¶ ffelicitas est p(er)manentissima
vi(ta) non inter alia quecumque s(ed)
inter nobiles hominis opationes
p(ri)mo ethi(corum) ¶ ffelicitas e p(er)fectissima
.g. q(uia) semp(er) in ea opatione vel qui
te bonitas eius refulget ibidem
¶ Sentencie de felicitate s(ed) q(uod) co(n)
sistat in opatione aie concordant
ea que dicta sunt de felicitate
ab antiquis sapientibus pba(tur) bonis
existentibus in triplici d(iffere)ntia quedam
sunt bona aie quedam corporis
quedam exteriora et antiqui ph(ilosoph)i
posuerunt felicitate consistere in
bonis aie et hoc consonat sentencie
aristo(te)lis qui ponit eam consistere
in opatione aie s(ecundu)m virtutem ibid.

Felicitas est ut bona dic principalis
ibidem. Felicitas est aliquid de animo bo-
norum que sunt ut anime non bonorum
exteriorum ibidem. Sententie de fe-
licitate scilicet quod felicitas est operatio secundum
virtutem concordant eis que dicta
sunt antiquiter loquentibus probatur
vulgariter loquentes dicunt quod felici-
tas consistat in bene vivere et opa-
ri sed operans secundum virtutem bene vivit et
operatur igitur ibidem. Bene vivere et bene
operari convenit diffinitioni felicitatis
ibidem. Felicitas est quedam bona
operatio ibidem. Omnes antiquorum
opiniones diverse de felicitate secun-
dum consonant hiis que dicta sunt
de felicitate ibidem. Diversi diversa di-
cunt esse felicitatem quedam virtutem
que est perfectio appetitus bene regu-
latus quidam prudentiam que est
perfectio rationis practice quidam sapien-
tiam que est summa perfectio rationis spe-
culative. 2a opinio est quod omnia illa
vel aliquid illorum est felicitas cum
adiectione voluptatis et illa subdi-
viditur quidam dixerunt quod virtus
cum voluptate quidam quod felicitas est
virtus non sine voluptate. 3a
opinio est quod omnia illa cum habundantia
bonorum exteriorum est felicitas ibidem.
Multi id est populares dixerunt feli-
citatem consistere in voluptate et
habundantia bonorum exteriorum quia qui
in multis talibus erant exaltati sed
pauci id est gloriosi viri in sapientia
famosi posuerunt felicitatem consis-
tere in virtute ibidem. Dicentes fe-
licitatem consistere in bonis exterio-
ribus vel in virtute non est rationabile
estimare quod aliqui in omnibus pec-
caverunt et erraverunt sed potius
estimandum est quod unusquisque eorum
aut in uno aut in pluribus verorum sen-
serunt ibidem. Opinio ponens
felicitatem consistere in virtute quo-
dammodo est propinqua opinioni ponen-
ti felicitatem consistere in operatione
virtutis probatur operatio virtutis
et virtus habent se propinque ad invi-
cem quia operatio secundum virtutem est aliquid
virtutis ibidem. Melius est ponere
felicitatem consistere in operatione
virtutis quam in virtute probatur operatio vir-
tutis melior est virtute igitur felici-
tas que est simul bonum humanum de-
magis in isto consistere assumptum
probatur operatio virtutis non potest haberi
sine virtute sed virtus potest haberi sine
operatione cum dormientes primum habe-
ant virtutes absque hoc quod operentur secundum
virtutem ibidem. Melius est dicere quod fe-
licitas est operatio secundum virtutem quam
quod sit ipsa virtus ibidem. Opinio dicens
felicitatem consistere in delectationibus
consonat opinioni aristotelis et quoniam
in quibus operatione virtuosa est delecta-
tio ibidem. Felicitas est quid optimum
delectabilissimum et pulcherrimum probatur
operatio virtutis est optima et pulcher-
rima et delectabilissima, felicitas
est talis operatio una vel plures igitur
ibidem. Felicitas indiget bonis
exterioribus probatur illo indiget vita fe-
lix sine quo est impossibile vel
non facile alia bona facere sed sic
est de bonis exterioribus ibidem 1 Ethicorum
patet in littera. Impossibile est vel non
facile indigentem operari bona et a-
deo illis indiget vita felix quibus
deinde aliqui coniungunt felicitatem scilicet
exterioribus bonis deinde alii cum
coniungunt bonum prosperum ibidem. Opi-
nio dicens bona exteriora requiri
ad felicitatem est consona felicitati ibidem.
Absentia bonorum corporis coinquinant
felicitatem quia non illo modo quod aliter

ponit scilicet materia scilicet sic quod excludit
aliquot documenta felicitatis ibidem
¶ Demum bonorum exteriorum quedam
felicitati instrumentaliter deserviunt quedam
sicut adornans pulchritudine et deco-
rem ibidem ¶ Felicitas consistit in opera-
tione vel operationibus virtuosis ibidem
¶ Quedam bonorum exteriorum felicitati
instrumentaliter deserviunt probatur
impossibile est vel non facile ut ille
qui est facultatibus denudatus et ex-
istens impotens ad tribuendum possit
operari quedam opera virtuosa quibus
ty felicitas politica maxime indiget
ibidem ¶ Bona exteriora felicitati
organice deserviunt ibidem ¶ Quedam
bonorum exteriorum deserviunt felicitati
adornans pulchritudine et decorem
ut nobilitas pulchritudo etc. ibidem
probatur quia bonum ¶ Denudata quibus-
dam bonis exterioribus scilicet nobilitate
prole pulchritudine etc. contaminat
beatitudinem quia per hoc redditur
homo contemptibilis in oculis aliorum
ibidem ¶ Felicitas et bona fortuna
non sunt idem nec felicitas et
virtus sunt idem ibidem ¶ Rationabile est quod
felicitas proveniat nobis a causa
divina probatur rationabile est quod optimus
effectus sicud est felicitas prove-
niat nobis ab optima causa scilicet divina
tunc effectus et causa debent proportionari
primo ethicorum ¶ Si aliquod aliud donum pro-
cedens deorum est datum hominibus maxime
rationabile videtur felicitatem esse
donum dei ibidem ¶ Felicitas est quoddam
optimum omnium humanorum i. inter omnia
bona humana ibidem ¶ Felicitas est
quoddam optimum et perfectissimum verum
inter operationes humanas eiusdem
speciei vel alterius speciei est perfectior-
ca ibidem ¶ Felicitas advenit homi-
nibus causa divina i. effective depen-

det a deo in esse vel in fieri tamquam
a causa ultima et primaria quamvis est
a causa humana ut a causa proxima et se-
cundaria ibidem ¶ Tollerabile est
quod felicitas est a causa humana
scilicet creative probatur ab illo tolle-
rabile est provenire a quo si potest
provenire non removetur id quod est
proximum felicitati scilicet quod sit optimum
et divinum scilicet felicitatem esse a causa
humana non tollit hoc patet quia tum
hoc stat quod ipsa sit premium virtu-
tale aut est quoddam divinum beatum
et optimum ibidem ¶ Rationabile est
felicitatem advenire homini propter
virtutem sicud aliquod assuefactibile
vel propter aliquid disciplinam sicud
disciplinabili vel propter aliquam
exercitationem sicud aliquod operabile ibidem
¶ Felicitas est quoddam divinissimum
probatur ipsa est premium virtutis scilicet id
est quoddam optimum et divinum et beatum igitur
etc. ¶ Ex quo aliquid dicitur esse divinum
non solum propter hoc quod est a deo cau-
satur immediate scilicet etiam quia
nos deo fortiter assimulat propter
excellentiam bonitatis ibidem
¶ Felicitas est premium virtutis maxi-
me sicud quod ei debetur ex se ipso tamquam
finis et ultima eius perfectio ibidem
¶ Felicitas est quoddam bonum multum
commune quia per studium et disciplinam
poterit inexistere omnibus non orbatis
ad virtutem i. qui absque impedimento
possunt exercere operationes virtutis ibidem
¶ Possessio felicitatis nulli est im-
possibilis qui volunt expendere
laborem et studium actibus virtutum ibidem
¶ Felicitas est quoddam bonum commune natu-
ralis pluribus quia unum loquendo de fe-
licitate obiectiva tunc est bonum
commune non in essendo scilicet obiective
quia obiectum commune contemplationis in quo

consistat felicitas sz de formali
felicitate loquendo talis e quibus
participatiue qr multa qncitant in
aptitudine felicitat qr apti sc
esse felices ibid ¶ Irronabile
est qd felicitas proueniat a fortuna
proba' ir[ra]cionabile est qd optimum fiat a
causa aliqua non sunt oia optie sz sic
est de fortuna qr que sunt a fortu
na deterius sunt qz q sunt a natura
ra barite 2o pz ex diffinitione felici
tat qd felicitas non e a fortuna
qm felicitas e quedaz operatio
aie scdm virtute pfectaz sz operatio
virtut pfecta oz qd procedat a rone
scdm qd est motiua ab aliqua causa
diuina sz id qd est a fortuna e preter
roz igi' ibid ¶ ffelicitas non est
a fortuna q cz omne agens dispo
nit id qd agit quanto melius natu
sunt esse sz melius e qd felicitas
sit acta p se sz a diuina vel humana
qz acta per actus sicud e fortuna id
¶ Dicere 2 quere felicitate prouenie
acta fortuita est valde pmiao simi
q tu si fortune non sunt i ulta
ptate 2 se' qd homo non esset dubi
suorum actuum 2 si oia fortuite veni
ut cessaret oe studium circa humana
bona exsequenda ibid ¶ ffelici
tas dia' maximum bonorum q bonorum
humanorum eo qd omnia adipiaz or
dinat' taqz ad fine ibid ¶ ffeli
citas e quid vltimum vnum p male
intencionis scdm dictamine recte
rois respectu operatoni humanorum
non eiusdem speciei ibidem
¶ Demum bonorum quedaz generentur
a felicitate natio sicud habitus
virtus quedaz instrumentalit
et organice quedam sunt vtilia tanqz
ad dectore ibid ¶ ffelicitas e sibi
polita te scientie ibid ¶ ffelicitas so
lum competit ne ronabili id ¶ ffelici
tas indigz virtute pfecta in vita pfecta
ibid ¶ ffelicitas est quid pmanens
2 nequaquam de facili transmutabil
pmo eth ¶ ffelicitas essencialit
consistit in operationibz virtut 2 non
in bonis fortune nisi instrumentalit
ibid ¶ Operationes virtutum sunt
due felicitatis id cf. ex operatio
¶ ffelicitas e inmobilis 2 non facil
le amissibil q e in mobil non simr
sz qr eius pmanentia que 2 naliter
appeti' uel est instabilis quo ad
se tempus quo ad accidentalia sz q
de torquetaz muta' ibid ¶ ffelicitas
pt pmane magno pcorz vitaz su
az ibid pba' pmo felicitas consistat
in operatione virtutis que virtus e habi
tus pmanentissi9 hois 2o proba'
felix semper vel maxie poterit operari
in vita acta que sunt scdm virtutem
2 speculari in vita speculatiua ideo
¶ Bona exteriora no detorquat felici
tatez ibid ¶ ffelicitas e bonum et
oio pfectu ibid ¶ Mo' opinione
solonis de opinione felicitatis qui
dixit pter mutacoz fortune quaz
vidit in vita humanaz nullu debe
dici felice in hac vita sz solu in fine
vite ibid ¶ ffelicitas non sequi'
instabilitate fortune proba' feli
citas no sequi' conditoz eorum in qui
bus no consistit bn vel male esse
sz in fortuna non consistat hc i3 h9
pbatur qr felicitas non sequitur
conditoz rerum fortuitarum que condi
cio e instabilitas id ¶ Dicere fe
licitate fortunaz sequi non est
rectum .i. non vnum id ¶ Impossibile
est fieri felicez in miseru q fina' pfectum

In operationibz virtutu principaliter po[nitur]
felicitas in exterioribus bonis instru
mentaliter ibid // In rebus fortu
nis et fortuniis non consistit bn parues
ad felicitate nec mala parues ad
miseria ibid // Felicitas secundum stabi
litatez operationis virtuose quia felici
tas sequitur conditionez causatiu et conatium
suarum sz operationes virtuose sunt cause
et dne felicitatis humane igitur parum
boni vel mali non e inmutativum
felicitatis vel miserie ibid // Feli
citas e operatio potentiis roz habentis
et intelligentis qr roz humanis pn c
quo ad volutate et intelligentis
cognitu ad intellectum sic ambo tam
volutas qum intellectus conairunt
ad felicitatem sz volutas principa
lius sicud imperans sz intellectus
qz roz formaliter sed intelliges ibid
Felicitas non e post morte viri
de meritoria sicud de primatoria ibid
Felicitas non est de genere potentiarum
vel actuu vel virtutum operativarum
qr finibus talium non est bonum homis
virtus sz vere operatio ibid // Felici
tas est bonum laudabile vel hono
rabile probatur qr est bonum in actu et non
in potentia sz ome bonum in actu est
laudabile vel honorabile ibid
Felicitas e bonorum honorabilium
et non laudabilium probatur optimorum ad
q alia ordinatur non e laus ibid
Felicitas e optimorum ad q alia or
dinatur ibid // Nullus laudat
felicitatem sicud hoiez iustu ibid
q ex laudo // Felicitas non laudatur
sz bn beatificatur ut putet (?) ex ius a qp
melius et divinus rebz que laudantur
ibid // Felicitas e bonum honorabi
le probatur est bonum laudabile vel hono

rabile sz non est laudabile igitur
honorabile et ita eo felicitas est
ca et principium omnium bonorum huma
norum igitur est bonum honorabile
quia tz qr tale bonum videtur esse
quoddam divinum divinum autem e hono
rabile amb pz quia felicitatis
tamquam propter bonum finale et tam
finalem omnia alia operantur ab homine
ibid // Felicitas habz roz prin
cipii qz huius gratia omnes homines
operantur finibus aut in operationi
bus hz roz principii qr ex ipsis fin
ro eorum que sunt ad fine ibidez
Gratia felicitatis omnes homines omnia
operantur ibid // Felicitas e que
operatio secundum propriaz virtute ibid // Fe
licitas e ponenda in aia rationali
per essentiaz probatur felicitas est
operatio virtutis excellentissime
sicud est sapia sz sapientia e
in aia rationali per essentiam p[rimo]
eth // Omnium vnu quez modu iusta
legalia dicimus ea que sunt con
servativa et factiva felicitatis et
eorum que quocumqz modo ad felici
tatez ordinantur v[ersus] eth // Tam
sapientia quam prudentia valent
ad felicitatem vi[°] eth // Pruden
tia et sapientia non valent ad
felicitate sicud ars medicinalis
ad sanitate sz sicud sanitas facit
ad operationez ibid // Sapientia est
utilis ad felicitatem ibid probatur
de sapientia // Prudentia e utilis
et necessaria ad felicitate probatur de
prudentia sapia // Felicitas e quoddam
totu virtuale constructu ex virtuti
bus speculativis et practicis tamquam
ex suis partibz essentialibus ibid
Multi dicunt operationez esse felicita
tem aie cum delectatione vij[°] eth

Nota opinionem de felicitate quod
dicit quod sit operatio non impedita
habitus virtutis / quod quod solum utitur scilicet
prudentie et sapientie ibidem / felici
tas que est operatio non impedita
est eligibilissima ibidem / Delec
tatio in qua consistit felicitas est
quid optimum ibidem / Ratio autem quare
delectationem felicitati adiungunt di
centes felicitatem esse operationem delec
tabilissimam ibidem ratio 2o delec
tatio / felicitas est dominio bonorum
perfectorum quia que est perfectum boni per se
sufficiens ibidem / Propter hoc quod fe
licitas indiget bona fortuna tunc
quibusdam videtur quod bona fortuna
sit idem felicitati ibidem / Bona for
tuna non est idem felicitati probatur
fortuna superexcellens impedit
felicitatem 10o ethicorum / fortuna ex
cellens impedit felicitatem quia in
quantum ille qui fortuna nescit bene
ferre per eam impeditur ab operatione
virtutis in qua consistit felicitas
ut qui extrema potentia efficiuntur quibus
oppressores aliorum et eximijs divi
tijs contemptores aliorum secundum Rex ibidem
ratio et secundum mensura bone fortune
est accipienda per operationem ad
felicitatem ibidem quare de fortuna / Fe
licitas est quedam operatio 10o ethicorum
Operationes virtutis non sunt
qualitates nec ipsa felicitas 10o
ethicorum / felicitas est finis omnium ac
tuum humanorum ibidem / felicitas non
est habitus quia si sic tunc felicitas
inesset dormienti per totam vitam suam
vel maria omnis parte co. quia
habitus potest inesse dormienti felici
tas potest dormientes non habent operatio
nes pertinentes ad animam vegetativam

bilem que etiam in bestiis in plan
tis quibus felicitas attribui non
potest / 2a ratio tunc infortunati essent
vere felices quia licet quod illa possunt
in eis existere habitibus ibidem / felicitas
consistit in delectabili operatione ibidem / felici
tas est dominio operationum que secundum
se sunt eligibiles probatur illa operatio
que secundum se queritur et propter se et non
aliud est dominio operationum secundum se eli
gibilium felicitas est talis 2o patet
quia de ratione felicitatis est quod sit per se suf
ficiens et non indiget aliquo alio
igitur ibidem / felicitas est per se suffi
ciens et indiget aliquo alio quia nullo
bono exteriori indiget ad complemen
tum eius essentiale ibidem / Nota
tionem aliquorum quod felicitas consistat
in operatione ludi quia omnes potentes
diligunt ludos et eutrapulos scilicet ta
les reputantur felices apud vulga
res ibidem / Nullum signum verum
est quod felicitas consistat in ludo quia
ipsi potentes diligunt ludum ratio quia
virtus moralis et etiam intellectualis
non consistunt in hoc quod est esse poten
tem ibidem / felicitas non consistit
in ludo probatur felicitas consistit in 1a
operatione quam virtuosus iudicat esse opti
mam sed virtuosus iudicat operationem
secundum virtutem esse optimam et non opera
tionem ludi / 2a ratio felicitas est finis
omnium actuum humanorum sed hoc est operatio
secundum virtutem et non operatio ludi / Ali
ter homo pateretur omnia alia labo
riosa et honesta negotiare quod luderet
quod est valde stultum et puerile factum / 3a
ratio felicitas est finis ultimus actuum hu
manorum sed finis est ultimus et optimus
et per quem consistit in operatione optima
sed operatio secundum virtutem est optima et cetera.

non consistat in ludo ibid ¶ Omnia
eligi9 gra alti9 pter felicitatem ibid
¶ Felicitas non consistit in delectatione
corporali p3 delectationibus corporalibus
quilibet homo pt gaudere et ille qui e bestia
lis non min9 illo qui e optim9 sed feli
citatem nullus attribuit homi bestiali
nec vitam optimam ibid ¶ Felicitas
non consistit in quibuscumque delectatio
nibus corporalibus ibid ¶ Felicitas consistit
in operationibus que sunt secundum virtutem
p3 felicitas consistit in operatione secundum se
eligibili sed omnis operatio secundum se eligi
bilis est operatio secundum virtutem vel opa
tio que est in ludo sed felicitas non con
sistit in operatione ludi ut supra igitur
ibid ¶ Felicitas e operatio secundum virtutem
ibid ¶ Nullus attribuit felicita
tem homini bestiali ibid ¶ Felicitas
consistit in optima operatione ibid ¶ Feli
citas speculativa e operatio secundum virtu
tem optime potentie ibid ¶ Felicitas
hominis consistit in optima operatione
optime sue potentie respectu optimi
sui obiecti ibid ¶ Operatio secundum sapientiam
est felicitas perfecta ibid ¶ In operatione
sapientie maxime consistit felicitas ibid
¶ Felicitas perfecta non e in operatione
virtutis sed in speculatione veritatis
ibid ¶ Felicitas perfecta consistit in spe
culatione veritatis ibid ¶ Felicitas e
speculatio veritatis proba omnis perfec
tissima hominis operatio e felicitas spe
culatio veritatis est perfectissima opera
tio hominis igitur ¶ Ratio inter omnes opera
tiones hominis felicitatis perfecta operatio
debet esse maxime continua sed talis e spe
culatio veritatis probatur quia melius pos
sum9 continue speculari quam aliquid
aliud facere ¶ Ratio illa operatio que
est delectabilissima est felicitas sed

speculatio veritatis est huiusmodi quia
est obiectum nobilissimi ¶ Ratio
ad speculandum homo e maxime
per se sufficiens quod est de essentia
felicitatis ¶ Nam ad speculandum
homo non indiget hiis que sunt
ad quem vitam necessaria sed ad faciendum
alia indigem9 aliis ibid
¶ Anatherkepa i per se sufficientia
requiritur ad felicitatem ibid ¶ Fe
licitas videtur consistere in quadam
vacatione ideo ex quo aliquis dici
tur vacare qui attingit ultimum fi
nem in quo perfecte quiescat et tu
felicitas sit finis ultim9 in quo
est perfecta quies et commoda imptur
batio sequitur quod felicitas consistat
in quadam vacatione ibid ¶ Felici
tas politica e alterius a felicitate
speculativa ibid ¶ In operatione
virtutum moralium non e perfecta felici
tas p3 in illis non e vacatio ibid
¶ Politicum studium procurat felicitatem
politicam sibi ipsi et civibus ibid
¶ In contemplatione veritatis consistit per
fecta felicitas hominis dum assit diu
turnitas vite ibid ¶ Diuturnitas perfecta
vite requiritur ad esse felicitatis
hominis ideo quia nichil eorum que ad feli
citatem pertinet debet esse imperfectum ibid
¶ Diuturnitas vite et temporis requiritur
ad felicitatem ibid ¶ Operatio specu
lativi intellectus est perfecta felicitas
hominis dum accipiat perfectam longitu
dinem vite ibid ¶ Perfecta longitu
do vite requiritur ad esse felicitatis
hominis ideo quia nichil eorum que ad feli
citatem pertinet debet esse imperfectum
ibid ¶ Felicitas speculativa est
perfectior activa proba ideo quod e separatum
et divinum est excellens composito et humano

sz felicitas actiua e 9ta 2 huana sz
speculatiua est separata 2 diuisa ibidem
pba^r felicitas actiua 9sistit in opacioe
virtutis moralis 2 prudencie et
illa sunt huana 2 9ta igr^r vita actiua
que attendi^r sm has est huana 2
9ta sz speculatiua e separata a pas/
sionibz 2 p quns diuina ibid ¶ Illa
felicitas que e magis sibi sufficiens
est excellencior 2 pfeccior illa que
pluribz indigz sz felicitas specula/
tiua videtur paru ul mīus indigere in/
digere qz ei largiantur bona exteri/
ora qm felicitas actiua a^o. p3 ibidem
pba^r qz felicitas practica si debz
exercere actu liberalitatis indigz pe/
cunia ad dandum 2 si debz exercere actu
iusticie indigz pecunia ad debita
soluenda 3^a ro illa opacio qm
deo 2 substancijs separatis attribuim^9
est pfeccior 2 pocior quam illa que deo
2 substancijs separat remouem^9 sz
felicitas speculatiua ut 9templari veri/
tatem attribuim^9 deo 2 felicitatem
practicam que e sm prudenciam
2 virtutem moralem remouem^9 a deo
igr^r felicitas speculatiua e pfeccior
maior p3 qz pfeccioribus pfecti/
ora attribuim^9 2 impfecta ab eisdem
remouem^9 ibidem pba^r qz substancijs
non attribuim^9 felicitatem practi/
cam que e sm opacones prudencie
2 virtutum moralium qz non attribuim/
m^9 eis opacones iusticie 2^r ibid

¶ Felicitas e opacio sm virtutem op/
timam qz est optima bonum hois
igitur est de genere bonorum optimo/
rum qualia sunt opa virtutum ibid
¶ Un^9 felicitas est opacio speculatiua
hoc 9sonat vero ibid ¶ Felicitas
est opacio speculatiua pba^r exe^o tribz
primo qz hoc dictum est a multis plomt
2° qz hoc e valde consonum hijs que
dicta sunt prius ubi felicitas e descrip/
ta 3° hoc e etiam 9sonum vero cui oia
consonant ibid ¶ Felicitas specula^ua
est opacio delectabilissima pbatur
eo qz dicim^9 felicitatem ee admixtam de/
lectacionibus 2° omnium opacionum que sunt
sm virtutem delectabili^ma opacio e illa
que est sm sapiam sz talis e opacio
speculatiua igr^r ibid ¶ Felicitas
actiua e 9ta 2 huana pbatur felici/
tas actiua 9sistat in opacionibz virtutum
moralium 2 ipius prudencie sz vtrorumqz
opaciones sunt opaciones humane
ex ipius 9posite ibidem ¶ Duplex
est felicitas 9templatiua 2 politica
ibid ¶ Felicitas q est sm prudenciam
2 sm virtutes morales e hois sm
qz est 9positus ex corpore 2 aia felici/
tas a speculatiua est intellectus
separati i simplicis 2 in 9positi pba^r
virtus 2 opacio sm virtutem sunt eiusdem
2 circa idem sz felicitas q est sm pru/
denciam est sm virtutes morales 2
opaciones earum 1^r si prudencia 2
virtus moralis sunt 9positi igr^r opz
qz vita 2 felicitas sm has sit com/
positi sz felicitas speculatiua e se/
parata a passionibz 1^r ibid ¶ Feli/
citas speculatiua e separata a passi/
onibz ibid ¶ Felicitas speculatiua
videtur paru ul minus indigere
qz ei largiatur bona exteriora
qm felicitas moralis id ¶ Felicitas

speculatiua perfecta est que dicta est operatio
speculatiua patet ex hoc quod omnibus conuenienter
suspicamur ipsos deos i. substantias separatas
viuere maxime beatos et maxime felices
ibidem ¶ Felicitatem speculatiuam et
speculationem attribuimus diis et substantiis
separatis sed felicitatem practicam que
est secundum virtutem moralem et actiones
virtutum moralium ex ratione eius a deo probatur
si quis eis attribueret operationes iu-
stas vel iustitie utique esset derisibilis ibidem
¶ Inter omnes operationes humanas opera-
tio et felicitas speculatiua est simillima
et cognatissima speculationi diuine ibidem
¶ Inter omnes operationes humanas operatio
speculatiua et felicitas speculatiua
est felicissima probatur inter operationes
humanas illa est felicissima que est
simillima speculationi diuine sed hec est
speculatiua operatio et felicitas speculatiua
ibidem ¶ Quod perfecta felicitas consistit
in operatione intellectus huius signum est
quod bruta alia que operatione specu-
latiua sunt priuata nullo modo possunt partici-
pare felicitatem licet participent ac-
tiones aliarum virtutum ibidem ¶ Alia
bruta non possunt participare felicitatem ibidem
¶ In quantum se protendit et extendit spe-
culatio tantum se extendit felicitas ibidem
¶ Felicitas principaliter sumpta est que
speculatio ibidem ¶ Ad felicitatem haben-
dam sufficiunt felici tanta bona exteriora
quod possit virtuose operari x° ethicorum
¶ Superhabundantia bonorum exteriorum
non requiritur ad felicitatem speculatiuam
probatur ratione et testimonio antiquorum
ratio certa: plura requiruntur ad feli-
citatem practicam quam ad felicitatem
speculatiuam sed ad illam non requiritur
superhabundantia bonorum exteriorum igitur
nec ad illam aliis probatur quia possibile
est quod illi qui non sunt principes terre

et maris nec in dominiis sunt ha-
bundantes bonis operentur secundum virtutes
morales ¶ Testimonio antiquorum
primo Salomonis qui dixit illos esse
felices qui ad exteriora bona mode-
rate sunt ditati quia tales maxime
inueniuntur agere virtuose et vi-
uere caste ¶ Secundo Anaxagoras tunc
videbatur quod nec diues nec potens
potuit esse felix ibidem ¶ Felicitas
non consistit in superhabundantia bonorum
exteriorum neque ab hiis oportet aliquem
iudicare esse felicem sed potius ab o-
peratione virtutis ibidem ¶ Popula-
res secundum Anaxagoram solum iudica-
bant felicitatem consistere in hiis
que sunt extra i. in bonis exterio-
ribus secundo secundum eum quod solum hec sen-
tiunt et cognoscunt sed bona animi
secundum que aliquis vere felix peni-
tus ignorant ibidem ¶ Opiniones
sapientum videntur ad hoc consonare
quod felicitas non consistit in superha-
bundantia bonorum exteriorum neque ab
hiis oportet aliquem iudicare esse
felicem ibidem ¶ Dicta sapientum
assentiunt quod felicitas non sit in
hoc quod homo principatur in terris et
tibus et mari magno habet quan-
dam fidem ex vita eorum secundo quia
veritas in rebus operabilibus plus vel
potius iudicatur ex operationibus
et ex ipsa vita operantium quam ex sermo-
nibus eorum ibidem ¶ Bruta non
participant felicitatem 3° pol. ¶ Bo-
na anime magis requiruntur ad feli-
citatem quam bona corporis vij° pol.
¶ Intantum unicuique est de felici-
tate quantum inest sibi de prudentia
et virtute et de actionibus horum ibidem
¶ Teste deo in omnibus bonis exteri-
oribus nulla est felicitas quia ipsa est

felix cu nullo bono exteriorum vtatur
ibidem ¶ Bona fortuna et felicitas
differunt quia felicitas est causa bonorum anime
scilicet virtutum et operationum virtuosarum quia
est causa omnium aliorum bonorum humana
norum sed fortuna non est causa bo
norum anime ibidem ¶ Felicitas ciuitatis
consistit in operatione virtutis et prudentie
et ciuitas dicitur felix que optime
operatur et politizat sed impossibile
est eam bene agere nisi agat per regula
tam ad bonum finem ibidem ¶ Illa ciui
tas dicitur esse felix que optime po
litizat ibidem ¶ Eadem est vita et
felicitas totius ciuitatis et vnius hominis
¶ Vita optima et felicitas vnius tam
ciuibus et totius ciuitatis est secundum opera
tionem redundantem virtutis id est virtutis
perfecte ibidem ¶ In operatione principatus
tyrannici non consistit felicitas nec
beata vita quia tale est contra naturalem
amiciciam que debet esse inter ciuita
tes vicinas vij° pol ¶ Felicitas
est quedam actio et consistit in ac
tione ibidem ¶ Felicitas speculatiua
est vnius solius hominis practica to
cius ciuitatis et multitudinis ibidem
¶ Felicitas consistit in operatione in
tellectus hominis quia consistit in operatione
et non in operatione que est ad alterum
ut principari igitur in operatione ab[stracta]
ibidem ¶ Felicitas est quod optimum
quod intenditur in ciuitate ibidem
¶ Omnes homines appetunt bene viuere
et felicitatem sed non omnibus inest
equalis habilitas ad adipiscendum
hoc quia quidam sunt bene dispositi
ad hoc quidam male ibidem ¶ Quidam
sunt indispositi ad felicitatem propter
naturalem complexionem et quia naturaliter
sunt inclinati ad operationes inordi
natas a fortuna ut quia aliqui bo

norum fortune necessario deest
ibidem ¶ Non omnes homines eodem mo
do se habent ad felicitatem tum propter
naturalem complexionem tum propter bona
fortune ibidem ¶ Quidam bene sunt dis
positi secundum naturam magis indigent
sufficientia bonorum exteriorum ad felici
tatem quam male ampliori ibidem ¶ Ali
per naturam inclinatur ad felicitatem
tamen non querunt eam recta via et bo
no modo ibidem ¶ Illa ciuitas optime
politizat que attingit ad felicitatem
ibidem ¶ Quibus non attingit felici
tatem contingit tripliciter aut quia
non recte ponunt felicitatem aut quia
non recte querunt ea que sunt ad ipsam
aut propter vtrumque ibidem ¶ Felicitas
est perfectus vsus virtutis simpliciter non
ex suppositione ibidem ¶ Aliqui credunt
quod bona exteriora quorum vsus est
studiosus et virtute sunt cause feli
citatis ibidem ¶ Bona exteriora re
quiruntur ad felicitatem sicut lira
ad actum citharizandi ibidem ¶ Quorum
opus est in vacatione et non vacatione
vtilia sunt ad vacationem id est felicitatem
et delectationem que est in ea ibidem ¶ Om
nes virtutes tam ordinate ad vaca
tionem quam ad non vacationem sunt gratia
felicitatis ibidem ¶ Qui volunt bene agere
et feliciter frui omnibus que ad fe
licitatem pertinent necessaria est eis temperantia
et iusticia multa ibidem ¶ Operari circa
speculabilia licet secundum se ipsum delecta
tionem et felicitatem et vitam beatam 8° pol
¶ Felicitas consistit in beatificatione ibidem
¶ Ea que sunt ad finem sunt querenda
propter felicitatem et delectationem que est in ea
ibidem ¶ Felicitas licet totius finis que
non est contrariata sed cum delecta
tione ibidem ¶ Non omnes ponunt ean
dem felicitatem sed diuersi diuersam

et vniuscuiusque scz sm suu habitu ibid
¶ Secundu virtute opatio que e sm
excellenciss[imu] habitu vtutis e feli
citas et delectatio excellentissima quo
dammo ipi9 ibid ¶ Tam sunt libera
les qui non liberales valent ad fe
licitate et per eas acquirit felicitas
ibid // ffelicitas aggregat ex psta
opatone et ex delectacone ibid ibid
¶ Hoies ideo querut requiescere i inu
sica qz multi non put attingere vlti m
finez scz felicitatem ibid ¶ Pauci
hoies attingut felicitate et raro ibid
ffelicitas aggregat ex psta opatoe
intellectuali et ex delectatoe ibidem
ffinis exhortatois et dehortatois
est felicitas et ptes eius pmo retho
¶ Oms hortatones et dehortatones
sunt de felicitate a deo pposito ei9
q de felicitate quatu ad ea que ipm
induut de infelicitate quatu ad ea
que ipm tollut ibid ¶ ffelicitas e
enpraxia i bona opatio cu vtute
vel p se sufficia vite vel e vita de
lectabilissima cu insalli te vel e
habudancia possessionu et corpu
cu poten ofuatiua et actiua ipo
ibid ¶ ffere oms ofitent felicita
tem esse aliqd ipo scz aut vnu al
plura videlz aut enpraxia etc vl
p se sufficiencia vite ibid ¶ Partes fe
licitatis sunt nobilitas multa bonor
amicor diuicie diuicie prolis bo
et multitudo prolis ¶ Itez diuitas robur
magnitudo potencia agonistica et bell
andi ¶ Itez gloria honor bona fortuna
¶ Itez vtus et eius partes ut prudencia
fortitudo tepancia iusticia ibid ¶ Illa
q[ua]tuor genera bonor hois ut bo
corpis extrinsica ut diuicie nobilitas
etc intrinsica ut pulchritudo robor
extrinsica ut gla bona fortuna ¶ In
trinsica ut tpancia pruden etc ptinet
ad felicitatem qz faciut ad iuste
sufficienciaz cu quibs erit tuc p se
sufficiens si ei inexistant tam bona
intrinseca et extrinseca ibid ¶ Nate
est ipa bona omia esse felicitatem
q qz omia bona quodamo copre
henduntur in felicitate ibid ¶ ffelici
tas e quoddaz bonu pz qz est sm se
eligibilis et per se sufficiens et
gra illi9 multa eligim9 ibid ¶ Par
tes felicitatis sunt bona sicud
iusticia fortitudo etc ibid ¶ ffelici
tas i bona opatio et bona natiui
tas aliquomo sunt eadem i huc
conueniencia et aliquo mo non q si
felicitate i bonaz opatoz referim9
in sua pncipia ut in vtute et refe
rim9 bonaz natiuitatez in sua
pncipia scz in parentes tuc conueniut
qz sicud ex virtute et bonitate hois
argim9 bonitate filior pmo retho
¶ Sicud felicitas i bona opatio
continet virtute sic et bona natiui
tas et feliciatio continet bonitate pro
genitor q sicud ex vtute et boni
tate hois etc ibid ¶ Beneficatio
et feliciatio aliquo mo e eadem
virtutibz aliquo non 2o retho q
de felicitas ¶ Sicud felicitas continet
virtute q de virtus // ffelicitas
humana mixta amaritudinibz est
pmum bo de q l 2o pssa xta //
ffelicitas et dulcedo humana non
est sine amaritudine ibid ¶ ffelicitas
non e in vanitate ignorancie ibid
ffelicitas humana nulli potest
taliter euenire ibid ¶ Vera felici
tas non consistit in rebz exterioribz
pba in illo non consistit felicitas
hois qd pt auferre ab hoie bo
fortuita sunt hui9 a cr pz qz sunt

bonu est ppu homib bonu a qd au
ferri pt non e summu bonu qr id qd
auferri non pt est melius eo qd
auferri pt bo. pz qr bona fortu
ta sunt mutabilia q° auferri put
2a vo ille qui felix e felicitate
fortuita aut scit eaz esse mutabile
aut nescit si nescit tunc est igno
rans 2 per ques est infelix si scit
tunc nccce e q timeat ne eaz amit
tat tu a mese totum9 timor felix
esse non pt / 3a vo si felicitas co
sisteret in rebus fortuitis tu bona
fortuita finiantur morte hois seqre
q omnis ho in morte fieret miser
q e fslu qr multi per morte gsecuti
sunt felicitate sicd martires ibid
In rebus fortuitis no gsistat vera
felicitas ibid // ffelicitas excludit
cecitatem ignorancie ibid / ffelici
tas huana 2 fortuita fi 2 ee spir
at morte hois ibid / Infelicitat
tu absentia non e causa illor pnaa
non est ca felicitatis id / Bona
exteriora dicunt ?gines vere felicit
bo. de 9. li 3° p pma / Paupao
n bona exteriora impedit cogni
tor vere felicitat / pus determinatu
est de falsa felicitate qz de vera id
ffelicitas huana gsistat in hijs
quaz sz opibus honoribus zc bo.
de 9 li. 3° p. ta / Epicuri posue
runt felicitate gsistere in volupta
tibz ibid / Nue felicitas facit ai
ai infortunium no faciat minimu
ibidez p. vta / De falsa felicitate
dicta qua est de bo ibidez pa xa
ffelicitas pfecta est que sufficientez
potentem zc reddat bo. de 9 li 3°
psa xa / Inter na existat pfectu
bonu 2 pfecta felicitas bo. de 9 li.
3° p tercia / ffelicitas pfecta est

fons om bonor id / ffelicitas e
status om bonor q. 1. gsistit in
vno bono quo no pt melius excogitari
vel sic. 1. felix est in balde
bono ita q non optat melius fm
thom ul vni capiendo felicitatem
p statu eligibilissimo que ho possit
hre integratio ex hijs omnibus que
vir bonus mallz hre qz no hre
et non capiendo pro vno simpta
qd sit optim om huanor bonor
1. om bonor que sub huano vsu
cadunt vel vm loquendo de felici
tate obiectiua impria vel vero
non tenendo ly om distributiue
sz ut valz tm. 1. multor bonor ul
est statu om bonor gnecientu
vel aptor gnenire isti tq e felici
tas vel est aggregatio om bonor
non simplr 2 formaliter sz fm pe
minenciaz qr est excedens oia bo
huana ibid zc / Omis antiqui
Felix zc / existimat bn viue
fm aiaz 2 bene opari fm potenc
tas idem ee q felicitez q inquiri fe
licitez 2 bm dixerunt bn vivetem
2 bn opante pmo eth / Multa et
excellentes dicunt bn viue 2 bene
opari id q felicitem ee ibid De
felicitas / Nullus dicat infortu
natu 2 miseru esse felicem ibid
Nullu felicem contingit ee infor
natu vm felicem simr 2 insituita
vita secus de felicitate in gne 2 in
hat vita ibidez / ffelix non solu
debz sibi ipi esse sufficiens sz etiaz
amicis parentibz filijs vxore 2 civibz
ciz. t. illis dz esse sufficiens ad
puidendu taz in tpalibz necessaria ipis
subministrando subsidia qz etiam
in spiritualibz ipos instruendo et
in dubijs gsolendo pmo ethicor
Notu quor felix hz prouidere

oz esse tm aliquem ibidem // ffelicior
est felix apte incedens qz inepte id
ffelicitas est optime operari sm virtute
ibidem // ffelix dicitur optimus homo id
¶ Operatio optimi .i. felicitas est ut bn
et optime operetur sm roz ibidem
¶ Vita felicis et eorum qui operantur
sm virtutem nichil indigent de vo
luptate quasi adiuncto aliquo extrinseco
sz habz in se delectatioz pfectaz et suffi
cientem ex. t. claudit eam in sua ra
tione et sba esse delectabile p° ethi
¶ ffelix indigz bonis exterioribz mul
ta opera virtutis non pt bn operari id
ffelix non indigz delectatione ibidem
¶ ffelix no indigz voluptate vm qi
quod adiuncto tn indigz delecta de
que e ipa felicitas ibidem // ¶ No oio
felix est qui spe turpissimus e .i.
non hz felicitatez quantu ad omez
pfectioz ipius ¶ Ro difformitas red
dit eu gteptabilez et despectu nec
creditur q possit esse bonus sm
aiaz qui aspectu difformis sm
corpus vl vm capiendo felicitate pro
statu eligibilissimo qz ho possit
habere scz integrato ex hijs omibz
que vir bonus malz hre qz non
hre ibidem // ¶ Non oio felix e qui e
ignobilis ¶ Ro ex. t. qz talis aues no
faciliter obediunt nec ei honorez
et reuerenciaz debitaz impendunt id
¶ Non oio felix e qui e solitarius .i.
sine aicis ibidem // ¶ Non oio felix e
qui e sterilis et sine prole ¶ Ro ex.
t. sterilitas e ca obprobrij vn si d
aliquis ex bonis felicis augmentatur
maxime in beniuolen et honore et gla
ita p oppositum ex carencia talium red
ditur inglo losus ibidem // ¶ Minime
felix est cui sunt pessimi filij vel
aici ¶ Ro qz p tales homo impeditur
ab operatione virtutis ¶ Alia ro sm al
qz vinculu amicitie vl sanguinis
inconueniu trahit amor virtutis
sz distractus non pt hre pfectas
operationes ibidem // ¶ Boni filij mor
tui p inducuntur felici ¶ Ro ex p̄rita
felicitate recordata magis tristi a
tur maz in corde eius ex qua tristi a
tio retrahitur ne delectabile operetur
ibidem // ¶ Neqz azinus neqz bos neqz
aliud irronabilium e felix pbatur
nullu illorum pt gnicari in tali opa
tione qualem diximus esse felicitatez
pmo ethi // ¶ Nullum animatu est
felix sz solu aiatu .i. aiis racia
cōpotitu et hoc dicitur ppt materiaz
que bn est aiatu capiendo aia
tu pro illo quod e aia in forma ibidem
¶ Puer ppe non dicitur felix pbatur
non pt esse operator operato in
virtuosarum ppter etatez qz no hz
vsu roīs etiaz qz non hz vitam
pfectaz nec virtutem ibidem // ¶ Si pu
eri quiqz dicitur felices hoc est
ppter spem future felicitatis qz
in eis cōnicimus .g. vel ex nāli cō
plexione ipōrum ut qz videmus
eos inclinari ad bona et refugere
contraria vel qz sunt ex felicibus
parentibz procreati ibidem ¶ Ro psua
dens q ho non pt esse felix in hac
vita qz in hac vita sunt multe
transmutationes de bono ad malu
et ecōuerso tam sm corpus qz sc. aiaz
et ille sunt ptota vitaz tam in iu
uentute qui in senectute licet qua
tz tn felicitas sit qd d p mane
tissimu pmo ethi // ¶ Ro tacitaz per
suadentez q nullus esset felix si
felicitas sequeretur instabilitatem
fortune qz nō eo felice estimat
eu que cōtingit vnie miserabilem
fortunis qualibuscūqz ponitur
sz si felicitas sequeretur fortuna hc
fieret ideo // ¶ Bonus dum habu //

dautem z vitaz in sca t finientem
ullus feliciabit sm salonez ibid
¶ Nota opinione salois qui dixit
pter mutatoz fortune qz vidit
ca vitaz huanaz ullu debe dici
felitem in hac vita sz solu in fine
vite ibid ¶ Sm salone debitu
est inspicere fine cuiusqz quis enim
cur esse felix ibid ¶ Salon ullu
dixit esse felitez in hac vita ibid
¶ Nullus e felix qui moritur pba
felicitas e opacio sm virtutem sed
ullus operatur sm virtute quando mo
ritur ibid ¶ Opinio salois dicens
ullu esse felitez in hac vita sed
solu post mortem est falsa pba
qz tunc ho solu esset ess felix quando
moreretur qd est fictm z a ro felici
tas est opacio sz mortuus nec in
est opacio uel sic primo inqueiteo
cou quid nois felicitatis qz felicitas
est bona vita sz cu ho moritur no
bu vivit z m e cou quid rei qz
felicitas e opacio virtutis sz mor
tuo no inest opacio ibid ¶ Dicere
qz homo sit felix qn moritur oio
est inqueiens ro eio t qz mors de
struit vitaz z omez eius opacione
sz felicitas est fna vite pfcto sed
dice qz id qd est finne vite destruc
tiuu esse fidmaz vite pfctoz est pcitus
irronabile z m felicitas e opacio
sm virtute sz ullus opatur sm vir
tutem qui moritur ibid ¶ Mortui
non pnt dici felites ro austraiis
alias inopabilis esset opabilis
qz inquantu felix tunc est opabilis
z inquantu mortuus tunc e inopa
bilis ibid ¶ Salon ad illu sen
su noluit qz ho solu in morte
e felix i dn homo e mortuus
tunc de co primo possimus esse

certi utrum fuit felix ul non ro quia
tunc positus est ex mala z infortu
nia ibid ¶ Salon ideo dixit viue
tes non esse felites pter tussinuta
tones quas videbat in hac vita
et pter hoc qz estimabat felicitate
esse quid pmanes z inequaliter destu
tili tusinmutabilez ibid ¶ Nullus
dicitur bonus ul felix pter bo fortune
pba qz fortuna ¶ Si in felicite vari
atur felicitas sm varitatoz fortune
tunc est silis cu malconthe ibidez
¶ Non contingit eudez hoiez esse fe
litem z miseru pba alias haberet
ut camaleontha id ¶ Felix non
habz se ut camaleontha ibidem
¶ Valde inqueiens e qz prospe qui
aliquis e felix z feliciter opatur qz
non debz eo vere dici qz ei insit
felicitas id ¶ Felix non pt fieri mi
ser i non faciliter ex primis tribu
lacionibz fit miser sz possunt tot
mala tulpabilia sup eu venire
qz fiat miser ibid ¶ Felix non e
debilit firmatus ibid ¶ Hoinez
in hac vita ctingit esse felitem
pba qz quis ho in hac vita e subiec
tus tusinmutacionibz fortunis tn
felicitas cosistit in opacionibz vtutis
essentialiter que pnt haberi i hac vita i
¶ Iudicando aliquem esse felitez
uel miseru necessez est tectu sequi
fortunas ro qz bonu z malu hois
qd sm roz attenditur eo qz bonu vir
tutis non cosistit in hiis pricipaliter
ibid ¶ Aliquis pt esse felix in hac
vita pba aliquis pt opari sm
virtute ptotaz vitaz suaz in qua sit aut
opari cosistit felicitas ibid ¶ Aliquis
pt esse felix ptotaz vitaz suam
ibid ¶ Felix sp ul maxie potit

opari in vita acta que sunt sm v
tutem et speculari in vita specula
tiua ibid. ¶ Ad hc tp aquis pmane
at felix ptotaz vitaz non obstat nai
etas et incertitudo bonorum fortune
pba in hijs non consistat felicitas pn
cipaliter ideo felix et talia habet se
sicud bonus thetragenus sine vi
tupio qui vbicumque provatur vir e
iatet / et a to eventus fortuiti vel sit
magni vel parui sit sm maifestu
est quo tu simulant felice de feliti
tate in miseriaz ¶ Si sunt magni vel
vel sunt boni vel mali si boni tunc
decorant et augent felicitate si ma
li adhuc non destruunt felicitate
sz felicem impediunt in multis bonis
exterioribz primo magis maifestat
felicitatez eo q virtus homis magis
maifestatur per hoc quippe bn et
sm rtaz roz se habz in magnis in
fortuniis ibid ¶ Felix hz se thetra
geng q sicud thedragong e corpg
¶ cubicum et quadratum habens sex
superficies quadratas et dummo super
fi
cies est plana tunc stat in mor sic
felix in qualz fortuna se hz vel dici
q thetragong hic dicitur afirmi te
et immobilitate virtutis sm Eu id
¶ Felicitas in existit pmanentia ibid
¶ Felix maxie opabitur et speculabitur
opa que sm virtute sunt ibidez
¶ Felix bn se habz ad fortunas viu
sas pba qui se habz ad eas ut pru
dens et ut vere bong optime se hz
ad eas felix e hmoi ibid ¶ Felix
optime fert fortunas et vbique i in
omnibus vel sm eundem omez mo
ibid ¶ Felix in fortunis omo pruden
ter se habz ibid ¶ Felix e sine vitu
pio sicud thetragong i firmg et sta

bilis in virtute ibid ¶ Felix in oi
eventu hz se sine vitupio i bn et
laudatur ibid ¶ Felix circa fortui
tos eventus habz se optime pba
habz se sicud thetragong ibidem
¶ Felix sm nullaz fortunaz mutatur
pba sz et prudenter vbique se hz
sicud thetragong sine vitupio
ibid ¶ Felix bene se hz ad pruas
fortunas pba tales fortune
sive sunt bone vel male no incli
nant vitaz a malo in bonum vel
a bono in malu ibid ¶ Felix
in prita vita non e sine malo pe
ne pba qz felicem hz magna
infortunia contristant ibid ¶ Fe
lix bn se habet ad magnas et
ad bonas fortunas pba qz
eg vita faciunt beatorez accide
taliter et eo decorat statu felic
citatz ipa concordant tu bitudine
tu corp visus pt fieri bong et stu
diosus ibid ¶ Felix hz se bone
ad magnas et ad bonas fortunas
ibid ¶ Et primo stoycorum e falsa
dicens felicem esse impassibile
sm cu nullo tadere dolere et tris
ticiaz ibid ¶ Felix in magnis
infortuniis est virilis q viri
lis opponitur molli sz mollis est
qui multum affligitur in omni la
bore sic felix non affligitur in la
bore ibid ¶ Felix propter fortunaz
adusaz non efficitur miser pbatur
qz non mutatur p diusas fortu
nas vel sic felix decenter fert for
tunaz adusaz et non opatur ma
la vel odibilia bonorum pba quilibz
in sua arte de ma porta facit
q melius pt ibid ¶ Felix i magnis
infortunijs existit magnanimg
q inquantu sunt molestie tang

co non fluctuabit vel flectitur magnanimus est contemptor fortune et
nullum contristatur in adversis nec mul-
tum ioculatur in prosperis sed est ipse ibidem
¶ Parue prosperitates id est parue adver-
sitates non faciunt felicem inclina-
tionem vite id est non possunt vitam felicis
permutare ut de felicitate in miseri-
am inclinetur primo ethicorum ¶ Mag-
na prosperitas facit vitam felicis
beatiorem ideo quia bona exteriora con-
decorant felicitatem etiam eorum usus
sit bonus in quantum sunt instrumentum
felicitatis ibidem ¶ Magna infortu-
nia impediunt felicem a multis opera-
tionibus virtutis ibidem ¶ Felix et virtuosus
magna infortunia equanimiter
fert non propter insensibilitatem
doloris sed ut existens virilis et mag-
nanimus ibidem ¶ Felix nunquam operabitur
odibilia et mala. Ideo quia estimamus
ipsum felicem tamquam vere bonum et vere
sapientem omnes fortunas decenter
ferre ibidem ¶ Feliciter estimamus omnes
fortunas decenter ferre quia propter
perfectam virtutem ibidem ¶ Felix semper o-
peratur optime secundum qualitatem
et conditionem eorum que meruit id est que
fortune subministrat ibidem ¶ Felix
licet propter infortunia non semper
eque operetur tamen semper operatur optime
secundum quod est sibi possibile sicut
bonus dux bonus sutor ibidem ¶ Prop-
ter fortunia accidentia nullus miser
efficitur felix ideo quia nullus pros-
peris bonis utetur ibidem ¶ Felix et virtuosus
nunquam incidit in infortunia penitus
ideo quia felix prudens talia prevideat
videbit et si provenerit ex improviso
decenter ea feret ibidem ¶ Felix
non incidit in infortunias secundum modum

priamus nec infortunias priamitas
quod iste fortune fuerunt permutati mo-
bili amoris quod ipse priamus non semper
bene se habuit erga bonas fortu-
nas qua de causa incurrebat mala
ibidem ¶ Vere felix secundum virtutem non
incurret fortunas priamitas
probatur si sic tunc esset varius ut priamus
et transmutabilis et faciliter mobilis
etiam contingentibus et primis infortu-
niis igitur ibidem ¶ Felix non est
varius id est variabilis ut camaleontha
neque est facile transmutabilis quia nec
multotiens de felici fiat miser et
econverso ideo quia non facile ex felicitate
transmutabitur in miseriam neque per
quecumque infortunia contingentia ibidem
¶ Felix non est facile transmutabilis
ibidem ¶ Felix non transmutabitur per
quecumque infortunia contingentia
sed solum a magnis et a multis ibidem
¶ Felix transmutatus per magna infor-
tunia et factus infelix non fiet rursus
felix in parvo tempore sed in multo et
perfecto tempore sed in quo possit fieri ha-
bundans magnorum et bonorum ideo quia
propter virtutis perfectionem que in brevi
tempore non completur tamen propter bonorum
exteriorum restaurationem que in brevi
non acquiritur ibidem ¶ Felix est qui
operatur secundum virtutem perfectam et in bo-
nis exterioribus sufficienter est
ditatus non in quo tempore sed per longum
tempus et est finiturus vitam secundum rationem
ibidem ¶ Felix est qui operatur secundum vir-
tutem perfectam etc. ut supra ¶ Nota
duas rationes quare aliquis potest felix esse
in hac vita ¶ Prima quia aliquis potest
operari secundum virtutem, secunda quia aliquis potest
esse ditatus in bonis exterioribus igitur ibidem
¶ Felix inter fortunas non potest vere sed

moderate dicit felix s3 cu illo mode
ramine s3 qui operatur secundum virtute p
fectam et in bonis exterioribus sufficienter
dicatus non in parvo tempore s3 per longum
et est finiturus vitam secundum eos // ¶ Unde
tria sunt moderativa / primum quantum
adeptus / 2m quantum adeptum / 3m qualiter
admodum ibidem ¶ Si homo est felix et
virtus in parva vita tunc solum est felix
ut ho ibidem ¶ Miser propter bona for
tune non efficitur felix probatur felix
propter malam fortunam non efficitur
miser 1 quia et assiduus aus p3 dese
¶ Confirmatur fortuna non est causa felici
tatis nec in rebus fortunis consistit fe
licitas 1 ibidem ¶ Demum fortunatus
magna quod si sunt boni et conferunt
ad vitam felicem si male ipsam im
pediunt primo ethicorum ¶ Opposite fortune
actor non monet felicem s3 solum
magne quo alberti quod unus actorum
alterius delectatur in bonis et contribula
tur in malis ibidem ¶ Felix non differt
a misero tempore sompni ibidem // Felix
non differt a misero per dimidium vi
te i. per sompnum ibidem quod sopitum
¶ Rationabiliter est dictum quod miser et fe
lix secundum medium temporis quod sompnus est cessa
tio ibidem // ¶ Ex hoc ipso quod aliquis habet
sapientiam et operatur secundum eam hoc fa
cit ipsum felicem vi° ethicorum ¶ Ex quo o
peratio non impedita que dicitur felici
tas propter hoc est eligibilissima quod
causat summam delectationem ideo omnes
reputant vitam felicem esse delecta
bilem septimo ethicorum ¶ Omnes repu
tant vitam felicis esse delectabilem
ibidem ¶ Ex quo felicitas est operatio non
impedita tunc felix indiget bonis
corporalibus sicut sanitatem et exteri
oribus scilicet potentia divitiis a
micis et talis fortuna et successu
prospero et continuato et talium nec
hec propter sui corruptionem vel
etiam defectum impediant opera
tionem felicitatis ibidem ¶ Homo felix
indiget tam bonis interioribus
corporalibus quam exterioribus et fortu
na et successu prospero ibidem
¶ Nota causam quare felix indiget
bonis corporalibus et exterioribus
ne s3 propter sui interruptionem vel
defectum impediant operationem felicitatis ibidem
¶ Dicentem hominem esse felicem
dummodo sit virtuosus et bonus etiam
si multis tristitiis involvatur et
in magna infortunia incidat
nichil rationabile dicunt sed hoc
dicunt volentes vel nolentes et
mente sunt dicto consentientes vel
quia per eos hoc concedere sit coac
ti quod ex magnis infortuniis
impeditur operatio virtutis ibidem
¶ Vita felicis est delectabilis ibidem
¶ Hominibus virtuosis i. felicibus et bonis
tamen habundantibus nequaquam
convenit esse solitarios eo quod dicit
agere vitam delectabilem 8° ethicorum
¶ Felici non convenit omnino solitarie
ibidem // ¶ Rationes quod felix non in
digeat amicis / prima quia felix est sibi
ipsi sufficiens / 2a quia proverbialiter
dicitur quod demon felici homini omnia
paraverit igitur non videtur indigere
humano auxilio amicorum ix° ethicorum
¶ Rationes quod felix indiget amicis
prima felix dicitur habere omnia bona exteri
ora s3 magno inconvenienti videtur
assimulare dicere quod omnia exteriora
bona debentur felici et tamen amici non
debentur sibi / 2a ratio benefacere est
melius quam benefieri i. felix indi
get amicis quibus benefaciat / 3a ratio
inconveniens est quod felix sit solitarius

nullus enim diligeret vivere solitarie
etiam si omnia bona haberet eo quod homo e
al politicum et aptum natum cum aliis
vivere et cum felix habeat ea que s
naturaliter bona homini oportet quod habeat cum
quibus conversat si debet habere statum perfectum
et quia melius e convivere amicis quam
extraneis igitur felix indiget amicis ibidem
Dicere quod felix sit solitarius forte h
est inconveniens quia cum naturaliter sit com
munis hominis electorum quia nullus eligeret
omnia bona et cum hoc vivere solitarius
ibidem / Felix habet ea que sunt naturalia
bona homini ibidem / Ex quo felix habet
ea que sunt naturalia bona homini tunc
oportet quod habeat aliquos cum quibus
conversat quia cum convictus humanus est
quoddam naturaliter bonum hominum ibidem
Felix non indiget amicis utilibus
probatur felix est sibi ipsi sufficiens ha
bundans bonorum utilium ibidem / Felix
non indiget amicis propter delectabi
le corporale vel parum quia quicumque
indiget ludis et solatiis addiscere
et ad spiritum recreatorum ibidem ibidem
Nota rationem quare felix parum
indiget amicis delectabilibus et delec
tatione corporali quia vita eius secundum se
est delectabilis ibidem / Ratio quo
rum e opinio quod felix non indiget
amicis quia non indiget amicis utilibus
et delectabilibus et quia communiter loquentes
non noscunt alios esse amicos nisi qui
sunt amici utiles et delectabiles igitur
videtur eis quod simpliciter non indigeat
amicis ibidem / Felix indiget amicis
studiosis probatur et per probatione
prima primo premittuntur v propositiones prima
felicitatis e quedam operatio / 2a operatio
consistit in fieri et non consistit admodum
rerum permanentium que admodum

aliqua possessio / 3a operatio virtuo
sa est delectabilis secundum se ipsam / 4a magis
possumus speculari proximos quam
nos metipsos et operationes illorum quam
nostras / 5ta non possumus delectari
nisi in eo quod cognoscimus tunc argumentum
sit felicitas e studiosa ut dicit prima
propositio et quia operatio e intrinseco fieri sicud
dicit alia sequitur quod felicitas consistat
in operatione operari sed non in operari que
tunc opera sed in operare delectabiliter
opera virtuosa ut dicit alia propositio
sed nullus delectatur in incognito ut
dicit alia et amici operationes sunt
magis cognite a felici quam operationes
proprie ut dicit alia igitur felix indiget
amicis virtuosis quorum operationes magis
cognoscens possit intueri perfect
torem propter actum operationum perbenire secundum
eisdem delectari / 2a ratio sicud mu
sicus gaudet in melodiis bonis et
tristatur in malis ita virtuosus delec
tatur in operationibus bonis et tristatur
in malis et quia omnis existimat felicem
oportere delectabiliter vivere sed ille
qui solitarius habet vitam non delectabiliter
viveret igitur oportet felicem habere amicos
virtuosos in quorum operationibus
virtuosis delectetur / 3a ratio felix indi
get exercitatione in operationibus virtutum
sed vivere cum amicis est magis exercitatio
quia ex convivere cum amicis fit assuefactio
quedam virtus id est exercitatio quedam
ad virtutem secundum theognim poetam quia
quia virtus amicorum operatione sua ex
citat alium ad bonum operandum ibidem
Esse felicis est vivere et operari quia
non in quantum homo sed in quantum felix ibidem
Delectari in operatione virtutis et
in speculatione eius e proprium felicis
ibidem / Operatio bona et studiosa int

omnia delectabilia est magis ꝯᵖⁱ
delectabile ipi⁹ felicitas . ꝗ eo ꝙ sibi
ꝯuenit ſm habitū eius ꝓpriū ⁊ ꝯ
nālem ibid ¶ Tam opaciones feli
cꝫ amici habent ea que nāliter ſt
delectabilia ibid ¶ Omnes existimat
ꝙ felicem oꝫ viuere delectabiliter
ibid ¶ Felix indigꝫ amicis ut per
eos in sua opacione delectabili ꝯ
tine² ibid ¶ Nō felix ſi cū bonis
ꝯmore² poterit vel in ſuis ul ali
orū virtuosis opacionibꝫ ꝯtinue
delectari qd non ꝯtingat ſi eſſꝫ
solitari⁹ ibid ¶ Studioso ⁊ felici
amicus studiosus videtur eē nā
eligibilis ibid ¶ Eſſe ⁊ viuē est
nāliter delectabile felici pba² de
qd est bonū nāliter ⁊ ſm ſe ipm
est bonū delectabile ipi btuoſo
ſꝫ eſſe ⁊ viuē ē nālr bonū ⁊ delcta
bile ipis viuētibꝫ igi² eſſe ⁊ viue
re ē nālr bonū ⁊ delctabile ipi felici.
¶ Delectacio ⁊ tristicia habent in
agnā inclinacōꝫ ⁊ potēciaꝫ ad hoc
ꝙ ꝗs ſit virtuosus ⁊ ducat vita
felicē xᵒ ethꝫ ¶ Omnes vita plāte
non pt dici felix ibid ¶ Infortu
nati nō pnt eſſe felices ibidem
¶ Vita felicis ē opacio ſm vtute
ibid ¶ Ille qui vacat speculatōi
ꝯtemplatiue ē felicissim⁹ ꝗntū
hoi inhābitat vita pt ꝯpetē felicitas
ibid ¶ Cū ille qui vacat specula
cōi veritatis ſit felicissim⁹ ⁊ ꝯᵃrio
ille ē felix qui viuit ſm prudenciā
ibid ¶ Omnes qui teꝛ suspicam²
ipos deos ⁊ ſbas ſepatas maxiē
eſſe btōs ⁊ maxiē eſſe felices ibid
¶ Inter omnes opaciones hūanas fe
licitatis speculatiua ⁊ opacio spe
culatiua est felicissima ibid ¶ Nullū alioꝝ

aliū ab hoīe est felix qꝛ nullo
ꝯmunicat speculacōe ⁊ qꝛ felicitas ꝯ
ſistit in speculacione ibid ¶ Qui
bus magis ꝯuenit speculari in il
lis magis ꝯpetit eſſe felices nō
ſm accns ꝗ ꝯ speculacō ibid
¶ Felix cū ſit homo indigꝫ exteriori
prosperitate ſꝫ sanitate corpis
et vite neccījs proba² qꝛ hūana
nā non ē pse sufficiens ad spe
culand ſꝫ ad hoc exsequendū
oꝫ eſſe corpus sanū ⁊ opꝫ exist
ē cibū ⁊ reliquū famulatū ut ve
stem domū ibid ¶ Felix indigꝫ
bonis exteriorib ꝫ pꝫ qꝛ nā non ē
pse sufficiens ad speculandū ut
sup in meᵗᵉ ibid ¶ Sine bonis
exteriorib ꝫ nō ꝯtingit aliqm in
pn̄ti vita eſſe felicem ibid ¶ Ad
hoc ꝙ homo fiat felix non indi
get magnis ⁊ multis rebus uel
diuicijs pba² pmo qꝛ ꝙ felix ſit
per ſe sufficiens hoc non ꝯſistit
in ſuphabūdanā diuiciaꝝ / 2ᵒ qꝛ
neqꝫ rectū iudiciū de agibilibus
ꝗntū ad mobilia neqꝫ actū ꝯpa
hois ꝗntū ad speculabilia pſta²
ex ſuphabūdanā reꝝ exteriorū
ibid ¶ Politicꝫ pt eſſe felix cū
modicis diuicijs ibid ¶ Cū felix
ſit per ſe sufficiens non ꝯſistit
in ſuphabūdanā diuiciaꝝ ſcdō exᵘ
t qꝛ nā paucꝫ indigꝫ bonorū
eciaꝫ ſuphabūdanā fit honore
nūq pse sufficienter qꝛ mīſterio
ad coꝝ gubernacōꝫ indigꝫ ibid
¶ Ad felicitate habendaꝫ sufficiunt
felici tanta bona exteriora ꝙ pos
ſit virtuose viuē ibid ¶ Si qs
operatur ſm vtute tūc vita ipi⁹
erit felix ꝗ eo ꝙ felicitas po
litica in opacōe vtutis ꝯſistat

ibidem ¶ Salon enciam autem testat^t
illos esse felices qui moderate sunt
ditati in bonis exterioribus ¶ Racio
quia tales sunt agentes et sunt agere
optima et virtuosa et possunt vivere
magis temperate quam illi qui possident
immoderatas et magnas divicias
ibidem ¶ Felicitas non consistat in su
perhabundancia bonorum exteriorum nec
ab hijs oportet aliquem iudicare felicem
sed ab operacione virtutis ibidem ¶ Anax
agoras dixit quod ille esset felix qui
non est predives neque eciam multum po
tens ibidem ¶ Dictum anaxagore videtur
dicere quod civitas similiter apparet inso
lens quod solum talis est felix qui
non est predives et potens quia popu
lares iudicant felicitatem consistere
in bonis exterioribus solum eo quod solum
hec cognoscunt et sentiunt sed bona
virtutis secundum que aliquis est vere felix igno
rant ibidem ¶ Inter homines homo felix est
deo amantissimus probatur quia talis maxime
habet curam de illo quod est deo simillimum
scilicet de intellectu scilicet quod dictum est quia naturale
videtur deus sicut hominibus quod magis
amant ea que sunt eis magis simi
lia et conformia ibidem ¶ Sapiens
est maxime felix probatur quia talis maxime
amatur a deo cum talis recte et bene
operetur et maximam curam habet de bo
nis intellectualibus et est deo similius
ibidem ¶ Felix vita consistat in opera
cione virtutis non impedita 7°
ethicorum ¶ Illa civitas dicitur esse felix
que optime pollitizaret vij^o pol
¶ Civitatem dicimus esse felicem
simpliciter non quantum ad aliquam partem
et ad aliam partem non ibidem ¶ Ad hoc
civitas sit felix omnis quod omnes cives
qui per se sunt partes civitatis quod sint

felices ibidem ¶ Civitas dicitur esse
felix ortum per existere bona extrinseca quia
fortuna est domina ibidem ¶ Civitatem
felicem et bona tradere existente felice
necesse est habere omnem virtutem ibidem
¶ Civitatem felicem dicit esse temperatam et for
tem et per severitatem ibidem ¶ Poten
cia et fortuna in sunt felicia primo rethoricorum
Ubi mulieres sunt prave sicud continge
bat lacedemonijs tales naciones
secundum dimidium non sunt felices ibidem
quia de muliere ¶ Necesse est feliciam
esse bona ibidem ¶ Non sunt mise
ricordiam qui putant se esse superfelices
2° rethoricorum de misericordia ¶ Qui
putant se esse superfelices sunt contu
meliativi id est contumeliam faciunt et
non sunt miserativi ibidem ¶ Nec mul
tum infortunati nec multum felices sunt
miserativi ibidem ¶ Apud thebas
quamdiu philosophi erant presides felix fuit
civitas ibidem ¶ Felix fuit civitas
ubi philosophi erant presides ibidem ¶ Non
sequitur illi habent ea que insunt
felicibus igitur sunt felices quia paupe
res et fagi id est ribaldi sunt huiusmodi
quia pauperes cantant in templis et fagi
habitant ubi volunt sicud civitates
tripudiant et habitant ubi volunt
2° rethoricorum ¶ Infelicissimum genus infor
tunij est quedam fuisse felicem et
nunc non esse felicem boecius de consolatione p
hilosophie 2° prosa 4^a ¶ Nullus est tam felix
cui status suus non displiceat in ali
quo ibidem ¶ De quanto homo est felicior
de tanto est delicatior ibidem ¶ Nullus
est tam felix ut non ex aliqua parte cum
statu suo qualitati non rixetur ibidem
¶ Homo magis felix levius ab adver
sitate prosternitur ibidem ¶ Nemo est
felix qui non optaret mutacionem
sui status tempore commocionis et impaciencie

¶ Una dum bo est ypos sm cti dm e
felix ibid ¶ Continu9 timor non sinit
aliquē esse felicez sm curupedem
phm ¶ ffelix e qui libero caret bo
de 9 li 2o p vj ¶ ffelix qui potuit
boni fontez visē lucidu ¶ ffelix qui
potuit grauis terre vincula soluere
bo de 9 p li 3o metro xij ¶ ffelix
est qui pt speculari deu ibid ¶ ffe
lix est qui pt solue affectones ter
renas ibid rc seqm ffemina 2o

Femina ¶ Bonitas 2 btus fe
minaz 9sistit in magitudine 2 pul
chritudine sz q sint pulchre et
magne sz bonitas e tpantia et
amor oppositat sine fmilitate g
ita q debent esse tpate 2 no ociose
2 debent amare opositate sy sim
libz opibus pmo reth ¶ Aliqua
sunt opa quia taz viris qz feminis
alia que solu sunt ppa ill ul illis

Ferre ¶ Bona vita ferre nichil
aliud est qm bona opatio po eth
Uita ueiz taz mediu qz extrema fe
inoiata sunt 2o eth ¶ Uiciu opp
oita iactan e est ferre rt eandem
maz cu affabilitate id ¶ Ferre ul
ta legaliu i per legem determinata
sunt pcepta p iustitiaz legalez
vo eth ¶ Delectationes aliene
ferre hoc id faciunt rt aliqz opacoz
qz faciunt tristiciae ppe xo eth rc

Fetus ¶ Fetus seniorz imp̄fti
sunt in corpibz 2 intellabz ste mu
or vijo pol ¶ Fetus decrepitorz
ultra tpus decrātiū anā sunt de
biles in corpe 2 sunt in statu sm in
tellctū ibid ¶ Alia bruta 2 genera
les post partu fetus suos nutriūt
tu lacte vijo polit ¶ Aliqu

Fictio fingo tor ¶ noia fin
gere nāte e 2o eth ¶ Simplx vi 2
esse audax 2 fictor fortitudinis
iiijo eth ¶ Omnes qui sunt fortes
sm v mos fortitudinis ficte
non sut sim fortes rc ibid ¶ De
fortis ¶ Qui fingit de se a ora
qz sunt illa que existit in po
ullius aliq gratia nisi quia
placz sibi et in hoc delectatur
talis assimulatur pmo 2o eth
¶ Qui fingit de se a ora rc ut fuj
talis magis videtur ee vanus
qz malus ibid ¶ Qui fingit de
se maiora ppt appetitu glorie
et honoris 9sequende non e mlū
vituperabilis Vo sm al qz licet
mentiri sit turpe ty adhuc ite
additur ex honesto iudicio salz
ex gla 2 honore que quadā hz
affinitate cu rebus honestis id
¶ Qui fingit de se maiora gra
lucri est turpior 2 difformior
qm gra honoris ul glorie Vo qz
talis no hz ita maifestu motiu
mentiendi ibid ¶ Qui iactat
se ca glie illi fingunt sibi illa
in esse que ptinet ad gloiaz 2
felicitate sicud sunt opa btuosa
2 nobilitas diuitie rc id ¶ Qui
iactant se causa lucri fingunt
sibi in esse talia in qbus delec
tan sicud blanda 2 suauia per
que possut lucrari 9pinqs 2 co
uiuetibus 2 etiaz cu vitas ab
hoibus non de facili deprehendi
ut esse medicu ul diuinatore
2 cognitore futurorz id ¶ Plu
res fingut se esse medicos di
natores 2 sapientes Vo quia
in istis maxie inberint gloia
lucrz occultatio que tales fic
tores inducut ibid ¶ Qui in

tultu exteriori fingit et ptendit in
imis similia talis fictio quietz ptē
dit excaecatū ibid. ¶ Si aliquis
decipit aliu per aliqd fictoz et simu
latoz tūc iniustū est nos aggravā
re illū decipientem et multo magis
q̄m qui violant et corrumpunt nu
mismata ix° eth. ¶ Amans ppter uti
le dus et fingens se amare ppt
virtutem peior est q̄m falsifica
tor numismatis ibid. ꝓba? ꝓ pey
or. ¶ Qui fingit se amicū et non
est e peior eo qui facit falsam
monetā ibid. eo ꝓ peyor. ¶ Qui
false se fingut et simulant esse
virtuosos sunt mlto peiores
hijs qui flaz fingut monetā
ibid. ¶ Qui fingit et facit malā
monetā est malus id. ¶ Hoies
diligut hoies non fictos ad se
ipos 2° reth. ¶ Ficti aūt ad seipos
dicūt mala sua ibid. ¶ Si no
lumus psuadere debe9 latere
v abscultare nos a smoibz fictis
ut no videam? ficte dicē 3° reth.
eo ꝓ psuadio. ¶ Non ficta lo
cutio e psuasiua sz ficta non id.
¶ Ficte loqui assimula? fraudule
tibus et vinis mixtis ibid. eo ꝓ
loqla. ¶ In omi bus lingwis uti
m? duplis noibus sz fictitijs et
ppijs ibid. ¶ Eloqui meretu vi?
esse fictū 3° reth. ¶ Rethor deb;
cavere ut minime appareat loq
ficte ꝓ de hoc nomen etc. sequi?

Fidelitas Principatus belli
cus et custodie civitat indigent
ex pigenia et fidelitate vj° pol
¶ Custodes portaꝫ civitatū et mu
roꝫ et inquisitores insidiaꝫ et
ordinationes civiū facientes indi
gent prudentia et fidelitate
ibidem etc. Sequi? Naz fides

Fides Intelligens fidem que
pbatur ab omibus constat q̄ nulla
credibiliora pt dicere x° eth. ¶ No
ticia facit fidem credulitat v° pol
¶ Per mores sic fit credulitas ex pte
dicētis cū oro dica? ut faciat dicēte;
dignū fide naz sicuti p suos ge
stus et mores pt se ostendere mo
destū demrat se fide dignū pmo
reth. ¶ Falsū est in arte psuasiua
modestia nil oferre ad fidem pmo
fere ut e dicere mos bonus pinci
palem hz fidem ibid. ¶ Ferre mos
bonus in arte psuasiua pincipa
lem hz fidem ibid. ¶ Modestia in
psuadendo pincipalitate habz
ad generandū fidem q̄ ppter dice
tem q̄m credim9 modestū ibid.
¶ Credulitas et fides ex pte dicētis
fiūt p mores ut cū dicens hz
bonos mores et gestus per psua
sione ibid. ¶ Credulitas et fides
ex pte audientis fit cū audientes
sunt producti in passione p oroz
q? tristes et gaudentes amātes
et odientes non pariter reddim9
iudicia ibid. ¶ Appare dicentez
qualem opdaz sz q̄ ondat se a
cū vel prudente ul bonū etc. val
et dicit ad fidem et maxie in consi
lijs deinde in litigijs 2° reth.
¶ Auditores et eos quibz da? osiliu
existimare dicente se hre ad ipos
ficiūt se hz adipiu potissime nā
at fid q̄ q? tūc potissime credi?
nobis cū damus osiliu qn ofor?
ma9 nos eis quibus osulibz et oste
dimus nos esse tales quales ipi
ibid. ¶ Qualitas dicentis ad au
diente maxie vaiat iudiciū et
fidem q̄ si dus est amicus ul bonus
vel ibid. ¶ Ingenuitas et dispna

fatiut ad fidem faciendu3 de aliq°
laudando p̃mo reth̃. ẽc Sequit̃
Fidemissor. Nummisma est
fidemissor pro nãitate future
commutationis et non solu pro p̃nti
v° eth̃. ¶ Denariq est nobis fidemis
sor monibus ibid. ẽc Sequitur
Fieri. Que sbana et arte opa
me fiut fm qp possibile est ea fieri
p̃mo eth̃. ¶ Edificatores edificatores
fiut 2° eth̃. ¶ Ex actu multo acs itera
to fit habitus ibid. ¶ Ex frequenter bn
titaiz de fit bonus athaista ibidez
¶ Ex silibus opacoibz fiut siles
habitus ibid. ¶ Ex assueto bn opari
fit ab bonus et ex assuesti male opa
ri fit qmb malus ibid. ¶ Hoies
ptam fiut erco qp prosequit volup
tates et fugiut tristicias non fm
circustancias debitas fm ratioz toz
ibid. ¶ Que p actos motos fiut p
nos aliqliter fiut 3° eth̃. ¶ Que
fiut fm electoz fiut voluntale ib.
¶ Ex duobz medicis non fit comuta
cio s3 ex medico et agricola v° eth̃.
¶ Ex duobz artificibus silibz non
fit comutatio ibid. ¶ Omnis comu
tatio civilis fit ex alteris et diversis
artificibz et non eq̃libz fm opa opa
ta ibid. ¶ Ad hoc qp inter artifices
et opa eoz fiant iusta comutatio
oportz ipos artifices et opa p eos
facta adequari ibid. ¶ Id factu
non contigit non fieri i non pt non
esse fctu vi° eth̃. ¶ Operatio cosistit
in fieri et non existit admo voz
p manentu x° eth̃. ¶ Non qdlz
pt fieri ex quolz indifferenter ibidez
¶ Vnu opus optime fit ab vno 2° .
pol. ¶ Vnu melius et pulchri9
fit p vnaz psonaz qz p plura ibid.
¶ Eundo vna politia mutat̃ in alia
illud qd fit ab vna dicit̃ fieri ab
alia qz qd fit a p̃ncipe dicitur
factu a civitate 3° pol. ¶ Id fit
a p̃ncipalibus in civitate dicit̃
fieri esse a civitate ibid. ¶ Omnia
que fiut hic naliter consimilit̃
sive illa simul inceperut vel no
inceperut fil v° pol. ¶ Plura
eoz que fiut fiut mala na multa
eveniunt in deteri9 3° reth̃. ¶ Nichil
fit nec incipit fieri impossibilium
ut dyametroz esse comesurabi
lem coste nec incipit fieri nec
fiet ibid. ¶ Si vnu contrarioz est
possibile aut esse aut fieri et
aliud contrariu est possibile ibid.
g. et possibile. ¶ Si possibile
est aliq fieri studiosum ac ho
nestu possibile est illud fieri fm
ibidz ex m et possibile ¶ Dia
fiut ex p̃ncipio ibid. ¶ Si possi
bile e aliq fieri sine arte et ma
possibile e hoc fieri cu arte et
cura ibid. ¶ Eundo qp est i ac
ptate et voluntate hoc fiet ibid.
¶ Que sunt in affectu et ut et
cocitatione illa fiut eo qmia
talia sunt in ptate ibid. ¶ Eundo
qp est inceroordio vigendi et or
dinat̃ ut fiat in p̃mo vel in fu
turo e eo ut in plibz futura i.
ea que ordinatur ut fiant mg
fiant qz non ibid. ¶ Prioribus
factis posteriora fiut ut si nu
bes condensatur verisile est
pluere . q condensatio nubiu
est brevius posterius ad pluviam
ibid. ¶ Si fctu qp sit contra bm 9
verisile est fore fiendu id cu9
contra factu est ut si factu e fun
dametu verisile e qp fiat dom9
Figulus. Odit figulu qmia

roe lugeri viij° eth. 2 c° eth. ¶ Sm
prouerbium vigilus odit vigiliu 2° eth.
Figura ¶ Omnia habencia visum
habent sensum figuratiue viij° pol. ¶
Figure et colores non sunt proprie simili-
tudines morum ibidem. Et ideo ¶ Iuue-
nes debent contemplari tales figuras
repudiates honesta et nobilia et non
inhonesta ibidem. ¶ Admonendum ali-
os ad misericordiam et augmentandum
ineis compassionem utile est nos esse
comparantes in pronunciatione et figuris
2° reth. Et misericordia ¶ Ad ind[u]-
cendum alios ad iram oportet nos pronunci-
are et ira reputatione et figuris
ibidem. ¶ Representationes et figure
et pronunciationes augmentant iram ibidem.
Filius ¶ Parentes diligunt suos
filios 8° eth. ¶ Filius est quedam
pars patris usque erit pelicon et ad-
ultus v° eth. ¶ Nam tamen curam
filiorum et amorem parentum student
facere oportet non vituperant. Ideo hec
delectabilia sunt de genere bonorum
et eligibilium viij° eth. ¶ Nam student
tamen curam parentum et filiorum laudantur
ibidem. ¶ In amore parentum et filiorum
est quedam superhabundancia viciosa
ut sicinis propter superfluum amorem
filiorum rebellizaret contra deos impie
ibidem. ¶ Matres magis gaudent et de-
lectantur in eo quod amant filios quam
quod amentur ab eis 8° eth. Exemplum Et
mater ¶ Matres non querunt redamari
a filiis si ambe sed amare et redama-
ri non contingat sed videtur eis de-
bere sufficere si videant quod ipsi
filii bene se habeant et operentur ibidem.
¶ Apud persas principatus qui est
patris ad filium magis est tyrannicus
quam regalis ibidem. Ideo Et principat-
us ¶ Perse utuntur filiis quasi
servis quod dure et inhumaniter eos trac-
tantes sicud per tyrannum subditi
opprimuntur ibidem. ¶ Principatus paternus per-
fectus qui est patris ad filium parat et
non est rectus quod filii non sunt tractan-
di sed magis ut liberi ibidem. ¶ Filii non
sunt tractandi ut servi sed magis ut
liberi seu liberali. Ideo quod principatu
rectorum differentiam oportet esse principatus
dirigentes ut patris et domini ibidem. ¶ Patris
est causa filii essendi generando
ipsum nutriendi conservando ipsum in
esse disciplinandi dirigendo ipsum ad
bene esse viij° eth. ¶ Pater tria
beneficia dat filio est enim sibi causa
essendi generando et causa nutriendi
educando et causa disciplinandi informando
ibidem. ¶ Educare docere et generare
non solum attribuuntur parentibus respectu
filiorum sed etiam progenitoribus sed avis
et proavis respectu nepotum pronepo-
tum quod in quos predicta tria bona me-
diantibus patris patentibus derivantur
ibidem. ¶ Sicud pater naturaliter principa-
tur filiis et progenitores nepotibus
sic rex naturaliter principatur subditis
ibidem. ¶ Pater naturaliter principatur filiis
et progenitores nepotibus et rex sub-
ditis ibidem. ¶ Propter excessum patris
ad filium respectu regis ad subditum
tunc ipsi parentes magis honorantur id est
magis sunt digni ut honorentur a filiis
quam reges a subditis ibidem. ¶ In ami-
cicia patris ad filium vel regis ad sub-
ditum non est idem iustum et dilectio quam oportet
sibi mutuo impendere idem quod Et amici-
cia ¶ In amicicia patris ad filium
vel regis ad subditum utrobique iustum
attenditur secundum dignitatem ibidem quod Et
amicicia ¶ Parentes diligunt filios
probatur quod quilibet diligit id quod est—

aliquid sui sed filii sunt aliquid parentum
viii° ethicorum ¶ Parentes diligunt filios
velud eos qui sunt aliquid eorum ibidem
¶ Filii diligunt parentes in quantum habent
esse ab eis ibidem ¶ Filius dicitur esse
aliquid patris quia ex eo quod nascitur ex sa-
ne patris ¶ Parentes magis diligunt
filios quam econverso ibidem ¶ Amicitia paterna
est amor quam filialis ibidem ¶ Parentes
magis sciunt quod filii sunt ex se ipsis
nati quam filii sciant quod sunt geniti
ex ipsis parentibus ideo certius quod ipsis
parentibus matrimonio legaliter iuncti
nota sunt generationes filiis aut non
quia nondum erant ibidem ¶ Pater magis
approximatur filio quam econverso quia eius pre-
sentiam aliqualiter transfundit in filium
et ideo magis approximat filio se et fa-
cit sibi filium propinquiorem quam ipse
sit filio ibidem ¶ Filius quando est a patre
propinquus est patri velud membrum
quoddam natum ex se ipso sicud dens pro-
pinquus mandibule et capillus capiti
vel quodcumque aliud habitum propinquus
est habenti viii° ethicorum ¶ Filius pro-
pinquus est patri sicud membrum quoddam
natum ex se ipso sicud dens propinquus
est mandibule et capillus capiti ibidem
¶ In maiori multitudine temporis parentes
diligunt filios quam econverso probatur parentes
enim confestim et statim diligunt fili-
os ab eis natos sed filii diligunt
parentes post lapsum temporis sed postquam
acceperunt intellectum id est usum rationis
vel sensum ad discernendum parentes
ab aliis ibidem ¶ Matres plus di-
ligunt filios quam patres quia matres magis
sunt certe quod sunt sui quam patres
et ideo quia plus continuunt eis sed continue
est intensiorem et causativum amicitie
ibidem ¶ Item filii sunt magis propinqui
parentibus quam econverso quia sic quod parentes
diligunt filios quasi se ipsos sed filii
diligunt parentes non ut existentes aliquid
eorum sed in quantum sunt ab eis nati ibidem
¶ Parentes diligunt filios quasi se ipsos
quia quod filii qui ex ipsis parentibus
generati sunt quasi ipsi soli existentes
alteri et diversi in hoc quod ab ipsis
poterunt separari viii° ethicorum ¶ Filii
qui ex ipsis parentibus generati sunt
quasi ipsi soli existentes alii et diversi
in hoc quod ab ipsis poterunt separari
ibidem ¶ Cum filii exhibebunt et re-
tribuunt parentibus ea que oportet exhi-
bere suis generantibus et equum parentes
tres faciunt consimile tunc talium ami-
citia erit permansiva et epyeikes
id est super iusta et virtuosa ibidem
¶ Patri est cura de filiis ibidem
¶ Comunicatio que est patris ad filium
habet similitudinem regiminis ibidem ¶ Comuni-
catio ¶ Filii diligunt parentes non
ut existentes aliquid eorum sed in quan-
tum sunt ab eis nati ibidem ¶ Ami-
citia filiorum ad parentes filiis est
amicitie hominum ad deos ibidem
quod vide amicitia ¶ Parentes maxime
benefecerunt filiis quia sunt cau-
sa eorum bonorum maximorum scilicet
causa essendi nutriendi et eius
quod est disciplinatum fieri secundum scientiam
ibidem ¶ Parentes sunt causa filiis bonorum
bonorum maximorum scilicet causa esse-
ndi nutriendi etc. ¶ Parentum ad
filios vita et conversatio est ipsis amor
quam alienorum ibidem ¶ Procreatio
filiorum est que omnibus animalibus
ibidem ¶ Amicitia coniugalis non solum
est propter procreationem filiorum sed
etiam propter alia que sunt naturalia
ad vitam probatur vide amicitia
¶ In aliis animalibus ab hominibus est tantum

quicatio inter marem et feminam
ad filiorum procreatorem ibidem ¶ Homi
nes non solum cohabitant coniugales
gratia procreationis filiorum sed gratia
eorum que sunt necessaria propter vitam
humanam ibidem ¶ Filii sunt com
mune bonum ambobus coniugibus glosa tamen
eorum coniunctio est propter prolem ibidem
¶ Non licet filio abnegare patrem
sed nullum beneficium sibi prestando
licet patri liceat abnegare filium
ibidem probatur Vide pater ¶ Filius pro
propriis beneficiis tantum obligatur patri
quod quantumcumque faciat et opa
retur pro aliquid reddere dignum in
beneficiis que a patre recepit ibidem
Filius semper patri debet quia quod reddi
dit semper remanet eius debitor ut ca.
¶ Patri erit potestas abnegandi fi
lium et non econverso ibidem ¶ Nullus pater
videtur aliquem recedere a filio abne
gando et repellendo ab ipso nisi fi
lius superhabundat in malicia sed
quod sit rebellis et contumax ibidem Vide
pater ¶ Non quo pater debet malum fi
lium abnegare Require pater
¶ Hominibus ad deos et filiis ad paren
tes sufficit recompensatio secundum pos
sibilitatem recompensantis ibidem
¶ In sustentatione vite que fit per
nutrimentum filii maxime debent
sufficientiam prestari parentibus quia quia
inferior sunt eis debitores ibidem
Filii sunt debitores patrum sicut
causis essendi per quorum genera
tionem esse receperunt ibidem ¶ In hoc
quod pertinet ad conservationem ipsius esse magis
et magis debent filii sufficere
parentibus quam sibi ipsis ibidem ¶ Filii
debent parentibus exhibere honorem
sed subiectam reverentiam quasi domino
et diis ibidem ¶ Filii non debent
parentibus exhibere omnem honorem et
omnia que ad honorem spectant Vide
quia neque eundem honorem tenentur
patri et matri ibidem ¶ Filii non tenentur
eundem honorem patri et matri ibidem quia
Vide pater ¶ Filius non tenetur patri ex
hibere illum honorem quem tenetur
sapienti vel illum quem convenit
duci exercitus sed patri debet et tenetur
honorem proprium et matri maternum ibidem
¶ Matres volunt filios esse et vivere
eciam si nullo convincitur per filios quia
Vide mater ¶ Parentes condolent
filiis in adversis et congaudent
in prosperis ibidem ¶ Matres magis
laborant quam patri ad generationem
filiorum quam patres ibidem ¶ Matres
magis certi sunt quod filii sunt filii
ipsarum quam ipsi patres ibidem ¶ Natura
lis amor qui est inter patrem et filium
aufert a patre violentiam respectu
filii et timorem a filio respectu pa
tris in x° ca. ¶ Conbinatio patris
et filii dicitur tirannostinia et non ha
bebat proprium nomen primo pol. ¶ Natura
habet inclinationem ad hoc quod ex bonis
parentibus faciat filios bonos sed aliquando
non potest propter impedimentum ibidem
¶ Pater per se filiis principatum regna
li ibidem ¶ Pater est naturaliter principa
lior filio sicut antiquus iuniori
et perfectus imperfecto ibidem ¶ Inter patrem
et filium ut frequenter est similitudo
2° pol. ¶ Filii regum et principum dum
iuvenes sunt in bellicis et equestribus
3° pol. ¶ Op presumitur quod pater
plus diligit filium quam convenit ibidem
¶ Pater et filius simul principari non
debent nec senior et iunior simul
v.to pol. ¶ Puerile filios esse quando
honor vii° pol. ¶ Verisimile est

ex bonis genitoribus boni filii p-
ducti. primo ethicorum. Quia ex bonitate
hominis et virtute artificis bonitas operis
sic ex bonitate parentum artificis bonitatem
tatem filiorum. ibidem. Aliqui filii
degenerant a parentibus bonis aliqui
vero sunt generosi et stabiles exem-
plum ut filii procedentes ab alky-
biado et a dyonisio fuerunt ex eis
inbecilliores et decrepiti et fuerunt
vecordes id est stulti et furiosi. sed filii
qui processerunt a cymone et pyclio
et socrate fuerunt stabiles non decli-
nantes ad stulticiam. 2o rethoricorum.
Vir et uxor debent esse in domo
propter filiorum procreationem primo yconomicorum.
Commixtio carnalis femine et viri
est commixtio filiorum quia quo ad effec-
tum specialem quia efficit naturam filiorum
et essentiam. ibidem. Ne putes po-
tentes existentes serviunt filiis
impotentibus existentibus ut et nunc
importunant a potentibus filii parentes
impotentes in senio effecti. ibidem. Pro-
creatione filiorum nichil est sanctius
et magis inhabitat vita. 2o yconomicorum. So-
cietate matrimonii et procreatione
liberorum nichil est sanctius id est in
matrimonio non potest sanctior pagina
quam virtuosa vita et prolis procreatio
ibidem. Filii dicuntur habere nomina parentum
et progenitorum suorum. ibidem. Mulier
venit ad domum viri tamquam socia ad
tempus vite sue relinquens patrem
et sororem propter filiorum productione
habendorum quam nichil est sanctius. ibidem.
Productione filiorum nichil est
sanctius. ibidem. Vir autem nichil magis
debet studere quam quod generat filios
optimos ex optima muliere. ibidem.
Vir ex optima muliere generat opti-
mos filios. ibidem. A bonis parenti-
bus fiunt boni filii. ibidem. Filii
non bene educati a parentibus fiunt
mali. ibidem. Nisi parentes filiis
et pueris dederint bonum exem-
plum vite pueri vile causare se-
parentes. ibidem. Parentes qui non
fuerint boni exemplum filiis accid-
eis in maledictionem et maledictorum. ibidem.
Yconomicum non decet quod quamquam
obmittere quin bonam mulierem
habeat propter filios procreandos
ibidem. Timor filiorum ad parentes
est cum verecundia et timore. 2o yconomicorum.
Ut unanimitas conficitur inter
virum et uxorem. utrique diligat
actus alterius ut suum proprium et filios
proprios ibidem etc. / Finis.

Finis. Humanus est aliquis fi-
nis intentus probatur a bonum arte
et a bonum doctrina. a bonum electio-
ne a bonum actu intenditur et appe-
titur aliquis finis quia tam dicta quorum
sunt res humane. autem omnia dicta
appetunt quoddam bonum sicut patet
per diffinitionem boni. bonum est quod
omnia appetunt igitur aliquis finis
quia tam idem sunt bonum et finis
primo ethicorum. Omnium actuum humanorum
est aliquis finis naturaliter desidera-
tus probatur ut supra. ibidem. Finis est
duplex quidam operatio quidam res
operata exemplum primi musica citharis
est finis operatio exemplum 2i domifi-
catoris domus est finis que est
res operata. ibidem. Omnium operationum
quarum fines sunt res operate
illi fines sunt meliores operati-
onibus probatur operationes sunt propter
illos fines. igitur etc. ibidem.
In rebus humanis sunt multi fines
probatur multe sunt artes et operationes

humane quarum alii et alii sunt fines
ut artis medicinalis finis est sani-
tas militaris victoria ibidem
¶ Diversarum artium diversi sunt fines
ibidem ¶ Artis medicinalis finis
est sanitas navifactive navigatio
militaris victoria yconomice divi-
tie ibidem ¶ Omnis finis est melior
alio probatur habitus unus est meli-
or alio igitur et finis quia tunc consimi-
lis videtur esse ordo finium qualis
est habituum quorum sunt illi fines
ut habitus equitandi melior est
habitu faciendi frena etc. et ultimus
habitus in quo alter ordinatur est
melior illo qui in illum ordinatur
ibidem ¶ Scientie superioris est desi-
derabilior quam finis scientie inferioris
probatur homines querunt fines inferi-
orum artium propter fines superiorum
ibidem ¶ Fines magis principales prosequuntur
ab hominibus propter fines minus prin-
cipales ibidem ¶ Non omnium scientiarum
finis equaliter apponitur sed secundum magis
et minus ibidem ¶ Non omnis finis
est eque desiderabilis patet in scientiis
ibidem ¶ Finis artium architectoni-
carum sunt desiderabiliores fini-
bus artium inferiorum patet quia homo
gratia illarum prosequitur ibidem ¶ Ex multitudine
artium diversitate scientiarum sit diver-
sitatio finium unum loquendo de
finibus propriis et adequatis ibidem
¶ In rebus humanis est aliquis ultimus
et optimus probatur in rebus humanis
est aliquis finis qui non desideratur
propter aliud sed omnia propter ipsum qua-
re cum hoc non potest esse nisi esset
ultimus et optimus / secunda quod si non esset
aliquis ultimus finis sequeretur
quod esset processus in infinitum in fi-
nibus ab hominibus intentis tunc omnis

haberet alium finem et per quos de-
siderium humanum esset frustra et inane
ibidem ¶ Finis est melior ordinatis
in finem ibidem ¶ Omnes operationes
humane ordinantur in unum finem
ultimum et optimum quod capiendo actum
humanum communiter sicut prout dicitur actus
humanus qui procedit ab homine non
proprie prout procedit ab homine secundum po-
tentiam secundum quam homo dicitur liber
sicut voluntas nec propriissime ut
qui procedit ab homine secundum dictamen
recte rationis et capiendo ordinationem pro illo
prout est aliquid contendere in aliud
vel acquisitive vel finitive vel
assimilative non considerando cir-
cumstantias utrum hoc fiat bene vel male
et non capiendo proprie prout est aliquid
secundum dictamen recte rationis intendere
considerando debitas circumstantias
vel intelligitur de operationibus humanis
hominum meliorantibus et intelligitur
quod idem est finis omnium operationum hu-
manarum obiectalis qui est deus
qui est obiectum intellectus et non
formalis abstractivus qui est felici-
tas ibidem ¶ Aliquis est finis qui
eligitur propter se et omnia alia propter
illum ibidem ¶ In desiderio finium
non proceditur in infinitum probatur ali-
as homo numquam attingeret finem deside-
ratum et desiderium finis esset va-
num ibidem ¶ Desiderium humanum in
finibus non est frustra ibidem
¶ Cognitio ultimi finis est maxima
adductiva vite humane probatur
humane operationes diriguntur in ip-
sum ideo ad dirigendum eas oportet illum
finem ultimum cognoscere sicut sagit-
tarium oportet cognoscere metas si
sagittas adversus eas debet dirigere

et rpabs tange ibid ¶ Cognitio vl
timi finis habz magnu incrementu
ad vitaz huanaz .i. magnu vali
tatem i auxilium oferet sm Eko id
Cognitio finis valis e marte ibid
Jn scia morali determinand e de vl
timo fine ibid ¶ Vltimi finis co
siderato spectat ad sciaz pricipa
lissimaz i maxie architectonicaz

que ordinan ad illu finez ideo si
est aliq scia maxie architectonica
ad illaz ptz osiderale fine ad qz
oia in rebus huanis ordinatur
sz civilis e pricipalissima i maxe
architectonica igr ad civilez ptinz
vltimi finis osideraco ibid ¶ scie
civilis oplecti i gtz sub se fines
omn aliaz sciaz pticaz id ¶ fi
nis politice e qddaz huanu bo m
ibid ¶ finis politice est pricipalis
sim sz bonum que ibid ¶ Conside
rato finis vltimi licz pricipaliter
ptz ad sciaz politicaz tn etiaz ptinz
etiaz ad sciaz moralem vt dr politi
ca ¶ Bonum huanu est finis scie
politice id ¶ Jdem e finis omn ac
tuu huanorum ibid ¶ finis scie
moralis non e cognitio sz actus
ibid ¶ Ponentes vlam fine in vo
luptatibz eligut vitaz pecudu id
q dr voluptas ¶ Excellentes i
opatiui dixerut fine huane vite
esse honore ibid q dr honor

Jnponentes vlam fine in volupta
tibus dicuntur bestiales ibid
Jn omni opatone i electione e aps
bonum intentum qd libz toz finis ibid
ffinis est cuius gra oia alia fiunt
ibid ¶ Cuius gra fiunt oia alia fiunt id

¶ Jn qualz arte oia que fiunt in illa
arte fiunt gra vltimi finis qm est
quid optim ut in arte militai oia
que fiunt fiunt gra victorie id ¶ Si
est aliquis finis ad que oia ordi
nan que fiunt per omes artes i
omes opationes huas ille erit
vltimus finis i vltim bonum i maxim
nobis possibile in hac vita ibid
¶ finis vltus est qddam bonum optim
ibid ¶ felicitas e vltimus finis id
pba dr felicitas ¶ fines sunt
triplices quid appetiu ppt aliud
non pp se ut divitie quid ppt
se i ppter aliud ut medicina dulc
i sapida quedaz ppter se i non
ppter aliud ut finis vltimus i pfcts
ibid ¶ finis divitiaz fistulaz
organoz e impfectus id ¶ De mo
finiu quid e pfectus quid impfecti
¶ Vltimus finis est pfectus ibid ¶ Jo
omes opationes i actus sunt fines
¶ ut opationes transeuntes i maz
exteriorem que non sunt bone
i pfectio opantis sz ipius opati pº
eth ¶ felicitas e finis politice
scie ibid ¶ finis scie moralis
non e scire sz magis opatio 2º eth
pba dr moralis ¶ Scia mora
lis ordina in hunc fine ut fiu
hant bonum efficiam ibid ¶ finis
i oplementu actionis pticularis
est accipiend sm tpus in quo fit
singulare 3º eth ¶ Electio non
est finis ibid vb dr electio i de
¶ Voluntas e ipius finis electio eoz
que sunt ad finez ibid ¶ finis
quo e primu in intentione i vltimum
in exsecutione vim in agentibus
appetito i tu deliberatione ibid
Et supponi in osilio est finis
ibid q dr osilium ¶ Consilium est

de fine sed de hiis que sunt ad finem
ibidem ¶ Nullus artifex consiliatur
de fine ibidem ¶ Operationes sunt gratia
finium ibidem ¶ Finis non est consilia/
bilis sed ea que sunt ad finem ibidem
¶ Finis est quiddam nobile et nolitum
3° ethicorum ¶ Consiliabilia et eligibili/
a sunt eorum que sunt ad finem ibidem
¶ Qualis unusquisque est talis videtur
finis ei et qualis unusquisque est ex habitu
naturali vel acquisitivo tali quod videtur
ei appetendum tamquam bonum et sibi
¶ Desiderium finis non est in omni
anima probatur primo quia tunc tam vi/
cium quam virtus messet homini ana-
tura quia desiderium finis virtutis inest
homini anatura sicut desiderium finis propter
vicij / 2° quia virtutes et vicia sunt in
potestate nostra licet desiderium finis qua-
tenus eo quod aliud habentes habitum alterius
et alterius finis habent desiderium / 3° quia
sequitur quod non magis virtus est volun-
taria quam vicium quod est contra illam
opinionem quia tenus eo quod ambobus
tam virtuoso quam vicioso sit finis
anatura ibidem ¶ Bonum honestum est
finis virtutis 3° ethicorum ¶ Actus for/
titudinis est finis habitus fortitudinis
ibidem ¶ Talis est finis cuiuslibet operan/
tis qualis est habitus ex quo operatio
elicitur ut probatur ex operantibus ¶ Cuius/
libet virtutis finis est sua propria opera/
cio ibidem ¶ Unumquodque quod est propter
aliquem finem determinatur ex fine
illo propter quem est ibidem ¶ Quilibet
habitus determinatur in suo proprio fine
ibidem ¶ Finis cuiuslibet operacionis est
ille qui est secundum similitudinem proprii ha/
bitus ibidem ¶ Pugnantibus finis
gratia cuius pugnant est delectabilis scilicet
corona et honores quos inducere/
aperuit 3° ethicorum ¶ Quamvis pugna/
tibus finis gratia cuius pugnant est
delectabilis tamen sustinere vulnera
et percussiones est eis dolorosum ibidem
¶ Operaciones omnium virtutum sunt
delectabiles inquantum attingunt finem
finem ibidem ¶ Delectabiliter operari
non convenit omnibus virtutibus nisi
inquantum virtus attingit suum finem
ibidem ¶ Solius fortitudinis operacio
non est delectabilis nisi inquantum attin/
git finem ibidem ¶ Liberalis dat propter
bonum finem et regulam rationis 4° ethicorum
probatur ex liberalis ¶ Qui vero dat illis
quibus non oportet vel qui dat non gratia
boni finis non dicitur liberalis ibidem
¶ Operari propter bonum finem est commune
omnibus virtutibus ibidem ¶ Affabilis
intendit delectacionem tamquam finem ibidem

¶ Uirtus moralis facit intencionem rectam
de ipso fine ibidem quod est prudencia
¶ Finis est gratia cuius aliquis agit vij° ethicorum
¶ Finis magis habet se ut ad suppositiones
in prima parte in demonstracionibus ma-
thematicis quia sicud in mathematicis non
est aliqua ratio silogistica educta talium
principiorum sed potius supponuntur ab
auditore secundum Ar. sic nec in mora-
libus fines accipiuntur per demonstracionem
ibidem ¶ Finis architectonice est ille
ad quem sicud ad quandam mensuram
respiciat unumquodque contentum sub illa
arte ibidem ¶ Bonum honestum et bonum
delectabile sunt amicabilia tanquam
finis sed bonum utile est amabile
tanquam ordinabile conferens ad finem
viij° ethicorum ¶ Felicitas est finis omnium
actuum humanorum x° ethicorum ¶ Incone-
niens est quod finis ultimus humane vite
est ludus ibidem ¶ Requies est
finis laboris ibidem ¶ Pax habet rationem
finis respectu belli ibidem ¶ Operatio-
nes politice et bellice non sunt in
se ipsis vacantes sed appetunt aliquem
finem inquantum ordinantur x° ethicorum ¶ Opera-
cio sensitiva hec vacat propter se
ipsum et non propter aliud finem ibidem ¶ Fi-
nis in operabilibus non est ipsum speculari
et unda cognitio singulorum que
operanda sunt sed finis magis est o-
perare et agere ipsa ibidem ¶ Finis ci-
vitatis est optimum bonum humanum primo
pol. ¶ Illud quod est optimum in unoquoque
est finis ibidem ¶ Finis rerum naturalium
est natura ipsarum ¶ Finis pecuniative
est facere in latitudine pecuniarum et di-
viciarum ibidem ¶ Denarius est principium
et finis commutationis campsorie ibidem
¶ Finis crematistice appetitur in infinitum
ut finis a medico ibidem ¶ Desideri-
um finis in qualibet arte est in infinitum
ibidem ¶ Finis est in infinitum diligibilis ibidem

¶ Desiderium eius quod est ad finem
non est in infinitum sed habet terminum
mensuram et regulam finis ibidem
¶ Acquisitio pecuniativa est finis camp-
sorie ibidem ¶ Acquisitio pecunie non
est finis yconomice ibidem ¶ For-
titudinis finis est facere hominem au-
datem ad aggrediendum et sustinen-
dum et non congregare pecunias ibidem
¶ Multe sunt species et dicte nautarum
ad unum finem quem tendentium ut
ad salutem navigacionis 3° pol.
¶ Finis civitatis est secundum perfectam vir-
tutem vivere et operari secundum pruden-
ciam et non convivere ibidem ¶ Vita secundum vir-
tutem politicam est finis civitatis
ibidem ¶ Cuiuslibet artis et sciencie finis
est aliquod bonum ibidem ¶ Politice
est finis optimus et principalissimus
ibidem ¶ Finis policie est iustum et
bonum commune conferens ibidem ibidem
¶ Aristocracia et regimen habent pro fine
virtutem perfectam ibidem ¶ Finis et
terminus aristocratie est virtus ibidem
¶ Finis oligarchie sunt divicie ibidem
¶ Finis democratie est libertas ibidem
¶ Unusquisque principans est magis iustus
committendo quando potest finem illum consequi
tenere quam alia quando non potest v° pol.
¶ Unumquodque officium est magis conve-
niens illi qui magis et melius at-
tingere potest ad finem officij ibidem
¶ Monarchiarum et policiarum sunt
ibidem fines scilicet magnitudo diviciarum
et honoris ibidem ¶ Finis belli est
par vij° pol. ¶ Que non possunt at-
tingere finem civitatis non sunt partes
civitatis ibidem ¶ Diversitas tenden-
di ad finem policie diversificant
policias ibidem ¶ Diversitas finis
arguit diversitate aliquorum ibidem

¶ Duo sunt per que contingit omnes
homines esse bonos scilicet rectus finis
operationum et intentio recta / et in inve-
tione actionum et organorum ordinatorum
ad finem ibidem ¶ Finis et ordinata
in finem aliquando consonant scilicet quod ambo
sunt recta vel mala aliquando dissonat
quod unum est rectum aliud non ibidem ¶ In
qualibet arte et scientia speculativa ho-
est optimus per obtinere finem optimum
ibidem ¶ Bonum est duplex ex suppo-
ne quod licet recte bonum ex fine et non ex se
et simpliciter quod habet recte bonum ex se
et non in ordine ad finem ibidem ¶ Bo-
na operatio est duplex ex suppositione quod
licet recte bonum ex fine et non ex se et
simpliciter que licet recte bonum ex se et
non in ordine ad finem ibidem
¶ Subditi in principatibus politicis
et dispoticis non debent per operationes
honestas scilicet in ordine ad finem ibidem
¶ Actiones sunt se accepte non dicuntur ho-
neste et inhoneste scilicet mediante fi-
ne gratia cuius sunt ibidem ¶ Principatus
politicus et dispoticus non debent per
operationes scilicet per fines ibidem ¶ Finis
ultimus humane vite consistit in o-
peratione intellectus speculativi vii° pol
¶ Legislator magis debet esse sollicitus
ad ordinandum meliora et que rectum
finis habent quam alia ibidem //
¶ Idem est finis omnium hominum singillatim
et totius civitatis ibidem ¶ Corpus ordi-
natur ad intellectum et rectum tanquam in
finem vii° pol ¶ Finis naturalis hominis
est ratio et intellectus / corpus est propter
animam ibidem ¶ Finis generationis
in finibus viris ut in pluribus est numerus
septuaginta annorum in mulieribus
quadraginta annorum ibidem ¶ Omnium
existentium in civitate est unus finis
politie vii° pol ¶ Iuvenes non
sunt erudiendi assidue in factis
liberalibus scilicet inquantum sunt utiles
ad finem et non amplius x° ethicorum scientia
¶ Magna est differentia in scientiis propter quem fine(m)
aliquis addiscat aut exercitatur in eis
ibidem ¶ Querenda est vacatio aliqua
tanquam finis omnium aliorum que oportet facere
propter ipsam ibidem ¶ Vacatio que est
in ludo non habet rationem ultimi finis ibidem
¶ Ea que sunt ad finem querenda
sunt propter felicitatem et delectationem
que est in ea ibidem ¶ Felicitas habet
rationem finis quia non est cum tristitia sed
delectatione ibidem ¶ Generaliter sunt
delectabilia sine nocumento operantis
vel alterius non solum convenientia
sunt ad finem scilicet etiam ad requiem
viii° pol ¶ Finis humane vite habet
in se delectationem scilicet magnam ibidem
¶ Finis ultimus humane vite et delec-
tatio eius non queritur gratia alicuius al-
terius scilicet omnia queruntur propter ipsum ibidem
¶ Nota quod aliqui homines ponunt
finem in ludo et in musica ibidem ethicorum
in musica ¶ Finis litigantis est pro-
sequi iustum et fugere iniustum primo
rethoricorum ¶ Nota diffinitionem finis est bonum
quod propter se eligibile / alia diffinitio
¶ Finis est bonum cuius gratia alia eliguntur
ibidem ¶ Nota quale bonum debet esse fi-
nis / primo quod sit tale bonum quod omnia
appetant / 2° quod omnia habentia sensum
et intellectum appetant ipsum / 3° quod omnia
ipsum appeterent si intellectum habe-
rent et acciperent ibidem ¶ Finis debet
esse tale bonum quo presente res bene
disponitur per ipsum et sufficienter
licet bene dispositione rei et quod per se sit
sufficiens bonum ibidem ¶ Que sunt
ad finem sunt bona propter finem scilicet solus
finis est bonus propter se ibidem ¶ Fi-
nis est cuius gratia ordinatum in fine

altius gratia ibid. ¶ Finis est melior
ordinatis in finem ut sanitas est gratia
bonum habendi corpus ibid. ¶ Item quod
propinquius est fini est melius quam quod est
remocius a fine etc. ex. t. quia est magis
expediens primo rethor. ¶ Bonum in fi
ne vite est melius quam aliud etc. quia
tale est propinquius fini et magis expe
diens ibid. ¶ Cognicio finis est quid
principalissimum ad persuadendum ibid.
¶ Homines eligunt ea per finem que sunt
ad finem ibid. ¶ Diversarum civilitatum
sunt diversi fines ibid. ¶ Finis de
mocratie est libertas oligarchie
divicie aristocratie que circa con
dicionem et legitima habent. i. quod homines
sunt eruditi et sciant legalia ty
rannidis est custodia corporis et proprium
comodum ibid. ¶ Item quod homines
eligunt eligunt in ordine ad finem
ibid. ¶ Diversi mores civilitatum rece
piuntur secundum diversos fines idem probat
etc. civilitas ¶ Cuius principium est
possibile et cuius finis est possibilis
2o rethor. etc. ex possibile. ¶ Si finis
est possibilis et principium est possibile ibid.
¶ Si factus est finis factum est id quod
est propter finem ibid. etc. ex finis
¶ Si medium ad finem factum est verisimile
est quod finis futurus fiat ibid. ¶ Qui
nolunt videre finem et copulam quando
aliquid est coopertum exsufflant et ex
solvunt. i. per flatum et per aliquem
alium modum removent inde coopercu
lum ut possint videre finem et cetera 3o
rethor. ¶ Usus rerum est finis omnium la
borum inventorum 3o pro. ¶ Prudentia
ultima est finis inter alias prudentie
ordinatur ibid. ¶ Eligibilior est
finis quam ea que sunt ad finem 3o top.
¶ Eligibilius est quod ordinatur in fine
vite scilicet in felicitate ibid. ¶ Eligi
bilius est per quod potest attingi finis
quam per quod est difficile attingere
ibid. ¶ Eligibilius est quod est propter
finem meliorem ut labores propter
virtutes quam omnia propter delectacio
nes 3o top. ¶ Propositis duobus
finibus et effectivis quorum finis
plus superat alium finem effectivum
superantis melius est quam superati
ibid. ¶ Duorum eligibilium quod est
propinquius fine vite est magis eligi
endum ibid. ¶ Egisse est magis fi
nis quam agere cum in operacionibus
virtuosis et bonis vi o top. ¶ Finis
in unoquoque est id quod est optimum in
illo aut illud cuius gratia alia sunt ibid.

Firmitas ¶ Bona ex
teriora nichil firmitatis habent
in seipsis 2o rethor. ¶ Operaciones
medicinales que sunt circa sana
non habent aliquam firmitatem
naturalitatis ibid. ¶ Operaciones mo
rales et conferentes ad eas nichil ha
bent firmitatis et naturalitatis ibid.
¶ Firmiora sunt meliora magis fir
mis primo rethor. etc. ex melius
¶ Firmitas continuatur fortitudine ibid.
¶ Firmiores. i. forciores dum nolunt
existunt et durant magis quam alii
infirmiores ibid. ¶ Usus firmorum
. i. magis forcium excedit usum aliorum
voluntate quia dum nolunt fortes con
sistunt et durant magis quam alii
infirmi ibid. etc. Sequitur etc.

Fistula ¶ Fistule solum eligun
tur propter aliud primo eth. et ex electio
¶ Finis fistularum et organorum est
in ipsis ibid. ¶ Iuvenes ad instruc
cionem motum et exercitacionem morum
non debent non debent uti fistu
lis et organis magis et citharis
sed utendum est illis que bonum disponunt.

auditores sm corpus et sm aiaz
viij° pol ¶ Juuenes non d3 vti fis
tulis ad mores nec ad disciplinaz
qz non e organum dispones ad mo
res sz est magis excitatiuum ad ira
ibid ¶ ffistula e vtens in talibz
opibus in qmbz exatum ca pt dis
positor facere aditum et audacia
ibid ¶ ffistula prouocat aditaz
et audaciaz ibid ¶ ffistula vten
da e in bello ibid ¶ ffistula pro
hibz vtiuj vsus vois ibid ¶ Anti
qui phi pmo inceperut vitare
studio ppter habundancia ucior
ad vitaz et magnaliores existes
ad vtute pus pqra in opatom
bus facti prudenciores sequban
doctrine erudicor non discnetes
que esset vtilis et que non sz in
duxerut et inbenerut fistulatoz
ad erudiendu in ea ibi ¶ ꝑ phus
¶ Antiqui repbauerut erudicoz fis
tule annuabus et liber ibidez
¶ Inlate demonia qmd coreari9
inbenit fistulatones fistulan
do in corea dem de venit ad atthe
nei ibid ¶ ffabulose pallas
talis dea cu inbenisset fistulas
abieat et repbauit qz per vsum
ipaꝝ dehonestan facies et vsu
ipaꝝ nichil facit ad pfectoz in
tellectus viij° ethi ¶ plato in po
litica sua repbauit fistulaz ad
mores ibid ¶ Tam fistula qm
frigista armonia sunt phibe
da ad mores et disciplinaz ibid
¶ Omnis impetuositas et ois motus
qsilis motui violentiae maxie
causatur a motu fistule in orga
nis et a melodia frigista i armo
nijs in fistalibz ibi ꝑ de hoc
ludus etc Sequitur i a dicto

Fletus Ex 1m homeru fletus
affectu i gaudiu et delectatoz exta
tat pmo rethoic etc Sequitur
Frequento Vide in diligit frequen
tare

¶ Anima dr impetur bati in repetinis
sunt fortiores qz qm sunt tales ex
deliberatione pr pnu aggrediut
terribilia ex habitu fortitudinis
et i tm ex delibatone 3° ethi ¶ Vt
in plibus sit e qp pars hois dext
est fortior qm sinistra licz aliqndo
qtingat aliquos fieri ambo dextros
v° ethi ¶ Bona diutiniora bona
et firmiora sunt meliora tu opp
ex t ut pz de deo et hoibz eo qz
vsus diutinior excedit vsu ali
orum tepe sz vsus firmior exce
dit volutate tu eni nolut ex
istut et durat magis qm firmu sit
qm alij pmo reth ¶ firmiora
i fortiora sut moliora mg fir
mis ibid ¶ vsus firmior i mg
fortu excedit vsus alioꝝ volu
tate qz du volut fortes existut
et duro magis
¶ firmiores i fortiores du vo
lut existut magis qz alij infirm
iores etc Sequit iaz de forma
Forma Omne qpositu habz
veritate a suo forli 3° pol ¶ Sicud
fluuius vel fons dicit vnus roe
forme ita et ciuitas qm ms hoies
non manent eti ibid ¶ fforitu
do ciuitatis et iusticia et pruden
et alie virtutes eandem habent
potenciaz et formaz vij° pol
¶ Omi pactiu psc aliqu e ad vm
que per qd determinan et sz et hoc
e forma et et vm sine sunt
partes qstituetes totum ptiusum

acione vel sine tussitione ibidem
¶ Forme inter quas rapidus est et
florum mutabilitate sagacior ho de
9 li ¶ Formidolosus est contra
pericula vnde tales qui sunt in bello
propter timorem fugiunt primo rethorice
¶ Debiles sunt magis formidolosi
aliis 2o rethorice ¶ Senes sunt magis
formidolosi ibidem

¶ Si aliquis est audax ad sustinendum
flagellas non dicitur ideo fortis quia
multa audaciter sustinet et tamen
in rebus bellicis retrocedunt ibidem
¶ Fortis dicitur qui se intrepide habet
contra maria terribilia ibidem ¶ Nullus
magis sustinet periculum quam fortis
ibidem ¶ Vere fortes sunt qui intrepide sustinent mortem in optimis
periculis id est in bello ibidem ¶ Licet fortis contra alias mortes sicud est mors
in mari vel in egritudine etiam bene
se habet et intrepide principaliter tamen
dicitur fortis propter non timere mortem
in bello proprie dicitur fortitudo principaliter
consistit contra pericula mortis maxima
et optima et repentina sed illud
est mors in bello ibidem ¶ Ille proprie
dicitur fortis qui contra mortem in bello et bona morte est intrepidus
et qui non timet contra pericula repentina et festina et improvisa 3o Ethicorum
quia in repentinis et in improvisis bene
se habere est summi boni et perfecti habitus 3o ethicorum ¶ Ad vere fortem
pertinet quod in periculis improvisis scilicet que
sunt in bello intrepide se habeat ibidem ¶ Vere fortis non solum
est intimidus contra pericula mortis
in bello sed etiam in mari et egritudine ibidem ¶ Aliter fortis intrepide se habet contra mortem in mari
et aliter marinarius fortis propter
sui animi firmitatem si videt periculum mortis in mari non timet nec
conturbatur tamen etiam de ipsa vita desperat adhuc talem mortem
accepit sed marinarii bene se
habent intrepide contra talem mortem propter spem et experienciam
quam habent propter aliqualiter posse evadere talem mortem ibidem

¶ Fortes in periculis maximis cum etiam
de ipsa salute desperant adhuc ta
lem mortem aspernatur ibid ¶ For
tes aliquid non timet id ¶ Fortes
aliquid viriliter aggrediuntur ea
in quibus ipse principaliter est fortitu
do vel ea in quibus est bonum mori
ut contingit in periculis bellicis ibid
¶ Fortis agit circa terribilia que
sunt secundum hominem secundum iudicium recte rationis
probatur fortis audet quod oportet et cum an
dere et sicud oportet et ubi oportet et ti
met quod oportet etc ibid ¶ Fortis est
impauidus et instupefactibilis
propter amorem terribilium que sunt
secundum hominem 3° ethicorum ¶ Fortis est
impauidus circa terribilia humana
et sustinet ea propter bonum honest
um quod est impauidus culpabile
quod quia non timet culpabiliter ibid
¶ Vere fortis potius debet eligere mori
quam fugere ubi per fugere potest sal
uare vitam id ¶ Fortis patitur
peiorem et operatur per audaciam
secundum dignitatem boni habitus qui
est in eo vel secundum quod dignum est et to
tam indicat ratio quare causa eo quod omnis
virtus moralis operatur secundum rectam
rationem et simul facit indicium et appe
titum similem secundum suam similitudinem id est
habitus qui est in eo non permittit eum
pati et operari nisi bonum ibid ¶ For
tis est impauidus et sustinens seu
ad sustinendum et ex spectandum
mali ibid ¶ Fortis mortem su
terribilium est instupefactibilis non
simpliciter sic quod nullo modo timeat sed est in
stupefactibilis eo modo quo homo potest
ibid ¶ Fortis est impauidus
circa terribilia humana et sustinet
ea propter bonum honestum ibidem
¶ Fortis per fortitudinem sustinet

et operatur contra bonum finis probatur
quia cuiuslibet operationis finis est perfectio
talium operationum finis est talis qualis
est ille habitus cui unumquodque accidit
tale ex fine sed fortitudo in forte est
habitus bonus igitur finis propter quem
fortis operatur est bonus ibid ¶ For
tis sustinet pericula contra bonum hon
esti ibid ¶ Bonum contra quod oportet forte
operari est similitudo proprii habitus qui
relucet in proprio actu probatur finis cu
iuslibet operationis est ille qui est secun
dum convenientiam et similitudinem proprii habi
tus 3° ethicorum ¶ Fortis illud ille qui est vere
fortis et audax scilicet circa terribilia
sic superbus vult videri id est mihi ap
parere ibid ¶ Superbus in quibus scilicet
potest timor imitatur opera fortis et
audacis ibid ¶ Fortis audax ti
midus dicitur secundum spem ibid probatur
per differentiam ¶ Fortis circa omnia sperat
ibid ¶ Fortis et timidus habent
se contrario modo circa spem id ¶ Fortis
in audendo est bone spei quod in hoc
quod audacter pericula aggreditur
convincitur esse bone spei ibid ¶ For
tis se habet medio modo in audendo
et timendo et ut oportet secundum rectam rationem
ibid ¶ Fortis timidus et audax
sunt circa idem obiectum probatur per differentiam ob
iectum ¶ Audax et fortis dicitur probatur
audaces ante pericula propter impetum
passionis sunt provolantes id est viole
ntes et audentes pericula se ingerunt sed
in periculis recedunt et remittuntur
sed fortes ante periculum sunt quieti quia
agunt secundum rectam rationem sed in facto sunt
acuti id est constantes et perseverantes
eo quod tales agunt secundum indicium rationis
quo vincuntur contra terribilibus que
sunt secundum hominem ibid ¶ Fortis

desiderat bonum honestum tamquam fi-
nem et gratia huius honesti sustinet
pericula eminentia ibidem ¶ Fortis non
desiderat turpe vel inhonestum ibidem
¶ Sustinere mortem propter molestiam
vitandam non pertinet ad fortem probare
fugere laboriosa pertinet ad mollitiem
animi sed mollities animi pertinet ad timi-
ditatem / 3a vero fortis sustinet mortem propter
bonum honestum hoc autem non facit
qui sustinet mortem propter molestiam
vitandam velle mori ad fugiendam
paupertatem vel cupiditatem aliquam cui
quis non potest habere et assequi vel aliquid
triste quodcumque fugiendum non pertinet
ad fortem sed ad timidum ibidem ¶ Sus-
tinens mortem ad evitandum pericu-
lum non est fortis sed timidus propter quod
mortis ibidem ¶ Penes civitates
apud quas timidi vituperantur et inho-
norantur et fortes honorantur videntur
esse fortissimi viri quia secundum fortitu-
dinem politicam ibidem ¶ Ubi fortis ubi
fortis honoratur ibidem ¶ Aliqui quidem
sunt fortes propter adeptionem honoris
et fugam vituperii ibidem ¶ Agentes
viriliter propter actualem coactionem
non sunt vere fortes probatur fortitu-
do non est propter coactionem sed propter bonum
virtutis 3o ethicorum ¶ Fortes propter spem
sunt consimiles vere fortibus et conve-
niunt et causa dicitur. conveniunt quia am-
bo audacter aggrediuntur pericula
etiam dicitur quia fortes aggrediuntur
pericula propter bonum virtutis. alii
propter spem victorie ibidem ¶ Proprium
fortis est sustinere ea que sunt
terribilia secundum hominem et que sunt
terribilia secundum rei veritatem et non secundum
apparentiam ibidem 3o ethicorum ¶ Ille
est magis fortis qui in repentinis pe-

riculis non timet nec perturbatur
quam ille qui timet in periculis pro-
visis et prius cogitatis probatur opera-
tiones repentine sunt ex habitu
pmse ex deliberatione rationis igitur
qui in repentinis periculis consistunt
periculis signum est quod habent habitum
fortitudinis et non qui ex impro-
visis ibidem ¶ Fortes ex ignorantia
non multum distant ab hiis qui sunt
fortes ex spe quia ambo non esti-
mant sibi pericula eveniencia licet
hoc fiat ex alia et alia causa ibidem
¶ Fortes propter ignorantiam sunt
deteriores quam quicumque alii propterea
ex eo quod tales nullam dignitatem
habent nec existimationem nec spem
victorie nec sunt scientes nec
eligentes nec virtuose operantes ibidem
¶ Fortes ex ignorantia nullam dig-
nitatem habent quia aliquod bonum vir-
tutis quod consistat in tribus quia nec
sunt scientes nec eligentes nec
virtuose operantes ibidem ¶ Etiam sic
fortes ex bona spe habent aliquam
dignitatem quia secundum commentatorem
quia sciunt et eligunt et aliquid bonum in
periculo sustinent vel etiam inquantum
consuetudine vincendi bene de se
confidunt ibidem ¶ Fortes ex bona
spe etiam postquam cognoverint pe-
ricula permanent et consistunt in eis
per aliquod tempus et quousque cogno-
scunt magnitudinem periculi victos
ibidem ¶ Fortes ex ignorantia quia
sunt ignorantes et decepti statim
ut cognoscunt quod est aliud quam sus-
picantur fugiunt et non aliquam mo-
ram in periculis trahunt ibidem
¶ Omnes qui sunt fortes secundum quinque
modos fortitudinis ficte non
sunt simpliciter fortes sed licet aliquam

qualitatem fortitudinis principa
les ideo dicuntur fortes ibidem ¶ Oportet
ipsum virtuosum esse fortem non
propter necessitatem aliquam vel actionibus sed
libere propter bonum virtutis quod quidem
attendere intendit simpliciter. Commenta
tor propter experientiam diversis indi
visibilibus rebus et actionibus dicuntur esse
fortes ibidem ¶ Qui magis timet
mortem quam turpitudinem non est vere
fortis ibidem ¶ Qui propter furorem
aliquid operatur videtur esse fortis
ibidem ¶ Fortis debet assumere furo
rem ad agendum fortiter quod quando
furor est magis remissus vel minus
in homine et non debet intelligi quod furor
predisponat totum sed quod predisponat
et dirigat membra ad pugnandum
quia per furorem diriguntur sagittis
ad certiora membra et tales fiat idem
¶ Fortis habet quendam speciem
furoris in quantum ipse fortis cum magna
audacia se periculis ingerit sicut
et bestie cum magno impetu se
ruunt et insiliunt in eos qui vul
neraverunt eos idem ¶ Fortes operantur
opera fortitudinis propter bonum ipsius
virtutis et non ex impetu furoris
principaliter ibidem ¶ Furor cooperatur
fortibus quia quasi ratio movens et
impellens ad pericula subeunda
ibidem ¶ Bestie non sunt fortes
quia virtutes possunt potissime ex
intentione finis boni sed hoc de
ficit fortitudini bestiarum quia non
agunt ex intentione et electione
idem probatur quia sunt impulse a peri
culis quibus se exponunt vel a do
lore quem sentiunt vel a furore
quo incitantur ibidem ¶ Alia im
pulsa ad pericula vel per dolorem
vel per furorem non sunt fortia idem
Azini non sunt fortes idem ¶ Susti

nentes pericula propter concupiscentiam non
sunt vere fortes probatur quia si sic sequeretur
quod azini essent vere fortes quia azini
esurientes sustinent passiones
propter pascua ibidem ¶ Adulteri susti
nentes pericula propter concupiscentiam ven
ereorum non sunt vere fortes ibidem
¶ Homines irati non dicuntur fortes licet
ex electione et gratia finis sed principaliter
ius operentur ideo quia non operantur
illa propter bonum virtutis intentum
nec ut ratio recta dictat sed propter pas
sionem furoris eos impellentis idem
¶ Irati propter furorem operantur fortia quod
put dici pugnantes non dicuntur
fortes 2o ethicorum ideo irati ¶ For
tes propter spem non sunt vere for
tes probatur vere fortes aggrediuntur
pericula propter bonum virtutis sic
non faciunt illi ibidem ¶ Fortes propter
spem propter hoc quod multotiens vice
runt et multos tunc confidunt in pericul
cuncta ut eminentibus se victoriam ob
tinere ibidem ¶ Fortis plus laudatur
circa terribilia et tristia quam circa au
sibilia idest fortis plus laudatur
quod hec se manendo bene quam in audien
do probatur tamen est difficilius quam aude
re sed illud quod est difficilius est
laudabilior et magis laudatur patet
tamen idest minor hoc ab aliquo fortiori
contra ipsum insurgentem audere sur
git ex hoc quod aliquis estimat eum
quem invadit non excedere suam pote
ntiam nec difficilius est stare contra
fortiorem quam invadere equalem vel
minorem ibidem ¶ Fortes aliquando dicuntur
principaliter in sustinendo tristia
sicut sustinendo percussiones vulne
ra ibidem ¶ Fortis in suo actu for
titudinis habet tristitiam adiunctam
ibidem ¶ Fortis in sustinendo aliqua

habet delectationem licet modicam / prima
pars probatur fortis sustinendo tristia operatur
opus proprium secundum habitum et virtutis sed
quilibet virtuosus in tali delectatur
ex eo quod attingit finem intentum sed
attingere finem intentum est delecta
bile / 2a pars probatur quia talis delecta
tio debiliter percipitur propter tristicias
circumstantes et faciliter absorbetur
a tristitiis que per dictum actum circumstant
sicut accidit in colluctationibus
et agonisticis in quibus pugiles in eis
pugnant qui non obstante dolore
quem sustinent adhuc in fine gratia
cuius pugnant delectantur cum finis
est corona glorie et honoris ibidem
¶ Fortis licet in suo actu tristetur
tamen delectatur in quantum attingit finem
suum ibidem ¶ Fortis in actu fortitudinis
nullam delectationem videtur sentire
eo quod nociva et tristia que sustinet
sunt multa et quia propter fortitudinem
et acerbitatem doloris tota quasi corporis de
lectatio evanescit ibidem ¶ Forti
mors et vulnera sunt tristia quantum
cumque volens ea patitur ibidem ¶ For
tis sustinet terribilia et onerosa
propter bonum virtutis assequendum
vel ad evitandum turpitudinem quia vir
tuoso turpe esset non vitare ibidem
¶ Aliquando minus fortes contingit esse meliores
milites probatur ad milites ¶ Bonum fi
nale cuius gratia sustinent fortes videtur
parvum ex eo quod tristabilia et nociva que
sustinet sunt multa ibidem ¶ Forti
tudo ipsius fortis in sustinendo tris
tia et morte in bello non diminuitur
sed magis augmentatur probatur bonum for
titudinis scilicet persistere in bello et
mori pro re publica eligit fortis
pro illis bonis que moriendo a
mittit sed ibidem ¶ Nichil prohibet

aliquos esse optimos milites
secundum fortitudinem militarem qui non
sunt vere fortes nec habent proprie
tatem vere fortis ibidem ¶ Qui se ab
ostendit se fortem ad imbecilles
et non vult ire ad aggrediendum
difficilia et onorabilia ubi prevel
lunt omnia sic est illaudabile 4o
ethicorum ¶ Ostendere se forte ad im
becillum est honorosum vel viciosum quia
quia laudabilitas virtutis declaratur
in suo magno non in mediocri ibidem
¶ Audax habet aliquid simile forti viro
ethicorum ¶ Ad hoc quod aliquis cognoscatur
esse fortis tunc ipse indiget pote
ntia armorum et apparatu bellicos
sed persistere aliqua corum que
spectant ad virtutem fortitudinis 10
ethicorum ¶ Esse forte est melius quam
spatium non tamen fortiter vivere est
melius et eligibilius quam temperate vi
vere primo rethoricorum ¶ Homines hono
rant et diligunt fortes et liberales
eo quod sunt benefici et iustos dili
gunt homines 2o rethoricorum ¶ Homines in
acie honorant fortes et iustos ibidem
¶ Pulchritudo armorum non convenit
iusto religioso sed forti 2o rethoricorum
¶ Non est verisimile quod non fortis et
timidus percusserint alios ibidem
¶ Bellandi difficultas fortem et causa
glorie propagande bo de 9. libro
2o pro. vij ¶ Forte virum non de
cet turbari quotiens insonuit
bellicus tumultus ibidem ¶ Fortis
dicitur qui non patitur a timore 2o
topicorum ¶ Fortis est qui non patitur a timo
ribus nec deducitur nec evincitur ibidem

Fortiter ¶ Fortiter cum in medio
faciat fortia opera ecce 2o ethicorum ¶ Ali
qui domini cogunt suos subditos ad
fortiter pugnandum quia ad cogere ¶ For
titer vivere est melius et eligibilius

qui operare virtute primo tertii cap. sexto
Fortitudo ¶ Superhabundantia
excessiva corporis et defectu corrumpit
fortitudinem secundo ethicorum ¶ Qui sustinet
pericula delectatur signum est quod in eo
est virtus fortitudinis ibidem ¶ Forti
tudo est medietas inter audaciam
et timorem ibidem ¶ Audacia est similior
et vicinior fortitudini quam timiditas
ibidem ¶ Fortitudo est quedam medie
tas circa timores et audacias que homi
nes inferunt a bellicosis ¶ For
titudo importat strenuitatem animi
per quam stat immobilis in bono
rationis contra timores maiorum periculorum
secundo ethicorum ¶ Obiectum fortitudinis est
terribile probatur nichil timemus nisi
terribile et vel audemus nisi terribile
ibidem ¶ Fortitudo non est circa timorem
omnium malorum vel in omnibus modis ibidem
¶ Fortitudo non est circa omnia terribilia
probatur circa infamiam nulla est fortitudo
et infamia est aliquod terribile quia
infamiatus non dicitur fortis sed in
verecundus ibidem ¶ Fortitudo non
est circa timorem infamie patet si sic
sequitur si aliquis esset non timens infa
miam tunc ille esset fortis falsitas
patet quia tunc non timens infamiam
esset laudandus cum omnis virtuosus
est laudandus falsitas patet de se ibidem
¶ Fortitudo non est circa timorem paup
tatis vel circa egritudinem sed princi
paliter quia talia non sunt in
nostra potestate sed fortitudo sicud et
quelibet virtus est in potestate nostra ibidem
¶ Mala que non procedunt ab homine
per se et quorum non est causa non sunt
timenda tanquam obiecta fortitu
dinis ibidem ¶ Non circa quamlibet
flagellatorum iniuriam vel invidiam
est fortitudo quia non quilibet timens

flagellatorum iniuriam vel invidiam
dicitur timidus nec audens aggredi
dicitur fortis ibidem ¶ Fortitudo non con
sistit in non timere flagellationes
et iniurias et invidias probatur aliquis
securus quod non timens hominem quis esset
fortis falsitas patet talis non timet
ea que sunt circa eos sicut timenda ibidem
¶ Fortitudo principaliter est circa terribi
lia que est mors probatur fortitudo est circa
maxima terribilia sed omnium terribi
lium maximum est mors ibidem ¶ Forti
tudo consistit circa pericula mortis sed
principaliter quia fortitudo consistit
circa maximum terribile sed hoc est mors
ibidem ¶ Non circa quodlibet periculum mor
tis est fortitudo sed principaliter probatur for
titudo non est circa periculum mortis
in mari nec in egritudine ibidem
¶ Circa pericula mortis in bello est
maxime fortitudo probatur tale est
circa maximum et optimum e(st) / ista tales ex
ponentes se periculis mortis in bel
lo honorantur a principe et civitate
ut plurimum quia tamen honor est premium virtutis
ibidem ¶ Fortitudo est in repentinis ibidem
¶ Fortitudo principaliter est circa peri
culum mortis in bello quam in mari vel
in egritudine probatur audere sust
inere timere quod oportet et quando oportet et quo
est proprius actus fortitudinis probatur
fortis patiorem pati et per audaciam
operatur sicut quod dignum est et ratio
recta indicat sed sic operari est aude
re timere sustinere que oportet circa istis
actus stantibus secundo ethicorum ¶ Finis for
titudinis est actus fortitudinis patet
quod quolibet virtutis finis est sua propria
operatio ibidem ¶ Actus fortitudinis est
finis habitus fortitudinis probatur
quilibet habitus determinatur in suo proprio
fine tanquam in proprio bono ibidem

¶ Fortitudo operatur propter bonum sine
habitus ibidem ¶ Superbus videtur
esse audax et victor fortitudinis
ibidem ¶ Fortitudo determinat bonum ho-
nestum tamquam finem et contrarium huius inhones-
ti bonum sustinet pericula imminentia
ibidem ¶ Quinque sunt species fortitudi-
nis similitudinarie scilicet fortitudo
politica militaris furiosa fiducia-
lis ignara 3o ethicorum ¶ Fortitudo
est habitus medius circa timibilia
et terribilia in bellicis periculis
aggressiuus et expectatiuus propter
desiderium boni vel propter fugam
turpis actus ibidem ¶ Fortitudo
politica maxime assimilatur fortitudini
vere quia fortes huiusmodi fortitudine sunt
tales propter verecundiam que est timor
de turpi et propter honorem qui est testi-
monium virtutis et quia honor est premi-
um quasi valde bono honesto et vitupe-
rium turpi inhonesto 3o ethicorum ¶ For-
titudo politica fit propter virtutem patet
quia fit propter verecundiam turpis in quan-
tum operans secundum eam fugit obprobria
et fit propter desiderium boni cum sit
honoris gratia ibidem ¶ Fortitudo
politica fit aliquando propter verecundiam
turpis scilicet in quantum operans secundum eam
fugit obprobria aliquando fit propter
desiderium boni quia fit honoris gratia
ibidem ¶ Fortitudo similitudinaria
politica habet sub se tres gradus ibidem
¶ Fortitudo que est propter timorem pe-
ne future peior est quam fortitudo
propter honorem consequendum et obprobrium
vitandum probatur quia est propter minus
malum fugiendum et minus bonum conse-
quendum ut quia est propter malum pe-
ne fugiendum quod est minus malum
quam vituperium quod est malum inhones-
tum ibidem ¶ Fortitudo habet furoris
similitudinem quia sicut fortitudo
facit homines aggredi et expectare
maxima mortis pericula sic et furor
ibidem ¶ Milites aliqui habent fic-
tam fortitudinem ab experientia bella-
di ibidem ¶ In singulis artibus
experientia videtur esse quedam
fortitudo patet per Socratem dicentem
fortitudinem esse quandam scientiam
2a ratio aliqua sunt in bello que
apparent inexpertis terribilia et mi-
litibus non videntur talia patet ut fragor
arborum et strepitus equorum secundum
thomam / 3a ratio milites propter ex-
perientiam sciunt essendere et offen-
dere et qui sunt armati pugnant
contra armatos ac si non essent
armati ibidem ¶ Tres sunt species
ficte fortitudinis scilicet propter actua-
lem concitatorum et fortitudo militaris
secundum quod aliqui videntur se habere in bello
propter experientiam / 3a ratio est quia
quidam audacter aggrediuntur terri-
bilia propter furorem et iram sicut
fere cum magno impetu feruntur
et insiliunt in eos qui eos vulne-
rant ibidem ¶ Fortitudo experimen-
talis non est aliud quam experientia
quedam circa singula opera humana
ibidem ¶ Socrates estimauit for-
titudinem esse quandam scientiam experi-
mentalem ibidem ¶ Fortitudo mi-
litaris non est vera fortitudo quia
illi qui in talibus actionibus milita-
ribus pugnatissimi sunt non sunt
sunt fortissimi quia maxime sunt
potentes vti armis eo quod habent
corpora optime disposita ibidem
¶ Fortitudo civilis est melior quam
militaris patet quia non est magis si-
milis vere fortitudini quia fortis
civilis magis timet turpitudinem
quam mortem sed fortis fortitudine

militari magis timet morte qui
turpitudinem patet quia milites qui
dum fortiter agunt quamdiu viderent
periculo non evenire quando autem videt
quod periculum super extenditur et magis
efficatur sunt primi qui fugiunt
et timent ibidem ¶ Uberre fortitudine
secundum electionem rationis et non passione est
¶ Furor iuvat fortitudinem dum furor
ratione regulatur patet auctoritate ho-
meri dicentis virtute immitte furori
ut scilicet furor per virtute reguletur
et tunc virtute et furore erigit id est auda-
ciam furoris in cooperatione et propor-
tione virtutis assume quasi diceret
tunc per furore potius fortitudinem
attingere tu potes virtute prius impetu
furoris studueris regulare ne
furor contra iudicium rationis ad pericula
impellit ibidem ¶ Fortitudo propter
furore non est vera fortitudo pro-
batur vere fortis operatur propter bonum
virtutis et ex electione licet ei co-
operatur furor sed fortis propter furo-
rem operatur propter tristiciam et sine
electione sicud operantur fere vol-
nerate ibidem ¶ Fortes operantur
opera fortitudinis propter bonum ipsius
virtutis et non ex impetu furoris pri-
marie ibidem ¶ Fortitudo furoris est
naturalissima vere fortitudini quia pro
[illegible] electione sit addita ei inter / primo
quia fortitudinem imitatur in aggressu
/ secundo quia coadunat in progressu / tercio
quia quodammodo adequat in susti-
nencia periculi dum faciens hoc
in periculo perseverare ibidem ¶ Forti-
tudo furoris si principat electionem
et finem debitum quoad eius operatur tunc
erit vera virtus ibidem ¶ Fortitu-
do propter ignoranciam dicitur a forti-
tudine propter spem probatur talis fortitudo

est multo vilior illa patet quia tales sic
fortes nullam habent dignitatem
nec habent experienciam nec spem
victorie nec aliquid tale sed quia ignoran-
tant pericula aggrediuntur ea sed cum
inciderint in ea fugiunt ibidem ¶ For-
titudo magis est circa terribilia et
tristia quam circa ausibilia probatur
fortis plus laudatur circa terribilia
tristia ibidem ¶ Fortitudo est medie-
tas circa terribilia et tristia 3° ethicorum
¶ Fortitudo non equaliter est circa
terribilia et ausibilia sed principa-
lius est circa ausibilia sustinenda
ibidem ¶ Fortitudo est circa tristicias
probatur fortis in sustinendo pericula
laudatur cum sustinere pericula sit
difficile eo quod difficilius est tristia
sustinere quam a delectationibus susti-
nere ibidem ¶ Fortitudo est laudabi-
lior temperancia probatur ergo non utique con-
sistat circa difficile tunc maxima laus
virtutis consistat in hoc quod aliquis se
bene habeat circa difficilia sed difficilius
est aliquem sustinere tristia quod fit
per fortitudinem quam sustinere a delec-
tabilibus quod fit per temperanciam ibidem
¶ Operaciones fortitudinis sunt de-
lectabiles inquantum attingunt finem
fortitudinis alias non ibidem ¶ For-
titudo est habitus secundum rectam rationem ar-
dua aggrediens et difficilia susti-
nens propter bonum vel est virtus me-
dio modo se habens secundum rectam rationem circa
timores et audacias propter bonum
ibidem ¶ Fortitudo et temperancia conve-
niunt in subiecto quia sunt virtutes par-
tium irrationabilium scilicet appetitus sen-
sitivi 3° ethicorum ¶ Temperancia et for-
titudo sunt partes virtutes partium ir-
rationabilium scilicet appetitus sensitivi

ibid ¶ fortitudinis finis est facere
homines audaces ad aggrediendum
et sustinendum non congregare pe
cunias primo pol ¶ fortitudo non est
optima virtutum 2o pol ¶ viri et mu
lieris est eadem alia temperantia et for
titudo 3o pol probatur ex 7 ¶ for
titudo et perseverantia per se pertinent
ad non vacatores vijo pol ¶ De ma
late demones opinatur et optimum
bonum hominis in actu fortitudinis so
lum bellice consistere ibid ¶ Optimum
bonum hominis non consistit solum in ac
tu fortitudinis bellice ibid etc

¶ fortitudo est quodammodo triste quia
secundum sensum et intellectum 3o ethicorum ¶ Opus
fortitudinis est sustinere multa tristia
ibid ¶ Nota sex proprietates fortitudinis
prima opus fortitudinis magis est in
sustinendo terribile quam in aggre
diendo ausibile / 2a est quod opus for
titudinis est triste / 3a opus fortitudinis
est difficile / 4a opus fortitudinis
in quantum attingit finem est delectabile
4ta fortitudo tristitias sustinet propter
maximum bonum ibid ¶ Bonum fortitu
dinis operatio non est delectabilis nisi
in quantum attingit finem ibid ¶ prude
ntia fortitudo temperantia iustitia sunt
partes virtutis quia partes subiec
tive quia virtus est totum universale ad ista
primo rethoricorum ¶ fortitudo maxime
proficua est civibus ibid ¶ fortitudo
est melior robore quia capiendo for
titudinem pro virtute anime et robor pro
virtute corporis ibid ¶ Id est melius

quod melioribus inest quam simpliciter
quam in eo quod meliores ut fortitudo
robore quia fortitudo accipitur pro
virtute anime et robor proprie est virtus
corporis et quia anima est melior corpore ibid
¶ fortitudo et robor differunt ibid
¶ fortitudo est melior temperantia ibid
¶ fortitudo iustitia liberalitas
precellunt alias virtutes quia sunt
magis factive aliis quia fortitu
do est valens in bello iustitia vero
in ambobus in bello et in pace ibid ¶ Ius
titia fortitudo temperantia magnifi
centia magnanimitas liberalitas ma
nsuetudo prudentia sapientia sunt
partes virtutis primo rethoricorum ¶ fortitu
do est virtus propter quam in periculis
homines sunt activi bonorum operum
ut lex precipit et propter eam tunc
sunt obedientes legi ibid ¶ for
titudo est melior robore ibidem
¶ fortitudo sapientia principatus divitiae
bona honorabilia et que sunt
aliis proficua 2o rethoricorum ¶ for
titudo in iuventute est magis eli
genda quam in sene 3o topicorum ¶ forti
tudo non semper est valens usum actualem
sed bene habitualem vel usum quo ad
actum sine quo non semper occurrit no
cumentum sed semper est valens secundum habitum
et inclinationem suam ibid ¶ Si omnes
essemus iusti nichil indigeremus for
titudine verum de fortitudine cor
porali que est robor vel etiam de for
titudine morali quo ad actum
exteriorem respectu hominum scilicet ad
defendendum ab iniuriis huma
nis dicitur quo ad actum exteriorem
quia vero ad actum interiorem tunc sit
habitus qui est perfectio anime dicitur
respectu hominum quia ad huc indi
geremus fortitudine ad defendendum

nos a bestijs ibidem ¶ Finis fortunus
est piculum prelij vjº top(icorum) etc.

Fortuna Utrum licet quod felici-
tas proveniat a fortuna primo
ethicorum probatur de felicitate ¶ Fortuna
est volubilis ad modum rote ibidem
¶ Nullus dicatur bonus vel felix propter
bona fortune probatur illa sunt
variabilia instabilia et multa
propter talia aliquis diceretur felix
secundum eos sepius esset dicere unum quod esset
felix et miser etc. ut erit de camaleontha
i(n) indicitudo aliquem esse
felicem vel miserum nequaquam est rectum
sequi fortunas ibidem de felix
¶ Vita humana indiget bonis for-
tune tamquam quibusdam instrumentis
ad hoc quod quis permaneat felix
propter totam vitam non obstat varietas
et certitudo bonorum fortune probatur
de felix ¶ Felix optime fert
fortunas et ubique ibidem glosa
require in licet de felix ¶ Nos
estimamus ipsum felicem tamquam vere
bonum omnes fortunas decenter
ferre ibidem ¶ Fortune bone vel
male amicorum redundant mag-
nos viventes probatur si hoc non est contra
eorum amicitie que est unio amicorum
ad invicem in tantum quod unus eorum re-
putat ea que sunt alterius sua et
hoc est contra opinionem omnium que est
quod bona et mala amicorum sunt quia ea
que accidunt ex fortuna sunt multa
et non modicas habent differencias quia
differunt secundum speciem secundum quantita-
tem et secundum tempus quedam fortunato-
rum magis redundant ad muta-
tionem felicitas quedam minus quod secundum quan-
titate fortunatorum secundum alium et cetera
secundum propinquitate amoris et amorem
secundum [illegible] ¶ Decimo fortunarum

quedam sunt magne et habent
magnum pondus id est quod possunt alte-
rare et inclinare conditionem vite humane
quedam sunt leviores ex quibus
non fit aliqua mutatio vite humane
in melius vel deterius ibidem ¶ De-
cimo fortunarum si sunt bone confe-
runt auxilium ad vitam felicem si ma-
le ipsam impediunt ¶ Parve fortu-
ne amicorum non movent felicem sed solum
magno de felix ¶ Fortuna est
duplex scilicet magna et parva ibidem
¶ Fortune amicorum viventium non mutant
felicitate vel infelicitatem mortuorum
probatur parvum bonum vel malum
non est mutativum felicitatis vel in-
felicitatis sed si aliquod bonum vel malum ami-
ci viventis redundat in aliquem eius
mortuum hoc est parvum et fragili
quod non redundat in mortuum secundum quod
solum ut talis est in memoria hominum
et quod est sibi inesse debiliter et fragi-
liter ibidem ¶ Vulgares accusant
fortunam quod non tribuat divicias
liberalibus que maxime sunt digni
quarto ethicorum ¶ Magnanimus moderate
se habet circa divicias et potestates et omnem
bonam et malam fortunam quarto ethicorum
de magnanimo ¶ Divicie et alia bo-
na fortune conferunt ad excellenciam
deterioris magnanimitatis ibidem de magnanimo
¶ Bona fortuna sine virtute in iu-
ste homines dignificantur ibidem quod de
bonum fortune ¶ Non potentes
ferre bona fortune et estimantes
se propter eorum divicias alios excel-
lere contempnunt eos qui carent di-
vicijs et solum tales operantur
quodcumque contingit eos delectari
secundum appetitum et desiderium ibidem
¶ Bona fortune sunt simpliciter bona et
propter bona vim capi dicta simpliciter et propter

bonum quod ex se neque est malum licet
quodque ex parte utentis sit malum non
autem capiendo simpliciter et per se bonum quod
ipsum omnibus modis quo contingit
eo uti sit bonum V° ethicorum ¶ Audacia
in iustus est et fortitudine bona
que sunt simpliciter bona ibidem ¶ Pro
bonis fortunis non debemus ora
re deo sed oratio ¶ Ars habet quandam
similitudinem cum forma VI° ethicorum
probatur et ars ¶ Secundum agathon
poetam ars dilexit fortuna et
econverso propter convenientiam quam habent
ibidem ¶ Fortuna superexcellens
impedit felicitatem VII° ethicorum quod est
felicitatis ¶ Non est iustum fortunam
superexcellentem vocare bonam cum
impediat operationem felicitatis eo quod
terminus .i. eo et mensura ipsius boni
fortune est accipienda per comparationem
ad felicitatem ibidem ¶ Ornato a rore
est fortuna detrancatio minus est fortu
na secunda eo et quod talis multa possi
det que ab aliis desiderantur non
est non tute possidetur quod ab aliis
desideratur VII° ethicorum ¶ Homo indiget
amicis in utraque fortuna IX° ethicorum
¶ Nota causam quare in utraque fortuna
est amicus ut actus ¶ Nullus est
iniustus a fortuna nec propter fortu
nam VII° politicorum ¶ Omnes sunt indis
positi ad felicitatem propter naturalem
inclinationem aut fortunam ibidem
¶ Fortuna est domina bonorum exteriorum
ibidem ¶ Studiositas civitatis
non est opus fortune sed scientie et
delectationis ibidem ¶ Studiosus usus
bonorum non est a fortuna sed arte
ratione et electione virtuosa ibidem
¶ De contingentibus anima et a fortuna
nichil est preter ope consiliari primo
rethoricorum ¶ Partes felicitatis sunt
nobilitas multitudo bonorum ac
torum etc. et bona fortuna ibidem
¶ Fortuna est causa illorum bonorum
que sunt apta nata esse ab ar
te et anima ibidem ¶ Illa bona sunt
a fortuna in quibus est invidia
et que sunt extra totum quod est extra et sepe
quibus invidet bono alterius ut quod
ignorat tamen eius ut si quis est
contracto sub hominibus invidet mare
gerea eius quod tamen non appare
tur debet esse talis declaratur exe
plariter si alii fratres sunt turpes
et unus pulcher et quod non appar
to enim invident ei aut sic sit
2° si alii nescuerunt thezaurum
sed ille invenit / 3° si propinquius
proximum tetigit sagitta illum aut
non / 4° si solus transiens per
loca periculosa non veniens ad
manus latronum sed alii sed venien
tes occisi sunt ibidem ¶ Laudator
debet respicere progenitores et
fortunas quod honestum et bonum vi
possedisse honorem in suis pro
genitoribus et antecessoribus primo
rethoricorum ¶ Ad ostendendum aliquem
aliquid fecisse secundum electionem valet
est ondere hoc sepe fecisse et ideo
que sunt casu et fortuna sunt
laudanda quod essent facta ex
electione ibidem ¶ Non oportet homines
magna sentire .i. gloriari in hiis
que sunt propter fortunam sed in hiis
que sunt propter seipsum ibidem
¶ Laudator debet considerare utrum lau
dandus fecit aliquid magnum se
pe et non a fortuna eo quod hoc
videtur esse propter seipsum et propter
virtute ibidem ¶ Illa sunt a fortuna
quorum causa est indeterminata et non
generum honorum sunt neque semper neque

frequeter nec ordinate fiut ibid
Septem modis fiut cae in iusticie
sz fortuna violeu na rt xx ninus
ticia ibid Septem fiunt cause
quanoz actum sz fortitudo viole
cia na consuetudo racionato ira co
cupia ibid Illa fiunt mala quo
ru maloz quoz maloz fortua
est ca sz esse sine aiis ul pau
cos hre aicos 2o reth De modo
coz que hoies non agunt propter
se quedaz fiunt a fortuna quedaz
aua quedaz a violeu ibid Diui
cia e cata bona fortune ibidez
Nobilitas diuicie poteu marie
videntur esse bona fortua ibid
Non oz sapere magm in hijs
que propter fortunaz sz in hijs que
propter seipm 3o reth. q. sapio
est laudandus aliqui debe9 sape
recogitari talem fuisse magnu
z bonu no fortuitu sz propter seipm
opatu esse opa bona ibid Ami
lici est comitta viro a fortua z deo
2o pro q. xx viii Non modicu
e bone vti fortuna z prosperitate
ibid Fortuna dia felix bo.
de q. li pmo metro 2o Eructus
fortuity omnibus hoibus metus
est ibid prosa 2a Cita non se
quitur a fortua id pro vja ffor
tuna compat mari ibid metro
2o Fortua pmit inocetes id
metro vto Fortuna diuisas al
ternatones mutat id Fortua
sua familiaritate decipit z con
fundit hoiez bo. de q li 2o prosa
pma Fortue mutabilitas est
sua cosciacia ibid Na fortua
est nec esse prosperitaz nec adusitaz
ibid Fortuna aliqn velamt
se clam in prosperitate ul in adusi
tate ibid Fortue delctatoces

sunt fle ibid Fortuna dicitur
dea ceca ibid q. cecitant hoies
quibus blanditur id Fortuna
hz mltu voltu abiguu ibidem
Fortua ludendo aliau infert p
nitiosa reliqt eni te fortua quaz
no relictorem neo vnqu potit ee
securus ibid Fortune accessio
est felicitatis amissio ibid For
tuna dia felicitas ibid Fortua
no est preciosa ibid Fortuna
est recessura ibid Fortua du
est pnis est cara ibid Fortuna
discedens induat merorez ibidez
Fortua no pt tenei ab hois volu
tatem ibid Fortune refugiu
est future calamitatis signu id
Fortuna neo per impaciencia et
increpatoz pt pmutale ibidem
Fortuna si cessat esse mobilis
cessat esse fortuna ibid Non
est dolendu nec conquerendu de re
cessu z amissioe fortue proba
q alium placz fortuna q displicz
si placz tuc vta eius moibz z no
co querat de ipa q recessit nam
eius mores sunt sm velle sim
venire ul abire si displicz tuc
contena eius blandicia pniciosa
z c nllus dolebit de eius recessu
ra co in isto nllus i mesticiaz
z luctu decia mi propter aliq nomi
ct in ypsitatu ut ipm gemiges sz
mutaco fortue no est aliqd no
ui igitur eius mutaco nllam
dz deicere in dolorem ibidem
Fortua dici supba Hec monet
admodu enbripi Hec co calcat
z suppeditat potetor reges Ista
humilez exaltat Hec non audit
nec curat fletus pauperu Ista
deridet fine magnis in aculu

bo · de · 9 · p · li · 2º metro 2º ¶ Bono/
res dignitates etc sunt sub ptate
fortune ibid pro · 2ª ¶ Opes dig/
tates etc dur familie fortune ibid
¶ ffortuna gaudz prospa in aduersa
2 aduersa improspa mutatur ibidem
¶ Ex mutabilitate fortune sperandi
sunt incerta ibid ¶ ffortune mu/
tabilitas ondit in creso rege ly/
dorum 2 tyro rege bersarum 2 in pau/
lo romano consule ibid ¶ Nullus
habz ignorare mores fortune p3
non e verisimile q tu ignorat id
qd disvolga? ex gestis famosis cla/
moribus que cottidianis 2 doctrinis
puplicas sz mutabilitas fortune
e hmoi bo? prima pte pz de creso
rege lydorum 2 tiro rege bersarum
2 paulo consulo romanorum bo? pro
2ª parte patz qr clamores poetarum
in teatro cottidie recitantium trage/
dias nichil aliud continebant nisi
mutabilitate fortune pro 2ª pte
pz qr nichil magis puplicum erat
qm doctrina homeri qui volens
notare mutabilitate fortune
describit domum iouis per duo do/
lea vnu qd bonum aliud vero malu
ibid ¶ ffortuna pvertit regna et
ptates i incerto ictu id ¶ ffortua
variat vices bo de 9 li 2º p 3ª
¶ Bona fortune dur caduca ibidem
¶ ffortua ulli totaliter alludit bo ·
de 9 li 2º pro 8ª ¶ ffortuna nequam
alicui alludit semper id ¶ Omnis
fortuna e bona ex patientia aiм
tolleratis ibid ¶ Omnis fors e
bona ibid ¶ ffortuna non ab habz
cui vox caz hec id ¶ ffortuna possi/
denti videtur esse iocunda ibid
¶ ffortuna no pt eripe bona aie
sz opatoz pfecte virtut ibidem

¶ ffortuna non pt prape beatitudine
¶ ibid ¶ Bona fortune sunt tra(n)si/
toria 2 mutabilia · bo de 9 li 2º
pro vta ¶ In omni aduersitate
fortune infelicissim genus infortu/
nij e fuisse felicem 2 ut non bo
de 9 li 2º pro 8ª ¶ In rebus
fortuitis non consistat felicitas id
proba? ex felicitatis ¶ ffortuita
felicitas e amara 2 misera id
¶ Bona fortune in se prospecta
vilescunt bo de 9 li 2º pro vta
¶ Nichil est de fortune bonis q
possit esse tuum · aut no sit vi/
le si considere? ibid ¶ Bona
fortune sunt caduca 2 transitoria
ibid ¶ Bona fortune no sunt
ppe hois ibid ¶ Bona fortu/
ta in se considerata vilescunt id
¶ Bona fortuita non sunt mag/
nopere appetenda · proba? u 9
dz magno ope illud appetere
qd non pt esse suum 2 qd in se
consideratum e vile sz omia
bona fortuita sunt hmoi qmia
sunt mutabilia igitur non
pnt esse ppia hois 2 in se conside/
rata vilescunt ibid ¶ ffortuna
ab non indigeret desiderare
si sm ne indigenciaz vellet
impleri ibid ¶ ffortune muna
ut frequenter veniunt malis bo
de 9 p li 2º pro vjª ¶ Infor/
tuna nichil e appetendum ibid
¶ ffortune nichil in e aliqd bonitatis
naturalis ibid ¶ ffortuna no con/
iungit se semp bonis id ¶ ffor/
tuna q adiuncta sunt no facit
bonos ibid ¶ ffortuna dia?
prodigium bo de 9 li 2º p 3ª
¶ ffortune mores ac naz si re/
corderis ulla pulchro cognosce
mea ee id ¶ ffortuna pvertit

statu animi bo. de c. li. 2o pro pma-
sus aliqui in nullo pt exercari nisi in
corpus z in bona fortune ibid. pro-
vij. Plus vocatur hoiz adversam
quam prosperitatem prodesse fortuna
bo. de c. li. 2o. pro. viij. Fortuna
adversa semper vera e z instabilit. It
absolvit mentes hom a cognitione
fragilis felicitatis. Ite e casta
simulis prudentis. Ite ducit hoies
ad vera cognitione. Ite ondit ve
ros amicos ibid. Infortunium prospi
tate e aliqd boni qr per ipam sa
piens expedicionis excitat offi
cium gubernandi subdito bo. de c. li.
2o pro. v. Omnis fortuna e bo
ibid. p. vij. ma Omnis fortitudo q
exercet aut corrigit aut bonis quoz
hoim boni sit z que exercet z que
corrigit omnio ibid. Fortuna
que malos coercet vulgus iudicat
esse infortunia sz que bonos e
munerat iudicat esse bona ibid.
Fortuna cu exercendi bonos cu
puniendi cu corrigendi malos
cu deserte. ib. Fortuna bonoz
est mala maloz mala sm vul
gares ibid. Fortune difficultas
resistendi est causa virtutis con
firmande ibid. Fortuna habe
bonam vel malam i utra ptate
est ibid. Fortuna aspera a ex
ercet aut corrigit aut punit ibid.
Fortuna dicitur malfida z certa
z dicitur habe fallatem vultu bo
de c. p. li. pmo metro p. Sa
piens tocius fortune insultus non
dz esse gravis bo. de c. p. li. qo
pro vij. Virtus e melior fortuna
2o topicoz. Emere virtute mo.
Fortuna difficultate appetitu
hois no est facile ferre bonas
fortunas 8o eth. Propter hoc q

felicitas indiget bona fortuna ti
quibusdam videtur q bona fortu
na sit idem felicitati proba. ipa
fortuna super excellens impedit fe
licitate ibid. Fo. z mensura ipius bo
ne fortune e accipienda p compatoz
ad felicitatez q sz ut tm habeat
de bonis fortune quantu sufficiat ad
operatoz felicitatis pmpte excendam
et no plus ibid. Amicia fuit natu
rare magis ad usum bone fortune quam ad
gsnatoz bone fortune 8o eth.
In infortunijs magis necessarium e
habere amicos quam infortunio 9o eth
eo q actus. In bonis fortunijs
e melius i magis honestum z delectabile
habe amicos qz in infortunijs id.
In bonis fortunijs quiter hoies
querunt amicos cpiciles z virtuosos id.
Homo dz pmpte vocare suos
amicos ad bonam sua fortunam
ibid. Amicus pmpte dz se offer
re ad coopandum amico ad bonas
fortunas gsequendas z gsnandas
ad id. Ad hoc requiritur necessitas
amicoz ut hoi coopentur tam in
bonis fortunijs quam etiam in malis
id. Bona fortuna e causa illoz
bonoz quoz ars z ne sunt cae
pmo reth. Ro omnia illa dicit
esse bo fortuna ut qz unq e pul
cher alius turpis z si unq invenit
thezaurum alijs nesciantibus aut
et si ppinquum aut proximum tetigit
sagitta illum non z si solus tulisset
ploca periculosa no pvenit ad magis
latrones sz alij sel venientes oc
cisi sunt ibid. Ingenuitas i
q quis sit nobilis genere z divitie
z potentia ptinent ad fortuna boni
et contraria hijs ad infortunium 2o
reth. Bona proles z habundancie

inbonis sm corpus ut hre sani
tatem z pulchritudine ptinent
ad bonaz fortunaz ibid ¶ D m
bonaz fortunaz hoies sut elati z
inpmeditate agentes ib ¶ De
pe hoies zelabiles despiciunt di
uites z bn fortunatos si assit eis
bona fortuna sine honorabilib
bonis ibid ¶ Non cuilibz e sorte
bonaz fortuna sz solius virtuosi
vto pol ¶ Bona fortunaz feli
citas dicit vijo pol p² qr felici
tas ¶ Fortunij successiue e hoi
bus qi patria coro bo de q li
2o pro 8a ¶ Fortuna prosperita
semp menti z fallit gsidentes
in se z ligat mentes hom z e sup
ba z est prodiga z est ignara z
retrahit hoiez a vera cognicoe
ibidem pro viijua etc sequit

Fortunatus

¶ Fortunati indigent quibus gbinat z ihbz
bonefaciat xo eth ¶ Bene for
tunatus pro venit bo fortuna a
ca diuina q sz ab intelligen qu
ti ad naalem instinctu intus in
bonis qr bona fortuna nichil a d
qm naalis inclinato cordaz aptitu
dinis inbonis xo eth ¶ Bn fortu
nati dur quibz fortuna e causa
bonorz sz om vl plimorz aut
maxmorz pmo reth ¶ Fortuna
ti sunt elati z inpmeditatim sup
ple ad agendu 2o reth ¶ Fortu
nati sunt amatores dei q iusti
ti ptez bonorz suorz pro deo
distribuunt ibid ¶ Fortunati hz
se ad deum aliqliter i gperatori
z bene credentes bona fortuna
esse pter sta diuina q bn fortu
nati credut psata i ordinez
causarz relatiu in deu vl psta
diuina esse gseruatos qd habent
ibid ¶ Fortunator aliquibus erub
inctandi est inpacientior bo de
q p li 2o pro 8a ¶ Fortunatus
ho le moritur ad mistrale pro sunt
ibid ¶ Fortunati putant se mo
tuisse ex speciali favore dei qd
habent ibid ¶ Bene fortunati
dur quibus fortuna e causa
bonorz sz om vel plimorz
ibid ¶ Socrates bn fortunatu
dixit esse qui hz aiaz studiosa
i plenaz virtutibz 2o topic etc

Forum

¶ Foru non debet
esse in ciuitaz vijo pol ¶ Foru
venalium dz esse diuisu ut hic
vendatur panis hic talter etc
ibid ¶ Pu apates qui ordinat
ad directorz gtractuu z ad sen
tiend z ad votand aues debz
morari in forum ibid ¶ Foru
est ordinatu ad necessarias co
mutationes z actones quibus
plimi indigent ibid etc sequit

Frater

¶ Non humane frem
z auxiliu subtrahe fratri in
necessitate est in iustius qz exhibe
re extraneo viijo eth ¶ Pu apa
tus quo fratres dnantur in ea
dem domo e tymocraticu viijo
eth proba² de pu apatg ¶ Si
fres inlad dicit sm etatem
non videtur adhuc inter eos
esse firma amicicia id q de
amicicia ¶ Idem paratus frem
ad ipsa ex quibus sunt facit
eos esse idem ad inuicem eo
ex t que vni z idem sunt ead
inter se sunt eadem ¶ Pro ubi
aliter dica² qr fres sunt idem
sm sanguinem z sm radicem
et talia etc ibid ¶ Causa con
sruacionis z intensionis amicicie

fraterne est quod sint prope magis secundum
etatem et conviviali ibidem. ¶ Ex ami
citia ¶ Magnum augmentum confert
ad fraternam amiciciam quod fratres
sint connutriti et proximi sint secundum e
tatem ibidem ¶ Animas et fratribus
tenetur homo condonare et omni bo
norum communitatem ix° ethicorum ¶ Senior
et iunior frater principari non debet
v° politicorum ¶ Si plures sunt fratres
senissimus frater debet principare ibidem
Secundum fratrem in iniuria cru
delis est valde vii° politicorum etc. sequitur

Frigus ¶ Pueri infima eta
te debent assuescere paruis frigori
bus et moderatis propter sanitatem
et opera bellica vii° politicorum ¶ Senes
sunt frigidi 2° rethoricorum ¶ Timor est
quedam infrigidacio ibidem etc.

Garrulus ¶ Amatores fa
bularum et delectantes in fabu
lis audiendis vel referendis et qui
dies consumunt loquentes de dictis
vel factis inutilibus non dicimus in
continentes sed garrulos 3° ethicorum ¶ Gar
ruli dicuntur qui totam diem consumunt
et expendunt in dictis vel factis con
tingentibus inutilibus et non neces
sariis ibidem etc. Sequitur gaudeo

Gaudeo ¶ Non parum principio
multum prodest ad operationes virtutis
quod aliquis gaudet et tristatur bene vel
male id est secundum rectam rationem vel contra
rationem 2° ethicorum ¶ In odoribus pul
mentorum vel unguentorum sit rela
tis ad res odorabiles gaudet
intemperatus 3° ethicorum de [illegible] vituperatur
Esurientes multum gaudent in
odoribus ciborum ibidem ¶ Gaudere modo
vivis pulmentorum vel unguentorum
intemperatum est ibidem ¶ Canes non
gaudent in odoribus leporum sed
odoris secundum se sed in cibatione
quia odor significat quod agna appetitur ibidem
Leo non gaudet in voce bovis sed
magis in comestione eius ibidem
In auditis saporum non multum gau
dent temperati et intemperati ibidem ¶ Intempera
ti multum gaudent in cibis et potibus
et venereis ibidem ¶ Gaudere in delecta
cionibus tactus et gustus et diligere
eas propter se est maxime bestiale ibidem
¶ Multi gaudent in delectacionibus
in quibus non oportet gaudere 3° ethicorum
de incontinencia ¶ Multi gaudent de aliquibus
delectacionibus de quibus non oportet gau
dere tamen magis gaudent quam oportet gau
dere ibidem ¶ Intemperati malignibus gau
dent que secundum naturam sunt odibilia
ibidem ¶ Non eodem delectabili gau
det natura per totum in nullo simpliciter imple
ta et natura bene disposita vii° ethicorum
¶ Omnes homines aliqualiter gaudent
vino et venereis sed non legittimis
in potacionibus ordinacionibus ibidem ¶ Natu
ra nostra simpliciter non semper gaudet de
eodem probatur ex eodem ¶ Deus semper
una et simplici delectacione gau
det ibidem ¶ Senes non gaudent
in colloquiis hominum viii° ethicorum ¶ Gau
dere in colloquiis aliorum est causa
tamen amicicie ibidem ¶ Multi gaudent
honorari ab hiis qui sunt in potestate
constituti viii° ethicorum de honore
¶ Nota rationem quare aliquis gaudet
de honore eis impenso ibidem de honore
¶ Homines gaudent in amari etiam
secundum se ipsum ibidem ¶ Mali non gau
dent nec condolent sibi ipsis ix° ethicorum
de malo ¶ Gaudens in spe
aliquam nichil magis propter hoc prosequere
amat ibidem ¶ In [illegible] distributive
naliter gaudet virtuosus ibidem
¶ Studiosus in quantum studiosus gau
det actionibus que sunt secundum virtutem

sed tristatur in operationibus que sunt ijs
que a malo procedunt ibid ¶ Effe-
minati et muliebriter dispositi gau-
dent et delectantur in hoc quod secum ha-
beant contristatos ix° ethicorum ¶ Ad
virtutem moralem pertinet maxime quod homo
gaudeat de quibus oporteat et
tristetur de quibus oportet x° ethicorum
¶ Ad passionem moralis virtutis max-
ime confert et pertinet quod homo gaudet
de quibus oportet gaudere et odiat
que oportet odire ibid ¶ Nullus eliget
gaudere quod semper fateret aqua tur-
pissima x° ethicorum ¶ Multa gaudent
circa pulchra negotia vacare v^to pol
¶ Cives non debent permittere in quo-
cumque gaudere sed debent indita ad
vivendum secundum leges ibid ¶ Super
eos qui occiderunt matres qui obtinent
penas nullus homo contristatur quia oportet
de talibus gaudere 2° rethorice ¶ Super
patricidas et super eos qui occiderunt
matres qui obtinent penas nullus
bonus tristatur tamen oportet gaudere
de talibus ibid ¶ Oportet gaude-
re de occidentibus matres vel patres
qui obtinent penas et non tristari
ibid ¶ Oportet nemeseticum gau-
dere de bene agentibus secundum dig-
nitate et tristari de indignis bene
agentibus ibid ¶ Ambo hec iusta
sunt sed gaudere de bene agentibus
secundum dignitatem et hec duo faciunt gau-
dere eum qui est epycheies quod tamen iniustos
iniuste videt exaltari gaudet quia ex
hoc sperant se exaltandum ibid
¶ Nemeseticus tristatur cum malo ac-
cidat bonum et gaudet cum malo acci-
dat malo sed invidus tristatur de bo-
no alterius et gaudet de malo alterius
ibid ¶ Gaudere de bene agentibus
secundum dignitatem et tristari de indignis
bene agentibus faciunt gaudere eum

qui est epycheies quod tamen iniustos iniu-
ste videt exaltari gaudet quia ex hoc
sperat se exaltandum tamen natum est
aliquid sperare ad esse sibi quod ad-
est illi ibid ¶ Invidus est qui
tristatur de bono et gaudet de ma-
lo eiusdem ibid ¶ Cum tristatur de
aliquo facto et econtra natum est illud
gaudere de privatione et corruptione
illius ibid ¶ Omnis proximum coeta-
neus coetaneum diligit et similis
similem nominat et gaudet ei et latro
nominat latronem et ferrum acquescit
ferre primo rethorice ¶ Homines contristantur
exultantibus in infortunijs vel gaude-
tibus de malis eorum 2° rethorice de ro-
uastor ¶ Homines maxime contristantur
his exultantibus in infortunijs eorum
et gaudentibus de malis eorum qui vi-
debantur boni anima in temporum pros-
peritatibus ibid ¶ Exultare et gau-
dere de infortunijs aliorum aut hoc
est signum inimici aut pimpende-
tis ibid ¶ Amicus gaudet de bonis
et condolet de tristibus secundum animum 2° rethorice
de amicitia ¶ Amici gaudent
in benefaciendo ibid ¶ Omnia gaudent
redire ad id quod eis convenit Bo-
ecius de consolatione li 2° metro 2° ¶ Require

Generatio ¶ Generationes
et motiones sunt dupliciter quedam
sunt bone simpliciter quedam secundum quid
et aliam quod ut in natura bene disposita
in omni habitu virtutis in bonis sunt
in natura viciosa et imperfecta habitu in vir-
tute et vicioso in bonum apparens
vij° ethicorum ¶ Antiqui estimabant
operatorem esse idem quod generatorem non autem
est idem sed alterum ibid de opa°
¶ Generatio filiorum est communis omnibus
animalibus 8° ethicorum ¶ Amicicia coniu-
galis non solum est propter genera-
tionem filiorum sed etiam propter alia

que est necessaria ad vitam ibidem probatur
ex causa. ¶ In alijs animalibus
ab hominibus est tamen communicatio inter
marem et mulierem ad filiorum pro
creationem id est generationem ibidem ¶ Homines
non solum cohabitare coniugantur quam
procreationis filiorum sed gratia eorum que
sunt necessaria in vita humana vita
ibidem // Motiones et generationes
sunt quedam imperfecta x° ethicorum
¶ Platonici dixerunt delectatione
esse motionem et generationem ibidem
¶ Delectatio non est generatio ibidem
¶ Non dicitur inter generationem repleri
et sedamentum ibidem et dicta ¶ Bone
ratio totius et partis dicitur esse ibidem
¶ Delectatio motus et generatio sunt
altera ad inuicem et dicunt ibidem
Generatio hominis precedit generationem corporis
et intellectus vij° pol. ¶ Cor
ruptio generationis est prius quam anima ibidem
¶ Appetitus sensitiuus prior est via
generationis quam intellectus ibidem
¶ Copula coniugalis que ordinatur
ad generationem debet fieri tempore ante
determinato ibidem ¶ Finis gene
rationis in viris ut in pluribus est
numerus septuaginta annorum in mulie
ribus quadraginta ibidem ¶ Coi
tus iuuenum est contrarius ad gene
rationem puerorum ibidem ¶ In omnibus
animalibus generatiua femellarum
sunt minora quam virorum ibidem
¶ In quibuscumque ciuitatibus et regi
onibus permittitur iuuenes et iuue
niles coniugari et permisceri ad ge
nerationem generantur parui et
imperfecti ibidem ¶ Tempus determina
tum ad augmentationem aliud non
multum extenditur a tempore deputa
to ad generationem ibidem ¶ Ad copu
lam coniugalem faciendam oportet vti
certis temporibus et dispositione aeris

sim temporibus scilicet ut fiat in yeme et
expedit considerare ea que dicunt
a medicis de dispositione corporum
in ordine ad tempus et a physicis de dis
positione ventorum quia magis laudat
ventus boreales ad generationem
quam australes ibidem ¶ Magnitudo
ad atletarum et qui sunt magni cor
poris non est optima ad politicam
quietem nec ad bona dispositionem cor
poris nec ad sanitatem et puerorum pro
creationem ibidem ¶ Habitudo infirmo
rum qui plurimum indigent prouidencia
non est bona ad procreationem puerorum
ibidem ¶ Ad bonam dispositionem futura
generationis quintendi debent habere
pacta exercicia laboris et non debet
exercitari in magno vno solo labore
sed in illis operibus pendentes ad annos
et liberos ibidem ¶ Generatio puerorum
est consuetudine adeo ¶ Generatio est
duplex vniuoca et equiuoca p° physicorum
¶ Ubi dicitur generata ex putrefac
tione non sunt eiusdem speciei cum generat
generatione vniuoca generatio
sibi similis brutorum aliud est operatio
laudabilis ex quo quod est passio lauda
bilis primo predicto ¶ Cuius generatio
est bona ipsa generata sunt bona
2° top. ¶ Si generata sunt bona
generationes eorum sunt bone ibidem
Cuius generationes sunt male
et ipsa sunt mala ibidem ¶ Eligi
bilius est cuius generatio est magis
eligenda 3° top. et cetera sequitur

Genero | Virtutes generantur
ex bonis operibus 2° eth. // Artes
optime generantur in nobis ex opi
bus ut edificantes edificatores
sunt et cytharisantes cythariste
ibidem // Omnis virtus ex eisdem ge
neratur et corrumpitur ibidem // Omnis
ex eisdem gignitur et corrumpitur ibidem

¶ Omnis virtus generatur et ex operati
onibus factis secundum ethicam vetus ibidem (et) eo
(et) bonis ¶ Operationes generatiue
virtutum sunt medie inter habun
dantiam et defectum ibidem ¶ Opera
tiones virtute generatives nate sunt
corrumpi ex superhabundantia et defectu
ibidem ¶ Operationes reducte ad me
dium secundum ethicam vetus virtute generat
et saluant ibidem ¶ Virtutes mora
les non solum generantur ex operati
onibus sed etiam apte nate sunt producere
operationes ibidem ¶ Beniuolentia ge
neratur ex repentino x° ethicorum ¶ Plato
dixit naturam quoque generare bonos
quoque malos ad disciplinam v^to pol
¶ Natura quoque generat malos
quoque meliores ad disciplinam ibidem
¶ Impotentia generandi vnius cuiusque
ad alium est causa dissensionis et di
uisitatis vij° pol ¶ Generare
filios in etate in minus seniles et in
minus iuueniles nec expedit parentibus
nec filijs parentibus non in senio quia
filij ex debito tenentur subuenire
parentibus in senio sed tale auxilium
quia nullum aut parum esset propter im
potentiam nec tunc filijs expedit
quia tunc auxilium parentum est debile
¶ In iuuentute non expedit quia parentibus
iunioribus existentibus multum applica
ret qui vident filios suos quasi
coetaneos et verecundantur quando
vident eos et iurgia congruitur
admittere quia ea que ad mutuam
dispensatorem pertinet ex quo sunt
sic eque potentes vel impotentes
vij° pol ¶ Generare sibi simile non
potest fieri sine commixtione viri et mu
lieris collectiue id est seminis viri et
mulieris naturaliter primo ph(ysicorum) ¶ Ne
cessario generare sibi simile consistit
in commutatione societatis amicitie
quia naturali modo sed seminis viri et mu
lieris ibidem ¶ Generare sibi simile
est producere aliud quam id est habere potentiam
generatiuam vel aptitudinem
est quedam passio alicuius perfectorum et
non orbatorum ibidem ¶ Generare
sibi simile est opus perfectionale cuiuscumque
et cetera quia designat ei subiecto de
quo verificatur in esse quedam per
fectorum sed habere potentiam genera
tiuam sibi similis ibidem ¶ Inquantum
alia sunt magis perfecta in tanto
magis conueniunt generare perfectius
quam generatione remota non est
vota ibidem et cetera Sequitur dicto

Generosus Populares
homines discordant propter inequalitatem
possessionum generosi sed propter
inequalitatem honoris 2° pol ¶ Sic in
prosperitate ille est generosissimus
qui est optimus id est qui facit optima
opera 2° rethoricorum ¶ Nuptie sollempnes
non conueniunt nisi diuitibus sed ge
nerosis ibidem ¶ Nota differentiam inter
nobilem et generosum ibidem quia et cetera
nobilis ¶ Generosus non dicitur
a genere sed a natura ibidem ¶ In pluribus
nobilibus non accidit hoc quod sunt
generosi sed multa sunt valoris le
uis ibidem ¶ Armodyo et aristogi
ton nichil prius existimabitur
generosius numquam quod generosissimum
egissent 2° rethoricorum et cetera Sequitur

Gentes **tales** Origo subiec
tionis hominum hec erat gentibus
qui dixerunt deos eorum regi a quo
ne sic homines voluerunt se confir
mare dijs primo pol ¶ Gentes
dixerunt deos eorum regi a quo ne
ibidem ¶ Gentiles substantijs se
paratis attribuebant formas
et conformationes humanas ibidem

Alia bruta et genitrices post partum
fetus suos nutriunt lacte viij° pol.
Genus | Voluntarium est proprium genus
electionis 3° eth. | Nunc virtus
simpliciter et non ex suppositione attingit
boni viri et est ingenue boni ho
nesti x° eth. | Illegalitas est
quoddam genus respectu omnis iniustitie
et continet omnem iniustitiam vle v°
eth. | Tria sunt nocumenta in genere
que contingunt in communicationibus v° eth.
[illegible] nocumentum | Aliter ea que per ig
norantiam fiunt possunt de suo genere
iusta esse vel iniusta tamen non habent
rationem iniustificationis et iniustificationis
ibidem probatur [illegible] ignorantia | Ab
ingenuis et nativis decet genere vj° eth.
Naturalis amicitia maxime apparet
in hominibus qui sunt unius generis
viij° eth. probatur [illegible] amicitia
In hiis que sunt unius generis non
est difficile videre quid est debi
tum utrique et quis honor exhiben
dus utrique sed in hiis que sunt
dissimilium generum ibi est difficile
videre ix° eth. | Virtus in genere
virtutis est quid optimum x° eth.
Delectatio maxime videtur appari
generi humano ibidem | Principa
patum sunt que ab principatur secundum
similibus secundum genus et liberi optime
aut habere utraque virtute et principa
tus et subiecti 3° pol. | Plura
sunt genera partium malum alis
dicta secundum speciem x° pol. | Victori
a et honor sunt de genere hones
torum et laudabilium primo reth.
Excellens est de genere bonorum
ibidem | Nobilitas attenditur
secundum virtutem generis quidquid non
dicatur agenere sed aud. 2° reth.
In generibus virorum est quedam

felicitas vel superfluitas sicud est
in hiis que fiunt per terras quam aliqui
malignibus terris ex bono semine
nascitur malum bladum sic videmus
aliqui quod si sit bonum genus fiunt
per quoddam tempus viri superflui
vel inutiles et deinde tales superflui
suspenduntur quia intercidiatur hec
generatio superflui et fiunt homines
boni sicud enim non semper generatur ge
neratio bonorum sic non semper debet con
tinuari progenies malorum ibidem
Unicuique generi et habitui congru
unt quedam signa per que dubitans re
spondere se esse illius generis et illius
moris sive habitus 3° reth. | Di
versis generibus in diversis moribus
competunt diversa signa ibidem quod [illegible]
signum | Diversis generibus et habi
tibus competunt diversi mores quod in
telligendo per genus ea que dicunt
secundum etatem ut puer et vir vel secundum
sexum ut vir et mulier vel secundum regi
onem et intelligendo per habitus
secundum quos aliquis est bonus vel ma
lus secundum vitam ibidem etc. Sequitur
Gestus | Ypocrisis et gestus non
sunt essentialia rethorice sed externe
sed tamen non sunt spernenda quia secundum talia
rethores multa possunt propter auditorum
maliciam 3° reth. | De ypocrisi
et gestibus non diu fuit ars quia [illegible]
ante tempus aristotelis ibidem | Per ypocri
sim et gestus rethores multa possunt
propter auditorum maliciam ibidem
Gestus locutionis habet quandam
parvam utilitatem in omni doctrina quia
modicum est habere indicendo tales
vel tales gestus quia talia non sunt
essentialia doctrine sed solum sunt
propter apparentiam et auditorem ibidem

¶ Gestus locutionis et ypocrisis solum
sunt propter apparenciam fantasiam
et auditorem et non essentialia
doctrine ibidem ¶ Ad persuadendum ypo
crisis et gestus sunt utiles ad de
mirandum aut non ibidem ¶ Rapsodia
et ypocrisia que imitantur gestibus
et alie artes ut tragedia et poetria
inventa sunt ut per eloquia et
gestus triumpharent ibidem
¶ Tractare et determinare gesta et leges
civitatis est opus politice et non
rethorice primo rethoricorum Vide Reg.

Gloria. Merces laudata principi
est honor et gloria v^to ethicorum ¶ Principa
tibus quibus non sufficiunt pro mer
cede honor et gloria illi fiunt tyranni
ibidem ¶ Gloria est estimari ab omnibus
studiosis vel bonum vel tale aliquid
quod omnes appetunt aut multi aut pru
dentes primo rethoricorum ¶ Honor et gloria
sunt bona probata talia sunt de
lectabilia et factiva multorum bono
rum et utrique ad talia sequitur bona
primo rethoricorum ¶ Honor gloria sunt de
lectabilia et factiva multorum bo
norum et utrique ad talia sequitur bo
num ut frequenter sequitur ut in ipsis
qui honorantur et ipsi ea bona
in quibus honorantur ibidem ¶ Homines
solum patiuntur et agonizant propter illis
qui sunt in modo bonorum que sunt
ad gloriam et honorem et laudem ibidem
¶ Nullus curat de gloria nisi propter
gloriantes 2° rethoricorum ¶ Nature est
homines hos solum erubescere quorum
sunt estimacionem id est quos estimant
esse aliquid et posse gloriari et
cetera de hiis qui glorificare non possunt
sicut sunt pueri et bestie homo non
erubescat ibidem ¶ Petere aliquid
ab aliquo et non obtinere per hoc appa
ret quod in gloria quis ibidem ¶ Homo
erubescat de hoc quod apparet in
gloria ibidem ¶ Homo magis eru
bescat quod videatur esse in gloria quam quod
quod audiatur ibidem ¶ Partes felici
tatis sunt nobilitas gloria honor
et cetera primo rethoricorum ¶ Inverecundus
est qui ridet et nichil curat de gloria
in insipiencia ibidem ¶ Homines dili
gunt eos qui non verecundantur dicere
ea que sunt ad gloriam eorum et non
sunt deficientes talia sed approba
tes 2° rethoricorum ¶ Amici sunt illi qui
non verecundantur dicere ea que
sunt ad gloriam ibidem ¶ Cum vere
cundantur que sunt ad gloriam non
dicendo ea sed contraria illi non
amant ibidem ¶ Cupido vane
glorie multos alliciat et allectat
Bo. de r. p. li. 2° pro vij^a ¶ Glo
ria est quid exile nec multum
appetenda patet primo ex parte spa
cii quia latitudo fame consistit in
latitudine terre super quam dila
tatur sed terra non est lata super
quam fit talis dilatacio igitur
fama late non potest diffundi et
per quid est exigua et non multum
appetenda ¶ 2° patet ex diversitate na
cionum ad quas non divulgatur
pater diverse naciones et diversa
ydiomata non solum impediunt
provulgacionem fame hominum sed
eciam verbum sed in terra habita
bili sunt diverse naciones diverso
rum ydiomatum igitur per talia
impeditur per quid non est mul
tum appetenda ¶ 3° patet ex brevitate
duracionis propter quam non perpetu
atur propter oblivionem hominum
2° ex parte brevitate Bo de c.
p. li. 2° pro vij^a ¶ Cupido

vane gloie allicat mentes natu
prostantes ne dicu virtutes per
fectas gra z fama non e in mor
talis patet pmo ex oblivione
hom quia multos clarissimos
viros suis temporibus scriptorum
inops delevit oblivio / 2o patet
ex temporis brevitate comparacionis e
duracio glorie per tempus eo quod si
cogitetur tempus fame ad etern
itatem q parua vel nulla videtur
ibid // Gloria a viris virtuosis non
est curanda p3 ex eo quod spectat ad
levitatem arrogacio a sapientibus
non e curandum glorie propter quam
recte facit propter laudes e hum9
mor et est digna derisione 1
bo p3 de quodam philosopho qui false
et ad superbiam gloriam nomen phi
usurpaverat / sta eo homines
virtuosi vel totaliter moriuntur cor
pore z anima vel animam vivit post
mortem si totaliter moriuntur nichil
spectat ad eos post mortem Si aia
corpore vivit tunc talis petit celum
contempnens omne terrenum negocium
z nichil erit tunc de gloria ibid
// Ho virtuosus petit gloriam in vir
tute ibid // Gloria e angustiis
et parvis limitibus contenta ibid
Gloria e angusta z parva z nil
habens magnificum ibid // Gloria e
contempnenda ex consideratione am
plitudinis celi z brevitatis vite
bo. de c. p. li 2o metro vij9 &c
// Pulchritudo z volocitas prestat
gloriam bo. de c. li. 3o p. 2a // Di
vicie honor potencia gloria conferunt
aio quandam iocunditatem ibidem
// Gloria mundana non e summum
bonum nec spectat ad beatitudinem
nec facit hominem beatum p3 illud
qd est fallax non spectat ad beati
tudinem nec facit hominem beatum gla
est huius igitur q intelligendo
de gla false acquisita bo de c.
li. 3o pro vj a // Gla que provenit
ex laude sine virtutibus non pertinet
ad aliam beatitudinem nec facit
vere beatum p3 ut supra id // Gla
meritis acquisita non ptz ad beati
tudinem probatur illud non spectat
ad beatitudinem de quo nulla e cura
sapienti sed de gla etiam meritis
acquisita nulla e cura sapienti
s3 a cor. patet q sapiens magis
curat beatitudinem cum maxie sit
felix bo. p3 q sapienti non e
cura de gla sed magis de virtute
ibid // Cum false quae dantur
illa gloria est eis verecundia ibid
// Gloria mundana e fallax z tur
pis patet auctoritate cuiusdam poete qui
composuit tragedias dicens . o gla
i milibus hominum nil aliud facta
quam aurium inflatio magna ibid
// Gla mundana e quedam infla
cio diminuta ibid // Gla humana
sepe a falsis opinionibus attri
buitur hominibus ibid // plures enim
magnum sepe nomen i. gloriam ex falsis
vulgi opinionibus abstulerunt ibidem
// Gla mundana vel turpis ex cogi
tari pt ibid // Sapienti non est
cura de gla sed magis de virtute id
Gloria popularis z fama inter
bo que sunt in comparacione virtuosa
non e digna rememoratione ibid
// Splendidum te gloriosum si tua non
habes aliena claritudo non efficit
ibid // falsa gloria induratur in
bestiis ibid // Gloria sui que esti
mas pro magna parte e ingilo
riosis ibid // Gloriam petens

sz per opa quecz distractus sic
cy esse desisat bo de . 9 . li 3º p ga
Eligibilius e qd est ppter se qm
ppter glaz 3º top ¶ Eligibili9 qd
est ppter se z ppter glaz qz qd e ppt
se tm z ppter glaz tm ut patz de
sca z dextere ibid ¶ Duoz quoz
vnu eligendu e ppter se aliud ppt
glaz pmu e melius ibid zc se

Glorifico | Magnifici vero glori
ficat hoies 8º eth ¶ populares
z brutotarotes glificant z cecepunt
alios gtumeletor id 9 de popula

Glorior | Non oz hoiez mgt
sentire .i. gloriari in hiis que sut
ppter fortuna sz in hiis que sunt
ppt seipm pmo reth zc sequit

Gloriosus | Gloriosi vero no essi
at aliena claritudo si tua no ha
bes bo de . 9 . li 3º pro vj ¶ Glori
osi qz estimas pro maxima parte
e ingloriosus ibid ¶ Potentissi m
z honore dignissi m qd e z ulli 9
indigere e gloriossissi m bo de . 9 . li
3º pro x zc ¶ Est quedaz q

Gnome | licitas habitual fm
qm aliqd dici9 egnomoes .i. bn
sentenciantes vj eth ¶ Gnome e
rectitudo iudicij de obiectu epyeike
id e hm9 sicpnu e qz illud homez
qui e epyeikes dici9 esse signomi
cu .i. clementer z rpate iudicativ

¶ Gnome importat rectitud iudiciu de
directoz iusti legalis in particulai
cau emergente qz epyeikes habz
dirige ibid ¶ Gnome e recta sen
tencia z bn iudicativa epy9 iusti
ti qd est epyeikes ibid ¶ Gnome
synesis prudencia in idem tendunt sz
subiectu qz sunt pncipia actionu
singularu zc ¶ Regmandeo gra

racia | Qui dat illis qbus
non oz uel qui dat non gra boni
sinis non dici libertalis 8º ethic
Magnificus ea que sunt magna
z magnu pcij ssumit z expendit
ppter bonu honestu z gra boni
ibid ¶ Qm fingit de se maiora
qm sunt illa que ex ut impo
ullius alteri9 gra nisi qz talis
ficatio placz sibi z in hoc delcat
talis assimulatur proptiano
ibid ¶ Legislatores pmpte faciut
fieri in ciuitatibz graz actiones
ut statim vnicuicz retribucio fiat
pro gra sibi impensa vº ethic

¶ Pmptor z pporconaliter retribu
ere e pptu gre q fm qz iuues
sibi inuice grate z amicabiliter
pmanet ibid ¶ Ad saluandu
graciaz cohabitoz amicu z psp
tiatz gnicacionis amilis oz refa
miliari ei qui bn fecit et eu qm
graz fecit oz iterum maps ut graz
faciet ei qui restimulatus e ibid

¶ Mens peccata dici que e graci
atis opabilis vj ethic . 9 . de mos

¶ Amici volut bona sibi amicis
gra illoz 8º eth ¶ Epycharin9
poeta asserit multos hoc sentire
sz qz non curat reddere graz ac
tiones ad quas tenetur sz magis
vollent hunc debito non teneri
z dixit hoc ipos sentire z dicere
psiderantes maliciaz z ingrati
tudine .i. no ullis qui no acciut
illos aqbus bnficia receperut
ixº eth ¶ Neqmes fit gra opi
tois xº eth ¶ Comedio mar
et fere est gra generationis
filiu in spe pmo pol ¶ Pncipa
tes in politijs multa faciunt ad
pplacenciaz z graz homi 3º pol

¶ Amorem vero e gratia alterius sim quod
homo non est aliquis qui uti debeat do
mo et dominatore ibidem ¶ possessio
sio et gratia possidentis ibidem
¶ Semper deterius e gratia in contrario
tam in natura quam in arte vij° pol
¶ Omnia bona utilia sunt gratia bono
rum simpliciter et sim sic ibidem ¶ Omnes
virtutes tenetur ordinare ad vaca
tionem quam ad non vacatores sunt gratia
felicitatis ibidem ¶ Ludus e gratia
requiei vij° pol ¶ ludi queruntur
tamquam gratia formatie et medicine
ibidem ¶ Finis ultimus humane vi
te et delectatio eius non queritur
gratia alicuius alterius sed omnia queruntur
propter ipsum ibidem ¶ Creatum e gratia
bene habendi corpus primo rethoricorum
¶ Omnia prosequitur delectator et gratia
ipsius omnia delectari appetunt ibidem
¶ Bona que sunt sim gratia et non bona
simpliciter magis habent viventes
quam mortui bo co t quia omnia talia
sunt in rerum natura et propter corrup
tionem appetitus equaliter sunt bona
cis que non sunt bona simpliciter p°
rethoricorum ¶ Virtutes opera sunt gratia
aliorum sunt magis laudabilia quam
quia talia numquam sunt gratia sim ibidem
¶ Gratia est sim quam habens gratiam dicatur
subveniente indigenti non pro aliquo
uti ut aliquid fiat sibi subvenienti
sed ut aliquid fiat illi cui subvenit
2° rethoricorum ¶ Ea in quibus debet fieri sub
ventio et eo quod quis dicatur esse
gratiosus vel exhibere alteri gratiam
debent esse magna quia de minimo val
de oportunitatem magnorum et diffi
cilium quam maximum condicione sed
quod fiat in talibus temporibus in quibus
maxime homines indigent quia si
aliquis faciat ea solus quia primus
quam maxime ut quia plus laborat
quam alij ibidem ¶ Illi faciunt gratiam

qui subveniunt in magnis vel in mag
nis simpliciter vel ex condicione ex
trinseca ut quia sunt valde oportuna
ex tunc 2° ut que sunt in talibus
temporibus in quibus maxime homines
indigent aut si quis faciat ea solus
aut primus etc qui assistunt in egesta
te et infortunio si in modicis subve
niunt propter magnitudinem indigentie
et oportunitatem tunc dicuntur fecisse
gratiam ibidem ¶ Si nos volumus indu
cere ad gratiam inimicos debemus de
monstrare quod subvenerunt in tali opor
tunitate quia subvenerat in tali aliquo
quo aliqui sim indigent ibidem ¶ Mul
tis de causis propter subventionem non
debetur aliquis gratiam primo ut si
subvenerunt gratia sim 2° si hoc fece
runt casu et per actus non cocleb
tione 3° si fuerunt coacti ad hoc
faciendum 4° quia hoc faciendo non
dederunt sed reddiderunt ut quia ma
ius receperunt tunc beneficium vel
maius ibidem ¶ Modus quo possumus
ab adversarijs auferre gratiam inde
propter subiectorum primo quod ostendamus
quod temporibus subvenerunt hoc solum fece
runt gratia sim ut immediate suppeti
et respicientes e adversa opinata ut
quia non dedit aliquid eorum sed aurum
sed bulbum etc aut tunc aut tale etc
ibidem ¶ Cautele ad ostendendum quod
aliquis non sit gratia in ea prima ut si
aliquando non subvenerunt nobis in minori
sic contingat eos maiora facere signum
e quod non faciunt propter nos 2a si
eadem vel equalia quia maiora fe
cerunt inimicis quam nobis ¶ 3a si ea
que fecerunt nobis credebat esse
parvia et tamen eum credebant nos
indigere illis tunc nullus gestatur
et nullus credat aliquem indigere

malis ibid. ¶ Rethorica est gratia iudicij quia propter hoc sunt rethores ut generaliter sunt malis 2o rethor. ¶ Homines irascuntur non reddentibus retributionem et propter renuentes sed non reddere gratiam benefacientibus qui sic se habent videtur parvipendere ibid. ¶ Gratia est factiva amicitie quia id est quod ho sit gratus sub alteri ibid. ¶ Robur est eligibilis secundum se salubre gratia alterius ibid. Virtutumque eligibilium agit quis non sui gratia sunt magis laudabilia quam que agit quis gratia sui primo rethor. ¶ Ideo est laudabile ¶ Virtutumque opera sunt gratia aliorum sunt magis laudabilia. Ideo quia talia magis sunt gratia sui ibid. ¶ Ephesidilius dixit respondere gratia est accipienda gratiam olimphiacum bellum quod erat cum forte publicum quia aderat locus et tempus debebat sumi vindicta contra bella inimicorum 2o rethor. ¶ Iustum est ei gratiam facere quia facere gratiam ei qui gratiam fecit et bonum facere ei qui bonum fecit et esse auxiliativum amicis illa sunt iusta valde manifesta et peccare contra talia est corrupte in malitia ibid. ¶ Possibile est quod sit gratia hominis verisimile est fore fiendum id quod gratia factum est 2o rethor. quomodo est fieri ¶ Quanto quis diligentius obsequitur tanto maiorem gratiam obtinebit 2o pro.

Gramaticus. Non omnis qui loquitur gramatica est gramaticus sed qui loquitur gramatice ex habitu gramatice 2o rethor. ¶ Gramatica est scientia litteralis viij° pol.

Gravitas. Principantes vero debent esse graves et duri ad dignitates instituti admissi mar-

si fuerit aliis pauperibus vij° pol. ¶ Magnanimi non sunt duri et graves ad ignotos nisi sunt inimici et primo ibid. ¶ Magnanimi magis sunt graves ad notos et actos si putant semper parati ab eis et hoc sit rationabiliter ibid. ¶ Proverbialiter dicitur dies rex natura est gravius primo rethor.

Grecus · cia. Greci sunt sapientes primo pol. ¶ Barbari naturaliter sunt magis serviles quam greci 3o pol. ¶ Prime policie in grecia fuerunt cum pluralibus et vicibus armis post principatus regales 4o pol. ¶ Policia prima in grecia sunt cum equestribus et principes elegerunt de equestribus ibid. ¶ Civitates grecorum bene policizat vij° pol. ¶ Grecia medium locum tenet inter europam et asiam ibid. ¶ Greci sunt animosi et intellectivi ibid. ¶ Genus grecorum natum est bene policizare et principari et ideo liberum est ibid. ¶ In grecia habitantes ad europam sunt magis animosi et deficientes intellectu ibid. ¶ Qui in magis ad asiam sunt magis intellectivi non animosi et qui sunt medij habent mediam dispositionem ibid. ¶ Greci sunt triplices quidam sunt magis accedentes ad septentrionem et ista sunt animosiores ¶ Alij magis ad meridiem et ista sunt prudentiores ¶ Alij medio modo se habentes et ista naturaliter sunt domini aliorum ibid. ¶ Greci agminibus dantur optime policizare vij° pol. ¶ Greci sunt acrostetes libertate pedibus quia ille acrostes libertate pedibus qui suis opibus magna libertate fortitur 3o rethor.

Grossus | Vulgaribus et grossis
debent fieri persuasiones per coīa
et verisimiles voces et non persuasiones
artificiatas. quod talia impossibile est cape-
re primo rethoricorum. ¶ Impossibile est homines
grossos capere scientificata et doc-
trinalia ibidem. ¶ Illud est notandum
cognitione sensitiva quod grossi
cognoscunt vj° topicorum. etc. Sequitur

Gustus | Temperancia et intem-
perancia sunt circa delectationes gustus
et tactus 3° ethicorum. ¶ Circa delectatio-
nes gustus et tactus omnia communicant etc.
¶ Delectationes gustus et tactus
sunt serviles et bestiales ibidem.
¶ Temperancia magis consistat circa
gustum quam tactum ibidem. ¶ Tempera-
ti et intemperati parum vel nichil utuntur
gustu secundum se ibidem. ¶ Gustus est
iudicium saporum quod quia ad ipsum
pertinet iudicare de saporibus ibidem.
Comparato auditus et olefactus dicuntur
a gustu privatione 3° ethicorum. ¶ Non
de gustu interiori ibidem. ¶ Non propter
hoc delectationes corporales sunt
eligibiliores intellectualibus quia
ad eas refugiunt potentes qui non
perceperunt interiori gustu suavi-
tatem delectationis sincere et li-
beralis ibidem. etc. Sequitur dicto

Habeo | Non enim est possi-
bile aliquem habere potestatem
ad quam non impendit curam
ut habeat 3° ethicorum. ¶ Non enim
est possibile aliquem aliquid habere
quam non impendit curam ut ha-
beat ibidem. ¶ Nullus homo potest habere
ad quod non impendit curam ibidem.
¶ Inequalis est quibus tamen ad eum
qui plus cupit habere de bonis quam
ad illum qui minus vult habere de malo
vº ethicorum. ¶ Summum pati consistit ha-
bere minus de bonis et magis de ma-
lis ibidem. ¶ Felix habet ea que sunt
naturaliter bona homini xº ethicorum. ¶ Tam
operationes amici quam felicis habuit
ea que sunt naturaliter delectabilia
ibidem. ¶ Habere per se sufficientiam
est quid optimum primo politicorum. ¶ Do-
minans secundum leges debet habere pote-
statem ad puniendum inobedientes
2° politicorum. ¶ Rex debet habere roborem
et potentiam ad puniendum inobe-
dientes et malefactores ibidem. ¶ Regem
oportet habere potentiam maiorem quam
sit potentia unius vel plurium de multi-
tudine non autem maiorem tota
multitudine ibidem. ¶ Unumquemque feli-
cem et unumquamque existentem felicem
necesse est habere omnem virtutem vij°
politicorum. ¶ Maiora bona sunt que omnes
habent primo rethoricorum. ¶ Maiora bona
sunt que variant ulli habent
ibidem. ¶ Omnes homines appetunt ea
habere que homines concupiscunt et ha-
bundare in eis primo rethoricorum. ¶ Omnes
cum habent aliquid de aliquo con-
sueverunt accumulare ad illud
2° rethoricorum. quod vide omnis etc. Sequitur

Habitaculum | Antiquitus ho-
mines habitabant dispersim per vi-
cos non congregati in unam ci-
vitatem primo politicorum. ¶ Qui habi-
tant in locis frigidis scilicet versus
septentrionem sunt animosi sed intel-
lectu et arte carentes et ideo nesciunt
bene politizare vij° politicorum. ¶ Habi-
tantes circa asiam sunt intellectivi et
artificiosi in multis secundum animam sed
sunt sine animositate ideo principientes
subditi et sunt perseverantes ibidem.
¶ Habitatores propter timorem debent

esse medie inter habitationes ba
rbarorum et modicorum scilicet ut sint medi
ocriter firme et mediocriter ornate viio
pol. ¶ In regione principes debe
re habitacula quemetiam pro ci
patum corporum et adornatum et ad forti
tudinem ibidem etc. sequitur habitus

Habitus. virtutis ¶ Habitum
unus est melior alio probatur unus
architectonicus et unus alius ordi
natur igitur est melior primo ethicorum ¶ Di
do habitum etc. non causat pones ordi
ne sine id quorum unus est operatio alti
us operati ibidem ¶ Sicud thezaurus
absconditus est vanus quia hoc nichil
confert ita habitus est vanus et ociosus si
non sequitur operacio secundum Tho. primo ethicorum
¶ Operacio virtutis est melior habitu
virtutis idem primo et in medio ¶ Habi
tum humanorum quidam sunt morales
quidam intellectuales primo potentiarum
anime quedam est racionalis per essenciam
quedam participatorum per essenciam
est habitus intellectualis participa oz
moralis ibidem ¶ Tam habitus in
tellectuales quam morales sunt virtu
tes quia propter utrumque habitum lau
damur ibidem ¶ Tam secundum habitus
intellectuales quam morales de
ibidem ¶ Ex actu multotiens iterato
fit habitus secundo ethicorum ¶ Ex similibus opa
cionibus fiunt similes habitus ibidem
¶ Habitus generatur ex operacionibus
bonis unde ex operacionibus per se
quia ex operacionibus iuventutis bonis
non generatur habitus iuventutis bonus
quia operaciones iuventutis non sunt
per se bone quia et senectutis sunt
male ibidem ¶ Actus sunt cause
habitum generando et in producendo non in
conservando etiam solum sunt cause

instrumentales non principales
quia hoc est voluntas ibidem ¶ Habitus
facit habentem operari prompte et de
lectabiliter unde de habitu perfecto et
ubi non est aliunde impeditur ut
in nomine gustus ad dilectorum timendum
actum dilectionis meliorem ideo
est habitus caritatis et tunc talis
incitur cum difficultate scilicet et ali
unde est impedimentum quia consuetudo
antiqua trahit trahit in opposi
tum secundo ethicorum ¶ Signum etiam operatio
onem sequitur dicta habitum ibidem
¶ Operaciones sunt due enim quia
est habitus generales fieri .i. haben
dum super hoc quia in nobis generatur
habitus bonus vel malus ibidem
¶ Signum generati habitus virtutis
est delectatio operationis supervenientis
ibidem ¶ Habitus virtuosus et viciosus
sunt circa eandem materiam et iterantur
ex eisdem actibus generatis fuis
ibidem ¶ Per habitum virtutis operatur
habemus nos circa delectationes et
tristicias idem ¶ Habitus sunt secundum
quos habemus nos bene vel male
ad passiones sicud ad hoc quod est
irasci per aliquem habitum ha
bemus nos male si sit vehementer
et secundum superhabundanciam ibidem
¶ Virtutes morales et malicie sunt
habitus ibidem probatur quia virtus
¶ Habitus medii tam in passionibus
quam in operacionibus si comparentur ad
defectus tunc superhabundant si ad
superhabundanciam tunc deficiunt
ut fortis in operatione ad timidum
dicitur audax secundo ethicorum ¶ Medius
est habitus in operatione ad unum
extremum et rore altius communis ibidem
¶ Signum unumquemque habitum videmus

bona z delectabilia qz ea que sꝰ
cͣfia tali habitui et que ei cȝueint
3º ethꝭ ¶ Habitus virtutu morꝛa/
liu sunt voluntarij ibidem ¶ Habi/
tus boni ul mali sut in nr̄a po/
testate z voluntarij q̄ntu ad coꝝ
generatōez proba² quoꝝ cause
productiue sunt in nr̄a ꝑtate ipa
sunt in nr̄a ꝑtate sz cause pro/
ductiue habituu sunt tales igi²
aūs pz qz opatōnes sut in nr̄a
ꝑtate // 2ª co sicud ē in corpꝛibꝫ
exercitijs sic est in opatōibꝫ hūa/
nis sz exercitatibus adquatuꝛ a/
gonia z exitum corpale siles
opatōnes generāt siles hitꝰ
igi² 8º. ꝓba² in omībꝫ talibꝫ
videmꝰ qꝑ homes ꝑficiūt suos
habitꝰ opantes .i. adhoc qꝑ se/
pe opan² 3º ethꝭ. ¶ Habitꝰ boi
uel mali sunt voluntarij q̄ntu
ad coꝝ pncipiū z generatōne
ibidem ¶ Habituu qui inclinant
ad mle opandū hoies sibipis
sut causa sicud esse iniustos ul
incontinētes ibidem ¶ Habitꝰ exꝰ
aliquis est negligens z in iustꝰ
sunt voluntarij ibidem ¶ Opatō/
nes que sunt circa singularia opa/
bilia relinquunt siles habitꝰ in
ipis opantibꝫ ibidem ¶ Siles opa/
tōnes generāt siles habitꝰ idem
¶ Hoies perficiūt suos habitus
opantes .i. ex hoc qꝑ in talibus
opant² ibidem ¶ Ex frequenter opa/
ri ꝑficitur habitꝰ idem ¶ Igno/
rare qꝑ ex opatōibus nō fiūt
cōsimiles habitus ē quasi in/
sensibilis .i. sensu carentis vo
qz sensibilitꝭ opinm² qꝑ ex frequēt

opari quascūqꝫ opatōnes i nas/
atur nobis quedā facultas
ad cōsimilia opanda ibidem ¶ Ha/
bitus viciosi nō sunt in ꝑtate nr̄a
q̄ntu ad coꝝ corruptōez ꝓbatur
cōsili ꝑmo licet in ꝑtate hoīs sit
qꝑ fiat infirmꝰ nō tn̄ ē in ꝑtate
hoīs qꝑ fiat sanꝰ // 2º in ꝑtate ho/
mis ē in pncipio proicē lapid
ul nō proicē sz postqꝫ dimissꝰ
non ē in ꝑtate proicētis eū la/
pidem tenē tn̄ vo^t sic in ꝑtate
hoīs est in pncipio fiē iniustū ul
in iniustū sz postqꝫ factꝰ ē iniustꝰ
nō ē in ꝑtate eiꝰ qꝑ fiat iustus
qn vo^t g̃. sz ad hoc requi² magm
studiū z logemū fm̄ cōmētatorē
ibidem ¶ Habitꝰ viciosi sut in nr̄a
ꝑtate postqꝫ facti sunt nō ibidem
¶ Habitꝰ vicosi in defectibꝫ corpa/
libꝫ sut voluntarij ibidem y² ex
voluntarij ¶ Habituu si aliqui
ponitur in nasā nes sumꝰ cā au/
sa ibidem ¶ Non solu opatōnes
sut voluntarie z habitꝰ ibidem
¶ Aliter sut ꝑ opatōnes in ꝑtate
nr̄a q̄m habitꝰ ibidem ¶ Sm̃ sin/
gulas opatōnes nr̄as quas
opam² fit additio aliqua in ge/
neratōne habituū nobis non
cognita g̃. fm̄ cōmētatorē in/
cognitu est nobis q̄ntu quelꝫ
opatō addat in augmēto ipiꝰ
habitꝰ sicud cā^t in cogitatū ē in
egrotatibꝫ q̄ntu quelꝫ dieta
de sanitate addat idem ¶ Habitꝰ
dicūt ideo voluntarij qz opatōnes
coꝝ i pncipio sut in nr̄a ꝑtate
z voluntarij z possumꝰ eis vti
sic uel sic ibidem ¶ In repetitis

et in improvisis bene se habere est signum
boni et perfecti habitus secundum Commentatorem 3° ethicorum
¶ Unumquodque habitus determinatur in suo
proprio fine ibidem ¶ Finis cuiuslibet operacio
nis est ille qui est secundum similitudinem
proprii habitus ibidem ¶ Fortitudo operatur
propter bonum secundum habitum ibidem ¶ Operacio
nes repentine videntur esse ex habi
tu provise ex deliberacione communiter
¶ In repentinis cognoscitur habitus ibidem
¶ Unumquodque habitus moralis constituitur
et cognoscitur per operationes ibidem
¶ Medius habitus secundum quem irascimur
in quibus oportet et quibus oportet et cetera ¶ Lau
dabilis est superhabundancia et defectus
vituperabilis 2° ethicorum ¶ Habitus me
dius circa dicta et facta hominum est innomi
natus ibidem ¶ Habitus medius
circa dicta et facta licet magnum conveni
tur curiositas ibidem ¶ Item disponitur per
habitum medium circa dicta et facta taliter
se habere in convictu ad alios sicut actus
moderatus principaliter intendens
quod est diligere ibidem ¶ Habitus medius
circa dicta et facta dicitur a vera amicicia
probatur quia fit sine delectacionis passi
one amicicia cum passione ibidem
¶ Habitus affabilis fit sine pas
sione ibidem ¶ Soli illi actus pertinet
ad habitum in quibus operans delec
tatur propter se ipsum et non propter aliud
ibidem ¶ Tam iactancia quam yronia
sunt habitus mediantes ibidem quia re
mendat ¶ Verecundia magis assi
milatur passioni quam habitui ibidem
¶ Iusticia est habitus quo inclinamur
ad iuste operandum 5° ethicorum de iusti
cia ¶ Non eodem modo est in scientiis
et potenciis sicut dyaletica et rethorica
ibidem de eodem ¶ Potencia et sciencia

sunt contrariorum habitus non sed solum
ad unum ibidem ¶ Idem habitus non
inclinat ad opposita unum quo ad
condiciones morum secundum quod ad es
senciam actum quia habitus fortitu
dinis inclinant bene ad fugere
et expectare 5° ethicorum ¶ Habitus
non est contrariorum unum habitus mo
ralis et non est contrariorum moraliter
inclinative et prosecutive quamvis
est contrariorum essencialiter et debet
intelligi de habitu virtuoso quia
de vicioso est per oppositum quia est circa
contraria moraliter sed non essencialiter
ut timiditas solum inclinat ad
fugiendum et non aggrediendum
ibidem ¶ Licet habitus sit contrariorum
habitum tamen non est operativus contrari
orum ibidem ¶ Sepe habitus unus fit
cognitus ex cognicione habitus sibi
contrarii ut si manifestum est in quo
consistit euexia manifestum erit
in quo consistit kaxexia ut si sciamus
quod euexia consistit in habendo
carnes duras et densas sciemus
quod kaxexia consistit in habendo
carnes molles et raras 5° ethicorum
¶ Habitus in contingentibus cognoscitur
a subiectis et per principia per que
inducitur in subiecta ibidem ¶ Iusticia
est habitus in medio existens operativus
iusti secundum electorem ibidem per de
iusticia ¶ Tradita a lege cuius
sunt et vere sunt iusta quia sunt
aliqualiter secundum habitum operata et
distributa ibidem de iusto ¶ Fortem
clippeum dimittere et fugere de
bello non est esse timidum sed hoc
facere propter et delectabiliter ab ha
bitu timiditatis hoc est esse ti

in dei ibidem. Committere autem vxore
et pcuciere proximum et non est essem
iniustum sed facere predicta prompte et de
lectabiliter ab habitu in iustitie hoc
est essem iniustum ibidem. Medicari
et sanari non consistit in hoc quod
est incidere uel non incidere absolute
uel dare pharmacum uel non dare sed in
hoc quod ab sic dat sicud oportet dare secundum
habitum medicine ibidem. Facere in
iustum similiter non consistit in quod imis
ceri se vxori viciane et percutere alium
et cetera sed facere hoc cum delectacione et
intencione iniuriandi et ex habitu ibidem.
In omnibus habitibus virtutum mo
ralium est quoddam signum ad quod res
piciens ille qui habet racionem rectam auget
motus deficientes et remittit super
fluos inquantum eius operacio ad
medium reducatur vi° ethicorum. In omni
bus habitibus tam actiuis quam factiuis
est quoddam signum ad quod respiciens
ille qui habet racionem rectam auget motus
deficientes et remittit superfluos quo
usque eius operacio ad medium redu
catur ibidem. In omnibus habitibus
est quoddam signum directiuum recte
operantis secundum illum habitum ibidem.
Virtus moralis est habitus electiuus
ibidem. Quinque sunt habitus quibus
anima affirmando uel negando di
cit verum scilicet ars scientia prudencia
sapiencia intellectus vi° ethicorum. Opi
nio suspicio sunt habitus quibus
contingit falsum dicere ibidem. Duo sunt
habitus circa contingencia vi° ethicorum probatur
quod contingentes ibidem. Habitus qui est
actiuus cum racione est alter et diuersus
ab habitu qui est cum racione fac
tiuus ibidem. Habitus qui est actiuus
cum racione et qui est factiuus cum
racione sic sunt diuersi quod unus non
continetur sub alio ibidem. Prudencia
est habitus operatiuus cum vera racione
circa humana bona ibidem. Habitus qui
est in sola racione potest perdi per obli
uionem ibidem. Cuilibet habitus
qui est cum sola racione potest esse obliuio
ibidem. Continencia et perseuerancia
videtur esse de numero studiosorum
et laudabilium habituum vii° ethicorum.
Multum refert dicere aliquem agere
que non oportet habentem quidem habitum
sed actu non speculatur secundum ipsum
et quod ab habeat habitum et hoc actu
speculetur secundum ipsum ibidem. Non
est durum et inconueniens si aliquis
agat contra illud quod habitu aliter
scit sed actu non considerat nec spe
culatur ibidem. Ad habitum acquirendum
requiritur multum tempus scilicet quod intel
lectus perfrequentes meditaciones
et per multa exercicia firmetur in hiis
que accepit ibidem. Secundum diuersa
delectabilia inueniuntur in hominibus
consimiles habitus talibus delecta
cionibus correspondentes scilicet quod sunt
quidam habitus naturales quidam non
naturales sed bestiales vii° ethicorum. In
ter habitum continencie et incontinencie
temperancie et intemperancie plures putant
esse intermedios ibidem. Habitus
sunt duplices quidam ordinatur
ad bonum simpliciter quidam ad bonum
apparens (exemplum primi ut habitus vir
tuosi, secundum ut habitus viciosi) ibidem.
Natura et habitus consequitur ipsum
bonum simpliciter et apparens scilicet quod or
dinatur uel ad bonum simpliciter uel ad
bonum apparens ibidem. Delectatio

auget et intendit habitum ibidem
¶ Utriusque habitus sunt aliquae operatio-
nes non impeditae ibidem ¶ Non est
eadem natura nec habitus optimus omnium
ibidem ¶ Habituum et motuum quorundam
sunt quorum superhabundantia est vitu-
perabilis quorundam non vii° ethicorum
quod est vituperabile ¶ Continuitasque
habituum et operationum est excessus
melioris ibi est etiam aliquis
excessus delectationis quandoque ibidem
¶ Melius est habere aliquem habitum
in esse perfecto quam in ipso fieri ibidem
¶ Cognitio habitus dependet in
eius obiecto viii° ethicorum ¶ Amicitia
est habitus ibidem Et amicitia Amici-
tia assimulatur habitui ibidem ¶ Cer-
ta electio procedit ex habitu ibidem
¶ Amare alios gratia illorum non est
secundum passionem sed secundum habitum quod
cum passio sit motus appetitus sen-
sitivi non videtur extendi ultra proprium
bonum amantis ibidem ¶ Habitus similitu-
dinem habet naturae ibidem vii° ethicorum
¶ Delectatio consistit operatione non sicut
habitus quoniam non est sed sicut quidam fi-
nis x° ethicorum ¶ Felicitas non est ha-
bitus ibidem probatur Et felicitas
¶ Unicuique videtur illa operatio esse
eligibilissima quae sibi convenit
secundum proprium habitum ibidem ¶ Optima
bona hominis magis consistunt in actu
et sermone quam in habitu vii° politicorum
¶ Habitus morales et intellectua-
les sunt [?] differentes ibidem ¶ Ra-
tionalis et irrationalis sunt duo
habitus [?] differentes ibidem ¶ Habi-
tus athleticos in pueris tollit ab
eis pulchritudinem corporum et aug-
mentum quod propter excessum laboris

viii° politicorum ¶ Necessarium est quod isti
consuescant in operibus secundum aliquam ar-
tem et ex illis acquisierunt habi-
tum illius artis melius facere opera-
tiones secundum illam artem quam qui aliquan-
to tempore laboraverunt in ca-
... ad discere ad lucrum proprium
et delectationem aliorum viii° politicorum
¶ Habituatus melius operatur
quam non habituatus ibidem ¶ Opera sunt
signa habitus quod sed ex operibus
arguimus virtutem primo rethoricorum
¶ Semper diversis habitibus sequitur
diversa ut temperatus propter temperan-
tiam consequitur opiniones et con-
cupiscentias bonas circa delectabilia et
intemperatus consequitur contrarias concupiscentias
ibidem ¶ Habitus diversi non sunt
sufficientes causae actuum humanorum
patet quod iusti et iniusti quoniam debent
agere secundum diversos habitus contraria
talia agunt propter ratiocinationem
aut propter passiones ut iusti et
continentes agunt propter bonos mo-
res et propter bonas passiones
et incontinentes et iniusti propter ma-
las passiones ibidem ¶ Diversitas
habituum et etatum et statuum non
sunt causae directe et immediate actuum
humanorum sed concupiscentia et appetitus
ut iustus et iniustus non agunt
aliquid propter habitum quod est talis
sed propter ratiocinationem aut passionem
ut propter bonos mores et passi-
ones et iniusti propter malas pas-
siones et cetera similiter ¶ Iuvenis non est
ideo iracundus aut desiderativus
propter iuventutem sed propter iram et con-
cupiscentiam similiter et dives et pauper ibidem
¶ Quae sunt secundum habitum sunt delec-

tabilia primo ethicorum ¶ Ille iniusti
tiae sunt maiores que sunt a ma
iori habitu ex[...] ut si aliquis fu
ratus fuerit tres obulos a tem
plo etc ut declarat in litera primo
ethicorum ¶ Nec est iniuria si procedunt
a magno habitu dicitur esse maxima
ibidem ¶ Debitu iustitie est oppo
situm quia de habitu iniustitie quia qui
est iniustus in multo signum est quod est
iniustus in modico et non econtra ibidem
¶ Maioritas iniustitie ex duo
bus capitur scilicet ex magnitudine ha
bitus et ex magnitudine nocumenti
vel dampni ibidem ¶ Habitus mo
rales ut fortitudo temperantia magna
nimitas etc sunt boni ibidem ¶ Ha
bitus morales sunt virtutes anime
ibidem ¶ Nec sunt secundum habitus se
delectabilia ibidem ¶ Virtutes
et malicie sunt habitus 2° ethicorum
¶ Unicuique generi et habitui con
gruunt quedam signa per que
quis potest ostendere se esse illius generis
et illius moris sive habitus 2° ethicorum
¶ Per signa quibus potest se ostendere esse
boni moris et boni habitus ibidem
quere de signis ¶ Diversis generibus
et habitibus competunt diversi mo
res ibidem quere de genere etc sequitur

Habundantia ¶ Operationes ge
nerative virtutis sunt medie inter
superhabundantiam et defectum 2°
ethicorum ¶ Operationes virtute generati
tes nate sunt corrumpi per superha
bundantiam et defectum ibidem ¶ Superha
bundantia exercitia corporis et deficientia
corrumpunt fortitudinem ibidem
¶ Comedere indecenter ea que oppo
nuntur et indecenter bibere quousque
sit impletus quia in latitudine tabu
larum et potum est superhabundantia

illius indigentiae que est secundum naturam
3° ethicorum ¶ Intemperati circa delectationes
peccant et superhabundant ibidem ¶ Pro
digi superhabundant in dando ibidem
¶ In acceptione et datione pecunia
parva est quedam medietas super
habundantie et defectus ibidem ¶ Super
petitu hominis est quedam medietas
scilicet habundantia et defectus ibidem ¶ Om
nibus quibus contingit in bonis exterioribus
habundare et deficere in hiis est iusti
cia et iniusticia v° ethicorum ¶ Solum
illi qui habent se bene in bonis ex
terioribus possunt aliis communicare secundum ius
ticiam vel iniusticiam et qui quidem
superhabundant quidam deficiunt ibidem
¶ Cum circa divicias honores delec
tationes corporales plus habun
dant magis largiuntur et indul
gent suis concupiscentiis et ut aliis
passionibus petrans ix° ethicorum ¶ Bo
num utile nos scilicet habundantia in lo
quendo de habundantia que est ultra
decentiam sicut qui habet ultra de
centiam suam sicut si rusticus ha
beret in tunica sed rex non de habun
dantia que est ultra necessitatem sicut
homo valde in paucis potest contentari
et tamen aliqui habent ultra necessitatem et tal
habundantia non est viciosa vii° poli
¶ Illud est bonum cum non est superhabun
dantia ut sapientia primo rethorice ideo quia
hoc est malum quod est magis quam oportet
¶ Illud quod fuerit superhabundans
magis quam esse debet illud est malum
ibidem ¶ Illud est melius cum superha
bundantia est eligibilior ut visus est
melior odoratu quia subtilior et ex
cellentius videre melius est quam sui eligi
bilius est ipso odoratu primo rethorice

Habundan̄ ꝛ egestas sunt de mo
ꝯprehendorum 2o top / Cum g sup
habundan̄ ē magis eligenda hoc
est eligibili9 / vnū de suphabundan̄
nātitatis non decentie ꝛ queme
ne 3o top / Magis eligenda est
habundan̄ amicicie ꝙ pecunie ibidem

Hyspanus Hyspani sunt
bellicosi viiº polit · &c Sequitur

Hystrio Potentes appetunt
ꝑos hystriones ꝑꝑt bonum delec
tabile amicos ꝑꝑt vtilitatem 8º eth /
Derisores ꝛ factores comediarum .i.
hystrionorum sunt malilogui ꝛ ꝑꝑa
latim 2º rethor &c Sequitur hyst.

Historia Gesta scripta hysto
riate valent ad similia ꝯsilia q
.i. valent ad consulendum similibus
qualiter debeant se regere primo reth /
Recitare ꝛ determinare gesta ꝛ hys
torias ꝛ leges ciuitatis ē opus po
litice non rethorice ibidem / homo na

Homo est animale al 1º reth
Homo non solum debet sibimet prouidere
sed etiam amicis eo quod est al naliter
animale ibidem / Hominis est aliqua opa
tio ꝑꝑa ibidem ꝑba ꝯ opatio / Si
cut quelibet particula hominis habet ꝑꝑam
opationem ita ꝛ totus homo probatur ꝯ
feli6 / Nec viuere nec sentire est
ꝑꝑa opatio hominis probatur quantum ad
illas que ꝯiter sunt plantis ꝛ brutis
ibidem / Ppa opatio hominis ē secundum p
tem ronalem ibidem probatur ꝯ opatio
ꝯ felicitas humana ē opatio hominis
secundum partem ronalem ꝛ non ē opa
tio hominis secundum partem ronalem per
ꝑꝑaparationem alias felicitas eius
ꝯsisteret in opatione sensus quod
ē secundum partem ronalem ꝑcessitatem
ibidem / Romē sentire non ē ꝑꝑm

hominis quia viuere etiam ꝯuenit plan
tis sentire brutis ibidem / Homini
et plantis ē aliquid que quia viuere
ibidem / Sentire ē que hominis et
brutis ibidem / Vita que ē secundum ro
opatiua ꝑꝑa est homini ibidem / Opa
tio boni hominis ē bene opari secundum opa
tionem quod secundum eius quia tale opus ro
porcionaliter opatur ibidem / Boni
hominis bona opatio ē secundum virtutem
et optima secundum perfectissimam virtutem
ibidem / Boni hominis est bene opari
secundum virtutem ad naturam hominis pertinet ut
paulatim ꝛ diffusius in magnitu
tudinem veritatis proficiat ibidem
Natura hominis est ut dispertiat
de imperfecto ad perfectum ibidem / Nam
est causa in homine omnium que agun
per ipsum sine sint bona vel mala
3º eth / Voluntaria ꝛ ira sunt
similiter tam brutis quam hominibus ibidem
Homo est principium suarum opa
tionum quod ꝯtinuat ad hoc quod facit
vel non facit ibidem / Homo est
principium suarum opationum tam
malorum quam bonorum probatur idem ē
dicere quod homo non est principium vo
luntarium sicud ē dicere quod non est
principium suorum filiorum sed dicere
quod non sit principium suorum filiorum
est impossibile igitur et primum / Secunda eo
opationum principia sunt in nobis
igitur ꝛ opationes ac probatur
opationes naturas non habemus
in alia principia reducere preter ea
principia que sunt in nobis que
sunt intellectus ꝛ voluntas 3º patet
hoc per ea que fiunt in singulis
ꝯiuatis personis etiam ab ipsis
legislatoribus quia quilibet pater
familias in domo sua corrigit
familiam delinquentem etiam legis

latores terreant et puniunt male
operantes ut eos a malo retrahant
et bonos honorant quod non esset
nisi essemus domini nostrarum actionum
et operationum ibidem ¶ Nam homines sunt
negligentes ad aliquod bonum operan-
dum ipsimet sunt causa scilicet propter hoc quod
sunt remisse viventes ibidem de
causa. ¶ Mala que non procedunt
ab homine per se et quorum non est causa
non sunt timenda tamquam obiectum
fortitudinis 3o eth. ¶ Operum in-
temperantie homo assimulatur bestiis ibidem
¶ Homini autem nichil est delectabile ut
distribuunt alterum ab altero et lon-
ge abesse hominis i. a perfectione hominis
ibidem ¶ Bona fortune sine vir-
tute non faciunt homines magnanim-
mos 4o eth. ¶ Iusta policia non per-
mittit principare hominem passionibus
subiectum et secundum suam voluntatem 5to
eth. de principe ¶ In bona pol-
licia non sinimus principare hominem
passionibus subiectum sed rationem ibidem
quod de principari ¶ Non permittimus
principare hominem passionibus sub-
iectum et secundum libitum voluntatis ope-
rantem etc. ibidem de principari
¶ Ut in pluribus sic est quod pars hominis
dextra est fortior quam sinistra licet
aliquando contingit aliquos fieri am-
bidextros 5o eth. ¶ Homines ad
bona exteriora habent se intemplia-
biliter ibidem de bonis exterioribus.
¶ Inter partes hominis scilicet rationabile
et irrationabilem quamvis est iustum sim-
plicitudine non tamen omne sed solum
durative ibidem quod de iusto ¶ In
omnibus studiis humanis in quibus
homines per scientiam practicam operantur
neque plura neque pauciora oportet

facere aut negligere sed que medio-
cre habent et hec attendenda sunt
prout recta ratio determinabit 6o ethicorum
¶ Inter omnia entia solus homo est talis
quod per electionem est principium sui actus
ibidem ¶ Homo non est optimum
eorum que sunt in mundo ibidem ¶ Sa-
num et bonum alterum est in hominibus
et aliud in piscibus ibidem ¶ Homo est
nobilissimus inter alia ibidem
¶ Homo non est nobilissimus in mundo
propter multa diviniora secundum naturam
et manifestissima ibidem ¶ Ab homine
sunt diviniora et manifestiora scilicet
intelligentie ibidem ¶ Homines solum
istos qui operantur secundum leges poli-
ticas dicunt similiter conversari quia
ista solum operantur sicud theotheogo-
ne et manuales operantur in artificia-
libus 6o eth. ¶ Homines dicuntur fi-
eri dii propter virtutis excellentiam 7o eth.
¶ Virtus humana et malicia sunt
propria homini probatur sicud malicia
non attribuitur bestie sic et virtus
deo ibidem ¶ Iniusticia est turpior
et peior homini iniusto et ceteri ibidem
quod de iniusticia ¶ Homo iniustus
et malus est quoddam peius quam bes-
tia quantum ad nocumentum in vincere
quia homo malus potest decies millo-
ties plura mala facere quam bestia
eo propter machinationes rationis qua
potest excogitare diversa mala quod
non potest bestia ibidem ¶ Homo semper
indiget aliquali recreatione propter
multos labores qui sibi occurrunt
7o eth. ¶ Omnes homines indigent
aliqualiter delectatione corporali ibidem
¶ Omnibus hominibus supervenit tris-
ticia ex naturali operatione ibidem probatur
de tristicia ¶ Nichil idem semper

est delectabile homini ibidem probatur
quod delectabile ¶ Preter intellectuale
delectacionem que appetit homo ex parte
anime oportet in eo esse aliquod delectabile
quod sibi conveniat secundum naturam corrup
tibilem que est corpus ibidem ¶ Si homo
agit aliquam operacionem que est sibi
delectabilis secundum animam hec operacio
erit preter naturam et tristis alteri parti hominis
quod liter contemplari sit naturale homini
prout intellectus est tamen preter naturale ho
mini prout organice que laborant
in subministrando fantasmata
potentie intellective ibidem ¶ Sepe
operacio est homini delectabilis secundum
unam partem ipsius et est preter naturam
et tristis secundum aliam partem ipsius
ibidem ¶ Natura hominis non est simplex sed
composita quod ex anima et corpore ibidem
¶ Cum homo recedens ab una dispo
sicione appropinquat ad contrariam
tunc id quod agitur neque videtur tris
te nec delectabile eo quod contraria dis
posicio non totaliter advenit ¶ De
lectabile non eo quod fere prior dis
posicio secundum quam illa operacio sunt
delectabilis iam recessit quod comme
dere est delectabile patienti fame
cum iam incipit saturari non est quasi
delectabile vel triste si autem ultra
commoditatem saturitate commederit
hoc erit triste ibidem ¶ Transmutacio
est maxime delectabilis hominibus probatur
per transmutacio ¶ Homo habet in se
quandam maliciam anime quod scilicet
defectum propter seipsum in laboribus indi
gentiis et tristiciis ibidem ¶ Sicut
homo malus de facili transmutabilis
est opposito bona ita est de natura
que indiget transmutacione ibidem
¶ Homo malus de facili est transmutabilis

opposito bono quod per transmutacio
¶ Omnis homo est naturaliter omni homini
familiaris et amicus 8° ethicorum ¶ Un
de homo potest esse quoddam instrumentum ad alios
homines ibidem ¶ Homo naturalis est
coniugale animal quam politicum probatur
primo quod illa que sunt priora id est
magis naturalia magis videntur
et pertinere ad naturam sed societas
domestica ad quam pertinet coniunctio
viris et uxoris est prior quam socie
tas civilis sicut pars est prior
suo toto civitatem est magis naturalia quia
societas domestica ordinatur ad
actus vite magis necessarios sicut
ad generacionem et nutricionem ¶ 2° quod
procreatio filiorum ad quam ordinatur
coniunctio viri et mulieris est communis
omnibus animalibus sed omnia alia non
sunt naturaliter politica viii° ethicorum
Homo secundum naturam est animal politicum ibidem
¶ Sicut domus est ante civitatem
ita homo est magis coniugale animal
¶ In aliis animalibus ab hominibus est
tantum coniunctione maris et femine
ad filiorum procreacionem ibidem ¶ Homines
non solum habitant coniugaliter
gracia procreacionis filiorum sed gracia
eorum que sunt necessaria in totam vitam
humanam ibidem ¶ Bonum hominis est
laborare et operari ad assequendum
bonum ix° ethicorum quod per bonum ¶ Homines
increpant eos qui maxime dili
gunt seipsos quod per diligo ¶ Homines
eos qui sunt amatores sui repu
tant quasi infames et opprobriosos ibidem
¶ Homines accusant illum qui omnia
facit propter suam utilitatem privatam
velud eum qui nichil agit nisi seipsum
ibidem ¶ Homines virtuosi et excellentes
agunt propter bonum honestum et non
propter privatam utilitatem ibidem

H
Homo ad seipsum maxime vult sibi
maxima bona propria ymo etiam
stultus alius fieret ibidem. Homines
repente fiunt benivoli omnibus ibidem.
Omnibus hominibus est eligibile
sibi esse ibidem. Homines magis
diligunt ea que fiunt cum labore
ibidem. Homo non debet seipsum maxime
diligere philautia prudente ad par-
tem irrationalem x° ethicorum probatur
de dilecto. Homo debet se maxime
diligere philautia prudente ad
partem rationalem ibidem probatur
de dilecto. Intellectus est principa-
lissimum in homine ibidem probatur de in-
tellectu. Unde ad modum civitas et
omnis alia aggregatio videtur prin-
cipalissimum sicut et homo ibidem.
Homo est maxime suus intellectus
ibidem. Homo naturaliter est animal poli-
ticum aptum natum convivere aliis x°
ethicorum. Felix eget ea que sunt naturaliter
bona homini ibidem. In animalibus
determinatur et diffinitur ipsum vivere
secundum potentiam sensus in hominibus
secundum potentiam sensus vel intellectus
ibidem. Principale hominibus est sen-
tire vel intelligere ibidem. Homini
non est opus pluribus amicis uti-
libus x° ethicorum. Homines vales dum
prosperatores impediunt et distra-
hunt ibidem. Non est possibile unum
hominem multis convivere ibidem. Nullus
homo potest gaudere delectari x° ethicorum.
In omnibus non parum homo multum
differunt delectationes ibidem. Eadem
quosdam homines delectant quosdam
contristant ibidem. Non quare homines
de rebus humanis male iudicant
ibidem de suado iudicio. Multe
sunt corruptiones hominum et varia
sunt nocumenta in ipsis ibidem.

H
Homo debet inquantum potest tendere ad hoc
ut faciat se immortalem et quod vivat
secundum intellectum x° ethicorum probatur de
intellectu. Optimum in homine est intel-
lectus ibidem. Vita que est secundum in-
tellectum est homini delectabilissima
et sibi maxime propria ibidem. Vivere
secundum intellectum est maxime proprium homini
ibidem. Homo debet eligere vivere
secundum operationem speculativam intellectus
ibidem probatur de intellectu. Volun-
tates hominum non sunt manifeste sed
operationibus exterioribus ibidem de
voluntate. Nullum aliorum animalium
ab homine est felix ibidem. De felicitate.
Nullum aliorum animalium ab homine commu-
nicat speculatione ibidem. Inter homines
homo felix est deo amantissimus ibidem
probatur de felicitate. Homo secundum intel-
lectum operans et huiusmodi curans optime
dispositus est et deo est amantissimus
ibidem. Homo secundum intellectum operans
seu contemplando veritatem et huiusmodi cu-
rans seu deputans est optime dis-
positus quia cum quod in eo excellit
et quod est optimum hominis tunc quia magis
suscipit in se refulgentiam divini lu-
minis secundum Eu ibidem. Homines bone
et intellectu vigentes naturaliter sunt
aliorum domini et rectores primo politicorum.
Homo est naturale animal civile probatur
civitas est eorum que sunt secundum naturam
et civitas non est nisi aggregatio
hominum ibidem. Homo non existens
civilis vel est peius vel est melior
quam homo primo politicorum. Homo est magis
animal civile et sociale quam quodcumque
animal gregale et quodcumque animal quia natura
plus dedit homini de potentiis que
pertinent ad societatem cum aliis ut
sermone ibidem. Homini sermone na-

dedit ibidem ¶ Nullum animalium habet
sermonem nisi homo ibidem ¶ Vox datur
alijs animalibus ab homine quorum natura
usque ad hoc pervenit quod senciat sensus
delectacionibus et tristicias et sibi in-
vicem significat per aliquas vo-
ces naturales ibidem ¶ Loquela est propria homi-
nibus quia hoc est proprium eis in comparacione
ad ista alia quod habent cognicionem
boni mali iusti et iniusti et aliorum
que sermone significate sunt ibidem
¶ Interempto toto homine non remanent
pes nec manus nisi equivoce sicut
quando lapidea manus possit dici manus ibidem
¶ Omnis homo non est per se sibi sufficiens
ad vivendum separatus a civitate ibidem
¶ Homo solitarius vel est deus vel bestia
ibidem ¶ In omnibus hominibus est
quidam naturalis impetus ad communita-
tem civitatis ibidem ¶ Homo est optimum
animal quod regulatus per virtutem et ius-
ticiam ibidem ¶ Sicud optimum animal est
homo lege finitus sic pessimum ani-
mal recedens a iusticia ibidem ¶ Homo
nascitur habens principia ad prudenciam
et virtutes ibidem ¶ Homo sine lege
et virtute est scelestissimus et silves-
trissimum animal et pessimum quo ad ve-
neria et voracitatem ciborum primo
politicorum ¶ Homo reducitur ad iusticiam
per ordinem civilem quia iustum et civile
eodem nomine censentur apud grecos
ibidem ¶ Generacio hominum statim a prin-
cipio sic disponitur quod quedam sunt
segregata ad subici que ad prin-
cipari primo politicorum ¶ In multitudine
hominum aliqui sunt naturaliter servi et aliqui
principantes quia ex multis composita
sive continuum vel divisum expedit
unum principari et alium subici ibidem
¶ In homine bene disposito tam secundum corpus

quam secundum animam anima dominatur corpori
sed in pestilencijs et quam male se habent
sepe corpus anime quia sunt male dis-
posita secundum naturam ibidem ¶ In homine est
duplex principatus scilicet despoticus
politicus ibidem ¶ Intellectus et racio in homine
principatur appetitui sensitivo prin-
cipatu politico et regali ideo quia
appetitus non solum potest moveri a ra-
cione sed a sensibus ideo non totaliter subicitur
ibidem ¶ Bonum est animalibus regi
ab homine quia per hoc consequuntur salu-
tem corporis quia in exhibendo pa-
bulum et sanitate ibidem ¶ Homo
naturaliter dominatur bestijs ibidem
¶ Homo distat a bestia specie per-
fectior ibidem ¶ Homines reputant dignum
ex bonis fieri bonum sicud ex homine
hominem et ex bestia bestiam secundum di-
versitatem ciborum in multis differunt
vite hominum primo politicorum ¶ Cibus
quem sit ad domesticos animalibus absque
labore sit hominibus viventibus
morose ibidem ¶ Plurimum genus hominum
ex terra et fructibus domesticis vi-
vunt ibidem ¶ Natura facit omnia alia
animalia propter hominem ibidem ¶ Politica
non facit homines sed natura ibidem ¶ Yco-
nomus magis debet habere curam
circa homines quam circa possessiones
inanimatorum ibidem de yconomia //
¶ Homo naturaliter est animal civile et politicum
¶ Homo in statu est animal civile dato quod
nichil consequatur in civilitate ad-
huc appetit politice vivere ibidem
¶ Homo magna utilitate consequitur
ex eo quod est pars civitatis vel socie-
tatis propter vivere et bene vivere ibidem
¶ Bene vivere et bene vivere homines
concupiscunt ibidem ¶ Hominibus inest
inclinacio naturalis et appetitus ad co-

vme similiter insit optima grani-
bus et crudelibus passionibus iniqui-
tate ibid. // Homo habet passiones
sibi admixtas ibid. // Multitudo
hominum est deterior bestialis que non habet
habet rationem vel modicam sed inclinatur
ad bestiales actus // Alia que habet
virtutem quamvis imperfectam et inclinatur
ad prudentiam et bene suasibilis
est atque ibid. // Omnis homo habet
passiones quietas id. // Si non
fuerit manifestum que sunt optima
operatio simpliciter non erit manifestum
que sit optima policia simpliciter vij°
pol. // Optime politizantes ne-
cessarium est attingere ad optimam
actionem hominis ibid. // Eadem est vita
et felicitas totius civitatis et unius hominis
ibid. // Secundum archilaum homines
non sustinet volutaciones alan-
ceis sed abiciat vij° pol. // Singula
actio et scientia speculativa homo est
optimus per optimum finem optimum
et ea que sunt ad finem id. // Omnes
homines appetunt bene vivere et felicitatem
esse sed non omnibus inest equalis
habilitas ad adipiscendum quia
quidam bene sunt dispositi ad hoc
quidam male id. // Tria sunt propter que
homines possunt esse scilicet natura consue-
tudo et ratio ibid. // Dicta alia alia
ab homine sola inclinatione naturali
agunt actiones suas id. // Homo
inter omnia alia dirigit actiones
suas ratione id. // Solus homo habet
rationem id. // Multa sunt que agunt
homines propter consuetudinem et naturam
propter rationem si contrarium illius quod
intenditur ratio et consuetudine
persuadeatur atque esse melius
// Si in civitate inveniuntur aliqui

quantum tamen dicit ab aliis quantum cre-
dimus homines divinos et corruptos differe
ab aliis hominibus et quod habeant ex-
cellentiam secundum corpus et secundum animam
et quod excellentia eorum quo ad alios
sit manifesta illos semper oportet principari
et alios subici ibid. // Difficile
et raro inveniuntur reges qui sic
excellant multitudinem et ita diffe-
rentes a subditis quantum dicit sicut ab
hominibus sicud philosophus dicit esse inter
indos ibid. // Natura in eodem genere
hominum fecit quoddam iunius quod-
dam senius ibid. // Lacedemones
opinantur optimum bonum hominis in
actu fortitudinis solum bellice con-
sistere vij° pol. // Bona que sunt
secundum bellum non sunt bona optima
hominis sed sunt quedam maiora id.
// Optima bona hominis virtutis con-
sistunt in actu et fruitione quam in
habitu ibid. // Finis naturalis hominis
est ratio et intellectus. corpus est
propter animam id. // Generatio hominis
precedit generationem hominis et intel-
lectus ibid. // Multi homines incli-
nantur ad interficiendum homines et
ad comedendum carnes humanas
vij° pol. // Multi homines inclinantur
ad rapinas et latrocinias ibid.
musica est delecta-
bilissimum homini id. De musica //
Musica est potens levificare homines
ibid. // Homines ideo querunt quie-
scere in musica quia multa non pos-
sunt attingere ultimum finem scilicet felicitatem
ibid. // Pauci homines attingunt
felicitatem et raro id. // Omnes
homines habent passiones sed magis
alie minus ibid. // Homines secundum quod

conales apte nate sunt ad civitate sufficienter et in pluribus civitatem adipiscitur ibid. ¶ Sermo est inst̃ pp̃ri hois quam corporis oportunitas g. [?] primo ¶ Sepe hoies eligunt magis bn̄ pati et bona suscipere sinllus sciat q̃z bn̄ facere si deat latere pmo reth. ¶ Hoies dicunt insticiam et esse iustu et esse pru(den)tem p(ro)pter bonu respectu q(uia) e videri esse iustu et pru(den)tem eo q(uia) eligibili9 est videri esse iustu quam esse iustu et sanu ee potius eligunt quam videri esse sanu id. ¶ Omnia que propter se hoies agunt aut sunt bona aut apparen(tia) bona aut delectabilia aut appare(nti)a delecta(bi)lia id. ¶ Cunctis hoies propter se ipsos illa agunt voluntarie sed que non agunt propter se ipsos illa agunt no(n) voluntarie ibid. ¶ Bene pati est adipisci ea que hoies concupiscunt p(rim)o reth. g. [?] bn̄ ¶ Bn̄ facere est adipisci ea que hoies concupiscunt et habundare in talibus id. ¶ Omnes hoies appetunt ea h(abe)re que hoies concupiscunt et habundare in eis ibid. ¶ Omnes hoies sunt amatores sui ipsorum et sui magis aut minus q(uia) q(uod) sint plus et minus hoies se diligunt eo q(uia) cognatio et similitudo et amabilitas existunt excellenter ad se ipsum ibid. ¶ Omnia que sunt hominis sunt delectabilia ut ho diligit opa sua et sermones suos ibid. ¶ Omnis ho diligit opa sua et suos mores p(atet) q(uia) omnes homines sunt amatores sui ipsorum igitur omnia que sunt ipsorum diligant id. ¶ Ut in pluribus hoies sunt amatores adulato(ru)m eo q(uia) adulatores laudant opa et quilibet ho diligit sua et in eis delectatur igitur ibid. ¶ Ut in pluribus hoies sunt amatores amatum eo q(uia) amantes laudant opa sua etc. ut sup(ra) id. ¶ Ut in pluribus hoies sunt amatores honoris 2o reth. eo [?] honor ¶ Ut in pluribus hoies sunt amatores filiorum eo q(uia) filij sunt opa eorum et quamlibet diligit sua et delectatur in eis id. ¶ Hoibus delectabile est increpare vicinos et subite eos id. ¶ Ut in pluribus hoies in iusta faciunt cu(m) possunt 2o reth. ¶ Nullus hominu(m) felix ipse re dulcibus amaris miscerit et mesas sepe nota ve(r)bo. de. 9. li. primo me primo ¶ Ho de ope creatoris non est inna(ta) et non vilis pars bo. de. 9. p. li. primo metro v(ers)o ¶ Ho est anal racionale mortale bo. de. 9. p. libro primo pro. 6a ¶ Maxia ca(us)a morbi hois est ignorare se ipsum ibid. ¶ Ho nichil h(abe)t p(ro)p(ri)u(m) s(ed) omnia sunt fortune bo. de. 9. li. 2o pro. 4a ¶ Homo diu(er)sis indiget ex vtute in eis ibid. ¶ Cupiditas homi est inexpleta ibid. ¶ Miseria est condicio huanorum bonorum bo. de. 9. p. li. 2o pro. 4a ¶ Humanorum condicio est anxia res id. ¶ Deq(ui)nto est feliciore de tanto est delicacior id. ¶ Homo nu(m)q(uam) felix leniori adu(er)sitate prosternitur id. ¶ Propt(er) tranquillitate animi ho effica(ci)or sui co(r)poris ut no(n) sencia(t) passionibus id. ¶ Tamdiu ho est compos sui tamdiu est felix ibid. ¶ Homi nichil est preciosius id. ¶ Summu(m) bonu(m) est pp(ri)u(m) hois ibid. ¶ Nec homi(n)

sunt in mortales ibidem // ¶ Vita me-
diocris reddit homines securum bo-
ecius de consolatione philosophie li. 2o metro 2o // ¶ Bona
fortune non sunt propria hominis bo-
ecius de consolatione li. 2o prosa 5ta // ¶ Homini est
in statu proprio bonum quod est certa-
ro ibidem // ¶ Homo dicitur esse alius dimi-
per vero ibidem // ¶ Homo mente et
ratione dicitur similis deo et excellit
omnes res alias ibidem // ¶ Homo inheren-
do bonis exterioribus et dimittendo
bona rationis facit iniuriam deo ibidem
¶ Homo facit deo iniuriam dum con-
ditori suo in statuto facit ibidem // ¶ Deus
voluit genus humanum precellere om-
nibus rebus terrenis ibidem // ¶ Ista est
conditio humane nature ut cum
semetipsam cognoscat excellit omnes
alias res cum autem se nescit deside-
rat redigitur infra bestias ibidem
¶ Homo seipsum ignorans est deterior
bestia ibidem // ¶ Ceteris animantibus
se se ignorare ex natura est hominibus
vero ex vicio est ibidem // ¶ Corpori hu-
mano nichil est imbecillius bo-
ecius de consolatione philosophie li. 2o prosa 6a // ¶ Homo preest
omnibus aliis animalibus ibidem // Homini
nichil est debilius si corpus eius
consideres ibidem // ¶ Per potestatem
humanam et temporalem homo non potest super
animam sed tantum super corpus et super ea
que corporis sunt ibidem // ¶ Animus
hominis liber est et cogi non potest ibidem
¶ Homo liber et constans illius super-
pliciis vinci potest ibidem // ¶ Homo
virtuosus petit gloriam in virtute
boecius de consolatione philosophie li. 2o prosa 7a // ¶ Homo
est immortalis secundum animam ibidem // ¶
Cum homo mundum procedit dubio pro-
cello ad consequendum ultimum finem
boecius de consolatione philosophie li. 3o prosa 2a // ¶ Omnes

homines conantur adipisci summum bonum
ibidem // ¶ Omnes homines intuntur venire
ad unum finem beatitudinis ibidem
¶ Homines diversa via intuntur venire
ad beatitudinem ibidem // ¶ Mentibus hominum
veri boni naturaliter est inserta cu-
piditas sed ad falsa devium error
abducit ibidem // ¶ Homines diversimode
desiderant aliqua aliquo divitias
ob potentiam alii potentiam ob divi-
tias ibidem // ¶ Humanorum actuum versa-
tur in hiis scilicet divitiis honoribus
potestatibus gloriis voluptatibus et
aliis que ad hec reducuntur ibidem
¶ Homines in generali cognoscunt
summum bonum et naturaliter inclinantur
ad illud sed inebriati et obscurati
amore temporalium bonorum nesciunt quo
ad illud perveniunt sicud ebrius
nescit qua via vaditur ad domum
ibidem // ¶ Homines per naturalem incli-
nationem repetunt summum bonum quamvis
eorum memoria obscurata est corpori-
bus bonorum desiderio ibidem // ¶ Homo
habet se ad summum bonum sicut
ebrius qui ignorat qua via vertitur
ad domum ibidem // ¶ Homines ea deceta
querunt divicias dignitates etc.
que ventura credunt esse sufficientiam
reverentiam ibidem // ¶ Omnes homines
conveniunt in illo scilicet appetendo ultimum
finem licet varie sunt vie eorum
ibidem // ¶ Omnis nature operatur quod inte-
rior hominum se intendit in summum bo-
num licet sunt varie et discordantes
sententie hominum de summo bono
tamen homines concordant in diligere
appetendo beatitudinem ibidem
¶ Naturalis intentio ducit homines ad
verum bonum et ab eo deducit multiplex error

abduat bo de q p li 3o pro 3a
¶ Nunquam homo est tam diues quod in
nullis deficeret et non turbaret
ab aliquo ibid ¶ Omnes homines sunt
nobiles preter viciosos bo de q p li
3o me 6a ¶ Omnes homines veniunt
a simili principio scilicet deo ibid ¶ Ho
non potest precedere elephantes magni
tudine bo de q li 3o pro viija
¶ Item non potest precedere thauros in
fortitudine et tygres in velocitate
ibid ¶ Homines inquirendo terrena sunt
prudentes sed superiora preciosiora et ter
ti bo de q p li 3o me 8a ¶ Homines
nescire volunt vbi lateat summum
bonum et que terra existant et ideo ibid
¶ Homines summum bonum quod est in ce
lo in terrenis ceperunt querere ibid
¶ Homines acquirunt bona temporalia cum
sollicitudine ibid ¶ Homines tediati
in bonis temporalibus propter bonum in
perire cognoscitur ibid ¶ Homines
honores ambiunt ibid ¶ Homo bonus
dicatur bonum vas malus vile bo
de q p li 4o pro prima ¶ Homines
posse omnia nemo putat nisi qui insa
niat bo de q p li 4o pro 2a et
¶ Duo sunt principia quibus humanorum
constat effectus scilicet voluntas et potestas
quorum si alterum desit nichil est quod
explicari queat ibid ¶ Omnes homines
boni et mali indistincta intencione
ad bonum peruenire nituntur ibid
¶ Homines non ordine sed affectu inni
tentes sicut sunt ambo quorum visu
dies terrat nox illuminat bo de q p
li 4o pro 4a ¶ Homines quod insciu
tensen deo videt oppositum ibid
pro vja ¶ Homini non est possibile cunc
tas causas diuini operis ingenio
comprehendere vel explicare sermone

ibid ¶ Homo obliuiscatur tamen non in
mundum venit quod debet delicijs ha
bundare et voluptate bo de q p
libro 4o pro 1a ¶ Homini est in
tertuis cunctis bo de q li 4o pro
3a ¶ Humana gens homini celsa
leuat altius cacumine adque leuis
tro stat corpore despiciat quod terras
hec nisi terrenus male desipit
amonet figura que celsa alia
tro vultu petis bo de q li 4o
pro vta ¶ Homines ut in pluribus
sunt mali in paucioribus vero
boni 2o topicorum ¶ Esse al nam mansue
tum est proprium hominis ibidem etc

Honestum

Quecumque bona
si non operantur sunt honesta primo
rethoricorum ¶ Si decencia et honesta per
aliquem inuenta sunt per hoc possumus
eum laudare ibid ¶ Oportet
laudatorem honorabile ostendere
et honestum ibid ¶ Videtur esse
valde honestum et augmentatiuum
laudis si aliquis sit melior stu
diosis ibid ¶ Iuuenes magis eli
gunt honesta et gloriosa quam con
ferencia et vtilia 2o rethoricorum de con
iunenis ¶ Mediocritas est conferentis
et vtilis sed virtus et mos sunt hones
ti ibid ¶ Virtus est ipsa honesta
et honorabilis ibid ¶ Senes magis
conferens querunt et vtile quam hones
tum ibid ¶ Bonum honestum est
bonum simpliciter sed vtile est cuique quod
est bonum ipsi vel sit honestum est
quotiensque etenim bonum est delec
tabile ibid ¶ Virtus est bonum
honestum probatur quia est bonum lau
dabile 1o primo rethoricorum ¶ In sola
iusticia non semper quod iuste sit ho
nestum est ibid ¶ Signa virtutum
et que et cetera ad virtutem ordinatur

vt bona c

et bona opera et passiones honeste
sunt laudabilia. ibidem. ¶ Nec semper
quod sit honestum est quia dampnum sustinere
vel sustinere penam iniuste hoc est
turpius quam sustinere iniuste. ibidem.
¶ Contraria eorum in quibus verecundia
sunt honesta et laudabilia. ¶ Ab
quia de bono non est verecundia ibidem.
Vide de hoc plene bonum honestum.

Honor. Plato ponentium felicitatem
consistere in honore. ideo quod
in vita civili redditur bene operantibus
quia summum premium est finis vite civilis
scilicet hoc est honor primo ethicorum.
¶ Excellentes et operativi dixerunt
finem humane vite esse honorem. glosa
excellentes id est virtuosi eo quod ultra
bonum sensibile bonum virtutis in vite attingunt
operativi id est dediti vite activa.
ibidem. ¶ Honor fere videtur
esse finis civilis vite. glosa fere dicit
propter eos qui finem vite civilis
ponebant in virtute vel similiter aliter
tu duo sunt de ratione ultimi scilicet
quod appetitur per se et propter se sed honor
appetitur per se sed non propter se
et ideo dicit fere ad insinuandum
quod ratio ultimi finis diminute
clauditur in honore capiendo honorem
prout est patens proximum
non pro exteriori reverentia ibidem.
¶ Excellentes dicunt honorem esse felicitatem
glosa non loquitur de excellentibus
in bonitate sed de ambitiosis
ibidem. ¶ Felicitas non consistit in honoribus
probatur quia felicitas. ¶ Honor
est quoddam superficiale et extrinsecum
respectu felicitatis ibidem.
¶ Honor dicitur bonum extrinsecum et
superficiale glosa quod est bonum extrinsecum
et honoratum sive honor accipiatur
pro exhibitione reverentie

sine pro collatione dignitatis sive aliter
ibidem. ¶ Honore est aliquid melius
probatur illud est melius honore
propter quod sciam et apparentiam desideratur.
¶ Hoc scilicet honor desideratur
propter sciam et apparentiam virtutis primo
ethicorum probatur propter quod quidem unumquodque tale
et magis ibidem. ¶ Philotimi querunt
honorem ut credant seipsos bonos
esse et ut seipsos bonos esse sciant
et ut ceteris boni appareant et huius
signum est quod tales maxime querunt
a prudentibus honorari et apud eos
apud quos cognoscuntur et maxime
in virtute. ibidem. ¶ Honor est magis
in honorante quam in honorato glosa
patet quia si nullus vult alium honorare
recessit honor ibidem. Nota
¶ Virtus est melior honore quia propter
virtutem queritur honor ibidem. ¶ Honorem
eligimus propter se primo ethicorum.
¶ Honorem eligeremus etiam si nichil
aliud ex eo nobis proveniret ibidem.
¶ Honorem voluptatem intellectum virtutem
eligimus felicitatis gratia suspicantes
per hoc nos felices esse
ibidem. ¶ Excessum superhabundans circa
honores dicitur philotimia et
excessum deficiens aphilotimia secundo
ethicorum. ¶ Virtuti circa mediocres honores
non est nomen impositum ibidem.
¶ Illi qui sunt in extremo circa virtutem
honoris contendunt de media regione
id est de illa virtute quia utrumque dicit
se esse in medio id est se habere
ad mediocres honores eo modo quo
oportet ibidem. ¶ Aliqui quidem sunt fortes
propter adeptionem honoris et fugam
vituperii tertio ethicorum. ¶ Diomedes et
Hector propter adeptionem honoris et propter
evasionem vituperii in bello troyano
strenuissime bellaverunt ibidem.

¶ Desiderare bonum est desiderare
honore 2° eth. ¶ Magnanimitas
marie circa honores proba. ethi
magnanimitas ¶ Honor e maximum
bonorum exteriorum proba. quia attri
buit diis et marie qui sunt in dig
tate constituti desideratur et est premium
in optimis rebus ibidem ¶ Amator ho
noris gaudet honore vel pati tur cor
pore quia immediate tamquam consequentie
ibidem ¶ Honore attribuimus diis
quia capitur deo deum conveniter ut xiio metaphisice
prima intelligentiam ibidem ¶ Item sunt in dig
nitate constituti marie desideratur
honore ibidem ¶ Honor est premium in
maximis rebus id est dignissimus se
mactibus virtutis ibidem ¶ Magna
nimus dicitur qui circa honores et inho
norationes se habet ut oportet ibidem
Magnanimus marie dignificat se hono
ribus ibidem ¶ Temperantia est circa
honore quia ethi ... ¶ Virtuoso
non est honore dignus ibidem
¶ Honor est premium virtutis quia ac
cidentale premium sed felicitas est
premium essentiale ibidem ¶ Honor
solum attribuimus bonis ibidem honor
est maximum quod diis attribuimus unum
inter bona que possimus eis off
erre sicud sunt bona exteriora ibidem
¶ Nota diffinitionem honoris. Honor
est exhibitio reverentie in signum
virtutis quia aliquis dicitur loco virtut
debere ponere excellentie propter duos
malos qui honorantur vel ly virtutis
non debet capi prohibitu virtuoso sed
pro habentibus attributionem ad ipsum
et pro decorationibus eius sicut domus
sed decoramenta habitus virtuosi et ad
attributorum ad ipsum quia excellentiam
et dignitatem vel honor est signum
virtutis habite vel que est habiti.

modo per dominatorum talis debet habere
virtutem et solum datur diffinitio de
honore essentiale formale qui
est ille actus et non de tali sicud
est virtus vel scientia propter que
aliquis honoratur nec de essentiali
materiali que est res que exhibetur
in tali honoratione sicud est
corona vel septrum nec de effec
tuali qui est defectus consequens
honorem sicud bona fama vel
opinio ibidem ¶ Magnanimus in
magnis et studiosis operationibus
delectatur moderate ibidem ¶ Vir
tuti perfecte non sit condignus honor
ex bonum comunis aquo meritum et
dignitas virtutis dependet quod
excedit omnia bona exteriora ibidem
¶ Magnanimus per impendit hono
rem sibi impensum attingentibus
ibidem ¶ Magnanimus circa honores et
inhonorationes marie laudatur
ibidem ¶ Magnanimus non reputat
honores quid maximum esse ibidem
¶ Potentus et divitie sunt quodam
desiderabilia propter honore sicut
in quantum honores habentes volunt
honorari propter ipsa ibidem ¶ Mag
nanimus reputat honore quid parvum
ibidem quia ethi magnanimus ibidem
¶ Divites potentes dignificantur
honore id est digni honore reputantur
ibidem ¶ Item tam divitie et poten
tatus et virtus insunt erit dig
nus magnis honoribus quia vulga
res bona fortune reputant propter
se honoranda. ... vero quia bene
vivunt bonis fortune magis
redditur virtuosus ibidem ¶ Secundum veri
tatem solus bonus est honorandus
unum vero illorum qui sunt in libera
potestate bonus tamquam alii sunt

honorandi ppter divitias et pta
tes ut tyranni dom etc. 4o eth. ¶ Di
vites nobiles et potentes dignificant
honore i. existimantur digni honore
non autem sit quod secundum rei veritatem ess
ent digni honore ibidem ¶ Circa ho
norem mediocrem et parvum est ponere
quandam virtutem specialem proba
sicud in acceptione et datione pecuni
arum parvarum et mediocrium esse quae
medietas ex superhabundantia et defectu
ita in appetitu honoris parvi et me
diocris sed in omni materia oportet ponere
virtutem ubi est invenire medium
et extrema igitur sicud circa parvas
pecunias oportet ponere specialem
virtutem ita et circa parvos hono
res ¶ 2a ro quia quandoque usque homines vi
tuperamus philotimum tamquam superha
bundanter appetentem mediocres
honores et sic vituperamus philo
timum tamquam defectuose appetentem
mediocres honores et laudamus
moderate appetentes mediocres
honores sed quia nichil est lauda le
nisi medium et nichil vituperabile
nisi extremum igitur patet ex quo modo
loquendi quod parvorum et mediocrium
honorum oportet ponere specialem virtutem
4o eth. ¶ Innominata virtus est circa
honorem quae eodem modo se habet
ad magnitudinem sicud liberalitas
ad magnificentiam quia ambe iste vir
tutes distant ab hiis duabus
sicud aliquo distat magno ibidem etc.
¶ In appetitu honoris est quedam me
dietas superhabundantia et defectus
proba quoniam contingit aliquem appetere honorem
magis et minus quam oportet ibidem ¶ Amator
honoris dicitur dupliciter ¶ Uno modo
dicitur ille qui magis studet ad ea
quae sunt honoris quam multi i. vul
gares et plures quia talis amat
honorem secundum dignitatem probatur

secundum quod oportet et ideo dicitur ille qui magis
amat honorem quam oportet ibidem ¶ Item
magis amat honorem quam multi et
vulgares illud laudamus quia quoniam
talis amat honorem secundum dignitatem
probatur quod non faciunt vulgares ibidem
¶ Item magis amat honorem quam
oportet illud vituperamus quia ut sic amat
honorem non secundum propriam dignitatem
ibidem ¶ Circa mediocres honores
ex innominatione medii dicitur esse du
bia nominatio extremorum ibidem ¶ Circa
mediocres et parvos honores est
accipere medium et extremum probatur
ubicumque superhabundantia et defectus
ibi est invenire medium et extremum
sed hoc est circa parvos honores probatur
patet aliquis appetit honorem magis
quam oportet aliquis minus 4o eth. ¶ Me
dium circa mediocres honores est in
nominatum ibidem ¶ Circa mediocres
honores medium est laudabile et
extremum vitupera bile ibidem ¶ Extrema
circa mediocres honores opponuntur
ad se invicem non autem ad medium ut
amor honoris sicud pusillanimitas
opponitur ad superfluum honorem amorem
honoris qui est presumptio et contra
ibidem ¶ Medium circa mediocres hono
res opponitur utrique extremorum proba
quia habitus medius ad utrumque ex
trema comparatus videtur esse utrumque
ut medius habitus ad superfluum amo
rem honoris videtur esse non
amor sed per comparationem ad contemptum
honoris videtur esse amor ibidem
¶ Ratio tamen quare circa mediocres
honores apparet opposito commune
sed non apparet opposito communiter ad me
dium quia medium istius virtutis est
innominatum ibidem ¶ Mercedes dan
da principi est honor et gloria 5to
eth. ¶ Principantes quibus non

sufficiant promoveri de honore et gla
illi fiunt tyranni ibidem ¶ Non honor
absolute in se considerando non
est premium condignum principis sed
prout procedit ex affectu dantis
quia dantes non habent maius da
re ibidem ¶ Honor victoria divitie
dicuntur eligibilia secundum se vii° ethicorum
¶ Propter amorem honoris multi
plus appetunt amari quam amare
viii° ethicorum ¶ Non tamen quia est propter
amorem honoris homines volunt
magis amari quam amare quia amare
videtur esse proximum ei quod est honor
quod honorari multum appetunt ibidem
¶ Homines desiderant honorem non
secundum se sed secundum accidens ibidem ¶ Non
rarum qualiter aliqui gaudent de ho
nore eis impenso quia per hoc gau
dent quasi de quodam signo bone
passionis et affectionis quam videtur
videntur habere ad illos quos honorant
ibidem ¶ Amicitia secundum se est eligi
bilior honore ibidem ¶ Super ex
cellenti est plus tribuendum
de honore et super excessu plus
de lucro probatur honor est premium
virtutis igitur excellentibus
in virtute debet tribui de honore
indigentibus autem plus debet tribui
de lucro et utilitate quia talis plus
indigeret ¶ 2° quia videmus accidere
in dispositionibus civitatum quod ex
cellentibus qui aliquid fecerunt
pro communitate tribuitur honor · aliis
autem qui sunt indigentes tribuitur
pecunia sic similiter in omnibus videtur debere
fieri in amicitiis quod super excellenti
tribuatur honor et indigenti utilitas
8° ethicorum ¶ Honor est premium retribu
to honoris virtutis et beneficii libe
ralitatis impensi ibidem ¶ Honor debet
tribui super excellenti ibidem et

¶ In urbanitatibus et in recta dis
positione civitatum excellentibus
qui aliquid fecerunt pro communitate
tribuitur honor et indigentibus
pecunia ibidem ¶ Honor est quoddam
bonum commune ibidem ¶ Non honor debet
attribui excellenti persone propter
sic quia contingit eundem similiter de bo
nis communitatibus honorari et excel
lenter ditari quia quod sit unus et
idem similiter et semel esse super exce
dens et super excessus ibidem ¶ Ci
vitates eis qui nihil afferunt
pecunias tribuunt honorem sed
illis qui pro similiter communitati in
penso expectant dona tribuunt
pecunias ibidem ¶ Non est possi
bile omnibus beneficiis condignum
honorem et premium contribuere
ut in hiis honoribus qui exhi
bentur ad deos et ad parentes ibidem
¶ Diis et parentibus non potest con
digne honor et premium tribui ibidem
¶ Filii debent parentibus exhibere ho
norem ix° ethicorum quod sicut parentes
¶ Diis exhibendus est honor
ibidem ¶ Filii non debent parentibus
exhibere omnem honorem et omnia
que ad honorem spectant ibidem
¶ Filii non tenentur eundem honorem
patri et matri ibidem ¶ Filius non
tenetur exhibere patri est illud honorem
qui congruit sapienti vel illud
quod congruit duci exercitus sed pater debet
retinere honorem paternum et matri
maternum ibidem ¶ Senibus semper debetur
honor propter etatem assurgen
do eis et inclinando eis ibidem ¶ Alius
honor competit homini alius sa
pienti et virtuoso alius constituto
in officio ibidem ¶ In hiis que sunt
communius quibus non est difficile videre
quod est debitum unicuique quis

honor est exhibendus vnicuique
secundum meritis qui sunt dissimilium ge
nerum ibi est difficile videre ibidem
¶ Multi appetunt divitias et hono
res et delectaciones corporales et stud
ent circa talia ac si essent optima
x° ethicorum ¶ Prodigi in hiis honoribus
delectacionibus corporalibus vnde
quas sunt pugne et contenciones ibidem
(Ibidem) circa divitias ¶ Cum circa divici
as honores delectaciones corporales
plus habundant magis largiuntur
et indulgent sine concupiis et
vlt alijs passionibus pravis ibidem
¶ Virtuosus contempnit honores et
dignitates propter aliud ibidem ¶ Homines
dissident et homines non solum propter
inequalitatem diviciarum sed etiam ho
norum 2° politicorum ¶ Populares homines
discordant propter inequalitatem pas
sionis generosi et propter inequalitatem
honoris ibidem ¶ Homines maxime
iniurantur propter excellencias divi
ciarum et honorum acquirendarum non
propter necessaria acquirenda ibidem ¶ Ma
ior pars iniusticiarum que in civi
tate accidunt ex voluntate hom
inum propter amorem honoris et pecunie
ibidem ¶ Nullus principari querit
non existens amator honoris ibidem
¶ Ille primo et maxime est civis qui
participat honoribus attingens
ad principatum 3° politicorum ¶ Cum non
participat honoribus in civitate
sicud advena est ibidem ¶ Principa
tus dicitur esse honoribus ibidem
¶ Inaccionibus civitatis secundum ex
cessum velocitatis est distribucio
honoris quia ille qui est velocior et a
gilior plus recipit de honore
3° politicorum ¶ Iustum est equales secundum
virtute et disposicionem naturalem habere

equales honores dignitates ibidem
¶ Parvi honores possunt dari ad
tempus longum sed magni ad tempus bre
ve v^to politicorum ¶ Habens in policia
honores sine commensuracione ad
alios cives auferendi sunt ab eo
non simul sed gradatim ibidem ¶ Liter
desiderat magnitudine honoris
tyrannus divitias v^to politicorum ¶ Aliquando
fit insurrexio propter honore princi
patus habendum et talis in
surrexio maxime fit adinvabz ex
citus ibidem ¶ Agricole magis
appetunt lucrum quam honore ibidem
¶ Acciones que sunt circa divicias et
honores sunt simpliciter eligibiles
et secundum se vere bonum habent vij politicorum
¶ Acciones que sunt circa divicias et
honores sunt quedam disposiciones
ad bonum et generaciones bonorum
ibidem ¶ Parturire filios est quidem
honor vij° politicorum ¶ Partes felicita
tis sunt nobilitas gloria honor bo
na fortuna et cetera primo rethoricorum
¶ Honor sumitur et redditur ex aliquo
arduo et propter aliquid arduum sig
num est quod nos honoramus quasdam
certas personas quas videmus certas
offendi nobis vel ad divicias aut
ad aliquid aliorum bonorum ibidem ¶ Mul
ti propter ea que sunt parva ex se
adipiscuntur honores que tamen re
spective secundum respectu loci vel temporis
possunt esse ardua ibidem ¶ Honor
est benefactive operacionis signum
quia ex hoc aliquos honoramus quia
nobis benefecerunt quod id est honor est
per quod honoratus ostendit se opina
ri quod honoratus sit benefactivus vel
quod iste quem honorat sit benefac
tivus opinionem id est quod habeat volun
tatem benefaciendi ibidem ¶ Cetera

Partes honoris sunt sacrificia a
quibus antiquitus tam excellentibus ho
minibus sacrificia offerebantur. re
cordationes in metris quia aliquis potest
commendari metrice et sine metris
¶ Constructio templi que antiquitus
fiebant principes ac si essent dii
¶ Antiquum primordia sedis ut quia aliquis
ponitur in sede prima. ubi antiqui
et sollempnes persone poni consueve
nerunt ¶ Constructio monumenti
cum virginibus quia alicui construitur mo
numentum precios(um) ¶ Et virgines quia de
pinguntur sicut vel sicut alimenta pre(m)pli
ta. quia ad honorem pertinet quod alicui vmat
de quibus bonis ¶ Et que barba
ri fecerunt sunt honorifica sicut
adorationes quia suos principes a
dorabant ¶ Et choses id est admira
tiones quia admirabantur videndo e
os ut si viderunt aliquem magnificum
et divinum quod forte contingebat quando
princeps eorum per multum tempus se oc
cultabat ¶ Et dona sunt honori
fica que sunt speciosa apud sin
gulos ibidem ¶ Nota omnia illa per
tinet ad honorem scilicet sacrificia re
cordationes in metris constructio
templi primordia sedis constructio
monumenti cum virginibus etc. ut supra
¶ Dona pertinet ad honorem et est
signum honoris patet quia avaratores
honoris appetunt ea ibidem ¶ Donum
est signum honoris patet quia amato
res honoris appetunt dona ibidem
¶ Tam amatores pecuniarum quam ho
noris appetunt dona ibidem de domo
¶ Honor gloria sunt bona quia talia
sunt delectabilia et faciunt multorum
bonorum et utriusque ad talia sequuntur
bona quia ut frequenter sequitur
ut in prosperis quam honoratur eveniunt

ea bona in quibus honoratur
primo rethoricorum ¶ Honor inquit est ex
conveniente quam non id est que sibi con
veniunt tamen quamvis mittit vitupera
ri quia agit que non sunt sibi
propria et ei non conveniunt ibidem ¶ Illa
sunt laudabilia in quibus sunt
premia et honor vel ex quibus ta
lia consurgunt eo quia in talibus
videtur esse honestas ibidem ¶ In qui
bus acquiritur honor sunt magis
laudabilia quam in quibus pecunia
eo est. et honor est maximum bonorum
ibidem ¶ Homines solum patiuntur et
agonisant pro illis que sunt
dominio bonorum et que sunt ad
gloriam honorem et laudem ibidem
¶ Victoria et honor sunt de genere
honestorum et laudabilium ibidem
¶ Dequanto aliquid est maius bonum
de tanto illi asscribitur maior honor
ibidem ¶ Honor et complacentia pote
tibus sunt delectabilia eo quia
fit fantasia unicuique cum hono
ratur et sibi apparet quod sit talis
qualis dicatur et quod sit studiosus
cum debetur honor ibidem ¶ Honor
et applausio vicinorum est magis de
lectabilis quam non vicinorum et
vicini sunt qui sunt prope et
non longe et qui sunt similes quam sani
et noti et cives existentes et non fu
ture adventitii et prudentes
et non insensati et multa et non
pauca ibidem ¶ Homo non curat
de honore illorum quos parvipen
dit aut de opinione ipsorum ut
puerorum et bestiarum etc. ut in plu
ribus homines sunt amatores eorum
quia in honore eorum opera commendantur
et quia quamvis diligit suum et delec
tatur in eis ibidem ¶ Similiter illa

que habent se secundum excessum virtu
tis et malitie homines merentur ob
probria laudes et inhonoratio
nes laudes et dona etc. ut gratiam
habere id est gratiosum esse ei qui bene
fecit et econtra benefacere ei qui benefecit
et auxiliatum esse animas ibidem
¶ Ille est dehonoratus et nullum habens
honorem quem reputat in nullo dignum
neque mali neque boni 2o rethoricorum //
¶ Causa parvipensionis ex parte parvipendere
parvipense est dehonoratio quia
quod propter hoc aliquis parvipenditur quia
non honoratur ibidem ¶ Homines diligunt
eos ad quos sunt in amore honoris
id est a quibus amant honorari ibidem // Ho
nor est delectabilissimorum unum inter
bona exteriora et quo ad effectum 2o
rethoricorum ¶ Homines sunt in amore ho
noris ad similes quia quibus amant
honorari a similibus ibidem // ¶ Non simi
libus est dignus quotienscumque honore
sed est quedam comparatio inter honorantem
et honoratum ut pulchritudo armorum
non convenit iusto id est religioso sed
forti nec nuptie non divites id est sol
lempnes non competunt impudicitate
sed generoso 4to rethoricorum ¶ Hiis quibus
adipiscitur honorem non sibi con
gruunt hoc est vitiabile sicud non
congruunt pulchritudo armorum reli
gioso sed forti nec nuptie sollemp
nes congruunt impudicitati ibidem ¶ Ama
tores honoris sunt nemezetica
et maxime si sunt tales amatores

¶ Divicie honor potentia gloria conferunt
aliquo quandam iocunditatem Boecius de consolatione
philosophie libro 3o prosa 2a ¶ Omnis mortalium
intentio ferre laborat adipisci
honorem ibidem // ¶ Non possumus
ob honores iudicare homines dignos
reverentia quos iudicamus indignos
ipsis honoribus Boecius de consolatione philosophie libro 3o pro
sa 4a // ¶ Omnis sapiens est dignus
honore et reverentia ibidem ¶ Unus
quisque gravius fert si bono sibi debito et
honore privato privetur etiam si mul
ta alia bona accepit 2o politicorum ¶ Nic
hil est maius propter mulieris quam
societas viri adipiscatur et honor fi
delis ibidem // ¶ Omnis appetitur honor
6o topicorum etc. secundum dictum honorabile

Honorabile

(Unumquodque est prius et causa honorum est quod honorabile et divinum primo ethicorum ¶ Omne supex
cellens in bono est magis honorabile
10o ethicorum ¶ Speculatio secundum se ipsam
est honorabilis 10o ethicorum ¶ Liberali
tas est honorabilis primo rethoricorum quia
est liberalitas ¶ Bona honorabilia
dicuntur bona superflua et in quibus
dicuntur homines desistere ibidem ¶ Que
conveniunt aliorum secundum genus et po
tentia sunt magis honorabilia
quam alia ibidem ¶ Bona honorabilia
sunt zelabilia bona et ideo virtu
tes sunt zelabiles 2o rethoricorum
¶ Illi sunt zelativi quos alii digni
ficant et quorum progenitores et cog
nati aut familiares aut genus
aut civitas honorabiles reddit ibidem

¶ Fortitudo sapientia principatus dicuntur
bona honorabilia et que sunt a(d) iis
prestanda ibidem ¶ Valde honorabiles
persone et valde ingloriose id est sine
honore existentes de facili iniustifi
cant primo rethorice ¶ Amicitia per se est de
numero honorabilium et laudabilium 2°
topicorum ¶ Divitie non sunt per se de numero
honorabilium et laudabilium ibidem
¶ Honorabile propter se est quod eligitur
simpliciter debet sequi aliud 2° topicorum

Honor ¶ Homines querunt
honorari a prudentibus quia tales
sunt vere iudicii et sciunt quos hono
rare oportet primo rethorice ¶ Homines querunt
honorari a notis quia tales melius
possunt de ipsis iudicare ibidem ¶ Homines
querunt honorari propter virtutem quia
de quo ¶ Legislatores honorant
bona facientes 2° ethicorum ¶ Apud ci
vitates apud quas timidi vitupe
rantur et inhonorantur et fortes ho
norantur videntur esse viri for
tissimi quia secundum fortitudinem politi
cam 3° ethicorum ¶ Ubi fortis ubi fortis
honoratur ibidem ¶ Multi honorantur
a quibusdam propter eorum divitias
et potentatus ibidem ¶ Secundum veritatem
solus virtuosus est honorandus quia
eo quod honor est premium virtutis ibidem
¶ Velle honorari a personis medio
cribus est honorosum ibidem quia ... me
diocres ¶ Honorari multi appetunt
... quod honor est quoddam signum
manifestans bonitatem eius qui
honoratur et quia unusquisque amatur in quan
tum bonum existens vel apparens igitur
quilibet appetit honorari sicut ap
petit esse bonum viii° ethicorum ¶ Multi
gaudent honorari ab hiis qui sunt
in potestate constituti non propter ipsum
honorem sed propter spem alicuius

emolumenti consequendi quia estimant
a talibus potentibus adipisci aliquid
quo indigent ibidem ¶ Multi
appetunt honorari a virtuosis et
scientibus eo quod per hoc opinio
quam ipsi met vel alii de eorum bonita
te habent firmetur ibidem ¶ Amari
est melius quam honorari ibidem de eo
de amore ¶ Propter excessum pr(incipis)
ad filium respectu regis ad subdi
tos tunc ipsi putentur magis hono
rari id est magis sunt digni ut ho
norentur a filiis quam reges a sub
ditis viii° ethicorum ¶ Non enim ho
norantur in civitatibus recte dis
positis qui nullum bonum tribuunt ci
vitati aut rei publice ibidem ¶ Non
contingit eundem simul de bonis qui
bus honorari excellere et dita
ri ibidem ¶ Dii maxime honorant
illos qui vacant bonis intellec
tualibus et ipsis maxime benefaci
unt x° ethicorum ¶ Liberos oportet maxime
honorari 3° politice ¶ Apud quosdam
nobiles et generosi honorabi
liores sunt aliis et ingenui hono
rantur ibidem ¶ Cum honorantur iniuste
scilicet qui honorantur secundum dignitatem et
non iniuste qui honorantur propter digni
tatem v° politice ¶ Oportet principes
bonos honorare et eis inter homines
distribuere supplicia aut non debet
distribui per se ibidem ¶ Deos de
cet honorari omnibus vii° politice
¶ Iuste illi honorantur qui maxima
beneficia prestiterunt et que per bene
facere que nobis profuit ad salutem
primo rethorice ¶ Illi maxime et iuste
honorantur qui beneficium prestiterunt
et non solum illi sed etiam qui possunt
dare beneficium ut frequenter sequitur
quod in ipsis qui honorantur existunt

ea bona in quibus honorantur
ibidem. Homines maxime honorant for
tes et iustos ibidem. Causa ire max
ime tunc augmentatur contra quibus non
honoratur ab illis in quibus putant
se debere pati bene ut sunt ille
quibus benefecit aut facit aut
ipse aut aliquis suorum aut prius vo
luit vel aut volitum fuit quod tales
Bustiani 2° rethorice. Item dehono
rat alium parvipendit eum ibidem.
Non honorare facit ad quim me
liam et est causa ire et irascibilis
unde Achilles dicebat dehono
ravit me quia iratus erat contra ipsum
quem non honorabam ibidem. Homines
potentes et excellentes credunt
quod sit conveniens ipsos vilipendi
et habere in magno pondere a
minoribus secundum genus secundum pote
statem et ulterius in quo excedunt eos mul
tum et si ab eis non honorantur irascuntur
ut dives credit pauperem
in pecuniis et rethoricus rhetoricam
et princeps pauperem ibidem. Homines
irascuntur hiis qui contempnunt
honorare eos aut curare de eis si
utique non sic se habeant ibidem.
ro de navigatore. Illi sunt invidi
qui honorantur magno excellen
ter et maxime si honorantur in sa
pientia aut in felicitate 2° rethorice vo
de invidus. Opinati sapientes
amat honorari in sapientia ibidem.
Omnes honorant sapientes secundum
Alkimadam in illo in quo sapientes
sunt ut parvus illi gentes honora
verunt Archilochum illum sapientem
et non obstante quod ille sapiens
erat blasphemus et Chii honora
verunt Homerum non existente civem

et Mitileni honoraverunt Soph
on mulierem et Lacedemonii Chilo
nem quamvis ipsi minime diligerent sa
pientiam et Ytalia honoraverunt
Pitagoram et Lapsaceni sepelierunt
Anaxagoram existente cive et
Atheniensses honoraverunt Solonem
2° rethorice. Borgyas ille poeta in
oratione olympiaca id est in oratione quam fecit
de ludo olympio ait fieri Greci
vituperabiles esse quia virtutes torna
tionis honorastis sed hiis qui bene
sapiunt nullum premium fecistis quod sol
liciti enim erant quo honorifica
bantur et bene ludentes in monte O
lympio qui habebant corpus dis
positum et non sapientes 3° rethorice.
Homines honorant benefactores et
bonos id est eos quibus est bonorum
copia 2° rethorice. Homines honorant
et diligunt liberales et fortes ibidem.
Honor agricola pro terra colenda
maxime honoratur nullus honorat di
vitias propter se sed propter aliud 3°
topicorum. Amicitia honoratur propter se
si nichil aliud ab ea deberemus
consequi ibidem. Eligibilius est quod est
magis honorandum propter se quam quod
est minus honorandum propter se 3° topicorum.

Horrea. Yconomus debet sibi
acquirere bonam dispositionem horrei et
eius repletionem frumentis et adiunc
tionem vini. Dispositio horrei et
repletio eius non est in dispositio
nibus promptioribus id est cotidianis
quia talis dispositio et repletio hor
rei non fit ut semper sed ut raro id est non
est dispositio horrei una inter dis
positiones promptiores id est faciliter
sine magna deliberatione consuetabi
les et perfectibiles vel sic id est non

necessarijs uel parum valibȝ ul
sic dispositio horrei non ē indispo
sitionibus boibus qr inter oīa
dispendia horreū non ē nīe cure
uel sic repletio horrei non ē de
disponedis valibus ibid ¶ Optȝ
eni singula respice ad horreū
ꝛ oīa ad ipm ordinari ꝛc̄ sequitur

Horribilis ¶ Timedi sunt faci
entes horribilia 2º reth ¶ Timedi
sunt qui sunt horribiles sup hijs
qui possut iniusta pati ꝛc. ꝯ timor

Hostis ¶ Punire hostes ē mag
laudabile qm vedicari ꝗ. qr quib dȝ
fate vindictā inimicis ꝛ non debȝ
sine qr redimiatur pmo reth ¶ Re
tribuere vindictā hostibꝰ ꝛ ini
micis ē iustū ꝛ laudabile ibid ꝛc̄

Hostiarius ¶ In magnis pro
nomijs dȝ esse hostiarius ul portu
lanus qr talis vȝ pro salute intro
euntiū ꝛ exeuntiū pmo yco. ꝗ. ꝯ
yconomus ꝛc̄ ¶ Hostiarius malijs opi
bus dȝ esse invalis vim in labo
bus fortitudine requiretibȝ ꝛ debi
lis impedibus ꝛc̄ Sequitur Jam

Humanus ¶ In rebus hu
manis est aliquis finis intetus
pmo eth ꝯ finis ¶ Omnia actiuū
humanorum ē ab finis naliter desidera
ratus ibid ¶ In rebus humanis mlta
sunt finis ibid probatur ꝯ finis
¶ Desiderium humanum naturale non ē va
cuū ꝛ inane ꝗ. ꝯ desiderium ¶ De
lectationes humane sunt sibi inui
cem ꝯtrarie pmo eth ¶ Humana opa
cio est cā singulares circūstancias
3º eth ¶ Operationes hoīs que ve
niunt ab ira ꝛ ꝯcupia sunt humane
ibidem ¶ Insensibilitas in delec
tando non est humana pba ꝯ

insensibilitas ¶ Magis humanū
est homini punire sibi iniuriam
sibi illatā qm condonare ipam
ibid ¶ Ludus ꝛ requies sunt necia
in vita humana ibid ¶ Omni rei in
tatem mensura omni ꝯmutabiliū
est humana indigentia vᵗᵒ eth ꝛc̄
¶ Numisma ex sui natura non ē men
sura rerum sȝ lege ꝛ humana potest
hoc statuere ibid ¶ Numisma
ē rerum mensure non ex sui natura
sȝ ꝯ lege ꝛ statuto humano ibid
¶ Indigentia humana ē mensura
ꝯmutabiliū ibid ꝯ indigentia
¶ Indigentia humana ꝛ natāts qr oīa
ꝯmutabilia sicut ex eis quedam
mensura rerum sm veritatem id
¶ Justū politicū dicitur quedam ꝯmunicatio
vite ꝛ ꝯuersationis humane que
ordinatur ad hoc qr sit per se suffi
ciens omnium eorum que ptinet ad vi
tam humanam vᵗᵒ eth ¶ Maior ē
diuersitas in actibȝ humanis ꝛ vo
luntarijs in quibȝ ꝯsistit iustitia
quam corporaliū ꝯplexionū in qbȝ
fundatur sanitas ibid ¶ Justitia
est bonū humanū id ꝯ iustitia
¶ Proportionaliter ꝛ iuste alteri
ꝯvenire in bonis exterioribȝ ē bonū
humanū ¶ Causa operabiliū humanorum
ꝯfestim ex sua natura defectū variabi
litatis includit vᵗᵒ eth ¶ In oi
bus studijs humanis in quibus
homines per sciam practicam operantur
neqȝ plura neqȝ pauciora vȝ
facere aut negligere sȝ que medio
modo se hnt ꝛ hec accidenti sunt
pur rta derivabit vjº eth ¶ Bes
tie non ꝯmutant aliquē actū hu
manū id ꝗ. ꝯ bestia ¶ Pru
dentia est habitus operatiuus cum

verra rõe cũ humana bõ ibid. ¶ Pru
deñ est circa bona humana et vti
lia ibid. ¶ Anime nutritiue no est
aliqua virtus moralis que re
quiritur ad opatoz humanaz pbat
ꝯ virtus moralis ¶ Virtus hu
mana et malicia sunt ꝯpa hoĩ
vijᵒ ethĩ ¶ Virtus eroyca ẽ ali
qd honorabilius virtute humana
ibid ¶ Bestialitas est qddaz aliud
genus amalicia humana ibidem
Malicia que est fm̃ humanũ mo
diatur malicia fm̃ r et iijs ꝯ
malicia ¶ Si quis sup saturita
tem se replet cibo ꝛc̃ ut supra
vᵗᵒ ethĩ // Bestialitas est terri
bilior quã malicia humana ibid
¶ Amicicia ẽ maxĩe nẽctĩa ad vitã
humanã viijᵒ ethĩ ¶ Voces que
sũt actiones et passiones humanas
non possũt hr̃e aliq̃ certitud et
determinatu ixᵒ ethĩ ꝯ certitudo
¶ Delectacio maxĩe vider appari
generi humano xᵒ ethĩ ¶ In actio
nibus humanis minus credĩ smoibz
quã opatoinbus ibid ¶ In omni
bus que ptinet ad passiones et
opatones humanas hoc videtur
esse vm̃ q apparz virtuoso et stu
dioso ibid ¶ Virtus ẽ mensura
rez humanaꝝ ib ¶ ffelicitas est
finis om̃ actiũ humanoꝝ ibid
¶ Omnis virtus moralis ẽ circa
bona humana ibid ¶ Opatones
virtutũ moraliũ sunt cir̃ res
humanas ibid ¶ Opatio virtut
moralis est humana ibidem
¶ Prudeñ est circa bona humana
ibid ¶ Nãr humana no est pse
sufficiens ad speculandũ sz ad
hoc exsequend oz esse corpus
sanũ et oportz existere cibum

et reliquũ famulatũ xᵒ ethĩ ¶ Dia
que pertinet ad opatonez humanaz
habent liberiaz ꝯteplatoz tñ nãe
est q habeatur exigen̄ cir̃ ea pᵒ
pol ¶ Nm̃ dicitur de actibz humaĩs
vlr tñ decipiunt sepos q̃ quia
non pñt plene venire ad utilitate
ibid ¶ Tota quersatio et vita huã
dividitᵣ in bacacioz et non vacatoz
et in exercicium belli et pacis q̃ i in exer
citiũ virtutũ moraliũ et ꝯtempla
tiuaꝝ vijᵒ pol ¶ Humana nã mul
tipliciter est ancilla i serna q̃
q̃r in multis neccitatibz in corpe et in aĩa
est subiecta ibid ¶ Aĩa indiget
sensibus instrumentis et organis
ibid ¶ Septem sũt cause actiũ
humanoꝝ fortuna violen̄ cir̃ pmo
rethĩ ꝯ ca ¶ Habitus diuersi nõ
sunt sufficientes cãe actiũ huã
noꝝ probat ꝯ habitus ¶ Diuersi
tas habituũ etatũ et statuũ ꝛc̃ nõ
sunt cause directe et immeᵗᵉ ac
tiuũ humanoꝝ ibid q̃ ꝯ habitus
¶ Vltra septem cãs actiũ humanoꝝ
scz fortunaz violenciaz ꝛc̃ non
oz pone alias cãs scz diuicias ꝯu
ncitute ꝛc̃ ꝯ ca ꝛc̃ de hoc plene
opatio ꝯunẽ cir̃ Sequitur humilis

Humilis | cãs | citus | lio

¶ Deprecantes videntur humiliores
quibz deprecantur et excusantes
apud quos se excusant 2ᵒ rethĩ
¶ Ad humiliatos cessat ira huius sigᵐ
est q canes non mordent eos
qui sedent vl qui iacent ibidem
¶ Hoĩes sunt mites hijs qui se hu
liant ad se ipos et nõ contradicen
tibus eis eo q talos non videntur
ꝯtẽri in mores a timet timens
aut nullũ ꝑpendit ꝛc̃ ¶ Sequitur

Iactancia et yronia sunt extrema veritatis 4o ethicorum. Affectatio qua aliquis loquitur et facit aliter quam intendit et fingit de se maiora quam sunt illa dicitur iactantia ibidem. Virtus opposita iactantie est secundum eandem materiam cum affabilitate 4o ethicorum. Virtus opposita iactantie est innominata pro nomine ibidem. Condicio medii habitus inter iactanciam et yroniam est quod sit verax in vita et sermone ibidem. Extremi cum sermones horum dicuntur iactantia ibidem. Veritas est laudabilis iactancia et yronia vituperabilis ibidem probatur quod vituperabilis. Tam iactantia quam yronia sunt habitus mediates 4o ethicorum quod medacium. Vicium iactantie tripliciter committitur primo cum aliquis fingit de se maiora nullius alterius gratia nisi quia in hoc delectatur in mendacio. 2o quando aliquis fingit de se maiora et hoc propter appetitum glorie et honoris. 3o quando aliquis fingit de se maiora gratia lucri 4o ethicorum.
Item in cultu exteriori fingit et pretendit minus humilia talis fictio quandoque procedit ex iactantia quod dum per vilitatem habitus quem pretendunt nituntur occulte se ostendere meliores aliis ut lacedemonii qui per sordidam vestem et austeritatem quam portabant de se ipsis quandam abstinenciam et moderacionem cum hominibus promittebant ibidem. Tam superhabundantia exterioris cultus quam etiam immoderatus defectus pertinet ad iactanciam quod iniustum putamus quia videtur quamdam homines extollere et premittere ibidem. Iactantia magis opponitur virtuti quam yronia ibidem.
Iactantia est vitium deterius quam yronia probatur quia in ipsis distat a vero quam yronia sed quia maius vicium semper magis virtuti opponitur. Dicere de se magnalia et promittere mirabilia et aliena facta narrare quasi ipsa usurpando sibi laudes aliorum hec sunt circa iactantiam 2o rethoricorum. Iactantia bonorum operum minuit virtutem bonorum de quo per li primo pro quarta et Bequincus [?] ibidem.
Iactator dicitur qui disponitur per iactantiam 2o rethoricorum. Proprium iactatoris est quod sit simulativus aliquorum gloriosorum id est quod simulat sibi inesse aliqua gloriosa ut quia assimulat sibi inesse illa que non existunt vel assimulat sibi inesse maiora quam sibi insistunt 4o ethicorum. Iactator est qui est simulativus aliquorum gloriosorum et cetera ut supra ibidem. Iactator aliquis facit tale scilicet quod simulat aliqua gloriosa propter aliud puta gloriam vel honorem quidam aliquis non propter aliud sed ideo quia in hoc delectatur ibidem. Iactator est vituperabilis ibidem. Verax est laudabilis iactator et yronicus vituperabilis ibidem. Iactator est plus vituperabilis quam yronicus et causa quia talis plus recedit a medio quia virtus consistit in quadam equalitate sed inequalitate extrema et non aut magis 4o ethicorum. Aliquis non dicitur iactator ideo quia habet facultatem fingendi de se aliqua potentia id est arte sicut patet in poetis multa fingentibus utilia et bona sed ideo quia fingit ex electione et eligit et diligit fingere de se maiora quam ei insunt ibidem.

Iactator ex eo aliquis dicitur
quod est taliter dispositus secundum ha-
bitum ut ei placet eligere men-
dacium et fictionem propter se ibidem
Yrones sunt minus vituperabiles
quam iactatores probatur ibidem yron
Yrones dicentes minus de seipsis
quam est in re sunt graciosiores
secundum mores quam iactatores i. magis
preciati vel honorosi ibidem Iacta-
tor est deterior quam yron ibidem
Divites sunt iactatores et inhesita-
tores aliorum 2° rethoricorum ubi de divites

Iactancia | Iactatio | Qui iactat se
causa glorie illa fingit sibi in esse
illa que pertinent ad gloriam et felicita-
tem sicut sunt opera virtuosa vel no-
bilitas divicie et huiusmodi 4° ethicorum Qui
iactant se causa lucri fingunt sibi
inesse talia in quibus delectantur
aliqui sicut blandicia et sciencia ibidem

Idem | Est bonum uni et civi-
tati quod esse virtutibus perfectum
secundum philosophum primo ethicorum Idem est finis
omnium actionum humanorum ibidem Simul
et excellentes dicunt bene vivere
et bene operari idem quod felicem esse ibidem
In omnibus artibus idem est opus
alicuius artificis accepti in genere
et opus illius si sit bonum et studi-
osus dummodo ad potenciam operativam
sit apposita ad habundanciam secundum
virtutem ad opus quod ibidem opus
Non est idem modus certitudi-
nis in omnibus scienciis acquirendus
ibidem Idem obedit et non obedit
ut appetitus sensitivus in quantum
adversatur rationi non obedit sed
corpori quod per rationem contradicit sequitur
quod in quantum rationis adipsum pertingat
et quod participat eius sile acquiescere et obe-
dire primo ethicorum Felicitas et bona
fortuna non sunt idem nec felicitas
et virtus sunt idem ibidem Electio non
est idem quod certabiliter quod voluntarium
3° ethicorum probatur ibidem electio Non est
idem opinari optima et eligere optima
ibidem Consiliabile et eligibile
sunt idem 3° ethicorum quod ibidem consilia-
bile Idem est dicere hominem non
esse principium suarum operacionum sed
est prius dicere non esse principium fi-
liorum filiorum ibidem Idem est obiectum
timoris et audacie 3° ethicorum Non
omnibus est idem terribile ibidem ibidem ter-
ribile Non omnia omnibus sunt
concupiscibilia et desiderabilia ibidem
Non idem congruit in nupciis
et operacionibus exhibere diis et
hominibus ibidem Non idem congruit
templo et sepulcro construendo
ibidem Non est simpliciter magnum
et magnum in genere tali ibidem In-
equale et plus non sunt idem
probatur omne iniustum quod habet se ut
plus est inequale non autem omne
inequale est plus 5° ethicorum In-
iustum inequale illegale non sunt
idem probatur omne iniustum et ine-
quale est illegale sed non omne il-
legale est inequale ibidem Non
est idem aliquem esse virum bonum
et civem bonum ibidem Idem dicitur
esse medium iustum et equale ibidem
Idem dignitatem distribucionis
secundum iusticiam distributivam non
omnes penes idem attendunt
ibidem ibidem iusticia Iustum dominativum
et privatum non est idem iustis que
dicuntur iusta simpliciter et politica sed est
quoddam simile huiusmodi 5° ethicorum Non
est idem facere iniustum et aliter

et facere in iniustu fortiter ibidem
¶ Non est idem pati iniustu in malo
et fortiter ibidem ¶ Non sunt idem
iniustu facere et iniustu pati ibidem
eo quod in iniustitia ¶ Epycikes et equum
iustum sunt idem quod naturale iustum
v° ethicorum ¶ Ratiocinari et consiliari idem
sunt respectu operabilium probatur secundum
libro consilium nominat quandam inquisitionem
sicut et ratiocinatio et sicut consilium fit
tantum circa contingentia et variabilia sic et
ratiocinatio vi° ethicorum ¶ Albedo semper
est idem in omnibus coloratis et
in omnibus figuris ibidem ¶ Po
litica et prudentia sunt unus et idem
habitus ibidem quere prudentia ¶ Si
nesis et prudentia sunt circa idem obiec
tum scilicet consiliabile ibidem ¶ Gnome
sinesis prudentia intellectus in
idem tendunt scilicet subiectum ibidem
probatur quod prudentia ¶ Prudentia
non est idem cum potentia democritica
vi° ethicorum ¶ Secundum socratem idem homo
non est optime natus ad virtutem
ibidem ¶ Continentia et incontinentia
non sunt eadem ¶ Habitus virtuti
et malitie nec etiam sunt genere
diversa vii° ethicorum ¶ Continentem et
temperatum et incontinentem et intemperatum in
idem ponimus quere quantum ad obiectum
et subiectum ibidem ¶ Incontinentia
et intemperantia non sunt omnino idem ibidem
¶ Antiquitus estimabat opinione eo
idem quod generatio non autem est idem
secundum alterum ibidem quere quod operatio ¶
¶ Propter hoc quod felicitas indiget
bona fortuna tunc quibusdam videtur
quod bona fortuna sit idem felicita
ti ibidem ¶ Bona fortuna non est
idem felicitati probatur quod fortuna
ibidem ¶ Nichil idem est semper

homini delectabile vii° ethicorum probatur
quod delectabile ¶ Nature composite
ex diversis non semper unum et idem
est delectabile ibidem ¶ Stoyci
existimabant eosdem esse vi
ros bonos et amicos viii° ethicorum
¶ Non semper unum et idem est utile
sed secundum diversos status variatur
ibidem ¶ Potentibus non sunt idem
amici delectabiles et utiles ibidem
¶ Non est idem iustum et iustitia inter
patrem et filium et inter fratres et
inter conmunitores et coetaneos et inter
amicos quia quasi aliud est debitum unum
exhibere ab alio secundum aliam et
aliam quantitatem ibidem ¶ Amicitia
patris ad filium vel regis ad sub
ditum non est idem iustum ex utraque
parte sibi mutuo rependere viii°
ethicorum quere quod amicitia ¶ Proverbia
liter dicitur quod fratres sunt idem secundum sangui
nem et secundum radicem et talia idem
¶ Sanguinibus parentum et radix tam
parentele sunt idem aliqualiter ea
incipiens filijs parentibus divisis idem
¶ Non idem iustum videtur esse ob
servandum ad amicum et ad extraneum
et ad ethayricum et condiscipulum
ibidem ¶ Impossibile est aliquem
simul in actu secundum idem delectari
et tristari ix° ethicorum quod impossibile
Similiter dum est eadem dispositio
facientis et patientis tunc dum manet
idem effectus x° ethicorum ¶ Actio
et passio manentibus in eadem dis
positione manet idem effectus ibidem
¶ Delectatio non est idem quod mens
vel sensus ibidem quere quod delecta
tio ¶ Quibusdam videtur quod delec
tatio et operatio sunt idem propter hoc
quod non contingit delectationem

separari ab opatone qd est sm
ingneiens ibid // Non idem
videtur calidu debili z sup tale
facti z bn se habenti g qz illi no
videtur calidu insi qz sm vi
tatem excellit mediu cplexiois
debili aut z super tale facto ca
moditus calor videtur vstiuus
sm al ibid // Non omnibus
febricitantibz cvenit idem x°
eth // Maias leges congregare
non est idem qz legem ponere
ul legem potiu az tradere ibid
proba² qz lex // Recolligere p
dicatoz vaios intellectus z cceptiones
principiu non est id cu
eo qz est posse recte iudicare de
illis qz hoc est maxi m z diffi
ciliu sm fatale ibid // Civitas
politica z ciuitas idem sut pmo
pol // Idem expedit parti et
toti g scz qz pars cciat² a toto
ibid // Idem expedit corpi et
aie g ut corpus regi² ab aia
ibid // Non omis principatus sut
idem qz dispoticus e suoz sm
nāz politicus liberoz z cq liud
ibid // Non e idem delectabile
vtriusqz sm nāz sz aliud z aliud
pmo pol // Melius e ciuitati si
est possibile qz idem semp pri
cipetur z° pol // Fluuij z fontes
dur esse idem sm succesione
z° pol // Multoz est idem finis
ut remigatoz gubernatoz pro
rarij finis est salus nauigati
oni ibid // Ciuitates bn ordia
te idem e vbi bonus ciuis studi
osus in ordinate non ibid // Sm
nāz idem cpetit dno z suo z°
pol g qz dus // Policiouma z
politia idem sut ibid g qz
politia // Non est idem iustu
in principatu politico z dispotico id
// Non est possibile qz idem al sm
spem habz plures ventres sm
spem dentes aut plures aures
z° pol // In sola aristocratia id
est optimus vir z optimus ciuis sm
in alijs sm quid ibid // Non est
idem iustu sm vnamqz politia
v° pol // Monarchiaz z politiaz
sunt idem fines scz magnitudo di
uitiaz z honoris id // In princi
pato politico principans z subiec
tu sunt aliquo mo idem aliquo
diuersa vij° pol // Vita actiua
z politica sunt idem vij° polit
// Vita cteplatiua z absoluta z phi
sica sunt idem vij° pol // Idem
est finis om hom sigillatim et
totius ciuitatis ibid // Idem est
vltimus finis om actionu optimi
viri z optime politie id // Idem
est causa oppositoz g sicud robor
sanitas etc sicut bn vti² eis psut
si male vtent pmo reth // Nō
ratoz quare no sit idem appeti9
ibid qz appeto // Inbidere z ne
mezare non sunt idem sz diuersa
z° reth pba² qz inbidia // Idem
negotiu possu9 proferre lauda
biliter z vituperabilit ut si aliquis
sic pauper petat possumus illaz
petitoz proferre laudabilit et
vituperabilit ut dicendo petens
ascendit z descendit g ascendit
si aliqs artifex descendit qz se hu
liat petendo exem sm si aliquis
insistat ecclie tractando nāa
ecclie pt nobilaretur picter z lau
dabiliter t pir si diceret accensor
lampadu pulcre si diceret
tractator sacroz z diuoz z m

ex^m p[re]dones non nom[in]at se fures
s[ed] acq[ui]sitores q[ui]a hoc nome[n] acq[ui]si/
tor est laudabil[is] q[uonia]m hoc no[n] fur
etia[m] possum[us] dicere eu[m] in insta
fatiente [et] putante s[ed] p[ri]mu[m] e[st] lau/
dabil[is] q[uonia]m [et]c 3° rethi[coru]m ¶ Idem
p[otes]t magis pulchre [et] m[inus] pulchre
no[m]i[n]ari ut si aliquis no[m]i[n]etur odori/
ferus adhuc m[inus] pulchre no[m]i[n]a/
retur si diceretur floridus [et] m[inus]
pulchre rubicundus ibid[em] ¶ S[ecundu]m
arch[itect]a[m] idem sunt arbiter et
altare q[ui]a i[n]iuria[m] passi [con]queru[n]t[ur]
deo aut p[ri]ncipi [et] arbiteru[m] i[d est] rex
altare i[d est] deus q[ui] ponitur sup[er] al/
tare illa sunt quodamo[do] idem s[ed]
rex per eu[m] arbitru[m] regitur ciui/
tas [et] deus q[ui] in altari colit[ur] ideo
sunt idem q[ui]a eodem mo[do] [et] pari mo[do]
patientes iniustu[m] refugiunt ta[m]
ad altare q[uonia]m ad arbitru[m] q[uonia]m
i[n]iuria[m] passi [con]queru[n]tur deo aut
p[ri]ncipi 2° rethi[coru]m ¶ Idem sunt suffi/
cien[tia] poten[tia] dignitas bo[ecius] de [con]s[olatione] p[h]i[losophie] li/
2° p[ro]s[a] ix^a [et]c ¶ Sequi[tur] de ignob[ili]

Ignobilis ¶ Non om[n]is felix
est q[ui] est ignobil[is] p[ri]mo ethi[corum] q[uia]
n[on] felix ¶ Virtus [et] malicia de/
t[er]minant sibi s[er]uos [et] liberos nobi/
les [et] ignobiles p[ri]mo pol[itice] ¶ Vir/
tuosi [et] nobiles dedignant[ur] recipe[re]
equale[m] cu[m] ignobilib[us] [et] viciosis
2° pol[itice] ¶ Propter equalitatem remu/
neratonis virtuosi [et] nobiles
in ordine ad ignobiles ut freque[n]/
ter sunt molesti alijs [et] mouent
sedicones ibid[em] ¶ Ignobilis n[ecess]e
est nisi q[ui] est subiectus vicijs
bo[ecius] de [con]s[olatione] p[h]i[losophie] li 3° p[ro]s[a] vi ¶ Igno/
bilis n[ecess]e est nisi q[ui] deserit p[ro]p[r]iu[m]
su[u]m ortu[m] s[cilicet] deu[m] ibid[em] [et]c

Ignorantia ¶ Consti/
tuit ignorantia[m] a[n]i[m]atur
h[om]i[n]es sacientes p[ri]mo ethi[corum] ¶ Non
om[n]e q[uo]d q[ui]s facit s[ecundu]m ignora/
ntia[m] est inuolutariu[m] 3° ethi[corum]
p[ro]ba[tur] [et] inuolutariu[m] ¶ Non
om[n]e q[uo]d fit p[ro]pter ignorantia[m]
illo mo[do] q[uo]d ignoran[tia] est eo ca[usa]
e[st] inuolutariu[m] eo q[uo]d voluntas
nullu[m] actu[m] h[abe]t respectu[m] illi[us] cu[m]
sit penit[us] ignotu[m] ib[idem] ¶ Illud
solu[m] ex ignoran[tia] factu[m] erat
inuolutariu[m] q[uo]d postq[uam] [con]gnitu[m]
fuit inducat tristicia[m] [et] penitu/
dine[m] eo p[ro]pter renitentia[m] volu/
tatis ad ip[su]m ibid[em] ¶ Illud d[icitu]r
inuolutariu[m] s[ecundu]m ignora[n]tiam
q[uo]d postq[uam] cognitu[m] est inducat
tristicia[m] [et] penitudine[m] eo q[uod]
quo[d] o[mn]is actus causatur ab ob/
iecto s[ed] obiectu[m] voluntatis est
bonu[m] cognitu[m] igitur voluntas
nullu[m] actu[m] p[otes]t habe[re] respectu
illi[us] q[uod] est penitus ignotu[m] ibid[em]
¶ Non om[n]e q[uo]d quis facit igno/
rans facit p[ro]pter ignorantia[m]
p[ro]ba[tur] ebrius iratus op[er]atur
malu[m] ignorans no[n] t[ame]n p[ro]pt[er] igno/
rantia[m] s[ed] p[ro]pter ebrietate[m] uel
ira[m] [et]c^a eo mali mala op[er]ant[ur]
non p[ro]pter ignora[n]tia[m] [et] tame[n]
sunt ignora[n]tes q[ui]a om[n]is malus
ignorans ibid[em] ¶ Ignorantia
[con]comitans actor[um] per q[uam] aliquis
op[er]at[ur] ignorans non ca[usa]t in
voluntariu[m] ibid[em] ¶ Aliud e[st] q[uo]d
ignoran[tia] p[re]cedit acto[rum] [et]c causa/
cius ab eo q[uo]d ab op[er]et[ur] ignorans
[et] q[uo]d ignoran[tia] [con]comite[tur] acto[rum]
et non sit ca[usa] eius ibid[em] ¶ Ira/
tus ul[tra] ebrius non agit p[ro]pter
ignorantia[m] s[ed] p[ro]pter ira[m] uel
ebrietate[m] ibid[em] ¶ Ebrius et

tatus vtrosque eorum operatur non
sciens sed ignorans ignorantia
concomitante ibidem ¶ Ignorantia cuius
quis confert i. quod quilibet tenetur scire
quod vale est et expediens ad bene ope-
randum non causat involuntarium quia
quia talis venit ex sola negligen-
tia eius quia causa talis ignorantie est
in nobis cum quilibet tenetur addi-
scendum ea que oportet homines facere vel vi-
tare et est causa quare mali effi-
ciuntur secundum Eustratium 3o ethicorum ¶ Igno-
rantia que est in electione per quam
aliquis estimat hoc turpe esse
faciendum non est causa involunta-
rii sed peccati quod consistat formaliter in
electione turpis ibidem ¶ Ignorantia u-
niversalis non est causa involuntarii quod
qua universaliter ignorantur que sunt agen-
da et que fugienda sed quod omnis for-
matio sit mala vel saltem ibidem
¶ Ignorantia alicuius circumstantie in
particulari non causat involuntarium quia est
involuntarium ¶ Propter ignorantiam
universalem qua universaliter ignoratur que sunt
agenda et que fugienda quilibet
vituperatur ibidem ¶ Sola igno-
rantia singularis circumstantie causat
involuntarium ibidem ¶ Igno-
rantia que est in singularibus circum-
stantiis causat involuntarium ...
quia operanti per ignorantiam in
istis particularibus circumstantiis conceditur
venia et misericordia propter hoc quod aliquis
homo per ignorantiam omnibus involuntarie
operatur ibidem ¶ Ignorantia
alicuius circumstantie in particulari
causat involuntarium probatur parti-
cularem ignorantiam quibus inest ve-
niam vel misericordiam puta quod ille locus
est stare vel ille vir est pr ...

ibidem ¶ Per ignorantiam alicuius
circumstantie in particulari conceditur
venia et misericordia ibidem ¶ Ignorantia
talibus circumstantiis causat in-
voluntarium quia sepe contingit quod
quis operando aliquam ex dictis
circumstantiis obmittat propter cuius
obmissionem dolet et tristatur quod opera-
tus est et hoc est signum involunta-
rii ibidem ¶ Aliquis quis est causa
sue ignorantie ibidem 3o ethicorum
¶ Ignorantia excusat peccatum vel
ignorantia invincibilis que excu-
sat in toto sed alie non ex toto sed
ex parte i. pro parte ibidem ¶ Non omnis
ignorantia excusat peccatum ut cuius
aliquis est causa ibidem ¶ Ignoran-
tia iuris non excusat vel in foro
contentioso tamen excusat aliqua-
tenus dato magno tempore tamen max-
ime quo adden et etiam 3o ethicorum
¶ Malefactis etiam per ignorantiam
punita a legislatoribus debent esse
talia quod ipsi non sunt causa ibidem
¶ Operationes causate ex ignorantia
cuius ignorantie homo est causa sive
bene vel male sunt in eius potesta-
te ibidem 3o ethicorum ¶ Ignorantia
propter negligentiam non ibidem excu-
sat licet ea que per ignorantiam
sunt puta de suo genere iusta
esse vel iniusta tamen non habent
rationem iustificationis et iniustifica-
tionis probatur secundum Eustratium iniustificatio
est quoddam nocumentum illatum alteri
scienter et voluntarie sed que sunt
per ignorantiam nec sunt scienter
nec voluntarie 5o ethicorum ¶ Varie
ignorantia principalis circumstantie
causat involuntarium 3o ethicorum

Pusillanimitas procedit ex igno
rantia iiii° eth. // Eorum que fiunt per
ignorantiam quedam sunt penitencia
et inopinata quedam non v.to eth.
Iudex per ignorantiam iusti lega
lis male iudicans non facit in
iustum per se loquendo neque iudi
cium ab eo factum est iniustum per se
v.to eth. // Iudicium factum a iudice
male iudicante per ignorantiam
iusti legalis non est iniustum per se
sed est quoddam iniustum ibidem // Qui ars
peccat in arte ex propria voluntate
eligibilior est quam si ex ignorantia
per oppositum est de prudentia vi° eth.
p° de ars // Socrates credebat
quod omne peccatum fieret propter igno
rantiam in vii° eth. de peccato
Incontinentes non peccant per ignoranti
am idem de incontinentes // Crimina ex
cusantur de peccatis tripliciter primo
quia illud fecit preter intencionem 2°
per impotentiam 3° per ignorantiam
3° rethorice ex de excusatione // Eori
lius ut haberet veniam de commissis
excusabat se tripliciter ut quia
preter intencionem factum sunt vel per
impotentiam vel per ignorantiam idem
Tria sunt quibus debetur venia
de commissis scilicet quia est factum preter in
tencionem vel per impotentiam vel per
ignorantiam idem // Litigare de igno
rantia non est utilitas malignitatis
sicud si aliquis litigaret de iusto
vel iniusto 3° rethorice // Scientia et
ignorantia faciunt ad malignita
tem vel ad non malignitatem negocii
et cause ibidem .q. de negocio
litigare de ignorantia vel non
ignorantia vel litigare videlicet

egerit ex electione vel non in iu
dicialibus in illud .q. de litigo //
Error et ignorantia confundit hominem
Bo. de consolatione li 2° pro 3a // Cecitate
ignorantie nichil est debilius Bo.
de consolatione li 4° pro 2a // Ad terrena
cum homines deflexerint mox ca
ligantur nube ignorantie Bo. de
consolatione li 4° pro 2a // Omnis malus
est ignorans 3° eth. // Non con
tingit aliquem scilicet omnes circum
stancias ignorare cum operatur quia
quis non potest ignorare personam scilicet
quis sit operans quia sic igno
raret seipsum sed alias circumstan
tias operans potest bene ignorare
ibidem // Operans sane mentis non
potest ignorare personam scilicet quis sit
operans sed alias circumstancias bene
potest ignorare ut videlicet quis ope
tur sicud illi qui dicunt que non
essent dicenda ut patet quia tales
peccant de hoc inscripcione excu
sando dicunt se non cognovisse quod
talia non essent dicenda nec
revelanda similiter de illo qui emisit
telum et aliquem inter
ficit nescit tamen hoc idem // Impos
sibile est qui est sane mentis
seipsum ignorare idem // Ignorare
seipsum est causa pusillanimitatis
iiii° eth. // Ignorare quod ex opera
tionibus non fiunt consiles habitus
est quasi hominis insensibilis 3°
eth. de habitus // Qui per
insidias iniustum operatur et
per electionem non ignorat se in
iuste agere quia insidiosus con
tumat se iniuste pati illud in
nocere v.to eth. // Nullus illud
eligit quod ignorat primo rethorice

Voluntarium est qd non est ignora
ti et non coactum ibid. ¶ Ignorantia
sui ipsius maxima est causa morbi
hominis bo. de c. q. p. li. primo pro. 6a
¶ Homo se ipsum ignorans est de-
terior bestia bo. de c. q. p. li. 2o p. 4a
Ceteris animalibus se se ignorare
ex natura est hominibus vero ex vicio
venit ibid. ¶ Illud qd ignoratur
non potest desiderari etc. qr voluntas
non querit incognitum bo. de c. q. p.
li. 4to metro 3o ¶ Id non habens
scientiam non videtur ignorare i. ignorantia
illo9 sz nec disponitur tamen ea
non videtur ignorare vi.o top. ¶ Neqz
maniaca neqz pueros dicimus ignorare
tare qr pueri illo tempore nullo modo
sunt dispositi tamen sciam etc. sequitur
Ignotus ¶ Animus hominis
magis afficitur ad notos quam
ad ignotos vij.o pol. ¶ Principa-
tes non debent esse duri ad ig-
notos nisi ad iniustum et maxime
si fuerint actus prius ibid. ¶ Mag-
nanimi non sunt duri et graves
ad ignotos nisi sint in iustitia et principum
ibid. ¶ Non similiter convenit curare
notos et ignotos 4o eth. c. de a-
ffabilitate ¶ Conveniens est similiter con-
tristari notos et ignotos ibid. c. de a-
ffabilitate ¶ Dicta communia et nota sunt
magis persuasibilia quam ignota
3o reth. etc. Sequitur illaudabile
Illaudabile ¶ Qui abscondit
se fortem ad imbecillem et non vult
ire ad aggrediendum difficilia et
horribilia nisi compellatur animosus est
illaudabile 4o eth. etc. Sequitur
Illegale ¶ Omne illegale
iniustum v.to eth. ¶ Iniustum dicitur
illegale et inequale ibid. ¶ Illega-
litas quasi omne iniusticie vel

est quae quasi respectu omnis iniusti-
tie ibid. ¶ Omnis illegalis iniustus
ibid. ¶ Omne inequale est illegale
et non econverso ibid. ¶ Illegittimum et
iniustum et illegale est et non pecca-
bile lege ut unus tirannisat super
alios vij.o pol. ¶ Id est illegale
et illegittimum non est civile et poli-
ticum ibidem etc. Sequitur illiberal
Illiberalis ¶ Superhabundat
in retinendo et deficit in dando
2o eth. et 4to eth. ¶ Illiberalis
nulli prodest sed inquantum deficit
in dando 4o eth. ¶ Illiberalis se ipsum
non amat quia inquantum non audet
frui propriis bonis ibid. ¶ Multa pro-
digi sunt illiberales ibid. ¶ Senec-
tus et omnis impotencia faciunt homines
illiberales to. ex. c. quia quanto homo
fit senior de tanto pluribus subiacet
defectibus et indigenciis sed defectus
et indigencie semper inclinant deside-
rium ad supplendum indigenciam
ibid. ¶ Illiberales qui deficiunt in
datione dicuntur parci et tenaces quia
parci quia parum expendunt tenaces
tes sunt et cum tristicia dantes et mul-
tum retinentes et dicuntur kymynibiles
i. cymini venditores dicti a quodam
excessu tenacitatis eo quod cyminum
quod minimum est modicum ibid. ¶ Demum
liberalium quidam aliena non ap-
petunt nec volunt ablata recipe-
re propter morum moderacionem et
timore turpium quia ideo isti custo-
diunt sua ut non cogantur aliquando
propter penuriam aliquid turpe operari
¶ Alii vero quia abstinent ab accipiendo
aliena quia timent ne oporteat eos redo-
nare sua ibid. ¶ Alii vero sunt

illiberales qui neque volunt dare
neque accipere ibidem ¶ Illiberales
sunt duplices quidam deficiunt in da
do quidam superhabundant in accipi
endo ibidem ¶ Illiberales quidam sunt
habundant in accipiendo undique
i. ex omni causa et omne quottidie possunt
ibidem ¶ Pasci et viventes de meretricio
vel lenonicio opere operationes
illiberales i. turpes et viles ibidem
¶ Usurarij vivunt secundum operationes il
liberales et turpes ibidem ¶ Omnis
turpis lucrator est illiberalis ibidem
¶ Viventes de meretricio et usura sunt
illiberales propter modicum lucrum tur
pitudinis amori apponunt ibidem
¶ Accipientes magna que non oportet et unde
non oportet sicud tyrannus quo depre
dantur sacra et destruunt civita
tes non dicuntur illiberales sed pravi
ciosos iniquum hominibus iniuriam
inferunt vel impios quia qua re
ligionis honorem sunt prophana
tes vel iniustos quia equalitatem
legis sunt transgredientes ibidem
¶ Tyranni civitates desolates et
sacra predantes non sunt illibe
rales sed magis pravi iniusti impij et
iniusti quarto ethicorum ¶ Clatus aleator
et spoliator mortuorum sunt de modo
illiberalium ibidem quia omnes sunt tur
pes lucratores qui sunt illibera
les ibidem ¶ Illiberalis est contrarium prodigalitatis
primo rethoricorum ¶ Senes sunt illibe
rales 2o rethoricorum ubi de sene dicitur
Illiberalitas est defectus
2o ethicorum et 4o ¶ Prodigalitas et illi
beralitas sunt contraria prodigalitatis 4o ethicorum
¶ Vide prodigalitas ¶ Illiberali
tate attribuimus hijs qui magis

student et solliciti sunt circa pecunias
lucrandas quam conservandas quam
oportet ibidem ¶ Prodigalitas et illi
beralitas opposito modo se habent
in dando et accipiendo prodigus illibe
ralis secundum illiberalitatem sed ac
cipit et non dat per oppositum est
de prodigo 4o ethicorum ¶ Prodigali
tas et illiberalitas sunt habun
dancia et defectus ibidem ¶ Prodiga
litas est minus vicium quam illibera
litas ibidem ¶ Illiberalitas est
insanabilis i. difficulter sana
bilis probatur senectus et impotentia
sanant homines illiberales ¶ 2o
quia illiberalitas est magis conna
turalis hominibus sed quod est naturale minus est
sanabile igitur ibidem ¶ Naturalis in
clinacio magis est hominibus ad illibe
ralitatem quam ad prodigalitatem
quia multi magis inveniuntur amato
res pecuniarum quam datores ibidem
¶ Illiberalitas in multum se extendit
scilicet per hoc quod est in multis ibidem
Multi sunt modi illiberalitatis
probatur illiberalitas consistit in duo
bus scilicet in defectu dacionis et in
habundancia accepcionis et aliquibus
non insunt ambo illa sed alterum
illorum ibidem ¶ Duo sunt modi
illiberalitatis unus generales non
sub dividendo unum et sunt isti
primus oppositus 2us similiter oppositus
quando aliquis superhabundat in accipien
do et deficit in dando ¶ Primus
est divisus scilicet quando aliquis deficit in da
do et non superhabundat in accipien
do 2us est qui est econverso quando aliquis habun
dat in accipiendo et deficit in dan
do 4o ethicorum ¶ Illiberalitas in duo tamen
actu consistit scilicet in defectu dacionis

et in superhabundancia acceptionis
ibidem. Illiberalitas quo ad suos
actus non omnibus integre advenit
quia non omnes illiberales in oratis
quia peccant sed quique divisim principaliter
in dimerso scilicet quod quidam illiberales
superhabundant in acceptione quidam
deficiunt in datione et contrarium ibidem. Non
modos speciales illiberalitatis
ut tenacitas parcitas kyminibilitas
ibidem. Illiberalitas magis opponitur
liberalitati quam prodigalitas quia
peyus vicium magis opponitur virtuti
quam minus. Illiberalitas est magis
vicium quam prodigalitas ibidem.
Ratio: illud vicium magis opponitur
virtuti per quod virtus plures et
magis corrumpitur sed liberalitas magis
corrumpitur per illiberalitatem quam
prodigalitatem eo quod homines magis
peccant per illiberalitatem quam per
prodigalitatem ibidem. Homines magis
peccant per illiberalitatem quam per
prodigalitatem. Illiberalitas
est contrarium liberalitati 4° ethicorum.
Illiberalitas sit contra peccunias ibidem.
Bestialitas prohibendum auferre a mortuis
est acquirere lucro et illiberalitate
2° ethicorum. Erubescibile est quod fit
ab illiberalitate sicud expoliatio
pauperes et spoliare mortuos
2° ethicorum ibidem. Erubescentia quoque
solum fit ab illiberalitate vel erubescibile
est quam est potens in petitionibus non auxiliari
impotentes et minus auxiliari eos quam decet vel
velle communicari a pauperibus ibidem.
Potentes in petitionibus non auxiliari
impotentem vel velle auxiliari
a pauperibus vel recipere mutuum ab
alio vel quod ille videbitur impetere
vel repetere mutuum quod mutuat
modis repetere vel laudare vel de-
laudare ut videatur petere omnia
illa sunt signa illiberalitatis ibidem.

Illustris Illi solum sunt illus-
tres qui operantur recte ea que sunt
de numero bonorum optimorum que sunt
operanda in vita humana quia illustres
in gloria et beatitudine insignes
et divites quia illustris secundum albertum
dicitur quasi gloria et honore coruscat
recte quia secundum rectam racionem primo ethicorum.

Imperium io Imperium est
duplex iustum et iniustum 7° politicorum.
Imperare quotumque modo non est
politicum neque ordinabile secundum le-
gem ibidem. Require Bequitus impedio.

Impedio Magna infortu-
nia impediunt felicitatem a multis
operationibus virtutis primo ethicorum. Nul-
la operatio imperfecta est impedi-
ta ibidem. Fortuna super excellens
impedit felicitatem ibidem. Una
delectatio quoque impedit aliam 10°
ethicorum. probatur in delectacione. Delec-
tationes aliene contrarias operationes
afficiunt id est impediunt ibidem. Operatio-
nes proprie impediunt extraneas ibidem.
Si loqui liceat superhabundancia
bonorum exteriorum probent quedam
impedimenta homini ad speculacionem
10° ethicorum. Bona exteriora sunt quasi
impedimenta homini ad speculacionem
ibidem. quere speculativus. Actus
intelletivus propter vituperancia in-
pediuntur ab operationibus eorum primo
politicorum. Coytus communis impedit
augmentum et nutrimentum 7° politicorum.
Labor intellectus impedit operationem
corporis 7° politicorum. Turbationes
impediunt cogitationes veritatis bo-
ni. quere p. li. 3° pro vi. Magis

fugiendu est qd impedit melius
3° top. ¶ Egritudo impedit studiu
z voluptas 3° top. ¶ Prauus socius
qui impedit que boni viij° top

Impperator | vel ¶ Tam ex
probrator pctor qui impperator
bnficior argui z repndi 2° reth
¶ Homo diligit no obprobratores
pctor nec impperatores bnfia
oru tu qz vtorqz tam exprobra
tor pctor z impperator bnficior
argui z rephendi z c non est
delectabil actovmend ibi ¶ Sepe
bn pati ab altero z bona recipe
z modicu bnface z impperare
sunt sig pusillanimitatis z hmi
litatis z simulitatis q est em q
simile z ptinet ad pusillanimitate
q homo velit bona accipe z si
modicu bnfaciat impperz 2° reth

Inanimatu | ¶ In animatoe
aiator q amatur vi ul anz
non est amicicia 8° eth. Vide amici
cia ¶ Ad in aiata non e amicicia ib
¶ In aiatoe inaiator no est reama
tio ibid ¶ Amato non unq fit
ad in aiata sicud ad aiata ibid
q vide amato ¶ Ad inaiatu nec
est amicicia nec iustu vo ex. t qz
non qmitant in aliq opacone hu
mana viij° eth ¶ Instrumenta
quedam sunt aiata q in aiata p
pol ¶ Nudomo est dnp instru
mentu aiatu z inaiatu ibid
¶ In aiatis est aliq pticipanu
ad aliqd subiectu ibid ¶ Innata
ta ¶ Nullu inaiator sidem
hz z stupore 2° top ¶ Neqz in
aiata neqz pueros dicim igno
raro vj° top z c Begintur

Incertum · tudo ¶ Etia
de vlibus est incerta 2° ethi
q vide scia ¶ Incertitudo diminuit
z hoc pter incertitudine hudaz
de pnoris non sunt filij infeliz
admitterend tusserendi ad supi
ores z equso ibidem ¶ Euforti
nu est incertu anqm enemat
ibid ¶ Omne dcm sm translator
est incertu vj° top z c Begin

Incipio | ¶ Singulor professo
scientifico incipiend e amag
cognitis pmo eth ¶ In moralib
dz incipi a posterioribz z nobis
mag notis ibid ¶ Nichil fit
nec incipit fieri impossibilu
2° veth. vide fieri z c Sed Incli

Inclinatio no | ¶ Vicia
ad que inclinati sumus magis
sunt qtraria virtuti quaz illa
ad que non sumus magis incli
nati 2° eth. q vide qtraria ¶ Na
li inclinatoe magis inclinam
ad prosequedas delectatones
qm ad fugiend eas ibi ¶ Om
s ad alia z ad alia hnt inclia
toz ex t ¶ Sanguinei pter
hilaritate cd pmonetur ad
ludos z ad venaca melacolia
ad ambiciosa ibid ¶ Vnusqsqz
pt cognosce ad qd viciu e mag
inclinatq ex delectatone z tristi
cia que ci ipm e q qz vnicuiqz
i delectabile q sibi est qvenies
sm sua naz ideo oz q nulla
passione naliter inclinetur
in qua mag delecta ib ¶ Incli
natio ad illa cocupiscibilia ul
ad illa e in nra ptate 8° eth
¶ Nalis inclinato mag e hoi
bus ad illiberalitate qm ad
pdigalitate ibi vide illibe
ralitas ¶ Aliqui per natura

inclinatur ad felicitate tn non
querunt eam recta via 7 bono
modo vij° pol. Deus felicitati
indiget aliquo successu in exteri
oribus bonis 7 inclinatione nali
ibid. Omnia alia alia ab hoie
sola nali inclinatione agunt acco
nes suas ibid. Multi hoies in
clinatur ad interficiendu hoies
7 ad comedendum carnes hua
nas vij° pol. Multi hoies in
clinan ad rapinas 7 latrocinia id

Incongruum Vo° quinq
modos incongruitatis tui reperies
more 2° rethi. v de hoc plene
ero. Incongruum 7 exites ances
pnari lege ciuitatis id. Incon
gruum est q ab habens multos
pugnatores sapientes qui ei 7
in omnibus iuvent 7 tn ipe despi
ciat eos ibid. Incongruum e q
exaltet 7 laudat hoies qui dum vi
uunt 7 postquam mortui sunt dere
linquere 7 vituperare eos ibid.

Inconsuetum Eloqui dis
sueta i inconsueta 7 aliena facit
videri orationem venerabiliorem 7 am
pliorem 2° rethi. Dnes extranei
propter dissuetudinem sunt nobis
admirabiles sed tunc propter con
suetudinem redduntur contempti
biles ibid. Omne inconsuetum e
obscurum vj° top. 7c. sequitur 7c.

Incontinentia Incontine
tia non est virtus moralis sed
passio licet est quedam res mix
ta qr continens sequitur rectam rone
qd ptz ad virtutem pati tn prauas
concupiscentias qd ptz ad defectu
virtutis 2° ethi. Contrarium in
continentie dicitur continentia x° ethi.
Incontinentia 7 continentia non sunt

idem habitus virtuti 7 malitie
neque etiam sunt genere diuersi qr
continentia e aliquid imperfectum in genere
virtutis licet non sit omnino idem v
tuti. id. Incontinentia 7 mollicies
videtur de numero prauorum 7 vitupa
bilium ibid. Socrates voluit q
nulla sit incontinentia in sciente qr
credebant nullam rectam estimationem
sentem operari aliquid preter id
q est optimum sed q e prauum fieret
propter ignorantiam vij° ethi. In
continens 7 continens non sunt circa ea
materiam moralem sed solum circa delec
tationes gustus 7 tactus id. In
continens 7 continens non differunt ab a
liis habitibus solum sm materiam
ibid. Incontinens 7 continens non
differunt essentialiter a prauo 7 intemperato
ex hoc q sunt circa aliam 7 aliam materiam
distinctam 7 determinatam sed solum in
hoc q diuersimode eandem materi
am respiciunt id. Ro° solutione
socratis per quam voluit destruere
incontinentiam per hoc q scientia propter
sui firmitatem non vincitur ipe concedit
sed qr incontinens non habet scientiam circa sin
gularia circa que operatur non oz q
talis vincatur ibid. Obiectum generale
continentie 7 incontinentie sunt delecta
tiones 7 tristicie vij° ethi. Inco
tinentia vituperatur non solum ut
peccatum sed ut quedam malicia propter
quam attenditur aliquod malum que est
malicia sm dicta ut cum ro et
appetitus simul tendunt in malum
vel sm partem q cum appetitus ten
dit in malum ro non id. Conti
nentia 7 incontinentia communicant ex vna parte
cum prauo 7 intemperato ex alia parte

conveniunt et differunt probatur prima pars
quia circa eandem materiam secunda pars patet
quia non sunt circa eandem materiam
eodem modo quia temperatus et intemperatus sunt
cum electione continens et incontinens
sine electione ibidem ¶ Circa delec-
tabilia que sunt naturaliter eligibi-
lia non est continencia et incontinencia
simpliciter dicta sed secundum quid ibidem contra continen-
ciam ¶ Incontinencia non solum est quoddam
fugiendum sicud peccatum sed eciam est
de numero inculpabilium ibidem ¶ Circa
delectabilia inter media et delec-
taciones necessarias solum dicitur incontinen-
cia cum addicione ut incontinentem se ha-
bentem circa lucrum dicimus incontinentem
lucri et huiusmodi sicud aliquem hominem bu-
dicamusque esse malum medicum non autem
simpliciter malum ibidem ¶ Continencia
et incontinencia simpliciter dicuntur que sunt
circa eadem delectabilia cum temperancia
et intemperancia ibidem contra intemperancia
¶ Circa iram et honorem et lucrum et cetera
dicimus esse incontinenciam secundum quandam
similitudinem analogicam et ideo ad hoc
designandum apponimus determinacionem di-
centes ipsum incontinentem ire vel
lucri vel honoris ibidem ¶ Circa
delectabilia que naturaliter non est incon-
tinens nec incontinencia simpliciter vii°
ethicorum probatur contra continentem ¶ Circa de-
lectabilia contra naturam est solum continencia
et incontinencia secundum quid et similitudinem
ibidem ¶ Circa delectabilia contra naturam
est continens et incontinens secundum quid
et similitudinem ibidem probatur contra in-
continenciam ¶ Incontinens est duplex
quedam simpliciter dicta scilicet que est secundum
humanam intemperanciam alia cum ad-
dicione scilicet hec bestialis hec egri-

tudinalis ibidem ¶ Continencia
et incontinencia simpliciter solum est circa
illa circa que est temperancia et intempe-
rancia ibidem ¶ Incontinencia ire est
minus turpis quam incontinencia con-
cupiscenciarum ac tactus que est
incontinencia simpliciter quia incon-
tinens secundum iram aliquo modo ra-
cionatur scilicet quod propter iniuriam
sibi factam debet inferre vindic-
tam licet obaudiat id est non perfecte
audiat racionem quia non intendit circa
quantitatem et modum vindicte sed
incontinens secundum tactum non sequitur
racionem sed statim cum concupiscit aliquid
delectabile prosequitur vii° ethicorum
¶ Concupiscencia que est circa incon-
tinenciam simpliciter est quedam insidi-
osa malicia ibidem ¶ Incontinencia
que est propter concupiscenciam est
iniustior quam que est propter iram
patet quia illa sunt iniustiora quibus
maxime iniuste irascimur sed contra
incontinenciam que est propter concupis-
cenciam iniuste irascimur eo quod operatur
omnino voluntarie et cum delectacione
et contra iratum minus iniuste ibidem ¶ Con-
tra incontinenciam que est concu-
piscenciam iniuste irascimur eo
quod operatur omnino voluntarie et cum
delectacione ibidem ¶ Continencia et
incontinencia temperancia et intemperancia
perseverancia mollicies aliquo modo
conveniunt et aliquo modo differunt ibidem
probatur contra continenciam ¶ Quedam dicitur
provolacio quedam debilitas in-
continencia que dicitur debilitas est
disposicio secundum quam quibus superveni-
ente concupiscencia consiliantur sed non permanent
in hiis que consiliati sunt propter pas-
sionem quam paciuntur ibidem ¶ Inco-
tinencia que dicitur provolacio est

disposicio secundum quam quis prosequitur
delectabile quod concupiscit sta
tim concupiscencia superveniente sine
consilio septimo ibidem ¶ Incontinencia
provolacionis in est colericis et mela
colicis vero neuter eorum exspectat
rationem consilii autem et per consilium appe
titum refrenatem sed prosequitur
primam fantasiam appetibilis et
concupiscibilis ibidem ¶ Colerici propter
velocitatem motus colere melan
colici propter vehemenciam motus
melancolie attense quod faciliter
hoc non potest sustinere ibidem ¶ Incon
tinencia debilitatis in est sanguini
neis et flegmaticis vero propter hu
miditatem complexionis que non
multum resistat impressionibus ibidem
¶ Incontinencia que dicitur provolacio dicitur
incontinencia effrenata quia non
refrenatur consilio rationis ibidem ¶ In
continencia non est malicia simpliciter
id est disposicio secundum quam quis non
male operatur nisi passione ve
hemente vii° ethicorum ¶ Incontinencia
assimulatur epilensie quia sicud
in epilentico cerebro opilatur unde
ad terram cadit et tunc privatur sensibus
ita et in incontinente vero ex opila
tione concupiscencie inebriatur et liga
tur ut a rectitudine iudicii decidat
et in particulari rationis iudicium amit
tat ibidem ¶ Incontinencia non est ma
lum latens sed manifestum quia quia in
continentes sciunt prorum velle esse ma
lum illud in quod propter passionem
inclinantur ibidem ¶ Incontinencia
et intemperancia conveniunt duplicater primo
quia utrumque aliqualiter est malicia
secundo circa sunt incontinenciam quam sunt
intemperanciam sit prosecucio delec

tacionum corporalium aut precipue que sunt
secundum tactum ibidem ¶ Incontinencia non
est malicia simpliciter dicta sed est quedam
malicia quia incontinens peccat preter
electionem quia quo ad hoc quod vincitur a
passionibus ibidem ¶ Incontinencia
peccat contra electionem ibidem ¶ Incontinencia
et intemperancia licet non sint omnino similes
tamen sunt similes in actione sicud po
eta demodolus dixit ad milesi
os eos reprehendens milesii vero
non sunt stulti sed tamen operantur similia
opera hiis que sunt stulti ibidem
¶ Incontinencia et intemperancia in duobus
differunt primo intemperatus facit malum
ex habitu sibi persuaso incon
tinens non secundo incontinens est penite
tivus et sanabilis intemperatus non ibidem
¶ Incontinencia est habitus pravus ibidem
¶ Habitus incontinencie est malus ibidem
¶ Nota rationem quare sola incontinencia
dicatur opponi continencie et non insensibi
litati et continencie ¶ Incontinencia est con
trarium temperancie primo rethoricorum ¶ Inco
tinencia est circa omnia que homines appe
tunt quia accipiendo incontinenciam
large prout extendit se ad omnem
intemperanciam ibidem etc. Sequitur

Incontinens ¶ In incontine
tibus vero non vero movetur ad unam par
tem pars anime irrationalis vero movetur
ad aliam partem primo ethicorum ¶ Motus
incontinencie sunt contrarii id est appe
titus incontinentium sunt inbeniuntur motus
ad contraria eorum que ratio eligit ibidem
¶ Incontinens comparatur paralitico quantum
eligit moveri ad partem dexteram
vertitur ad sinistram ibidem ¶ Sicud
in corpore paralitico una pars movetur
sed alia illa ita est in anima
hominis incontinentis quod una pars anime

sed appetitus sensitiuus inclinatur ad vnum & racio dictat aliud ibidem. ¶ Incontinens operatur secundum concupiscenciam & non secundum electionem 3° ethicorum. ¶ Tam in continente quam in incontinente electio contrariatur concupiscencie ibidem. ¶ Pueri et incontinentes habent inter se quandam similitudinem 3° ethicorum. ¶ Pueri & incontinentes viuunt secundum concupiscenciam ibidem. ¶ Incontinens volens nocet sibi ipsi quia qui propter amorem amasie multa superflue consumit & in rebus proprijs detrimentum patitur vij° ethicorum. ¶ Incontinens non vult per se iniustum pati sed bene propter intemperanciam voluptatis peractus operatur quedam sibi mala & nociua probatur voluntas solum est boni per se vel apparentis & nullus potest velle quod non estimet sibi esse bonum sed incontinens fictus per incontinenciam operatur sepe id quod absolute secundum racionem estimat non oportere operari ideo absolute non vult id quod operatur ibidem. ¶ Incontinens sepe operatur id quod estimet non oportere operari quia vincitur per incontinenciam ibidem. ¶ Incontinens est egressiuus a racione quia eo quod per violenciam cogitur egredi a racionis iudicio vij° ethicorum. ¶ Incontinens scit aliqua esse praua & tamen passione superueniente non dimittit quin illud agit ibidem. ¶ Rethori dicunt necessarium posse quod prudens sit incontinens. ¶ Alij dicunt quod contingit prudentes & ingeniosos esse incontinentes ibidem. ¶ Aliqui dicuntur incontinentes non solum respectu concupiscenciarum tactus sed etiam ire honoris & lucri secundum quosdam ibidem. ¶ Socrates voluit quod non est possibile aliquem scientem .i. rectam estimacionem habentem esse incontinentem eo quod eius fortius non vincatur a debiliori scilicet sciencia est fortissimum in homine et ipse estimabat difficile ut existente sciencia in aliquo aliquid aliud possit vituperare & trahere ipsum sicud seruum ibidem. ¶ Incontinens antequam passio ei superueniat non estimat faciendum illud quod postea facit passione eminente vij° ethicorum. ¶ Secundum quosdam aliquis bene potest agere contra opinionem non autem contra scienciam & propter hoc dicunt incontinentem qui trahitur a voluptatibus non habere scienciam sed opinionem ibidem. ¶ Incontinens non est qui non habet scienciam sed opinionem de malo quod agit probatur incontinens nichil habet de malo quod operatur opinionem fortem vel debilem si fortem tunc eadem racio est de ea sicud de sciencia si debilem tunc incontinens non esset vituperabilis sed esset venia dignus & consequenter incontinencia non esset vicium ibidem. ¶ Incontinens qui non habet scienciam sed opinionem de malo quod agit si habet debilem opinionem et non immaneat debiliter opinatis contra fortes concupiscencias tunc est venia dignus ibidem. ¶ Incontinens non est circa omnia delectabilia sed solum circa delectabilia gustus & tactus vij° pol. ¶ Si in incontinentibus est sciencia in incontinente contendere concupiscencie etiam incontinens est in incontinente opinione contendere concupiscencie probatur quoniam quod aliqui ita firmiter credunt aliquid ex vero de quo habent opinionem

sicud alij de quo hui9 scienciam
ut3 de eraclito et ibidem ¶ Incontinens
bene opatur malu sciens esse ma
lud et hoc in habitu no aut in ac
tu. Vn qn continens e in passione
tur est sicud obdormiens in ro
indicio rois ibidem ¶ Incontinens
bn opat9 malu sciens ee malu
et hoc actu et in bli s3 non in specia
li ibidem ¶ Incontinentem bn qtu
qt facere con sciam habituale
ligatam per passione non aut
solutam ibidem ¶ Incontinens hab3 sc
ie sic dormientib3 et ebriis. q sicud
dormiens et ebrij habent habitu
sciencie tn prohibentur a sopno aut
ebrietate non ptest ea uti sic et
incontinentes habent ro3 sanam
in bli qr cognoscunt inebriari est
malu s3 prohibentur p vehe
mente3 cupiscencia3 ne opant9 in p
ticulari scdm illa3 sciam ibidem
¶ Quamuis incontinens aliqn di
cat smones qui videntur pro
cedere a scia et ab habitu soluto
tn hoc dicere non est sufficiens
signu qr hab3 maiore habitu
solutu hui9 signu est qr qm quq3
exntes in passionib3 s3 sive ul
ebrietatis proferunt demonstrationes
subtilissimas et geometrias et dicta
vba empedoclis que erant dif
ficilia ad intelligendu qr metre
sua phisicam apposuit et in pn
cipio addiscentes proferunt vo
ce smones quos audiunt s3 nesci
unt eos ibidem ¶ Incontinentes sic
dicunt vba pulcherrima sicud faciunt
fingentes qui verbis prendunt ore

et aliud tenent corde ibidem ¶ In in
continente saluatur scia tn ali
quali repugnancia ut qr incontinens
nens format duas qones vna3
scdm recta3 ro3 alia3 scdm cupiscencia3
contraria3 sine maiori saltem per
actus ibidem ¶ Non tamen quare inco
tinens opatur quq3 malu sciens
esse malud in vli qr quq3 scdm recta3
ro3 format illa3 maiorem ome
inhonestu est fugiendu et passione
superueniente format alia3 contrari
a3 s3 ome delectabile e prosequ
endum ibidem ¶ In syllogismo et
processu incontinentis repugnancia
et contrarietas inter maiore3 et mino
rem no attendit9 scdm se s3 solum
scdm actus s3 inquantum opinionem
accidit qd ad contrariu rois impel
lit cupiscencia in hoc enim ipa cupiscencia
est contraria recte rom s3 no ipa
particularis opinio scdm se ibidem
¶ Non modum qualiter solu9 ignora
ncia que provenit ex passione ob
umbrante ro3 in incontinente s3 qr
ignorat in particulari hoc e malu
qd opatur qr soluitur per contrarior
excitatem concupiscencie sicud cessat ignora
ncia vinolenti et dormientis cum
efficitur sobrius vel vigilans. q
sicud passio ebrietatis et sopni
non dissolui9 nisi facta aliq tn
mutatione circa corpus qua fumi
spissi cerebro obfuscantes et principiu
sensitiuu in mobilitates subtilient9
et digerant9 ita passio concupiscencie dis
soluitur qn tn simutato corpis sedata
per inflacionem sanguinis et spiritu
quietat9 et refrigeratur ibidem ¶ Incon
nens et exns in passione opinio3

ini singularem et corpor(e) solo ini
practica vel omnino non habet vel sit habet
quod non perfecte sciat et cognoscat opera
vel per eam haberet certum iudicium
de opera habet sed sit loqui de eis sicud
vinolentus et ebrius dicit verba
empedoclis etiam talis pro singu-
laris non est aliquod vle et per quod
non comprehensum sub certa scientia
ibid(em) ¶ Incontinens non dicitur circa
vlia quorum habet scientiam sed circa parti-
cularia quorum non est scientia proba-
tur quod scientia que principaliter est circa
vlia non sit passio eo quod passio
solum sit circa particulare nec etiam
vlis scientia attrahitur et allicitur ab ipsa
passione sed solum estimacio sensibi-
lis et particularis ibid(em) ¶ Circa de-
lectabilia non necessaria aduerte non
est aliquis continens vel incontinens
simpliciter sed incontinens secundum quid vt gratia
incontinenter se habenti circa lucrum
vel honores dicitur bene incontinens
lucri vel honoris non autem incontinens
simpliciter patet incontinens simpliciter
dictus vituperatur non solum vt peccator
sed vt malus quidem simpliciter Inconti-
nens autem lucri vel honoris non vitu-
peratur vt malus sed bene vt peccator quia
licet tendat in bonum tamen hoc secundum
excessum vij^o ethicorum ¶ Incontinens est
duplex simpliciter dictus et secundum quid ibid(em)
¶ Incontinens secundum quid dicitur a continentia
simpliciter sicud homo qui vicit in olimpia
dicitur ab homine simpliciter ibidem ¶ Nul-
lus incontinencium secundum quid vituperatur
vt malus sed vt peccans quia quilibet
eorum tendit in bonum sed vltra quam
oporteat ibidem ¶ Incontinens simpliciter
dictus vituperatur non solum vt peccator

sed vt malus ibid(em) ¶ Circa delecta-
tiones et tristicias corporales a quibus
dicitur incontinens simpliciter probatur circa
illa est molicies simpliciter modo circa
eadem est molicies simpliciter et con-
tinentia et incontinentia simpliciter ibidem
¶ Circa delectationes necessarias aliquis
dicitur esse incontinens simpliciter ibid(em)
¶ Incontinens simpliciter dicitur qui male
se habet circa corporales voluptates
circa quas dicimus aliquem esse temperatum
et intemperatum non quia ex electione
persequitur habundantias tristicia
sicud esuriei frigoris etc. et que
gustum et tactum respiciunt sed quia preter
certam electionem et rectum intellectum
qui est in eo victus concupiscencia talia
prosequitur vij^o ethicorum ¶ Solum ille
dicitur simpliciter incontinens qui ma-
le se habet circa delectaciones corpora-
les ibid(em) ¶ Incontinentem et intemperatum
in eadem ponimus quantum ad obiec-
tum et subiectum ibid(em) ¶ Nullus in-
continens secundum quid est similis vitu-
perato eo quod continens et vituperatus sunt
aliqualiter circa easdem voluptates
et tristicias sed non eodem modo quia
temperatus et intemperatus ex electione
prosequuntur huiusmodi delectaciones
eo quod habent racionem corruptam con-
tinentes et incontinentes sine electione
sed habentes racionem sanam inducuntur
ad operandum malum ex vehemencia
passionis ibid(em) ¶ Temperatus et intemperatus
ex electione prosequuntur delectacio-
nes continentes et incontinentes sine
electione ibid(em) ¶ Intemperatus est peior
quam incontinens quia intemperatus prosequitur
malum ex electione ¶ Incontinens
sine electione sed victus concupiscencia

ro intpatus prosequitur delectatio
nes inordinate propter parvam concu
piam incontinencius propter magnam i(d est)
magis peccat ex quo sed minus tra
hens ad peccandum ibidem ¶ Inconti
nens peccat in delectationibus propter
valde concupiscere i(d est) propter vehe
mentem concupiscentiam ibidem ¶ Item
bustiamque est naturaliter ad delectatio
nem bestialem illius sapiens dicit
tales simpliciter incontinentes eo secundum
¶ Keto quia inclinatur in illa ex naturali
dispositione que est in brutalibus
vel in talibus et modicus usus rationis
eo quod ratio in eis opprimitur ex malicia
complexionis et quia difficile quod modi
ca vis rationis expellat fortes con
cupiscentias igitur vii^o ethicorum ¶ Muli
eres illius dicit incontinentes eo
quia plerumque ita parum vigent ratio
propter mollitiem nature quod suas
affectiones non regulant secundum
rationem sed magis ducuntur ab eis
ibidem ¶ Item habent dispositionem
corruptam propter malam consuetu
dinem non dicuntur incontinentes eo quia
mala consuetudo sic opprimit rationis
iudicium sicud perversa natura ibidem
¶ Item passiones et delectationes
contra naturam sepe tact vel ab eis superatur
illud non dicimus simpliciter incon
tinentem sed incontinentem bestialiter
et secundum similitudinem analogiam sicud
incontinentiam ire non dicimus simpliciter
incontinentiam sed secundum quid ibidem
¶ Incontinens concupiscentie turpi
or est quam incontinens ire probatur
incontinens ire aliqualiter impel
litur a ratione dictante iniuriam
repellendam incontinens concupiscentie
non movetur a ratione sed magis trahitur
a concupiscencia quam prosequitur ibidem

¶ Secundo eo patet quod sit circa passiones
naturaliores est minus turpe quam quod
sit circa minus naturales sed ira est naturalior
concupiscencia / 3o eo illi qui magis
insidiose inferunt iniuriam sunt
iniustiores istis qui hoc manifeste
faciunt sed iracundus non est insidi
ator sed manifeste per vindictam
repellit iniuriam neque ira est in
sidiatrix eo quod non surgit latenter
et insidiose sed magis ad quoddam
impetum / Quarto eo ille est peior
qui peccat cum delectatione quam
qui peccat cum tristicia sed concupis
cens peccat cum delectatione ira
tus cum tristicia ibidem ¶ Incontinens
proprie dicitur qui vincitur a delectatio
nibus corporalibus quas homines communiter
superant ibidem ¶ Item hii qui non pec
cant ex electione incontinentes dicuntur
i(d est) vincuntur propter vehementiam delec
tationis ibidem ¶ Incontinens mollis
comparatus ambobus dicitur ibidem / Mol
lis est peior quam incontinens quia
a minoribus vincitur ibidem ¶ Victus
a fortibus delectationibus vel deiectus
a fortissimis tristiciis nec est inco
ntinens nec mollis probatur talis
condonabilis i(d est) venia dignus
et non vituperabilis dum talis vi
tatur resistere et non statim cedat
ibidem ¶ Propter tunc quis dicitur
incontinens et mollis si quis vincitur
ab hiis delectationibus et tristiciis
a quibus multi possunt abstinere et contra
quas multi vincunt dum tamen hoc quod
non potest resistere huiusmodi passioni
bus non insit ei propter naturam sicut generis
i(d est) propter molliciem feminarum sibi apu
abus adequatam et ex consuetudine
vivendi in deliciis continuatam

vel ex aliqua consuetudine ibidem
Lusitivus id est qui nimius delectatur
in ludo nec est incontinens nec
intemperatus sed mollis probatur talis
querit quietes et remissionem tristi
tie et laboris quod videtur pertinere ad
molle tamen est fugere difficultates
et labores ibidem ¶ Incontinentes non
prevalentes superveniente concupiscentia
sunt consiliantes sed tamen propter passi
onem qua agitantur non remanent
hijs de quibus consiliati sunt ibidem
¶ Incontinens est duplex prevolans
non prevolans ibidem ¶ Incontinentes
prevolantes assimulantur prevallat
quia qui titillantur ab alijs monentur
qui tamen si prius titillarent seipsos
postea non moverentur ab alijs sic in
continentes prevolantes qui presentiunt
motum concupiscencie et previdunt propter bonum
quod sunt dispositi ad tales concupis
cencias et preparant seipsos per debitam
consideracionem ad resistendum huiusmodi con
cupiscentijs tales non vincuntur
a passione sive passio sit delec
tabilis sive tristis vel secundum alios quia
isti ante motum concupiscencie per racionem appe
titum refrenaverunt ibidem ¶ Intemperatus
est peior quam incontinens probatur
intemperatus peccat impenitens incon
tinens penitens quia passione rece
dente incontinens in lacum dolet de peccato
commisso igitur ille est peior quantum
quia sequitur morbus est insanabilior
de tanto est peior 7o ethicorum ¶ Omnis
incontinens est penitens quia cessa
te passione aliquando vincitur de facili
penitet ibidem ¶ Incontinens est sana
bilis intemperatus insanabilis ibidem
¶ Incontinentes prevolantes sunt magis
mali quam incontinentes debiles primo

primo quia debiles vincuntur a maiori
passione 2o debiles non sunt in pre
consiliati sicut prevolantes ibidem
¶ Incontinentes prevolantes dicuntur ex
tessimi ibidem ¶ Incontinentes de
biles habent racionem sanam sed non
in manu eis ibidem ¶ Incontinentes
debiles vincuntur a passione quam
incontinentes prevolantes ibidem
¶ Incontinens debilis est similis
illi qui velociter et de facili ine
briatur et a pauco vino et minori
quam multi qui solum ex multo et forti
vino inebriantur ibidem ¶ Incontinen
tes licet operantur opera similia opi
bus malorum quam in iustorum non
tamen propter hoc sunt mali et iniusti
et intemperati ibidem ¶ Dicit modo co
las id est populi reprehensi ad mil
lenos tales tamen millesij non
sunt stulti secundum racionem sed operantur
similia opera hijs qui sunt stulti
vij o ethicorum ¶ Incontinentes non fa
ciunt malum ex habitu sibi per sua
so sed intemperatus ibidem ¶ Incontinens
est facile transgredibilis id est facili
liter revertitur ad racionem indicium
quia passione cessante penitet
de malo quod fecit ibidem ¶ Nota
racionem quare incontinens est peni
tens quia ipse est corrigibilis a recta
racione propter passionem eo quod passio
superat ipsum interim quod non agit
secundum rectam racionem non autem superat
ipsum ad hoc quod faciat ipsum talem
quod ei sit persuasum quod oportet pro
sequi delectationes carnales quasi
per se bonas et quia in isto remanet
recta estimacio finis ideo cessan
te passione statim efficitur
penitens ibidem ¶ Incontinens est

melior intpato ibid ¶ Incōtinēs
non est prauus simplr sꝫ sm q̄
ꝗ inquiti pricipm opa~ saluat
in eo sꝫ recta estimatio finis
sꝫ sic est prauus sm quid sꝫ in
quātu per passionē vincit ut
in aliquo particulari estimet
operand qd est contrarium rte
rom vijº ethi ¶ Continēs in hoc
est contrarius incōtinēti qꝛ ꝓpter
passionē non est excessiuus
a rectam sꝫ potius ꝑmansiuus
in recta rōne ibid ¶ Incōtinēs
ꝓpter passionē est excessiuus
a recta rōne ꝛ non ꝑmansiuus ibid
¶ Incōtinens ꝑse ꝛ ꝓpe dicit qui
no in mat~ tm rom vere ꝛ rte
electōm ibid ¶ Incōtinēs per
accīus dicit qui ꝑmanꝫ tāz opi
niōm vere qm fīe ibid ¶ Nō oīs
qui sequit delectatōz est intem
patus ul incōtinēs sꝫ qm sequit
turpē delectatōz ibid ¶ Impos
sibile est aliquē esse pruden
tem ꝛ incōtinētē sīl pbat ulti
studiosi sm virtute moralem
est incōtinēs prudēs ꝯ 1
2a ro oīs prudēs ꝯ opatiuus
bonoꝝ sic non est de incōtinēte
sꝫ est opatiuus maloꝝ vijº ethi
Incōtinēns non est opatiuus
bonoꝝ. ꝗ qꝛ non opatur sm
rectā roz ibid ¶ Nō roz q̄re
prudentes videntur esse incon
tinētes qꝛ nichil prohibꝫ de ꝑmīi
ꝛ nitꝫ emosū ꝛ industriosū esse
incōtinētem ꝛ qꝛ de ꝑmotita
parū videatur differre a pru
dēn̄ ibid ¶ Ꝺe ꝑmīu i industriosū
triosū ꝛ ingeniosū nichil pro
hibꝫ esse incōtinētē ibid //

¶ Incontinens est ꝓpe et ꝓpm
quus prudenti sm roz qꝛ vterqꝫ
habꝫ roz. ꝗ sꝫ vnus ligatā alius
non qꝛ incōtinēs no est sic ꝓpe
sciens in habitu et perfecte con
siderans in actu ꝑpm particula
re opabile ut ipe prudens sed
habꝫ se ut dormiens ꝛ vinolentus
ibid ¶ Incōtinēns ꝛ prudēns
differunt sm electōz probat qꝛ incō
tinens peccat nolens qꝛ est sciens
sm aliquē modū qꝛ in volū ꝛ id
qd facit eius grā facit prudens
aut non vel sic incōtinētes electo
aliqn est bona prudenti ibid
¶ Incōtinēns peccat volens qꝛ ipe
est sciens sm aliquē modū sꝫ
in voli id q̄ facit ꝛ eius grā facit
ibid ¶ Incōtinēns non peccat
per ignorātiā patet qꝛ ipe est
sciens ꝛc ut supra ¶ Incōtinēns
non peccat inuoluntarius ꝑꝫ qꝛ ipe ut
supra ¶ Incōtinens vincit a passi
one vīn allectiue qꝛ allicit ad
consentiend isti vel isti ꝛc non
compulsiue qꝛ alias voluntas non
esset libera ibid ¶ Incōtinēs no
est simplr malus qꝛ eius electo
est bona ꝗ sꝫ qn est ex passioꝫ
sꝫ qn ipius electio corrumpat vio
lentia passiōis ibid ¶ Incōtinētis
electo est bō ꝗ sꝫ qn est contra
passionē ibid ¶ Incōtinēs no
est malus totalr sꝫ semi malus
i ꝑ media parte malus ꝗ inquā
tū ex passione vincit q̄ venit ad q
malū ibid ¶ Incōtinēs non est
iniustus ꝗ qꝛ no est insidiator
ex consilio ꝛ electōne sꝫ malum
agens ꝛ alteri nocens ibid ¶ De
mio incōtinētiā incōtinēs debil

est consiliatiuus sed propter debilita
tem resistendi non in magis hiis
de quibus consiliatur sed incontinens
prevolans sicud melancolicus omnino
non est consiliatiuus quia propter preveni
velocitate passionis antequam pos
sit consiliari de appetibili secundum alium
ibidem ¶ Incontinens non est insidi
ator quia scilicet ex electione et consilio ma
lum agens et alteri nocens idem ¶ In
continens assimulatur ciuitati cui
omnia iusta calculantur i. dispensantur
et que habet bonas leges sed non vti
tur eis quia licet habet rectam racionem in bonis de
operabilibus non tamen ea vtitur sed ale
gibus recte racionis egreditur ibidem idem
¶ Nota quomodo egressus circa conti
nenciam incontinenciam sed illa incontinencia
que est super excellens habitum i.
facultatem multorum patet quia continens
i minet recte racioni magis quam multi
possunt quia vincit illas concupiscencias quas
multi superant sed incontinens i min-
continet racionem et minori potencia quam
plurimi possunt quia vincitur concupiscentiis
contra quas multi possunt idem ¶ Incontin
ens magis immanet racioni et minori po
tencia quam plurimi possunt quia vincitur
a concupiscenciis contra quas multi possunt
ibidem ¶ Incontinentes prevalentes
sunt sanabiliores quam incontinentes
prius consiliantes probatur secundum alium quia statim
secundum alium consilio et persuasione ad
veniente ipsi sanatur et retrahuntur
a malis operibus qualiter non est de inco
tinentibus preconsiliantibus ideo secundum [illegible]
quia si prevalentes possent preconsiliari
non peccarent sed debiles licet pre
consilientur tamen vincuntur debilibus
et paruis passionibus ibidem et
¶ Incontinentes secundum consuetudinem sunt
sanabiliores quam incontinentes
secundum naturam eo quod facilius est transmu
tare consuetudinem quam naturam
ibidem ¶ Eorum qui non peccant
ex electione incontinens dicatur
i. vincitur propter vehemenciam delec
tacionis ibidem ¶ Incontinentes
pro eis qui sibi ipsis secundum racionem
videntur esse bona eligunt que
delectabilia que sunt eis non
.ix.o ethicorum ¶ Incontinens et con
tinens dicuntur a tenendo idem quod de
continens ¶ Incontinentes sunt primi
ad in saciandum quibus com
missacia mox fit delectabile ipse
aut postea ad statum habent
lucrum dampna aut sunt peccata
primo rethoricorum ¶ Iuvenes sunt in
continentes 2.o rethoricorum et cetera Sequitur

Incorruptibile Ingene
rabile est ingenitum secundum philosophum le
.vi.o ethicorum probatur de generabile//
¶ Diuina eterna sunt ingenita et
incorruptibilia idem quod de eternum

Incredulus Senes sunt
increduli propter experienciam 2.o rethoricorum

Increpabile po Nullus
iuste increpat eos qui sunt tur
pes propter naturam sed solum qui sunt
turpes propter desiderium vel ne
gligenciam tamen ipse sunt causa
3.o ethicorum ¶ Nullus iuste incre
pat eos qui sunt imbecilles
natura vel orbati visu quod est per
origenem non est increpabile si
considerentur iste qui nascatur secundum se
sed si considerentur prout refertur ad
aliquod principium sic potest esse incre
pabile sicud ab qui nascitur
pati ignominiosus quibus cul
pa aliquo progenitoris tamen idem
¶ Nullus sapiens imperauit ei

qui est cecus a natiuitate vel ex infir
mitate vel ex plaga . tunc talis ceci
tas non est voluntaria . 3° ethicorum . Sed in
gis inn serabitur ei ibidem ¶ Ex vino ebrius
in potacione vel ex aliqua incon
tinencia priuatus est visu quilibet
sapiens iuste increpauit illum
ibidem ¶ Malicie que contingunt circa
corpus et que sunt in potestate nostra
increpantur alie non ibidem ¶ Habi
tus maliciosi qui sunt in potestate
nostra increpantur ibidem ¶ Timidus est
magis increpandus quam audax
3° ethicorum ¶ Non est increpabile si
aliquis delectaciones corporales que
rit pro sua recreacione si quere
cas in nocuas . quere ibidem et delectacio
¶ Prosequi delectaciones corporales
nocuas hoc est prauum et increpa
bile ibidem ¶ Homines increpant eos
qui magis diligunt seipsos 9° ethicorum
¶ Increpatus fuit quidam quia dixit
tot auctoritates quot sapiens
vir dixisset 10° ethicorum etc. Sequitur

Iniuria | Oblinio fit propter
iniuriam id est propter non curare de ca
lio 2° rethoricorum ¶ Iniuria est vilipen
sio ibidem etc. Sequitur post inde

Indecens | est se iudicare
id est se enunciare et appellare victum
3° ethicorum ¶ Non est tamen indecens
expertum loqui sentencias sicud
est indecens ipsum mitholozare
id est loqui fabulas vel fabulari
2° rethoricorum etc. Sequitur indeterminatum

Indeterminatum | Cum delec
tat vel contristat audientem indeter
minatum est 10° ethicorum quere et delectacio
¶ Indeterminati indeterminata est lex
5° ethicorum quere et regula ¶ Tres

morales sunt equaliter indeterminate
sicud et cones que ex eis accipiuntur
9° ethicorum ¶ Vita mala et corrupta
et que est cum tristiciis et calumpni
tatibus est indeterminata ibidem quere et mala
¶ Vita malorum indeterminata est ibidem
Tristicia et vita mala sunt inde
terminata ibidem ¶ Platonici dicunt delecta
cionem esse quid indeterminatum quia recipit
magis et minus etc. Sequitur indifferens

Indifferens | Homines in insi
piciant ea que sunt indiuidua et similia
que ut indiuiduis accipiendo propter
similitudinem et indistanciam quam habent
ad inuicem non cognoscuntur primo
rethoricorum ¶ Indifferencia et similia
multa apparent ambulanti in insta
ncia ibidem etc. Sequitur indigencia

Indigencia | Illud vnum quod
commensurat omnia commutabilia secundum rei
veritatem est indigencia humana probatur
a signo quere commutabile 5° ethicorum
¶ Secundum rei veritatem mensura omnium
commutabilium est indigencia humana
ibidem ¶ Numisma factum est propter
indigenciam ibidem ¶ Indigencia
est mensura commutabilium secundum rei
veritatem ibidem ¶ Omnia commutabilia
mensurantur per indigenciam et dena
rium ibidem ¶ Indigencia humana est
mensura commutabilium ibidem probatur
quere commutabile ¶ Indigencia humana
et numismatis continet omnia commutabilia
sicud eciam quedam mensura ipsorum
secundum rei veritatem ibidem ¶ Amicicia prestat
auxilium indigencie 8° ethicorum ¶ In
digencia est causa communitatis ipsius multi
tudinis 6° politicorum ¶ Tres sunt modi
indigencie primo aliquis potest indigere
in materia ut egenus vel in excessu
ut diues vel in superfluitate ut volupt[u]…

est primo ethicorum. Indigentie sunt
appetitus aliquorum et materie horum
que est tristicia eius primo sit
natura homo indiget eo quod appetendo
si non sit trista 2o ethicorum. Respe
ctu concupiscientiarum sumuntur indigentie ut
amor eius quod non habetur ibidem
In anxietatibus corporis et impetuali
potissime sumitur indigentia ibidem
Corrigere propinquos et supplere in
digentiam est delectabile quia in hoc
quis alijs benefacit et in hoc est quasi
protector eius in quantum ipsum corri
git et eius indigentiam supplet primo
ethicorum. Juvenes non dum sunt
experti indigentiam 2o ethicorum de indige
tia mala ibidem. Indigentia divitijs
consolari potest auferri pectus no
bo. de. 9 p. libro 3o pro tertia.

Indigens | Impossibile est
vel non faciale indigentem operari bona
primo ethicorum. In urbanitatibus .i. recta
dispositione civitatum excellentibus
qui aliquid fecerunt pro civitate tri
buitur honor et indigentibus pe
cunia viiio ethicorum. Cum enim qui est
indigens attendit ad illa quibus
indiget et illius gratia dabit illa que
dat ut talia recipiat 9o ethicorum
Indigentes faciliter in misericordia
ut pauperes et divites primo rethoricorum.
Indigentes sunt duplices neces
sarij ut egeni aut excessivi ut di
vites quia uterque indiget licet non
eodem modo ibidem. Homines irascuntur
aliis si non intendunt eis indigen
tibus 2o rethoricorum. Homines erubescunt
eos ad quos sunt indigentes et si pe
tant aliquid ab eis quod non optinent
quia per hoc apparet inglorij ibidem

Indigitio | Vita felicitas et corpo

qui operatur secundum virtutem nichil
indiget voluptate sicut ad intro
aliquo extrinseco sed habet delecta
tionem in se sufficientem et perfectam
primo ethicorum. Felix indiget bonis
exterioribus ibidem et xo ethicorum probatur
de felici. Ad actus quarundam
virtutum exercendos indigemus re
bus et bonis exterioribus primo ethicorum
quia de bonis. Felicitas indiget
virtute perfecta in vita perfecta
ibidem. Vita humana indiget bonis
fortune tanquam quibusdam instrumentis
ibidem. Potus et cibi amplius
et magis sumpta quam natura indiget cor
rumpunt sanitatem 2o ethicorum. Nunquam
aliquos oportet indigere .i. oportunum
est indigere 4o ethicorum. Proprium
magnanimi est nullo indigere ibidem
quia de magnanimis. Magnanimus si
quando videt se indigere hoc
facit vix ibidem. Homo non
indiget aliunde lucrari est indicium
hominis sibi magis sufficientis ibidem
Ex virtute civilis statuti oportet quod il
le qui recipit minima quod acci
piat illud pro illo quo indige
at v.to ethicorum. Ars indiget vir
tute rectificante usum eius prude
ntia aut non vjo ethicorum probatur de
prudentia. Homo felix indi
get tam bonis interioribus et cor
poralibus quam exterioribus et fortuna
et successu prospero vijo ethicorum
Homo semper indiget aliquali
recreatione propter multos labores
qui sibi occurrunt ibidem. Omnes
homines indigent aliqualiter delecta
tione corporali ibidem probatur de delec
tatione. Juvenes indigent

aliqualiter aliqua delectatione
et propter eorum continua augmentationem
g. etc. Iuvenibus ¶ Melancolia sp
indigent naturaliter aliqua delecta
tione ibidem. vel 7o etc. melancolicus
a melancolia secundum naturalem dispositionem
semper indigent medicina 1 multa
differunt ibidem ¶ Amicibus existe
tibus amicis in nullo indigent
iusticia viijo ethicorum ¶ Si omnes
amici essent iusti adhuc indi
gerent amicicia admixtione ibidem
¶ Amicicia propter bonum honestum
indiget longo tempore et mutua
consuetudine ibidem ¶ Homines beati
1 bonis omnibus superhabundan
tibus utilibus amicis nichil in
digent sed bene delectabilibus ibidem
¶ Ad quilibet est indigens hoc
appetit ab aliquo et donat ei aliquid
in recompensationem viijo ethicorum ¶ Amice
per se sufficientes nullo alio indiget
viijo ethicorum ¶ Illi qui sentiuntur
admixtione pro bono utili semper
plurimum indigent quam eis datur
ibidem ¶ Racionem quod felix non in
diget amicis ixo ethicorum etc. felix ¶ Ra
tiones indiget amicis ibidem ¶ felix
indiget amicis ibidem ¶ felix indi
get amicis ut eis benefaciat ixo ethicorum
¶ Homo indiget amicis in bona quod for
tuna ibidem ¶ Infortunati indi
gent auxilio fortunati quibus
cohabitant et quibus benefaciat ibidem
¶ Visio non indiget aliquo quod in
posteriori tempore sibi adveni
at et speciem illius perficiat xo ethicorum
etc. visio ¶ Non potentes continue
laborare requiem indiget ibidem
¶ Operatio speculativa non indiget

aliis insuper illis que sunt necessaria
vitam etc. etc. speculativa ¶ Amicus
operatio politica et virtuoso indiget
multis admixtionibus exterioribus preter
vite necessaria patet primo iustus indiget
hiis ad quos iuste operatur 2o indi
get aliquibus quorum auxilio iu
sta operatur ibidem ¶ Tam sapiens
speculativus quam et iustus et politi
cus et reliqui habentes virtutes
morales indigent vite necessariis ibidem
¶ Amicus iustus et politicus et temperatus
et fortis et quilibet aliorum in bonis acti
onibus indiget adiutorio agendi
preter vite necessaria ut fortis indiget
ad quos iuste operatur et indiget
hiis quorum participacione iusticiam
operatur ¶ fortis indiget bello et
armis ad agendum fortia liberalis
pecunia ad liberaliter erogandum
secundum Eustratium ibidem ¶ Sapiens presupponit
vite necessariis nullo exteriori admi
niculo indiget probatur etc. sapiens
felicitatis speculativa videtur parum
vel multum magis indiget quod ei largi
antur bona exteriora quam felicitatis
moralis xo ethicorum ¶ Politicus multis
indiget ad suas operaciones ibidem
g. etc. politicus ¶ Eciam virtutes mo
rales magnitudine humana consistat
indigent exteriori actione que sine
corporis instrumentis agere non possunt
secundum Eustratium ibidem ¶ Ad hoc quod sit mani
festum de aliquo an sit fortis vel
iustus vel temperatus indiget aliquo
exteriori etc. quod opus secundum suae vir
tutis appareat patet inductive quia
ad hoc quod sit manifestum de aliquo
quod sit fortis oportet quod exerceat ex
terius aliquod opus fortitudinis etc.

ad hoc quod sit in manifesto de aliquo
quod est temperatus oportet quod habeat potestatem
utendi delectationibus contra quas est
temperatus ibidem ¶ Ad hoc quod aliquis cognos-
catur esse fortis tunc ipse indiget
potentia armorum et apparatu bel-
lico si debet perficere aliqua eorum que
spectant ad virtutem fortitudinis ibidem
¶ Temperatus indiget potestate id est facul-
tate utendi delectabilibus ad hoc quod cog-
noscatur esse temperatus ibidem g. de tempera-
tus ¶ Quanto actiones politice sunt
maiores et meliores tanto ad eas
agendas pluribus indigetur ibidem
¶ Speculativi proprie vite nulla nec-
essitas est indigentia amiculorum
et instrumentorum et bonorum exteriorum
ad suam operationem extendam sed homo
speculativus bonis exterioribus indi-
get hoc erit inquantum est homo indiget
necessariis ad vite sustentationem ibidem
de bonis exterioribus ¶ Eodem modo quo
speculativus indiget bonis exteri-
oribus scilicet inquantum est homo etc. ibidem
¶ Felix cum sit homo indiget exterior
prosperitate x° ethicorum probatur de felix
¶ Felix indiget bonis exterioribus
probatur quia natura non est sufficiens
per se ad speculandum sed ad hoc per-
sequendum oportet esse corpus sanum et
oportet existere cibum et reliquum famula-
tum ut vestem domum ibidem ¶ Ad hoc
quod homo fiat felix non indiget
magnis et multis rebus vel divitijs
ibidem probatur de felix ¶ Ad hoc quod aliquis
assuescat bene operari secundum inclina-
tionem viarum honestarum ad bene
operandum indiget legibus ibidem
g. de lex ¶ Non solum indiget
legum informatione in iuventute sed

etiam tunc aliquis iam factus est vir
ibidem ¶ Per totam vitam indigemus
legum informationes ibidem ¶ Ambe
operationes tam actio quam factio
indiget instrumentis primo politicorum
¶ Servus parua virtute indiget
primo politicorum de servus ¶ Omnis civi-
tas indiget artificijs 2° politicorum
¶ Bona disciplina indiget bona
dispositione naturali et bono successu
fortune 9° politicorum ¶ Policia et civi-
tas multis indiget principibus et
preceptibus ibidem ¶ Principatus ex-
ercitus indiget experientia vj° politicorum
¶ Quanto aliquis est peius dictum
tanto maiori indiget cautela ibidem
¶ Policie pessime plurimis indi-
gent cautela ibidem ¶ Principatus
bellicus et custodie civitatis indi-
get experientia et fidelitate ibidem
¶ Custodes portarum civitatum
et murorum et inquisitores insidi-
arum et ordinatores civium facti-
entes indigent experientia et pru-
dentia et fidelitate ibidem ¶ Bellica-
tiva indiget potentia vij° politicorum
¶ Consiliativa et iudicativa indiget
prudentia ibidem ¶ Multis enim
organis indiget id quod est unum
ibidem ¶ Optime civitates habentes
cives virtuosos indigent multis
ibidem ¶ Etiam indiget vacatione ibidem
¶ Debens felicitati indiget ali-
quo successu in exterioribus
bonis et inclinatione naturali vij°
politicorum ¶ Qui enim bene sunt dispositi secundum
naturam minori indigent successu
bonorum ad felicitatem quam male
ampliori ibidem ¶ Eligibilius esset
ut civitas vel vir non indigeret

sentencijs supplicijs puniuntur
quam quod indigeant ibid ¶ Homines qui
circa indifferenter se habent
ad virtutem et contrarium indigent
consuetudine in bonis operibus ad hoc
quod fiant boni ibid ¶ Laborans
indiget requie viij° pol ¶ Omnes
eodem diversimode indigent
patet de amatore petitore et ho
noris quia ambo indigent bono alt
raliter primo reth ¶ Quod non indi
get altero est magis bonum quam quod in
diget eo quia tale est magis suffi[ci]ens
ibid ¶ Quod non indiget altero est
magis sufficiens quam quod indiget
altero ibid ¶ Illud dicitur magis in
digere quod pauctioribus aut facilius
indiget ibid ¶ Illud est magis
sufficiens quod non indiget alio
quam quod indiget ibid ¶ Diviciis pubium
malicia solum indiget occasione
ibid ¶ Nullus confitetur aliquem
indigere malis 2° reth ¶ Quod
non indiget altero est magis bonum
quam quod indiget ibid ¶ Pauca sunt
quibus indigent habentibus in divi
ciis 2° reth ¶ Nemo amat videri
indigere ibid ¶ Indigeret multis
qui multa possidet bo. de. c. p. li.
2° pro v^ta ¶ Indigeret paucis
secundum nature necessitatem vivere ibid

Indignus · ne

¶ Ambo
hec iusta sunt gaudere de bene
agentibus secundum dignitatem et tristari
de indignis bene agentibus et faciunt
gaudere eum qui est epyeikes quia
cum iustis iustum videtur congaudere
gaudet quia ex hoc sperat se congaudere
tandem 2° reth ¶ Gaudere
de bene agentibus secundum dignitatem
et tristari de indignis bene agentibus
faciunt gaudere eum qui est epyei
kes quia cum iustis et cum unitate est ac
sperare ad esse sibi quod ad est sibi
ibid ¶ De hijs cum quibus indigne
agitur oportet compati et misereri sed de
indigne prosperantibus oportet neme
zare 2° reth ¶ Boni et studiosi
naliter sunt nemezetici super indig
ne prosperantes 2° reth eo quod nemezat

Indulgencia · i · ffeo · i · tunc

¶ Ad epyeikem magis spectat de
clinare ad indulgenciam quam ad
punitionem propter humanam fragilita
tem primo reth ¶ Epyeikes est in
dulgere humanis in supra iustum est
quia dicitur epyeikes quasi supra iustum
vel supra iusticiam sit preter huma
nis appellatur supra iustum quia
clemencia est extollenda supra ius
ticiam et severitatem eo quod homo secundum e
gidium quia homo propter naturam
cum sui mutabilem meretur aliqualem
excusacionem si contingit eum peccare
ibid ¶ Hominibus est indulgendum
propter quia epyeikes non solum debet
inspicere ad leges sed ad legisla
torem debet enim epyeikes considerare
quod si legislator adesset misericor
diter ageret cum peccante 2° non debet
respicere ad verba sed ad intellectum legis
latorum nam licet forte ab faceret
contra verba legis non tamen contra intentionem oportet
ibid ¶ Nota raciones quare
iudex epyeikes debet indulgere huma
nis et ut supra et in sequenti ibid et cetera
¶ Nota condiciones iudicis sunt quod huma
nis indulgeat et quod sit clemens
magis quam severus 1^a pot debet

ad legislatorem respice quam ad
leges 3a indicas etc ibidem. Hoc
bus est indulgendum propter duo
quia epyeikes non solum debet respice
ad leges sed ad legislatorem debet
enim epyeikes considerare quod si legis
lator adesset misericorditer ad esse
cum peccaret. 2o non debet respice
ad verba sed ad intellectum legisla
toris ibidem. Indulgetur irato
manifestare malum prolixe dicit
in in medio 3o ethicorum. Ex irato
Participes criminis sunt indulti
in eis cum quibus excesserunt sed non
participes non sunt indultivi i. parcunt
eis sed potius eos corrigunt eo quod
ea que quis facit non dicitur vetare
et prohibere proximis sed que non facit
illa stomachatur et abhominatur 2o ethicorum

Inequale etc. Iniustum
dicitur illegale et inequale vto ethicorum
Iniuste nunquam appetit de malis hoc
videtur quodammodo avarus esse
quia verus est inequalis ibidem. Inequa
lis est qui tantum a decem plus cupit
habere de bonis quam ad illud quod minus
vult habere de malo ibidem. Iniustum
dicitur illegale et inequale ibidem. Inequale
equale et plus non sunt idem sed habent
se ut pars ad totum idem. Omne
inequale est illegale et econverso
ibidem. Omne plus est inequale
non econverso idem. Opinus in iniusticia ine
qualis est aliquod medium scilicet equa
le idem. Sicud in iniusto est inequa
le sic in iusto est equale ibidem
Lex in recompensatione in omnie
inequalibus utitur ut equalibus
ibidem. Iudex debet temptare equale

re i. ad equalitatem reducere
ibidem. quere de Iudice. Iustus secundum
electionem operatur iniustum et inequale
vto ethicorum probatur de iniustus. Iniu
stus propter proportionale et inequalitatem
non semper observat respectu corum
personarum sed hoc facit qualiter
cumque contingit. quere de iniustus
Omnes dissident quia homines non
solum propter inequalitatem diviciarum
sed et honorum 2o politicorum. Populares
homines discordant propter inequa
litatem possessionum generosi et
propter inequalitatem honoris ibidem
Iniustum est cives equales ine
qualiter participare bonis 3o
politicorum. Iniustum est inequalis secundum vir
tutem equale recipere vel equales
secundum virtutem inequale recipere idem
Non expedit inequales habere equale
alimentum ibidem. Et plus et
inequale est vto politicorum. Ubique
propter inequale fit sedicio ibidem. Ci
vitates multum distantes sunt
inequales quo ad iusticiam et
equalitatem 3o ethicorum quere de civitate

Inerubescencia. Senes
magis sunt inerubescivi quam
erubescivi 2o rethoricorum etc. Seq.

Inercia. Vel ad ethicam ya e
habitus cum falsa racione factivus ut
contingens probatur quia opponitur arti
vjo ethicorum etc. Sequitur alia

Inerubescencia etc.
Require erubescencia etc.

Inexperigencia. tunc
Iuvenes inexperti sunt operacionum
que spectant ad vitam humanam
primo ethicorum et 6o. Iuvenes
sunt inexperti vjo ethicorum. Virtus

ut in pluribus inexperti sint in mili
tia 3° pol. ¶ Inexperientes aequa
tatem videtur satis amabile et
iudicant sibi sufficere si eos non
lateat quod ipsum opus operatum sit
bonum vel non bonum pulchrum vel
non pulchrum quamvis modus ope
randi eos non lateat sed si ipsum
opus bene vel male fiat sicut
patet in scriptura quod qui inexpertus in
arte scribendi bene cognoscit si
bene protracte sint pulchre vel
non pulchre quamvis omnino igno
rat qualiter litterarum protractio ap
plicetur ad opus x° eth. ¶ Iuve
nes sunt inexperti 2° rhet. ¶ Iu
venes sunt inexperti et non in multis
passi repulsam 2° rhet. ¶ Iuve
nes sunt inexperti naturaliter ibidem
et consimiliter ¶ Loqui sermones de
quibus aliquis est inexpertus
est quid stultum et ineruditum 2°
rhet. et sermo etc. ¶ Sequitur de

Infamia · titulus | Fortitu
do non est circa timorem infamie
3° eth. probatur et fortitudo ¶ Quae
dam sunt que oportet ipsum fortem timere
et infamiam ibidem ¶ Quedam sunt
que oportet hominem timere ut infamiam
ibidem ¶ Qui timet infamiam ille
dicitur decens et verecundus quia et per
consequens laudabilis ibidem ¶ Qui in
trepide sustinet et exspectat ma
lum infamie est crudelis et inve
recundus ibidem ¶ Qui non timet in
famiam a quibusdam dicitur fortis
secundum metaphoram quia habet simile
cum forti inquantum est impavidus
ibidem ¶ Homines qui sunt eos tra
dentes secundum reputant esse infames

et opprobriosos ix° eth. etc. Sed

Infinitum | Quod desiderio finem
non procedit in infinitum quia secundum aliquod bo
num aut fines desideratos sit
desiderium finis sit vanum primo eth.
¶ Concupiscentia crescit in infinitum nisi re
frenetur 3° eth. ¶ Acquisitiva di
vitiarum per quas in mente acquiritur
sufficientia vite non est in infinita
probatur nullus artifex utitur instrumentis
infinitis in latitudine et etiam magni
tudine sed divitie sunt instrumenta
yconomi primo pol. ¶ Finis est in
finitum diligibilis ibidem ¶ Nullus
artifex utitur instrumentis infinitis
in latitudine et etiam magnitudine ibidem
¶ Appetitus divitiarum crescit in infini
tum primo pol. ¶ Pecunia que in genere
pecuniativa campsoria appetitur
in infinitum ibidem probatur et pecunia
finis artis istius appetitur in infinitum
ut sanitas a medico ibidem ¶ Desi
derium finis in qualibet arte est in infini
tum ibidem ¶ Desiderium eius quod
est ad finem non est in infinitum
sed habet terminum et mensuram et regulam
finis ibidem ¶ Appetitus yconomie et
politice non est ad infinitam pecuniam
ibidem et pecunia ¶ Yconomi querunt
pecuniam in infinitum ibidem ¶ Quidam
non solum concupiscunt se vivere
sed cum delectationibus et fruitionibus
corporalibus ideo querunt pecuniam
in infinitum quia mediante huiusmodi
pecunia credunt se adipisci talia
ibidem ¶ Nam concupiscentie est in infini
ta 2° pol. ¶ Infinitum non est scibile
primo rhet. etc. ¶ Intendatur de

Infirmitas titulus | Vide

et in moderate et non obediunt mo
dicis est causa infirmitatis 3° eth
Infirmi non statim cum vocantur effici
sani ibidem Aliquis in hominis potestate est
fieri infirmum ut qui incontinenter vi
vit vel qui est inobediens medicis
ibidem Habitatio infirmorum qui plu
rimum indigent curis non est bona
ad puerorum procreationem vij° pol Ami
ci qui infirmi sunt non timent infir
mari primo rethorice Infirmi agentes
amatores sitientes et vlt desidera
tes aliquid et non assequentes illud
de facili irascuntur 2° rethorice Sicud
non mensura calidi et frigidi est
causa infirmitatis sic mensura ca
lidi et frigidi est mensura causa sana
di primo posteriorum Require iam

Infortunatus | Nullus dicit
infortunatum et miserum esse felicem
primo ethicorum Magnanimus si fuerit in
fortunatus non erit multum tristis 2°
ethicorum Infortunati indigent auxilio
fortunati indigent quibus benefaciant
et quibus benefaciant ix° ethicorum
Visio amicorum est infortunatis delec
tabilis ibidem Sufficit quibusdam sibi suf
ficit quod ego sum infortunatus ibidem
Infortunati neque volunt videri a zela
tibus quia zelatores sunt admirato
res et quia admiratores erubescunt et
quod tunc divites ad paupertatem venit
vellent quod aliquem viderent eos qui
eos cognosceret 2° rethorice Nec mul
tum infortunati nec multum felices sunt
in miseratiui ibidem Require

Infortunium | In infortunatis
refulget virtus primo ethicorum In in
fortunatis refulget bonum quod bonum
virtutis et homines qui virtutem aliquis
fataliter fert multa et magna in
fortunia propter vitis stabilissima
in virtute firmitatem secundum eum ibidem
Infortuniis refulget virtus
id est virtus habens magis manifestatur
per hoc quod ipse et secundum veritatem recte
se habent in magnis infortuni
is ibidem Felix et virtuosus
magna infortunia equanimiter
fert non propter insensibilitatem
doloris sed ut existens virilis
et magnanimus ibidem Nullus
beatorum efficitur miser propter
infortunia actiua ibidem quod de
beatis Felix licet propter infortunia
non semper eque operatur tamen semper
operatur optime secundum quod est sibi
possibile ut de bono duce et
bono sutore ibidem Felix est bonus
neque mutabilis infortunia prima ibidem
quod de felix Felix non tamen mu
tatur per quecumque infortunia con
tingentia sed solum a magnis et mul
tis ibidem Cum particula et causa par
tuli est totaliter ab extra tunc
tale particulam dicitur infortunium v° ethicorum
In infortuniis refugium est ad ami
cos viij° ethicorum Ad amicum veniendum
in infortuniis homo non debet
nec prompte et non vocatus ix° ethicorum
In infortuniis magis necessarium est habere
amicos quam in fortunia ibidem
uero de amicis In infortuniis
magis est opus amicis vtilibus
ibidem In bonis fortuniis est
melius id est magis honestum et de
lectabile habere amicos quam in in
fortuniis ibidem Amicus amico
est triste amicum sentire in suis
infortuniis contristatum ibidem

Homo dz tarde aicad sim vocale
ad infortuna ibid. Maxie amici
vocandi sunt ad infortuna quido
ai paucā sua porturbacone put
mlād minare z leuelare infor
tuatiū ibid. Infortuniū e sin
inopinatū non anesthia pmo
reth. Hoies irastuntur infortunaō
exultantibus in infortuniis .i. gau
dentibus de malis eoꝝ 2o reth.
vo ꝯ irastor. Hoies maxie
irastuntur hiis exultantibus
in infortuniis eoꝝ z gaudentibȝ
de malis eoꝝ qui videbantur
boni aīa impoꝝ prosperitatibȝ
ibid. vo ꝯ irastor. Exultare
z gaudere de infortuniis alicu
aut hoc est signū inimia aut
pinpendentis ibid. Ingenuitas
.i. ꝙ quis sit nobilis gene ꝯ di
vitiis z potentia ptz ad fortunā
bonā z gtrariā hiis ad infor
tunā 2o reth. ꝯ Regimen

Ingenuus · tas. Homines
dicunt ꝙ hoies nobiles sunt inge
nui non solum cū sunt in ppa
domo z ptate sȝ esse vbiqz terra
vnde sȝ barbari solū domi sunt
liberi ppter defectū ⁊nantiu po
pol. Ingenuꝰ est duplex sim
qui est bene dispositus sim mēte
sim ꝙ ut barbari id. Ingenui
tas est virtus generis .i. incliā
no ad virtute 2o pol. Ingenui
tas z disciplina faciunt ad fidē
faciend de aliquo laudando qꝛ
ꝙ homo sit bn natus facit mag
nā fid pmo reth. Ingenuitas
est ꝙ quis sit nobilis gene z diui
tie z potentia ptinet ad fortunā

bonā z ꝯtrariā hiis ad infortuna
2o reth. Ingenuitas z disciplina
faciunt ad fidem faciendā de aliquo
laudandā qꝛ ingenuitas sȝ ꝙ ho
sit bene natus disciplina ꝙ aliquis
sit sub bona disciplina positus
z magnis bonis subiectus pmo
reth. ꝯ Require laudo ꝯ Re.

Inglorius. Valde honorabiles
persone z valde inglorꝰ .i. sine tū
honore cuntes de facili mfestant
ꝗmus huiusmodo pmo reth. ꝯ in
iustifico. Petē aliqd ab aliquo z
no optinē per hoc quis apparet
ingloriꝰ 2o reth. Homo erubescit
de hoc ꝙ apparet ingloriꝰ ibid.
Homo magis erubescit ꝙ videat
esse inglorius qm ꝙ audiat id. ꝯ
erubesco ꝯ Requir. Inhonoratio

Inhonoratio. Magnanimꝰ ꝯ
inhonorationes se hȝ moderate
2o eth. Magnanimꝰ maxie laudat
ꝯ honores sim honorationes ibid.
Sim illa que hnt se sim excessū
virtutis z malicie hoies mentur
obprobria laudes z inhonorationes
z honores z dona pmo reth. ꝯ

Inimicus · tia. Inimica tū
inimicās participare volūt i unimo
2o pol. Prouerbiū ffm inimici
tia crudelis est valde vij° pol.
Prouerbiū illi qui valde diligunt se
i tū actu fiunt inimici fiunt valde
crudeles inimici z qui vltra dili
gunt se vltra odiunt ibid. Illud
est bonū cuius contrariū expedit inimi
cis pmo reth. Maxie expediens
est inimicis nos esse timendos
ibid. Nichil prohȝ aliquādo cād
queme aīas z inimicas z ꝯ ꝯ cū
Prouerbiale dicit ꝙ mala ꝯgregat

hoies in inimicos qui idem e notum
vl proviciam ambobz ibid ¶ Omnes
eligunt amicis bona et inimicis ma
la ibid ¶ Bona sunt que donat
amicis vl que auferentur ab inimi
cis ibid ¶ Retribuere vindictam ini
micis est iustum et laudabile ibid
¶ Hoies in insaciant inimicos et in
amicos ibid ¶ Insaciare inimicos
est delectabile ibid ꝯ bonum aut

Iniuria ¶ Magis humanum
est homini punire iniuriam sibi il
latam quam condonare ipam 8o ethic
¶ Iudex in reprehensione iniurie
solum debz respicere ad dictam nocumen
ti non ad condicionem persone vijo
ethi ¶ In reprehensione iniurie
lex solum respiciat ad dictam nocumenti
non ad condicionem persone ibidem
Lex in reprehensione iniurie in
equalibus vtitur vl equalibus ibidem
¶ In ira non est iniuria vijo ethic
q ꝯ ira ¶ Propter defectum diuici
arum inlatas faciunt iniuria 8o pol
¶ Iniuriarum quedam sunt propter in iu
riam quedam propter astuciam ibid
¶ Semper excellens accepto principatu
a subditis e causa iniurie erga
subditos vto pol ¶ Iniuriam pati
est melius quam iniuriam facere
primo reth ꝯ melius ¶ Hoies so
lum obseruant iniurias consuetas
ibid ¶ Aliquando quis confitetur
iniuriam sz non confitetur tanta quan
ta ei imponitur ibid extr ꝯ confite
or ¶ Illa noia furtum fecisse iniu
riam fecisse consignificant electionem
ibid ꝯ furtum ¶ Illa iniuria e
maior cui non eueniet eum qui passus
est recipere satisfactionem eo quod est —

quid insanabile primo rethor

Iniuriorum amis ¶ Iniuri
antem sustinere et familiares
respicere est simile eo sum quod me. Con
stans in iniuriatem repellere et fami
liarem respicere est eodem moris
in bono quod vtrumqz laudabile
ita equaliter in iniuriatem sustine
re sz quod non repellat conabiliter in
iurias sibi de 3te illatas et fami
liarem respicere eiusdem moris in malo
quod vtrumqz vituperabile 9o ethic
¶ Nullus iniuriatur i mecha
tus tristicia sz cum delectatione vijo
eth q ꝯ tristicia ¶ Iniurias
spontanee operatur cum delectatione ibid
¶ Quidam iniuriantur propter necessaria
atque inedia contra quod remedium est
modica possessio quidam propter co
ncupiscencias delectacionum contra quod
remedium e temperantia quidam propter
non tristari contra quod remedium est
philosophia 2o pol ¶ Hoies maxime
iniuriantur propter excellencias di
uiciarum et honorum appetendas non
propter necessaria appetenda ibid etc
¶ Valde excellens defacili iniuri
antur aliis et in magnis sunt
valde iniqui 8o pol ¶ Illi sunt
primi ad iniuriandum qui aut se
pe latuerunt aut dampnificati
fuerunt eo extra tertium talibus vi
quod habeant fortunam sed igitur
non curat iniuriam quam fecit ma
la aut facere noluit hz eorum delec
tabilis et honesti et est propter ei quod
est non videri iniustum agere primo
reth ¶ Potentes iniuriantur
in magnis non in paruis 2o reth
q ꝯ potens etc Eciam In

Insania est habitus sum

quem sumus operatiui in iusto
et secundum quem operamur iniusta et vo-
lumus iniusta v^to ethicorum viii capitulo
positiue ly habitus pro qualitate
positiua et non negatiue vel priuatiue
ibidem. ¶ Iniusticia dicitur multipliciter
ibidem. ¶ Illegalitas quia omnem iniusti-
ciam vel est que est quasi tota respectu
omnis iniusticie ibidem. ¶ Preter iniusti-
ciam legalem est dare iniusticiam
particularem probatur quia sic se ha-
bent quod vnum inuenimus sine alio sub-
stantialiter distincta sed iniusticia
particularis reperitur sine aliis ma-
liciis primo autem aliquis potest peccare
secundum iniusticiam legalem non tamen
peccat secundum iniusticiam particularem
ut si miles in bello abiecerit clipe-
um propter timiditatem aut aliquis
abiecerit alteri obprobrium propter
iram aut non impediret alteri auxi-
lium propter illiberalitatem et in istis
ille faceret iniuste legaliter et tamen
non faceret iniuste secundum iniusticiam
particularem que consisteret in acci-
piendo aliqua bona indebite dno
Secundo quia omnes malicias que si-
ut secundum quem iniusticiam legale
fit relacio male operacionis ad
quandam maliciam particula-
rem ut si quis mechatus est in quo
transgreditur iusticiam legalem
reducitur ad luxuriam. Si miles
fugit in bello a duce exercitus re-
ducitur ad timiditatis maliciam.
¶ Si autem aliquis indebite lucratus est sub-
ripiens alienum solum ad secundum te-
iusticiam refertur primo hoc est signum
v^to ethicorum. ¶ Iniusticia particularis potest
esse sine aliis probatur quia aliquis
auare facit tollendo alienum sepe

contingit quod secundum nullam aliarum malicia-
rum peccat neque secundum omnes et tamen
peccat secundum quandam maliciam ibidem.
¶ Iniusticia particularis habet se ad in-
iusticiam legalem ut pars ad totum
ibidem. ¶ Iniusticia est duplex totalis
et particularis ibidem. ¶ Iniusticia est
vtriusque extremorum scilicet pluris et
minoris quia inequitas vtriusque extremi
scilicet plus et minus est quedam inequalitas
ibidem. ¶ Inter patrem et filium dominum
et seruum vxorem et virum non habet locum
iniusticia et iniustum facere proprie
quia filius et seruus et vxor sunt quasi
pars et possessio patris vel domini vel
viri sed nullus ad rem suam ut sua
iniustum facit tum quia iniusticia et
iusticia sunt ad alterum et iniustum
facientem vere ex electione sed nullus
eligit sibi ipsi nocere primo ibidem. ¶ In-
iusticia est tota malicia id est omnia vicia
id est aggregatum ex omnibus viciis se
comparantibus in eodem dicitur se comparan-
tibus propter vicia contraria ut est prodi-
galitas et parcitas que sunt incom-
possibilia ibidem. ¶ Iniusticia est ha-
bitus secundum electionem operatiuus iniusti et
hoc iniustum est superhabundancia
vel defectus alicuius vtilis vel no-
ciui quod sibi vel aliis conuenit preter
proporcionem ibidem. ¶ Iniusticia dicitur
superhabundancia et defectus eo quia in
rebus commutabilibus et distributiuis est fac-
tiua superhabundancie et defectus
ibidem. ¶ Iniusticia in rebus commuta-
bilibus et distributiuis est factiua
superhabundancie et defectus quia in-
iustus in ordine ad se ipsum facit super-
habundanciam rei vtilis et defectum no-
ciue et penalis ibidem. ¶ Rex solum

datur his in quibus potest esse in-
iustitia v° ethicorum. In quibus utrumque
reperitur iniustitia in his reperitur et
iniuste facere et non econverso ibidem. In-
iustitia non est hominis ad ea que sunt
ipsius probatur iniustitia est ad illum
tamen aliquibus notum sed nullus notum sibi
ipsi sed alteri ibidem. Non est iniusti-
cia ad se ipsum ibidem. Numquam fit in-
iustificatio absque iniustitia et mali-
cia operantis ibidem probatur Et iniustifi-
catio. Numquam fit iniustificatio cum
iniustitia et malitia operantis ibidem
probatur Et iniustificatio idem. Ista est
quedam et manifesta iniustitia quod
est nota. Omnibus utrumque contingit in
bonis exterioribus habundare et defi-
cere in his est iustitia et iniustitia
ibidem. Solum illi qui habent se
in bonis exterioribus bene sciunt a-
liis tribuere secundum iustitiam et iniusti-
tiam et qui neque superhabundant
neque deficiunt ibidem secundum particula-
rem iniustitiam nullus potest sibi ipsi
iniustum facere v° ethicorum probatur Et iniu-
stum. Non omne voluntarium fit cum
iniustitia ibidem quod est voluntarium
Secundum platonicos iniustitia videtur
esse hominis ad se ipsum propter partes
anime rationalis et irrationalis quia in his
partibus contingit homines pati propter
suorum ipsius appetitum idem. Iniustitia
est turpior et deterior homine iniusto
et econverso quia si attenditur causa et forma
turpitudinis iniustitia est turpior
quam homo est turpis propter iniustitiam
et propter utrumque tale etc. Si autem
attenditur nocumentum et crudelitas
in committere tunc homo iniustus peyor
est quia multiplicabit nocumenta potest que

iniustitia que est rerum maiata
viij° ethicorum. Iustitia et iniustitia
augmentantur et diminuuntur per com-
parationem ad maiores vel ad minores cau-
sas viij° ethicorum probatur Et iniustitia.
Maior pars iniustitiarum que
accidit in civitate ex voluntate
hominum fiunt propter amorem honoris
vel pecunie 2° politicorum. Iniustitia est
duplex scilicet propter iniuriam illatam
in personam et propter subtractionem bono-
rum exteriorum v° politicorum. Iniustitia
est propter quam habentur aliena
non ut lex dicat primo rethoricorum. In-
iustitiam facere est ledere volun-
tarie preter legem quod ex eo quo quis
est iniustus eo quod aliquem ledit
voluntarie non ut lex dicat ibidem.
Iniustitia est propter quam aliquis
eligit vocem id est volens nocet
et eligit prava facere preter legem
ibidem. Septem modis fiunt tunc
iniustitie scilicet fortuna violentia
natura consuetudo ratio appetitus
concupiscentia ibidem. In habundantibus
quibus homines indigent homines
faciunt iniustitiam primo rethoricorum
Duplex est iniuste agere iniusti-
tias autem est ad totum que autem est
determinata ad unum tantum exemplum ad adul-
terantes et bellantes iniuste agunt
in aliqua parte determinata ut in u-
no cive sed non militantes agunt
in commune quia tota civitas ex
hoc offenditur idem. Iniustitia
est duplex vel ad unum tantum determina-
ta vel ad quem exemplum primum extra
textum ut si homo ledit determinatam
personam exemplum 2i ut qui ledit
civitatem ut non militat etc idem.
Iniustitia vel iniustificatio est

pati in iniusta a volentibus ibidem
¶ Omnes malefactiones aut quere-
le que sunt com in iniusticiam ad vo-
lun vel ad que aut sunt igno-
rantis aut volentis ut cum quis
male agit non volens aut sunt
volentis et scientis et eorum que
sunt a volente et sciente aut sunt
eligentis i. per electionem aut per
passionem ibidem ¶ In iniusticia est
multiplex quedam fit ex scientia que
ex ignorancia quedam ex electione
quedam ex passione ibidem ¶ Studen-
tes ad obli. sibi in iniusticia quidem
concedunt factum et negant intitu-
lacionem i. impositionem aut id circa quod est
intitulacio vel impositio exemplum cum aliquis
confitetur se aliquid recepisse sed non
confitetur ex hoc eum furatum fuisse quod
contra ex hoc imponitur sibi furtum
¶ Aliquando aliquis confitetur se alium per-
cussisse sed non iniuriam fecisse
ceterum aliquis confitetur se simul fu-
isse cum aliqua sed non fuisse ad-
ulteratum ibidem ¶ In iusticie sunt
que non sunt opposita sunt tamen
malicia secundo rethoricis ¶ Ille iniusti-
cie sunt maiores que sunt a
maiori habitu exemplum si aliquis fu-
ratus fuisset tres obulus a templo
ut declarat in littera ibidem ¶ De-
habitu iusticie est oppositum quam
dehabitu iniusticie quia qui est
iustus in multo signum est quod est
iniustus in modico et non econtra
ibidem ¶ Maioritas iniusticie ex
duobus attenditur scilicet ex magnitudine
habitus et ex magnitudine nocu-
menti vel dampni ibidem ¶ Illa in-
iusticia est maior cum non est equa-
punicio vel recompensatio secundum se-
cundum quod ut si quis offenderet re-
gem vel patriam publicam tamen offen-
sa non potest recompensare qualiter-
cumque puniretur offendens ibidem
¶ Illa iniusticia est maior et magna
cum non est recompensatio vel satis-
factio vel quia desperabile vel impossibile
est fieri recompensationem quod ut si quis
occideret alterius filium vel destrueret
sibi aliquam rem quam desperabile vel
vel impossibile est cum inbeme ibidem
¶ Illa est magis iniusticia cum non
queat eum compassus est recipere
satisfactionem quod ut quia mortuus est
ibidem ¶ Illa iniusticia est magna
que quis fecit solus vel primus aut
cum paucis quod illa iniusticia non
videtur ita magna quam multi similiter eam
perpetrant tamen ex hoc augetur iniusti-
cia quia alius primus eam faciat quia dat
exemplum aliis male faciendi ibidem
¶ Illa iniusticia est magis que sepius
in eodem fit quod aggravatur enim eius
culpa ex frequentatione actus primo
rethoricis ¶ Illa iniusticia est maior
propter quam exquiruntur similiter pena
et prohibencia et dampnificacia
ibidem quod ¶ Contingit aliquando quod propter
magnitudinem sceleris aliquis invenit
novum genus tormentandi et dap-
nificandi ut qui sunt in argo in
illa regione invenerunt novos mo-
dos dampnificandi dum aliquis scelera-
te peccat ibidem ¶ Illa iniusticia
est maior que est bestialior et ut
latere intantum quia magis inordi-
nata ibidem ¶ Illa iniusticia est
maior que procedit ex maiori
providencia et electione ibidem ¶ Illa in-

iniusticia e maior qm audientes timent magis et abhorrent quaz
inferatur id. Illa iniusticia e
maior que fit vbi iniusti puni-
untur q ut iniuria que fit in cu-
ria principis vbi facientes iniusta
puniuntur ibidem. Illa iniusticia
e maior que con ius scriptum quod q
non ro melioris moris e esse
iustum no per necessitate obseruare
aut scripta vide ex necessitate esse
non scripti aut obseruare vr non
necessitatem et qr maiori bono maius malum
opponitur igitur id. In iusticia
pomi huius est tamen da 2o rethorice
Potentes sunt prompte facere iniusti-
ciaz et malum qr qd volunt pnt ibid.
In iusticia imprudenti etc vicia-
dum esse maxima mala 2o rethorice
Erubescibile e qd fit ab iniusticia
a sicud expoliasse depositorum id.
Potentes sunt promi ad iniusti-
ciaz faciendam id. Senes faciunt
iniusticias nocendo alijs no in-
contumeliaz sz in nequiciaz 2o rethorice
Diuites faciunt iniusticias non
nequiciales ibid. Iniusticiam
non in est deo facere 2o top. In-
iusticiam facere est sponte alicui no-
cere q sine rone ibid etc. Ethice
Iustificatio. In iustificacionibus
sunt duo vicia vna consistit in here
minus de bonis et magis de malis et
hoc est iniustum pati. alia e here
magis de bonis et minus de malis
et hoc e iniustum facere v.o ethicorum. In-
iustum et iniustificatio differunt ibid.
In iusto aliquando apparatum e no dicitur
iniustificatio sz solum iniustum ibid.
In iusto potest fieri sed iniustifica ve id.
Iustificatio et iniustificatio diffi-
niuntur et specificantur voluntario
et involuntario ibid. q. v.o iniustifi-
catio. In iustum quoqz fit absqz
iniustificatione ibid. probatur quod
iniustum. Fiunt ea que per igno-
ranciaz fiunt pnt de suo genere
iusta ul iniusta esse tn no ha-
bent roz iustificationis et iniusti-
ficationis ibid. probatur et per ignoran-
ciam. Aliquando fit iniustificatio
absqz iniusticia et malicia ope-
rantis probatur si aliquis propter iram
sine deliberatione prima alium le-
dat fieret iniustificatio sz nec
tamen propterea est quod no iniustz nocumentum
propter maliciaz sz ex passione id.
Aliquando fit iniustificatio cum in-
iusticia et malicia operantis puta si
aliquis ledat cognoscente consilio
et deliberatione prima id. Aliquando
fit iniustificatio absqz hoc quod o-
perans sit malus ul iniustus
probatur primo si aliquis infert nocu-
mentum circa solum ille facit in-
iustificationem et tn non dicitur iniustus
qr hoc no operatur consilium iniusti e
sz circa re te qm circa operatur
manifeste non dubitat de facto
sz dubitat an sit factum iuste e
ul iniuste sz sic non e de iusto
qr talis negat factum et no dubitat
de facto qn fit iniustum ibidem
Aliquando est iniustificatio et cum hoc
iniustificans dicitur malus ul in-
iustus probatur qr quoqz iniusti-
ficans infert nocumentum ex consilio
et deliberatione proficit tunc dicitur
malus vel iniustus cum ex habitu
iniusticie hoc faciat ibidem

Vnustus est qui sim in iusticitacio
nes que fiunt ex electione facit
in iustu 2º ethi ¶ Ambiciosus ppter
honorem iniusticitat primo rethi
ffuriosus propter iram iniusticitat
contenciosus propter victoriam iracun
dus propter primorum insipiens quia
nescit iustum et iniustum ¶ Inverecun
dus qui parvipendit et nichil curat
de gloria ibidem ¶ Habentes multos
amicos sunt promti ad iniusticita
dum ibidem ¶ Homines putant illos
euadere sine dampno et iniustifi
care si eis sunt multi amici et potis
sime si sunt divites et maxime
putant talia posse qui tales
amicos iniusticitant sicud ipsi quia
si amici quia iniusti quia contemptatores
aut sanguis mei ipsis divitibus
iniusticitauerunt primo rethi ¶ Homi
nes non putant aliquos in iniu
sticitando euadere indampno et
sine dampno ut qui forte sciat hominis
societatem divitum vel corporis qui di
uitibus attinent vel qui sunt
amici hijs qui in iniusta patiuntur vel
qui sunt amici iudicibus ibidem ¶ Amici
iudicum sunt promti ad iniusticitan
dum ibidem ¶ Divites sunt promti ad
iniusticitandum ibidem ¶ Aliqui faci
entes iniusticitacionem sunt latita
tim quietum primo sicud sunt illi
qui habent contrarias conditiones rebus
iniustis que eis imponuntur si debiles sunt
debiles tamen voluntates qui fortes
consueverunt talia facere et pauperes
et turpes tamen adulterium qui divites
pulcri consueverunt talia facere
2º quia valde manifesto et in
oculis tum maiori latitacione tol
litur vo qui huiusmodi res aio sunt
observabiles tamen nullus curaret ad
hibere tamen nullus putaret quod talia
quis attemptaret 3º quia iniusticitat
tamen ea que sunt talia et tanta que
unum non possunt per sicut vero quia omnia
hec non sunt observabilia 4º illi
sunt latitati in iusticitando quibus
nullus inimicus aut multi inimici vero
sunt qui tales putant latere quia
non observatur et nullus imponit eis
insidias vero est quia tales non creden
tur attemptasse aut quia observaban
tur vel insidiabantur ab inimicis suis
et si est questio de talibus creditur for
te fecissent vnusquisque sed in corde
suo responsorum habent quod non temp
tassent propter insidias inimicorum
vº illi sunt latitati iniusticitando
qui possunt aliquam occulte facere aut
existat eis modus iniusticitandi
aut locus aut dispositio facilis quia
facile et quomodo sunt iniusticitare
putant primo rethi ¶ Occultacio et
modus iniusticitandi sicud loci
et dispositio facilis sunt causa iniusti
sticitacionis ibidem ¶ Illi sunt promti
ad inveniendum et ad iniusticitandum
quibus est compulsacio pene id est quibus
pena compulsatur et procul pellitur et hoc
fit dupliciter vel quia dilacio est diu
turna aut diutina quia non statim
soluunt vel corrupcione iudicum ut
qui corrumpitur per corrupciones iu
dicum pena in nichilum redigitur
ibidem ¶ Pene remissio est causa
quare aliquis est promptus ad iniusticitan
dum ibidem ¶ Illi de facili iniusti
ciant qui si faciunt dampnum est de
pulsio possessionis ita quod non
in persona sed in rebus exsoluunt

penam et hoc maxime contingit quando
in tali dampnacione est dilacio diu
tina aut si propter inopiam nichil
habent quod perdant ibidem ¶ Illi de
facili in iniustificant quibus lucra
sunt manifesta aut magna aut pre
dampna aut sunt parua vel inmani
festa vel longe ibidem ¶ Ille de facili
in iniustificat cui punicio non est equa
lis vtilitati quia quia maior est vtilitas
quam punicio ibidem ¶ Item in iniustifi
cant ideo quia punicio non est equalis
vtilitati illi videntur similes scilicet
tyrannis quia sicut tyrannum non potest
esse prodigum quia omnia accipiunt que
sua propter quod nunquam expense exce
dunt facultates sic ista in iniusti
ficando punicio non excedit vtilitatem
ibidem ¶ Illi sunt prompti ad iniusti
ficandum quibus in iniusticie sunt ac
cepciones quia ut qui in iniusticie faciunt
acquirunt pecuniam dampna autem
obprobria solum ibidem ¶ Illi eciam
faciliter iniustificant quibus iniurie
et iniusticie sunt eis in quandam
laudem et honorem ut si faciendo
iniuriam accedit eis simul punivisse
inimicos pro patre vel matre sicut zenoni
accidebat quando similiter tunc hoc quod iniu
riatus fuit vindicauit mortem
patris ibidem ¶ Illi sunt prompti ad
iniustificandum qui aut sepe latue
runt aut non depunitati fuerunt
ro et cetera talibus videtur quod habeat
fortunam secundum igitur non curat in
iuriam ibidem ¶ Illi sunt prompti ad
iniustificandum qui sepe nec fue
runt perfecte quod intendebant et c
propter quod infortunati videntur in ar
descentes ad optinendum propositum

igitur faciliter iniuriam faciunt et
tales habent se sicut quidam in
bellicis quia victi in bellicis volunt
vincere ideo sunt prompti ad fa
ciendum pugnam sic isti non volentes
perficere quod volunt quasi reputantes
se victos sunt prompti ad faciendum
iniusticiam ibidem ¶ Incontinentes
sunt prompti ad iniustificandum
quando sic ex iniusticia mox fit
delectabile triste autem posterius
aut statim habent lucrum dampna
autem habent posterius ibidem ¶ Prompti
sunt ad iniustificandum esse con
tinentes si statim inest eis triste
aut dampnum delectabile vero
et provictum posterius sunt eis di
uturniora ibidem ¶ Homines sunt
prompti ad iniustificandum in hiis
eciam que habent excitatorem ut que fa
ciunt propter fortunam aut propter
necessitatem aut propter naturam
aut propter consuetudinem ibidem
¶ Vniuersaliter homines iniustificant
in hiis scilicet que dicuntur peccare
sed non iniusta facere quia peccatum
importat actum inordinatum
sed iniusta facere super addit
roz voluntariam ibidem ¶ Cum non
voluntarie inordinate agit peccat
sed non iniustificat simpliciter quia
sed. Ergo peccatum importat actum
inordinatum sed iniusta facere
super addit roz voluntariam ibidem
¶ Illi faciliter iniustificant circa
illa mediantibus quibus contingit
adipisci id quod est optimum id est ho
nestum et pulchrum quia videtur
homines excusabiles ab iniusti
cia quando ex iniusticia quod inferunt
acquirunt aliquem statum hominis id

¶ Indigentes faciliter in iusticiat
ut pauperes et divites q̄ indigen
tes sunt dupliciter necessarii ut ege
ni et excessivi ut divites ẽt ibid
¶ valde honorabiles persone et val
de inglorii i sine vel honore exi
tes de facili iniustificant quoniam
duo de inglorii iniustificat ut
non gloriantes cum nichil possunt
prodere de honore et gloria quia non
sunt sed valde gloriosi iniustificat
tamen nichil magis glorificantes
q̄ videtur enim eis quod sint incapi
ces honoris et quod non possint amit
tere ipsum ibid ¶ Homines faciliter
iniustificat inercotes et in principi
os eo primi quia principio illorum est tar
da sicud depredantes talis de
in⁹ os tarde puniebantur eo et
quia superatio principiorum est velox id
¶ Homines iniustificat in eos qui
non tiennt amittere sua et non
sunt observativi i custoditivi suorum
sed creditivi quia de facili credunt
et de facili res suas aliis accomo
dant eo quia omnes sit iniustificantes
contingit de facili latere p̄o ethic
¶ Homines faciliter iniustificat in de
sides i pigros eo quia sollicitudo
est resistere pigri aut non resistit
ibid ¶ Homines facilius iniustificat
inverecundos eo quia tales non sunt
impugnativi plus oz ¶ Homines in
iustificant in eos qui multa iniu
sta sunt passi et non exiliverunt i
non conduxerunt et non fecerunt in
vindictam id ¶ Homines iniustifi
cant in eos qui habentur criminosi
et de facili sunt criminabiles et pu

ad malefaciendum eo quia tales vo
lunt alios trahere in causam timentes
iudicem et si traherent nunquam obti
nerent cum non possunt persuadere
propter odium et invidiam quam alii
habent ad eos ibid ¶ Homines iniusti
cant in eos ad quos habent occasionem
aut progenitorum aut suorum ipsorum
vel amicorum ut qui nocuerunt vel nocere
voluerunt ipsos aut parentes vel
amicos ad quos affirmantur ibid
¶ In iustificare in amicos est facile
et iniustificare inimicos est delec
tabile id ¶ Homines iniustificant
in eos qui sunt sine amicis et non
sunt industriosi dicere vel agere
eo quod sunt sine amicis non attemp
tant conqueri quia nesciunt et si conque
rantur nichil optinent cum nesciant
quid facere debeant ibid ¶ Homines
iniustificant in eos quibus non est
curandum ut optineant iudicium
ad vindictam ut sunt extranei
et manibus operantes eo quia tales si in
modico dissolvantur et teneantur
per aliquod tempus incausa de facili ta
les attediantur et dimittant totum
ibid ¶ Homines iniustificant in eos
qui multa iniusta exercuerunt et po
tissime qui talia iniusta fecerunt
qualia patiuntur eo ex quo iniu
sta in talem qui multa iniusta
fecit videtur prope esse ei quod non
est iniusto agere sicud si quis mo
lestaverit consuetum molestare id
¶ Homines iniustificant in eos qui
aut fecerunt mala aut facere volue
runt eo quia sit iniustificari in eos in
iuriari est delectabile et honestum
et hoc prope est ei quod est non videri

in iniustu agere ibid ¶ Homines in
iniustificant in eos qui prius auxilia
prebuerunt i nocendo et iniuriando
et hoc est ppe ei quod est non videri
in iniustu age primo rethorice ¶ Homines in
iniustificant in eos qui alias in iniusti
ciam passuri fuissent ab alijs si non
ipsi in eos iniustificassent sicut euer
idemque dicitur gelonem iniusisse con
pedes tamquam gelonem futurum esset
secum fieri in bello ibid ¶ Homines in
iniustificant in eos quibus cum iniusta
fecerunt potuerunt econtra multa in ius
ta agere tamquam de facili recompensatum
sicud ait iason thessalijs oportet mul
ta in iniusta facere quia puta et iusta multa
fieri ibid ¶ Homines in iniustificant
contra eos quibus cum iniusta fecerunt po
tuerunt multa iusta agere tamquam de
facili recompensaturi et ideo non vide
tur in iniusta agere propter recompensa
cionem sicud ait iason thessalijs oportet
multa in iniusta facere quia possunt et
iusta multa fieri ibid ¶ Homines in
iniustificant circa ea que possunt faci
liter occultari ut sunt que cito con
sumuntur ut esculenta et comestibilia et
que de facili permutabilia figuris
ut vasa argentea aut sunt per
mutabilia coloribus ut vestis aut
mixturis ut blada aque in in multis
locis de facili est abscondere ut
sunt illa que de facili sunt porta
bilia et in parvis locis recondi
bilia ideo quia de facili latent facta ibid
Homines in iniustificant in ea que
sunt indecencia et filia quasi ut in de
naios accipiendo quia propter filii ne
et indecenciam qui sunt accidentes non
cognoscuntur ibid ¶ Homines in

iniustificant circa ea circa que cuique
verecundum dicere in iniusta passi
ut circa mulieres et pueros aut
in iniurie que sunt in se ipsos aut
in filios ideo est tali talia facta ignorantur
ideo quod passi ea taceant
ibid ¶ Homines in iniustificant circa
ea in quibuscumque consueti videbitur
amare plantaciones in iusticiam
quia quia sunt in iusticiam et amiciciam plan
tatur civitas et illa sunt principia
Unde ergo quod homo confert et tribuit
principia videtur quod ipse diligat iusti
ciam et amiciciam et quod ipse diligat
plantaciones earum et civium ibid
In iniustificari est pati iniusta a volen
tibus ibid ¶ Ille multum in iniusti
ficat per quod exquiruntur et inbe
niuntur prohibencia et dampnificancia
ut qui sunt martyo in illa regi
one invenerunt novos modos puni
endi deos ab inscelestate prauitatis ibid
Ille multum in iniustificat in hunc
agno bona suscepit ideo hominibus quia
ille plura in iusta facit primo
facit male 2o quia non facit bene
cui tenetur benefacere benefactori suo ibid
In iniustificari circa iusta non est scripta
est peius quam in iniustificari circa
iusta scripta ideo melioris moris est
esse iustum non per necessitatem obs
ervare aut scripta videtur quod necessarium est
esse non scripta aut observare vir
non necessarium et quia maiori bono ut ma
ius malum opponitur igitur ibid ¶ Ille in
facit in iusta in rebus timendis
ut in iniustificat in hijs in quibus
sunt dampna posita supponitur propter
statuta et leges sicut est quod
ipse in iniusta faceret in hijs in

quibus non sunt dapna posita ibidem
Potentes et divites et leges iniusti
ficari est iniusticia. politicorum quartam
2o rethoricorum etc. Sequitur Iniuste
Iniuste Cum sint bona fortune sunt virtutibus iniuste homines
dignificant 2o ethicorum ¶ Cum per insi
dias iniustum operatur et per electionem
non ignorat se iniuste agere
vto ethicorum ¶ Iudex cognoscens ius
tum legale et iudicans iniuste vel
propter graciam vel propter penam facit
avare et per consequens iniuste ibidem
Iudex qui propter graciam vel odium
iniuste iudicat plus habet quam sibi
debetur ibidem. Vide iudex ¶ Direc
tiones bonorum divitum et virtuoso
rum illate a pauperibus sunt iniu
ste quia violente 3o politicorum ¶ Dapni
ficari et sustinere penam iniuste homini
est turpe sed non iniuste 3o rethoricorum
Cum iniuste fit scienter fit quod autem
iniuste ignoranter 2o capitulo etc. sequitur
Iniustus Impossibile est
quod quis velit operari iniusta et non
velit esse iniustus 3o ethicorum ¶ Irro
nabile est quod ille qui facit iniusta
non velit esse iniustus similiter qui
facit stuprum non velit esse incon
tinens ibidem ¶ Possumus esse in
iusti quando volumus non autem boni
et iusti quando volumus ibidem ¶ Aliqui vo
lentes sunt iniusti et incontinentes
sed postquam facti sunt tales non est
in potestate eorum ut non sint iniusti et
incontinentes ibidem ¶ Existens in
iustus non quando vult quiescit et desi
nit esse iniustus ibidem ¶ Iniustus
dicitur tripliciter primo est illega
lis id est transgressor legis 2o dicitur
avarus quando plus de bonis sibi
appropriat quam debet 3o dicitur inequalis
quando minus vult habere de malis quam debet
nec vult equale dampnum cum proximo
sustinere vto ethicorum ¶ Omnis avarus
iniustus ibidem. Vide avarus etc.
Iniustus non solum dicitur qui plus
eligit de bonis sed qui minus eligit
in simpliciter malis id est in hiis que nocu
mentum inferunt quod sine hoc sit
in persona ut labor periculum vel in
rebus ut infortunia vel in homine ut
convicium ibidem ¶ Omnis illegalis
iniustus vto ethicorum ¶ Iniustus est
inequalis ibidem ¶ Iniustus secundum elec
tionem operatur iniustum et inequale
probatur quia de eo quod est bonum et ille
gale sicud de diviciis plus quam tribuit
sibi ipsi et minus proximo et minus sibi ibidem
Iniustus quando facit in aliis distri
butionem tunc tamen superhabundanciam
quam defectum simpliciter aliis tribuunt quod
aliquis sed hoc non facit in eisdem quia
in rebus nocivis attribuit aliis
superhabundanciam in rebus utilibus
defectum ibidem ¶ Iniustus preter propor
tionale et inequalitate non semper obser
vat respectum earundem personarum
sed hoc facit qualiter tunc contingit quod
quia illi cui hodie dat plus ultra
suam dignitatem cras dabit minus
et circa suam dignitatem ibidem ¶ Non
omnis faciens iniustum est iniustus
probatur aliquis potest facere opus furis
qui non est fur et opus mechi qui
non est mechus a. c. probatur quia talis
non dicitur fur ex habitu et electione
vto ethicorum / faciens iniustum non est
iniustus nisi est faciens iniustum
voluntarie ibidem ¶ In iniustis si quis ad
inequalitatem suam operationis respiciat

aut et talia operans videtur esse in
iustus si aut fient operantis atten
dam g tunc non est in iustus vo al. qz
nullus est in iustus nisi faciat ex p
uacione finis iusticie q contingit ex
electione dicte inequalitatis sz q plus
habz in lucro et minus in dampno ibidem
proprie tunc quis dicitur esse iniu
stus vel iniustus quando operatur iniustum
vel iniustum volens v^{to} ethi^{corum} vo ex
iustus ¶ Proprie tunc solum aliquis dicitur
iniustus qn aliquis ex electione infert
alteri nocumentum ibidem ex malus
¶ Quadoque iniustificacio absque hoc
q operans sit iniustus ibidem Exm
iustificacio ¶ Iniustus est qui fm
iniustificaciones que sunt ex electio
ne facit iniustum ibidem vo qz sic fa
cit tamen iniusticiam dist^{nam} vel quan
titatiuam ¶ Iniustus est duplex quidam
qui solum est faciens aliquid particu
lare iniustum ¶ Alius quidam qui est totaliter
pravus fm omnem maliciam ibidem ¶ Sicud
aliquis dicitur esse timidus fm par
ticularem maliciam non tamen fm totam
sic et iniustus habz se proporcionaliter
ibidem // Item alijs insidiose inferunt
iniurias sunt iniustiores vel
qui hoc manifeste faciunt vo ex ter
qz per hoc q per iniuriam ledunt
per dolum decipiunt vij^{o} ethi^{corum} ¶ Con
cupia fm tactum est iniustior quam
ira ibidem ¶ Et sunt iniustiora h
bus maxie iuste irascimur ibidem
Incontinencia que est propter concupis
cenciam est iniustior quam que est
propter iram ¶ Incontinens non est in
iustus vij^{o} ethi^{corum} ¶ Nullus tamen
si erit iniustus a tactibus de quali
tercumque viciosus 2° ethi^{corum} ¶ Ineligendo

est quis iniustus q sp iniustus
quando est de se eligit nocere si aut
non nocet hoc qz non potest ibidem
¶ Iniustus potens quando est passus
contumeliam eligit omni tempore
nocere et per quis e amendaueri
cordem ibidem etc. Sequitur Iniust
In Iustum dicitur illegale et
inequale v^{to} ethi^{corum} ¶ Omne illega
lem iniustum ibidem ¶ Iniustum pti^{re}
habz se ad iniustum legale ut pars
ad totum ibidem ¶ Iniustum dicitur
illegale et inequale ibidem ¶ Iniu
stum illegale et inequale eadem non
sunt ibidem probatur ex ibidem ¶ Iniu
stum est inequale ibidem ¶ Proprium
iniusti inequalis est aliquid me^{m}
sz equale ibidem // Medium iniusti
inequalis est ipsum inequale v^{o} ethi^{corum}
Sicud iniustum est inequale sic
iustum est equale ibidem ¶ Iniustum
est quoddam improporcionale q sit in plus
vel in minus quam exigit equalitas
proporcionis ibidem ¶ Iniustum duplex
fit sz vel in plus vel in minus quam
exigit equalitas proporcionis ibidem
Item iniustum faciat et bona plus
accipit sibi de bono quam ad ipsum
ptz sz qui iniustum patitur minus ac
cipit sibi de bono quam ei contingit
ibidem ¶ In malo dampni faciens
iniustum minus habz de dampno et iniu
stum patiens plus habz de dampno
vo qz minus malum habz racionem boni et
eligibili g est per comparacionem ad ma
ius malum et qz iniustum faciens
plus accipit sibi de bono ee ipse
accipit sibi minus de malo q tz
se loco boni in ordine ad maius
malum ibidem ¶ Iniustum patiens
de contrariis modo se habet ad bonum

et ad malu i. plus accipit de malo
et mi9 de bono ibid ¶ Qui facit in
iustu mi9 h3 de dapno s3 qui iniusti
tu patitur plus hab3 de dapno ib
Iniustu distributiuu 9sistit sine pro
porcione geometrica. g eo q ta
cet 9mensuracone z equalitate
dicte pporcois v^to ethi ¶ Iusta opa
est mediu inter iniustu facere et
iniustu pati ibid probat^r ex iustu
In iustus sm electoz operatur iniu
tu z inequale ibid probat^r ex in
iustus ¶ Iniustu pati 9sistit in
habe mi9 de bonis z magis de mal
ibid ¶ Iniustu face 9sistit in hoc
magis de bonis z mi9 de malis ib
Contingit aliquaz rez iniustam
face non tn esse iniustaz sm spe
ciale viciu iniusticie ibid ¶ Nō
duos modos in iustificacois i. opa
coni iniustaz ut iniustu pati q
est mi9 malu z iniustu facere
q est mai9 malu ibid ¶ Aliquis
faciens opus iniustu scienter
z voluntarie pt ipm face dupli
de causa. pma pter pncipiu elec
tois qr s3 opabitur eligens ul
pter pncipiu passiois qr opabi^r
non eligens s3 concupiscens ul ira
tus vel pter aliaz passione v^to
ethi ¶ Non quib3 faciens iniustu
est iniustus ib ¶ Non s3 ex opa
cone aliquis dica^r iniustus ibid
ffaciens opus iniustu no ex elec
cone s3 ex passione non dica^r iniu
tus sm habitu iusticie ibidem
In quibusdz requir in iusticia
in hijs requir z iniustu facere
z non e contra. eo iniustu no re
quirit electoz in opante s3 suffi
cit q fiat ex passione s3 iniusti^a

requirit electoz ibid ¶ Iniustum
face 9sistit in sibi ipi tribue plus
de bono z mi9 de malo z alteri quo
g de bono simplr ut de diuicijs
z honoribus ibid ¶ Iniustu est q
aliquis sibi plus tribuit de bonis
et mi9 de malis ibid ¶ Iniustu
et iniustificacio differt qr iniustu
est aliquid sm q deuiatu est esse
com iusticiaz vel ex sui na ul sicud
furtu adulteriu etc vel ex ordi
nacone legis s3 hoc idem qn est
positu in effectu per actu furandi
ul adulterandi tuc dica^r iniusti
ficacio g q idem e q facio z ex
ecucio iusticie v^to ethi ¶ Nuq opa
cio non dica^r iniustificacio s3 solu
iniustu ibid ¶ Aliquid e iniustu
dupliciter ul ex sui na ul ex ordi
ne legis ibid ¶ Quedaz sunt in
iusta legalia quedaz na lia ibid
Cum quis operatur aliquid inuitus
z coactus tuc per se loquendo nec
facit iustu nec iniustu ul sm
accns ¶ Iniustu est dupl ꝑ se z
per accns ibid ¶ Iniustu z iustu
pnt fieri absq3 iustificacone ibid
pba^r v^o iustu ¶ In iustis z in in
iustis reqritur aliq per se z aliq
per accns proba^r ex iustu etc
¶ Iniustu contingit tripliciter p^mo
ex ignorancia 2° scienter sine
9silio z deliberacoe p^rhabita 3°
ex 9silio z deliberacone p^rhita ib
¶ Iniustu fit quoqz absq3 iniustifica
cone pba^r iniustu fit pter in
tencoz z ignoranciaz iniustifi
cacio aut presuppo^r intencoz z
cognicoz v^to ethi ¶ licet ea que per
ignoranciaz fiut pnt de suo gene^re
esse iusta ul iniusta tn non

habent ro(ne)m iustificationis (et) iniusti
ficationis ibid(em) proba(tur) ex ignoran(tia)
¶ Que fiunt p(ro)pter ira(m) vel aliam pas
sione(m) non sunt iniusta p(atet) q(uia) faciens
aliq(uid) ex ira non incipit no(cu)me(n)t(um) a se
ipso s(ed) potius ille qui eu(m) ad ira(m)
p(ro)uocat s(ed) ille qui fa(cit) aliq(ui)d ex
prouiden(tia) incipit fac(er)e ex se ip(s)o (et) (ite)r(um)
faciens aliq(uid) ex ira no(n) facit ex pro
uiden(tia) (et) per q(ue)ns ut ex malitia p(ro)pt(er)
q(uo)d in iustus dici non d(ebet) ibid(em) ¶ Q(ue)cu(m)
q(ue) per ignoranciam fiunt p(ro)ut
de suo gen(er)e iniusta esse v(e)l iniusta
(ti)o(n)es non h(abe)nt ro(ne)m iustificationis (et) in
iustificationis ibid(em) p(ro)ba(tur) ex igno
ra(n)tia ¶ Ebrietatus no(n) estimat se(m)p(er) iniu
ste pati illu(m) cui nocet ibid(em) ¶ Que
fiunt ex electione p(ro)p(ri)e sunt iniusta
p(ro)ba(tur) eo q(uod) voluntarie q(ui)s talia
op(er)atur ibid(em) ¶ Si aliq(ui)s ex electio(n)e
alteri noce(t) tu(n)c per se (et) p(ro)p(ri)e facit
iniustu(m) ibid(em) ¶ Iniustus est qui (et)
iniustificationes q(ua)s facit ex electio
ne facit iniustu(m) ibid(em) ¶ Omne in
iustu(m) facere e(st) voluntarium v(e)l eth(ic)(orum)
Non o(mn)is qui pati(tur) iniustu(m) mat(er)ialit(er)
et per accidens pati(tur) iniustu(m) formalit(er)
et p(er) se p(ro)ba(tur) eadem est ro de fac(er)e
(et) pati ta(m) q(uan)t(um) ad iusta q(uam) iniusta s(ed) sic
est de fac(er)e (et) pati ibid(em) ¶ Eadem
est ro de fac(er)e (et) pati ta(m) q(uan)t(um) ad iusta
q(uam) iniusta p(ro)ba(tur) sicud e(st) aliq(ui)d
iniustu(m) facere mat(er)ial(ite)r (et) si(mi)lit(er) aliq(ui)d
est fac(er)e iniustu(m) formaliter sic si(mi)li(ter)
aliq(uid) iniustu(m) pati mat(er)ialiter (et) aliq(uid) in
iustu(m) pati formaliter p(atet) ex eo q(uia) no(n)
(con)tingit aliq(uid) iniustu(m) pati per se
(et) formaliter nisi sit aliquis patiens
iniustu(m) p(er) accidens (et) mat(er)ialiter ex eo
q(uod) non contingit aliq(uid) pati iniustu(m)
p(er) se et formaliter nisi sit aliquot

faciens iniustu(m) per se (et) formaliter
nec (con)tingit aliq(ue)m pati p(er) accidens
(et) mat(er)ialiter iniustu(m) nisi sit aliq(ui)s
faciens iniustu(m) per accidens (et) mat(er)ial(ite)r
(et) fac(er)e iniustu(m) formaliter ibid(em)
¶ Non est idem pati iniustu(m) formal(ite)r
(et) mat(er)ialiter ibid(em) ¶ Non est id(em)
fac(er)e iniustu(m) mat(er)ialiter (et) fac(er)e in
iustu(m) formaliter (et) ibid(em) ¶ Non
est idem fac(er)e iniustu(m) (et) iniustu(m)
pati ro q(uia) impossibile e(st) aliq(ue)m
pati iniustu(m) per se nisi aliquo
faciente iniustu(m) p(er) se ibid(em) ¶ Im
possibile est aliq(ue)m pati iniu
stu(m) per se nisi aliquo faciente
iniustu(m) per se ro e(st) q(uia) (con)ter(minum)
passio sit effectus illatio(n)is inde
o(mn)is passione mensuratur s(ecundu)m mod(um)
actionis ibid(em) ¶ Iniustu(m) fac(er)e est
scienter nocumentu(m) inferre p(ro)pter
voluntatem eius cui infertur (et)
sciens particulares circu(m)stantias ib(idem)
Nullus pati(tur) iniustu(m) volens
p(er) se q(uia) s(ecundu)m al(ios) non e(st) iniustu(m)
si q(ui)s patitur q(uo)d s(ecundu)m voluntate(m)
eligit ymo hoc est o(mn)io iniustu(m) (et)
r(ati)o(n)i (con)so(nu)m ibid(em) ¶ Nota e(ni)m q(uia) q(ui)
vult nocere non e(st) iniustu(m) facere
p(ro)ba(tur) si sic s(eque)r(etur) q(uod) aliq(ui)s sibi ip(s)i
faceret iniustu(m) falsitas p(atet) de se
ibid(em) ¶ Iniustu(m) simplic(ite)r pati no(n)
est ledi e(ss)e voluntarie q(ui)a vult le
di proba(tur) alias s(eque)r(etur) q(uod) aliq(ui)s in
(con)tinens p(ro)pter incontinenciam sua(m)
leditur ab amasia volente esse
incontinent(em) ymo volens pat(er)etur
iniustu(m) ab ea ibid(em) ¶ Nullus
vult per se iniustu(m) pati (et) p(er)fecta
voluntate v(ers)o eth(ic)(orum) ¶ Incontinens
non vult p(er) se iniustu(m) pati s(ed) p(ro)pter
intentione(m) voluntatis per accidens

operatur quod est sibi malum et nocivum
probatur quia incontinens ¶ Item vo-
lens dat alteri ea que sunt ipsius
non patitur iniustum per se loquen-
do g ut glauco qui dedit home-
ro arma aurea pro ereis pretio
centum bovium pro novem bobus
ut ipsum in suum amorem inclinaret
ro illius est quia in potestate hominis est
dare sua vel non dare sed iniustum
pati non est in potestate hominis qui
iniustum patitur sed in illo qui facit
iniustum ¶ Iniustum pati non est
in potestate illius qui iniustum patitur
sed in illo qui iniustum facit ro ex-
ter quia principium actionis semper est in a-
gente principium passionis non quia
principium passionis est ipsa actio a
qua ipsa passio causatur ibidem
¶ Iniustum pati est involuntarium ibidem
Item distribuit preter dignitatem
facit iniustum et est iniustus et ille
qui plus accipit non semper facit
iniustum sed quandoque sed quia adhoc quod
habeat plus voluntarie operatur
probatur ille in quo est principium actionis
et qui volens agit facit iniustum
et non ille in quo non est principium
actionis sed principium talis actionis
sed distributionis est in distribuente
et non semper in recipiente / sed ro
sicut se habet iudex in contmutabilibus
ita se habet distribuens in distribu-
tionibus sed iudex in contractionibus
scienter male iudicans preter equa-
litatem et dignitatem iniuste facit
et non pars pro qua iniuste fert sententiam
igitur et distribuens scienter plus
preter dignitatem iniustum facit et non
ille qui plus recipit preter digni-
tatem ibidem ¶ Iudex propter ignorantiam
iusti legalis male iudicans non

facit iniustum per se loquendo neque
iudicium ab eo factum est iniustum per se
ibidem ro quia iudex ¶ Iudicium factum
a iudice male iudicante per igno-
rantiam iusti legalis non est iniustum
per se sed est quoddam iniustum ibidem // Manus
percutientes et famuli domini precipientis
non faciunt iniustum per se sed solum
per accidens ro secundum Eustratium quia illi faci-
unt iniustum per se quia alteri nocere
volentes et in quo est principium huius
actionis sed tale non est manus ibidem
Licet sit facile et in potestate hominis ut
faciat iniusta tamen non est facile
aliquem habitualiter esse iniustum
vel est in potestate ipsius aliquem esse ha-
bitualiter iniustum ibidem ¶ Facere
iniusta materialiter est facile et in potesta-
te nostra sed facere ea ex habitu et
prompte et delectabiliter est difficile
et non est in potestate nostra ibidem // Licet
sit facile facere iniusta materialiter
est tamen difficile facere iniusta formaliter
probatur quia facile ibidem // Facere iniu-
sta per se et formaliter est iniusto dif-
ficile ibidem ¶ Committens mulieri et per-
cutiens alium ut de bello fugiat et cetera
non est iniustus per se sed solum per
accidens quod iniustitia accidit illa in ef-
fectu operata esse iniusta sed facere
predicta prompte et ab habitu hoc est
esse iniustum ibidem ¶ Tam iniustum
facere quam iniustum pati est malum probatur
utrumque illorum consistit in plus vel in
minus quam medium iustitie requirit
tale autem est malum sicut in medicinali
et exercitativa malum est id quod est plus
vel minus quinto ethicorum ¶ Nullus potest quod homo
potest sibi ipsi iniustum facere sermo qui
facit contra legem facit iniustum qui

serpm interficit facit contra legem
2a to quicumque non ocer alia preter hec
notet in iniustum facit ibid ¶ In iniustum
pati est minus habere quam medium iusti
tie exigit ibid ¶ In iniustu facere
est plus habere quam medium iusti
tie exigit ibid ¶ In iniustum facere
est peius quam in iniustum pati probatur
illud est peius quod fit cum intentione
malitie et animo iniuriandi quam illud
quod non sed sic habet se in iniustum facere
et in iniustum pati ergo etc. probatur quia iniu
stu facere semper est vituperabile et semper est
cum malitia ibid ¶ In iniustum facere
semper est cum malitia et cum intentione
malitie que dicitur iniustitia ibid
In iniustu facere semper est vitupa
bile ibid ¶ In iniustu facere vel est
cum malitia perfecta et simpliciter dicta
vel habet se proxime ad perfectam maliti
am ex iniusta passione ut cum aliquis facit
iniustu non solum voluntarie sed etiam
ex intentione et electione nocendi
ex iniuria et cum aliquis facit iniustum
non ex electione sed ex passione idem
In iniustu pati est sine malitia cul
pabili idem ¶ In iniustu pati secundum
se ipsum est minus peius quam iniustum fa
cere ibid ¶ In iniustum pati quoque per ac
cidens est peius quam in iniustum facere
probatur quia aliquis cum iniustu patitur
provocatur ad alias iniustitias fa
ciendas sicud cum aliquis ex iniuria
tamen patitur tamen indignatur quod per indig
natione se ipsum interficit secundum Tho. idem
In iniustu est duplex particulare
legale ibid ¶ In iniustu particulare est
aliquid ab iniusto legali probatur
quia contingit quod aliquis qui est aliqualiter
in iustus dicatur in aliis secundum aliquam
particulare malitiam non tamen licet sit
habens totam universalem malitiam
ibid ¶ In iniustu facere est quod dicitur
voluntarium et ex electione factum
ibid ¶ Unde primo passus est similiter vel
le idem vel simile contra faceret ei
qui in iniuriam intulit non videtur
facere iniustum. quia licitum est
vim vi repellere ibid ¶ Facere
iniustu formaliter non consistit
in committendo se uxori aliene et per
cutere aliud etc. sed facere hoc cum de
lectatione et intentione iniurian
di et ex habitu ibid ¶ Iusta et
iniusta sunt in hiis rebus et personis
in quibus esse possunt ea que sunt
bona simpliciter et absolute ibid
Iniustu ¶ Que lex non iubet
tamquam iusta prohibet tamquam iniusta
v° ethicorum ¶ Interficiens se ipsum
non facit sibi ipsi iniustum formaliter
probatur quia patitur hoc volens non
aut patitur iniustum volens idem
¶ Nullus patitur iniustum volens idem
Interficiens se ipsum facit iniustum
civitati cuius est pars probatur nos vi
demus quod civitas cuius ille est pars pro
quam se interficit dampnum infert
ei qui occidit se ipsum exhibendo
ei quandam inhonorationem et vitupe
rium sic faciendo corpus eius trahi
vel rapit eum in sepulcro non re
linquit et hoc est signum quod fecit in
iniustum civitati ibid ¶ Secundum particularem
iniustitiam nullus potest sibi
ipsi iniuriam facere seu iniusta etc.
probatur quia facit iniustum secundum iniusti
tiam particulare plus habet de lucro
et minus de dampno eo quod talis
plus sibi usurpat quam ei debetur

sz qui patitur in iustu habz minꝰ
eo q aliqꝫ sibi per iniuriaz affer
tur sz si aliquis facit iniustu sibi
sequeretur q simul contingeret auf
ferri aliqꝫ eidem inequitatem haberet
minꝰ z addere eidem inequitatem habet
plus q est impossibile qz tunc ille ex
cederet seipsum z haberet maiꝰ et
minꝰ seipsum ibidem ¶ 2a ro in iustum
facere procedit sponte e q dam volu
tarium z ex electione factum z est
naturaliter prius quam iniustum pati qz
est causa eius sz si aliquis sibi
ipsi iniustu faceret sequitur q idem
a seipso eadem sibi agit z pateretur sz hoc prz
alias sequeretur secundum al q idem esset
prius z posterius seipso / 3a ro nullus
patitur iniustum volens sz si aliquis
inferret sibi ipsi nocumentum inferret
sibi ipsi volens ergo / 2o prz per diffinitionem
iniustum pati qz iniustum pati est
pati aliquid preter voluntatem pati
entis sz hoc nullus facit ergo ibidem

¶ Homo sibi ipsi nocens facit iniustum
tum secundum iniusticiaz vlez probatur
qui facit contra legem facit iniustu
qui seipsum interficit facit contra lege
ergo / 2a ro quicumqz volens z sciens
actum z circumstancias actus non nocet
alteri preter legem z preter ordinem
iuris z preter hoc q non sit contra no
cens .1. seipsum defendens facit
iniustum seipsum occidens est huiusmodi ergo
igitur ibidem ¶ Interficiens seipsum
non facit sibi iniustu g secundum par
ticularez iniusticiaz probatur nullus
volens patitur iniustu sz seipsum
occidens volens patitur ergo ibidem

¶ Cum passus est aliquid z idem
contra facit non facit iniustum nisi
quando idem contra facit intocinendi
et causa defendendi non vlciscen
di z cu moderamine inculpate tu
tele z si est iniuria facta persone ibidem

¶ Nota diffinitionem iniustum pati sz
iniustum pati est pati aliquem
preter voluntatem patientis ibidem

¶ Iniustum facere est malum vnde in
iustum facere formaliter non maliciꝰ
ibidem ¶ Tamen iniustum facere quam in
iustu pati e malum g capiendo ma
lum generaliter sz pro malo cul
pe vel pene ibidem ¶ Non minuere
fratre z aut illud subtrahere fratri
in necessitate est in iustius quam exhi
bere extraneo viijo ethicorum ¶ Iniusticia
est per cautelam preter quamcumqz aliam
ibidem ¶ Via facta tyrani qz sunt
violenta sunt iniusta 3o pol ¶ In
iustum est dues equales inequaliter
participare bonis ibidem ¶ Iniustum
inequales secundum virtutem equale re
cipere z equales secundum virtutem inequa
le recipere ibidem ¶ Non e iniustum vnum
principari aliquibus similibus z equali
bus secundum virtutem z naturalem dispoci
cionem sz iniustum est eos vicissim z secundum
ordinem principari ibidem ¶ Litigantes
nichil aliud e iusticie ondere qz res
est aut non est aut qz facta est
aut non vero aut sit iusta vel iniusta
qz ipsum iudicem cognoscere z non adis
cere aliagatabus primo rethoricorum etc

¶ Utrum res sit iusta vel iniusta qz
ipsum iudicem cognoscere z non adiscere
alitigatibus ibidem ¶ Quadrupli
ces sunt homines promptiores ad faciendum
iniustum / primo qui putant sim la
tere / 2o qui putant se non exsol
vere penaz / 3ij qui ex facto iniu
sto plus capiunt de lucro quam ex pe
na solvunt de dampno / 4i si credunt

et solvere putant aut esse iniq
dap. vel amissa non sunt eis
tam cara quam acquisita per iniusticia
que precordialiter diligunt p° eth.
¶ Homines mane putant potentes
agere iniusta in dampno sine sui
dampno qui sunt potentes loqui et
expti multorum agonum. quia tales
racione experiencie credunt effugere
dampnum etc. si iniusta agunt ibid.
Divites sunt promti ad faciendum
iniusta ibid. ¶ Eterere iniusta ta
lem qui multa iniusta fecit videtur
proprie esse ei quod non est iniusta agere
sicud siquis molestaverit consue
tum molestare id. ¶ Indonacio et
similia multa persaterunt ambula
iniusta facienti primo reth. ¶ Ne
cessarium est iniusta pacientem
ledi involuntarie nocumenta quia quod
nullus patitur iniustum volens ibid.
Omnis litigacio aut de iniusto et
primo aut de non esse iniustum et similiter
ibid. ¶ Omnis nequicia et iniustum
facere est malecione ibid. ¶ Illa sunt
mane iniusta in quibus est mane
confusio. quia confusio debetur solitum
pri et pravo ibid. ¶ Illud est mane
iniustum quod audientes magis timent
et abhorrent quam iniusticiam id.
Cum e monit multa iniusta et transgres
sus fecit multa magis iniusta fecit
ut qui fregit in tamta dextras fi
des quibus. eo in talibus est magni
tudo sceleris quod est excessus mul
tarum iniuriarum ibid. ¶ Falsi tes
tes faciunt iniusta vel iniusta pu
niuntur. quia ut quod in pretorio facien
tes iniusta puniuntur id. ¶ Time
di sunt potentes iniusta facere et qui
sunt horribiles super hiis qui put

iniusta pati eo quod ut in pluribus
homines iniusta faciunt cum possunt
2° reth. ¶ Ut in pluribus homines in
iusta faciunt cum possunt ibidem.
Timendi sunt passi iniusta et
timentes iniusta pati id. eo quod
timeo. ¶ Passi iniusta aut time
tes iniusta pati semper observant tem
pus quo put note ibid. ¶ Timendi
sunt aica illorum qui sunt passi in
iusta silicet aica inimicorum aut ad
versariorum repellatum ibid. ¶ Omnia
passorum iniusta et aica inimicorum
vel adversariorum repellanatum non
sunt timendi si sunt acute ire
et mansueti sunt natura sed si sunt mites
et promti atores 2° reth. eo re
timeo. ¶ Homines sunt ausibiles
apud eos in quibus non sunt inius
ta passi. quia quod passi ab hiis per
passione consueverunt magis credere
propter experienciam notam ibid.
¶ Homines audent apud eos quibus
non iniusta fecerunt. quia quod non
credunt ab illis dampnificari ibid.
Iniusta pati est faciens ire id.
Homines audent si non fecerunt
iniusta aut multi aut non multis
aut non talibus de quibus timent id.
Ira non est ad iniusticiam facere
ibid. ¶ Non rogavit qualiter illi sunt
ausum qui non iniusta fecerunt
quod vero non est ad iniusticiam facere
sed iniustum pati est faciens ire
igitur tu quibus non iniuste facit
nos modo per naturam com en ibid.
¶ Hominibus arbitrantur iniusta pati
entibus deum auxiliari. id est quod deus
sit auxiliator eorum id. ¶ Appala
tim malorum dicunt qui sunt passi
iniusta tales sunt maledicti

si sunt passi in iusta non peccantes
et multo magis peccantes 2o rethorice ¶
Passi iniusta sunt malecia si sunt
non peccantes et multo magis peccantes
quibus est pronum ad infamandum
cui infama peccates hii sunt magis
prom idem ¶ Similiter pronibus homines
valde odiunt eos qui multa passi sunt
in iusta et non exiliverunt non con
dixerunt et non fecerunt inde vindic
tam ¶ Similiter aliud pronibus tales
sunt repudiati non habentes ad iuto
rium primo rethorice ¶ Omnibus nequicia et
iniustum facere est melectone ibidem
Ira non fit ad iustum sed ad iniustum
2o rethorice ¶ Et mali per severentes
est iniustum et propter dignitatem factum
ibidem Boni et studiosi naturaliter
indicant bonum et odiunt iniusta ibidem
Cum litigatur de iusto et iniusto necesse
est alterum esse magnum 3o rethorice

In memor Multi sunt in
memores beneficiorum 10o ethicorum

In mortalitas lib Inmor
talitas est impossibilis lib viii thop 3o ethicorum
Homo debet in quantum potest tendere ad hoc
ut faciat se immortalem et quod vi
vat secundum intellectum 10o ethicorum probatur
per intellectus ¶ Volucres orant quod
plus possent vivere et illud mor
tale videre quam esse immortales et
non amplius videre 2o poetrie ¶ Ex
mortali potest fieri immortalis 8o topicorum
Nil est immortale quod loquimur ibi
phisicus secundum opinionem plurimis qui
posuit deos esse alia ibidem etc.

In Natum Consuetum est
sicud innatum primo rethorice per consuetudinem

In noiatum Cum deficiat
nitiendo innominatus est 2o ethicorum
Multa ea in medius quam in extremis

innominata sunt quod raro eveniunt
vel talia huiusmodi homines quod non ad
vertunt ibidem ¶ Tam de mediis quam
extremis plura sunt innominata idem
Non habundant in timiditate innomina
tus est 3o ethicorum ¶ Multa extrema
sunt innominata ibidem ¶ Medium circa
medio cres honores est innominatum
ibidem ¶ Circa recta tam medium quam
extrema innominata sunt idem ¶ Habi
tus medius inter dicta et facta hominum
est innominatum quod abauaginis pla
cibilitas opponuntur ad idem propter
medium innominatum ibidem ¶ Virtus
opposita iactantie est innominata pro
nomine 4o ethicorum ¶ Utile est pertractare
de virtutibus innominatis ibidem probatur
regule utile etc. Sequitur etc.

In obediens Est qui per naturam
et consuetudinem viciatam habet mores
et gracias ex ponere penas et diversas
puniciones 10o ethicorum quod est pena ¶
Puericia delicate nutrita est causa
inobedientie 5o politicorum etc. Sequitur

In perfectior ius Virtus
est imperfectior felicitate primo ethicorum
quod 4o virtus Perfectum est perfectius
imperfecto primo politicorum etc. Sequitur

In perfectus Sermones fistularum
diminciarum organorum est imperfectus 3o
ethicorum Motiones et generationes
sunt quedam imperfecta 10o ethicorum ¶ In
partibus temporibus edificationis omnes parti
culares edificationes sunt imperfecte et fiunt
altera secundum speciem a tota edificatione
vel ad completa et esse ad idem 10o ethicorum
Nichil eorum que ad felicitatem pertinent
debent esse imperfecta ibidem Natura
nichil facit imperfectum et frustra primo
politicorum ¶ Consilium pueri est imperfectum
ibidem ¶ Perfectos senior imperfecti sunt

incorporibus et intellectibus similiter
in inimicorum vij° pol ¶ In quibuscumque
civitatibus et regionibus permittuntur
iuvenes et iuvenculi coniugari et perma
neri ad generationem generantur parvi
et imperfecti ibidem etc. Require
Impius Ethicorum dictum senectutis
impij sunt prompti ad peiorandum
non pij primo rethoricorum ¶ Ethicorum zenophon
pronosticatio que est impij ad primum e
silis ac si fortis preeat aut pro
vocet plagiare debiles quia vere similit
¶ Unusquisque debet velle iuvare et si impij
manerent quod essent indicandi de piu
ro ibidem etc. Require Iniu
Impossibile est vel non faci
le indigentem operari bona quod intel
ligitur de felicitate politica quia qui
debet felicitatem politicam gubernare
talis indiget actibus libertatis et
magnificentie etc. Impossibile est prin
cipem bene operari pro quantitate nisi
habeat stipendia tunc quia in civita
te politica ille non potest operari qui
non habet tribuere amicis et familie
necessaria eo quod ille non potest bene
vivere qui non habet necessaria primo ethicorum
¶ Impossibile est quem est sane mentis
seipsum ignorare 3° ethicorum ¶ Impossi
bilium est voluntas id est quia voluntas
eligens impossibile videtur esse
stultus et insipiens ibidem ¶ Impos
sibile est quod aliquis velit operari
iniusta et non velit esse iniustus
3° ethicorum ¶ Non est possibile mag
nanimitatem esse sine bonitate aliarum
virtutum 4° ethicorum ¶ Res omnes impos
sibile est commensurari secundum veritatem
nichilominus secundum indigentiam humanam
possunt commensurari sub una mensura
v° ethicorum ¶ Impossibile est aliquem
pati iniustum per se nisi aliquo
faciente iniustum per se ibidem quia
vere iniustum ¶ Impossibile est aliquem
per se iniustum pati nisi sit aliquis
qui per se iniustum operetur ibidem
¶ Virtutes et malicias impossibile
est homini connexum inesse sed ad corporis
generationem et passionem opus est
morum exercitatione et doctrina sim
iliter ibidem ¶ De quibusdam non est
possibile quod aliquis in uno dicatur
esse recte se habere quia sicut de ge
neribus sicut sunt actus humani
de quibus leges dantur in quibus
et si aliquis ut in pluribus tamen quandoque
propter alias circumstantias deficere
potest v° ethicorum ¶ De quibus impossibile
est ponere ibidem quia de lege ¶ Im
possibile est prudentem non esse
bonum vj° ethicorum ¶ Impossibile est
aliquem esse virtuosum moraliter
sine prudentia ibidem ¶ Non est pos
sibile aliquem esse prudentem
sine virtute morali ibidem ¶ Im
possibile est aliquem esse pru
dentem et incontinentem vij° ethicorum ¶ Non
est possibile in omnibus beneficiis
condignum honorem et premium contribu
ere viij° ethicorum vere honor ¶ Non
est possibile quod aliquis manifeste
malus ametur a virtuoso sed solum
bonum honestum quia solum id probabile
habitum conformatur ix° ethicorum ¶ Sine
convictu amicabili non est possibile
quod aliquem sint amici ibidem ¶ Impossi
bile est aliquem simul in actu simul
idem delectari et tristari sed tamen suc
cessive parum post delectationem bene
tristatur anima de hoc quia male de
lectatus est et vellet non ex hoc

quod delectabilia non fuissent sibi
facta ix° ethicorum ¶ Oppositos contrarios non
est possibile concordare nisi for
te imparum 1 temporis modicum ibidem
¶ Non est possibile unum hominem
multis conbine ibidem ¶ Non videtur
posse contingere quod unquam homo sit amicus
multis valde ibidem ¶ Non est pos
sibile unum hominem secundum amorem car
nalem excellenter plures ama
sias amare ibidem ¶ Sine neces
sariis ad vitam impossibile est
vivere primo pol ¶ Impossibile
est vivere sine cibo ibidem // Impossibile
est tunc artes et politicum ordinem
omnia diligenter et perfecte esse scripta
2° pol ¶ Impossibile est indige
tem bene principari et studio va
care 2° pol ¶ In civitate in qua
non maxime honoratur virtus scilicet ut
soli virtuti honor principatus defe
ratur impossibile est quod in homines secundum
virtutem infallibiliter principentur
ibidem ¶ Impossibile est omnes cives
esse equaliter virtuosos 3° pol
¶ Studiosus impossibile est ad idem
dissentiri secundum quod huiusmodi 3° pol.
¶ Non est possibile quod idem aliquis secundum
speciem habeat plures ventres divites
secundum speciem complures autres 4° pol.
¶ Impossibile est civitatem esse sine
principibus ibidem ¶ Impossibile
est eundem simul et semel esse pau
perem et divitem ibidem ¶ Eum non
habent aliquos prates vel possessi
ones impossibile est posse vota
re 4° pol ¶ Impossibile est ex prin
cipe viciato non accidere in fine
aliquod vitium ibidem ¶ Nullus mit
tit manum ad impossibilia v^to pol
Contingit aliquis esse quas discipli

nari et fieri studiosus impossibile est immo
difficile ibidem ¶ Sine principibus im
possibile est esse civitatem 6° pol
¶ Sine principibus necessariis qui faciunt
bonum ordinem et ornatum non est possibile
civitatem inhabitari ibidem ¶ Im
possibile est cives ad idem convita
re sine delinquentium correctione
et discordiarum abscisione ibidem ¶ Im
possibile est optime operari illos
qui non optima operantur vii° pol
¶ Impossibile est eum qui nichil agit
agere bene ibidem ¶ Non est possi
bile policiam et civitatem esse optimam
sine moderata habentia ibidem ¶ Im
possibile est civitatem subsistere
sine virtute vii° pol ¶ Impossibi
le est homines grossos capere scientifi
ca et doctrinalia primo rethoricorum ¶ De
liberatio solum est de contingenti non
de necessario ibidem ¶ Consilium solum est
de contingentibus non necessariis aut im
possibilibus ibidem ¶ Solum contingentia
sunt consiliabilia non necessaria et impos
sibilia ibidem ¶ Possibile est melius
impossibili ibidem co r melius //
¶ Possibile est in facultate hominis
impossibile non ibidem ¶ Nullus
appetit ea que sibi apparent impos
sibilia 2° rethoricorum ¶ Impossibile est
aliquem simul timere et irasci ibidem
¶ Nullus diffidit se habere ea que
sunt impossibilia ibidem ¶ Nichil
fit ut incipit fieri impossibilium 2°
rethoricorum ex^m r fieri ¶ Nullus
affectat vel concupiscit impossibilia
vel impossibilibus ibidem ¶ Impossibile
est negligentibus dominis secundum ne
soliatum esse primo yconomicorum &c ¶ Require

Impotentia ¶ Aliquibus excu
satur de commissis tripliciter scilicet quia

aliquis fecit pter intencōz 1o p
impotenciāz 2o per ignorantiaz
3o 3 ethi ex m̄ vt excaisō ¶ Sortilius
ut haberet veniaz de qm̄ ſſis ex
tuſabat ſe tripliciter ut qz pter
intencōz facti ſint ul per impote
ciaz ul per ignoranciaz ibid ¶ Tria
ſunt quibus debetur venia de co
miſſis ſz qz factu eſt pter inten
tionez ul per impote ciā ul per igno
ranciaz ibidem ꝛc̄ Dequm

Impotens Erubeſcibile
eſt qui potens eſt impetuniis
non auxiliari non impotentes
aut mīg auxiliari eos qz decet
2o rethi ¶ Potentes impetuniis
non auxiliari impotētez eſt ſig m
illiberalitatis ibi ¶ Inuicari a pau
pibus ꝛ impotētibus ꝛ mortuus ē
erubeſcibile 2o rethi ¶ Impoten
tes ſunt qui reſiſtere vitio nequi
bo de q p li 4o pro 2a ¶ Impo
tentes non ſolū ſcientes ꝛ bonu
deſerūt ꝛ ad vitia deflectūt ſed
oio eſſe deſiſtūt ibid ꝛc̄ Dequs

Imprudencia homines
mentiuntur de hijs que dicunt
et ꝯſulūt aut ꝓpter imprudētiā
aut maliciā aut inbeniuolenciaz
2o rethi q r malicia ¶ Impru
dencia malicia beniuolen faciunt
aliquez incredibilez ibid ꝛc̄

Insaciabilis Cupidi
tas hoim̄ inſaciabilis ē bo de q
p li 2o pro 2a ꝛ metro 2o ꝛc̄

Insanabilis Illiberali
tas eſt inſanabilis 4o ethi ¶ Ho
bus inſanabilibz a ſua malicia
ꝛ valde mal n a puicula bo
ſimplr̄ eſt valis ſz oia eis no ter
v o ethi ¶ Nundaz ſut homines

inſanabiles a malicia ibidem
Impatus eſt inſanabilis incon
tinens ſanabilis vij o ethi ¶ Opor
tet bonos pronocare ad vtutes
per pmia malos per penas ꝛ in
ſanabiles totaliter exciare x o ethi
Inſanabiles ſicud illi qui ſunt
totaliter in malo obſtinati oz ex
tirpare ſz decimtate ul per exi
liu ul per mortis ſupplicia id

Insecurum eſt eūdem
ſemper principari qz patuas ho
nores ꝛ inſecuros multo forcius qz
bellicoſos ꝛ animoſos 2o pol ¶ Iudi
care ſm̄ ꝓpriu arbitriu ꝛ no ſm̄
leges ſcriptas eſt inſecuru ibid
In principatu ꝯ depuandorꝰ in
ſecuru eſt puanos ꝯſtituere
dnos v o pol ¶ Puanos non
eſt ſecuru face dns ibid ꝛc̄
v o puanos ꝛc̄ Dequitur

Insensibilitas lib
Qui omes voluptates fugit
eſſiatur inſenſibilis 2o ethi ¶
Deficientes circa delectacōes
illis non ē nōi impoſitu ti puī
dia inſenſibiles ibid ¶ Inſen
ſibilitas ē mīg vitiū qui inte
perancia 4o ethi ¶ Inſenſibilitas
in delectando non eſt huana i non
ꝯuenit huane nature qz qua
reliqua alia que ti mīg ſut
diſcretiua quedenam ꝛ diſcone
mentū diſcernūt ſuos cibos et
in hijs delectan alijs aut non
igit a forciori ho 4o ethi ¶ Inſen
ſibilitas in delectando raro
ꝯtingit ibid ¶ Habitu inſen
ſibilitatis ē malus vij o ethic
Inſenſibilitas impaut ꝯtic
ꝛ raro ibid ¶ Multi dicunt qp

insensibilium non est scita 2o top

Insidiator Qui per insidias in iusticia operatur et per electionem non ignorat se iniuste agere vto ethicorum Incontinens non est insidiator viio ethicorum Vide continens et cetera sequitur

Insipiens Temptans aliquid ultra posse est insipiens 4o ethicorum Qui se dignificat magnis non secundum dignitatem secundum veritatem est insipiens ibidem Nullus qui secundum virtutem operatur est insipiens et stultus ibidem Non irasci in quibus oportet insipientis est 4o ethicorum probatur vide iracundus Non sentire neque cognoscere sibi inconveniencia neque tristari de eis pertinet ad insipienciam ibidem Insipiens quia nescit iustum et iniustum iniustificat 5o ethicorum

Inspicio Homines irascuntur hiis qui audiunt vel inspiciunt mala ipsorum si audiendo vel inspiciendo non condoluit ut patet 2o rethoricorum vide iracundus Homines audientes aut inspicientes mala ipsorum et non condolentes ut possunt similes sunt aut pertinentibus aut inimicis ibidem In inimici condolent audiendo vel inspiciendo mala inimicorum inspicientes mala propria ibidem et cetera

Instabilis Mali sunt instabiles ixo ethicorum et cetera sequitur

Instrumentum Quedam agencia tamquam animata quedam inanimata adducunt instrumenta sicut negligendus manus famulus vito ethicorum Communicacio instrumentorum fit propter delectacionem viiio ethicorum Instrumenta multa subtilia sunt prohibita ibidem Instrumentis possumus uti ad diversa officia et ad imperia ab ethicorum Instrumentum aliquid melius datur et unum abutere eo quam inquantum artifex studiose

preparat instrumentum quo utitur 8o ethicorum Ad operaciones exteriores opus est hiis multis amicis et instrumentis xo ethicorum Speculanti preter vite necessaria nulla est necessitas et indigencia amicorum et instrumentorum et bonorum exteriorum ad suam operacionem extendam ibidem Natura non facit unum instrumentum nisi ad unum opus quod per se et principaliter primo politicorum Sic optime fient omnia quia unum instrumentum non deserviunt multis operibus sed uni tantum ibidem Ad utrumque artificium est habere convenienciam instrumenta si debent perficere opus suum primo politicorum Instrumenta quedam sunt inanimata sicud gubernaculum in navi et remus quedam animata ut gravius qui custodit anteriorem partem navis ibidem Minister in artibus habet racionem instrumenti quia sicud instrumentum movetur ab artifice ita est minister ad imperium principantis ibidem In domo est duplex instrumentum animatum ut minister et inanimatum ut possessiones domus ut vestis ibidem Multitudo instrumentorum tam animatorum quam inanimatorum in domo est tota possessio domus ibidem Servus in domo est instrumentum super alia instrumenta quia utitur aliis instrumentis ibidem Servi habent dirigere et movere instrumenta inanimata ibidem Instrumenta non possunt se ipsa movere et dirigere ibidem Ambe operaciones scilicet tam actio quam factio indigent instrumentis ibidem Nullus artifex utitur instrumentis infinitis multitudine et etiam magnitudine primo politicorum Antiqui reprobaverunt illa instrumenta scilicet victides

barbatu septigena · 2 egena · iambi
viij° pol · ec ¶ Regnitate ¶ Insurr-

Insurrectio ciuo · ¶ Quando in orth
is aliqui fiunt insurrectiones in corpus
principantium aliquis impunita tiu v° pol
¶ Insurrectiones in monarchiis que fiunt
propter contumeliam fiunt contra corpus ibidem
¶ Contumeliati insurgunt contra corpus
monarchie quia quelibet contumelia est ca
ire ibidem ¶ Contumelia facta in persona
propter est ca insurrectionis contra personam
monarchie ibidem ¶ Afflictio in corpore
proprio est causa insurrectionis contra
monarcham ibidem ¶ Insurrectio fit
contra monarcham propter timorem quia
propter timorem commissi potens tiet
monarcham ibidem ¶ Insurrectio fit
propter monarcham contemptum quia monarcha
propter suas operationes est contemptibi
lis ibidem ¶ Quandoque etiam propter con
temptum ex confidentia et nimia fami
liaritate insurgunt contra alios rece
dentes quia propter amicitiam et familiari
tatem obliviscuntur ibidem ¶ Aliquando
fit insurrectio propter honorem prin
cipatus videntes et talis insurrectio
marie fit adnuabz ex actis ibidem
Aliquando fit insurrectio propter lucrum
ibidem ¶ Illi maxime insurgunt qui
naturaliter sunt audaces et facti sunt
duces exercitus a monarchis ibidem
Nota undecim causas insurrectionum
contra monarchias scilicet iniustitia timor
contemptus lucrum honor contumelia aff
lictio in corpore contemptus monarchie
contemptus aliorum propter confidentiam
honor principanti nomen magnum
acquire ex magno facto ibidem ¶ Deli
ao se vincentes in ictus dant occasi
ones insurgendi contra eos v° pol
Irati cum maiori impetu et robusti

insurgunt quam timentes odium ibidem

Intellectiuus ¶ Circa astra
sunt intellectiui et anima stelle inlatis
sunt animas sed sunt sine aliqua sitate
ideo subditi et servientes posuerunt
rant primo pol ¶ Breui sunt aius
si · et intellectiui ibidem ¶ Qui inge
declinant ad asiam sunt magis
intellectiui et aiosi qui sunt medij
habent mediam dispositionem ibidem
Oportet bene principantes esse in
tellectiuos et aiosos ibidem etc

Intellectus · dicitur bonus
quia semper est rectus primo ethicorum
Intellectui · i · prudentia eligimus
propter se ibidem ¶ Intellectus noster
cognoscens dat per vim dicte in vi
vi° ethicorum ¶ Intellectus et appetitus
habent se ad idem actus proportio
nales vj° ethicorum probatur quia actus
Qui in mente · i · in intellectu prac
tico est affirmatio et negatio hoc
in appetitu est persecutio et fuga ibidem
Intellectus practicus dicitur mens
quia secundum aliquid amendando dictus
eo quod operabile dictiat mensu
rando et ponderando conditiones
bonitatis ipsius ibidem ¶ Intellectus
practici duplex est actus unus dicitur
affirmatio eo quod dictiate affirmat
concludens operabile esse bonum
alius negatio quo dictiate conclu
dit ipsum abnegando esse bonum
ibidem ¶ Intellectus appetitum du
plex actus scilicet persecutio qua appe
titus tendit in bonum sibi dictiatum
conclusum et fuga qua recedit et dis
sentit ab eo quod intellectus conclusit
esse malum ibidem ¶ Ad virtutem
moralem requiritur actus intellectus
et appetitus ibidem ¶ Actus intellectus
et appetitus in moralibus virtutibus

sunt ad idem concordes ibidem
Verum absolute sumptum est obiectum
intellectus speculativi concordit
aut se habens est obiectum intel
lectus practici ibidem ¶ Verum est bonum
intellectus ibidem ¶ Intellectus est
duplex speculativus et practicus
ibidem ¶ Electio bona non est sine
intellectu et habitu morali ibidem
probatur vi electio ¶ Intellectus spe
culativus non est principium actuum
sed practicus ibidem ¶ Finis intellectus
practici est opus id est verum est intel
lectus speculativi ibidem ¶ Opus
proprium intellectus speculativi et practici
est veritas id est confessio veritatis
ibidem ¶ Utriusque intellectus videlicet
scilicet tam speculativi quam practici sunt
habitus secundum quos contingit dicere
verum et non falsum ergo scientia est habitus
secundum quem intellectum speculativum non
contingit falsum dicere et prudentia est
habitus secundum quem intellectum practi
cum non contingit falsum dicere ibidem
¶ Intellectus est habitus primorum
principiorum probatur quia est habitus
solorum principiorum sed non scientia quia
illa est habitus conclusionum ut ars
et prudentia quia illa sunt circa contingen
tia nec sapientia quia illa non est
solorum principiorum sed etiam conclusi
onum vi° ethicorum ¶ Sapientia est scientia et
intellectus ibidem ¶ Tam intellectus
quam prudentia sunt perceptibiles per
intellectum qui est habitus principiorum
probatur quia intellectus est extremorum
quorum non est ratio sic et prude
ntia ibidem ¶ Intellectus est princi piorum
terminorum extremorum quorum non est
ratio sed principiorum indemonstrabi
lium ibidem ¶ Prudentia et intellectus
dicuntur ibidem probatur vi prudentia
¶ Intellectus et prudentia conveniunt quia
quia utrique habitus sunt perceptibiles
per intellectum qui est habitus principiorum
ibidem ¶ Prudentia et intellectus dicuntur ibidem
¶ Intellectus tam speculativus quam
practicus est extremorum vi° ethicorum
quia vi extremum ¶ Intellectus solum
est primorum terminorum et extremorum et non
ratio quia tales termini accipiuntur per sim
plicem apprehensionem intellectus et
non per inquisitionem rationis ibidem
¶ Intellectus speculativus est primorum
terminorum secundum demonstrationes immobi
lium terminorum id est primarum dignitatum inde
monstrabilium et immobilium que dicuntur
immobiles quia earum cognitio
ab homine colligi non potest et dicuntur primi
in quantum intellectus cognitione i.orum
procedit ad notitiam aliarum et dicuntur
extremi in quantum resolutio omnium
aliorum constat ad ipsa ibidem ¶ Intel
lectus practicus est extremi quia finalis
et contingentis et est alterius propositionis
id est particularis ergo que est minor quia
in syllogismo practico semper minor est par
ticularis ibidem ¶ Intellectus prac
ticus dicitur et bonum particulare ergo
non quod esse sit minoris propositionis et
verbis sed quia ad istam magis attenditur
eo quod est propinquius operabili quod
principaliter inquiritur secundum Eustratium ibidem
¶ Sensus qui est vera cognitio et recta
estimatio singularium est intellec
tus practicus ad sensibilia reflexus
ibidem ¶ Intellectus etiam practicus
est principium et finis quia in syllogismo
practico tam minor que est sicut prin
cipium quam conclusio que est ut finis
sunt propositiones singulares circa quas
considerat intellectus practicus ibidem

Intellctus practicus non tm̄ habz se
ut p̄ncipm̄ s; etiaz ut finis ro q̄
in opatiuis demōnatones procedūt
ex singularibz sicud ex p̄ncipijs
et ee dan̄ de singularibz ibidez
¶ Intellectus est p̄ncipiū actōnis
q̄ intellectus non p se s; ut mcu
dit volūtatez fm̄ · Eu vij° ethic
¶ Intellcus est p̄ncipalissim̄ in
hoīe x° eth ¶ Quis q̄s igit s; simpl
est intellectus ul maxie r· p̄nci
paliter ibid ¶ Virtuosus max̄e
diligit intellcm̄ ibid ¶ Ille p̄p̄e
est amator sui q̄ui· diligit intellcm̄
ibid ¶ Omis intellcs eligit qd
est optim̄ sibi· q̄· intellectꝰ per
passione no excecatus ibd ¶ Vir
tuosus in omibus obedit intellec
tui ibid ¶ Item ho maxie e suꝰ
intellectus q̄· ibid ¶ Totu denoia
a sua parte p̄ncipalioi q̄ intellcs
est p̄ncipalior ps hoīs uel· ho ē·
q̄ homo debz viue fm̄· dictamez
recte rōis et max ī iti pti intel
lectiue / ul ho· fōrlem suaz coz
finit a suo intellectu · et est figu
ratiua locuco q̄ totu denoiatur
a parte ibid ¶ Virtuosus obedit
tm̄ intellectui q̄ si· etiā oz ipm̄
mori pro amicoz bono patrie ipe
non desistat a facere qd amicoz
et patrie ibid ¶ Delectaco ent
repitur ī intellcu et eius opacoz
x° eth· q̄· x delectaco ¶ Opaco
respectu intellcus est delectabi
lissima et pfectissima· ibd q̄· q̄ e
intellectus bene se habentis et bn
dispositi p respectu ad studiosis
sim et optim̄ intelligibile coz que
cadūt sub ipo intellectu ¶ Opa
cones intellcs diuūt ab opaconibz
sensitiuis p̄utate ibid ¶ Opaco
nes intellectus diuūt specie ab
opaconibz sensus ibidem etc
¶ Delectacones intellectꝰ diuūt
a delectaconibz sensitiuis ibid
¶ Delectacones q̄sequentes opaco
nes intellectiuas et sensitiuas
diuūt specie ibid ¶ Optim̄ in hoīe
s; intellcs fm̄· naz ui p̄ncipari
et dnari q̄· respcu intellectus
sensitiuā tn̄ p̄ncipa p̄ncipatu
politico eo q̄ in aliquo hz ius
contradicendi s; ipo corpori p̄nci
patu· dispotico q̄ membra cor
pis sine contradicone obediūt
impio coīs x° eth ¶ Solus in
tellectus hz intelligenciaz de rebus
diuinis ibid ¶ Nota opinione
de intellcu s; q̄ ul est fm̄· se
aliq diuinū et separatū ut plo pon
uel· est aliq diuinissim̄ coz que
sunt in nobis ibid ¶ Intellcs
dic diuinissim̄ et optim̄ coz que
sunt in nobis ibd ¶ Intellcs dic
diuinissim̄ coz que sunt in nob
q̄· q̄ habz opacoz abstractam
et non alligataz in quo habet
aliqualez q̄uenienciaz cu sbijs
separatis ibid ¶ Opaco intellec
tus speculatiui dr̄t ab opaco
nibus practicis studio .i. studio
site et pacositate cu tali opaco
ne spēne ho vacat pp̄ter seipm̄
et non pp̄ter aliu finez ibidem
¶ Renatu ipe intellcus in sua p̄ncipi
tate q̄sideratꝰ dr̄t a q̄posito
ex corpe et aīa tm̄ distat opaco
sensitiua ab ea que fit fm̄· ali
az v'tute moralez x° ethicorum
¶ Intellcus in sua p̄utate sinptus
p operacoz ad hoiez q̄positū est

quod dicitur ibidem. ¶ Intellectus dicit
appositio ibidem. Homo debet in quantum
potest tendere ad hoc ut faciat se im-
mortalem et quod vivat secundum intellectum
comprobatur quia optimum in homine est immor-
tale scilicet intellectus. 2o quia deus vivit secundum
operationem intellectus vivit secundum vitam
maxime sibi conformem ibidem. ¶ Optimum
in homine est intellectus quia est immor-
talis et divinus secundum Aristotelem ibidem. ¶ Intel-
lectus licet parvum quid mobile tamen po-
tentia vigoris et preciositate nobi-
litatis in illo super excellit omnia alia
que sunt in homine. Est parvum mobile
quia est simplex et incorporeus excel-
lit potentia vigoris quia per suas
operationes conformantur rebus abstractis
et principiis substancialibus ibidem. ¶ Vita que
est secundum intellectum est homini delecta-
bilissima et sibi maxime conformis ibidem.
¶ Vivere secundum intellectum est maxime proprium
homini scilicet simpliciter propter intellectum ibidem.
¶ Homo debet eligere vivere secundum opera-
tionem speculativam intellectus probatur
homo debet eligere vivere secundum propriam
operationem operatio propria hominis scilicet hec est
operatio speculativa quia convenit
homini secundum quod est optimum in ipso scilicet
intellectum x° ethicorum ¶ Homo secundum in-
tellectum operans et hunc curans optime
dispositus est et deo amantissimus
ibidem quia talis homo ¶ Cognatissimum
et simillimum deo est ipse intellectus
ibidem ¶ Dii maxime videntur diligere
intellectum ibidem ¶ Dii habent curam
de illis qui vacant bonis intellec-
tibus et qui bene et recte operantur
tamquam de amicis suis ibidem. Homines
ratione et intellectu vigentes naturaliter
sunt aliorum domini et rectores primo
politicorum ¶ Intellectus et ratio in homine

principiantur appetitui sensitivo
principatu politico et regali ibidem textu
vel glossa ¶ Notandum est appetitum sen-
sitivum scilicet non recipere ab intellectu
ibidem ¶ Qui pollent in intellectu
sunt naturaliter domini ibidem ¶ Cum iubet
intellectum principari videntur principatum
iubere deum et leges quia id est qui iubet
intellectum vel homines secundum intellectum
principari iubet deum id est homines secundum
aliquid divinum 3o politicorum ¶ Melius est
homines per intellectum principari quam per
intellectum conjunctum appetitui sensi-
tivo ibidem ¶ Consideratio de distinc-
tione vocabulorum est negocium in-
tellectus x° politicorum ¶ Actus intellectus
speculativa est ratio et directio omnium
aliarum actionum exteriorum et respectu
eorum architectonica vij° ethicorum ¶ Qui
habitant in locis frigidis scilicet versus
septentrionem sunt animosi scilicet intellectu
carentes textu politicorum 2o ibidem ¶ Inge-
nia que in illa declinant ad contra-
rium sunt magis animosi et deficien-
tes in intellectu qui in magis ad asi[?]
am sunt ingeniosi intellectivi non
animosi ibidem ¶ Finis ultimus humane
vite consistit in operatione intellectus
speculativi vij° politicorum ¶ Prius via
generationis oportet legislatorem curare
de dispositione corporis et appetitus
quam de dispositione anime et intellectus
ibidem ¶ Corpus ordinatur ad intel-
lectum et ratio tamquam in finem ibidem
Finis naturalis hominis est ratio et intel-
lectus id est corpus est propter animam ibidem
¶ Generatio hominis precedit generationem
rationis et intellectus vij° politicorum ¶ Appe-
titus sensitivus prior est via gene-
rationis quam intellectus ibidem ¶ Irasci-
bile et concupiscibile statim nati te[?]

in sunt pueris sed intellectus non
statim sed procedente tempore ibidem ¶ Affec
tus seniorum imperfecta in corporibus et
intellectibus erunt similiter iuniorum
ibidem ¶ Affectus decrepitorum ultra quam
deputatum circa sunt debiles in cor
pore et sunt in statu secundum intellectum ibidem
¶ Pueri prius disponendi sunt circa
appetitum et corpus quam secundum intellectum
vij° pol ¶ Labor intellectus impedit
operationem corporis ibidem ¶ Intellectus
est lumen quod deus accendit i. in
fundit intellectum 3° ethicorum ¶ Desu
to plus fuerit maior de tanto in
tellectus sed remotior ibidem ¶ Intelli
gentia etc. Require Intelligentia

Intelligentia ¶ Intelligentie
ab homine sunt in mundo divinioris et
manifestiora secundum intelligentie vj°
ethicorum ¶ Mundus constat ex intelligen
tiis ibidem ¶ Intelligentia divina cir
cumspicit formam indicat cuncta que sibi
sunt forme bo. de q. p. li v° p. 6a
¶ Intelligentia divina uno actu mentis
prospiciens cuncta dimensat ibidem
¶ Intelligentia solum convenit divinis
bo. de q. p. li v° pro. 2a etc.

Intelligo ¶ Omne quod in ali
quo in homine principaliter consistit in
homine vel intelligere x° ethicorum ¶ Sen
timus nos sentire et intelligimus
nos intelligere ibidem ¶ Principale
hominis est sentire et intelligere
ibidem ¶ Bonus percipere se sentire
et intelligere est eis maxime delec
tabile ibidem ix° delectabile
¶ Sentire se sentire et intelligere
se intelligere est delectabile virtuo
so ibidem ¶ Delectabile est homini
qui intelligat suos actus in eis
operibus bonis delectari ix° ethicorum

¶ Quamvis autem intelligere sit primum
possimus tamen auferre ipsum medi
tando de ... lectio rethoricorum 3°

Intentio ¶ Virtus moralis
facit intentionem rectam de ipso fine
vj° ethicorum q. x virtus moralis etc.
¶ Prudentia facit intentionem rectam
eorum que sunt ad finem ibidem q.
x prudentia ¶ Si intentio est
bona ad aliquem finem consequen
dum industria ad eius consecutionem
est laudabilis si prava dicitur
astutia ibidem ¶ Necesse est virum
prudentem et optimum vivendi ci
vitatem optimam ad meliorem
vitam intentionem dirigere vij° pol
¶ Quis excusatur de commissis si ex
plicaret quod id fecit preter intentionem
2° per impotentiam / 3° per ignorantiam
3° rethoricorum ¶ Consilium ut haberet
veniam de commissis excusabat
se tripliciter videlicet ut quod preter inten
tionem factum fuit vel per impote
ntiam vel per ignorantiam ibidem
¶ Tria sunt de quibus debetur
venia de commissis scilicet quod factum
fuit preter intentionem vel per impote
ntiam vel per ignorantiam ibidem

Intendo intentum
Omnes leges intendunt ad bonum
secundum ... 2° ethicorum ¶ Princeps politie
iniustus non intendit bonum commune
sed proprium v° ethicorum ¶ Rex principaliter
intendit bonum subditorum viij° ethicorum
¶ In principatu despotico dominus prin
cipaliter intendit bonum proprium et
consequenter bonum servi 3° pol ¶ Me
dicus primo intendit rei facte
et ... bonum proprium ibidem ¶ In ex
ercitativa arte artifex primo inten
dit bonum aliorum et secundum actus

bonu sim ibid ¶ In principatu pro
principaliter intendit principans bo
subditorum et bonum quod principantis
et subiecti et principaliter tamen subiec
torum et per actus bonum principantis
ibid ¶ Tirannus non intendit utili
tatem comunem sed solum propriam quia ipse in
tendit delectationem secundum sensum 2°
pol ¶ Rex intendit bonum commune et
non proprium ibid ¶ In diversis ar
tibus et operationibus est aliud et aliud
bonum intentum primo eth ¶ In omni
operatione et electione est aliquod bonum
intentum quod habet rationem finis ibid
Homines vastiduntur cibis si non
intendunt eis indigentibus 2° eth
co Vastator ¶ Nota intende
est signum pinpensionis ibid co
Pinpensio ¶ Ea que curamus
et non pinpendimus non latent
nos sed sunt intenta tamen illa circa

Intemperancia ¶ Superhabun
dancia in delectationibus et in tristi
tiis dicitur intemperancia 2° eth Infa
tilius movetur ad intemperanciam
quam ad temperanciam ibid ¶ Intem
perancia est tamen delectationes gus
tus et tactus probatur ipsa est circa
delectationes corporales et non circa
omnes igitur ibid ¶ Intemperancia est
iniste et exprobrabile et iniste vi
tuperabile probatur quia inest nobis
secundum sensum secundum quod omnia alia nobis
cum communicant sed secundum tactum ibid
Intemperancia inest nobis secundum illum
sensum secundum quem omnia alia nobis
communicant et non secundum id quod est
proprium hominis ibid ¶ Per vicium intem
perancie homo assimulatur bestiis ibid
Per vicium intemperancie homo dicitur

bestialis ibid ¶ Delectationes
maxime liberales hominibus appropriate
et secundum rationem facte non sunt delecta
tiones circa quas est intemperancia probatur
co Delectatio ¶ Intemperancia est que
superhabundancia circa delectationes
3° eth ¶ Intemperancia est vitupera
bilis ibid ¶ Vicium intemperancie est
magis voluntarium quam vicium timi
ditatis probatur intemperancia est propter
delectationem timiditas propter tristi
ciam modo magis voluntarii sumus
ad delectationem quam ad tristiciam co
quod magis est involuntare abstinere
a delectationibus quam sustinere
tristabilia ¶ 2a ratio id quod corrumpit
naturam hominis est minus voluntarium
eo quod salvat naturam ipsius sed tristicia
stupefacit et corrumpit naturam hominis
et delectatio salvat eam patet quia prima
et naturalissima inclinatio cuilibet rei
est in propria natura et in ea per quam sal
vatur sua natura ibid ¶ Intemperancia
magis assimulatur voluntario quam
timiditas 3° eth ¶ Intemperancia est
vicium magis exprobrabile quam ti
miditas probatur secundum quod aliquod vicium
est exprobrabile secundum quod facilius
potest vitari sed vicium intemperancie facilius
potest vitari quam timiditatis minor probatur
quia facile est assuescere bene operari
circa hec et ea que est temperancia
2° quia est vicium magis voluntarium
ibid ¶ Timiditas non est eodem
modo involuntaria sicut temperancia
ibid ¶ Intemperancia est vicium maxime
exprobrabile probatur quia maxime
repugnat excellencie et honori hominis
2° quia maxime repugnat eius claritati
in quantum eius bonum racionis obfuscat et
eius rationem famam obnubilat id

N. Ectatu intemperancie conuenit in bono cum peccato puerorum probatur
sicud temperatus dicitur esse castus et
intemperatus incastus sic et pueros bene
disciplinatos dicimus esse castigatos
et indisciplinatos dicimus esse incasti
gatos ibidem ¶ Nomen intemperantie trans
fertur ad peccata puerorum ibidem ¶ Vicium
intemperantie cum vicio et lenitate puerorum
habet magnam conuenientiam ibidem ¶ In
temperancia non corrumpit omnem
veram estimationem quia non speculatiuam
sed solum illam que est circa operabile
ibidem ¶ Intemperancia et temperancia sunt
ex electione continentia et incontinentia sine
electione vij° ethicorum ¶ Continencia
et incontinencia ex vna parte et temperancia
et intemperancia ex alia parte con
ueniunt et differunt ibidem probatur in inte
pancia ¶ Temperancia et intemperancia
solum sunt circa delectationes naturales
et humanas ibidem ¶ Intemperancia
est malicia continua id est habitus
per quem continue aliquis eligit
mala operari quod quia permanentia
per neccessitatem habitus habent contrariam
continentie corrupta secundum philosophum ibidem
Intemperancia assimulatur ydropisi et
ethisi et ydropisis sicut ipse malicia
contrarie vrgente quia in ydropisi est
continentia oppressio humorum ethisi propter
calorem corpus inflamatum quia
in ethysi est calor inflamato ibidem
Intemperancia est malum latens
quod quia intemperati habent illam con
trariam et ex deceptione estimant
esse bonum id quod est malum ideo non
considerant nec sciunt esse malum
quod operantur ibidem ¶ Intemperancia
et incontinentia conueniunt dupliciter
ibidem quod vide incontinentia // Intem
perantia est malicia simpliciter dicta
eo quod peccat secundum electionem ibidem
Intemperancia peccat secundum electionem
ibidem ¶ Incontinens et intemperancia
non sunt eadem ibidem ¶ In
continens et intemperatus licet non
sint eadem similes tamen sunt similes ac
tione sicud poeta demodochus
dixit ad millesios eos reprehen
dens licet millesij non sunt
stulti etc. ibidem ¶ Incontinens et in
temperancia in duobus differunt
ibidem quod vide incontinencia // Nomen
rationem quare intemperancia sola dicitur
opponi temperancie quia aliud
vicium oppositum temperancie insensibilitas
est raro vij° ethicorum // Que res super
habundante delectatione corpora
lium inducat intemperanciam et prauita
tem ibidem ¶ Artifices incontinentes
propter intemperanciam impediuntur ab
operationibus eorum primo politicorum // In
temperancia est circa delectationes
corporis primo rethoricorum ¶ Erubescibile
est quod fit ab intemperancia ut commis
ceri quibus non oportet aut vbi non
oportet etc. 2o rethoricorum ¶ Commisceri
quibus non oportet aut vbi non oportet
est ab intemperancie ibidem ¶ Opera
mala que sonant ad intemperan
tiam differunt ab illis que sonant
ad violenciam quia prima possunt
esse voluntaria et inuoluntaria
2a semper sunt inuoluntaria quia
talia vel procedunt ab imbecillitate
vel timiditate exempli primi nam
mulieres aliquando trahuntur ad
turpia aliquando ducunt se volen
tibus cum tamen eis placeant talia
exemplum 2i ut vestigi in infirmitate

et debellari g nat̃ sufferre de
bellatonez et non repugnare vel
hoc est qr sic sustinens e in virt
lis a caret viribus ul est amidꝯ
2° ceth̃ etc ¶ Sequitur de Int

Intemperatus ¶ Cum ad
voluptati seruit' et nullaz vitat ef
ficitur intpatus 2° ethi ¶ Cum re
cedit a corporalibz virtutibus
voluptatibz et hoc ipe crista' in
tpatus est ibid ¶ Amatores fa
bularu delectates in fabulis
audiendis ul referendis et qui dies
consumunt loquendo de dictis ul fab
inutilibz non dicu' intpati sz gar
rulus 3° eth ¶ Cum gaudent
in delectatoibus que in aspectu
p visu no dicit ex hoc tpati vel
intepati sicud de coloribz figu
ra ul scriptura ibid ¶ Cum sup
habundan' et delectan' in melo
dijs et cantu vocu huanaz et ypo
crisi et simulatone vocis huane
nullus dicat eos esse intpatos
ibid ¶ Circa odores delectates
sm se no sunt aliqui teperati
ul intepati ibid ¶ In odoribz
pulmentoz et vngetoz sicre
latos ad res odorabiles gau
dent intpati eo qr per hoc fit
eis rememoratio et etiaz prouocatio
ipoz concupiscibiliu in quibus
intpati delectantur ibid ¶ Cum
dijs sapor non multu gaudet
tpati et intpati ibid ¶ Intepati
in tactu gaudent in cibis et potibz
et venerijs ibid ¶ Intepati max
ime gaudent et vtuntur ipsi illo
qui fit p tactu tã in cibis qu
in potibz et venerijs ibid ¶ Dis
delectacio intepatoz consistit

in quodam vsu rerz delectabiliu
qui fit per tactu 3° eth ¶ Delec
tatones tactus quas prosequu'
intpati non sunt circa ome corpus
sz solu circa quasdaz partes cor'
ibid ¶ Intpati non sunt circa
ome corpus sz solu circa quasd
partes corpis ibid ¶ Gaudere
hijs quibus intpatus gaudz e bes
tiale ibid ¶ Multi errant et in
temperate viuut circa delectacões
ps les proba' aliqui prosequuntur
tales delectatones plus quaz
oportz et sepius qm oz 3° ethi
¶ Intpati circa delectatones peccat
et superhabundant ibid q v° pecco
¶ Intempati in aliquibz gaudent
que sunt sm ueriz odibilia ibid
¶ Intpatus quoqz crista' plus quaz
oz de hoc qr abstinet a delectatio
nibus et no adipiscitur delecta
bilia que concupiscit ibid ¶ In
tpatus crista' propter absenciaz
delectatõm absencia rei maxie
considerate causat tristiciaz in de
siderante sz intpatus maxie co
siderat delectabilia ibid ¶ Nõ
causaz quare delectacio ipu inte
porato tristiciã facit qr ipe con
cupiscit oia delectabilia ul salte
maxia et qn non adipiscitur
delectatoz concupitaz tunc crista'
ibid ¶ Intepatus concupiscit
oia deltabilia uel que sut maxe
delectabilia g ex quo delecta
coz appetit oia que delectatoz
faciut ibid ¶ Intepati habet
se ad delectatones ppas qr ibi
superhabundant et excedut i pec
care circa eos q sz qr in illis

gaudent in quibus gaudere non
oportet et in illis in quibus oportet gau
dere gaudet plus quam oportet et gaudet
ut mali i. ut non oportet non atten
dens ad decentiam sed ad gratiam con
cupiscentie ibidem. ¶ Intemperatus
in electione delectabilium non regu
latur ratione sed ducitur concupiscentia
ut hec delectabilia eligat pro aliis
sed que sunt bona utilia vel hones
ta ibidem. ¶ Intemperatus tristatur
quando non adipiscitur delectatione
concupita ibidem. ¶ Concupiscen
tia intemperati semper est cum tristicia
ibidem. ¶ Nullus concupiscit in
vult esse intemperatus sed secundum singula
ria delectabilia 3° ethicorum. ¶ Tem
sunt incontinentes et consumptores
substancie divicias per intemperanciam
ciborum et veneriorum dicimus igitur
prodigos ibidem. ¶ Intemperati pro
digi videntur esse pravissimi ideo
ro vel prodigos. ¶ Intemperati proprie
non dicuntur prodigi ibidem. ¶ Multi
prodigorum sunt intemperati 4° ethicorum.
¶ Intemperatus non est circa omnia delec
tabilia sed solum circa delectabilia
gustus et tactus vij° ethicorum. ¶ Intem
patus ex electione propria ducitur ad
peccandum estimans semper sequi opor
tere delectabile quod sibi principaliter
offertur propter rationem corruptam
Sed incontinens eo quod habet solam
rationem existimat prosequi bonum de
lectabile sed tamen prosequitur ipsum vic
tus a concupiscencia ibidem. ¶ Temperatus
et intemperatus ex electione prosequuntur
delectaciones incontinentes et incon
tinentes sine electione vij° ethicorum.
¶ Intemperatus est peior quam incontinens

probatur vel incontinens ibidem. ¶ In
temperatus est peior quam incontinens
probatur. Ergo peior. ¶ Intemperatus
opponitur temperato ibidem. ¶ Lusivus
i. qui nimis delectatur in ludo non
est incontinens nec intemperatus sed
mollis ibidem. ¶ Intemperatus est
peior quam incontinens probatur
intemperatus peccat impenitens
incontinens penitens quia passione
recedente incontinens multum
dolet de peccato commisso igitur ille est
peior quia sicut de quanto morbus
est insanabilior de tanto est
peior. Item intemperancia assi
milatur egritudinibus que continue
insunt homini sicut ydropisi et ethi
ce incontinencia assimulatur egritu
dinibus que non continue inva
dunt homines sicut epilensia sed malum
continuum est peius non continuo
Item eo malum latens est peius
et periculosius quam malum manifestum
quia tale magis potest curari modo in
temperancia est malum latens eo
quod intemperati meliorem habent rationem erraticam
ex deceptione estimant esse
bonum id quod est malum ideo non
considerant nec sciunt esse malum
quod operantur oppositum est de incon
tinentibus vij° ethicorum. ¶ Intemperatus
qui peccat ex malicia comparatur
infirmo qui continue laborat sed qui
peccat ex passione comparatur ei
qui laborat inter pallatim ibidem.
¶ Intemperatus non est penitens
quia permanet per electionem ipsis
delectabilibus quas eligit tamquam
finem sed nullus de eo quod eligit
tristatur sed magis delectabiliter
eo fruitur secundum Aristotelem ibidem. ¶ Intemperatus

est insanabilis incontinens sana
bilis ibidem ¶ Intemperatus facit
malum ex habitu sibi proficuo. incon-
tinens non ibidem ¶ Intempera
tus non est facile transgressibilis
vel transgredibilis .i. non faciliter
revertitur ad rectum iudicium quia
peccat ex electione et propter mali
ciam secundum habitum credit huiusmodi de
lectaciones esse per se bonas ideo
non faciliter revertitur ab huiusmodi
estimacione perversa ibidem ¶ In
temperatus est ille qui habet pravam
estimacionem de fine scilicet quod boni est
pravas delectaciones prosequi
ibidem ¶ Non omnis qui sequitur delec
tacionem est intemperatus vel pravus vel
incontinens sed qui sequitur turpem
delectacionem quia intemperatus si ex
electione facit pravus si ex consuetu
tudine viciate vel natura corrupta
¶ Incontinentes qui prava concupiscencia vin
cuntur a recto progrediuntur vij^o ethicorum ¶ In
temperatus assimilatur civitati utenti
legibus sed pravis quia qui ex indu
stria querit se omnibus malum prosequitur
eligibiliter ibidem ¶ Secundum superha
bundanciam delectacionum corporalium
quibus dicitur intemperatus ibidem ¶ Intem
peratus solum versatur circa delec
taciones corporales ibidem ¶ Nota causam
quare intemperatus dicitur esse pravus
in prosequendo delectaciones quia
prosequitur superhabundanciam de
lectacionum et non ideo quia querit
delectaciones tales sed ideo quod sunt
necessarie ad consistenciam nature alias
omnes essent pravi quia omnes gau
dent de bono ibidem ¶ Iuvenes et
melancolici quia semper querunt
superhabundanciam delectacionum ideo
plerumque sunt intemperati et pravi

ibidem ¶ Corpus continui facit eos
maxime intemperatus vij^o politicorum ¶ Invencu
le que magis consueverunt sunt coitu
in iuventute intemperaciores sunt ibidem
¶ Intemperatus est circa delectaciones
corporis primo rethoricorum ¶ Intemperati
agunt conferencia et bona non tamen propter
bonum sed propter delectaciones ibidem
¶ Iuvenes sunt viriles et intemperati
senes per oppositum 2° rethoricorum Reeundem

Interficio | Lex prohibet seipsum
interficere v^to ethicorum ¶ Interficiens
seipsum non facit sibi iniustum formaliter
probatur ibidem ¶ Interficiens
facit iniustum civitati cuius est pars
et iniustum ibidem ¶ Et unde quidam
voluntarie seipsos interimunt ut ipsi
mali ix^o ethicorum Reeundem Sequitur Interius

Interius | Motus quibus aliqui
faciunt risum superhabundanter
vel diminute vel immoderate sunt
quedam disposiciones morales dispo
sicionis interius x^o ethicorum ¶ Opera exteri
ora sunt magis interioris actionis
virtuose 2° rethoricorum Reeundem Sequitur

Intimiditas | Naute et
marinarij imperiales marinis
sunt intimidi propter spem et experige
ciam quam habent propter posse evade
re mortem talem x^o ethicorum ¶ Intimi
ditas et impaviditas non contingit
nisi in eo qui est insanus vel qui
est privatus sensu doloris ibidem
¶ Intimidi et intimidati in repentinis
sunt forciores quam qui sunt tales
ex deliberacione ibidem probatur ibidem for
cius ¶ Nullus est impavidus nisi
insanus .i. nullus est non timens nisi
insanus mente seu sine sensu do
loris seu qui est alienatus a sensu
x^o ethicorum ¶ Celte sunt impavidi secundum
poetas ibidem Reeundem Sequitur Iubeo

Invadibilis Non defaciale est invadi et esse contemptui qui sobrius est vi^to pol. Ebrius defacile est invasibilis et contemptibilis ibidem ¶ Non defacile invaditur qui vigilat sed qui dormit ibidem Non parcent sibi ipsis invadentes pre furore ibidem ¶ Sicud invadentes caveret diligenter quibus modis possunt surripere invasis utentes instrumentis invencionis et invenienda sit tuta debet esse invasis quo possunt custodire utendo invencionibus et inveniendis vii^o pol ¶ Si invadentes fuerint invadendos bene munitos esse et potentes resistere non multum curarent eos invadere a principio ibidem etc. ¶ Sequitur etc.

Inverecundus qui per impendit et nichil curat de gloria in insaciat primo rethorice ¶ Sed sicut homo sicut lapis habet se ad sensum ita inverecundus ad facile verecundabile 2° rethorice quod ut sicut ¶ Nam non timet inverecundus est quod timeo etc. Quod

Invideo Invidere et zelare non sunt idem sed diversa probatur invidia est tristicia conturbans ad bona alterius sed non indignum sed equalibus et similibus sed zelus est dolor de bono carente malo 2° rethorice ¶ Nullus invidet ad eos qui in millesimo anno erant vel ad futuros vel ad mortuos quod invidia est ad eos qui sunt similes et propinqui tempore neque ad eos qui sunt apud erculeas columpnas quod invidia requirit propinquitatem in loco 2° rethorice ¶ Homines non invident eis quos opinantur et putant multum excellere vel multum deficere ab eis ibidem ¶ Homines invident propinquis tempore loco et etate et opinione et gloria vel reputatione quod homo non invidet nisi eis quibus aut quo reputat se esse propinquum ibidem ¶ Sed propter hoc cognatos et propinquos invidere scit quod homo invidet eis qui appropinquat et assimulantur sibi in gloria vel in aliis bonis ibidem ¶ Homines non invident eis quos opinantur et putant multum excellere etc. quod opinio requirit propinquitatem opinionis et reputationis ibidem ¶ Homines invident appetentibus que ipsi appetunt et agonisant ut habeant illa unde dictum est figulus invidet figulo quod figulus certat et agonisat ut accipiat lucrum alterius figuli ibidem ¶ Similis simili invidet si in aliquo sunt similes unus excedit alium ut figulus odit figulum ibidem ¶ Illi qui vix et cum pena aliquid obtinent invident hiis qui cito obtinent quod sicud grossi homines invidentes ingeniosis ibidem ¶ Homines invident hiis qui possident aliqua et diminuunt illa ex qua distributione et possessione resultat obprobrium ipsis et illi sunt quasi similes eo hominibus dicti quod sic existentes in aliqua excellencia quod est obprobrium si alii donantur penes tales divos non adipiscitur bonum ipsis et generositatis de hoc monetur ad invidiam contra donantes quod si alium est obprobrium quod quibus possidet dominium alicuius civitatis et distribuunt bona civibus contra illum esse similem quod non existentibus in aliquo gradu dignitatis non est obprobrium si aliqui donantur ibidem ¶ Homines invident hiis qui habent aut possident que conveniebat ipsis ideo senes

qui aliqui habuerunt robore et pul
critudine corporis inbident omni
oribus habentibus talia ibid ¶ Qui
multa expenderunt in aliquibus
negotijs inbident hijs qui in eis
expenderunt pauca ibid et

Inbidia est passio secundum quam
quis tristatur quod digni et indigni pros
perantur 2o reth ¶ Inbidia et detrep
tus sunt contrarie 8o pol homines
diligunt eos a quibus volunt
celari et non inbidiam pati 2o reth
¶ Inbidia videtur opponi ei quod est mise
reri tamquam inbidie sit propinquum ei
ibid ¶ Nemesis et inbidia dicunt ne
mesis dolet de bono accidenti malo ibid
Inbidia dolet de bono accidenti bono
ibid ¶ Tam inbidia quam nemosis
sunt tristia de bona actione sed
aliter et aliter quia inbidus tristatur
ex eo quod prosperatur equalis et similis ne
meseticus autem ex eo quod prosperatur
indignus ibid ¶ Inbidiam et neme
sim sequuntur contrarie passiones quia
nemeseticus tristatur ex eo quod prospe
ratur indignus inbidus ex eo quod
prosperatur equalis et similis ¶ Ne
mesia et inbidia conveniunt primo
quia ambo tristantur de bono sed dissi
mode / 2o quia contrarias habent operatio
nes quia nemeseticus tristatur cum malo
accidit bonum et gaudet cum malum
accidat bono sed inbidus tristatur
de bono alterius et gaudet de malo al
terius ibid ¶ Ad inbidiam sequuntur
contrarie passiones respectu misericor
die et nemesie quia passiones seque
tes misericordiam et nemesiam sunt bone
sed sequentes inbidiam sunt male
probatur quia inbidus dolet de bono
alterius digni et gaudet de malo
eius 2o reth ¶ Nemesia et in
vidia dicunt quia nemeseticus dolet

de bono accidenti bono 2o nemesis est
instar inbidia malorum ibid ¶ Con
trarie passiones sequentes inbidiam
sunt ejusdem moris quo ad passiones
sequentes nemesiam et misericordiam quia prime
sunt boni moris ille mali moris
quia inbidus quidem dolet de bono alterius
et gaudet de malo eius ibid ¶ Media
dicta de nemesi et inbidia sunt pro
hibitiva misericordie sed dicunt nemesis pro
hibet misericordiam ratione indignitatis inbidia
dicitur modo prohibet enim misereri
ne aliquis equipetur sibi ibidem
¶ Media pertinent ad nemesim et
ad inbidiam velut sunt utilia ad no
minandum facere ibid ¶ Inbidia est tristi
cia super apparente bona actione
de dictis bonis circa que contingit
esse inbidiam et hoc ad similes non
ut aliquid sibi sed propter illos quibus
inbidet 2o reth ¶ Inbidia est circa
talia bona in quorum ~~operationibus~~
amant honorari et appetunt opinionem
quod ut sunt bona excellentia ut for
titudo etc ¶ Circa bona fortune
est inbidia ibid ¶ Inbidia fere
est circa omnia et maxime circa ea que ipsi
homines potissime appetunt et putant
quod oporteat eos habere illa et si pos
si illa bona in modico excellunt
aut in modico deficiunt quia valde
excellentes nec minime deficientes
inbident sibi mutuo quia non est
consuetum quod ista inbideant prius
ibid ¶ Inbidia requirit propin
quitatem in loco ibidem invidia est
ad eos qui sunt sic propinqui tempore
ibidem ¶ Inbidia est respectu eorum
ad quos sunt in amore honoris
vel si quis vult honorari ibidem
Inbidia requirit propinquitatem
opinionis vel reputationis ibid

Invidia requirit propinquitatem in lo
co .i. est solum ad eos qui sunt sibi
propinqui ibidem ¶ Invidia non est
ad quoslibet sed ad hos ad quos ali
quo modo appropinquat et est circa talia
bona secundum que appropinquat eis ibidem
Differentia inter zelum et invidiam
quia zelus est expertes .i. iustus et
expertiborum .i. iustorum sed invidere
est pravum et pravorum textus quia zela
tivus preparat se ipsum propter emulationem
et desideria quod habet quod obtineat
bona que tamen iuste sit sed invidus
vult quod propter invidiam proximus non habeat
illa bona quod est quidem pravum et in
iquum ibidem ¶ Carius est magis cum
invidia quam nunquam carere primo rethoricorum
Quod quod est sine invidia est melius
aliquomodo raro idem textus rethoricorum melius
Per sapientiam homo non est ociosus
nec sustinet invidiam 2o rethoricorum glosa
super sapientia ¶ Invidia est tristitia a
de apparente prosperitate alicuius
de numero bonorum 2o topicorum etc. Sequitur
Invidus tristatur de omnibus sine
bonis sine malis qui prosperantur
2o ethicorum ¶ Nimis exigentes sunt invidi
2o politicorum ¶ Invidus tristatur ex eo quod
prosperatur equalis et similis nemes
seticus autem ex eo quod prosperatur indig
nus 2o rethoricorum ¶ Tam nemeseticus
quam invidus habent tristitiam propter
proximum non ut aliquid sibi eveniret
alias tunc non esset invidia vel neme
sis sed timor ibidem ¶ Invidus est qui
dolet de bono alterius et gaudet de ma
lo eiusdem ¶ Passiones invidi sunt
mali moris quia quia male gaudet
et male tristatur cum dolet de bono alicuius
et gaudet de malo eiusdem ibidem ¶ In
vidi illi sunt quibus in modico de
ficit quod non omnia existunt eis ut

sunt divites et bene fortunati textus
commenti quia tales fere in omnibus sua
desideria complent 2o rethoricorum ¶ Mag
na agentes et bene fortunati
.i. divites invidiosi sunt textus quia
credunt quod omnia que sunt aliorum
debent eis attribui ibidem ¶ Illi sunt
invidi qui honorantur in aliquo
excellenter et maxime si honorentur
in sapientia aut in felicitate textus commenti
quia sic honorati excellenter credat
esse digni in omnibus igitur
videntes deficere in aliquo bono
quod vident in alio invident ei
2o rethoricorum ¶ Illi sunt invidi qui
honorantur ac si essent sapientes
et felices ibidem ¶ Amatores ho
noris sunt magis invidiosi quam
non amatores honoris textus commenti
honor est signum excellentie
Invidia autem ex hoc fit quod homines
nolunt alios excellere ibidem
Invidi sunt opinati sapientes
textus commenti quia credunt sapientes
amari et honorari in sapientia igitur
sunt invidi cum invidia concitatur
honorem ibidem ¶ Amatores
fame etc. aliqui sunt invidiosi in
hoc in quo volunt esse in fama
textus commenti quia vult esse in fama
in aliquo vult honorari in illo idem
Pusillanimes sunt invidi textus
quia ipsis videntur omnia esse magna
invidia autem ex hoc consurgit quod
videtur alicui quod alii excellunt
ipsum ibidem ¶ Invidi designantur
per ignem secundum morem bo. de c. p
li. primo metro 3o ¶ Virtuosus
non est invidus quia tunc esset peius
ibidem ¶ Invidus est qui tristatur
de prosperitate bonorum ibidem ¶ In
vidus non est reprehensor nec
equus ibidem etc. Sequitur

Inopinatum Multum malum inopinatum si non est volitum contristat magis ibid. ¶ Similiter bonum inopinatum si fiat secundum voluntatem delectat magis. sicut multum malum inopinatum si non est volitum contristat ibid. Bonum quod est multum inopinatum si fiat secundum voluntatem delectat magis ibid. etc. Sequitur involuntarium

Involuntarium vide contrarium et invenies non sponte 3° eth. et vide contrarium. ¶ Operanti bonum vel malum non voluntarie nec debetur vituperium nec laus sed venia et misericordia 3° eth. Involuntarijs passionibus et operationibus operanti quam virtute concedit[ur] quandoque venia ibid. ¶ Voluntarium et involuntarium scire utilia legislatoribus ad penas et honores instituendos ibid. ¶ Involuntarium est duplex scilicet per violenciam et per ignoranciam ibid. ¶ Involuntarium violentum est cuius principium est extra tale existens scilicet est in operante aliquid per violenciam et ubi paciens violenciam nichil confert quam per appetitum propriu[m] certa ut si vente turbinis quamvis violenciam et impulsu aliqua rem portaverit aliquem vel si homines violentum dominium super nos habentes per nos tamquam per instrumentum operentur ibid. ¶ Non quod sit involuntarium simpliciter cuius principium est extra tale existens et ubi ut infra habetur ibid. ¶ Utrum autem operandum est voluntarium vel involuntarium ex consideracione temporis quo aliquid operatur ibid. ¶ Illa que absolute et simpliciter sunt involuntaria efficiuntur voluntaria secundum certum tempus et pro certis causis et eventibus et circumstancijs que occurrunt ibid. ¶ Que operantur cum violencia et in

voluntarie illa operantur cum tristicia ibid. ¶ Non omne quod quis facit secundum ignoranciam est involuntarium probatur ad hoc quod aliquid dicatur involuntarium secundum ignoranciam oportet quod postquam cognitum est inducat tristiciam et penitudinem sed non omne id quod quis facit propter ignoranciam est huiusmodi patet ut si aliquis crederet se recipere stannum et reciperet aurum propter ignoranciam et postquam hoc cognosceret propter talem recepcionem non oportet quod sit tristis 3° eth. ¶ Non omne quod fit propter ignoranciam illo modo quod ignorancia est eius causa est involuntarium ibid. vide vide ignorancia. ¶ Omne involuntarium est triste unde de iure involuntario ibid. ¶ Illud solum ex ignorancia factum erit involuntarium quod postquam cognitum fuerit inducat tristiciam et penitudinem ibid. vide vide ignorancia. Illud solum dicitur involuntarium secundum ignoranciam quod postquam cognitum est inducat tristiciam et penitudinem ibid. ¶ Aliud est involuntarium et non voluntarium ibid. et vide aliud. Involuntarium et non voluntarium in aliquo conveniunt quod utrumque fit per ignoranciam ibid. ¶ Ignorancia concomitans actorem postquam ab operante ignoratur non erat involuntarium ibid. ¶ Ignorancia eo quod confert non facit involuntarium ibid. probatur vide ignoranciam. ¶ Ignorancia que est in electione per quam aliquis estimat hoc tempore esse faciendum non est causa involuntarij sed pravitatis quod consistit formaliter in electione turpis ibid. Ignorancia universalis non est causa involuntarij ibid. et vide ignorancia. Commutacio est duplex voluntaria et involuntaria vide commutacio et

quid sit vtrumque ibidem ¶ Ignoran
cia alicuius circumstancie in vniuersali non causat
inuoluntarium probatur per talem ig
norantiam quibus vituperatur sed propter
inuoluntarium nullus vituperatur
ibidem ¶ Sola ignorancia singu
larium circumstanciarum causat inuo
luntarium ibidem ¶ Ignorancia que est
in singularibus circumstanciis causat
inuoluntarium ibidem quere in ignoran
cia ¶ Ignorancia alicuius circumstancie
in particulari causat inuoluntarium idem
in ignorancia ¶ Ignorancia cuiuslibet
circumstancie causat inuoluntarium quere
in ignorancia ¶ Maxime ignorancia
principalissimarum circumstanciarum
causat inuoluntarium ibidem ¶ Operaciones
que fiunt propter metum sunt inuolun
tarie quia si considerentur cum certis
circumstanciis sic sunt voluntarie sed
si considerantur absolute tunc sunt
inuoluntarie ibidem ¶ Ad perfectam
racionem inuoluntarii requiritur quod operacio
facta per ignoranciam sit cum tris
ticia et magnitudine ibidem ¶ Nota
descripcionem inuoluntarii propter ignoran
ciam Inuoluntarium secundum ignoran
ciam est factum propter ignoranciam
alicuius vel aliquarum dictarum circumstan
ciarum eius tristis et cum penitudine
ibidem ¶ Inuoluntarium est quod fit per
violenciam illatam et propter igno
ranciam 3o ethicorum ¶ Omnia inuolun
taria sunt cum tristicia idem ¶ Vnde
sunt in particulari inuoluntaria
videntur esse violenta 3o ethicorum quere
in violencia ¶ Certa que sunt tem
peranciam sunt in particulari voluntaria
et in vniuersali inuoluntaria idem quere in te
peranciam ¶ Iustificacio et iniustifica
cio diffiniuntur et specificantur vo
luntario et inuoluntario 4o ethicorum

in iustificacio ¶ Inuoluntarium
dicitur quando aliquis operatur aliquid eorum
quod est ignorantia vel quamuis non sit
ignotum sed tamen non est in potestate ipsius
quando operantur vel si fit per vio
lentiam ibidem ¶ Necessarium est
iniusta patientem pati inuolun
taria nocumenta primo rethoricorum ¶ Que
sunt violenta et fallacia sunt
inuoluntaria idest quecumque facit coactus
et deceptus facit inuoluntarie primo
rethoricorum ¶ Homines sunt inertes hiis
quando non faciunt aliquid horum que
pertinent ad perimpensionem aut si
talia faciunt faciunt inuoluntarie
2o rethoricorum quere inertes etc. Sequitur

Inutilis Passionum execu
tor inutilis auditor est sciencie mo
ralis primo ethicorum ¶ Iuuenis in mori
bus est inutilis auditor sciencie
moralis ibidem quere in moralis
Incontinentibus est inutilis cognicio
sciencie moralis ibidem ¶ Ille qui neque
per se neque ab alio recipit et potest
intelligere est inutilis vir secundum sen
tenciam esyodi primo ethicorum ¶ Secundum
esyodum qui per se non habet prudenciam
neque ab alio audiens potest aliquid
in animo ponere inutilis est vir ad
perfectionem sciencie moralis ibidem
Suadere in talibus que non sunt
in nostra potestate cum opus est omnino
inutile 3o ethicorum ¶ In nostra potestate
est et in nobis minime tamen simu
tare et omnino inutile facere vto ethicorum
Congregacio legum scriptarum non
est omnino inutilis ad legis positorem
vnio inlitad innat xo ethicorum ¶ Arma
a sunt inutiles sine coordinatore
2o politicorum etc. Sequitur Ipse etc.

Ipse Moderati idest homines ingenes
et laude digni sepe plus alteri
tribuunt quam sibi ipsis vto ethicorum

Iracundorum condicio est omnia agere
propter seipsos et propter eorum privatam
utilitatem ix^o ethicorum ¶ Bone actiones
que sunt circa alios et extraneos
sunt magis laudabiles quam que
sunt circa seipsos primo rethoricorum ¶ Omnes
homines sunt amatores sui ipsorum
aut sunt magis aut minus ibidem q. r.
[illegible] homo ¶ Unusquisque sibi maxime
est sibi ipsi delectabilis ibidem
probatur [illegible] delectabile ¶ Cognati
o et similitudo et amicabilitas
excellenter et maxime existunt ad
seipsum ibidem ¶ Homines sunt amici
hiis qui sunt tales eis quales
sunt ad seipsos 2° rethoricorum [illegible]
[illegible] ¶ Nullus seipsum videtur
prependere ibidem ¶ Non oportet sapere
magnum in hiis que propter fortunam
sed in hiis que propter seipsum 2° ethicorum
q. r. sapio ¶ Ad laudandum
aliquem debemus sapere et cogita
re talem sunt esse magnum et bonum
non fortuitu sed propter seipsum operatum
esse opera bona [illegible] de hoc malus
et cetera Sequitur de ira

Iram (secundum) Eraclitum difficilius
est pugnare contra voluptatem quam contra
iram q. propter impetum sui motus
2° ethicorum ¶ Qui non desistit ira dicitur
inirascibilis ibidem ¶ Nullus est
laudandus vel vituperandus propter
iram vel propter iram absolute [illegible]
est passio sed [illegible] irasci
pro habitu vitioso vel [illegible] laudan
dus vel vituperandus [illegible] bene
scilicet vel male ad irascendum 2° ethicorum
Operata propter iram vel concupi
scentiam sunt voluntarie operata 3°
ethicorum probatur [illegible] voluntarium ¶ Ira est
passio irrationabilis ibidem q. r.
passio ¶ Operationes hominis que

veniunt ab ira et concupiscentia sunt humane
ibidem ¶ Electio non est ira 3° ethicorum
Ira est communis tam brutis quam aliis
hominibus ibidem ¶ Electio non est magis
[illegible] electio ibidem ¶ Ira est magis
difficilis electioni quam concupiscentia
ibidem q. r. electio ¶ Mansuetudo est
medium circa iras 4° ethicorum ¶ Circa
iram tam medium quam extrema fere
innominata sunt ibidem ¶ Non man
suetudinis ex [illegible] sinonimis [illegible]
declinat ad excessum [illegible] defectum ire
Defectus ire est innominata ibidem
Superhabundancia ire dicitur iracundia
ibidem ¶ Circa obiectum ire est virtus
et extrema probatur ibi est superhabun
dancia et defectus ibidem ¶ Ira est que
passio ex obiectis causata ibidem ¶
Obiecta causancia iram sunt multa
et differencia ibidem ¶ Passio ire a mul
tis et diversis rebus causatur ibidem
Defectus a medio in passione ira dicitur
inirascibilitas ibidem ¶ Defectus
ire est vituperabilis probatur ibidem ergo
[illegible] reddit insipiens est vituperabile
sed sunt defectum ire [illegible] reddit insi
piens ... insipientis est non irasci
ut oportet ibidem ¶ Superhabundancia ire
potest fieri secundum omnes circumstancias di
mittendo et secundum omnem [illegible] probatur
contingit irasci quibus quibus non oportet
et in rebus quibus non oportet et magis
quam oportet ibidem ¶ Punitio quietat
impetum ire quia appetitum vindicte
satisfaciat ibidem ¶ Qui retinet
iram diutine sunt sibi ipsis moles
tissimi quia propter ire angustia et
maxime [illegible] quia propter impersua
sionem et [illegible] [illegible]
delectabilis [illegible] non [illegible] 4° ethicorum
Superhabundancia ire opponitur

mansuetudinem plus quam defectus
probatur illud vicium magis opponitur
virtuti quod in pluribus accidit et in quod
plures inclinantur ibidem // Vicium sup
habundancie est huiusmodi probatur quia
magis humanum est homini punire
iniuriam sibi illatam quam condonare
ipsam // 2° quia difficile est corripere
ea vero illi qui superhabundant in
ira magis sunt difficiles ad convi
vendum aliis et per hoc sunt de
teriores sed deterius vicium semper virtuti
magis opponitur ibidem

Paciens aliquis contra non incipit
a se ipso sed pocius iste qui ipsum ad
iram provocat ibidem ¶ Illi qui faciunt
aliquod nocumentum propter iram non
dubitant de facto vel non facto id est utrum
fecerunt vel non fecerunt sed solum
dubitant de iniusto utrum iniuste vel
non iniuste fecerunt ibidem ¶ Ira est
quedam in manifesta insidiacio quia
eo quod licet iratus manifeste operetur
ea que facit in insidiacio sibi in
manifesta quia propter vehementem
appetitum vindicte semper videtur sibi
quod iniuste fecerit alteri nocumentum ibidem
Ire et concupiscencie venereorum mani
feste transmutant corpus vii° ethicorum
vero vel transmutato ¶ Ire et concupiscencie
venereorum in aliquibus insaniam inba
lesunt quod ducunt eos ad insaniam
quod patet de amore qui facit homines
insanire secundum commentatorem ibidem
Ira aliqualiter sequitur racionem non autem
concupiscencia probatur quia ira videtur
secundum aliquis audire racionis preceptum
concupiscencia quod inquantum iratus ex racione
quodammodo recolligit
Homo continens est repel
lendus hoc est continens secundum non
in motu proprie videtur obaudire
id est non perfecte audire sentenciam racionis
quod quia non expectat quousque racio
iudicat an hoc sit vere contristans
et quousque determinat modum et quanti
tatem vindicte vii° ethicorum ¶ Con
cupiscencia sine aliquo motu racionis
prosequitur delectabile non autem ira id
est ira movetur per racionem sylogizante con
cupiscencia non ibidem ¶ Ratio modum
quo ira provenit indicando racionis
quia quando racio et iudicium racionis manifestat
hoc quod sit ei facta iniuria vel
contemptus tunc quasi iratus sylogizat

quod oportet talem iniuriam repellere
per vindictam et confestim consurgit
ad vindictam antequam ratio determinat
modum vindicte ibidem. Ira est pas
sio naturalior quam concupiscentia probatur
quia ira magis consequitur naturalem
complexionem corporis et magis per ge
neratorem naturalem transfunditur quam
concupiscentia pater per duo exempla primum
quidam reprehensus quod patrem
percussisset se excusando dixit quod ex
patre ira esset genita sibi. Secundum patet
in textu ibidem. ¶ Difficilius resistitur
ire quam concupiscentiis superhabundantibus
ibidem. ¶ Ira ligat mentem vim rationis
super excellens ibidem. ¶ Ira non est
insidiatrix quia eo quod non resurgit
latenter et insidiose sed magis cum
quodam impetu ibidem. ¶ Concupiscentia
secundum tactum est iniustior quia prout illa
insidiosa est illa non ibidem. ¶ Omnis
qui ex ira alteri nocet facit hoc tris
tatus quia non quod tristetur de vindicta
quam infert sed tristatur de iniuria il
lata sibi ex qua etiam movetur ad infe
rendum vindictam. ¶ Incontinentia
que est propter concupiscentiam est iniustior
quam que propter iram ibidem. quia vide in con
tinencia. ¶ Iniuria non est iniuria
sed primo sed inceptis improvocatione ad
iram ibidem. ¶ Incontinentes concupiscentie
turpior est quam incontinens ire ibidem
probatur vide incontinentes. ¶ Incontinentia ire
est minus turpis quam incontinentia concupis
centiarum tactus ibidem. patet vide incon
tinentem. ¶ Item nulla contumelia est induc
tiva ire vide pol. ¶ Tirannis est
corruptibilis propter iram que habetur
ad eos ibidem. ¶ Ira est pars odij
sed principium generativum odij ibidem.
Ira et odium sunt principia quarum
earum activum quia quando contencio
amborum sunt ad malignandum

in iniuriantem ibidem. ¶ Ut frequenter
ira est magis opposita quam odium et
plus operatur ibidem. ¶ Passio ire
est sine voce ibidem. ¶ Illa sunt propter
iram que sunt punitionalia quia irati
semper intendunt vindictam
primo rethorice. ¶ Secundum Homerum ira est
dulcior distillato ibidem. ¶ Ira est
quedam spes punitionis et vindicte
patet quia ira non est ad multum debi
les nec ad multum potentes quia contra
tales non est vindicta ibidem.
Passiones propter quas homines com
moti differunt ad iudicia sunt illa
ira misericordia timor et cetera secundo rethorice. ¶ Ira miseri
cordia timor sunt passiones ibidem.
Ira est appetitus cum tristitia appa
rentis punitionis propter apparentiam
parvipensionem eorum que in ipsum aut
in ea que sunt ipsius ut in uxorem
aut filium aut in aliqua non que decet
quia quando homo etiam irascitur si in eo
non quod cui prepeditur existens ibidem.
Omnis ira est circa singulare ibidem.
Ad omnem iram sequitur delectatio
probatur quia ira est spes puniendi
et irati delectantur quod sperat adipisci
punitorum quam appetit ¶ Secundo ratio quia
irati permanet mente imprimendo
et permanendo in tali cogitatione
gaudent cum quilibet delectatur in
cogitando que appetit ibidem. ¶ De
lectatio in ira consurgit a spe puni
endi delectatur enim iratus quod sperat
adipisci punitionem quam appetit ibidem.
Ira est dulcior melle distillante
quia ira crescit in pectoribus virorum et
in cordibus virorum ibidem. ¶ Ira crescit
in pectoribus virorum et in cordibus
virorum quia quando homines irati videntur
homines tot dati ibidem. ¶ Non hono
rare facit ad contumeliam et est
causa ipsius ire. Ideo iratus Achilles

dicebat dehonoravit me quia ira-
tebatur enim eo ipso quod non honora-
batur ibidem ¶ Ira est vero excelle-
tie quia in quo quis excellentior cogi-
tat se esse depressum ex hoc surgit
indignatio et ira 2o rethoricorum ¶ Ira habet
esse in hiis propter que videtur homi-
bus quod reputantur in suis excellen-
tiis ibidem ¶ Et ira est vero excelle-
tie patet per quoddam dictum poetis di-
centis quod ira magis est ratione educ-
torum regum et nobilium ibidem ¶ Ira an
sancte marie et augmentatur quando
quis non honoratur ab illis a quibus
putat se debere pati bene ut sunt
illi quibus benefecit aut facit aut
ipse aut aliquis suorum aut per ipsum
volitum
homines qui sunt in etatibus et tempori-
bus secundum que passionibus tenentur
sunt magis faciles mobiles
ad iram ibidem ¶ Unusquisque propter
ad iram unusquisque ab existente passi-
one i. propter passionem que est in ipso
ibidem ¶ Ira propinquior ad non ve-
mentes 2o rethoricorum ¶ Oblivio est signum
ire ut oblivio que est nominum quia
talis oblivio est signum parve curationis
tu et quia ingratis tenemus in mente unum non
quam totam orationem recipiendo igitur
beneficium ab alio non grates nec
res aliquas nominis computando ipsum in be-
neficiis videtur quod valde parum
curam de eo et per consequens parvipen-
dimus 2o rethoricorum ¶ Ira est contraria man-
suetudini ibidem ¶ Mansuefactio
est de statuto et quietatio ire ibidem
Homines hiis qui propter iram aliquos
fecerunt mansuescunt vel irati non
videntur fecisse propter parvipensionem
ibidem ¶ Propter multa ira quietatur
primo propter tempus 2o quando ira est ad
respectum alterius tunc quietatur ira

iniorem quia contingit quod homines sunt
mansueti aliquibus propter maio-
rem iram quam habent ad alios ¶ 3o quando
quis accipitur punitio ab alio homi-
ne per dictum philocratis illius
poete qui reatur de quodam dicte
a quo cum quereretur cur non respon-
des irato populo ait non dum est tempus
rendi populo irato sed tunc cum videro
alium accusatum et humiliatum &c. //
Homines
et si supervenerit magnum dispen-
dium quia tribulatio superveniens
est causa mansuetudinis 4to
homines quiescunt ab ira si hii con-
tra quos ira facta passi fuerint magis
malum quam ipsi irati intulis-
sent estimatur enim veluti si ac-
cepissent punitionem
si putaverint iniuste facere et male
pati eo quod ira non fit ad iniustum sed
ad iniustum cum ira fit propter parvipen-
sionem non quemcumque 2o rethoricorum ¶ Ad
humiliatos cessat ira huius signum est
quod canes non mordent eos qui
sedent seu iacent ibidem ¶ Tempus
quietat iram ibidem ¶ Homines sunt
mites cum expenderint iram in ali-
os ibidem ¶ Ira non fit ad insensibilium
sed ad insensibilium cum ira est propter par-
vipensionem non quemcumque ibidem ¶ Ira
fit propter parvipensionem non quemcumque
In omni punitione secundum iram oportet
subsurgere et increpare secundum modum
ibidem ¶ Ira est singularium et ideo
recte factum est quod quidam poeta
in sua poesi nominavit ultorem quod
datorem verbum ibidem ¶ Amici pas-
sorum iniusta et amici inimicorum
vel adversariorum repellentium non
sunt timendi si sunt acute vero
et manifesta secundum iram sed si sunt mites
et pronunciatores i. simulatores 2o

rethi' ro v° in ius̄tu ¶ Ira est quidam
ausum q̄ idem cum quos quibus no
mo' per iram sunt ausi ibidem
Ira non est ad iniusta facere ibid
Iniusta pati est factum ire ibid
Ira est factum mansuetudine ibidem
Ira differt ab odio in octo primo ira
est ad singularem odium no/ 2a ira est
circa singularia ut circa callia
et socratem odium ad genera et ad alia
que/ 3a odium est insanabile sed i
ra sanabile/ 4a iratus appetit con
tristare odientes aut nocere/ 4ta ira
tus vult sentire odiens non ergo
q̄ quod sufficit sibi quominus sua
patiatur nocumentum ¶ 6a ira est
cum tristicia odium non/ ¶ 7a iratus
si fiant mala multa cum irascitur
miserebitur eius odiens pro nullo
malo compatitur ei quem odit/ 8a
iratus vult compati ei cum irascitur
odiens vult ipsum non esse ¶ Inimi
cicia et ira potentum videntur aspi
care ad principium terribilis et ad appro
quacionem eius ibid ¶ Ira et inimi
cicia potentum est timenda pater
quod quod volunt possunt ideo sunt apte fa
cere ibid ¶ Illi sunt in ira vel
in disposicione aliis iniuriam in
ferre nec qui sunt in contumeliata
disposicione i. qui sunt in dispositione
per quam non curant iniuriam pati
sunt misericordes sed intermedii co
sunt in mis'ericordia ibid ¶ Furiosus
propter iram in iustificat quod moretur
Accidit iuvenibus iracundos esse et
desideratinos hoc non est precise
et adequate propter iuventutem quia
talia agat sed propter iram et concupiscentiam
ibid ¶ Illa sunt propter iram que
sunt preintenciona̅lia q̄ quod irati sp
intendunt vindictam ibid ¶ Misericor
dia sunt qui sunt sine virili pas

sione existentes ut qui non sunt in ira
aut audacia 2° rethi' ro ve mise
ricordiq ¶ Iuvenes sunt acute ire
et colerice ibid Senes et iuvenis ¶ Et re se
nium sunt acute ibid ¶ Illi sunt in
statu habent se similiter i. quem'
ad iram et ad concupiscenciam ibid ¶ Ille
sunt in affectu et ira et indignacione
illa sunt 2° rethi' ro ve fieri/ In
mortalem iram ne serves mortalis
existens ibid ¶ Hoc est dictum ex pas
sione ut si quis dicat cum ira ibid
Ira non est causa tristicie sed econ
quarto top ¶ Similiter et formaliter ira
non est tristicia sed bene consequitur
ibid ¶ Mitis dicitur qui non patitur
abira ibid ¶ Ira est tristicia cum
opinione despiciendi q̄ quia iratus
opinatur se despici et non posse ad
implere propositum quia appetit cum
aliquo tunc tristatur vi° top ¶ Ira
est appetitus pene propter apparentem
gravamen
Appetitus est irrationale quoddam quod non
in natum obedire rationi aliud quod e
i natum obedire rationi primo ethic
Irracionale in natum obedire racioni
et participare racionem habet se ad racionem sicut
filius ad patrem quia patris est dirigere
et imparare et causa ad amicos quos
est persuadere ibid Ideo illa quam
irrationale participat habent se ad
modum patris sicut imperantis et dirige
ntis et amicorum sicut persuadencium ibid
Intellectus qui participat racionem partici
pat racionem practicam et non speculativam
ibid ¶ Illa que irracionale participat
non habet se sicut ad mathematica
ibid ¶ Pars irracionalis participativa
racionem habet se ad racionale sicut
filius ad patrem q̄ sicut filius a patre
persuadetur sic et illa ibidem

Irronale est duplex unum n[on] roe
cominicans sicud plantatiuum aliud roe
participans sicud concupiscibile et vlt
ome appetibile ibid. ¶ Nota quod ir
ronale aliquo modo participat rone
patet ex signo, primo suasione que
suasio fit homini requirenti consilium
2o increpatione que fit homini deli
quenti, 3o deprecatione que fit
homini petenti et hoc non fieret nisi
appetitus eorum posset flecti et duci secundum
rationem ibid. ¶ Ira concupia sunt passi
ones morales 3o eth. quod vide passio
Electio non est communis irrationabilibus 3o eth.
Temperancia fortitudo sunt virtutes
partium irrationabilium 4o eth. ¶ Item
naturaliter sunt irrationabiles vij o eth.
quod vide naturaliter ¶ Item quidam efficiuntur
irrationales propter aliquam egritudi
nem scilicet epilensiam vel vezaniam et
illi dicuntur egritudinaliter insipie
tes ibid. ¶ Item indulgentes sensibilibus
concupiscentiis et passionibus prauis ser
uiunt irrationabili parti anime x o eth.
Philancius i. amator sui secundum con
cupiscencias et passiones malas et que
bona que pertinent ad partem irro
nalem anime tribuit sibi ipsi superha
bundanter iuste exprobratur et vitu
patur ibid. ¶ Multitudo vulgaris
consueuerunt illos dicere philancios i.
amatores sui qui bona que pertinent
ad partem irrationalem anime tribuunt
sibi ipsis superhabundanter ibidem
Ille dicitur esse amator sui vitu
pabiliter qui bona que pertinent ad partem
anime irrationalem tribuit sibi ipsi
superhabundanter ibid. ¶ Homo
non debet seipsum inmaxime diligere
philancia pertinente ad partem
anime irrationalem ibid. Require
diligo etc. Sequitur iracundia

Iracundia. Superhabundan
tes ire dicuntur iracundia 4o eth. ¶ Tres
sunt species iracundie ¶ Prima s[cilicet]
que est promptus est ad iram et cum pluri
mis quibus non oportet et vehementius
quam oportet et talis non diu durat
2a dicitur secundum quam aliquis diu iras
citur et non quiescat in eis ira
nisi per processum longi temporis
propter hoc continent eorum iram
secrete et nullus potest persuade
do eorum iram mitigare, 3a dicitur
secundum quam aliqui promptissimi sunt ad
irascendum in quibus non oportet et
magis quam oportet etc. et non quieta
tur absque sine vindicatione et pu
nitione eorum quibus irascuntur
4o eth. ¶ Habentes secundum speciem
iracundie ut supra patet dicuntur
amari etiam si non ipsi puniant
alios graue nocumentum habent
in seipsis quod quia grauiter affliguntur
interius propter hoc quod volunt mani
festare iram suam. etiam ipsis nullus
persuadendo ullus potest eorum
tristiciam mitigare cum ignorentur
etiam indigent multo tempore ad
hoc quod ipsorum ira digeratur et
quiescat ibid. ¶ De 2a specie
iracundie dicuntur difficiles quod quia
sunt veloces ire et difficiles ibid.
Iracundus dicitur qui su
perhabundat in ira 2o eth. ¶ Ama ot
sunt modi iracundorum scilicet veloces
ut qui velociter irascuntur i. velo
citer cessant ab ira ¶ 2i qui a
crocoli acuti qui extremum acuti
em fruantes in ira, 3ij dicuntur
amari iracundi, 4i difficiles
iracundi 4o eth. vide supra iracun
dia de hoc ¶ Iracundus non est
insidiator sed manifeste per vin
dictam repellit iniuriam vij eth.

iracundus propter punitionem minis-
tistrat primo rethoricorum etc. Sequitur

Irastabilis Irastabile et con-
cupiscibile statim aviati(ve) insunt
pueris sed intellectus non statim sed
procedente tempore vij° pol(iticorum) ¶ Homines
tristes magis sunt irasabiles
patet quia ille qui tristatur appetit
aliquid igitur si molestat quis eum
directe vel indirecte reputat quod ille
impediat illud appetitum ut si quis
sitienti inferret molestiam quominus
adbibere directe sive non etc. Et sic
passionatus erit omnibus iras-
citur 2° rethoricorum ¶ Homines tristes magis
sunt irasabiles patet ut supra Se(ptimo)

Irastor Irascimur et timemus non
sponte i(d est) non ex propria electione quia
tales passiones in homine naturaliter
consurgunt 2° rethoricorum ¶ Irasci qualit-
cumque est facile sed irasci ubi oportet
et quantum hoc est difficile ibidem ¶ In
quibusdam oportet irasci 3° ethicorum
Et cum irascitur in quibus rebus oportet
et in quibus personis et qui in irascen-
do se habet ut oportet et quando oportet et quanto
tempore ille laudatur 4° ethicorum ¶ Non
irasci in quibus oportet insipientis est
probatur talis non videtur sentire
nocumenta sibi eminentia neque
contristatur de eis quod patet ad insipientiam
Secundo vero ille qui non vindicat ea
que debet vindicare est vitupe-
rabilis sed ille qui non irascitur
quibus oportet irasci non vindicat ea
que debet vindicare igitur ¶ Tertio vero id
quod facit homines simul amici est vitu-
perabile despicere suos familia-
res et sustinere iniuriam sibi est
servile et simul amici in 4° ethicorum ¶ Iras-
ci personis quibus non oportet et in rebus

quibus non oportet et magis quam oportet
et in eis excessibus non potest simul inhe-
rere in uno probatur propter molestiam
quam patetur ex ira quia tunc esset
molestus sibi et aliis quia non pos-
sit in brevi durare quo ad se ipsum
nec possit aliis convivere etiam
sic distincte species iracundie in e(thicorum)
secundum eundem secundum commentatorem ibidem

Non est facile determinare qualiter
sit irascendum et in rebus quibus
et qualibus et quanto tempore et usque
adque terminum ibidem ¶ Medius habi-
tus secundum quem irascimur in quibus
oportet et quibus oportet etc. laudabilis super-
habundantia et defectus vituperabilis
ibidem ¶ Et sunt in istorum quidem
maxime iniste irascimur vij° ethicorum

Contra in voluntariam que est propter
concupiscientiam iniste irascimur quia operatur
omnino voluntarie et cum delectatione
ibidem ¶ Non irati magis iniste iras-
cimur vero quia in ira non est in iniuria
ibidem ¶ Irasci est delectabile vero
quia in eo est spes punitionis et
spata delectant et ideo homerus dicit
ira est dulcior melle distillante
propter spem punitionis et vindicte
primo rethoricorum ¶ Nullus irascitur
multum debili nec ei qui est impo-
tens sortiri cavaricam nec multum
potentibus ibidem ¶ Homo non irascitur
multum debilibus nec multum potentibus
vel saltem minus irascitur eis quam
aliis ibidem ¶ Necesse est eum qui
irascitur semper irasci alicui singula-
rium puta leoni non homini 2° ethicorum

Unusquisque irascitur contra aliquem qui fecit
sibi in(con)venientibus aut factum erat in
ipsum aut in aliquem eorum que per-
tinet ad ipsum vel putat pertinere ibidem
Magis irascitur et magis contristatur

quibus si propter molestiam et parvipensi-
onem aliquis molestantibus contigerit con-
traria res eius que sperabatur vel quia
magis contristat in aliud quod est inmultum
inopinatum ibidem. ¶ Infirmi egen-
tes amantes sitientes et universaliter desideran-
tes aliquid et non assequentes idem de
facili irascuntur vel est ut videtur
eis quod quilibet eorum appetitum impediat
ibidem. ¶ Homines maxime irascuntur ad
eos qui eos molestant in hiis quorum
passione tenentur et presentialiter
ut laborans irascitur ei qui moles-
tat ipsum quantum ad egritudinem cuius
passione presentialiter tenetur et ege-
ntes eis quo ad egestatem etc. et alii
secundum quod diversis passionibus tene-
tur sic in hiis molestati magis
irascuntur ibidem. ¶ Si passionati
non molestantur in hiis quorum
passione tenentur ut quod amans
non molestetur in re circa tam in quo-
tumque alio quibus ipsum molestat iras-
citur vel quia unusquisque preparatur ad
iram unusquisque [illegible] passione
a propter passionem que est in ipso
ibidem. ¶ Ut [illegible] amans non mo-
lestetur in re circa tam in quocumque alio
quibus eum molestet irascitur ei pas-
sionatus eius 2o rethorice. ¶ Homines
irascuntur deridentibus et subsannan-
tibus et conviciantibus vel quia tales
contumeliam inferunt ibidem. ¶ Homines
irascuntur hiis qui nocent in tali-
bus que sunt signa contumelie sed
sunt derisiones subsannationes et
convicia ibidem. ¶ Homines irascuntur ob-
loquentibus et despicientibus et potis-
sime obloquentibus et despicientibus
circa ea que ipsi maxime student
ut illi qui amant honorari in philo-
sophia irascuntur illis qui eos
in philosophia despiciunt et qui amant
honorari in pulchritudine irascuntur
si quis eos despiciat in specie ibidem.
¶ Homines tunc maxime irascuntur quando
despiciuntur in eo circa quod student
et propter tales despectiones suspicati
fuerint non existere illa ipsis
aut totaliter aut non fortiter aut
non videri talia habere secundum quod homines
putant existere in hiis in quibus
subsannantur de tali subsannatione
non curant ibidem. ¶ Homines magis
irascuntur despicientibus amicos
quam non amicos vel quia arbitrantur
convenire et esse convenientius magis
bene pati ab ipsis amicis quam
non bene pati vel despici ibidem.
¶ Si quis in philosophia cupit delectari
irascatur ei qui eam despiciat ibidem.
¶ Homines irascuntur hiis qui consue-
verunt honorare eos aut curare
de eis si non iterum sic se habeant
vel quia putant ab hiis despici quo-
niam si non despicerent eadem
utique facerent que prius facie-
bant ibidem. ¶ Homines irascuntur
hiis qui non benefaciunt neque equa-
lem retributionem retribuunt 2o rethorice.
¶ Homines irascuntur hiis qui faci-
unt retributionem pro beneficiis secundum
bonorum qui receperunt vel quia
tales despiciunt eum reputant
alios secundum quandam comparationem bonorum ibidem.
¶ Maxime irascimur hiis qui
vilipendunt nos qui sunt mino-
res nobis vel in nulla proportione
ad nos quia [illegible] circa est parvipen-
sio ibidem. ¶ Homines irascuntur
amicis si eis non bene dicant
vel non benefaciunt et ad hoc magis
irascuntur eis si faciunt contraria.

ut si maledicant vel malefaciant
ibidem ¶ Homines irascuntur hiis

homines irascuntur non reddentibus
gratiam quia parvipensio est preter quem i-
eus set non reddere gratiam benefaci-
entibus que sic se habent videntur
parvipendere ibidem ¶ Irascimur yro-
nizantibus et potissime ad eos qui
student veritati talem yroniam quia y-
ronia videtur esse quid despectivum
ibidem ¶ Homines irascuntur hiis qui
sunt benefactivi in aliis si illi non
benefaciunt ipsis quia hoc videtur
esse quid despectivum non dignifi-

care ipsum et non benefacere ipsum in hiis
in quo omnes alios dignificat et be-
nefacit ibidem ¶ Homines irascuntur non dig-
nificantibus ibidem ¶ Ira est contrarium
quam quod est interficere 2° rethoricorum ¶ Re-
gratiantibus magis irascimur et confite-
ntibus parum ibidem ¶ Impossibile
est aliquem simul timere et irasci ibidem
¶ Nullus enim qui irascitur parvipen-
dit quia parvipensio est sine tristicia
ira cum tristicia ibidem ¶ Homines non
irascuntur rebus aliis que non sen-
ciunt ibidem ¶ Homines non irascuntur
mortuis velud passis extremum quia
non possunt ulterius pati et qui non do-
lituri neque sentientibus ibidem ¶ Non
omnis qui irascitur appetit penam
quia pueris irascimur et eis non appetimus
penam viij° topicorum Sequitur Iratus

Iratus vel ebrius non agit
propter ignorantiam sed propter iram vel
ebrietatem 3° ethicorum ¶ Iratus et ebrius
utrique eorum operatur non sciens sed ig-
norans ignorantia concomitante ibidem
¶ Homines irati non dicuntur fortes licet
ex electione et gratia sunt sed pinoris(?)
operentur 3° ethicorum ro vi° fortis(?) ¶ Irati
dolent de iniuriis illatis et cum at-
tu sunt puniendi tunc delectantur
ex vindicta adepta quam desiderant
ibidem ¶ Irati qui propter furorem ope-
rantur fortia possunt dici pugnatores
non autem fortes quia talia non
operantur propter bonum virtutis intente
nec ut ratio recta dictat sed magis
propter passionem furoris ipsos impel-
lentes ibidem ¶ Irati sunt aliqualiter simile
vere fortitudini ibidem ¶ Irati ope-
rantes fortia talia operantur propter
passionem furoris ipsos impellentes
non autem ut ratio recta dictat ibidem
¶ Non est apud iratos sicut contingit

in contumeliationibus in quibus si ad in
dicium deducatur in dubium revocat
de ipso fieri quod unusquisque dicat se reddidisse
quod debebat aliter aut negat se re
cepisse 4° eth. ¶ Iracundus non estimat
se in iustum pati illum tamen notum ibidem
Iracundus punit voluntarie non ex elec
tione malicie sed ex impetu passionis
ibidem quod 5° voluntate ¶ Detrahere est
quando alium punit non iracundus quia si ve
hementer iracundus puniret non 5° de
lectat ¶ Plurimum irato corpus monetur
propter punitionem personalem propter prin
cipem quam propter depositionem a
principatu 5° pol. ¶ Irati maiori
impetu et robustius insurgunt quam
habentes odium ibidem ¶ Iratus non
utitur ratione inbindicando ibidem et
Iracundus propter iniuriam inferendam
habet sicut philosophus ibidem ¶ Iratus
demoratur et primam mentem impend
endo quod iratus apprehendit in me
te sua punitionem 2° reth. ¶ Irati
tristantur vehementer non pun
ientes et sperantes puniri gaudent
primo reth. ¶ Ffantazia irati in
cogitat de punitione infert delec
tationem sicud fantasia sompniorum
2° reth. ¶ Dupliciter est quod quando
iratus solet obmitigare simul
prima iratus apponit dolorem
et indignationem in eo quod quia irasci
tur tamen indignatur magis sunt quam
flagellantur et etiam alii contra
quos ira exitetur si non putaret
pati quod propter se et pro quibus
patiebantur et 2a quod ira est singu
larium ideo solet obmitigare simul
ut per finem sententiam ira 2° reth.
Et multum iratus solet per obmitigare
simul ibidem ¶ Iratus solet sen
tire ideo homines non irascuntur
aliis rebus quas non sentiunt
Irati appetunt sentire ideo bene
dicit poeta de hectore mortuo volens
comminare achillem a bira dicit
surdam terram iniuriat iratus
quod frustra irasceris achilles
quia iam hector est surda terra et
cruciari non potest ibidem ¶ Homines
diligunt eos non contradicentes ira
tis nec contradicentes studiosis circa
aliquid ibidem quod 5° diligentia ¶ Con
tradicentes iratis et studiosis
circa aliquid sunt pugnantes id
Irati et audaces qui sunt in ira
et audacia tunc sunt sine medi
tatione ibidem ¶ Iratus nullum timet
2° reth. ¶ Indulgetur irato mani
festare malum prolixe et dicere
in mensura idem extendere aliquo modo
in loquendo 3° reth. ¶ Irati magis
utuntur tum super oratoribus principalibus
exemplum de tum super ratio ¶ Omnes irati
contristantur et opinantur se examinasse
idem extra debitum statum animi esse
vel examinasse idem petisse aliquam
examinationem de aliquo tristabili
3° top. etc. Sequitur Irreverentia

Irreverentia | Manifesta
negare irreverentia est 2° reth. Ir
reverentia est per inpensio et despec
tus quia quis in aliquo despicitur non re
veremur etc. Sequitur Irrisor

Irrisor | Irrisores et facto
res comedias idem histriones sunt
maliloqui et ypalatum 2° reth.

Iubeo | Omne lex non iubet
tamquam iusta prohibet tamquam in
iusta vii° eth. ¶ Lex non iubet
illa que sunt prohibita ibidem
Cum iubet intellectus principaliter
videtur iubere principari deum
et leges 3° pol. quod intellectus

Item in rebus hominem puericia parit quod
mutantem appetitum sensitivum o
appetit aliquid per quod homo assimilatur
bestiis ibidem. Punitio de iniquitatibus
nichil honoratur puniatur etc.
Iudex. Unusquisque est bonus
horum quorum cognitor habet. Iu
dex in recompensatione iniurie solum
debet respicere ad dampnum nocumenti
non ad condicionem persone 5° ethicorum.
Iudex inequale debet temptare
equale id est adequalitatem redu
cere quasi constituendo equalitatem
semper inter illatam iniuriam et emen
dationis penam ibidem. Iudex in
iniuriantem et iniuriatum debet
temptare servare equalitatem
ibidem. Iudex est quoddam iustum
probatur a signo ex hoc quod homines
dubitant circa dampnum et lucrum
refugiunt ad iudicem tamquam ad
id quod est iustum ibidem. Quando homines
dubitant id est causantur de iniu
riis sibi illatis quibus potuit alteri
lesionem intulerit tunc refugiunt
ad iudicem estimantes quod ad iu
dicem ire sit ad iustum ire ibidem.
Ad iudicem ire est ad quoddam ius
tum ire ibidem. Iudex est quoddam
iustum animatum quia secundum eorum iudicans
sic quod nichil diceret aut senten
ciet nisi secundum iusticiam sicut ab
animato illius actus procedit nisi
virtute anime ibidem. Litigantes
querunt ipsum iudicem tamquam
medium ibidem. Homines vocant ipsos
iudices medios id est mediato
res et iustos tamquam suppositum atti
gunt ipsum medium per hoc quod sunt
adipiscentes ipsum iudicem ibidem.
Iudex est quoddam medium quasi medium
tum iusti debeat quod adequat

contractationes ibidem. Iudicans est
adequare quasi inequitum partes inequa
les adequat et ad medium reducit
equalitatis ibidem. Ad iudicem
ire est ad quoddam iustum ire quasi intel
ligendo de iudice recto vel qui tam
sit ad iudicem qui est iudex secundum
actum et habitum vel prout iudex
dicitur ab officio iudicandi quasi
ius dicens ibidem. Iudex destimat
equale et iustum inter eum qui habet
plus quam debitum et eum qui habet
minus ibidem. Sententie a iudici
bus prolate dicuntur iusta legalia
5° ethicorum quasi 10 iustum. Iudex per
ignoranciam iusti legalis male
iudicans non facit iniusticiam
per se loquendo nec iniuria ab
eo factum est iniustum per se quia
et nullus per se iniustum facit
nisi qui sciens volens operatur etc.
aut potuit per ignoranciam
iudicare ibidem. Iudex cognos
cens iustum legale et iudicans in
iuste vel propter graciam quam expectat
ab aliquo in quantum vel propter penam
quam intendit infligere facit avarice
et per quos iniuste quasi eo quia
sicut ille qui in negociationibus
lucrum inequaliter paratur in iniu
sticiam intendit et per quos avari
ce facit per quanto plus de lucro sibi
attribuit ita et iudex qui propter
graciam vel inimiciciam iniuste iudi
cat plus habet et est avarus et
per quos iniustus et quamvis non habet
plus in auro et argento quam in iniu
ste iudicando avare recepit tamen
habet plus de pena quam expectat
5° ethicorum. Iudex qui propter graciam
vel odium iniuste iudicat plus

habz qm sibi debetur z liter no
haber plus de illo in quo altm
dapnificat tz in alio qz ille qui
ppter amicz lucri iniuste ad iu
dicat alicui aliqn agru non re
cipit ab eo agru sz argentu ibid
¶ Iz indigent sententia recte
ronis z iudicis ibid q ¶ Per qz
vlc dictu legis sm congruen
ciaz loci z tpis ad pticulare nego
cm applicetur sententia iudicis
debz ad aptari ad res sm q qnet
rebus ibid ¶ Itm est iudex sm
obiecti z rectis ¶ In pmis quod no
est bonus iudex ibidem ¶ Non
oportz iudicem pronocare ad
iraz z ad passiones proba hoc
sile ac si torqueret re la quia oz
vti pmo rectis ¶ Passiones aie
sz una nra et non sunt de re sz
pertinet ad iudicem z qz p ser
mones passionales iudex pro
uocat ad passiones sz ad iram
ul odm vni partis z amorem
alteri ibid ¶ Iudex sz se sicud
regula ibid ¶ Ubi dicit non oz
iudice pronocare ad passiones
qz sile est ac si obliqueret re la
¶ Passiones p mones obliquat
iudicem ibid ¶ Alitigatis nihil
aliud est insi ondere qz res e
ul non est aut qz facta e aut
non vero a sit iusta ul iniusta
oz ipm iudicem cognoscere et
non addiscere alitigatibz vtrum
res sit iusta ul non oz ipm iu
dicem cognoscere z an sit parua
ul non z non addiscere alitigan
tibus ibid ¶ Aliqua consnant
iudici ad sm cognoscendum aliq non
erm pnm ut si aliqua res sit

iusta vel non z an sit parua ul
magn erm er vtrum res ul non
et vtru sit facta vel non ibidem
legu positores quatu possibile
est omnia debent determinare et
qz paucissima iudicibus qmitte
pbatur qpone leges spectat
ad vnu ul ad paucos iudicare
aut sm leges positas ad mul
tos sz facilius est inuenire
vnu sapientem ul plures bo
probat in singulis ciuitatibus
et castris oportet esse iudices
legibus conditis vtentes ¶ 2a ro
legu pont ones fiunt ex multo
tempore sm iudicia subito s
qm negotia oriuntur sz bene iudi
care in modico tepore e diffi
cile ¶ 3a ro iudiciu legislatoris
non est de presentibus z ptcu
laribz sz de futuris z vlibus sz
iudex de pntibus iudicat z
de pntis rebus ut de aicis et
inimicis ad quos amare z odire
z ppriu comodu a nec sunt sepe
ppter qz passionibus corrupti
non pnt sapienter vide quod
vnu sz attendunt in iudicio qz eos
qturbat ul delectat ibid ¶ Iu
dex z prefectus de pntibus rebz
z determinatis rebus iudicant
q ut de aicis z inimicis ibid
¶ Amor z odm z ppriu comodum
sepe non faciunt cognoscere iudi
cem veru sz attendunt in iudicio
quod eos qtristat vel delectat
ibid ¶ De paucissimis debe
facere iudice dnm ibid ¶ Sola
illa debemus iudici qmitte silz
iudicare de eo qd est factum esse
ul non esse quo ad pterita d
fore a non fore quo ad futura

aut esse aut non esse quo ad pre
senciam qz talia legislatorem pre
videre non est possibile ibidem
¶ Per passiones si inclinentur iu
dices tunc non iudicant recte ibid.
¶ Iudex est sicud probator argenti
quis discernat iustum reprobum
xviii p̄mo reth. ¶ Arbitrum respiciat
ad epyeikes iudex legem ibidem
¶ No͂ condiciones iudicis p̄ma q̄
quantum indulgz et q̄ sit clemens
magis q̃m severus / 2a poti9 dz
ad legislatorem respice q̃m ad le
ges / 3a iudicans non dz respice
ad verba legis sz ad intellectum le
gis / ¶ 4a non dz inspice ad actoz
sz ad electoz ¶ quinta no debz respice
ad partem sz ad totum ut forte
qui nunc deliquit multa opa bona
prius fecit sic non debz iudex res
picere ad hoc particulare negocium
in quo deliquit sz ad totum sicud
ad multa· bona opa que prius fecit
¶ 6a q̄ non dz respice qualis quid
nunc est in causa sz qualis semp
in multo tpe preterito / viia q̄ iudex
dz recordari bonorum que passi
ad delinquente q̃z iniurie q̃z fecit
8a dz respice pacienciam accu
sati qz si contingat eum qui pecaz
patitur paciencer sufferre tunc
debz sibi indulgere / 9a dz respi
ce quis gn̄te petitus ut indul
geat ut indulgeat si credat
patientem magis velle iudicari ser
mone q̃z ope· q· ut forte soli s
mones suffiant apud eum ¶ De
cima· dz respice subiectoz delin
quentis ut sz viderit delinque
tem· magis velle ire ad arbitrium
q̃m ad disceptatoz p̄mo reth.

¶ Nota modo quo debz se habere iu
dex in iudicando s̄m leges p̄mo
q̄ no debz equipensare .i. equiva
lenter ponderare in iusticias et
peccata q· qz peius est iniustificare q̃m
peccare / 2o non dz equepensare
peccata et infortunia q· qz peccata sunt
peiora infortuniis ibidem ¶ Iudex
est abbreviator iusti q· .i. elucida
tor p̄mo reth. ¶ In persuasione
reth.ca iudex supponit esse simplex
et grossus ibid. ¶ Amici iudicium
sunt promti ad iniustificandum ibid.
¶ Homines ideo putant aliquos in in
iustificando evadere indempnes
et sine dapno ut quia sunt amici
iudicum etc. ibid. ¶ No͂ racionem quare
amici iudicum no dissolvunt penas
qz iudices condonat omnibus amici
fuerunt et totaliter remittunt penam
vel si dapnificant tunc dapnificant
in parvis ibid. ¶ Si nos volumus
inducere ad graciam iudicis debe9
demonstrare q̄ fructuerint in tali
oportunitate aut fructuerint in
tali aliquo quo amici s̄m indigent
2o reth. ¶ No͂ cautelas ad pro
vocandum iudicem ut non misereatur
adversario sz dicta devenuisse
et invido sunt prohibitacia misericordie
q· si credimus iudicem esse invidum
debe9 ondere q̄ si miserabitur ad
versario nostro compatibitur sibi sz
si considera9 eum esse iustum et non
merentem debe9 ostendere adver
sarium nostrum esse indignum omni
bono etc. nunquam miserabitur eius
2o reth. ¶ Cautela quo quis
debz reddere iudicem in miseri
cordem contra adversarium suum
ut qz debz ostendere q̄ adver
sarius est indignus ibidem etc.

Nota modu quo possimus ab ad
versarijs auferre gra iudicis
propter subventor primo qr oncla q
qr qmbs sic taurerut hoc fecerut
solu gra sui 2o si hoc fecerut
tuc fecerut acau et per actus
non ex electione | 3o si fuerut
coacti ad hoc faciendu | 4o qmo
hoc faciendo non dederut sz red
diderut ut qr plus receperut
ta bustau vel marg 2o reth
Auditor roe rethorice fiut ad
vnaz partem sp tm iudex est
vnus qui pt inclinari ad parte
aliam et ad totaria ut igitur
iudex incline semper ad parte
ppriaz debemus vti omnibus mo
dis persuasiuis z persuadendo
debemus nos sic habe circa iudi
cem ac si iudex esset alterius
z teneret alteraz parte ibidem
In negocio rethorico auditor hz
se ut iudex potens plicat ad
vtraqz partem ibid ¶ In excla
matiuis auditor hz se ut iudex
ibid q r exclamatiuis ¶ In ne
gocio ciuili z qtonatiuo auditor
habz se ut iudex ibid r necto
cin ¶ Non oz iudice tm iudicale
ex ntijs sz ex ratoibz r ex volsi
mulibus z ut in plibus 2o reth
Iudices dupliciter dicti monetur
ad iraz bo de q p li primo ppa
4a ¶ Iustus iudex dicit multipli
citer vno qui iuste iudicat sm
gstiaz z veritatez | 2o qui iudicat
sm allegata primo cop C̃c Ge

Iudicatiuum | caua | Iudi
cu de ptcularibz relinquitur
prudencie cuilibet artificis ut co
siderando ad ptcularies circu
stancias 2o reth ¶ In iudicijs sa

porin non iudicio gaudent cpati
z impati 4o eth ¶ Bustus est
iudicatiu saporu ibid r gustus
Etas senilis hz rectu iudicium
de agibilibz qd dz messe hoc
per intellcm z gnomi vj o eth
Senes propter multaz experienciaz
habent rectu iudicium de opa
bilibz ibid ¶ No modus quo
ira prevenit iudiciu vonus
vij o eth Rectu iudicium in opa
bilibz no habetur sine expi
genti p r experigeni ¶ Iudicium
gpatio ad iudicium plurim decip
est 3o pol ¶ Melius est iudica
dari per plures bonos qui per
vnu ibid ¶ In actionibus poli
ticis illa de quibus lex non po
tuit declarare debent dimitti
iudicem pncipalis ibidem
Iudicatiua est pars ncia in
ciuitate z habz se in ciuitate
sicut aia ad al inquo aia
nobilior pars est et magis
ncia 4o pol ¶ Pars iudicata
z ppugnatiua sunt magis ncie
ciuitati qui alie partes des in
entes vsui corporis ibid ¶ Studi
osu legislatore oz considerare
de consiliatiuo pncipatiuo et
iudicatiuo 4o pol ¶ Nccare est
policiaz se bene habe hutibz
se bene consiliatiuo pncipatio
z iudicatiuo ibid ¶ Sm dicaz
pncipatiui z iudicatiui gsilia
ciui ncte e policias differre id
Consiliatiui pncipatiui iudica
tiui sut per se actiua politice id
Non solu de magnis sz de par
uis dz fieri iudicium 4o polit
Ncij ssimu in ciuitate e iudicium

vij° pol. ¶ Consiliativum et iudica-
tivum indigent prudentia ibidem
Iudicativi consiliativi bellicosi sunt
iuvenes semper ibid. ¶ longa experien-
cia facit rectum iudicium viij° pol.
Nota tamen quare legislatores non
debent permittere sermones passiona-
les in iudicio quia non est bonum quod
iudex qui debet esse regula obli-
queretur primo rethor. ¶ Passiones
iste enim non sunt de essencia
iudicij ibid. ¶ Iudicium legisla-
toris non est de particularibus et presentibus
sed de vniuersalibus et futuris ibidem
Sermones passionales sunt vti-
les ad iudicia et non ad racionalia
ibidem probatur vide passio ¶ Iudicium
est de alienis ibid. ¶ Anime pas-
siones preuertunt iudicium vtile
est in multis locis legem prohi-
bere nichil dicere extra rem ibid.
In locis vbi prohibet nichil dicere
extra rem ibi secundum veritatem datur iudi-
cium et ibi iudices iudicant secundum
veritatem ibid. ¶ Non enim similiter
reddimus iudicia cum sumus tristes
gaudentes amantes et odientes
primo rethor. ¶ Iudicia variantur
secundum diuersitatem passionum in
nobis existencium ibid. Maximum in-
strumentum exclamatoris est aug-
mentacio et deliberatoris est exemplum
et iudicatoris enthimema ibidem
Rethorica est gracia iudicij 2° rethor.
g. vide rethor. ¶ Dicta est iudicium quia
sentencia iudicis in disceptatoris
negocijs est iudicium ibid. ¶ Qua-
litas dicentis ad audientem maxime
variat iudicium et fidem quia si dicens
est amicus vel bonus etc. ibid. ibid.
Dispositio auditoris variat iudi-
cium in litigijs probatur quia non eadem
videntur diuersimode passionatis
et amantibus et odientibus 2° rethor.
vide qualitas ¶ Vsus probabilium
oracionum vtilis est ad iudicium quia de
quibus scimus et iudicamus cum certitudi-
naliter nichil opus est orare persua-
dere ibidem ¶ In iudicijs semper hoc
obseruandum est quod sermonem accusa-
ti semper debemus facere meliorem
ibid. g. vide accusans ¶ Tam in con-
cione quam in iudicio que sunt valde con-
quisita sunt deteriora 3° rethor.
litigare de ignorancia vel non ig-
norancia vel litigare vtrum aliquis
egerit ex electione vel non in iudi-
cialibus multum valet 3° rethor. g. vide
litigo ¶ Exempla sunt concionalia
et enthimemata iudicialia ibidem
Iudicialia sunt de preteritis vt de en-
thimematibus vel non enthimematibus
cum est de incerto et necessitas eo quod
factum est secundum necessitatem ibid. ¶ Concio-
nare per enthimemata multo est dif-
ficilius quam contendere per enthime-
mata in iudicio ibid. probatur vide enthi-
mema ¶ Iudicia hominum non fiunt secundum
rerum merita sed secundum fortune euen-
tum Bo. de c. li. primo pro 3a ¶ Iudi-
cia hominum discordant quia quod aliquis
laudis dicatur apud aliquos apud
alium dicatur vituperium Bo. de c. p.
libro 2° pro 7a ¶ Iudiciales quo-
rumdam quod recepto precio quod re-
petantur Bo. de c. p. li. 2° pro 2a
Iudicia hominum discordant Bo. de
c. p. li. 2° pro 6a ¶ Iudicium de
iudicatis existat actu Bo. de c. li.
4° pro 3a ¶ Omne iudicium comprehendit secundum naturam sui comprehensibilis
certa sunt Bo. de c. li. 4° pro 6a
Iudico ¶ Vniuersaliter bene

iudicat quod cognoscat primo eth.
Vnusquisque eruditus bene iudicat
ea que cognoscat ibidem ¶ Eum est
instructus circa vnumquodque genus
bene potest iudicare de rebus pertine
tibus ad id genus ibidem ¶ Eum est
instructus circa omnia potest simpliciter bene
iudicare de omnibus ibidem ¶ Studi
osus homo bene et recte iudicat
de agibilibus et actibus humanis
quia sicud iste qui habet gustum sanum
et non infectum bene iudicat de
ipsis saporibus primo eth. ¶ Studi
osus iudicat de operationibus vir
tutum dubus esse delectabilissimas
pulcherrimas et optimas quia quod
per eas quatuor omnia pulchra
et bona permittit ibidem ¶ In iu
dicando aliquem esse felicem vel
miserum nequaquam est rectum sequi
fortunas
Mores virtuosos et viciosos magis
possimus diiudicare ex electione
quam ex operationibus exterioribus
3o eth. ¶ Res simpliciter et per naturam
sunt tales quales estimantur ab
illo qui singula recte iudicat et
discernit ibidem ¶ Sicud corpora iu
dicantur ex motibus ita per exterio
res mores hominis et operationes dis
cernuntur dispositiones interiores
9o eth. ¶ Corpora iudicantur ex mo
tibus ibidem quia ipse motus ¶ Iudex
per ignoranciam iusti legalis male
iudicans non facit iniustum
per se loquendo neque iudicium
ab eo factum est iniustum per se
vo eth. ¶ Iudicium factum a iudice
male iudicante per ignoranciam
iusti legalis non est iniustum
per se quia iniustum ibidem ¶ Res so
lum iudicat id quod est per se ibidem

In moralibus ex delectacione iu
dicamus aliquem esse malum et aliquem
bonum simpliciter vij eth. quia ipse delec
tacio ¶ Non tamen quare homines
de rebus humanis male iudicant
quia multe sunt corrupciones hominum
et varia sunt nocumenta in quibus ex
quibus tunc pervertitur ratio et appe
titus xo eth. ¶ Populares secundum
anaxagoram solum iudicant feli
citatem consistere in hiis que sunt
exterius et in bonis exterioribus ibidem
In moribus operabilibus magis
iudicatur ex operationibus et ex vita
operancium quam ex sermonibus eorum ibidem
Recte iudicare de variis intel
lectibilibus et deceptionibus precipue
est maximum et difficillimum xo eth.
Eum sunt experti tamen singula opa
bilia recte iudicat ibidem patet in ex
pertus ¶ Experte corporum aliquis
iudicamus hos esse dignos principa
ri hos subici primo pol. ¶ Si experte
corporum aliquis iudicamus hos prin
cipari hos subici multo fortius
hoc debet fieri experte anime ibidem
Melius est iudicare secundum leges
et leges quam ex propria sentencia 2o
pol. ¶ Iudicare secundum proprium arbitrium
et non secundum leges scriptas est inse
curum 3o pol. ¶ Iudicantes de se ipsis
prave iudicant ibidem ¶ Singularis
arte faciens aliquid bene iudicat
de facto suo ut medicus de sanita
te quam facit 3o pol. ut sicut in omni
arte cuius est aliquid construere eiusdem
est iudicare de ipso ibidem ¶ Sacer
tis est recte iudicare ibidem ¶ Medi
cum in medicinalibus est corrigere
et iudicare ibidem ¶ Cuiuslibet civi
tatis est corrigere et iudicare de suo

artificiato ibidem ¶ Sapientes p
fectius iudicant quam eruditi ibid
Iudicare parum magis attribuimus
eruditis quam sapientibus ib ¶ Scien
tes perfecti iudicant etc ib ¶ Scie
tes recta iudicant quia p̄dicte ib
p̄dicte aliquis recte iudicant ibid
Ad bonam policiam vltra principa
tes requiritur sine vnus uel pauci
uel multi principantur quia sunt leges
declarate prout est possibile que aut
a lege determinari non possunt oportet dimit
tere principanti ad iudicandum
ibid ¶ Recte eligere et iudicare
est opus scientis ibid ¶ Vnus corrupa
tus ad plures deterior est in iudica
do et iudicium operatur ad iudicium
plurium deterius est 3º pol ¶ Turba
multa melius iudicat quam vnus tantum
ibid ¶ Melius est plures bonos
iudicare quam vnum 3º pol ¶ Pas
sionatus non bene iudicat ibidem
Ex arte quibus pertinet secure iudica
re ibid ¶ In illis de quibus potest
lex determinare nullus dubitat vtrum
bene ordinata sunt nec intromit
tat se ab ad iudicandum de ipsis ib
Vnusquisque principans iudicat bene
eruditos a lege ibid ¶ Vnus non
melius iudicat cum consensu suo
quam cum consensu plurium ibidem
Plura plures possunt videre et rec
tius iudicant ibid ¶ Oportet
principatum et policiam iudicare
de singularibus 2º pol ¶ De hijs
que conueniunt ciuitatibus et policijs
rectis non debemus iudicare ex opi
bus ciuitatum antiquarum et ex dis
posicionibus priorum hominum sed magis
ex hijs que nunc sunt viijº pol ¶
Nichil oportet ita adiscere
et assuesceri ad generacionem

habituum moralium rectorum et actio num
eo sicud iudicare recte de motibus
operum passionum et delectari secundum ratio
nem in eis ibid ¶ Assuesceri et recte
iudicare de actionibus moralibus
et recte gaudere et delectari in eis
est efficacissimum ad mores ibidem
Assuesceri recte iudicare de actioni
bus armonijs musicalibus et delet
tari secundum rationem in eis est assuesceri
recte iudicare de actionibus mora
libus et delectari in eis recte ibid
Difficile est iudicare in paruo
tempore quid iustum et quid expedi
ens primo reth ¶ Iudex et perfecte
de presentibus et determinatis rebus iudi
cant quia iam de amatis et inimicis ibid
Boni et studiosi naturaliter iudicant
bene et odiunt iniusta 2º reth
Contra illos non est honestum
contrarie iudicare scilicet contra deos aut
patres aut doctores et ideo zopho
illa mulier dixit quod mori malum
erat quia dij ita iudicauerunt ibid
Non oportet iudicem tantum iudicare ex
notis sed ex certibus id est ex verisimilibus
et ut in pluribus 2º reth ¶ Iudicare
ex notabilibus aliquis est optima sentencia
ibid ¶ Homo dicitur symbola dicere
id est debet iudicare conueniencia et se
verisimilitatum debet dare simile
iudicium 3º reth ¶ Iudicandus et
dampnandus nemo est nisi sit conuictus
conuictus uel confessus bo de con li pº
pro 4ª ¶ Iudicator ab hominibus
tantum habet esse premissa adeo que sunt
fortune euentum euenerunt ibid
Iuste iudicare capitur dupliciter
vno modo est iudicare secundum conscienciam et
veritatem 2º modo secundum allegata primo
top ¶ Iudicare est conueniens ad hy
pentire 2º top ¶ Cum sentit
aliquid iudicat ibidem etc De

Ius | Omnia entia tenent sua
g'uīta · p3 inductione de celo mariz
ano bo · de g · p · li · 2° pro 2ª ¶ Ius
aliqs in nullo pt exercerι nisi in
corpus z in bona fortune bo · de
g · p · li · 2° pro 6ª zc̄ Sequitur

Ius legale | vnde diffinitor
quietis legalis Ius legale ē qd
est dictatum per hoies z lz ortū
ex opinione hom̄ v^to ethi ¶ Tam
ius nāle qm̄ legale ē variabile id

Ius naturale | Ius nāle
et est qd vbiqz · i · apud oēs hoies
habz eandem potenciaz q̄ ad indu
cend ad bonū z reuocand ad ma
lū ꝯ sm̄ cōmentatore qmā · nāz
que est pncipium hm̄9 iusta ē ead
apud omēs hoies v^to ethi ¶ Vnde
motiū illorꝫ dicenciū ꝙ nllū est
ius nāle qma nāle semp manz
idem vbiqz z est sm̄ nāz immobi
le z vbiqz habet eandem potenciaz
sicud ignis hic z in psside equalr̄
ardet sz hoc non est de iure nāli
ibid ¶ Ius nāle non dr̄ glega
li per hoc ꝙ est nccīs moneri sed
qma iusta legalia sunt que st
inuenta z statuta sm̄ cōposicione
· i · cōctū hūanū zc̄ ibid ¶ Ius nā
le est semper z vbiqz apud hoies
pmo rethi ¶ Alkidinnas masse
matū in tali libro dicit Ius nāle
esse etherez per late diffusum
qm̄ cōtinuatim protendir per inex
plicabilez claritate q̄ ius nāle
assimulat etheri ul igni in spera
sua qz sicud ignis in spa spera est
maxie clarꝰ z maxie diafonꝰ
z cōtinuatū protendit qz non cōpa
titur secū admixtione cōtrarij sic
ius nāle est clarū qz semp z apud
om̄s habz vigorez suū z cōtinuatū
protendit qz hoc ꝙ est semp est

cīaz vbiqz pmo rethi requirē
de hoc iustū zc̄ Sequitur zc

Ius politicū | Inter hoi
nes quibus non in ē ꝙ est esse
liberos z equales eis non in ē
ius politicū v° ethi ¶ Inter
non equales et non liberos nō
est ius politicū ibid ¶ Ius po
liticū est aliud a iure dnatiuo
vxoriuo z pterno vnū sm̄ rem
nō sicud rem . . .
qz ius de phibicione adulterii
est politicū z vxoriū cu sit ius
seruandi ordinē cunes z etiam
inter maritū z vxore v^to ethi zc

Iuste | hec opationes dicū
iuste et tempate que sunt siles
hijs que opatur iustus z tpatū
2° ethi ¶ Magnanimꝰ iuste cōtep
nit alios 4° ethi vnde magni
¶ Renatū z qliter aliquis tū sgre
diens a medico iuste sit vitupa
bilis nō est facile cōm declara
re et ꝯrz reddere ibid ¶ In con
mutaciōibus tunc iuste sit cōm
passio qm̄ omia sunt adequata
v^to ethi de cōmutacōe ¶ Contra
incontinenciaz que ē pter cōcupiaz
iuste irascim vij° ethi ¶ Conti
nuatū mīꝰ iuste irascim ibidez
Iuste aliquis accusat illū qm̄ cū
sit amans pter bonū vtile z delec
tabile simulat se amare pter
morale virtute ix° ethi ¶ Viola
tes z corrūpantes moneta st
iuste accusandi id ¶ Philancia
· i · amator sui sm̄ cōcupias z passi
ones malas z qm̄ bona que p
tinet ad parte irronabilem
aie tribuit sibi ipi superhabundan
iuste exprobrar z vitupar 9° ethi
Contingit aliqne agere iuste z tpate

sm̄ ing² z mi

sm magis et min9 x° eth9 ¶ Adu
lator dicte vituperatur et amicus
recte laudatur ibid ¶ In sola iu
sticia non sp qd iuste sit honestu e
p'mo reth9 ¶ Non semper qd iuste
sit honestu est qr dampnificari
et sustinere penaz iuste est tur
pius qm sustinere iniuste ibid
Dampnificari et sustinere pena
iuste hoc est turpe sz iniuste non
ibid ¶ Iuste mori nec est bonu
nec eligibile 2° reth9 ¶ Homines
iuste moleste ferebant dcm pro
tagore et monitu qd dicebat mig
facienda esse partez accusatis
qm accusati ibid ¶ Qz iuste sit
scienter sit qm iniuste ignorat
6° pol. c° Sequitur Justicia

Justicia

¶ Ad p'sens mo
ralez pertz tractare de iusticia
2° eth9 ¶ Iusticia dr multiplex 2° eth9
et v ¶ Iusticia est actus quo i
clinam9 ad iuste operand9 et quo
iuste operam9 ad eu cu affertur
obiectu et qd volu9 iuste operari
per clara voluntate v° eth9 ¶ Insti^a
legal e que vtr pfcta no simp^r ⁂
Preclarissima virtutu est iusticia
g eo qd eius lumen et pfectio ad
bonu quissim et diuinissim ordia?
ibidem ¶ Iusticia est perfecta
virtus non solu ad se sz ad alteru
pba2 iusticia e virtutu preclarissia
r aus pz per que pronbm illa
stella est ita clara sicud iusticia
ibid ¶ Iusticia e vsus perfecte
virtutis i. tolis g eo qd ipsa in
pat actus vtutu om quas lex
precepit ibid ¶ Iusticia sil i. qp
hensiue e omis virtu9 sm quen
tatorez ibid ¶ Iusticia e virtu9 max^e
pfecta ibid ¶ Iusticia legalis
est pfcta vtus proba2 illa vtus
est pfecta de qua pp ter eius bonitate
dicitur prouerbialiter qd e virtutu p
clarissima et qd nec vesper9 e ita mi
rabilis uel sic illa virtu9 est pfecta
in qua includitur omis virtu9 et max^e
pfecta virtu9 illa est huius igi2 b°2
pba2 qr vsus pfecte virtutis i. tolz
est in ea. Aliter sic pbatur pfectio
vtutis attenditur ex hoc qd p ipam
homo bene se habeat ad alteru
sz iusticia pficit hoiez in hijs que
sunt ad alteru ibid ¶ Vesperus
no est ita mirabil sicud iusticia q
cu venu9 que est taz pulcherrima
stella et que aliqn dicitur lucifer
ut qn mane precedit solem et ta9
vesperus non est ita pulchra sicd
iusticia sm egediu et pulchritudo
stellaz no est taz mirabilis sicud
pulchritudo iusticie stelle pollet
enim pulchritudine corporali et illu
nant nos lume corpali sz iusticia
poll3 pulchritudine honesta et
spuali et ornat nos spuali p fec
tione 4° eth9 ¶ Habens iusticiam
legalem non solu pt vti virtute
ad seipm sz ad aliu ibid ¶ Sola
iusticia inter vtutes vide2 esse alie
nu bonu qr e ad alteru ibidem
Justicia est ad alteru ibid ¶ In
iusticia legali est vsus pfecte v
tutis i. tolz virtutis g qr om v
tutu opa sunt opa eius id ¶ Ius
ticia legalis est pfectissima vtus
ibid ¶ Sola iusticia operatur vtilia
alteri ul ciuitati uel principi ciuitat
g alie vtutes ad bonu ppriu ut
temperancia solu refrenat passioes
in illo in quo e ibid ¶ Om virtu
tu opa sunt opa iusticie legalis
ibid ¶ Iusticia legalis non est
pars vtutis i. non est aliqua

⁂ i. virtu valens sz in cparatione ad aliu v° eth9 //

particularis virtutis sz fortitudo 2^a

Iusticia legalis est tota virtus q to
prehensiue est perfectaz facultate
tribuit ad operandum actu tota virtus
sm commentatorem ibidem ¶ Iusticia le
galis non est pars malicie sz tota
malicia q de presenti comprehendit omnem
maliciam sz de quanto est per eam
potest vti ad alium qualis malicia id
¶ Iusticia est eadem virtuti sm rem
et subiectum et materiam tamen quasi est v
tus vero sm racionem formalem ac
sumitur specificatio habitus et virtutis
quia iusticia dicitur sm quod ordinatur ad
alterum sz sm quod est talis habitus
sm se consideratur et ut perficit ha
bentem tamen absolute est virtus
ibidem ¶ Iusticia est duplex sz lega
lis et particularis vero ethicorum ¶ Ius
ticia particularis habet se ad lega
lem ut pars ad totum ibidem ¶ Pre
ter iusticiam legalem est dare ius
ticiam particularem id ¶ Iusticia
legalis et particularis aliquo conue
niunt et aliquo different principaliter
quia conueniunt in nomine sz in hoc nomine
quod est iusticia etiam conueniunt in
diffinitione quia vtraque describitur
per hoc quod est esse ad alterum
2^a pars patet quia sunt circa alia et
alia obiecta particularis est circa
determinatam materiam moralem sicud
sunt illa tamen que attenduntur communicacio
inter homines sicud sunt honores
pecunia sz iusticia legalis est circa
totam materiam legalem id ¶ Ius
ticia legalis et particularis sunt
vniuoca i conueniunt in nomine ibidem
Iusticia legalis et particularis
conueniunt in diffinitione quia eorum
est eadem diffinicio sz esse ad
alterum ibidem ¶ Iusticia legalis

est ad alterum quod est bonum commune
sz particularis est ad alterum tamquam
ad personam priuatam et singularem
ibidem ¶ Iusticia particularis
et legalis sunt vniuoca i anologa
ibidem ¶ Iusticia legalis est circa
omnia per que homo potest diuinum scandere(?)
sibi ibidem ¶ Iusticia particularis
est circa ea in quibus attenditur
communicacio hominis ad hominem sicud sunt
honores etc et cetera que sunt bona for
tune ibidem ¶ Iusticia particularis
habet se ad vniuersalem sicud pars ad
totum probatur sicud se habet plus ad
inequale sic iusticia particularis
habet se ad vniuersalem sz plus habet se
ad inequale ut pars ad totum igitur
iusticia particularis habebit se
ad vniuersalem ut pars ad totum ibidem
¶ Fere multa legalium i per legem
determinata sunt precepta per iusticiam
legalem q dicat fere propter aliqua
que licet determinantur lege tamen directe
non pertinent ad vsum alicuius virtutis
qui solus a iusticia participatur sz magis
pertinent ad disposicionem aliquam
exteriorum bonorum vel quantum ad eorum
gubernacionem vel conseruacionem ibidem
¶ Iusticia particularis est duplex
sz distributiua et commutatiua id
¶ Iusticia distributiua consistit in
distribucionibus honorum et pecu
niarum vel aliorum quorumcumque que
sunt partibilia inter eos qui communicant
ciuili communicacione ibidem ¶ Circa
distribuciones quae fiunt inter eos qui
participant communicacione ciuili est
iusticia probatur distribucione ta
lium est inuenire equalitatem et ine
qualitatem ibidem ¶ Circa commutaciones
rerum et inter eos qui commutant
est iusticia particularis probatur in tali commu
tacione contingit inuenire equale et

inequale V° ethicorum ¶ Iusticia commutativa
consistit in recti[tudi]ne commutationis
secundum quod res de dominio unius transit
in dominium alterius pro alia re sicud
contingit in emptione et venditione
ibidem ¶ Due sunt species commutative
secundum duo genera commutationum quia
que est commutatio voluntaria quedam
involuntaria ibidem ¶ Iustum secundum
iusticiam distributivam est medium
probatur illud quod est equale est medium
sed iustum est equale inter plus
et minus igitur. Secundo probatur quia iniustum opponitur
iusto distributivo quod est inequale
sed inequali non opponitur nisi equale et
iustum opponitur iniusto. iniusto et iustum
secundum iusticiam distributivam est equa
le V° ethicorum ¶ Iustum secundum iusti
ciam distributivam est medium secundum
aliquam proportionabilitatem probatur iustum
ad minus consistit in quatuor sed in quatuor
semper est equalitas proportionis. Vel
sic probatur illud medium quod consistit
ad minus in quatuor quorum proportio
unius ad alterum est sicud proportio
reliqui ad reliquum est medium secundum
aliquam proportionem sed iustum secundum ius
ticiam distributivam consistit ad
minus in quatuor quorum proportio unius
ad alterum est sicud proportio reliqui
ad reliquum. Antecedens probatur quia propor
tionabilitas est equalitas duarum
proportionum. Secundo probatur ubi fit iustum
secundum iusticiam distributivam ibi
sunt duo homines quibus observatur
iusticia et ad rem honoris iusticie patet
sicud se habent persone ad invicem sic et
res aliquin fierent pugne et accu
sationes ¶ Secunda ratio iustum in distri
buentibus dicitur quia unicuique datur secundum suam
dignitatem sed in hoc consistit quedam
proportionalitas V° ethicorum vel

¶ Secundum iusticiam commutativam attenditur
equale secundum proportionem arismetricam
probatur ubi est equalitas non attenditur
secundum proportionalitatem personarum et rerum
et distribuendarum etc. sed secundum quantita
tem dampni et lucri, id est attenditur
equalitas secundum proportionalitatem aris
metricam sed sic est in iusticia com
mutativa igitur. Antecedens probatur quia equalitas
secundum proportionalitatem arismetricam
attenditur secundum equalitatem quantitatis
vel excessum. Secundo probatur nichil differt
quantum ad iusticiam commutativam
si bonus vel malus fortis vel debilis
privat aliquem re sua per furtum
vel committit adulterium quia solum
respicit ad dictum nocumenti non ad
conditionem persone V° ethicorum ¶ In iusti
cia commutativa medium recipit secundum
proportionem arismetricam ibidem ¶ In ius
ticia commutativa non attenditur
medium secundum proportionem diversarum
personarum sed solum secundum absolutam
quantitatem nocumenti illati ibidem
¶ In iusticia commutativa non atten
ditur diversa conditio personarum
quia unicuique facta est iniuria in pos
sessionibus et non in personis ibidem
¶ Sicud linea divisa in partes
inequales inequalitatem ad equa
litatem reducere vellemus ita secundum
iusticiam commutativam inequalitatem
ad equalitatem reducimus probatur
si esset una linea divisa in partes
inequales qui vellet inequalitatem ad
equalitatem reducere auferret a
maiore parte et adderet minori
taliter quod fierent equales ita secundum
iusticiam commutativam videmus illos
esse inequales quo ad lucrum et dampnum
auferimus de illo qui plus habet
de lucro tantum et addimus illi qui
plus habet de dampno V° ethicorum

In contractu iusticia dicitur viabeste vel
lex iusta determinativa secundum commuta
torem ibidem ¶ Exm iusticia commu
tativa oportet subtrahere ab eo qui habet
plus id in quo excedit medietatem
et apponere ei qui habet ibidem ¶ Ad in
veniendum medium iusticie commuta
tive oportet auferre ab excedente et
addere excesso minus ut fiat equali
tas quemadmodum fit in lineis ibidem
Operatio iusticie est medium inter
plus et minus ibidem probatur v° me
dium ¶ Iusticia est quedam qualitas
non secundum eundem modum cum aliis vir
tutibus quia non est medietas duarum
maliciarum sed sic est quia est operativa
medii scilicet equalis et quia equale est
medium inter plus et minus ibidem
Iusticia non est medietas duarum
maliciarum sicut alie virtutes ibidem
Iusticia est habitus in medio ex
istens operativus iusti secundum electionem
probatur sic quia sic non facit iustus
quod de rebus eligibilibus plus con
ferat sibi quam proximo et de rebus no
civis et laboriosis plus proximo quam
sibi sed equaliter secundum proportionem et hoc est
operari medium inter habere plus
et minus quale medium est iustum ibidem
¶ Nota diffinitionem iusticie Iusticia est
habitus a quo habentes ipsum sunt
delectivi eius et operativi eius quod est
equale in distributionibus et commu
tacionibus ibidem ¶ Iusticia legalis
secundum quam princeps gubernat multi
tudinem est bonum alienum v° ethicorum
Maior est diversitas in actibus
humanis et voluntariis in quibus
consistit iusticia quam corporalium complex
ionum in quibus fundatur sanitas ibidem
Iusticia est bonum humanum probatur
iusticia sit secundum bona que pertinent
ad esse hominum sicut sunt divicie et

honores etc. quod non esset iusti esse
bonum humanum ibidem ¶ Et in quibuscumque
contingit in bonis exterioribus habun
dare et deficere in hiis est iusticia et
iniusticia ibidem ¶ Solum illi qui ha
bent se in bonis bene exterioribus
possunt aliis communicare secundum iusticiam
vel iniusticiam et quibus contingit super
habundare contingit deficere ibidem
Medium iusticie habet se in commu
tacionibus et distributionibus sicut
sanum in medicinalibus et bona dis
posicio corporalis in arte exercita
tiva patet ex t sicut sanum con
sistit in equalitate principiorum com
plexionabilium et bona habitudo
corporalis consistit in equalitate
exercicii et victus excessum declinans sive
in plus sive in minus ab equalitate
commensurationis dicitur malum ita
medium iusticie consistit in equalita
te commutativis et distributionibus
et utrumque excessum declinans in plus
vel in minus dicitur malum ibidem
Iusticia methaphorica et secundum simili
tudinem non est totius hominis ad totum
hominem sed solum partis ad partem
scilicet rationalis ad irrationalem quarum
una habet se sicut imperans alia
autem imperatur ibidem ¶ Duplex est ius
ticia simpliciter dicta et methaphorica
ibidem ¶ Legislatores magis student
ad conservandum amiciciam inter
cives quam ad iusticiam viii° ethicorum
Amicicia est magis necessaria quam
iusticia bono civitatis ¶ In iusti
cia primo attenditur equalitas secundum
dignitatem id est secundum proportionem unius rei
ad aliam tunc fit commutacio secundum
equalitatem 2° attenditur quantitas
valoris rerum commutabilium viii ethicorum
In omnibus commutacionibus in quibus

iudicare esse iustitia inter aliquos
inquantum sibi ad invicem communicant
ibidem. ¶ Iustitia diversificatur secundum
diversas communicationes probatur ex-
emplariter quia alia est iustitia inter
patrem et filium et alia inter fratres
et alia inter coetaneos et alia inter
cives ibidem. ¶ Non est idem iustum
et iustitia inter patrem et filium et
inter fratres et contribules et coeta-
neos et inter cives ibidem. Quere videlicet idem.
Iustitia et iniustitia augmentantur
et diminuuntur per comparationem ad ma-
ius vel minus amicos probatur quia coaequa-
libus magis iustum subvenire
magis amicis quam minus amicis similiter
iniustum est nocere magis amico
quam minus amico ibidem. ¶ In politiis
corruptis parum et modicum est de
iustitia viii° politicorum. ¶ In quibus non
est quae in his nec est anima nec iusti-
tia ibidem. ¶ Homo reducitur ad iu-
stitiam per ordinem civilem quia
iustum et civile eodem nomine cen-
sentur apud grecos primo politicorum.
¶ Quedam est iustitia perceptiva
quedam subiectiva 2° politicorum. ¶ Omne
iustitia et virtute bellica non con-
tingit inhabitari bene civitatem
ibidem. ¶ Ad iustitiam sequuntur omnes
virtutes ibidem. ¶ Politie maxime
dissolvuntur propter iustitie transgres-
sionem v^to politicorum. ¶ Non est eadem
iustitia secundum unamquamque politiam
ibidem. ¶ Actiones secundum habitum iusti-
tie et temperantie habent finem et ordi-
natorum bonorum multorum viii° politicorum.
Actiones iustitie sicut sententie
supplicia condempnandorum necessarie sunt
in civitate sed non eligibiles sim-
pliciter sed ut civitas salvatur ibidem.
Temperantia et iustitia magis requi-
runtur abundantes pacem et va-
cationem quam ad non vacationem ibidem.
Temperantia et iustitia magis requiruntur
abundantes pacem etc. ¶ Bellum dispo-
nit ad temperantiam et iustitiam idem
enim volunt bene agere et feliciter
facere omnibus que ad felicitatem pertinent
necessaria est eis temperantia et iustitia
multa ibidem. ¶ Fructibus pace et
bonis exterioribus necessaria est temperantia
et iustitia et tanto magis quanto magis
perseverant in habundantia talium bo-
norum ibidem. ¶ Iustitia est virtus propter
quam singuli habent que sua sunt
ut lex precipit primo rethoricorum. ¶ Forti-
tudo est utilis in bello sed iustitia vero
civibus in bello et in pace ibidem.
Partes virtutis sunt iustitia for-
titudo temperantia ibidem. ¶ Iustitia
est utilis civibus in pace et in bel-
lo ibidem. ¶ Fortitudo iustitia libe-
ralitas precellunt alias virtutes
quia sunt magis factive aliis quia
fortitudo est utilis in bello sed iusti-
tia valet civibus in bello et in pa-
ce ibidem. ¶ Iustitia differt ab aliis
virtutibus quia passiones iuste non
sunt bone tamen in iustitia non semper
quod iustum sit honestum est quia potius
est turpe dampnificare et sustinere
penam iuste quam iniuste primo rethoricorum.
In sola iustitia non semper quod iuste
sit honestum est ibidem. ¶ Melior
est iustitia iniustitia 2° rethoricorum. ¶ Iusti-
tia est quoddam bonum primo rethoricorum
probatur vero bonum. ¶ Iustitia est utilis
communitati ibidem. ¶ Iustitia est utilis
quia communitati ibidem. ¶ Homines dicunt iusti-
tiam et esse iustum et esse primum primum
bonum respectu quod est videri esse
iustum et primum eo quod eligibilius
est videre esse iustum quam esse iu-
stum et secundum esse potius eligunt quam

vederi esse sanu pmo eth ¶ Iustu
et iusticia sunt qdda bonu honestu
pmo eth ¶ Dupliciter est bene
agere iusticias aut ad vnu tm vl
ad totu que ibid ¶ De habitu ius
ticie e oppositu qm de habitu iniu
ticie g v in iusticia ¶ Iusticia est
melior sanitate z robore 3o topic
Iusticia e melior iusto id ¶ Iusti
cia est hoc aliqd ibid ¶ Si omes
essemq iusti nichil indigere9 iusti
cia vni iusticia qpulsiua ad redde
du vnicuiq qd suu est tm aliam
bene indigere9 sz ad qsuanda
iusticiam etiam adhuc habitu alr
est perfectio aie 3o top ¶ Iusticia
omni tempore e vtilis vni habitu
alis non actualis pp ter pfecto
aie decorem aie z etiam ad hoc
qd in casu qd pq aliqd tempus ali
qui fierent iniusti et iniusti qd
ille habens iusticiam habitualem
tussendo mactu eo leni9 z faci
lius qpelleret alm ad iusticiam
ad reddendu iuste qd suu esse id
Iusticia est similior bono qm
iusto g loquendo de bono mod
ki g iusticia e perse bona sz ius
tu solu per actus 3o top ¶ Ius
ticia lz posse a fortitudine non
econ ibid ¶ Iusticia no valet
sine fortitudine vni loquendo
de iusticia politica sz fortitudo
aiu tu execucione sua e eligi
bilior qm iusticia politica qma
qmis indiger esse iustus tm si no
repellerentur iniuria iusticia no
valeret no aut intelligendo de
iusticia legali qz illa est eligi
bilior fortitudini ibid ¶ Inter
iusticiam z iniusticiam e mediu
vni abnegacois xo top ¶ Iusticia
est electio sm iusta equaliter
distribuendi vjo top ec Segm
Iustificacio dicitur put ab
in effectu opatur aliqd iustum
vel ex sm natam vel ex ordinacione
legis vto eth ¶ Iustificacio qm
noie apud grecos vocatur
dykayoprogema i opacio iusti
vto eth ¶ Iustificacio est directo
in iustificacionis g que politicu
id qd est factu cou iusticia ad
ipam iusticiam dirigit z reducat
ibid ¶ Iustu pt fieri sine iustifi
cacione vo eth probat v iustu
Iustificacio z dykayoprogema
et opacio iusti z iniustificacio dif
finiuntur z specificatur voluntario
et involuntario tm sigm est cum
aliqd opus e voluntarium tunc lau
datur si est bonu z vituperatur
si est malu ibid ¶ licet ea que
per ignoranciam sunt possunt de
suo genere iusta esse vl iniu
sta tm non habent rōn iustifica
cionis z iniustificacionis zc
Iustum dicitur legale z equa
le vto eth ¶ Omnia legalia sunt
aliqualiter iusta ibid g v lex
Unumquodqz determinatu a lege pond na
est iustu ibid g v lex ¶ Omne
qd qz per lege statuitur e iustu
legale ibid ¶ Sm vnu quem
modu iusta legalia dicuntur esse q
sunt qservativa z factiva felicita
et eorum que quotidie mo ad feli
citatem ordinatur g v legale
Iustu sm iusticiam distributivam
est mediu vto eth probat v iu
sticia ¶ Sicud iniustu est inequale
sic iustu est equale ibid ¶ Iustu
sm iusticiam distributivam est
mediu sm aliqm proporcionabi
litatem ibid ¶ Idem dicitur esse

medium iustum et equale ibidem
Iustum secundum iusticiam distributivam
consistit in equalitate proportionabilitate
ibidem ¶ Iustum est quiddam proportionale
ibidem ¶ Iustum distributivum attenditur
secundum proportionem geometricam non
arismetricam probatur in quibuscumque
sunt quatuor quorum duo habent
eandem proportionem ad invicem quam
habent reliqua duo ibidem ¶ Est propor
tionalitas geometrica sed sic est in
iusto distributivo videlicet quod ibi oportet
quod eadem sit proportio unius persone
cui sit distributio ad rem ei distri
butam probatur secundum eandem propor
tionem dividuntur res sicud et per
sone quibus dividuntur ibidem
Iustum distributivum specifice diffe
rt a iusto commutativo probatur iustum dis
tributivum consistit secundum equalitatem
proportionis geometrice sed commutativum
secundum equalitatem proportionis arismetrice
sed tales equalitates differunt specie ter
cio pateat ad habitum specie dif
ferentes igitur ipsa iusticia secundum duas
proportiones constituitas v[to] ethicorum
Iustum distributivum est distributivum
boni communium secundum proportionem geo
metricam probatur si debet aliquibus
fieri iusta distribucio id est quod pecu
niis quibus et civitatis vel societatis
quibus hoc erit secundum eandem proportionem
quam habent ad idem ea que per eos
illata sunt ad ipsum que ut distri
buimus sic hoc modo negociatum
quanto tanto maiorem que plures
quibus possint in civitate tanto ma
iorem partem lucri accidit Similiter
in distribucione militarium quanto
plus quibus servit civitati tanto
maius stipendium a civitate repor
tat ibidem ¶ Iustum commutativum est
medium inter dampnum et lucrum

probatur iustum commutativum est equale
quod est medium inter plus et minus sed
lucrum et dampnum in illis quod ita que
sunt commutaciones habent racionem
pluris et minoris ibidem ¶ Iustum est
medium in iustorum probatur equale
est medium in iustorum sed iustum est equale
igitur v[to] ethicorum ¶ Iustum ad minus
quatuor terminos duas res et
duos homines probatur requiruntur
plura quibus contingit pati iustum
et iniustum ipsum exigit ad minus quatuor
terminos duos homines quibus contin
git pati iustum et iniustum et duas
res in quibus homines pati possunt
iustum et iniustum ibidem ¶ Idem dicitur
esse medium iustum et equale sed dif
ferenter quia si consideremus iustum
secundum quod est medium sic est aliquorum
sicud extremorum et talia sunt vide
licet plus et minus Si autem conside
remus ipsum quod est equale sic est
in duobus extremis aliquorum propor
cionatur equalitas que extre
ma in iusticia distributiva sunt
ipse distribuens et cui tribuitur in com
mutacione sunt emens et vendens
si autem consideremus secundum quod est iustum
sic convenit aliquibus personis
et rebus et hoc in ordine ad aliquos
alios v[o] ethicorum ¶ Tria sunt de racione
iusti scilicet quod sit medium quod sit equale
et esse iustum ibidem ¶ Iustum potest
esse tam in numero monadico quod est
numero naturali probatur proportionale potest
esse tam in numero monadico quam in
numero naturali sed hoc iustum est proporciona
bile igitur ibidem ¶ Proportionalitas
secundum quam iustum distributivum accipitur
et que attenditur secundum equalitatem
proportionum a mathematicis vocatur
geometria ibidem ¶ Proportionabi
litas iusti in quantum proportionabilitas

requirit quatuor terminos vel secundum rem
vel secundum rem ibidem ¶ Proportionalitas
in quantum iusta requirit quatuor terminos
realiter diuisibiles probatur in tali
iusto sunt diuisa ea que distribu
untur sicud res et ea quibus distri
buuntur puta homines ibidem ¶ Iustum
proportionale requirit quod proportiones
tiones quas primo continuetur proportio
persone ad personam 2a rei ad rem
3a persone maioris ad maiorem
4a persone alterius ad alteram rem
4a vero persone ad rei sue alte
ram personam ad rem suam ibidem
Iustum commutatiuum habet speciem aliam
a specie iusti distributiuum probatur
illa iusta differunt specie que differunt
in materia et forma illa duo iusta sunt
huiusmodi maior patet iustum distributiuum
semper est bonorum vel malorum
secundum materiam quantitatiuam etc secundum formam
est secundum proportionem geometricam
2o ethicorum ¶ Iustum distributiuum con
stituitur secundum geometricam proportionem
ibidem ¶ Iustum quod dirigit in com
mutationibus conuenit cum iusto
in distribucionibus et differt secundum
conuenit cum eo quod tale iustum est equale
et iniustum ei oppositum inequale sed
etiam iustum distributiuum differt ab eo
quod tale solum attenditur secundum proportionem
arismetricam non geometricam
ibidem ¶ Equale dicitur esse iustum
ibidem quod vero equale ¶ Iudex est
quoddam iustum vo ethicorum probatur vero
iudex ¶ Ad iudicem ire est ad quod
dam iustum ire ibidem ¶ Iudex est
quoddam iustum animatum ibidem ¶ Iustum
quod adequat ipsas commutationes
est quoddam medium ibidem ¶ Iudex de
terminat equale et iustum inter eum
qui habet plus quam debitum et eum
qui habet minus ¶ Ingresso iustum

dicatur dykapon quod dicta vel regu
la vel mensura secundum quam inequa
litas ad equalitatem reducitur
ibidem ¶ Iustum commutatiuum est obser
uandum in commutatione rerum di
uersarum artium probatur si non
tur distruerentur artes nullus
enim artifex vellet operari quando
non acciperet pro suo artificio
equali secundum valorem ibidem
Ad hoc quod sit iusta commutatio in
artifices oportet commensurare artifi
ciata ad opus artificiis etc ibidem
vero commutatio ¶ Iustum est equale
et medium inter in iustum facie
tem et in iustum patientem ibidem
Iustum commutatiuum est medium lu
cri et dampni ¶ Iustum commutatiuum
nichil aliud est quam habere
equale ante commutationem et post
quod si lectus ante commutationem valuit
sexagenas et post commutationem
tantidem seruatur in equale
ibidem ¶ Iustum commutatiuum consistit
in illo habere equale ante commu
tationem et post commutationem etiam
quod preter voluntatem quam partem de
illo qui cogitur per iudicem quod alter
restituat id iniquo iniuste de
suo plus habebat ibidem ¶ Iustum
secundum iustitiam distributiuam non est
idem quod contrapassum sicud dixerunt
probatur iustum contrapassum attenditur
secundum eandem qualitatem quantitatis
sed in iusto distributiuo solum atten
ditur equalitas proportionis ut
tamen solum recipiat de bono communi quan
tum pro re publica laborauit quod
vero non est equali contrapasso
secundum quantitatem quantitatis secundum propor
tionem 4o ethicorum ¶ Nota opinionem
pytagoricorum de iusto qui dix
erunt quod iustum nichil aliud esset

quam contrapassum scilicet quod quis teneatur
ad talionem videlicet ut aequalem
tantum et tale recipiat ab altero quan-
tum et quale intulit alteri sive de
bono sive de malo ibidem ¶ In iusti-
cia distributiva iustum non est
equale contrapasso quia habendo
habitudinem solum ad illos quibus
fit distributio non habendo ad
habitudinem ad communitatem vel ad
distribuentem respective ad il-
los quibus fit distributio ibidem
Radamantus legislator introduxit
per legem tale iustum roc vin-
dicte scilicet quod aliquis patiatur illa
que fecit id est penam sustineat secundum
quantitatem iniurie illate ibidem
Iustum commutativum consistit in se contrapas-
so non secundum equalitatem sed secundum
proportionem eiusdem valoris probatur
per hoc quod manent cives sibi invi-
cem in civitate quod sibi invicem pro-
portionaliter comparantur scilicet prout
unus facit pro alio aliquis alius
studet proportionaliter facere pro eo
Iusta operatio est medium inter
iniustum facere et iniustum pati
probatur iniustum facere est plus ha-
bere quam sibi debitum et iniustum
pati est minus habere eo igitur actus
iustitie sit facere equale quod est medium
pluris et minoris ibidem ¶ Iustum
secundum electionem operatur iustum et equale
ibidem ¶ Iustum politicum dicitur quod
communicatio vite et conversationis humane
que ordinatur ad hoc quod sit per se
sufficientia omnium eorum que pertinent
ad vitam humanam quia sufficientia
consistit in hoc secundum alios quod cives in
nullo deficiant quod per commutationem
vel distributionem propter indigentiam
possit compleri quinto ethicorum ¶ Iustum
politicum consistit in quadam communicatione

vite que ordinatur ad hoc quod sit
per se sufficientia eorum que ad vitam
humanam pertinent quia talis est communica-
tio civitatis in qua debent omnia
inveniri que sufficiunt humane vi-
te ibidem ¶ Iustum politicum consistit in
liberis et non servis quia est et quia
dominorum ad servos est solum iustum
dominativum ibidem ¶ Iustum politicum con-
sistit in personis equalibus quarum
una non subditur alteri naturali ordine
vel civili etiam secundum ut filius pa-
tri ibidem ¶ Iustum politicum est secundum propor-
tionalitatem id est secundum equalitatem pro-
portionis et hoc quantum ad iustitiam
distributivam vel secundum numerum id est equa-
litatem in rebus equalitatis quantum
ad iustitiam commutativam ibidem
Tamen eo iustum politicum dicitur esse
iustum simpliciter ibidem ¶ Preterea iustum
politicum est ponendum aliud iustum
probatur preter homines liberos sunt alii
qui non sunt liberi et equales et
istis non convenit iustitia igitur ponenda
est alia iustitia secundum quam ipsi vivant
ibidem ¶ Iustum aliud a politico solum
est iustum secundum quod in quantum habet
aliquam similitudinem veri et politici
iusti quinto ethicorum ¶ Iustum et politicum
est inter liberos et equales principaliter
solum propter hoc in illis est iustum politicum
ad quos datur lex sed lex non datur
principaliter pro servis et filiis sed
pro equalibus et liberis a°r probatur iusti-
cia et iniustitia circa eosdem habent
fieri quando b°r probatur lex datur hiis
in quibus potest esse iniustitia ad in-
iustum facere sed iniustitia et iniustum
facere non habent locum inter dominum et
servum patrem et filium ibidem ¶ Iustum
politicum est solum in hiis quibus
datur lex quia ad dirigendum se ipsos i

Princeps ex suo officio est custos
iusti ibidem ¶ Iustu dnativu et
paternu no est politicu iustu q2
dnatiu et prium non sunt inter eos
inter quos est iusticia et iniusticia
sz sic habet esse iustu politicu aut
proba inter dnu et seruu prez
et filiu non est iusticia ibid ¶ Nec
iustu dnatiu nec paternu e simr
iustu proba iusticia e ad aliu
mo seruus non e alienus a dno qua
est possessio nec filius a patre q2
e eius pars uisqz quo est bellicosus
.i. non diu a patre in sua patria ra
to iustu simpliciter est inter eq
les tales non sunt dns et seruus
inter quos est iustu dnatiu nec
pater et filius inter quos e iustu
paternu ibid ¶ Iustu paternu
et dnatiu non est idem iustu q
dicitur iusta simplr et politica
sz est quoddam simile hijs qm iniu
tu aliqualiter est ad alterum vto eth
Iustu politicu determinat sm legem
ibid ¶ Iustu politicu solu aptu
natu est esse in hijs inquibus
est lex ibid ¶ Ad illos solu e ius
tu politicu inquibus e equalitas
ad principandu ul essendu adpri
cipandu sine principe q ita q vnus
illorum non subiciatur alteri nec sb
iciatur principi me to alio ibidem
Iustu uxorium magis assimulatur
iusto politico qm iustu prium ul
dnatiu proba maior e equalitas
inter viru et uxore et minor subiec
tio uxoris ad viru qm servi ad
dnum ul filij ad patrem ibid ¶ Iustu
mariti ad uxorem e iusta yconomi
ca q q2 vir pre est indomo sicud
princeps ma iuitate ibid ¶ Iustu
mariti ad uxorem est aliud a iusto

politico ibid ¶ Iustu nale non
consistit in videri uel non videri
.i. non procedit nec oritur ex
aliqua opinione humana sicud
ius positiu qd est statutu ex hijs
que videban sapientibz ul ple
bibus ul principibus id ¶ Iustu
legale est qd antiqz lege statu
nichil dif vtru sic ul al at fiat
q qntu ad hoc q sit uel aliter
faciens nec landa nec vitupa
sz qndo iaz lege statu tuc multu
dif q q2 faciens q tuc iniustu
tu est lauda et meretur primu
aliter aut faciens vitupa et
punitur ibid ¶ Iustu legale
est qd comuniter alege statu ibid
Iusta legalia sunt que comuniter
et pro com vtili omn statuuntur
ibid ¶ Iusta humana dicit nalia
q2 ut inpluribus sunt inmuta
bilia et obseruanda licet aliqn
deficiant sicud dicim q homo in
dextro latere est vigorosior qm
insinistro q2 sic e ut inplibus
et inpaucis reperitur oppositu q2
aliqn contingit ambos fieri ambo
dexteros sz qui habent manu
sinistram ita fortem et agilem
sicud dexteram ibid ¶ Iusta le
galia sunt que sunt inuenta et
statuta sm comporitatem sm con
dictiu humanu et prout aliqs vide
batur esse conferens reipublice
ibid ¶ Iusta legalia sunt silia
mensuris rerum venaliu qua
sicud non e eadem mensura
nec consimilis apud omnes sic nec
iusta legalia sunt eadem apud
omnes ibidem ¶ Iusta legalia no
sunt vbiqz eadem q q2 non ead
pena vbiqz latroni impo racio
vbiqz non est eadem policia et cu

omnes leges ponit secundum quod congruunt
ipsi fini politie quia finis et communis
utilitas est secundum quam statuta variari
secundum quod variantur politie ibidem
¶ Iusta legalia sunt regulariter
imitativa et variantur secundum diversi-
tatem policiarum nec sunt eadem
ubique v° ethicorum ¶ Iusta naturalia sunt
eadem ubique ut in pluribus nec vari-
antur nisi solum in paucioribus
ibidem ¶ Iustum se habet sicut uni-
versale ad iusticias tamquam singularia
probatur illa que per iusticiam sunt
simpliciter operata sunt multa unumquodque
autem iustorum que sunt mensura
ipsorum operatorum est unum secundum se quod
quia est quoddam universale quod secundum unam
rationem predicatur de omnibus iustis et men-
suratis operatis per ipsum sicut
patet de hoc iusto naturali quod oportet
pignus reddere debitori quod predicatur
de multis particulariter et operatis
¶ Que eadem sunt iusta legalia que
naturalia ibidem ¶ Unde quando aliquis
operatur invite et coactus tunc per se
loquendo nec iustum nec iniustum
nisi secundum accidens quia iniustum preter
intencionem operantis non accidit quod illa que
operantur sunt instabilia et in iusticia
v° ethicorum Iustum et iniustum possunt fieri
absque iusticia et iniusticia et iniustum possunt
fieri absque hoc quod fiat voluntarie quia quamquam
non dicatur aliquis iniustificare nisi voluntarie
operetur aliquis coactus puniendo
reddendo alteri quod suum est facit iustum
non tamen voluntarie similiter aliquis per igno-
ranciam ledens proximum qui credit le-
dere bene facit iniustum et tamen hoc
facit involuntarie ibidem ¶ In iustis
et in iniustis reperitur aliquid
per se et aliquid per accidens probatur
si aliquis reddit alicui id quod
suum est coactus facit iustum per
accidens si voluntarie facit iustum per se

Similiter si aliquis ledit innocen-
tem involuntarie facit iniustum per
accidens si voluntarie facit iniustum per
se ibidem ¶ Due sunt species iusti
politici scilicet iustum naturale et legale ibidem
Sentencie a iudicibus prolate dicun-
tur iusta legalia quod ideo dicuntur iusta le-
galia et habent vim obligandi
quia per sentencias iudicis determinata
sunt ibidem ¶ Apud deos separatos
id quod est iustum nequaquam est aliter
se habens ibidem quod v° ethicorum ¶ Apud
nos est aliquod iustum secundum naturam quod
est mobile eo quod omne quod est in no-
bis est transmutabile aliquo mo-
do secundum naturam ibidem ¶ Licet ea que per
ignoranciam sunt possunt de suo genere
iusta esse vel iniusta tamen non ha-
bent rationem iustificationis et iniustifi-
cationis v° ethicorum probatur propter igno-
ranciam ¶ Omne iustum operari est
voluntarium ibidem ¶ Multi iniusta
patiuntur non volentes quod sicut
qui verberantur vel depredantur
vel qui iuste patiuntur per iudicem
pro iniuriis ibidem ¶ Iustum legale
est aliud a iusto naturali ibidem ¶ Iustum
naturale dicitur primum iustum quod quia ab
eo derivatur iustum legale et positivum
ibidem ¶ Iudex per ignoranciam iusti
legalis male iudicans non facit
iniustum per se loquendo neque iudi-
tium ab eo factum est iniustum per se
ibidem ¶ Illa de quibus leges pre-
cipiunt secundum se et universaliter considerata non
sunt iusta simpliciter et per se sed solum
secundum accidens quod contingit accidit ea
esse iusta quando ad particulares circum-
stancias determinantur ibidem ¶ Tra-
dita a lege tunc sunt simpliciter et vere
iusta quando sunt aliqualiter secundum ha-
bitum operata et distributa vel adap-
tata in particulari secundum quod conveniunt
negociis et personis secundum omnes

singulares circumstancias in quibus est operacio et boni et conmutacio ibid.
Iusta et in iusta sunt in hiis rebus et personis in quibus ad esse pertinent ea que sunt bona simpliciter et absolute sicud sunt divicie honores et ita quod quidam habent in hiis superhabundanciam et defectum ibid. ¶ Epyeikes est melius quam iustum legale vij° eth. proba. r° epyeikes ¶ Epyeikes non est aliud secundum genus iusti ibid. probatur epyeikes etc. Epyeikes est quoddam iustum proba. r° epyeikes ¶ Epyeikes non est iustum legale ibid. ¶ Epyeikes est directio iusti legalis ibid. ¶ Epyeikes et iustum sunt idem ibid. ¶ Defectuositas legis est causa quare oportet iustum legale dirigi per epyeikam ibid. ¶ Necesse est esse aliquod directivum iusti legalis proba. quod quia deficit nec semper vale conservari ob indiget aliquo directivo iustum legale est tale in quo lex precipit aliquid utile quod non est utile observandum sed in aliquo casu deficit et in tali casu lex indiget directione et ubi talis casus accidit si legislator esset presens determinaret se esse corrigendum et si a principio presensisset posuisset hoc sed non potuit comprehendere omnes casus particulares ibid. ¶ Iustum naturale dicitur iustum simpliciter ibid. ¶ Nam iusta epyeikes est quod est iusta quedam directio legis ubi lex deficit etc. ibid. epyeikes
Iustum legale quando deficit et non est utile illud observare proba. a simili sicud regula plumbea ad dirigendum figuras durorum lapidum in rectitudine non semper manet in eadem disposicione ita et iustum legale ibid. ¶ Que sunt iusta secundum quamque virtutem ordinantur a lege vij° eth. q. r° lex ¶ Que lex non iubet tamquam iusta prohibet tamquam iniusta ibid. ¶ Inter partes hominis secundum racionalem et irracionalem communis est iustum secundum similitudinem non tamen omne sed solum dominativum vel dispensativum .i. yconomicum vel paternum quia per modum dominii vel dispensacionis divisa est pars irracionalis a racionali ibid. ¶ Inter imperantem et imperatum est aliquod iustum ibid.
Sicud inter imperantem et imperatum est aliquod iustum sic inter partes anime secundum racionalem et irracionalem ibid.
Inter partes anime secundum racionalem et irracionalem est quoddam iustum quod methaphoricum non politicum ibid.
Omnium iustorum maxime videtur esse iustum id quod est amicabile .i. quod pertinet ad amicos viij° eth. ¶ Inter homines conmutantes videtur esse aliquod iustum quia quilibet utorque conmutancium reddit alteri id quod sibi congruit secundum suam dignitatem ibid. ¶ Iustum secundum diversas conmutaciones dicuntur et opera iusta proba. non est idem iustum in conmutacione ad filios et inter fratres ad invicem et inter coetaneos et commilitones et inter cives ibid. ¶ Non est idem iustum et iniusticia inter patrem et filium et inter fratres et inter commilitones et coetaneos et inter cives ibid. q. r° idem ¶ Non racio quare iustum aptum est augeri ad amicitiam ibidem r° amicicia ¶ Homines debent hoc iustum quod est conmuter conferens ibid. ¶ In amicicia patris ad filium vel regis ad subditum non est idem iustum ex utraque parte sibi mutuo respondens 8° eth. q. r° amicicia. //
¶ In policiis corruptis sicud parum et modicum est de iusticia et de co

qd est iustu ita paru est ibi d'
amicicia ibid ¶ In policiis cor
ruptis paru et modicu est de
iusticia et de eo qd est iustu ibid
Inter tyrannu et subditu non e
aliqd iustu ibid proba' v° tyra
nis ¶ Amicicia neqz e amicicia
neqz iustu ibid ¶ Cuilz hoi pt
esse qddaz iustu ad omez hoiez
qui pt secu comitare in aliqua le
ge et convencione et pacto ibidem
Non est idem iustu obsrvandu
ad amicu et ad extraneu et ad socia
litu et condiscipulu ibid ¶ In
tyrannide nichil vel modicu est
amicicie vel iusti viij° eth ¶ Ius
ti est duplex sz nale et legale
ibid ¶ Iustu est duplex qddam
non scriptu aliud sm legem no
scriptu qn comutacio fit in aliquos
sm consuetudinez approbatu nullo
scripto firmatu sm legem qnd
pacta et convenciones aliquorz fir
mantur contractu et pactu ibid ¶ Apud
quosdaz liberaliter comutantu sz
inter quos est temporis dilacio et
in contractu non obsrvan' iusta le
galia ibid q' v° contractu ¶ Ho
nes virtuosi semper volunt iusta
et consequi et talia permanenciaz
comuter appetunt x° eth ¶ Iustu e
dupx sm' qd est sm na e iustu
sm qd qd refertur ad vtilitatem
comunem qua lex ptendit p° pol
Non e iustu simplr qd superans
in bello ducatur et principetur supa
to ibid v° bellu ¶ Iustu simplr
consistit in quadaz equalitate ta
sm pporcoz rerz qm personarz
3° pol ¶ Iustu e qddaz equale
ibid ¶ Iustu est equales sm
virtute et disposicoz naalem hre

equales honoris dignitatis 3°
pol ¶ Venerites iustu querunt me
dm ibid ¶ Non est idem iustu in
principatu politico et dispotico ibid
In tyrannide et aliis policiis puersis
non est iustu simplr quia ibi e
finis praui naz ibid ¶ Omnis policie
intendunt aliqd iustu et equale
4° pol q' v° policia ¶ Non est
idem iustu sm vnaqzqz policia
ibid ¶ Pauperes semper querunt qd
iustu et equale sz divites de istis
nichil curant 6° pol ¶ Iustu est
eos qui sunt siles sm naz et virtu
tem oms principari non sil sed
sm partem quibus vij° pol ¶ Si
quis fuerit melior sm virtutem
et potenciaz activaz in regendo
per qz possit cohercere malos iustu
est tali obedire et supponi et illi
bonu est principari ibid ¶ Litigat
nichil aliud est nisi ostendere qz
res e vel non e aut quia facta
est ad non vere aut sit iusta vel
in iusta et ipm iudicem cognos
cere et no addiscere a litigantibus
primo reth ¶ Vtru res sit vel
non oportz ipm iudicem cognoscere
et an sit parua vel mag' et non
adiscere a litigantibus ibidem
Iusta et vera meliora sunt contrariis
ipsorz ibid ¶ Hoies dicunt iusticiaz
esse iustu et esse pru parum bonu
respectu qd est videri esse iustu qm
est iustu et sanu esse pocius eligunt
qm videri esse sanu ibid ¶ Iustu
et iusticia sunt qddaz bonu hoestu
ibid ¶ Virtutes humane alie sunt
laudabiliores qm plus sunt vtiles
ipsi nos et iusticia sunt lauda
biliora aliis ibid ¶ Si qui in p
torio non faciunt iustu signu qd

qui in omni loco non facerent iniusta
ergo qui in pretoriis facientes iniusta puniuntur primo rethorice. ¶ Melioris moris
esse iniustum non per necessitatem quam per
necessitatem. ¶ Iudex est sicud probator
argenti quibus discernat improbum
et iniustum et verum primo rethorice. ¶ Iudex
est abbrevia(tor) iusti primo rethorice. capitulo
vel iudex. ¶ Iniustum non convenit auferre
neque fallacia neque coactione cum
iniustum est quod preventum et secundum naturam
ibidem. ¶ Iustum est quod naturale id est secundum
naturam quod non est transmutabile ibidem. ¶ Ambo
hec iusta sunt scilicet gaudere de
bene agentibus secundum dignitatem
et tristari de indignis bene agentibus
et facit gaudere eum qui
est epyekes capitulo ad iniustus iniustum
videt exaltari gaudet quia ethice
sperat se exaltari 2o rethorice. ¶ Difficile
est iudicare bene in paucis tempore
quid iustum et quid expediens primo
rethorice. ¶ Iusta et vera meliora sunt
contrariis sponte ibidem. ¶ Iusta due
sunt species quedam est iustum scriptum
quedam non scriptum ibidem. ¶ Iusta
scripta sunt de quibus leges promulgant
ibidem. ¶ Iusta scripta due sunt
species quedam sunt valde manifesta
ut que sunt secundum excessum virtutis
et malicie alia sunt iusta non
scripta quia sunt preter missio legis
scripte quod iustum dicitur epyekes ibidem.
¶ Iustum est ei gratiam facere qui gratiam
fecit ibidem. ¶ Iustum est benefacere
ei qui benefecit ibidem. ¶ Iustum est
auxiliatum esse amicis ibidem. ¶ Facere
gratiam ei qui gratiam fecit et benefacere
ei qui benefecit et esse auxiliatum
amicis illa sunt iusta. ¶ Valde manifesta
et peccare et talia et contendere in malicia ibidem. ¶ Iustum
epyekes est preter missio legis ibidem.
¶ Aliquid facere contra legem est iustum
ut in epyekia primo rethorice vel lex.
¶ Ira non fit ad iustum sed ad iniustum
2o rethorice. ¶ Non semper iustum est
bonum ut iuste mori sed cum malis
finibus exigentibus moritur hoc
nec est bonum nec eligibile ibidem.
¶ Renado litigatur de iusto et
iniusto nature est alterum de iustis
3o rethorice capitulo vel litigio. ¶ Omne expediens
est iustum vi(j)o topicorum. ¶ Omne
iustum est bonum ibidem etc. Bonum.

Iustum naturale

¶ Iustum naturale dicitur
iustum simpliciter v(t)o ethicorum. ¶ Aliquid est
quod naturaliter iustum et iniustum quod
homines divinant et vaticinantur
et tale ius est quod ius communis
nulla societas ambiat neque
ullum pactum sit quod statuit hoc
esse iustum primo rethorice. ¶ Iustum
naturale dicitur iustum absolute ibidem.

Iustus

¶ Qui non operatur iusta
et temperata non est iustus et
temperatus iusti bona qualitas
iustitie et temperantie ponitur in operante
et iusti debito modo operatur
2o ethicorum. ¶ Homo est iustus ex eo
quod operatur iusta et operatus quod facit
operata ibidem. ¶ Iustus dicitur dupliciter
primo qui est legalis id est observator
legis 2o qui est equalis qui equaliter
vult habere de bonis et malis de
lucro et dampno v(t)o ethicorum. ¶ Iniustus
iniustus dicitur dupliciter ibidem. ¶ Iustum
secundum electionem operatur iustum et equale
ibidem. ¶ Iustus est electivus eius
quod est equale secundum proportionem et
id est hoc fuit equaliter non solum
inter se et alium sed etiam alii ad
alterum ibidem. ¶ Sive tunc quibus
dicitur esse iniustus vel iniustum

qui opatur iniustu vel in iniustu vo
lens vo est bonitas et malicia cu
liber habitu principaliter pensa
ex electione v° eth. ¶ Iustus dica
qui ex electione iniustu opatur ibi
Quam volens opatur et non eligens
dicit iniustu operans vel iniustificans
non aut ppe iniustus g eo q non
pter electioz iniusticie opatur ibid
Facere iniustu per se et faciliter est
iusto difficile v° eth. g. v° diffi
cile ¶ Non est sic q iniustus non
mag pt in iniustu facere sz magis q
si non esset iniustus ibid ¶ Nota os
qui opan iniusta dicam esse iniustos
sicud dum aliqui operan ea que
statuta a legibus vel inibita vl
coacti vel ppter ignoranciaz et huiusmodi
causis et non ideo opantur iniusta
q eis placent opa iniusta 6°
Iusto opus est pecunijs redden
do et distribuendo eis quibz oportet
v° eth. ¶ Iusto non sufficiat q ve
lit reddere pecunias si no actu
reddat quia voluntates hom
non sunt manifeste sine opacio
bus exterioribus ibid ¶ Multa qui
non sunt iusta simulant se velle
agere iusta x° eth. ¶ Homines max
honorant fortes et iustos primo reth.
Homines diligunt iustos sz qui no
sunt viuentes ab alijs .i. qui non
viuunt de raptu depmsitando ali
os sicud sunt illi qui viuunt ab o
perando et potissime qui viuunt de
agricultura 2° reth. ¶ Iusti sunt
diligibiles ibid ¶ Iusti dicuntur qui
non sunt viuentes ab alijs .i. qui
non viuunt de raptu depmsita
do alios etc ibid ¶ Virtutes sunt
eligibiles vo quia iusti sunt di
ligibiles sz in iusticia quodammo
do omnis virtus ibid // Aliter

precium agunt qui volunt et possunt
et aliter iniusta et reprehensibiles 2° reth.
v° aliter ¶ Ad opcione iusticie homo
fit iniustus bo. de. q. p. li 2° p sa x.
Iustorum proposito est nullus displicere
bo. de. q. li. primo pro. 2° ¶ Iusti
per contemplacioz malos deuitant
et derident a securi sunt ibidem
Si omnes essemus iusti nichil indi
geremus fortitudine 3° top. g. v°
fortitudo ¶ Iustior enim est qui di
git distribuere eq^m quam qui pt
iij° top etc Sequitur Iuuenis
Iuuenis non est conueniens
auditor sciencie moralis primo eth.
pba. v° moralis ¶ Iuuenis inex
pertus est opacionum que spectant
ad vitam humanaz ibid ¶ Iuuenes
sunt executores passionum primo
eth. et 6° ¶ Iuuenis in moribus
est inutilis sciencie moralis auditor
proba. talis deficit a fine que e
opacio ut q vivit sm passiones
et prosequitur singula ad que pas
siones inclinant ibid ¶ Nichil
differt iuuenem sm etatem esse et
iuuenem in moribus g. quo ad pro
hibicioz audicionis sciencie moralis
ibid ¶ Iuuenes a principio debent
doceri in quibus gaudere et tristari
oz 2° eth. ¶ Recta disciplina iu
uenum e ut assuescant delectari
in opacionibus bonis et tristari
de malis ibid ¶ Verecundia non
conuenit omni etati sz tm iuuenili
4° eth. proba. v° verecundia ¶ Iu
uenes viuunt sm passiones ibid
Iuuenes in iuuentute inclinari
peccant ibid ¶ Iuuenes p vere
cundiaz prohibentur a peccato ibid
Iuuenes verecundos laudamus
senes vero verecundos non laudamus

bit ibid ¶ Juuenes bene pnt
fieri geometria sed non sapientes
vj° eth ¶ Juuenes non pnt fieri
prudentes proba² prudentia r
quirit experientiam que indiget
tempore quo carent ibid ¶ Ju
uenes sunt experti ibid ¶ Nota
roz quare pt fieri mathematicus
sed non metha⁹ uel naturalis racio
prima mathema lia cognoscuntur
per abstractionem a sensibilibus quorum
est experientia et ideo ad cognoscend
talia non requiritur talis inquisiti
do sed principia naturalia et metha lia
accipiuntur per experientiam quam
quam non pt habere iuuenis cum ei
desit multitudo temporis / 2a racio
quia metha lia non credunt quia sunt
pura intelligibilia sed de facili
mathematicalia comprehendunt
quia super ymaginacione cadunt
vj° eth ¶ Juuenes metha lia non
credunt .i. mente non attingunt sed so
lum dicunt .i. confitentur ea ore ibid
Juuenibus quod est mathematicorum
non est inmanifestum sed metha lia
non credunt rc ex . t quia rones ma
thematicorum cum sunt rerum ymagi
nabilium capiuntur sensu et ymagi
nacione sed methaphisica lia cum sunt
pure intelligibilia sensu et yma
ginacione excedunt et quia naturale est
hominum intelligere veritatem in fantas
mate ibid ¶ Juuenes de facili ca
piunt ea que sub ymaginacione
cadunt ibid ¶ Juuenibus est magna
et vehemens concupiscentia vij° ethic
Nota roz quare iuuenes indiget
naturaliter aliqua delectacione propter
eorum graciam augmentacionem quia
talibus propter augmentum sunt multe
commociones spirituum et humorum secundum

al uel secundum Ego ¶ Propter graciam ipsorum
augmentacionem superhabundanter
querunt huiusmodi delectaciones vo
lunt enim tota die comedere et
bibere ut corpora augeantur ibid
Juuenes indigent delectacione
propter eorum graciam augmentacionem
ibid ¶ Juuenes disponuntur ad
modum vinolenti . quia sicud vinole
tus quo magis inebriatur eo fit
ardencior et magis habundus sic
et iuuenes circa concupiscencias et delec
taciones ex caliditate complexionis
fornea inclinantur ibid ¶ Juue
nes et melancolia quia vehementer
querunt superhabundanciam de
lectacionum ideo plerumque sunt in
temperati et pravi ibid ¶ Juue
nibus amici sunt necessarij propter admi
nistrabilitatem viij° eth quia 1° amicicia
Juuenes quam sunt amici propter bonum
vale sed inimicicia non sunt amici onum
et vere nec tales dum consonat ad
inmicitiam viij° eth 1° amicicia //
Amicicia propter delectabile maxime
est in iuuenibus ibid ¶ Juuenes
viuunt secundum passiones ibid ¶ Nota
roz quare iuuenes prosequuntur
delectaciones quia viuunt secundum passi
ones . quia frequentes impetu passi
onis et non moderamine racionis ibid
Etate iuuenili transeunte in senium
alia sunt ipsis delectabilia . quia
aliud est delectabile iuueni a
liud seni ibid ¶ Juuenes cito sunt
amici et subito cessant eo quia trans
mutato delectabili etiam transmu
tatur amicicia causata a tali delectabili
ibid ¶ Delectacionis iuuenilis
est velox transmutacio quia eo quod talis
natura in illo est passibilis et pariis
transmutacionibus subiacet ibid

Juuenes sunt amatiui et prompte
et velociter seu faciliter actiui
ro quia amant secundum passionem
ibid ¶ Juuenum amicicie sunt multe
amatiue ibid. q. v° amicicia //
Juuenes cito amare incipiunt
etiam cito ab amore quiescunt ibid
Juuenes eorum amicicias sepe eodem
die sunt dissimulates et etiam dis
soluentes ibid ¶ Juuenes quam
diu durat meis amicicia delecta
bilis volunt tota die commanere sibi
inuicem et conuiuere ro quia sic perficitur
in ipso ipsum delectabile quod propter tale
conuictum assequitur ibid ¶ Juuenes
cito fiunt amici viij° ethicorum ro v° amicus
Amicicie iuuenum sunt propter bonum
delectabile ibid ¶ Delectatio
perficit operationem sicut pulchritudo
superueniens iuuenibus x° ethicorum
q. v° delectatio ¶ Sicud pulchri
tudo superuenit iuuenibus sic
et delectatio superuenit operationi
ibid q. v° delectatio ¶ Ad hoc
quod iuuenes fiant studiosi requiritur
quod sortiantur recta cura et bona
nutricione secundum leges x° ethicorum ¶ Non
sufficit quod homines solum dum sunt
iuuenes sorciantur recta cura et
bona nutricione secundum leges sed
etiam illum qui est vir oportet inbe
nire vias honestatis ad operandum
et oportet quod sit consuetus in eis ibid
Antiquus est perfectus iunioribus
secundum politicorum ¶ Senior ad iuniorem
debet habere naturalem prerogatiuam
perfectionis ibid ¶ Potencia est
in iunioribus prudencia in senio
ribus vij° pol ¶ Juuenes dis
creti non dedignantur de subiec
tione ad tempus se principaturos et
ad venientem senilem etatem ibid

Natura dedit signum qui debent
subici et qui debent principari quia
Juuenes debent subici senes prin
cipari ibid ¶ Nam in eodem genere
hominum facit quoddam iunius quoddam senius
ibid ¶ Coitus iuuenum est prauus
ad generationem puerorum vij° pol
Jn quibuscumque ciuitatibus et regioni
bus permittitur iuuenes et iuue
cule coniugari et permisceri ad gene
rationem generantur parui et imperfecti
ibid ¶ Coitus iuuenum facit eos
magis intemperatos ibid ¶ Juue
cule que magis consueuerunt coi
re in iuuentute magis intemperato
res sunt ibid ¶ Coitus iuuenum
impedit augmentum et nutrimentum
ibid ¶ Juuenes quantumcumque possibi
le ad bonum habitum suorum statim
a principio melius assuescunt vij° pol
Legislator debet turpeloquium et
quodlibet aliud turpe exterminare a ciui
tate et maxime coram iuuenibus si qui
transgrediuntur si quidem non sunt constituti
in dignitate puniantur dedecorosa in quibus
conuiuijs aliquibus dehonestacionibus
dehonestentur et verberentur verberibus
si sunt seniores ad eorum primatum
dehonestacionibus similibus non de
centibus statum eius propter vilitatem
ibid ¶ Juuenes neque debent esse in
spectatores nec auditores comedi
arum et tragediarum nisi in etate
in qua debent conuiuare in mensa com
muniis ibid ¶ Juuenes retra
hendi sunt ab ebrietate ibidem
Juuenes debent esse occupati
circa aliquam honestam disciplinam
per quam retrahuntur ab inhonest
et mal. ibid ¶ Theodorus factor
tragedie dixit quod iuuenes debe
ant admitti ad inspectionem tragedie

profecti aut non quos vocat
viles et malos ad inspectionem
talium tamen inspectio talium esset
approbata prius etatibus iuvenum
et primis auditibus eorum ibidem
Iuvenes sunt cohibendi ab in
spectione comediarum et tragedi
arum si per eas reputantur turpia
habentia in factionem aut inhe
sione ibidem ¶ Iuvenes a fine a
nni quinti usque ad finem septimi debent
esse inspectores disciplinarum et
aliarum in quibus instruendi sunt
postea ibidem ¶ Legislatorem oportet
curare et negociari circa disciplinam
et bonam disposicionem iuvenum viii
pol ¶ Perno habere curam de bona
disposicione circa disciplina iuvenum max
ime leditur et corrumpitur politie
ibidem ¶ Iuvenes futuri cives sunt
erudiendi in disciplinis utilibus et
liberalibus ibidem ¶ Iuvenes non debent
erudiri in artibus et disciplinis que
corpus maculant sed banausia
et animam et intellectum male dispo
nunt ad operaciones virtutum moralium ibidem
Iuvenes non sunt erudiendi as
sidue in scienciis liberalibus sed inqui
ad sunt utiles et non amplius
quia assidue exercitari in eis usque
ad quantumque perfectionem valde nocivum
est ibidem ¶ In quatuor scienciis iu
venes sunt instruendi scilicet gramatica
luctativa musica protractiva ibidem
Iuvenes tradendi sunt sciencie
luctative et pedagogice ibidem ¶ Musica
habet in se delectacionem naturalem propter
quod ab omnibus etatibus et iuvenibus
convenientibus quosque mores dili
gitur viii pol ¶ Iuvenes debent
contemplari circa figuras representan
tes honesta et moralia et non

inhonesta ibidem ¶ Expedit iu
venibus erudiri et exercitari in
musica ibidem ¶ Iuvenes non patiuntur
sustinere indelectabile nec triste
ibidem ¶ Expedit iuvenibus addis
cere utrumque musicam tam theoricam
quam instrumentalem seu manu
operativam quia eis expedit habere
bonum iudicium de moribus sed utrumque
musica assimulatur moribus viii
pol ¶ Iuvenes non possunt esse
ociosi ideo instrumentum dedit in musi
calibus et ideo inventum est unum
instrumentum architophalagen
quod attribuunt pueris ut circa
ista occupentur ibidem ¶ Exercitium
in musica non equaliter competit nec
eodem modo omni etati ibidem ¶ Iuveni
bus expedit participare operationes
tendo operibus senioribus expedit
opera dimittere et audiendo bene
iudicare de armoniarum ibidem
Per musicam iuvenes non fiunt
banausi et male disposita secundum
intellectum ibidem ¶ Alique melodie
et organa male disponunt iuve
nes secundum intellectum ut banausos
faciunt bene ibidem ¶ Iuvenes primo
exercitandi sunt in moderatis labo
ribus et cantibus et organis musi
calibus quousque possunt delectari circa
in armonia musica et rithmis viii
pol ¶ Iuvenes ad instructionem
morum et exercitationem morum non
debent uti fistulis et organis
magnis et citaris sed utendum est
illis que bene disponunt audito
res secundum corpus et animam ibidem
Iuvenes non debent uti fistu
lis ad mores nec ad disciplinam
quia non est organum dispositivus ad
mores sed magis exercitativum ad iram ibidem

Bonitas iuvenis secundum corpus est
vel secundum virtutem corporis habere
magnitudinem pulchritudinem et ro-
bur et potentiam agonisticam et bel-
latricem quia que addit agilitatem
et velocitatem super robur primo rethoricorum
Bonitas anime iuvenis est virtus
temperantia fortitudo etc. ibidem
Pulchritudo iuvenis consistat in ha-
bere corpus utile ad labores qui
sunt ad cursum et ad violentiam
quia iuvenes debent esse veloces
et potentes ad inferendum violen-
tiam et debent esse delectabiles
ad videndum et ad fornicandum sed quod pul-
chritudo iuvenis delectat aspec-
tum ibidem ¶ Pentaleri illi iuvenes
sunt pulcherrimi cum tales sic
nati sunt ad violentiam quia pen-
taleri sunt iuvenes apti ad quinque
ludos quibus utebantur antiqui
quos oportebat esse veloces et
violentos ibidem ¶ Si attribuit iu-
venibus iracundos esse et desi-
derativos hoc non est per se
et adequate propter iuventutem
quod talia agant sed propter iram et
concupiscentiam ibidem ¶ Iuvenes
et divites sunt contumeliosi eo
quod inferentes contumelias putant
alios excellere 2o rethoricorum ¶ Iuvenes
et magnanimi sunt zelativi sed
senes et pusillanimes non ibidem
Iuvenes sunt valde concupiscitivi
et sunt quales id est potentes facere
quecumque concupiverint ibidem ¶ Iuve-
nes sunt maxime sectatores con-
cupiscentiarum que sunt circa corpus et
venerea et sunt incontinentes ibidem
Iuvenes sunt cito sa·   et
permutabiles a concupiscentia et vehe-
menter concupiscunt et celeriter

desistunt ibidem ¶ Iuvenes in concu-
piscendo habent acutas volunta-
tes sed non magnas quia quia non
multum durat eis talis appetitus
ibidem ¶ Iuvenibus in concupiscendo
est sicut laborantibus quartana ad fa-
mem et sitim quia illi infirmi non
volunt illum cibum modo illud et nunc vo-
lunt gustare de illo poto et nunc de
isto etc. sic ipsi iuvenes diversa con-
cupiscunt iam illud idem ¶ Iuvenes
sunt irosi et acute ire et sunt
quales id est faciles ad assequendum
quod appetunt et sunt minores a impetu
ire id est desistunt ab impetu ire non
potentes ire resistere 2o rethoricorum ¶ Nota
rationem quare iuvenes sunt irosi et
acute ire quia propter amorem hono-
ris non sustinent cum parvipenduntur
sed indignantur si putant iniusta
pati ibidem ¶ Iuvenes propter amorem
honoris non sustinent cum parvipen-
duntur sed indignantur si putant
iniusta pati ibidem ¶ Iuvenes sunt
amatores honoris ibidem ¶ Iuvenes
sunt maxime amatores victorie
probatur iuventus concupiscit excel-
lentiam victoria autem est quedam
excellentia ibidem ¶ Iuvenes sunt
magis amatores excellentie et
honoris quam pecuniarum ibidem
Iuvenes minus sunt amatores
pecuniarum ratio quia non diu sunt ex-
perti indigentiam ibidem ¶ Iuvenes
non diu sunt experti indigentiam sed
eloquium putati illius poete habentem
ad amphiaraum id est illam civitatem
quia quam commendabat ille poeta
vel forte reprehendat de experientia
indigentie ¶ Iuvenes non sunt
maligni moris sed facilis quia de-
facili persuadentur eis ratio secundum quod t quia

iuuenis est inexpertus et non diu
vidit multas nequicias ibid ¶ Iuue
nis non diu vidit multas nequicias
ibid ¶ Iuuenes sunt faciles credi
tiui eo quia non diu in multis decepti
sunt et sunt inexperti ibid ¶ Iuuenes
non diu in multis decepti sunt ibid
¶ Iuuenes sunt boni spei i de facili
sperant probatur ipsi sunt percalidi
i valde calidi causa quia calor in
membris reddit homines audaces et spe
rantes et confidentes de se / 2a causa
quia sunt expti et non passi in
multas repulsas igitur faciliter spe
rant / 3a eo quia viuunt secundum plurima
spei et multa habent de spe post se
in futuro 2o rethoricorum ¶ Iuuenes sunt
percalidi i valde calidi ibid ¶ Cri
cas iuuenes sunt audaces et violenti
ita sunt percalidi causa ibid ¶ Iuue
nes sunt inexperti et non in multas pas
si repulsas ibid ¶ Iuuenes sunt
plurima viuunt spei eo quia spes est
futuri et memoria preteriti sed iuueni
bus multum est futurum et preteritum bre
ue quia modicum vixerunt modicum
ergo viuunt memorie quia modicum
habent de vita in preterito spei autem
viuunt multum quia multum sperant
victuros se 2o rethoricorum ¶ Iuuenibus
futurum est multum quia cum secundum ordinem
nature multum debent viuere ibid
¶ Iuuenibus preteritum est breue quia
modicum vixerunt ibid ¶ Iuuenes
prima die i vna die qui modicum
memorati nichil putabantur fecisse
sperare autem contingit eos omnia quia quia
sperant se magna et multa facturos
ibid ¶ Iuuenes sunt faciles
seductibiles quia quia de facili sperant
ibid ¶ Iuuenes de facili sperant
ibid ¶ Iuuenes sunt viriles quia

sunt audaces et boni spei sed audacitas
facit non timere et bona spes fa
cit audere ibid ¶ Iuuenes sunt
erubescentiui eo quia non estimant
i sperant alia bona nisi bona
honesta ad solum sunt eruditi a
lege in qua docentur honesta ibid
¶ Iuuenes non sperant alia bona
nisi honesta eo cum solum sunt
eruditi a lege in qua docentur
honesta 2o rethoricorum ¶ Iuuenes sunt
magnanimi eo non diu sunt sub
humiliati a vita et non diu passi
sunt multas repulsas et sunt in
experti necessariorum non enim sciunt que
sunt necessaria ad optinendum aliquid
ideo de facili credunt obtinere et fa
cere magna / 2a causa iuuenis est
bone spei ideo dignificat se ipsum
dignum et magnum quod facit mag
nanimitas igitur sunt magnanimi ibid
¶ Iuuenes non diu humiliati sunt
in vita i non diu passi sunt multas
repulsas ibid ¶ Iuuenes sunt
inexperti necessariorum i non sciunt que
sunt necessaria ad optinendum aliquid
ibid ¶ Iuuenis dignificat se ipsum
dignum et magnum ibid ¶ Iuue
nes magis eligunt honesta i glo
riosa quam conferencia i vtilia eo
quia magis viuunt more i consuetu
dini et doctrine legis quam raciocinacioni
que raciocinacio est confe
rentis et vtilis sed virtutum et mos ho
nesti ibid ¶ Iuuenes magis
viuunt mori quam raciocinacioni quia
mori i consuetudine et doctrine
legis raciocinacio que est conferentis
et vtilis ibid ¶ Iuuenes sunt
amici et amatores amicicie ibid
¶ Iuuenes sunt magis amatores so
dalium i eorum qui sunt eiusdem

etatis sciu quam aliarum etatum eo
quia iuuenes gaudent in conuiuendo
et non conducit eos imitare
ad conferens sed ad delectabile ideo
non tamen diligunt amicos conferentes
sicud amicos suarum etatum quoniam sunt
eis delectabiles 2o rethorice ¶ Iuue
nes gaudent in conuiuendo et plus
respiciunt ad delectabile quam ad con
ferens ibidem ¶ Iuuenes omnia agunt
in magis et vehemencius peccant
quam epulas ibidem ¶ Iuuenes vehe
mencius peccant in omnibus preter
edulium quod vehemencius peccant
preter edulium scilicet in appetendo sed
in sumendo ipsum forte deficiunt et
non peccant valde in sumendo
cibum indigent enim multum cibo
propter augmentum et nutrimentum sed
quantum ad alia peccant id est valde ibidem
¶ Iuuenes omnia valde agunt amant
enim valde et odiunt valde et omnia
alia valde sic eo est quia solum
viuunt sensu et concupiscencia ibidem
¶ Iuuenes putant scire omnia et
affirmant omnia eo quod omnia
faciunt valde ibidem ¶ Iuuenes infe
runt iniurias ostendendo alios
non in nequiciam sed in contumeliam
quia non enim hoc faciunt ut offendant
sed quod excellant eo quod magis viuunt
excellencie et honori quam vtili et
conferenti ibidem ¶ Iuuenes sunt mi
sericordes eo quod omnes enim arbitrantur
bonos et meliores et sua innocencia
alios mensurant sicud ipsi inno
centes sunt ita credunt alios in
nocentes esse et ideo existimant
eos indigna pati et per quod mi
serentur eis cum misericordia est passio
super indigne pacientem 2o rethorice
¶ Iuuenes sunt amatores risus et

sunt eutrapoli id est bene sencientes
ad ludum quod dicitur enim eutrapoli
quasi sunt moderate et sapienter
ludere ibidem ¶ Senes et profecte etatis
fere ut plurimum habent mores contra
rios iuuenibus ibidem ¶ In senibus et
iuuenibus illa sunt diuisa scilicet tem
perancia et virilitas quod nullus eorum
habet vtrumque scilicet virilitatem et tem
perantiam quia iuuenes sunt viriles
sed non temperati ¶ Senes sunt temperati sed
non viriles 2o rethorice ¶ Iuuenes sunt
viriles et intemperati sed senes sunt temperati
et formidolosi ibidem ¶ Vnde quod bo
tatis (?) et proficui est in iuuenibus et
senibus totum vtile reseruatur in ex
istentibus in statu et ibidem vel sta
tus ¶ Homines existentes in statu me
liores mores habent inter senes
et iuuenes ibidem quod vel statum ¶ Bo
nitas prolis ciuitatis consistit in
iuuentute multa et bona primo rethorice
¶ Iuuenes et magnanimi sunt zela
tiui sed senes et pusillanimes non
2o rethorice ¶ Doctrine faciunt quosdam
iuuenes equales docenti vel do
centibus primo rethorice ¶ Omnium (?) sunt vir
tutes morales ut tot virtutes ha
bebit iuuenis sicud docens vel
sic iuuenes per doctrinas redduntur
equales id est virtuosi vel iusti et
stabiles ita quod equales sunt in proposito
¶ Nemo eligit iuuenes in duces
quia non constat eos prudentes quod iu
uenes in moribus et etate vel iu
uenes in moribus solum et intellectu
per duces directores exercitus vel
populi 3o politicorum ¶ Iuuenes non sunt
prudentes ibidem ¶ Iuuenes magis
molestantur concupiscenciis quam senes ibidem

Iuuentus | Difficile est quod
aliquis a iuuentute ducatur ad v[...]

tutem sm bonas consuetudines
nisi nutriatur sub bonis legibus
x° eth ¶ Difficile e quod ab ex iuue
tute sortiatur rectam manu ductor
ad ipsam virtute nisi nutria² sub
talibus legibus pergens nam tene²
ad bonum ibid proba² x° leg ¶ No
solu indigemus legu informatoe
in iuuetute sed etiam tu aquis ma
pit esse vir ibid ¶ Exercitii inser
aliorbus i iuuetute laboribus
valz ad bonam dispoitom corpis
exercitii inviolentis grauat viij°
pol x° labor ¶ Bonitas plus
consistit in iuuetute melta ¶ bo
tam sm corpus qm sm aiam p°
reth q x° proles ¶ Varia ps
magin est melior residuo vn
perides describit quodam epita
phium vbi dicat iuuetute ex ciui
tate ablatam esse ac si ver tolle
retur ab anno ¶ Iuuetute ex ci
uitate ablatam esse est ac si ver
tolleretur ab anno q sicud ver e
nobilissima pars ani ita iuue
tus est ps nobilissima ciuitat
ibid ¶ Perides dicebat iuue
tutem perire in plio ¶ esse ex
ciuitatem ciuitate idem e ac
si ver extraheretur ab anno q iu
uetus respectu ciuitatis se habz
sicud ver respectu ani 3° rethor
¶ Iucunditas i gaudium e magis
eligend in senectute qm in iuue
tute 3° top ¶ Pruden e magis
eligenda in senectute qm in iu
uentute ibid ¶ Fortitudo in iu
uetute est magis eligenda in
senio qz ibid ¶ Temperancia
in iuuetute e magis eligenda
qz in senio ibidem etc Sequitur

Iuuare (Non iuuare fratrem
et auxiliu subtrahere fratri
in necessitate est iniustus quia ex
hibere extraneo viij° eth
¶ Magis iuuand est amicus ad
recuperand bonos mores qz
ad recuperand pecuniam ix°
eth ¶ Erubescibile e velle iu
uari amicis habundantibus i
a prosperibz 2° reth
Hic nullus e defectus Hic n° 3 defectus

Karacter Ad vitandum la
borem q̄ ponderandi tantum
karacter imprimebatur in numismati
5° pol. Numisma primo inuen
tum fuit sub certo pondere et men
sura. sine impressione karacteris et c.
q. s. q. pro tanta re tantum pon
dus dare ibidem. Karacter positus
est insignum quantitatis ibidem etc.

Karmotes Pusillanimitas
magis oppo. magnanimitati quam
karmotes viij° eth. Vicium pu
sillanimitatis magis accidit quam kar
motes ibidem vo i. pusillanimitas
Vicium pusillanimitatis est deterius
quam karmotes ibidem vo i. pusilla
nimitas etc. Sequitur karmus

Karmus Qui reputat se
dignum magnis et tamen sit indignus
dicitur karmus 2° eth. Non omnis
qui se dignificat maioribus quam est
dignus est karmus q. sunt commenta
tores quia talis habet aliquam digni
tatem karmus nullam 2° quandoque
aliquis se fingere maiorem quam
sit ex calliditate karmus solum ex
superbia 3° quia hoc potest facere
propter gradum dignitatis in quo est ibidem
karmus dicitur qui est superhabun
dat per respectum ad se ipsum in quan
tum maioribus se dignificat quam
est dignus non tamen superhabundat
per respectum ad magnanimum ibidem. Kar
mus et pusillus superhabundant
et deficiunt ibidem. Pusillanimus
peior est karmo ibidem proba. i. pusillanimus. Karmus dicitur qui se
habundat a medio magnanimitatis
2° eth. Karmus non est malus
i. alteri nocivus neque iniustus eo
quod non est malefactor aliis in iu

riam inferens sed tamen est peccans propter
deformitatem actus qui recedit a regu
la racionis ibidem. Nota duas condicio
nes karmi prima quod ipse ignorat su
am propriam condicionem propter insipie
nciam patet hoc ex eo quod conatur ad
agendum vel consequendum aliqua
honorabilia ad quod eius dignitas
se non extendit 2a quod magnificat
se ipsum quibusdam exterioribus
signis scilicet ornando se pulchris
vestibus pomposis incedens ad
manifestandam excellenciam suam
in exterioribus bonis fortune ibidem

Laterexia dicitur esse mala
disposicio corporis scilicet vanitas carnis
v.to eth. etc. Sequitur kola. 20

Kola i. membra locucionis non
debent nec dicuntur nimis longa vel esse
nimis brevis ro est quia si nimis
longa sunt tunc sunt suspensa et
auditores deserunt ea. Si nimis
brevia cito evanescunt 3° reth.
Kola i. membra locucionis non debent
esse nimis brevia quia nimis bre
via faciunt precipitare auditorem
inquantum cum pulsus offenditur
nec nimis longa sed proporcionabilia ibidem

Labor Fortis potest multos la
bores sustinere 3° eth. Fu
gere laboriosa mollicies est 3°
eth. Omnis labor est quodam
triste ibidem. Quando in distribucione
boni communis illi qui sunt equales
in labore rei publice non habent
equalia stipendia vel qui non
equaliter laborantes suscipiunt equa
lia stipendia tunc ex hoc quandoque
pugne et accusaciones incurrunt
v.to eth. Operarii propter timorem
laboris fugiunt operari sibi propria.

ix° eth ¶ Ea cu magno labore
acquiruntur magis diligitur ut patet
in hominibus quercentibus pecuniam
pro labore ibidem ¶ Natura semper vo
lunt superhabundare in bonis vtili
bus et deficere in malis et laboribus
ibidem ¶ Homines magis diligunt ea
que sunt ad labore ut patet de illis
qui pro labore possident diuici
as magis amant eas quam si pos
siderent alieno labore ix° eth
Multas continuitare est valde la
boriosum et difficile ibidem ¶ Propter
labore ab operatione desistamus x° eth
Meliora dicimus studia que ad
serio et labore sunt ipsis ridicu
losis et hijs que cum ludo sunt ideo
probatur quod ludus ¶ Requies est
finis laboris ibidem ¶ Liberis quam
fit a modestas actionibus absque labo
re sit hominibus vacantibus in ocio vij°
pol ¶ Ad bonam dispositionem futuram
generatorum contingendi debent hic
corpora exercitata laboris et non
debent exercitari magno vno la
bore sed multis operibus pertinentibus
ad liberos et ad liberos vij° pol
Natos iam maiores disciplina
ri ad bonum intellectus quod est specula
cio non oportet multum laborare sed pig
ue disponere corpora ad labore
ibidem ¶ Pueri infra septem an
non sunt apti ad disciplinam
et magnos labores racione ne per
magnam violentiam impediuntur
in incremento vij° pol ¶ Operaci
ciones exteriores accidit cum la
bore et fatigacione viij° pol ¶ Re
missio motus laboriosi propter de
lectacionem conuenientem est quedam re
quies sicut dicitur ibidem ¶ Exerci

in fatiliorbus in iuuentute laboribus
valet ad bonam dispositionem corporis
exercitari in violentis grauat tamen
signum est si ponamus quod aliquis vic
primus recte exercitatus inuenit at
alios duos violenter exercitatos
in iuuentute in ludis magnibus
probatur robur hominis contingit istud
leviter exercitatum devincere illos
duos uel tres viij° pol ¶ Labor
intellectus impedit operacionem cor
poris ibidem ¶ Labor est quid triste
ibidem ¶ Omnibus armonijs musi
cis vtendum est ad remissionem
laboris et addiscendum racionem recte
ibidem ¶ Ad audiendum eorum qui mali
labore uel corpore uel anima magna
passione vtendum est armonijs pre
cias et rapitnis viij° pol ¶ Pro
uerbialiter dicitur sufferre diuturnum
laborem pro aliquo et non habere
illud est valde turpe primo reth
Prouerbialiter dicitur quod delectabile
est saluatum remissis laborum et
post angustias delectatur vir memo
rans qui multa passus fuerit
et multa gesserit ibidem ro vi delec
tabile ¶ Erubescibile est non suf
ferre labores quos sustinent se
nes aut delicati aut in dignitate
2° reth ¶ Non sufferre labo
res quos sustinent senes aut de
licati aut in dignitate est signum mol
licei ibidem ¶ Deus dat pro vir
tute et non penam et labore facit
sibi in memoriam primo reth ¶ Est quies
determinatio laboris et ocij ibidem
Quies vero est finis omnium laborum
motorum primo reth ¶ Sanitas propter
se est eligenda labor propter sa
nitatem 3° top et Requies

Laboro | Princeps non labo
rat sibi ipsi et propter suam utilitatem
sed alteri et propter utilitatem aliorum
v° ethicorum ¶ Princeps laborat pro re
publica ibidem ¶ Semper autem vigi
lans laborat quia in aliqua operacione
est vij° ethicorum ¶ Non potentes conti
nue laborare requie indigent x°
ethicorum ¶ Pollicitatus magis laborat
quam corpus in superbitate corporis et
etiam quecumque talia corpori nociva
quam speculativus ibidem ¶ Agricola
bis delectabilius est laborare
quam predicari et philozophari vj°
politicorum ¶ Laborans indiget requie
viij° politicorum etc. Sequitur lac lac
Lac | Animalia bruta et ferentes
post partum fetus suos nutriunt cum
lacte vij° politicorum ¶ Lactis natura habun
dans est alimentum et familiare
corporibus humanis ibidem ¶ Pueri
in prima etate usque ad tercium annum
sunt nutriendi cum lacte ibidem
Lascivia | In civitate dicit
esse aliquam correxeteres cives las
cive viventes et bona sua male
exponentes v° politicorum ¶ Ludi et lasci
vie sigillatim sunt observanda
ut non qualitercumque fiat sed pone
de sunt in civitate partes oppo
site scilicet virtuosi et multitudine ecce
in civitatibus vel medii ut si
una pars vellet in insolenciam alia
reprimeret ibidem etc. Sequitur
Lateo latenter | Odire vel
amare est proprium timidi x° ethicorum ¶
Latere est proprium timidi ibidem ¶ Be
nivolencia potest esse latens circa
cia x° ethicorum ¶ Quamvis quis non elige
retur si deberet latere non esset
tamen bonum sicud id quod quis eligeret
latens sicut melius est bene pati
quam benefacere si benefacere esset latens
x° ethicorum ¶ Sepe homines eligunt magis
bene pati et bona suscipere si nullus
sciat quam benefacere si debeat latere
ibidem ¶ Ea que circa nos et non per
impendium non latent nos sed sunt
magis inventa etc. illa 2° ethicorum ¶ Ma
nifesta bona sunt meliora quam oc
culta et que latent primo rethoricorum vel bonum
Latitativus | Illi penas non
exsolvunt qui sunt latitativi 1° rethoricorum
Sicud sunt illi qui sunt contrarii
impositis id est qui habent contrarias
condiciones rebus in iniustis que eis
imponuntur vel pena ¶ Aliqui fa
cientes in iniustificationem sunt latita
tivi in lapsu primo quia habent
contrarias condiciones rebus in iniustis
etc. vel in iniustificacione etc. Sequitur
Latro | Aleator et mortuorum
spoliatores et latrones sunt illi
berales et turpes lucratores x°
ethicorum ¶ Sicut in proverbio coetaneus coe
taneum delectat et semper similis simile
novit et congaudet ei et latro novit
latronem et fera aquam est ut fere primo
rethoricorum ¶ Latro dicitur quia potest latenter
furari alienas res secundum appetitum
9° topicorum ¶ Non enim qui clam sumit
sed qui vult sumere latro est vj° topicorum
Laudabile | laudatur aliquid propter
duo primo quia in se habet qualitatem
bonam 2° quia illa qualitas or
dinatur in aliquid melius sed in operacionem
procedentem ab illa qualitate 1° ethicorum
Duo sunt de racione laudabilis primo
quod in se habet qualitatem bonam etc.
ut supra ibidem ¶ De racione laudabilis
est quod in se habet qualitatem bonam
probatur quia laudamus homines iustum
virilem id est bonum secundum virtutem ¶ Racio
nichil est laudabile absolute

sz sm relacom ad aliquid proba²
sicut tunc eadem in omnibus esset lau
dabile felicitas pz de lauda. bz. qz
substancijs et dijs impendunt² quia
terribiles videntur tales laudes
si laudentur relati ad nos ibidem
Deus et per se bonum est melius
laudabili q ibidem ¶ Medium in o
bus est laudabile ijo ethi ¶ Medij
habitus in omnibus est laudabi
lis ibidem ¶ Circa mediocres ho
nores medium est laudabile et ext²
ma vituperabilia q° ethi ¶ Medij
habitus sm quez irascit² in quibus
oportz et quibus vz etc ¶ laudabil
est superhabundan et defectus
vituperabilis ibidem ¶ Medius ha
bitus cc dicta et facta homi e
laudabilis ibidem proba² v° me
dius ¶ Verax e laudabil iacta
tor et non vituperabilis q° ethi
Veritas est laudabilis iactan
et yronia vituperabilis ibidem p²
v° vituperabilis ¶ Verum est bo^m
et laudabile q° ethi ¶ Veridicus
est laudabilis ibidem ¶ Si intencio
est bona ad aliquez sine consequen
dum tunc industria ad eius conse
cucioz dirigens e laudabil si
prauam dicit² astucia vj° ethi
Continencia et perseuerancia vide²
esse de numero studiosorum et laudabi
lium habituum vij° ethi ¶ Delecta
ciones que sunt res per se delecta
bilium que sunt eligibilia sm sui
natz de suo genere sunt bonorum
et laudabilium vij° ethi q v° bo^m
Qui se amat sm virtute est
laudabilis p² qz omnes laudant
eos qui student circa bonas actos
ix° ethi ¶ Digna beatitudo et q tunc
ad virtute ordinan² ut bo opa.

et passiones honeste sunt lau
dabilia primo rethorice ¶ Illa sunt
laudabilia in quibus sunt p
mia et honor uel ex quibz talia
consurgunt rō qz in talibz habz
esse honestas primo rethorice Et
verecundie sunt de genere bonorum
et sunt quid laudabile rō eorum
est qz per verecundiaz vitamus
malum ibidem ¶ Contraria eorum in
quibz homines verecundan² sunt ho
nesta et laudabilia rō qz de bo
no non est verecundia ibidem ¶ De quibus
bus agonizant homines non timen
tes sunt laudabilia rō quia
homines solum patiuntur et agoni
zant pro illis que sunt de nu°
bonorum que sunt ad gloriaz et
honore et ad laudem ibidem
¶ Pro quibus homines agonizat
intrepide illa sunt honesta
et laudabilia rō quia homines
solum patiuntur et agonizant
etc ibidem ¶ Victoria et honor
sunt de genere honestorum et
laudabilium rō quia talia in
sinuat excellenciaz virtutis ibidem
Opera propria sunt laudabilia p²
laus est primo eluadans mag
nitudinez virtutis sz ex magnitu
dine actionum insinua² magnitu
do virtutis primo ethi ¶ Soli
tudo et primicias et paucitas
et maxima activitas omnia sunt
de numero honestorum et laudabilium
q ut qz aliquis hoc fecit solus
aut primus sunt qui fecit aut cum
paucis fecit aut cum multis fecit
sz cum ipse maxime fecit ibidem
In lacedemonia coma ferre
est honestum et multum laudabile
quia ibi erat signu^m libertatis

Unde non est facere commatum facere
aliquod opus vile vel opus merce
narium nec est facere homini com
matum operari aliquam artem pau
ausam quia libere non est vivere
ad alium ideo viles artes talibus
non competunt primo rethorice ¶ Omne
laudabile est bonum probatur quia
nullus laudat nisi bonum · honestum
est cuius eligere eligibile propter se
atque laudabile ibidem ¶ Illa sunt
laudabilia in quibus sunt premia
et honor vel ex quibus talia con
sequuntur eo quia in talibus habet esse
honestas ibidem ¶ In quibus acquiritur
honor sunt magis laudabilia quam
in quibus pecunia eo ex textu quia ho
nor est maior virtutum ¶ Alexander
dicebat laudabile et bonum est mo
ri haut non agere dignum mor
te 3° rethorice ¶ Verisimile est homines
sic nutritos esse laudabiles et com
mendabiles ibidem ¶ Honoracores
similes brutorum aliud est laudabi
lis operatio ex qua est perfectionalis
primo ypo ¶ Commixtio carnalis
humana est operatio magis lauda
bilis quam brutalis ibidem eo ex
commixtio ¶ Amicitia per se est
de numero honorabilium et laudabi
lium 3° top ¶ Divitie non sunt
per se de numero honorabilium et lau
dabilium ibidem ac Sequitur laudab
Laudabiliter · Mansuetus
per mansuetudinem laudabiliter
disponitur 9° ethicorum ¶ Idem nego
cium possumus proferre laudabi
liter et vituperabiliter 3° rethorice
etiam requirere idem ac Sequitur
Laudabilior · ut fortitu
do est laudabilior temperantia 9°
ethicorum ¶ Cuius enim aliquis magis

et subtilius veritatem intelligit
tanto laudabilius operatur secundum
Eu vij° ethicorum ex veritas ¶ lauda
biliora sunt meliora · 1° rethorice ¶ In qui
bus acquiritur honor sunt magis
laudabilia quam in quibus pecunia
eo ex textu · honor est maior bonorum
primo rethorice ¶ Unicuique eligibilium
agit quis non secundum gratiam sunt magis
laudabilia quam que agit gratia secundum
eo ex textu quia in talibus est magis
honor ibidem ¶ Prima bona simpliciter
que quis fecit propria negligens
proprium commodum sunt magis lauda
bilia quam alia eo ex textu quia in
talibus habet esse magis honor
ibidem ¶ Prima naturaliter et secundum se bona
sunt laudabiliora aliis eo ex textu
quia in omni genere quod est secundum se
tale est magis tale ibidem ¶ Unde
magis in sunt mortuo quam vivent
et secundum que mortuos laudamus sunt
laudabiliora eo ex textu non enim
laudamus mortuos secundum bona ista
vel ista quia mortuum secundum vitam
politicam non remanet nisi in memo
ria hominum ideo talia bona non
sunt eis competere sed laudamus
mortuos secundum bona simpliciter primo
rethorice ¶ Unicuique opera sunt gratia
aliorum sunt magis laudabilia eo
quia talia sunt magis grata secundum ibidem
Bone actiones que fiunt circa alios
et extraneos sunt magis laudabi
les quam que fiunt circa seipsos ibidem
Contraria verecundantibus et malis
sunt magis laudabilia eo ex textu
quia facere turpia verecundantur
homines igitur de contrario eius erit
laus ibidem ¶ Opera et virtutes magis
studiosorum natura et meliorum naturaliter
sunt laudabiliores et magis honeste

sic opa viroꝝ sunt meliora muli
eru tn̄ viri sunt meliores mulier
ibus ibidem ¶ Res que sunt femine
alijs sunt magis laudabiles qꝫ
que sunt feminini sibi · i ideo iusti
et iusticia sunt honorabiliores
i laudabiliores quam eorum contrarie idem
Virtutes feminine alijs sunt lau
dabiliores quam quibus feminimur
apud nos i ideo iusticia et iusticia sunt
laudabiliores alijs ibidem ¶ Punire
hostes e magis laudabile qꝫ recon
ciliari · q qꝫ quibus dꝫ facere vindictaꝫ
de inimicis et non dꝫ fine ꝙ re
conciliatur ro quia retribuere vin
dictaꝫ hostibꝫ est iustum igitur lau
dabile ibidem ¶ Viriliter se habere
et non vinci e magis laudabile
quia victoria i honor sunt de ge
nere laudabilium etiam quia sunt
infructuosa igitur insinuat excel
lenciaꝫ virtutis ibidem ¶ Bona
incorrupta et que assequitur non
viventes sunt laudabiliora idem
Bona superflua sunt laudabiliora
quam alia · q ut bona propter nichil re
vite ibidem ¶ Possessa infructuo
sa sunt laudabiliora eorum oppo
sitis ro ex eo quia talia liberi
ora sunt etc quia magis sunt
digna admiracione ibidem ¶ Vnc
tuque sunt signa eorum que apud
singulos laudantur sunt lauda
biliora ut in lacedemonia comam
ferre est honestum et in lacedemonia lauda
bile quia apud eos coma erat
signum libertatis ibidem ¶ Illud
quod aptamus non habere reddit
laudabilius quam alias primo rethorice
laudabiliora sunt meliora idem
Vnicuique eligibilius agit quibus
non sunt grata sunt magis laudabilia

quam que agit quibus grata sunt racio
ex terra grata ut supra etc

Laudator Debꝫ considerare
eos quos laudat primo rethorice
Oportet laudatorem hoc obla
ondere honestum ibidem ¶ lauda
tor dꝫ respicere progenitores
i fortunas quia honestum i bonum
videtur possedisse honorem
in suis progenitoribꝫ i antece
soribus ibidem ¶ laudator debꝫ
respicere electoꝫ laudandi · q si
quibus aliquem vult laudare temptan
dum est ondere ipsum esse agente
secundum electoꝫ ibidem ¶ laudator que
sunt casum et a fortuna dꝫ lau
dare quod essent facta ex electione
scilicet si ferantur multa talia i simi
lia videbitur esse signum virtutis
vel electionis ibidem ¶ laudator
debꝫ respicere utrum laudandus
fecit aliquid magnum sepe i non
a fortuna ro quia hoc videtur
esse propter se ipsum vel propter electoꝫ
et propter virtutem ibidem etc

Laudo Laudus Nos lau
damus hominem iustum et virilem
et bonum secundum virtutem primo ethicorum
Virtutem laudamus in ordine ad
ad aliud scilicet propter opera i actus idem
laudamus iustorem i fortem
et aliorum vnumquemque inquantum habꝫ
quendam bonum habitum corporis per
quod natus est bene qualificari
i bene disponi primo ethicorum ¶ Deus
non potest laudari · pꝫ laus sit per
relatoꝫ ad aliquid melius sed
deus non hꝫ relatoꝫ ad aliquid idem
Si laudantur dij relati ad nos
erit derisio ibidem ¶ Nullus lau
dat felicitatem sicud hominem iustum
q tamen non sit ad aliud referibile

ibidem ¶ Tam incontinentem quam in-
continentem laudamus illam partem
anime que est habens rationem quia taliter
semper deprecatur ad optima 1°
ethicorum ¶ Tam secundum habitus intellec-
tuales quam morales aliquis lau-
datur ibidem ¶ Secundum passiones neque
laudamur nec vituperamur 2° ethicorum
Propter ea que insunt nobis a natura
non laudamur nec vituperamur
ibidem quere in natura ¶ Ex potentiis natu-
ralibus neque laudamur neque vitupera-
mur 2° ethicorum quere in naturale ¶ Secundum
virtutem laudamur secundum maliciam
vituperamur 2° ethicorum ¶ Nullus lau-
datur nec vituperatur ex hoc quod ab-
solute timet vel irascitur sed solum
ideo laudatur quia aliquis irascitur
secundum rectam rationem et vituperatur quia
hoc facit preter rationem ibidem ¶ In om-
nibus medium laudatur et deviatur
a recto se habet 2° ethicorum ¶ Nunquam
illos qui deficiunt in irascendo
laudamus ibidem ¶ Nunquam eos qui
aggravant iniurias eis illatas
irascendo laudamus dicendo eos
esse viriles ibidem ¶ Nunquam lau-
datur etiam deficiens qui excedens
a medio ibidem ¶ In operationibus
mixtis ex voluntario et involuntario
quandoque aliquis laudantur et quandoque
vituperantur 3° ethicorum quere in operatio
Electio laudatur in eo quod est eius
in oportet vel quod recte aliquis infert
ordinat ibidem ¶ Opinio laudatur
in eo in quantum est vera ibidem quere in
opinio ¶ Electio laudatur in quantum
est recta ibidem ¶ Fortis plus lau-
datur circa terribilia et tristia quam
circa ausibilia 2° ethicorum ¶ Liberalis
non laudatur circa bellica nec
propter abstinentiam a delectationibus

neque propter iuste operari sed circa
assumptionem pecuniarum ibidem ¶ Libera-
lis magis laudatur in datione pecuniarum
quam in acceptione ibidem ¶ Contra
homines qui dant dicuntur liberales et
laudantur de liberalitate qui accipiunt
non ibidem ¶ Homines qui accipiunt vel qui
non male accipiunt non multum lau-
dantur quere laude que redditur in li-
beralitate sed bene in iustitiam sed
in quantum bene vel non male accipi-
ens nulli est iniuriosus ibidem 2°
Inter omnes virtuosos liberales
maxime laudantur ibidem ¶ Magnanimus
maxime laudatur circa honores et
inhonorationes 4° ethicorum quere in mag-
nanimus ¶ Magnanimi non est cura
neque ut ipse laudetur neque ut alii
vituperentur ibidem ¶ Magnanimus
non est aliorum laudativus ibidem
Communiter magis amat honorem quam
multi et volgares illud laudamus
ibidem quere in honor ¶ Communiter irascitur
in quibus rebus oportet et in quibus per-
sonis et que in irascendo se habet ut
oportet et quando oportet et quanto tempore ille lau-
datur 4° ethicorum ¶ Mansuetudo lau-
datur ibidem quere in mansuetudo ¶ Ali-
quando illos qui in ira deficiunt lau-
damus et mites dicimus et impatiens
excedentes similiter laudamus ibidem quere
in ira ¶ Iuvenes verecundos lau-
damus senes vero verecundos nullus lau-
dabit 4° ethicorum ¶ Epiikes est lau-
dandus v° ethicorum ¶ Circa pruden-
ciam minus laudatur qui nolens peccat
quam qui volens vi° ethicorum ¶ Circa v-
irtutes morales magis laudatur qui
volens peccat quam qui volens ibidem
Philantropos laudamus id est homines
amatores viii° ethicorum ¶ Nos lauda-

philophalos i amatores amor
ibid ¶ Qui amat se sm bona ho
nesta sunt laudandi ix° ethi io r
amo ¶ Omnes recipiunt et laudant
eos qui student circa bonas actiones
ibid ¶ Adulator iuste vituperatur
et amicus recte laudatur x° ethi
Prerogativa prenominata laudatur p°
pol ¶ Ille laudatur qui potest bene
principari et bene subici 3° pol ¶ Lace
demones laudantur de hoc quod faciunt
tutum et disciplinam gnem depneis
quos scolas viij° pol ¶ Nullus lau
dat non bonum j° rethi ¶ Illud e
bonum quod preciam et inimici laudant
quod est quia inimici semper odiunt
adversarios et preciam diligunt prima
ibid ¶ Illud est bonum quia qui ma
le passi sunt laudant i male
disposita sm intellectum et insani
laudant ro quia si tales consentiunt
id bonum esse hoc e propter evidenciam
sed quod illud est manifeste bonum primum
probatur per simile sicud illi sunt
preciam quos amici vituperant et bonum
quos inimici laudant ita illud
est bonum quod insani vel preciam lau
dant ibid ¶ Illi sunt preciam quos
amici vituperant et illi sunt boni
quos inimici laudant ibid ¶ Sicud
illi sunt preciam quos amici vitupe
rant et boni quos inimici laudant
ita illud est bonum quod insani vel
preciam laudant ibid ¶ Illud e bonum
quod aliquis prudentum aut bonorum
virorum aut mulierum preiudicaverunt
i pro aliis iudicaverunt laudando ipsum
ut dicamus ulixem bonum quem lauda
vit pallas et helenam quam laudavit
theseus et achillem quem laudavit
homerus ibid ¶ Poeta volens

se laudare dicebat preminentem
docibilis sum primo rethi ¶ Acci
dit sepe laudare cum studio et
sine studio non solum homines a
deum aut intelligencias et irrationalia
sed inanimata et unumquodque aliorum aliud
ibid ¶ Ad habendum faciliter
ad laudandum et ad vituperandum
sumenda sunt proxima laudabi
libus tamquam laudabilia et proxima
qua vituperabilibus tamquam vitupe
rabilia ut hominem frigidum et
timidum debemus laudare ut
castum et prudentem et insidiatorem
qui non palam insidiatur alteri
et insensatum qui timet in iniuriam
debemus vocare dulcem et qui
dolenda non sentit appellamus
mansuetum primo rethi ¶ Omne
propinquum laudando est laudandum
et omne propinquum vituperando est
vituperandum ibid ¶ Unumquodque
de assequentibus semper debemus
laudare sm optimum ut iracundum
vel maniacum debemus vocare
simplicem et elatum et superbum vo
tamus dicentes i magnanimum
et reverendum quod quia ista videtur
assequi simplicitatem homines enim
simplices celare nesciunt iram
suam eciam simplicitatem assequitur
quidam modus fatuitatis quia
non per cautelas incedunt
Eos qui sunt in excessibus debemus
laudare tamquam existentes in virtu
tibus ut audacem debemus dicere
fortem et prodigum liberalem ro quia
multis videtur quod existentes in
extremis sunt in medio ibidem
Excedentes in virtutibus sunt lau
dandi ut elargitivi vel liberra
les quia homines bene facere est

excessus virtutis primo rethor
Elargitivi indeuter tam cum eis
qui aitas sunt laudandi ro quia
omnes benefacere pariunt excessum
virtutis ibidem ¶ Eciam socratem non
est difficile atthenienses inter
atthenienses laudari referendo
hoc ad melius et ad honestatem
ut si aliquis est fortunatus ut
potens vel dives debemus eum lau
dare quod sit moderatus quod est pter
quiescens cum raro continitas mo
destia diuicias ¶ Similiter sic si in
fortunatus debemus dicere quod sit
magnanimus et quod sit maior et meli
or in factus et malijs bonis opi
bus insuper oppositor excellit prius sic
socrates dixit quod in bello olympio
erat vir depictus habens facie
quanam antiquam et in ambabus
humeris pistem quod pter quiescens
et quod homo in manu unus vires quod
habet maximum portat pondus et
maximum pistem ¶ Similiter symonides
dixit de quadam muliere quod cum
existens tyrannissa i. dominatrix
patris et viri et fratris quod est in
quiescens ibidem ¶ Circa adiacen
tibus virtuti quibus potest laudari
ut ex ingenuitate scilicet quod homo
sit bene natus et et disciplinae quod
alias sit sub bona disciplina
et bonis magistris subiectus ibidem
¶ Que sunt circa adiacentia vir
tuti sunt sumenda ad fidem fa
ciendam de aliquo laudando ut
ingenuitas quod homo sit bene natus
et disciplina scilicet quod aliquis sit sub
bona disciplina positus et magistris
bonis subiectus ro quia verisimile
est ex bonis progenitoribus bonum

filium generari et nutritum sub bonis
magistris esse bonum primo reth ci
¶ Ingenuitas et disciplina faciunt ad
fidem faciendam de aliquo lauda
do ro quia verisimile est et ut supra id
¶ Eum volentem laudare ad duo debet
respicere primo ad hystoriam quam pre
supponit esse veram 2o ad lauda
bile quod est laudandum quod est t si vel
lem laudare sanctam katherinam tunc
presupponere hystoriam sancte kathe rine
ibidem ¶ Si decencia et honesta p
aliquem inventa sunt per hoc
possimus eum laudare ibidem // lau
dandum debemus conferre ad homines glo
riosos et famosos quia videtur esse
valde honestum et augmentatiuum lau
dis si aliquis sit melior studiosis
ibidem ¶ Oportet comparare laudandum
ad gloriosos vel ad multos quod ad
gloriosos in quibus est excellencia
intensive vel ad multos in quibus
est excellencia extensive ibidem ¶ Omnes
exclamantes sive existencia lau
dant vel vituperant primo reth
laudantibus et vituperantibus finis
est pulcrum et turpe quod ut lauda
do ondit negocium aliquod esse pul
crum ¶ Vituperando turpe et alia
referunt ipsi laudatores et vitupera
tores ad pulcrum ad turpe ibidem
Homines diligunt laudantes bona
que in existunt in eis 2o reth ex
diligo ¶ Erubescibile est laudare
vel delaudare ut videatur petere
primo si tales pacia repulsam
et nichil magis faciunt ibidem quod r
erubescibile ¶ Laudare presentem
est signum adulacionis ibidem
¶ Ad adulatorem pertinet bona alicuius
semper laudare ¶ Preciana a

delinire .i. polire et excusare et
super dolere cum dolente sunt sig
na adulatoris ibidem. ¶ Omnis lau
dant alios ex bonis existentibus in
eis aut putatis existere 2o rethorice
¶ Inconveniens est quod aliquis exaltat
et laudat homines quando dum vivunt
et postquam mortui sunt derelinquere
et vituperare eos 2o rethorice ¶ Assentula
tores laudant aliquem propter se et
propter sua dampna vel predacionem
ibidem ergo ... assentulator ¶ Socrates
in suo poesi dixit non est diffici
le laudare athenienses inter athe
nienses sed inter lacedemonenses quia
hic laudando vituperant eos ibidem
¶ Firmaneos debemus laudare parum et
vituperare fortiter ibidem ¶ Per tales
locos sed aliquem parum laudare
et vituperare in illud ¶ Multi conantur
bonis viris nocere in(?)ponentes bona
malo et laudes vituperio ibidem ¶ Lau
damus aliquem propter opera eius ibidem
¶ Si volumus laudare aliquem debemus
hoc facere per opera eius ut debemus
ondere acciones eius fuisse virtuosas
ibidem ¶ Laudamus et commendamus eos qui
fecerunt opera exteriora quia opera exteri
ora sunt signa alicuius interioris ac
cionis virtuose ibidem ¶ Laudamus eos
eciam qui non egit opera exteriora si
cut credimus eum esse talem quod ele
gerit bene operari et si occurrisset
ei facultas fuisset bonum operatum ibidem
¶ Ad laudandum aliquem debemus
sepe et cogitare talem fuisse mag
num et bonum non fortuitu sed propter
se ipsum operatum esse opera bona 2o
rethorice ¶ Que sunt ex electione sunt
efficacia ad laudandum et per ea
erit augmentacio exclamative

negocii ibidem ¶ Per facta communi
ter alios laudare et recommendare
ut si laudamus aliquem de forti
tudine dicere debemus quod personam
illam quam laudare intendimus
filium suo fortitudinem habere ut
debemus dicere quod fuit alter achil
les ut quod fecit hector et hoc aut quod
fuit talis et illo petiit consocia
tes qui semper induat aliquem
alium per iniciata commendat per
sonam quam commendare intendit
et ideo dicebat gorgias quod sibi
non deficiebat oracio quando volebat
aliquem recommendare quia recita
bat facta aliorum et per illa re
commendabat personam quam vole
bat et ideo dicebat quod cum lauda
bat achillem idem erat ac si
laudaret peleum quia per laudem
achillis commendabat peleum 2o
rethorice ¶ Nota de ysocrate quod semper
induat aliquem alium per ini
ciata commendabat personam quam
commendare intendit ibidem
¶ Nota gorgias dixit quod sibi non
deficiebat oracio quando volebat ali
quem recommendare quia recitabat
facta aliorum et per illa recommen
dabat personam quam volebat ibidem

Laus · laudatam et laudatum

Laudes semper sunt in relacione
ad aliquid melius primo ethicorum
¶ Terribiles videntur esse laudes
deorum et substanciarum separatarum si lauda
tur relati ad nos .i. si referuntur
ad id quod in hominibus laudatur quia quod
laus fit propter provocacionem in me
liore operacionem ¶ Sed in eo quia
multum detrahetur dignitati eorum
quia per hoc daretur intelligi quod a ...

quando essent in habitu et non secundum imperfecte actu ibidem ¶ Rebus optimis non debetur laus sed aliquid melius laude scilicet honor ibidem
Optimorum non est laus probatur primo signo ideo deos beatificamus et felicitamus et beatos dicimus divinissimos virorum. 2a quia eudoxius existimavit voluptatem existere dominum bonorum que determinantur in non laudari quia melius est laudabilibus. 3a quia operationes bonorum secundum quamcumque consuetudinem ab habitu virtute in existente laudantur tunc laus sit virtutum id est laus est ipsius virtutis quia licet principaliter sit operum et ex consequente habituum secundum aliquem ibidem
Laus est operum quia principaliter ibidem ¶ Tam in actibus virtutum corporalium scilicet cursare pugilatore quam virtutum animalium scilicet iustitia castitate laus principaliter est operum ibidem ¶ Rectitudo et laus ambo pertinent ad virtutem 2o ethicorum
Operanti bonum voluntarie debetur laus et operanti malum involuntarie debetur vituperium quia laus si aliquid operatur secundum virtutem vituperium si non operatur secundum virtutem 3o ethicorum ¶ In voluntariis passionibus et operationibus sunt laudes et vituperia ibidem ¶ Operanti bonum vel malum non voluntarie nec debetur vituperium nec laus sed venia et misericordia ibidem ¶ Operationibus factis propter metum quandoque debetur laus quandoque vituperium ibidem
In aliquibus operationibus fiendis propter metum non impenditur laus sed solum conceditur venia et misericordia ibidem quia ex metu ¶ Virtus civilis

tes qui se cogi permittunt ne operentur turpia propter turpia quod sustinuerunt sunt laudes et vituperia quia qui perseverat in sustinendo tristicia ne operentur turpia laudantur et qui non vituperantur vel si fuerint tristes pro modico bono vituperantur si pro magno ibidem ¶ Laus et gratiarum actio debetur danti et non accipienti 4o ethicorum
Laus et gratiarum actio magis convenit danti quam accipienti ¶ Laus maior est in dando quam in accipiendo ibidem
Ex actionibus recipitur laus primo rethoricorum ¶ Laus est sermo elucidans magnitudinem virtutis ibidem
Laus et commendatio est operum quia pertinet loquendo ibidem ¶ Laus differt a commendatione quia laus est sermo elucidans magnitudine virtutis commendatio non ibidem ¶ Laus et consilium conveniunt patet eedem res laudantur et de eisdem sit consilium quibus dumsmodo quia que in consolendo supponuntur in laudibus oportet transponi quia in consiliis supponimus bonum et conferens et arguimus opera ut quod bonum est esse virtuosus consulimus quod bene operemur in laude aut econverso supponimus bonitatem ideo laudamus quod ponitur tamquam bonum primo rethoricorum ¶ Laudativum negotium et contentionem ad deliberativum quibus dumsmodo ibidem quia ut immediate supra ¶ Laus et consilium differunt patet aliud est finis in laude aliud in consilio quia in consiliis supponimus etc. ut supra ibidem
Ex necessitate artis locutio disposita in consilio et laude ut quod per consilium supponas bonum et laudabile

pter que erit prohibens opa
que abducunt ab illo bono ꝛ non
prohibens que inducunt tu ſppoa
locutio ꝛ erit laudatiua ꝛ ſuppoa
ꝙ qnibs fecerit opa non prohi
benda et non fecerit prohiben
da tunc argum bonitas ꝛ laus id
Ad agend laudem debem ꝯſ
piare ad vij pmo ſi laudando
id pter qd laudatur fecit ſolus
aut pmꝰ aut ſolus cu paucis a
tu inlas ſocijs ꝛ inter illos pre
marie ad illud fecit 2o debeꝰ
reſpice ad tpus ꝛ ad horaꝫ ꝙ
aliqd non e valde laudandu
ſimple qd per ꝯpatoꝫ ad dinſa
tempa ꝛ ad diuerſas horas eſt
valde laudand 3o laudator
dꝫ ꝯſiderare vtrū laudandū
fecit magnū ſepe ꝛ non aſortua
to qma hoc videtur ee ppt ſe
ipm ul pter electionē ꝛ pter
vtute 4o ſi derca ꝛ honeſta
per aliquē inuētū ſunt p hoc
poſſumꝰ eū laudare 5o ad agen
du laudeꝫ valꝫ adiure pro ꝯquo
ꝙ pmo pro eo facta e ꝯmēdacō
aliqua ſic ypolitus ꝛ hꝫmodius
ꝛ ariſtogeton marie laudant
qma tales in foro ꝛ in publico
pter ꝯmendatoꝫ pmo fuerūt
adducti ad ſtatuaꝫ 6o debemꝰ
nos referre ad aliud ſꝫ ꝯpando
illud qm debꝫ laudari ad alios
ut qr alij etiaꝫ fecerūt ꝙ qma
vnū opus etiaꝫ ſi modicū ſit
videtur valde laudabile qn do
mla in iſto ſupantur ꝙ facie
bat ſocrates pter ꝯſuetudīe
ꝛ in ꝯſuetudīe loquendi qma
ꝯperans eos ꝯſuetudīe in ſte

loqui ad multos qm ſic nō ꝯ
ſueuerunt laudabat eos in lau
7o lau dꝫ debemꝰ ꝯferre ad
hōies glorioſos ꝛ famoſos qr
videtur eſſe valde honeſtū et
augmentatiuū laudis ſi aliqs
ſit melior ſtudioſ pmo rethꝫ
Videtur eſſe honeſtū ꝛ augme
tatiū laudis ſi aliquis ſit me
lior ſtudioſ ibid ¶ Augmeta
cō rōnabiliter cadit in laudes
i pꝫ ad laudes eo qma augme
tatiō eſt in excellen ad augme
tare e excellere ꝛ excellencia
eſt bonoꝝ qnibus detur laus
ibid ¶ Exclamates accipiunt
accōnes ꝯfeſſas i manifeſtas
ꝛ ex hoc concludunt magnitudi
nes laudis ꝙ qma ſupponunt
magnitudineꝫ ꝛ pulchritudineꝫ
opis dicendo illas accōnes
confeſſas eſſe magnas ꝛ ex
hoc concludunt magnitudines
laudis ibid ¶ laus querẽdo ſit
per id ꝙ aliam querit per ſe
qm per aliud ideo poeta vo
lens ſe laudare dicebat per
memetipm docilis ſū pmo
rethꝫ ¶ Hoīes ſolū patiuntur
ꝛ agonizant pro illis que ſūt
de inūd bonoꝝ que ſunt ad
glaꝫ honoreꝫ ꝛ laudeꝫ ibideꝫ
In negocio laudatio ſemp ad
ſupponend e ꝙ ut opa ꝛ ei
ut qma ille talia opatū eſt
ꝛ argūmꝰ bonitate igr laudaꝰ
ipm tanqm bonū ibid ¶ Ex ꝑ
illa que habent ſe ſm exceſſū
virtutis ꝛ malicie hoīes merē
tur obprobria laudes ꝛ inho
noracōnes hōres ꝛ dona id

Zelabiles sunt quorum laudes et co
mendaciones dicuntur aut a poetis vel
a scriptoribus 2o rethorice ¶ Per adiectiua
augmentatur laus et vituperium ibidem
extremum vide adiectiuum ¶ Multi in suis lau
dibus non indigent narracione
2o rethorice extremum vide narracio // laus
est sermo elucidans magnitudinem
virtutis 2o rethorice ¶ Commendacio
et laus est ipsorum operum id est pro opera
ibidem ¶ Actiones virtuose arguunt
laudem et commendacionem ibidem // Cir
cumstancie virtutibus et actionibus
virtuosis si non directe arguunt lau
dem persuadent tamen eam ut ad
persuasionem laudis facit ¶ No
bilitas et erudicio probabile enim
est nobiles esse bonos quia verisimile
est ex bonis esse exortos sicud veri
simile est hominem sic nutritum esse
laudabilem et commendandum ibidem
¶ Nobilitas et erudicio persuadent
laudem quia verisimile est ex bonis
bonos esse exortos et verisimiliter
hominem sic nutritum esse laudabilem
ibidem ¶ Opera arguunt laudem
ibidem ¶ Laus et consilium habent quandam
communem speciem ibidem vide consilium //
Prohemium in negocio exclama
tiuo dicitur inicium a laude vel vituperio
3o rethorice et cetera. Sequitur legale

Legale ¶ Iustum dicitur lega
le et equale vto ethicorum ¶ Omnia lega
lia sunt aliqualiter iusta probatur
omnis legalis est iustus igitur ibidem
legalia sunt que sunt statuta
et determinata per legis positiuam ibidem
Vnumquodque per legem statutorum est
iustum legale ibidem ¶ Extremum vnum
quemadmodum iusta legalia dicimus
ea que sunt conseruatiua et factiua
felicitatis et eorum que quocumque mo
ad felicitatem ordinantur sine essencia
liter ut virtutes tam corporales quam
animales sine commentatorem sine in
strumentaliter ut bona exteriora ibidem
¶ Iusticia legalis sola inter alias
virtutes est quedam virtus perfecta
ibidem quere vide iusticia ¶ Iusticia lega
lis est quedam virtus perfecta non
simpliciter sed in comparacione ad alterum ibidem
¶ Iustum dicitur legale et equale vo ethicorum
Ostendere multa legalium id est per legem
determinata sunt precepta per iusticiam
legalem ibidem ¶ Legalia sunt quecumque
quod homines pro lege ponunt in singu
laribus negotijs et priuilegiatis per
sonis obseruanda sicud apud am
phibolum statutum est sacrificare
brasilde tali mulieri eo quod magnam
vtilitatem contulerat ciuitati ibidem
legalia sunt quamuis virtutum opera
probatur illa que lex precipit sunt
virtutum opera sed omnia legalia precipit
id est vto ethicorum ¶ Omnia legalia sunt
factiua et conseruatiua felicitatis probatur
que sunt in iusticia omnibus probo
no conferente communiter omnibus vel con
ferentibus specialiter optimatibus
illa sunt factiua et conseruatiua felicitatis
que habetur in communitate politica
legalia sunt huiusmodi igitur ibidem ¶ Ean
dem potestatem videntur habere sermones
prim quantum ad mores quam habent
ipsa legalia xo ethicorum ¶ Legalia pli
bus sunt diuisa vijo politicorum vide plone
Iusticia iniusticia iniusticia iustum

Legislator legislatores
ciues student facere bonos assue
facientes eos ad opera virtutum quere per
precepta honores et premia 2o ethicorum

Unglibz legislatorib intentio ad
hoc d3 referri q faciat cives bo
nos 2 virtuosos ibid ¶ Nunquaz
legislatores ad hoc non intendunt
qd faciunt cives bonos peccant
in legislatoz q quia civilitatem
corrupunt ibid ¶ Civiu legisla
toru qui no intendunt ad hoc qd
faciunt cives bonos differt eorz
civilitas a civilitate recta sicud
differt bona civilitas a mala q
sm quietatore bona civitas est
gstructiva 2 perfectiva civiu in
bono mala e corruptiva in con
trarijs ibid ¶ Volutariu 2 involu
tariu sunt valia legislatoribus
ad penas 2 honores instituendas
3º eth ¶ Legislatoris est declarare
de volutario 2 involutario id ¶ Legis
latores cruciat 2 puniunt mala
operantes dumo hoc no faciant
per violenciaz a ignorantia cu
ignorantie ipi sunt ca ibid ¶ Le
gislatores puniunt operantes ma
la bona aut operantes honorat
ibid ¶ Legislatores honorant
bona facientes ibid ¶ Legisla
tores ideo honorant bonos ut
per ipos honores eos pue pro
vocare ad bona ibid ¶ Malefici
ciaz per ignorantiaz punita a le
gislatoribus debent esse talia
cu ipi non sunt ca ibid ¶ Legis
latores malefacta per ignoran
tiaz si sunt cae sue ignorantie
puniunt p3 de ebrijs ro quia
pincipiu ebrietatis 2 etiaz seque
tis peccati est in ptate ipoz
ibid ¶ Legislatores puniunt igno
rantes ad eoz que in legibus

sunt statuta que quilibet omnes
scire oportz 2 que non sunt dif
ficilia scire ab homie ibid ¶ Legis
positores prohibent dicere q
gtumeliosa xº eth q vº gtumelia
legalia sunt que sunt statuta
2 determinata per legis positum vto
eth ¶ Legislatores pmpte fa
ciunt fieri in civitatibz gives ac
tones ut statim unicuiqz ret
buco fiet pro gtra sibi impensa
ibid ¶ Legislator accipit legez
vlr ut in plibz non tn ignorans
q pctm gtingit circa haunc ut
in paucioribus vto eth ¶ Legis
latores magis student ad aiciam
gservandaz inter cives quaz
ad iusticiaz viijº eth q vº ami
cicia ¶ Legislatores maxime
student e sollicitantur ad gsua
coz amicicie patz per locu a minori
quia concordia que no est pfecta
amicicia s3 aliq simile amicie ia
est maxie intenta a pollicito id
legislatores maxie intendunt
ut procuret queq vtilitatem
viijº eth ¶ Legislatores estimat
q iniustu9 sit ordinare retribu
coz eum cui a principio est concessio
q3 eu qui sibi gcessit ro cuius
est quia ille cui facta e gcessio
melius vtilitate cognoscit q
sibi ex tali concessione pvenit
xº eth ¶ Legislator an ferat
leges scriptas vel non scriptas
nichil dicit ad hoc q per leges
sit directio hom ro quia scripta
non sit nisi ut sufficiat in corre
s3 nichil faciat ad efficaciam
directionis xº eth ¶ Necessarium
est esse aliquem legis positum

ibid' probatur 1° lex ¶ legis positis
maxime potest conferre et instatuere
aliquid per quod quis potest attingere
virtute ibid ¶ Circa quibus civitati-
onis et officiaria directionibus ad
bonum optime sunt per legis posi-
tum ibid ¶ Ad legis positum pertinet
habere sciam vel eorum per que
homines sunt boni et particularem
x° eth' x° lex ¶ legislator
longo tempore debet experiri an sta-
tuta que intendit statuere sint
rationabilia et civitati congrua 2°
pol ¶ Secundum Socratem legislator
maxime debet attendere ad hoc quod civi-
tas sit felix 2° pol ¶ legislator
non debet respicere ad possibilia sed
ad existenciam ibid ¶ legislator ad
terra debet respicere ad regionem
si sufficit ad pascendum ad homi-
nes ut ponat eis leges convenien-
tes ad vicinos qui tempore pacis et
belli bene se habent 2° pol
¶ Fidon legislator dixit domos
antiquorum civium maneat in equa-
litate ad idem in divitijs et dig-
nitate etiam si in principio inequales
sortes habuissent ¶ Item quod multi-
tudo civium semper equalis ma-
neat ibid ¶ legislator magis debet
curare moderare concupiscencias
hominum quam possessiones ibid
¶ Ad legislatores pertinet constituere
aliqua per que cives bene conver-
santur ad idem et ad extraneis
et vicinis ¶ Necesse est in civitate
ponere aliqua ad bellicam forti-
tudinem 2° pol ¶ legislator ad
resistendum concupiscentijs in vir-
tuosis naturaliter debet eos instruere
et non volunt agere audire et
tollere aliena sed pravos sic debet

tenere quod si volunt tollere aliena
quod non possint ibid ¶ legislatores
debent sustinere parva peccata
propter magna emendata ibid ¶ In elec-
tione principum magis debet legisla-
tor attendere ad virtutem quam ad
divicias ibid ¶ legislator in principio
debet videre qualiter homines optimi
in otio possunt vacare operibus vir-
tutum absque hoc quod dehonestantur
vacando vilificanis operibus non
solum qui principantur sed qui agent
privatam vitam ibid ¶ Omne negocium
legislatoris et politici versatur circa
civitatem 3° pol ¶ legislatores con-
siderant de malicia et virtute quod ut
maliciam repellunt declinent et faciunt
eos virtuosos ibid ¶ legislator et
politicus debet considerare multa vi-
delicet qualiter optima policia possit
institui et que est policia optima
ex suppositione et qualiter instituta possit
longo tempore servare et que poli-
cie quibus civibus congruunt et
quod si necesse fuerit quomodo poterit
civibus auxiliari 4° pol ¶ legis-
lator debet talem policiam inducere
ad quam cives secundum suas condiciones
de facile possunt persuaderi ne-
cesse sit eam post corrigere et com-
mutare ibid ¶ Optimi legisla-
tores fuerunt de medijs civibus
ut Solon ibid ¶ legislator semper
debet assumere ad policiam medios
ibid ¶ Studiosum legislatorem oportet
considerare de consiliativo principa-
tivo iudicativo 4° pol ¶ Bonus
legislator debet instituere qualiter
ipsa in se ipsa potest instituere feliciter
vivere et ad vicinos secundum diversas

condiciones corporis bene se habere
et debet circa artificia adiacentia considera-
re quibus felicitatur in propria vita
civitatis vii° pol. ¶ Politico et
legislatori ad ordinationem civium et
civitatis convenientem oportet pre-
existere materiam et organa ydonea
ibidem ¶ Studiosos et bonos et bene
pollitizantes oportet esse bene
dvabiles a legislatoribus ibidem
legislator debet considerare qualiter
et per quas adinventiones fi-
ant cives efficaciter disciplinati et studiosi
et quis est finis principalis humane
vite vii° pol ¶ legislator ad fa-
ciendum cives bonos debet ordinare
taliter leges quo ad personas eorum
et operationes earum quod bene dis-
ponantur ad virtutes ibidem ¶ legis-
lator maxime debet esse sollicitus ad
ordinandum meliora et que potiorem
finem habent quam alia ibidem ¶ legis-
latori expedit ferre legem circa
conversationem hominum et circa divisiones
agibilium scilicet circa utilia et simpli-
citer bona ad diligendum in eis ibidem
Antiqui legislatores ordinantes pol-
liciam non ordinaverunt ad opera-
tiones virtutum optimarum sed solum re-
spexerunt ad utilia per que pos-
sent principari et supergredi aliis vii° pol
Cives et legislatores ordinantes
debent ad tria respicere primo ut qui
non sunt naturaliter servi non fiant
servi aliorum indigne existentes ¶ 2m
quod appetant principatum propter utili-
tatem subditorum et non ut princi-
pentur eis despotice ¶ 3m qualiter
principantur eis qui nati sunt sub-
icere eis et esse servi ibidem ¶ Oportet

legislatorem magis attendere
ad pacem quam ad bellum ibidem
legislator debet considerare qua-
liter cives optime disponuntur
secundum corpus et de coniugio nuptiali
vii° pol ¶ Prius via genera-
tionis oportet legislatorem curare de
dispositione corporis et appetitus
quam de dispositione anime ibidem
legislator prius debet habere curam
corporis quam anime oportet copulam nup-
tialem fieri tempore et etate in
quo corpora puerorum nascentium
contingit melius disponi ad vir-
tutem secundum intentionem et volunta-
tem legislatoris ibidem Item
De cura mulierum pregnantium
legislator debet ordinare duo primo
ne sint in lecto torpentes per
desideria 2° ne utantur cibo val-
de subtili ibidem ¶ legislator debet
habere curam de orbatis puer-
orum aliquo sensu sed non circa
sanos de aliis ibidem ¶ legislator
debet cavere nimiam multitudinem
in infantia ibidem vel pueritia ¶ legis-
latorem oportet curare et nego-
ciare circa disciplinam et bonam
dispositionem iuvenum viii° pol
Sermones passionales sunt
contra rem et a legislatoribus bene
ordinatis prohibentur primo rethorice
Omnes boni legislatores putant
oportere sic leges promulgare et
utuntur legibus que prohibeant
extra rem in negocium dicere ibidem
Boni legislatores non debent
permittere sermones passionales di-
cere in iudicio ibidem ¶ Boni legis-
latores utuntur talibus legibus
que prohibent extra rem dicere
sicud in Ariopago civitate

recte sunt hec putantes ibidem
Nota tamen quare legislatores no
debent pmittere smones passio
nales in iudicio quia non e bo m
q iudex qui dz esse regula obli
quetur ibid ¶ Regu poitores qu m
possibile est omnia debent determinare
et tamen paucissima iudicibus
pmittere ibid ibid ¶ Iudicium
legislatoris non est de particula
ribus z pntibz sz de futuris z vli
bus ibid ¶ Non est possibile
legislatorez omnia pvidere q
sz quid est factum uel non factum
quo ad pterita d fore quo ad fu
tura aut esse a non ee quo ad
pntia ibid Et de hoc lex ze

Legis positiua se habet
ad politicaz maualibz sicud ar
chitectonica ad vsualez manufacta
bus q quia sic ars principalis z
architectonica determinat rones opa
bilium z modum operandi ipi vsua
li sz vsualis sic determinata ma
nualiter exequitur ita prudeni
politica que e poitiua legis
per roz legis opanda similiter
determinat sz politica sic determinata in
particulari exequitur z opatur vj o
eth ¶ Sicud legis poitiua e ordi
nata z preceptiua omni legitalud ita
politica e actiua z conseruatiua eoz
que lege poita sunt pbat quia
dictamine rois practice que ptinz
ad policiaz executiuaz e aliorum
opabilis tamqz extremi z singu
laris ibid ¶ Sicud est in alijs
scientijs sic est in legis poitiua
q sicud aliquis sit medicus a sci
ente medicinaz z musicus a scie
te musicaz sic etiam legis poi
tiue apollitur i a scienabus
policiaz x o eth ¶ Legis poitiua e
quedaz particula politice prude
tie ibid ¶ Artifices aliaz artium
a legis positiua tradut artem
opatiuaz z opan z sm eaz ut me
dici tradut medicinaz z opant
sm eaz z scriptores tradut principia
scribendi z sm ea scribut sz illud
non obseruatur apud quosdaz a le
gis poitiua sz qd idem traderet
legis poitiaz z operet sm eam
ut quidaz sophiste qui nuqm ope
ratur sm legem poitiuaz rep
mittut se dare legem poitiuaz
ibid taz lex poitiua qz executiua
dicitur prudencia vj o eth Et c De
Leo leo non gaudz voce bouis
sz magis in comestione eius 3 o eth
Leo per voce bouis sentit q ipe
sit ad deuorandum eum ibid ¶ Leo
videns ceruum ul inueniens capra
siluestrez ex hoc non gaudz sed
magis ex eo q sperat habere
cibum ibid ¶ Leo habet mores mi
nores qz alia certa animalia viij o
pol ¶ Leo non pt mitigari mansue
ti qn leditur ipe redit ad natu
ram suaz bo de q p li z o metro z o
Lex Curtrapilus z liberalis
qui habz mentez liberalez ab im mo
deratis passionibz in conuicijs ir
rogandis causa solacij dz sibi
esse lex 4 o eth ¶ Omnia qz per
legem statuunt e iustum legale
v to eth ¶ Omnes leges intendut
ad bonum sz diuersis aliquae ad bo m
ne aliquae ad bonum qd confert
optimis z maioribus dignitate
aliquae ad bonum q confert dnis
et regibus aliquae ad virtutem id
lex precipit singulos actus virtutum

ut militia precipit facere opera fortis
sed non derelinquere aciem ibidem
Lex precipit opera virtutis et prohibet
opera malitie ibidem ¶ Lex recta dicitur
que recte posita est ad faciendum
singulos actus virtutis sed que hoc
non facit est detorior et dicitur ab a
postechia sine nos ibidem ¶ Omne
quod deviatum a lege positiva est iniustum
quod a lege positiva recte posita ibidem
Leges id est legislatores legalia
statuentes dicunt id est precipiunt coniec-
tantes id est studiose considerantes
de omnibus bonis sed diversimode
aliqua ad bonum commune aliqua ad
bonum proprium ibidem ¶ Lex id est legis posi-
tivus precipit vivere secundum unamquamque vir-
tutem et non vivere secundum aliquam
malitiam ibidem ¶ In recompensatio-
ne iniurie lex solum respicit ad
differentiam nocumenti non ad conditionem
persone quinto ethicorum ¶ Lex in recompen-
satione iniurie inequalibus utitur
ut equalibus ibidem ¶ Lex non omni-
bus dedit licentiam commutandi quia quod
multa sunt que lex prohibet com-
mutare ut uxorem et depositum etc.
ibidem ¶ Lex solum respicit ad nocumen-
tum utendo pravo et studioso ut
equalibus unum habendo respectum
quo ad recompensationem damnum et
lucrum non habendo respectum ad
lucrum et damnum personarum quarum
una offendit aliam ibidem ¶ Numis-
ma ex sui natura non est mensura re-
rum sed lege et humana conditione
hoc statuere quinto ethicorum ¶ Numis-
ma habet rationem mensure non ex sui
natura sed ex lege et statuto huma-
no ibidem ¶ Numisma est men-
sura commutabilium secundum legis positionem

ibidem ¶ Iustum politicum est solum
in hiis quibus datur lex ibidem
Lex tamen data est ad eos in quos
contingit esse iniustitiam patet quia
vindicta legis est legale iudicium
iusti et iniusti igitur vindicta le-
gis iudicium presupponit contentionem
et litem ibidem ¶ Lex est ibi in quibus
est iniustitia ibidem ¶ Lex dicitur
ro quinto ethicorum quia quia est dictamen
recte rationis vel homo qui secundum
dictamen rationis agit ibidem ¶ Con-
dicta que fit per legem nichil
aliud est nisi iudicium iusti et in-
iusti id est forma que determinatur aliquid
esse iustum vel iniustum ibidem ¶ Ius-
tum politicum determinatur secundum le-
gem ibidem ¶ Iustum politicum est
solum aptum natum esse in hiis in
quibus est lex ibidem ¶ Iustum
legale est quod communiter a lege sta-
tuitur quinto ethicorum ¶ Legalia sunt
quecumque homines pro lege ponunt
in singularibus negotiis et singul-
aribus personis observanda ibidem
Tradita a lege quomodo iuste appli-
centur et est difficile cognoscere
ibidem probatur ibi difficile ¶ Illa
de quibus leges precipiunt et
in universali considerata non sunt
iusta simpliciter et per se sed solum
accidens ibidem probatur ibi iniustum
Tradita a lege tunc sunt simpliciter
et vere iusta quando sunt aliqualiter
secundum habitum operata et distributa
ibidem quia ibi iustum ¶ Licet facile
sit intelligere tradita a lege
tamen quod illa iuste applicentur est
difficile ibidem ¶ Scire et cognos-
cere qualiter ea que sunt a lege
posita sunt accommodata diversis

negocijs et personis est magis
difficile et opposito quam sane et cog-
noscere sana et sanatiua circa que
versatur medicina ibidem. quinto di-
stale ¶ Omnis lex positiua datur
vle omnibus sed eodem modo preceptes
quod sicud generaliter precipitur quod
depositum bona fide reddatur et quicumque
fecit homicidium occidatur. v° ethicorum
¶ Omnis lex datur vle eo ex° t° quia
particularia sunt infinita ita quod non
possunt apprehendi ab intellectu huma-
no quod de singularibus ferre lex
ideo oportet quod feratur in vli ibidem ¶ Ser-
mones legis sunt vles non parti-
culares ibidem ¶ Peccatum non est in le-
ge quando lex intelligitur secundum inten-
tionem legislatoris vel dicitur quod ibi
non est peccatum originaliter sed est ex
rebus sic variatis circa quas versatur
ibidem ¶ Legislator accipit legem
vle ut in pluribus non tamen ignorans
quod peccatum contingat circa hanc ut
in paucioribus ibidem ¶ Defectuosi-
tas legis est causa quare oportet
iustum legale dirigi per epikeya
¶ Defectus possibilis circa legem
in nullo preiudicat legis rectitudini
probatur peccatum illud quod incidit non
est in legis ordinatore neque in le-
gis positore sed est ex natura rei ibidem
¶ Peccatum illud quod incidit circa legem
non est in ipsa legis ordinacione
quia lex recta est neque est in le-
gislatore quia dedit legem secundum
condicionem materie ibidem ¶ Peccatum
et defectus quod incidit circa legem
provenit ex natura rei eo quia talis
est materia operabilium humanorum
quod confestim ex sui natura defectum
variabilitatis includit ibidem

Lex positiua quamque desiat et peccat
ibidem ¶ Desiciencia legis in parti-
culari est tanta quod non omnia possunt esse de-
terminata secundum legem ibidem ¶ Sequi-
tur sed est impossibile est ponere legem
quod sit de particularibus et circa contingen-
tibus eo quod talia omnia non possunt ad
honorem procedere ibidem ¶ Nulla est
iusta secundum quamcumque virtutem ordinatur
a lege quod eo quod lex precipit actus
omnium virtutum v° ethicorum ¶ Quecumque
lex non precipit illa prohibet omnium
de nocumentorum illacionibus sed quecumque
nocumenta lex non precipit inferre
illa prohibet ut lex non precipit se
interficere vel omnino non in penis sed
ingratitudinis ibidem ¶ Nulla lex non
iubet tamquam iniusta prohibet tamquam
iniusta ibidem ¶ Lex non iubet
ista que sunt prohibita quod sunt per se
iniusta ibidem ¶ Homines soluti istos
qui operantur secundum leges positiuas
dicunt similiter conversari quia isti solum
operantur in aliis sicud theotechne
gone i manuales operantur in artifi-
tibus vi° ethicorum ¶ Tamen sunt legis
executores operantur sicud theotech-
gone i manuales artifices in ar-
tificiis sicut habent se ad legis ex-
positores tamquam manu artifices ad
architectores ibidem ¶ Alique leges
in aliquibus artificiatis civitatibus
dictant quod non fiat aliqua vindicta
circa quaestiones voluntarias si peccata
aliquis contrahendum reputat se
deceptum sed si aliquis voluntarie
prestat alicui aliquid beneficium quod sol-
uatur ei secundum intencionem eius cui cre-
didit ix° ethicorum ¶ Non omnia quare
ille sunt bone leges quia multa
sunt que non apreciantur illi qui

ea iam habz & illi qui ea de nouo
volunt accipere ro illius qz singlis
videt*r* q sua ppria bona & que alijs
dant sunt digna multo precio ibid*em*
¶ Ad bonaz gsuetudinez per quā ho
debz fieri studiosus requirit*ur* leg
posicio proba*r* quia difficile e q
aliquis a iuuentute ducat*ur* ad virtutez
sm bonas gsuetudines nisi nutriat*ur*
sub bonis legibus x° eth*icorum* ¶ Diffi
cile est q aliquis a iuuentute ducat*ur*
ad virtutem sm bonas gsuetudines
nisi nutriat*ur* sub bonis legibz ibid*em*
¶ Difficile est q aliquis ex iuuentute
sorciat*ur* rectaz manu ductoz ad ipaz
virtutez nisi nutriatur sub talibus
legibus per quas quodammo inducet*ur*
ad bonum proba*r* quia q aliquis vi
uat temperate abstinendo a delecta
cionibus & ut perseuerant*er* non re
cedat a bono propter labores & tri
sticias multis hoibz non est delecta
bile & maxime iunioribus & ideo oz
nutriciones puerorum & modos quos
hoies inbeniunt ad bonum operandum
esse ordinatas per bonas leges
ex quibus quodammo cogantur ad
operacionem bonorum ibid*em* ¶ Nutricione
puerorum & adinuenciones eorum .i.
modos quos hoies adinueniunt ad
bene operandum oz esse ordinatas p
bonas leges et ex quibus quodam
mo arceant*ur* ad operacionem bonorum x°
eth*icorum* ¶ Adinuenciones hominum .i. modos
quos hoies adinueniunt ad bonum
operandum oz esse ordinatas per
bonas leges ibid*em* ¶ Ad hoc q iuue
nes fiant studiosi requiritur q sor
tiant*ur* rectam curam & bona nutricione
sm leges ibid*em* ¶ Non sufficit q
hoies solum dum sunt iuuenes sor

tiantur rectam curam & bona nut
ricione sm leges sz etiaz illum qui
est vir oportet inbeire vias ho
nestas ad operandum & oz q sit con
suetus in eis ibid*em* ¶ Ad hoc q
aliquis assuescat bene operari sm
inuencionez viarum honestarum ad
bene operandum indigz legibus
et per quas inuitatur ad bene
operandum ibid*em* ¶ Non solum indi
gemus legum informacione in iuuen
tute sz etiaz cum aliquis incipiat
esse vir ibid*em* ¶ Per totaz vitam
indigemus legum informacione &
quia multi sunt qui magis obediunt
necessitati .i. coaccione legis quam ser
moni persuasiuo & magis obediunt
iacture .i. dampno q timent pati
in rebus quam bono honesto ibid*em*
¶ Lex necessario requiritur ad hoc q ho
fiat bonus proba*r* si ho dz fieri bonus
oz q dirigat*ur* per aliquem sz hoc facit
lex quia lex dirigit ad bonum &
lege etiaz volentes inbiti ad bonum
compelluntur ¶ Sc*d*a & hoies quinter
odiunt eos qui contrariant*ur* motibz
suis & ideo non recipiunt increpa
ciones ab eis dato etiaz q recta
intencione talem castigacionez
circa eos operentur sz lex quelibz
licet precipiat virtuosa & prohibet
viciosa tamen non est onerosa et
grauis & odiosa x° eth*icorum* ¶ Lex
dirigit ad bonum & cogit ad bonum
ibid*em* ¶ Lex habz potenciaz coactiuam
ad bene viuere & sm q oz ibidem
¶ Ad hoc q homo fiat bonus oportz
q dirigat*ur* per legem ibid*em* ¶ Leg
posicio est necessaria ad hoc q hoies
fiant boni ibid*em* ¶ Lex habz for
titudinem .i. potenciaz coactiuam

ad compellendu rebelles et ad re
vocandu dissolutos a malo et ad in
clinandum ad bonum ibid. ¶ Preceptum
paternum non habet plenam efficaciam
ad monendum efficaciam sicud habet
ipsa lex ibid. ¶ Lex debet ferri per
publicam personam ibid. ¶ Lex habet
potenciam coactivam quia per hoc
quod est promulgata a principe cui preceptum
existit ibid. ¶ Lex est sermo
procedens ab aliqua prudencia
et intellectu practico dirigente homi
nem ad bonum virtutis ibid. Lex
non est onerosa i. gravis et odiosa
quia quia ex hoc quod quidem proponitur
et precipitur directorium ad bonum non potest
esse suspecta de invidia secundum eum ibid.
In sola civitate lacedemoniorum aut
paucis aliis legis positor videtur
fecisse curam de nutricione puerorum
et de adinvencione operum que con
gruunt ad recte operandum x° ethicorum
Necessarium est esse aliquem legis
positivum probatur per hoc quod fiunt communes
cure homines fiunt virtuosi ¶ 2ª ro
Unicuique prudenti persone bene videtur
convenire ut suis filiis et amicis
aliquid conferat per quod possit at
tingere virtutem vel si hoc non
possit per seipsum tunc eligat aliquem
qui hoc possit sed hoc maxime videtur
aliquis posse tamquam factus est legis
positor ibid. ¶ Communes cure fiunt
per legem ibid. ¶ Ille sunt cure vir
tuose et epyeikes que fiunt per
leges studiosas et bonas ibid.
Legislator an ferat leges scriptas
vel non scriptas nichil differt ad hoc
quod per leges fit directio hominum quia quod
scriptura non sit nisi signatura mentis

sed nichil facit ad efficaciam directionis
ibid. ¶ Sic enim in domibus videntur
se habere paterni sermones et mores
per eos introducti sicud in urbibus
se habent leges et mores per potesta
tem et efficaciam legis introducti
sed paterni sermones habent curam de
omnibus actibus domesticis et legis
positores per policiam debent habere
quendam curam de omnibus actibus pol
liticis et civilibus ibid. ¶ Sermo pr
ius est efficacior per viam amoris
quam sermo legalis vel principis per
viam timoris ratio quia aliquem propter
cognacionem et beneficia recepta que
prece cesserunt sunt magis dilige
tes eos a quibus beneficia recepe
runt et per que facilius naturaliter ta
libus ex amore obediunt x° ethicorum
Si quis per suam curam velit a
liquos facere meliores sive multos
vel paucos debet temptare quod per
cognicionem universalem legum fiat legis positor
i. ut fiat artem qua possit con
dere leges ibid. ¶ Ad legis po
sitivum pertinet habere scientiam universalem cor
per que homines fiunt boni et parti
culare probatur per simile de me
dico qui gerit quendam curam ad sa
nandum homines et non cognoscat dis
posicionem particularem unius hominis
quo ad sanitatem sed oportet eum habere
scientiam de sanitate et egritudine
ibid. ¶ Sicud medicum oportet advertere
universalia et particularia ita et legis positivum
ibid. ¶ Non cuilibet est disponere
et meditare quemcumque legem an sit
recta vel non recta et an per legem
positam contingit homines bene dis
poni sed hoc est alicuius scientis i. li
politici sicud patet in arte medi

et malijs quarum est aliqua causa
et prudencia de rebus humanis sermo ethicus
quia in omnibus talibus iudicare de
rebus subiectis illis artibus non
est cuiuscumque sed eius qui habet artem et
scienciam ibid. ¶ Necesse est esse ali
quem legis positivum propter curam
et direccionem hominum x° ethicorum ¶ Ad pol
liticum pertinet iudicare et discernere
que leges sunt recte posite et que
non ibid. ¶ Instituere legem solum
pertinet ad politicum ibid. ¶ Tales
se debent habere legis positores ad legem
sicud se habent artifices aliarum
artium ad suas scias. Exemplum sicud
scriptor docens scribere scribit ita
legis positor docendo legem debet
vivere secundum legem ibid. ¶ Similiter
tamen conversantes non sunt sufficien
tes ad docendum pollliciam nec le
ges probatur per duo signa. primum
quia illi qui agunt secundum scienciam poterunt
tradere scripto vel verbo racionem suam
quas agunt sed similiter tamen conversan
tes neque videntur scripto nec verbo
aliquid tradere circa pollliciam
quia forte nec verbo nec scripto
scirent aliquid persuadere in
tales illud quod faciunt magis
faciunt experiencia quam mente
et sciencia. Secundum signum illi qui agunt
secundum scienciam poterunt per instructores facere
aliquos similiter operantes sed illi qui
similiter conversantur neque faciunt pol
liticos filios suos nec alios amicorum
suorum quod tamen racionabile esset nec
eis hoc prestaret si facere posset
x° ethicorum ¶ Aliquis sit legis positor
a sciente politicam et habente ex
periencam de ea ibid. ¶ Nota
opinionem aliquorum quod per legem
ponere nichil aliud est quam in unum
congregare diversas leges ap
probatas et ex eis eligere opti
mas ibid. ¶ Eligere de multis
legibus optimas hoc est maxime
probatur quia illius electio et dis
crecio et iudicium rectum non est
solius intellectus primo eciam requiritur
rectus appetitus et experiencia
sensitiva ibid. ¶ Ad eligendum
que lex sit recta requiritur tria
scilicet intellectus qui discernit secundo
appetitus quod talis sit rectus
tercio experiencia ibid. ¶ Non est fa
cile eligere que leges sunt
optime probatur nullum maxime
et arduum est facile sed eligere
leges optimas est huiusmodi ergo
et cetera. quia ad hoc requiritur
multa intelligencia et experiencia
quia electio recta presupponit
rectum iudicium intellectus sed recte
iudicare de direccione humanorum
actuum non est facile x° ethicorum
Varias leges congregare non
est idem quod legem ponere vel leges
positivas tradere probatur a simili
sicud colligere per electionem
varios intellectus et conceptiones
principium non est idem ad eo quod est
posse recte iudicare de illis ergo
hoc est difficilimum scilicet facere ibid.
Non est verum quod ad condendum
leges non oportet nisi aliquas
leges aspicere patet quia non oportet
solum leges congregare et optimas
eligere sed eciam de novas ad
invenire ad similitudinem aliarum
artium operativarum medicativarum enim
non solum secundum iudicium de remedijs
invenientibus ad sanandum sed eciam

nova remedia pt inbenire x° eth
Leges in latione sunt similes opi
bus pollitiais ibid ¶ Leges assimi
lantur pollitiais opibus tn quia
forma legis ad particulare refert
circa q est opacio cu qz leges in
stituntur tamqz regule r mensu
re pollitico? opm ino mensura
debz esse homogenia mensurati x°
eth ¶ Ex legibus congregatis n°
mo potest aliquis fieri legis posito
vel etiaz iudicare quales leges
sunt optime ea? ibid ¶ Congre
gatio legu sepatim non e omo
inutilis ad leges positoz ymo in
adiuvat r est utilis hijs qui ppt
experienciaz pnt speculari r iudi
care que leges bene vel contrario
male se habeant vel qualia sta
tuta quibzlz vl personis vl ne
gotijs congruunt illis aut qui sn
habitu artis vel experiencie et
csuetudinis supficialiter cognos
cut non existit nec conuenit talibz
bene iudicare de directione at
tum huanoz nisi forte casualr
ibid ¶ Per hoc q aliqui cu sunt
runt multas leges cscriptas per
hoc sunt intelligibiliores .i. mg
disposita ad hoc q aliqua intel
ligant de posicione legu ibid
Priores phi relinquerunt in p
scrutatum id q de legis posicone
erat per scrutand x° eth ¶ Sm
homerum olim unusquisqz uxori
r pueris suis instituebat leges
pmo pol ¶ Homo sine lege r
virtute est scelestissim r silues
trissim aialiu ibid ¶ Civitas
fit bona per bonas leges r con
suetudine r phiaz 2° poll

Non expedit civitati q leges
paterne r antique vlt amoveat
ibid ¶ No vlt mutande sunt leges
paterne proba id ex quo sequit
detrimentu legis non e solu
sz ex mutatione legis sequit minor
efficacia legis dr pz lex effica
ciaz hz ex consuetudine r qui tol
lit csuetudine tollit legis effi
caciaz vnn per se non sunt muta
de cu nis bene per actus ibid
Antique leges fuerunt valde sy
se r barbarice .i. irronales ibid
Leges antiquoz fuerunt omo stul
te ibid ¶ Hoies in legibus pone
dis non debent advertere quid
sit a patribz observatum sz quid sit
bonu ibid ¶ Necessarium est
legem nolli scribere 2° polit
Assuescere ad soluend leges pr
vas est valde pravum ibidem r
Statuens novaz legem sepe
plus nocz qm proficiat id ¶ Fre
quens mutatio leg est obstinad
statuta r precepa pncipu ibid
Non equiparantur lex r ars ibid
Faciale mutare leges est debili
tare legu virtutem id ¶ Propter
modicu comodum non sunt leges
inmutande u mutatio leg plus
proficiat qm noceat id ¶ Leges
inhoneste licet sint marce in v
su tn aboleri debent ibid Re
missio legu circa mulieres ad
diuo est nociva 2° pol ¶ Melius
est iudicare sm leges r lras qz
ex ppa scia ibid ¶ Iudicare sm
ppu arbitriu r no sm leges sep
tas e in securum ibid ¶ Eum daz
condiderunt leges sine hoc

quod ornauerunt aliquem polliciam
¶ Quidam ornauerunt polliciam
et posuerunt quasdam leges ut li
curgus et solon 2° pol ¶ Zalencus
posuit leges locris occidentalibus
pharamenus posuit leges orien
talibus et in ytalia ibidem ¶ Philo
laus tulit leges thebanis et fuit
una lex quod tunc non insisterent
operi generationis propter quod certum nu
merum filiorum haberent et tales leges
thebani dixerunt leges positiuas
ibidem ¶ Principem oportet esse dominum de il
lis omnibus que per leges non
possunt ad rectitudinem determinari ¶ Le
gem expedit principari in illis in
quibus potest ad certitudinem determinari
¶ In aliis in quibus non potest expedit
principem dominari 3° pol ¶ Ad bonam
polliciam ultra principatus requiritur
siue unius uel paucorum uel multorum principantium
quod sint leges determinate prout est
possibile que autem a lege determinari
non possent oportet dimittere principanti
ad iudicandum ibidem ¶ Leges sunt
duplices iuste et recte et iniuste et
non recte ibidem ¶ Leges dantur in
habitudine ad polliciam et ad speciem
eius ibidem ¶ Leges que dantur secundum
pollicias rectas sunt recte que
secundum transgressas non recte ibidem ¶ Lex
non habet passiones adiunctas ibidem
Leges recte sunt ferende ad quod
conferens toti ciuitati 3° pol ¶ Lex
maxime datur eis qui sunt equa
les genere et potentia ibidem ¶ Excedentes
alios in uirtute sine comparatione
ad illos non est lex sed sunt sibi
ipsis lex ibidem ¶ Principatus secundum
leges prius et consuetudines est

securius 3° pol ¶ Lex solum dicit
uniuersale nichil de particulari ibidem
¶ Principantem in ciuitate oportet seruare
leges et ponere eas ibidem ¶ Melius
est ciuitatem regi ab optimo rege
quam ab optima lege 3° pol et
uoces alibi ¶ Quamuis secundum leges
debet habere potenciam ad puniendum
inobedientes ibidem ¶ Quatuor
secundum leges non est regnum nisi dis
tincta species pollicie sed in qualibet
pollicia reperitur ibidem ¶ Rex in prin
cipatur secundum legem et non secundum
suam uoluntatem non est simplici
ter rex nec principatus eius est species
regni ibidem ¶ Melius est plures
secundum leges principari quam contrarias uo
luntates sed plures sit melius
principari quam unum ibidem ¶ Lex fertur
solum de uniuersalibus ibidem ¶ Lex debet
simpliciter principari ibidem ¶ Quando
oportet dimittere principi / primum
iudicare et disponere recte parti
cularia ubi non est possibile hoc
fieri per legem ¶ Item ubi lex scrip
ta deficit in aliquo casu particu
lari dirigat et si lex non sit bene
ordinata secundum rationem inueniat me
liorem ibidem ¶ Item in nobis intellectum
principari uidetur principari deum
et leges quia qui in nobis intellectum iu
bet hominem secundum intellectum principari iu
bet eum id est hominem secundum aliquid diuinum
ibidem ¶ Lex est intellectus sine ap
petitu sensitiuo ibidem ¶ Lex est quod
dam medium ibidem ¶ Non est simile
de medicina et lege quia medicina
est circa corpus lex circa animam
ibidem ¶ Operationes legis sunt
principaliores quam operationes me
dicine quia sunt ad perfectionem ani
me medicine corporis ibidem ¶ Leges

pollitiarum q firmate

polliciarum confirmate sunt per
consuetudinem et quia homines sunt i[n]
vivere consueti sunt ibid. ¶ Leges
policiarum sunt principaliores et
de principalioribus quam leges opa
ciarum ibid. ¶ Leges que
sunt de conferentibus ad ea sunt me
liores quam que sunt de conferentibus
ad corpus ibid. ¶ In accidentibus
pollicias illa de quibus lex non po
test determinare debent dimitti iudicio prin
cipatis ibid. ¶ Rex et lex comparantur
se in principando 3o pol. ¶ In illis
in quibus potest lex determinare nullus
dubitat unum bene ordinate sit
nec intromittit se aliquis ad iudicandum
de ipsis ibid. ¶ Unusquisque princi
pans iudicat bene eruditus a lege
ibid. ¶ Pollicia est considerandum de
legibus 4o poll. ¶ Leges non sunt
propter pollicias et non econverso ibid.
Leges sunt enunciaciones de agibi
libus ibid. ¶ Pollicium debet considera
re leges et dicas legum et minimum ip
sorum ibidem. ¶ Diversis pollicijs
diverse leges sunt instituende
ibid. ¶ Ubi non principantur leges
ibi non est pollicia 4o pol. ¶ Oportet
in pollicia legem principari in omnibus
ibid. ¶ Impossibile est polliciam
aristocraticam non bene dispositam legi
bus et que disponitur bene sine
legibus non est aristocraticam ibid.
¶ Non est bona legum disposicio
bene ponere leges et non eis obe
dire ibid. ¶ Due sunt disposiciones
legum prima quod legibus obediatur
secunda quod leges ponantur et quod iaceantur
tur ibid. ¶ Legibus bene positis
bene contingit obedire ibidem.
Leges dicuntur optime disposite

vel simpliciter vel ex suppositione ibid.
¶ Ordinandum est in pollicia per leges
quod nullus in pollicia nimis excedat
nec in maioribus nec in diviciis et si talis
sit ordinandum est quod talis extra civita
tem habitet 5to poll. ¶ Ne princi
patus sit lucrativus tradicio pe
cunie que debet fieri coram omni
bus civibus et quod habeant littere
super hoc que ponantur apud frat
ernitates vel tribulinia vel aliquas
tribus. ¶ Secundum documentum quod principi
bus loco lucri ordinantur honores
et reverencie que sunt eis et hoc
sit statutum secundum legem et approbatum
ibid. ¶ Expedit ad salutem polli
cie ut omnes leges attingant ad
conservandum pollicie 5to poll. ¶ Leges
salvant polliciam ibid. ¶ Maximum
et efficacissimum documentum ad sal
vandum polliciam est erudiri in le
gibus et in eis que ordinantur ad
polliciam et assuefieri in illis ibid.
De legibus bonis et gloriosis nulla
erit utilitas civibus si non sint
assueti et erudicti ibid. ¶ Civitas
habens bonas leges secundum quas cives
non sunt assueti habet se sicut
incontinens ibid. ¶ Cives non debent
permitti assuefieri in quocumque
gaudere sed debent inducta ad vivendum
secundum leges ibid. ¶ Non est servitus
vivere secundum gloriosas et validissimas
leges pollicie sed salus et libertas
ibid. ¶ Licet in democracia cives
sunt liberi non tamen debent permitti
vivere sicut eis placet sed debent
vivere secundum leges ibid. ¶ Non facile
le est civitatem permanere sine legi
bus et consuetudinibus compositam

vijº pol ¶ Nichil valz per leges
sentenciare nisi qꝫ sentenciati sint
execucioni demandati ibid ¶ In ca
thedone lex fuit coacens aliquem
ornari libijs quo acens militauit
con adusarios superando eos vijº
pol ¶ In macedonia lex fuit mi
litem qui nullu militem occidisset
accingi capistro in vituperiu id
¶ Apud cithias lex fuit qꝫ ille non
deberet bibere de ciplio circu por
tatu in quadaz sollempnitate qui
nullu aduersariu interfecit id
¶ Inter hyspanos fuit lex tot acu
sepulcrum alicui pone ymagines
quot ille in uno aduersarios occi
disset ibid ¶ Illegitimu ꝯ et iniustu
et illegale e ꝯ non possibile lege
ut uni ꝯ tyrannisee ibid ¶ Imperare
quocuqꝫ modo non est politicum nec
ordinabile secundum legem ibid ꝯc
¶ Difficile aut impossibile e mag
naꝫ multitudine hominu lege regi
ibid ¶ Lex ciuitatis est quedam
ordinacio ciuitatis vijº pol ¶ Bona
legislacio est bona ordinacio ci
uitatis ibid ¶ Vicini confinales
non assumuntur ad consilia ul ho
nores in ordine ad bellum ac si
propter affinitatem alicui parciaz inimi
cicie ul maioris non sunt consilia
ri ibid ¶ Legislator ad faciendum
ciues bonos debet ordinare tales
leges quibus ad partes anime ꝯ operacio
nes earum quibus bene disponuntur
ad virtutes ibid ¶ Legislatori expe
dit ferre leges circa conuersacionem
hominu ꝯ circa diuisiones agibiliu
scilicet circa utilia ꝯ secundum se bona ad di
rigendum in eis ibid ¶ Sicut in te

bene ordinata debent pueri
informari in legibus ꝯ aliis circa
res que indigent erudicione id
¶ Iudices ꝯ legislatores leges or
dinantes oportet ad tria respicere
ibid ꝯ legislator ¶ Omnes boni
legislatores putant oportere
sic leges promulgarent sicut
vtantur legibus qꝫ prohibeat
extra rem i. negocium dicere pº reth
¶ Boni legislatores vtuntur talibꝫ
legibus que prohibent extra
rem dicere sicut in ariopago ciui
tate tunc sunt hoc putantes ibid
¶ Legislaciones fiunt ex multo tempore
consideratis negocijs sed iudicia
subito secundum qꝫ negocia occurrunt id
¶ Facilius est habere vnum ul pau
cos bene sapientes potentes le
ges ferre ꝯ iudicare qꝫ multos
ibid ¶ In multis locis lex prohibet
nichil dicere extra rem qꝫ eo qꝫ
passiones peruertunt iudicium pº
reth ¶ In locis vbi prohibet
lex nichil dicere extra rem ibi
secundum veritatem datur iudicium ꝯ ibi
iudices iudicant secundum veritatem ibid
¶ Non minimum debemus studere
audire consilia de legislacione id
qꝫ in legibus est salus ciuitatis
ibid ¶ In legibꝫ est salus ciui
tatis ibid ¶ Si volumus esse boni
consiliatores de posicione legum
in aliqua ciuitate oportet nos scire
quot sunt species ciuilitatis ꝯ quales
leges conferunt cuilibet ciuilitati
ꝯ a quibus proprijs ciuilitatibus
ꝯ ad adnonij aptavnate sunt
corrumpi pº in reth ¶ Ad legum
posiciones vtile e non solum
attendere que expediunt ciuiti

considerantia ex preteritis ea que in
ipsa civitate contingunt sed etiam va
le est scire eas leges que sunt apud
alios considerando quales leges
quibus civitatibus congruunt ibidem
¶ Ad lationes legum sunt utiles descrip
tiones terre vel civitatum quia ex
tali descriptione est accipere leges
generum simpliciter scilicet sciemus leges gen
tium scilicet sciemus que leges civitatibus
congruunt et quando sciverimus que le
ges civitatibus congruunt comparando
ipsam civitatem ad alias scire pote
rimus que leges civitate nostre expedi
unt ibidem ¶ Ratio tamen quare ad latio
nem legum sunt utiles descriptiones
terre ibidem etc quia sicut gesta eorum
que nos precesserunt et aliarum civi
tatum docent nos quid agere debe
amus et qualiter in agendis consu
lere debemus ipsi civitati sic leges
aliarum civitatum docent nos qua
liter leges debeamus componere in
ipsa civitate ibidem ¶ Leges aliorum
valent ad lationem legum nostrarum
probatur gesta aliorum valent ad ges
ta nostra dirigenda ibidem ¶ Recitare et
declarare gesta et leges civitatum est
opus pollitice non rethorice ibidem
¶ Dum principiorum studium est maxime in
principibus ad posse persuadere et
bene consulere civibus accipere
civilitates omnes et distinguere con
suetudines unius cuiusque et leges
et ea que conferunt legibus et consue
tudinibus primo rethorice ¶ Lex est
duplex propria et communis propria dicitur lex
civilium vel secundum quam vivit aliqua
declarata civitas similiter quod ut
positum vel scriptum ¶ Lex communis dicitur
lex non scripta vel lex naturalis que

est apud omnes eadem vel que apud
omnes videtur esse concessa id est maxima
primo rethorice ¶ Lex est duplex propria et
communis propria est que singulis declarata
est ad seipsos lex communis dicitur lex que
est secundum naturam ibidem ¶ Lex propria est dupl[ex]
scilicet scripta et non scripta quod dicitur scripta
quia quantum est de se indiget ut
scribatur ibidem ¶ Lex est duplex quedam
ad unum tantum quedam ad totam civita
tem vel communitatem ibidem ¶ Lex respectu
quorum sit est duplex aut est ad unum
id est ad totam civitatem aut ad unum quem
tantum id est ad aliquem civium ibidem
¶ Necessarium est legem dicere universaliter
quod non est universaliter sed ut in pluribus ut
quia infinitatem casuum particu
larium lex non potest omnia declarare nec
est facile omnia declarare puta propter
infinitatem circumstantiarum ut cum
quanto ferro quibus vulnerat et omnia talia
primo rethorice ¶ Statuendo legem necesse
est legem dicere simpliciter et universaliter quod
non est universaliter ergo necesse est in declaratis quantum
ad causas particulares in quibus
lex fallit ibidem ¶ Iustum epyeikes
est pretermissio legis ibidem ¶ Epyei
kes est iustum preter legem scriptam
ibidem ¶ Aliquem facere contra legem
est iustum ut in epyeikia ut si lex
precipiat quod nullus habens anulum
erigat manum aut percutiat tunc si
habens anulum elevet manum aut
percutiat tunc secundum scriptam legem reus
est et iniusta facit tamen in aliquo certo
casu non facit iniustum ibidem ¶ Ratio
modum quem se debet habere iudex
in iudicando secundum leges ibidem
¶ Persuasiones inartificiales sunt
quinque scilicet leges testes testes tor

menta initamenta primo rethorice
¶ Expresse sunt iustiores legibus ibidem
Leges naturales et expresse prevalent
legibus scriptis probatur expresse semper
manent et nunquam transmutantur neque
quies sed leges semper mutantur 2a ro
homo debet attendere quid iustum et
quid verum et quod conferens secundum rei veri
tatem et non debet attendere quod videtur
tale sed lex nature semper est vera
positiva non sed in pluribus 3a ro iu
dex debet esse sicud probator argen
ti quibus discernat reprobum et iustum
et verum et quod hoc sit potissime per legem
naturalem cum in casu contradicat lex
scripta 4a ro quod pertinet ad melio
rem hominem illud est melius sed lex
non scripta pertinet ad meliorem
hominem ibidem primo rethorice ¶ Ad impug
nandum leges positivas debemus
recurrere ad legem naturalem probatur
expresse semper manet etc ut supra
ibidem ¶ Lex naturalis dicitur ius non
scriptum vel lex ibidem ¶ Lex naturalis non
est nunc et heri tantum sed est semper ibidem
¶ Non semper observanda est lex
scripta quia non semper facit opus
legis ibidem ¶ Lex scripta non semper
facit opus legis ibidem ¶ Nota cautel
las quibus debent impugnari leges scrip
te et positive que sunt contrarie nostro
negocio ¶ Prima quod debemus videre
si talis lex in aliquo est contraria legi
probate vel lege naturali vel alteri
legi positive tunc debemus nos in
nuare per aliam legem positivam
2a quod debet videre an lex sit ambi
gua ut quod non taliter dicatur ne
gocium nostrum ut quod dimittit verita
tem subpendulo relinquimus eam

iudicio prudentis ut litigantis
sentit et respiciat utramque partem
aut adaptabit legem secundum se aut
ad usum aut ad conferens et tamen
sic adaptaverit oratio debet vim habere
lege sic adaptata nec spectat
ad propositum 3a quod debemus videre
si negocia in quibus et propter que
lex fuerit posita non adhuc ma
neant et si non maneant res propter quas
facta erat sublatum est eius proprium fun
damentum primo rethorice ¶ Lex naturalis
dicitur lex probata vel lex con
suetudinis ibidem ¶ Aliquando una lex posi
tiva est contraria alii legi positive
ut aliquando lex positiva precipit
firma esse quecumque homines pepige
runt sed alia vetat non fieri pac
ta preter legem ibidem ¶ Invenire
legibus esse sapientia convertitur
in legibus laudatis et approbatis
ibidem ¶ Pacta non faciunt firmam
legem ibidem ¶ Ipsa lex est quoddam
pactum ibidem ¶ Nam permittit pactum
permittit leges ad pactum sit lex
et permittit contractus hominum ad idem
sicud commutationes ibidem ¶ Unaqueque
regule valent ad legem infirman
dam valent etiam ad pactum infir
mandum ibidem ¶ Legibus non recte
factis non est obediendum ibidem etc
¶ Athenienses usque ad illa tempora
felices fuerunt utentes Solonis
legibus 2o rethorice ¶ Lacedemones
usi sunt legibus Licurgi ibidem
Leges in iudicialibus habent se ut
quedam suppositio et principium 3o rethorice
¶ Socrates apud athenas accu
sabat legem et statutum ibidem vel
negocium ¶ Yconomus debet habere
leges quo regat suam uxorem

primo yco. Yconomus studere debet
condo bonas leges ad suam vxore
2o yco. Libertas summa est regi
legibus dei. bo. de r. p. li. primo
pro v.ta Servus non debet impone
legem domino suo sed econtrario bo de r.
p. li. 2o pro prima. Omne quod lex
pre eligit e magis eligendum 3o top.
Lex est mensura uel ymago corum
que naturaliter sunt iusta et demen
surata quia sicud per mensuram qu
titates ad idem equantur et proporcio
nantur sic per legem homini acciden
cia et ymago eorum que naturaliter iusta
sunt quia sicud ymago licet in
proprie est nature sic lex posita est
ymago legis nature vjo top. Lex
sequens manifestum priore vjo top. etc.

Libellus | libelli famosi sub
pena magni dampni debet prohiberi
vjo pol. etc. Sequitur Liber etc.

Liber | Iustum politicum consistit
in liberis et non in servis vo. eth. Iustum
tum politicum e inter liberos et equales
principale ibid. Domus perfecta
constat ex servis et liberis primo pol.
Quidam aliquos nulla dicta e inter
servos secundum naturam et liberos ibid. Natura
habet quandam impetum et inclinacionem
quod faciat differenciam inter corpora liberorum
et servorum ibid. Libertas et servitus
deciant virtute in eas ibid. Fortuna
et malicia deciant sibi servos et
liberos et nobiles et ignobiles ibid.
Libertatis et servitutis distinctio e
in quibusdam distinguibitur secundum na
turam et in tali expedit servo nali
servire domino nali et expedit domino
nali ut dirigat servum nale ibid.
Pollicia est principatus liberorum
et equalium ibid. Mulieres sunt

dimidia pars liberorum ibid. Principatum
cipatum secundum quem aliquis principatur
filiabus secundum genus et liberis. Opor
tunet habere utrumque virtute et prin
cipantis et subiecti 3o pol. Principa
patus civilis dicitur secundum quem aliquis
principatur filiabus secundum genus et liber
ibid. In principatu filium secundum genus
et liberorum oportet principem subiciendo
addiscere virtute per quem principa
ibid. Tam divites quam pauperes
sunt liberi 3o pol. Liberos et mul
titudinem attingere ad principatum maxi
mum propter imprudenciam et iniusticiam
est periculosum ibid. Liberos oportet
in civitate honorari ibid. Principatus
liberorum et servorum differt ad idem
non magis quam naturaliter servum et
naturaliter liberum vijo pol. Naturalia
servum et non liberum differt ibidem.
Honestum est liberos et subditos
multa eorum que videntur ministerialia
opera exercere ibid. Antiqui ordina
verunt musicam ad deductionem que
est in vacacione et quod crediderunt esse
liberorum viijo pol. Querere ubique
quod utile est non congruit magnanimis
et liberis ibid. Ad disciplinam
liberorum utendum est moralibus
melodiis et armoniis et adiungendum
est alias que decentes quas approba
verunt exercitati in philosophia et disciplina
musicali viijo pol. Liberi non e
ad alium vivere iiij eth. Liberorum
sunt faciunt liberis procreatam
bo de r. p. li. primo p. vta. Nemo
unquam tam liberi animi est qui an
gustiam pateretur bo de r. li. 3 p. 3.

Libertas | Quidam sunt valde
liberales in datione pecuniarum
qui tamen sunt timidi in bellico periculo

4° eth. ¶ Liberalis non laudatur in
bellica nec propter abstinentiam neque
propter iuste operari sed circa consumptione
pecuniarum ibid. ¶ Liberalis magis
laudatur in datione pecuniarum quam in
acceptione eth. ¶ Dare et expendere
sunt actus principaliores liberalitatis
quam accipere et custodire quia illi actus
sunt. sed eorum absolute et simpliciter
accepti non sunt actus liberalitatis
sed modificati sunt. quod recta ratio per
suadet 4° eth. ¶ Liberalis habet
virtutem directivam et optime utitur
divitijs ibid. ¶ Precipuus actus
liberalis est bene uti pecunijs ibid.
¶ Ipsius liberalis magis est dare
quibus oportet quam accipere ubi
oportet et non accipere ubi non oportet
probatur a de virtute magis proprium
bene facere quam bene pati. dare
autem ubi oportet est bene agere accipere
autem ubi oportet est bene pati ibid.
¶ Magis liberale est dare quam ac
cipere probatur magis virtuosum est
bene facere quam bene pati sed qui
dat bene facit 1° | 2ª ratio cum virtus
sit bonorum laudabilium constat quod
operationibus virtutum debetur laus et
gratia sed tam laus quam gratia magis con
venit danti quam bene vel non male
accipienti igitur magis consistit etc. | 3ª
ratio virtus est circa arduum et difficile
le sed difficilius est dare proprium quam
non accipere alienum | 4ª ratio qui
dant laudantur quantum de liberali
tate sed qui accipiunt vel qui non
male accipiunt non multum laudantur
igitur | 5ª ratio virtus est quoddam bonum
laudabile sed inter omnes virtuosos
liberales maxime laudantur 1° ibid.
¶ Communiter homines qui dant dicuntur

liberales et laudantur de libera
litate qui accipiunt non ibidem.
¶ Inter omnes virtuosos liberales
maxime laudantur quia sunt alijs
utiles et talis utilitas maxime
apparet in datione ibid. ¶ Liberalis
dat propter bonum finem et regulam
rationis probatur quolibet bonum operatio vir
tuosi est recta ratione regulata li
beralis est virtuosus et datio est
eius principalis operatio 1° 4° eth.
¶ Operationes igitur liberalis sunt
gratia boni et secundum rectam rationem probatur
omnes operationes virtutis sic sunt
ibid. ¶ Datio liberalis est de
lectabilis vel saltem sine tristicia
probatur quia virtutis operatio est talis ibid.
¶ Ille qui dat illis quibus non oportet
vel qui dat gratia non boni finis
non dicitur liberalis ibid. ¶ Ille qui
dat cum tristicia non est liberalis
probatur talis plus diligit pecunias
quam operationes virtuosas ibidem.
¶ Liberalis non recipit pecunias
unde non oportet probatur quia parvipen
dit pecunias ibid. ¶ Liberalis
dat delectabiliter sine tristicia
ibid. ¶ Liberalis non est male
acceptivus ibid. ¶ Liberalis non est
petitivus pecuniarum probatur ipse est
bene faciens et bene faciens non
permittit sibi bene fieri sed vult ali
is bene facere ibid. ¶ Liberalis
non querit pecuniam quasi per se
bene sed tamquam necessarium ad da
tionem ibid. ¶ Liberalis habet magnam
curam de proprijs bonis probatur quia
habet magnam curam de hoc quod bene
faciat alijs 1° quia tamen quia hic
non potest facere nisi de proprijs bonis
ibid. ¶ Ulterius sunt timidi in

actibus fortitudinis et tunc sunt li-
berales qui sunt liberales secundum simi-
litudinem solum alias virtutes et vicium
starent simul ibidem ¶ Liberalis non
dat cuilibet indecenter probatur quia
non dat nisi quibus dare oportet
et sepe retinet aliqua ut aliis
dare possit ibidem ¶ Liberalis est
ita vehemens in dando quod dereli-
quit sibi minora et pauciora probatur
quia non habet curam secundum ipsius sed
de aliis et non potest pati ut alii de-
ficiant ibidem ¶ Proprium liberalis proprium
est vehementer inclinari ad dandum
ibidem ¶ Non contingit liberalem
respicere ad seipsum id est sibi ipsi impe-
dere et bona sibi soli procurare
ibidem ¶ Liberalis dat et distribuit
secundum quantitatem substancie sive probatur libe-
ralitas non consistit in multitudine
et magnitudine boni sed in habitu
dantis ibidem ¶ Dacio liberalis
non pensatur ex multitudine da-
torum sed ex dantis habitu ibidem
¶ Liberalis semper dat secundum substanciam
id est secundum modum et proporcionem sue substancie
ibidem ¶ Nichil prohibet eum esse
liberaliorem quia minora dat dum
tamen a minoribus et paucioribus dimi-
ttis ibidem ¶ Liberaliores sunt qui
ab aliis beneficia susceperant
quam qui propriis laboribus acquisi-
erunt quia qui acceperunt ab aliis
minus curant quam qui laboribus acqui-
sierunt et sunt magis experti ibidem
¶ Difficile est liberalem ditari
probatur quia ipse semper est magis da-
tivus quam acceptivus et plus emit-
tit quam custodit | 2o probatur causa
de vulgaribus liberalis nec est

acceptivus neque custoditivus pecu-
niarum sed magis emissivus aliis
liberaliter condonando ibidem
Liberalis non honorat id est appreciatur
propter se sed solum gratia donacionis
ibidem ¶ Vulgares accusant ipsam
fortunam quod non tribuat divicias
liberalibus qui maxime sunt digni
quod non fierent si liberales essent
divites ibidem ¶ Liberalis non dat
quibus non oportet et quando non oportet
probatur si sic tunc non operaretur
secundum liberalitatem | 2o per hoc impe-
diretur ab operacione liberali ibidem
¶ Liberalis est qui expendit secundum
proporcionem sue substancie et in ea que oportet
expendere ibidem ¶ Liberalis tam
in magnis quam in parvis secundum dictamen
recte racionis dat et expendit pecuniam
in ea que oportet et secundum omnes alias cir-
cumstancias et ad hoc hoc facit de-
lectabiliter ibidem ¶ Liberalis reci-
pit pecunias unde ubi quando oportet probatur
liberalitas est medietas circa dacionem
et receptionem | 2a ro liberalis decenter dat
igitur decenter recipit eo quod ad
decentem dacionem sequitur decens re-
ceptio ibidem ¶ Liberalis recipit et
accipit ut oportet ibidem ¶ Nam decens
dacio et eciam decens accepcio sunt
ab ipso liberali ibidem ¶ Si aliquis
liberalis expendit preter optimum
id est preter ordinem ad optimum finem
vel preter optimum id est preter exigenciam
racione tunc et preter hoc quod est recte
se habere de hoc tristatur moderate
ut oportet probatur hoc est de racione
virtutis moralis quod delectetur et tris-
tetur sicud oportet ibidem ¶ Liberalis
est bene quantitatis in pecuniis quia communi-
cabiliter bona sua communicat ibidem

Liberalis non honorat pecunias
i. non multum reputat pecunias ibid.
Liberalis faciliter et sine magna
tristicia pt pati in iusticiam iniuriam
sibi illatam in bonis suis ibid. Libe-
ralis tristis graua^r si non consumpsit
in dationibus q oportet et^m tristare^r
si consumpsit aliq non optu^m. i.
q non oportz conformiter ro ex. t. quia
principali^s ad eum pertz dare quaz
accipere ibid. Liberalis non e mag-
nificus 4° eth. Liberalis in dando
tene^r observare oms circumstancias
requisitas ad bonitatez actus ibid.
Liberalem oz respicere circumstanciaz
quis sit q non in minus dom dz tarde-
re ibid. Prodigus dz aliqd si-
lentum liberali vij° eth. Liberali
opus e pecunijs ad liberaliter
agendum opa liberalia x° ethi.
Liberali non sufficiat apud hoies
q velit dare pecunias si no actu
det ro quia voluntates hom no
sunt manifeste sine operationibus
exterioribus quia quoqz illi qui no
sunt iusti silauc se velle agere
iusta nec tn propter hoc dicam^o eos
esse iustos ibid. Juvenes non
sunt erudiendi assidue in studijs
liberalibz sz in quantum sunt utiles
ad finez et non amplius viij° eth.
ro ie scia. Utilia et liberalia dif-
ferunt quia utilia sunt magis fruc-
tifera et liberalia magis sensibilia
primo reth. Liberalis no altera^r
de pecunijs quas alijs appetunt
ibid. Hoies honorat et diligunt
liberales et fortes ro quia sunt
benefici et beneficos diligunt
hoies ibidem etc. Sequitur
Libertas Est medietas circa

dationez et acceptionez pecuniarum
2° eth. et 4°. Liberalitas e me-
dietas et virtus moralis existens
circa datoz pecuniarum probatur
quelz virtus est circa illa circa que
operatio illius virtutis laudatur
sz operatio liberalitatis lauda^r
circa pecunias patet liberalem
inquantum talem non laudari propter
hoc q prudenter se hz in bellis
circa que e fortitudo nec quia
temperate se hz in venereijs circa
que e temperancia 4° eth. Materia
liberalitatis e pecunia ibidem.
Liberalitas et vicia opposita sunt
circa pecunias et divicias proba^r
quorumcumqz e aliq utilitas i. que
sunt aliqua utilia hijs contingit
bene et male uti sz divicie sunt
de numero bonorum utilium et contingit
eis bene et male uti sz si aliqbz
rebus contingit bene uti bonus
usus eorum pertz ad illaz virtutez
ibid. Virtus liberalitatis mag-
consistit in dando quaz in accipiendo
4° eth. Liberalitas est medietas
rerus circa datoz et acceptionem
pecuniarum ibid. Liberalitas et phi-
lotimia distant a magnitudine
et magnificencia sicud a qnodam mag-
no. q. inquantum ab utraqz istarum inten-
ditur ad aliq magnum ibidem.
Liberalitas et philotimia dispo-
nunt nos ut oz circa moderata et
parua sz in honoribus vel divi-
tijs ibid. Opus liberalitatis
e in usu possessionis proprie 2° pol.
Liberalitas est honorabil quia
liberalis emittit et no altera^r de
pecunijs quas maxime appetunt alij

ibid. Fortitudo iusticia liberali
tas precellunt alias virtutes q2
sunt magis opabiles alijs, q2
fortitudo est magna in bello, s3
iusticia valz tm bus in bello et
in pace ibid. Liberalitas e virtus
bene factiua circa pecunias ibid.

Liberior liberiores sc3 are
huane tu speculacoi dine insistut
s3 mig sunt libere ad aciez tem
palium curas dilabuntur bo. de 9.
ph. libro v.to pro. 2a. &c. Se.

Libertas propt diuicias 2
libertatez alterat diuites 2 pau
peres de principatu 3o pol. Opus
libertatis est viue ut as vult vj.o
poli. Breui sunt accrescentes lib
tatem pedibz. Manifestatur liber
tate pedibz qui suis pedibz mag
naz libertate sortitur 3o reth.
Libertas summa est regi legibus
dei 2 iusticie eius sequi bo. de 9.
p. li. p.mo prosa v.ta &c. Sequitur

Libido dira fallax bo. de 9.
p. li. 3o p. x.a Libido possidet
terrenas mentes ligando eas in
qbs attheniis id. Libidine accu
sati dicuntur ee capti ibid. &c.

Ludus Non est magis cā
catharizandi q2 ars vij.o poli.
Bona exteriora requiruntur ad felici
tatez sicud lira ad actum cathari
zandi ibid. &c. Sequitur lis

Lis Pro diuicijs 2 honoribz
2 delectacoibz corporalibz vndique
sunt pugne 2 contenciones ic.o eth.
cō v.o diuicie. Inter diuites litigi
a non fiaunt 2o poli. Virtuosi
iustissime put mone seditionem
in ciuitate licet no moueat v.to
pol. cō &c. virtuosi. Nobilitatis

generis 2 diuicie sunt principia sit
2 potates seditionum ibid. Vbique
ppter inequale fit seditio ibidez.
Vniusaliter estimates se habere
equale 2 no hntes seditionez faci
unt ibid. Ex contemptu multe faciunt
lites v.to pol. Altercatio 2 litiga
tiua est delectabilis ipsis qstuet
q. distinguendo talia, s3 q altr
tatiua fit in causis alia in collaco
nibus 2 disputacoibz p.mo reth.
Omnis litigatio aut est de iusto
2 prauo q de non ee iustu 2 p.mu
p.mo reth. Lis e principalit de q. vz
de facto de electione de tanto de iusto
3o rethorice &c. Sequitur lit

Litigans Litigantis nichil
aliud est nisi ondere quia res e
ul non e aut q2 facta e aut non
veru aut sit iusta ul in iusta. oz
ipsum iudicez cognoscere 2 non adis
cere alitigatibus p.mo reth. Utrz
res sit iusta ul non oz ipsum iudi
cem cognoscere an sit parua ul
magna 2 non adiscere alitigatibus
ibid. Litigancium actus e aut
accusare ul defendere ibidem
litigancia querit tepus preteritu q2
de preteritis vnus litigans accusat et
alter defendit ibid. Finis litiga
cium est prosequi iustu 2 fugi in
iustu et alia ad hoc assumunt ppt
iustu 2 in iustu probare per signum
quia de alijs litigates neq liti
gant ut non litigant quo no sunt
factu aliquomo non nocuit p.mo
aliqui aliquos qfiter se fecisse et
nocuisse s3 q in iuriaz fecerit neq
confitebitur per se ibid. Si liti
gans confitetur se in iuriaz fe
cisse non esset opus deceptacone

et litigio ibid. etc. Sequitur

Litigio ¶ Cum possident aliqua
in qua multo magis dissident quam
qui habent possessiones proprias 2o
pol. ¶ Omnes dissident et homines non
solum propter inequalitatem divitiarum
sed et honoris ibid. ¶ Propter divitias
et libertatem altercantur divites et
pauperes de principatu quia divites
volunt principari quia habent ex-
cessum divitiarum pauperes quia
attingunt ad libertatem 3o pol.
¶ Non solum omnem equalitatem tur-
bant et litigant homines de princi-
palioribus quam sed solum excessum boni
virtutis moralis ibid. ¶ Tria
sunt que altercantur de equalitate
principatus virtus nobilitas sive
libertas et divitie 8o pol. ¶ Di-
vites et regem frequenter ad invicem
pugnant et habent sediciones
ibid. ¶ Emendi sunt detectates
pro illis eisdem quando convenit sibi
existere ambobus 2o rethoricorum ¶ Liti-
gare de ignorantia non est ita cau-
satum magistratus sicud si aliqui
litigarent de iusto vel iniusto 2o
rethoricorum ¶ Quando litigatur de iusto
et iniusto necesse est aliquem esse magistrum
quia nichil est ita principaliter aliquem
esse magistrum sicud iusticia et iniusti-
cia ibid. ¶ Litigare de ignoran-
cia vel non ignorantia vel litiga-
re utrum aliquis egerit ex elec-
tione vel non in iudicialibus in la-
tus quia quod sit ex ignorantia alle-
gat factum quod sit electiue et ex
sua agnoscat 2o rethoricorum etc.

Locucio ¶ Pueri iusta septen-
nium debent cohiberi a turpiloquio
et auditu vii o pol. ¶ Tria requiruntur
ad pronunciatorem et locutorem scilicet
armonia magnitudo rigmus
quia armonia ut debito accentu
fiat pronunciacio magnitudo ut
quam alte sit pronunciandum
rigmus ut quibus rigmis sit
utendum 3o rethoricorum ¶ Circa locutorem
contingit esse artificialem ypo-
critam ibid. ¶ Gestus locucionis
et ypocrisis solum sunt propter appare-
ciam et fantasiam et auditorem
et non sunt essencialia doctrine
ibid. ¶ Principale vicium locucionis
est grecizare id est barbarizare
quia capiendo barbarismum ponit in-
cludit soloecismum id est incongrue loqui
ibid. ¶ Tria faciunt decentem
locutorem / primum illacio passionis
scilicet si sit secundum ad passionem illa-
tiva / secundum si fiat moralis / tertium
proportionalitas scilicet si sit rebus
subiectis proportionabiliter 3o rethoricorum
¶ Ad proportionabilitatem locucionis
scilicet quod locucio sit proporcionabilis
rebus primo requiritur ne de grandibus
et arduis rebus vilia dicantur
secundum ne de levibus loquimur vene-
rabiliter ibid. ¶ Nomine est omnis
species et decencie locucionis quod
tempore oportuno debemus loqui in
primo ibid. audacter vero homines
qui a nomine excessum ad aliquis
audacter loquimur habet esse aliquos
id est congruenter 3o rethoricorum ¶ Clausula-
lis locucio est illa que secundum se
ipsam habet principium et finem et habet
magnitudinem bene conspicabile
quia quod non est ita longa quin bene
possit conspici ibid. ¶ Locucio de-
clamationalis est delectabilis quia
est facile adiscipulis et est terminata

ibid ¶ Locucio declamacionalis e(st) tem-
ta proba(tur) habz enim se contrarie ad
locucionem intermi(n)atam ibid ¶ Locu-
cio declamacionalis est bene adisputa-
bilis q(ui)a est facile incorrabilis
eo q(uod) habz nu(mer)u(m) i(d est) mensuram quadratam
in suis clausulis et o(mn)e tale est
facile incorrabile ib(idem) ¶ Locucio de-
clamacionalis est facile incorrabilis
patet q(ui)a h(ab)z nu(mer)u(m) i(d est) mensuram
(e)t(c). ut sup(r)a ibid ¶ Longitudo locu-
cionis est evitanda eo q(ui)a fasti-
diu(m) generat et facit auditores
deseri i(d est) ea(m) deserere ¶ 2a ta(m) clau-
sule longe sunt inpporcionales
et sunt similes suspensioni et talis
est emendanda in locucione 3o reth(orice)
¶ Clausula locucionis non d(ebe)t ee
nimis longa nec nimis brevis
s(ed) pporcionalis ibid ¶ Locuciones
longe et suspensive sunt pessime
ibid ¶ Locucio tunc erit decens et
apta q(ua)ndo non erit magnifica ne(que)
humilis i(d est) deiecta ibid ¶ Si in locu-
cione erit superfluu(m) et nugacio
locucio non erit decens ibidem
¶ Indecencia locucionis mediu(m) co-
gruit q(uod) s(cilicet) q(uod) non sit locucio
magnifica nec humilis i(d est) deiecta
s(ed) medio mo(do) ibid ¶ Distinccio facit
locucione(m) esse delectabile(m) i(d est) q(uod) lo-
cucio distincte proferatur ibid ¶ Tunc
in locucione erit delectacio et decen-
cia si bene misceatur c(on)suetu(m)
et extraneu(m) q(uod) q(ui)a cu(m) h(om)o miscet
bene dicciones extraneas cu(m) con-
suetis diccionibus tunc reddit locu-
cione(m) decente(m) et delectabile(m) ¶ 2o
tunc erit ibi delectacio et decencia
si non decenti in locucione fit

rigmus i(d est) ornatus et p(er)stracio ibid
¶ Taciturnitas facit hoie(m) sapiente(m)
loquela stultu(m) bo(nus) de. q. p. li. 2o
pro vii(m) ¶ Locucio facta ex q(ua)ne(m)
modu(m) loquendi declinacione indig(et)
v(ii)to top(icorum) (e)t(c). Sequitur Lucrari
Lucrari | Erubescibile est
lucrari a modicis ut exspoliare
pauperes aut a turpibus ut exspoli-
are mortuos v(e)l ab inpotentibus
ut exspoliare infirmos 2o reth(orice)
¶ lucrari a pauperibus et impotentib(us)
et mortuis e(st) erubescibile ibidem
Lucru(m) | Lucrator | Omnis tur-
pis lucrator est illiberalis 4o eth(icorum)
¶ Recipe aliquid de meretricio et reci-
pere ad usuram est turpe lucru(m)
ibid proba(tur) (e)t(c). metr(orum) ¶ Aleator
spoleator mortuo(rum) sunt turpes
lucratores ibid ¶ Amicis oportet
dare et non ab eis aliquid lucrari
ibid ¶ Ab amicis lucrari non o(porte)t
ib(idem) ¶ Acceptones ab aiis p(er) mod(um)
lucri et spoliaciones mortuo(rum)
sunt illiberales ibid ¶ Qui in sup(er)-
habundat in delectando si hoc
non facit p(ro)pter lucru(m) d(icitu)r placid(us)
si p(ro)pter lucru(m) dicitur blanditor ib(idem)
¶ Hec nomina dampnu(m) lucru(m) p(er)ex-
cepta sunt locu(m) circa personalia
ut q(ua)ndo iniuria illata e(st) mensu-
rata i(d est) cu(m) estimatur c(on)patata cu(m)
dic(itu)r dampnu(m) respectu eius cui inf(er)-
tur et in respectu inferentis dicitur
lucru(m) v(t)o eth(icorum) ¶ Iustu(m) c(om)mutatum
est mediu(m) inter dampnu(m) et lucrum
ibid ¶ Plus et mi(nus) q(ua)ntu(m) ad ro(cionem)
lucri et dampni contrarie se habent
in bonis et malis ibid ¶ Ista
nomina lucru(m) et dampnu(m) originem
receperunt ex c(om)mutacionibus voluntariis

in quibus fuit usus talium nomismatum(?) ibidem
quod est de capitulo ¶ Super excellenti est
plus tribuendum de honore et super ex
cesso plus debitum viij° ethicorum probatur in
honore ¶ Lucrum prestat auxilium indigen
tie ibidem ¶ Persone excellenti non
congruit ad lucrum recipere secundum commenta
torem ibidem ¶ Maxime salvativum pol
licie est quod principatus non sint lucra
tivi v° politicorum ¶ Principatum non esse
lucrativum salvat democratiam et pol
liciam et aristocratiam simul esse ibidem
de politica ¶ Ne principatus sit
lucrativus traditio pecunie quibus debet
fieri coram omnibus civibus et quod ha
beantur littere super hoc que repo
nantur apud fraternitates vel con
tubernias vel aliquas tribus / Item
documentum quod principibus loco lucri
ordinentur honores et reverentie que
fiunt eis et hoc sit statutum secundum legem
et approbatum ibidem ¶ Aliquando fit in
surrectio propter lucrum v° politicorum etc.
¶ Agricole magis appetunt lucrum
quam honorem vj° politicorum ¶ Item pro
verbium auferre a mortuo est circa tur(pi)
lucrationem et illiberalitatem 4° ethicorum
Senes non vivunt secundum voluptatem
sed secundum lucrum ibidem etc. Sequitur

Ludus ¶ Aliqua est virtus mora
lis circa ludos probatur ideo quod est homi
nis de sermonibus humane vite patet
esse virtus ludi est huiusmodi / 2a quia
ubi est circa eorum que oportet fieri et
que non ibi non solum invenitur medium
sed etiam extrema secundum superhabundan
tiam et defectum sed in ludis est talis
circa 4° ethicorum ¶ Per ludum in vita
et conversatione humana habetur quedam
requies et recreatio quod abarie(?)
tate sollicitudinis aliis ibidem

Virtutis ludis est quedam consona
et conveniens homini collocutio
ad idem per quam homo obser
vat qualia oportet eum dicere
et ut oportet et audire ut aliis
delectabiliter conversat ibidem ¶ In
ludis multum differt aliqua dicere
et audire quod multa sunt que ho
mo decenter audit que non de
center diceret ibidem ¶ Circa ludos
potest esse vicium probatur quia superha
bundantia et defectus ibidem ¶ Hi in
superhabundat in derisione ludi
dicuntur bomolochi ibidem ¶ Mode
rate se habentes in ludis faciendis
dicuntur eutrapoli id est bene verten
tes ibidem ¶ Bomolochi dicuntur qui
superhabundant in risu in ludo
ibidem ¶ Proprius actus eutrapoli
est audire et dicere ea que in lu
do decenter delectant ibidem post de
eutrapolia ¶ In ludo contingit
aliquem dicere et audire quedam
decentia patet ex dicta ludorum
quia ludus liberalis id est virtuosi
decentiam virtutis habens differt
a servili id est indecenti et quam est
servorum sequentibus secundum Philosophum et ludus
disciplinati ab indisciplinato ibidem
¶ Ludus liberalis dicitur a servili
per hoc quod est circa honesta et de
centia / 2us circa indecentia ibidem
¶ Ludus disciplinati id est qui est
doctus in ludo differt a ludo indis
ciplinato qui nullam habet aptitu
dinem ad ludendum ibidem ¶ Ludus
est in latius(?) quam liberalis similis
disciplinati ab indisciplinati ibidem
¶ In ludo aliquem conversari oportet
et optimum est quod propter solationem

bonu vel eorum emendatorem ibidem. Bomolochus aliquando dicit aliqua in ludo que nullus virtuosus diceret primo nec audiret, quod vir bene moderatum ibidem. In ludo risus ad multos redundat et plures sunt qui nimis quam oportet gaudent in ludo ita quod per risum faciendo non timent aliis convicia et obprobria dicere ibidem. Ludus et requies sunt necessaria in vita humana ibidem. Lusus id est quod in ludis delectatur in ludo nec est moderatus nec in operatibus sed mollis viii ethicorum probatur quod molles. Ludus est opus intemperantie vini quando fit in vita turpiter et ad voluptatem non autem quando fit in vita medicine et recreatorum vel necessitatem quia sic est opus eutrapolie ibidem. Ludus est quedam remissio anime cum sit quedam quies et fuga tristicie ibidem. Ludus est quedam quies quia cum sit quedam fuga tristicie ibidem. Lusus querit fugam tristicie et quietem secundum superhabundanciam ibidem. Operationum secundum se eligibilium quedam sunt secundum virtutem quedam secundum ludum x ethicorum. Operationes delectabiles que sunt in ludo videntur esse delectabiles propter se quia homines eligunt huiusmodi operationes propter utilitatem aliquam ex eis provenientem ibidem. Operationes delectabiles que sunt in ludo non eligunt homines propter utilitatem aliquam ex eis provenientem sed propter se patet sic quia homines magis leduntur ab huiusmodi operationibus quam iuvantur ab eis cum illi qui ludis intendunt neglegunt corpus proprium et etiam possessiones ibidem. Homines per operationes delectabiles que sunt in ludo magis leduntur quam iuvantur quia illi qui ludis intendunt neglegunt corpus proprium et etiam possessiones ibidem. Qui in ludis intendunt negligunt corpus proprium et etiam possessiones ibidem. Quod aliquorum quod felicitas consistat in operatione ludi. Et felicitas ibidem. Multa felicitatem id est eorum qui apud vulgares reputantur felices refugiunt ad conversationem ludentium ibidem. Apud tyrannos et potentes approbantur eutrapoli id est qui in conversationibus ludi faciunt se delectabiliter. Hoc quia tales ioculatores exhibent se ipsos delectabiles tyrannis in hiis que ipsi tyranni appetunt ibidem. Felicitas non consistit in ludo ibidem probatur et felicitas. Inconveniens est quod finis ultimus humane vite sit ludus ibidem. Dicere aliquem secundum totam vitam suam negociari et multa alia laboriosa mala pati solum gracia ludi est absurdum ibidem. Dicere hominem studere in contemplatione et laborare in actione solum gracia ludi hoc videtur esse stultum et valde puerile ibidem. Ludus assimulatur requiei quod quia vires animales quietat et a fatigatione alleviat secundum Eustratium ibidem. Ludus vires animales quietat et fatigationem alleviat etc. Requies que est in ludo fit gracia operationis sed ut ex hoc operetur efficacius x ethicorum. Ludus ordinatur in aliud scilicet in operatione sed ut ex hoc homo operetur efficacius

ibid ¶ Operacio secundum virtutem non est
in delectacione que est in ludo ibid
¶ Meliora dicimus studiosa que cum
serio et labore sunt ipsis ridiculosis
et hiis que cum ludo sunt probatur
quia melioris particule anime est me
lior operacio / sed particula anime que est
ludus et non est optima operacio eo
quod talis particula anime in est bestiis
ibid ¶ Ludi et lascivie singillatim
sunt observanda ut non qualitercumque
fiant sed ponende sunt in maioritate
partes opposite si virtuosi tamen
in latitudine egent cum duricabundi
vel medii ut si una pars vellet
insollescere alia reprimeret vto
pol ¶ Vacacio que est in ludo
non habet racionem ultimi finis viij pol
¶ Ludus est gratia requiei ibid ¶ Ludi
queruntur tanquam gratia formacionis
et medicine ibid ¶ Musica est erudi
enda propter tria scilicet ludum disciplinam
et deductionem ibid ¶ Aliquando homines
ideo ponunt finem in ludo et musica
quia finis vite humane habet mixtam
delectacionem sicut est ludus et musica
viij° pol ¶ Delectacio que est
in fine ultimo et que est in ludo et
musica habent quandam similitudinem
quia ambe non sunt gratia alicuius futuri
ibid ¶ Iuvenes non debet uti ludo
thechnico et eius organis ad mores
ibid ¶ Ludus technicus est qui fit
in agonibus et theatris ad excitandum
audientes homines ad fortiter agonizandum
et ad delectandum solum ibid ¶ Opc
rans in ludo technico non operatur
propter exercitium virtutis ad mores
sed sunt gratia delectacionis et est

servilis ibid ¶ Ludus technicus
est ludus servilis et non liberorum
quia facit banausus et depressus
secundum intellectum etiam intencio finis
ad quem fit ille ludus est malus
quia generat onerosas delecta
ciones ibid ¶ Oportet uti musica
non gratia unius utilitatis tamen sed plus
quia utendum est aliquando gratia
ludi aliquando gratia purificacionis et aliquando
deductionis viij° pol ¶ Musica
valet ad tria ad ludum ad deduc
cionem ad purificacionem ibid ¶ Nota
de quinque generibus ludorum antiquorum
primus est in cursu ut qui potest ci
stroice bene et parte movere cito et
longe talis dicitur cursor / secundus erat
in luctando ut qui habet tibi habet
deicere et detinere eas modo comp
ille dicitur luctator / 3us erat in pel
lendo alium ictibus talis dicitur
pugnator / 4us erat compositus ex
2° et 3° et talis dicitur operator
/ 5tus erat compositus ex omnibus libus
et talis dicitur penthalucty id est vin
cens pinacam quinque ludorum 3° rethorice
¶ Illi sunt delectabiles ad iocandum
qui sunt ydonei deridere ut sci
entes commode et placabiliter ludere
et qui sunt ydonei ad subportandum
ludos 2° rethorice ¶ Omnes desidia
ocia negligencia ludi et requies
et sompnus sunt de numero delectabilium
primo rethorice ¶ Omnes ludi pugitim
et fistulatim ut cum hystriones
adinvicem fistulando certant et liti
giosi id est disputativi sunt delecta
biles ibid probatur Et delectabile
¶ Ludi quidam simpliciter et statim sunt
delectabiles ut venacio quedam

cui quibus fuerit consuetus ad illas ibid. ¶ Ludus est de numero delectabilium ibid. ¶ Mites qui sunt sicut in ludo in risu etc. 2o rethorice de mitis etc.

Luxuriosus Viri bellicosi et militantes in licet sunt luxuriosi 2o pol. ¶ Luxuriosi designantur per maris rabiem Bo. de consolatione philosophie li. primo metro 3o ¶ Luxuriosus est qui eligit vocari circa voluptates illicitas vj° top. etc. Sequitur Machima

Machima Sagitte et machinae et talibus instrumentis inbente sunt ad certitudinem insultus primo pol. etc. Sequitur dictio Magis

Magis Nos omnes regulamus operaciones nostras delectatione et tristicia secundum magis et minus 2o ethicorum ¶ Naliacia secundum minus inclinamur ad prosequendum delectaciones quam ad fugiendum eas ibid. ¶ Operaciones que sunt propter metum magis sunt voluntarie 3o ethicorum capitulo de metu ¶ Ira est magis dissimilis electioni quam concupiscencia ibid. capitulo de electione ¶ De aliquibus est magis consiliandum de aliquibus minus ibid. ¶ De illis que minus determinata sunt et incertitudine de pluribus circumstanciis considerari oportet est magis consiliandum 3o ethicorum de consilio ¶ Magis dubitamus circa artes operativas quam speculativas ibid. ¶ Terribilia aliquando contingit hominem timere magis et minus quam recta racio dictat 3o ethicorum

¶ Timidus est magis increpandus quam audax probatur de timido

¶ Defectus timoris magis percipitur quam audacis ibid. ¶ Homo magis timet mortem quam turpitudinem non est vere fortis ibid. ¶ Homines virtuosos et viciosos magis possumus diiudicare ex electione quam ex operibus exterioribus ibid. ¶ Ille est magis fortis qui in repentinis periculis non timet nec turbatur quam ille qui timet in periculis premissis et prius cogitatis 3o ethicorum probatur de forti ¶ Fortitudo magis est circa terribilia quam circa amabilia ibid. probatur de fortitudine ¶ Fortitudo magis consistit in sustinendo pericula terribilia quam in aggrediendo audacter ipsa ibid. ¶ Vicium intemperancie est magis voluntarium quam timiditatis 3o ethicorum probatur de intemperancia ¶ Intemperancia magis assimulatur voluntario quam timiditas ibid.

¶ Intemperancia est vicium magis exprobrabile quam timiditas ibidem

¶ Liberalis magis laudatur in dacione pecuniarum quam in accepcione ibid.

¶ Accepcio pecunie et custodia ipsius magis est quedam possessio quam usus eius ibid. ¶ Virtus liberalitatis magis consistit in dando quam in accipiendo ibid. ¶ Magis proprium est virtutis benefacere quam bene pati ibid. ¶ Magis liberale est dare quam accipere 4o ethicorum probatur de liberale ¶ Naturalis inclinacio magis est hominibus ad illiberalitatem quam ad prodigalitatem ibid. ¶ Multi inveniuntur magis amatores pecuniarum quam datores ibid. ¶ Illiberalitas magis opponitur liberalitati quam prodigalitas ibid. ¶ Homines magis peccant per illiberalitatem quam prodigalitatem ibid. ¶ Omne super excellens in bono est magis honorabile ibid.

¶ Ad magnanimum pertinet magis
curare de veritate quam de opinione
hominum ibid. ¶ Magnanimus ex disposicio-
ne sui habitus potens est magis
se velle possidere bona honesta
et infructuosa quam utilia et fructuosa
ibid. ¶ Pusillanimitas magis oppo-
nitur magnanimitati quam kaymotes iiiº
ethicorum de pusillanimitas ¶ Nimis mag
amat honorem quam multi et vulga-
res illum laudamus iiiº ethicorum de ho-
nore ¶ Nimis magis amat honorem
quam oportet illud vituperamus ibid.
g de honore ¶ Magis tollerabile
est homini punire iniuriam sibi illatam
quam condonare ipsam ibid. ¶ Vere-
cundia magis assimilatur passioni
quam habitui ibid. ¶ Ubi reperitur
magis et minus ibi reperitur medium
et equale vº ethicorum ¶ Minus bonum
est magis eligibile ibid. ¶ Iniu-
stum pati consistit in habere minus de
bonis et magis de malis vº ethicorum
¶ Iniustum facere consistit in habere
magis de bonis et minus de malis
ibid. ¶ Iustum uxorium magis
assimilatur iusto politico quam
iustum paternum vel dominativum ibid.
de beneficencia ¶ Principia sunt
magis nota quam conclusio viº
ethicorum ¶ Ad habendam scienciam oportet
magis credere premissis quam con-
clusioni ibid. de sciencia ¶ Cognicio
singularium magis pertinet ad pru-
denciam quam aliud ibid. probatur
de prudencia ¶ Prudens magis
debet habere cognicionem singularium
quam aliud ibid. de prudencia
¶ Delectaciones corporales magis sunt
contrarie magis apparent delectabi-

les viiº ethicorum g de delectacio
¶ Opposita iuxta se posita magis elu-
cescunt ibid. ¶ Non solum que sunt
eiusdem speciei recipiunt magis
et minus sed eciam que sunt alterius
speciei g ut si dicamus album magis
esse coloratum seu album coloratum
nigro vel actus est melior potencia
semper substancia est melior accidente
viiiº ethicorum ¶ Ut in pluribus homo
magis debet retribuere bene-
factori quam amico gratis dare
probatur homo magis tenetur red-
dere mutuum quam gratis dare
ixº ethicorum ¶ Homo magis tenetur
reddere mutuum ei cum debet quam
quod det aliquid gratis amico
ro ex. t. quia secundum moralem
honestatem homo non minus tenetur
ad retribucionem mutui ibid. ¶ Magis
reddendum est debitum quam gratis
dandum ibid. ¶ Homo magis tenetur
patrem suum liberare de captivita-
te quam eum qui eum primus libera-
vit ixº ethicorum probatur de patrem
¶ Multas videtur quod quis magis
debet liberare patrem quam seipsum
ibid. ¶ Amico existente in necessitate
magis est subveniendum quam
benefactori eciam postea retribuendum
ibid. ¶ Simpliciter et absolute ser-
vandum est quod magis est redden-
dum debitum quam gratis dandum
ibid. de dare ¶ Magis est exhi-
bendum beneficium virtuoso quam
amico non virtuoso ixº ethicorum
¶ Magis inimicandum est amicis ad re-
cuperandum bonos mores quam
ad vituperandum peccandum ibid.
¶ Magis tenemur amicis largiri bo-

quam extraneis ibid ¶ Multi mi
gis appetunt bene pati recipere
ab alijs quam benefacere ibid ¶ Id
delectat actualiter est magis
amabile quam sit spes futuri vel
memoria preterita x° eth ¶ Exspecta
tio vel spes vtilium futurorum est magis
delectabilis quam exspectatio bo
norum honestorum ibid co de delec
tabilis ¶ Matres magis diligunt
filios quam patres ibid probatur de
mater ¶ Matres magis laborant
circa partum et generationem filiorum
quam patres ibid ¶ Matres magis
certe sunt quod filij sunt filij ipsarum
quam ipsi patres ibid ¶ Non tri
buunt sibi superhabundanciam bonorum
secundum rationem et intellectum magis est ama
tor sui quam qui tribuit sibi sup
habundanciam bonorum exteriorum
ibid ¶ Magis cognoscimus actio
nes aliorum quam nostras ibid //
¶ Platonici dicunt delectationem
esse medietatem quia recipit magis
et minus x° eth ¶ Ad delectationem
suscipere magis et minus non sequitur
delectationem non esse bonam ibid
¶ Id quod suscipit magis et minus habet
speciem determinatam ibid ¶ Contingit
aliquem agere iuste et temperate secundum
magis et minus ibid ¶ Id prohi
bet delectationem recipere magis
et minus sicud et sanitatem que secundum
rationem sue speciei est determinata ibid
¶ Sanitas suscipit magis et minus
probatur de sanitas ¶ Sapiens
tanto magis poterit veritatem specula
ri quanto fuerit sapientior x° eth
g de sapiens ¶ Politicus magis

laborat circa corpus et susten
tationem corporis et circa quecumque talia
corpori necessaria quam speculatiuus ibid
g de speculatiuus ¶ Quibus magis
conuenit speculari illis magis com
petit esse felices non secundum accidens ibid
g de speculari ¶ Idiote non minus
videntur agere studiosa et virtuosa
quam ipsi potentes immo magis x° eth
¶ Idiote et moderate dicti magis
agunt virtuosa et studiosa quam
potentes ibid g de idiota etc
¶ Non enim in virtutibus operabilibus magis
iudicatur ex operationibus et ex vita ope
rancium quam ex sermonibus eorum ibid
co de vnde ¶ Magis et minus non
diuersificant speciem primo pol ¶ Ho
est magis ciuile et sociale quam quod
cumque aliud vij° pol ¶ Domus est minus
sufficiens ad vitam quam vnus ho
et ciuitas domo 2° pol ¶ Magis peri
culosum est quod pauci de tota multitu
dine eligant principes quam quod tota
multitudo eligat principes ibid co
de princeps ¶ Legislator magis debet
curare moderare concupiscencias hominum
quam possessiones ibid ¶ In electio
ne principum magis debet legislator
attendere ad virtutem quam ad diui
cias ibid ¶ Barbari naturaliter sunt
magis seruiles quam greci 3° pol
¶ Qui sunt circa aziam sunt magis
seruiles quam circa europam ibid
¶ Deducatur exercitus magis pertinet
consideracio ad legislatorem quam ad
politicum ibid ¶ Unusquisque prin
cipatus est magis iste committendus
qui potest finem istius attingere quam
alia qui non potest v° pol ¶ Ducatus
exercitus magis debet committi habenti

potenciaz militarez quaz virtuo
so non uti ibid ¶ Nec frequenter
ira e magis opposita quaz odiu
vij° pol de ira ¶ Odiu magis
nocet quaz ira ib de odio ¶ Mul
tis magis delectabilius est viuere
inordinate quaz temperate vij° pol
¶ Illud non est magis democraticu
nec oligarticu qd facit ciuitatem
maxime democratice viuere et
oligartice viuere ibid de democra
cia ¶ Bona aie magis conferunt
ad felicitatem qz corporis vij° pol
¶ Unusquisque hominis magis afficiatur ad
notos quaz ignotos ibid ¶ Le
gislator magis debz esse sollicitus
ordinando meliora quam eorum fines
qz quaz alia ibid ¶ Oportz legis
latorem magis attendere ad pa
cem quaz ad bellum ibid ¶ Tempe
rancia et iusticia magis requiruntur
ad ducendos pacem et vacacionem qua
ad non vacantes vij° pol ¶ Magis
turpe e non posse bene uti bonis
in vacacione ad bellicas operacionibz
ibid ¶ Optima bona hominis magis
consistunt in actu et operacione quaz
in habitu ibid ¶ Prima civitas
prima magis primo poll ¶ Vacare
magis est eorum eligibilis quaz non
vacare viij° pol ¶ Magis contristat
nuper ditati quaz ditata ab anti
quo et qui fuerunt ditati per genus
2° reth ¶ Magis sunt in nemesti
ci circa exaltatos nuper qua circa
exaltatos ab antiquo ib ¶ Mag
contristant homines nuper divites et
principales propter divicias de nouo
adeptas qz qui fuerunt divites
ab antiquo ibid ¶ Divicie et

pulchritudo sunt magis zelabi
les quaz pulchr sanitas 2° reth
¶ Iuuenes magis amatores sunt
excellencie et honoris quaz pe
cuniarum ibid ¶ Iuuenes omnia agunt
in maius ibid ¶ Senes sunt cauti
tes viuere et magis viuere secundum
... quaz in iuuentute 2° reth
¶ Magis desideratur illud quod abest
ibid ¶ Potentes et divites imp
lacione et potencia sunt magis
studiosi i. meliores quaz sunt
divites ibid ¶ Alia magis faciunt
assimilaciones quaz metapho
ras 3° reth vide de methafora
¶ Proprium est magis conspicabile
et dilucidius in quantum quaz que
ibid ¶ Que homines sciunt illa sunt
magis consona et congrua ad per
suadendum quaz que nesciunt 3°
reth ¶ Yconomus magis debz
stare pro acquisicione naturali qz
artificiali primo ycon ¶ Circa
acquisicionem rerum yconomus magis
curabit res fructiferas quaz in
fructiferas ibid ¶ Magis amamus
ea que non e facile simul omnia
habemus 3° top vide de amore ¶ E
gisse est magis finis quaz agere
vi° top ¶ Verisimile e in multis
magis fieri peccatum quaz in paucis
vij° pol de bono ... in iustu
in optimatu · aut · ira · sener ·
eligibilius · mocio etc ¶ Bequit

Magister

¶ Non potest fieri ut
discipulus magistro reddat premium
equiponderans i. equipollens
sue doctrine sz sufficit discipulo
quod reddat magistro honorem put-

est ei possibile secundum suam faculta
tem ix° ethicorum ¶ Verisimile est mutuo
sub bonis magistris esse bonum p° rethoricorum
Magnalia ¶ De se dicere mag
nalia et promittere mirabilia et alie
na facta narrare quasi propria usurpan
do sibi laudes aliorum illa sunt veru
besabilia 2° rethoricorum ¶ De se dicere
magnalia et promittere mirabilia et
aliena facta narrare quasi propria usur
pando sibi laudes aliorum h sunt
avaciam ibidem etc. Sequitur
Magnanimus ¶ Dignificans
se magnis honoribus quibus est dig
nus vocatur magnanimus p° dignificans
se magnis honoribus quibus non
est dignus est fatuus 4° ethicorum etc.
¶ Ad magnanimum requiritur quod sit dignus
magnis ibidem ¶ Dignificans se
parvis honoribus quibus se dignus
credit quamvis est non magnanimus
probatur magnanimitas non est circa
parva ibidem ¶ Magnanimus est quantum
extremus magnitudine id est quantum ad
magnitudinem illorum quibus se dig
nificat sed tamen est medius secundum rationem quia
facit ut oportet ibidem ¶ Dignitas
qua magnanimus se ipsum dignificat
refertur ad bona exteriora ibidem
¶ Magnanimus dicitur qui circa honores
et inhonorationes se habet ut oportet
ibidem ¶ Nota diffinitionem magnanimi
Magnanimus est virtuosus qui meritis
se ipsum dignificat magnus existens
id est exponendo dignificat id est se dignum
magnis et arduis rebus et operibus
agendis se exponens ibidem ¶ Inter
omnes virtuosos magnanimus est optimus
probatur ipse est maxime bonis dignus

igitur ambo ipse facit se dignum
magnis honoribus per suas opera
tiones ¶ 2a ratio in qualibet virtute est
magnus igitur optimus ¶ 3a ratio mag
nanimus esset derisibilis si non esset
bonus in omnibus probatur ex quo dig
nificat se magnis honoribus qui non
debentur pravis sed solum virtuosis
4° ethicorum ¶ Quod in unaquaque virtute
est magnanimus hoc est ipsius magnanimi
id est pertinet ad magnanimum ibidem ¶ Deri
sibilis esset magnanimus non existens
bonus probatur ex quo dignificat se
magnis honoribus qui non debentur
pravis sed solum virtuosis ibidem ¶ Mag
nanimus maxime appetit honores quia
comprehendit unum inquantum non essent
indistinctum virtutis vel operationum
virtuositatum ibidem ¶ Difficile est
aliquem esse magnanimum probatur
magnanimum oportet habere omnes alias
virtutes sed hoc est difficile ibidem
¶ Magnanimus maxime est circa honores
et inhonorationes ibidem ¶ Magnanimus
in magnis et studiosis honoribus
delectatur moderate probatur ipse as
sumit tales honores tamquam sibi
debitos ibidem ¶ Magnanimus adipis
cens magnos honores estimat
eos tamquam sibi proprie quasi debitos sibi con
venientes ibidem ¶ Ordinarius honor
exhibitus magnanimo non est
condigne premium tamen adhuc ipse ac
ceptabit huiusmodi honores sibi im
pensos eo quod homines non habent
maiora bona que possunt sibi re
tribuere 4° ethicorum ¶ Magnanimus per
impendit honorem sibi impensum

acontingentibus i. ab plebeis et
omnibus personis proba(tur) quia non
est passe dignus honoribus sed maiori
bus ibid. ¶ Magnanimus circa inho
noraciones se habet moderate i.
quod eius animus per contumelias non
deiicitur. Ro(atio): quia videt quod talis con
tumelia solum iniuste sit circa eum
ibid. ¶ Magnanimus maxime lauda(tur)
circa honores et inhonoraciones quia
inquantum honores sibi debitos mo
derate recipit, contumelias et iniuri
as contempnit ibid. ¶ Magnanimus mo
derate se habet circa divicias et
potestates et omnem bonam et malam
fortunam proba(tur) quia non gaudet
de bona fortuna excellenter neque
de mala sed moderate se habet ibid.
¶ Magnanimus si fuerit bene fortunatus
in diviciis et potestatibus non erit
nimium gaudiosus i. non superflue
gaudebit ibid. ¶ Magnanimus si
fuerit infortunatus non erit nimis
tristis ibid. ¶ Magnanimus non reputat
honores esse quid maximum
ibid. ¶ Magnanimus reputat honorem
quid parvum quia per ipsum non
extollitur immoderate ibid. ¶ Magna
nimus reputat omnia bona exteri
ora quid parvum ibid. ¶ Magnanimi
videntur esse despectores bonorum
exteriorum quia non quod in veritate
ea despiciant sed in respectu ad bonum
virtutis ea nulla arbitrantur. 4(o)
eth. ¶ Bona fortune sine virtute
non faciunt homines magnanimos proba(tur)
nullus est magnanimus sine virtute
perfecta ibid. ¶ Habentes bona fortune

sine virtute non sunt similes vere
magnanimis sed bene eos imitantur
scilicet faciendo talia que ipse facit
inquantum possunt quia. scilicet in fastu
et ostentacione rerum exteriorum
et contempnendo alios sed non imi
tantur eum in hoc quod que operantur
quod talia operantur secundum virtutem ibid.
¶ Magnanimus iuste contempnit alios sed
solum alios scilicet malos ro(atio): sufficiens
est huius quia non glorificat nisi
illos qui vere et propter meritum vir
tutis sunt glorificandi. 4(o) eth. ¶ Mag
nanimus vere glorificat honores quia
quia solum illos glorificat qui vere
secundum meritum virtutis sunt glorificandi
ibid. ¶ Magnanimus non vult se ex
ponere parvis periculis nec amat
parva pericula sed est amator mag
norum ibid. ¶ Magnanimus pauca
non honorat i. preciosa et digna
non estimat ibid. ¶ Magnanimus
exponit se periculis magnis ita
vehementer et audacter ut in talibus
periculis non parcat vite proprie sed repu
tat sibi quod non sit dignum vive
re ex tunc quia prefert bonum vir
tutis bono corporali 4(o) eth. ¶ Mag
nanimus est potens benefacere i. re
cordatur beneficia facienda
sed si est beneficiatus ab alio dehor
venda(tur) ibid. ¶ Magnanimus bene
ficiatus verecundatur quia recipiendo
verecundari similitudinarie quia habet
similitudinem verecundorum quia sicut
verecundus retrahit se a turpibus
actibus sic et magnanimus ut insistat
benefactoribus ibid. ¶ Magnanimus
recipiens beneficia ab aliis sp(ecialiter)

studet ut retribuat maiora 4° eth'
¶ Magnanimus plus habet in memoria
eos quibus benefecit quam a quibus
beneficia recepit probatur quia magnanimus
habet in memoria maius bonum sed
maius bonum est benefacere ibidem
¶ Magnanimus semper vult excellere in bono
ibidem ¶ Impendere aliis beneficium
hoc est magnanimo delectabile reci-
pere non triste ibidem ¶ Magnanimus
audit delectabiliter quod aliis bene-
ficia impendit sed quod ab aliis re-
cepit audit indelectabiliter ibidem
¶ Proprium magnanimi est nullo indi-
gere vel in nullo indigentem se ostendere
in quantum non mendicat aliena
suffragia ibidem ¶ Magnanimus si quando
ostendit se indigere hoc facit vix et
cum difficultate quia scilicet in casibus ar-
duis in quibus etiam homo indiget
auxilio aliorum ibidem ¶ Ad magnanimum
pertinet prompte aliis ministrare et operibus
beneficia impendere ibidem ¶ Ad mag-
nanimum pertinet se exhibere honorabi-
lem et magnum ad illos qui sunt
constituti in dignitate et qui extollunt
in bonis fortune sed ad mediocres
personas habet se mediocriter quia ne
opprimat sua magnitudine teneat sed
affabilitate eos alliciat probatur
virtus est circa difficile et quia magna-
nimus semper vult excellere in bono sed
excellere magnos et prelatos vi-
ros in bono est difficile et excellere
mediocres est facile / sed quare vero volle
venerari ab illis qui sunt in dignita-
te constituti non est in vile quia sed
potius strenuum ac constantium vir-
tute secundum commentatorem ibidem ¶ Ad
magnanimum pertinet esse ociosum

vel abstractum et liberum ab actionibus
incidentibus quia indignum sibi reputat
ambulare circa se incidenter intromittere ibidem
¶ Ad magnanimum pertinet esse pigrum quia
non pigricia et tarditate bonorum operum
sed quia mature et considerate inten-
dit solum ad illa que congruunt sue
dignitati scilicet ubi est honor magnus
acquirendus vel opus magnum facien-
dum vel sic quia eum non decet
operari magna ex impetu igitur
nichil operari videtur nisi mature
et cum deliberatione propter quod videtur
esse tardus et piger ibidem ¶ Mag-
nanimus est operativus paucorum quia
solum operum magnorum vel nobilium
vel notabilium id est que sunt digna
notari et laudari 4° eth' ¶ Magnanimus
est manifestus amicus et inimicus quia
quia semper studet circa honesta et non
est timidus quia soli timidi sunt
in manifesta ibidem ¶ Ad magnanimum pertinet
magis curare de veritate quam de opi-
nione hominum quia quia veritate moribus
servare reputat magnanimum et virtuosum
sed quorumque opinionem accepit reputat
nichil et vanum ibidem ¶ Ad magnanimum
pertinet manifeste dicere et operari ea que
sunt dicenda et operanda vero eo quod
est contemptivus aliorum tunc est liber
propalator suorum dictorum et factorum
ibidem ¶ Magnanimus est liber propalator
suorum dictorum et factorum vero quia est
contemptivus aliorum scilicet alios non timet
ibidem ¶ Magnanimus est contemptivus aliorum
quia quia quosdam honores et viles non
reputat vel quia nullum appreciatur
ultra suum valorem ibidem ¶ Magnanimus
in omni dicto suo est veridicus saltem
in hiis que non loquitur propter yroniam

ibid. ¶ Magnanimus utitur yronia
ad multos i. ad homines quos (?) yrdeo
tas (?) quia non reputat dignos ut
eis exprimat propriam magnitudinem 4o
ethicorum ¶ Magnanimus yronia non utitur
nisi ad multos quia per yroniam est
iocosa et risoria locucio i. ubi est
in societate multorum gratia ludi et sola
tii ibid. ¶ Proprium magnanimi est non
posse faciliter convivere ad quemlibet alium
indifferenter nisi forte familiariter
convivat ad amicum ibid. ¶ Proprium
magnanimi est quod non sit admirativus
eorum que exterius sunt et fiunt quod ad
miratio est stupor animi de rebus
magnis sed ipso magnanimo nichil
est magnum in rebus exterioribus
ibid. ¶ Magnanimo nichil est magnum
in rebus exterioribus quia tota
sua intencio versatur circa bona interi
ora que sunt nature magna ibid.
¶ Magnanimus non est molior mali
quod sibi illata despiciat eo quod ab
ipsis minorari non potest sed talis est
magnanimus scilicet non per aliqua ex
teriora reputat se ulla tenus mino
rari circa proprium bonum ibid. ¶ Magnani
mus mala sibi illata despicit ibid.
¶ Magnanimus non est humiloquus i.
non multum loquitur de hominibus quia
non multum appreciatur res particu
lares et facta particularia hominum
sed solum bonum quem ibid. ¶ Magnanimus
neque de se ipso multum loquitur neque
de alio quia non est sibi cura
neque ut ipse laudatur neque ut
alii vituperentur ibid. ¶ Magna
nimo non est cura neque ut ipse
laudetur neque ut alii vituperentur.

quod secundum commentatorem quia non repu
tat sibi condignam laudem sed
dicere vituperium magnam iniuriam
recusat ibid. ¶ Magnanimus non est
aliorum laudativus quod eo quod laudes
parum reputat ibid. ¶ Magnanimus
non est maliloquus i. detractor
et dicens malum de aliis ibidem
¶ Magnanimus non dicit malum de
inimicis nisi propter magnam iniuriam
sibi illatam quia secundum commentatorem
nec ex hoc ostendat suam offensam
circa eos esse iustam ibid. ¶ Magnanimus
de necessariis ad vitam vel de aliis
rebus parvis nequaquam est
planctivus quod quia non multum
curat de eis si desint tamquam parum
eis estimat curam hoc est proprium stu
dentis circa talia tamquam circa magna
4o ethicorum ¶ Magnanimus non est depre
cativus sed magnam ab alio mendicantem
quod quia deprecando circa talia est
proprium studentis circa talia tamquam
circa aliqua magna quod non convenit
magnanimo ibid. ¶ Magnanimus
ex dispositione sui habitus potens
est magis se velle possidere bona
honesta et infructuosa i. non lucro
sa quod velit possidere utilia et fruc
tuosa i. magis lucrosa ibidem
¶ Motus magnanimi est gravis
i. maturus ibid. ¶ Vox magnanimi
est gravis i. lata et magis cum
ordinatione racionis non ex impetu
passionis ibid. ¶ Locucio magna
nimi est stabilis i. rata et mo
rosa ibid. ¶ Motus magnanimi
non est festinus quia studet circa
pauca operanda ibid. ¶ Magnanimus
non est contenciosus quod quia in

exterioribus nichil magnanimus estimat
pro magno aut quod conveniret fieri
ut plus contentiones 4° eth. ¶ Magnanimus
in exterioribus nichil magnum
estimat ibid. ¶ Bona fortune faciunt
quasi magnanimiores quia inquantum coadiuvant
dignitatem et similem ibid. ¶ Magnanimi
non sunt duri et graves ad ignotos
nisi sint iniusti et pravi viij° pol.
¶ Ite magnanimi magis sunt graves
ad notos et amicos si putent se iniuste
pati ab eis et hoc sit rationabilit. ibid.
¶ Vivere ubique quod est vile non congruit
magnanimis et liberis viij° poll.
¶ Iuvenes et magnanimi sunt zelativi
sed senes et pusillanimes non 2° rethor.
¶ Iuvenes sunt magnanimi ibid. ¶ De
iuvenibus etc. Sequitur

Magnanimitas. Est medietas
circa honoratorum et inhonoratorum
cum extremum superhabundans dicitur
caymotes et vicium defectus pusillanimitas
2° eth. ¶ Magnanimitas est
circa magna patet ex interpretatione vocabuli
quia dicitur magnanimitas quasi
virtus circa magna 4° eth. ¶ Magnanimitas
est circa magna solum ibid.
¶ Magnanimitas est maxime circa honores
probatur magnanimus dignificat
se maximis dignus honoribus quibus
est dignus igitur sed hec sunt honores
¶ 2a vero magnanimitas est maxime
circa illa quibus maxime se dignificat
magnanimus sed hec sunt honores 4°
eth. ¶ Magnanimitas non est sine
aliis virtutibus probatur magnanimus
dignificat se maximis bonis et illis
est dignus et hoc non esset nisi esset
optimus et habundans in aliis
virtutibus ibid. ¶ Magnanimitas operatur
magnum in qualibet virtute ibid.
¶ Magnanimitas est in magnitudine
et non in parvitate sicud pulchritudo
est in magno corpore et non in parvo
ibid. ¶ Magnanimitas circa actus cuiuslibet
virtutis operatur quia secundum rationem specialem
ut operatur actus iusticie non
secundum rationem debiti nec actus fortitudinis
secundum rationem firmitatis et ardoris
sed secundum rationem excellencie et magnitudinis
ibidem 4° eth. ¶ Magnanimitas
est quidam ornatus omnium aliarum
virtutum moralium probatur quia facit
virtutes maiores ad operatur magnanimus
in qualibet virtute ¶ 2a vero magnanimitas
non fit in aliquo sine bonitate
aliarum virtutum secundum commentatorem
igitur videtur aliis superaddi tamquam
quidam ornatus ibid. ¶ Magnanimus
est virtuosus optimus inter virtuosos igitur
adveniens aliis facit ipsos meliores
et maiores ibid. ¶ Divicie et
alia bona fortune conferunt ad exteriorem
decorem magnanimitatis probatur
propter talia aliquis reputatur virtuosus
ibid. ¶ Pusillanimitas magis opponitur
magnanimitati quam caymotes ibidem
probatur De pusillanimitate ¶ Liberalitas
et philotimia distant a
magnitudine et magnificentia sicud
aliquod parvum a magno ibid. quere De liberalitate
¶ Magnanimitas et virtutis
factiva magnorum beneficiorum p° rethor.
¶ Magnanimitas dignificat se ipsum dignis
et magnis 2° rethor. etc. Sequitur

Magnificencia est medietas
circa pecunias 2° eth. ¶ Superhabundancia
magnificencie dicitur apyrokalia
vel banausia ibid. ¶ Defectus
magnificencie dicitur parvificencia ibid.

Magnificentia et liberalitas differunt
quantum ad quantitatem materie et
obiecti probatur liberalitas extendit
se ad quaslibet operationes circa pecuni
as quantum ad dationes et acceptio
nes sed magnificentia solum circa expen
sas 2º magnificentia est circa expen
sas magnas liberalitas circa medio
cres 4º ethicorum ¶ Obiectum magnifice
ntie et materia sunt pecunie ibidem
¶ Magnificentia solum est circa sumptus ibidem
¶ Magnificentia non extendit se circa omnes
operationes que sunt in pecuniis que
respiciunt expensas sed solum circa operatio
nes sumptuosas id est circa expensas mag
nas ibidem ¶ Magnificentia in operibus expe
nsis et sumptibus super extendit libera
litatem in magnitudine sumptuum et
expensarum sicud ipsum nomen sig
nificat ibidem ¶ Magnificentia et liberalitas
non equaliter respiciunt pecunias quia
magnificentia consistit in magnis pe
cuniis liberalitas circa quantitates mag
na et parva ibidem ¶ Magnificentia
hoc nomen importat excessum quia
secundum ¶ Ar dicitur magnificentia quasi magnis
decentia eo quod est circa operationes
que ad sui decentiam requirunt mag
nitudinem sumptuum 4º ethicorum ¶ Magnitu
do sumptuum secundum magnificentiam debet
esse decens per respectum ad eum
qui expendit et ad opera et ad personas
circa que impendit ibidem ¶ Magnifice
ntia excedit liberalitatem in magnitu
dine sumptus probatur qui expendit
in rebus parvis et mediocribus
secundum proportionem rerum non dicitur
magnificus quod si sepius contingit ex
pendere diminutum quod simul sumptum
valet tamen sicud illud quod una vice
expendit magnificus 4º ethicorum ¶ Econ
trario defectus oppositus magnifice
ntie est parvificentia superhabundans
bannausia vel apirocalia ibidem
... aliter circa magnificentiam non
secundum superhabundantiam dicitur et super
habundantie quod excedit magnificum
in magnitudine expensarum circa
que oportet expendere sed potius in hoc
superhabundant quod excedit in sump
tibus rectam rationem expendentes affluenter
in quibus non oportet et ut non
oportet ibidem ¶ Magnificentia est quedam
magnitudo existens circa hoc circa
que est liberalitas ibidem ¶ Persone
nobiles divites et gloriose possunt
facere opus magnificentie probatur
omnes tales habent in se quandam
magnitudinem glorie id est dignitatem
excellentie cui quandam decet ibidem
¶ Magnificus in omnibus expendit
et agit sicud decet probatur quia
aliter facit sumptus circa deum quam
circa homines et non facit eosdem sumptus
circa edificationem templi et sepulcri
ibidem ¶ Magnificus in singulis operatio
nibus expendit id quod est decens
id est proportionatum operi tam in specie
quam in quantitate ibidem ¶ Magnificus
in omnibus sumptibus suis hoc con
siderat quod undique quorum suorum operum
sit maximum in suo genere 4º ethicorum
¶ Magnificentissimum opus est id quod in
quolibet magno id est respectu cuiuslibet
magni operis est magnum et habet
magnum sumptum ibidem ¶ Opus dicitur
esse magnificum in hoc genere quod est
magnum in parabile proportionatis
operi illius generis ibidem ¶ Magnifi
ci est considerare in quo genere

faciat aliquod opus ibidem

faciat aliqd opus ibid ¶ Opus
qd est magnificu in suo genere z hz
sumptus sm dignitatez z pporcionez
opis z facientis z pro quo sic no
est faciale sumpsitale qr qr habet
omez decenciaz que sibi pt quer
re ibid ¶ Liberalis ipse non e mag
ficus ibid ¶ Nd eode mo est faci
endu magnitudo expensaru circa
quosdz hoies proba^z magnificu
debz alias expesas facere ad pnci
pe et alias ad architectore ibid
¶ Ad sumptos magnos faciendos mag
nifice sumptu oportz esse dignu ope
i. pporcionatu opi ul etiaz super
habudare eo qa in nus ee sol
licitu circa pporcoz sumptuu no est
magnifici qa pcise intendit mag
tudine in suo ope i. qd suu opus
magna z excellencia fiat z in nulla
sua parte mediocritatz sustinat ibid
¶ Opus magnificu est admirabile
ibid ¶ Magnificencia super excellit
liberalitate magnitudie vn libera
litatez que no est magnificencia ali
as magnificencia essz distincta a libe
ralitate ul intelli^z qd magnificen
aliqua liberalitate e melior ul
dignior ibid ¶ Opus magnificen
cie consistit principaliter in expone
do ul in expendendo circa ea que p
tinent ad diuina z circa ea que per
tinet ad bonu que proba^z expe
dere circa huiusmodi est maxie honora
bile ut si quis expendit magna
circa templa deorum ¶ Etc. iii^m ci si quis
esset assumptus ad officium que
ciuitatis ut si factus essz princeps
terre i. electus maiiu ul ga
learu z in principio illius assumpcionis

officij habz magnos sumptus ul
si talis faceret cuivi^m toti comuni
ti ciuitatis 4° eth ¶ Magnificencia
est factiua sumptuu magnorum circa
ea qualia dicimus maxie honora
bilia sicud dona i. oblaciones et
sacrificia reposita circa deos ad vene
racioz deorum z ppter actiones i. con
structiones templorum ibid ¶ Mag
ficen maxie habz esse in sumptibus
que sunt circa constructioz templorum
z oblaciones deorum eo talia inter
omnia opa humana sunt maxima
z honorabilissima ibid ¶ Habitus
oppositi magnificencie sunt malicie
proba^z vterqz illorum importat
quedaz recessu a medio virtutis ibid
¶ Habitus oppositi magnificencie non
sunt obprobriosi proba^z nulli infe
runt nocumentu 2° qa sunt circa
difficile qa in magnis sumptibus
difficile e mediu custodire qd ob
mitte no e multu turpe ibidem
¶ Liberalitas z philotomia distant
a magnitudine z magnificencia sicud
aliquod a magno ibid ¶ Magnificencia
est virtus in expensis magnitudinis
factiua primo reth ¶ Pusillanimitas e
contrariu magnificencie ibid Vel

Magnificus (differt a liberali qr
magnificus est circa magnas donacio
nes liberalis circa paruas 4° eth
¶ Ad magnificu pertinet expendere
omnissime i. ad quodaz conatu et
impetu voluntate ul prompte z sine
difficultate 4° eth ¶ Magnificus
magis intendit qualiter faciat
opus suu optimu i. clarissimum z de
centissimu i. honestissimu quaz
minimo qd posset proba^z ipse est

ita magnificus quod ipse non tueat
dem'm'mo per quod facere poss3 ibid
¶ Circa quibus magnificus est liberal
proba² quibus magnificus exponit
quando oportet et sicud oportet etc ibidem
¶ In principibus considerare magnum
et decens est proprium magnifici ibidem
¶ Magnificus habet equali sumptu et
sua semper faciat opus magis magni
ficum aliis proba² quia non solum
excedit alios in operacione virtutum
sed eciam in possessione virtutis 4° eth'
Magnificus semper ponit opus suum
in ultimo perfectionis et excellencie
proba² non est eadem virtus .i. ultim'
et optimum ipsius possessionis et operis
sed facti ex hinc .i. sumptibus ibid
¶ Virtus .i. ultim' possessionis magni
fici in hoc attenditur quod illud ultim'
sit plurimo precio dignum et honorabis
simum .i. maxime ab hominibus reputatum
ut aurum ibid ¶ Virtus et ultimum
operis magnifici est quod sit magnum et
bonum quia sunt omnes eorum decencie et
honestatis etc quia consideratio
et speculacio talis operis est admira
bilis ibid ¶ Speculacio et conside
ratio operis magnifici est admirabilis
.i. admiracionem inducit contemplantibus
ipsum ibid ¶ Opus magnificum est
admirabile ibid ¶ Virtus operis .i.
summa et ultima eius excellencia
ipsius magnifici est magnificencia specula
ta in magnitudine sumptuum et expen
sarum 4° eth' ¶ Circa ea que pertinet
ad diuina et ad bonum quomodo magnificus
se habet perlare ibid ¶ Sunt que res
piciunt bonum quomodo magnificus debet
magnifice facere ibid ¶ In operibus
magnificis expensa non solum debet

esse commensurata operi sed eciam
quo ad operante ut consideretur quis
est qui expendit et consideretur
quarum ?quantitatum facultatum sit ibid
¶ Ea que facit magnificus oportet
esse digna .i. bene commensurata
hiis condicionibus quod sumptus eorum
sint proporcionati operi et eo ad faciente
tem ibid ¶ Pauper non debet
esse magnificus proba² si faceret
talis magnas expensas tunc
magis insipienter faceret quam
virtuose quia non haberet unde
sumeret ibid ¶ Nobiles et viros
in dignitate constitutos habentes
magnas divicias decet facere sump
tus magnificos proba² tales habent
divicias sufficienter vel a se vel a
suis progenitoribus vel aliquo
alio modo a quibus possunt facere
sumptus magnificos 4° eth' ¶ Tria
sunt quibus magnificus et ?racio
nis principaliter expendit mag
nifice primo in hiis que ad ipsum per
tinent et sibi habent fieri ut
nupcie 2° in exhibendo dona
et honores peregrinis potentibus
¶ 3° in edificando aliqua domum ma
nencia sicud edificando civitas
fenestras vel columpnas marmo
reas in domo ibid ¶ Magnificus
non est in se ipso consumptuosus sed
in communi .i. in ea que sunt ad totam
communitatem vel in hiis que communiter
et frequenter eveniunt ibidem
¶ Ad magnificum pertinet habitacionem
preparare decentem diviciis .i. ad
proporcionem suarum diviciarum eo quod habere
decentem habitacionem est quidam
ornatus magnificencie conveniens

ibid ¶ Ad magnificum magis pertinet
tamen edificia que sunt magis durat
na magnos sumptus facere quam
tamen alia que sunt minus durativa eo
quia talia sunt optima sed ad mag
nificum pertinet intendere in suo opere id
quod est optimum et maximum 4o ethicorum ¶ Mag
nificus semper studet quod in magnitu
dine sui operis sit decens sumptus
quod ita quod decet ad personam facien
tis et opus pro quo fuerit ibidem
Magnitudo pertinet ad sumptus magni
fici non absolute sed respective ad
id pro quo fiunt expense et ad per
sonam expendentis ibid ¶ Nam
in rebus parvis etiam moderatus
expendit multa successive secundum quod
dignum est non tamen semel non propter
hoc dicatur magnificus probatur operatio
magnifici consistat in exponendo
multa simul ibid ¶ Magnificus solus
est qui expendit in rebus magnis
ibid ¶ Magnificus est quidam libera
lis quod quantum ad modum emissionis
pecunie in quantum utrumque propter se et de
lectabiliter expendit ibid ¶ Magni
ficus assimilatur sapienti artifici quia sic
sicut artifex sciens cognoscit propor
tionem unius ad aliud in hiis que
operatur ita magnificus cognoscit
proportionem expensarum ad id pro quo
facit expensas ibid ¶ Magnificus
per virtutem sive habitum potest magna
et multa expendere prudenter ideo
probat et secundum eciam eorum probatur
quilibet habitus moralis constituitur
et cognoscitur per operationes quarum
est talis habitus 4o ethicorum
¶ Proprium magnifici est cognoscere qui
sumptus sunt magni et decentes

et proportionati operi quod intendit ibid
¶ Magnificus operatur ex magnifice gratia
boni probatur hoc est quod omnibus virtutibus
ibid ¶ Magnificus ea que sunt magna
et magni precii consumit et expendit
propter bonum honestum et gratia boni
ibid ¶ Ea que consumit magnificus
delectabiliter consumit probatur non
multum curat de computo et ratiocinatione
ibid ¶ Ad magnificum pertinet delectabi
liter facere magnos sumptus quod licet
tales sumptus secundum se sunt ad displicenciam
et per consequens tristes vel tristiciam inferunt
tamen hoc fit delectabile pro quanto re
compensatur bonum virtutis delectante
magnificum ibid ¶ Magnificus assimu
latur scienti quod etiam scienti pratica
quam speculativa speculativa illo modo
quia sicut ille qui cognoscit conclusionem
ex premissis demonstrativam per medium
sic talis posset cognoscere per medium
virtutis quid quale et quantum deceat
ipsum exponere ibid etc. ¶ Sequitur

Magnus (Magnorum dominorum) con
stituti si viles fuerint ledunt magne
civitate 2o polliticorum ¶ Pessimum est quod
magni principatus sunt venales sicut
regnum ducatus ibid ¶ Regnum du
catus sunt magni principatus ¶ Mag
ne civitates sunt magis sine se
dicione parve 4o polliticorum ¶ Principatus
necessarii et magni non debent
committi pluribus per unum ibid ¶ Non
solum de magnis sed etiam de parvis
debet fieri iudicium 4o pol ¶ Pluri
mitus magni principatus committe
bantur uni 5to polliticorum ¶ In parvis civi
tatibus expedit esse pauciores prin
cipatus quam in magnis 6o polliticorum
¶ Magnitudo civitatis non est mensu

randa sm magnitudinem animi et
multitudinem vij° pol ¶ Magnitudo
talibus ver accipitur per relacionem ad opa
tores suas operaciones ibidem ¶ Magnitudo ani
mitatis mensuratur sm operaciones operatorum
que est finis eius sm partes eius
principales et sm quod legibus rectis
est regibilis ibidem ¶ Sepe in eodem
peccare est magnum primo retho g re
sepe ¶ Magna sunt duplicia scilicet
simpliciter magna et ex condicione eorum pi
ut que sunt valde oportuna et diffi
cilia etc ¶ Rethorica etc que sunt in talibus
temporibus in quibus maxime homines indi
gent et si quis faciat ea solus aut
primus 2° retho ¶ Magna agentes
et bene fortunates i. divites invi
diosi sunt ibidem ¶ Magna agentes
et bene fortunates i. divites credunt
quod omnia que sunt aliorum sunt sua
i. quod debent attribui eis ibidem
¶ Pusillanimis omnia videntur esse magna
ibidem ¶ Magnanimus dignificat se ipsum
dignus et magnus ibidem ¶ Magnani
mitas dignificat se ipsam dignus
et magnus ibidem ¶ Senes nullum
magnum concupiscunt neque superfluum
2° retho g re senex ¶ Potentes
inveniantur in magnis et non in parvis
ibidem g re potens ¶ Iuvenes at
tendunt magnis et mirabilibus
et delectabilibus 3° retho ¶ Non oportet
magnum sapere in hiis que propter
fortunam sunt in hiis que propter se
ipsum ibidem g re sapio ¶ Ad lau
dandum aliquem debemus sapere et
cogitare talem fuisse magnum et
bonum etc ibidem re laudo ¶ Non
litigatur de iusto et iniusto nec
est alterum esse magnum 3° retho
re litigo ¶ Yconomus debet sepe
habere curam de magnis et ut
raro de parvis et uxor ut frequen
ter de parvis et raro de magnis primo
yco ¶ In magnis rebus usus fruc
tuum debet fieri divisim et cum
quadam paritate et sm sufficien
ciam certis temporibus successive ibidem
¶ Yconomus de rebus parvis usu fruc
tuum debet consumere sine paritate
de magnis usu fructuum debet con
sumere cum paritate ibidem ¶ Magni
tudo importat potenciam Bo. de c.
p. li. 3° pro. 5a etc ¶ Sequitur
Magnum ¶ In sumptibus conside
rare decens est magnum est proprium
magnificencie 4° ethi ¶ Magnificencia
est quedam magnitudo eius circa
hec est que est liberalitas ibidem
¶ Magnum in opere differt ab illo quod
est magnum in sumptu probatur tro
cus cum quo pueri ludunt vel le
cythus i. vas factum ad dandum
pueris habet pulcherrima magni
ficenciam in genere puerilis doni
quia puero nichil potest dari decen
cius sm commetatorem et cum precium
illorum sm se consideratum est quid
parvum et illiberale i. non proprie
ad illiberale donatorem 4° ethi
¶ Non est idem simpliciter magnum
et magnum in genere tali ibidem
¶ Qui in se magnificat magnus non
sm dignitatem sm ratione est insipi
ens ibidem ¶ Magnanimitas est
circa magna solum ibidem ¶ Pulchri
tudo solum est in corpore magno
ibidem ¶ Qui se reputat esse magnum
magnis cum tamen est indignus dicitur
kaymus 4° ethi ¶ Magnanimitas

opatur magnum inequalz virtute id
¶ Magnanimo in rebz exterioribus
nichil est magnum ibid ¶ Magnim9
in magnis z studiosis honoribz
delecta9 moderate ibid ¶ Magnim9
solu est actor magnorz piculorz
ibid ¶ Excelle magnos viros et
preclaros e difficile z venerabile
sm mediocres est facile ibidem
¶ Nam puerat exparna concupia q
faceret si ad esset magna z vehem
ens vij ethi ¶ Insinueibus e mg
z vehemens concupia ibid ¶ Multa
collecta faciunt magnum 3o poll
¶ In magnis ciuitatibz expedit vnum
here inst vnum principatum 4o pollit
¶ In magnis negocijs oportz vnum
ordinare ad vnum opus id ¶ Prinu
patus necessarij z magni no dz
committi plibz parum bn ibid ¶ Pau
cum malum cito negligi9 magnum
vero plus in oculis e vj o pollit
¶ Copulandi non debent ee in mnis
magni nec in mnis parui sz medio
cres vij o pol ¶ Magnitudo adletarz
z qui sunt magni corpis non est
optia ad policiaz quez nec ad bo
naz dispositoz corpis nec ad sa
nitate z puerorz procreatoz ibidez
¶ Magnum est dupr vel simpliciter
vel in cparacone ad aliud q enel
lens ocliu alia simple magnum
dicimus infert p inde tn infert dicim
ad illud qm extimat p imo recth
¶ Magnum z p uu multum z paucum
semp sunt respectu mltorz ibid
¶ Tempa etates loca aun potencie
faciunt aliq magna videri ibid
¶ Require tpus rc Sequitur
dam dictio Maior rc

Maior ius ¶ Maior virtus e
bona opari quaz turpia non opa
ri 4o ethi ¶ Minim9 malu vide9 aliqua
liter esse bonum in respectu maioris
mali vto ethi ¶ Maior est diuisitas
inactibz humanis z voluntarijs inqbz
consistit iusticia quaz corpalium
cplexionum in quibus fundatur sani
tas ibid ¶ Mai9 bonum e mai9 eli
gibile ibid ¶ Dicitur simple ad simr
sic mai9 ad mai9 vto ethi ¶ In mul
titudine e maior virtus z pruden
quaz in singulari spp to 3o pol ra
q multitudo ¶ Regem oz here pote
ciaz maiorem quaz sit potencia vni9
ul plum de multitudine ibid ¶ Mai9
bonum dici9 qd continet tm z ampli9
p imo recth ¶ Maius dici9 qd semp
est plus ad illud qd e min9 ibid
¶ Si aliqua magnitudo est maior a
tunc maxi m vni9 magnitudinis est
mai9 maxio alteri9 magnitudinis
ibid ¶ Sanitas e maior delectacoe
ibid ¶ Composita videntur maiora
diuisis ibid q ra diuisibile ¶ Mi
noribus non cvenit p impedere
maiores 2o recth ¶ Maiori bono
mai9 malum oppo9 viij o ethi cop
q ra bonum rc Seqm9 Male

Male ¶ Iudicans male inder p
ignoranciaz iusti legal no fiat
in iustum perse loquendo neqz iudicium
factum ab eo e in iustum perse vo ethi
¶ Iudicium factum a iudice male iudi
cante p ignoranciaz iusti legalis
non e iniustum perse sz est quasi
in iustum ibid ¶ Ro9 cur quare
homines de rebz humanis male iudi
cant ro ethi ra iudico ¶ Principans
sm appetitum sensitiuum male principa9

2º pol & boni in insisfico disputo
Maledicti Passi in insta sut
maledicti si sunt no peccantes et
multo magis peccatores 2º rethi q
& in iniustam etc Begint Malicia
Malicia Sm virtute laudam²
sm maliciaz vituperam² 2º ethic
Superhabundan̄ 2 defectus peccz
ad maliciaz medietas ad virtute ibid
Utriq3 malicia sz tam superhabundan̄
quaz defectus h3 roz extremi in
quantu deficit ul habundat a medio
ibid Mediaz sunt passiones
2 opacones q noian² statim 1 ipa
nois rone cuoluta sut cu mali
cia ibid Propter maliciam aliq
eligut ea que no oportet eligi
sm rtaz roz 3º ethi Malicia
tatur per opacones voluntarias
ibid Tam karimg quaz pusilla
minus non sunt mali malicia noci
ua sz mortali qm a recedut a medio
4º ethi Lex papit opa virtutis et
prohibz opa malicie vto ethi Pes
sim⁹ est ille qui no solu vtit² ma
licia ad se sz etiaz ad alios ibid
Iusticia illegalis non e pars ma
licie sz tota malicia ibid & iusticia
Lex papit vivere sm unaqmq3
virtute 2 no vivere sm aliquam mali
ciaz vto ethi Iusticia non e medie
tas duaꝝ maliciaꝝ sicud alie vir
tutes ibid Virtutes 2 malicias
impossibile est homi confestim in
esse sz ad ipaꝝ generacoz 2 posses
sione opus e motu excitatione
2 doctrina sm Ex ibid Mediaz
sunt homies insanabiles a malicia
vto ethi In iniustu facte sp e tam3
malicia pfecta 2 simplex dca ul
habet se proxime ad perfectaz
maliciaz ibid In iniustu pati
est sine malicia q culpabili ibid
Malicia facit mentiri circa pnca
practica 1 circa fines q sunt pn
cipia pticula vijº ethi Contrariu ma
licie dicatur virtus vijº ethi Virtus
2 malicia sunt ppa hoi ibid pba²
& homo Virtus 2 malicia no
attribm² bestie neq3 deo vijº ethi
Circa delectabilia que sut nalr
eligibilia non e malicia ibid pba²
& delectabile Habere 2 concupis
cere concupias delectabiliu contra
naz excedit t'mios malicie huae
vijº ethi q & excedu Bestiali
tas excedit maliciaz humanaz ibid
Omnis malicia concupiscencie et
passionib nalis excedit terminos
humane malicie ibid pba² & ex
cedo Omnis malicia superhabun
dans sive sit insipien̄ sive timidi
tas etc sunt quedaz disposiciones
bestiales ibid Possibile e esse
excessiu malicie circa omnia vicia v
tutibus opposita inductive qm a
liqmis pt se habere bestialiter
circa insipienciaz que opponitur pru
dencie circa timiditate que opponit²
fortitudini vijº ethi Malicia q
est sm huanu modu dica² malicia
simplr sz que e nalis homi dica²
malicia sm appoicoz sz bestialis
malicia ul egritudinalis ibid
Bestialitas e minus mala quam ma
licia humana ibid proba² & besti
alitas Bestialitas minus habet
de culpabili malicia quam inconti
nencia humana ibid & Bestia
litas Bestialitas e terribilior

quaz malitia humana ibidem pro[bat]
vel bestialitas. Tale est operare bes
tialem malitiaz ad humanaz et co
pare in iustitiaz quod est turpe in
animal ad hominem in iustum qui est
turpius animalis ibidem. Incontinentia
non est malitia simpliciter dicta sed
quedaz malitia ibidem g. vel incontinentia. Intemperantia est malitia simpliciter
dicta ibidem. Virtus et malitia respicit principium operabilium ibidem.
Omnis virtus et malitia negotiatur
circa delectationes et tristitias vii ethicorum
Homo habz in se quandaz malitiam a
neraz ibidem g. vel homo. Inanato
malitia est et melius tutum ipa
est peior vii ethicorum. Malitia est
vehementer et intense fugienda et
virtus cum studio prosequenda ibidem
probatur vel virtus. Malitia et
virtus determinant sibi servos et li
beros nobiles et ignobiles primo pol
Dissertationes in contractibz et
iudicia de falsis testimoniis et adu
lationes pauperum respectu divitum
fiunt propter malitiaz hominum et non
ideo quod possessiones non sunt co
munes 2o pol. Voluntas hominum
quantum ad malitiam et concupiscentias
inordinatas repleri non potest ibidem
Boni legislatores considerant de ma
litia et virtute 3o pol g. vel legisla
tor. Dissimilitudo virtutis et malitie
maxime est causa seditionis et pro
hoc divitiae et paupertas v pol
Malitia et non malitia peior pro
hoc habz se sicud finis hoc sicud
non finis primo ethicorum. Malitia est
id propter quod aliquis eligit nocere

et eligit prava facere ibidem. Si[milite]r
proditum malitia solum indiget
occasione ibidem. Similiter illa que habz
se secundum excessum virtutis et malitie ho
mines merentur laudes et obprobria
et inhonorationes et honores et dona
primo ethicorum extremum vel honor. Homines
mentiuntur de hiis que consulunt
et dicunt aut propter imprudentiam aut
malitiaz aut in benivolentiaz ibidem.
Imprudentia malitia in benivolentia
faciunt aliquem incredibilem probatur
opposita illorum faciunt aliquem credi
bilem li. 2o rethoricorum. Nos modum quo
illa tria faciunt aliquem mentiri
quia propter imprudentiaz non recte
sentiunt quia nesciunt veritatem aut
propter nequitiaz non dicunt que sen
tiunt et si non sunt benivoli tunc eis
non consulunt optima licet cognoscunt
ea que optima sunt ibidem. Punita
malitie nichil contristat 2o rethoricorum.
Illa in quibus erubescimus sunt quecumque
operata sunt a malitia ut abicere cli
peum aut fugere ibidem vel erubesco.
Abicere clipeum et fugere fit a mali
tia ut a timiditate ibidem. Malitie
morales et opera et signa moralium
malitiarum vel que videntur opera vel
signa moralium malitiarum sunt tur
pia et erubescibilia 2o rethoricorum. Virtu
tes et malitie sunt habitus 2o rethoricorum.
Malitia ducit malos in extra naturam
humanam scilicet ad naturam bestialitatis ho
de q. p. li. x pro. 3a et sequitur

Maliloquus. Irrisores et facto
res comediarum i. histriones sunt
maliloqui et appalatum 2o rethoricorum et.

Malivolus. Bonum est esse beni
volum et amicum auditoribz et esse mali
volum est inseparabile 2o rethoricorum. Et

debem⁹ ordinare sermonez ut audi
tores sint nobis beniuoli · z adu̅sarijs
maliuoli · ibid ¶ Esse maliuolu̅ hoc
est miserabile · q̄ · i · q̄ alij male no
lit alicui hoc e̅ miserabile · 2° reth

Malus ¶ Propter voluptatem
et delectaco̅nez sepe opam̄ mala
2° eth · q̄ · de voluptas ¶ Recta dis
ciplina conueniens est ut assuescant
delectari in opacionibus bonis · z tris
tari de malis ibid ¶ Virtuosus sc̄ᵐ
singula bona · z mala · opatur ut
oportet ibid ¶ Malus sc̄ᵐ singula
bona · z mala · peccat ibid ¶ Scd̄m
pytagoricos malu̅ est de racone infi
niti · bonu̅ de racone finiti · q̄ quia in
coordinacone maloꝝ ponebat infi
ni z finitu̅ in coordinacone bonoꝝ
2° eth ¶ Adulteriu̅ furtu̅ homicidiu̅
gaudiu̅ de malo inuerecundia inui
dia · sc̄m se ipas sunt mala · i · sc̄m sua
nōiaz racoz z non solu̅ coꝝ suꝑhabu
dancie z defectus ibid ¶ Comedaz
sunt sc̄m · se ipa mala · ibid ¶ Omne
malu̅ est terribile proba² p diffi
nic̄oz timoris antiquoꝝ ¶ Timor
est expectaco futuri mali · z omes
time⁹ malaz famaz z morte que
sunt mala · 3° eth ¶ Omes time⁹
mala · puta · malaz famaz z inopia
ibid ¶ Mala que no̅ procedunt ab
hoie per se z quoru̅ non est causa ·
non sunt timenda · tanquaz obiecta ·
fortitudinis ibid ¶ Malu̅ se ipm̄
destruit 3° eth ¶ Malu̅ si · e̅ inte
gru̅ fuerit · i · simpl̄r z puru̅ hoc e̅
q̄ nullaz habz bonitate moris in p
tabile erit ro̅ quia malu̅ e̅ p̄uaco
boni · z p̄uaco semper p̄suppo̅it
subiectu̅ in quo fundatur · i · no̅ pt
esse integru̅ z puru̅ sine subiecto
substāto quia si auferret totu̅ sbm
destrueret ipm se z si sbm̄ aliquo
debz peccati destrueret sibi ipi in p
tabile fieret 3° eth ¶ Impossibile
est esse aliqd malu̅ simplr ibid
¶ Nota roz quare no̅ pt esse malu̅
simplr quia si · essz tūc tolleret
omez bonitate z per ꝯns entitate
z p ꝯns tolleret se ipm ibidem etc
¶ Plus minus appetit habere de malis
videtur quodamo esse auarus
ad vellus e̅ inequalis v.ᵗᵒ ethic
¶ Inequalis e̅ que tam adsen qui
plus cupit habere de bonis quam
illu qui minus vult hr̄e de malo ibid
¶ Minus malu̅ cōpatum ad maius
malu̅ habz roz boni v.ᵗᵒ ethic
proba² de cōparaco q̄ de bono
¶ Malu̅ est eligibile ibid ¶ plus
et minus quantu̅ ad roz lucri z dapni
contrarie se hn̄t in bonis z malis
ibid proba² de plus ¶ Inter duo
mala minus malu̅ est eligendum
v.ᵗᵒ eth ¶ In iniustu̅ facere consistit
in sibi ipi tribuere plus de bono
z minus de malo z alteri econ̄ ibid
¶ Magnanim⁹ no̅ est memor mali 3°
eth ¶ Magnanim⁹ mala sibi illata
despiciat ibid ¶ Minus malu̅ vide²
aliqualiter esse bonu̅ in respectu
maioris mali v.ᵗᵒ eth q̄ de boᵐ
¶ Bestialitas e̅ minus mala quam ma
licia humana vij.° eth proba² de
bestialitas ¶ Ab omnibus e̅ ꝯfessu̅
q̄ tristicia e̅ quedaz malu̅ z fugi
bile ibid ¶ Tristicia e̅ quedam
malu̅ duplicat ibid de tristicia
¶ Malo z fugibili contrariatur boᵐ
ul aliqd q̄ est fugibile z malo ·

ibid 9 x contraria ¶ Bonu e con
trarium malo vm loquendo de bono
moris z malo moris non a entib
ibid ¶ Delectaciones corpales no
sunt simplr male s aliqualit hoc
ibid x delectacio corpalis ¶ Op
timu est hoiem de suis malis tra
dere z qntare ut minime a qntad
mod pt x° eth ¶ Virtuosus inpmis
semper tristatur ibid // Mala no
debent fieri ad ppinquos z ad pn
tes 2° pol ¶ Non semper malu
est sequi litas z opari per artez
2° pol ¶ Sm litteras medicari
non e malu ibid ¶ Nunqz ex sto
incogito bonis euenit malu 2°
pol 9 x ex ¶ Ex malo quqz se
bonu ibid ¶ Non sequr p rectho
ricam multa mala possum9 inferre
igitur e malu pmo reth ¶ Non
sequr per illud multa mala possu
mus inferre igitur e malu ibidez
¶ Per abiectones malor no sequr
stati no habere malu s p suppoi
tones bonor sequr bonu z si no
statim tn postea ibid ¶ Cuius con
trarium est malu illud e bonu ibid
¶ Accipere maius bonu promoori
est quodamo vitare malu z sequi
bonu ibid ro x bonu ¶ Quod qs
fuerit habundans z magis quaz
esse debeat illud e malu ibid
¶ Illud e malu qd est maius quaz
oportz ibid ¶ Omes eligunt
ma[i]ora bona z minora mala ibid
¶ Hoies volut nllu malu z si co
tingat eos velle malu tunc bonu
angeri plus volut bonu qz malu
ul mig volut malu qz bonu et
si malu e volitu no habitu e

ad bonu ul hoc erit pp ter ignora
ciaz ut si lateat molestia ul qma
tale malu e modicu pmo rethor
¶ Ad hoc q bona ul mala videntur
maiora debem ea pone ul acumu
lare ibid ro x bonu ¶ Mala hoi
bus approximant quor aiuitas ca
pitur ibid ¶ Gloria verecundantibz
z malis sunt laudabilia mag ibid
ro x laudabilium ¶ Mala sunt
dentro delectabiliu z eligibiliu vz
per quandaz qmutaz ul tu ssupcoz
viz q accipit qmb mg malu fugen
do maius ut porro sic dicar esse bona
z delectabilis ibid ¶ Delectabile
est no habere malu ibid ¶ Diuites
sunt proni ad faciendum malum
ibid ¶ Mala z bona z tendencia z
procedentia sine sequen ex malu
z bonis putam9 esse digna studio
2° reth ¶ Multu malu inopiatu
si non e volitu contristat mag
ibid ¶ Sicud bonu inopiatu si fiat
sm volutate delectat mag sic
multu malu inopinatu si non est
volitu contristat magis ibid ¶ Hoies
marie irascuntur gaudentibz de
malis eor que videbant bonu aia
in ipor prosperitatibz ibid ro x iras
cor ¶ Hoies irascuntur sup eos qui
mala augmetaverunt ibid x iras
cor ¶ Hoies marie irascuntur hiis
exultantibz in infortunijs eor z gau
dentibz de malis eor qui videbant
boni aia in ipor prosperitatibus
2° reth co v irascor ¶ Homines
irascuntur hiis qui a audiunt aut
inspiciunt mala ipor si audiendo
ul inspiciendo non condicunt ut
put ibid ro x irascor ¶ Hoies
audientes a inspicientes mala

ipoꝝ ꝛ non condicentes ut put
siles sunt a pmpendentibꝫ aut
minimis ibid ¶ Amici condolent
audiendo vl inspiciendo mala suo
ru amicoꝝ ibid ¶ Hoies condo
lent inspicientes mala ꝯtra ibid
¶ Hoies diligut non incolatiuꝫ ma
loꝝ 2o rethꝯ ¶ Hoies diligut non
malilo quos .i. non male loquentes
ꝛ non sacientes mala .i. non scru
tantes mala neqꝫ sua neqꝫ p̄xioꝝ
ibid ¶ Volentes ab alijs diligi
nec debent dice mala p̄xioꝝ
nec sua ſꝫ semper bona ibidem
¶ Homo non debꝫ dicere mala nec
p̄xioꝝ nec sua ſꝫ semper bo
q̄ no per modu iactatie ſꝫ ut ali
os trahat ad bonu ꝛ ad dilectoꝫ
sui ibid ¶ Bonu ꝓpu est nec dice
mala p̄xioꝝ nec sua sed ſp
bona ibid q̄ ut sup̄ ¶ Afficiu aia
ad se ipos dicut illi qui dicut
mala sua ibid ¶ Mala tristicia
sunt sensibilia ſꝫ no sunt maxie
mala ibid ¶ Maxie mala sunt
minime sensibilia ut sut in ius
ticia imprudeñ ꝛc vicia ibidem
¶ Maxima mala no contristat ibid
¶ In iusticia imprudeñ ac vicia dicut
esse maxie mala 2o rethꝯ ¶ Ti
mor est tristicia vl turbacia ex
fantasia .i. ex appareñ futuri ma
li ibid ꝯ timor ¶ Potentes ſt
ꝓpe facere in iusticiaꝫ ꝛ maliciā id
¶ Erubesceñ ꝛ tristicia ꝛ turbacio
ꝯt ea que videntur ferre ingloria
toꝫ maloꝝ aut p̄ntiu a p̄teritoꝝ
aut futuroꝝ 2o rethꝯ ¶ Inerubes
cencia e quedaꝫ p̄mpensio ꝛ q̄
impassibilitas ꝯt illa que videt
ferre ingloriatoꝫ maloꝝ a p̄ntiu

aut p̄teritoꝝ aut futuroꝝ ibidem
¶ Necesse e hoiez erubescere in illis
malis que sunt turpia aut ipi
aut hijs deqꝫbꝫ ipe curat ibid
¶ Hoies erubescut eos inter quos
in nllo defecerut .i. inter quos
ulla mala gesserut ibid ꝯ ꝯ
erubesco ¶ Hoies qui nuqꝫ aliq
mala fecerut inter alios dispo
nutur ad eos velud admirabiles
q̄ qualibꝫ videtur mirabilis ad
eos inter quos ulla mala gessit
ibid ¶ Nullus consite aliquez
indigere mal ibid ¶ Illi non
sunt misericordes qui ex toto expi
gerut .i. qui passi sunt oia mala
2o rethꝯ ¶ Eciam putant eis adee
omnia bona non putat eis ꝯtinge
aliqd malu ꝯ hoc e beatoꝝ q̄
non sit eis aliqd malu ibidem
¶ Hoc e beatoꝝ q̄ non sit eis aliqd
malu .i. q̄ putant eis no posse
euenire aliqd malu ibid ¶ Miseri
cordes sunt qui formidu putat
se posse pati aliqd malu vl iaꝫ
sunt passi vl enascerut ibidem
¶ Erudici .i. docti sacientes p expi
genciaꝫ quid sit malu sut mi
sericordes ibid ¶ Senes habent
expigenciaꝫ de malo 2o rethor
Senes cognoscut ꝛ sapiut quid
sit pati malu ꝓpter expigenciaꝫ
ibid ¶ Contumeliatiui non habent
conatoꝫ de futuro paciendo aliq
mali ſꝫ qui medio mo se habet
sunt conatiui de malis alioꝝ
ibid ¶ Misericordes sunt qui recor
dant mala accidisse aut eis a
aliqui suoꝝ ibid q̄ ꝯ misericordia
¶ Illa sut mala quoꝝ maloꝝ for

tuna est causa sz esse sine aicis
ul paucos habere aicos 2o reth'
¶ Miserabile e euenisse inde aqd
malu vnde bonu m'ebat age i
sperabat euenire aliqd bonu et
potissime si sepe tale contigerit
ibid ¶ Plura eorum que sunt sunt
mala ua3 mlta eueniunt inde cq
ibid ¶ Hoies vituperant alios ex
malis considerantes aliqd malu
2 qmd turpe insit ipis aut pute
in ee 2o reth' ¶ Nullus cognos
cens mala voluntarie ea eligit
ibid ¶ Omnis indigencia mala
ibid ¶ Malu negociu vo' reddere
auditores no attentos 3o rethor
¶ Illi habent malu negociu aut
videntur hre ua3 vellent q au
ditores attenderent ibid et ne
gociu ¶ Illi habent malu ne
gociu ua3 dicunt aut videntur
sm q interrogatur sz prohemi
zant que sunt et adiacencia 2 et
nea ibid ¶ Mala velle forsan
morum est defectus bo de 9 p li p o
pro x ¶ Malu nichil est bo de
9 p li 3o pro vij ¶ Malu no e
deniuitate triste ut inforauitaco
2o top ¶ Illi quorum generatones
sunt male 2 ipa sunt mala ibid
¶ Illi quorum corrupciones sunt bone
ipa sunt mala 2 quorum corrupcio
nes sunt male ipa sunt bona ¶ 2o
corruptiua sunt bona ipa sunt
mala ibid ¶ Magis fugiendu q
est ta per se mali quam q e ta
per accidens mali ut viciu 2 fortuna
3o top ¶ Diminus malu e mg
refutandu in q diminuo malo ibid
¶ Malu sequitur ad bonu ibid q et
bonu ¶ Maiori bono mai9 malu
opponitur viijo top q et bonu

Illi amant bonu 2 odiunt malum
de facili operantur 2 per sm discernunt ibid
Alius Circa singula bona 2
mala peccat 2o eth' ¶ Malus magne
est peccatus et delectacio ibid vo q
e quod aliis ¶ Illi delectacione 2
tristicia bene vtit erit bonus q male
malus ibid ¶ Non essimus bonu ul
mali ana 2o eth' ¶ Hoies sunt soli
vno bonu 2 mali multis modis ibid
¶ Omnis malus ignorans q q igno
rat in particulari que bona oportet
opari 2 a quibus malis sit fugiendu
3o eth' ¶ Ex quo mali sunt operantes
ignorantes tunc mali operantes sunt
in iusti quo ad alios 2 sunt mali quo
ad seipsos ibid ¶ Ex opinione bona
ul mala non dicimus bonu ul mali
3o eth' ¶ Ex electione bona ul mala
dicimus bonu ul mali ibid ¶ Ipi mala
opari contigit aliquos fieri malos
ibid ¶ In nra ptate est esse bonos
ul malos ibid ¶ Dicere q nullus
sit malus nolens assimulat dico
mendaci proba malicia e quedam
voluntarium eo q p operaciones volu
tarias caus ibid ¶ Habentes bo
exteriora 2 bona fortune sequentes
efficiuntur mali despectores 2 inju
riatores aliorum 4o eth' q et bonu
fortune ¶ Tam karum 9 quam pusil
lanimis no sunt mali q malicia no
ana licet bn moralit q recedunt
a medio 4o eth' et pusillanimis
¶ Illi fugit de se maiora q sunt
illa que erunt in ipo nullus 9 alius
gratia nisi quia talis ficcio placet sibi
2 in hoc delectatur talis assimulat
prauo 4o eth' ¶ Proprie tunc solum
aliquis e malus qui ab electo
ne infert alteri nocumentu pz q

talis ex certa malicia peccat v^to
eth. ¶ Hominibus insanabilibus a propria
malicia et valde malis nulla particula
bonorum simpliciter est valis sed omnia eis
nocent ibid. Vide quod bonum simpliciter
¶ Bestialis minus habet de culpa quam
homo malus sed est terribilior vij^o
eth. ¶ Incontinens non est simpliciter ma
lus ibid. ¶ Incontinens non est malus
totaliter ibid. ¶ Sicud homo malus de
facili tamquam immutabilis est appoito bono
ita est de natura que indiget transmutacione
ibid. quod vide transmutabilis. ¶ Homo
malus de facili est transmutabilis ap
posito bono ibid. quod vide homo ¶ Mali
non habent aliquid unum mutuo propter
gaudere aut delectari in se ipsis
nisi propter aliquam utilitatem que
cum sit ex aliis viij^o eth. ¶ Amicicia
inter malos est minime maxima ibid.
proba. Vide amicicia ¶ Mali nichil
habent firmum et stabile in se ipsis racio
nem malicia in est illi propria malicia
ipse est odibilis propter quod nichil in se
ipsis inveniunt in quo voluntas eorum
quiescere possit sed semper de uno
in alio transmutantur viij^o eth. ¶ Mali
ex quo sunt instabiles in se ipsis
tunc neque permanent similes sibi ipsis
ibid. ¶ Mali si manent amici tunc
manent per modicum tempus ibid.
Vide amicus ¶ Postquam autem factus
fuerit malus non est amandus nec
appareat manere in virtute ix^o eth. Vide
amicus ¶ Ad malum amicicia est
dissoluenda ibid. ¶ Non est possi
bile quod ab manifeste malus ametur
a virtuoso sed solum bonum honestum
quod solum est suo habitui conformatur
ix^o eth. ¶ Virtuosus non potest
conservare amiciciam ad eum qui est

malus ibid. vide et amicicia. //
¶ Ratio quare bonus malum amare
non potest quia simile solum simili est amicum
ibid. ¶ Rationem solvit amiciciam ad
eum qui factus est malus nichil
utique videtur facere inconveniens
eo quia non erat amicus viciosi
ibid. ¶ Peccatum dicunt a se ipsis propter
quia tales alia concupiscunt secundum
appetitum sensibilem et alia volunt
secundum appetitum racionalem ut patet
in incontinentibus ibid. ¶ Peccatum alia
concupiscunt secundum appetitum sensi
bilem et alia volunt secundum appetitum
racionalem quia incontinentes pro eis
que sibi ipsis secundum racionem videntur
esse bona eligunt quedam delec
tabilia que sunt eis nociva ix^o
eth. ¶ Quedam pravorum propter timi
ditatem et pigriciam desistunt ab
opere eorum que secundum iudicium racionis
estimant esse optima ibid. ¶ Peccant
tarent beneficio ad se ipsos primo
ideo quia prosequuntur sibi nociva
2° quia propter timorem laboris fu
giunt operari sibi proficua ibid.
¶ Peccant prosequuntur sibi nociva
ibid. ¶ Peccant propter timorem labo
ris fugiunt operari sibi proficua
ibid. ¶ Peccantibus non competit benivo
lencia ad se ipsos probatur aliqui
sunt ita mali quod in tantum odiuntur
ab hominibus quod etiam se ipsos odiunt
nec volunt sibi esse nec vivere vivo
quoque se ipsos interimunt ix^o eth.
¶ Mali a quibus multa mala et dura
et gravia perpetrata sunt et qui
propter eorum maliciam ab hominibus odi
untur nec volunt se esse nec vivere
probatur isti in tantum fugiunt vivere quod
quoque interimunt se ipsos sed nullius
volens se non esse habet benivolenciam

ad seipm ibid' ¶ Et nq3 qui dat3 vo
luntarie seipos intendit ut ipi mali
ix° eth' ¶ Concordia no quenit mal
ad seipos proba' non gaudent sibi
ipis conbinē nat3 cu sunt soli meo
rantur de suis malefactis 2 tur
dolent ppter qd querut alios qmb3
qmorentur quos alloquntur 2 tand
de alijs cogitatis oblimscuntur id
¶ Mali non possunt concordari vnē
sibi ipis quia non habent reqmie3
in seipis ibid' ¶ Mali querut alios
cu quibus qmorentur colloquendo
2 qmtando eis fm extriore qmctu
s3 se ipos fugiut eo quia quido se
recolligut in seipos recordantur
mltorm malorm 2 difficiliū que in
ptelito comiserunt 2 videntes seipos
ad pravitate ee inclinatos psimu
t consimilia mala facturos in futuru
quo vtiqz ē eis peale 2 afflictiui
s3 qn sunt cu alijs hoib3 2 ad extri
ora se diffudunt tuc oblimscunt'
suor malorm ix° eth' ¶ Mali nich'
aabile patiuntur ad seipos eo qd
nichil habent in se ipis qd sit
dignu amari ibid' ¶ Mali nichil
habent in seipis qd sit dignu ama
ri ibid' ¶ Mali non gaudet nec
condolent sibi ipis ro eo qd ptes
aie meis sunt discordes qr consci
entia repugnt rom qia ex vna
parte dolet si recedit a malo et
ex alia gaudz ibid' ¶ Anima malor
contendit 2 pugnt contra seipam q
inquantu pars consciētia rom e
repugnans dolet si recedit a de
lectabilib3 atqz inclina' p mali
ciam in eo durante alia pars

ronalis que indicat a talibus
delectabilib3 esse abstinendu de
lectatur per talem recessu ibidem
¶ In malis superior pars trahit aia3
ad vnam parte3 inferior ad alia3
parte contraria3 ac si sint diuisa ix°
eth' ¶ Hoies pravi ppter mala que
fecerunt replentur penitudine qr roe
eos reprehendente de suis male acti
ibid' ¶ Pravus non disponit' amica
bilis ad seipm ppter hoc qd nichil
habz in seipo qd sit amabile i.
dignu amari 2 amicicia dignu id
¶ Concordia que ptz ad amiciciam
non inest pravis ul paru pba'
sicud in est eis amicicia sic eciā
in est concordia s3 aicicia eis paru
in ē ppter hoc qd pravi volunt sup
habundant' habere de bonis vtili
bus 2 nichil ul paru de laborib3
ibid' ¶ Apud pravos no ē possi
bile concordare nisi forte in paru
i ad qmbs modicu sicud eciaz pro
tempore paruo esse aici ibid' ¶ Rō
eciaz quare pravi concordare no
pnt quia semp appetunt supha
bundancia in bonis vtilib3 s3 in la
borib3 qui sunt sustinendi pro
qmitate 2 eciaz in expensis p qm
tate faciendis volunt esse defici
entes vnusquisqz sibi ipi volens
suphabundare in bonis 2 deficere
i malis ¶ Et diligent' insequntur
sum proximu 2 prohibet eu ne
hoc assequatur qd ipse desiderat
ix° eth' ¶ Pravi quia inter se
non servant bonu que qd ē equa
litas iusticie ideo inter eos cessat
concordia 2 ppter hoc accidit eis
ad inuice3 contendere ex eo qd vnus

cogit alium seruare sibi quod est iniusti
ipse tamen non vult alteri iniusticiam facere
ibidem ¶ Peccatum semper voluit super
habundare in bonis vtilibus et defi
cere in malis et laboribus ibidem ¶ Non
conditionem peccatorum quod cogit ali
os ut eis ab aliis iniusticia fiat ipsi
tamen nolunt aliis facere ea que iniusta
sunt ibidem ¶ Malus non amat seipsum
quia talis sequendo passiones
prauas seipsum ledit scilicet priuando
se bonis intellectualibus et etiam proximos
ipsius iniuriando in bonis sensibi
libus ix° ethicorum ¶ Malus sequendo
passiones prauas tam se quam pro
ximos ledit quia se scilicet priuando bonis
intellectualibus proximos ipsius in
iuriando in bonis sensibilibus ibidem
¶ In malo homine dissonant et contraria
sunt illa que agit et que oportet
ipsum agere secundum finem ¶ Et hoc quia omnis
intellectus per passionem non exce
catus eligit quod est optimum sibi sed
prauus operatur contraria horum ibidem
¶ Amicicia malorum est mala ibidem
Mali conantur sibi inuicem in pro
priis opibus ibidem ¶ Mali sunt insta
biles quia in nullo bono volunt firmari
ibidem ¶ Mali semper errores id est de
fluentes de vno malo in aliud ibidem
¶ Mali mutuo sunt mali adinuicem
per eorum ymitationem secundum eo quod sunt
ad idem assimulati in malicia id est
per hoc quod vnus accipit similitudinem
ab altero ix° ethicorum ¶ Malorum autem
malicia per eorum amiciciam probatur
mali propter eorum amiciciam conuincuntur
et suas malicias extendunt propter quod
in utroque eorum malicia intenditur
ibidem ¶ In ipsis prauis est aliquid

naturale bonum secundum quod vnumquodque appetit
et inclinatur in proprium bonum x° ethicorum
¶ Oportet bonos prouocare ad virtu
tes per premia malos per penas
insanabiles totaliter exterminare ibidem
¶ Virtuosi et nobiles de dignitate
recipere equale ad ignobilibus et vi
ciosis 2° politicorum ¶ Magnorum dominum con
stitui si viles fuerint ledit maxime
ciuitatem ibidem ¶ Plato dixit naturam
quandoque generare bonos quandoque malos
ad disciplinam v° politicorum ¶ Natura
quandoque producit malos quandoque meli
ores ad disciplinam ibidem ¶ Ratione
est supposiciones bonorum esse bonas
et abiectiones malorum esse malas
primo rethoricorum ¶ Mali agunt bona
non tamen propter bonum ibidem quere de bono
¶ Malus iuuenis faciliter potest degene
rare ibidem ¶ Quod mali prosperentur
hoc est iniustum propter dignitatem suam
2° rethoricorum ¶ Concordia non est inter
bonos et malos bo. de con. p. li. 2°
prosa vi^a ¶ Concordari non possunt
inter se mali ibidem ¶ Historiorum propo
situm est malis displicere bo. de con. p.
li. primo prosa 3^a ¶ Iusti per contempla
cionem malos deuincunt et derident
et securi sunt ibidem ¶ Malorum magni
tudo magna est bo. de con. p. li. primo p.
3^a ¶ Mali spernendi sunt ibidem
¶ Mali non reguntur ratione ibidem
Mali cum diuiciis et terrestribus
occupantur ibidem ¶ Malos et diffa
matos in testandum vel recipere inutile
est senecius bo. de con. p. li. primo
prosa x^a ¶ Malorum prosperanda vo
luntas spectaculum deo est monstra
bilis ibidem ¶ Mali occupati in

diuicijs tm diuites dicit esse dig-
nos bo de c p li 2o pro 3a
¶ Mali non potuit iocosa prim a
sz defecit tm summa vertute eo
bo de c p li 2o pro 2a ¶ Mali put
mala sz het potencia exinbecillitate
euenit ibidem ¶ Malorum possibilitas
eos manifestius nichil posse demo
strat ibidem ¶ Mali tantummodo possunt
mala ibidem ¶ Ad malorum potenciam
nulla fit triplex omnio ibidem ¶ Malos
mala potentes eos nichil posse mani
festum est ibidem ¶ Mali solum faciunt
secundum appetitum sensitiuum et non racionale
bonum ibidem ¶ Mali cum delectantur in
aliquo malo putant id bonum esse
adepto eo quod desiderat ibidem ¶ Ma
li homines non veniunt ad beatitudinem
ibidem ¶ De malorum penis quibus sa
piens dubitat bo de c p li 2o p-
3a ¶ Malis malicia est suplicium
et probis probitas premium ibidem et
vo est tex quia virtuoso per actum vir
tuosum bene est sibi quia per hoc se
cundum conformiter ad summum bonum sed
sit conformiter se habere et nobiliter
et bene et perfecte ex actu aut vicioso
est auctori suo pena quia per ipsum defi
cit a conformitate ad summum bonum et
per defectione quem tenetur habere et ideo
est pena quia pena est formaliter
carencia boni conveniens voluntati
¶ Malicia deicit malos infra naturam
humanam sed ad naturam bestialitatis
ibidem ¶ Mali dicuntur volui infirmo
et quia mali et marie libidinosi
assimulantur suibus ibidem ¶ Malis ut
quod absit eorum malicia ibidem ¶ Mali
versi in malicia amiserunt humanam
naturam ibidem ¶ Mali infeliciores sunt
si per vicium cupita quam si que ea

cupiunt non possunt adimplere bo de
c p li 2o pro 4a ¶ Malorum spes de
longanimitate vite et potencie peccatorum
sepe repentine destruitur ibidem ¶ Mali
mors constituit terminum infelicium
ibidem ¶ Malos si nequicia miseros
facit necesse est ut diuturnior neque sit
infelicior ibidem ¶ Dicere malos est
irracionale ibidem ¶ Mali erunt infeli
cissimi si non eorum malicia extrema
mors finiret ibidem ¶ Malorum mise
ria essent infinita si esset eterna ibidem
¶ Mali feliciores sunt puniti quam
impuniti probatur duabus racionibus
ibidem ¶ Malo si ei addideris aliquid
bonum eo felicior est eo quod malicia
punita ac solitaria est ibidem ¶ Malo
si additur sibi aliud preter id quod puni
hat debuit infelicior est ibidem ¶ Maliu
mali carent participacione
boni ibidem ¶ Mali cum puniuntur habent
aliquid boni eius ancorum sed peccatum
sed cum non puniuntur inest eis aliquid
mali scilicet impunitas bo de c p li 2o
pro 4a ¶ Mali infeliciores sunt
in iusta impunitate puniti quia iusta
ibidem ¶ Malos puniri iustum est et eua
dere impunitos malum est ibidem ¶ Ma
lum nullus dubitat eum esse indignum
suplicio ibidem ¶ Mali qui sunt
multipliciter preter esse infelices ibidem
¶ Mali si adipiscerentur bonum quod
appetunt mali non essent ibidem
¶ Malis et bonis finis bonum proposi-
tum est ¶ Et bonum naturali officio appetunt
mali varia cupiditate quod non
est naturale officium adipisci conantur
adipisci ibidem ¶ Malorum impotenciam
patet quod ad hoc nequiunt peruenire
ad quod naturalis eos intencio ducat

bo· de 9 p· li· x° pro· x^a ¶ Mali· si
ppenderent sordes viciorum et dignita
tes virtutum non reputarent tormenta
sibi se accusatoribus et iudicibus volun
tarie afferent puniendos ibidem
¶ Pro malis specialiter instituta sunt
carceres et letalia tormenta et inmg^r
pene bo· de 9 p· li· x° pro v^ta ¶ Ma
lis nichil sit causa mali· bo· de 9
p li· x° pro vj^a ¶ Malis virus est
inbinabilis ibidem ¶ No ostensione
quare malis eveniunt mala· ibidem
¶ No ostensione quare mal eveniunt
bona· ibidem ¶ Malis quibusdam
concessa est ptas ut essent bonis ex
ercitij et malis supplicij ibidem ¶ Mali
sepe faciunt quod tamen fecerit iudicant
non fuisse fiendum ibidem ¶ Remalicia
malorum veniens bonum deo · est
imputandum et non malis bo· de 9 p·
li· x° pro vj^a ¶ Mali sepe faciunt
malos bonos ibidem ¶ Pene mag^r
relinquuntur post corpus defunctum
ipsius mali· quorum malorum alia pu
ta pinici acerbitate penali alia
purgatorio bo· de 9 p· li· x° pro·
x^a ¶ Sapientibus proprium est displi
cere malis bo· de 9 p· li· p^o p z^a
¶ Sapientes solum possunt facere quod desi
derant mali quod libidinis expedit
bo· de 9 p· li· x° pro x^a ¶ Infirme
mis et corporalibus mali laborantes
ex hoc non contingit eis effectus
boni ibidem ¶ Odies ut in pluribus
sunt mali in pariacionibus non boni et
temptatores Ecclesie Require Maneo

Maneo ¶ Tam diu manebit
delectacio in operacione sensus quam
diu sensibile et sensato manent
in quiescenti dispocione x° eth^r

¶ Quam diu est eadem disposicio faci
entis et pacientis tam diu manet
idem effectus ibidem ¶ Tam diu du
rat delectacio quam diu obiectum
virtutis consistiue et ipsa virtus cog
tiua remanent in eadem disposicione
ibidem ¶ Actiuo et passiuo manenti
bus in eadem disposicione manet
idem effectus ibidem ¶ Manendi amor
racionabilis non venit ex volunta
te anime sed ex principijs nature bo·
de 9 p· li tercio pro· xij^a Require

Manifestus tu ¶ Motus grij
palitatis sunt nobis mag^r mani^a
quam in corde natus primo eth^r ¶ Mor
tem carij in corpore sunt nobis mag^r
manifesta quam motus contrarij in anima
ibidem ¶ Virtutes corporales sunt
manifestiores virtutibus anime ij°
eth^r ¶ De i manifestis oportet mani
festis signis et testimonijs vti ibidem
· Require in manifest· ¶ Magnanimus
est manifestus amicus et inimicus
x° eth^r Require magnanimus ¶ Multipli
citas hominum nominis in iusto vel in iniusta
non est ita mani^ta sicud multipli
citas hominum nominis clamis v^to ethicorum
probatur Require multiplex ¶ Nominum
forme sunt multum distantes ali
bus nomina imponitur illorum equiuoco
est manifesta ibidem Require equivocatio
¶ Voluptates hominum non sunt mani^te
sine operacionibus exterioribus quia
quoque illi qui non sunt iusti simu
lant se velle agere iusta x° eth^r
¶ Ab hoc quod sit manifestum de aliquo
an sit fortis vel iustus vel temperatus
indiget aliquo exteriori et quod
opus suum sine virtutis appareat
ibidem probatur Require indigeo ¶ Nec
temperatus nec fortis nec aliquis cor

pt esse manifestus ei cui quo con
vivit sine operatione sua exteriori
ibid. ¶ Manifestu e q principantes
r subditos oportet habere aliquam
dictam vii° pol. ¶ Manifesta bona
sunt meliora quam occulta r que
latent r ideo dictum videtur magis
bonum quam facere r operari p° eth.
¶ Mores aliqui sunt manifesta sm
olectoz ibid. ¶ Res existentes i ma[ni]festo
r motabilis non sunt observabiles
ibid. g. Te obsermo // Manifesta
negare irreverencia e 2° rethor.
¶ Amici passorum in iusta r amici in
inimicorum vel adversariorum reprehen
sum non sunt timendi si sunt mani[fes]ti
sm iram sz si sunt mites r prom
zatores i. simulatores ibid. Ro
de timeo ¶ Homines erubescunt in ta
libus que sunt in oculis r in mani[fes]to i

Mansuetudo e medium inter
iracundiam r iniracundiam 2° eth.
¶ Mansuetudo e medium circa iras
4° eth. // Mansuetudo e virtus
vnde mansuetudo habitualis que
e habitus electivus sm dictamen
recte rationis ire moderativus ibid.
¶ Nomen mansuetudinis accomodatur
ad designandum medium ibid. ¶ Nomen
mansuetudinis ex proprietate significa
tionis magis declinat ad extreme
dm effectum ire ibid. ¶ Mansuetudo
laudatur i. pro laudabili habitu po
ro qr mansuetus per ipsum lauda
biliter disponitur in quantum vult in
indicio rationis esse imperturbatus 4°
eth. ¶ Hoc modo mansuetudo
sumitur accomodatum ad standum
pro medio habitu laudabili tamen ex
proprietate nominis magis videtur importare
vicium qd accidit ad defectum ire ibid.
¶ Mansuetudo duplex capitur vno
pro medio circa iras 2° pro extremo
in defectu ibid. ¶ Superhabundan[cia]
ire magis opponitur mansuetudini
quam defectus ibid. probatur Ira
¶ Ira e contraria mansuetudini 2° rethor.
Mansuefactio e destitucio r quie
tacio ire ibid. Et sequitur Man

Mansuetus dicitur qui nec
deficit nec superhabundat in ira
2° eth. // Mansuetus non e puniens
sz magis condonativus peccatorum 4° eth.
¶ Mansuetus dicitur qui irascitur in quibus
rebus oportet r in quibus personis ibid.
¶ Mansuetus per mansuetudinem
laudabiliter disponitur g. in quantum
vult in iudicio rationis esse imper tur
batus r non duci a passione ire
sz vult irasci sicud oportet r tanto
tempore irasci sm qd ratio dictabit
4° eth. ¶ Mansuetus vult inter tur
batus esse r non duci a passione
ire ibid. ¶ Esse naturaliter al mansue
tum e proprium hominis v^to top. Et c

Manuali Dicuntur qui vivunt
de opere manuali 3° poll. Et c

Manus Dextera per naturam melior
est quam sinistra sz contingit
aliquem ambidextrum esse in quo
sinistra est aptior v^to eth. Et c

Mas culus Comixtio maris
r femine est naturalis primo pol. ¶ Co
mixtio maris r femine e gracia generacionis
filiorum in specie ibid. ¶ Comixtio mar[is]
r femine gracia prolis non e tamen ex
electione sz eciam ex naturali appetitu
ibid. ¶ Masculus dignius e r nobi
lius sm naturam r principans femina in
dominio r subiectum primo poll. //
¶ Masculus e naturaliter principalior
femina nisi aliquid aliud accidat
preter naturam ibidem Et sequitur

Mathematica ¶ Delectationes
consistentes in consideracione ma
thematica sunt sine omni tristicia
x° eth. etc. Sequitur Materia

Materia ¶ Habitus virtuosus
et viciosus sunt circa eandem materiam
et nascuntur ex eisdem actibus contrario
factis 2° eth. ¶ Materia liberalitatis
est pecunia 4° eth. ¶ Virtus oppo
sita iactancie est circa eandem materiam
cum affabilitate ibidem capitulo de virtutibus
¶ Iusticia est eadem virtuti secundum rem
et subiectum et materiam non secundum racionem v^to eth.
de iusticia ¶ Materia operabilium huma
norum consistens ex sui natura defectum
variabilitatis includit ibidem ¶ Nullus
liber artifex ad operandum presupponit
materiam convenientem et possibilem ex qua
operatur vij° poli. ¶ Politico et
legislatori ad ordinacionem civium et
civitatis convenientem oportet preexi
stere materiam et organa ydonea ibidem
¶ Multitudo hominum et qualitas naturalis
et quantitas regionis et qualitas eius
presupponitur tamquam materia civitatis a pol
litico ibidem. De Matrimonio

Mater ¶ Matres magis gau
dent et delectantur in eo quod ament fili
os quam quod amentur ab eis patet quia
quedam matres dant filios suos
alijs admittendum et amant eos sci
entes eos esse filios viij° eth. ¶ Ma
tres non querunt redamari a filijs
si ambo simul amare et redamari non
contingat sed videtur eis debere suffi
cere si videant quod ipsi filij bene
se habeant et operantur ibidem ¶ Filij
non tenentur eundem honorem patri
et matri ix° eth. capitulo de filius ¶ Ma
tri est exhibendus honor maternus
et patri paternus ibidem ¶ Matres filijs
volunt esse et vivere eciam si in nullo
iuvetur per filios similiter aliquis
amicorum offensus ab amicis quod
licet ab eis propter offensam nunquam
retrahunt opera amicicie quibus eum
ad collacionem beneficiorum cum ab eis
non retrahunt affectum quo volunt
eos esse et vivere secundum eum ix° ethicorum
¶ Super peccatis et super eos qui
occiderunt matres quando obtinent
penas nullus bonus tristatur cum oportet
gaudere de talibus 2° rethoricorum ¶ Super
eos qui occiderunt matres quando obtinent
penas nullus bonus tristatur quia
oportet gaudere de talibus ibidem
¶ Oportet gaudere de occidentibus
matres quando obtinent penas et non
tristari ibidem etc. Sequitur

Matrimonium ¶ Honestate
matrimonij ac procreacione liberorum
nichil est sanctius in matrimonio non
potest sanctiora peragi quam vir
tuosa vita et prolis procreatio 2°
yco. etc. Sequitur Maxime etc.

Maxime ¶ Honor est maxime
bonorum exteriorum 4° eth. ¶ Magnani
mitas est circa maxime bona ibidem
¶ Qui maxime est dignus maximis ille est op
timus ibidem ¶ Magnanimus non reputat
honores esse quid maxime viij° eth.
¶ Iucunditas est maxime delectabilis
hominibus vij° eth. ¶ Amicicia est maxime
necessaria ad vitam humanam viij° eth.
¶ Legislatores maxime student et
sollicitantur ad conservacionem amicicie
ibidem ¶ Concordia est maxime inter cives
a politico ibidem ¶ Politica contra
diam inter cives maxime appetunt
et contencionem a civibus maxime expel
lunt ibidem ¶ Omnium iustorum maxime
videtur esse iustum id quod est ami
cabile ibidem ¶ Homo ad se ipsum

maxime vult sibi maria bona quia ipius etiam si nullus alius sciret ixo eth. Homo non debet se marie diligere philancia pertinente ad parte aie rõnalem ibid. Ho debet se marie diligere philancia pertinente ad parte aie rõnale ibid. Ille amat principalissime ipso marie amat se ipm ibid. De amo. Unusquisque simpliciter est intellectus vel marie et pn ibid. Virtuosus marie diligit intellectum ibid. Virtuosus marie est philancus ibid. Beati et virtuosi marie appetunt ipm vivere ixo eth. Bonus marie eligibile est vivere ibid. De bono. Bonis perpetue se sentire et intelligere est eis marie intelligibile seu delectabile ibid. Sensus visus amor libidinosus marie existit ibid. Quod apud omnes est eligibile id videtur marie eppeikes et bonum et potissimum in bonitate xo eth. Illud est maxime eligibile quod non est eligibile propter alterum nec propter aliud sed finaliter propter seipsum ibid. Homines delectationes proprie marie existimant ibid. Unusquisque quod circa hoc marie operatur et in hiis operabilibus plurimum se exercet que marie diligit xo eth. Musicus marie circa hoc intendit quod percipiat melodias auditu ibid. Amator sapientie marie insistat ut mente speculetur theoreumata ibid. Virtuoso operatio virtuosa que est secundum virtutem est marie eligibilis ibid. Quid marie videntur diligere intellectum ibid. probatur. De dei.

Quid marie illos diligunt qui recte et bene operantur ibid. Quid marie honorant illos qui vacant bonis intellectualibus et ipsis marie benefaciunt xo eth. Regis potentia marie imme potest conferre et instituere aliquid per quod omnes possunt attingere virtutem ibid. Amicitia est marie bonum civitatis 2o poll. Tyrannum marie diligunt adulatores vto poll. Pharicum bonum in politicis est quod plus non habet potestatem faciendi omnia que vult. vo pol. Si aliqua magnitudo est maior alia tunc marie vim magnitudinis est marie marie aliarum magnitudinis primo reth. Unusquisque marie est sibi delectabilis ibid. Cognatio et similitudo et amicabilitas excellentius et marie existunt ad se ipm ibid. Marie delectamur in potissimo opere nostro ibid. De delectatione. Mala tristia sunt sensibilia. si non sunt marie mala. 2o reth. Marie mala sunt insensibilia ibid. Marie mala non contristant id. Iniusticia et prudentia et vicia sunt ut marie mala ibid. De amicicia. utilis et delectabilis et bonum honestum et tristia et amicitia et virtuosus civis virtus moralis phia etc. Sequitur aliud.

Mechanus. thus. tor etc.

Non omnis qui mechatus est dicitur mechus. quia albertus declarat ex testimonio homeri qui refert quod invenie quemdam audeat adulterare patris sui non ex electione concupiscentie sed ut mulier illa propter amorem iuvenis sene patre abhorret etc. patrem ab adulterio revocaret et ad meus

dilectorum inclamaret v^to ethi ¶ Mul
lus mechatur eaꝫ que sm ipius
vxore vm sic q inde faceret sibi
iniuriaꝫ ibidem ¶ Mechans ꝓpter
lucrum e auarus et nō luxuriosus vm
est auarus principalit capiendo a
uarus put dicit pn̄ator eqlitatis
non ab habitu auaricie ibidem

Medicor ¶ Medicari et sanari nō
consistit in hoc q e incidere vl non
incidere absolute vl dare formam
vl non dare sꝫ in hoc q aliquis sic
dat sicud oportꝫ dare sm habitum
medicine v^to ethi ¶ Sm literas me
dicari non e pterim q^o poli ...

Medicina ¶ Artis medicinalis
finis e sanitas pmo ethi ¶ Sciencia
politica e melior et honorabilior
medicinali ibidem ¶ Operaciones me
dicinales que sunt circa sana nō sunt
aliquam necessitatis similitate g qma
in ipa disposicio corporis sanandi
et res medicinales que adhibentur
ad sanandum multiplicat variantur
2° ethi ¶ Pene inflicte a politico
sunt quedam medicine peccancium
ibidem ¶ Medicine sunt p contraria sꝫ
capiendo medicinam pro actu medi
candi talis actus fit per contraria
ipi morbo i. per sanatiuum q contrariatur
morbo ibidem ¶ Medicina intendit
curacionem corporis ibidem ¶ Medicina
lis sciencia non pt esse vna de omni
bus entibus sanatiuis vi^o ethi
g est vna ¶ Oportet prudenciam
suo modo diuisificari respectu consen
cium sicud medicinam respectu sana
bilium ibidem ¶ Medicina e de sanit
ibidem ¶ Obiectum sciencie medicinalis
e sanitas ibidem ¶ Ars medicine

non est necessaria ad hoc q ho sanus
exiens faciat opa sanitatis sꝫ solum
ad hoc q homo fiat sanus vi^o ethi
¶ Sapiencia et prudencia non valꝫ
ad felicitatem sicud ars medicinalis
ad sanitatem sꝫ sicud sanitas facit
ad opa sana ibidem ¶ Ars medicina
lis licet precipiat de hiis per que
debꝫ introduci sanitas tm non prec
cipit et principaliter sanitati g qma nō
vtitur ea ibidem ¶ Delectaciones
corporales inorie si sunt vehemen
tes sunt medicine contra tristiciam
vii^o ethi ¶ Quedam delectaciones
corporalium sunt medicine contra aliquo
defectum ibidem de delectacione ¶ Medi
cinalis ars e ꝓpter sanitatem
pmo pol ¶ Medicina nō e pro
... subiecta sꝫ subministra
tiua g q inducit et conseruat sanita
tem et vitam sicud prudencia ibidem
¶ Non e simile de medicina et lege
qma medicina e circa corpus lex
circa animam 2° pol ¶ Operaciones legis
sunt principaliores qua operacio
nes medicine qma sunt ad perfici
endam animam medicine corpus ibidem
¶ Sciencia medicinalis habꝫ considerare
que e optima sanitas 4° poli ¶ Non
enim est sciencie medicinalis semper
sanare et sanitate efficere sꝫ vsque
quo contingit g i. vsque corpus in quo
debꝫ produci sanitas e aptum natum
suscipere pmo rethi ¶ Medicina nō
considerat quid sanum socrati aut
illi et non considerat hoc sanum sꝫ
quid sanum tali egritudini aut
laborantibꝫ in egritudinibꝫ ibidem
¶ Sicud medicina non considerat hoc
sanum sicud nec rethor hoc per

suasibile secundum unumquodque singularium
sed quod est persuabile talibus .i. sic passi-
onatis vel sic se habentibus ibidem ¶ Pre-
dictiva dicitur per se effectiva sani-
tatis per actus egritudinis vi° eth.
¶ Simpliciter aliena est a medicina factio
egritudinis quamvis licet in aliquo tamen
hoc faciat propter sanitatem ut aliquis
sanando totum corpus infirmat oculum
ibidem ¶ Medicina de per se est de sa-
no et de per accidens de egro ibidem ¶ Re-
Medicus ¶ Non intendit vel
sanitatem sed propter quia unumquodque me-
dicatur secundum dispositiones particula-
res et propter hoc videndo ad etatem regi-
onem ad complexionem uniuscuiusque primo
eth. ¶ Excellentes medici multa ne-
gociantur circa corporis curationem ibidem
¶ Ex duobus medicis non fit communica-
tio sed ex medico et agricola v^to eth.
¶ Difficile est esse medicum ibidem
quod est difficile ¶ Medicus et sanitas
non eodem modo est causa eius quod est sa-
nari quia medicus est causa eius
effectiva huiusmodi quod est sanum esse sed
sanitas est causa formalis huiusmodi
quod est sanum secundum eundem ibidem ¶ Sanitas
perficit per modum forme intrinsece dif-
fundens operationem suam sed medicus
per modum agentis et principii extrinseci
quod perficit sanitatem x° eth. ¶ Medi-
cus non similiter perficit operationem
sani et delectatio operationem x° eth.
¶ Sicud medicum oportet advertere universalia
et particularia ita et legispositum ibidem
¶ Unde medicus optime curabit
et quilibet alius artifex si cognos-
cat universale et sic commune quod omnibus
hominibus conveniat quod colericis flec-
maticis vel (?) quia omnis sciencia dicitur

et sunt alia principia quibus ibidem
¶ Remedia videntur esse optimi me-
dici respectu secundum corporis propter experien-
tiam quam habent de actibus propriis tamen
in nullo possunt alium perficere x° eth.
¶ Ad hoc quod aliquem fiant boni medi-
ci non sufficit quia sola remedia
scripta conantur apponere sed etiam ultra
remedia scripta oportet scire modos
sanandi quod sed qualiter aliquis sanetur
et qualiter oportet sanare singulos
infirmos distinguentes ipsos habitus
egritudinum et docentes qualiter
oportet distribuere remedia singulis
conditionibus infirmantium ibidem
¶ Remedia medicinalia scripta solum
expertis videntur esse utilia sed ipsius
nescientibus .i. experientiam singularium
non habentibus sunt quasi inutilia x°
eth. ¶ Medicus primo intendit bonum
vel sanitatem ex consequenti bonum suum
3° pol. ¶ Medici in medicinalibus
est corrigere et iudicare ibidem ¶ Me-
dicus est triplex practicus qui non
novit artem sed ordinata ab aliis
aliqualiter scit applicare ad opus
¶ Architectonicus vel sciens artem
vel qui sciens arte et scientiam quo ad
causas medicine ¶ Eruditus qui aliquid
novit sed non simpliciter 3° pol. ¶ Apud
egiptios scriptum fuit quod medicis post
quartam diem licet agere per medicinam
ad expulsionem morbi sed ante in peri-
culo suo erat ibidem ¶ Medici propter
amicicias nichil operantur preter rationem
ibidem ¶ Medicus pro curatione egro-
tantium debetur mercedes 3° pol.
¶ Medici non semper est sanare et sani-
tatem efficere sed usque quo contingit

et ca contingit eu bn mediatur q
i usque quo corpus inquo debz pro
duci sanitas e aptu natu suscipe
pmo rethe. ¶ Non magni ponder
est sophisticare mediaci sicud pri
ncipes cu nô tn noceret parum media
sicud consuescere non obedire principi
ibid. ¶ Non tn noceret parum media
quitu consueste non obedire principi
ibid. ¶ Cu opa meditatis ex spec
tas opz ut volunq deregas ... de
q p. li pmo pro ¶ Rethor non
semper persuadebit nec medicus
semper sanabit sz si nichil de con
tingentibus obmiserit sufficienter
eu disciplina habe puta q p° top
¶ Medicus nô semp sanat eo ex
cer pmo propter debilitatem nature
2° propter inobedienciaz infirmi 3°
propter defectu medicine ib. ¶ Non
est proprium medici facere sanitatem. q
quia aliqñ deficiat ab ea 4° top
¶ Esse pfectiuum z effectiuum sanitat
est proprium medici vm̄ sm̄ habitum
ul aptitudine ibid. Cer. Bugm

Mediocris ¶ Excellere magnos
viros z preclaros in bono e diffi
cile z venerabile sz mediocres e
facile 2° eth. ¶ Velle venerari
a psonis mediocribus e onerosum
z viciosum z illaudabile ibidem
¶ Circa mediocres honores ex in
nominatione medii dicitur ee dubia
denominatio extremorum ib. ¶ Circa
mediocres z paruos honores est
accipe mediu z extremu ibidem
¶ Mediu circa mediocres honores
e innominatu ibid. ¶ Circa medio
cres honores mediu e laudabile
2° eth. ¶ Mediu circa mediocres ho
nores opponitur vtrique extremorum ibid
probatur de honor. ¶ Nô causam
quare circa mediocres honores apparz
oppositio extremorum sz non apparz
oppositio extremorum ad mediu ibid
¶ Mediocres cives maxime saluant
ciuitatem 4° pol. ¶ Maximu ero
fortunium est omnes cives mediocre
substanciaz habere tanquam sufficiente
eis quia per eos bene regitur
ciuitas ibidem. ¶ Princeps debz
tenere statum mediocrem nô extremorum
v.to pol. ¶ Copulandi nec debem
nimis esse magni nec mis parui
sz mediocres vii° pol. Cer.

Medium ¶ Operaciones gene
ratiue virtutum sunt medie inter
habundanciaz z defectum 2° ethic.
¶ Operaciones reducte ad mediu
sm̄ rectaz roz virtutes generant
z saluant ibid. ¶ Omnis virtus in ex
tremitatibz corrumpitur z in medietate
saluatur ibid. probatur de virtu.
¶ Mediu est duplex rei quo ad
nos ibid. ¶ Mediu rei e qd equa
liter distat ab extremis ibidem
¶ Mediu rei est idem apud omnes
homines ¶ Medium apud nos dicitur
qd neque superhabundat neque deficit
sm̄ debitaz proporcionez ad nos ibid.
¶ Mediu rei accipitur sm̄ arisme
ticaz proporcionez quadmodu se hnt
sex qz sunt mediu rei inter decem
z duo qz vtrobique est ide excessus
sicud decem excedunt sex in quatuor
ita sex excedunt duo in quatuor.
tu sm̄ commentatore qz arismetica
considerat mediu sm̄ absolutam
quantitatem rei 2° eth. ¶ Medium

quo ad nos non accipitur secundum eandem
distantiam ab extremis sed solum
secundum equalitatem proportionis ad nos et geome-
tricam ibidem. ¶ Medium quo ad nos
accipitur secundum proportionem geometricam
ut sex dicitur medium inter x et
quatuor quia eadem est proportio x ad vi
et vi ad quatuor quia utrobique sequitur
altera. Et quia medium quo ad nos est
medium secundum quid quod oritur ab eo
quod est medium simpliciter sicut imperfectum
a perfecto secundum commentatorem igitur oportet
quod ratio medii quo ad nos accipiatur
secundum proportionem ad illud quod est tale simpliciter
2o ethicorum. ¶ Medium quo ad nos non
est idem apud omnes probatur quia
si comedere x nas id est mensuras
est superfluum alicui et comedere duas
mensuras sic paucum non tamen ex
hoc sequitur quod sex sunt simpliciter
medium quia forte ei qui debet dimicare
et vincere in ludis gimnasticis sicut
in lucta hoc esset minimis multum et esset
in loco minimis paucum ibidem. ¶ Omnis
prudens et expertus fugit superha-
bundantiam et defectum tamquam sibi
improportionata et querit et desiderat
medium tamquam sibi proportionatum
ibidem. ¶ Boni artifices operando re-
spiciunt ad medium propter certitudinem
operandi et bonitatem suorum operum ibidem.
¶ Omnis virtus moralis est coniecturativa
medii quia inquantum operationes suas
ad medium dirigit et reducit ibidem.
¶ In omnibus operationibus et passioni-
bus invenitur superhabundantia
defectus et medium 2o ethicorum. ¶ In omni-
bus medium laudatur et dirigitur
id est recte se habet ibidem. ¶ In medio
consistit virtus unde de medio et ac-

tibus huiusmodi non autem magnitu-
dinis ibidem. ¶ Omnis virtus moralis
est quedam medietas in se conside-
rata ibidem. ¶ Superhabundantia et
defectus pertinent ad maliciam
medietas ad virtutem 2o ethicorum.
¶ Virtus est medietas duarum mali-
ciarum ibidem. Et vicium. ¶ Virtus inter
duas malicias extremas tenet
medium ibidem. ¶ Tam in operationibus
quam passionibus virtus tenet medium
ibidem. ¶ Medium contingit dare tam
in actionibus quam in passionibus
similiter defectum et superhabundantiam ibidem.
¶ Virtus est quedam medietas quia
inquantum est quedam modificatio et
qualitas medias circa proportionem materias
sed circa passiones et operationes quas
mediat et mediat 2o ethicorum. ¶ Non
in omnibus actionibus et passionibus
est medium circa quod contingit viciose
operari probatur aliqua talia sunt
secundum se mala et nullo modo possunt bene fieri
ut gaudium de malo etc. ¶ Secunda ratio
qui in hiis querit medium similis
est illi qui in extremis querit medium
sed in extremis non est querendum medium
quibus enim querit medium in habun-
dantia et defectu. ¶ Tertia ratio sicut virtutes
que sunt secundum se bone se habent
ad extrema ita vicia que sunt
secundum se mala habent se ad medium
sed virtutes non sunt superhabundantia
nec defectus ideo operationum et pas-
sionum que sunt secundum se mala non
est medium 2o ethicorum. ¶ Non omnis
passio et actio operatio suscipit me-
dietatem probatur quecumque sunt mala
secundum se ipsa in talibus non est accipe-

medium laudabile et virtuosum sed
multe operationes et passiones secundum se
ipsas sunt male igitur ibidem ¶ Non
omnis non est medium querendum probatur
sequitur quod medietas esset ipsius
superhabundancie et defectus et sic
extremi esset superhabundancia et defectus
ibidem ¶ Nullius superhabundancie
et defectus est medietas neque alicuius
medietatis est superhabundancia nec
defectus ibidem ¶ Fortitudo est medie-
tas inter audaciam et timorem 2o ethicorum
¶ Liberalitas est medietas circa dacionem
et acceptionem pecuniarum ibidem ¶ Mag-
nificencia est medietas circa pecunias ibidem
¶ Magnanimitas est medietas circa hono-
racionem et inhonoracionem ibidem ¶ Medium
in omnibus est laudabile 2o ethicorum
¶ In passionibus etiam reperitur medium
laudabile ibidem ¶ Equale est medium
inter magnum et parvum ibidem probatur eque-
le ¶ Habitus medii tam in passionibus
quam operationibus sic opponitur ad de-
fectus tunc superhabundent sic ad super-
habundanciam tunc deficiunt ibidem
probatur habitus ¶ Medius habitus in com-
paratione ad unum extremum habet rationem
alterius extremi ibidem ¶ Omnis via ex-
tremi ad medium est quedam similitu-
do sed extremorum ad se dissimilitudo
ibidem ¶ Utrum extremorum est similius
medio quam aliud ibidem ¶ In utroque
medium accipere est difficile ibidem
¶ Accipere medium circuli non est
cuilibet sed scientis scilicet geome-
tri ibidem ¶ Medium attingere est summe
difficile 2o ethicorum ¶ Multum recede-
tes aptius venimus ad medium
virtutis ibidem ¶ Invenire medium est

difficile ibidem probatur ex difficile
¶ Neque laudatur tam deficiens
quam excedens a medio ibidem ¶ Parum
parum transgreditur a medio virtutis
non vituperatur sane declinat
ad maius sive ad minus ibidem probatur ex
vituperio ¶ Eum excessive recedit
a medio ille vituperatur probatur talis
excessivus recessus non latet ibidem
¶ Modicus recessus a medio latet
2o ethicorum ¶ Excessivus recessus a me-
dio non latet ibidem ¶ Non est facili-
simum determinare tamen usque quo et in quantum
aliquis recedens a medio vituperatur
ibidem ¶ Medius habitus in omnibus
est laudabilis ibidem ¶ Si volumus
medium virtutis attingere oportet quandoque
declinare ad superhabundanciam
quandoque sicut in hiis in quibus defectus
magis contrariatur virtuti quandoque ad
defectum sicut in hiis in quibus
superhabundancia magis contrariatur
est virtuti ibidem ¶ Temperatus medio
modo se habet ad delectationes et tristitias
4o ethicorum ¶ Prodigus facilius
venit ad medium virtutis quam illiberalis ibidem ¶ In acceptione
et dacione pecuniarum parvarum est
quedam medietas superhabundancia
et defectus ibidem ¶ In appetitu ho-
noris est quedam medietas super-
habundancia et defectus ibidem probatur
ex honore ¶ Circa mediocres
et parvos honores est accipere
medium et extremum 4o ethicorum probatur
ex honore ¶ Medium circa medio-
cres honores est innominatum ibidem
¶ Circa mediocres honores me-
dium est laudabile et extrema vitupera-
bilia ibidem ¶ Medium circa mediocres

honores oppoīt² vtriq3 extremorum
ibidem ¶ Mansuetudo ē mediū cͣ
iras ibid ¶ Circa iraz taz mediū
quaz extrema ferre innoīata sunt
ibid ¶ Nomē mansuetudis accomodat⁹
ad designandū mediū ibid ¶ Dest
cus amedio in ipa ira dicit² iracu
abilitas ibid ¶ Qualit² z quātū
trāsgrediens amedio iuste sit vi
tuparabilis non ē facile rone de
tiare z reddē roz iiº ethi² vc ex
cii sgrediens ¶ Medius habitus
fm quez irascim² in quibus optz
z quibus oportz zcͣ laudabilis ē
supabundanꝰ z defectus vitupa
bilis ibid ¶ Elongaciones ame
dio facte in pmū z modicū sunt cōi
estabiliter z tollerabiliter in plus
vero z multū facte sunt vituprabi
les ibid ¶ Medio habitui adhe
rendū est ibid ¶ Medius habitus
cͣ dicta z facta homī est lauda
bilis proba² eius extrema sunt
vituprabilia patet aliqui sūt qui
ad complacendū omia facta homi
laudant alij qui oīa facta homi
vitupant z vtrīq3 ē vitupabil qui
aut facit hoc qd oportz z vbi optz
z cͣiijs ille laudatur iiº ethi ¶ Pla
acitas z blandicies opponūtur
ad in bicioz ꝑter mediū nō noīatū
ibid ¶ Verecundia ē mediū lau
dabile inter duo extrema sz ka
theplexiaz z inverecundiaz vnū
mediū per actus ibid ¶ Vetat
sı declinat amedio mīg eligit
declinac ad extremū mı⁹ quaz
ad mayus ibid proba² ex ẽtrar
Iustū fm iusticiaz distributiuaz

est mediū vᵗᵒ ethi ex insticia ¶ Vbi
recipitur mī⁹ z mīg ibi recipitur meⁿ
z equale ibid ¶ Omīs in iusti ineq
lis ē aliqd mediū sz equale ibid
Mediū iniusti inequalis est ipm
equale ibid ¶ Iustū fm iusticiaz
distributiuaz est mediū fm ḡquaz
ꝑporcionalitate ibid proba² ex
insticia ¶ Idem dicit² ee mediū iustū
z equale ibid ¶ In iusticia cōmuta
tiua mediū recipi² fm ꝑporcionez
arismetricaz vᵗᵒ ethi ¶ Equale ē
mediū inter plus z mīg ibid ex
equale ¶ Iustū cōmutatiuū ē mediū
inter dapnū z lucrū ibid probat²
ex insto ¶ Litigates querunt ipm
iudicem tamquaz mediū ibidem
Iustū qd adequat ipas cōmutacio
nes est quodaz mediū ibid q̄ ex ind
Mediū equalitate mensurand
inter aliqua est sicud quedaz dicta
i equaliter in duo diuisa fm ei
vᵗᵒ ethi ¶ Ad inveniend mediū ius
ticie cōmutatiue oportz auferre ab
excedente z addere excesso intm vt
fiat equalitas quēadmodū fit in
lineis quarū vna excedit aliaz
ibid ¶ Iustū est equale z mediū
inter in iustū facientez z in iustū
pacientez ibid ¶ Iustū cōmutatiuū
est mediū lucri z dapni ibidem
Numisma dicitur esse mediū vᵗᵒ
ethi ex numisma ¶ Per denariū
tamquaz ꝑ mediū directiū cognos
cim⁹ supabundanciaz z defectum
cuislibz rei cōmutabilis ibid ¶ Ius
ta opacio ē mediū inter in iustū
facere z in iustū pati ibid ex iusta
Opacio iusticie ē mediū inter
plus z mī⁹ proba² opacio iusticie

est medium inter iniustum facere et
iniustum pati sed iniustum facere est ha
bere plus quam sit debitum ibidem
Iustitia est quedam medietas non
scdm eundem modum cum aliis virtutibus
ibid probatur de iustitia ¶ Iustitia
est quedam medietas duarum ma
litiarum sicut alie virtutes ibidem
Iustitia est habitus in medio existens
operativus iusti scdm electionem ibid probatur
de iusticia ¶ Nullus iudex de extremo
vel minimo iusti per medium vult de ex
tremis realibus distantie et debitum statu
directio non de extremis vitiosis
et moralibus quia operatio iusta est
medium inter iniustum facere et iniustum
pati et tamen non iudicatur de illis extre
mis per illud medium ibid ¶ Me
dium iustitie habet se in commutationi
bus et distributionibus sicut sanum
in medicinalibus et bona dispositio cor
poralis et habitudo in arte exercita
tiva v° ethi. probatur de iustitia
In virtutibus moralibus oportet eligere
medium et non declinare ad super
habundantiam et defectum vj° ethi.
Medium in virtutibus est quod recta ra
tio dictat ibid ¶ In omnibus studiis
generalibus in quibus homines per scientiam
practicam operantur neque plura neque
pauciora oportet facere aut negligere
sed que medio modo se habent et hec
accipienda sunt prout recta ratio
dictat ibidem ¶ Inter habitum
continentie et incontinentie temperantie
et intemperantie plura possunt esse
intermedia vij° ethi. probatur de
continentia ¶ Habitus medii inter
habitum continentie et incontinentie
temperantie et intemperantie in hoc

deficiunt a medietate et perfectione
virtutis quod declinant in hoc quod est
deterius virtute ibid ¶ Mercatores
medium querunt medium 3° poll
Lex est quoddam medium ibidem
Dominio mediorum in civitate quidam
excedunt alios scdm genus et nobi
litate quidam excedunt scdm virtu
tem 4° poll ¶ Medium comparatum
ad utrumque extremorum apparet
esse utrumque ibid ¶ Dominio pol
litiarum possibilium a pluribus attingi
policia media est optima quia felix
vita consistit in operatione virtutis
non impedita sed virtus consistit in
medio igitur virtus civilis vite con
sistit in quadam medietate 4° pol
Virtus est quedam medietas et
consistit in medio ibid ¶ Optima
vita hominis est vita media ibidem
Medium est optimum ibid ¶ Media
possessio bonorum exteriorum est optima
ibid ¶ Medii in civitate sunt
optimi ibid ¶ Medii in civitate
facile obediunt rationi ibid ¶ Op
tima civitas est que est ex mediis
ibid ¶ Medii in civitate sine peri
culo vivunt quia nullus insidiatur
ipsis nec ipsi aliis 4° poll ¶ Polli
cia que est ex mediis est optima ibid
Ubi sunt multi medii in civitate
non sunt conturbationes et seditiones
polliciarum ibid ¶ Democratie
sunt durabiliores quam oligarchie
quia plus de medio ibidem
Optimi legislatores fuerunt
de mediis civibus ut solon et
caro vel apud pantos inveniuntur
policia media ibid ¶ Policia

est pro inquantum medie est melior et que plus distat est deterior ibidem ¶ Legislator semper debet assumere ad policiam medios ibidem ¶ Illa policia est legalis ubi multitudo mediorum excedit 2o pol ¶ Medius pro plus optimus et fidelissimus est ad participandum ibidem ¶ De quanto policia est magis mixta ex mediis de tanto est magis mansiva idem ¶ Policia que est ex mediis est melior quam alia que non est vto pol ¶ Policia media est securissima ibidem ¶ In omni policia oportet servare medium proporcionabiliter policie sic quod a medio non fiat recessio neque per intensionem neque per remissionem ibidem ¶ Sicud est de corpore animalis et eius partibus ita est de policia et civitate et eius partibus quia utrobique permanencia requirit medium ibidem ¶ Greci medium locum tenent inter europam et asiam vijo pol ¶ Inter duo extrema scilicet superhabundanciam et defectum magis laudamus et approbamus medium viijo pol ¶ Dorista est medium inter melodias ibidem ¶ Qui sunt in statu non sunt valde audaces nec multum timentes sed sunt medio modo se habentes ad audaciam et timorem 2o rethorice ¶ Qui sunt in statu quia non sunt valde audaces non sunt omnibus credentes sine de omnibus sperantes et quia non sunt multum timidi non sunt omnibus discredentes sed magis se habent medio modo se meditantes secundum virtutem ibidem ¶ Mores existentes in statu medios mores

habent inter senes et iuvenes ibidem quod est statuis ¶ Videtur locucionis medium congruit 3o rethorice quod est locucio ¶ Narracio in negocio iudiciali non debet esse prolixa nec brevis sed mediocriter sicud nec persuasiones ibidem ¶ Persuasiones non debent esse prolixe nec breves sed medio modo ibidem ¶ Medium servandum est in fortuna ne adversa deprimat et prospera corrumpat quia quod est inter ista subsistit aut vlari(?) secundum virtutem bo de con phi li 2o pro vija

Vita mediocris optanda est bo de con phi li 2o me 2a ¶ Inter iusticiam et iniusticiam est medium quod est ab negacionis 2o top ¶ Inter virtutem et vicium est medium vim abnegacionis ibidem

Inter sanum et egrum nullum est medium vim secundum disposicionem et formam ibidem

Medium est duplex et subiectum ibidem

Medium est in eodem genere cum extremis vim de medio per participacionem non abnegacionis sicud est illiberalitas et prodigalitas ibidem ¶ Vide color sapor passio etc. Vide

Meditacio ¶ Ira et audacie quando sunt in ira et audacia tunc sunt sine meditacione 2o rethorice

Mel ¶ Melius pregustando prius aliquid amarum bo de con phi li 3o me pro

Melancolicus ¶ Homo non est consiliativus quia per vehemenciam voluntate passionis animi posset consiliari de appetibili secundum al. sep. ethice

Nota racionem quare melancolici semper indigent naturaliter aliqua delectacione quia corpus eorum continue consumitur et patitur quandam adustionem et corrosionem et ideo semper sunt in vehementi appetitu corporalium de

lectationum per que cor in amenico
repleatur et tristicia de ea concepta
repellatur. quod propter suam complexionem
siccam et adustam propter coleram
nigram que est calidissima et volo
aliter tibaria in corpore consumens
et totum corpus adurens si incitamentum
non interveniat secundum Ar(istotelem) vij° eth(icorum).
Melancolia secundum naturalem dispositionem
semper indigent medicina i. reple-
tione contrariam deperditorum que est
in ipsis corpus enim eorum continue
consumitur et patitur quandam cor-
rosionem et adustionem vij° ethicorum.
Corpus melancolicorum patitur
quandam adustionem et corrosionem
quod propter suam complexionem siccam
ibidem vel circa. ¶ Non vero quare
melancolia semper sunt in vehe-
menti appetitu corporalium delec-
tabilium quia continue patiuntur quandam
corrosionem et consumptionem et ideo
ut per hoc corpus in amenico reple-
atur et tristicia de ea concepta ex-
pellatur ibidem. ¶ Melancolia semper
sunt in vehementi appetitu corpora-
lium delectationum ibidem. ¶ Iuvenes
et melancolia quia vehementer con-
cupiscunt superhabundantiam delectatio-
num ideo plerumque sunt incontinenti et
pravi quod inste freno rationis retra-
hantur vij° ethicorum etc. Sequitur
Melius. Operata sunt meliora
operationibus primo ethicorum. ¶ In omni-
bus artibus in quibus sunt operata
preter operationes ibi operata meli-
ora sunt operationibus ibidem. ¶ Un-
operationum quarum fines sunt operata
illi fines sunt meliores opera-
tionibus probatur operationes fiunt
propter illud finem igitur ibidem.

Illa opera meliora sunt que post
cessationem operis aliquid derelinquunt
quam que post cessationem operis nichil
derelinquunt ibidem. ¶ Una actio
est melior alia probatur que or-
dinatur in aliam est minus bona quam
illa in quam ordinatur ibidem. ¶ Habi-
tum unus est melior alio probatur
unus est architectonicus et inquantum
alius ordinatur igitur unus prior ibidem
primo ethicorum. ¶ Ars equestris est
melior frenefactiva probatur
illa est architectonica et principalis
respectu illius ibidem. ¶ Non semper
artes quarum fines sunt operata
sunt meliores artibus quarum
fines sunt operationes ibidem. ¶ Eorum
quorum sunt operata et operationes
operata sunt meliora operationibus
ibidem. ¶ Fines scienciarum architec-
tonicarum sunt meliores finibus
eis subordinatis ibidem. ¶ Licet mi-
nus amabile est i. dignum dilectione
ut aliquis dirigat querat et
conservat bonum eciam uni soli tamen
melius et divinius est quod hec directio
fiat toti communitati et civitatibus primo
ethicorum. ¶ Melius est procurare bo-
num quam quam bonum proprium ibidem.
Virtus est melior honore quia propter
virtutem queritur honor ibidem.
Inquirere de bono viri an sit et
qualiter hoc dicatur et ponatur esse
forte est melius quam inherere
de opinionibus antiquorum felicitate con-
currentibus primo ethicorum. quod quia tale
bonum separatum magis attingit
ad id quod habet rationem ultimi finis
quam opiniones premisse. ¶ Licet mi-
nus bonum separatum et per se est divinius

et perpetuum tri ex hoc non e meli⁹
ibid ¶ Perpetuum non est melius
non perpetuo q diuturnu anno diut²
no· solum debz in duratone esse
aut duratonis aliq rei e ptec
roz ppe spem fm· Eu pmo eth
Operatio virtutis e melior virtute
rō eiu· opatio fm· virtute e finis
virtutis ⁊ finis e melior ordiat
in fine ibid ¶ Usus rei e melior
quam possessio rei q qua usus
est finis possessionis ibid ¶ Opa
cio virtutis e melior habitu virtutis
proba² habitu virtutis m e alicui
qui nllu bonu facit fm· opatoz
⁊ actu utpz in dormiente vl qui
alia de causa est ociosus sic no est
de opatione qz de necitate sequit²
q quis opatur si ei m e opatio
⁊ etiam q bene opabitur si ei m e
opatio fm· virtutē q eiu qz ex neccessi
tate ex bono habitu bone opatio
nes proveniunt pmo eth ¶ Melius
est dicere q felicitas e opatio fm
virtute quam q sit ipa virtu ibid
Sm̄ eudoxiu summu bonu est
laudabili⁹ ⁊ melius pmo· eth
Deus ⁊ per se bonu e melius
et laudabili⁹ ibid ¶ Sciencia pol
litica est melior ⁊ honorabilior
medicali· ibid ¶ Virtus e certior
⁊ melior omi arte 2° eth· pbat²
contra virtus ¶ Natura e melior ⁊ certior
arte ibid ¶ Melius e mori quam
facere contra bonu virtutis 3° eth
Aliqn minus fortes contingit ee me
liores milites maxime in bellico
3° eth· proba² contra milites ¶ Pro
digus e melior illiberali ibid p²
contra prodigus ¶ Melior semper
est dignus meliori bono 4° eth·

Epyeike est melius qz iustu legale
v^{to} eth· proba² contra epyeike ¶ Aliqn
de per se aliquid est peius alio qd
tn de per accns est melius ibid pba²
contra accns ¶ Sapienā e melior p
ncule ac̄e quam pruden̄ vi° eth
contra pruden̄ ¶ Continens e melior
quam perseverans proba² melius
est vincere quam solu non vinci·
sz perseverans e solu non victus con
tinens at est vincens sz no victus
vij° eth ¶ Continencia e melior
quam temperan̄ ibid ¶ Melius e
vincere quam solu non vinci q
qua e maioris ptatis fm al· id
Ind... e melior in... ibid
Melius est habere aliquem habitu
in esse perfecto quam in ipso fieri id
Intellectuales delectationes sunt
meliores ⁊ eligibiliores corpali
bus vij° eth contra delectatio intellectua
lis ¶ Amicicia propter delectabile
est potior ⁊ melior quam ppr utile
viij° eth ¶ Amari e melius quam
honorari ibid rō contra amari ¶ Me
lius e q virtuosus sit cum faciendi
amico virtuosas actiones qz si
talia solu opetur per se ipm ix°
eth ¶ Melius est benefacere amicis
quam extraneis ibid q contra amicus
Melius e cum amicis ⁊ propinquis cum
bonis quam cum extraneis quibuscumque
indiviter commorari ibid ¶ In bonis
fortunijs e melius .i. magis honestu
⁊ delectabile habere amicos quam
in infortunijs ix° eth ¶ In omnibz
oportz imitari meliores ibidem
Omne bonum quo nos communicamus
admittendo alia facit aggregatum me
lius ibid ¶ Meliora dicuntur studio
sa que cum serio ⁊ labore fiunt

opib ridiculosis et huis que cu ludo
sunt x.o eth' proba? ✝ ludus ¶ Opa
tio que e melioris particule aie
et que e ꝑpa. hois oportz ꝙ sit stu
diosior z melior ibid ¶ Opatio q
est melioris z nobilioris potentie
e melior z feliacior ibid ¶ Melio
ris potentie e melior opatio ibid
Sapienti melius e mattu ꝯtem
platois hre coopatores z socios
x.o eth' q. ✝ sapiens ¶ Nō pro
studio z speculatone ꝙ melius e
mattu speculatois z ꝯteplacois
hre coopatores z socios qua se
solo speculari ibid ¶ Vita spe
culativa que vacat ꝯteplacoi
veritatis e melior quaz vita que
est sm hoiez ibid ¶ Vita specu
lativa e melior z pfectior ꝙ vita
activa x.o eth' ¶ Semper ille pri
cipatus e melior qui e meliorum
subiectorum pmo pol q. ✝ pricipa
tus ¶ Opus ꝙ fit a melioribus
semp e melius ibid ¶ Melius
est civitati si est possibile ꝙ id
semper pricipetur 2o poll ¶ Me
lius e ꝙ mulieribz nulla dos da
ul ꝙ modica ul moderata ibid
Melius e iudicare sm leges z
litas quaz ex ppa sciem ibidem
Bellica melius tractant' p virtute
quaz per maliciaz ibid ¶ Si eli
gatur reges divites ab alijs in
bonitate incerto gene melius e
ꝙ eligatur per electoz quaz sm
etatem 2o pol // Melior e pric
pata virtus pricipalis ꝙ pticis
ibid ¶ Civitas melius regitur
sm virtutes ꝙ sm divitias ibid
Multo melius e ꝯmitte unu
officiu uni psone quaz ꝯmitte
plura ibid ¶ Vnu melius pul
chrius volocius fit per unam
personaz quaz plura ibid ¶ Mul
ti faciunt aliquid melius sil quam
quaz quilz eorum 2o pol ¶ Omnia nu
sitalia z opa poetarum melius
facta sunt z educta ad pfectione
per plures quaz per unu 2o pol
Non e verum ꝙ ille qui aliquid
facit melius iudicat de illorum e
vim de illis qui utuntur eis sicut
ibid ¶ Melius e ꝙ multitudo
pricipetur quaz pauci virtuosi
loquendo de tali multitudine q
ꝯprehendit in se consiliarios
iudices ꝯcionatores z alios
prudentes quia totu e dignius
quaz aliqua eius pars ibid
Verisimile e natos ex melior
bus ee meliores ibid ¶ Turba
multa melius iudicat quam vnus
tm 2o pol ¶ Melius e plures
bonos iudicare quaz unum ibid
Aristocracia melior e quaz regnum
ibid ¶ Melius e iudicia dare
per plures bonos z civitates
regi per plures bonos quam
per unu ibid ¶ Melius e civi
tatez regi a bono viro quaz
a bono lege ibid ¶ Melius
est hre reges per electoz quaz
p successione unu pse 2o poll
¶ Melius e plures sm legem
pricipari quaz ꝑpas voluntates
si plures sit melius pricipari
quaz unu ibid ¶ Melius est
hoiez per intellectu absolute pri
cipari quaz p intellectu ꝯiunctu ap
petitui sensitivo 2o pol ¶ Leges
que sunt de conferentibz aie
sunt meliores quaz que sunt

de conferentibus ad corpus ibid
Duo bona coniuncta sunt meliora
quam unum ibid ¶ Duobus vementibus
societas erit melior ibid
Unus cum duobus oculis vel auribus
non melius audit vel videt quam multa
cum pluribus ibid ¶ Unus non melius
iudicat in sensu suo quam ad sensum
plurium ibid ¶ Pollicia que est per
minorem medio est melius 4o poli
Illa pars pollicie est melior et va
lencior que vult salvationem pollicie
quam illa que non vult ibid ¶ Polli
cia mixta ex democratia et oligar
cia est melior quam democratia
et oligarcia quia tales faciunt plures
principari ibid ¶ Unus opus melius
perficit ab uno quam si ad multa
intenderet 4o poli ¶ Melior est
cura intenta ad unum quam ad multa
ibid ¶ Pollicia que est ex mediis
est melior quam alia que non est
vto poli ¶ Melius est a principio
providere ne aliquod malum contingat
quam post commissum de remedio co
gitare ibid ¶ In democratia post
multitudinem agricolarum pastores
de pecoribus viventes sunt meliores
vio poli ¶ Virtuosus modica sub
stantia est melius contentus quam viciosus
cum substantia multa vijo poli ¶ Bona anime
secundum quod sunt intensiora de tanto
sunt meliora ibid ¶ Anima est precio
sior corpore et omni possessione ex
teriori ibid ¶ Bonum anime precipuum
est omnibus bonis ibid ¶ Semper
deterius est gratia melioris vijo poli
Si quis fuerit melior secundum virtute
et potenciam activam in regendo
per quam possit cohercere malos

iustum est tali obedire et supponi et
illi bonum est principari ibid probatur
per speculativa ¶ Virtuosus ex bonis
simpliciter meliores facit operationes
et melius utitur quam bonis ex sup
posicione primo poli ¶ Licet unus bonum
sit unumquemque esse virtuosum tamen melius
et eligibilius est omnes esse virtuo
sus vijo poli ¶ Melius est et magis
necessarium eundem principari et sub
ici secundum aliud et aliud tempus quam semper
eundem principari et alios semper subici
ibid ¶ Pars racionalis per essenciam
est melior quam per participacionem
ibid ¶ Vite speculative operatio me
lior et eligibilior est quam practice ibid
De medio agibilium unum est melius
et nobilius alio et eligibilius altero
ibid ¶ Principatus politicus est
melior et magis virtuosus quam dispo
ticus vijo poli ¶ Illa bona sunt
meliora que propter se queruntur
quam propter alia ibid ¶ Iuvenes quantum
possibile est assuescere ad bonum
habitum futurum statim a principio
melius assuescunt ibid ¶ Necessarium
est quod sunt consueti in operibus
secundum aliquem artem et ex illis acquise
runt habitum illius artis melius
facere operacionem secundum illam artem
quam qui aliquo tempore laboravere
runt in ea quantum ad dissipere ad lucrum
proprium et delectacionem aliorum vijo pol
Iusta et vera meliora sunt contrariis eorum
primo rethorice ¶ Plura bona sunt
meliora paucioribus ibid probatur
per bonum ¶ Datis duobus bonis
quorum unum sequitur ad aliud et non
econverso bonum antecedens est melius bono
consequente probatur bonum antecedens includit
bonum consequens igitur etc secundum tertium

qz usus illius quod sequitur refrenatur
in usu prioris ibid ¶ Cuius bonum causa
efficacius e melior illud e melius
ut salus e melior delectatione qz
salubre e causa salutis et delec-
tabile e est causa delectationis sed
primum est melius 2o ibid ¶ Illud e
melius quod est eligibilius secundum se qz
quod est eligibilius secundum aliud ut robur
salubri quia salubre non e eligi
bile secundum gratia quia gratia sanitatis
ibid ¶ Bonum finale e melius quam
bonum non finale ibid ¶ Affinius est
melior ordinatis in fine ut exercita
ti est gratia bene habendi corporis
primo rethoricorum ¶ Omne bonum exus est
causa est melius quam bonum non
exus causa ibid ro Et bonum propo
sitis duobus bonis bonum quod pro
cedit a meliori principio e melius
quam quod procedit a minori ibid ¶ Bo
num quod est melioris causa illud est
melius ibid ¶ Quod est rarius et
per quod tunc invidia est melius qz
quod est sine invidia ut aurum ferro
ro talis materie e maior et per quod
magis appetibilis quia difficilior
ibid ¶ Id quod est sine invidia est
melius aliquo raro ro qz usus eius
excedit usum rari tunc id quod e mul
tociens excedit id quod est paucies
ibid ¶ Id quod est sepe est melius
raro ideo dicitur proverbialiter quod
optima est aqua quia e quid valde
commune ibid ¶ Illud bonum e melius
quod est difficilius probatur qz est
rarius ibid ¶ Quod est facilius ali
quo modo e melius difficiliori
ro quia habetur ut volumus i. quod
sine tristicia acquiritur ibid ¶ Illud
est melius cuius privatio e peior ut

maior ro ex tex quia cum quanto aliquid
est magis privatum aliquo tanto
difficilius acquiritur ibid ¶ Omnis
virtus e melior non virtute ro quia
virtus est circa difficile ibid ¶ Illa
sunt meliora quorum opera sunt
pulchriora et meliora ibid ¶ Quorum
virtutes sunt meliores ipsa sunt
meliora primo rethoricorum ¶ Quorum vir
tutes sunt meliores et opera sunt
meliora ro quia si causa e bona
et effectus igitur si causa e melior
et ibid ¶ Illud e melius cuius super
habundancia est eligibilior ut visus
e melior odoratu quia subtiliter
et excellenter videre eligibilius e
quam odorare ibid ¶ Subtiliter
videre melius e quam subtiliter
odorare tunc visus e melior odora
tu ibid ¶ Visus melior e odoratu
ibid ¶ Pulchrius e et melius esse
amatorem sociorum quam pecuniarum
primo rethoricorum ¶ Amor sociorum e melior
quam amor pecuniarum ibid ¶ Meli
orum sunt excellencie meliores et
pulchriorum et meliorum desideria sunt
meliora ibid ¶ Meliorum sunt me
liores appetitus ibid ¶ Que natu
raliter sunt meliores ipsa sunt
meliora ibid ¶ Illud e melius quod
multi prudentes aut meliores aut
optimi iudicaverunt ibid ¶ Quod
prudentes aut multi aut plures aut
optimi iudicabunt esse bonum aut
melius nature e sic esse sicud ipsi
dicunt aut simpliciter ut si iudicave
rint secundum prudenciam ibid ¶ Illud
e melius quod multi prudentes iudi
caverunt esse melius ibid ¶ Quod
e melius quod melioribus inest aut
simpliciter aut in eo quod meliores ut

fortitudo robore q hic fortitudo
capitur pro virtute aie et robur put
est virtus corpis et quia aia e me
lior corpe igitur ibid ¶ fortitudo
e melior robore q capiendo forti
tudinem pro virtute aie robur pro
virtute corpis pmo rethor ¶ Illud
est melius qd eligit melior aut
simplr aut tn que melior ut in in
iuriam pati est melius qz iniuriam
facere tn qz illud e melius qd eli
git melior sz is facit melior qui po
tius eligit iniuriam pati quam in
iuriam facere ibid ¶ Omne delec
tabilius est melius quam eius op
positum tn qz tale est sine tristicia
et qz sic diffinitum e bonum igr ibid
Diuturnius delectabile e melius
minus delectabile tn quia bonum e
delectabile et diuturnius videtur esse
magis bonum ibid ¶ Omnia diuturno
ra bona et firmiora sunt meliora
suis oppositis patz ex ter de deo et
gloribz tn quia usus diuturniorum ex
cedit usum aliorum tempore sz usus fir
morum excedunt voluntate eum enim
volunt existunt et durant magis qui
firmius sunt quam alii ibid ¶ Ex gin
gatis et casibus et similibz possimus
arguere et probare aliqd ee me
lius alio ut si fortiter viuere e me
lius quam temperate tunc fortitudo
e melior quam temperantia et fortem
esse est melius quam temperatum esse
ibid ¶ fortiter viuere e melius et
eligibilius quam temperate viuere ibid
Fortitudo e melior temperantia et esse
forte est melius quam ee temperatum
tn tunc fortiter viuere e melius et
eligibilius quam temperate viuere ibid
Qd omnes eligunt hoc e melius
quam qd non omnes eligunt tn qz
bonum est qd omnes appetunt igitur
de quanto magis appetunt etc pmo rethor
Qd plures eligunt hoc e magis
melius quam id qd non plures eligunt
ceteris paribus si persone sunt similes
tn qz bonum est qd omnes appetunt
quanto igitur magis appetunt etc ibid
Honorata sunt maiora illa
sunt meliora tn quia precium e quedam
dignitas rei appreciate ideo de quanto pre
cium est magis de tanto res e me
lior ibid ¶ Rariora difficiliora
sunt meliora suis oppositis ibidem
A tempore ab etate a loco a potencia
pt aliqd probari esse melius q ut
quia sunt pares et sua etatis et sue
potencie nunqz fecerunt tale aut illud
aut quantum ad locum aut tempus et hiis
circumstantiis ibid ¶ Omne qd e per se
melius est quam per aliud tn quia
tale e difficilius ideo poeta volens
se laudare dicebat per memetipsum
doctus sum pmo rethor ¶ Per se
natum est melius adinuentio et ideo
poeta etc ut supra ibid ¶ In omni genere
id qd est per se est melius qz id q
est per accidens ibid ¶ Maria ps
magnum est melior residuo cum pan
des descripsit quandam epitaphium
ubi dicit iuuentute ex ciuitate ab
latam esse est ac si ver tolleret
ab anno q sicud ver e nobilissima
pars anni ita iuuentus e nobilissima
ps ciuitatis ibid ¶ Quecumqz in
maiori necessitate sunt illa sunt me
liora qz sunt magis oportuna ut
que sunt in egritudinibus et in se
nectute ibid ¶ Omne qd est propinquius
fini e melius qz qd e remotius
a fine tn qz et quia est magis

expediens ibid ¶ Illud est melius
quod simpliciter convenit homini id est quod est
in facultate hominis quam aliud quod
non habet se sic ibid ¶ Possibile est
melius impossibili ratio quia possi-
bile est in facultate hominis impossi-
bile non ibid ¶ Bonum in fine vite
est melius quam aliud ratio quia tale
est propinquius fini et magis expe-
diens ibid ¶ Bonum ad veritatem
est melius quam bonum ad opinionem
ratio quia veritas est tanquam eius quod est
ad opinionem et quia finis est me-
lior ordinatis in fine primo rethoricorum
Que sunt ad veritatem sunt me-
liora quam que sunt ad opinionem
ibid ratio ut in membro superiori ¶ Veritas
est melior opinione ibid ratio ut
supra ¶ Que sunt bona sunt me-
liora quam que videntur bona ratio
quia talia sunt magis ad veritatem
et sanum esse videtur prevalere
iusticie quia homines dicunt esse iusticia
quam parvum bonum eo quod eligibilius
est videri iustum quam esse iustum
sed econverso est de sanum esse quia quilibet
potius eligeret esse sanus quam
videri esse sanus ibid ¶ Que
volunt homines magis esse quam videri
sunt meliora et magis eligibilia
ratio talia sunt magis ad veritatem
ibid ¶ Unde quod est ad multa utilius
est melius quam aliud ut quod utile
ad vivere et ad bene vivere et ad de-
lectationem et ad agendum bona primo rethoricorum
Quod est minus triste et quod habetur
cum minori tristicia est melius ratio
et textus quia omnis tristicia inquantum
talis est mala etc quia plura
bona sunt meliora uno ibid

Plura bona sunt meliora uno
ibid ¶ Datis duobus bonis quorum
unum facit tertium melius hoc est
melius ratio et textus quia est virtuo-
sius ibidem ¶ Manifesta bona
sunt meliora quam occulta et que
latent et ideo ditari videtur magis
bonum quam scire et opinari ratio
quia talia bona magis tendunt
ad veritatem ibid ¶ Opera et virtutes
magis studiosorum natura id est melior-
naliter sunt laudabiliores et ho-
nestiores sic opera virorum sunt meliora
mulierum cum viri sunt meliores
mulieribus primo rethoricorum ¶ Opera virorum
sunt meliora mulieribus et magis
honesta ratio quia viri sunt melio-
res mulieribus sed opera studiosorum
et meliorum sunt meliora ibid
Melioris moris est esse iustum
non per necessitatem quam per naturam
tem ibid ¶ Timedus est qui timetur
a melioribus secundo rethoricorum ratio et textus timeo
Qui in sunt terribiles melioribus
sunt terribiles nobis vel dicuntur
esse ratio quia magis possunt ledere
tales quam meliores ibidem
Timedus est qui occidit et premit
meliores se ipso ibid ¶ Timendi
sunt qui sunt suppositi melioribus
se ipsis ibid ¶ Melior est iniustus
iniusticia ibid ¶ Quod possibile est
deterioribus moribus et imprudencio-
ribus multo magis est possibile
melioribus maioribus et prudencio-
ribus secundo rethoricorum et textus possibile
Accusans dicitur esse melior accusa-
to ibid ¶ Sermone accusatoris
debemus facere meliorem ibidem
quod textus accusans ¶ In iudiciis
hoc observandum est quod sermonem

accusari semper debemus facere meli
orem ibid .g. de accusanb ¶ Dilec
tio et admiracio solum contingunt
melioribus ambicioz 10 ycon .g. de
dilectio ¶ Pudore tacere melius
est quam stupore bo. de. cons. p. li. p°
pro. 12a ¶ Eligibilius est qd per se
est melius honorabilius 3° top.
Amicicia est melior et eligibilior divi
tijs ibid ¶ Iusticia est melior forti
tudine et robore ibid ¶ Simplr melius
dicitur quod sm meliore disciplina
est eligibilius .g. intelligendo de me
liori disciplina simplr sicud esse
theologia ibid ¶ Melius alicui
dicitur qd sm certam disciplinam
est melius vel sm certam rem non
aut simplr sic fistulari ad fistula
torem extendam fistula est utilior quam
biblia et medico urinale plus uz
quam equus ibid ¶ Iusticia est me
lior iusto 3° top ¶ Id qd est inge
nere est melius eo quod non est inge
nere .g. de genere ¶ Virtus est me
lior fortuna ibid .g. de virtus ¶ Id
quod natura est bonum est melius eo quod
non est natura bonum ibid ¶ Opus
proprium melioris est melius quam proprium
peioris ut dei quam hominis ibidem
Omne quod in est meliori est mag
eligendum ibid ¶ Unius consequens
est melius vel minus malum est magis
eligendum ibid ¶ Bonum cum volup
tate est melius quam sine volupta
te ibid ¶ Id est silimus bono est
melius ibid ¶ Si optimum alicuius
generis est melius optimo alterius
generis quolibet illius generis est melius
quolibet illius generis ibid ¶ Bene
vivere est melius quam vivere ibid
Melius est bene vivere quam vivere

ibid ¶ Id est dum est minus est melius
.g. virum mixtibus eodem specie alias non
quia non sequitur vita est diminutior
forma igitur est melior ibidem etc
Indigenti necessarijs melius est ditari
quam philozophari ibid ¶ Illud est
melius alio qd non habet posse ab alio
quam qd habet ibid ¶ Philozophari
simplr melius est quam ditari ibid
Non semper meliora aquolibet sunt
magis eligenda ibid ¶ Inter duo
individua eiusdem speciei quod habet virtute
propriam est melius quam quod non habet 3° top
Si duo individua eiusdem speciei am
bo habent virtute propriam tunc illud est
melius qd magis habet quam qd minus
habet ibid ¶ Appositum faciens totum
melius vel principalius bonum est magis
eligendum quam id appositum qd non
facit melius ibid ¶ Si aliqd appo
situm minori bono reddit ipsum melius
illud est magis eligendum ibid
Duorum quorum unum est eligendum
propter se aliud propter alterum primum est
melius ibid ¶ Magis fugiendum
est qd impedit melius ibid ¶ Illud
qd est per se eligendum melius est
quam illud quod est illud propter aliud eli
gendum etc. Sequitur Melodia

Melodia Musicus delectatur
in bonis melodijs ix° ethicorum ¶ Mu
sicus maxime est hoc intendit ut
percipiat melodias audiatur x° ethicorum
Aquinale melodie et organa male
disponunt iuvenes sm intellectum
et banausos faciunt viij° pollit
Melodiarum quedam disponunt
ad passiones ibid. Sequitur

Memorans bile . tox ||
Cum e soli existunt sunt facile.

meorabilia primo rethorice ¶ Memora
ti et speranti consequitur fantasia ali
qualis et debilis eius quod venit
et sperat ibidem ¶ Multe delectationes
insunt memorantibus et sperantibus quia
presencia assenciuntur preterita memo
rantur futura sperantur ibidem ¶ Ex memo
rando et videndo aliqualiter et ymagina
biliter illud quod quis diligit consur
git quedam delectacio ibidem ¶ Homines
diligunt non meorativos malorum ut
obstinatinos impositionum 2° rethorice
Processum apud intellectum oportet
esse finitum ad hoc quod bene meorantur
aliqua 3° rethorice ¶ Omnia metra
melius meorantur quia habent numerum quam
illa que non sunt incitata ibidem ¶ Illi
quibus non tam bene meorantur dum sunt
sicut collegatum eo ut eum intelligere
est insusciepiendo et intercipiendo
suscipere aut est quod eum ei quod est dividere
quoniam enim dividit non suscipit sed
spargit ibidem etc. Sequitur meor

Memoria preteriti sola meo
ria est delectabilis 9° ethicorum ¶ Presens
secundum actum delectat futurum secundum spem
preteritum secundum meoriam ibidem ¶ Quod
delectat actualiter est magis ama
bile quam sit spes futuri vel meoria
preteriti ibidem ¶ Beneficiatus delec
tatur in benefactore secundum meoriam
preteriti ibidem ¶ Beneficiatus in bene
factore solum habet meoriam utilis
9° ethicorum ¶ Meoria bonorum hones
torum que quis fecit in preterito est ipse
delectabilis sed meoria bonorum
utilium vel omnino non est delectabilis
vel minus est delectabilis ibidem
Delectabilior est spes bonorum
utilium in futuro quam eorum meoria
in preterito ibidem ¶ Spes et meorie
bonarum actionum sunt delectabiles
10° ethicorum ¶ Aptitudines meorie
et solercie sunt bone primo rethorice
Sensus est presencium meoria preteri
torum spes futurorum ibidem ¶ Delec
tacio dum consistit secundum dimensitatem
spei et meorie ibidem ut delectacio
Meoria est principium amoris
quia ex meorando et videndo ym
ginabiliter illud quod quis diligit
consurgit delectacio et amor ibidem
Spes est futuri meoria preteriti
2° rethorice ¶ Propter longitudinem
aufertur meoria 3° rethorice
Meror meoriam ebetat Bo. de
c. p. li. primo pro vi ¶ Meoria
aliquis amittitur ex gravitudine
corporis aliquid ex pondere meroris
et tristicie Bo. de c. p. li. 3° pro
xii ¶ Nulla meoria est habitus
sed actus 8° topicorum etc. Sequitur

Mentior Ampliatur committit
mentiri scilicet in dictis et in factis 4°
ethicorum ¶ Malicia facit mentiri 2°
principia practica 6° ethicorum quod corrumpit ma
licia ¶ Homines mentiuntur de hiis
que dicunt et consolunt aut propter
imprudenciam aut maliciam aut inbe
nolenciam 2° rethorice ut malitia etc.

Mendacium Tam in sermonibus
quam in operacionibus consistit inqui
dam ficcione 4° ethicorum quia dum ab
verbis vel factis fingit sibi ad
esse quod tamen non inest ¶ Omne men
dacium per se est pravum et fugiendum
ibidem ¶ Omne mendacium est pravum
morale ibidem ¶ Mendacium est
turpe quod alteri nocumentum infert
ibidem ¶ Veridicus abhorret men
dacium secundum se id est sine aliquo no

cumento adducto ibid ¶ Men
datum non est proferendum bo· de
c· p· li· primo pro· 2a· etc· sequitur
Mendax (Tam iactancia quam
ironia sunt habitus mendaces quia eo
quod dicit vel plus quam sit vel minus quam
sit 4o ethi ¶ Qui in ipso mendacio gaudet
se dicitur mendax 4o ethi ¶ Qui
appetit mendacium propter gloriam
vel lucrum etiam dicitur mendax ibidem
Mens (Quod in mente i· intellectu
practico est affirmacio et negacio
hoc in appetitu est prosecucio et
fuga vjo ethi ¶ Intellectus practicus
dicitur mens ibid vide intellectus/ Me
ns vel racio que concordat se appe
titui recto dicitur mens practica et
eius virtus dicitur veritas practica
ibid ¶ Mens scilicet practica est principium
actus affectivi ibid probatur vide
practicum ¶ Mens practica est principium
effectivum operacionum ad extra pro
ductarum ibid probatur vide practicum
Mens speculativa nichil movet
quia absolute secundum se considerata quia
nichil dicit de ipse loquendo et
fugiendo ibid ¶ Mens practica
dicitur que est causa alicuius operabilis
scilicet que vita speculativam ordinat
ad opus ibid ¶ Nullus eliget
mentem pueri habere per totam
vitam suam ubi delectaretur in hiis
puer delectatur xo ethi ¶ Amator
sapiencie magis insistat ut men
te speculetur theoremata ibid
Delectacio non est idem quod mens
vel sensus i· operacio intellectus
vel sensus ibid ¶ Operacio mentis
speculativa dicitur a practica ibid

Mens dicitur arx etc· quia summa
pars hominis est i· nobilior bo· de c· p·
li· 4o metro 3o ¶ Nota opinionem
stoycorum quod mens solum se habet recte
pacientis et non ex more agentis
et reprobacio illius opinionis et in
conveniens bo· de c· p· li· vto metro 4o
Tristicio mentis perniciosa est deterior
ex tristicione corporis bo· de c· p· li·
4o metro 3o etc· Sequitur men·
Mensura (Cibus et potus qui
sunt commensurati nature secundum debi
tam quantitatem faciunt sanitatem et sal
vant et augent 2o ethi ¶ Ad hoc
inventum est numisma quod sit men
sura commutabilium ad idem vto ethi
vide numisma ¶ Denarius est men
sura omnium vide denarius ¶ Numis
ma mensurat valorem cuiuslibet
rei commutabilis ibid ¶ Nisi prius fiat
debita commensuracio rerum commutabi
lium nulla potest esse recta ad idem co
mmutacio ibid ¶ Illud unum quod commen
surat omnia commutabilia secundum rei
veritatem est indigencia humana ibid
vide indigencia ¶ Secundum rei veritatem me
sura omnium commutabilium est humana
indigencia vto ethi ¶ Numisma
ex sua natura non est mensura rerum
sed lege et humana posicione hoc
statuente ibid ¶ Numisma habet
racionem mensure non ex sua natura
sed ex lege et statuto humano ibid
Numisma est mensura commutabilium
secundum legis posicionem ibid ¶ Duplex
est mensura commutabilium naturalis scilicet
indigencia alia inventa ibidem
Indigencia humana est mensura co
mmutabilium ibid vide commutabilis
Mensura magis debet esse

permanens unum iniquitatem est possibile
quoniam leges sunt mensura actionum
humanorum et non sunt materie perma
nentes sed iniquitas est possibile ibidem
Minimissima res commutabiles ade
quatur scilicet mensura adequatur
mensuratam v° ethicorum ¶ Equalitas
non potest esse sine commensuratione ibidem
Res distantes impossibile est commensu
rari secundum veritatem nihilominus secundum indige
ntiam humanam possunt contineri sub una
mensura scilicet est numisma quod non
mensurat ex se mensuram sed ita
positum est inter homines ibidem ¶ Men
sure rerum venalium scilicet vini et fru
menti non sunt ubique equales
v° ethicorum ¶ Ubi emuntur res venales
ibi mensure sunt maiores scilicet
propter maiorem copiam rerum ubi autem
venduntur ibi sunt minores propter mino
rem copiam rerum ibidem ¶ In commutatio
ne civitatis virtuose mensura retri
butionis est electio operantis ix° ethicorum
Virtuosus est mensura uniuscuiusque
hominis ibidem Vide virtuosus ¶ Vir
tuosus est mensura in toto genere
humano ibidem ¶ Est quedam men
sura multitudinis amicabilis sicut
est quedam mensura extendende
amicitie ix° ethicorum ¶ Est quedam
mensura construende civitatis idem
Vide amicabilis ¶ Virtus est mensura
uniuscuiusque rei x° ethicorum ¶ Virtus est
mensura rerum humanarum ibidem
Virtuosus est mensura uniuscuiusque
rei ibidem ¶ Virtuosus est mensu
ra omnium humanarum delectationum
et operationum ibidem ¶ Ad quodlibet
membrum alius corporis requiritur

debita commensuratio et mensura
proportio v° politicorum etc. Sequitur
Mensurabile ¶ Omnia commu
tabilia mensurantur per indigentiam
et per denarium secundum conditionem hominum
v° ethicorum ¶ Non enim dignitas philosophie
quantitati discipulo potest mensurari
ad aliquas pecunias ix° ethicorum ¶ Ex
cessus bonitatis aliquorum bonorum
mensuratur secundum excessum illorum
quorum sunt bona vii° ethicorum politicorum
Magnitudo civitatis non est men
suranda secundum magnitudinem civium
et multitudinem ibidem ¶ Magnitudo
civitatis mensuratur secundum operationem opera
torum que est finis eius et secundum partes
eius principales et secundum quod legibus
rectis est regibilis vii° politicorum ¶ Mag
nitudo civitatis mensuratur secundum
virtutem principatus in cognoscen
do et principando ibidem etc. Beh?
Mercenarius ¶ Agricole
et artifices et mercenarii necessarii sunt
civitati vii° politicorum ¶ Bella civilia
semper fiunt ab agricolis merce
nariis secundum omne tempus ibidem etc.
Mercenaria quedam sunt per artes
maculativas corporis quedam
per labores non artificiales et que
sunt utiles soli corpori ibidem etc.
Merces ¶ Principi est danda
quedam merces amplitudinis v°
ethicorum probatur Vide princeps ¶ Mer
ces danda principi est honor et
gloria ibidem ¶ In aliquibus obsequi
is impensis hoc sufficit et pro
sufficienti mercede habetur sed
quod dandi retribuatur secundum conditiona?
torum eius qui beneficium recipit propter?

per viam prosiodi qui ditebat quod m
ces debetur viro benefico non rei ex
hibite quod quia talis quoque inapp
reciabilis est sed magis debet fieri secundum in
dicium recipientis 10 ethicorum ¶ Sed in
prosiodum merces debetur viro be
nefico non rei exhibite quod quia hec
quoque inappreciabilis est sed magis
secundum iudicium recipientis ibidem ¶ Me
dicus pro procuratione egrotantium
debetur merces 3 politicorum ¶ Sine in
tentione impossibile est dominum dinari
servo et servum servire domino vero.

Meretrix ¶ Pasti et vinctores
de meretricio vel lenocinio opera
tur operationes illiberales 4 ethicorum
quod est illiberalis ¶ De meretricio
non debet aliquid recipi ibidem ¶ Re
cipere aliquid de meretricio est turpe
lucrum probatur per hoc omnes tales
sustinent obprobria id est hominum sus
pecti et contempti gratia lucri etiam
parvi ibidem ¶ Vinctores de meretricio
sunt illiberales probatur inordinatum
lucrum turpitudinis timor anteponunt
ibidem etc. Sequitur

Metus ¶ Operationes que sunt
propter metum sunt mixto ex volun
tario et involuntario probatur quod sunt
voluntarie quia eo tempore quo sunt
sunt voluntarie igitur antecedens quia principium
movendi partes organicas
est in ipso igitur sunt voluntarie
Secunda pars probatur quia tales operationes
sunt ex voluntario et involuntario
Secunda eo ille operationes sunt voluntarie
quibus debetur laus et honor perpetua
et vituperium operationes facte propter
metum sunt huiusmodi 3 ethicorum ¶ Opera
tiones que sunt propter metum sunt
involuntarie vim absolute eas

considerando sed considerando eas
cum certis circumstantiis tunc sunt
voluntarie ibidem ¶ Operationes que
sunt propter metum aliquid habent
de voluntario et aliquid de involuntario
quod de voluntario inquantum quis eligit
eas propter suam et aliorum salutem de in
voluntario inquantum nullus simpliciter
vellet res suas proicere 3 ethicorum ¶ Opera
tiones que sunt propter metum magis
assimulantur actionibus voluntariis
quam involuntariis probatur quia tales
operationes tunc sunt operative sunt
voluntarie et pro parte quo sunt sunt
voluntarie patet quando ad proiciendum
bona sua ad mare tunc enim
principium voluntatis imperat et precipit me
mbris exterioribus ad proiciendum
aliter non proiceret tunc sed autem
etc. ibidem ¶ Operationes que sunt
propter metum proprie et vere sunt particu
lares circumstantiis sunt voluntarie
sed simpliciter et sine huiusmodi circumstantiis
acceptis sunt involuntarie ibidem
Operationibus factis propter metum
quandoque debetur laus quandoque vituperium
ibidem ¶ In aliquibus operationibus factis
propter metum non impenditur laus
sed solum conceditur venia et misericordia quod
sicud quando aliquis operatur aliqua
que non oportet et que statum suum
non decet ut committendo mendacium
iocosum pro salvanda vita sua
ibi ille non laudatur nec vitu
peratur etc. 3 ethicorum ¶ Tres sunt gradus
operationum que sunt propter metum
quibusdam debetur laus et vitu
perium quibusdam solum venia et misericordia
quedam quod ad eas faciendas non
debet aliquis cogi ibidem ¶ Operatio
nes que sunt propter metum magis

sunt voluntarie qz involuntarie
racio operaciones sunt fieri in singu
laribz & tales singulares circum
stantie faciunt qd operacio sim. eas
e voluntaria ibidem. Et sic est finis sequitur

Miles · cia · taris. Milites
aliquando habent fictam fortitudinem
ab experiencia bellandi 3° eth. probatur
de fortitudine ¶ Milites propter cor-
experiencia videntur esse fortes in
rebus bellicis ib. ¶ Multa sunt
gesta ipsius belli & in bello q milites
propter experienciam cognouerunt esse
inania & nullum periculum habencia
que tamen inexpertis videntur multum
terribilia & periculosa ibid. ¶ Mi-
lites in bello propter experienciam maxime
possunt facere & aggrauare aduersarios
sed aggrauari ab eis sicud custo-
dire se ab ictibz & percutere alios 3°
eth. ¶ Milites in bello ideo possunt
se bene custodire ab ictibz & percutere
alios quia propter experienciam po-
tentes sunt faciliter vti armis ib.
Milites in bello habentes arma effi-
cacissima ad pugnandum sunt pote-
tes ad facere lesionem aliis ibid.
Milites propter experienciam & arte
bellandi bellant cum aliis inex-
pertis sicud armati cum inermibus
& sicud athlete pugiles fortes et
instructi pugnant cum ydeotis
i. rusticis inexpertis 3° eth. ¶ Mi-
lites in bello propter experienciam
bene agunt sed non possunt sustinere du-
rissima. qui bene fortiter verberat
sed non possunt sustinere verbera ibid.
Milites inexperiencia militari ex-
istentes licet primo sunt audaces
tamen efficiuntur timidi quando periculum
superextenditur i. superexcedit peritiam

quam habent in armis ib. ¶ Milites
experti in milicia quando deficiunt i.
multitudine pugnatorum & aliis con-
bellicis preparacionibus & quando
superextenditur periculum sunt timidi
patet qr primi fugiunt eo quia
ex quo tales milites non confidunt
nisi marte & milicia bellandi
et propter hoc erant audaces quando
vident periculum imminens excedere
ipsorum peritiam fugiunt 3° eth.
Milites primi fugiunt civilia i. q
sunt civiliter fortes permanent
& moriuntur eo quia ex quo tales
milites non confidunt nisi in arte
& peritia bellandi & propter hoc erant
audaces statim dum vident pe-
riculum imminens excedere eorum peritiam
fugiunt / sed ciuilibz principia mo-
nencia ad aggrediendum manent
usque ad finem igitur finaliter per-
sistunt & pocius moriuntur quam fugiunt
ibid. ¶ Militaris artis finis
est victoria primo eth. ¶ In bello
hermee civitatis milites fugie-
runt & cives mortui fuerunt quia
illis civibus turpe videbatur
fugere ideo mors videbatur eis eli-
gibilior & tali saluti magis eligo-
bant mori quam saluari per fugam
3° eth. ¶ Milites in bello hermee
civitatis a principio periculi audacter
se exponebant estimantes se me-
liores ipsis aduersariis cognosce-
tes autem aduersarios esse meliores
& fortiores eis statim fugerunt
magis timentes mortem quam turpi-
tudinem fugam ibid. ¶ Nichil prohibet
aliquos esse optimos milites secundum
fortitudinem militarem qui tamen non
sunt vere fortes nec habent proprietates

vere fortis 3° eth. ¶ Milites sunt
parati ad pericula sustinenda et propter
parua stipendia vitam eorum expo
nunt ibidem ¶ Aliquando minus fortes con
tingit esse meliores milites mercena
rijs bellicis probatur ista sunt parati
ad pericula sustinenda et propter parua
stipendia vitam eorum permutant ibidem
Optimi milites non sunt vere for
tes quia optimi milites secundum fortitudi
nem militarem similitudinalem et non
secundum veram fortitudinem 3° eth. ¶ Mi
litaris ars est propter victoriam non
propter pecuniam primo pol. ¶ Vita
militaris inse continet multas partes
virtutis quia talis vita requirit
mariam obedienciam abstinenciam
a delicijs perseueranciam in laboribus
et rebus dolorosis 2° pol. ¶ Bellica
melius tractantur per virtutem quam
per maliciam ibidem ¶ Viri bellicosi
et milites multum sunt luxuriosi ibidem
Eum marie principantur in pollicia
vbi inueniuntur plures qui peruene
runt ad summum secundum vnam quamque vir
tutem sunt viri apti ad bellica opera
exercitati in milicia 3° pol. ¶ Virtuo
si ut multiplices in expenti sunt in milicia
v° pol. ¶ Regimen ciuitatis nullis
committendum est virtuoso quam habenti pote
nciam militarem sine virtute ibidem
¶ Apud antiquos principatem eligebant
ex militibus et ex hijs qui vtebantur
armis 8° pol. ¶ Plus ex militibus
et rethorice loquentibus et ornate fie
bant emagoge v° pol. ¶ Duca
tus eratus magis debet committi habenti
potenciam militarem quam virtuoso
non habenti ibidem ¶ In macedonia ma
ler sunt milites qui nullum inimicum
occiderunt circumcingi capistro vi

tuperium vij° pol. ¶ Bonis maxime
vtilibus et necessarijs possumus
male vti sicut robore sanitate di
uicijs milicia primo reth. ¶ Robur
sanitas diuicie milicia dux bona
optima id est natura et vtilissima
ibidem ¶ Si istis quatuor scilicet robore sani
tate diuicijs milicia quis bene vti
tur marie proderit et si abutitur eis
marie nocebit ibidem ¶ Si milites
non sunt perituri quia menciuntur
sepe neque sophiste 2° reth. quia de
zophista etc. Sequitur mor

Amoratiuus Modestus vir
id est virtuosus sepe est morativus v°
ethicorum Require modestus etc.

Minus non Minus est consi
liandum circa artes speculatiuas
quam operatiuas 3° eth. ¶ Aliquando
minus fortes contingit esse meliores
milites in actibus bellicis 8° eth.
Temperatiuus minus est circa tristicias quam
delectaciones ibidem probatur de temperancia
Temperatiuus minus consistit circa gustum
quam tactum ibidem ¶ Prodigalitas
est minus vicium quam illiberalitas
8° eth. ¶ Ille qui bene patitur in re
cipiendo beneficium est minor eo quam
qui impendit beneficium ibidem
Bomolochus est minus malus quam
detractor ibidem ¶ Minus malum videtur
aliqualiter esse bonum in respectu
maioris mali v° eth. ¶ Iniustus minus
appetit habere de malis videtur
quoddammodo esse auarus et velud
est inequalis ibidem ¶ Inequalis
est quecumque tam ad eundem qui plus cupit
habere de bonis quam ad illum qui
minus vult habere de malo ibidem
Inequaliter operacione est plus et
minus id est est equale ibidem ¶ Equale

est medium inter plus et minus v^to ethi^c
¶ Iniustum est quoddam improporcionale
quod sit in plus vel in minus quia exigit
equalitas proporcionis ibidem ¶ Iniustum in
iniustum patitur minus accipit sibi de
bono quam ei congruit ibidem ¶ In
malis dampnum faciens iniustum
minus habet de dampno et iniustum pa
tiens plus habet de dampno ibidem
ut patet in iniusticia ¶ Iniustum pati con
sistit in habere minus de bonis et
magis de malis ibidem ¶ Iniustum
pati consistit in habere magis de
bonis et minus de malis v^to ethi^c
¶ Iniustum facere consistit in sibi ipsi
tribuere plus de bono et minus de
malo et alteri econtra v^to ethi^c ¶ Princeps
tunc sit tyrannus quando plus accipit
sibi de bono et minus de labore et ma
lo ibidem ¶ Iniustum pati secundum ipsum
est minus peccatum quam iniustum facere
ibidem ¶ Circa prudenciam minus lau
datur qui volens peccat quam qui nolens
vj^o ethi^c ¶ Circa virtutes morales
minus laudatur qui volens peccat quam
qui nolens ibidem ¶ Minus malum
comparatum ad magis malum habet racionem
boni probatur minus malum est magis
eligibile malo maiori v^to ethi^c
quod patet bonum ¶ Iniustum faciat iniustum
minus habet de dampno sed qui iniustum
patitur plus habet de dampno v^o ethi^c
¶ Dampnum habet se ut minus ibidem
¶ Plus et minus quantum ad racionem
lucri et dampnum contrarie se habent
in bonis et malis ibidem patet
plus ¶ Iudex debeat equale et
iustum inter eum qui habet plus quam
debitum et eum qui habet minus ibidem
¶ Operacio iusticie est medium inter
plus et minus v^to ethi^c probatur patet

medium ¶ Incontinencia ire est
minus turpis quam incontinencia con
cupiscencie et tactus vij^o ethi^c
probatur patet incontinencia ¶ Bestia
litas est minus mala quam malicia
humana ibidem ¶ Bestialitas minus
habent de culpabili malicia quam
incontinencia humana ibidem ¶ Bestia
lis minus habet de culpa quam homo
malus sed est terribilior ibidem
¶ Bonum vale ex natura sua est minus
delectabile et amabile quam bonum
honestum ix^o ethi^c ¶ In actionibus
humanis minus creditur sermonibus
quam operibus x^o ethi^c ¶ Mediocriter
ditati non minus agunt bona quam
potentes ymo eciam magis ibidem
¶ Privati non minus videntur agere stu
diosa et virtuosa quam ipsi potentes
ymo magis x^o ethi^c ¶ Minoribus
non convenit propendere maiores
2° rethorice ¶ Humiliantes se et non
contradicentes videntur esse minores
illis respectu quorum se humiliant
et non contradicunt ibidem ¶ Minores
timent superiores ibidem ¶ Neme
sibile est minorem litigare cum
meliori et maxime si sunt maiores
in eo in quo litigant 2° rethorice quod
patet nemesibile ¶ Si non contendit
minor cum maiori in eo in quo est
minor sed in aliquo alio nichil minus
est nemesibile licet non tantum
ibidem patet plene bonum possibile
quaere sto fortuna etc. Sequitur

Mirabilis · vox

¶ Opus
magnificum est admirabile x^o ethi^c
¶ Propterea magnanimum est quod non
sit admirativus eorum que exteriorum
sunt ibidem ¶ Adiscere et mirari sunt
delectabilia primo rethorice ¶ Circa

uolucones .i. q[uo] res [et] m[un]dus cir
cu[m]voluatur ut q[uo]d modo d[omi]net[ur] ille
mo ille [et] paulati[m] sal[u]na[n]t apicul
sunt mirabilia ibid[em] ¶ Auditores
attendu[n]t magnis [et] mirabilib[us] et
delectabilib[us] 3o reth[orice] ¶ Ulicio no[n]
est q[uod] appare[n]t alie[n]i aliquid mi[r]a
bile cu[m] tam ignorat bo[ecius] de c[onsolatione] p[hilosophie] li.
4o pro v[ersu] ¶ Miratio cessat cog
ta causa bo[ecius] de c. p. li. 4. metro v[erso]
[Homi]nes mirantur cu[m] illis dulcia
illa amara queni[unt] s[ed] medicus
qui sanitatis c[om]pa[ra]ndo [et] modu[m] cog
noscat non mira[tur] bo[ecius] de c. p. li. 4o
pro vi ¶ Volgus miratur illa
que raro veniu[n]t et illis que sub
itanie veniu[n]t bo[ecius] de c. p. li. 4o m[e]t[ro] v[erso]

Miser. m[isera] ¶ Distrahi quo
ad se [et] esse sine amicia e[st] valde
miseru[m] 9o eth[icorum] ¶ Miseru[m] e[st] s[e]p[er]
seq[ui] lucra [et] michil de suo ponere
3o pol[iticorum] ¶ Miseru[m] michil e[st] nisi q[uo]d
putes bo[ecius] de c. p. li. 2o pro[sa] 4.
Miseros esse non dubites qui
digni sunt supplicio bo[ecius] de c. p.
li. 4o pro[sa] 4 ¶ Magis miserior
est iniurie illator quam acceptor
ibid[em] ¶ Miseros facit turpitudo
sua ip[s]a na[tura] ibid[em] [et]c. Sequitur

Miserabile ¶ Miserabilia s[un]t
que sunt de [genere] t[er]tio tristicia et doloro
sorum [et] omnia corruptiua [et] in[con]temp
tiua [et] que sunt de [genere] t[er]tio maloru[m]
quoru[m] fortuna est causa 2o reth[orice]
Separari ab amicis [et] [con]suetis est
miserabile [et] est [con]fusio [et] debili
tas [et] orbatio ibid[em] ¶ Miserabi
le e[st] euenisse inde aliquid malu[m]
vn[de] quem [de]bebat agere aliquid bo[num]
et potissime si sepe tale [con]tingit
ibid[em] ¶ Miserabile e[st] hoi[=homini] iam

passo .i. iam mortuo adesse aliq[uo]d
bonu[m] sicud accidit cleop[at]ri mortuo
que a rege sibi missa fuerant
sunt enim infortuniu[m] non potuisse
frui denarijs regis [et] q[uod] an[te] morte[m]
talia dona non donauit 2o reth[orice]
Miserabile e[st] ho[mini] iam passo adesse
aliq[uo]d bonu[m] q[uod] o[mn]e bonu[m] p[er] q[uo]d
aliquem passione[m] fugere possu[n]t
miserabile e[st] p[ost] passione[m] ad[ue]nientiu[m]
ip[s]um adip[i]sci ibid[em] ¶ Miserabile
est non assu[m]psisse alicui aliq[uo]d bo[nu]m
aut no[n] esse per se[n]tiendo[rum] eoru[m] bono[rum]
qui affuerunt ibid[em] ¶ Plorare sup[er]
aiuto est miserabile .i. opus ine
s[ed] non plorare sup[er] filiu[m] e[st] durum
[et] crudele ibid[em] ¶ Durum et crude
le sunt aliud a miserabili et sunt
expulsiua miseracionis ibidem
Passiones nimis remote no[n] s[un]t
miserabiles ut facta millesimo
anno aut futura p[ost] multu[m] te[m]pus
eo q[uia] nec sperantes sumus sic
futura ex longinquo nec e[ciam] miste
tes sumus facta ex tanto t[em]p[or]e ibid[em]
Facta millesimo anno [et] futura post
multu[m] t[em]pus nullo mo[do] sunt mise
rabilia aut non simplic[iter] .i. no[n] tam
sunt miserabilia ut alia ibid[em]
Facta statim aut futura in breui
sunt miserabiliora quia talia p[ro]pe
sunt ibid[em] ¶ Signa [et] op[er]aciones
passoru[m] sicud vestes eoru[m] [et] s[er]mones
[et] omnia que sunt existenciu[m] in pas
sione sicud iam morienciu[m] mise
rabiliora sunt, q[uia] mouentur ho[mi]
nes ad passione[m] videntes ves
tes passoru[m] amentalitas vel du[m]
audiunt s[er]mones quos p[ro]ferebat
iam morieba[n]tur 2o reth[orice] ¶ Maxime
hoc dicimus esse miserabile et

monere ad compassionem scilicet recitacio hominis existentes in illis temporibus cum patiebantur esse studiosos id est bonos vel fuisse nobiles ideo quia illi sunt existentes indigni ad patiendum non enim dignum est quod studiosi et nobiles patiantur ibidem. ¶ Per vultum et figuras et ypocrisim sunt homines miserabiliores id est magis in cordibus ibidem quere de ypocrisi. ¶ Universaliter illa sunt timenda quecumque malis facta vel futura sunt miserabilia id est inferunt miseriam et nocumentum ibidem. ¶ Bonum est esse beniuolum et circa auditoribus et esse maliuolum est miserabile 3o rethoricorum. ¶ Esse maliuolum est miserabile ibidem quere de maliuolus etc. Sequitur

Miseratiuus. Nota qualis debet esse miseratiuus id est qui debet misereri scilicet quod putatur esse passurus aliquod malum et hoc ipse vel aliquis suorum et malum debet esse tale scilicet quod sit corruptiuum vel contristatiuum vel simile corruptiuo vel etiam vicinum et proximum quod contristatiuo vel quod tale malum videatur esse prope 2o rethoricorum. ¶ Illi sunt miseratiui qui extorto perierunt id est qui passi sunt omnia mala ideo quia non putant se pati ampliora mala quam cum ergo tales obdurati sunt ex passione multorum malorum non timent aliquod malum igitur aliis non miserentur ibidem. ¶ Non sunt miseratiui qui putant se esse super felices ideo quia putant eis adesse omnia bona non putant eis contingere ullum malum ibidem. ¶ Nec multum infortunati nec multum felices sunt miseratiui ibidem. Miseratiui sunt qui fortunati putant se posse pati aliquod malum vel iam sunt passi scilicet euaserunt ibidem. ¶ Senes sunt miseratiui ideo quia cognoscunt et sapiunt quid sit pati malum propter experienciam ibidem. ¶ Debiles sunt miseratiui ideo quia sunt magis formidolosi 2o rethoricorum. ¶ Eruditi id est docti scientes per experienciam quid sit malum sunt miseratiui ideo quod sunt faciles ratiocinatiui cogitantes per ratiocinationem posse in esse eis talia mala facilius miserentur patientibus illa ibidem. ¶ Miseratiui sunt qui habent parentes aut pueros aut uxores ideo quia habentes parentes vel uxores etc. est timere pati in suis mala que vident alios pati ibidem.

Miseratiui sunt ut qui sunt sine virili passione existentes ut qui non sunt in ira aut audacia ideo quia futurum in ira et audacia quando sunt in ira et audacia tunc sunt sine meditatione non enim meditantur nec ratiocinantur de alienis malis ibidem.

Miseratiui sunt qui non sunt in contumeliatiua dispositione id est qui non habent mores eorum qui parui pendunt et despiciunt ceteros ratio quia contumeliatiui non habent ratiocinacionem de futuro patiendo aliquo mali igitur ibidem. ¶ Non contumeliatiui sunt miseratiui ideo tales non habent ratiocinationem de futuro patiendo aliquo mali ibidem. ¶ Qui existunt in contumeliatiua dispositione id est qui non curant pati mala et contumelias non sunt miseratiui ideo tales non timent nec ratiocinantur de futuris malis ibidem. ¶ Valde timentes non sunt miseratiui ideo quia stupefacti propter intendere proprie passioni non miserentur quia non sunt vacantes

de miserijs alior ibid ¶ Misera
tiui sunt qui putant aliquos ee epy
cikes i iustos q accidunt eis ex hoc
eos indigne pati ideo miserent eor
ibid ¶ Miseratiui sunt qui recorda
tur mala accidisse aut eis aut alicui
suor et ex terciu quia tales timentes
incurrere dicta mala miserent pacie
tibus illa ibid ¶ Iuvenes sunt
miseratiui 2o rethi et ex iuueis
senes sunt miseratiui ibidem et

Misericordia est tristicia
sup apparenti malo corruptio ul
contristatio eius qui indignus est
sortiri et ppe quod huiusmodi malu ille
cui miseretur expectat se passurum
ul aliquem suor q tria sunt de
rone mie | pm sumitur ex pte mise
rantis quia debz habere appetitu
tristabilez et cor miserabile | 2m
ex pte eius miserere quia dz ee in
dignus ad susceptone talis mali
| 3m sumitur ex pte ipsius mali qr id
malu dz esse corruptiu ul contris
tatiu et debet ee ppe tale q ipse
ul aliquis suor expectet illud
cogitans se posse incurrere tale
malu 2o rethi ¶ Tria sunt de roe
misericordie patet ex diffinitone
mie in mie te supra ibi ¶ Diru et
crudelis sunt aliud a miserabili
et sunt expulsiua mie ibidem
Diru et crudelitas aliqui sunt
inductiua mie q e t videmus eum
aliquos ex angustia qz sustinet
mise moueri ad miaz erga alios
ibidem ¶ Diru et crudelitas sunt
inductiua et expulsiua mie ibid
Ad monendum alios ad miaz et aug
mentandum in eis copassione nece
est nos esse copantes in ypocrisi

i in reputatone et figuris ut de
bem9 reputare vultus tristes et vo
ces et debem9 nos vestire ad modu
lugentiu et qua per talia contingit
hoies esse magis misericordes cu talia
faciunt malu apparere ppe et tales
reputacones sunt tamquam facientes
malu pre oculis ul tamquam futurum
ul tamquam pteritu ibid ¶ Ad inducen
du alios ad miaz oportet nos ypo
crisari i uti reputatone et figuris
ut debem9 reputare vultus tristes
et voces et debem9 ypocrisare vo
ces plangitiuas et debe9 nos vesti
re ad modum lugentiu ibid ¶ Repu
tatones et figure et ypocrises aug
mentant miaz q ut quando quis
fingit vultus tristes et voces et in
duit se ad modu lugentiu et format
voces plangitiuas 2o rethi ¶ Ne
mesis quodamo oppo mie ibid
q de nemesi ¶ Nemesis et mia
ambe sunt passiones ab eod more
et ambe sunt passiones boni moris
quia mia tristatur de indigne
male accidentibz nemesis tristat
de indignis bonis accidentibz ibid
Vel quo miaz consequitur contrarie
passiones quia tristatur de indig
ne accidentibz et de hijs cu quibus
malu agitur et sine tristicia erit
de hijs qui digne patiunt et super
patricidas et sup eos qui occiderunt
matres quando obtinent penas non
trista cu oportet gaudere in talibus
2o rethi ¶ Tam mia et nemesis sunt
eiusdem moris q quia boni moris
est enim mia de hijs cu quibz indig
ne agit tu hijs oportet copati et mi
sereri sz nemesia est de indigne
prosperantibz ibi ¶ Omnia dicta

de nemesi et invidia sunt prohibitiva
vitae quod sicut dicit nemesis prohibet
ira vice indignitatis invidia de vi
ti modo prohibet enim misereri nec ad
equiparare sibi ibidem ¶ Omnia preve
nia ad nemesim ad invidiam universaliter
saliter omnia sunt utilia ad non ira
facere 2o rethorice ¶ Ad invidiam seque
ntur contrarie passiones respectu vitae et ne
mesie quia passiones sequentes
iram et nemesiam sunt bone sed se
quentes invidiam sunt male patet
quia invidus dolet de bono alterius
digni et gaudet de malo eius ibidem

Miserior ¶ Nemo nullo putat
esse ubi et id est non miserebitur
quia qui omnes estimabit esse dignos
malo et pena 2o rethorice ¶ Homines mi
serentur super notos qui non sunt val
de prope in familiaritate ut ex ter
quia mala talium magis cogitat
sibi posse adesse ibidem ¶ Super homi
nes valde propinquos homines non
miserentur tanto quia tunc hos se sunt
sicud sunt futuri se habere et a
se ipsos ibidem ¶ Homo non est miseri
cors ad sibi valde propinquos sicut
signum est quod amasis super filio suo
qui ducebatur ad mortem non plora
vit sed super philippo amico suo qui
expectabat auxilium ab eo plo
ravit ibidem ¶ Misereri est prope
ipsi dato id est aliquod dirum est indut
um vitae ibidem ¶ Homines miserentur
super similes ut qui sunt similes
secundum etatem ut senes senibus miserentur
aut secundum mores ut consilii consiliis
aut secundum habitum ut virtuosi virtuosis
aut secundum dignitatem ut principes prin
cipibus aut secundum genera ut co
prionata gemitus rationalis ut homo

omnium est quod quod malum patitur unius
illorum hoc timet pati alios idem
¶ Universaliter homines miserentur
quecumque mala super ipsos evenire
timent hec super alios facta mise
rentur ibidem ¶ De hiis quibus ad
indigne agitur oportet compati et mi
sereri sed indigne prosperantibus
oportet nemesare 2o rethorice ¶ In
vidia videtur opponi ei quod est
misereri tamquam invidere sit propinquum
ei quod est nemesare ibidem etc.

Moderatus ¶ In magis
et studiosis honoribus magnanimus
delectatur moderate 4o ethicorum ¶ Magna
nimus etiam in honorationibus habet se
moderate ita quod eius animus per excel
lentias non dicitur ibidem ¶ Magnanimus
moderate se habet etiam divitias et po
testates ibidem ¶ Pollicitum potest esse
felix cum moderatis divitiis 10o ethicorum
¶ Habens bona exteriora medio
criter potest agere virtuose et secundum vir
tutem ibidem ¶ Moderate ditati non
minus agunt bona quam potentes immo
etiam magis ibidem ¶ Modice et mo
derate ditati magis agunt bona
virtuosa et studiosa quam potentes idem
quod supra etc. ¶ Solon enim aiunt
et estimavit illos esse felices qui
moderate sunt ditati in bonis
exterioribus ut supra felix ¶ Mode
rate possidentes facilius oportet
agere quod oportet secundum rectam rationem
virtutis quam qui in talibus superhabun
dat 10o ethicorum quod supra bonum exterius
¶ Non est possibile politiam et ami
citiam esse optimam sine moderata
habundantia vii.o politicorum ¶ Moderati
id est homines communes et laude digni sepe

plus alti tribuit quaz sibi ipsi
v^{to} eth' ec ¶ Sequitur Modestus

Modestus (Vir i virtuosus sepe
est moratus i mi pro se accipiens
ut alijs propter benivolenciaz et mita
virtutis plura tribuit sm albtu
v^{to} eth' ec ¶ Sequitur Modicum

Modicum (Eutrambus mo
dicu ul michil e aicitie ul insti vij
eth' ¶ Virtuosus modica substancia
e melius contentus quaz viciosus cum
sba multa vij^o pol ¶ Ideo e michil
ul modicu estimaq esse dignum
nllo studio 2° reth' ¶ Acciaz medij
in rebus modicus est vilis primo
yco q ex actiq ¶ Non modicu
est bene uti fortuna zpsperitate
2° yco ec ¶ Sequitur modus

Modus (Nō modu respon
dendi est ut sic e ut nō v^{to} eth'
¶ Naturale mone ubiqz 2 ee sm
naz in mobile e ut sic e ut ibid

Mollicies (Effugere laboriosa
mollicies d q i res molestiam
inferentes est quedaz mollicies
aimi 8° eth' ¶ Incontinencia 2 mol
licies videntur de mio pravoz et
vituperabiliu vij^o eth' ¶ Vincta
tristicia videtur esse spes molli
ciei vij^o eth' ¶ Posse trahere
vestes per lutu ne laboret sub
cingendo se est quedaz molli
cies vij^o eth' ¶ Nō de regibus
cithar in quibus propter naz tota
sm generis inveniuntur in ma mol
licies ibid ¶ Nō sufferre labo
res quos sustinet senes a delica
ti aut indigitate est signu mol
liciei 2° reth' ¶ A mollicie causa
erubescencia iiij^o ri^o erubescencia

Mollis (Molles solu sunt
ct delectaciones nimias ut qui a
non possunt aliam concupie re
sistere nec possunt famez aut siciz
et cetijs sustinere vij^o eth' ¶ Circa
delectaciones non nimias nullus
dicatur mollis q sicud si quis nō
pt sustine paupertate ul nescit
bene uti potens ul diuicijs ibid
¶ Mollis dicatur qui separatur a tri
sticijs que proveniunt a delectacio
nibus corporalibz quas multi vincunt
vij^o eth' ¶ Mollis vinctur ex fuga
tristicie que sequitur a concupiscē
cia ibid q in quantu dolet privari re
quaz concupiscit ¶ Perseveracivus
opponitur molli ibid ¶ Mollis est
peyor quaz incontinens ibid proba
ex incontinens ¶ Mollis dicatur
qui vincitur ab hijs modi tristicijs quas
multi superant ibid ¶ Delicatus
idem est q mollis ibid ¶ Mollis
est ille qui post se trahit vestes
per lutu ne laboret succingendo
se eo quia frangitur sm illam
tristiciaz que consistit in elevare
et sibi vestem subcingere ibidem
¶ Victus ab fortibus delectacionibz
ul devictus a fortissimis tristicijs
nec e incontinens nec mollis vij^o
eth' proba ex incontinens ¶ Mol
les qui ex natura sm generis
non pnt resistere passionibus
et tristicijs habent se ad continentes
sicud femine ad masculos q sicud
femine propter molliciez complexionis
nullu laborez constanter conferre
possent sic et isti in qualibz tristicia
et labore deficiunt ibid ¶ Quisquis
i qui in nimis delectatur in ludo nec e
incontinens nec intemperatus sed mollis
probatur talis querit quietes et

remissionem tristicie et laborum
qd videtur pertinere ad mollem
qui est fugere difficultates et labo-
res vij° ethi. ¶ Mollis est et desi-
diosus quia non vult laborare
primo rethi. Sequitur monarchia.

Monarchia ¶ Monarchie cor-
rumpuntur propter insaciam timorem
contemptum v° pol. ¶ Monarchiam
et policiam sunt eidem fines scilicet
magnitudo dominacionis et honoris ibidem
In monarchijs aliquando fiunt insur-
recciones in corpus principatus
aliquando contra principatum ibidem ¶ Insur-
recciones in monarchijs que fiunt
propter contumeliam fiunt contra corpus ibidem
Vide xj causas insurreccionum contra
monarchias v° pol. in insurreccio
Monarchia saluatur ex contrarijs
quibus corrumpitur ibidem ¶ Documenta
saluancia monarchiam primum mo-
narchia non faciat aliquem excel-
lenter magnum sed plures et si oportet
quod non sit audax / 2m si aliquis
debet degradari a principatu gra-
danter debet deponi / 3m quod debet
omnes iniurias cohibere et maxime
illas scilicet flagellacionem corporis inho-
noracionem iure debet exhibere maiorem
reverenciam semper secundum virtute et
amatoribus honorum et si inferat
eis supplicia et inhonoracionem oportet
quod hoc videatur facere propter bonum
patris et non per inpensione et si ad
senes et virtuosos correctiones faci-
at ostendat se hoc se facere propter
amiciciam et delectacionem et non propter
potestatis ostentacionem et si aliquam in-
honoraciones eis fierent post-
modum debent eis exhiberi maio-
res honores propter mitigacionem

4m iniurie illorum qui inclinantur
ad inuadendum personam principis
maxime sunt cauende quia maxime
sunt terribiles et contra tales oportet
exhiberi maiorem custodiam qui
non curant de vita sua si pure
principem interficere / 4m quod princeps
saluet tam pauperes quam divites
propter principatum et non permittit in-
vicem iniuriari meliores et melio-
res dant sunt ad principatum v°
pol. ¶ Monarchia est magis vniuersalis
omni dominio est primo rethi. ¶ Due
sunt species monarchie scilicet regnum
et tyrannidis ibidem etc. Sequitur

Monopolia ¶ Valde est ad
acquirendum pecunias facere
monopoliam id est singulare et vni-
tatem vendicionem primo poli. ¶ Utile
est quod politici considerent facere
monopoliam ibidem etc. Sequitur

Moneta ¶ Qui fingit se actiuum
et non est peior est eo qui facit
falsam monetam x° ethi. co. 4 per
or. ¶ Qui false se simulat esse
virtuosos sunt multo peiores hijs
qui falsam fingunt monetam ibidem
Qui fingit et facit falsam monetam
est malus ibidem ¶ Violantes id est
corrumpentes monetam iuste sunt
accusandi x° ethi. etc. Sequitur

Moralis ¶ Iusticia morali de-
terminandum est de vltimo fine primo
ethi. ¶ Iusticia morali determinandum
est de vltimo fine figuraliter ibidem
Consideratio finis vltimi etiam per-
tinet ad scienciam moralem ibidem
Materie morali non convenit perfecta
certitudo primo ethi. ¶ In materia
morali non est omnimoda certitudo
inquirenda ibidem probatur certi-
tudo ¶ Materia scilicet morali scientie

morali est variabil

morali est variabilis probatur quia
sunt bona exteriora et illa sunt vari
abilia quia quedam reputantur iusta
et decencia a quibusdam pro uno
tempore et eadem iniusta ab aliis
pro alio tempore primo ethicorum ¶ Modus
manifestandi veritatem in sciencia mo
rali non debet esse demonstrativus nec
omnino certus ibidem ¶ Non oportet
doctorem tradere scienciam moralem
per demonstraciones omnino certas sed suf
ficit quod grosse et exemplariter ex
hiis et de hiis que frequenter contin
gunt probatur sufficit enim in unaquaque
materia tanta certitudine tradere
scienciam quanta illa sciencia requirit sed
materia sciencie moralis subiecta est multum
variabilis ideo non requirit demonstra
ciones certas ibidem ¶ Potens in sciencia
morali habet dicere ex probabili
bus ibidem ¶ Auditor sciencie moralis
non debet certas demonstraciones expetere
sed persuasionibus contentus esse probatur
disciplinati est inquirere tantam cer
titudinem in unaquaque re quantam natura
rei patitur sed materia moralis patitur
certas demonstraciones primo ethicorum ¶ Au
ditor sciencie moralis debet esse expertus
et eruditus quia secundum aristotilem eruditio est
disciplina per quam quis ponitur extra
ruditatem secundum intellectum hoc autem
non potest fieri in moralibus nisi per experi
enciam operacionum et circumstanciarum
que sunt in singularibus ibidem ¶ Iuve
nis non est conveniens auditor
sciencie moralis probatur conveniens au
ditor in qualibet sciencia debet habere
cognicionem eorum que sibi proponuntur sed
iuvenis non habet cognicionem eorum que
sibi proponuntur per scienciam moralem
igitur [illegible] probatur iudicium talium
solum habetur per experienciam

sed iuvenis non habet experienciam
Item ideo ille est moralis et vanus audi
tor huius sciencie quia eius finem non atti
git sed iuvenis eius executor passi
onum non potest attingere finem huius
sciencie quia finis huius sciencie non est
cognicio sed actus et operacio ibidem
Raciones morales procedunt ex ac
tibus singularibus tamquam ex principiis secundum
aristotilem ibidem ¶ Passionum executor est
inutilis auditor sciencie moralis vir
de passione executore dicitur quod natura ha
bituato et sene et incipiente passione
pro motu anime notabili secundum quod homo in
clinatur ad male operandum primo ethicorum
Finis sciencie moralis non est cogni
cio sed actus ibidem ¶ Iuvenis in mori
bus est inutilis auditor sciencie mo
ralis probatur [illegible] iuvenibus ¶ Incon
tinentibus est inutilis cognicio sciencie mo
ralis probatur quia non sequitur scienciam
quamvis de moribus habeant ibidem ¶ Cum secundum
racionem omnia desideria sua implet est
idoneus et utilis sciencie moralis au
ditor probatur ille bene iudicat de
hiis que in hac sciencia audit et cum
hoc finem huius sciencie potest attingere ibidem
In moralibus debemus incipere a posteriori
bus et a nobis magis notis ibidem
Oportet auditorem moralis sciencie
esse aliqualiter assuefactum bonis
consuetudinibus et aliqualiter exercita
tum in bonis operacionibus et universaliter
de omnibus civilibus quod ut sunt leges
et consuetudines pollitice ut ex ipsa
consuetudine et experiencia faciliter
cognoscat hiis que dicuntur primo ethicorum
Si in morali sciencia auditori pro
cessus quod est manifestus subiciatur
per experienciam non est necessarium ad
operandum cognoscere propter quid sit quia

medico sufficiat ad sanandum quod tal
herba curat talem egritudinem
ibidem ¶ In moralibus scientia quia ita
est non est multum necessarium scire
propter quid ita est ibidem ¶ Quoniam est rodu
quo per se non habet principium nec
ab alio audiens potest aliquid in animo
ponere inutilis vir est ad perfectionem
scientie moralis primo ethicorum ¶ Ad scientiam
moralem pertinet de virtute considerare
re prout mera principaliter quiritur
bonum humanum quod est felicitas sed cognita
ratione virtutis manifestior erit diffinitio
tio felicitatis / secunda vero ad politicam
pertinet considerare de virtute quia ad istam
curam legislator intendit cives bonos
nos facere et legibus obedientes
primo ethicorum ¶ Perscrutatio scientie
moralis pertinet ad politicam patet
quia ibi traduntur ultima principia et
prima ele{men}ta scientie politice ibidem
¶ Ad scientiam moralem pertinet detractare de
anima et de eius partibus probatur ad eandem
dem scientiam pertinet tractare de actione et
secundum actionem et stabilitas sed virtus
est actus anime de qua pertinet considerare
ad scientiam moralem igitur et de anima
et de partibus eius sicut patet de medi
co qui considerat de sanitate et eius
secundum totum corpus humanum et de partibus
eius sicut epate corde primo ethicorum
¶ Ad scientiam moralem pertinet considerare
de anima et eius partibus tantum quantum
sufficiat ad cognitionem virtutis et operationum
eius probatur quia alia consideratio
dinis detractare de anima que requirit
plus intentio opositus et difficilius
tractatur de virtute ibidem ¶ Ad scientiam
moralem pertinet considerare quales
sunt operationes productives vir
tute moralem probatur in omni scientia

practica non est considerare quales
sunt operationes per quas potest devenire
ad finem illius scientie sed illa scientia
est practica et eius finis est non
scire sed quod fiamus virtuosi secundo ethicorum
¶ Finis scientie moralis non est
scire sed operatio probatur in hac scientia
non scrutamur quid sit virtus ad hoc
quod sciamus quiditatem eius sed quod fiamus
virtuosi ibidem ¶ In scientia morali non
scrutamur quid sit virtus ad hoc
solum ut sciamus quiditatem eius sed
ut boni efficiamur ibidem ¶ Si scire
moralis inquisitio intenderet
solam inquisitionem tunc nullus vel mo
dicus esset profectus eius ibidem
¶ Scientia moralis ordinatur in humanum
finem ut secundum hunc boni efficiamur
secundo ethicorum ¶ Ea que in operationibus
moralibus consistunt et que sunt con
ferentia ad hec sicut bona exteriora
nichil firmitatis habent in se propter
permodum mutationis propter eorum var
iabilitatem ibidem ¶ Bona exteriora
sunt conferentia ad operationes mora
les ibidem ¶ Ad actum moralem bonum
requiruntur viij° circumstancie ibidem
¶ Modus procedendi in moralibus
debet esse figuralis et typicus probatur
primo sermones sunt exquirendi secundum
conditionem materie sed operationes
morales et conferentia ad eas nichil
firmitatis et necessitatis habent igitur
de eis non potest detractari per certitu
dinem / secundo vero sermo moralium est
in omni speciali est incertus igitur
multo minorem certitudinem habet
cum applicatur ad singularia quia
tenet ad sic nec cadit sub arte
nec sub aliqua certa narratione
igitur oportet de eo figuraliter
pertractare / tertia vero operantis imperi

oportet considerare circa quas et omnes
circumstantias que possunt occurrere sed tales
sunt multe et infinitas modis variabi-
les 2o ethicorum ¶ Operationes morales
et consilia ad eas nichil habent
firmitatis et necessitatis ibidem ¶ Sermo
moralium etiam in universali est incer-
tus et variabilis ibidem ¶ Sermo
moralium multo magis est incertus
et minorem habet certitudinem cum
applicatur ad singularia eo quod
singularia operabilia infinitis
modis variantur ibidem ¶ Sermo mo-
ralium in particulari nec cadit
sub arte nec sub aliqua narratio-
ne certa et determinata ibidem ¶ Totum
negotium morale est circa delecta-
tionem et tristitiam 2o ethicorum ¶ Mora-
lis philosophia intendit curationem anime
medicina corporis ibidem ¶ Ad scientiam
moralem pertinet considerare de vo-
luntario et involuntario probatur
ad scientiam moralem pertinet considerare
de hiis secundum que laudamur et vitupera-
mur sed secundum voluntaria et involuntaria
laudamur et vituperamur videlicet si aliquis
committit peccatum voluntarie plus est
puniendus quam quod si committit invo-
luntarie igitur ¶ 2a eo illius conside-
ratio est utilis legislatoribus per
quod iuvatur ad hoc ut instituat
honores bene honorantibus et pe-
nas ipsis peccantibus sed talis ratio
est voluntarii et involuntarii quia
dignatio aliquid in malis est magis
voluntarium detractio magis ex pro-
bratur et punitur et dignitio magis
involuntarium detractio minus punitur
et circa accipiendum est in bonis
honoris et premii etc. 3o ethicorum
¶ Ad philosophum moralem pertinet de-

terminare de electione probatur id quod
est maxime proprium virtuti morali hoc
maxime debet considerari a philosopho mora-
li maior probatur ex quo ad virtute
pertinet interior electio et ex hoc operatio
sed electio propinquius et essentia-
lius pertinet ad virtutem quam operatio ex
electione enim mores viciosos et virtuosos
magis possumus diiudicare ex elec-
tione quam ex operationibus ibidem ¶ Elec-
tio maxime est propria virtuti morali
3o ethicorum ¶ Moralia sortiuntur speciem
ex fine vo ethicorum ¶ In virtutibus mora-
libus oportet eligere medium et non
declinare ad superhabundantiam et
defectum vio ethicorum ¶ In omnibus habitibus
virtutum moralium est quoddam signum
ad quod respiciens ille qui habet ra-
tionem auget motus deficientes et re-
mittit superfluos quousque eius opera-
tio ad medium reducatur ibidem ¶ In mo-
ralibus non solum sufficit scire quod
medium virtutis sit querendum sed
etiam necesse est scire que est illa ratio
probatur sicut est in aliis scientiis
igitur et hoc anima quod medico non
sufficit scire in generali quod hec medicina
est danda infirmo sed etiam requiritur
quod sciat dare huic infirmo et in tali
tempore vel constellatione vio ethicorum
¶ Ad moralem virtutem requiritur quod intel-
lectus et appetitus in suis actibus
concordent ibidem probatur quod virtus
¶ Ad virtutem moralem requiritur
actus intellectus et appetitus ibidem
¶ Actus intellectus et appetitus in mora-
libus virtutibus sunt ad invicem co-
cordes ibidem ¶ Electio bona non
est sine intellectu et sine habitu mo-
rali ibidem probatur quod electio ¶ Ad

opatio sit bona vel mala non pt
esse sine intellectu et habitu morali
ibid. ¶ Sicud in mathematicis non
est ro ad prima principia sic in mora
libus ad finem vij° eth. ¶ Ad sciaz
moralem ptinet considerare de
delectatione et tristicia probat. sic
finis principalis se habz ad artem
principalez ita delectatio se habet
ad sciaz moralez modo inqualz
scia mat[er]ie considerans, e eo qd
est alio[rum] regula et mensura ergo
consideratio de delectacione mat[er]ie
pertz ad moralem phm a° probat
sicud finis architectonice est ille ad
quez sicud ad quendaz mensuram res
piat vnumqdqz contemptum sub illa ar
te ita delectatio se habz in moralibz
quia respiciendo ad delectacoz dicim q
hoc simplr esse bonum et hoc esse ma
lum / 2a ro ad moralez pertz mat[er]ie
considerare de virtutibz et malicijs
sz omnis virtus et malicia negociatur
circa delectaciones et tristicias / 3a
ro ad phm morale ptz considerare
felicitate cum sit vltimus finis humane
vite sz plures dicunt felicitatem
esse operatoz cum delectatione
vij° eth. ¶ In moralibz ex delec
tatione iudicamus aliquem esse ma
lum et aliquez malum bonum simplr
ibid. probat. ibidem delectatio ¶ Ad
phm moralem ptz considerare
de virtute viij° eth. ¶ Res morales
sunt equaliter iudicate sicud et
rones que ex eis accipiuntur ix° eth.
¶ Ad phm moralem pertinet declara
re de delectatione et tristicia x° eth.
probat. ibidem delectatio ¶ Morales
non debent litigare de verbis

sz debent committere alijs ij° pollit.
¶ Nichil oportet ita addiscere et assue
fieri ad generatoz habituum moralium
virtutum et accionum eius sicud iudicare
recte de moribus ipsorum passionum
et delectari secundum ipsaz roz in eis viij°
poll. ¶ Assuefieri et recte iudicare
de actionibz moralibz et recte gau
dere et delectari in eis e efficacis
simum ad mores ibidem ¶ Assuefieri
recte iudicare de actionibz armo
nijs musicalibz et delectari secundum ipsaz
roz in eis est assuefieri recte iudi
care de actionibz moralibz et delec
tari in eis recte ibid. ¶ Passionum
similitudines ut ire mansuetu
dinis timoris audacie etc et habi
tuum moralium sicud fortitudinis
temperancie etc et aliorum habituum
contrariorum horum et omnium simpliciter aliorum
moralium inveniuntur naturaliter in me
lodijs musicalibz et rithmis ibidem
¶ Assuescere gaudere et tristari in eis
que sunt similia delectationibus
et tristicijs moralibz est propinquum
ei qd est delectari in eis viij° pol.
Melodia doriste mat[er]ie e mora
lis ibid. ¶ Malicie morales et opa
et signa moralium maliciarum vel
que videntur opa vel signa mora
lium maliciarum sunt turpia et erubes
cibilia 2° eth. ¶ Moralis persua
sor non debz vti enthimemate ro
quia demonstratio et enthimema non conue
niunt morem nec elocutoz 3° rethor.
¶ Dicendo quis vult facere sermonem
moralez non sic oportz enthime
matizare ibid. ¶ Sine sunt quid
morale ibid. etc ¶ Beginnus Mor

Mori ¶ Aliquid e bonum mori

8° ethi. ¶ Homo potius debet mori quam
pati turpissima quam turpia agere
3° ethi. ¶ Melius est mori quam facere
contra bonum virtutis ibidem ¶ Honeste
et mori nec est voluntarium nec in-
voluntarium v° ethi. ¶ Morientes
pro bono rei publice et amicorum
magnis operibus virtutis operantur et per
hoc maxima bona sibi ipsis acquirunt
x° ethi. ¶ Iniuste mori nec est bonum
nec eligibile 2° rethi. ¶ Allexander
dicebat laudabile et bonum est mori
habenti non agere dignum morte
2° rethi. ¶ Mori secundum corpus et animam
non convenit homini bono de regimine principum libro 2° parte i

Mors ¶ Nullus est felix quando
moritur primo ethi. probatur quod felix
dicatur quod homo sit felix qui moritur
omnino est inconveniens ibidem quod felix
mortuum non putant dici felicitates ibidem
quod felix ¶ Nota ad quem sensum
Solon dicit quod homo solum in morte
est felix quod felix ibidem ¶ Homo
prius debet sustinere mortem quam
faciat turpe factum 3° ethi. ¶ Forti-
tudo principaliter est circa terribile quod
est mors 8° ethi. ¶ Fortitudo consistit
circa pericula mortis ibidem ¶ Inter omnia
pericula mors est terribilissimum et hoc primo
quia est terminus vite presentis igitur
privat omne appetibile huius vite
2° eo quia mortuo nichil est eorum
que pertinent ad vitam presentem
neque bonum neque malum 8° ethi.
¶ Terribilissimum omnium est mors ibidem
Mors est terminus vite presentis ibidem
¶ Nota quod quodlibet periculum mortis
est fortitudo ibidem ¶ Exponentibus
se periculis mortis in bello impen-
duntur maximi honores tam in civi-
tatibus quam apud monarchias 8°

ethi. ¶ Pericula que sunt et contingunt
secundum bellum sunt improvisa et ad
bonam mortem pertinentia ibidem
¶ Aliter fortis in prima de se habet
circa mortem in mari et aliter in navigio
ibidem ¶ Fortes in periculis marinis cu-
ram de ipsa salute desperant ad huc
talem mortem aspernantur ibidem ¶ Fortis
aliquis non curat mortem ibidem
¶ Fortitudo principalius est circa
periculum mortis in bello quam in mari
vel egritudine ibidem ¶ Fortis sus-
tinet mortem propter bonum honestum
ibidem ¶ Sustinens mortem ad evi-
tandum periculum non est fortis sed timi-
dus probatur talibus vero evadere
laboriosum ibidem ¶ Forti mors et vul-
nera sunt tristia quamvis voles
ea pati 8° ethi. ¶ Quanto aliquis est vir-
tuosior tanto mors est ei terribi-
lior et tristior probatur quanto aliquis
est virtuosior tanto dignius vivere
et dignum est eum vivere et si moritur
plus perderet de bono ibidem ¶ Virtuo-
sis mors est valde tristis unum loquendo
de statu presentis vite patet quia
privatur bono quo dignus est quia
dignum est virtuosum vivere et talis
scienter privatur maximis bonis
sed vita virtuosa et usu virtutum quantum
pertinet ad vitam presentem ibidem ¶ Virtuo-
sus per mortem privatur scienter maxi-
mis bonis ibidem ¶ Timentes mortem
pallescunt eo quia natura est sagax
et semper tunc submittit spiritus et humores
ad locum ubi sentit nocumentum et
prima sedes vite est in corde igitur
qui timet mortis periculum spiritus et
humores recurrunt ad cordis fomen-
tum 8° ethi. ¶ Virtuosus sustinet
mortem pro amico x° ethi. ¶ Nota

causaz quare hoies non curant
mortez nec timent 2º reth. Item timeo
Dolorosa et corruptiua sunt sicud mor
tes etc ibid. Item dolorosum ¶ Mors
agricole protervia tollenda materie
honoratur 2º proh. ¶ Mors spuit glaz
bo. de c. p. li. 2º me. vij ¶ Mors
capit nobilez et ignobilez ibid ¶ Mors
equat infimus summis ibid ¶ Dine
al emitat morte bo. de c. p. li. 2º
pro xij ¶ Nota multa de mortibus
qmsitione bo. de c. p. li. 2º me. 2º
Nō que mors ē felix et que non
bo. de c. p. li. primo me. p. ¶ In
morte hoies claudunt oculos ibid

Mortalis In mortale urtz ne
finas mortalis exns 2º reth. ¶ Op
tet mortalem mortalia no immor
talez mortalia sapere id ¶ Plures
occiunt qz plus posse vrore et filia
mortale videre quaz esse immortalis
et non amplius videre 2º proh. ¶ Ex
mortali pt fieri immortalis 2º topic.

Mortuus Non ē penitus extra
mala et infortunia positus patet quia
sibi accidunt bona et mala honora
tiones et inhonorationes prosperitates
et infortunia primo eth. 2ª cosi p
mortem de aliquo ē vm dice qd fuit
felix an morte erat de eo vm qd
erat felix probatur qz vitas prolis de
pendo dependz aveitate prolis de
pnti ibid ¶ Euentus fortune aliorum
diuiter redundant in alios eorum vi
uentes et in alios eorum mortuos id
qz ille alios ¶ Opa amicorum parum
conferunt mortuis qz quo ad hoc
quia non possunt de non felici facere felice
vel econtra primo eth. ¶ Fortune aliorum
amicorum non mutant felicitatem
vel miseriaz mortuorum id probatur ex
fortuna ¶ Hoibz mortuus non est
felicitas probatur nec a se nec ab alijs
nec a se quia nichil operantur cum feli
citas consistat in operatione virtutis
Non ab alijs qz qd alij operantur
sz eorum amicis valde debiliter et fra
giliter in eos redundat sz tale non
pt eos facere felices vel miseros primo
eth. ¶ Felicitas vel miseria mortui
non transmutatur propter fortunia vel eu
fortunia contingentia cum vivos probatur
talia parum et debilit redundant
ad mortuos igitur ex hoc eorum felicitas
vel miseria non transmutatur ibidem
Bone operationes amicorum et eufor
tunia conferunt aliquid mortuis
animis qz quia faciunt ad splen
dorem felicitas infamia sm. al. ut
clarior ē fama hominum qui optimos
successores relinquunt quam qui ma
los primo eth. ¶ Bone operationes
et infortunia redundant in mortuos
qz ut supra ¶ Bona vel mala aliorum
non transmutant felicitate vel miseri
az mortuorum ibid ¶ Inconveniens ē
nichil eorum que sunt filiorum contra
parentibus mortuis qz ille tercio poet
disputatione non assume vel sit
inconveniens ē nichil eorum que sunt
filiorum contra parentibus sm se vel
sm intellectum cu ille sit perpetuus
2º eth. ¶ Fortuna aliorum et diffor
tunia redundant in mortuos sm
esse intentionale vel cognitum eum
non sm se sz sm intellectum ibid
Mortuus nichil est eorum que per
tinent ad vitaz presentez neqz bonum
neqz malum qz quia nullum habet
sensum percipiendi ea que hic ge
runtur 2º eth. ¶ Hoies non irasc
untur mortuis velud passi eorum

2° rethi. eo Cº vastor ¶ Mortui sūt
passi extremū .i. non pūt vlterius
pati etiā non sunt dolituri ut vl
terius dolere possent nec vlterius
sentire pūt ibid ¶ Hoīes diligūt
eos qui diligūt mortuos ibid ¶ Ruani
ri a pauperibus 2 impotētibꝫ 2 mor
tuis est erubescibile 2° rethi ¶ Qnm
pronūm auferri a mortuo ē aīūr
pi lucratone et ab illi berali tate
ibid ¶ Miserabili est iā hoī passo
p iā mortuo adesse aliqd bonū
ibid etiā Cº miserabile ¶ Qui
mortuos spoliant assimulantur
canibus qui lapides mordent 3°
rethi ¶ Plato in sua polli ca assi
milabat expoliatores mortuorū
canibus canes enī ad aliquē pro
iciūt eis lapides 2 si non sunt
tacti ab illis lapidibus currūt
post eos et mordent eos sic illi
qui non tanguntur a mortuis mor
tuos expoliant ibid ¶ Inconveniens
est qꝫ aliquis exaltet 2 laudet
hoīes qꝫ dum viuant 2 post quā
mortui sunt derelinquūt 2 vitupa
re eos 3° rethi ¶ Mortui sūt omo
ignoti per obliuione eorū bo. de
d p li. 2° me viij° ¶ Mortuos fa
ma non facit notos ibid Cº lauda
bilius viuens etc. Begintur

Mores ¶ Amicitie fundate sup
morum conformitate sūt pmansiue
viij° ethi. ¶ Conformitas morū ē
causa diuturnitatis amicicie ibid
¶ Conformitas morū est causa di
lectionis ibid ¶ Qui sunt ad inuicē
contraria ut plurimū sunt vnius discipline
et vnius moris viij° ethi ¶ Etharcia
i. simul contraria ut plurimū sūt vnius
moris ibid ¶ Principale in quo
virtutis 2 morū consistit in elec
tione ibid ¶ Magis innatū ē aīīt
ad recuperandū bonos mores quā ad
recuperandū pecunias x° ethi ¶ In obe
dientibus et qui per naturā 2 consuetu
dinē viciati habent mores degē
neres oportꝫ apponere penas et
dursas punitiones x° ethi ¶ Sic enī
in domibus videntur se habē patrꝫ
sermones 2 mores per eos introduc
ti sicud in ciuitatibꝫ se hūt leges
2 mores qui per potestatē 2 efficaciā
legis sꝫ patrū sermones habent
curā de omnibus actibꝫ domesticis
igitur leges ponte per politicā
sunt habere quē curā de omnibus
actibus politicis 2 ciuilibus x° ethi
¶ In moribus oportet esse aliqd diri
gens ad hoc qꝫ aliquis non agat
praua neqꝫ voluntarie neqꝫ inuolū
tarie ibid ¶ Eandem potestate videntur
habere sermones primi quantū ad mo
res quā hūt ipsa legalia ibidem
¶ Qualitas 2 bona dispositio sm dis
ciplinā 2 mores multū addit ad
bonitatē politie vij° pol ¶ Diuersitas
morū 2 consuetudinis ē causa dis
sensionis v° pol ¶ Musica facit
nos bene dispositos ad mores viij° pol
¶ Assuefieri 2 recte iudicare de accio
nibus moralibꝫ 2 recte gaudere et
delectari in eis ē efficacissimū ad
mores ibid ¶ In sensibus sm alios
sensus a visu 2 auditu nulla existit
similitudo morū ut in tangibilibus
gustabilibꝫ et odorabilibꝫ ibidem
¶ In visibilibꝫ reperitur similitudo de
bilis morū quamuis forte que comp
hendutur a visu materie videntur
esse tales sꝫ sm modicū sūt simles
simpliciter ideo modicū mouent ibid
¶ Musica ē addiscenda propter ludū

delectacoz et deductoz et mores p3
vltima patet q2 et melodijs ritma
tice prolatis quidam efficiuntur boni
alij mali licet per accns viij° pol
¶ Alia sensibilia sm alios sensus
a visu et auditu non sic valent
ad mores sicud sensibilia auditus
ibid ¶ Omnia sensibilia visus habent
sensum figurarum et tn non omnia
sensibilia visus attingunt ad mores spe
q non oporteret si haberent similitu
dines ad ipos ibid ¶ Figure et co
lores non sunt expresse similitudines moz
et expresse sunt armonie s3 sunt
quasi signa concomitan tn ipsis mo
ribus ibid ¶ Signa concomitancia
cu moribus et non expresse similitudines
non solum contingit accipere in visibi
libus s3 eciam in odorabilib3 et tan
gibilib3 et in alijs s3 tn differunt sm
quantitate q magis manifestius reperiun
tur in visibilib3 quam in alijs ibid
¶ In melodijs musicalibus manifeste
inveniuntur imitaciones moz q2
sm diversitatem armoniarum homines
diversimode disponuntur sm passiones
et motus et non eodem mo disponuntur
omnes audiendo vnamquamq3 ipsarum
ad quasdam planctiue ad alias mol
lius mente viij° pol ¶ Non est
vtendum organis ad mores p que
quis impediretur in accionib3 polli
ticis et que faciunt corpus indispo
tu ad victum et inutile ad bellica
et ad pollitica ... nec vtendum
est organis ... ibid ¶ Prohibi
tio vsus ... est contrarium moribus
et disciplinis ibid ¶ Plato in pol
licia sua reprobat fistulam ad mo
res ibid ¶ Tamen fistula q3 fortissima
armonia sit prohibenda ad

mores et disciplinam ibidem
¶ Mores alios sunt manifesta sm
electoz primo reth ¶ Tamen ira et
nemesis sunt eiusdem moris 2°
reth ¶ Passiones iuvenum sunt
mali moris ibid ¶ Iuvenes no
sunt maligni moris ibid ¶ Iuve
nes magis vivunt mori quam con
ibid q. Ar iuvenis ¶ Racionalis
est conferentis et vtilis s3 virtus
et mos honesti ibid ¶ Senes
magis vivunt sm racionacoz quam
sm morem 2° reth ¶ Homines exi
stentes in statu medios mores h3
inter senes et iuvenes ibid q.
Ar iuvenis ¶ Divites sunt insen
sati moris ibid ¶ Divites qui sunt
nuper ditati sunt peioris moris
et faciunt peiora mala ibidem
¶ Potentes sunt melioris moris
quam divites ibid ¶ Opinio et
consuetudo agitur de certis pro
patria 2° reth ¶ Per signa que
pt se ondere boni moris et boni
habitus 3° reth q. Ar signum
¶ Diversis generibus et diversis mori
bus competunt diversa signa
ibid ¶ Dissimilitudines morum
inter virum et feminam necesse sunt
amande primo yco ¶ Vir et vxor
debent se proporcionare in morib3
ibid ¶ Subiugo alterius se mittens
oportet quod mores eius pacienter
sufferat bo de q. p. li. 2° pro
prima Ar de hoc titulo fides per
suasio nemesis Et Sequitur
Motio · tus ¶ Motus in con
tinentium semper sunt ad contraria
primo eth q. Ar incontinens ¶ Mo
tus contrarij paralitica sunt nobis
magis manifesta quam motus contrarij

maria ibidem ¶ Motus quibus aliquis
faciunt excessum superhabundant vel di
minute vel moderate sunt quedam
dispositiones moralis disposicionis
interioris x° ethicorum probatur 2° dispoi
cio ¶ Sicud corpora iudicantur ex moti
bus exterioribus ita per exteriores
mores hominum et operaciones discernuntur
disposiciones interiores ibidem ¶ Arti
ficialia non habent in se principium
motus vij° ethicorum ¶ Habitum et motuum
quedam sunt quorum superhabundancia
est vituperabilis quedam quorum non
est vituperabilis vij° ethicorum g. ex vitupa
bilis ¶ Nullorumque habituum et mo
tuum et operacionum non potest esse super
excessus ab eo quod est bonum et optimum
neque delectacionibus quibus potest esse ex
cessus a bono ibidem g. ex delectacio
Delectacio illa que est in quiete est
magis perfecta id est maior et excellen
cior quam illa que est in motu ibidem
g. ex delectacio ¶ Motiones et ge
neraciones sunt quedam imperfecta
x° ethicorum ¶ Platonici dixerunt delec
tacionem esse motum et generacionem ibidem
Delectacio non est motio ibidem ¶ Ad
motum convenit velocitas et tardi
tas x° ethicorum ¶ Motui primi mobilis
secundum sibi secundum se non conveniunt tar
ditas et velocitas cum sibi conveniunt
per ad aliud comparetur ibidem ¶ Velo
citas et tarditas solum habent locum
in talibus que motum important ut
contingit aliquem velociter ambu
lare et ire et agere ibidem ¶ Omnis
motus est in duracione tempore probatur
omnis motus alicuius finis igitur
ans probatur inductive de motu edi
ficacionis et ambulacionis et aliis x°
ethicorum ¶ Omnis motus est alicuius finis

et finalis forme que per totam in tempore
duracio acquiritur probatur quia operacio
artis edificative tunc primo est perfecta
cum fecit et complevit id quod appetit et
intendit scilicet domum quam domum
perficit in toto tempore modo quasi vel in hoc
ultimo temporis quod mensurat et terminat
ipsum edificari esse similiter ambu
lacio etc. ibidem ¶ Motui edificacionis
non contingit accipere ut perfectum
in ipso in quocumque tempore in quo fit sed
solum est perfectus in toto tempore terminante
ultimum edificacionem esse x° ethicorum
Omnis motus localis fit in corpore est
habens finem aliquem scilicet terminum vel for
mam ad quam ordinatur probatur quia lacio
id est motus localis est motus a termino
ad terminum ibidem ¶ Motus localis
est motus a quo ad terminum ibidem ¶ Diver
se species motus localis dicuntur species
ut volatus ambulacio saltacio ibidem
Volatus ambulacio saltacio sunt species
motus localis ibidem ¶ Diverse sunt
species motus localis ut volacio ambu
lacio saltacio g. volatus est motus
avium ambulacio gressibilium salta
cio locustarum x° ethicorum ¶ In motu am
bulacionis reperiuntur diverse species
probatur motus quo quis ambulat
partem stadii non sunt idem ibidem
Partes motus dicuntur specie a toto motu
et eciam inter se probatur motus quo quis
ambulat stadium et motus quo quis
ambulat parte stadii non sunt idem
similiter ambulacio que est in tercia
parte stadii est altera ab ea que est
in media parte stadii ibidem ¶ Partes
motus dicuntur specie inter se patet
ut terminus a quo et terminus ad quem per
in toto stadio et in parte stadii tales
dicuntur ibidem ¶ Terminus a quo et terminus
ad quem motus quo quis perambulat

stadiu et partem stadij dicut et
non sunt idem x° eth ¶ Motus q°
pertransit tota linea et motus
quo ptransit pars linee dicut
spetie ibid ¶ Tam incoeptio motus q²
in partibus motus semper tamen a quo
differt a termino ad quem ibidem
Totus motus localis dicit a motu
singularum partium eius ro e q²
totus motus habz spem pfectam
partialis q² speciem impfectam
ibid ¶ Non est pfectus motus in qlz
parte tpis s² in diuersis partibus
tpis sunt illi motus impfci ꝛ dicutes
spetie ibid ¶ Delectacio ꝛ motus
et generacio sunt alia ad inuicem
et dicut ibid probat² vide delectacio
Omnis motus fit in tpe ibid ꝛc
Platonici non bene dicut dicentes
delectacionem esse motum vl genera
tionem ibid pbat² vide delectacio ¶ Mo
tus et generacio non dicunt esse omnium
nec possunt omnibus attribui in
differenter s² solum ipis partibilibus et
non totis que sunt complementum
accipiunt in instanti x° eth ¶ Motus
et generacio non possunt attribui in
diuisibilibus probat² quia non pt di
ci q² generacio sit ipius visionis s² q²
ipa visio successiue compleatur neqz
ipius puncti vl vnitatis ibid ¶ Delec
tacionibus non pt esse motus ibid ro vide
delectacio ¶ Motus puerorum in prima
etate debent assuesci ad paruos mo
tus manuum ꝛ pedum vij° pol ro vide
puer ¶ Pueri infra septennium dz
exerceri in aliquo paruo motu ne fiat
pigri ꝛ hoc debent fieri p ludos qui
debent esse liberales ne nimis la
boriosi nec nimis remissi ibid
Motus contrarij sibi facti vl sibi expel
lut se vl debilitant se 3° celi
Motus dispositi et ordinati sunt

mundo bo de q p li 3° pro xij
Id qd est inquietum est notius quam
id qd est immotum vj° top ꝛc Be ?
Moueo Mens speculatiua
nichil mouet vj° eth q vide mens
Concupia si sit vehemens pt mo
uere vtrumqz particulares aie vij°
eth ¶ Vita mouet per totum solorzatum
concupia non ibid ¶ Non co
tingit moueri in no cpe x° eth ꝛc
Mulier Vir preest mulieri
principatu pollitico pmo poll
Consilium mulieris est inualidum
ibid ¶ Non e eadem temperancia mu
lieris ꝛ viri nec fortitudo ꝛ iusticia
sicud putauit socrates ¶ Silencium
mulieri ornatum ꝛ honestatem pstat
ibid ¶ Instruccionem puerorum ꝛ mu
lierum facit dictaz cu bonitate ciuitatis
pmo pol ¶ Mulieres sunt dimidia
pars liberorum ibid ¶ Opus tempan
cie e abstinere a muliere aliena
2° pol ¶ Remissio legum circa muli
eres adduo e nociua ad corrup
tionem ciuitatis ꝛ felicitate policie
ibid ¶ Partes domus sunt vir et
mulier ibid ¶ Tota ciuitas di
uiditur in duo in multitudine virorum
et mulierum ibid ¶ In ciuitate
in qua non est ordinacio mulierum
media ciuitas censetur esse in
ordinata ibid ¶ Mulieres sunt
medietas ciuitatis ibid ¶ Vbi mu
lieres voluptuose viuunt quatuor
mala sequuntur | pm qd viri carni
uitas diuicias concupiscunt | 2m
viri tn viris coiunt | 3m mulieres
non obediunt viris | 4m q volut
bellare ibid ¶ In pollicia in qua
mulieres viuunt voluptuose nate
est habere diuicias ibid ¶ Sim

tas non bn regi a mulieribz ibid
Audacia mulierum ad bella non vz
ibid ¶ Melius est qz mulieribus
nulla dos datur vl qz modica vel
moderata ibid ¶ Viri z mulieris
est alia temperancia z fortitudo 3o
polit ¶ Altera e yconomia viri z mu
lieris seruare ibid ¶ Viri e acqre
et mulieris seruare ibid ¶ Propter in
iuriaz illataz mulieribus multe
tyrannides destructe sunt vto polit
Mulieres coniugari congruit circa etate
decem z octo annorum viros aut circa
etatem 37 aut parum plus d' mo
vijo pol ¶ De cura mulierum preg
nancium legislator debz ordinare
duo ne sint multum turpentes per
desideria / 2o ne vtantur cibo valde
subtili ibid ¶ Malicia mulierum facit
ad infelicitate ciuitatis pz qr videm
qz mulieres sunt praue sicud contige
bat lacedemonijs tales naciones
scdm dimidium non sunt felices 3o polit
In lacedemonia mulieres fuerunt
praue ibid ¶ Vbi mulieres sunt
praue sicud contigebat lacedemo
nijs tales naciones scdm dimidium
non sunt felices qz cum filij multum
consueuerint narrari malum mulie
rum z sic prauitas earum enaruat feli
citate ciuitatis ibid ¶ Opa virorum
sunt meliora mulieribus z magis
honesta ibid ¶ Mulier lectimes
dicebat de lacedemonijs qz non sine
bant respicere etatem i mulierem
monoculam factam qz apud lacede
mones se habz mulier sicud oculus
apud habentem vnum oculum custo
diebant enim mulieres in tm qz non
sinebant eas videri ab alijs 3o
rethorice ¶ Virtutes mulieris z viri
sunt contrarie pmo ycon qz de vir

Vir est fortior muliere ibid qz de
viro ¶ Mulier est debilior viro ibid
Mulieris est custodire se p fugam
ne ei iniurie inferantur ibid ¶ Mu
lieris e custodire ea que sunt in do
mo ibid ¶ Mulieris e esse debile
ad exteriora opa ibid ¶ Mulier
est salubrior ad quietem debilior
ad motum ibid ¶ In iuria mulieris
esset si reputaretur tamqm famula p
precio quesita z deduceretur de lare
pmo ycon ¶ 2o fit ei iniuria si vir
accedat alienam cum nolit cognos
cendo ibid ¶ Mulier dz dominari omn
et curam habere omn que sunt in do
mo scdm scriptas leges qz scdm leges
scriptas in libro ycon et in alijs libris
de regimine familie vl sic i scdm
leges viri z regulas regendi da
tas a viro vl sic i scdm consuetudines
illius prouincie vl ciuitatis 3o ycon
Mulier debz habere curam omn qz
que sunt in domo a viro ordinata
in domum vl sic i omn in generali
partem communitatis domestice ibid
Nec bona mulier vestimentis gloriis
z expensis vtatur maioribz quam
est consuetudo in ciuitate vbi moratur
probatur nec vestis vestimentorum i
premia preciositas nec auri copia
nec cultus multus i lucidum multum
nec omnis forma i magnus apparatus
tus vl pulchritudo corporis bona et
preciosa ad mulieris virtute sicud
modestia in quolibz ope et desiderium
honeste z composite vite / 2a co si fa
ceret vtendo maioribz vocaretur
superba z ornatus exterior maior
quam oz e elacio aie / 3a co si mu
lier in iuuentute abstineat se a
multo ornatu dummodo ad senectute

venerit de hoc gaudebit quia conser
uabit bona sua sibi in senectutem
et suis filijs in laudem 2o yco ¶ Bo
na mulier debet hoc dare q possit
dnari 9te et cu omni modestia ibid
¶ Mulier in omnibz debet obedire viro
ibid 9 de vir ¶ Mulier non debz
aliqd ciuilia facere 1 intromitte
se de negocijs exteriorubz ext domu
uel sic 1 ad nullu opus ciuis debz
se intromitte sicud est consiliari pn
cipari iudicare ibid ¶ Mulier
nichil debz pagere de negocijs mag
nis et ciuilibus ibid ¶ Mulier nichil
ciuiliu debz esse audiens ibidem

Multipliciter ¶ Iusticia dicitur
multipliciter 2o eth ¶ Cura concupias
corpas petunt multi 2 multiplr 2o eth
9 de concupia ¶ Iuuenes in iuue
tute multipliciter petunt id ¶ Si vni
oppositoz dicat mltas mois 2 reliquu
vto eth ¶ Iusticia 2 iniusticia dicit
multipliciter ibid ¶ Multiplicitas
hm9 nois in iustu ul in iusticia no
est ita manifesta sicud multiplicitas
hm9 nois clauis proba2 significata
eius non hnt ciuitaz dicaz ab inuice
9uita hnt sz ta hm9 nois clauis id
Facere dicit multipliciter vto ethicoz

Multitudo ¶ Arcus est ingnicieus
iiio eth ¶ Multitudo congregata ad
sil pugnand est vtilis ex sola qn
titate inali cicz si omes sit egd
9dicionis 2o pol ¶ Multitudo con
gregata ad sil pugnand e in vetu
cpter admcoiu sicud contingit in illis
qui volut trahere aliqd ponduu
q maior multitudo hom trahit ma
ius pondus ibid ¶ In multitudine
est maior vtus quaz in singulari
supposito ut si quilz multaz cop

9perat de expensis magne sunt
expense 3o pol ¶ Multitudo hom
est duplex bestialis que nullam
hz vtz ul modicaz sz inclinatur
ad bestiales actus alia que hz
vtutem quamuis imperfecte 2 inclinat
ad prudentiaz ex rone id ¶ Mul
titudo bestialiu hom nullo mo dz
pncipari sz multitudo que habet
vtute licet imperfecte dio tn habz
inclinacoz ad actus virtuosos
ibid ¶ Liberos 2 multitudinem
attinge ad pncipatu maximu
cpter imprudenciaz 2 in iusticiam
periculosu est ibid ¶ Multitudi
nez non attingere pncipatum
est valde terribile in ciuitate
quia reputat se ee inhonora
tos monetes sedicone ibidem
¶ Multitudo non dz pncipari sim
pliciter pncipatu sz pt pncipari pncipa
tu consiliatiuo 2 iudicatiuo cum
alijs virtuosis 2 prudentibz id
¶ Melius e qd multitudo pncipet
quaz pauci vtuosi loquendo
de tali multitudine que 9prehendit
in se consiliarios iudices coronas
tores et alios prudentes quia
totu est dignus quaz aliqua ei9
pars ibid ¶ Multitudine expe
dit dnari et non vnu ul plures
3o pol ¶ Multitudo non vilis
debz pncipari et non solu diui
tes nec solu vtuosi 2 cajs vni
vbi e pollicia equaliu 2 similiu
et vtus vni9 non excedit vtute
om ibid ¶ Regnabile e multi
tudo que nata e subici sm incli
nacoz naturalem alicui superexcelle
ti in vtute ad pncipatu pollitu
cu ul regalez 3o pol ¶ Mul
titudinu quedz e agricolarum

quedam banausa et quedam manual
ium vij° pol ¶ Multe sunt species mul
titudinis agricolarum piscatorum et ce
tera 8° poli ¶ Secundum homerum non est
bonus principatus ubi multitudo prin
cipatur ibidem ¶ Quatuor sunt magne
partes multitudinis scilicet agricultura
nautica [illegible] mercenaria vij° pol
Difficile aut impossibile est mag
nam multitudinem hominum lege regi
vij° pol ¶ Nulla civitas bene polli
cizans remittitur ad recipiendum quan
titatemque multitudinem ibidem ¶ Excellens
multitudo hominum non potest participare
ordine ibidem ¶ Excellentem multitudinem
bene regere est opus divine virtutis ibidem
Nimis magna multitudo hominum non
facit civitatem sed regnum ibidem ¶ Nul
lus dux exercitus potest principari mul
titudini excedenti ibidem ¶ Legislator
debet cavere in nimiam multitudinem
puerorum nativitate vij° poli Quere
puer etc. ¶ Sequitur Multum

Multi · tudo ¶ Multe sunt
artes et operationes et doctrine hinc ac
primo eth ¶ Multis modis contingit
peccare 2° eth ¶ Homines sunt solum
uno modo boni et mali multis modis ibidem
Deficientes circa delectationes non
multum inveniuntur ibidem ¶ Multe
sunt dicte in singularibus 3° ethic
Multa extrema sunt in novitate
4° eth ¶ Secundum [illegible] delectationes
et concupiscentias multi peccant ibidem
Multi errant et peccant et [illegible]te
nunt circa delectationes speciales
ibidem ¶ Multi gaudent in delecta
tionibus quibus non oportet gaudere
vel etiam quia magis gaudent quam
oportet vel quia delectantur in insensibi
litatibus indecenter sine discretione
sicud faciunt multi in disciplina et

incomposita ibidem ¶ Multi gaudent
de aliquibus delectationibus de quibus
non oportet gaudere et si gaudent
quibus oportet gaudere tamen magis
gaudent quam oportet gaudere ibidem
Nichil turpe agentem oportet puni
ri et magis si eius malus appeti
tus multum augeatur 4° ethicorum
Appetitus pueri et concupiscentie magis
et multum augmentatur ibidem ¶ Multi
prodigorum sunt incontinentes 4° ethic
Multi prodigorum vitam suam non
ordinant ad bonum honestum ibidem
Multi prodigorum ad voluptates
faciliter declinant ibidem etc. Quere pro
digus ¶ Multi inveniuntur magis
amatores pecuniarum quam datores
4° eth ¶ Illiberalitas in multum
se extendit ibidem ¶ Prodigalitas
in se est multiformis ibidem ¶ Multi
sunt modi prodigalitatis ibidem ¶ Multi
honorantur a quibusdam propter con
ditiones et potestates ibidem ¶ Obiecta
temperantie circa que sunt multa et diversa
ibidem ¶ Multa sunt vera virtute in hiis
que pertinent ad corpus et in propriis et
in hiis que sunt ad alterum non
sunt 5° eth ¶ Circa recompensationem
vindicte multum differt utrum nocumentum
illatum fuerit voluntarium vel involun
tarium ibidem ¶ Multa dicunt sine soli
tudine viij° eth ¶ Multi dicunt feli
citatem esse operationem cum delecta
tione ibidem ¶ Multi grecorum dixerunt
aliquem esse beatum a gaudere et de
lectari ibidem ¶ Secundum amicitiam perfectam
non contingit aliquem esse amicum
multitudinis viij° eth ¶ Secundum amore
venereum non est possibile aliquem
hominem simul multas mulieres amare
vehementer ibidem ¶ Non est facile

q eidem simul multa valde placeat
ibid ¶ Non est bonum ad multos ee
amicus ibid c. de amicus ¶ In ami
citia propter utile et delectabile vnus
pt esse amicus multis ibid ¶ In ami
cicijs impfectis vnus pt placere multis
ibid ¶ Multi appetunt magis amari
quam amare viij° ethi probatur de
amore ¶ Propter amorem honoris multi
plus appetunt amari quam amare ibid
Multi sunt adulacionibus amatores
quia delectantur magis quod aliqui
eis adulantur ibid ¶ Honorari multi
appetunt ibid c. de honore ¶ Multi
gaudent honorari ab hijs qui sunt
in potestate constituti c. de honore ¶ Mul
ti sunt qui bene pati possunt ab alijs
benefacere aut alijs fugiunt
tamquam vtile viij° ethi ¶ Multi
videntur quod quibus magis decz libenter
pacere quam se ipsum ix° ethi ¶ Multi
sunt immemores beneficiorum accep
torum ibid ¶ Multi appetunt diuici
as et honores et delectaciones corpa
les et student circa talia ac si essent
optima ibid ¶ Multi sunt que
sequuntur concupiscencias et passiones
prauas ibid c. de concupiscencia ¶ Vir
tuosus magis eligit per paucum
tempus multum delectari in magno ope
virtutis quam per multum tempus
quiete et remisse in moribus operibus
virtutis ibid ¶ Virtuosus magis
eligit excellenter viuere bene per
vnum annum quam per multos annos viuat
qualitercumque i. mediocriter et re
misse ibid ¶ Virtuosus magis eligit
vnam accionem bonam et magnam quam
multas bonas et paruas ibid ¶ Ille
non est amator sui qui sequitur suas
concupiscencias ut tamen multi senciunt ibid

Multi solum estimant illos amicos
qui sunt eis vtiles in subuencione
necessitatis corporalis ix° ethi ¶ In ami
cicia propter vtile non est opus mul
tis amicis ibid ¶ Multis remunerare
est valde laboriosum et difficile
et qui vellent agere ad hoc non
sufficiat tempus vite nec etiam facul
tates ibid ¶ Non est possibile
vnum hominem multis conviuere ibid
Non videtur posse contingere quod
vnus homo sit amicus multis ibid
Secundum amiciciam polliticam contingit
virtuosum esse amicum plurium ibid
Virtuosus pt esse amicus mul
torum polliticc ibid ¶ In amicicia
que est propter virtutem et in qua amici
se amant propter se ipsos non contin
git amiciciam habere ad multos
ibid ¶ Multorum i. multitudinis
vulgaris non est declarare et distin
guere decisio ethi ¶ Multe sunt
corrupciones hominum et varia sunt
nocumenta in principibus ibid ¶ Multi
felicitatem i. eorum que apud vul
gares reputantur felices refugiunt
ad conuersaciones ludencium ibid
Multi qui non sunt iusti simulant
se velle agere iusta ibid ¶ Mul
tos sermones persuasiui non possunt
prouocare ad bonitatem x° ethi
Non aliquis amat temperate fugien
do delectaciones corporales et quod
hoc faciat perseueranter etiam quod
a bono rois etiam propter labores
et tristicias non recedat hoc
multis est delectabile ibid ¶ Mul
ti sunt qui obediunt necessitati quam
sermoni i. racioni legis quam sermoni
persuasiuo ibid ¶ Multi plus
obediunt iacture quam bono hones
to i. dampno quod timent pati rerum

quaz bono honesto ibid ¶ Sic optie
sunt omnia quibus vnum insteam non
deficit multis opibz sz vnum tm primo
poll ¶ Vnumquodqz quod in multis conside
rari pt primo querendum e in paucio
ribus z simplicibz ibid ¶ Multe
sunt species principanciu z subiectorz
ibid ¶ Multe sunt vite aialium
id ¶ Multe sunt species arborum
ibidem ¶ Propter delicate viuere
multa inueniunt diuersis artibus contra
riorz naz medicus medicina pt cir
pulose viuere et milites milicia propter
petendaz primo pol ¶ Multe sunt
species metallorz ibid ¶ Multa sim
quodqz seruiunt decencius paucis id
Amicicia ad multos e remissa sicud
modicum mellis pcecum in aquaz id
Valde difficile e q multa homines sil
ducant vitaz i q contendent in qua
busdaqz humanis bonis pcipue in
diuitijs 2o pol ¶ Multa hominu viuunt
ad repletorz concupiscencie ibid cf ad
gaupia ¶ Multe sunt species z diue
rsitatem ad vnum fine quez tende
unt 3o poll ¶ Multorz e idem sibi
id ¶ Multa sustinet multa mala
et multas persecutiones antqz velit
dimittere cõmune alijs ibid ¶ Pauci
sunt diuites multi pauperes 2o pol
Multa collecta faciunt magnum
ibid ¶ Multi faciunt aliquando meli9
simul iuncti quaz quilibz eorum ibidem
Ad bonaz pollicaz vltra principa
tes requiritur sine vnus sine pauci
ul multi principatur q sunt leges
derictate prout e possibile quo a
alege derictari non put oportet di
mitte principati ad iudicandum ibid
Ciuitas ex multis est pulchrior
quaz ex paucis 3o pol ¶ Turba
multa melius iudicat qz vn9 tm id

Principantes in pollicijs multa faciunt
ad complacenciaz et graz hominu ibid
Vnus cum duobus oculis ul auribz
non melius audit ul videt quam
multi cu plibz ibid ¶ Multa sunt
que non possunt ad optimaz pollicia
peruenire 4o pol ¶ Vt in plibz diuites
sunt pauci pauperes multi ibidem
Propter defectu diuiciarz multa fi
unt in iuriaz 4o pol ¶ Pollicia
continens multas magis principibz et
principientibz ibid ¶ Vnum opus meli9
pficitur ab vno quaz si ad multa
intenderet ibid ¶ Melior e cura
intenta ad vnum quaz ad multa id
Parua sedicio multum invalescat qu
fit inter dignantes z potentes vto
poll ¶ Sediciones principancium multu
invalescunt ibid ¶ Sediciones diui
cium multum invalescunt ibid ¶ Multa
gaudent ad ipsa negocia vacare id
Multe sunt partes ciuitatis id
Ex contemptu multe fiunt lites vjo poll
Virtuosus modica substancia e melius
ornatus quaz viciosus cu substancia multa
vijo pol ¶ Multas enim organis in
diget id quod est viuere ibid ¶ Na
tos iam in apicientes disciplinari
ad bonum intellectus q est specula
cio non oportet multum laborare sed
pigrius disponit corpa ad labore
vijo poll ¶ Natari pse ad epulas
est delectabile multas perse viijo
pol ¶ Multi homines inclinat3 ad
interficiendum hoies z ad comedendum
carnes humanas ibid ¶ Multa hoi
nes inclinantur ad rapinas z latro
cinia ibid ¶ Facilius e habere vnum
ul paucos bn sapientes qz multos
primo reth ¶ Facilius e habere
vnum ul paucos bn sapientes le
ges ferre z iudicare quam multos id

Multi vident et computant quasi
omnes ibid. ¶ Magnum et parvum mul
tu et pauci semp sunt respectu multoꝝ
ꝗ ita ꝙ excedens magnitudine dicit
magnum ꝛ ꝙ e deficiens magnitudine
dicitur parvum eodem mō de multo
ꝛ pauco pmo reth. ¶ Magis ꝟo
simile e vitiosos et qui querstunt
cu aliquo et notos ꝛ aues ꝛ prude
tes ꝛ multos ee vexationes illis
oppositas sꝫ non vitiis ꝛc ibid.
Multum malu inopiatum si non e
volitum contristat magis 2o reth.
Bonum qd est multum inopiatum si fi
at scdm voluntatem delectat mag
ibid. ¶ Allexander magnus despiciē
bat societate multoꝝ ꝛ morabat
solus 2o reth. ¶ Multa sunt scdm
quid naliter virtuosi ut liberales
casti non aut simplr 2o top ꝛc
Verisimile e multas plus fieri
ꝑtem quam inpaucas vij o top.
Mundanus · mu | In poemate
de allexandro dicit ꝙ omnes ꝯstitit
non comptos .i. non mundanos ul
lius corpis voluptate dilige et
ꝓpter hoc socrates qui nō haberetur
mundanus nolebat ire ad archelau
talem dnm a quo multa bona cor
palia habere potuisset 2o reth.
Mundanoꝝ instabilitas maribus
exemplis declarat bo de ꝯ p li 2o
metro 3o ¶ Mundana sunt ꝟgi
nes veri boni et imꝑfecta bona dat
hoibus sꝫ vm ꝛ pfectum bonum non
pnt dare bo de ꝯ p li 3o pro ix
Mundane res hic in mundo exis
tes sꝫ nos hoies dnr infidelia
ꝛ infructuosa quia sunt ultima
causatoꝝ ꝛ non sunt cause ali
is inferioribus bo de ꝯ p li 3o p x a.
Mundus | Homo non e optim
orum que sunt in mundo vj o eth. ¶ Ho
mo non est nobilissim in mundo ib
ꝟ homo. ¶ Ab hoie sunt i mundo
diuiniora ꝛ maifestiora sicud in
celligentie ibid. ¶ Mundus ꝯstat
ex intelligentiis ibid. ¶ Virtus di
na totum mundum et vniusum conet
et gubernat vij o pol. ¶ Hoines
diligunt mundos cu visum ꝛ victum et
vestitum cu caritate vitam 2o rethor
Mundus dicit mare bo de ꝯ p li
pmo pro 3a ¶ Mundus non regi
inordinatis casibus sꝫ certis bo
de ꝯ p li pmo pro vj a ¶ Mundus
dicit area fortune bo de ꝯ p li 2o
pro pma ¶ In mundo est fortuna
prospa ꝛ aduersa ꝛ hec p duo
dolia iacentia in domo iouis deno
tant bo de ꝯ p li 2o pro 2a
Mundus dicit opus pulcherrimum bo
¶ de ꝯ p li 3o pro vij a ¶ Mundus
nuncupatur pulcrus ibid. ¶ Mun
dum deus in mente pregerit bo
de ꝯ p li 3o metro ix o ¶ Nō de mun
do archetypico ibid. ¶ Mundus d
pulcher ibid. ¶ Mundus dicit pfec
tus ꝛc quia nichil sibi deest ad suam
perfectioꝝ ibid. ¶ Mundus regitur
a deo bo de ꝯ p li 3o pro xij p
tribus ꝯmbz ibid. ¶ Mundus co
ponitur ex diusis ꝯtrariis ptibz
ibid. ¶ In mundo sunt motus dispo
ti ꝛ ordinati ibid. ¶ Mundus dicit
regnum dei bo de ꝯ p li 4o pro
pma ¶ Mundus dicit ee domus
dispositissima ꝛ deus dicit pfamilias
eius ibid. ¶ Mundus dicit res
publica bo de ꝯ p li 4o p vj a
Mundus de iure non dicit eternus
sꝫ ppetuus bo de ꝯ p li 4o p vj a
Murus | Propter ꝑditatem
tem murorum ciuitas non d vna

3º pol. ¶ Toti babiloniæ sunt muri
circumpositi ibid. ¶ Optime civitates
sunt tales que bellicose indiget muris
viiº pol. ¶ Civitati sunt bonos vi-
ros non oportet multum saluari per
munitionem murorum secundum veritatem et non
multum defendibus secundum multitudinem ibidem
Munitio muri valet ad saluandam
civitatem et non pati nocumentum et
iniurias et ad evitandum ictus sagit-
tarum et machinarum ibidem // Sicut
videtur dicere muros non esse circumpo-
nendos civitatibus et dicere quod mon-
tanea loca et munitionem sit tollen-
da ab advenientibus (?) et facere regionem
de facili penetrabilem ab eis ibidem
Non solum muri circumponendi sunt
civitati sed etiam multum curandum est
de eis ut bene sint dispositi ad ornatum
civitatis et decorem et ad repellendum
opportunitates bellicas adversariorum
que iam inventæ sunt et poterunt in-
veniri ibidem // Muri civitatis debent
esse distincti per observatoria et tur-
res positis in locis oportunis ad defen-
sionem et ornatum ibidem etc. Sequitur

Musica ¶ Due sunt species armo-
nie vel musice principales scilicet dorista
frigista 4º pol. ¶ Armoniam principaliter
musica propter delectationem sensua-
lem alii vero propter tensionem proportionum
et ipsorum armoniam speculationem
viiiº pol. ¶ Musica non est utilis
ad acquisitionem pecuniarum neque ad
yconomiam nec est utilis ut pincerna (?)
nec ut luctativa ibidem ¶ Antiqui
ordinaverunt musicam ad deduc-
tionem que est in vacatione et quam
crediderunt esse liberorum ibidem
Antiquitus sapientes ordinaverunt
musicam ad deductionem que est in va-
catione ibidem ¶ Secundum homerum mu-
sica non est utilis sed contingit de-

lectari per se in ea sicut vocari ipse
ad epulas est delectabile multis
per se ibidem ¶ Musica est scientia li-
beralis et honesta ibidem ¶ Secundum ho-
merum musica est valde delectabilis
delectans homines ibidem ¶ Non solum
pueri erudiendi sunt in arte utili
et necessaria sed etiam in artibus liberalibus
et honestis ut litterarum eruditio et in ar-
tibus delectabilibus ut in musica ibidem
Musica est secundum se delectabilissima
non cum alia melodia viiiº pol.
Secundum musenn (?) musica est delectabi-
lissimum homini et ideo homines in aggrega-
tionibus et in conviviis utuntur ipsa
ibidem ¶ Musica est potens letificare
homines ibidem ¶ Homines non querunt
requiescere in musica quia multi non possunt
attingere ultimum finem scilicet felicitatem
ibidem ¶ Homines ideo ponunt finem in lu-
dis et in musicam quia finis vite humane
habet maximam delectationem etc. et ludus
et musica ibidem ¶ Delectatio que est
in fine ultimo et que est in ludo et musica
habent quandam similitudinem quia ambo non
sunt gratia alicuius futuri ¶ Musica habet
in se quandam delectationem quam omnes
homines sentiunt ibidem ¶ Musica habet
in se delectationem naturalem propter quod omni-
bus etatibus et moribus habentibus
quascumque mores diligitur ibidem ¶ Mu-
sica facit nos bene dispositos ad
mores ibidem ¶ Per usum musice et
melodiarum olimpii ad honorem iovis
in sacris festis suis rapiebantur anime
hominum quasi alienatorum a sensibus ex-
terioribus propter intentionem anime circa
aliquod musicum ibidem ¶ Per rigmos
et melodias musicales sunt aliqui
homines compatientes et misericordes alii
sunt opposito modo dispositi ibidem
Actiones que sunt secundum musicam

sunt de maxime delectabilium secundum se ibidem
Assuescere recte iudicare de actionibus armonijs musicalibus et delectari
secundum eorum mores est assuescere recte iudicare de actionibus moralibus et delectari
in eis recte ibidem ¶ Passionum similitudines ut ire mansuetudinis fortis
audacie et hijs et habituum sed fortitudinis temperantie etc. et aliorum habituum contrariorum hijs et universaliter aliorum
moralium inveniuntur naturaliter in melodijs musicalibus et rigmis ibidem
Audientes aliquas melodias et rigmis transmutantur aliquando secundum animam
quia aliquando ad mansuetudinem aliquando ad audaciam ibidem ¶ In melodijs musicalibus inveniuntur imitationes morum
quia secundum diversitatem armoniarum homines diversimode disponuntur secundum
passiones et motus et non eodem modo disponuntur homines audiendo unamquamque
earum sed ad quasdam placatim ad alias mollius mente ibidem // Expedit iuvenibus erudiri et exercitari
in musica ibidem ¶ Doctrina musice est conveniens nature puerorum
tamquam iuvenilis et parve existente ibidem
Musica est de maxime delectabilium
anima ibidem ¶ Expedit iuvenibus addiscere utramque musicam tam cantativam quam instrumentale sine
manu operativam quia eis expedit habere bonum iudicium de moribus sed utraque
musica assimulatur moribus 8o pol.
Iuvenes non possunt esse ociosi ideo
instrui debent in musicalibus et ideo inventum est unum instrumentum
quod dicitur archytoplagem quod attribuunt pueris ut circa illa occupentur
ibidem ¶ Exercicium in musica non equaliter competit nec eodem modo omni etati
iuvenibus expedit participari

ea utendo operibus senioribus expedit opera dimittere et audiendo bene
iudicare tamen armoniarum ibidem
Operibus musice cantative et instrumentalis oportet participare
propter rectitudinem et certitudinem iudicij ibidem ¶ Non quantumcumque communicandum est musica a pueris sed in quantum est utilis ad policiam ibidem
Per musicam iuvenes non sunt banausi et male dispositi secundum intellectum ibidem ¶ Aliquae melodie
et organa male disponunt iuvenes secundum intellectum et banausos faciunt alie bene ibidem ¶ Iuvenes
possunt exercitati sunt in moderatis laboribus et cantibus et organis musicalibus tamen ipso usque possunt delectari
recte in armonia ibidem ¶ Musica est duplex communis et specialis ibidem
In musica delectantur etiam animalia bruta pueri et serviles homines viij o
pol. ¶ Musica est duplex melodistica id est que fit per melodiam in cantu
et in musicata id est que fit musicalibus instrumentis ibidem ¶ Melodiarum
quedam disponunt ad mores que sunt factive raptus quedam disponunt ad passiones ibidem ¶ Oportet
uti musica non gratia unius utilitatis sed plurium quia utendum est aliquando
gratia ludi aliquando gratia purificationis ibidem ¶ Musica valet adtracta ad
ludum purificatorum et deductorum ibidem
Omnibus armonijs musicalibus utendum est ad remissionem laboris
et ad dissensionis requiem ibidem
Aliquando nos videmus quod illi qui sunt usi melodijs quibus anima
quandoque solebant uti in generatione deorum quod fiunt de iracundialibus mansueti
quasi sanati ex melodia medicinam quandam et purificationem

a passione nociua et ibidem accidit
in passionibus existentibus et inie
et timoris et vtr in qua cumque alia
passione ibidem ¶ Omnibus existenti
bus in passione fit alleuiacio et puri
ficacio passionibus propter delectacionem
factam ex melodia disposito ad ton
tatum ibidem ¶ Melodie purificatiue
faciunt regiones in noticiam in hominibus
qui in quantum passiones reprimunt propter
quas sibi inbitem innitebant ibidem
¶ Ad quietem et delectacionem in disciplina
tam et sermo illud vtendum est melodiis
rigidis et discretis non consistentibus
i media proporcione ibidem ¶ Auditor
melodiarum est duplex scilicet liber et
bene dispositus ex banausis et mer
cenariis compositus ibidem ¶ Ad disci
plinam liberorum vtendum est moralibus
melodiis et armoniis et admiscendi
est alias concedentes quas approba
uerunt exercitati in philosophia et disciplina
musicali ibidem ¶ Plato in pollicia
sua solum frigistam melodiam admi
sit ad disciplinam et mores iuuenum
ibidem ¶ Omnis impetuositas et omnis
motus consimilis motui violencie
marie causa amoti fistule et or
ganis et a melodia frigista in ar
moniis musicalibus ibidem ¶ Melo
dia frigista marie est moralis quia
ipsa est abilis inter melodias et
marie habet mores viriles et vir
tuosi sunt ibidem ¶ Dorista est medium
inter melodias ibidem ¶ Senes non
facaliter possunt cantare armonias mu
sicas rigidas et acutas sed magis
remissas propter naturam ibidem ¶ Senibus
expedit vti melodiis remissis idem
Iuuenes debent vti ad mores

et disciplinam melodia que di
lidista ibidem ¶ In musica disposita
ad mores et disciplinam oportet ea perci
pere scilicet vocem medii inter acutas et
graues possibilitate quia possibilis
sit ipsi vtendi decenciam quia deceat
vtente et condicionem eius ibidem ¶ Me
lior est in sciencia musica ibidem 2° ethicorum

Musicus | Delectatur in bonis
melodiis x° ethicorum ¶ Musicus maxime
hoc intendit ut percipiat me
lodias auditu x° ethicorum etc. Sequitur

Mutacio | tabile | Mutacio
subitanea rerum temporalium non fit
sine turbacione aliorum bo. de consolatione philosophie
li. 2° prosa prima ¶ Mundanorum mu
tabilitas in tribus exemplis declaratur
bo. de consolatione philosophie li. 2° me. 3° ¶ Muta
bile quod est nature est quod timeat ne amit
tat bo. de consolatione philosophie li. 2° pro. 4a etc.

Mutuum | In mutuis debitores
vellent non esse illos quibus tenentur
ut soluerentur a reddicione mutui
ix° ethicorum ¶ Erubescibile est recipere
mutuum ab alio quando ille videtur
petere 2° rethoricorum quere erubescibile
homo debet erubescere petere amici
ciam qui repetat sibi mutuum ibidem
quere erubescere ¶ Erubescibile
est petere mutuum quando mutuatus
videtur petere ibidem ¶ Recipe mutuum
ab alio quando ille videbitur petere
ut repetere mutuum quando mutuatus
videtur repetere omnia illa sunt
signa illiberalitatis ibidem etc.

Natiuitas | Statim a
natiuitate quidam homines
videntur esse insti quidam
temperati vi° ethicorum quia in quantum
per quandam naturalem disposicionem
et aptitudinem inclinantur ad talia

opa virtutu ¶ Vnde a natiuitate
sunt vtuosi i habent nalez incli
naco ibid ¶ Generacio hom statim
a natiuitate sic disponit q quedam
sunt segregata ad subita quedam
ad principati pmo pol ¶ Vnde dam
ex natiuitate non sunt disposita ad
bonum nec ad opus vtuosum s3 per
consuetudinem tu simulatur vij° pol
Irascibile ⁊ concupiscibile statim
a natiuitate insunt pueris s3 intel
lectus non statim s3 procedente tpe
ibid ¶ Illa sunt bona nobis ad
que sum9 bene nati pme rethe
q Et bonum ¶ Expti ad aliqd ⁊ bn
nati ad illud facilius hoies putat
dirige ⁊ efficere illud ibid ¶ Feli
citas i bona opatio ⁊ bona nati
tas aliquo mo sunt eadem aliquo
non ibid q Et felicitas ¶ Sicud
felicitas i bona opatio continet v
tute sic ⁊ bona natitas ⁊ felicitas
continet bonitate prosperitatis ibid
q Et felicitas Lt' Regimen

Natura ¶ Ad natura hois
ptz ut paulatim ⁊ distur sine
incogitanz hois vtutis proficiat
pmo eth ¶ De natura hois est
ut discurrat de impfecto ad pfcm
ibid ¶ Hec sunt a natura ⁊ arte
optie sunt fm q possibile e ea
fieri ibid ¶ Nulla vtus moral
in est nobis a na 2° eth pbat
Et vtus ¶ Vnde q est a na hoc
non pt assuefieri in contrarium ibid
q Et assuefactio ¶ Eorum que
insunt nobis a na prius in e nob
potenc quam opatio ut pz in sen
sibz ibid ¶ Sensus insunt nobis
a natura ibid ¶ Propter ea q insunt
nobis a natura non laudamur
nec vitupam vim prout nale
distinguitur contra violentum non contra
voluntarium sic motus ad sistere
ad scitz e nalis ⁊ tn ppter eum
laudamur 2° eth ¶ Potus ⁊ cibus
amplius et minus supra quam na
indiget corrumpit sanitate ibid
Cibus ⁊ potus q sunt commensura
ti nate fm debitam quantitate
faciunt sanitate ⁊ saluant ⁊ au
gent ibid ¶ Potencie insunt nob
a natura ibid ¶ Non efficimur
boni vel mali a na ibid ¶ Natura
est melior ⁊ certior arte ibid
Res simplr ⁊ per naz sunt tales
quales estimant ab illo q sin
gula recte iudicat 3° eth ¶ De
siderium finis non in est omni a na
ibid q Et finis ¶ Castrimar
gij dicuntur qui replent naz suam
pter indigenciam 8° eth ¶ In
temperati in aliquibz gaudent
que sunt fm naz odibilia ibid
Pro illis debent hoies orare
que sunt bona simplr ⁊ fm
naz ipsis habentibz v^to eth Et
orare ¶ Numisma ex fm na
no est mensura rerum s3 lege
et humana posicione hoc statue
te ibid ¶ Numisma lz concordet
mensure no ex fm na s3 ex lege
et statuto humano ibid ¶ Non
oia que habent esse per nam
sunt in mobilia quia aliq corpa
sunt in mutabilia sicud sbe sepa
te s3 apud nos e aliqd iustum
fm naturam q e mobile v^to eth
Apud nos e quoddam iustu fm
naz q e mobile ibid q Et iustu
Aliqd e iustu natura i nale
aliud non na s3 legis posicoe

ibidem ¶ Solum e una pollicia que
est optima et illa e ubiqz eadem
apud omnes bene se habentes secundum naturam
ibidem ¶ Peccatum et defectus qui incidit
circa legem provenit ex natura rei idem
ro ꝯ lex ¶ Natura iusti epyci
kes est quod est quedam directio legis
ubi lex deficit ibidem ꝯ epyicikes
¶ Ars dicitur analogice vij° ethicorum probatur ꝯ
ars ¶ Sapiencia e nobilissima sciencia
cum in natura ibidem ¶ Nullus dicitur
sapiens .i. methaphisicus vel geometra
ex natura vij° ethicorum ¶ Natura existit
causa habitum aliquorum prudentie
ibidem ¶ Omnibus hominibus naturales incli
nationes hominum considerare volen
tibus videtur quod singuli mores
.i. aptitudines viciorum et virtutum in
existunt aliqualiter a natura patet quia
statim a nativitate ipsorum quidam homines
videntur esse iusti quidam temperati vij ethicorum
¶ Habere et concupiscere concupis
centias delectabilium contra naturam
excedit terminos malicie humane
vij° ethicorum ¶ Quidam ex natura generis
non possunt resistere tristiciis et pas
sionibus ut patet de regibus atthazorum
quia ius delicitate nutriti nullos
labores vel tristicias sufferre possunt
vij° ethicorum ¶ Non de regibus atthazo
rum inquibus propter naturam totius sui
generis inveniuntur innata mollicies
quia nimis delicitate nutriti nullos
labores et tristicias sufferre possunt
ibidem ¶ Incontinentes secundum consuetu
dinem sunt sanabiliores quam incon
tinentes secundum naturam vij° ethicorum ro ꝯ
incontinentes ¶ Facilius est transmutare
consuetudinem quam naturam ibidem probatur
ꝯ consuetudo ¶ Consuetudo assi
milatur nature ut evenus poeta
dicit ibidem ¶ Nature secundum dicentes

quedam sunt que ordinantur in bonum
simpliciter quedam in bonum secundum quid et actum
ibidem ꝯ dispositio ¶ Nature et ha
bitus consequuntur ipsum bonum simpliciter
et apparens sed quod ordinatur vel ad
bonum simpliciter vel ad bonum apparens
ibidem ¶ Non eodem delectabili
gaudet natura pertibus in minus
semper impleta et natura bene dispo
sita vij° ethicorum quia ꝯ delectabile ¶ Non
est eadem natura nec habitus optimus
omnium quia alia e optima dispositio hominis
alia leonis alia iumentis et cetera ibidem
¶ Operationes bestie prave sunt ex
natura sed operationes pravorum hominum
ex consuetudine ibidem ¶ Delecta
tiones intellectuales sunt circa ea que
sunt delectabilia secundum suam naturam et
non secundum accidens ibidem ¶ Illa dicuntur
appetibilia secundum naturam et secundum se que
faciunt actum et operationem alicuius nature
ibidem quia ꝯ appetibile ¶ Natura
nostra non est simplex sed composita quia
ex anima et corpore ibidem ¶ Sepe operatio
est homini delectabilis secundum unam partem
ipsius et est preter naturam et tristis
secundum aliam partem ipsius ibidem ¶ Nature
composite ex diversis non semper unum et
idem est delectabile ibidem ¶ Natura
omnino simplex semper gaudet de eodem
ibidem probatur ꝯ eodem ¶ Nature sim
plicis rei delectatio erit semper una
et eadem actio delectabilissima
ibidem quia ꝯ simplex ¶ Transmutatio
non est quid delectabilissimum propter
omnem naturam vij° ethicorum ꝯ transmu
tatio ¶ Sicud homo malus de faci
li transmutabilis e a proposito bono
ita e de natura que indiget trans
mutatione ibidem ¶ Natura que
indiget transmutatione de facili e
transmutabilis ibidem quia ꝯ transmutatio

Natura que indiget tñ suimutacione
non e omo simp. z exppertes .i. simr
bona et pfecte beata q qz tñ simio
semp attestat inpfector ibid ¶ Ho
sm naz e al cmugale viij° ethico
¶ Homo sm naz e al politicu ibid
Illa que sunt pora z mg nccia
magis pertinent ad naz q qa
na ordiate procedit a pocib ad pos
teriora z nichil ptermittit de nccijs
ibid ¶ Bonu vtile ex na sua e mg
delectabile z amabile qz bonu ho
nestu ix° eth ¶ Studioso z felici
amicus studiosus videtur ee na
eligibilis ibid ¶ Id qd est delectatu
pertz ad naturaz boni ibid q si
in delectatu pertz ad naz mali utz
ex delectacoe pitagoicor ibidem
Optimu in hoie scz intellectus sm
naz videtur pncipal x° eth ¶ Id
qd vnicuiqz sm naz est optimu e
sibi maxie ppud ibid ¶ Natura
hua non e per se sufficiens ad
speculandu sz ad hoc osequendu
oz esse corpus sanu z oz existere
cibu z reliquu famulatu sicud
vestez domu lectulu ibid ¶ Fied
aliquis sit bonus ex natura hoc
non existit in nra ptate sz puenit
hoibus per aliquaz diuinaz caz
ibid ¶ Natura non facit vnu
instrumetu nisi ad vnu opus .i. pol
Natura cuiuslibz rei e qd puenit ei
qn est eius generatio pfecta ut
natura hois e qm hz post pfec
coz generacois ibid ¶ Ciuitas
est eor que sunt sm naz ibid
Finis rerum nalium e na ipsaru id
Natura nichil facit frustra ibid
Natura e finis rerum nalium ibid
Vnu sermonez na dedit id | ppud
est toti nae qd aliquid sit pncia
paus ad aliqd subiu pmo pol
¶ Aialia mansueta digniores sunt
sm naz siluestribz ibid q lco al
Masculinu dignius est z nobi
lius sm naz z pncipalius femi
ninus et subiu ibid ¶ Natura
habz quidez impetu z inclinatoz
qd faciat differez inter corpa liberor
et seruor ibid lco pnob ¶ Na
habz inclinatoz ad hoc qd ex bonis
pntibz faciat bonos filios sz aliqn
non pt ppter impetu ibid ¶ Liber
tatis et seruitutis distinctio inqn
bnsdaz distinguunt sm natura
ibid ¶ Natura distinguit vitas
aialium sm cibos quos eligunt
naturalit et sm qd viuunt inde
sidia z pugna pmo pol ¶ Ars
acquisitiua cibi est natural pz
qa natura e sollicita ad pro
uidendu de cibo aialibz cu pmo
generat ut sic probat qn aliqs
acquirit id qd ppter eu na facit
cibu ppter aialia pmo pol ¶ Aia
li inpfecto natura appat cibu
donec possit sibi ipi prouidere
ut qz aliqua aialia sil pariunt
cu denutrimento qntu sufficere
possit quousqz al generatu per
ueniat ut possit sibi ipi acqre
cibu ibid ¶ Natura non e mg
sollicita et al per sm sicud inp
fectu ibid ¶ Natura puidet aia
libz pro cibo plantas z fructus
ibid ¶ Natura facit oia alia
ppter hoiez domestica ppter a
bos siluestria si non oia tum
plurima eor ceduut in cibu z in alia
iuuamenta homi ut ad uestimentu
z ad alia instrumenta pmo pol
Natura nichil facit inpfectum et

frustra ibid ¶ Denarij non sunt
a natura ibid ¶ Campsoria no e
a na primo pol ¶ Propter delitate vi/
vere mlti vtuntur diu'sis artibus con
cor natura mediauis mediaca ppter
campulose vmere et miles propter
petuniaz ibidem ¶ Pollitica no fat
hoies s3 natura ibid ¶ Yconomica
non facit cibu s3 natura ut extra
ul mari ibid ¶ Natura tradit
ea que sunt initia ibid ¶ Yconoice
deservit natura q generat hoies
et alios ibid ¶ Arriberatoie desunt
natura que producat lanaz 2 mer
catiua que acquirit eaz id ¶ Nae
opus est dare abidei q generat
sm naz quia vidim9 q id ex quo
est aliquid genitu ad illud qd e
residuu generatori est cibus rei
generate ibid ¶ Plato dixit naz
quoqz generare bonos quoqz malos
ad disciplina v^to pol ¶ Natura
quoqz producat pueros quoqz meliores
ad disciplinaz id ¶ Iustu e eos
qui sunt siles 2 equales sm naz
et vtute oms principari non sil s3
sm partem tpis vij^o pol ¶ Siles
habere no simile 2 equales non
equale e pter naz ibid ¶ Nullu
q e pter naturaz est bonu ibid
Aliqui per naz inclinan^r ad feliacita
tem tamen querunt eam recta via
et bono mo vij^o pol ¶ Tria sunt
p que hoies fiunt esse boni natura
consuetudo ratio ibid ¶ Hoies qui
ex natura indigent scilicet ad vtute
et cotrariu indigent consuetudie
in bonis opibz ad hoc q fiunt boni
ibid ¶ Rem sunt similes 2 equales
sm naz 2 vtute debent equaliter prin
ci ibid ¶ Natura dedit signu
qui debent subici 2 qui debent
principari quia iuuenes 3z subici
senes principari id ¶ Natura in eod
genere hoium facit quedaz min9 quod
senius ibid ¶ Operatio sequit^r naz
q melioris nature e melior operatio
vij^o pol ¶ Perfectioris nature est
pfectior operatio ibid ¶ Effectus decre
pitor vltra tpus deputatu a na^a st
debiles in corpe et sunt in statu sm
intellectu ibid ¶ Vir non 3z cunisceri
in quatuorqz etate s3 solu in etate debita
ta a natura ad generatoz ibidem
¶ Ars supplet defectu nature ibid
Natura huia sm intellectu no solu
appetit non vacare s3 posse bn vacare
viij^o pol q Xo vacatio ¶ Musica
est de nro delectabiliu a na ibid
Frigista inter armonias et fistula
inter organa hnt eand naz quia
ambe sunt provocative ire 2 illative
passionu viij^o pol ¶ De contingenti
bus a natura 2 a fortuna nihil est
p ope consiliare primo reth ¶ Conti
git sanitate pter naz esse potissime
inquitu ars e causa sanitatis ibid
Natura e causa pulchritudinis et
magnitudinis ibid ¶ Natura e ca
illor bonor que apta nata sunt
esse ab arte et a natura ibid ¶ Vir
na^a 2 sm se bona sunt laudabili
ora alijs ibid xo de laudabilius
Opa 2 vtutes magis studiosoru
natura id meliorum nalit^r sunt
laudabiliores et magis honeste
primo reth ¶ Hor que sunt ex nati
tate het quedaz sunt viole^a het
a natura ibid ¶ Demu que hoi
nes non agunt ppter se quedaz
sunt a fortuna quedaz a na quedaz
a violen^a ibid ¶ Illa facta dnr
a natura quor factor causa e
in ipis 2 est ordinata i per se

et que semper aut in plibz eodem modo
eueniunt et t. ut risus in hoie. g.
dicit semper quantum ad illa que non
possunt impediri / dicit in plibz quo ad
illa que possunt impediri ib. ¶ Omne
exiens a natura e delectabile ibid.
¶ Consuetudo e silis nature pbatur
sepe ppe et ppinquum e ei q e semp
sz natura e eius q e semp consue
tudo eius q e sepe ibid. ¶ Omne
non violentum nec pter naz e de
lectabile ibid. ¶ Violentum e preter
naturaz ibid. ¶ In ipa natura e
transmutacio ibid. ¶ Qd sm naturam
est id est quibus nature e delec
tabile ibid. ¶ Necesse est delecta
bile in bibita i inserta in id q e cm
natura ut in plibus ibid. g. de
delectabile. ¶ Beneficium non dicitur
agendum sz a natura 2o ethi. ¶ Primi
in curando de possessionibus extra
domum maxime curare debz de posses
sione que e sm naz i de agricultura
primo yco. ¶ Possessionum quedaz e
sm naz quedam sm arte ibidem
Laboratio agriculture e sm naturam
ibid. g. de agricultura. ¶ Commixt
io carnalis hominum in qua non sunt
vir et mulier e summe vituperativa
et pter naz ibid. ¶ Commixtio nalis
femine et viri est natura filiorum ibid.
g. de vir. ¶ Commixtio nalis e mi
nisterium nature vel causa misterij ib.
g. de commixtio. ¶ Commixtio carnalis
est ppter amicitiam ee et bene esse
vel naz ibid. ¶ Natura producit
homiez nudum et carentem omnibus
rebus bo. de. c. p. li. 2o pro. 2a
Natura paucis contenta e tu simp
licitate si vigere velis q in super
deris ql in nocivum fiet a lectabunde
bo. de. c. p. li. 2o pro. vta. ¶ Natura
non assuescat in contrarium pbatur
2o. exemplis bo. de c. p. li. 3o
me. 2a. ¶ Qd minime e avaricie
nichil satis est bo. de c. p. li. 3o
pro. 3a. ¶ Natura sunt ad in dice
dum sufficit. bo. de c. p. li. 3o pro. xij. ¶ Or
do nature e certus ib. ¶ Natura
dat unicuique q sibi conuenit et la
borat ne pereant dum mane possunt
bo. de. c. p. li. 3o pro xi. ¶ Qd
natura semp appetit mortem vo
luntas cohibz ibid. ¶ Omnia gaudent
redire ad id q eis conuenit et sm
naz bo. de c. p. li. 3o me. 2a. ¶ De
q natura e bonum est melius eo
q no est natura bonum 3o top. ¶ De
na bonum e eligendum ibid. ¶ Qd
est natura tale e mg tale quaz
id qd non e natura tale ibid.

Naturale ¶ Ex puris nalibz
nec laudamur nec vituperamur 3o
ethi. ¶ In nalibz desiderijs pauci
peccant 3o ethi. ¶ In nalibz concu
piscentijs solum e peccatum vno modo ibid.
¶ Concupiscentia nalis non e nisi re
pletio indigencie ibid. ¶ Nalis
inclinatio magis e hoibz ad illi
beralitate quaz ad prodigalita
tem 3o ethi. ro de illiberalitas
Naturale e omnibus hoibz tole
rare v.o ethi. ¶ Omnes habitus
extranei prudentie videntur ee
naturales vjo ethi. g. de prudē
tia. ¶ Nulli habitus alij a pruden
tia et anexis eis dnr esse nales
probatur nullus dicitur mathematicus vel
geometra a na ibid. ¶ Habitus
nalis ad virtutis per assuefactionem
operum et modificacionem per indicium ronis
erit ppe virtus moralis vjo ethi.
Nalis inclinatio ad virtutem omnibus e
omnibz ibid. ¶ Amicicia que est
inter virum et vxorem e nalis viijo
ethi. ¶ Amicicia coniugalis e nalis ib.

Homo naturalis est al' quiugale quam politicum ibid. probatur ex homo
Naturale e quod quilibet diligat esse
suum ix° ethicorum ¶ Naturale e quod quilibet
diligat opus suum ibid. ¶ Sicud
naturale est quod quilibet diligat esse suum
ita naturale est quod quilibet diligit opus
suum ibid. ¶ Commutatio maris et
femine e naturalis primo pol. ¶ Omnibus
naturale est appetere ut derelinquat
post se alterum quale ipsum e ibid.
probatur ex amicitia ¶ Finis rerum
naturalium est natura ipsorum ut sit natura
est finis rerum naturalium ibid. ¶ Naturale
et expediens e quod corpus regatur
ab anima primo pol. ¶ Ars bellica et
venatoria e naturalis et equum iusta ad bestias
ad labores ibid. ¶ Omnibus hominibus
est naturalis pecuniativa ibid.
Principatus nuptialis et paternus
sunt naturales ibid. vide principatus
Naturale e quod unusquisque habeat
amicitiam ad seipsum 2° pol. ¶ Hominibus
inest inclinatio naturalis et appetitus
ad convivere civiliter nisi opprimatur
gradibus et crudelis passionibus inanitate 3° pol. ¶ Imposicione
est quedam solatium et dulcedo
quedam naturalis ibid. ¶ Iustum e equales
secundum virtute et dispositionem naturalem
habere equales honores dignitatis
3° pol. ¶ Non e iustum dominium principari
aliquibus similibus et equalibus
secundum virtutem et naturales dispositiones
sed iustum e eos vicissim et secundum ordinem
principari ibid. ¶ Bona disciplina
indiget bona inclinatione
naturali et bono successu fortune 8°
pol. ¶ Non omnia sine quibus res
naturales nec esse nec consistere possunt
sunt partes rerum naturalium vii° pol.
Debens feliciari indiget aliquo
successu meritoribus bonis et
inclinatione naturali ibid. ¶ Quidam

sunt dispositi ad felicitatem propter
naturalem complexionem aut fortunam
ibid. ¶ Omnia alia ab homine sola
naturali inclinatione agunt actiones
suas ibid. ¶ Naturale preponitur
magis omnino quam artificiale 2° rethorice
Possessio agriculture e magis
naturalis et iusta primo yconomice ¶ Nutrimentum
animae est naturale ibid. ¶ Commutatio
viri et mulieris e magis naturalis
quia mutua conversatio morum et
actuum. Vel commixtio carnalis est
naturalis quia natura eam indidit et ordinavit
ex quo instrumenta proportionalia
ad talem actum disponit
2° quia est conveniens et naturale tempore
parte 3° quilibet animal appetitu
naturali affectat ibid. ¶ Homines magis
student stare pro acquisitione
naturalium quam artificialium. libro 2° yconomice.
Naturalis intentio ducit homines ad
bonum bo. de g. p. li. 2° pro. 3 ¶ Deus
est naturale homini e quasi inbominabile
bo. de g. p. li. 8° pro. 12a. etc.

Naturale ¶ Homo naturaliter est
animale primo ethicorum ¶ Nullum entium
naturaliter existentium aliter assuescat 2°
ethicorum ¶ Naturaliter homines diligunt
sua opera ut parentes suos filios poete
sua poemata 8° ethicorum ¶ Multa
sunt que nobis naturaliter inexistunt
et que operamur et patimur scientes
quorum nullum nec e voluntarium nec
involuntarium v^{to} ethicorum ¶ Quidam
naturaliter sunt irrationales quia non quasi
nichil habent rationis sed quia modicum ita
quod solum videntur vivere secundum sensum
et tales secundum naturam sunt quasi bestiales
ut dicitur de quibusdam barbaris
longe positis qui dicuntur sithe quia
in sithia habitant vii° ethicorum
Quedam delectationum corporalium
sunt naturaliter prave ibid. ex delectatione ¶ Amicitia videtur inesse naturaliter

ipi generanti ad ipm genitu et
hoi tam in hoibus et volatilibus
et plibz generibz aialiu viij° eth.
Omnis ho naliter est oi hoi fa-
liaris et amicus ibid. ¶ Pater
naliter pncipa filijs et progeni-
tores nepotibus et rex subditis
viij° eth. ¶ Coetaneus naliter
diligit coetaneu ibid. ¶ Euchari-
tus naliter diligit eucharitos id.
Iubnsiaa tribuere nalit gaudet
virtuosus ix° eth. ¶ Homo nalit
est al politicu aptu natu convive
ix° eth. ¶ Felix habz ea que sunt
naliter bona hoi ibid. ¶ Cam-
opationes amici quas felicis hz
ea que nalit sunt delectabilia
ibid. ¶ Esse et vive e nalit delec-
tabile felici ibid. proba. qz felix
Esse et vive est nalit bonu id.
Omnibz viventi vive e naliter
bonu et delectabile ibid. ¶ Sed
est nalit bonu etiam e bonu virtuo-
so ibid. ¶ Vita mala et corrupta
et que e in circustancijs et talibz
inclinacionibz non e nalit bona id.
Percipere se esse et vive e nalit
delectabile virtuoso id. ¶ Vivere
et vita est nalit bonu id. ¶ Hoies
viriles et virilem aiam habentes
nalit timent ne aia eor contriste-
tur propter ipos ix° eth. ¶ Hoies
naliter appetunt delectacoz scud
et ipm vive x° eth. ¶ Hoies roe
et intellectu vigentes nalit sut
alior dni et rectores. ¶ Ille e
naliter sug qui deficit mete et
est robustus corpore id. ¶ Femia
et sug naliter distinguunt ibid.
Apud barbaros non sut nalit
pncipates ul mete pudentes
ibid. ¶ Ex domo nalit procedit
ciuitas ibid. ¶ Homo e nalit al
civile ibid. p. qz ho ¶ Civitas

naliter est prior quas domus id.
q. qz civitas ¶ In multitudine hoi-
nu aliqui sunt naliter servi
et aliqui pncipates pmo pol.
Aia naliter dnatur corpi ibid.
Regens nalit est dignus corpi id.
Homo nalit dnatur bestijs id.
Qui pollent intellctu sut nalit
dni ibid. ¶ Qui propter prudenciaz
et virtute tantu distant ab alijs
deficientibus pruden et virtute quu
distat aia a corpore et ho a bestia
nalit dnat. sz qui sut robusto
corpe deficientes mete st nalit
servi ibid. ¶ Vnde al naliter
pugnat proiicio pmo pol. et
Masculus e nalit pncipalior
femia nisi aliqi aliud accidat pter
natz pmo pol. ¶ Pater e nalit
pncipalior filio scud antiquus
iunioris et pfectu imp̄fecto ibidem
In dnis pncipantibz naliter
et dnis subiectis nalit diu se
sunt virtutes morales scdm spem
ibid. proba. qz pncipans ¶ Vn
quilibet naliter amat se ipm 2°
pol. ¶ Homo nalit e al civile
3° pol. ¶ Barbari nalit sunt
mag serviles quas greci ibidem
Illi marie insurgunt qui nalit
sunt audaces v° pol. ¶ Dia q
hic sunt naliter cu similitat sive
illa sil inapeciat ul non ibid.
Omnia alia nalit appetunt delec-
tacone pmo reth. ¶ Boni et studi-
osi naliter sut nemesetici sup
indignas prosperitates 2° reth.
Boni et studiosi nalit iudicant
bene et odiunt iniusta ibidem
Qui sciunt ypocrisare naliter
triumphant 3° reth. ¶ Commixtio
carnalis aquoliz aiali naliter
affecta pmo yco. p. et q. qz
commixtio ¶ Naturalit in est

hoibus motus ambulandi et est
nale officium corporis pedum bo. de
q. p. li. x° pro. c. a. etc. ¶ Sequitur
Natum ¶ Per se natum est me
lius advento primo eth. ex per se
Per se natum est facilius diffici
lius advenito etc. ibi ex per se ex
supra nativitas etc. ¶ Sequitur
Navis ¶ Sicut in calipso ex fu
mum et undam custodi navem q. q.
sunt maiora pericula que prin
cipaliter sunt navigantibus cavenda
q. in ma procelle unde naue surgunt
fumositates et nebule visum nau
tarum obsistant 2° eth. ¶ Mul
titudo mandalis necessaria est civitati
sicud multitudo fluvior et agrico
larum vij° pol. etc. ¶ Sequitur
Nauta ¶ Naute et marmorij
in periculis marinis sunt maiores propter
spem et experientiam quam habent propter
posse evadere talem mortem x°
eth. ¶ Sicud nauta se habet in navi
sic civis in civitate 3° pol. ¶ Mul
te sunt species et differentie nautarum ad
unum finem quem tendentium ut ad
salutem navigantium sicut remigator
gubernatoribus et proratarij ibid.
¶ Civitas debet habere potentiam
nauticam que ordinatur ad bellum
ut non solum sint terribiles suis
sed civibus vij° pol. ¶ Naute non
debent esse pars civitatis quia sunt
super excessivi in iniurijs et volunt
omnino esse liberi ibid. ¶ Naute
sunt superexcessivi in iniurijs et
volunt omnino esse liberi ibidem
Necessarium. sc. ¶ Cogno
scitivi finis est necessaria ad di
rectionem vite humane primo ethic.
probatur ex finis ¶ Necessarium
est intendenti detiare de bruite
detiare de voluntario et involuntario
3° eth. ¶ Ludus et requies sunt
necessaria in vita humana x° eth.
¶ Necesse est esse aliquid directivum insti
legalis v° eth. probatur ex insti
¶ Virtutes anime rationalis quibus cognos
citur necessaria et contingentia distin
guntur ab invicem vj° eth. ¶ Conti
gens et necessarium dicuntur genere ibid.
¶ Pars anime rationalis que speculatur
necessaria vocatur scientificum genus anime
sed qua speculatur contingentia dicitur
ratiocinativa vel consiliativa ibidem
¶ Nullus consiliatur de necessarijs
ibid. ¶ De necessarijs non est consiliari
ibid. ¶ Vera prudentia necessario requirit
moralem prudentiam et politicam
vj° eth. probatur ex prudentia ¶ Solum
prudentia est utilis et necessaria ad felici
tatem ibid. probatur ex prudentia ¶ Ad
hoc quod homo sit bonus et virtuosus necesse
est ipsum operari singula bona opera
virtutis non quomodocumque modo sed aliqualiter
se habentem scilicet quod operetur ea ex
electione et propter finem debitum secundum
quem operator ita quod opera virtutis pla
ceant ei propter se ibid. ¶ Delectabi
lium quedam sunt necessaria ad vitam
humanam quedam non vij° ethic.
¶ Amicitia est maxime necessaria ad vitam
humanam viij° eth. ¶ Cum habun
dant in divitijs et possident princi
patus et potestates illis maxime
amici sunt necessarij ibid. ¶ Illa que
sunt prora et necessaria magis pertinent
ad naturam ibid. probatur ex natura
¶ Societas domestica est magis necessaria
quam civilis ibid. ¶ Amicitia con
iugalis non solum est propter procre
ationem filiorum etiam propter alia que
sunt necessaria ad vitam ibid. ¶ Amici
studiosi sunt necessarij felici ix° ethic.
probatur ex felix ¶ In infortunijs
magis necessarium est habere amicos quam
in fortunio ibid. ¶ Mali necessario

sunt mali ad mbitem per eorum qui
tatem ibidem. Vide malus ¶ Tam
speculatio quam pollicia ex equo
et equali opus est vite necessarijs x° ethicorum
q. recs. speculatio ¶ Politicus et
speculatiuus quo ad vite necessaria pa-
rent ibidem. Vide speculatio ¶ Specu-
lativus preter vite necessaria nulla est ne-
cessitas et indigencia amicitiarum
et instrumentorum ad suam operacionem
extendam ibidem ¶ Lex necessario requiritur
ad hoc quod homo fiat bonus x° ethicorum
probatur. Vide lex ¶ Legis positio est
necessaria ad hoc quod homines fiant
boni ibidem ¶ Necessarium est esse
legis positivum x° ethicorum ¶ Incognos-
cendo totum necesse est dividere usque ad
minima primo pol. ¶ Necesse est totum
esse prius parte ibidem. q. Vide totum
¶ Omne necessarijs ad vitam impossi-
bile est vivere ibidem ¶ Unicuique arti
necessarium est habere convenientia
instrumenta si debet perficere opus suum
ibidem ¶ Pecuniativa vel ycoica est
necessaria ad vitam humanam ibidem
¶ Omnia que pertinet ad operacionem
humanam habent liberam contemplacionem
tunc necesse est quod habeatur experien-
cia circa ea. primo pol. ¶ Necessarium
est quod tam principantes quam subditi
habeant virtutes morales ibidem
q. Vide principans ¶ Necessarium est
ad pacem civitatis quod filij divitum
qui possunt insolescere et insanire
quod non sunt pauperes 2° pol. ¶ Ne-
cessarium est legem in unum sollici-
scribere ibidem ¶ In pollicia in qua
mulieres vivunt voluptuose necesse
est honorare divicias ibidem
¶ Omne studiosum et pollicicum necessa-
rium est esse prudentem 3° pol.
¶ Alie virtutes a prudencia necessarie
¶ sunt subditis ibidem ¶ Necesse est esse

in pollicia unum dominante et principa-
tem aut multos aut paucos ibidem
¶ Quaintitate racio sunt convencio-
nes et communicaciones ibidem ¶ Coria-
ciones amicabiles daciones mu-
tue commorum usus sunt necessaria ad
amiciciam ibidem ¶ Amicicia est necessaria
in civitate ibidem et 8° pol. ¶ De-
cet necessario habet partem sensitivam
et receptivam alimenti et partem
digestivam 8° pol. ¶ Pars pro-
pugnativa est necessaria civitati si civi-
tas non debet esse serva ibidem
¶ Iudicativa est pars necessaria in
civitate ibidem. Vide iudicativa ¶ Pars
iudicativa et propugnativa sunt
magis necessaria civitati quam alie partes
deservientes usui corporis ibidem
¶ Necesse est aliquos viros pol-
liticos principari in civitate sim-
pliciter eo quod consilia et iudicia possunt
bene et male fieri ibidem ¶ Necesse
est pollicium se bene habere bene
se habentibus consiliativo principa-
tivo et iudicativo 8° pol. ¶ Secun-
dum principatum iudicativum et con-
siliativum necesse est pollicias differre
ibidem ¶ Necesse est quod ille habet ali-
quos excessus tantos qui non
habuerit potestatem in principando
civitatem vi° pol. ¶ Necesse est in
omni civitate aliquid vendi et
aliquid emi ibidem ¶ Principatus
qui est circa pecunias accommodandas
vel proscribendas est maxime
necessarius sed est gravis et
odiosus quia multam habet inimi-
ciciam cum se ibidem ¶ Principatus
conservandorum de contractibus
fori de agris de censibus civitatis
sunt maxime necessarij et primi ibidem
¶ Optime pollicia auctores necessarium
est attingere ad optimam civitatem
hominis vij° pol. ¶ Necesse est vivum

prudente et optim virum z ciuita
tem optimaz ad meliorem vitaz in
tentaz dirige ibid ¶ Iussio de ne
cessarijs nichil honorabilitatis
participat ibi ¶ Non e nece oez
actoz esse ad aliud sicud nec oes
meditationes sunt ad alium sed
aliq sunt absolute z per se toliter
in actione speculatiua z theoricatio
sistentes vij° pol ¶ Ut iuste fiat
distributio principatus nece e prin
cipans cognoscere ciues quales
sunt ¶ Tanta debet esse regio q
sufficiat necia ministrare ad bn
viue z sufficienter viue ibidem
Multitudo manualis necia est
ciuitati sicud multitudo seruoz z
agricolarum ibid ¶ Sex sut opa
necia ciuitati scz opus prebenciu
alimentu etc vij° pol ciuitas
Necessarium in ciuitate e indutum
ibid ¶ Agricole artifices bellato
res diuites sacerdotes iudices
sunt partes nece regnum et ad
ciuitate ibid ¶ Cinibus necia e
vacatio ab opibz necijs z vilibz
et intendere contemplatiui z operatio
nibz liberalibz ad generationem bn
tis et ad actiones quies ibidem
Agricole z artifices z mercenarij
nece sut ciuitati ibid ¶ Actiones
iusticie sicud sunt supplicia con
dempnandoz nece sunt in ciuitate
sz non eligibiles sm se sz ut ciui
tas saluetur vij° pol ¶ Nece
est futurum principem subditum fu
isse ibid ¶ Ciuitate felice et
vnumquodque ciuem felice nece e habe
re virtute ibid ¶ Eum volunt
bene agere z feliciter sm omnibz
que ad felicitate pertinet necia
est eis temperan z iusticia multa ib
Eum sunt in insulis beatoz sm
poetas maxie necia est phia ibid
Affluentibz pace z bonis exterioribz
necia e temperan et iusticia z tanto
magis quanto magis perseuerant
in habundan talium bonoz ibid
Necessarium est qui sunt consueti
in opibz sm aliquam arte z circa illas
acquisierunt habitum illius artis
melius facere operationes sm illa
arte qz qui aliquanto tempore la
borauerunt in ea quantum adiscere
ad lucrum proprium et dispositionem alioz
viij° pol ¶ Regimen nec e delec
tabilis ibidem ¶ Deliberatio som
est de contingentia non necio z impos
sibili primo rethi ¶ Consulens som
consulit de contingentibz non de ne
cessarijs et impossibilibz ¶ Consi
lium solum est de contingentibz non
necijs aut impossibilibz ib ¶ So
lum contingen sunt consiliabilia no
necessaria z impossibilia ibidem
Probabiliter dicitur omnis res necia
est grauis primo rethi ¶ Sollicitu
dines studia z necessitates sunt
necia et violenta si non asscribantur
ibid ¶ Quando litigatur de iusto
z iniusto nece e alium esse magis
2° rethi q etc litigio etc Sequitur

Necessitas ¶ Indigentia huma
et necessitas cauet oia commutabi
lia sicud census quedam mensura
v° ethi ¶ Nummisma e fideiussor
pro necitate future commutationis
et no solum propinque ibid ¶ Scia
entia que sut ex necitate simplr
sunt eterna vj° ethi ¶ Ars non
est de hijs que sut ex necitate ib
q etc ars ¶ Vncturz in maiori
necitate sut sunt meliora qz sut
magis oportuna ut que sut iuue
tutibus z in senectute p° rethi
Demio eoz que ho non facit
propter se hec quedam sut a fortuna

quedam a necessitate ibidem ¶ Eorum que
sunt ex necessitate quedam sunt a viola
lentia quedam a natura ibidem ¶ Ne
cessitates sunt quid turpe ibidem
g° de tristitia ¶ Solicitudines studia
et necessitates sunt necessaria et viole
te si non assuescat ibidem ¶ Melio
ris moris est esse institutum per non
necessitate quam per necessitate primo
rethorice ¶ Necessitas est duplex simplex
et condicionata bo. de. c. p. li. v. to
pro vij ¶ Si omnia moventur ex neces
sitate frustra esset artis effectus
bo. de. c. p. li. v. ta pro x ¶ Sicud
presciencia presencium rerum nichil neces
sitatis importat ita prescientia futurorum
ibidem ¶ Quamvis ne temporibus ullam
necessitate imponit ibidem pro vj a et

Negatio ¶ Quod est in mente i. in
tellectu practico est affirmatio et
negatio hoc in appetitu est prose
cutio et fuga vj° ethicorum et c. Sec.

Negligentia ¶ Parvi enim malum cito
negligitur magnum vero plus in ocu
lis est vj° pol. ¶ Impossibile est
negligentibus domus suos solli
citos esse primo yco et Regim.

Negociatur ¶ Banausi aristo
teli negociatores sunt vita vi
lem ducentes non enim sunt secundum virtute
nec generativa vivunt sed mag
gistrativa virtutum vij° pol. et c.

Negocium ¶ Triplex rethoricale
est dicta iudiciale et contionale ne
gocium primo rethorice ¶ Actus negotii
deliberativi sunt exhortacio et dehor
tacio sed disceptatum sunt accusatio et
defensio exclamativi sunt laudare
et vituperare ibidem ¶ Laudativum nego
cium habet quid circa deliberatio quo
nis diversimode ibidem g° de laude
In negocio laudatio semper aliquid
supponendum est ibidem ¶ Diligimus

eos qui sunt sine negociis i. qui
non intromittit se defectibus meis
in iniuriando nobis 2° rethorice
ro de dilectione ¶ In amicabilibus et in ne
gocio contionatis auditor est sicut
iudex quia in consiliis sunt quedam
contrationes et obiectiones et ille
qui est princeps et capitaneus debet
esse iudex videndo quis melius
persuadet 2° rethorice ¶ Tam in con
cionali negocio et iudicio que
sunt valde acquisita sunt contri
cta 3° rethorice ¶ Negocium litigan
tium diligentius est quam contionale
ibidem ¶ Negotium iudiciale est magis
acquisitum quam contionale ibidem
Quilibet rex statuat et debet statuere
quando a negocio principali circa
quod debet intendere maligno re
cedat ibidem g° de rege ¶ Malum
negocium vult reddere auditores
non attentos ibidem proba de at
tentis ¶ Qui enim habent malum
negocium aut videntur habere nam
vellent quod auditores attende
rent ibidem ¶ Qui enim habent ma
lum negocium nam dicunt de iudice
secundum quod interrogantur sed prohemi
zant que sunt circa antecedentia et
extranea ibidem ¶ Narratio in
iudicio iudiciali non debet esse
prolixa nec brevis sed mediocri
ter sic nec persuasio ibidem
Si negocium est incredibile tunc
ad eum est ita ut antigama fe
cit illa mulier et c. ibidem de incre
dibile ¶ In iudiciali negocio
quando est indigentia tunc ibi est
disgrediendum et enim est conducere
tum ut examinare leges et statuta
si videantur quod non sunt recta vel
facta propter bonum civitatis sicud

fecit ysocrates apud athenas
qui accusabat legem et statutu
ac si esset inconveniens et non bn
ordinatum eam accusabat late
demones in statuto quod fecerant
de celebracione sollempnitatum et
firmabat tarreta in illo statuto
quod ornaverunt in bello 3° rethor

In negocio deliberatiuo et iudiciali incohoans prius debet dicere persua
siones persuadendo et sua en
thimemata ponendo sed ille qui dicit
posterius et debet respondere ad fac
tas persuasiones primo debet obuia
re ad contraria soluendo et dissipan
do ea et potissime si fuerit multi
plex contradiccio prius debet illa en
thimemata soluere quam ponat en
thimemata sua sicud fecit calisttus
in ecclesia nezamatha quia soluit
primo ad obiecta et post addit
enthimemata sua 3° rethorice ¶ In ne
gocio iudiciali quando quis vult
primo soluere argumenta contraria
sibi et aduersaria primo debet purga
re pro dictis vel pro hiis que sunt
falsa secundum se et apud deos quos non
latet veritas ¶ Unde si dicta tua en
sunt falsa debet dicere ego affecta
bam in hiis habere deum teste vel
affectabam id est delectabar ipsis
tibi et volebam quod talia proponentur
quia apparent esse falsa et fatua
et faciendo primo ostendit dicta
ipsum esse falsa et fatua ibidem

Sciencia et ignorancia faciunt ad ma
lignitatem vel ad non malignitatem
negocii et cause quia quod fit ex
sciencia et eleccione magis aggrauat
secundum quam quod fit ex ignorancia ibidem

Nemesia ¶ Est passio secundum
quam quis contristatur quod digni et indigni
prosperantur 2° ethicorum quere invidia

Ad invidiam sequitur contrarie passi
ones respectu misericordie et ne
mesie ibidem quere invidia ¶ Neme
sia est plus contra eos qui nuper perveni
unt quam qui ab antiquo quia nuper
ditati plus contristantur quam ditati
ab antiquo 2° rethorice contra ¶ Sequitur

Nemesis ¶ Est medietas invidie
et epykarkathie 2° ethicorum ¶ Nemesis
et invidia et epykarkachia sunt circa
delectaciones et tristicias in hiis que
accidunt proximis quibus communicamus
ibidem ¶ Nemesis quodammodo oppo
nitur misericordie quia quia contristari de indig
nis male accionibus quod fiat miseria
oppositum est quodammodo ei quod est contris
tari de indignis bonis accionibus
quod facit nemesis 2° rethorice ¶ Nemesis
et miseria ambe sunt passiones ab
eodem more et ambe sunt passio
nes boni moris ibidem ¶ Misericor
dia tristatur de indignis malis
accionibus nemesis tristatur de in
dignis bonis accionibus ibidem ¶ Neme
sis et invidia differunt nemesis dolet de
bono accidenti malo invidia do
let de bono accidenti bono ibidem

Tam invidia quam nemesis sunt
tristicia de bona accione sed aliter
et aliter quia invidus tristatur ex eo
quod prosperatur equalis et similis neme
seticus autem ex eo quod prosperatur indig
nus 2° rethorice ¶ Nota quod nemesim
sequuntur contrarie passiones quia oportet
nemeseticum gaudere de bene age
ntibus secundum dignitatem et tristari
de indignis bene agentibus ibidem

Omnia dicta de nemesi et invidia
sunt prohibitiua morum ibidem quere contra

mia ¶ Prima pertinen ad neme
sim et ad inuidiam vniu'salit' sut
vtilia ad non imitam facere ibid'
Nemesis est de diuitijs 2 de po
ten et de illis bonis quorum boni
sunt digni similiter e de bonis
nalibus s3 de ingenuitate 2 pulc
tudine ibidem etc Sequitur

Nemesare (De hijs enim q'bus
indigne agitur oportet cpati 2
misereri s3 de indigne prospera
tibus oportet nemesare 2o reth.
Dijs attribuimus nemesare q
indignatur enim eis in ali p'iti
pant' ibid ¶ Inuidere 2 neme
sare non sunt idem s3 diu'sa ide
proba' etc inuideo ¶ Nemesa
re est tristari de eo q vi' indig
ne bn agere .i. indigne p'spera
ri 2o reth ¶ Non e possibile
de omnibus bonis nemesare q
sunt enim quedam bo que no ha
bentur nisi a dignis ut virtutes
quas soli boni habent ibidem
Nullus virtuosus nec iustus a
fortis etc habet nemesin nec etiam
nemesabit de gratijs ut si ab
fiat viciosus eo ex .t. vtrobique
est quedam cognitas q' sicud
cogenitum e bonos consequi pulchri
tudine virtutum sic a cogenitate
non deviat nullus consequi spor
tacias viciorum ibid etc Sequitur

Nemezeticus similis (In
vidus tristatur ex eo q prospera'
equalis 2 similis nemeseticus aut
ex eo q prosperatur indignus 2o
reth ¶ Tam nemeseticus quam
inuidus habent tristiciam propter
proximum non ut sibi aliq' eue
niat aliud tunc non esset inuidia

nl nemesis s3 timor ibid ¶ Ma
gis sunt nemesia etc exalta
tiones nuper quam etc exaltatio
nes ab antiquo ibid ¶ Dicta
principes et potentes 2 qui hut
multos amicos et multos bonos
filios 2 capiunt talium bonorum f
cis propter hoc fiat aliq' bonum
et de nouo prosperetur sunt ne
mesim ibid ¶ Magis sunt ne
mesim etc ditatos de nouo quam
ab antiquo quia primi videntur
habere non sua s3 2i videntur
habere sua ibid ¶ Illi sunt ne
mezetici qui existunt digni max
imorum bonorum 2 h' adepti videt
alios no similes ut viles 2 indig
nos bonis dignificatos similibus
bonis que ipsi adepti sunt 2 ad
hoc non e iustum nemesabunt sup
eos 2o reth ¶ Boni 2 studiosi na
turalit' sunt nemezetici sup indig
ne prosperitates eo q' tales iudicat
bene et odiunt iniusta ibidem
Amatores honoris sunt nemese
tici 2 appetentes actiones aliquas
et maxime si sunt tales amatores
honoris et ea que alij indigni
existentes optinent q nemesis
importat quandam indignationem hoi
nes aut appetentes honorum in
aliquo indignatur si indigni
honoratur in illo ibid ¶ Neme
setici sunt dignificates seipsos illis
rebus quibus alios non dignificat
ibid ¶ Homines seruiles 2 praui
et no amatores honoris non sunt
nemesetici eo quia no e aliqd
tale q sit magnum 2 arduum q
seipsos dignos esse putant ibid

Nemesibile (Res quibus adi

pistatur honorez non sibi qsitu
hoc est nemesibile sicud non con
gruit armor religiosis sz fortibus et
nuptie sollempnes congruunt prop
ditatis sz generosis 2o rethor
Nemesibile est minorem litigare
cu meliori et maiore si sunt maio
res meo inquo litigant q ut si
contenderet quantu ad opa bellica
debilis cu forte 2 quantu ad sapien
diam pauper cu divite ab hoc
aiax fugit pugnaz thelemani
de illius doc quia iupiter neme
savit i indignabatur quando aquis
pugnavit cu luce i cu aliquo deor
vel dearu quia sic contendere est con
tendere cu meliori ibid ¶ Si no
contendit minor cu maiori in eo in
quo est minor sz in aliquo alio nichil
minus est nemesibile licet no tm
ut si contenderet iniustus cu iusto
eo q iusticia est melior iniusticia 2o
rethor etc Sequitur etc Nero
Nero ffuit ardentis luxu
rie 2 ornabat se purpura 2 p
ciosis margaritis // Iste dabat
patribus romanis in dectores cirurices
Item fuit ab omnibus odiosus bo
de q p li 3o me 8o // Nero se
nectaz coegit ad eligendum mortis
arbitrium bo de q p li 3o pro vta
Nichil // est sine ca 2o rethor
Nichil existere de nichilo vm est
quo ad cam particularem no vniu
salem sz deum bo de q p li vto
pro pma ¶ Nos dicimus causis
oritur de nichilo vir ce ortu ibid
Nimis // Magnanimus si fuerit
bene fortunatus in divitijs 2 po
tentatibus no erit nimium gaudi
osus 8o ethi ¶ Magnanimus si
fuerit infortunatus non erit

nimius tristis ¶ Item multu excel
lenti pcendit nimius simlia faci
liter sunt contemptibiles 8o ethic
Nos est nimius pulcher nimius for
te nimius ingeni nimius divites aut
contraria his sz nimius fetidu nimius
debile nimius ignobile nimius egen
difficile ratione sequi 8o pol ¶ Nimius
excellentes in ciuitate no amat
principes ciuitatis ibid ¶ Item sunt
nimius divites 2 potentes nec sciunt
nec volunt subici ibid ¶ Nimius
egeni 2 viles nesciunt principari
ibid ¶ Nimius egeni sunt invidi ibid
Nimius divites sunt contemptores
aliorum ibid ¶ Ex nimia superhabu
dantia ipsa ciuitatis fit frequenter
principatus oligarchicus 2 democraticus
vel tyrannicus ibid ¶ Ex nimius potentibus
in pollicia pollicia mutatur in monar
chiaz vel potentatum vto pol ¶ Ni
mius magna multitudo hominum no fa
cit ciuitate sz regnum vijo pollit
Copulandi non dz esse nimius
magnum nec nimius parum sz medio
cres ibid ¶ Rethorica non dz
esse nimius exquisitus sic q essz
nimius pstrsus sz q tacitu no alig
liter concordz 3o reth ¶ Clausu
la locutionis non dz esse nimius
longa nec nimius brevis sz proporcio
nalis ibid ¶ Serui non nimius
fortes nec nimius audaces nec nimius
timidi sunt optimi ad serviendu
primo yco etc Sequitur
Nobilis · or · us // Nobiles
et viros magnos in dignitate co
stitutos habentes magnas divicias
decet facere sumptus magnificos
8o ethi q 8o magnificus ¶ Per
sone nobiles 2 gloriose 2 divites

put facere opus magnifice ibidem p°
de magnificentia ¶ Persone nobiles
divites et gloriose et in dignitatibus
constituti habent in se quandam magni-
tudinem glorie et dignitate et excel-
lentie ibidem ¶ Nobiles et divites
potentes diffinitur honore i.
digni honore habentur 8° ethicorum
¶ Homines nolunt dicere quod nobiles
homines qui capiuntur in bello quod sint
ut servi sed solum barbari p° pol
¶ Homines dicunt quod omnes nobiles
sunt ingenui non solum cum sunt
in propria domo et patria sed etiam ubique
terrarum sed barbari solum in domo
sunt liberi propter defectum domina-
cionis ibidem ¶ Liber et nobilis est dupliciter
ex parte virtutis et generis ibidem
¶ Virtus et malitia determinant sibi ser-
vos et liberos nobiles et ignobi-
les ibidem ¶ Virtuosi et nobiles de-
dignantur recipere equale cum ignobi-
libus et viciosis 5° pol ¶ Per
penalitatem et innovationis vir-
tuosi et nobiles mordent ad ignobiles
biles ut frequenter sunt molesti a-
liis et movent sediciones ibidem
¶ Sine nobilibus et virtute belli-
ca potest esse civitas sed non bene 3°
pol ¶ Apud quosdam nobiles et
generosi honorabiliores sunt aliis
et magis honorantur ibidem ¶ Nota
de sceptro nobilis ¶ Nobiles sunt
qui existunt progenitorum virtus et di-
vicie 5° pol ¶ Nobiles et virtuo-
si in nostris inveniuntur centum esse ibidem
¶ Nobiles sunt antiqui honoris eo
quod omnes cum habent aliquis de aliquo
consuevenerunt acumulare ad illud
sed cum nobilitas est quodam honor no-
bilitas progenitorum igitur faciat—

propos nobiles esse amatores ma-
iorum bonorum 10 rethoricorum ¶ Maxime
hoc dicimus miserabile et mone-
ad passionem sed veritatem cum homines ex-
istentes in illis temporibus ad parti-
cipabantur esse studiosos i. bonos
vel simpliciter nobiles ibidem ¶ Nobiles
despiciunt eos qui sunt similes
progenitoribus ipsorum eo quod digni-
tas et nobilitas progenitorum
sunt magis honorabilia et magis
iactabilia longe facta quam
prope simpliciter ideo quanto magis des-
cendit generatio tanto nobilitatis
fiunt superbiores propter quod filii no-
bilium reputant se nobiliores
patribus quia cum sit dare in eadem quod
priores sunt ditati reperiunt ipsi
sunt magis longe a propinquitate quam
aliquis progenitorum eo se mag-
iactant et similes progenitoribus
despiciunt ibidem ¶ Nota dicitur in-
nobile et generosum quia nobile est
secundum virtutem generis quia illi
sunt nobiliores qui sunt de gene-
re digno et virtuoso ¶ Generosum
est non degenerare a natura i. a naturali
origine sine naturali nobilitate
2° rethoricorum ¶ In pluribus nobilibus non
accidit hoc quod sint generosi sed
multa sunt valoris levis i. parvi
quod multa nobiles mediocriter valent
ibidem ¶ Raro est progenies ita no-
bilis quod non degeneret a natura
quia sepe qui nati sunt de genere
degenerant et habent mores insa-
nos i. malos et imprudentes
ut filii procedentes ab Alcibia-
de et a Dyonisio fuerunt omnes in be-
cordia et deterioratores et fuerunt
vecordes i. stulta et furiosi sed filii
qui processerunt a Symone et—

picllo et societate fuerunt sanabiles
non declinantes ad stulticiam ibidem
Non eadem necessitate simpliciter dicit qui est
rusticus genere sicud qui est erudi
tus et nobilis 3° rethoricorum ¶ Eligibi
lius est quod est nobilius 3° topicorum
capitulo de eligibilibus etc. Sequitur

Nobilissimum ¶ Inter omnes
habitus intellectuales sapientia est
nobilissimus vj° ethicorum ¶ Prudencia et
sciencia pollitica non est omnium virtu
tum intellectualium nobilissima ibidem
Homo est nobilissimum inter alia
ibidem ¶ Homo non est nobilissimum
in mundo ibidem capitulo de eo ¶ Sapientia est
nobilissimorum entium in natura ibidem

Nobilitas ¶ Carens nobilitate
coinquinat beatitudinem primo ethicorum
Libertas et servitus nobilitas et
ignobilitas dicuntur secundum virtutem et
quod qui sunt virtuosi mente sunt
liberi et nobiles qui viciosi sunt
ignobiles primo politicorum ¶ Diviciis
assequitur nobilitas et disciplina
2° politicorum ¶ Ingenuitas et nobilitas
est virtus et divicie antique ibidem
Excellens in nobilitate generis est
transitus corrupcionis pollicia[rum]
v^{to} politicorum ¶ Nobilitas generis et
divicie sunt principia et fontes se
dicionum ibidem ¶ Nobilitas et virtus
in paucis reperitur et mediatio ad
virtutem ibidem ¶ Partes civitatis sunt
nobilitas multitudo bonorum parentum
amicicia etc. primo rethoricorum ¶ Nobili
tas generis et civitatis consistunt con
nostituntur primo quod antiqui homines sunt
sive minus 2° quod pertineat ad ius et
ad forum civitatis et quod fuit incole
eius ¶ 2° quod debent esse presides
et insignes et preclari viri 3° quod
debent esse multi tales insignes

qui sunt 4° quod tales insignes ex
cellant alios in hiis bonis que cela
tur ab aliis primo rethoricorum ¶ Quatuor
sunt condiciones requisite ad nobi
litatem singularis persone prima
quod debet esse nata ex parentibus legiti
me natis 2° quod tam pater quam mater
debent esse legitime cives non advene
2a debet esse antiquis principibus et notis
progenitoribus 3a quod debet habun
dare in diviciis aut virtute 4a quod debet
habere multos tales insignes viros
et mulieres iuvenes et senes ex suo
genere ibidem ¶ Mos nobilitatum est
facere eum qui habet ipsam nobilitatem
magis amatorem honoris 2° rethoricorum
capitulo de nobilibus ¶ Nobilitas est
quedam honorabilitas progenitorum
ibidem ¶ Dignitas et nobilitas progenitorum
sunt magis honorabilia et magis
iactabilia longe facta quam prope ibidem
Sed quanto magis descendit generacio
de tanto nobilitas facit homines super
biores propter quod filii nobilium repu
tant se meliores patribus quia cum sit
dare in iuventute quod pueres sunt ditati
perit ipsi sunt magis longe a paren
pitate quam aliquis progenitorum
ideo se magis iactant et similes pro
genitoribus despiciunt ibidem ¶ Nobi
litas attenditur secundum virtutem generis
generosum vero non dicitur a genere
sed a natura ibidem ¶ Nobilitas et ge
nerositas differunt quia nobilitas
attenditur penes virtutem generis ge
nerositas penes naturam generis
ibidem ¶ Nobilitas et erudicio per
suadent laudem 3° rethoricorum probatur
de laudibus ¶ Nobilitas sanguinis est
in ane nomine Bo. de consolatione philosophie li. 3° prosa
vj ¶ Nobilitas est quedam laus
de meritis parentum proveniens ibidem

In nobilitate nichil aliud videtur
esse bonum nisi ne videantur esse
ignobiles a bonitate progenitorum
suorum ibid. etc. ¶ Sequitur etc.

Noceo ¶ Banausus et punitus
non sunt nocivi proprio 8° ethic.
q. de banausus ¶ Nullus eligit
nocere servum v° eth. ¶ Si aliquis
alteri noceret ex electione ipse et
ipse iniustum facit ibid. ¶ Irates
aliquis ex ira non incipit nocere a
serpo sed potius ille qui ipsum ad
iram provocat ibid. ¶ Iratus non
estimat se iniustum pati illud tamen
nocet ibid. ¶ Incontinens nolens
nocet sibi ipsi v° eth. de inconti-
nens ¶ Hominibus insanabilibus a sua
malicia et valde malis nulla parti-
cula bonorum simpliciter est utilis sed omnia
eis nocent ibid. q. de bonum simpliciter
¶ Speculari deum est pretium et nocet
sanitati vii° eth. de speculari ¶ O-
dium numquam nocet quam ira v° pol.
de odium ¶ Unius organi utilis ex-
cessus arcetta ratione nocet quam prodest
vii° pol. ¶ Excessus bonorum ex-
teriorum arcetta ratione nocet quam non
prodest ib. ¶ Cuiuslibet bonum utilis
excessus nocet aut nichil prodest
ibid. q. de excessus ¶ Si ipsis quod omnis
sunt robore sanitate divitiis mili-
cia quis bene utitur maxime proderit
et si abutitur eis maxime nocebit
primo reth. ¶ Unusquisque potens qui
est passus contumeliam eligit omni
tempore nocere 2° reth. ¶ In promp-
titudine divitem natum est esse no-
centem quod in prompto enim est quod nocere
at tamen possit nocere quando vult ibid.
¶ Passi iniusta et timentes iniusta
pati semper observant tempus
quo possunt nocere 2° reth. ¶ Deus
nulli sponte nocet 2° top. ¶ Non
contingit deo nocere ibid. q. de deus

Nocivus ¶ Aliqua dicuntur no-
civa dicuntur quo ad nos et simpliciter
primo eth. ¶ In moralibus debet
incipi a posterioribus et nobis magis
notis ibid. etc. ¶ Sequitur etc.

Nocivum ¶ Esse corpori si non de-
regi ab anima primo pol. ¶ Nocivum
erit appetitum sensitivum si non
regitur ab intellectu quia erit inor-
dinatus ibid. ¶ Non amare propria
per se amicitias est nocivum civitati
2° pol. ¶ Tyrannus est multum no-
civus subditis v° pol. ¶ Omnes
aque ponderose nocive et prave
vi° eth. ¶ Virtutes naturales sine
intellectu practico dirigente et
regulante videntur esse nocive
ibid. probatur de virtus naturalis
¶ Incontinentes pro eis que sibi ipsis
secundum rationem videntur esse bona eligunt
quedam delectabilia que sunt
eis nociva vii° eth. ¶ Operam per-
sequitur sibi nociva ibid. ¶ No-
civum est quod est effectivum mali aut
corruptivum boni vi° top. etc.

Nocumentum ¶ Iudex in re-
compensatione iniurie solum debet
respicere ad dampnum nocumenti non
ad conditionem persone v° eth.
¶ Tria sunt nocumenta in genere
que contingunt in communitatibus quibus
homines sibi adinvicem communicant
quedam ex ignorantia quedam
scienter sine consilio et delibe-
ratione prohibita / 3° ex consilio
et deliberatione et deliberative
prohibita v° eth. ¶ Nunquam quis
infert nocumentum paralogice
i. preter intentionem quoque non para-
logice ibid. ¶ Nunquam nocumentum

alicui fit palorice i omo inopiate
et preter intencionem tunc peccatum quod ex illo
nocumento i nascitur dicitur proprie infor
tunium ethicorum v ut si aliquis repente appa
riens hostium vulneraret patrem
suum ut ibidem ¶ Quando nocumentum
illatum non fit paraloyce i inopia
te ad sit sine malicia tunc hoc quod fit
proprie dicitur peccatum ethicorum v ut si aliquis
intenderet per cutere alium modicum
et percuteret forciter vel si aliquis iacu
laret sagittam in aliquo loco in quo
homines transire consueverunt licet non
videat nec estimat ibi transire et
si tamen contra aliquem transierunt et leserunt
tale nocumentum dicitur proprie peccatum eo
quia talis in sua potestate habuit prin
cipium unde potuit providere et per
consequens evitare causam illius nocumenti
ibidem ¶ Quando faciunt aliquod nocume
tum per iram non dubitant desicere
vel non defieri sed solum de iniusto ibidem
Nocumentum potest inferri ex ignorancia
tribus modis vel ex paralogia i
ex ignorancia inevitabili vel ex non pa
logia i ex evitabili et hoc vel ex
crassa vel affectata v ethicorum ¶ In
voluntariorum nocumentorum alia sunt
venalia alia non venalia ibidem
Require in voluntarium ¶ Quoddam est no
cumentum ex electione quoddam ex pas
sione quoddam ex ignorancia quod intel
ligendo de nocumento morali quia
de alio non oportet quod sit aliquid illorum
ut si ignis cadat de celo et comburat
vestem hoc est nocumentum
et tamen nec est ex electione etc. ibidem
Nota divisionem nocumenti unum no
cumentum ex ignorancia et nocumentum
ex passione et nocumentum ex elec
cione quod intelligendo de nocumento

morali et intelligendo sic quod omne
nocumentum infertur ex aliqua tercia
rum vel ex pluribus earum scilicet ex igno
rancia etc. vel intelligendo quod omnes
cause illacionis nocumenti modificati
sunt secundum mores sunt ignorancia passio
vel electio ibidem etc. ¶ Require nolens

Nolens Dicere quod nullus no
lens est beatus assimulatur dicto
non 3o ethicorum ¶ Nullus est beatus nolens
ibidem quod nolens quidem enim iniustum
patiuntur non volentes v ethicorum
Circa prudenciam magis laudatur qui
volens quam qui nolens vi ethicorum
Circa virtutes morales magis laudatur
qui volens peccat quam qui nolens ibidem

Nomen ¶ Nomine alienacionis
intelligitur donacio et vendicio primo
rethoricorum ¶ Ubi dicitur possidere nichil
aliud est nisi in sua potestate esse aliena
re vel non alienare capiendo alie
nacionem pro donacione vel vendicione
vel pro aliqua alia commutacione
¶ Poete primo inceperunt per voces et
per nomina quod aptum natum sunt 3o rethoricorum
Nomina sunt quedam imitaciones
ibidem ¶ Propria nomina faciunt oracionem
planam et decentem et non humilem ibidem
In omnibus legibus utimur duplicibus
nominibus scilicet fictiis et propriis ibidem
Nominibus ficticiis raro et in paucis est
utendum ibidem ¶ Utendi nominibus ficticiis
plus narrant quam dicent ibidem
Utendum est nominibus propriis et non ficti
tis quia qui utitur nominibus ficticiis
plus narrat quam dicat ibidem
Non spectat ad rethorem uti nomi
nibus equivocis et synonimis ibidem primo de
rethorica ¶ Proprium est sophistarum uti
nominibus equivocis et poetarum nominibus
synonimis ibidem ¶ Nomina et eloquia

que faciunt nos faciliter adistere
sunt delectabilissima et talia noia
debent ee ligwe ignote .i. debent
esse gamme quantum ad lingwam cerci
tate quia si sunt zppa et methil. ex
neitatis caneat cum talia sciam 9
non faciunt nos addistere 3º ceth'
Omne nome significat aliquid ib.

Nos. Illa dicunt' possibilia no
bis que sunt cum effectu per nos vel
p alios inos 3º eth'. Ex possibilia
Que per alios inos sunt per nos
aliquale sunt ibid. ¶ Principium fac
tionum quod factum 9 per alios e in nob
ibid. ¶ Virtutes morales sunt in
nra ptate et voluntate ib. ¶ Opa
tiones que sunt ad fine et que sunt
ad fine sunt scdm nram electionem
ibid. ¶ Operationes nre que sunt
ad finem et que sunt ad finem sunt
voluntarie ibid. ¶ Vitia moralia
sunt in nra ptate ibid. proba' ex
vitium ¶ Opatio boni et mali est
in nobis proba' inquibuscumque e
nim operari est in nra ptate ibi
etiam non operari et econ' quia etiam
quia ex opposito quod sequitur oppo
situm aut quia sequitur non opa
ri non e in nobis tunc impossibile
est nos operari et necesse est et
operari non esse in nobis quod sunt op
posita aut ibid. ¶ Si opationes
sunt in nra ptate tunc etiam habitus
proba' quia per hoc quod aliquis ope
ratur bona vel mala contingit eos
esse bonos vel malos ib. ¶ In nob
est opari bona et mala similiter
et non opari ibid. ¶ In nra pta
te est esse bonos vel malos ibid.
Operationes virtutum et vitiorum et ha
bitus sunt in nobis ibid. ¶ Opa
tiones nre sunt voluntarie ibid.

proba' ex voluntarie ¶ Nullus
provocat aliquem ad opandum
ea que non sunt in nobis neque vo
luntaria ibid. eo quod voluntarium
Suadere in talibus que non sunt
in nra voluntate cum opus e omnino
inutile sicud si quis persuaderet
scabiosati quod non calefieret vel
esurienti quod non doleret ibid.
Nos sumus dni nrarum operationum
a principio usque ad finem vero opa
tionum in manentium ad quas volu
tas licet se active 3º eth' ¶ Habitum
si aliquis ponitur in nasa nos su
mus causa ibid. ¶ Nos sumus dm
norum habituum a principio ibidem
In nra ptate est et in nob inimicissima
turpissima et ideo inutile facere v. to
eth' ¶ Denaidh est nob sidem ssor
moribus ibid. ¶ Magis possumus
speculari prius quam nos metipos
ixº eth' ¶ Magis cognoscimus
actiones aliorum quam inos ibid.
Operatio dei beatifica dicit a nra
beatitudine xº eth'. g. ex deus
Ni aliquis sit bonus ex nra hoc
non provenit seu existit in nra
ptate sed provenit hoibus per aliquam
divinam causam ibid. ¶ Utrumque vo
lumus nobis aut nris amicos
mag' hoc e maius bonum cum o. tc
primo eth'. eo ex bonum ¶ Illa
sunt possibilia quorum principium
generationis e in nobis 2º eth'
exm ex possibile etc. Require

Notos homines querunt ho
rari a notis primo eth' ¶ Non
similiter convenit carere notos et
ignotos xº eth'. g. ex similiter
Conveniens est similiter contristari
notos et ignotos ibid. g. ex simile

Participantes debent esse amatiui
notorum viijᵒ pol. ¶ Unusquisque hominum
magis efficitur ad notos quam igno
tos ibidem ¶ Magnanimi magis
sunt graues ad amicos et notos
si putant se iniuste pati ab eis
ibidem ¶ Magis verisimile est vicinos
et qui conversantur cum aliquo et notos
et timentes et prudentes et multos esse
veratores illius oppositis sed non
vicinis etc. primo rethorice ¶ Homines
inuerecundantur super notos qui non sunt
valde propter insulariitate 2ᵒ rethorice
Zelabiles sunt quibus multi volunt
esse similes et multi noti etc. ibidem
zelabile ¶ Dicta quia et nota
sunt magis persuasibilia quam ignota
nota 3ᵒ rethorice etc. Require

Nouum ¶ Aliqua sunt que quamdiu
sunt noua multum delectant sed postquam
non similiter et non equaliter delec
tant sed minus xᵒ ethicorum ¶ Quedam
delectant noua entia que postmodo
non delectant ibidem ¶ Noua magis
delectant quam consueta eo quod circa
talia mens magis studiose considerat
propter admirationem cum etiam ex hoc
sequitur vehemens delectatio utputa
in hiis que propter admirationem ad
studiose sunt visu aspiciunt que
prius non viderunt ibidem ¶ Nota
tur quare aliqua sunt que quam
diu sunt noua multum delectant
sed non sunt consueta quia primo
propter magnam admirationem mens
hominis ex curiositate per magis de
siderata est inclinata ad talia noua
et ideo intense operatur circa talia
sed postea satiata curiositate non
sit tam vehemens operatio sed ne
glecta et remissa et ideo etiam
ipsa delectatio obscuratur et remittitur

et innouatur ibidem ¶ Statuens nouam
legem sepe plus nocet quam proficiat
2ᵒ pol. ¶ Non est nouum neque recens
inuentum quod oportet in ciuitate genus
bellicosorum et consiliatorum esse distinc
tum eis agricolis et artificibus 7ᵒ pol.
Omne nouum est delectabile primo rethorice
Dicere noua est quoddam hasteyam
3ᵒ rethorice vel hasteysmum ¶ Eo quod
aliquis operatus dicat tunc dicat noua
ibidem ¶ Noua dicuntur hasteyta ibidem
id est hasteyum etc. Require Iar

Numerus ¶ Platonici non
ponebant numerum quem esse vocat se
paratum primo ethicorum vel quem
Proporcionalitas consistit vel
in quibus numeris vᵒ ethicorum probatur de
proporcionalitatibus ¶ Numerus vnitatum
dicitur modicarum ibidem ¶ Numerus est
deroe proporcionalitatis ibidem etc.

Numisma ¶ Pecunia sunt omnia
ista quorum dignitas et valor iuste per
numismate mensuratur 8ᵒ ethicorum
Ad hoc inuentum est numisma quod sit
mensuratio mutabilium ad inuicem
quod per ipsum mensurantur preciosa talia
rerum vᵒ ethicorum ¶ Numisma dicitur
esse medium quod quia per ipsum mensu
ratur inequalitas extremorum vel
quia per ipsum cognoscitur quantum vna
res aliam superexcedit in valore vel
quantum ab ea deficit ibidem ¶ Numis
ma mensurat valorem cuiuslibet rei com
mutabilis ibidem ¶ Numisma factum
est propter indigentiam ibidem ¶ Nu
misma factum est propter necessitatem
commutationis quia res commutabiles non sunt
commode tantum afferri possunt ideo conductum
fuit inter homines taliter offerenti
numisma detur illud quo indiget
ibidem ¶ Numisma recepit nomen
a nummo quod quo omnia appreciantur

ul mensurata ul a nono quod est lex
quia a lege recepit vigorem ibidem
Numisma ex sui natura non est
mensura rerum sed lege et humana posi
cione hoc statuente probatur quia in nostra
potestate est et in nobis numisma tran
mutare et ociosum inutile facere ibidem
Numisma licet rerum mensure non ex
sui natura sed ex lege et statuto humano
ibidem ¶ In nostra potestate est et in nobis
numisma transmutare et ociosum inutile
le facere ibidem ¶ Numisma est men
sura commutabilium secundum legis positorem
ibidem ¶ Numisma est fideiussor
pro necessitate future commutacionis
et non solum presenti ibidem ¶ Nu
misma et nummus est fideiussor in
omnibus et pro eo habemus quod
quod volumus vinum de cellariis bonis
sed de melioribus nichil vero ethicorum etc.
Numisma patitur illud idem
sicut et alia res quia sicut alia
res non semper manet in eodem valore
ita et numisma non semper potest esse equale
quod remaneat in eodem valore eo et
ter quia valor numismatis non
solum dependet a natura rei que est no
bilitas sine materie vim a voluntate
principis ipsum instituentis ibidem
Ex virtute civilis statuti oportet quod ille
qui recepit numisma quod accipiat
pro eo eo quo indigeat ibidem ¶ Nu
misma inter omnia que in commutatione
veniunt magis videtur manere et mag
natum est permanere in eodem valore
ex vi sue institucionis quia ro
sue institucionis exigit permanen
ciam et invariabilitatem ibidem ¶ Omnia
commutabilia oportet appreciari per ipsum
numisma id est in suo valore commen
surari eo quod sic res debite commen
surando semper erit commutacio ibidem

Numisma res commutabiles adequat
sicud mensura adequat men
surata eo quia commutacione rerum non
existente non erit civilis communicacio ibidem
Ex necessitate acquisicionis est usus nu
mismatis primo politicorum ¶ Numisma
primo inventum fuit subiecto pon
dere et mensura sine impressione
karacteris quod factum est quod pro tanta re
tantum pondus daretur ibidem
Ad evitandum laborem ponderandi
tandem karacter impremebatur numismati
ibidem ¶ Inventa numismate invec
ta fuit campsoria ibidem ¶ Pecun
iativa materie est circa numisma ibidem
quod de hoc accusato peior etc.

Nupcie

Nota modum fuari
in nuptijs quod ad nupcias vocantur
cognati similiter ad omnes acciones
sue sunt circa hoc que respiciunt nup
cias vocantur consanguinei et oportet
eos esse in leticia id est in generacione
et gaudio nupciali ut circa sponsa
lia contrahenda vel dotis assignacionem
vi° ethicorum ¶ Legislator debet considerare
regnaliter ancillas optime dispo
nantur secundum corpus et de coniugio nup
ciali vij° politicorum ¶ Oportet copulam
nupcialem fieri tempore et etate in
quo corpora puerorum nascencium
contingit melius disponi ad virtu
tem secundum intencionem et voluntatem
legislatoris ibidem ¶ Allexander
in quodam metro dicebat quod vir
gines nupciarum id est virgines acci
tes nupcias erant ei superdiu
nales id est fastidiose 2° rethoricorum ¶ Nup
cie sollempnes non conveniunt
in paupertatibus sed in nobilibus ibidem

Obduracio

Obduracio homines
obduratum et qui desperat
ad futurum de spe salutis

non timent sicud qui de capita
20 ceth' ret Bequi' obedio ret

Obedio ¶ Appetitus irrolis ul
pars aie irronalis i nata e obe
dire roni pmo eth' proba' Ψ ap
petitus ¶ Appetitus irronalis in
gtinete obedit roni ibid' ¶ Concu
piscibile z irronale obedit roni
ibid' g Ψ ro ¶ Poten' sensitiua
obedit roni in gtinente ibid' ¶ Appe
titus sensit9 irronalis plus obe
dit roni in sobrio z forti z virtuoso
quam in ebrio z incotinenti ibidem
g Ψ appetitus ¶ Appetit9 iras
cibilis et concupiscibilis habz se
ad roz ut exaudibile z obedibile
ibid' g Ψ appetitu ¶ Virtuosus
moribus obedit intellectui ix° eth'
g Ψ virtuosus ¶ Virtuosus intui
obedit intellectui qz si etia optz
eu mori pro amico z bono patrie
ipse non desistat a facere gratia
amicorum z patrie ibid' ¶ Multi
non sunt nati obedire verecundie sz
timori x° eth' ¶ Viuentes sm pas
siones non obediunt sermonibus
persuasiuis sz soli violencie pe
narum ibid' ¶ Multi sunt qui obe
diunt necitati qz sermoni ibid' g Ψ
sermo ¶ Multi plus obediunt iac
ture quam bono honesto ibidem
g Ψ multum ¶ Epyeikes z virtuosi
et qui vitam suam ordinat ad bo
num pmpte videtur obedire soli
sermoni psuasiuo quo ei bonum
pponitur ibid' ¶ Aliqui ppt cogi
tacionem z beneficia recepta que pre
teriterunt sunt magis diligentes
eos a quibus bnficia receperunt
et facilius naliter talibz obediunt
x° eth' ¶ Si quis sunt melior
sm virtute z potentiam actiuam
inexigendo per qz possit coherere
malos iustum est tali obedire z sup
poni et illi bonum est principari vij°
pol' ¶ Non tm noceret partim media
quantum costringere non obedire principi
pmo reth' ¶ Pactis non recte fact
non e obediend' ibid' proba' Ψ
pactum ¶ Legibus non recte facti
non est obediend' ibid' ret Bequi'

Obiectum ¶ Idem e obiectum
timoris et audacie 3° eth' ¶ Obiect
um terroris e terribile ib' pba' Ψ
terribilis ¶ Mala que no procedit
ab hoie per se z quorum non e causa
non est timenda tanqm obiectum
fortitudinis ¶ Fortis timidus et
audax sunt circa idem obiectum pba'
audax superhabundat timidus defi
cit circa terribile fortis medio modo
se habz 3° eth' ¶ Obiectum magnifice
tie z materia sunt petunia ibidem
Licita obiectu ire e vicius z extrema
ibid' ¶ Ira est quedam passio ex ob
iectis causata ibid' ¶ Obiecta tan
sancia nitz sunt multa z diuicia id
bonum absolute simpliciter est obiectum
intellectus speculatiui geordit' aut
se habens ad appetitum e obiectum
intellectus practici vj° eth' ¶ Bona
diuina z mirabilia sunt obiectum sapie
et bona humana obiectum prude
tie ibid' proba' Ψ prudencia ret
Obiectum medicine est sanitas id
Sinesis z prudencia sunt circa idem
obiectum consiliabile ibid' ¶ Obiectum
generale continentie z incotinentie
sunt delectationes z tristicie vij°
eth' ¶ Dequanto obiectum e nobilius
detanto est difficilius ad cognos
cendum ibid' Ψ difficilis ¶ Cog
no habitus dependz in ei9 obiect
to viij° eth' ¶ Concordia z amicitia

habent esse et idem obiectum scilicet
et valia et conferentia ad virtutem humanam
x° ethicorum ¶ Tam diu durat delectatio
quam diu obiectum virtutis cognitione et
ipsa virtus cognita remanet in eadem
dispositione x° ethicorum ¶ In omni arte et
sciencia considerantur operationes secundum obiecti x° pol

Oblatio ¶ Nota de oblatione fa
cienda quia antiquitus fiebat post
fructuum collectiones viij° ethicorum

Oblivio ¶ Certa virtutes non
cadit oblivio primo ethicorum quia virtus
habitus qui est in sola ratione potest
ferri per oblivionem vj° ethicorum ¶ Pru
dencia non est amissibilis per oblivi
onem ibidem ¶ Talibus habitus qui est
cum sola ratione potest esse oblivio ibidem
Prudencie non potest esse oblivio ibidem
Oblivio est factum rei 2° rethoricorum ex
tra ¶ Oblivio est signum parvipen
sionis ibidem capitulo de parvipensio
¶ Oblivio fit propter inuriam id est propter
non curare de alio ibidem ¶ Oblivio
non depulit omnem cogitationem a mente
bo. de c. p. li 2° metro xj° ¶ Obli
vio est amissio sciencie vij° top

Obloquens ¶ Homines mansu
escunt obloquentibus 2° rethoricorum capitulo de mansu
etudine. Sequitur obprobrium

Obprobrium. ius ¶ Obprobrium
est quoddam turpe x° ethicorum ¶ Agen
tes viriliter in periculis propter timorem
principum sunt deteriores istis qui vi
riliter agunt propter obprobrium fugiendum
ibidem ¶ Habitus oppositi magnificentie
non sunt obprobriosi x° ethicorum probatur
de magnificencia ¶ Banausi et parvifi
cencia non inferunt multa obprobria
hiis quibus insunt ibidem ¶ Homines
pacientes vel passi talia que infe
runt ad dehonestacionem et obprobrium
erubescunt 2° rethoricorum capitulo de erubescencia.

Homines invident hiis qui possident
aliqua et dividunt ea ex qua dis
tribucione et possessione resultat
obprobrium ipsis 2° rethoricorum capitulo de in
vidia. Sequitur obscurum

Obscurum ¶ In obscuris ea
rum aptius testimoniis 2° ethicorum
Multiplicitas causat obscuritatem
in sermone v° top ¶ Omne magis sive
quod est obscurum vj° top. Sequitur

Observo. bilis ¶ Artes exu
tes valde in manifesto et modulis
non sunt observabiles quia tunc ulli
talibus curam adhibent primo rethoricorum
¶ Que sunt talia et tanta que
unusquisque non possit facere talia non sunt
observabilia ibidem ¶ Omnes ob
servant consueta quia id est curant de eis
et timent ea patet quia in infirmitate qua
nullus infirmus sunt nisi verentur et nisi
timent et observant ibidem ¶ Omnes ob
servant solum obviacionis consuetas
id est curant de eis et illas timent
patet per simile sicud ullus observat
infirmitates nisi consuetas sic et
hic ibidem ¶ Omni namque sunt offensi
non sunt observatim ibidem ¶ Nunquam
sepe est facta in iustificatio non
sunt observatim ibidem ¶ Homines di
ligunt non meditantur malorum nec
observatores peccatorum quia ut eos qui
observant mediante mala eis impor
ta 2° rethoricorum capitulo de. Sequitur

Occasio ¶ Homines in iustificat
ad eos ad quos habent occasionem
aut progenitorum aut sui ipsorum aut suo
rum primo rethoricorum ¶ Quidam in quibus
malicia solum indiget occasione ibidem

Occido ¶ Comedere agencia
tur, aciata quam maniata occidunt
instrumentaliter v° ethicorum ¶ Super
privatas et super eos qui occiderunt

matres quando obtinet penas n(on)
bonis tristatur cum oportet gaudere
de talibus 2o rethoricorum ¶ Oportet gaudere
de accidentibus matris quando obtinet
penas et non tristari ¶ Tamen in na

Ociosum | quare in arte nichil
est ociosum ideo et natura gubernatur
ratione divina ars bene gubernata primo ethicorum
¶ Sicud thezaurus absconditus est
vanus et ociosus quia homini nichil
confert ita habitus est vanus
et ociosus si non consequatur operatio
secundum eum ibidem ¶ Cibus qui fit ad
mestitiis animalibus absque labore sit
hominibus vivendibus in ocio primo politicorum
vivendes vita pastorali sunt ocio
sissimi ibidem sequitur ocium etc.

Ocium | Ocia sunt dempno de
lectabilium primo ethicorum ¶ Dominus debet
servis suis imponere ocium instar 2o
yconomicorum ¶ Dominus debet servis libertatem
vel ocium moderate ibidem ¶ Vir non
debet uxorem suam dimittere ociosam
2o yconomicorum etc. Sequitur occultacio

Occultacio i. ari | Occultacio
et modus insistificandi sicud loca
et disposicio facilis sunt causa insisti
ficacionis primo rethoricorum ¶ Homines insisti
ficant circa ea que possunt faciliter occul
tari ibidem ex quo insistificacio etc.

Oculus | Virtus oculi est quod
perceret bene videmus seu videamus
2o ethicorum ¶ Res crescentes valde in maius
et moralis non sunt observabiles
primo rethoricorum et observaro ¶ Homines
erubescunt in talibus que sunt in ocu
lis et in manifesto ideo est proverbium
moralis est verecundia 2o rethoricorum
¶ Hinc proverbium moralis est verecundia
i. in manifestis et apertis ibidem
¶ Cum lacrimare incipiunt de pheon

dicunt moralis 3o rethoricorum ¶ Cum
magis impinguat equum oculus domini
primo yconomicorum etc. Sequitur odium

Odium | Figulus odit figulum
viij° ethicorum ¶ Homines communiter odiunt eos
qui contrariantur moribus suis data
etiam quod recta intentione tale casti
gatorem etc. eos operentur quia ad hunc
estimat quod hoc faciunt per odium
et invidiam x° ethicorum ¶ Adolescentia
rationaliter est odio habenda primo
politicorum ideo adolescentia ¶ Ira et odium
sunt principia quarundam civitatum
accionum quia quia acciones amborum
sunt ad malignandum in iniuria in
iurianti v° politicorum ¶ Ut frequenter
ira est magis operosa quam odium
i. plus operatur ibidem ¶ Irati cum
maiori impetu et robustius insur
gunt quam habentes odium ibidem ¶ Odium
magis nocet quam ira quia quia fit
latenter etiam cum ratione prosequitur
ut non deficiet ibidem ¶ Odium fit sine
tristitia ira cum tristicia ibidem ¶ Secundum
proverbium homines valde odiunt eos
qui in aliud passi sunt iniusta et non ex
clierunt i. non conduxerunt et non
fecerunt inde vindictam Et secundum a
proverbium tales sunt repudiati non
habentes adiutorem primo rethoricorum
¶ Figulus odit figulum quia concu
rrunt 2o rethoricorum ¶ Ira differt ab odio
in octo ibidem ideo ira ¶ Unusquisque
odit furem et calumpniatorem ibidem
¶ Boni et studiosi naturaliter indicant
bene et odiunt iniusta ibidem
¶ Senes non odiunt nec amant val
de ibidem ideo senes quia senes sunt
incredibili igitur sic amant ut odi
turi et odiunt ut amaturi ibidem
¶ Timor secundum ad dominum est cum in inicia

et odio 2º pro ¶ Timor subditi ad
tyrannum est cum inimicicia et odium
ibidem ¶ Avaricia facit homines odiosos
bo. de c. p. li. 2º pro vta ¶ Odium
non est in sapientes bo. de c. p. li.
4º pro 4a ¶ Nullus odit bonos
nisi stultus ibidem ¶ Non iudice c
ceteros dignos odio sed miseratione
ibidem ¶ Nota de exclamatione odii
bo. de c. p. li. 4º metro 4º ¶ Odi
re malos e irrationabile ibidem pro
4a ¶ Omnes amant bonum et odiunt
malum de facili oppositum et per similitudinem
discernunt viiiº top &c. Sequitur

Odor · oro ¶ Esurientes multum
gaudent in odoribus ciborum 3º ethicorum
Gaudere in odoribus pulmentorum
et unguentorum intemperati est ibidem ¶ Ca
nes non gaudent in odoribus
leporum sed odoris secundum se sed in co
mestione quam odor sunt et quam
appetunt ibidem ¶ Subtilis videre
melius e quam subtilis odorare
primo ethicorum de videre &c. Sequitur

Officium ¶ Omne principatus officium ma
gis est committendum illi qui magis
et melius potest attingere ad finem
vto pol ¶ Officium regis e esse
custodem iusticie vel quod sit custos
iusti ibidem de caussans &c. Sequitur

Omnes omnia ¶ Id quod videtur
omnibus hoc dicimus ita esse et ita
se habere xº ethicorum ¶ Intelligimus
fidem que probatur ab omnibus con
stat quod nulla credibiliora possunt di
cere ibidem ¶ Omnes videntur fugere
tristiciam ut malum et delectationem
appetere sicut bonum ibidem ¶ Illa sunt
magis bona que omnibus bona
apparent et ab omnibus bonis con
cernuntur primo ethicorum ¶ Omnes con
dolent insipientes mala propria
2º ethicorum ¶ Omnes cum habent aliquid
de aliquo consueverunt accumu
lare ad illud quod naturale est quod imper
fectum desiderat perfici ideo mediocres
divites volunt fieri ditiores et ho
norabiles amant esse honora
biliores 2º ethicorum ¶ Omnes laudant
alios ex bonis cenitibus in eis
aut putatur existere ibidem ¶ Omnes
volunt videre finem 3º ethicorum de fide
Omnes desiderant proprios motos
considerare bo. de c. p. li. 3º metro
2º ¶ Omnia gaudent redire ad
id quod eis convenit secundum naturam ibidem

Omnipotens ¶ Cui est
nichil est quod non possit facere
bo. de c. p. li. 3º pro xii &c.

Operabile ¶ Principia elec
tionis sunt ratio et appetitus qui or
dinatur ad aliquid operabile sed
ad finem viº ethicorum ¶ Mens practica
dicatur que est gratia alicuius operabilis
ibidem ¶ Principia operabilium sunt
ipsi fines quorum gratia sunt operabilia
viº ethicorum ¶ Sententia nichil aliud
est quam applicatio universalis
rationis ad aliquid particulare opera
ibidem ¶ Ad hoc quod aliquis in operabilibus
bene silogizet et recte operetur
tunc oportet singularium operabilium
habere sensum id est habere veram
rationem et rectam estimationem ibidem ¶ In
practicis oportet attendere et credere hiis
qui opinantur et enunciant circa
operabilia scilicet homines experti senes
et prudentes ibidem ¶ Improbabilibus
enunciationibus et opinionibus quas
habent experti et senes et prude
ntes de operabilibus non minus oportet
attendere quam de mediationibus

que nate sunt fieri in illa materia
ibidem ¶ Senes propter multam experi-
enciam sunt certi iudicii de operabilibus
ibidem ¶ Virtus et malicia respiciunt
principium operabilium vij° ethicorum ¶ Ma-
licia corrumpit principium operabilium
ibidem ¶ Virtus saluat principium
operabilium ibidem ¶ Concordia est circa
operabilia ix° ethicorum ¶ Vnum in rebus
operabilibus magis iudicatur ex operacio-
nibus et ex vita operancium quam ex ser-
monibus capitulo x° ethicorum co. et vnum
principale circa operabilia est vita et
modus viuendi ibidem ¶ Finis in
operabilibus non est ipsum speculari
et nuda cognicio singulorum que ope-
randa sunt sed finis magis est operare
et agere ipsa x° ethicorum ¶ Certitudo in
dictis in operabilibus non habetur sine
experiencia ibidem ¶ Non sunt experti
circa singula recte iudicatur ibidem
probatur co. expertus ¶ Speculacio
primum intelligibile habet racionem primi
principii in operabilibus quia est
vltimus finis hominis vij° politicorum
finis in operabilibus est sicud principium
in speculabilibus ¶ Que sunt opera-
bilia sunt bona primo rethoricorum ¶ Bene
operabilia sunt que direxerunt vel facere
possunt omnes aut multi aut similes aut
maiores ibidem ¶ Sequitur operacio

Operacio ¶ Omnium operacionum
quarum fines sunt res operate illi fi-
nes sunt meliores operacionibus probatur
operaciones fiunt propter illud finem
primo ethicorum ¶ Felicitas consistit in
operacione ibidem ¶ Cuiuslibet habentis
propriam operacionem bonum et perfectio eius
est ipsa operacio probatur cithariste et
statuificis et vniuersaliter cuiuslibet
artificis sua perfectio et suum bonum
est sua propria operacio primo ethicorum

¶ Finale bonum cuiuslibet rei in eius
propria operacione consistit co. secundum Eu.
forma est prima perfectio rei et opera-
cio perfectio secunda quia bonum fina-
le cuiuslibet rei est eius vltima perfectio
secunda co. partium hominis est aliqua opera-
cio propria igitur et hominis qua tamen homo
est perfectior quam aliqua suarum
partium ibidem ¶ Sicud quelibet par-
ticula hominis habet operacionem propriam ita
et totus homo ibidem ¶ Hominis est aliqua
operacio propria probatur quia artis ut
~~pote~~ textorie coriarie est aliquod
opus proprium igitur et hominis qua tamen
alias aliquid esset ociosum in natura
quia alias esset frustra et ociose
ibidem ¶ Hominis et actuum omnium que
causantur ab ipso est aliqua operacio
co. Eu. quia vnumquodque eius constituitur
per aliquam formam que est aliter
operacionis principium ideo sicud vna-
queque res habet proprium esse per suam
formam ita et propriam operacionem ibidem
Bonum vniuscuiusque rei consistit in
sua operacione ibidem ¶ Nec viuere
nec sentire est propria operacio hominis
ibidem probatur co. homo ¶ Propria operacio
hominis est secundum partem racionalem probatur
propria operacio conuenit homini per aliquam
formam hominis sed non per vegetatiuam
nec sensitiuam igitur per formam ra-
cionalem qua tamen per intellectum ibidem
Bonum hominis operacio est bene operari secundum
racionem et optimam virtutem probatur propria
operacio hominis est operari secundum racionem
sicud propria operacio cithariste est
citharizare et optime igitur
bonum hominis est bene operari secundum racionem
et optimam virtutem ibidem ¶ Operacio
boni hominis est bene operari secundum racionem
co. Eu. quia tale opus est per se parum

opatur ibid ¶ In qualz arte opato
dicitur bona z sit bn quido sit sm
vltim virtutis opatiue q qma v
tus cylibz est vltim) ptatis eius
quo adepto dica artifex p sctus
et studiosus ibid ¶ In opatoibz
artis inbeitur racio virtutis z eius
qp est bene ibid q ex arb ¶ Bon
hois est bene opari sm virtutem
ibid ¶ Bom hois bona opatio e
sm vtute et optimi sm pfectis
simaz vtute ibid ¶ Opatio opti
i feliciis est ut bene et optie ope
sm roz ibidem ¶ Opatio sm vir
tute est aliquid vtutis pmo eth
Opatio vtutis e melior vtute
ibid q ex melior ¶ Opatio vtu
tis e melior habitu vtutis ibid
proba ex melior ¶ Opatio sm
vtute est delectabilior qz sit aliq
alia opatio hois proba opaco
nes sm vtute sut delectabiles
et absolute sunt em omi tpe
delectabiles sz alie non cu aliq
talis e delectabilis vni z non
alti z tales in vno tpe sunt in alio
non ibid ¶ Opatones vtutu st
delectabiles sm se ipas proba
que sut delectabilia volgaribus
aduersan z contrarian ad ibid z no
sut nalit delectabilia per se sz
opatones vtutu sut delectabiles
natu et ex se ibid ¶ Opatones
vtutu sut delectabiles sm natz
ibid ¶ Opatones vtutu no solu
sut delectabiles opanti eas sz
etiaz sm se ipas ibid proba ex
vtutis ¶ Opatio sm vtute habz
delectacoz in se ipa ibid pba ex
vtutis ¶ Nullus e bonus e vtuo
sus qui no gaudz z delectatur

in bonis opatoibus ibid q ex
delector ¶ Opatones vtutu sut
sm se ipas delectabiles nec re
quirunt delectacoz extrinsecam ibid
Opatones sm vtute non solum
sunt sm se ipas delectabiles sz
etiaz sunt pulcherrie et optime
ibid proba ex virtus ¶ Opatio
virtutis pfecte p totaz vitam con
tinuata necq nobis ad veritz insi
den habemus propiam coadiutoz
in disciplinis et alijs exercitaco
nibus vtuosis sm eu ibid ¶ Opa
tones vtutu sunt dne felicitatis
i. dominum sunt z pncipalitate inht
qp est aliquez esse felice ut sic
ex hoc pncipalit dica als felix
qp opatur sm vtute Vel qz hz
dnium in bita hois felicitis Vel
qma hz dnium in bita que dica
felicitas ibid ¶ Opatones sm
vtute in felicitate pncipantur
ibid ¶ Opatones vitiose sut
dne miserie ut ex hoc aliquis
dicatur miser qma viciose z con
roz opatur ibid ¶ Inter res
huanas opatones sm vtutem
sut marie permanentes pbatur
si aliqn esse firmi marie esse
sciencia sz hoc non qma vtutes
sunt pmanenciores sciencijs qp
sic pz qma non ita frequenter
occurrit nobis mata ut quaz
possimus opari sm sciaz sicud
occurrit nobis mata ut quaz pos
simus opari sm vtute ibidem
Circa illas res huanas inbeni
tur tanta firmitas constans sicud
ut sm vtute ibid ¶ Bone opa
tones actoz z enfortunia ofert
aliquid mortuis actis pto ethic
Bone opatones z infortunia

redundant in mortuos ibidem
Secundum dicam operationum sequitur dicta
habitum 2o eth. ¶ Operationes sunt
due eius quod est habitus quales
fieri ibid. g. de habitu ¶ Omnis
virtus generatur ex operationibus factis
secundum rectam rationem ibid. ro de virtute ¶ Ser-
mo de operationibus humanis non est
certitudinaliter sed figuraliter et ex-
emplariter ostendendus ibid. ¶ Ea
que in operationibus moralibus consistunt
et que sunt conferencia ad hec sicud
bona exteriora nichil firmitatis habent
in se ipsis per modum universalitatis propter
eorum variabilitatem ibid. ¶ Bona
exteriora sunt conferencia ad opera-
tiones morales ibid. ¶ Operationes
generative virtutis sunt medie inter
superhabundanciam et defectum ibid.
¶ Operationes virtutum generatives natura
sunt corrumpi ex super habundantia
et defectu ibid. ¶ Operationes reduc-
te ad medium secundum rectam rationem virtutem
generant et salvant ibid. ¶ Vir-
tutes morales sunt productive ta-
lium operationum ex qualibus sunt pro-
ducte ibid. ¶ Virtutes morales non
solum generantur ex operationibus sed
etiam apte nate sunt producere ibid.
¶ Operationes elicite a virtutibus sunt
similes operationibus precedenti-
bus ex quibus virtus generatur
quod non solum ex eisdem operationibus
et ab eisdem in genere sunt generatio-
nes virtutum et augmentationes et
corruptiones sed etiam contrarie
sunt ibid. ¶ Operationes virtutum
operatarum in eisdem consistunt cum opera-
tionibus precedentibus virtute ibid.
¶ Recta disciplina communiter est ut
assuescant delectari in operationi-
bus bonis et tristari de malis
2o eth. ¶ Omnis virtus moralis
aut est circa actus et operationes aut
passiones ibid. ¶ Ad omnem operationem
vel passionem sequitur delectatio vel
tristicia ibid. ¶ Nos omnes regula-
mus operationes nostras delectatione et tris-
ticia sed magis et minus ibid. ¶ Non par-
vum multum pertinet ad operationes huma-
nas quod aliquis gaudet vel tristetur
bene vel male id est secundum rectam rationem
vel contra rationem ibid. ¶ Ad operationem vir-
tuosam tria requiruntur de hoc virtus

Operationes ¶ Operationes
sine sunt tales quales sunt opera-
tiones virtuosi ibid. probatur de virtuosis
¶ Iste operationes dicuntur iuste et temperate que
sunt tales huius que operatur iustus
et temperatus ibid. ¶ Operationes
sunt circa singularia 2o eth. et 3o eth.
¶ Involuntariis passionibus et operationi-
bus sunt laudes et vituperia 3o eth.
¶ Operationes que sunt propter metum
sunt mixte ex voluntario et involun-
tario ibid. probatur de metu ¶ Opera-
tiones que sunt propter metum magis
assimulantur actionibus voluntariis
quam involuntariis ibid. probatur de
metus ¶ Operationes que sunt propter
metum per se et vere secundum particulares
circumstancias sunt voluntaria sed sim-
pliciter et sine huiusmodi circumstanciis
accepta sunt involuntaria ibidem
¶ In operationibus mixtis ex voluntario
et involuntario quandoque aliquis laudatur
ut quando sustinent aliquid turpe et
ignominiosum vel aliquid turpe et pena-
le sed quod perseveret in magnificis
et in actibus virtuosis sed quando con-
sit aut vituperantur ibid. ¶ In ali-
quibus operationibus factis propter
metum non impenditur laus sed
solum conceditur venia et miseri-
cordia ibid. g. de metu ¶ Alique

opacones sunt ita male qp aliquis
homo illas faceret deberet pati
quecumque mali pene primo modo plus
aliquem faceret ibidem co ꝯ metus
¶ Opacones sunt singularium ibidem
¶ Humana opatio est circa singula
res circumstantias 3º eth ¶ Opaciones
hois que veniunt abira ꝛ ꝯcupia
sunt humane ibidem ¶ Opaciones sunt
circa finem 3º eth ¶ Opaciones que
sunt circa finem et que sunt ad finem
sunt sm mrāz electoꝫ ibidem ¶ Opatio
boni et mali est in nobis 3º eth
ꝯ nobis ¶ Si opaciones sunt in nra
ptate tunc etiam et habitus ibidem ꝑ
ꝯ nobis ¶ Opaciones nre sunt vo
luntarie ibidem proba ꝯ voluntarium
¶ Opaciones que sunt circa singularia
opabilia relinquunt similes habitus
in opis opantibus ibidem ¶ Similes
opaciones generant similes habitus
ibidem ¶ Ignorare qp ex opacionibus
non fiunt ꝯsimiles habitus est quasi
hois insensibilis ibidem co ꝯ habitus
¶ Non similiter opaciones sunt vo
luntarie et habitus ibidem ¶ Aliter sunt
opaciones in ptate nra quam habitus
ibidem ꝯ aliter ¶ Cuiuslibet virtu
tis est sua ppa opatio ixº eth
¶ Opaciones repentine videntur pro
cedere ex habitu ibidem ¶ Opacio
nes repentine videntur procedere
non ex deliberacone racionis vel minus ex
pordinacone racionis ibidem ꝯ repente
¶ Opaciones omnium virtutum sunt delec
tabiles inquantum attingunt finem
xº eth ¶ Opaciones fortitudinis
sunt delectabiles inquantum attingunt
finem fortitudinis alias non ibidem
¶ Solius fortitudinis opatio non
est delectabilis nisi inquantum attingit
finem ibidem ¶ Ipsa opatio cuiuslibet
virtutis debet esse mensurata a
racione xº eth q ꝯ virtus ¶ Opacio
cuiuslibet virtutis pensatur ex tribus
ibidem ꝯ virtus ¶ Opaciones proprie
liberalis sunt circa bonum ꝛ sm
racionem rectam ibidem ¶ Usurarii vi
uunt sm opaciones illiberales
et turpes xº eth ¶ Usura est
turpis opatio ibidem ꝯ usura
¶ Similibus habitus moralis con
stituitur ꝛ congnoscitur per opacio
nes xº eth ¶ Justa opacio est
medium inter iniuste facere et
iniustum pati vº eth ¶ Opatio
iusticie est inter plus ꝛ minus
ibidem probatur ꝯ medium ¶ Nulla
opatio sit bona vel mala non
pt esse sine intellectu et habitu
morali vjº eth ¶ Multi dicunt
felicitatem esse opacionem cum
delectacione vijº eth ¶ Opaciones
ꝯtinentes habitum solum sunt
delectabiles per accidens ibidem
probatur ꝯ delectabile ¶ Opa
ciones generant habitum ibidem
¶ Opatio que est in cupiis id est que
appetitur inter media ꝛ que est
nature indigentis id est qua quis
movetur ad repletionem nature indi
gentis non est delectabile sim
pliciter sed solum sm accidens quia inquantum
ordinatur ad sanitatem ꝛ reple
cionem nature per eam ibidem ¶ Alique
sunt opaciones delectabiles sim
pliciter ibidem probatur ꝯ delectabile
¶ Opaciones speculative non
procedunt ab aliqua indigencia
nature quia sed potius ex perfeccione
nature quia procedunt ab intel
lectu perfecto per habitum sciencie
ibidem ¶ Opacionum que sunt

consuetudine habitum ꝛ nãturũ non
sunt delectabiles per se ibid. q.
ꝯ delectabile ¶ Operationum que
procedunt ex naturis ꝛ formis iam
constitutis et habitibus iam perfectis sunt
delectabiles per se ibid. ¶ Antiqui
estimabant operationem esse idem quod ge
nerationem non autem est idem secundum aliam
q. quia est posterior ea quia generatio
est via in naturam et habitum operatio
est usus naturalis et habitus ¶ Ratio quia
est perfectius ea quia generatio est
actus imperfecti operatio opus perfecti
ibid. ¶ Nulla operatio perfecta est
impedita ibidem ¶ Operatio bestie
prime sunt ex natura / sed operationes
primarum hominum ex consuetudine primo
ethicorum ¶ Sepe operatio est homini delecta
bilis secundum unam partem ipsius ꝛ est
preter naturam ꝛ tristis secundum aliam partem
ipsius ibid. ¶ Operatio que causat
delectationem non solum est consistens
in motu sed etiam in mobilitate q.
licet delectatio corporalis ꝛ sensibi
lis fiat cum motu intellectualis tamen
non ut est dei et substantiarum separatarum
ibid. ¶ Felicitas est quedam operatio
x° ethicorum ¶ Operatio consistit in fieri
et non existit ad modum rei permanentis
quemadmodum aliqua alia
possessio ut domus vel vestimentum ibid.
¶ Operatio boni viri est studiosa ꝛ
bona ꝛ delectabilis secundum se ipsam
ibid. ¶ Operatio virtuosa est delecta
bilis secundum se ipsam ibid. ¶ Operatio
bona ꝛ studiosa inter omnia delec
tabilia est magis proprium delecta
bile ipsius felicitatis ibid. ¶ Omnibus homi
nibus operationes studiosorum ꝛ actorum
sunt delectabiles ibid. probatur ꝯ
felix ¶ Tam operationes omnia quam
felicitas habeant ea que naturalibus

sunt delectabilia ibid. ¶ Operatio
virtuosa secundum se ipsam est delectabilis
quia cum sit bona et virtuosa ibid. ¶ Omnis
potentia deviatur ad operationem ibid.
q. ꝯ potentia ¶ Principale id est ultimum
et finale ipsius potentie consistit
in operatione ibid. q. ꝯ potentia
¶ Ad hoc quod operatio operantis sit optima
requiritur obiectum perfectissimum inter
omnia illa que cadunt sub illa virtute
talis operantis x° ethicorum ¶ Delectatio
est perfectio operationis ibid. ¶ Operatio
perfectissima est delectabilissima ibid.
¶ Operatio ex parte intellectus est delec
tabilissima ꝛ perfectissima ibidem
q. ꝯ intellectus ¶ Delectatio
est vigor ꝛ perfectio operationis ibid.
ꝯ delectatio ¶ Delectatio perficit
operationem sicud forma ibid. ¶ Delec
tatio consequitur operationem ibid. ¶ Propter
laborem ab operatione desistimus ibid.
¶ Vita est quedam operatio id est consistit
in operatione ibid. ¶ Delectatio ꝛ
operatio sic sunt iuncta ad idem quod
nullo modo possunt realiter separari quia de
lectatio non sit sine operatione ibid.
¶ Operationum differentium specie sunt delec
tationes differentes specie x° ethicorum
probatur ꝯ delectatio ¶ Similiter differ
entiam operationum delectationes differunt
specie in esse nature ibid. ¶ Opera
tiones intellectus differunt specie ab opera
tionibus sensus ibid. ¶ Operationes
diversorum sensuum differunt ad invicem
secundum speciem q. quia omnes eas diversi
ficari secundum diversa principia opera
tionum scilicet obiectorum et potentiarum que
sunt principia operationum ibid. ¶ De
lectatio est propria perfectio operationis
ibid. ¶ Delectatio est documentum
de operatione ibid. ¶ Delectationes

ad augendum proprias operationes de-
lectationes alienae faciunt. hoc idem
faciunt quantum ad alias operationes quod faciunt
tristitiae propriae ibidem ¶ Contrarium acci-
dit quantum ad operationes delectationibus propriis
ibidem ¶ Propriae tristitiae corrumpunt opera-
tiones totaliter ibidem ¶ Delectationes
propriae et tristitiae propriae habent contrarium ef-
fectum quantum ad ipsarum operationes ibidem ¶ Delec-
tatio et tristitia contrario modo se habent
respectu operationis ibidem ¶ Delecta-
tiones propriae dicuntur quae fiunt in operatione
secundum se ipsam ibidem ¶ Delectationes
alienae dicuntur quae fiunt ab alienis
operationibus ibidem ¶ Delectationes
alienae non eodem modo corrumpunt opera-
tiones sicut tristitiae propriae ibidem
¶ Operationes differunt secundum epieikiam
et pravitatem id est secundum virtutem et malitiam
probatur quaedam operationes sunt eligi-
biles sicut virtuosae quaedam fugiendae
ut vitiosae quaedam sunt neutrae ibidem
¶ Operationes sunt duplices quaedam
virtuosae quaedam vitiosae ibidem ¶ Opera-
tionum quaedam sunt eligibiles scilicet
ut virtuosae quaedam fugiendae sicut vitiosae
quaedam secundum suam speciem sunt neutrae
ut scissio barbae etc. ibidem ¶ Cuius-
cumque delectatio semper est operatio-
ni propria ibidem ¶ Delectationes sequuntur
bonitatem vel malitiam secundum ipsas
operationes ibidem ¶ Delectatio quae
est propria studiosae operationi est epi-
eikes et bona sed quae est propria pravae
est prava ibidem ¶ Delectationes
quibus delectamur in propriis operati-
onibus sunt propinquiores operationi-
bus quam concupiscentiae quibus eas
concupiscimus probatur quia concupiscentiae
sunt discretae et separatae ab operati-
onibus tempore et natura et delectationes

non ibidem ¶ Concupiscentiae sunt discre-
tae et divisae ab operationibus tem-
pore et natura ibidem quod concupiscentiae
Delectationes sunt propinquae opera-
tionibus ibidem ¶ Intantum delectatio
est coniuncta operationi quod apud multos
dubitatur utrum delectatio sit idem
operationi ibidem ¶ Quamvis delec-
tatio sit coniuncta et propinqua operationi
non tamen propter illam propinquitatem
sunt idem ibidem ¶ Inconveniens etiam
videtur quod delectatio et operatio sint
idem propter hoc non contingit delec-
tationem separari ab operatione ibidem
¶ Sicut operationes quae fiunt secundum vir-
tutem et malitiam sunt alterae secundum
speciem ita et delectationes eas con-
sequentes oportet differre specie
secundum rationem bonitatis et malitiae ibidem
¶ Operatio visus differt a tactu puri-
tate ibidem ¶ Operatio auditus et
olfactus differunt a gustu puritate
scilicet quia est multo immaterialior eis ibidem
¶ Operationes intellectus differunt ab
operationibus sensitivis puritate
scilicet quia sunt multo puriores istis
quia magis abstractae et immateria-
les ibidem ¶ Operatio mentis spe-
culativa differt a practica scilicet quia
operatio speculativa est purior et ex-
cellentior practica quia est magis
abstracta. cum practica ubi est
circa particularia quae referuntur
ad materiam ibidem ¶ Uniuscuiusque anima-
lis est propria delectatio sicut et propria opera-
tio ibidem ¶ In omnibus quae pertinent
ad passiones et operationes huma-
nas hoc videtur esse verum quod apparet
virtuoso et studioso ibidem ¶ Felici-
tas consistit in quadam operatione
x° capitulo ¶ Operationum quaedam sunt
necessariae ad aliud consequendum

quedam sunt eligibiles propter se
ipsas ut exercitium sumi ut potio que est
necessaria ad sanitatem consequendam exercitium
et ut virtutes ibidem ¶ Operacionum
quedam sunt eligibiles propter aliud
quedam eligibiles propter se et non propter
aliud ibidem ¶ Felicitas est de numero
operacionum que secundum se sunt eligibi-
les ibidem probatur in felicitas ¶ Ope-
raciones secundum se eligibiles dicuntur
a quibus nichil aliud queritur preter
ipsam operacionem propter quam eligitur
ibidem ¶ Operacionum secundum se eligibi-
lium quedam sunt secundum virtutem quedam
secundum ludum ibidem ¶ Operaciones
delectabiles que sunt in ludo vi-
dentur esse delectabiles propter se
eo quod homines non eligunt huiusmodi opera-
ciones propter utilitatem aliquam ex eis
provenientem ibidem ¶ Operaciones
delectabiles que sunt in ludo non
eligunt homines propter utilitatem aliquam
ex eis provenientem sed propter se ibidem
probatur in ludus ¶ Unicuique illa
operacio videtur esse eligibilissima
que sibi convenit secundum proprium habitum ideo
virtuoso operacio studiosa que est
secundum virtutem maxime est eligibilis ideo
Requies que est in ludo sit gratia opera-
cionis ibidem in ludus ¶ Ludere ordi-
natur ut aliquis sit in operacione ibidem
in ludo ¶ Vita felix est operacio secundum
virtutem ibidem ¶ Operacio secundum virtutem
est cum gaudio et delectacione ibidem
¶ Operacio que est melioris partis
anime et que est propria hominis oportet quod
sit studiosior et melior ibidem ¶ Opera-
cio que nobilioris et melioris po-
tentie est melior et felicior ibidem
Melioris potentie est melior
operacio ibidem ¶ Felicitas hominis
consistit in optima operacione optime
sue potentie ibidem ¶ Felicitas con-
sistit in operacionibus que sunt secundum vir-
tutem ibidem in felicitas ¶ Inter opera-
ciones humanas speculacio veritatis
est optima et perfectissima operacio hominis
10° ethicorum probatur in speculacio ¶ Istorum
operacionum est delectabilior quam iam
sciunt veritatem et quorum intellectus per-
ficitur per virtutem intellectualem quam
ipsorum inquirentium qui inquirunt cogni-
cionem veritatis ibidem ¶ Unde operacio
politica et virtuosa requirit multa ami-
nicula exteriora preter vite necessaria ideo
in speculacio ¶ Ab exterioribus opera-
cionibus semper aliquid acquirimus preter
ipsam actionem quod est magis vel minus eligi-
bile secundum proporcionem ad ipsam operacionem
virtutis ut a fortitudine acquiritur vic-
toria a temperancia imperturbacio pas-
sionum ibidem ¶ Inter omnes operaciones
virtutum delectabilissima est contem-
placio veritatis ibidem in speculacio
Nota differentiam inter operacionem specula-
tivam et operacionem ad extra ibidem in differentia
Requies sit gratia operacionis ibidem in
requies ¶ Nulla operacio virtutis
practice consistit in vacacione ideo
probatur in vacacio ¶ Principales
operaciones virtutum practicarum vel
consistunt in rebus politicis vel in
rebus bellicis ibidem ut in virtus
practica ¶ Neutrum operacionibus
moralibus virtutum practicarum scilicet
politicis et bellicis competit vaca-
cio ibidem probatur in vacacio ¶ In
operacione bellica non est vacacio ideo
ut in vacacio ¶ In operacione poli-
tica non est vacacio ibidem ¶ In opera-
cione virtutum moralium non est
perfecta felicitas ideo ¶ Operaciones

pollitice ꝛ bellice omnes alias ꝙ
operationes virtutum moralium precel
lunt tam pulchritudine quam magnitu
dine ibidem ¶ Operationes pollitice
et bellice non sunt in se ipsis vaca
tes sed appetunt aliquem finem nunquam
ordinantur ibidem ¶ Operationes polli
tice ꝛ bellice non sunt propter se eli
gibiles ibidem ¶ Operatio intellectus
speculativi differt ab operationibus practi
cis studio ibidem ¶ Operatio specu
lative hominis vacat propter se ipsam ꝛ non
propter aliud finem ibidem ¶ Operatio spe
culativa habet propriam delectationem
ab ipsa procedente que etiam auget
ꝛ firmet ibidem ¶ Operatio specula
tiva est per se sufficiens ꝛ per se va
cativa ꝛ illaboriosa inquantum habet
mo humano potest homo quiescere ibidem
Operatio speculativa habent omnia
quecumque solent attribui beato ibidem
Cum in operatione speculativa omnia in
existunt homini quecumque solent at
tribui beato scilicet quod sit per se sufficiens
ꝛ quod vacet ꝛ non laboret ibidem
Operatio speculativi intellectus est
perfecta felicitas hominis dummodo acci
piat perfectam longitudinem vite
ibidem ¶ Autem ipse intellectus in
sua puritate consideratus differt
a composito tantum distat operatio specu
lativa ab ea que sit secundum aliam
virtutem scilicet moralem x° ethicorum ¶ Opera
tiones virtutum moralium sunt opera
tiones humane probatur quia sunt circa
res humanas ibidem ¶ Voluntates
hominum non sunt manifeste sine opera
tionibus exterioribus ibidem textu commento vo
luntas ¶ Nec temperatus vel for
tis nec aliquis eorum potest esse mani
festus ei cui quo vivit sine opera
tione sua exteriori ibidem ¶ Ad
operationes exteriores opus est
homini multis amicitiis ꝛ instrumentis
ibidem ¶ Nulla operatio virtutis
moralis substantiis separatis ꝛ deo con
venit operatio activa ibidem ¶ Substantiis
separatis et deo nulla alia operatio
convenit preter speculari ibidem
Ablata operatione activa ꝛ factiva
a substantiis separatis non remanet
alia eis nisi operatio speculativa
ibidem ¶ Operatio dei beatissima est
speculativa ibidem ¶ Propria operatio est
dei speculatio ibidem ¶ Inter omnes
operationes humanas operatio specu
lativa est cognatissima ꝛ simillima
operationi beatissime ibidem ¶ Inter omnes
operationes humanas operatio specu
lativa ꝛ felicitas speculativa est
simillima ꝛ cognatissima specula
tioni divine ibidem ¶ Inter omnes
operationes humanas operatio specula
tiva ꝛ felicitas speculativa est fe
licissima ibidem probatur textu commento felicitas
Operatio dei beatissima differt a nostra bea
titudine ibidem quarto textu commento deus ¶ Animalia
bruta operatione speculativa priva
ta totaliter differt sunt privata ibidem
Neque operatio speculativa neque opera
tio virtuosa perficitur per superhabun
dantiam bonorum exteriorum x° ethicorum
Operatio virtuosa non perficitur per
superhabundantiam bonorum exterio
rum ibidem ¶ Unum in rebus opera
bilibus magis iudicatur ex operi
bus ꝛ ex vita operantium quam ex
sermonibus eorum ibidem textu commento unum
Ad perfectam operationem non solum
requiritur cognitio aliquorum principiorum
universalis sed etiam ex prime talis hoc est

aliq(uo)d unu(m) (con)singularis x° ethico(rum)
¶ Opatio(n)um quedam sunt magis ar-
tificiales ut in quibus fortuna mo-
dicu(m) opatur quedam minus artificia-
les in quibus fortuna magis opatur
p(ri)mo pol(iticorum) ¶ Opatio(n)um artificialium
quedam sunt viliores aliis ut in
quibus corpora maculantur quedam
sunt magis serviles ut in quibus
maxime fit usus corporis ib(idem) ¶ Felix
vita consistit in opatione virtutis
non impedita 2° pol(iticorum) ¶ Si non sunt
manifestum que sit optima opatio
hominis simpl(icite)r non erit manifestum
que sit optima pollicia simpl(icite)r
vij° pol(iticorum) ¶ Optime pollitizantes
necessarium est attingere ad optimam opatio(nem)
hominis ibidem ¶ Magnitudo cuiuslibet
rei accipitur per relatio(nem) ad opatio(nem)
suam p(ro)priam vij° pol(iticorum) ¶ Magnitudo
civitatis mensuratur s(ecundu)m p(ro)priam opa-
tio(nem) que est finis eius et s(ecundu)m partes
eius p(ri)ncipales et s(ecundu)m quod legibus
rectis est regibilis ibid(em) ¶ Opatio
p(ri)ncipantis in civitate est iudicare
et precipere recte et distribuere recte
p(ri)ncipatus ibid(em) ¶ Opatio bona
est duplex ex suppositione que habet
ratione(m) ex fine et non ex se et non in
ordine ad finem vij° pol(iticorum) ¶ Finis
ultimus humane vite consistit in
opatione intellectus speculativi ibid(em)
¶ Vite speculative opatio melior et
eligibilior est quam practice ibid(em)
¶ Opatio sequitur naturam quia meliorem natura
est melior opatio ibid(em) ¶ Perfec-
tioris nature est perfectior opatio
ibid(em) ¶ Extrinsecus operationes extrinse-
cus opatur gratia alicuius finis non
existentis in ipsa opatione sed ma-
gis opatione voluntari vij° pol(iticorum)
¶ Unusquisque suam opatio(nem) dicitur perficere ex
sua p(ro)pria potestate et non aliena bo-

de q(uo) p(er) li(brum) 4° p(ro)ce(dit) 2a art(icul)o plene lu-
dus virtus speculativa pollitice virtutis
moralis Gens(?) s(ecundu)mo etc. Seq(ui)tur

Operans ¶ Oportet ipsos ope-
rantes semper intendere ad ea que
contingunt agere s(ecundu)m p(ro)prius tempus con-
siderando videlicet omnes circumstan-
tias particulares que occurrunt
2° eth(icorum) ¶ Homines perficiunt suos habitus
operantes i(d est) ex hoc quod multociens
operantur 3° eth(icorum) ¶ Talis est finis
cuiuslibet operantis qualis est habitus
ex quo opatio elicitur vel quia unumquodque
quod est propter aliquem finem definitur ex fine
illo 2° eth(icorum) ¶ Delectatio conservat
opantem in opere x° eth(icorum) ¶ Operatione(m)
opportet respicere ad duo scilicet ad posse le-
ge et ad decens viij° pol(iticorum) etc. Sequitur

Operor ¶ Illi soli sunt illustres
qui operantur recte ea que sunt de
numero bonorum et optimorum que sunt
operanda in vita humana p(ri)mo eth(icorum)
quod ar(gumentum) illustr(is) ¶ Vita illorum qui
opantur s(ecundu)m virtutem s(ecundu)m se est delec-
tabilis ibid(em) ¶ Vita virtuose ope-
rantis est virtuoso delectabilis ibid(em)
¶ Vita felicis et eorum que operantur
s(ecundu)m virtutem nichil indiget volup-
tate quasi admixto aliquo extrinseco
sed habet delectatio(nem) in se perfectam
et sufficientem ibid(em) quod ar(gumentum) felicitas
¶ Impossibile est vel non facile indi-
gente opari bona ibid(em) ¶ Felix numquam
operabitur odibilia et mala ibid(em)
¶ Felix semper operatur optima s(ecundu)m
qualitatem et condicio(nem) eorum que in-
existunt ibid(em) quod ar(gumentum) felix ¶ Felix
licet propter infortunia non semper
eque opatur tamen semper opatur optima
s(ecundu)m quod est sibi possibile ibid(em) ¶ Cui-
libet artifex semper opatur optimum
opus quod potest fieri s(ecundu)m datum opus

et data instrumenta ibidem ¶ Ope-
rando efficiamur virtuosi 2° ethic(orum)
Virtutes accipimus operantes ibidem
q(uere) de virtus ¶ Ex assuescere bene
operari fit aliquis bonus et assues(cere)
a male operari fit aliquis malus
ibidem ¶ Non parum differt ymo multum
a iuventute assuescere bene vel ma-
le operari ibidem probatur de assuesco
Ex non operari nullus virtuosus fit
et bonus ibidem ¶ Operari secundum
rectam rationem est commune omnium operationum
causantium virtutem 2° ethic(orum) ¶ Propter
delectationem et voluptatem sepe opera-
mur mala 2° ethic(orum) q(uere) de voluptas
Virtus moralis circa voluptates et
tristicias est optimorum operativa et optime
operatur ibidem ¶ Virtuosus circa singu-
la bona et mala operatur ut oportet
ibidem ¶ Non operatur iusta et temperata
non est iustus et temperatus nisi bona
qualitas iusticie et temperantie co-
natur in operante et nisi debito
modo operetur ibidem ¶ Operanti bonum
voluntarie debetur laus et operanti
malum voluntarie debetur vituperium
3° ethic(orum) q(uere) de laus ¶ Operanti
bonum vel malum non voluntarie non
debetur vituperium nec laus sed venia
et misericordia ibidem ¶ Non omnia
que quis operatur propter bonum cete-
ra omnia operatur violente probatur si sic
sequitur quod omnes operationes nostre
essent violente cum omnes sint
gratia alicuius delectabilis ¶ Item
omnia que operantur cum violencia ope-
rantur cum tristicia sed non omnes ope-
rationes quas operamur propter bona
exteriora et delectabilia operamur
cum tristicia ibidem ¶ Unde operantur
cum violencia et involuntarie illa ope-
rantur cum tristicia ibidem ¶ Unde ope-

propter aliquod bonum delectabilium
consequendum operantur cum delec-
tatione ibidem ¶ Omnes homines gratia
delectabilium omnia operantur ibidem
Ebrius et iratus utrique eorum
operatur non sciens sed ignorans
ignorantia concomitante 3° ethic(orum)
Bruta pueri operantur voluntarie
ibidem q(uere) de voluntarium ¶ Que
repentine operamur dicimus fieri
voluntaria non autem fieri per electionem
3° ethic(orum) ¶ Incontinens operatur secundum
concupiscentiam non electionem sed continens
operatur ex electione non ex con-
cupiscentia ibidem ¶ Per bona operari
contingit aliquos esse bonos et per
mala malos 3° ethic(orum) ¶ Ex frequen-
ter operari perficitur habitus ibidem
Bonum gratia cuius oportet forte operari
est similitudo ipsius habitus qui
velut in ipso actu 3° ethic(orum) ¶ Non
propter furorem aliquid operatur videtur
esse fortis ibidem ¶ Fortes ope-
rantur opera fortitudinis propter
bonum ipsius virtutis et non ex im-
petu furoris proprie ibidem ¶ Ad-
ulteri propter concupiscentiam venereorum
quia detinentur multa audacia
et terribilia operantur ibidem ¶ Ma-
ior virtus est bona operari quam tur-
pia non operari 4° ethic(orum) ¶ Ad da-
tionem sequitur bene facere et bene opera-
ri ibidem ¶ Pasci et vinctes de
meretricio vel lenocinio ope-
rantur operationes illiberales 4°
ethic(orum) ¶ Operari propter bonum finem
est commune omnibus virtutibus ibidem
Nullus qui secundum virtutem operatur
est insipiens et stultus 4° ethic(orum)
Magnanimitas operatur magnum
in qualibet virtute ibidem ¶ Magnanimi-
tas circa actum cuiuslibet virtutis operatur
ibidem ¶ Non potentes facere bona

fortes et estimantes se propter co-
diuicias alios excellere contempnunt
eos qui carent diuicijs et solum
tales operantur contumeliose contingit
eos delectari secundum appetitum et desi-
derium ibidem ¶ Bene non estimamus
aliquos operari ipsorum turpium in
quibus est verecundia 4o ethicorum
Virtuosus nullum prauum et turpe
operatur ibidem ro Q virtuosus
Virtuosus nec vult operari turpia
secundum veritatem nec secundum opinionem de
quo posset verecundari ibidem ¶ Nun-
quam vult operari aliquid turpium vel
secundum veritatem vel secundum opinionem aliorum
ibidem ¶ Virtuosus nequaquam vo-
luntarie operatur praua ibidem q Q
virtuosus ¶ Virtuosus si aliquid
turpium operetur verecundabitur ibidem
Non verecundari operari turpia
est prauum ibidem ¶ Sola iusticia
operatur utilia alteri vel communitati vel
principi communitatis 5o ethicorum q Q som
Iniustus secundum electionem operatur in-
iustum et inequale ibidem probatur Q
iniustus ¶ Iniustus secundum electionem
operatur iniustum et equale ibidem // Cum
quis operatur aliquid inuitus et
coactus tunc per se loquendo nec
facit iustum nec iniustum nisi secundum
accidens 5o ethicorum ¶ Voluntariorum que
operamur proligentes que non ibidem
Cum per insidias iniustum operatur
et per electionem non ignorat se in-
iuste agere ibidem ¶ Iustus dicitur qui
ex electione iustum operatur ibidem
Incontinens operatur sepe id quod
estimat non oportere operari ibidem
In omnibus studijs et studiis in
quibus homines per sciam peritiam
operantur neque plura neque pau-
ciora oportet facere aut negligere
sed quodam medio modo se habere et habet

accipienda sunt prout recta ro-
tio determinauit 6o ethicorum ¶ Cum sint
legis executores operantur secundum theo-
regone 6o ethicorum q Q lex ¶ Ex hoc
ipso ut aliquis habet sapientiam et operatur
secundum eam hoc facit ipsum felicem 6o ethicorum
In dominio et potestate anime incontinentie nec
est operari nec non operari ibidem ¶ So-
crates ac debat nullum virum estima-
torem habentem operari aliquid preter
id quod est optimum sed quod omne prauum
fieret propter ignoranciam 7o ethicorum
Pigrum propter timorem laboris fugiunt
operari sibi proficua 9o ethicorum ¶ Bea-
tus continue debet operari ibidem
Omnia que agunt corpora possibilia
non possunt continue operari 10o ethicorum
q Q continue ¶ Vnusquisque circa hoc
maxime operatur et in hijs operationi-
bus plurimum se exercet quod maxime dili-
git ut musicus maxime circa hoc inten-
dit ut percipiat melodias audiendo
ibidem ¶ Si quis operetur secundum virtutem
tunc vita ipsius erit felix 10o ethicorum
Dij maxime illos diligunt qui recte
et bene operantur ibidem ¶ Dij habent
curam de illis qui vacant bonis
intellectualibus et qui bene et recte ope-
rantur tanquam de amicis suis ibidem
Ad hoc quod aliquis assuescat bene
operari secundum inventorum virorum honestatem
ad bene operandum indiget legibus
10o ethicorum ¶ Omnia gratia boni appetunt
operari primo politicorum ¶ Non est possibile
illum qui viuit vitam banausicam et
mercenariam operari opera virtutis
3o politicorum ¶ Bene viuere impossibile est
operari secundum optimam virtutem practi-
cam scilicet prudenciam 3o politicorum ¶ Im-
possibile est optime operari illos
qui non optima operantur 7o politicorum
Dominium et supplicium a sequestratis

solu roe operandi bene ul male
bo de q p li 8o pro 8a 2c Be3

Opinio ¶ Omes opinioes in
aliqua sta per similitudine aliqui
est in aie q ut ille qui magis vi
tati cum dicat no qui hnt roes
vei similes per quas pt aliqs de
cipi 2 a vitate abduci primo ethic
Electio no est opio accipiendo
opinione generat 3o eth ¶ Opi
nio dimiditur his dis flo vero
electio bono 2 malo ibid ¶ Opi
nionu quedam e vera que e fla
ibid ¶ Electio non e opinio qm
ad ista que sut in ptate nra ibid
proba3 qz electio ¶ Ex opinioe
bona ul mala non dicim3 bom
ul mali eo q n 9 dic3 bonq uel
malq ex hoc q h3 potentiaz opan
di boni ul mali 3 magis q actu
bene operatur 3 ex psectoe intel
lectus hoc fit solu sit potens opa
ri ibid ¶ Opinio respiat ipas
res electio2 i nras opatones ib
Opio laudatur in eo inquantu e
vera i q vero 9firma3 na3 rei ib
Ad magnimu ptz magi curare
de veritate qm de opinioe hoim
8o eth ¶ Virtuosus nec vult opari
turpia sm vitate neqz sm opio3
de quo pt verecundari 8o eth ¶ Prta
nq vult opari aliquid turpiu ul
sm vitate ul sm opio3 ibidem
Opio 2 suspicio non sunt virtu
tes intellectuales vj o eth probat
qz virtus intellectualis ¶ Opio
et suspicio sunt habitq quibus
9tingit fsm dice ibid ¶ Opinio
et pruden sut ut 9tinges alit
se habe ibid ¶ Eubolia non e
opinio vj o eth proba3 qz eubo
lia ¶ Non solu non dis opinio

est eubolia 3 etiam nulla ibidem
Omne illud cui est opinio dicat
aliquid determinatum vm quantum ad opi
nante licet non sit determinatum vm
quantum ad rei vitate ibid ¶ Eubo
lia desiat ab opinione ibid p
qz opinio ¶ Opinio non e inqui
sicio 3 est quedam determinata enutiatio
opinati q opinans inreete enutiat
de eo q opina3 9re ibid ¶ Ex pte
opinantis non dicit opinio a sta
in hoc q e firmiter 2 debiliter
adhere p3 q aliqui no min ad
herent sue opinioni ftc sicut alij
sue vere stie vij o eth ¶ Quidam
sunt qui sunt nis in maxim ppo
opinioni 2 isti dnt pstinaces
et tales sunt difficile psuasibi
les et si aliquid concipiut non
sunt facile transmutabiles ibidem
Qui sut in maxim ppo opinioe
nis sunt aliquomo similes con
tinentibz 3 q fortiter inmanet
eodm ibid ¶ Pinaces ppe opio
m maxinq non vinatur nec p
suadentur ratione etiam mlti eo2
concupiscentias per acceptatoz
recipiut 2 a delectatoibz vin
cuntur ibid ¶ Nō duo ppa illo2
qui inmanet ppijs opinionibus
3 non vinci a roe 2 vinci a pas
sione ibid ¶ Qui sut in maxim
ppe opidom sunt indisciplinati
q eo q ab alijs doceri dedigna3
2 sunt agrestes 2 discoli q non
congruentes qui sacos huane
quia semper volentes sequi sen
sum ppiu non put cu alijs 9uer
sari sm al ibid ¶ Qui sut in
maxim ppe opinioni dnt psti
naciones eo q delectatioem
nis vincitur 2 tristiciaz fugiut
paq et eo gaudent 2 delectant3

si conferendo ad alijs videant
vincentes et si non tunsimutatur
a sua opinione per voces aliorum
sed tristan valde si ea que sunt
ipsorum videantur infirma ita quod
non possunt defendi probabiliter vo
illius quod omnibus dictis suis inhe
rent ita pertinaciter sicud si essent
firmissime sententie ibidem ¶ Per
tinacitas in proprijs opinionibus magis
assimulatur incontinenti quam continen
ti vo ex. t quia sicud incontinen
tibus est superhabundancia delec
tacionis appetere et tristicias fuge
re sic et illius pertinacie ibidem
¶ Quidam sunt qui non propter incon
tinenciam in manent suis opinionibus
sed propter bonum virtutis ut patet
in libro quem sophocles poeta compo
suit de philoctete ubi dicitur quod neop
tholomus quamuis esset per suasiones
ab ulixe falsum dicere non tamen in
mansit hoc est per suasionem propter
delectacionem bonam quia delectabi
le sibi fuit verum dicere ibidem ¶ Bona
opinio est estimare ab omnibus stu
diosum vel bonum vel habere aliquid
tale quod omnes appetunt aut multi
aut boni aut prudentes primo rethorice
Bonum a veritate est melius quam
bonum ad opinionem ibidem vo de veritas
¶ Que sunt a veritate sunt meliora
quam que sunt ad opinionem ibidem de
veritas ¶ Veritas est melior opinione
ibidem vo de veritas ¶ Veritas est
terminus opinionis ibidem ¶ Theodorus
ducebat auditores ad eam opinionem
que erat antea id est ad opinionem an
tiquam 2o rethorice etc. Sequitur

Opinor ¶ Aliqui non magis
debiliter inherent que opinantur
etiam si sunt falsa quam alij inhe
rent hijs de quibus habent

veram sciam vij° ethicorum etc. Sequitur

Oppono ¶ Equali opponitur magis
sum vel parui et equalis opponitur paruo
sum vel magnum 2o ethicorum ¶ Vicia extre
ma magis opponuntur adinuicem quam
a virtute et medium probatur de quanto
aliqua magis distant abinuicem
de tanto magis contraria sunt extrema
sunt huiusmodi i ¶ 2a vo vnius extremi
ad medium semper est aliqua similitu
do sed extremorum omnimoda dissimili
tudo modo de quanto aliqua distat
de tanto magis habent similitudinem
sed viciorum extrema maxime distant
abinuicem igitur eorum est maxima
dyssimilitudo ibidem ¶ Illiberalitas
magis opponitur liberalitati quam
prodigalitas 4o ethicorum probatur de
illiberalitas ¶ Pusillanimitas magis
opponitur magnanimitati quam karmo
tes 4o ethicorum probatur de pusillanimitas
¶ Extrema circa mediocres honores
opponuntur ad se inuicem non autem
ad medium ibidem quod de honor ¶ Me
dium circa mediocres honores oppo
nitur extremorum ibidem probatur de
honor ¶ Placiditas et blandicies
opponuntur ad idem propter medium
non nominatum 4o ethicorum ¶ Iactancia
magis opponitur veritati quam yronia
ibidem probatur de veritas ¶ Bestiali
tati opponitur virtus eroyca vij°
ethicorum ¶ Intemperatus opponitur temperato
ibidem ¶ Continens opponitur incontinen
ti ibidem ¶ Perseuerativus opponitur
molli ibidem ¶ Non vero quare sola
incontinencia dicitur opponitur continencie et
non insensibilitati vij° ethicorum de
continencia ¶ Non vero quare intem
perancia sola dicitur opponitur temperan
cie ibidem de intemperancia ¶ Tristicia
non opponitur delectacioni sicud ma
lum malo x° ethicorum ¶ Inuidia vide

opponi ei q est nome sare 2o eth.
¶ Opponitur bonum et malum premium et pena bo. de q p li. 8o pro 3a
¶ Corporalis opponitur contrarie disso luco vjo top. g. de bono de ple equale etc. Requiretur oportet

Oportet ¶ Iuvenes a principio statim doceri in quibus oportet gaudere primo eth. ¶ Non oportet quod unus faciat opera artis nisi qui habeat artem 2o eth. ¶ In quibus etiam oportet incasti quia ad cohibendum mala 3o eth. ¶ Simpliciter rectam vero oportet aliquando aliqua concupiscere quia sunt sanitate et disciplinam ibidem. ¶ Quedam sunt que oportet ipsum forte timere ut infamiam 3o eth. ¶ Quedam sunt que oportet homines timere ut infamiam ibid. ¶ Oportet ipsum virtuosum esse fortem non propter necessitate aliquas coactiones sed libere propter bonum virtutis ibid. ¶ Quecumque turpe agentem oportet punire et maxime si eius malus appetitus multum augeatur 3o eth. ¶ Sicut oportet quod puer vivere secundum preceptum pedagogi ita concupiscibile oportet consonare rationi ibid. in de fine. ¶ Opus quod fit secundum virtutem oportet esse delectabile vel saltem non triste 4o ethicorum g. de virtus. ¶ Quecumque aliquos oportet indigere ibid. ¶ Amicis oportet dare et non ab eis aliquid lucrari ibid. ¶ Ab amicis lucrari non oportet ibid. ¶ Ea que facit magnificus oportet esse digna 4o eth. ¶ Magnanimum oportet esse vere bonum ibidem. ¶ In ludo aliquando gratiam oportet et optimum est 4o eth. g. de ludus.
¶ Ad salvandam civitatem civilem oportet eos qui ab aliis beneficia recipiunt proportionabiliter beneficia rependere v.to eth. ¶ Refamiliari ei oportet qui benefecit ibidem.
¶ Ad salvandam civitatem cohabitatorum civium et etiam consistentiam civitatis omnibus civilibus oportet refamiliari ei qui bonum fecit ibid. ¶ Ex virtute civilis statuti oportet quod ille qui recipit minimam quod accipiat illud pro eo quod indigeat ibidem.
¶ In virtutibus moralibus oportet eligere medium et non declinare ad superhabundantiam et defectum vjo eth.
¶ In omnibus studiis circa que intelligunt homines per suam practicam operantur neque plura neque pauciora oportet facere aut negligere sed que medio modo se habent et hec accipienda sunt prout recta ratio dictabit ibid. ¶ Si electio debet esse bona et studiosa oportet rationem esse veram et appetitum esse rectum ibid. de electione. ¶ Ad habendam scientiam oportet intelligere et credere premissis quam conclusioni vjo eth. probatur de scientia. ¶ Ipsum sapientem non solum oportet scire ea que deducuntur ex principiis sed oportet eum verum dicere circa ipsa principia ibid. ¶ Oportet prudentiam se habere diversimode respectu conferentium sicut medicina respectu sanabilium ibid.
¶ Oportet tarde consiliare et velociter exequi determinata per consilium vjo eth. ¶ In practicis oportet attendere et credere dictis que opinantur et enunciant circa operabilia sicut sunt homines experti senes et prudentes ibid. ¶ Ad hoc quod aliquis sciat audita oportet cognoscere audita vijo eth. g. de scientia. ¶ Amico oportet velle bonum gratia illius non gratia amantis viij.o ethicorum.
¶ Virtuosum oportet delectari non solum in actionibus propriis sed etiam

in operationibus alterius virtuosi in
quantum sunt similes propriis ibidem ¶ In
amicicia perfecta oportet magnam
experienciam accipere de amico et
in longa consuetudine fieri amicicie
optime ibidem ¶ Oportet eum utiliorem
et vincentem qualitercumque excellat
magis amari quam amare viij° ethicorum
probatur ¶ Amor ¶ Philautus id est verus
amator sui qui laudabiliter amat
se oportet esse bonum ix° ethicorum
¶ Omnes existimant quod felicem oportet
vivere delectabiliter ibidem ¶ In omni
bus oportet imitari meliores ibidem
¶ Oportet quod ille qui est bonus
quod sit bene factivus ibidem ¶ Dulce
augencia oportet esse propria istas que
coaugentur x° ethicorum ¶ Similiter
omnes estimamus quod felicitati oportet
esse delectationem esse admixtam ibidem
¶ Felicem non oportet esse dominum maris
et terre ibidem ¶ Ad hoc quod doctrina
habeat efficaciam in auditoribus
oportet animam auditoris esse dispositam
et preparatam sicud terra antequam
nutriat semen ibidem ¶ Ad hoc quod
terra nutriat semen iactatum in
ea oportet eam esse cultam et preparatam
ibidem ¶ Nutritionem puerorum et adin
ventiones eorum id est mores quos homi
nes adinveniunt ad bene operandum
oportet esse ordinatos per bo
nas leges ibidem ¶ Adinventiones
hominum id est mores quos homines adinve
niunt ad bene operandum oportet
esse ordinatas per bonas leges
ibidem ¶ Oportet bonos provocare
per virtutes per premia malos per
penas et insanabiles totaliter ex
terminare ibidem ¶ Oportet quos
dam homines advocare et provocare

ad virtutem boni gratia id est per ostensi
onem boni honesti quod eis proponitur
ibidem ¶ Illum qui est futurus bonus
oportet primum bene nutriri et assuefieri
fieri in bonis moribus deinde oportet
eum vivere cottidie in adinventionibus
studiosis ibidem quod est bonum ¶ Non
solum oportet uti armis ad gentem
proprie regionis sed eciam ad extraneas
loca 2° politicorum ¶ Oportet principem
resistere non solum inimicis in regione
sed extra ibidem ¶ Oportet cives civi
tatis esse terribiles inimicis non
solum venientes in regione sed eciam
quando recedunt ibidem ¶ Simpliciter separate
oportet esse quandam distinctionem inter
principes et subditos ibidem ¶ Circa
ebrios oportet habere veniam 2°
politicorum ¶ Oportet quemlibet civem bene fa
cere et conservare opus suum 3° politicorum
¶ Si debet esse optima pollicia oportet
virtuosi virtute cives studiosi esse
in omnibus ibidem ¶ Principem in ci
vitate oportet esse bonum et prudentem
ibidem ¶ Oportet principem bonum
habere disciplinam bone subiectio
nis ibidem ¶ In principatu dispotico
non oportet principem addiscere virtute
subiecti quod scitur exequi ea que servus
habet facere ibidem ¶ Servum oportet
sumere dominum in specialibus actioni
bus ibidem ¶ In principatu dispotico
non oportet bonum virum simpliciter vel
pollitcum nec civem studiosum opera
subditorum discere nec aliquando propter
se ipsum vel ad opus servi ibidem
¶ In principatu secundum quem aliquibus princi
patur similibus secundum genus et liberis
oportet civem habere utramque virtutem
et principatus et subiecti ibidem ¶ Et

In principatu similium sm gen⁹ z libe
roru oportet principez subiacendo
adiscere seruitem per qm principetur
ibidem ¶ Rm debz pre esse aliain
ordini z pollicie oportet q plus di
ligit ibid ¶ Rm duce vel cesarem
oportet plus dici ibid ¶ Oportz
bonaz ciuitatem de viute sollicitam
esse 3o poll ¶ Principem optz esse
dnm de illis omnibus que p leges
no pnt cu certitudie determinari ibi
Liberos oportet maiuitate hono
rari ibid ¶ Principatu maiuitate
oportet ferre leges z pone eas
3o pol ¶ Duo oportet dimitte prin
cipi ibid de princeps ¶ Oportet
in pollicia legem principari moribz
4o poll ¶ Oportet plures ee par
ticipates pollicia q3 non participa
tes ibid ¶ Studiosum legislatorem
oportet considerae de consiliatio prin
cipatio meditatio 4o pol ¶ In mag
nis negotiis oportet vnu ordinare
ad vnu opus ibid ¶ In ciuitate oz
esse aliqd consiliatum q dirigit
z curet ut pplus faciat z insolesc
tat ibid ¶ Oportet principe bonos
honorare z eis met honores dist
buere simplicia aut eis no debz
distribuere per se vto pol ¶ Ad sal
uandu z firmanda polliciam optz
omnes ciues beniuolos ee vjo pol
Pollicio z legislatori ad ordia
tioz ciuiu z ciuitatis conueniente oz
p existe mtaz z organa ydonea
vijo poll ¶ Tantam oportz esse
regione ciuitatis ubi bn suffici
at ministrare mtia ad bn viuere
ciues ibid de regio ¶ Regione
oportet esse difficile accessibi

lem et facile exibilem ibidem
Oportet bn principates ee intel
lectiuos z animosos ibid ¶ Non
eandem certitudine oportz qre
per rones z corp que sunt p sensum
ibidem ¶ Oportet politicu mul
tu esse sollicitu de sanitate z
habitantiu maiuitate vijo pol
Plus dimicaru z sanitat ev
virtuosi oportet ee studiosius
ibid ¶ Si ciuitas dz esse felix
oportet p existe bona exteriora
quorum fortuna est dna ibidem
Manifestu est principates z sub
ditos oporte aliqz differe habe
ibid ¶ Eudem oportz plus ee
subditu z post principante vijo
pol ¶ Oportet legislatore mgs
attendere ad pacem qm ad bel
lu ibid ¶ Ciuitate felice optz
esse temperata z forte z perseuerantiaz
ibid ¶ Plus via generationis
oportet legislatore curare de
dispositione corpis z appetitus
qm de dispositione aie z intellec
tus ibidem ¶ Legislatore optz
curare z negociari circa disciplinaz
et bonaz dispositioz iuuenum vijo
poll ¶ In omni arte oportz mtaz
dispoi vel ad hoc q introducatur
ars oportz aliqua dispositioz et
assuefactioz bonaz p existe ibid
In virtutibz politicis oz ad actioz
recta futura p disponi z assuef
ci ibid ¶ De omnibus pueris ci
uitatis oportet ee quez curam
ibid ¶ Oportz mortale mortalia
non immortale mortalia sapere
2o rethor ¶ Verum amicum oportz
amare tanqm semper amaturo
et no credere ei q dicatur nihil valde

ibidem ¶ Sicud aitos opz valde
aare s; in inimitos oportet valde
odire 2° rceth ¶ Non opz sape
magni in hijs que pter fortuna;
s; in hijs que pter seipm 3° rceth
vbi de hoc pmo bonus zc Requi
Oppositum ¶ Prodigalitas
et illiberalitas opposito mo se ha
bent in dando 2 accipiend 10 eth
proba vbi illiberalitas ¶ Si vnu
oppositorum dicitur in ptatis mois 2 reliquum
vetur ut in plibz v^to eth ¶ Oppo
ta iuxta se posita magis elucescunt
vij° eth eadem e causa oppositorum
pmo rceth q vbi idem ¶ Opposita
iuxta se posita magis elucescunt 3° eth
Optimus ¶ In rebus humanis
est aliquis sic optimus 2 vltius pmo
eth probatur vbi finis ¶ Sm esiodum
ille e optimus qui pt per se omnia
intelligere q ille iat h; pricipia
sm eius ibid ¶ Nō vox illorum qui
ponunt voluptatem esse quid optimum
illud e optimum qd ab optimatibus
maxime diligitur s; multi optimatum max
ime voluptatibus intendunt ibid
¶ Felicitas e quid optimum delecta
bilissimum 2 pulcherrimum ibid ¶ Premium
virtutis e quid optimum pmo eth
¶ Que sunt arte 2 a barte optie
sunt sm q possibile e ea fieri ibid
¶ Felix sp operatur optima sm qualita
tem 2 conditione eorum que mor(?)
tur ibid ¶ Felix licet pter infor
tunia non semp eq operatur tn
semper operatur optie sm q est
sibi possibile ut de bono duce
2 bono sutore ibid ¶ Quilibz
artifex semper operatur optimum opus
q pt fieri sm datu opus 2 data
instrumenta ibid ¶ Optiorum no

est laus ibidem q vbi laus ¶ Vir
tus moralis circa voluptates 2 tris
titias e optiorum operativa 1 optie
operatur 2o eth ¶ Per habitum
virtutis optime habemus nos circa
delectationes 2 tristitias ibid ¶ No
sunt idem opinari optima 2 eligere
optima 3° eth ¶ Bella dicuntur ee
optima pericula 10 eth ¶ Mors q
est in bello est in maximo 2 optimo
periculo ibidem ¶ Nichil prohibz
aliquos esse optimos milites sm
fortitudinem militare qui tn non
sunt vere fortes ibid ¶ Honor e
premium virtutis in optimis rebus
10 eth q vbi honor ¶ Inter omnes
virtuosos magnanimus est optimus ibid
¶ Qm est dignus maximis ille e optimus
ibidem ¶ Optimus est ille qui non
solum vtitur virtute ad se s; etiam
ad alios v^to eth q hoc opus e
multum difficile non solum ex ma
et obiecto s; quia requirit pfectam
prudentiam 2 completam experige
tiam sm commentatore ibid ¶ Sola
est vna pollicia que e optima et
illa e vbique eadem apud omnes
bene se habentes sm naturam v^to eth
¶ Homo non e optimum quae sunt in
mundo vj° eth ¶ Sapientia e optima
virtutum inter virtutes intellectuales
ibid ¶ Aliqua delectatio e quid
optimum vij° eth vbi delectatio
¶ Delectatio in qua consistit feli
citas est quid optimum ibid ¶ Mul
ti appetunt divitias 2 honores 2
delectationes corporales 2 studet
circa talia ac si essent optima ix° eth
¶ Qm student semper excedere
in opibus virtutis ille tribuunt sibi

ipi optima ⁊ ea que sunt maxie
bona q̄ sicud bona honesta ibid
Bona virtutis sunt optia bona ibi
Virtus intēne virtutū ē quid optim
ibidem ¶ Omnis intellectus eligit
qd est optim sibi ibidem ¶ Ad hoc
qd opacio opantis sit optia requirit
optim perfectissim int oia illa q
cadunt sub illa virtute talis opant
x° eth ¶ Feliatas hois consistit in
optia opatone optie sue potencie
ibidem ¶ Nullus attribuit optiaz
vitaz hoi bestiali ibidem ¶ Optim
in hoie scz intellectus sm naz videt
principari ⁊ dnari ibid ¶ Optim
in hoie ē intellcus q̄ quia ē in mor
talis ⁊ diuinus x° eth ¶ Id qd vnicuiqz
sm naz est optim est sibi maxie
ppriū ibid ¶ Et taliter ē optim et
ppriū hoi eciaz ē delectabilissimū
ibid ¶ Eciam moderate sunt ditati
in bonis exterioribus sunt agentes
et pnt age optia ⁊ virtuosa ibidem
Optim est qd intellectus principans
⁊ directoz actuum hūanoz fiat quib
cura ⁊ recta ⁊ ordinatur vnicuiqz
cultū possit recta opari x° ethic
Finis ciuitatis ē optim bonū hūa
nū pmo pol ¶ Id qd est optim in
vnoquoqz est finis ibidem ¶ Habē
per se sufficienciaz est quid optim
ibid ¶ Homo ē optim aial ibid
q̄ et ho ¶ Optim ē ciuitati qd sit
vna sm amiciciaz 2° pol ¶ Bene
viuē in pollitiis ē opari sm opti
maz virtute practicaz scz pruden
ciaz 3° poll ¶ Pollicie ē finis op
tim simpliciter ⁊ principalissimus
ibid ¶ Omnes artes ⁊ sciē considē
rates aliqd genus ⁊ sbm habent

considerarē optim illius generis
4° poll ¶ In omi arte ⁊ sciencia
considerari optim sm subi ibid
Insola aristocracia idem ē optimus
vir et ciuis optimus 4° poll ¶ Op
tima vita hois est vita media
ibid ¶ Medium est optim ibid
Media possessio bonoz exteri
orū est optima ibid ¶ Medij in
ciuitate sunt optimi ibid ¶ Pol
licia que ē ex medijs est optia
ibidem ¶ Inter omnes species
democracie pma species in qua
principatur agricole ē optima
et antiquior vi° pol ¶ Inter ps
multitudinis ppulus agricultiuus
est optimus ibid ¶ Optimus ppulus
qui terre cultiuus ē ibid ¶ Op
tima democracia ē ex multitudine
agricultiua ibid ¶ Si non fuit
manifestū que sit optia opacio
hois simpliciter non erit manifestū
que sit optia pollicia simpliciter
vij° pol ¶ Optim pollicizantes
naturam ē attingere ad optimā accōz
hois ibid ¶ Illa dispositio in
vnoquoqz est optia que consequitur
naz optimaz ibid ¶ Impossi
bile ē optie opari illos qui no
optie operantur ibid ¶ Illa pol
licia ⁊ ordo ciuitatis est optima
sm quez quilz ut plim opatur
optie ⁊ viuit feliciter vij° poll
Necesse est viuū prudenter
⁊ optim viuū ⁊ ciuitate optiaz
ad meliorē vitaz intendere dirigē
ibid ¶ Optia vita non consistit
in bellare cū alijs ibid ¶ Op
tima vita non consistit in prin
cipatu dnacio plim ibid ¶ Bo
nū aie ē bonū optim ⁊ eligi

bilissimum ibidem ¶ Non est possibi
le policiam et civitatem esse optimam
sine moderata habundancia vijo pol
¶ Felicitas est quod optimum quod atten
ditur in civitate ibidem ¶ Civitatem
optimam dicimus esse felicem simpliciter
non quantum ad aliquam partem sed ad
aliquam partem non ibidem ¶ In civitate
optima accidit quod sunt virtuosi cives
ibidem ¶ In qualibet arte et sciencia spe
culativa hoc est optimus per optimum
finem operari et ea que sunt ad finem
vijo pol ¶ Idem est ultimus terminus
omnis accionis optimi viri et optime
pollitie ibidem ¶ Lacedemonii
opinantur optimum hominis in actu for
titudinis solum bellice consistere
ibidem ¶ Optimum bonum hominis non con
sistit solum in actu fortitudinis belli
ce ibidem ¶ Bona que sunt secundum bel
lum non sunt optima bona hominis
sed sunt quedam maiora ibidem ¶ Sani
tas non solum videtur esse quod bonum
sed optimum primo rethoricorum ¶ Sanitas
¶ Caritas est quod optimum ut nobis
videtur 2o rethoricorum ¶ Unius disciplina
et potestas videntur esse eius quod est optimum
vijo topicorum ¶ Finis in unoquoque est
id quod est optimum ibidem ¶ Oportet
quod illud quod est optimum et maximum unum
numero esse vijo topicorum ¶ De hoc civitas
pollicia lex medietas sciencia etc.

Optime ¶ Unusquisque unoquoque
optime utitur qui habet et singula vir
tutem 4o ethicorum ¶ Ille optime utitur
divitijs qui habet virtutem circa divicias
et pecunias ibidem ¶ Liberalis optime
utitur divitijs ibidem ¶ Cura communis
emendacionis et efficacia direccionis
ad bonum optime fiunt per policiam
xo ethicorum ¶ Cura communis emendacionis et
efficacia direccionis ad bonum optime
fiunt per legis posicionem ibidem ¶ Si quis
ex principio res nascentes et compo
nentes viderit optime contemplabitur
veritatem in eis primo pollitice ¶ Sic optime
fiunt omnia quando unum instrumentum non
deservit multis operibus sed unum tantum ibidem
Unum opus optime fit ab uno 2o
pollitice ¶ Illa civitas dicitur esse felix que
optime pollicizat vijo pol ¶ Illa civi
tas optime pollicizat que attingit
optimam felicitatem vijo pollitice etc. Se

Opus ¶ Operata sunt meliora opera
cionibus primo ethicorum ¶ In omnibus ar
tibus in quibus sunt operata preter opera
ciones ibi operata meliora sunt opera
cionibus ibidem ¶ Illa opera meliora
sunt que post cessacionem operis aliquid
derelinquunt quam que post cessacionem
operis nichil derelinquunt ibidem
¶ In omnibus artibus idem est opus
alicuius artificis accepti in genere et
opus illius si sit bonus et studiosus
dummodo ad potenciam operativam sit ap
posita habundancia secundum virtutem ad opus
quasi aliquis per quam virtutem traditur potencia
operativa ad ultimum perfectionis et tunc effi
citur opus eius bonum primo ethicorum ¶ O
pus cytariste est cytharisare opus
bone cythariste est bene cytharisa
re ibidem ¶ Virtutes generantur
ex operibus 2o ethicorum ¶ Artes optime
generantur in nobis ex operibus ut edi
ficantes edificatores fiunt et cythari
santes chitharariste ¶ Estimantes se
phylosofare et bonos fieri sine operibus
sunt similes infirmis audienti
bus et non facientibus precepta
medicorum ibidem ¶ Quilibet operans
est voluntarius vel involuntarius ex
consideracione operis quando aliquis

opatur x° eth ¶ Opata pter urā
ul tanaq̄ piā sunt volūtarie opata
ibid probā² ꝙ voluntariū ¶ Opꝰ
ꝙ fit sm̄ virtute oportet ee delecta
bile ul saltem non triste x° eth
Naliter omes diligūt sua opa
ibid ꝙ diligit ¶ Que sunt pro
dinis inter omia hūa opa sunt
maxia z honorabilissima x° eth
Lex precipit opa v̄tutis z prohibz
opa malitie v^to eth ¶ Omes ar
tes destruerentur si faceꝰ aliqd
artificiū non reciperet pro eo tm̄
z tale quātū z quale ē opus ꝙ
fecit ibid ¶ Non fit cōmutatio ad
idem sm̄ opa eiusdem artis sed
bene dilsiātū ibid ¶ Virtus
vniuscuiusq3 rei est que reddat ad
opus ppriū vi° eth ¶ Dicē verū
ul flm̄ est opus oīs intellcūi
pncipij siue sit speculatiu ul
practicū vi° eth ¶ Affinis intellec
tus practici est opus ib ¶ Opus
ppriū intellectꝰ speculatiui z prac
tici est veritas a cognitio veritatis
ibid ¶ Bene consiliari maxime
dicimꝰ esse opus prudentis
vi° eth ¶ Confestim z inpmptu
apparet ꝙ opa maris z fēie sunt
diuisa z distincta viij° eth ¶ Alia
sunt opa viri et alia vxoris ib
Omis artifex plus diligit opꝰ
sm̄ qm̄ ꝙ diligatur ab eo ix°
eth ¶ Benefaciatus ē qi opus
benefactoris ibid ¶ Nō causa
quare aliquis diligit opus sm̄
ibid ꝙ diligo ¶ Nāle ē ꝙ qui
libet diligit opus sm̄ ibidem
Sicud nāle ē ꝙ qlibz diligit
ee sm̄ ita nāle ē ꝙ qlibet
diligit opus sm̄ ibid ¶ 128

em aliqd est potencia hoc actu
opus initiat .i. opus ꝙ ho facit
existendo opam denūciat idem ꝙ
est inpotētia a d existendo opa vite
Vel sit illud em esse ꝙ ē sctor
potencia z virtute hoc opus con
stitutū demeat z initiat in actu
agere sicud pz ꝙ p^m ee hois co
sistit in hoc ꝙ habeat aiam que
est potencia ad opa vite inō hꝰ
potētie reductoꝛ in actu deūc
ciat ipm̄ opus quo ho actu ex
ercet opa vite ibid ¶ Virtuosus
pro omnibus opibus laudabili
bus que facit pro alijs plus
de bono tribuit sibi ipi ix° eth
Prauī cōmitant sibi inbite in
malis opibus ibid ¶ In actioni
bus hūanis mīꝰ creditur sermoi
bus quā opibz x° eth ¶ De ipis
actionibus z passionibus hūa
nis sermones minꝰ credibiles sūt
quā ipa opa ibid ¶ Cū n sr
mones dissonant ab opibus
sensibiliter tūc sunt cōtemptibi
les ibid ¶ Cū n sermones disso
nāt ab opibus tūc veritatem
interimunt que per eos manifesta²
ibid ¶ Delectatio cōseruat ope
rāte in ope x° eth ¶ Qui delec
tabiliter opantur aliqd opus mīꝰ
possunt singula diiudicare ib
ꝙ delectabile ¶ Cuilibz arti
fici eo ipo ꝙ gaudz z delecta²
in sua opatione magnū aug
mentū pfectōis affert ad ppriū
opus ibid ¶ Vniuscuiusque opa
sua dirige debz ad bene viue
dū sm̄ opa in eo que sunt
inipo x° eth ¶ Opus .i. natū
raz speculatio qm̄ pollitico ex

equo ⁊ equali est vite necessarijs
q sicud cibo ⁊ potu ⁊ alijs quibz
vita alis sustentatur ibid ¶ Libe
ralis opus est pecunijs ad libe
raliter agend opera liberalia
ibid ¶ Justo opus e pecunijs ad
reddend ⁊ distribuend ibidem
Ad operaciones exteriores opus est
mltis animalibus ⁊ instrument id
Opera consueta non erunt tristia
x° eth ¶ Opus qd fit a melioribus
semper e melius pmo pol ¶ Dis
subiectus ⁊ principatus est ad a qd
opus ibidem q de principatu ¶ Fa
cere ⁊ acqre cibu non est pprium opus
pris pollitice ⁊ yconomice sz disspe
sare ista in domo pmo pol ¶ Tex
toris opus non e facere lanam sz
vti ipsa ⁊ cognoscere qualit sit
ydonea ad sim opus ⁊ qual prua
⁊ inepta ibid ¶ Vnu opus optie
fit ab vno 2° pol ¶ Benefacere
alijs e opus boni ⁊ virtuosi 3° pol
In magnis negotijs oportet vnu
ordinare ad vnu opus 4° poll
¶ Vnu opus melius pficitur ab vno
quam si circa mlta intendit ibid
Nullu bonu opus e illius viri
neqz ciuitatis sine vtute morali
et pruden intellectuali vij° poll
Excellente in latitudine homi bri
regi est opus sine vtutis ibid
Opa timida in duo sut dim sa sz
in bellica ⁊ consiliaria vij° poll
Considerare cuiz aliq hoc est
opus artis qz sce pmo reth ¶ Re
citare ⁊ decidere gesta ⁊ leges ci
uitatis est opus pollitice non
rethorice id ¶ Aliqua sunt opa
que sunt omnia cuiz viris qui scis
alia que solu sunt ppa illis ul
illis ibid ¶ Et quorum opa sut me
liora ⁊ pulchriora ⁊ ipa principia
sunt meliora ⁊ maiora ibidem
Et quorum malicie sunt peiores et
opa sunt peiora vo ay ca e mala
et ipm ibid ¶ Et quorum vtutes sut
meliores et opa sut meliora ibid
vo de melius sig ⁊ opa virtutis
sunt bona ibid proba de vtus
Opa virtutu sunt laudabilia id
Opa ⁊ vtutes magis studiosorum
na i meliorum naliter sunt lauda
biliores ⁊ magis honeste ibidem
ex m de vtus ¶ Ad laudandu a
quez debemus eu laudare ex opibz
ostendendo q opa sunt talia i bo
et laudabilia ibidem ¶ Laus ⁊ co
mendacio est opum q ppe loque
do ibidem ¶ Opera sunt signa ha
bitus sz q ex opibus argimus vtu
tem pmo reth ¶ Bonitas opis ar
guit bonitate vtutis ibid ¶ Ex v
tute ⁊ bonitate hois argim bonitas
opis ⁊ econ patet 2a pars quia lau
dam9 eos qui aliquid boni egerunt
cu opa sicud signa habitu pma
pars pz quia lauda9 etia eos q
non egerunt si credidim9 eos esse
bonos ⁊ vtuosos ibid ¶ Sicud ex
bonitate hois ⁊ ex vtute argum9
bonitatem opis sic ex bonitate pri
cu argim9 bonitate filiorum ibid
Maxime delectam in potissio
ope nro pmo reth de delector
Aliqui qui volunt incorrari aliquam
ciuitate ⁊ laudare ea incorrant
⁊ laudant opa 3° reth ¶ Lauda9
aliquem ppter opa eius ibidem
Laudam9 ⁊ commendam9 eos qui
fecerunt opa celebra ibid ¶ Opa
celebra sunt signa in celebrium
actionis vtuose ibid ¶ Opa arguunt

laudem ibid. ¶ Laudamus eum qui non
cepit opera extrinseca si tamen credimus eum
esse talem quod eligeret bene operari
et si occurrisset et facultas fuisset
bene operatus ibid. ¶ Ad laudandum
aliquem debemus sapere et cogitare
talem fuisse magnum et bonum non
fortuitu sed propter se ipsum operativum esse
opera bona ibid. ¶ Opus est duplex
liberale et non liberale primo rethorice

Oratio || pro bonis fortune non
debemus orare. quod simpliciter pro eis
non debemus orare sed ut nobis
prosint et iuvent ad felicitatem et
salutem primo ethicorum ¶ Omnes orationes
quibuscumque est manifesta electio habent
et continent morem bonum 2o rethoricorum
Orationes voles et sine voles faciunt
dicentem apparere bonorum morum
ibid. ¶ Oratio que non manifestat
intentionem est frustra eo quia non fa-
cit opus suum nec agit ad quod est
ordinata 3o rethoricorum ¶ Propria nomina faciunt
ut orationem planam et decentem et
non humilem sed aliena nomina faciunt
orationem ornatam id est appulosam et excel-
sam ibid. ¶ Loquium dissuetum id est inco-
suetum et alienum facit videri orationem
venerabiliorem et apuliosiorem ibid.
Oratio redditur abusiva multi-
pliciter primo quidem propter nomina multiplicata
ut licophon celum dicebat pluri-
faciem et terram aliquid magne
virtutis et cadum strictam viam et paupe-
rem sapientem adulatorem / 2a red-
ditur abusio orationis propter admix-
tionem linguarum vel propter nomina ex-
tranea et aliena ut licophron
serzen appellavit virum polorum
id est virum magnum / 3o si utamur adiec-
tivis improprie scilicet aut longe aut

superfluis positis scilicet ut fiat in-
gratio ut dicendo album lac vel in-
epta ut dicendo 'stremo' ingrato mi-
litari 3o rethoricorum ¶ Adiectiva nomina
morose habent se ut condimentum non
ut edulium quia condimentum quia
sunt quedam tamen adiectiva et
dantia quandam saporem eloquiis
ingratum clarificant quod dicatur et non
cibus quia non sunt substantia orationis
ibid. ¶ Oratio que fit per adiec-
tiva superflua est abusiva id est cum ad
eandem sententiam possumus dicere per unum
nomen dicat per multa adiectiva
et adiectiva ut si quis dicit non
sudorem sed humidum sudorem vel si
quis diceret non ad festa sed ad
eam sollempnitatem que est festorum
et non leges sed regales leges
civitatis non cursu sed cursili in-
petu ait ibid. ¶ Oratio abusiva per
longa adiectiva est utilis poe-
tis id est hiis qui faciunt sermones
legales inducentes terrore cor-
poribus et verecundiam animabus ne co-
mittantur illicita eo tales viden-
tur esse prolixi proprie eo quod
dicunt obprobria malefacienti-
bus ibid. ¶ Tunc redditur abusio
orationis si utamur methafora ibid.
Non quinque modos incongruitatis cor-
rentes morose prima excepte quidem
eadem sequitur non assignet eas
secundum apte nate sunt signari
ut sunt quedam prepositiones ordinis
que semper debent preponi ut
quidem dicendo est quidem / 2a si uta-
mur coniunctionibus longis et inpo-
namus coniunctionem an coniunctionem / 3a de-
bemus uti orationibus propriis non
circuitibus ut si utamur dubiis orationibus
4o quando dicamus genera nominum

masculina scia et instrumentalia i.
neutra ut loquendo de muliere
loquimur in masculino et cetera. 4to no
minando multa ut multa et pauca
ut pauca et unum ut unum vir de mul
tis debemus dicere in plurali ad venientes
verberaverunt me 3o reth. ¶ Ad cui
tandum incongruitatem oratore oportet
genera signifitare recte ut loquendo
de muliere loquimur in femineo genere et non
in masculino ibidem. ¶ Ad orationem congru
am tria concurrunt primo quod debet esse
bene disposita et punctuata, 2o quod
debet esse bene ordinata, 3o quod
debet esse constructa et congrua ibidem.
Oratio scripta debet esse facile legi
bilis et facile condiscernibilis i. de
clarabilis et intelligibilis ibidem.
Illa oratio non est facile legibilis
et condiscernibilis in qua non sunt
tot punctationes quot requirit locutio
ibidem. ¶ Nota quatuor modos dilatandi
orationem, primus ad dilatandam orationem vita
mur pro nomine diffinitione eius ut
loco circuli ponamus superficiem planam
aliquam medio lineæ ducte ad circum
ferenciam sunt equales, 2us modus
quod non debemus coniunctim membra annec
tere unam partem sed utrilibet annec
tatur ut si duo homines se diligerent
si quis vellet dilatare sermonem di
ceret tua sunt tua et mea sunt mea
et tua etiam cum aliquis de amico
suo ait ipse est dominus ipsius uxoris
et mee sit conuerso dicat possumus nos su
mus domini uxoris nostri et uxoris eius
per oppositum si vellemus abbrevi
are addemus utrilibet membro alium
membrum et non utrumque dicendo alius
noster est dominus ipsius uxoris nostre
et nos sumus domini uxoris eius, 3us
modus est quod debemus uti coniunctioni
bus et ad breviandum dimitti exemplum communi
ut dicendo progressus et alloquebatur
exemplum et progressus alloquebatur
4us modus est quod describatur aliquid
negative ut antimachus faciebat
describens regionem illam Theasspu
dicit, erat quedam regio perflabilis
i. ventosa non quieta et erat locus
modicus et non magnus altus i. non
ymus 3o reth. ¶ Iste modus dila
tandi orationem sit quod describatur aliquid
negative recessit in infinitum quia in
infinitum possumus dilatare sermonem
describendo aliquid negative cum
infinita absolute peruent remotiones ibidem.
Oratio et locutio habent decentiam ex
parte auditoris si modo debito sit
passionis illativa ut si quis loquitur
de contumeliis loquitur more irascitivo
et si de impietatibus et turpibus loquitur
ac si huiusmodi dicta inferret sibi mo
lestia et ac si verecundus esset dicere
talia propter abhominationem et si loquitur
de laudibus loquatur hylaris si
de miserabilibus miserabiliter et
in aliis consimiliter quod debet se conformare
mare passionibus ad quas vult in
ducere auditores ibidem. ¶ Oratio est
delectabilis certis bus roe elocu
tionis ut si sit ornata roe nominum
si sit methaphorica roe verborum
si sit proverbialis ibidem. ¶ Tria requiruntur
ad hoc quod oratio sit delectabilis me
thaphora oppositio efficacia i. quod
sit preoculis ¶ Proverbium est prin
cipium orationis ibidem ¶ Sicud hominem
premiatum et repudiatum aia non

recipit nec recedit si quid bona dur
de ipo sic eodem mo aia non reci
pit nec recedit oroz aliqualez si
toralia bio videatur esse bu dca
2o reth ¶ Non est difficile provi
dere quo oro sit mequo q ita q
non possz circa concludi aliq ob
liqum con nos ibidem ¶ Oro solo
modus est quo hoies cu deo loqu
tur bo de g p li vto pro 2a ¶ Oro
et spes dur gmertm q ex t qz
ystis mercam omia beneficia ib
Nec frustra in deo posita sut spes
et prces que cu recta fuerit in effi
caces esse no put bo de g p li vto
pro vltia ¶ Rem vnaz z eandem
oroz longo tepore interrogat ma
le interrogat viijo top de plene
de hoc falsu etc Sequit ordi

Ordmo ‖ Omes opacones hua
ne ordinatur in bmd fine vltim
z opa pmo eth ¶ Civilis sciecia
pre ordinat quas z quales dis
ciplias debitu est esse in civitati
bus ibid ¶ Civilis scia p ordiat
que sciencie z ad quatu tempg dur
addisci ibid ¶ Videre ordinca in
aliud sez in opacoz sez ut ex hoc
ho operatur efficaciaub xo eth ¶ Or
dinare inde b armatos sibi inbi
tem quietos est sibi ipis gstatue
potenciaz vjo poll ¶ Virtutes que
ordinatur ad no vacacone ordi
nan ad vacacoz vijo poll ¶ Vir
tus quelibet ordina ad vacacoz
aut ad no vacacoz ibi ¶ Ille vir
tutes ordinatur ad no vacacoz
quibus hoies prohiben ne sit
servi aliorz ut fortitudo p sene
ranciaz ibid ¶ Temperan z insti

cia ordinatur ad vacacoz z ad no
vacacoz ibidem etc Sequitur

Ordo · cio ‖ In artibus e or
do sub ordinatois pmo ethic
Ordo in artibus est ordo pncipa
litatis patet quia vna sciencia
est pncipalior alia cu sit archi
tectonica ibidem ¶ Ordo habitm
regulariter non capi penes
ordinacoz finiu quorum vnus est
opacio alt res opata probat
aliquis habitus est dignior cu
finis est opacio aliquis cu fis
est res opata ut ars equestris
cu finis est opacio e nobilior qz
ars frenefactiua cu finis e res
opata z ars medicinalis cu fis
est res opata nobilior e quaz
exercitativa cu finis e opacio ibid
Inter pollicias e ordo prioritat
et posterioritatis 3o poll ¶ Arma
ta sunt inbciles sine coordinacoe
2o poll ¶ Ex ordinacoe z ex pugc
nia acquirentur robur z excellen
cia z inequestribz ibid ¶ Corpa
bene disposita z ad salute et
naues bene gpaginate z bonos
nautas hntes multa pricula put
sustinere sic z pollicia bene ordia
ta vjo poll ¶ Pollitica z legisla
tori ad ordinacoz civium z civitat
oportet pexiste mag z orgiana p
donea vijo poll ¶ Lex civitatis e
quidz ordo civitatis ibid ¶ Bona
legislacio est bona ordinacio civi
tatis ibid ¶ Excellens multitudo
hoim non pt participae ordine
ibidem ¶ Corpus ordina ad in
tellecu z roz tanqm in fine vijo pol
Ordine certud deserens no habz

prosperu eueniu bo de 9 p li p° metro v^to ʒc̄ Sequitur oro

Oro ¶ Probonis fortune no debe9 orare pmo eth g le oracio ¶ Pro illis hoies debent orare que sint bona simplr ʒ sm naz ipis ꝗutibz .i. ut talibz bene ʒ virtuose possint vti ibidem ʒc̄ Sequitur org

Organu ¶ Est qi serug in aia tib viij° eth ¶ Serug e organum aiatu ibidem ¶ Organorum qdd actiui per qd nichil fit pter vsu ut vestis quedaz factiuu per qd fit aliquid pter vsu ut pecten pmo pol ¶ Organa actiua dicur factiua organa dom9 ut res pos sessa dicur actia ibid ¶ Organum actiu ʒ factiu dicut spe ut actio factio ibidem ¶ Bona exteriora lz se sicud qdaz organum viij° pol ¶ Omis organum vtilis excessus a certa roe aut nocz aut prodest ibid ¶ Pollitico ʒ legislatori ad ordinatoz ciuiu ʒ ciuitatis queiden tem oportet pexistere maniaz ʒ organa ydonea vij° pol ¶ Mul tu eni organis indiget id qp est vniis ibid ¶ Alique melodie et organa male disponut Iuuenes sm intellcm ʒ banausos faciut alie bene viij° pol ¶ Non est vtendu organis ad mores per que quis impeditur in actionibus polliticis ʒ que faciut corpus in dispositu ad intellcm ʒ inutile ad bellica ʒ ad pollitica exercicia nec vtend est organis tecgnicis id ¶ Iuuenes pmo exercitandi sunt in moderatis laboribz ʒ cantibz ʒ organis musicalibus quonsqz pua delectari recte in armonia mu sica ʒ rigmis ibidem ¶ Iuuenes ad instructioz moru ʒ ad exercitacioz moru non debent vti fistulis ʒ organis magnis ʒ cytara sz vtend est illis que bene disponut audi tores sm corpus et sm aiaz ibid ¶ Iuuenibus non e vtend fistolis ad mores nec ad disciplinaz qnia no est organum disponens ad mores sz magis ad extasim adicta ibid ¶ Iuuenes non debent vti ludo tecg nico nec eius organis ad mores id

Ornatus ¶ Ornatus e du plex aie ʒ corpis aie consistat in bonis moribus / corpis in vestitu p° yco ¶ Ornatus exterior maior qua opz est elato aie ʒ° yco le de hoc mu lier ¶ Ornari aliqd ex ornatis ali enis non pt bo de 9 p li 2° pro vta le de hoc sunis vir ʒc̄ Se?

Ostendo ¶ Nd aliquis ondat se fortem ʒ no vult ire ad aggredi end difficilia ʒ honorabilia vbi precellut aiosi e illaudabile l° eth ¶ Ostendere se forte ad inbeal lem e onerosu ibid g le fortis ¶ Principatus viru ondit an aliquis sit perfectus in virtute qp possit aliis principari qz nomen viri no tm dicitur a forti sz a strenuitate aim ʒ pfectione virtutis v^to eth

Pacior · eris · iri

¶ In malis dapni paciens iniustu min9 habz de dapno ʒ iniustu paciens plus hz de dapno v^to eth ¶ In iniustu pa ciens econtrario mo se habz ad bonu et ad malu ibid g le iniustu ¶ Cum facit iniustu min9 hz de dapno sz qui iniustu patitur plus habz de dapno ibidem ¶ Si ille qui malu irrogauit non e patiatur

tur est seruitus illis qui male
passi sunt v^to^ ethi ¶ Si ille qui
bene passus est ab alijs no con
sanat eis pporcionabilit bnfi
cia eis rependendo tur non fit
debita retribucio ibi ¶ Nullus iniuriosa
patitur illud idem sciens et alie
res ibidem Et iniuriosa ¶ Iusta
operatio est medium inter iniustum
facere et iniustum pati ibidem proba
et iniustum ¶ Iniustum pati est sit
inhabere minus de bonis et magis de
malis ibidem ¶ Sciatus non esti
mat se iniustum pati illud cui notz
v^to^ ethi ¶ Nullus iniustum patitur
non volentes ibidem qz Et iniustum
Eadem est ratio de facere et de pati
tur quod iniusta quod iniusta ibidem proba
et eadem ¶ Non est idem pati
iniustum maliter et formaliter ibidem
Non sunt idem iniustum facere et
iniustum pati ibidem ¶ Impossibile
est aliquem pati iniustum per se
nisi aliquo faciente iniustum per se
ibidem vo Et iniustum ¶ Nullus pa
titur iniustum volens per se ibidem
Nullus vult per se iniustum pati
et perfecta volutate ibidem ¶ In
continentes non vult per se iniustum
pati ibidem ¶ In iniustum pati non est
deceptatio illius qui iniustum patitur
sed in illo qui iniustum facit ibidem
In iniustum pati est involuntarium ibidem
Iniustum pati est sine malicia
v^to^ ethi ¶ Iniustum pati sm se
ipsum est minus pravum quam iniustum
facere ibidem ¶ In iniustum pati quis
per actus est peior quam iniustum
facere ibidem ¶ In partibus anime
racionalis et irracionalis contingit
hominem pati preter sm appetitum

ibidem probatur Et aia ¶ Nullus
sustinet detrimentum pati in moribus
id est quantum ad amicitias et honores
viij^o^ ethi ¶ Multa sunt qui bene
pati volunt ab alijs benefacere
autem alijs fugiunt tamquam vtile
ibidem ¶ Multi magis appetunt
bene pati et saepe ab alijs quam
bene facere ix^o^ ethi ¶ Paciens in
perfectione superexcellit ipsum
paciens ibidem ¶ Benefacere est
superexcellere et bene pati est
superexcelli ibidem ¶ Bene pati
est illaboriosum sed benefacere
est difficile et opositum ibidem ¶ In
iniuriam pati est melius quam in
iuriam facere primo rethorice Et idem Et
melius ¶ Sepe homines eligunt
magis bene pati et bona sibi saepe
si nullus sciat quam bene facere
si debeat latere ibidem ¶ Timor
est tristicia cum expectatione pa
tiendi passione aliquam corrup
tivam 2° rethorice ¶ Homines non ti
ment hec que non putant pati
neque hos a quibus non putant
pati neque tunc quando non putant
pati ibidem ¶ Necesse est timen
solum homines timere qui sunt esti
mantes aliquid se esse passu
ros vnde timet eos a quibus pu
tant pati ibidem ¶ Homines existen
tes in magnis prosperitatibus
non putant se passuros similiter
qui sunt putantes et confidentes
de se ipsis ibidem ¶ Homines non ti
ment qui putant se passos esse
omnia gravia iam et qui obdurati
et quasi desperati ad futurum non
timent 2° rethorice ¶ Ausini sunt
qui sunt vadentes alios alios

nichil putant se pati ab eis aut
passuros esse ibidem ¶ Miserabi-
le est hodie iam passo ad esse aliquid
boni ibidem quia est miserabile
Sm socratem delectator brutis
concupiscentiis putat esse non posse re-
vivere bene passo 2o reth. quia
est concupiscentia ¶ Quidam possunt aliquis
in aliud facere possunt etiam idem ab
eo pati bo. de. g. p. li. 2o pro vi.a
Vide plene in iniustum erubesco etc.

Pactum || Est lex et secundum par-
tem .i. particularis primo rethor.
Pacta quedam sunt credibilia
quedam incredibilia et quedam sunt
fidelia et quedam infidelia ibidem
Idem pactum est fidele cuius testes
inscripti sunt fideles ibidem ¶ Pacta
non faciunt primum legem ibidem
Leges sunt pacta secundum legem
ibidem ¶ Ipsa lex est quoddam pactum
ibidem ¶ Pactum est observandum probatur
quia perdunt pactum perimit leges
ad pactum sit lex igitur // 2a ratio si
pacta perimuntur tunc omnes vo-
luntarie commutationes perimuntur
et per quas commutatio humana ibidem
Quecumque regule valent ad le-
ges infirmandas valent etiam
ad pactum infirmandum ibidem ¶ Pacto
non recte factis non est obediendum
probatur legibus non recte factis
non est obediendum igitur ibidem
Non semper pacta sunt servanda
probatur pacta non recte facta non
sunt servanda quia leges non recte
facte non sunt servande igitur nec
pacta // 2a ratio pacta aliquando pre-
iudicant iustitiae patet quia aliquando
pacta fiunt a seductis et coactis
ibidem ¶ Pactum est servandum sed
ut iustitia quia .i. si non est iustum
non est tenendum ibidem ¶ Pactum
ex seductione et coactione non est
servandum ut quia aliquando coactus
et seductus aliquis pepigit sed
tale est iniustum igitur ibidem
Pacta sunt infirmanda illo modo primo
si sunt contra legem scriptam et contraria
eis et magis si contradicunt legibus
iustis et bonis / 2o debemus videre
si pacta aliis pactis contradicunt
sed prioribus vel posterioribus si po-
sterioribus tunc debemus dicere posteri-
ora sunt firma si prioribus ita quod
priora pacta sunt pro nobis po-
steriora contra nos tunc debemus dicere
priora sunt vel posteriora fefelle-
runt quia fuerunt composita per decep-
tionem / 3o debemus videre si pactum contra
nos aliquotiens contrariatur iudiciis
quia sic iudices saepe irrita-
bunt primo reth. ¶ Pacta sunt
condicenda quia multo pulchri-
us est habere trophea .i. victoriam
per pacta quam per bellum 3o reth.
Pulchrius est habere trophea
per pacta quam per bella ibidem
ratio est victoria ¶ Victoria per
pacta est pro modico periculo sed
victoria per bella est pro magno
periculo ibidem ¶ Tam pactum quam
bellum sunt signa victorie ibidem

Parco || Negantibus magis
irascimur et confitentibus parcimus
2o reth. etc. Sequitur parci-

Parcitas || Yconomus debet
parvis consumi sumptibus sed consumere
sine parcitate de magnis rebus
ipsum sumptum debet consumere ad par-
citate primo yco. etc. Sequitur

Parcus || Qui sunt insatiabi-
les neque sunt parci neque prodigi
sed convenienti modo se habent 2o reth.

Parens ¶ Parentes diligunt suos filios viii° eth. ¶ Circa curam filiorum et amorem parentum studere sicud oportet non vituperantur viii° eth. vel de vituperio ¶ In amore parentum et filiorum est quedam superhabundancia magna ut sic propter superfluum amorem filiorum rebellizaret contra deos ibidem ¶ Educere doctrine et genitive non solum attribuuntur parentibus respectu filiorum sed etiam progenitoribus scilicet avis et proavis respectu nepotum et pronepotum viii° eth. c. de filius

¶ Propter excessum patris ad filium respectu regis ad subditum tunc ipsi parentes magis honorantur, id est magis sunt digni ut honorentur a filiis quam reges a subditis ibidem

¶ Parentes diligunt filios ibidem probatur de filios ¶ Parentes diligunt filios velud eos qui sunt aliquid eorum ibidem ¶ Filii sunt a parentibus ibidem ¶ Parentes magis diligunt filios quam econverso ibidem ¶ Parentes magis sciunt quod filii sunt ex ipsis nati quam filii sciant quod sunt geniti ex ipsis parentibus ibidem vel de felicius ¶ In maiori multitudine temporis parentes diligunt filios quam econverso ibidem ¶ Filii sunt magis propinqui parentibus quam econverso ibidem ¶ Parentes diligunt filios sicut se ipsos ibidem c. de filius

¶ Filii qui ex ipsis parentibus generantur sunt quasi ipsi solum existentes alteri et divisi in hoc quod ab eis potuerunt separari ibidem ¶ Filii diligunt parentes non ut existentes aliquid eorum sed inquantum sunt ab eis nati ibidem ¶ Sanguinibus parentum et radix totius parentele sunt idem aliqualiter etiam in ipsis filiis parentibus divisis quod de quanto ipsi filii gerunt similitudinem parentum sanguinis licet sint ab ipso divisi secundum corpus secundum Eu. ibidem

¶ Nepotes et reliqui consanguinei et cognati approximantur sibi invicem secundum originem et amicicia parentum inquantum procedunt ex eisdem parentibus et parentibus quod inquantum aliqui dicuntur esse consanguinei inquantum procedunt ab eisdem ibidem

¶ Amicicia filiorum ad parentes est sicud superexcessi ad superexcellens ibidem probatur de amicicia

¶ Amicicia filiorum ad parentes similis est amicicie hominum ad deos ibidem c. de amicicia ¶ Parentes maxime benefecerunt filiis quia sunt eis causa tantorum bonorum maximorum scilicet causa essendi nutriendi et eius quod est disciplinatos fieri secundum statum ibidem ¶ Parentes sunt causa tantorum bonorum maiorum scilicet causa essendi nutriendi et eius quod est disciplinatos fieri secundum statum ibidem

¶ Amicicia que est inter filios et parentes habet in se bonum utile et delectabile et tantum magis quam amicicia extraneorum ibidem ¶ Parentum ad filios vita et conversacio est in ipsis communior quam alienorum ibidem

¶ Diis et parentibus non potest condignus honor et premium attribui viii° eth. ¶ Diis et parentibus non potest reddi equalens secundum suam dignitatem ibidem vel de deus ¶ Hominibus ad deos et filiis ad parentes sufficiat recompensacio secundum possibilitatem recompensantis ix° eth. ¶ Parentibus sunt maxime tribuenda ea que pertinent ad sustentacionem

vite proba^r quia in hoc sunt ei
debitores sicud causis essendi per
quorum generatorem esse ceperunt
ibidem ¶ In sustentatione vite que
sit per nutrimentum filij maxime
debent sufficienciam prestare
parentibus quia in hoc sunt ei
debitores sicud causis essendi per
quorum generatorem esse ceperunt
ibidem ¶ In eo quod pertinet ad sustenta-
cionem ipsius esse melius et magis debent
filij sufficere parentibus quam sibi
ipsis ibidem ¶ Filij debent paren-
tibus exhibere honorem quasi sicud
subiectorum et reverenciam que admo-
dum et dijs ibidem ¶ Filij non debent
parentibus exhibere omnem honorem
et omnia que ad honorem spectant
eo quod neque eundem honorem tene-
tur patri et matri ibidem ¶ Parentes
condolent filijs in adversis et
congaudent in prosperis x^o ethicorum
Poete superhabundant diligunt
propria poemata sicud parentes dili-
gunt filios ibidem ¶ Natura habet inclina-
cionem ad hoc quod ex bonis parentibus
faciat bonos filios sed aliquando
non potest propter impedimentum p^o
politicorum ¶ Mala non debent fieri
ad propinquos et ad parentes 2° politicorum
Sicud ex bonitate et virtute hominis
arguimus bonitatem operis sic ex boni-
tate parentum arguimus bonitatem filiorum
primo rethoricorum quere supra sicud ¶ Turpe
est pueros parentibus non auxi-
liari vel uxores maritis et sub-
ditos dominis ibidem ¶ Miserabiles
sunt qui habent parentes et pueros
et uxores ibidem ¶ Aliqui filij de-
generant a parentibus bonis a quibus
non sunt generosi et stabiles ibidem

ex^m quere filius ¶ Nec parentes po-
tentes existentes fecerunt filijs impo-
tentibus existentibus itero re-
portant a potentibus filijs paren-
tes impotentes in senio et perdi p^o
yconomicorum ¶ Intervallis bonum est inter-
sicere parentes quando senescunt
secundum aliquos eo quod bonum est patre leve-
vari a miseria 2° topicorum quere plene
filius ludo dubito etc. Sequitur

Pars ¶ Partes anime que est
racionalis que irracionalis p^o ethicorum
Partes corporis sunt distincte loco
et subiecto ibidem ¶ Temperancia
et fortitudo sunt virtutes partium
irracionabilium 2° ethicorum ¶ Iusticia le-
galis non est pars virtutis v^to ethicorum
Iusticia illegalis non est pars ma-
licie sed tota malicia ibidem quere iusticia
In iusticia particularis habet se ad
iniusticiam legalem ut pars ad totum
ibidem ¶ Iusticia particularis habet
se ad legalem ut pars ad totum
ibidem ¶ Filius est quedam pars patris
ut erit philosophum id est adultus v^to
ethicorum ¶ Intersiaceus se ipsum facit in-
iustum civitati cum est pars v^to ethicorum
Iusticia metaphorica et secundum similitu-
dinem non est totius hominis ad totum hominem
sed solum partis ad partem ibidem quere
quere iusticia ¶ Inter partes hominis
scilicet racionale et irracionale quibus est ius-
tum secundum similitudinem non tamen omne sed
solum dominativum vel dispensativum id est yco-
nomicum vel paternum ibidem eo quere
iustum ¶ Partes anime racionalis dis-
tant ab irracionali per eorum dominij vel
dispensatoris ibidem quere anima
Ex^m pluralitas in iusticia videtur
esse hominis ad se ipsum propter partes
anime racionalis et irracionalis ibidem

In partibus aie ronalis et irrona
lis contingit hoiem pati pter sui
ipius appetitu ibid. ¶ Inter partes
aie sc ronalem et irronalem est
quedam iustu qd methaphoicu ibid.
¶ Una partium aie habet se sicud
imperans alia sicud imperatum
ibid. ¶ Partes aie ronalis quibus
cognoscuntur necessaria et contingentia
disaggregantur ad idem vi° ethic
probatur ex aia. ¶ Due sunt par
tes aie ronalis per essenciam
sc scientifica et rociatia vi° eth.
¶ Prudentie sunt multe species sc
yconomica legis positiua pollitica ibid.
¶ Sapientia et prudentia sunt virtutes
intellectuales perficientes utramque
particulam aie sc scientificam et
opinatiuam vi° eth. ¶ Sapientia est
quedam pars totius virtutis ibid.
qd ex sapientia. ¶ Felicitas est quedam
totum virtuale constructum ex virtute
speculatiuis et practicis tamquam
ex suis partibus essentialiter ibid.
¶ In parte opositiua sunt due species
principiorum operationum sc demotes et
prudentia ibid. ¶ In parte aie mo
rali i. appetitiua que est subiectum
virtutum moralium etiam sunt due species
una dicitur virtus naturalis qd eo qd con
sequitur complexionem hois naturalem
2a dicitur principalis eo qd perficitur
per assuefactionem ibid. ¶ Si homo
agat aliquam operationem que est sibi de
lectabilis sm unam partem opinionis
sc sm aliam hec operatio erit preter
naturam et tristis alteri parti hois vii°
eth qd ex hoc. ¶ Sepe operatio est
hoi delectabilis sm unam partem
ipius et est preter naturam et tristis sm
aliam partem ipius ibid. ¶ Omnes

civitatones alie apollitica sunt
partes ipius viii° eth qd ex civi
tatio. ¶ Cum indulgent suis con
cupiscentiis et passionibus pmus
serviunt irronabili parti aie
qd ad quam pertinent huiusmodi pas
siones ix° eth. ¶ Philancius
i. amator sui sm concupiscentias
et passiones malas et qui bona
que pertinent ad partem irro
nalem aie tribuit sibi ipsi sup
habundanter iuste exprobratur
et vituperatur ibidem. ¶ Multi
tudo volgaris consuevit illos di
cere philancos i. amatores sui
qui bona que pertinet ad partem
irronalem aie tribuit sibi ipsis
habundanter ibid. ¶ Homo non
debet se maxime diligere philancia
pertinente ad partem aie irrona
lem ibid. ¶ Generatio totius et partis
deriue spe x° eth. ¶ Totus motus
localis dicitur a motu singularum
partium eius ibid. ¶ Non est per
fectus motus in qualibet parte temporis
sed in divisis partibus temporis sunt
multa motus imperfecta ibid. ¶ Civitas
cognoscitur ex suis partibus scilicet
vice domo primo pol. ¶ Cognicio
totius habetur ex cognitione par
tium ibid. ¶ Omnis pars diffinitur
per suam operationem et virtutem qua operatur
ibid. ¶ Pars separata a toto non
remanet nisi equiuoce ibid. ¶ Omnis
civitas componitur ex domibus tamquam
ex partibus suis primo pol. ¶ Pru
dentia acquisita per multa videtur
aliquibus esse tota yconomia vel
maxima pars eius ibid. ¶ Pruden
tia potiualis est pars yconomie
ibid. ¶ Possessio que est in domo

est pars dom⁹ ibidem ¶ Pars
possessiua est pars que facit ycho
nomice ibidem ¶ Eadem est comparacio
rei possesse ad possessorem et
partis ad totum ibidem ¶ Et eadem
idem expedit parti et toti ibidem
¶ Et expedit ¶ Predatiua est pars
possessiue primo pol ¶ Ars acquisi
tiua ubi est naturalis pars ycho
nomice quia ministrat instrumenta ychonomice
ibidem ¶ Et tabulis ¶ Mediciana
est pars yconomice subiectiua et sub
ministratiua ibidem ¶ Domus est
pars ciuitatis primo pol ¶ Par
tes domus sunt vir et mulier 2º
pol ¶ Pars non est apta nata ex
tollere sine toto 3º pol ¶ Plura
sunt genera partium in aliud ad
malis dicta secundum speciem 4º pol
Dicta specifica animalium capitur ex
dicta specifica suarum partium ibidem
Principatus secundum genera et species secundum
distinctionem partium essencialium ciui
tatis in genera et species distinguuntur
ibidem ¶ Omnis ciuitas con
ponitur ex multis partibus ibidem
Pars propugnatiua est necessaria
ciuitati si ciuitas non debet esse serua
ibidem ¶ Plato dixit 4or esse par
tes valde necessarias ciuitati ibidem
¶ Et ciuitas ¶ Pars iudicatiua et
propugnatiua sunt magis necessarie
ciuitatis quam alie partes deser
uientes usui corporis ibidem ¶ Iudica
tiua est pars necessaria in ciuitate
ibidem ¶ Et iudicatiua ¶ Diuites et
agricola sunt partes ciuitatis
ibidem ¶ Diuites et pauperes sunt
principales partes ciuitatis ibidem
Ad saluacionem animalis requiritur
commensuracio partium vto pol

Omne corpus componitur ex partibus
ibidem ¶ Ad saluacionem ciuitatis requiritur
commensuracio suarum partium ibidem
Omnis ciuitas componitur ex partibus
ibidem ¶ Totum non est sua pars sed compon(itur)
ex partibus vto pol ¶ Ira est pars
odii ibidem ¶ Ad vene et seruientes non sunt
partes ciuitatis viiº pol ¶ Non
omnia que requiruntur ad consistenciam
ciuitatis sunt partes per se ciuitatis
ibidem ¶ Non omnia que requiruntur
ad consistenciam totius sunt partes
ipsius ibidem ¶ Non omnia sine quibus
res naturales nec esse nec existere possunt
sunt partes rerum naturalium ibidem ¶ Unum
partium per se aliquod totius est ad unum
que per quod dicuntur et sunt et hoc
est forma totius et hoc unum sine sit
partes constituentes totum per continuitatem
vel sine continuitate ibidem ¶ Posses
sio non est pars ciuitatis ibidem
Sine quibus non possunt attingere fine ciuita
tis non sunt partes ciuitatis ibidem
Agricole artifices bellatores di
uites sacerdotes iudices sunt par
tes naturaliter requisite ad ciuitatem ibidem
Bellicum consiliatiuum de conferentibus
et iudicatiuum de iustis et iniustis sunt
partes ciuitatis optime viiº pol
Partes per se optime ciuitatis at
tribuende sunt quodammodo eisdem
et quodammodo diuersis ibidem ¶ Par
tes per se ciuitatis optime debent
habere possessiones sic quod debent
esse domini possessionum ibidem ¶ Bel
licum consiliarii sunt per se par
tes ciuitatis ibidem ¶ Partes per se
ciuitatis deuidi secundum partem temporis
ipse quia bellicum tenet iuuentute
consiliatiuum iudicatiuum senectute ibidem

Que sunt partes aie ronalis distincte ab invicem subiectis per essenciam, irronalis per potenciam participatiue vij° pol ¶ Partes aie ronalis per essenciam sunt aliquas virtutes simplr sciam sapienciam et alias virtutes intellectuales ibidem
Pars aie ronalis per participacioz habet aliquas virtutes scz temperanciam fortitudinem et alias virtutes morales ibid ¶ Pars aie ronalis per essenciam e melior quam per participacioz ibid ¶ Ops aie ronalis per essenciam est duplex scilz practica et speculatiua ibid ¶ Legislator ad faciendum ciues bonos debz ordinare taz leges quo ad ptes aie et opaciones earum quo bn disponitur ad virtutes ibidem ¶ Prudencia fortitudo iusticia etc sunt partes virtutis p° pol q. vide virtus
Partes honoris sunt sacrificia etc ibidem. vide honor ¶ Unorum ptes sunt possibiles et totum et econu 2° rethor
Essencia singulorum consistit in partibus principalibz vnum extremorum et oppositorum ex inia et sor pmo ytico.
Partium ira est ut diuersa constituat vnum corpus bo. de q p. li. 3° pro x° ¶ Partes non sunt idem toti. probatur nichil prohibz partes esse cui non sit totum vj° top ¶ Ite emptis partibus non e interimi totum non econu vm de toto et partibus integralibus euo genus ibi

Particip° · ceps ¶ Omnes homines de retorica et dya(lectica) participant p° reth ¶ Homines sm q rronales participant dyalectica et rethorica ibid proba vide Rethorica ¶ Tur
pe est non participare erudicioz i non scire que omnibus contingit scire 2° reth ¶ Erubescibile est non participare bonis quibz participant omnes simpliciter d omo similes ibidem ¶ Participes inimice sunt indulti dis eis cu quibus extunsserunt sz non participes non sunt indultini ibidem q 2 ro de indultiu ¶ Participare aliqui est suscipe diffinicoz eius 4° top
Nullo superiorum participat aliquod inferiorum ibidem etc Sequitur

Paruificencia
Nimia diligentia circa in superfluibz e que paruificencia 4° eth q. ve sumptus
Que exponuntur circa diuina non debent esse parvifica ibidem ¶ Paruificencia e contraria magnificencie primo reth etc Sequitur

Paruificus
Circa omnia deficit vnde circa ea circa que habz se bene magnificus 4° eth ¶ Circa oia que facit banausos deficit ibid ¶ Nota quinque proprietates parvifici ¶ pma paruificus dum facit magnos sumptus sepe propter parvum q diuittit totum perdit et opus propter defectum illius parui reddit paruificum vo quia semper tristatur q debet sit et tm exponere ibid
¶ 2a paruificus quod q facit exponendo cu tarditate facit vero quia nimis deliberat an hoc velit facere ¶ 3a proprietas eius semper intendit et conatur qualiter minimum possit exponere et deminimo expensas facere ¶ 4a hoc modicum q consumit expendit cu tristicia ¶ 5a q oia estimat se maiora facere quam oz vo etc t quia sibi videtur ex dis

poitone sm habitus qp in quolibz
ope plus expendat quam debeat
4o eth' etc ¶ Sequitur parumpendo

Parumpendo ¶ Magnanimus
parumpendit honore sibi impensu
a contingentibus 4o eth' ¶ Homo no
curat de honore illorum quos pui
pendit aut de opinione ipsorum ut
puerorum bestiarum etc primo reth'
¶ Qui despicat parumpendit .i. despec
tus est quedam paruipensio 2o reth'
Despicere est parumpendere ibidem
¶ Omnis contumeliosus parumpendit
ibidem ¶ Qui dehonorat aliud
parumpendit eum ibidem ¶ Minoribus
non convenit parumpendere maiores
2o reth' ¶ Ea que curamus et non
parumpendimus non latent nos sed
sumus intenti circa illa ibidem
¶ Exultare et gaudere de infortu
niis alicuius hoc est signum inimici et
parumpendentis ibidem ¶ Homines audi
entes aut insipientes mala ipso
rum et non condicentes ut plurimum
similes sunt aut parumpendentibus
aut inimicis ibidem ¶ Homines iras
cuntur parumpendentibus ipsis et specia
liter irascuntur parumpendentibus
ad quinque genera hominum ibidem de iras
cor. ¶ Omnes irascuntur ad eos qui
parumpendunt in talibus in quibus
turpe est ipsos non auxiliari eos
qui parumpenduntur ex m de iras
cor. ¶ Nullus se ipsum videtur parumpe
dere 2o reth' ¶ Nullus timens
parumpendit ibidem ¶ Nullus qui
irascitur parumpendit eo quod parumpe
sio est sine tristicia ira cum tris
ticia ibidem ¶ Iuvenes propter
amorem honoris non sustinent
cum parumpendatur sed indignatur

si putant iniusta pati ibidem ¶ Senes
parumpenduntur refutari ibidem 2o

Parumpensio ¶ Est actus opi
nionis circa id quod nullo dignum videtur
quod est actus opinionis .i. actus estima
tionis quia non est parumpensio nisi circa
id quod estimatur et reputatur aliquid quod non
videtur dignum .i. quod nullam dignitatem
habet 2o reth' eo quare parumpensio
solum est circa id quod nullo dignum videtur
quia mala et bona et tendentia et
procedentia sine sequentia ex malis
et bonis putamus esse digna stu
dio et cum vilipensio propter quam est
ira facit nos studiosos et attentos
ad faciendum vindictam circa ea que non
studio digna sunt vilipensio esse
non potest ibidem ¶ Causa parumpensi
onis ex parte persone parumpense
est dehonoratio quod quia propter hoc
aliquis parumpenditur quia non ho
noratur 2o reth' ¶ Nota causam quare
aliquis delectatur in parumpensione
quia tales parumpendentes putant
quod in hoc excellunt magis alios et
acquirunt inde quandam excellenciam
et honorem ibidem ¶ Ira est parumpen
sionis ad non convenientes ibidem
Non intendere est signum parumpen
sionis quia ea que curamus et non
parumpendimus non latent nos sed
sumus intenti circa illa ibidem ¶ Par
umpensio est preter convenientiis ibidem
Oblivio est signum parumpensionis
eo oblivio fit propter incuriam .i.
propter non curare de alio ibidem
Parumpensio est quod voluntarium
ibidem ¶ Homines sunt mites hiis
qui non faciunt aliquid horum que
pertinet ad parumpensionem aut si ta

lia faciunt involuntarie et etiam hiis qui apparent tales quam involuntarie faciunt ibidem ¶ Ira fit propter parvipensionem non convenientem ibidem ¶ Inverecundia est quedam parvipensio et 2o rethorice Vide erubescencia et ebe

Parvipensor ¶ Diuiciarum obur multitudo amicorum et que pertinet ad eufortunia faciunt homines contumeliosos et parvipensores et audaces 2o rethorice et ¶ Item parum tus

Parum conceditur non vituperatur neque magis neque minus 2o ethicorum

Turpia loqui vel honesta non parum dicit ad hominis honestatem ibidem. Vide quod dicit ¶ In pollicijs corruptis parum et modicum est democracia et democracia viijo ethicorum ¶ Intemperancie nichil vel parum est democracia ibidem ¶ Similiter quesantes non parum videtur conferre ad hoc ut homo fiat pollicitus prope Vide expugenti et ¶ Bonum vel ma

Parum lud non est mutativum felicitatis vel miserie primo ethicorum

Parva accidencia non transmutant felicem ibidem ¶ Bona sine mala que contra sustinent fortes videntur parum ex eo quod tristabilia et nociva que sustinent sunt multa 3o ethicorum ¶ Parvum putant dici formosi non aut pulcri ibidem ¶ Magnanimus reputat honorem quemdam parvum ibidem Vide magnanimus ¶ Magnanimus reputat omnia bona exteriora quemdam parvum ibidem ¶ Magne civitates sunt magis sine sedicione quam parve 2o politicorum ¶ Magnanimus non vult se exponere parvis periculis nec amat parva pericula sed est amator magnorum periculorum 3o ethicorum ¶ Magnanimus de necessarijs ad vitam vel de alijs

rebus parvis nequaquam est parcus in acceptione et datione pecuniarum parvitatum est quedam medietas super habundanciam et defectus ibidem

Circa mediocres et parvos honores est accipere medium extremum ibidem

Item patet ex parva concupia quod fateretur si ad venit ei magna et vehemens vijo ethicorum ¶ Legislatores debent sustinere peccata parva propter magna evitanda 2o politicorum ¶ In parvis et non solum de magnis sed de parvis debet fieri iudicium ibidem

Ad parvum est qui nichil dicit ab eo quod non est vto politicorum ¶ Ex parvis negligencijs et transgressionibus multis fit sepe magna transgressio ibidem

Quamvis sediciones non sunt de parvis sed de magnis sunt tamen ex parvis sed tamen surgunt in magnis ibidem ¶ Parva dissensio multum invalescit quod fit inter duos et potentes ibidem ¶ Ne parva dissensio inter potentes maximitate invalescat oportet quod subdita dissensiones inter divites dissolvant et trahant ad concordiam ibidem ¶ Parvum peccatum in principio proporcionaliter se ad ea peccata que sunt in partibus aliis principalibus ibidem

Parve perscrutaciones et negligencie faciunt magnum primo politicorum

Parve ex pone se sepe facte substancias consumunt ibidem ¶ Parvi honores sunt dari ad quos longum sed magni sunt dandi ad tempus breve vto politicorum ¶ In parvis civitatibus expedit esse pauciores principatus quam in magnis vjo politicorum

Copulandi non debent esse nimis magni nec nimis parvi vijo pol

Multa propter ea que sunt parua ex
se adiniscuntur hominem que tamen respec
tiue scilicet respectu loci uel temporis possunt
esse ardua primo rethorice ¶ Multa
sunt parua et non ardua ex se
et simpliciter que tamen sunt ardua ex cir
cumstanciis et respectiue scilicet loci uel te
poris ibidem ¶ Magnum et paruum mul
tum et paucum semper sunt respectu
aliorum ibidem Vide multum ¶ Magnum
et paruum multum et paucum semper
sunt respectu multorum ibidem ¶ Mag
num et paruum multum et paucum semper
sunt se eodem modo quod quia omnia ista
sunt respectu multorum ita ut quod
excedens multitudine dicatur magnum
et quod est deficiens multitudine dicatur
paruum eodem modo in multo et paruo
ibidem ¶ Potentes in iniuriantur in
magnis non in paruis 2o rethorice
Vide paruus ¶ Homines debent sepe ha
bere curam de magnis et ut solo
de paruis et vxorem de paruis et vi
rum de magnis primo yconomice.

Passio · bile ¶ Habitus et
affabilitatis fit sine passione
4o ethicorum Vide affabilitas ¶ Verecun
dia non est virtus moralis sed passio
ibidem ¶ Verecundia magis assimu
latur passioni quam habitui ibidem
Tam timor quam verecundia sunt
quedam corporales passiones ibidem
Iuuenes viuunt secundum passiones
ibidem ¶ Incontinencia non est virtus
moralis sed passio ibidem quod Vide
incontinencia ¶ In recta pollicia non
permittitur principari homo passionibus
subiectus et secundum suam voluntatem
5to ethicorum probatur Vide principari
In bona pollicia non sinimus prin
cipari hominem passionibus sub
iectum sed racionem ibidem quod Vide principari

Non permittimus principari hominem pas
sionibus subiectum et secundum libitum
voluntatis operantem ibidem quod Vide prin
cipari ¶ Passiones sunt dupli
ces naturales necessarie 5to ethicorum
Que fiunt ex passione non fiunt
ex deliberatione hominis sed ex impetu
passionis ibidem ¶ Que fiunt ex
ira non iudicantur fieri ex promi
dencia sed magis ex passione ibidem ¶ Il
la que fiunt ex passione non iudi
cantur fieri a prouidencia ibidem
Que fiunt propter passionem non sunt
iniusta ibidem probatur Vide iniusta
Passio est duplex naturalis et humana
in toto regulata ibidem ¶ Iratus pec
cat voluntarie non ex electione
malicie sed ex impetu passionis
5to ethicorum ¶ Utique existentes in passi
onibus sed furie uel ebrietatis pro
ferunt demonstrationes subtilissimas
et geometricas et dicunt versus Empe
doclis qui existunt difficilia ad in
telligendum quia metrice sua philosophiam
composuit 7o ethicorum ¶ Sciencia que
est uniuersalis non fit passio quod quia
passio solum est circa particulare ibidem
Uniuersalis sciencia non attrahitur a passione
sed solum estimatio sensibilis ibidem
Ira est passio naturalior quam concupiscencia
7o ethicorum probatur Vide ira ¶ Inconti
nens peccat ex passione existens quod faceret
si existeret in passione ibidem
Quidam ex natura generis non
possunt resistere tristiciis et passionibus
ut de regibus Scytharum ibidem quod
Vide natura ¶ Molles qui ex natura
sui generis non possunt resistere
passionibus et tristiciis habent
se ad ignauiam sicut femine ad masculos

ibidem ¶ Nota modum quo quibus no
vincatur a passione sed qui sentiunt
motum concupiscentie et possunt per
roz cp sunt sic disposita ad tales
concupias si pronocant se ipsos per
debitaz conatoz ad resistendum
huiusmodi concupiscentiis tales non
vincuntur a passione co quia tales
cum motum concupiscentie peroz ap
petitum refrenant ibidem ¶ Ex quo sive
tas non sit passio vij^o ethicorum co Ex
consuetudo ¶ Iuvenes viunt secundum
passiones viij^o ethicorum ¶ Iuvenes
amant secundum passiones ibidem ¶ Iuve
nes cito amare incipiunt et cito cito
ab amore quiescunt ibidem ¶ Amatio
assimulatur passioni ibidem ¶ Amo
re alios gratia illorum non est secundum
passionem sed secundum habitum ibidem g
Ex habitus ¶ Rationes que sunt
circa actiones et passiones humanas
non possunt habere aliquid certum et de
ciatum x^o ethicorum ¶ Homines circa divitias
honores delectationes corporales
plus habundant magis largiuntur
et indulgent suis concupiis et vel
aliis passionibus pravis ibidem
¶ Homines indulgent suis concupiscen
tiis et passionibus pravis secundum
irrationabili parti anime que ad quam
pertinet huiusmodi passiones ibidem
Multa sunt qui sequuntur concupias
et passiones pravas. g. quia multi
tudo vulgi magis sequitur sensum
quam intellectum x^o ethicorum ¶ Philau
tus id est amator sui secundum concupias et
passiones malas iuste expro
bratur et vituperatur ibidem ¶ Ta
lis sequendo passiones pravas
taz se quam prius ledit ibidem. g.

Ex malus ¶ Decipis actionibus
et passionibus humanis sermones
magis sunt eligibiles quam ipsa opera
tio x^o ethicorum ¶ Repletio et subtractio
sunt corporales passiones ibidem
¶ In omnibus que pertinet ad passi
ones et operationes humanas hoc
videtur esse verum quod apparet virtuoso
et studioso x^o ethicorum ¶ Virtus mora
lis est circa passiones humanas
ibidem ¶ Homo vivens secundum passione
non libenter audit sermonem per
suadentem ad bonum nec etiam
intelligit ipsum x^o ethicorum g. Ex sermo
¶ Viventem secundum passionem qualiter
possibile est ipsum per suaderi
ad bonum .q. dicet nullo probatur
si passio per consuetudinem radi
cata non videtur cedere soli ser
moni exhortatio sed potius viole
tie penali per quas homo compellitur
ad bonum ibidem ¶ Viventes secundum
passiones non obediunt sermonibus
per suasivis sed soli violencie pe
nativ ibidem ¶ Passio per con
suetudinem radicata non cedit
soli sermoni exhortatio sed potius
violencie penativ ibidem ¶ Dis
virtus moralis aut est circa actio
et operationes aut passiones 2°
ethicorum ¶ Ad omnem operatoz vel passi
onez sequitur delectatio vel tristicia
ibidem ¶ Stoici dicentes omnino
nullaz passionez cadere in virtu
osos non bene dicunt ibidem
Virtus moralis non tollit pas
siones simpliciter sed tantum vehementes
et immoderatas quibus homo
patitur que non oportet et ut non
oportet et aliis circumstanciis ibidem
Passiones sunt sicut concupia
timor etc. ibidem ¶ Ad omnes

passiones aie sequitur delecta
cio et tristicia ibidem ¶ Virtutes
morales et vicia eis opposita non
sunt passiones ibidem probatur
per rationes ¶ Secundum passiones nec
dicimur virtuosi nec maliciosi ibidem
¶ Secundum passiones neque laudamur
neque vituperamur ibidem ¶ Passio
nes sunt sine electione ibidem ¶ Secundum
passiones movemur ibidem ¶ Dis
virtus moralis est circa passiones
et operationes 2° ethicorum et 3° ethicorum ¶ In
omnibus passionibus et operationi
bus invenitur superhabundantia
defectus et medium ibidem ¶ In passi
onibus etiam reperitur medium lau
dabile 2° ethicorum ¶ Nemesis est pas
sio secundum quam tristatur quis de indigne
digne prosperantium ibidem ¶ In qua
libet passione et operatione sunt tres
dispositiones quarum due sunt
viciose una secundum superhabundan
ciam alia secundum defectum 3ª est dis
posicio virtutis que est medietas
secundum illas dispositiones ibidem
¶ In voluntarijs passionibus et
operationibus sunt laudes et vitu
peria 3° ethicorum ¶ Ira concupiscencia sunt
passiones irrationales quia reducendo
eas per se ad appetitum sensitivum
secundum se ibidem ¶ Ira concupiscencia sunt
passiones humane quia in quantum ap
petitum sensitivum participat ratione ibidem
¶ Irati operantes fortia talia ope
rantur propter passionem furoris ipsos
impellentis non ut recta ratio dic
tat 3° ethicorum ¶ Ira est quedam pas
sio ex obiectis causata ibidem ¶ Pas
sio ire amaris et dulcibus rebus
causatur ibidem ¶ Mansuetudo
vult imperturbatus esse et non duci

a perturbatione ire ibidem ¶ Homo
habet passiones sibi admixtas 3°
politicorum ¶ Lex non habet passiones sunt
tas ibidem ¶ Omnis homo habet passi
ones quietas ibidem ¶ Nichil
oportet ita addiscere et assuesci
eri ad generationem habituum mora
lium rectorum et actionum eius sicut
iudicare recte de moribus et pa
passionum et delectari secundum eas cor
meis viij° politicorum ¶ Passionum simili
tudines ut ire mansuetudinis tu
tis et habituum sicut fortitudinis
temperancie etc et aliorum habituum
contrariorum hijs et universaliter aliorum
moralium inveniuntur naturaliter in
melodijs musicis et rigmis ibidem
¶ Omnes homines habent passiones sed
quidam magis alij minus viij° politicorum
¶ Armonie quedam sunt factive
passionum ibidem ¶ Omnibus ex
istentibus in passione fit allevi
atio et purificatio passionis propter
delectationem factam ex melodia dis
ponente ad contrarium ibidem ¶ Ser
mones inducentes ad passionem
sunt preter negocium rethoricum et
non essencialiter pertinent ad
ipsum sed sunt quedam adiectiones
primo rethoricorum ¶ Passiones anime
sed ira etc non sunt de re
sed pertinent ad iudicem ibidem
¶ Sermones sunt extra rem et a le
gislatoribus bene ordinatis pro
hibentur ibidem ¶ Non oportet
iudicem provocare ad iram et ad
passiones ibidem probatur per ex in
dex ¶ Non causa quare legis
latores non debent permittere
sermones passionales in iudicio

quia non est bonum quod iudex qui debet
esse regula obliquetur ibidem
Passionales sermones obliquant
iudicem ibidem ¶ Amor et odium et
proprium comodum racionis passionibus
sepe non faciunt cognoscere iudicem
verum primo rethorice ¶ Sermones passi
onales sunt utiles ad iudicia et
non ad concionalia probatur in ne
gocio concionali iudicat iudex de
bono quod venit ei cum sit quilibet
sufficienter inclinatus est ad amo
rem sui secundo medium est ibidem ibi
dicere extra rem secus autem est de
negocio iudiciali quia ibi iudicat
de alieno et ibi necessarium est
per sermones passionales molli
ficare iudicem et reddere benivolu
ut remittat penam ibidem ¶ Per
passiones si inclinentur iudices
tunc non iudicant recte ibidem ¶ Pas
siones pervertunt iudicium ibidem
Iudicia variantur secundum diversita
tem passionum in nobis existencium
ibidem ¶ Non enim similiter red
dimus iudicia dum sumus tristes gau
dentes amantes et odientes ibidem
Passiones propter quas homines
commoti differunt ad iudicia sunt ille
ira misericordia timor secundo rethorice ¶ Ad omnem
passionem sequitur delectacio et tristi
cia ibidem ¶ Ira misericordia timor sunt pas
siones ibidem ¶ Passio est propter quam
quis commotus differt iudicia ut ira ti
mor etc ibidem ¶ Homines maxime
irascuntur ad eos qui eos molles
tant in hiis quorum passio detine
tur principaliter secundo rethorice exemplum de
irascitur ¶ Unusquisque preparat
adviam vincitur ab existente pas

sione id est propter passionem que est
in ipso ibidem ¶ Invidiam et nemesim
sim sequuntur contrarie passiones
ibidem ¶ Hoc est dictum ex passione
ut signis dicat extra secundo rethorice
Decenter se conformare passi
onibus reddit homines creditum tercio
rethorice ¶ Orator habet detencionem
ex parte auditoris si modo debito
sit passionibus illatis ibidem exemplum de
oratore ¶ Audiens semper patitur
ei qui loquitur passionaliter dato
quod loquens nichil dicat et nesciat
persuadere eo tamen ipso quod passio
naliter loquitur tunc audiens
compatitur sibi et inclinatur ut
credat quod proponit ibidem ¶ Modus
loquendi passionaliter inducat
homines ad passiones quia eo ipso
quod passionaliter loquitur tunc au
diens compatitur sibi ibidem ¶ Quod
modus loquendi passionaliter
inducat homines ad passiones
cuius signum est quia multi tumultu
antes id est ex ipso tumultu stupefa
ciunt auditores inducendo eos
ad passiones stuporis ibidem
Multi tumultuantes id est ex ipso
tumultu stupefaciunt auditores
ducendo ad passionem stuporis
ibidem ¶ Per sermonem admirativum
passionatur auditor ut si quis
admirative diceret quibus non
notus hoc que omnes sciunt tunc
passionatur auditor et erubes
cens confitetur se credere et
scire illa quibus participet eo quod
omnes alii participant tercio rethorice
Ad passionandum auditorem
duo sunt servanda scilicet dum pro
ferimus passionalia primo tu

dicam9 dura tunc illa debemus
proferre dura facie et dura vo
ce et non molli voce et facile hila
ri s(ecundu)m q(uod) passionando eas debe9
ea proportionare congruentibus pro
porcionibus ut non sit prosera 9
eane emtetur auditor ibidem
Qu(an)do volum9 passionare alios
debem9 loqui noia dupla reite
rando s(er)monem iterum addendo plu
ra et extranea eo quia loquenti
passionaliter congruit loqui mag(na)
et extranea ibid(em) ¶ Loquenti pas
sionaliter congruit loqui magna
et extranea eo quia indulgetur
irato mai(ori) core malu(m) prolixe
et dicere i(n) immensu(m) s(ed) excedere
modu(m) in loquendo ibid(em) ¶ Audi
tores cu(m) perseveraverit in pas
sione congruit eis fama et (con)fusa
i(d est) fatua et opinacia q(uod) s(cilicet) quod
q(ui)d eis dicatur hoc acceptant ibid(em)
Passionu(m) lex e(st) posse ho(m)i(ne)m
mone(re) a perfecta cognitione s(ed)
non totaliter extirpare et evelle(re)
a perfecta cogitacione bo(etius) de (con)s(olatione) p(hilosophie)
li(bro) p(ri)mo pro(sa) vi(a) ¶ Passionu(m) mo
le remoto ad veritatem rei clare
depellitur ibid(em) et metro vij°. Pas
sionibus arctabati ad veritatem
venire nequit bo(etius) de (con)s(olatione) p(hilosophie) li(bro) x°
pro(sa) x(a) ¶ Passiones dicu(n)tur tene
bre ideo quia tenebrat ho(m)i(ne)m in
cognitione ibid(em) ¶ Passiones
dicu(n)tur cathene bo(etius) de (con)s(olatione) p(hilosophie) li(bro) p(ri)(mo)
metro 12 ¶ Omnis passio in(con)
facta ab(e)at a sui ba a magis
intensa quam s(ecundu)m debitam propor
tionem eius ad subiectum vi(o) top(icorum)
Passio potest esse sine sordo
vim s(ecundu)m esse (con)ditatum et s(ecundu)m

intellectum ibidem etc. Sequitur
Passionatus ¶ Ille e(st) peior qu(am)
non (con)tinens non concupiscens et non pas
sionatus operatur aliq(ui)d turpe quam
passionatus vij° ethi(corum) ¶ Passionatus
non bene iudicat 3° pol(iticorum) ¶ Non
eadem videntur huiusmodi passiona
tis ut amatibus et odientibus et irat(is)
et mansuete se h(ab)entibus s(ed) aut omnino
altera aut s(ecundu)m magnitudine(m) altera
prob(atur) quia amanti eum ho(m)i(ne)m de quo
faciat iudicium aut non videtur ei illud
ho(m)i(ne)m fecisse in iustum magno aut s(ecundu)m
parva fecisse iustu odienti aut
videtur contrarium similiter concupiscen
ti et confidenti si sit q(uod) futurum e(st) de
lectabile et fore prosequendum et fore
bonum ei videtur desperienti autem
et aspernanti contrarium q(uia) propter pass(i)
onem aliquando datur iudicium omnino
contrarium ut q(uod) amans dicat iustu
odiens dicat in iustu aliqu(ando) datur
huiusmodi contrarietas q(uan)tum ad mag(ni)
tudine(m) et p(ar)vitatem ut q(uod) amans
dicat iustu parum odiens multum
2° reth(orice) ¶ Si passionati non moles
tantur in hijs quorum passione te
nentur ut q(uod) amans non molestetur
in re amata tamen in quocumque a(liquo)
quis eum molestet irascitur ei pas
sionatus eius ibidem eo ait iras
tur ¶ Ho(m)i(n)es quidu(m) sunt in etatibus
et temporibus s(ecundu)m que passionibus
tenentur tunc sunt magis facile mo
biles ad iram ibid(em) ¶ Propensius cre
dit auditor passionatus et p(er)ca
alios vincitur 9 3° reth(orice) ¶ Cum
auditores sunt iam passionati tunc
debem9 eos inducere ad laudes
vel vituperia vel ad iram vel in inimicicia

ut faciebat socrates in quodam
ludo festiuali quia in fine illius
ludi inducebat ludentes ad quod vo
lebat ibid ¶ Auditores passiona
ti sunt se sicud rapti quia sicud
rapti omnes sicut laudant et app
bant sic et passionati ibid ¶ Ad pas
sionatos auditores congruunt vti
poesi ibid 3º poetr ¶ Ad passio
natos auditores oportet nos habere
yronice sicud gorgias docuit in
sermone ibidem etc Sequitur

Pastor ¶ Communes vita pasto
rali sunt ociosissimi primo pollit
In democracia post multitudinem agri
colarum pastores de pecoribus vi
uentes sunt meliores 6º poll
Multitudo pastorum militare habet
similitudinem cum multitudine agrico
larum ibidem ¶ Pastores ad bel
lica maxime exercitati sunt secundum ha
bitum et sunt vtiles secundum corpora i. for
tes et potentes venari ibidem
Multitudines democratice vt
banausorum forensium mercena
riorum sunt deteriores quam pastorum
ibidem 6º de democratie etc

Pater ¶ Est principium suorum
filiorum 3º ethicorum ¶ Filius est quedam
pars patris vsque erit peliccon 5to
ethicorum ¶ Patris ad filium et econverso est
alia virtus et alia operatio 8º ethicorum
Iumsta9 est per alterere patre quam
principe aliud ibid ¶ Communicatio que
est patris ad filium habet similitudinem
regni viij° ethicorum ¶ Patri est cura de
filijs ibid ¶ Homerus appellat
ione patre quod eo quod pro hoc affectu
gubernabat subditos ibidem
Regimen i. regia gubernatio multo
vero i. desiderat principatus patrios
ibidem 8º de principatus ¶ Apud
persas principatus qui est patris
ad filium magis est tyrannicus
quam regalis ibid 8º de princi
patus ¶ Principatus qui est perfectus
qui est patris ad filium peccat
et non est rectus ibidem 8º de
principatus ¶ Amicicia paterna est
talis ad filios qualis est amici
cia regis ad subditos viij° ethicorum
probatur de amicicia ¶ Amicicia re
gis ad subditos est aliquo modo similis
amicicie patris ad filios ibidem
Amicicia paterna est maior quam
amicicia regalis ibid probatur de
amicicia ¶ Amicicia paterna et rega
lis dicitur secundum magnitudinem benefi
ciorum ibid ¶ Pater est causa essen
di filij generando ipsum nutriendo
conseruando ipsum in esse discipline
dirigendo ipsum ad bene esse ibid
Pater tria beneficia dat filio est
enim sibi causa essendi generando
et causa nutriendi educando
et causa discipline informando
Amicicia paterna est similis regali
ibid de amicicia ¶ Sicud pater
naliter principatur filijs et progenito
res nepotibus sic rex naliter prin
cipatur subditis ibid ¶ Pater
naliter principatur filijs et pro
genitores nepotibus et rex subditis
ibid ¶ Amicicia paterna et regalis
conueniunt in duobus ibid ¶ Tam
amicicia paterna quam regalis consistit
in quodam superexcessu vnius ad alium
ibid ¶ In amicicia patris et filij
vel regis ad subditum non est id
inquid ex vtraque parte sibi mutuo
rependere ibidem 8º de amicicia

In amicicia patris ad filium vel regis
ad subditum vtrobiq̄ʒ iustum atten
ditur s̄m dignitatem ibid ¶ Omnis
amicicia cognata dependet ex paterna
i· ex ea que est patris ad filium et q̄ʒ
ex hac omnes alie originaliter de
pendent viij° eth ¶ Filius dicitur esse
aliquid patris ibidem et ꝯ̄ filij
Amicicia paterna est maior qua filial
ibidem probatur ꝯ̄ filiis ¶ Filius
qui est ex patre propinquus est patri
velud membrum quoddam natum ex ipso
ibidem ¶ Filius propinquus est patri
sicud membrum quoddam natum ex ipso
ibidem ¶ Matres plus diligunt fi
lios quam patres eosdem· ibidem
Amicicia que est inter patrem
et filium est maior quam q̄ est inter
extraneos ibidem probatur ꝯ̄ ami
ciciam ¶ Non licet filio abnegare
patrem sed nullum beneficium sibi
prestando quamvis patri liceat ab
negare filio viij° eth probatur p
primo quia filius semper remanet
debitus patri quamdiu vivit // 2a
ro filio non licet recedere a patre nisi
super excellenti in malicia et tamen
licet patri in ordine ad filium ibid
Filius propter tris beneficijs tm
obligatur patri quod pro nichil eorum
q̄ potest facere et operare potest reddere
aliquid dignum beneficijs que a patre
recepit ibid ¶ Filius patri semper
debet seu debitor quia quidquid rependit
semper remanet eius debitor ibid
Patri erit potestas abnegandi fi
lium et non econverso ibid ¶ Nullus
pater videtur aliquando recedere a filio
abnegando et repellendo ipsum nisi
filius super excellat in malicia sed
quod sit rebellis et contumax probatur
quia dato quod non esset naturalis amicicia
inter filium et patrem ad huc humane
pietati esset consonum filium non expel
li a b auxiliatione quam pater potest ei
impendere ibidem ¶ Nota modum
quo pater debet malum filium abnega
re ut quia vel est a filio fugiendus vel
ad minus non est festinandum patri
ut tali filio malo ex toto sufficienter
in necessarijs provideat ibidem
Homo magis tenetur patrem
suum liberare de captivitate quam
eum qui eum prius liberavit probatur
quia multis videtur quod magis debet
liberare patrem etiam quam se ipsum
ix° eth ¶ Multis videtur quod quis
magis debet liberare patrem quam
se ipsum ibid ¶ Non omnia sunt exhi
benda patri probatur primo per gen
tiles qui non omnia offerebant iovi
sed quedam alijs dijs non obstante
quod iovis patrem eorum esse dicebant
2° non omnia debentur patri sed
quedam fratribus et quedam alijs ami
cis 3° nos videmus quod ad nupcias
secundum quas fit propagacio generis
homines vocant suos cognatos quibus
est quod genus et non solum parentes
ibidem ¶ Filij sunt debitores prin
cipaliter causis essendi per quorum ge
neracionem esse ceperunt ibid ¶ Filij
non tenentur eundem honorem patri
et matri et causa quia licet sit de
cens et honestum quod filius ministret
patri in balneo lavando ipsum tamen
hoc facere matri esset inhonestum
videntibus ibid ¶ Filius non
tenetur patri exhibere illum honorem
quem congruit sapienti vel illum qui
congruit duci exercitus sed patri debet

et tenetur honore paternu et matri
maternu ibidem ¶ Patri e exhi
bendus honor paternus matri ma
ternus ibidem ¶ Paterna preceptio non habet
fortitudinem et vim coactivam quia
inobedientes et discolos possit
revocare a malo et inclinare ad
bonum x° eth ¶ Paternum preceptum
non habet plenam efficaciam ad modum
efficacie sicud habet ipsa lex ibidem
¶ Naturalis amor qui est inter patrem
et filium aufert a patre violenciam
respectu filij et timorem a filio respectu
patris sui Ex ibidem ¶ Sicut in do
mibus videntur se habere pater
sermones et mores per eos introducti
sicud in civitatibus se habent le
ges et mores qui per potestatem et effica
ciam legis sunt introducti sed pater
sermones habent curam de omnibus
actibus domesticis igitur leges po
te per politiam debent habere
curam de omnibus actibus
politicis ibidem ¶ Eandem potestatem
videntur habere sermones pater
quam ad mores quam habent ipsa le
galia ibidem ¶ Sermo paternus est
efficacior per viam amoris quam
sermo legalis vel principis per viam
timoris ibidem ¶ Conbinatio patris
et filij dicitur tebnotatica i filiorum
factiva et non habebat proprium nomen
primo pol ¶ Pater preest filijs prin
cipatu regali ibidem ¶ Pater est
naturaliter principalior filio sicud an
tiquus iuniori et perfectum imperfecto ibidem
¶ Inter patrem et filium ut frequenter
est similitudo 2° pol ¶ Semper
presumitur quod pater plus diligit
filium quam ex contrario 3° pollitice
¶ Pater et filius simul principari non

debent nec senior et iunior simul
v^to poll ¶ Puer est et stultus qui
primit patrem et relinquit pueros
2° reth ¶ Non illos non e honestum
generale indicare sed quod deos et patres
aut doctores et ideo Zophocles in melo
diat quod mori malum erat quod dij ita
indicaverunt ibidem ¶ Pater est
dominus filie quo ad traditorem viri in
quantum pater potest tradere filiam cui
vult an traditorem tamen postquam tradi
dit eam uni viro non licet eam tra
dere alteri 2° reth 2^e Bapm^r

Pauper ¶ Non debet esse mag
istratus 8° eth ¶ Necessarium e ad
patrem timeat quod filij divitum qui
prunt insolescere et insanire quomodo
sunt pauperes 2° pol ¶ Pauperi
in principio sufficiunt duo oboli qui
bus habitis adhuc concupiscat
plus ibidem ¶ Impossibile est
indigentem bene principari et stu
dio vacare 2° poll ¶ Pauca sunt
divites multi pauperes 3° pol
¶ Tam divites quam pauperes sunt
liberi ibidem ¶ Direptiones bonorum
divitum et violencia illate a pau
peribus sunt iniuste quia vio
lente 3° pol ¶ Civitas non debet
esse ex omnibus pauperibus ibidem
¶ Divitum et egenorum quidam habent
equitum armorum quidam non habent
equitum armorum 4° pol ¶ Egenorum
quidam sunt agricultores quidam
mercatores quidam quantitatores rerum
venalium quidam sunt banausi ibidem
¶ Impossibile e eundem simul et sol
esse divitem et pauperem ibidem
¶ Divites et pauperes sunt maxime
principales partes civitatis tamen ibidem

Vt in pluribus divites sunt pauci
pauperes multi ibidem ¶ Excelle-
tes pauperes de facili a stultis
inveniuntur 2o poli ¶ Nimis egeni
et viles nesciunt principari ibidem
¶ Nimis egeni fiunt invidi ibidem
Divites et egeni frequenter ad
invicem pugnant et habent sedicio-
nes ibidem ¶ Divites nolunt
subici pauperibus nec econtra 2o pol
Excessus divitum magis corrumpit
civitatem quam excessus pauperum
ibidem ¶ Pauperes in consilijs sunt
audiendi licet non dicant bonum
consilium ibidem ¶ Pauperes non par-
ticipantibus honoribus dato quod nullus
molestat eos nec aliquid ab eis
auferatur nolunt habere contra
ibidem ¶ Pauperes in multis locis
inveniuntur v to pol ¶ Pauperes
semper querunt quod iustum et equale
sed divites de istis nichil curant
vij o pol ¶ Non convenit aliquem ci-
vem esse pauperem et egenum vij o
pol ¶ Lucrari a pauperibus et impote-
tibus et mortuis est erubescibile
2o reth ¶ Erubescibile est velle
lucrari cum hiis habentibus seu habi-
tantibus in pauperibus ibidem ¶ Po-
tentes impotentibus non auxiliari
impotentes vel velle auxiliari a pau-
peribus etc omnia illa sunt signa
illiberalitatis ibidem Require illibera-
litas ¶ Borgias noviant paupe-
res sapientes adulcere 3o reth

Paupertas ‖ Est penuria
malignitatem efficit et sedicione
2o pol ¶ Paupertas in pluribus in-
venitur v to pol ¶ Dissimilitu-
do virtutis et malicie est magis
causa sedicionis et post hoc di-
vicie et paupertas ibidem ¶ Qui mas
sistunt in egestate et misericordia sunt in mo-
dicis subveniunt propter magnitudinem
indigencie et oportunitatem tunc dux
fecisse graciam 2o reth ¶ Paupertas
nimia est vitanda bo de regimine principum 2o
me 2o ¶ Habundancia et egestas sunt
deinimo spernendorum 1o top etc

Pax ‖ Se habet ad civitatem
sicud sanitas ad hominem 3o eth contra
require sicud ¶ Pax habet racione finis
respectu belli x o eth ¶ Vacatio videtur
esse quedam pax ibidem ¶ Pax
civitatis non est sufficiens argumen-
tum quod policia sit bene ordinata 2o
pol ¶ Finis belli est pax vij o pol
Bellum querendum est propter pacem
vij o poli ¶ Tota conversatio et vita
humana dividitur in bacacionem et non vaca-
cionem et in negocium belli et pacis ibidem
contra require humanum ¶ Oportet legislatorem
magis attendere ad pacem quam
ad bellum ibidem ¶ Plurime civita-
tes quamdiu sunt in negocio belli
contra adversarios salvantur cum autem
obtinuerunt contra eos et vivunt in pa-
ce corrumpuntur et policia eorum dis-
truitur ibidem ¶ Temperancia et iusti-
cia magis requiruntur ad pacem ducentes
et vacacionem quam ad non vacantes ibidem
¶ Fruicio bonorum fortune et in pace
vacatio disponit ad iniurias et
illaciones ibidem ¶ Sencaibus pace
et bonis creditoribus necessaria est
temperancia et iusticia et tanto magis
quanto magis per senectam in ha-
bundancia talium bonorum ibidem
Dilatio bellorum est quedam pax 3o
reth contra require bellum etc Sequitur

Peccato ‖ Per delectacionem et tris-

ticiam contingit peccare probatur propter
voluptatem vehementem contrarium bo-
rcionis operantur mala sed propter vehe-
mentem tristiciam retrahentem re-
cessionis ab omnibus 2° ethicorum ¶ Malus
enim singula bona et mala peccat
ibidem ¶ Malus maxime est peccans
circa delectaciones ibidem ¶ Multis
modis contingit peccare 2° ethicorum
Peccare est facile recte agere
difficile ibidem ¶ Circa adulterium
furtum homicidium et huius viciis necessario
involutis necessarie contingit aliquem se
recte habere sed semper peccare
ibidem ¶ Homo potest peccare mor-
taliter eo tempore quo non habet vsum
racionis 3° ethicorum g ... ro ¶ In delecta-
cionibus quibus pauci peccant
2° ethicorum probatur in vno in talibus
contingit peccare quia solum in superha-
bundancia ibidem ¶ In naturalibus desi-
deriis pauci peccant ibidem ¶ Sed in
proprias delectaciones et concupiscencias
ab multa peccant patet quia multi
sunt amatores talium delectacionum
gaudentes in hiis quibus non oportet
vel magis quam oportet vt intemperati
ibidem ¶ Multi errant et peccant et in
temperate viuunt circa delectaciones spe-
ciales ibidem probatur ... in (temperatus)
Circa concupiscencias proprias peccant
multi et multipliciter ibidem ¶ Intemperati
circa delectaciones peccant et superha-
bundant vt quia gaudent de quibus
non oportet gaudere que sunt odibi-
lia et indecencia vel si gaudent
quibus oportet aliquando gaudere
aut gaudent magis quam oportet et
absque destruccione ibidem ¶ Homines
magis peccant per illiberalitatem quam

prodigalitatem 2° ethicorum ¶ Iuuenes
in iuuentute multipliciter peccant
2° ethicorum ¶ Ex potencia quisque peccat
et desistat v^to ethicorum ¶ Ex triplici causa
peccatur scilicet ex ignorancia ex infir-
mitate seu passione et electione
ibidem ¶ Circa prudenciam magis
laudatur qui volens peccat
quam qui nolens ibidem ¶ Si aliquis
peccat maxime ex propria voluntate
eligibilior est quam si ex ignorancia
per oppositum est de prudencia ibidem
In consiliando duplicat contingit
peccare scilicet circa vniversale et singulare vj°
ethicorum ¶ Homo male consiliatus dicitur
peccare in consiliando ibidem ¶ Homo
peccat ex concupiscencia parua quod
faceret si ei adesset magna et vehe-
mens vij° ethicorum ¶ Seruus qui sunt
nimis velotes ad exequendum omne
preceptum domini antequam perfecte intel-
ligunt voluntatem domini frequenter
peccant in execucione mandati
vij° politicorum ¶ Homo peccat ex passione
... quod faceret si existeret
in passione ibidem ¶ Bonorum actionum
proprium est quod nec ipsi peccant nec sus-
tineant peccantes eorum peccare viij°
ethicorum ¶ Multociens contingit eundem
peccare et desistere ab eo quod est
optimum et duci per singula et appa-
rencia quedam vij° politicorum ¶ Non est
peccare in misericordia facere ... sim-
... quam peccatum importat actionem
inordinatam sed in misericordia facere super
addit racionem voluntariam vbi ...
dicit qui non voluntarie inordina-
te agit peccat sed non iniusti-
ficat primo rethoricorum ¶ Sepe in eodem
peccare est magnum ibidem

Magis inn[a]tu est peccare con
mu[n]ia s[cri]pta et non observare le
ges statutas quam peccare con
non s[cri]pta ibid[em] x[o] de Juv[e]n[ibus] ¶ Juve
nes vehemencia concupiscunt et epu
las 2o rethorice ¶ Juvenes veheme
ncius peccant in omnibus preter edu
lium ibid[em] ¶ Primum res ex nominibus no[m]i
bus appellant peccatum 2o top[icorum] 2

Peccatum ¶ Per peccatum videtur
ee audiciare acceptare a quem
mathematicum prevente persuasi
onibus et expetere archittectonico
demonstrationes certas primo ethicorum
Adulterium furtum et cetera huiusmodi involunt
viciis qualitercunque fiunt tunc peccatum
sunt 2o ethicorum ¶ Semper unum ex
tremorum id quod est magis contrarium
virtuti est magis peccatum et quod
est virtuti similius est minus peccatum
2o ethicorum ¶ Circa timore contingit
fieri peccatum ut quando quis timet
quod non oportet timere quando obviat
tutur alie circumstancie ut quia
timet non ut oportet vel non in
debito tempore 3o ethicorum ¶ Circa
sensibilia contingit fieri peccatum ut
quando quis audit quando non oportet
ut non oportet et cetera huiusmodi circumstantiis idem
propter timorem terribilium recte
dere a iudicio racionis est peccatum quia
talis timet aliter quam oportet et cetera
et hoc est vicium ibid[em] ¶ Peccatum
intemperancie convenit in nomine cum
peccato puerorum 3o ethicorum probatur de in
temperancia ¶ Nomine intemperancie
transferimus ad peccata puerorum ibid[em]
Juvenes per verecundiam prohibentur
a peccato 4o ethicorum ¶ Per verecundiam
quis prohibetur a peccato ibidem

Quando nocumentum illatum alicui
fit paraloice i[d est] omnino inopinate et
preter intentionem tunc peccatum quod ex illo no
cumento innascitur dicitur proprie in
fortunium vto ethicorum de nocumento
Quando nocumentum illatum non fit
paraloice i[d est] inopiate tamen fit sine
malicia tunc hoc quod fit proprie dicitur
peccatum ibidem de nocumento ¶ Cum
principium et causa periculi est toliter
ab extra tunc tale peccatum dicitur infortu
nium ibid[em] ¶ Legislator accipit le
gem universaliter ut in pluribus non tamen
ignorans quod peccatum contingit acci
dant ut in paucioribus vto ethicorum ¶ Pec
catorum involuntariorum quedam sunt
venalia quedam non venalia g[ratia]
capiendo involuntarium pro illo quod
fit a quam circumstanciam non est vo
luntarium quia simpliciter nullum peccatum
est involuntarium sed quodlibet est voluntarium
ibid[em] ¶ Peccatum veniale est quando
quis ignorans peccat per ignoran
ciam invincibilem ibid[em] ¶ Peccatum fit
quod in aliquo circa legem non est in ipsa
legis ordinatione neque in legislatore la
tore ibid[em] ¶ Peccatum et defectus quod ma
dit circa legem provenit ex natura rei id
est de lege ¶ Ex sola electione peccatum
est si nullum esset opus exterius ibid[em]
de electo ¶ Sciencia non convincit peccatum
vijo ethicorum probatur de sciencia ¶ Socra
tes credebat nullum sciencia co[n]tra
rium habentem operari aliquid preter
id quod est optimum sed quod omne peccatum fieret
per ignoranciam vijo ethicorum ¶ Legis
latores debent sustinere parva
peccata propter magis evitanda 2o
pol[iticorum] ¶ Parvum peccatum in principio

pporcionaliter se habet ad ea pcta
que sunt in partibus aialibus
pncipalibus vto pol ¶ Sz in men
suram peccati debet esse plagar
modus q roe detenta vijo pol
Peccatu est factu non inopiatu
est tn non anequitia pmo reth
¶ Illi sunt delectabiles ad conuersand
ut hoies tractabiles et non ar
guitiui pccor nec litigiosi nec
cumosi · z sediciosi · 2o reth ¶ Ar
guitiui pccor z litigiosi z cumo
si no sunt diligibiles ibid ro de
dilign ¶ Arguitiui pccor z litigi
osi · z sediciosi z cumosi videtur
esse pugnates ibidem q de pug
nant ¶ hoies diligut non ex
probratores pccor nec bufiacor
ibidem ro de dilign ¶ Tam ex
probrator pccor quaz imperator
vicior argui z reprehendi ibidez
¶ hoies erubescut eos qui psisut
in pctis proprior sepe comedentan
do ea · ut irrisores z histriones
z factores comediar 2o rethor
Peccatu ome aut e ex ignorancia
aut ex resistendi impotencia aut
ex volutate z malicia · bo · de co
p · li 3o pro 3a ¶ Verisimile est
in infirmitatibus magis fieri pctm quaz
in potentiis vijo top ¶ Peccatu e
ostendere p longiora qp pt ondi
per pauciora viijo top etc

Pecunia ¶ Pecunia violenter
acquiritur pmo eth ¶ Pecunia ap
petitur pter aliud ib ¶ Pecunie
sunt vtiles ib ¶ Pecunie sunt
pter bonum vtile ibid ¶ Libera
litas e medietas circa datione

et acceptione pecuniar 2o ethicor
Magnificencia est medietas circa pecu
nias ibid ¶ Dare pecuniaz et
consumere eaz est facile sz dare cui
oportet z qntu etc est difficile
ibidem ¶ Avari sunt valde illi
berales in datione pecuniar qui
tn sunt tam di in bellias pualib
4o eth ¶ Liberalis magis laudatur
in datione pecuniar quaz acceptio
ne 4o eth ¶ Materia liberalitat
est pecunia · ibid ¶ Pecunia sunt
oia ista quor dignitas z valor
mensurari pt in numismate mensural
ibidem ¶ Prodigalitas z libera
litas sunt circa pecunias ib de pro
digalitate ¶ Illiberalitate attri
buimus hijs qui magis student
z sollicitantur circa pecunias lucran
das vel conservandas quaz oportz
ibidem ¶ Ille optime vtitur divi
tijs qui habet virtute directiuaz
circa pecunias ib ¶ Liberalis habz
virtute directiuaz circa pecuniaz et
optime vtitur diuitijs ibid ¶ P
ncipius actus liberalis e bn vti
pecunijs ibidem ¶ Acceptio pe
cunie z custodia eius magis e
quedaz possessio quaz vsus
eius ibid ¶ Acceptio pecunie vn
non oportet no est hoie non ho
norantis pecunias · i · non appreci
antis pecunias 4o eth ¶ Liberalis
non e petitiuus pecuniar ibid
Liberalis recipit pecunias propter
creare operaciones vbi oportet ib
Liberalis neqz e acceptatiuus
neqz custodiatiuus pecuniarum ib
Non enim est possibile aliquez
here pecuniaz qui non impendit

curam q habeat ibidem ¶ Mul
ti inveniuntur magis acceptores pe
cuniarum quam datores ibidem ¶ Ob
iectum magnificentie et magna sunt pe
cunie 4° eth ¶ Magnificentia et libe
ralitas non equaliter respiciunt
pecunias ibidem ¶ In acceptione
et datione pecuniarum parvarum est
quedam medietas superhabundantia
et defectus 4° eth ¶ Conparare extraneum
ad homines familiares et conmunicantes sunt
pecuniis est durius quam conparare cum
viii° eth ¶ In urbanitatibus i. in
recta dispositione civitatum excel
lentibus qui aliquid faciunt pro
communitate tribuitur honor et indige
tibus pecunia ibidem ¶ Civitates
eis qui nichil curant pecunias tri
buunt honorem sed illis qui pro suimet
communitati impenso expectant dona
tribuunt pecunias ibidem ¶ Non enim
dignitas philosophie communicata discipulo
potest mensurari ad aliquas pecunias
ix° eth ¶ Virtus est aliquid melius
pecunia et magis propria amicitie
ibidem ¶ Virtus est magis propria ami
citie quam pecunia ibidem ¶ Ma
gis est invitandum amicos ad recupe
randum bonos mores quam ad recu
perandum pecuniam ibidem ¶ Virtuo
sus contempnit pecunias propter actum
x° eth ¶ Liberali opus est pe
cuniis ad augendum opera liberalia
x° eth ¶ Iusto opus est pecuniis
ad reddendum et distribuendum eis
quibus oportet ibidem ¶ Libe
rali non sufficit apud homines
quod velit dare pecunias et iusto quod
velit reddere pecunias si non
actu det ibidem vero v° liberalium

Prudentia acquisitiva pecuniarum
videtur aliquibus esse tota yconomica
vel maxima pars eius primo poli.
Prudentia pecunialis est pars y
conomice ibidem ¶ Pecuniativa non
est eadem yconomice quia ars acquisitiva
et usiva non sunt eedem sed yconomica
utitur pecuniativa acquirit primo politicorum
Ars acquisitiva pecunie non est ea-
dem acquisitiva cibi nec longe distat
ibidem. Acquisitiva pecunie et cibi
differunt quia acquisitiva cibi est naturalis
sed pecunie est per quandam artem et expe-
rientiam inventam ibidem ¶ Finis
pecuniarum artis est facere multitudinem
pecuniarum ibidem ¶ Pecunie non
sunt vere divitie probatur pecunie ip-
se non sunt necessarie ad vitam sed vere
divitie sunt necessarie. 2° quia eorum
habundantia quandoque quis moritur propter
defectum necessariorum ad vitam vel sic vere
divitie sunt secundum naturam pecunie non
sunt homini ibidem ¶ Pecunie in
sola lege et pacto consistunt ibidem
Divitie sunt duplices naturales et
artificiales ut frumenta vina pe-
cunie ibidem ¶ Pecunie et divitie differunt
divitie sunt de rebus necessariis
et naturalibus ad vitam pecunie sunt
de rebus artificialibus sed de denariis
ibidem ¶ Campsoria multiplicat
pecunias non omnibus modis sed solum
pro denariorum permutationem ibidem
Pecunia que acquiritur a pecuniativa
campsoria appetitur in infinitum probatur
cuiuslibet artificialis finis appetitur in infini-
tum pecunia est finis pecuniative camp-
sorie ibidem ¶ Acquisitio pecuniarum
est finis campsorie ibidem ¶ Appe-
titus yconomice et politica non est ad in-

fintatem pecuniativa probatur quia
ea que sunt ad finem non appeti
tur in infinitum sed pecuniativa ab
yconomo et politico appetuntur
tanquam ea que sunt ad finem
ibidem ¶ Acquisicio pecunie non
est opus yconomi ibidem ¶ Yconomi
querunt pecuniam in infinitum volen
tes habere pecuniam pro rebus
que sunt ad usum vite causa
quia pecuniativa acquisitiva rerum
pertinens yconomie habet magnam
vicinitatem ad crematisticam quia
habet eundem actum non autem
finem ideo differunt se ab una ad
aliam ibidem ¶ Yconomia et crema
tistica habent magnam vicinitatem
utraque acquirit et utitur pecuniis
sed ad alium et ad alium finem ibidem
Propter delectationem venereorum multi utun
tur diversis artibus cum eorum
natura medicativa medicina propter
crapulose venerie et miles propter pe
cuniam ibidem ¶ Fortitudinis finis
est facere homines audaces ad agen
dum et sustinendum non congregare
pecunias ibidem ¶ Militaris autem
est propter victoriam non pecuniam
ibidem ¶ Pecuniativa non est yconomica
nec pars eius sed subservit ei quia
oportet pecunias preexistere ad
gubernationem domus ¶ Pecunias oportet
preexistere ad hoc quod domus regatur
quia in domo et civitate oportet
esse homines et ea que sunt necessaria
hominibus et quibus homines utuntur
ibidem ¶ Valde est ad acquirendum
pecunias facere monopoliam hoc
est singulare et unitam vendicionem
primo politice ¶ In multis civitatibus

necessitate est acquirere pecunias sicut et
domibus et ad civitatem ibidem ¶ Quidam
qui student circa regimina civitatum
ad hoc principaliter videntur
intendere ut multiplicent pecu
niam in publico thesauro ibidem
¶ Amatores pecunie excessive sunt
vituperabiles 2o pol ¶ Maior
pars in iniustitiarum que multitudine
excedunt ex voluntate hominum facti
sunt propter tiorem amoris et pecunie
¶ Bonitas generis et amici et pe
cunie et honor computantur inter
bona exteriora primo rethorice ¶ Pul
chrius est esse amatorem sociorum
quam pecuniarum ibidem ¶ Amor
sociorum est melior quam amor
pecuniarum ibidem ¶ In quibus
acquiritur honor sunt magis lau
dabilia quam in quibus pecunia
ibidem ideo propter honorem ¶ Illiberalitas
fit circa pecunias similiter illiberalis
ibidem ¶ Homines diligunt homines
beneficos in pecuniis et in salu
tem 2o rethorice ¶ Erubescibile
est qui est potens in pecuniis non
auxiliari impotentibus vel minus aux
iliari eos ibidem ¶ Iuvenes magis
sunt ex excellentie amatores et
honoris quam pecuniarum ibidem
Iuvenes minime sunt amatores pe
cuniarum ibidem ¶ Pecunia expor
tata plus iuvat quam conservata
bo. de. c. p. li. 2o pro. 5ta ¶ Pe
cuniam congregans fit violentus
quia recipit hunc bo. de. c. p.
li. 3o pro. 8a ¶ Pecunia mul
tos naturales subtrahit volupta
tes bo. de. c. p. li. 3o pro. 9a
Magis eligenda est habundantia

amicitie quam pecunie 3° top. xc.
Pecuniatiua ‖ Commutatiua na-
lis non est species pecuniatiue
primo pol. ¶ Ex commutacione nali orta
habuit quantitatiua pecuniatiua ibidem
Pecuniatiua maxime est et minime
ibidem ¶ Opus pecuniatiue est con-
siderare vnde poterit prouidere pecunie
copiose ibidem ¶ Finis pecuniatiue
est facere multitudinem pecuniarum
et diuiciarum ibidem ¶ Pecuniatiua
est factiua diuiciarum et pecuniarum
ibidem ¶ Pecuniatiua est duplex
necessaria et non necessaria ibidem ¶ Pecuniatiua
non necessaria est distincta a necessaria ibidem
Pecuniatiua non est yconomica nec
pars eius sed subseruit ei quia oportet
pecunias precedere ad gubernacionem
domus ibidem ¶ Yconomice deseruit
natura que generat homines et
alios et pecuniatiua que acquirit
similiter arti textorie deseruit
natura quod producat lanam et mer-
catiua que acquirit ea ibidem ¶ Ad
dispensatorem domus quodammodo
pertinet considerare de pecuniatiua scilicet
vtendo ea iam acquisita et vtendo
ministerio eorum que acquiruntur alio
non scilicet considerando ex quibus
rebus pecunia possit acquiri scilicet
hoc spectat ad artem subseruien-
tem ibidem ¶ Omnibus hominibus
est naturalis pecuniatiua id est acquisitiua
aliorum vel denariorum et cibo scilicet
ex fructibus et animalibus ibidem ¶ Pe-
cuniatiua est duplex campsoria et
yconomica ibidem ¶ Pecuniatiua yco-
nomica est necessaria ad vitam humanam
ibidem ¶ Pecuniatiua yconomica
laudatur ibidem ¶ Pecuniatiua camp-
soria vituperatur quia non est secundum
naturam ibidem ¶ Pecuniatiua que
est speculatiua que practica vsura
quedam transsumptiua primo pol. ¶ Pecu-
niatiua campsoria dicitur transsumptiua
quia aufertur ab eo quod est necessarium
nature in id quod requirit concupiscencia
ibidem ¶ Pecuniatiua habet duas
partes que dicuntur partes propinquis-
sime pecuniatiue prima est in conside-
rando que res communiter in ministrate sunt
magni precii et que non et in quibus
locis sunt maioris precii 2a est in
considerando acquisicionem venalium
et hec acquiritur per debitam cul-
turam agrorum vinearum et per apes
et per cetera animalia fructifera primo
pol. ¶ Pecuniatiue transsumptiue sunt
quatuor species scilicet mercatiua vsura-
ria mercenaria alias mistarima
per macionem lapidum et metallorum
ibidem xc. Sequitur pecuno-
Pecuniosus ‖ Omnis pecuno-
sus violentus primo eth. xc. Ge.
Pena ‖ Pene inflicte a polli-
tico sunt quedam medicine peccan-
tium 2° eth. ¶ Pene non sunt per se
intente a legislatore sed magis
inducte vt quedam medicine et
antidota contra peccata secundum com. v^to^ eth.
Homines praui propter mala que
fecerunt replentur penitudine ix°
eth. ¶ Male morati non consue-
uerunt recedere a prauis operibus
propter eorum turpitudinem sed propter
penam quam timent sibi in corpe
vel rebus inferri et quia ista
sunt conformia viuentibus in passionibus
et ideo prosequuntur proprias delec-
taciones et illas res per quas
huiusmodi passiones magis inesse

fiut et tristatur et econtra fugiunt tris
titias oppositas illis delectationi
bus quas prosequuntur eius autem
quod est vere bonum et vere delecta
bile nullam habent cognitionem neque
intellectum ideo dulcedine talis
boni gustu intelligere proprie non
possunt x° ethicorum ¶ Non solum recedunt
a malo propter timorem bene quasi
sermo exhortativus tales transformat
quasi diceret nullus ibidem ¶ Viventes
secundum passiones non obediunt sermoni
bus persuasivis sed soli violentie
penarum ibidem ¶ Passio per con
suetudinem radicata non cedit
soli sermoni exhortatio sed potius
violentie penarum ibidem ¶ Opor
tet bonos provocare per virtutes
ad premia malos per penas insa
nabiles totaliter exterminare ibidem
In obedientibus qui per naturam
et consuetudinem viciatam habent
mores degeneres oportet apponere
penas et diversas punitiones quibus
quibus castigati a malo resi
piscant ibidem ¶ Oratenus legis
lator imponit quod si ebrius pena da
tetur duplo magis dampnum scilicet ba
et culpa 2° poli ¶ Dampnificari
et sustinere penam iniuste est turpe
sed in iuste non primo rethorice ¶ Non
causam quare in iniuriatis animis
non exsolvunt penam p° rethorice
vide anima ¶ Nota tamen quare anima
in dictu non exsolvunt penam
ibidem vide iudex ¶ Non qui penas
non exsolvunt qui sunt latitantes
ibidem vide latitatio ¶ Pene re
missio est causa quare ab eis plurimis
ad inmisfestandum ibidem ¶ Pene

propulsatio et remissio dupli
cit aut ex diutina dilatione quia
aliquis non statim solvit penam
aut ex corruptione iudicum ut
quia iudex corrumpitur ibidem ¶ Sic in
tians sibi ipsi est dignus congrui
magna pena ibidem quod vide iniuria
Pena non habet rationem pene nisi quia
mala bo. de q. p. li. x° pro 3ª
Pena ratione iustitie est bona ibidem
Premium vel penam assequentur
solum ratione operandi bene vel male bo.
de q. p. li. x° pro x ¶ Pro malis
specialiter instituta sunt carce
res et legalia tormenta et huiusmodi
pene bo. de q. p. li. x° pro. vta
Non omnis qui necessarium appetit
penam viij° top. co. vide necessitas
A quibus dicatur dicatur tristari esse
pena sufficiens ibidem etc.

Penitens Omnis incontinens
est penitens vij° ethicorum quod vide incon
tinens ¶ Hoies sunt iuste huius
qui confitentur et penitent 2° rethorice
quod vide ira etc. Sequitur

Percutio Percuti ab alio
est dolorosum id est sustinere percussiones
x° ethicorum ¶ In iniustis est percutere
patrem quia utrumque aliud 8° ethicorum
vide plene de hoc principes timidi

Perfectio Faciens in perfectione
super excellit ipsum patiens ix°
ethicorum ¶ Perfectibilium diversarum sunt
sunt perfectiores diverses specie
probatur inductive tamen in naturalibus
quam in artificialibus In naturalibus
ut perfectio animalium est alia secundum
speciem a perfectione arboris quia per
fectio animalium consistit in perfectionite

sensitivum sed arborum in fecunditate
fructuum ¶ In artificialibus ut quia
alia est perfectio picture alia
ymaginis alia domus alia vasis
perfectio picture est in varietate
coloris ymaginis in perfecta
repraesentabilitate eius cuius est ymago
domus ut sit aptum receptaculum
et similiter in ea habitantium vasis in
bona retentione et magna capacita-
te x° ethicorum ¶ Delectatio est quaedam
perfectio operationis ibidem // Ge-
nerans ad genitum et senior ad iu-
niorem debent habere naturalem prae-
rogativam perfectionis primo politicorum

Perfectio · tius // ¶ Quod est
secundum se eligibile est perfectius eo quod
est appetibile propter alterum primo ethicorum
¶ Id quod numquam appetitur propter aliud est
perfectius quam quod appetitur propter
aliud ibidem ¶ Felicitas speculativa
est perfectior activa x° ethicorum ¶ Signum
est quod speculatio perfectior est quam
actio quia ipsas intelligentias maxime
dicimus beatas quibus attribuimus
speculationem et non operationem secundum pru-
dentiam et virtutem moralem ibidem
¶ Antiquus est perfectius iudicii et perfectum
imperfecto primo politicorum ¶ Scientes
perfectius iudicant quam erudiati 3° politicorum

Perfectissimum // ¶ Delectatio
aliquando est quaedam perfectissima et de-
lectabilissima x° ethicorum ¶ Operatio per-
fectissima est delectabilissima ibidem

Perfectum · te // ¶ Simpliciter
perfectum est quod est secundum se et semper et
numquam propter aliud eligibile primo
ethicorum ¶ Felicitas est quoddam bonum
simpliciter pro perfectum ibidem probatur
ergo felicitas ¶ Ultimus finis est
perfectius ibidem ¶ Perfectum bonum
est bonum per se sufficientis eo quia
si aliquod bonum ad aliquid non suffi-
ceret non videtur perfecte desi-
derium quietare et ita non esset per-
fectum bonum ibidem ¶ Iustitia legalis
sola inter alias virtutes est quae
virtus perfecta v° ethicorum vide iustitia
¶ Iustitia legalis est quaedam virtus per-
fecta non simpliciter sed in comparatione quo-
ad alterum ibidem ¶ Iustitia est perfecta
virtus non solum ad se sed ad alterum
probatur vide iustitia ¶ Iustitia est
usus perfecte virtutis ibidem quaere vide
iustitia ¶ Iustitia est virtus maxime
perfecta ibidem ¶ Iustitia legalis est
perfecta virtus ibidem ¶ Iniusti fa-
cere vel esse in malitia perfecta et
simpliciter dicta vel habet se proprie
ad malitiam v° ethicorum ¶ Prudentia
perfecta debet habere ambas cogni-
tiones sed tamen plus quam singula-
rium vi° ethicorum eo vide prudentia
¶ Nulla operatio perfecta est impedita
vii° ethicorum ¶ Felicitas est dignior bonum
nostrum perfectorum ibidem ¶ Melius est
habere aliquem habitum in esse perfecto
quam in potentia fieri ibidem ¶ Ami-
citia propter bonum honestum dicitur
amicitia perfecta viii° ethicorum ¶ Deus
habet in se unum perfectum bonum ix° ethicorum
quaere sicud et semper gaudet ¶ Platonici
ponebant per se bonum esse quoddam
perfectum x° ethicorum ¶ Dimensio est
perfecta secundum unumquodque tempus x°
ethicorum quaere vide visio ¶ Visio est simul
tota et perfecta ibidem ¶ Species de-
lectationis in quolibet tempore et parte
temporis est perfecta ibidem ¶ Delectatio

est aliquid de m̄o totoru ⁊ pfectoru
ibidem q̄ de delectatio ¶ Pfctm
est perfectiuus impfcto primo poli
Principans debz habere pfectam
virtutem moralem ibid ¶ Ex quibz
oportet vnu perfctm fieri specie
dicit 2° pol ¶ Impossibile ē cōtra
artes ⁊ pollitica ordine omnia
diligenter et perfecte scripta ee
ibid ¶ Omnes res nālēs ⁊ artifi
ciales exigunt determinatam quātita
tem aūt si multu deficiunt non sunt
perfecte vij° pol ¶ Generare
sibi simile est pfectio^tu^ pfectionale
primo pro. q̄ de generatio ¶ Apfctus
⁊ non impfectus natura rerum cepit
exordium bo. de q p li. 3° pro x^a
Perfectu bonum est fons omniu bonorum
ibidem ¶ Perfectu existere in rerum
natura negari non pt ibidem
Imperfctm qd dicit ex pfcto ⁊ pfecti
dicatur impfctm ibid ¶ Perfectu
in quolibz genere inbemus vbi reperit
imperfctm ibid ¶ Perfctm si non
esset vn ad dicetur impfctm ibid
Ad libz perfctm est prius ⁊ nobi
lius impfcto ibid ¶ Pfctm bonum
vera beatitudo est ibidem ⁊c.

Perfectio || Unusquisqz bn pficit
sm ppriam virtute q̄ ut virtus equi
est ut bn currat ⁊ sessorem bn por
tat primo eth ¶ Virtutes mora
les pficiuntur in nobis p assue
factionem 2° eth q̄ de virtutibus ¶ Homines
pficiunt suos habitus operantes
i ex hoc q̄ multotiens operantur
2° eth ¶ Ex frequenter operari per
ficitur habitus ib ¶ Operatio vir
tutis pficit sm prudentiam vj° eth
proba de pruden ¶ Delectatio
pficit operationem x° eth ¶ Non sm
eundem modum delectatio pficit
operatione sicud sensibile pficit
sensationem ⁊ sensus ibid ¶ Medicus
non sile pficit sz operationem sani
⁊ delectatio operationem ibid ¶ Delec
tatio pficit operationem sicud forma ib
Delectatio pficit operationem non
sicud habitus qui in e sed sicud
quidam finis ibidem ¶ Delectatio
perficit operationem sicud pulchri
tudo supuenientibus iuvenibus ib
Delectationes specie differentes
pficiunt a delectationibz spe differen
tibus x° eth ¶ Neqz rectum iudi
cium de agibilibz quantum ad moralia
neqz ipsa actio hominis quantum ad spe
culabilia pficitur ex superhabun
dantia exteriorum rerum ibid ¶ Neqz
operatio speculatiua neqz operatio
virtuosa pficitur per superhabun
dantiam bonorum exteriorum ibid
Operatio virtuosa non pficitur
p superhabundantiam bonorum
exteriorum ibid proba de bonum
exteri ¶ Perficere de facili est
delectabile primo reth. vo de
delectabile ⁊c. Require

Periculum. vsu | Calipso
poeta loquens methaphorice
de moribus ad instar nauiga
tionis dixit q̄ post primam naui
gationem in qua homo nichil senciit
periculum in 2a nauigatione sunt
sustinenda minia periculorum ut naute
agunt 2° eth ¶ Si quis volt sus
tinere parua pericula euitat
principalia ibid ¶ Nullus magis
sustinet pericula q̄z fortis 3° eth
Inter omnia pericula mors est

terribilissimum ibidem ¶ Non circa
quodlibet periculum mortis est fortitu-
do ibidem ¶ Circa periculum mortis
in bello est maxime fortitudo ibidem
¶ Bella dicuntur esse optima pericula quia que
sunt propter defensionem patrie et rei
publice vel conservationem legum aut liber-
tatem civium et familiarium secundum eum ibidem
¶ Mors que est in bello est in maximo
et optimo periculo ibidem ¶ Exponentibus
se periculis mortis in bello impen-
duntur magni honores tam in civi-
tatibus quam apud monarchas ibidem
¶ Ad vere fortem pertinet quod periculis
improvisis sic que sunt in bello in-
pavide se habeat ibidem ¶ Pericula
que sunt et contingunt secundum bellum
sunt improvisa et ad mortem per-
tinent ibidem ¶ Vere fortis non
solum est intrepidus circa periculum mor-
tis in bello sed etiam in mari et in egri-
tudine ibidem ¶ Fortes in periculis
maritimis cum etiam desperata salute
desperant adhuc talem mortem
aspernantur ibidem ¶ Naute et mari-
narii in periculis marinis sunt intre-
midi propter spem et experientiam
quam habent animi ¶ Fortitudo principa-
liter est circa pericula mortis in bel-
lo quam in mari vel egritudine
ibidem ¶ Nam nullum periculum timet
vel est insanus vel est sine sensu do-
loris 3o ethicorum ¶ Nam nulla pericula
eminentia advenire dicitur insanum et
sine sensu doloris quia non quod es-
sent omnino insensibiles sed quod peri-
culis se precipitant ac si sensum
doloris non haberet ibidem ¶ Cives
aliquando sustinent pericula propter evi-
tare increpationes et obprobria
que ex legibus secundum statum legum

civilium timidis infertur ibidem
contra cives ¶ Omnia talia pericula sunt
ut videtur esse sine tristicia 3o ethicorum
quod est contra tristiciam ¶ Agentes viriliter
in periculis propter timorem principum
sunt deteriores istis qui viriliter
agunt propter obprobrium fugiendum
3o ethicorum ¶ Furor est impetuosissimus
in periculis ibidem ¶ Bestie nullum
periculorum previdunt ibidem ¶ Susti-
nentes pericula propter concupiscentiam non
sunt vere fortes ibidem ¶ Adulterii
sustinentes pericula propter concupiscentiam
veneriorum non sunt vere fortes ibidem
¶ Fortitudo magis consistit in susti-
nendo pericula terribilia quam in
aggrediendo audacter ipsa ibidem
¶ Assuefactiones in delectacionibus
circa que est temperancia sunt sine pe-
riculo 3o ethicorum contra temperanciam
¶ Terribilia circa que est timiditas
raro contingunt et assuefactio in tali-
bus est periculosa ibidem ¶ Magna-
nimus non vult se exponere parvis pe-
riculis nec amat ea sed est amator
magnorum periculorum ibidem ¶ Peri-
culosum est civitati regem semper
et totam vitam suam principari 3o
politicorum ¶ Discordia civium in civitate
est periculosa ibidem ¶ Liberos et mul-
titudinem attingere ad principatum
maximum propter imprudentiam et in-
iusticiam periculosum est 3o politicorum
¶ Corpora bene disposita ad salutem
et naves bene compaginate et bonos
nautas habentes multa pericula
possunt sustinere sic et policia a bono
ordinata 6o politicorum ¶ Formidolo-
sus est circa pericula primo rethoricorum
¶ Paulatim salvare a periculo est
delectabile ibidem contra delecta- le

In anxietate corporis et in periculis
potissime sunt indigentes 2o ethicorum.
Periclitantibus et qui tristantur contingit
sit ibidem. ¶ Nos dicimus eos esse
reprehensibiles et vituperandos qui
sunt advocati super periculum et non
commolaverit i. non fuerunt offe-
rentes se ad auxiliandum periclita-
tibus etc. ibidem. Quare reprehensibi-
libus. ¶ Pericula adnotatur periculis
quod sicut uno inconvenienti data multa
i. contingunt sic ex uno periculo multa
pronotatur pericula 3o ethicorum etc.

Permaneo · nentia. Inter res
humanas operationes et virtutes sunt
magis permanentes primo ethicorum.
probatur. Quare permanentes. ¶ Circa
nullas res humanas inheritur
tanta firmitatis constantia sicut
circa operationes secundum virtutes ibidem.
Virtutes sunt permanentiores dis-
ciplinis i. scientiis demonstrativis que
procedunt ex necessariis primo 1o ibidem.
¶ Inter virtutes que sunt hono-
rabilissime sunt magis permane-
ntiores ibidem. ¶ Nummisma mi-
nima que in commutationem venit magis
vult manere 5to ethicorum quare nu-
misma. ¶ Amicitia que est propter
bonum virtutis seu honestum est
permaxima ibidem. ¶ Amicitia vir-
tuosorum permanet quousque sunt
boni secundum virtutem ibidem. ¶ Virtus
est quoddam maxime ibidem. ¶ Proprium
est amicitie propter bonum honestum
quod sit permanens et diuturna ibidem.
¶ Amicitie fundate super mores conformi-
tate sunt permansive 8 ethicorum.
Quare de hoc amicitia amicus. ¶ Uti-
le in bonis corporalibus non con-
tinuat 8o ethicorum. Quare utile etc.

Periodus. Plato dixit quod res-
rem habere certum periodum et consti-
latorum et illa corrupta talis cor-
rumpitur 5to politicorum etc. Sequitur.

Perjurium. Non cautelam
adversarius faciendo perjurium quod
dictum est Enotii ut quando dam-
nem per multiplicat intelligit et
sublevenia secundum in bono sensu de-
bemus dicere nos intellexisse
alium sensum propter quod dixeramus
quia non fecimus contra mentem
primo rethoricorum etc. Sequitur P.

Permitto. In recta policia
non permittitur principari homo passi-
onibus subiectus et secundum suam
voluntatem 5to ethicorum. ¶ Non permittimus
principari hominem passionibus sub-
iectum et secundum libitum voluntatis ope-
rantem ibidem. Quare principatur. ¶ In
bona policia non sinimus princi-
pari hominem passionibus subiectum
sed ratione ibidem quod quare policia. ¶ Ci-
ves non debent permittere assue-
fieri inquietudinibus gaudere sed debet
in duxit ad romentum secundum leges 5to
politicorum. ¶ Licet in democratia cives
sunt liberi non tamen debent permitti
vivere sicut eis placet sed debent
vivere secundum leges 5to politicorum etc.

Peroratare. Volentem mini-
me dicere de quo est negotium
quantum ad narrationem et demonstrare
hoc quantum ad persuasionem 3o rethoricorum.

Perpetuum. Quanaus bonum
separatum et per se est diuturnius
et perpetuum tamen ex hoc non est melius
primo ethicorum. ¶ Perpetuum non est
melius non perpetuo ibidem quod quare
melius. ¶ Per continuatione car-
nalem viri et mulieris acquirunt esse

perpetuum primo yconomice q(uod) Ar(istoteles) vir et

Per se ‖ Cuba dicitur eius per se
ypm primo eth. ¶ Bonum separatum
non dicitur per se bonum id. ¶ Per se
ho et ho non differt ibidem ¶ Feli-
citas est quoddam bonum per se suf-
ficiens ibidem probatur Ar felicitas
perfectum bonum est bonum per se
sufficiens ibidem q Ar perfectum
felix non debet solum sibi ipsi esse
sufficiens per se sed etiam amicis
parentibus filiis uxori et civi-
bus q illis dicitur esse sufficiens
ad providendum tam in temporalibus
necessaria subsidia ipsis amministrando
quam etiam in spiritualibus ipsos instru-
endo et in dubiis consolando ibidem
Felicitas dicitur esse quoddam bonum
per se sufficiens non quia sufficiat
uni soli homini viventi secundum vitam
solitariam sed etiam parentibus filiis
uxori amicis et civibus ibidem
Per se sufficiens dicitur illud quod
etiam si solum habeatur facit
vitam eligibilem et nullo exteriori
indigentem ibidem ¶ Felicitas
dicitur per se sufficiens ibidem
Illud est per se bonum quod videtur
studioso esse bonum et bene dispo-
sito apparens quod est volibile prave
et male disposito 3o eth. ¶ Affa-
bilis intendit per se delectari
et non tristari 4o eth. ¶ Com-
mendatum per se est preamandum
fugiendum ibidem ¶ Iustum politicum
est quedam communicatio vite et suf-
ficientie humane que ordinatur
ad hoc quod sit per se sufficientia
omnium eorum que pertinent ad vi-
tam 5to eth. ¶ Unde quis operatur
aliquid invitus et coactus tunc

per se loquendo nec facit iniustum
nec iniustum nisi secundum accidens ibidem
In iustis et in iniustis reperitur aliquid
per se et aliquid per accidens probatur
si aliquis reddit alieni id quod suum est
coactus facit iniustum per accidens
etc. ibidem Ar iniustum ¶ Si aliquis ex
electione alium nocet tunc per se et ipse
facit iniustum ibidem q Ar electio
actus solum indicat id quod est per se
5to eth. ¶ Aliquid aliquando de per se
est peius alio quod tamen de per accidens
est melius ibidem ¶ Memoria bo-
norum honestorum que quis fecit in pre-
terito est per se delectabilis 9o
eth. Ar memoria ¶ Operatio speculativa
est per se sufficiens ad illa bona
sapientia inquantum habet modo humano possunt
homini convenire 10o eth. ¶ Civitas
est per se sufficiens 3o pol. ¶ Qui
alteri servit non est per se sufficiens
ibidem ¶ Omne quod est per se est
melius quam per aliud 1o reth.
Ar melius ¶ Per se natum est
melius adventicio id. ¶ In omni
genere id quod est per se est melius
quam id quod est per accidens ibidem ¶ Per
se est difficilius quam per aliud
ibidem ¶ Per se natum est melius
quam adventicium et ideo poeta
volens se laudare dicebat per
memetipsum doctus sum ibidem
Laus concedenda [?] fit per id quod ig
alium convenit per se quam per accidens
et ideo poeta volens se laudare
etc. ut supra ibidem ¶ Quod semper
seu ita se habet videtur esse unum et per se
tale 1o reth. ¶ Eligibilius est
quod per se est eligendum quam quod per
accidens 3o top. ¶ Amicos esse iniustos
est per se eligendum inimicos esse

iustos per actus ibid ¶ Eligi
bilius est quod per se est eligend
quam per actus 3o top ¶ Ami
cos esse iustos etc ut sup vel
sit Amicos esse iustos est per se
eligend inimicos esse iusto
per actus ibidem ¶ Eligibilius
est quod est per se ca bom quam quod p
actus ibidem ex m ꝯ eligibili
Magis fugiend e quod est causa
per se mali quam quod est causa mali
per actus ibidem ¶ Amicicia per se
est de mo honorabilium et lauda
bilium ibid ¶ Diuicie non sunt
per se de mo honorabilium et lau
dabilium ibidem ¶ Medicina dicitur
per se effectiua sanitatis p actus
egritudinis vjo top ꝗ ꝯ medicina
Medicina dicitur per se ee de sa
no et de p actus de egro ibidem
Multa sunt que per se non sunt
bona sed mixta cum aliis et econu
que per se sunt bona pmixta
cum aliis non ibid ꝯ de hoc ple
quo in institu ingratues amicicia
bonum fieri etc Bequitur persecucio

Persecucio | Dep persecucione
bonorum non e amittand bo de
q p li pmo pro 3a etc Bequitur

Perseueran | et continencia
videntur ee de mo studiosorum
et laudabilium habitum vijo eth
Fortitudo et perseueran per se
pertinet ad non pacienciam ibid

Perseuerans | perseue
rans dicitur qui se in talibus tristi
ciis tenet quibus multi subtendunt
vijo eth ¶ perseuerans opponitur
molli ibid ¶ Perseuerans comparatur
ad continentem sicud non vinci ad
id quod est vincere ibid ¶ Potentes

est melior quam perseuerans ibid

Persuasio | or bile do

Iuuet et concupia si non erit
bene persuasibilis ab ipsa ratione
augmentabitur multum et sup ro
habebunt dominium xo eth ¶ Hoc
dicitur bene persuasibile a rone
et castigatum quod tamen in nullo
contrariatur ibid ¶ Persuasio
fit dupliciter scilicet casu vel consuetudine
vel utroque modo pmo reth ¶ En
thimemata sunt corpus i essencia
le persuasionibus ibid ¶ Persua
sio est quedam demonstracio quia
tunc maxime credimus quando supponi
ostensum est ibidem ¶ Vulgari
bus et grossis debent fieri per
suasiones per quida et verisimiles
racones et non per scientifica quia
talia impossibile est capere
ibidem ¶ Posse persuadere
contraria est vtile non ut ambo
agamus cum praua non sunt faci
enda sed ut non lateant nos etc
ibid ꝯ vtile ¶ Persuasionum
quedam sunt artificiales quedam
inartificiales ¶ Persuasionis
artificialis tria sunt genera
primum sumitur ex parte dicentis et illa
fit per mores videlicet si ostendit
se esse morigeratum et modestum
et esse bonum moris ¶ 2m sumitur
ex parte audientis et illa fit
per passiones scilicet quod auditor
disponitur aliquando p sermones
passionales ¶ 3m sumitur ex parte
rei et illud fit per raciones
et enthimemata quando ex re co
potentes raciones et bonas per
suasiones inuenimus ibid
Credulitas persuasionis est

triplex scilicet ex parte dicentis
audientis et rei ibidem ¶ Fere modos
bos in arte persuasiua principa-
lez habet fidem primo rethoricorum ¶ Mo-
destia in persuadendo principaliter
habet ad generandum fidem ibidem
Persuasiones fiunt per illos
tres modos credulitatis scilicet
per credulitatem que fit ex parte
dicentis audientis et rei ibidem
¶ Non duo documenta quando debemus
persuadere, primum est quantum ad
ea de quibus debemus persuadere
scilicet quod opus proprium rethoris est per-
suadere de talibus de quibus consili-
amur et artes non habemus, secundum
documentum est quantum ad modum
arguendi debemus enim breuiter
silogisare quia tales persuasi-
ones fiunt inter auditores po-
pulares qui non possunt per multa
conspicare nec ratiocinari a longe
ibidem ¶ Persuasio rethorica debet
esse ex paucis ibidem ¶ In persuasio-
ne rethorica uidetur supponi esse
simplex et grossus ibidem ¶ Longus
no finis est quod principalissimum
ad persuadendum ibidem ¶ Ad persua-
dendum bene ciuitatibus oportet
nos scire diuersitates inter ciui-
litates et diuersitatem consuetu-
dinum et legum ibidem ¶ Scire consue-
tudines ciuitatum maxime valet
ad posse bene persuadere ibidem
probatur Ro ciuitatibus ¶ Scire mo-
res uniuscuiusque maxime valet ad
persuadendum ibidem ¶ Extranei non
possunt persuaderi in iudicio propter
odium et inuidiam quam alij ha-
bent ad eos ibidem ¶ Volentes per-
suaderi non debent silogisa-
re et prosilogisare et similiter
inuestigare ipsa conclusa negocij
quia tales contingeret inuicem
obstare loquitur 2o rethoricorum ¶ Non causa
quare ineruditi inter turbas et
populum sunt magis persuasiui eru-
ditis, prima causa quia ineruditus
contingit loqui ad populum magis communiter
et ut poete locuntur et quod in tali
consonancia verborum et prolacione
sermonum rigmatice aures popu-
larium delectantur ideo credunt eis
Secunda causa quia ineruditi dicunt grata
vel que magis populus potest capere
scilicet erudita dicunt ex quibus sunt
et ipsa atque inuenienda vulgaris
intellectus non attingit ibidem
¶ Ad persuadendum debet proponi
id quod videtur et est palam et maxime
omnibus aut pluribus et non solum
ibi debemus concludere ex necessa-
rijs sed utendum est hijs que sunt
ut in pluribus 2o rethoricorum ¶ Ad persua-
dendum exporrecti et gestus sunt uti-
les ad demandandum aut non 3o rethoricorum
Si volumus persuadere debemus
latere et absentare nos a sermoni-
bus fictitiis ut non videamur
ficte dicere eo quia non ficta locu-
tio est persuasiua ficta non eo
quod ficte loquimur assimulantur fraudu-
lentibus et vinis mixtis eo esse
eo quod non sunt talia qualia appa-
rent ibidem ¶ Poete est inten-
dere dominum rethoris persuadere
ibidem ¶ Conueniens locutio persua-
dit negotium et reddit auditorem
magis decredibilem paralogisatur
enim anima auditoris tamquam si loquens

vera diceret quia in talibus dato q sic se non haberent negocia ut loquens dicat auditores tn ita se habent ut putent ita se habere negocia quo se habz ille qui dicit ea q sicud enim loquens se habz i dicendo miserabiliter sic audito res credunt vere ee miserabilia que proponit 3o rethor ¶ Si molla cide i dura suaviter dicuntur imper suasibile fit i qui abit no fidez ibid ¶ Si locucio non e proporcio nalis scz rebus subiectis tunc est impersuasibilis ut si dura dur molli voce i molli facie ibidem

Locucio mettano est persuasiua ibid ¶ Persuasio non fit racione vocis sz sine ibidez ¶ Comparacio i replicacio sunt circa persua sionem q quia qui comparat ul repli cat circa persuadz 3o rethor ¶ Cum enim comparat ul replicat aliquid demonstrat ul persuadz q ille eciam qui replicat dicta adversarij ul comparat dicta sua hoc ideo facit ut magis persuadeat ibid

¶ Dicta quia i no sunt magis per suasibilia qz ignota ut habetur de dan que q secula plorans coope bat manibus faciem suaz quia que lacrimari incepit dep hen dunt moculis ex hoc proverbia tur argumentum pt q miserabiliter se habentes libenter se abscondunt ibid

Persuasiones oportet ee demonstra tivas q qui enim persuadz aliquid demonstrat i tales demonstraciones debent ee de quatuor principalibus Primo debemus facere demonstracionez de ipso facto ut si dubitatur i iudicio an aliquid sit factum ul non hoc debemus demonstrare 2o posito q fac tum debemus ostendere an hoc fac tum ex electione 3o debemus ostendere an hoc sit tm 4o debemus ostendere q non e factum iniuste 3o rethor

Pertineo ¶ Ad divitem pertinz prepare et uti suo ¶ Ad servum ptz servire i exequi que precipiuntur sibi a domino ibid ¶ Ad quemlibet artificem pertinet sua propria non aliena vij o pol ¶ Ad politicum pro sanitate civium maxime pertz curare de disposicione aeris et aque ibid ¶ Ocium proprium ad servos non ptz vacacio vij pol Fortitudo perseverancia per se p tinent ad non vacacionez ibidem Philosophia pertz ad vacacionez ibidem

Pessimus ¶ Est ille qui non solum utitur malicia ad se sed eciam ad alios vto ethic ¶ Pessimum est contrarium optimo viijo ethic Tyrannides est pessima pollici acio ibid i 4o pol ¶ Oligarchia post tyrannidem est pessima 4o pol ¶ Plato dixit omnes pollicias ee bonas i dixit de mocraciam pessimam respectu rectarum simpliciter i esse optimam respectu inordinatarum ibidem Locuciones longe i suspensive sunt pessime 3o rethor

Peto · cio ¶ Petere aliquid ab altero i non obtinere per hoc quibus apparet inglorius 2o rethor Duobus modis petitur contradic primo quando petuntur duo contra dictoria opposita 2o quando petitur contradic 3o quando quibus simul ven ale ponit contrarium in singulari

Ro quidd simmetus parti x petens
oppositu in vlt v to qui quis petes
gtrariu eius ex post assumptio
viij° top ꝛc Sequitur philan

Philantia i amator ad
seipm est dup vna e sm pte
irronale alia sm parte ronale
Vn illi qui tribuunt sibi ipi plus
in bonis corporalibz sz in pecunijs
et diuitijs circa que pot fieri pug
ne hoim ad inuicem dnr ee aa
tores sui sm parte irronalem
Sz illi dnr aatores sui sm par
tem ronalem qui nolut suph a
bundare in bonis rois que sut
opa virtutu ut si quis volit mat e
agere opa iusta ul temperatie
ix° eth Homo non debet seip
marie diligere philantia per
tinete ad parte aie ronalem
ibid proba ꝯ diligo Homo
debz se marie diligere philantia
pertinente ad partez aie ro
nalem ibidem Nota que utili
tas proueniret ex illo si homo dili
get se philantia pertinente ad
partez aie ronalem quia tunc
vnus indigentijs alterius subueni
ret etiaz tu hoc vnusquisqz faceret
sibi illa que sunt marie bona ibid

Philantus i amator sui
sm gaupias ꝛ passiones malas
et qui bona que pertinet ad pte
aie ronalem tribuunt sibi ipi su
habundant iuste exprobrat et
vituperatur ix° ethic Multitu
do vulgaris ꝯsueuit illos dicere
philantos i amatores sui qui
bona que pertinet ad partez
ronale aie tribuunt sibi ipis
superhabundant pat si quis

studet superhabundare in bonis
rois ut agere opa iusta ul tpata
ul alia opa virtutu ꝛ vlt studet
ad hoc q bonu virtutis sibi acquirat
talem nꝰ de illo dicat philantu
ibidem Cum diligit hoc q est
principale in eo q largit ei bonu
marie videt esse philantus i aa
tor sui ibid Virtuosus e mar e
philantus i amator sui ibidem
Philantu i veri aatorez sui qui
laudabilit aat se oportet ee bo m
ibid Philantus i veri aator
sui laudabilit agendo bona ipe
iuuabit ꝛ ꝯiuuabit alios ibidem

Philophilia Que sm al
dicatur esse amicicia ad multos vi
esse aliquid de mio bonor ideo
stoyci estimabat eqd ee viros bo
nos ꝛ aitos viij° eth ꝛc

Philosophia Inter ꝯmutates
in phia mensura retribucionis
est electio operantis ix° eth No
cum dignitas phie ꝯmutata disti
pulo pt mesurari ad aliquis pe
cunias ibid Phia habet delet
tacones admirabiles puritate ꝛ
firmitate q quia tales delecta
tones sunt puriores ꝛ firmiores
alijs delectationibz sm dnr ad
mirabiles quia illa que sunt
excellen ꝛ multitudini ignota sit
admirabilia pne quia sit circa
sbas sepatas aia que nullam
impuritatez hnt cu materia uel
cu contrarijs ꝯfirme quia sunt tales
immobiles x° eth Phia mora
lis est tantu bona huana ibidem
Ciuitas fit bona per bonas le
ges ꝛ ꝯsuetudine ꝛ phiaz p° pol

Qui delectari velit sine tristicia
ad phiam currat 2o poll ¶ Phia
pertz ad vocatores vij° pol ¶ Qui
sunt in insulis beatorum fm poetas
marie nutia est phia id ¶ Reme
dium contra tristiciam solum est querendum
a phia ibid ¶ Si quis in phia cu
pit delectari irascitur ei qui eam
despicit 2o reth ¶ Alkidimas phiam
appellavit supra structuram legum
3o reth ¶ In phia quis dicitur gict
turans qui similitudine sit considerare
multum distantibus ibidem ¶ Surgere
de nocte est utile ad phiam p° yco.

Philosophiam sciam Boecius pre
aliis studebat bo. de c. p. li. pmo
pro. 2a ¶ Phia omnem cupiditatem
mortalium rerum depellit ibidem
¶ Phia homines ab p doloris culmina
redimit ibidem ¶ Phia homines
pares deo facit ibid ¶ Phie mori
bus instructi quoque redduntur rei
malefici ibidem ¶ Phia dicitur nu
trix omnium virtutum bo. de c. p. li. 2o
pro. 2a ¶ Ad phiam homo dicitur
avidus bo. de c. p. li. 3o pro pma
¶ Homo debet esse admirativus circa
phiam quia res mirabilis e id
¶ Phia est summum solacium hominibus
positis in adversitatibus ibid ¶ Per
phiam homo resistit ictibus for
tune ibid ¶ Phicorum precepta prius
sunt amara postea dulcescunt ibid
¶ Phia hominum peticiones admittit
ibid ¶ Phia dicitur medica et
nutrix bo. de c. p. li. pmo pro 3a.
¶ Philozophari cupiens debet se
totaliter phie tradere per continuum stu
dium et laborem id ¶ Phia dicitur integra
omnium virtutum id ¶ Phia e elapsa

a suprimo tardine ibid ¶ Quod phia
infestatur non est pmum ab improbis
ibid ¶ Phia tractat de rebus
divinis et humanis bo. de c. p. li. pmo
pro. 2a ¶ Quo de phie apparicione
qualiter Boecio apparuit bo. de c.
p. li. pmo pro pma ¶ Phicorum precepta
dicuntur arma bo. de c. p. li. pmo
pro 3a ¶ Et phicorum documentis quis
transit in fortitudine virilis ai
ibid ¶ Phiam si quis prius cogno
verit finaliter se ipsum cognosceret
ibidem ¶ Phia trahit homines ad
celestem bo. de c. p. li. me 3o ¶ Phi
lozophia dicitur habere dignum titulum
bo. de c. p. li. 2o pro pma circa
ter. propter sui honestatem et quia
sola sapia est que meretur hono
res fm tulium ¶ Phia dicitur esse
gravis ore i. stabilis sermone
etc ro cir. t. quia sermones phia
firmitate roborati sunt stabiles id
¶ Phia dicitur prima vel linis et ro
cir. ter. quia clarificat aiam et tra
hit eam a cecitate ignorancie id
¶ Phie ductus ad celestem homo sa
nus redditur ad patriam scilicet regnum
celorum ibidem ¶ Phia habet
pennas veloces que transcendunt
altitudines celi etc scilicet virtus et
sapia et cum mens assumit eas
habet exosas terras bo. de c. p.
li. 2o metro pmo ¶ Phie cupi
ditas est recta etc ro cir. ter quia
solum exhortatur ad virtutes et est
dignissima auctoritate quia a sapi
entibus dicitur auctoritate sapientibus dignum
reputatur bo. de c. p. li. v.to pro.
pma ¶ Phie est considerare sim
plicitatem divinitatis probabiliter et sim
plicitatem pmo top etc Beghin

Philozophus ¶ Quamuis ad
hoies pertineat q ipis amicis
pferunt veritatem specialiter tamen oz
hoc facere phus pmo eth q ⁊
veritas ¶ ffacile est phis dictare
si volunt pmo pol ¶ Studium phi
non est addiuinatiis ibid ¶ Vitam
speculatiua solu intelligunt phi
vijo pol ¶ Antiqui phi pmo inte
perunt vacare studio pter huiuz
necessariorum aduitam ⁊ magis minim
ores existentes aduitate pus pocea
in operatoribus facti prudentiores
sequebantur doctrine eruditorz quicunque
non deternetes que eent vtilis
et que non ⁊c inbenerunt ⁊ indux
erunt fistulatorz aderudiendum in
ea pq dum poterant iudicare pp
expigentiam quid esset vtile adv
tutem reprobauerunt eam 8o pol
¶ Si artiste non sunt pmi phi no
sunt pmi q quia sunt meliores
omnibus artisatis sunt meliores
2o eth ⁊c ¶ Sequitur peyor·

Peyor ¶ ffortitudo que est
pter tiorem pene future peyor e
quam fortitudo pter honorem con
sequendum ⁊ obpbrium vitandum 3o
eth proba⁊ ⁊ fortitudo ¶ Agentes
viriliter inpiculis pter tiorem
pncipum sunt deteriores istis qui
viriliter agunt pter obprobrium
fugiendum proba⁊ quia non opantur
pter verecundiam fugiendam sed pp
timore dnorum ibidem ¶ ffortes
pter ignorantiam sunt deteriores
quam quicunque alij ibid proba⁊ ⁊
fortis ¶ Pusillanimis peyor e kay
mo 4o eth proba⁊ ⁊ pusillanimis
¶ Vicium pusillanimitatis est peyus quam
kaymotes ibid vo ⁊ pusillani
mitas ¶ Vm sunt difficiliores in
continendo sunt deteriores illis non
exinatibus desialeis 7o eth ¶ Vm sin
git de se maiora gloria lucari est
turpior ⁊ difformior quam gloria honoris
vel glorie ibidem vo ⁊ fingo ¶ Iac
tantia est vitium deterius quam yronia
ibid proba⁊ ⁊ iactantia ¶ Iactator
est deterior quam yron ibid ¶ Iniustu
facere e peyus quam in iniustu pati
vo eth proba⁊ ⁊ iniustu ¶ In
iniustu pati quandoque de per accns est
peyus quam in iniustu facere ibidem p⁊
⁊ iniustu ¶ Aliquid est peyus alio
simpliciter sm se ⁊ sm accns ibidem
¶ Aliquid de per se aliquando e peyus
alio q tm de per accns e melius
ibidem ⁊ accns ¶ Intepatus e
peyor quam incontinens vijo eth p⁊
⁊ incontinens ¶ Viatu pt ee peyus
in aiato ⁊ econ ibidem ¶ In iniustia
est turpior ⁊ peyor hoi in iniusto et
econ ibidem q ⁊ iniusticia ¶ Ho
in iniustus ⁊ malus est quodam peyus
quam bestia ibidem q ⁊ homo·
¶ Homo pinus deterior e bestia ibid
¶ Ille est peyor qui non concupis
cens ⁊ non passionatus opatur
aliquid turpe quam passionatus ibid
¶ Deterior e qui alium pcutit non iratus
quam si vehementer iratus pcuteret vo
qui patit ex passione existens quod
facit inpassione ibid ¶ Intepatus
est peyor quam incontinens ibidem p⁊
⁊ intepatus ¶ Intepatus e peyor quam
incontinens proba⁊ intepatus fa
male ex electione incontinens ex pas
sione ibid ¶ Mollis e peyor quam
incontinens ibid proba⁊ ⁊ incon
tinens ¶ Dissolucio mentis e peyor
quam dissolucio corporis ibid ¶ Qina
re eciam .i. hoiem familiarem

et conuictui sint petunijs e du
rius q̄ʒ pnare cuic viij° ethic
¶ Amans ppter vtile diceus se ama
re ppter virtutem peyor e quam
falsificator numismatis probatur
quia facit deceptorem circa honorabilius
ix° eth ¶ Qui fingit se amicum et
non est peyor est eo qui facit falsam
monetam eo quia deceptio est secundum
honorabilius q secundum al' vel tex' deq̄nto
mala operacio eius qui decepit e circa
id quod est honorabilius modo amicicia
est nobilior numismati ibidem ¶ Quanto
malicia est circa melius tanto e pey
or ibidem ¶ Qui ficte se simulat ee
virtuosos sunt multo peyores hiis
qui ficte fingunt monetam ibidem ¶ De
quanto aliquis fuerit deterior deta
to plus seruat quod circa agit ppter
suam pnatam vtilitatem ix° ethic
¶ Omnis comparatus ad plures deterius
est in iudicando et iudicium comparati
ad iudicium plurium deterius e 3° pol
¶ Multitudines democratie vr
banarvsorum ferensium mercinariorum
sunt deteriores quam pastorum ibidem
¶ Quanto aliquid est peyus de tanto
maiori indiget cautela vj° poli
¶ Semper deterius est quod melior
vij° pol ¶ Semper deterius fit ex
melioris causa in natura q̄ʒ in arte ibidem
¶ Quod quis priuat plura bona hoc
est peyus ibidem Ex priuacio ¶ In
iustificare circa iusta non scripta e peyus
quam iniustificare circa iusta scripta
primo reth' ro quam in iustificacio
¶ Kakoryechia est intelius estimare
omnia 2° reth' ¶ Iam in cognicione et
iudicio que sunt valde exquisita
sunt deteriora 3° reth' ¶ Quando
bonis bonum non fit 2 melioribus

melius nec prima bonitatis et
malicie tunc peyores sunt primo
pro ¶ Nemo diligit nec miratur
vnquam peyorem se 2° pro ex Dis
diligo ¶ Transformacio mentis per
uersa est deterior transformacione
corporis bo de 9 p li 2° me 3°
¶ Apud thebas quando dum phi erant
presides felix fuit ciuitas 2° reth'
¶ Felix fuit ciuitas vbi phi erant
presides ibidem ¶ Phi dubitacio
si deus est vnde mala per benum
si non vnde mala bo de 9 p li
primo pro 4ᵃ ¶ Phi dixit liberi
bo de 9 p li 2° pro vjᵃ ¶ Ad
prehabendum optimum tempus e ado
lescencia bo de 9 p li primo p 3ᵃ
Philosophia ¶ Philozophari qui
vult debet se toti phie tradere
per gratuitum studium et labore ibidem
¶ Phi cura est circa contemplacionem
sapiencie vel circa regionem rei pu
blice bo de 9 p li primo pro pᵃ
¶ In phis ira in moderata non
debet cadere bo de 9 p li primo
pro 3ᵃ ¶ Philozophari concessum
est animo liberato a curis exteriori
bus bo de 9 p li primo me 2°
¶ Philozosophari simpliciter melius
est quam ditari 3° top ¶ Me
lius est non habenti ditari
quam philosophari vnde ditari ca
piendo habundanciam necessitatum
ad vitam solum et non quo ad
concernencia vel loquimur secundum opinionem
vulgarium quia tales conuerter
dinant omnia sua opera in bona
exteriora ibidem Ex Sequitur

Philothomia

¶ Libera
lis et philotomia distant a magni
tudine et magnificencia sicud a

quodam magno ut d' liberalitas
Liberalitas et philotomia dispo
nunt nos ut oportet circa moderata
et parva scilicet in honoribus et divitiis
ibidem etc. Sequitur pictor
Pictor || Saliter pausio de
pinxit turpia et inhonesta sed
polignotus depinxit honesta
viii° poll etc. Sequitur pigritia
Pigritia || Est causa pusil
lanimitatis 4° eth. ut d' pusillanimitas
homines faciliter in instabilitat desides
et pigros primo reth. etc. Sequitur
Pictagoras || Cum docere deberet
discipulos et illis petentibus pro
quanto eos docere vellet iussit quemlibet
discere in mente retributionis et hon
sibi impendere quante dignitatis esti
mabant scientiam illam quam ipse dicebat
accipiebat ix° eth. ¶ Pictagoras
estimatione digne retributionis pro
doctrina quam impendit ponebat
in iudicio eius qui doctrinam re
cepit ibidem etc. Sequitur pius
Pius || Sicut dictum Senocrates
impii sunt promptiores ad periurandum
non pii primo reth. ¶ Sicut zeno
phanes provocatio que est impii
ad pium est similis ac si fortis
percuteret aut provocet pla
gare debiles ibidem ¶ Pius dicit
velle iurare et si impii iurarent
quod essent iudicandi de principio
ibidem ¶ Pium est velle deos attes
tari preesse et habere deum pro
nobis in testem et contra adversarios
ibidem etc. Sequitur plac
Placabilis || Homines dili
gunt faciles placabiles ut d'
diligo etc. Sequitur placeo
Placeo || Non est facile quod

eidem simul multi valde placeant
viii° eth. ut d' difficile ¶ Non est
bonum multis complacere ut quia si
effectus amoris spargitur in multos
necesse est amicitiam remitti ad que
libet eorum ibidem ¶ In amiciciis
imperfectis unusquisque potest placere multis
ibidem ¶ Quando aliqua placent
nobis quiete et remisse vel modi
ce et temperate tunc bene possumus
aliis intendere et facere alia cum
aliis que nobis placent ut patet
de hiis que stant ad spectacula
ludorum luctacium in theatro qui
cum hoc ut talia vident bene possunt
comedere ligubria et hoc maxime cum
agonizantes et ludentes sunt mi
rabiles et inepti ergo eo quod inspectio
talis ludi non potest esse multum delec
tabilis ideo non impedit quin aliis
possimus intendere x° eth. ¶ Placere
operatorem vel inducere aliquid tacite
in operibus operans cui placet 3° reth.
Placiditas || Est extremum ha
bundans amicicie quando fit nulli con
lucri gratia 2° eth. ¶ Placiditas et
blandicies opponuntur ad idem
propter medium non nominatum 4° eth.
Placiditas est vicium superhabundans
circa affabilitatem unum capiendo pla
cere prout est actus voluntatis
et quando non fit secundum dictamen recte rationis
Placidus || Placidus dicitur
qui superhabundat circa affabilita
tem scilicet qui gratia nullius utilitatis
placere querit sed solum gratia delec
tandi 2° eth. ¶ Placidi dicuntur
qui ad complacendum omnia facta hominum
et res laudant ad hoc quod eis de
lectationem faciunt et in nullo modo
sunt contradicentes eis ne aliquem

contristent estimantes quod oportet omni
bus queiire sine tristicia 4o ethic
¶ Qui super habundat in delectando si hoc
non faciat propter aliquod lucrum dicitur bla
ditor 4o eth. ¶ Qui familiariter se
exhibent omnibus et qui sunt amica
miltorum hos quidam homines vocant
placidos ix° eth. etc. Sequitur

Planum || Si per plura fuerit
dem magis est planum id quod dicitur
primo rethor. etc. Sequitur planta etc.

Planta || Plante queiit vivere
primo eth. ¶ Hominum et plantis est aliq
que quia vivere ibidem ¶ Dormiens vita
plante non potest dici felix 4o ethicorum
Dormiens non vivit nec vita pla
te ibidem etc. Sequitur plato etc.

Plato || Instituit quod mulieres
et possessiones sunt comunes ¶ Item quod
fierent convivia mulierum sicud etiam
virorum in civitatibus ¶ Item quod soli sobrii
possunt esse principes conviviorum ¶ Item quod
homines per exercicium et studium fierent
ambe dextre scilicet quod utraque manus
fierent eis utilis ad bellandum
2o pol. ¶ Plato dixit omnes pol
licias esse bonas et dixit demo
craciam esse pessimam respectu ceterarum
simplex et esse optimam respectu
inordinatarum 4o pol. ¶ Plato dixit
esse quatuor partes valde necessarias
civitati scilicet agricola textor coriarius
edificator et duas non necessarias scilicet
bellatorem pastore ibidem ¶ Plato
dixit optimam policiam non corrum
pi abinutili sico v^to pol ¶ Item dixit
qualibet rem habere certam periodum
et constellatorem et illa corrupta ex
corrumpitur ibidem ¶ Item dixit in
oligarchia solum pecuniosos principari
ibidem ¶ Item dixit nam quoque se

necitare bonos quam malos ad
disciplinam ibidem ¶ Plato in pol
licia sua solum frigistam melodi
am admisit ad disciplinam et mo
res convenientes viij° pol. ¶ Plato
in pollicia sua reprobavit fistu
lam ad mores ibidem ¶ Plato
posuit formas abstractas 6o top.

Ploro || Plorare super amicos
est miserabile i. opus misericordie sed
non plorare super filium etc.
Viriles non complacent in hiis qui
vellent complorare eis ix° ethic.
Virilis magistrum non est ploratum
ibidem ¶ Pueri debent cohiberi
affectu et plorare vij° pol. tota pue
puer ¶ Per ploratum fit diffusio
spirituum ad exterius et per hoc
diminuitur vigor et augmentum etc.
Plorare super amicos est miserabile
i. opus misericordie sed non plorare super
filium est durum et crudele 2o rethor.
Sicut homerum vetula plorans
cooperiebat manibus faciem suam
quia qui lacrimare incipiunt depre
henduntur in oculis ex hoc pro
babiliter accipi potest quod miserabi
liter se habentes libenter se abscon
dunt 2o rethor. etc. Sequitur

Plus · litas || In omnibus
rebus servandum est ut non fiant
plures sermones communes ad illam
scienciam non pertinentes primo ethic.
Principium est plus quam dimidium
totius et sequentia virtute continentur
in ipso ibidem ¶ Voluntarium est in
plus quam electio 3o eth. probatur per
voluntarium ¶ Fortis plus lau
datur circa terribilia quam circa an
bilia 4o eth. quod patet terribilium
Magnanimus plus quam in mediocria

cos quibus bene fecit quam ab hiis
beneficia recepit ix° eth. probatur
c° magnifi ¶ Iactator plus est vi
tupabilis quam yron ibidem c° de
iactatore ¶ In iniustis non solum
ille dicitur qui semper plus eligit
de bonis sed qui minus eligit in simplici
malis v^to eth. q. c° in iniusto ¶ In
equalis est que tam ad eum qui
plus cupit habere de bonis quam
ad illum qui minus vult habere de ma
lo ibidem ¶ Inequale et plus non
sunt idem v^to eth. probatur c° id
Inequale et plus habent se ut
pars ad totum ibidem ¶ Omne plus
est inequale et non econverso ibidem
In quantitatibus operatione est plus et
minus ibi est equale ibidem ¶ In iniusto
tu est quoddam proportionale quod fit in
plus vel in minus quam exigit equa
litas proportionis ibidem ¶ In iniustum
dupliciter fit vel in plus vel in
minus quam exigit equalitas propor
tionis ibidem ¶ Qui in iniustum facit
circa bona plus accipit sibi de bono
quam ad ipsum pertinet ibidem ¶ In ma
lis dampnum faciens iniustum minus
habet de dampno et iniustum patiens
plus habet de dampno ibidem c° iniusto
Qui iniustum facit iniustum minus habet de damp
no sed qui iniustum patitur plus habet
de dampno ibidem ¶ Lucrum habet se ut
plus dampnum ut minus v^to eth.
¶ Plus et minus quantum ad rationem lucri
et dampni contrarie se habent in bonis
et malis probatur quia habere
plus de ratione boni et minus de ratione
mali utrumque pertinet ad lucrum sed
magis habere de malo et minus
de bono pertinet ad dampnum ibidem
Iudex debiat equale et iniustum est

inter eum qui habet plus quam de
bitum et eum qui habet minus ibidem
In iniustum facere consistit in sibi ipsi
retribuere plus de bono et minus
de malo et alteri econverso v^to ethicorum
Princeps cum fit tyrannus quando plus
accipit sibi de bono et minus de labo
re et malo ibidem ¶ Princeps iustus
non attribuit sibi ipsi plus de bonis
quam alteri nisi faciat hoc secundum de
bitam proportionem iustitie distributive
ibidem ¶ Moderati id est homines iu
nes et laude digni sepe plus al
teri tribuunt quam sibi ipsis v° eth.
Iudex qui propter gratiam vel odium in
iuste iudicat plus habet quam sibi de
betur ibidem c° iudex ¶ In omnibus
studiis humanis in quibus homines
per scientiam practicam operantur neque plura
neque pauciora oportet facere aut negli
gere sed que medio modo se habent
et hec accipienda sunt prout ratio re
ctiabit vi° eth. ¶ Experti et acti
vi plus proficiunt in operationibus
quam scientes tantum vi° eth. probatur c°
expertus ¶ Plures et frequentius
inclinantur in delectationes corpora
les quam alias vii° eth. q. c° de
lectatio ¶ Propter ambitionem honoris
multi plus appetunt amari quam amare
viii° eth. ¶ Benefactores plus
amant beneficiatos quam amentur
ab eis ix° eth. ¶ Omnis artifex
plus diligit opus suum quam diligatur
ab eo ibidem ¶ Benefactor plus
delectatur quam beneficiatus ibidem
c° benefactor ¶ Virtuosus moribus
operibus laudabilibus que facit
pro aliis plus de bono tribuunt
sibi ipsi ix° eth. ¶ Homini non est opus
pluribus amicis utilibus ibidem

In amicicia ꝓpter delectacionē non ē
opus mltis amicis ibidem ¶ In am-
icicia studiosorum non ē opus plibz
amicis ibid ¶ Non ē possibile vnū
hoiem sm amorē carnalē excel-
lenter amare plures amasias ibid
Ciuiles acciones pollitice sūt meli-
ores et maiores tanto ad eas acce-
dens plibz indiget x° ethi ¶ Multi
sunt qui plus obediunt nccitati quam
sermoni .i. coaccione legis quam persua-
siuo sermone x° ethi ¶ Multi plus
obediunt iacture quam bono honesto
ibidem quia ipsi multi ¶ Pluralitas
principum est causa sediciōis 2° poli
Multo melius ē committere vnum of-
ficium vni persone quam committere plura
ibidem ¶ Facile ē invenire manifeste
vnum virtuosum differentē ab alijs sm
virtutē vl paucos virtuosos sz in-
venire plures que veneciunt ad sum-
mum vtramque virtutē est difficile 2°
poli ¶ Cibus purus admixtus
impuro plus proficit comedenti
quam cibus purus solus ibid ¶ Vnus
comparatus ad plures deterior est in
iudicando et iudicium comparatum ad iudi-
cium plurium deterius 3° pol ¶ Cena
in qua sunt plura fercula pul-
chrior est quam cena simplex ibid
Melius ē plures bonos iudicare
quam vnum ibidem ¶ Melius ē iudi-
cia dare per plures bonos et
ciuitates regi per plures bonos
quam per vnum ibid ¶ Semper pre-
sumitur quod pater plus diligat filium
quam extraneum ibid ¶ Melius
est plures sm legem principari
quam secundum suas voluntates si plures sunt
melius principari quam vnum ibid
Non ē facile vnum solum plura
prospicere ibidem ¶ Unusquisque cum
duobus oculis vel auribus non
non melius audit vel videt quam
multi cum pluribus ibidem ¶ Unus
non melius iudicat cum sensu suo
quam cum sensu plurium ibidem ¶ Plures
plura possunt videre et rectius
iudicant ibid ¶ Plures sunt
pollicie differentes sm speciem 4° pol
Cuiuslibet ciuitatis sunt plures
partes differentes sm speciem ibid
Plures sunt partes animalis m-
lis scilicet pars sensitiua receptiua
alimenti digestiua motiua id
Plura sunt genera partium in a-
liud animalis differentium sm speciem id
Plura sunt genera oris et ven-
tris ibidem ¶ Non ē possibile
quod idem animal sm speciem habeat plures
ventres differentes sm speciem et
plures aures differentes ibidem
Plures sunt species democra-
cie et oligarchie 4° pol probatur
quod oligarchie ¶ Quandoque videtur
pluribus inequalibus pollicia hoc
vigorem habet ibidem ¶ Oportet
plures esse participantes pol-
licia quam non participantes id
In paruis vix debent habere plures
principatus 4° pol ¶ Principatus
necessarii et magni non debent com-
mitti pluribus propter bonum quod plus
est inequale est 5to pol ¶ De-
mocracia et oligarchia frequencius
et in pluribus inveniuntur ibidem
Paupertas in pluribus reperitur id
Aliquando plus quam ius appetit equale
vel iniuste aliquem inimice ibid
Plus accepto principium a subditis
contingit duplex vel ab omnibus propriis
vel ex omnibus ibid ¶ Valencius
est quod plus est 5to pollicitorum

Homines plus amant eos quam excessum
ibidem ¶ Pluralitas in electione
patriarum preferatur paucitati 6° pol.
Si per plura fuerit dictum magis
est planum quod dicitur primo rethor.
Plura bona sunt meliora paucioribus
ibidem probatur ex bonum ¶ Plura
sunt magis bonum uno et paucioribus
ibidem ex bonum ¶ Unum refrenat
in pluribus ibidem ¶ Plura excedunt
pauciora ibidem ¶ Quod plures eligunt
hoc est melius quam id quod pauci
ibidem quod ex melius ¶ Plura bona
sunt meliora uno ibidem ¶ Plura ...
bilia sunt meliora uno ibidem
Omnia cognata et similia sunt delectabilia
ut in pluribus ut homo homini
equus equo etc. primo rethor. ¶ Ut in
pluribus homines sunt amatores adulatorum
ibidem eo ex homo ¶ Ut in
pluribus homines sunt datores amarum
honore filiorum ibidem ¶ Ut in
pluribus homines iniusta faciunt cum
possunt 2° rethor. ¶ Plura eorum que sunt
sunt mala natura multa enim ut
in delectabilis ibidem ¶ Nullus affectat
vel concupiscat in pollicia ut
in pluribus ibidem ¶ Omnes si possunt
que appetunt faciunt illa ibidem
ex facio ¶ Ut in pluribus futura que
ordinantur ut sint magis sunt quam
non ibidem ¶ Homines ut in pluribus
sunt mali in paucioribus vero boni
2° top. ¶ Plura contingit scire sed non
plura intelligere ibidem ¶ Eligibiliores
sunt plura bona paucioribus
3° top. quod ex eligibilius etc. Require

Poeta || Poete diligunt poemata
9° eth. ¶ Poete superhabundanter
diligunt propria poemata ix° eth.
Poeta nolens se laudare dicit
per me metipsum doctus sum primo
rethor. ¶ Poete primo inceperunt movere
per voces et per nomina secundum quod apta
nata sunt 3° rethor. ¶ Poeta et rethor
dimensionem determinat de locutione
ibidem probatur ex locutio ¶ Poete loquentes
levia propter eloquium acquirebant
gloriam in illis verbis licet non
sub esset ponderositas sive ibidem
Propter gloriam habundantiam facta
sunt poetica locutio ut illa que est gorgie
ibidem ¶ Alia est locutio rethorice
alia poete ibidem ¶ Poete est intendere
de modo rethoris persuadere ibidem
Poeta deviat de locutione mutabiliter
3° rethor. probatur ex locutio etc.

Pollicecioma || Et pollicita idem
significant 3° rethor. ¶ Pollicecioma
uno modo idem est quod dicans et principans
in magnitudine ibidem etc. Sequitur

Pollicia || et eius species ¶ In recta
pollicia non permittitur principari homo
passionibus subiectus et secundum suam
voluntatem v° eth. ¶ In bona pollicia
non sinimus principari hominem passionibus
subiectum sed rationem id est legem ut principem
studiosum secundum eum ibidem ¶ Non
ubique est eadem pollicia ibidem ¶ Sola
est una pollicia que est optima et
illa est ubique eadem apud omnes
bene se habentes secundum naturam ibidem ¶ Iusta
legalia sunt que regulariter mutantur
et variantur secundum diversitatem
polliciarum nec sunt eadem ubique ibidem
Inter illas tres pollicias scilicet regnum
aristocracia timocracia regnum est
optima pollicia et timocracia pessima
viii° eth. ¶ Regnum est optima pollicia
ibidem ¶ Tyrannis est transgressio
polliciarum pessima probatur
quia contraria pollicie optime scilicet

regno ibidem ¶ Democracia et
tymocracia sunt pollicie doctrinaa
les i. viciate proba(tur) primo quia utr(aque)
principatus est principatus multorum
2o quia in utraque pollicia homines
qui constituuntur in officiis honorabi
li sunt equales ibidem ¶ Democra
cia est minimum malum i. minoris per
versitatis inter omnes transgressiones
polliciarum ideo quia in modicum transgre
ditur speciem recte pollicie ibidem
Democracia in modicum transgredi(tur)
speciem recte pollicie sed tymocracia
ibidem ¶ Secundum unamquamque polliciam
urbanitate i. pollicie ordinem
videtur esse quedam species amicicie ac
capienda viij(o) ethicorum proba(tur) de amicicia
In qualibet polliciarum iniusticia est ibi
de amicicia in quantum est accipe aliquid
iustum ibidem ¶ In qualibet polliciarum
amicicia consequitur iusto ibidem ¶ In
pollicijs corruptis sicud parum est
modicum est iusticia et de eo quod est
iustum ita parum est ibi de amicicia
ibidem et de amicicia ¶ In pollicijs
corruptis parum et modicum est de
iusticia et de eo quod est iustum ibidem
In pollicijs corruptis parum est
de iusticia ibidem ¶ In pollicijs in
quibus nichil est commune imperanti et
imperato ibi non potest esse aliqua
amicicia ibidem et de amicicia
¶ Optima pollicia non componitur ex
tyrannide et democracia 2o pollit(icorum)
Tyrannides et democracia vel
non sunt pollicie vel sunt pessime
pollicie ibidem ¶ Duo sunt conside
randa circa omnem polliciam primum
quod statuatur pollicia conveniens vir
tuti 2o ne statuatur aliqua in polli
cia quod sit conveniens pollicie contrarie
2o pol(iticorum) ¶ Ad hoc quod pollicia conservetur
oportet quod omnes partes velint
eam esse et quod cuilibet parti civitatis
sufficiat quod permaneat in suo
statu ibidem ¶ Pax civitatis non
est sufficiens argumentum quod pol
licia sit bene ordinata ibidem ¶ Quidam
condiderunt leges sine hoc quod
ornaverunt aliquam polliciam
quidam ornaverunt polliciam et
posuerunt quasdam leges ut li
curgus et solon ibidem ¶ Volens
considerare de pollicia habet prius
considerare de civitate 3o pollit(icorum)
Pollicia est ordo habitancium in
civitate ibidem ¶ Non in omni polli
cia idem homo eisdem condicionibus dici(tur)
civis ibidem ¶ Pollicie differunt specie
ibidem ¶ Inter pollicias est ordo
prioritatis et posterioritatis ibidem
Quando una pollicia mutatur in
aliam illud quod fit ab una dicitur
fieri ab alia quia quod fit a principe
dicitur factum a civitate ibidem
Civitas dicitur seu habet unitatem
ab unitate pollicie ibidem ¶ Pol
licia est quedam communitas 3o pol(iticorum)
Pollicie sunt diverse specie ibidem
Ibi debet esse optima pollicia ubi
virtute cives studiosi esse in om
nibus ibidem ¶ Antiquitus in qui
busdam pollicijs banausi et pe
gelmi erant servi quia non at
tingebant ad civilitatem ibidem
Secundum diversitatem polliciarum
diversificatur species civium ibidem
In pollicia ubi principatus et ho
nores dispensantur secundum virtutes
sicud in aristocracia banausi
non sunt cives quia tales non
proficiunt in virtute ibidem

Pollicia est ordinacio ciuitatis secundum
omnes principatus et maxime principi
dominantis siue principantis ibidem
Principans in pollicia est polliceu
ma ciuitatis .i. impositor ordinis
ciuitatis 3° pol ¶ Homo ciuitatis
est al ciuile dato quod nichil consequi
tur maiuitate ad hunc appetit pol
liciate viuere ibidem ¶ Pollicie que
intendunt bonum subditorum uel bo[m]
que sunt bone et recte sed que inten
dunt bonum principancium sunt male
et iniuste ibidem ¶ Pollicia est duplex
recta et non recta · recta assimulatur
prono recte non recta dispotice ibidem
Ciuitas est communitas liberorum .i. polli
cia ciuilis intendit communiter bonum
liberorum et subditorum et non solum
principatis ibidem ¶ Polliceuma et
pollicia idem significat verum vno modo pollicia
significat ordinem qui est in ipsa
pollicia 3° pol ¶ Necesse est esse
in pollicia vnum dominantem et principa
tem aut multos aut paucos ibidem
Regnum est pollicia vbi vnus princi
patur intendens bonum commune idem
Pollicie sunt recte in quibus vnus prin
cipatur uel pauci uel multi propter bo[m]
commune et conferens ibidem ¶ Pollicie non
recte in quibus vnus principatur
uel multi uel pauci propter bonum propri
um quod ibidem ¶ Tamen maxime prin
cipatur in pollicia vbi inueniuntur
plures qui peruenerunt ad sum[m]
secundum vnamquamque virtutem sunt vi apti
ad bellica opera et exercitaciones in mili
cia ibidem ¶ In pollicia in qua
inueniuntur plures qui peruene
runt ad summum secundum vnamquamque vir
tutem bonum principalissimum est

bonum pugnancium ibidem ¶ Pollicie recte
regnum aristocracia pollicia ibidem
Pollicie peruerse tyrannides oligar
cia democracia ibidem ¶ Aristocraciam polli
cias oligarciam democraciam diffiniunt
penes iusta secundum quid et non simpliciter
ibidem ¶ Ad bonam polliciam oportet prin
cipantes requiruntur siue vnus uel pau
ci uel multi principantur quod sunt leges
determinate prout est possibile que aut
a lege determinari non possunt oportet di
mitti principanti ad iudicandum
3° pol ¶ Leges dantur in habitudine
ad polliciam et ad finem eius ibidem
Leges que dantur secundum pollicias
rectas sunt recte que secundum transgressas
non recte ibidem ¶ Pollicie est finis
optimus simpliciter et principalissimus ibidem
Finis pollicie est iustum et bonum communiter
conferens ibidem ¶ Pollicie differunt secundum
diuersitatem principatuum idem ¶ Leges
differunt secundum diuersas pollicias ibidem
Inter omnes pollicias rectas regnum
est optima et rectissima polliciarum
3° pol ¶ Dominacio secundum leges non est
regnum nec distincta species pollicie sed
in qualibet pollicia reperitur ibidem
Principantes in polliciis multa faciunt
ad complacenciam et graciam hominum idem
Leges polliciarum confirmate sunt
per consuetudinem ibidem ¶ Leges pol
liciarum sunt principaliores et de prin
cipalibus quam leges optimarum arcium
ibidem ¶ In tyrannide et aliis polliciis
non est iustum simpliciter quia ibi est
finis preter naturam ibidem ¶ Tres sunt
recte pollicie ibidem ¶ Inter polli
cias rectas illa est optima que est
gubernatur et dispensatur ab optimo viro

et optimis viris ibid ¶ Pollicia
in qua vnus vel totum vnum genus vel
in qua multitudo excedens secundum vir
tutem principatur est optima ibid
¶ Ad sciendum politiam oportet considerare
que est optima pollicia 2° poll
probatur ex consideratione ¶ Ad polliti
cam non solum pertinet considerare que
sit optima pollicia sed etiam que pollicia
quibus conveniat ibid ¶ Multa sunt
que non possunt ad optimam polliciam
pervenire ibid ¶ Legislator et polli
ticus debent considerare qualiter op
tima pollicia possit institui et que
est pollicia optima ex suppositione et
qualiter instituta possit longo tempore
salvari et que pollicie quibus
civitatibus congruunt ibid ¶ In civita
tibus debent constitui pollicie pos
sibiles ab eis observari et faciliores
et communiores omnibus ibid ¶ Polli
cia platonica fuit bona ibidem
Legislator debet talem pollici
am inducere ad quam cives secundum suas
conditiones de facili possunt persua
deri ne minime sit etiam post corrigere
et in minore ibidem ¶ Non minus la
boriosum est polliciam corrigere quam
etiam in principio instituere ibidem
Pollicitus habet considerare diversas
pollicias quia pollicitus debet
scire quo debet corrigere polliciam
et ei subvenire et hoc non potest nisi
prius sciat diversas earum ibid ¶ Pol
licia est considerabile de correctione
polliciarum que vnicuique pollici
arum conveniant ibid ¶ Leges sunt
propter pollicias ibid ¶ Leges sunt
propter pollicias et non econtra ibidem

¶ Pollicia est ordo principantium in ci
vitate secundum quod distribuuntur ipsi prin
cipatus secundum quem attenditur quid oportet
esse dominans in civitate et quis sit
finis communitatis civium ibid ¶ Non
solum oportet polliciam a principio in
stituere sed etiam ipsam oportet corrigere
ibidem ¶ Diversis pollitiis diverse
leges sunt instituende ibidem
¶ Tyrannides est pessima pollicia
ibidem ¶ Regimen est optima pollicia
et maxime secundum rationem ibid ¶ Pollicia
est quidam ordo principatuum ibid
Quedam sunt pollicie recte quedam
perverse ibid ¶ Multe sunt
pollicie diverse secundum genus vel speciem
ibid ¶ Democratia et oligarchia
sunt pollicie maxime contrarie ibidem
Ubi non principantur leges ibi non
est pollicia 2° poll ¶ Oportet
in pollicia legem principari in omnibus
ibidem ¶ Oportet principatum et
polliciam iudicare de singularibus ibid
Pollicia que communi nomine dicitur pol
licia raro accidit ibid ¶ Omnes
pollicie cadunt et deficiunt ab op
tima et prima pol 2° pol ¶ Tyra
nnis inter omnes pollicias mini
ma pollicia est ibid ¶ In pollicia
aristocratica principatus et excelle
ntia attribuuntur optimis viris et
virtuosis ibid ¶ Impossibile est
polliciam aristocraticam non bene
dispositam legibus et que disponitur
bene sunt leges non est aristocr
atica ibid ¶ Timocratia que videtur pluribus
inequalibus pollicia hoc vigore
habet ibid ¶ In pluribus civitati
bus pollicia communi nomine vocata
observatur quia plurime civitates sunt

mixte ex pauperibus et diuitibus
ibidem ¶ Tria sunt que alterantur
de equalitate principatus in pollicia
scilicet virtus nobilitas diuicie ibidem
Pollicia mixta ex diuitibus uel oli
garcia uel democracia et ex omnibus
dicenda est pollicia quam ibidem
Decimo polliciarum possibilium apti
bus attingi pollicia media est op
tima ibidem ¶ Eadem e
ro pollitie bone et ciuitatis bone
et pollitie male et ciuitatis male
ibidem ¶ Pollicia est vita ciuitatis ibidem
Pollicia que est ex medijs est optima
ibidem ¶ Raro uel apud paucos inue
nitur pollicia media ibidem ¶ Pol
licia que est propinquior medie est
melior et que plus distat est deteri
or ibidem ¶ Pollicia generit et expedit
medijs 4° pol ¶ Illa pars pollitie
est melior et valencior que vult sal
uacionem pollicie quam illa que non vult
ibidem ¶ Legislator semper debet
assumere ad polliciam medios ibidem
Dequito pollicia est mixta detracto
est magis mansiua ibidem ¶ Pollicia
mixta ex democracia et oligarcia est
melior quam democracia et oligarcia
quia talis facit plures participa
re ciuitati ibidem ¶ Qualitas et
bona disposicio secundum disciplina uel
mores multum addit ad bonitatem
pollicie ibidem ¶ Pollicia mixta debet
esse constituta ex habentibus arma
et bene moderatis et disciplinatis
ibidem ¶ Apud malienses pollicia
erat ex hijs que fuerunt ad arma
et vsi fuerant ibidem ¶ Oportet
plures esse participantes pollicia
quam non participantes ibidem
Prime pollitie in grecia fuerunt
ex pugnantibus et vtentibus armis

post principatus regales ibidem
Pollicia prima in grecia sunt ex equi
tibus et principes elegerunt ex se
questribus ibidem ¶ Necesse est
polliciam sic bene haberi quibus
se bene consiliatio principatio et
iudicatio 4° pol ¶ Secundum dictam prin
cipatiui iudicatiui et consiliatiui necesse
est pollicias differre ibidem ¶ Con
siliatiuum principatiuum iudicatiuum sunt
per se accidencia pollicie ibidem
Aliquos constituere ex omnibus aliquos
ex quibusdam scilicet illos per electionem
illos per sortem est pollicie mixte
cum oligarcia ibidem ¶ Omnes polli
cie intendunt aliquid iustum et equale
licet multi peccent in determinando
illud iustum et equale quia democrati
ci volunt eque liberos esse equales
simpliciter et equaliter primatum oligar
cia eque diuites v° pol ¶ Nota
duas causas corrupcionis et transmuta
cionis polliciarum ¶ prima est falsa esti
macio de equali quod est iustum et inequale
secunda est excellencia in nobilitate generis
ibidem ¶ Tam oligarcia quam demo
cracia sunt male pollicie nec ma
xime ibidem ¶ Transmutacio pollicie
fit multis modis primo quando vna
pollicia transmutatur in aliam alterius
speciei 2° quando principantes mu
tantur licet maneat institucio pollicie
3° quando eadem pollicia intenditur
et remittitur 4° quando fit transmutacio
secundum partem ut quando vnus principa
tus destruitur et alius instituitur ibidem
Pollicia que est ex medijs est me
lior quam alia que non est ibidem
Pollicia media est securissima
ibidem ¶ Ex nimijs impotentibus
in pollicia mutatur in monarchia

ul potencia v^to pol ¶ Aliquando pol
licie transmutatur quod aliquando vna pars
ciuitatis ul principatus augetur
ul approbatur ibidem ¶ Pollicia quandoque
transmutatur per violenciam aut in prin
cipio aut in fine aut per fallaciam aut
in principio aut in fine ibidem ¶ Aliquando
non est transmutacio pollicie in pol
liciam secundum genus sed secundum speciem ul
alio modo ibidem ¶ Pollicie maxime dissol
uuntur propter iusticie transgressionem
v^to pol ¶ Pollicia transsumitur in illam
ad quam magis inclinat ibidem ¶ Sola
ista pollicia est bene mansiua in qua
obseruatur equale secundum dignitatem et
redditur vnicuique quod suum est ibidem
Causa latencie polliciarum ad trans
mutaciones est propter contempnere quod
paruum est circa polliciam et sic tamen
aliquid eorum ad polliciam pertinet
dimittitur tunc eciam illi simile dimittitur
et sic trahitur ad vsum et consuetu
dinem qualeslibet in opus quod magis
contempnitur ibidem ¶ Pollicie corrum
puntur ex se ipsis propter dissensionem
ciuium aliquando ex accidenti quando pollicia
contraria extra ul prope ciuitatem ul
longe que potenciam habet super ciuita
tem corrumpit illam ibidem ¶ Prima
causa generalis saluatoris pollicia
rum est quod nulla fiet transgressio et
quod non est contempnendum paruum quod est
circa polliciam sed est curandum / Secunda
causa saluatoris ne aliquis credat
adulatoribus qui inducunt se in la
tudinem contra sophisticos decepcionis
Tercia causa saluatoris quod principan
tes non debent facere in iusticiam
hijs qui sunt in pollicia et extra
introducendo eos ad polliciam
qui sunt principaliores et meliores

in in latitudine et si videant affec
ciones eorum quod eis non in contencionem
nec ab eis qui sunt cupidi honoris
honorem detrahant et prelatos
ad actus et officia in quibus
possunt lucrari consequi admittant
et quod habent statuta de mocti
ta v^to pol ¶ Non solum pollicie
sunt mansiue quia sunt recte
ordinate sed quia principantes
bene vtuntur hijs que sunt in pol
licia et extra ibidem ¶ Non solum
pollicie saluantur per longe
esse a corrupcione sed eciam per
prope esse a corrupcione quia tunc
principes meliorem habent respectum
ad polliciam ibidem ¶ Pollicia ali
quando corrumpitur propter contenciones
insignium et honorabilium ideo
cauendum est per leges et statu
ta quod non accidant contenciones
ibidem ¶ Pollicia saluatur per ho
norabilitates quod considerandum
est si intensius ul remissius se
habent honorabilitates quam prius
sunt statutum in principio quod fit re
duccio ad intensionem ul remissius
proporcionabiliter ibidem ¶ In omni
pollicia obseruari debet quod nullus
permittatur crescere in pollicia secundum
aliquam dignitatem vltra commensu
racionem ul dignitatem ibidem ¶ Huius
in pollicia honores sine commen
suracione ad alios tunc aufe
rendi sunt ab ea non simul sed gra
datim ibidem ¶ Ordinandum est in pol
licia per leges ut nullus in pol
licia nimis excedat neque ma
ius neque individuis et si talis sit
ordinandum est quod talis extra ciuitatem
habitat ibidem ¶ Maximum
saluatiuum pollicie quod principatus

non sunt lucratiui ib. ¶ Principa
tu non esse lucratiuum saluat de
mocraciam et policiam et aristocra
ciam sil esse quia tunc tam pauperes
quam diuites sunt principari etiam
tunc pauperes erunt diuites et
insignes non sufficientur detencioni
bus ibidem ¶ Non est eadem iusticia
secundum vnamquamque policiam v^to poli.
Non est eadem iustum secundum vnamquam
que policiam ibidem ¶ Expedit
ad salutem policie ut omnes le
ges attingunt ad conseruandum poli
cie ibidem ¶ Solicitudo de conseruan
tibus policie saluant policiam
ibidem ¶ leges saluant policiam
ib. ¶ Maximum auxilium ad salu
tem policie est ordinacio quod pars
diligens salutem policie sit
valencior parte non diligenti
ibidem ¶ In omni policia oportet
seruare medium proporcionale poli
cie sic quod a medio non fiat recces
sus per intensionem neque per remis
sionem ibidem ¶ Sicud est de corpore
animalis et eius partibus ita est
de policia et ciuitate et eius parti
bus quia vtrobique permanencia
regiminis medium ibidem ¶ Maximum
et efficacissimum documentum ad sal
uandum policiam est erudiri in le
gibus et in eis que ordinantur
ad policiam et assuescere fieri in illis
ibidem ¶ Quasi eedem sunt cause
corrupcionis monarchiarum et aliarum
policiarum v^to pol. ¶ Monar
chiarum et policiarum sunt sibi salutem
magnitudo diuiciarum ibidem ¶ Pla
to dicit optimam policiam non
corrumpi ab intus sicut sed ab exteri
sicut ibidem ¶ Plato dicit opti^mam

policiam corrumpi in sibi propinqua
ut regimen in aristocraciam ibidem
Prima policia inter omnes poli
cias maxime et verissime corrumpitur
ibidem ¶ Non oportet regimen tiran
nicum in policiam propinquam ibi
de tirannico ¶ Maxime bonum
est in policiis quod bonum populus non
habet potestatem faciendi omnia que vult
vij^o pol. ¶ Non est possibile poli
ciam quantumcumque saluare aliquo
tempore sed difficile est policiam saluare
in multo tempore ibidem ¶ Ad saluandum
et firmandum policiam oportet om
nes beniuolos esse ib. ¶ Nunquam
in policia quam dant dominari subditi
debent eis esse aduersarii ib.
Corpora bene disposita ad salutem
et naues bene compaginate et bonos
nautas habentes multa pericula possunt
sustinere sic et policia bene ordi
nata ibidem ¶ Policie pessime pluri
mis indigent cautelis ib. ¶ Si
non fuerit manifestum que sit optima
operacio hominis simpliciter non erit mani
festum que sit optima policia simpliciter
vij^o pol. ¶ Illa policia et ordo
ciuitatis est optimus secundum quem quilibet
ut plurimum operantur optime et viuunt
feliciter ibidem ¶ Non est possibile
policiam et ciuitatem esse optimam
sine moderata habundancia ibidem
Diuersitas tendendi ad finem po
licie diuersificant policias ibidem
Diuersitas finis policie vel eius
alio^o venacionis facit diuersas vitas
et per quas diuersas policias ib.
In optima ciuitate omnes ciues
participant policia vij^o polit.
Policia fundata super iniusticias
subiectorum non est bene mansiua

Parvaz habē curaz de bona dispo
cione et disciplina iuuenum marie
leduntur et corrumpuntur pollicie
viij° poll ¶ Consuetudo melior ē
principio melioris pollicie institu
cionis et conseruacionis id ¶ Dimi
existencium maiestate ē vnus finis
pollicie ibidem ¶ Regimen est optia
pollicia viij° c 3° poll ¶ Corrup
cio et transgressio regim dicit tyra
nis viij° etc ¶ Tyrannis ē contraria
regno et corrupto regim ibid p
pter tyrannis ¶ Tyrannis et regimen in
genere conueniunt patet quia ambo
sunt monarchie i principatus vnius
tm ibidem ¶ Tyrannis et regimen sunt
contraria proba quia plurimum distant i maxi
me a se distant q ē de roē contrarior
ideo tales sunt ad id tum sunt contrari id
¶ Tyrannus et regimen plurimum distant
proba tyrannus tendit proprium bonum
solum rex bonum subditorum ibid
¶ Domus continget reperire principatum
similem regno et eius opposito p
pter non in contractione domestica
habz similitudine regis cum habz cu
ram filiorum sicud rex subditorum
ibidem ¶ Conmutacio que ē patris
ad filium habz similitudine regim
patz quia sicud rex habz curaz
de subditis ita pater de filijs id
¶ Regimen est pollicia vbi vnus prin
cipatur intendens bonum commune 3°
pol ¶ Inter omnes pollicias rectas
regim est optimum et rectissima pol
liciarum ibidem ¶ Yconomia domus est
sicud quoddaz regimen id ¶ Regimen
est quedam yconomia ciuitatis et gentis
ibidem ¶ Aristocracia ē melior
quam regimen ibid ¶ Dominacio secundum
leges non est regimen ut dicitur

species pollicie sz inequalis pollicia
reperitur ibid ¶ Eodem modo et per eand
virtutem per quam aliquis est vir
studiosus instituat has pollici
as regimen et aristocraciaz ibidem
¶ Aristocracia et regimen sunt pro
pinque virtute perfecta x° pol ¶ Regimen
est optima pollicia et maxima
secundum roz ibidem ¶ Regimen et tyra
nides per se sunt contrarie v^{to} pol
¶ Regimen ab extrinsecis minime corrumpi
tur sz ex se in multis modis ibid ¶ Regimen
in multo tempore est durabile ibid
¶ Regimen ab intrinseco dupliciter cor
rumpitur primo quando potentes regi
mi propter aliquam causam mouerent
sediciones contra regez et expellunt
eum ¶ 2° cum rex incipiat tyranni
sare legez regalem dimittens
et nolens esse dominus plurimum quam sibi
conuenit ibid ¶ Iam non sunt regna
sz tyrannides roe prima quia iam
non inueniuntur tales quod maiores
sunt virtute vel similes nolunt sup
se regnare igitur non est regimen
cum non ē voluntarium ¶ 2a causa
quia non inueniuntur tales quod virtus
excedat virtute subditorum secundum p
porcione secundum quam dignitas regi
lis excedat honorez et dignitate
subditorum et per quas subditi ma
nerent voluntarij subiecti ibid
¶ Regimen est principatus voluntarius
ibid ¶ Regimen per successionem
hereditariaz vel generis primo
corrumpitur quia multi eorum sunt
contemptibiles ¶ 2° quia rex non habz
tantam potenciam quanta ē potencia
tyrannica ibid ¶ Regimen salua
bitur per hoc quod principatus tra
hitur ad moderaciam sz vnusquisqz

q pertinet ad ipm sit q debet
aliquos principatus subdit dicte
v^to poll ¶ Circa illos regimen multu
durabit videlicet ut molostos la
cedemones theopompe id ¶ Regn
salvatur per aitos ibid ¶ Non
oportet regimen transmutari in politiam
ppmesq quia sepe videmus oppositum
ibid vo ex transmutatio ¶ Minimus nec
multitudo hominum non facit civitatem
sz regimen vij^o pol ¶ Regimen e nisi
unus dnat^r sm ordinem debitum
pmo reth^s etc et 2a spes etc Reg^r

Aristocratia ¶ Ex aristocratia
fit transmutatio in oligarciam 8° eth^s
¶ In aristocratia e amicitia talis
qual est inter virum et uxorem id
proba^r ex civitate ¶ Amicitia que
est viri ad uxorem est similis ei
que e in aristocratia ibid. Ex ci
vitate ¶ In aristocratia unusquisque sm
dignitatem virtutis pficia^r et ama^r ibid
¶ In aristocratia licet melior plus
conferat de bono tn unicuique att
buitur id q e congruum sue dignitati
ibid ¶ In aristocratia per q uni
cuique attribuitur id q e congruum sue
dignitati conservatur id q e iustu
sm aristocratiam ibid ¶ Aristo
cratia e melior qm regimen 3°
pol ¶ Post regimen instituta est
aristocratia pq^m primitus unus
virtuosus principaba^r inante
cum regimine et principatum sunt rega
lis post pluribus fact virtuosi
et civitatibus se in virtute sed
sunt aristocratia pluribus virtuosi
in principatu potius id ¶ Aristocra
tiam est multitudo liberorum nata

ferre principatum multorum virtuosorum
ut ab eis dirigatur ad fine politice
3° pol ¶ Eodem modo et per eandem
virtute per qm e aliquis vir studiosus
instituat has politias regimen et
aristocratia ibid ¶ Aristocratiam
et regimen habent proprie virtutem
perfectam 8° pol ¶ Spes aristocra
tie sunt in qua principantur optimi
viri et virtuosi ¶ Item ubi e respectus
ad virtutes et ad divitias ¶ Item ubi
est respectus ad populum virtute et divici
as ibid ¶ In sola aristocratia idem
est optimus vir et civis optimus simpl^r
in aliis sm q 8° poll ¶ In politia ad
aristocratiam principatus et excellen
a attribuuntur optimis viris et virtuosis
ibidem ¶ Impossibile est politiam
aristocraticam non bene disponi
legibus et que disponuntur bene
sm leges non ee aristocraticam
ibid ¶ In aristocratica fit distribu
cio principatus sm dignitates virtut
ibidem ¶ Finis et terminus aristocra
cie est virtus ibid ¶ Aristocratia
simpl^r dicta nis distat a qm par
ticipatone possibile 8° pol ¶ Insti
tuere quosdam ex quibusdam virtuosis
per electionem aristocraticum e 8° pol
¶ Aristocratia primo intr^r ppter pau
cos ee et principantibus et honore v^to
pol ¶ Aristocratia aliqualiter e oli
garcia q utrobique pauci principantur
ibid ¶ 5° mutatur qm aliqui exi
stes magni non honoran^r ut par
ticipant principatu non minus cum
virtuosi sicud principantes ibidem
3° quando aliquis virilis et prudens
sm suam estimationem non principatu

participat ibid. 3° quando aliqui sunt
valde divites et aliqui pauperes mo
nent sediciones seu sedicionem in divites
4to quando quis civis in principatu in
tendit fieri maior et propter potenciam
magnam aspirat monarchizare
ibid. ¶ Aristocracia et policia maxime
transmutantur primo propter transgressionem
iusti 2° quia ibi divites plus reci
piunt quam pauperes ibidem ¶ Principa
tum non esse lucrativum salvat pol
liciam et aristocraciam simul esse quia
tunc tam pauperes quam divites possunt
principari eciam tunc pauperes erunt
divites et insignes non subicientur
deterioribus v^to pol. ¶ Regnum assimilatur
aristocracie v^to pol. ¶ Policia ty
mocratica per se corrumpitur a regno aris
tocracia per accidens ibid. ¶ Aristo
cracia est civilitas in qua principatus dis
tribuuntur secundum erudicionem in legibus
vel sic est civilitas in qua dominantur
qui sunt excellenciores secundum erudi
cionem legum et quia ibi dominantur prude
tes in legibus primo rethorice ¶ In aristo
cracia nomine est quos principales vi
deri optimos ¶ Aristocracia accepit
nomen a cognicione legalium quia dicitur
aristocracia principatus virtutum id est
inquantum intencio legislatoris est indu
cere homines ad virtutes ibid. ¶ Formis aris
tocracie est que est erudicionem et legit
tima habet esse id est quod homines sunt eru
diti et servant legalia ibid. etc.

Tymocracia || Est species quinta
communis policie que sumitur a precijs
et amicus in aliquibus viij° ethicorum
Plures tymocraciam consueverunt
absolute nominare policiam ibidem

Inter illas tres policias scilicet regnum
aristocraciam et thymocraciam regnum
est optima policia et thimocracia
pessima ibid. ¶ Ex tymocracia fit
transmutacio in democraciam ibidem
Tymocracia et democracie sunt
policie vertibiles et vicine probatur
primo quia utrique principatus in latitudine
2° quia utrique policia homines que
presidentur in officio honorabili sunt
equales ibid. ¶ Democracia in
modicum transgreditur speciem recte pol
licie scilicet thymocraciam ibid. ¶ In
thymocracia est amicicia talis qualis
est inter fratres et commilitones
viij° ethicorum probatur quia amicicia ¶ Ami
cicia fratrum et commilitonum et con
similium morum et consimilis disciplie
existencium similis est amicicie que
est in policia thymocratica ibid.
Amicicie sive assimulatur amicicia
que est secundum thymocraticam ibidem
probatur quia amicicia ¶ In thymocracia
tur amicicia consumatur quando omnes
principantur secundum eorum dignitatem

Oligarchia || Ex aristocracia
fit transmutacio in oligarchiam viij°
ethicorum ¶ In principatu oligarchico max
ime inheret malicia principum que
apparet ex tribus primo quia bona
communia civitatis distribuunt preter
dignitatem id est personis indignis et
nullius meriti 2° quia omnia bona vel pli
ma civitatis usurpant sibi ipsis
3° quia semper conferunt principat
cisdem ibid. ¶ In oligarchia princi
pantur pauci et mali loco illorum
qui sunt magis virtuosi ibidem
Oligarchia est transmutacio aristocracie

3° pol. In oligarchia regnat

3º pol ¶ In oligarcia regnant diui
tes ibidem ¶ Oligarcia est inequa
potentes et diuites principan ibid
¶ Paucitas et multitudo non diuidunt
specifice et essencialiter oligarciam
et democraciam sed solum per accidens
sed diuicie et paupertas ibid ¶ Antiqui
oligarciam et democraciam diffini
erunt per iustum ibid ¶ Antiqui oli
garciam et democraciam solum diffi
nierunt penes iustum secundum quid et
non simplr ibid ¶ Post aristocra
ciam instituta est oligarcia quia
postquam virtuosi in aristocracia di
tati fuerunt ab omnibus quantitatibus de
manerunt a iudicio communis quidem
tes se ad concupiscenciam diuiciarum
3º pol ¶ Democracia et oligarcia
continent sub se multas species 2º pollit
¶ Oligarcia post tyrannidem est
pessima ibidem ¶ Oligarcia et de
mocracia sunt pollicie viciate id
¶ Oligarcia est pollicia mala et
disposita ibid ¶ Oligarcia et de
mocracia per se determinantur paup
tate et diuiciis et per accidens multitudine
et paucitate ibid ¶ Oligarcia et
democracia habent plures species
sub se ibid ¶ Oligarcia est inequa
diuites pauci existentes vel nobi
les principantur ibid ¶ Democracia
et oligarcia sunt pollicie magis re
gnantes et diuise ibid ¶ Plures sunt
species democracie et oligarcie quam
quia democracia et oligarcia dis
tinguuntur secundum differencias multitudi
nis sed multe sunt species multitudinis
1º 2º pol ¶ Quatuor sunt species
oligarcie in prima distribuuntur
principatus secundum maiores honorabilitates

ut egenum non possit participare
In 2ª distribuuntur principatus secundum
maiores honorabilitates et licite
est eligere alios cum deficiunt ¶ In
3ª distribuuntur principatus secundum
successionem hereditariam in qua
filius principatur sine lege ibid
¶ Finis oligarcie sunt diuicie ibid
¶ Democracie sunt durabiliores quam
oligarcie quia ibi plus est de me
dio 2º pol ¶ In pluribus ciuitatibus
reperitur democracia vel oligarcia
ibid ¶ Principatus pregosolium est non
in democracia sed in oligarcia 2º
poll ¶ Proconsul est oligarticus
consiliarius democraticus id ¶ Principatus
mulierum et puerorum est aristocra
ticus non democraticus vel oligar
ticus ibid ¶ Quosdam instituere
ex omnibus vel per sorte vel per
electionem vel instituere aliquos ex om
nibus sed aliquos per sortem aliquos
per electionem oligarticum est ibid
¶ Aliquos instituere ex omnibus
aliquos ex quibusdam sed illos per electionem
illos per sortem est pollicie mixte
cum oligarcia ibid ¶ Instituere quos
dam ex quibusdam oligarticum est
ibid ¶ Democracia et oligarcia
frequenter in pluribus inveniuntur
6to pol ¶ Tam oligarcia quam de
mocracia sunt male pollicie quare
secundum ordinaciones talium non queri
cas esse maximas ibid ¶ Tam oli
garcia quam democracia non sunt
pollicie maxime ibid ¶ Ad hoc
quod oligarcia et democracia sunt
magis maxime vtendum est in eis
equalitate geometrica et quoque

8

arismetrica ¶ Democracia est securior et mi9 sediciosa q3 oligar
cia ibid q 4° democracia ¶ In oli
garcia fiunt pplus sediciones q3
credit se recipe equale cu oes sit
eq̄les libertate in democracia di
uites quia illi recipiunt equale
cu estimant se plus habē quia
excellenciores v^to pol ¶ pp̄ter
imprudenciā demagogor tu̅s
muta sunt democracia in oligar
ciā ibid ¶ Oligarcia p̄mo tu̅s
mutat^3 q̄ndo diuites ꝛ principan
tes opp̄mūt multitudinem in iusta
faciendo tūc pplus eligit vnu
ad principand aliunde viribz v^to
pol ¶ 2° tu̅s mu̅^3 q̄ndo diuites ex
istūt in principatibz ꝛ alij diuites
principatu nō participātes indig
natur et mouet sediciones ibid
¶ 3° mu̅t^3 oligarcia pp̄ter contencō
demagogor id ¶ 4° mutatur oligar
cia q̄ndo aliqui dites principan^3
et principaty reducit^3 ad pauciores
q pauciores principat^3 q3 plus
et diuites videntes se contempni vo
cant pplm in auxilium id ¶ Qūo
mutatur oligarcia qn fit tu̅s muta
cio ab alia a(ss)lberta ad alia mg
quez ibid ¶ 6° mu̅^3 tpe belli q3
diuites diffidet de multitudine
et pp̄ter diffidenciā ipi contempnūt
diuites ibid ¶ 7° mu̅^3 tpe pac
pp̄ter diffidenciā diuitu ad īd
facientes discordias ꝛ muͭcões
pplus hoc nolens pati eligens
sibi aliu in principē id ¶ viij°
mu̅^3 qn principātes seducunt
pplm et pp̄ter dissensiões que

sunt pp̄ter impcias ul iudicia id
9° mutatur q̄ndo principantes sup
multitudinē dispotice et nolūt
vti subditis ut liberis ibid ¶ 10°
mutatur ab euentu et per accns
ut solu illi principan^3 qui attingt
cu cu̅titate diuiciaru ꝛ tandē
contingit q omes attingūt ibid
¶ In democracia ꝛ oligarcia non
expedit vnu principari longo te
pore quia non similiter facile
est malignari pauco tpe princi
pantes ꝛ multo v^to pol ¶ Pro
saluacōne oligarcie diuites
principātes debent habē mag
nā curā egenor ¶ 2° debent
eis officia lucratiua cōmitte
¶ 3° si q̄ms pauperibus in iniuriatu
est mag debz puniri q3 diuiti
¶ 4° oportz ordinare q hereditā
tes pp̄petue distribuātur non
ad q̄uis sm̄ dacō sz sm̄ gene
¶ 4° oportet ordinare q vnus
non habz plures hereditates q3
vnā v^to pol ¶ Pro saluacōe
tā democracie q3 oligarcie
tenend est si bona alicu vel
aliquor ad principes ul cōmunita
tem devenerit distribuē illa
qui non attingūt pollicia
ibid ¶ Oligarcia ꝛ democracia
non p̄nt eē sine diuitibz et
pauperibus ibid ¶ Ad saluand
oligarciā non dēt cōmiare
con paupes sz ondere q velit
eos cōmiare ibid ¶ Inter oes
pollicias pauciores durabili^t
sunt oligarcia ꝛ tyrānides
v^to pol ¶ Plato dixit in oligar
cia solu preciosos principari id

¶ Causa per se transmutationis democratie in oligarchiam non est propter divicias et penuriam oligarchicorum ibidem. ¶ Oligarchia civitas non est sed duas civitates id est duas communitates civium unam pauperum aliam divitum. alias aristocratica etiam continet duas unam optimorum virorum aliam minus bonorum ibidem. ¶ Plures sunt cause transmutationis democratie in oligarchiam et econverso ibidem. ¶ Oligarchia deviatur genere et divitiis et disciplina vj° pol. ¶ Species oligarchie quodammodo contrariantur speciebus democratie vj° pol. ¶ Quatuor species oligarchie prima species debet institui ex mediocribus et non potentioribus divitum et habentium divicias temperatas et tales meliores debent sibi assumere tot potentes quod possint potenter principari. 2ª constituitur ex minore multitudine et maiori habundancia diviciarum. 3ª constituitur adhuc ex minore multitudine ibidem. 4ª et pessima ex hominibus paucissimis et maxime divitiis ibidem. ¶ Ubi oligarchia fortis potest institui ubi usus belli contra fit per equestres similiter ubi fuerit armatura oligarchia fortis instituitur.
¶ Nota documenta ad salvandum oligarchias. primum oportet oligarchicos filios suos instruere in exercitationibus levibus et planis ut maneant sani et salvi etc. et dum facti sint magis fortes ad exercitia applicare scilicet ut sint athlete luctatores. 3ᵐ de multitudine sunt aliqui assumendi ad principatus qui sunt honorabiles in populo ut qui pro tempore in

dimiserunt opera banausica. 3ᵐ qui accipiunt principatus maiores faciunt oblationes maximas. 4° principes debent facere sacrificia magnifica et quod construant magnifice in tota civitate ibidem. ¶ Oligarchia est civitas in qua principatus distribuntur in honorabilibus id est in divitiis vel sic est civitas in qua quidam fulgent honorabilibus donantur quia ibi donantur divites quibus potissime debetur honor ibidem. ¶ Finis oligarchie sunt divicie ibidem etc. Sequitur de

Democracia

Ex thymocracia fit transmutatio in democratiam 8° ethicorum. ¶ Thymocracia et democracia sunt policie conterminales id est vicine ibidem probatur ex thymocratia. ¶ Democratia est minimum malum id est minoris pravitatis inter omnes transgressiones policiarum eo quod in modicum transgreditur speciem recte policie ibidem. ¶ Democracia in modicum transgreditur speciem recte policiarum scilicet thymocratiam ibidem.
¶ Inter policias corruptas in democracia est plurimum de amicicia ibidem probatur per amiciciam. In democracia sunt multa communia eo quod talis principatus consistit in personis equalibus scilicet civibus ibidem. ¶ Optima policia non componitur ex tyrannide et democracia 2° pol. ¶ Tyrannides et democracia vel non sunt policie vel sunt pessime policie ibidem.
¶ Democracia est transgressio policie 3° pol. ¶ In democracia regnant egeni ibidem. ¶ Democracia est in qua principantur pauperes ibidem.
¶ Post tyrannidem instituta sunt democracia quia populo non fuerunt

uigu tyrannidis expulsus e tyra
nus et plus regnauit 3º pollit
¶ Fortassis iam non contingit fieri de
facili aliaz policiaz preter democ
tiaz ibidem ¶ Democracia et oligar
cia sunt sub se multas species 4º pol
¶ Democracia inter policias per
versas est minus mala et magis co
mensurata id ¶ Plato dicit de
mocratiaz esse pessimaz id ¶ Pla
to dicit omnes policias esse bonas
et dicit democratiaz esse pessimaz
respectu rectarum simplex et esse op
timaz respectu inordinatarum id
¶ Oligarcia et democracia sunt
policie viciate ibid ¶ Democ
cia inter policias malas est minus
mala ibid ¶ Oligarcia et demo
cracia per se determinantur paup
tate et diuiciis et per accidens multi
tudine et paucitate id ¶ Oligar
cia et democracia sunt plures
species sub se ibid ¶ Democracia
est in qua plebs existentes liberi et
paupes principant id ¶ Demo
cracia et oligarcia sunt policie
marie contrarie et diuise ibidem
¶ Quinque sunt species democracie ¶ In
prima distribuuntur principatus solum
attendendo ad libertatem ¶ In 2a
distribuuntur principatus non solum
secundum libertatem sed attendendo ad
aliquam honorabilitatem quibus dicitur
¶ In 3a principantur optimi ad princi
pandum nati ex utraque parte libere
¶ In 4a sufficit quod assumantur cives
ad principandum ut secundum legem principantur
¶ In 5ta populus dominatur secundum volu
tatem non secundum legem 4º pol ¶ Fi
nis democracie est libertas id

Democracie sunt durabiliores
quam oligarcie quia ibi plus de
medio 4º pol ¶ In pluribus civi
tatibus recipitur democracia vel
oligarcia ibid ¶ Democracia
convenit et expedit multitudini id
¶ Ad democraciam pertinet quod omnes
deliberent et iudicent ibidem
Expediens democracie pro consilio
sunt primum quod diuitibus non venie
tibus ad consilia magnum dampnum
inferatur egenis mercedes reddatur
2m quod debent inter esse consiliis
qui sunt equales quod tot recipiantur
de diuitibus quot de pauperibus
3m quod si nimia multitudo ege
norum veniat ad consiliandum et pauci
diuitum quod mercedes non dentur omnibus
secundum proporcionem ad diuites insignes
vel quod multa pueniant 4º pol ¶ Pri
cipatus preconsilium est in oligar
cia in democracia non ibidem
¶ Consiliarius est democraticus
preconsul est oligarcicus ibidem
¶ Omnes principatus instituere ex omni
bus sorte vel electione pertinet
ad democraciam ibid ¶ Democra
cia et oligarcia frequenter et in
pluribus inveniuntur 5to pollit
¶ Tam oligarcia quam democracia
sunt male policie quia secundum or
dinationes talium non contingit
eas esse mansivas id ¶ Tam oli
garcia quam democracia non sunt
policie mansiue ibid ¶ Ad hoc
quod oligarcia et democracia sint
magis mansiue utendum est in
eis equalitate geometrica et
quandoque arismetrica ibid ¶ De
mocracia est securior et minus

seditiosa quam oligarchia quia oligar-
chia habet maiorem sedicionem
quia sedicionem divitum et pauperes
et divitum inter se. in democratia
et divites et pauperes solum etiam
democratia est ex mediis oligar-
chia non. ibidem. ¶ In democratia di-
vites faciunt seditionem quia illi
recipiunt equale cum estimat se
plus habere. v^to pol. ¶ Propter im-
prudentiam demagogorum transmu-
tantur democratia in oligarchiam
¶ Pro salvatione democratie oportet
instituere ut divites plus habeant
quam pauperes tam in possessionibus
quam in fructibus. 2° prohibendi
sunt a superfluis et inutilibus expen-
sis ut choragias lampadarchi-
as. v^to pol. ¶ In democratia et oli-
garchia non expedit unum principa-
ri longo tempore quia non similiter
facile est malignari paucos que
principatus et multos. ibidem. ¶ Pro salva-
tione democratie et oligarchie te-
nendum est si bona aliqua vel aliquorum
ad principes vel communitatem devene-
rit distribuere illis qui non atti-
gunt politiam. ibidem. ¶ Oligarchia
democratia non potest esse sine divi-
tibus et pauperibus. ibidem. ¶ Ad sal-
vandum democratiam populus non debet
audire demagogos adulando
commonentes populum contra divites sed debent
se ondere velle salvare divites
et non vacare ad destructionem eorum.
ibidem. ¶ Licet in democratia cives
sunt liberi non tamen debent per-
mitti vivere sicut eis placet sed debent
vivere secundum leges. ibidem. ¶ Similiter est pro-
dus tyrannidi democratia extrema

porcatus sicut figulus figulo
v^to pol. ¶ Democratia ultima
est quedam tyrannis. ibidem. ¶ Politia
tyrannica per se corrumpi a regno
et aristocratia per actus a demo-
cratia. ibidem. ¶ Causa per se transmu-
tationis democratie in oligarchiam non
est preter divitias et penurias oligar-
chie. ibidem. ¶ In democratiis mul-
titudo pauperum magis est domina
quam divitum. vi^o pol. ¶ Conditiones
democratie. prima est quod in eis atten-
ditur libertas quantumque ibi liber
est debet vivere ut vult. ¶ Item ad omnes
principatus debent accipi ex omnibus
civibus. ¶ Item omnes principari debent
secundum vicissitudinem quod divisim super omnes.
¶ Item quod omnes principatus debent esse
sortiales preter nullis ubi requiritur
experientia. ¶ Item principatus non debent
assumi ab aliquo experientie excellentie
vel dignitate virtutis. ¶ Item nullus
in quocumque principatu principatur
bis nisi in bellicis. ¶ Item principatus
debent esse brevis temporis maxime
principalissime. ¶ Item oportet congre-
gationem esse dominam omnium. ¶ Item princi-
pantes nullius habent dominium vel
solum paucissimorum. ¶ Item ibi max-
ime debet esse principatus consilia-
tivus. ¶ Item in pretoriis iudicatores
et consiliarii debent premiari
de bonis communibus vel saltem pretu-
ria consiliari et principaliter congrega-
tiones. ¶ Item nullus principatus
debet ibi esse perpetuus. ¶ Item si
aliquis principatus ibi derelinquat ab
aliqua ordinatione antiqua debet
deponi. ¶ Item si fuerint aliqui prin-
cipatus eligibiles mutantur.

in sortem vj° pol ¶ Democracia de
terminatur multitate paupertate in ordi
natione ibid ¶ In democracia et oligar
chia principatus non debent distribui
sm quantitatem et multitudine ciuiu
et sm aliqz qualitatem sz diuicias
etc sz aliqui debent sumi de diuiti
bus aliqui de pauperibz et si non
pnt concordare in electione fiat
per sortem ibidem ¶ Inter omes
democracie prima species in qua prin
cipatur agricole est optia et antiq
or vj° pol ¶ Populus agriculturis
in prima spe democracie debz hre
ptatem eligendi principes et corrige
di eos et debet eligere aliquos
ex se recipiendo ad dignitatem
generis uel virtutis qui no sut
impediti ibid ¶ Ille modus polli
tizandi est optim9 ad democrati
zand sm quem populus habz ptatem
eligendi principes et eos corrigen
di si errant et de omnibus iudica
di et q de multitudine populi eliga
tur aliqui de melioribus ad prin
cipand quia sic ex consensu et
consilio populi semper erunt melio
res in principatibus et insignes
et virtuosi quoqz habentes honorem
non inuidebunt et non subiacent
deterioribus ibid ¶ Ad institutione
agricolarum ad democracia sunt uti
les iiiior leges prima nulli liceat
acquirere quantitatqz partem terre et
maris prope ciuitatem ¶ 2a nulli licet
hereditatem suam alienare ¶ 3a nulli
licet alienare porcionem terre sue ¶ 4a
omnes habent terram sub debita me
sura et si aliquis acquirat ultra
locum pauperi subuenisi animo ut etiam

detineat ibid ¶ In democracia pro
multitudine agricolarum pastores
de pecoribz viuentes sunt meliores
ibid ¶ Multitudines democracie
ut banausorum forensium mercena
riorum sunt deteriores quam pastores
quia parum participant de vita
que est sm virtutem et ille opaciones
eorum sunt excitates ad virtutem
2° quia tales morantur prope ciui
tatem ideo faciunt de facili congre
gaciones et conspiraciones contra
principem ibid ¶ In illa ciuitate
facile est bonam democraciam
facere ubi terra cultiua multum
remota est a ciuitate quia ibi mul
titudo agricolarum cogitur edificare
magis remotis a ciuitate et
ibi hereditare etc raro veniunt
ad congregaciones contra principes
ibid ¶ Si multitudo banausorum
vellet regnare in democracia sta
tuendum est q non faciant aliqua
congregacionem in quibus habeant
ptatem demagnus nisi agricolis
dispersis per agros vacantibus ibid
¶ 2a species democracie dz consitui ex
populo minus bono quam in prima specie
3a ex peiori etc iiis de consequitur ibid
¶ Illud non est magis democraciam
nec oligarchiam q facit ciuitatem
manere democraticam vnius et oligar
chicam vnius sz q plurimo tempore facit
ciuitatem democraticam esse uel
oligarchiam esse ibid ¶ Pro quoqz mo
do saluandi ipius democracie
per intensionem prim9 demago
gi debent adiungere adiudicandi
nem multos quidem non solum legit
timas sz spurios et hoc est ad cau

faciend quousq divites et insignes
non excedunt in potentia 2us modus
facere tribus et fraternitates eiusdem
generis preceptorum et cum ceteris adci
vitate inexistens augmentandi
sunt per quingentia 3us populus debet
colligere per vias amicabiles
ad idem ut omnia communia fiant
cum moribus legibus et consuetudinibus
2us servandi statuta salvativa tyran
nidis ut servi habeant potestatem
in quibusdam casibus agendi contra
dominos suos mulieres contra viros pu
eri contra parentes 4us princeps dissimu
lat subditos vivere ut volunt ibidem
¶ Modi salvandi democraciam
per remissionem primus quod non debet
laborare ut magnum opus faciat
talis democracia sed colligere debet
leges scriptas et non scriptas comprehen
dentes salvacionem pollicie pro multo
tempore 2us statuitur quod illa que pro
veniunt ex bonis dampnatorum non
dentur multitudini pauperum sed dedicentur
deo et sacro 3us paucissime publice
vindicte debent fieri in civitate
vigente et libelli famosi sub pena
magni dampni debent prohiberi
10 raro et pauce sunt congregatio
nes ad pretoria et paucis diebus
durent congregacio ad pretorium 4us
debet provideri quod multitudo non sit
valde egens et fructibus advenien
tibus non debent statim fieri dis
tribuciones in partes parvas sed con
gregata notabili quantitate debet
distribui ut emantur agri portem
terre 6us omnia possessa debent
fieri communia pauperibus dominium solum
observando 7us facere alios parti

cipatos sociales et aliquos eligibi
les ibidem ¶ Species oligarchie quodammodo
contrariantur speciebus democratie vio
politice ¶ Ultima species democratie est
tyrannica et potentia ibidem ¶ Democra
cia est civitas in qua sorte distribu
untur principatus et non arte primo
rethorice etc. ¶ Sequitur ¶ Tyrannus

¶ **Tyrannus** ¶ Corrupcio et transgres
sio regimini dicitur tyrannus viiio ethice
¶ Tyrannus est contraria regno et cor
ruptio regimini ibidem ¶ Tyrannus et regimen
in generatione conveniunt ambe sunt mo
narchie vel principatus unius tantum ibidem
¶ Tyrannus et regimen sunt contraria primo
quia plurimum distant vel maxime a se dis
tant quod est de racione contrariorum ibidem
¶ Tyrannus et regimen plurimum differunt
probatur tyrannus tendit bonum proprium
solum rex bonum subditorum ibidem
¶ Tyrannus est transgressio pollicie et
pessima probatur quia contrariatur
pollicie optime scilicet regno ibidem
¶ Tyrannus est quedam pravitas vel
depravatio monarchie vel principatus
unius ibidem ¶ In domo contingit repe
rire principatum similem regno et eius
opposito scilicet tyrannidi ibidem primo etc. regimen
¶ In tyrannide est minime amicicia ad sub
ditos ibidem probatur etc. amicicia ¶ Ty
rannides est pessima pollicia et
ibidem ¶ In tyrannide nichil vel parum
est de amicicia ibidem etc. amicicia
¶ In tyrannide nichil est de amicicia inter
imperantem et imperatum ibidem etc.
amicicia ¶ In tyrannide nichil est
commune imperanti et imperato quia
ibi imperans solum intendit bonum
proprium ibidem ¶ In tyrannidibus modicum
vel nichil est amicicie vel iusti ibidem

Optima pollicia non cop(ositi)o ex
tyrannide et democracia 2o pollit(icorum)
Tyrannides et democracie vel non
sunt pollitie vel sunt pessime pollitie
ibid(em) ¶ Tyrannis est transgressio reg
ni 3o pol(iticorum) ¶ In tyrannide regnat
vnus tantum ad p(ro)priam vtilitatem respiciens
3o pol(iticorum) ¶ Post oligarciam instituta
sunt tyrannides postq(uam) vnus factus
fuerit dicior alijs subiugabant
sibi alias ibid(em) Tyrannides est
pessima pollicia quia est transgres
sio optime pollicie scilicet regum 8o pol(iticorum)
et viij ethi(corum) ¶ Oligarcia post tyra
nidem est pessima 8o pol(iticorum) ¶ Tyra
nis inter omnes pollicias minime pol
licia est ibid(em) ¶ Species tyrannidis sunt
tres p(ri)ma vbi vnus principatur dis
potice et per electionem intendens
bonum p(ro)p(ri)um non commune / 2a vbi vnus
principatur hereditarie dispotice
et s(ecundu)m p(ro)prias consuetudines et leges
/ 3a in qua vnus principatur s(ecundu)m p(ro)p(ri)am
voluntatem contra voluntatem subiectorum
sibi equalium vel meliorum inten
dens bonum p(ro)p(ri)um ibid(em) ¶ Tyrannis
est maxime nociua subditis quia
est cop(osi)ta ex duobus malis et habet
peccata et transgressiones vtriusque 1o corum
vto pol(iticorum) ¶ Regnum et tyrannides sunt
sunt ex contrarijs quia regnum s(ecundu)m
est p(ro)pter auxilium virtuosorum contra
multitudinem ne multitudo iniuriaret
ipsos sed tyrannides supra est a p(o)p(u)lo
contra diuites et insignes ibidem
Plurimi tyrannorum facti sunt ex
demagogis quia erant doctores
p(o)p(u)li ibid(em) ¶ Tyrannis p(ri)mo antiq(ui)
tus generabatur ex regibus transgre
dientes p(ro)prias leges et consuetudines
3o voluntates magis dispotice
principare quam sui antecessores / 3o
quando electi fuerant ad magnos
principatos / 8o oligarcie multis
eligentibus potentes ad principatos
maiores ibid(em) ¶ Tyranni sunt fidon
circa argon fanotius circa leonotinos
kipselus in corincho phepsistra
tus athenis dyonisius in syra
cusis ibid(em) ¶ Excessus supra accipi
endi pecunias tyrannice sunt sed super
gressiones bonorum regales ib(idem)
Tyrannis cop(osi)ta ex duobus malis
ex malis oligarcie quia sicud
finis oligarcie sunt diuicie sic
et tyrannides / 2o tyrannus est sicud
solus sine amicis sic oligarcia
3o non credit multitudini sicud et
oligarcia id(em) ¶ Per principatum mul
to tempore intrauerunt tyrannides
in oligarcie et democracie vto
pol(iticorum) ¶ Tyrannis est monarchia dis
potica communitate pollitica ibidem
Tyrannis ex democracia habet
illa mala impugnare diuites eos
occulte interficere et manifeste tamquam
malignantes aduersus principatum
relegare et fugare vto poll(iticorum)
Tyrannis vno modo corrumpitur a causa
extrinseca sicud et alie pollicie
ut si alia pollicia sit valencior
contraria p(ro)pinqua illi id(em) ¶ Similiter
epodium tyrannidi democracia
est contraria per actus sicud figu
lus figulo ibid(em) ¶ Pollicia tyra
nica per se corrumpitur a regno et
aristocracia per actus ad demo
craciam ibid(em) ¶ Democracia vltima
est sicud tyrannis id(em) ¶ Regnum
et tyrannides per se sunt contrarij id(em)

Tyrannides ex duobus corrumpuntur in
tusice propter odium et contemptum ibidem
Tyrannus est corruptibilis propter
ista que habentur ad eos ibidem
Policia tyrannica per se corrumpitur
a regno et aristocratia per actus
a democratia ibidem ¶ Tot sunt cause
et principia corruptionis quot ultime
oligarchie et democratie ibidem
Iam non fiunt regna sed tyrannides
ibidem ¶ Tyrannus non dissolvitur
nisi subditi sibi invicem peronside
tiam vniantur v^to pol ¶ Propter in
iurias illatas mulieribus multe
tyrannides destructe sunt ibidem
Inter omnes policias pauciores du
rabilitatis sunt oligarchia et tyran
nides ibidem ¶ Due tamen tyrannides
durant in eo tempore sicut illa que
fuerat circa sikonem civitate ubi
tyrannizavit orthagorius et eius
filii talis durant ad centum annos
ibidem ¶ Ita subditis moderate et
disponere tyrannidem secundum certas
leges facit tyrannidem durabilem
ibidem ¶ Tyrannides durantes per
longum tempus sunt ista orthogo
rius centum annis distenes tri
ginta quinque annos pisistrati tri
ginta quinque annos kipselides 2^m
annos kipselus 30 annos perian
der xl annos psalmity lx annos
ibidem ¶ Tyrannides minus durabi
les fuerunt geron vii annos ge
lior x annos trassibulus xi men
sibus ibidem ¶ Tyrannus salvatur
secundum duos modos contrarios scilicet per
intensionem et remissionem ibidem
Salvatio tyrannidis per inten
sionem primo personas extollentes

et debet intermittere Item communi
tates et sodalitates non permittat
Item non permittat sapiam et que
ponit inducere sapiam et persuasionem
Item non permittat scolas collectos
Item disponat quod subditi maxime
sint ignoti ad idem ¶ Item presenti debet
esse maxime in locis ubi plus debet
congregari Item subditi male fa
cientes deprehendantur et ordinent
contra eos barbarica tyrannica et persica
Item sicut aliquem quam intiment
quid subditi faciunt et dicunt Item
disponet turbatores subditorum et
criminatores inter se Item faciat sub
ditos pauperes Item subditi alant
custodes civitatis Item subditi
sicud occupati circa cottidiana opera
Item debet invenire vias ad exac
tionandum Item debet provocare inter
subditos ad inimicitias ad bellum Item non
debet considere amicis Item debet facere
mulierum principatum quod permittat
mulieres proponere contra viros que
volunt et maxime missione servorum
Item debet habere adulatores Item
non debet congaudere virtuoso et libero
Item debet querere ad extraneis non
ad civibus ibidem ¶ Salvatio tyran
nidis per remissionem primo debet
curare quod non expendere ea in
utiliter et superflue Item debet red
dere rationem de receptis et expensis
Item dimittat pecunias acceptivas
in dotibus subditorum Item census
et redditus fideliter debet colligere
et in necessitate expendere Item debet
se exhibere tamquam custodem et tame
rarium civitatis et communium ¶ Item non·

debz appare crudelis s; verendus
Item debz apparere talis qd ociui
rentes ei eu non timeant ¶ Item
faciat alijs de se bonam opinionem
et specialiter virtute pollitice ¶ Ite
qd appareat q nec ipse nec aliquis
suorum alicui iniurientur ¶ Ite uxor
sua sit familiaris uxoribus subditorum
Item qd ac. separatus ab alijs non
accipiulo sub ¶ Item ornetz se tamqz
procurator civitatis instruendo
turres etc. Item ornetz se circa cultum
deorum et devotum ad divina. Ite appareat
sapiens considerans deas psonas
Item bonos et virtuosos honorat
pro actibus virtuosis ibidem ¶ Simul
ti agricolarum antiquitus tyranni
des crudeles sustinuerunt et coligati
tos potentatus v° pol. de agricola.
Finis tyrannidis est custodia cor
pis et sui comodum primo rethorice

Pollicia ¶ Sciencia et civilis
est sciencia principalissima et maxime
architectonica probatur illa sciencia
que omnes disciplinas ordinat omni
bus precipit omnibus legem imponit
est principalissima et maxime archi
tectonica sciencia civilis est huius quia
precipit manifeste que sciencie et ad quantum
ad tempus debeant adisci. Secunda
est illa sciencia que sub se habet
et ad finem usui virtutes et sciencias precio
sissimas est principalissima civil
est tal. quia habz sub se militarem
rem primo ethicorum ¶ Pollicia et civil.
habz sub se sciencias preciosissimas
s; militarem yconomicam rethoricam
ibidem ¶ Pollicia sciencia utitur omnibus
practicis scientijs ad finem boni consequendum

ibidem ¶ Pollicia sciencia omnibus
alijs sciencijs legem imponit
Finis pollitice sciencie complectitur
et continz sub se fines omnium aliarum
scienciarum practicarum et sic continentur
tatorez quia omnes alie fines
organice deserviunt ad ipsum ibidem
Pollicia sciencia est principalissima
probatur eius finis est principalis
simus s; bonum quod est intentus sciencias
activas ibidem ¶ Consideracio
finis ultimi licet principaliter
pertz ad scienciam pollitticam tamen etiam
pertz ad scienciam moralem probatur
quia per summum virtutibus est bonum
ubi unum s; hominis et toti in civitati
et eius consideratio ad utrumque pertz
ibidem ¶ Bonum humane fit sciencie
pollitice ibidem ¶ Consideratio
finis ultimi principaliter pertz ad
scienciam pollitticam ibidem ¶ Pollicia
sciencia magis et perfectius procurat
per effectum operibus et salvat id est conservat
bonum totius civitatis quam bonum
unius hominis probatur quia communis boni
est procurare bonum unius hominis
tamen melius est procurare bonum quod
Intencio pollitice est circa summum
bonum ibidem ¶ Bonum quod intendit
sciencia pollicia est summum omnium opera
torum id est inter omnia ad que potest
attingere operacio humana primo ethicorum
Pollicia sciencia nominatur civilis
ibidem ¶ Felicitas est finis pollitice
sciencie ibidem ¶ Pollicia sciencia plurimum
studium impendit ut faciat cives
bonos et operatores bonorum ibidem
Intencio pollicia est cives bonos
facere et legum obauditores
et observatores ibidem ¶ Per scientiam

sciencie moralis pert3 ad polliticam ibidem q. d. moralis. Pol. liticum oportz scire aliqualr que sunt circa animam proba. asimili sicud qui curat oculos et eciam totum corpus oportet q cognoscat partes corporis et partes oculi. q. quia pollitiaus dz sanitate in ciuitatem inducere oportet cognoscere partes anime et quanto a virtute et equalitate distent et approximquet. i. detanto magis oportet pollitiam cognoscere partes anime quam medicum partes corporis quanto honorabilior et nobilior est pollitica sciencia mediciali primo ethi. ¶ Totum negocium virtutis pollitice et ciuilis circa delectaciones et tristicias 2o ethi. Fortitudo pollitica maxime assilatur vere fortitudini 3o ethi. proba. d. fortitudo. ¶ Fortitudo pollitica fit propter virtute ibidem proba. d. fortitudo. ¶ Vera prudencia racio requirit pacionem prudenciam et pollitica vi.o ethi. proba. d. prudencia. ¶ Pollitica et prudencia non est omnium virtutum intellectualium nobilissima ibidem proba. d. prudencia ¶ Pollitica est duplex vna est architectonica que dicitur legispositiua alia quam nomine dicitur pollitica que est legis executiua ibidem ¶ Legispositiua se habz ad pollitica in ciuilibus sicud architectonica ad vsuales mechanicalibus ibidem q. d. legispositiua. Pollitica que alio nomine dicitur pollitica est actiua et consiliatiua et est extremi et singularis ibidem. Pollitica est legis executiua et operatiua ibidem ¶ Ad politicam executiuam pert3 suma ibidem ¶ Prudencia que est sui ipsius gubernatiua sz militat dicitur ad yconomicam et pollitica ibidem ¶ Pollitica non solum intendit et appetit id quod est conferens quo ad presens sz eciam quod est vtile in totam vitam viijo ethi. ¶ Totam ethioiciam consequuntur absolute nominare pollitica ibidem ¶ Secundum diuersitatem communitatis eciam distinguntur dicitur pollitice ibidem. Amicicie pollitice que sunt inter tineas et contribules et conauigantes magis assimilan. amicitiis q. caturis quam ygnatica et ytaurica ibidem proba. d. amicicia ¶ Ingitacionibus pollitice inuenta est quam mensura communis ut numisma ixo ethi. d. Opaciones pollitice et bellice omnes alias operaciones virtutum moralium precellunt tam pulchritudine quam magnitudine pulchritudine quod sunt maxime honorabiles magnitudine quod sunt circa bonum que q. est maximum et diuissimum xo ethi. ¶ Operaciones pollitice et bellice non sunt in se ipsis vacantes sz appetunt aliquem finem magis ordinentur ibidem ¶ Operaciones pollitice et bellice non sunt propter se eligibiles ibidem ¶ Quanto acciones pollitice sunt maiores et meliores tanto ad eas agendas pluribus indigetur ibidem ¶ Similiter tamen quam sapientes non sunt sufficientes ad docendum pollitica nec leges xo ethi. Consideracio ciuilis que est per experienciam non suffiat ad docendam pollitica ibidem ¶ Verumtamen ciuiliter qui sapientes agunt opera pollitica sz tamen magis videntur ea facere

ex quadam potencia in habitu consue-
tudinali et experiencia que ex scientia id.
¶ Cum sunt actores et experienciam pol-
liciarum et civiles politicam agunt
quam illi qui sunt solum doctores de pol-
liticis sine experiencia et in modico tem-
pore plus proficiunt ex partibus secundum eos.
ibid. ¶ Hijs qui desiderant aliquid
scire de politica videtur esse opus ipsa
experiencia vite politice id. ¶ Laudis
sophiste fingentes se docere polli-
ticam non sufficiunt ad docendum
politicam probatur docens assignat
causam eius quod docet sed ista nesciunt
qualis sit policia neque circa equa-
lia subiecta versentur patet ethic.
quia dicunt politicam eandem retho-
rice vel peiorem quod est falsum ibidem
¶ Policia non est eadem rethorice
neque peior id. ¶ Policia secundum quod
policiarum distinguitur a regali est
principatus liberorum et equalium primo
pol. ¶ Policia non facit homines
sed natura ibid. ¶ Facere et acquirere
aliud non est proprium opus ipsius politice
et yconomice sed dispensare ista
in domo ibid. ¶ Comitatus politica
consistit in agitatione bonorum actuum
et in ipso continetur ab [te] 3° pol. ¶ Bene
vivere in politicis est operari secundum op-
timam virtutem practicam scilicet pruden-
ciam ibid. ¶ Inter omnes scientias prac-
ticas policia est principalissima
ibid. ¶ Ad scientiam politicam pertinet
considerare que est optima policia
est principalissima id. ¶ Ad scientiam
politicam pertinet considerare que
est optima policia 2° pol. probatur
et consideratur ¶ Ad politicam scientiam
non solum spectat considerare que
sit optima policia sed etiam quod

policia quibusdam conveniat ibid.
¶ Vita politica consistit in agitatione
civili in simul politicam animo vij° pol.
¶ Considerare de eligibili vita tamen
non spectat ad politicam sed eligi-
bilibus omnibus aut pluribus id.
¶ Vita activa et politica sunt id.
ibidem ¶ Magnitudo athletarum
et qui sunt magni corporis sunt
optima ad politicam communionem
nec ad bonam disposicionem corpo-
ris nec ad sanitatem nec ad puerorum
procreacionem vij° pol. ¶ Rethorica
est circa mores et negocium politi-
cum primo rethor. ¶ Policia est scientia
illustrior id. ¶ Decretale et decretate
gesta et leges civitatis est opus
politice et non rethorice ibidem

Politicus ‖ Pene infelices
a politico sunt que mediane
pecuniam 2° ethic. ¶ Politicus vel
yconomicus non potest operari bona
civitatis nisi etiam operetur bonum
sibi vj° ethic. ¶ Opinio illa est falsa
quod politici et yconomici non sunt
prudentes ex eo quod aliis procu-
rent bonum et non sibi ipsis probatur
politicus vel yconomicus non potest
procurare bona civitatis nisi etiam
operetur bonum sibi ipsi id. ‖ Ratio
ex quo bonum partis dependet ex
bono totius et ad quod natura refertur
igitur si aliquis intendit bonum proprium
sine yconomico vel politico tal-
non facit qualiter disponere
oportet ea que sunt bona tam
sibi ipsis simpliciter ex eo quod bonum
que debet esse regula et men-
sura bonorum xiij ibid. ¶ Non est
vera opinio quod politicus intendens

bono qui sic superfluus et inbecil
sibi ipsi probatur quia non potest operari
bona civitatis nisi etiam operetur
bonum sibi ipsi cum bonum partis a bo
no totius dependeat ibidem ¶ Concor
dia est maxime intenta a pollitico
patet concordiam inter cives polli
tici maxime appetunt viij° ethicorum ¶ Pol
litici concordiam inter se maxime
appetunt et contentiones et excellunt
ibidem ¶ Principales operationes vir
tutum practicarum vel consistunt in
rebus pollitice vel in rebus pol
liticis bellicis x° ethicorum quod est virtus
practica ¶ Relentis operationibus
moralibus virtutum practicarum
scilicet pollitice et bellicis operatur va
catio ibidem ¶ In operatione polliti
ci non est vacatio ibidem probatur
est vacatio ¶ De racione polliti ce
est similiter conversari quod procu
rando civibus iusticiam civitatis cum
et pacificam conversationem ibidem
¶ Aliquando pollitici sollicitus est acquire
sibi potentatus in subiectos scilicet
terras et etiam honores quod quia
ille est ulti[m]us finis pluri[m]um vitam pol
liticam sectancium ibidem ¶ Pollitici
studet procurare felicitatem polliti
cam sibi ipsi et civibus ibidem ¶ Homo
naturaliter est animal pollitum aptum natum
convivere aliis ix° ethicorum ¶ Felicitas
pollitica est altera a felicitate spe
culativa x° ethicorum ¶ Pollitici studet
procurare felicitatem pollliticam
sibi ipsi et civibus ibidem ¶ Tam spe
culativo quam pollitico ex equo et
equali opus est necessariis x° ethicorum quod est
speculativus ¶ Pollitici magis

laborat circa corpus id est sustentacionem
corporis et circa queacumque talia corpori
necessaria quam speculativus ibidem quod est speculativus
¶ Pollitici et speculativus quo ad
vite necessaria paria dicunt ibidem quod est
speculativus ¶ Pollitici et speculativus
quantum ad operationes proprias multum dicunt
ibidem quod est speculativus ibidem ¶ Pollitici
multis indiget ad suas operationes
perficiendas ut liberali opus est pecuniis ad
liberaliter agendum opera liberalia et
iusto opus est pecuniis ad reddendum
et distribuendum eis quibus oportet
ibidem ¶ Pollitici potest esse felix cum mo
deratis diviciis x° ethicorum ¶ Cuius regis
instructionis et efficacia directionis
ad bonum optime fiunt per pollliticam
x° ethicorum ¶ Non cuilibet est disponere
et iudicare quamcumque legem an sint
recta vel non et an per legem propor
tatam contingit homines disponi sed
hoc est alicuius scientis scilicet pollitici sicud
patet in arte medicinali et in aliis
quarum est aliqua cura et prudencia
de rebus hominum servientibus quia
omnibus talibus iudicare de rebus
subiectis illis artibus non est cuicumque
sed eius qui habet artem et scienciam x°
ethicorum ¶ Ad polliticum pertinet iudicare
et discernere que leges sint recte
porte et que non ibidem ¶ Instituere
legem solum pertinet ad polliticum ibidem
¶ Experiencia civilis conversacionis non parum
videtur conferre ad hoc ut homo fiat
pollitici ibidem ¶ Homines magis sunt
polliticii per experienciam vite pol
litice quam aliquam aliam ibidem ¶ Demi
sunt actionem et experienciam polliticam
principia[liter] et tercium agunt polliticam
quam illi qui sunt solum racionem de pollitice

sine experiencia et in modico tempore
plus proficiunt non expertis secundum eos
ibidem ¶ Similiter quer sanitates suis
amatissimis non possunt prestare
aliquid melius quam quod facerent eos
pollitatos bonos ibidem ¶ Leges as-
simulantur pollitice operacionibus quam
ibidem de lege ¶ Regimine pollitiaco
et regale yconomico dispositionum dicunt
specie primo pol. quod de regimen
¶ Principatus pollitiaci et yconomicus
dicit ibidem ¶ Thezaurizatio posses-
siones non solum naturalia est et utilis
yconomico sed et pollitico ibidem ¶ Divi-
cie sunt instrumenta yconomie et pollitie
ibidem ¶ Appetitus yconomie et pollitie
non est ad infinitam pecuniam primo pol.
de pecunia ¶ Utile est quod pollitice con-
siderant facere monopoliam ibidem
Experiencie sunt dispensatores polli-
tie primo pol. ¶ Impossibile est ci-
vitates et pollitias ordine omnia dilige-
ter et perfecte scripta esse 2o pol.
Omne negocium legislatoris et polli-
tie versatur circa civitatem 3o pol.
¶ In principatu dispotico non oportet
bonum virum simpliciter nec pollitiacum
nec civem studiosum opera subditorum
discere nisi aliquando propter se ipsum
vel ad opus suum ibidem ¶ Ad pollitiam
pertinet determinare quod est illud bonum
respectu cuius sit equalitas vel inequa-
litas in distribuendo principatus
3o pol. ¶ De civitatum creatus magis
pertinet considerare ad legislatorem quam
ad pollitiam 3o pol. ¶ In actionibus
pollitice illa de quibus lex non
potest determinare sunt dicti iudicio prin-
cipantis ibidem ¶ Pollitia est mul-
titudo que nata est subici et

principari secundum distribucionem legis
attendencius virtutis distancium
tam in principibus quam individuis
ut sic dirigatur ad finem pollitie ibidem
¶ Pollitiacus debet considerare multa
primo qualiter optima pollitia
possit institui; 2o que est pollitia
optima ex suppositione et tertio 4o pol.
de legislatore ¶ Pollitiam habet
considerare duas pollitiarum ibidem
probatur de pollitia ¶ Pollitia est
considerare de correctione pollitiarum
que unicuique pollitiarum conveniunt
ibidem ¶ Pollitia est considerare de
legibus ibidem ¶ Pollitiacus debet
considerare leges et duas loqui
et unum ipsarum ibidem ¶ Consi-
liari est opus intellectus pollitici
viri ibidem ¶ Instituere ex omnibus
vel ex quibusdam pollitiam est 4o
pol. ¶ Non ad quemcumque indicunt
pertinet cognoscere malum
a principio sed ad pollitiacum vto pol.
Quod est illegale et illegitimum non
est civile et pollitiacum vijo pol.
Imperare quocumque modo non est
pollitiacum neque ordinabile secundum
legem ibidem ¶ Pollitiaco et legis-
latore ad ordinacionem civium et civi-
tatis quemadmodum oportet preex-
sistere materiam et organa ydonea
vijo pol. ¶ Multitudo hominum
et qualitas naturalis et quantitas
regionis et qualitas eius suppor-
tamquam materia civitatis a pol-
litico ibidem ¶ Oportet pollitiacum
medicum esse pollitiacum de sanitate
habitancium in civitate ibidem
¶ Ad pollitiacum pro sanitate civium
maxime pertinet curare de dispo-

aeris et aq ibid ¶ De aere et
aqua polliacus non hz considera
re accessorie sz simplr ibidem
¶ Nunquam legislatores plurimi ordi
nez pollitiam non ordinauerunt
ad opaciones virtutum optimaz
sz solum reflexerunt ad vtilia per
que put ditari z superexcedi quantum
do alijs vij° pol ¶ In virtutibus
pollitice oportet ad actoz vertaz
futuraz predisponi z assuefieri viij°
pol etc Sequitur pollitizo etc

Pollitizo Optime polliti
zantes necesse est attingere ad optimaz
actionez hominis vij° pol ¶ Illa ciuitas
dicitur esse felix que optime polliti
zat ibid ¶ Ciuitates grecorum bene
pollitizant id ¶ Qui habitant
in locis frigidis sz versus septe
trionez sunt animosi sz intellectu et
arte carentes z isti nesciunt bene
pollitizare propter defectum com
nec volunt subici propter animosita
tem ibid ¶ Genus grecorum na
tum est bene pollitizare z principa
ri et ideo liberum est ibid ¶ Illa
ciuitas optime pollitizat que at
tingit optimaz felicitatem i° pol
Circa aquibus statum dicit optime
pollitizare id ¶ Bene polliti
zans non exponit ciuitati tantum ad
vnaz virtutez sz ad omnes viij° eth

Populares Et virtute ca
rentes glorificant z contempnunt
alios contingeret i indecenter et
sine discretione rois x° eth ¶ Po
pulares secundum anaxagoram solum
iudicant felicitatem consistere
in hijs que sunt extra in bonis ex
terioribz x° eth vo etc felicitas

¶ Populares solum appetunt sentiunt
et cognoscunt bona exteriora id
Populares homines discordant propter
inequalitatez possessionis generaliter
sed propter inequalitatem honoris 2° pol
Populares non possunt per multa con
spicere nec ratiocinari a longe primo
reth ¶ De quanto pluribus fuerit alicui
de tanto intellectu est remotior 2°
rethor etc Sequitur possessio

Possessio Vsus rei est melior
quam possessio primo eth ¶ Seruus
est quedam possessio domini v° eth
Eadem est comparatio rei possesse ad
possessorez et partis ad totum primo
pol etc cad ¶ Possessio multas
partes complectitur i multa potest pos
sideri ibid ¶ Possessio practiua
est pars possessiue ibid ¶ The
zaurisatio possessio possessionum
non solum est necessaria z vtilis propter commo
sz z pollitico ibid ¶ Magis expe
dit ciuitati quod quedam possessiones
sunt proprie quam omnes sunt comunes
2° pol ¶ Possessiones ciuitatis
oportet aliquo modo esse comunes et
proprias ibid vo etc que ¶ Com
mercie magis augent z multi
plicant possessorez quam inscit
sollicitudo tanquam proprio id ¶ Deiect
tationes in contractibz et indicia
de falsis testimonijs z adulationes
pauperum respectu diuitum sunt propter
maliciaz hominum et non illius quod
possessiones non sunt comunes id
Qui non possident aliquid inquit multo
magis dissident quam qui habent
possessiones proprias ibid ¶ Bonus
vsus possessionum non solum

consistit intemperate viue vel
liberaliter viue sz intraque ibid
de usus ¶ Non sufficit civitati q
possessiones civium sunt equales
ibid vo de civitate ¶ Legislator
maxime debz curare moderare con
cupiscias hoim quaz possessiones
2° pol ¶ Populares hoies dis
cordant propter equalitate possessio
generosi propter inequalitate ho
noris ibid ¶ Possessiones civitat
debent ee non nis magne ne po
tentes aliarum ad alias 2 invadunt
civitate non ita parve q tunes te
pore belli non pnt resistere simi
equalibz ibid ¶ Mulaudo possessio
prodest civitati ibid ¶ Possessiones
civitat nō debent ee taz magne
q propter supfluj abundaciaz tunes p
sumant inferre bellum sine po
tenciorbus cu illis qui no habet
tantaz sbam ibid ¶ Non expe
dit civitati q possessiones civiu
sunt equales quia dat occasioz
sedicionibus 2 indignationes int
nobiles et ignobiles ibidem
Possessio est gra possidentis
vij° pol ¶ Possessio non e pars
civitatis ibid ¶ Multa civitati
sunt possessio alicui id ¶ Partes
per se civitat optime dut hre
possessiones sic q dut ee dni
possessionum vij° pol ¶ Non ex
pedit in civitate bn ordinata oes
possessiones ee quos 2 ulla co
pbas sz possessiones debent ee
quos quantum ad usum ibid ¶ Expe
dit civitati bn disposite q que
possessiones sunt quos quod

ppe ibid de civitate ¶ Non diffi
nicionez vere possessionis videlz
Possedisse aliqua est cu in ppo
sit usus ipo ita q remaneat
sibi vel non vel cu in ppo e alie
nare vel non pmo reth ¶ Possi
dere nichil aliud e nisi in sua
ptate esse alienare vel non
alienare capiendo alienacoz
pro donacione vel condicione vel
aliqua alia commutacione ibidem
Hoies invident hijs qui possi
dent aliqua 2 diminuit illa ex
qua distribucione 2 possessione
resultat obprobrium ipis 2 illi
sunt qua similes 2° reth ¶ de
invidere ¶ Hoies invident hijs
qui hnt aut possident ea que
quondam erant ipis aut ipi aliqn
possidebant illa id ¶ Difficile
est possidisse 2 facile e abice
que quis habz id ¶ Yconomi⁹
curando de possessionibz extra
domum maxime curare debz
de possessione que est sm naz
i de agricultura pmo yco ¶ Pos
sessio agriculture est prior 1 inicia
inter alias possessiones ibid
Possessionum que est sm naturam
quedam non sm naz sz sm arte
ibid ¶ Possessionum que est ex
domum quedaz in domo ibid

Possibile: tas

¶ Electio
solum est possibilium 3° eth
T de electione ¶ Illa dnt possibilia
nobis que sunt cu effcu p nos
vel per amicos nros eo quia ea
que per amicos nros sunt p nos
aliquali sunt q principiu talium
factorum est in nob ex ter 2 ca

finis eo q[uod] ordinan[tur] ad nos in q[ua]n[tu]m
admitti nec[esse] talia op[er]ant[ur] ibid[em]
Possibile est aliquos age[re] bona
et virtuosa licet non sint p[ri]nci
pes terre et maris i[d est] no[n] simpl[icite]r ha
bundant in bo[n]is exterioribus x° ethi[corum]
Possibilitas et deteri[or]a[tio] distinguu[n]tur
s[ecundu]m diversitate[m] etatu[m] vij° pol[iticorum]
Possibile e[st] melius impossibili
s[im]p[li]c[ite]r ethi[corum] ro[tunde?] melius ¶ Possi
bile est in facultate ho[m]i[n]is impos
sibile non ibid[em] ¶ Quod non e[st] p[er] ple
impossibile e[st] esse actu v[e]l agend[o]
ibid[em] ¶ Solu[m] possibilia s[u]nt acta
et aguntur ibidem ¶ Possibilia
sunt bona ibid[em] q[ue]re bonu[m] et c[etera]
Possibilia sunt dupliciter quedam
ut sunt i[d est] fieri p[ossu]nt qualitercu[m]q[ue]
c[ir]ca quia de facili fiunt vel sic d[icun]tur
aliqua d[icun]tur possibilia uno° q[uia]
fiunt 2°° quia facili[ter] fiunt ibid[em]
Si unu[m] contrariorum est possibile
aut esse aut fieri et aliud contrariu[m]
est possibile ut si possibile est
ho[m]i[n]e[m] convaluisse possibile e[st] ip[su]m
egrotasse ro quia ead[em] e[st] poten[tia]
contrariorum per qua[m] potentia[m] q[uan]tu[m]
sunt ea 2° reth[oricorum] ¶ Si unu[m] simile
est possibile reliquu[m] est possi[bi]le
ro quia de similibus est idem iu
dicium ibid[em] ¶ Si difficili[us] e[st] possi[bi]le
possibile e[st] q[uod] est facili[us] ro q[ui]a
ter quia facile virtuali[ter] clauditur
in difficili ibid[em] ¶ Si possibile e[st]
aliquid fieri studiosum ac honestu[m]
possibile e[st] illud fieri simpl[icite]r ut
si possibile est fieri bonum studio
se possibile est fieri bonum simpl[icite]r
i[d est] qualitercu[n]q[ue] ro quia difficili[us]

est facere bonum honestu[m] q[ua]m bo[nu]m
simpl[icite]r etiam bonu[m] honesta vir
tualiter includit bonu[m] simpl[icite]r
dictum ibid[em] ¶ Cuius p[ri]ncipiu[m] e[st] pos
sibile 2 cuius finis est possibilis
ro q[ui]a ter per locu[m] a relativis s[ed]
s[ecundu]m ter quia s[ecundu]m veritate[m] in p[ri]ncipio
p[ri]ncipio clauditur quodda[m]mo[do] finis
ibid[em] ¶ Si finis est possibilis 2 p[ri]n
cipiu[m] est possibile ro o[mn]ia fiunt
i[d est] incipiunt fieri ex p[ri]ncipio q[uia] nat[ur]a[liter]
possibile e[st] aliq[ui]d q[uan]ti[ta]te[m] nisi q[uod]
possibile e[st] incipi ibid[em] ¶ Si p[ri]or
ta[m] s[ecundu]m ta[m] generatione e[st] pos
sibile 2 p[ri]us est possibile ut si vir
possibile est fieri puer ibidem
Si puerum possibile e[st] fieri 2 viru[m]
possibile est fieri ro puer habet
se ut p[ri]ncipiu[m] ad viru[m] s[ed] si p[ri]ncipiu[m]
est possibile 2 finis 2° reth[oricorum] ¶ Illa
sunt possibilia quorum est amor
2 concupiscencia naturalis ibid[em] ¶ Illa s[un]t
possibilia quorum sciencie 2 artes
sunt possibiles q[ue]re indicandu[m] est
de possibilitate obiectorum sicud
indicam[us] de possibilitate habituu[m]
ibid[em] ¶ Illa sunt possibilia quorum
p[ri]ncipiu[m] generationis e[st] in nob[is]
ut q[uia] possum[us] ea age[re] ut sunt
ea que nos cogim[us] aut p[er]suade
bim[us] sicud sunt illa quibus sum[us]
potenciores aut d[omi]ni aut amici q[uia]
potenciores aut d[omi]ni ad ea ¶ q[uo]n[iam]
que cogim[us] amici q[ua]ntu[m] ad ea
que persuadem[us] ibid[em] ¶ Cuius
partes sunt possibiles 2 totu[m]
2 co[n]v[er]so ut in plurib[us] ut si p[otes]t fieri an
sassum 2 captivum 2 cunta p[otes]t fieri
2 co[n]v[er]so ¶ Si indumentu[m] est pos
sibile p[er]sassu[m] 2 captivu[m] e[st] p[lu]s ple

2o reth. ¶ Si possibile est aliquid
fieri sine arte et cura possibile e
hoc fieri in arte et cura ideo dixit
agathon si aliqua artem 9 for
tuna i. cu fortuna si haberem 9
illius scilicet multo mag acquirere 9
ibidem ¶ Cũ possibile e deterioribus
minoribus et imprudentioribus
multo mag est possibile melior
ibus maioribus et prudentioribus
sicud socrates estimavit ee dyrii
et mirabile si euthim 9 diceat
aliquid et ipse non poss. inbenire
illud q estimabat se socrates mul
tu meliorem ee 2o reth. arm

Posterius || Si posterius tn
sba quam generacione est poss.le
et prius est possibile 2o reth. ex m
re possibile ¶ Posterius e dup
s3 sba vl generacione ibidem ¶ Si p
fecta sint quecumque nata sut fieri
prius et sut posterius 2o reth. or
ex m re fieri ¶ Prioribus factis
posteriora sunt ibidem ex m re fieri

Possum || Multa put vti
virtute in hiis que pertinent
ad se ipos et in ipsis et tu in hiis
que pertinent ad altm no put
vto eth. ¶ Solu ista qui habent
se bene in hiis bonis exterioribus
put aliis 9buiare sm iusticiam
vl in iusticiam et qm q uqz sup ha
bundant quqz deficiunt vto eth.
¶ Intellectus in dey in binsdaz pt
om dice in binnusali ibidem ¶ homo
malus decies melesies plura
mala pt facere quam bestia vijo
eth. ¶ Quid qd aliquis voluit et
potuit hoc egit 2o reth. ¶ Si aes
poterat et affectabat id illud

egit ibidem ro re ago ¶ Mt
i in pluribus homines si put que appe
tut faciunt illa ibidem ¶ Eligibili9
est qd non finnit sum posse ab
alio 3o top. ar. Be[illegible]

Potencia || Potenciam ro
nalem quedam per ccnciam que
per participacionem primo ethic.
¶ Potencia vegitativa dicitur
nutritiva primo eth. ¶ Potencia
sensitiva obedit com inquinete
ibidem ¶ Potencie dicunt per quas
possumus pati passiones scilicet
per quas possumus irasci miseri
ri 2o eth. ¶ Virtutes et malicie
non sunt potencie id proba. ex
virtutibus ¶ Per potencias naturales no
dicimus naturaliter boni vl mali
nec laudamur nec vituperamur ibidem
¶ Nota diffinitionem potencie moralis
potencia moralis est sm qz ac p
dicamur passibile passione morali
ibidem ¶ Potencie insunt nobis ana
ibidem ¶ Non eodem modo est in sciencijs
et potencijs et habitibus vto eth.
ex cad ¶ Potencia et scia non s
contrariorum habitus id ¶ Ius nale
est qd vbique habet eandem potenciam
vto eth. ¶ Cum enim aliquid e po
ten hoc actu opus inicia t ixo
eth. q re opus ¶ Potencia moria
libus dicitur et diffinitur per ipsum vnde
s potencie sensus in hominibus sm po
tenciam sensus vl intellectus
ixo eth. q re bine ¶ Omnis po
ten dicitur ad operacionem q ad qd
reducitur sicud ad finem 9pleme
tu et ppter tonez ro qm a pri
apale i. vltimum et finale ipius

potenciae consistat in operacione id
Principale .i. ultimum et finale ipsius
potenciae consistat in operacione pz
quia potencia finaliter ordinatur
ad operacionem secundum eum ibidem ¶ Operacio
que est melioris et nobilioris po
tencie est melior et felicior x°
ethicorum ¶ Melioris potencie est melior
operacio ibidem ¶ Lex habet potenciam
coactivam ad bene vivere secundum eum oz
x° ethicorum ¶ Principes secundum leges debent
habere potenciam ad puniendum
inobedientes 3° politicorum ¶ Rex debet
habere roborem et potenciam ad
puniendum inobedientes et maledi
cos ibidem ¶ Regem oportet habere pote
nciam maiorem quam sit potencia unius
vel plurium simul cuiuscumque non autem
maiorem de tota multitudine ibidem
Principans amore potenciam et virtute
v^to^ politicorum ¶ Potencia et amor non suffi
ciunt ad bene principandum sine virtute
ibidem ¶ Principans habens potenciam
amorem sine virtute est sicud incon
tinens ibidem ¶ Propter potenciam
faciale est fieri tyrannum v^to^ politicorum
Ordinare inidos et armatos sibi
insistentes inictos est sibi ipsis insti
tuere potenciam vi° politicorum ¶ Fortitu
do civitatis iusticia et prudencia et alie
virtutes eandem habent potenciam
et formam vii° politicorum ¶ Inclinacio
ad principandum et actus liberalitatis
que ad hoc inclinatur sunt inpo
tencia volitiva vii° politicorum ¶ Belli
tatum indiget potencia ibidem ¶ Po
tencia est in iunioribus prudencia
in senioribus ibidem ¶ Potencia et fortuna
in felicia primo politicorum ¶ Magnitudo pul
critudo robur potencia agonis
tica sunt bonitates corporis secundum virtutes

temperancia et fortitudo sunt bonitates
anime ibidem ¶ Potencie bonorum sunt
bone sicud est potencia agendi
dicendi proba omnes tales potencie
sunt factive bonorum primo rethoricorum
Potencia agendi et dicendi sunt
factive bonorum ibidem ¶ Potencie ac
quisite sunt bone sicud sunt sciencie
et artes quod quamvis si nullum aliud seque
retur secundum se erunt eligibiles ibidem
A tempore ab etate a loco a potencia
potest aliquid probari esse melius id est
quod est melius ¶ Tempora etates loca
cum potencie faciunt aliqua maiora
videri ibidem ¶ Potencia potencium
cum eligunt iniusta facere est timenda
2° rethoricorum ¶ In iusticia potenciam habens
est timenda ibidem ¶ Timendi sunt
qui fecerunt iniusta si habeant
potenciam ibidem quod est timor ¶ Ne
mesis est de divitiis et de potencia id est
Ingenuitas .i. que quibus sit nobilius
genere et divitie et potencia pertinet
ad fortunam bonam et contraria horum
ad infortunium ibidem ¶ Nobilitas
divitie potencia maxime videntur
esse bona fortune 2° rethoricorum ¶ Cuius
est potencia contrariorum id est ¶ Pote
nciam non habet qui non potest efficere
ne alios valeat inferre quod ipse potest in
alio Bo. de. q. p. li. 2°. pro vii q.
Potencia non est summum bonum
probatur quia plures potentes reges
in miseriam ceciderunt igitur potencia
non facit eos felices quia tamen quia
nullus beatorum est miser, 2^a ratio
si potencia esset causa beatitudinis tunc
ubi deficeret potencia ibi deficeret
beatitudo quia tamen quia relativa por
ta se ponunt etc. secundum in pluribus locis

cedere poten̄ deficiat aliq̄ reg̃ bo de
ꝯ· p· li· 3ᵒ pro vᵗᵃ· ¶ Potencia nulla
ꝑmanens ē p3 ex pigenijs cū mł
ti reges felicitatē suā in calami
tatem mutauerūt ibid ¶ Potencia
aliqn̄ cū calamitate mūi· ibid ¶ Po
tencia nō est sine cura· ibid ¶ Pote
ciā desiderans subiacebit pꝛialis
subditoꝝ bo· de ꝯ· p· li· 3ᵒ pro viijᵃ
Potencia sufficien̄ reuerencia vnū in
dicantur bo· de ꝯ· p· li· 3ᵒ pro ixᵃ
Potencie sufficiencie claritudines
reuerencie leticie nōia sunt diuisa
sm̄ sbā3 vero non discordant po
tenciā3 desiderantī multa deficiunt
quia aliqn̄ eget necessarijs ibi
Potencia oīs nature est deside
randa bo· de ꝯ· p· li· 2ᵒ pro 2ᵃ ¶ Po
tencia maloꝝ perpetrandi scele
ris referri ad bonū non pt ibi
Potencia illi non dubiᵘ defuisse
si aliquis ꝗᵗ adipisci et nō adi
piscatur bo· de ꝯ· p· li· 2ᵒ pro 2ᵃ
Potēi illi adest qui efficat id qd
ꝗᵗ ibidem ¶ Potencia q̄ plura cog
noscat videtur eē nobilioꝛ ea que
pauciora cognoscat bo· de ꝯ· p· li·
vᵗᵒ pro· vᵗᵃ ¶ Cribijs ē potencia
que sollicitudinū morsus expellē
que formidinū aculeus euitare
nequit bo· de ꝯ· p· li· 3ᵒ pro vᵗᵃ
Eadem ē potencia que papi albi
et ingeni· ēē ¶ Sequitur potens

Potens ¶ Nobiles diuites po
tentes dignificantur honore· i·
digni honore habentur 2ᵒ ethˀ
¶ Non potentes ferre bona fortūe
et estimantes se ꝑter coꝝ diuici
as alios excellere cōtempnūt eos
qui carent diuicijs ꝛ solū tales

operantᵘ qualiqꝫ contingit eos de
lectari sm̄ appetitū et desideriū
ibid ¶ Potentes hoīes in ꝑtatibꝫ
constituti vtuntur diuersis
amicis ad vtilitate ꝛ delectacōn̄
viijᵒ ethˀ probaᵘ ꝛ racōib ¶ Poten
tes in ꝑtatibus cōstituti nō q̄runt
amicos qui sunt delectabiles
ꝑter virtutē nec vtiles qui sūt
vtiles ad bona honesta· ibidem
Potentes appetunt ꝑos histriones
et lusores ꝑter bonū delecta
bile· et alios ꝑter bonū vtilita
tem sz̄ qꝫ pūt operari hoc qꝫ eis
est preceptū ibid ¶ Potentes non
sunt eīdem amici delectabiles
et vtiles ibid Potentes non
inueniuntur tales qꝫ sicud alios
excellunt potenciā qꝫ sic excedunt
in virtute ꝛ qꝫ viciosos reputant
esse meliores ipse ibid ¶ Apud
tyrannos ꝛ potentes approbantur
eutrapeli xᵒ ethˀ· vᵒ de ludus
Virtus moralis ꝛ intellectual
non consistunt in hoc qꝫ aliquis
sit potens vnde quia tales potentes
plerumqꝫ nūq participant de v
tute ibid ¶ Non ꝑter hoc delec
taciones corpales sunt eligibi
liores intellectualibꝫ quia ad
eos refugiunt potentes ibidem
de delectacio corpalis ¶ Mo
derate ditati non minus agunt
bona quā potentes ꝑmo etiā
magis xᵒ ethˀ ¶ Ydeote i· simpli
ces et populares ꝛ moderate
ditati magis agunt virtuosa et
studiosa quā potentes ibi ꝯ· de
ydeota ¶ Ethᵐ anaxagoram
nullus dz admirari si multis ap
paret inquiens qꝫ solū talis

est felix qui non est dives sen
per dives et potens ibid᷒ vo ꝗ
felix ¶ Qm̄ sunt nimis divites ᷒
potentes non stant nec volut sub
ici 9o pol ¶ Ex nimijs potentibus
in pollicia mutat᷒ pollicia in mo
narchiaꝫ ᷒ potentatu vto poll·
Parua· dissensio multu inbales
cit qn̄ sit inter duos ᷒ potentes
ibid ¶ Dissensiones principaliu
multu inbalescunt ibid ¶ Ne par
ua dissensio inter potentes ma
iiitate inbalescat oportꝫ q̄ sub
ita· dissensiones inter divites
dissoluant ᷒ trahant ad concor
diaꝫ vto pol ¶ Dissensiones pote
tu sunt valde timende ibidem·
Que nolunt potentes agunt oes
ibidem ¶ Bona potentu sunt
meliora quaꝫ bona minꝰ pote
tu primo reth ¶ homo nō irasci᷒
multu debilibꝫ nec multu poten
tibus uel saltem minꝰ irasci᷒ eis
quaꝫ alijs ibid ¶ honor ᷒ con
placentia potentibꝫ sunt delec
tabilia· ibid᷒ vo ꝗ delectabile
Potentes sunt proni ad iniusti
ficandu primo reth ¶ homines magꝭ
putant potentes agere iniurias
sine sine dampno qm̄ sunt pote
tes loqui et excipi multoꝝ agonu
ibidem ¶ Omnes potentes ᷒ excel
lentes credunt q̄ sit conveniens
ipos magni pendi ᷒ haberi in
magno pondere a minoribus
sm̄ genꝰ sm̄ potentiaꝫ ᷒ sm̄ vir
tuteꝫ ᷒ vniuersaliter inquo excel
lunt alios multu ᷒ si in eo nō ho
noratur irascuntur 2o reth· ex

ꝗ excellens ¶ Potentes indig
nan᷒ ᷒ irascuntur propter excellen
ciaꝫ ibid ¶ Inimicicia ᷒ ira potentu
viden᷒ aliquid facere ad periculu ter
ribilis ᷒ appropinquatione eiꝰ ibidē
Ira ᷒ inimicicia potentu ē timenda
ibid ¶ Potentes qd volunt possunt ibid
Potentes sunt prope facere iniusticia
et malu qꝛ q̄ volunt possunt ibidem
Potens ᷒ dives eligens in iniusti
ciare est in iusticia potentiaꝫ habens·
ibid ¶ Potentia potentu cui eligunt
iniusta facere est timenda· ibidem
In iustus potens quoqꝫ est passibus
qui meliaꝫ eligit omni tempore
nocere et per quos est timenda·
ira eoꝝ 2o reth ¶ Dum tempore
et homi timor potentu possunt aliquid
facere q̄ quia tales nocere possunt
ibid ¶ Circa principes ᷒ potentes
et qui habent multos amicos ᷒ multos
bonos filios et quicumqꝫ taliu boꝝ
si eis propter hoc fiat aliquod bonum
et de nono prosperet᷒ sumꝰ nemo
sim ibid ¶ Aliqui mores potentu
sunt similes moribus divitum
et aliqui meliores ibid ¶ Potentes
et existentes in placatione ᷒ potentia
sunt magꝭ studiosi i· meliores qꝫ
sunt divites ᷒ hoc propter oe manta·
quia sic sunt coacti intendere in ca
que sunt circa potentatu q̄ ipa eum
cura ᷒ sollicitudo retrahit princi
pes ᷒ platos a multis lascivijs ibid
Potentes sunt melioris moris quā
divites vo propter hoc q̄ sunt in cura
ẽe ibid ¶ Potentes sunt gravi
ores ᷒ terribiliores i· magꝭ reverenc
tes qꝫ non habentes curam ᷒ potentiaꝫ

aliorum ro quia dignitas reuerencia/
ores i graviores facit et ideo tales
moderari temperando se a lasci/
uijs non existendo molles et labi/
les nam reuerencia est mollis i sua/
uis et dotens grauitas 2o rethor/
Potentes in iniurias in maximis
non inparuis q vilipendunt cum
principes modicam inferre iniuriam
ibid ¶ Homines potentes tunc volunt agunt
quia si nullum sit impedimentum intrinsi/
cum vel extrinsecum 2o reth ¶ Potens
non est qui id efficere nequid quod
petendit bo de c p li 3o pro vta
Potens non est qui circundat sui la/
tus multitudine famulorum ibid ¶ Po/
tens non est qui quos timet plus
metuit ibid ¶ Potens non est qui in
manus seruientium positus est ibid
Potens est qui domat animos feroces
et qui restringit viciosos motus bo/
de c p li 3o metro vto ¶ Quam/
diu homo est compos sui tam diu est
felix bo de c p li 2o pro 4a ¶ Po/
tens non est qui non potest repellere
curas tenebrosas bo de c p li 3o
metro vto ¶ Potens non est qui non
potest fugare querelas miseras veni/
entes ex adversitate fortune ibid
Potens distribuit opes despicit
voluptates bo de c p li 3o pro xa
Potens bonorum tantum potest omnia bo de
c p li 4o pro 2a ¶ Potens est qui unus/
quisque potest in eo impotens est qui non
potest in eo ibid etc Sequitur potestas

Potestas · tatus Vicia mo/
ralia sunt in nostra potestate 3o eth
vide vicium ¶ Et operaciones sunt in nostra
potestate tunc etiam habitus id 9 vide nos

In nostra potestate est esse bonos vel
malos ibid ¶ Suadere in talibus
que non sunt in nostra potestate an/
opus est omnino in bale ibid 9
vide nos ¶ Omni provocamur ad fa/
ciendum bona et ad euitandum mala
talia sunt in nostra potestate ibidem
Operaciones tante ex ignorancia
et ignorantie homo est causa sine bone
sine male sunt in potestate nostra proba-
tur homo punitur iuste pro operacionibus
malis provenientibus ex ignoran/
cia cuius est causa id est tales sunt in potestate
hominis cuius patet de ebrio ibidem
In nostra potestate est quod simus dilige/
tes vel negligentes vel diu intra/
ctionum ibid ¶ Habitus viciosi in
principio sunt in nostra potestate postquam
facti sunt non id ¶ Aliqui volen/
tes sunt iniusti et incontinentes sed
postquam facti sunt tales non est
in potestate eorum ut non sint iniusti
et incontinentes 3o eth ¶ Aliquando in
hominis potestate est fieri infirmum id
9 vide infirmum ¶ Habitus boni vel
mali sunt in nostra potestate et volunta/
te quantum ad eorum generacionem id
probatur vide habitus ¶ Aliqui defec/
tus corporales sunt voluntarij et in nostra
voluntate et potestate probatur aliquis
propter tales defectus increpatur
igitur ibid ¶ Fantasia sive aspi/
racio est voluntaria et in potestate
nostra ibid probatur vide voluntaria
Virtutes sunt in potestate nostra id
Aliter sunt operaciones in potestate
nostra quam habitus id 9 vide alt
Inclinacio ad illa concupisci/
bilia vel ad illa est in nostra potestate

et non in est nobis a natura q.
sz ex nra deliberatione z qsiliatu
dine considerata . 2° eth. ¶ Mag
nimus moderate se habz ct diuiti
as et ptates . 4° eth. de magnimus
Potentatus z diuitie sunt que
desiderabilia pter honorem ibid.
de honore ¶ Multa honorat assum
dam pter eorum diuicias z potetatm
ibidem ¶ Cum tam diuicie qz poten
tatus z virtutes in sunt erit digniq
magnis honoribz ibid. ¶ In nra
ptate est z in nobis minima cui
nimire et aud inutilo fact v.to eth.
In iustid pati non e in ptate illi9
qui in in iustu pati sz in illo qui in
iustu facit v.to eth. to de iniustu
Licet sit facile z in ptate homis
ut faciat iusta non tn est facile
aliquid habitualiter ee in iustid
ibid. ¶ Facere in iusta inalit e fa
cile z in ptate nra sz facere ea ex
habitu z pmpte z delectabile est
difficile z non in ptate nra ibid.
In hois ptate e q sit in iustus qui
vult ibidem ¶ In dominio z in ptate
aue nutritiue nec est opari nec
no opari vj° eth. de aia ¶ Aliqui
pollicitus sollicitus e attrahe sibi
potentatus in subiectione saltz
ciuitatis z etiam honoris x° eth. de
pollitica ¶ Dicam aliquis sit bonus
ex natura hoc non existit in nra
ptate sz provenit hoibus p aliquam
diuinam cam x° eth. q. de bonis
Melior e in pri apatu virtuo
si principantis quam ptas 2° poll.
Necesse est q ille habz aliquos
excessus bonis qui no habuit
ptatem in principando limitatm

vj° poll. ¶ Maximum bonum in pollicijs
est q plus non hz ptatem facien
di omnia que vult ibid. ¶ Potestas
et volutas sufficiunt ad effcam fa
ciendi 2° rect. ¶ Quid qz est in aliq
ptate et volutate hoc fiet ibid.
Potestas si causa btitudis e si in
aliqua defuerit feliciatate minuit
et miseriam importet bo. de q. p li.
3° pro. v.ta ¶ Potestates huane la
te applicant ibid. ¶ Ptatem non hz
aliquis super omnes gentes ibid.
Potestas est exilis que solliciu
dines corrusiones expelle z acu
leus formidinum vitare nequit
ibid. ¶ Ptatis timorem dyonisius
terrore gladij pendentis supra
verticem epulant demonstrauit
ibid. ¶ Ptas sine sana sine suffi
ciens sepe prosternit suos famu
los ibid. ¶ Nulla ptas temporal
ppetue durat ibid. ¶ Ubi ptas
desinit ibi impoten incipit ibidem
Potestas illa exilis e qz tament
habentes z qz cu hes tutus non
sis z qua cu depone cupias vi
tare non potes ibid. ¶ Ptas re
gia non e vera ptas pba 2° primo
pter paruitatem extensionis qz
non pt esse q unus omnibus impet
2° patet pter anxietatem timoris
quia presidentes non sunt securi
bo. de q. p. li. 3° pro. v.ta ¶ Ptas
sine pruden non est eligenda
vim de ptate acquisita no nale z
marie loquendo de ptate non
iudicatur ut dicatur q ulla ptas sine
nalis sine acquisita e eligendu
quo ad eius usum sine pruden
licet bone sm se .i. ptas cu no

est aduncta prudencia utz de equo
2o top ¶ Prudencia sine ptate e eli
genda ibid ¶ Omnis ptas e de
numero eorum que sunt eligenda 2o
top ¶ Meliorum ptates sunt elige
de eo quod dem 2 studiosos eas habe
diam9 ibid ¶ Omnis ptas 2 pote
cia 2 potencionale 2 effectiuum ordi
natur ad actum ibid ¶ Omnis disci
plina et ptas videntur oe eius quod
est optim vjo top 2c Regimen

Potentissimum et honore
dignissim quod est et ullius egere
est gloriosissimum bo de 9 p li 3o
pro ix ¶ Potentissimo sufficien
tissimo 2c cectoysitati no pt vnd
tali aliquis indecor accidat ibid

Practica ·eius ¶ In omnibus
studijs humanis inquibus homines
per sciam practicam operantur neque pla
neque pauciora oportet facere aut
negligere sed quodam medio modo se habet
vjo top ¶ Racio vel mens que concor
dat se appetitui recto dicitur mens
practica 2 eius veritas dicitur veritas
practica id ¶ Practice scientie vel veri e
opus hominis intellectiui principij sine
sit speculatiuum sine practicum ibid
¶ Verum absolute sumptum e obiectum
intellectus speculatiui concordiale
autem se habens ad appetitum e obiectum
intellectus practici ibid ¶ Intel
lectus e duplex speculatiuus practicus
ibid ¶ Racio est duplex speculatiua
et practica ibid ¶ Mens practica
est principium actus effectiuum ibid
probatur 2 mens ¶ Mens practica
est principium effectiuum operacionum ab
ea productarum probatur mens est
principium effectiuum talium operacionum
et non speculatiua igitur practica
hoc probatur quia speculatiua nichil
dicit de imitabili et fugiendi 2
per quod non est principium effec
tiuum alicuius actus quia est prosecu
cio boni vel fuga mali ¶ Racio
est illa mens que ordinatur
ad aliquod particulare operabile
sicud ad finem nec pnti solum ac
tiue operacionum non transeunte in materiam
exteriorem sed etiam factiue transeunte
in exteriorem materiam est principium ef
fectiuum operacionis ab ea hoc autem
est mens practica ibid ¶ Intel
lectus speculatiuus non e principium
actus sed practicus id ¶ Mens
practica dicitur que e gra alicuius
operabilis quam que veritate speculatiua
ordinat ad opus ibid ¶ Finis in
tellectus practici est opus ibid
¶ Mens practica non tantum principatur
operacionum actiue que non transit
extra agentem sed manent in ipso sicud
est gaudere tristari sed etiam prin
cipatur factiue que transit in materiam
exteriorem sicud est edificare
secare 2c probatur omnis faciens
facit opus suum gra particularis
finis quod per opus suum consequi
intendit et non facit propter finem
universali sed dirigit opus suum
ad particularem finem quod e in materia
exteriori constitutum ut opus domus
cultellus 2 id finem non e finis
vltimate intentus sed id ad hunc
est finem gra alicuius finis principa
lius intenti quam finis non est
aliquid agibile et ius in agente
ibidem ¶ Opus proprium intellectus
speculatiui 2 practici e veritas id

Vtrumq3 intellectus virtu

Utriusque intellectus virtutis scilicet tam speculativi quam practici sunt habitus secundum quos contingit dicere verum et non falsum ibid. ¶ Summa et certamen rationis practice est aliquod operabilis tamquam extremum et singularis quod illud singulare dicitur extremum quia tota inquisitio consiliativa ad ipsum finaliter terminatur vel summa rationis practice dicitur extrema quia est ultimum certamen et iudicium inquisitionis consiliative vi° top. ¶ Universale in practicis colligitur ex singularibus vi° top. ¶ In practicis oportet attendere et credere hiis qui opinantur et enunciant circa operabilia sicud sunt homines experti senes et prudentes ibid. ¶ In practicis enunciabilibus et opinionibus quas habent experti et senes et prudentes de operabilibus non minus oportet attendere quam demonstrationibus que nate sunt fieri in talibus [illegible] propter hoc quod ex multa experientia tales senes habent certum iudicium de operationibus ideo per certitudinem discernunt et accipiunt huiusmodi principia ibid. ¶ Malicia facit mentiri circa principia practica vi° eth. ¶ Due sunt propositiones quibus utitur ratio practica scilicet universalis et singularis vii° eth. ¶ Sicud de speculativis ex principiis sequitur conclusio ita in practicis ex ratione practica ex principiis apprehensis sequitur operacio vii° eth. ¶ In practicis non sequitur operacio nisi fiat applicatio sciencie in universali ad scientiam in singulari ibid. ¶ Minor in syllogismo practico est opinio sensibilium et particularis et principale actionum eo quod actiones sunt circa singularia ibid. ¶ Operatio intellectus speculativi differt a practica x° eth. ¶ Operatio intellectus speculativi differt ab operationibus practicis studia quod est intellectus. ¶ Unde speculativa operatio melior et eligibilior est quam practice vii° polit. ¶ Sequitur pravum

Pravum pravus. tab(ula)

Homines pravi sunt ex eo quod prosecuntur voluptates et fugiunt tristicias debitas secundum rectam rationem x° eth. ¶ Turpissima sufferre pro nullo vel modico bono proprium est pravi hominis 3° eth. ¶ Pravus non est honore dignus 4° eth. ¶ Omne mendacium per se est pravum et fugiendum ibid. ¶ Qui fingit de se maiora quam sunt illa que existunt in ipso nullius alterius gratia nisi ideo quia sunt fictio tali placet sibi et in hoc delectatur talis assimulatur pravo 4° eth. ¶ Verecundia habet esse in pravis et turpibus 4° eth. ¶ Virtuosus et nullus pravum et turpe operatur ibid. ¶ Pravus nec debet operari aliquid turpium secundum veritatem vel secundum opinionem aliorum ibidem. ¶ Virtuosus numquam (?) voluntarie operatur prava ibid. ¶ Non verecundari operari turpia est pravum ibid. ¶ Omnes aque ponderose sunt nocive et prave vi° top. eth. ¶ Quosdam excellentur pravum in fama in quod dicentes eos esse bestiales vii° eth. ¶ Incontinencia et mollicies videntur de numero pravorum et vituperabilium ibid. ¶ Temperatus non habet

prauas delectaciones ibidem
¶ Nota com quare intemperatus
dicatur esse prauus in prosequendo
delectaciones vij^o ethi' de intpaci
¶ Non omnes sunt praui qui prosequntur
delectaciones alias omnes essent
praui quia homines gaudent vino id
de delectacione ¶ Operaciones bestie
praue sunt ex natura sed operaciones
prauorum hominum ex consuetudine id
¶ Iuuenes et melancolici quia vehe
menter querunt superhabundanciam
delectacionum ideo plerumque sunt
intpati et praui ibidem ¶ Opera amicicie
videntur conuenire malis prauis ix^o
ethi' proba^r de amicicia ¶ Valde
prauus opera amicitie in veritate
non in existunt nec eciam secundum appa
ciam videntur eis conuenire similiter
nec prauus qui non sunt omnino
nepharia prauitate predicta opera
conueniunt in veritate id ¶ Homini
prauo non conueniunt beneficia ix^o
secundum proba^r quia operatur sibi ipsi
nociua credo quod sequitur delectacionem
secundum sensum quod est ei sepe nociuum
et dimittendo illud quod est bonum
Secundo quia tales secundum iudicium rationis
ut incontinentibus propter nullitat opera
sibi proficua putat iudicare secundum
intellectum recte iudicantem esse bonum
ibidem ¶ Prauis in veritate non
conueniunt opera amicicie id ¶ Delec
tacio que est propria studiose operacioni
est epyeikes et bona sed que est proprie
praue est praua id ¶ Non
habentes principium accionis .i. iudicium
racionis est innocencior quam habentes
principium accionis quia innocentior quia

inquantum potest ei ad culpam aliquid in
putari quia per hoc quod habet principium in
per quod est dominus suorum actuum vij^o
ethi' ¶ Querere superhabundan
ciam delectacionum corporalium in
ducit intpacienciam et prauitatem
vij^o ethi' ¶ Virtuosus in omnibus
viuit secundum racionem sed prauus secundum passi
onem ix^o ethi' ¶ Virtuosus semper
appetit id quod est bonum simpliciter
sed prauus id quod videtur esse con
ferens ut in ibidem ¶ Virtuosus
in prauus semper tristatur ibidem
¶ Vita prauorum indeficiata est quia
nichil habens sicut in bonis racionis
ibidem ¶ Prauus et qui appetit
corporales delectaciones debet
puniri tristicia et dolore sicut
ab stimulis et flagellis x^o ethi'
¶ Prauus et qui appetit corporales
delectaciones oportet adhibere
tales tristicias que maxime
contrariantur illis delectacionibus
quas amant ut si aliquis
libenter inebriatur talis debet
inebriari vino et cogi debet bibere
aquam secundum eum ibidem ¶ Assuescere
ad dissoluendum leges priuas est
valde prauum 2° pol ¶ Prauum
est quod magis principatus sint ve
nales sed regimen ducatus 2° pol
¶ In principatu conseruandorum in
stanti est prauos constituere dominos
vj^o pol ¶ Prauos non est securum
facere dominos quia ipsi indigent
magis custodia aliorum quam
possint alios custodire ibidem
¶ Non oportet praua agere primo
rethi' ¶ Ubi mulieres sunt prue

sicut contingebat lacedemoniis
tales nationes secundum eundem non sunt
felices ibidem de mulieribus ¶ Illi sunt
pravi quos omnia vituperant et il
li sunt boni quos nimia laudant
ibidem ¶ Sicut illi sunt pravi quos ami
ci vituperant et boni quos inimici
laudant ita illud est bonum quod inimi
ci vel pravi laudant ibidem ¶ Melius quod
a pravis non habetur reddi laudabilibus
dabilibus quam alias ibidem ¶ Adu
latorum proprium bona aliquando semper lau
dare prava aut delinire id est poli
re et excusare 2º rethoricorum ¶ Bona di
cuius semper laudare prava aut
delinire id est polire et excusare sunt
signa adulationis ibidem ¶ Homines
servilos et pravi et non amatores
honoris non sunt verecundi ibidem
¶ Aliter pravi agunt que volunt ale
nisi 2º rethoricorum de aliter ¶ Si ar
tifices non sunt pravi philosophi non sunt
pravi ibidem de physicus ¶ Si mili
tes non sunt pravi quia mentiuntur
sepe neque zophiste ibidem de sophis
ta ¶ Omnis mundus est pravus 2º
topicorum ¶ Pravi sunt exheredi tandi
2º topicorum ¶ Deus et studiosus possunt
prava agere 4º topicorum ¶ Virtuosus potest
prava agere sed non est pravus ibidem
¶ Omnes pravi dicuntur pravi secundum appe
titum ibidem ¶ Pravorum pravitates sunt
eligende ibidem 6º de pravitas ¶ Pra
vus socius est qui impedit quem
bonum viijº topicorum etc. Sequitur

Precello || Fortitudo iusticia
liberalitas precellit alias virtutes
primo rethoricorum probatur de virtus ¶ Pre
cellit id quod non potest auferri eo quod
potest auferri

Preciosissimum || Apud mul
tos delectacio et bonum dicuntur preciosis
sima primo rethoricorum ¶ Preciosissimum ingenii
propinquitas est quod cognatis et vicini
bus et moribus

Precipio || Lex precipit singulos
actus virtutis ibidem ¶ Lex precipit
opera virtutis et prohibet opera malicie
ibidem ¶ Lex precipit vivere secundum unam
quamque virtutem et non vivere secundum ali
quam maliciam ibidem ¶ Ista dicti
bus leges precipiunt secundum se et univ
ersali considerata non sunt iusta
simpliciter et per se sed solum secundum actus
vº ethicorum ¶ Ad dominum pertinet precipere
et viri servo 3º politicorum ¶ Maxime il
le dicitur principatus cui convenit
precipere 4º politicorum ¶ Precipere est actus
principis principalis principatus ibidem

Preco || Nullus est preco non
quibus magnam vocem viiº politicorum etc.

Precognitio || Omnis doc
trina fit ex aliquibus precognitis probatur
omnis intellectualis cognitio aut ac
cipitur per inductionem aut per syllogismum
vjº ethicorum ¶ Precognitorum quedam precog
noscuntur per inductionem que per syllogismum
patet omnis cognitio intellectualis
aut est respectu principii quod cognos
citur per inductionem aut respectu conclusionis
que cognoscitur per syllogismum ibidem
¶ Inductio fit ex precognitis per principium
inductio est principium et uerdulitas
que vlis quod collecta est ex cognitione
singularium ibidem ¶ Syllogismus
fit ex precognitis patet syllogismus
est tecdulitas conclusionis que precedit
ex universalibus principiis precognitum
ibidem etc. Sequitur preciosus

Preconsul · Principatus pre
consolum est in oligarchia in democ
ratia non · 2º pol ¶ Preconsul est
super consiliatim ibidem Regim²

Predatiua · Ars bellica et pre
datiua est naturalis et earum iusta et ad bes
tias et barbaras pmo pol ¶ Preda
tiua est species possessiue ibid

Predicamentum · Ens recipit²
in quolibet predicamento pmo ethic
¶ Bonum recipitur in quolibet predicamento · id

Predispositio · In omni arte
oportet materiam predisponi ul ad
hoc q introducatur ars oportet aliquid
disponitur et assuefactor bona per
existere viijº pol ¶ In ciuitatibus pol
liticis oportet ad actoz (?) virtutum futuram
pre disponi et assuefacere id · Gc²

Preeligens · Illa dicuntur opa
ta pre eligentes i ex electione q
faciunt preconsiliatores i precedente
consilio et deliberatione vto ethic
¶ Illa dicuntur operari non preeligentes
i sine electione facta · que operantur
sine consilio pmo simpliciter sed pocius
ad agendum ea · ut plurimum ex impetu
aliquarum passionum inclinantur ibidem

Preesse · Rem in deb pre esse autem
ordinum et politiae oportet q plus di
dicit 3º pol · ¶ Rem in debet pre esse plus
debet sub esse ibidem · Regim²

Prefectura · Olim magna
ptas fuerat sed ut manet nomine
bo de q p li 2º pro ¶ Prefec
tura que olim fuit ptas quodiam
vilius ibid · Regim² confero

Prefero · Omnibus ad omnes
honores pertineat q ipsis amicis pre
ferant veritatem · ut specialiter
oportet hoc facere pmo ethic · q
¶ veritas ¶ Veritas amici est
preferenda · ibidem ¶ Ambobus
amicis existentibus factum est preho
norare et preferre veritatem id
¶ Si veritas et amicus dissentiant
veritas est amico preferenda ibid
¶ Pluralitas in electione persona
preferetur paucitati vjº poll ·
¶ Simplex magnitudo dignitati pre
fertur ibid · Regim² premium

Premium · Felicitas est premium
virtutis pmo ethic q est virtus
¶ Premium virtutum est quod opti
ibid ¶ Honor est premium in optimis
rebus dignissimus scilicet in actibus
virtutum 2º ethic ¶ Honor est premium
virtutum id ¶ Oportet bonos pro
vocare per virtutes et per premia ·
malos per penas et insanabiles
les totaliter exterminare xº ethic
¶ Illa sunt laudabilia in quibus
sunt premia et honor ul ex quibus
talia consequuntur pmo rethorice · to
laudabile ¶ Nudo bonum
boni non fit et melioribus melius
net premia bonitate et malicie
tue peiores sunt pmo yconom ·
¶ Premium ul supplicium assequi
sola tue operandi bene ul male
bo de q p li 2º pro 2ª ¶ Pre
mium illius tui est q tres q sunt
preter q aliquis fit · ut auriete
in stadio · ¶ Premium corona
~~est bo de q p li 2º pro 2ª · c~~

Prenostico · Augures phi
tes et prophete gentilium sic q
rem pnosticabant ne deprehen
derentur in mendacio nos de
clinabant quibus 2º rethorice · c

Presentia || Non potest nati[onem] de
futuris rebus bo. de 9 p li v^to p g^a

Presens || Presentia malitie
nichil contristat 2° ethi[corum]. ¶ Lauda
re presentes est signum adulacionis
ibidem. ¶ Judicium legislatoris non
est de particularibus et presentibus sed
de futuris et vlibus primo rethorice. ¶ Iu
dex et possessus de presentibus et actiat
rebus iudicatur id. ¶ Exclama
tiu[m] et exclamatio est a presentibus ibid.
¶ Presentia sentiuntur preterita memo
rantur futura sperantur ibidem.
¶ Sensus est presentium memoria preteritorum
spes futurorum id. de exclamatum
¶ Homines diligunt eos qui similiter
diligunt presentes et absentes 2° ethi[corum].

Presuppono || Quilibet artifex
ad operandum presupponit materiam
convenientem et possibilem ex qua
operatur vij° poli[ticorum]. ¶ Multitudo hom
inis et qualitas naturalis et qualitas
regiones et qualitas debet pre
supponi tanquam materia ciuitatis id.

Preteritum || Nullum preteritum
est eligibile sed solum futurum contingens
vj° ethi[corum]. ¶ Consilium est solum futu
rorum contingencium et non preteritorum
ibidem. ¶ Preteritum non potest revo
cari ibidem. ¶ Preteriti sola memoria
est delectabilis x° ethi[corum]. ¶ Sepe ex
clamantes convertunt se ad preterita
rememorantes ea primo rethorice.
¶ Presentia sentiuntur preterita memorantur
futura sperantur ibidem de presentibus.
¶ Spes est futurum memoria preteriti
2° rethorice. ¶ Iuuenibus preteritum est bre
ue ibidem q. de iuuenibus. ¶ Memoria
preteritorum maioribus senibus est causa

mugacitat[is] i diminacionis ibidem q.
de sener[e]. ¶ Iuuenibus quod preteritum
est est minimum. ¶ Senes perseuerant
recitantes facta preterita et recordantes
delectantes memoria ibidem. ¶ Non tamen
quare senes stant in magis et miso
latijs confabulando cum aliis de
suis preteritis ibidem de senect[ute]. ¶ Senes
diu recitant facta corporis preterita tunc
delectantur ibidem &c. Sequitur

Primus || Primi inhabitantes
terram sive fuit nati de terra sive
ex quacumque corrupcione relicti fuerunt
multum insipientes 2° pol[iticorum]. ¶ Prima
animam 9 prima mag. vij° pol. &c.

Princeps || Primus est princeps in
ciuitate rei publice habet se ad al
terum sed tamen principaliter et eius actus dis
ponit et ordinat v^to ethi[corum]. ¶ Si prin
ceps percussit aliquam priuatam
personam talem non oportet repercuti
eo al. ex ter. cum princeps habet
vim coactiuam tunc ex auctoritate habet
quod percutit licet forte peccat inquantum
hoc non facit secundum legem et secundum de
bitas circumstantias ideo eius percussio
non est iniusta. ¶ 2^a ro[tio] auctoritas
principis debet esse aliis maiorem
hoc autem non fieret si repercuteretur
id. ¶ Princeps non est sub lege id.
¶ Si quis percutit principem illum
non oportet percuti sed etiam grauius
puniri eo al. quia ex percussione
principis aliquis incurrit crimen
lese maiestatis propter lesionem
boni communis quod multo amplius est sal
uandum propter bonum commune si igitur
percuciens principem solum talem
repercussionem reciperet tunc non
puniretur crimen lese maiestatis sed
solum iniuria priuate persone ibidem

Princeps de suo officio est custos iusti v^to eth. ¶ Princeps ergo est con
seruator iusti oportet quod sit conseruator
equalitatis in qua consistit iusti
ibidem ¶ Princeps tunc fit tyrannus quando
plus accipit sibi de bono et minus
de labore et malo quam sibi debetur
ibidem ¶ Princeps politice iustus non
intendit bonum proprium sed commune ibidem
¶ Princeps iustus non attribuit sibi
ipsi plus de bonis quam aliis nisi fa
ciat hoc secundum debitam proporcionem
iusticie distributive ibidem ¶ Princeps
non laborat sibi ipsi et propter suam
utilitatem sed aliis et propter utilitatem
aliorum ibidem ¶ Princeps laborat
pro republica ibidem ¶ Principi est
danda quedam merces a multitu
dine probatur quia laborat pro mul
titudine ibidem ¶ Merces danda
principi est honor et gloria ibidem
¶ Principantes quibus non sufficiunt
pro mercede honor et gloria illi sunt
tyranni ibidem ¶ Non potest princeps
seruare in honore suo seu saluari
in suo statu sine amicis viij^o eth.
¶ Oportet principes non solum existere
in ciuitate in regione sed etiam 2° pol.
¶ Secundum socratem oportet esse quandam
distinctionem inter principes et subditos
ut sicud ex alia materia sunt fila pla
ne quam licium sic ex alia condicione
oportet aliquos assumi in princi
pes et alios remanere in subiectione
ibidem ¶ Magis periculosum quod pau
ci de tota multitudine eligant
principes quam quod tota multitudo eli
gat principes primo quia pauci po
terunt corrumpi et seduci 2° pauci
possunt seipsos particulariter eligere
ibidem ¶ Modus eligendi principes
per sortem est valde puerilis 2°
pol. ¶ Pluralitas principum est causa
sedicionis ibidem ¶ In electione principum
magis debet legislator attendere
ad virtutem quam ad diuicias ibidem
¶ Principem in ciuitate oportet esse bonum
et prudentem 3° pol. ¶ Oportet
principem bonam habere disciplinam bone
subiectionis ibidem ¶ In principatu dis
potico non oportet principem adis
cere virtutem subiecti quod sciret exequi
ea que famulus habet facere ibidem ¶ In
principatu similium secundum genus et libe
rorum oportet principem subiciendo
adiscere virtutem per quam principatur
ibidem ¶ Non debet esse princeps pius
distat principari ibidem ¶ Sola pru
dencia est propria virtus principum
ibidem ¶ Alie virtutes a prudencia
sunt comunes principi et subiecto ibidem
¶ Subiectus habet se ad principem sicud
factor fistularum se habet ad utente
eis debet enim facere secundum preceptum et
ordinacionem utentis ibidem ¶ Principem
oportet esse dominum de omnibus illis
que per leges non possunt cum certitu
dine determinari 3° pol. ¶ Duo oportet
dimittere principi primum iudicare et
disponere recte particularia vel
non est possibile hoc fieri per legem
2° ubi lex scripta deficit in aliquo
casu particulari dirigat et si lex
non sit bene ordinata secundum eam
inveniet meliorem 3° pol. ¶ Prin
cipes faciunt sibi multos oculos
et aures et manus assumentes se
cum ad principatus ibidem ¶ Principes
assumere debent comprincipantes ami
cos sui et principatus ibidem ¶ Impos
sibile est ciuitatem bene sine principibus

2° pol ¶ Non amare principes ci-
uitatis est nocivum ciuitati 2° pol
¶ Nimis excellentes in ciuitate non
amant principes ciuitatis ibidem
¶ Necesse est pollicias differre ibidem
¶ Cum in dictam principatiui et iudicati-
ui et consiliatiui studiosum legis-
latorem oportet considerare de con-
siliatiuo principatiuo et iudicatiuo
ibidem ¶ Necesse est pollitiam se bene
habere bene se habentibus consiliatiuo
principatiuo et iudicatiuo ibidem ¶ Prin-
ceps consiliari debet de pace de bello
de propugnatione de legibus de disso-
lucione de morte de populacione
de eleccione ibidem ¶ Utrum princeps
debet institui per eleccionem quam
per sortem ibidem ¶ Illi simpliciter et
proprie dicuntur principes quibus committitur potestas
principandi consiliandi iudicandi
ibidem ¶ Plus accepcio principis a sub-
ditis contingit dupliciter vel ab omnibus
propriis vel quibusdam v° pol ¶ Super-
excellens accepcio principis a sub-
ditis est causa iniurie erga sub-
ditos ibidem ¶ Plurimi ciuitatum principes mo-
uentur propter principem possibilem
contra principem quam propter despeccionem
a principatu ibidem ¶ Princeps debet
esse deicola quia minus timent homi-
nes iniustum pati a principe si dei-
colam putauerint esse ibidem ¶ Oportet
principem bonos honorare et eis-
met honores distribuere suppli-
cia non debet eis distribuere per
se ibidem ¶ Princeps nullum magnum
virum dominii sui debet facere
custodem ibidem ¶ Si princeps aliquem
de potestate sibi tradita deponere vult
gradatim hoc debet facere et non
simul auferre totam potestatem ibidem

¶ Princeps magis debet videri regu-
lis subditis quam quod videatur dominus
sui ipsius principari ibidem ¶ Princeps
non oportet videri habere curam
sui ipsius in principando sed magis debet
se habere ut procurator ciuitatis
ibidem ¶ Princeps debet tenere statum
medium non extremorum ibidem
¶ Princeps debet esse affabilis omnibus
et precipue insignibus et magnis
viris ciuitate et debet potius de-
mogogizare i. docere sic principatus
suus erit stabilior pulchrior
et amabilior et princeps sine timore
durabit ibidem ¶ Sine principibus
impossibile est esse ciuitatem vj°
pol ¶ Operacio principantis maxime
est iudicare et precipere recte et distribu-
ere recte principatus vij° pollit
¶ Principantes qui ordinantur ad diiudica-
ndum contractuum et ad sentenciandum
et ad quotandum causas debent vocari
circa forum ibidem ¶ In regione princi-
pes debent habere habitacula con-
uenientia principatui eorum et ad orna-
tum ad fortitudinem et in regione
oportet esse edes quasdam que sunt
conseruatoria ad seruandum redditum
et bona quedam exteriora collocata
etiam debent esse templa particularia
in diuersis partibus ibidem ¶ Difficile
et raro inueniuntur reges et prin-
cipes qui sic excellant in multitudine
et ita differentes a subditis quantum differ-
unt ab hominibus sicut dixit silax
esse inter indos ibidem ¶ Magni-
festum est quod principantes et subditos
oportet habere aliquam similitudinem
ibidem ¶ In ciuitate bene ordinata
est aliquo modo eadem disciplina sub-
iecti et principantis et aliquo modo non est

Necesse est futurum principantem subditum fuisse ibidem ¶ Principatus est duplex quidam est principaliter ad bonum principantis et per accidens ad bonum subditum sicud principatus dispoticus alius est qui est principaliter ad bonum subditorum sicud principatus pollitticus ibidem ¶ In principatu pollitico principans et subditum sunt aliquo modo idem et aliquo modo diversa ibidem
¶ In principatu pollitico principans et subditum est aliquo modo eadem disciplina et aliquo modo diversa idem ¶ Eadem est disciplina et virtus civis optimi et principantis in optima pollicia et viri boni vii° pol. ¶ Eundem oportet prius esse subditum et post principantem ibidem ¶ Non magni ponderis est et sophisticare medicum sicud principem primo rethoricorum ... medicus ¶ Non tamen nocere parum medici quando consuevisse non obedire principi ibidem ¶ Multa principes et potentes et qui habent multos amicos et multos bonos filios et comprehendunt talium bonorum si eis propter hoc fiat aliquod bonum et deo nostro prosperentur sunt communes sunt 2° rethoricorum ¶ Princeps multos beneficiare potest ibidem ¶ Stesicorus cum volebat persuadere principibus ne aliquid nephandum facerent dicebat quod non facerent ita quod cicade cantabant ipsis de subtus id est inferiores et populares minimitabant si hoc fieret 3° rethoricorum ¶ Principum corda si aliquis posset penetrare intus videret ea esse ligata multis passionibus et solubilibus, et stulti ...

Principale

Circumstantie sunt duplices principales

et minus principales 3° ethicorum ¶ Principale hominis est sentire et intelligere ix° ethicorum ¶ Principale et operabilia est vita et modus vivendi x° ethicorum ¶ Duo sunt venti principales boreas et auster 2° pollitice ¶ Duo sunt species armonie principales dorista frigista ibidem ¶ Divites et pauperes sunt maxime principales partes civitatis idem

Principalissimum

Pollitica et civilis scientia est scientia principalissima et maxime architectonica primo ethicorum ¶ Est antiqua opinio et confessa ab omnibus philosophis et principalissima bonorum sunt ea que pertinent ad animam idem ¶ Intellectus est principalissimum in homine probatur assimili sicud civitas et omnis alia congregatio maxime videtur esse id quod est principale in eo sic est de homine ix° ethicorum ¶ Unde admodum civitas et omnis alia congregatio videtur esse principalissimum sic et homo ibidem ¶ Civitas et omnis alia congregatio magis videtur esse id quod est principalissimum in eo. ... signum est quia tota civitas dicitur facere id quod faciunt rectores et principaliores in ea idem
¶ Unusquisque amat principalissimum in ipso maxime amat seipsum ibidem
¶ Unusquisque videtur esse id quod est in ipso principalissimum x° ethicorum ¶ Unusquisque dicitur esse principalissimum sed ... homo per ... intellectus quia intellectus est principalissimum ibidem
¶ Pollicie est finis optimus simpliciter et principalissimus 3° pol. ¶ Inter omnes scientias practicas pollicia est principalissima idem ¶ Multa

Decalogi divino est principalissimum quod
debet esse in civitate vij° pol. ¶ Co-
gnitio finis est quod principalissimum
ad persuadendum primo rethoricorum etc.

Principaliter ¶ Fortitudo
principaliter est circa terribile quod est
mors iij° ethicorum ¶ Ille principaliter
dicitur fortis qui circa mortem bonam
in bello est impavidus et qui non
timet circa pericula repentina et
improvisa ibidem ¶ Fortes aliqui
dicuntur principaliter in sustinendo
tristicia in iniuria sicud percussi-
ones vulnerum ibidem ¶ Iustum politi-
cum est inter liberos et equales
principaliter v° ethicorum probatur etc.
iustum ¶ Vivere etiam in civili quod in
homine principaliter consistat in po-
sse sentire vel in intelligere ix° ethicorum

Principalius ¶ Felicitas
est circa bona anime principalius primo
ethicorum ¶ Fortitudo principalius est circa
pericula mortis in bello quam in mari
et egritudine iij° ethicorum ¶ Fortitudo
non equaliter est circa terribilia et au-
sibilia sed principalius circa ausibilia
sustinenda ibidem ¶ Denominatio fit
a principaliori x° ethicorum ¶ Masculus
est naturaliter principalior femina nisi
aliquid aliud accidat preter naturam primo
pol. ¶ Pater est naturaliter principa-
lior filio sicud antiquus iuniori
et perfectum imperfecto ibidem ¶ Operatores
legis sunt principaliores quam operatio-
nes medie 3° pol. etc. mediata
¶ Leges politicarum sunt principalio-
res et de principalioribus quam leges
optimarum artium ibidem ¶ Ad oppor-
tunitatem rethoricam singularia
sunt principaliora universalibus 2° rethoricorum

Principans ¶ Multe sunt species
principantium et subiectorum primo pol.
In multitudine hominum aliqui sunt naturaliter
servi aliqui principantes ibidem ¶ Pro-
prium est toti nature quod aliquid
sit principans aliquid subiectum ibidem
¶ In inanimatis est aliquod principans et aliquod
subiectum ut armonia quod sonorum vel
elementorum in corpore mixto ibidem
¶ In animatis est aliquid principans et
aliquid subiectum ibidem ¶ Principans dig-
nius et nobilius est quam subiectum ibidem
¶ Ex parte corporum aliqui iudicantur
hos esse dignos principari hos sub-
ici ibidem ¶ Principans et subiectum differunt
specie primo pol. ¶ Principans non potest
bene principari nisi sit sobrius et
iustus ibidem ¶ Necessarium est quod tam
subiectum quam principans habeant vir-
tutes morales quia alias non posset
principari et subici ibidem ¶ Virtutes
morales principantis et subiecti
differunt specie quia sicud est in partibus
anime quarum una principatur alteri secundum
suam virtutem ita erit in hominibus
sed virtus partis rationalis quam vir-
tus appetitus sensitivi differunt specie
ibidem ¶ In diversis principantibus
naturaliter et diversis subiectis
naturaliter diverse sunt virtutes
morales secundum speciem aliter principatur
vir uxori et aliter pater filio aliter
et dominus servo ibidem ¶ Principans
debet habere perfectam virtutem mora-
lem quia opus est simpliciter
opus moralis principalis artificis
ibidem ¶ Virtutes morales sunt
in principante principative in sub-
ditis ministrative ibidem ¶ Melior
est in principatu virtus principantis

q̄z petas 2º pol ¶ Alia est dicta na
principatis et subiecti 3º pol ¶ No
inequalis pollicia e eadem virtus prin
cipantis 2 studiosi civis ibidem
In principatu sm que ad principat
similibus sm genus et liberis oportet
cives habere utramque virtutem 2 prin
cipantis 2 subiecti ibid ¶ Princi
pant et subiecti sm quod huius non
est una virtus moralis sed diverse
ibid ¶ Principans in pollicia e pol
liceuma civitatis i impositor or
dinis civitatis 3º pol ¶ In principa
tu pollitico ubi cives sunt equales
principantes iuste mutantur ibidem
Pollicie dicuntur sm diversitatem
principantium ibid ¶ Principantem in
civitate oportet ferre leges 2 po
nere eas 3º pol ¶ Principans sm
appetitum sensitivum male principa
ibid ¶ Principantes in pollicijs mul
ta faciunt ad complacentiam 2 gratiam
hominum ibid ¶ In actionibus pollitici
illa de quibus lex non potest determinari
debent dimitti iudicio principat
ibid ¶ Apud antiquos principantes
eligebant ex militibus 2 ex hijs q
iam utebantur armis 4º pol ¶ No
similiter facile e malignari
pauco tempore principantes 2 multo
5º pol ¶ Principans debet habere
tria amorem ad polliciam quod dili
git eam potenciam ad maxima
opera in pollicia facienda virtutem
ut recte 2 iuste vivat ib ¶ Actiones
principatus non sunt bone nisi principans
differt ab alijs in bonitate naturali 2 ac
quisita in tantum in quantum differt vir a
muliere pater a filio dominus a servo
7º pol ¶ Oportet bonum principantem

esse intellectivos et custodes ibid
Principantes dicuntur custodes aliorum
ibid ¶ Principantes debent esse
amatium notorum ibid ¶ Principa
tes non debent esse duri ad ig
notos nisi ad iniustos et maxime
si fuerit amicus prius ibid ¶ Prin
cipans debet sapere primo rethoricorum ¶ No
tandum quare principantes sunt tardi
et reverenciales 2 graves quia dignitas
facit reverenciores i graviores
ideo moderant temperando se a
lascivijs non existendo molles 2
labiles 2º rethoricorum Et Sequitur

Principatus ¶ Principatus
virum ostendit 5º ethicorum ¶ Regimen
i regia gubernacio maxime est
i desiderat esse principatus princ
ut ut filius eo affectu a rege sub
dita regantur quo filij gubernantur
a patre sm eum 8º ethicorum ¶ In do
mo contingit reperiri principatum
oppositum regno sed tyrannicum
cum yconomus utitur filijs tam
servis ut consuetudo erat in parthis
ibid ¶ Apud parthes principatus
qui est patris ad filium magis
est tyrannicus quam regalis racio
quia utuntur filijs tamquam servis dure
et inhumaniter eos tractantes
sicut per tyrannum subdita opprimuntur
ibidem ¶ Principatus qui e domini
ad servos est tyrannicus racio
quia dominus non intendit in ipso
servo sed magis quod e utile 2 conse
rens sibi ipsi ibid ¶ Domini non
intendunt in principatu eorum ad
servos id quod e utile servo sed
magis quod e utile ipsis ibidem
Quamvis dominus utitur servo

adsui vtilitatem et pncipatus
dni ad seruos est tyrannicus in ethi
lomico cu est rectus qr eo q non
est consonu roni ibid ¶ Principatus
parsicus que e patris ad filiu
pectat et non e rectus qr qr filij
non sunt tunc tanti ut serui sz
mag ut liberi ibid ¶ Personaz
deuiciu oportz esse pncipatus
deuites q ut pris z dni ibid
¶ In domo contingit repire pncipa
tu similez aristocratie z eius
opposito proba qr pncipatus quo
vir z vxor dnantur in domo e
aristocraticus cu vir hz domi'm
et curaz et ea que pertinet ad
viru sm sui dignitatem z dimittit
vxori ea que pertinet ad eam
sz e oligarticus qndo vir libt oia
disponere z nullius rei dni'm dimittit
vxori sm eius dignitate vl qn
mulier toliter pncipat sup viru
et in nullo pmittit viru pncipari
ibid ¶ Principatus viri z vxoris
quo vtqz pncipatur suo e aris
tocraticus quia in hoc pncipatu
sicud in aristocratia vtqz pncipat
sm suaz dignitatez qr vir habet
curaz et ea que pertinet ad viru
et quecuqz congruunt vxori hec
sibi pmittit ibid ¶ In pncipatu
viri z vxoris sunt duo modi
correspondentes oligartie p'us
qn vir libt oia disponere z nullius
dni'm rei dimittit vxori z 9 qn
mulr toliter pncipatur super
viru z in nullo pmittit viru
dnari ibid ¶ Nota quando vxores
totaliter viris pncipant tales
pncipatus non sunt sm vtute
et leges coniugales sz pter di
uicias z potenciaz sed accidit
in oligarciis in quibus aliquis
non sm virtutem sz sm potenciaz
pncipat ibid ¶ In cohabitatione do
mestica contingit repire pnci
patu similem thymocratie z eius
opposito probat qr quqz accidit q
post mortem patris plures filij
non multu deuites sm etate relin
quuntur qui sic regnant z dnant
in domo in'o quorum quilz intendit
boni cois et ideo talis pncipatus
domesticus est similis thimocra
tico sz quqz accidit q in domo vna
plures socij habitant z accidit
inter eos esse plures pauperes
qz diuites pter q quqz illi pter
perplexitatem illorum intendunt sup
pressionez diuitu qr pauciores
et exaltationi diuitu pauperu
quia plures tales pncipatus do
mesticus est similis democratico
ibid ¶ Principatus quo fratres do
minant in eodem domo e thimocra
ticus probatur sicud qui pncipa
tur in thimocratia sunt equales
sic z fratres pterqz in hoc q eta
tibus deuiunt ibid ¶ In democratico
pncipatu sunt multa qua eo q t
pncipatus consistit in personis
equalibz stabz in civibz ibid ¶ Princi
patus democraticus consistit in p
sonis equalibz ibid ¶ In pncipatu
oligartico maxime inueniuntur
malicia pncipum que appatz ex
tribus ibid 3o pollitica ¶ In do
mo contingit repire pncipatum si
milem regno z eius opposito ibid
¶ Quidam dixerunt q pncipatus
dispoticus est contra naturam z ex sola
lege institutus pmo pol ¶ In
domo sunt tres pncipatus dispoticus

imperialis et paternalis ibidem
Semper ille principatus est melior
qui est meliorum subiectorum quia
talis est ad meliorem operacionem
cum opus quod perficitur a meliori
est melius ibidem ¶ Omnis subiectio
et principatus est ad aliquod opus quod
quia principans habet precipere subiecto
quid operetur ibidem ¶ In homine est
duplex principatus dispoticus pol
liticus ibidem ¶ Anima principatur
corpori principatu dispotico ibidem
quod de anima Racio dominatur corpori
dispotice ibidem quod de anima ¶ Intel
lectus et racio principantur appetitui
sensitivo principatu dispotico et
regali ibidem quod de homine ¶ Non omnes
principatus sunt idem quia dispoticus
est servorum secundum naturam politicus
liberorum et equalium ibidem ¶ Principa
tus politicus et yconomicus differunt
politicus est liberorum et equalium
yconomicus est principatus unius
ibidem ¶ Politicus est principatus
liberorum et equalium quod secundum quod pol
liticus distinguitur a regali ibidem
Principatus dispoticus non est
secundum scienciam quia non dicitur talis finis
vel dominus quia est talis secundum scienciam sed
quia est talis secundum naturam ibidem ¶ Principa
tus imperialis pertinet ad virum et ad
uxorem primo politicorum ¶ Principatus paternus
pertinet ad filios ibidem ¶ Principatus
paternus et imperialis sunt liberorum
quod vir enim principatur mulieri et
pater filiis non sicud servis sed li
beris ibidem ¶ Vir preest mulieri
principatu politico ibidem ¶ Pater preest
est filiis principatu regali ibidem
Principatus imperialis paternus
sunt naturales quia in utroque idem quod est

nobilius principatur ibidem ¶ Prin
cipatus imperialis et politicus differunt
in imperiali non mutatur persona sed
in politico mutatur persona certam
in imperiali principans et servus differunt
secundum naturam in politico non ibidem
Principatus politicus mutatur
de persona in personam imperialis
non quia non contingit quod qui est
masculus quod post erit femina
ibidem ¶ Principatus paternus est
regalis ibidem ¶ Principatus paternalis
et regalis conveniunt quia in utroque
principans principatur secundum amorem
et senectutem ibidem ¶ Ad principatum
debet poni dignus sive velit sive
nolit 2o politicorum ¶ Dampnum est quod
magni principatus sint venales
sicut regnum ducatus ibidem ¶ Regnum
ducatus sunt magni principatus
ibidem ¶ Melior est in principatu
virtus principantis quam potestas
ibidem ¶ Principatus est duplex
deciatus et indeciatus 3o politicorum
In principatu dispotico non oportet
principem addiscere virtutem sibi
quia sciret exequi ea que servus
habet facere ibidem ¶ In principatu
dispotico non oportet bonum virum
simpliciter nec politicum nec civem
studiosum opera subditorum discere
re nisi aliquid propter seipsum vel
ad opus servi ibidem ¶ In principatu
secundum civem aliquis principatur si
bus secundum genus et liberis oportet
civem habere utramque virtutem
et principantis et subiecti ibidem
In principatu similiter secundum genus
et liberorum oportet principem
subiciendo addiscere virtute per
quam principatur ibidem ¶ Banausi
sive artifices mechanici non participabant

principatu ibidem ¶ In principatu dis-
potico dominus principaliter et per se inten-
dit bonum proprium et consecutive et per accidens
bonum servi 3° pol. ¶ Principatus yco-
nomicus est ad filios et uxorem et
ad totam familiam ibidem ¶ In principa-
tu yconomico principaliter intendit
principans bonum subditorum vel bonum
quo principantur et subiecti principan-
tur subditorum et per accidens bonum
principantis ibidem ¶ In principatu pol-
litico cives sunt equales principantes
iuste mutantur scilicet quod unus iterum princi-
patur alter post ibidem ¶ In principa-
tu pollitico ex equalibus et liberis
non est dignum quod eedem persone
principentur sed nunc ille nunc alius ibidem
¶ Non salvato servo non contingit
salvare principatum dispoticum ibidem
¶ Principatus pollitiacus in quo princi-
pans intendit bonum suum assimi-
latur dispotico sed in quo intendit
bonum subditorum assimilatur yconomico
ibidem ¶ Propter divicias et liber-
tatem altercantur divites et pauperes
de principatu quia divites volunt
principari quia habent excessum
diviciarum pauperes quia contingunt
ad libertatem 3° pol. ¶ Diverse
civitates habent diversos principa-
tus ibidem ¶ Principatus est virtus
civitatis id est principans debet salvare
civitatem ibidem ¶ Liberos et mul-
titudinem attingere ad principatum
maximum propter inprudenciam et in-
iusticiam periculosum est ibidem ¶ Mul-
titudinem non attingere principatum
est valde terribile maxime quia
reputant se esse inhonoratos
moventes sediciones ibidem
¶ Ad pollitiacum pertinet determinare

quod est illud bonum respectu cuius fit
equalitas vel inequalitas in distri-
buendo principatus ibidem ¶ Non secundum
quelibet boni excessum debet distribui
principatus ibidem ¶ Non secundum omnem
equalitatem altercantur homines de prin-
cipatus sed secundum excessum boni vir-
tutis moralis ibidem ¶ Barbari
sine tristicia sustinent principatum
dispoticum ibidem ¶ Principatus secundum
leges proprias et consuetudines est
statutus ibidem ¶ Olim principatus
conferebantur propter beneficia ibidem
¶ Non est idem iustum in principatu
pollitico et dispotico 3° pollit.
¶ In quibusdam pollicijs principatus
distribuuntur secundum potenciam eorum
qui possunt attingere ad principatum
in alijs secundum equalitatem quidam
4° poll. ¶ In ethiopia secundum aliquos
principatus distribuuntur secundum pulchri-
tudinem et maioritatem scilicet qui est
maior et pulchrior ille principatur
ibidem ¶ Principatus secundum genera et
species secundum distinctionem partium essencia-
lium civitatis in genera et species
distinguuntur ibidem ¶ Similiter homo
non est bonus principatus ubi mul-
titudo principatur ibidem ¶ Oportet
principatum et pollicia iudicare de
singularibus 4° pol. ¶ Tria sunt
que altercantur de equalitate princi-
patus in pollicia scilicet virtus nobili-
tas et virtus et divicie ibidem
¶ Ex nimia superhabundancia seu
civitatis fit similiter principatus
oligarcicus et democraticus vel
tyrannicus 4° pol. ¶ Similiter dicam
principatum iudicativum et consiliativum

necesse est pollicias differre 4°
poll ¶ Consiliatiu et principatiu et
iudicatiu sunt per se accidencia pol
licie ibid ¶ Principatus quidam sunt
annales quidam perpetui quidam minoris
partis quam annum non tamen perpetui sunt
quedam sunt eidem quedam diversis id
¶ Non est facile determinare quos oportet
esse principatus et quot ibid ¶ Pollicia
quelibet multis indiget principatibus
et precipientibus ibid ¶ Principatus
sacerdotum est alius genus principatus
a pollicitis principantibus ibid ¶ Prin
cipatus sacerdotum non debet fieri
per sortem sed solum per electionem
ibid ¶ Principatus magis principales
sunt duas ex causis distributionis
pecunie quibus precepcionis legati prin
cipiorum mulieronimus et yconomicus
ut mensuratores frumenti et inst
ructales habentes officia ibid ¶ Illi max
ime simpliciter dicuntur principatus quibus
competit consiliare iudicare et pr
cipere ibid ¶ Maxime ille dicitur
principatus tamen convenit precipere ibid
¶ Precipere est actus proprius cuiusque
principatus ibid ¶ In magnis civi
tatibus expedit unum habere prin
cipatum ibid ¶ In parvis civitatibus
unus debet habere plures principatus
ibid ¶ Principatus necessarii et magni
non debent committi pluribus parum
bene ibid ¶ Secundum diversitatem locorum
hominum et rei pollicitarum est diversitas
principatuum ibid ¶ Principatus pro
consolum est in oligarcia in democ
racia non ibid ¶ Principatus pol
liticus mulierum et puerorum est
aristocraticus non democraticus vel

oligarcicus ibid ¶ Duodecim
sunt modi institucionis principatuum
tamen aut omnes instituunt aut non
omnes omnes sorte aut omnes electo
ne aut non omnes aut quidam de
omnibus aut de quibusdam scilicet si de om
nibus aut secundum electorum diversum aut
de quibusdam secundum sortem committi
4° poll ¶ Antiquitus magni prin
cipatus committebantur diu 5to
poll ¶ Maximum salvativum pollitie
quod principatus non sit lucrativus
5to pol ¶ Principatum non esse lu
crativum salvat democraciam pol
liciam et aristocraciam simul esse quia
tunc tam pauperes quam divites et
insignes non subiciantur deteri
oribus ibidem ¶ Ne principatus
sit lucrativus tradicio pecunie que
debet fieri coram omnibus civibus
et quod habeantur libri super hoc qui
reponantur apud fraternitates
vel contubernia vel aliquas tribus
¶ Tamen documentum quod principantibus lo
co lucri ordinentur honores et
reverencie que sunt eis et hoc
sic statutum secundum legem approbatum
ibidem ¶ Unusquisque principatus
est magis committendus quam per
finem illius attingitur quam alii
quam non per 5to pol ¶ Quanto
vero paucorum erit dominus tanto
durabilior erit eius principatus
ibid ¶ Et tanto principatus erit
durabilior dequanto quibus principatur
subditis volentibus ibidem
¶ Principatus non debet esse tyran
nicus sed yconomicus ibid ¶ Sine
principantibus necessariis qui faciunt
bonum ordinem et ornatum non
est possibile civitatem inhabitari

vij° pol. ¶ In parvis civitatibus
expedit esse pauciores principatus
quam in magnis ibidem. ¶ Principatus
qui est circa pertinentia ad condempna-
dos et perscribendos est maxime
necessarius sed est gravis et odiosus quia
multas habet inimicicias contra se ibidem.
Viri epieikes id est excellenter iusti
maxime fugiunt principatum con-
dempnandorum ibidem. ¶ In principatu
condempnandorum inseruire est plures
constituere dominos ibidem. ¶ Principatus
bellicus et custodie civitatis est in
excellenciori gradu dignitatis con-
stitutus quam principatus de contracti-
bus fori de agris et censibus
civitatis ibidem. ¶ Principatus
bellicus et custodie civitatis indiget
experiencia et fidelitate ibidem. ¶ Pro-
illi sunt principatus necessarij politie
primus est circa forum intendens et re-
spiciens ut contractus bene fiant
2us respicit edificia circa civitatem
ut muros turres et plateas | 3us
respicit fortificacionem civitatis et agri cul-
agri et aqueductus bene se habeant
4us respicit redditus quos civitatem
colligere et dispensare | 5tus apud
quem remanet custodia scriptorum con-
tractuum et iudiciorum pretorij et similium
6us indicans de condempnandis et
proscribendis et relegandis | 7us
principatus habens civitatem in custo-
dia | 8us regens exercitum tempore belli
ille habet sub se multos principatus
9us habet videre qualiter recipien-
tes et dispensantes se habent
circa bona communia | 10us habet dominium
super omnes illos et dicitur principatus
preconsulum | 11us principatus sa-
cerdotalis pro cultu divino | 12us
principatus mulierum puerorum ibidem.

In operacione principatus tyrampni
non consistit felicitas nec beata
vita vij° pol. ¶ Non omnis principa-
tus est dispoticus ibidem. ¶ Principatus
liberorum et servorum differunt adinvicem
non minus quam naturaliter servum et naturaliter
liberum ibidem. ¶ Optima vita non
consistit in principatu dominacionis plurium
ibidem. ¶ Ut iuste fiat distribucio
principatus necesse est principantem
cognoscere cives quales ibidem.
Principatus est duplex quidam est
principaliter ad bonum principantis
et per accidens ad bonum subiecti sicut
principatus dispoticus ibidem.
Alius est qui est principaliter ad bonum
subditorum sicut principatus politicus
vij° pol. ¶ In principatu politico
principans et subditus sunt aliquo modo
idem et aliquo modo diversa ibidem.
In principatu politico principantis et
subiecti est aliquo modo eadem disciplina
et aliquo modo diversa ibidem. ¶ Sub-
diti in principatibus politicis et dispo-
ticis non differunt per operaciones ho-
nestas sed modicum adinvicem quia
servus operatur gracia domini et liber
gracia sui ipsius ibidem. ¶ Principatus
politicus et dispoticus non differunt
per operaciones sed per finem ibidem.
Principatus politicus est melior
et magis virtuosus quam dispoticus
vij° pol. ¶ Divicie amicicia mul-
torum et principatus sunt bona que
sunt digna preciosis viris 2° rethoricorum.
Fortitudo sapiencia principatus dicuntur
bona honorabilia et que sunt
aliis proficua ibidem. etc.

Principium ¶ Processus actio-
nis ad causas est principium cognicionis primo
ethicorum. ¶ Principia non possunt resolui

impossibilia et in talibus ro quia sunt p^m
secundum naturam ipsorum repugnat secundum Eustratium
ibidem. ¶ Nec in talibus oportet esse questionis
ostensione quia sunt nec in
talibus potest racionabiliter querere
propter quid ut propter quid punctus non
habet partem et propter quid linea
clauditur una dimensione recte
sicud querere propter quid homo est homo
nichil est querere quia eius non est
altera causa ibidem. ¶ Omne principium
oportet esse primum ibidem. ¶ Principia de
incidentibus non sunt scientifice et de
incidente cognoscuntur ibidem. ¶ Principiorum
que cognoscuntur inductive exemplum in
mathematicis quod omne totum est maius
sua parte quod sensu supple in natu-
ralibus scilicet quod quelibet res naturalis habet
operacionem aliquam et motum quod consuetudine
supple in moralibus ut concupiscentie di-
minuitur si eis reluctamur et alia alic
ut in medicina per experienciam
ut scamonea purgat coleram ibidem.
In omnibus scienciis oportet cog-
noscere principia inquantum nata sunt
cognosci ibidem. ¶ In cognicione hominis
secundum quod nata est cognosci ibidem. ¶ Cog-
nicio principiorum magnum habet auxilium
et inflictum consequitur ad sequencia cog-
noscenda ibidem. ¶ Principium est plus
quam dimidium tocius ibidem quia virtute plus.
Per principium bene intellectum conside-
rantur multa sunt manifesta eorum
que queruntur in sciencia ibidem.
Deus est principium et causa bonorum
est quid honorabile et divinum primo
ethicorum. ¶ Homo est principium suarum
operacionum 3o ethicorum probatur textu homo.
Principium factionum quod faciamus per
acciones est in nobis ibidem. ¶ Pater
est principium suorum filiorum 3o ethicorum.

Et principium aliquid est voluntarium
et id cuius est principium ibidem. ¶ Etiam
videntur esse principia actuum
propriorum hominis vio ethicorum. ¶ Sensus
est principium veritatis quia sensus
interior et veritatis scilicet practice
quia secundum eum quia est species cognicionis
et unum quoddam et materialia et contin-
gencia comprehendit ibidem. ¶ Sensus
non est principium actus liberi ibidem
quia bestie sensus. ¶ Dicere verum vel
falsum est opus omnis intellectivi
principii sive sit speculativum vel
practicum ibidem. ¶ Electio est
principium sufficiens actus scilicet
per modum efficientis non cause fi-
nalis ibidem. ¶ Electio est principium
effectivum actus ibidem. ¶ Principia
electionis sunt racio et appetitus
que ordinantur ad aliud operabile
sicud ad finem ibidem. ¶ Mens est
principium actus effectivum probatur
secundum aliquos electio est principium actus
sed eiusdem electionis principium effectivum
est ipsa mens practica ibidem.
Mens practica est principium ef-
fectivum operacionum ad extra produc-
tarum ibidem. ¶ Inductio est principium
et universalitatis quodlibet universalis vio ethicorum.
Omnis syllogismo fit ex universalibus
principiis ibidem. ¶ Principiorum non
est syllogismus eo quia si principia
semper probarentur per syllogismum et
ad omnis syllogismus procedit ex prin-
cipiis tunc in principiis syllogismorum
procederetur in infinitum ibidem.
Principiorum est inductio ibidem.
Principia statim per inductionem
sunt nota cuilibet quia statim cum per
inductionem cognoscitur quid est totum
et quid pars quilibet assentit illi
principio quod omne totum est maius

sua parte ibidem ¶ Principia sunt
magis nota quam conclusio probatur
si aliquis non magis staret prin-
cipia quam conclusionem tunc non
haberet scientiam cognitionis non secundum actus
sed inquantum cognoscat ignotum per
eum ignotum quia cognitio nichil posse
certificat sicut dere ibidem ¶ Principium
artificialium operum est in solo facien-
te et non in facto ibidem ¶ Artificia-
lia non habent in se principium
motus ibidem ¶ Nullorum non est
demonstratio quorum principia contin-
git aliter se habere ibidem ¶ Principia
operabilium sunt ipsi fines quorum
gratia sunt operabilia ibidem ¶ Principiorum
conclusionum demonstrativarum et universaliter
omnis scientie sunt aliqua principia
ex quibus conclusiones in illa
scientia deducuntur ideo quia scientia
est cum ratione demonstrativa ibidem
¶ Intellectus solum est habitus
primorum principiorum ibidem probatur per
intellectus ¶ Scientia non est
habitus principiorum ibidem ¶ Ars et
prudentia non sunt habitus primorum
principiorum ibidem probatur per ars ¶ Sa-
pientia non est habitus primorum
principiorum ibidem probatur per sapientia
¶ Prudentia est principium directivum
actionis vi° ethicorum ¶ Ad principia non
est ratio id est silogismus quia per rationem
probari non possunt ibidem ¶ Singu-
laria sunt principium operationis
vi° ethicorum ¶ Singularia sunt prin-
cipia rei cuius est eius huiusmodi gratia
ibidem quod per singulare ¶ Singu-
laria sunt principia cognitionis ibidem
quod per singulare ¶ Senes per cer-
titudinem discernunt et accipiunt

principia agibilium ibidem ¶ Malicia
facit mentiri circa principia practica
vi° ethicorum quod per malicia ¶ [illegible]
non habens principium actionis id est indi-
tum rationis est innocentior quam habens
principium actionis vii° ethicorum per [illegible]
tas ¶ Intellectus est principium ac-
tionis ibidem quod per intellectus ¶ Vir-
tus malicia respiciunt principium opera-
bilium ibidem ¶ Malicia corrum-
pit principium operabilium ibidem
¶ Virtus salvat principium operabilium
ibidem ¶ Principium in actionibus
est finis cuius gratia aliquis agit ibidem
¶ Prima principia dicuntur suppositiones ibidem
¶ Sicut in mathematicis non est ratio
ad prima principia sicut in mora-
libus ad finem quod in mathematicis non
est aliqua ratio syllogistica deductiva
talium propositionum sed potius supponuntur
ab auditore secundum eius sic nec in
moralibus finem accipi quod per demonstra-
tionem ibidem ¶ Virtus tam naturalis
quam acquisita est causa eius quod
est recte operari et rectam estima-
tionem habere circa principium agibilium
scilicet finem ibidem ¶ Benivolentia est
principium amicitie quod effectivum et
promotivum ix° ethicorum probatur per be-
nivolentia ¶ Delectatio in aspectu
est principium amoris probatur nullus
amat aliquam rem nisi prius sit
delectatus in specie illius rei illius
rei ibidem ¶ Delectatio que est
per visum est principium amationis
ibidem ¶ Benivolentia est principium
amationis amicitie que est propter
bonum honestum ibidem ¶ Ad perfectam
operationem non solum requiritur cognitio
aliquorum principiorum universalium sed etiam experimen-
talis

que est aliq vnus singularis x°
ethi. ¶ Sciencie sunt et principia q̄a
et ipsa ibidem ¶ Impossibile est ex
principio viciato non attinḡe in fine
aliquod malu v^to ethi ¶ Melius est
a principio preuidere ne aliquod malum
contingat quam post quam sit de remedio
cogitare ibidem ¶ Principium est medium
tocius ibidem ¶ Paruum peccatum in prin-
cipio proporcionaliter se habz ad ca-
pta que sunt in partibz animalis
principalibz ibidem ¶ Contencio est
principium multorum magnorum et malorum
v^to pol ¶ Ira odium sunt principia
quarum carent actionum quia actiones
amborum sunt ad maligniandum ibidem
Voluntas est principium dileccionis
vii° pol ¶ Iuuenes quos cunque pos-
sibile est assuescere ad bonum ha-
bitum futurum statim a principio me-
lius assuescunt vii° pol ¶ Specula-
cio secundum intelligibilis habz cone
secundum principii in operabilibz viii° pol
g° et operabile ¶ Omne bonum prinum
est magis bonum quam bonum non prinum
primo rethorice ¶ Propositis duobus
bonis bonum quod procedit a melior
principio est melius quam quod procedit
a minori ibidem ¶ Datis duobus
bonis principiis illud est melius
quod est effectum melioris ibidem
Sine causa et principio impossibile
est aliquod esse vel fieri ibidem ¶ Quorum
opera sunt meliora et pulchriora
ipsa principia sunt maiora et me-
liora ibidem ¶ Principium est magis bonum
quam non principium ibidem ex^m et
bonum ¶ Non principium est magis
principio ibidem ¶ Cuius principium est
possibile et eius finis est possi-
bilis 2° rethorice vide et possibile
Omnia sunt ex principio ibidem ¶ Illa
sunt possibilia quorum principium
generacionis est in nobis ibidem
ex^m et possibile ¶ Prohemium
est principium oracionis 3° rethorice ¶ In
omni alio loco auditores mag-
remittuntur et fastidiantur quam in prin-
cipio ibidem ¶ Ridiculum est in prin-
cipio precipere quod homines sint atten-
ti ibidem vide et attencio ¶ In principio
vel maxime homines attente audi-
unt ibidem ¶ Habentem principium
finale est inuenire determinacionem
ibidem ¶ Principio cognito quasi
impossibile est non cognoscere
finem vera bo de causa p li 1° pro
vi ¶ Nullus vero nature melior
poterit existere suo principio bo de
c p li 3° pro x^a vide et Sequitur

Princeps ¶ In recta polli-
cia non permittitur principari homo pas-
sionibus subiectus et secundum suam
voluntatem prauam in recta policia
non permittitur in iustum fieri sed homo
tunc illo fieret quia tunc quilibet
vel plures plus reciperet de bo-
nis quam de malis v^to ethi ¶ In
bona pollicia non sinimus prin-
cipari hominem passionibus subiectum
sed racione id est legem vel principem stu-
diosum secundum racionem ibidem ¶ Non per-
mittimus principari hominem passioni-
bus seruientem et secundum libitum voluntatis
operantem sed constituimus per hominem
principantem racionem id est legem
que est dictamen racionis vel eciam
principem studiosum ad racionem et
prudenciam recta operantem secundum
eas vide illius quod sit princeps

sequn(tur) passiones tunc sibi ipsi plus
accidit de bonis et minus de malis
et per quos fit tyrannus ibidem ¶ In
oligarchiis aliquis non principatur
secundum virtutem sed propter potentiam et di
vitias viii° ethicorum ¶ Sicud pater natura
liter principatur filiis et progenitores
nepotibus sic rex naturaliter principatur
subditis ibidem ¶ In omnibus quibusque
civium secundum ipsum debet principari tunc con
tendunt ut emerpedes de quibus
dam tetidat informissimus et inta
libus poematibus ix° ethicorum ¶ Optimum
in homine secundum intellectum secundum naturam vi
principari et dominari x° ethicorum ¶ Principari
et subiici non solum est de numero eorum
que ex necessitate et violenter sunt sed
etiam quae expediunt ad salutem
primo politicorum ¶ Generatio hominum statim
a nativitate sic disponitur quod quedam
sunt segregata ad subiici quedam
ad principari ibidem ¶ Intellectus et
ratio in homine principantur appetitui
sensitivo principatu politico et re
gali ibidem ¶ Principans non potest prin
cipari bene nisi sit sobrius et iustus
ibidem ¶ Ex parte corporum aliquod iudi
cium quos hos esse dignos principari hos
subiici ibidem ¶ Melius est tamen civi
tati si est possibile quod idem principentur
semper ii° politicorum ¶ Insecurum est eos
dem semper principari etiam apud
parvos homines et inferiores multo
fortius circa animosos et bellicosos ibidem
Formidabile est civitati semper
seniores principari primo si sunt
virtuosi ii° politicorum ¶ Expedit civi
tati quod virtuosi principantur ibidem
Nullus principari quereret non
existens amator honoris ibidem

Periculosissimum est civitati regem sem
per per totam vitam suam principari ibidem
Impossibile indigentem bene principa
ri et studiosi vacare ibidem ¶ Illi de
institutionem ad principandum sive sint divi
tes vel pauperes qui possunt principari
secundum virtutem ibidem ¶ In civitate in qua
non maxime honoratur virtus simpliciter
ut soli virtuti honor principatus
deferatur impossibile quod ibi homines
secundum virtutem infallibiliter principentur
ibidem ¶ Ille laudatur qui potest bene prin
cipari et bene subiici iii° politicorum ¶ Posse
bene principari et subiici a virtute est
ibidem ¶ Non contingit eum bene prin
cipari qui numquam sub principe fuit ibidem
Multitudo bestialium hominum nullo modo
debent principari sed multitudo que
habet virtutem licet imperfecte dum
tamen habent inclinationem ad actus vir
tuosos ibidem ¶ Multitudo non debet
principari summo principatu sed potest
principari principatu consiliativo et
iudicativo cum aliis virtuosis et prude
ntibus ibidem ¶ Melius est quod multitudo
principetur quam pauci virtuosi de
tali multitudine que comprehendit
in se consiliarios iudices et ora
tores et alios prudentes quia totum
est dignius quam aliqua eius pars
ibidem ¶ Legem expedit principari
in illis quibus potest cum certitudine
determinari in aliis in quibus non potest
expedit principem dominari ibidem
Ad bonam politiam ultra principa
tus requiritur si unus vel pauci vel
multi principentur quod sint leges det
terminate prout est possibile que
aut aliter determinari non possunt
oportet dimittere principanti ad

iudicandi ibidem ¶ Tot virtuosi
debent principari in civitate quod pos
sint per prudenciam suam constituere
civitatem ibidem ¶ Multitudo
non vilis debet principari et non solum
divites nec solum virtuosi ut dictum est
ibidem ¶ Excellens omnes alios in
virtute non debet quidem et quidem non prin
cipari ibidem eo quod excellens ¶ Ty
ranni principantur suis subditis
involuntarie 3° pol. ¶ Reges prin
cipantur suis subditis voluntarie
ibidem ¶ Melius est legem optimam
principari quam virum aliquem virum
optimum ibidem ¶ Melius plures secundum
legem principari quam contrarias volun
tates si plures melius sit principari
quam unum ibidem ¶ Deum in intellectu
[illegible] principari [illegible] principi
dem et leges [illegible] intellectus ¶ Qui
in hominem principari communitate
appetitu sensitivo apponit aliquid
per quod homo assimulatur bestiis ibidem
Melius est homines per intellectum
principari quam per intellectum conjunctum
appetitui sensitivo ibidem ¶ Non est
iustum principari aliquibus similibus
et equalibus secundum virtutem et naturalem
disposicionem sed iustum est eos vicissim
et secundum ordinem principari et hoc est
principari secundum legem ibidem ¶ Principans
secundum appetitum sensitivum male prin
cipatur ibidem ¶ Vir studiosus prin
cipari debet quia dignior ibidem
Non expedit unum principari in [illegible]
similibus ibidem ¶ Non semper
est conveniens regem principari in
omnibus quia non in omnibus principa
tibus est ibidem ¶ Iustum ut patet
de pollicia et disposicio 3° pollit.

Cum excedit omnes alios in vir
tute non debet occidi nec expelli vel
relegari nec ad quibus principari
ibidem ¶ Necesse est aliquos vi
ros principari in civitate secundum vir
tutem eo quod consilia et iudicia
sunt bene et male fieri 2° polit.
Secundum homerum non est bonus
principatus ubi multa principantur
ibidem ¶ Oportet in pollicia le
gem principari in omnibus ibidem
Nimis egeni et viles nescimit
principari 2° pol. ¶ Medius plus
optimus et fidelissimus est ad princi
pandum ibidem ¶ Pater et filius simul
principari non debent nec se
nior et iunior frater v^to pol.
Si plures sint fratres senissimus
semper debet principari ibidem
In democracia et oligarcia non
expedit unum principari longo
tempore v^to pol. ¶ Per principari
multo tempore introducitur tyran
nides in oligarcia et democracia
ibidem ¶ Potencia et amor non suffi
ciunt ad bene principandum sine vir
tute ibidem ¶ Agricolis delectabi
lius est laborare quam principari
vi° pol. ¶ Necesse est quod ille habet
aliquos excessus hominis qui non
habuit potestatem in principando
civitatem ibidem ¶ Iustum est eos qui
sunt similes et equales secundum naturam
et virtutem omnes principari non simul
sed secundum partem temporis vij° pol. ¶ Si
quis fuerit melior secundum virtute
et potenciam activam in regendo
per quam possit cohercere malos
iustum est tali obedire et supponi
illi bonum est principari ibidem

¶ Nullus dux civitatis pt principa
ri multitudini excellencia vij° pol.
Bene contecto natu est pollitiza
re bene et principari ibid. ¶ Inclina
tio ad principandum et actus liberta
tis qui ad hoc inclinans sunt impo
tens volitiua ibid. ¶ Nimis est secundum
quem principantur et liberi fiunt ibid.
Voluntas et aiq est principatiuum et
vincibile ibid. ¶ Si in civitate
inveniuntur aliqui qui tantum differunt
ab aliis quantum credimus homines deos
et heroicos differre ab aliis hominibus
et quod habeant excellenciam secundum cor
pus et secundum animam et quod excellencia il
lorum quo ad alios sit manifesta il
los semper oportet principari et aliorum
subici vij° pol. ¶ Melius est et
magis necessarium eosdem principari
et subici secundum aliud et aliud tempus
quam quod eosdem principari et alios
semper subici tanquam equales in vir
tute existentes quod non fieri est
iniustum et destruit politiam ibid.
Qui sunt similes et equales secundum
naturam et virtutem debent equaliter
principari ibid. ¶ Natura dedit
signum qui debent subici et qui debent
principari quia iuvenes debent sub
ici senes principari ibid. ¶ Iuvenis
discretus non dedignatur de sub
iectione cum sciat se principaturum
adveniente simili etate ibid.
Expedit eosdem principari et sub
ici uno modo et alios uno modo scilicet simpliciter
alteros secundum alium modum scilicet secundum
iuvenes et senes ibidem ¶ Lacedemones
consueverunt barvasiam regem
qui honorem regalem habens
apud eos et possessiones et divi
cias volebat preesse civitati eorum

principari solus vij° pol. etc. vide circa
circa ¶ Principari est delectabilissi
mum quia consequitur quod quibus pluribus principatur
de tanto plura cognoscat ut sua
et quia quilibet diligit sua et de
lectatur in eis ibidem. Item secunda causa
quia videri sapientem esse est de
lectabile sed principans videtur sapere
Item tercia causa principans videtur sapere sed sa
piencia est multorum et mirabilium
scientia igitur multa mirabilia debet
scire qui aliis dominari debet p° rethorice.
Permittere principari electos sorte
et non arte simile est ac si quis
instituat athletas vel milites qui
non possunt decertare et debellare
sed quecunque eveniant id est fortuitu
et qualitercunque contingat simile
simile est ac si quis eligeret nautam
qui sorte gubernaret navem
et non arte etc. rethorice. ¶ Omnes homines
non oportet principari electorum
sorte id est fortuitu sed electos arte ibid.

Prior prius ¶ Omnis substancia
est prior accidente primo ethicorum ¶ Eorum
que insunt nobis a natura prius inest
nobis potencia quam operacio ut patet
in sensibilibus 2° ethicorum ¶ Prius oportet
inesse sensum quam operacionem secundum
sensum ibid. ¶ Prius oportet nobis
inesse operaciones bonas quam virtu
tes ibid. ¶ Consilium prius dedit
electorum 3° ethicorum proba. etc. consilium
¶ Illa que sunt priora et magis naturalia
magis pertinent ad naturam 8° ethicorum
quod etc. natura ¶ Societas domes
tica est prior quam societas civilis
quia sicut pars est prior toto ibid.
Civitas naturaliter est prior quam domus
primo pol. quod etc. civitas ¶ Nature

est totum esse prius parte ibidem
Volens considerare de politica
habet prius considerare de civitate
3° pol. ¶ Prius determinandum est de civi-
tate quam civitate que est totum et de
toto est prius considerandum ibidem
Nunc debet prius esse aliam ordinem
politiae oportet quam prius dicatur ibidem
Quando debet esse princeps prius discat
principari ibidem ¶ Quando vult prius esse
prius debet sub esse ibidem ¶ Quando du-
cere vult exercitum oportet prius duci
ibidem ¶ Prius ex militibus et rethori-
ce et ornate loquentibus fiebant
demagogi v^{to} pol. ¶ Prius homines
non erant potentes loqui rethor-
ice ibidem ¶ Prius rethoricando sunt
maxime insultu et vigore sicud nunc
ibidem ¶ Eundem oportet prius esse
subditum et post principatem vij° pol.
Prius via generacionis oportet
legislatorem curare de disposicione
corporis et appetitus quam de dispo-
sicione anime et intellectus vij° poli.
Corpus via generacionis est prius
quam anima ibidem ¶ Appetitus sensitivus
prior est via generacionis quam in-
tellectus ibidem ¶ Legislator prius debet
habere curam corporis quam anime
ibidem ¶ Aliquid dicitur alio prius dupliciter
vel natura vel tempore primo rethoricorum ¶ Adiscere
est prius tempore quam scire ibidem
Memoria est principium amoris
ibidem quere memoria ¶ In posteri-
tate secunda quam generacione est prius
et prius est possibile 2° rethoricorum quere
possibile ¶ Puer fit prius viro
generacione ibidem ¶ In perfecta
sunt quecumque sunt nata fieri
prius sunt potencia ibidem quere

fieri ¶ Prioribus factis posteriora
sunt ibidem quere fieri ¶ Posses-
sio agriculture est prior naturaliter
inter alias possessiones primo
yconomicorum ¶ De prioribus prius est
determinandum in sciencia naturali quam de
communibus et specialibus etc. ¶ Priora
sunt eligibiliora posterioribus
3° topicorum etc. Sequitur probitas

Probitas

Solum prohibet
hominem ultra humanam naturam similem
ad naturam deorum secundo de quattuor libro 8°
pro. 3ª etc. Sequitur etc.

Processus

Duplex est pro-
cessus in sciencijs propter quid et
quia est primo ethicorum ¶ Diversi sunt
processus in scientijs ibidem ¶ Pro-
cessus quid est et propter quid est
dicitur ibidem ¶ Inquolibet processu
scientifico incipiendum est a magis
notis ibidem ¶ Processus a causa
ad causas est principium cognicionis que
est ibidem ¶ Modus procedendi in
moralibus debet esse figuralis et
typicus 1° ethicorum probatur quere mo-
ralis ¶ Modus resolucionis in
processu consiliativo est simul sicud
in demonstrativo et geometrico 3° ethicorum
quere consilium etc. Sequitur prodigalitas

Prodigalitas

Est que
superhabundancia 2° ethicorum et 4°
Prodigalitas et illiberalitas sunt
contrarie probatur liberalitas
est contrarius idest liberalitas et
illiberalitas quia sunt eo quod medium
et extrema sunt sicut 4° ethicorum
Prodigalitas extense et large
accipiendo aliquando attribuitur intem-
perate viventibus ibidem ¶ Prodi-
galitas est que corrupcio proprie
substancie et quedam deperdicio ipsius esse

inquantum ipsum vincere existat cuius
per suas divitias quibus destruc
tas destruimus per quas esse tei
ibidem ¶ Prodigalitas et illibe
ralitas sunt superhabundancia et de
fectus scilicet in dacione et accepcione
2° ethicorum ¶ Prodigalitas et illibe
ralitas opposito modo se habent in dan
do et accipiendo ibidem probatur ℞
illiberalitas ¶ Prodigalitas est
vicium sanabilius illiberalitate
ibidem ¶ Prodigalitas est minus quam
illiberalitas ibidem etc. ⊕ Dequa

Prodigus ⊕ superhabundat
in dando et deficit in accipiendo
et illiberalis econtra 2° ethicorum ¶ Cum
sunt incontinentes et consumptores
suarum divitiarum per intemperanciam
cibariorum et veneriorum dicimus aliquos
prodigos 2° ethicorum ¶ Intemperati
prodigi videntur esse pravissimi
ex eorum terra quia habent simul multas
malicias multorum viciorum scilicet inquantum
sunt prodigi et intemperati ibidem
¶ Intemperati proprie non dicuntur prodigi
ibidem ¶ Prodigus proprie dicitur qui
consumit et corrumpit substanciam que consistit
in debita consumpcione propriarum facul
tatum aliquis ibidem ¶ Prodigus dicitur
quasi perditus quia perdit suas divici
as quibus suam substanciam et suam vitam
habent conservare ibidem ¶ Prodigus
proprie dicitur qui consumit divitias suas
non propter aliam causam quam propter con
sumere ibidem ¶ Prodigus dicitur qui
superhabundat in dando et expone
do ultra quam paciantur sua facul
tas 2° ethicorum ¶ Tyrannos dicimus
prodigos qui bona civium usurpat
eis et plurima in suis satellites sin
perfluum consumit eo quod plurimum multum ne

possessionibus sue non videtur esse facile
quod in dacionibus et expensis possint
superhabundare ultra porcionem suarum
diviciarum ibidem ¶ Tyrannus dicitur pro
digi probatur non potest faciliter super
habundare in dando propter multitu
dinem diviciarum et possessionum ibidem
¶ Prodigus in actibus suis peccat
probatur quia neque delectatur in quibus
oportet sicut virtus dacionibus
nec dat et accipit ut oportet nec
similiter tristatur sicut oportet ibidem
¶ Prodigi dicuntur esse vecordes quia
ad modum vecordium non discernunt cui
dant sed indifferenter omnibus tribuunt
ibidem ¶ Prodigus est melior illi
berali probatur illud vicium quod est
sanabilius alio ceteris paribus
est minus malum talis est prodigali
tas respectu illiberalitatis ¶ 2a racio
prodigus faciliter venit ad medium
virtutis quam illiberalis aliquis quanto
aliquis magis eciam virtute appropinquat tanto
facilius potest attingere ad medium
virtutis sed prodigus magis accedit ad li
beralitatem quam illiberalitate bonorum
probatur quia prodigus libenter
dat et non faciliter accipit illibe
ralis non ¶ 3a racio ille qui multis
prodest est melior eo qui nulli
prodest sed prodigus in dando multis
prodest illiberalis nulli ibidem ¶ Multi
ti prodigi sunt illiberales probatur
multa accipiunt unde non oportet quia prodigi
cito consumunt eorum substanciam igitur
coguntur accipere unde non oportet
Racio est quia tales non agunt propter finem
virtutis nec bonum virtutis ibidem
¶ Prodigus est sanabilis a suo
vicio propter duo primo ab etate

scilicet senio quod tunc naturale deside
rium inclinat ad supplendum indige
ciam ad quam pecunia ordinatur quia est
sequndo aliquis maiores effectus
sentit tanto magis retinent sibi
necessaria et minus distribuunt hoc autem
fit in senectute quia senes multis
defectibus naturalibus subiacent / 2o ab
egestate quam aliquis incurrit ex
superflua dacione et quia egestas
tollit materiam et facultatem dandi ibidem
¶ Prodigus dat libenter et non acci
pit faciliter licet neutrum faciat ut
oportet neque bene id est secundum rectam racionem
ibidem ¶ Prodigus non dicitur pravus
secundum materiam quod secundum opinionem vulga
rem secundum quam non videtur pravus
illis quibus res suas habundanter
distribuunt ibidem ¶ Prodigus non est
moraliter malus quod moraliter
malus dicitur qui nocet proximo
sed nulli facit malum nisi sibi ipsi quia
dat res suas ultimo modo ibidem ¶ Daciones
nes prodigorum non sunt ut oportet
ibidem ¶ Prodigi quandoque illos quos
oporteret est indigere faciunt dites
suis dacionibus et bene se habentibus
secundum morem nichil darent ibidem
¶ Prodigi multa dant adulatoribus
et aliis pravis hominibus secundum aliquam
aliam voluntatem eos delectantibus
ibidem ¶ Multi prodigorum sunt inpacienti
probatur quia sunt faciliter consume
res sua et de facili consumunt in in
temperancia ut in cibis delicat
ciis / et racio quia secundum racionem id est vitam
non ordinatam ad bonum honestum ibidem
¶ Multi prodigorum vitam suam non
ordinant ad bonum honestum ibidem
¶ Multi prodigorum ad voluptates
facilime declinant racio quia cum solum

sunt duo bona per se appetibilia
scilicet honestum et delectabile et
quia non curant de bono honesto
igitur ibidem ¶ Prodigus si non indu
citur ad virtutem faciliter tamen sic
ad vicium intemperancie potius
aut studio virtutis de facili venit
ad medium ibidem ¶ Proprium pro
digi est quod bona ipsius prodigi non
multum crescant et augmentantur
et non est facile bona ipsius
crescere quia vult omnibus dare
et ex nulla parte aliquid recipere
ibidem ¶ Prodigus faciliter venit
ad medium virtutis quam illibe
ralis ibidem probatur ut supra
¶ Prodigus in dando multis prodest
ibidem ¶ Quandoque prodigi sunt
acceptivi et promi ad accipiendum
quia volunt consumere sua in sup
flua dacione et hoc faciliter
non possunt facere sine accepcione
ibidem ¶ Propter prodigos volo
tarie derelinquit substancia eorum propter
eorum superfluam dacionem ibidem
¶ Prodigi cogitant aliquando ali
unde accipere et recipere unde non
oportet ad hoc quod habeant unde
superflue habent dare ibidem
¶ Prodigi superhabundant in acci
piendo ibidem ¶ Prodigi nullam
curam habent de bono racionis in dan
do racio quia magis dant ex con
cupiscencia dandi quam ex recta racione
ibidem ¶ Prodigi solum dant
ex concupiscencia dandi non ex recta
racione ibidem ¶ Qualiter et unde
dent prodigi nichil differt apud
eos ibidem ¶ Prodigi non dant
sicud liberales probatur quia non
dant bene et sicud oportet quia
dant adulatoribus et neque ibidem

Dationes prodigorum non sunt li
berales proba^r quia non dant
ubi oportet ut virtuosus et dat
ubi non oportet ut nec ibidem ¶ Da
tiones prodigorum non sunt bone
quantum ad formam scilicet quod
non habent unum modum debitum
ibidem ¶ Dationes prodigorum
non sunt gra boni ibidem ¶ Prodi
gus habet aliquid simile cum libe
rali iiii^o ethicorum ¶ Tum sunt insatiu
neque sunt parci neque prodigi sed
quiescenti modo se habent 2° rethoricorum

Progenitor // Verisimile
est ex bonis progenitoribus bo^m
filium produci primo rethoricorum ¶ Sicud
felicitas .i. bona operacio continet
virtutem sic et bona nativitas et
felicitatis continet bonitatem
progenitorum ibidem quod est felicitas
¶ Nobilitas est quedam honorabi
litas progenitorum 2° rethoricorum ¶ No
biles despiciunt eos qui sunt simi
les progenitoribus ipsorum ibidem
¶ Dignitas et nobilitas progeni
torum sunt magis honorabilia
et magis iactabilia longe facta
quam prope ibidem et cetera Sequitur

Prohemium // Est una pars
orationis rethorice 3° rethoricorum ¶ Prohe^m
est principium orationis ibidem ¶ Prohe^m
habet se in ordine rethorica et in lo
cutione sicud se habet prologus
in poesi et preludium in fistulacione
nam omnia hec sunt que principia
et principiatio respectu sequencium ibidem
¶ Preludium in fistulatione est simile
prohemio exclamativorum quia
boni fistulatores qui bene volunt
fistulare hoc primo preludunt

et cum preludaverit propria ludos
suos seriose prosequitur sic in oro
nibus exclamativis oportet ita de
scribere quod qui exclamator lauda
re voluerit oportet sinuatim in pro
hemio illud includere sicud ysocrates
volens commendare elenam de
bestiate premisit hoc quod prohe^m
quod nichil domesticum .i. nichil que
existat liciagiosis et elene ibidem ¶ Pro
hemium est quedam digressio quia quia
non est pars essencialis sermonis
3° rethoricorum ¶ Prohemium in negocio ex
clamativo debet incipere a laude
vel vituperio ibidem ¶ Prima prohemia
sunt diversa quia prohemia exla
mativorum ... sunt ex laude vel
vituperio ibidem ¶ Prohemia exhorta
tivorum sunt ex revocatione vel ex re
putatione ¶ Prohemia que sunt
ad auditorem quantum ad iudicialem
oportet esse aut extranea aut difficia
lia aut domestica ibidem ¶ Non quale
primum prohemio scilicet ad manifestandum
quis sit finis orationis dicende et cuius
gra proponitur dicenda oratio ibidem
¶ Si negocium dicendum est parvum et
manifestum non est utendum prohemio
ibidem ¶ Hoc est proprium prohemio scilicet
facere prognoscere quis sit finis
sermonis dicendi et cuius gra propo^r
oratio ibidem ¶ Prohe^m debet facere
auditores benivolos et attentos ibidem
¶ Oratio habet ipsum prohe^m sicut corpus
habet ipsum caput quia quia per caput
corpus cognoscitur sic prohemium
prestituitur cuius gra introducitur oratio
et quis sit finis sermonis dicendi
ibidem ¶ Sicud se habet caput ad
corpus sic se habet prohemium ad
orationem quia quia sicud per caput et cetera

ut supra ibidem ¶ Magis videtur
oportere reddere auditores attentos
in omni alia parte sermonis quam in
prohemio quia in omni alio loco au-
ditores magis remittuntur et fastidi-
untur quam in inchoacione 3° rethoricorum
¶ In omni alio loco auditores magis
remittuntur et fastidiantur quam in incho-
acione vel in prohemio ibidem vide etc.

Prohibeo ¶ Legum positores
prohibent dicere quedam contumelio-
sa x° ethicorum capitulo de contumelia ¶ Iuvenes
per verecundiam prohibentur a peccato
ibidem ¶ Per verecundiam quis pro-
hibetur a peccato ibidem ¶ Lex precipit
opera virtutis et prohibet opera malicie
v° ethicorum ¶ Lex prohibet seipsum inter-
ficere ibidem ¶ Que lex non iubet
tamquam iusta prohibet tamquam
iniusta ibidem ¶ Lex non iubet
illa que sunt prohibita ibidem
¶ Omnibus virtuosorum prohibet aliud
preter agere viij° ethicorum ¶ Libel-
li famosi sub pena magna dampni
debent prohiberi vij° ethicorum
politicorum ¶ Tam fistula quam sagista ar-
monia sunt prohibenda a dulcio-
res et disciplinam viij° politicorum ¶ Ser-
mones passionales sunt extra rem
et a legislatoribus bene ordinatis
prohibendi primo rethoricorum ¶ In multis
locis lex prohibet nichil dicere extra
rem ibidem capitulo ¶ In locis ubi prohi-
bet lex nichil dicere extra rem ibi
secundum veritatem datur iudicium et ibi
iudices iudicant secundum veritatem ibidem
¶ Volo aliquid dicere sed prohibet
me verecundia dixit Zopho primo
rethoricorum ¶ Illa que aliquis facit non
dicitur vetare et prohibere precipue
sed que non facit stomachatum

et abbreviatum 1° rethoricorum vide etc. Breviter

Proles ¶ Non omnino felix est
qui est sine prole primo ethicorum
¶ Partes felicitatis nobilitas
proles et bona multitudo prolis
primo rethoricorum ¶ Bonitas prolis
persone singularis consistit
in habere multos filios et filias
qui sunt boni tam secundum bonitatem
corporis quam anime et qui sunt com-
singulares non habentes pares
in civitate ibidem ¶ Bona proles
et habundare in bonis secundum corpus
ut habere sanitatem et pulchri-
tudinem pertinet ad bonam fortunam
2° rethoricorum capitulo de hoc vide civitas etc.

Promitto ¶ De se dicere
magnalia et promittere mirabilia
et aliena facta narrare qui propria
usurpando sibi laudes aliorum
illa sunt erubescibilia 2° rethoricorum
¶ De se dicere magnalia et pro-
mittere mirabilia et aliena facta
narrare quasi propria usurpando sibi
laudes aliorum hec sunt accacta-
cia ibidem ¶ Sapiens nichil pro-
mittit quod adimplere non potest bo-
de g. p. li. x° pro 2ª vide etc. Require

Pronus ¶ Potentes sunt
proni ad iniusticiam faciendum
primo rethoricorum ¶ Viri acri et habentes
multos amicos et divites sunt proni
ad faciendum mala ibidem ¶ Anima in-
dicii sunt proni ad iniusticiam ibidem

Prope ¶ Quod prope est videtur
esse timendum 2° rethoricorum ¶ Potentes
sunt prope facere iniusticiam et malum
quod quando volunt possunt ibidem ¶ Miserei
est prope ipsi dyro 2° rethoricorum capitulo de
inferiori ¶ Dignitas et nobilitas

progenitoru sunt magis hono
rabilia et magis iactabilia lo
ge facta quare ppe 2o reth. ¶ Ex
cere in iusta in tales qui iniusta in
iusta fecit videtur ppe ee ei qd est
non iniusta agere sicud si quis
molestaverit consilbetud molestale
primo reth. ¶ In insistitam iniuri
ari qui faciat mala aut facere vo
lunt hab. et vos delectabilis et
honesta et est ppe ei qd non e vi
deri iniusta agere ibid. ¶ In insi
stare in eos qui prius anticipave
runt in nocendo et iniuriando est
ppe ei qd est non videri iniusta id
agere ibidem. Vide Verecundia. Vide

Propalatum ‖ homines mag
erubescunt eos qui propalat
iniurias 2o reth. vide Erubescencia.
¶ Propalata malorum dicunt qui
sunt passi iniusta tales sunt ma
ledici ¶ Derisores et factores co
mediarum i. hystriones sunt ma
liloqui et propalativi ibid. ¶ Hom
ines non solum erubescunt propa
lativos sed etiam propalatiores ipsis
ibid. Item Vide Erubescencia. Vide

Proporcio ‖ Cibus et potus
sunt qui commensurata nature sunt de
bitam proporcionem faciunt sanitatem et
salvent et augent 2o eth. ¶ Iustu
sum iusticiam distributivam consistit
in equalitate proporcionalitatem vto
eth. ¶ Satisfacio prequirit pecca
proporcionari culpe ibid. ¶ Propor
cionalitas consistit vel in qui
busdam numeris proba. non solum
requiritur in numeris paribus nec solum
in numeris imparibus nec in numeris
primis et monadicis solum igitur
ibid. ¶ Proporcionalitas non
solum consistit in numero uni tantum sed vel
in quibusdam numeris ibid. ¶ Iustum
est quiddam proporcionale ibid. ¶ Propor
cionabilitas est que qualitas pro
porcionis ibid. ¶ Proporcionabilitas
invenitur vel in omnibus numeris
invenitur aliqua co mi id. ¶ Nullus
est de racione proporcionalitatis ibidem
¶ Proporcionalitas non solum e proprie
monadicum numeri i. numeri formaliter sumpti
quo numerum que ex unitatibus con
stituitur sed est totaliter numeri quia
in omnibus rebus que quotcumque mo
cionem numeri participant invenitur
proporcionalitas ibid. ¶ Omnis propor
cionalitas ad minus consistit in quatuor
proba. omnis proporcionalitas vel e
continua vel discontinua si continua
consistit in quatuor terminis saltem
secundum racionem quia eodem termino bis
utitur ¶ Si discontinua etiam consistit
in quatuor secundum rem ibid. ¶ Proporcio
nalitas est duplex continua et disiuncta
ibidem ¶ Iustum distributivum atte
ditur secundum proporcionem geometricam
non arismetricam ibid. ¶ Per con
trafacere proporcionale quelibet civitas
commanet vto eth. proba. Vide civitas
¶ Si ille qui bene passus e ab aliis
non contrafaciat eis proporcionaliter
beneficia consimilia rependendo
tunc non fit debita retribucio ibid.
¶ Ad salvandum civitatem civilem oportet
eos qui ab aliis beneficia receperunt
proporcionaliter beneficia rependere
ibid. ¶ Prompte et proporcionaliter
retribuere est proprium gracie ibidem
¶ Iustus e electivus eius qd est equa
le secundum proporcionalitatem id. Vide iniustum
¶ Iustum politicum est secundum proporcionali
tatem vel secundum numerum ibid. Vide iniustum

¶ Proporcionaliter et iuste alteri
commiscere in bonis exterioribus est bo(ni)
ciuiuam ibidem ¶ Proporcio intellectus
et appetitus sunt ad idem actus
proporcionales vi° ethicorum probatur
quo actus ¶ Prudencia dicitur secundum pro
porcionem et habitudinem ad aliud
ibidem probatur quo prudencia ¶ Equa
litas proporcionis est de racione iusticie
viii° ethicorum ¶ Proporcio secundum dignitatem
non eodem ordine se habet in iusti
cia et amicicia · ibidem probatur quo ami
cicia ¶ Deus et homo sine proporcio
ne distant ibidem ¶ Amicicia perso
narum dissimilium conseruatur per
exhibicionem analogi · i. per hoc
quod utrique exhibetur proporcionale
ix° ethicorum quo amicicia ¶ Comitatiuo
ciuilis conseruatur per hoc quod unicuique
datur proporcionale scilicet quod coriatori
et textori et reliquis artificibus red
ditur id quod est proporcionale dig(nitati)
valoris sui operis ibidem ¶ Propter
defectum retribucionis secundum proporcio
nale sunt querele et accusaciones
inter amicos et amicicia dissoluitur
ibidem ¶ Multipliciter potest contingere
defectus retribucionis proporcionalis
quandoque non fit retribucio interioribus
affectus scilicet actus interioris ami
cicie scilicet amare quandoque non fit reco(m)
pensacio secundum dignitatem in bonis
exterioribus quandoque non fit retri
bucio in bonis exterioribus que
querebantur sed bene in aliis ibidem
¶ Ad quamlibet membrum animalis et corporis
requiritur debita commensuracio
et mensura · proporcio v° polit.
¶ Proporcionaliter se habent excess
sus generum et excessus maiorum
que in ipsis generibus sunt p° rethoricorum

¶ Inter honorem et honoratum est
quedam proporcio 2° rethoricorum quere
honor ¶ Si locucio non est propor
cionalis scilicet rebus subiectis
tunc est impersuasibilis 3° rethoricorum
circa medium quo persuasio ¶ Clausula
locucionis non debet esse nimis bre
uis nec nimis longa sed proporcio
nalis ibidem ¶ Clausule longe
sunt improporcionales et similes
suspensioni · ibidem · etc. · Sequitur

Propinquus · quo ¶ Illud
quod est ex aliquo propinquum est
ei a quo est quia · ut si filius qui est
ex patre propinquus est patri · 8°
ethicorum ¶ Filius qui est ex patre pro
pinquus est patri velud membrum
quoddam natum ex ipso ibidem ¶ Pater
nichil appropinquat filio vel
saltem minus quam econuerso ibidem
¶ Magis possumus speculari fi
lios proximos quam nosmet
ipsos ix° ethicorum ¶ Delectaciones
quibus delectamur in ipsis opera
cionibus sunt propinquiores
operacionibus quam cupiditates
eas concupiscamus x° ethicorum
¶ Delectaciones sunt propinque
operacionibus ibidem ¶ Mala non
debent fieri ad propinquos et
ad parentes 2° pol. ¶ Indecentissi(mum)
est inter propinquos esse usus li
bidinosos puta amplexus os
cula etc. ibidem ¶ Sepe proprie et pro
pinquum est ei quod est semper
primo rethoricorum ¶ Corrigere propinquos
est delectabile ibidem ¶ Homines
faciliter iniustificant ineco
tos et propinquos ibidem eo quo
iniustificacio ¶ Empcio propin
quorum est velox ibidem ¶ Emp

hoies propinquos hoies non
misereantur 2° reth ¶ Homo nō
est misericors ad sibi valde pro
pinquos ibid' q' vº misericor
¶ Hoies invident propinqui 9
tempe loco et etate 2 opinioe i gla
vel reputatione ibid' ¶ Invidia
requirit pꝑpinquitatez in loco 2
opinionis i reputacionis ibid'
¶ Invidia est ad eos qui sunt sil'
2 propinqui tpe ibid' ¶ Simi'
libus q' cognatis i propinquis
invidere scit ibid' ¶ Propinqui
tatis preciosissi'm genus ē qd co
trahitur ex virtutibꝫ 2 moribus
bo de 9 p li. 10° pro 3ª vº de hoc
eligibilius 2c Sequitur

Propter ffines minus prin
pales prosequnt ab hoibus ꝑpt
fines magis principales 1° eth'
¶ Minus principale acquirunt ꝑpt
magis principale ibid' ¶ Aliquid
est finis qui eligit' ꝑpter se 2 oia
alia ꝑpter illud ibid' ¶ Hoies
querunt honorari ꝑpter virtutem
ibid' q' vº honorari ¶ Pecunia
appetitur ꝑpter ad id' ¶ Volup
tates diligunt ꝑpter se ibidez
¶ Videre licet est amabile ꝑpter
se qz multas rerum dras nobis
ondit est tn̄ utilis ad alia qz
manifestat alonge nobis tam
proficua quaz nociua ibidem
¶ In quolibet arte oia que sunt in i a
arte sunt gra ultimi finis qui
est quid optim'm ut in arte mili
tari oia que sunt sunt gracia
victorie ibid' ¶ Intentio in bna
quaqz arte 2 negocio ē id cuius
gra oia alia sunt in illo nego
2 arte ibid' ¶ Divitie solum

eligitur ꝑpter aliud q' ꝑpter uti
litatez necessariaz in hac vita
vel inquantum sunt felicitatis instrume
ta ibidem ¶ Fistule solum eligunt'
ꝑpter a'd ibidem q' vº eligo ¶ Via
organa 2 instrumenta solum eli
guntur ꝑpter aliud q' sꝫ ꝑpter usu
ibid' ¶ Qd est sm se eligibile ē
perfectius eo qd est appetibile
ꝑpter aliud ibid' ¶ Qd nunquā appe
titur ꝑpter aliud est perfectius qz
qd appetit' ꝑpter aliud id' ¶ Honor
virtus intellectus i prudencia
voluptas eligimus ꝑpter se ibid'
q' vº eligo ¶ Honorem volupta
tem intellectum virtute eligimus
felicitatis gra suspicantes per hoc
nos felices esse ibid' ¶ Nullus
eligit felicitatez ꝑpter a'd ibidez
q' vº felicitas ¶ Nullus dicat'
bonus vel felix ꝑpter bona fortune
ibid' ¶ Nullus beatorum efficitur
miser ꝑpter infortunia accidentia
ibid' q' vº beatus ¶ Propter fortu
na accidentia nullus miser efficia' felix
eo qz nullis prosperis bene ute
tur ibid' ¶ Gra felicitatis omnes
hoies omnia operant' primo ethic'
¶ Propter voluptatez 2 delectacioz
sepe operamus mala 2° eth' q' vº
voluptas ¶ Propter tristiciaz sepe
recedimus a bonis ibid' q' vº tri
sticia ¶ Potentatus 2 divicie sunt
quodamz desiderabilia ꝑpt' hono
rez 4° eth' ¶ Acuitas vocis 2 vo
locitas locutionis accidunt ꝑpter
ꝑpaz contentionez ibid' ¶ Non
omnia que quis operatur ꝑpter bona
crederem operatur violentez 3° eth'
proba' vº operor ¶ Omnes hoies
gra delectabilium oia operan' id'

¶ Que operant propter aliquod bonum
delectabilium consequendum operantur
cum delectacione ibidem ¶ Non omne
quod quis facit ignorans facit propter
ignoranciam ibidem ¶ Iratus vel ebri
us non agit propter ignoranciam sed
propter iram vel ebrietatem ibidem
¶ Propter maliciam aliqui eligunt
ea que non oportet eligi secundum ra
cionem 3° ethicorum ¶ Operaciones sunt circa
singularia ibidem ¶ Multis fit decepcio
in discrecione boni et mali propter de
lectacionem ibidem ¶ Nauce et mari
narii in periculis maris sunt
timidi propter spem et experienciam
quia sunt propter posse evadere mor
tem talem 3° ethicorum ¶ Fortis sustinet
pericula circa bonum honesti ibidem
¶ Bonum cuilibet quod oportet forte operari
est similitudo ipsius habitus qui
relucet in ipso actu ibidem probatur
de forti ¶ Fortes operantur opera
fortitudinis propter bonum ipsius vir
tutis et non ex impetu furoris
principaliter ibidem ¶ Dicanorum condicio
est omnia agere propter se ipsos et propter
eorum privatam utilitatem ix° ethicorum
¶ Quanto aliquis fuit deterior
de tanto plus servat quod omnia
agit propter suam privatam utilitatem
ibidem ¶ Homines accusant illum qui
omnia facit propter suam utilitatem
privatam velud eum qui nichil agit
extra se ipsum ibidem ¶ Militaris ars
est propter victoriam non propter iam
primo pol ¶ Medicinalis ars est
propter sanitatem ibidem ¶ Maior
pars iniusticiarum que maxime
accidunt ex voluntate hominum sunt
propter amorem honoris et pecunie
2° pol ¶ Propter divicias et

libertatem altercantur divites et
pauperes de principatu quia divites
volunt principari quia sunt excessu
diviciarum pauperes quia attingunt
ad libertatem 3° pol ¶ Leges
sunt propter policias et non econ
trario pol ¶ In iniuriarum quedam
sunt propter iniuriam quedam propter
astuciam ibidem ¶ Bona corporis et
exteriora sunt eligibilia propter
bona anime et non econverso vii° poll
¶ Exercitium virtutum moralium practi
carum quoad esse propter vacacionem
in contemplacione vii° pollit
¶ Non vacacio est propter vacacionem
sicut agere circa exteriora est propter spe
culacionem viii° pol ¶ Que sunt
ad finem sunt bona propter finem
sed solus finis est bonum propter se
primo ethicorum ¶ De numero agencium
quedam agunt propter se quedam
non agunt propter se ibidem ¶ Illa
homo non facit propter se que
non sunt in ipso facere et non fa
cere ibidem ¶ De numero eorum que
homo non facit propter se sunt
quedam sunt a fortuna quedam
a necessitate ibidem ¶ Omnia que
propter se homines agunt aut sunt
bona aut apparencia bona
aut delectabilia vel apparencia de
lectabilia ibidem ¶ Omnia que
sunt propter se facta sunt aut
sunt bona aut apparencia bona
aut delectabilia aut apparencia
delectabilia ibidem ¶ Universaliter
homines faciunt propter se ipsos illa
agunt voluntarie sed que non
agunt propter se ipsos illa agunt
non voluntarie ibidem ¶ Eligi
bilius est quod propter se est eligendum

quam propter aliud 3° pol. ¶ Sanitas
propter se est eligenda labor prop-
ter sanitatem ibidem ¶ Omnis hono-
rat divicias non propter se sed prop-
ter aliud ibidem ¶ Amicitia hono-
ratur propter se si nichil aliud
ab ea deberemus consequi ibidem
¶ Eligibilius est quod est propter se
quam propter aliud 3° top. ¶ Eli-
gibilius est quod est propter se et
propter aliud quam quod est propter se tantum
vel propter aliud tantum ut patet de
sanitate et de decore ibidem ¶ Eligi-
bilius est quod est magis honorabile
propter se quam quod est minus honora-
bile propter se ibidem ¶ Duorum
quorum unum eligendum est propter se
aliud propter aliud primum est melius
3° top. etc. Sequitur propri-

Proprium || ¶ Melius est
proprietate bonum quam quod bonum
proprium primo ethicorum ¶ Cuiuslibet habentis
propriam operationem bonum et perfectio
illius est illa operatio idem probatur
per operatio ¶ Male bonum cuiuslibet
rei in eius propria operatione consistit
ibidem quod et operatio ¶ Hominis
est aliqua operatio propria ibidem probatur
per operatio ¶ Hominis et artium omnium
que tantum ab ipso est aliqua operatio
propria quod et operatio ¶ Sicut cuiuslibet
particula hominis habet operationem propriam
ita et totus homo ibidem ¶ Felici-
tas est propria operatio hominis ibidem
probatur per felicitas ¶ Nec vivere
nec sentire est propria operatio hominis
ibidem probatur per homo ¶ Propria
operatio hominis est secundum partem
rationalem ibidem probatur per operatio

Vivere et sentire non est proprium
hominis patet quia vivere convenit etiam
plantis sentire brutis ibidem ¶ Vita
que est secundum rationem operativa propria est homini
ibidem ¶ Cuiuslibet artificialis describe-
tis secundum artificiatum est proprium ut ea
que continet descriptorum aliquam rei pos-
sit producere de imperfecto ad perfectum
in particulari disponere describe-
ntia ibidem quod et artifex ¶ Delectari
est proprium animalis primo ethicorum quod et de-
lectari ¶ Turpissima id est magnas
confusiones sufferre pro nullo vel
modico bono proprium est pravum hominis
in quibus appetitus inordinatus ra-
tionis et ullus sustinet aliquod malum
propter consecutionem alicuius boni nisi id
bonum in appetitu suo ponderaret
malis istis que patitur sed ad inordi-
natorum rationis et appetitus pertinet quod
aliquis propter parvum bonum sustineat
detrimentum honoris et fame 3° ethicorum
¶ Electio magis est propria virtute mo-
rali ibidem ¶ Voluntarium est proprium
genus electionis ibidem ¶ Sicut unicuique
propter habitum videntur bona et de-
lectabilia ea que sunt propria tali ha-
bitui et qui ei conveniunt 3° ethicorum
¶ Audere sustinere timere que oportet
et quando oportet et quomodo est proprius actus
fortitudinis 3° ethicorum ¶ Cuiuslibet
virtutis finis est sua propria operatio
ibidem ¶ Proprium fortis est sustinere
ea que sunt terribilia secundum hominem
et que sunt terribilia in veritate
et non secundum apparentiam ibidem ¶ Pro-
prium fortis est sustinere terribi-
lia propter bonum virtutis non autem
sustinere aliquid turpe aut inho-
nestum ibidem ¶ Proprium fortis est

sustinere terribilia secundum inclinacionem
proprij habitus ibidem ¶ Secundum proprias
delectaciones et concupiscencias in illa
peccant 3° eth. ¶ Propria operacio
concupiscencie auget conatum 3° eth.
¶ Proprius usus divitiarum est sumpcio
et dacio 4° eth. ¶ Difficilimus est
dare proprium quam non accipere alienum
ibidem probatur quod difficilimus ¶ Libe-
ralis habet magnam curam de proprijs
bonis ibidem ¶ Proprium liberalis proprium
est vehementer inclinare ad dan-
dum ibidem ¶ Proprium prodigalitatis
est quod bona ipsius prodigi non in illud
coaugescuntur et augmentantur
ibidem probatur quod prodigus ¶ In
sumptibus considerare decens et
magnum est proprium magnificencie 4° eth.
¶ Magnanimus adipiscens magnos
honores estimat eos tamquam sibi
proprium quoddam sibi convenientes 4° eth.
¶ Magnanimi proprium est non posse faci-
liter convivere ad quosdam alios inden-
ter ibidem ¶ Proprium magnanimi
est nullo indigere ibidem quod magna-
nimus ¶ Decenter convenire cuilibet
est proprius actus affabilitatis 4° eth.
¶ Proprium affabilis est quod omnia dicta
sua et facta referat ad bonum honestum
et utile ibidem quod affabilis ¶ Vir-
tus opposita iactancie est innominata
proprio nomine ibidem ¶ Proprium iacta-
toris est etc. ibidem quod iactator
¶ Proprium yronis est etc. quod yron.
Proprius actus veridica est etc. quod
veridicus ¶ Proprius actus eu-
trapolie est quod eutrapolia etc.
¶ Eutrapolie convenit id quod est
proprium epidexij 4° eth. quod eutra-
polia ¶ Epydexij proprium est etc. quod

epydexius ¶ Proprius actus eu-
trapolie est audire et dicere ea
que in ludo dicuntur et delectant
probatur ex quo medijs i. virtu-
tibus colloquiorum hominum ad
idem tam veterum quam modernorum
quia in talibus ludis turpiloqui-
erat quibusdam derisio quod talia
turpia in eis non quererebant
quidam suspicio quia suspicabatur
quod ex malo habitu procederet
sed per nichil homo honestatur
nisi per virtutem igitur decencia
dicere et audire est proprius actus
eutrapoli ibidem quod eutrapolia
¶ Multa possunt uti virtute in hijs
que pertinent ad se ipsos et in
proprijs autem in hijs que sunt ad
alterum non possunt 5° eth. ¶ Propri-
um gracie est etc. quod gracia ¶ Princeps pol-
litice iustus non intendit bonum
proprium sed quod ibidem ¶ Virtus uniuscuius-
que rei est illa que determinatur
ad opus proprium 6° eth. ¶ Tria
dicuntur esse principia actuum propriorum
hominis ut sensus intellectus ap-
petitus ibidem ¶ Opus proprium intel-
lectus speculativi et practici est
veritas et cognicio veritatis ibidem
¶ Virtus humana et malicia sunt
propria hominis 7° eth. ¶ Unicuique
sunt proprie delectaciones sunt delec-
tabiles circa tales que sunt
ipsis similes 8° eth. ¶ Sin-
gulis videtur quod sua propria bona
et que alijs dant sunt digna
in illo precio 9° eth. ¶ Consangu-
lineis et contribulibus i. qui
sunt unius tribus et civibus etc.

semper acceptandum est attribuendum
id quod est proprium unicuique ibidem. Operatio
bona et studiosa inter omnia delecta-
bilia est magis proprium delecta-
bile omnibus felicibus x° ethicorum. Delec-
tari in operatione virtutis et in spe-
culatione eius est proprium felicis ibidem.
Conveniencia oportet esse propria
et istis que conveniuntur x° ethicorum.
Unicuique animali est propria delectatio
sicud et propria operatio ibidem. Operatio
speculativa habet propriam delecta-
tionem ab ea procedentem que eam
auget et firmat x° ethicorum. Idem
quod unicuique secundum naturam est optimum
est sibi maxime proprium x° ethicorum.
Unicuique est proprium et optimum
hoc etiam est delectabilissimum quod
quia id quod est bonum et conveniens
unicuique hoc est ei maxime
delectabile ibidem. Vita que
est secundum intellectum est homini delecta-
bilissima est maxime sibi propria ibidem.
Vivere secundum intellectum est maxime
proprium homini ibidem. Propria operatio
dei est speculatio ibidem. Locutio
est propria hominibus primo politicorum.
Proprium est toti nature quod aliquid
est principativum ad aliquid secundum ibidem.
De propriis maxime curant homi-
nes de quibus minus 2° politicorum. Duo
sunt de quibus maxime curatur
scilicet proprium et multum dilectum ibidem.
Possessiones oportet aliquo modo esse
comunes et proprias simpliciter ꝗ° que
Putare aliquid proprium inenarrabile est
ad delectationem ibidem. Operibus libe-
ralitatis est usus possessionis
proprie ibidem. Dissensiones in con-
tractibus et iudicia de falsis

testimoniis et adulatio pauperum
respectu divitum fiunt propter maliciam
hominum et non ideo quod possessiones
non sunt comunes ibidem. Item possi-
dent aliqua in comuni multo magis
dissident quam qui sunt possidentes
proprias ibidem. Sola prudencia est propria
virtus principis 3° politicorum. Comutatio
est propria civitatibus inpossibilibus quibus non
est bonus iudex ibidem. Multi gau-
dent circa propria negocia vacare v°
politicorum. Tyrannus non intendit uti-
litatem comunem sed solum propriam ibidem
quia ipse intendit delectationem
secundum sensum rex vero intendit bonum
quod est et non proprium ibidem. Ad quem-
libet artificem pertinet sua propria
non aliena vii° politicorum. Magnitu-
do cuiuslibet rei accipitur per relationem
ad operationem suam propriam ibidem. Magni-
tudo civitatis mensuratur secundum propriam
operationem que est finis eius ibidem.
Non expedit civitati bene or-
dinate omnes possessiones esse comunes
et nullas proprias vii° politicorum. Expedit
civitati bene disposite quod quedam
possessiones sint comunes quedam
proprie id est vero civitatis. Sermo est
magis proprium hominis quam corporis
oportunitas primo rethoricorum quod primo
Aliqua sunt opera que sunt comunia tam
viris quam feminis alia que solum
sunt propria illis ibidem. Propria sunt
bona ibidem. Nota rationem quare
bona sunt propria quia magis est honor
et convenientia quam non et ea que
conveniunt secundum genus et secundum potentiam
specie magis sunt honorabilia quia
quilibet videtur vituperari quia
non agit que sunt sibi propria et ei

non conveniunt ibid. ¶ Omnia bona
simplr quibus fecit pro patria ne
gligens proprii comodum sunt mag.
laudabilia quam alia primo rethi.
co et laudabilius ¶ Omnes condo
lent inspicientes mala propria 2o rethi.
Bonum proprium est nec dicere mala pro
ximorum nec sua sed semper bona id
est et malum ¶ De se dicere mag
na et promittere mirabilia et aliqua
facta narrare cum propria usurpando
sibi laudes aliorum illa sunt erube
scibilia quia sunt iactancia ibid.
Proprium est zophistarum uti nominibus
equivocis et poetarum uti nominibus
synonimis 3o rethi. ¶ Proprium est
mag. conspicabile et diligencius
inquirit quam que ibid. ¶ Nemo
propria et aliena similiter curat. i nos
debemus curam gerere equalem de alienis
et propriis vel plus homo debet stare pro
appropriatione dominium rerum quam
per accomodatione vel possessione
aliena carorum primo yco. ¶ Propo
nere vivere nos debemus locatus in
mundo bo. de c. p. li. 2o pro 2a ¶ Pro
prium quod sibi est et ylibus non exegit
agit bo. de c. p. li. 3o pro vi ¶ Pro
pria fortuna tibi nichil faciet que
vero natura tibi fecit aliena bo.
de c. p. li. 2o pro vta ¶ Omnia de
siderant suos proprios motus et cetera
bo. de c. p. li. 3o me. 2a ¶ Non
est proprium medici facere sanitatem
quia aliquando deficiat ab ea 3o
top. et cetera Sequitur prosperitas

Prosperitas // Magna facit
vitam felicis beatiorem primo ethi.
c. de felic. // Mites sunt qui sunt
in ludo in risu in prosperitatibus
et 2o rethi. ¶ Homines existentes in
magnis prosperitatibus non putant
se passuros ibid. ¶ Homines existentes
in magnis prosperitatibus non ti
ment ibid. co et amico ¶ Homines
existentes in magnis prosperita
tibus et confidentes de se ipsis sunt
contumeliosi ibid. ¶ De hiis cum
quibus indigne agitur oportet
compati et misereri sed de indigne
prosperantibus oportet nemesare
2o rethi. ¶ Dum mali prosperantur
est mirum et preter dignitate sunt
ibidem. ¶ Bonum et studiosi naliter
sunt nemesetici super indigne
prosperantes ibid. co et neme
seticus ¶ Sed in eraclitum sermonibus
oportunum semper in prosperitatibus sunt
homines 3o rethi. ¶ Mulier habens
se bene in adversitatibus cum viro
plus laudatur et plus reptabit
fame et glorie quam quod semper bene
vixisset secum in prosperitatibus
2o yco. ¶ Tempore prosperitatis
facile est invenire societatem
et participatorem cum viris in adver
sitate vero non nisi sunt optime
mulieres ibid. ¶ Non modicum
est bene uti fortuna et prosperitate
ibid. ¶ Tempore prosperitatis facile
est invenire societatem et parti
cipatorem hominum adversitatis non
ibid. ¶ Prosperitas superflua est
vitanda bo. de c. p. li. 2o me. 8o

Proverbium aliter // Fra
trum inimicitia crudelis est valde
viio pol. ¶ Proverbium illi qui valde
diligunt se invicem cum tamen sunt
inimici sunt valde crudeles
inimici et qui ultra diligunt

se ultra odiut ibidem Sedm
prouerbiu ad seruos non pt
vacatio ibidem Prouerbialiter
dicitur q mala congregant
homines inimicos qnod idem est
nocivum vl proficuum ambobus
primo reth Prouerbialit dicit
dedi gloriam priamo q in illo pro
uerbio ondicitur victoria troye pro
qua tot expense et elaborati
fuerunt esse valde bona propter
q dimittere eam sine victoria
et q greci amitterent tm bo
dabat magnam gloriam priamo
qui inimicabatur eis ibid Prou
bialiter dicitur sufferre diuturnam
laborem pro aliquo et non habere
illud est valde turpe ibidem
Prouerbialiter dicitur in ianuis
est ydria q capiendo ydriam
pro aqua contenta in ea i stati
quibus pt eam habere sed excellen
bona habentur ex magno la
bore vl intelligendo per ydriam
excellenter bonam tunc est dicen
dum contra ea q dicerent in ianuis
ydria et excellen bona non de
facili hntur ibid Prouerbialit
dicitur q aqua est optima q q
est quod valde que primo reth
Prouerbialiter dicitur ois res necessaria
est grauis ibid Prouerbialit
dicitur q delectabile est salua
tu remista laborem et post angus
tias delectatur vir mediocris
qui multa passus fuit et multa
gesserit ro q delectabile est
non habere malum ibid Prou
bialiter dicitur q transmutatio
inter oia est quod dulce ibid
et transmutatio Sm prouerbiu

coetaneus coetaneum delectat
et semper similis similem nouit
et congaudet ei et latro nouit
latronem et fera atque escat fere et
ibid Sedm prouerbiu homines val
de odiunt eos qui passi multa sunt
in iusta et non exiuerunt i non
conduxerunt et non fecerunt inde
vindictam et sm aliud prouerbiu
tales sunt repudiati non habentes
adiutorem primo reth Sm pro
uerbiu malitia solum indiget occa
sione ibid Prouerbia sunt testes
futurorum ibid ex quo testes Sm
prouerbiu utrum senex bene opa
to ex te q senes non sunt credi
tiui tu vigent memoria non spe ibid
Sm prouerbiu homo dz occide
filios quorum occidit pres ibidem
Sedm prouerbiu puer est i stul
tus qui patrem occidit et filios re
linquit q quia filii dum crescunt occi
dunt occisorem patris ibid Sm
prouerbiu auferre a mortuo est
acceptio lucratione et ab illibera
litate 2o reth Sm prouerbiu
in oculis est verecundia i in apertis
et manifestis ibid Sedm prouerbiu
q consistu i propinquum inuidere
scit ibid q et inuidere Sm p
uerbiu figulus odit figulum ibid
Sm prouerbiu ad themens rustica
2o reth Prouerbia sunt
a specie methaphore q per eandem
methaforam et transsumptione ad
aliquam spem particularem et ad
aliquod particulare simile ad ap
tari pt ut siquis possideat
bonum aliam et ille non dicat
id bonum ad effm si prytea inde

ledatur poterit eu appellare
leporem forte sicut prouerbium in
grecia quod homines non utentes co
silijs appellabantur lepores
3o ethicorum ¶ Sicut in prouerbio in grecia
homines non utentes consilijs ap
pellantur lepores ibidem quere Consilium
¶ Si auditores materie
habundant in intellectu utendum
est curtitate si non habundant
utendum est prouerbijs et sententijs ibidem

Prouidencia ¶ Illa iniusti
cia est maior que procedit ex ma
iore prouidencia et electione 5o
ethicorum ¶ Diuina prouidencia nichil
est separatum et nichil dimittit sine
opus ad quod est institutum Boecius de
consolatione philosophie libro primo metro primo ¶ Prouidencia
quid sit Boecius de consolatione philosophie libro 5o prosa 6a
et prosa ix ¶ Prouidencie ordo
res mobiles cohercet sua inmu
tabilitate Boecius de consolatione philosophie libro 5o prosa vja
¶ Prouidencie ordo ad bonum omnia
dirigit quamuis non videatur nobis
non valentibus talem ordinem
cognoscere ibidem ¶ Prouidencie
regionem quid faciat et quod venit
discordancia Boecius de consolatione philosophie libro 5o metro
vjo ¶ Questio de prouidencia satis
difficilis est Boecius de consolatione philosophie libro vto prosa
3a ¶ Prouidencia unde dicatur et
quod debet dici prouidencia et non
preuidencia Boecius de consolatione philosophie libro 3o prosa
vja ¶ Narracio solucionum de ueri
tate prouidencie ibidem ¶ Prouiden
ciam diuinam homo non potest effugere
licet mutet propositum suum ibidem

Prouideo ¶ Homo non solum
debet sibi ipsi prouidere sed etiam
amicis eo quia est animal ciuile

primo ethicorum ¶ Horum quibus felix
habet prouidere oportet esse tamen
aliquem ibidem et cetera Sequitur

Proximus ¶ Homo non
debet dicere mala nec proximorum
nec sua sed semper bona 2o
ethicorum quere malum ¶ Volentes
ab alijs diligi nec debent
dicere mala proximorum nec
sua sed semper bona ibidem
¶ Bonum proximi est nec dicere mala
proximorum nec sua sed semper
bona ibidem quere malum

Prudencia ¶ Non solum
per experimentum colligitur verum
motus astrorum qui experiencia
longe temporis non perficiatur
2o ethicorum ¶ Iudicium de particu
laribus relinquitur prudencie
cuilibet artis ut considerando
ad particulares circumstancias
ibidem ¶ Ars differt a prudencia vjo
ethicorum probatur quere ars ¶ Prudencia
non est sciencia nec ars probatur
prudencia est habitus consi
liatiuus sed nullus consiliatur
de necessarijs neque de hijs que
non contingit ipsum operari ¶ Sed
eo de necessarijs non est co
siliari et per consequens nec pruden
cia sed sciencia est de necessarijs
quia est cum demonstracione ideo
procedit ex principijs necessarijs
ibidem ¶ Prudencia est habitus
cum vera racione actiuus circa hominis
bona et mala ibidem ¶ Cum prudencia
dencia sit circa hominis bona et
mala huius est differencia signum
primum quod ipsum periclea et consiles
estimamus esse prudentes
quia possunt speculari et inquirere

que sunt bona sibi ipsis et aliis
Nota signum est quod dicimus tempera-
ntiam salvare prudentiam et non
alio modo nisi quia salvat veram
estimationem circa agibilia que sunt
bona vel mala hominis ibidem. Tem-
perantia salvat prudentiam ibidem.
Prudentia est habitus operativus
cum vera ratione circa humana bona ibidem.
Ars indiget virtute rectificante
usum eius prudentia autem non probatur
prima parte quia stat quod aliquis habeat
artem edificandi bonum edificium
et tamen propter eius maliciam non velit
facere aliud bonum ideo indiget
virtute que inclinat ipsum ad
bene faciendum. Secunda pars est propter
connexionem virtutum moralium ad
prudentiam ibidem. Prudentia
non indiget aliqua virtute mora-
li rectificante usum eius quia
prudentia presupponit rectitudinem
appetitus debito fine quem sit per vir-
tutes morales ideo contrarietate ex-
igit virtutes morales per quas
salvantur principia recta pruden-
tie que sunt ipsi fines ibidem. Inter
artem et prudentiam est differentia quia
prima ars indiget virtute rectifica-
te usum eius prudentia non. Secunda
differentia si aliquis peccat in arte ex
sua voluntate eligibilior est quam
si ex ignorancia per oppositum
est de prudencia ibidem. Ratio vir-
tutis humane dicitur convenit arti
et deest prudentie ibidem. Circa
prudentiam magis laudatur qui
volens peccat quam qui nolens
ibidem. Subiectum prudentie est pars
anime opinativa probatur opinio

et prudentia sunt circa contingentia
aliter se habere modo quorumcumque ha-
bitus sunt circa idem obiectum oportet
quod eandem particulam anime respiciat
eo quod partes anime sicut et ipsi habitus
per obiecta distinguuntur ibidem.
Opinio et prudentia sunt circa con-
tingens aliter se habere ibidem.
Prudentia non est habitus cum sola
ratione quia sed etiam requirit rectitudinem
appetitus et huius signum est quia ille
habitus qui est in sola ratione potest
perdi per oblivionem sed prudentia
non est amissibilis per oblivionem
vi° ethicorum. Opinio et prudentia sunt
circa contingens aliter se habere ibidem.
Prudentie non potest esse oblivio ibidem.
Ars et prudentia non sunt habitus
primorum principiorum vi° ethicorum probatur
de arte. Prudentia et scientia politica
non est omnium virtutum intellectualium
nobilissima probatur aliquas se-
quitur quod homo sit optimum corporum que sunt
in mundo. Secunda quia prudentia et poli-
tica consistunt in habitudine ad
alterum sapientia non autem probatur
prima parte quia prudentia et
politica non sunt eadem apud
omnes pro secunda parte probatur sapientia
est de primis entibus que sunt eadem
apud omnes. Tertia quia si erunt eadem
tunc erunt multe sapientie et prudentie
circa ibidem. Prudentia dicitur sin-
gularium habitudinem et proportionem ad actus
probatur quia bene scit speculari sin-
gula que conveniunt sibi dicitur
esse prudens ibidem. Oportet
prudentiam suo modo diversificari
respectu conferentium secundum mediata

respectu sanabilium ergo quia sicud
ex hoc quod principia sanabilia diversorum
animalium specie differunt oportet medicinam
respectu talium esse specie divisa ita
ex quo conferens homini secundum corpus
secundum moraliter differunt oportet prudenciam
solum respectu talium moraliter esse
divisam ibidem ¶ Prudencia est
circa bona humana vtilia et sapiencia
circa bona intelligibilia et diuina propter
asigno homines anaxagoram et tales
vocabant sapientem quia habebant
cognitionem formarum talium sed non vocabat
eos prudentes quia videbant eos ignorare
ea que erant eis vtilia ibidem
¶ Prudencia est circa humana bona de
quibus contingit consiliari ibidem
¶ Bona diuina et immutabilia sunt obiectum
sapiencie et bona humana sunt obiectum
prudencie probatur propterea anaxago
ras dicebatur sapiens quia specu
labatur de diuinis secunda pars probatur
prudencia est de hiis que sunt consi
liabilia sed talia sunt bona humana
ibidem ¶ Prudencia non solum respicit
vniuersalia sed etiam particularia probatur quia ipsa
est actiua modo actio est circa particu laria
quam vniuersalia ibidem ¶ Prudencia est principaliter
directiua actionis ibidem ¶ Cognitio sin
gularium magis pertinet ad prudenciam
quam vniuersalium patet quia videmus quod quidam
homines vniuersales operabilium non habentes
cognicionem et efficacius operantur
cognoscentibus vniuersales homines operabi
lium que in illis magis experti sunt
ibidem ¶ Prudencia est actiua id est
principium directiuum actionis ibidem
¶ Perfecta prudencia debet habere am
bas cognitiones scilicet tam cognitionem

vniuersalium quam singularium ibidem ¶ Pru
dencia magis debet habere cognicionem
singularium quam vniuersalium etc. et quia
per illam solam tenetur operabitur
etiam sine ea nichil poterit operari
¶ In genere rerum humanarum pruden
cia est architectonica id est principa
lissima vel principatiua siue dominatiua
que actiones agendorum determinat
sicud in artificialibus architector
vniuersaliter determinat actiones operum
6° ethicorum ¶ Pollitica et prudencia
sunt vnus et idem habitus ergo
in genere quia conueniunt in aliquo
aliquo quantitas generis accipiatur
quia conueniunt in hoc quod est bene
consiliari circa bona humana vel mala
sed tamen differunt secundum esse id est secundum formalem
racionem et speciem ergo quia prudencia
est bene consiliatiua circa bona vti
lia tamen vni pollitica circa bona vti
lia communitati et regni ibidem ¶ Tam
legis positiua quam executiua
videntur prudencia ibidem
¶ Hec virtus maxime et propriissime
dicitur prudencia que est circa
se ipsum et propriissimo secundum ipsius
et que prouidet conferens sibi ipsi
ibidem ¶ Prudencia que est sui
ipsius gubernatiua retinuit
sibi nomen quod prudencie ibidem
¶ Prudencia que dirigit circa bonum
proprium vnius tamen est pars prudencie
communiter sumpte ibidem ¶ Prudencia
que est pro gubernacione plurimorum
diuersis nominibus appellatur vna
dicitur yconomica id est prudencia
pro domo sua domestice multitudinis
alia legis positiua id est prudencia
racione condendi leges alia pollitica

sed prudentia executiua congnatiua legis ibidem. ¶ Prudencie sunt
multe partes scilicet yconica legis positiua pollitica ibidem. ¶ Prudencie
pollitice due sunt species scilicet consiliatiua inquirens quomodo secundum potestas leges tuli contremiat ¶ Alia
iudicatiua que primia et penas
tulit in re suorum operum qualitate
determinat secundum commetatorem ibidem.
¶ Prudencia que est secundum ipsius gubernatiua sed multum differt ad yconicam
et pollitticam ibidem. ¶ Non opinio eorum
illorum dicencium prudenciam solum
esse circa propriam bonum hominum
unde dicunt solum illum esse prudentem qui est sciens et exercitatus
ad prouidendum ea que sunt bona
circa se ipsum sic secundum eos polliticii non
sunt prudentes sed magis poligramones id est bonum multitudinis intendentes ibidem. ¶ Vera prudencia
necessario requirit yconicam prudenciam
et pollitticam probatur quia non potest esse
sine istis ita secunda ratio ex quo bonum
partis dependet ex bono totius
et ad ipsum naturaliter refertur igitur
si quis intenderet bono proprio sine
yconico vel pollitico talis non sciret
qualiter disponere omnia ea que sunt
bona respectu secundum ipsius sed ex eo
quod bonum commune debet esse regula
et mensura boni proprii ibidem
¶ Prudencia est circa singularia
probatur a signo nos videmus
quod iuuenes fiunt geometria et
bene instructi in mathematicis et fiunt
circa talia similia ad complementum
et perfeccionem talium scienciarum pertingentes sed non fiunt prudentes ac si
prudencia velit habere experienciam
que habetur fieri circa singularia ratio
prudentis opus est consiliari in consiliando aut simpliciter contingit
peccare vniuersaliter circa vle an vniuersale sit
quod omnes aque ponderose sint praue
aliquando circa singulare puta an hec
aqua est ponderosa ibidem ¶ Prudencia
est directiua tam circa vniuersalia quam
circa singularia ibidem. ¶ Prudencia
non est sciencia probatur sciencia est
vniuersalium prudencia singularium ibidem
¶ Prudencia est extremi id est singularis quia solum tale est operabile ibidem
¶ Intellectus et prudencia conueniunt
probatur vterque habitus sunt perceptibiles per intellectum quoniam est habitus
principiorum ibidem ¶ Prudencia habet
similitudinem ad intellectum probatur
intellectus est extremorum quorum non
est ratio sic et prudencia ibidem ¶ Tam
intellectus quam prudencia sunt
perceptibiles per intellectum qui est
habitus principiorum probatur intellectus
est extremorum quorum non est ratio
sic et prudencia ibidem ¶ Prudencia
est extremi id est singularis operabilis quod oportet accipere ut principium
in agendis ibidem ¶ Prudencia et
intellectus differunt probatur intellectus
id est habitus qui sic dicitur non est
inquisitiuus prudencia autem est
inquisitiua est enim in consiliatiua
modo esse consiliari est querere sed
non econuerso ibidem ¶ Intellectus et prudencia conueniunt ibidem probatur
de intellectus ¶ Prudencia habet
similitudinem ad intellectum probatur
intellectus est extremorum quorum
non est ratio sic et prudencia ibidem

Omnes 2 prudencia queniunt probatur quia sunt circa id omnino scilicet circa aliquod factum consiliabile vi° ethicorum ¶ Omnes 2 prudentia differunt probatur sunt operationes diversarum quia prudencia est preceptiva eorum que oportet agere scilicet synesis solum est iudicativa eorum ibidem

Omnes 2 prudencia aliter 2 aliter negotiatur circa eadem probatur prudentia preceptiva est ut scilicet ponatur meretricione operis id quod per consilium sunt inventa 2 iudicata scilicet synesis solum est iudicativa eorum ibidem ¶ Prudencia preceptiva est ... synesis quod ut scilicet ponatur mercatione operis id quod per consilium sunt inventa 2 iudicata patet per eandem quia proprius finis prudentie est determinare quod oportet agere 2 quid non ibidem ¶ Proprius finis prudencie est determinare quid oportet agere 2 quid non ibidem ¶ Omnes habitus anexi prudencie sunt probatur omnes isti habitus attribuuntur eisdem 1 insunt eidem probatur nos denotamus eidem homines ab omnibus istis quatuor habitibus ut attribuentes eisdem hominibus gnomi synesis ... vi° ethicorum ¶ Omnes habitus anexi prudentie attribuuntur eisdem probatur quia omnes isti habitus sunt quorundam extremorum et singularium circa que negociatur prudens 2 habens intellectum practicum 2 synesim 2 gnomi ibidem

Omnes habitus anexi prudentie sunt extremorum 2 singularium probatur quia sunt de hiis que percipit prudens scilicet ille percipit de operationibus que sunt singularia 2 extrema potentie ibidem ¶ Omnium bonorum humanorum que diriguntur per prudentiam ipsa epykeia est iudicativa ibidem

Omnia operabilia que diriguntur per prudentiam sunt quorundam singularium 2 extremorum ibidem

Omnes habitus anexi prudencie sunt circa singularia huius est duplex signum primum quia omnes predicti habitus videntur esse naturales 1 aliqua naturalis dispositio ad ea disponit que est circa singularia secundum quia existimamus quod tales habitus consequuntur etates que sunt hominibus naturales ibidem

Omnes habitus anexi prudentie videntur esse naturales quod non quod totaliter sunt anata scilicet quia aliqualis naturalis dispositio ad ea disponit scilicet naturalis dispositio cum aliquali experientia sufficiat ad hoc quod homo habeat synesim gnomi 2 intellectum ibidem

Habitus anexi prudentie consequuntur etates quia est aliqua etas determinata scilicet senilis que habet etiam iudicium de agibilibus quod dicitur homo esse per intellectum 2 gnomi ibidem ¶ Natura existit causa habituum anexorum prudencie quod probatur quantum etas que probatur homo ... tribuit tempus sufficiens ad multam experientiam ex qua homo predicti habitus proveniunt sine ... ibidem ¶ Prudencia versatur circa ea que sunt iusta honesta 2 utilia homini ibidem

Prudencia non solu est vtilis
ad fieri studiosum proba^r si sit
tut seque^r q esse in vtilis illis
qui de facto sunt studiosi ibidem
Prudencia non est ncca ad fieri
studiosum proba^r ad hoc q aliquis
sit studiosus non oportz q ipe met
habz prudenciaz sz sufficit q ipse
a prudencia instruatur sicud eciam
ad hoc q aliquis per medicinaz
sanetur requiritur q ipe hz medi
cinaz sz sufficit q vnus alius habeat
eam ibid ¶ Sapia z prudencia
essent vales z eligibiles posito
q nullaz haberent opacoz proba^r
q se sunt virtutes intellectua
les perficientes vtramqz particu
laz aie tonalis sz scientificaz
et opiatiuaz ibid ¶ Sapiencia
z prudencia sm se sunt eligibi
les proba^r sunt que virtutes
intellectuales pficientes vtrumqz
particulaz aie ibid ¶ Sapia
z prudencia sunt virtutes intel
lectuales pficientes vtrumqz par
ticulaz aie sz scientificaz z opi
natiuaz ibid ¶ Tam scia quaz
prudencia valent ad felicitate
ibid ¶ Prudencia z sapia non
valent ad felicitate sicud ars
medicinalis ad sanitate sed
sicud sanitas facit ad opa sana
ibid ¶ Prudencia e vtilis ad
ncca ad felicitate proba^r opus
humanu pficitur per prudenciaz
z virtutez moralez id ¶ Simp^r
bene viue est finis prudencie
q actiue z loquendo de fine
taz extrinsico quaz intrinsico id

Opacio virtutis pficitur sm pru
denciaz z sm virtutem moralem
probatur ad pfectaz opacoz virtut
moralis duo requiruntur primo q
ho habeat rectaz intencoz de fine
sco q habeat se bene circa ea que sunt
ad finez sz inquirando iudicando
precipiendo circa ea que sunt ad fine
sz p virtute moralem ho habeat
rectaz intencoz de fine q^r virtus
moral inclinat in debitu finem
per prudenciaz aut ho habz se
bene circa ea que sunt ad finem
eo q prudencia est bene conside
ratiua z iudicatiua z preceptiua
eorum que sunt ad finez ibidem
Prudencia facit intencoz rectaz
eorum que sunt ad fine q inquantum
est bene iudicatiua z consiliatiua
z preceptiua eorum que sunt ad fine
ibid ¶ Prudencia non e sine
virtute morali proba^r prudencia
non est sine recta electione sed
recta electio non est sine virtute
morali ibid ¶ Prudencia non e
idem cu potencia demotratica
q cu non sit in intellectu pctico
sicud hec potencia ibid ¶ Habi
tus moralis non in est demotra
tice sine virtute morali ibid
Prudencia non in est aie sine
virtute morali z demotratica id
In parte appetitiua est q virtus
nalis que similiter se habet
ad virtute moralem sicud demo
cratica se habz ad prudenciaz
probatur sicud demotratica z
prudencia non sunt penitus id
sz hnt quidaz similitudine ad
inuicem sic virtus naturalis

se habz ad moralez 2º sicud vir
tus nālis psupponit moralē sic
democratica prudencie ibidem
Democratica et prudentie non
sunt penitus idem sz habent qui
dam similitudinem ad idem q̄ in
quantum vtraque vias convenientes ad
inveniendum ad propositum consequendum 2º
sicud virtus nālis presupponit
moralē sic democratica prudē
ibid ¶ Ex quo virtus moralis
ad sui generacionem indiget prudē
ideo omnes stoyci dicunt virtutes
morales esse prudencias ibid
Socrates in hoc q̄ dixit omnes
virtutes esse prudencias pecca
uit sz in hoc q̄ dixit eas non esse
sine prudencia bene dixit ibid
Virtutes essencialiter omnes non
possunt esse sine prudencia patz
cum sint habitus voluntarij et elec
tiui sz prudencia est habitus in
tellectualis sz cognitiuus id ¶ Vir
tutes morales non possunt esse sine
prudencia ibid proba q̄ 2ª virtus
moralis ¶ Signum illius q̄ virtus
moralis non potest esse sine pru
dencia qz omnes moderni diffi
nientes virtutem moralem dicunt
q̄ sit habitus secundum rectam racionem
et talis recta racio est prudencia
ibid ¶ Prudencia est recta racio
de operabilibus inquirens et in
eis medium determinans ibidem
Non est possibile aliquem esse
virtuosum moraliter sine pru
dencia ibid ¶ Virtus moralis
est generata in pruden ibidem
q̄ 2ª virtus ¶ Quando prudencia
inheret omnes simul virtutes in

herent ibid ¶ Si prudencia non
esset operativa i. si non inclinaret
nos ad aliquid operandum ad hoc ca
indigeremus ea tamen quam sua perfec
cione quia est quedam virtus
et perfectio cuiusdam particule
sz racionis practice id ¶ Pru
dencia est quedam virtus et perfectio
cuiusdam particule aīe sz racionis
practice ibid ¶ Electio non est
recta sine prudencia nec sine
virtute morali ibid ¶ Virtus
moralis ordinat ad finem sed
prudencia facit operari ea que
sunt ad finem ibid ¶ Prudencia
non est principalior sapiencia probatur
prudencia non precipit sapiencie
sz bene precipit medijs quibus
attingitur sapiencia ibid ¶ Sapiencia
est melioris particule aīe qz
prudencia qz speculatiue prudē
cia practice ibid ¶ Prudencia
non principatur sapiencie nec precipit
ei sz bene de ea et propter ea probatur
per duo exempla primum sicud ars me
dicine non precipit sanitati sz
bene precipit propter sanitatem
sic prudencia non precipit sapiencie
sz bene precipit aliqua facienda
propter sapienciam acquirendam 2º pol
Bene precipit de hijs que pertinent
ad cultum divinum non tamen propter hoc
precipit deo ¶ Prudencia fugit
superhabundancias delectacionum
corporalium vijº eth ¶ Secundum pla
tonem vita delectabilis admixta
prudencie est eligibilior se ipsa
xº eth ¶ In actu prudencie
consistat felicitas ibid q. 2ª
felicitas ¶ Secundario est felix

qui sm prudenciam viuit x° eth.
Prudencia est circa bona humana
proba² ex bonum humanum ¶ Virtu
ti morali est coniuncta pruden̄ ꝛ con̄
virtus moralis est coniuncta pru
dencie ibid ¶ Principia ergo pru
dencie sunt accepta sm virtutes
morales q̄ inquirun̄ per virtutes
morales rectam estimacionem habe
mus de finibus que sunt principia
prudencie ibid ¶ Rectitudo elec
cionis virtutum moralium accipi²
sm prudenciam q̄ que facit rec
tam electionem eorum que sunt ad finem
ibidem ¶ Tam virtus moralis
quam prudencia sunt conplantate
i. coniuncte passionibus q̄ inquantum s.
vtrumque modificantur passi^{ones} id
¶ Tam virtus moralis quam pru
dencia sunt circa composita ibid
Virtus moralis ꝛ prudencia sunt
compositi ibid proba² ex virtus moral
Homo nascitur habens principia ad
prudenciam ꝛ ad virtutes mora
les primo pol ¶ Prudencia acqui
sita per naturam videtur aliquibus
esse tota yconomia vel maxima pars
eius ibid ¶ Prudencia personal
est pars yconomie id ¶ Sola pru
dencia est propria virtus principis 3°
pol ¶ Alie virtutes a prudencia
necessaria sunt subditis ibid ¶ Alie
virtutes a prudencia sunt communes
principi ꝛ subdito ibid ¶ Prudencia
non est virtus necessaria subdito sm
q̄ subditus sed opinio vera ibidem
Prudencia dicitur esse perfecta v[ir]
tus 3° poll ¶ Finis ciuitatis est
sm perfectam virtutem viuere ꝛ opari
i. sm prudenciam ibid ¶ In mlti
tudine est maior virtus ꝛ prudencia

quam in singulari supposito ibid q.
ex multitudo ¶ Custodes portarum
ciuitatum ꝛ murorum ꝛ inquisitores
insidiarum et ordinaciones ciuium
facientes indigent experiencia
ꝛ prudencia ꝛ fidelitate vij° pol
In tantum est vnicuique de feliciate
quantum inest sibi pruden̄ ꝛ virtute
et de actionibus harum vij° poll.
Feliciatis ciuitatis consistit in opera
cione virtutis ꝛ prudencie ibid
Nullius bonum opus est neque viri
neque ciuitat sine virtute morali
ꝛ prudencia intellectuali ibidem
Consiliatiuum ꝛ iudicatiuum indigent
prudencia vij° pol ¶ Potencia
in Iunioribus prudencia in senibus
ibid ¶ Prudencia est virtus in
tellectualis sm quam homines possunt bene
consiliari de hijs que dicunt optima
et bona ad felicitatem vel sic pru
dencia est virtus consiliatiua ꝛ
de bonis optimis consiliari faciens
primo reth ¶ Tres sunt cause fa
cientes dicentem credibilem scilicet pru
dencia virtus ꝛ beniuolen̄ ibidem
proba² ex dicto ¶ Prudencia yco
nomica est duplex quedam est prudencia
yconomica acquisitiua quedam custo
ditiua primo yco ¶ Prudencia vsi
ua est finis respectu alie prudencie
ordinan² ibid ¶ Rerum exitus pru
dencia meti² bo. de c. 20 poll.
Prudencia est magis eligenda
in senectute quam in Iuuentute 3°
top ¶ Nulla potestas est eligenda
sine pruden̄ ibid q. ex potestas
Pruden̄ sine potestate est eligenda
ibid ¶ Pruden̄ non est sciencia
5° top ex scia ¶ Prudencie proprium

est per se natū esse virtute toīle
i. per se ee virtutem ronalem
uł esse in ronali v^to top ¶ Socra
tes dixit prudenciā tñ determia
tiuā i. discretiuā & speculatiuā
corꝫ que sunt vj^o top ¶ Pruden
primo est in aiali ibidem Regt²

Prudens ¶ Homes querunt
honorari a prudētibꝫ primo ethicorum
q̄ ꝑ honorari ¶ Prudens facit ꝯ
matiā agibiliū q̄ melius potuit
fieri ibidem ¶ Unglibꝫ prudentis
artificis est intendere ad circūsta
cias 2° ethi ¶ Omnis prudens & ex
ptus fugit superhabundaciā & de
fectū eāmquā sibi inportonatā &
querit & desiderat mediū tanquā
sibi ꝓportonatū ibid ¶ Prudens
est qui ex suo habitu bn̄ potest
consiliari qualia sunt bona & vti
lia ad totā vitā proba^r qui scit
consiliari de vno facto particulari
& de vno fine tm̄ ꝯ^o dicitur prudēs
sm quid & particulariter vj^o ethi
Propriū prudentis ē ut ex facul
tate sui habitus possit bene
consiliari cir ea que sunt vtilia
ipi non sm particulare negociū
sz q̄ bene consilie^r de conferentibꝫ
ad sanitate uł ad fortitudinem
corpalem sz de conferentibꝫ ad ea
que conferunt ad hoc q̄ tota vita
hois sit bona q̄ sine illa sit bō
corporis uł aīe uł bona exteriora
ibid ¶ Illos dicim^9 prudentes
cir aliqd determinatū qui bn̄ roti
nantur de hijs que sunt vtilia
ad aliquē finē bonū & studio
sū et hoc dꝫ fieri cir ea quorū
non est ars ibid ¶ Ille erit
totaliter & simplr̄ prudens qui
est bene consiliatiu^9 de hijs q
pertinent ad totā vitā hūanā
ibid ¶ Cum bene scit speculari
singula que pertinent ad seipm
dicitur ab omnibus ee prudens
ibid ¶ Cuius regimē indigerent
concedunt prudencia i. salutē
illi committerent ibid ¶ Secūm
qndā similitudinē bestias di
cim^9 prudentes sz que videntur
facere qndā promsione cira
necia vite ibid ¶ Bene consi
liari maxime dicim^9 ee opus
prudentis ibid ¶ Nota opioꝫ
quorundā dicenciā q̄ ille sol^9
videtur esse prudens qui est
sciens & exercitatus ad promidend
ea que sunt bona cir seipm sic
sm eos pollitici non sunt pru
dentes sz mag^s poligramones
i. bona multitudinis intendentes
ꝯ illorꝫ est illi qui intendunt
superfluus et sibi inutilibꝫ non
sunt prudentes pollitici sunt
hmoi hoc qnā dicunt eos
intendere rebus inutilibus &
operantes aliquid amplius q̄z ad
eos ptineant vj^o ethi ¶ Nō opi
nionē illorꝫ dicencium polliti
cū non esse prudente ibid ꝯ
ꝑ sup^a in me^te ¶ Vō opinio illa
est fl̄a q̄ pollitici & yconoīci nō
sunt prudentes ex eo q̄ alijs pro
curant bonū et non sibi ipis
ibidem proba^r ꝑ pollitica ¶ Ad
prudente oꝫ cognosce operabilia
ibid ¶ In practicis oportꝫ atten
dere & credere hijs qui opinant^r
et enunciant cir operabilia hoies
expti senes & prudentes ibid
In practicis enunciacombꝫ et

opinionibus quas habent ex
pti z senes de opabilibz no mīg
oportet attendere z credere qm̄
demonstracionibz que nate sunt fieri
in tali mā ibid vo ẽ practicū
Sufficiat hō q sit virtuosus
q̄ derogatur a prudentibz ibid
Prudentes z astutos dicimꝰ ee
demos ibid ¶ Impossibile est
prudentez nō ee bonū ibidem
Stoyci dicunt nullū posse prudēs
esse incontinens· alij dicunt q
contingit prudentes z ingeniō
sos esse incontinentes vijᵒ eth
Nullus dicit illū ee prudētez
qui volens opatur aut pessima
ibid ¶ Prudens est opatiuꝰ et
actiuꝰ bonoꝝ vō qua ipe habz
certaz estimatoz singularium opa
bilium et que est opatio ibidem
Impossibile est aliquez ee pru
dentez z incontinentez sil· proba
nullus studiosus sm̄ virtutem
moralem est incontinens pru
dens est hm̄oi ḷ ¶ 2ª vō omīs
prudens est opatiuꝰ bonorū
sz sic non est de incontinēte ymo
est opatiuꝰ maloꝝ ib ¶ Omīs
prudens est studiosus z virtuo
sus sm̄ virtutez moralez ibid
Aliquis non solū dicī prudēs
ex hoc q est scire opabilia sz
magis ex hoc q est practicus
.i. opatiuꝰ bonoꝝ ibid ¶ Rō
coz quare prudentes videntur
esse incontinentes quia nichil pro
hibz depinuū .i. ingeniosū z stu
diosū esse incontinēte et quia
depinositas parꝝ videtur differre
a prudentia· ibid ¶ Incontinens
et prudens aliquoᵒ conueniunt

ibid proba· ẽ incontinens ¶ In
continens z prudens deuiat sm̄
electionez ibid proba· ẽ incontinens
Incontinens est ppe z propinquus
prudenti sm̄ roz qz vtrāz habet
roz ibidem proba· ẽ incontinens
Prudens delectationū non simpˡr
bonarū sz delectationū corpalium
que sunt cū concupia z tristicia quiᵗ
non contristatoz q prudens ex
carencia non trista· vijᵒ eth
Beatitudo ille est felix qui viuit
sm̄ prudentiaz xᵒ eth ¶ Quapez
in ciuitate oportet ee bonū et
prudentez 3ᵒ pol ¶ Finez studio
sū z polliticū nāīᵐ est ee pru
dentez ibid ¶ Necesse est virū
prudente z optiᵐ virū z ciuitate
optimaz ad meliorez vitaz inten
tionez dirigere vijᵒ pol ¶ Homo
prudens et sacius pt habere
potentiaz dicendi simᵐ sz non
sunt tales actu qz nō delectan
in spectib zc ¶ Id est melius q mul
ti prudentes aut meliores aut
optimi iudicauerint primo reth
Q prudentes aut multi aut plꝭs
aut optimi iudicabunt ee bonū
aut melius nāē est sic ee sicud
ipi dicunt aut simplr aut sm̄ iudi
cauerit sm̄ prudenciaz ibidem
Simᵐ vnūquodqz pdicamentū sic ē
q id est tale sicud prudentes
iudicauerint esse tale z id est
magis tale sicud prudentes iudi
cauerunt esse magis tale ibid
Id est melius qd prudentes in
dicauerint esse melius ibidem
Maius bonū est q prudencia
et prudens maius bonū iudicat
ibid ¶ Magis vera simile ē vicios

et qui conversantur cum aliquo et
notos et ciues et prudentes et
multos esse veratores illis oppoit
sz non viciis b cc ibid ¶ Contine
tes et prudentes sunt qui eligunt
iaz triste et dapnum propter delec
tabile et propositum futur duticius
ibid ¶ Contingit aliquos esse
prudentes et expycibes non tn
optima consulere quia non sunt
beniuoli qr loqu de bonitate
pollitica secundum quod videtur boni
mor esse amici bene facere et in
imicis male 2o recth ¶ Qz pos
sibile est deterioribus moribz
et imprudencioribz multo mag
est possibile melioribus maio
ribus et prudencioribz ibidem
Sepe accidit prudentes infor
tunari et imprudentes dirigi
2o recth ¶ Imprudentes i indiuf
ficata i parificata virtuose et
multo post talem parificacione
accepercunt principatum mor ibid
Prudencia est prosequi preferum
bonum aut honestum 3o rethor
Iuuenes non sunt prudentes
3o top ¶ Determinata cognicio eius
ad quod aliquis natus est scientia natura
est id ad quod eo prudens et disci
plinatus scia cc singulum operabile
vio top cc Sequitur pudor

Pudor // mulieris bone est
equaliter diligere et time cum ve
recundia et timore 2o yco ¶ Ho
merus nec auariciaz nec iiore
absqz pudore et dilectione neqz
aliqz honorauit sz vbiqz precepit
amare cum modestia et pudore
2o yco ¶ Homerus dicit viros et
mulierez optime se habere
ad idem cum vterqz diligit aliud
cum timore et pudore ¶ Pudore
tacere melius est quaz stu
pore bo de q p li 3o pro 2a

Puer // proprie non dicitur
esse felix primo eth probatur ibi
felix ¶ Puer non pt operari opera
ciones virtuosas ibid ¶ Si pu
eri quoqz videntur felices hoc
est propter spem future felicitat
qz in eis cernim9 ibid qr ibi
felix ¶ Pueri et bruta operantur
voluntarie 3o eth ¶ Pueri et
bruta sunt volitiui non electiui
ibid qr ibi eleccio ¶ Peccatum
intemperancie conuenit in homie
ad peccata puerorum 3o eth probatur
ibi intemperancia ¶ Nomen
intemperancie transferimus ad pecca
puerorum ibid ¶ Pueri et incon
tinentes habent inter se quandam
similitudinem ibid probatur ibi
similes ¶ Pueri et incontinentes
viuunt secundum concupiscenciam et in hijs co
cupiscis appetitus est maxime
delectabilis ibid ¶ Puer et con
cupiscencia si non erit bene persuasi
bilis ab ipsa racione augmen
tabitur multum et superpia cum
habebunt dominium ibidem ¶ Vicium
intemperancie in vicio et leui
tate puerorum habz magnaz
conueniencia ibid ¶ Sicud
insipiencia puero vndiqz acces
cit insipiencia ita et concupisce
ncia operacio augetur conatur ibid
Sicud oportet puerum viuere
secundum precepta pedagogi ita con
cupiscibile oportet consonare
racioni ibid vo ibi sicud 1 2e
Virtutes naturales reperiuntur

tam in pueris quam in bestiis vij°
eth. ¶ Pueri primo adsistentes pro
ferunt voce sermones quos audiunt
sed nesciunt eos viij° eth. ¶ Bestie
et pueri solum prosequuntur delec
tationes que non sunt simpli
bone ibid. ¶ Pueri illos dicunt
amicos qui propter delectationem
se adinvicem diligunt viij° eth.
Erudiant fautes i. familiarium
gubernatores erudiunt pueros
ut virtuosi fiant delectatione
et tristicia x° eth. ¶ Nullus eli
geret vivere quod per totam vitam suam
haberet mentem pueri ibidem
Homines delectationes pueri maxime
existimant ibid. ¶ Nullus eli
geret mentem pueri habere
per totam vitam suam ut delectaretur
in quibus puer delectatur ibid.
Pueri quoque quedam puerilia
que apud ipsos sunt existimant
esse preciosa et optima que tamen
secundum se non sunt optima nec a viris
perfectis reputantur aliquid x° eth.
Sicud pueris et viris perfectis
alia et alia videntur esse preciosa
sic expravis et epieikes i. virtuosis
ibid. ¶ Nutricionem puerorum
et adinvenciones eorum i. modi
quos homines adinveniunt ad bene
operandum oportet esse ordinatas
per bonas leges x° eth. ¶ In so
la civitate lacedemoniorum cum
paucis aliis legislator videtur
fecisse curam de nutricione pue
rorum et de adinvencione eorum
que conveniunt ad recte operandum
ibid. ¶ In pluribus civitatibus
neglecta est cura de nutricione
puerorum et de adinvencione
eorum et ibi unusquisque vivit ut vult

Disponens vitam puerorum et
uxorum secundum propriam voluntatem ut fa
ciunt naciones barbare ciclopo ci
clope ibid. ¶ Optimum est quod tam nu
tricione puerorum et direccionem actuum
humanorum fiat communis cura et recta
et ordinatur virtutibus quibus possit
recte operari ibid. ¶ Consilium pu
eri est imperfectum primo poli. ¶ Puer
est imperfectus ibid. ¶ Virtus pu
eri non est ad se ipsum sed ad doc
torem quod ut se ipsum regat sed debet
regi ab alio ut a doctore ibid.
Servi sunt plus monendi ad
virtutes quam pueri ibid. ¶ Instruc
ciones mulierum et puerorum faciunt
[illegible] ad bonitatem civitatis ibid.
Ex pueris fiunt dispensatores
pollicie ibid. ¶ In civitate bene
ordinata debent pueri informari
in legibus et alie etates que in
digent erudicione vij° pol. ¶ Iras
cibile et concupiscibile statim a
nativitate insunt pueris sed intel
lectus non statim sed procedente
tempore ibid. ¶ Coitus iuvenum
est pravus ad generacionem puerorum
ibid. ¶ In omnibus animalibus partus
puerorum sive femelle sive mascu
li sunt imbecilles et imperfecta ibidem
Habitudo infirmorum plurimum indi
gent curis non est bona ad pu
erorum procreacionem ibid. ¶ Natus
iam incipientes disciplinari ad
bonum intellectus quod est specula
tivus non oportet in tali laborare
sed pigrescunt disponunt corpora ad la
borem ibid. ¶ Generacio pu
erorum est tatine adeo ibidem
Pueri existentes in utero matris
sumunt nutrimentum a muliere

per venas et poros sicud terre nas-
tentia sumunt nutrimentum ut per
radices a terra ibidem ¶ Legislator
debet habere curam de orbatis pu-
eris aliquo sensu sed non tamen sed
de aliis viiº pol. ¶ Legislator debet
curare in initio institucionem pu-
erorum in nativitate primo per hoc quod
procuranda est aborsus secundum quod
tempus debitum progeneracionis
abreviaretur si opus fuit 2º quod
vir non accedat alienam mulierem
sive sit libera sive non viiº pol.
¶ Pueri in prima etate usque ad ter-
cium annum sunt nutriendi cum lacte
ibidem ¶ Pueris in prima etate non
debet dari vinum propter egritudines
et ypos procedentes ibidem ¶ Pueri
in prima etate sunt assuescendi ad
parvos motus manuum et pedum
ut superfluitates consumantur et ut
membra propter flexibilitatem
huiusmodi habundantes non effluunt
a figura debita ibidem ¶ Et in daz
barbari natos statim balneant
in aqua frigida et involvunt pan-
nis frigidis sed hoc debet fieri gra-
datim ibidem ¶ Pueri infra septe-
nium non sunt apti ad disciplinam
et ad magnos labores ibidem
¶ Pueri infra septennium debent doceri
aliquo modico motu ne fiant
pigri et hoc debet fieri per ludos
quidam debent esse liberales
nec minus laboriosi nec minus
remissi ibidem ¶ Pueri infra septe-
nium debent exercitari audiendo
sermones parvos et fabulas et in
locucione ibidem ¶ In etate infra
septennium pueri circa in quibus
assuescunt sed motus operaciones

ludi sermones et sunt quedam yma-
ginaciones eorum in quibus post-
modum consuesci debent et quia via ad
ea in quibus postea studere debent
ibidem ¶ Pueri debent cohiberi
a fletu quia ibi fit diffusio spirituum
et impeditur augmentum ibidem
¶ Pueri infra septennium debent
cohiberi a conversacione servorum
ne fiant illiberales ibidem ¶ Item
in septennio pueri non debent videre
picturas ibidem ¶ Pueri in prima
etate sunt stringi panniculis ut
membra maneant in debita figu-
ra ibidem ¶ Pueri in prima etate
sunt assuescendi temperatis frigoribus
propter sanitatem et opera bellica ibidem
¶ Non solum pueri exercitandi sunt
in arte utili et necessaria sed etiam in
artibus liberalibus et honestis
ut litterarum erudicio et in artibus
delectabilibus ut in musica 8
viiº pol. ¶ Pueri instruendi sunt
in scientia litterarum non solum propter uti-
litatem bonorum exteriorum
que sequuntur ex eis sed etiam quia
valent ad alias scientias ibidem ¶ Pu-
eri instruendi sunt in practica
non solum ut non decipiantur in
vendendo propria sed ut sint inseduc-
tiles et venditorum et emptionem
valorum vel quorum valor cognos-
citur parte predicta ibidem ¶ Pueri
prius disponendi sunt circa
appetitum et corpus quam secundum intel-
lectum ibidem ¶ Pueri exercitandi
sunt in agonibus huiusmodi
ordinatis ad virtutem magis
quam in agonibus feralibus ibidem
¶ Item permittunt pueros exercitari
in agonibus sine pedagogo
faciunt eos banausos id est depressos

secundum intellectum et magis

sum intellectum et magis intenderetis bonum corporis quam aie et solum disponit eos ad unum opus scilicet robur corporis ibidem. Pueri exercitandi sunt in facilioribus exercitiis et luctativa et sunt auferendi ab eis labores violenti usque ad pubescentiam ne in eis fiat impedimentum ad incrementum ibidem. Pueri post pubescentiam per tres annos vel circa debent exercitari in exercitiis magis laboriosis convenientibus tali etate et tunc debet eis administrari alimentum magis siccum et debet caveri ne simul exercitentur in hiis que pertinent ad bonam dispositionem corporis et intellectus quia illa impediunt se et contrariantur ad invicem ibidem.
Magis expedit ipsos pueros addiscere et exercitari in musica propter delectationem futuram in etate perfecta quam habere huiusmodi delectationem ab aliis viij° pol. Turpe est pueros non auxiliari parentibus vel uxores maritis vel subditos dominis x° ethicorum. Nullus erubescit pueros neque bestias 2° rethoricorum ideo respice erubescentia. Misericordes sunt qui sunt parentes aut pueros vel uxores ibidem ideo respice misericordia. Puer et sit puber vero ibidem quere respice. Ex puero possibile est fieri virum possibile est fieri ibidem ideo respice possibile. Puer et stultus quod primum patrem et derelinquit pueros ibidem.
Uxores et pueri petunt tamquam voluptates bo. de .g. p. li. 2° pro ca.
Neque in anima neque pueros dicimus ignorare quod quia qui non habet scientiam non videtur ignorare .i. qui non habet nec dispositionem eam modo pueri illo tempore nullo sunt dispositi
et sciam vj° top. etc. Sequitur

Pulcher · crior · errimus et

Parvi pro dicti formosi non autem pulchri 2° ethicorum. Civitas ex multis est pulchrior quam ex paucis 7° pol.
Cena in qua sunt plura fercula pulchrior est quam cena simplex ibidem. Achilli mori pro amico erat pulchrius quam vivere vita primo rethoricorum. Pulchra et delectabilia sunt bona ibidem proba respice delectabile. Pulchrius est ex natura fortiorum quam peritiorum ibidem.
Amor fortiorum est melior quam amor peritiorum ibidem. Pulchriores sunt excellentie meliores ibidem.
Illa sunt meliora quorum desideria sunt meliora et pulchriora ibidem respice melius. Pulchriorum et meliorum desideria sunt meliora ibidem. Quarum scientie sunt pulchriores et studiosiores et res sunt pulchriores et studiosiores ibidem. Studiosiorum et pulchriorum rerum scientie sunt studiosiores et pulchriores ideo quia sic se habet scientia et veritas sicud res precipit ibidem.
Pulchrius est habere tropheum .i. victoriam per pacta quam per bella 2° rethoricorum ideo respice victoria. Pulchrum quod videtur exterius in homine si intra videre esset turpissimum bo. de .g. p. li. 2° pro viij. Pulchrum est esse ut res animata nichil videtur in rebus inanimatis bo. de .g. p. li. 2° pro v^ta.
Pulchrum te videri non tua natura sed oculorum videntium reddit infirmitas bo. de .g. p. li. 2 pro viij^a etc.

Pulchritudo

Carentia pulchritudinis coinquinat beatitudinem primo ethicorum. Pulchritudo solum est in corpore magno 4° ethicorum. Pulchritudo super

veniens in iuvenibus pstat eos q
accidentaliter x° eth. ¶ Sicud pul
critudo super venit iuvenibz sic
delectacio supervenit opacioni q sicud
pulcritudo non est de essencia iu
uentutis s3 super venit iuventuti sic
delectacio non est de essencia opa
cionis s3 super venit opacioni ibid.
¶ Partes felicitatis sunt pulcritudo
nobilitas robur etc. pmo rethor.
¶ Magnitudo pulcritudo robur pote
ncia agonistica sunt bonitates corporis
ibid. ¶ Sanitas pulcritudo sunt
bona pmo reth. proba. ibi sanitas
¶ Sanitas pulcritudo sunt virtutes
corporis ibid. ¶ Sanitas pulcritu
do sunt factiue multorum bonorum
ut ipsius delectacionis et vite
ibid. ¶ Pulcritudo est ca effectiua
delectacionis et vincere ibid. ¶ Divi
cie et pulcritudo sunt magis zela
bilia quam sanitas 2° reth. vide
zelabile. ¶ Virtutes et divicie et
pulcritudo sunt zelabiles ibidem
vide zelabile. ¶ Pulcritudo hominis
est velox ad transmutacionem et est fuga
cior florum mutabilitate. bo. de q.
p. li 2° pro viij ibi de hoc in iuveniis
statibus senex etc. Sequitur etc.

Punctuacio

¶ Mala punctua
cio facit sepe solecisare i. facere
solecismum 3° reth. etc. Sequitur

Pugno nans

¶ Finis gracia
cuius pugnant homines est delecta
bilis sicud corona et honoraciones
quos inde recipiunt 3° eth. ¶ In va
riis pugnacionibus finis gracia cuius
pugnant est delectabilis tamen susti
nere ebiua et percussiones est eis
dolorosum ibid. ¶ Vita malorum con
tendit et pugnat contra se ipsam ix eth.
¶ Omne al naturaliter pugnat pro
abo pmo pol. ¶ Multitudo con
gregata ad simul pugnandum est
valens ex sola quantitate mali ca
si omnes sunt eiusdem condicionis
2° pol. ¶ Multitudo congregata
ad sit pugnandum est inventa ppt
ad iuvandum ibid. ¶ Pars propug
tiua est necessaria civitati si civitas
non debet esse serua x° pollit.
¶ Pars propugnatiua et iudicatiua
sunt magis necessarie civitati
q3 alie partes deservientes usui
corporis ibid. ¶ Illud est bonum
pro quo habendo aut q homines pug
re debeant pmo reth. ¶ Omne
actu pugnabile est bonum i. pro
quo habendo apparet q os pug
re debeant ibid. ¶ Argumentum per
tacionum et litigiosi et contenciosi viden
tur esse pugnantes q quia pugnat
minus contra alios 2° rethor.
¶ Pugnantes videntur velle con
traria q i. illi qui pugnant
verbis contra alios volunt contradica
contra illos contra quos pugnant
ibid. ¶ Contradicentes nobis et
studiosi circa aliquid sunt pugnan
tes ibid. ¶ Superbi elevati per
superbiam contra se ipsos pugnant
3° reth. etc. Sequitur etc.

Punicio

¶ Ut metat impetu
ire 8° eth. vide ira. ¶ Punicio pro
tristicia denotanter concepta facit
delectacionem in vindicta ibidem.
¶ Ecausatus iusticie sicud sentencie
supplicia condempnandorum necessarie
sunt in civitate s3 non eligibi
les fm se s3 ut civitas salvatur
vij° pol. ¶ Eligibilius esset ut
civitas ut vite non indigeret
sentenciis suppliciis punicionibus

est q indigeant ibid. ¶ Scarabus
propter punitionem in in sasticat p°
ethi. ¶ Punitio et castigatio dicunt
ibid. q vide castigatio ¶ Punitio re
motorum est tarda patz per ex^m
sicud depredantes talee donec
tarde puniebatur ibid. ¶ Peccatus
demoratur et permanz mete in pu
mendo 2° rethi. q vide irato ¶ Fan
tasia irati dum cogitat de punicione
infert delectacionem sicud fantasia
sompniorum ibidem etc. Sequitur

Punio ¶ Legislatores male
facta per ignoranciam si sunt cause
sue ignorancie puniunt 3° ethi.
¶ Legislatores malefacta p igno
ranciam si sunt cae sue ignora
tie puniunt 3° ethi. ¶ Legislatores
puniunt ignorantes aliquid eorum
que in legibus sunt statuta que
quidem omnes scire oportet et que
non sunt difficilia sed ab homine id.
¶ Quelibet turpe agentem oportet punire
et maxime si cuius malus appeti
tus in illud augeatur 3° ethi. etc.
¶ Mansuetus non est punitivus
sed magis condonativus peccatorum id.
Magis humanum est homini punire in
iuriam sibi illatam quam condonare
ipam ibid. ¶ Rex debet habere roborem
et potenciam ad puniendum inobedien
tes 3° pol. ¶ Punire est delecta
bile probatur sicud id cum non est
ad ceptio est delectabile sed p pu
re quibus adipiscitur vindictam
igitur primo rethi. ¶ Non solum punire
et vincere est delectabile sed etiam
videre talia est delectabile ibid.
rd vide delectabile ¶ Nune est q,
videas scelus velle posse pficere
ut puniatur ~~bo de g q p li ° p xa~~

Puritas ¶ Operacio visus dict
a tactu puritate x° ethi. ¶ Operacio
auditus et olefactus dicit a gust
tu puritate ibid. ¶ Operaciones in
tellectus dicunt ab operacionibus
sensitivis puritate ibid. ¶ Delec
tacionum quedam sunt puriores que
minus pure ibidem etc. Sequitur

Pusillanimus ¶ Qui se digni
ficat minoribus quam est dignus dica
pusillanimis a pusillo animo dictus 4°
ethi. ¶ Sive aliquis est dignus mag
nis sive parvis et mediocribus si tamen
ad huc minoribus se ipm dignificat
adhuc dicatur pusillanimis quidem ibidem
¶ Ille maxime et ipse dicitur pusillanimis
qui se dignificat parvis dum tamen
sit dignus magnis eo quod faceret
si talibus esset dignus inlco magis se
deiceret et omnio annichilaret ibid.
¶ Pusillanimis et kaymus superhabun
dant et deficiunt ibid. ¶ Pusillanimis
dicitur qui non dignificat se ho
noribus tam ad se ipm quam ad
magnanimi dignitatem id. ¶ Pusil
lanimis peior est kaymo probatur
pusillanimis deficit quantum ad se et quantum
ad magnitudine kaymus solum super
habundat quantum ad se ibid. ¶ Pusil
lanimis dicitur qui deficit a medio
magnanimitatis 4° ethi. ¶ Pusillanimis
non est malus .i. aliis nocivus
neque insipiens eo quod non est male
factor aliis in iniuriam inferens sed
tamen est peccans propter difformita
tem actus quo recedit a regula
rationis ibid. ¶ Pusillanimis non est malus
malicia nocivia sed bene morali
quia recedit a recta ratione id. ¶ Proprius
actus pusillanimis est quod existens
dignus bonis privat se ipm talibus
quibus est dignus quod ex vi
litate animi reputat talia bona
supra se quibus dignus est ibidem

n Pusillanimes non videntur esse sapien
tes sed magis pigri ibid. ¶ Tres sunt
condiciones pusillanimis prima quod non
reputat se dignum bonis quibus
est dignus / 2a quod ignorat suam
propriam condicionem que provenit ex
pigricia non ex insipiencia / 3a quod
non debet se intromittere ad operandum
secundum suam dignitatem quia se repu
tat insufficientem ideo sepe dimittit
aliquas operationes bonas quas
possit operari ibid. ¶ Opinio pusil
lanimorum que se ipsos indignos esti
mant facit eos deteriores quia sin
guli homines naturaliter appetunt ea
que sibi conveniunt secundum suam digni
tatem ideo ignorancia proprie digni
tatis diminuit de bonitate eius
primo quia propter hanc recedunt ab opera
tionibus bonis et virtuosis et ab inve
tionibus speculabilium virtutum quasi
sunt insufficientes ad talia exeque
da / 2o per hoc retrahuntur ab exteri
oribus bonis scilicet a gradibus dignitatum
puta principatuum et prepositurarum quibus
tales indignos se reputant secundum
eos ibid. ¶ Nullus pusillanimis insi
diatur alicui vto pol. ¶ Pusillanimes
sunt invidi 2o rethoricorum quia et inv. . .
¶ Pusillanimis omnia videntur esse magna
ibid. ¶ Iuvenes et magnanimi sunt
consolativi sed senes et pusillanimes non
ibid. ¶ Senes sunt pusillanimes ibidem
quia et senex etc. Sequitur etc.

Pusillanimitas

¶ Ignorare
se ipsum est causa pusillanimitatis
quia proprium bonum naturaliter est appe
tibile igitur si cognosceret appe
teret illa quibus dignus erat
4o ethicorum ¶ Pusillanimitas procedit
ex ignorancia sui ibid. ¶ Pigricia
est causa pusillanimitatis scilicet per quam

non suam dignitatem considerat
et condicionem nec talibus operatio
nibus se ingerit per quas se
magnis bonis posset dignum repu
tare ibid. ¶ Pusillanimitas magis
opponitur magnanimitati quam chay
motes probatur vicium magis
opponitur virtuti in quod plures
inclinantur cum virtus ponitur
ad reprimendum malas inclina
tiones sed vicium pusillanimitatis plu
ries accidit i / 2a quia peyus
vicium magis opponitur virtuti sed
vicium pusillanimitatis est deterius
ibid. ¶ Vicium pusillanimitatis magis
accidit quam chaymotes quia quasi multo
pluries aut qui faciunt negli
gunt facere bona que possunt quam
quod extendunt se ad maiora quam
possunt ibid. ¶ Vicium pusillanimitatis
est deterius quam chaymotes quia
quia facit homines deteriores etc.
¶ Pusillanimitas est contrarium mag
nanimitati primo rethoricorum ¶ Sepe bene
pati ab altero et bona recipere et
modicum bene facere et imperfecte
sunt signa pusillanimitatis et humi
litatis i. humilitatis est enim quiddam
simile et pertinens ad pusillanimita
tem quod homo velit bona recipere
et si modicum bene faciet imperfe
cte ibid. ¶ Que sunt a pusillanimi
tate sunt erubescibilia ibid.
etiam et erubescibile ¶ Quid
pusillanimitas est habere maio
rem diligenciam de rebus quam
operatur 2o rethoricorum etc. Sequitur

Puto

¶ Omnes laudant
alios ex bonis existentibus in eis
aut putant existere 2a rethoricorum
¶ Homines vituperant alios ex
malis considerantes quod malum
et quid turpe insit ipsis aut

putet in esse ibidem etc. Sequitur

Qualitas ¶ Operaciones
virtutis non sunt qualitates
neque ipsa felicitas x° eth.
Bonum et malum maxime pertinet
ad qualitatem in rebus animatis
et praecipue in habentibus racionem
¶ Qualitas dicentis ad audien
tem maxime variat iudicium et
fidem quia si dicens est amicus vel
bonus etc. 2° rethoricae ¶ Qualitas
dicentis potissime valet ad consi
lia sed qualitas auditoris ad liti
gia ibidem ubi de consilio ¶ Qua
litas audientis variat iudicium
in litigiis ibidem probatur in iudicium

Quam ¶ In multitudine est
maior virtus et prudencia quam in sin
gulari supposito 3° pol. ¶ Multi
faciunt aliquid melius sive convenienti
quam quilibet eorum ibidem ¶ De educatione
civitatis magis pertinet ad legislatorem
quam ad politicum 3° pol. ¶ Melius
est homines per intellectum principari
quam per intellectum convenientem appe
titum sensitivum ibidem ¶ Iuvenes
magis sunt amatores excellencie
et honoris quam pecuniarum 2° rethoricae

Quantitas ¶ Omnes res
naturales et artificiales exigunt
determinatam quantitatem ad quam si nihil
tum destituunt non sunt perfecte vii° pol.

Querela ¶ Sit causa nocu
menti in iniurie mortis 2° pol.

Quero ¶ Homines querunt ho
norari a prudentibus primo eth.
quod vide honorari ¶ Homines querunt
honorari propter virtutem quia quia
per virtutem aliquis efficitur bonus
in cuius bonitatis testimonium impen
ditur honor ibidem ¶ Litigantes
querunt ipsum iudicem tamquam

medium v^{to} eth. ¶ Querere et consi
liari sicut vi° eth. probatur vide con
siliari ¶ Consiliari est quoddam querere
ibidem ¶ Scientes non querunt de
hiis que sciunt ibidem quod vide sciens
¶ Omnis consilians querit et eligit
speculari acciones studiositatis et sibi
appetitas ix° eth. ¶ In bonis for
tuniis cuncti homines querunt ami
cos excellentes et virtuosos ibidem
¶ Unusquisque entium querit in bene esse
id quod est bonum sibi ipsi et aliqua que
runt bonum tamquam bonum sibi conveniens
x° eth. ¶ Unusquisque quod in multis con
siderari potest primo querendum est
in parcioribus et simplicioribus primo
pol. ¶ Avari querunt pecuniam in in
finitum ibidem vide avaricia ¶ Querendum
in statu querunt medium 3° pollit.
¶ Aliqui per naturam inclinantur
ad felicitatem tamen non contingit eam
recta via et bono modo vii° pollit.
¶ Bellum querendum est propter pacem ibidem
¶ Exercicium virtutum moralium practi
carum querendum est propter vacacionem
in contemplacione ibidem ¶ Illa bona
sunt meliora que propter se queruntur
quam propter alia ibidem ¶ Ea que sunt
ad finem querenda sunt propter fe
licitatem et delectacionem que est in ea
viii° pol. ¶ Querere ubique quod utile
est non congruit magnanimis
et liberis ibidem ¶ Nota quare homines
querunt requiescere in musica
ibidem vide musica ¶ Finis ultimus
humane vite non queritur quia tamen
aliquis sed omnia queruntur propter ipsum
ibidem etc. Sequitur questio.

Questio ¶ Omne consilium est
questio 3° eth. quod vide consilium
¶ Non omnis questio id est inquisicio est consilium

ibidem Ex consiliu etc Sequit(ur)

Quies Delectatio que est
inquiete est magis pfecta i maior
z excellentior quam illa que e in
motu vij° eth ¶ Maior est delec
tatio inquiete quam i motu ibid
¶ Id qd est inquiete est notius quam
id qd est in motu vij° top etc Seq(ui)t(ur)

Qualis Unusquisque sm
habitu talia opa z taliter viuit
et vitam ducat q pt eum contingere
q aliquis timore pene ul reatu
dine aquibusdam actibz se cohibe
at z abstineat inquos tn ex na
sm habitus inclinatur x° eth
¶ Appare dicente qualem quidam se
ut ondat se amicu ul prudente
ul bonu inlitu dicit ad fidem et
maxie in consilijs deinde in liti
gijs 2° reth etc Sequitur Ratio

r. **Ratio** Intensa z inue
est eadem ratio albedinis
pmo eth ¶ Honoris z pru
dencie z voluptatibus est vna z
eadem ratio bonitatis ib ¶ Bonu
no dicatur sm eand roz de om
bus bonis ibid ¶ Bonu dicit(ur) de
omnibus bonis non sm rones ot
no diuersas ut accidit in hijs q
sunt equiuoca a casu sz de hijs sm
attributoz ad vnu ibid ¶ Ratio
semper deprecatur ad optima i
deprecando et per suadendo inducat
ad bonu pmo eth ¶ Appetitus irro
nalis ul pars aie irronal in
nata est obedire roni ibid Racio
Ex appetitus ¶ Incontinentibz et
non continentibz est naliter aliquid
indicatu pter roz qd aduersatur
et obuiat roni ibid q. Ex contrarius
¶ In aia est pars irronalis qcia
roni ibid q. Ex aia ¶ In incon

tinentibz ro cui ibt moue ad
vnam partem tunc pars aie volu
bit moue ad aliam partem ibid
¶ In aia est aliquid pter ronem
qd est contrarium z obuians roni
ibid ¶ Pars sensitiue aie ad
versatur roni q. i. inclinatur
ad oppositu illius qd recta ro
dictat ibid ¶ Appetitus irrona
lis incontinente obedit roni ibid
¶ Appetitus sensitiuus irronalis
plus obedit roni in sobrio z for
ti z virtuoso quam inebrio z in
continente ibid q. Ex appetitus
¶ In virtuosis oia consonant roni
ibid q. Ex virtuosi ¶ Plantatiu
neqquam vtitur roni ibidem
¶ Omnis appetitus irasabilis
z concupiscibilis participat a
qualiter rone sm qd est exau
dibile z obedibile roni ibid
¶ Appetitus irasabilis z concupis
cibilis habz se ad roz ut exau
dibile z obedibile i. acquiescat
ei tamqm deprecanti z psuadenti
z imperanti ibid ¶ Irronale
innatu obedire roni z parti
cipante ronem habz se ad rone
sicud filius ad patre ibid q.
Ex irronale ¶ Ratio illa quam
irronale participat hz se ad
modu patris z amici top ibid
q. Ex irronale ¶ Irronale qd
participat ronem participat
ronem practica z non specula
tiuam ibid ¶ Racio illa qz irro
nale participat non hz se sicud
ro mathematicoz ibid ¶ Ratio
est duplex speculatiua z practi
ca ibid ¶ Licz appetitus sensitiuus
suadetur aequaliter a rone
designat z manifestat suasio

et deputacio et omnis intemperacio &
q. ad appetitus ¶ Omnis virtus ge
neratur ex operacionibus factis
secundum rectam racionem 2° ethi. ca° de virtute
¶ Operari secundum rectam racionem est que omnium
operacionum causant virtutem ibidem
¶ Operaciones reducte ad medium secundum
rectam racionem virtutem generant et sal
uant ibidem ¶ Homines praui sunt ex
eo quod prosequuntur voluptates et fu
giunt tristicias non secundum tristicias et
tristicias debitas secundum rectam racionem
2° ethi. ¶ Secundum rectam racionem oportet
aliquem aliqua concupiscere quod sicud
sanitate et disciplinam 3° ethi. c° 2°
¶ Virtutes consequuntur rectam racionem
ibidem ¶ Terribilia aliquem contingit
homines timere magis et minus quam
recta racio dictat 3° ethi. ¶ Propter
timorem terribilium recedere a iudicio
racionis est prauum ibidem probatur de prauo
¶ Intemperatus in electione delectabi
lium non regulatur racione sed ducitur
concupiscencia 3° ethi. q. de intemperato
¶ Puer et concupiscencia si non erit bene
persuasibilis a racione augmentabun
tur multum et supra racionem habe
bunt dominium ibidem ¶ Hoc dicitur bene
persuasibile a racione et castiga
tum quod racioni in nullo contrariatur ibidem
¶ Sicud oportet ipsum puerum viuere
secundum preceptum pedagogi ita concu
piscibile oportet consonare racioni
ibidem q. de sicud ¶ Operacio cuiuslibet
virtutis debet esse modificata
a racione ibidem // Liberalis dat
propter bonum finem et regulam racionis
3° ethi. probatur de liberalis //
¶ Opera liberalis sunt opera bona
et secundum rectam racionem ibidem ¶ Pro
digi nullam curam habent de bo

no racionis in dando ibidem ¶ Pro
digi solum dant ex concupiscencia dan
di non ex recta racione ibidem ¶ Quantum
et qualiter aliquis transgrediens a
medio iusticie sit vituperabilis
non est facile racione determinare
et racionem reddere 3° ethi. c° de
transgrediens ¶ Ciuilis conueniens
habet racionem boni ciuilis 3° ethi.
q. de bono ciuile ¶ Minus malum
comparatum ad magis malum habet racionem
boni 5° ethi. c° de comparacio ¶ Plu
rima habent racionem mensure non ex
sui natura sed ex lege et humano
statuto ibidem ¶ Eadem est racio
defraudare et deputatam quantum iusta quam
iniusta 5° ethi. ¶ Quedam indiget
sententia recte racionis et iudicii ibidem
q. de iudex ¶ Medium in virtutibus
est quod recta racio dictat 6° ethi.
¶ In omnibus studiis humanis in quibus
homines per scienciam practicam operantur
neque plura neque pauciora oportet
facere vel negligere sed que medio
modo se habent et hec accipienda
sunt prout recta racio determinabit
ibidem ¶ Racio est duplex speculatiua
et practica ibidem ¶ Principia electionis
sunt racio et appetitus qui ordinantur
ad aliquod operabile sicud ad finem
ibidem ¶ Corrupcio vel iudicio racionis
confestim non apparebit hoc verum
finis 6° ethi. ¶ Prudencia est
habitus operatiuus cum vera racione
circa humana bona ibidem ¶ Nuo
do consistat in habitudine et propor
cione ad alium non potest esse cadi
in omnibus ibidem probatur de cad
¶ Sentencia nichil aliud est quam
applicacio vniuersalis racionis ad aliquod par
ticulare operabile ibidem ¶ Ad prima a

non est ratio .i. sylogismus ibidem
q[uod] de principijs ¶ Eubolia non est
sine ratione inquirente vj° ethicorum
Recta ratio in agibilibus est illa que
fit secundum prudentiam vj° ethicorum ¶ Vir-
tus moralis est habitus secundum rectam
rationem ibidem ¶ Si concupiscentia in eo que
fortiter impellit ad delectationem
quantumcumque ratio nichil dictat hoc
delectabile esse fugiendum concupiscentia
aut incontinentia movens ducit ad
hoc prosequendum vij° ethicorum de
concupiscentia ¶ Ira aliqualiter sequitur
rationem non autem concupiscentia ibidem probatur
de ira ¶ Non modicum quos ira provo-
cat iudicium rationis ibidem de ira
¶ Homines insanientes non habent
usum rationis ibidem ¶ Ratio dicitur quando
optima quia optime in moribus
dirigit secundum al. ibidem ¶ Ratio optime
in moribus dirigit ibidem ¶ Sicut
in mathematicis non est ratio ad prin-
cipia sic in moralibus ad finem
ibidem q[uod] de principijs ¶ Continens
in manet recte rationi magis quam
multi possunt ibidem q[uod] de continentia
¶ Incontinentes pro eis que sibi ipsis
secundum rationem videntur esse bona eli-
gunt quedam delectabilia que
sunt eis nociva ix° ethicorum ¶ Illa que
homines cum ratione faciunt talia
ipsis maxime dicuntur ex ipse volun-
tarie ix° ethicorum ¶ Virtuosus in
omnibus vivit secundum rationem sed pravus
secundum passionem ibidem ¶ Moderata
possidentes faciliter possunt agere
que oportet secundum rectam rationem vir-
tutis quia qui in talibus superhabun-
dant x° ethicorum q[uod] de bono cetera
¶ Homines ratione et intellectu vigen-
tes naturaliter sunt aliorum domini

et rectores primo politicorum ¶ Minister
in artibus habet rationem instrume-
nti ibidem ¶ Intellectus et ratio in
homine principantur appetitui sen-
sitivo principatu politico et re-
gali ibidem ¶ Per rationem quis
est dominus ibidem ¶ Artes roborantur
ex iudicio rationis et ex consuetudine
2° politicorum ¶ Ars habet vigorem ex
ratione et consuetudine ibidem
¶ Medij in civitate faciliter obe-
diunt rationi 4° politicorum ¶ Si est nimis pul-
crum nimis forte nimis ingenuum nimis
dives aut contraria hijs scilicet nimis
pauperem nimis debile nimis igno-
bile nimis existimo difficile sequi
rationem ibidem ¶ Passio ire est sine
ratione v° politicorum ¶ Iratus non utitur
ratione in vindicando ibidem ¶ Nota
est quod ille habet aliquos excessus
rationis qui non habuerit potesta-
tem in principando limitatam
vij° politicorum ¶ Omnis excessus orga-
ni utilis a recta ratione aut nocet
aut prodest vij° politicorum ¶ Excessus
bonorum exteriorum a recta ratione
aut nocet aut nichil prodest
ibidem ¶ Omnes cure et preparationes
eorum que ad bellum et repellendum
violentias vel ad impugnandum
alios secundum rectam rationem bone sunt
et eligibiles ibidem ¶ Non cum
certitudine oportet querere per
rationes et eorum que sunt per se ipsum
vij° politicorum ¶ Studiosus usus bo-
norum exteriorum non est a fortuna
sed a recta ratione et electione virtu-
osa ibidem ¶ Tria sunt per que homi-
nes possunt esse boni natura con-
suetudo ratio ibidem ¶ Turpe est
hominem non posse uti secundum rationem

bonis intelectualibus et exterioribus
in non vacatione ibid. ¶ Homines
in vacando debent uti racione et
opibus secundum virtutem ibid. co. 2o
[illegible] ¶ Multociens contingit pec-
care et deficere ab eo quod est
optimum et dua per similia et appare-
cia quedam ibid. ¶ Corpus or-
dinatur ad intellectum et racionem
tamquam in finem ibid. ¶ Finis natu-
ralis hominis est racio et intellectus
ibid. ¶ Speculacio secundum intelligi-
bilis habet racionem secundum principii in
operabilibus quia quoniam est ultimus finis
hominum viij° pol. ¶ Vacare magis
est racione eligibilis quam non va-
care ibid. ¶ Vacatio que est in lu-
do non habet racionem ultimi finis ibidem
Nichil oportet ita addiscere et assue-
fieri ad generandum habitum mora-
lium virtutum et accionum eius sicud
iudicare recte de motibus in parvis
passionum et delectari secundum rectam
racionem in eis ibid. ¶ Assuefieri recte
iudicare de accionibus armonijs
musicalibus et delectari secundum racionem
in eis est assuefieri recte iudicare
de accionibus moralibus et delec-
tari in eis recte ibid. ¶ Prohibi-
tio usus racionis est contrarium mo-
ribus et disciplinis viij° pollit.
Exilium mereri nulli convenit qui
est munitus muro racionis bo. de co.
p. li. primo pro prima ¶ Quod racio
hominis sit probata hoc placentibus
cognoscitur sed quando sit turbata
hoc cognoscitur ex sermone dolen-
tis bo. de co. p. li. primo pro vta
A racionis civitate nullus exulat
nisi sua voluntate ibid. ¶ Racio
dicitur patria ibidem ¶ Racionis
est unus dominus scilicet deus ibidem

Racionis patriam quisquis in habi-
tare deserit desit esse securus
ibidem ¶ Philosophia querit a [illegible]
tranquillitatem racionis ibid. ¶ Racio
et intellectus obscuratus de amis-
sione rerum temporalium non potest
cognoscere per philosophiam bo. de co. p.
li. primo pro prima ¶ Racio et intellec-
tus dicitur lux hominis bo. de co. p. li.
primo metro 2o ¶ Racione et intellectu
dimissis homo cadit in ignoran-
tias et tenebras ibid. ¶ Racio dicitur
dux bo. de co. p. li. primo pro 3a
Quicumque racionis muro munitur
nullus metus est ne mereatur esse
exul bo. de co. p. li. primo pro vta
Bona racionis plus estimenda sunt
quam corporis bo. de co. p. li. 3o pro 8a
Racio et intellectus et virtus et
sapiencia dicuntur pene idem quia [illegible]
talibus homo erigitur in contempla-
cionem summi boni bo. de co. p. li. 4o
pro 4a ¶ Racio comprehendit sub se
illas duas virtutes ymaginacionem
et sensum bo. de co. p. li. vto pro 4a
Racio tantum convenit humano generi
bo. de co. p. li. vto pro vta ¶ Iudicio
racionis pocius est standum quam iu-
dicio sensus et ymaginacionis ibid.
Racioni humane videtur quod intel-
ligencia divina non possit res futu-
ras cognoscere aliter quam quod ipsa
cognoscat ibid. ¶ Sensui et yma-
ginacioni videtur quod racio aliter
rem non potest comprehendere nisi sicud
ipsa comprehendit bo. de co. p. li. v pro [illegible]

Raciocinacio | Violencia
dicuntur facta que sunt propter concupis-
cenciam et propter raciocinacionem primo
rethoricorum ¶ Illa sunt propter racionacionem
que sunt propter bonum sine hoc

bonum est finis siue ad finem ibid
Iuuenes magis viuunt mori quam
raciocinacionem 2o rethorice ¶ Raciocina
cio est conferentis et vtilis sed virtus
et mores honeste ibid ¶ Senes magis
viuunt secundum raciocinacionem quam secundum
morem ibid ¶ Que sunt in affe
ctu in ira et raciocinacione 1a sunt
2o rethorice vo ... Sequitur

Raciocinium Raciocinium di
ligencia premissa circa capiendo
diligenciam raciocinium pro nimia per
scrutacione et computacione ad mi
nima inexpensis non aut capi
endo pro diligenti et debito consi
lio de agendis 2o ethicorum etc Sequitur

Racionale Est duplex per
essenciam scilicet quantum ex se ipso habet
raciocinari per participacionem scilicet quod
persuadetur et regulatur a racione
primo ethicorum ¶ Racionalium potencia 2o
quedam est per essenciam quedam
per participacionem ibid ¶ Potencia
racionalis per essenciam est potencia
cognitiua et intelligens sicut est
intellectus sed racionalis per par
ticipacionem dicitur potencia persuasi
bilis a racione sicut est voluntas eo
quod ex se est ceca ibid ¶ Racionale
per essenciam est duplex secundum eam
secundum potenciam et habitum secundum actum
et operacionem ibid ¶ Pars raciona
lis est duplex per essenciam et per
participacionem ibid et de hoc ait
appetitus etc Sequitur raptus

Raptus Est passio faciens
mortis etc animam viijo politicorum Rarum

Rarum Insensibilitas in
delectacionibus raro contingit 2o
ethicorum ¶ Terribilia etc que est timi
ditas raro contingit et assuefactio

in talibus est periculosa ibidem
Rarum est aliquem esse diuinum virtu
te cor ad perfectionem diuine virtutis
pauca pertingunt vijo ethicorum ¶ Pro
pter raritatem viri diuini si aliquis
vir diuinus appareat in admira
cione est ibid ¶ Raritas facit
et inducit ad imitacionem ibidem
Vir bestialis raro inuenitur
in hominibus rarus est in quo ind
diuinum existat ibidem ¶ Insen
sibilitas in pravitatis reperitur et
raro ibidem ¶ Amicicia honesta
est raro viijo ethicorum ¶ Policia
que communi nomine dicitur policia
raro accidit 2o politicorum ¶ Raro uel
apud paucos inuenitur policia
media 2o politicorum ¶ Difficile et
raro inueniuntur reges et prin
cipes scilicet qui sic excellant mul
titudinem et ita dicuntur a subdi
tis ... abhominibus vijo politicorum
Pauci homines attingunt felicita
tem et raro vijo politicorum ¶ Cum est
rarius et per quod inuidia est
melius quam tamen inuidia ut
aurum ferro primo politicorum rethorice vo
... melius ¶ Rarius est mag
nitudine inuidia quia magis rarum ut
aurum ferro ibid ¶ Id quod est
inuidia est melius aliquo
raro raro quod vsus talis exce
dit vsum rari eo id quod est multo
ciens excedit id quod est paucies
ibid ¶ Id quod est sepe est melius
ibidem ¶ Difficilius est rarius
quam facilius ibid ¶ Maiora
bona sunt que rara a nullis bonis
ibid ¶ Rariora difficiliora sunt
meliora suis oppositis ibidem
Omne rarum delectabile primo
rethorice ¶ Vulgus miratur illa que

tatio veniunt et illis que subiecta
tiue veniunt bo de g p li x° meu°

Reamatio In amatione
in amatore non est reamatio 8°
eth. ¶ Ad amicitiam requiritur rea
matio ibidem ¶ Reamatione est ad elec
tione ibidem. Re. Sequitur Recon

Recompensatio Dignitas
et condicio persone quandoque nichil ad actum
recompensationis rei ablate nec
facit differentiam v^to eth. ¶ Iudex
in recompensatione iniurie solum
debet respicere ad equalitatem nocumenti
non ad conditionem persone ibidem
¶ In recompensatione iniurie lex
solum respicit ad equalitatem nocumenti
non ad conditionem persone ibidem
¶ Lex in recompensatione iniurie in
equalibus utitur ut equalibus
ibidem ¶ Circa recompensationem vindicte
multum differt utrum nocumentum
illatum fuerit voluntarium vel in
voluntarium id est per vim metum vel ig
norantiam factum quia multo magis
oportet vindicare nocumentum
voluntarium illatum quam involunta
rie, secundo prima intentio legislatoris
est cives bonos facere non solum
in recompensatione vite attendit
ut equalitas iustitie reparetur
per hoc quod aliquis cogitur abla
tum restituere sed etiam ad hoc per suo
peccato penis puniatur ut pena
aliquis evitetur, 2a secundum in peccato vo
luntario quia ad exterius nocumentum
concurrit interior contemptus v^to eth.
¶ Licet declarare dignitatem recompe
sationis pertineat ad utrumque scilicet ad eum
qui dedit et ad eum qui accepit
tamen magis pertinet ad illum qui acce
pit quam qui dedit racio quia ille
qui dedit videtur concedere iudicium
recompensationis illi qui accepit

utputa de protha phora philosopho cum
daret scientiam discipulis suis docendo
tendo concessit eis recompensa
tionis dignitatem ix° eth. ¶ In ami
citia propter virtutem non est facienda
recompensatio propter confessionem id est pro
missionem aut factam nec rem
aut datam sed est recompensatio re
spiciendo ad electionem et affectionem
amantis ibidem ¶ Parentibus ad deos et
filijs ad parentes sufficiat recompensa
tio secundum possibilitatem recompensantis
ibidem ¶ In amicitia propter virtutem
non queritur nisi recompensatio secundum
possibilitatem recompensantis ibidem
re ex amicitia ¶ Ad illum qui acce
pit beneficium pertinet estimare
quid recompensare debeat ibidem ¶ In
amicitia propter utile et delectabile
magis est recompensatio facienda
secundum estimationem illius qui facit ibidem
re amicitia ¶ In emptionibus recom
pensatio debet fieri secundum estimationem
illius qui vendit rem quia quia in emp
tionibus quilibet rem pro tanto
emit quanto eam estimat in utili
tate et valore ibidem Re. Sequitur

Recordor Recordari vide
licet ... habere virtutes eligeremus
etiam si nulla delectatio ab hijs
nobis fieret x° eth. ¶ Recordari
est aliquid reducere ad memoriam
quod per oblivionem est lapsum
a memoria bo. de g p li x° pro 3a.

Rectitudo Perfectio elec
tionis consistit in quadam rectitudine
3° eth. ¶ Iusticia commutationis consistit
in rectitudine commutationis secundum quod res
de dominio unius transit in domini al
terius pro alia re sicud fit in
emptione et venditione v^to eth.
¶ Defectus possibilis circa legem

in nullo preiudicat legis rectitudine
v^to ethi^c proba^r ex lex ¶ Eubolia
est quedam rectitudo sciencie id est
Sciencie non convenit rectitudo sed
ibidem ¶ Eubolia non est rectitudo
opinionis ibidem ¶ Eubolia est recti
tudo consilij ibidem ¶ Rectitudo con
silij dupliciter capitur ibidem ex
consilium ¶ Rectitudo capitur dupliciter
primo solum capitur in bonis ut
tunc dicatur rectus homo / 2° capitur
methaforice tunc recipitur etiam
in malis ut tunc dicamus rectus sit
ibidem etc. Sequitur Recte tenus

Rectum · te · tus Solum uno
contingit recte agere 2° ethi^c ¶ Pec
care est facile recte agere difficia
le ibidem ¶ Circa adulterium furtum
homicidium et his vicijs involutis
neque umquam contingit aliquem recte se habere
sed semper peccare ibidem ¶ Electio
laudatur inquantum lauda^r 3° ethi^c
Res simplices et per naturam sunt
tales quales estimantur quoniam
singula recte iudicat ibidem ¶ Stu
diosus singula recte iudicat et
discernit ibidem ¶ Virtutes operan
tur rectam racionem 3° ethi^c ¶ Operaciones
virtutis liberalis sunt gratia boni et
secundum rectam racionem 4° ethi^c proba^r ex
liberalis ¶ Prodigi solum dant
ex concupiscencia dandi non ex racio
ne ibidem ¶ Quod est secundum virtutem
semper est recte 4° ethi^c ¶ Lex
recta dicitur etc. ibidem ex lex ¶ In
recta policia non permittitur prin
cipari homo passionibus subiectus
et secundum suam voluntatem v^to ethi^c
proba^r ex principari ¶ Dequi
busdam non est possibile quod ad
in vel dicatur quod semper recte se
habet v^to ethi^c ¶ Unde indigetur

firmam recte racionis ibidem q. ex iudex
Medium in virtutibus est quod recta
racio determinat vj^o ethi^c ¶ In omni
bus studijs circa quos in quibus
homines per scienciam practicam operantur
neque plura neque pauciora oportet
facere nec negligere sed que
medio modo se habent et hec at
tendenda sunt prout recta racio
determinabit ibidem ¶ Bonum quod est
sibi ipsius non est sine recta dis
pensacione domus neque sine
recta gubernacione civitatis ibidem
Omnis bene consiliatur dicitur
recte consiliari ibidem ¶ Sententia
recta dicitur eo quod est veri iu
dicij ibidem ¶ Ad hoc quod aliquis
in operabilibus bene silogiset
et recte operetur tunc oportet
singularium operacionum habere
sensum i. veram rectam racionem
et rectam estimacionem ibidem
Etas senilis habet rectum iudicium
de agibilibus ibidem ex etas
Virtus moralis facit intencionem
rectam de ipso fine vij^o ethi^c q.
ex virtus moralis ¶ Recta racio
in agibilibus est illa que fit
secundum prudenciam ibidem ¶ Virtus
moralis est habitus secundum rectam
racionem ibidem ¶ Electio non est recta
sine virtute morali ibidem
Socrates credebat nullam rectam
estimacionem habentem operari ad
preter id quod est optimum sed omne
peccatum fiat propter ignoranciam
vij^o ethi^c ¶ Continens immanet
recte racione magis quam in
continens ibidem ¶ Recta electio pro
cedit ex habitu viij^o ethicorum
Adulator iniuste vituperatur et
amicus recte laudatur x^o ethi^c
Dij maxime illos diligunt qui

recte et bene operantur ibidem ¶ Dii habent curam de illis qui vacant bonis intellectualibus et qui bene et recte operantur tamquam de amicis suis ibidem
¶ Recta iudicium in operabilibus non habetur sine experientia ibidem probatur per experientiam ¶ Perfecte iudicare de
variis intellectibilibus et de variis
conceptionibus principium est maximum
operum ibidem ¶ Quoniam sunt experti et
singula opera recte iudicant ibidem
probatur per expertus ¶ Quoniam sunt ex
perti in musicis recte iudicant et ex
perti in medicina similiter ibidem
¶ Rectum est iudex sui obliqui 3o pol.
¶ Sapientis est recte iudicare ibidem
¶ Recte eligere et iudicare est opus
sapientis ibidem ¶ Quilibet artifex
recte iudicat de suo artificio ibidem
¶ Sapientes rectius iudicant quam
periti ibidem ¶ Periti quidem recte
iudicant ibidem ¶ Leges que dantur
secundum politicas rectas sunt recte
que secundum transgressas non recte ibidem
¶ Ad dictum extatis civitatum requiritur
sciencia vto pol. ¶ Nichil oportet
ita adiscere et assuefieri ad gene
rationem habituum moralium rectorum
et actionum eius sicud iudicare recte
de motibus ipsorum passionum et
delectari secundum rectam rationem viijo pol.
¶ Assuefieri et recte iudicare de
actionibus moralibus et recte indi
care seu et recte gaudere et delec
tari in eis est efficacissimum ad mo
res ibidem ¶ Assuefieri recte iudi
care de actionibus moralibus
et delectari in eis recte ibidem ¶ Pacti
non recte factis non est obedi
endum primo reth. ¶ Pactis le
gibus non recte factis non est
obediendum ibidem etc. ¶ Gest.

¶ Reddo ¶ Magis reddendum
est debitum quam gratis dandum ixo eth.
¶ Eadem non sunt omnibus reddenda
quia patri aliud est reddendum quod congruit
sue dignitati ixo eth. etc. ¶ Requir.

¶ Refamulor ¶ Refamulari ei
oportet qui bene fecit vto ethicorum
¶ Ad salvandum gratiam cohabita
torum civium et eciam consistenciam commu
nicationis civilis oportet refamulari
ei qui bene fecit et eum qui gratiam
fecit oportet iterum incipere ut
gratiam faciet ei qui famulatus est ibidem

¶ Rego ¶ A principio quelibet
civitas regebatur rege primo pollit.
¶ Domus regitur ab aliquo antiquissimo
supple ut filii a patrefamilias
ibidem ¶ Olim tota vicinia et vicus
constituta ex consanguineis re
gebatur ab antiquissimo de cognati
one ibidem ¶ Antiquitus homines
regebantur regibus ibidem ¶ Gentes
dicuntur deos eorum regi a rone
ibidem ¶ Utile et naturale est
quod corpus regatur ab anima ¶ Utile
est omnibus animalibus regi ab homine
ibidem ¶ Nocivum esset corpori si non
debet regi ab anima quia quia corrum
petur ibidem ¶ Nocivum est appeti
tum sensitivum si non regitur ab intellectu
quia esset inordinatus ibidem ¶ Sanl
cis expedit regi a sapientibus
ibidem ¶ Civitas non bene regitur
a mulieribus 2o pol. ¶ Civitas
melius regitur secundum virtutem quam
secundum divicias ibidem ¶ Melius est civi
tatem regi ab optimo rege quam
ab optima lege 3o pol. ¶ Difficile
aut impossibile est magnam mul
titudinem hominum legi regi vijo
poll. ¶ Excellentem multitudine

hoim bene regi est opus diue
virtutis ibid. ¶ Virtus diuina totum
vniuersum continet et gubernat id.

Regens rectum // Cum aliqua
ex plurib[us] vnum constituitur inter illa
vnum erit regens et aliud rectum
primo pol. ¶ Animal constitutum ex corpe
et aia inter que aia est regens
corpus vero rectum ibid. ¶ Regens
naturaliter dignius est recto id.
¶ Regentium latitudo quandoque dila
tatur in populos vicinos bo. de
g. p. li. 2b pro 3ta &c. Regim?

Regimen // Politicum et rega
le et yconomicum dispoticum dicit quod
rex simpliciter preest et non subiacet
legibus politicus subiacet legibus
similiter de ytonico et dispotico primo
pol. ¶ Regimen ciuitatis committe
dum est virtuoso quam habuit potestatem
in ciuitatem sine virtute vto pol.
¶ Regimen non est bonum si est re
tractatum iniquum et non obedientium
salus bo. de g. p. li. 3o pro 7i

Regio // Tanta debet esse regio
quod sufficiat necessaria ministrare
ad bene viuere et sufficienter viue
7o pol. ¶ Tantam oportet esse re
gionem ciuitatis ut bene sufficit
ministrare necessaria ad bene viuendum ciues
ut ciues bene possint vacare libe
raliter non impediti per penuriam
et tempore non exponi ad delici
as ibid. ¶ Regionem oportet esse diffi
cile accessibilem et facile exibi
lem. ¶ Regio debet esse de facili per
spicabilis &c bene erit auxilia
bilis ibid. ¶ In regione principes
debent habere habitacula con
uenientia principatui eorum et
ad ornatum et fortitudinem 7o pol.

In regione oportet esse edes quas
que dicunt sumptuaria ad sumendum
redditus et bona quia exterius
collocata ibid. ¶ In regione debet
esse templa particularia in di
uersis partibus ibidem &c.

Regnum // Regnum assimulatur
aristocratie quia vtrobique prin
ceps eligitur secundum virtutem sed
tyrannides assimulatur pessime
oligarchie et pessime democra
cie vto pol. ¶ Regnum et tyran
nides facta sunt ex contrariis quia
regnum factum est propter auxilium
virtuosorum contra multitudinem
ne multitudo generet ipsos sed
tyrannides supra est a populo con
dimites et insignes id. ¶ Regnum
institutum est secundum dignitatem
virtutis vel generis vel propter
beneficium impensum regionem
vel propter illa simul et potentiam
ibid. ¶ Regnum est optima ciui
tas primo recti. ¶ Corrupta optima
ciuilitate scilicet regnatia omnes
alie ciuilitates corrumpuntur
remisse et intense ibid. quod de
ciuilitas. ¶ Regimen rationis est
accedens bo. de g. p. li. primo pro 7a

Regula // Indeterminati in
determinata est regula vto ethicorum
quod huiusmodi est materia operabilium
humanorum oportet quod regula ta
lium que est ipsa lex sit inde
terminata .i. variabilis et incer
ta vto eth. ¶ Virtuosum debemus
habere pro regula in delec
tabilibus xo eth. ¶ Voluntas humana
non est secura regula 2o pol
quod de voluntas. ¶ Nos omnes
regulamus operationes nostras
delectatione et tristicia secundum

magis et minus 2o ethicorum ¶ Iudex
habet se sicut regula 5o ethicorum

Religiosus // Multitudo
armorum non convenit religioso
sed forti 2o rethoricorum etc. Sequitur

Remotus // Homines faciliter
misericordiam habent in remotos et pro-
pinquos primo rethoricorum eo quod in misericordia
sic ¶ Punicio remotorum est tarda
ibidem probatur ex punicio etc.

Repentinum // Que repentine
operamur dicimus esse voluntaria
non autem fieri per electionem
3o ethicorum ¶ In repentinis et impro-
visis bene se habere est signum
boni et perfecti habitus secundum eum
3o ethicorum ¶ Fortitudo est in repen-
tinis ibidem ¶ Ille est magis fortis
qui in repentinis periculis non timet
nec turbatur quam ille qui tamen
in periculis promissis et prius cogi-
tatis ibidem probatur ex fortis
Ad fortiorem pertinet in repentinis
esse impavidum et imperturbatum magis
quam in premeditatis 3o ethicorum ¶ In repe-
tinis homo agit secundum habitum et
sine premeditacione ibidem ¶ Intimi-
di et imperturbati in repentinis sunt
fortiores quam qui sunt tales ex
deliberatione 3o ethicorum probatur
ex fortitudinis ¶ Operaciones repentine
videntur esse ex habitu presse
ex deliberatione racionis ibidem
Operaciones repentine videntur
procedere non ex deliberatione
racionis vel minus ex preordinacione racionis
eo quod deliberacio moram requirit
igitur in repentinis non fit de-
liberacio racionis ibidem ¶ In repen-
tinis cognoscitur habitus ideo
benivolentia generatur ex re-
pentino 9o ethicorum eo quod benivolentes
homines repente fiunt benivoli ibidem
Repente dicitur fieri quod propter par-
vitatem nominat aliquid quod fit in in-
divisibili tempore quia id dicitur repen-
te fieri quod fit in parvo tempore etc.

Repeticio // Pluries idem
repetendo facit viam ut oracio appa-
reat propositum 3o rethoricorum contra propositum

Reprehensibilis // Tam
exprobrator peccatorum quam impro-
perator beneficiorum arguitur et repre-
henditur 2o rethoricorum ¶ Nos dicimus
vos esse reprehensibiles et vituperan-
dos qui sunt ad votum suppeditati
et non ymolaverunt id est non obtu-
lerunt vel non fuerunt offerentes
se ad auxiliandum periclitantibus
potissime si illi fuerunt cooperatores
eorum tunc unde optimus mos et optima
consuetudo agitur decertari pro
patria 2o rethoricorum ¶ Reprehensor est
qui tristatur de prosperitate mala
2o topicorum ¶ Invidus non est rep-
rehensor nec econverso ibidem etc. Sequitur

Representativum // Omne
representativum est delectabile ut imi-
tativa vel protractiva que aliquid
representatur per picturam et statui-
ficativa que fit statua et ymago
ad aliquid imitandum et representandum
et poetica que aliquid representatur per
gesta primo rethoricorum ¶ Omne representa-
tivum est delectabile dato etiam
quod illud tamen est representativum non sit
delectabile ut mos si in propria
natura non est delectabilis tamen
si est bene depictus est delecta-
bilis eo quia homo non gaudet in hoc
quod videt rem representatam sed gaudet
quia est ibi collocatus ut quia

confert vni alteri id ¶ Simili
tudines et repentationes sunt delec
tabilia 3o reth. etc. Sequitur

Reprobo ¶ Antiqui reproba
uerunt erudicione et vsu fistule
a iuuenibus et liberis viijo pol.
¶ Antiqui reprobauerunt illa in
strumenta scilicet pictides barbatu
septigona trigena iambi ibid.
¶ Fabuloze pallas talis dea cu
iusdam fistulas abiecit et rep
bauit etc. ibid. de fistula ¶ Plato
in pollitia sua reprobauit fistu
lam ad mores ibid. ¶ Socrates re
probauit omnes armonias remis
sas tamquam inutiles ad mores et
disciplinam dicens esse eas tamquam
inebriantes homines declinantes
a medio et non facientes impetuo
se ibid. etc. Sequitur Reputo

Reputo ¶ Magnanimus repu
tat honorem quid paruum xo eth.
¶ Magnanimus reputat bona ex
teriora quid paruum ibid. ¶ Senes
preponendi reputati 2o rethor.

Requies ¶ Per ludum inbita
et commissacione bona habet quod requies
et recreatio 2o eth. quod de lu
dis ¶ Ludus et requies sunt necessaria
in bita bona ibid. ¶ Ludus assimi
latur requiei xo eth. quod de ludus
¶ Non potentes continue laborare
requiei indigent ibid. ¶ Requies
sit gracia operationis quod loquitur de
illa requie qua propter fatigacionem
laboris operatio intermittitur ante
finis consecucionem que requies or
dinatur ad operationem tamquam ad fi
nem ibid. ¶ Requies est finis
laboris ibidem ¶ Abstinencia
et requies vniuersaliter conferunt

sebricitandi xo eth. ¶ Laborans
indiget requie viijo pol. ¶ Ludus
est gracia requiei ibid. ¶ Remis
sio motus laboriosi propter de
lectacionem conueniente est quedam
requies virtutum ibid. ¶ Lu
dus queritur gracia requiei ibid.
¶ Requies racio est delectabilis
quia mediante tristicie inducte
per laborem ibid. ¶ Queadque de
lectabilia sunt sine nocumento
operantis uel alterius non solum
conueniencia sunt ad finem sed etiam
ad requiem ibid. ¶ Omnibus ar
moniis musicis vtendum est ad re
missione laboris et ad disten
sionis requiem viijo pol. ¶ Omnis
desidie ocia negligencia ludi
requies sompnus sunt de numero
delectabilium primo rethor. etc.

Requiro ¶ Ad moralem
virtutem requiritur quod intellectus
et appetitus in suis actibus con
cordent vjo eth. ¶ Ad virtutem mo
ralem requiritur actus intellectus
et appetitus ibid. ¶ Vnde operatio
pollitica et virtuosa requirit multa
adminicula exteriora preter vite ne
cessariis xo eth. probatur de spe
culatiuis ¶ Anaxagora id est per se
sufficiencia requiritur ad felicitatem
ibid. ¶ Operatio speculatiua non re
quirit alia nisi ea que sunt necessaria
vitam et nulla alia adminicula ex
teriora sicud requirit quelibet
operatio pollitica et virtuosa ibid.
¶ Diuturnitas perfecta vite requiritur
ad esse felicitatis hominis ibidem
¶ Diuturnitas vite et temporis requiritur
ad beatitudinem ibid. ¶ Perfecta
longitudo vite requiritur ad esse

felicitatis hois ibid ¶ Ad specu
landu requiritur sanitas corporis
rō ēr. t. qia per infirmitatem
debilitatur vires sensitiue que
speculacōni deseruiut x° eth ¶ Ad
speculandu requiritur cibus ratio
ēr. t. qia corpus est aiale z sen
sibile ideo indiget cibo ibid ¶ Ad
speculand requiruntur vestes z
dom9 rō ēr ter. qia corpus est
passibile a calore z frigore ibid ¶ Sup
habundantia bonorum exteriorum
non requiritur ad felicitatē specu
latiuaz ibid proba² ꝑ felicitas
¶ Ad hoc ꝙ hoies fiut boni pter
smonez persuasiuu requiritur co
suetudo ad prosequendu honestu
et fugiendu turpe x° ethi proba²
ꝑ simo ¶ Ad bonaz consuetudinez
per quam homo deb3 fieri studiosus
requiritur legis posicio ibid pro
batur ꝑ lex ¶ Ad hoc ꝙ iuue
nes fiant studiosi requiritur ꝙ
sortiantur recta cura z bona
nutricōe sm leges ibid ¶ Ex
ercitio requiritur ad hoc ut homo
fiat bonus ibid ¶ Ad perfectam
opacōz non solu requiritur ad
cognicio aliqu9 principij vlis s3
eciaz experimentalis que est alicq
singularis ibid ¶ Ad consuetu
dine inducendaz requiritur multi
tudo temporis 2° pol ¶ Ad vnita
tem ciuitatis requiritur vnitas
principantis non vnitas domorum
viciniarum z contractuu z legum
2° pol ¶ Ad bonaz policiaz vltra
principantes requiritur siue vnus
vel pauci vel multi principantur
ꝙ sint leges dictate prout ē
possibile que aut a lege dictate
non sunt oportet dimittere principanti
ad iudicandum ibid ¶ Quatuor re
quiruntur ad ciuitatē s3 diuites
virtuosi nobiles liberi ibidem
¶ Ad saluacōz aialis requirit²
commensuracio partiu v^{to} pollit.
Ad saluacōz ciuitatis requiritur
commensuracio suaru partiu ibid
Ad regimē ciuitatis requiritur
virtus v^{to} pol ¶ Sicud ē decre
pe aialis et eius partibus ita ē
de policia z ciuitate z eius par
tibus qia vtrobiqz pmanencia
requiritur mediu ibid ¶ Ad qdlib3
membru aialis z corporis req
ritur debita commensuracio et
mensura z pporcio ibid ¶ Ad sal
uacōz ciuitatis requiruntur custo
des tam tempe pacis qm belli vj°
pol ¶ Ad beatitudinē requirunt²
omnia bona tam corpis qm aie
tam exterioris quam intrinseca 1° pol
Bona aie magis requiruntur
ad felicitatē quaz bona corpis
ibid ¶ Non oia que requirunt²
ad consistenciaz ciuitatis sunt
partes per se ciuitatis vij° poli.
Non oia que requiruntur ad con
sistenciaz alicq sunt partes eqd
ibid ¶ Bona exteriora req²runt
ad felicitatez sicud lyra ad actu
citharisandi ibid ¶ Temperanti z
iusticia magis requirunt² ad du
rantes pacez z vacacōz quam
ad non ducentes ibid ꝛc Req²

Res ¶ Simplic z per natura
sunt tales quales estimantur
ab illo qui singula recte iudicat
3° eth ¶ Res exteriores magni
mo nichil est magnu in rebus

exterioribus 2o ethicorum ¶ Per dena
rium tamquam per medium directum
commensuratur superhabundancia
et defectu talibus rerum commutabilis
5to ethicorum ¶ Nisi prius fiat debita
commensuratio rerum commutabilium
ad invicem nulla potest esse ipsarum
ad invicem commutatio ibidem
¶ Numisma ex sui natura non est
mensura rerum sed lege et humana
positione hoc statuente ibidem
¶ Res differentes impossibile commen
surari secundum veritatem nichilominus
secundum indigenciam humanam possunt
contineri sub una mensura ibidem
¶ Princeps laborat pro re publica
5to ethicorum ¶ Iusta et iniusta sunt in
hiis rebus et personis quibus in
ad esse possunt ea que sunt simpliciter
et absolute ibidem Et in fine Se
tencia iudicis debet adaptari ad
res secundum quod conveniunt rebus ibidem
¶ Solus intellectus habet intelli
genciam de rebus essencialiter
divinis et de rebus divinis 10o ethicorum
¶ Acquisicio rerum temporalium
per se et per se patet ad politicam at alia
per accidens scilicet per commixtionem primo
politicorum ¶ Quarum rerum sciencie sunt
pulcriores et studiosiores et res
sunt pulcriores et studiosiores
primo rethoricorum ¶ Sic se habet
sciencia et veritas sicut res percipit
ibidem quasi 2o sciencia ¶ Studiositatem
et pulcritudinem rerum sciencie sunt studi
osiores et pulcriores ibidem circa 2o
sciencie ¶ Rethorica plus debet curare
de rebus quam de verbis 3o rethoricorum
¶ Res qui racione non ideo possunt
dici peciose quia dicuntur impossibiles

alicuius notabilis persone Boecius de
consolatione philosophie libro 2o prosa 5ta ¶ Res quecumque
non inficiuntur effectibus contrariis
rerum Boecius de consolatione philosophie libro 2o prosa 6ta
¶ Rerum alie sunt ex necessitate que
sunt ut in pluribus alio ad u
trumlibet 2o topicorum Et sic Sequitur

Respondeo ¶ Omnes isti
ad aliquid arguere et responde
re conantur et omnes conantur
defendere et accusare primo
rethoricorum Et sic Sequitur Rethorica

Rethorica ¶ Est utilis quia
differt ab aliis scienciis probatur
per eam possumus persuadere
grossis et vulgaribus sed per scienciam
certissimam non hoc probatur
sermo secundum scienciam est sermo doctrine
sed homo grossus non potest capere
scientifica et doctrinalia igitur
utilis est rethorica ut homines
vulgares qui non possunt dicta per
rationes scientificas eis fiant
persuasiones et per communia et
verisimilia ¶ 2a racio per rethori
cam possumus persuadere contraria
et hoc est utile igitur hoc probatur
sicut utile est in sylogismis
ypothetice contraria sylogizare non
ut ambo agamus in practica non
sunt facienda sed ut non lateat
nos et eciam sciamus qualiter
negocium se habet et si alius
non iuste et rationabiliter utetur
rationibus quod sciamus ea solvere
et igitur scire malum et posse malum
non sit malum sed utile igitur
3a racio sicut turpe est hominem non
posse se iuvare corpore ita tur
pe est hominem non posse se iuva
re oratione sed per rethoricam quis potest

se amare sermone i° primo retth°
¶ Nulla alia ars ad p[ar]a[ti]ca[m] et retho
rica sylogizat contraria ibidem ¶ Non
sequitur per rethoricam multa ma
la possimus inferre igitur est mala
quia exceptis virtutibus omnibus
bonis possumus male uti et ita bona
non sunt mala ibidem ¶ Rethorica
et dyaletica in tribus conveniunt
primo utraque est communis 2° utraque est
rationalis 3° utraque est utilis ibidem
¶ Rethorica est scientia considerandi
persuasibile circa unumquodque contingens
primo reth° ¶ Rethorica est quedam
adnata pars dyaletice ibidem
¶ Rethorica est circa mores et negotium
politicum probatur quia rethorica
dicit actus hominis circa particu
lares res et quia ille res sunt
circa civilia opera i° ibidem ¶ Re
thorica induit figuram politice
quia est circa mores et negotium
politicum ibidem ¶ Omnes persuasi
ones rethorice vel sunt per exempla
vel enthimemata ibidem ¶ Omnes
orationes rethorice aut sunt exem
res aut enthimematice ibidem
¶ In dyaletica est inductio in
rethorica est exemplum et quod in dya
letica est sylogismus in rethori
ca est enthimema ibidem ¶ Per
suasio in rethorica debet esse ex
paucis probatur in persuasione re
thorica non debemus sylogizare
et prosilogizare nec adducere non
sylogizata eo quia eo quod non
manifesta sunt sylogismo indigent
et tamen in talibus iudex et auditor
supponatur simplex et grossus
tunc necesse est quod sylogisata et
prosilogizata non est bene
assequibilia propter longitudine

et quia non sunt sylogizata licet
indigent sylogismo sic non erunt
persuasibilia tamen neque sunt confessa
neque opinata ibidem ¶ Auditor est
finis orationis rethorice ibidem ¶ Triplex
est auditor rethorice orationis scilicet
vel est auditor de preteritis vel est
auditor de futuris aut de presentibus
ibidem ¶ Auditor in rethorica oratione
qui de futuris cognoscit habet
se sicut capitaneus et quia finis est
proferre sententiam de datis con
siliis ibidem ¶ Tria sunt genera
orationum rethoricarum scilicet delibera
tivum disceptativum et exclamativum
ibidem ¶ Genera orationum rethoricarum
dividuntur penes actus quia actus
deliberativi sunt exhortatio et
dehortatio semper enim qui sin[gulariter]
consulit uni et qui contionatur
communiter ut qui consulit multis fa
ciunt alterum eorum ut vel hortantur
vel dehortantur ibidem ¶ Actiones
disceptationis sunt accusatio et
defensio quia litigantium necesse est
facere alterum horum ut vel accusat
vel defendit exclamative oratio
nes sunt laudare vel vituperare
primo rethor[ice] ¶ Rethorica est
similis politice et dyaletice quia
politice inquantum se habet in determi
nare determinare exquisite de con
similia ubi dyaletice inquantum
est disputativa et per quem quia
procedit sicud dyaletica ibidem
¶ Rethorica est gratia rethoris in
diciis quia propter hoc sumus
rethores ut generemus idem
in alio 2° reth° ¶ Continuationes
rethorice sunt ad unam
partem semper ac index est

vnq(ue) q(uando)m p(otes)t inclinari ad parte(m)
alia(m) et contraria(m) ut ig(itur) iudex
inclinetur semper ad partem
p(ro)p(ri)a(m) debem(us) uti omnibus modis
persuasiuis et persuadendo
debem(us) nos sic habere circa iu-
dicem ac si iudex ess(et) aduersarius
et teneret altera(m) parte(m) ibid(em)
¶ Emp(er) vacuum est ad oportunitate(m)
et utilitate(m) rethorica(m) determinare
de aliquo q(uan)do iter si illud sit notu(m)
s(e)c(un)d(u)m se ip(s)a ibidem ¶ Ad oportunitate(m)
rethorica(m) singularia s(un)t p(re)cia
p(re)ciosiora vlibus ibid(em) ¶ Testur
vbiq(ue) i(d est) v(ir) in rethorica est p(er)-
suasiuus ibid(em) ¶ In nulla arte p(otes)t
sillogizari vtraq(ue) pars c(on)tradictionis
nisi in rethorica (et) in dialectica ibid(em)
¶ Rethorica plus debe(t) curare de re-
bus q(ua)m de v(er)bis proba(tur) rethorica
plus ordina(tur) p(ro)pter utilitate(m) q(ua)m
p(ro)pter vana(m) gl(ori)a(m) 3° reth(orice) ¶ No(ta)
p(ro)p(r)ietates orac(i)o(n)is rethorice p(ri)ma
q(uod) or(aci)o rethorica d(e)b(e)t e(ss)e clara cui(us)
signu(m) est q(uia) or(aci)o que no(n) manifesta(t)
intentu(m) est frustra cu(m) non faciat
opus suu(m) 2a q(uod) non debe(t) e(ss)e nimis
humilis i(d est) q(uod) utatur verbis nimis
nimis (et) nimis grossis nec debet
esse sup(er) mo(dum) digna q(uod) utatur
verbis ampullosis s(ed) debe(t) esse de-
cens media inter stilu(m) nimis al-
tu(m) (et) nimis infimu(m) 3° reth(orice) ¶ Alia
est locucio poeticus i(d est) s(ecundu)m q(uod) per
ornatu(m) verbor(um) demulcet aures
audienciu(m) et alia rethorice que
per pondirositate(m) sentencie ge-
nerat credulitate(m) ibid(em) ¶ Ad(uer)-
tina inp(or)tuna si ponatur in ore
statim arguunt (et) manifestu(m) fa-
ciunt q(uod) illa or(aci)o non e(st) rethorica
s(ed) poetica ibid(em) ¶ Oracio rethorica

non debe(t) esse metrica proba(tur)
eloquiu(m) metricu(m) distrahit
mentem ho(m)i(n)is a sentencia verbor(um)
et facit ea(m) intendere ad voces
s(ed) persuasio non fit voce ver-
boru(m) s(ed) sentencie igitur tal(i)
s(er)mo non est persuasiuus ibid(em)
¶ Oracio rethorica non debet
esse sine rigmo i(d est) sine om(n)i con-
sonan(cia) probatur or(aci)o rethorica
debet esse terminata a(liquo) or(dine) par(tium)
q(uia) si ess(et) interminata tunc esset
indelectabilis et non stabilis
ibid(em) ¶ Nota q(uo)d sit rigmus
rethoricus q(ui)a ex quo om(n)ia
t(er)minant(ur) in(...)o oport(et) e(ss)e aliq(ue)m
mi(n)i(mum) sillaba(rum) in orde rethorica
et talis mi(nimu)s dicitur rigmus
q(ui) est sistema i(d est) ornatus locu-
cionis ibidem ¶ In sistemate locu-
cionis sine in locucione rethor(i)-
ca p(ro)p(ri)a ao faliter ex q(ua) altera
debe(t) seruari ibid(em) ¶ No(ta) quare
locucio rethorica debe(t) habere
vltima(m) longa(m) in fine locucionis
hoc non fit p(ro)pter scriptore(m) vel
scriptura(m) ut q(uod) melius scriba(tur)
s(ed) p(ro)pter rigmu(m) q(uod) pulcrius
sonat ibid(em) ¶ Rethorica recta
via procedit du(m) non delinq(ui)t
sapient(iam) Bo(eti)o de c(onsolacione) p(hilosophie) li(bro) 2° pro(sa) p(ri)ma
¶ Pollitica non est eadem re-
thorice neq(ue) peior x° eth(icorum) ¶ P(ri)us
ex militibus (et) rethorice (et) or-
nate loquentibus fiebant de-
magogi v(er)o pol(iticorum) ¶ Primo
ho(m)i(n)es non erant potentes
loqui rethorice ibid(em) ¶ P(ri)mus
rethorica non fuit maxime
in vsu et vigore sicud nu(n)c ibid(em)
¶ Rethorica est assecutiua dialetice
q(ui)a imitatur ea(m) saltem

imperfecte et equaliter et hec intra
bus secundum eos. primo metaphysice de quo
quia ambe sunt de artibus communibus
in modo procedendi quia ambe
docent opponere rationes non demo
terminantes intellectum ab ambi
tu quia ambe quodammodo se extendunt
ad omnia quia ambe sunt de quibus
busdam communibus probatur utraque
considerat ista communiter que nulla
specialis scientia considerat communiter
quibus utraque eodem simile magnum
parvum primo rethorice ¶ Rethorica
assimulatur dyalectice quia triplex
in modo procedendi quia utraque docet
formaliter rationes in communitate conside
randi quia utraque est de omnibus
in diversando circa obiectum quia utraque
est de artibus communibus ibidem ¶ Omnes
homines aliqualiter utuntur dyalectica
et rethorica probatur omnes aliquo modo
arguunt et respondent sic utuntur
dyalectica et aliquo modo accusant
et defendunt sic utuntur rethori
ca ibidem ¶ Sermones inducentes
ad passionem sunt preter negotium
rethoricum et non essencialiter
pertinent ad ipsum sed sunt quedam
adiectiones ibidem ¶ Rethorica
supponitur philosophie rationali probatur
dyalectica in eo quod rationalis con
siderat de entheicate quamdiu est quo
principaliter de entheicate conside
rat oportet esse rationale sed talis
est rethorica igitur antecedens patet quia
sicut quod rationalis tunc considerat
de syllogismo tunc syllogismus sit
actus communis igitur de enthimemate
quia tunc ad eandem scientiam pertinet
consideratio de tali simpliciter et
de eo quod deficit ab illo 600 probatur
tunc enthimema est quidam syllogismus

persuasionibus et principaliter est
de eo rethorica ibidem ¶ Enthimema
est principalissima oratio rethorice
ibidem ¶ Rethorica est utilis probatur
per eam possumus sequi iustum
et evitare iniustum et per eam
possumus vincere iudicem si non
faciat iudicium convenientes videntur
do ei esse dignum increpatione
hoc iudicium quod iudicat primo rethorice
¶ Rethorica docet iusta et vera per
suadere et contraria hoc fugere ibidem

Rethor ¶ est de enthimemate
tamquam de eo circa quod principaliter
versatur eius intentio primo rethorice
¶ Ad rethorem pertinet considerare
de illis tribus credulitatibus
persuasionibus de credulitate
que fit ex parte dicentis audi
entis et rei probatur ad rethorem
pertinet persuadere sed persuasio
nes fiunt per illos tres modos
ibidem ¶ Sicud dyalecticus non
syllogizat de omnibus que omnibus
videntur quia non que stultis et
fatuis nec ex hiis que videntur
sicut vel ista sic nec rethor conside
rat hoc persuasibile secundum unum
quodlibet singularium videlicet quod esset
persuasibile Socrati vel Gallie
sed quod est persuasibile sic passio
natis vel sic habentibus se ibidem
¶ Opus proprium rethoris est persua
dere de talibus de quibus consi
liamur et de quibus artes non habemus
ibidem ¶ Per ypocrisim et gestum
rethores multum possunt propter audi
torum maliciam ibidem ¶ Qui sciunt
ypocrisare naturaliter triumphant
sicud rethores qui sciunt ypocri
sare naturaliter et artificialiter
3o rethorice ¶ Poete est intendere

demoliere rethoris p suadere
ibid. ¶ Rethor debz uti ppijs noi
bus non alienis proba. ppter
propria noia faciunt oroz pla
naz et decentem z non similez
sz aliena reddunt oroz ornataz
i ampulosaz z extolsaz 3o reth
Sermo similis a decens pertz
ad rethorez ampulosius z extol
sus ad poetaz proba loqui con
sueta z aliena facit videri oroz
venerabiliore z ampulosiore
qm requit smo rethoricus pz
per simile sicud cives extranei
ppter dissuetudine sut nobis
admirabiles sz cives ppter con
suetudine redduntur qteptibi
les sic extra nen exclog e
nobis admirabile ibid ¶ Omes
rethores sol methaforis vtunt
et no alijs qrnetatibus ibid
Non spectat ad rethore vti noi
bus evotis z synonimis proba
ppm est zophistarum vti evotis
z poetarum synois sz rethor n
est zophista nec poeta ibidez
Rethor debz cavere ne mie
appareat loqui ficta id ¶ Re
thor no semper persuadebit
nec medicus semp sanabit
sz si nichil de contingentibz ob
miserit sufficienter eu discipli
nez habere puta9 q du nichil
obmiserit de pertinentibz q ars
pcipit in sua actione smo top
Rethor bonus est qui pt qsidera
re in vnaqqz causa qmd veru
z nichil pt mitte de qtingentibz
vio top c Sequitur Retribut

Retribucio // Si ille qui bn
passus est ab alijs no q faciat
eis pporcionabiliter bnficia

consimilia rependendo tunc no
fit debita retribucio vo eth
Quelibz vrbanitas qmanet
et salvatur per retribucione
debitaz q q vnus retribuit al
teri pporcionaliter hijs que ab
ipo recepit ibid ¶ Legislatores
pmpte faciunt fieri in civitatibz
gracia actiones vt statu vni
cuiqz retribucio fiat pro gra
sibi impensa ibid ¶ Prompte
z proporciona retribuere est
ppm gratie ibid ¶ No racioz
quare aliqui dant sine qven
cione et tacent ad qvencione
et fingunt se gratis dare et
tn qrerunt retribucioz z sperant
recompensacioz viijo eth R
compensacio ¶ Multiplicat pt
qtingere defectus retribucionis
proporcional ibid R pporcio
In qmitatioe amicicie virtuose
mensura retribucio e electio
operantis ixo eth ¶ Inter qmta
tes in phia mensura retribu
cionis est electio opantis id
Iustu z necessarium est q esti
macio retribucionis fiat per
eu qui recipit beneficiu ibid
Legislatores estimant q iu
cius sit ordinare retribucioz
cui cui a principio est qcessum
qz eu qui sibi concessit eo q
ter quia ille cui facta e con
cessio melius vtilitate qsat
que sibi ex tali concessione p
venit ibid ¶ Iusta retribucio
fit atacio q ut ordinat ipi
recipientes ibid ¶ Iusta retri
bucio debz tuctari per eu qui
bnficiu recepit ibid ¶ Retri
bucio dz fieri sm estimacionez

et apprehensionem quam habuit re
cipiens de re antequam eam habuit
et non secundum apprehensionem et esti
matorem quam habuit quando iam
habet rem ideo quod rex secundum aliquem
quod homines ut plurimum tales sunt nec
quemque appreciant res quando habent
eas quam quando non habent eas ibidem
¶ Ut in pluribus homo debet magis re
tribuere benefactori quam amico gra
tis dare probatur ibidem benefactor
Licet absolute et simpliciter verum
sit quod homo magis debet retri
buere benefactori quam amico
gratis dare tamen in casu non est
observandum ut si amicus esset
captus et non haberet unde se
liberet ibidem ¶ Benefactori non
semper retribuendum est ibidem
probatur ibidem benefactor ¶ Retri
buere debitum benefactori malo
et gratis donare alicui virtuo
so in necessitate videtur quibus modo
vehementer facere x° ethicorum ibidem de
hoc beneficiantis etc ¶ Sequitur
Rex ¶ Olim quando reges per
determinatorem consilij eligenda
discernebant annunciabant ple
bi ut plebs sic eligeret quod per
regale consilium determinatum erat
3° ethicorum ¶ Non de regibus cithar
in quibus propter naturam totius
secundum generis inveniuntur nimia mol
licies et quia nimis delicate nu
triti nullos labores et tristicias
sufferre possunt vij° ethicorum ¶ Rex prin
cipaliter intendit bonum subdi
torum probatur quia non est vere rex
qui non est per se sufficiens ad
regendum et qui non est superexcellens
omnibus bonis pertinentibus
ad regale officium exequendum

et talis qui sic est sibi sufficiens
nullo alio indiget ideo sequitur quod talis
non querit illa que sunt utilia
sibi ipsi sed magis intendit ea que
conferunt subditis viij° ethicorum
¶ Non est vere rex qui non superexcel
lit in omnibus bonis pertinentibus
ad regale officium exequendum
et qui non est per se sufficiens
ad regendum sed dicitur clerotes
ibidem ¶ Tyrannus contrarius regi
patet quia tantum querit quod est
bonum sibi ibidem ¶ Rex malus ab
utens regia potestate fit tyrannus
ibidem ¶ Homerus appellabat
ionem regem patrem quia eo quod paterno
affectu subditos gubernabat
ibidem ¶ Regis ad subditos est ami
cicia superhabundancie sicut bene
ficiantis ad beneficiatum probatur
ad regem pertinet benefacere
subditis et habere curam quod faci
at eos virtuosos et dirigit eos
ad virtutes sicut pastor oves
ad pascua viij° ethicorum ¶ Amicicia
regis ad subditos consistit in
superhabundancia beneficij quod prestat
tat subditis ideo si fuerit vere
rex tunc benefacit subditis ibidem
¶ Rex verus benefacit subditis
patet quia si rex fuit bonus
habet curam subditorum ut virtuo
se et bene operentur ibidem ¶ Rex
bonus habet curam subditorum ut
bene et virtuose operantur ibidem
¶ Sicut bonus pastor habet curam
omnium ovium salutem diligenter
procurans et pro ipsarum defen
sione se contra lupos periculo
exponens sic et bonus rex de
suis subditis curam gerit et

pro patria defensione periculis
se exponit ibidem ¶ Rex bonus
debet se habere ad subditos ut
pastor ad oves ibidem ¶ Homerus
agamenon regem pastorem popu-
lorum nominavit ibidem ¶ Amicitia regis
ad subditos est aliquo modo similis
amicitie patris ad filios probatur
utraque est super excedentis ad ex-
cessum et beneficiantis ad beneficiatum
ibidem ¶ Amicitia paterna est talis
ad filios qualis est amicitia re-
gis ad subditos probatur viij° ethica
¶ Amicitia paterna est maior quam re-
galis ibidem probatur viij° amicitia
¶ Amicitia paterna et regalis dif-
ferunt secundum magnitudinem beneficiorum
ibidem probatur viij° amicitia ¶ Ami-
citia paterna est similis regali ibidem
et viij° amicitia ¶ Sicut pater naturaliter
principatur filiis et progenitores
nepotibus sic rex naturaliter prin-
cipatur subditis ibidem ¶ Pater
naturaliter principatur filiis et pro-
genitores nepotibus et rex sub-
ditis ibidem ¶ Rex naturaliter principatur
subditis ibidem ¶ Amicitia paterna
et regalis conveniunt in duobus ibidem
¶ Tam amicitia paterna quam regalis
consistit in quodam super excessu
unius ad alium ibidem ¶ Propter ex-
cessum patris ad filium respectu
regis ad subditos tunc ipsi paren-
tes magis honorantur et magis
sunt digni ut honorentur a
filiis quam reges a subditis ¶ Ami-
citia patris ad filium vel regis
ad subditum non est idem iustum
ex utraque parte sibi mutuo re-
pendere ibidem et viij° amicitia
¶ In amicitia patris ad filium vel
regis ad subditum utrobique
iustum attenditur secundum dignita-
tem ibidem viij° amicitia ¶ Regimen
sive regia gubernacio maxime debet
ut desiderat esse principatus
paternus quod scilicet ut eo affectu a
rege subditi regantur quo filii
a patre gubernantur secundum com-
viij° ethicorum ¶ Regimen politicum
regale et despoticum et yconomicum
dicunt species primo politicorum ¶ A principio
quelibet civitas regebatur a re-
ge ibidem ¶ Alique gentes in maiori-
tate habent regem et non singu-
la hoc est ex eo quia civitates
instituuntur ex hiis qui sunt
subditi regi ibidem ¶ Regimen
regis super civitatem processit
a regimine antiquorum in domo
vel in vice ibidem ¶ Antiquitus
omnes reges dicuntur regibus
ibidem ¶ Homerus appellavit
iovem patrem virorum deorum et
regem quia oportet eum qui pre-
est principari quod habeant
potestatem plenariam in omnibus
primo politicorum ¶ Rex debet differre
subditis secundum naturam scilicet in qua-
dam magnitudine bonitatis et
debet esse idem cum genere scilicet
ad minus ad humanam speciem
et melius scilicet etiam unitate
gentis ibidem ¶ Periculosum
est civitati regem semper per
totam vitam suam principari 2°
pol. ¶ Non expedit reges eli-
gere de uno determinato genere
et si debent eligi ex uno ge-
nere tamen melius est quod incipi-
antur ex uno genere electio
ex quo ut in pluribus exigit bo-
gna ex quocumque genere ibidem
¶ Si eligantur reges dentes

ab aliis in bonitate

ab alijs in bonitate in certo ge
nere melius est q eligatur p
electoz qm scdm etatem ibidem
Filij regem et principem debent
in facit in bellicis et equestratis
3o poll. ¶ Excellens omes alios
in virtute dignu est q sit semp
rex et q omes sibi letant 2 obe
diut ibidem ¶ Reges principatur
sinis subditis voluntarie 3o pol
Regem cives custodiunt ibidem
Civitas pmo vno rege regeba
virtuoso ibid ¶ Melius est civi
tatem regi ab optio rege quaz
ab optima lege ibid ¶ Melius
est habere reges per reges p
electoz quaz per successionez
vni per se ibid ¶ Cum principa
scdm legem et non scdm suaz volu
tatez non est simplr rex nec pri
cipatus eius spes regim ibidez
Lex 2 rex opatiuntur se in principa
do ibidem ¶ Non semper e con
veniens est regem principari in
omnibus q2 non in omnibus pri
cipibus est idem insticia de pol
litico 2 dispotico ibid ¶ Vnu ge
nus excedens alia in virtute
iustu est esse regale etiaz exce
dens alios in virtute iustu est
eu esse regem et dnm oim ib
Rex no excellens virtute 2 boi
tate no dicit rex nisi evote 2o
pol ¶ Antiquitus illi assumeba
m reges qui fecerunt aliqd bn
ficiu civitati vl regioi vl gen
ti vl qui potentes fuerut fre
vto pol ¶ Officium regis e custo
dire iusticiaz vl q sit custos
iusticie ibid ¶ Rex intendit
bonu cōmune et non ppriu ibidem

Excessus in suscipiendis pe
cunijs tyrannice fiunt s3 superges
siones bonorum regales ibidem
Custodia regalis est pertinens
et civilis tyrannica per extraneus
ibid ¶ Rex custoditur per suos
tyrannos per extraneos ib ¶ Rex
desiderat in latitudine honoris
tyrannus divitiarum ibid ¶ Cum
per fraudem et violencia fit
rex no est rex s3 tyrannus 4o pol
Quanto rex paucioru erit dns tanto
durabilior erit eius principatus
q2 quanto paucioru erit dns tanto
mg dispotice principabi ¶ Diffi
cile et raro inveniuntur reges 2
principes qui sic excellant multi
tudine et ita dicuntes a subditis
quantu dicit ab hoibus sicut dicit
philos et mr in dig vij o pollit
Rex regit cu ordine tyrannus
sine ordine pmo reth ¶ Quilz
rex statuat et debz statuere
q no a negocio principali circa
q debz intendere in aliquo re
cedat q2 quia in bona pollicia
debz precapi q nichil dicatur
ex negocio 3o reth ¶ Reges
et dni vellent esse securi si
possent bo de q p li 3o pro 4
Item reges de ptate gloriant
ibid ¶ Plures potentes reges in
miseriaz ceciderunt ibid ¶ Reges
vellent vivisse secure s3 no pnt
ibid ¶ Sapientes 2 boni dicunt
sin reges bo de q p li po pro 3a

Reverencia ¶ Dignitas fa
hoies reverenciores i. graves
2o reth ¶ No causaz quare pri
cipantes sunt tardi 2 reverentes

et graues ibidem ¶ Decencia est
mollis .i. suauis et decens grauitas
quod homines eam sunt decentes
que suauiter incedunt et decenti
modo grauitate habent ibidem

Reuerer // Quos multum dispitimus non multum reueremur 2o
rethorice ¶ Homines sunt mites reuerentibus ipsos ibidem etc. Sequitur

Rithmus // Per rithmum et melodias musicales fiunt aliqui homines compacientes et misericordes
alii fiunt opposito modo de potencia viii
politicorum ¶ Rithmi disponunt ad virtutes
morales quia quidam disponunt
ad mores stabiliter quidam ad
mores instabiliter quidam ad honesta et liberalia ibidem ¶ Rithmi
sunt de natura delectabilium id est
rithmorum et armoniorum est quedam
similitudo naturalis ibidem ¶ Oracio
rethorica non debet esse sine rithmo
.i. sine omni consonancia 2o rethorice
Oracio rethorica debet habere
rithmum non exquisitum ibidem ro de
rethorica ¶ Non quod sit rithmus
rethoricus ibidem De rethorica //
Quod est sine rithmo hoc est indeterminatum quod sine rithmo .i. sine consonancia ibidem ¶ Rethor vtitur rithmo non quod est ex consonancia certa ibidem ¶ Rethor non vtitur rithmo
eroyco et iambico et trocheo sed solum
pheatonico ibidem ¶ Rithmus eroycus
et iambicus et trocheus sunt metrati pheatonicus non ibidem ¶ Eueniet delectacio et decencia in locucione si in ea sit rithmus et ornatus
et per similitudinem 3o rethorice

Ridiculum // Est in culpa et
bona exteriora quod sit causa mali
et modo se ipsum 3o rethorice ¶ Ridiculum
quod aliquis se ipsum dicat tam virtuosarum operacionum et delectabilium tam
turpium ibidem ¶ Ridiculum est increpare res et non se ipsum ibidem ¶ Ridiculum est quod illi qui non gaudent
in commorando quod unus accusat alium
quod non commoratur sibi eadem exhibendo delectaciones viii° ethicorum
Meliora dicimus studiosa que circa
seria et labore sunt ipsis ridiculosis et hiis qui cum ludo sunt x°
ethicorum probatur de ludis ¶ Forte ridiculum est quod aliquis deo dicatur
velle bonum viii° ethicorum ¶ Illi amatores videntur esse deridendi
qui se dignos reputant tam amari
videre quantum ipsi amant ibidem
Ridiculum est laudare deos secundum
virtutem moralem et actum virtutis moralis eis attribuere x°
ethicorum quod de virtute morali ¶ Ridiculum est in principio prope quod homines sunt attenti quia tunc magis
homines attenti audiunt 3o rethorice

Risibile // Necesse est risibilia delectabilia esse sine tales
sunt homines vel verba vel opera
primo rethorice ¶ De risibilibus oportet
habere aliquem vsum in agonibus .i. in actionibus patet per
illud gorgias qui ait seriem quod
est contrarium risum dissipari risum et risum dissipari serio 3o rethorice

Risus // Desiderantes in omnibus dictis et factis risum facte
sunt aliis honerosi 4o ethicorum de
honeroso suis ¶ Omnis risus est
sermo delectabilium primo rethorice
Mites sunt qui sunt in ludo intrinsi etc. 2o rethorice de mitibus ¶ Iuuenes

sunt amatores risus ibid ¶ Senes
non sunt amatores risus ibid ¶ Esse
plangitiuum sine planctum est co
trarium quod est ciare risum 2o reth
Secundum gorgiam serium quod est contrarium
risum oportet dissipare risu et
risum oportet dissipare serio 2o reth

Robor // Bonis maxime et
utilibus et necessarijs possumus male
uti sicud robore sanitate diviciis
milicia primo reth ¶ Robur sani
tas milicia dicuntur bona oportunissima
i necessaria et utilissima ibid ¶ Si
sunt quatuor scilicet robore sanitate
diviciis milicia quibus bene uti
maxime proderit et si abutitur
eis maxime nocebit ibid ¶ Par
tes felicitatis sunt nobilitas pul
critudo robor etc ibid ¶ Robor est
potencia movendi alium ut libet et
hoc fit v modis scilicet trahendo pel
lendo levando deprimendo et con
cuciendo ibid ¶ Bonitas fortunae
tutis ex duobus componitur scilicet ex ro
bore et bona fortuna ibid ¶ Vita
longevitatis est alia robore et
sanitate quia multi sunt longe vite
sine corporis virtutibus ibidem
Agonistica virtus corporis vel
bellica componitur ex magnitudine
et robore et velocitate ibid ¶ Robur
est eligibilius secundum se salubre quam
alterius ibid ¶ Fortitudo est
melior robore ibid quia etc Fortitudo
titudo ¶ Fortitudo et robur di
stinguuntur ibid ¶ Divicie robor
multitudo amicorum quod pertinet ad
enfortunium faciunt homines contu
meliosos et perpensores et audaces
2o reth ¶ Robur consistit in
nervis et ossibus 2o topicorum

Insticia est melior sanitate et ro
bore ibidem etc Sequitur robustus

Robustus // Est qui potest vin
cere alterum movendo ut libet illis
quinque modis aut aliquo illorum scilicet
trahendo pellendo levando de
primendo et concuciendo primo reth
Robusti audaces sunt 2o rethor

Roma · **mus** // Fama roma
norum ubi transire nequit illuc
nec omnes romani bo de c p li 2o
pro vi ¶ Fama romanorum non fuit
ubique quia non transcenderat than
thasem montem ibid ¶ Fama ro
manorum fuit formidabilis ibid
Ob superbiam romani consules
imperium obtulerunt et reges de
imperio deluerunt bo de c p li 2o
pro vi a etc Sequitur Rota etc

Rota // Rote volucris impetu
vertente saltum est vel mane bo de
c p li 2o pro prima etc Sequitur

Rusticus // Curiales maxime
sunt formidantium facta et fau
entur 2o reth ¶ Non eadem
nec similiter dicat qui est rusticus
genere sicud qui est eruditus
et nobilis 3o reth etc Sequitur

Repletio · **re** · **repletum**
Delectatio secundum platonicos est reple
tio eius quod est secundum naturam x° ethicorum
Repletio et substractio sunt corporales
passiones ibid ¶ Delectatio non
est repletio ibid ¶ Delectatio non
est generatio repletionis ibid
Facta repletione aliquis delectatur
sicud facta incisione aliquis dolet
et tristatur ibid ¶ Voluntas hominum
quae ad malicias et concupiscencias
inordinatas repleri non potest
2o pollitic*orum* Sequitur
Sacerdos illa dictio etc

6 **Sacerdos** ¶ In principatu sacer
docium est aliud genus principa
tus a politicis principatibus
3º poli. ¶ Principatus sacerdocii
non debet fieri per sortem sed solum per
electionem ibidem ¶ Neque agricoli neque
banausi sunt instituendi sacer
dotes vijº pol. ¶ Senes in vltima
etate cum non possunt vacare bellicis
nec consilijs nec iudicijs instatu
endi sunt sacerdotes probatur
quia tales sunt apti ad opera
bellica vel consiliativa ibidem
Sacerdotes debent morari
in ecclesias vijº poli. etc. Sequitur

Sacrificia ¶ In convivacioni
bus que fiunt in sacrificijs offe
rendis aliqua vtilitas presentis
vite intenditur viijº ethi. probatur
de convivacione ¶ Congregaciones
hominum que fiebant antiquitus
ad sacrificia offerenda sicud ad
soluendum primicias deo de perceptis
beneficijs maxime fiebant post
fructuum collectiones ibidem
Nota de sacrificijs faciendum
quia antiquitus fiebant post
fructuum collectiones ibidem etc.
Apud gentiles iouini non omnia
sacrificabantur quia indecens
videbatur reuerencia iouis qui
erat pater aliorum deorum ut ei
offerentur canes vel serpentes
secundum com. ix ethi. etc. Sequitur

Sagitta ¶ Sagitte et machi
ne et huiusmodi instrumentis inuente
sunt ad certitudinem insultus
vijº poli. etc. Sequitur etc.

Salubre ¶ Est eligibilius
et maius bonum delectabili primo
rethorice ¶ Robor est eligibilis secundum
se et salubre gratia alterius ibidem

Salubre est effectiuum sanitatis
vijº top. etc. Sequitur saluo

Saluacio ¶ Operaciones
reducte ad medium secundum rectam
racionem virtutem generant et saluant
2º ethi. ¶ Cibus et potus qui sunt
commensurati nature secundum debitam
quantitatem faciunt sanitatem et sal
uant et augent ibidem
Omnis virtus in extremis cor
rumpitur et in medietate saluatur
ibidem ¶ Equalitas vrbanitas quia
non saluatur per retribucionem
debitam vº ethi. ¶ Ad saluandam
conuiuacionem ciuilem oportet eos
qui ab alijs beneficia recepe
runt proporcionaliter rependere
ibidem ¶ Ad saluandam gratiam
cohabitacionem ciuium vel eciam
consistenciam conuiuacionem ciuilem
oportet refamulare ei qui bene
fecit ibidem ¶ Temperancia saluat
prudenciam vjº ethi. ¶ Tempe
rancia solum saluat veram estima
cionem non speculatiuam ibidem
Virtus saluat principium operati
bilium vijº ethi. ¶ Cumque vin
datur secundum suam dignitatem hoc
saluat et adequat amiciciam
quorumque viijº ethi. ¶ Contra
passum equale saluat ciuitatem
2º pol. de ciuitate ¶ Policia
saluatur per honorabilita
tes vº pol. de policia ¶ Prin
cipatum non esse lucratiuum sal
uat democraciam et policiam
et aristocraciam simul etc. ibidem
de policia ¶ Expedit ad salu
tem policie omnes leges at
tingunt ad conseruandam policie
ibidem ¶ Sollicitudo de con

ferentibus pollitie saluat
pollitiam ibid ¶ Leges saluat
pollitiam ibidem ¶ Ad saluatore
animalis requiritur commensuratio
partium ibid ¶ Ad saluatore ciui-
tatis requiritur commensuratio
similiter partium ibid ¶ Maximum
auxilium ad salutem pollitie est
ordinare quod pars diligens sa-
lutem pollitie sit valencior
parte non diligente ibid ¶ Pol-
liciam est erudire in legibus
et in eis que ordinatur ad pol-
liciam assuescere in illis ibidem
¶ Monarchie saluatur ex contrariis
quibus corrumpuntur v^to pollit
¶ Ad saluatore ciuitatis constituit
custodes tam tempore pacis quam
belli vi^o poll ¶ Plurime ciuitates
quam diu sunt in exercicio belli
contra aduersarios saluantur cum
autem obtinuerint contra eos et viuunt
in pace corrumpuntur et pollicia
eorum destruitur vii^o pol ¶ In legi-
bus est salus ciuitatis primo
rethorice Ex de hoc pollicia etc

Sanctitas

¶ Pro creatione
filiorum nichil est sanctius et
maius in hac vita 2° yconomicorum
¶ Honestate matrimonii pro crea-
cione liberorum nichil est sanctius
ibid quere Ex matrimonium ¶ Productione
filiorum nichil est sanctius ibidem

Sani · sanatiuum

¶ In-
firmus non statim quando vult
efficitur sanus 3° ethicorum ¶ Sana
que dicuntur simpliciter Ex simpliciter
¶ Licet in sanatiis facile est scire
que sit natura et qualibus sana-
tiui secundum se scilicet et virtutis sit
vinum vel mel etc et scire effectu
infirmioris et maioris est facile sed

scire qualiter oportet ista distri-
buere et proportionare ad sanita-
tem recuperandam vel seruandam
eam et quando sunt ista exhibenda
est difficile v^to ethicorum ¶ Sanum et
bonum aliud est in hominibus et aliud
in piscibus vi^o ethicorum ¶ Non eadem
videntur esse dulcia et sana x^o
ethicorum ¶ Sanum dicitur de multis sim-
homines sanum esse potius eligunt
quam videri esse sanum primo rethorice
¶ Sanum dicitur multipliciter uno modo quod est
effectiuum sanitatis alio modo quod est
conseruatiuum 3° quod est signum primo
topicorum ¶ Sanatiuum est quod est perfectiuum
sanitatis 2° topicorum etc Sequitur

Sanitas

¶ Artis medicinalis
finis est sanitas primo ethicorum
¶ Exercicium temperatum conseruat sani-
tatem 2° ethicorum ¶ Potus et cibi amplius
et minus sumpti quam natura indiget
corrumpunt sanitatem ibidem ¶ Cibi et
potus que sunt commensurati
nature secundum quantitatem debitam
faciunt sanitatem et saluant et au-
gent ibid ¶ Maior est diuersitas
in actibus humanis et voluntariis in
quibus consistit iusticia quam cor-
poralium complexionum in quibus sim-
datur sanitas v^to ethicorum ¶ Sanitas
suscipit magis et minus x^o ethicorum
¶ Sanitas est commensuratio humanorum
ibid ¶ In vno non est semper eadem
sanitas id est eque intensa sed remisse
per viam usque ad aliquem terminum
ibid ¶ Medicus et sanitas non
eodem modo sunt causa eius quod
est sanari x^o ethicorum quere Ex medicus
¶ Venti flantes ab oriente sunt
saniores aliis vii^o pol ¶ Oportet
pollitiam multum esse sollicitam
de sanitate inhabitancium maxime

ibid ¶ Ad pollitiam pro sanitate
inhabitancium in ciuitate maxime
portz curare de dispositione aeris
et aque ibid ¶ Aer et aq pl[ur]im[u]m
conferunt ad sanitatem vsus
diuiciarum et sanitatis est propter
virtuosi oportet esse studiosos
vij^o poll ¶ Commixtio carnalis
quandoque valet ad sanitatem ibidem
Pueri in prima etate debent
assuescere temporaliter frigoribus
et moderatis propter sanitatem
et opera bellica ibid ¶ Ars luctatiua
est vtilis ad sanitatem et robor
viij^o poll ¶ Bonis maxime vtilibus
et necessarijs possumus
male vti sicud sanitate robore
diuicijs in libra primo reth ¶ Partes
felicitatis sunt nobilitas pulcritudo
bona sanitas ibidem ¶ Sanitas
est virtus corporis et corporalis
virtus longeuitas est
alia a robore et sanitate ibidem
Contingit sanitatem esse preter
naturam potissime nisi ars est causa
sanitatis ibid ¶ Ars aliquando
est causa sanitatis ibid ¶ Exercitium
ut in pluribus efficit sanitatem quod
temperatum primo reth ¶ Alimentum
dicitur esse effectiuum sanitatis ibid
Sanitas pulcritudo sunt partes
corporis ibid ¶ Sanitas pulcritudo
sunt factiue multorum bonorum
et ipsius viuere ibid ¶ Sanitas
est causa delectationis et viuere ibid
Sanitas est maior delectatione
ibidem ¶ Diuicie et sanitas videntur
maxime bona quia valent ad multa
scilicet ad viuere ad bene viuere ad delectationem
ad agendum bona ibid
Diuicie et pulcritudo sunt magis
zelabilia quam sanitas 2° reth

tio quam zelabile ¶ Sanitas est
quod optimum ut nobis videtur ibid
Surgere de mane est nobilis
valde ad sanitatem primo yco.
Sanitas pertinet ad ipsum simpliciter quam
generis est decus bonum de quo p
li 2° pro 2^a ¶ Sanitas propter
se est eligenda labor propter
sanitatem 3° top ¶ Sanitas consistit
in qualitatibus primis que
commensuratis ibid ¶ Iusticia est
melior sanitate et robore ibid
Sanitas est eligibilior quam
sanitatis scilicet sanum esse ibid quod
est eligibilius ¶ Simpliciter
sanitas est contraria egritudini
6° top ¶ Sanitas est commensuratio
caloris et frigoris vj^o
top ¶ Salubre est effectiuum
sanitatis vij^o top etc Sequitur

Sanus

Multa sunt sana
sicud prodius dicitur dixi ipse
aliquos esse sanos quoniam propter non
sunt sani quia oportet sic sanos
abstinere ab omnibus vel a cunctis
bonis vel saltem a pluribus quod propter
non potest ad sanum esse primo
reth ¶ Multa enim sana sunt
secundum estimationem aliquorum
quos tamen nullus felicitabit
sanitate quia propter sanitatem
talem non est propter sanus ibid
Non debet dici propter sanus si
quibus non potest conseruari in sanitate
nisi steterit in dieta abstinens
ab hijs quibus homines
communiter vtuntur ibid ¶ Inter
sanum et egrum nullus est medium
6° top etc Sequitur Sapiencia

Sapiencia

Sapiencia
non est habitus primo moralis pri[n]cipium
probatur sapiens de quibus sibi

determinatz non de omnibus sed principia
determinationis oportet presupponere
tamquam posita vi° ethicorum ¶ Sapientia
particularis nichil aliud est quam
ultima perfectio artis scilicet quando
aliquis attingit ad ultimum et per
fectissimum gradum artis secundum quam
acceptionem sapientie dicimus phydiam
fuisse sapientem lapidum incisorem
eo quod ad finem convenienter unicuique
edificatori lapides optime adap
tavit et polliclitom dicimus esse sa
pientem statuificam id est factorem sta
tuarum quod eo quod complete ymaginem
scivit sculpere in statuam ibidem
¶ Inter artes factivas attribuimus
sapientiam certissimis artificibus
qui quantum fine artis optime attingunt
ibidem ¶ Sapientia simpliciter sumpta
est certissima scientiarum quod verum
quo ad certitudinem obiecti et
inquantum tradit principia aliis sci
entiis probatur sicut se habet scientia
particulariter sumpta in aliquo
determinato artificio ad alias ar
tes que sunt circa idem artificium
ita se habet sapientia simpliciter sump
ta ad omnes alias scilicet sapientia
particularis que est circa aliquod
artificiatum est certissima omnium ar
tium que sunt circa idem artificiatum
igitur sapientia est omnium certissima
ibidem ¶ Sapientia est duplex
scilicet particulariter sumpta et simpliciter
ibidem ¶ Sapientia est intellectus et
scientia quod intellectus inquantum dicit
verum circa principia scientia inquantum scit
ea que ex principiis concluduntur
ibidem ¶ Sapientia est scientia hono
rabilissimorum entium id est rerum
divinarum eo quia sapientia est de pri
mis entibus sed talia sunt honora

bilissima vi° ethicorum ¶ Sapientia
habet caput inter omnes alias
scientias eo quod principia in scientiis habent
se ad modum capitis eo sicut caput
dirigit id est regulat motus et opera
tiones omnium aliorum membrorum
ita principia regulant totum discur
sum scientiarum sicut et quia sapientia per
hoc quod tradit principia aliis scientiis
prebet eis fulcimentum et directionem
ibidem ¶ Sapientia dicitur caput aliarum
scientiarum quod non solum propter direc
tionem sed etiam propter eminentiam que
excellit alias sicut caput alia
membra corporis ibidem ¶ Inter omnes
habitus intellectuales sapientia
est honorabilissimus probatur quia
est quasi caput aliorum ibidem ¶ Eadem
sapientia est omnium ibidem ¶ Sapientia
est nobilissimorum entium in natura
ibidem ¶ Sapientia est optima virtutum
inter virtutes intellectuales
probatur quia est circa honorabilissima
secundum naturam ibidem ¶ Sapientia
est circa bona intelligibilia et di
vina ibidem probatur contra prudentiam
¶ Bona et divina et immutabilia sunt
obiectum sapientie et bona humana obiectum
prudentie ibidem probatur contra pru
dentiam ¶ Sapientia et prudentia essent
utiles et eligibiles posito quod nullam
haberent operationem vi° ethicorum textu commento
¶ Sapientia et prudentia secundum se sunt
eligibiles ibidem probatur contra pru
dentiam ¶ Sapientia et prudentia sunt
virtutes intellectuales perficientes
utramque particulam anime ibidem
¶ Tam sapientia quam prudentia valent
ad felicitatem ibidem ¶ Prudentia
et sapientia non valent ad felici
tatem sicut ars medicinalis

ad sanitatem sz sicud sanitas ad
operacionem sana ibid ¶ Sapia e que
pars totius virtutis i totius vir
tualis ex omnibus virtutibus
constituta feliciatatis id ¶ Ex hoc
q aliquis habz sapiaz et opatur
sm eaz hoc facit ipm felicem
ibid ¶ Sapiencia est valis ad fe
licitate probatur sapia est pncipa
lior pars feliciatat humane ibid
Prudencia non est pncipalior
sapia ibid probatur de pruden
Sapiencia e melioris particule
aie quaz pruden qr speculatiue
pruden practice ibid ¶ Pru
dencia no pncipalior sapiencie id
probatur de pruden ¶ Amator
sapie maxie consistit seu insis
tit ut mote speculet theo rem
mata x° eth ¶ Opacio sm sapiaz
est feliciatas perfecta id ¶ In opa
cione sapie maxie consistit fe
licitas ibid ¶ Inter omes opa
ciones virtutu delectabilissia
est contemplacio veritatis que fit
sm vtute et habitu sapientie
sicud ab omnibus e confessu
ibid probatur de speculacio
¶ Contemplacio veritatis p habi
tu sapie est delectabilissima id
Ipsa delectabilius qui sciunt q iaz
sciunt veritate et hnt intellectu
pfcm per vtute sapie qm illi
qui inquirit cogitacione veritatis
ibid ¶ Ab operacio sapie nichil
aliud nobis provenit pter
ipaz speculacioz ibid ¶ Sapi
encia faciat appetitu i qui hns
scienciaz pfecte non appetit
aliaz sciaz pfectaz in pnico line
atque insibilez ibid ¶ Sapia e
multorum et mirabilium scientia
p°mo reth ¶ Fortitudo sapia
pncipaliter dnt bona honora lia
et que sunt aliis proficua 2o
reth ¶ Per sapiaz homo no
est ociosus nec sustinet inbi
diaz qr sapiens non inbidz
aliis et sic se sit regere q alii
non habent taz inbidendi
sibi ibid ¶ Sapia tranqz hoies
mortificat bo. de c p. la p°mo
pro 3a ¶ Sapiencia mentibz
sapientum emittitur bo. de c p.
la p°mo pro ix ¶ Boecius fa
tetur se ex sapien incidisse in
discordias ibid etc. Boecius.
Sapiens // Deqmbus de
habet demeatoz non de omni
bus qr quia excludit ppraz
passiones entis de suo sed
sz in p°ma entia que pncipal
considerat ex p°oribz de meaki
non patet vi° eth ¶ Pericior
artifices vocat quique sapie
tes in illa atte ibid ¶ Sz m
homerum neqz dy posuerit
eu sapientez fussore neqz
aratorem neqz in aliquo de
t' inato artificio sapientem
sz sapiente simplr, simplr sapi
entez non solu oportet scire
ea que deducuntur ex pncipiis
sz oportet eu vm dicere circa
ipa pncipia id ¶ Sapiens p
suppositas vite necessariis ullo
exteriori auxilio indiget
patz quia pt speculari veri
tatem etiaz si solus sm se existat
qr quia in se ipo habz pfectaz
facultatez speculandi x° eth
Sapiens quanto mag potuit
veritate speculari tanto fuerit

sapientior probatur talis enim
eo quod est perscrutans insuper pla
stibilia cognoscat nec indiget
ab alio a se innari id. ¶ Sapien
melius est in actu contemplationis
habere cooperatores et socios quam
vel quia eis ad contemplationem
extendunt vel sibi necessaria vite pro
curent secundum eos vel quia ipsum in
speculando continet ibid. ¶ Sapi
ens inter omnes alios sibi ipsi per
se sufficientissimus est ad suam
operationem exponendam ibidem
¶ Sapiens ex sua contemplatione
nichil acquirit et nichil sibi attra
hit preter ipsam speculationem
veritatis ibid. ¶ Sapiens est
deo amantissimus x° eth. probatur
quod deus ¶ Sapiens est maxime
felix ibid. probatur quod felix. Ere
ctissimi sapientes primo pollit.
¶ Stultis expedit regi a sapien
tibus ibid. ¶ Facilius est habere
unum vel paucos sapientes quam
plures primo reth. ¶ Videri sa
pientem esse est delectabile ibid.
¶ Homines curant de sapientibus
tamquam de vero dicentibus sicut
sunt senes et erudita 2° reth.
¶ Senes et eruditi dicuntur esse sa
pientes ibid. ¶ Invidi sunt
opinati sapientes ibi. ro. quod
invidus ¶ Opinati sapientes
amant honorari in sapientia
ibid. ¶ Si vocata lex habere
nomen apud sapientes magis
dignum est quam sapientes ibid.
¶ Omnes honorant sapientes
secundum alkadamas in illo regno
sapientes sunt ibid. exemplum de
honoro ¶ Gorgias ille poeta
oro olim pro illa id est in honore

quod que facit de ludo olympio
ait viri ciceones vituperabiles
estis quia virtutes corporis donis
honorastis sed hiis qui bene sapi
unt id est sapientibus secundum premium fecistis
2° reth. quod est vituperabile ¶ Ad ep
tione sapientie homo fit sapiens
bo. de con. p. li. 2° pro. x. ¶ Odium
non est circa sapientes bo. de con.
p. li. x° pro. x. ¶ Sapientis hominis
non est moneri ex hiis que dicuntur
ab insipienti contra eum sed magis debet
eum instruere et consulere bo. de
con. p. li. primo pro. v. ¶ Sapien
tibus propositum est displicere malis
bo. de con. p. li. primo pro. 3. ¶ Sapi
entes et boni dicuntur summi reges
bo. de con. p. li. primo pro. v. ¶ Sa
pientia non est circa de gloria sed
magis de virtute bo. de con. p. li. 2°
pro. vii. ¶ Sapiens bonum sum
metitur non rumore popula
sed veritate conscientie ibid. ¶ Sapien
tes soli possunt facere quod deside
rant mali quod libidini expedit
bo. de con. p. li. x° pro. x. ¶ Sapi
ens nichil promittit quod adimple
re non potest ibid. ¶ Sapientis est
evaluere causas rerum latentium
bo. de con. p. li. x° pro. vi. ¶ Sapi
ens contra fortitudinem insultum
non debet esse gravius id. ¶ De
sapientis errore magis dolen
dum est quam insipientis bo. de
con. p. li. primo pro. prima ¶ Sapiens
sua sapientia infinitos errores
distinguebit ibid. ¶ Taciturnitas
facit hominem sapientem loquela
stultum bo. de con. p. li. 2° pro. vii.
¶ Sapientes parva et subtilia
videre possunt primo top. et cetera

Sapio // Principantis debet sape
re primo retth ¶ Non integre sapit
qui sapit qu .i. qui sapit imp. q
sapiencia acquiritur per longum tempus
et experienciam non aut acquiritur
imp nec statim quando ego est nec
statim 2o reth ¶ Oportet mortalem
mortalia non in mortalem mor
talia sapere ibid ¶ Non oportz
sapere magnum in hijs que propter
fortunam sz in hijs que propter se
ipm q .i. volu9 aliquem lauda
re debem9 sapere et cogitare ta
lem fuisse magnum et bonum quia
non fortuitu sz propter se ipm operatus
est opera bona 3o reth etc

Satisfactio // Est per iniuria
m et per recompensationem 5o reth
¶ Satisfactio requirit pena pro
porcionari culpe vto ethicorum

Scema // .i. ornatus quidam dicitur
consonancia locucionibus rethorice
non debet esse sine rigmo temporibus non
debet esse metricum proba illud quod
est fictum non est persuasiuum sz
eloquium metricum videtur esse fic
tum igitur non est persuasiuum ¶ 2a
racio eloquium metricum distrahit
mentem hominis a sima verborum et
facit eam intendere ad voces sz
persuasio non fit racione verborum
sz sentencie igitur talis sermo
non est persuasiuus 3a racio p
simile sicud in preconibus etc 3o
reth de rethorica ¶ Scema lo
cucionibus non debet esse metricum
ibid proba ut supra ¶ Scema
locucionibus non debet esse trochi
ale ibidem proba de locucio
¶ Scema locucionibus debet esse pa
tencium q .i. debet esse pes tenus
quatuor sillabas vnam longam
et tres breues ibidem etc Ibi

Scibile // ¶ Omne scibile est
eternum vnum quo ad eternitatem ver
itatis non realitatis illo modo in
telligendo ypotetice non kathe
gorice
salz quod omne scibile propinquum i
conclusio semper est vera qu
cumque ponitur ita quod non possit
esse falsa vjo eth ¶ Omne scibile
est ingenitum et incorruptibile
probatur vnum omne scibile est
eternum vnum de scibili quod scitur
sciencia proprie dicta intelligendo
ut iam dictum est non similitudina
ria sicud est cognicio de singularibus
vjo eth ¶ Omne scibile est disci
bile q quia potens sciens reducitur
ad actum sciendi per eum qui est
actu sciens ibid ¶ Omne scibile
est demonstrabile ibid ¶ Infinitum
non est scibile primo rethor

Sciencia // Non omnes scie
ncie sunt eque nobiles patet vna est
sub alia primo eth ¶ Finis scie
superioris est desiderabilior qua
finis sciencie inferioris proba homines
querunt fines inferiorum artium
propter fines superiorum ibidem ¶ Non
omnium scienciarum finis equaliter
appetitur sz sunt magis et minus ibid
¶ Sciencie architectonice due sunt
condiciones prima est quod ad ipsam
pertinet preparare omnibus alijs 2a
quod vtitur omnibus alijs ibidem
¶ Sciencia pollitica et ciuilis est sciencia
principalissima et maxime archi
tectonica ibidem proba de pol
litica ¶ Sciencia ciuilis preordi
nat quas et quales disciplinas
debitum est esse in ciuitatibus et
preordinat que sciencia et ad

quātu tempus debent ad sciam ibid
Sciencia ciuilis habz sub se scias p
ciosissimas sz militarem yconomicam
rethoricam ibid ¶ Sciencia pollitica
vtitur omnibus practicis sciencijs ad
sui bonum consequendum ibid ¶ Scie
ncia pollitica omnibus alijs sciencijs
legem imponit ibid ¶ Finis ciuilis
sciencie complectitur et continet sub se fines
omnium aliarum sciarum practicarum q̄
sunt complementa omēs alij fines
ordinate deseruiunt ad ipam ibid
Finis pollitice scie est quoddam bonum
humanum ibid ¶ Sciencia pollitica
est scia principalissima proba² ei⁹
finis est principalissimum qui sz bonum
qne cōmuniter scias ciuilias ibidem
In sciencijs ut aliam et aliam matam
subiectam oportet esse aliud et
aliud modum inuestigandi veritatem proba²
sic proporcionaliter est in artibus quod ut
aliam et aliam matam oportet artifi
cem aliter et aliter operari ut lucum
figulum oportet aliter operari circa
lutum et fabrum aliter circa ferrum ibid
In sciencijs duplex est processus pme
quid et quia est ibid ¶ Diuersi sunt
processus in scijs sz quia est et quid
est ibid ¶ In processu scientifico quilz
incipiendum est a magis notis id
circo quae sunt vna scia illorum
est vna scia quod quia sunt eadem
principia essendi et cognoscendi p°
ethi ¶ Non omnium bonorum est vna
sciencia ibid ¶ Omēs artes et
scie desiderant quoddam bonum ibidem
Omēs scie inquirunt illud quod est
eis necessarium ad finem consequendum
ibid ¶ Sciencie inuente sunt per
additamenta ibid ¶ Non e idem mo⁹
certitudinis in omnibus sciencijs

inquirendus ibid ¶ In omnibus
sciencijs seruandum est ut non
fiant plures smones circa ad
illam sciam non pertinentes vitiosum
est inqualibz scia ut homo plus i moret²
in hijs que sunt circa scie quam illis
que directe pcipue respiciunt ibidem
sm eum ¶ In omnibus sciencijs oportet
cognoscere principia inquantum nata
sunt cognosci ibid ¶ In omnibz sci
encijs homo debz conari ad hoc
qualiter bn terminetur principia
sciencia inquisitione hois sm quod
nata sunt determinari ibid ¶ Simil
scia mane insudat et laborat ut
virtute pz quia pollitici uolunt ciues
bonos facere primo ethi ¶ Socra
tes estimabat fortitudine ee quandam
sciam 2° ethi ¶ Non eodem modo est
in sciencijs et potencijs et habitibus
v^to ethi ca eadem ¶ Potencia et
scia sunt contrariorum habitus non sz
solum ad vnum ibid ¶ Sciencia est
contrariorum vnum quo ad apprehensionem
assensum et operacione ibid ¶ Non
sufficit ad sciam aliquid quod scia in
vsu et consuetudine sz oportet scire de
veritate et iusticia vj° ethi ¶ In omni
bus studijs humanis in quibz homines
per sciam practicam operantur neque
plura neque pauciora oportet facere
aut negligere sz que medio modo
se habent et hec accipienda sunt
prout ita ro determinauit ibidem
Sciencia est de hijs que non possunt
aliter se habere .i. de necessarijs ibid
quod est scibile ¶ Omnis scia est do
cibilis .i. pt doceri a sciente vj° ethi
Scia est habitus demonstratiuus
.i. per demonstratōz acquisitus ibid
¶ Ad habendam sciam oportz magis

credere p̄missis q̄m ꝯclusioni pꝫ
aliter em̄ non sciret ꝯclusione
nisi per actus ibidem ¶ Ars dr̄
a sciencia ibid probat̄ ꝯ ars
Sciencia est cū demracione ibid
Sciencia est quedaȝ estimacio .i.
ꝯprehensio de vlibꝫ ꝛ de entibꝫ
que sunt de nc̄citate ibid ¶ Opꝫ ꝯcm
ꝯclusioni demraṫaꝝ ꝛ vniusa r
omēs sciencie sunt aliqua pma d
ex quibus ꝯclusiones in illa scia
deducuntur ro q̄ma scia est cū
rone demracīua ibid ¶ Scia nō
est habitus p̄ncipiorꝫ probatur
omē scibile de quo est scia est
demrabile ſꝫ p̄ma p̄ncipia de
mracionū sunt indemrabilia
ibid ¶ Sapiencia est sciencia et
intellectus ibid ¶ Prudencia nō
est scia ibidem probat̄ ꝯ pruden̄
extremū .i. singularis non est
scia ibidem ¶ Eugolia non est
scia vi° eth̄ probat̄ ꝯ eugolia
Eugolia non est rectitudo sciencie
ibid ¶ Sciencie nō ꝯuenit pcīm
q̄ sm̄ ꝯmetarre scia diuiditur
vero ꝛ ꝓd non rectitudie ꝯparato
etiaȝ q̄ma est nc̄ciorꝫ sm̄ al' ibid
Sciencie non ꝯuenit rectitudo ibid
Nulla sciencia est synesis vi° eth̄
ꝯ sinesis ¶ Sm̄ socratem nichil
est melius ꝛ forcius scia vi° eth̄
Sm̄ aliquos aliquis pt bene
agere cū opinione non aut
cū sciaȝ ibid ꝯ incontinens
De ꝓpoe in vli possum9 habere
duplicē sciaȝ vno° non conside
rando vle ad singulare ibidē
Con̄ sciaȝ in vli considerando
vle in se ꝛ non ad singulare pos
sum9 agē ſꝫ non ꝯsiderando ad

singulare ibidem ¶ Aliquis pt
dr̄ aliquo sciaȝ habitualem dr̄
vno° solutaȝ ꝛ° mō ligataȝ sī d
est habitus dormientis uel e
brij ibid ¶ Socrates volebat
nullū decipi arta ꝓpaȝ sciaȝ ibid
Ante scia que est circa vlia nō
fit passio q̄ q̄ma passio solū
est circa particulare ibid ¶ Vlis
scia non atrahitur a passione
ſꝫ solū estimacio sensibilis ibid
Alique sciencie sunt praue q̄ sm̄
al' quarū vsus inducat ad ma
lū ut sunt sciencie sine rone mbe
te sī aliq sunt vij° eth̄ ¶ Ser
mones veri non solū sunt
utiles ad sciaȝ ſꝫ etiaȝ ad bonā
vitaȝ x° eth̄ ¶ Sermones veri
in moralibus non solū viden̄
esse vtilissimi ad scire ſꝫ etiaȝ
ad bonaȝ vitaȝ ibid ¶ Ad ꝯple
mentū sciencie que tractat de v
tute ꝛ bono humano non sufficiat
solū scire que sit virtus et
bonū humanū ſꝫ magis teptan
dū est ut possimus eaȝ habē
sm̄ habitū ut possim9 ea
vti sm̄ operationeȝ ꝛ actū uel
siquis estimet q̄ per aliquē
aliū modū efficiam̄ boni q̄ua
per bonaȝ operatione ibidem
Omēs sciencie dr̄ et sunt
alicui9 p̄ncipij ꝯis q̄ sicud q̄
omē verbarbarꝫ sonat colo
raȝ x° eth̄ ¶ Sciencie sunt p̄n d
q̄ma et vlia ibid ¶ Sciencia
de vlibꝫ est incerta .i. scia in
sistens in consideratione q̄m e
incerta ul relinq̄ plures
dubitationes circa obiectū ꝛ°
eth̄ ¶ Nichil prohibꝫ optimas

sciās pessimas ee vim intelli do
per optimas sciās notabiliter
et excellent bonas s3 no dimo
et maxie bonas x° eth ¶ Scie
due potentie ibid ¶ Principatus
dispoticus non est sm sciaz pmo
pol qr principatus ¶ Sciencia
quedaz est dispotica i ducatia
quedaz similis ibid ¶ Servilis
scia est qualez quidē in ciuitate
syracusanorum docuit puerorum
accepto precio quedaz ministeria
que ancille faciunt ut facere
pulmenta et alia generum admi
nistracionis et tn ibi est dra sm
maiore et minorez dignitate admi
nistracionis et quedaz sunt necessaria
ibid ¶ Scie pulmentorum et his
sunt serviles qr eo qd corpora
utentium eis maculant ibidem
Scia dispotica no est magne
estimacionis ideo puit expediant
se ab hac operacione et vacent circa
liberalia ciuilia ul philosophi
cia et curaz suorum committunt
procuratori qr non est magnum
scire prepe servo qd faciat tale
ul tale pulmentu ibid ¶ Scia
acquisitiua servorum est alia ab
arte vsina servorum ut scia ve
nandi ibid ¶ Scia habz se ad
sciaz ut subministratiua qr sbmini
strat instrumentu ut ars pectinum
ad artem textilem primi
et ars frenatium ad equestrem
aut matez ut ars fusoria etiam
ad artem statuificaz lam facta
ad textore pmo pol ¶ Aliqui
aliquas scias adinvenimt
omnes aut omnes 3° poll ¶ Omnis
liber artis et sciencie finis est
aliqd bonum ibid ¶ Inter omnes
sciās practicas pollitica est prin
cipalissima ibid ¶ Ad sciaz polliti
caz pertz considerare que e optia
pollicia 2° poll ¶ Scia medicina
lis habet considerare que e op
tima sanitas ibid ¶ In omni arte
et scia considerat optimum sm ob
iecti ibid ¶ Omnes artes et scie
considerantes aliqd genus et sbm
habent considerare optimum illius
generis ibid ¶ Ad ductez exercitus
et rectore ciuitatis requirtur scia
vto poll ¶ In qualz arte et sciencia
speculatiua homo est optimus per
obtinere finez optimum et ea que
sunt ad fine vij° poll ¶ Studio
sciās ciuitatis non est opus for
tune s3 sciencie et electionis ibidem
Sciencia servilis est que ordina
tur ad corpus et ad bona exteri
ora viij° pol ¶ Iuvenes non sunt
erudiendi assidue in sciencijs
liberalibz s3 inquantu sunt utiles
ad finez et no amplius qr assi
due excitari eis usqz ad quietaqz
pfectioz valde nocivum est ibid
Magna dra est inter sciencias
propter quez finē aliquis addiscit
aut exercitatur in eis ibid ¶ Ad
discens sciās propter actum virtutis
excellentioris sm ipsu vel propter
amicos non est illiberale si
propter comodu sui et utilitate
s3 propter bona exteriora hoc est
servile et mercenarium ibidem
¶ In quatuor sciencijs iuvenes sunt
instruendi s3 in gramatica in lu
ctatiua in musica in protractiva
ibid ¶ Gramatica est scia litteral
is ¶ Sciencie quedaz sunt simpliciter

bone sm se ipas quedaz non
simplr bone sm in se ipas ibidez
¶ Musica est scia liberalis et honesta
ibid ¶ Juvenes tradendi sunt
scie lucrative et pedotrice ibidez
¶ Scientia lucrativa facit bonu
habitu corporis q sez fortitudiez
et ad bonu usu armoz ibidem
¶ Pedotrica scia dirigit operatio
nes iuvenu ad vtute ibid ¶ Qu
est scia sz qis et specialis p° reth°.
¶ Volens sciaz tradere de corpore
et nichil dicat de sba eius sz so\m
de accidentibus ille modica cognitioz
tradit de corpore eiusd scie est
considerare de tali simplr et de eo
qp diffinit ab eo ut dyalectica
considerat de sy\mo et enthi\me id
¶ Diverse scie sunt de eod subo
ut rethorica et dya\ca de enthi\me
q dissimode qr rethor considerat
de eo taqm ct qp principaliter p
suatur eius intento dyalectici ut
diffinit a sylogismo de quo pri
cipaliter intendit ibid ¶ Eiusd
scie est diversa considerare dimsi de
vt unu principaliter ad aliquid aliud
principalr ut dyalectici principa\l
considerat ct qualia e sy\mus ut
exigunt consimiendo ct qualia e
enthimema ibid ¶ Eiusdem scie
est videre veru et verisimile q ut
rethorice qr est de sy\mo et enthi
mete ibid ¶ Rethorica e utilis
prout convenit cu aliis scientiis
doctrinalibz ibid ¶ Sermo sm
sciaz est sermo doctrine id ¶ Impos
sibile est hoies grossos capere
scientificam et doctrinalia id ¶ Non
est opus rethorice semp psua
dere sz considerare psuasibilia

esse ct unu qp qz genus sicud in
aliis scientiis ibidem ct\m R
rethorica ¶ Scia dua\z potentia
ibid ¶ Eiusdem scie est consi
derare ct eius et apparens ut
dyalectica considerat sylogis\m
apparentem sic et rethorica
sermo rethor ¶ Nulla scientia
considerat particulare ut me
dicina al ut considerat qp sam
sanitati aut illi sz tali egritudini
aut laborantibus infirmitatibus
ibid ¶ Nulla scia considerat
particulare proba\z particu
laria sunt infinita quo non
sunt scibilia ibid ¶ Scie et
artes et vincere inquantu desinit
ad scias sunt bone ibid proba\z
de bonu ¶ Vincere et scie et ar
tes sm se sunt eligibilia ibid
¶ Quoru scie sunt meliores ipa
sunt meliora ibid ¶ Quaru
scie scire sunt pulcriores et
studiosiores et res sunt pulcri
ores et studiosiores ibidem ct
¶ Sicut se habet scientia et virtus
sic res precipit q quo ad boni
tatem qua si res est melior et
scia ipius est melior et econ ibid
¶ Studiosaru et pulcraru re\z
scie sunt studiosiores et pulcri
ores eo qua sic se habz scia
et virtus sicud res precipit ibid
q immediate sup ¶ Electio p
supponit sciaz sermo reth ¶ In
scientiis realibz non docet ypo
crisare qr nullus geometrare
docet 3° reth ¶ Cum geometra
ul alia scia realis venit in usu
nem eadem facit cu ypocrita
et sermo ypocrisi ibid ¶ Scia

et ignorañ faciunt ad maligni/
tatem vel non ad malignitatem
negocij et cause ibid. g. ex. ne/
gocium ¶ Sciencia non est cum ab
aliquid estimat taliter quod tunc
res aliter se habz sed opinio fal/
lax bo. de c. p. li. v^to pro. 3^a
¶ Scia est impermixta falsitati id.
¶ Scia non pt aufferri ab homie
bo de c. p. li. pmo metro pmo
Virtus non continet sciaz 2° top
q. ex virtutib ¶ Pruden̄ non est
scia vnī in capiendo sciaz pquolz
habitu intellectuali ibidem
¶ Nichil prohibz sm ipsi[us] aliaz
sciaz habere ibid. ¶ Sciencia
dicitur intransibilis q. sicud
illud seu id quod est intransibile
est firmu et stabile sic sciencia
dicit habitu firmu et stabile
inbellitate vj^o top ¶ Vna scia
est melior alia dupliciter vel
quia cercior est vel quia melior
q. i. cercior i modo procedendi
ut scie de matematice vel quia e
melioris subiecti ut scia de aia
viij^o top ¶ Scienciarum quedaz
sunt speculative quedaz practice
quedaz poetice ibid ¶ Omnis
qui amittit sciaz obliuiscitur
eaz ibid. etc. ¶ Sequitur scies

Sciens // ¶ Experti et actiui
plus proficiunt in operacionibus
quaz scientes tm vj^o eth. pba^r
ex expertus ¶ Scientes non
querunt de hijs que sunt sed
habent de eis certaz notifica/
cionem seu noticiaz ibid. ¶ So/
crates noluit quod ulla sit incon/
tinen̄ in sciente vij^o eth. ex
incontinen̄ ¶ Scientis est recte
iudicare 2° poli ¶ Scientes
perfectius iudicant quaz erudit
ibid. ¶ Recte eligere et iudicare e
opus scientis ibid. ¶ Scientes
rectius iudicant quz ydeote ibid.
¶ Iudicare paru[m] magis erudit[us] acci/
bit[ur] quam scientibus ibid. ¶ Sophis/
ta non dicit a sciente in virtute sed
in electione pmo reth. q. ex sophis/
ta ¶ Non dicam inter sciente vm
et sciente zophi.^taz pmq e p. sciaz
29 sm electoz q. pmq solu quit
verum secundq electoz et eligit vidi
ppter gliaz et hoc tam in rethorica
quaz in dyaletica. quia in rethorica
q. rethor verus e sm sciaz zoph
ysmata sm electoz etc. sz in dya^ta
sophis^ta est dya.^cq sm electone
sz verq sm potenciaz ibid. ¶ Oue
aliquz faciunt homies eligentes talia
faciunt scientes ibid ¶ Ad in vno
quoqz genere scientes quod eligunt
hoc e magis eligendu 3° top

Scienter // ¶ Qui scienter affir/
mat se dedisse quod no dedit vel
qui scienter negat se recepisse
quod accepit ambo faciunt malu
nisi forte per obliuione id ope^3
vto eth. ¶ In iustu facere e scien
ter nocumentu inferre ibid. ex
iniustum ¶ Ad iniuste fit scienter
fit quod in iniuste ignoratur 2° top

Scire // ¶ Id est sapienter fa/
cere opus e bonu sm se quia
est boni virtutis est tamen vtilis
ad alia quia e directiua in ac/
tibus humanis pmo eth. ¶ Scire
ad virtutes nichil vel modicu
prodest q. sm commentatore ad hoc
quod opus sit virtuosu et lauda/
bile quia hoc non habz ex sci/
re sz magis ex electione voluntaria

2° ethi. ¶ Id scitur non contingit
se aliter habere vj° ethi. ¶ Scire illa
que sunt sibi ipsi bona est quedam
spes cognitionis humane ibid. probatur
ex se cognitio. ¶ Scire dupliciter contingit
scilicet in actu et in habitu vij° ethi. ¶ Du-
pliciter contingit scire scilicet in vli et
in particulari ibid. ¶ Ad hoc quod aliquis
sciat audita oportet cognoscere audi-
ta, i. oportet quod illa que homo audit
fiant quasi qualia homini et perfectius
impressa habitus in intellectu eius
ibid. ¶ Videre recordari scire et
habere virtutes eligeremus etiam
si nulla delectatio ab hiis nobis
fieret x° ethi. ¶ Non mediocriter dubi-
tandum que illarum duarum vitarum sit eligi-
bilior scilicet activa et practica vij° pol.
¶ Addiscere est prius tempore quam scire
primo rethi. ¶ Scire sequitur posterius
et naturaliter ad addiscere ibid. ¶ Dicitur
videtur esse magis bonum quam opina-
ri et scire ibid. eo quod bonum. ¶ Tur-
pe est non participare eruditione
i. non scire que omnibus contingit scire
2° rethi. ¶ Juvenes putant scire
omnia et affirmant omnia ibid. ¶ Que
homines sciunt illa sunt magis con-
sona et congrua et ad persuaden-
dum quam que nesciunt 3° rethor.
¶ Ea de quibus nichil scimus per e-
loquia sunt nobis credibilia et
accipimus de eis estimatorem opinan-
do ea esse vera ibid. ¶ Id quod
novit id aliter non potest esse quam
quod notum est bo. de cons. p. li. 4° prosa
¶ Aliquis non appetit scire quod scit
et quod omnis appetitus est rei non
habite bo. de cons. p. li. 4° pro. 3a
¶ Scire non est idem quod reminisci quia
scire quia principia et futura rememorari

soli preterita 2° top. ¶ Plura
contingit scire non aut plura in-
telligere. ¶ Scire dicitur dupliciter
scilicet scientiam habere et scientia uti 4 top.

Securitas ¶ In quantum maior
est fortuna de tanto magis est
secura viij° ethi. ¶ Principatus sine
leges priores et consuetudines est
securus 3° poli. ¶ Quam artem
quis potest secure iudicare ibid.
¶ Democratia est securior et magis
sediciosa quam oligarchia v° pol.
¶ Policia media est securissima ibid.

Sedicio ¶ Quidam sunt dispositi
cum quod optant equale et si non
credunt se habere equale sed minus
et tamen dignificant se equale illi
movent sediciones, 2° equale
vel minus habentes maioribus se digni-
ficantes etiam movent v° pollit.
¶ Minores ut fiant equales se-
diciones faciunt equales vero
ut fiant maiores ibid. ¶ Propter
duo homines movent sediciones
scilicet propter lucrum et honorem et propter
contraria horum ut inhonorationem
et dampnum ibid. ¶ Decem sunt
principia sedicionis honor lucrum
iniuria timor excessus despec-
tacio excrescencia preter proporcionem
preemptio verecundia parvitas
dissimilitudinis ibid. ¶ Diversitas
morum et consuetudinis est causa
dissensionis vel sedicionis ibid.
¶ Omnis diversitas et similitudo
est causa sedicionis v° pollit.
¶ Civitates que extraneos in-
duxerunt simul aperuit plures passe
sunt sediciones et divisiones
ibid. ¶ In oligarchia fiunt propter plures
sediciones quia credit se capere
equale tamen omnes sunt equales

liber tate in democratia dites
quia illi recaperunt equale tamen
estimant se plus habere quam excel
lentiores ibidem. Diversitas loci
quandoque facit sedicionem in civitate ibidem.
Dissimilitudo virtutis et malicie
maxime est causa sedicionis et post
hoc divitie et paupertas ibidem. Cum
ius sediciones non fiunt de parvis
sed de magnis fiunt tamen ex parvis
sed tamen surgunt in magnis ibidem. Transmutantur pollicie propter illos
qui propter potenciam magnum faciunt
seu fecerunt sive sint viri sive principes
sive tribus sive tota una
pars sive qualiscumque multitudo
movet sedicionem aut qui inbi
dent eis qui honorantur in civitate
movent sediciones aut qui magnum
factum fecerunt propter potenciam
volunt manere tamen equalibus ibidem.
Virtuosi non faciunt sedicionem
eo quod sunt pauci respectu multitudinis
ibidem. Parva sedicio
multum invalescit quando fit inter
dominos et potentes ibidem. Sediciones
principum multum invalescunt ibidem.
Ne parva sedicio inter potentes
in civitate invalescat oportet
quod subditi sediciones inter domi
nantes dissolvant et trahant ad
concordiam ibidem. Sediciones
potentum sunt valde timende ibidem.
Sediciones divitum multum inva
lescunt ibidem. Virtuosi non faciunt
sedicionem eo quod sunt pauci. 5° (quinto)
multitudinis 5to polliticorum. Ad propter
sedicionem divisus est dilecta.
est ibidem etc. Sequitur seductor

Seductor · tibilis

Iuvenes sunt seductibiles 2° ethicorum.
Seductor dicitur qui appetit per
maliciam suam habitus et per per
maliciam et fraudem suis actibus ut
aliquis tradat ab audibilibus suam vitam
2° topicorum etc. Sequitur Semper

Semper

Non est opus re
thorice semper persuadere primo
rethoricorum. Non enim est sciencie medicina
lis semper sanare et sanitatem
efficere sed usque quo contingit ibidem.
Ad medicina. Medica non semper
est sanare et sanitatem efficere
sed usque quo contingit et tamen contingit en
bene medicari ibidem. Quid quod medicina
Sepe propter et propinquum est ei quod
est semper ibidem. Natura est eius
quod est semper sed consuetudo est eius
quod est sepe ibidem. Et semper ita
se habet videtur unum per se et per se
tale 2° rethoricorum. Rethor non semper
persuadebit nec medicus semper
sanabit primo topicorum etc. Sequitur

Sencio

Sentire est commune homini
et brutis primo ethicorum. Mortui aliquid
proveniunt bona vel mala licet illi
non senciant ut dicitur quod eo igno
rante aliquis dispendium vel vel
honorem incurrat primo ethicorum. Eo
per vocem bonis sentit quod ipse sit
ad devocationem etc. 2° ethicorum. Vivere
tamen in animali quandoque in homine principaliter
consistit in sentire vel intelligere
9° ethicorum. Cum videt aliquem
sentit et percipit quod ipse est videns
similiter qui audit et vadit sen
tit quia est audiens et vadens
ibidem. Sentimus nos sentire et
intelligimus nos intelligere ibidem.
Principale hominis est sentire et in
telligere ibidem. Cum aliquis sen
ciat se vivere hoc est delectabi
lissimum in se ipsum ibidem etc.

delectabilissi ¶ Sentire et per
apere bonum quod in ipso est unicuique
delectabile ibidem ¶ Bonus proprie
se sentire et intelligere est eius maxime
delectabile ro ex tex quod sentiendo
se sentire sicut cum hoc sentiunt
id quod est ipsius bonum secundum seipsum scilicet
esse et vivere et in hoc delectantur
ibidem ¶ Sentire se sentire et intel
ligere se intelligere est delectabile
virtuoso ibidem proba ex virtuoso
Delectabile est virtuoso sentire
suum amicum esse et vivere ibidem ¶ Sen
sus quo aliquis sentit sibi inesse
bonum est delectabilis secundum seipsum
ibidem ¶ Ad hoc quod aliquis delectetur
maxime oportet simul cum hoc sentire
quod ipse habet esse et vivere hoc autem
fiat per hoc quod convivit et communicat
sibi in sermonibus honestis et simi
libus affectionibus mentis ibidem
Cuilibet amico est triste amicum
sentire in suis infortuniis contris
tatum ix⁰ ethicorum ¶ Cuilibet delectabile
est quod sentiat seipsum ibidem // Pre
sencia sentiuntur preterita memorantur
futura sperantur secundum ro rethoricorum
Iratus est semper sentire et io
homines non irascuntur aliis rebus
quae non sentiunt ibidem ¶ Homines
non irascuntur aliis rebus que
non sentiunt ibidem ¶ Irati appetunt
sentiri ibidem ex iracundia et c Dixinm

Senesco // Senescere et mori
nec est voluntarium nec involun
tarium v^{to} ethicorum ¶ Non enim bene
senescit qui cito senescit nec bene
senescit qui sicut tarde se
nescit et cum tristicia secundum ro rethoricorum

Senex // Iuvenes verecundos
laudamus senes vero verecundos
nullus laudabit ii⁰ ethicorum ¶ Ve
recundia non convenit etati seni
li ibidem ¶ Senem non oportet quod
aliquod operari propter turpem in quibus
est verecundia ibidem ro ex vere
cundia ¶ Habitus anime pru
dencie consequuntur etates quia
est aliqua etas determinata scilicet
senilis que habet rectum iudicium
de agibilibus quod hoc in est per
intellectum et gnomen vi⁰ ethicorum ¶ Se
nes per certitudinem dispiciunt
et accipiunt principia agibilium
ibidem ¶ Senibus amici sunt necessarii
ad exhibendum famulatum viii⁰
ethicorum ¶ Amicitia propter utile maxi
me invenitur in senibus ibidem
Senes non prosequuntur multum
bonum delectabile sed utile racio
secundum est quia tales propter debi
litatem caloris et paucitatem spirituum
non multum querunt delectacionem
ro ei ut per hoc sue multipli
ci indigencie subveniant ibidem
Senes et senerii non sunt activi
i apti ad amiciciam ibidem ex
amicicia ¶ Delectacio que est
in senibus et senerii est multum
brevis et modica quod propter debi
litatem virtutis senecte propter
duriciem complexionis vel auste
re consuetudinis ibidem ¶ Senes
et senerii inepti sunt ad amiciciam
ibidem ex amicicia ¶ Senes sunt
difficiles i protervi suo sensui
pertinaciter inherentes ibidem
Senes non gaudent in colloquiis
bonum ibidem ¶ Senes non
sunt cito amici ibidem quod ex amicicia
Cuilibet seni debetur honor
propter etatem in assurgendo eis
et inclinando eis ix⁰ ethicorum

Formidabile est ciuitati semper
seniores principari nisi sint
virtuosi 2o poli ¶ Potentia est in
iunioribus prudentia in senioribus
vijo poli ¶ In principatu seniorum
et principum de turpitudine vere
dicta vera et amor liberalis ibidem
¶ Natura dedit signum quem debet
subici et quem principari quia iuuenes
debent subici senes principari vijo
poli ¶ Natura in eodem genere
hominum facit quosdam iuniores quosdam
seniores ibidem ¶ Iuuenibus discretus
non dedignatur de subiectione
cum sciat se principaturum et ad veni
ente senili etate ibidem ¶ Affectus
seniorum imperfecti sunt in corpo
ribus et intellectibus similiter iuni
orum ibidem ¶ Affectus decrepitorum
vltra tempus deputatum anime sunt
debiles in corpore et sunt in statu
secundum intellectum ibidem ¶ Senes non
faciliter possunt cantare armonias
musicales rigidas et acutas
sed magis remissas propter naturam
viijo poli ¶ Senibus expedit
vti melodijs remissis ibidem ¶ Se
nis pulchritudo consistat in illo
quod contingit esse eum sufficientem
ad labores necessarios et esse
sine tristicia et nichil habeat
eorum quibus senectus molestatur
quia scilicet melancoliam et nimiam de
bilitatem membrorum primo rethorice
¶ Ad bonitatem senectutis duo requi
runtur scilicet tarditas senescientie
et leticie ibidem ¶ Bonitas senec
tutis est tarditas senescentie
cum absentia tristicie ibidem
¶ Bonitas senectutis ex duobus
componitur scilicet ex robore et bona for
tuna quia sic erit sine tristicia et

egritudine ibidem ¶ Ad bonitatem
senectutis duo requiruntur scilicet robur
et bona fortuna ibidem ¶ Ad hoc quod
senectus sit tarda et quod ipsa sit lon
geua requiritur bona fortuna ibidem
¶ Erubescibile est non sufferre la
bores quos sustinent senes aut de
bilitate vel indignitate 2o rethorice ¶ Non
sufferre labores quos sustinent
senes vel delicati aut indignitate
est signum mollicei ibidem ¶ Senes et
erudita sunt sapientes ibidem ¶ Senes
sunt misericordes ibidem ¶ Senes habent
experienciam de malo ibidem ¶ Senes
cognoscunt et sapiunt quid sit pati
malum propter experienciam ibidem
¶ Senes et profecte etatis fere ut
plurimum habent mores contrarios iu
uenibus 2o rethorice ¶ Senes quia multis
annis vixerunt et in pluribus decepti fu
erunt et peccauerunt in multis et inspex
erunt quod plurima negotiorum sunt
praua ideo propter talem experien
ciam non affirmant aliquid simpliciter
sed nunquam valde affirmant quia oportet
et quod putant eo quia nichil sciunt
ideo reputant se nichil scientes
et sibi ignorantes et ideo dubie sunt
et sunt sententientes ea que dicunt
et in dictis eorum semper apponunt
forsitan et forte et omnia dicunt et proferunt
sub dubitatione et apponendo
forsitan et forte et nichil dicunt firme 2o
rethorice ¶ Senes sunt kakorees
id est consideratores turpium id est omnia
referunt et estimant in turpiorem
et peiorem partem ibidem ¶ Senes
sunt mali suspiciosi propter incre
dulitatem et sunt increduli propter
experienciam ibidem ¶ Senes non
odiunt valde nec amant valde
propter experienciam ibidem ¶ Senes

nichil credunt nisi taliter ondat[ur]
eis q[uod] dica[tur] q[uod] cogantur ad creden
du[m] ibid[em] ¶ Senes nichil credunt nisi
s[ecundu]m adiectos mut[ua] i[d est] cogentes g[lossa] se
nes nichil credunt nisi taliter onda[tur]
eis q[uod] dica[tur] q[uod] cogan[tur] ad credendu[m]
ul sic q[uia] forte tyranus addicebat
et apponebat in suis dictis tales
probaciones q[uod] h[omi]nes cogebantur
ad credendu[m] ibid[em] ¶ Q[uonia]m senes
sunt incredula igitur semp[er] amat
ut odituri et odiunt ut amaturi ib[idem]
Senes sunt pusillanimes r[ati]o q[uia]
sunt humiliati a vita g[lossa] sicud defi
ciunt in bita in h[uius]mo[d]i et in natura
ita deficiunt in corde et estimacione
et concupia ibid[em] ¶ Senes nullu[m]
magnu[m] concupiscunt neq[ue] sup[er]fluu[m]
g[lossa] superflua vocan[tur] honores et
dignitates et ea que insunt homi[ni]
p[ro]pter necessitate[m] vite talia non concu
piscunt senes p[ro]pter eor[um] pusillani[mi]te[m]
s[ed] solu[m] concupiscunt ea que sunt
n[ecessar]ia ad vitam ibid[em] ¶ Senes sunt
illiberales r[ati]o p[ri]ma g[lossa] q[uia] sicud de
ficiunt in natura ita videtur q[uod] eis
totus mundus deficiat estimat e[ni]m
q[uod] n[ecessari]a sit q[uod] eor[um] s[u]ba et sit v[ir]i[tu]m
aliq[uo]d d[omi]ni d[e] [nost]ro n[ati]o[n]i / 2a r[ati]o
p[ro]pter experienciam sciunt e[ni]m q[uod] diffi
cile est possedisse et facile e[st] abice[re]
que q[ui]s habz ibid[em] ¶ Senes sunt
formidulosi et omnia p[re]timet r[ati]o
q[uia] contrarie disponuntur iuvenibus
nam senes sunt frigidi et deficiunt
in natura s[ed] iuvenes sunt calidi
et proficiunt s[ecundu]m etatem et ideo se
nectus p[re]parat viam formidini cu[m]
timor sit quedam infrigidacio ib[idem]
Senes contrarie disponuntur iuveni
bus q[uia] senes sunt frigidi et deficiunt
in natura s[ed] iuvenes sunt calidi
et proficiunt s[ecundu]m etatem ibidem

Senes sunt frigidi iuvenes ca
lidi ibidem ¶ Senes sunt ama
tores vivere et magis vivere in ultima
die quam in iuventute r[ati]o q[uia] co[n]cu
piscencia cuius est de illo q[uod] abe
i[d est] deest et magis desidera[tur] i[d]
quo indigetur et q[uia] mag[is] ab
est et prestat vita in senibus quam
in iuvenibus ideo senes magis
desiderant vivere ibid[em] ¶ Senes
magis sunt amatores sui q[ua]m o[portet]
r[ati]o q[uia] sunt pusillanimes et
quedam pusillanimitas est habe[re]
maiorem diligenciam de suis re
bus quam oporteat 2o rethor[ice]
Senes magis vivunt ad conferens
et utile quam ad honestu[m] r[ati]o
eo q[uod] sunt magis amatores sui
quam oporte[t] et ideo concupiscunt
conferens q[uod] est bonu[m] ipsi et no[n]
concupiscunt honestu[m] q[uod] est bo[nu]m
simplic[ite]r ibid[em] ¶ Senes magis
sunt inverecundi quam verecun
di p[ro]pter hoc q[uod] non curant
et non concupiscunt sic[ut] honestum
et conferens p[ar]vipendunt e[ni]m
reputaci[onem] et ideo non verecunda[n]
[tur] verecundia respicit p[ro]p[ri]e reputa[cionem]
cu[m] sit timor ingloriacionis ibid[em]
Senes non curant sic[ut] conferens
et honestu[m] g[lossa] q[uia] plus curant
conferens quam honestu[m] ibidem
Senes p[ar]vipendunt reputari ib[idem]
Senes sunt difficilis spei p[ro]pter
experienciam experti e[ni]m sunt q[uod]
plura eoru[m] que fiunt sunt mala
nam multa evenerunt in deterius et
ideo o[mn]ia referunt in peiorem p[ar]tem
et de difficili credunt / 2a causa
q[uia] sunt timidi et q[uia] sicud
audacia facit sperare sic timi
ditas facit desperare ¶ 3a ca

qz magis viuut meorie q̄m spei
nac reliquu vite ꝑporu e modicu
qz modicu debent viue qd autem
pteritu est .i. multu cu multum
vixerut et qz spes est futu meo
ria pteritor senes modicu sperat
z multu meorant z° reth ¶ Reliqm
vite ꝑpor senu est modicu sz qd
pteritu est e multu .g. qz in futuro
modicu debent viue z in pterito
multu vixerut ibid ¶ Meoria p
teritor in ꝑpis senibus est causa
iocunditatis .i. diminacois qz senes
p seneciat veritates facta pterita z
recordatur delectacones exqua re
cordacoe pteritor diluat de futuris
ul sit iocunditatis .i. sollacij quia
recordacio pteritor est causa q̄re
senes stant in nugis z in solacio
cofabulando cu alijs de factis p
teritis ibid ¶ Senes p seneraunt
veritates facta pterita z recorda
tur delectacones in eisdem ibid
¶ Nota causam quare senes stant in
nugis z in solacio confabulando
de factis pteritis qz recordacio pte
ritoru est eis causa delectacionis
ibid ¶ Senes dū recitant facta
pterita tur delectan̄ id ¶ Pre se
nū sunt acute ibid ¶ Senes sut
debiles ibid ¶ In senibz mlte con
cupie defecerut et alie si no de
fecerut tn̄ sunt debiles ibidem
¶ Senes neqz sunt actiui neqz desi
deratiui sm̄ cocupias eo qz in eis
mlte concupie defecerut z alie si
non defecerut tn̄ sunt debiles id
¶ Senes no viuut sm̄ voluptatem
sz sm̄ lucru ibid ¶ Senes dnr
esse tempati eo qa concupie
abierunt et solu viuut lucro id
¶ Senes magis viuut sm̄ racioci
n̄m q̄m sm̄ morem qz raciocinacio est
cōferentis et vtilis mos est virtut
et honesti .g. quia senes magis cu
rant de vtili q̄m honesto et non
est diligen̄ racionij nisi qd hō ꝑtat
expens z augeat introitus igit
ibidem ¶ Senes faciut iniusticias
nocendo alijs non in totum eciam
sz in nequiciaz .g. non enī hoc fa
ciut ut excellant qz ꝑuipendut
reputari sz ut offendant z noce
ant ibidem ¶ Senes sut misera
tiui sz non sicud iuuenes qz iuuenes
miserentur ꝓpter humanitatz amiciciaz
ibid ¶ Senes sunt planctiui eo
quia sunt debiles id ¶ Senes sut
planctitiui et non eutrapoli .i. io
cosi z° reth ¶ Senes non sut ama
tores risus eo quia sunt plancti
tiui sz esse plangitiuu est contrariu
ei qd est amare risus id ¶ Iuuenes
et magnanimi sunt zelatiui sz senes
et pusillanimes non ibid ¶ In senibz
et iuuenibz illa sunt diuisa sz tem
perancia et virilitas ibid .g. de iu
uenib ¶ Senes sunt temperati
et formidulosi iuuenes per oppositu
ibid ¶ Quod est bonitatis z proficui
est in iuuenibz et senibus totu vlr
cōseruatur in existentibz in statu id
ibid de statu ¶ Homines existentes
in statu medios mores hnt inter
senes et iuuenes ibid ¶ Illis co
gruit sentencias loqui sz seniore
etate z expertu de rebus ibidem
¶ Iuuenes magis molestan̄ con
cupiscencijs q̄maz senes z° top
Senectus || ¶ Et omis impote
cia faciut hoies illiberales 4°
eth̄ eo de illiberalib ¶ Sicud cor
poris virtus senectute debilitaz

sic virtus mentis et ingenij vina
citatis 2° poll ¶ Dolorosa et corrup
tiua sunt sicud mortes senectus etc
2° reth et dolorosi ¶ Senectus p
parat viam formidini cum timor sit
quedam infrigidatio ibidem ¶ Habere
senectute i studium facit disciplinam
et noticiam per genus i sum genus co
petens ibidem ¶ Habere senectutem
et calamum facit disciplinam et no
ticiam per genus i sum genus competens
non enim sum idem genus fit noti
cia sum senectutem et calamum quia
senectus magis facit sciam pract
icam sed calamus i pena et studium
magis noticiam speculatiuam 3°
reth ¶ Tam senectus quam calamus
perdiderunt florem tam senex quam
dedita studio florem i delectacionem
sensibilium amiserunt ibidem ¶ Iusticia
cia i gaudium est magis eligenda
in senectute quam in iuventute racione
quia valet eis pro restauracione
et recreacione spiritus 3° top ¶ Pru
dencia est magis eligenda in senec
tute quam in iuventute ¶ Tempe
rancia in iuventute est magis eligen
da quam in senectute etc ¶ Sequitur

Sensibile

¶ Mala tristicia
sunt delectabilia si non sunt maxime
mala 2° reth ¶ Maxima mala
sunt inne sensibilia ibidem extremum
malum etc ¶ Sequitur sensatum

Sensatum

¶ Parvus dicitur sen
satus aduersatur rei p° reth
ad rem ¶ Potencia sensitiua obe
dit rei in continente ibidem etc

Sensus

¶ Sensus aduersatur
rei primo eth et appetitus
¶ Sensus nobis inest a natura 2° eth
¶ Prius oportet inesse sensum quam
operacionem sum sensum ibidem
¶ Que pertinet ad operaciones vir
tutum in singularibus consistunt
in sensu 2° eth et de virtute ¶ Ania
lia bruta non delectantur in sen
sibilibus illorum trium sensuum au
ditus visus gustus per se sed per
accidens 3° eth ¶ Odor facit sensum
per conceptum cibacionis ibidem ¶ Sen
sus tactus est sensus communissimus
ibidem ¶ Sensus est principium ve
ritatis et sensus interior et veritatis
practice et sum eum quia est species
cognicionis et unum quodammodo
cum intellectu et cognicionem comprehendit
vi° eth ¶ Sensus non est principium
actus liberi probatur sic tamen
bruta agent libere falsitas patet
quia agunt ex instinctu nature ibidem
bestie habent sensum ibidem ¶ Duplex
est sensus scilicet exterior et inter
ior vi° eth ¶ Sensus interior differt
ab exteriori probatur sensus inter
ior magis participat cum pru
dencia sed interior est alia species
sensus ibidem ¶ Ad hoc quod aliquis
bene sylogizet in operatis et recte
operetur tunc oportet singularium
operabilium habere sensum i veram
rectam estimacionem vi° eth
¶ Sensus qui est vera cognicio et
recta estimacio singularium est
intellectus practicus ad sensibi
lia resflexus ibidem ¶ Usus sensuum
inducit tristiciam vij° eth ¶ No
tandum quare non perpetuus tristicias
que proveniunt ex usu sensuum
ibidem ¶ Tunc operaciones sum sensum
sunt maxime delectabiles cum
ipse sensus sit potentissimus et
operatur ad tale obiectum quod est
convenientissimum sensui x° eth

¶ Tam diu inerit delectatio in
opatione sensus quam diu sensi
bile et sensatu manent in con
venienti dispositione ibid ¶ Opa
tiones intellectus differunt spe ab
opationibus sensus ib ¶ Opa
tiones diversorum sensuum differunt
ab invicem scdm speciem ibid ppa
¶ opatio ¶ Sensus est idem q
opatio sensus ibidem ¶ Delec
tatio no est idem q mens vel
sensus ibid ¶ Opationes intel
lectus differunt ab opationibus
sensitivis puritate ib ¶ Delec
tationes intellectus differunt a de
lectationibus sensitivis ibidem
Delectationes consequentes opa
tiones intellectivas et sensitivas
differunt spe ibid ¶ Non eandem
certitudinem oportet querere per
totes et cor que sunt per spm
vij° pol ¶ In sensibilibus p alios
sensus a visu et auditu nulla
existat similitudo moz viij° pol
de mos ¶ Omnia continua visu cog
sensu figuratum ibid ¶ Sensus
est pntium memoria preteritorum spes
futurorum pmo rethor ¶ Ymagi
natio apphendit sensu bo de
c p li v° prosa 4ª ¶ Ymagina
tio suppsit exordium ex sensibus vide
di ibid ¶ Sensus in mobilibus ina
nimatibus cessit sic conchemati
bo de c p li v° metro 4° ¶ Sen
sui et ymaginacioni videtur q eo no
pt aliter rem apphendere nisi sicud
ipa apphendit ibidem et Cogn

Sentencia ¶ Sentencie in
dicibus prolate dicuntur instalegra
lia v° eth g de iusticia ¶ Iudex
iudicat sua recte rationis et iudic
ibidem g de iudex ¶ Sentencia
iudicis debet ad aptari ad res scdm
q convenit rebus v° eth ¶ Sma
et dictamen rationis practice est
alicuius opabilis tamquam extremi et
singularis vj° eth g de practica
¶ spolliacz executacz peccz sma
ibidem ¶ Senten nichil aliud est
quam applicatio vlis rationis ad aliquod
particulare opabile ibid ¶ Sen
ten est applicatio iuris ad factum
particulare ibid Recta senten
dicitur eo q est vera iudicia vj eth
¶ Sentencia prout est iudicium aliquod
de aliquo opabili solum e depti bz
2° pol ¶ Nichil valet per leges
sentenciari nisi q sentenciatum
fuerit execucione demandetur 6° pol
¶ Actiones iniustice ad sentencie sup
plicia condempnationis necessarie sunt
in civitate sz non eligibiles sim
se sz ut civitas saluetur vij pollit
¶ Eligibilius esset ut civitas vel
vir non indigerent scelestis suppli
ciis et punicionibus quam q indigeat
ibid ¶ Senten est pars enthi
mematis 2° reth ¶ Senten est vlis
enunciatio de agibilibus g de hiis
que sunt eligenda aut fugien
da ad opari ibid ¶ Sentencie
quatuor sunt spes quedam est cum
post locutione aut sine post lo
cutione et quedam sunt indige
tes delectatione et quedam non
ibidem ¶ Sentencie cum ppa locu
tione sunt simplices que sunt
partes enthimematis ut non integre
sapit que sapit quod i que sapit
imp ¶ Quedam sunt non enthimematis
pars et quedam sunt enthimemate
ibid ¶ Sentencie enthimematice et
enthimemata maxime approbant id
¶ Illis congruit sentencias loqui

sed seniorem etate et corpore de rebus
ibidem ¶ Non est tamen in notes ex p
tu loqui similitudines sicud est in notens
ipm metholorizare i loqui per
fabulas vel fabulari ibidem ¶ Loqui
sententias de hijs de quibus quis
est inexpertus est quid stultum et
ineruditum et huius sufficiencius sig[m]
est quod iuuenales de talibus inexperti
ad pauca respicientes de facili enunc
ciant et sunt foratiui sententiarum
quod non et vnde aliquo vel de facili
ipm vel enunciant ibidem ¶ Dicere
vles et sententie vles faciunt di
centem apparere bonorum morum 2o
rethorice ¶ Indicitare ex prioribus aliquid
est optima sententia ibidem ¶ Maxime
vtile est vti sententijs in lamenta
tione infortunij et in aduersitate
et tales sententie debent esse de
vulgate et quedam quasi sententie
quedam videntur se habere tamquam
confitentibus omnibus 2o rethorice ¶ Co
munes sententie et de vulgate vi
dentur se habere tamquam confitentibus
omnibus ut sunt iste sententie
nos dicimus eos esse reprehensibi
les et vituperandos qui sunt
aduocati super pietatem et non y
molauerunt i non obtulerunt
vel non fuerunt se offerentes ad aux
iliandum pietatibus potissime
si ille fuerunt operatore eorum tu
vnus optimus mos et optima consuetudine
tudo agitur de tertium pro pria
ciatur illa prima gis ¶ Ille est debel
lator aitos i debellatur fidelis qui
necat paruulos pueros et est
pro nos ad primendum prolem in mini
corum et in hoc reputat se nichil
in insipientiam facientem qui stultus est
et puer qui punit patre et deve

liquit pueros etatis quedam
prouerbia sunt sententie quedam
ut atthemenses agitur rustica
quedam consistere tempus quibus sine
et nichil valde i de nullo debemus
facere valde et vltra modum ibidem
¶ Ad condicendum sententijs de vol
gatis debemus ondere quod nostrum
dum est dictum ex paso ibidem
¶ Duplex est vtilitas sententiarum
vlium prima ex parte auditorum quia
auditores rudes per sententias
vles gaudentur informent
ut si quis vsus sunt pravus fi
lijs et malis vicinis acceptabit
dicentem dicens non difficilius
nisi vicinis et nichil stultius quam
filios procurare sic loquens
reddit credibilis auditoribus
2a talos sententie faciunt homines
morales i faciunt eos apparere
boni moris ibidem ¶ Eloquium me
tricum distrahit mentem a seten
verborum et facit audientes inte
dere ad potes et non ad seten[tias]
3o rethorice ¶ Persuasio non fit
vbi verborum sed sententie ibidem
¶ Auditores magis habundant
intellectu vtendum est enthymemate
si non habundant vtendum pro
verbio et sententijs ibidem vide [sit]

Seperatum // Felicitas spe
culatiua est separata quod a pas
sionibus xo ethice ¶ Separari ab ami
co consueto est miserabile et
est confusio et debilitas et turba
tio 2o rethorice et x ami ¶ Separat
illud quamuis error quod est in di
uisum et a vero ad sciam bonum tra
duat bo de q p li 2o pro xa vide

Sepe // Moderati i homines
graues et laude digni sepe plus

altera tribuit qm sibi ipsis 4° eth
¶ Modestus vir i virtuosus sepe e
inoratius ibid g ex modestus
¶ Id qd est sepe est melius raro
primo reth ex melius ¶ Sepe
homines magis eligunt bene pati
et bona sustinere si n9 faciat
qm bene facere si debeat latere id
¶ Eo quis facit sepe hoc censetur
fuisse factum ex electione et propter
se ipsum et no a fortuna ibidem
¶ Illa dicu facta consuetudie que
ideo sunt quia sepe et multotiens
aliquid fecit id ¶ Sepe prope et pro
pinquum est ei qd est semper p° reth
¶ Natura e eius qd est semper
sz consuetudo est eius qd e sepe
ibidem ¶ Agere sepe aliqd e de
lectabile id ro ex delectabile
¶ Illa iniustitia e mag que sepe 9
in eodem fit ibidem g ex iniusti
tia ¶ Sepe in eodem peccare est
magnum q aggravat enim eius
culpa ex frequentatione actus ibid
¶ Que enim sepius ita fiunt illa magis
sunt veris i probabilia 2° reth
ex verus etc Sequitur sequor

Sequor // ¶ Ad omnem operationem
vel passionem sequitur delectatio vel
tristitia 2° reth ¶ Delectatio con
sequitur ad oia que sub electione
cadunt ibid ¶ Ad omnes passiones
aie sequitur delectatio et tristitia
ibid ¶ Ad dationem sequitur bene
facere et bene operari 2° eth g ex
dare ¶ Sumptionem et acceptione
sequitur bn pati vel non turpe operari
g bn pati inquantum ab recepit
vn oportet non turpe operari p
quanto non recepit vn non oportet
ibidem ¶ Ad decentem dationem
sequitur decens acceptio ibidem

Decens datio et decens acceptio
consequuntur se ibid ¶ Ad amationem
consequitur dissensio aie et appetitus
passionis ix° eth ¶ Multi sunt
qui consequuntur concupiscentias et passiones
pravas g q multitudo vulgi magis
sequitur sensum quam intellectum 9° eth
¶ Ille no est amator sui qui sequitur
concupiscentias ut tamen multi sentiunt id
¶ In omnibus oportet imitari meliores
ibid ¶ Non sequitur hoc coniunctum
cu quolibet alio facit ipsum eligibilius
qm si esset per se solitarium igitur hoc
est quid optimum g quia felicitas
coniuncta pulchritudini eligibilior redditur
et tamen propter hoc pulchritudo non
est quid optimum x° eth ¶ Ad delec
tationem no esse qualitatem non
sequitur delectationem esse bonam
ibid ¶ Ad delectationem suscipere
mag et minus non sequitur delecta
tionem esse bonam ib d ¶ Non
sequitur illa sunt delectabilia
male dispositis igitur sunt delec
tabilia simplr sicud non sequitur
illa sunt simplr sana aut dulcia
aut amara que infirmis videntur
sana vel dulcia vel amara, nec
illa sunt alba simplr que videntur
alba hiis qui patiuntur opthal
miam x° eth ¶ Delectatio consequitur
operationem ibid ¶ Non sequitur
illa sunt insensibilia a lumbricem
igitur verum est reliquum ibidem
¶ Suadente qd homo debz labo
rare ad sapiendum humana mortalis
ad sapiendum mortalia non oportet
sequitur ibid ex suasio ¶ Suadente
qd homo non debet vacare speculationi
intellectus non oportet sequi
ibidem ¶ Non sequitur illi sunt
inequales sm divitias igitur sunt
simplr inequales ¶ Item non

sequitur non equales in liber-
tate igitur simpliciter sunt equales
3° pol. ¶ Ad insaciam sequitur omnes
virtutes ibidem ¶ Non semper
malum est sequi leges et operari per
artem 3° pol. ¶ Ex malo quoque
sequitur bonum 3° pol. ¶ Non requiritur
sequitur hoc ad consistenciam illius
igitur est pars illius vij° pol. ¶ Non
sequitur per rethoricam multa mala
possimus inferre igitur est mala
quia exceptis virtutibus omnibus
bonis possimus male uti et tamen
bona non sunt mala primo reth.
¶ Non sequitur per illud multa ma-
la possumus inferre igitur est malum ibidem
¶ Sequitur aliquid ad aliud contingit
dupliciter aut simul tempore aut
posterius tempore exemplum primi ut
convalescere et vivere quia statim cum hoc
convaluit sequitur ipsum evasisse mor-
tem vel habere vitam exemplum 2i ut
discere et scire quia discere est prius
tempore quam scire capiendo scire
pro habituata cognitione que sequitur
addiscere ibidem ¶ Per abiectiones
malorum non sequitur statim non habere
malum sed per suppositiones bonorum
sequitur bonum et si non stat-
tim posterius ibidem ¶ Honor
et gloria sunt delectabilia et
factiva multorum bonorum et ultra
ad talia bona sequitur ibidem
de honore ¶ Honor gloria non solum
sunt bona sed ad talia sequitur bonum
primo reth. de honore ¶ Ut frequen-
ter sequitur ut in quibus quam honorantur
existunt ea bona in quibus honorantur
ibidem ¶ Unum sequitur aliud tripliciter
aut simul consequitur aut potencia
exemplum primi ut vivere sequitur simul et
statim ad ipsum sanum sed scire sequitur
posterius ad addiscere sed sustinere

defectum ut furari capud sequitur
potencior ad sacrum predari quia qui
predatur sacra sustinebit defectum
quia patietur penam primo reth.
¶ Sequi est triplex scilicet simul aut consequitur
aut potencie ibidem exemplum de supra
immediate ¶ Vivere statim sequitur
ad ipsum sanari ibidem ¶ Scire sequitur
posterius et contra addiscere ibidem
¶ Sustinere defectum scilicet furari ca-
pud vel secari sequitur potencia ad pre-
dari sacra quia qui predantur
sustinebunt defectum quia patientur
penam ibidem ¶ Semper diversis habi-
tibus consequitur diversa ut
mox temperato propter temperan-
tiam sequitur opiniones et concupiscentie
bone et delectabilia et intempe-
rato consequitur contrarie concupiscentie
ibidem ¶ Meditanti et speranti ro-
sequitur fantasia aliqualis et
debilis eius quod meminit et spe-
rat ibidem ¶ Varias concupiscentias
consequuntur varie delectationes
et ideo meditantes quod adipis-
cebantur in preterito aut sperant-
tes quod adipiscentur in futuro
gaudent quadam delectatione
aut diversas meditationes et exspec-
tationes sequuntur alie et alie de-
lectationes ibidem probatur de
delectatione ¶ Ad omnem passionem
sequitur delectatio et tristicia 2°
reth. ¶ Ad omnem iram sequitur
delectatio ibidem probatur de
ira ¶ Invidiam et nemesim se-
quuntur contrarie passiones ibidem
de invidia ¶ Sequitur bonum dei opus
est igitur deus est quia tu dei
est dei opus ibidem ¶ Secundum
consequitur ex malo scilicet invidiam
pati et hoc bonum scilicet esse sapientem

primo rethorice ¶ Non sequuntur illa bene
ea que insunt felicibus licet sint felices
ibidem vel secundo felix ¶ Malum sepius
ad bonum 3o topicorum quam secundo bonum et c.

Sermo | ¶ Non est similis cer-
titudo inquirenda in omnibus sermonibus
in quibus de aliqua re conamur primo
ethicorum ¶ Sermones inquirende sunt
secundum materiam subiectam ibidem
¶ In omnibus scientiis servandum est
ut non fiant plures sermones convenientes
ad illam scientiam non pertinentes ibidem
¶ Sermo de operationibus humanis
non est certitudinaliter sed figuraliter
et exemplariter ostendendus probatur
quia hoc sufficiat materie subiecte
2o ethicorum ¶ Sermones exponendi
sunt secundum materiam subiectam ibidem
¶ Sermo moralium etiam in universali est
incertus et variabilis ibidem
¶ Sermo moralium multo magis est
incertus et minorem habet certitu-
dinem cum applicatur ad singula-
ria ibidem ¶ Sermo moralium in
particulari nec cadit sub arte
neque sub aliqua narratione cer-
ta et determinata ibidem ¶ In scientiis
practicis sermones universales sunt
in amoribus singularibus id est minus uti-
les et minus vera ibidem ¶ Cum in-
dulgent sinis concupiscentiis
et passionibus primis serviunt irratio-
nabili parti anime quod ad que per-
tinent huiusmodi passiones 9o ethicorum
¶ Amicus consolatur amicum ex visi-
one et sermone si sit ibidem ¶ Si
sit amicus est consolatio amici
visione et sermone ibidem ¶ In acci-
onibus humanis minus creditur sermoni-
bus quam operationibus xo ethicorum
De ipsis actionibus et passionibus
humanis sermones minus sunt credi-
biles quam ipsa opera ibidem ¶ Quando
sermones dissonant ab operibus quod
exprimitur secundum sensum tunc tales ser-
mones sunt contemptibiles et veritatem
interimunt que per eos manifestatur
ibidem ¶ Quando sermones dissonant
tunc veritatem interimunt que per eos
manifestatur ut si aliquis vituperans
delectationem aliquando visus fuit eam
appetere ille suo opere videtur alios
inclinare ad ipsam delectationem appe-
tendam quasi omnis delectatio sit bona
et appetenda ibidem ¶ Sermones
veri non solum sunt utiles ad scientiam
sed etiam ad bonam vitam probatur
quia sermones veri ut sunt conformes
operibus sed quando sermo conformis est
operi magis ei creditur et ideo tales
sermones provocant alios ut secundum
eos vivant et hoc est utile admodum
ibidem ¶ Sermones veri in mora-
libus non solum videntur esse utiles
simpliciter ad scientiam sed etiam ad bonam vi-
tam quia cum conveniunt et concordant
cum operibus tunc creduntur ab audi-
entibus et tales sermones provo-
cant eos qui intelligunt veritatem
eorum ut vivant secundum ipsos ibidem
¶ Sermones eudoxii magis cre-
debant propter moralem que erat
in ipso quam propter sermones id est propter
efficaciam que esset in ipsis ibidem
¶ Sermones consonantes operibus
sunt acceptandi dissonantes sunt
despiciendi id est iudicandi tamquam men-
daces et falsi xo ethicorum ¶ Si sermones
consonant operibus tunc sunt accipiendi
si dissonant tunc sunt despiciendi
id est iudicandi tamquam mendaces et
falsi ibidem ¶ Ad hoc quod homines fiant
boni quasi non sufficit sermo
persuasivus probatur si sermones

persuasivi per se sufficerent
tunc multe et magne mercedes iuste
fierent et daren(tur) illis qui tradunt
artem persuadendi s(ecundu)m eheagim
poetam et oporteret tales merce-
des retribuere persuadentibus / 2o
licet aliqui sunt ita veraudi et in-
clinati ad virtutes q(uod) soli(us) s(er)mo-
nes persuasivi sufficerent eos
facere kathacotinos i(d est) virtute re-
pletos et perfectos t(ame)n aliqui sunt
inbereaudi q(uod) nullis s(er)monibus per-
suasivis obediret et ad hoc q(uod) ta-
les fiant virtuosi requiritur p(er)mu-
tacio corporalis eos t(ra)nsmut(ans) de vicio in
virtutem q(uo)d n(on) possit facere solum
s(er)mo x(ethicorum) c(apitulo) ult(imo) ¶ Sermo persuasiu(u)s
non est per se sufficiens ad facie(n)-
dum homines studiosos ibid(em) ¶ Sermo-
nes persuasivi solu(m) viden(tur) posse
provocare i(d est) ad bona movere iuve-
nes liberales s(cilicet) passionibus et vi-
ciis non subditos et qui habent
nobilem morem in quantum sunt apti
ad opera virtutis aliqui vero
amant bonum sicud sunt illi quos
boni indolis ibidem ¶ Sermones
persuasivi aliquos ex virtute
i(d est) habitu et bona disposicione
qui sunt a natura vel etiam a(m)mi-
tricione possunt facere kathecomitos
i(d est) virtute repletos et perfectos
ibidem ¶ Multos s(er)mones per-
suasivi non possunt provocare ad bo-
nitatem eo illius q(uia) non sunt
nati obedire verecundie per quam
aliquis a turpitudine retrahit(ur)
s(ed) solu(m) coherrent(ur) a turpibus vel
pene ibid(em) ¶ Nec solu(m) recedat
a malo propter timorem pene quos
s(er)mo exhortativus t(ra)nsformat q(ui)
dicit illius ibid(em) ¶ Non facile e(st)

homines ex aliqua antiqua consue-
tudine t(ra)nsmutare per s(er)mones
ibidem ¶ Illa que ex antiquo
tempore sunt ab homine app(re)hensa
vel in corporibus consuetudinibus ra-
dicata non est possibile vel saltem
non est facile solo s(er)mone per-
suasivo In oppositu(m) t(ra)nsmutare
eo ex t(er)tio q(uia) ad hoc q(uod) quis s(er)mone
vertatur vel t(ra)nsmutet(ur) ad bonum op(or)t(et)
q(uod) ei proponatur aut q(uod) acceptat
s(ed) ille qui ex habitu corrupto
inclinatur ad passiones nihil
acceptet eorum que si proponuntur
q(uia) neque in situ neque cognitione
talium habet ymo potius totam cam
suspecta tamquam sue inclinacioni
contraria ibid(em) ¶ Ad hoc q(uod) homines
fiant boni preter s(er)mone(m) p(er)sua-
sivum sequitur consuetudo ad pro-
sequendum honestum et fugiendum
turpe proba(tur) homines fiant boni
aut quo istorum trium modorum s(cilicet)
per na(tura)m vel per doctrinam s(cilicet) per
s(er)mones persuasivos vel p(er) con-
suetudinem s(ed) ad hoc non suffi-
cit natura per se ut doctrina
ig(itur) requiritur consuetudo q(uo)d n(on) na(tura)
proba(tur) sic in potestate hominis e(st) q(uod) fi-
at bonus s(ed) q(uod) sit a natura non
est in potestate nostra s(ed) provenit
hominibus ex aliqu(a) ca(usa) divina q(uo)d n(on) doc-
trina probatur sic q(uia) tal(is) i(n) mul-
tis non habet efficaciam ibid(em)
¶ Sermo persuasivus et doctrina
non p(ro)p(ter) omnibus ad virtutem
proficere ibid(em) ¶ Ad hoc q(uod) s(er)mo
habet efficaciam in auditoribus
oportet an(imum) auditoris esse dis-
positum et preparatum sicud terra
antequam nutriat semen ibidem
¶ Ad hoc q(uod) sermo persuasivus

habet efficaciam oportet animam
auditoris esse preparatam bonis con
suetudinibus ad hoc quod possit
gaudere de bonis et odire ipsa
mala sicud et terram oportet esse
cultam et bene preparatam ad hoc
ut nutriat semen iactatum in ea ibidem
homo vivens secundum passionem non
libenter audit sermones persua
dentes ad bonum nec etiam intelli
git ipsum quia ita ut salus ita quod indi
cet id esse bonum ad quod inducatur
ibidem ¶ Viventes secundum passiones
non obediunt sermonibus persuasivis
sed soli violentie penarum ibidem
Passio per consuetudinem radicata
non cedit soli sermoni exhor
tatio sed potius violentie penarum
ibidem ¶ Ad hoc quod sermo persua
dentis habet efficaciam oportet
preexistere consuetudinem et more
proprii virtutis .i. aptitudine ad vir
tute per quam diligat ipsum bonum
et aspernetur ipsum turpe ibidem
Epyeikes et virtuosus et qui vitam
suam ordinat ad bonum propter vir
obedire soli sermone persuasi
vo quo ad bonum proponitur ibidem
Illius private persone sermo qui
non est rex nec princeps habet
virtutem coactivam ibidem ¶ Sic enim
in domibus videntur se habere
patrum sermones et mores pro eos
introducti sicud in civilibus se habent
leges et mores quo per potestatem
efficaciam leges sunt introducti sed
patrum sermones habent curam de omnibus
actibus domesticis igitur leges poite
a pollitico debent habere quem
curam de omnibus actibus pollitice
humanis x° ethicorum ¶ Eandem potestatem
videntur habere sermones patrum

quantum ad mores quantum habent ipsa
legalia ibidem ¶ Sermo principis est
efficacior per viam amoris quam sermo
legalis vel principis per viam timoris
eo quod aliqui propter cognationem
et beneficia recepta quedam per eos sta
terunt sunt magis diligentes eos
a quibus beneficia receperunt et per
quos faciliter naturaliter talibus
ex amore obediunt ibidem ¶ Nullus
civitatis habet sermonem iustum homo prius
poll ¶ Bonum sermonem natura dedit
ibidem ¶ Sermo humanus significat quid
est utile quid inutile et quid iustum
et quid iniustum quia consistit enim iusti
cia et in iniusticia in hoc quod aliqui
equatur vel non equatur in rebus
valibus vel nocivis ibidem ¶ Sermo secundum
sciam et sermo docthe sermo rethori
Sicud inconveniens et turpe est quempiam
non posse se defendere corpore
multo magis inconveniens est et turpe
se non posse defendere sermone ibidem
Sermo est magis proprius hominis quam
corporis opportunitas quia in habendo
corpus communicat cum brutis in sermone
non ibidem ¶ Sermone accusati semper
debemus facere meliorem 2° rethoricorum
quam accusantis ¶ In iudiciis semper
hoc observandum est quod sermonem
accusati semper debemus facere
meliorem ibidem quam accusantis ¶ Sine
eraclitum sermonis oportuit semper
improsperitates sunt homines 3° rethoricorum
Socrates dixit quod erat recta via
per medium sermonum eorum quia qui homo
intelligit vera et non inveniunt repug
nanciam in sermonibus tunc dicatur invene
nisse viam in sermonibus ibidem
Sic debemus ornare sermonem
ut auditores sunt boni benivoli et
adversariis malivoli ibidem
Sermones proprios oportet esse de

rebus quibus loquitur bo de r.
p. li 3o pro xij. ¶ Nulla constatur
se iuste agere est magis eligend
quam fortiter agere igitur iusticia
est melior fortitudine 2 cy o 3o top

Servile ¶ Ingerere se convivia
et conbibia est servile i. ser
vilis animi 4o eth. ¶ Omnes blan
ditores sunt serviles et obsequio
si. i. ad serviendum parati ibidem
¶ Iniuriam alterius sustinere et familia
res despicere servile est 4o eth. co
¶ iuvenis ¶ Scientia servilis est
que ordinatur ad corpus et ad bona
exteriora cum depressione intellectus
viijo pol ¶ Addiscens scientias propter
actum virtutis excellentior sui ipsius
aut propter amicos non est illiberta
le si propter comodum suum et utilitatem
seu propter bona exteriora hoc esset
vile et mercenarium et Regimen

Servio ¶ Cum indulgent
suis concupiscenciis et passionibus
quibus serviunt irrationabili parti
anime que ad quam pertinet huiusmodi
passiones 9o eth ¶ Naturaliter
et liberare unus potest alteri servire primo
poll ¶ Cum alteri servit non est
per se sufficiens 3o pol ¶ Incon
grum est quod aliquis habens inferiores
progenitores serviens ei quinter et
in omnibus ut deus et tunc ipse despi
ciat eos 3o reth ¶ Cum eo quis
diligencius observit tanto maiorem
graciam obtinebit 2o yeu. et Re.

Servitus ¶ Theodericus in ele
giaci in tractatu de miseria dicit
quis dignum reputabit quod adiciatur
servituti illi qui processit ex u
traque parte scilicet patre matre nobi
lissima progenie et digna p.o pol.
Libertas et servitus nobilitas
ignobilitas determinantur virtute
veritatis quia qui sunt ultatis vir
tuosi sunt liberi et nobiles qui
viciosi servi et ignobiles ibidem
Libertatis et servitutis distinctio
in quibusdam distinguuntur secundum
naturam et in tali expedit naturaliter
servire domino naturali et expedit domino
naturali ut diligat servum naturalem id.
¶ Per legislatorem studiosum ex
pedit ordinare ut cives sic se
habeant et ad cives et ad inferiores ad
ut non subiciant illos servituti
qui non sunt naturaliter servi et qui
non sunt digni vijo poll. &c.

Servus ¶ Iusta policiam
consistat in liberis et non in servis
ro eth ¶ Servus est quedam pos
sessio domini ibidem ¶ Servi qui sunt
minus velores ad exsequendum
omne preceptum domini aliquid perfecte
intelligunt voluntatem domini frequen
ter peccant in execucione mandati
vijo eth ¶ Pars se habet filius qui
servus vijo pol quod et similiter ¶ Pri
ncipatus qui est domini ad servos est
tyrannicus ibid. ro et principatu
¶ Quamvis dominus utatur servo ad suam
utilitatem et principatu domini ad servos
est tyrannicus in ethilonica cum est rectus
ibid. ¶ Filij non sunt tradendi
ut servi sed magis ut liberi ro
et similiter ¶ Servus aliquis melio
ratur et imitatur absente sibi a
domino quod in quantum habet curam de servo
ibid. ¶ Domini ad servum non potest esse
amicicia secundum quod servus ibidem
¶ Servus est organum animatum id.
¶ Organum est quasi servus inanimatus
ibid ¶ Domini ad servum secundum quod homo
bene est amicicia id. ¶ Ille est
naturaliter servus qui deficit veri
tatem et robustus est corpore p.o poll.

Conbinatio dni ad seruo usque to/
venit quod dns aliquis propter defectu
roboris non pt prosequi ex pige/
cia ad salutem et seruus propter de
fectu veritatis quieta pt ibidem
Femina et seruus naturaliter distinguuntur
ibidem ¶ Apud barbaros femina
et seruus habentur pro eodem ibidem
Domus primo constituitur ex combinatione
viri et femine et dni et serui ibidem
In paupere domo bos est pro seruo
ibidem ¶ Domus perfecta componitur
ex seruis et liberis quod i. domestica
familia constat ex seruis et liberis
ibidem ¶ Prime et minime partes domus
sunt hee tres combinationes scilicet domini
et serui mariti et uxoris patris
et filij ibidem ¶ Quidam dixerunt
dispoticam esse sciam qua quis scit
dominare seruis Item nulla differentia est
inter eos secundum aliquos seruos secundum
naturam et liberos ibidem ¶ Iniustum
est aliquos esse seruos ibidem
Seruitus est quedam violentia
prohibenda ibidem ¶ Seruus est res pos/
sessa animata ibidem ¶ Seruus in domo
est instrumentum super alia instrumenta
quod quia utitur alijs instrumentis
ibidem ¶ Serui sunt dirigere et mouere
instrumenta inanimata ibidem ¶ Seruus
est minister ad vitam ibidem ¶ Seruus
est organum actiuum scilicet cuius finis
est conseruatio vite que est actio ibidem
Seruus non solum est seruus dni sed est
simpliciter illius ibidem ¶ Dns non est
simpliciter serui sed solum est dns eius
ibidem ¶ Naturaliter seruus est
qui non est simpliciter sui sed alterius ibidem
Seruus est organum animatum actiuum
separatum alterius hominis existens ibidem ¶ In
multitudine hominum aliqui sunt
naturaliter serui et aliqui per naturam rectores
primo possunt ¶ Illi sunt robusti in
corporis deficientes inde sunt naturaliter
serui ibidem ¶ Opus seruorum precipuum
corporale est usus corporis et hoc est
optimum quod ab eis habere pt ¶ Ille est
naturaliter seruus qui habet aptitudinem
naturalem ut sit alterius secundum intellectum
non pt regi propria ratione per quam homo
est dns sui ibidem ¶ Aliqui sunt
naturaliter serui quod prout libertas
opponitur seruituti naturali non le/
gali ibidem ¶ Serui naturales differunt
a brutis quia participant aliqualiter
rationem in quantum recipiunt sensum rationis
tamquam eductis ab alijs sed non tan/
quam per se sicut bruta non retinent
aliquem sensum rationis ab homine sed propter
tionem et passionem solum mouentur
ad seruiendum ¶ Seruus naturalis ser/
uit tamquam brutum passionum ibidem
Utilitas serui naturalis modicum differt
ad seruiendum quia ab ambobus
fit utilitas ad necessaria vite quod ad opera
tionis modicum seruus pt auxiliari
in corporalibus pluribus modis pt
seruire quam brutum ibidem ¶ Natura
habet quedam impetum et inclinationem
qui facit differentiam inter corpora liberorum
et suorum ut corpora seruorum sint
grossa et fortia ad exercendum usum
necessarium qui eis competit ad vitam sed
liberorum facit corpora bene disposita
et ad seruiles operationes inutilia
et ad conuersationes ciuiles utilia
et dicit libera habere dispositionem
diuisam ad bellicam oportunitatem
et ad pacificam ibidem ¶ Contingit ac/
cidit contrarium ut nobilis anima habet
corpus seruile et econuerso anima similis
corpus nobile quod quo ad exterius
et non ad interius ibidem ¶ Seruus
est duplex legalis qui sunt secundum
ordinationem legis ut lex aut

quido statuit ut superati bello ser
viant victoribus et naturalibus
ibidem ¶ Et iudaz qui scip servint
leges ut rethores et alij dicunt
quod instad predicte legis est de numero in
iquorum et non est iustum primo val
de dictum quod superati in bello debent
esse servi ibidem ¶ Et iudaz dicit
quod iustum illius legis quod superati in bel
lo debent esse servi est per benivo
lenciam .i. in favore victorum intro
ductum ibidem de bello ¶ Homines no
lunt dicere quod nobiles homines quando
capiuntur in bello quod sint servi sed
solum barbari ibidem ¶ Virtus et
malicia determinant sibi servos et
liberos nobiles et ignobiles ibidem
¶ Tam domino quam servo naturali expedit
quod dominus regat servum et servus serviat
domino cui idem expedit toti et parti
ibidem ¶ Si dominus male dominetur contra
aptitudinem naturalem et servus serviat
inutile et inutile est ambobus ibidem
¶ Servus naturalis et legalis differt
primo servo naturali expedit servire
domino legali non, 2o inter servum
naturalem et dominum est amicicia inter le
galem et quem prevaluit in bello non
ergo quia semper credit quod talis habet
voluntate contrarie domino et nulla ami
ciciaz ibidem ¶ Proximum non omnes
servi sunt equales sed servus perfert
sicut dominus domino ibidem ¶ Sciencia
acquisitiva servorum est alia ab arte
sed usualia servorum ibidem de sciencia
¶ In diversis principatibus naturaliter et
diversis subiectis naturaliter diversi se
sunt virtutes morales secundum speciem
probatur aliter principatur principatur
vir uxori aliter pater filio et dominus ser
vo primo politicorum ¶ Servus non habet
consiliari de suis actibus ergo quia
non est sue potestatis et consilium est
de hijs que sunt in nostra potestate primo
politicorum ¶ Servus omnino non habet
quid consiliativum ergo ingenium servus
quia sic est instrumentum domini est
eius consiliativum ingenium alterius rationale
ibidem ¶ Virtus servi est mordi
ne ad dominum ibidem ¶ Servus est
utilis ad necessaria vite ibidem ¶ Servus
pauca virtute indiget et tanta
ut propter intemperanciam aut ti
miditate ab operibus non deficiat
ibidem ¶ Servus et artifex differunt
primo servus ingenium talis indiget
virtute morali artifex non, 2o
aliquis autem est servus non artifex
primo politicorum ¶ Servus ingenium tale
est particeps conversationis humane
ibidem ¶ Dominus non solum debet preci pere
servo sed et monere ad virtutes ibidem
¶ Servi sunt plus monendi ad vir
tutes quam pueri ibidem ¶ Multa
servi quoque desinunt detelis pauc
2o politicorum ¶ Oportet quod in civitate
que debet vivere pollitice quod sint
in ea disciplinae servorum vel aliorum
qui sunt necessarij ad ministrandum 2o politicorum
¶ Operosum et difficile de cura servorum
quo oportet eos colloqui vel eis
conversari ibidem ¶ Si servi benig
ne alloquitur insolescunt et effi
ciuntur iniuriosi et reputant se
equales dominis si habeant se du
re ad eos oderunt eos et insidiantur
ibidem ¶ Ad dominum pertinet precipere
et uti servo 3o politicorum ¶ Ad servum
pertinet servire et exequi mandata
que precipiuntur sibi a domino ibidem
¶ Servum oportet servire in ministe
rialibus actionibus ibidem ¶ Plures
sunt species servi secundum plures
operationes similes species dicuntur
una quia aliqui dicuntur manuales

ibidem ¶ Serui manuales dicunt qui
uiuunt opere manuali ibid ¶ Serui li
berales seu libertini non sunt ciues
ibidem ¶ Antiquitus in quibusdam pollici
is banausii et peregrini erant serui
quia non attingebant ad ciuilita
tem ibid ¶ Operum uiliorum mani
quedam administratiue uim a sunt opa
sum et quedam plibz sicud sunt opera
banausi ibidem ¶ In principatu dispo
tico dns principaliter et per se intendit
bonum proprium et consequenter et per accidens
bonum serui 3o pol ¶ Similiter naturam
idem operat dno et suo ibid g lex
dyc ¶ Non saluato suo non contingit
principatum dispoticum saluare ibidem
Serui et bruta non attingunt ad
finem ciuitatis ibi ¶ Serui non agunt
sum electorum ibidem ¶ Ciuitas non
debz esse ex omnibus seruis ibidem
Barbari naturaliter magis sunt similes
quam greci 3o pol ¶ Tam sunt et aziatici
sunt magis seruiles quam et euro
pei ¶ Contra com ciuitatem e et in
gouernens ciuitate esse naturaliter finem
8o poll ¶ Seruus non uiuit ut libet
vijo pol ¶ Ciuitatis a na sunt sm ipsis
non vijo pol ¶ Sicud non de al
venale est ex omendum ul insacri
ficia offertur sz solum al siluestre
et desibile sic non omnibus homo
est dispoticus ad subiectorum sz solum
seruus anatura ibidem ¶ Nisi
serui inquantum seruus nichil a parum
honorabilitatis includit ibidem
Principatus liberorum et seruorum
dicunt ad inuicem non minus quam natura
seruum et naturaliter liberum ibidem
Natura seruum et natura liberum dicunt ibid
Adueniens non sunt partes ciui
tatis vijo poll ¶ Similiter prouidum
ad seruos non pertz vacatio ibidem
Pueri infra septenium debent co
hiberi a quer satione seruorum ne
fiant illiberales vijo pol ¶ Indigent
minus serui quam flagellan et etiam
alij com quos ira exercetur si non
putat paruipendi quod propter se et prop ques
patiebantur 2o rethor ¶ Seruos nega
tes et contradicentes flagella magis
2o rethor ¶ Tam libet habere seruum dz
tot habere possessiones quam suffi
ant promutacione serui primo yco
Seruus est necessarius yconomico g
ex yconomicorum ibidem ¶ Seruus e quid
optimum uim inter possessiones naturales
mediocras domus ibidem ¶ Seruus e
homo vim sm descriptionem hominis theo
logice et naturaliter non politice ibid
Conueniens e yconomico primo ordina
re seruos studiosos ibidem g ex yco
nomicorum ¶ Seruus est prima minima et op
tima possessio yconomi ibid g ex
yconomicus ¶ Seruorum due sunt species
sz curator et operator et sunt species
curialitatis ul partes in mo dicen
tes sm com ibidem ¶ Congruit yconomico
ut seruum curatorem nutriat secundum a
iuuentute doctrinis ibid ¶ Seruis
quibus committenda sunt opa libe
ralia nutritio doctrine est necessaria primo
yco ¶ Seruis curatoribus committen
da sunt opa liberalia i sm cura
tores etiam sunt opa domini exercere
ut parere tractare magis negotia
ad domum procurare ibidem ¶ Yconomus
debz suos suos alloqui cum modestia
ut non fiant in iniuriosi per modum
allocutione dissoluta propriam tatem
locutionis ibid ¶ Yconomus seruos
curatores debz honorare operatores
habundanter cibare ibid ¶ Serui
curatores dicuntur serui liberales g
quia non solum est gratia alterius sed
gratia sui sm in ordine ad finem pro

curatorez / 3m quia habz opa libe
ralia exercere / 4o sibi debent committere
omnia opera liberalia id ¶ Yconomus
non dz seruos suos vino reple
re quia per hoc redduntur in(con)uenientes
sibi ipsi quia fundit vinum ad vas
non aptum / 2o impedit per hoc qui
tas domus quia seruus non intendit
potacio vini / 3o quia per hoc facit
eos dissolutos non curantes dominus
primo yco ¶ Seruum per potacionez
vini redduntur libera quantum ad id
quod sunt ligati quia non omnia implet
ad mensura dominum ibidem ¶ Seruum ppota
cionez vini redduntur a bonis opibz
quia ad ebrietate inobedienciaz d(omi)ni
tenes parietes id ¶ Nichil vel parum
est dandum seruis de vino & potu p
ciosa & ferculis delicatis vt ex. ter
primo propter inductoz ad brutes mo
rales / 2o propter retentoz vsus rois
3o ne insurgant in dominum / 4o propter
impetu bonorum dominum / 4o propter per
manenciaz victum tempore neccessitate
adiuuando dominum / 6o propter retentoz
a malo / 7o propter retentoz boi fame
8o propter non hre seruos dissolutos
& vagos ibidem ¶ Yconomus suus
seruus debz dare operam pena victum
quia labores & correctoz verbera
lem et opris & copiaz quantum comestionis
bibitionis & vestimentorum ibidem
Dominus dans seruo victum & non pena
et laborez facit sibi in(iuri)am quia
quia per hoc redduntur dissoluti et
serui plus committerent quam dominus ac
quireret ibid ¶ Dominus dans suo pena
et laborez et non victum reddit suum
debilem & violentum & rebellem id
Sine mercede impossibile est dominum
dominari seruo & seruum seruire ibid
Victus est merces suorum ibidem

Yconomus seruus debz singula con
digne distribuere scilicet victum vestitum
ocium penas verbo et opere ibidem
Yconomus distribuendo seruus vic
tum debet respicere virtute medi
ane ibidem quia ¶ ycono ¶ Affor
maria non est seruorum esca vbi
largitatis et subtilis ibid ¶ De
multitudine & congregacione seruorum
non minus fortes nec minus audaces
nec minus timidi sunt apta ad seruici
um quia vterque tam minus timidi
quam minus audaces numquam agunt circa
dominos / primi non sustinent pro domino
2i non obediunt ibidem ¶ Nota
tres condiciones serui / prima non
debz supplantare dominum & dominari
sibi / 2a debz in omnibus obedire
domino / 3a debz pati pro domino quod pre
minitate ei astans & si offeretz
se casus velle mortez pati pro
domino ibidem ¶ Yconomus quoque suus
suus debz impone finez laboris
& dare ocium ibidem ¶ Dominus debz
impone seruus libertate vel ocium
moderate & non nimis excessiuum
vel longum ¶ In omnibus labori
bus ipse dominus debz seruus ponere
finez de laboribus quia ex condicione
si vult habere seruos beniuolos &
fortes primo yco ¶ Dominus debz impo
nere seruus suus ocium insolidum &
quod est circumstacionatum vt quando non
est inlabor labor necessarius faci
endus & tempore festiuo & feria
liquz ibidem ¶ Impossibile est
negligentibz dominis seruos soli
citos esse ibidem ¶ Seruus custo
doribus tradi debent vtensilia
vt caro ad custodiendum pre certo
tempore ibidem ¶ Timor serui
ad dominum est cum minacia & odio
2o yco ¶ Seruum puerorum sit pari

tilosi pondus ipius domus et duo
milia bo. de g. p. li. 2o pro v^ta. etc.

Severus ¶ Severi non sunt
activi i. apti ad amicitiam viij ethicorum
¶ Delectatio que est in senectus est multum
brevis et modica ibidem 10 de senes
¶ Senes et severi inepti sunt ad ami-
citiam ibidem probatur de amicitia ¶ Se-
veri non sunt cito amici aliorum quia
non multum gaudent in colloquijs
et mutuo convictu ibidem ¶ Senes
et severi possunt esse benivoli sed veri ami-
ci non sunt ibidem de amicitia
¶ Severi i. qui sunt duri in verbis
et convictu non sunt activi i. apti ad
amicitiam viijo ethicorum de amicitia

Si ¶ Si maximum in aliquo genere
excedit maximum in alio genere tunc
contenta illius generis excedit
primo rethoricorum ex^m de excedo ¶ Si aliqua
magnitudo est maior alia tunc maximum
unius magnitudinis est maius maximo
alterius ibidem ¶ Si artiste non
sunt periti phisici non sunt periti
2o rethoricorum de phisicus ¶ Si milites
non sunt periti quia metuuntur sepe
necesse est sophiste ibidem ¶ Si recordari
debet habere nomen apud sapientes
magis dignum est quam sapientes ibidem
de de hoc fieri secundum materia in istius
amicus etc. Sequitur Sicud

Sicud ¶ Visus se habet ad cor-
pus ita intellectus ad animam primo ethicorum
de visus ¶ Sicud queque particu-
la hominis habet operationem propriam ita et
totus homo ibidem ¶ Sicud nec una
yrundo facit verem nec unus
dies estatem sic nec una operatio
tantum nec modicum tempus facit hominem
felicem ibidem ¶ Sicud thezaurus
est vanus quia homini nichil confert ita
habitus est vanus et ociosus si non
sequatur operatio ibidem ¶ Sicud in
corpore paralitico una pars movetur

sic alia illa ita est in anima hominis
incontinentis quia una pars anime scilicet
appetitus sensitivus inclinatur ad unum
et ratio dictat aliud primo ethicorum
¶ Sicud filius se habet ad patrem ita
irrationale in natura obedire rationi et
participare rationem habet se ad rationem
ibidem de irrationale ¶ Sicud filius
habet se ad patrem ita pars irrationa-
lis per participationem habet se ad ratio-
nalem per essentiam ibidem ¶ Sic ar-
tes generantur in nobis ex operibus
sic et virtutes 2o ethicorum ¶ Sicud ex multa
sumptione cibi et multorum laborum
sustinentia fit fortitudo corporalis et
sicud fortis corporalis potest talia fa-
cere sic et similiter fortis moralis ibidem
¶ Sicud se habet lignum tortuosum
ad rectificandum sic se habet homo
ad assuefactionem quia recte sicud lignum
tortuosum secundum multiplicem plicationem
ad contrarium assuefacta ita homo viciose
tractus ad unum extremum potest ad
medium per assuefactionem reduci ibidem
¶ Sicud se habet sanitas ad hominem
ita pax ad civitatem quia sicud sanitas
consistit in proportione commensurata
humorum ita pax in concordia volun-
tatum secundum eum 2o ethicorum ¶ Idem est
dicere hominem non esse principium suarum
operationum sicud est dicere patrem
non esse principium suorum filiorum
3o ethicorum ¶ Sicud se habent principia
i. premisse in speculativis sic se habet
finis in operationibus nostris quia sicud pre-
misse primo cadunt in conclusione sunt
in intentione sic similiter finis
in operationibus nature est primus in
intentione quam ista que ordinantur
et requiruntur ad finem idem ¶ Sicud
ille qui est vere fortis et audax se
habet circa terribilia sic superbus
debet videri i. in ficticie apparere 1o ethicorum

Sicud insipienti puero undique circumstantes insipienti ita et concupiscentie per pravam operationem augetur conatum 3° ethicorum.
¶ Sicud oportet ipsum puerum vivere secundum preceptum pedagogi ita concupiscibile oportet consonare rationi quia intencio rationis in ratione quantum pedagogo est ad bonum quia pedagogus producat puerum ad bonum in moribus ipsum castigando et castigare concupiscenciam ordinat hominem ad bonum virtutis ibidem ¶ Prodigi non dant sicud liberales ibidem ¶ Sicud corporea indicantur ex motibus exterioribus ita per exteriores mores hominum et operaciones discernuntur disposiciones interiores 4° ethicorum ¶ Iusticia particularis habet se ad plenam sicud pars ad totum v° ethicorum ¶ Sicud in iusto est inequale sic iustum equale ibidem ¶ Sicud simpliciter ad simplex sic magis ad magis ibidem
¶ Sicud linea divisa in partes inequales inequalitatem ad equalitatem reducere vellemus ita secundum iusticiam commutativam inequalitatem reducimus ibidem ¶ Sicud mensura ad equalem mensuratam sic numisma res commutabiles ibidem quere numisma
¶ Non est apud iratos sicud contingit in communibus tractatibus ibidem quere ira ¶ Sicud dicitur esse timidus secundum particularem maliciam non secundum totam sic iniustus habet se proporcionaliter v° ethicorum ¶ Sicud inter imperantem et imperatum est quoddam iustum sic inter partes anime ibidem ¶ Oportet prudenciam suo modo diversificari respectu conferencium sicud medicina respectu sanabilium vj° ethicorum quere prudencia
¶ Legispositiva se habet ad politicam mutualibus sic architectonica ad universalem in artificialibus ibidem quere legispositiva ¶ Sicud legispositiva est ordinativa et preceptiva omnium legalium ita politica est activa et conservativa eorum que lege posita sunt ibidem probatur quere lex positiva
¶ Non sunt legis executores sicud theoretici sunt se ad legislatores tamquam manu artifices ad architectores ibidem ¶ Prudentes et sapientes non valent ad felicitatem sicud ars medicinalis ad sanitatem sed sicud sanitas facit ad opera sana vj° ethicorum ¶ Sicud se habet rectitudo in eligendo in practicis sic veritas in speculativis ibidem
¶ In parte appetitiva est quedam virtus naturalis que similiter se habet ad virtutem moralem sicud dementia ad prudenciam ibidem probatur quere prudencia ¶ Sicud in speculativis ex premissis sequitur conclusio ita in processu racionatio practico ex premissis apprehensis sequitur operacio sicud dum quis opinatur quod omne dulce est gustandum dicit quod hoc vinum est dulce statim gustat vij° ethicorum
¶ Sicud se habent principia in speculativis sic se habent fines in agibilibus ibidem ¶ Molles qui ex natura secundum generis non possunt resistere passionibus in castitatis sunt se ad continentes sicud femine ad masculos ibidem quere mollis
¶ Sicud se habet bonum ad appetitum sic veritas ad intellectum quantum quo ad subiecta et obiecta et similitudo quia sicud bonum est obiectum appetitus ita veritas est obiectum intellectus ibidem ¶ Finis in agibilibus se habet sicud suppositiones in prima principia in demonstracionibus mathematicis ibidem quere finis ¶ Sicud in mathematicis non est racio ad prima principia sic nec in moralibus

ad finem · ibidem · q° et principium
¶ Sicud se habent delectabilia ad in-
bitem que sunt constitutiva delec-
tationum sic se habent delectationes
que ex hiis proveniunt viij° eth.
¶ Sicud homo malus de facili est trans-
mutabilis apposito bono ita est
natura que indiget transmutatione
ibidem q° et transmutabilis ¶ Sicud pater
naturaliter principatur filiis et pro-
genitores nepotibus sic rex naturaliter
principatur subditis viij° eth. ¶ Sicud
parum et modicum est de iusticia et de
eo de quo est iusticia in pollicijs cor-
ita parum est de amicicia ibidem ¶ Sicud
se habet artifex ad organum et anima
ad corpus et dominus ad servum ita
tyrannus habet se ad subditos ibidem
¶ Sicud neque ad bovem neque ad equum
potest esse amicicia ita neque dominum ad servum
ibidem ¶ Domus est ante civitatem
ita homo est magis animal coniugale quam
civile ibidem ¶ Sicud creditores
debitores velle non esse illos quibus
tenentur ut solvant a redditione
mutui sic benefacientes aliis
videntur velle esse et vivere illos
beneficiatos ab eis ut recipiant
ab eis gratiarum actiones sed qui bene-
ficia receperunt non curant red-
dere gratiarum actiones ad quos te-
nentur sed magis vellent hunc de-
bito non teneri ix° eth. ¶ Sicud
naturale est quod quilibet diligit esse suum
ita naturale est quod quilibet diligit opus
suum ibidem ¶ Sicud civitas et omnis
alia congregatio videtur esse principalissimum
sic et homo ix° eth. ¶ Delec-
tatio habet se sicud visio x° eth.
¶ Sicud pulchritudo supervenit iu-
venibus sic et delectatio super-
venit operationi ibidem ¶ Sicud opera-
tiones que sunt secundum virtutem et mali-
ciam sunt altere secundum speciem ita et
delectationes eas consequentes oportet
differre secundum speciem secundum rationem bonitatis
et malicie ibidem ¶ Sicud pueris et
viris perfectis alia et alia videntur
preciosa sic et pravis et sapientibus
id est virtuosis ibidem ¶ Sicud medicum
oportet attendere vulnera et particula-
ria ita et legis positorem ibidem ¶ Sicud
est in aliis scientiis in lege spe^na
x° eth. ¶ Sicud homines assimulant
sibi species et formas deorum quia esti-
mantes eos esse in figura hominum
quorundam sic assimulantur sibi vitas
deorum id est conversationes estimantes
eos conversari sicud vident homines
conversari primo pol. ¶ Sicud optimum
animal est homo lege fruens sic pes-
simum a lege recedens ibidem ¶ Sicud
corporis virtus senectute debilitatur
sic virtus mentis et ingenii vina-
litatis 2° pol. ¶ Sicud fluvius vel
fons dicatur unus racione forme ita et
civitas quamvis homines non manent
idem 3° pol. ¶ Sicud nauta se habet
in nave sic civis in civitate ibidem
probatur et civibus ¶ Subiectus se
habet ad principem sicud factor fistu-
larum se habet ad utentem eis debet
enim facere secundum preceptum et ordinationem
utentis ibidem ¶ Sicud civitas non
fit ex quibuslibet quia solum ex similibus
ita non fit in quolibet tempore sed
quando vixerunt cives simul et recte et incli-
nant ad eosdem mores v^to pol.
¶ Sicud est de corpore aliis et eius par-
tibus ita est de pollicia et eius civi-
tate et eius partes quia utrobique permane-
ancia requiritur medium v^to pol. ¶ Sic
non omne animal venale est quod omne
datur vel in satisfactia offeratur

sz solu al silvestre z hesi^{le} sic no
omnis ho est disposicius ad subiectez
sz solu servus a natura vij^{o} poll.
Sicud in badentes curat diligeter
quibus modis prut sup grredi in pa
sos veteres instrumentis inbentivis
z inbeniendis vij^{o} pol ¶ Sicud hoi
nes se habent ad veritatez ita oz
se haberi ad veri similia vel psswa
sibilia q. i sicud apti nati sunt
ad vitate ita oportet se habere ad
veri similia z in pluribus vitatem
adipiscuntur ita ad veri similia p^{mo}
rethi ¶ Sicud in convemens z turpe
est aliquez non posse se defendere
corpore multo magis inconveniens
est z turpe se non defendere pos
se smoe ibidem ¶ Sicud ad eandz
artem dyalectica spectat considerare
sylogismum z apparentem sylogismum
sic ad eandem rethoricaz ptz conside
rare persuasibile ibid ¶ Sicud in
dyalectica e^{m} est inductio q. re
ductio z enthimema sy^{mo} sic in
rethorica enthimema est rethoricus
sylo^{mus} et exemplu inductio retho
rica id ¶ Sicud i medicina no co
siderat hoc sanu sic nec rethor
hoc persuasibile sm unumquez
singularem sz qd e persuasibile
talibz i sic passionatis ut sic se
habentibz ibidem ¶ Sic se hz scia et
veritas sicud res se habet ibid q.
de scia ¶ Sicud ex bonitate hois
z existente arguimus bonitatem opis
sic ex bonitate parentum arguimus
bonitatem filiorum q. quia laudam^{9}
etiaz eos qui non egerunt aliquid
boni si credim^{9} eos esse bonos z
virtuosos sic veri silo e qd ex bo
nis parentibz proveniunt boni filij
p^{mo} rethi ¶ Sicud felicitas i. bo

operatio contz virtute sicud et
bona nativitas z felicitas continet
bonitate progenitorum ibidz q. de
felicitate ¶ Cogitatio delectabilium
infert delectatioz sicud fantasia
sompniorum 2° rethi q. de sompni
¶ fantasia ita du cogitat de pun
cione infert delectacione sicud fan
tasia sompniorum ibid ¶ Sicut bo^{m}
inopinatum si fiat sm volutatem
delectat magis sic malum in^{ge} in
opinatu si non e volitum contristat
magis ibidem ¶ Sicud iuvenes
sunt violenti z animosi ita sunt
pro calidi ana ibidem ¶ Sicud
amicos oportet valde amare sic
inimicos oportz valde odire 2° rethi
Sicud in litigiosis ea que sunt va
sm condicionez aliqz non apponit
illa condicione faciunt calupniam
quia reputantur similiter talia
que sunt quid talia sic z in retho
ricis e de veri simile qd aliq e veri
simile simpliciter aliq sm qd id
Sicud homerus sicud lapis hz
se ad sensu ita inbecillus ad fa
ale verecundabile q. inbecillus
habz se ut lapis qui de nullo curat
z nichil sentit 3° rethi ¶ Sicud
se habz caput ad corpus sic se
habz prohemium ad orationez ibid q. de
prohemio ¶ Sicud felicitas tamz
virtute sic bn situatur ibid q. de
virtute ¶ Sicud homines pcrrnatu
z repudiatio anima recipit nec
credit si quid bona dicit de ipso
sic eodem modo aia no recipit nec
credit oracionez aliqualem si contra la
orationes videatur esse bn dicta 3°
rethi ¶ Sicud est in singulis
entibz sic debz esse de domo pro
pro de domo ¶ Anime lagbore

est viciositas sicud morbus e cor
poris bo. de g. p. li. 1o pto 1o ¶ Ar
bores et herbe trahut nutrimeta
aradiabz sicud homo abore 2 dif
fundut per medullas 2 corticem
illa. bo. de g. p. li. 3o pto ex ¶ Con
veniens est q alitu est hoc vnu
q qz gseruat sicud que sut gtraia
corrupunt ibidem et ¶ Sequitur

Signu ¶ Signu virtutis iaz
generate est delectacio inbu ope
rando 2o eth. g. lr. virtutis ¶ Qui
sustinent pericula delecta. signu
est inco virtus fortitudinis ibid
¶ Signu generati hitq virtutis
est delectacio superveniens ibid
¶ Signu inclinacois ad aqz com. e
delectacio sequens ad eius ad
epcionez ibid ¶ In repetinis 2
inpromsis bene se habe. e sig m
boni 2 perfecti habitq 1o eth
¶ In omnibus habitibz virtutu mo
ralium est qddaz signu ad qd re
spiciens ille qui habz racz roz
auget motus deficientes 2 re
mittit supfluos quousqz eius
operacio ad mediu reducat
et tale signu est termig vjo eth
g. lr. moralis ¶ In omnibz habi
tibus tam artiu qnaz sciarz est
qddaz signu ad q respiciens ille
qui habz rectaz roz ut sup i me te
ibidem ¶ In omnibus habitibus
est qddaz signu directiu recte
operantis sm illu habitu id
¶ Dicere smones qui dicuntur pre
cedere a scia ul ab habitu scie
non est sufficiens signu q ab
habz sciaz ul habitu scie proba
per duo exa vijo eth exm lr
ingtines ¶ Signu est q specu
lacio perfectior e qui acto th.

ipas intelligencias inatie dicta 9
beatas quibz attribim 9 specula
coz et no opatoz sz sm prudenciaz
2 virtutez moralem xo eth ¶ Vox
est signu rei delectabil. 2 trista l
pmo pol ¶ Natura dedit signu qui
debent subici 2 qui debent pnti
pari vijo pol ¶ Signu quoddz lz
se ut quoddz singulare ad vle
g. ex ter. ut signu in 3a figura
vbi particulariter includit maiu
sz nos ex illo particulari inferimg
vle ut quia socrates e sapiens 2
studiosus inferimg omes ee studio
sos aliud habz ut aq vlw ad par
ticulare g. inqntu 19 signu in pma
figura vbi gcludi. vle intentu po
reth ¶ Signorum qddaz e necessa
riu sicud signu in pma figura a d
non ncm ut signu in 3a figura
et pm signu dicit vetunelu quasi
hoiem retinens interminans quia
tu sit insolubile nescit ho quo
sufficiat sm non lz nome ppn ibid
¶ Signu necessarium est insolubile
g. quia in tali signo verifica sig
natu cu signo qz non pt ee q ab
febricitet cu egrotet id ¶ Honor
est benefactiue opacois signu po
reth ¶ Bona dona pertinet ad ho
norez 2 est signu honoris ibidem
proba lr honor ¶ Necesse e sig
virtutis esse bona ibid g. lr. vtg
¶ Signa et opera virtutis sut bo
ibidem proba lr virtg ¶ Signa
virtutu 2 queaqz ad virtute or
dinatur ut bona opera 2 posses
siones honeste sunt laudabilia
ibidem ¶ Vnecuiqz sunt signa ali
cui que apud singulos lauda
sunt laudabiliora ut in lacede
moia coma ferre e honestu et

multu laudabile ibidem ¶ Signa
honestorum sunt honesta ut in lace
demonia comam ferre est honestum
quia in erat signum libertatis ibidem
Opera sunt signa habitus 1o reth.
Si qui in pretorio non faciunt iustum
signum est quod in omni loco non facerent
iustum ibidem quere pretorium ¶ Qui
faciunt iniusta in rebus timendis et
in iusticiam in hiis in quibus sunt dampna
posita quia propter statuta et leges signum
est quod ipse iniusta faceret in hiis
in quibus non sunt dampna posita ibidem
Derisiones subsannationes convicia
sunt signa contumelie 2o reth. ¶ Non
intendere est signum parvipensionis
ibidem ¶ Exultare et gaudere de in
fortuniis alterius aut hoc est signum
inimici aut parvipendentis ibidem
Oblivio est signum parvipensionis
2o reth. quere parvipensio ¶ Delecta
tiones et tristicie sunt signa voluntatis
bone id est benivolencie ibidem quere benivo
lentia ¶ Signa corporum periculorum sunt
timenda sicud periculi terribilis et
appropinquatio eius ibidem ¶ Laudare
presentem est signum adulacionis 2o reth.
Bona alterius semper laudare prava
aut delinire id est polliere et excusare
et super dolore cum dolente sunt
signa adulacionis ibidem ¶ Poten
tes auxiliari a pauperibus vel recipere
mutuum ab alio quod ille videbitur
petere vel repetere mutuum ab alio
quod mutuatum videtur repetere
vel laudare vel delaudare ut vi
deatur petere omnia illa sunt signa
illiberalitatis ibidem ¶ Non suffer
re labores quos sustinent senes
aut delicati aut indigentes consuetu
di est signum mollicie ibidem ¶ Se
pe bn pati ab altero et bo recipe

et modicum benefacere et impe
rare sunt signa pusillanimitatis
et humilitatis id est servilitatis 2o reth.
quere pusillanimitas ¶ Malicie mo
rales et opera et signa moralium
maliciarum vel que videntur opera
et signa moralium maliciarum sunt
turpia et erubescibilia ibidem
Homines non solum agentes venerea
erubescunt sed etiam erubescunt
signa venereorum ibidem ¶ Unicuique
generi et habitui congruunt quedam
signa per que dicimus potest se osten
dere illius moris esse et generis
sive habitus 3o reth. ¶ Per signa
potest se quis ostendere boni moris
et boni habitus quia si signa pro
ferat convenientia illi habitui
et illi generi ibidem ¶ Diversis
generibus et diversis moribus com
petunt diversa signa et qui est
alterius generis sed vel puer vel
mulier vel vir vel illi regionis
habet alium et alium morem ibidem
Tam pactum quam bellum sunt signa
victorie ibidem ¶ Opera electi
onis sunt signa intencionis actionis
virtuose 3o reth. ¶ Omne signum
tamen manifestat id cuius est signum non
vero efficit quod designat et ut
circulus non est causa vendicionis
sed tamen est signum vendicionis bo
de quo per li 2o pro. q. ¶ Probatio
ex signis non est efficax et demo
strativa ibidem etc. Sequitur

Silentium ¶ Silentium mulieri
ornatum et honestatem prestat 1o
poli. ¶ Silentium ad ornatum viri
non pertinet quia sed magis quod loquitur
sicud debet ibidem etc. Sequitur

Silogismus ¶ Omnis intel
lectualis cognitio aut acquiritur

per inductionem aut per sylogismum
vi° eth. ¶ Precognitorum quedam pre
cognoscuntur per inductionem quedam
per sylogismum ibidem ¶ Sylogismus
fit ex precognitis ibidem et ex pre
cognito ¶ Omnis sylogismus fit ex vni
versalibus principiis ibidem ¶ Principiorum
non est sylogismus ibidem vel
principium ¶ Cum sylogismum practica
sit duplex premissa scilicet vniversalis et particu
laris si ex primis facta fuerit coti
natio necesse est operari conclusionem quod
verum est quantum est ex parte intellectus
non autem voluntatis quia voluntas potest
deferre actum volendi et ita prohi
bere consensum in opus vel verum quando
ab vna et eadem potentia formatur maior
et minor tunc statim sequitur operatio
sed quantum ad voluntatem fallit vii°
eth. ¶ Maiori et minori in sylogismo
practico formatis statim sequitur conclusio
et operatio ibidem ¶ Ille dictiones omnes
vtrasque propter suam duplicitatem in
disputationibus faciunt sylogismos
litigiosos 2° polit. ¶ Euthimema
differt a sylogismo primo rethoricorum ¶ Vale
in sylogismis dyalecticis contraria
sylogizare ibidem ¶ Ad dyalecticam
pertinet considerare de sylogismo et appa
rente sylogismo ibidem ¶ Sylogis
mus est oratio in qua quibusdam
positis primo rethoricorum ¶ Silogismi re
thorici raro habent premissas necessa
rias sed ut plurimum habent eas contingentes
ibidem ¶ Sylogismus est ex propositi
onibus vniversalibus euthimema ex propositionibus
singularibus ibidem. Et sequitur

Silogizabile ¶ Contraria sunt
silogizabilia quia dyalectica
et rethorica sylogizat contraria primo
rethoricorum ¶ Quamvis contraria sunt sy
logizabilia scilicet verum et falsum tamen non

est ex parte rei quia vera semper
sunt silogizabiliora et probabili
ora falsis et quibus aliqua falsa
sunt silogizabilia quibusdam veris sunt
est ex parte rei ibidem ¶ Contraria
scilicet veris seu veros quibus sylogizabilia
sunt tamen non eodem modo silogizantur
quantum est ex parte rei semper sunt
sylogizabiliora et probabiliora falsis primo
rethoricorum ¶ Vera ex parte rei semper sunt
sylogizabiliora et probabiliora falsis et
quibus aliqua falsa sunt sylogizabilia sunt
quibusdam falsis hoc est ex parte rei ibidem

Silogizo ¶ Ad hoc quod aliquis
in operativis bene sylogizet id est
recte operetur tunc oportet quod singu
larium operabilium habere sensum
id est veram vel rectam estimationem vi°
eth. ¶ Vale est in sylogismis dya
lecticis contraria sylogizare non ut
ambo agamus sed quia prava non
sunt facienda sed ut non lateant
nos etiam ut sciamus qualiter ne
gocium se habeat ut si alius non
racionabiliter vtitur rationibus quod sciamus
ea soluere primo rethoricorum ¶ Nulla
ars ad dyalecticam et rethoricam sylo
gizant contraria ibidem ¶ Sylogi
zantes non excipiunt ex omnibus
sed sylogizant ex hiis que existunt
circa vnumquodque 2° rethoricorum ¶ Quanto plurim
ibus et magis proprie attingemus in
existencia istarum rei et minus quanto ma
gis sylogizabimus de re
ibidem ¶ In nulla arte potest sylogizare
vtraque pars contradictionis nisi in dyalectica
et rethorica et litigiosa ibidem
¶ Quidam philosophantium sylogi
zant notiora et credibiliora quam
sunt premisse ex quibus arguunt
2° rethoricorum. Et sequitur Simulatio

Simulatio ¶ Multa qui non

sunt iusta simulant se velle agere
iusta x° ethicorum Et Sequitur
Similis // ¶ Non est similis cer-
titudo inquirenda in omnibus ser-
monibus quibus de aliqua re tractamus
primo ethicorum ¶ Non in omnibus artibus
conditiuis et factiuis est similis modus
operandi quia unusquisque artifex
operatur secundum modum convenientem
sue materie aliter ex terra aliter ex
ligno ibidem ¶ Omnium felicia variatur
infelicitas secundum variacionem fortune
nec est similis lamentacio ibidem
¶ Ex similibus operacionibus fiant simi-
les habitus 2° ethicorum ¶ Operaciones
illiciate a virtutibus sunt similes opera-
cionibus precedentibus ex quibus
virtus generatur ibidem ¶ Non est
simile de artibus et virtutibus
eo quia opera que fiunt secundum artem
habent in se ipsis bonitatem sufficien-
entem sed que fiunt secundum virtutem requi-
runt bonitatem in ipso faciente ibidem
¶ Non est omnino simile inter artes
et virtutes probatur ad perfectionem operis
procedentis ab arte solum requiritur
quod operacio sit bona et ad operacionem
virtutis requiritur cum hoc quod fiat
ex electione et propter debitum finem
ibidem ¶ Credentes homines posse
fieri virtuosum speculando et ra-
ciocinando de virtutibus solum et
non operando similes sunt infir-
mis qui medicos studiose audiunt
sed nichil eorum que precepta sunt
eis per medicos faciunt bene sed
nec tales bene habebunt secundum cor-
pus ita nec ista secundum animam 2° ethicorum
¶ Audacia est similior et vicinior for-
titudini quam timiditas 2° ethicorum
¶ Unum extremorum est similius quam
aliud ibidem ¶ Modus resolucionis
in processu consiliacionis est similis
sicud in mathematicis et geometri-
cis quia omne consilium est questio
inquisicionis 3° ethicorum ¶ Operaciones
que sunt circa singularia operabi-
lia relinquunt similes habitus
in ipsis operantibus 3° ethicorum ¶ Simi-
les operaciones generant similes
habitus ¶ Ignorare quod ex operaci-
onibus non fiant consimiles ha-
bitus est quasi hominis insensibilis
ibidem ¶ Virtutes producunt
operaciones similes operacionibus
a quibus producuntur ibidem
¶ Irati habent aliquid simile vere forti-
tudini 3° ethicorum ¶ Fortes propter
spem sunt consimiles vere fortibus
et conveniunt et tamen differunt ibidem
¶ Timiditas non est similiter vo-
luntarium in universali et particulari ibidem
probatur Est voluntarium ¶ Pueri
et incontinentes habent inter se quan-
dam similitudinem quia pueri vivunt
secundum concupiscenciam sic et incontinentes
et sicud in pueris augetur concupiscencia
et concupiscencia ad mala si non casti-
getur ita et intemperatis ibidem
¶ Bona que magnifici dant aliquomodo
habent aliquid simile cum hiis que
deo sacrantur 4° ethicorum capitulo De magni-
ficus // Habentes bona fortune
sine virtute non sunt similes
vere magnanimo 4° ethicorum capitulo De
magnanimo ¶ Ex duabus artifica-
bus similibus non fit commutacio
5° ethicorum ¶ Iustum dominativum et paternum
non est idem iusto quod dicitur
iusta simpliciter et politica sed est
quoddam simile hiis v° ethicorum
¶ Iusta legalia sunt similia men-
suris vini venalium ibidem capitulo De
iusto ¶ Nullus in quantum secundum

quod est similis intemperato vij^o
eth' de incontinentia ¶ Simile est
comparare bestialem malitiam ad
humanam et comparare in insaciam
quod est turpe in animatum ad hominem
iniustum quam est turpius inanimatum
ibidem ¶ Incontinentia et intemperantia
licet non sint omnino similes tamen
sunt similes in ratione ibidem
¶ Tamen sunt in maximis parte operationis
aliquo modo sunt similes continentibus
sed quod fortiter immanet eorum ibidem
¶ Prodigus habet aliquid simile li
berali et audax forti ibidem ¶ Con
cordia habet simile aliquid amicicie
viij^o eth' g^o de amicitia ¶ In omni
more semper vadit ad sibi simile
ut collegium ad collegium consuetum
quod sunt genera talium aliorum que
delectantur in cogitatione sibi similium
sive in garritu sive in associatione
vel alio quocumque modo ibidem ¶ Tamen sunt
similes secundum virtutem volunt sibi in
vicem bona ibidem ¶ Amicicia pater
na est similis regali viij^o eth'
de amicitia ¶ Amicitia que est
viri ad uxorem est similis ei que
est in aristocratia ibidem ¶ Amicicia
fratrum et conutritorum et consimilium morum
et consimilis discipline existentium
similis est amicitie que est in polli
cia tymocratica ibidem ¶ Amicicia
filiorum ad parentes similis est amici
tie hominum ad deos de amicitia ibidem
¶ Amicitia fraterna est similis
amicitie connutritorum ibidem ¶ Simile
simili est amicum ix^o eth' ¶ Inter
omnes operationes humanas operatio
speculativa est similissima operationi
dei beatifice x^o eth' ¶ Inter omnes
operationes humanas operatio specula^{na}
et felicitas specula^{na} est simi^{ma}
et congruentissima speculationi divine ibidem

Cognatissimum et simillimum deo est ipse
intellectus ibidem ¶ Parva sunt similima
generantibus ea primo pol' ¶ Non
est iustum unum principari aliquibus
similibus et equalibus secundum virtutem
et naturalem dispositionem sed iustum
est eos vicissim et secundum ordinem prin
cipari et hoc est principare secundum leges
3° pol' ¶ Non est similiter de me
dicina et lege quia medicina est
circa corpus lex circa animam ibidem ¶ Non
expedit unum principare multis si
milibus ibidem ¶ Iustum est eos qui sunt
similes et equales secundum naturam et virtute
omnes non principari simul sed secundum
partem temporis vij^o pol' ¶ Simi
les non habere non simile et equa
les non equale est preter naturam
ibidem ¶ Simile videtur dicere mu
ros non esse circumponendos civi
tatibus et dicere quod montanea loca
contra munitione sunt tollenda ab
adversarijs et facile regionem
defacile penetrabile ab hostibus vij^o
poll' ¶ Tamen sunt similes secundum naturam
et virtutem debent equaliter principari
vij^o poll' ¶ A similibus similia ap
ta nata sunt fieri primo reth' ¶ Con
suetudo est similis nature ibidem
probatur de natura ¶ Omnia cognata
et similia sunt delectabilia ut
in pluribus ut homo homini equus equo et
iuvenis iuveni ibidem ¶ Secundum
proverbium coetaneus coetaneum
delectat et semper simile simile
movet et congaudet ei et latro novit
latronem et fera acquiescit fere ibidem
¶ Homines in insaciabilitate in ea que
sunt dona et similia ibidem g^o de
insaciabilitate ¶ Imprudentia et similia
multa prestiterunt amicula in insta
cientia ibidem ¶ Similiter in Xenophone

prouocatio que est impij ad pud e
similis ac si fortis percuteret aut
prouocet plagare debiles g sicud
excusant debiles si non pugnent
cu fortes sic e pij si non inuitant
ul aliq huiusmodi non faciunt quando ad
hoc prouocatur per impios p° rethi
¶ homines audientes aut inspicientes
mala ipsorum et non contradicentes ut put
similes sunt aut impedientibus
aut minuitas 2° rethi ¶ Homines di
ligunt suos similes et extentes ead
que ipsi extent ¶ No que dicuntur
similes ut qui sunt eiusdem gentis
tiues et coetanei et qui hunt equa
litatem adiubitam ibidem ¶ Homines
sunt in amore honoris et similes
2° rethi g de honor ¶ Homines inse
rentur super similes ut qui sunt
similes secundum etatem aut habitu
aut dignitate aut gra ibid ¶ Aliq
sunt similes multipliciter q secundum eta
tem q senex seni q secundum mores ut
toti totijs ut secundum habitus ut vir
tuosus virtuoso q secundum dignitatem
ut princeps principibus aut secundum gra
ut cparacota cparatiotis 2° rethi
¶ Zelabiles sunt quibus multi vo
lunt esse similes et multi non et
ibidem de zelabile ¶ Si unum si
mile e possibile reliquum e pg le
ibidem ¶ Per mitte principatu elec
tos sorte et non arte simile est
ac si quis instituat orchestas ul
milites qui non pnt decertari
.i. debellari sed quotiensque veniret
.i. fortuitu et qualitercumque contingat
simile e ac si quis eligeret nau
tam qui sorte gubernaret nauem
et non arte ibidem ¶ Violenti
.i. superbi sunt similes pirano 3°
rethi proba de superbus ¶ Benate

sibi simile est paru perfectionale
primo yco g de generatio ¶ Ge
neratio sibi similis brutorum
aliud est laudabilis operatio et
quo est perfectionalis ibid ¶ Co
mixtio carnalis viri et mulie
ris quando non fit propter generacionem
sibi simile est operatio viciosa ibidem
¶ Non est facile inducere sibi silia
ignorantibus primo top etc

Similiter

¶ Non similiter
operaciones sunt voluntarie et ha
bitus 3° ethi ¶ Affabilis similiter
se habet ad notos et ignotos q
quantum ad delectabiliter conuersare
4° ethi ¶ Non tamen similiter que
consuetos et extraneos curare
ul contristari ibid ¶ Conveniens
est similiter contristari notos et
ignotos consuetos et extraneos
4° ethi ¶ In iniustus quando alijs
facit distributores tunc superhabu
dantiam cum defectu similiter alijs
tribuit v° ethi g de iniustus
¶ Naturaliter in est simile inest
ibidem g de naturaliter ¶ In parte
appetitiua est quedam virtus
naturalis que similiter se habet ad vir
tutem moralem sicud dementia
se habet ad prudentiam vi° ethi
proba de prudentia ¶ Incontinentes
habent se similiter dormienti
bus et ebrijs vij° ethi ¶ Perfectus
usus et operatio virtutum non omnibus
similiter in e sed quedam causa p
fecte participant alij imperfecte et
modicum alij metha vij° pollit
¶ Non enim similiter reddi iudicia
dum sumus tristes gaudentes a
mantes odientes primo rethor
¶ Homines diligunt eos qui similiter
diligunt absentes et presentes 2°
rethi ¶ Senes non curat similiter

conserveus et honestu ibi ¶ Sim
zenophonez similiter imperitate
agit qui sicut avut deos sicud q
non more dicit ibid ¶ Nos et u
similiter dicat qui est rusticus gene
sicud qui e eruditus et nobilis
3° rethi ¶ Nemo ppa et aliena si
militer curat pmo rho Britannia

Similitudo // Extremi ad me
diu est quedaz similitudo sz extre
moru non sz dissimilitudo 2° eth
Furor h3 furoris similitudinem
2° eth' de furore ¶ Ars h3 quidaz
similitudine cu fortua vj° eth
probat de arte ¶ Ars sm quedaz
similitudinez bestias dicit esse
prudentes ibidem q. de prudes
Deotica et prudentia non sunt
penitus eadem sz habent quidaz
similitudinez ad inuicez vj° eth
q. de prudentia ¶ Similitu dicale
quoqz gtinentia dicit temperantia
vij° eth ¶ Multa videtur sm
similitudinez ibidem ¶ Similitu
do equalitas sunt tactiua et con
suatiua amicicie viij° eth ¶ Res
gmutationes hnt similitudinem
et quecidentiaz cu partibus gmuta
tionis pollicie viij° eth probat
de gmutato ¶ Omnis gmutatio pol
litica cu aliis gmutationibz habz
similitudinez et etiaz dicaz ibid
q. de gmutatio ¶ Conmutatio que
est patris ad filiu h3 similitudi
nez regni ibid ¶ Democratia max
ime habz similitudine in his ha
bitationibus que sunt sine dna
tione et non hntes domi^m ibid
q. de do^m democratia ¶ Simili
tudo e causa amicicie viij° eth
Inter patrem et filiu ut frequenter
est similitudo 2° pol ¶ Multitu
do pastoru multaz hnt simi^l nez

cu militudine agricolaz vj° poll
Delectatio que est in fine vltio
et que e in ludo et musica habent
quendaz similitudine qr ambe
non sunt gra altiq futuri viij° pol
In sensibz sm alios sensus auditui
et auditu ullus existit similitudo
moru ut in tagibilibz gustabilibz
ibidem de mos ¶ Figure et colores
non sunt ppe similitudines moru
et expresse sicud armonie ibidem
Eadem est similitudo regnoru
et armoniarz e quedaz naturalis
ibidem ¶ Cognatio similitudo et ami^a
vlitas excellunt et marie existunt
ad se ipm pmo rethi ¶ Omnez tus
ferente oportet trassferre a simili
tudinibus et mani^t 3° rethi ¶ Si
militudines et rpresentationes sunt
delectabilia ibid Et Sequit^z

Simplex // Natura nra est
simp^x vij° eth ¶ Nam omo simp^x
semper gaudz de eodem ibidem
Natura simplicis rei delectatis erit
semper vna et eadem actio delec
tabilissima q. sicud si ho esset
solus intellectus et no haberet ni
intelligibilem opatioz semp delec
taretur in opatione intelligendi
Deus semper vna et simplici in
tellectione gaudz ibid ¶ Natura
que indiget trasmutatione non est
omo simp^x et perseites i simp^x
bona et perfecta et bta ibid de tus°

Simpliciter // Pstau e qd e
sm se et semper et nunqz ppter alud
eligibile pmo rethi ¶ Felicitas
est quedaz bonu simpliciter pstau
ibid de felicitas ¶ Sana simplic
dicuntur qui sunt sana sono et que sm
veri vitatem existunt talia et sana
sm quid dicuntur que sunt sana egris

3o eth ¶ Res simplr et per natura
sunt tales quales estimatur ab il
lo qui singula recte iudicat ibid
¶ Hoies qui sunt fortes sm quinqz
modos fortitudinis non st simpr
fortes sz habent aliquaz qualita
tem fortitudinis 3o eth ¶ Quelz
virtus simpliciter 2 non ex supp
positione attingit bonu vois et
est ingenerare bonu honesti ibid
Bona exteriora simpliciter absolute
et sm se sunt bona sz alicui non
sunt bona 2o eth g Bona ex
terius ¶ Pro illis hoies debent
orare que sunt bona simplr sz
sm naz ipis habeantz g orare
In iustus non solu dicit ille qui
semper plus eligit de bonis sz
qui mi eligit insimplr malis
ibidem g in iustus ¶ Iusticia
legalis est quedaz virtus pfecta
non simplr 1 vm magis in opa
tione ad alteru ibid ¶ Sicud sim
pliciter ad simplr sic magis ad
magis ibidem ¶ Iustu politicu
dicitur esse iustu simplr 2o eth
Nec iustu dnatiuu nec pnm est
simpliciter iustu ibid ¶ Illa de
quibz leges pcipiunt sm se 2 in vli
considerata non sunt iusta sim
pliciter 2 per se sz solu sm actus
ibidem ¶ Tradita a lege sut sim
pliciter 2 vere iusta quando sunt
aliqualiter 2 sm habitu opata
et distributa ibid g iusta
¶ Bona exteriora sunt simplr bona
ibidem ¶ Iusta 2 in iusta sut in
hijs rebus 2 personis in quibus
ad ee put ea que sunt bona simpr
et absolute ¶ Quibusdaz psbis
non est aliqua supabundancia
bonoz simplr 2 absolute ibid

¶ Epicyles non est aliud simplr
agere iusta vto eth ¶ Iustu nale
dicit iustu simplr ibid ¶ In iusta
facere ul est cu malicia pfecta
et simpliciter dca ul habz se
prorie ad perfectaz maliciam
vto eth ¶ Omnia encia que sut
ex necessitate simpliciter sunt
eterna vjo eth ¶ Sapiencia simpr
sumpta e certissima scia ibidem
probat sapia ¶ Sm homerz
neqz dr posuerunt eu sapientem
fossorem ee gz sapiente sim
pliciter ibid g sapiens
¶ Sapien e dupr simplr dicta
2 particulariter sumpta ibidem
Ille e simpliciter bonus qsili
ator qui ec consiliar ¶ Eu
golia est dupr simplr dicta
et particularis vjo eth ¶ Sm
virtutes morales aliquis dicit
bonus simplr vjo eth ¶ Incon
tinens e dupr simplr 2 sm qd
vijo eth ¶ Incontinens sm quid
dicit a continente simplr sicud ho
qui vicit in olympia dicit ab hoie
simplr ibid ¶ Malicia que e
sm humanu modu dicit malicia
simplr ibid malicia ¶ In
genere non e malicia simplr
dicta sz quedaz malicia ibid
Incontinens non e pravus simpr
sz sm qd ibidem ¶ Bestie 2 pueri
prosequuntur delectationes que
non sunt simpliciter bone ibid
Deus non est simplr servi sz
solu est deus eius sm mo pollut
Id est melius qd simplr querit
hoi 1 q est in facultate hois
qm aliud q non habz se sic po
reth ¶ Si aliqd pcu in e subiecto
sm magis 2 minus tunc in e sibi
simplr 2o top ¶ Multa sut sim

quidnaturaliter virtuosi ut li
berales tasti non aut simpliciter
ibidem ¶ Ditum est duplex simpliciter quid
et simpliciter ibidem ¶ Simpliciter dico
quod sine addito dico ibidem ¶ Deos
honorare est simpliciter bonum et

Simul // Irasci personis quibus
non oportet et in rebus quibus non
oportet et magis quam oportet
et hiis excessibus non possunt simul
inveniri in uno 4° eth. proba. ex
irasci ¶ In iusticia simul i. comprehensive
est omnis virtus v^to eth. ¶ Cum ad
prudentiam interit omnes simul virtu
tes inerunt vj° eth. ¶ Impossi
bile est aliquem esse prudentem et
incontinentem simul vij° eth. ex in
continens ¶ Si in amore venerea
non est possibile aliquem hominem
simul multas mulieres amare ve
hementer viij° eth. ¶ Non est faci
le quod eidem multa simul valde pla
ceant ibidem ¶ Non contingit eundem
simul de bonis quibus honorare
excellenter et ditari viij° eth.
Impossibile est aliquem simul in actu
sive idem delectari et tristari etc.
x° eth. ex impossibile ¶ Delec
tatio est simul tota et perfecta x° eth.
Pater et filius simul principari non
debent nec senior et iunior sed 2°
pol. ¶ Habens in pollicia hono
res sine commensuratione ad alios
cives auferendi sunt ab eo non
simul sed gradatim ¶ Convalescere
et vincere sunt simul tempore quod
statim cum hoc convaluit sequitur ipsum
evasisse mortem vel habere vitam
primo rethor. ¶ Impossibile est
aliquem simul timere et irasci 2°
rethor. ¶ Homines diligunt eos cum
quibus egerunt bona simul ibid.
¶ Timendi sunt detestantes pro

illis eisdem quod non convenit simul
existere ambobus ibidem ex tor
timeo ¶ Causa et causatum sunt simul
2° rethor. etc. Sequitur Sine etc.

Sine // Sine bona fortuna sine
virtute non faciunt hominem magnanimum
4° eth. proba. ex magnanimus ¶ Cum
habent bona fortune sine virtute
iniuste homines dignificant ibidem
quod ex bonum fortune ¶ Sine virtute
modificante appetitum hominis non
est facile ferre bonas fortunas
ibid. ¶ Habentes bona fortune
non sunt similes vere magnanimo
sed bene eum imitantur ibid. ex magna
nimus ¶ Habitus affabilitatis fit
sine passione 4° eth. quod ex affa
bilitas ¶ In iusticia particularis
potest esse sine aliis v^to eth. ex in ius
ticia ¶ Equalitas non potest esse sine
commensuratione ibidem ¶ In iustu
pati est sine malicia 2° eth.
Electio bona non est sine intellectu
et sine habitu morali vj° eth.
proba. ex electio ¶ Cum operatio
sit bona vel mala non potest esse
sine intellectu et habitu morali ibid.
Bonum quod est sui ipsius non est sine
recta dispensatione domus neque
sine recta gubernatione civitatis
vj° eth. ¶ Eubolia non est sine
ratione inquirente vj° eth. ¶ Prudencia
non est sine virtute morali vj°
eth. proba. ex prudencia ¶ Habitus
prudencie non in est demotice sine
virtute morali ibid. ¶ Virtus
moralis non fit sine prudencia
ibid. proba. ex virtus moralis
Virtutes morales non possunt esse
sine prudencia et sequitur hunc est etc.
ibid. ex prudencia ¶ Non est
possibile aliquem esse virtuosum
moraliter sine prudencia ibidem

Non est possibile aliquem esse pruden
tem virtuosum moraliter sine pru
dentia ¶ Non est possibile aliquem
esse prudentem sine virtute mora
li ibidem ¶ Electio non est sine pru
dentia nec sine virtute morali ibidem
¶ Delectationes intellectuales sunt
sine tristicia contraria vij° ethicorum ¶ Nul
lus eligeret vivere amicis carens si
haberet omnia alia bona exteriora 8°
ethicorum ¶ Non potest princeps servari in ho
nore suo et salvari in suo statu sine
amicis ibidem ¶ Delectationes con
sistentes in consideratione mathe
matica sunt sine omni tristicia x°
ethicorum ¶ Delectationes operationum que
sunt secundum omnes sensus scilicet olfactum et
sunt sine omni tristicia ¶ Voluntates
boni non sunt manifeste sine opera
tionibus exterioribus x° ethicorum [...] de
voluntate ¶ Nec temperatus nec
fortis nec aliquis corum potest esse manifestus
cum quo vivit sine operatione sua
exteriori ibidem ¶ Sine bonis exteri
oribus non contingit aliquem impu
ni vivere bene ibidem ¶ Oligarchia
et democratia non possunt sine divi
tibus esse et pauperibus 2° politicorum ¶ Pas
sio vero est sine voce v^{to} politicorum ¶ Sine
principibus necessariis impossibile
est esse civitatem vij° politicorum ¶ Sine
principibus necessariis que faciunt
bonum ordinem et ornatum non est
possibile civitatem inhabitare ibidem
¶ Sine hiis quatuor virtutibus forti
tudine temperancia iusticia prudencia
nemo dicitur beatus vij° politicorum ¶ Sine
bonis anime nullus dicitur beatus ibidem
¶ Nullum bonum opus est neque viri neque
civitatis sine virtute morali et
prudencia intellectuali ibidem ¶ Non
est possibile politiam et civitatem
esse optimam sine moderata ha

bitacione vij° politicorum ¶ Non omnia sine
quibus res naturales nec esse nec
consistere possunt sunt partes rerum natura
lium ibidem ¶ Impossibile est civi
tatem subsistere sine virtute ibidem

Synesis ¶ Est qualitas anime
secundum quam aliquis dicitur synodos id est
sensatos vj° ethicorum ¶ Asynesia est
qualitas anime secundum quam dicimus ali
quos asynetos id est insensatos ibidem
¶ Synesis nec est sciencia nec opinio
ibidem ¶ Nulla sciencia est synesis
probatur in ductive nec medicinalis
nec geometria etc. ex quo quod sciencie sunt
de necessariis synesis de contingen
tibus etc. que consiliamur ibidem
¶ Synesis non est aliqua particula
rium scienciarum ibidem ¶ Synesis
non est de entibus sempiternis et
immobilibus ibidem ¶ Synesis non
est de operatis quibuscumque quod sciencia
arancia vel ab arte quia de
talibus sunt sciencie naturales et
artificiales ibidem ¶ Synesis est
de hiis operabilibus de quibus aliquis
dubitavit etc. que bene consiliantur
ibidem ¶ Obiectum synesis est aliquid
consiliabile operabile a nobis de
cuius convenientia contingit aliquem
dubitari et consiliari ibidem ¶ Synesis
et prudencia conveniunt ibidem probatur
de prudencia ¶ Synesis et prudencia
aliter et aliter negociantur circa
eadem ibidem probatur de prudencia
¶ Prudencia preceptiva est respectu
synesis ibidem probatur de prudencia
¶ Synesis est solum iudicativa eius quod
per consilium inventum est quod iudicat
eum de sylogismo utrum sit conveniens
ad consecucionem finis ibidem ¶ Proprius
actus synesis est iudicare bene
ea que per consilium inventa
sunt ibidem ¶ Proprius actus

synesis est bene iudicare ibid
¶ Idem est synesis et eusynesia i
bonus sensus vel bona sensatio
patet ex subiectis participatibz
ipsis quia nos dicim9 quod syneti i sen
sati et eusyneti i bene sensati
sunt idem g eo quod vtrumque e bene
iudicare ibidem ¶ Synesis no est
acquisicio prudencie nec idem quod
habere prudenciam proba quia sy
nesis e quedam vsus prudencie co
cra ¶ Synesis eciam est pos or prudenci
et si esset idem quod accipere vel habere
prudenciam tunc esset prior et posterior
ibidem ¶ Origo hui9 nois synesis
habuit ortum a directis pz quia sicud
per bn discere dicim9 inquirendo sy
nienay quando discipulus bene di
iudicat precepta doctoris sic qui
bene iudicat aliquod operabile in
bonum consilio dicitur synetus ibid

Singulare ¶ Operaciones sunt
circa singularia 2o eth 2 3o ¶ Sin
gularia non sunt consiliabilia quia
i manifesta ad sensum ut non sint
consiliabilia circumstancie bene sm alia
tot considerata 3o eth ¶ Legalia
sunt quecumque homines pro lege po
nunt in singularibus negocijs 2 parti
bus personis obseruanda 2o eth
Multe sunt dicte in singularibus
3o eth ¶ Ignorancia que e in sin
gularibus circumstancijs excat invo
luntarium ibid ¶ Sola ignorancia
singularium circumstanciarum excat
involuntarium ibid ¶ Ignorancia
alicuius circumstancie in particulari excat
involuntarium ibid ¶ In particula
ribus circumstancijs contingit venia 2
mia ibidem ¶ Humana operacio est
circa singulares circumstancias ibid

¶ Totum in vli consideratum e in nocumentum volu
tarium circa circumstancias tempera ex
quando in singulari 3o eth proba ex vo
luntarium ¶ Nullus concupiscat in
vli esse intemperatus sed sm singu
laria delectabilia ibid ¶ Iustus se
habz sicud vnum vle ad multas res
singulares 4o eth ¶ Cognicio singu
larium magis pertinet ad prudenciam
quam vlium vjo eth probatur ex pru
dencia ¶ Prudencia perfecta debet
habere ambas cognitiones sed cog
tionem vlium quam eciam singularium ibid
¶ In operatiuis demonstratiuis procedunt
ex singularibus 2 eciam dantur
de singularibus vjo eth ¶ Sencien
et dicamen omnis practice est alicuius
operabilis tanquam extremi 2 singularis
ibid g ex practica ¶ Pollicia que
alio noie dicitur pollicia est actiua
2 est extremi 2 singularis ibidem
¶ Prudencia e circa singularia ibid
¶ Prudencia e singularium ibid ¶ Per
experienciam fiunt cognita ipsa singularia
opera ibid ¶ Prudencia e direc
tiua tantum circa vlia quam singularia
ibidem ¶ In consiliando duplex contingit
peccare sed in vle 2 singulare ibid
¶ Prudencia est extremi i singularis
operabilis quod oportet accipere ut prin
cipium magis ibidem ¶ Extremi
i singularis non e sciencia ibidem
g per se loquendo ¶ Extremi
singularis solum est sensus inte
or quo sentim9 aliquod singulare
ymaginatum ut in mathematice
cognoscam9 aliquem singulare
triangulum ibidem ¶ In mathe
de omnibus oportet quod stetur in aliquo
extremo 2 singulari vt ex ter quia
si aliqua passio debet probari que
per se insit tyrano oportet quod in
dicatur in aliquo singulari tyrano

ibidem ¶ Omnia operabilia que
diriguntur per prudenciam sunt
quedam singularium et extremorum
vi° ethicorum ¶ Singularia sunt principia
cuius quod est cuius gratia quia conclusio cuius practica
ticus singularium est principium operis
quod in practicis intenditur tanquam
finis ibidem ¶ Singularia sunt principium
operis ibidem ¶ Singularia sunt
principium conclusionis quia quod in practicis
tiis universale colligitur ex singularibus
ibidem ¶ Universale in practicis colligitur
ex singularibus ibidem ¶ Ad quod ab
in practicis bene sylogizet et recte
operetur oportet singularium opera
bilium habere sensum id est veram cognicionem
et rectam estimacionem ibidem ¶ Nota
duplex signum quod habitus circa
prudenciam sunt circa singularia ibidem
quia est prudencia ¶ Necesse est cum
quis irascitur semper irasci alicui
singularium puta Leoni non homini
2° rethoricorum ¶ Omnis ira est circa singu
lare ibidem ¶ Ira est singularium
ibidem Quia ira ¶ Ad oportunitatem
rethoricam singularia sunt principaliora
liora universalibus ibidem etc. Sequitur

Synonimum // Non spectat
ad rethorem uti nominibus synonimis
et equivocis 3° rethoricorum ¶ Proprium est
sophistarum uti nominibus equivocis et
poetarum nominibus synonimis ibidem

Sobrius // Plato instituit quod
soli sobrii possunt esse principes convivi
orum 2° politicorum ¶ Pitacus instituit
quod ebrii si percuterent plus puni
rentur quam sobrii ibidem ¶ Non de
facili potest inebriari et esse contemptus
qui sobrius est 2° politicorum etc. Sequitur

Socius · etas // Sapiens
melius est in actu contemplacionis
habere cooperatores et socios x°
ethicorum quia est sapiens ¶ Non propter studio
et speculacione quod melius est in
actu speculacionis habere coopera
tores et socios quam se solum specu
lari ibidem ¶ Vir laudabilis est esse
amatorem sociorum quam pecuniarum
primo rethoricorum ¶ Amor sociorum est
melior quam amor pecuniarum primo
rethoricorum ¶ Allexander magnus despicie
bat societatem militum et morabatur
solus 2° rethoricorum etc. Sequitur

Sodalitas // Domesticitas
sunt species amicitie 2° rethoricorum
Iuvenes sunt magis amatores soda
lium id est eorum qui sunt eiusdem secte quam
aliorum sectarum ibidem etc. etc.

Solamen // Non bene stat
dicere convicia pro solacio non potest
per hoc describi quod in loquendo
non contristat audientem vel in lo
quendo delectat audientem probatur
aliquid est odibile uni et ibidem et aliud
est delectabile alii 4° ethicorum
Eutrapolus non debet irrogare
quodcumque convicium ad consolacionem
faciendam ibidem ¶ Amicus est qui dat
consolacionem alteri amico ix° ethicorum
Amicus est consolacio amica
visione et sermone ibidem etc.

Solempnitas // Ysocra
tes ad concurrentes in solempni
tatibus irascebatur et male dice
bat quia tunc temporis erat publicum
quod male dicendum erat hiis qui
minime diligebant festa 3°
rethoricorum ¶ Nuptie solempnes non
conveniunt in pudicitiis secundum gene
rosos 2° rethoricorum etc. Sequitur

Solercia // Eustachia est
alterum a solercia vi° ethicorum quia
est eustachia ¶ Aptitudines
in eone et solercie sunt bone primo

rectis probat quod bonum etc Require
Sollicitudo ¶ De conservacione
pollicie salvant pollicias 2o ethicorum
¶ Sopnus et ebrietas secundum campedem
faciunt cessare sollicitudinem 8o ethicorum
¶ Euripedes et alii philosophi ordinave-
runt sopnum ebrietatem vinum musi-
cam consolacionem ad tollendam solli-
citudinem ¶ Sollicitudines studia
et necessitates sunt tristes primo ethicorum
textus tristes ¶ Sollicitudines studia
et necessitates sunt necessaria ad viole-
ta si non assuescunt ibidem ¶ Sollici-
ta est resistere ibidem etc Require
Solitarius ¶ Non omo fe-
lix est qui est solitarius id est sine amicis
primo ethicorum ¶ Hominibus bonis id est felicibus
et bonis temporalibus habundan-
tibus nequaquam convenit esse solitarius
viiio ethicorum capitulo quod felix ¶ Felici non
convenit vivere solitarie ibidem ¶ Dicere
quod felix sit solitarius forte hoc est
inconveniens xo ethicorum ¶ Nullus eli-
geret omnia bona solitarie et tamen homo
vivere eo quod homo naturaliter est animal
pollitticum aptum natum convivere aliis
ibidem ¶ Similiter solitario sua vi-
ta est difficilis ibidem ¶ Solitaria
vita est difficilis quia eo quod oportet
corrumpi suam delectacionem que per
operacionem consequitur ibidem ¶ Non est
facile homini solitarie existentem
continue operari sed hoc est facile si cum
altero existat ibidem ¶ Non felix
sit cum bonis commorari potius in suis
vel aliorum virtuosis operibus continue
delectari quod non contingit si esset
solitarius ibidem ¶ Omne bonum
coniunctum alteri facit ipsum eligibi-
lius quam si esset solitarium xo ethicorum
capitulo quod adiunctum ¶ Homo solitarius
vel est deus vel bestia primo pol

Solus · la · lum · ¶ Iusticia
legalis sola inter alias virtutes
est quedam virtus perfecta vo ethicorum
capitulo de iusticia ¶ Iusticiam huius lega-
lem non solum per virtutem ad seipsum
sed eciam ad alterum ibidem ¶ Sola
iusticia inter virtutes videtur esse
alienum bonum ibidem ¶ Sola iusticia
operatur utilia alii vel communitati vel
principi communitatis quia alie virtutes
ad bonum ut temperancia solum
refrenat passiones in illo in quo
est ibidem ¶ Pessimus est ille qui
non solum utitur malicia ad se sed
eciam ad alios ibidem ¶ Optimus
est ille qui non solum utitur virtu-
te ad se sed eciam ad alios ibidem capitulo
de optimus ¶ Solum bonum est eligi-
bile vto ethicorum ¶ Iudex in recompen-
sacione iniurie solum debet respi-
cere ad dampnum nocumenti non ad condi-
cionem persone ¶ Iustum pollitticum
est solum in hiis quibus datur lex 2o
ethicorum ¶ Lex solum datur istis in quibus
potest esse iniusticia ibidem ¶ Iustum
pollitticum solum aptum natum est esse
in hiis in quibus est lex ¶ Ad illos
solum est iustum pollitticum in quibus
est equalitas principandi vel essendi
sine principe ibidem ¶ Solum est una
pollicia que est optima et illa
est ubique eadem apud homines bene
se habentes secundum naturam ibidem ¶ Solum
illi qui habent se bene in bonis
exterioribus possunt aliis con-
vivere secundum iusticiam vel iniusticiam
et qui quidem superhabundant quidam
deficiunt ibidem ¶ Ars solum in-
tendit id quod est per se vto ethicorum
In moralibus non solum sufficit
scire quod medium virtutis sit que-
rendum sed eciam necesse est scire

qd est illud vj° eth' proba' p' mo
ralis ¶ Solum studiosus appetit
id ipm appetit q consiliacio cōclu
dit et io bonu affirmauit sm eu
ibid ¶ Inter omia entia ho est
tale q per elect(i)oz est principiu sm
actus ibid ¶ Nullu preteritu est
eligibile s3 solu futuru contingens id
¶ Consiliu est solu futuror contīge
ciu et non preteritor ibid proba'
p' consiliu ¶ Hoc solo pua' sm
agathon poetaz s3 q que facta
sunt possit facere esse ingenita i
non facta ¶ Ars solu est contingen
ciu vj° eth' ¶ Bonu extremu i
singulare est opabile id ¶ Ew
bolia solu est rectitudo tal' cōsilij
q ordina' ad conseruacoz boi simis
vj° eth' ¶ Temperatū & intēperatū
solu sunt circa delectaciones nales
et huas vij° eth' ¶ Delectaciones
sensibiles solo sunt note cōiter
ab omnibus ibidem ¶ Volgares esti
mant solas delectaciones corpa
les ee delectaciones ibidem ¶ In
temperatus solu versatur circa de
lectaciones corpales vij° ethic'
¶ Non solu oportet veru dicere s3 et
iam falsi' assignare ibid ¶ So
lu bonu est ama le viij° ethicor
¶ Amicicia honesta solu e bonor
et sm virtute sibi similiu s'iliud
ibid ¶ Amicicia pfecta et vera so'm
est inter bonos ibidem ¶ Solus
bonus contingit esse amicus sm i'az
amiciciaz qua hoies se amant
propter se ipos ibidem ¶ Vtilita
tem soli amici indigentes appe
tunt viij° eth' p' amicus ¶ Ad p
sup habundanciaz dica' hoc solu
vni conuenit ibidem ¶ Solus
intellectus e3 intelligenciaz de reb3
esseū est bonus et de reb3 similib3 x°
eth' ¶ In sola ciuitate lacedemo
nioru cu paucis alijs legis positor
videtur fecisse curaz de nutricōe
puerorum et de adventione coru
que cōgruunt ad recte operandu
ibid ¶ Instaure legem solu ptz
ad politicu ibidem ¶ Remedia me
dicinalia scripta solu expertis vide
tur ee valia s3 ipis nesciendib3
sunt q'i invalia ibid ¶ Non so'm
oportet vti armis ad gentē ppe
regionis s3 eciaz ad extreiora lo
ca 2° pol ¶ Oportet principes no
solu resistere interiore s3 ex' ibid
¶ Bonus vsus possessionu non so'm
consistit in temperate viuere vl libe
raliter viue s3 vtruq3 ibid io
p' vsus ¶ Solu temperancia et
liberalitas hnt fieri circa vsum
bonu possessionis ibid ¶ Sola
prudencia est ppa virtus principis
3° pol ¶ Lex solu fertur de volib3
ibidem ¶ Senten' prout e iudiciu
aqd de aliquo opabili solu est
de partib3 9° pol ¶ Sola sta
pollicia est bene mansiua q
obseruatur equale sm dignitate
et redditur vni cuiq3 qd sum est
v° pol ¶ Vita speculatiua
solu intendunt phi vij° pollit
¶ Omnia alia alia ab hoie sola
nali inclinacone aguntur ibidem
¶ Que soli existunt sunt magis
honesta pmo reth' g. p' hoesta
¶ Que soli existunt sunt facile meo
rabilia ibid ¶ Sequitur
Sompnus ¶ Potencia ve
getatiua et nutritiua magis opat'
in sompno io eo tunc fit retractio
spus et caloris ad interiora qm
adiuuatur digestioz meliorem

opatur pmo eth ¶ Sed sm qz ho
diatur bonus vl malus no pt
manifestari sm sopnu ibidem //
¶ Per sopnu non discernitur bonus
vl malus sm operatoz pnam
vl studiositatz ¶ Est enim sicud tem
pore yemis virtus fructifera ar
boris non innotescat ita nec in
tempore qmetis pravus vl studi
osus innotescit ibidem ¶ Nullus
est bonus vl malus per sopnu
ibidem ¶ Felix sic differt a miseo
per sopnu qma studiosorum meli
ora sunt sopnia ibidem ¶ Studi
osorum meliora sunt sopnia q
se in vigilijs rebus melioribus
occupant ibidem ¶ Sopnus et e
brietas sm se non sunt virtuosa
viijo pol ¶ Sopnus et ebrietas
sunt delectabilia ibid ¶ Sopnus
et ebrietas sm euripedem fa
ciunt cessare sollicitudine ibid
Euripedes et alij phi ordinaue
runt sopnu ebrietate vinum mu
sicaz ad tollendaz sollicitudinez
ibidem ¶ Omnes desidie ocia ne
gligencie ludi sopnus requies
sunt de nro delectabilium pmo
reth vbi et delectabile ¶ Sopnus
et vigilia sunt acta idem subiect
tu ibidem ¶ Aliquando ppter impo
tenciaz dormiuus aut ppter sopnu
impotentes sumus vj° top etc

Sophista

// Sophistas pro
omnibus que faciunt nullus daret
eis argentum .i. aliquod sollarium
9° eth ¶ Sophistas non debetur
retribucio pro hijs que sciunt
q quo ad hoc opus sicud con
ponere vices sophismatibus et eas
adducere ad omne ppositum ibidem
Eandaz zophiste fingentes se
docere pollicitaz non sufficiunt ad
docendum pollicitaz x° eth pbatur etc
pollicitam ¶ Sophista non dicit a
sciente in virtute et poten sed in elec
tione q qz cu rectum sit iudex sui
obliqui qui igitur cognoscat artem
cognoscat et obliquum sic si sophis
ta considerat de sylogismo sophis
tico eciaz et sciens sed electoz sophis
ta enim eligit gloriaz sciens non p°
reth ¶ Non differt inter scientem
vm et scientem zophistaz primus e
sm sciaz 2us sm electoz ibidem q
et sciens ¶ Si milites non sunt pini
qui mentiuntur sepe neqz zophiste
q qz mentiri e magis officium zo
phistarum quaz militum 2° rethor
Proprium est sophistarum vti noi
bus evocis et poetarum vti noibus
synonimis 3° reth ¶ Sophiste op
time operantur circa evocatoz noim
et penes tales evocaciones malig
nantur ibid ¶ Sophista dicitur qui pt
latenter fingi extraneum sensum
et iudicium sm appetitum 9° top etc

Sors

// Principatus sacerdotum
non debet fieri per sorte sed p electoz
9° poll ¶ Quedam principes debet
instituere per electoz quedam per
sortem ibidem ¶ Sum sorticate non
oportet principari electos sorte 2°
reth q et principor ¶ Permittere
principari electos sorte et nos arte
simile e ac siquis instituat at
lethas vl milites qui non pnt
decertare et debellare sed quicuqz
evenit ut .i. fortuitu et qualitercuqz
contingat ibid etc et principor etc

Species

// Diuturnitas non
diuersificat speciem ut si sint duo
alba eadem ex hoc non e qz vnum
est maioris temporis et diuturnius

et hoc non est magis albu eo q
est vni9 diei pmo eth ¶ Non bino
felix est qui specie turpissimus est
ibidem q ex felix ¶ Non tediatur
qd possit sm aiaz qui aspectu dif
formis sm eu ibid ¶ Fortis audax
timidus dicit fortis habz quedaz
spem furoris ibidem q ex fortis
Iusticia distributiua specie dct a iusticia
commutatiua vto eth ex iusticia ¶ Due
sunt species iusti polliticii sz iustu
nale et iustu legale vto eth ¶ Pru
dentie pollitice due sunt species
sz consiliatiua et iudicatiua vjo eth
Bene illa que sunt sibi ipi bona
est quedaz species cognicionis hnae
ibidem proba ex cognicio ¶ Iupte
opinatiua sunt due species prin
cipiorum operatiorum sz demotes et
prudencia vjo eth ¶ In parte aie
morali i appetitiua que e subiectu
virtutum moralium sunt due spes
sz virtus nalis et virtus pncipal
ibidem ¶ Vma atrisstia magis
videtur esse species mollicie vijo
eth ¶ Plures sunt spes amicicie
viijo eth ¶ Tres sunt spes commica
cionis pollitice ibidem ¶ Nullus
amat aliquaz rem n prius fuerit
delectatus in spe illius rei 9o eth
Gaudes in specie alicui michil mgs
ppc perfecte amat id ¶ Impar
tibus temporis edificacionis oes
partiales edificaciones sunt imp
fecte et sunt altere sm speciem
a tota edificacione vltima cople
ta et cetera ad invicem xo ethicorum
Generacio toci9 et partis dicit
spe ibidem ¶ Diverse spes moti
localis dicit specie ibid ¶ Diu
se sunt species motus localis
ut volacio ambulacio et In

ambulacione reperiuntur diuse
species proba motus quo quis
ambulat partem stadij non
sunt eedem ibidem ¶ Partes
motus dicit a toto motu ibid
proba ex motus ¶ Partes mo
tus dicit specie inter se ibid
Motus quo pertransitur tota
linea et motus quo per transitur
pars linee differunt spe ibid
Operacionum dicitur spe sunt
delectaciones dicitur spe xo eth
Perfabilium dicitur specie sunt
perfecciones dicitur spe ibid
proba ex perfeccio ¶ Sm dcaz
operacionum delectaciones specie
dicitur pscitur ad delectacioni
bus specie dicitur ibidem
Delectaciones operacionum dicitur
specie sunt effectus earundem id
Quiud operaciones que sunt sm
virtutem et maliciaz sunt alte
sm spem ita et delectaciones
eas dicitur oportet differre spe
sm rom bonitatis et malicie id
Delectaciones dicitur intellec
tiuas et sensitiuas dicit specie
ibidem ¶ Aialium dicitur specie
sunt delectaciones dicitur spe
ibidem ¶ Aialium non dicitur
specie sunt delectaciones indif
ferentes spe ibidem ¶ Racionale
est qd in omnibus aialibz eiusdem
spei sit eadem delectacio sm
spem ibidem ¶ Regimen pollitica
et regale yconomica dispotica
dicit spe pmo pol ¶ Magis et
minus non diuersificant speciem
ibidem ¶ Commixtio maris et
femine est gra generacionis si
lim in specie ibidem ¶ Organum
actiuum et factiuum dicit spe ibid

Natio et factio dicit spe ibidem //
¶ Multe sunt spes principatuum et sub
iectorum ibidem ¶ Principatus et subiectio
dicit speciem primo pol. quere subiectio
Virtutes morales principantis et
subiecti dicit spe ibidem quere princi
pantis ¶ Ex quibus oportet unum
perfectum fieri dicit spe 2° pollit.
Pollitie dicit spe ibidem ¶ Pollitie
sunt diverse species 3° poll. ¶ Plu
res sunt species servi secundum plures
operationes serviles specie dicit ibidem
Quelibet est temperatum proportio
quedam subiectiva et illa dicit
specie ibidem ¶ Democratia et oligar
cia habent sub se multas species 4°
poll. ¶ Plures sunt species diffe
rentes pollitie secundum speciem ibidem ¶ Cum
libet civitatis sunt plures partes
differentes secundum speciem pollitiarum ibidem
Oligarcia et democratia habent
plures species sub se ibidem ¶ Plura
sunt genera partium animalium aliis
differentium secundum species ¶ Dicta spe
cifica alium capiunt ex dicta spe
cierum partium ibidem ¶ Non est possi
bile quod idem animal secundum speciem habeat
plures ventres differentes secundum speciem
et plures aures ibidem ¶ Plu
res sunt species democratie et oli
garcie 4° poll. proba. quere oligar
cia ¶ Multe sunt multitudines secundum speciem
ibidem quere multitudo ibidem ¶ Multe
sunt species divitum ibidem quere dives
Quinque sunt species democratie
ibidem quere democratia ¶ Quatuor
sunt species oligarcie ibidem
Tres sunt species tyrannidis ibidem
Tres sunt spes aristocratie ibidem
In omni civitate sunt tres species

hominis pauperes divites medii ibidem
6° pol. ¶ Potentia dictatius extra
et potentia que est dicta contractiva
que tamen forti est dicit specie ibidem
Si genus est possibile et spes et
econtra 6° methaph. quere possibile
Due sunt species exemplorum ibidem
quere exemplum ¶ Generata ex putrefactione
non sunt eodem spei cum generatione
vel ca primo vto. quere pollitie ¶ Magis
differunt virtuosus delectatio visio
oligarcia etc. Sequitur specula°

Speculatio // ¶ Felicitas perfecta
non est in operatione virtutis sed in spe
culatione veritatis 10° ethicorum ¶ Feli
citas perfecta consistit in speculatione
veritatis ibidem ¶ Felicitas est
speculatio veritatis ibidem proba.
quere felicitas ¶ Felicitas perfecta non
est in operatione virtutis ibidem ¶ Inter
operationes humanas speculatio
veritatis est optima et perfectissima
operatio hominis proba. ex duobus
primo ex parte potentie que est princi
pium operationis quia talis est optima
et divinissimum eorum que sunt
in nobis 2° ex parte obiecti quia
inter omnia cognoscibilia optima
et perfectissima cognoscibilia sunt
eterna divina tamen quorum est intellectus
ibidem ¶ Speculatio veritatis est per
fectissimi obiecti quia est principis in
tellectus et est tamen perfectissima
obiecta ut tamen deum et alias intelli
gentias separatas ibidem ¶ Inter omnes
operationes humanas speculatio ve
ritatis est continuissima probatur
quia homo magis potest continuare in
speculatione veritatis quam in quacumque
alia operatione ibidem ¶ Homo potest

magis continuare in speculatione
veritatis quam in quacumque alia ope
ratione et quantumque sit illud quod incum
bit operari eo etc. t quia per laborem
et fatigationem que accidit in ope
rando nature est operatione neque inte
rrumpi et discontinuare. modo labor et
fatigatio accidit in nobis per pas
sibilitatem corporis quod propter labo
rem alteratur et a sua dispositione
naturali removetur et quia intellectus in
sua operatione minus dependet a corpo
re quam alie potencie ideo in eo minus
accidit fatigatio ibidem ¶ Inter omnes
operationes virtuti delectabilissima est
speculatio veritatis que fit secundum virtu
tem et habitum sapiencie sicut ab om
nibus est confessum probatur philosophia que
consistit in contemplatione sapiencie videtur
habere delectationes admirabi
les puritate et firmitate ibidem
¶ Speculatio veritatis per habitum
sapiencie est delectabilissima ibidem
¶ Per se sufficientia maxime invenitur circa
operationem speculativam patet quia talis
non requirit nisi ea que sunt necessaria
vitam ibidem ¶ Sapienti melius est
in actu speculationis et contemplationis
habere cooperatores et socios ibidem
contra sapientem ¶ Non pro studio et
speculatione quod melius est in actu
speculationis et contemplationis habere
cooperatores et socios quam se so
lo speculari ibidem ¶ Speculatio
veritatis solum eligitur propter se
et non propter aliud patet quia homo nichil
acquirit ex contemplatione veritatis
preter ipsam speculationem veritatis sed
ab exterioribus operationibus semper
aliquid acquirimus preter ipsam actionem

ibidem ¶ Homo nichil acquirit
ex contemplatione veritatis ibidem
¶ Ex contemplatione veritatis nichil
accrescat homini preter ipsam specu
lationem veritatis quod per se ibidem
¶ Sapiens ex sua contemplatione
nichil acquirat et nichil sibi ac
crescat preter ipsam speculationem
veritatis quod per se nisi forte
per accidens inquantum veritate con
templativam aliis enunciat quod
pertinet ad exteriorem actionem
ibidem ¶ In speculatione veritatis
consistat perfecta felicitas hominis
dummodo assit diuturnitas vite ibidem
¶ Suadentem quod homo non debet
vacare speculationi intellectus
non oportet sequi x° ethicorum
¶ Ille qui vacat speculationi con
templative est felicissimus quantum
homini in hac vita potest compe
tere felicitas ibidem ¶ Cum ille
qui vacat speculationi veritatis
sit felicissimus secundario ille est felix
qui vivit secundum illam virtutem
scilicet prudentiam ibidem ¶ Si lo
qui liceat superhabundancia bonorum
exteriorum prebent quedam
impedimenta ad speculationem
ibidem ¶ Bona exteriora sunt
quedam impedimenta hominum
ad speculationem quod quia propter sol
licitudinem habitam circa exteri
ora nimis homines frequenter distra
huntur quod non possunt perfecte specu
lationi intendere ibidem
¶ Signum quod speculatio perfectior est
quam actio eo ipsas intelligen
cias maxime dicimus beatas quibus
attribuimus speculationem et non
operationem secundum prudentiam et

virtutem moralem ibid ¶ Feli
citatem speculatiuam et specula
cionem attribuimus deo et substancijs
separatis sed felicitatem practicam
que est secundum virtutes morales re
mouemus a deo ibidem proba
tur felicitas ¶ Substancijs separatis
a deo nulla alia operacio conuenit
preter speculari ibidem ¶ Pro
pria operacio dei est speculacio ibidem
¶ Quibus magis conuenit specu
lari illis magis conuenit esse feli
ces non secundum accidens ibid ¶ Nullum
aliorum aliud ab homine communicat
speculacione ibid ¶ Inquantum se
protendit et extendit specula
cio tantum se extendit felicitas ibidem
¶ Speculacio secundum se ipsam est hono
rabilis ibidem ¶ Quod perfecta
felicitas consistat in speculacione
intellectus huius signum est quod bru
ta animalia que operacione specu-
lativa sunt priuata nullo modo possunt partici
pare felicitate licet participent
acciones aliarum virtutum ibidem
¶ Natura humana non est per se sufficiens
ad speculandum sed ad hoc exse
quendum oportet esse corpus
sanum et oportet existere cibum
et reliquum famulatum x° ethicorum
¶ Speculacio secundum intelligibilitatem
habet racionem secundum principij inoperabi
libus vi° politicorum etc ¶ Sequitur

Speculatiuum · bile

Racione speculatiue bene et
male consistat simpliciter in vero et
falso probatur dicere verum vel falsum
est opus omnis intellectiui prin
cipij siue sit speculatiuum siue
practicum licet dicitur vi° ethicorum
¶ Dicere verum vel falsum est opus in
tellectiui principij siue sit specula
tiuum siue practicum ibid ¶ Racio est
duplex speculatiua et practica ibid
¶ Verum sumptum absolute est obiectum
intellectus speculatiui concorditer
autem se habens ad appetitum est obiectum
intellectus practici ibid ¶ Intel
lectus est duplex speculatiuus et
practicus ibidem ¶ Intellectus spe
culatiuus non est principium actus sed
practicus ibid ¶ Mens speculatiua
nichil mouet ibid quere mens
¶ Opus vtriusque intellectus specula
tiui et practici est veritas ibidem
¶ Utriusque intellectus virtutes scilicet
tam speculatiui quam practici sunt
habitus secundum quos contingit dicere verum
et non falsum ibid ¶ Sicud in specu
latiuis ex premissis sequitur conclusio
ita in processu racionis practice
ex premissis apprehensis sequitur operacio
vij° ethicorum ¶ Operaciones speculatiue
non procedunt ab aliqua indigencia
nature ibidem quere operacio ¶ Mi
cordia que pertinet ad racionem animale
non potest esse circa speculabilia ix°
ethicorum ¶ Operacio veritatis specula
tiua dicitur apractica x° ethicorum ¶ Per se
sufficiencia maxime inuenitur
circa operacionem speculatiuam patet
quia talis non requirit nisi ea
que sunt necessaria victui ibidem
¶ Operacio speculatiua non requirit
nisi ea que sunt necessaria victui
et nulla alia adminicula exteriora
sicud requirit quelibet opera virtuo
sa probatur vite necessarijs indi
gent tam sapiens id est specula
tiuus quam iustus et pollicatiuus
et alij habentes virtutes morales
talibus autem necessarijs sufficien
enter largitis et habitis ad hoc

ipse iustus et politicus multis aliis
indiget, primo hiis ad quos iuste
operetur, 2o indigent aliquibus
quorum auxilio iustitiam operetur
ibidem ¶ Nota differentiam inter opera
tionem speculativam et operationem ad extra
ibidem et decimo ¶ Operatio intel
lectus speculativi differt ab opera
tionibus practicis ibidem et x intel
lectus ¶ Operationi speculative
homo vacat propter se ipsum et non propter
aliud finem ibidem ¶ Operatio
speculativa habet propriam delectationem
ab ipsa procedente que auget
et firmat ibidem ¶ Operatio specu
lativa est per se sufficiens et per
se vacativa et illaboriosa inquantum
est modo humano potest homini inesse
ibidem ¶ Operatio speculativa
habet omnia que aliqui solent attribui
beato ibidem ¶ Ergo in operatione spe
culativa omnia existunt homini que
cumque solent attribui homini beato
scilicet quod sit per se sufficiens et quod va
cet et non laborat et hoc quantum
est possibile hominem mortalem vi
tam agenti ibidem ¶ Operatio
speculativi intellectus est perfecta
felicitas hominis ibidem ¶ Virtus
ipse intellectus in sua puritate con
sideratus differt a composito ex anima
et corpore tum differt operatio spe
culativa ab ea que fit secundum aliam
virtutem moralem x° ethicorum ¶ Homo
debet eligere vivere secundum operationem
speculativam intellectus ibidem
probatur et intellectus ¶ Felicitas
speculativa est quedam operatio
speculativa ibidem ¶ Ablata opera
tione activa et factiva a substan
tiis separatis non remanet alia
nisi operatio speculativa ibidem

Operatio dei beatissima est specu
lativa ibidem ¶ Inter omnes
operationes humanas operatio spe
culativa et felicitas speculativa
est felicissima ¶ Alia animalia
operatione speculativa perfecte
vel totaliter sunt privata ibidem
¶ Etiam speculativus et politicus ex
equo et equaliter opus est vite ne
cessariis et x opus ibidem ¶ Pol
liticus magis laborat circa corpus
vel sustentationem corporis et circa
quecumque corpora necessaria quam
speculativus et eo quod propter ma
iorem laborem cum intendit
maiorem cibum requirit politicus
quam speculativus ibidem ¶ Polli
ticus et speculativus quo ad vite
necessaria parum differunt et quia
uterque indiget equaliter necessa
riis ibidem ¶ Politicus et specu
lativus quantum ad operationes proprias
multum differunt patet quia politicus
multum indiget ad suas operatio
nes ut liberali opus est pecuniis
ad liberaliter agendum operabilia
similiter iusto opus est pecuniis
ad reddendum et distribuendum
eis quibus oportet speculativus
aut non ¶ Speculanti preter
vite necessaria nulla est necessitas et indi
gentia amicorum et instrumentorum
et bonorum exteriorum ad suam
operationem exercendam ibidem ¶ Cum
homo speculativus bonis exteri
oribus indiget hoc erit inquan
tum est homo indigens necessariis
ad vite sustentationem ibidem et x
bonis exterioribus ¶ Non modum
quo speculativus indiget de
exterioribus bonis scilicet inquantum

est homo indigens necessarijs
ad vite sustentacionem ibidem ¶ Vel in
quantum eligit quedam agere secundum
virtutem moralem ibidem ¶ Iste
operari et speculabilia sunt
secundum se ipsum delectacionem et felicita
tem et vitam beatam vij° politice
¶ Nec operacio speculatiua neque
operacio virtuosa presta[?]cur per super
habundanciam bonorum exteriorum
x° ethicorum ¶ Anime speculatiue opera
cio melior et eligibilior est quam
practice vij° politice Vide intellectus
vita felicitas etc. Sequitur

Speculor // Speculari est
aliquem peccatum et nocet sanitati
quia in subtili et alta specu
latione spiritus diragitur ad cere
brum ex quibus totum corpus ca
lescit et quandoque febricitat vij° et
¶ Magis possumus speculari proxi
mos quam nos met ipsos 9° ethicorum
¶ Virtuosus semper eligit et querit
speculari acciones studiosas et
sibi appropriatas ibidem ¶ Sapiens
tanto magis potest veritate spe
culari quanto fuerit sapiencior x° et

Spem // Fortes et timidi diuer
so habent se circa idem modo etc. spem
2° ethicorum ¶ Fortis in audendo est
bone spei ibidem ¶ Fortes etc. omnia sperat
¶ Ebrij sunt bone spei ibidem racio
vide ebrius ¶ Inebriati sunt bene
sperantes 3° ethicorum ¶ Futurum delec
tabilis est ipsa spes ix° ethicorum
¶ Quod delectat actualiter est
magis amabile quam sit spes futuri
vel memoria preteriti ibidem ¶ Spes
et memoria memorantur et sperati
secundum fantasiam aliqualis et de

lectabilis eius quod sperat et meminit
primo rethoricorum ¶ Multe delectaciones
insunt memorantibus et sperantibus
ibidem ¶ Delectacio diuersificatur
secundum diuersitatem spei et memorie
ibidem vide delectacio ¶ Infirmantibus
oportet esse aliquam spem salutis
de quo sunt magis omnia 2° rethoricorum
¶ Iuuenes secundum plurima viuunt spei ibidem
¶ Iuuenes sunt bone spei id est de facili
sperant ibidem ¶ Iuuenes de fa
cili sperant ibidem ¶ Bona spes
facit audere eo quod ex certo enim
quod quibus sperant audent ibidem ¶ Iuue
nes non sperant alia bona nisi
honesta ibidem vide honestum ¶ Iuue
nes prima die id est vna die qui mo
dicum memorari nichil putabunt
fecisse sperare autem omnia contingit
omnia ibidem ¶ Senes sunt diffi
cilis spei propter experienciam 2°
rethoricorum etc. Sequitur Spiritus

Spiritus // Per ploratum
fit diffusio spirituum et per hoc di
minuitur vigor et augmentum vij°
politice ¶ Retencio spiritus interius facit
robor ibidem etc. Sequitur

Status // Fetus decrepitorum
vltra tempus deputatum a natura
sunt debiles in corpore et sunt
in statu secundum intellectum vij° politice
¶ Pulcritudo attingentis statum et
etatem perfectam consistit in hoc
scilicet habere corpus vale ad labo
res bellicosos et esse delectabile
cum quodam terribilitate quia
non est viri pulcritudo habere
faciem muliebrem primo rethoricorum
¶ Et homines propter diuersos status
diuersa appetunt vt qui sunt
diuites aut pauperes hoc non

est propter divitias aut paupertate
sed propter concupias ibidem q 2°
appetit ¶ Diversitas habitum 2
statum non sunt cae directe et
immediate actum humanorum sed
concupia 2 appetitus ibid q 2° h
tus ¶ Cum sunt in statu non sunt
valde audaces non sunt omnibus
credentes de omnibus sperantes
et quia non sunt in latu timidi no
sunt omnibus discredentes sed
magis se hnt medio mo iudi
cantes sm veritate ibid ¶ Cum
sunt in statu nec vivunt ad ho
nestum solum nec ad conferens
sed ad ambo ibidem ¶ Cum sunt
in statu hnt se consimiliter 1 quo
cunque ad iram 1 ad concupiscen
ciam ¶ Item sunt temperati sm vi
rilitatem et viriles cum temperati
ibidem ¶ In senibus 2 iuvenibus
illa sunt de se sed temperancia
2 felicitas q illus contra hic utrumque
sed virilitatem 2 temperanciam quia
iuvenes sunt viriles et no tem
perati ¶ Senes sunt temperati
sed non viriles 2° rethorice ¶ Cum de p
bonitatis e proficiat est in iuve
nibus et senibus totum vlt reser
vatur in existentibus in statu sed
que non sunt laudabilia neque
proficua ut q superhabundant
aut deficiunt illa mediocriter con
gruunt mediis 2 in statu existentes
ibidem q 2° iuvenibus ¶ Etates
sunt sicud iuventus senectus 2 con
sistencia 1 status inter medios
inter iuventute 2 senectutem
ibidem ¶ Homines existentes in sta
tu medios mores hnt inter se
nes 2 iuvenes q iuvenes nis

audent et senes nis timent
2° rethorice ¶ Corpus est in statu
augmenti annis usque ad tres m
quintum q comuniter loquendo tunc
augmentatur tantum 2 diminuitur
tali 2 tanto tempore sm boni
tatem 2 maliciam complexionis
est plus durat in statu ibidem
¶ Status corporis est augmenti
usque ad triginta quinque annos ibidem
¶ Status vite e augmenti a nativitate
usque ad 40 tam q quo ad specu
landum quia usque ad illud tempus
homines comuniter vigent intellectu
ab illo vero tempore ultra non
propter defectum potencie intellective
sed propter debilitatem organi fan
tastici incipiunt homines decres
cere in speculando etc ¶ Sequitur

Studio // ¶ Cum studet quis
in bono honesto largius optima
eius quod est principalissimum in ipso scilicet
intellectum et racionem 1° ethicorum ¶ Cum
studet quis circa in bono honesto
facit quod omnia alia 1 omnes partes
a se obediunt intellectum ibidem
¶ Omnes recipiunt 2 laudant eos
qui student circa bonas actiones
ibidem ¶ Si omnes homines studerent
ad agendum bona 2 omnes inten
derent agere bona virtutum
que sunt optima tunc omnibus co
muniter provenirent quibus indi
getur in vita q tunc unus indigen
ciis alterius subveniret etiam
cum hoc unusquisque fierent ipsa illa
que sunt maxime bonorum ibidem
¶ Volluntas studii procurat felici
tatem pollicitam sibi ipsi 2 aliis
1° ethicorum ¶ Multi appetunt divicias

et honores et delectationes cor/
porales et student tantum talia ac
si essent optima 9o eth. ¶ Si quis
studet superhabundare in hiis
bonis ut agere opera iusta et
temperata nullus illum vitupe/
rabit ibidem ¶ Quoniam studet semper
exercere in operacionibus virtutis ille
tribuit sibi ipsi optima et ea que
sunt maxime bona et secundum bona
honesta ibidem ¶ Quoniam non stu/
dent tantum bona et virtuose vivere
ponendo ibi finem sed student tantum
vivere simpliciter concupiscentes semper
vivere ideo propter hanc concupiscenciam
ut vivere in istum querunt secundum
et factiva vite infiniti in primo pol/
¶ thoices [illegible] maxime [illegible] quando
desperantur in eo tantum quod student et
propter talem desperacionem suspicati
fuerunt non existere ipsis illa aut
totaliter aut non fortiter aut non
videri talia habere 2o rethor
¶ Studere negocium ut ingeniosi
videantur 3o top. ¶ Regimen

Studiosus · tas

¶ Diffi/
cile est aliquem esse studiosum
2o eth. eo quod in unoquoque accipere
medium est facile ¶ Illud est
per se bonum quod videtur studioso
et virtuoso esse bonum et bene dis/
posito sed apparens quod est voli/
bile
pravo et male disposito 3o eth.
¶ Virtuoso idem volibile quod est voli/
bile secundum veritatem id est secundum naturam
ipsius volita ibidem ¶ Virtuosus
singula recte iudicat et discernit
ibidem ¶ Studiosus in singulis
apparet ei hoc quod est verum probatur
secundum unumquemque habitum videntur

bona et delectabilia ea que sunt
propria tali habitui et que ei conveniunt
secundum habitum virtutis conveniunt ea que
sunt bona secundum veritatem. cum virtus
est habitus electivus in medio consistens
secundum rationem recte bona videntur esse sim/
pliciter bona ibidem ¶ Per videre
et cognoscere verum in singulis opera/
bilibus ut plurimum studiosus differt
a pravo tamquam existens regula et
mensura ipsorum operabilium quod scilicet
per eorum certitudinem sequitur veritate
rei sic per iudicium studiosi certi/
ficatur de eo quod est bonum simpliciter
et per naturam ibidem ¶ Studiosus
in quantum studiosus gaudet in actio/
nibus que sunt secundum virtutem et contristatur
in operacionibus contrariis que ad
bonam consuetudinem per quam homo
debet fieri studiosus requiritur legis
posicio 10o eth. probatur per legem ¶ Ad
hoc quod iuvenes fiant studiosi est
conducit quod sortiantur recta cura et bona
nutricione secundum leges ¶ Impossibile
est ad invicem dissentire secundum quod homines
studiosos 3o pol. ¶ Vir studiosus
principatur dominatur quia dignior ibidem
¶ Eodem modo et per eandem vir/
tutem per quam est aliquis vir studio/
sus instituat hanc policiam regnum
et aristocraciam ibidem ¶ Eadem est
disciplina et eedem consuetudines
que faciunt virum studiosum et eciam
politicum et regales viros ibidem
¶ Contingit aliquos esse disciplina/
tos et fieri studiosos impossibile
est id est difficile 7o pol. ¶ Opus bonorum
est studiosus ibidem ¶ Opus
divitiarum et sanitatis respectu
virtuosi oportet esse studiosus ibidem

Studiositas civitatis non est opus
fortitudinis sed sciencie et electionis
ibidem ¶ Studiosus usus bonorum
exterioru non est a fortuna sed a
racione et electione virtuosa ibidem
Oportet autem optime civitatis
esse studiosos ibidem ¶ Virtuosos
et bonos et bene pollitizantes dicit
esse bene diabiles a legislatoribus
ibidem ¶ Quanto certe sciencie sunt
pulcriores et studiosiores et res sunt
pulcriores et studiosiores primo ethicorum
Studiosarum et pulcrarum rerum sciencie
sunt studiosiores et pulcriores ibidem
vide scientia ¶ Opera et virtutes magis
studiosorum nam et meliorum na-
liter sunt laudabiliores et magis
honeste sicud opera virorum sunt
meliora mulierum cum viri sunt
meliores mulieribus ibidem
Proprium est studiosi secundum electionem
agere ibidem ¶ Videre est valde
honestum et augmentativum laudis
quod aliquis sit melior studiosis etc.
Ad studiosos videtur quibus here
inspicio et non dispiciunt ab eis
2º rethoricorum ¶ Contradicentes iratis
et studiosis tamen aliquid sunt pugnan-
tes ibidem ¶ Boni et studiosi na-
sunt nemezetici super indigne pros-
peratos ibidem ¶ Boni et studi-
osi naliter indicant bonum et oderunt
iniusta ibidem ¶ Potentes et ex-
istentes in placacione et potentes sunt
magis studiosi id est meliores quam
sunt divites ibidem ¶ Si possi-
bile est aliquem fieri studiosum
et honestum possibile est id fieri
simpliciter ibidem ¶ Socrates bonum
fortunatum esse qui habet circa

studiosa id est plena virtutibus 12º
topicorum ¶ Illud est magis eligendum
quod eligunt studiosi circa singula
3º topicorum etc. Sequitur

Studium

¶ In omnibus studiis
quantis in quibus homines per
sciencias practicas operantur neque ply-
ra neque pauciora oportet facere
aut negligere sed quae medio modo
se habent et haec accipienda sunt
prout recta racio determinabit 6º ethicorum
Non pro studio et speculacione quam
melius est maxime speculacionis
et contemplacionis habere cooper-
atores et socios quam se solo spe-
culari 10º ethicorum ¶ Studium philosophiae
non est ad divicias primo politicorum
Impossibile est indigentem
bene principari et studio vacare
2º politicorum ¶ Quandoquidem philosophi primo in
aperuit vacare studio propter
habundanciam necessariorum ad
vitam et magnanimiores exi-
stentes ad virtutem prius post
in operacionibus facti prudenciores
quaerebant doctrine erudicione
viiiº politicorum vide philosophus ¶ Sollicitu-
dines studia et necessitates sunt
necessaria et violenta si non assue-
fiant primo rethoricorum ¶ Sollicitudines
studia et necessitates sunt tri-
stes ibidem vide tristabile ¶ Con-
traria sollicitudinum et studiorum
et necessitatum sunt delectabilia
ibidem vide delectabile ¶ Mala
et bona et tendencia et proven-
dencia sine sequencia ex mal-
et bonis putamus esse digna
studio 2º rethoricorum ¶ Quod est magis
vel modicum estimamus esse dignum

illo studio ibidem ¶ Homines sunt
mites senes qui habent studium et dili
gentiam ad eos ibidem to de invent
¶ Habere senectute et talamum i.
studium facit disciplinam et notitia
per gen9 .i. sm genus competens 3o
reth' de senectute ¶ Etiam senectus
quam talamus .i. studium perdiderit
florem ibidem de senectute ¶ Stu
dium dicatur secretum omni bo. de
9 p li pmo pro. 2a ¶ Egritudo
impedit studium et voluptas 3o top

Stultus · tum

¶ Eligens
impossibile videtur esse stultus
et insipiens 3o eth' ¶ Stultus exspe
dit regi a sapientibus pmo poll
¶ Puer et stultus est qui pmittit
patrem et relinquit pueros 2o reth'
¶ Taciturnitas facit hominem sapientem
loquela stultum bo. de 9 p li p
2o pro vij a ¶ Stultum sollicitari
arguere com quelibet proferentem
contraria opinionibus sapientum sine
aliqua roe pmo top ¶ Stultum est
loqui com loquentes contraria opi
onibus sapientum data que insi tha
beant roz sophisticam ibidem

Stbadeo

¶ Stbade in talibus
que non sunt in nra ptate ante
opus omo est inutile 3o eth' q de
nob ¶ Suadenti que ho dz labo
rare ad sapiendum humana et mor
talis ad sapiendum mortalia non
oportet sequi sz ho inquantum pt
debet uti ad hoc que faciet se in
mortalem et que vivat sm intellectum
vij o eth' ¶ Suadente que ho non
debet vacare speculationi intel
lectus non oportet sequi ibidem

Sub arte

¶ Omnes artes que
faciunt instrumenta necessaria ad equi
tandum sunt sub arte equestri et mi
litari sicud ars faciendi sellas
ars armigera · lancicula sagittaria
pmo eth' ¶ Sub arte considera
tiua dcaj finis continetur ars que
est considerativa illorum que ordi
nantur in illud finem ut sub equestri
continetur ars frene factiva ibidem
¶ Sub equestri et militari est ars
frenefactiva ibidem ¶ Una ars
et scientia est sub alia ibidem
¶ Sicud ars sub arte sic finis sub
fine ibidem ¶ Pollitica et similis sunt
sub se scientias preciosissimas pmo
eth' ¶ Habitus activus et factivus
sic sunt diverse que unus non continetur
sub alio vj o eth' ¶ Actio et factio
non continetur sub invicem ibidem
probatur de actio etc ¶ Sequitur

Subditus

¶ Aliquando domi
cogunt suos subditos ad fortiter
pugnandum x o eth' q de cogo ¶ In
tirannide est minus de amicitia ad
subditos viij o eth' ¶ In principatu
dispotico non oportet domini virtutem
simpliciter nec pollitica nec circa opa
discere subditorum nisi aliquando propter
seipsum vel ad opus 3o poll ¶ Alie
virtutes a prudentia necessaria
sunt subditis ibidem ¶ Plus ac
ceptio principum a subditis contingit
dupliciter ab omnibus quibus vel propriis
vto pol ¶ Super excellens accep
tio principum a subditis est causa
iniurie erga subditos ibidem
¶ Nunquam in pollitica qui debent
dominari subditis debent eis ad

versari vij° poll ¶ Vtcasse e sua principantem subditum fuisse l° pol

¶ In principantibus pollicijs et dispositionibus non diuit per operationem honestas s; in ordine ad finem quia seruus operatur gra dni et liberi gra sui ipius ibidem ¶ Honestum est liberos et subditos multa corr que ministerialia opera exercere ibidem

¶ Eundem oportet prius esse subditum et post principantem vij° pol ¶ Turpe est pueros non auxiliari patribus vel uxores maritis et subditos dnis 2° reth ¶ Timor subditi ad tyrannum est cum iniuria et odio 2° reth ¶ Regnum vero. Require ¶ Requitur sufferro

Sufferro

¶ Illud est boni viri quod dili sufferetur primo reth ¶ Non sufferre labores quos sustinent seniores aut indignitate e signum molliciei 2° reth. Require Regimen

Subiectio Subicio

¶ Dato quod subiectionis habuit ortum ex gentibus qui duxerunt deos conuenire regi racione sic homines voluerunt primo pol ¶ Principari et subici non solum est de numero eorum que ex necessitate et violentia sunt s; etiam que expediunt ad salutem ibidem ¶ Generacio hominum statim a natiuitate sic disponuntur quod que sunt segregata ad subici quedam ad principari ibidem ¶ Ex parte corporum aliqui iudicamus hos esse dignos principari hos subici ibidem ¶ Ille laudatur qui potest bene principari et bene subici 3° poll ¶ Oportet principem bonum habere disciplinam bone subiectionis ibidem ¶ Posse bene principari et subici a virtute est ibidem ¶ Quidam sunt minimis diuites et potentes nec sciunt nec volunt subici l° pol ¶ Sicud non omne animal venale est quod comedatur vel in sacrificia offeratur s; solum animal silvestre et edibile sic non omnis homo est dispositus ad subiectionem s; solum seruus natura vij° poll ¶ Inclinus est et materna natura eosdem principari et subici secundum aliud tempus quam semper eosdem principari et alios semper subici tamquam equales in virtute existentes quod non sic est in nostro et dest politica ibidem ¶ Natura dedit signum quando debent subici et quando debent principari quia iuuenes debent subici senes principari ibidem ¶ Iuuenis discretus non dedignatur de subiectione cum sperat principatum ad veniente senili etate ibidem ¶ Expedit eosdem principari et subici vno et alteros ibidem. Require principari. Require

Subiectum

¶ Temperantia et fortitudo conueniunt in subiecto l° eth ¶ Habitus interiores cognoscuntur a subiectis 2° eth. Require habitus ¶ Iusticia est eadem virtus secundum rem et subiectum et materiam non secundum racionem formalem ibidem

¶ Subiectum prudencie est pars anime opinatiua vj° eth probatur. Require prudencia ¶ Omnes habitus anime prudencie attribuntur eidem subiecto ibidem. Require prudencia

¶ Multe sunt species principatuum et subiectorum primo pol ¶ Semper

ille principatus est melior qui est
meliorum subiectorum ibidem ¶ Pro
prium est toti nature quod aliquis sit principans
et aliquis subiectum ibidem ¶ Ut in
armonia que sonorum vel elemen
torum in corpore mixto ibidem ¶ Tales
aliquis dignus est et nobilis secundum
naturam principans scilicet deterius
et subiectum ibidem ¶ Principans
et subiectum differunt specie non quo
ad hoc que formaliter habent nomina
significant ibidem ¶ Subiectus
non bene facit facienda si sit in
temperatus aut timidus primo politicorum
Virtutes morales principantis et
subiecti differunt specie ibidem probatur
quod principans ¶ Necessarium est quod
tam principans et subiectum habeant
virtutes morales ibidem quod
principans ¶ Unumquodque subiectorum
sufficit tanta virtus quanta requiritur
ad executionem mandata superioris et
prout inmittitur eis principibus ibidem
Secundum Socratem oportet esse quandam
distinctionem inter principes et subditos
2o politicorum contra principes ¶ Alia est
disciplina principantis et subiecti
3o politicorum ¶ In principatu secundum quem
aliquis principatur similibus secundum ge
nus et liberis oportet autem utrumque
habere virtutem principantis et
subiecti ibidem ¶ Principantis et
subiecti secundum quod huiusmodi non est
una virtus moralis sed diverse
ibidem ¶ Subiectus se habet
ad principem sicut factor fistula
rum se habet ad utentem eis debet
enim facere secundum preceptum et ordina
tionem utentis ibidem ¶ Manifestum
est quod principantes et subditi habent
aliquam differentiam vii° politicorum ¶ Principatus

est duplex quidam est principalis
ad bonum principantis et per accidens
ad bonum subiecti sicut principatus
despoticus Alius est qui est principaliter
ad bonum subditorum sicut principatus
politicus ibidem ¶ In principatu
politico principans et subiectum sunt
aliquo modo idem et aliquo modo diversa
ibidem ¶ In principatu politico prin
cipantis et subiecti est aliquo modo eadem
disciplina aliquo modo diversa ibidem
¶ Nulla ars specialis est circa unum
quod genus et subiectum sed circa proprium
primo rethoricorum probatur quod ars ¶ Corpo
reum est subiectum sanitatis et egri
tudinis ibidem etc. Sequitur

Substantia

¶ Omnis substantia
est prior accidente primo ethicorum ¶ Substantia
dicitur ens per se ipsum ibidem
¶ Ex nimia superhabundantia habun
dantia civitatis fit principaliter
et specialiter principatus oligarchicus
et democraticus vel tyrannicus 5o politicorum
¶ Maxime expeditum est omnes
cives mediocrem substantiam habere tamen
sufficientem eis ibidem ¶ Vir
tuosus modicam substantiam est melius
ornatus quam viciosus cum substantia
multa vii° politicorum etc. Sequitur

Substantia separata.

Substantie separate sunt dii iiiio celi
Apud substantias separatas idem quod est
in situ nequaquam est aliter se habentibus
tum cum quod in eis nichil est mobile
ibidem ¶ Omnes suspicantur
quod ipsos deos et substantias separatas
esse maxime beatos et maxime
felices xo ethicorum ¶ Felicitatem spe
culativam et speculationem attribuimus

deo ꝛ substātijs sepatis ſʒ ſcibata
tem pracitatꝫ que est ſm̄ vtutes
morales ꝛ actiones virtutū mo
ralium remouet a deo proba^r si qs
attribueret eis actiones iustas
ul' iustitie vtiqꝫ essʒ deridendus
ibidem ¶ Dijs ꝛ substātijs sepa
tis non pnt attribui actiones v
tutū moralium patet si quis eis
attribueret actiones iustas ul'
iustitie vtiqꝫ essʒ deridendꝯ ¶ At
tribuentes dijs ꝛ substātijs se
patis actiones virtutū moraliū
sunt deridendi ibid' probatur
ꝑ virtus moralis ¶ Substātijs
sepatis non pnt attribui actões
iuste nec iustitie nec opa forti^{ti}s
nec liberalitatꝭ nec tempeian^e
ibidem ꝑ virtus moral' ¶ Dice
substātias sepatas ꝛ deos esse
temperatos h' laus ē mag^s
deo onerosa ꝛ probrosa qꝛ gra
paꝫ qꝛ tūc oporteret eis habe
prauas concupias que refor
mererentur per temperantiāꝫ ibid'
¶ Subs separate non hnt prauas
concupias ibidem ¶ Omnia opera
virtutū moralium siue sint ū
actiones siue passiones sunt
parua ꝛ indigna substātijs separat
ibidem ¶ Omnes sapientes suppi
tantur deos ꝛ sbas separatas vi
uere ibidem ¶ Substātie separate
aliqd operant^r ibid' proba^r os
sapientes suppitan^r eos viue
ſʒ perfectissime viuere ē operari
ibid' ¶ Substātijs separatis no
conuenit dormire sicud dicā^r de
quodaꝫ pho diu vinctū in en

dimona .i. in sopno qui endimo
na ſm̄ al' est accusatiuꝰ grecꝯ
ꝛ dicitur ab en qd est in ꝛ dy
mon qd ē intellectus qi intel
lectus inactiuꝰ ligatꝯ qd ipis
non conuenit qꝛ non hnt spes
ibidem ¶ Separatis substātijs
non conuenit qd nichil operen^r
sicud sunt dormientes qui sicud
dicitur de quodaꝫ pho qd diu
iacet dormiens ibidem ¶ Si
vita substantiarū separatarū
auffertur agere qd est actio v
tutū moralium ꝛ prudentie mlt
to magis oportet qd ab eis au
feratur facere qd est ppa opaco
artis ibid' ¶ Nulla operatio
virtutis moralis substātijs
sepatis ꝛ deo conuenit nec opa^o
artis ibidem ¶ Substantijs
sepatis et deo ulla alia opacō
eis conuenit pter speculatiuā ibid'
¶ Ablata operatione actiua ꝛ fac
tiua a substātijs sepatis non
remanꝫ alia eis nisi operatio
speculatiua ibidem ¶ Substā
tia separata ꝛ hoies dicūtur di
uersimode separati ¶ Substātie
separate ideo quia tota vita eoꝝ
est beata ſʒ hoies tm̄ sūt beā
inquātū quedaꝫ similitudo tal'
operationis speculatiue in eis ex
istit ibid' ¶ Tota vita sbaꝝ
separataꝝ est beata qꝛ hīnt
sbe separate hnt vitaꝫ intellec
tiuaꝫ tm̄ ibidem ¶ Hoies gen
tiles substātijs sepatis attri
buebant formas ꝛ conuersationes
hominū ſm̄o poll' ¶ Difficultas
cognoscendi sbas separatas ē
ex pte nra ꝛ nō ex pte ipaꝝ bo dc q.

Sufficientia ¶ Per se suf-
ficientia maxime inerit circa
operacionem speculativam x° ethi̾
Habere per se sufficienciam e
quid optimum primo pol. ¶ Emcio
et vendicio est propter habere p se
sufficienciam vite vj° pol. ¶ Homi-
nes convenerunt in unam civitatem
propter se sufficienciam habere
ibidem ¶ Sufficiencia illi non
contingit qui deserit ponit et pug-
nat molestia et cetera ab senectutis
abscondit bo. de c. p. li. 3° p. x^a

Sufficio · cis ¶ Non est
in omnibus eadem certitudo inquirenda
sed in quibusdam sufficit quod bene
demonstretur i. certa sciencia
quia ita est primo ethi̾ ¶ Non
sufficit dicere vniversaliter quod sit virtus
sed oportet optare id quod dictum
est de virtute in generali ad sin-
gulas virtutes in speciali 2° ethi̾
proba^r de virtute ¶ In moralibus
non solum sufficit scire quod medium
virtutis sit querendum sed eciam
necesse est scire que est illa racio
vj° ethi̾ proba^r de malis ¶ Non
sufficit ad scienciam dicere quod scia^r
in vniversali et confuse sed oportet scire
determinate et distincte ibidem ¶ Nemo
homo non indiget aliunde lucra-
ri est iudicium hominis sibi magis
sufficientis x° ethi̾ ¶ Sufficit
homini ad hoc ut fiat virtuosus
et quod diriga^r a prudentibus vj° ethi̾
c. de virtuosus ¶ Non cum quolibet
in operacionibus diversis est sibi
sponsus viij° ethi̾ de coniugale
¶ Non potest fieri ut magistro reddatur
precium a discipulo eque proderis

i. equivalens sue doctrine sed sufficit
discipulo quod reddat magistro hono-
rem prout ei est possibile secundum
suam facultatem ix° ethicorum
¶ Hominibus ad deos et ad filios et ad
parentes sufficit recompensacio secundum
possibilitatem recompensantis ibidem
¶ Secundum proverbium sufficit quod ego sim
infortunatus ix° ethi̾ ¶ Felicitas
est per se sufficiens et non indiget
aliquo alio x° ethi̾ ¶ Liberali non
sufficit apud homines quod velit dare
pecunias et iusto quod velit reddere
pecunias si non actu dent quia
voluntates hominum non sunt mani-
feste operacionibus exterioribus ibidem
¶ Natura per se non est sufficiens
ad speculandum ad hoc exigitur
oportet esse corpus sanum et oportet
existere cibum et reliquum famulatum
ibidem ¶ Ad felicitatem humanam suffi-
cit felici tanta bona exteriora
quod possit virtuose operari ibidem
¶ Ad complementum sciencie que tractat
de virtute et bono humano non
sufficit solum scire quod sit virtus
et bonum humanum sed magis tem-
ptandum est ut possemus eam habere
secundum habitum et possemus ea uti secundum
operacionem et actum vel si quis estimat
quod per aliquem alium modum efficia-
mur boni quam per bonam operacionem
x° ethi̾ ¶ Ad hoc quod homines fiant
boni quasi non sufficit sermo per
se ad hoc probat quod si sermones
per se sufficerent et cetera ibidem de
sermone ¶ Non solum sufficit quod homi-
nes dum sunt iuvenes sortiantur
rectam curam et bonam nutricionem
secundum leges sed eciam illud quin est vir

oportet invenire vias honestas
ad operandum et oportet quod sit
conversatus in eis ibidem ¶ Conver-
satio civilis que est ad experientiam
non sufficit ad docendum politi-
cam ibidem ¶ Laudantes sophiste
fingentes se docere politicam
non sufficiunt ad docendum politi-
cam ibidem probatur x politicorum ¶ Ad
hoc quod aliquis fiat bonus medicus
non sufficit quod sola remedia scrip-
ta cognoscantur apponere sed etiam ultra
remedia scripta cognoscantur apponere
sed etiam ultra remedia scripta opor-
tet scire modos sanandi et x medico
ibidem ¶ Unus homo non est per se
sufficiens ad inveniendum separatus
a civilitate primo politicorum ¶ Unitioque
subiectorum sufficit tanta virtus
quanta requiritur ad exsecutionem man-
dati superioris et prout in mittit
in eis principans ibidem ¶ Domus
est magis sufficiens ad vitam
quam unus homo et civitas domo
2o politicorum ¶ Non sufficit civitati
quod possessiones civium sint equales
ibidem vo x civitatis ¶ Pau-
peri in principio sufficiunt duo
oboli quibus habitis ad huc
concupiscat plus ibidem ¶ Cum
alteri servit non est per se sufficiens
ibidem ¶ Potentia et amor non
sufficiunt ad bene principandum
sine virtute vto politicorum ¶ Omnis
civitas est per se sufficiens
vijo politicorum ¶ Quod non indiget al-
tero est magis sufficiens quam
quod indiget altero primo rethoricorum
¶ Illud est magis sufficiens quod
non indiget altero quam quod in-
diget ibidem ¶ Sufficiens per
omni parte non est quam alia
vocatur bo. de c. p. li. p 3a.

Summum ¶ Cum voluptatem
estimant summum bonum maxime
diligunt vitam voluptuosam
i voluptatis usum primo ethicorum
¶ Summum bonum est laudabilius
et melius ibidem ¶ Sapientes
et boni dicuntur summi reges bo.
de c. p. li. primo metro vo ¶ Su-
mmum bonum est quod cunctis preteritis
eligit bo. de c. p. li. 3o pro 2a
¶ Summum bonum in expiatione in vo-
luptate constituit ibidem ¶ Summum
bonum sedes est nobilis sicut quia
nichil sibi comparari potest bo. de c.
p. li. 3o metro ix ¶ Summum boni
sedes est subtilis quia vix mag-
no labore ad ipsam pervenitur
ibidem ¶ Vi nature operatur
quod intentio hominis semper inten-
dit in summum bo. de c. p. li. 3o prosa
2a ¶ Quamvis sint varie et
discordes sententie hominum de
summo bono tamen homines concordant
indiligenter appetendo boni
finem ibidem ¶ Unusquisque quod aliquis
pre aliis eligit hoc videtur sibi
esse summum bonum ibidem ¶ Summum
bonum non potest esse imperfectum bo.
de c. li. 3o pro xa ¶ Non potest
esse plura summa bona discre-
pantia quia discrepant unum non
est aliud et tu alterum aliud de-
est neutrum est perfectum ibidem
¶ In summo bono est requies omnis
laboris et est refrigerium in se-
re bo. de c. p. li. 3o metro xo
¶ Summum bonum illud etiam id

Cuiuscumque poterit considerare
summum bonum reputat splendore
solis qui nullum respectu splendo-
ris illius summi boni id est ¶ Nunc
autem a se inuicem discrepant
non putant esse summum bonum bo de
c. p. li. 3º pro xij etc. ¶ Regum

Superbia. ¶ Ob superbiam
romani consolari imperium abstu-
lerunt et reges de imperio dele-
uerunt bo. de c. p. li. 2º pro vj^a

Superbus. ¶ Superbus
videtur audax et victor fortitu-
dinis 3º eth. vj^o de audacia ¶ Sicut
ille qui est vere fortis et audax
se habet circa terribilia sic superbus
vult videri ibidem ¶ Superbus in
quibuscumque potest tunc imitatur opera
fortis et audacis quod sine periculo
ibidem ¶ Multi superborum qui vi-
dentur audaces sunt realiter
timidi patet quia licet sint multum
audaces in paruis periculis tamen
si superueniunt magna et terri-
bilia non sustinent quod quando quia
nichil firmat voluntatem hominis
nisi amor boni sed superbus propter
amorem boni non aggreditur ter-
ribilia sed solum existimatione ibidem
¶ Superbi multi quidem nisi sunt valde
audaces in paruis periculis tamen
si superuenient magna terri-
bilia non sustinent ibidem ¶ Di-
uites sunt contumeliosi et elati
2º rethoricorum de diuitibus ¶ Similiter
bonam fortunam habentes sunt
elati et superbi et in proteruitate
agentes ibidem ¶ Violenti et
superbi sunt similes pueris
quia pueri quedam arbores alte

que vento concusse serpens deiciunt
sic superbi eleuati per superbiam
contra serpens pugnant ibidem
¶ Superbi designantur per flumen
bo. de c. p. li. primo metro 3º etc.

Superhabundantia.
¶ Potus et cibi amplius et magis super
quam natura indiget corrumpit sanitatem
2º eth. ¶ Superhabundantia et ex-
cessus et deficientia corrumpit virtutem
moralem ibidem quod de virtute
¶ Omnis prudens et expertus fugit
superhabundantiam et defectum tamquam
sibi importunatam ibidem ¶ In
omnibus passionibus et operationibus
inueniuntur superhabundantia defectus
et medium ibidem ¶ In omnibus opera-
tionibus superhabundantia est viciosa
et defectus vituperatur ibidem ¶ Super-
habundantia et defectus pertinent
ad maliciam medium ad virtutem
ibidem ¶ Defectum et superhabundan-
tiam contingit dari tam in actionibus
quam in passionibus ibidem ¶ Super-
habundantia ire potest sicut circa
omnes circumstantias contingit dimittendo
secundum omnem tam ire 4º eth. probatur
de ira ¶ Superhabundantia ire
in pluribus accidit et magis fit quam
defectus ire ibidem probatur de ira
¶ Superhabundantes in ira magis
sunt difficiles ad conuiuendum quam
deficientes in ira ibidem ¶ Per
denarium tamquam per medium dicit-
tur cognoscamus superhabundantiam
et defectum commutabilium rerum
2º eth. ¶ In iusticia dicitur super-
habundantia et defectus ibidem
¶ In iusticia in rebus commutabilibus
et distributiuis | 3 sancta superhabundantia e

et defectus ibidem ¶ Quidam
personis non est aliqua suphā
bundancia bonorum simplex et ab
solute Vt bonu simplex et bonu
exterius ¶ Bonoru exterioru qui
busdam hoibus neque in est sup
habundan neque defectus neque
nature in est sup habundan et de
bonis exterius ¶ In virtutibus mora
libus oportet eligere medium et non
declinare ad super habundanciam
vel ad defectum vi° ethi ¶ In electione
delectabilium que sunt delecta
bilia secundum se ipsa contingit fieri sup
habundanciam et defectum 1° ethi
In amore parentum et filiorum est
quedam suphabundan viciosa
ibidem ¶ Prudencia fugit super
habundancias delectacionum cor
paliu ibidem ¶ Similiter delectatio
nu suphabundancias quis dicatur
intemperatus ibidem ¶ Tempera
tus fugit suphabundancias cor
palium ibidem ¶ Habituum et mo
tuum quidam sunt quorum sup ha
bundancia est vituperabilis ut co
medere ultra sanitatem quidam
quorum suphabundan non est vitu
perabilis ut contemplatio virtut
vij° ethi ¶ Circa corporalia bona
potest esse suphabundan bona probatur
ex hoc intemperatus est prauus
quod prosequitur suphabundanciam
talium delectacionum et non est
prauus ex hoc quod querit huiusmodi de
lectaciones secundum id quod sunt necessarie
ad consistenciam vite vel omnes
essent praui quia omnes homines
equaliter gaudent prandiis et
ibidem ¶ Virtuosus non solum

fugit superhabundanciam tristi
cie sed omnem tristiciam ibidem ¶ Non
solum superhabundans tristi
cia est contraria superhabun
dancie delectacionis sed etiam prava
ibidem quod Vt contrarium ¶ Que
rere suphabundantem delecta
cionem corporalium inducit intem
perantiam et prauitatem ibidem
Delectaciones intellectuales
non habent suphabundanciam vitu
perabilem que potest esse viciosa
ibidem quod Vt delectatio intellectua
lis ¶ Non ratio quare delecta
ciones intellectuales non habent
suphabundancias ibidem Vt de
lectacio intellectualis ¶ Amicicia
perfecta assimilatur suphabundancie
viij° ethi ¶ Ad per superhabun
danciam dicitur unum soli convenit
ibidem ¶ Quilibet semper volunt
sup habundare in bonis vtilibus
et deficere in malis et laboribus
ix° ethi ¶ Poete suphabundancius
diligunt propria poemata sicud pa
tres diligunt filios ibidem ¶ Si
quis studet super habundare
in bonis honestis ut agere
operacionem iusta vel temperata vel
alia opera virtutum nunc illum nullus
vituperabit quod sapiens ix° ethi
¶ Ille dicitur amator sui vituperabi
liter bona que pertinet ad par
tem anime irrationalem tribuit sibi
ipsi superhabundanter ibidem
¶ Item tribuit sibi ipsi suphabun
danciam bonorum secundum rationem et intel
lectum magis est amator sui quam
qui tribuit superhabundanciam
sibi bonorum exteriorum ibidem

Perfecta amicicia consistit in quadam superhabundancia amoris x° ethicorum ¶ Si loqui liceat superhabundancia bonorum exteriorum prebet quedam impedimenta homini ad speculacionem x° ethicorum ¶ Ut felix sit per se sufficiens non consistit in superhabundancia diviciarum ibidem probatur ex felix ¶ Neque rectum iudicium de agibilibus quantum ad moralia neque ipsa accio hominis quantum ad speculabilia perficitur ex superhabundancia exteriorum verum ibidem

Neque operacio speculativa neque virtuosa perficitur per superhabundanciam bonorum exteriorum ibidem

Operacio virtuosa non perficitur per superhabundanciam bonorum exteriorum probatur ex bonum exterius

Superhabundancia bonorum exteriorum non requiritur ad felicitatem ibidem ex felicitas ¶ Felicitas non consistit in superhabundancia bonorum exteriorum neque ab hiis nec oportet aliquem iudicare felicem ¶ Moderata possidentes facilius possunt agere que sunt secundum rectam racionem virtutis quam qui in talibus superhabundant ibidem g. ex bonum exterius ¶ Opiniones sapientum videntur ad hoc concordare quod felicitas non consistit in superhabundancia bonorum exteriorum neque ab hiis oportet iudicare aliquem felicem ibidem ¶ Ex nimia superhabundancia subita fit faciliter principatus oligarchicus vel democraticus vel tyrannicus v° politicorum ¶ Illud est melius cuius superhabundancia est eligibilior primo rethoricorum ¶ Eligibilius est cuius superhabundancia est magis eligenda vim de superhabundancia nativitatis non decentie et convenie ibidem ¶ Magis eligenda est superhabundancia anime quam pecunie ibidem

Ad superhabundanciam dicitur vim soli rei convenit viij° topicorum vide Decem p

Sumptus // Magnificencia est solum circa sumptus x° ethicorum ¶ Magnificencia in operibus expensis et sumptibus superexcedit liberalitatem in magnitudine sumptuum et expensarum ibidem ¶ Magnificus semper studet quod in magnitudine sui operis sit decens sumptus ibidem

Magnitudo sumptus secundum magnificenciam debet esse decens et per respectum ad eum qui expendit et ad opera et ad personas que impendit ibidem ¶ Magnificencia excedit liberalitatem et magnitudinem sumptus ibidem ¶ Magnifica est cognoscere quam sumptus sunt magni et decens ibidem ¶ Ad magnos sumptus qui sunt faciendos requiritur quippe operibus in expensis huiusmodi sunt oportet esse sumptum dignum ibidem

Ad sumptos magnos faciendos magnifice sumptum oportet esse dignum opere ibidem ¶ Ad magnificum pertinet delectabiliter facere magnos sumptus ibidem ¶ Minima diligencia racionum de sumptibus est quedam parvificencia quod hoc designat cupiditatem et voluntatem acquirendi recipiendi si fieret pt secundum quam etc. ibidem

In sumptibus considerare decens et magnum est ipsum magnifica ibidem

Nobiles et viros in dignitate constitutos habentes magnas divicias decet facere sumptus magnificos probatur ex magnificus etc.

Suppono // Rethorica supponitur philosophie sermocinali primo rethoricorum p° x

rethorica ¶ In negocio laudatio
semper aliquid obseruandum est
ibidem q ex laudatum ¶ Lex i iu
dicialibus habet se ut quedam sup
posicio et principium 2º rethoricorum etc.

Surrexio // Yconomum insurgere
do oportet esse primum et dormire do
ultimum primo yconomicorum q ex yconomicus
Surgere de mane est vale ad sani
tatem q postquam sompnus quiescens
est completus ibidem ¶ Surgere de noc
te est vale ad philosophiam id est ad studium
eo quia tunc est tempus quietum
et homo non est impeditus in
ymaginacionibus ibidem ¶ Surgere
de nocte videlicet pro bona disposicione
corporis quia habilitat membra
corporis ut sic pro egritudine regi
mine et valitudine yconomi ibidem

Suspensiuum · sio // Clau
sule longe sunt importonabi
les et similes suspensiom 3º ethicorum
Rethor non debet uti verbis suspen
siuis ne fiat sibi irrisio ibidem ¶ Lo
cuciones longe et suspensiue sunt
pessime ibidem etc. Sequitur

Suspicio · onis // Opinio
et suspicio non sunt virtutes intel
lectuales vi° ethicorum probatur ex vir
tus intellectualis ¶ Opinio et sus
picio sunt habitus quibus contingit
falsum dicere ibidem ¶ Senes sunt
nimis suspiciosi propter incredduli
tatem 2º rethoricorum etc. Sequitur

Tactus // Sensus tac
tus est sensus communissimus
q primo in cordi alii quod est
per omnia membra cetera
sensus non 2º in demens alibus
mest lº ethicorum etc. Sequitur

Taciturnitas · tis // Ta
citurnitas facit homines
sapientum loquela. Similiter bo
nitas q. p. li. 2º pro vii d ¶ De quod
phylosophus etc ubi dicit ¶ Si tacuisses
philosophus mansisses ¶ Iudere
tate melius est quam sapore bo
nitas q. p. li. primo pro. 2ª etc. Sequitur

Tarditas tarde // Oportet
tarde consiliari et velociter exe
qui deliberata per consilium 6º ethicorum
Consiliata oportet velociter con
siliari aut tarde ibidem ¶ Homo
debet tarde amicum suum vocare
ad sua infortunia 9º ethicorum ¶ Puni
cio remocior est tarda primo
rethoricorum ex punicio etc. Sequitur

Temperancia // Tempe
rancia est medietas circa de
lectaciones et tristicias 2º ethicorum
et 3º ¶ Temperancia non est circa
omnes delectaciones et tristicias
q solum circa delectaciones
corporales et maxime illorum que
sunt gustus et tactus que patet
ad cibum et venerea 3º ethicorum ¶ Tem
perancia magis est circa delectacio
nes quam tristicias q ab delecta
cione fit respectu obiecti poti
tur magis delectacio specificat
temperanciam ad contrarias mali
cias quam tristicia que sunt contra
bonum negatur ibidem ¶ Opposita tem
perancie non est nomen impositum
ibidem ¶ Fortitudo est lauda
bilior temperancia 3º ethicorum ¶ Tem
perancia et fortitudo conveniunt in
subiecto quia sunt virtutes par
tium irrationabilium scilicet appetitus
sensitiui ibidem ¶ Temperancia
est quedam medietas circa

delectationes et tristicias probatur
intemperantia est circa illas igitur
et temperantia quia circa opposita habet
fieri circa idem ibidem ¶ Tempe-
rancia et fortitudo sunt virtutes
partium irrationabilium scilicet appetitus
sensitivi ibidem ¶ Temperancia
magis est circa tristicias quam delec-
tationes probatur secundum commentatorem
delectacio causatur ex presencia et
continuacione rerum rei convenientis et
delectabilis tristicia ex absencia
delectationum immo res quedam effi-
cacius agit per suam presenciam quam
absentiam ibidem ¶ Circa delec-
tationes et tristicias anime non est
temperantia probatur quia tales opera-
tiones seu actiones non dicuntur
temperati vel intemperati ibidem
¶ Temperantia non consistit in delec-
tatione anime que est respectu boni
honesti ibidem ¶ Circa delectatio-
nes anime que consistunt in narran-
do vel audiendo fabulas non est
temperantia ibidem ¶ Temperantia
non consistit in delectatione anime
que est circa bonum anime delecta-
bile sicud in dictis fabulosis ibidem
¶ Temperantia est circa delectatio-
nes corporales vim capiendo tem-
perantiam proprie prout est virtus
moderativa delectationum circa
gustabilia et tangibilia ibidem
¶ Temperantia et intemperantia sunt
circa delectationes communes besti-
ales que sunt secundum gustum et
tactum ibidem ¶ Circa delectatio-
nes rerum exteriorum puta circa
pecunias amicos non est tempe-
rantia secundum commentatorem quia superha-
bundancie in talibus delectationi-
bus et tristiciis non sunt turpi-
tudine et anxietatem scilicet solacium in ordina-
tione appetitus ¶ Temperantia non
consistit in delectatione que est respectu
boni utilis ibidem ¶ Temperancia
et intemperantia sunt circa delectatio-
nes ibidem ¶ Temperantia et intem-
perantia solum est circa delectationes
corporales probatur ipsa est circa delec-
tationes et non anime ibidem ¶ Tem-
perantia et intemperantia non sunt
delectationes intellectuales ibidem
¶ Temperantia et intemperantia non
sunt circa delectationes corporales
que sunt circa visum et auditum et odo-
ratum nisi per accidens ibidem ¶ Tem-
perantia non est circa omnes de-
lectationes corporales probatur quia
non est circa delectationes visus
auditus olfactus ibidem ¶ Tem-
perantia et intemperantia non est circa
omnem delectationem tactus ¶ Tem-
perantia et intemperantia sunt
circa delectationes gustus et
tactus probatur quia sunt circa
delectationes corporales et non circa
omnes igitur ibidem ¶ Temperantia
est circa illas delectationes in
quibus alia bruta communicant pre-
ter hominem 3° ethicorum ¶ Temperancia
magis consistit circa gustum quam
tactum probatur quia iudicat de sa-
pore magis delectantur circa saporem
quam circa tactum sicud patet de
hiis qui gustant vina, 2° patet
per signum quod philoxenus pulaso
rege oravit ut guttur sibi lon-
gius fieret ibidem ¶ Delectatio-
nes sibi mutue liberales homi-
nibus appropriate et secundum rationem facte non
sunt delectationes circa quas est
temperantia ibidem probatur quia delecta-

Delectacones liberalissime dre
sciaꝫ que sunt in ludis ꝛ cetaijs
per gravacionez corpm ꝛ tale factoꝝ
mebroꝝ sunt ablate a tempañ
ibidem probaᶻ ꝶ delectacio ¶ Te
perañ ꝛ intemperañ non eode
modo se hnt circa tristicias sicͩ
fortitudo ꝛ timiditas probatur
temperañ ꝛ intempañ sut cͣ
tristia quo ad abstinenciã fortitudo ꝛ timiditas sunt circa tri/
tia sustinendo terribilia lᵒ eth/
¶ Facile est asswesci bene opari
circa ea circa que est tempañ
probaᶻ quia talia que sut delec/
tabilia in vita humana st̄ multa
ꝛ sepe occurrunt ideo pbeᶻ homi
occasio ut faciliter asswescat
circa talia bene opari, 2ᵒ asswe
facciones in talibus sunt sine
periculo ibidem ¶ Circa que est
temperañ sunt voluntaria ꝛ in
particulari ꝛ incli in voluntaria pᶻ
talia operaᶻ homo sm qꝫ con/
cupiscit ꝛ appetit sꝫ totū in vli
consideratū ē minꝰ voluntariū
ibidem ¶ Totū in vli consideratū
est minꝰ voluntariū cͣ tempera/
ciaꝫ qm̄ in singulari ibid pbaᶻ
ꝶ voluntariū ¶ Temperañ sal/
uat prudenciaꝫ vjᵒ ethᶜ ¶ Tem/
perañ solū saluat vera esti/
macoꝫ circa agibilia patꝫ in/
tempañ non corrupit omeꝫ
veraꝫ estimacoꝫ qꝛ non speculatiuaꝫ qualis est de hoc qꝛ tri/
angulus habꝫ tres equales
duobus rectis sꝫ solū illam
que est circa opabile ibidem
¶ Temperañ ꝛ intemperancia
sunt ex electione gñaciã et
incontinen̄ non vijᵒ ethicoꝝ

¶ Continen̄ ꝛ incontinen̄ ex vna
parte temperañ ꝛ intemperañ
ex alia parte cõveniūt ꝛ dfut
ibidem probaᶻ ꝶ continencia
¶ Temperañ ꝛ intemperancia
solū sunt circa delectacones
corpales seu nāles ꝛ humanas
ibidem ¶ Continen̄ est meᵒ ɔͬ
quaꝫ temperañ ibidem ¶ Nō
com quare intemperañ dicitᶻ
opponi temperancie ibid pᶻ
ꝶ intemperañ ¶ Temperañ
ꝛ continen̄ aliquoᵒ cõveniūt
ꝛ aliquo mō dfut ¶ Non ē
eadem temperañ mulieris
ꝛ viri nec fortitudo ꝛ iusticia
sicut putauit socrates pᵒ pol
¶ Opus temperancie ē abstinē
a mulierē aliena 2ᵒ pollit
¶ Solū temperañ ꝛ illiberalitas
habent fieri circa vsū boni
possessionis ibid ¶ Quedaꝫ
est temperañ pertinēcia queda
subiectiua ꝛ illa dfut specie 3ᵒ
pol ¶ Viri ꝛ mulieris ē alia
temperañ ꝛ fortitudo ibidem
pbaᶻ ꝶ vir ¶ Actiones sm
habitū iusticie ꝛ tempera ͤ
hnt fineꝫ ꝛ ordinacoꝫ multoꝝ
bonoꝝ vijᵒ pol ¶ Tempe/
rancia ꝛ iusticia ordinantᶻ
ad vacacoꝫ et ad non vaca/
coꝫ ibidem ¶ Temperañ et
iusticia requiruntur magis
ad ducentes pacem ꝛ vacacoꝫ
qm̄ ad non vacantes ibideꝫ
¶ Bellū disponit ad tempera/
ciaꝫ ꝛ iusticiaꝫ ibid ¶ Qui vo/
lut bene age ꝛ feliciter frui
omnibus que ad felicitatem
ordinant nccīa ē eis tempe/
rañ ꝛ iusticia multa ibidem

Fortitudo est melior temperan̄
et esse fortem est melius quam
esse temperatum p̄mo rethꝯ p³
¶ fortitudo ¶ Affluentibꝫ pace
et bonis exterioribꝫ necessaria
est temperan̄ iusticia ꝛ tanto m̄/
gis quanto magis perseuerant
in habundantia talium bonorum
ibidem ¶ Insenibꝫ et iuuenibus
illa sunt diuisa temperan̄ ꝛ vi/
litas 2º rethꝯ ¶ Temperan̄ cu
temporo ꝯ ⁊ vilis 3º top ¶ Tem
peran̄ dicitur ꝯsonan̄ q̄ sicud
ꝯsonantia consistit in medio
sonorum sic temperan̄ in medio
passionum 6º topicorum ⁊c.

Temperate // Ad quas
vinat temperate fugendo de
lectationes corporales ꝛ qꝫ hoc
facit perseueranter ita q̄ abo/
no comis etiam ꝓpter labores
ꝛ tristitias non recedat hic inde
non est delectabile 3º ethicorum
fortiter viuere est melius ꝛ eli/
gibilius quam temperate viuere
p̄mo rethꝯ ⁊c. Sequitur ⁊c.

Temperatus // Exercere a
voluptatibꝫ efficiam³ tempati
2º ethꝯ ¶ Tempati maxime sunt
recede a voluptatibꝫ ibidem
Cum recedit a voluptatibus
corporalibꝫ ad hoc ipso gaudet
temperatus est ibidem ¶ Circa
delectationes aie hoies non
dicuntur tempati vel intempati p³
talis delectatio nullam turpitu/
dinem in se includit sed magis
honestatem 3º ethꝯ ¶ Tem̄i
gaudꝫ in delectationibꝫ que
innascuntur per visum non dicuntur
ex hoc tempati vel intempati
sicud de coloribꝫ figurā sculpta ibid

Nec qui delectatur in melodijs ꝛ cantu
vocum humanarum ut oportꝫ vel q
dicat eos tempatos esse q² tales
passiones non sunt multum vehe/
mentes neqꝫ afficiant potentiam
concupiscibilem inquantum denunciat
aliquid tangibile vel gustabile ibidem
Illos qui gaudent ꝛ delectantur
in odoribus pomorum vel malorum
ꝛ rosarum vel thuriamatum sm se
non dicimus tempatos sed magis
qui gaudent in odoribꝫ pulme
torum ꝛ vngentorum ibid ¶ Tem
perati ꝛ intemperati parum vel
nichil vtuntur gustu sm se ibid
In iudicijs saporum neo multum
gaudꝫ tempati ꝛ intempati ibid
Omnis delectatio tempantiam
consistit in quodam vsu rerum
delectabilium quam fit p tactum ibid
Tempatus ꝛ intempatus non
sunt se similiter circa tristitias p̄bat²
tempatus gaudꝫ ꝛ delectatur quando
oportet ꝛ sicud oportꝫ ꝛ ijs cir/
cumstantijs ibid ¶ Tempatus non
delectatur in turpibꝫ sicud ipse in
tempatus ibidem ¶ Tempatus
non delectatur in aliquo delec/
tabili vehementius quam opꝫ
ibid ¶ Tempatus non tristatur
superflue ꝓpter absentiam delec/
tabilium ibid ¶ Tempatus non
concupiscit delectabilia inordi/
nate sed mensurate cum mensura
rationis ibid ¶ Tempatus concupiscit
delectabilia que sufficiant ad
sanitatem vel ad bonam habitudinem
q̄ vel ipsius corporis vel sꝫ sit
p̄mptus ꝛ expeditus ad ea que
incumbunt agenda vel decentie
exterioris ut est decens habitus

ibidem ¶ Temperatus etiam con
cupiscat delectabilia que non sunt
nociua ad sanitatem vel ad bonam
habitudinem sub illis condicioni
bus / primo si non sunt impeditiua
sanitatis et bone habitudinis
ut cibi et potus superflui / 2° quod
non sunt preter bonum virtutis vel
rationis sicut est delectatio viciosa
3° quod non sunt super substantiam desidera
tis .i. non excedunt facultatem
ipsius ut si pauper vellet uti vesti
bus nimis preciosis / ratio omnium est quia sic
magis appetens tales delec
tationes magis diligit delec
tationes quam dignum est ibidem
¶ Temperatus circa delectabilia
appetenda tres condiciones debet
seruare ibidem / vide supra in medio te
¶ Temperatus non magis diligit
delectationes quam dignum est sed
ut ratio dictat ibidem ¶ Concupis
cibile in homine temperato concupis
cit quod oportet et sicut oportet et
quando oportet et prout ordinat recta ratio
3° ethicorum ¶ Nullum est dignius parvus
et hiis se dignificat preter dicta
temperatus attemperamento et mo
deramine rationis patet supra. Dicta
recte rationis tantum se dignificat quantum
dignus est ibidem ¶ Temperatus
et intemperatus ex electione conseque
tur delectationes contingentes siue
non contingentes siue electione vij°
ethicorum ¶ Bestie nec sunt tempe
rati vel intemperati probatur tem
perati et intemperati nati sunt agere
cum electione bestie non ibidem
Bestie methaphorice possunt dici
mansuete seu temperate vel
intemperate simpliciter non ut quia

loquendo de vno animali quod
per comparationem ad aliud dicitur ipsum
differre ab alio gennolia inter
quod est magis turpe quam aliud
et unum est temperatus et magis
fortis et aliud intemperatus et
magis fortis et unum est saltans
alio ibidem ¶ Temperatus est ille
qui habet rectam estimationem de fine
scilicet quod oportet aptantis delecta
bilibus abstinere ibidem ¶ Temperatus
non habet prauas delectationes
quia quod ipsius concupiscibile per
habitum temperantie vere per
fecte consentiatur ibidem ¶ Tempe
ratus est aliter dispositus per ha
bitum temperantie quod non delec
tatur aliquo contra rectam ration
em sed in talibus delectatur preter
rationem sed tamen non ducitur passione
ibidem ¶ Temperatus fugit de
lectationem superhabundantiam ab cor
poralium vij° ethicorum ¶ Sunt que de
delectationes proprie temperati quas
temperatus non fugit quia eas sed
potius eas concupiscit secundum modera
tionem rationis ibidem ¶ Ex dictis videtur con
batur temperatus differre ab
aliis x° ethicorum ¶ Temperatus non
indiget potestate .i. facultate vten
di delectabilibus ad hoc quod cog
noscatur esse temperatus quia alie
enim sine sua operatione exteri
ori non potest esse manifestus ei
cum quo conuiuit ibidem ¶ Nec tem
peratus nec fortis nec alius cor
potest esse manifestus ei cum quo
conuiuit sine operatione sua exteri
ori ibidem ¶ Fortitudo est melior
temperantia et esse fortem est melius
quam esse temperatum ideo cum fortitudine
viuere est melius et eligibilius

qui temperate viuere primo rethorice
Diligimus temperatos quia tales
non videntur in ipsa. 2o rethorice
Senes videntur esse temperati
ibidem to 4 senectutis ¶ Item sunt
in statu sunt temperati ad viri te
viriles cum temperantia ibidem
Senes sunt temperati et formido
losi ibidem etc. Sequitur

Templum || In regione
debent esse templa particularia
in diuersis partibus vii° polit.

Temporale || Ex temporalium
rerum nube non obscuratur bo. de
c. p. li. primo pro. 2a ¶ Dubitatur
an aliquis ex temporalibus dicatur
felix bo. de c. p. li. 2o pro. 3a //
¶ Temporalium rerum cura dicitur pro
funda perplexitas quia perplexitat
homines in ignorantia et exteriore
cognitione dei. bo. de c. p. li. primo
metro 2o ¶ Ex cura rerum tempo
ralium mentis obscuratur ibidem
Cura temporalium dicitur noxia
et accessit in infinitum ibidem ¶ Tem
poralibus occupatus non potest
intueri spiritualia bo. de c. p. li. 3o
pro. prima ¶ Temporalia metalla
et de aliis generantur in profundi
tatibus terre bo. de c. p. li. 3o me
tro ¶ Temporalia excitant men
tes hominum ad cupiditates ibidem
Mali laborantes in temporalibus
ex hoc non contingit eis effectus
boni bo. de c. p. li. 4o pro. 2a
Temporalia dicuntur quedam noctes
bo. de c. p. li. 4o me. primo ¶ Dis
cessio quod temporalia deficiunt
a simplicitate diuine mentis est imi
tantur imitari bo. de c. p. li. 4o p.
6a ¶ Nullius eterni temporale
est causa. bo. de c. p. li. 4o p. 3a

Temporalis status respicit pre
teritum et futurum bo. de c. p. li. 4o p. 6a

Tempus || Illorum qui bene
se habent ad aliquid certum stabi
lia videtur tempus esse coopera
tor vel adiuuator primo rethorice
Post exigentiam temporis artium ad
ditamenta facta sunt quia ex
diuersis necessitatibus in tempore exige
ntibus diuersa perfectio et magna
est facta artibus ab aliis suc
cessoribus ibidem ¶ Finis et com
plementum actionis particularis
est actio secundum tempus singulare
in quo fit 3o ethicorum ¶ Unde operati
uum est voluntarium ex considera
tione temporis quando aliquis operatur
ibidem ¶ Multitudo temporis
facit experientiam vi° ethicorum ¶ Ad
habendum habitum requiritur
multum tempus vii° ethicorum quia habi
tus ¶ Amicitia propter bonum honestum
indiget longo tempore et mutua
consuetudine viii° ethicorum ¶ Amicitia
perfecta perficitur secundum tempus ibidem
Virtuosus magis eligit operari
tempus delectari in magno opere
virtutis quam per multum tempus
quiete et remisse in minoribus
operationibus virtutis x° ethicorum
Visio est perfecta secundum quodlibet
tempus x° ethicorum quia Et visio etc.
Visio non indiget aliquo quod
in posteriori tempore sibi adueniat
ibidem ¶ Nullus non potest delecta
ri atque secundum aliquod tempus ad
hoc quod species eius perficiatur ibidem
Mensura factionis delectationis
non est tempus sed instans ibidem
Omnis motus est in tempore et
terminatus ibidem ¶ In partibus

temporis edificationis omnes
particiales edificationes sunt
in parte et sunt alicer secundum speciem
a tota edificatione vltime com
pleta et ciriaz ad invicem ibidem
¶ Omnis motus localis fit in tem
pore ibidem ¶ Non contingit moueri
in non tempore ibidem ¶ Omnis
motus fit in tempore ibidem ¶ De
lectatio non fit in tempore ibidem
¶ Concupiscentie sunt discrete et tem
perate ab operationibus tempore
et natura x° ethicorum q. de operatione
¶ Delectationes sunt indistincte
et intemperate et inseparabiles ab
operationibus secundum tempus ibidem
¶ Ad consuetudinem inducendam
requiritur multitudo temporis 2°
politicorum ¶ In democratia et oligarchia
non expedit vnum principari lon
go tempore quia non facile est
malignari pauco tempore prin
cipantes et multo ibidem ¶ Principari
multo tempore in mueruit tyran
nides in oligarchiis et democratiis
¶ Varium honores possunt dari ad tempus
longum sed magis sunt dande
ad tempus breue v^{to} politicorum
¶ Non est difficile politiaz quan
tumcumque saluari aliquo tempore
sed difficile est politiaz saluari
multo tempore vj° politicorum ¶ Bel
la consilij semper deuit ab ag
colis mercenarijs secundum omne tem
pus vij° politicorum ¶ Partes proprietati
tatis deuit secundum partem temporis
specierum quia bellicum tenet inuen
tutem iudicatiuam senectutem
et consiliativa ibidem ¶ Trasfa
bile et cooperisabe statim ante
tate in sunt prius sed intellectus
non statim sed procedente tem
pore ibidem ¶ Copula coniugalis
que ordinatur ad generationem
debet fieri tempore et etate de
terminatis ibidem ¶ Oportet
copulaz imperialem fieri tem
pore et etate in quo sit corpa
pnetorum nascentium contingit
melius disponi ad virtutem
secundum intentionem et voluntatem
legislatoris ibidem ¶ Tempus
determinatum ad augmentationem
animalium non multum excedit
ab arte determinato ad gene
rationem ibidem ¶ Quodam tem
pus determinatum est augmenta
in quo alia nata sunt augeri
ibidem ¶ Ad copulaz coniuga
lem faciendam oportet vti cer
tis temporibus ibidem ¶ Ex co
pula ¶ effectus decrepitorum vel
citra tempus determinatum ante
sunt debiles in corpore et sunt
instatu secundum intellectum ibidem
¶ Legislationes sunt ex multo
tempore consideratis negocijs
sed iudicia subito secundum quod negocia
cia oriuntur primo rethoricorum ¶ Dif
ficile est bene iudicare in paruo
tempore quid iustum et quid ex
pediens ibidem ¶ Ad diu stare e
prius tempore quam stare ibidem
¶ Aliquid dicitur esse prius alio
dupliciter natura uel tempore ibidem
¶ Conualescere et vivere sunt simul
tempore ibidem q. de simul ¶ Effi
cacia sunt quecumque sunt tasta
et modico tempore sunt ibidem
¶ Difficile est quod sit cum tastatia et
multitudine temporis ¶ A tem
pore ab etate aliqua a potentia
fit aliquid probari melius ibidem

Tempora etates loca aliqui potentes aliqua magna viderentur
et unumquodque habet magnitudinem
bonorum et pulchrorum et iniustorum
vel etiam contrariorum scilicet magnum
malum quia ut quia hoc factum est
illo tempore aut quia sine paribus
et sue etates et sue potentie
nullus fecerunt tale aut illud
ibidem. ¶ Ad agendum laudem debemus
respicere ad tempus et ad ho-
norem ibidem. ¶ Homines et res que
sunt delectabiles sunt delec-
tabilia ad tempus ibidem. ¶ Tem-
pus quietat iram ibidem. ¶ Pas-
si iniusta aut timentes iniu-
sta pati semper observant tem-
pus quando possunt nocere 2o rethoricorum
Homines invident propinquis tempore
loco et etate ibidem. ¶ Invidia
est ad eos qui sunt similes et propinqui
tempore ibidem. ¶ Est tempus
determinatum laboris et otii primo
yconomicorum. ¶ Omnia tempus sunt de-
terminatum sicut probatur per exempla
de femina de flore de vinis Boethius
de consolatione philosophie libro primo metro vto. ¶ Ob-
tatio ut tempora nostra rediret in
mores antiquorum Boethius de consolatione philosophie
libro 2o metro 4o. ¶ Omnia entia re-
quirunt tempus determinatum
Boethius de consolatione philosophie libro primo metro vto
Quia tempus habet suum proprium
officium ibidem. ¶ Post tempus
nubilosum clarior est serenitas Boethius
de consolatione philosophie libro 2o metro primo. ¶ In
tempore quod quis vivit illud est
prius exeuns prius aptitudo infinitam
procedens Boethius de consolatione philosophie libro 4o pro-
sa 6a. ¶ In tempore exeuns nichil
est quod spatium totum vite sue si-
mul possit amplecti ibidem. ¶ Omni
tempore est magis eligendum in
tempore in quo magis valet
3o topicorum etc. Sequitur Tenor

Tenor. Amicitias et fratribus
tenetur homo fiduciam et confi-
dentiam et omnium bonorum quantitatem
10o ethicorum etc. Sequitur Terminus

Terminus naturalis. Ho-
minibus felix habet providere
oportet esse terminum aliquem primo
ethicorum. ¶ Motus localis est motus
a termino ad terminum 10o ethicorum
Terminus a quo et terminus ad quem
motus quo quis per ambulat
stadium et partem stadii differt
et non sunt idem. ¶ Tamen in toto
motu quamvis in partibus motus semper
terminus a quo differt a termino ad
quem ibidem. ¶ Solon in suo poe-
mate dixit quod nullus terminus di-
vitiarum positum hominibus primo
politicorum. ¶ Appetitus bonorum exteriorum
habet terminum scilicet eorum que sunt
circa animam non 7o politicorum. ¶ Op-
timus terminus civitatis est excessus
in latitudinibus maris quam est per se
sufficiens ad perfectionem vite ibi-
dem. Est ultimus terminus omnium ac-
tionum optimi viri et optime pol-
licie 7o politicorum. ¶ Eloquium rethori-
cum debet esse terminatum 3o rethoricorum
Omnia terminatur in ratiocinatio dis-
putationalis est terminata ibidem
probatur per locutione. ¶ Quod est inter-
minabile videtur indelectabile
ibidem etc. Sequitur Terribilis

Terribile. ter. ribilissimum

Omne malum est terribile 3o
ethicorum probatur. Et terribile malum
Fortitudo principaliter est circa
terribile quod est mors ibidem
Non omnibus est idem terribile

probatur qd est terribile puero
non est terribile viro 3o ethic
¶ Terribiliu qd est sup hoiez q
sm hoiez q sm maig qd sm mig
sup hoiez quia excedit totaz fa
cultatez huanaz ibid ¶ Terri
bile sup hoiem ut terre motus in
cendia inundacio maris e terri
bile z est timendu omi sanu in
tellectu hntis tonis ibi fortis
agit circa terribilia que sm hoiez
sm indicau recte tonis ibid proba
tur fortis ¶ ffortis est impauidus
circa terribilia huana ibidem
¶ ffortis est impauidus propter racio
nem terribiliu ut ho ibid ¶ Ter
ribilia contingit hoiem aliquando
timere magis z mig qm recta ro
dictat ibidem ¶ Contingit aliquem
timere ea que non sunt terribilia
ut terribilia q est timeo ¶ ppt
timorem terribiliu excedit timi
dicio tonis est pram q est pram
¶ Sicud ille qui est vere fortis
z audax se habz circa terribi
lia sic sup bus vic videl z mitit
apparere ibid ¶ Adulteri propter co
cupiscenciaz veneriorn q detine
tur multa audacia z terribilia
operantur 3o ethi ¶ ffortitudo mag
est circa terribilia z tristia qm
circa ausibilia ibid ¶ ffortitu
do non equaliter est circa ter
ribilia z ausibilia sz principaliter
est circa terribilia z ausibilia
sustinenda ibid ¶ ffortitudo mag
est sustinendo pericula terribilia
qm aggrediendo audacter ea
ibidem ¶ Fortis sustinet terri
bilia z dolorosa propter boni vir
tutis assequendu ul adenitas
turpitudinez ibidem ¶ Terri
bilia circa que est timiditas tacio
contingunt z assuefactio in talibz
est periculosa 3o ethi ¶ Quanu
to aliquis est virtuosior de tan
to mors est ei terribilior z tris
tior ibidez probatur per mors
¶ Bestialis mag habz de culpa
qm ho malus sz est terribilior
vij o ethi ¶ Inter omnia timenda
illa sunt terribiliora z ille
¶ Hoies sunt terribiles quicumqz
si peccauit non contingit corrigi
sz ibi flagella in talibz colit
sunt impossibilia aut si aliqua
correctio pt eis infligi non erit
in se ipsis sz forte in suis rebus
sz in aduersarijs pt esse correc
cio in se ipsis 2o reth ¶ Illa ti
menda sunt maxime terribilia
quoru auxilia non sunt aut
non sunt facilia ad huida ibz
¶ Inimicicia z ira potencia videtur
aliqd facere ad periculu terribi
lis z appropinquacio eius ibidem
¶ Timendi sunt hoies terribiles
z qm fecerunt aliquid diuu ibid
hoies ament hoies terribi
les z qm fecerunt aliqd diuu ibid

Testimoniu

¶ In obscur
oportet vti falsis apert testio
nijs 2o ethi ¶ Ciuitas instituit
vindictas de falsis testionijs
2o pol ¶ Testioia sunt adhi
benda ad quatuor quedaz de
ipso reo quedaz de actore quedaz
de ipa re quedaz de more pmo
retho ¶ Numqs contingit despicere
testimonia vtr qz non habe
testioniu de re potius vti testio
consono ipo aut contraria aduer
sario sz de more adhibemus
testioniu in epplicaz epistola .1

in laudem et imbecillitatem eius et
impunitatem actoris adversarii
ibidem ¶ Testimonia sunt du tia
quedam certiora per tor ta quedam
non ibidem ¶ Testimonia ex torment
extorta videntur hec plus ambasior
ideo quia in tor t ad est quedam
necessitas sed si debet surgere mendacia
oportet quod spatium sibi tribuatur
qualiter illa confingat sed sic puni
tis non vacat spatium ad fingen
da mendacia igitur ibidem
¶ Testimonia facta ex tormentis sunt
corroboranda per hoc quod in tor
mentis ad est quedam necessitas ut
supra ibidem etc Require etc
Testis ¶ Falsi testes faciunt
in iusta ubi in iusta puniunt quia ut
quia in pretorio primo rethorice ¶ Pro
verbia certa sunt testes futurorum
ut si quis consulat non facere
amicum senem quia hoc testatur pro
verbium quod dicit neque seni operari
bene ibidem ¶ Testes sunt du tes
scilicet antiqui et recentes et recentium
hii sunt participantes periculo
hii sunt extra periculum exemplum primi
extra et ut ego testor pro socium
meum exemplum secundi ut de his primo rethorice
¶ Testes recentes sunt ut viri et
noti et famosi qui iudicaverunt
de aliquo ibidem ¶ Duo sunt genera
antiquorum testium ut poete et
proverbia ibidem ¶ Iudicia tes
tium recentium sunt valia litiga
tibus quia si ambo litigantes con
siteantur aliquid esse factum du
bitant autem an illud sit iniustum
vel ad probandum hoc testimonium
aliquorum virorum famosi ibidem ¶ Testes
antiqui magis sunt credibiles
quia sunt incorruptibiles ibidem
quia quia non sunt corruptivi appe
titu ad aliquem litigantium vel ad boa
tium ad temporalia ibidem ¶ Nichil esse
opus testibus si ex verbis sufficientes
esse considerare negotium ibidem
¶ Testimonia facta ex tor mento
sunt insurgenda quod dicta coacti
non unquam dicunt falsa quam vera ibidem
secundo modo quia aliqui sunt homines
pertinaces et si tales contingat fore
fecisse non dicunt vera sed homines
timentes se contrario modo dicunt se fo
re fecisse quod non fore fecerunt
quia tales sunt facile vincentes
tamquam requiescant scelerique quod videtur
talibus quod plus de capitatorum habet
requiem a tormentis secundo debemus
allegare exempla in scripta ad ostendendum
quod multa preter tormenta mentiti
sunt primo rethorice ¶ Testis ubicumque
vel ubi in rethorica est plus ambasianus
secundo rethorice ¶ Testis optimus etiam
si sit unus est credibilis ibidem
Malis diffamatis in testimonium
vel recipere nichil est senectus bo
de quo pro li primo pro quod etc etc
Textor ¶ Textoris opus est
non facere lanam sed vel ipsa et considere
qualis sit ydonea ad suum opus et
qualis pretiosa et inepta primo pol
¶ Ars textoris desinit naturam que
producit lanam et mercatoriam que
acquirit eam ibidem etc Require
Timeo ¶ Qui omnia timet
et fugit et nichil sustinet efficitur
timidus secundo ethicorum ¶ Qui omnino nichil
timet sed ad omnia pericula vadit
intrepidus audax efficitur ibidem
¶ Iracundus et tamen non sponte vel
non ex propria electione secundo ethicorum
¶ Omnes timemus mala puta malam

famam inopiam etc. 3° ethi. ¶ Omnes
timemus mala famam inopiam et
egritudinem ibidem ¶ Quedam
sunt que oportet ipsum fortem tiere
ut infamiam ibidem quod est fortis
¶ Quedam sunt que oportet hominem
timere ut infamiam ibidem ¶ Qui timet
infamiam ille dicitur decens et vere
cundus quod per quos laudabilis ibidem
¶ Qui non timet infamiam aliquibus
dicitur fortis secundum methapho
ram quia habet similitudinem vere
fortis inquantum est impavidus ibidem
¶ Fortem non oportet timere inopiam
et egritudine ibidem quod est fortis
¶ Mala que non procedunt ab homine
per se et quorum non est causa non
sunt timenda tamquam obiecta for
titudinis ibidem ¶ Timentes morte
palle sunt 3° ethi. ¶ Terribile
supra hominem ut terre motus in
cendia inundatio maris est ter
ribile et timendum omni homini sanum
intellectum rationis habenti ibidem
¶ Terribilia quinque contingit homines
tantus magis et minus quam certa
ratio dictat ibidem ¶ Contingit
aliquem timere ea que non sunt
terribilia ut terribilia quod ut
qui timet ad sonum muris ibidem
¶ Qui nullum periculorum timet vel
est insanus vel sine sensu doloris
ibidem ¶ Timidus timet se defi
cere circa omnia ibidem ¶ Qui magis
timet mortem quam turpitudinem
non est vere fortis 3° ethi.
¶ Qui ex natura pusillanimis est sic
dispositus ut omnia etiam si inimus
sonum faciat et talem dicimus timi
dum secundum timiditatem bestialem
et irrationalem vii° ethi. ¶ Qui
propter egritudinem sit mente alie

nati sunt quod timent mustelam
ibidem ¶ Homines viriles et vilem
animum habentes naturaliter timent ne
anima eorum contristentur ix° ethi.
¶ Assensiones potentum sunt val
de timende v° pol. ¶ De facili
contempnitur qui non timetur ibidem
¶ Qui namque infirmi sunt non tam
infirmi mala primo rethoricorum ¶ Inferiores
timent superiores 2° rethoricorum
¶ Nullus times prependit ibidem
¶ Homines sunt mites hiis quos
timent et verecundantur ibidem
2° rethoricorum ¶ Impossibile est
aliquem timere et irasci ibidem
¶ Nos diligimus non timendos et
ad quos audemus 2° rethoricorum
2° rethoricorum ¶ Nullus illum
amat quem timet raro quia so
dalitas domesticitas et cognatio
talia sunt species amicitie id est
sunt ea in quibus speciali modo
amicitia reservatur sed ad timen
dos ut hominem talia esse non potest
non erit ergo ad eos amicitia
ibidem ¶ Non omnia timentur patet
tristicie prorsus non etiam non
timet alias si erit in insania aut tar
dus aut qualitercumque viciosus
etiam mala remota non timentur
ut scimus quod omnes homines mori
entur sed quia non credunt mor
tem prope esse igitur non curant
2° rethoricorum ¶ Nullus timet si erit
in insanus aut tardus aut qualiter
cumque viciosus ibidem ¶ Solum
illa timentur que possunt inferre
tristicias aut magnas corruptio
nes et maxime si talia corruptiva
non longe sed prope videantur
et in proximo futura ibidem ¶ Quare

sunt valde longe non timentur
videmq enim homines omnes sciunt quod
mori debent sed quia non credunt
mortem esse prope non curant ibidem
¶ Ratio quare homines non curant
mortem nec timent quia que
sunt valde longe non timentur
sed quia homines non credunt mortem
esse prope igitur ibidem ¶ Necesse est
talia esse timenda quecumque viden-
tur habere magnam potenciam cor-
pendi aut nocendi sine inferen-
di nocumenta ceptam in magna
tristicia ibidem ¶ Omnia corrup-
tiva sunt timenda ibidem ¶ Sig-
na corruptivorum sunt timenda sicud
periculum terribilis et appropinqua-
cionis patet ex signo cognoscamus re
esse prope et quod prope est videtur esse ti-
mendum ibidem ¶ Ideo prope est videtur
esse timendum ibidem ¶ Ira et inimi-
cicia potencium est timenda patet quia
quod volunt possunt ideo sunt prope facere
ibidem ¶ In iustus potens quando
est passus qui melia eligit omni
tempore nocere et per quos est
timenda ira eorum ibidem ¶ Potencium
potencium cum eligunt iniusta facere
est timenda ibidem ¶ Timendi sunt
terribiles et qui fecerunt aliquid
dirum ibidem ¶ homines timent
terribiles et qui fecerunt aliquid
dirum ne perdant aut ne destruant
que habent contra timent ne homines
terribiles auferant eis bona
sua ibidem ¶ Timendi sunt
facientes horribilia ibidem
¶ Timendi sunt potentes in iusta
facere et qui sunt horribiles super
hijs qui possunt iniusta pati quia
ut in pluribus homines iniusta faciunt
quando possunt ibidem ¶ Timendi sunt

passi iniusta aut timentes in-
iusta pati eo quod tales semper ob-
servant tempus quo possunt nocere
ibidem ¶ Timendi sunt qui fecerunt
iniusta si habeant potenciam eo quod
tales formidant contra pati ne contra-
patiantur nocerant alijs ibidem
¶ Timendi sunt decertantes pro
illis eisdem quod non conveniunt simul existere
ambobus tanto semper homines
pugnant contra tales quod ut appe-
tentes dominium pugnant contra vole-
ntes dominari ibidem ¶ Timendus
est qui timetur a melioribus tanto
quia magis potest ledere talis quam
meliores ibidem ¶ Timendi sunt
qui sunt suppositi melioribus se
ipsis ibidem ¶ Timendi sunt ami-
ci illorum qui sunt passi iniusta si-
militer amici inimicorum aut ad-
versariorum excellencium ibidem
¶ Amici passorum iniusta et amici
inimicorum vel adversariorum excel-
lencium non sunt timendi si sunt
acute ire et mansueti secundum artem si sunt
mites et yronicatores id est simulatores
eo tales sunt in manifesto quando sunt
prope ad inferendum nocumentum
primo multo magis in manifesto quam
quando sunt longe ibidem ¶ Inter
omnia timenda illa sunt terribi-
liora et illi homines sunt terribiles
quecumque si peccaverint non contingit
corrigi sed ibi flagella in talibus
totaliter sunt impossibilia aut
si aliqua correctione potest eis in...
... non erit in se ipsis sed forte in
...ibus rebus sed in adversarijs potest
esse correctio in se ipsis et veritas
¶ Universaliter illa sunt timenda
quecumque in alijs facta aut futura
sunt miserabilia id est faciunt miseriam

et nocumentu ibidem ¶ Nullq
putantiu michil contra pati timz
ibidem ¶ Homies non timent
hec que non putat pati neqz
hoies a quibus putant pati ne
qz tunc quando non putat pati · ibidem
Necesse est ut solu hoies time
quando sunt estimantes se aliquid
passuros vn timent eos a qbz
putant pati · ibidem ¶ Homies
existentes in magnis prosperita
tibus non timent pati qz tales
putant se non passuros ibidem
Hoies confidentes de ipsis no
timent qz non putant se passu
ros ibidem ¶ Hoies non timet
qui putant se protulisse om̄ia
grauia · 2o qui obdurati z quasi
desperati ad futurum non timent
eo quia timentibz oportet adesse
aliquam spem salutis de quo sunt
magonia, 2o pz per signum tioc
facit hoies consiliatiuos sz de
disperatis nullus consiliatur igitur
ibidem ¶ Hoies obdurati z qua
si desperati ad futurum de spe sa
lutis non timent sicud qui de
capitantur eo quia semper time
tibus oportet adesse aliquam
spem salutis de quo sunt mago
nia, 2o patz per sig ut supra
ibidem ¶ Qui decapitantur no timent
eo quia semper timentibz oportz
adesse aliquam spem salutis
de quo sunt magonia ibidem
Insensibile e contrarium timido 2o
rethorice ¶ Timendorum est fantasia
aut non entium aut longe ex
istencium qz qz timenda · vel sunt
nulla ad saluandum vel remota ibidem
Quando terribile non est timendum
hijs quibus hoies se putant

meliores tunc etiam erit timendum
ipsis z hoies se esse meliores
putant hijs qui sunt dampnati
aut ipsis aut melioribz ipsis
aut similibz ibidem ¶ Animo
sitas facit non timere eo quod
sub se habz ut iracundia sz iracundia
nullum timet 2o rethorice ¶ Ideo sub
nullum timet ibidem eo quod semper
iracundia nullum timet ibidem ¶ Se
nes sunt formidulosi z omnia
preuiment ibidem eo quod semper ¶ Ce
zechias precepit quod deberet quis
veri z tamen ne faceret multas
prouocationes consiliales quod forte tunc
temporis domini qui in dabat tunc
facere quetiaulas z contra con
uocationes timebant eos que
timebant ne machinarentur in
manum eorum Ideo noluit puer
bum quod hoc esset timendum 2o rethorice

Terra Plinius genus hominum
ex terra z fructibz domesticis
viuit primo pol ¶ Primi inhabita
tes terram siue fuerunt nati de
terra siue ex quacunqz corruptione
relicti fuerunt multum insipientes
2o poli ¶ Hoies recipiunt nutri
mentum a terra sicud a matre
primo pro ¶ Terra dicitur mater ibidem
Terra est mater omnium primeuum
ibidem ¶ Terra in comparatione celi
est sicut punctus bo · de q · p · li · 2o
pro · vij ¶ Terre solum quarta
pars est habitabilis ibidem
Terre habitabile parte maria
et paludes z ampla regio z
minima facultas marie occu
pant ibidem ¶ In terre habita
bili parte vix hoibz remanet
orassimus locus habitandi pro alijs
que occupant illam terram ha

bitabilem ibidem ¶ Terra dicitur
quedam sceptum quia est septa undi/
que cum mari ibidem ¶ Item dicitur breue
spatium ibidem ¶ In terra sunt
plures gentes diuerse in proprietate
moribus et modo viuendi ibidem
¶ Terra est elementum depressi/
bo. de con. p. li. 3° metro ix° ¶ Ter/
restrium est esse substantiarum que secundum na/
turam materie corporearum substantiarum sunt
in inferiori loco v° top. ¶ Pro/
prium terre est deorsum ferri secundum
naturam ibidem ¶ Terra dicitur mater
quia sicut mater alit sic terra
terre nascentia vj° top. etc. ¶ Sequitur

Terrenum ¶ Terrena sunt
quedam nebule que obscurant in/
tellectum bo. de con. p. li. 3° metro 9°
¶ Terrena non illuminant aciem men/tis
sed involuunt animos ignorancias
vera boni ibidem ¶ Terrena dicuntur
vincula etc. quia sua grauitate
trahunt homines deorsum bo. de con.
p. li. 3° metro xij° ¶ Terrena
dicuntur specus tartharei etc. quia
quia ducunt ad tartharea pro/
funditate ibidem ¶ Ille nequid
contemplari qui figit oculos cordis
et intellectus in terrena bo. de con.
p. li. 3° metro xij° ¶ Terrena dicuntur
quedam infima ibidem ¶ Ad terrena
cum homines deflexerint mox ca/
ligantur nube ignorancie
bo. de con. p. li. 4° pro. 2a ¶ Ter/
rena concupiscentia superata ad regnum
celorum tunc deuenimus bo. de con. p.
li. 4° metro vij° ¶ Bona terre/
na dicuntur stolida etc. eo quod ter/
rena faciunt homines stolidos bo.
de con. p. li. primo me. 2° etc. Sequitur

6. **Timorosus** ¶ Non modo
sciatur tamen timorosus est qui debet

dicere quod maiores ipsis passi sunt
vel similes et esse passos ab hiis
a quibus non putabant et pas/
si sunt tunc quando non putabant
et insperate 2° rethoricorum etc. ¶ Sequitur

Timidus ¶ Qui omnia timet
fugit et nichil sustinet efficitur
timidus quod ex eo quod non pretendit
quod difficile aggredi vel sustine/re
spiritus vitales contrahuntur et con/
gelantur in eo 2° ethicorum ¶ Qui tas/
tatur in sustinendo pericula timidus
est ibidem ¶ Timidus dicitur qui ha/
bundat in timore et deficit in audere
2° ethicorum et 3° ¶ Et quidam sunt val/
de liberales in dacione pecuniarum
qui tamen sunt timidi in bellicis
periculis 4° ethicorum ¶ Qui timet in/
iurias in ferenda circa vxorem vel
pueros vel qui timet inuidiam
vel nocumentum non dicitur ideo
timidus sed illo timore qui est
obiectum fortitudinis et qui talia
timet ex verecundia non ex ipsis
terribilibus ¶ Multi superborum
qui videntur audaces sunt rea/
liter timidi ibidem et 3° superbus
¶ Timidus dicitur ab habundancia
timoris potius quam ab effectu
audacie eo quia ex eo quod est super
habundans in timore vitiatur
magis est manifestus quam ex hoc
quod deficit in audacia et quia defectus
non est ita perceptibilis sicut
superhabundancia et magis notum
semper sit denominatio secundum quan/
titatem igitur ibidem ¶ Timidus
est deterioris condicionis quam
audax probatur quia est magis
dissimilis forti quam audax etc.
¶ Timidus est magis in extremitate
quam audax probatur ex defectu

magis percipi[r] qm̄ defectꝰ au
dacis ibidem ¶ Defectus timidi
magis percipiatur qm̄ defectꝰ
audacis ibidem ¶ Fortis audax
timidus differunt spe ibidem pbat[r]
ꝯ̃ dictū ¶ Timidus circa omnia
desperat q̄ timet se deficere circa
omnia ibidem ¶ Timidus timet
se deficere circa omnia ibidem
¶ Fortis et timidus hnt se con
trario modo circa spem ibidem
¶ Timidus et fortis deficiunt et sup
habundant in audendo et time
do ibidem ¶ Timidus fortis et
audax sunt circa idem obiectū
ibidem ¶ Velle mori ad fugiē
dū paupertatem ul' cupiditatem
alicuiꝰ rei qm̄ non pt hre uel
assequi ul' aliqd triste qdcūqz
fugiendū non pertinet ad fortē
s; ad timidū ibidem ¶ Sustinens
mortem ad euitandū periculū
non fortis ē s; timidus pba[r]
ꝯ̃ mors ¶ Timidus agit pp[ter]
tristiciam ibidem ¶ Latent odi[r]
ul' amare ē ppriū timidi ibidem
¶ Latere est ppriū timidi ibidem
¶ Forte clipeum abicere et dimittere
et fugere de bello non ē timidus
s; hoc facere pmpte et delectari
ab habitu timiditatis hoc ē ee
timendū 2o ethi ¶ Et in[r] sunt
instatu qm̄ nō sunt valde auda
ces et qm̄ nō sunt valde timidi
non sunt omnibus distantes s;
magis se hnt medio mō indi
cantes s[cd]m veritatem 2o rethor
¶ Non est verisimile qꝰ fortis
et timidus p[er]cusserunt alios
ibidem etc. ¶ Sequitur Jaz etc.

Timiditas

¶ Cum habun
dat in timiditate in iuventutis
est 3o ethi ¶ Timiditas nō est
eodem voluntaria sicud intem
perancia proba[r] ꝯ̃ voluntariū
ibidem ¶ Timiditas non est
similit' voluntaria in vli et pti[cu]la[ri]
ibidem proba[r] ꝯ̃ voluntariū
¶ Timiditas est pp[ter] qm̄ in pri
cipalis hoies non sunt boni ac
tiui bonorū opm ut lex precipit
et pp[ter] contrariū cives sunt inobe
dientes legi p[ri]mo rethor ¶ Timi
ditas est contraria fortitudini
ibidem ¶ Abicere clipeum et fugere
fit a timiditate 2o rethor ¶ Opa
que sonant ad violenciam sicut
est redigi in seruitute et debellari
nec procedunt ab imbilitate
ul' a timiditate ibidem q ꝯ̃ vel.

Timor

¶ Nō diffinicōz
timoris ¶ Timor est expectatio
futuri mali 3o ethi ¶ Circa ti
morem contingit fieri peccatum ibidem
q ꝯ̃ peccatum ¶ Agentes viliter
in preliis pp[ter] timorem principio
sunt deteriores istis qui viliter
agunt pp[ter] opprobrium ibidem
ꝯ̃ peri ¶ Propter timorem
terribilium recedere a iusticia
cōmis est peccatum ibidem ꝯ̃ peccatum
¶ Verecundia est timor ingloriacōis
ibidem ¶ Tam timor qm̄ vere
cundia sunt quedam corporales
passiones ibidem ¶ Aliqui se
bestialiter hnt in timendo ut
qui timet sonitum muris 7o ethi
¶ Pigri pp[ter] timorem laboris
fugiunt operari sibi ppria 9o
ethi ¶ Multi non sunt nati obe
dire verecundie s; timori 10o ethi
¶ Timor omnibus coadunat et con
gregat eos qui valde sibi separan
tur polit ¶ Insurrectio sit cōm

morticham propter timorem quam ipsi
potentes timent morticham 2o
pol. ¶ Dispensatorum principatuum principum
de turpi facto terreatur verecundia
vera et timor vij° pol. ¶ Timor
est tristicia vel turbatio ex fan
tasia i. ex apparentia futuri mali
vel futuri corruptivi vel contrista
tivi quia vel quod videtur vel apparet
nobis quod talia debeamus pati ti
memus 2o rethorice ¶ Timor est tris
ticia cum expectatione pati al
passionem aliquam corruptivam
ibidem ¶ Duppliciter homines
non patiuntur timores vel quia
non fuerunt experti nociva et ter
ribilia aut propter expugnationem
et auxilia per que putant eva
dere sicud accidit in piratis que
sunt penes mare quia inex
perti hyemibus et tempestatibus tiniunt
futura pericula et maris et varii
propter expugnantiam habentes aux
ilia cum talia pericula audent
ea 2o rethorice ¶ Senectus prepat
viam formidini cum timor sit
quedam infrigidatio ibidem
Timor est duplex unus est cum
verecundia et dilectione alius cum
inimicicia et odio primo vel secundo.
Timor filiorum ad parentes est cum
verecundia et amore ibidem
Timor civium virtuosorum et ho
nestorum ad rectores magnos
civitatis est cum verecundia et
dilectione ¶ Timor servorum ad
dominum et subditorum ad tyrannum est
cum inimicicia et odio ibidem ¶ Ho
meris dicit virum et mulierem
optime se habere adinvicem cum
utique diligat alium cum timore
et pudore 2o pol. ¶ vir ¶ Ho
meris nec amiciciam et rationem

absque pudore et dilectione ne
quam honoravit sed ubique precepit
amare cum modestia et ratione ibidem
Timens ¶ Valde timentes
non sunt misericordes 2o rethorice et eo
modo misericordes ¶ Qui sunt in
statu non sunt valde audaces
nec multum timentes sed sunt me
dio modo se habentes ad audaciam
et timorem ibidem ¶ Sequitur
Tyrannus ¶ Tyranni non
dicuntur prodigi 4o ethicorum eo modo pro
digus ¶ In tyrannide et aliis pol
liciis perversis non est iustum simpliciter
quia ibi finis est preter naturam
3o pol. ¶ Antiquitus plures erant
tyrannides quam modo quia antiquitus
magni principatus committebantur
uni 2o pol. ¶ Tyrannus salvatur
secundum modos contrarios sed per intensionem
aut remissionem ¶ Tyranni ci
vitates desolantes non illibe
rales sed pecuniosi ibidem ¶ Qui
tempus tunc fit tyrannus quando plus
accipit sibi de bono et minus de labo
re et malo quam sibi debetur 2o ethicorum
Principantibus quibus non suf
ficiunt pro mercede honor et gloria
illi fiunt tyranni ibidem ¶ Propria
intentio tyranni est intendere
bono proprio viij° ethicorum ¶ Tyrannus
contrariatur regi patet quia tyrannus querit
quod est bonum sibi ipsi ibidem ¶ Ty
rannus tamen querit quod est bonum sibi
ipsi ibidem ¶ Rex malus abutens
regia potestate fit tyrannus ibidem
Tyranni ad subditum non est
amicicia viij° ethicorum probatur quia
amicicia 2o probatur sicud artifex
se dominus (?) se habet ad organum
sed servum et anima ad corpus et
dominus ad finem ita tyrannus se habet

ad subditum sed despotatoris ad se-
rvum nec anime ad corpus nec domini
ad servum est amicitia nec tyran-
ni ad subditum ibidem ¶ Inter ty-
rannum et subditum non est amicitia
seu aliquod iustum probatur eo quod ty-
rannus usurpat sibi solum bonum
quod deberetur subdito ibidem ¶ Ty-
rannus et subditus nichil habent
commune quia tyrannus omnia sibi
usurpat ibidem ¶ Tyrannus
non intendit commune bonum sed proprium
quia tyrannus habet se ad subditum
sicut artifex ad organum et in-
strumentum et sicut anima ad cor-
pus et dominus ad servum quia utitur
subditis tamquam servis vel in-
strumentis ad eius perfectionem
et ad eius maliciam complendam
secundum eum ibidem ¶ Omnia facta ty-
rannorum que sunt violenta sunt
iniusta 3o pol ¶ Tyrannus a
suis non custoditur sed ab ex-
traneis ¶ Tyrannus principatur
suis subditis involuntarie ibidem
¶ Fere plurimi antiquorum tyran-
norum ex demagogis facti sunt
5o pol ¶ Propter potentiam fa-
cile est fieri tyrannum ibidem ¶ Ty-
rannus non intendit utilitatem
communem sed propriam quia ipse intendit
delectationem secundum sensum ibidem
¶ Tyranni propria finis eius sunt
divitie ¶ Item tyrannus est solus
sine amicis ¶ Item oportet
eum habere custodiam propter inimicos
¶ Item non credit multitudini ¶ Item
prohibet multitudini non habere
arma ¶ Item habet turbam suspec-
tam ¶ Item expellit turbam
a possessionibus ¶ Item expellit
eos morari in domibus et non habere

societatem excessus in sump ac-
cedendis peccantibus tyrannice sunt
sed superegressiones bonorum
regales ibidem ¶ Rex desiderat
magnitudinem honoris tyran-
nus divitiarum ibidem ¶ Sem-
per fraude et violentiam sit rex
non est rex sed tyrannus 5o pol
¶ Tyranni maxime diligunt adu-
latores ibidem ¶ Tyranni odiunt
virtuosos et sapientes tamquam
suo principatui nocivos ibidem
¶ Non solum tyranni odiunt virtuo-
sos et sapientes quia subici dis-
potice nolunt tyrannis sed quia
sunt sibi ipsis similes et aliis
omnibus nec manifestant ea que
volunt facere vel ipsi alii coeunt
contra tyrannos ibidem ¶ Nota
tria documenta tyrannorum genera-
lia primum ipse ordinat quod subdi-
ti nullam habeant scientiam vel modicam
2o quod subditi sibi invicem discor-
dant 3o quod depauperat sub-
ditos ibidem ¶ In comparatione
principatus tyrannica non consistit
felicitas nec beata vita 7o pol
¶ Rex regit secundum ordinationem seu
ordinem tyrannus sine ordine
primo rethoricorum ¶ Tyranni assimilantur
symee fistulanti et lucerne
distillanti in plagam quia tyranni
sunt symea fistulans quia de-
ceptores applaudunt et sunt
lucerna distillans in plagam
quia crudeliter cruciant 3o rethoricorum
¶ Timor subditi ad tyrannum est
cum inimicicia et odio 2o yconomicorum
¶ Tyranni sunt impotentes Bo. de
c. p. li. primo metro 3o ¶ Tyran-
ni sunt crudeles aspera sua
Bo. de c. p. li. 2o metro primo
¶ Tyrannorum iram debilitabis si vi-

sperées de temporalibus nec ptimos
tas de adversitatibus bo. de q. li. pmo
metro iiiito cc. Sequitur Tyra

Tyrannis // Illegitimum et
iniustum et illegale et non secundum le
gem quo unus tyrannisat super alios
vijo pol. cc. Sequitur Tytill.

Tytillatus // Modus detitillati
si plus tytillant se ipsos se provoca
non moventur, cum ab aliis titilla
tur quia extitillatione propria titillatum
fortiter constatum incalefaciat et extra
prominentium ingrediuntur in spe
cum ibi erant inclusi et erat ti
tillationis vijo ethicorum cc. Sequitur

Totum // Iusticia particularis
habet se ad legale ut pars ad
totum vo ethicorum. Inequale et plus
habet se ut pars ad totum ibidem.
Iniusticia particularis habet
se ad iniusticiam legalem ut
pars ad totum. Iniustum particu
lare habet se ad iustum legale ut
pars ad totum ibidem. Bene
ratio totius differunt specie xo ethicorum
Delectatio est quoddam totum ibidem
et de delectatione. Cognitio totius
habetur ex cognitione partium po
poll. In cognoscendo totum necesse
est dividere usque ad minima ibidem
Necesse est totum prius esse parte
vim ordine perfectionis et unum de
parte materie et non speciei ibidem
Interempto toto homine non remanet
manus neque pes nisi equivoce eo
quo lapidea manus predicta ibidem
Pars separata a toto non remanet
nisi equivoce ibidem. Eadem est
comparatio rei possesse ad possesso
rem et partis ad totum ibidem et
de eadem. Idem expedit parti

et toto primo pol. Pars non est
apta nata excellere super totum iijo
pol. Una pars est que medium totius
vo pol. Totum et omne capitur
dupliciter collective et divisive
ibidem. Totum non est sua pars
sed componitur ex partibus ibidem. Omnium
partium per se aliquid totius est adiu
vamen per quod determinatur et sunt
ut est forma totius et hoc sive sit
partes constituentes totum per ipsum
tatem sive sine transmutatione vijo
poll. Quorum partes sunt possi
biles et totum 2o celi et mundi est possibile
possibile. Nullo modo pars dicitur
de suo toto 8o top. Partes non
sunt idem toti vio top. cc. Sequitur

Tranquillitas // Radix bea
titudinis potius est tranquillitas
animi ex moderatione et sedatione
passionum per habitum virtutis
bo. de q. p. li. primo pro 8a. de bea
titudine. Per tranquillitatem animi
homo efficitur sui compos ut non
deiciatur passionibus ibidem

Transferens // Omnem transfe
rentem oportet transferre a simi
litudinibus et manifestis 3o top.
Omnes se transferunt secundum aliquam
similitudinem se transferunt vio top.

Transformatio // Trans
formatio mentis et consciencia est
deterior transformatione corporis
bo. de q. p. li. 4o metro 3o cc.

Transformatur // Viciosi
homines in beluas aut qualitate
licet servent speciem humani cor
poris transformatur bo. de q. li. 4o p. 3a

Transgressor // Virum
parum transgreditur non vituperatur

nec in ũgib nec in minimq 2° eth'
probatur ꝯ vituperio ¶ Quãtũ
et qualiter ab trãsgrediens a
medio iste sit vituperabilis no
est facile rõe determinare ꝛ reddere
roꝫ eo q9 tali iudiciũ ꝯsistit in
singularibꝫ igitur oportet intel
ligi sensu non rõe 2° ethicorum

Transmutacio //

In hac
vita fiunt multe trãsmutacões scdm
totã vitã hois tã in senectute
qm in iuuentute pmo eth' pba²
ꝯ vita ¶ ffelix non ē varius
i variabilis ut camaleonta ibidem
Bi'm poetã trãsmutacio ē quid
delectabilissi'm vij° eth' ¶ Trãs
mutacio est maxie delectabilis
proba² pmo auctoritate poete ho
meri 2° rõe hoc est ꝓpter defectum
humane nãe que nõ semp in ead
disposicione pt ꝑsistere sꝫ gaudꝫ
in diuersis sicud homo malus de
facili trãsmutatur ꝛ non hꝫ certe
firam ibidem ¶ Trãsmutacio no
est quid delectabilissi'm respectu
oīm nãru sꝫ solu respectu nãe
deficientis que ꝓpter quadam
maliciã i ꝓpter suu defectum
subditur multis indigenciis ꝛ
tristiciis cõtra que repellenda q
rit multa supplementa delecta
bilium et quia illa non pt ꝯsequi
simul in aliquo vno ideo querit ea
successiue in diuersis ꝛ ob hoc trãs
mutacio de vno delectabili in
aliud sibi videtur delectabilis
ibidem ¶ Delectacio in membris
est velox trãsmutacio viij° eth'
ꝯ iuuenibus ¶ Ex aristocracia
fit trãsmutacio in oligarchia 8° eth'

Ex thymocracia fit trãsmutacio
in democraciã ibidem ¶ Aliqũ
non est trãsmutacio policie in po
liciã scdm genus sꝫ scdm speciem
ul alio mõ 2° pol ¶ Prouerbia
dicatur q trãsmutacio in oĩa
est quid dulce ꝛ inde ē q hoies
et res que sunt delectabilia
ad tempus qr trãsmutacio est ex impu
ti sine ex propinquo pmo eth'
Trãsmutacio est ex puris ul in
ꝓpinquo q̄ i trãsmutacio est
valde in ꝓmptu ꝛ in ꝓpinquo co
sentaneus nãe nature ¶ Nota
roꝫ quare trãsmutacio est de
lectabilis pma quia ē in ꝓmptu
in ꝓpinquo ꝯsentanea nãe nãe
2ª qr trãsmutacio est ad tempus
igitur rara ꝛ oĩe rarum est
delectabile igitur ibidem rc

Transmutabilis //

ffe
lix non est facile trãsmutabilis
pmo eth' eo ꝯ felic ¶ ffelix
non est facile ex felicitate trãs
mutabilis in miseriã ibidem
ffelix non trãsmutabi² p quasꝫ
infortunia ꝯtingencia sꝫ solum
a magnis ꝛ a multis ibidem
Ortuna accidencia nõ trãsmu
tant felicem pmo eth' ¶ ffelici
tas ul miseria mortui nõ trãs
mutatur ꝓpter infortunia ul eu
fortunia ꝯtingencia circa bonos ibidem
proba² ꝯ mortuos ¶ Bona ul
mala amicorum nõ trãsmutant
felicitatem ul miseriã mortui
ibidem ¶ In vna ciuitate ꝛ in
nobis minima trãsmutacio ꝛ ori
no in vale facere 2° eth' ¶ Ire
ꝛ concupiscencie veneree maie
trãsmutant corpus q̄ tu ho

ex ira vel concupiscentia taliter quam
talis sit viij° eth. ¶ Sicut homo
malus de facili est transmutabilis
ad oppositum bono ita e contrario
qui indiget transmutatione quia scilicet
propter sui defectum relevandum
quia talibus natura non est divino similiter
neque simpliciter bona. Bona autem per
fecta quia transmutatio semper attes
tatur imperfectorum viij° eth. ¶ Ille
de facili est transmutabilis a pro
posito bono quia non habet
mentem fixam in bono ibidem
Iuvenes eorum amicicias sepe eo
dem die sunt transmutantes et
etiam dissolventes viij° ethicorum
Non est facile homines ex aliqua
antiqua consuetudine transmu
tare sermones x° eth. ¶ Illa
que ex antiquo tempore sunt
ab homine comprehensa vel in eo
multis consuetudinibus radica
ta non est facile vel possibile
solo sermone persuasivo in op
positum transmutare ibidem ¶ Aliqui
policie transmutantur ex eo quod
aliquando una pars civitatis au
getur vel approbatur 2° pol.
Transmutatio policie propter illos
qui propter potentiam magnum statum
fecerunt sive sint pretores vel prin
cipes sive tribus sive tota una
pars sive qualiscumque multitudo
tunc movent sedicionem et qui in
vident eis aut qui honorantur
in civitate movent sedicionem
aut qui magnum factum fecerunt
nolunt manere cum equalibus
Transmutatur policia cum partes
contrarie adequantur ut cum egeni
et divites adequantur populo

medio vero vel prono existente tunc
pars que prevalet ad se trahit po
liciam ibidem ¶ Policia quandoque trans
mutatur per violenciam aut in principio
aut in fine quandoque per fallaciam aut
in principio aut in fine ibidem ¶ Propter
imprudenciam demagogorum trans
mutata sunt democracia in oligar
chiam 4° pol. ¶ Omnia que sunt tempora
liter transmutantur sive illa sil
ince perciunt sive non ibidem ¶ Non
oportet regnum transmutare in poli
ciam propinquam quia sepe videmus
oppositum etiam alias oporteret quod
omnes alie policie transmutarentur
in sibi propinquas ibidem ¶ Quidam
ex nativitate non sunt disposita ad
bonum vel ad opus virtuosum sed
per consuetudinem transmutantur viij° pol.
Audientes aquas melodias et
rithmos transmutantur secundum animam
aliquando simpliciter aliquando ad mansue
tudinem vel aliquando ad audaciam
viij° pol. ¶ Transmutare est delec
tabile primo reth. transmutare delecta
bile ¶ In ipsa natura est transmutare
quia natura nostra non semper manet
eadem rete ibidem. Sequitur

Transsumpcio ¶ Plane dicta
ciones id est modeste transsumpciones
sunt secundum metaphoricae 3° eth.
ex in transsumpcione metaphorica ¶ Quando
transsumpcio est multum differens
tunc propter nimiam distanciam non est
eadem dicendum hoc esse hoc
scilicet hoc esse eidem ut hoc ibidem
Aliqui transsumpciones sunt pueri
les quia significant nimis etate
bene cum magis vitantur talibus
transsumpcionibus. Sicut quidam
veteres dixit ego non traducam

nec dispensarem puellam a
gonenonis si dederis tanta m
in auro et argento quanta e are
na et pulvis in mari nec etiam
eam dispensarem si equares pul
critudinem eius amite veneri i
illius dee ibidem ¶ Rethores qui
sunt acti i. quando per actionem
et vepagorum sunt ad eam ducti max
ime utuntur circumscriptionibus et yperbo
licis et puni͠b3 ibidem Et sequitur

Tres ¶ In qualibus passione
et operatione sunt tres disposicio
nes quarum due sunt viciose vna
secundum superhabundanciam alia secundum
defectum 3a est dispositio virtutis
que est medietas secundum illas dis
posiciones 2o ethicorum ¶ Tres sunt
gradus operacionum que sunt propter
metum 3o ethicorum quere metus ¶ Tres
sunt gradus fortitudinis ibidem
quere fortitudo ¶ Habituum viciosorum
et fugiendorum tres sunt species
existencia circa mores scilicet mali
cia incontinencia bestialitas vij0 ethicorum
¶ Tres sunt amicicie differentes 8o
ethicorum ¶ Tres sunt species amicicie
equales inter ipsis amicis scilicet
respectu boni honesti vtilis et
delectabilis ibidem ¶ Tres sunt species
gubernacionis politice bone viij0 ethicorum
¶ Tres sunt recte policie 3o pol
¶ Tantum tres sunt species magni
tudinis scilicet linea superficies corpus

Tria ¶ Tria sunt que cadunt
sub fuga scilicet malum i. viciu no
cuum triste 2o ethicorum ¶ Triplex est
bonum quod cadit sub electione de
lectacione vtile honestum ibidem
¶ Tria requiruntur ad operacionem virtuo
sam ibidem quere virtus ¶ Tria sunt
mala passiones potencie habitus
2o ethicorum ¶ Terribilia sunt tri
plicia supra hominem secundum hominem
et secundum magis et magis 3o ethicorum
¶ Insensibilia sunt triplicia sicud
terribilia ibidem ¶ Tria sunt
nocumenta in genere ibidem quere no
cumentum ¶ Tria sunt principia re
actuum ut sensus intellectus appe
titus vj0 ethicorum ¶ Tria sunt mala
que videntur dominium et potestatem
habere scilicet sensus intellectus
appetitus ibidem ¶ Amabile
est triplex bonum honestum vtile
delectabile viij0 ethicorum ¶ Tria
sunt bona amabilia propter que
homines amant ibidem ¶ Tria sunt
que alternantur dequalitate
principatus in policia virtus
nobilitas libertas diuicias 8o
poll Et sequitur Tripliciter

Tripliciter . plex ¶ Vi
cium iactancie tripliciter committi
8o ethicorum quere iactancia ¶ Iniustum con
tingit tripliciter vto ethicorum quere in
iustum ¶ Tripliciter aliquis delectat
secundum presens preteritum et futurum 9o ethicorum
¶ Minimum est triplex ibidem quere minimum

Triste ¶ Difficilius est tristicia
sustinere quam a delectacionibus
abstinere 3o ethicorum ¶ Fortis in susti
nendo tristicia habet modicam
delectacionem ibidem ¶ Omnis la
bor est quodammodo triste ibidem ¶ Fort
sustinendo tristicia habet modica
delectacionem et quandoque nullam ibidem
¶ Fortitudo mors et vulnera sunt
tristicia quamuis tamen volens ca
patitur ibidem ¶ Quanto aliquis
est virtuosior tanto ipse mors
est ei terribilior et tristior ibidem

Virtuosi mors est valde tristis
ibidem ¶ Opus quod fit secundum virtu
tem oportet esse delectabile vel
saltem non triste 2° ethicorum quere
virtutis ¶ Magnanimus si fuerit in
fortunatus non erit nimis tristis
1° ethicorum ¶ Impendere aliis bene
ficium hoc est magnanimo delec
tabile recipere vero triste ibidem
Vita felicis non est tristis viij°
ethicorum ¶ Sicud testantur naturales ser
mones tunc videre audire est tris
te i. inducit tristiciam quia nunquam
per hoc potentia organo afficta la
borat et fatigatur ibidem ¶ Cum
homo recedens aliquo a dispositione
appropinquat ad contrariam tunc id
quod agitur neque videtur triste neque
delectabile ibidem quere homo
Nullus potest per diem i. per longum
tempus morari cum homine triste
i. qui contristat vel cum eo qui non
delectat eo quia omnibus videtur
esse maxime naturale fugere tristiciam
et appetere delectationem vel delec
tabile viij° ethicorum ¶ Homines possunt
sustinere aliquod triste per modicum
tempus tamen nullus potest continue tris
ticiam sustinere ibidem ¶ Nullus
hominum eciam si esset bonum sustineret
aliquod si esset triste ibidem ¶ Virtuosi
amico est triste amicum sentire
in suis infortuniis contristatum
ix° ethicorum eo quere amicus ¶ Homines
propter inordinationem suum appetitum
frequenter eligunt aliqua delec
tabilia eciam si sunt mala et
fugiunt tristia eciam si sunt bona
x° ethicorum ¶ Opera consueta non
erunt tristia ibidem ¶ Labor est
quid triste viij° politicorum ¶ Omnes
non possunt sustinere indelectabile

vel triste ibidem ¶ Commutacio aut
transumpcio tristium sunt de numero
delectabilium et eligibilium si sunt
transumpcio aut transmutacio minorum
pro maioribus quia vel quibus accidit
minus malum sed porcione quod possit
fugere maius malum primo rethoricorum
Omnis corrupcio delectacionis
est triste ibidem ¶ Necessitates
sunt quid triste quia quia violenciam
includunt ibidem ¶ Sollicitudines
studia et vanitates sunt tristes
quia talia sunt necessaria et vio
lencia si non assuefiant et quia
necessitates sunt quid triste i.
ibidem ¶ Cum ignis non est adepcio
i. delectabile et ideo irati tristan
tur vehementer non pugnantes et
sperantes punire gaudent ibidem
Vicini sunt ad insufficiendum
eciam qui certes si statim in est eis
triste vel statim delectabile vel
proficium propterea mus sunt eis diu
et mora 2° rethoricorum ¶ Continentes
et prudentes sunt qui eligunt
ideo triste aut statim propter de
lectabile et proficium futurum diu
nius ibidem ¶ Homines triste nunquam
sunt irascibiles ibidem ¶ Amicus
gaudet de bonis et condolet de tris
tibus sui amici ibidem ¶ Mala tris
cia sunt sensibilia si non sunt
maxime mala ibidem ¶ Miserabilia
sunt que sunt de numero tristium
et dolorosorum etc. 2° rethoricorum quere mi
serabile ¶ Malum non est de natura
tate triste ut in formicacio 2° topicorum

Tristicia ‖ Omnis virtus
est circa tristicias 2° ethicorum
Per delectacionem et tristiciam contingit
peccare ibidem ¶ Propter tristiciam
se recedimus a bonis quere virtuosi

operacionibus eo propter vehemen
tem tristiciam non retrahentem
ibidem ¶ Ad omnem operacionem vel
passionem sequitur delectacio
vel tristicia ibidem ¶ Homines sunt
mali ex eo quod prosequuntur volup
tates & fugiunt tristicias non secundum
circumstancias determinatas secundum rectam
racionem ibidem ¶ Virtutes morales
quantum ad earum intensionem & re
missionem habent esse circa tristi
cias & voluptates & optimorum
operativa id est optime operatur ibidem
Per habitum virtutis optime
virtutis optime habemus nos circa
delectaciones & tristicias ibidem
Nos omnes regulamus opera
ciones nostras delectacione & tristi
cia secundum magis et minus ibidem ¶ To
tum negocium virtutis moralis
est circa delectacionem & tristiciam
ibidem ¶ Totum negocium virtutis
politice id est civilis conversacionis
est circa delectaciones & tristicias
Nam delectacio & tristicia bene
utitur erit bonus qui male ma
lus ibidem ¶ Ad omnes passio
nes dictas sequitur delectacio &
tristicia 2o ethicorum ¶ Que operantur
cum violencia involuntarie illa o
perantur cum tristicia 3o ethicorum
Omnia involuntaria sunt cum
tristicia ibidem ¶ Concupiscencia
semper est cum delectacione vel
tristicia 3o ethicorum quere concupiscencia
Eleccio non est cum delectacione
& tristicia ibidem quere eleccio
Omnibus delectabile desideratur
tamquam bonum & tristicia refu
tatur tamquam malum ibidem ¶ For
titudo magis est circa terribi
lia & tristicia quam circa ausibilia

4o ethicorum ¶ Fortes aliquando dicuntur in
sustinendo tristicia & imminencia
sicud passiones ebulliencia ibidem
Fortitudo est circa tristicias
ibidem probatur quere fortitudo
¶ Fortis in suo actu fortitudinis
habet tristiciam ad mortem ibidem
probatur quere fortitudo ¶ Tempe
rancia magis est circa tristicias
quam delectaciones 4o ethicorum
probatur quere temperancia ¶ Virtuo
sus contrario modo se habet ad tristiciam
& delectacionem vij o ethicorum quere virtuosus
Virtuosus non solum fugit per
superhabundanciam tristicie sed
omnem tristiciam ibidem ¶ Non
solum superhabundans tristi
cia est contraria superhabunda
nti delectacioni sed eciam prava
ibidem quere delectacio ¶ De
lectacio expellit tristiciam ibidem
Ad delectacio expellit tristi
ciam signum est etc. quere de
lectacio ¶ Delectaciones cor
porales maxime si sunt veheme
ntes sunt medicine contra tristiciam
ibidem ¶ Omnibus hominibus super
venit tristicia ex naturali operacione
propter motum quia semper aliquis vi
gilans in aliqua operacione ali
quis labor est tristicia ibidem
Usus sensuum inducit tristiciam
scilicet videre audire ibidem ¶ No
racionem quare propriamus tristicias
que proveniunt ex usu sensuum
quia sumus iam consuete eos con
tinue pati quomodo ex consuetudine
non sit passio secundum aliquos ibidem
Nos racionem & modum quare tristi
cia per delectacionem expellit
quod delectacio non solum expellit
tristiciam contrariam ibidem quere delectacio

Delectacio non solum expellit
tristiciam que est sicud contraria
sed etiam si fortis est expellit
eam que est contingens ibidem
et delectacio ¶ Delectaciones
intellectuales sunt sine tris-
ticia contraria et non sunt tristiciam
admixtam ibidem ¶ Omnibus vi-
detur maxime naturale fugere
tristiciam et appetere delectacionem
viij° ethicorum ¶ Presencia amici tris-
ticiam contristati allevat ix° ethicorum
Omnis homo fugit ne sit causa
tristicie alterius quod bene dispo-
situs ibidem ¶ Virilis in tristicia
non est ploratiuus ibidem ¶ Ad
philosophum moralem pertinet determinare
de delectacione et tristicia x° ethicorum
Euxaksantes i. familiarum
gubernatores erudiunt pueros
ut virtuosi fiant delectacione
et tristicia ibidem ¶ Tristia et de-
lectabilia protenduntur per totam
vitam ibidem ¶ Tristicia et delec-
tacio sunt magnam inclinacionem
et potenciam ad hoc quod aliquis
sit virtuosus ibidem ¶ Homo
virtuosus et felix nequaquam propter de-
lectacionibus assequendis debet
eligere mala et propter tristicijs vi-
tandis debet fugere bona ibidem
Plurimi eudoxum tristicia ab omni-
bus est fugienda ibidem ¶ Tris-
ticia non opponitur delectacioni
sicud malum malo ibidem probatur
et delectacio ¶ Omnes videntur
fugere tristiciam et malum et de-
lectacionem appetere sicud bonum ibidem
Platonici dicunt tristiciam esse
defectum et corrupcionem eius quod
est secundum naturam ibidem ¶ Tris-
ticia est quedam contrariis in passionem ...

Delectaciones consistentes in
consideracione mathematica sunt
sine omni tristicia ibidem ¶ Delecta-
ciones operacionum que sunt per omnes
sensus scilicet olfactum et sunt sine omni
tristicia ibidem ¶ Delectaciones
aliene faciunt hoc idem faciunt quod
aliquam delectacionem quod faciunt tristes
ipse ibidem probatur et delectacio
Proprie tristicie corrumpunt opera-
ciones taliter ut si alicui ipsa opera-
cio que est scribere vel raciocinari
vel disputare sit indelectabile et
triste ille nec scribit nec racioci-
natur quamdiu sibi talis operacio
tristis sunt x° ethicorum ¶ Contrarium
accidit circa operaciones a delec-
tacionibus proprijs et tristicijs
proprijs ibidem probatur et de-
lectacio ¶ Delectaciones aliene
non eodem modo corrumpunt opera-
ciones sicud tristicie ibidem ¶ Cum
delectari velit ad physicam currit
ij° politicorum ¶ Remedium contra tristiciam
solum est querendum a physica ibidem
Ira sit cum tristicia odium sine
tristicia v° politicorum ¶ Felicitas est
eorum finis qui non est cum tristicia
sed delectacione viij° politicorum Adiscere
est cum tristicia ¶ Virtus moralis
est circa delectaciones et tris-
ticias amore et odium (?) et simpliciter
circa alias humanas passiones
sicud circa propriam materiam ibidem ¶ Fa-
cilia sunt quecumque sine tristicia
et in modico tempore sunt p° ethicorum
Difficile est quod fit cum tristicia et
in multitudine temporis ibidem
Quod est magis triste et quod habet
ad maiorem tristiciam est melius id
eo et melius ¶ Non diffini-
cionem tristicie per opposita diffi...

delectacionibus videlicet delectacio
est quedam motus anime et constitucio
simul tota et sensibilis in eius sim-
naturam primo rethorice ¶ Ad hominem pas-
sionem delectacio et tristicia 2° rethorice
¶ Delectaciones vel tristicie sunt signa
voluntatis bone id est benivolencie ibidem
quod est benivolencia ¶ Sola illa timen-
tur que possunt inferre tristiciam aut
magnas corrupciones ibidem ¶ Ne-
cesse est talia timenda esse que
cumque videntur habere magnam po-
tenciam corrumpendi aut nocendi
sive inferendi nocumenta tenden-
cia in magnam tristiciam ibidem
¶ Tam invidia quam nemesis sunt
tristicia de bona accione 2° rethorice
¶ Eligibiliora sunt bona sine tristi-
cia quam cum tristicia 3° topicorum ¶ Ira
non est causa tristicie sed econtra
4° topicorum ¶ Simpliciter et formaliter ira
non est tristicia sed bene consequitur ibidem

Tristor contristo ¶ Qui
tristatur in sustinendo pericula timi-
dus est 3° ethicorum ¶ Recta disciplina
conveniens est ut assuescant delec-
tari in operacionibus bonis et tristari
in malis ibidem ¶ Non parum immo
multum pertinet ad operaciones humanas
quod aliquis gaudet vel tristatur bene
vel male id est secundum racionem rectam vel con-
tra ibidem ¶ Nemesia est passio
secundum quam tristatur quod digni et in-
digni prosperentur et prosperentur 2°
ethicorum ¶ Invidia est passio secundum quam
tristatur quod digni et indigni pros-
perentur ibidem ¶ Nemesetica
tristatur de omnibus quibus indig-
nis et male operantibus bene
succedit ibidem ¶ Fortis licet
in suo actu tristatur tamen delectatur

in quantum attingit finem secundum 3° ethicorum
¶ Intemperatus tristatur propter
absenciam delectacionum 3° ethicorum
¶ Intemperatus tristatur quod non
adipiscatur delectaciones concu-
piscencie ibidem ¶ Nullus est incon-
veniens quod aliquis propter delec-
taciones tristetur ibidem ¶ Tem-
peratus non tristatur superflue
propter absenciam delectacionum
ibidem ¶ Secundum Symonidem poetam
bene tristandum esset homini si
dedisset quod non esset dandum sed
non esset tristandum si non dedisset
quod esset dandum oportune 4° ethicorum
¶ Affabilis aliquando intendit con-
delectare aliquando contristare
4° ethicorum Vide affabilis ¶ Affabi-
lis intendit per se delectare
et non contristari ibidem Vide
affabilis ¶ Qui dilectat aut
contristat audientem indirecte malum
est 4° ethicorum quere Vide dilector ¶ Nul-
lus contristat se amantem et sibi
bene facientem sed potius si sit
gratus studet retribuere simile bene-
ficium et circa ipsum operari 8° ethicorum
¶ Impossibile est aliquem simul
maxime secundum idem delectari et tris-
tari 9° ethicorum Vide impossibile
¶ Studiosus in quantum studiosus gau-
det accionibus que sunt secundum
virtutem sed tristatur in operacionibus
contrariis que procedunt a malo
9° ethicorum ¶ Virtuosus in pravis
semper tristatur ibidem ¶ Homines viri-
les et virilem animam habentes natura-
liter timent ne amici contris-
tentur ibidem ¶ Homines viri-
les nequaquam amicos suos contris-
tari propter ipsos ibidem ¶ Ad
virtutem moralem pertinet

maxime q homo gaudeat
de quibus oportet et tristetur
de quibus oportz x° eth ¶ Nullus
eligeret gaudere q semper
faceret aliqua turpissima et
si nunquam deberet tristari ibidem
Multum malum inopiatum si non
est volitum contristat magis
x° ethi ¶ Sz bonum inopiatum
si fiat secundum voluntatez delectat
sicut multum malum inopiatum si non
est volitum contristat magis ibidem
Homines irascuntur super hiis qui
non curat si contristauerit ibidem
Varia mala non contristat
ibidem ¶ Inicia malitie nichil
contristant ibidem ¶ Sup pre
citdus et super eos qui occiderunt
matres quando obtinent penas
nullus bonus tristatur quia oz
gaudere de talibus ibidem etc

Turpe // ¶ Aliqua sunt ita
turpia q homo nullo modo debz cogi
ad faciendum 3° eth ¶ Homo prius
debz sustinere mortem quam fac
turpe fm ibidem ¶ Obprobrium
est quedaz turpe 4° eth ¶ Unu
libet turpe agentez oportet
puniri et maxime si eius malus
appetitus multum augeatur ibid
Maior virtus est bona operari
quam turpia non operari 4° eth
g̃ de virtute ¶ Usurarij viuunt
secundum operationes illiberales et
turpes ibidem ¶ Usura e tur
pis operacio ibidem ¶ Omnis
turpis lucrator est illiberal
ibidem ¶ Recipere aliquid de me
retricio et recipere ad usuram
est turpe lucrum proba de me
tric ¶ Latro alcator spoliator
mortuorum sunt turpes lucra

tores eo quia lucratur suspecti
et accepti gratia lucri licet dimi
nute ibidez ¶ Mendacium e tur
pe eo q alteri nocumentum infert
4° eth ¶ Turpia loqui ul honesta
homo non parum debz ad hominis
honestatem ibidem g de desert
Bene non est etiam quis aliquid operari
operorum turpium in quibz e verecundia
ibidez de verecundia ¶ Verecundia
habz esse in prauis et turpibus
ibidem ¶ Virtuosus nullum prauum
et turpe operatur ibidem ¶ Virtuosi
non debent operari turpia secundum veritatem
neque secundum opinionez de quo posset ve
recundari ibidem ¶ Turpia sunt
duplicia secundum veritatem et secundum opi
nione ibid ¶ Verecundia sunt
turpia ul secundum veritate ul secundum
opinione ibidem ¶ Unusquisque debet
operari aliquid turpium ul secundum veri
tatem ul secundum opinione aliorum ibidem
Virtuosus si aliquid turpium operaretur
verecundabitur ibidem ¶ Non
verecundari operari turpia e prauum
ibid ¶ Nullus dicit illud esse pru
dentez qui volens operatur tur
pia vij° eth ¶ Nullus eligeret
gaudere q semper faceret aliqua
turpissima et si nunquam deberet
tristari x° eth ¶ Turpe e homines
non possentes secundum eorum bonis maiori
bus et exterioribz et non vacatione
vij° pol ¶ Magis turpe e non
posse bene uti bonis in vacatione
bellicis operationibz ibid ¶ Tur
pe est non vacando ab exterioribz
facere bona opera vacando aut
et vitam ducendo quietem duce
vitaz seruilem et peccare eorum ibidem
Omnes iusta septemnium debent
cohercere a turpi loquio et auditu

vii° poli. ¶ Legislator d3 turpia lo-
qui et q(uo)d lib3 aliud turpe ex civita-
te in civitate et maxime coram iu-
venibus ibid. de iuvenibus ¶ Ex
dicere et audire aliquid turpium
de facili fit aliquid turpe ibidem
¶ In septennio pueri non debent
picturas vanitates turpium in loco
publico ibid. ¶ Proverbialiter d(icitu)r
sufferre diutinum laborem pro aliquo
et non habere illud est valde turpe
ibidem vii° eth. ¶ Depraedari
et sustinere penam iniuste turpe est sed
iniuste non ibidem ¶ Verecundia est
de turpi ibid. ¶ Dicentes et facien-
tes et facturi turpia verecundantur
ibidem ¶ Sicud inconveniens est
turpe aliquem non posse se defen-
dere corpore multo magis inconveniens
est et turpe se non defendere posse
sermone ibidem ¶ Turpe est pue-
ros non ancillare parentibus vel pri-
ores maiores et subditos dominos 2°
ethicorum ¶ Malitie mortales et opera
et signa mortalium malitiarum
vel que videntur opera vel signa
mortalium malitiarum sunt turpia
et erubescibilia ibidem ¶ Turpe
est ignorare que ab omnibus contingit
scire ibidem ¶ Magis sunt eru-
bescibilia quando quis est turpium
causa quam quando non est causa ut quando
aliquis est causa ignorantie sue
ibidem ¶ Senes sunt laborabe-
les i. consideratores turpium 2°
rethoricorum de senectute Require

Vacatio ∥ Felicitas
videtur consistere in quadam
vacatione i. in quadam ab-
solutione et cessatione ab
exterioribus et secularibus curis
x° ethicorum de felicitate ∥ Vacatio

habet rationem finis probatur dupliciter
primo ex ipso labore que ordinatur
ad ipsam vacationem et quietem quia
non vacamus i. laboribus insistimus
ad hoc laboramus ut post sine
per laborem acceptam vacationem
i. quiescamus ∥ 2° patet ex hoc parte
quia tunc bellamus ad hoc bel-
lamus ut post victoriam belli
pacem ducamus et pax habet rationem
finis respectu belli sed ipsa vacatio
videtur esse quedam pax sed
eius x° ethicorum ¶ Vacare est
dupliciter Uno modo prout est neutrum
tunc sicut regens dativum potest vel
ablativum cum prepositione in tunc
idem est quod intendere vel consistere
vel inherere ut cum dicitur quod illi qui
sunt impotentioribus vacant
ludis vel in ludis ∥ 2° prout est
neutrum absolutum secundum quod idem
quod cessare ab operationibus ...
sicud dicimus aliquem ab-
actionibus exterioribus vacantem
cum felicitas consistat in vaca-
tione ∥ 2° supertu fim q dicit
Augustinus laborabat martha et
vacabat maria secundum Bernoldum
ibidem ¶ Non vacamus ut vacemus
et bellamus ut pacem ducamus
quod i. non diu vacamus i. laboribus
insistamus ad hoc laboramus ut
post ea sine per laborem accepto
vacemus i. quiescamus et tunc
bellamus ad hoc bellamus ut
post victoriam belli pacem ducamus
ibid. ¶ Non vacamus ut va-
cemus i. non vacemus 2° i. a la-
bore desistamus ut vacemus
primo i. ut aliam intendamus
et insistamus sed potius econtra
quia sed quod ideo insistimus laboribus

ut p(ro)p(r)ia habeat exigitur ibid(em)
Vacacio videtur esse quedam
pax sim(ili)ter ibidem ¶ Nulla
operacio virtutis practice con
sistit in vacacione proba(tur) princi
pales operaciones virtutum prac
ticarum sunt operaciones pollitice
et belli s(ed) ille non consistunt in
vacacione ig(itur) a forciori nulla
Mi(nor) p(ro)ba(tur) q(ui)a nullus eligit bel
lare vel bellari nec bellum p(re)pa
rare solum gracia bellandi ib(idem)
Vacacio non invenit(ur) in virtutibus
moralibus et practicis proba(tur)
principales operaciones virtutum
practicarum vel consistunt in reb(us)
pollitice vel in rebus bellicis s(ed)
neutrum illarum operacionum con
petit vacatio cu(m) nullus eligit
bellare neq(ue) bellum p(re)parare solum
gracia bellandi ibid(em) ¶ Vacacio
non invenitur in operacionibus
virtutum moralium ibid(em) ¶ In
operacione bellica non e(st) va
cacio patet q(ui)a nullus eligit bel
lare solum gr(aci)a bellandi ibid(em)
In operacione pollitica non est
vacacio proba(tur) quidquid op(er)at(ur)
in alterum non e(st) vacans g(ratia) e(ius)
huius Mi(nor) quia p(re)ter hoc q(uo)d e(st)
ipsum pollitic(um) conversari p(ro)cura
do civitatibus iusta gubernacionem
et pacificacionem conversacionem ambicione
ad hoc pollitic(us) sollicitus est
acquirere potencia in subiectione
terrarum et eciam honoris vel for
te magis studet procurare feli
citatem pollicitarum sibi et civib(us)
que felicitas q(ua)m sibi et civibus
intendit acquirere est altera ab
operacione pollitica sicud finis
est alterum ab eo q(uo)d est ad fine(m)

ibidem ¶ Operaciones pollitice
non p(ossun)t esse vacaciones proba(tur)
quidquid est q(uo)d ordinatur in aliud
non est vacans operaciones pol
litice sunt hui(us)mo(di) ig(itur) Mi(nor) proba(tur)
quia p(re)ter hoc q(uo)d est ipsum pol
liticum similiter conversari procu
rando civitatibus pacificacionem gubern(a)
cionem ad iniciam ipse polliticus
intendit acquirere aliquid aliud s(cilicet)
potenciam honores et per quos
tales operaciones non h(ab)ent con
venienti finis ig(itur) nec in eis est
vacacio ibidem ¶ Deus habet
vacacionem ad iniciam optima(m) et no(n)
ad c(ontra)r(ium) vii(o) pol(iticorum) ¶ Civibus n(ecess)aria
est vacacio ab operacionibus n(ecess)ariis
et vilibus et intendere contemplacioni
bus et operacionibus liberalibus
ad generacionem virtutis et acta
ciones civiles ibid(em) ¶ Eciam indiget
vacacione ibidem ¶ Tota con
versacio et vita humana dividi(tur)
in vacacionem et non vacacionem et mer
catum belli et pacis ibid(em) g(ratia) R(es)p(ublica)
in ¶ Ex(erciti)um virtutum moralium
practicarum querendum e(st) p(ro)pter
vacacionem in contemplacione id(em)
Tuorum opus est in vacacione et
non vacacione vales sunt ad
vacacionem i(d est) felicitatem et delecta
cionem que est in ea ibid(em) ¶ Vir
tutes que ordinan(tur) ad non va
cacionem ordinan(tur) ad vacacionem
ibid(em) ¶ Omnes virtutes tam or
dinate ad vacacionem q(ua)m ad non
vacacionem sunt gr(aci)a felicitatis id(em)
Secund(um) proverbium ad servos no(n)
p(er)tinet vacacio ibid(em) ¶ Virtus q(ua)l(ibet)
ordina(tur) ad vacacionem aut ad no(n)
vacacione ibid(em) ¶ Ille virtutes
ordinan(tur) ad non vacacionem quibus
homines prohibentur ne sint

seruit aliorum ut fortitudo per se
neratiua ibidem ¶ fortitudo per se
neratiua per se pertinet ad non vaca
tionem ibidem ¶ phia pertinet ad
vacationem ibidem ¶ Temperantia
et iusticia ordinantur ad vaca
tionem et ad non vacationem ibidem
Temperantia et iusticia magis requi
ritur adducentes pacem et
vacationem quam ad non vacantes ibidem
¶ Fruitio bonorum fortune et impa
ce vacatio disponit ad iniurias
et electiones ibidem ¶ Turpe
est hominem non posse uti secundum rationem
bonis melioribus et exterioribus
in non vacatione ibidem ¶ Magis
turpe est non posse bene uti bo
nis in vacatione a bellicis opera
tionibus ibidem ¶ Turpe est
non vacando ab exterioribus fa
cere bona opera vacando autem et
vitam ducendo quietem ducere
vitam servile est propter rationem ibidem
Homines in vacando debent ra
tione et operibus secundum virtutem preter
quia in vacando homines utuntur
talibus igitur in non vacando
ibidem ¶ Non vacatio est propter
vacationem i. actio circa exteriora
propter speculationem viij° pol ¶ Va
quando secundum intellectum appetit non
vacare sed bene vacare illa solum
appetit ¶ Agere operationes ex vir
tutis recte sed etiam posse vacare
ab operibus ex virtutis et intendere
circa speculationem ibid ¶ Quere
da est vacatio aliqua tamquam finis
omnium aliorum que oportet facere
propter ipsam ¶ Vacatio que est in lu
do non habet rationem ultimi finis ibid
Beati vivere non consistit in non
vacatione sed magis in vacatione
ibidem ¶ felicitas consistit in

vacatione ibid ¶ Musica est
querenda et addiscenda propter
delectationem seu deductionem que
est in vacatione et non propter
aliam utilitatem ibid ¶ Antiqui
sapientes ordinaverunt mu
sicam ad deductionem que est
vacatione et quam crediderunt esse
liberorum ibidem ¶ Antiqui sa
pientes ordinaverunt ad de
ductionem que est in vacatione ibidem

Vacare

¶ Operationi speculatiue
homo vacat semper secundum partem et
non propter aliam x° ethicorum ¶ Eva
dentem quod homo non debet va
care speculationi intellectus
non oportet sequi ibid ¶ Ille
ille qui vacat speculationi ve
ritatis sit felicissimus et secundario ille
est felix qui vivit secundum aliam
virtutem scilicet prudentiam ibidem
Dii maxime honorant illos qui
vacant bonis intellectualibus
et qui bene et recte operantur
ibidem ¶ Qui non habent
aliquos proventus et possessio
nes impossibile est posse vaca
re x° pol ¶ Multi gaudent
circa ipsa negotia vacare v^to
pol ¶ Tam vacare quam non va
care sunt eligibilia viij° pol
Vacare habet rationem magis
eligibilis quam non vacare ibidem
Antiqui phi primo inceperunt
vacare et magliores et utes
ad virtutem propter pugna in operatio
nibus facti prudentiores seque
bantur doctrine eruditionem
et utique non discernentes que
erant valles et que non et in
venerunt artem speculationis
addiscendam in ea pugna du
poterant melius meditare propter

experigenciaz quid ess vale ad
virtutem ꝯ Ex probauerunt
eaz viijo poll ꝯ Sequitur

Valde // Prouerbium fratrem
in iniuria crudelis est valde
viijo poll ¶ Prouerbium illi qui
valde diligunt se inuicem tunc a
casu sunt inimici fiunt valde
crudeles in iniuria ibidem ¶ Prouerbi
aliter dicitur sufferre diutinum
laborem pro aliquo et non habere
illud est turpe primo reth ¶ Que
valent ad viuere et ad bene viuere
et ad delectacionem et ad agendum
bona videntur esse valde bona
ut sunt diuicie bona sanitas
etc ibidem ¶ Valde honorabi
les persone et valde ingloriosi id est
sine omni honore existentes de
facili in insaniam cadunt quibus dulsi
mode ibidem Ex in insania ¶ Sm
prouerbium homines odiunt valde eos
qui multa passi sunt in iniuria
et non exulerunt id est non contradix
erunt et facere inde vindictam
et sm aliud prouerbium tales
sunt repudiati non habentes
adiutorem ¶ Que sunt valde
longe non timentur 2o reth ex
Ex timeo ¶ Omnes inferentur
supernotos qui non sunt val
de propter infamiliaritatem ibidem ꝯ
Ex inferior ¶ Super homines val
de propinquos homines non inferunt
ꝯ Ex inferior ¶ Iuuenes omnia
valde agunt amant enim valde et
odiunt valde ibidem ¶ Cognosce
tempus et nichil valde ꝯ Ex cog
nosco ¶ Sicud amicos valde oportet
amare sic inimicos oportet
valde odire ibidem ¶ Tam in
concione quam iudicio que sunt val
de accepta sunt de rethorica 3o
rethoricorum etc Sequitur

Valeo // Tam sapiencia quam pru
dencia valent ad felicitatem vjo
eth ¶ Prudencia et sapiencia non
valent ad felicitatem sicud ars me
dicinalis ad sanitatem sed sicud sa
nitas facit ad opera sana ibidem
Disciplina valet ad bonam vitam
2o pol ¶ Virtus iusticie valet
ad bonam vitam ibidem ¶ Valencius
est quod plus est 4o pol ¶ Commixcio
carnalis valet quoque ad sanitatem
vijo pol ¶ Tam sciencie liberales
quam non liberales valent ad fe
licitatem et per eas acquiritur feli
citas viijo pol ¶ Exercitacio in facie
horibus in iuuentute valet ad bonam
disposicionem corporis in violente
exercere aggrauat ibidem Ex coz
laboro ¶ Gesta scripta hystoriace
valent ad similia consilia primo
reth ¶ Leges aliorum valent ad
racionem legum iura ibidem
In exclamatis eleccio multum
valet et facit 3o reth probatur Ex ex
clamatio ¶ Litigare de igno
rancia vel non ignorancia vel
litigare verum quibus egerit ex
eleccione in iudicialibus multum
valet ibidem Ex litigo ¶ Surgere
de nocte valet pro bona disposicione
primo pro etc Sequitur vehe

Vehemens · ciuis //
Cum vehementer delectamur
in quocumque delectabili tunc non
possumus aliquid aliud operari xo
eth ¶ Cum vehementer de
lectamur in quocumque delectabili
tunc nichil aliud omnino dicimus
ibidem ¶ Iuuenes vehemencius
peccant circa concupiscibilia 2o reth
Iuuenes vehemencius peccant
in omnibus preter edulium ibidem

R. Inveniens etc. Sequitur

Velle ¶ Impossibile est quod aliquis
velit operari iniusta et non velit
esse iniustus quia impossibile est quod
aliquis velit aliquid tamen ex qua stat
sequi aliquem effectum nisi etiam velit
illum effectum licet non velit illum
effectum per se sed potius consequenter 3o
ethicorum ¶ Irrationale est quod ille faciat
iniusta non velit esse iniustus si-
militer ille qui facit stuprum non
velit esse incontinens ibidem ¶ Possumus
esse iniusti et mali quando volumus
non autem boni et iusti quando volumus
ibidem ¶ Aut qui sunt iniusti et in-
continentes sed postquam facti sunt
tales non est in potestate eorum ut non
sint iniusti et incontinentes ibidem
Existens iniustus non quando vult
quiescit et desinit esse iniustus idem
¶ Infirmus non statim quando vult efficitur
sanus ibidem ¶ Nullus vult posse in-
iustum pati ibidem et incontinens ¶ Nul-
lus vult id quod sibi non estimat esse
studiosum et vale et bonum. Forte ri-
diculum est quod aliquis omnino dicatur velle
bonum viiio ethicorum ¶ Amico oportet
velle bonum gratia illius non gratia
amicitiae ibidem ¶ Amatores volunt
sibi bona ad invicem secundum id quo
secundum quod amant viiio ethicorum et ratio
amantis ¶ Qui sunt similes secundum vir-
tutem volunt sibi invicem bona sic
quod sunt boni ibidem ¶ Virtuosi vo-
lunt sibi bona secundum se ipsos ibidem
Amici volunt bona sibi amicis
gratia illorum ibidem ¶ Amicus ami-
co debet velle maxime bona que putat
in esse bonum ibidem ¶ Unusquisque
quisque vult sibi ipsi maxime bona ibidem
¶ Amicus licet amico debet velle
maxime bona non tamen per omnibus
quia quilibet sibi ipsi tenetur velle
maiora ibidem ¶ Ut plurimum omnes
vel saltem plures volunt et
secundum rationem appetunt bona honesta
et nichilominus eligunt in effectu ea
que sunt eis utilia viiio ethicorum
Virtuosus operatur et vult sibi ipsi
bona tam vera quam apparentia
ixo ethicorum ¶ Nota quid est velle
bonum gratia sui ipsius est velle bonum
gratia partis intellectivae cuius gra-
tia quilibet unusquisque videtur esse
maxime illud quod est principale
in eo est ratio et mens ibidem
Virtuosus ad consequendum bonum
virtutis maxime operatur et illud
vult gratia sui ibidem ¶ Virtuosus
vult seipsum vivere et se salvare in
suo esse et in suo operari ibidem
probatur et virtuosus ¶ Virtuo-
sus maxime vult salvare illam
partem animae cum in est sapientia
ibidem ¶ Similiter virtuosus vult
bona sibi ipsi ibidem probatur et
virtuosus ¶ Unusquisque vult
bona sibi ipsi ibidem ¶ Virtuosus
maxime vult esse et secundum rationem vivere
et operari ibidem ¶ Ille qui vult se
esse vivere principaliter secundum de-
lectationes corporales non vult
se esse vere et vivere tamquam homo
sed tamquam bestia ¶ Virtuosus max-
ime vult convivere sibi ipsi ibidem
Evidens benivoli volunt bona illis
quibus sunt benivoli tamen nichil
cooperabuntur ad hoc quod talia pro-
sequuntur nec etiam turbabuntur
propriis si talia eis non prove-
niunt et contrarium accidit in ami-
citia ixo ethicorum ¶ Unusquisque ta-
men seipsum vult principaliter con-
tendunt ibidem ¶ Hoc ponens
aliquos amicandi quod utique ipso

wlt bonu sibi ipi ibidem g 8e
concordia ¶ Homines virtuosi sem
per volunt mansta 2 conferentia
2 talium permanentia communiter
appetunt ibidem ¶ Prauus semp
volunt superhabundare in bonis
vtilibz 2 deficere in malis 2 labo
ribz ibidem ¶ In mutuis debito
res vellent no esse illos quibz
tenentur ut soluant creditore
mutui ibid 10 8e debitor ¶ Ille
le est marie amicus alicui qui
wlt sibi maria bona gracia
illius etiaz si nullus alius sciret
9o eth ¶ Homo ad seipsum max e
wlt sibi maria bona gracia ipsius
etiaz si nullus alius sciret ibid
¶ Cui wlt preesse prius debz sub
esse 3o pol ¶ Cum wlt ducere exer
citu prius debz duci ibid ¶ Opus
liberalitatis est vinere ut aquis
wlt 6o pol ¶ Nullus prius viuit
ut wlt ibidem ¶ Maxim bom
impolliais qr amplius non habz
potestatem faciendi omnia que wlt
6o pol ¶ Sed omnes volunt hoc
est bonu primo retho ¶ Homines
volunt nullu malu 2 si contingat
eos velle malu hoc e roe boni
appar ibidem ¶ Homines plus vo
lunt bonu qm malu uel minus vo
lunt malu qm bonu 2 si malu
est volitu non tamen respectu
ad bonu ul hoc propter ignoranciaz
ut si lateat malicia ul quia
tale malu est modicu ibid
¶ Nullus wlt aliqd nisi qr putat
esse bonu ibid ¶ Omnes conq
uiescentes bonu volunt esse
boni ibidem ¶ Amicos necesse
est eadem velle 2o retho ¶ Homi
nes diligunt omnes eos quos
putant velle bn facere eis uel
amicis suis ibid ¶ Pugnantes
videntur velle contraria ibidem
g 8e pugnans ¶ Potentes qr vo
lunt pnt 2o retho ¶ Quod qs ab
potuit 2 volunt hoc egit ibidem
¶ Omnes potentes cu volunt agunt
ibidem ¶ Necesse est quem videas
scelos velle posse prestare ut pun
iatur bo. de 9 p li. 2o pro 3a etc

Vendicio // Vendicio simpr
est delectabilis primo eth 8e de
lectabilis ¶ Vendicio nece e in
omni ciuitate aliquid vendi 2 aliquid
emi vjo pol ¶ Empcio 2 vendicio
est propter habere per se sufficien
ciam vite ibid etc Sequitur

Venale // Certum est qr max
principatus sunt venales sz regum
ducatus 2o pol etc Sequitur

Venia. ale // Operari bom
ul malu non voluntarie nec debe
laus nec vituperium sz venia et
misericordia 3o eth ¶ In voluntariis
passionibus 2 operacionibz operanti
cum virtute conceditur quiqz venia
g si est perfecte voluntarium aut
totaliter excusatur eciaz in pena
quaz incurrit sine vitupio et
quiqz conceditur sibi venia g quz
pena 2 vituperium non totaliter
excusatur sz aliq circumstantiu dimi
nuit ut si aliquis ab aliquo multu
provocatus offendit ibid ¶ In
aliquibus operacionibus factis
propter metu non impenditur
laus sz solu conceditur venia et
venia ibidem ¶ Imparcia bz circu
stanciis conceditur venia 2 venia
ibid ¶ Per ignoranciaz alicuius
circumstancie in particulari conceditur
venia 2 venia ibid ¶ Venealia

sunt quecumque homines peccant non
solum ignorantes .i. habentes ignoran
ciam circumstancie sed propter ignoran
ciam ita quod ignorancia sit eius causa
v^to ethicorum ¶ Non venialia sunt que
non sunt facta propter ignoranciam
nec sunt ea ignorantes propter ali
quam passionem que nec est naturalis
nec humana .i. racione regulata ibidem
¶ Neque in aliena neque alicui vituperi
tabilium datur venia quod sed magis
pena secundum eum ibidem ¶ Incontinentes
qui non habent scienciam sed opinionem
de malo quod agit si habent debilem
opinionem et non in maneat debi
liter operatur contra fortes concupis
cencias eis est venia dignus vij^o
ethicorum ¶ Appetibilibus magis naturalibus
facilius damus veniam si circa ta
lia appetibilia peccare contingit
et huius signum quod et concupiscenciis
que sunt communes omnibus magis
datur venia sicut cibi et potus
que sunt naturales ibidem ¶ Con
cupiscenciis que sunt communes omnibus
sicut cibi et potus vestes etc. magis
datur venia eo quod sunt naturales et
necessarie ibidem ¶ Si quis a for
tibus et super excellentibus delec
tacionibus vincatur nec talibus
tristiciis deiciatur non est admi
rabile sed potius condonabile .i.
venia dignum dum talis nititur re
sistere ibidem ¶ Circa hebreos
oportet habere veniam 2° pollitice
¶ In hiis in quibus omnes vel multi
assenciunt in misericordia est ibidem ¶ Hom
ines putant debere veniam obtinere
primo rethoricorum ¶ In ebrietatis debe
dare veniam quod peccant ignoran
tes 2° rethoricorum ¶ Karolus ut habet
veniam de commissis excusabat se

supplicacione videlicet ut quia preter
intencionem factum sunt vel per
impotenciam vel per ignoranciam
2° rethoricorum ¶ Venia sunt quibus
debetur venia de commissis scilicet
quia est factum preter intencionem
vel per impotenciam vel per ignoran
ciam ibidem etc. ¶ Sequitur de

Ventus ‖ Duo sunt venti
principales boreus auster 2°
pollitice ¶ Venti flantes ab oriente
te sunt saniores aliis vij^o pol.
¶ Venti boreales sunt retenciores
et saniores aliis ibidem ¶ Venti
si vela quiescere dimitte quo
non vis bo. de q. p. li. 2° p. prima.
¶ Ventus est motus aeris 2° cap.

Venus ‖ ¶ Adulterii propter con
cupiscenciam veneriorum quod deti
nentur multa audacia et terri
bilia operantur 3° ethicorum ¶ Adulteri
sustinentes pericula propter con
cupiscenciam veneriorum non sunt
vere fortes ibidem ¶ Ire et con
cupiscencie veneriorum manifeste tamen
mutant corpus vij^o ethicorum quod de
tinuimus ¶ Ire et concupiscencie ve
neriorum in aliquibus in tantum
invalescunt quod ducunt eos ad in
sanias ibidem ¶ Usus veneriorum
est delectabile et necessarium ad
vitam humanam ibidem ¶ Secundum ho
merum decepcio ipsa est dolose
cyprigine .i. veneri de cypro
genite et eius corrigia est varia
que tanta est intencione ut comprehendisse sapi
entis ibidem ¶ In actibus venereis
impossibile est aliquid intelli
gere ibidem ¶ Delectacio veneria
causata quod nullus in tali delec
tacione actuali potest habere presentem
vocis indicium vij^o ethicorum ¶ Secundum

amorem venereum non est pos
sibile aliquem hominem simul multas
mulieres amare vehementer
viij° ethicorum ¶ Veneria sunt erubes
cibilia 2° rethoricorum ¶ Homines erubescunt
veneria ibidem ¶ Homines non
solum agentes veneria erubescunt
sed etiam erubescunt signa vene
reorum ibidem ¶ Homines non solum
erubescunt facientes veneria
sed etiam dicentes ibidem etc.

Verax // Verax dicitur qui
tenet medium circa veritatem 2°
ethicorum ¶ Verax dicitur entheclastes
4° ethicorum ¶ Verax si declinat a me
dio magis eligit declinare ad
minus quam ad maius patet
hoc per tractatum ad prudentiam quia
superhabundantie illius virtutis
videntur esse magis onerose
aliis quam defectus ibidem ¶ Ho
nor et applausio veratum est
magis delectabilis quam non
veratum et verates sunt isti qui
sunt prope et non longe et qui sunt
simul conversati et noti et cives existe
tes et non futuri ad venturi et
prudentes et non insensati et
multi et non pauci primo rethoricorum
Magis verisimile est viciniores
et qui conversantur cum aliquo
et notos et cives et prudentes et
multos esse veraciores illius
oppositis sed non victimis etc. ibidem

Verbero // Non omne ver
berare est contumelia sed verberare
manibus in insultibus est contumelia 2°
rethoricorum etc. Sequitur verbum

Verbum // Morales non
debent litigare de verbis sed
debent concedere aliis 4° ethicorum et
politicorum ¶ Rethorica plus est circa
de rebus quam de verbis 3° rethoricorum
probatur per rethoricam etc. Sequitur

Vere // Ad vere fortem pertinet
quod in periculis improvisis sed in bello
impavidus se habeat 3° ethicorum ¶ For
titudo politica maxime assimilatur
fortitudini vere ibidem ¶ Sustine
tes pericula propter concupiscentiam non sunt
vere fortes ibidem ¶ Adulteri susti
nentes pericula propter concupiscentiam
venereorum non sunt vere fortes
ibidem ¶ Irati sunt aliquid simile
vere fortitudini ibidem ¶ Fortes propter
spem non sunt vere fortes ibidem
Magnanimum oportet esse vere bonum
4° ethicorum ¶ Habentes bona fortune
sine virtute non sunt similes vere
magnanimo ibidem per magnanimum
Magnanimi vere glorificant homines
ibidem per magnanimi ¶ Tradita ale
que tunc sunt simpliciter et vere iusta
quando sunt aliqualiter secundum habitum
operata et distributa 2° ethicorum et
per iustum ¶ Ille sunt vere delec
tationes que videntur ipsi vir
tuoso x° ethicorum ¶ Illa sunt vere de
lectabilia quibus gaudet ipse vir
tuosus ibidem ¶ Illa sunt vere
preciosa et delectabilia que videntur
esse talia ab ipso studioso ibidem
per virtuosus etc. Sequitur

Verecundia // Non est virtus
sed laudabilis passio quia fuga
turpitudinis 2° ethicorum ¶ Fortitudo
politica fit aliquando propter vere
cundiam turpis 3° ethicorum probatur
per fortitudo ¶ Verecundia non est
virtus moralis sed passio probatur
quia est timor ut tenet philosophus diffinitio
cuius verecundia est timor ingloria
tionis et ideo verecundia fit cir
ca similem corporali sicud timor
circa pericula mortis probatur

sicud verecundantes erubescunt
in facie ita timentes mortem pa
lescunt talis aut mutacio videtur
esse signum quod sit passio et non habitus
quia habitus est inquiete et sine tali
mutacione perseverat. 4° ethicorum ¶ Vere
cundia magis assimilatur passioni
quam habitui ibidem ¶ Verecundia est
timor ingloriacionis alicuius turpis
ad quod sequitur ingloriacio et confusio
ibidem ¶ Etiam timor quam verecundia sunt
quedam passiones corporales ibidem
Verecundia non convenit cuilibet etati sed
tantum iuvenili. ibidem probatur iuvenes
vivunt secundum passiones et ideo proni
sunt ad peccandum ob hoc autem
prohibentur per verecundiam virtute
cuius timent. 2° hoc patet in experiencia communi et
humanam consuetudinem secundum quam iu
venes verecundos laudamus ibidem
Iuvenes per verecundiam prohibe
tur a peccato ibidem ¶ Per verecundiam
quis prohibetur a peccato ibidem ¶ Se
nem non estimamus operari aliquid ipsorum
turpium in quibus est verecundia
racio secundum commentatorem senes propter
longitudinem temporis sunt experti ideo
non est probabile quod peccant
per ignoranciam. 2a racio quia
calore refrigescente in eis non
videtur probabile quod peccet ex
passione ibidem ¶ Verecundia
solum est involuntarijs defectibus
ibidem quia in defectibus non pro
venientibus ex culpa propria homo
modicum vel nichil verecundatur ibidem
Verecundia sunt turpia vel secundum
veritatem vel secundum opinionem ibidem
Verecundia non convenit etati se
nili. probatur illi etati non congruit
in qua nullus est laudabilis quando
est verecundus sed nullus lauda
bit senem qui est verecundus

nior probatur quia estimamus ut
eum oportere operare ipsorum tur
pium in quibus est verecundia
ibidem ¶ Virtuosus non convenit
verecundia probatur virtuoso
non convenit prava operari pro
quibus debeat verecundari ibidem
Verecundia habet esse in pravis
et turpibus ibidem ¶ Multa
non sunt nata obedire vere
cundie sed timori. x° ethicorum ¶ In
presencia seniorum et principum tepidi de
tersa facto causatur verecundia
vera et timor laboralis vij°
politicorum ¶ Verecundia est de turpi
primo rethoricorum ¶ Volo aliquid di
cere sed prohibuit me verecun
dia dicit zopho ibidem ¶ Vere
cundie sunt de genere bonorum
et sunt quid laudabile ideo certe
est quia per verecundiam vitamus
malum ibidem ¶ Verecundia non
gerit oculos quia hoc verecundos ocu
los non potest levare ad male
faciendum confusus ibidem ¶ Ti
mor est duplex unus cum verecundia
et dilectione alius cum minicia
et odio 2° yconomicorum ¶ Timor filiorum
ad parentes est cum verecundia et tio
re ibidem ¶ Timor civium virtu
osorum et honestorum ad recto
res benignos civitatis est
cum verecundia et dilectione ibidem

Verecundari // Virtuosus
si aliquid turpium operabitur
verecundabitur 4° ethicorum ¶ Illa que
non valet non verecundari operari
turpia et aliquod pravum igitur vere
cundari turpia est aliquod studi
osum ibidem ¶ Non verecundari
operari turpia est pravum ibidem
Cum quis dicat de iusto insemetipse

vrnentes in iuste et pter racioz
et sm passiones ad alios quo
put dicere iustu esse q dnan²
alijs mor est q non vercundan²
de se ipis sic dicere vij° poli.
Contra verecundatibus et malis
sunt magis laudabilia p° reth.
co. Et laudabile ¶ Dicentes et
facientes et factum turpia ve
recundantur ibidem ¶ Contrar.a
coz in quibus homines vercundan²
sunt honesta et laudabilia id.
homines in iustificant pucta ea que
verecundantur dicere in iusta pas
si sicud arta mulieres et pueros
ibidem. Et in iustifico ¶ homines
sunt mites hijs quos tament
et verecundan² 2° reth. co. Et
mitis ¶ homines diligunt eos ad
que verecundan² et ea que ad vi
tatem. i. diligunt gestos cupim
et vendere suorum co ex. t. quia
talia no manifestasse eis in se es
sent idem qd ipe 2° reth. ¶ hoi
nes diligunt qui non vercundan²
dicere ea que sunt ad gliaz coz
et non sunt despicientes talia
sz approbantes ibid. ¶ Amica sunt
illi qui non vercundan² dicere
ea que sut ad gliaz ibid. ¶ Qui
verecundan² que sunt ad gliaz
non dicendo ea sz contraria illi
non amant ibid. ¶ Qui non
verecundatur dicere ea que sut
ad gliaz assimulan² amati ibid.

Verecundus // Verecundus
laudatur 2° eth. ¶ Catheplex
et inberecundus sunt extrema
extremi ibid. ¶ Verecundantes
erubescunt in facie co quia illa
pars est magis rara alijs
sic ibi. cui 9 conspiciat² qui ma
lia 2° eth. ¶ Iuuenes vercundos
laudamus senes vero verecundos
nullus laudabit ibid. ¶ Virtuosi
non ppter hoc dicit² verecundus qz
ipe est dispositus sic q vercundae²
si aliqd turpe operaret² ibid. Et vir
tuosus ¶ homines faciliter in iusti
ficant in verecundos primo reth.
co. Et in iustifica ¶ Verecundi non
sunt impugnati pro lucro ibidem.
Et in homerum sicud lapis se hz
ad sensum ita inberecundus ad fa
tale verecundabile 3° reth. q Re
sicud &c. Sequitur Veridicus

Veridicus // Magnimus in
omni dicto suo est veridicus sal
tem in hijs que no sunt ppter
yroniaz 4° eth. ¶ Veridicus ab
horrz mendacium sm se .i. sine
aliquo nocumento adiuncto 4° ethic.
Veridicus est laudabilis ibidem
Proprius actus veridici est ut
est moderatus .i. medietas et stans
i medium virtutis veritatis non
fingens aliud plus vel min9 qm
in ipo sit co talis sm se est ama
tor veri ibid. ¶ Veridicus sm se
est amator veri co quia vrm dice
est eius actus ppius et essencial.
ibid. ¶ Veridicus semper dicit
vrm tam in hijs quibus vrm di
cenis non multum dest a no dicen
te vrm supple quantu ad profectu
vel nocumentu alteri qm etiaz in
hijs in quibz vrm vel falsu refert
dicere supple quantu ad profectu
vel nocumentu alterius ibid. ¶ Ver
dicus in hijs in quibus vrm vel
falsu dicere refert quantu ad nocu
mentu vel profectu alteri magis
vrm dicit qm in hijs in quibus
non multu refert co quia talis
abhorret mendacium sm se et
sine nocumento alterius ibidem

Verisimile // Eiusdem ar
tis est videre verum et verisimile p^o
reth' g^o ar. ¶ Sicud se habet
ad veritatem ita oportet se habere
ad verisimilia ibid ¶ Verisimile
est ex bonis genitoribus bonum fi^m
produci et verisimile e multum
sub bonis ingtis est bonum primo
reth ¶ Magis verisimile e via
nos et qui conversantur cum aliquo
et notos et cives et prudentes et
multos esse veraciores illis oppo
tis sed non veris etc id ¶ Si simi
est qd sit circa huius verisimile e
fore fiendum id cum circa factum e 2°
reth' c^m 4° fin ¶ Si medium ad
finem factum e verisimile e quod sit
futurum fiat ibidem ¶ hominibus mul
ta accidunt non verisimilia ibid
¶ Falsum non est verisimile simp^r
et quantum est ex se et ex parte ipsius
rei sed pt esse verisimile sm condi
cionem aliquam ibid ¶ Verisimile
est duplex scilicet simpliciter et sm
quid ibidem ¶ Sicud in litigiosis
ea que sunt vera sm condicionem
aliquam non apposita illa condicione
faciunt calumpniam quia reputantur
simplr talia que sunt sm quid
talia sic etiam in rethoricis est de veri
simile quia aliquid est verisimile sim
pliciter aliquid sm quid ibidem //
¶ Non est verisimile quod fortis et
timidus percussisset alios ibid
¶ Falsum quamvis non est verum est tamen
apparens verisimile ibidem
¶ Verisimile est hominem esse lauda
bilem et commendabilem 3° reth'
¶ Verisimile e ex bonis bonos ex
ortos ibid ¶ Verisimile e multi
tis plus fieri preterea quam in parte
vij^o top etc ¶ Sequitur iam
dictio Veritas etc

Veritas // ¶ Pro salute veritatis
homo debet improbare dicta
suorum familiarium ut ipsi cum
familiaribus veritatem proferret
sequitur homo pro defensione ve
ritatis proferret et sic testimonia
et falsa iudicia que veritati repugnant
primo reth ¶ Amicicia non debet
aliquem retrahere ab inquisi
cione veritatis ibidem ¶ Cum in
ad omnes homines pertineat quod
ipsis amicis preferant veritatem
tamen specialiter oportet hoc
facere per hos qui quia tales
sunt professores et amatores
sapientie que e cognicio veritatis
ibidem ¶ Veritas omnibus amicis
est preferenda probatur unum quod
et illud magis sed licet habeamus
amicitiam tam ad hominem quam
ad veritatem hominem tamen non debemus
diligere nisi propter veritatem et
virtutem igitur veritatem magis de
bemus diligere ibid ¶ Ambobus
amicis existentibus sanctum e pre
honorare veritatem qui factum dicat
non iniustum quia iniustum respiciat equa
litate que est inter homines sanctum
respiciat reverenciam et honorem
deo debitam et quia veritas e quiddam
divinum eo quod in deo principaliter
invenitur ibid ¶ Si veritas
et amicus dissenciant veritas e
amico preferenda ibid ¶ Veri
tas dicitur medietas circa verum
2° eth ¶ Iactancia et yronia sunt
extrema veritatis ibid ¶ Si in
veritate solus virtuosus e hono
randus 4° eth ¶ Ad magnanimum
magis pertinet curare de veritate
quam opinione hominum ibid ¶ Affa
bilitas et veritas dicuntur 4° eth et
proba^r 4° dicit ¶ Veritas est

duplex sermonis et vite ibidem
¶ Medium circa sermones hominum dicitur
veritas 4° ethicorum habundantis ¶ Iac-
tantia deficiens yronia ibidem
¶ Veritas est laudabilis iactan-
tia et yronia vituperabilis ibidem probatur
Ex vituperabilis ¶ Iactantia magis
opponitur veritati quam yronia quia
iactator est deterior quam yron
sed magis vicium semper magis
opponitur veritati 4° ethicorum
¶ familiaritatis veritatis et eutropo-
lia quemadmodum ibidem probatur Ex eu-
tropolia ¶ Virtuosus nec vult
operari turpia secundum veritatem neque
secundum opinionem de quo possit vere-
cundari 4° ethicorum ¶ Utrumque enim oportet ope-
rari aliquid secundum veritatem vel secundum
opinionem ibidem ¶ Illud verum quod co-
mensurat omnia commutabilia secun-
dum veritatem est indigentia humana
5° ethicorum ¶ Veritas secundum veritatem
mensura omnium commutabilium est humana
indigentia ibidem ¶ Dextus est primum
veritatis 6° ethicorum quod Res [...] ¶ Opus
proprium intellectus speculativi et prac-
tici est veritas id est cognitio veritatis
ibidem ¶ Quanto enim aliquis magis
et subtilius veritatem intelligit tanto
laudabilius operatur secundum eustra-
cium 7° ethicorum ¶ Quanto sermones disso-
nant ab operibus tanto veritatem inter-
imunt que per eos manifestatur
10° ethicorum ¶ Felicitas est speculatio
veritatis ibidem probatur Ex felicitas
¶ Felicitas perfecta non est in opera-
tione virtutis sed in speculatione
veritatis ibidem ¶ Felicitas perfecta
consistit in speculatione veritatis
ibidem ¶ Inter operationes humanas
speculatio veritatis est optima et
perfectissima operatio hominis probatur
Ex speculatione ¶ Speculatio ve-
ritatis est perfectissimi obiecti ibidem

Ex speculatio ¶ Inter omnes operatio-
nes humanas speculatio veritatis est
continuatissima ibidem Ex probatur Ex
speculatio ¶ Homo potest magis conti-
nuare in speculatione veritatis quam in quali-
cumque alia operatione et quodcumque sicut id
quod intenditur operatur ibidem Ex spec-
ulatio ¶ Inter omnes operationes vir-
tutis delectabilissima est contempla-
tio veritatis que fit secundum virtutem
et habitum sapientie sicut ab omnibus
est confessum ibidem ¶ Istorum operatio
est delectabilior quam eam secundum ve-
ritatem intellectualem quam proprium
querentium de inquirunt cognitionem
veritatis ibidem ¶ Contemplatio
veritatis per habitum sapientie est delec-
tabilissima ibidem ¶ Ista delec-
tabilius conversantur quam iam secundum
veritatem et habent intellectum perfectum
per virtutem sapientie quam illi qui inqui-
runt cognitionem veritatis ibidem ¶ Sa-
piens tanto magis potest veritatem
speculari tanto erit sapientior ibidem
quod Ex veritas ¶ Speculatio veritatis
solum diligitur propter se et non propter
aliud ibidem Ex speculatio ¶ Homo
vel inquirit ex contemplatione verita-
tis preter ipsam speculationem veritatis
ibidem ¶ Ex speculatione veritatis
nichil accrescat homini preter ipsam
speculationem veritatis quod per se ibidem
¶ In contemplatione veritatis consistit
perfecta felicitas hominis ibidem ¶ Iam
ille qui vacat speculationi veritati
sit felicissimus et adeo ille est felix
qui vivit secundum aliam virtutem 10°
ethicorum ¶ Si quis ex principio res nas-
centes et componentes viderit optime
contemplabitur veritatem in eis 1° poli-
ticorum ¶ Hic sed licet scientia et veritas sicut plurimum
primo tertio ¶ Bonum ad veritatem
est melius quam bonum ad opinionem
eo quod veritas est terminus eius quod est

ad opinionez 2 quia finis e me^or
ordinatis in finem p^mo eth^ ¶ Que
sunt ad veritatem sunt meliora q^z
que sunt ad opi^oz co q^r veritas est
termi^q q^d est ad opinione et quia
finis est melior ordinatis in fine
ibidem ¶ Veritas e melior opi^o
ne quia veritas est termi^q eius q^d
est ad opinione 2 quia finis est
melior ordinatis in fine ibidem
Veritas est t^rmi^q opinionis ibid
Homines s^m q^d rationales apti nati
sunt ad veritatem p^{ct} 2 in plib^z ve^/
ritatem adip^scuntur p^mo rethor^
Sicud se h^nt homines ad veritatem
ita se habere ad verisimilia vel
persuasibilia ibid^ q^r R^o sicud
Veritas est in gra^a bo de q^p li
2° metro xj^o ¶ Veritas excitatur
excitante doct^rna bo de q^p li 3°
metro xj^o ¶ Veritas dic^r vitalis
calor e^c co e^c t q^r vivificat a^iaz
bo de q^p li p^mo pro vj^a ¶ Veri^/
tas non est occultanda bo de q^p
li p^mo pro q^a e^c Sequitur

Versus // Ex versibus grame^/
ticis transferunt poete in Jambica
co q^r hoc genus metro^r e simi^/
limu^d alioru^ s^z ad simulia falis
est tusticus 3° reth^ ¶ Sicud poete
dimiserunt aliq^d genus versuu^ s^c
dimiserunt aliqua genera noiu^
ibid^ q^r R^o poeta ¶ Versificatores
poetici non dimiserunt versus ex
ametros 2 ad fecerunt Jambicos 3°
reth^ e^c Sequitur verum Vere

Verum // Omnia existencia
consonant vero q^r quia q^m exeunt
vera sunt s^m exist^e p^mo ethic^
Omnia vera vero consonant .i.
non est aliq^ p^po quod cetera seq^z
vm .i. p^po vera s^m albertu^ ul' vm
de vero p^posicionali ita q^d q^l^z duo
vera p^posicionalia p^nt s^l esse
in me^te ctiaz quo ad certu^ essen^/
tiaz ul' vm de vero complexo p^po^/
nali non terminali quia aliq^
sunt contraria ut albu^ 2 nigru^
ibid^ ¶ Falso cito dissonat vm
q^r quidq^d id q^d existit in re con^/
sonat illis q^ sunt de ipsa dic^/
tu^ est sermo veru^ quando aut
sermo est falsus tunc velociter
a mente recedit qm^z rebus no
consonantib^z h^o^s que dicunt^z
ibid^ ¶ Veru^ est bonu^ 2 lauda^/
bile q^o eth^ ¶ Veridicus s^m se
est amator veri ibid^ q^r R^o vi^/
dicus ¶ Veridicus semper dicit
vm ibid^ ¶ Intellectus n^r de
quibusdam pt vm dicere in vlt^i
4° eth^ q^r R^o vlt^o ¶ Dicere vm
ul' falsu^ est opus omnis intellec^/
tiui principij sive sit speculatiui
ul' practicus vj^o eth^ ¶ Veru^
absolute sumptu^ est obiectu^ in^/
tellectus speculatiui concordi^o
aut se h^ns ad appetitu^ est
obiectu^ intellectus practici ibid^
Veru^ est bonu^ intellectus ibid^
Vtriusq^z virtutis intellectus
s^z tam speculatiui q^m practici
sunt habitus s^m quos contingit
dicere vm ul' falsu^ ibid^ ¶ Illi ha^/
bitus sunt virtutes intellectua^/
les quibus a^ia dicit vm ibid^
Quinq^z sunt habitus quib^z a^ia
affirmando ul' negando dicit
vm s^z ars s^ca e^c vj^o ethicor^
Prudencia est habitus operatiui^q
cu^ vera ro^e humana bona ibid^
Vera prudencia nimio requirat
ycononucaz prudenciaz 2 polliti^/
caz ibid^ proba^z R^o prudencia.
Amicicia vera magis consistit
in delectatione visus q^m in de^/
lectacione alti^q sensus ix^o eth^
Sermones veri no^ solu^ sunt

vtiles ad sciam sed etiam ad bonam
vitam x° ethi ¶ In omnibus que per
tinent ad passiones et operationes
humanas hoc videtur esse verum
quod apparet virtuoso et studioso
ibidem quia est virtuosus ¶ Verum in
rebus operabilibus magis creditur
ex operationibus et ex vita operatiua
quam ex sermonibus eorum racio quia dicitur
id est quod est principale circa operabi
lia consistit in operacionibus et in mo
uiendo x° ethi ¶ Amor et odium
et proprium comodum sepe non facit
cognoscere verum primo rethoricorum ¶ Eius
artis est videre verum et verisimile
ibidem ¶ Rethorica docet iusta et
vera persvadere et contraria horum
fugere ibidem ¶ Iusta et vera meli
ora sunt contrariis ipsorum ibidem
¶ Homines curant de sapientibus tamquam
de verum dicentibus 2° rethoricorum quia scientes
sunt senes et erudita ¶ Homines non
erubescunt eos quorum opinionem
et verum dicendi multam despiciunt
ut nullus erubescit pueros et bes
tias ibidem ¶ Vult semper se ita
habere videtur verum per se et per se ta
le ibidem ¶ Verum noscere volens diligenter
rem et intellectum ad ipsam rem extendat
et si ex eis aliquid cognoscit ex his
non statim iudicet sed deliberando
inse reuertatur an sit ita vel non
Bo. de consolatione philosophie li. 3° metro xj° etc.

Vestis // Post se trahens vestes
per lutum ne laborat succingendo
se est quedam mollicies vij° ethicorum
¶ Trahens post se vestes per lutum
ne laborat succingendo se imitatur
egrotantem non tamen est infirmus
estimatur infirmus quia sicut vesti
menta non succingit sic nec in
firmus propter nec non dissolutionem

propter ea succingere vel illa quia
talis non infirma immo magis ibidem
¶ Trahens post se vestes per lutum
ne laborat succingendo se quamuis
non estimatur a vulgo vir sed tamen
secundum veritatem est similis infirmo
et hoc propter dissolutionem mentis que
est peyor quam dissolucio corporis
secundum alium ¶ Vestes si sunt pulcre
aut est ex natura eorum aut ex in
genio artificis Bo. de consolatione philosophie li. 2° prosa 4ª

Vicinus // Magis verisimile
est vicinos et quam diuersam cum
aliquo et notos et amicos et prudentes
tes et multos esse veratiores illis
ceteris sed non vicinus primo rethoricorum
¶ Omnibus delectabile est magis pa
re vicinos et subiicere eos ibidem
probatur quia delectabile etc.

Vicium // Vicium secundum racionem
extremi 2° ethicorum ¶ Vicia extrema
magis opponuntur ad inuicem quam
ad virtutem et medium probatur quia
opposita ¶ Unum non vitii extremi ad
medium est quedam similitudo sed
extremorum non sed dissimilitudo
ibidem ¶ Vicia ad que inclinati su
mus magis sunt contraria virtuti quam
illa ad que non sumus magis incli
nati quia talia magis mouent
ad declinandum a medio pertinere ad
virtutem ibidem ¶ Illa vicia sunt
magis contraria virtuti ad que sunt
magis aucta id est que sunt magis
nata crescere in nobis ex eo quod
ad ipsa naturaliter inclinamur ibidem
¶ Vicia moralia sunt in nostra potestate
probatur operaciones ex quibus
generantur sunt in nostra potestate igitur
et ipsa ibidem ¶ Operaciones virtu
tum et viciorum et habitus sunt in nobis
3° ethicorum ¶ Vicium intemperancie est
magis voluntarium quam timiditas

x° eth. ¶ Iactancia est vicium dcti-
us qui yronia. 4° eth. probatur. Re
iactancia. ¶ Circa ludos pt ee vicium
ibidem probatur. Re ludus. ¶ Me
languor est viciositas sicud mor
bus est corporis bo. de c. p. li. 4° p
4a ¶ Vicium salus est probitas
et egritudo vicium bo. de c. p. li. 4°
pro vj a ¶ Inpotentes sunt qui
resistere vicio nequeunt bo. de c. p. li.
4° metro 3° ¶ Vicia plus extirpanda
sunt per hoc virtutes inserendo
bo. de c. p. li. 3° metro primo ¶ Vicia
non sunt sine penis et virtutes sine
premijs bo. de c. p. li. 4° pro prima
Vicijs dominantibus possessus non facit
quod adoptat bo. de c. p. li. 4° me. 2°
Vicia dicuntur venena bo. de c. p. li.
4° metro 3° etc. Sequitur iam

Viciosus // Secundum virtutes di
cimur virtuosi secundum maliciam viciosi
2° eth. ¶ Secundum passiones nec dicimur
virtuosi nec viciosi ibidem ¶ Viciosi
quique nomen virtutis sibi attri
buunt 2° eth. ¶ Agroycus est vicio
sus. 4° eth. probatur Re agroycus
Habitus viciosi contrarii sunt species
existentes circa mores scilicet malicia
incontinencia bestialitas vij° eth.
Virtuosus modicam substanciam est melius
ornatus quam viciosus cum substancia multa
vij° pol. ¶ Nullus timet si erit
iniustus aut tardus aut qualitercumque
viciosus 2° eth. ¶ Viciosi homines
transformat in belluas animorum qualitate
licet servent speciem humanam corporis
bo. de c. p. li. 4° pro 4a // etc. Sequitur

Victoria // Victoria et honor
sunt de genere honestorum et lau
dabilium eo quod sunt instructiosa et
que insinuat excellenciam in eis
primo rethoricorum ¶ Victoria et honor sunt
instructiosa et excellenciam virtutis
insinuat ibidem ¶ Contenciosus
propter victoriam in insaciat ibidem
Non solum amatoribus victorie ad
est delectacio quando vincit alios
sed omnibus circumstantibus ibidem Re
re delectacio ¶ Iuvenes magis
sunt amatores victorie 2° rethoricorum
probatur Re iuvenis ¶ Victoria
est quedam excellencia ibidem
¶ Iuvenes sunt magis amatores ex
cellencie et honoris quam pecunie
ibidem ¶ Pulcrius est habere tro
pheum id est victoriam per pacta quam
per bellum probatur victoria per pacta
est una fortuna perfecta eo quod vic
toria per pacta non est magnum peri
culum sed victoria per bella est for
tuna ubi est magnum periculum 2°
rethoricorum ¶ Victoria per pacta est pro
modico periculo sed victoria per bella
est pro magno periculo ibidem
Tam pactum quam bellum sunt signa
victorie ibidem etc. Sequitur

Vicus // Prima communitas que
est ex pluribus domibus dicitur vicus
primo pol. ¶ Comitas vica non est
instituta gracia usus diurnalis
ibidem ¶ Vicus est communitas secundum naturam
ex pluribus domibus non gracia usus
diurnalis constituta ibidem ¶ Vicus
est maxime secundum naturam ibidem ¶ Ex
domo naturaliter procedit vicus quia
filij et nepotes multiplicati in do
mo instituerunt diversas domus
iuxta se habitantes et quia talis mul
tiplicacio prolis est naturalis igitur
vicus ibidem ¶ Vicus processit
ex multiplicacione filiorum nepo
tum instituentes diversas domus
iuxta se habitancium ibidem ¶ Anti
quitus homines habitabant dispar
sim per vicos non congregati

in vnaz ciuitatem ibid ¶ Regi ey
regis super ciuitatez processit
arcgime antiquorum in domo ul
vite ibidem ¶ Domus et vicus dur
sime ciuitates ibid ¶ Ciuitas est
finis via et domus etc. Sequitur

Video // Videre liz e diabile
propter se tamen e vtile ad alia primo
eth. q. re vtilib ¶ Sub nale non co
fisat inuidere ul non videri vto eth.
q. re instu ¶ Libidinose sic dan
tibus delectam est se videre ix°
eth. ¶ Videre recordare scire et
specy virtutes eligere et etiaz si
nulla delectatio ab hijs nob fieret
x° eth. ¶ In septemo pnel non
debent videre picturas repn
tantes turpem in loco publico vij°
poll ¶ Juuenes non debent esse
inspectores nisi in etate
iniqua debent ciuitare in sa. qm
iureo vinijs ibid ¶ Theoderg stor
tragedie dicit q. Juuenes debeat
admitti ad inspectionez tragedie
pfciat ibidem re Juuenib ¶ Ju
uenes sunt cohibendi ab inspec
tione comediarum si per eas repn
tantur turpia tentia infectionez
aut inhesionez ibid ¶ Subtiliter
videre e melius qm insubtiliter
aborare cu visus sit melior odora
tu primo rethe ¶ Adorando et viden
do aliqualiter et ymaginaliter illu
quez quis diligit consurgit que
delectatio ibid. ro re delectable
Non solu punire et vincere e delec
tabile sz etiaz videre talia e de
lectabile ibid ro re delectable
Videri sapientez ee est delectable
ibid ¶ Non solu sufficit videre
ea que sub oculis sita sunt sz et
alia. bo de g. p. li. 2° pro prima
Sapientes parua et subtilia vi
dere put primo top ¶ Scrote et

simplices solu grossa videre put
ibidem etc. Sequitur videtur etc.

Videtur // Superbz videtur
esse audax et victor fortitudib 3°
eth. re audax ¶ Milites propter cor
crepigenciaz videntur esse fortes
in rebus bellicis ibid ¶ Qui propter
furore aliqd operatur videtur esse
fortis ibid ¶ Intemperati prodigi
videntur esse prauissimi ibidem
Magnanimi videntur esse despec
tores bonorum exteriorum 4° ethicorum
Qui fingit de se maiora qm sint
illa que existunt in ipso nullius alicu
gratia nisi quia talis fictio placet
sibi talis nugis videtur esse va
nus qm malus 4° eth. ¶ Animus
malum videtur aliqualiter esse
bonum in respectu a°tib mali vto
eth. ¶ Qui minus appetit hre de ma
lis videtur quodammo esse varius
tamen verius e inequalis ibid ¶ So
la iusticia inter virtutes videtur
esse alienum bonum quia e ad alterum
ibidem ¶ Que non sunt concessa
videntur esse prohibita vto eth.
Tria videntur esse principia actuum
propriorum hois ut sensus intel
lectus appetitus vj° eth. ¶ Conti
nentia perseuerantia videntur
esse de numero studiosorum et laudabi
lium vij° eth. ¶ Incontinencia et mol
licies videntur de numero prauorum
et vituperabilium ibid ¶ Unusquisque
amat qd videtur sibi ee bonum
viij° eth. proba. re amat ¶ Ni
michil videtur q. sua ppria bona
et que alijs dat sint digna in lo
prio ix° eth. ¶ Multis q. qs nig
debz liberare precz qm serpeni
ibid ¶ Id qd ab omnibus videtur
hoc dicimus ita esse et ita se hre
x° eth. ¶ Que sunt bona sue

meliora qm que videntur esse
bona primo rethe' to ꝑ bonum //
¶ Que volunt homines magis esse
qm videri sunt meliora et magis
eligibilia ibidem to ꝑ melius
hoies dicunt iusticiam et esse iustu
et esse p in pm boni respectu
qd est videri esse iustum qm esse
iustum ibidem ¶ Que valent ad
vivere et ad bene vivere et ad delec
tationem et ad agendum bona vide
tur esse valde bona ut sunt
divitie sanitas primo rethe ¶ Di
uitie et sanitas videntur esse max
ima bona ¶ Nullus servum vider
parvipendere 2o rethe ¶ Ad studi
osos videtur qmlz haberi inpcio
et despici ab eis ibid ¶ Pusillanis
omnia videntur esse magna ibid
Sanitas est quod optimum ut bonis
videtur ibid ¶ Omnis disciplina
et potestas videntur esse eius qd
est optimum vjo top ꝑ de hoc amo
tristicia benivolencia civitas vi
nere et tijs etc ¶ Sequitur Vig

Vigilo

// Non de facili inva
dendum qm violat sz qm dormit
nº poll' etc ¶ Sequitur vilipen

Vilipensio

// Maxime irascim(ur) hijs qui nos vilipendunt qm
sunt inferiores ad nos vel in nulla
comparatione ad nos q ꝑ irascor
Circa ea que nullo studio digna
sunt vilipensio esse non pt ibid
Tres sunt species vilipensionis
sz despectus et epireasmus et con
tumeliatio ibid ¶ Vilipensio
hz esse in excellentibz qr excel
lentes credunt q sit conveniens
ipsos magnificandi et habere i mag
no pondere et si non honorant
parvipendunt ibidem ¶ Sequitur
hac dictio vindicta vindicta

Vindicta

// Circa recompensa
tionem vindicte multum dicit vtrum
nocumentum illatum fuerit volu
tarium vel involuntarium vto ethi
q ꝑ recompensacio ¶ Vindicta
que fit per legem vel aliud iu
dicium iusta et iniusta vto ethi q
ꝑ lex ¶ Caraldas instituit vin
dictas de falsis testimonijs 2o pol
Retribuere vindictam iniurias
est iustum et laudabile primo rethe
Ira est quedam species punitionis
vindicte ibid ꝑ ira ¶ Quando
homo vel populus in sufficiens est
et in anxietate debet contemperare
dare vindictam q quia tunc
est locus et tempus vindicte
3o rethe ¶ Cesidius dicit festi
nante ira est accipienda ira
circa olimpiatum bellum q erat
enim forte pronosticum quando ad
erat locus et tempus debebat
fieri vindicta circa bellum ini
micorum ibid ¶ Civitates fac
multas vindictas cum vituperio
hominum 3o rethe ¶ Vindicta est
quedam nocumentum iustum ibid

Vinco

// Vinci a tristicia mag
videtur esse species mollicies
vijo ethi q hoc declarat ex op
sz perseverare ¶ Melius est vin
cere qz solum non vinci q qr est
maioris potestatis sm al ibidem
Victus a fortibus delectabilibus
vel doloribus a fortissimis tristi
cijs nec est mollis nec incontinens
ibid probat ꝑ incontinencia
Viriliter se habere et non vinci est
laudabile qr victoria et honor
sunt de genere laudabilium et
sunt insuperabilia ideo insinuat
excellenciam virtutis po rethe
Non solum punire et vincere est
delectabile sz etiam videre talia

ibidem vo est delectabile ¶ Non
solum amatoribus victorie ad⁹
delectacio quando vincunt alios
sed omnibus circumstantibus ibi quia
in talibus fit quedam apposicio
excellencie et igitur talem victoriam
habere omnes concupiscunt ibidem
Vincere est delectabile vo ex
ter remone mala est delecta
bile sed vincere est remone mala
ibidem ¶ Victi imbelliant penitus
volunt vincere primo rethorice ¶ Per
ypocrisim redditur auditor pas
sionatus et per eam alios vincit
2º rethorice ¶ Sepe cautelis ago quod
potentes cum liberalitate vincit ibidem

Vinum

Vinum forte videtur
est quod aliquibus vino dari velle bonum
vo ex ter quia non est in eo dig
tas et capacitas recipiendi vio
potius hoc bonum quod est vinum bo
volunt sibi ipsi viijº ethicorum ¶ Qui as
amat vinum non est benivolus
vino sed sibi ipsi ibidem ¶ Qui as
volunt salvare hoc non est propter
bonum vini sed propter bonum sui p
prium ut ipse habeat illud ibidem
Pueris in prima etate non debet
dari vinum propter egritudines
ex ipso procedentes vijº politicorum
Euripedes et alii poete ordinave
runt sepius ebrietatem vinum
musicam consolacione ad tollen
dam sollicitudinem ibidem ¶ Nullus
est amator vini nisi qui delecta
et gaudet vino primo rethorice ¶ Pro
inmodicus non debet servos suos
vino replere quia per hoc reddun
in mensis primo yconomice ¶ Servum per
potacionem vini redduntur libe
ra ibidem ¶ Servi potacione
vini recedunt ab omnibus operibus ibidem
Nichil vel parum est dandum
servus de vino ibidem ¶ Sepe empe

diclem vinum est aqua putrefacta
in vite 2º celi ¶ Vinum simpliciter
non est aqua id est formaliter et esse
cialiter sed solum materialiter ibidem

Violencia

Naturalis amor
qui est inter patrem et filium aufert
a patre violenciam respectu filii
et timorem a filio respectu patris
secundum eundem xº ethicorum ¶ Virtus que
est per aliquem modum sine per
constanciam vel fortitudinem et hiis
nisi continearum conveniat per in
fortunium pro maxime compati scien
quod violenciam inferat primo politicorum
Omnia facta tyranni quia sunt
violencia sunt in iusta 2º politicorum
Direcciones bonorum divitum et
virtuosorum illate a principibus
sunt iniuste quia violente ibidem
Eorum que sunt contraria hec quedam
sunt violencia hec contraria primo
rethorice ¶ De numero que homines non a
gunt propter se quedam sunt a for
tuna quedam contraria que dam a vio
lencia ibidem ¶ Violencia dicuntur
facta que fiunt preter concupiscenciam
et preter racionatorem ibidem ¶ Violentum
est preter naturam primo rethorice ¶ Nunc
sunt violencia et fallacia sunt
involuntaria ibidem ¶ Opera ~~simila~~
~~ciacalia~~ que sonant ad intempe
ranciam dicuntur ab illis que sonant
ad violenciam 2º rethorice probatur
de intemperancia ¶ Opera que sonant
ad violenciam sicud est redigi in
servitutem et debellari vel proce
dunt a vilitate vel a timiditate ibidem

Violentum

Omnis peccans
violentus primo ethicorum ¶ Involun
tarium violentum cuius principium est ex
tale genus sed est inoperante aliquis
per violenciam et ubi paciens vio
lenciam nichil confert 3º ethicorum
quod de involuntario ¶ Violentum

est q̄d fit a principio extrinseco non
conferente vim passo ibid ¶ No
quid sit violentu simplr videlz
q̄ fit a principio extrinseco non ꝯferen/
te vim passo ibid ¶ Illa sunt absolute
violenta quorum ca mouens e extrin/
seca ⁊ ille qui operatur aut ꝯtingit
nichil confert ad hoc ibid ¶ Bona
delectabilia ⁊ extelorum non sunt
violenta ideo q̄ extrinsecus cuiuslibet hoīs
cogunt ibidem ¶ Non omnia que agi/
mus sunt violenta ibidem ¶ Que
operantur cum violentia ⁊ inuolu/
tarie illa operantur cum tristitia ib
¶ Que sunt in particulari inuolu/
taria videntur esse violenta · q̄
inquantum ab exteriori principio hō indu/
citur ut p̄dicta tāꝫ difformiter ope/
tur x° eth ¶ Omne non violentum
nec ꝯpter naturaꝫ est delectabile
primo reth ¶ Sollicitudines studia
⁊ necessitates sunt necessaria et
violenta si non assuescat sicud
¶ iuuenes sunt violenti ⁊ ciosi ita
sunt pcalidi a natura 2° rethor
Vir virilis// ¶ Excellere mag/
nos viros ⁊ preclaros in bono ē
difficile ⁊ venerabile sꝫ mediocres
facile ē x° eth ¶ Principatus viri
ostendit v^to eth q̄ Ꝑ ostendo //
¶ Non est idem aliquem amicū ēē viro
bono et bonū amicū ibid ¶ Iustu
mariti ad vxorem est iustum yconomicum
v^to eth ¶ Iustum mariti ad vxorem
est aliud a iusto pollitico ibidem
¶ Nō ꝯparationeꝫ femine ad masculu
ibidem Ꝑ ꝯparatio ¶ Principatus
viri aliud vxoris quo vterque prin/
cipatur suo modo est aristocraticus
viij° eth proba^r Ꝑ principatus //
¶ Inprincipatu viri ⁊ vxoris sunt duo
mores correspondentes oligarchie id
¶ Vir qui vult omnia disponere ⁊ nullum
vxori dominium dimittere vxori facit preter

dignitatem et non secundum id q̄ est
melius sibi · q̄ quia non ē dignum
q̄ vxor sit tamquam serua ⁊ nullum
vxor habeat dominium nec etiaꝫ ꝯgruit
dignitati viri q̄ ipse omni dicatur
quia hoc est tyrannis dissolues
amicitiaꝫ ꝯiugalem ibid ¶ Con/
fessum ⁊ in promptu appareꝫ q̄
opera maris ⁊ femine in actiua huius
vite sunt diuisa ⁊ distincta 8° eth
Ꝑ vxor ¶ Alia sunt opera viri
i· propria ad virum ⁊ alia femine q̄
sicud defensio rerum exteriorum pertinet
ad virum gubernatio ancillarum
⁊ femine familie ad vxorem ibid
¶ Vir ⁊ vxor sic debent ꝯiuncte cohabi/
tare q̄ vterque seruet alterius q̄ iustum
est ibidem ¶ Querere qualiter
sit ꝯuiuendum viro ad suam vxorem
hoc non est aliud querere quam querere
qualiter iustum sit ꝯiunctio inter
virum ⁊ vxorem ibid ¶ Homines
viriles ⁊ cum virilem habentes
naturaliter timent ne amici eorum
contristentur ꝯpter ipsos ix° eth
co Ꝑ amicus ¶ Hoīes viriles
nequaquam sustinent amicos suos
contristari ꝯpter ipsos ibid Ꝑ
amicus ¶ Viriles non ꝯplacent
in hijs qui vellent ꝯplorare
eis eo q̄ ipse virilis in tristicijs
non est ploratiuus ibid ¶ Non
sufficit q̄ hoīes solum dum sunt
iuuenes sortiantur bona nutrimenta
⁊ bona instructione secundum leges sꝫ
etiaꝫ illum qui est vir oportet
in bonis viis honestatis ad o/
perandum ⁊ oporteꝫ q̄ sit ꝯsuetudine/
tus in eis x° eth ¶ Non solum
indigemus legum informatione
in iuuentute sꝫ etiaꝫ cum diximus
incipit esse vir ibid ¶ Combi/
natio viri ⁊ femine suo tempore
non fuit noiata sꝫ ideo dicitur impartial

pmo pol ¶ Vir prior est muliere
principatu politico pmo polit
¶ Non est eadem temperan mulie
ris et viri ibidem ¶ Silencium ad
ornatum viri non pertinet ibid ¶ Pa
tres domus sunt vir et mulier 2o
pol ¶ Non est eadem virtus
boni civis et boni viri 3o polit
¶ Bonus vir est secundum unam virtutem
perfectam scilicet prudenciam ibidem
¶ Boni viri simpliciter est una virtus
ibid ¶ In principatu dispotico non
oportet bonum virum simpliciter
nec politicum nec civem studiosum
opera subditorum discere nisi quando
quando propter seipsum vel ad opus sui
ibid ¶ Virtus boni viri est ut ha
beat virtutem principandi et sub
iciendi ibidem ¶ Viri et mulieris
est alia temperan et fortitudo
patet quia si vir sit solum fortis sicud
mulier ipse erit timidus et mu
lier erit loquax si tantum ornata ser
mone sicud ipse vir ibid ¶ Alte
ra est yconomica viri et mulieris
quia viri est acquirere mulieris autem
servare ibidem ¶ Viri est acquirere
et mulieris servare ibid ¶ Civita
tis bene ornate idem est vir bo
nus et civis studiosus in ornate
non ibid ¶ Non omnis civis studi
osus est bonus vir sed ille qui est
studiose dominans vel potens dominari
vel ut solus dominetur vel cum aliis
circa curam de communi bono ibid
¶ In sola aristocracia idem est optimus
vir et civis optimus 4o pol ¶ Nul
lum bonum opus neque viri neque ci
vitatis sine virtute morali et
prudencia intellectuali contingit
valere vii o pol ¶ Necesse est
virum prudentem et optimum virum
et civitatem optimam ad meliorem
vitam intencionem dirigere ibid ¶ Eadem

est disciplina et virtus civis opti
mi et principantis in optima policia
et viri boni vii o pol ¶ In omnibus
animalibus generativa femella est
minor quam virorum ibid ¶ Vir non
debet commisceri in quacumque etate sed solum
in etate determinata a natura ad
generacionem ibidem ¶ Vir et uxor debent
esse in domo propter filiorum procrea
cionem pmo yco ¶ Communicacio viri
et mulieris est maxime naturalis ibid
¶ Communicacio viri et femine in animalibus
irracionabilibus est solummodo gracia prolis
procreande ¶ In hominibus non solum
illius sed gracia alterius utilitatis
ibidem ¶ Commixtio maris et femine
racionabilium est magis naturalis quam
brutorum ibid ¶ Uxor et vir sunt
ad invicem cooperatores non solum
gracia essendi sed gracia bene essendi
ibid ¶ Commixtio naturalis femine et
viri est naturaliter filiorum quod est contra par
tialem quia efficit naturam filiorum et
essenciam ibid ¶ Per fictionem
carnalem vir et mulier acquirunt
esse perpetuum ibidem ¶ Virtutes mu
lieris et viri sunt contrarie quia ut in pluri
bus quia in pluribus vir est forcior quam
mulier ibid ¶ Vir est forcior mu
liere id est decor viri est ut in pluribus
esse ibid ¶ Viri est vlasfa dicunt in
viis illatis quia est fortis ibidem
¶ Viri est intromittere se de negociis
exterioribus ¶ Viri est esse constitu
orem ad opera exteriorum ibidem
¶ Vir est deterior ad quietem ibid
¶ Femina est deterior viro ibidem
¶ Vir non debet prebere iniuriam
sue uxori sic eciam non paciatur
iniuriam a muliere ibid ¶ Neque
decet viro opinari mala de mu
liere sed reputando tamen minorem
quam peiorem pmo yco ¶ Vir cu

vxore debz corripere temperate qr
sic mulier de eo stabit contenta
eo presente eciam non presente non indi
get eo absente et pt abstinere in
eius presencia ibid ¶ Dissimilitu
dines morum inter virum et feminam
nequaquam sunt amande ibid ¶ Vir
et vxor debent se proporcionari in
moribus ibid ¶ Vir non debz se
vestire elate i nimis preciose nec
suam vxorem ibid ¶ Vir et vxor
non debent ad ambicionem esse elati
et elati ad ambicionem propinquare
quo ad mutuam conversacionem
scilicet quod non reputet se unus melior
altero vel quo ad vestitum quod non
magis preciosis vestibus se vestiat
vel elatis i difformes et dispares
in moribus ibidem ¶ Inter virum
et mulierem debz esse proporciona
lis ornatus quo ad preciosita
tem colorum temporis et consuetudinem
patrie ibid ¶ Equalitas et con
formitas in vestiendo vel in orna
do in apparatu ad ambicionem viri et
vxoris nichil habz locucionis tragedie
diarum vel sic ornatus in moribus
et in vestimentis conformitatem vel est
deferens locucionis tragediarum
in apparatu ibid ¶ Ornatus in
apparatu ad ambicionem viri et vxoris
conformis vel habz locucionis tra
gediarum vel sic ornatus equalis
vel est detrahens locucionis tra
gediarum de apparatu ibid ¶ Vir
non debz vxorem suam dimittere ori
gines 2o pto ¶ Vir non debz habere
vxorem suam tamquam propria generacio
sed diuinantem ibid ¶ Mulier debz
habere curam omnium que sunt
in domo a viro ordinata in modo m
uel sic i omnium in generali proui
dencia domestice ibid ¶ Mulier

nullas expensas debz facere nisi
cum consensu et permissione viri ibid
Bona mulier cum tempus fuit
dispensandi filium vel filiam pro
pinquos cum viro deliberare et consi
liare potius ibid ¶ Bona mulier
debz nomine sine intromittere se
de operibus eius sed debz arbitra
re non ita turpe esse viro si in
tromittit se de operibus eam conti
nentibus sicud si ipsa intromitteret
se de operibus viri ibid ¶ Bona
mulier debz se conformare proprio
viro in legibus et moribus vite sal
tem quia proprie coniuncta est viro
matrimonialiter adeo et fortuna
2o qr sic ab eis domus faciliter
et sapienter regitur ibid ¶ Insti
tuciones antiquorum vel dicta
eorum vel dicta in recte donis de
terminat quod mulier sit conformis
viro 2o pto ¶ Leges viri debent
imponi mulieri ibid ¶ Mulier
est coniuncta viro a fortuna et a deo
i a sorte et constellacione imperiali
vel sic i fortune quia habet vir habent
mulieri fortune coniungitur vel
sic i a libero arbitrio quia fortuna
est intellectus practicus ibid
Bona mulier non solum in prospe
ritatibus conformet se viro sed
eciam in adversis ibid ¶ Bona
mulier virum in adversitatibus
semper consoletur et vir aliqua
bona neglexit vel perdidit
ex ignorancia vel negligencia sine
illud esse ad egritudinem corporis
vel ad magnum periculum corporis
mulier non debz proprie vel virum
peccare sed debz dicere quod cuncta
esse facta optime ibid ¶ In om
nibus decentibus mulier debz
servire viro sed nulla turpia debz
pacere ibid ¶ Si vir reputat

sibi mulierem indignat vel iniu
riam mulier non debet sufferre et
qsenare ibidem ¶ Bona mulier si
a viro ex quacumque passione aie vel
egritudine vexata fuerit patient
sufferat et nulli de illo conqueratur
sed egritudini et ignorantie sue et
occasione peccatorum excusabilit
intendat ibidem ¶ Bona mulier sp
debet timere virum et se ita disponere
ut viro in licitis obediat et diligent
viro seruiat tamquam famula pro
quenta ibidem ¶ Mulier magno
precio empta fuit a viro scilicet propter so
cietatem vite i. propter concordem
virtuositatem et bonam vitam et propter
liberorum procuratorem ibidem ¶ Mulie
ribus se bene in aduersitatibus ac
viro plus laudatur et plus repor
tabit glorie et fame quam si semper bene
vixisset secum in prosperitatibus ibidem

¶ Mulier debet orare deum ut non
contingat viro suo venire ad in
prosperitatem et aduersitatem ibidem

¶ Bonam mulierem decet virum honorare
in aduersitatibus ibidem ¶ Nec auris
te nec penolpe tantas laudes
meruissent si cum viris fortunate
semper vixissent sicud meruerunt
cum viris positis in aduersitatibus
ibidem ¶ Auriste et penolpe eo quod
vixerunt cum eorum viris in aduersi
tatibus vnanimiter atque insime
tur eis memoriam in mo(n)umentum et
adhuc non immerito sunt honora
te ibidem ¶ Tempore prosperitatis
facile est inuenire mulieres
habere participatorem et societatem
cum viris In aduersitate vero non
nisi sint optime mulieres ibidem

¶ Mulier non debet verecundare
de viro si sit pauper vel si non

generat ex ea herculem fortem et
audacem ibidem ¶ Mulier venit ad
domum viri tamquam socia ad tempus
vite sue relinquens patrem et sororem
propter filiorum productorem habendam
quod vel est sanctius etc. ut supra ¶ Vir
etiam vel magis debet studere quam quod
generat filios optimos ex optima
muliere quia si ipsa est proba fi
lii erunt tempore senectutis boni
pastores et pudici et optimi custo
des patris et matris et totius domus
conseruatores ibidem ¶ Vir ex optima
muliere generat optimos filios
etc. ut supra ¶ Vir debet seruare uxori
castitatem fidelitatem etc. videns
mulier ab illo econtra faciet ibidem

¶ Prudens non debet ignorare ho
norem sue uxoris nec parentum
et filiorum tribuendo cuilibet quod
decet ibidem ¶ Nichil est magis
proprium mulieris quam societas viri
ad ipsam scilicet quando coniungit se alteri
ibidem ¶ Vir debet appropinquare mu
lierem in conuiscendo corpore et cum
multa honestate modestia et
timore conuenendo ei verba quiscumque
honesta ibidem ¶ Vir mulieri debet
committere parua peccata et venalia
que quasi cottidie oportet facere et
iocosa et si per ignorantiam ma
gis commiserit moneat ne amplius facia
at nec super eam aliquid mali
apponat sine iniustitia et custodien
do eam non debet esse negligens
nec seuera quia hoc perducit ad mu
lierem adulteram ibidem ¶ Vir fa
ciat mulierem ut habeat se
conformiter eo presente et non presente
ibidem ¶ Vir et uxor sunt quasi
fratres ibidem ¶ Homerus
dicit virum et mulierem optime

se habere ad inuicem cum vtrque di
ligit alium cum timore et pudore ipma
nie est signum quod vnus non reputet
alterum indignum sed etiam tales pas
siones scilicet timor et admiratio contin
gunt melioribus ad inuicem et naliter
benignus ibidem ¶ Inter virum et mu
lierem societas pudica et vnanimitas
est commendanda patet primo testimonio
homeri qui hoc dicit 2o quia nausica
orauit deos quod darent sibi virum
et domum et vnanimitatem ad virum bonum
2o yco ¶ Nausica vel maius bonum
dicit esse in hominibus quam quod vir et vxor
concordes in voluntatibus domum bene
regant ibidem ¶ Mulier et vir debent
esse vnanimes non circa parua
simplicia sed magis quia non circa
mala opera sed circa opera famo
sa ibidem ¶ Per vnanimitatem vi
ri et mulieris secundum homerum tristi
fiunt inimicis gaudia amicis ibidem
¶ Secundum homerum viro et vxore ad in
uicem concordantibus necesse est ini
cos viri et vxoris ad inuicem concor
dare seu concordes esse ibidem ¶ Per
vnanimitatem viri et vxoris efficiuntur
fortes et terribiles inimicis et vtiles
suis amicis ibidem ¶ Discordan
tibus viro et muliere discordat
amicia eorum et ipsi per hoc redduntur
impotentiores et inimici potentiores
ibidem ¶ Secundum homerum bona vnani
tas viri et mulieris consistat in hiis
quod perua et impudica sibi inuicem
inhibeant et vnusquisque seruat
alterum in hiis que pudica et iusta
sunt ibidem ¶ Vt vnanimitas
conseruetur inter virum et vxorem
vterque debet ad hoc studere vt ha
beat curam de propriis alterius
vt de propriis suis 2o yco ¶ Secundum

documentum vterque diligat amicos
alterius vt suos proprios et filias proprias
et tantam curam vnius cordis debent
habere de rebus domus vt alter
3m documentum debent esse ad
inuicem colluctatores quod vterque contra
stat tamen plurium bonorum quam materiam per
tinentium ad domum et quilibet melius
et in sacris inspiciat domum dimitte
tes superbiam similiter se regen
do ibidem ¶ Aliqua sunt opera que
sunt communia tam viris quam feminis
alia sunt que solum sunt propria
illi vel illis primo rethoricorum ¶ Opera
virorum sunt meliora mulieribus
et magis honesta ibidem ... me
lius ¶ Miseratiui sunt qui sunt
sine virili passione vel qui non
sunt nimia aut audacia 2o rethoricorum
¶ Diuitie amicicia multorum et prin
cipatus sunt bona que sunt digna
preciosa viris quam vel bonum ibidem
¶ Iuuenes sunt viriles vel iuuenis
¶ Qui in sunt in statu sunt temperate
cum virilitate et viriles cum tempe
rancia ibidem ¶ In senibus et
iuuenibus illa sunt diuisa scilicet
temperancia et virilitas ibidem
quere iuuenis ¶ Iuuenes sunt
viriles et intemperati senes per
oppositum ibidem ¶ Ingenerabus viro
rum est quedam fertilitas id est sup
pluuitas sicut est in hiis qui sunt
per terras 2o rethoricorum quere genus
¶ Iucer sit plus viro quam genera
tione ibidem ¶ Si puerum posse le
est facere viri possibile est facere id

Viriliter

¶ Fortes viriliter
operari dicuntur ea in quibus proprie et
principaliter est fortitudo vt ea
in quibus est bonum mori vt con
tingit in bellicis periculis 3o ethicorum

¶ Agentes viriliter in periculis propter
timorem principum sunt deteriores
istis qui viriliter agunt propter ob-
probrium fugiendum turpe. 3o ethicorum per
ibidem ¶ Agentes viriliter propter
actualem coactionem non sunt
vere fortes ibidem probatur vide fortis
¶ Viriliter se habere et non vinci
est laudabile primo ethicorum. vide vinco

Virtus / ¶ homines qui virtute
honorantur propter virtutem primo ethicorum
vide honorari ¶ Virtus est melior
honore ibidem vide quia propter virtu-
tem tribuitur honor ibidem ¶ Virtus
non est felicitas ibidem probatur vide
felicitas ¶ Virtus est imperfectior
felicitate quia nullus dicit felicem
infortunatum aut dormientem qui tamen
dicuntur virtuosi ibidem ¶ In infor-
tuniis virtus refulget ibidem
¶ Virtus dicitur bonum quia facit
habentem bonum ibidem ¶ Virtutes
eligimus propter se ibidem ¶ Unumquodque
bene perficitur secundum propriam virtutem
ibidem quia vide perfectio ¶ Unusquisque
qui habet virtutem bene operabitur
secundum eam ¶ Operatio secundum virtu-
tem est aliquid virtutis ibidem
¶ Operatio virtutis est melior vir-
tute ibidem quia vide melius ¶ Operatio
virtutis est melior habitu virtutis
ibidem probatur vide melius
¶ Vita eorum qui secundum virtutem ope-
rantur secundum se est delectabilis
ibidem ¶ Omnis vita eorum qui
operantur secundum virtutem est delec-
tabilis ibidem probatur vide delec-
tabilis ¶ Vita virtuose ope-
randi est virtuoso delectabilis
ibidem ¶ Operatio secundum virtutem
est delectabilior quam sit aliqua
alia operatio ibidem probatur vide
operatio ¶ Habens operationem

virtutis necessario operabitur virtu-
[te] prout ibi est necessitas que non
contingit ibidem ¶ Tamen non est operatio
ex necessitate operabitur et tamen non est
operatio secundum virtutem de necessitate
bene operabitur quia prout non est neces-
sitas que non contingit ibidem ¶ Ama-
tibus bonum illis sunt delectabilia
que naturaliter sunt delectabilia
quia quia talia conveniunt homini secundum
rationem que est perfectio et com-
plementum humane nature ibidem
¶ Operationes virtutum non solum
secundum se ipsas sunt delectabiles
sed etiam habent excellentiam pulcri-
tudinis et bonitatis ibidem ¶ Opera-
tiones secundum virtutem dicuntur pulcre
bone et maxime pulcre secundum iudi-
cium rationis bone secundum appetitum con-
cupiscibilis maxime id est ardue secundum
secundum assimilationem irascibilis ibidem
¶ Operatio virtuosa dicitur pulcher-
rima optima et delectabilissima
pulcherrima secundum conformitatem
quam habet ad debitam legem rationis
ostensum ad operationes et ad omnes
circumstantias eius / dicitur optima
secundum convenientiam ad oportunitatem
secundum quod dicitur eius perfectio et habitu-
do / dicitur delectabilissima per
convenientiam ad oppositum quia de-
lectatur cum fruitur bono convenienti
maxime vero cum fruitur maximo
bono ibidem ¶ Operationes virtu-
tum sunt delectabiles secundum se ipsas
primo ethicorum probatur vide operatio
¶ Operationes virtutum sunt de-
lectabiles secundum naturam quia eo
quod sunt secundum habitum conformem recte
rationi ibidem ¶ Operationes virtutum
non solum sunt delectabiles
operanti eas sed etiam secundum se ipsas
ibidem ¶ Vita felicis et eorum que

operantur secundum virtutem nichil
indiget voluptate quasi ad micto a
quo extrinseco sed habet delectationem
in se perfectam et sufficientem ibidem
¶ Operatio secundum virtutem habet
delectationem in se ipsa probatur ipsa
est delectabilis quotiens exercitio
actu suo ut nullus esset iustus qui
non gauderet et delectaretur in iust
ibidem ¶ Operationes virtutum sunt
secundum se ipsas delectabiles nec re
quirunt delectationem extrinsecam ibidem
¶ Operationes secundum virtutem non
solum secundum se ipsas sunt delectabi
les sed etiam sunt pulcherrime et
optime probatur in operatione vir
tutis consistit felicitas que est
quid delectabilissimum pulcherrimum
et optimum igitur ibidem ¶ Ad actus
quorundam virtutum exercendos indi
gemus rebus exterioribus ibidem
¶ Felicitas est premium virtutis primo
ethicorum quia felicitas ¶ Premium v
irtutis est quid optimum ibidem ¶ Opera
tio virtutis perfecte per totam vitam
exercita naturaliter nobis advenit
instinctu divini hominum propinquum coadiu
torem in disciplinis et aliis exer
citationibus virtuosis secundum eum primo
ethicorum ¶ Felicitas indiget virtu
te perfecta in vita perfecta ibidem
¶ Operationes virtutis sunt domine
felicitatis ibidem Operatio ¶ Ope
rationi secundum virtutem in felicitate
principaliter participantur ibidem ¶ In operatio
nibus virtutum principaliter ponitur
felicitas in exterioribus bonis instru
mentaliter ibidem ¶ Operationes
virtuose inter omnes operationes
humanas tunc operationes virtutum
sunt honorabiliores aliis ibidem
¶ Nam operationes virtutum sunt per
manentiores aliis propter ex duobus
sed ex tanto et effectu tanto continuitate
permanentie est quia beati
homines maxime et continue vivunt
in ipsis effectus talis permanentie
est quia oblivionem non pariunt
ut fieri circa talia ibidem ¶ Felix
maxime operabitur et speculabitur
operationes que secundum virtutem
sunt ibidem ¶ Inter res humanas
operationes secundum virtutem sunt
maxime permanentes probatur
operatio ibidem ¶ Circa nullas
res humanas inveniuntur tanta
firmitatis constantia sicut circa
operationes secundum virtutem tamen cir
ca humana quedam pertinent
ad corpus que ad animam sed omnia
pertinentia ad corpus eo quod ad cor
pus eo quod materialia et corporalia sunt
per se mutationi subiecta sed per
tinentia ad animam per accidens
transmutantur ibidem ¶ Virtutes sunt
permanentiores disciplinis idest
scientiis demonstrativis que proce
dunt ex necessariis principiis
¶ Inter virtutes que sunt hono
rabilissime sunt magis perma
nentiores tamen quia actus earum
propter delectationem maxime inten
ditur tamen etiam quia ipsi beati
maxime continue vivunt et operantur
in ipsis ibidem ¶ Beati maxime con
tinue vivunt et operantur in ipsis
virtutibus ibidem ¶ Circa virtutes
non cadit oblivio probatur homo
est in studio circa exercitio / 2a ratio
quia virtus consistit in amore
appetitivo qui non tollitur per oblivi
onem quia oblivio respicit potentiam
apprehensivam non appetitivam
ibidem ¶ In infortuniis refulget
virtus quia infortunium
¶ Laus est ipsius virtutis primo ethicorum

g x laus ¶ Patientiaz morale
pertinet de virtute ꝯsiderare
¶ Laus est solius virtutis pba²
illius est laus et ab illo dicat³
ho laudabilis a quo ho ē opat³
ul' opatiuus bonoru͞ sꝫ hoc ē auc^te
inuenire proba² laudes sunt ꝓpter
operu͞ corpaliu͞ ul' aialiu͞ dic
toru͞ ab aia ibid ¶ Circa ipam
virtutem maxie insudat legis
lator pmo eth ¶ Ad sciaz morale
ptīz de virtute considerare pba²
in hac scia perscrutandu͞ per q̃d
maīfesta² felicitas sꝫ hoc fit p
virtute ibid ¶ Iste virtutes sūt
duplices morales ꝛ intellectu
ales ibidem ¶ Ciuilis scia max^e
insudat ꝛ laborat circa virtutē
patꝫ qꝛ politicus vlt bonos ciues
facere ibid ¶ Etiam habitus in
tellectuales quam morales sunt
virtutes ibidem g x habitus
¶ Politice scie est perscrutari de v
tute ibidem ¶ Item inuestigatio
de virtute in scia politica ē appo
sito ꝛ ex electione non occasio^e
proba² inuestigatio de virtute
fit sm̄ illaz electioz que sunt
in principio hm⁹ libri eth sꝫ in pri
cipio elegi⁹ inuestigare ciuile
maz sꝫ virtus ē ciuilis mā igi²
de ipa inuestigam⁹ ex apposito no
occasiona^r ibid ¶ Virtus ē ciui
lis materia ibid ¶ No de vtute
hūana corpis ꝛ aie pmo eth
¶ In sciencia morali est per scru
tandu͞ de virtute aie probatur
de virtute hūa est hic ad ꝓpo^ti
pscrutare sꝫ virtus aie ē vtus
hūana ibid ¶ In scia morali
non est perscrutandu͞ de vtute
aie vegetatiue partis ibid
¶ Virtutu͞ hūanaru͞ quedā est

morales quedaz intellectuales
2° eth ¶ Sapientia ꝛ intellectus
sunt virtutes proba² habitus lau
dabiles sunt virtutes sꝫ habitus sa
pientie ꝛ intellectus sunt lauda
biles igi² pmo eth ¶ Sm̄ diuisi
onem partis vim hūtis det' inuit²
virtus videlicet ꝙ duplices sunt
virtutes sꝫ intellectuales ꝛ mora
les intellectuales ponuntur in ro
nali per essentiaz morales in ro
nali per participatione ibidem
¶ Generatio virtutis est ex more
2° eth ¶ Virtus oportet in esse opa
tiones bonas qm virtutes ibid
¶ Virtutes generantur ex bonis opa
tionibus ¶ Omnis virtus ex eisdem
generatur ꝛ corrumpitur ibidem
¶ Ex eisdem opationibus per eadem
obiecta fit ꝛ corrumpitur oīs vtus
g contrario^o sc hūana ibid ¶ Omnis
virtus generatur ex opibꝫ fcis
sm̄ rectaz roz ꝛo quia opari sm̄
vtute est boni hois boni aut
talibꝫ attenditur in hoc ꝙ sua
operatio sit ꝯueniens sue forme
cu͞ igitur ro sit ꝓpa forma hois
oportet ꝙ opatio eius sit bona
ꝛ hoc est sm̄ rectaz roz 2° eth ic
¶ Opari sm̄ rectaz roz ē qm omi
opatoi causante virtute ibid
¶ Opationes virtutu͞ generatiue
sunt medie inter habundantiaz
et defectu͞ proba² quecu͞qꝫ ꝯsuant²
ꝛ corrupunt² ex sup habundantia
et defectu generan² ꝛ ꝯsuantur
per mediu͞ inter illas virtutes
morales sunt huiusmoi a° patꝫ
tñ circa virtutes que sūt mai
festiores virtutibus aie videlꝫ
ille qm omia timet ꝛ fugit et
nichil sustinet efficitur timidus
ibidem ¶ Opationes virtutem

generantes nate sunt corrum
pi ex superhabundantia et defectu
ibidem ¶ Operationes reducte
ad medium secundum rectam racionem virtutem
generant et salvant ibidem ¶ Vir
tutes corporales sunt manifesta
tores anime ibidem ¶ Omnis virtus
in extremitatibus corrumpitur et
in medietate salvatur ibidem ¶ Operatio
nes elicite a virtutibus sunt similes
operationibus precedentibus ex quibus
generatur virtus ibidem ¶ Operatio
nes virtutum generatarum in meis
consistit ad operationibus prece
dentibus virtutem ibidem ¶ Signum
virtutis iam generate est delec
tatio in bene operando ut tunc ab
gaudet et delectatur in hoc quod re
cedit a voluptatibus corporalibus
signum est quod in eo est virtus
temperantie si autem tristatur signum
est quod nondum est temperatus 2o ethicorum
¶ Secundum platonem oportet enim statim
dicit ad virtutem confestim et stati
a iuventute aliqualiter manu duci
ad virtutis qualitatem ¶ 2a ratio
ad omnem actum et operationem humana
sequitur delectatio vel tristicia
sed omnes virtutes morales sunt
circa actus vel passiones ibidem
¶ Ratio persuasiva quod virtus non
generetur ex operationibus virtuosis
quia sicud se habet in artibus ita
et in virtutibus sed in artibus videmus
quod nullus operatur opus artis nisi
habeat artem ut si aliquis recte
musicalia gramaticalia etc operatur
oportet quod sit musicus etc ergo consimiliter
videtur esse in virtutibus quod si aliqui
operentur iusta quod sunt iusti 2o ethicorum
¶ Nota solutionem illius rationis per
suadentis quod virtus non generetur
ex operationibus virtuosis ¶ prima solucio

non oportet quod nullus faciat opera
artis nisi qui habeat artem
quia aliquis potest proferre vocem
congruam casu vel alia de causa
qui tamen non est gramaticus ¶ 2a so
lucio non est simile de artibus
et virtutibus quia opera que sunt
secundum artem habent in se ipsis boni
tatem et non requirunt bonitatem
in faciente sed que sunt secundum vir
tutem requirunt bonitatem in ipso
faciente quare non oportet sequi
quod nullus possit facere opera vir
tutis nisi haberet virtutem quamvis
ita esset quod nullus possit facere
opera artis nisi haberet artem
ibidem ¶ Ad operationem virtuosam
tria requiruntur ¶ primum quod operans
sit sciens quid faciat et non operetur
ex ignorancia secundum quod operetur con
stanter et immobiliter ¶ Sciencia
ad virtutes nichil vel modicum
prodest ibidem quod vide supra ¶ Vir
tus spectat ad animam ibidem ¶ Secundum
virtutes dicimur virtuosi secundum
malicias viciosi 2o ethicorum ¶ Secundum
virtutem laudamur secundum maliciam
vituperamur ibidem ¶ Secundum virtutes
non movemur sed solum disponimur
ad bene vel male agendum ibidem
¶ Virtutes et malicie non sunt
potentie probatur per potentias
naturales non dicimur boni vel mali
moraliter nec laudamur vel vi
tuperamur sed secundum virtutes et mali
cias fit econverso ¶ 2a ratio potentie
insunt nobis a natura sed virtus et
malicia non ibidem ¶ Omnis vir
tus subiectum cuius est facit bene
se habere et opus eius reddit bo
num probatur inductive quia virtus
oculi est per quam oculus est
bonus et per quam bene videmus

et virtus equi est que facit eum
bonum 2° ethi. ¶ Virtus est que
quem habentem perficit et opus eius
bonum reddit eo quia virtus ali-
cuius rei attenditur secundum ultimum in quod
potest ultimum aut ad quod potest aliquid
rei se extendit est operatio bona
ideo ad virtutem cuiuslibet pertinet
quod opus eius bonum reddit ibidem
¶ Virtus oculi est quod per eam bene
videamus ibidem ¶ Virtus equi
est quod reddit ipsum abilem ad ve-
lociter currendum et ad sua inter
sedendo assessorem et audacter
expectat bellatorem ibidem ¶ Vir-
tus hominis est habitus ex quo homo
fit bonus formaliter et per quem
suum opus bene operatur ibidem
¶ Omnis virtus consistit in medio
probatur in omni disciplina sive
ingeniosum discretio est accipere
illa tria scilicet plus et minus et equale
scilicet passiones et operationes circa
quas est ipsa virtus sunt quodam-
dispositio habentia medium et extre-
mum igitur cum virtus sit ydoneitas
medium passionum et operationum oportet
quod in medio consistat ibidem ¶ Vir-
tutes morales corrumpuntur in nobis
ex operationibus probatur virtutes
generantur in nobis ex operatio-
nibus igitur corrumpuntur ex eis
¶ Et ratio artes generantur et cor-
rumpuntur in nobis ex operationibus
igitur et virtutes 2° ethi. ¶ Circa
omnem materiam artis operari bene ac-
quiritur virtus artis et ex male
error operum arti ibidem ¶ Ex eisdem
operationibus et per easdem obiec-
ta fit et corrumpitur omnis et
ars contrario modo se habent ibidem
¶ Nullum est proficuum scrutari
quid sit virtus solum propter scire
quia nullum est proficuum et non est
profectus ipsius cognoscendo vir-
tutem vel veritatem variabilem
operabilium contingentium et non ope-
rando secundum eam ibidem ¶ Inquantum
materia virtutis ex operatione bona
generatur habitus bonus et ex opera-
tione mala habitus malus probatur
inductive etiam ut patet in littera
ibidem ¶ Non enim ut sciamus quid est
virtus scrutamur sed ut boni effi-
ciamur ibidem ¶ Scrutari de vir-
tutibus quibus sumus boni scru-
tandum est de operationibus de quibus
efficimur boni quia ille est finis scientie
ibidem ¶ Non parum differt medi-
tatione virtutum sic vel sic ex iuven-
te
assuefieri ymo multum quia qui bene
assuefacti erunt felices et boni
mali assuefacti erunt infelices
et pravi etiam omne quod agitur in mora-
libus et tota perfectio virtutis ex
eo dependet cum consuetudines
que aliquem in iuventute imprimuntur
firmius retinentur ibidem ¶ Scru-
tanda est virtus ut boni effici-
amur quia intelligendo de homine
bono ut fiat bonus non simpliciter
sed completive vel comparative ut fiat
melior ibidem ¶ Virtus est mani-
festanda ex manifestatione huma-
ne operationis probatur scrutaturi
de virtutibus quibus sumus boni
scrutandum est de hiis que conti-
nent humane bonitati igitur de operationi-
bus humanis scrutandum quando scru-
tatur de virtutibus ibidem ¶ Virtus
est manifestanda figuraliter probatur
in omni quecumque doctrina sermones
sunt expetendi secundum materiam sed huius
scientie materia non est stabilis ibidem
¶ Virtus generatur ex operationibus
recta ratione formatus que consistat

Virtus est manifestanda ex mani
festatione recte ro͞nis ibidem ¶ Iste
que omnibus opinionibz aliqꝫ de
virtute dicentibus q᷑ virtꝫ ē s͞m
roꝫ ibidem ¶ Virtus ē manifesta
da in ūli proba᷒ s͞mo ūlis est in
tus ꝛ sermo qui est de singul᷑ cir
cumstantijs ad hoc est magis in
tus igitur conuenientꝫ ē manifestare
virtute in ūli q͞m in singular ꝛa
ro s͞mo de singulari nec cadit sub
arte nec sub narratione aliqꝫ s͞te
seu doctrine ibid ¶ Virtus corru
a defectu ꝛ ab excessu generatur
aut a meᵗᵉ ꝛ probatur ꝛ ab
eodem augmentatur ꝛ saluatur
ibid ¶ Habitus virtuosi apti na
ti sunt corrumpi ab indigen̄ ꝛ de
fectu ꝛ a supˀhabundan̄ ꝛ excessu
ibidem ¶ Exercicia commensurata
saluant virtute ibid ¶ Virtus
est certior ꝛ melior omī arte co
q᷑ per artem ho solū est potens
facere bonū s͞ꝫ ꝑ actu bonū opˀ
hoc ꝫ aliunde sed per virtute no
tm est potens bene opari s͞ꝫ eciā
actu est bonū operans ꝛa co opac
artis que est s͞m ratoꝫ ꝫ habi
tudine ad diuersa s͞ꝫ virtus solū
inclinet ad vnū modu nature
ꝛa co non contingit virtute male
vti s͞ꝫ arte ꝛo ethi ¶ Rectitudo ꝛ
laus ambo pertinent ad ūtute
ibid ¶ Virtus ē medietas du
arum maliciarꝫ .i. duorꝫ extrem
viciosorū vnū q͞ virtus s͞m super
habundanciaꝫ alt̄ s͞m defectu ibi
¶ Tam in operationibz q͞m in passioi
bus virtus tenet mediū ibid
¶ Virtus est quedaꝫ medietas ibi
q᷑ ē mediū ¶ Virtus inquātū ē
quedaꝫ rectitudo ꝛ conformitas
ro͞nis ꝫ roꝫ aliqꝫ extremi ibid

Superhabundan̄ exercicia corru
pit virtutem q᷑ hoc p͞mo pt in
telligi de opationibus in gene
rali ut quādo aliquis agit vl
tra q͞m debꝫ tunc superhabun
dan̄ exercicia corrumpunt virtute
ꝛo pt intelligi de exercitijs opa
tionū malarū ꝛo pt intelligi
de opationibus bonis quia si
excedunt vltra mediū tunc non
est plus virtus ibid ¶ Defici
encia exercicia corrumpit virtute
q᷑ tāꝫ intelligendo de virtute
nāli q͞m morali q᷑ quādo quis
diu cessat a bonis operationibus
tunc corrumpitur virtus moral
etiaꝫ intellectuali q᷑ qn̄ quis
diu non vsitauerat se tunc in
eo s͞cia corrumpitur ibid ¶ Vir
tus inquantū est quedaꝫ recti
tudo ꝛ conformitas ro͞nis habꝫ
roꝫ aliqꝫ extremi ꝛo ethi
¶ Omis virtus ab opatione ex
trema in defectu vl in excessu
corrumpi᷒ ꝛ a medio genera᷒
augetur ꝛ salua᷒ ibid ¶ Ope
rationes ex quibus generat᷒
virtus ꝛ opationes proceden
tes a virtute sunt eiusdem spe
ciei intelligendo de opationi
bus precedentibus ꝛ seque
tibus in mediate eandē virtu
tem in eadem poten̄ ꝫ in me
diate q᷑ opationes meᵗᵉ se
quentes sunt diuersarū spe
cierū ꝫ eandem virtutem
q᷑ opationes ex quibus gene
ratur iusticia ꝛ opationes
procedentes a mansuetudine
non sunt eiusdem spei ꝫ dicā
in eadem potencia q᷑ si vna
est in potencia volitiua alia
in appetitiua seu sensitiua etc

sunt diuersarum specierum ibidem
¶ Gaudere in operationibus virtuosis
est signum virtutis probatur induc-
tione ut si aliquis gaudet quod recedit
a voluptatibus viciosis signum est
quod est temperatus 2° ethicorum ¶ Vir-
tutes non sunt impassibiles similiter
loquendo ut dicunt stoyci sed bene
illo modo quia excludunt omnem
malam passionem culpabilem
moralem scilicet quod virtuosus non
patitur passione corrumpente
rectum iudicium racionis et rectam elec-
cionem voluntatis nec passione
superante nec passione rebella-
te nec passione soli sensitiuo ap-
petitui sensitiuo delicto ibidem
¶ Licet omnis virtutis operacio sit
bona tamen melius fit quando fit circa
difficilius quam ut fortitudo licet
bene operetur vincendo vnum hos-
tem tamen melius vincendo duos
hostes ibidem ¶ Non racione generis
artis et virtutis semper sunt circa
difficiliora quia bene operari in hoc
est melius et laudabilius quam in
facilibus ibidem ¶ Licet non omnis operans
opus artis sit artifex tamen non sic
est in virtutibus quod operans opus
virtutis est virtuosus 2° ethicorum
¶ Non differentia inter opera que sunt
ab arte et que sunt a virtute quia
opera que sunt ab arte habent in se
bonitatem et non requirunt bo-
nitatem in faciente sed que sunt
secundum virtutem requirunt boni-
tatem in ipso faciente ibidem
¶ Non iniustus potest operari iusta et
non temperatus temperata casualiter
circa quod liber virtutem ¶ Habi-
tus est genus virtutis ibidem
¶ Omnis virtus secundum opus perficit
de per se quia de per accidens aliquis
non perficit ut si sortes sit virtuo-
sus et operatur male tunc sortes
propter virtutem est peyor quam si
nullam haberet virtutem et capiendo
sic perficit prout dicit aptitudinem
ibidem ¶ Omnis virtus consistit
in medio quia tamen in medio abnega-
tionis quia abnegat ambas partes
scilicet defectum et superhabundanciam tamen
in medio perfectionis quia mediat
inter duas malicias scilicet superhabun-
danciam et defectum est in medio tamen
operacionum quarum passionum quam mali-
ciarum sed diuersimode ¶ Operacionum
illo modo quia virtus mediat inter opera-
ciones generantes ipsam et procedentes
tes ab ea maliciarum exclusiue
passionum moderatiue ibidem ¶ Omnis
virtus reddit bonum opus suum du-
cendo ipsum ad medium ibidem ¶ Virtus
consistit in medio quo ad nos non
quo ad rem quia de per se communius
de per accidens etiam quo ad rem
quia stat quod idem sit medium rei et
quo ad nos et est in medio quo ad
nos essencialiter prout virtus
consideratur ad extrema scilicet prout
est medium duarum maliciarum aliquando
obiectiue scilicet prout consideratur in
ordine ad passiones aliquando
effectiue prout consideratur ad o-
peraciones ibidem ¶ In omni materia
virtutis virtus querit quod diligitur
et laudatur et fugit quod viciatur
et vituperatur ibidem ¶ Diligi et
laudari pertinent ad opus vir-
tutis ibidem ¶ Virtus est medie-
tas et extremitas quia medietas
secundum formam secundum racionem quid est esse di-
centem secundum diffinicionem que
indicat quid est esse rei ut secundum

ut finis qd est bene et optime eo
extremitas quantu ad bonitate
attributaz actui ibid ¶ Virtus
habz rationez medij et extremi
q in operatione virtutis due sut
vnu est actus artificiationato
bene vl male / aliud e bonitas
vl malicia attributa tali actui
in quantu ad actu artificiationa
tu habz rom medij sz quantu ad
bonitatem attributaz habz roz
extremi ¶ Boni et malu sunt
contraria ideo vtruqz dicitur extre
mu ibidem ¶ Non sufficit dicere
quid sit virtus sz oportet aptare
id qd dictu est de virtute in generali
ad singulas virtutes in speciali
probatur in scia operativa sermones
vlcs sunt minus certi sermonibus singu
laribz eo qd operationes sunt circa
singularia ideo non in scia opa
tiua ut puta sermones vlcs ad
particularia applicentur ipsi erunt
patule et manifes 2o ethi ¶ Virtu
ti circa mediocres honores no
est nomen impositu ibid ¶ Extre
ma virtutu nec sunt laudabilia
nec sunt recta sz vituperabilia id
¶ Ille tres virtutes veritas eutrapo
lia amicicia sunt circa comunicationez
verboru et operationum ibid ¶ Vicia
extrema magis opponuntur ad
inuicem quam ad virtute et ad medium
probatur de quanto aliqua magis
distant ab inuicem de tanto ma
gis contrariantur extrema sunt
huiusmodi / 2a eo vnius extremi ad
medium semper est aliqua similitu
do sz extremoru omnimoda dissimi
litudo modo de quanto aliqua distant
de tanto minus habent similitudine
sz vicia extrema magis distant

ab inuicem igitur eoru e maior
dissimilitudo et per quens maior
oppositio q quo ad essenciam eoz
qz sic extrema distant inter se
non quo ad bonitate et maliciaz
moralez qz virtus e bona viciu
malu 2o ethi ¶ Virtus et vicium
opponuntur contrarie q capiendo
contrarietate comuniter prout exten
dit se ad contrarietate proprie dic
taz et priuatiuaz vel capiendo
proprie quia ad illa sufficit an possi
bilitas formaru eodem genus
circa idem subiectu que forme
put eidem in esse successiue
non aut propriissime quia ad tale
contrarietatem requiritur maxima
distantia gradualis extremo
ru ibidem ¶ Virtus contraria
vtriqz extremoru 2o ethicorum
¶ Virtus magis contraria vni ex
tremoru quam alteri ibidem patet
ex contrarium ¶ Nota duas
causas quare viciu plus opponitur
vni virtuti quam aliud / prima
qz vnu viciu in essendo est
proximius virtuti quam aliud 2o
virtus opponitur plus alteri
cui minus est similis / 2a causa
qz homo aliquando magis e inclina
tus ad viciu quam ad aliud ibid
¶ Vicia ad que inclinati sumus
sunt magis contraria virtuti
quam illa ad que non sumus ma
inclinati ibid q patet contraria
¶ Illa vicia sunt magis contraria
virtuti ad que augmentum
magis ibid q patet dicta ¶ Diffi
cile est hominez attingere ad
virtute q patet difficile ibid
¶ Tria sunt documenta quibus
quis potest attingere ad virtute
primum est qd quis recedat ab extremo

qd est magis contrarium virtuti
q si est viciosus si aut non est
viciosus sufficienter recedit
a vicio magis contrario sm q qs
recedat a vicio illo ad qd est
magis inclinatus probatur qz
sic faciunt illi qui diligunt et recti
ficant ligna distorta qz tales
cu volunt ea dirigere torquent ea
in aliaz partez et tandem redu
cunt ea ad medium 2m q quis dz
aspicere abicere delectaciones q sen
suales inordinatos eo qz propter
hoc q homo naliter inclinat ad
delectaciones cue delectabilia
apprehensa statim placent et de
facili mouent appetitum 2o ethic
¶ Qui vult virtutis medium invenire
vel inventum custodire debz a vo
luptate et a voluptatis fantasia
et cogitacione eius declinari dicendo
fuge aliena sm grece ibidem
¶ Multum recedentes a peccato de
bemus ad medium virtutis ibid
¶ Tendenti ad virtutem maxime
inter omnia cauendum est a delec
tabili et delectacione ¶ Qui in
parum transgreditur a medio vir
tutis non vituperatur sine
declinat ad magis sine ad minus
ibidem eo R vituperatio ¶ Que
pertinet ad operaciones virtutum
insunt bz consistunt in sensu q
tam exteriori quam interiori scz
in estimacione recta singulorum
qui quidem sensus est unum prin
cipium prudencie a quo dicitur homo
prudens per quem recte iudicat
de singularibus agibilibz quando
et ubi et quomodo sunt agenda ibidem

¶ Si voluimus medium virtutis atti
gere oportet quandoque declinare
ad superhabundanciaz quandoque ad
defectum ibidem q R medium ¶ Ne
cessarium est intendenti de virtute
determinare de voluntario et in
voluntario 3o eth ¶ Electio maxime
est propria virtuti morali ibidem
¶ Operaciones virtutum et viciorum
et habitus sunt in nobis 3o ethic
¶ Virtutes sunt voluntarie et elec
tiue sicud recta racio precepit
ibidem ¶ Virtutes producunt si
miles operaciones operacionibz a q
bus producuntur ibidem ¶ Virtu
tes sunt in potestate nostra ibidem
¶ Virtutes conseruat rectaz racioz ibidem
¶ Bonum honestum est finis virtutis
4o eth ¶ Cuiuslibz virtutis finis
est sua propria operacio ibidem ¶ Forti
tudo politica sit propter virtutez
ibidem R fortitudo ¶ Similiter home
ru virtutes immitte furori ibidem
¶ Fortes operantur opera fortitudinis
propter bonum virtutis et non
ex impetu furoris pro malo ibidem
¶ Operaciones omnium virtutum sunt
delectabiles quantum attingunt suum
finez ibidem ¶ Delectabiliter opa
ri non contingit omnibz virtutibz
nisi inquantum virtus attingit suum
finez ibidem ¶ Temperancia et
fortitudo sunt virtutes partium
irracionabilium 4o ethic ¶ Unusquisque
virorum optime viuit qui habz
circa singula virtutem 4o eth
¶ Magis proprium est virtutis bene
facere quam bene pati hoc est
alterius finis eius ibidem ¶ Maior
virtus est bona operari quam tur
pia non operari q ex quo vir

per se tendit in bonum honestum se-
cundum quod turpia fugiat et inho-
nesta ibidem ¶ Operatio cuiuslibet
virtutis debet esse in omnificatione
arte quod secundum debitas circumstantias
ex quibus bonitas cuiuslibet operis
consurgit 2o debet esse ordinata
ad finem bonum ibidem ¶ Operatio cuiuslibet
virtutis pensatur ex tribus primo
quod sit ardue in omnificata 2o quod sit
in debitum finem ordinata 3o quod sit
delectabilis ibidem ¶ Opus quod
sit secundum virtutem oportet esse delec-
tabile vel saltem non triste quod hoc
dicit propter fortitudinem vel ibi debet
esse inimica tristicia ibidem ¶ Operari propter
bonum finem est commune omnibus virtu-
tibus 2o ethicorum ¶ Nullus qui secundum
virtutem operatur insipiens est stultus
est 2o ethicorum ¶ Magnanimitas non est
sine aliis virtutibus ibidem ¶ Mag-
nanimitas operatur magnum in qualibet
virtute ibidem ¶ Magnanimitas circa
actum cuiuslibet virtutis operatur sed ho-
nor est premium virtutis ibidem ¶ Mag-
nanimitas est quedam ornatus omnium
aliarum virtutum moralium ibidem
probatur 2e magnanimitas ¶ Non est
possibile magnanimitatem esse sine
bonitate aliarum virtutum ibidem
Virtuti perfecte non sit condignus honor
ibidem 10 vide honor ¶ Eum tamen divitie
et potentatus insunt erit dignus
magnis honoribus ibidem ¶ Bona
sine virtute fortune non faciunt
hominem magnanimum ibidem ¶ Eum
habent bona fortune sine virtute
in iuste homines dignificant ibidem
quod 2e bonum ¶ Sine virtute modi-
ficante appetitum hominis non est
facile ferre bonas fortunas ibidem
Habentes bona fortune sine vir-
tute non sunt similes vere illi
magnanimo ibidem quod 2e magnanimus
Populares et virtute carentes
glorificant et contempnunt alios con-
tingeret ibidem quod 2e populares
Virtus opposita iactantie est vere circa
eandem materiam tamen affabilitatem
quod que circa actus humanos intellectus
2o ethicorum ¶ Virtus opposita iactantie
est nominata proprio nomine ibidem ¶ Utile
est perscrutari de virtutibus in nomi-
natis ibidem probatur 2e utile
¶ Quelibet virtus simpliciter et non
ex suppositione attingit bonum
rationis et est in genere boni honesti
2o ethicorum ¶ Lex precipit singulos ac-
tus virtutum 5to ethicorum ¶ Lex pre-
cipit opera virtutis et prohibet
opera malitie ibidem ¶ Iusticia
legalis sola inter alias virtutes
est quedam virtus perfecta ibidem
Iusticia legalis est quedam insita
virtus perfecta non simpliciter sed
in comparatione ad alterum ibidem
Iusticia est usus perfecte virtutis
ibidem ¶ Iniusticia similiter est omnis
virtus ibidem ¶ Iusticia est virtus
maxime perfecta ibidem ¶ Iusticia
legalis est perfecta virtus ibidem
Habens iusticiam legalem non
solum potest uti virtute ad se ipsum
sed etiam ad alterum ibidem ¶ Multi
possunt uti virtute in hiis que per-
tinent ad se ipsos et in propriis
et tamen in hiis que sunt ad alium
non possunt ibidem ¶ Sola iusticia
inter virtutes videtur esse alienum
bonum ibidem ¶ Optimus est ille
qui non solum utitur virtute ad se
sed etiam ad alios ibidem quod 2e optimus

Iusticia legalis est tota virtus ibidem
Iusticia est eadem virtuti secundum re
et subiectum et materiam non secundum
rationem formalem ibidem g. Ex iusticia
Lex precipit viuere secundum virtutem quamque v
irtutem et non viuere secundum maliciam quamque
seu aliquam maliciam v° ethicorum
Ex iusticia ciuilis statuti oportet
quod ille qui recipit minimum quod
accipiat illud pro omni eo quo
indigeat ibidem ¶ Iusticia non est
medietas duarum maliciarum
sicut alie virtutes ibidem ¶ Vir
tutes et malicias impossibile est
homini confestim inesse sed ad eorum
generationem et possessionem opus
est motu exercitatione et doctrina
secundum eum 2° ethicorum ¶ Bene sine iusticia
secundum quamcumque virtute ordinatur
a lege 2° ethicorum ¶ Medium in virtuti
bus est quod recta ratio determinat 6°
ethicorum ¶ Ars indiget virtute rectifi
cante vsum eius prudencia autem
non vi° ethicorum probatur Ex prudencia
Operatio virtutis perficitur secundum
prudenciam et secundum virtutem mora
lem vi° ethicorum probatur Ex prudencia
Socrates in hoc quod dixit omnes
virtutes essencialiter esse pru
dencias peccauit sed in hoc quod
dixit eam non esse sine prudencia
bene dixit ibidem ¶ Virtutes
essencialiter omnes non possunt
esse prudencie ibidem g. Ex pruden
cia ¶ Socrates dixit virtutes
esse rationes ibidem ¶ Socrates
dixit omnes virtutes esse sciencias ibidem
Virtus non solum secundum rectam
rationem sed est cum recta ratione ibidem
Secundum socratem idem homo non est

optime natus ad omnes virtutes
ibidem g. vnus habet aptitudinem
naturalem ad fortitudinem alius ad
liberalitatem ibidem ¶ Cum vna pru
dencia inerit omnes simul virtutes
inerunt ibidem ¶ Homines diuini
fiunt dii propter virtutis excellen
ciam vij° ethicorum ¶ Virtus humana et
malicia sunt propria ibidem probatur
Ex homo ¶ Platonici quando ad
mirabantur aliquem in virtute val
de excellentem consueuerunt ipsum
appellare diuinum ibidem ¶ Virtus
et malicia respiciunt principium
operabilium ibidem ¶ Omnis virtus
et malicia negociatur circa de
lectationes et tristicias vij° ethicorum
Amicicia est quedam virtus vel
saltem cum virtute ibidem ¶ Boni
sunt sibi similes secundum virtutem vo
lunt sibi inuicem bona secundum quod sunt
boni viij° ethicorum ¶ Virtus est quedam
maximum ibidem ¶ Super exce
dentis et super excessi opus et
virtus sunt dissimilia et diuersa
ibidem ¶ Patris ad filium et econtra
est alia virtus et alia operatio ibidem
In oligarchiis aliis non principatur
secundum virtutem sed propter potenciam et
diuicias viij° ethicorum ¶ Beneficiare
et bene operari sunt proprii actus vir
tutis et amicitie ibidem ¶ Principale
ingenium virtutis et morum consis
tit in electione ibidem ¶ Virtus est
aliquid melius peccunia ¶ Malicia
est vehementer et intense fugien
da et virtus cum studio prosequen
da probatur quod vicio remoto
et virtute acquisita homo amicatur
sepe et habere ad ipsum et ad alterum

sz amicu x° ethi ¶ Qui studet
semper excedere in operacionibus v/
tutis ille tribuit sibi ipi optia
et ea que sunt maxie q sciud
bona honesta x° ethi ¶ Qui se
amat sm virtute est lauda lis
proba omnes laudant eos qui
student circa bonas operaciones
seu acciones ibidem ¶ Bona vir/
tutis sunt optia bona id ¶ Vir/
tus in genere bonoz e quid op/
tim x° ethi ¶ Virtuosus magis
eligit pparui tempis multum
delectari in opere magno virtutis
qm per multum tempus quiete
et remisse in modicis opibz vir/
tutu ibid ¶ Proprium est virtutis
et boni et virtuosi bene facere
ix° ethi ¶ Operacio virtuosa e
delectabilis sm se ipam ibidem
Operacio bona et virtuosa int
omia delectabilia e magis ppm
delectabil felix ibid ¶ Delecta/
re in operacone virtutis et in specu/
lacone eius e ppm felicis ibid
Operaciones virtutis no sunt
qualitates nec ipa felicitas la
videre recordare scire et habere
virtutes eligeremus etiaz si nulla
delectacio ab hijs nobis fieret
Virtus est mensura vniuscuiusqz
rei ibid ¶ Virtus e mensura ex/
hiuamacin ibidem ¶ Operacionum
sm se eligibilium quedaz sunt
sm virtute quedaz sunt sm laud
x° ethi ¶ Actiones sm virtute sm
se sunt eligibiles ibidem ¶ Vir/
tuosa operacio studiosa que est
sm virtute e maxie eligibil
ibidem ¶ Vita felicis est operacio
sm virtutem ibidem ¶ Operacio
sm virtutem est cu gaudio
et delectacone ibid ¶ Operacio
sm virtute non est cu delec/
tacione et gaudio que e in ludo
ibid ¶ Felicitas consistit in
operacionibz que sunt sm virtute
ibid ¶ Felicitas est operacio
sm virtute ibidem ¶ Exteri/
oribus operacionibus semp aliqd
acquirimus preter ipaz actionez
qd est magis vel minus eligibile
sm proporcionez ad ipaz operacoz
virtutis ibidem et hec operacio
Habens bona exteriora me/
diocriter pt agere virtuosa
et sm virtute x° ethi probat
hec boni exteriores ¶ Ydiote i sm
plices et populares moderate
ditati magis agunt virtuosa
et studiosa qm potentes ibid
et hec ydiota ibid ¶ Si quis
operetur sm virtutez tunc vita
ipius erit felix ibid ¶ Qui
moderate sunt ditati in bonis
exterioribz sunt agentes et
pnt agere optima virtuosa
ibid ¶ Sermo persuasiuus
et doctrina non pt in omnibus
ad virtute proficere x° ethi ...
Quidam sunt disposita ad virtutes
ex na quidaz ex consuetudine
quidaz ex doctrina ibid ¶ Dif/
ficile est q quis a iuventute du/
catur ad virtute sm bonas
consuetudines nisi nutriatur sub
bonis legibus ibid ¶ Oportz
bonos promouere ad virtutes
per pmia malos per penas
insanabiles et totaliter exterminare

ibidem ¶ Oportet quidem homi-
nes advocare et provocare ad
virtutem boni gratia i. per osten-
sionem boni honesti quod eis pro-
ponitur ibidem ¶ Vale est quem per
bonas consuetudines et precedentes
precedentes iam sunt facti epieyk-
kes et virtuose ut putantes promptis
obedientibus sermonibus per-
suasivis ut provocentur ad vir-
tutem boni gratia i. per ostensi-
onem boni honesti quod eis propositum
ibidem ¶ Legis positione maxime
potest conferre et instituere aliquid
per quod quis potest attingere virtu-
tem x° ethicorum ¶ Homo nascitur
habens principia ad prudentiam
et ad virtutem primo politicorum ¶ Ho-
mo sine lege et virtute est scelestissimum
et silvestrissimum animal et pessimum
quo ad venerea et fortitudine
ciborum ibidem ¶ Virtus que est
per aliquod medium sive per con-
stanciam vel fortitudinem contrarii
instrumentum contrarium evellit per infor-
tunium potest maxime secundum quod pati-
tur violenciam inferat ibidem
Virtus et malicia determinant
sibi servos et liberos nobiles
et ignobiles ibidem ¶ Veniamque
subiectorum sufficiat tanta virtus
quanta requiritur ad executionem
mandati superioris et prout
meis mittit principantis primo
politicorum ¶ Virtus pueri non est
ad seipsum sed ad ductorem ibidem
Virtus servi est in ordine ad
dominum ibidem ¶ Due est tamen vir-
tutis in servo ibidem ¶ Servi

sunt plus monendi ad virtutes
quam pueri ibidem ¶ Vita mili-
taris in se multas continet partes
virtutis 2° politicorum quod ibi militaris
Sicut corporis virtus senectute
debet sicut virtus mentis ingenii
vmaniatas ibidem ¶ Bellica
melius tractantur per virtute
quam per maliciam ibidem ¶ For-
titudo non est optima virtutum
ibidem ¶ In electione principum
magis debet legislator inten-
dere ad virtutem quam ad divitias
2° politicorum ¶ Illi debent institui ad
principandum sive sint divites
vel pauperes qui possunt principari
secundum virtutem ibidem ¶ Inanite
iniqua non maxime honoratur virtus
impossibile est ut soli virtuti
honor principatus deferatur
ibidem ¶ Homines secundum virtutes
infallibiliter principantur ibidem
Melior est in principatu virtus
principalis quam potestas ibidem ¶ Me-
lius regitur civitas secundum virtute
quam secundum divicias ibidem ¶ Vir-
tus boni civis est per quam dirigit
operationes proprias ad bonum commune
3° politicorum probatur ibi civis ¶ Non
est eadem virtus boni civis et
honor viri ibidem ¶ Non omnium ci-
vium est bona virtus sicut nec
corsancium ibidem ¶ Non unicuique
civi studiosi et viri boni est eadem
virtus sed quidem sicut patet de prin-
cipe civitatis bene regentis
ibidem ¶ Non in qualibet policia est
eadem virtus principantis et
studiosi civis ut vir principans

est tyrannus ibidem ¶ Posse bene
principari et subici est a virtute ib.
In principatu secundum quem ab principatur
similibus secundum genus et liberis
oportet autem habere utrasque virtutem
scilicet principantis et subiecti ibid.
In principatu similium secundum genus
et liberorum oportet principem
subiciendo addiscere virtutem
per quam principatur ibid. ¶ Vir-
tus civis est ut sciat se bene habere
in principatu liberorum quantum ad
principari ibid. ¶ Virtus boni
viri est ut habeat virtutem prin-
cipandi et subiciendi ibid. ¶ So-
la prudentia est propria virtus prin-
cipis 3o pol. ¶ Alie virtutes a
prudentia sunt necessaria sub-
ditis ibid. ¶ Non est possibile
illum qui vivit vitam banausam et
mercenariam operari opera virtutis
ibidem ¶ Cum maxime principatur
in politia ubi inveniuntur plures
qui pervenerunt ad summum secundum
unamquamque virtutem sunt viri ap-
ti ad bellica opera et exercitati
in militia 3o pol. ¶ In politia
in qua inveniuntur plures qui
pervenerunt ad summum secundum unamquamque
virtutem boni principalissimum
est bonum pugnantium ibidem
Boni legislatores considerant
de malitia et virtute ib. ¶ Opor-
tet bonam civitatem de virtute sol-
licitam esse ibid. ¶ In multitudine
est maior virtus et prudentia
quam in uno secundum se supposito ibid. [illegible]
multitudo ¶ Sine divitiis et
virtutibus impossibile est esse civitatem

ibidem ¶ Sine iustitia et vir-
tute bellica non contingit inhabi-
tare bene civitatem ibidem ¶ Sine
nobilibus et virtute bellica
potest esse civitas sed non bene
ibidem ¶ Virtus maxime valet
ad bonam vitam ibid. ¶ Ingenui-
tas est virtus quedam quia incli-
natio ad virtutem ib. ¶ Ad
iustitiam sequuntur omnes virtutes
3o pol. ¶ Excedens omnes alios
in virtute sine operatione non
est pars civitatis nec civis sed
est supra civitatem ibid. ¶ Sic
excedens alios in virtute sine
operatione est sicut deus ibid.
In optima politia sine operatione
excedens alios in virtute non
debet expelli vel relegari ibid.
Excellens omnes alios in vir-
tute non debet quandoque et quandoque prin-
cipari 3o pol. vel rex excellens
Excellens omnes alios in virtu-
te dignum est quod semper rex et
quod omnes alii sibi letanter obe-
diant ibid. ¶ Iustum est equales
secundum virtutem et dispositionem naturalem
habere equales honores digni-
tatis ibid. ¶ Iniustum est inequa-
les secundum virtutem equale recipere
et equales secundum virtutem inequa-
le recipere ibid. ¶ Non est iustum
unum principari aliquibus simi-
libus et equalibus secundum virtutem
et naturalem dispositionem sed iustum
est eos vicissim et secundum ordinem
principari ibid. ¶ Cum genus
excedens aliud in virtute iustum
est esse regale ib. ¶ Excedens

omnibus alios in virtute iustum est
esse regem et dominum omnium 3º pol.
Qui excedit omnes alios in vir-
tute non debet occidi nec expol-
li nec relegari nec ad tempus
principari sed semper ibidem
¶ Eodem modo et per eandem virtu-
tem per quam est aliquis vir stu-
diosus instituat quis politias
regum et aristocratiam ibidem
¶ Felix vita consistit in operatione
virtutis non impedita 4º pol.
¶ Nobilitas et virtus in paucis
reperitur vº pol. ¶ Dissimili-
tudo virtutis et malitie maxime
est causa seditionis et post hoc
divitie et paupertas ibidem ¶ Ad
regimen civitatis requiritur virtus
vº pol. ¶ Potentia et amor non
sufficiunt ad bene principandum
sine virtute ibidem ¶ Principans
debet habere amorem et potentiam
ibidem ¶ Principans habens potentiam
et amorem sine virtute est sicut
incontinens ibidem ¶ Sine hiis
quatuor virtutibus scilicet fortitudine
temperantia iustitia et prudentia
nemo dicitur virtuosus viiº pol. ¶ Bo-
na exteriora non acquirunt
nec conservant virtutes sed
econtra ibidem ¶ Unicuique est in tantum
de felicitate quantum inest sibi de
prudentia et virtute et de actio-
nibus harum ibidem ¶ Felicitas
civitatis consistit in operatione
virtutis et prudentie ibidem q. 3
de felicitate ¶ Eadem est virtus
et felicitas totius civitatis et
uniuscuiusque hominis ibidem ¶ Fortitudo

civitatis et iustitia et prudentia
et alie virtutes etc. ¶ Vita optima
et felicitas uniuscuiusque civis et totius
civitatis est secundum operationem redun-
dantis virtutis id est perfecte virtutis
ibidem ¶ Iustum est eos qui sunt similes
et equales secundum naturam et virtutem
omnes principari non simul sed secundum par-
tes temporis viiº pol. ¶ Si quis
sit melior secundum virtutem et potentiam
activam in regendo per quam possit
cohercere malos iustum est tali
obedire et sapientiam ut illi bonum est
principari ibidem ¶ Felicitas est
perfectus usus virtutis ibidem
¶ Perfectus usus et perfecta operatio
virtutis non omnibus idem inest
similiter sed quedam eam perfecte par-
ticipant alii imperfecte et in modicum
alii nichil ibidem ¶ Impossibile
est civitatem subsistere sine vir-
tute ibidem ¶ Nullus potest felici-
tari nisi cum virtute ibidem ¶ Omnia
bona et bona secundum se sunt bona
virtuosa propter virtutem viiº pol.
¶ Aliqui credunt quod bona exteriora
quorum usus est studiosus et a vir-
tute sunt cause felicitatis ibidem
¶ Homines qui ex natura inclinantur se-
cundum ad virtutem et contrarium in-
digent consuetudine in bonis operi-
bus ad hoc quod fiat bonum ibidem
¶ Qui sunt similes et equales
secundum naturam et virtutem debent equaliter
principari ibidem ¶ Eadem est disci-
plina et virtus civis optimi
et principantis in optima politia
ut boni viri ibidem ¶ Civitatem

felicem ⁊ vnumquodque existente feli-
cem inta(n)tu(m) est habere omnem virtu-
tem ibidem ¶ Virtutes quedam
ordinantur ad non vacatione(m) que
ad vacatione(m) ibidem ¶ Ille vir-
tutes ordinantur ad non vacatio-
nem quibus homines prohibentur
ne sint servi aliorum ut fortitudo
perseverancia ibidem ¶ Homines
in vacando debent uti vi(rtut)e ⁊ operibus
secundum virtutem ibid(em) ¶ In virtutibus
pollitatis oportet ad actionem vita(m)
sumere p(er) disposicionem ⁊ assuefactionem vii(º)
pol(iticorum) ¶ Bene pollitiam agentes non ex-
pedit exercitari tantum ad vnam virtute(m)
sed ad omnes ibid(em) ¶ Virtus est bo-
num honestum probatur quia virtus
est bonum laudabile i(º) primo rethorice
Virtus est quoddam bonum ⁊ de-
lectabile ibidem ¶ Virtus est quedam
potencia acquisitiva ⁊ conservativa
bonorum ⁊ factiva multorum ⁊ mag-
norum quantum ad eius opera ibidem
Virtus est circa omnia quia quantum
preciosa ⁊ ardua ibidem ¶ Partes
virtutis sunt iusticia fortitudo
temperancia magnificencia magnanimitas
liberalitas mansuetudo prude-
ncia sapiencia ibid(em) ¶ Homo est omni-
bus bonis quibus possumus eis bene ⁊
male uti exceptis virtutibus
ibid(em) ¶ Virtutibus non possumus
male uti quia formaliter ⁊ per se quia
eius actus bonus est tamen dicitur ma(ter)
ex per actus quibus de eis potest
superbire vel sic formaliter quo ad
illud ad quod nos inclinat licet
bene obiective ut quia vnus

est virtuosus et alter non i(º)
virtuosus iactitat ⁊ vult superi-
ori(tatem) dominari ibidem ¶ Maxime v(ir)-
tutes dicuntur que sunt honoratissime
alijs virtutibus ut fortitudo
liberalitas iusticia primo rethorice
Virtus est potencia beneficiva probatur
ex signo ideo maxime honorat
fortes ⁊ iustos ibidem ¶ Necesse
est factiva virtutis esse bona
quia ut opera que virtutem precedunt
quia talia sunt ordine ad vir-
tutem ut cause ibid(em) ¶ Necesse
est quod que procedunt a virtute quod
sint bona quia ut sunt opera vir-
tutis et actiones ibidem ¶ Necesse
est signa virtutis esse bona quia
ut delectaciones que signum
generati habitus est delectacio
ibidem ¶ Tria sunt genera
que reducuntur ad virtutem que
sunt cause ⁊ factiva eius ut opera
que precedunt virtutem quedam
sunt effectus virtutis ⁊ opera
eius ut actiones ⁊ opera virtutis
que ipsam sequuntur quedam sunt
signa virtutis ut delectaciones
etc. quia signum generati habitus
est delectacio ibid(em) ¶ Signa
⁊ operacio virtutis sunt bona
probatur factiva virtutis sunt
bona signa ⁊ opera sunt huiusmodi
igitur ibid(em) ¶ Signa virtutum
⁊ quecumque ad virtutem ordinantur
ut bona opera ⁊ passiones
honesta sunt laudabilia ibid(em)
Iusticia differt ab alijs virtutibus
quia passiones iuste non sunt
bone cum in iusticia non sit q(uod)

iuste sit honestum ar[ist]o ibid ¶ Opa
et virtutes magis studiosorum na
i me[n]ore naliter sunt laudabili
ores et magis honeste sicud opa
virorum sunt meliora mulierum
et vira sunt meliores mulieribz
p[ri]mo reth[oricorum] ¶ Virtutes feminae ali
is sunt laudabiliores quam quibus
feminis ipi nos et ideo iustitia et insti
tia sunt laudabiliores aliis ibid
Victoria et honor sunt insecutio
sa et excellenciaz virtutis insinu
ant ibidem ¶ Omis beneficiare
imperat excessum virtutis ibid
Excedentes in virtutibz sunt lau
dandi ut clargita ul liberales
quia omis beneficiare est excessus
virtutis ibidem ¶ Exarttu adia
tenabus virtuti quis pt laudari
ibidem ex[e]m[plu]m de laude ¶ Sicud
felicitas .i. bona operatio continuz
virtute sic et bona nativitas et
felicitatio continet bonitate
progenitorum q[uia] sicud ex virtute
et bonitate hois arguimus bo
nitatem opis sic ex bonitate
parentum arguimus bonitate filiorum
ibidem ¶ Excellentia insinuat
virtutem p[ri]mo reth[oricorum] ¶ Simi[liter] illa
que hnt se s[ecundu]m excessum virtutis
et malitie omnes merentur
obprobria laudes et inhono
rationes et honores et dona
exm[plu]m de inhonoratio ibidem
Propter virtutes quis habetur
in admiratione et reth[oricorum] itarum
Virtutes dur esse optima et
excellentia ibidem ¶ Prudentia
iustitia fortitudo temperantia sunt
partes virtutis q[uia] que sunt partes

subiectiue eius eo q[uod] virtus est
totum vniuersale in istis ibidem
Partes felicitatis sunt virtus
et eius partes nobilitas ar[ist]o p[ri]o
reth[oricorum] ¶ Necessarie est virtute ee
bonaz probatur s[ecundu]m virtutes bene
disponuntur hntes et sunt factiue
bonorum ibid ¶ Omis virtus est
melior no virtuto eo q[uia] virtus est
circa difficile et q[uod] est difficile est
melius facili ibidem ¶ Anorum
virtutes sunt meliores et opa sunt
meliora ibid eo de melius ¶ Bo
nitas opis arguit bonitate vir
tutis p[ri]mo reth[oricorum] ¶ Virtus arguit
bonitatem opis ibidem probatur
de opus ¶ Ex virtute et bonitate hois
arguitur bonitas opis et econtra
ibidem probatur de opus ¶ Tres
sunt cause facientes dicentem
credibilem scilicet prudentia virtus
beniuolentia 2o reth[oricorum] probatur de
dico ¶ Virtus et potencia talis p[er]
sonaz passa est timenda ibidem
Virtutes sunt zelabiles ibidem
eo de zelabile ¶ Virtutes et ma
licie sunt habitus ibid ¶ Gratio
anatio est conferentis et vtilis
sz virtus et mos honesta 2o reth[oricorum]
Virtus est ipsig honesta et honora
bilis ibidem ¶ Gratio anato est
conferentis vtilis et mos virtutis
et honesta ibidem ¶ Simi[liter] socra
tem dilector virtutis contumeliaz
putat ee non posse recipere
bene passo ibidem q[uia] de contumelia
Simi[liter] socratem dilector virtutis
contumeliaz putat esse no posse
recipere male passo ibidem
q[uia] de contumelia ¶ Laus est s[er]mo

eluadaris magnitudine virtutis
2o ethi. ¶ Actiones virtuose ar
guit laudem et commendationem ibidem
Virtuti adiacent virtutibus et acti
onibus virtuosis si non ducte ar
guunt laudem tamen per suadent
eam ibidem. Et 2 ethicorum de laus.
Beneficiatio et feliciatio est eadem
virtutibus aliquo modo non. quia
non est eadem per essentiam
sed est eadem quia aliquo modo concomitantur
eam quia sicut felicitas continet
virtutem sic et beneficiatio et bona
operatio continent feliciatatem ibidem
Sicut felicitas continet virtutem
sic beneficiatio quia quamvis contineat feli
citatem continet virtutis 2o ethicorum.
Fortune difficultas resistendi
est causa virtutis commemorande bo
ecius de consolatione philosophie li. 4o pro. vij ¶ Iactancia
boni operis minuit virtutem boecius de con
solatione philosophie li. primo pro. 4a ¶ Vicia prius
exstirpanda sunt priusquam virtutes
inserende boecius de consolatione philosophie li. 3o metro
primo ¶ Virtus dicitur quia suis viribus
nitens non superatur adversis boecius de
consolatione philosophie li. 4o pro. vij ¶ Unde quia virtus
inferior pars hominis et superior et no
ctomisso boecius de consolatione philosophie li. 2o pro. 4a
Virtute aliena ab nobis meretur
dici virtuosus boecius de consolatione philosophie li. 2o
pro. 4a ¶ Inter duo individua
eiusdem speciei quod habet virtutem
comparatam est melius quam quod non habet
3o topicorum ¶ Si duo individua eiusdem
speciei ambo habent virtutem comparatam
tunc illud est melius quod magis
habet quam quod minus habet ibidem
Virtus est melior quam fortuna vir
tutis ut est causa boni
ut operationis bone est eligibi
lior et melior quam fortuna ut
fortuna i. ut intellectus est
melior sed virtute quia ut est
sub illud actus ibidem ¶ Inter
virtutem et vicium est medium quia
abnegatavis 2o topicorum ¶ Virtutis
proprium est bonum facere studiosum
2o topicorum ¶ Virtus est habitus bonus
vel studiosus vj o topicorum.

Virtus corporalis

Sa
nitas et virtutes corporales magis
vivunt cum morte quam anima, de al
primo ¶ Multi sine virtutibus
corporis longevi inveniuntur. quia vero
longevi etc. Sequitur virtus

Virtus cognita

Tam
diu durat delectatio quam diu ob
iectum virtutis cognitive et ipsa vir
tus cognitiva remanserit in ead
dispositione xo ethicorum. p. 2 de delectatione

Virtus heroyca

Besti
alitati opponitur virtus hero
yca vij o ethicorum ¶ Virtus heroy
ca et virtus super nos eo quod quemdam
modum humane virtutis exten
dit ibidem ¶ Virtus heroyca est
hominis passibilibus probatur auctoritate
homeri qui de hectore dixit quod
non videbatur esse filius hominis
mortalis sed dei propter hoc quod
hoc quod habebat virtutem heroy
cam quia quia videbat eum esse fortem
et temperatum et aliis virtutibus
ornatum super humanum modum
ibidem ¶ Virtus heroyca est magis
honorabilis virtute humana
ibidem ¶ Virtus heroyca est in
manifesta probatur quia rarum est
aliquem esse divinum virum quia eo

quod ad perfectionem divine virtutis parva pertingit ibidem. ¶ Virtus heroica dicitur virtus divina vii° ethicorum ubi dicitur heroica est virtus secundum quam homines transformati esse solent. Videtur quod non est virtus divina proprie sed secundum similitudinem scilicet quia per eam homo sicut est possibile similiter efficitur ipsi deo. Require Regimen.

Virtus humana

// est in aliqua sunt propria hominis vii° ethicorum. Require Homo. ¶ Virtus heroica est aliquid honorabilius virtute humana ibidem. ¶ Anima vegetativa et nutritiva non nata est particeps humane virtutis primo ethicorum. ¶ Virtutum humanarum quedam est moralis quedam intellectualis ii° ethicorum et vi° ethicorum. Require Regimen.

Virtus intellectualis

Virtutum humanarum quedam est moralis quedam intellectualis ii° ethicorum et vi° ethicorum. ¶ Virtus intellectualis ut plurimum habet augmentum et generationem ex doctrina ii° ethicorum. ¶ Virtus intellectualis ad sui augmentum et perfectionem et generationem indiget experimento longo tempore ibidem. ¶ Illi habitus sunt virtutes intellectuales quibus anima dicit verum vi° ethicorum. ¶ Opinio et suspicio non sunt virtutes intellectuales probatur secundum suspicionem et opinionem contingit quandoque falsum dicere sed virtutes intellectuales et habitus dicunt solum vera secundum quos non contingit falsum dicere vi° ethicorum. ¶ Prudentia et sciencia politica non est omnium virtutum intellectualium nobilissima vi° ethicorum probatur. Require politica. ¶ Sapientia est optima virtutum inter virtutes intellectuales ibidem probatur. Require sapientia. ¶ Sapientia et prudentia sunt virtutes intellectuales perficientes utramque particulam anime scilicet scientificam et opinativam vi° ethicorum. ¶ Virtus moralis et intellectualis non consistunt in hoc quod aliquis sit potens x° ethicorum. Require potens. ¶ A virtute morali et intellectuali eliciuntur studiose operationes quasi tamquam a principiis propriis ibidem. ¶ Libertas et servitus nobilitas ignobilitas determinantur virtute mentis primo politicorum. ¶ Sicut corporis virtus senectute debilitatur sic virtus mentis et ingenii [illegible] ii° politicorum. ¶ Virtutes intellectuales ponuntur subiective in intellectu primo ethicorum ubi dicitur divisio virtutis moralis et intellectualis fit secundum divisionem intellectus et appetitus sicut prima ponitur in intellectu sic secunda in appetitu v° topicorum. Require Regimen.

Virtus moralis

// Ducat ad medium passionum et operationum probatur virtus ducat ad medium illorum in quibus est medium et circa que ipsa dirigit et inclinat sed in passionibus et operationibus est medium superhabundantia et defectus. Secunda ratione moralis materia virtutis virtus quia virtus quod diligitur et laudatur et fugit quod viciatur et vituperatur in dirigi aut laudari pertinet ad opus virtutis sicut vituperari et viciari ad opus vicii sed passionibus medium diriguntur et operationibus et superhabundantia et defectus viciantur

es vituperan 2o eth ¶ Decem
sunt virtutes morales s3 fortitu
do temperantia liberalitas magni
tas magnificentia philotimia man
suetudo veritas eutrapelia ami
citia eth 2o ¶ Divisio virtutis mo
ralis et intellectualis fit secundum divi
sionem intellectus et appetitus quia
appetitus vel capit non dictata
primo eth ¶ Sapientia et intellectus non
sunt virtutes morales probatur
homines loquentes et dicentes de mori
bus hominis non dicunt quod homo sit
sapiens et intelligens vel ignorans
vel hebes s3 dicunt quod sit mitis vel
sobrius ibidem ¶ Virtutes mora
les ponuntur in appetitu sensitivo
primo eth ¶ Virtus moralis est dicta
moralis parum declinans a more
2o eth ¶ Generatio virtutis mo
ralis est ex more probatur ex similitu
dine ¶ Generationis virtutum
et intellectualis et moralis prima
generatur ex doctrina 2a ex more ibidem
¶ Virtus intellectualis et moralis
in generatione differunt prima quia
ex doctrina 2a ex more ibidem ¶ Gene
ratio virtutis moralis non est a natura
ibidem ¶ Nota racionem quare virtutes mo
rales non insunt nobis a natura nec
preter naturam non a natura ideo quia perficiuntur
in nobis per assuetudinem non
preter naturam quia sumus ad ipsas nati
per naturam ibidem ¶ Virtutes mo
rales corrumpuntur in nobis ex opera
tionibus probatur virtutes mora
les generantur in nobis ex operatio
nibus igitur corrumpuntur ex eis
2a eo artes generantur et cor
rumpuntur in nobis ex operationibus

igitur virtutes ibidem ¶ Virtutum
quedam est moralis quedam
intellectualis 2o eth et vi ¶ Vir
tus moralis fit ex more id est tamen
in nobis ex consuetudine ibidem
¶ Virtus moralis habet nomen a more
ibidem ¶ Nulla virtus moralis
nobis inest a natura probatur si aliquid
inest aliter a natura non potest assuescere
in oppositum s3 virtus moralis
bene potest assuescere ad oppositum vir
tutis s3 ad vitium ibidem ¶ Vir
tutes morales nec insunt nobis
a natura neque preter naturam s3 inest
nobis naturalis aptitudo ad suscipi
endum eas quia inquantum in nobis
sunt seminaria principia ad talium
virtutum inclinationem tam in ratione
quam in appetitu ibidem ¶ Virtutes
morales perficiuntur in nobis per
assuefactionem quia inquantum ex eo quod
multotiens eligimus secundum rectam
rationem imprimitur quedam inclinatio
in vi appetitiva que nichil est
aliud quam virtus moralis 2o eo
que insunt nobis a natura prius inest
nobis potentia quam operatio ut patet
in sensibus qui insunt nobis
a natura et prius inest nobis sensus
quam operatio secundum sensum ut prius
oportet habere visum quam videamus
contrarium est de virtute morali
quia prius nobis insunt operationes
bone quam virtus eo quod virtutum
generatur ex bonis operibus ibidem
¶ Quod virtus moralis generetur
in nobis ex bonis operibus huius
signum est quod legislatores volen
tes facere homines virtuosos alli
ciunt et cogunt eos per precepta

et penas z p'mia ad opera bo
q non facerent si non ex bonis
opacoibus virtus generaret
ibidem ¶ Virtus moralis corru
pitur per malas opacones p³
virtus moral generat ex bonis
opacoibus igitur corrupit
per malas qua ez si aliqd e ca
generacois alicy eius oppositu
est causa corruptois eiusdez
2a racio ex freqnter male cytha
rizare sunt mali cythariste et
ex freqnter male edificare sunt
mali edificatores z c'ius ß si exfre
quenter viciose opari genera
ntur z per quos corrupit virtu
que e vicio cotra ibid ¶ Virtus
nalis z moral equiparant q ip
ambe per extrema corrupunt
z per mediu saluant ethic 2o
Virtus moralis pt augeri et
minui ibid ¶ Virtutes morales
sunt productiue talium opacoim
ex qualibus sunt producte p³
a simili q sic e de virtutibz corpali
bus q ex multis laboribz ge
neratur fortitudo corpal' me te
qua postq generata e hns ipaz
consimiles opaciones pt facere
ibidem ¶ Virtutes morales no
solu generatur ex opacoibus
sz eciaz apte nate sunt pducere
opaciones proba sicud e in virtu
tibus corpalibz sic e in virtutibz
moralibz sz sic e in virtutibus
corpalibus ut no solu ex virtu
tibus corpalibz efficiunt fortes
sz acquisita fortitudie sequitur
ex ea opaciones ibid ¶ Virtus
moralis e moderatiua passi
oni 2o ethi ¶ Virtus moralis

solu excludit passiones culpa
biles ibidem ¶ Virtus moralis
non excludit omne malu q quia
malu pene non sz solu malu
culpe moralis ibid ¶ Omnis vir
tus moralis est circa delectacio
nes z tristicias i ad omez virtute
moralem requiritur q hns eam
delectetur z tristetur in quibus
oportet probatur circa illa hz
esse virtus per que generatur
z corrupit sz hoc est per delcacoz
ul tristiciaz bo quia pter volup
tatem ul delectacoz sepe opam
mala z pter tristiciaz sepe rece
dim9 a bonis 2a co ad omnem
actu et opacionez humanaz seqn
delectacio ul tristicia sz omnes
virtutes morales sunt circa actus
ul passiones 3a co circa illud est
virtus per qd legislator inducit
hoies ad virtutes sz hoc e p de
lectaciones z tristicias bo pmiz
q p penas malorum z p p'miacoes
bonorum inducit hoies ad virtute
4a co ex delectacione z tristicia
circa quas virtutis z vicij intenduntur
z remittuntur z hoc non eet nisi
virtus haberet esse circa delectacoes
z tristicias ibid ¶ Omnis virtus
moralis aut e circa actus z opa
ciones ul passiones ex' i° prim
ut iusticia circa empciones z
vendiciones ex' 2i mansuetu
tudo que respicit iras tempe
rancia concupia ibid ¶ Virtus
moralis quantu ad eius inten
sionez z remissionez hz ee circa
delectaciones z tristicias ethi 2o
proba circa ¶ Virtus moralis

non tollit passiones simplr sz
tm vehementes et in moderatas
quibus ho pati que non oportet
et ut non oz et de alijs attustan
tijs ibidem ¶ Virtus moralis circa
voluptates et tristicias e optioz
operatiua i optie operatur ibid
¶ Totum negocium moralis virtutis
est circa delectatoz et tristicia ibid
¶ Virtutes morales et vicia eius
opposita non sunt passiones quia
sm virtutes et malicias dicim
virtuosi et malitiosi sz sm passi
ones non / 2a ro sm virtutes lau
dam et vituperam sm vicia sz sm
passiones absolute consideratas
neqz laudam nec vituperam / 3a
ro virtutes et malitie morales
sunt cu electione passiones sine
electione / 4a ro sm passiones
movem sm virtutes non 2o ethi
¶ Virtutes morales et malitie sunt
habitus proba ro sunt in aia et
non sunt passiones nec potencie ergo
habitus ibid ¶ Omnis virtus mo
ralis e conectiua medij i con
sistit in medio 2o ethi et 8o pol
¶ Omnis virtus moralis est circa
passiones et operationes 2o ethi
et 3o ethi ¶ Omnis habitus moral
est quedam medietas q in se con
sideratus 2o ethi ¶ Virtus mo
ralis e habitus electiuus i sm elec
tione operans in mediate exns
quo ad nos determinata rone pt
sapiens determinabit ibid ¶ Vir
tutes morales sunt innata pta
te probatur opationes ex quibz
generantur sunt i nra ptate
igi ethi 3o ¶ Habitus moralium

sunt voluntarij ibid ¶ Aliqua
est virtus moralis circa ludos 4o
ethi proba de ludus ¶ Vere
cundia non e virtus moralis
sz passio 4o ethi proba de ve
cundia ¶ Incontinencia non e
virtus moral sz passio licet
est quedam res mixta 4o ethi
q de incontinens ¶ In virtu
tibus moralibus oportet elige
medium et non declinare ad sup
habundanciaz et defectum vj o ethi
¶ In omnibus habitibus virtutu
moralium e quedam signum ad qd
respiciens ille qui hz rationem
rom auget motum deficientes
et remittit superfluos quoniam sz
eius opatio ad medium reducitur
et tale signum e terminus omnis me
dietatis q quia per ipm dicitur
quo quelibz opatio ad medium
terminetur ibidem ¶ Virtutes
sunt duplices morales et intel
lectuales vj o ethi ¶ Ad moralem
virtutem requiritur q intellectus
et appetitus in suis actibz concor
dent proba ad virtute moralez
requiritur q ro sit recta et appe
titus e rectus aut quia virtus moralis
est habitus electiuus sz electio e
appetitus consiliatiuus et consili
atiuus / si igi ad electionem
concurrit tam ro qm appetitus i
ad virtute moralem requi q ro
sit recta et appetitus rectus 6o ethi
¶ Ad virtute moralem requiritur
actus intellectus et appetitus
ibid ¶ Actus intellectus et appetitus
in moralibz virtutibz sunt ad invicem
concordes ibid ¶ Virtus moralis
est habitus electiuus ibid ¶ Opatio

virtutis perfici secundum prudentiam
et secundum virtutem moralem 6° ethicorum
¶ Ad hoc quod homo sit virtuosus
non solum requiruntur virtutes morales
sed etiam aliud quoddam principium operativum
scilicet potentia demonstrativa ibidem
¶ Prudentia non potest inesse sine
virtute morali et demonstrativa ibidem
¶ Ad opus virtuosum requiruntur virtutes
morales probatur prudentiales
syllogismi quia sunt de operabi-
libus habent principium sumptum a fine
puta quia finis est talis bonus
et optimus sed finis talis non potest
apparere veraciter nisi omni bono
per virtutem igitur sine virtute non possunt
fieri prudentiales syllogismi ibidem
¶ Virtus moralis facit intentionem
rectam ibidem ¶ Prudentia non
indiget aliqua virtute morali
rectificante usum eius 6° ethicorum
probatur de prudentia ¶ Virtus
moralis facit intentionem rectam
de ipso fine quod inquantum inclinat
appetitum per rationem disciplinatum
in debitum finem 6° ethicorum ¶ Hinc
iustitie non est aliqua virtus
moralis que requiritur ad operationem
humanam probatur in eis potestate
non est operari et non operari tunc
ipsa nec est consilium nec electio
que requiruntur ad operationem vir-
tutis humane ibidem ¶ Illa per que
rectus finis potest consequi vel
impediri non sunt virtutum
moralis in appetitu similiter se
habet ad aliquem naturalem potentiam sicut
prudentia in intellectu se habet
ad demonstrativam 6° ethicorum ¶ Virtus
moralis dicitur principalis virtus
quia est perfecta virtus ibidem ¶ Virtus

naturalis [?] adveniens per assuefac-
tionem operum et modificatur per
iudicium rationis erat ipso virtus mo-
ralis 6° ethicorum ¶ Virtus moralis
non sit sine prudentia probatur quia
nulla est virtus moralis nisi cum
discretione intellectiva magis vi-
libus inter hominis mala et bona talis
autem discretio est prudentia // 2°
probatur auctoritate Socratis qui dixit
virtutes morales esse pruden-
tias quia licet quod ipse erat magnus
moralis ibidem ¶ Ergo non vir-
tus moralis ad suam generationem
indiget prudentia ideo omnes
stoyci dicunt virtutes morales
esse prudentias ibidem ¶ Socra-
tes in hoc quod dixit omnes virtu-
tes morales essentialiter esse
prudentias peccavit sed in hoc
quod dixit eas non esse sine pru-
dentia bene dicit ibidem ¶ Virtu-
tes morales non possunt esse sine
prudentia 6° ethicorum ¶ Virtus mo-
ralis est habitus secundum rectam rationem
ibidem ¶ Virtus moralis non solum
est habitus qui est secundum rectam
rationem sed etiam qui est cum recta ratione
quod quia aliquis possit esse virtuosus
sine hoc quod haberet prudentiam
quia sufficeret quod esset instructus
per rectam rationem 6° ethicorum ¶ Virtus
moralis est connexa cum pru-
dentia ibidem ¶ Virtus moralis
dicitur esse principalis propter in homine
quod quia reddit hominem simpliciter
bonum sed naturalis non sicut demon-
strativa ibidem ¶ Virtutes morales
sunt naturaliter connexe ad invicem [?]
secundum Buridanum si virtutes autem ut

ſm statu ſue toſimuate pſectōis
ibidem ¶ Nō mgtm ſotratis q
virtutes morales non ſīt quere
adidem qz videmq q idem homo
non est optie natus ad ines v
tutes qz vnq hz aptitudīne nāle
ad fortitudīne alius ad libera
litate ec̄ mo ullus recipit aliq
habitu ad que non hz nālem
aptitudīne vjo eth ¶ Habens
vnaz virtute morale hz omes
proba qui habz vna virtute
moralem hz prudenciā ſz qui
habz prudenciaz hz omēs ibid
igi q quo ad potēciaz pximā
ſic qui hz vna inpō pxinqua
pt faciliter hre alias vel vctu
tes vnaz ſm statu ſue qſuate
perfectōnis hz omes ¶ Sunt v
tutes morales aliquis dicit boni
ſimple vjo eth ¶ Virtus mora
lis ordinat ad fine ſz pruden
facit opari ea que ſunt ad fine
ibid ¶ Electio nō est recta ſine
virtute morali ibid ¶ Omis p
dens est ſtudioſus ꝛ vtuoſus
ſm virtute moralem vijo eth
¶ Ad virtute moralem pertinz
marie q homo gaudeat de qbz
oportet ꝛ triſtetur de quibz opz
xo eth ¶ Ad paſſione moralis
virtutis marie confert ꝛ ptinz
q ho gaudet de quibus oz gau
dere ꝛ odiat ea que oportet
odire proba qz delectatio et
triſticia pervidūt per omem
vitaz ꝛ ad omia que ſūt huāe
vite ꝛ hūt magna ptātem
ad hoc q ho ſit virtuoſus et
feliciter vivens q ee non potest

inſt ordinate delecte ꝛ triſte
ibidem ¶ Virtus moralis et
intellectualis non conſiſtit in
hoc q aliquis ſit potens xo eth
q ꝛe potens ¶ In virtute mora
li ꝛ intellectuali elicitur ſtudi
oſe opatones q tamqua api
apiis ppriis ibidem ¶ Vacatio
non invenitur in virtutibus
moralibz ꝛ practicis xo ethic
proba ꝛe vacatio ¶ Vacatio
non invenitur in opacōnibus
vtutu moraliu ibid ¶ In opa
cōne virtutu moraliu non e
perfecta felicitas ibid ¶ Et virtus
ipe intellectus in ſua ppītate
conſtitutq dcē a compoſito ex aia
ꝛ corpe tm diſtat operacō ſen
ſitiua ab ea que fit ſm aliaz
virtute ſz moralem xo ethic
¶ Operacōnes virtutu moraliu
ſūt opacōnes huāne proba
quia ſūt circa res huānas ibi
¶ Omis virtus moralis e circa
bona huāa proba omis vtus
moralis est circa bona exteriora
ul corpi nāia ut patz de libe
ralitate ꝛ fortitudīe ec̄ ¶ Vel
ſic omis virtus moral est ad
refrenandū aie paſſiones
ſz omia iſta ſūt bona huāna
igi ibidem ¶ Opacōnes vtutu
moraliu ſūt circa res huās
proba pmo qz ipa opa iuſta
et forcia que agimq ſm iuſticiā
et fortitudīne ꝛ quecūqz alia
opera virtutū que ad iuicē agi
mq exiſtūt in comutatōnibus
ꝛ neceſſitatibus ſupplendis
ꝛ q inbuſcūqz actōnibus ꝛ paſ
ſionibus huānis ſed oīa illa

sunt huma(na) / 2º proba(tur) q(uia) quedam
operatio v(ir)tutu(m) moraliu(m) vident(ur)
accidere ab ipso corp(or)e q(uod) o(mn)ia osten
dunt q(uod) v(ir)tus moralis e(st) c(irc)a passio
nes humanas (et)c. ibid(em) ¶ Ip(s)a opera
iusta (et) fortia que agimus s(ecundu)m iusti
ciam (et) fortitudine(m) (et) quecu(m)q(ue) alia
opera v(ir)tutu(m) que ad inue(m) agim(us)
existu(n)t i(n) co(m)mutacio(n)ibus (et) mutatio
nibus supplendis (et) q(ui)buscu(m)q(ue)
actionibus (et) passionib(us) huma(n)is ib(idem)
¶ Quedam operaciones virtutu(m) mo
raliu(m) videntur accide(re) ab ipso cor
pore q(uia) i(n)q(uan)tu(m) aliq(ui)s ex naturali
complexione corporis ad huiusmo(d)i
op(er)aciones inclinatur ut videm(us)
aliquos naturaliter fortes quosda(m)
co(n)tinentes (et)c. ibid(em) ¶ Operacio v(ir)
tutis moralis est humana proba(tur)
hoc tam actibus exteriorib(us) q(ua)m
ab ip(s)is passionibus q(ua)m ex naturalib(us)
car(n)is inclinacionibus quia c(ir)ca
est circa bona exteriora que in v(ir)
su hoi(s) veni(un)t ut v(e)l c(irc)a bona corp(or)is
humani v(e)l circa passiones a(nim)e (et)
o(mn)ia ista sunt bona huma(na) ibidem
¶ Virtus moralis est c(irc)a passiones
humanas et talibus (com)proba(tur) ibid(em)
¶ Virtuti morali e(st) co(n)iuncta prude(n)
cia (et) e co(n)tra virtus moralis e(st) co(n)
iuncta prudencie ibid(em) ¶ Principia
ip(s)ius prudencie sunt accepta
s(ecundu)m virtutes morales q(uia) i(n)q(uan)tu(m)
per v(ir)tutes morales recte estimato(r)
habem(us) de finibus que sunt p(ri)n
cipia prudencie ibid(em) ¶ Rectitudo
electionis virtutu(m) moraliu(m) acci(pitur)
s(ecundu)m prudencia(m) q(uia) que facit recta(m)
electio(nem) eoru(m) que sunt ad fine(m) xº
eth(icorum) ¶ Tam v(ir)tus moral(is) q(uam) prude(nci)a

sunt complantate i(d est) co(m)iuncte passio(ni)
bus q(uia) i(n)q(uan)tu(m) s(ecundu)m utraq(ue) modifi
cantur passiones ibidem ¶ Tam
virtus moral(is) q(ua)m pruden(cia) sunt c(irc)a
compositu(m) proba(tur) q(uia) ta(m) virtus moral(is)
q(ua)m prudencia sunt complantate
i(d est) co(n)iuncte passionibus s(ed) quia pas
siones pertinet ad natura(m) totius
compositi ibidem ¶ Virtus moral(is)
et prudencia sunt compositi proba(tur)
s(ecundu)m utraq(ue) eor(um) modera(n)t(ur) passi
ones v(e)l respiciunt compositu(m) ex a(n)i(m)a
(et) corpore ibidem ¶ In v(ir)tutes mo
rales co(n)sistat in co(m)mutacione hu(m)a(n)a
indigent exteriori actione que sit
propriis instrume(n)tis agere no(n)
p(ossun)t s(ecundu)m au(ctorem) xº eth(icorum) ¶ Virtus mo
ralis co(n)sistit ta(m) in electione q(uam)
in op(er)acione exteriori q(uia) licet p(ri)nci
palius in actu interiori electionis
¶ Ad co(m)muda(m) perfectio(nem) virtut(is) mo
ralis cu(m) virtus moral(is) (con)sistat
ta(m) in actu interiori electionis q(ua)m
in op(er)acione exteriori q(uia) esse(n)cialit(er)
in op(er)acione interiori s(ed) manifesta
tiue in op(er)acione exteriori ibidem
¶ Diis et s(u)bstanciis separatis non p(ossun)t
attribui actiones virtutu(m) moraliu(m)
p(atet) q(uia) si quis eis attribueret actiones
iustas v(e)l iusticie utiq(ue) esse(n)t derriden
dus ibid(em) ¶ Attribuentes diis (et)
s(u)bstanciis separatis actiones v(ir)tutu(m)
moraliu(m) sunt derridendi p(atet) q(uia) eis
appareret q(uod) dii essent facientes
co(m)mutacione(m) reru(m) humanaru(m) (et) q(uod) esse(n)t
reddentes deposita ho(min)ibus v(e)l
essent sua bona apud alios de
ponentes (et) quecu(m)q(ue) alia sunt que
solent apud ho(m)i(n)es s(ecundu)m iusticia(m)
ab s(er)uari ¶ Simil(ite)r si attribuim(us)

cas opa fortitudinis seqre̾ q̄ sinsti
neant terribilia ⁊ pictitaret in bel
lis pter bonu ciuile ibid ¶ Dijs
et substancijs sepatis no pnt att
bui actiones virtutu moraliu scz
actiones iusticie nec opa fortitudi
nis nec liberalitatis nec tepancie
x̄ pz pm quia talis esst derriden
dus qr ex hoc seqret̾ q̄ dij essent
facientes ꝯmutaco x̄ nc simp / 2m
patz qr se̾ q̄ sinstinerent terribi
lia · ⁊ q̄ piclitaren̄ in bellis pter
bonu que / zm pz qr non esst assig
nare cui darent talia bona · ⁊ ri
diculosu esst dicere q̄ haberent
numisma vl aliqd tale q̄ posset
numismate mensurari quo int
se vteren̄ in actu liberalitat̄ / 4m
patz si sic tuc essent tepati sz hec
laus est deo magis h̄ onerosa et
probrosa qm ꝯtraria qr tuc opor
teret eos habere prauas ꝯcu
piscencias que refrenarentur per
temperanciam ibid ¶ Omia opa
virtutu moraliu siue sint circa
actiones siue circa passiones sut
parua ⁊ indigna substancijs sepa
tis xo eth ¶ Nulla operaco vir
tutis moralis subijs sepatis ⁊
deo ꝯuenit nec opacio artis id
¶ Necessariu e q̄ tam pncipas qm
subiectu habeant virtutes mora
les pmo pol · q̄ re pncipans
¶ Virtutes morales pncipant ⁊
subiecti differut specie ibidz pba
re pncipans ¶ Sicud diuersis pncipa
tibus nalr ⁊ diuersis subiectis
naliter diuerse sunt virtutes mo
rales sm specm ibid proba re
pncipans ¶ Pncipans debz hre

perfectam virtute moralem
ibidem ro re pncipans ¶ Virtu
tes morales sunt in pncipatu
pncipatiue in subiectis in suiratiue
ibidem ¶ Artifices in quantu tles
non oportet hre virtutes mo
rales pmo pol ¶ Pncipantis
et subiecti sm q̄ hmoi no e
vna virtus moral̄ sz diuerse
3o pol ¶ Nullu bonu opus e
neqz viri neqz ciuitatis sine
virtute morali vijo pol ¶ Re
ciom virtutu moraliu practi
caru querendu e pter vaca
cionem in contemplacione vij pol
¶ Virtus moralis est circa delecta
ciones ⁊ tristicias amore ⁊ odiu
sple et circa hmoi passiones sd
circa ppriam materiam viijo pol ¶ Musica
in disponit ad virtutes morales
qr quidam disponit ad more
stabilem x̄ ibid ꝯ regimus
¶ Socrates dixit bene fortunatu
esse qui hz aiam studiosam i ple
nam virtutibus 2o top̄ x̄ vide

Virtus naturalis / In par
te appetitiua est quedam virtus
nalis que similiter se habet
ad virtute morale sicud demo
nstratiua se habz ad prudenciam vjo
eth ¶ Virtus nalis psupponi
morali proba statim a natiuita
te quidā hoies videntur ee insta
quidā temperati ¶ Virtutes nales
non sunt virtutes pncipales
i morales proba morales no
reperiuntur in pueris ⁊ bestijs in
quibus tn reperiuntur virtutes na
les / 2o virtutes morales non
sunt alicui nocive sz nales sz

notitie si non adesset discretio
talis fortitudo esset sibi nociua vj°
eth. ¶ Virtus naturalis non sufficiat
homini ad hoc quod sit perfecte bonus
sed ad hoc requiritur aliud bonum
quod scilicet iudicium et directio intellectus
quod sit prudencia ibidem ¶ Vir
tutes naturales reperiuntur tamen in besti
is quam in pueris ibidem ¶ Virtutes
naturales sine intellectu practico di
rigente et regulante possunt esse noci
ue probatur per simile sicut accipere corpus
fortiter mouetur absque cognitione diri
gente accidit ipsum propter tale im
pulsum fortius falli et periculosius
ledi ibidem ¶ Si quis naturalem vir
tutem accipiat intellectum in operari scilicet
ut in directione prudencie operatur
quod secundum rationem bonitatis et excellencie
quamvis talis habitus sit adunatus per
assuefactionem et modificatum per iudi
cationem erit proprie et perfecte virtus
moralis ibidem ¶ Habens vnam
virtutem naturalem non habet alias quod
quis aliquis potest esse dispositum ad vnam
et tamen non ad alia ibidem ¶ Virtus
tamen naturalis quam acquisita est tam
eius que est recte opinari et
rectam estimacionem habere circa principium
agibilium scilicet finem vj° ethicorum

Virtus practica

¶ Nulla
operatio virtutis practice con
sistat in vacatione x° eth. probatur
quia vacatio ¶ Vacatio non reperitur
in virtutibus moralibus et practicis
ibidem probatur ibidem vacatio ¶ Princi
pales operationes virtutum practi
carum vel consistunt in rebus poli
ticis vel in rebus bellicis quod sicut
operationes politice que ordinant
ipsum bonum que bellice que defen
dunt ipsum bonum que contra impug
nantes ibidem ¶ Racionalis operationibus
moralibus virtutum practicarum scilicet
politicis et bellicis competit vacatio
ibidem quod est vacatio ¶ Bene viuere in
politicis est operari secundum optimam
virtutem practicam scilicet prudenciam
3° pol. c. ¶ Sequitur Virtuosus

Virtuosus

¶ Dormiens potest
esse solum virtuosus habitualiter primo
eth. ¶ Vita virtuosi operandi est vir
tuoso delectabilis ibidem ¶ Nullus
est bonus et studiosus qui non gaudet
et delectatur in operationibus bonis ibidem
quod est delectatio ¶ Virtuosus iudicat
de operationibus virtutum dicens esse de
lectabilissimas pulcherrimas et
optimas ibidem quod est iudicia ¶ Vir
tuosus homo bene et recte iudicat
de agibilibus et actibus humanis ibidem
quod est iudicio ¶ Omnia hec tria de
lectabilissimum optimum pulcherrimum con
ueniunt operationibus virtuosis ibidem ¶ Felix
et virtuosus magna infortunia equani
miter fert non propter insensibili
tatem doloris sed ut existens viri
lis et magnanimus quod inquantum huiusmodi
molestie eius eo non succendit
primo eth. ¶ Virtuosus in magnis
infortuniis existat magnanimus ibidem
quod est felix ¶ In virtuoso omnia con
sonant rationi eo virtuosus in toto
sanus est ideo in eo eo concupis
interiores quam exteriores consonant
rationi primo eth. ¶ Operando effi
citur virtuosus 2° eth. ¶ Proprie di
centes omnino nullam passionem tam de
in virtuosos non bene dicunt quod quia

virtus moralis non est ablatia
passionum sz solu moderatia ibid
¶ Nota mo quo virtuosus dicit
impassibilis a voluptate z tristi
tia z ab alijs passionibus non
q omo sit impassibilis sz e impas
sibilis quia non patitur passio
nes que non oportet et ut non
oportet z ijs circumstantijs ibid
¶ Virtuosus in singula bona z ma
la est directiuus i recte se habz
2o eth ¶ Virtuosus in singula
bona z mala opatur ut oportz
ibidem ¶ Virtuosus e maxime
directiuus in delectatioz ibidem
¶ Nota voz quare virtuosus est
maxie directiuus in delectatom
qz ipa est qbus omnibus alibus z
omnibus electoz z voz hntibus ibd
igit fortior est motus eius 2a ca
quia bonum honestum z conferens
sunt delectabilia ibid ¶ Opatio
nes tunc sunt virtuose quando sunt
tales quales opatur tempatus
et tunc sunt iuste quando sunt ta
les quales opatur iustus ibid
¶ Quamuis operans opus artis
sit artifex non tn sic e in virtuti
bus q operans opa virtutis e
virtuosus ibid ¶ Virtuosi mae
sunt potentes ex sepe eligere z
frequenter opari iusta z tempata
ibidem ¶ Ex sola speculatione
de virtutibus nullus efficit vir
tuosus proba sicud se hz medi
cina ad corpus ita virtus ad
aiaz sz speculatio medicinarum
non curat corpus nec inducit
habitum virtutis igit speculatio
circa virtutes non curat aiaz nec
inducit habitum virtuosum ibid
¶ Ex solo phari quis non reddit
virtuosus ibid ¶ Sm virtutes
dicimur virtuosi sm malitias
viciosi 2o eth ¶ Sm passiones
nec dicimur virtuosi nec mali
ciosi g ut ibidem ¶ Homo pt
se facere virtuosum 2o ethicoz
Prima ibidem phus dat doctri
nam quibus aliquis pt esse virtuosus
¶ Virtuosus quoqz vocatur noie
vicij cui noie virtutis ibidem
¶ Virtuosum vocamus tam phylo
tomum quam aphilotomum ibidem
¶ Voli bc ab homie virtuoso z bono
est illud q sm veritatem z naz
est bonum 3o eth ¶ Res simplr
z per naz sunt tales quales
estimantur ab illo qui singula
recte iudicat sicud virtuosus id
¶ Oportet ipm virtuosum ee forte
non ex necessitate aliqua coactionis
sz libere propter bonum virtutis 3o
eth ¶ Quanto aliquis est virtu
osior tanto mors e ei terri
bilior z tristior proba de morte
¶ Virtuosum maxie digum e viue
ibidem ¶ Virtuosus p morte
puna sapienter maxie bonis
pba virtuosus bene viuere
quibuscumqz 3o eth ¶ Inter oms
virtuosos magnius est optimus
ibidem ¶ Sm veritatem solus
virtuosus est honorandus id
¶ Virtuosus non acceptat igitur
approbat illa que dicuntur vel
sunt si me magm cuius notu
tebat reluctatio qua talibus
dictis vel factis ?dicat vel puna

tristicia ingerunt sed potius aspna-
bitur 2° ethi ¶ Virtuoso non
convenit verecundia ibidem proba-
tur verecundia ¶ Virtuosus nulla
pravum et turpe operatur eo quod tran-
sivus quoniam proprius actus virtutis
est bonus 2° eth ¶ Virtuosus nec
vult operare turpia secundum veritatem nec
secundum opinionem de qua possit verecun-
dari ibidem ¶ Verecundus non propter
hoc dicitur verecundus quod ipse est
dispositus sic quod verecundatur si aliquid
turpe operatur probatur primo quia
verecundia non respicit nisi vo-
luntarios defectus quibus debetur
vituperium sed virtuosus non operatur
voluntarie aliquid talium 2° probatur
sequeretur quod verecundia esset aliquid
studiosum ex suppositione patet quod stu-
diosus utique verecundabitur si aliquid
turpium operatur sed hoc non est in hiis
que proprie conveniunt virtuosis quia
talia absolute et non ex suppositione
ipsis conveniunt 2° eth ¶ Virtuosus
nequaquam voluntarie operatur prava
quia inclinatio ad malum per se
repugnat virtuti ibidem ¶ Virtuosus
si aliquid turpium operetur verecunda-
bitur ibidem ¶ Prudentia non est ne-
cessaria ad fieri virtuosum vi° eth
probatur 2° prudentia ¶ Sufficiat
homini ad hoc quod fiat virtuosus quod
dirigatur a prudentibus quia non loquimur
per hunc intentionem propria quia hoc
non sufficiat sed etiam requiritur quod
homo agat bene ex propria electione
ibidem ¶ Ad hoc quod homo sit vir-
tuosus non solum requiritur virtus
moralis sed etiam aliud quoddam
principium operativum scilicet potentia

demonstrativa ibidem ¶ Ad hoc quod homo
sit virtuosus necesse est ipsum opera-
ri singula opera virtutum non quo-
cumque modo sed aliqualiter se habentem scilicet
quod operetur ea ex electione et propter
finem debitum scilicet gratia operationum
ita quod opera virtutis placeant
ei propter se vi° eth ¶ Laudati a na-
tivitate sunt virtuosi id est habent
naturalem inclinationem ad opus vir-
tuosum requiritur virtus moralis
ibidem ¶ Virtuosus contrario modo
se habet ad tristiciam et delectationem
quia delectationes superhabun-
dantes solum fugit sed non fugit
superhabundantiam tristicie sed
fugit totaliter omnem tristiciam
vii° eth ¶ Virtuosus non solum
fugit superhabundantiam tristicie
sed omnem tristiciam ibidem ¶ Simpli-
citer bono et virtuoso id est laudabi-
le quod est bonum simpliciter viii° eth
¶ Virtuosi sunt boni secundum se ipsos quia
quia virtus est quedam perfectio fa-
ciens hominem bonum secundum se et impliciter
homo ibidem ¶ Virtuosi volunt
sibi bona secundum se ipsos ibidem ¶ Ami-
ci virtuosi amant se ipsos propter
quod sunt boni ibidem ¶ Simpliciter bo-
ni et virtuosi sunt ad invicem de-
lectabiles eo quod utrumque sunt propter se
delectationes sunt delectabiles
ibidem ¶ Actiones virtuosorum
sunt delectabiles secundum id quod sunt
similes quia quia quelibet est secundum eas
eorum ibidem ¶ Virtuosum oportet
delectari non solum in actionibus
propriis sed solum in operationibus
alterius virtuosi inquantum sunt similes

propriis ibidem ¶ Nauta recipit virtuosi quod propter difficultatem attingendi medium viij° ethicorum ¶ Virtuosi sunt dupliciter quidam secundum habitum quidam secundum actum ibidem

¶ Virtuosus non fit amicus homini superexcellenti in divitiis nisi talis virtuosus cognoscatur a potente in virtute superexcellens tunc enim potest esse adequatio secundum analogiam ibidem ¶ Multi appetunt honorari a virtuosis et scientibus ibidem quod est honor ¶ Omnibus virtuosorum prohibetur aliud premium agere ibidem ¶ Magis est exhibendum beneficium virtuoso ix° ethicorum probatur ibidem beneficium ¶ Sine sit sit quod aliquis benefactor sit malus et amicus indigens virtuosus sive non sit sit scilicet tamen ille existimat qui recipit beneficium tunc adhuc eque dignum est quod aliquis debitum retribuat benefactori malo et gratis donat alicui virtuoso ibidem ¶ Non est possibile quod aliquis malus maneat amicus virtuoso scilicet solum bonum honestum ibidem ¶ Non est decens nec expediens virtuoso esse adiutorem mali neque etiam assimilari pravo viro ibidem ¶ Unicuique insunt actiones pertinentes ad amicitiam convenit bono et virtuoso in ordine ad seipsum scilicet etiam competere pravis secundum quod existimant se esse bonos et virtuosos ix° ethicorum ¶ Unicuique homini conveniunt illa tria opera amicitie respectu sui ipsius secundum quod estimat se virtuosum ibidem ibidem amicitia ibidem

¶ Virtuosus est mensura uniuscuiusque

homini et c. quia in unoquoque genere illud ponitur mensura quod est perfectum in genere illorum ad igitur virtuosus sit perfectus in specie humana eo quod virtus est propria perfectio hominis igitur virtuosus est mensura in toto genere humano ibidem ¶ Omnia opera amicitie conveniunt virtuoso respectu sui ipsius probatur virtuosus sibi ipsi benefacit sic sibi inest beneficium respectu sui ipsius etiam sibi ipsi bene vult et c. sibi inest benivolentia respectu sui ipsius etiam eligit eadem tam secundum partem sensitivam quam intellectivam et c. inest sibi concordia ibidem ¶ Virtus est mensura in toto genere humano quod quia proprium actum cuiuslibet virtuosi mensuramus secundum eum patet quia illum dicimus fortem qui timet timenda et non timet non timenda et cetera ibidem

¶ Virtuosus operatur et vult sibi ipsi bona tam vera quam apparentia probatur quia ipse consentit sibi ipsi et appetit eadem secundum omnem appetitum tam rationalem quam irrationale ibidem ¶ Virtuosus consentit sibi ipsi et eadem eligit secundum omnem animam probatur secundum aliquid quod in ipso non est rebellio sensus contra intellectum unde cum se ipso et in se delectabiliter vivit cum considerat de bonis operationibus factis vel faciendis et dolet in se ipso si contingat ipsum quoque passionibus superari ibidem ¶ Virtuosus ad consequendum bonum virtutis

in marie opatur et illud wlt graciam sui
ibidem ¶ Virtuosus wlt semp vi
vere i bona opari et se saluare
in suo esse et in suo opari proba
primo si homo est virtuosus opor
tet quod velit bona sibi ipi modo
virtuosus est bonum sim esse et quod
sit bonus et bene operetur | 2a ro
quod marie wlt se esse et quod marie
conseruatur in suo esse et deus
igitur in hoc appetitu virtuosi
sicud et quelibet res debet deum imi
tari igitur virtuosus marie wlt
esse et secundum deum vivere x° ethicorum
¶ Virtuosus marie wlt saluare
illam partem anime cum ea est sapiens
ibidem ¶ Cuilibet virtuoso wlt
bona sibi ipi proba unusquisque
wlt bona sibi ipi igitur ibidem
¶ Virtuosus marie wlt esse et sim
contra vivere et opari ibidem ¶ Cum sic
virtuosus uel simplex uel marie
videtur esse id quod est sim intel
lectum quia hoc est principalior
pars aqua specificatur ipse homo
formaliter ibidem ¶ Virtuosus
marie wlt convivere sibi ipi quod quan
tum ad animam sim rediens opa
sua in se ipso suauiter meditatur
ibidem ¶ Virtuosus opa sua in
se ipso suauiter meditatur et delec
tabiliter facit et hoc quo ad tria
primo quo ad memoriam preteritorum
quia ipse memorie bonorum que opa
tus est sunt ei delectabiles | 2°
quo ad spem futurorum quia spes
bone operationis operum futurorum
ei inexistit tales autem operatio
nes sunt ei delectabiles | 3°
quo ad cogitationem presentium quia

ipse habundat in mente theorem
matibus i veris et optimis contem
plationibus quas contemplare
est summe delectabile ibidem ¶ Memorie
bonorum que operatus est virtuosus
sunt ei delectabiles ibidem ¶ Vir
tuoso spes bone operationis operum
futurorum inexistit que operationes
sunt ei delectabiles ibidem ¶ Vir
tuosus habundat in mente theorem
tibus i veris et optimis contempla
tionibus ibidem ¶ Virtuosus
marie condolet et marie condelec
tatur sibi ipi quod condolet si con
tingit ipum impediri uel etiam
retardare ab opere boni delectatur
sibi ipi ex eo quod intellectus eius in
tellectuale et purum et stabile
non obfuscatum humo passionum
et splendore refulgente sciarum
et virtutum ratio huius quare
marie condolet et condelectatur sibi
ipi quia tota sua anime quantum ad partem
sensitiuam et etiam intellectiuam
est idem triste et delectabile et
non aliud alii ibidem ¶ Virtuoso
tota sua anime quantum ad partem sensi
tiuam et intellectiuam est idem triste
et delectabile et non aliud alii
quod quia in virtuoso appetitus sensitiuus
est ita subiectus rationi et conformatur
quod nullo saltem vehementer
remittatur in ipso bonis ibidem ¶ Vir
tuosus est impenitibilis ut contingit
hominem incontinentem et incontinentem quia
quia non faciliter agit aliquid
inordinatum de quo ipum oporteat
penitere ibidem ¶ Opara ami
cicie conveniunt etiam virtuoso respectu
alterius sibi amico ibidem primo [illegible] amicia

Virtuosus habet se ad amicum
ut ad seipsum ibidem ¶ Homines vir
tuosi concordant sibi ipsi et ad invi
cem id est mores existunt in eisdem operati
onibus ut est dicere ix° ethicorum
¶ Concordia que pertinet ad amiciciam
est in virtuosis probatur tales sibi
invicem volunt bona et habent in
mobiliter perseverant et non
fluctuant quasi ad modum euripi qui
est quidam locus maris in quo
aqua fluit et influit ibidem ¶ Homines
virtuosi concordant sibi ipsis et
ad idem immobiliter existunt in eisdem
operacionibus ut est dictum ibidem
Voluntates virtuosorum manent
firme in bono et non tamen perfluunt sta
biliter de uno in aliud sicud
euripus quod quidem est locus maris
qui propter contrarium impulsum ventorum
aque maris perfluit et refluit ibidem
Homines virtuosi semper volunt
iusta et conferencia et talium per ma
neriam qualiter appetunt ibidem ¶ De
quanto aliquis sunt virtuosior tanto
magis agit propter bonum virtutis
et gracia eius et propter que sepe pre
mittit utilitatem propriam ix° ethicorum
Iniusticia retribucione naturaliter
gaudet virtuosus ibidem ¶ Homines
virtuosi et epyeykes agunt
propter bonum honestum et non prop
ter privatam utilitatem ibidem ¶ Virtuosus
maxime diligit intellectum quod eo
quod pre omnibus sibi bona procurat
ibidem ¶ Virtuosus est maxime
philancius id est amator sui ibidem
Virtuosus amat se secundum alium mo
dum amandi se quam communiter secundum quia
virtuosus in omnibus secundum racionem

sed peravi secundum passiones ibidem
Virtuosus semper appetit id quod
est bonum simpliciter sed peravus id
quod videtur esse conferens ut nunc
tantum et non sic simpliciter nocivum ibidem
Virtuosus est amator sui secundum
speciem alteram ab ea quam conveniunt
amatorem qui exprobratur ibidem
Virtuosus in omnibus vivit secundum
racionem sed peravus secundum passionem ibidem
Virtuosus semper appetit id
quod est bonum simpliciter sed peravus
id quod videtur esse conferens
ut nunc ibidem ¶ Virtuosus in omni
bus obedit intellectum igitur
agit ea que secundum veritatem
ipsum agere oportet ¶ Nota racione
quare virtuosus amat seipsum
laudabiliter quia ipse multa fa
ciet et gracia amicorum et gracia patrie et
inmanitum quod sustinet mortem pro
eis ¶ Virtuosus agit pro salu
te amicorum et pro bono patrie ibidem
Virtuosus in omnibus obedit intel
lectui ut si eciam oportet eum
mori pro amico et bono patrie ipse
non despiciat facere gracia amicorum
et patrie ibidem ¶ Virtuosus proi
ciat pecunias et contempnet pe
cunias et honores et universaliter omnia bo
na circaloca tamen quorum adepcione
homines communiter pugnant procurans
per hoc sibi bonum optimum scilicet bonum
honestum ix° ethicorum ¶ Virtuosus
sustinet mortem pro amico quia
virtuosus hoc debet facere et eli
gere pro amico unum acquirit sibi
magnum bonum scilicet illis qui moriuntur
virtuose pro amicis hoc accidit
in morte probatur virtuosus magis eligit

per paucum tempus multum delec
tari et hoc in magno opere virtutis
quam per multum tempus remisse in
moribus operacionibus virtutis et
magis eligit per paucum tempus mo
dicum delectari in magno opere
virtutis quam per multum tempus
quiete et remisse in modicis opera
cionibus virtutis sed hoc accidit
morientibus pro animabus et bono
rei publice quia magnum opus vir
tutis operantur ibidem ¶ Virtuo
sus magis eligit per paucum multum
delectari in magno opere virtutis
quam per multum tempus quiete
et remisse in minoribus operacioni
bus virtutis ibidem ¶ Virtuosus
magis eligit excellenter vivere
per unum quam per multos annos vi
vat qualitercumque id est remisse et medi
ocriter ibidem ¶ Virtuosus magis
eligeret unam actionem bonam et
magnam quam multas bonas et
parvas ¶ Virtuosus contempnit
pecunias propter amicum probatur
hoc debet eligere et facere per quod
sibi acquirit maiora bona sed per
hoc quod contempnit pecunias propter amicum
acquirit sibi magis bonum ho
nestum ibidem ¶ Virtuosus con
tempnit honores et dignitates propter
amicum probatur per hoc acquirit sibi
magnum bonum virtutis et multum
laudabile ibidem ¶ Virtuosus pro
omnibus bonis exterioribus eligit
bonum virtutis ibidem ¶ Virtuosus
concedit amico virtuosas actio
nes et tamen in hiis omnibus retinet sibi id
quod melius est ibidem ¶ Et virtuosus

sic causa faciendi amico virtuosas
actiones quam si talia operetur per
se ipsum ibidem ¶ Virtuosus mori
bus operacionibus laudabilis que facit
pro aliis plus de bono tribuit
sibi ipsi ix° ethicorum ¶ Proprium virtu
tis est et boni et virtuosi bene facere
ibidem ¶ Bonis hominibus operaciones
virtuosorum et amicorum sunt delec
tabiles ibidem eo ix° solus ¶ Vir
tuosus semper querit et eligit spe
culari actiones studiosas et sibi
appropriatas ibidem ¶ Actiones boni
amici sunt studiose et appropriate
virtuoso ibidem ¶ Operacio virtutis
secundum se ipsam est delectabilis quia
ut sit bona et virtuosa ibidem
¶ Studiosus inquantum studiosus gau
det in actionibus que sunt secundum
virtutem sed tristatur in operacionibus
contrariis que a malis procedunt
ibidem ¶ Virtuosus in pravis
semper tristatur ix° ethicorum ¶ Studio
so et felici amicus studiosus vi
detur esse naturaliter eligibilis ibidem
¶ Esse et vivere est bonum et delec
tabile virtuoso secundum se ipsum probatur
quod quod est bonum et delectabile
naturaliter videtur esse bonum et delectabile
virtuoso sed sic est de esse et vivere
ibidem ¶ Quod est naturaliter bonum est
eciam bonum virtuoso ibidem ¶ Beati
et virtuosi maxime appetunt ipsum
vivere eo quia vita ipsorum est per
fectissima et beatissima ideo talis
vita est ipsis eligibilior quocumque
alio bono secundum eum ibidem ¶ Vita
virtuosorum et beatorum est beatissima

et perfectissima ibid ¶ Percipe
se esse et vivere est naturaliter delecta
bile virtuoso proba^r esse et vivere
est naturaliter delectabile s^r quia tamen
cuilibet est delectabile sentire et
percipe proprium bonum quod est in ipso ibid
¶ Sentire se sentire intelligere se in
telligere est delectabile virtuoso
proba^r sentire se sentire et intelli
gere se intelligere se vivere sentire autem
et intelligere se vivere est delectabi
le virtuoso propter suum vivere est ei delec
tabile s^r sentire se sentire et intel
ligere se intelligere est virtuoso de
lectabile ibid ¶ Delectabile est
virtuoso sentire suum amicum esse p^r
amicus virtuosus est alter ille tamen
est amicus sed virtuoso est delecta
bile sentire seipsum esse et vivere igitur
ei est delectabile sentire suum amicum
esse et vivere ibid ¶ Virtuosus habet
se ad amicum ut ad seipsum eo quod amicus
est alter ipse x^o ethicorum ¶ Sicud vivere
virtuoso est delectabile et eligibile
quod ipse est sit sibi est delectabile et
eligibile quod amicus sit vel simpliciter
vel propinque ibidem quia amicus
virtuoso est delectabile et eligibi
le suum esse et vivere propter hoc quod sen
tit sibi in esse proprium bonum ibidem
¶ Nota modo per quod virtuosus sentit
suum amicum esse et vivere ut quod convivit
et communicat sibi in suis moribus honestis
et in similibus affectionibus in^t
ibidem ¶ Virtuoso amicus est eligi
bilis ibidem proba^r quia amicus
virtuoso suum esse est eligibile sim
seipsum eo quod est naturaliter bonum et
delectabile ibidem ¶ Esse virtuosi

est naturaliter bonum et delectabile ibid
¶ Esse amici est proximum esse ipsius
virtuosi ibidem ¶ Amici studiosi
sunt necessarii felici ix^o ethicorum de
amicus ¶ In amicicia studiosorum
non est opus pluribus amicis ibid
proba^r de amicus ¶ Secundum amicicias
autem pollliticam contingit virtuo
sum esse plurium amicum ibid proba^r
de amicus ¶ Virtuosus potest
esse amicus plurium et multorum
polliticae ibid de amicus ¶ Vir
tuosi amici volunt bene operari
circa alios amicos ibid quia de
amicus virtuosis ¶ Delectacio
et tristicia habent magna media
cionem et potentiam ad hoc quod aliquis sit
virtuosus et quod ducat feliciam
vitam x^o ethicorum ¶ Homo virtuosus
et felix nequaquam pro delectabilibus
assequendis debet eligere malum et
pro tristiciis vitandis debet fugere
bona ibidem ¶ In omnibus que
pertinent ad passiones et opera
ciones humanas hoc videtur esse verum
quod apparet virtuoso et studioso
quia illo habet rectum iudicium
circa agibilia sicud sanus circa
dulcia x^o ethicorum ¶ Inter delecta
ciones humanas delectacio virtuosi
est potissima proba^r de delec
tacione ¶ Virtuosus est mensura
unicuique rei ibidem ¶ Virtuo
sus est mensura omnium humanarum
delectacionum et operacionum ibid
¶ Ille sunt vere delectaciones que
videntur ipsi virtuoso ibidem
¶ Illa sunt vera delectabilia
quibus gaudet ipse virtuosus ibid

Et aliqua que videntur tristia v-
tuoso apparent delectabilia q̄
similiter alijs hoc michil est ami-
rabile quia multe sunt corrupciones hom-
et varia sunt nocumenta in ipsis
ex quo principatur ratio et appetitus
ut de rebus humanis male iudi-
cant ibidem ¶ Que detestatur
virtuosus non sunt simpliciter de-
lectabilia sed solum videntur talia
ipsis prauis et male dispositis
ibidem ¶ Inter delectaciones vir-
tuosi illa est potissima que con-
sequitur optimam operacionem virtuosi
siue sit vna talis operacio virtu-
siue plures ibidem ¶ Delectaciones
consequentes optimam operacionem virtuo-
si dicuntur delectaciones hominis princi-
pales sed omnes alie dicuntur delecta-
ciones hominis secundario et secundum quod virtuo-
sus debemus habere pro regula in de-
lectacionibus quod sicut credendum
est in dubio sic virtuoso in perita
delectacione ibidem ¶ Illa sunt ve-
preciosa et delectabilia que iudi-
cantur esse talia ab ipso studioso
vel quia talis est certum
iudicium de appetendis x° ethicorum
Sicut pueris et viris perfectis
alia et alia videntur esse preciosa
sic prauis et epiekes id est virtuosis
ibidem ¶ Virtuosi operacio stu-
diosa que est secundum virtutem est magis
eligibilis ibidem ¶ Operacio vir-
tuosa non perficitur per superhabundan-
ciam bonorum exteriorum ibidem
Possibile est agere aliquos bo-
et virtuosa licet non sint prin-
cipes terre et maris id est licet

non superhabundant in bonis ex-
terioribus ibidem ¶ Epiekes et
virtuosus et qui vitam suam or-
dinat ad bonum prompte videtur
obedire soli sermone persuasiuo
quo ei bonum proponitur x° ethicorum
Virtuosi et nobiles dedignantur
recipere equale cum ignobilibus et vi-
ciosis 2° politicorum ¶ Propter equalitatem
communicacionis virtuosi et nobi-
les in ordine ad ignobiles prop-
ter sunt molesti alijs et mouent
sediciones ibidem ¶ Expedit ciui-
tati quod virtuosi principentur 2° politicorum
Impossibile est omnes ciues esse
equaliter virtuosos 3° politicorum
Facile est in ciuitate inuenire vnum
virtuosum differentem ab alijs
secundum virtutem vel paucos virtuosos
sed inuenire plures qui peruenerunt
ad summum secundum vnamquamque virtutem
est difficile ibidem ¶ Benefacere
alijs est opus boni et virtuosi 3°
politicorum ¶ Virtuosi iustissime possent
mouere sediciones in ciuitate
licet non moueant eo quod virtuo-
si simpliciter sunt inequales alijs v°
ethicorum politicorum ¶ Nobiles et virtuosi
in paucis inueniuntur centum esse ibidem
Virtuosi non faciunt sedicionem
eo quod sunt pauci respectu multitu-
dinis ibidem ¶ Non cuilibet est ferre
bonam fortunam sed solum virtuosi
v° politicorum ¶ Virtuosi ut in pluribus
in excepti sunt in malicia ibidem
Regimen ciuitatis magis com-
mittendum est virtuoso quam habenti
potenciam militarem ibidem ¶ Nullus
virtuosus et qui habet inclinacionem
ad virtutes diligit adulatores

v^to pol ¶ Virtuosus solu diligit
virtuosos qui non adulant^r qui
sm se boni existentes oportu
tatem querendaz querit ad repi
nendaz malignitate adulator
ibidem ¶ Tyrani odiut virtuo
sos et sapientes tanqm suo pri
cipatui nociuos ibidem ¶ Non
solu tyrani odiut virtuosos qz
subiecti disposicione nolut tyrannio
sz quia sunt sibi ipis fideles et
alijs conciuibus nec manifestat
ea que nolut face ibid ¶ Virtu
osus modica suba melius est
ornatus qm viciosus suba multa
vij^o pol ¶ Vnde studiosus vtit^r
bonis simplr z bonis ex supposicione
bene z sicud oportet ibid ¶ Vir
tuosus ex bonis simplr melio
res facit operationes z melius vtit^r
qm bonis ex supposicione ibidem
Simplr bona z bona sm se sut
bona studiosis z virtuosis ppter
virtute ibid ¶ Vsus diuiciaru z
sanitatis respcu virtuosi et ce stu
diosos ibid ¶ Cu unus boni sit vnu
quemqz esse virtuosu tn melius z
eligibilius est omes esse virtuosos
ibidem ¶ Virtuosi qnidz etiam^re
non sunt disposita ad boni n^c ad
opus virtuosu sz per consuetudinez
tacui similatur ibid ¶ Sopnus et
ebrietas sm se non sut virtuosa
viij^o pol ¶ Virtuosi sunt diligi
biles 2° rethe ¶ Nullus virtuosis
ut iustus z fortis zc habz neme
sym ibid zc nemesis ¶ Virtuosis
non est inuidus qz tue essz pra
uus 2° top ¶ Multa sunt sm q
virtuosi nalr ut liberales casti
non aut simplr ibid ¶ Virtuosi
pt praua agere sz non e pugna
2° top zc Sequitur Visio zc

Visio || Visio amicoru e rebus
amicis delectabilis ix^o ethic
Visio amicoru est delectabilis
infortunato ibid ¶ Amici consola^r
amicu ex visione z smone sit
ibid ¶ Amicus est consolacio
amici visione z smone ibidem
Delectatio hz se sicud visio x^o
ethe ¶ Visio est perfecta sm q
cumqz nc temporis eo qz tercio
qz eo completur in primo instanti
temporis z non indigz aliquo
q in posteriori tempore sibi sub
veniat z spem illius psiciat
sicud accidit in motu ubi idem
quod postea aduenit dat spem
motui ibid ¶ Visio est sil tota
et perfecta q est ita psecta i
pmo instati sicud in toto tempe
sequenti qz sm eu rem qz in prici
pio in primo instanti ita pfecte
videmus sicud in tempore sequenti
ibidem ¶ Visio non indigz aliq^o
qd in posteriori tempe sibi adve
niat z spem illius psiciat ibid
Visiones z audiciones sunt de
lectabiles x^o ethe zc Sequi^r

Visus || Sicud visus se habz
ad corpus ita intellectus ad aiaz
q sicud visus e boni z psectio
corpis ita intellectus est boni
et perfectio aie vl sm eu sicud
visus illustrat ad cognicionem
visibiliu ita intellectus ad
cognicione intelligibiliu z sicud
visus decorat aiaz sup omes
potencias organicas ita intellectus

ciaz super omnez abstractaz secundum
primo ethicorum ¶ Delectatio in visu et
in aspectu est principium amoris ix°
ethicorum probatur per principium ¶ Delec
tatio que est per visum est principium
amatoriis ibidem ¶ Libidinose se a
mantes magis eligunt hunc sensum
visus quam alios sensus exteriores
in magis eligunt hanc perceptione
que est per se videre quam se au
dire per se vel tangere etc ix° ethicorum
Secundum sensum visus amor libidinosus
maxime existat id est generatur et fit id est
innascitur et augetur ibidem ¶ Ami
citia vera magis consistat in de
lectatione visus quam in delecta
tione aliqua alicuius sensus ibidem
de amicitia ¶ Amicitia magis
consistat in delectabiliter convi
vere secundum visum quam secundum aliquem alium
sensum ibidem ¶ Operatio visus
differt a tactu puritate ibidem ¶ In sen
sibus secundum alios sensus a visu
et auditu nulla existat similitudo
morum viii° ethicorum de mo. ¶ Dia
phania visu sunt secundum se ...
non dia phania visu attingit
ad mores ibidem de mo. ¶ Sensus
visus cognoscitivus omnez forma
cognoscibilem existente in ... secundo
2° top. etc. ¶ Sequitur Vita

Vita ¶ Tres sunt vite in quibus
excellentes scilicet voluptuosa civilis
contemplativa quod non ideo excel
lentes dicuntur quod bonum humanum
omnes excellenter attingunt sed
quia excellentiori modo et per consequens
earum sectatores quidam dixerunt
ideo ille inter se dicuntur quia sequentes
habuerunt et sectatores primo ethicorum

Ponentes ultimum finem in volupta
tibus eligunt vitam pecodum ibidem
quod de voluptate ¶ Non de vita pe
codum ibidem ¶ Vita que est secundum bonum
operativa propria est hominum ibidem
Vita est multiplex nutritiva aug
mentativa sensitiva intellectiva
ibidem ¶ Bona vita vere nichil aliud
est quam bona operatio ibidem ¶ Vita
eorum que operantur secundum virtutem
est delectabilis operanti ibidem
probatur de delectabili ¶ Vita vir
tuose operandi est virtuoso delec
tabilis ibidem ¶ Vita felicitas et eorum
qui operantur secundum virtute nichil
indiget de voluptate quasi ad inito
aliquo extrinsico sed habet delectationem
in se perfectam et sufficientem quod
claudit eam sua ratione et substantia esse
delectabile ibidem ¶ In hac vita
sunt multe transmutationes secundum totam
vitam hominis tam in iuventute quam
in senectute probatur contingit quod
maxime habundante in iuventute
incidere in maximas calamita
tes in senectute sicud narratur in
historiis de versibus heroicis de primo a
mo primo ethicorum ¶ Vita humana in
diget bonis fortune tanquam quibusdam
instrumentis ibidem ¶ Magna
prosperitas facit vitam felicitas bea
tiorem ibidem quod de felic. ¶ Delec
tatio est contemperatio vite ibidem
quod de delectatio ¶ Multi prodigorum
vitam suam non ordinavit ad bo
num honestum x° ethicorum ¶ Magnum in
de necessariis ad vitam vel de aliis
rebus parvis nequaquam est placitum
ibidem ¶ Omnes reputant vitam
felicitas esse delectabile vii° ethicorum

Vita felicis est delectabilis ibidem
Vita felicis non est tristis ibidem
Amicicia non solum est bonum necessarium
ad vitam sed etiam bonum honestum viijo
ethicorum ¶ Pollicia non solum intendit
et appetit id quod est conferens quo
ad presens sed etiam quod est utile in tota
vita ibidem ¶ In communitatibus que
sunt in sacrificiis offerendis aliquam
utilitatis presentis vite intenditur ibidem
probatur de communitate ¶ Parentum
ad filios vita et conversacio est propriis
communior quam alienorum viijo ethicorum
Amicicia coniugalis non solum est
utilis propter procreationem filiorum
sed etiam propter alia que sunt necessaria
ad vitam ¶ Cuilibet solitario sua vita
est difficilis ixo ethicorum ¶ Solitaria
vita est difficilis ut vide solitarius
Vita et vivere est naturaliter bonum ibidem
Delectatio et tristicia protenduntur
per omnem vitam xo ethicorum ¶ Secundum
platonem vita delectabilis adiuncta
prudentie est eligibilior quam sine
sola ibidem ¶ Nullus eligeret
mentem pueri habere per totam
vitam suam ut delectaretur in quibus
puer delectatur ibidem ¶ Vita est
quedam operatio xo ethicorum ¶ Vivens
vita plante non potest dici felix ibidem
Dormiens solum habet operationes
vite que conveniunt anime vegitative
que in plantis inveniuntur ibidem
Dormiens non vivit nisi vitam planete ibidem ¶ Vita felicis est operatio
secundum virtutem ibidem ¶ Nullus attribuit optimam vitam homini bestiali
ibidem ¶ Diuturnitas perfecte vite
requiritur ad esse felicitatis hominis
xo ethicorum ¶ Diuturnitas vite et temporis

requiritur ad beatitudinem ibidem ¶ Perfecta longitudo vite requiritur
ad esse felicis hominis ibidem ¶ Inconveniens esset si aliquis non eligeret vivere secundum vitam propriam
sui ipsius sed secundum vitam alterius ibidem
Tota vita sanctorum separatorum est
beata ibidem ¶ Si quis operetur secundum
virtutem tunc vita ipsius erit felix
quod eo quod vita pollicia moralis et actio
virtutis consistit enim in rebus
operabilibus magis indicatur ex operationibus et ex vita operantium quam
ex sermonibus eorum xo ethicorum ¶ Principale circa operabilia est vita et
modus vivendi ibidem ¶ Sine necessariis ad vitam impossibile est
vivere primo politicorum ¶ Vita id est conversatio domestica non est factio sed actio ibidem ¶ Servus est
minister ad vitam ibidem ¶ Finis secundum
est vita vel conversatio vite ibidem
Multe sunt vite aliorum primo politicorum vel alibi ¶ Impossibile est vivere
sine cibo ibidem ¶ Differentie ciborum
fecerunt vitas diversas aliorum
ibidem ¶ Natura distinxit vitas aliorum
secundum cibos quos eligunt naturaliter
et secundum quod vivunt in domestica et pugnativa
ibidem ¶ Secundum diversitatem ciborum
in multis dicuntur vite hominum ibidem
Viventes vita pastorali sunt
otiosissimi ibidem ¶ Quatuor sunt
vite non per elaborationem aut
negociatione de commutationem furativa
pastoralis piscativa venativa
ibidem ¶ Quidam delectabiliter
vivunt commiscentes illas vitas
pastoralem vitam cum furativa
alij agricultivam vel venativam idem

Vita scdm virtutem pollitica est finis ciuitatis 3o pol. ¶ Vita pollitica consistit in ciuitate ciuili in sil pollitizando vij.o pol ¶ Do mus e magis sufficiens ad vitam qm vnus homo et ciuitas domo 2o pol ¶ Valde delectabile e qr multi hoies sil ducant vitam 1 qr conuiuere in quibus singulis bonis pre cipue in diuitijs ibid ¶ Ffelix vi ta consistit in operatione virtutis non impe. ta 4o pol ¶ Optima vita hois est vita media ibid Policia est vita ciuitatis ibidem Furiosus proprio patrio post vitam suam vto pol ¶ Vita actiua et pollitica sunt eedem vij.o pol Vita contemplatiua et absoluta et ph'ica sunt eedem id ¶ De aere et aqua hoies magis vtunt ad vi tam sustentandam ibid ¶ Ducen tes vitam quietam et delicatam sci rubiginem et consuetudine prioris habitum contrahunt sicud seruo quietam desectali rubiginem contrahit ibidem ¶ Increpe e non vacando ab exteriorbus facere bo opa vacando aut et vitam ducendo quietem ducere e vitam seruile et preter totum ibid ¶ Non scdm oem habitum vite sunt bone 2o reth Conteplacione et bona vita su perant superbi luxuriosi et inebri bi bo de c p li primo metro 6o Vita dicitur breuis meta bo de c p li 4o pro 6a ¶ Vita nra breuis est bo de c p li 4o pro vj ¶ Vita nra debet formari ad similitudinem celestis ordinis bo de c p li 4o pro vj ¶ Vita dicitur vmbra sicud scena bo de c p li 2o pro 3a ¶ Homo venit in hanc vitam mortalem sicud hospes ibidem ¶ Vita ab omnibus precipue hoibus diligitur et debet conseruari bo de c p li 2o pro 4a ¶ Vite nichil est carius ibid ¶ Vita me diocris optanda est bo de c p li 2o metro 4o ¶ Scdm sortem vita studiosa et vita sunt vnum qz illa sunt magis eligenda ex quo qr per superhabundanciam dr vni queniunt vij.o top ¶ Scdm sortem vita beata et studiosa inter omes vitas e maxime eligenda ibid In vita nichil est prius nisi qr in isto mobili momento continetur bo de c p li 4o pro 6a ¶ Vita beata et studiosa non sunt eedem simplr sed vna continetur sub alia id

Vituperabile

Extrema virtutis nec sunt laudabilia nec vituperabilia 2o eth ¶ Intemperatus est vituperabilis 4o eth ¶ Vita mediocres honores medium est laudabile et extrema vituperabilia ibidem ¶ Defectus ire e vitupa bilis ibid ¶ Qntum et qualiter ab transgrediens a medio iuste sit vituperabilis non e facile bene determinare et reddere racionem 4o eth ro vr transgrediens ¶ Medius ha bitus scdm qr irascimur in quibus oportet et quibus sit laudabilis est ibid superhabundancia et defec tus vituperabilis ibid ¶ Veracitas e laudabilis iactator et yron vitu pabilis ibidem ro scdm qz opa virtutum est laudabilis / ro tales operationes illorum sunt vitupa les

eo q utrumque illorum operatur medietatem sed mendacium est vituperabile
cum sit per se malum iiii ethicorum ibidem ¶ Ve-
ritas est laudabilis iactantia et
yronia vituperabilis probatur id
quod dissonat a recta ratione est pro-
pter se reprobum et per quod fugiendum
sed quod consonat recte rationi est bonum
secundum se reprobum et per quod prosequendum
sed mendacium dissonat a recta
ratione et verum consonat recte rationi
et quia tam iactantia quam yronia sunt
habitus mendaces eo quod dicunt vel
plus quam sit vel minus quam sit ibidem
Iactator est plus vituperabilis
quam yron iiii ethicorum eo capitulo iactator
Qui fingit de se maiora propter
appetitum glorie et honoris consequendi
non est multum vituperabilis ibidem
eo capitulo fingo ¶ In iustum facere
semper est vituperabile v ethicorum
Incontinencia et mollicies videntur
de numero pravorum et vituperabilium
vii ethicorum ¶ Amor et concupiscentia
delectabilium que sunt naturaliter
eligibilia non est vituperabilis
sed solum illi vituperantur qui circa
talia immoderate se habent ut
qui propter ea operantur aliqua
in[...]continencia ibidem ¶ Incontinencia
non solum est aliquid fugiendum
sicut peccatum sed etiam de numero vi-
tuperabilium ibidem ¶ Utrumque est
vituperabile scilicet quod a(...)s nulli sit amicus
et quod velit esse amicus multis
secundum superhabundanciam ix ethicorum
Amatores pecunie excessive sunt
vituperabiles ii politicorum ¶ In bonis
autem non est excessus et superfluitas
vituperabilis vii politicorum ¶ Nos

dicimus eos esse vituperabiles et
reprehensibiles qui sunt ad vo-
cacionem superpellitari et non venerunt
vel non fuerunt se offerentes
ad auxiliandum superpellitantibus
ii rethoricorum capitulo reprehensibile ¶ Gor-
gias ille poeta in oracione olimpi-
aca id est in oratione quam fecit de ludo
olimpio ait viri Greci estis vitu-
perabiles estis quia Graecos coram
hominibus honorastis sed hiis qui bene
sapiunt secundum premium fecistis. Con-
silliari enim erant ut quo honori-
ficarentur bene ludentes in monte
olimpio qui habebat corpus
dispositum et non sapientes iii rethoricorum
Commixtio carnalis hominum
non sunt vir et mulier est summe
vituperativa et propter naturam primo ytho-
Vituperabiliter ¶ Ille
dicitur amator esse sui vitu-
perabiliter qui bona que pertinent
ad partem anime racionalem tribuit
sibi ipsi superhabundancius ix ethicorum
Idem negocium possimus proferre
vel laudabile vel vituperabile iii
rethoricorum capitulo xiii capitulo idem ¶ Sequitur
Vituperium ¶ Operanti bo-
num voluntarie debetur laus et ope-
ranti malum voluntarie debetur
vituperium iii ethicorum capitulo laus ¶ Invo-
luntariis passionibus et operacio-
nibus sunt laudes et vituperia
ibidem ¶ Operanti bonum vel malum
non voluntarie nec debetur vitu-
perium nec laus sed venia et misericordia
ibidem ¶ Operacionibus factis
propter metum quandoque debetur laus
quandoque vituperium ibidem ¶ Circa co-
actos qui se cogi permittunt ne

operentur turpia propter tristia que
subsequuntur sunt laudes et vitupera
2o rethorice probatur capitulo laus. ¶ Secundum
illa que sunt secundum excessum virtutis
et malitie homines merentur obpro
bria laudes et inhonorationes
honores et dona primo rethorice capitulo
de honore. ¶ Per adiectiva aug
mentatur laus et vituperium 2o
rethorice capitulo adiectiva. Vide Bene.

Vitupero // ¶ Secundum passiones
neque laudamur neque vituperamur
2o ethicorum. ¶ Secundum bonitatem laudamur
secundum malitiam vituperamur ibidem.
Nullus laudatur nec vituperatur
ex hoc quod absolute timet vel iras
citur sed solum ideo laudatur quia aliquis
irascitur secundum rectam rationem et vituperatur
quia facit hoc preter rationem ibidem.
In omnibus operationibus et passioni
bus superhabundantia est vitiosa
et defectus vituperatur ibidem.
Qui parum transgreditur a medio
virtutis non vel modicum vituperatur sive
declinat ad maius sive ad minus
eo quod modicus excessus a medio
virtutis latet propter eius difficul
tatem attingendi medium igitur
in talibus sufficit esse circa medium
2o ethicorum. ¶ Qui multum excessive recedit
a medio ille vituperatur ibidem.
In operationibus mixtis ex volun
tario et involuntario quandoque aliquando
laudantur quandoque vituperantur 3o ethicorum
capitulo de operatione. ¶ Propter igno
rantiam universalem qua universaliter ignoratur
que sunt agenda et que
cavenda quis vituperatur ibidem.
Magnanimo non est cura neque
ut ipse laudetur neque ut alii

vituperentur 4o ethicorum. ¶ Qui magis
amat honorem quam oportet illum
vituperamus ibidem capitulo de amore.
Qui enim parum transgreditur non vi
tuperatur neque magis neque minus quia quandoque
illos qui in ira deficiunt laudamus
et mansuetos et mites dicimus et
excedentes in ira parum dicimus vi
riles in repellendo nocumenta il
lata et potentes principari ibidem.
Incontinens vituperatur non solum ut
peccatum sed ut quedam malitia probatur
capitulo incontinentie. ¶ Nullus continentiam
secundum quod vituperatur ut malus sed
ut peccatus ibidem capitulo de incontinentes.
Incontinens simpliciter dictus vituperatur
non solum ut peccator sed ut malus
7o ethicorum. ¶ Circa delectabilia in
media non vituperantur homines quod
talia amant et concupiscunt sed vi
tuperantur ex modo concupiscendi quia
est superflue concupiscere ibidem.
Qui circa curam filiorum et amorem
parentum student sicut oportet non
vituperantur eo quia hec delecta
bilia sunt de genere bonorum et
laudabilium et eligibilium ibidem. ¶ Phi
lantus id est amator sui secundum concupiscentias
et passiones malas et qui bona
que pertinent ad partem irrationalem
attribuunt sibi ipsi superhabundanter
iuste exprobratur et vituperatur 9o
ethicorum. ¶ Si quis studet superhabun
dare in bonis operibus ut agere iusta
opera vel temperata etc illum nullus
vituperabit ibidem capitulo de sapiens.
Adulator iuste vituperatur et amicus
iuste laudatur 10o ethicorum. ¶ Aliquan
do quis iuste vituperatur quod est
amator sui quantum ad quis fuerit

in inus excessiuus amor 2o polit.
Omnes excellentes secundum excellentia lau
dant vel vituperant primo rethoric.
Laudantibus et vituperantibus
finis est pulcrum et turpe ibidem quia
ex laudo ¶ Ad habendum faciliter
ad laudandum et vituperandum sumen
da sunt propinqua laudibus tamquam
laudabilia et propinqua vituperabilibus
tamquam vituperabilia ibidem ex ex
laudo ¶ Omne propinquum vituperando
est vituperandum ibidem ¶ Homines
vituperant alios ex mala conside
rantes aliquid malum et quod turpe insit
ipsis aut putetur in eo 2o rethoric. ¶ Per
tales locos scilicet aliquando parum lauda
re et vituperare multum multi conantur
et bonis viris nocere miscentes
bona malum et laudes vituperio ibidem
3o rethoric. ¶ Quando volumus aliquem
vituperare tunc debemus vituperare
ut archilogus vituperat quia talis
volens vituperare fingitur quod pater
loquebatur de filia. ad talis fact
quod pena quod appellauit iambum
peccatum in quo versu continebatur
quod nichil est peccatum et qualiter
tunc acquiratur pecunia nec continetur
tunc in principio qualitercumque quod meretricium
propter pecuniam acquirenda quia forte
illa mulier quam archilogus vitu
perare nolebat acquisierat aliquam
pecuniam iniuste et ut magis vitu
peraret eam inducebatur cum
illo sub medicina patris loquentis ad
eam et persuadentis sibi quod hec
faceret quia nichil est et nullum peccatum
est si hoc fiat nec continuatur per inveniendum
si propter pecuniam inveniatur 3o rethoric.
Uiuo viuens || Uiuo aliquando
capitur pro actu qui est operari

primo ethicorum ¶ Plantis convenit viuere
ibidem ¶ Homini et plantis est
aliquid commune quia viuere ibidem ¶ Bene
viuere et bene operari conveniunt diffinitioni
felicitatis ibidem ¶ Beati maxime
continue viuunt et operantur in ipsis
virtutibus primo ethicorum ¶ Virtuosum
maxime dignum est viuere 10o ethicorum.
Multa errant et peccant et intem
perate viuunt propter delectationes sen
sibiles ibidem probatur ex intemperatis
Pueri et incontinentes viuunt secundum
concupiscentiam et in hiis concupis
centiis appetitus est maxime delec
tabilis 3o ethicorum ¶ Ad bene viuere
hominis oportet concupiscentias et delec
tationes suas esse mensuratas
id est quod non omnes se extendant
in vehementia affectionibus et
etiam paucas secundum numerum et rationes
contrarias quia si delectationes sunt
multe magis excrescerent et indica
tionis impediunt 3o ethicorum ¶ Usu
rarii viuunt secundum tales operationes
illiberales et turpes ibidem ¶ Viuen
tes de meretricio et usura sunt
illiberales probatur ibidem ex me
tur ¶ Qualis vnusquisque talia
dicit et talia operatur et taliter viuit
4o ethicorum quia ex qualibet ¶ Lex precipit
viuere secundum unamquamque virtutem
non viuere secundum malitiam 5o ethicorum.
Nullus eligeret viuere sine amicis
etiam si haberet omnia alia exterio
ra viijo ethicorum ¶ Iuuenes viuunt
secundum passiones ibidem ¶ Mali ali
quibus multa mala et dura et
grauia perpetrata sunt et qui sunt
propter eorum malitiam ab omnibus
odiuntur non volunt se nec viuere

ix° ethi. proba. ibidem malus ¶ Mali
non possunt concorditer vivere sibi
ipsis ibidem quere malus ¶ Vir-
tuosus in omnibus vivit secundum ro(nem)
sed pravus secundum passiones ibidem
¶ Nullus eligeret omnia bona et
ad hoc vivere solitarie ibidem
ro quere solitarius ¶ Esse felicis est
vivere et operari ibidem quere felix
¶ Omnes existimant quod felicem oportet
vivere delectabiliter ix° ethicorum
¶ Esse et vivere est bonum et delecta-
bile virtuoso secundum se ipsum ibidem quere
quere virtuosus ¶ In animalibus vivere
determinatur et diffinitur ipsum vivere
secundum potentiam sensus in hominibus
secundum potentiam sensus vel intellectus
quia secundum potentiam sensus quia ad
id in quo conveniunt cum aliis secundum
potentiam et impositionem secundum id quod est
proprium hominis ibidem ¶ Vivere tamen in
aliquo homine principaliter consistit
in ipso sentire vel intelligere ibidem
¶ Quibus convenit vivere est naturaliter
bonum et delectabile probatur illud
quod est determinatum pertinet ad na-
turam boni; vivere est huiusmodi ibidem
et ideo omnes appetunt ipsum vivere
igitur est bonum delectabile ibidem
¶ Vivere est naturaliter bonum et delectabile
ibidem ¶ Vivere est quoddam bonum
determinatum quia determinatur omne vivere
ad naturam viventis ibidem ¶ Vivere
omnibus videtur esse delecta-
bile ibidem ¶ Si vivere est bonum
naturaliter secundum se ipsum tunc etiam
secundum se ipsum est delectabile patet
ex eo quod omnes appetunt vivere ibidem
¶ Omnes appetunt ipsum vivere ix°
ethi. ¶ Beati et virtuosi maxime

appetunt ipsum vivere eo quod vita eorum
est perfectissima et beatissima ideo et
vita est ipsis eligibilior quocumque
alio modo secundum eos ibidem ¶ Percipere
se esse et vivere est naturaliter delecta-
bile virtuoso ibidem probatur quere vir-
tuosus ¶ Cum aliquis sentit se vivere
hoc est delectabilissimum secundum se ipsum
eo quod vivere et vita est naturaliter bonum
ibidem ¶ Vivere et vita est naturaliter
bonum ibidem ¶ Vivere est eligibile
ibidem ¶ Bonis maxime est eligibile
vivere eo quod tunc talium est ipsis
summe bonum et summe delectabile
ibidem ¶ Esse et vivere est opus facti
ibidem ¶ Delectabile est virtuoso
sentire suum amicum esse vivere ibidem
probatur quere virtuosus ¶ Virtuoso
est delectabile et eligibile esse et
vivere propter hoc quod sentit sibi in
esse ipsum bonum ix° ethi. ¶ Ad hoc quod
aliquis delectetur in amico oportet
sibi ad hoc sentire quod ipse habeat
esse et vivere hoc autem fiet per hoc
quod convivit et communicat sibi in sermoni-
bus honestis et in similibus affectio-
nibus mentis ibidem ¶ Eodem modo
per quem virtuosus sentit suum amicum
esse et vivere ibidem quere virtuosus
¶ Virtuosus magis eligit excel-
lenter bene vivere per unum annum
quam per multos annos vivat qualiter-
cumque id est mediocriter et remisse ibidem
¶ Nullus eligeret omnia bona et ad
hoc vivere solitarie ibidem ¶ Omnes
existimant quod felicem oportet vivere
delectabiliter ibidem ¶ Nullus
eligeret vivere quod per totam vi-
tam suam haberet mentem pueri
x° ethi. ¶ Omnes homines appetunt

viuere ibidem ¶ Delectacio pfiat
ipm viuere ibidem ¶ Viuere viri
cuiqz est eligibile x° eth ¶ Hoies
naliter appetunt delectacoz seid
et ipm viue ibid ¶ Homo debz
inquatu pt tendere ad hoc ut sa
ciat se in mortalem et q viuat sm
intellectiu ibidem proba q est in
tellectus ¶ Vnusquisqz opa sua
diligere debz ad bene viuend
sm optim coro que sunt impo
ibidem ¶ Inconueniens essz si aliqz
non eligeret viue sm vitaz p
acz sui ipius sz sm vitaz altei
ibidem ¶ Viuere sm intellectu
est marie propriu hoi ¶ Homo
debz eligere viue sm opacionez
speculatiuaz intellectus ibid
proba q est intellectus ¶ Racio
illo e felix qui viuit sm pru
denciaz x° eth ¶ Omnes sapien
tes suspicant deos et sbas sepa
tas viuere ibid ¶ Homo viues
sm passionez non libent audit
smonez persuadentem ad bo
nu nec eciaz intelligit ipm id
q est sine ¶ Viuente sm passi
onez qualiter possibile e ipm
persuaderi ad bonu qui diceret
illo° ibid q est passio ¶ Viue
tes sm passiones non obediut
smonibus persuasiuis sz soli
violencie penaz ibid ¶ Quod
aliquis viuat temppate fugien
do delectacones corpales et q hic
faciat pseuerant ita q a bono
tenus eciaz pter labores et tristi
cias non recedat hoc multis no
est delectabile ibid ¶ Sine ne
cessarijs ad vitaz impossibile

est viue pmo pol ¶ Impossibile
e viue sine cibo ibid ¶ Cibus
qui fit ad domesticas alibz absqz
labore fit hoibus viuentibus
in ocio ibid ¶ Viuentes vita
pastorali sunt ociosissimi id
¶ Plurimi genus homi ex terra
et fructibus domesticas ibidem
¶ Quidam non student qualiter bene et
virtuose viue possibile in fine sed
student circa viue simplr co
cupiscentes viue ideo pter hac
concupiscenciaz ad viue in infinitu
querunt sustentacula et factiua vi
te in infinitu pmo pol ¶ Quidam
non solu concupiscunt semper
sz cu delectacionibz et fruitionibz
corporibus non querunt pecuniaz
in infinitu qr mediante hijs oi
pecunia credunt se adipisci talia
ibid ¶ Propter delicate viue
multi utuntur diuersis artibus
contra naz medicus medicina
pter crapulose viue et miles
milicia pter pecuniaz id ¶ Mul
ti homi viuunt pter repletionez
concupie 2° pol q est concupia
Impolicia mq mulieres viunt
voluptuose vite e honerare
diuiciis ibid ¶ Quidaz viuerunt
vita priuata i nullo gmtantes
politic accionibus id ¶ Quid
viuerunt vita pollicica instituie
tes leges ul proprijs ul extra
neis ciuitatibus id ¶ Bta viue
et bene viue hoies gmitant
3° pol ¶ Ipo viue e qddaz
solaciu et dulcedo qdaz nalis
ibidem ¶ Ciuitas e instituta
pter bene et feliciter viue ibid

Finis civitatis est secundum perfectam
virtutem vivere et operari scilicet secundum
prudenciam et non vivere ibidem
¶ Cum perfectius et felicius vivunt
in civitate magis et essencialius
sunt cives propter eum dignitores ib.
¶ bene vivere in policiis est operari
secundum optimam virtutem practicam
scilicet prudenciam ibid ¶ In civitate
debent esse aliqui corripientes
cives lascive viventes et bona sua
male exponentes v^to pol ¶ Non
est servitus vivere secundum gloriosas
et utilissimas leges policie sed
salus et libertas ibid ¶ Licet
in democracia cives sint liberi
non tamen debent permitti vivere
sicud eis placet sed debent vivere
secundum leges ibidem ¶ Deliciose
viventes faciliter sunt corrupti
biles v^to pol ¶ Deliciose viventes
multas dant occasiones insur
gendi contra eos ibidem ¶ Opus
libertatis est vivere ut quis vult 6°
pol ¶ Multis magis delectabi
lius est vivere inordinate quam tem
perate ibid ¶ Non omnes homines
eligunt vivere civiliter vij^o pol
¶ Multis enim organis indiget id
quod est vivere ibidem ¶ Omnes
homines appetunt bene vivere et feli
citatem sed non omnibus inest equalis
habilitas ad adipiscendum hoc
quia quidam sunt bene disposita
ad hoc quidam male ibid ¶ Bene
vivere non consistit in non vacatio
ne sed magis in vacatione viij^o
pol ¶ Apud multos delectatio
et vivere dicitur preciosissima p^o Eth.
¶ Sciencie et artes et vivere in principio
desinit ad scias sunt bone ibid

probatur ex bonis ¶ Vivere est bonum
ibidem probatur ex bonis ¶ Vivere
sane et artes sunt eligibilia si vel
licet aliud sequatur ibid ¶ Vivere
statim sequitur ad propriam saniem ibid
¶ Et fortiter vivere est melius et
eligibilius quam temperate vivere
ibid ¶ Que valent ad vivere et
ad bene vivere et ad delectacionem et
ad agendum bona videntur esse
valde bona ut sunt divicie sani
tas etc bona que sunt secundum se et
non bona simpliciter magis eligunt
viventes quam morum vo ex ter
quia omnia talia sunt in eorum
ita propter corrupcionem appetitus aliqua
sunt bona eis que non sunt bona
simpliciter primo reth. ¶ Iuvenes magis
vivunt more quam racionacione 2o
reth. quare ex iuvenibus ¶ Senes sunt
amatores vivere et magis vivere
in ultima die quam in iuventute
ibid ¶ Senes magis vivunt ad
conferens et utile quam ad honestum
ibid ¶ Senes non vivunt secundum vo
luptatem sed secundum lucrum id. ¶ Se
nes magis vivunt secundum racionem
quam secundum morem ibidem vo ex se
nex ¶ Qui in sunt in statu nec vi
vunt ad honestum solum ut ad con
ferens sed ad ambo ibid ¶ Iucun
dum est quod ab ex alto et laudat homi
nes qui dum vivunt et propter quam mor
tui sunt decedunt et vituperare
eos 2o reth. ¶ Vivere propter iniure
nos debet in civitate residens
et inversarum bo de q p li 2o pro
2o ¶ Melius est bene vivere quam
vivere 2o top etc Sequitur ultimum

Ultimum ¶ In rebus humanis
est aliquis finis ultimus et optimus

primo eth. probat² per finibus ¶ Iusticia
morali determinandum est de ultimo
fine ibidem ¶ Cum ponunt finem
ultimum finem in voluptatibus vide
tur omnino esse bestiales ibidem ¶ Ad
finem est inventione sed ex ultimum
in generatione 3° eth. ¶ In resol
lucione consilij oportet venire
in aliquid quod est ultimum in generatione
et primum in operatione ibidem et cetera

Universale ¶ Sermones
universales sunt inanores primo eth.
¶ Medicus non intendit universalem sa
nitatem sed propriam ibidem quod patet medicus
¶ Ignorancia universalis non est causa invo
luntarij 3° eth. ¶ Ignorancia autem
circumstancie in universali non causat invo
luntarium ibidem ¶ Propter igno
ranciam universalem qua universaliter
ignorantur que sunt agenda et
que fugienda homines non vituperantur
ibidem ¶ Universalia piacula sunt vel
videntur esse sine tristicia 9° eth.
quod patet tristicia ¶ Totum in universali con
sideratum est magis voluntarium circa
temperanciam quam in singulari
ibidem patet voluntarium ¶ Nullus con
cupiscit in universali esse intemperatus
sed solum singularia delectabilia
ibidem ¶ Iustum se habet sicud universale
ad multas res singulares
v° eth. ¶ Intellectus in defini
tionibus per universale dicitur in universali quod sicud in
necessarijs que semper uno modo
inter se habent ibidem ¶ De quibusdam
autem non est possibile quod aliquid in
universali dicatur quod semper recte se habet
ibidem quod patet impossibile ¶ In
ductio est principium et universalitatis
que autem universalis vi° eth. ¶ Omnis

sillogismus est ex universalibus prin
cipijs ibidem ¶ Prudencia non
solum respicit universalia sed etiam
particularia ibidem probatur
per prudencia ¶ Cognicio universalium
magis pertinet ad prudenciam
quam singularium ibidem ¶ Pru
dencia perfecta debet habere am
bas cogniciones sed tamen cognicione
universalium quam singularium ibidem
ubi patet prudencia ¶ Sentencia
nichil aliud est quam applicatio
universalis rationis ad aliquid particulare
operabile vi° eth. ¶ Prudencia
est directiva tam circa universalia quam
singularia ibidem ¶ In consili
ando dupliciter contingit peccare
sed circa universale et particulare vel sin
gulare ibidem ¶ Universale in practi
cis colligitur ex singularibus
vi° ethicorum ¶ De propositione in universali
possumus habere dupliciter scienciam
uno modo non considerando universale ad
singulare 2° considerando ipsum
ad singulare vij° eth. ¶ Con
sciam in universali considerando universale
in se et non ad singulare pos
sumus agere sed non considera
do universale ad singulare ibidem
¶ Necessarium est legere in universali
et scribere 2° pol. ¶ Lex solum
dicit universale nichil de particulari
3° pol. ¶ Lex solum fertur de
universalibus ibidem ¶ Iudicium legis
latoris non est de particula
ribus et presentibus sed de futuris et
universalibus primo reth. ¶ Ad oppor
tunitatem rethoricam singularia
sunt principaliora universalibus 2°
reth. ¶ Illud quod sensum parit
si referas ad rem universale est si ad

sensu singulare bo de g p li 2o ps
serta etc Sequitur de vnus

Vnus ¶ Eorum que sunt vna
ydea illorum e vna scia primo eth'
¶ Non omn bonorum e vna sciencia
ibidem ¶ Vna yrundo non facit
ver i non indicat tepus vernale
ibidem ¶ Vna dies non facit
estatem i vna dies serena 2 tem
perata no indicat estate ibid
¶ Delectabi^m opti^m pulcherri^m
conveniunt vni sit 2 non pluribus
diuisim sm deliacam descripcioz
ibidem ¶ Solum vno^o contingit recte
agere 2o eth' ¶ Homines sunt so
vno^u boni et mali multis modis
ibidem ¶ Vna est causa inhono
rum que agitur per ipsm sine
sint bona sive mala 3o ethic
¶ Omnia corruptibilia sunt corrupabilia
ab aliquo vno eth' ¶ Non pt ee
vna consideratio tt id qd e bo^m
omnibus rebus sz oportet circa
singula alia sit alia 2 alia spe
culatio ho vna quoqz na^a alim
sm quoqz sm proprietate hz aliqua
valia sibi appropriata ideo oportet
q ct singula alia sit propria consi
deracio 2 distincta de eius quid sit
bonum vnicuiqz vj^o eth' ¶ Medi
cinalis sciencia non pt ee vna
de omnibus entibus sanatiuis
propter aliaz 2 aliaz complexioz
diuersorum alim ibid ¶ Necesse
est medicinas esse diuersas
non tm materialr sz etiaz formaliter
sm diuersitate spe^rum corporum
principiorum que dicuntur sana sm
commentatore ibid ¶ Na^a non
facit vnum instrumentum nisi ad
vnum primo pol' q de na etc

Vnus homo non est per se suf
ficiens ad vitam separatus a ciuitate
ibid ¶ Sic optime sunt oia quando
vnum instrumentum non deseruit
multis operibus sz vni tm ibidem
¶ Optim ciuitatis e q sit vna
sm ciuitatem 2o pol' ¶ Aristophones
dixit q duo amantes bene naturale
vellent fieri vnum licet hoc non
possit fieri sine corrupcione vel
amborum vel vnius ibid ¶ Multo
melius e committere vnum officium
vni persone quam committere pla
ibidem ¶ Vnum opus optime fit ab
vno ibidem ¶ Vnum melius pul
crius velocius fit per vnam pso
nam quam plura ibidem ¶ Ciuitas
dicitur vna dupliciter sm materiaz
2 sm formaz 3o pol' ¶ Propter
variabilitatem incolarum ciuitas no
dicitur vna ibid ¶ Ciuitas hz
vnitatem ab vnitate polie ibid
¶ Vnde compositum hz vnitate a suo
formali ibid ¶ Fluuij 2 fontes
dicuntur vnus vel idem sm successionem
ibid ¶ Sicud fluuius vel fons dr
vnus rone forme ita ciuitas cuius
homines non moreretur idem ib ¶ Boni
viri simplr est vna virtus 3o pol'
¶ Non omnium ciuium est vna virtus sed
nec artificium ibid ¶ Principatis
et subiecti sm q homines e vna
virtus moralis sz diuerse ibid
¶ Facile est in ciuitate inuenire vnum
virtuosum excedentes ab alijs sm
virtute vel paucos virtuosos
sz inuenire plures qui venerunt
ad summum sm vnaqmqz virtute
est desiderabile ibid ¶ Ad boni
tatem ciuitatis requiritur vitam
principatis non vitas domorum

vicinarum et contractuum et legum ibidem
¶ Unus comparatus ad plures deteri/
or est in iudicando et iudicatio com/
parata ad iudicium plurium deterius
est 3o pol ¶ Turba multa me/
lius iudicat quam unus tantum ibidem
Melius est plures bonos iudi/
care quam unum ibid ¶ Melius est
iudicia dari per plures bonos
quam per unum ibid ¶ Civitas p^o
regebatur uno rege virtuoso quia
difficile fuit plures invenire pre
eminentes in virtute ibid ¶ Non
est facile unum solum plura pros/
picere ibidem ¶ Duo bona simul
ta sunt meliora quam unum ibid
¶ Unus cum duobus oculis vel au/
ribus non melius audit vel vi/
det quam multi cum pluribus ibidem
¶ Unus non melius iudicat cum
sensu suo quam cum sensu plurium
ibid ¶ In magnis civitatibus
expedit unum habere nisi unum prin/
cipatum 2o pol ¶ In magnis ne/
gociis oportet unum ordinare ad
unum opus ibid ¶ Unum opus me/
lius perficitur ab uno quam si a
multis intendit ibid ¶ Melior
est cura intenta ab uno quam a
multis ibid ¶ In parvis civita/
tibus unus debet habere plures prin/
cipatus ibid ¶ Antiquitus magni
principatus committebantur uni 2o
pol ¶ Unum existencium in civitate
est unus finis policie 2o polit
¶ Unum existencium in civitate est
una disciplina ibid ¶ Facilius
est habere unum vel paucos sapi/
entes quam multos 2o rethor ¶ Faci/
lius est habere unum vel paucos
bene sapientes leges ferre et

iudicare quam multos ibid ¶ Plura
sunt maius bonum uno et paucio/
ribus ibidem probatur de bono
¶ Unum conservatur in pluribus ibidem
¶ Plura bona sunt meliora uno
ibidem ¶ Plura amabilia sunt
meliora uno ibid ¶ Que sunt
talia et tanta que unus non possit
facere talia non sunt observa/
bilia ibid ¶ Illa sunt unum quorum
unum non est diversus effectus
bo de q p li 2o pro xij ¶ Unum
et bonum idem sunt probatur omnia
sunt bona adeptione bonitatis
et omnia sunt bona adeptione
unitatis igitur unum et bonum
idem sunt ibidem ¶ Omnia ap/
petunt esse unum probatur unumquodque
tam diu manet atque subsistit
quam diu est unum sed omnia naturaliter
appetunt manere igitur omnia ap/
petunt esse unum ibid ¶ Omnia sunt
bona adeptione unitatis ibid
¶ Unumquodque tam diu manet atque sub
sistit quam diu est unum ibid ¶ Esse
et unum sunt idem ibid ¶ Unum
esse desiderat qui appetit perma/
nere ibid ¶ Unius rei solum est
unum esse quoddam vj^o topicorum
¶ Secundum socratem vita beata et stu/
diosa sunt unum vij^o topicorum
de vita ¶ Oportet quod illud
quod est optimum unum numero esse ibid

Volens / Liti

¶ Dicere
quod ullus sit malus assimulatur
dicto mendacii 3o ethicorum probatur
de malo ¶ Nichil volitum nisi
cognitum propterea tunc quis dicitur
esse insciens vel in insciens quando
operatur iustum vel iniustum volens
vero etc ethicorum de iniustis ¶ Incontinens

volens notet sibi ipsi ibidem
¶ Nullus patitur iniustum volens
per se quia est iniustum ¶ Cum vo-
lens dat alteri ea que sunt ipsius
non patitur iniustum per se lo-
quendo et ideo est iniustum ¶ Nullus
patitur iniustum volens 5° ethicorum
¶ Circa prudentiam magis laudatur
qui volens peccat quam qui nolens
vi° ethicorum ¶ Circa virtutes mora-
les magis laudatur qui nolens
peccat quam qui volens ibidem ¶ Nul-
lus dicit illum esse prudentem
qui volens operatur turpissima
vii° ethicorum ¶ Incontinens peccat
volens ibidem ¶ Cum faciat ut pra-
omne volitum cognitum verum omne
volitum presupponit cognitum appre-
hensive sed non assensive 3° ethicorum
¶ In iustitiam facere et ledere vole-
tem preter legem primo rethoricorum ¶ Vnc-
tunque sicut homines volentes talia
faciunt eligentes talia faciunt
scientes ibidem ¶ Omnes inculpa-
tiones aut querele que fiunt
contra iniustitiam ad unum tamen ut ad
que aut fiunt ignorantis aut
volentis ut tamen quibus male agit
non volens aut fiunt volentis
et scientis et eorum que sunt a vo-
lente et sciente aut fiunt olim
1 per electionem aut passione
primo rethoricorum ¶ Multum malum in o-
pinatum si non est volitum contri-
stat magis 2° rethoricorum ¶ Multum
inopinatum si non est volitum con-
tristat magis ibidem

Volibile / volutabile

Non solum per se bonum est vo-
lutabile probatur si sit sed dicitur
quod volitum a malo non est voluta-
bile quia volitum a malo non est
per se bonum etiam sequitur quod illud
quod est per se malum contingit esse
bonum 3° ethicorum ¶ Simpliciter et secundum ve-
ritatem et secundum naturam volibile dicitur
quod est per bonum ibidem ¶ Volibile
unicuique est id quod videtur ei bonum
ibidem ¶ Volibile bonum studioso et
bono est illud quod veritate et naturam
est bonum ibidem ¶ Volibile homini primo
est id quod convenit cum primitate
sui ibidem ¶ Non quod sit volibile
quia est volitum magis primo tendit
voluntas ibidem ¶ Non tamen quare
pravo videtur volibile bonum
id quod non est existens bonum quia
multis fit talis deceptio ut pu-
tant malum esse bonum et propter
delectationem sic sicut delectatio
est causa sic quod desiderant et putant
malum esse bonum et bonum malum
ibidem ¶ Non solum apparens bonum
est volutabile probatur si tamen hoc
est volibile quod unicuique videtur
sed quia diversis diversa videntur
esse volibilia et contingit contraria et sic
contingeret per eandem rationem esse
volibilia ¶ Ideo sequitur quod ut ut
sit volibile et volitum ex natura sua scili-
cet probatur ut eo ponitur sit licet
obiectum debetur malum naturale 3° ethicorum
¶ Volibile est duplex quoddam dicitur
simpliciter volibile scilicet quod est simpliciter
et essentialiter bonum ¶ Aliud secundum
quid scilicet quod est solum apparens
bonum ibidem ¶ Studioso id est
volibile quod est volibile secundum veri-
tatem et secundum naturam ipsius voliti ibidem
¶ Volibile ab homine virtuoso est

essencialiter bonum probatur res
simpliciter et per naturam sunt tales qualis
estimatur ab illo qui singula recte
iudicat sed homo est studiosus ibidem
finis est quoddam volibile et volitum
3° ethicorum etc. Sequitur voluntarie

Voluntarie || Operanti bonum
voluntarie debetur laus et operanti
malum voluntarie debetur vituperium
3° ethicorum ¶ Bruta et pueri operantur
voluntarium quia capiendo voluntarie
prout distinguitur contra coactionem ibidem ¶ Operatio
nes nostre que sunt circa finem et que
sunt ad finem sunt voluntarie 3°
ethicorum ¶ Que sunt secundum electionem sunt
voluntarie ibidem ¶ Operationes nostre
sunt voluntarie probatur quia principium
operationum nostrarum sunt volunta
ria ibidem ¶ Virtutes sunt volunta
rie et electiue sicut et vicia ut precipit
ibidem ¶ Virtuosus nequaquam
operatur praua idem ¶ Iratus peccat
voluntarie non ex electione
malicie sed ex impetu passionis
licet non peccat in iniusticia mo
ad actum 2° ethicorum ¶ Et quedam
voluntarie scienter incurrunt ut
ipsi mali ix° ethicorum ¶ Illa que homines
cum ratione faciunt talia ipsi maxime
videntur elegisse voluntarie
sed que non faciunt cum ratione non
dicuntur facere voluntarie idem ¶ Vo
luntarie agunt quecumque sciunt
scienter et non coacte primo rethoricorum
¶ Quecumque homines sciunt propter se
ipsos illa agunt voluntarie sed que
non agunt propter ipsos illa agunt
non voluntarie idem ¶ Omnia que
agunt homines voluntarie sunt bona
aut apparentia bona aut delecta
bilia aut apparentia delectabi
lia probatur omnia que propter se homines
agunt aut sunt bona aut apparentia
bona sed omnia voluntaria sunt
propter que homines agunt 1° ibidem

Voluntarium || Illa que sunt
absolute et simpliciter sunt invo
luntaria efficiuntur voluntaria
secundum tertium tempus et proportionalis
tamen et circumstancijs 3° ethicorum
¶ Operationes que sunt propter metum
magis sunt voluntarie quam in
voluntarie ibidem ¶ In voluntarijs
passionibus et operationibus sunt
laudes et vituperia ibidem ¶ Ne
cessarium est intendenti de via
re de voluntario et involuntario
ibidem ¶ Voluntarium et involun
tarium sunt utilia legislatori
bus ad penas et honores insti
tuendas idem ¶ Unumquodque operandum
est voluntarium vel involunta
rium ex consideratione temporis quo
aliquis operatur ibidem ¶ Volun
tarium est cuius principium est in sci
ente omnes circumstancias sin
gulares operis probatur
involuntarium est cuius principium
extra scit ignorante circumsta
cias singulares operis cum ea
oppositorum opposite sint cause
3° ethicorum ¶ Operata propter iram
vel concupiscentiam sunt voluntarie
operata probatur si non sequitur
quod nullum aliorum animalium ab homine
nec aliquis puer operabitur de se
voluntarie patet quia illi operantur
illa operantur secundum aliquam passionem
appetitus sensitiui et per iram
et concupiscentiam idem ¶ Electio non

est idem querabilit(er) q(uod) volu/
tariu(m) 3° eth(icorum) proba(tur) q(uia) electio
¶ Volutariu(m) est propriu(m) generib(us)
electionib(us) proba(tur) q(uia) p(er)tinet de eo
m(agis) (et) est q(uod)… eo ibid(em) ¶ Volu/
tariu(m) pueris (et) brutis convenit
non electio ibid(em) ¶ Om(n)is electio
est quidda(m) voluntariu(m) id(em) ¶ Volu/
tariu(m) est in plus q(uam) electio q(ui)a
voluntariu(m) convenit brutis et
pueris electio n(on) ibid(em) ¶ 2a eo que
repentine fiu(n)t dicim(us) esse vo/
luntaria eo q(uod) p(r)incipiu(m) e(st) in nob(is)
s(ed) talia non ibid(em) dicu(n)t(ur) fieri per
electione(m) id(em) ¶ Et ne repugne
opa(n)t(ur) dicim(us) esse voluntaria id(em)
¶ Non om(n)e voluntariu(m) est eligibile
s(ed) solu(m) voluntariu(m) preconsiliatu(m)
ibid(em) ¶ Qualia causat p(er) operatione(m)
voluntarias ibid(em) ¶ Habitus vir/
tu(tum) moraliu(m) sunt voluntarij id(em)
¶ Cui p(r)incipiu(m) aliq(ui)d e(st) voluntariu(m)
et id eo e(st) p(r)incipiu(m) ibid(em) ¶ Nullus
provocat aliquem ad operandu(m)
ea que no(n) sunt in nob(is) neq(ue) vo/
luntaria pat(et) q(ui)a suadere in
talibus que non sunt i(n) n(ost)ra
voluntate ad opus e(st) o(mn)i(n)o in/
utile ibid(em) ¶ 2o opinione so/
cratis tu(n)c sunt motus q(ui)re mali/
cia non e(st) voluntaria p(ri)mo sunt
ex diffinitione intellectu(m) q(uod) aliq(ui)s
ad malu(m) p(ro)pter sua(m) voluntate(m)
inclinat(ur) ¶ 2m motiu(m) sumitur
ex parte brutis apprehensiue tu(m)
nullus appetat aliq(ui)d nisi app(ar)e(n)s
ei bonu(m) s(ed) q(uod) apparet bonu(m)
non est in n(ost)ra p(otes)tate s(ed) ex na/
tura vel ex dispositione appetentis
3° eth(icorum) ¶ Ro (contra) q(uod) ullus est

sibi voluntaria causa male faciendi
si (et) est ista ullus qui male op(er)a(tur)
p(ro)pter finis ignorantia(m) (et) p(ro)pter
desideriu(m) non spontaneu(m) est sibi
ca(usa) voluntaria male operandi s(ed)
om(n)ib(us) male operantib(us) op(er)a(tur) p(ro)pter
finis ignorantia(m) involuntaria (et)
desideriu(m) non spontaneu(m) ibid(em)
¶ Opinio socrat(is) e(st) f(als)a s(cilicet) q(uod) mali/
tie no(n) sunt voluntarie ad p(ri)mu(m)
motiuu(m) s(cilicet) q(uod) ullus indicat de
appetibili nisi per si(mi)litudine(m) q(ua)m
que habz ad ip(su)m appetibile s(ed)
illi habitus non sunt in p(otes)tate n(ost)ra
s(ed) in nascuntur ex na(tu)ra vel ex im/
pressione corporu(m) celestiu(m) vel ele/
mentoru(m) i(gitur) nec iudicium de ip(s)is
appeti(bili)bus est in p(otes)tate n(ost)ra p(ro)ba(tur)
talis habitus per que(m) apparen(t)
talis fantasie nobis in nascit(ur)
aut est acquisitus aut innat(us)
si p(ri)mu(m) tu(n)c op(er)ationes n(ost)re sunt
in n(ost)ra p(otes)tate et per quas habitus
ille eo q(uod) unusquisq(ue) e(st) (causa) s(ui) habit(us)
sui no(n) 2m utr(um) 3° eth(icorum) ¶ Virtus
bonu(m) vel mali sunt voluntarij (et)
in n(ost)ra p(otes)tate q(uan)tu(m) ad eoru(m) ge/
neratione(m) ibid(em) ¶ Habitus sunt
voluntarij q(uan)tu(m) ad eoru(m) p(r)incipiu(m)
(et) generatione(m) id(em) ¶ Habitus ex
quibus aliquis est negligens
(et) in iustus sunt voluntarij ibid(em)
¶ Habitus viciosi in defectib(us) cor(pora)lib(us)
sunt voluntarij proba(tur) q(uia) vide(tur)
q(uod) defectus corporalis sunt volu/
tarij q(uo)m ip(s)i habitus viciosi s(ed) in
quib(us)dam defectus corporales sunt
voluntarij i(gitur) h(abit)us proba(tur) p(ro)pter
eos increpam(us) s(ed) ullus increpa(tur)
pro eo q(uod) non est in eius p(otes)tate id(em)

Aliqui defectus corporales sunt
voluntarij et in nra ptate ibidem
proba² Qre ptas ¶ ffantasia sen
apparicio e voluntaria et in nra
ptate proba² ħitus morales sut
in ptate nra alr appaicio qua
tz talem ħitud morale sequitur
talis appaicio proba² qz hoi ħnti
habitu qui est intepan apparz
qz bonu sit sequi delectacones
corporales ħnti habitu tepancie
apparet oppoitu ibid ¶ Non
simulit opacones sunt voluntarie
et ħitus 3° ethi ¶ Rō quare ħitu
dux voluntarij qz opacones cor
in pricipio sut in nra ptate et
voluntarie et possumus eas vti sic
vl sic ibidem ¶ Vicium intepan
cie e magis voluntariu qm vi
ciu timiditatis 3° ethi ¶ Intem
peran magis assila² voluntario
qm timiditas ibid ¶ Voluntariu
non hz se eodem mo i ordine vi
tuperij et in timiditate pba² tn
que e timiditas sunt voluntaria
in vli et involuntaria in particu
lari sz tn que e tempan se ħnt
econu'so ibi ¶ Sunt eni volun
taria in particulari et involunta
ria in vli p^m patz aggredi
bellu tn qd est timiditas e mg
voluntariu qm aggredi hoc bel
lu particulari in quo sut mlti
potentes in nra aut sm patz
comitte adulteriu est involunta
riu vl saltem mixtu qm comitte
adulteriu cu puella 5° ethi
¶ Timiditas non est eodem mo
voluntaria sicud intepan pba²
vlia sut magis voluntaria et

particularia mixta ibid ¶ Timi
ditas non est simile voluntariu
in vli et in particulari probatur
vlia particula videntur esse sine tris
ticia particularia cu tristicia ibid
¶ Vicia que e temperan sunt
voluntaria in particulari et in vli
involuntaria ibid proba² Qre
tempan ¶ Totu in vli conside
ratu est mag voluntariu circa
temperanciaz qm in singulari
proba² nullg cupisit in vli
ee tepatu sz sm singularia de
lectabilia 3° ethi ¶ Comutacio
e voluntaria et involuntaria et quid
vtraqz est Qre comutacio ibid
¶ Iuxta recopensatoz vindicte
inlatu det vero nocumentu il
latu sunt voluntariu vl invo
luntariu qz Qre copensacio ¶ Iusti
ficacio et iniustificacio diffiniu²
voluntario et involuntario ibid
Qre iniustificacio ¶ Non ome quod
opamur et patimur scientes e nob
voluntariu proba² senescimus
scientes et tn non e voluntariu
¶ Multa sunt que nob naliter
in existut et que opamur et pati
mur scientes quoru nullu nec
est voluntariu nec involuntariu
sz solu voluntariu sicud senes
cere et mori ibid ¶ Senescere
et mori nec est voluntariu nec
involuntariu ibid ¶ Volunta
riorum quedaz opamur pelligen
tes quedaz non pelligentes ibid
¶ Omne iniustu facere e volu
tariu v° ethi ¶ Omne iniustu
opare est voluntariu ibidem
¶ Iniustu facere est quodaz voluntarium

et ex electione ibid ¶ Non omne
voluntarium sit cum in scientia quia
eo quod iratus patitur voluntarie
non ex electione malicie sed etiam
ibidem / Et voluntarie ¶ Volun
tarium presupponit electionem
primo ethicorum ¶ Omnis iniustificatus
est voluntarius ibid ¶ Volunta
ria sunt quecunque facientes et eli
gentes faciunt primo ethicorum ¶ In
iustum facere est voluntarium ibidem
¶ Parimpensio est quid voluntarium
2° ethicorum / Et Sequitur volu

Voluntas

¶ Electio non est
voluntas licet sit propinqua volun
tati 3° ethicorum ¶ Voluntas est impossi
bilium i. est res taliter habere quam
liter impossibile est se habere et non
sic quod feratur in res impossibiles
tamquam in obiecto ibid ¶ Volun
tas est respectu eorum que sunt
extra nos electio non ibid ¶ Volun
tas est proprius finis electio eorum
que sunt ad finem ibid ¶ Volun
tas est proprie finis i. actus potentie
volitive scilicet volitio 3° ethicorum ¶ Vo
luntas est proprie finis tamquam obiect
um quia voluntas est rationalis appe
titus boni simpliciter accepti et ad
aliud non relati ibid ¶ Volun
tas i. primus actus voluntatis est
in ordine ad eius proprium obiectum
in quod tendit naturaliter ibid ¶ Nota
tres opiniones de obiecto volun
tatis / una quod sit solum bonum
apparens / alia bonum existens
¶ alia bonum apparens vel existens
ibid ¶ Bonum existens vel appa
rens est obiectum voluntatis 3°
ethicorum ¶ Nota opiniones voluntatis

quidam dicunt quod sit tantum boni per se
i. quod sit per se et simpliciter bonum / quidam
quod sit bonum apparentis quod non est
bonum per se simpliciter sed secundum quid
ibid ¶ Voluntas quandoque capitur pro actu
voluntatis ibid ¶ Voluntas est proprie
finis etc. ¶ Voluntas non tantum est ap
parentis boni ibid ¶ Voluntas solum
fertur in bonum 2° ethicorum ¶ Voluntas
non fertur in malum sub ratione mali
quia voluntas habet duplices actus
scilicet volendi et acceptandi et volen
di et refutandi tunc quo ad primos
actus solum fertur in bonum quo ad
2os tunc in malum ibid ¶ Voluntates
virtuosorum manent sive in bono
et non circumfluunt de uno in aliud
sicud euripus ix° ethicorum / Et virtuosi
¶ Voluntates hominum non sunt manifeste
sine operibus exterioribus quia quandoque
illi qui non sunt iusti simulant se
velle agere iusta x° ethicorum ¶ Ad
optimam civitatem pertinet quod homines
vivant quantum maxime secundum voluntatem
2° politicorum ¶ Voluntas hominum quantum
ad maliciam et concupiscencias inordi
natas repleri non potest ibid ¶ Volun
tas humana non est secura regula
quia tunc frequenter voluntas humana
sit irrationalis et iniusta 2° politicorum
¶ Melius est plures secundum leges
principari quam plures secundum volunta
tes si plures sit melius principari
3° politicorum quam unum ¶ Voluntas est que
facit homines animos ad inbiciendum
vij° politicorum ¶ Voluntas est principium
dilectionis ibid ¶ Voluntas et cetera
est principatum et inlimitabile ibid
¶ Inclinatio ad principandum et actus
libertatis quantum ad hoc inclinantur
sunt imponentes volitiva ibidem

Volutas est appetitus cu roe p°mo
reth ¶ Volutas solu fertur in bo
nu ibid ¶ Sicud bonu inopiatu
si fiat sm volutatem delectat
magis sic inltu malu inopiatu
si non e volitu gtristat magis
2° reth ¶ Bonu q e inltu opia
tu si fiat sm volutate delctat
magis ibid ¶ Delectatones z
tristiae sut signa volutat boe
i. beniuolencie id q de beniuoleu
¶ ptas z volutas sufficiunt ad effan
faciend 2° reth ¶ Eum q est
malicia ptate z volutate hoc fit
ibid Ad quod effcm requirit
volutas et ptas bo de q p li 2°
pro 2ª Volutas sepe cplectitur
id q nu sermidat 2e sicud patz
in martiribz bo de q p li 2° p x ª
Volutas e appetitus boni v° tep

Voluptas Eum volupta
tem estimat sumu bonu max e
diligut vitaz voluptuosa i vo
luptatis vsu p°mo eth ¶ In vo
luptatibus no cosistit felicitas
id p² de felicitas ¶ Eum ponut
sm vlam finez in voluptatibz
videntur omo esse bestiales q in
nd sz electone sm eos id ¶ Po
nentes vlam fine in voluptati
bus eligut vitaz pecudu q q
in tali vita pecudes nobis sut
quitant ibid ¶ Ponentes vlam
fine in voluptatibz dur bestiales
q de felicitas id ¶ Placo illoz
ponentes voluptates oe q optam
q illud est optim q ab optiati
bus marie diligitur sz inlti op
tiatu marie voluptatibz inten
dut igitur ibid ¶ Volutates di
ligut pter se ibid ¶ Voluptate
eligim pter se ibid ¶ Felicitas
vita et corid cm opan sm v
tutem nichil indiget volupta
tem qi ad iuncto aliquo extri co
si habz delectacoz in se pfectaz
et sensibilem q de felic ¶ Eu
doxius estimauit voluptatez
existere de numo bonoz que de
termian in no laudari quia
melius est landa bz p°mo eth
¶ Eudoxius ponebat voluptate
sum bonu de pmicijs i. de pu
cipalibz i. summis pmicijs q s°
in pmicijs fructum e na nobi
lior gustos dulcior ita in op
timis bonis nobiliora z pfec
tiora bona ac dulciora gus
tan sm al ibid ¶ Eum omi
voluptati fruitur z nulla vitat
efficitur intupatus 2° ethic
¶ Eum omes voluptates fugit
efficitur insensibilis id ¶ Agres
tis fugit omes voluptates
¶ Excedere a voluptatibz effi
tur tempati id ¶ Tempati
maxime pnt recede a volupta
tibz id ¶ Propt voluptate z
delectacoz sepe opam mala q
intelligendo de volupti difformi
z gaudio difformi dcam rco
conis ut vim pter voluptate
impollentem vehementem contra
bonu rois 2° eth ¶ Hoies pm
sut ex eo q prosequutur volup
tates z fugiut tristicias no sm
circustancias debitas sm recta
roz ibid ¶ Virtus moralis c
voluptates z tristicias e optioz
operatiua i. optie opa ¶ Sm
eraclitu difficilius e pugre

coru voluptatem qui coru iram q propter impetu sui motus ibid ¶ Multi prodigorum ad volupta tes facillime declinant 2° ethi co de prodigis ¶ Voluptas est mala nisi que sit cum diame tro boni ibid ¶ Ubi mulieres voluptuose vivunt quatuor mala sequuntur 2° pol de mulieribus ¶ In po licia in qua mulieres vivunt volup tuose necesse est honorare di vicias ibid ¶ Beatitudo non con sistit in voluptatibus probatur in istis non consistit beatitudo ad quas sequuntur multe incommoditates ad voluptates sequuntur multe inco moditates ergo 2ª co si in volup tatibus consisteret beatitudo et pecudes essent beate eo quod omnis intencio eorum festinat ad explen dam corporalem voluptatem Eg de regimine principum li 3° pro vij ¶ Volup tatum appetencia plena est anxie tatis et satietas penitencie ibid ¶ Voluptates conferunt intolle rabiles dolores corporibus fruen tibus eis et quendam fructum nequicie ibid ¶ Voluptatum exitus sunt tristes ibid ¶ Voluptatis appe titus nichil habet iocunditatis ibid Cupiditas voluptatum corpora lium plena est anxietatis Eg de regimine principum li 3° pro vij ¶ Plenitudo voluptatis plena est penitencie ibid ¶ Voluptates corporales multos morbos et dolores affe runt ibid ¶ Fines voluptatum sunt tristes ibid ¶ Beatitudo non consistit in voluptate matri monii probatur in ista volup tate

non consistat beatitudo que habet anxietatem annexam voluptas matrimonii est huiusmodi quia pater sepe generat filios tortores ibid ¶ Voluptas coniugalis habet anxie tatem sibi annexam ibid ¶ Volup tatum proprium est quod fruentes eis vex ant punicionibus Eg de regimine principum li 3° pro vij ¶ Voluptates sunt fideles opibus ibid ¶ Voluptates et di vicie sunt quedam devia a beati tudine et non producunt in quo pro veniunt Eg de regimine principum li 3° pro vij ¶ Voluptates divicie multis malis sunt implicate ¶ Voluptatem vi tare diligens oportet esse servum vilissime rei corporis ibid ¶ Sum mum bonum Epicurus in voluptate constituit Eg de regimine principum li 3° pro 2ª ¶ Proles puerorum petuntur causa volup tatis Eg de regimine principum li 3° pro 2ª ¶ Vo luptatem appetencium plena est anx ietatis et satietatis penitencie Eg de regimine principum li 3° pro vij ¶ Salubritas et sanitas constat voluptate ibid Epicurei posuerunt felicitatem con sistere in voluptatibus ibid ¶ Volup tates conferunt intollerabiles do lores corporibus fruentibus ibid ¶ Senes non vivunt secundum voluptatem sed secundum utile 2° rethorice ¶ In poetria de Allex andro dicitur quod omnes gaudentur non corrupcione non invidia non ulli corporis voluptatem diligere et propterea forte quod non habentur mundanum et quod non reputatur dilectio voluptatis carnalis nolebat ire ad Aristo telem tale dicens a quo multa bona corporalia habere potuisset 2° rethorice ¶ Prodigus plus dare debat vo

luptatem in letitiam gaudium et io
cunditatem 2o top ¶ Eligibilius est
bonum cum voluptate quam sine volup
tate 3o top quod est eligibili ¶ Egri
tudo impedit gaudium et voluptatis
ibid ¶ Voluptas est appetitus appa
rentis boni vi° top rc Sequitur

Vox // Civitas vocis et veloci
tas locutionis accidunt propter impar
generatione 2o eth ¶ Vox est signum
rei delectabilis et tristabilis p° pol
¶ Vox datur aliis alibi ab homine
quorum natura usque ad hoc pervenit
quod sentiant species delectationis et
tristitias et sibi invicem significant
per aliquas voces naturales ibidem
¶ Poete primo inceperunt movere per
voces et per nomina secundum quod aptum na
tum fuit 3o reth ¶ Vox maxime est
imitativa partium nostrarum i. potentiarum
nostrarum ibid ¶ Per voces et eloqua
contingit persuadere et supplicare (?) ibid
quod est persuasio ¶ Vox una re
plet multorum auditum 3o de c. p.
li 2o pro [illegible] rc Sequitur

Usura // Est turpis operatio
quia ibi recipitur tantum quantum non
oportet 2o eth ¶ Recipere ad u
suram est turpe lucrum ut probatur (?)
metr (?) ¶ Chauti (?) i. usura sepparat
facit amplius primo pol ¶ Chauti (?)
i. usura apud recipientem est maxime
vituperabilis et preter naturam ibidem

Usurarius. Usurarii
vivunt secundum operationes illiberales
et turpes 2o eth rc Sequitur

Usus // Usus rei est melior quam
possessio primo eth ¶ Bonorum exte
riorum usus aliquando est bonus et stu
diosus ibid quod est boni ¶ Usus
usus divitiarum est consumptio et da
tio 2o eth ¶ Acceptio petitione (?) et
custodia ipsius magis est quedam
possessio quam usus eius ibid
¶ Iustitia est usus perfecte virtutis
v° eth // Iusta legalia que sunt
et pro quibus usui omnium statuuntur ibid
¶ Ars indiget virtute ra[illegible]
usu eius prudentia autem non vi° eth
probatur quod est prudentia ¶ Insanie[illegible]
tes homines non sunt usu tonis (?)
vii° eth ¶ Unumquodlibet rei possesse
est duplex usus proprius et communis
primo pol ¶ Bonus usus posses
sionum non solum consistat in tempa
te vivere vel liberaliter vivere
sed in utroque quia cum bono usui pos
sessionis non stat quod vivens
insatiabile vivat etc ¶ quod libe
raliter vivere et cum vivere in superfluis
et delitiis 2o pol ¶ Solum tem
perantia et liberalitas sunt sed (?)
circa usum boni possessionis ibid
¶ Felicitas est perfectus usus virtutis
vii° pol ¶ Perfectus usus et
opera virtutis non omnibus simul in
est sed quidam eam perfecte participat
alii imperfecte et modicum alii nichil
ibid ¶ Usus divitiarum et sanitatis
respectu virtuosi operis est studiosus
ibid ¶ Usus bonorum est studiosus
ibid ¶ Aliquando credunt quod bona
exteriora quorum usus est studiosus
et causa sit tunc felicitatis ibid
¶ Sed est difficilius hoc magis pos
sidetur primo reth // Usus divitiarum
morum excedit usus aliorum tempore (?)
ibid ¶ Usus fortiorum i. magis
fortium excedit usui aliorum vo
luptate quia diu volunt fortes

existunt et durant magis quam alii
infirmi ibidem ¶ Usus rerum est finis
omnium laborum nostrorum primo yco[nomicorum] ¶ Yco
nomus de rebus parvis usum fruc
tum debet consumere sine parcitate
ibidem ¶ In magnis rebus usum
fructum debet consumere cum parci
tate ibidem ¶ In magnis rebus usum
fructum debet fieri divisim ibidem q[uere]
de mercium et Sequitur etc.

Utensilium // Quedam sunt
ut cottidiana quedam festiva vel
raro primo yco[nomicorum] ¶ Servis curatori
bus tradi debent utensilia ut
raro ad custodiendum pro certo tem
pore ibidem de yconomicis etc.

Utile · tas // Cognitio finis
utilis est in arte primo eth[icorum] // Qui
secundum rationem omnia desideria sua im
plet est ydoneus et utilis audi
tor scientie moralis ibidem probatur
de moralis ¶ Hiis que secundum in
stinctum recte rationis sua desideria per
ficiunt et operantur multum est utile
de moralibus scire et audire ibidem
¶ Virtutes sunt utiles ibidem ¶ Vir
tutes sunt bonum utile idem ¶ Sapere
vel sapienter sapere quamvis est
bonum secundum se quia est actus virtutis
est etiam utilis ad alia quia est direc
tiva in actibus humanis ibidem ¶ Vi
dere lucem est amabile propter se quia
in lucis rerum varietas ostendit est tamen
utile ad alia quia manifestat alio
que nobis tam proximia quam notitia
ibidem ¶ Bona exteriora sunt
instrumentum ad operationes morales 2o
eth[icorum] ¶ Voluntarium et involuntarium
sunt utilia legislatoribus ad pe
nas et honores instituendos 3o
eth[icorum] ¶ Virtutes sunt utilia ad aliquid

quibus contingit bene et male vivere 4o
eth[icorum] ¶ Divitie sunt de numero bonorum
utilium ibidem ¶ Utile est per actionem
de virtutibus in moralibus probatur illa
determinatio est utilis et necessaria per quam
magis perfecte moralia cognoscimus
per quam magis certificamur virtu
tes morales esse quasdam medie/tates
sed determinatio talium virtutum est talis
igitur 4o eth[icorum] ¶ Sola iustitia operatur
utilia alteri vel communitati vel prin
cipi communitatis vo eth[icorum] q[uere] de solidum
¶ Princeps non laborat sibi ipsi et
propter suam utilitatem sed alteri et
propter utilitatem aliorum idem ¶ Hominibus
insanabilibus a sua malitia et va[lde]
de malis nulla particula bonorum
simpliciter est utilis sed omnia eis nocent
ibidem de bonum simpliciter ¶ Iustum le
gale quandoque deficit et non est utile
illud observare vo eth[icorum] probatur
de iusto ¶ Sapientia et prudentia erunt
utiles et eligibiles potius quam nullam
haberent operationem vio ethicorum
probatur de prudentia ¶ Sapientia
est utilis ad felicitatem idem probatur
de sapientia ¶ Nulla est utilitas in
bonis fortune ablato beneficio 8o
eth[icorum] q[uere] de bonum fortune ¶ Utile
in omnibus certis non diu permanet eo
quam non semper unum et idem est utile
sed secundum diversum statum variatur idem q[uere]
sicut in egritudine utilis est medi
cina in prosperitate divitie qui sunt
boni sunt ad invicem utiles ibidem
q[uere] de bonum ¶ Utilitatem soli causa
indigentes appetunt 8o eth[icorum] q[uere] de
amicus ¶ Amicitia propter delecta/bile
est potior quam propter utile ibidem
¶ Potentes appetunt iuxta se histriones

et lusores propter bonum delectabile
demos propter utilitatem ibid ¶ Omnis
communicatio alia a politica est propter
utile ibid viii communicatio ¶ Communicatio
politica est propter utile ibid p^2 4°
communicatio ¶ Legislatores maxime
intendunt ut procurent quem utilitatem
ibid ¶ Homines hoc dicunt esse
iustum quod est communiter conferens ad utilitatem
animi ibid ¶ Omnis communicatio est
propter utile ibid // Politica non intendit
et appetit id quod est conferens
quo ad presens sed etiam utile in totam
vitam ibid ¶ In congregatione populi
secularis ad omnia atque utilitas
presentis vite intenditur ibid q viii co
munium ¶ Utilitas est duplex moralis
consuetudinalis et legalis viij ethicorum
Utilitas legalis est que consistat
in dictis vel in mandamentis sermonum
ex dicto utriusque ibid ¶ Utilitas moralis
non consistat in dictis vel in pactis
et conventionibus que sunt ex dicto sed
ille qui dat dignum reputat quod reci
sibi aliquis equale vel etiam plus ibid
Utilitas legalis est duplex quedam omnino
venalis vel emptiva et consistat in
emptione et venditione simul que
est ex manu in manum sed quod aliquis
accipit et statim retribuit et illa
non indiget firmari scripto sed solum
dicto ut cum aliquis dicat do et tantum
protracto quedam est liberalior
que habet temporis dilatorem sed tamen
determinatum est secundum confessionem utriusque
quibus pro quo dari debet et in
hac communicatione est manifestum quod sit
debitum reddi ab utroque communicantium
viij^o ethicorum ¶ Amicitia politica
est circa utilia ix^o ethicorum ¶ Concordia
habet esse circa utilia et conferentia
ad vitam humanam ibid ¶ Plurimorum
condicio est omnia agere
propter se ipsos et propter eorum privatam
utilitatem ix^o ethicorum ¶ Quanto
aliquis sunt deteriores de tanto plus
conatur quod omnia agit propter suam privatam
utilitatem ibid ¶ Homines accusant
illum qui omnia facit propter suam utilitatem
privatam velud eum qui nihil
agit extra se ipsum ibid ¶ Homines virtuosi
et epyeikes agunt propter bonum
honestum et non propter privatam utilitatem
ibid ¶ Quanto aliquis sunt
meliores de tanto magis agit
propter bonum virtutis et circa amicum
et propter que sepe pretermittit utilitatem
propriam ibid ¶ Homines utiles
dux per scrutatores et impedimenta
et distracta x^o ethicorum ¶ Sermones
veri non solum sunt utiles ad scientiam
sed etiam ad bonam vitam x^o ethicorum ¶ Utile
est illis qui per bonas consuetudines
precedentes iam sunt facti
epyeikes et virtuosi ut prius et propter
te obedientibus sermonibus persuasionibus
ut provocentur ad virtutem
boni ibid x viii ¶ Remedia
medicinalia scripta solum expertis
videntur esse utilia sed ipsis nescientibus
sunt quasi inutilia ibid ¶ Utile
est corpori regi ab anima primo politicorum
Utile est omnibus animalibus regi ab
homine ibid ¶ Servus est utilis ad
necessaria vite primo politicorum ¶ Multitudo
congregata ad simul pugnandum
est utilis ex sola quantitate in aliquibus
etiam si omnes sunt eque condicionibus
2° politicorum ¶ Bona non sunt solum
bona sed etiam utilia vij^o politicorum

Utile est in sylogismis dyaleticis gracia sylogiçare ibidem Et sylogizo ¶ Quorum opus est in ratiocinatione et non ratiocinatione utilia sunt ad ratiocinationem ibidem glossa Et ratiocinatio ¶ Artes protractive sunt utiles ad vitam humanam viii° pol. ¶ Ars protractiva est utilis ad iudicandum artificialia opera ibidem ¶ Futtatia est utilis ad sanitatem et roborem ibidem ¶ Symphonia homorum musica non est utilis sed contingit delectari per se in ea similiter potari per se ad epulas est delectabile multis per se ibidem ¶ Querere ubique quod est utile non congruit magnis et liberis ibidem ¶ Rethorica est utilis tamen prout habentur in aliis scientiis doctrinalibus quod patet ab eis primo rethoricorum Et rethorica ¶ Posse persuadere contraria est utile ibidem ... Et persuasio ¶ Utilia et liberalia dicuntur idem ¶ Iusticia est utilis civitati primo rethoricorum ¶ Fortitudo marie proutilia est civibus ibidem ¶ Quod ... est ad multa utilius est melius quam aliud ibidem ... Et melius ¶ Iuvenes magis eligunt honesta id est glossa quam conferentia et utilia 2° rethoricorum ... Et iuvenis ¶ Ratiocinatio est conferentibus et utilibus sed ... et mos honesti ibidem ¶ Iuvenes respiciunt ad delectabile non ad conferens id est utile ibidem ¶ Senes magis vivunt ad conferens et utile quam ad honestum 2° rethoricorum ¶ Bonum honestum est bonum simpliciter sed utile similiter quod est bonum ipsi idem ¶ Senes non curant similiter conferens et honestum ibidem ¶ Ratiocinatio est conferentibus et utilibus mos virtutis honesta ibidem ¶ Cum sunt in statu nec vivunt ad honestum solum nec ad conferens sed ad utrumque 2° rethoricorum ¶ Ad persuadendum ypocrisis et gestus sunt utiles ad demerendum aut non 3° rethoricorum ¶ Prudentis est prosequi primum bonum aut honestum ibidem ¶ Surgere de mane est ad sanitatem utile primo yconomicorum ¶ Surgere de nocte est utile ad philosophiam ibidem ¶ Aptitudo modus in rebus modicis est utilis ibidem glossa Et aptitudo ¶ Iusticia omni tempore est utilis 3° topicorum glossa Et iusticia ¶ Temperantia omni tempore est utilis idem Fortitudo non semper est utilis ibidem glossa Et fortitudo ¶ Si omnes essent iusti nichil utilis esset fortitudo idem glossa Et fortitudo ¶ Si omnes essent fortes adhuc utilis esset iusticia ibidem ¶ Eligibilius est quod est utile ad omnia vel ad plura quam quod non 3° topicorum

Utor ¶ Scientia politica utitur omnibus practicis scientiis ad suum bonum consequendum primo ethicorum ¶ Nulla ars utitur cognitione boni separati sed omnes delinquunt ... ipsius idem ¶ Plantatum neque quam utitur racione idem ¶ In obscuris oportet uti apertis testimoniis 2° ethicorum ¶ Cum delectatione et tristicia bene utitur erit bonus qui male malus ibidem ¶ Temperati et intemperati parum vel nichil utuntur gustu simpliciter 3° ethicorum ¶ Divitiis contingit bene et male uti ibidem probatur Et divitie ¶ Que sunt ad aliquid utilia hiis contingit bene et male uti ibidem ¶ Ille optime utitur divitiis qui habet virtutem circa pecunias ...

Unusquisque unoquoque optime
utitur qui habet circa singula virtute ibidem
Virtuosus bene utitur qui bus[illegible]
ibidem ¶ Liberalis optime utitur divi-
tiis 1 primus actus liberalis est bene
uti pecuniis 2o ethicorum ¶ Magnanimus
utitur pecunia ad multos ibidem ¶ Magni-
ficus pecunia non utitur nisi ad mul-
tos ibidem ¶ Habens iustitiam legalem
non solum potest uti virtute ad se
ipsum sed etiam ad alterum vo polit.
Multi possunt uti virtute in hiis que
pertinent ad seipsos et in propriis et
in hiis que sunt ad alterum non
possunt ibidem ¶ Pessimus est ille qui
non solum utitur malitia ad se sed
ad alios ibidem ¶ Optimus est ille qui
non solum utitur virtute ad se sed etiam
ad alios ibidem ¶ Lex in recompensa-
tione in iuriis inequalibus utitur
ut equalibus ibidem ¶ Instrumentum
et corpus et singula aliquando melioran-
tur et iuvantur ab utentibus eis sed ab
artifice ab anima et domino quod unusquisque ar-
tifex studiose preparat instrumentum
quo utitur et anima curam habet de cor-
pore et dominus de servo viij^o ethicorum ¶ Nul-
lus artifex utitur instrumento infinito
multitudine et etiam magnitudine 5o
polit. ¶ Propter delicatam vim multa
utuntur diversis artibus tamen eorum natura
ut medicina propter crapulose vivere
et militia propter petulanciam ibidem ¶ Ad
dominum pertinet preparare et uti suo ibidem
¶ Vir studiosus utitur egritudine
bene vij^o pol. ¶ Vir virtuosus
utitur bonis simpliciter et bonis exspec-
tione bone et sicud oportet ibidem ¶ Vir-
tuosus melius utitur bonis simpliciter
quam bonis exspectione ibidem
¶ Turpe est hominem non posse uti
secundum rectam bonis intelligibilibus[?] et exerci-
ciis[?] in non vacatione vij^o pol.
¶ Magis turpe est non posse bene
uti bonis in vacatione a bellicis
operationibus ibidem ¶ Homines inva-
cando debent uti recte et operacio-
nibus secundum virtutem patet quia in non
vacando homines utuntur talibus
sicut in non vacando ibidem ¶ Non est
utendum organis ad mores per que
quibus impediretur in actionibus
politicis et que faciunt corpus
indispositum ad intellectum et in-
utile ad bellica viij^o pol. ex or-
gano ¶ Omnes homines aliqualiter
utuntur dialectica et rethorica primo
rethoricorum ¶ Commune est omnibus bonis
quod possumus bene et male eis uti
exceptis virtutibus ibidem ¶ Bonis
maxime utilibus et necessariis
possumus male uti sicud robore
sanitate diviciis militia etc. ibidem
¶ Rethor magis utitur istis instrume-
ntis scilicet entimemate exemplo ibidem
¶ Rethor utitur duplici instrumento scilicet
exemplo et entimemate ibidem ¶ Di-
vitie magis consistunt in utendo
quam in possidendo primo rethoricorum ¶
¶ In istis quatuor scilicet robore sanita-
te etc. quibus bene utitur maxime pro-
derit et sibi ab utitur eis maxime
nocebit ibidem ¶ Virtutibus non
possumus male uti quia in posses-
sione primo rethoricorum ¶ Divitie magis
consistunt in utendo quam in possi-
dendo ibidem Ex de hoc ¶ in vocis
musica disciplina armonia etc.

Vulgares // ¶ Vulgares
attinsant (?) p(ro)p(ter) fortuna q(uod) non
tribuunt divitias liberalib(us) qui
maxime sunt digni 4° eth(icorum) ¶ Vulga-
res estimant solas delectationes
corporales viij° eth(icorum) ¶ Multitudo
vulgaris consueverunt illos dicere
philautos .i. amatores sui qui bo(na)
que pertinent ad partem irrationa-
lem anime tribuunt sibi ipsis excel-
lenter ix° eth(icorum) c(apitulo) philautos ¶ Mul-
torum .i. vulgarium non e(st) estimare
x° eth(icorum) c(apitulo) multum ¶ Vulgaribus et
grossis debent fieri persuasiones
per signa et verisimiles rationes et non
p(er) scientifica q(ui)a talia impossibile
est capere primo reth(orice) ¶ Opinio vul-
gi est contraria philosophie bo(ecius) de c(onsolatione) p(hilosophie) li. 4°
pro(sa) 4a ¶ Vulgares sunt similes
bestijs vulgaribus non e(st) confectio(n)
dictio c(ontra) t(?) q(ui)a iudicat s(ecundu)m con-
cupiam (?) et sunt longe distantes a vi(r)-
tute ibidem ¶ Vulgus miratur
illa que raro veniunt et illis que
subitanee veniunt bo(ecius) de c(onsolatione) p(hilosophie) li.
4° metro 4° ¶ Vulgus dicitur mobi-
lis ibid(em) et c(etera) ¶ Sequitur vulne(ratio)

Vulneratio // ¶ Dolorosa
et corruptiva sunt s(ecundu)m mortes et
vulnerationes corporum 2° eth(icorum) c(apitulo)
dolorosum et c(etera) ¶ Sequitur vulnus

Vulnus // ¶ Ad sanatione(m)
vulneris requiritur de nudatio vul-
neris bo(ecius) de c(onsolatione) p(hilosophie) li. p° pro(sa) 4a

Uxor // ¶ Principatus et uxoris q(uo)
vir(i) ei principatur suo mo(do) e(st) aris-
tocraticus viij° eth(icorum) proba(tur) c(apitulo)
principatus ¶ Viro qui uxores
totaliter viris principantur tales pri(n)-
cipatus non sunt s(ecundu)m virtutes et
leges coniugales s(ed) p(ro)pter divitias
et potentiam ibid(em) c(apitulo) principatur ¶ In
alijs alib(us) ab hominib(us) e(st) tam coniunctio
inter maritum et uxorem ad filiorum
procreationem viij° eth(icorum) ¶ Confestim
et in principio oportet q(uod) opera maritis
et femine istinua (?) humane vite sunt divisa
et distincta ita q(uod) alia sunt operi(bus)
viri et alia uxoris ibid(em) ¶ Apud gre-
cos uxores emebantur prof(essore) 2°
pol(iticorum) ¶ Sim(u)l v(ero) spec(ie)s tres sunt partes
principales domus s(ed) domus uxor
et bos primo yco(nomice) c(apitulo) domus ¶ Bo-
nus ycon(o)mus prima cura d(ebe)t e(ss)e de
uxore et quo ad illa que sunt
in domo s(ed) ad se et ad illa que sunt
in domo a c(etera) ibid(em) ¶ Yconomus
deb(et) suam coniugem sibi proportionaliter
vestire q(ui)a sic p(ro)fuat se alorum (?)
bus tragedior(um) et rep(re)hensibilius
est q(ui)a debent e(ss)e p(ro)portionabiles
i(n) moribus s(ed) et in bonis ibid(em) ¶ Yco-
nomus deb(et) habere leges q(ui)b(us) regat
suam uxorem ibid(em) ¶ Yconomus
studeret deb(et) habende bonas leges
ad suam uxorem 2° yco(nomice) ¶ Turpe
est pueros non auxiliari parentib(us)
vel uxores maritis vel subditos
d(omi)nis 2° reth(orice) ¶ Miserabiles sunt
qui sunt parentes a pueris d(e) uxo-
res ibid(em) c(apitulo) miserabiles ¶ Ux-
ores petuntur cum voluptate bo(ecius)
de c(onsolatione) p(hilosophie) li. 2° pro(sa) 2a de hoc
vide quere yconomi et c(etera) Sequitur Y.

Y Y Y Y Y Y.

Yconomice artis finis est

diuitie primo ethicorum ¶ Prudencia que
est sui ipsius gubernatiua habet
multas species ad yconomicam politicam 6°
ethicorum ¶ Vera prudencia necessario requirit
yconomicam prudenciam et politicam
ibidem probatur de prudencia ¶ Regi-
men politicum et regale yconomice
dispositiuum dicit species ibidem primo politicorum
¶ Prudencia acquisitiua yconomica
vel marie pars eius ibidem ¶ Pruden-
cia pecunialis est pars yconomice
ibidem ¶ Similitudinem directiuam politi-
cam regnatiua esse quam yconomica ibidem
¶ Ars possessiua est pars yconomice
scientie yconomice ibidem ¶ Yconomica est quedam
monarchia id est principatus vnius primo
politicorum quod loquendo de domo ¶ Pecunia-
tiua non est eadem yconomice ibidem ubi de
pecuniatiua ¶ Nulla alia ars est
ad quam pertineat uti hiis que sunt
utilia domui nisi yconomica ibidem ¶ Ars
acquisitiua cibi est naturalis pars yconomice
quia administrat instrumenta yconomice primo
politicorum quod de cibus ¶ Diuitie sunt in-
strumenta yconomi et politici ibidem
¶ Yconomica et campsoria habent mag-
nam vicinitatem utraque enim acquirit et
utitur pecuniis sed ad aliud et ad aliud
finem ibidem ¶ Pecuniatiua non est yconomi-
ce pars eius sed subseruit ei quia oportet
pecunias preexistere ad gubernationem
domus ibidem ¶ Yconomica non facit cibum
sed natura ut terra uel mare ibidem ¶ Fa-
cere et acquirere cibum non est opus
proprium ipsius politice et yconomice sed dis-
pensare ista in domo ibidem ¶ Yconomice
deseruit natura que generat homines
et cibos et pecuniatiua que acquirit

primo politicorum ¶ Medicina non est
pars yconomice subiectiua sed subminis-
tratiua ibidem quod de medicina ¶ Pe-
cuniatiua yconomica est necessaria ad
vitam humanam ibidem ¶ Pecuniatiua
yconomica laudatur ibidem ¶ Bestie magis
participant domestica yconomice 2° politicorum
¶ Commutatio yconomica est ex dissimili-
bus 2° politicorum ¶ Altera est yconomia
viri et mulieris ibidem probatur de vir
¶ Yconomia domus est sicut quoddam
regnum 2° politicorum ¶ Regimen est que-
dam yconomia ciuitatis et gentis
ibidem ¶ Quatuor sunt species pru-
dencie yconomice scilicet acquisitiua custo-
ditiua ornatiua vsitiua id est ad pro-
conditiua pertinet habere mos pru-
dencie adres sibi necessitatis et ad
necessitatem domus ut mos acquisitiuus
est primo yconomice ¶ Prudencia que
est prudencia yconomica acquisitiua
que custoditiua ibidem etc. ¶ Require

Yconomus

¶ Conueniens
est yconomo ut habeat domicilia
quibus suam doceat vxorem et in-
formet qualiter se debet habere primo yco-
¶ Yconomus curando de possessioni-
bus que sunt domui maxime curare
debet de possessione que est secun-
dum naturam id est de agricultura ibidem ¶ Prima
cura yconomi debet esse de prima
georgica vel agricultura ibidem
¶ Boibus prima cura debet esse de
coniuge ibidem quod de vxore ¶ Yconomus
debet habere leges quibus regat vx-
orem suam primo yconomice ¶ Yconomus
volens legitimari et sibi iure matri-
monium debet sibi eligere puellam
ibidem ¶ Yconomus debet vxorem suam

proporcionalr vestare ibid to
ex vxori ¶ Yconomus p se 7 suam
vxorem de possessionibus domus
debz primo acquire homiez seruum ibid
¶ Seruus est necessarius yconomo
i vtilis vel i sustentatiuus yconomi
in laboribus vel quo ad commodosum
regimine sue comunitatis ¶ Conueniens
est yconomo primo ordinare seruos
studiosos vnum inter possessiones
interiores 7 studiosos i virtuosos
ibid ¶ Seruus est prima necessaria 7 op
tima possessio yconomi vnum non
prout quot dicitorum seruus ibid
¶ Congruit yconomo ut seruum
curatum inueniat scilicet animositate
doctrinis ibid ¶ Yconomus debet
singula condigne distribuere
victum vestitum ocium penas verbo
7 opere ibid ¶ Yconomus distri
buendo singula condigne scilicet victum
vestitum 7c debet respicere virtute
medietatis que consistit in debita
applicatione 7 in certa proportione
7 proporcionaliter ibid ¶ Yconomus
debz pro istis stare que valent
pro sui ac conseruatione primo yconomi
¶ Yconomus magis debz stare pro
acquisitione naturali quam artificiali
ibid ¶ Yconomus debz sibi mutuo
acquirere de rebus quantum sibi ad
suum statum sufficiat 7 suorum proge
nitorum 7 non vltra ibid ¶ Yconomus
singula debz in domo ordinando
distinguere secundum preciositatem 7 in
preciositatem in operatione ad suum
proximum .i. volens acquirere aliquas res
ad domum debz videre an sit minus
preciose .i. si potest ea persoluere et

profectum ex eis sumere vel non ibid
¶ Circa acquisitionem rerum ¶ Yconomus
magis curabit res acquirere fruc
tiferas quam infructiferas ibid ¶ Con
veniens est yconomo circa acquisitione
rerum ut vtatur latomis .i. expe
rtis latinitorum in prudentia ad empciones
tiones vel sic .i. circa quotidiana agibi
lia debz vti consilijs prudentum
7 circa expediunda debz habere viros pro
uidos ibid ¶ Yconomus debz habere
actiuam dispositionem .i. circa emptoria
cio solutoria ibid ¶ Actiua dispo
sitio est vtilis yconomo quia tantum
fert pro operatione reparata 7 com
pensata necessariorum quo ad victum
7 amictum 2o quia facit conseruare
fidem 3o confert ad permanentiam quia
cito tales ditantur ibid ¶ Yconomus
debz sibi acquirere bonam dispositionem
oculi 7 eius repletionem scilicet 7 eo
dimittas primo yconomi ¶ Oportet yconomum
ordinare omne illud quod congruit
comunitati domestice 7 solicitum esse
circa prouidentia sibi commissa ut patet
prouerbijs ibid ¶ In custodiendo
res domus yconomus aliquas res co
mittat custodie vxoris aliquas
per se custodiat primo yconomi ¶ Yconomus
debz se habere curam de magnis et
ut raro de paruis 7 vxor ut fre
quenter de paruis 7 nunquam de magnis
quia per hoc sumientes facilius imitari
patet ibid ¶ Yconomum in surgendo
oportet esse priorem in dormiendo
vltimum quia hoc est bonum ad virtutem
quia in hoc operatur secundum quod moralia
sibi preparant etiam vel ad dispositionem
.i. rectitudinem conformi domus ibid ¶ Sicud.

pollicitus neqm̄ sine custodia dz
dimittē ciuitate sic nec yconomus
domū id ¶ Ianuam ycoⁿ dz facē
nec nocte nec die dz dimittē primo
yco ¶ Yconomus de rebus paruis
vsū frequēti debz consumē sine
parcitate de magnis rebz vsum
frequētem dz consumē cū parcita
te q̄ dū sit racionabile z decenter
ibid ¶ Industria diuidendi ea q̄ⁿ
oportet vti in die ab alijs quibus
oportz vti in mense in anno e yco
nomo vtil· q̄ per hoc non depau
pabit ibid ¶ Yconoⁿ supellectilia
cottidiana z festiua debz sibi pro
curaē et festiuis dz vti ut raro
sz ea debz procuratoribz cōmittere
prompte ad custodiend z p tempus
videat an sint salua aut prsus in
aliquo diminuta ul lesa id ¶ Ycoⁿ
vtraqz vtensilia dz sibi pcurare id
¶ Ycoⁿ debz vti vtensilibz festiuis
ut raro id ¶ Yconoⁿ debz frequēter
videre ad vtensilia que tradidit
seruis curatoribz an sint salua ul
in aliquo lesa id ¶ Domus yconoi
non dz eē equaliter lata versus
boream z meridiem i q̄ non dz hre
tot et tam amplas fenestras ibid
versus meridiem sicud septētrione
ibid ¶ Yconoⁿ vnicuiqz vasorū ppo
loco dz deputaē z ipsiz ponē loco
ppo z determinato q̄ in necitate cito in
veniat etiaz ille e mos laudatorū
q̄ de vasis cottidianis id ¶ Bona
mulr yconoi debz custodiē ea
que sunt intra domū z eisdē dnā
ri 2º yal ¶ Bona mulr yconomi
non pmittat ad se accedē z domū
intrare alienū qm̄ ex domū
solz morari sine pceptu viri q̄
alias de ea fieret infamia per
viciosos / 2º cur ab externeis no sci
enter secreta z disposiciones doⁿ
sz ab ea solū / 3º si aliqd sinistre
neqz ab externeis in domo vir hēz
eaz in accepaē id ¶ Bona mulr
yconomi debz circa vestitū z ex
pensas que fieri solent in festiui
tatibz pro amicas inquirā vir
pmiserit ibid ¶ Bona mulr ycoᵐⁱ
vestimētis gl'al z expensis vtaᶻ
modicibz q̄m est q̄sueta cōis ma
nitate vbi mora ibid // Yconoⁿ
studere dz habendo bonas le
ges ad suaz vxorem 2º yco //
¶ Ycoⁿⁱ non deberet q̄squm obmittere
qn bonū mlierē parz ppter libe
ros procreados q̄ agricola nichl
obmittit faciendo bonū agrū
ppter fructꝰ collendos id ¶ Ycoⁿ
in principio dz facē mlierē pba
tam ut sit nominata z iunioris ibid
¶ In magnis ycoᵐⁱˢ dz eē hosti
arius ut porcꝰ talis vz
pro salute intrancium z exeū
q̄ claudando hostiū ppe fures
2º ut solū fauentes dno intrant
ppe diuicias primo yco 2º ¶ Be
Ycos ¶ Enthymemata sunt
ex ycotibz z signis pmo rethor
¶ Ycos idem est q̄ sicud fit in plu
ribus z non sicud quidā dicunt id
¶ Ycos est q̄ sit simplr ul q̄ sit
in omnibz id ¶ Ycos habz sicut ē
contingēn alr se hre id ¶ Ycos
neqz est semp sz in plibz 2º rethᵒ
¶ Ille qui accusat aliqui ondit

per yrotica ibidem ¶ Non oportet
iudicem tantum iudicare ex necessa-
riis sed ex yrotibus i. ex veris simili-
bus et ut in pluribus ibid. ¶ Iudi-
care ex yrotibus aliquando est optima
sententia ibid. ¶ Enthymema ex y-
rotibus simpliciter sumitur sed vel vere
vel apparenter. quod dicitur yrotes
non esse necessarium ibid. ¶ Que
enim frequenter ita sunt magis yrotes
sunt probabilia. quod si ad semel
malefecit cum aliqua. si inveniatur
solus cum illa est violenta suppositio
tio contra eum (ca° Begmt' ca

Idea. ¶ Non est communis ydea omnium
bonorum primo ethicorum probatur. Et que
¶ introducentes opinionem de ydeis
non faciebant aliquam ydeam
in illis in quibus invenitur prius et
posterius ut in numeris. eo quod quamvis haberent
unam ydeam equalem et secundum eandem
rationem illa participat ea. Illa in
quibus invenitur prius et posterius non
possunt equaliter unam ydeam partici-
cipare cum non sint univoca omnibus
ibid. ¶ Platonici non ponebant
numerum generum esse ydeam separatam
ut patet supra ibid. ¶ Non est una
ydea vel ratio communis omnium bonorum probatur
alias oporteret quod bonum non
reperiretur in omnibus predicamentis sed in
uno solo ratio illius quia ea que ponuntur
secundum unum nomen et unam rationem
ponuntur univoce sed talia non
possunt reperiri nisi de hiis que sunt
in uno predicamento et genere cum ratio cuius
quod invenitur in ipso ¶ ca ratio
boni pertinet ad naturam rei que dicitur
bona. ideo oportet quod bonum subie-
sit specifica et bonum qualitatis ibidem
¶ Dicentes quod sit una ydea illorum
est una scientia quia quia eadem sunt
principia cognoscendi et sciendi
ibid. ¶ Pictagorici ponentes unum
in coordinatione bonorum probabi-
lius dicunt quam platonici ponentes
unum primum quod est ydea omnium bonorum
quod ex per hoc dicunt naturam unius
esse perfectivam et salvativam eo
quod unaquaque res manens indivi-
sa perficitur bonificatur et salvatur
dispersa dilabitur et perit habet
autem virtute salvativam et perfectiva
magis exprimit rationem boni quam
dicere velle esse ydeam ¶ Non se-
paratum et per se non est communis ydea omnium
bonorum probatur idem est bonum et
separatum et per se bonum sed per se
bonum non est communis ydea omnium
bonorum i. est distincta species boni
sed distincta species boni non est communis
ydea omnium bonorum i. quod sit distinc-
ta species boni participatum quod bonorum quod-
dam est per se quoddam est deside-
rabile propter se aliud solum propter
aliud ibid. ¶ Bonum separatum non
communis ydea omnium per se bonorum probatur
vel nichil est per se bonum nisi id
bonum separatum vel omnia sunt per se
bona que secundum se appetuntur posito
quod ad nichil aliud valerent sicut
sunt virtus scientia et cetera si primum tunc
bonum separatum est inane et vacuum
quia ex eo est inane sed ei nichil
assimilatur. si secundum tunc oportet quod
omnibus istis sit eadem ratio bonitatis
sicut in nive et signo est eadem
ratio albedinis sed hoc non quia

honor prudentum sunt habent diu sab
rones bonitat ibid ¶ Cognitio
boni separati quod posuit plo esse y
deaz omnium bonorum non est utilis ad
bene operandum probatur si sit tunc ars
artes ad bonum acquirere primo yco
¶ Non est dare ydeaz separatam speciei
probatur si est una ydea omnium indi
viduorum eiusdem speciei propter unaz
ro[n]em in qua conveniunt omnia individua
sic erit una ydea quibus propter unaz
ro[n]em quam inter conveniunt omnes species sed
hoc est impossibile secundum primum probatur
probatur vel igitur ad respectum hominis et
eius erit unum et idem modo in ambo
bus vel alterum et alterum in a° si
primo° sequitur tunc tertia in quantitate primum
quod idem et unum et idem modo erit
in pluribus separatim existentibus ¶ 2m
non videtur eo quod ratione ad non habet esse
separatum extra species sicud species extra
singularia secundum opinionem platonis qui
hoc ponit de specie et non de genere ¶ 3°
si genus dicto modo acceptum tunc idea
constituit speciem vel hoc erit ideo quia
genus participat ideaz vel subiec
tum accidens sic quod ex ali et bipede fi
eret homo ut ex albo et homine fit homo
albus vel erit secundum alium modum non
primo quia tunc idem participabit
contraria quia idem genus habebit differentias
contrarias ¶ Si 2°° queritur quis sit
modus ille non enim est facile inveni
entem modum dare non per composi
tionem ut murus ex lapidibus nec per
copulationem ut arca ex lignis nec
per commixtionem ut electuarium ex
speciebus quia generis patet de specie sile
dica sed nulla predictarum partium

componitur de suo toto vij° metha[physice]
non potest habent auctoritas illa etc.

Ydeota ¶ Prodigi dicuntur
ydeote x° ethicorum in prodigio y
deote i populares et simplices
non inique videntur agere virtuosa
et studiosa quam ipsi sapientes
potentes x° ethicorum ¶ Ydeote et
moderate ditati magis agunt
virtuosa et studiosa quam studen
tes quia secundum eos tales frequenter
peregrinos intendunt aliquibus sepius
retrahunt aliqui propter curam solli
citudinis que exterioribus inten
dunt aliqui propter elationem quam de
superhabundantiis conceperunt ibidem
¶ Scientes recte indicant quam
ydiote x° pol ¶ Ydiote aliqui
recte indicant ibidem probatur de
rum ¶ Si ydiota vocatur hoc nomen
apud sapientes magis dignum est
quam sapientes 2° rethoricorum ¶ Ydiote
et simplices solum grossa videre
possunt primo topicorum etc. ¶ Sequitur

Ypocrisis ¶ Admonendum
alios ad misericordias et aug
mentandum in eis compassionem utile
est nos esse in ypocrisi 2° rethoricorum
¶ Reputationes et signe et ypocri
ses augmentant maiora ibidem ¶ Per
ypocrisim redditur auditor passio
natus et per eam alios vicios 3°
rethoricorum ¶ A rethore pertz doctria
re de ypocrisi i de pronunciatione
ibidem ¶ Scire ypocrisare i loqui
debite et pronunciare habet magna
virtute ad persuadendum ibidem
¶ Ypocrisis vel pronunciatio non
est aliud nisi vocis vel gestus etc.

formacio quare utilis sit vox
ad excitandum passiones sicut simulces
agones ypocrisantes maliciam
ciuitatem vincunt ibidem ¶ De ypoc
risi et ypocrisis gestibus non sunt artes
composita tamen tempore aliquando ypocrisis
que est ut locutor tarde prouenit
ad rethoricam ibidem ¶ Ypocrisis et
gestus non sunt essencialia re
thorice sed extranea sed tamen non sunt
spernenda quia secundum talia retho
res multa possunt propter auditorum
maliciam 3° rethoricorum ¶ Per ypocrisim
et gestus rethores multa possunt
propter auditorum maliciam ibidem
¶ Gestus locucionis et ypocrisis
habent quedam paruam utilitatem
in omni doctrina quia modicum est differre
indicendo tales vel tales gestus
sed tamen non est multum quia talia non
sunt essencialia doctrine sed solum
sunt propter apparenciam et fantasiam
et auditorem et non sunt essenci
alia doctrine ibidem ¶ In scientiis
realibus non docetur ypocrisare quia
nullus geometrisare docet ibidem
¶ Cum geometria vel alia sciencia
realis venit in vsum meum idem
facit tam ypocrita et sine ypocri
si ibidem ¶ Quelibet sciencia realis tamen
venit in vsum meum idem facit
tam ypocrita et sine ypocrisi ibidem
¶ Ad persuadendum ypocrisis et gestus
sunt utiles aut dominandum
aut non 3° rethoricorum ¶ Ypocrisis est
duplex naturalis et artificialis quedam
enim que ex natura habent bonos ges
tus morum bonorum alii ex arte

et industria sic agunt ibidem ¶ Natura
le ypocrisarum magis mouet quam artifi
ciale ibidem ¶ Circa locucionem ymagit
arti ... ypocrisim ibidem ¶ Cum fa
ciunt ypocrisare naturaliter emphanciz
sicut rethores qui faciunt ypoc
risare naturaliter et artificialiter ibidem
¶ Bene locucionis sicut quod dicitur sophistice
magis habet virtutem ypocrisandi
propter eloquium quam propter intellectum ibidem
¶ Pluries idem repetendo facit via
ut oro apparebat ypocrisis .i. ut ap
pareat locucio ut si dicerem iste de
predatus est nos iste seduxit nos
3° rethoricorum ¶ Oro inquieta apparet
ypocrita .i. apparens ibidem // In oratio
nali negocio ubi plurimum est utilia
ypocrisis theus .i. ubi plus vero gestus
et formarum ibi minime habet locum ex
animo 3° rethoricorum etc. Sequitur etc.

Yron

// Yron dicitur qui dispo
nitur per yroniam 2° ethicorum ¶ Proprium
yronis est negare aliquid sibi inesse
que sibi non inexistunt vel saltem
minora facere quam sunt in rei veritate
4° ethicorum ¶ Yron est qui negat aliquid
sibi inesse que sibi non inexistunt
vel saltem minora facere quam sunt in
rei veritate ibidem ¶ Yron quidem negat
aliqua sibi inesse que sibi inex
istunt vel saltem minora facere quam
sunt in rei veritate propter aliud scilicet
gloriam vel honorem aliquem non propter
aliud sed ideo quia in hoc delectatur
ibidem ¶ Verax est laudabilis iac
tator et yron vituperabilis ibidem
uterque vituperabilis ¶ Iactator est
plus vituperabilis quam yron 4°
ethicorum uterque yron iactator ¶ Yrones

sunt minus vituperabiles quam iac/
tatores probatur quia operantur minus
mala quia propter amorem superbie ibidem
¶ Yrones dicentes minus de se ipsis quam
est in re sunt graciosiores secundum mo/
res quam iactatores id est minus preciosi vel
onerosi. Nam tales non dicunt talia
gracia lucri sed fugiunt id quod est moles/
tum id est tumidum scilicet timore superbie.
id est ostentacionis per quam aliquis redditur
molestus et onerosus aliis ibidem
¶ Iactator est deterior quam yron ibidem

Yronia

¶ Iactancia et yronia
sunt extrema veritatis 2o ethicorum
ficcio que est ad minus quando aliquis
fingit de se minora quam sunt dicitur
yronia ibidem ¶ Magnanimus in omni
dicto suo est veridicus saltem in
hiis que non loquitur propter yroniam
4o ethicorum ¶ Magnanimus utitur yronia
ad multos id est ad homines omnes ibidem
probatur quia magnanimus ¶ Magnanimus
yronia non utitur nisi ad multos
ibidem ¶ Negare aliquem se esse ta/
lem qualis ipse est est actus yro/
nie vero quando fit causa delectacionis
inflictative non causa humiliacionis ibidem
¶ Condicio medii habitus inter
iactanciam et yroniam est quod sit verita/
tiva et sermone et in quodam ex/
teriori locucio et operacio conformatur
interiori disposicioni et quod confiteatur
ea que sunt existencia circa ipsum et
neque maiora neque minora 4o ethicorum
¶ Fitrenum deficiens circa sermones
homines dicitur yronia ibidem ¶ Veritas
est laudabilis et iactancia et yro/
nia vituperabilis ibidem probatur
¶ Vituperabilis ¶ Tam iactancia
quam yronia sunt habitus men/
daces ibidem quia mendacium ¶
¶ Iactancia magis opponitur veritati quam
yronia ibidem probatur quia veritas
¶ Iactancia est vicium deterius quam yro/
nia ibidem ¶ Vicium yronie explicatur
committitur primo quando negat sibi inesse
materie gloriose et laude digna ut
Socrates facit qui tamen esset optimus
in virtute et sciencia admirandus
in omnibus se ignorare simulavit
et inferiorem aliis se ostendit
secundum alios ¶ 2o quando quis negat sibi
inesse parva que tamen manifeste
insunt sibi volens per hoc frau/
dulenter ostendere quod non fugit
de se maiora quam sunt et isti dicuntur
pantopomorgotgii qui in quadam
astucia assimulacionis suam
diviciam et delicias quererent 4o
ethicorum ¶ 3o fit cum quis minus parva
nec minus magna negat sibi id est esse
que ei insunt et isti sunt graciosio/
res secundum mores ibidem ¶ Yrascuntur
yronisantibus et potissime ad eos
qui student circa talem yroniam
2o rethoricorum ubi quia irascitur ¶ Yronia
videtur esse quod despectiva ibidem
¶ Yronia est quid liberalius quam
bomolochia quia yronia facit risi/
bile gracia ipsius risus ¶ Bomol/
chon dicitur risibilis gracia alterius
3o rethoricorum ¶ Lecte — ¶ —

Zelator · aus · tm

¶ Infortunati nequam volunt
videri zelantibus 2o rethoricorum
ubi quia infortunati ¶ Zela/
tores sunt admiratores ibidem
¶ Illi sunt zelativi id est desideratores

honorabilia bona qui dignificat
ipsos bonos qui non habent et ideo
senes et pusillanimes non sunt zela-
tivi quia nullius dignificat se habere
illa que videntur impossibilia
sed tales nichil sperant se habere
2o retth. ¶ Juvenes et magnanimi
sunt zelativi sed senes et pusillani-
mes non ibid. ¶ Illi sunt zelativi
quibus existunt talia bona que
sunt digni preciosis viris sicud
sunt divitie amicicia multorum
principatus et huiusmodi ibid. ¶ Illi sunt
zelativi quos alii dignificant
et quorum progenitores et cognati
vel familiares vel gens vel civitas
honorabiles reddidit quia tales
emolativi et zelativi sunt bona
honorabilia eo quod putant talia
bona esse convenientia sibi et credunt
quod sunt digni huiusmodi bonis ibid.

Zelabile || Bona honora-
bilia sunt bona zelabilia et ideo
virtutes sunt zelabiles 2o retth.
¶ Dicitur que dicuntur bona zelabilia quia
bona honorabilia sicud virtutes
divitie pulchritudo ibid. ¶ Virtutes
sunt zelabiles similiter divitie pul-
critudo quia homines honorant bene-
ficos et bonos id est eos quibus est
bonorum substantia et qui talia bona
honorabilia sunt inquantum de
eis aliquid est quedam servicius proximis
et quia de ratione zelabilis est quod sit
honorabile ibid. ¶ Divicie et
pulcritudo sunt magis zelabi-
lia quam sanitas et cetera / et de ratione
zelabilis est et quod sit honorabi-
le et quia talia bona scilicet divitie
pulchritudo et huiusmodi solum sunt
honorabilia inquantum de eis ad-
est quedam servicio proximis sed
divitiis et pulcritudine fruuntur sani-
tate aliquis non utitur ibid. ¶ Zela-
biles id est inquibus sunt talia bona
que zelantur ab aliis sunt illi
qui possident bona honorabilia
et que sunt aliis proficua sicud
est fortitudo sapientia principatus
sicud sunt principes duces exercitus
rectores civitatum et huiusmodi qui possunt
tempore propter multos beneficiare indivi-
duis exercitus est fortitudo in recto-
ri civitatis sapientia 2o retth. ¶ Ze-
labiles sunt quibus multi volunt
esse similes et multi noti et multa
amicitia et quos multi mirantur propter
eorum excellentiam et si non multi
eorum mirantur mirantur tamen eos ipsi
quibus sunt zelabiles ibid. ¶ Ze-
labiles sunt quorum laudes et com-
mendationes dicuntur vel a poetis
per metra vel a scriptoribus librorum
prosayce ibid. ¶ Contraria zela-
bilibus est despectibile ibid. ¶ De-
spectivi sunt qui habent contraria il-
la bonis zelabilibus ibid. ¶ Sepe
homines zelabiles despiciunt divi-
tes et bene fortunatos si assit
eis bona fortuna sine honora-
bilibus bonis quia si sunt stulti et
pravi ibid. et cetera Sequitur

Zelor || Zelari sive emolari
est contrarium ei quod est despicere 2o retth.

Zelus || Est tristicia quedam
super apparenti presentia bonorum hono-
rabilium contingentium sibi accipe-
re similes natura quia non illa bona sunt
zelabilia que non habentur contra
ab hominibus sed contingit ea aliquem

hoiem habere quibus hoib alij
hoies eis similes in nã carent
2o rethi. Nota unde consurgit tris
ticia in zelo sup appuit ut qz no
alij sz quia non sibi sunt q zelans
eni nollz hutem bona care alt
qz tut essz inbidus sz dolet se no
adipisci illa ibid Nota dicitz int
zelu 2 inbidiaz ibid Item invidia
desperacio est generata zelo ibid

Deo gracias Amen

constat ioh schot